

De Volledige Werken

VAN

JACOB GATS,

geïllustreerd

MET RUIM 200 FRAAIE PLATEN.

GOEDKOOPE PRACHTUITGAVE

VOOR HET NEDERLANDSCHE VOLK,

met aantekeningen en verklaringen van

W. N. WOLTERINK.

ARNHEM—NIJMEGEN,
GEBR. E. & M. COHEN.

Mulleerichs

ALLE DE WERKEN

VAN

JACOB CATS.

ALLE DE WERKEN

VAN

JACOB CATS.

BEZORGD, EN MET OPHELDERINGEN VOORZIEN

DOOR

W. N. WOLTERINK.

VERSIERD MET MINSTENS 200 GRAVURES.

Tweede Deel.

DORDRECHT. — J. P. REVERS.

1880.

'SWERELTS BEGIN, MIDDEN, EYNDE.

BESLOTEN IN DEN

TROU-RINGH, MET DEN PROEF-STEEN.

VAN DENSELVEN.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

<https://archive.org/details/alledewerkenvanj02cats>

INLEEDINGH.

Indien men met aendacht de sinnen wil laten gaen over de saken der Werelt, soo sal men onder alle de selve geene kunnen uyt-vinden, in welke men Godes voorsienigheyt en kracht-weckende mogentheyt klaerder sal kunnen bemercken, als in de genegentheyt van voort-teelinge, de levende schepselen van den eersten af krachtelick ingescherpt. Want gelijk Sonne, Mane, en andere lichten des Hemels, den loop haer eenmael van den Schepper voorgeschreven, noyt en verlaten, maer, van den aenbeginne der Werelt aen tot heden toe, dien hebben gehouden en sullen blijven houden tot de volheyt aller dingen; even op de selve wijze blijft dat wonderbare woort; Wast ende vermenigvuldigt, de menschen door God van den beginne ingesproken, vast als met een diamant geschreven, in de herten van al dat adem blaest.

Al wat op der aerden leeft,
Al wat om den Hemel sweeft,
Al wat in het woeste diep
God in oude tijden schiep;
Al tot aen de naeckte pier,
Al tot aen de kleynste mier,
Al tot aen den minsten vis,
Dieder in het water is:

Al de kruyden in het wout.
Al tot aen het quastigh hout,
Al tot aen den harden steen,
Heeft dit uyer aert gemeen:
Dat 'et voelt een innigh vier,
Dat 'et trout op sijn manier,
Dat 'et al te samen paert,
Yder een na sijnen aert;
Dat 'et vrijt en dat 'et speelt,
Dat 'et soete vruchten teelt.

Dit was eens des werelts gront,
Schier eer dat de werelt stont;
Dit sal vast en seker staen,
En noch altijt verder gaen,
Tot men, na des werelts val,
Eeuwigh bruyloft houwen sal.

En hierom soo heeft Syrach XXVI. 24. ten aensien van de redelicke dieren wel aangemerckt, dat 's mans begeerte tot de vrouwe alle menschelicke toe-genegentheden verre te boven gaet. Van de zijde der vrouwen is het even het selve; en 't is gewisselick een wonder aen te sien, in hoe veel bysondere gelegentheden sulcx allenthalven sich openbaert. Een kint, eer het recht weet wat een kint zy, en soo haest het maer

een doeckjen pleyen kan, maeckt sich terstont een popjen, en betoont alreede sijn genegentheyt tot een gesellig leven: het selve wat vorder in jaren komende, en den naem van maeght krijgende, wordt beweginge gewaer, die het vrijster geworden zijnde begint in 't werk te stellen: en de bruyt wesende, treet in den in-gang; vrouw en moeder, in den deur-gangh; weduwe, schoon in den uytgangh, helt veeltijts tot den wedergangh; want (gelijk Paulus I Tim. 5. 11. van de weduwen getuygt) weeldigh geworden zijnde, willense trouwen: en schoon alle saken daer toe dienende in haer op komen te houden, soo rijst in de selve de genegentheyt om iemant te helpen aen het werck daer toe sy-lieden selfs onmachtig zijn geworden. Boven allen desen is ten eynde als voren aen te mercken, dat al is het schoon soo dat eenigh jongh vrouw-mensch een moeder of een suster heeft, die in haer dracht of kinder-baren gansch sware ongelegentheden heeft uyt-gestaen, of dat'er iemant van de buer-vrouwen rouwelick of grouwelick van haren man wort mishandelt; dien efter niet tegenstaende soo en baert al het selve geen af-keerigheyt van het trouwen in de gene, die daer toe jaren hebben: jae selfs die mans, die haer vrouwen soo gansch qualick hebben bejegent, indien de selve weduenaers komen te worden, en hebben evenwel geen gebreck van vrouwen, maer vinden 'er meer als genoegh, die te vreden zijn met hun wederom den kans te wagen. Waer uyt dan blijkt, dat het geheel vrouwelijck geslachte haer moeder Eva oock in desen gelijk syn: sy geven geen geloove aen het gene dat gedaen of geseyt wort, sy willen 't selfs proeven, en even uyer daet leeren wat het werck inheeft. En of men schoon menschen heeft gevonden, die dese aendringende genegentheden van de mans tot de vrouwen, en van de vrouwen tot de mans hebben willen uytblusscher, en doen versterven door eensaemheyt en het leyden van een leven buyten alle menschelick geselschap, dat al heeft sulcx niet kunnen uytwerken. 't Is een ingeboren eygenschap, een boek sonder letters, dat sonder schoole, sonder meester, sonder eenigh behulp van selfs geleert wort. 't Is een in-drucksel van den hemel, een ingeboren eygenschap, een wet als met Godes vinger in 't gebeente en mergh der menschen geschreven. En bij die gelegentheyt valt my in den sin een oud, gemeen 1), en (soo het schijnen magh) belachelick verhael: het welck ick nochtans, vermits het ontrent dese stoffe van bedencken is, hebbe goet gevonden in een veers te beslyten, en den Leser mede te deelen:

1) *gemeen*: algemeen, gewoon.

Een man, des werelts sat, ging in de bosschen wonen,
 En droeg de vrienden op sijn twee vol-wasse sonen;
 De derde was een kint, dat noch geen oordeel hadt,
 Dit was hy niet gesint te laten in de stad.
 Hy nam het in het wout en meyndet op te brengen,
 Soo dat het met geen vleesch sich oyt en sou vermengen;
 Want (dacht de goede man, en was'er in gerust)
 Die noyt geen vrouwen siet en krijght geen vrouwe-lust.
 Wie in de steden woont, die siet verscheyde saken,
 Die hem schier even-staeg de sinnen gaende maken;
 De jeught wort daer besmet, oock dickmael ongemerckt,
 Vermits een dertel oogh op al de leden werckt.
 Maer in het eensaem wout daer leeft men als de schapen,
 Die niet als heylsaem kruyt of noodigh voetsel rapen,
 Onnoosel, buyten pracht, eenvoudigh, sonder gal,
 De werelt onbekent, den Hemel lief-getal. 1)
 De man, op desen gront, begaf hem uyt de menschen,
 Verliet al wat het vleesch of aertsche sinnen wenschen,
 Vast driemael in de week, en, als hy maeltijt hout,
 Soo nut hy euckel moes en wortels uyt het wout.
 Het kint bleef in het bosch tot aen sijn achtien jaren,
 En daer en quam noyt mensch gereden of gevaren:
 Sijn oogh speelt maer alleen ontrent het jeughdig gras,
 En 't is hem onbekent wat maeght of vrijster was.
 't Geviel om desen tijt, dat in de naeste dorpen,
 Op seker boeren-feest, de gans was af te worpen:
 Een priester daer ontrent, die noot den heremijt,
 Om voor een korten stont met hem te zijn verblijt.
 De goede kluisenaer die gingh het overleggen,
 En naer een lang versoeck, soo liet hy sich geseggen:
 Hy leyt sijn jongen met, en hielt'et voor gewis,
 Dat Hansje niet en kent als kruyt en jeugdigh lis.
 Hy gaf hem op de reys en quam het vleys genaken,
 En wat de jongen sagh, dat zijn hem vreemde saken:
 Dies vraeght hy schier gestaeg wat dit en gunt beduyt,
 En wat hij niet en weet, dat ley de vader uyt.
 Maer juyst ontrent het dorp ontmoet hy steedsche vrijsters,
 Die quælden onder een gelijck als Meertsche lijsters;
 Haer kleeren waren net en sy van blijden geest,
 Gelijck de jeught haer vint ontrent een vrolick feest.
 Doch mits de jonge wulp hier op begon te mercken,
 Soo voelt hy vreemt gewoel op sijn gewrichten wercken:
 Hy staet gelijck verbaest, hy siet den handel aen,
 En (naer het schijnen moght) hy wou niet verder gaen.
 De vader stouwd' hem voort, en ging al verder treden,
 Maer Hansje ging hem nae, en vry met trage schreden;
 Hy keeck geduerigh om, en berst ten lesten uyt:
 Wat is het dat ick sie? wat hoor ick voor geluyt?
 Wat dieren mogent zijn, die mét haer soete kelen
 My dringen door het oyr, en al de sinnen stelen?
 Ey lieve, segh een reys wat hier van wesen magh;
 My dunckt ick in het wout noyt soeter schepsel sagh.
 De vader roeck terstont waar heen dit wilde strecken,
 En wat'er voor een spel in Hansje sou verwecken:
 't Zijn gansen, sey de man, een slim en oilick goet,
 Daer ghy en uws gelijck u van onthouwen moet:
 Laet dat geselschap daer. Neen, sey 't onnoosel Hansje,
 Maer, vaertje, magh het zijn, soo koop my doch een gansje:
 Voor my, ick ben 's getroost, 'k en vreesse geen verdriet,
 't Gedierte, na my dunckt, en is soo grousaem niet;
 Het sal my tijt-verdrijf, het sal my vrolick leven,
 Het sal my soet vermaeck en blijde dagen geven,
 Het sal my dienstig zijn wanneer ick eensaem ben;
 Voorwaer ick heb het lief, schoon ick 'et niet en ken.
 De Vader stont en keeck, onseker wat te seggen:
 Wat vrou Nature spreekct is niet te weder-loggen.
 Wat is'et, of men schoon de jeught in banden sluyt?

1) *lief-getal*: aangenamen, welgevallig.

Haer geest kent sijnen tyt, haer keest die wilder uyt.
 Wat baet het eensaem wout? en wat de nare kluisen?
 Wat oyt van katten quam, dat is geneyght te muysen.
 Dit sey de goede man, doch met een stillen mont,
 Hy sagh sijn eerste jeught al in haer eygen gront.
 Maer Hansje, schoon de feest ten eynde was gekomen
 En dat meest al het volck sijn af-scheyt had genomen,
 Was na dit soet gesicht onlustigh van het wout,
 En eer het jaer verliep, het quantje was getrouet.

Maer dit werck streckt hem vry al verder uyt, als tot menschen en beesten; want iemant die oock de vordere schepse-len recht bemerckt, ontdeckt schier over-al een volle gedaente van houwelick. De boomen, planten, kruiden, metalen, en steenen, konnen sulcx klaerlick aenwijzen; gelijck d'onder-soeckers van de nature een-stemmelick nu lange vast hebben gestelt. In laurieren, cypressen, lindes, en menigte van andere boomen en bosch-gewassen, is sulcx soo gansch blijckelick, dat oock een slecht hovenier of huysman het selve lichtelick uyt heeft te vinden: gelijck sulcx verscheyde Out-vaders met reden van wetenschap ten vollen zijn betuygende. En wat de selve over de bijzondere eygenschappen van den Dadel-boom in dese gelegentheyten hebben aengemerckt, dient (mijns oordeels) hier niet in stilheyt voorby gegaen. Ick sal in een kort gedicht begripen, het gene daer sy-lieden een langh verhael van maken:

Daer is een geestigh volck, dat Godes hooge wercken
 Gewoon is aen te sien en vlytigh aen te mercken;
 Soo dat'er niet een loof in bosch of velden wast,
 Dat niet en wort doorsocht en neerstig ondertast.
 Wat kruyt of planten doen, en hoe de boomen leven,
 En waer de wortel gaet, en hoe de tacken sweven,
 En wat het jeughdig sap, en wat de schors vermagh,
 Dat wort by hen gesien als in den klaren dagh.
 Maer noyt en wister mensch van bosch-gewas te spreken,
 Dat met den Dadel-boom is weert te zijn geleken:
 Sijn aert dient hier gedacht en aen de jeught vertelt,
 Vermits hy liefde pleegct oock in het woeste velt.
 Waer oyt dit jeughdig hout komt spruyten aen der heyden,
 Daer is 't in man en wijf ten vollen onderscheyden:
 Een geestigh hovenier, die kent haer rechten aert,
 En siet wanneer de boom is nut te zijn gepaert,
 Het wijfje staet en treurt, en laet sijn tacken hangen,
 Wanneer het in de Mey met liefde wort bevangen;
 Men siet het aen het loof, hoe-wel het niet en spreekct,
 Of dat de wortel queelt, of dat'er iets ontbreect.
 Indien het is geplant ontrent de manne-boomen,
 Maer daer een helle beeck, met koele water-stroomen,
 Komt schieten tusschen bey, soo dat het niet en kan
 Voldoen sijn gulle jeught, en wrijven aen den man:
 Soo komt den hovenier den manne-boom genaken,
 En gaet van zijn geway 1) een aardigh kransjen maken,
 En hangt het aen den stam van die uyt liefde queelt,
 Soo dat het aardigh groen haer om de leden speelt.
 En als het vrou-gewas dit voelt aen hem gebeuren,
 Soo latet veerdigh af van sijn ellendigh treuren,
 Het krijgct een ander verw en schier een blijder groen,
 Soo dat sijn innigh mergh sich open schijnt te doen.
 Soo haest de bogaert-man dit wesen komt te mercken,
 Soo poogt hy zijn bedrijf al vorder uyt te wercken:
 Hy pluckt de schoonste bloem, hy neemt den groensten bast,
 Die aen de manne-stam en sijne tacken wast;
 Hier weet hy na de kunst een poyer af te maken,
 Dat geeft het wijfje moet en vordert hare saken:
 Het is gelijck een dauw, daer naer het kruyt verlangt;
 Ja, als een vruchtbaer zaet dat sy in haer ontfangct.

1) *geway*: takken. Wat door den wind heen en weder waait.

De boom aldus bestroyt begint terstont te wellen,
En schiet veel bloemen uyt die niet en zijn te tellen,
En naderhand de vrucht; dies lacht de bogaert-man,
En prijst het vruchtbaar hout, en eet er dadels van.

En noch is dit niet genoegh, want sooder iemant een wacker oog slaet op dingen van ongelijken aert, oock daer sal soo eenige gedaente van een onderling houwelick niet selden aangewesen konnen werden. Siet men niet, hoe de zeyl-steen en het yser, door een sonderlinge toe-genegentheyd, als man en wijf versamelt werden? Wort niet het amber 1) en het stroo, door een heymelicke over-een-koomste van aert, tot malkander getogen als tot een onderlinge omhelsinghe? hebben niet Hemel en Aerde, Son en Maen, soodanigen gemeenschap onder den anderen, dat de selve 't houwelick en d'eygenscapen van het selve soo nabykomen, dat sulcx, naer de waarheyt uyt te drucken, misschien niet dienstigh sou bevonden worden? En wat sal ick meer seggen? God, de vriendelijke mensch-hoeder, die de liefde selfs is, en uyt de diepte sijner liefde alles heeft voort-gebracht, niet bequaemer vindende als het Houwelick, om sijn hoogste liefde den menschen kinderen bekent te maken, heeft in sijn woort veeltijts onder de gedaente van het selve den boesem zijner genaden gansch vriendelijck geopent, en onder die gelijkenisse sijn opperste toegenegentheyd over het menschelijck geslachte gunstigh afgebeeld: invoegen, dat hy de Almachtige sich dickmael soo vertoon (met eerbiedigheyt moet het gesproken zijn), als of hy de vryer quame maken aen den mensche; Osee 3. 1. en daer na volgende den draet van dat geheel werck, gaet vorder en stelt sich eerst als bruydegom, en daer na als echte man van sijn eygen schepsels; en dit in soodaniger voegen, dat'er schier niet voor en valt ontrent het menschelijck houwelick, dat de H. Geest niet in volle leden op het geestelijke en heeft gepast, en dat van den beginne af tot den eynde toe.

Seggen de jonge lieden, dat het oogh van den eersten aen is leydman van de liefde, Godes Geest spreekt in het geestelijke, even op de selve wijze tot sijn vriendinne de Kercke: Wendt uwe oogen (seyt hy) van my af; want sy doen my geweld aen. Ghy hebt my het herte genomen, mijn Suster, lieve Bruyt, met eene uwer oogen. Hoogliet Salom. 6. 5. 4. 9.

Doet een jongeling uyt het gesichte verkiesinge van een jonge deerne, hem tot een toekomstige partuer, Gods woort gebruyckt in het geestelick even de selve manieren van spreken: Ghy zijt gegroeyt en groot geworden, ende zijt gekomen tot groote sierlickheyt: uwe borsten zijn vast geworden, ende uw hayr is gewassen; als ick nu voorby u ging sagh ick u, en siet, uwe tijt was de tijt der minnen; soo breyde ick mijn vleugels over u uyt, enz. Ezech. 16. 7. 8.

Gebruyckt een vryer ontrent die gelegentheyd teere, soete, ende lief-kosende woorden, soo doet oock de H. Geest aen sijn beminde: Siet, ghy zijt schoone, mijn vriendinne, siet, ghy zijt schoone: uwe oogen zijn duyve oogen, uwe lippen zijn als een scharlaken snoer, uwe sprake is lieflick: geheel zijt ghy schoone, mijn vriendinne, en daer en is geen gebreck aan u. Hoogliet 4. 1. 3. 7. Doet my open, mijn suster, mijn vriendinne, mijn volmaecte. Hoogliet 5, 2.

Komt men onder de menschen, naer het versoeck, tot een trou-beforte en houwelickxche voorwaerde, oock dat wort in Godes woort uyt-gebracht tot een geestelicken sin: Als ick u sagh, en uwe tijt was de tijt der minne, soo swoor ick u en quam met u in verbont; en ghy wiert mijne: spreeckt de Heere, Heere. Ezech. 16. 8.

Wort de blijdschap van een bruydegom onder de menschen groot geacht, vermits hij verkrijght haer, die hij lange tijt versocht heeft, even oock dat is bij Godes Geest na-gevolgt:

Gelijck een bruydegom vrolick is over de bruyt, soo sal God over u vrolick zijn. Esai. 62. 5.

Wat meer? De speel-genooten, by ons in desen gevalle gebruyckelijck, en werden by Godes Sone in 't geestelicke niet vergeten: Konnen oock (seyt hy) de bruylofts-kinderen treuren, soo lang de bruydegom by haer is? Matth. 9. 15. Ende wederom: Die de bruyt heeft is de bruydegom; en de vriend des bruydegoms, die staet ende hoort hem en verblijft sich, enz. Joh. 3. 19.

Oock de Juweelen selfs, waer mede een bruydegom by ons sijn bruyt plagh te vereeren, zijn oock hier by God in gedachtenisse: Ick vercierde u met sierael, en dede arm-ringen aen uwe handen, ende dede ketenen aen uwen halse, en gaf u een voorhoofd-siersel aen uw aengesichte, ende oir-ringen aen uwe oiren, ende een heerlijke kroone op uwen hoofde. Ezech. 16. 11. 12.

Het bruylofs-kleet, en de inleydinge van de bruyt tot haren bruydegom wert niet vergeten: Des Konings dochter is gansch verheerlickt inwendig: haer kleedinge is van gouden borduersel: in gestickte kleederen sal sy tot den Koning geleyt worden: de jonge dochteren, haer mede-gesellinnen, sullen tot u gebracht worden. Psal. 45. 14. 15.

Wilt ghy vorder een nieu-gehoute haer afscheyt sien nemen van haer ouders en vrienden, om over te gaen in de huys-houdinge van haren man, ghy sult deselve even in het geestelijke levendig afgebeeld vinden: Hoort Dochter, neyghet uwe oiren, vergeet uw volck ende uws vaders huys: soo sal de Koningh lust aen uwe schoonheyt hebben. Dewijle hy uwe Heere is, soo buyght u voor hem neder. Psalm. 45. 11. 12.

Eyndelijck, wil iemant het beslyt van al dat heuchelijck werck, hoort den Apostel: Ick hebbe u toebereyt (seyt hy) om als een reyne maeght, Christo. als een man voor te stellen. II Corinth. 11. 2.

Wilt ghy tot beslyt de vervulling van alles, en een volmaect houwelick, hoort den Propheet: Uwe maker is uwe man (seyt hy): Heere der Heyrscharen is sijnen naem, en de Heylige Israëls is uw verlosser: hy sal de God des ganschen aertbodems genaemt worden. Esai. 54. 5.

Ten alderlesten, wil iemant geestelicke echt-brake afgebeeld sien door gelijkenisse van het vleeschelijck, menighe van plaetsen zijn daer toe dienende: afgoderye na de tale des H. Geest is hoererye genaemt (Jerem. 3. 1): Ghy hebt met vele boeieleders gehoereert, doch koemt weder tot my, spreeckt de Heere. Siet vorder Ezech. 16. 15. 16. 17. En 23. door 't geheele capittel. Hof 2. 4. Malach. 2. 11. Psal. 73. 27.

Sie daer een vryagie, een bruyloft, en vervolgens een volkomen houwelick, en daer-en-boven het gene een wettigh houwelick regelrecht tegen is, te weten: echt-brake en overspel; alle bij 't Goddelick ontleent van het menschelike, alles ons ten goede: dewijl het den Geest des Heeren gelieft heeft, uyt sijn sonderlinge genade, in dier voegen met ons te stameren. Soo is dan dit algemeen wesen, dit wonder Al, ick segge Hemel en Aerde, onderlinge verknocht, en al te samen gebonden onder de gedaente van een houwelick; invoegen dat schier alle het bysonderste, dat boven en beneden te sien is, heeft iet dat een houwelick gelijk is. En daerom heeft de Keyser Justinianus wel geseyt, dat meest alle de geschreven wetten een yder mensche in 't bysonder en als voor hemselfen alleen zijn aengaende: maer dat de rechten en regels, op het stuck van den houwelicken staet slaende, genoegsaem het geheel menschelick wesen betreffen. En om dese redenen is 't, dat de voortreffelickste personagiën van alle eeuwen met de houwelickxse saken altijt veel op hebben gehad, en ontrent deselve met haer verstanden als staegh besigh zijn geweest. Moses, de Goddelicke Wetgever, heeft eerst en voor alle andere van dese gelegentheyd beginnen te schrijven. De Hebreën, Joden, en de Heer Christus selfs heeft het selve werck nader en klaerder voor-gestelt, en meerder licht daer toe gebracht. De Grieken, en insonderheyt Xenophon en

1) amber; barnsteen.

Plutarchus, hebbe geen stoffe heyliger verhandelt, als saken van Houwelick. De Romeynen hebben oock van het hare vry wat veel daer by gedaen. De Bisschoppen en Pausen van Rome (hoe-wel dickwils van den anderen verschillende) hebben al het selve noch verder uyt-gebreyt. En eyndelick hebben hier niet stil gestaen de geleerdste en suyerste schrijvers van de naeste eeuwen: evenwel mede niet over-al met rechte eenparigheyt. Soo dat wy mogen seggen, dat'er wel veel van houwelicke saken voor desen is geschreven, maar dat'er noch al veel overig is om geschreven te worden: te meer, dewijl de werelt gedurigh verder gaende, elcke eeuw hier en in andere saken staegh wat nieuws voort plagh te brengen, en mitsdien gedurigh nieuwe stoffe van schrijven geeft.

Ick dan, mijn gedachten hier over latende gaen, heb oock noch dese mael goet gevonden op de saken van 't houwelick dit tegenwoordigh Werck uyt te brengen. Indiender middelertijt yemant vorder naeuwkeurigh is, by wat gelegenheit ick wederom bewogen ben geweest dusdanigen stoffe ter hant te nemen, die kan van mijne beweeg-redenen, die ick derhalven gehad hebbe, omstandelick gedient werden uyt het volgende gedicht, daer toe ick my gedrage:

Wat God tot menschen schiep, dat moet na reden leven,
Dat moet van zijn bedrijf bescheyt en reden geven;
Dat leert de reden selfs. Wel hoort, hoe dat het quam
Dat ick nog dese mael de pen in handen nam,
Dat ick in mijn vertreck niet stil en konde blijven,
Maer op een nieu bestont voor Hollant yet te schrijven;
Misschien of mijn beleyt, gelijk het is geweest,
Mocht yemant dienstigh zijn die mijn gedichten leest.
Na dat mijn wederhelft was uytter tijt gescheyden,
Sagh ick my, naer het scheen, een nieuwen tijt bereyden;
Veel die mijn wijsheyt gaf die rieden my de trou,
En dat ick wederom een by-slaep nemen sou.
Haer voorstel was gegront op veelder-hande saken,
Die my oock in der nacht den slaep by-wylen braken.
Daer hoeft een diep gepeys, en vry een lang beraet,
Als yemant wederom naer echte banden staet.
Ick was eerst van den rou in mijn gemoet bestreden,
Maer hebbe naderhand geen minder strijt geleden,
Ick lagh in staegh gewoel, oock als een ander sliep,
Soo dat ick tot mijn selfs aldus by-wijlen riep:
Wat ist, dat my beroert tot in de diepste zinnen?
Hoe! sal ick wederom mijn leven gaen beginnen?
Sal ick van nieus bestaen, dat my het vleesch gebiet?
O neen, bou-valligh mensch, ten is uw saecke niet.
Daer sal geen vrouwen voet mijn leger meer betreden,
Daer sal geen vrouwen arm omvangen dese leden,
Daer sal van nu voortaan geen vrouwen rechter-hant
My dienen tot vermaeck of tot een echte pant.
Mijn weerd' Elisabeth, ick wil u eygen blijven
Tot my de bleecke doot de leden sal verstijven:
En als my dat gebeurt, sal ick in korten tijt
Oock werden in het graf dat ghy op heden sijt.
Ick heb u daer besocht, ick heb de plaets betreden
Daer uw gebeente rust. Ick sag uw dorre leden,
En daer op riep ick uyt: O God, wat is den mensch!
Dit stof is eens geweest mijn lust en herten-wensch.
Wat is van alle vleesch! hier sie ick nu de kamer
Daer ick eens rusten sal, die acht ick my bequamer
Als eenigh ruym verreck, of ander schoon gebou
Daer yemant vreughde pleeght ontrent een jonge vrou.
Al dat is voor de jeught en voor de groene jaren,
Ick wil in dat verwulf met uw geraemte paren,
En mengen onse stof, tot, nae des werelts val,
De Schepper op een nieu een werelt scheppen sal.
Dan sulje kunnen sien (God sal het openbaren),
Dat my, naer uw vertreck geen lust is wedervaren,
Dat noyt wat vrou gelijckt, in mijnen arrem sliep,

Nae dat u God ontbont en uyt de weerelt riep.
Dat ick, terwijl ick was met trou aen u verbonden,
Noyt wijf en heb onteert, noyt maeght en heb geschanden:
Dat ick, al was ick jongh en vrolick uytter aert,
Voor u mijn gulle jeught en blijdschap heb gespaert.
Dit sprack ick tot het rif, en vry niet sonder weenen,
Dies viel het siltigh nat tot op haer dorre beenen;
En schoon ick henen gingh, en uyten graven schiet,
't Gepeys van haer verlies verloor ick efter niet.
Het was dan sonder gront, dat my wert nae-gegeven,
Dat ick door welig bloet tot trou-sucht wierd gedreven:
Hy wil geen levend wijf, hy soeckt geen nieuwe trou,
Die in het dūyster graf besoeckt een doode vrou.
Ick bleef in desen staet tot vijf geheele jaren,
Maer die zijn even-wel al mede wegh-gevaren.
Of yemant druck ontmoet, of blijdschap op den dagh,
De Son doet haren loop gelijckse voortijts plagh.
Doch my quam seker vrient om desen tijt besoecken,
Terwijl ick eensaem sat te midden in de boecken,
Die vont'et ongerijmt dat ick gedurigh las,
En hielt dat my een vrou al vry bequamer was.
Hy dreef, dat ick eer lang ten hoogsten sou beklagen
Alleen te moeten zijn ontrent mijn oude dagen,
Dat my (nadien ick was met saken overlast)
Geen leger sonder vrou, of eensaem huys en past.
Dat my een bedgenoot nu beter sou bevallen,
Dan als in volle jeught de losse zinnen mallen:
Dat ick geselligh was, en noch van jeughdigh bloet,
En daerom in het bed geselschap hebben moet.
Ick, die my noyt en vont af-keerigh van de vrouwen,
Wert, ick en weet niet hoe, genegen om te trouwen:
Maer als ick overwoeg waer ick behoor te gaen,
Voeld'ick my wederom geheel in twijffel staen.
Wat jongs dat loeg my toe ('k en wilder niet om liegen),
Maer ick en wou voor al geen jonge maeght bedriegen:
En mits ick menighmael verviel in dit gepeys,
Bekeef ick even-staegh aldus mijn grilligh vleys:
Wilt ghy om weynigh graens, dat u noch rest te malen,
Een vlot van eycken-hout uyt vreemde bossen halen?
En rechten hier een mool, een wonder groot beslagh?
Ey, let wat u betaemt en wat dit lijf vermagh.
Hebt ghy een nieuwe mool en feylt u noodig koren,
Soo hebje bey gelijk uw moeyt en kost verloren;
Een tuygh van desen aert en kan niet ledigh staen,
En 't is een sot bedrijf te malen sonder graen.
Indien ick bidden magh, vermijdt u van de vrouwen,
Vermijdt u van de jeught en van ontijldigh trouwen;
Blijft liever datje zijt, en weest voortaan gerust:
Wie out van jaren is en hoeft geen nieuwe lust.
Dit spel sal ons den geest aen vleesch en weerelt binden,
Daer na geen levens-sucht in my en is te vinden:
't Is beter datj' alleen uw lesten tijt verwacht,
En laet de soete jeught de vreughde van den nacht.
Wat goet kont ghy uw ziel van dit gewoel beloven!
Een dwasen ouderdom gaet alle mal te boven.
Geen dor hout lijt'er vier, maer is terstont verbrant,
En uyt een grijsen baert en wies noyt minne-pant.
Ghy daerom weest beset en schou my dese klippen,
Een roos-gelijcken mont en wil geen bleycke lippen:
Wat jong is eyscht vermaeck, en haet den ouden tijt;
Ghy, trouwt dan uws gelijck, of blijft gelijckje zijt:
Wat out was prees ick noyt, dat kon my niet bewegen,
Ick was in dit geval tot jeught alleen genegen:
En schoon de middelmaet my somtijts wel beviel,
Daer was staegh eenigh ding dat my in twijffel hiel.
Ten lesten vont ick best noyt trou-ringh wegh te schenken,
Maer om dat wel te doen daer vont ick groot bedenken;
En dat, mits noch het vleesch, of ick en weet niet wat,
My door de sinnen joegh, of in de leden sat.

Dit bracht my quellingh aen: maer, op bequame gronden,
 Heb ick een nut behulp ten lesten uyt-gevonden;
 God, naer een diep gebedt, die gaf my desen raet,
 Dat kunst en stage sorgh de lusten wederstaet.
 Hier op wrocht my de geest als met de gansche sinnen,
 En 't scheen na weynigh tijts dat ick begon te winnen;
 Mijn ampt, dat gaf my werck soo langh de Sonne scheen,
 De dichtkunst vóór den dagh, of als het licht verdween.
 Wanneer een ander dronck, of metten teerlingh spelde,
 Of peylde met gemack de gronden van de weelde,
 Soo was ick in gepeys en besigh metten geest,
 En als ick ledigh was, bedreef ick aldermeest.
 Soo haest in mijn gemoet de lust scheen op te waken,
 Gingh ick de jeught een liet, of God een lof-sang maken:
 En mits ick staegh het breyt niet stil, maer besigh, hiel,
 Soo kreegh ick eenmael rust in mijn beroerde ziel.
 God zy voor eeuwigh lof, die my dus heeft beraden,
 En op mijn swacke hals geen jock en heeft geladen:
 God zy voor eeuwigh danck, dat nu geen vlugge maeght,
 Dat van mijn ouden dagh geen jonge vrou en klaeght.
 Ick heb een wijf verspaert, vermits ick konde dichten,
 Want dat kan menighmael een swaren geest verlichten.
 Had ick noyt veers gemaeckt, of met de kunst gespeelt,
 Daer is geen twijffel aen, de tijt had my verveelt.
 Had ick niet voor de jeught by-wijlen yet geschreven,
 'k En hadde (na my dunckt) niet eensaem konnen leven:
 Maer doen ick op het bed maer inct en pennen bracht,
 Is al wat my bevocht verdwenen in der nacht.
 Ick street met Pallas schilt, daer lagh ick in gedoken;
 Soo dat geen minne-pijl mijn hert en kon bestoken;
 En schoon het grilligh vleesch op my by wijlen schoot,
 Ick stont op mijn verset, tot Lust en Weelde vloot.
 Dit kon eerst swaer gepeys en veel bedroefde dagen,
 Dit kon ontijdich vier uyt mijn gewrichten jagen.
 Wie noyt het dertel lijf tot luyheyt uyt en streeckt,
 Hout, daer een ander valt, sijn leden onbeveleckt.
 Daer is geen beter raet om tocñten uyt te drijven,
 Als dat men noyt en laet de sinnen ledigh blijven;
 Geduerig besigh zijn met eenigh diep gepeys,
 Dat is de rechte toom voor lust en weeligh vleys.
 De mensch hout altijd wat daer op de geesten spelen,
 Of hy sal dertel zijn, of gansche dagen quelen.
 Gelukkig is de ziel die hier het beste kiest,
 En noyt sijn hert en quelt of sijnen troost verliest.
 Een meul heeft desen aert, sy moet of koren breken,
 Of sal tot haer verderf een haestig vier ontsteken.
 Daer rijst een vuyle stanck indien het water staet,
 En als het yser rust dan roestet metter daet.
 't Is met ons broosen aert oock even dus gelegen,
 Wie ledigh henen gaet, die wort tot quaet genegen.
 Men segge wat men wil, ons dient geen stage rust;
 Een geest die niet en werckt, is open voor de lust.
 Maer schoon daer niet een wijf mijn leger quam genaken,
 Noch heeft het eensaem bed my vruchtbaer konnen maken;
 Al was ick ongetrouwt, ick kreegh een echte kint,
 Niet by een witte vrou, maer uyt den swarten int.
 Siet, wat een selsaem werck! — het is my wedervaren
 Schier watter omme-gaet ontrent het kinder-baren;
 Als my de geest ontving, dan was ick in het lijf
 Schier even soo gestelt, gelijk een swanger wijf:
 Ick at niet als ick plagh, ick hadde vreemde lusten,
 Soo dat ick menigmael oock niet en konde rusten;
 Ick kreeg wel barensnoot te midden in der nacht,
 En wert in my gewaer als prangen van de dracht.
 Dan moest ick uyt 'et bed en gingh het vier ontsteken,
 Ick voelde, na my docht, gelijk het water breken:
 En als de vrucht verscheen, dan was ick wel gesint,
 Gelijk een vruchtbaer wijf die baert een echte kint.
 Hier was ick dan belust gelijk de jonge vrouwen,

Ick socht de nieuwe vrucht in haesten aen te schouwen,
 Ick socht te mogen sien het geen ick had gebaert,
 En of het naer een wijf of naer sijn vader aert.
 Noch moest ick wederom op nieuwe diensten passen,
 Het kint was niet te reyn, ick moest het schepsel wassen.
 Waer yet ter ter werelt koomt daer lijt de moeder pijn,
 En 't is vuyl uytter aert, en moet gereynight zijn.
 Terstont na dit gewoel het wicht moest in de lueren,
 Maer daer oock even-selvs en kond'et niet gedueren;
 Ick gaf het menighmael schoon linnen aen het lijf,
 En dit was even-staegh mijn lust en tijt-verdrjif.
 In dese besigheyt heb ick veel tijts versleten,
 Heb ick een jonge vrou, en mijnen druck vergeten.
 Hoe! dunckt het yemant vreemt dat ick my wederhiel?
 Ick droegh geduerigh kint, of baerde met de ziel.
 Ick was een huys alleen, ick was het allegader,
 Ick was bruyt, bruydegom, man, vrouwe, moeder, vader,
 Bewaerster, vroet-wijf, meyt, en voester boven dien;
 Wie heeft'er immermeer soo vreemden kraem gesien?
 Het kint moest goede tael en Hollants leeren spreken;
 Noch moest ick even-wel mijn hoofd al verder breken,
 Dies moest ick school-vrou sijn; — siet, wat een groot beslagh
 My op de schouders woeg, of in den boesem lagh!
 Aldus bleef ick alleen oock in de koutste nachten,
 Maer gaf mijn sinnen werck door veelderley gedachten:
 En mits ontrent de trou mijn geest toen besigh was,
 Geviel het, dat ick veel op desen handel las.
 Ick vont aen alle kant verscheyde trou-gevallen,
 Ick sagh, hoe menigmael oock wijse luyden mallen,
 Ick sagh hier in den mensch als in sijn eygen gront,
 En wat voor yder een hier uyt te leeren stont.
 Dies heb ick dese stof tot mijn vermaeck gekoren,
 En daer is metter tijt dit schepsel uyt geboren;
 Dit scheen voor mijn beroep en oude jaren best:
 Een die geen eyers heeft die broet den legen nest.
 Wel, siet dan hier een kint, dat selsaem is gewonnen,
 Dat niet, gelijk als melck, te samen is geronnen:
 Een kint van vreemden aert, waer van ick vader ben,
 En daer ick even-wel geen moeder toe en ken:
 Een kint, wiens eerste gront niet na en is te sporen,
 Als uyt geen vrouwen heup, maer uyt mijn hoofd geboren:
 Een kint, dat sonder bloet en sonder vleesch bestaet,
 En dat noch even-wel op rasse voeten gaet:
 Een kint, dat niet en spreeckt gelijk de menschen plachten,
 Maer dat oock sonder stem kan uyten zijn gedachten:
 Een kint, dat doove selfs sijn reden doet verstaen,
 Vermits het door het oogh kan in de sinnen gaen:
 Een kint dat noyt en at, en niet en plagh te drincken,
 En als het wert beveleckt, dan eerst begint te blinken.
 En, waerom lang verhael? het is een selsaem dier,
 Sijn geest is swarten inct, sijn lichaem wit papier.
 Dit schepsel, soo het is, dat heb ick moeten baren,
 Dat heb ik op-gequeeckt tot aen sijn rijpe jaren;
 't En had geen vrouwen hulp, geen pap of moeders sogh,
 En des al niet-te-min soo leeft het heden noch.
 Siet, hier komt nu het wicht gekropen uyt de doecken,
 En wil, gelijk het schijnt, de landen gaen besoecken:
 Het mejnt 't is langh genoegh in duyster op-gevoet,
 Het wil de werelt sien en wat men elders doet.
 Maer schoon al is 'et teer, noch kan het felle slagen,
 Noch kan het ongemack en harde nepen dragen;
 Of schoon een nijder grolt, of dat een spotter bijt,
 Noch sal het jeughdigh zijn oock in sijn ouden tijt.
 Al is het van papier, noch sal het langer dueren,
 Als dat ick eertijts sagh gewonden in de lueren:
 De vruchten mijner jeught, wel eer by my gepluckt,
 Sijn meest al van de doot in haesten wegh-geruckt.
 Van negen leeft'er twee, en die zijn beyde vrouwen,
 Nu buyten mijn gesin door middel van het trouwen,

Nu sonder mijnen naem. Maer dit, mijn jongste kint,
 Wil melden wie ick ben al waer men jonckheyt vint,
 Al waer men trouwen kent, al waer de beste sinnen
 Besteden haren tijt ontrent een heyligh minnen,
 Ontrent een reyne trou die van de Hemel daelt,
 En door een stil gemoet tot in de ziele straelt.
 Wel aen, Papiere-kint! ick kan het nu gehengen
 Dat ghy sult lenen gaen, en in de werelt brengen
 Wat ghy met my ontsinght; besoect de soete jeught,
 Maer weet, dat ghy met eer oock elders komen meught.
 Ghy draecht in uwen schoot, dat vrijsters kan behagen,
 Dat mannen dienstigh is, dat in de leste dagen
 De ziel haer voedsel geeft: ghy draecht in uwen schoot,
 Dat troost verwecken kan oock midden in de doot.
 En schoon ghy somtijts melt van losse minne-treken,
 Of hoe een swacke ziel ter zijden is geweken,
 Ghy prijst geen slijm bejagh, maer kant'er tegen aen,
 En toont wat reden eyst, en noodigh is gedaen.
 Dit heeft van ouden tijt geen mensch oyt kunnen laken,
 Het is bij-wijlen nut de feylen aen te raken.
 Wie slimme gangen melt, en rechte na de deught,
 Die pleeght een dienstigh werck ontrent de woeste jeught.
 Soo geeft ons Moses selfs niet weinigh trou gevallen,
 Daer nyt men spuren magh hoe jonge sinnen mallen:
 Maer voeghter strenge tucht en Godes wrake by.
 Tot af-keer van de lust en snoode linckerye.
 Hoe Dina nieuwsgier is en gaet in vreemde steden,
 En wat haer teere jeught voor aanstoot heeft geleden,
 Verhaelt hy na den eysch 1): maer hoe de vrijster schreyt,
 En hoe dat Sichem sterft, en blijft niet ongeseyt.
 Het dertel minne-spel, dat Casby quam bedriegen,
 Dat heeft de groote man ten vollen willen schrijven 2);
 Maer hoe dat Phinias haer in de leden stiet,
 Verswijght in dat geval de wijse schrijver niet.
 Hoe 't wijf van Potiphar eens Joseph wou bekoren,
 En gaf hem tot de lust al vry wat harde sporen,
 Verhaelt de groote vorst 3): maer des al niet-te-min.
 Men siet'er reyne tucht en diepe wonders in.
 Men leest 4) hoe David viel in ongereelt minnen,
 En swierde buyten spoor door ongetoemde sinnen:
 Maer wat hem Nathan sey 5), en wat'er meer geviel,
 Dat gaet hem die het leest tot in de diepste ziel.
 Hoe Ammon, door bedrogh, de maeghdom ging bestoken
 Van haer, die voor zijn lust hem suppen meynt te koken,
 Heeft Samuel verhaelt 6): maer heeft'er by gestelt,
 Hoe dat oock door bedrogh de lincker is gevelt 7),
 De groote Salomon verhaelt ons hoere-treken,
 En hoe een lichte-koy is sneegh in listigh spreken:
 Maer wat'er voor een vrucht aen dese boomen wast,
 Dat stelt oock boven al de wijse Koningh vast 8).
 Hoe dat Susanna voer, en hoe de snoode boeven
 Haer knysheyt onder-gaen, en haren man bedroeven,
 Wort elders klaer gesien 9): maer yder leet'er uyt
 Wat voor een harde straf soo vyulen daet beslynt.
 En, waerom meer geseyt? 't verhaal van boose treken
 Is dickmael aen het volck een plaester voor gebreken:
 Te weten, als het werck na rechten eysch betoont,
 Hoe alle slijm bejagh ten lesten wort geloont.
 Men liet in ouden tijt een slave droncken maken,
 En 't wijf hy besigh was met rispen, spouwen, braken,
 Soo wert de guyt gostraft ten aensien van de jeught,
 Op datse van het quaet soo wijcken na de deught,
 Zie daer mijn oog-gemerck; en, wie het pooght te laken,
 Het is my nut geweest in veelderhande saken:
 Ick acht hem liefde weert die van de liefde schrijft,

Indien hy in de tucht en in den regel blijft.
 Wel gaet nu, teer gewas, door-wandelt onse lenden,
 En reyst oock even-selfs door ver-gelegen stranden;
 Ick geef u des verlof, ghy meught op heden gaen
 Oock naer het heet Brasil, of na den Indiaen.
 Men vint in dat gewest oock heden soete lieden,
 Die eer en ware sucht aen alle kunsten bieden:
 Men vint'er Nederlants, men vint'er Hollants bloet,
 Soo dat'er niet en is dat u verschricken moet.
 En schoon ghy nu ter tijt maer Hollants weet te spreken,
 U sal in korten stont geen ander tael ontbreken;
 Daer is een deftigh man, die leert u Roomsche spraek,
 En dat is voor die reyst al vry een nutte saeck.
 Ghy sult daer in vol-leert al hooger mogen sweven,
 En onder dat behulp oock elders kunnen leven:
 Ghy sult dan zijn verstaen van menigh geestigh man,
 Die met u nu ter tijt geen kennis houwen kan.
 Maer eer ghy buytens lants vertoont u nieuwe boecken,
 Soo gaet voor alle dingh ons Hollant eerst besoeken.
 Daer sult ghy zijn onthaelt van menigh gou verstant,
 En Hollants eerste stadt 1), dat is uw vaderlant.
 Doch schoon ghy dapper haest naer onbekende steden,
 Den Hage lijcke-wel wil die voor eerst betreden;
 Daer is het deftigh Hof, daer is den hoogen Raet,
 Daer is, van ouden tijt, de woonplaats van den Staet:
 Daer is de groote Vorst, door wie gestage segen
 Wort aen het Vaderland en yder een verkregen;
 Soo dat sijn hoogh beleyt en wijt-beroemde naem,
 Heeft onder sijn gebied de vlegels van de Faem.
 Daer is het lustigh bosch en loover-rijcke dreven,
 Die aen een doffen geest een nieuwen adem geven;
 Daer is een heel Verhout, het schoonste dat ick ken,
 Doch boven al vermaert door Huygens soete pen.
 Staet hier en weynigh stil en soekt de beste vrienden
 Die u wel eer tot hulp en soet geselschap dienden:
 Spreekt my nicht Schilders aen, die, eerse was getrouwt,
 U dickmael heeft vermaect door gunstigh onderhout.
 Haer stem en soeten aert die heeft u leeren singen,
 En door een vaste wet uw losse woorden dwingen;
 Want noyt en was'er lier dat uyt de penne quam,
 Die niet uyt haren mont zijn klanc en wesen nam.
 Waer hier een nieu gesangh te lande was gekomen,
 Dat had haer wacker oir van stonden aen vernomen:
 Sy kreeg door milde gunst de Geesten aen der hant,
 En leerde metter daet al watse geestigh vant.
 Hier weet uw Suster van, die, met haer droeve klachten,
 Verweckt de losse jeught tot wijse na-gedachten;
 Vint yemant daer misschien of hier een aerdigh liet,
 Het soetste van den galm en is mijn eygen niet.
 Sy heeft de maet geset, sy deed' het deuntigh leven,
 Sy heeft den rechten klanc, sy heeft de ziel gegeven;
 Want geen soo netten stem in al het naeste lant:
 De sang woont in haer keel, de geest in haer verstant.
 Als ghy dan af-scheyt neemt, soo buyght uw gansche leden,
 Begroot de goede ziel, en seght haer dese reden:
 Seght, dat'er menigh veers in u gevonden wert,
 Dat haer befyngen kan mijn trou en suyer hert.
 Want als men afscheyt neemt, soo blijft de reden steken,
 Dat is voor haer genoegh; ghy wilt niet langer spreken,
 Ghy daerom maecktet kort: doch voor haer soete gunst,
 Soo laet haer eenig pant geboren nytte kunst:
 Een kint gelijck als ghy. Maer wenst haer menigh-werven
 Dry kinders, die voor-eerst haer deughden mogen erven:
 Of isse niet vermooght met soo een kleyn getal,
 Soo veel de lieve God haer saligh achten sal.
 Wilt ghy nu mijnen raet (om niet te sijn verstoeten),
 Soo neemt eerst uwen wegh door onse bont-geuoeten:

1) Genes. 34. 1. 2) Num. 25. 8. 3) Genes. 39. 12. 4) 2 Sam. 11. 4.
 5) 2 Sam. 12. 13. 6) 2 Sam. 13. 14. 7) 2 Sam. 13. 29. 22.
 8) Prov. 7. 9) Susanna 1. 26.

1) Dordrecht.

Daer wort uw ronde tael van yeder een verstaen,
 En ghy mooght onbevreesd in alle steden gaen.
 Doch Brabant lijcke-wel en hebje niet te schromen,
 Daer heeft al over-langh uw maeghschap mogen komen.
 Ey lieve, waarom niet? de kunst is sonder gal,
 En heeft van ouden tijt haar vrienden over-al.
 Maer als ghy door het Sticht tot Utrecht sijt gekomen,
 Na Schuermans edel pant dient flux te zijn vernommen.
 Die heeft het soet gedicht en alle konsten lief;
 Ghy daerom, groet de maeght, en geeft haar desen brief:

A E N ' T W O N D E R - S T U C K V A N O N S E N T I J T ,
 D A T G H Y , O J O N C K V R O U S C H U E R M A N S , Z I J T .

“Prinsesse, wiens gemoet, verliefd op oude boecken,
 Noyt dwaesheyd heeft gepleeght die jonge lieden soeken:
 Maer die ydt hooger drift verscheyden van de jeught,
 Geen ander liefde draeght als tot de ware deught,
 Tot kunst en wetenschap, tot velderhande spraken,
 En wat in eenigh mensch kan wijse sinnen maken,
 En wat in eenigh hert de beste zeden prent,
 Soo dat een yeder schrickt die uwe gaven kent:
 Ontfangt mijn jongste kint, dat aen u wert gesonden,
 En, mits het in het landt geen moeder heeft gevonden,
 Weest ghy' er moeder van; ghy zijt van mijnen aert,
 Vermits ghy door de kunst uw bed alleen bewaert.
 Een kint gelijck als dit, dat kan oock u betamen,
 Ten sal geen teere maeght, geen vrijster oyt beschamen.
 Ick segge noch een mael, ghy sijt van mijnen aert,
 Vermitsje nevens my papiere-kindere baert.
 Dit magh een vrijster doen, dit kan een maeght bedrijven,
 En des al niet-te-min en maeght en vrijster blijven:
 Ghy daerom weest gerust, oock als u dit geschieft,
 Een kint aldus geteelt en quetst den maeghdom niet.
 Doch sooje niet en wilt den naem van moeder dragen,
 Of dat een voester-kint u niet en sou behagen,
 Soo laet ten minsten toe, dat mijn papiere-kint
 Magh seggen wieje zijt al waer men menschen vint:
 Magh toonen aen het volck uw soet en erbaer wesen,
 En dat uw lieven naem oock daer magh zijn gelesen,
 En lieve, waarom niet? want dit uw eygen beelt
 En is geen anders werck, het is van u geteelt. 1)
 Ick weet, als sy den brief sal hebben over-lesen,
 Ghy sult in haer vertreck en by haer mogen wesen:
 Daer salse gaen besien, of ghy oock weerdigh zijt,
 Dat sy met uw onthael sal quisten haeren tijt.
 Maer ghy noch even-wel en hoeft u niet te schromen,
 Het is u toe-gestaan oock by een maeght te komen,
 Een maeght die niet en trout, maer in haer kamer sit,
 Daer sy niet om een man, maer voor de werelt bidt.
 Oock eene dus gesint, die kan hier saken vinden,
 Die haer niet aen het vleesch, maer aen den Hemel binden:
 Ghy, weest daerom gerust, maer draeght u na den eysch,
 En hout u buyten smaet en sedigh op de reys.
 Uw vader heeft geen maeght sijn leven oyt bedrogen,
 Oock op haer goeden naem geen swadder uytgespoghen;
 Al bracht hy daer hy quam een vrolic wesen in,
 Noch was hy sonder gal en erbaer niet-te-min.
 Ghy, doet gelijck als hy. En wilder yemant mallen,
 Of sooder eenigh mensch nyt swackheyd komt te vallen,
 Soo leyf hem metter hant tot in uw stil vertreck,
 Daer yder balsam vint, oock voor een steegh gebreck.
 Ick meyn uw leste deel: daer leyf't en in verholten

Dat ons te rechte brenght wanneer de sinnen dolen;
 Ontsluyt dat aen het volck als ghy het dienstigh vint,
 Maer hout u by de jeught die eer en tucht bemint.
 Neemt u geen quelling op, schoon u de spotters laken,
 Maer weest in uw gemoet getroost in alle saken.
 Wie vreemde landen siet, en lange reysen doet,
 Die stelle voor gewis, dat hy verdragen moet.
 Wie veel by menschen komt of timmert aen de wegen,
 Die vint meest al het volck tot nijt of spot genegen.
 Ghy, alsje dit vergif ontrent u voelen sult,
 Soo neemt tot uw behulp een plaetser van gedult.
 Daer is geen ander raet, het zijn gemeene plagen;
 Hoe kander eenigh werck aen alle man behagen?
 Waer is soo gauwen kock, die oyt een sauce maect,
 Die alle menschen dient, en alle monden smaect?
 Wel aen nu, weerde kint, ontfanght uws vaders seggen,
 Die sal u dienstigh zijn op alle vreemde wegen:
 God geef, dat nimmer mensch met u verkeeren moet,
 Die niet en gaet te werck gelijck het bietjen doet. —
 Nu vrienden, die bewoont ons vaderlantsche palen,
 Of waer dit misgewas misschien sal kunnen dwalen,
 Ick bid: ontfanght het wicht, en doet het goet onthael,
 't En hoeft geen rijke koets, en min een gulde sael.
 't En is niet opgevoet ten dienste van de lusten;
 Oock op een vueren planck, daer sal het konnen rusten.
 Hy dwaelt, nae dat my dunckt, die van sijn wesen klaeght,
 't En singt niet onversocht; 't en spreekt niet ongevraeght.
 't En hoeft geen cierlick kleet, als eertijts princen droegen,
 Een rock van enkel leer, dat kan hem vergenoegen:
 Indien hem yemant schenck en bant van sijde lint,
 Dat neem ick voor een peyl, dat hy de kunst bemint.
 Maer 't wicht en hoeft't niet: het kan met slechte banden
 Wel varen over zee, oock in de verste landen;
 Het is voor hem genoegh indien het gunst geniet,
 En dat een billick oogh zijn feylen oversiet:
 Indien het sijnen weert magh seggen achter-laten,
 Of door een stil beleyt een maeght of vrijster baten,
 Of dat een jongh-gesel magh leeren uytte daet
 Den gront van goet beleyt ontrent den echten staet. —
 Maer eer ick hier besta mijn reden af te breken,
 Soo moet ick noch een woort tot onsen Leser spreken;
 Hem dient een kort begriip, om flux te mogen sien,
 Wat ick hier nu besta de werelt aen te sien.
 Hoort vrient, speelt u de geest ontrent de jonge vrouwen,
 Of zijtge niet bequaem om meer te mogen trouwen,
 Of snelje naer het graf, ontfanght my desen gast,
 Die sal u doen verstaen wat op uw wesen past;
 Een yeder in het sijn. Wilt ghy wat vrolicx lesen,
 Of in het tegendeel by wijlen treurigh wesen,
 Of stijgen ydt het vleesch ontrent den ouden dagh,
 Hier is van alle stof die u vermogen magh.
 Ghy, leest, en weest gegroet. Dit had ick u te seggen,
 Doorsiet vry mijn beleyt en wilt't over-leggen:
 En sooje noch mispriest mijn voorgenomen wit,
 Soo kom ick tot beslyt en segh u, Leser dit:
 Acht ghy met dit geschrift mijn tijt verquist te wesen,
 Soo quist noyt uwen tijt met dit geschrift te lesen:
 Of houje mijn verstant niet wel te zijn bestect,
 Soo geeft uw sinnen werck daer ghy iets beters weet.

Desen allen onvermindert, soo moet ick by het voorgaende
 noch dit voegen, goetgunstige Leser, te weten: dat, bij my
 gemerckt zijnde, hoe dat veel ervaren lieden voor een ge-
 woonte hebben, eerst te stellen de regels tot eenige weten-
 schappen dienende, en daer na de exempelen op de selve
 passende; ick het selve hebt goetgevonden na te volgen. Ende
 alsoo ick door een vorigh Boeck geleyt heb de gronden van
 een goet houwelick, en een af-keer gepooght te maken van
 quade gangen die in soodanigen gelegentheyt zich openbaren;

1) Op dat ick geen raetsels en schijnen te spreken, soo sal de gunstige
 Leser gelieven te verstaen, dat het Beelt van Juffrouw Schuermans hier
 achter gestelt, by haer selfs, en nae haer selfs, nyt een spiegel is ge-
 teyckent; en nae de ghedane teyckeninge by my ghedaen snijden. Yder
 oordeele den leeuw na de klauwe.

soo heb ick dienstigh geacht, by dese jegenwoordige mijn oeffeninghe de saken door oxempelen meerder klaerheit te geven.

Onder andere is mijn betrachtigh mede geweest, t'elckens nieuwe gevallen en van een bysondere uyt-komste voor te stellen, ten eynde om door de verscheydentheit van stoffe, geduerighlijck versche bedenckingen in den Leser te verwecken: op dat alsoo yder een iet wat hier soude vinden dat op sijne bysondere gelegenheit soude mogen slaen. Waer in ick meyne soo veel ghedaen te hebben, dater by-naest niemant sal gevonden worden, of hy en sal aen het een of het andere trou-geval sijn eygen kunnen toetsen en ter preuve stellen. Oock heb ick in de gevallen in dit Werck gebruyckt niet erdicht, ofte in mijn eygen breyn gesmeet, gelijk het gebruyck van de Poëten veel plagh te wesen; maer ick hebbe beter gevonden, de geschiedenissen van goede schrijvers te ontleenen, om redenen by eenige geleerde wel aangewesen. Ondertusschen wil ick den Leser gebeden hebben, sich daer aen niet te willen stooten, dat ick de ontleende geschiedenissen breder hebbe uytgemeten als die by de oude schrijvers gevonden werden; want de gene die van het ambacht zijn, weten hoe verre een bescheyden penne in soodanigen gelegenheit vermogh te gaen weyen, en wat de kunst ontrent de omstandigheden der saken is geoorloft. En sulcx dient sonderlinge tot beter glimp van de stoffe, en tot meerder vermakelijckheit van den Leser: op de welcke al mede plagh gesien te werden. En ten dien eynde hebbe ick door

kopere platen het bysonderste van de geschiedenissen aen den Leser willen vertoonen.

Noch hebbe ick geoordeelt dienstigh te wesen, by maniere van t'samenspracko door twee persoonen van bysondere gelegentheit, de vraegh-stuckon, nyt ydere geschiedenisrijsende wat naerder te doen ondertasten: dan het selve is by my niet over-al in volle leden gedaen kunnen werden, vermits mijn ampt (geduerende den tijt dat ick met het voors. Werck besigh was) my veel beswaerlijcker quam te worden als wel te voren. Invoegen dat ick mijn begonnen ontwerp naer eysch van saken niet en hebbe kunnen vol-trekken: maer hebbe de vervullinghe van verscheyde bedenckelijcke vraeg-stucken gelaten aen het oordeel van den ervaren en geoeffenden Leser.

Tot besluyt, Vrienden, mijn oogherck in desen allen is geweest mijn sinnen besigh te houden, ende alsoo beyde te sware en te lichte gedachten van de hant te wijzen, de Nederlantsche tale te vercierien, de Hollantsche gedichten sachtvloeyende en sonder stoot- en stop-woorden te maken; ten eynde de selve eenparlijck en sonder stuyten gelesen mochten werden. En boven dien onse Lands-genooten met vermakelijckheit wat goets te doen lesen, en daer door bequamer te maken tot het huyselick en borgerlick leven, en een geluckzaligh sterven. Waer toe ons helpe de Bruydegom van de altijt-duerende feest, even Godes Sone gepresen in der eeuwigheyt. Vaert wel, goetgunstige Leser, en geniet, soo het u goet dunckt, mijn gedichten en gedachten, en hout my voor den genen die ick ben, te weten:

U. E. gansch toe-genegen en dienstwilligen,

J. C A T S.

HIER SIET GHY, GOET-GUNSTIGE LESER,

EEN AFBEELDINGE VAN JONCKVROUW

ANNA MARIA SCHUERMANS,

NAER HET LEVEN GHEDAEN :

ONDER HET WELCKE WY GESTELT HEBBEN

HET VEERS DAT GHY DAER LESEN MEUGHT.

Wie oyt dit aardigh beelt sult komen aen te schouwen,
Hout vast, dat ghy hier siet een roem voor alle vrouwen.
Van dat de weerelt stont tot heden op ten dagh,
Niet een, die haer geleeck of nu bereycken magh.

Maer niemant dencke dat wy hier (gelijk wel somwijlen in lof-dichten plagh te geschieden) te ruym ende wjyt-mon-digh hebben gesproken. Neen niet alsoo, maer ghy selfs wort hier rechter gemaect om te oordeelen, of dit mijn eerdicht erdicht is dan niet. Ick vrage dan, of yemant van u-lieden oyt gekent heeft een jonckvrouwe:

Die in de Nederlantsche, Hooghduytsche, Fransche, Latijnsche Talen, soo wel ervaren is geweest, dat sy daer in loffelijck spreken, brieven schrijven, en dichten konde.

Die in de Griecxsche, Bybels-Hebreeusche Talen soo wel geoeffent was, datse daer in de Autheuren lesen, verstaen, daer van oordeelen, oock in schrijven konde.

Die in de Italiaensche ende Engelsche Talen soo verre is gevordert geweest, dat sy boecken op saecken van State, of diergelijcke, by den Italianen geschreven: en daer beneffens de uytnemende Theologische boecken by de Engelschen uytgegeven, lesen ende gebruycken konde.

Die in de Rabbijnsche, Hebreeusche, Chaldeeusche, Syrische, Arabische Talen soo veel geleert hadde, datse die konde lesen, verstaen, en met de heylige Hebreeusche tale confereren, tot reynder ende geleerder openinge van de H. Schrifture.

Die vorder van sin en voornemen is geweest in toekomende, met Godes hulpe, daer in voort te gaen, en daer noch by te voegen het Samaritaens, Æthiopisch ende Persisch: verwachtende alleen maer noodige boecken tot uytwerkinge van haer loffelijck voor-nemen.

Die in de Historiën, Poëten, ende andere goede Schrijvers, mitsgaders de Liberale Konsten, neffens de Philosophische ende andere wetenschappen, soo wel belesen ende ervaren is geweest, datse daer van discoureren, ende over de swaerste stucken ende questiën derselver dicteren ende in 't schrift stellen konde.

Die voortreffelijcke kennisse hadde, ende een diepsinnigh

oordeel in Theologiâ Textuali, Dogmaticâ, Pacticâ, Ellencticâ; selfs tot de swaerste ende subtiylste Scholastique questiën toe.

Die haer dagelijks noch neesterlijck oeffende in alle deelen ende methoden der Theologie.

Die in de Schrijf-konste geen meesters en hadde te wijcken: ja, te boven gingh de netste ende aerdigste drucken, en dat in 't Hebreeusch, Syrisch, Griecx, Samaritaens, Æthiopisch, Latijns, Italiaens, enz.; ende de meeste Handen van dien op verscheyde manieren, als Capitale letters, Staende, Loopende, konstelijck konde schrijven.

Die in 't Teyckenen ende Schilderkunste wel was ervaren.

Die zijde Bloemen of diergelijcke naer het leven konde bordueren.

Die Teyckenen konde met Potlood, de Penne, Crayon, enz.

Die wist te schilderen in miniature, ofte water-verwe.

Die de wetenschap hadde met een Diamant op het glas geestigh te schrijven.

Die konde Hout-snijden, of met een penne-mes in Palmenhout Conterfeysels maken.

Die de wetenschap hadde van Plaetsnijden, tot haar eygen Conterfeysel toe.

Die wist te boetseren in Wasch.

Die in de Musijcque loffelijck was ervaren. En van gelijcken mede in het slaen van de Luyt.

Nu, soo is het alsoo, dat niet alleen de hooge Schole van het Sticht van Utrecht, maar oock menigh geleert man in Hollant met volle reden van wetenschap kan getuygen, dat al het gene voren is verhaelt, gelijckelijck is te vinden in den persoon van Jonck-vrou Anna Maria Schuermans: wiens beelt na 't leven by haer selfs uyt een Spiegel konstelijck geteyckent, wy den Leser hier, in 't koper gesneden, gunstelijck mede-deelen; als een wonder niet alleen van onse, maer oock van de vorige eeuwen. En daer op besluytende, segge ick:

O licht van uwen tijt, en Perel van den doeck!
Ghy, die ons Eeuwe giert, verciert oock desen Boeck.

T'SAMEN-SPRAKE

VAN

PHILOGAMUS

JONGMAN ENDE NOCH ONGEHOUWT,

MET

SOPHRONISCUS

OUDT MAN ENDE WEDUWENAER.

KORT BEGRYP VAN DE VOLGENDE T'SAMEN-SPRAKE.

1. *Uytmentheyt van het houwelick van de eerste voorouderen.*
2. *Of het dienstigh is te trouwen?*
3. *Of het beter is getrouwt of ongetrouwt te wesen?*
4. *Of kerckelijke personen behooren te trouwen?*
5. *Of iemand Godt om een goet partuur biddende, en daer na een opset nemende om het eerste vrouw-mensch dat hem tegen komt tot een wijf te kiezen, een goet middel is om wel te mogen trouwen?*
6. *Of het wijsheyt is, op schijn van Godsaligheyt, aendacht in de kercke, of diergelijcke, plotselick iemand te trouwen?*
7. *Of iemand behoort te trouwen die geen middel en weet om de huys-houdinge voor te staen?*
8. *Of alle mans-personen in het sweet haers aengesichts haer broot moeten eten, en wat sulcks eygentlick seggen wil?*
9. *Of het beter is dat iemand met ge-erft goedt sijn huys-gesin onderhoudt, ofte wel door middelen by hem selfs gewonnen?*
10. *Of vrouwen, die meer tot de huys-houdinge, door haer verstant ofte vlijt, in-brengen als de mans, de heerschappye of voogdye over de selve toe komt?*
11. *Of het beter is te trouwen met of sonder houwelijcksche voorwaerde?*
12. *Of'er in de Schriftuure eenigh houwelijck kan aengewesen worden, dat onder een houwelijcksche voorwaerde is aangegeen?*
13. *Of (indien Adam niet en hadde gevallen) onder de menschen voort-teelinge plaetse soude hebben gehad?*
14. *Of de woorden wast en vermenigvuldicht, by Godt tot de eerst-gehoudde gesproken, een gebodt in hebben dan niet?*
15. *Of Adam Eva beslapen heeft noch in den Paradijse wesende?*
16. *Weyger-kunst met heusche eerbaerheyt, gebruyckt ontrent het geheym des houwelijcks, den vrouwen aengepresen.*
17. *Ten wat tijde houwelijcksche by-een-komste best is?*

SOPHRONISCUS. Hoe dus, Philogame, al weder alleen, in dese eensame plaetse?

PHILOGAMUS. Ja, waerde Sophronisce, ick ben hier al dickmael eensaem, en dat om eyntelyck eenmael uyt de eensaemheydt te geraken.

SOPH. Ghy spreekt raedselen, na my dunckt; spreek rond en klaer, jongelingh, soo ghy anders wilt verstaen werden.

PHIL. Om verstaen te wesen is 't dat men spreekt: en ick weet niemant, van den welcken ick beter wensche verstaen te werden, als van u, waerde man. 't Is u kennelijck, dat ick tot heden toe eensaem en ongepaert leve, en effer en is't mijne gelegtheyt, oock mijne genegentheyt niet, dus langer te blijven, en daerom heb ick even hier te deser plaetse in mijn eenigheyt nu al dickmael met ernst overleyt, hoe ick bequamelijck, uyt desen eensamen staet, tot een gesellig leven soude mogen komen.

SOPH. Wel, wat is 'et dat u daer noch aen hapert, goede jongelingh?

PHIL. Dat ick noch te weynich kennisse van saken hebbe in die gelegtheyt, en noch de rechte gronden niet en weet, van dat groote werck. Ick en ben niet gesint ten houwelijck te gaen, als de onreyn dieren in de Arcke deden: want de selve, niet

wetende tot wat eynde sy-lieden daer in traden, waren'er in en quamen'er weder uyt, even alsoo als sy-lieden daer in waren gekomen, dat is: onreyn ende ongalick 1).

SOPH. Ick en kan u daer in geen ongelijck geven, Philogame; want ick heb'er vele gekent, en ken er noch heden eenige, die in het aengaen van haer houwelijck even hen soo droegen, als ick een sekeren knecht eens hebbe gekent; aen den welcken sijn Heere bevolen hebbende in haest om een boodschap te gaen, op alsulcker plaetse, datelijck, soo haest hy de plaetse maer hoorde noemen, met een dom en los hoofd sich derwaerts spoede, sonder verder te verstaen wat hy daer te verrichten hadde; en ter plaetse gekomen zijnde, toen maer eerst begon te dencken wat de reden mochte wesen, waerom hy daer gekomen was; en die niet wetende, wert gedwongen te rugge te loopen tot sijnen Heere, om sulcks te gaen vragen. Seker, alle de gene die alleen te gaste gaen om hen sat te eten, maer reysen om nieuws te sien, en slechts ten houwelijcke komen om den lust van eene vrouwen te genieten, die en hebben geenszins getroffen het rechte wit en oog-gemerck, daer sy-lieden op te sien hadden. Rechtsinnige lieden gaen te

1) *ongalick*; onbehaagelijck.

gaste meer om door gemeenschap van goede reden en zeden hareu geest te vermaecken, als om met spijs en dranch haer lichamen te belasten; haer reysen strecken hun niet om een nieuws-gierig oog, maer om een leerbegeerig herte te voldoen. Het trouwen dient de selve meer om een soet geselligh leven, ten dienste van Godes Kercke, van het Vaderlant, en haer eygen huys te leyden, als om de ketelinge van haer weeligh vleys vergenoegen te geven.

PHIL. Weynigh zijn er, waerde man, die het stuck soo opnemen, en evenwel soo is 't meer als kennelijk dat het alsoo behoort.

SOPH. Ick oordeele dat die gene, die haer ten houwelicke be-geven, behooren te doen, als de gene, die haer tot een reyse buytens lants gaen stellen; de selve sien niet alleenlyck eerst in haer gedachten, maer oock op de Caerte alle de wegen, bergren, en rivieren daerse door hebben te reysen, al eerse van huys scheyden. 't Zijn wilde menschen, die huysen bouwen van boomen, soo als die in de bosschen afgehouden werden, dat is: met schorssen en quasten. Ick, in het tegendeel, wil niet als een boom, maer als een balck. gebruyck werden in 't gebouw van ons Vaterlant, dat is: ick wenschte wel in de gelegenthey van 't houwelyck te komen niet rau en onbesnoyt, maer ge-effeut, geschaeft, en gesuyvert van de quasten der jonckheyt. Het volck Israëls en toog niet in het beloofde Land, als na een naerstigh ondersoek wat voor een volck dat'er in woonde, wat voor steden en strekten daer in waren, en met eene wat vruchten dat'er in wiessen. Ick woude soo geerne doen in saecke daer van wy tegenwoordelick spreken, dat is: ten aensien van het houwelyck, 't welck ick te rechte mach noemen 't Land van Beloften der jonge lieden.

PHIL. Ick woude wel van veelerhande bedenckingen, die my nu en dan te binnen komen, ontrent den houwelycken staet, wat nader berichts hooren van de gene die ick meyne dat stuck grondelick te verstaen: en nadien ick weet dat ghy niet alleenlyck goede wetenschap, maer oock volle ervarenthey van desen allen hebt, mits ghy niet alleenlyck een geruymen tijt getrouwt zijt geweest, maer hebt daer-en-boven (soo ick weet) uwen houwelycken tijt niet sonder aendacht en diepe opmerckingen laten voor-by gaen: Soo woud ick wel dat ghy my eerst het oyr, en daer na de tonge een weynigh woudet leenen op dese gelegenthey: want met lieden die door eygen bevindinge wijs zijn, raet te plegen, dunckt my best te wesen. De wegh tot wetenschap is lang door regels, kort door exempels, seyt een wijs Schryver.

SOPH. En op wat saken loopen doch meest uwe gedachten?

PHIL. Ick woude hier in wel gaen van de eyers af tot de appels toe, gelijk de oude seyden, dat is, gelijk ghy weet, van den beginne af tot het eynde toe, om alsoo bescheydentlijck eenige mijne naeu-keurige gedachten te voldoen, en sonderlinge wilde ick met rechte kennisse van saken wel bericht werden op de navolgende vraag-stukken.

1. *Wat recht trouwen is?*
2. *Of men mach trouwen?*
3. *Of men moet trouwen?*
4. *Of het beter is te trouwen, of ongetrouwt te blijven?*
5. *Wie'er trouwen mach, en wie niet?*
6. *Hoedanige Personen men behoort te trouwen, en hoedanige niet?*
7. *Wanneer men trouwen mach, en wanneer niet?*
8. *Waer men trouwen mach, en waer niet?*
9. *Waerom men trouwen mach, en waerom niet?*
10. *Hoe men trouwen mach, en hoe niet?*
11. *Wat behulp-middelen men om te trouwen gebruycken mach, en hoedanige niet?*

SOPH. Sie daer een wijt velt geopent, dat in veel dagen niet af en is te gaen, wat naerstigheyt men daer toe oock brengen mochte. En waer toe soo veel mosterts hier op gemalen, Philogame? soo ick u niet wel en kende, ick soude seggen dat ghy, nu een Lubecksche vryer beginnende te worden, het futsel-boeck soeckt, en daerom in allen desen een hayr in drie soekt te klieven, om niet tot het werck te komen. Ey lieve,

Die elcke veër wil sien en raken,
En sal niet licht een bedde maken.

Houwelyckse saken wel te overwegen, maer niet eer te willen rouwen voor men die aan alle kanten door en door heeft gesien

dunckt my meer neuswijzigheyt, als voorzichtigheyt te wesen.

PHIL. Wel, Sophronisce, soudt ghy mijn naeu-keurigheyt in dier voegen opnemen, soo is 't beter dat ick daer van afstant doe, en my wat vermijde van soo diepen ondersoek van saken. Maer dien onvermindert, dunckt u mijn voorstel van soo grooten omme-slagh te wesen?

SOPH. In trouwen ja, Philogame: want by-naest ontallicke vraag-stukken, en al van groot bedenken, konnen hier uyt-getogen worden, en dienden wel rijpelijk overleyt te worden, om goet werck te maken; niet-te-min laet ons den anderen hier op wat naerder verstaen. Het is noch vroeg in den morgen-stont, en de plaetse daer wy jegenwoordelick zijn is stil, vermakelick, en bevrijt van deurgang; oock ben ick even nu recht gesint om van dusdanige saken wat te spreken, behoudens, mids dat ghy niet te naeu-pluysigh en sult wesen.

PHIL. Ick ben te vreden te doen als ghy segt, waerde Sophronisce: maer voor eerst (dewijle ons geheele reden staet te loopen op het houwelyck met den gevolge van dien) so stel ons vast een rechte beschrijvinge van het selve, soo ghy die meynt best te wesen.

SOPH. De Rechts-geleerden seggen het houwelick te wesen een wettige t'samen-voeginge van man en wijf. mede-brengeende een onscheydbare gemeenschap van leven. Andere gaen wat breeder in dese gelegenthey, en stellen het houwelick te zijn een wettige en onverbrekelycke verbintnisse, tusschen een man en een vrou-mensch, by Godt ingestelt, ten eynde men hem kenne voor een suyveren Geest, en dat wy in reynigheyt hem dienen mogen, en het menschelicke geslachte daer door vermeerderd zijnde, Gode Kercke daer uyt mach worden versamelt. Onsen Erasmus neemt het op dese wijze: het houwelick (seyt hy) is een wettigh en geduerigh verbont tusschen man en wijf, onderlinghe aangegaen ten eynde om kinderen te gewinnen, medebrengeende gemeenschap van lijf en goet.

PHIL. Welcke van dese drie dunckt u best te wesen?

SOPH. Ick houw dese alle voor bequaem, ghy en kont geen mislagh doen, een van deselve te verkiesen, na gelegenthey van saken.

PHIL. Maer opent my doch een weynich nader het innerlick bescheyt van dese beschrijvinge, die ick wel kan bemercken mal-kanderen seer na te komen, maer evenwel niet over al een en de selve te wesen.

SOPH. Merckt voor eerst, Philogame, dat het houwelyck is een wettige by-een-komste, en sluyt daer mede uyt alle de t'samen-voegingen van man en wijf die onwettigh of tegen den regel zijn, het zy dan ten aensien van de personen ofte van de sake selfs. Let vorder op de woorden: tusschen man en vrouwe, en sluyt daer mede uyt, als onwaerdigh den naem van houwelyck, de t'samenvoeginge van de onmondige en minderjarige, van gelijcke de t'samenkomst van vrouwe met vrouwe, of man met mans-persoon, waer van men oock hedendaegs exempelen heeft gesien: en boven dien van vrouwen ofte mans-personen, daer van d'een ofte d'ander, ofte beyde ten houwelick onbequaem zijn. Van gelijcken wort door de voorsz. woorden afgekeurt de by-een-komste van een man tot twee of meer vrouwen; Item, van twee ofte meer mans tot eene vrouwe. Met de woorden van: onscheydbare gemeenschap wert aangewesen, dat geen houwelyck en kan gemaect worden onder conditie, oock niet tot eenen sekeren tijt toe; maer het is een bandt geduerende geheel het leven van de gene die onderlinge zijn verbonden, het welck in andere gemeene verbintenissen en handelingen geen plaetse grijpt.

PHIL. Ick sie nu uwe beschrijvinge van 't houwelyck kortelyck uytgeleyt, en vinde sulcks tot mijnder onderrechingte te dienen, om eenvoudelyck te verstaen de nature van deze verbintnisse; maer ick wenschte wel wat nader onderrechingte te hebben op verscheyde twijfelachtigheden, die op de vraagstukken, by my hier vooren aengeroert, soudn konnen werden bygebracht.

SOPH. Wel, Philogame, om tot uwe meyninge te komen, so hebbe ick hier by der hant een nieuw Poëtisch werk, verscheyde gedencquaerdige trouwgevallen onse Nederlanders voor oogen stellende; dit meyne ick een goede aenleydinge te sullen komen geven tot ondersoek van de saken, daer gy van gewaegt

PHIL. Wat op-schrift geeft de Schrijver aen het werck, daer ghy van spreekt?

SOPH. Proef-steen van de Trouw-ring sie ick'er vooren op-staen, en het sal by ons te besien wesen, hoe de naem door de sake wert beantwoort. Mijns oordeels schijnt de Schrijver te beloven, dat door dit werck een yder zijn trouwe tegenwoordige of toekomstige ter proeve

sal kunnen stellen, om alsoo te weten of de selve wel en behoortlyk is, dan niet.

PHIL. Sie daer een gelegentheyd die ick sochte, waerde Man; ick bid u, laet ons hier onder dese aengename schaduw een weynigh nedersitten: want (naer ick merke) soo ben ick hier wel te slaegs gekomen, om te vinden daer ick lange na verlangt heb. Staet my oock toe (soo het u belieft) dat ick in dese handeling tot leser mach dienen, als de jongste wesende, en die het selve minst sal verveelen; en daer na soo opent my uwe aenmerckingen op de voor-vallende saken; soo doende, sullen wy,

mijns oordeels, goet werek maken, en ick sal ten hoogsten wel verneoght we-en.

SOPH. Nadien ick uwen lust hier in bemereke, goede jongeling, soo ben ick te vreden te doen als ghy voorslaet; begint dan ter goeder uren, en ick wil met aandacht letten wat'er voor aenmerckingen uyt sullen te trecken zijn. die op uw voornemen sullen mogen passen, ende daer na willen wy reden en tegenreden onderlinge seggen en hooren.

PHIL. Wel aen, ick beginne:

GRONT-HOUWELICK,

DAT IS:

BESCHRYVINGE VAN D'EERSTE BRUYLOFT, GEHOUDEN IN DEN PARADIJSE,

TUSSEHEN

A D A M E N D E E V A,

EERSTE VOOR-LOUDERS ALLER MENSCHEN.

Op, droeve Sinnen, op. Waerom aldus geswogen?
 Waerom soo langen tijdt in uwen rouw gelegen?
 Ey! drijft het swaer gepeys ten lesten op de vlucht;
 Het graf en gaet niet op hoe seer dat iemand sucht.
 Wien eens de bleecke doot heeft uit het vleis genomen,
 Die kan noyt wederom hier op der aerden komen;
 Of iemant treurig is, of bijster ongesint,
 Het is een stale wet, die alle menschen bint;
 Ghy, schoon uw weder-helft is van u afgesneden,
 Troost efter uw gemoedt, en stelt u des te vreden;
 Ghy sult haer weder sien, naer uwen lesten dag,
 Daer noit de wreede doot haer pijlen schieten mag.
 Mijn geest is nu belust aen Hollandt iet te schencken,
 Waer door men overlang noch onser sal gedenccken;
 Koom, laet ons op een nieu iet brengen aen het licht,
 Dat leet versoeten kan, en swacke sinnen sticht:
 Yet dat een jong gesel voor eerst behoort te lesen,
 Yet dat een echte man sal dienstigh mogen wesen,
 Yet dat een teere maeght sal leyden in de jeught,
 Yet dat een deftigh wijf sal stijven in de deught.
 Ick heb by een gebracht verscheyde trouw-gevallen,
 Om daer te mogen sien hoe jonge sinnen mallen,
 En hoe een rijper aert bequamer wegen vint,
 En hoe een reine ziel haer tochten overwint;
 Maer dat is niet genoegh. Wy moeten ondersoecken,
 Uyt al wat Reden hiet, uyt allerhande boecken,
 Wie in dit noest gewoel de rechte baen verliest,
 En wie in tegen-deel de beste wegen kiest.
 Al hooger, mijn vernuft. Wy moeten ondergronden
 Het wonderbaerste stuck van alle trouw-verbonden,
 Des Heeren diepste gunst, des Hemels grootste werck,
 Hoe God de Sone paert met sijn geminde Kerck.
 Almachtig, eeuwig, goet, oneyndig, heylig Wesen,
 Naer eysch, en rechte maet, by niemant oyt gepresen,
 Wiens onbegrepen Woord de werelt heeft gebout,
 En noch door hooge maght geduerig onderhout;

Die Adam hebt gegunt door u te zijn geschapen,
 En, in sijn even-beeld sijn lust te mogen rapen,
 Die noch voor yder mensch, tot heden op den dag,
 Beschickt een eygen deel dat hem verneoght mag;
 Die even uwe Kerck den segen hebt gegeven,
 Te kennen voor een hoofd den Prince van het leven,
 En, uyt uw diepste gunst, de menschen hebt gejont
 Een noyt begrepen heyl, een eeuwig trou-verbont.
 O geest van onsen geest! o ziel van alle zielen!
 Die sonder uw behulp als stof ter aerden vielen,
 Tot u is mijn gebedt. Bestier mijn swacke pen,
 En geef dat ick den gront van uwe wonders ken.
 Geef dat ick toonen magh hoe vreemt ons sinnen woelen,
 Als wy in onsen geest uw krachtig woordt gevoelen,
 Ten eynd' ons blijken magh het noodig onderscheyt,
 Wie door een losse waen of reden werdt geleyt.
 Maer geef doch boven al hun die ons schriften lesen,
 Geef aen den Schrijver selfs, een nieu en ander wesen,
 Geef, dat hy niet een woort magh brengen aen den dagh,
 Als dat aen al het volck ten goede dienen mag.

God, door sijn eeuwig Woordt, en uyt sijn hoog vermogen,
 Hadt om dit wonder Al een hellen glans getogen,
 Had nu den swarten nacht gescheyden van den dag,
 Soo dat men door het licht sijn groote wonders sag.
 Het aerdrijck stont geset, en konstig onderscheyden,
 Met dieptens overhant, en hoogtens tusschen beiden;
 Den Hemel, uyt-gebreyt gelijk een schoon tapijt,
 Droeg in sijn hoog verwulf de peylen van den tijt 1).
 De lught, tot haer cieraet, had duysent helle stralen,
 Die aen den Hemel staen, en om de wereld dwalen,
 Men sag de bleecke maen, men sag de gulde son,
 Men sag hoe datse rees, en haren loop begon.

1) peylen van den tijt: tijdaanwijzers, teekens, hier sterren.

De winden vlogen uyt, en sweefden op de stroomen,
 En maeckten sacht geruys ontrent de jonge boomen:
 Een dau, vol soeten geur, gesegen uyt de lucht,
 Gaf voedsel aen het loof en aen de jonge vrucht.
 Het water lag gebocht in sijn bescheyde palen,
 En mogt van nu voortaan niet elders henen dwalen;
 Het landt was over-kleet met gras en edel kruyt,
 En schoot, oock sonder saet, sijn gulle botten uyt.
 De schepsels zijn geplaetst op veelderley manieren:
 Ontrent het dichte bosch daer zijn de wilde dieren,
 De steen-bock vint vermaeck daer hooge rotsen zijn,
 En in een diepen kuyl daer woont het schou konijn.
 De vogels is de lucht tot haer verblijf gegeven,
 Om met een vryen loop aldaer te mogen sweven,
 De vissen is belast te swemmen in de zee,
 En al waer groente wies daer sprong het weelig vee.
 Maer God heeft boven al een tuyn met schone dreven,
 Een Hof, na rechten eysch by niemant oit beschreven,
 In Eden toebereydt, en als met eygen handt
 Daer hagen in gepoot, en boomen in geplant.
 Een windt van soeter aert, geresen uyt het Zuyden,
 Quam sweven op het veldt, en spelen in de kruyden,
 Quam sijgen in het loof, en wat'er vorder wies,
 En noyt en rees'er storm die uyt den Noorden blies,
 Daer is geen teere bloem gegeesselt van de winden,
 Daer is geen vuylen mist ontrent den Hof te vinden,
 Daer is geen strenge vorst, die in de wangen bijt,
 Daer is geen felle kouw, die in de leden snijt,
 Daer is geen vuylen damp, geen harde regen-vlagen,
 Geen blixems selsaem vyer, geen felle donder-slagen,
 Daer is geen vinnig rijp, als ons de winder sent,
 Geen hagel die het kruyt en jonge boomen schent,
 Daer is geen sonne-brandt, die, met verhitte stralen,

Koomt op het jonge vee, of op de menschen dalen;
 Alleen een reyne lucht, getempert op de maet,
 Treckt bloemen uit het loof, en uyt de blom het zaet;
 Daer wast geen vinnig kruyt, geen netel op den velde,
 Geen distel in het bosch, die vee of menschen quelde,
 Daer is geen Aconijt, geen ander giftig blad,
 Soo dat men sonder schroom van alle vruchten at.
 Daer quam geen witte raeg ontrent de boomen sweven,
 Daer quam geen vuyle spin haer netten over weven,
 Daer quam geen trage sleck gekropen op het kruyt.
 Geen dick-gebuyckte pad en spooog'er swadder uit.
 Daer quam geen vale mol ontrent de bloemen wroeten,
 Daer quam geen boos gerut 1) met hondert slimme voeten,
 Daer quam geen swarte vlieg, die in het bloeyssel sat;
 Daer quam geen boose rups die jonge vruchten at.
 Al wat'er leven hadt dat quam den mensche streeleu,
 Dat quam hem even-staeg sijn gaven mede-deelen,
 En wat'er uyt een berg of uyt de dalen sproot,
 Daer in was 't dat het oog een vollen lust genoot,
 Men sag'er edel nat, en klare beeken swieren,
 Een dranck voor alle vee, voor alle wilde dieren,
 Men sag'er wonder veel, en meer als eenig man
 Met sinnen ondergaen of recht begrijpen kan.
 Al seyde ick dat het woud daer staeg en eeuwig bloeide,
 En dat'er honig-raet uyt alle klippen vloeyde,
 En dat men uyt een berg kan tappen soeten wijn,
 Noch leed ick geenen nood om achterhaelt te zijn.
 Al seyde ick dat'er melck, als met geheele beken,
 Quam midden uyt een rots of uyt de keyen leken,
 En dat men in den dauw vernam het edel Man,
 Noch sprack ick niet een woort dat iemant laken kan.

1) gerut: ongedierte, duizendpoot.

Al steld' ick over al een reyn en heylig wesen,
 En dat de vogels selfs den grooten Schepper presen,
 Ja, dat een rave song gelijk een nachtegael,
 Noch sprack ick evenwel geen ongerijmde tael.
 Maer dit is onder dies op mijn gedicht te seggen,
 Dit is mijn swacke pen met reden op te leggen,
 Dat ick hier niet een woort kan brengen aen den dag,
 Dat in het minste deel het stuck bereycken mag.
 Voor my, ick kenne schult. Eylaes! mijn aerdsche leden,
 Mijn deusig onverstant, mijn domheyt in de reden,
 Mijn dick-bewasemt breyn is hier als buyten raet;
 Maer God neemt menigmael de wille voor de daet.
 Ghy, die het schoon priëel na eysch begeert te kennen,
 Gaet, leert het van den geest en niet uyt swacke pennen;
 't En is geen menschen werck, het is van hooger prijs,
 Ghy wacht het recht bescheyt in 't eeuwig paradijs.
 Ontrent den vetten rant en aen de soete stroomen,
 Daer stont een schoon gewas van allerhande boomen,
 Van kryden in de bloem, van hagen in de vrucht,
 En spreiden haren reuck door al de naeste lucht.
 Hier liet des hemels Vorst twee schoone stammen wassen,
 Die aen een reyn gemoedt alleen zijn toe te passen.
 Al wat'er elders groeyt is voor het lijf geplant,
 Maer dese voor de ziel en tot een heylig pant.
 Te midden in het perck daer stont'er een geresen,
 Groen, keestig 1), wonder gaef, en lustig in het wesen;
 Men sag aen sijn gewaey geen dor of stervend blat,
 Het scheen dat 's werelts jeught hem in de tacken sat.
 Een glans uyt Godes throon, met wonder helle stralen,
 Quam op het edel hout geduerig nederdalen,
 Dies is sijn loof vergult en uytter-maten schoon,
 En gansch sijn omme-loop geleek een stage kroon.
 Siet daer een frissche stam, die, met haer reine vruchten,
 De pijn met haer gevolg, de siecktens dede vluchten,
 Die met een aerdig groen op haren planter loeg,
 En al wat giftig was, door haren reuck verjoeg.
 Het tweede boom-gewas, van ongewoone krachten,
 Is van een diep begryp, en boven ons gedachten;
 Sijn vrucht heeft schoonder verw als oit het oog vont,
 Maer efter niet gemaect ten dienste van den mont.
 De gronden van het goet en van het quaet te weten,
 Zijn in het diep geheym van desen stam geseten:
 Maer veel gelooff'er noch wel eer te zijn geschiet,
 Dat sich een naer gespoock hier dickmael vinden liet.
 Daer stont de wereldkloot in haer bescheyde kusten,
 Daer stont het schoon priëel, vol alderhande lusten,
 Daer stont het al-te-mael dat God had uyt-gewracht,
 Maer tot sijn vollen eysch noch efter niet gebracht.
 Een dier van hooger aert, begaeft met wijse reden,
 Dat na den Hemel siet met op-gerechte leden,
 Een dier, een wonder dier, dat Godes aert genaekt,
 Ontbrekt noch aen het werk, en dient te zijn gemaekt.
 Hy, die het al door-siet tot aen de diepste gronden,
 Heeft even dit gesien, en middel uyt-gevonden,
 Om wat'er noch ontbrack te brengen aen den dag,
 So dat geen nieus-gier oog iet meer vereyschen mag.
 De Schepper tijt te werk, en gaet hier op aenvaerden
 Een stuck van rooden kley, genomen uytter aerden,
 Daer uit so brengt hy voort een man, een deftig beelt,
 Daer in hy op een nieu een kleyne werelt teelt:
 Het lijf was eerst gemaekt, maer kon hem niet bewegen,
 En blijft juyst in den stant gelijk het was gelegen.
 Het is van schoone verw en toont een soet gelaet,
 Maer daer en is geen drift die op en neder gaet.
 God blies, en Adam leeft. Siet daer het dier gevonden,
 Waerom dit wonder Al te samen is gebonden;
 En of schoon Adam schijnt des Heeren laatste werck,

Het is noch evenwel sijn eenig oog-gemerck.
 Siet, als een deftig man sijn vrienden wil onthalen,
 Hy leydt de gasten noyt in onbereyde salen;
 Maer tijt voor eerst te werck, en met genegen vlijt,
 Soo ciert hy, daer het dient, de mueren met tapijt;
 Hij doet een schoon buffet, een reyne tafel decken,
 Hy laetse met damast of linnen over-trecken,
 Hy set'er vaten op, en steeckt de lichten aen,
 En maeckt dat over al bequame setels staen.
 Hy laet, door handig volck en door ervare knechten,
 De spijs na de kunst en op haer order rechten,
 En, als dan alle ding ten volle is bereydt,
 Soo worden op het lest de gasten in-geleydt;
 Dus gaet hier God te werck. Hy vordert alle saken,
 Hy gaet het schoon priëel, hy gaet de werelt maken,
 Hy stort in alle ding een vollen hertenwensch,
 En op den sesten dag toen bout hy eerst den mensch.
 Noch is't niet genoeg. De Schepper gaet bemercken
 Wat al de werelt heeft voor schoone wonderwercken,
 Hy let ook op den mensch en al wat Adam doet,
 En vint dat hy voor al niet eensaem wesen moet.
 Hy laet een diepen slaep hem in de leden komen,
 En heeft hem uyt het lijf een ribbe weg-genomen.
 En uyt dit eygen been heeft Godes hand gewracht,
 En Adam, eer hy 't weet, een Vrouwe toe-gebracht.
 De Man lag in den Hof, beschaduw't van de boomen,
 Verwonnen van den slaep, bedwellem't van de droomen.
 Soo dat sijn deusig oog niet eer en is ontwaect.
 Voor dat het aerdig werk ten vollen is gemaekt.
 Toen kreeg hy op een nieu gevoelen in de leden,
 Hy sag onseker wat, hy koomt'er na getreden,
 Hy sag een selsaem ding, een soet en aerdig beelt,
 Dat stracks hem door het oog tot in het herte speelt,
 Hy voelt een nieuwe jeught, hy voelt een ander wesen,
 Hy voelt een soet gewoel, dat in hem komt geresen,
 Dat al sijn bloet door-rent, hy wordt een ander man,
 Hy wordt in hem gewaer dat niemant seggen kan.
 Hy wordt in hem gewaer de gronden van het leven,
 By niemant recht gevat, by niemant oyt beschreven,
 Yet dat noyt Adam selfs in sijn gewrichten vant,
 Een koortse sonder pijn, een hitte sonder brant.
 De man, aldus geroert, is na de Maeght geweken,
 En, midts hy by haer koomt, begint hy dus te spreken:
 Ick hiet u wellekom, mijns hertsen eerste vreught,
 O troost van mijn gemoedt, en haven mijner jeught!
 Ick hiet u wellekom, o wensch van mijn gedachten!
 Mijn ziel, mijn ander ick, daer op mijn sinnen wachten!
 Ick hiet u wellekom, o lust van mijn gepeys!
 Mijn beelt, mijn even-mensch, mijn been, mijn eygen vleys.
 Ick hiet u wellekom, mijn hoop, mijn uytverkoren.
 Mijn troost, mijn liefbehulp, tot mijn vermaeck geboren,
 Mijn kroon, mijn hoogste schat, mijn uyt-gelesen blom,
 O segen van den Heer! ick hiet u wellekom.
 Hoe vreemt sag Eva toe in dese nieuwe saken!
 Sy wist niet watse sag, maer sag het met vermaken,
 Sy wist niet wat een man of vryer is geseyd't,
 Noch wertse tot het werck nyt eygen aert geleydt.
 Sy voelt haer teer gemoedt tot in den geest bewegen,
 En datse niet en kent, daer isse toe genegen,
 Sy weet niet watse voelt, en 't is haer jeugdig bloet,
 Dat in haer gaende wert, en blijde sprongen doet.
 Sy voelt dat haer de geest wordt krachtig aengedreven,
 Hoewel sy dit gewoel geen naem en weet te geven,
 Sy staet, gelijk het scheen, ver stelt in dit geval,
 Onseker watse doen of watse laten sal.
 Sy sag den Jongeling, en sijn bequame leden,
 Sijn borst, en kloeck gestel, sijn gaven in de reden,
 Sy hoort een soet gespreck, dat sy bevallig vont,
 En biedt hem wederom de gunst van haren mont:

1) keestig; pittig, kernig.

Hoe dat ghy dient genoemt, die my hier komt gemoeten,
 En hoe ick spreken sal, en u behoort te groeten,
 Des ben ick onbewust. Wat is'er dat ick ken?
 Die maer een oogenblick hier op der aerden ben.
 Ick mag u wel te recht mijn lieve broeder noemen,
 Dewijl dat ghy en ick van eenen Vader roemen;
 Godt heeft ons beyd' gevormt, en dat met eygen handt;
 Siet daer, van eersten af, een wonder vasten bandt.
 Ick mag u boven dat mijn eygen vader hieten,
 Om dat mijn anders selfs uyt uwe leden vlieten;
 Mijn been dat is het uw, uw vlees dat hiet ick mijn,
 Soo mag ick wel te recht uw eygen dochter zijn.
 En midts dat over u, door Godes eygen segen,
 My 't recht van echte trouw ten vollen is vercregen!
 Soo wijst de reden aen, dat ick u noemen kan
 Mijn hoeder, mijn behulp, mijn vrient, en echte man.
 Maer wat behaegt u best van dese soete namen,
 Die ons in dit beroep na rechten eysch betamen?
 My dunckt, hoe dat'et ga, dat ick geen misslag doe,
 Al schrijf ick al gelijk u dese namen toe.
 Dies seg ick wel te recht: Ick danck u, lieve broeder;
 De Schepper is het al, wy zijn niet sonder moeder.
 Ick danck u boven dat, o vader mijner jeught,
 Dat is de rechte naem die ghy oock voeren meught.
 Ick danck u, waerde man, van Gode my gegeven,
 Een steunstel mijner jeught en van het gantsche leven.
 Hy, die ons nu ter tijdt te samen heeft gepaert,
 Bestier ons gantsch bedrijf, na sijnen reynen aert.
 De man op dit gespreck, gevoelt sijn herte springen,
 Hy staet gelijk bedwelmt in al de soete dingen,
 Hy spreekt haer weder aen: Mijn bruit en hoogste schat,
 Ghy hebt ons eersten gront na rechten eysch gevat.
 Ghy kont my (so ghy segt) verscheyde namen geven,
 Van broeder wel te recht, van vader daer beneven;
 Maer, soo ick eenig ding van u verkrijgen kan,
 Soo neemt my in den arm, en hiet my: lieve man.
 In dat soet-deftig woort, daer in soo ligt verholten,
 Wat u en my gelijk de Schepper heeft bevolen;
 Jont my dien waerden naem, den gront van onsen staet;
 En breng dan, na den eysch, uw reden tot de daet.
 De vrijster, wat ontset (vermidts de leste woorden,
 Door ick en weet niet wat, haer teere ziel bekoorden)
 Heeft, met een heus gelaet, een weynig haer bedacht,
 En naer een korte wijl haer antwoordt in-gebracht.
 Laet ons (met uw verlof) een weynig over-wegen,
 Hoe dat in ons beroep de saken zijn gelegen;
 Ick heb van u geleert, hoe dat ghy dient genaemt,
 Laet ons nu vorder sien wat u en mij betaemt;
 Daer zijn (na dat ick merck) in als besette palen.
 Geen saeck en dient gedaen na ons de sinnen dwalen,
 Maer door een rijp beleydt. Daer is een rechte maet,
 Waer op het deftig werck van Aerd' en Hemel staet.
 Hoewel Gods wonder-handt had macht, om alle saken,
 Op eenen dag alleen, ten vollen op te maken,
 Noch heeft hy niet-te-min hier anders in gewracht,
 En dit geweldig Al by trappen uyt-gebracht.
 Hy ging eerst van het licht het duyster onderscheyden,
 Hy ging een rouwen klomp na sijnen wil bereyden,
 En, schoon hy meerder glans oock toen verwecken kon,
 Soo gaf hy lijcke-wel geen stralen aen de Son.
 De lucht moest noch een tijt dat groote licht verwachten,
 Want God doet alle ding als op besette drachten,
 Besiet des Hemels loop, en al sijn groot beslag:
 Eerst komt het schemer-licht, en dan een klaren dag.
 Koom, seg my doch een reis, van waer zijt gy gekomen?
 En waerom ben ick doch uyt uwe borst genomen?
 't Is reden dat de mensch, eer hy sich elders went,
 Sijn gronden, sijn geslacht, sijn eygen wesen kent.
 Vriendinne, seydt de Man, 'k en wil u niet verbergen,

Dat gy tot uw bericht van my bestaet te vergen,
 Koom, voeg u nevens my, ick wil u doen verstaen,
 Hoe dat het ons begin van eersten is gegaen.
 Soo haest d'Alwijse Godt, de Vader aller Geesten,
 Had my voor eerst gejont de macht van alle beesten,
 Toen trat ick in den Hof, en sag het schoon priëel,
 Vol enckel herten-lust tot aen het minste deel.
 Ick ging of op het velt, of in de bossen dwalen,
 Ick ging ontrent een berg, of in de lage dalen,
 Ick ging of op het zant, of door het weelig gras,
 Ick liet mijn oogen gaen al waer het lustig was.
 Ick sag het vruchtbaer hout, ick sag de wilde boomen,
 De dieren op het velt, de vissen in de stroomen,
 Ick sag hier vette kley, ick sag een witte strant,
 Ick sag het edel gout gemengelt onder 't zant.
 Genaeckt' ick oyt een vliet, om daer te mogen drincken,
 Ick sag tot in den gront den schoonen Onyx blincken;
 Dien greep ick metter hand te midden uyt de beeck,
 En stont op sijnen glans een ruyme wijl en keeck.
 Dan sloeg ick eens het oog ontrent de rasse dieren,
 Die speelen in de lucht, en om den Hemel swieren.
 Dan leend' ick eens het oir aen haren blijden sang,
 En dit was mijn bedrijf by wijlen uren lang.
 Dan ging ick door het wout, en sag de groene dreven,
 Gesproten uyt het dal, en tot de lucht verheven,
 Getogen op een ry, en wonder net geplant,
 Men vont'er in het werck van Godes eygen hant.
 Wat dient'er wel geseyt? Daer waren duysent saken
 Ten schoonsten uitgewracht, alleen tot mijn vermaken:
 Maer of ick alle ding met oogen overliep,
 Noch vont ick, dat mijn hert geen rechte lust en schiep.
 Wat is my doch een boom met vruchten over-laden?
 Wat is een klare beeck, en daer te mogen baden?
 Wat is de rijkste steen die ick op aerden ken,
 Dewijl ick maer alleen in desen lust en ben?
 Wie sal benevens my den grooten Scherper singen,
 En sien tot in den gront den keest van alle dingen,
 Den geest van al het werck, dat ons voor oogen staet,
 Daer in mijn nieus-gier hert geduerig hooger gaet?
 Wien sal ick Godes macht, als metten vinger wijsen,
 Wie sal benevens my sijn groote daden prijsen?
 Men segge wat men wil, het leven is de doot,
 Indien men niet en vindt een lieve bed-genoot.
 't Is waer, de groote God die liet voor my verschijnen
 Een ongetelde schaer van ossen, paerden, swijnen,
 Van leeuwen uit het bosch, van beeren uit het wout,
 En wat sich in het dal, of op de rotsen hout,
 Ick sag de schepsels aen, die my voor oogen stonden,
 Ick kend' haer ganschen aert tot aen de diepste gronden,
 Ick gaf nae rechten eysch, en naer het was bequaem,
 Ick gaf, op vasten gront, aen yder synen naem.
 Maer schoon Godt over-al veel dieren had geschapen,
 Niet een en was'er nut om nevens my te slapen;
 Al kond' ick haren aert als voelen metter handt,
 Noch was 't dat ick daer in geen vollen lust en vant.
 't Is al te groven stof, en in haer domme leden
 En is voor my geen hulp, geen woonplaets voor de reden;
 Het beeld, het edel beeld van Godes hoogen Geest
 En woont niet in den leeuw, of eenig ander beest.
 Dat is uyt enkel gunst den mensch alleen gegeven,
 Om, na den rechten eysch, voor Godt te mogen leven,
 Om staeg en over-al den Heer te mogen sien,
 En hem in alle ding sijn eer te mogen biën.
 Ick sag noch evenwel dat al de rauwe bende,
 Dat yder onder haer een soet geselschap kende,
 Ick sag'er niet een beest van soo verwoeden aert,
 Dat niet sijn deel en socht, of niet en was gepaert.
 Waer sich een jonge wolf of tijger ging vermaken,
 Een beest dat haer geleeck dat quam tot haer genaken.

Waer oyt een arent vloog, of op der aerden viel,
 Daer was een vogel by die hem geselschap hiel.
 Ick sag het moedig paert ontrent sijn veulen speelen,
 Ick sag den geytenbock op harde rotsen teelen,
 Ick sag den wallevisch, en al het water-vee,
 Sich paren onder een te midden in de zee.
 En waerom meer geseyt? De vogels op de boomen,
 Het wilt ontrent het bosch, de visschen in de stroomen,
 Zijn al naer eysch gepaert, en niet een eenig dier
 Of 't blust den soeten brant, van sijn inwendig vyer.
 Dit heeft mijn oog gesien, dit heeft mijn hert gepresen,
 Dit heeft mijn ziel gevoelt alsoo te moeten wesen;
 Soo dat op dit gesicht mijn geest van binnen sprack:
 Dat my oock even-selvs een weder-paer ontbrack.
 Hoe! sal het woeste vee met sijn geselschap speelen?
 En sal ick sonder hulp hier eensaem moeten queelen?
 Sal ick onvruchtbaer sijn in so een vruchtbaer wout,
 Daer oock het minste dier na sijn gewoonte trouwt?
 Sal ick den soeten naem van Vader noyt genieten?
 En noyt een frissche Maeght mijn bijslaep mogen hieten?
 Sal my noyt aerdig kint hier leyden metter hant,
 Terwijl mijn jeugdig hert in nieuwe liefd' ontbrant?
 Voorwaer, na dat ick voel, my dient een ander leven,
 My dient een soet behulp tot mijnen troost gegeven,
 My dient een bed-genoot, my dient een jonge vrou,
 Als my dit aerts priëel ten vollen smaken sou.
 Juyst in dit stil gepeys den Schepper aller dieren,
 Die onse gronden kent tot in de diepste nieren,
 Vernam wat my ontbrack. Die groote mensche-vrient
 Verstaet wat alle vleys en yder schepsel dient.
 Ghy zijt dan, schoone blom, tot mijne vreught geschapen,
 Om in mijn trouwen arm gerust te mogen slapen.
 De gever alles goeds die heeft aen my gejont
 Het wit van uwe borst, het root van uwen mont,
 Het waes van uwe jeught, en al de soete dingen,
 Die ick in u bemerk, die my tot uwaerts dringen.
 Laet ons te samen doen, dat al de werelt raect;
 Ghy zijt'er, edel pant, ghy zijt'er toe gemaect.
 Hier op tradt Adam toe, en met een diep verlangen
 Soo ging hy metten arm haer teeren hals omvangen,
 Sy keeck hem jonstig aen; maer des al niet-te-min
 Soo brachtse wederom haer tegen-reden in:
 Soo ras hier in te gaen, alleen na weynig reden.
 Is vry, na mijn verstant, wat vaerdig aen getreden.
 Wy leggen nu ter tijdt de gront van onse spraeck,
 Hoe kunnen wy soo ras ons geven tot de saeck?
 Ick ben een jonge spruyt, eerst heden opgeresen,
 Eerst heden, sooje weet: gekomen in het wesen,
 Ick ben een nieuw gewas hier in het aerdsche dal,
 Ick ben een teere bloem, een duyve sonder gal;
 Wie sal ontijdig fruyt gaen trecken van de boomen,
 En niet tot beter uur sijn grage lusten toomen?
 Wie maeyt'er voor den oogst, of snijft het koren-aer,
 Eer dat men aen het stroo sijn rijpte wordt gewaer?
 Wie sal een teere roos met ruwe vingers drucken,
 Om haer gesloten bloem in haesten af te plucken?
 't Is beter, na my dunckt, te stremmen alle spoet,
 Tot dat een helle son het bloempjen open doet.
 Indien het u bevalt, soo gun my weynig dagen,
 Om eerst mijn teere jeught den Schepper op te dragen;
 Op dat ick met bescheydt hem eere bieden mag,
 En hy dan gunstig zy aen onsen bruylofts-dag.
 So haest de soete Maeght haer reden heeft gesproken,
 Is Adam wederom in vreugden uyt-gebroken;
 Hy vint dat haer den geest met kennis is vereert,
 Schoon datse noch ter tijdt by niemant is geleert.
 Vriendinne, seydt de Man, ghy weet bequame dingen
 Te denken in den geest, en aen den dag te bringen,
 Ghy weet, dat u geen mensch bekent en heeft gemaect,

Soo dat uw reden selfs als na den hemel smaect.
 God is, gelijk ghy seght, voor alle ding te prijsen,
 Tot hem moet ons gemoedt en al de sinnen rijsen.
 Ick danck hem even nu, dat ghy te deser tijdt
 Mijn troost, mijn soet behulp, mijn lief geselschap zijt:
 Ick loof hem wat ick mag voor uwe schoone leden,
 Voor uw verheven geest en gaven in de reden:
 Ick danck hem, waerde pant, dat ghy te boven gaet
 Al wat'er in den Hof door hem geschapen staet.
 Maer ghy, die Godes wil hebt binnen u geschreven,
 Weet oock, wat aen den man het wijf behoort te geven;
 Weet, dat haer gansche wil is onder hem geset,
 En dat sijn woort haer streckt als tot een soete wet.
 Ghy dient oock dit gebodt op uw bedrijf te passen,
 Ghy moet in vruchtbaer zaet bier op der aerden wassen;
 Dat is van Gode selfs tot u en my geseydt,
 En dus soo dient het werck hier toe te zijn beleydt.
 En, lieve, waerom niet? De Godt van eeuwigheden,
 Die kracht en adem blies in dese gave leden,
 Heeft ons van eersten af ten volle toe-gestaen
 Al wat'er iemandt siet beschijuen van de maen.
 Mijn goet is vierderley: Ick hebbe vaste gronden,
 Ick hebbe machtig volck aen mijn bevel gebonden,
 Ick hebbe rijcken cijns en renten over al,
 Ick hebbe tot vermaeck een over-lustig dal.
 En wilje dit ontworp wat nader overwegen,
 En weten met bescheydt hoe dat het is gelegen,
 Ick wil u laten sien waerin het al bestaet,
 Ghy sult'et even hier begrypen uytter daet.
 Ick noem onroerent goet de wey en koren-landen,
 Die God ons heeft vergunt, tot segen-rijcke panden;
 Al wat de voet betreet, en wat het ooge siet,
 Dat is van mijnen bouw en onder mijn gebied.
 De knechten, my ten dienst, dat zijn de rappe dieren,
 Die in het dichte bosch en om den Hemel swieren,
 Dat groot en machtig heyr, dat ongetelde rot,
 Komt, als ick maer eens spreek, en gaet op mijn gebodt.
 De renten my te nut, dat zijn de boom-gewassen;
 Die met een staeg gevolg op onse tafel passen:
 Want al wat op het landt, of in het water groeyt,
 Dat koomt in volle maet op onsen disch gevloeyt.
 Het stuck, my tot vermaeck voor desen op-gedragen
 In Edens schoon priëel, daer vind' ick mijn behagen,
 Dat is uyt volle gunst, door Godes eygen hant,
 Tot onse vreught gemaect, tot onse lust geplant.
 Ghy siet dan metter daet den wonderbaren segen,
 En wat my van den Heer als eygen is verkregen:
 Koom, gun my nu 't gebruyck van uwe soete min,
 En ghy zijt heden selfs des werelts Koningin.
 Voorwaer dit groot beslagh en is ons niet gegeven,
 Om slechts voor ons alleen daer in te mogen leven;
 Neen, neen, in dit priëel, en in het aertsche dal,
 Behoort een wacker volck en vry in groot getal.
 't En sou niet dienstig zijn dat al de schoone vruchten,
 Daer onder menigmael de gulde tacken suchten,
 Verdwenen sonder nut, en dat het rijp gewas
 Sou druypen van den boom, en rotten in het gras.
 Sou 't niet een jammer zijn, dat al de rappe dieren,
 Van niemant aengeroert, in 't wilde souden swieren?
 Of dat het machtig vee sou liggen in het groen,
 En niemant oyt vermaeck, en niemant voordeel doen?
 Sou 't niet een jammer zijn, dat al de vette landen,
 En dat de groene zee, en dat de witte stranden,
 En menig aerdig bosch, en menig lustig wout
 Sou liggen onbewoont, en blijven ongebout?
 Voorwaer, de wijse God die wil dat sijne gaven
 De werelt dienstig zijn, de menschen zullen laven;
 Hy wil dat niet een ding, by hem wel eer gemaect,
 Sal wesen sonder nut en blijven ongeraect.

En 't is noch boven al een sake buyten rede,
 Dat ghy soudt sparig zijn van uwe jonge leden,
 Dat ghy soudt karig zijn van uwe soete jeught;
 Ey lieve, geef het my, dat ghy niet houden meught.
 Terwijl dat Adam sprack van soo verscheide saken,
 Stont Eva vol gepeys, onseker wat te maken.
 Doch niet een eenig woort en ging hem uit den mont,
 Dat sy niet aengenaem en wel gesproken vont.
 Sy ging hem weder aen: Ick voel een ander leven,
 Nadien ghy my de gunst des Heeren hebt beschreven.
 Wat is 't een rijke born 1) die op ons nederdaelt,
 Het schijnt dat my de geest in al den segen dwaelt.
 Ey, laet ons henen gaen, en vlijtig overmercken
 Den gront en 't recht bescheyt van al des Heeren werken,
 Van al het groot beslagh, dat ons de Schepper geeft,
 Van al dat in de lucht, en op der aerden leeft;
 Van al het lustig wout, van al de groene boomen,
 Van al het machtig heir, geresen uyt de stroomen,
 Van al het edel kruyt, dat uytter aerden groeyt,
 Van al het bloem-gewas, dat hier en elders bloeyt.
 Voor al laet onsen geest tot in den Hemel rijsen,
 En met een dankbaer hert den groten Schepper prijsen.
 't Is noodig dat men God van ganscher herten eert,
 Voor dat men sijn gemoedt tot aertsche dingen keert.
 Laet ons oock boven dit gaen sien de schoone lichten,
 Die om den Hemel gaen op haar bescheyde plichten,
 Hel, suyver, onbesmet, in wonder groot getal,
 Verciersels van de lucht en van het aertsche dal.
 Laet ons de Mane sien en haer geswinde peerden,
 En hoe haer koetse rent gantsch dichte by der eerden,
 En hoe sy hare kracht door al de werelt streckt,
 En met haer snellen loop de groote waters treckt.
 Laet ons oock in de Son gaen soecken ons behagen,
 Als hy daer henen rent met sijn vergulde wagen,
 Als hy met hellen glans, ontrent den dageraet,
 Gelijck een Bruydegom uyt sijne kamer gaet.
 Hoe! die een rijk geschenck van iemant heeft ontfangen,
 Sal hy niet even-staeg, en met een groot verlangen,
 Gaen sien het schoon juweel, daer op sijn handen slaen,
 En op dat soet gesicht een wijle blijven staen?
 Sal hy niet yder deel, en wat'er is te prijsen
 Verheffen, eere doen, en met den vinger wijsen?
 En t'wijl hy besig is om alle ding te sien,
 Sal hy geen danckbaer hert aen sijnen gever biên?
 Of, soo hy dat versuymt, sal niet de schencker seggen,
 Dat hier sijn milde gunst niet aen en was te leggen,
 En dat hem by gevolg al vry een beter vriend,
 Tot so een hoog geschenk voor hem gekoren, dient?
 Wel, so ghy niet en wilt ons gantsch ondankbaer maken,
 Gaet stelt u in 't besit van duysent schoone saken,
 Neemt aen en danckt den Heer voor dat u is gejoint:
 Want op soo grooten gunst en past geen stillen mont.
 Al wat van Eva quam ging Adam over-wegen,
 Hy vont in yder woort bynaest een nieuwen segen,
 En t'wijl hy metter handt haer gins en weder leydt,
 Soo heeft hy dit van nieuws haer weder aengeseydt:
 Het is een wijsen raedt, de gifte van der eerden,
 Die God ons over-draegt, oock heden aen te veerden;
 Doch 't is een groot geschenck, dat niet op eenen dagh
 Het wacker ooge sien, of 't hert begrypen magh.
 Ick wil in Godes werck, in Godes hooge daden,
 Verquicken mijn gemoedt en mijnen geest versaden:
 Want al wat sijne gunst van boven neder sent,
 Daer is op yder deel een wonder in geprent.
 Maer hier noch evenwel en dient niet in getreden,
 Als met een rijp beleydt en op besette reden.
 Het gaet met order toe al wat de Schepper doet;

1) born: bron.

En dit is even-selvs dat ick betrachten moet.
 Hoe! die een rijk geschenck van iemant heeft bekomen,
 En met een heus gelaet en blijdschap aengenomen,
 Indien hij eenig stuck daer in begrepen vint,
 Waer toe sijn bly gemoedt ten hoogsten is gesindt;
 Een stuck dat even-self de schencker heeft gepresen,
 En als het beste deel met vingers aangewesen;
 Valt niet van stonden aen sijn oog en rechterhandt
 Ontrent het schoon juweel en op het weertste pant?
 Sal niet sijn innig hert, als met geheele krachten,
 Sich geven na de gunst en tot den segen trachten?
 Sal hy niet metter daet gaen nemen het besit
 Van dat hem is gejoint, als tot sijn eenig wit?
 't Is vry een deftig werk, dat God heeft uytgevonden,
 En met een woordt geleyt des werelds vaste gronden,
 Dat God heeft uytgewracht de wijd-gestreckte zee,
 En al het ruyge wildt, en al het gladde vee;
 Maer, dat hy heeft gemaect wanneer ick was ontslapen, 1)
 En uyt mijn jeugdig vleys met eygen handt geschapen,
 Is vry het schoonste stuck dat immer was geteelt,
 Daer schuyt een werelt selfs in dit verheven beelt.
 Wel, eer ick elders ga, mijn plicht dient hier gequeten,
 En dit gewenste pant is weert te zijn beseten.
 Van al dat is gemaect, door Godes hoogen geest,
 Bevalt ghy, schoon juweel, mijn jonge sinnen meest.
 Indien ick anders ging, wat sou de Schepper seggen?
 Hy zou my voor gewis te laste komen leggen,
 Dat ick geen rechte sucht en hadde toe-gebracht
 Tot u, mijn weertste deel, dat hy soo waerdig acht.
 Vriendinne, 't is genoeg. Hier dient geen tegenstreven,
 Ghy zijt my tot behulp, tot soete vreugt gegeven,
 Ghy zijt mijn weder-helft, mijn ander Ick genaemt,
 Laet ons te samen zijn, gelijck het ons betaemt. —
 Daer was een lustig dal, omringt met schoone dreven,
 Bequaem om aen het oog sijn vollen eysch te geven,
 Het aerdig bloem-gewas, vol geur en reynen glans,
 Vertoonde, naer het scheen, een stage roose-krans.
 Te midden op het velt daer quam een heuvel schieten,
 En onder aen den berg een edel water vlieten,
 Een water sonder slick, en hel gelijck kristal,
 Dat met een klaren stroom omving het gantsche dal.
 De kant die lag besaeyt met alderhande schelpen,
 Die geen vernuft en kan tot beter luyster helpen,
 Het reyn en edel nat, dat van den heuvel vloeyt,
 Maect dat'er schorse 2) blinkt en wonder aerdig gloeit.
 Men sag geen vuylen mos ontrent de reyne kanten,
 Maer tacken van korael, en rijke diamanten,
 Hee kruyt dat uyt de strant, of uyt het water schiet,
 En is geen taye seck, 3) maer enckel suycker-riet.
 De vissen al gelijck, die in het water sweven,
 Is glans, als enckel gout, tot haer cieraet gegeven,
 Men siet haer in den stroom al slaen haer vimmen ras,
 Men siet haer over-al gelijck in suyver glas.
 De rotsen, in haer verw als helle regen-bogen,
 Daer hingen oesters aen, die niet als perels spogen,
 Men sag het schoon gewas tot in den hellen gront,
 Soo dat men ooge-lust oock in de dieptens vont.
 Te midden op het velt daer stont een boom geresen,
 Die scheen tot oogen lust alleen gemaect te wesen,
 Soo lustig bloeyt het hout. Hy boog sijn gulle stam,
 Met dat de jonge bruyt aldaer gewandelt quam.
 En wasser noch een bloem, die niet en was ontloken,
 Die is met soeten reuck in haesten op-gebroken.
 Het schijnt dat al de lucht met versche bloemen goyt,
 Gelijck een jonge bruyt noch heden wert bestroyt.
 De roosen even-selvs gesprongen van de stelen,
 Die vlochten haer een krans, in plaetse van gespelen;

1) ontslapen; ingeslapen. 2) schorse; een zeker soort van steen.
 3) seck; een scherpe grassoort.

Soo dat haer geestig hayr, dat in het wilde swiert,
 Oock sonder maegden-hulp, is geestig op-geciert.
 Het soet en aerdig paer, vervoert in hare reden,
 Quam tot aen dese plaets allenskens aengetreden,
 En midts de jongeling de schoone velden sag,
 En dat men in den hof geen soeter vinden mag,
 Soo bleef hy daer geset. Hy geeft haer soete naemen,
 Die uyt het innig merg van sijn gewrichten quamen,
 Hy neemt haer in den arm, hy set haer in het groen,
 Hy druckt haer aen den mont den alder-eersten soen.
 Daer ging de bruyloft aen, de jonge lieden paren,
 En werden weder een, die een te voren waren;
 En stracks so rees'er vreught door al het naeste wout,
 Vermidts het eerste paer een derden mensche bout.
 Wanneer een machtig vorst hem geeft in echte banden,
 Dan rijst'er herten-lust door al de groote landen,
 Niet een soo kleynen vleck dat niet en is verblijdt:
 Want yder pleegt vermaeck op soo gewensten tijdt:
 Geen mensch is sonder vreugt; men laet tonelen rechten,
 Men laet de rappe jeught met broose lansen vechten,
 Men speelt, men jockt, men singt, men eet in 't openbaer,
 Als of het gantsche rijk maer één gesin en waer.
 Dus gaet het hier te werck. Al wat'er is geschapen,
 Koomt Adam hulde doen, als Eva was beslapen;
 Het Aerdrijck maect een tuyl van alderhande kruyt,
 En wordt een stage bloem, ter eeren van de bruyt.
 Het water huppelt op en toont een vrolick wesen,
 En komt aen alle kant met stralen op-gesesen.
 De lucht, vol soeten reuck, omvangt het edel paer,
 En spreyt gelijk een kleet van roosen over haer.
 En onder dese vreugt, soo komen alle dieren
 Het edel trouw-verbondt van haren koning vieren;
 Is eenig schepsel soet, of in de leden sterck,
 De lieven eere doen, dat is haer eerste werck.
 De soete nachtegael, en hondert kleyne cijsen,
 Die komen met gesang de Bruyloft eer bewijsen.
 Den uyl, die geene glans of sonne lijden mag,
 Begeeft hem in het licht en viert den blijden dag.
 De vogel (soo men houdt) uyt Eden hergekomen,
 Is boven sijns gelijk met blijdschap in-genomen,
 En midts hy noyt en sit op boom of eenig kruyt,
 Soo sweeft hy even-staeg ontrent de jonge bruyt.
 De kraen en haer gevolch koomt vaerdig aengevlogen,
 En heeft als met de pen een letter nyt-getogen;
 Het inckt dat is hy selfs, sijn handt de snelle vlucht,
 En 't boeck dat hy beschrijft dat is de blaewe lucht:
 De Phenix boven al met sijn vergulde veeren,
 Schoon dat hy noyt een gay sijn leven wil begeeren,
 Koomt echter in het feest; hy wil geen bed-genoot,
 Maer als hy teelen sal soo trout hy met de doot;
 Die maectt hem weder nieu, en doet hem hooger sweven,
 En doet in sijne plaets een ander' vogel leven;
 Soo dat hy noyt en paert, of eenig zaet verwerft,
 Dan als hy in den brant van soete kruyden sterft.
 De bie, hoewel in schijn de minste van de dieren,
 Koomt mede by den hoop en in de bruyloft swieren,
 Vereert de Koningin in haren nieuwen staet,
 En schenckt haer heylsaem was, en soeten honig-raet.
 Maer op dien eygen tijdt soo weten oock de vissen
 Te komen uytter zee, en haer gety te gissen,
 Dat blaeu-geschildert heir, dat longeloose volck,
 Verlaet om dese feest haer grondeloose kolck.
 De lange Nahuwal, uyt vreesse van de zanden,
 Schoon dat hy niet te dicht en nadert tot de stranden,
 Blies water uyt het diep tot boven in de locht,
 Soo dat men aen het spel sijn vreugde kennen mocht.
 Dozene gantsch verheugt en leydt geen slimme lagen,
 Om uyt een holle schelp een oester weg te dragen,
 Hy is op geen bedrogh of slimme treken uyt,

Hy buytelt in de zee ter eeren van de bruyt.
 De Dolphijn, vergeselt met sijns-gelijke benden,
 Gaet met een rassen loop sich tot den oever wenden,
 Daer rijdt hy overhandt met al het gladde vee,
 En brengt tot aen het lant de blijdschap van de zee.
 En schoon al siet de Sarg geen geyten aen de stranden,
 Waer op hy wort geloofd in heete min te branden,
 Noch komt hy lijkewel geswommen aen het landt,
 En maectt een krommen sprong te midden op het zant.
 Maer boven al, het vee, dat in de groene dalen,
 Of op een hoogen berg genegen is te dwalen,
 Of in de bossen woont, en leeft van enkel kruyt,
 Dat koomt in aller haest sich toonen aen de bruyt.
 Het paert, een moedigh dier, vermaert in schoone leden,
 De kemel wijt beroemt, vermidts sijn rasse schreden,
 Den grooten oliphant, een gantsch vernuftig beest,
 Die komen al gelijk getreden in de feest.
 Maer dit geweldig rot begon terstont te strijden,
 Op wiens verheven rug Me-vrou behoort te rijden,
 Een yder van de drie vermeynt te zijn gegront,
 Dat hem na vollen eysch het voor-recht open stont
 En t'wijl men besig is op haer verschil te letten,
 Soo koomt de crocodil sich voor de rechters setten,
 Die seyde, in grooten ernst en met een vollen mont,
 Dat hem de schoone kans behoort te zijn gejoint.
 Hy seyde, dat het paert, en bey sijn met-gesellen,
 Alleen maer op het droog de voeten konnen stellen,
 Maer als men aen den stroom of holle beken koomt,
 Dat yder dan verschriekt, en voor het water schroomt:
 Dat niemant van den hoop daer in begeert te rijden,
 Als die geen killig nat en zijn gewoon te lijden;
 Maer dat hy swemmen kan, en diepe waters meet,
 En des al niet-te-min op vaste gronden treet;
 Dat Eva, Koningin van alderhande dieren,
 Die op het drooge landt en op het water swieren,
 Behoort te zijn gedient van hem, een moedig beest,
 Dat voor geen hoogen berg of holle beken vreesst.
 Terwijl dese vier aldus te samen streden,
 Soo koomt'er uyt het wout een schildt-pad aengetreden,
 En alsse voor de bruyt en by de dieren stont,
 Ontsloot het lastbaer dier sijn tandeloosen mont:
 Nadien een jonge vrouw haer niet en dient te wagen,
 Soo moet ick onse bruyt op dese rugge dragen.
 Wat dat sich hier vertoont is maer een rauwen hoop,
 Genegen tot gewoel en tot een woesten loop.
 Maer wien is niet bewust, dien mijn gestalte kennen,
 Dat ick gantsch sedig ben, en noyt gewoon te rennen?
 En dat mijn kloecken rug een vlacken setel draegt,
 Of voor een jonge bruyt, of voor een teere maegt?
 Oock dat men sonder hulp kan op mijn lijf geraken,
 En dat men sonder sorgh mijn rugge mag genaken,
 En schoon dat iemandt viel, dat hem het ongeval
 Geen hinder doen en kan, of na-deel geven sal? —
 Wat meer? het dier besluyt uyt veelerhande reden,
 Dat soo een waerdig pant behoort tot sijne leden.
 Maer t'wijl het voor de bruyt sich schrap en vaerdig stelt,
 So koomt'er onversiens een egel uyt het velt;
 Een egel, vol gelast met allerhande vruchten,
 Soo dat het tanger beest daer onder scheen te sugten.
 Het dier had (na het scheen) gewentelt in het gras,
 Ter plaetsen daer het vont het schoonste boomgewas.
 Men sag op yder pin een peer of appel steken,
 En kessen tusschen bey, en al op nette reken;
 Daer quam het aen getorst, als met een volle kraem,
 Aen yder die het siet ten hoogsten aengenaem;
 En t'wijl Me-vrouwe let wat dat'er sal geschieden,
 Soo koomt het aerdig dier aen haer de fruyten bieden,
 Het seyde in sijne tael, die Eva wel verstont,
 Hoe dat het vruchten draegt ten goede van den mont;

Het seyde, dat het kan een dorstig herte laven
 Wanneerse met het heir sal op den velde draven,
 Of rusten in het wout, en, tot een kort besluyt,
 Het stelt hem als een tros¹⁾ ter eeren van de Bruyt.
 Als Adam had bemerckt de gunste van de dieren,
 En hoe die zijn geneygt om sijn gemael te vieren,
 Soo toont hy met de stem, en door een soet gelaet,
 Dat al haer noest bedrijf hem wel te sinne staet.
 Al wie sich hier vertoont en kooft ons eer bewijsen,
 Die moet ick (seyt de Man) met vollen monde prijsen:
 Volherdt in uwen dienst, gelijk gy nu begint,
 Ghy sult van mijne Bruyt ten hoogsten zijn bemint;
 Maer twist niet onder een wie haer behoort te dragen,
 Ick wil dat ons beleydt geen dier en sal beklagen;
 Men sal haer gaen te werck, gelijk de reden eyst.
 Na dat men haestig is, of na men verre reyst.
 Een kemel is bequaem door dorr' en lange wegen;
 Een grooten oliphant om eer te mogen plegen;
 Een peert om ras te gaen; een groene crocodijl
 Om met een jonge vrouw te spelen in den Nijl;
 Een trage schilt-pads tret sal Eva dan behagen
 Als sy een teere vrucht sal in de leden dragen.
 Den egel dient met fruyt dan uyt te zijn gerust,
 Wanneer een swanger wijf tot snoepen is belust.
 Ick sal na rechten eysch de saken onderscheyden,
 En, na het dienstig is, tot onsen dienst bereyden:
 En schoon dat iemant blijft, of dat hy mede gaet,
 Weet dat het ons behaegt en wel te sinne staet. —
 Daer is de twist gestilt, een yder wel te vreden,
 Een yder is verblijdt, en dat in volle leden,

¹⁾ tros: bos, bundel, zooals in druiventros; niet legerros in verband met 't voorgaand heir.

En yder maeckt hem op, en wentelt in het kruyt,
 Of doet een hupschen sprongh ter eeren van de Bruyt.
 Siet wat een gulden tijdt, en wat een vrolick leven
 Is aen het echte volck en al het vee gegeven.
 De mensch is sonder ergh, de beesten sonder gal:
 't Is vrede, soete rust, en vrientschap over-al.
 Men sag een gragen wolf te midden in de schapen,
 Men sag het teere lam ontrent den tyger slapen,
 De bonsinck by den haen, de gansen by de vos,
 De beir ontrent het kalf, de leeuwen by den os,
 Daer quam geen rasse valck den reyger achter-halen,
 En op een teere duyf en quam geen havick dalen,
 Geen slang of schorpioen, die gif of swadder schoot;
 Soo dat het gansche wout een vaste rust genoot.
 De vrede streckt haer uyt tot in de woeste baren,
 Soo dat oock sonder twist de snelle vissen paren.
 De snoeck en zijns gelijk en at sijn minder niet,
 Soo dat men over-al geluck en liefde siet.
 Daer wordt niet op het landt of in de zee gevonden,
 Of 't is met soete min te samen in-gebonden,
 Te samen eens gesint. Als God is met den mensch,
 Dan vindt men over-al een vollen herten-wensch.
 Maer boven alle ding het Een-drie-vuldig Wesen,
 Heeft aen het echte volck de meeste gunst bewesen,
 Een onbegrepen licht omving het edel paer,
 En quam met enkel heyl gesegen over haer.
 De geesten, Godes heir, aen wien het is gegeven,
 Voor eeuwig by den Heer en sijnen throon te sweven,
 Die singen overluyt een vrolick bruylof-liedt,
 Waer uyt een reyn gemoedt sijn meeste lust geniet:
 Lof zy den hoogsten God, den Schepper aller dingen!
 Laet ons een heylig liedt tot sijner eeren singen;
 Laet al, wat tot gesang of dichten is bequaem,

Tot aen des Hemels throon verheffen sijnen naem;
 Laet al wat adem blaest sijn groote daden prijzen;
 Laet al wat wesen heeft hom eere gaen bewijzen,
 Laet al wat hedon is, of namaels wesen sal,
 Sijn onbegrepen macht gaen roemen over-al.
 Lof zy den hoogsten God, en heyl de nieuwe menschon,
 Die wy voor alle tijdt geluck en segen wenschen!
 Lof zy den hoogsten God, die aen de werelt jont
 Een wonderbaer geschenck, het edel trou-verbont,
 Een haven voor de jeught, de keest van alle saken,
 Bequaem om al het landt wel haest bewoont te maken.
 Lof zij den hoogsten God! ja, lof, en eeuwig lof!
 En sie! dit bly gesang verheugt den ganschen hof,
 Verheugt het edel paer tot in haer diepste gronden,
 Vermits sy Godes heyl in al den handel vonden.
 Sie daer het blijdste feest, dat in het aertsche dal.
 Voor desen is geweest, of immer wesen sal.
 O God! ô hoogste goet! ô Vader aller volcken,
 Hoe groot is uwen naem! hoe boven alle wolcken!
 Hoe vreemt is uw bedrijf! hoe wonder uw beleydt!
 Hoe wijt aen alle kant op aerden uyt-gebreydt!
 Ghy zijt de ware born van alle goede saken,
 Ghy kont alleen den mensch in all's gelukkig maken,
 Ghy zijt in wien de ziel met al de leden rust;
 Want t'uwre rechterhandt daer is de ware lust.
 Wat is doch van den mensch dat ghy sijns wilt gedenken,
 En door uw milde gunst soo wonder hoog beschenken?
 Wat is doch in der daet, wat is een menschenkindt,
 Dat ghy soo grooten heyl alleen aen hem verbindt?
 Ghy hebt sijn hoofd gekroont en heerlick willen maken,
 Soo dat hy schier in eer de geesten kooft te naken,

De geesten hoog begaeft en uytter-maten schoon,
 Die met een eeuwig heir omringen uwen throon;
 Ghy set hem tot een vorst van uwer handen wercken,
 Om met een stil gemoedt uw wondren aen te morcken,
 Ghy hebt het vee gestelt in sijn geduchte macht,
 Soo dat'et altemael op sijn bevelen wacht.
 Ghy hebt hem toe-gestaen 't gesag van alle dieren,
 Die swemmen in de zee of om den Hemel swieren,
 In 't korte, wat'er blaest, of geenen adem heeft,
 En wat'er op het landt of in het water leeft.
 Ghy schenkt hem boven dat (ten eynd' hy mochte teelen,
 En niet in droeve sucht sijn jeught alleen verqueelen)
 Een soet, een aerdigh beelt, een welgomaecte vrouw,
 Aen hem, door uwe gunst, versegelt in de trouw.
 O goet en soet verbondt, tot onsen troost gevonden,
 Eer God was van den mensch geweken door de sonden,
 Eer dat'er iemant wist van druck en ongeval, —
 Uw gront, die is geleydt in Edens lustig dal,
 In Edens schoon Priëel. Ghy doet de tochten rusten,
 Ghy breydelt aen het vleys sijn ongetoomde lusten;
 Ghy spot als met de doot, en geeft ons wettig saet,
 Daer op dit wonder Al op vaste gronden staet.
 Ghy doot met uw behulp het soete soeter schijnen,
 Ghy doet in onsen geest het bitter haest verdwijnen,
 En, dat vry hooger gaet, ghy beeldt ons krachtig uyt
 Des Heeren reyn verbondt met sijn beminde Bruyt.
 O God! ô hoogste goet! ô Vader aller volcken,
 Hoe groot is uwen naem! hoe boven alle wolcken!
 Hoe vreemt is uw bedrijf! hoe wonder uw beleydt!
 Uw lof zy hoog geroemt tot in der eeuwigheyt!

SOPHRONISCUS. Gedenckwaerdigh is dit houwelick, waerdo Philogame, en ick achte het te zijn een grondt-steen aller houwelicken: en nadien ghy voornemens zijt voor alle eerst te letten op de eygenschap van een goet houwelick, soo en weet ick geenen beteren raedt te geven, als ten dien eynde u selven voor ooghen te stellen even dit houwelick van de eerste voor-ouders. De leerlingen in de scholen wert gemeenlijk een voorschrift gegeven om te leeren schryven, de schutter een wit om na te schieten, den ambachts-man een patroon om na te wercken, en dese alle van den besten slagh, om tot goede aenleydinge te dienen, elck in zijn gelegentheyd. En my dunckt dat voor u en uws gelijcke geen beter voorschrift, wit, patroon, ja spiegel en kan werden voorgesteld als 't houwelicke nu alreede aengeroert.

PHILOGAMUS. Ick bidde u hier in wat omstandelijcker te gaen, waerde Sophronisce, op dat ick recht begrypen magh 't gene ghy in 't gemeen nu hebt beginnen te seggen.

SOPH. Ick wil gerne mijn aenmerckingen daer toe beleyden, dat deselve aen u by alle gelegentheyd dienstigh mochten wesen. En voor eerst soo meyn ick dat de Schryver wel heeft gedaen, dat by de eerste plaetse van dit werck heeft vergunt aen het houwelick van de eerste voor-ouders Adam en Eva, niet alleenlick vermidts het selve het eerste houwelick is, en midtsdien de oudste brieven voor alle houwelicken heeft, maer insonderheyt vermidts Godt selfs, een oorspronck alles goets, als met eygen hant, dese t'samenvoeginge heeft uyt-gewrocht; oock mede om andere redenen, die naerder uyt de sake selfs zijn af te nemen.

PHIL. Wel aen, tot de sake soo 't u belieft.

SOPH. Een wijs Prince heeft eens geseyt, dat schoon de wijsheyt van alle wijsen in een forneys by den anderen gesmolten en onder een gemengelt ware, dat echter deselve niet genoegsaem en soude wesen, om een volkomen goet houwelick behoerlijck uyt te wercken.

PHIL. Wel, wat is dat geseyt, Sophronisce? Heeft een goet houwelick soo veel in, soo zijn'er weynigh te vinden.

SOPH. Het bescheyt van dese reden bekenne ick noyt recht begrepen te hebben. voor en al eer ick het ooge begon te slaen op dit eygen houwelick van de voorsz. eerste voor-ouders; en ick bekenne dat ick noyt een volkomen goet houwelick en hebbe konnen

uit-vinden, als even dit tegenwoordige; en derf seggen, dat het selve is geweest soo volkomen goet, dat niet alleenlick alle de wijsheyt van alle Wijsen tegenwoordelick op aerden levende, maer dat al het vernuft van alle de wijsen die geweest zijn van den aen-beginne af, en wesen sullen ten uyt-eynde der werelt toe, geensins soodanigen werck machtigh en zijn uyt te brengen.

PHIL. Wel, dat alsoo waerachtig zynde, soo sal ons dit eerste houwelick konnen dienen (als ghy alreede geseyt hebt) voor een volmaect voorschrift, ja tot een toetsteen, om alle andere houwelicken daer aen te proeven, en dienvolgende soo komt het selve op mijne tegenwoordige gelegentheyd seer wel te passe, om daer mede mijn voordeel te doen. Maer gaet vorder, en opent my de ooghen, dat ick naerder en klaerder hier in sien mach.

SOPH. Wel laet ons het voorz houwelick wat naeder ontleden, en alsoo bemercken hoe hetselve eygentlijck in sijn gestalte is geweest. Godt schiep den mensche (seyt Moses) hem tot een beelt, tot een beelt Gods schiep hy hem, en hy schiepe een man en een wijf. Merckt op de woorden, uyt de welke voor eerst is af te nemen, dat Adam en Eva bcyde zijn geweest uytnemende schepsels, hebbende in lichaem en ziele al wat in man en vrouwe wert vereyscht; als beyde, ten tijde van het aengaen van haer houwelick, zijnde jongh, gesont, houbaer, schoon, vruchtbaer, edel, rijk, verstandigh, en, dat het beste van allen is, goet! hebbende beyde haer genegentheden noch in haer geheel, sonder door eenige vorige liefde aen-geritst, veel min vervoert ofte wechgeruckt geweest te zijn, en mitsdien met suyvere en onbesmette sinnen sich onderling lievende, en gelieft werdende, in aert malkanderen op het naeuste gelijckende, als uyt eene en de selve stoffen bestaende, en daer-en-boven regel-recht, en sonder om-wegen, door Godt selfs (de sprinck-ader van alie vermaeckelickheyt) in echte te samen gevoeght in den Lusthove Eden, en dat voor den val. Nu bidde ick of'er noch wel een soodanigh paer volcks by iemant is aen te wijsen: voor my, ick meyne dat, neen. Want nadien het houwelick (als voren geseyt was) is een wettige t'samenvoeginge van man en wijf, mede-brengende een onverscheyden gemeenschap van een gezellig leven, soo en kan aen de volmaecktheyt van het voorsz. houwelick geenszins getwijfelt worden. Want het zy dat men wil in-zien de persoonen,

die te samen gevoeght zijn, ofte den genen diese gevoeght heeft, ofte de maniere op den welke de voorsz. t'samenvoeginge is geschiet, ofte de plaetse daer de selve is in 't werck gestelt, ofte den tijt, op den welken sulcks is gebeurt, met alle de vordere omstandigheden daer toe dieneude, soo en lijdt het geen tegenspreken, of het voorsz. houwelick is in zijn gansche leden geheelick volmaect. en daer over ben ick genootsaect op dese gelegentheynt uyt te roepen: Heere der Heeren, onbegrypelijcke God, onse gedachten en zijn niet als uwe gedachten, en onse wegen en zijn niet als uwe wegen; maer soo veel den Hemel hooger is als de aerde, soo zijn oock uwe wegen hooger als onse wegeu, en uwe gedachten hooger als onse gedachten. Esai. LV. 8.

PHIL. De lof, die ghy dese eerste echte luyden, en by gevolge haer houwelick toeschrijft. is uytnemende groot, waerde Sophrouisee; maer om hier in vast te gaen, soo wilde ick wel van uw wat gronden hooren, waer op ghy alle de stucken van dit groot gebouw vast meynt te setten. Ghy stelt, als op een ry, negen uytnemende eygenschappen in de eerste luyden, op de welke ick wel wat bescheyts uyt Godes woort soude willen hooren, (soo het u niet moeyelick en viel) om te zien waer uyt ghy alle dese saken voortbrengt. Want om dit houwelick als een spiegel en voorschrift van alle houwelicken voor te stellen, soo dient men voor al vast te gaen, en dient vry op geen waen aen te komen.

SOPH. Dit en is niet buyten reden van u aengeroert, goede Philogame, en ick wil u des nader vernoegeu geven, eer wy voortvaren. Ick hebbe geseyt, dat beyde de voorsz. eerst-gehoute zijn geweest jong, gesont, houbaer, schoon, vruchtbaer, edel, rijk, &c., en 't selve (boven verscheyde redenen, hier te langh om te verhalen) bewee ick daer uyt, dat de Heere ons Godt, ten tijde van hare t'samenvoeginge, tot de selve heeft gesproken: Zijt vruchtbaer, vermeert u, en vervult de aerde. Nu seg ick, dat die sich hadden te vermeerderen en de aerde te vervullen, moesten nootsakelick eerst jongh, en dan oock vruchtbaer, gesont, en houbaer wesen, ofte moesten soodanige datelijck werden, uyt kracht van het Goddelijck woort tot hen gesproken. Oock soo is de gesontheyt en kloecke gestalte van Adam daer uyt af te nemen, dat zijn leven tot negen hondert en dertigh jaren is uyt-gestreckt, (Genes. 5. 5). Wat de schoonheyt belangt, wie sal willen loochenen de schoonheyt van de eerste maecksels, die de alderschoontse met eygerhant heeft uytgewrocht? en hoe konnen dese on-edel genoemt worden, die God tot een Vader hebben gehad, en na des selfs beelt geschapen zijn? en hoe en sullen die niet rijk geseyt worden, die den ganschen aertbodem, voor onroerent goet, in eygendom besaten? die al wat'er in leefde tot haer knechten, en al wat'er in wies tot haeren jaerlijkschen inkomen van Gode gegeven was? Hoe en sal niet verstandigh geheeten worden, die alle dieren een eygen naem, ua haer innerlijke eygenschappen, wist te geven? (Genes. 2. 20). En wat de goetheyt belanght, die en kan van gelijcke niet geloochent woorden, dewijle terstont na desselfs scheppinge geseyt wordt, dat Godt aensagh wat hy geschapen hadde, en dat alles seer goet was. Genes. 1. 31.

PHIL. Ick sie kortelick de bevestinge van 't gene ghy op de gelegentheynt ven 't eerste houwelick hebt voor-gestelt, en woude van eenige saken wel wat nader met u handelen. Maer deselve niet eygentlick wesende het wit ons tegenwoordelick tot een oogmerk voorgesteld, soo wil ick'er van scheyden, en tot ons voornemen beginnen den gront te leggen. Ick vrage dan (met uw verloff) voor eerst drie verscheyde vragen, alle menschen rakende: Eerstelijck, of het dienstigh is te trouwen?

Ten tweeden, of het beter is getrouwt, ofte ongetrouwt te wesen?

Ten derden, of oock de kerkelijcke persoonen behooren te trouwen?

SOPH. Aengaende dese drie vragen (sonder lange om-wegen) soo segge ick, dat'et beter is te trouwen als ongetrouwt te wesen, en dat onverscheydelick voor alle soorten van menschen, en daer mede alleen meyne ick alle de drie vragen beantwoort te wesen.

PHIL. Maer tot de redenen.

SOPH. Voor redenen segh ick, ten eersten, dat het houwelick van God is ingestelt voor den val, (Genes. 1. 28. 1 Corinth. 7. 2. Heb. 8. 4.) en ten tijde als de voor-ouders noch waren in den staet van onnoselheyt; ten is is niet goet (seyt de Heere) dat de mensch alleen zy. Gen. 3. Wast en vermenighvuldigt; daer de staet om ongetrouwt te blijven, in tegendeel by Gode nergens de menschen is bevolen. Ten tweeden, dat de staet des houwelicks van Gode, van Gods Sone, van de Apostelen, sonder onderscheyt en in 't gemeen goet wort verklaert (Genes. 2. 18. Joh. 2. 2. 1 Cor. 9. 5.), de staet van ongetrouwt leven niet alsoo.

Ten derden, dat het houwelick in wesen houdt alle staten van

de werelt, en alle soorten van menschen (1 Corinth. 7. 9.), daer niet getrouwt te zijn, recht het tegendeel is doende.

Ten vierden, dat het houwelick is een behulpmiddel tegens alle onbehoorlicke lusten (1 Corinth. 7. 2.), daer niet getrouwt te zijn in tegendeel is een aenritsingte tot alle de selve.

Ten vijfdem, dat het trouwen alle menschen by God wert toegestaan, ja geboden (Genes. 2. 8.), uytgesondert alleen den genen die de gave van onthoudinge hebben; daer het tegendeel, te weten niet te trouwen, nergens en wert geboden.

Ten sesdeu, dat de menschen uytter aert zijn genegeu tot geselligheyt, invoegeu dat niet getrouwt te zijn is strijdigh even tegen de nature selfs, en dat op vaste redenen, alsoo 't houwelick is als een queeckerye van Gods Kercke, en van den borgelicken Staet, en mitsdien een rechte grontsteen van de gemeenschap der menschen.

Ten lesten, dat in Godes woort, den houwelicken staet te verbieden, klaerlijck wort geseyt te wesen een leere der Duyvelen, 1 Tim. 4. 1, 2. 3.

Wat de kerckelijcke personen aengaet, die zijn onder de voorsz. redenen, als gemeene zijnde, buyten twijffel al mede begrepen; en de exempelen van de Patriarchen, Propheten, Priesters, en Apostelen bevestigen het selve, alsoo veel van de selve gehouwt zijn geweest. En boven allen desen so dunckt my ter eeren en meerder luyster van den houwelicken staet sonderlinge te doen, dat God almachtigh, de eerste persoon in de Godheyt, voor den aller-aengenaemsten en hem bevalligsten naem (waarmede hy van de menschen kinderen wil begroet en aengebeden werden) hem selven de benaminge van Vader heeft gegeven. Als ghy bidden wilt, seyde de Heere Christus, zoo segt dan: Onse Vader, &c. Welken naem Vader niemant onder ons voeren en kan, als door middel van 't houwelick: want kinderen buyten echt geboren, worden verstaen sonder vader te wesen, na onse rechten. Noch vorder, dat de tweede persoon in het selve Goddelijck wesen, even de Sone Gods, den houwelicken-staet in soodanige achttinghe heeft gehad, dat hy den selven met sijn eerste wonder-werck heeft verwaardicht te vereeren, als de bruyloft in Cana in Galilee met wijn, uyt water gemaect, op een bysondere wijze hebbende verlustight. Dat eyndelick de derde persoon in de Godheyt, te weten, de Heylige Geest, (met eerbiedinge zy het gesproocken) den persoon als Vader heeft aengenomen in het bevruchten van de maget Maria; de Heylige Geest sal over u komen, seyde de Engel tot deselve.

PHIL. Ick bekenne dat dese uwe redenen reuck en smaeck hebben, en van gewichte zijn; maer dien onvermindert, soo worden hier al veel redenen en Schriftuur-plaetsen tegen in-gebracht; daer op, Sophronisce, wilde ick wel wat nader berichts hebben.

SOPH. Alle deselve, en yder van dien, zijn wel uyt den wege te leggen, lieve Philogame, soo wanneer men die maer recht insiet.

PHIL. Wel aen, wat is 't dat ghy te seggen hebt tegens de plaetse Pauli, 1 Corint. 7. 1. Een vrouwe niet te raken is goet, seyde de Apostel. Is'et goet een vrouwe niet te raken, waerde man, soo is dan het raken nootsakelijck quaet. Want tegen goet en is geen tegenstellinge als quaet, gelijk sulcks kennelick is.

SOPH. Wel aen, hoor mijn tegen-bericht, waerde Philogame. Ick segge eerstelijck den sin van den Apostel in die plaetse te wesen, dat'et goet is een vrouwe niet te raken, vermids verscheyde moeyelikheden, die gehoude persoonen onderhevigh zijn. Ten tweeden, dat'et goet is een vrouwe niet te raken voor ymant, die de gave van onthoudinge heeft. Ten derden, dat'et goet is haer niet te raken ten tijde van oorloge en vervolginge. Maer evenwel is het trouwen tot allen tijden eerlyck en goet. Soo dat d'Apostel daer van het trouwen niet uyt en sluyt het goet van eerbaerheyt ofte wettigheyt, maer alleen van nuttigheyt en gemak in beswaerlycke tijden. Siet, op dien, of diergelijcken voet zijn te wederleggen d'andere plaetsen, die tegen het houwelick werden ingebracht, en voor den maegdelicken staet by den selven Apostel worden aengercert, die ick, om kortsheyt wille, hier sal voorbygaen, dewijle deselve, uyt het gene by my alreede geseyt is, wel licht zijn te wederleggen.

PHIL. Wel aen dan, tot wat anders. Ick vrage vorder, wat ick en een yder in 't houwelick van Adam hebben na te volgen. Sal'er oock ymant, op desselfs exempel, al slapende een vrouwe vermogen te verwachten, en het stuck daer mede door laten staen?

SOPH. Ick antwoordde; dat neen, en dat Adam hier over niet anders en dede, dat en moet niemant vreemt duncken, dewijle als toen, noch geen vrou-mensch in wesen zijnde, hy, om die

te bekomen niet doen en konde; oock dat hy toen ter tijd; in den Lust-hof wesende, hem alles uyt enkel seggen en sonder arbeyt toe-quam; sulcks dat hy hier in by ons niet en is na te volgen, maer wel in een ander deel, dat hy sijn bedgenoot ontvangen hebbende, deselve noemde en hielt voor vleesch van sijnen vleesche, en been van sijnen beene, dat is: voor sijn eygen selfs, en sijn tweede ziel.

PHIL. Ick sie dat die aenmerckinge in de woorden van dien text leyt, en wil oock deselve voor goet aen-nemen; maer dewijle ghy seght dat Adam sijn partuur uyt Godes hand ontving (gelijk de waerheyt is) soo vraag ick, by die gelegenthey, of het een goet middel is om tot een bequaem houwelick te geraken, dat iemand voor-neemt God te bidden, ten eynde hem op sijnen wegh een goet partuur te gemoet mochte worden gesonden, met opset, om de gene die hem eerst sal tegenkomen tot sijn wettigh deel te verkiesen, in allen schijn als of deselve hem van Gode regelrecht waren toegeschickt en in de hand gegeven.

SOPH. Ick segge, na mijn gevoelen, dat sulks geheel volgevaers, en gansch sorgelijck is. Want of al schoon God met ernst te bidden om een goet partuur geheel dienstigh, ja noodigh is, soo en is daerom niet geseyt dat het gebed strecken moet, om, door een bysondere en ongewoonelycke maniere van doen, een partuur te bekomen, en dan als een wondertheycken van den Hemel hier over te verwachten: maer veel eer is't goet door behoerlycke en wettige middelen daer toe te trachten, als te weten: goede acht te doen nemen op de verkiesinge van den persoon, en hare gansche gelegenthey. En sekerlyck degene die in haer houwelicksche betrachtinge oyt anders hebben gedaen, hebben haer ten besten daer by niet bevonden.

PHIL. Ghy maekt my hier indachtig het gene dat Petrus Kesselerus, een geleert man van Basel, voor desen hier op is weder-varen. De selve hebbende soo gedaen (als ghy nu seght) is gansch qualijck daer mede gevaren. Want gebeden hebbende, dat God hem ten goede een vrouwe wilde beschicken, en hem voor laten komen in het eerste vrouwe-mensch dat hem soude ontmoeten, met op-set en belofte te sullen aennemen voor sijn echte deel, wie die oock mochte wesen; en daer op uytgegaen zijnde na St. Pieters Kercke te Basel, is hem op het kerckhof ontmoet een seker vrouwe-mensch, hem om een aelmoesse biddende, en hy sich verbonden achtende, uyt sijn gedane belofte, haer tot een wijf te moeten nemen, so sy des willigh mochte wesen, heeft ten selven tijde bestaen haer daer toe te versoeken, en datelijck sijn versoek verkregen hebbende, is met deselve in de trouwe bevestigd. Maer 't is qualijck te seggen, hoe ongelijck hy van 't vrouwe-mensch naderhand is bejegent geweest, vermits hy al den tijt zijns houwelicks, gelijk van hem getuygt wort, jammerlyck van deselve is geplaeft, en over den heeckel gehaelt geweest.

SOPH. Dit plach veeltijts soo te geschieden, gelijk Salomon wel heeft bemerkt, dat niet tot iet komende, door moedighy 1) en norshey, alle mans verdriet wort.

Maer, of hier iemand seyde: dat Kesselerus immers van God verhoort is geweest in dit sijn gebed, en dat de oeffeninge van dit moeyelyck en onvriendelyck wijf hem dienstigh en zaligh is geweest, of om sijn gedult te oeffenen, ofte om andere redenen God bekent, gelijk het klaer is dat God de zijne altijt verhoort, indien niet naer haren wille, immers haer ten besten. Want den godsaligen toch alle dingen ten goeden eynde mogen gedyen. Rom. 8. 27.

PHIL. Wel, dat wil ick in zijn waerde laten staen, en het is voorwaer aen goede bedenckinge. Doch (beliefdet het God) ick wenschte dat mijn gebed op een andere wijze verhoort mochte worden. Maar, onse Kesselerus nu daer latende, antwoordt my op mijn voorgestelde vrage, soo het u belieft

SOPH. Ick meyne, dat men by het gebed op dese gelegenthey de gewoonelicke en behoerlicke middelen behoort te voegen, en geen wonder-werken sich en dient in te beelden, ofte van Gode in dien deele te verwachten.

PHIL. Maer segt my, Sophronisee, wort'er niet in Gods woordt klaerlyck geseyt, dat die geloofft alle dingen mogelyck zijn? wel, als dan iemand vastelyck geloofft, na sijn gedaen gebed, dat hem Gode een goet partuur sal toe senden, sal hem dat niet geworden, dewijle het geloove oock bergen te mogen versetten wort toe-geschreven (Marc. 9. 23.)? Hier wat berichts op, waerde man, of anders so mochte ick lichtelyck tegen uw gevoelen een besluyt maken.

SOPH. Niet te haest, jongelingh, ick wil u wat lichts hier toe-brengen, en tot dien eynde soo dient hier gelet, dat de mensche niet meer en kan gelooven als hy belofte heeft van God (Galat. 11. 14.), ofte als het woort Gods heeft (Rom. 16. 32). Daerom als iemand sich sekerlyck inbeeldt, dat, hy seggende tot een berg: Wert opgeheven en werpt u in de Zee (Marc. 11. 23.), sulcks geschieden sal, soo en sal evenwel daer niet van worden. Want hy en heeft daer toe geen beloften, geen woord Gods, maar alleen een bloote inbeeldinge, dat hy sulcks sal kunnen doen. Veel zijn'er gevonden geweest, die op dese spreucke sich hebben onderwonden groote dingen ter handt te nemen, denckende sy hadden het geloove om het te doen, en het soude so geschieden als sy meynden; maer hebben echter ter werelt niet uytgerecht, als dat sy henselven en haer doen ten spotte hebben gemaect voor alle de werelt.

PHIL. Is't dan beter God wel ernstelick te bidden om een goet partuur, doch op dat gebed geen wonderwerk te verwachten; maer, dien onvermindert, behoerlycke, wettige en gewoonelycke middelen in 't werk te stellen?

SOPH. Dat is mijn gevoelen, Philogame. Want Gods seggen en sluyt niet uyt de behoerlicke middelen, maer wil in 't gemeen oock der menschen hant hebben (Hand. 27. 31). Schijn van Gods-dienst en moet hier niet te verre getogen werden tot uytsluytinge van de middelen. My is van een geloof-waerdig en geleert man verhaelt, dat D. Ursinus, predikende tot den volcke, sag een vrouwe-mensch met seer grooten aendacht (so hy meynde) op hem geduriglyck het ooge hebben, en als aen sijnen mont hangen; daer uyt de goede man besloot een grooten yver tot de godsaligheyt in de selve te mogen wesen; immers zijn reden en predicatie haer wel te bevallen; en kreegh daer over so grooten behagen in deselve, dat hy, sonder vorder ondersoek, het vrouwe-mensch ten houwelyck vereyschte, en oock hequam; doch was'er mede gansch jammerlijck aen vast, even als Kesselerus. gelijk die hem gekent hebben met veel omstandigheden weten te verhalen; gelijk oock duydelick is af te nemen uyt sekere brief van D. Ursinus, in den jare 1575 geschreven aen D. Martinus Lydius, die my dese voorlede dagen is ter hant gedaen door Jacobus Lydius, een geleert en ytmuntend jongman onser eeuw, wiens grootvader was de voorz Martinus Lydius, daer uyt de onlust van D. Ursinus tot het houwelick, met alle den gevolge van dien, als met handen is te tasten. Voor besluyt, soete jongeling, houwelicken dueren lange, en dienen soo ter loops en op een schielijken inval (schoon die al een deeksel van godsaligheyt schijnt te hebben) niet aengegaen. Gout sonder toetsteen. en man of vrouwe sonder behoerlyck ondersoek in echte aen te nemen, is noyt wijsheyt geweest.

PHIL. Ick hebbe nu redenen en exempel genoech hier op verstaen, geleerde Sophronisee, dat ick beyde danckelick wil aennemen. Maer dewijle ghy het houwelick van Adam so hoogelick hier voren hebt verheven, en als een baken om na te zeylen voorgesteld, segt my, wat ghy vorder tot na-volginge hier uyt meynt getogen te mogen werden.

SOPH. Wel, Philogame, als is't so, dat wy alreede al wat veel op dese geschiedenissen hebben aengemerckt. so wil ick noch al wat hier uyt trecken. Ick bemercke dat, aleer Adam door God de vrouwe ter hant is gedaen, hy alle den aertbodem, en de gedierten daer op levende, alreede in eygendom hadde ontfangen, en tot een teecken van dien, aen alle de selve eygen namen, op haren innerlicken aert passende, hadde gegeven; en dus zijnde in 't volkomen bezit gestelt, heeft doermael eerst zijn Eva bekomen. Hier uyt meyne ick afgenomen te kunnen worden, dat, voor 't aengaen van 't houwelick, onder andere mede behoort gelet te worden op dingen die tot de huys-houdinge van noode zijn. De Grieksche Poëet Hesodus oordeelt tot dien eynde, dat ymant, die sich ten houwelick wil begeven, behoort al-vorens versien te zijn van een huys, en een ploeg-os, dat is, van noodige middelen daer de keucken af rookt, op dat daer mede vrou en kinderen, met haer vorder gesin, onderhouden mach worden, en (mijns oordeels) doense niet wijselick, die sich tot een vrouwe begeven, eer se bequame middelen tot onderhoud van deselve aen de hant hebben.

PHIL. Hoe, soudt gij dat so verre verstaen te trecken?

SOPH. En waerom niet soo, Philogame? Na mijn gevoelen en dient dese lesse geensins vergeten. 't Is een quaet begin van een goet houwelick, dat een onervaren jongeling, die in de werelt siet als in een hollen pot, een soete jonge deerne uyt haer ouders huys sal komen locken, sonder te weten waarmede aen haer, in

1) moedighy; trotsheid.

dien nieuwen staet, redelyck vernoeogen en goet onthael sal konnen geven. Gewisselick, de foute van sulcks moet noodelick in die teere gemoederen een grooten in-druck geven, en kan voor al geen bequaem en goet houwelick maken.

PHIL. Hoe, Sophronisce, soudt ghy verstaen dat niemant behoort te trouwen, of hy moest al voren gelt en goets genoeg hebben om een huysgesin te konnen onderhouden? Dat soude aen veel menschen al wat selsaem in de ooren klincken.

SOPH. Neen, jongeling, dat en is de meyninge niet, maer ick spreke van bequame middelen te hebben tot de huyshoudinge, dat is, ofte in wesentlyck goet, dat men besit en gebruycken magh, of dat men het selve hebbe in vernuft, konste, handel, staet, ambacht, of diergelycke, sulcks datmen daer van genoegen en geuot hebben kan.

PHIL. Maer nadien den mensche van God is opgeleyt, dat hy in het sweet zijns aensichts sijn broot moet eten, is dat te verstaen, dat een yder met sijn handen moet wercken en lichamelick arbeyt doen tot sijn onderhoudt?

SOPH. Ick weet dat de woorden, na den val tot Adam gesproken, by sommige in dien sin worden geduyt, maer sonder gront, mijns oordeels. Want God, invoegen als voren tot Adam sprekende, en dede sulcks niet als hem een wet gevende, en om Adam daer toe te verbinden, maer als een rechter, om de sonden te straffen; anders indien hier yt een regel gemaect souden moeten worden, als sommige schijnen te willen doen, so soude ook yt den voorz. text komen te volgen, dat alle menschen den lantbou souden moeten ter hant nemen, sonder andere ambachten te mogen doen. De voorsz. woorden zijn dan te verstaen, dat, om der sonden wille, de mensche voortaan een swaer en bekommerlijck leven sal moeten leyden.

PHIL. Maer segt my doch, wat beter is tot de soetigheyt van 't houwelick, dat iemant door sijn gelt en goet, dat hy ten houwelicke inbrengt of krijgt, vrouwe en gesin onderhoudt; ofte dat hy sulcks door konste, verstant, ofte andere hanteringe te wege brengt?

SOPH. Om op uwe vrage te antwoorden, soo wert voor-gesteld, so meyne ick, dat 'et soeter is en vermakelijker voor de gehoude, yt eygen gewin sich te geueren, als met goet, door ouders of andere ten houwelicke gegeven.

Mans gewin
Brengt vrientschap in;

seyt het spreek-woord, en 't is niet te seggen hoe wel het komt, dat een man door sijn vernuft ofte konste eenigh gewin doet, en dan het selve heugelicken, en met dancksegginge tot God, komt leggen in den schoot van sijn beminde, om by haer, ten goede van de gemeene sake, gebruyckt te werden. Dit meyne ick al vry een anderen aert te hebben, dan of men iet van renten, pachten of ander goet, van de ouders her-gekomen, geraeckt te ontfangen. 't Is mede blijkelyk, dat een vrouwe werdende wel en loffelyk onderhouden door het verstant, kunst, ofte arbeyt van haren man, haer aen den selven nader sal verbonden houden als de gene, die van het in-komen haerder gemeene goederen is levende. Leest niet de ervarentheyt, dat het fruyt van een boom, die men selfs heeft geplant ofte geënt, dat het wildt, dat men selfs heeft gevangen, of iet dat men selfs heeft besuert, ongelyck beter smaect, als daer men gemakkelick aenkomt? Ick meyne ja, en daerom soude ick van ander gevoelen wesen, als de Poëet Martialis in desen deele schijnt te wesen, dewijle hy onder de dingen die een geluckig leven maken (so hy meint) stelt het goet dat ge-erft, en niet dat met eygen vlijt verkregen is. Ten zy sake dat de Poëet meynde te spreken van winste die gedaen wort met sweet, ofte beswaerlicken arbeyt; en nog soude het al te twijffelen zijn, of hy het al wel voor heeft. Het gedenkt my dat als ick eerst gehouwt was, en met mijn beroep iet gewonnen hadde; hoe vermakelick het viel sulcks mijn soete huys-duyve in den schoot te storten, en tot haren beleyde te laten, en hoe dankelick en smakelick sy het selve aen-nam. Ick liet my oock voorstaen veel meerder heer en meester te wesen van soodanig mijn eygen gewin, als van ouders erfgoet, en doirst dienvolgende beter daer mede doen na mijn welgevallen. Ick meyne noch daeren-boven, ten aensien van de gene die slechts groote middelen te samen brengen, dat het beter is, dat een man iet ter hant neme, daer hy sijn verstant ofte lichaem meê oeffene, en dat niet alleen om de voorsz. soetigheyt te genieten, en sijn partuur des te meer aen hem te verbinden, maer boven al om hem eerlik besig te houden, naer het exempel Adams, aen de welke schoon

God de Heer een vol vergenoegen wilde geven in den lust-hove, efter aen den selven gebodt den hof te bouwen, en de aerde sich onderdanig te maken (Gen. 1. 28). gevende also te kennen, dat de vermakelickheyt van den mensche niet in een luye vadsigheyt, maer in een soete besigheyt is bestaende; te meer om daer mede t'ontgaen den schadelicken roest van het verstant, den welken de ledigheyt plagh te veroorsaken, wesende kennelick, dat een molen noodelick of koren of steen malen moet, als het spreek-woord seyt. Ick voege hier by dat sulks, als geseyt is, veel gemacks kan geven in de huyshoudinge; en hier toe kan seer wel gebruykt worden het spreek-woord onder ons in swange gaende, te weten, dat onder het seylen goet roeyen is, dat is: so wanneer men so eenige goede middelen aen de hant heeft, dat even dan so wat gewins daer toe gebracht gansch heugelick is, en aen het schip van de huys-houdinge (om so te spreken) des te beter vaert geeft.

PHIL. Ghy meynt (na dat ick merck) dat een man, die sijn huysgesin met sijn verstant ofte arbeyt voor staet, vry wat meer verbintnisse, en midtsdien oock gesag over de vrouwe heeft, als een die maer yt de gemeene middelen leeft. Maer nu weet ick dat in ons Holland vrouwen zijn, die door haer vernuft en neerstigheyt meer toebrenge tot de gemeene huyshoudinge als de man selfs, ja dat veel mans op der vrouwen vlijt en winste het geheel laten aenkomen. Wat dunckt u, komt in sodanigen huys-houdinge de vrouwe het gesag, om redenen voren verhaelt, niet toe?

SOPH. Seeckerlick (om ront te seggen) ick meyne die slag van mans veel behooren toe te geven aen sodanige vrouwen: maer dat deselve in macht en gesag haer souden setten boven de man, oordeele ick onbetamelick te wesen. D'ordre, by God gestelt, mach ter sake van het tijdelick gewin niet gebroken worden. En het ware beter regel in de huyshoudinge, dat de man beyde, en den meesten last en het meeste gesag bleef houden. Want van den beginne is 'et also geweest.

PHIL. Ick soude hier op wel wat langer willen staen, maer my komt noch wat te binnen, by dese gelegenheyt, daer op ick noch iet vragen moet. Ick bemercke op het houwelick van Adam en Eva, dat God de Heere aen deselve beyde is geweest als Vader, als Moeder, als Voogt, en dienvolgende een besorger van het werck, datse nu ter hant stonden te nemen: dat 'er evenwel geen houwelicke voorwaerde tusschen dese twee is gemaect, maer dat al de bespreken van dit houwelick hebben bestaen in de woorden: Wast en vermeenigvuldight. Wat dunckt u, waerde Sophronisce, ware het niet goet, dat het als noch met de houwelicken even alsoo toeging, als God in desen deele in 't Paradijs heeft gedaen, en dat men alle de bekommerlicke bedingen, die men hedensdaegs in de houwelicke voorwaerden is gewent te brengen, te rugge stelde, en de saken liet in pointen van de voorwaerde van 't eerste houwelick?

SOPH. Dat Adam en Eva geen voorwaerden ten aengaen van haer houwelick hebben gemaect, Philogame, en is niet vreemt. Want de sonde noch niet in de werelt zijnde, en waren 'er geen treken of streken, daerin by voorwaerden diende voor-sien. Gemeenschap van goederen, sonder meer, is van outs een algemeene voorwaerde geweest by de Griecken, Romeynen en Hoogduytschen en oock by de oude Hollanders, van gelijcken by de Francoisen, Spanjaerts en Engelsen, so schrijvers daer van getuygen. My en gedenckt oock niet in al het oudt ofte nieuw Testament van eenige houwelicke voorwaerden gelesen te hebben; alleenlick sie ick dat in 't Apocryphe boeck van Tobias staet: Eu sy namen een brief, en schreven de houwelick-stichtinge. Tob. 7. 16. Oock sie ick dat onse voor-ouders hebben gebruyckt eenen eenvoudigen en effenen rouden draet van gout tot een trou-ring, die wel te recht de goude eenvoudigheyt mag genoemd werden. Ick woude dat de trouwe even soodanig mochte wesen als haer teecken is, te weten ront, effen, eenvoudig, en sonder bespreck en voorwaerde, na het oudt lantrecht, dat is, met gemeenschap van goederen, sonder meer.

PHIL. Tot besluit van dese onse t'samen-sprake over het houwelick van d'eerste voor-ouders, so blijft my noch over een bedenkinge, dat my in 't lesen van het selve ingevallen. Ick mercke dat Adam en Eva hier wort toegeschreven gemeenschap van lichamen gehad te hebben in 't Paradijs; daer op valt (so ick meyne) wat bedenckens. Want voor eerst soo zijn 'er eenige Geleerden die by haer schriften hebben nagelaten, dat in geval de eerste voor-ouders niet en hadden gesondigt, dat 'er in dien gevalle geen voortteeling en soude hebben geweest; en dit seyt onder andereu Augustinus. En meest alle de Grieksche Oudt-

vaders stellen in den voorsz. gevalle wel vermeerderinge van het menschelike geslachte, maer niet door gemeenschap van lichamen. Andere meynen, dat de voort-teelinge der menschen soude (in gevalle als voren) te wege zijn gebracht geweest even als der Engelen, die nochtans geen houwelicke middelen en gebruycken. De redenen die hier toe werden gebruyckt, souden te lang zijn hier uyt te brengen. Maer dit gevoelen vast gaende, soo en kan immers niet gescyt werden, dat Adam en Eva in den Paradijse, en midtsdien voor den val, onderlinge gemeenschap van bedde souden hebben gehadt; en dat des te min, dewijle sulcks by Moses nergens en wert verhaelt, die eerst van sulcks gewagh maeckt nae den val, te weten, in 't begin van het vierde cap. Gen. Adam (seyt Moses) bekende sijn wijf Eva enz. Wat dunckt u?

SOPH. Dese saken worden by u wel aengemerckt, lieve Philogame, en dienen, als van gevolge zijnde, naerder ondersocht te werden. Wat eerst aengact, te weten, of'er voort-teelinge soude hebben geweest in den staet van onnooselheyt, daer op seg ick rondelick en kortelick, dat ja. En my en beweegt niet 't gene ghy uyt Augustinus en andere by-brengt. Want schoon Augustinus wel eer van dat gevoelen is geweest, soo heeft hy doch daer nae het selve duydelick wederroepen, en benevens d'andere schrijvers (die men Scholasticos noemt) vast gestelt, dat'er ja gemeenschap van lichaem in den voorsz. gevalle by de voor-ouders soude zijn geweest, gelijk de selve August. segt, en boven andere redenen hier toe dienende de Prophetische woorden Adams. Gen. 11. 24: Sy twee sullen een vleesch zijn.

PHIL. Maer houdt ghy die woorden aldaer in dien sin gebruyckt geweest te zijn?

SOPH. Ja gewisselick; en sulcks van de lichamelicke gemeenschap verstaen moet werden, blijkt klaerlick uyt de woorden Pauli 1. Corint. 4. 16: En weet ghy niet dat hy die een hoere aenhangt één lichaem met haer is. Want sy (seyt hy) sullen een vleesche zijn. Zie daer het gene ick hadde tegens het gene dat ghy eerst te berde hebt gebracht.

PHIL. Wel, dat is tot daer toe; maer hoe sult ghy my het tweede vast maken, en wat schriftuur-plaetse kont ghy daer toe bybrengen.

SOPH. De plaetse Genes. 1. 28, daer God de Heere na de scep-pinge van man en wijf duydelick hun heeft aen gescyt: Zijt vruchtbaer, vmeerdert en vervult de aerde. Sie daer een uyt-gedruckt gebodt gegeven aen de nieuw-gehoude.

PHIL. Maer zijn'er niet schrijvers te vinden, die dit voor geen gebodt en willen aen-nemen? Ick meyne dat ja.

SOPH. Ick weet dat'er zijn die ons dit gaerne ontleggen souden, gelijk ick oock wel weet redenen waer. Maer sulcks een gebodt te wesen, wort niet allenlyck by groote en geleerde schrijvers van onsen tijdt vast gestelt, maer oock by de oude selfs, hoewel sy luyden daer eenige bepalinge soecken by te brengen. Dit dan een gebodt zijnde, en 't zelve bij God selfs de nieuw-gehoude zijnde aengeseyt (wesende doen ter tijt in gestalte van houbaerheyt, alhoewel doen eerst geschapen wesende, gelijk sulcks niet en wert tegen gesproken) so en kan niets anders gedacht werden, ofte deselve (hebbende als doen een wille gelijkformigh met Gods wille) hebben sonder uytstel het selve gebodt vervult, en hare schuldige gehoorsaemheyt dadelick getoont, gelijk noch op den dag van heden dat eygen gebodt krachtelick werckt in de gemoederen der menschenkinderen. En 't is aenmerckens waerdig, dat houwelicke saken in Gods woort in diervoegen worden voorgesteld, dat de menschen daer toe meynen krachtelicker verbonden te wesen als tot eenig ander bedrijf: als sulcks merckelijck blijkt Luc. 14. 20. Alwaer onder andere drie soorten van luyden, tot het groot avontmael, aldaer gemelt, zijnde genoot, de eerste seyde een acker te hebben gekocht, en die te moeten gaen besien, biddende ernstelick, dat sijn onschult by den Heere van de maeltijt mocht werden gedaen. De tweede verklaert vijf paer ossen gekocht te hebben, en die te gaen beproeven, biddende van gelijcken als voren. Maer de derde seggende een wijf getrouwt te hebben, seyde plat af dat hy niet en kan komen, sonder het minste versoeck daer by te voegen, om eenigen onschult voor hem te willen doen, als vast stellende, dat een wijf te trouwen soodanigen werck is, dat (schoon hy ter feeste niet en quame) de sake selfs voor hem soude spreken, en dat de Heere des maeltijts, sulcks maer hoerende, sonder vorder onschult te verwachten, hem ten vollen gelijk soude geven van ten avontmale niet te zijn gekomen, dewijle het voor-recht der nieuwe gehoude van niet ten krijge te moeten gaen in 't eerste jaer hares houwelicks wel mede ten selven eynde kan by-gebracht

worden; en dit gevoelen meyne ick volkomenlick in Adam geweest te zijn. En 't is dienstig aen te mercken in dese gelegentheyt, dat God geen zaet en heeft geschapen dat kruyt droegh, maer wel kruyt dat zaet voortbracht, gelijk den text spreekt: op gelijke wijze is de mensche van God geschapen, in de volle kracht van een gulle jeught, en midtsdien snellende en hellende ter voort-teelinge, waer by komende den segen van: Wast en vermeenigvuldigt, — wat tegen strevende geest soude de gese-gende jonge lieden hebben weder-houden van te doen dat God, midsgaders hare gestalte en genegentheyt, krachtelick waren gebiedende? Sonderlinge gelet dat der selver byeen-komst geensins en konde verstaen worden strijdigh te wesen met den staet van onnoselheyt, en reynigheyt, alsoo het gene dat by God gese-gent, ja geboden was, geensins voor onreyn by iemandt gekeurt en kan worden. Het vierde cappittel Genesis, by u aengetogen, en beweegt my oock niet anders te gevoelen. Want al is 'et soo dat aldaer eerst wort gescyt dat Eva van Adam bekend is, soo weet een yder hoe gemeen dat'er verstellinge van tijt in de Schrifture gebruykt wort, en dat'er dickmael saken worden verhaelt op een gansch andere ordre als se gebeurt zijn: en daerom meynen de Hebreusche schrijvers dat de woorden: Adam bekende sijn wijf, moeten genomen worden voor: Adam hadde sijn wijf bekend, gelijk oock in deselve gelcgentheyt wort gelesen: God plantende den lust-hof, in plaetse dat'er behoorde gescyt geweest te zijn: God hadde den lust-hof geplant. Ick besluyte dan, om dese en andere redenen, hier om kortheyts wille nagelaten, dat'er tusschen Adam en Eva houwelicke by-een-komste is geweest, even in den lust-hove.

PHIL. Maer boven allen desen heb ick onder andere saecken noch al mede mijn gedachten laten gaen op de behendige uytvluchten, die Eva hier wort beschreven gebruyckt te hebben, als Adam haer als man poogde te naderen. Wat dunckt u, heeft het onse Schrijver wel voor, selfs in den Paradijse een tegenstrevende Eva uyt te beelden?

SOPH. Een heusche weygeringe, lieve Philogame, is altijd geoordeelt niet onsmakelick te wesen in dusdanigen gelegentheyt. En gelijk (mijns oordeels niet qualick en word gescyt by een seecker Poët van de vryers:

Het is aelwaerdigh volck, en van een dwasen geest:
Al wat het niet en mag, dat wil het aldermeest;

so meyne ick dat bynaest van alle mans, ten aensien van 't voorsz. werk, gescyt kan worden, en 't en dunckt my niet qualick geoordeelt te zijn van sommige, dat het wijf van Potiphar, op den jongeling Joseph verslingert wesende, verkeerde gangen in-ging om hem te trecken, dwaselick uitberstende in dat haetig: Koom slaep by my, het welck ontwijfelijk den eerbaren en goeden jongeling (in plaetse van aenlockinge) een vollen afkeer van haer heeft gegeven. Sy moest met bedeckter en langer schreden hebben gegaen, so gemeynt wort. Vrouwen en vrijsters moeten de ruyters van de Parthen slachten, en als vluchtende schieten, dat is, al weygerende geven, en gevende weygeren. Vol op en gemakelijck is alleen voor de vraten, en verveelt oock in de soetste saken. Honigh moet alleenlijck met een tippen van den vinger geraeckt, en ten mont gebracht worden: met volle palmen sulcks te doen en heeft geen aert. Met handen niet met manden te zaeyen, is hier mede al verre het beste. De dertelste selfs van de werelts-kinderen en willen dien wegh niet te ruym hebben. Let eens op dien olycken lincker Ovidius Naso, hoe hy dat stuck opneemt. Hy verklaert opentlijk, in-gevalle de man (wiens wijf hy tot zijnen lust misbruyckte) hem dat bejagh te veyl en te vry toe-liet, en niet beter op de bewaringe van sijn wijf en paste, dat hy den smaeck van die dertelheden soude verliesen, en haer daer laten:

Wilt ghy my met uw wijf soo veyligh laten mallen,
Ick seg'et openbaer, de lust sal my ontvallen:
Ick kus haer menigmael, by-naest dat ghy het siet:
Wel Pop, bewaer uw wijf, of ick en wilse niet.

En hier op meyne ick dat in dese beschrijvinge is gesien by onsen Schryver.

PHIL. Maer dese uw weyger-kunst heeft haer werkinge, na de lieden zijn aen wiese geschiet, en heeft al dickwijls wel een and're uyt-komst als ghy nu voor-geeft. De Koninginne Vasthi is door weygeren van den Koninklijken throon afgevallen. Want

het is haer tot hertneckigheyt en ongehoorsaemheyt gerekent.

SOPH. Maer de weygeringe, daer ick van spreke, moet behendelick en kunstelick, niet plompelick en met hertnekkigheyt gebruykt werden. Die snare moet noyt te hart gespannen wesen, anders breecktse. De deugt is over-al in de middelmaet, niet in de uytspylende hockken gelegen. Vasthi gingh te hart, Potiphars wijf te sacht en te los, om na de kunst te gaen.

PHIL. Wat is dan hier in voor het beste te houden?

SOPH. Wel hoort, maer sonder meer navragen, en desen aengaende soo wil ick dat ghy u vernoeght met een soete spreucke van een schrijver, die noyt en is gehout geweest, maer echter van de trouwe deftiger spreekt als alle getrouden, die ick oyt gelesen hebbe. Niet te eyschen in dese gelegentheyt (seyt hy) is vrouwelicke beschaemtheyt. Wat te weygeren is heusche cerbaerheyt; maer in het weygeren te volherden, is stuersche moetwilligheyt, ofte (na eysch van saken te spreken) rechte meyneedigheyt.

PHIL. De spreucke is deftigh, en ick neme de selve hier in volle betalinge. Maer ick mercke dat de eerste by-een-komst van Adam en Eva schijnt by dage geweest te zijn; en by die gelegentheyt diende wel een woort gesproocken, welke in dien gevalle de beste stonden zijn om wel te doen.

SOPH. Ick en ben niet gesint dese materie hier te verhandelen, Philogame, om redenen, die ick meyne daer toe te hebben. Een woort, en dat wel sonder meer. Ick weet dat'er treffelicke Medicijnen zijn, die gevoelen dat huys-luyden, ambachts-lieden, en andere, die met den lijve dagelijks werken, sterker kinderen voortbrengen als andere; en haer redenen zijn onder andere dese: om dat soodanige lieden des avonts gegeten hebbende, en te bedde komende, veel van den slaep overvallen werdende (als moede zijnde van haer dagelijks bedrijf) de houwelycksche saken ongedaen laten; maer 's morgens de spijs verteert, en het lichaem door den slaep verquickt zijnde, doen dan wat behoort om van mannen vaders te worden, en daer deur worden de selve gesyt vaster en gesonder kinderen uyt te brengen als anderen, die hiermede ontijdelick besigh zijn. De regel seyt;

't Is soetst wanneer men slapen gaet,
Gesontst ontrent den dageraet.

Meer en segh ick niet; oock versta ick niet vorder geverght te werden op dese gelegentheyt.

PHIL. Ick weet dat men een vrient (schoon die van suycker is) niet en moeten opeten, waerde Sophronisce, oock het willigh paert niet en moet overryden; en daer mede sal ick mijn oorlof van u nemen met dancksegginge voor den tijt die ghy my vergunt, en de berichtinge die ghy my gedaen hebt.

SOPH. 't Is etens tijt, Philogame, het middagmael roept ons, en ick roepe u tot het selve. Soo 't u gelieft, koomt, eet met my. Het kan zijn dat wy in ofte na den eten nieuwe stoffe sulden vinden van t'samen sprake op dese of diergelijcke gelegentheyt.

PHIL. Ick en heb geen mont om sulcks te weygeren, waerde Sophronisce, en wil u dan tweesins verbonden zijn: eerstelick,

dat ghy my den geest eerst, en daer na oock het lichaem gevoedt sult hebben. Wel aen, ick ga mede.

Als de maeltijt gedaen, God gedanckt, de gasten opgestaen waren, en dat Sophroniscus met Philogamus in den tuyn sich wat gingen vertreden, heeft de Jongelingh al dadelick wederom gelegentheyt gesocht, om te komen tot het werck dat voor den middagh in handen was geweest. Hy dan, eerst beginnende, seyde:

PHIL. Heden morgen, waerde Sophronisce, meyn ick onder andere van u verstaen te hebben, dat jonge lieden voor dat se houwelicken, behooren versien te wesen van een ploegh os, dat is, van middelen tot de huys-houdinge dienende; dat ligt my overdwars in 't hooft en speelt, want ick en kan niet gewaer worden dat sulcks by de Ouden in dier-voegen is betracht geweest. Ick sie, hoe dat de Eerts-vader Jacob over de Jordane naer Haran reysde; en schoon hy niet anders met hem en droegh als sijnen staf, evenwel soo heeft hy bestaen sich in houwelicke te versellen met die schoone Rachel, voor dewelcke hy geheele seven jaren gedient hadde sonder anderen loon te genieten; gelijk hy mede noch bencvens de selve tot sijn tweede wijf aenam haer suster Lea, met beloften van noch enen anderen seven-jarigen dienst aen te gaen. Siet daer den goeden man met twee vrouwen beladen, sonder als noch dien ploegh- os (daer ghy van speect) ofte genoegsame middelen by der hant te hebben, tot onderhoud van de selve sijn twee vrouweu, en 't gene daer uyt stont te volgen.

SOPH. 't Is een mis-slagh, Jongman, soo ghy meynt dat Jacob soo rau heeft aengegaen in 't stuck van sijn houwelick. Want behalven dat hy een soon was van Isaac, een gesegent man van den Heere oock in tijdelijcke middelen, van wien hy benevens sijnen broeder Esau erfgenaem stont te worden, soo was hem daer-en-boven alreede een sonderlinge belofte gedaen van sijnen God, niet alleen van dat hy met hem woude zijn op de reyse en overal-al, maer selfs dat hy aen hem en zijnen zaden het gansche lant (daer op hy gerust en den steen onder sijn hooft geleyt hadde) woude geven (Gen. 28. 13.); waer op oock is gevolgt dat Jacob (die niet en hadde als een staf, toen hy over de Jordane quam) in 't weder-keeren tot twee heyren was geworden (Genes. 32. 10.).

PHIL. Wel ick mercke dat in de gelegentheyt van de Eerts-vader Jacob sonderlinge ten aensien van sijn houwelick, veel bedenkelicke saken sich opendoen; en daerom soude ick wel genegen zijn hier van wat nader te hooren spreken; maar siende dat in dit werck, dat by ons is begonnen te lesen, de beschrijvinge van 't houwelick Jacobs nu is volgende, soo dunckt my (onder verbeteringh) best te zijn dezelve beschrijvinge alvorens af te lesen, en daerna daer over onderlinge redenen te wisselen.

SOPH. Begin 't werck, goede Philogame. Want ick houde uwen voor-slagh voor goet: maer set u eerst neder onder dit groen preeel, op dat de hitte ons niet en belette in ons voor-nemen.

PHIL. Wel aen, ick sal my daer toe stellen; en begin aldus:

HOUWELICK VAN DRIEN,

DAT IS :

DE VERSAMINGE IN ECHTEN-STAET VAN

JACOB MET LEA EN RACHEL.

SIET *Genes. 24. Josephus. Romeinsche oudheden: Boek. 1. 17 et 18.*

De vrijsters zijn bereyt, de vryers aengewassen.
Tsa, langt het snaren-spel uyt uwe gulde kassen,
En rept u, Sang-godin. Hier is nu meerder stof
Ten dienste van den mensch en Godes hoogen lof.
Ghy siet aen alle kant de werelt haer verstercken,
Dat heeft het vruchtbaer zaet van Adam kunnen wercken.
Brenge hier nu voor den dag een edel trou-geval,
Waer van men eertijts sprack, en eeuwig spreekken sal.
Wilt heden, na de kunst, een Bruyloft openbaren,
Alwaer de Bruydegom is slaef voor seven jaren;

Al waer de rechte Bruyt, door onbekenden list,
Wort uyt het feest geruckt, en in het bed gemist;
Al waer de vrijster treurt, daer alle vrijsters speelen,
Om dat een suster kooft haer susters voordeel stelen;
Al waer een vryer twist, als bijster ongesint,
Om dat hy nevens hem de sijne niet en vint;
Aen wien noch even-wel de gramschap is benomen,
Midts hy'er twee voor een ten lesten heeft bekomen.
Een wonder selsaem werck. Biedt ooren, soete jeught,
Hier is het vreemste stuck, dat ghy oyt lesen meught.

Als Jacob wert gedreigt (vermidts sijn Vaders seggen
Hem, door sijns Moeders raet, niet Esau, was verkregen)
En dat Rebecca sorgt¹⁾ voor eenig ongeval,
Soo wort'et vast gestelt dat hy vertrecken sal;
Toen wort'et vast gestelt, dat hy, in korte stonden;
Naer 't huys van Betuël dient af te zijn gesonden;
Dat hy naer Haran toe heeft vaerdig af te gaen,
Om door sijns Broeders haet niet in gevaer te staen:
En midts geen vreemde Maegt, in Canaän geboren,
Hem tot een echte wijf en dient te zijn gekoren,
So wort hem in-gescherpt dat hem sijns moeders bloet
Hier in sal nutter zijn, en liever wesen moet.
Daer maeckt sich Jacob op, en, met bedroefde sinnen,
Set uyt sijns vaders huys, en gaet de reys beginnen;
Hy geeft hem naer het landt, van daer de Sonne rijst,
Hy geeft hem naer het rijck, dat hem sijn Vader wijst.
Hy gaet met diep gepeys door onbekende wegen;
Doch waer hy komen mach, hy vint'er Godes seggen.
Ook toen hy van een steen sijn hoofd-peul had gemaect,
Heeft hy in eenen droom des Heeren gunst gesmaect:
Hy sag een ladder staen, die reyckte tot in de wolcken,
Geen heyl voor hem alleen, maer ook voor alle volcken.
Hy hoord' een helle stem, die uyt den Hemel quam,
En vry al dieper plaets als in sijn ooren nam:

Ick ben des Hemels Vorst, en aller dingen ader,
De God van Abraham en Isack, uwen Vader,
Ik schenck aen u het recht van dese wijde kust,
Daer op ghy dese nacht in stilheyt hebt gerust.
Ick wil uw vruchtbaer zaet in desen lande vesten,
Van 't zuyden tot het noort, van 't oosten tot het westen;
En even als het stof, dat niemant tellen kan,
Sal u tot aen-was zijn veel hondert duysent man.
Noch sal'er boven dien, uyt u en uwen zade,
Ontstaen voor al het volck een wortel van genade,
Een seggen vol gelucks, die, in het aerdsche dal,
De menschen in 't gemeen tot vreugde dienen sal.
'k En wil van haer mijn gunst, noch van u laten scheyden.
Maer u als metter hant op uwen weg geleyden.
Het zy ghy vorder reyst, of dat ghy weder kooft,
Weest van gerusten geest, en wandelt onbeschroomt. —
De nacht deed' haren loop, de Mane gaet verdwijnen,
En, naer een korte wijl, de Son begon te schijnen;
Dies sprack de Jongeling (midts hem de slaep verliet):
God is in dese plaets, en ick en wist het niet.
Daer rilt een killig bloet van boven tot beneden,
Daer rijt een koude schrick door al mijn swacke leden.
God, God heeft my gemaect, my, seg ick, enckel stof.
Van my wort danck vereyst, en voor hem eeuwig lof. —
De steen, waer op de man sijn nacht-rust had genoten,
Wort van hem metter daet met oly over-goten,

1) *sorgt*: bezorgd is.

Die wort van hem gericht, en in het groene velt
 Een peyl van ware danck den Heero voor-gesteld.
 Hy voegt'er woorden by: Wilt ghy op mijne wegen,
 En in mijn ouders huys verleenen uwen segen,
 Ghy sult mijn enig God, mijn troost, en hoogste goet,
 Ghy sult voor eeuwig zijn de lust van mijn gemoet.
 Ick sal van nu voortaan tot uwer eere leven,
 Ick sal van mijn gewas u volle tienden geven,
 Die sullen alle jaer u werden voorgeleyt,
 En ware teyckens zijn van mijne danckbaerheyt:
 De kruyn van desen berg die sal een Tempel wesen,
 Daer staeg uw hoogen Naem sal werden in gepresen,
 En ick sal in der daet, en niet in losseu schijn,
 Mijn leven-dagen lang uw trouwen dienaar zijn.
 Hier op besluyt de man en eyndigt sijn gebeden,
 Hn vordert sijnen weg met onvermoeyde schreden;
 Hy geeft hem van den berg, en maeckt een snellen spoet,
 En voelt, al waer hy gaet, den Heer in sijn gemoet.
 Daer lag een aerdig dal te midden in den velde,
 Daer hy een schoonen hoop van witte kudden telde,
 Een dal, rontom geciert met lustig boom-gewas,
 En met een aerdig groen, en met een weelig gras.
 Hier op tradt Jacob voort tot Harans vette weyden,
 Daer oock de Maegden selfs het weelig vee geleyden;
 Hier sagh hy Herders staen, en maeckt hem daer ontrent,
 En vraegt daer in het dorp, of iemant Laban kent,
 En of daer lieden zijn die van sijn handel weten,
 En hoe hy varen mach, en waer hy is geseten.
 Men doet hem goet bericht, en hem wert aengeseyt
 Waer Labans wooning is, en wie sijn kudden weyt.
 En siet, dien eygen stont is daer een Maegt gekomen,
 Die heeft hem, door het oog, de sinnen in-genomen,
 Juyst als het swavel-werck, 1) dat aen het vier genaect,
 En, eer het iemant denckt, in haest een vlamme maeckt.
 Hy sag haer soet gelaet, haer over-schoone leden,
 Hy vraegt wie datse was, en prijst haer soete reden,
 Hy voelt uyt dit gesicht, hem steeckt een soete pijn,
 Hy spreekt in sijn gemoet: O mocht ick uwe zijn!
 Hy kooft haer naerder by, hy seyt haer sijn belangen,
 Hy seit van waer hy komt 2), en kust haer frisse wangen.
 Het soentjen dat hy gaf, geeft, ick en weet niet wat,
 Dat hem den geest beroert, en aen het herte vat.
 Hy weet niet wat'er schort, hy voelt sijn oogen vlieten,
 Hy voelt (eer hy het weet) sijn tranen nederschieten.
 Het is van ouden tijdt en heden noch gemeent,
 Dat groote vreugde schreyt, en reyne liefde weent.
 Soo haest als Laban weet dat Jacob is gekomen,
 Gevoelt hy sijnen geest met blijdschap in-genomen.
 Hy vraegt hem wonder veel, en hoe sijn moeder vaert,
 En of God heden noch sijn Vader heeft gespaert,
 En wat sijn Broeder maeckt, en wat hem heeft bewogen,
 Dat hy uyt Canaän dus eensaem is getogen,
 En of hy verder wil. De goede Jongeling
 Vertelt hem wat'er schort, en seyt hem alle ding.
 De tijdt doet haren loop, en Jacob met de knapen
 Is besig onder dies ontrent de jonge schapen,
 En al het ander vee; en wat hy neemt ter hant
 Dat doet hy met geluck, en even met verstant.
 Als Laban sijn beleyt, en sijn besette gronden
 Nu dickmael had gesien, en in der daet bevonden,

1) *swavel-werck*: werk, geplozen tonw, vlas, met swavel doortrokken.

2) Al-hoe-wel Moses geen verhael en schijnt te doen, dat Jacob met Rachel eenige reden heeft gevoert, eer hy haer omhelsde, maer dat nyt den Text schijnt, dat hy haer eerst kuste, en daer nae verhaelde wie hy was, soo wort nochtans besloten nyt de oorspronkelicke Text, dat Jacob voor het omhelsen van Rachel heeft geopenbaert hare onderlinge maegschap. Welcke uytlegginge by ons is gevolgt, op dat Jacob niet en schijne plotselick een onbekende Jonckvrouw om den hals gevallen, en Rachel van een vreemden jongeling, sonder tegenspreken, soodanigen vryheyt geleeden te hebben.

Soo tracht hy met den vrient te komen in verdragh,
 Op dat hij sijnen dienst te langer hebben magh.
 En daerom, naar een proef van ses of seven weecken, 1)
 Vangt hy ten lesten aen tot hem aldus te spreekken:
 't Is onrecht, lieve Neef, al ben ick uwen vrient,
 Dat ghy my sonder loon en sonder voordeel dient.
 Ick weet hoe licht een man een sake kan verdrieten,
 Indien hy voor sijn werck geen winst en sou genieten,
 'k En wil in dit geval niet zijn in uwe schult,
 Dus maeckt'et my bekent, wat dat ghy winnen sult. 2)
 Als Jacob dit verstont, sijn herte ging hem open,
 Hy vont sijn gansche ziel van soete vreught bekropen,
 En, na hy sonder spraeck en weynig heeft gestaen,
 Soo spreekt hy sijnen Oom in dese reden aen:
 Ick wil belofte doen, oock gansche seven jaren,
 Mijn leden, mijn vernuft in geenen deel te sparen;
 Ick wil met alle vlijt, oock in de middernacht,
 Ten goede van het vee, my geven op de wacht;
 'k En wil noch even-wel geen voordeel uyt de schapen,
 'k En wil my geen gewin uyt uwen acker rapen,
 'k En wil voor mijnen dienst geen lant, of vruchtbaer velt,
 Geen huys van groot beslag, en min noch eenig gelt.
 Wilt ghy my tot een loon uw dochter Rachel jonnen,
 Al dien ick seven jaer, het is genoeg gewonnen.
 Laet dit mijn huere zijn, en stel dat heden vast,
 En ick sal metter daet gaen treden in den last;
 Ick sal met alle vlijt ontrent de kudde wercken,
 En ghy sult over-al mijne trouwe diensten mercken:
 Doch ick en sal niet eer, als na de seven jaer,
 Ontfangen tot een loon mijn lieve weder-paer.
 Dit sprack de Jongeling, en Laban is te vreden 3);
 En Jacob is daer op in sijnen dienst getreden.
 Hy gaet'er willig toe, en niet als uyt bedwang,
 En diende met vermaeck de seven jaren lang.
 Hy gaet in grooten ernst een machtig vee besorgen,
 By wijlen sonder rust tot aen den lichten morgen.
 Al waer'er iet ontbreekt daer is hy flucks ontrent;
 Soo dat sijn wijs beleyt is over-al bekent.
 Hy maeckt hem niet gewoon een gansche nacht te slapen,
 Soo dat geen felle wolf kan loeren op de schapen,
 Soo dat noyt wreede beir een bock of geyte nam,
 Hoe-wel hy menigmael ontrent de kudde quam.
 Was oyt het vee verhit door ongewoone qualen,
 Hy geeft hem in het bosch, hy gaet'er wortels halen,
 Hy soeckt een heylsaem blat, hy pluckt een delle kruyt 4)
 En jaegt in aller ijel de quade dampen uyt.
 Indien'er eenig zeer komt aen de bocken groeyen,
 Hy is'er vaerdig by en laet een yfer gloeyen,

1) Moscs, Genes. 29. 14, verhaelt wel dat Laban in 't bewellekomen van Jacob seyde: Wel aen, ghy zijt mijn been en mijn vleesch; maer en sprack niet van hem in sijn dienst te nemen, en min van hem een dochter te willen geven, voor hy cen maent lang sijn maniere van doen wel grondelick hadde door-sien, gelijk de Text klaerlick uyt-wijst, en by de Schrijvers hier wert aengemerckt. En daer in is Labans exempel na te volgen, schoon niet in andere saken.

2) Laban schijnt hier in gansch vroom en redelick te zijn, niet wilende dat Jacob hem dienen soude sonder loon, als een vry man geen slave wesende; oordeelende dat een die werckt loon behoort te genieten, na de leere Cristi; maer hy lact sulcks terstont daeraen gansch leelick leggen, vermits hy sijn Dochter (die by met behoerlick houwelicks goet hadde behooren uyt te geven) voor de huere en arbeys-loon van Jacob hem toe-eygent; treckende alsoo winst en voordeel, daer hy selfs hadde behooren uyt te geven.

3) Laban evenwel en seyde Jacob op sijn versoek niet anders als: het is beter dat ick ze u geve als iemand anders, blijf by my. Welcke antwoorde eenige meynen niet ter goeder trouwe by Laban alsoo gegeven geweest te zijn, als of hy van dien tijt aen al voor hadde gehadt Jacob van het stuck te leyden, en daerom geen klare, maer een twijffelachtige antwoorde gegeven te hebben. Dan hoe het zy, Jacob heeft ter meeninge het stuck opgenomen, en is daer op in sijnen dienst getreden. Daer zijn Schryvers die (niet sonder gewichtige redenen) gelooven dat Jacob Rachel beeft genooten stracks naer het verdrag met Laban gemaect. Evenwel wy volgen hier het gemeen gevoelen.

4) *Delle kruyt*; dalgewas.

Hy brant de lempten 1) uyt of, als het wesen moet.
 Hy snyt haer in het vleys; en dempt het vierig bloet.
 En waarom meer geseyt? hy weet hem soo te quijten,
 Dat hem slap beleyt oyt mensch en kan verwijten:
 Dies nam de kudde toe, meer als men wenschen kan;
 De segen is in huys, als God is met den man.
 Hy voelt geen ongemack, noch in de strenge dagen,
 Noch in den vuylen mist, noch in de felle vlagen;
 En schoon hy groot verdriet door hit of koude leet,
 Hy acht des niet te min zijn moeyte wel besteet.
 Hy voelt sijn ongemack van stonden aen versachten,
 Als hy maer eens gedenkt wat loon hem staet te wachten,
 En schoon hy menigmael sich niet te wel en vint,
 Een soet gepeys alleen, dat maectt hem wel gesint.
 Als nu de tijdt verliep, en dat de seven jaar,
 Na soo een lang gedult, nu op een eynde waren,
 Soo maectt hem Jacob op, en gaet tot Laban in;
 Hy groet hem na den eysch, en taelt 2) na sijn gewin:
 Ghy weet het (seyt de man) hoe ick ben aen-genomen,
 En dat tot deser uur mijn tijdt is om-gekomen;
 Wel aen dan, doet my recht, bescheydt den bruilofsdag,
 En maectt dat ick ter eer mijn Bruyt genieten mag.
 't Versoek wert toe-gestaen. Men laet de gasten nooden,
 Men laet'er menig kalf en vette schapen dooden;
 Men brengt er in het huys, men haelt er aen den dag
 Al wat'er op de feest tot vreugde dienen mag.
 Een yder is yerblijdt, dat twee gelieven paren,
 Met hoop alleen gevoedt tot aen de seven jaren;
 Een yder is belust om hen te mogen sien,
 En op soo blijden dag geluck te komen biën.
 Hier over wert de wijn in overvloed geschonken,
 En by het bruylofs-volck in volle maet gedronken;
 En, om niet lang te zijn, het is een groote feest,
 En niemant gaet'er weg als met een blijden geest.
 De maeltijt is gedaen, de vreemde gasten gheyden,
 Men gaet de jonge Bruyt tot in de kamer leyden,
 Men steeckt, na d'oude wijs, den brylofs-fackel aen;
 Men hiet den woesten hoop te wijcken uyt de baen;
 Men hoort meest al het volck door sang en vrolijk juichen,
 Door springen, door geroep, een blijden geest betuigen;
 Men sag aen alle kant een toe-loop van de jeugt,
 Men hoorde groot geraes te midden, in de vreugt.
 Men leyde vast de maegt door veelderhande salen,
 Geen oog van die haer volgt en kan haer achter-halen
 En, sie! in dit gewoel, en in het gewoest geloop,
 Soo wert de rechte Bruyt ontfutselt uyt den hoop,
 Getogen uyt het volck, en met geswinde sprongen
 Wert Lea daer gebracht, en in het spel gedrongen,
 Gekleet in suyer wit, geciert met edel kruyt,
 En even soo gestelt gelijk de ware bruyt.
 Dit wist de loose vos soo listig uyt te wercken,
 Dat niemand van den hoop de greep en konde mercken.
 En, sie! in dit geraes, door gunste van de nacht,
 Wort Rachel weg geleyt, en Lea daer gebracht.
 Haer aensicht is bedeckt, (soo plach in oude tijden
 Het slecht en eerbaer volck een jonge bruyt te mijden;
 Een sluyer die verbergt de schaemte van de maegt,
 Die by een vreemden man haer teere leden waegt) 3).
 De Bruyt die wert gebed, de kaarsen weg genomen.
 Men roept den Bruidengom, en laet hem binnen komen.
 Hy, die hier niet en gaet als met de beste trou,
 Begeeft hem tot de maegt, als tot sijn eygen vrou.

De vreught, de wijn, de nacht, die al te zamen wercken,
 Zijn oorzaeck dat de Man geen list en kan bemercken;
 Soo lang het duyster is, en weet hy anders niet,
 Als dat hy metter daet sijn eigen Bruyt geniet.
 Maer als de gulde son is hooger op-geresen,
 So komt hem daer ontdoen een wonder selsaem wesen,
 Hy slaet sijn oog op, hy schuyft de bed-gordijn;
 Maer hy en vint haer niet die hy daer meynt te zijn.
 Hy geeft hem noch een reys de Vrijster aen te schouwen,
 Hy kan in dit gesicht sijn oogen niet betrouwen;
 't Is weder als het was, hy wert te meer verbaest,
 Hy twijfelt of sijn oog, dan of sijn herte raest.
 Hy siet ten derde-mael; wel dit sijn vreemde saken!
 Hy vint niet dat hy socht, hy weet niet wat te maken,
 Hy mijmert binnens monts, hy valt in diep gepeys:
 Wel, dit is (na het schijnt) een murruw kiecken-vleys.
 Hoe! kan op eene nacht de schoonheyt soo verloopen,
 Soo heb ick dese Maegt te diere moeten koopen. —
 Maer siet, de grauwe lucht die wort ten lesten klaer,
 En Jacob vont, eylaes! sijn Nichte Lea daer,
 Ach! wat een koude schrick door-rent hem al de sinnen,
 Hij weet niet wat te doen, of wat hy sal beginnen;
 Sijn hoofd, dat suyse-bolt, sijn innig herte slaet,
 Sijn breyn is op de loop, en hy als buyten raet.
 Wat sal hy nu bestaen? sal hy met Lea kijven?
 Of haer doen henen gaen, en uyt den bedde drijven?
 Of sal hy sonder spraek gaen tyën 1) op den loop?
 Of sal hij al het huys gaen roepen over-hoop?
 Of sal hy op een berg of elders loopen malen?
 Of sal hy in het woud of in de bosschen dwalen,
 Of sal hy verder gaen, en kiezen eenig dal,
 Daer hem geen menschenkint sijn leven vinden sal?
 Wat uytkomst? wat behulp? wie sal het konnen seggen?
 Wie kan soo vreemden stuck met reden over-leggen?
 Ten lesten, hy verdwelmt, 2) en, ick en weet niet hoe.
 Loopt vaerdig uyt het bed, en soo na Laban toe.
 Daer gaet hij dapper af: Wel dit zijn vreemde streken!
 Wel Oom, leert ghy my self mijn echte trouwe broken?
 Maectt ghy my tot een boef, ook op den eersten nacht?
 'k En had van u voorwaer dit onheyl niet verwacht.
 Ick heb soo langen tijdt, ja gansche seven jaren,
 Mijn leven af-geslonst, om eens te mogen paren;
 Ick hebbe menigmael den ganschen dag gesweet,
 En even-staeg geweest als in geduerig leet.
 Ick heb de koude nacht, en hare stuere vlagen,
 Ick heb den sonne-brant en hitte moeten dragen,
 Ick hebbe mijne jeught, en niet uw goet, verquist,
 Geen mensch heeft aen het vee een eenig lam gemist.
 En nu ick eens mijn loon, na soo een diep verlangen,
 Voor al mijn bitter sweet ten lesten moest ontfangen,
 Nu ick met groot gedult mijn tijdt heb uyt-gebeyt. 3)
 Soo word' ick hier bespot, en om den tuyn geleyt!
 Hoe! heb ick wel gedient, waerom wort ick bedrogen?
 Waerom tot mijner spijt uw dochter weg-getogen?
 Waerom door slim beleyt my Lea toe-gebracht,
 Die ick noyt heb begeert, noyt om en heb gedacht?
 Hebt ghy dan soo ter smuyk uw dochter leeren sluypen,
 En by een ander man in 't duister onder kruypen?
 Dat is van quaet gevolg en al te vreemden slag,
 Die noyt een eerlick man voor eerlick houden mag.
 Siet! dat ick schuldig was aen Rachel mijn beminde,
 Aan wien ick my alleen met trou verbonde vinde,
 Dat hebje dese nacht met list van haer gewent,
 En die haer deel geniet die is'er door geschent.
 Uw dochter is een hoer, en ick een boef gewerden,
 En op soo quaden voet en wil ick niet volherden;

1) *lempte*: lamheid, lecmte, wond

2) *taelt*: verlangt, vraagt

3) Dit is het gevoelen van Josephus, hoewel hy andere daer over berispt. Wy volgen niet verder den Joodschen Historyschryver, als dat Jacob vrolick zijnde, vermids hy nu hadde te genieten sijn laag-verwachte Rachel, en onder de bruyloftgasten door den wijn eeniger maten verheught wesende, des te lichter in een duystere nacht heeft bedrogen konnen werden. Sie de vorder bedenkinge hier op valleude in de volgende proeve.

1) *tyën*: tijgen, trekken.

2) *verdwelmt*; wordt bedwclmd.

3) *uyt-gebeyt*: verbeid.

Geeft hier mijn echte deel, mijn recht en wettig goet,
 En neemt ghy wederom dat ick niet hebben moet.
 Wien is 'et niet bekent, dat trouwen is verkiesen?
 En wat men soo bekoomt, dat wil men niet verliesen,
 Niet laten aen een vrient, niet ruylen overhant:
 Neen, neen, een echte bruyt is al te waerden pant.
 Wel, sonder lang vertreck, herstelt my dese saken,
 Op dat ick na den eysch mijn Rachel mag genaken.
 Sy is mijn wettig loon, mijn lust en hoogste vreugt,
 Die ick niet missen kan, en ghy niet houden meugt. —
 Dit sprack de jongeling met hard' en goede reden,
 Als met de nieuwe bruyt in geenen deel te vreden;
 Maer Laban stont en sag als iemandt die versint,
 En met dat Jacob sweeg, soo is 't dat hy begint:
 Wel neef, hoe dus ontstelt? waer toe uw hevigh spreken?
 Wat mag u, lieve man, wat kan u doch gebreken?
 Ghy buldert, soo ick hoor, en spreeckt geweldig breet
 Van uwen swaren dienst en uw verdrietig sweet.
 Ghy hebt (gelijck het schijnt) te wonder veel bedreven,
 En, ick en weet niet hoe, bekommert moeten leven;
 Maer segt my doch een reys, hebt ghy oyt meer gedaen,
 Als die hier nevens ons haer kudde gadeslaen?
 Ghy hebt mijn vee geweyt, zijn dat soo sware saken?
 Kan u dat licht bedrijf vermoeyde leden maken?
 Voor my, ick mein het niet. Want een die schapen hoedt,
 Die weet men dat voor al geen groote moey'ten doet.
 Daer wert in dat beroep gegraven noch gedolven;
 Mijn doggen, niet uw volck, die vechten met de wolven,
 Is 't somtijds kout geweest, en dan eens weder heet,
 't En quetst uw leden niet, ghy zijt'er na gekleet.
 Doch hoe het wesen mag, wat noot hebt ghy te klagen?
 Want ghy en hadt vooral geen swaren last te dragen.
 Ick heb u staég verschoont, geviert, onthaelt, gevoet,

Niet als een vreemdeling, maer als mijn eygen bloet.
 Ghy hoeft niet alle ding met eygen handt te rechten,
 Daer is tot uw behulp een hoop van rappe knechten,
 Die komen op uw woordt, en gaen op uw gebied,
 En 't is uw meeste werck, dat ghy maer toe en siet.
 Voorwaer uw grootste last geeft u maer weynig hinders;
 Al wat ick u beveel doen oock mijn eygen kinders;
 Al wat ghy oyt bedreeft en was geen sware last,
 Ick weet 'et voor gewis, ghy waert'er meé gepast.
 Gingt ghy u niet gestaeg vertreden aen der heyden,
 En saegt op uw gemak de jonge schapen weyden?
 Hadt ghy niet over-al uw Rachel metter hant,
 Waer ghy in eenig dal u by de kudde vant?
 Was dit niet uw bedrijf by wijlen gansche dagen,
 Soo haest als in het groen de geysten nederlagen?
 Liet ghy niet aen de Maegt dan weten uw beklach,
 Gelijck de soete jeught van alle tijden plach?
 't Is seker, lieve Neef, al waarje zijt gekomen,
 Daer hebje nevens haer uw soet vermaeck genomen.
 De jeught van al het landt, en menig eerlick man,
 Ja 't bosch oock even-selvs dat heeft'er kennis van.
 My komt hier in den sin, hoe, niet te lang geleden.
 Ick van den naesten berg quam in het dal getreden,
 En hoe ick daer een olm ontrent een beke vont,
 In wiens bemoste schors aldus geschreven stont:
 Wast, aerdig boompje, wast; als ghy sult weder schieten,
 Dan sal ick mijnen wensch ten lesten eens genieten. —
 't Is nu een jaer geleên, dat ghy de letters sneet;
 Maer niemant, buyten ons, die recht de gronden weet.
 Dies lacht ghy menigmael, wanneer de jonge gasten
 Met onbewusten geest den handel onder-tasten:
 Sy slaen maer na den sin, onkundig van de saeck,
 En dat is (soo ick weet) u beyde groot vermaeck,

Nu segt eens, lieve, segt, kont ghy met reden klagen
 Van al te swaren werck, of van te strenge dagen?
 Ja, vindt men in het landt oock wel een rustig man,
 Die soeter tijdt-verdrijf of leven wenschen kan?
 Na ick het stuck begrijp, ghy klaegt van enckel weelde;
 'k En weet geen Harders kint, dat oit so lustig speelde,
 Dat oyt soo vrolick was, en buyten alle dwang,
 Als ghy in mijn bedrijf, de seven jaren lang.
 Maer segt my doch een reys, wat heb ick doch bedreven
 Dat ghy my soo berispt, soo vinnig hebt bekeven?
 Heeft u die groote Mân, uw Vader, oyt geleert,
 Dat ghy geen witten baert of grijse koppen eert?
 Neen, vrient, die wijse vorst, van yder een gepresen,
 Die heeft u van der jeught al beter onderwesen;
 Maer ghy loopt buyten 't spoor door jong en hevig bloet,
 Dat ick niet lijden kan, en ghy niet doen en moet.
 Wel, quant, ick seg u dat: Verbetert uw manieren,
 En leert met recht gedult bedaegde lieden vieren.
 Want ick, hoe dat'et gaet, en wil het niet verstaen,
 En 't sal u voor gewis ten besten niet vergaen.
 Maer koomt nu tot de saeck, en opent uwe gronden;
 Wat is in mijn beleydt door iemant quaets gevonden?
 Ick heb u (sooje sey) in 't duyster van der nacht
 Niet Rachel uwe Bruyt, maer Lea toegebracht.
 Dit noemje slim bedrog, en kant'er hevig tegen;
 Naer ghy hebt al de nacht in haren schoot gelegen,
 En sy in uwen arm, en niemant heeft geklaegt;
 Een teycken dat het werck u niet en heeft mishaeft.
 Want mits ghy haer terstont niet weder hebt gesonden,
 Soo hebt ghy voor gewis den handel goet gevonden;
 De daedt, die heeft betoont dat sy u wel beviel,
 En dat sy wederom u waert en liefstal hiel.
 Ghy hebt haer soete jeught, haer teere bloem ^ugenoten,
 En dat, ô dertel quant! en heeft u niet verdrotten.
 Wenst ghy nu wederom een nieuw en versche Bruyt?
 Soo weet dat uwe trouw uyt quade lusten spruyt.
 Hoe! sou een jonge laf een teere vrijster schenden,
 En, als het hem geviel, dan weder mogen senden,
 De vader tot een smaet, de moeder tot verdriet?
 Neen, joncker, dat bejag en lijt ons land-recht niet.
 Wie hier een maegt beslaept, al quam'et hem te rouwen,
 Daer is geen seggen aen, hy moet de vrijster trouwen.
 De lust tot echte min, versegelt in het bedt,
 En is niet van den aert om los te zijn geset.
 Het maeckt een vasten knoop, die met verkeerde streken
 Niet open is te doen, niet af en is te breken.
 Dit is van ouden tijdt een recht hier in het landt;
 Het bedde maeckt ons hier een onverbroken bandt.
 Maer noch al boven dit is dienstig hier te weten
 Een nodig trou-gebruyck, dat noyt en dient vergeten:
 Men geeft hier in het landt geen jonger dochter uyt,
 Voor dat met vrienden raedt een ouwer is de bruyt.
 En waer dat iemant komt, daer vindt men vaste wetten,
 Die, naer dat iemant wil, niet af en zijn te setten;
 Ghy, steeckt dan even hier den vinger in het zandt,
 En eert, gelijk het dient, de wijse van het landt.
 Ghy siet, dat, hoe het gaet, ghy kont het niet ontleggen,
 Ghy kont u eygen selfs aen Lea niet ontseggen,
 Ghy zijt aen alle kant met reden soo beset,
 Dat u in volle maet het wijcken is belet.
 Ick, die hier vader ben, heb u de maegt gegeven,
 Om als een echte wijf met u te mogen leven,
 Dat is hier in geweest mijn wit en oog-gemerck,
 En 't is in dit geval een gront-stuck van het werck.
 En ghy hebt haer aenvaert, en zijt tot haer gekomen,

En hebt haer in het bed vry-willig aengenomen.
 Ghy hebt den avont-stont, en al den ganschen nacht,
 Gelijk een echte man in vreugden om-gebracht.
 Mijn dochter insgelijcks, die heeft aen hare wangen
 Een soen, als echte vrouw, van uwen mont ontfangen;
 En is u wederom een soete kus gejoint,
 Die viel u noyt te beurt als op gelijcken gront.
 Zijn wy dan eens geweest al die hier iet vermogen,
 En is ons aller hert op eenen voet bewogen,
 Soo hoort ghy Lea toe, en dat in ware trouw,
 En daer en is voortaan geen plaetse van berouw.
 Maer ghy, die my bestraft met soo gestrenge reden,
 En roept, dat ghy door list hier onrecht hebt geleden,
 Vermidts, gelijk ghy segt, het niet en kan bestaen
 Wat iemant door bedrog of dwaling heeft gedaen,
 Bedenckt in uw gemoedt, hoe ghy uws vaders segen
 Hebt door een loosen trek voor u alleen gekregen,
 En hoe uw broeders kleet bedroog den ouden man,
 En door uw slim beleydt zijn hert en gunste wan;
 En of schoon naderhandt de list wert uyt-gevonden,
 Uw Vader, lijckewel, die hielt sich als verbonden;
 En schoon hy metter daedt den loosen handel sag,
 Hy sey, dat hy de gift niet wederroepen mag,
 Hoe seer dat Esau weert, en woud'et aldus drijven,
 Ghy die gesegent waert, die moest gesegent blijven;
 Dat hebje menigmael voor desen ons vertelt,
 En met een vollen mont uw voor-recht vast gestelt.
 Waerom en dient de voet, door u wel eer genomen,
 Niet hier by ons gevolgt, en na te zijn gekomen?
 t' En voegt niet dat een man, die na de reden gaet.
 Doet tegen zijn bedrijf, en buyten eygen daet.
 En dit geldt des te meer in houwelickse saken,
 Die na een quaden slag niet recht en zijn te maken.
 Hier is een Maegt onteert, en dat door uw bedrijf;
 Wel, handelt die voortaan gelijk een echte wijf.
 Daer is geen ander raedt, ghy kont'et niet ontvlieden;
 Wat ghy een ander deedt, dat moet ook u geschieden;
 Is 't niet gelijkje wilt, soo doet gelijkje meugt,
 Maekt trouwe van de Inst, en van den noot een deugt.
 Als Jacob overwoeg de grondt van dese reden,
 Soo werdt de man gesint hier dieper in te treden.
 Doch eer hy grammer werdt, en op een nieu verhit,
 Soo voer hem Laban in, en seyde hem weder dit:
 'k En wil niet dat uw hert in nieuwe gramschap steygart;
 De loon, by u verdient, en is u niet geweygert:
 Houdt Lea nu ter tijdt voor uwe bed-genoot,
 En laetse by u zijn tot aen de bleecke doot.
 Ick wil u nevens haer mijn jongste dochter geven,
 Om als een echte wijf met u te mogen leven,
 En dat ter naester week 1); maer voegt u, lieve vrient,
 Dat ghy noch op het velt my seven jaren dient.
 Wat sal doch Jacob doen? het zijn hem vreemde saken;
 Maer Lea was onteert; en hoe van haer te raken?
 En Rachel is voor al sijn liefste weder-paer;
 Dies nam hy weder aen een dienst van seven jaer.
 Daer is de twist gedaen, daer is het stuck gevonden,
 Daer wordt de jongeling aen twee gelijk verbonden,
 Maer niet door eenen weg, of op gelijcken voet:
 Aan d'een uyt rechte min, aen die vermidts hy moet.

1) Laban seyde, volgens onsen Text: Houdt met dese dese weecke uyt; ick wil u dese (dat is Rachel) mede geven, enz In den Hebreuschen en oock in den Grickschen text staen dese woorden twijfelachtig, inwoegen dat eenige daer uyt hebben willen besluiten, dat Jacob noch seven jaren soude hebben gedient, aler Rachel te gerieten, nemende de weecken voor jaren maer sulcks werdt tegengesproken by andere Godts-geleerden.

PHILOGANUS. Wel, daer is nu de geschiedenis, en in de selve schuylen (soo my dunckt) verseyden bedenkelicke insichten, op alle de welcke ick uw oordeel lust hebbe te verstaen.

1. *Eerstelick, of Jacob wel dede Rachel, een jonger suster, voor hem tot een vrouwe te verkiesen, en dat om haer schoonheys wille; waer uyt dan voorkomt de vrage: of men een vrouwe eygentlick om haer schoonheys wille vermag te verkiesen.*
2. *Ten tweeden, of Jacob aen Lea in 't stuck van trouwe konde verstaen werden verbonden te wesen, ter saecke van gemeenschap vnn bedde met haer gepleegt; waer uyt dan gezien zal mogen werden, van wat werckinge het by-slapen is onder de jonge en ongehoute lieden.*
3. *Ten derden, of Lea wel dede haer by Jacob, haers susters Bruydegom, in gemeenschap van bedde te begeven; waerop dan ondersocht kan werden, of vrienden makenderen een voordeel vermogen af te sien in 't stuck van vrygagie, en hoe verre.*
4. *Ten vierden, wat van Laban te gevoelen is, vermits hy Jacob sijn oudste dochter Lea, voor Rachel de jongste, quam toe te steken; daer uyt te leeren sal wesen, wat dat deulinge, vallende ontrent den persoon in dese gelegentheyte, is uyt-brengende.*
5. *Ten vijften, of Jacob wel dede Lea te behouden, en Rachel noch benevens haer te nemen; alsoer van de Polygamie, ofte het veel-wijvig houwelick te spreken sal vallen. Gelieft het u, waerde man, op yder uw gevoelen te openen, 't sal my aengenaem zijn.*

SOPHRONISCUS. Sie daer al vry wat veel gesneden werks; niette-min ick en sla niet van de handt, maer wil alleene mij kortheyte bevljtingen, om u te voldoen, soo ick kan.

PHIL. Op het eerste en kan ick niet nalaten (met uw verlof) voren uyt te seggen, dat my jegenwoordelick in den sin kooft een woordt van den Poëet Anacreon, te weten, dat een snellen loop is het cieraet van een paert, een goet oordeel van een man, en de shoonheyte van een vrouwe. Dit sonder voor-oordeel geseyt zijnde, sal ick uw oordeel op de eerste voor-stelling verwachten.

SOPH. Ick sie alreede wat gy seggen wilt, jongeling; maer sonder daer op te staen. soo seg ick op het eerste bedencken (te weten, of een houwelick eygentlick wel mach gegrondt werden op shoonheyte), dat in gevalle by iemand een wijf werdt begeert tot op-weckinge van meer vleeschelickheyte, en om met grooter wellust de driften van de jeugt in 't werck te stellen, dat soodanig bedrijf niet voor geoorlooft en kan gerekent werden.

PHIL. Wel! dat 's immers in 't begin een hart vonnis gestreken tegen de lief-hebbers van de shoonheyte. Maer eer wy vorder gaen, soo segt ons doch, waerom en tot wat eynde is doch de shoonheyte de menschenkinderen van Gode eygentlick toegestaan?

SOPH. God heeft insonderheyte de menschelike shoonheyde in de werelt voort-gebracht, vragachtige jongeling, om een gront te leggen tot ontsteeking van de liefde tot de Goddelicke uyt-nemendheyte, waer door het schepsel werd als verruckt tot sijnen Schepper; op dat alsoo de mensche, de selve met verwonderinge aensiende, sijn gedachten soude verheft tot de beschouwing van de ware en wesentlike shoonheyde, van de welke het gene wy hier shoonheyte noemen niet anders en is als een donkere schaduve. Augustinus seyde wel, als hem wat schoons voor quam: Dat dit mijn ziele niet en besitte, maer datse beseten werde van God, die de shoonheyte gemaect heeft:

PHIL. Dat wil ick wiselick alsoo voor goet aen-nemen. Maer om wat ongelijker en menscheliker wijze te spreken, soo segt my, of een jong mensch tot sijn vermakelickheyte niet een schoone vrouwe en vermag te verkiesen, en of sulcks niet mede en is een recht en wettig gebruyck van de shoonheyte.

SOPH. Ick antwoorde, mijn eerste voorstelling vast te gaen; maer evenwel, in gevalle op de shoonheyte werdt gesien om het geselschap van sijn partuyr sich des te aengenamer te maken, tot voortteeling van kinderen, sonderlinge als de lichamelike shoonheyte werd bevonden verselschapt te wesen met rechte deugtsaemheyte, soo kan soodanigen verkiesinge werden toe-gelaten

PHIL. Dat dunckt my wat by te komen, goede Sophronisce, en 't bevalt my beter als uw vorig seggen. Hoe! is 't niet alsoo dat goede spijsse plach aengenamer te wesen, wanneer de selve in een suyvere en nette schotel ter tafel werdt gebracht? en de deught selfs werdt geseyt meerder liefelickheys te hebben, soo wanneer de selve uyt een wel-gemaect lichaam plach voort te komen. Daer by komt dan noch dat'er saeken zijn in 't Burgerlick leven, die niet bequaemlick sonder soo iet wat vermakelickheys in 't werk en konnen gestelt werden, als: spijsse te nutten; kunsten te leeren; daer ick sonderlinge onder stelle houwelickse goetwilligheyte te oeffenen, en diergelike. Maer ick sie, dat de heylige Moses merkelick te kennen geeft, dit Jacob al vry in 't verkiesen van Rachel op hare shoonheyte heeft gesien. Laban hadde twee dochters (seyt hy), de oudste hiet Lea, de jongste Rachel: doch Lea hadde een teer gesichte, maer Rachel was schoon van gedaente, en Jacob kreeg Rachel lief, Genes. 29. 16. 17. 18. Siet, stracks naer het melden haerer shoonheyte voegt hy daer by, datse Jacob lief kreeg, stellende de shoonheyte als een bewegende reden van de selve liefde. En waerom en sal sulcks niet op het exempel van Jacob oock heden geoorlooft zijn?

SOPH. Alle byzondere daden, oock van heylige mannen en sijn niet sonder onderscheyt na te volgen. Daer wort al somwijlen gesien, dat selfs de soodanige sich eenigins vergrypen in de omstandigheden van goede en deugdelicke saeken, als in de liefde haerer huysvrouwen en diergelycke; hoedanige gebrecklichkeiten in de selve werden verschoont door de wettigheyte van den geheelen handel. Maer dat de heylige man Jacob de vleesselickheyde en wellust hier voor geen oogmerk en heeft gehadt, kan uyt sijn matigheyte, in desen deele by hem gebruyckt, ten vollen werden af-genomen, hebbende seven geheele jaren met sijn beloofde Bruyt suyverlick, sonder dertelheyte, om-gegaen; hebbende mede, boven de shoonheyte van Rachel, sijn oog gehadt op de sonderlinge goede gaven in Rachel bevonden, als selfs in haer eerste aansprake hebbende in haer ontdeckt sedigheyte en wijsheyte, als uyt het verhael, dat hier van werdt gedaen, klaerlick te sien is.

PHIL. Is het dan niet geoorlooft, in gelijkheyte van andere gaven, een schooner suster van twee voor sich uyt te kiesene?

SOPH. Ick meyne jae, Philogame. Want dewijle het houwelick is een geheel langduerige verbintnisse. daer veel moeyelichheden gewoon zijn in te vallen, zijnde in aller manieren vermaeckelicker sijn tijdt af te leven met een schoone en soete gesellinne, als anders, soo en kan ick hier niet bysonders tegen hebben, sonderlinge acht genomen zijnde, dat wanneer de vrouwe benevens haere shoonheyte is deugtsaem en gevoeghelick, een man moet verstaen werden beter te sullen konnen af-weeren alle begerlickheyte en buyten-lusten tot andere vrouwen.

PHIL. Ick hoore seer gaerne, waerde man, dat ghy hier nu soo wat loffelick gevoelt en oock spreekt van de shoonheyte. Want ick'er doch een gantsch goet vrient bekenne af te wesen. Maer nu segt my dan, is 'et niet geoorlooft op de shoonheyte als op een by-sonder oog-merk een houwelick te gronden?

SOPH. In het aen-vangen van een houwelick alleen te sien op de bloote shoonheyte (den vleesche ten gevalle) is, boven de onbetamelickheyte, een gansch los werck, en heeft niet gronts genoeg, om een recht houwelick te konnen dragen. Ick en sie geen houwelicken (seyt hier op een sneeg man), die ligtelicker vervallen en ontstelt worden, als die men aenvangt om shoonheyte en minne-lust. Want tot soo een werck dienen vaster en bestendiger stijlen. Voorwaer de shoonheyte is hier toe te teeren bloempje, en te veel veranderinge onderworpen, oock in haer selven van soodanigen waerde niet, als by veele gemeent werdt, en midtsdien te swack om soo lastigen en langduerigen werck (als het houwelick is) na eysch van saken te konnen dragen; en daerom een die hecht werck wil maken, heeft te letten op vaster stoffe, daer van hier voren is geseyt.

PHIL. Ick sie nochtans, dat veel van de voortreffelickste mannen in Godes woord worden geseyt schoone vrouwen gehadt te hebben, gelijk men sulcks leest van Abraham, van Isaac, en hier van Jacob, van David, en meer andere. Hier uyt soo besluyt ick, dat de shoonheyte niet so verwerpelick en is als menige meenen.

SOPH. Maer ick wil vertrouwen, dat Jacob en andere op die uytterlicke shoonheyte (soo ghy die noemt) het oog niet geslagen

en hebben, maer wel op de schoonheit die eygentlick den Heiligen betaemt, te weten, daer wy te voren van spraken. En schoon in den Ouden Testamente (daer alles noch in gelijkenisse ver- toont wort) veel van schoone vrouwen en maegden wort gewaegt, so en vinde ick noyt in den Nieuwen Testamente (daer nu de saecke selfs is) dat oyt van een schoone maegt ofte vrouwe gesproocken wert, selfs niet by gelijkenisse; tot een tcecken, hoe weynigh in de vernieuwinge die schoonheit, daer ghy van spreekt, in achtginge komt.

PHIL. Ick begrype nu hier in uw meyninge; maer ick en kan u soo lange op yder point niet houden als ick wel wenschte. Koomt dan tot onse tweede bedenckinge; maer segt my eerst, hoe heeft Jacob soo slechtelick kunnen bedrogen worden?

SOPH. By de Oude, Jongman, is 't een gewoonte geweest, de eerste by-een-komst van echte lieden niet alleenlick by nacht te laten geschieden, maer ook sonder licht en by donker om der eerbaerheit wille. Sulcks dat Lea in plaetse van Rachel lichtelick den Aertsvader Jacob heeft toegesteken kunnen worden. Lycurgus ging verder in sijn insettinge. Want na dat de Bruydegom by donker en in 't heymelyck by de Bruyt een kleyne wijle was geweest, soo moeste hy sich in stilligheit van daer maken, en gaen slapen daer hy te voren plagh, en dat moest alzo een langen tijdt onder de nieuw-gehoute na-gekomen worden. Dit diende voor eerst, tot onderhouwinge van houwelickse eerbaerheit, en ten anderen, op dat de lichamen des te bequamer souden blijven tot de voort-teelinge, dewijle de jonge lieden niet anders als staeg met een nieuwen lust en liefde den anderen genaecten. Invoegen dat de nieuw-gehoute het houwelicksbedde niet anders en gebruykten, dan gelijk de Medicijns seggen, dat men de tafel moet gebruycken, dat is: altijd met honger en lust ophoudende.

PHIL. Nu tot het tweede, waerde Sophronisce, dat is, wat het byslapen van Lea voor werkinge heeft uytgewrocht, ten aensien van de houwelicksche verbindtenisse.

POPH. Wat het selve tweede stuk is belangende, deshalven staet te letten, na rechten kennelick te zijn, dat soo wanneer iemant dwaelt, mist, ofte sich misgrijpt in eenig omstandigheit ofte hoedanigheit van de gene met de welke hy ter sake van houwelick is handelende, dat al het selve geen houwelick en belet. By exempel: Iemant een schamele, geringe en ondede deerne meynende te wesen een rijke, wel gebooren, en edele Jonckvrouwe, verbint sich met deselve in trou-belofte; het houwelick niet tegenstaende soodanigen dwalinge, is vast, bondigh en van waerden, sonder dat'er d'een of d'ander uyt vermaech te scheyden. Maer ingevalle iemant komt te doolen ten aensien van den persoon selfs, als te weten, dat men d'een voor d'ander neemt, als by exempel, dat iemant meynt te handelen met Elisabeth, en hy doet sulcks met Catrine, in soodanigen gevalle wort verstaen, soodanigen houwelick niet te bestaan, om redenen dat geen houwelick en wort verstaen gemaect te kunnen worden als met bewilliginge van beyde de gene die handelen, zijnde kennelick, dat iemant die dwaelt niet en kan verstaen worden te bewilligen, waer uyt dan volgt, dat, sonder naerder toestandigheit van Jacob, Lea hem niet overdrongen 1) en hadde komen worden; dienvolgende dat hy aen Lea als man niet en is gebonden geweest, voor en al-eer naderhand met Laban op dat geval te hebben gesproken, en in 't houwelick van Lea bewilligt. Soo zijn dan dese twee echte lieden geworden, niet uyt het byslapen, maer uyt de bewilliginge naderhand daer op gevolgt.

PHIL. Soo heeft dan Lea eerst bygeslapen, en daer na getrouwt.

SOPH. Van Lea sal ick hier na breeder spreken, ondertusschen segge ick, dat dese maniere van doen een gansch bekommerlick stuk is, en geensins by iemant na te volgen. Dus leest men dat Cambyses een oorloge aannam tegens Amasis Koning van Egypten, vermits hy, in plaetse van sijn eygen Dochter, een Dochter van een anderen Vorst hadde toegeschickt.

PHIL. Maer is 't waarschijnlijk, dat Jacob dien geheelen nacht in die dwalinge heeft kunnen wesen? en soud'er niet van harentwegen geseyt hebben kunnen worden, dat hy van 't stuck moet geweten hebben, en dat hy, echter Lea den geheelen nacht by hem houdende, moet verstaen worden in haer gewilligt te hebben, gelijk oock Laban also is ingevoert te spreken?

SOPH. Hier kan al wat toe geseyt worden, als men sulcks van buyten aensiet; maer de Schriffture verhaelt het anders, en dat hy sulcks eerst 's morgens is gewaer geworden. En voor

Jacob kunnen oock veel redenen dienen: Want boven dat de Rabbinen hier toe voort-brengen, soo dient ingesien, dat het in ouden tijdt gebruyckelick is geweest de Bruyt sonder licht voor de eerste-mael den Bruydegom toe te brengen; dat het beswaerlick is in het duyster d'een suster van de andere te onderscheyden; dat midtsdien sulcks alleen door de sprake heeft kunnen geschieden, Lea van haer Vader (als hy dit bedrogh ondernam) gelast kan geweest zijn haer van spreken te onthouden, en dat soodanigen stilswijgen by Jacob haer eerbaerheit in die gelegentheit mach toegeschreven zijn geweest; gelijk het mede wesen kan dat de gesusters malkander in sprake seer gelijk zijn geweest, ofte dat Lea soo stil gesproken ofte geveselt, dat haer stemme niet onderscheyden en heeft kunnen worden, te min vermits ten tijde van de oude eenvoudigheit aen een vroom man (die met eerlicke lieden meynde te doen te hebben) geen soo vreemden stuck te binnen heeft kunnen komen. Invoegen, dat Jacob hier buyten schult dient gestelt, als die, met een geoorloofde en wettige genegentheit, een ander voor de zijne heeft genomen.

PHIL. Maer by gelegentheit van de dwalinge, daer in Jacob gebracht is geweest door het bedrijf van Laban, soo hebbe ick noch 't een en 't ander te vragen. Ick hebbe onlangs hooren verhalen, dat hier in Hollant een sake is gebeurt, daer ick voor desen noyt af en hebbe gehoort, noch oock gelesen, te weten. dat een vrou-mensch, gaende in mansklederen, heeft onderstaen voor ten sich houwelick te versoecken, en oock aen te nemen een ander jonge dochter, en dat, het stuck daer na ontdeekt zijnde, het houwelick niet alleenlick is gescheyden, maer de vermeinde man strengelick is gestraft geweest.

SOPH. Wat de geschiedenisse aengaet, my en denckt niet, dat ick by de oude Schryvers daer van eenige exempelen gelesen hebbe; gelijk het oock een selsaem werck is, dat een vrouw-mensch een andere haers gelijk vrou-mensch sal bestaan te trouwen. Dan ick hebbe onlangs gesien een groot werck van een geleerd Rechtsgeleerde, Bernard Antoni genaemt, die heeft ondernomen het Romeyns en Frans recht samen in vergelijkinge te brengen. Dat te Cadillac niet verre van Bourdeaux, een jonge deerne, Francoise de Puis genaemt, hadde onderstaen te betrouwen de dochters van sekeren timmerman aldaer, en ses maenden in huys-houwinge met deselve geweest zijnde, en haer niet vindende onthaelt als jonge vrouwen toekomt, wort eyndelijck gewaer, dat hare sake ten besten niet nu was beleyt noch bepleyt, vermits de bysonderste stucken in den sack ontbraken. Het stuck ontdeekt zijnde, invoegen als de voorsz. Antonine in 't lange verhaelt, en ten lesten voor recht gekomen zijnde, is deselve Francoise de Puis vermits sy (soo de voorsz. Schrijver spreekt) met het Sacrament des Houwelicks den spot hadde gedreven, verwesen by vonnis van die van Cadillac gehangen te worden, sulcks dat'er de doot na soude volgen. Maer de sake by appel gebracht zijnde aen het Parlement van Bourdeaux, is de voorsz. straffe van de galge verandert in een geesselinge, met een geld-boete. Zijnde 't gene voorsz. is geschiet den 27 Juny 1570. Busbequius, Gesant by den grooten Turck geweest zijnde van wegen den Keyser Ferdinandus, segt gelijke geschiedenissen voorgevallen te wesen te Constantinopelen, ten tijde hy sich aldaer in de voorsz. gelegentheit onthielt. De selve verhaelt, dat seker oud wijf van groote middelen, gansch seer verliet wesende op een schoone jonge vrijster, en in de kleedinge van een mans-persoon vermomt wesende, te wege hadde gebracht dat de selve schoone dochter met haer, soo sy meynde, in houwelick was getreden; dan dit werck mede kenbaer geworden zijnde, en beyde de bedgenooten gehoort wesende voor een Colonel van de Janitsaren, in 't afwezen van den grooten Sultan, hadde deselve Colonel, sonder andere figure van Proces, 't voortz. oud wijf in een sak doen steken, en in de riviere verdrongen, als gansch af-keerigh van soo een seldsame t'samen-voeginge van twee vrou-menschen.

PHIL. Dit zijn ongehoorde invallen van vrouwen, en vreemde soorten van verlieftheden, gansch buyten alle regels gaende: en my soude wel lusten te weten, wat uytkomste de soodanige sich mogen inbeelden van hare liefde. Of souden deselve hen wel laten voorstaen, datse van vrouwen tot mans sullen worden? gelijk eenige Schrijvers ons vastelick willen doen gelooven dat geschieden kan, en meer-mael geschiet te zijn, als Michel de la Montaigne, en andere schrijven.

SOPH. Ick weet sulcks by eenige geloof te worden; maer dat seggen de selve dan alleen te kunnen wesen juist op het point, dat de jeught tot haer volle kracht komt, en nu teyckens begint

1) overdrongen: opgedrongen.

te geven van hare mondigheid. Sulcks dat in allen gevalle dat oude wijf van Constantinopelen geen hope daer toe en konde hebben. Dan 't is beter te keeren tot ons vorigh discours, als hier dieper in te gaen.

PHIL. Ick wou nochtans wel wat naerder bescheyt hier van hooren, en uw gevoelen verstaen over de wettelickheit ofte onwettelickheit van dese t'samenvoeginge. Hier en wort immers d'een persoon voor d'andere niet in 't bedde geleyt, ofte t'huys gebracht, maer de selve met de welcke gehandelt is, en in de welcke de bewilliginge was gevallen, niet alleen ten opsien van de dochter, maer ook van de vrienden. Soude hier niet geseyt konnen werden, dat de voorsz. personen, om de voorsz. redenen, te samen moeten blijven?

SOPH. Ghy soeckt stoffe van discours, soo ick sie, Philogame. Ick segge dan, om u te vernoegen, dat ingevalle dese deernen met den anderen een onderlinge t'samen-wooninge hadde besproken, en malkanderen belooft in huys-houdinge by te blyven. dat seggh ick, sulcks soude hebben konnen bestaen. Maer 't is immers kennelyck, dat tusschen de selve meyninge is geweest niet als twee speel-genooten, maer in 't stuck van houwelick onderlinge te handelen. Nu soo leert de reden, dat geen houwelick en kon worden gemaect, als tusschen man en vrou-mensch. Dies, als een jonge dochter in eenigh houwelick bewilligt, so wort de selve verstaen sulcks te doen, insicht hebbende op een mans persoon, en dieu-volgende, in gevalle deselve namaels bevonden wort niet te hebben den noodigen huysraet, die een eerlick man tot onderstant van 't houwelick gewoon is te brengen, soo wort de bewilliginge gehouden van geener waerde, en de deerne, die dan niet genoeg en wort gedaen, is vry als te voren. Veel meer heeft sulcks plaetse, wanneer iemand als een man heeft bestaen te handelen, die namaels een vrouwe wort bevonden. Tusscheu twee vrouwen eu wort noyt houwelick gemaect, schoon'er bewilliginge schijnt te wesen. God heeftse man en wijf gemaect, als'er geschreven staet, Marc. 10. 6.

PHIL. Ick versta dat nu ten vollen met u alsoo te wesen, maer ick hoore dat ghy mede het selve schijnt te willen seggen van een mans-persoon die wesen en gedaente heeft van een man, maer die om eenig gebreck uytter nature ofte andersius tot de saken des houwelicks wort geoordeelt onbequaem te wesen. Siet, hier is bewilliginge, en oock een mans persoon, en echter dunckt my dat ghy meynt dit houwelick gescheyden te moeten worden, als de vrouwe daar op soude willen staen, daer nochtans den man daer toe geen belofte en is afgevordert; en dienvolgende en is sulcks by hem niet beloofd. Waer op soude dan dese scheydinge genomen werden?

SOPH. Al hoe-wel, Jongeling, een man in 't stuck van houwelick met iemand handelende, niet uytdruckelick en belooft het gene het geheym van het echte bedde vereyscht, soo wort evenwel verstaen uyt de nature van den handel (oock sonder bespreck) dat sulcks moet volgen. En sulcks niet konneude uyt-wercken, wort onbequaem te wesen om te trouwen.

PHIL. Maer men mag geen houwelick te niet doen, en man en vrouwe scheyden, als om overspel. Wat raet dan hier.

SOPH. Dusdanige houwelicken en worden niet gebroken, goede Philogame, maer de selve hebben van den ginne af geen houwelicken geweest, en zijn midsdien in haer selven van geener waerde; en daerom soo wort in dien gevalle by vonnis verklaert, sodanigh houwelick van onwaerde te wesen, maer niet te niete gedaen. Want dat noyt en is geweest en behoeft geen veruuetinge.

PHIL. Ick danck u, waerde Sophronisce, dat ghy my heden hebt aengewesen, hoe ick de Rechters, die dusdanige vonnissen wijsen, onschuldigen moet, die ick dickwijls hebbe hooren beschuldigen van tegens Gods woort gewesen te hebben. Maer nu tot de saecke van Lea, als te voren was geseyt.

SOPH. Wat Lea in desen aengaet, en of deselve wel heeft gedaen te laten brengen in 't huwelicks bedde, hare Suster Rachel alleen toe-ge-eygent, is al vry van bedencken; evenwel soo wort de selve by verscheyde voortreffelycke Schrijvers des verschoont, soo om het recht van haer eerste Geboorte, en het gebruyck van den lande, al waer men geen jonger dochter voor een ouder (so het scheen) gewoon was te besteden, als op het bevel en aendringinge van haren vader, op wiens gebod zy kan verstaen worden dat zy Jacob haer selven tot een man heeft toe-ge-eygent. Eenige stellen vast, noch Jacob, noch Lea hierin misdaen te hebben, vermids yder konde meynen in de armen van eygen en wettigh partuur te leggen. Want Jacob (seggen zy) heeft Lea bekent, die houdende voor Rachel, zijn

wettige Bed-genoot; en Lea heeft schuldige goetwilligheit aen Jacob betaelt, den selven nemende, soo om het recht van haer eeste geboorte, als om haers Vaders bevels wille, voor haren wettigen man.

PHIL. Nu dat is so wat geseyt tot verschooninge van de saecke. Maer is 't geoorloft dat d'een suster, nichte of diergelijcke, d'andere in 't stuck van houwelick, een voordeel ofsie, en eens anders Bruidegom tot haer trecke?

SOPH. Van dese en diergelijcke gelegentheit sullen wy elders, daer het te passe sal mogen komen, eens breeder spreken. Maer tot antwoorde van uwe tegenwoordige vrage, segge ick: Sulks niet meer geoorlooft te zijn als iemand zijn eygen te ontfutselen, en sich toe te eygenen; en daer mede kome ick tot Laban. En is des te letten, dat nademael Laban aen Jacob, om den zeven-jarigen dienst by hem te doen, sijn dochter Rachel hadde toe gestaen (immers soo Jacob dat opnam), sonder eenigh gewagh te maken van het gebruyck van den lande, ten aensien van de outste dochter en dat Jacob, sijnen dienst nu hebbende volbracht, zijnen loon verdient hadde, soo dede Laban buyten twijfel gansch onbeoorlick zijn woort niet te houden, vallende midsdien in de zonde van trouloosheit. Hy pleegt onrechtvaardigheit ten verscheiden aensien, als: in Jacob het zijne te nemen, en hem noch in dienstbaerheit te houden, en Rachel haren man t'ontvreemden, oock in Lea hier in peryckel te stellen van onteert te moeten blijven. Hy was, om soo te spreken, als een rofsaen 1) van sijn dochter, en gaf oorsake tot overspel en bloet-schande. Behalven dat dusdanigen bedrijf, d'een voor d'andre iemand in 't bedde toe te steken, naer Rechten soude geseyt mogen werden te wesen het welck strafbaer is by de Overigheit.

PHIL. Nu blijft ons over het vijfde ende leste point, te weten, wat bedencken dat'er valt op het doen van Jacob, houdende Lea voor zijn huysvrouwe, en tot haer noch ten wijve aennemende Rachel hare Suster. Ick bidde u, waerde Sophronisce, hier op uw berichtinge.

SOPH. Voor eerst is hier voren vast gestelt, dat Jacob na recht en reden niet gehouden en was Lea voor zijn wijf te erkennen, als hebbende gedwaelt in de persoon, en midsdien in haer niet bewilligt. Sulcks indieu Jacob de selve hadde verworpen, hy noch tegens wereltlicke, noch tegens Goddelicke Wetten en soude verstaen hebben konnen worden misdaen te hebben; evenwel soo heeft hy sich laten bewegen om de selve te houden, uyt redenen (na waarschijnelyckheit) dat hy, in Mesopotamia alleen wesende onder de macht van zijnen Oom, geen uytkomste en sagh om sulcks te konnen outgaen. Ten anderen, vermids zijn nichte Lea, by hem beslapen zijnde, in groote ongelegentheit stont te vervalleu, so hy de selve hadde verstooten. Maer insonderheit vermids hem zijne Rachel (die hy soo gansch seer begeerde) hier door onseker wiert gestelt, en licht af-handig soude hebben konnen gemaect werden, ingevalle hy weygerig hadde gebleven om Lea ter eeren te brengen.

PHIL. Dat is tot daer toe goet. Maer nu is de vrage, of hy buyten sulcks heeft vermogen dat te doen, dat is, tot een vrouwe, die hy alreede hadde, noch een te voegen?

SOPH. Ick antwoordde, dat veel voortreffelijcke Mannen hier op seggen, dat neen, en dat hy de selve (na dat hy met haer Suster in echte was getreden) niet en heeft vermogen te behouden. Indien hier alleu verschil ware, of iemand, hebbende gemist in den persoon, zijn dwalinge naderhant ontdeekt wesende, of (seg ick) hy met de selve sonder sonde een houwelick mag beslyten, 't ware licht te beslichten, en in dat geval soude sonder swarigheit te seggen zijn, dat ja. 't Is waer, dat de dwalinge blijvende, 't houwelick niet en soude hebben bestaen, maer de dwalinge ontdeekt zijnde, en onderlinge bewilliginge daerby komende, soo soude een wettig houwelick van geverden. Maer in dit geval ryst de zwarigheit uyt de omstandigheit van de personen, en de saken die te voren waren gebeurt. Jacob hadde eerstelick in 't stuck van houwelick met Rachel gehandelt, en schoon hy haer Suster bewilligde te behouden, so en was evenwel sijn meyninge niet van sijn voorgaende trouwe te wijcken. Blijvende dan sijn houwelickse genegentheit tot Rachel in haer geheel, so en stont hy niet vry met een tweede te handelen, 't en zy men wil toestaen, dat aen de Oud-vaders toegelaten zy geweest meer als een wijf te mogen hebben, daer op verscheyde bedenckingen by de Geleerden worden by-gebracht.

1) *rofsaen*: koppelaar.

Dan of schoon by eenige Schrijvers het gebruyck der by-wijven, midtsgaders het veelwygh houwelick der Eerts-vaders op verscheyde manieren wort verschoont, en als geoorloft wort voorgesteld, ofte als voor de Wet geschiet, ofte door heymelick ingeven Godes, ofte om dat'er sekere verborgene geheymnisse door is voorgebeelt geweest, daer van gesproken wort Galat. 1 ofte om meerder voortteeling van kinderen, in 't beginsel van de Werelt, ofte om dat sulcks toen ter tijdt wort geseyt gebruyckelyck geweest te zijn; soo is nochtans (ons oordeel) voor het gesontste gevoelen te houden, dat sulcks in de Eerts-vaders zy geweest een menschelicke swackheyt; nochtans alsoo dat de selve hier in niet en sondigden tegens haergemoet, maer alleenlick uyt onwetenthey, als sulcks te dien tijde haer by Gode noch niet geopenbaert zijnde. En al is 'et soo, dat God het selve uyt-druckelicken heeft veroordeelt; so is 'et nochtans sulcks, dat de selve God, door een goedertieren en vaderlicke oogluycinge, in stilheyt sulcks genadelick in de selve heeft voorbygegaen, gelijk de Apostel op een ander gelegenthey seyt, dat God de tijden der onwetenthey heeft overgezien of, gelijk leste-lick. D. Rivet zijn gevoelen hier op heeft verklaert, dat meer wijven te trouwen onder de Vaders des Ouden Testaments voor geen sonde en is te rekenen geweest, niet om dat van den beginne de regel van van twee in één vleesch niet vast en soude hebben gegaen, maer om dat de selve voor een tijd stille moet verstaen werden gestaen te hebben onder Gods volck, door des Heeren goedertieren toelatinge: het welck alsoo zijnde, so kan Jacob tot dien aanzien werden verschoont van Lea en Rachel te samen voor hem behouden te hebben, niet om zijn lusten een lossen toom te geven, maar om zijn zaet in zijn rijpe jaren (daer toe hy alreede gekomen was) tijdelick noch te vermeederen. Al het welcke tegenwoordelick buyten twijffel geen plaetse en kan verstaen werden te grijpen.

PHIL. Maer komt hier niet mede in bedencken, dat Rachel op Jacob recht verkregen hebbende, hy sijns lijfs niet meer machtig en was, en midtsdien en vermocht niet (sonderlinge tegen of buyten haren danck) noch een tweede vrouwe in huys te brengen, en tot hem te nemen?

SOPH. 't Selve is wel aen-gemerckt, soete Philogame, maer het blijkt niet dat hier op by Rachel is gestaen, maer in tegendeel dat de selve door haren vader vermoedelick bewogen zijnde, in 't houwelick van hare Suster heeft bewilligt, immers met stilswijgen sulcks heeft toe gestaen.

PHIL. 'k En weet heden niet veel susters, die haer in desen deele soo gevoelig souden stellen, waerde Sophronisce. Die patientie en wast in yders tuyn niet. Maer hier blijft nu noch over de tweede swarigheyt in dit houwelick vallende, te weten, het trouwen van twee gesusters. Wat is hier van uw gevoelen, waerde Man?

SOPH. Het is te letten, dat al-hoe-wel vele van gevoelen zijn; dat twee gesusters ten wijve te nemen oock voor de Wet, als met de nature strijdende, sonderlinge ten tijde van Jacob, moet verstaen ongeoorloft geweest te zijn, en daerom de Eerts-vaders wel in den geheelen gront hares levens, maer niet in alle bysondre gevallen te volgen zijn; dat evenwel in allen gevalle de Eerts-vaders Jacob geen geyle dertelheyt hier en kan werden aangewreven; dewijle hy maer eene van de Dochters van Laban hadde voor hem ten houwelick versocht, en in eene maer hadde bcwilligt, maer dat hy door het bedrijf en arglistigheyt van Laban tot de tweede was gebracht, daer by dan noch komende de over groote genegenthey in de Eerts-vaders tot vermeederinge van haer geslachte. Hoe het zy, dewijle de Eerts-vader Jacob buyten twijffel is geweest een man Gods, hebbende een uytgedruckte belofte des Heeren van een sonderlinge sorge over hem op zijn reyse, en hy allenthalven hebbende getoont een sonderlingen yver tot de Godsdienstigheyt en liefde van sijnen naesten, dat daerom nootsakelick moet verstaen werden, dit by een sonderlinge toe-latinge en oog-luycinge van den goeden God geschiet te zijn, en dat de Eerts-vader in zijn gemoet is versekert geweest, Gode in dien deele niet mishaget te hebben.

PHIL. Gewisselick het was een groot voorrecht, dat de Eerts-vaders hadden, van meer vrouwen als eene te mogen tot hen nemen.

SOPH. En waerom is dat so grooten voorrecht, jongeling? Mijns oordeels, is noch te letten, of het meer vernoegen geeft, een of meer Vrouwen te mogen hebben.

PHIL. Ick en wil daer aen niet twijffelen. Wat dunckt u?

SOPH. Ick segge rondt uyt, dat neen. Want 't is onmogelick

dat verdeelde liefde soodanigen soeten vermakelijckheyt kan geven, als wel liefde op eenen persoon alleen zijn oogmerk hebbende; behalven alle de krakeelen en andere ongelegentheden, hier uyt ontstaende in de huyshoudinge. 't En is niet lange geleden, dat in den Hage is geweest een Ambassadeur van de groote Vorst van Persen, die ick daer gesien, en gesproken, en oock mede gegeten hebbe. De selve, onder andere saken, zijn gelegenthey rakende, verklaerde, in zijn landt vier Vrouwen voor zijn rekening te hebben. Gevraegt zijnde, of hy die lief hadde, en of hy gelijkheyt in zijn liefde konde houden, verklaerde, dat het zijn ofte oock andere mannen werck niet en was haer Vrouwen lief te hebben, maer wel dat de Vrouwen de Mans moesten lieven. Siet, wat een seggen, en wat een selsaem wesen. Ey lieve wat vermaeck isset Vrouwen te hebben en te gebruyken, als'er geen liefde en is? Liefde en wil maer het getal van twee, sonder meer; en onverdeelde genegenthey kan vernoegen geven, niet die sweeft op verscheyde persoonen. Maer eer wy noch eyn-digen, soete jongelingh, nadien ick mercke dat ghy seer helt na schoonheyt, en waerschijnelick het ooghe moet geslagen hebben op eene die in uwe oogen schoon is, soo woude ik u hier, tot besluit van dese geschiedenis, dit eens gevraegt hebben: Wie dat beter doet, die een schoone deerne, doch sonder verstant; of een die leelick is, doch verstandigh, hem tot een Huys vrouwe verkiest?

PHIL. Dat is een stuck dat al wat schrap staet, en soude my licht in punten van twijffelmoedigheyt stellen. De schoonheyt soo diere te koop, dat men om der selver wille altijd met een on-verstandigh wijf gequelt soude zijn, dat heeft dapper sijn swarigheyt. En altijd een leelijck gesichte te moeten hebben, om somtijts wat goets door het gehoor te genieten, dat dunckt my mede al vry verdrietigh te wesen: sulcks dat ick den wolf (soo men seyt) hier by de ooren hebbe; evenwel seg ick noch, dat ick al wat verstants in de mijne soude willen missen, om wat meerder schoonheyt in haer te mogen genieten.

SOPH. Maer soudt ghy niet liever al vry wat schoonheyt in haer willen missen, om wat meerder verstants in haer te mogen vinden?

PHIL. Nadien ghy my dus na komt, waerde Sophronisce, soo wil ick rond en klaer spreekken, en segge: Indien ik immers een geheel leelijck wijf, maer verstandigh, oft een geheel schoone Vrouwe, doch wat onverstandigh soude moeten nemen, dat ick gewisselick de schoonste mijn stemme soude geven.

SOPH. O Jongeling!

PHIL. Wel, Sophronisce, komt u dat soo vreemt voor? my dunckt nochtans dat ick de reden voor my hebbe.

SOPH. En hoe soo doch, goede Man?

PHIL. Kies ick een leelijcke, soo ben ick doch seker, dat ick die altijd soo sal moeten houden, dewijl noyt Vrouwe, die tot op haer twintigh jaren leelick is geweest, daer na tot schoonheyt en sal komen: maer neem ick een schoone, al-hoe-wel sonder verstant, soo heb ick te hoopen, dat door vlijtige ondewijsinge, loop van jaren, en meerder ervarentheyt dat gebreck eyndelick in 't geheel, of ten deel sal werden gebetert; wesende de schoonheyt en verstant daer in verschillende, dat het eene metter tijt gedue-riglick vermindert, het ander van tijt tot tijt gestadclick vermeerdert.

SOPH. Wel; lieve Philogame, nadien ghy vast stelt, en ick geloove het oock eens-deels, dat van de twintigh jaren af schoonheyt in alle Vrouwen af-neemt, vermindert, en eyndelick te niete gaet, en dat het verstant in tegendeel van dage toe-neemt en meerder luyster bekoomt, soo verwonder ick my, dat ghy soo een licht vergaenden bloempjen wilt gaen verkiesen: voor soo vasten en lang-durigen diamant.

PHIL. Ick bidde u, waerde Sophronisce, en toetst my niet vorder op dese maniere. Ick gevoele ten alderhoogsten van het verstant, 't welck het bysonderste is dat den mensche van andere dieren af-scheyt, en weet het selve een gansch ander heerlick juweel te wesen, maer even-wel een wijf dat alreede wanschappen en leelijck is in haer jonckheyt, en noch leelicker staet te worden in haren ouderdom, voer sijn eenigh deel hier op aerden voor altijd te moeten hebben, dat dunckt my een hesselick 1) ding (als de Hoogduytsche spreken) te wesen.

SOPH. Waer het dan niet beter die groote uyt-eynden te schouwen, en liever in beyde op middel-mate te sien, dat is: een Vrouw-

1) *hesselick*: hatelijk, leelijk.

te verkiesen niet te seer uytmuntende in schoonheyt en oock niet te hoog-swevende in verstant, en soo van beyden wat te laten vallen, en wat te behouden?

PHIL. Ick wil uw redenen in achtginge nemen, en my des wat nader bedencken. Maer ick sie, dat hier noch een bedencking in dese geschiedenissteekt, van my te voren niet aengeroot te weten, of een Vader wel doet, zijn dochter aen iemand uyt te geven als een prijs van dienste, ofte als een loon voor arbeyt, ofte diergelijcke. De Vryers van onsen tijt willen nu niet alleenlijck geen diensten doen, om daer mede een Vrouwe te bekomen, maer willen noch al gelt toe hebben.

SOPH. Het bedrijf van Laban in desen deele is geensins prijs-selick, en 't moet gehouden worden voor een stuck wercks van dien ouden en rauwen tijt; maer onder Gods volk en meyne ick niet sulcke exempelen gevonden te worden.

PHIL. Hoe! is sulcks niet mede gedaen geweest by Kaleb,

een voornamen voorstander van Godes Volk, ten tijde de wereld vrij ouder was, te weten, in 't jaer -1449 na den Sont-vloet?

SOPH. 't Is waer, dat Kaleb zijn dochter Ascha ten wijve heeft beloofd aen den genen die de Stadt Kiriath-Sepher soude winnen, maer niet met dat insicht, om den overwinner alleen zijn Doch-ter ten wijve te geven sonder meer. Het blijkt ter contrarie, dat den overwinner van Kiriath-Sepher niet alleenlijck de jonckvrou Ascha is gevolgt met de gewonne Stadt, maer dat Kaleb haer boven dien ten houwelick heeft gegeven een hoogh en droogh, en daerna noch een water rijck lant.

PHIL. Wel aen, laet ons die geschiedenisste, die ick sie vol goede bedenckingen te wesen, even nu bij der hant nemen, te meer, dewijl de selve in den Toet-steen van den Trouw-ringh jegenwoordelick volgt.

HOUWELICK VAN STATE,

DOOR WAPENEN TE WEGE GEBRACHT,

TUSSCHEN

ATNIEL EN ASCHA,

DOCHTER VAN KALEB

Jos XV. 16.

KALEB SPRACK: WIE KIRIAT-SEPPER WINT, DIEN WIL ICK MIJN DOCHTER ASCHA TEN WIJVE GEVEN.

DOEN WONSE ATNIEL, DE SONE KENAS, EN HY GAF HEM SIJN DOCHTER ASCHA TEN WIJVE.

Ten tijd' het machtig heir, van Jacob hergekomen,
Nu had een groot getal van steden ingenomen,
Oock vlekken uytgeroeit en sloten afgebrant,
Soo dat het nu besat het lang beloofde lant,
Doen liet de sone Nun, nu leider van de scharen,¹⁾
Met uytroep door het heyr, aan yder openbaren,
Hoe dat men hier een bergh, en daer een lustigh dal,
Of elders, door het lot, de sloten deelen sal.
Hierop trad Kaleb toe, en, op besette 1) reden
Van dat hy had gedaen en voor den Staet geleden,
Kreeg Hebron tot sijn erf, vermits sijn vrome ziel
Op God geduerigh stont en noyt in twijfel viel.
Doch, wat oyt Israël voor desen had begonnen,
Wat naem van Hebron droeg en was toen niet gewonnen;
Maer Kalebs edel stam, en sijn vermaert gesin,
Bekrijgde dese streeck, en nam het lantschap in.
Arbas gelijcke-wel, een stadt met vaste mueren,
Die steunt op haer geweld, en spot met haer gebueren,
En, mits haer deftig slot en menigh krijsbaer man,
Stelt sich ten vollen krijg, soo vinnig alsse kan.
Maer Kaleb nu bedaegt, en moede van te strijden,
En moede van het veld geduerig om te rijden,
Hoort staeg van sijn gesin: Rust, oude Vader, rust,
En laet van nu voortaan hen vechten dien het lust;
Laet jong en wacker volck haer rappe leden roeren.
't En past geen grijsen baert soo stagen krijgh te voeren
Men prees in ouden tijd een vrijers spitse lans;
Maer wijsheyt, goet beleyt, en raedt van oude mans.
Hierop stont Kaleb stil, en woeg met rijpe sinnen,
Hoë, buyten sijn gevaer, het lantschap is te winnen.
Hy voedt in sijn gezin een uitgelezen Maeght,
Van wien, tot haren lof, het gansche leger waeght.
Sy was een frissche bloem, en in haer soetste jaren,

Van leden recht bequaem om wel te mogen paren.
Sy werd al staeg versocht by menigh lustig quant,
De beste van het volck, de rijkste van het lant.
Sy wert van elk gewilt, en om haer frissche leden,
En om haar soet gelaet, en om haer reyne seden,
En om haer vader selfs, en om haar machtig goet,
Dat hier en over-al een Vrijster achten doet.
Maer echter wert de Vorst geduerigh weder-houwen,
En menigmael belet sijn dochter uyt te trouwen.
Is 't niet een selsaem dingh! der vryers groot getal
Maeckt dat een vader ducht, wien hy verkiesen sal.
Wanneer een machtig volck, of veelderhande menschen,
Den ingang van een plaats met grooten yver wenschen,
De wil, de groote ernst, de lust om in te gaen,
Maeckt dat meest al het rot moet buyten blijven staen.
Dit eygen ongeval, dat siet men hier geschieden,
Ten aansien van de Maeght en van de jonge lieden.
Want t'wijl dat al de jeught het stuck geweldig drijft,
Soo is 't dat yder een geheelick buyten blijft.
Die keur heeft is beducht, en moet de sinnen scherpen,
Wie dat verkoren dient, en wie men sal verwerpen,
De man is ongerust, en dubt 1) in sijn gemoet,
En wiggelt even-staeg gelijk een weeg-schaal doet.
Wanneer een Maeght ontseit de beste van den lande,
Soo wort'et menigmael gerekent groote schande;
Dies rijst'er veel gebelgs en spijt en onlust uyt,
En eyndigt menigmael tot ondienst van de Bruyt.
Dit woeg de wijse man; hy laet de jonge lieden,
Om yder wel te doen, in sijn paleis ontbieden,
En als hy daer de jeught siet voor sijn ooggen staen,
Soo spreekt hy in 't gemeen aldus de vryers aen:
Ghy hebt wel eer gemeent (doch sonder vaste reden)
Dat ick te geener tijt mijn dochter wou besteden;

1) bezette: deugdelijke, doordachte.

2) dubt; aarzelt, mijmert.

Maer hoort, manhaftig volck, ik ben nu vast gesint
 Te scheyden in der daet van dit mijn weerde kint.
 Ghy siet hier deze Maeght, die wil ick over-geven,
 Om met een rustig man, haer dagen af te leven;
 En ick en wil voor haer geen staet of machtig gelt,
 Ick wil een strijbaer man, een onversaegden helt.
 Wie Sepher met geweld sal kunnen overvallen,
 En planten even daer sijn vendels op de wallen,
 Wie Arbas deftig slot sal leggen op den gront,
 En staen in volle macht daer eertijts Enack stont,
 Die sal, door mijn behulp, rot staet en eere stijgen,
 En sal tot sijnen loon mijn dochter Afcha krijgen;
 Die sal, niet met den naem of in een loosen schijn,
 Maer in de ware daet mijn lieve swager 1) zijn.
 Wie lust die ga te werck. Dit was terstont geweten,
 En door de snelle Faem door al het lant gekreten.
 Strackx prijst'er een de daet, soo deftig als hy kan;
 Een ander wederom die spreekt'er leppigh van.
 Dus gaet'et in 't gemeen met aller menschen saken:
 Wie kan het yder een in all's te passe maken?
 Wat hier gansch enge schijnt, wort elders wijt gerekt;
 Een yder vogel singt na dat hij is gebeckt.
 De lieden, die het stuck met reden over-leggen,
 En weten niet als goet van dit beleyt te seggen,
 Sij noemen dit een aes, dat jonge sinnen treckt,
 En even gaende maeckt, en tot de deught verweckt.
 Wie salder niet terstont een kloecke daet beginnen,
 Daer prijs en machtig goet, ja vrijsters zijn te winnen?
 Gewis, die nu ter tijt geen wapens aen en doet,
 En heeft geen Ridders hert, en is geen edel bloet.
 Een ander, tot den krijg niet al te zeer genegen,
 Die brengt'er wederom verscheide reden tegen,
 Hy maeckt een lang verhael van ick en weet niet wat,
 Daer hy, uyt enkel nijt, de sake meê beklat:
 Wel! Kaleb onse Vorst die heeft'et wel te maken;
 Hy waegt alleen de schaar, en wij het gansche laken:
 Want soo het wel geluckt, sijn Dochter krijgt een Man,
 En soo het qualick valt, wie lijt'er schade van?
 Wie? — ghy, onwijse jeught, die uwe rappe leden
 Gaet uyt een lossen drift in desen krijg besteden,
 Ghij stelt u in gevaer; en waegt uw jeugdig lijf,
 En, segt eens, waerom doch? — op hope van een wijf.
 Maer denckt, wat sal het zijn indien ghij wort geslagen?
 Geen mensch zal immermeer uw malle daet beklagen;
 En schoon ghij wont de stadt, noch is'et niet geseit,
 Dat even dan voor u de vrijster is bereit.
 U kan een stompen arm, een hou in 't aensicht deren,
 Soo dat de schoone Bruyt u niet en sal begeren.
 Of soo in uw bedrijf de Vader iet mishaeht,
 Hy sal sijn onschult doen, en leggen 't op de Maeght.
 En denckt niet dat het slot is sonder harde slagen,
 Of dat de vaste stadt in haest is wech te dragen:
 Neen, vrienden, meenje dat, voorwaer ghij zijt verdwaelt;
 't Is hier juist daer men vecht, en diepe wonden haelt.
 Al is Ahimai doot, en Talmai over-wonnen,
 En Schefmai neêr-gevelt, noch is het maer begonnen;
 Daer rest vry menig Slot, en menig hoog kasteel,
 En Sepher is voorwaer al vry het hartste deel.
 Hier toe en sent de vos geen van sijn eyge knechten,
 Hy laet slechts buiten hem sijn dochters schoonheit vechten;
 Hy prijst de rijke stadt, haer stant en vruchtbaar erf,
 Maer sent een ander heen, daer hy niet gaen en derf.
 De Ridder Atniël, een van de jonge lieden,
 Die aen de schoone Maegth haer trouwe quamen bieden,
 Ging anders hier te werck, wanneer hy dit verstont,
 En sprack in sijn gemoedt, of met een open mont;
 Men segge wat men wil, de tijt is nu gekomen,

(1) swager; schoonzoon

Die my voor alle ding is noodig waergenomen.
 Tsa, breng hier, wie ghy zijt, mijn wapens aen den dagh,
 Op dat ick heden selfs het stuck beginnen magh.
 Een ander vecht om gelt, of spant de gansche sinnen,
 Om staet, om eer, om faem voor hem te mogen winnen;
 Ick sal den krijg bestaen om u, ô weerde Maeght, —
 Of nu, of nimmermeer, soo dient het stuck gewaeght.
 Wat sal my tegenstaen? hier moeten hooge wallen
 Of wycken als ick koom, of plat ter aerden vallen.
 Ick heb tot heden toe gevochten voor 't gemeen;
 Maer dit manhaftig werck, dat is voor my alleen.
 Laet moppen sonder hert, laet bloode pimpel-meesen
 Den vyant sijn geweld en harde slagen vreesen,
 'k En pas op geen en reus, al is hy bijster groot;
 Ick ben bereyt te gaen te midden in de doot.
 Met bloet wort eer gekocht. Ick sal de kanse wagen,
 Ick sal verwinner zijn, of neder zijn geslagen.
 En, lieve, waerom niet? win ick maer eenen slagh,
 Ick hebbe by gevolgh al wat ick wenschen magh.
 Dit seit de jongeling, en laat de spotters rasen,
 En doet van stonden aen den fellen horen blasen:
 Hy maent sijn Vaders huys en alle vrienden aen,
 Om in dit deftigh werck by hem te willen staen.
 Hy vint een gragen hoop, van ruyters, schutters, knechten,
 Hy vint sijn eygen hert genegen om te vechten;
 En sonder lang verblijf soo trekt de Ridder op,
 Den sluyer om het lijf, de pluymen op den kop.
 Maer eer hy wil van huis en uyt den leger scheyden,
 Gaet hy sijn wacker heir voor Kalebs deur geleyden.
 Daer springt hy van het paerd, en t'wiji het leger stont,
 Ontsluyt hy voor de Maeght aldus sijn heuschen mont:
 O, bloem van alle jeught en pèerel van de Maegden,
 Die aan een edel hert voor desen oyt behaegden!
 Siet hier een moedigh heyr voor uwe deure staen,
 Ten krijge toe-gerust, en veerdigh om te slaen.
 Ick sal haer leyder zijn, en geensins achter blijven;
 Maer met dit eygen lijf de dichtste rotten klijven.
 En is'er noch een reus te vinden in het lant,
 Dien sal ick d'oorlogh doen, en dat met eyger hant.
 Nu bidd' ick maer alleen, mijns hertsens soet verlangen,
 Laet my eens dese spies van uwe hant ontvangen.
 Set my eens op den helm, die hier mijn schilt-knecht draeght,
 Soo word' ick heden self uw Ridder, waerde Maeght.
 En soo het u belieft een kusjen my te jonnen,
 My dunck, van nu af aen het slot dat is gewonnen:
 Maer soo u dat mishaeht, of acht het al te vroegh;
 Siet my eens gunstigh aen, en 't is my noch genoegh.
 De Maeght die kreeg een blos en laet haer oogen dalen,
 Die hem noch des te meer tot in het herte stralen,
 En roeren hem de ziel; maer Kaleb daer ontrent,
 Die heeft den jongen helt met woorden af-gewent:
 Hoe, seyt hy, lieve vrient! wie geeft'er loon te voren?
 Ghy haest u wat te seer, uw recht is niet geboren.
 Ey, laet voor dese mael de Maeght in haer geheel,
 Tot God de daet besluyt, en wijst haer echte deel.
 Vermijt u; zijdy wijs, uw vrienden op te houwen,
 En laet haer moedig hert met dralen niet verkouwen.
 De tijt, die maent u selfs dat ghy te velde gaet;
 Dit is een dagh van doen en niet van lossen praet.
 Het edel hart, getergt door so een schamper spreken,
 Gevoelt 'k weet niet wat in sijn gemoet ontsteken,
 Gevoelt een heeten brant, gevoelt een hevigh bloet,
 Dat hem met stillen mont, een velt-slag wenschen doet;
 Hy nam de Juffers hant, hy kust haer teëre vingers,
 Hy noemtse sijn vermaeck, sijn spoor, en hertedwingers,
 En 't vyer dat hem ontsteeckt; en, naer een derde kus,
 Soo berst hy vorder uyt, en sprack ten lesten dus
 Of heden op den dag, sal ick met eere sterven,
 Of heden sal ick troost en uwe gunst verwerven.

Ick seg 'et ander-mael: of heden zijdy mijn,
 Of heden ben ick doot en buyten alle pijn.
 En daer op treckt hy voort. Maer Ascha stont verslagen:
 Sy kent haer vaders sin, sy mag geen liefde dragen;
 Noch seytsse binnens monts: ô perel van de jeught!
 Ick wensche nevens u dat ghy verwinnen meught.
 't En leed' als geenen tijt Elbasmagh had vernomen,
 Hoe dat een moedig helt te velde was gekomen;
 En dat sijn vaste stadt sou werden aengetast,
 En dat een schoone maeght is aen den handel vast.
 Maer dat verschrickt hem niet. Hij roept sijn naeste raden,
 Hy roept met vollen mont: geen mensch en zy beladen;
 Ey, set geen malle vrees', maer houdt een goeden moet,
 't Is maer een jonge wulp die ons den oorlog doet;
 't Is maer een jonge laf, een popje voor de vrouwen,
 Die niet en heeft geleert als Juffers t'onderhouden,
 Die niet met al en weet, als hoe men vrijsters mint,
 Niet hoe men eenig slot of vaste Steden wint.
 Ick weet een goede greep, om hem en sijne gasten.
 Te treffen daer het dient, en op haer seer te tasten;
 Ghy die niet sweerden hout, of schiet een harden schicht,
 Besteet uw slag alleen ontrent haer aengesicht,
 Ontrent haer weecke neus, en ongebaerde monden,
 Dat sijn voor desen hoop voor al de beste wonden:
 Want soo dit maer een reys de nieuwe velt-heer siet,
 'k En wil geen Koning sijn, indien hy niet en vliet.
 Wie is die niet en weet, dat soo gewisse slagen
 Hem sullen metter daet de Vrijster doen mishagen?
 Wel houdt dan desen voet ontrent dien jongen hoop;
 Sy sullen voor gewis gaen tyen op den loop.
 Al die op desen tijt ontrent den Koning stonden,
 Verhieven sijn verstant, en presen dese vonden.
 De Vorst, die wort bedanckt voor sijn bedachten raet,

En dit wert even doen verkondigt over straet:
 Wie aen den Atniël sal houwen in de wangen,
 Soo dat men hem de tong siet in de wonden hangen,
 Die sal, tot sijnen loon, ontfangen voor de daet
 Een krans van enckel gout, hem tot een hals-cieraet.
 Maer wie met sijnen kop sal konnen weder keeren,
 Dien sal de groote Vorst een streecke lants vereeren,
 En noch een deftig Slot, omcingelt met een wal,
 Soo dat hy licht een wijf voor hem bekomen sal.
 Noch vorder wort belast aen al de rauwe knechten,
 Hoe dat men met bescheyt den vyant sal bevechten,
 En dat geen ander lit aen iemant dient gewont,
 Als slechts een weecke neus, of wel eene teere mont.
 Dit houdt des Konings Raet voor wonder nutte saken,
 En straks gaet al het volck haer wapens vaerdig maken.
 Men roept'et over al, men houdt'et voor gewis,
 Dat Jacobs gansche jeught alreë geslagen is.
 Als nu de Ridder kooft te midden op den velde,
 Eer hy sich vorder geeft, of om te vechten stelde,
 Soo doet hy voor een tijt het gansche leger staen,
 En roept op dese wijs den God des Hemels aen:
 Bestierder van den krijg, en Heerscher aller volcken,
 Die legers henen drijft gelijk als losse wolcken,
 Die met een kleyn getal, en door een swacken hoop,
 Doet menig duysent man verdwijnen in de loop;
 Ghy hebt dit vruchtbaer lant aen onsen staet gegeven,
 Ghy hebt'er menig volck met krachten uyt-gedreven,
 En dat uw gunstig woort niet al en is vervult,
 En is niet uw, ô Heer! maer onser sonden schult,
 Wy komen nu ter tijt met ootmoet aengetreden,
 O, neygt te deser uur het oor aen ons gebeden!
 Ons steunsel in den strijt en is geen moedig paert,
 Geen lans, geen snelle pijl, geen spies, of vinnig swaert;

Ghy zijt ons heyl alleen. Leert onse vuysten krijgen,
 En doet dit moedig volck voor ons ter aerden sijgen.
 Verstroytse door het velt gelijk als nietig kaf,
 En stort haer poorten om, en ruckt haer grendels af.
 Dan sal zich Israël in uwe gunst verblijden,
 En met een danckbaer hert uw grooten naem belijden,
 En melden uwen lof, en singen t' uwer eer;
 Want als men steden wint, 't is uwen segen, Heer! —
 't Gebedt is nau gedaen, men siet den vyant komen;
 Die hadde voor den dagh de wegen in-genomen,
 Die had een hoogen berg aen alle kant beset,
 Waer door dat aen de stadt den toe-gang wert belet.
 Dit was het dat den Helt ten eersten wat verstelde;
 Dies hielt hy achter-raet te midden opten velde.
 Maer eene van het volck, die al het landtschap kent,
 Die heeft de bleecke vrees met reden afgewent.
 Hy seyt een enge padt, beset met dore-hagen,
 By hem te zijn ontdeckt, wanneer hy plagh te jagen,
 Een padt die niemant kent, een rechten hasen-padt,
 En die een uyt-gang heeft tot onder aen de stadt.
 De Ridder let'er op, en sent bequame lieden,
 Ten eynde sy den berg tot aen de stadt bespieden.
 De rappe mannen gaen, en vinden haren wensch,
 Dat is een open weg, en niet een eenigh mensch,
 De poorten slecht bewaert, geen ruyters aen de straten.
 Het blijkt dat al het volck sich op het heir verlaten,
 Het heir dat opten berg de wegen had beset,
 Soo dat'er niet een mensch op desen streeck en let.
 De Vorst doet onder dies de steyle rots genaken,
 En laet een groot gewoel ontrent den vyant maken.
 Hy gaet hier wonder fel en uyter-maten rou,
 Als of hy met geweld een door-gang maken wou.
 Maer stracks so kiest hy uyt vier hondert rappe gasten,
 Die op een rijcken buyt, niet op haer leden pasten;
 Tot dese seyt hy selfs: Ick wil uw leyts-man zijn,
 Of midden in de vreught, of midden in de pijn.
 Hy geeft noch vorder last, tot onder aen de bergen
 Den vyant even-staeg met alle vlijt te tergen.
 Hy stelt tot dit beslag Bildad sijn ouden vriend,
 En seyt hem vorder aen wat onder-nomen dient.
 Hier mede treet hy voort, en laet hem van der heyden
 Tot op den hoogen berg, tot aen de stadt geleyden.
 Daer houdt hy sich bedeckt, en hiet de mannen staen,
 Tot dat hy naerder weet wat dienstig is gedaen.
 Hy sent'er twintig uyt, gekleet als slechte boeren.
 Die geeft hy vorder last den aenslag uyt te voeren.
 Sy raken in de poort, en, eer het iemant dacht,
 Zijn boven op den burg, en meester van de wacht.
 Daer op komt Atniël in haesten aen-gevallen,
 En treckt met al het volck te midden op de wallen.
 Hy plant van stonden aen sijn vendels op de poort,
 En doet den horen slaen, en treckt geduerig voort.
 Soo haest de quade maer is door de stadt gevlogen,
 Soo komt meest al het volck tot op de mart getogen,
 En meynt daer met geweld te stuyten desen slag,
 Tot dat het buyten-heir te rugge keeren mag.
 Maer hun en wert geen tijt van Atniël gelaten,
 Vermits hy sich verspreyt door al de groote straten.
 Doch als sijn kleynen hoop soo grooten schare vont,
 Die midden op de plaets in volle wapens stont,
 Soo was het rot verbaest; maer hy, te meer verbolgen,
 Treckt op den vyant aan, onseker wie hem volgen.
 Als hem de schoone Maeght maer eens in 't herte koomt,
 Geen pijle die hy vreest, geen wapen dat hy schroomt.
 Spits-broeders, seyt de Man, hier is't tijt om vechten,
 Hier is de rechte stont ons saken uyt te rechten.
 Tsa, treet nu lustig aen, maer houdt u van den buyt,
 Of slaet'er met geweld voor eerst den vyant uyt.
 Hier mede geeft hy moet aen sijne rot-gesellen,

Die wat hen tegen is ter aerden neder-vellen:
 Soo dat nu Midian den moet geheel verliest,
 En voor een harden strijt, een schendig vluchten kiest.
 Waer toe een lang verhael? — de strijt is nau begonnen,
 De vyant is gevlucht, het mart-velt in-gewonnen.
 De God van Israël, die voor de sijne strijdt,
 Geeft heyl door weynig volcks, en al in korten tijdt.
 Tsa, wilt u (roept de Vorst) noch dese mael verkloecken,
 Wy moeten buyten selfs den vyant gaen besoecken.
 Tsa, maekers, noch een keer; God sal de vyant slaen,
 Tsa, noch een kleyne stoot, en 't oorlog is gedaen.
 De tijding onder dies was in het heir gekomen,
 Dat Jacobs dapper volck de stadt had in-genomen,
 Dat Atniël alreë de wallen had beset;
 En dat sijn vorder-toght in haesten dient belet.
 Elbasnagh, die het hoort, seyt dat de boden liegen,
 En dat des vyants heir niet machtig is te vliegen;
 Maer 't wijl hy staet en swetst, en al het stuck ontkent,
 Soo spoet hem Atniël, en vint hem daer ontrent.
 Sijn mannen vallen aen gelijk als jonge leeuwen,
 Met wonder vrent gebaer en met een moedig schreeuwen.
 Een yder vordert weg, en roept al even fel:
 Wijck, onbesnede, wijck den Heer en Atniël.
 Stracks heeft de bleecke schrick gansch Midian bevangen;
 De stoutste van den hoop die krijgen bleeke wangen,
 Niet een en heeft'er lust of is'er om begaen,
 Om soo een fluckse jeught in 't aengesicht te staen.
 Aldumai onder dies, met uyt-gelese gasten,
 Die poogt in grooten ernst den Ridder aen te tasten;
 Hy toont hem wonder stout, schoon hy van binnen sucht,
 Op dat hy noch het volck mocht houden van de vlucht.
 Maer Kenas rappe soon die koomt op hem gereden,
 En velt een stijve lans, en stoot hem door de leden:
 Siet daer een Ridder-steeck, ter eeren van de Bruyt;
 De Koning gaf een schreeuw, en blies het leven uyt.
 Daer mede valt den moet van al de Philistijnen,
 Die als een lichten roock van stonden aen verdwijnen;
 Sij sweven al-te-mael als schapen op het velt,
 En niet een eenig mensch die sich ter weere stelt.
 Dat over-moedigh volck, so hoog gewoon te trotsen,
 Verhaest sijn eygen doot in 't springen van de rotzen;
 Soo dat'er in het velt geen tegen-stant en blijft.
 Hoe licht verstuyft een heir als God den vyant drijft!
 Soo haest als Kaleb hoort de boodschap van de segen,
 Hy maeckt hem vaerdig op, en komt den Ridder tegen
 Te midden op het velt. De nieu-gewonne Bruyt,
 Die quam benevens hem getreden voren uyt.
 Daer voegt sich bij den sleep een rey van jonge maegden,
 Die met een geestigh liet van al den tocht gewaegden,
 Die presen Kenas soon met sang en snaren-spel;
 Maer loofden boven al den God van Israël.
 Soo ras als dese stant is by den helt geweten,
 Is hy met eenig volck in haesten op-geseten.
 Het gansche leger volgt met al het krijgs-cieraet,
 Een yder in 't gelit on op de rechte maet.
 Hier siet men op een rij in lange drachten komen
 Het schoonste van den buyt, den vyant af-genomen,
 Gout, perels, diamant, juweelen, oude schat,
 En menig kunstig werck, en menig aerdig vat;
 Voor al des Konings helm, sijn schilden, spiessen, swaerden,
 Sijn kroon en gulden staf, sijn uytgelese paerden,
 Sijn Princelick karos, sijn dochters boven dien,
 In desen tocht alleen voor slaven aengesien.
 Een gifte voor den Bruyt, om haer tot kamer-maegden
 Te dienen na den eysch, soo die haer slechts behaegden.
 Siet, dus treckt Atniël, tot Kaleb hem ontmoet,
 Die eerst met bly gelaet den over-winner groet:
 Zijt welkom, edel Helt, die, met uw vrome leden,
 Hebt voor den ganschen Staet en uwen God gestreden,

Hebt door uw kloecken arm gewonnen dese maeght,
 Die u van heden af de Vader over-draeght.
 Koom hier, ontfangt uw loon, die God u heeft gegeven,
 Mits ghy door kloeck beleyt den vyant hebt verdreven.
 Sy is uw eygen goet, uyt kracht, van ons verbont;
 Ontfangtse, waerde vriend, sy is u wel gejont.
 Dit seyt hy, en met een soo koomt hy toe getreden,
 En voegt hem na den Helt, en tot sijn vrome leden.
 Hy leyt sijn dochter met, en neemt haer rechterhand,
 En seyt noch andermael: Siedaer mijn eenig pant;
 Siedaer mijn dierste schat, voor u alleen geboren,
 Die zy van heden af uw lief en uyt-verkoren.
 Siedaer, benevens haer, mijn toe-genegen hert,
 Dat even met de maeght aen u geschoncken wert.
 De Ridder, in den geest van blyschap over-goten,
 Een blyschap dien hy noyt voor desen had genoten,
 Ontfangt de jonge Maegt, en, naer een heuschen soen,
 Bestaet hy voor het volck sijn woort aldus te doen:
 Ick danck u, machtig God! die Jakobs groote scharen
 Uw gunst soo menigmael hebt willen openbaren;
 Die met een hoog beleyt en wonderbare macht,
 In dit soo rijcken Landt ons Vaders hebt gebracht.
 Ick dank u, groote God! met al mijn gansche krachten,
 Met lijf, gemoet en ziel, met woorden, met gedachten.
 Ick danck u, groote God! dat ghy, in dit gevecht,
 Hebt met een volle gunst gesegent uwen knecht.
 Ick danck u boven al van uwen milden segen,
 Dat my dit waerde pant ten lesten is verkregen,
 Dat my nu dese maeght, dit wonder schoon juweel,
 Is voor mijn eygen lot en voor mijn echte deel.
 Geeft, dat wy nu ter tijt, met onderling vernoegen,
 Ons handen over een, ons herten mogen voegen.
 Vergunt ons, t'uwen lof, vergunt ons vruchtbaer zaet,
 Ter eeren uwes volcks, en voordeel van den Staet.
 Ick danck u, moedig Vorst! die God hebt voorgesproken,
 Toen aen het gansche volck de moet was af-gebroken,
 Aen wien op desen gront is Hebron toe-geseyt,
 Aen wien, tot sijnen loon, is S'epher toe-geleyt.
 Ick danck u, deftig man, en waerde vriend des Heeren!
 Van uw gestreckte gunst, en van soo grooter eeren:
 Ick danck u noch eenmael, ick danck u menigfout,
 Dat ghy uw beste pant op heden my betrouwt.
 Ick danck u, schoone Maeght, ô blom van onse tijden,
 Dat ghy oock heden selfs mijn herte koomt verblijden,
 Dat ghy oock hier verschijnt, en wel te vreden zijt,
 Tot mijn vermaeck alleen te leven uwen tijt,
 Te geven uwe jeught, en uwe teere jaren,

Voor mijn gebruyck alleen, voortaan te willen sparen.
 Ick danck u, schoone Maeght, ô lang-gewenste bruyt!
 Die al mijns hertsens lust in u alleen besluyt.
 Ick sal, wat my belangt, ick sal mijn leven-dagen,
 Ick sal van nu voortaan u reyne liefde dragen,
 Ick sal u eygen zijn in vreught en tegenspoet,
 En noyt sal ander' min verrucken mijn gemoet.
 Noyt sal'er ander wijf mijn vaste sinnen buygen,
 Des neem ick al het volck ons heden tot getuygen,
 En uwen Vader selfs, en onsen grooten God:
 Ghy zijt van heden aen mijn deel, mijn echte lot.
 En, om met eenig pant mijn woorden vast te maken,
 Gelijk men veeltijts doet in diergelijke saken,
 Siet hier tot uw gebruyck, siet hier een groote schat,
 Siet hier tot uwen dienst de sleutels van de stadt;
 Die hoort u eygen toe, met al haer groote palen,
 Daer in een wacker oog ten vollen sou verdwalen.
 Dat sal de trouw-ring zijn, die ick u heden geef,
 Dat sal uw trouw-ring zijn, oock als ick niet en leef.
 De Maeght in dit gewoel en kan niet over-leggen
 Wat dat'er is te doen, of watse dient te seggen;
 Sy voelt in haer gemoet de schaemte van de jeught,
 En efter seytse wat, verwonnen van de vreught:
 Ons huys is overstort, door veelderhande wegen,
 Met Godes rijcke gunst en alderhande segen:
 Maer dat ick meest verhef, en voor het hoogste weeg,
 Is, dat ick tot mijn deel u, edel Ridder! kreeg;
 U, puyckje van de jeught! 'k en wil u niet gelijken
 By gout of grooten schat, ja gansche Koninkrijcken;
 Ghy zijt al dat alleen, ghy zijt, in mijn gemoet,
 Naest God mijn eenig heyl, mijn alderhoogste goet.
 Wel, koomt dan, edel Helt! ghy kloeckste van de mannen,
 Die met een stijven arm de stale bogen spannen,
 Besit mijn innig hert; besit mijn jeugdig lijf;
 Ick ben van deser uur uw lief, uw echte wijf.
 Met dat de Juffer swijgt, so komen duysent menschen,
 Die aen de jonge Maeght geluck en segen wenschen,
 En brengen uyt het heir, en leggen voor de Bruyt
 Het beste van den roof, het puickje van den buyt:
 Tapijten, naelde-werck, hayr-banden, arrem-ringen.
 Hals-spangen, gout, korael, en duysent moye dingen,
 En koppen voor den dranck, en schotels voor de spijs,
 Al konstig uyt-gewrocht en op een vreemde wijs.
 En t'wijl de gansche stadt van desen segen melde,
 Soo wort'er twee gekroont te midden op den velde:
 De Maeght van 't vrouw-geslacht, de Ridder van de mans,
 Sy kreeg een roosen-hoet, en hy een lauwer-krans.

PHILOGAMUS. Wat is uw oordeel van dit houwelick, weerde man?

SOPHRONISCUS. Ick mercke dat daer verscheyde bedenckingen uyt konnen genomen werden, als te weten:

1. *Of men houwelicken mach gronden op gaven des lichaems, als: snelheyt, singen, springen, en diergelijke.*
2. *Wat eygentlick houwelicken van State genoemt werden, en hoe die aan dienen gegaen.*
3. *Wat van Kalebs maniere van doen te gevoelen staet, in 't besteden van syn dochter.*
4. *Hoe groot de macht is van de ouders ontrent het uyt-houwelicken van hare kinderen.*
5. *Of vader en moeder beyde hier in moeten bewilligen, en wie derhalve meerder macht moet verstaen werden te hebben*

PHIL. Ick hebbe oock even de selve aen-merckingen uyt dese geschiedenis te gemoet gesien, en maecke vast een vergelijkinge met dit werck, en met het gene Laban dede.

SOHR. 't Is vry een loffelicker maniere van doen, die alhier by Kaleb wort gebruyckt, als wel is de voet by Laban te voren gehouden, gelijk ghy wel oordeelt Men vint in de oude Historiën, dat in voorlede tijden by de groote dit wel meer in 't werck is gestelt geweest; invoege dat by wapenen, en door middel van lichamelicke sterckte en wackerheyt, edele jonck-vrouwen, jae groote Princessen, by wijlen zijn te winnen geweest.

PHIL. 't Is soo ghy segt waerde man. En ick selfs (niet van de ervarenste in de oude geschiedenissen) kan exempelen bybrengen, daer alleen met snelligheyt van loopen in die gelegentheyd groot voordeel is te doen geweest. Danaus heeft in de vorige eeuwen op dien voet op eenen tijt acht-en-veertig dochters als prijzen voorgesteld aen die gene die snelste soude bevonden werden geloopt te hebben, wesende altijt het voorrecht van eerst te mogen kiezen by de gene die best gedaen hadden. Even het selve is gepleegt by Anteus in een stadt van Libyen, Irassa genaemt; want hebbende deselve Vorst een geheele schoone en bevallige dochter, die veel versoecks hadde, heeft deselve in de loop-bane der selver stadt neder doen stellen, en openbaerlick

doen uytroepen, dat deselve als een prijs met snel loopen te winnen ware, en dat de gene die na den loop eerst haer hooftcieraet soude bevonden werden metter hand aengeraeckt te hebben, haer ten wijve wech soude mogen leyden. Het derde exempel, dat ick hier van gelesen hebbe, is te vinden by de Poëten uyt de Historiën in hare schriften over-geset, en (na hare maniere van doen) met fabulen verbloemt. Onder andere vinde ick de geschiedenis van Atalante by Ovidius beschreven, in zijn boecken van de Veranderingen, die ick lestmael in onse Nederlandsche tale hebbe leeren spreken, om mijne penne wat te oeffenen.

SOHP. Laat ons die uwe oeffeninge eens hooren, al eer voort te gaen. Want 't selve en sal hier niet buyten onse stoffe, of tegens ons voornemen wesen, maer eer het selve helpen.

PHIL. Ick en wil des niet sparig wesen; wilt ghij maer verweerdigen my een weinig uwe oiren te leenen, en dan weder te komen tot ons begonnen werck.

SOHP. Ick ben sulcks wel getroost te doen. Begint slechts, en leest. Wy willen dan van dese soorten van houwelicken nader reden kavelen.

PHIL.. Wel aen, ick beginne:

Koomt hier, nieuwsgierig volck, een selsaem loop-spel kijken,
Daer een behaelt den prijs, en hondert in beswijcken.

Men wint hier schoone verw, of wel een duyster graf:

De vrijster is de loon, de doot een wisse straf.

Hier is een rappe Maeght, die kan geweldig loopen;
Maer wie verwonnen is die moet'et dier bekoopen.

Het is een vast beslyt: al wie er blijft te kort,

Dien wort sijn jeugdig bloet, als water, uyt-gestort.

Daer is geen seggen aen, wie achter is gebleven
Die mist den hoogsten prijs, die mist sijn eygen leven;

En schoon het dunckt u wreet, men doet hem geen geweld,

Het spel dat heeft'et in, de wet is soo gestelt.

Noch zijn'er even-wel, die met haar snelle leden,

Die met een moedig hert, in desen handel treden,

Die spotten met gevaer, en trachten na gewin.

Soo veel heeft onder hen een schoone vrijster in.

Maer niemant van den hoop en kander troost verwerven;

Dies is'er menig helt gedwongen om te sterven.

Ach! voor een blijde feest, met diepe lust verwacht,

Soo wort de jeught betreurt, en in den kuyl gebracht.

De gansche werelt sucht, vermits de jonge lieden

Den hals van stonden aen ten swaerde moeten bieden:

Te meer om dat de wet niet eens gedooogen wou,

Dat yemant aen de Maeght een kusjen geven sou.

Een kusjen voor het lest. Dat snijt hun in de zielen;
Maer des al niet-te-min sy moeten neder-knielen.

Al dunckt het iemant hart, en uytter-maten straf,

Sy reysen uyt'et vleesch, en vallen in het graf.

Juist onder dit gewoel soo is'er een gekomen,

Die heeft de strenge wet noch een-mael aen-genomen,

Hy sprack met bly gelaet, en uyt een vollen mont,

Dat hy daer om de doot, of om de vrijster stont.

Het was een rustig quant van boven tot beneden,

Een yder had het oog ontrent sijn rappe leden,

Het bleeck aen sijn gestel, en uyt sijn rijke dracht,

Dat hy was af-gedaelt van eenig hoog geslacht.

Veel menschen zijn bedroeft, veel jonge lieden klagen,

Dat hy soo fluxen lijf aldaer bestaet te wagen.

Veel seit'er, dat de Man wel licht een schoone vrou,

Oock sonder dat gevaer, voor hem bekomen sou.

Doch hy stont niet alleen op sijn geswinde gangen,

Maer heeft een beter raet van seker vrient ontvangen:

Ghy (so het lijf beswijckt) brengt my den geest ter baen;
 Het beste meester-stuck wort door verstant gedaen.
 De Moeder van de Min, van desen Helt gebeden,
 Was in der Goden hof, op sijn versoeck, getreden;
 Daer heeftste, t'sijnen dienst, drie appels uyt-gebracht,
 Van wonder schoone verw en wonder groote kracht.
 Sy sagh de vruchten aen, en waer iet mocht ontbreken,
 Daer heeftste metter hant een weynig aangestrecken;
 En t'wijl sy op het ooft met sachte vingers dout,
 Soo blonck het over-al, gelijk als enckel gout.
 Sy heeft het aerdigh fruyt den Jongeling geschoncken,
 En heeft'er ingestort den keest 1) van hare voncken:
 Yet ick en weet niet wat, iet dat men niet en kent,
 Yet dat een soet vergif tot in het herte sent.
 Sy leert hem boven al, door onbekende reden,
 Hoe dat hy dit geschenck met voor-deel sal besteden.
 Hier op soo trat hy voort, en gaf hem in het velt.
 En heeft hem tot den prijs of tot de doot gestelt.
 Daer sloegh het snar 2) trompet. De frissche jonge lieden
 Beginnen tot den loop haer leden aen te bieden.
 Men blaest noch anderwerf, en met den derden slagh
 So schiet een yder uyt soo vaerdig als hy magh.
 En schoon de Vrijster liep gelijk de snelle winden,
 Noch weet Hippomenes haer gangen in te binden;
 Want 't geen dat aen de Maeght de schreden weder-hout,
 Dat is de schoone vrucht, geciert met edel gout.
 Hy goyt het aerdig fruyt te midden op den velde,
 Als hem de rappe Maeght den prijs in twijffel stelde;
 En t'wijl sy nederbuygt, en na den appel tast,
 Soo is 't dat hy te meer op sijne gangen past.
 Hy liep gelijk een hart, en quam soo weder voren,
 En won het wederom al wat'er is verloren;
 Maer, schoon hy dapper snelt, de Vrijster niet-te-min
 Die haelt van stonden aen den moeden looper in.
 Sy sweefde door het velt, gelijk de paerden hollen;
 Dies liet de Jongeling den tweeden appel rollen,
 Die had noch schoonder glans als d'eerste gulde vrucht;

1) keest; pit. 2) snar; schel, scherp.

Dies stremtse wederom de Maeght in hare vlucht.
 Want als sy sag het ooft, het scheen sy wert gedwongen,
 Te staken haren loop en ongetoomde sprongen.
 Sy greep het vaerdig op, en weder even snel
 Loopt in der haest voor-by haer droeven loop-gesel.
 De Jonck-heer wert bevreest, onseker wat te maken,
 Hy siet den lesten peyl, 3) hy siet het eynde naken,
 Hy seyt in sijn gemoet: ick sie de bleeke doot,
 Of win ick desen loop soo ben ick uyt den noot.
 Wel aen nu, Venus, help, en stijft mijn swacke leden;
 Want ick heb over lang om dese kans gebeden.
 't Is nu de rechte tijt. Want blijf ick nu ver stelt,
 Soo word' ick hier onthalt te midden op het velt.
 Hier gaet de Jongeling den lesten appel werpen,
 Maer ging noch boven al sijn gansche sinnen scherpen,
 Op dat hy voor het lest den voor-tocht houden magh,
 En goyt daarom de vrucht oock verder als hy plagh.
 De Nimphe siet het gout en sijn vergulde stralen,
 En schoon het verre rolt, sy gaet den appel halen,
 Sy steekt het aerdigh ooft in haren teeren schoot,
 En siet (door Venus list), het woegh gelijk een loot.
 Dit gaf den Vryer tijdt om voor de Maeght te komen,
 Soo dat hy wederom heeft nieuwen moet genomen;
 Want hoe hy verder quam, en rasser henen liep,
 Hoe dat de blijde jeught met luyder stemmen riep:
 Nu loopt, ô vryer, loopt, en dat met alle krachten;
 Nu loopt, ey lieve, loopt, de prijs staet u te wachten;
 Nu loopt, ô Ridder, loopt, ten eynde van de baen;
 Wy sien de schoone Maeght voor u als eygen staen.
 Dit was den Jongeling een dapper spoor gegeven,
 Dies liep hy over wegh, als van den wint gedreven;
 En schoon sijn herte slaet, en dat hy dapper hijgt,
 Hy maect dat hy de Maeght voor hem ten loone krijgt.
 Daer juycht al wie het sagh met uyt-gelate keelen,
 Daer komt de soete jeught het bruylofs-deuntje quelen,
 Daer hoort men snaren-spel en ander soet geluyt,
 En al wal spreken kan dat groet de jonge bruyt.

1) peyl; merkteecken

Siet daer mijne Hollantsche Atalanta. Maer segt my nu, wat uw gevoelen zy van dese houwelicken, en voor al van die vorenverhaelde geschiedenis.

SOPH. My dunckt, dat de Poëten door dat gedichtsel hebben willen aenwijzen een gebreck van onse, en misschien mede van de vorige eeuwen, te weten, dat de gout-appels, dat is gelt en goet, op de vrysters soo veel vermeugen, datse haer in de loop-bane der liefde laten overwinnen van de gene die voorraet hebben van soodanige stralende fruyten, loopende alle andere, die haer daer mede niet en konnen belasten, gansch snellick voor-bij.

PHIL. Dat is een goede op-merckinge, roerende het geheym, dat de Poëten onder dese geschiedenis ofte verdichtsel hebben vermomt. Maer ick wenste te weten, wat ghy van desen slagh van houwelicken oordeelt.

SOPH. Wat dese geschiedenis aengaet, die seg ick geheel en al van minder stoffe, en slechter van beleyt te wesen als 't gene by Kaleb is gedaen geweest. Want ick sie, dat alleen op het snel loopen dit houwelick is gegront geweest, en dat dunckt my weynig redens te hebben; dewijle geen man van soo hoogen staet en gelegentheyt (als de voor-seyde jonge lieden waren) gebruyckt kan worden tot een loopende bode ofte postillon, om alsoo door snelligheyt het Lant ofte iemant in 't bysonder dienst te doen. Oock en sie ik niet wat in-sicht sulcks kan hebben, om een goet houwelick te maken. Mijns cordeels, behoevender al vaster gronden, om een so gewichtigen werck op te bouwen; en daarom dunckt my onwijsselick gedaen te zijn van de ouders,

en oock van de jonge lieden, dat se door soodanige middelen sich tot een houwelick lieten bewegen.

PHIL. Maer is het niet een aangename saecke, soo rappen en welgestelden lichaem ten houwelick te krijgen? heeft men oock niet gesien, dat veel Jonck-vrouwen daer op het oog hebben laten vallen? weet ghy niet dat, noch niet seer lange geleden, in den Hage een sekere in schoonheyt wel vermaerde Jonck-vrouwe (die ick niet en wil noemen) siende in een kamerspel een rappen Jongeling op een houten paert geestig op en afspringen (dat men voltigeren noemt) soo seer haer aen sijn wackerheyt quam te vergapen, datse haer sinnen gansch en al op den selven liet nedervallen, soo dat'er meer op is gevolgt als eenige meyn-den haer wel te betamen? Dat, en diergelijke gevallen en konnen u, waerde man, (nae ick meyne) niet onbekend zijn.

SOPH. 't Is soo ghy segt, lieve Philogame. Ick hebbe al mede vrijsters en vrouwen gekent van gelijcke in-vallen, dat is, om eenige lichamelicke wackerheit ofte behendigheyt op jongmans zijn verslingert geweest. Daer is in mijn jonkheyt in Zeelant een wel-gestelde Weduwe te vinden geweest, die een flucksen jongeling, uyt saecke van een wedspel, over een koets-wagen hebbende sien springen, soo grooten genegentheyt daerom aen den selven leyde, datse hem (een gering gesel wesende) tot haren man verkoos, ja selfs daer toe verlockte. Een andere rijke Weduwe is'er in een stadt van Hollandt by-nae op dien eygen tyt gevonden, die een man aensloeg, vermits sy hem op een maetijt soet-aerdighlick had hooren singen. En dit beyde met ongeluckige uyt-komste en gansch weinigh genoegens, als ick omstandelicker

(des noot zijnde) soude konnen verhalen. Derhalve so verklare ick, my soodanigh bedrijf geconsins aen te staen.

PHIL. Wel hoe. waarde man, zijt ghy dan een grijns-pens, en geen liefhebber van soo edele kunsten? Seyt niet de oude en vermaerde leermeester in de hooge schoole der liefden van dese fraigheden aldus:

Sangh dient tot het minne-spel;
Laet de vrijsters leeren singen;
Laet de vryers leeren springen;
Want het voeght de maeghden wel.

SOPH. Dat iemant een fris en wacker lichaem heeft, of een goede bequaemheyte van singen. of diergelijcke. dat weet ick aengenaem en soet te zijn, sonderlinge in jonge lieden oogen en ooren; maer daer op een houwelick, als op een gront-steen, te willen bouwen, dat vinde ick gansch ongeraden. En tegen het vaersken, by u verhaelt, set ick een ander, en van meerdere vastigheyte, dat aldus luyt:

Wie een vrijster om haer singen.
Om haer springen heeft getrouwt,
Acht het eerst voor moye dingen;
Maer als noot begint te dringen,
Is de liefde stracks verkout.

Daer behoort en behoeft beter stoffe (als ick te voren seide) tot een wettige by-een-komste van man en vrouwe, als soodanige lichamelicke byvallen (want daer voor mogen dese dingen maer gerekent worden). dewijle de selve niets als weinigh en konnen bybrengen ten goede van het gesellig leven; en in alle maniere zijn 't al saken die licht vervallen. En als'er dan niet inwendighs over en blijft, dat het werck staende kan houden, soo rijst'er licht een jammerlicke gestalte onder soo lichtgevoegde personen, gelijk de droeve ervarentheyte niet dan al te veel uyt en wijst.

PHIL. Hoe wijle dan het middel, by Kaleb gebruyckt tot het houwelick van Ascha, mede (als onwijsselick ter hant genomen) verwerpen?

SOPH. Dit is een geheel andere sake, lieve Philogame; en soodanigh beleyt noeme ick een houwelick van State. Want soodanige worden in 't werck gestelt ten dienste van 't gemeene beste, en om iet uyt te doen voeren, daer van de geheele Staet voordeel kan genieten. Soo dede Saul openbaerlick uyt kondigen, dat hy, die den trotschen Goliath soude verslaen, 's Konings Swager soude zijn, om alsoo dat monster ('t welck het heir-leger Israëls dagelicks quam bespotten) van kant te helpen. Even soo beloofde hy aen David sijn Dochter Michal, mits hondert voorhyuden der Philistijnen hem overbrengende. Van gelijcke stoffe is geweest het middel dat Kaleb hier ter hant nam, ten aensien van het winnen van Kiriat Sepher, stellende tot een prijs van de overwinninge sijn Dochter Ascha, als de historie uytwijst.

PHIL. Maer ick en kan daer al soo grooten wijsheyte mede niet in sien, magh ick met eerbiedigheyte alsoo spreeken van soo ouden saecke. Want openbaerlick te beloven een 's Konings of Vorsten dochter te sullen geworden tot een wijf aen de gene die soo een Reuse sal verslaen, ofte soo een sterckte sal in-nemen, is dat niet geheel vol gevaers? Hoe en soude niet licht een vreemde snaeck, ja zelfs wel een rouwe struyck-roover, immers een slecht ofte veracht persoon, sulcks konnen ter hant nemen en uyt-werken? En soude men dan niet verstelt staen?

SOPH. Men vindt doorgaens, dat in oude tijden dusdanige maniere van doen is gebruyckt geweest, en dat'er dickmaels voornamen vrijsters. ja Vorstelicke jonck-vrouwen, zijn voor-gestelt geweest tot vergeldinge van kloecke daden van wapenen. Agariste, dochter van Clitones, Koning van Sicyoniën, is by haren Vader openbaerlick gedaen uytroepen, een prijs te sullen zijn aen den genen die best soude bevonden worden met de lance gerent te hebben. Tot welke Ridder-spel meest al den Adel van de Griekse jeught wort geseyt te samen gekomen te zijn. Te Numatiën (als in voorleden tijden aldaer twee jonge edel-lieden met grooten ernst gelijckelijck stonden naer eene van de voortreffelijkste Jonck-vrouwen van den lande) heeft de Vader verklaert, dat hy de selve ten wijve soude geven aen den genen, die eerst de rechterhand van een Romeyn soude af-kappen, en hem t'huys brengen. Hippodamia, dochter van Oenomaus, Koning van de Elcken, is eertijts met een openbaer vecht-spel te winnen geweest, onder bespreck, dat de gene, die overwon, de jonge Princesse soude genieten; en die

overwonnen soude werden, dadelijck soude moeten sterven. En is alsoeden Phelops door behendigheyte eyndelick overwiner gebleven, en heeft alsoo de jonckvrouwe, als sijnen prijs, met hem geleyt. Maer in allen desen is waerschijnlijck het gene eenige van de oude gemeynt hebben, namentlijck, dat in dusdanige voorstellinge een stilswijgende voorwaerde of bespreck scheen begrepen te zijn geweest, te weten, in gevalle in de voor-gestelde maeght geen merckelicken af-keer van den persoon, die overwiner mochte blijven, en werde bevonden. Want anders indien sulcks gebeurde, soo soude het gansch hart zijn geweest aen een vrye Jonck-vrouw tegen danck iemant op te dringen, ten ware sake dat de voorstellinge van prijs niet in 't gemeen aen alle, maer alleen aen seker getal van jonge lieden (aen de vrijster te voren bekent) ware gedaen geweest, en dat met voor-weten van de selve. Want in soodanigen gevalle soude sy verstaen moeten worden in den persoon bewilligt te hebben, en dienvolgende geen na-klachte te mogen in-brengen. Wy willen dan gelooven dat oock Kaleb, in voegen als voren is geseyt, dit stuck sal hebben beleyt: en vinden oock de geschiedenis hier in diervoegen ingestelt. En ick beslyute dienvolgens, dat sulcks by Kaleb wel is gedaen, en dat dusdanige houwelicken zijn ten goede van den Staet en ten gemeenen beste aengeleyt.

PHIL. Wat Kaleb hier gedaen heeft, en kan uyt de geschiedenis (gelijck die kortelyck in het boeck der Richteren verhaelt wort) niet gesien werden. Maer dat Saul sonder eenige bepalinge sijnen uitroep heeft laten doen, kan daer uyt werden af-genomen, dat aen David, een gering Schaep-herder wesende, is toe-gelaten de kansse te mogen wagen, zelfs met wel-weten van den Koning.

SOPH. 't Is soo ghy segt, Jongeling. Maer schoon David den Reuse al verslagen hadde, soo en is van het beloofde houwelick oock niet gevallen. Want (gelijck het bleek) soo en hadde Merob, de oudste Dochter van den Koning Saul, geen gevallen aen David; en soo en heeft het houwelick niet met hem, maer met Adriël den Meholithiter voortganh gehadt, 1 Sam. 18. 19.

PHIL. Maer echter kreeg David daer na Michal, een jonger Dochter van den Koning Saul, als de Schrift getuygt.

SOPH. Dat is mede waer. Philogame; maer dat en scheen niet soo seer in vergeldinge van het over-winnen van den Philistijnschen Reus geweest te zijn, als vermits David daerna hondert voorhyuden der Philistijnen den Koning t'huys brachte (1 Sam. 19. 25.), en oock vermits Michal tot David genegen was; waer uyt schijnt mede te blijken, in dusdanigen verkondigen een stilswijgende bespreck van der Vrijsters bewilginge begrepen geweest te zijn, als ick te voren seyde. Het kan oock geloofd werden, dat Saul, eerst uyt een kleyne gelegentheyte Koning geworden wesende, soo veel sich heeft gelegen laten wesen aen 't verstaen van den Reuse, dat hy (terwijl de noot drong) te vreden is geweest, sijn Dochter te geven aen den genen die den Reuse soude verslaen, wie het oock soude mogen wesen, offerende en overgevende alsoo sijn dochter (als het schijnen mochte) ten dienste van den Staet, en achtende eenen soodanigen de Princesse waardigh, die soo grooten heyl het volck van Israël soude toe-brengen. Desen even-wel niet tegenstaende, lieve Philogame, soo oordeel ick, dat het, na den aert en nature van het houwelick, beter is, dat het selve blijve in sijn volle vryheyte onder de jonge lieden, om malkander met minne en vrientschap daer toe te bewegen. Oock meyne ick dat een Prins (willende eenigh heerlick stuck, ten dienste van den lande, uyt-gevoert hebben) beter soude doen, daer toe te stellen trefficke vereeringen van Adel, staten, rijkdom, of diergelijcke, en niet sijn dochter. Immers indien hy goet mochte vinden sulcks te doen, dat hy dan niemant daer toe en riepe, als die hem wel mochte betamen, en sijn dochter wel bevallen, om alsoo haer tot geen ongelijck ofte onwaerdelijck houwelick te brengen. Houwelicken van State mogen wel somtijts dienen ten goede van een landt, selden tot vernoegen van de genen die het meest aengaet. En te dien eynde seyde de Philosoph Plato seer wel, dat men wel een houwelick te wege mach brengen door het lot, mits dat sulcks geschiede tusschen de goede, en niet in 't wilde. En daer mede genoegh van desen handel.

PHIL. Maer seght my doch, soude oock Kaleb de macht hebben gehadt hier in te beslyuten, en sijn dochter alsoo ten houwelicke uyt te geven tegen haren danck? Wat dunckt u?

SOPH. Dese vrage komt aen op de macht der ouderen in 't uitgeven haerder dochteren, die in den ouden Testamente, overal seer groot wert bevonden; na dien men de geheele Schrifteur kan bemerken, dat het met beslyuten van Houwelicken in dusdanige maniere heeft toe-gegaen, dat iemant, die een Dochter

ten houwelicke wilde versoecken, hare Ouders daer over aensprack, en dat de Ouders (soo bet hun goed dochte) het geheele stuck afhielden, sonder dat men bevindt de Dochters daer in eenig gesegh gehadt te hebben; maer wel datse schijnen baer gevoecht te hebben nae den wille haerder Ouderen. Abraham geeft last om Rebecca voor Isaac sijnen soone tot een vrouwe in te halen, en de selve wert hem toegestaan, door bewilginge hares Vaders. Jacob bekomt op gelijcken voet de twee Gesusters Lea en Rachel: In welke geschiedenis sonderling is aen te merken, dat Rachel, voor by gegaen zijnde, niet en klaegt, dat Lea aen Jacob in 't duyster wort toegebracht, en, sulcks gesbiet zijnde, daer tegens niet en streefde, tot een teycken dat zy haer voegbt, en haren vader alles laet beleyden. Wie in Israël een vrije Maeght besliep, moeste den Vader van deselve vijflig sickel silvers uyt-reicken, en moeste noch de selve ten wijve nemen, zoo den Vaders sulcks beviel. Van der Dochters bewilginge geen gewag met allen, Deut. 22. 29. Tobias ontfangt Sara op haer Ouders toestaen, sonder meer. Het Houwelick van een beslapen Dochter wert in 't geheel aen haer Vader gestelt. Exod. 22. 17. En op gelijcken voet neemt Agar, als zy van Abraham was uytgestooten, een wijf voor haren sone, by gebreke van een Vader, Gen. 22. 21. Wat den tijd van het nieuwe Testament belangt, aldaer wert klaerlick gesien, dat alle de macht van een Dochter uyt te houwelicken den Vader wert toegeschreven, 1 Cor. 7. 38. In voegen dat niet een exempel in de Schrifure te vinden en is, daer een Dochter, buiten consent van Ouders, door het houwelick haer heeft verplicht. Indien men vorder het ooge wil laten gaen over andere natiën buyten Gods volck, men vint over-al bet selve. Tyndarus, Vader van de vermaerde Helena, voor hem eenige ongelegentheyte vreesende, indien hy een swager voor hem, en een man voor sijn dochter de macht om een uyt de selve voor haer te mogen kiezen. Danaus en Belus, voortreffelicke Vorsten, vindt men, dat de houwelicken van hare dochters en sonen hebben besorgt. Oock doen de oude Poëten sulcks by hare geschriften over-al klaerlick blijcken. Onder anderen is het selve volkomenlick te sien by seker bruylofs gedicht van den Poëet Catullus, daer hy den Bruydegom invoert tot sijne Bruyt aldus te spreken:

't Is heden onsen bruylofs-dagh;
 Ghy daerom, wat ick bidden magh,
 En strijt niet met uw lieven man,
 Vermits het niet bestaen en kan.
 Maer segt, waerom dus lang gewacht?
 Uw Vader geeft my volle macht,
 Uw Moeder heeft my toegestaan
 Met u te bed te mogen gaan.
 Het stuck bevalt hun beyde wel,
 En ghy staet onder haer bevel.
 Uw Maegbdom hoort u niet geheel;
 Uw Vader komt een derden-deel.
 Uw Moeder heeft gelijcke recht,
 Dus staen uw saken wonder slecht.
 Want van dat teer en soet juweel
 En komt u maer een derden-deel.
 En streeft dan niet, o soetste kint,
 Nu ghy u dus vermeestert vint;
 Maer geeft uw bloempjen als bet dient,
 Maer geeft 't aen een lieven vrient.
 Ey, gunt het my, en scheyd'er af,
 Nadien het my uw Vader gaf,
 Nadien het my uw Moeder jont.
 Wel biedt my dan u rooden mondt;
 Want dus (gelyck een ieder weet)
 Soo is de Maegbdom wel besteedt.

In voegen dat hier en over-al blijkt dat de macht, om kinderen ten houwelicke te besteden, eygentlick der ouders en niet der kinderen werck is geweest.

PHIL. Maer hoe is dat te verstaen, Sophronisce? Mochte sulcks tegen heugh en meugh van de Dochters gedaen werden?

SOPH. De ouders vermochten, en vermogen als noch niet hare macht over hare kinderen in desen te misbruycken, en aen de selve, tegen wil en danck, vrou of man op te dringen; maer de bewilginge, van de gene die men uyt wil geven, moeste daer by komen. Iminers daer en moeste geen onderlinge tegenheyte wesen. En hier mede houde ick voldoen de voor-gestelde poincten.

PHIL. Maer of Vader en Moeder gelijcke macht en gesach hebben, in 't besteden van hare kinderen, weet ick al mede sijn bedencken te hebben, en woude daer op insgelijcks uwe berichtiging, en van gelijcke; of beyder bewilginge hier van noode is, of dat des vaders alleen genoegh zy.

SOPH. De tijt jegenwoordelick verre gegaen zijnde, en kan ick hier op niet staen; maer sal u op dese vrage versenden aen de Schrijvers die daer van wijt-luchtig handelen. Maer wat schrijvers dat ghy leest, ghy sult vinden, dat de Vader over-al in dusdanigen gelegentheyte de bove-sang toe wert gelaten, dat is, de hoogste macht wert gegeven.

PHIL. Wel, dat is tot daer toe; en ick wil het daer nu by laten. Maer ick wercke boven al bet gene dat tot noch toe uyt dese geschiedenis by ons is aengemerckt, noch eenige bysondere en nieuwe bedenckingen die sich hier aanbieden. Want doen ick las de weygering, die Kaleb aen Atniel dede, als hy een gunstigen soen van Ascha vereyste, tot sijn afscheyt, en tot opwekkinge van een mannelick herte, en dat de goede Jongelick dies ongetroost moeste henen gaen; soo quam my te binnen dat hier de rechte plaetse was om te spreken, wat gunste een maeght aen een jongelick, een vrijster aen een vryer, een Bruyt aen haren Bruydegom vermach toe te staen, en hoe verre die gaen magh ofte niet. En daer in zijn (mijns oordeels) veel soete aenmerkingen te vinden, indien de selve met een vernuftige tonge verhaelt quamen te werden.

SOPH. Hoe! en is al die stoffe niet genoeg over-gheacht in de eerste deelen van het Houwelick, en oock in den Spiegel van den ouden en nieuwen Tijdt? Sekerlick, soo ghy die beyde recht insiet, en met aendacht doorleest, ghy sult'er in vinden al dat ghy hier noch schijnt te soeken.

PHIL. Maer ick wou'er noch wel by hebben, hoe verre de ouders mogen en bebooren te gaen in de vryheyte te geven aen hare dochters, ten aensien van de jonge lieden die de selve dagelicks komen onderhouden.

SOPH. Oock dat selfs is te vinden daer ick u geseyt hebbe.

PHIL. Wel, dien alle onvermindert, wat my belangt, my dunckt, dat Kaleb hier te deun en te hart was tegens den Ridder Atniel, hem weygerende soo kleynen gunst, als hy stont te gaen tot soo grooten aanslag. Gewisselick de jonge lieden van onse eeuwte en laten haer soo niet veruoegen. Want als sy den anderen verstaen (schoon de ouders sich niet en willen voegen tot bare genegentheden) sy lieden rechten hen selven, en uyt een engen dwang soo berstense uyt in een volle vrybeyt; gelijck wy daer van onlangs al eenige exempelen onder ons hebben gesien, en selfs by de aensienlickste van den lande. En dewijle bet noch toe is gesproken van houwelicken, die met bewilginge van ouders ofte voogden, immers van eenige der selver zijn aengegaen, soo woude ick jegenwoordelick wel eens booren uwe bedenckingen op soodanige bouwelicken, die buyten of tegens de bewilginge en toestandigheyte van vrienden ter hant worden genomen.

SOPH. Wel aen, Jongeling, oock dat en is u niet geweygert. En tot dien eynde sal alvorens dienen gelesen de vierde geschiedenis, die in dit nieuw werck nu volgt: want daer in wert verhandelt de Maeghden-roof by de Benjamytten aengerecht tot Scilo.

PHIL. Dat is de rechte plaetse, waer uyt mijn sinnelickheyte voldoen sal kunnen werden, waerde Sophronisce. Ick bidde u, staet my oock het lesen toe, soo als te voren meer is geschiedt.

SOPH. Sulcks doe ick gaerne, lieve Philogame. Want terwijl ghy lesen sult, wil ick myne gedachten laten gaen op de vraeghstucken en de aenmerckingen, die uyt het verhaal van de voorsz. geschiedenis sullen komen te vloeyen, om u derhalven naderhant, soo veel ick kan, veruoegen te geven.

PHIL. Wel aen, waerde Man, sonder langen uyt-stel te nemen ick beginne:

MAEGHDEN-ROOF

VAN DE

BENJAMYTEN,

TE

SCILO.

Richt. 21. 15, 16, enz.

Het wijf uyt Ephraim, in Benjamyn geschonden,
Was door het gansche landt by stucken om-gesonden,
En, mits het vreemt geval en schandelick gewelt,
Was Gibea verbrant, en tot den gront gevelt.
De bloem van hare jeught, haer uytgelese mannen,
Die lagen door het vyer of door het swaert verbannen.
Ses hondert, sonder meer, gevloten in het wout,
Die stonden in gevaer om noyt te zijn getrouwt.
Haer Vrouwen, schoon bevrucht, en in haer beste dagen,
Haer Maeghden even-selvs, die waren doot geslagen;
Soo dat om dit verderf de stam van Benjamijn
Was op den naesten trap om uyt-geroeyt te zijn.
Te meer, vermits het volck ten diersten had gesworen,
Dat voor hen niet een wijf en mochte zijn gekoren
Uyt al des Heeren erf of Jacobs edel zaet.
Soo diep was Israël verbittert in den haet.
Maer na dat al het landt was over-hoop gsmeten,
Soo is het levig bloet te lesten eens geseten.
De gramschap, en het doen van soo gestrengen eet,
Is meest aen al het volck tot in haer zielen leet.
Men socht dan Benjamyn als weder op te bouwen,
En aen het treurig volck te geven nieuwe vrouwen.
Siet! na een harden storm soo wort het weder stil;
En even vrientschap wast by wijlen door verschil.
De ganschen omme-loop van alle werelts saken
Bestaet in neder-slaen, en weder op te maken.
De nacht verdrijft den dagh, en, naer een korten stont,
Soo rijst de dageraet, en toont haer rooden mont.
Men siet,et menighmael dat oock de vaste wallen,
Door ick en weet niet wat, in haest ter neder vallen;
Men siet'et wederom, dat oock een eensaem wout
Wort uyt het stof gelicht, en tot een stadt gebout.
Waer eertijts koren wies daer vint men dorre zanden,
En uyt een barre strant ontspringen vette landen.

En waerom meer geseyt? men siet in alle dingh
Een ronte sonder eynd', en als een stagen ringh.
God slaet by wijlen hart, en naer het is gelegen,
Soo geeft hy wederom een onverwachten segen.
Hy is niet altijd gram, niet staeg al even straf;
Hy wast, na langen rou, de droeve tranen af.
De stam van Benjamyn die was geheel verdreven,
En in een strant gebracht om niet te konnen leven.
Nu poogt de gansche Staet, en wat'er onlangs vocht,
Dat Jacobs jongste Soon in wesen blijven mocht.
In Jabes kreeg het volck vier hondert frisse Maeghden,
Die noch den onder-gang van hare stadt beklaegden:
Die van stonden aen, in wettig trou-verbont,
Die zijn van hooger hant aen Benjamyn gejoint.
Noch is het niet genoeg. De reste, sonder vrouwen,
Dient stoffe toegebracht, om oock te mogen trouwen.
En als dit by den Raet is naerder overleyt,
Soo wert hun al gelijck een uyt-komst aen-geseyt.
Te Scilo was een feest om desen tijt te vieren,
Met reuck- en offer-werck van alle reyne dieren:
Daer quamen, na den dienst, de vrijsters aen den dans,
En reyden 1) om een mey, of om een roose-krans.
Hier op wert doen gelet. En 't is de jonge gasten
Geoorloft, door den Raet, om toe te mogen tasten,
Te kiezen uyt den hoop, en uyt een groot getal,
Een die hen tot een wijf voor eeuwig dienen sal.
Noch wort hun toe-geseyt, dat (of misschien de Magen,
Een Oom of Vader selfs, hier over quamen klagen)
Men yder, dien het raectt, voor eeuwig houden sal
Bevrijt van alle straf, en buyten ongeval.
De jeught, hier op gerust, die gaet haer vaerdig maken
Tot soo een blijden roof en soo gewenste saken.

1) *reyden*: dansten.

Een yder komt geciert ten besten dat hij mach,
 En geeft sich tot werck, als tot een Bruylofs-dagh.
 Daer was een lustig dal geciert met schoone boomen,
 Omringt aen alle kant met klare waterstroomen,
 Met heuvels, aerdig groen, en wijngaert tussen bey,
 En dit was doen de plaets bescheyden tot den rey.
 Hier set hem Benjamyn, en in de groene struycken,
 Daer gaet de rappe jeught in stilheyt neder-duycken,
 En loert op haer bejagh en op een gunstig lot,
 Gelijck een loose vos ontrent een hoender-kot.
 Maer iemant uyt den hoop, die gaet sijn met-gesellen
 Een voor-flagh open doen en in bedencken stellen:
 Hoort, seyt hy, vrienden, hoort: Hier dient een goet verdrag,
 Daer op in dit bedrijf een yder letten mach.
 Want, soo wy sonder gront en buiten alle wetten
 Ons geven in het velt, en tot een grabbel setten,
 Naer ick het stuck begrijp, daer is geen tijfel aen,
 Of daer sal, om de keur, een harden twist ontstaen.
 Licht salder twee gelijck op eene Vrijster wachten,
 Tot eene Vrijster gaen, naer eene Vrijster trachten,
 En dan sal stracks het volck daer liggen over-hoop,
 De vrienden tegen een, de Vrijster op de loop.
 Hier tegen dient voor al een voet te zijn genomen,
 Op dat wy tot het wit van onzen aenflagh komen.
 Indien het u behaegt, dat hier op zy glet
 Laet ons dit heden zijn een onverbroken wet:
 Als iemant op het velt een Vrijster heeft genomen,
 Schoon dat een ander poogt ontrent den roof te komen,
 Laet hem de naeste zijn, die eerst de Juffer nam,
 Niet hy, die naderhant ontrent den handel quam.
 Maer als'er twee gelijck tot eene Maeght genaken,
 Noch dient men even-wel in geen verschil te raken;
 Hy, wie de Vrijster heeft aen hare rechterhant,
 Die leyde nae sijn huys het uyt-gekoren pant.
 Maer kan men op het stuck noch efter niet verdragen,
 Noch dient'er even-wel gevochten noch geslagen.
 Kiest liever sachter wegh, o jeught van Benjamijn!
 En dien de Maeght verkiest, laet hem de naeste zijn.
 De voorslag dus geraemt, die wort terstont gepresen,
 En even vast gestelt een wet te sullen wesen.
 En dit noch koomt'er by, dat niemant grijpen moet,
 Tot dat haer over-man voor eerst een teycken doet.
 De Maeghden onder dies, die op den velde quamen,
 Beginnen vast het werck, en voeghden haer te samen;
 Sy spelen sonder ergh, en reyen in 't gemeen,
 Doch sonder Manne-volck, en Vrijsters onder een.
 Daer sagh men Benjamyn in stilte sitten loeren,
 Wien yder tot den roof met hem sal mede voeren.
 D'een laet sijn oogen gaen ontrent een sieren gang;
 Een ander prijst de stem en hout hem aen den sang;
 De gene kiest'er een een met wel-gevoede wangen,
 En desen laet het hoofd nae teere leden hangen;
 Een derde soeckt'er een die trots en deftig gaet,
 Een ander wenst een mont die wat na 't lachen staet;
 Van desen wort alleen een blonde maeght gepresen,
 Een ander houd voor al een bruyntjen schoon te wesen;
 En waerom meer geseyt? Het oog dat wort gevat
 Door iet, 'k en weet niet hoe en ick en weet niet wat:
 Het trecken van den mont, het stellen van de schreden,
 Het swieren van den arm, het reppen van de leden;
 Yet, waer op niet een mensch voor desen heeft gelet,
 Heeft daer in menigh hert de liefde vast geset.
 Op tafels aen-gedist met dranck en rijcke spijsen,
 En nae de kunst bereyt op alderhande wijze,
 Daer eyscht d'een ouden wijn, een ander nieuwen most,
 Een dat de tonge bijt, een ander soete kost.
 Een wilder heet geback, een ander eyscht gebraden,
 Na dat de mont hem leyt of na hem dunckt geraden.
 En noyt en is'er iet soo selsaem toe-gemaect,

Of daer is eenig mensch, aen wien de spijsen smaect.
 Daer zijn in alle ding, bysonder in het minnen,
 Daer zijn in alle ding verscheyde tuymel-sinnen.
 Siet, hoe in dit geval des menschen herte malt;
 Een vrijster wert gewilt, naer dat het ooge malt.
 Maer als te rechter tijt het teycken wert gegeven,
 Daer liep de rappe jeugt, als van de wint gedreven,
 Daer viel aen alle kant, daer viel de jonckheyt uyt;
 Als arents op het aes, en byen op het kruyt.
 Hy, die eerst sijn gerief heeft uyt den rey genomen,
 Was Hasor, van den berg in snelheyt af gekomen,
 Niet een van al den hoop die hem soo reppen kon;
 Soo dat hy op den tocht de voorste plaets gewon.
 En schoon hy met gemack een vrijster mocht verkiesen,
 Hy wou noch even-wel geen tijt hier in verliesen;
 Hy greep'er een ter loops, die hy de naeste vant.
 Maer sy, geheel verbaast, begaf haer in het zant,
 En toont, aen haer gebaer, geheel te zijn verbolgen,
 En niet te willen gaen, en niet te sullen volgen.
 Hy, siende dat de maeght de schoonste niet en was,
 Nam elders sijnen gang, en liet haer in het gras.
 En midts hy vaerdig liep, en past op alle wegen,
 Soo had hy metter haest een nieuwen roof gekregen;
 Die stont hem beter aen, en was soo vinnigh niet,
 Het scheen aen haer gelaet, dat sy haer vangen liet.
 Maer t'wijl hy besigh is om dese wegh te krijgen,
 Soo hoort hy daer ontrent een aerdig meysjen hijgen,
 Dat quam daer aen gevluht. Hy sag haer roden mont,
 Hy sag hoe net haer kleet, hoe soet haer wesen stont;
 Hy sag haer fieren tret, hy sag haer rappe leden,
 Hy prees al wat hy sag, en vry niet sonder reden.
 Dies liet hy metter haest de tweede vrijster daer,
 En koos al wederom een ander weder-paer.
 Stracks liet hy wederom de derde vrijster glijpen,
 En die hem schoonder dacht, die greep hy by de slippen;
 En dit niet in der haest en voor een reys alleen,
 Maer als na rijp beraet, en dickmael achter een.
 Siet, als een grage duyf is om haer aes gevlogen,
 En met een snel geswier de velden om getogen,
 Sy eet al watse krijgt, of gerst, of ander graen,
 Dat sy vint op het lant, of aen de wegen staen;
 Maer koomtse naderhant een beter vrucht te smaken,
 Soo weets' haer vorig aes ter keelen uyt te braken,
 En als haer dicke krop sijn ballast heeft gelost,
 Soo wort het gulsig dier gespijst met nieuwen kost.
 Dus gaet de quant te werck. Daer leggen al de wetten,
 Niet eene van den hoop en meynt'er op te letten;
 Een yder grabbelt toe, al waer hy maer en kan;
 En wat'er iemant krijgt daer scheyt hy nimmer van.
 En of schoon Amos roept: Ick ben hier eerst gekomen,
 En hebbe dese maeght tot mijnen buyt genomen;
 Ick bid u, vrienden, wijckt en houdt u aen 't verdrag!
 Nahustan draegtsen met, en past op geen geklag.
 Het is van outs geseyt: Het leen 1) is voor den outsten,
 De nest voor die hem rooft, de vrijster voor den stoutsten.
 Geen wet of keur en gelt in soo een raen gevecht;
 Wie meest hier in vermach, die heeft het beste recht.
 Daer is het danssen uyt, daer scheuren alle reyen,
 Daer legt de roose-krans vertreden in de weyen,
 Daer rijst een vreemt getier, daer valt men overhoop,
 Daer tijt in alderhaest de spelman op de loop,
 Daer vlucht het Maeghden-rot, gelijck verjaegde duyven,
 Daer vliegen in de lucht de fijnste doecken-huyven, 2)
 Daer valt een arrem-ring, een dop, 3) of hals-cieraet,
 Daer wort de beste kap geslingert over straat.

1) leen: leengoed.

2) doecken-huyven: hoofdwrongen van doecken.

3) dop: haernaelden of spelden met groote koppen.

Wie dat een open siet, die stelt haer om te vluchten,
 En wie gevangen is begeeft haer om te suchten:
 D'een valt en d'ander rijst, d'een krijt en d'ander hijgt;
 D'een schelt en d'ander vleit, d'een spreekt en d'ander swijgt.
 Veel die gegrepen zijn die poogen yet te seggen,
 Om met een soet verset den grijper af te leggen.
 Ruth sprack: Ey, laet my gaen; ick ben een eenig kint.
 Maer ick ben, seyde Jor, te meer tot u gesint.
 En wilt, o frissche bloem, mijn aenslag niet beletten,
 Ick sal uws Vaders huys op vaster gronden setten;
 En weest niet onbesint, of buyten reden gram:
 Een is te kleynen hoop, u dient een grooter stam.
 Als Ela dit verstont, sy liet haer niet genaken,
 Sy dacht in haer gemoet, sy wou het beter maken.
 Dies is 't dat sy in ernst ontslyt haer teere mont,
 En beet den schaker toe, als op een vaster gront:
 Wy zijn veel kinders, vriend, op my is niet te vissen.
 Uw moeder, seyde Knas, kan u te beter missen;
 't Was noyt de quaetste wolf, indienje my geloof,
 Die nyt een grooten hoop maer slechts een schaeppen rooft.
 Seraphnis veynst haer manck, en klaegt van trage gangen;
 Geen noot, wert haer geseyt, ghy moet geen hasen vangen.
 Kir riep: ick ben te jong en noch te lijdig groen;
 Vriendinne, seyde haer Sem, wie kan het beter doen?
 De waarheit, schoone Maeght, die kan het u betuygen,
 Dat teer en jeughdig rijt is beter om te buygen.
 Maer Thimna riep gestaeg: Eylaes, mijn jeught verout!
 Wel aen, wort haer geseyt, 't is tijt dan datje trout.
 Dinhaspa seyde haer swack en dickmael sieck te wesen.
 Men antwoordt, dat een man een vrijster kan genesen;
 En t'wijl Amana klaeght van al te zwaren lijf;
 Riep Abner: Vet te zijn dat maeckt een handig wijf;
 'k En wil te geneer tijt voor u een ander kiezen,

Men sal u in een vou van 't laken niet verliesen;
 Van achter wel beveest, van voren wel geborst,
 Dat is de rechte stant daer nae mijn herte dorst.
 Riep Asnach: Wie je zijt, wilt elders henen treden;
 Ick ben te bijster schrael, en mager aen de leden.
 Haer wort daer op geseyt: Ghy sult vry dicker zijn,
 Eer dat de tiende maen sal geven haren schijn.
 Ham sag een frissche Maeght, die, mits haer snelle gangen,
 Niet aen en was te doen, niet op en was te vangen.
 Maer t'wijl haer bouwen ¹⁾ sweeft, soo vats' een spitsen braem,
 En dat was aen den vriend ten hoogsten aengenaem;
 Want, t'wijl sy besich is om los te mogen raken,
 Liep Zepho wonder snel en quam tot haer genaken;
 Hy sey: Mijns herten wens, ick bid ontvlucht my niet;
 Ghy voelt dat oock het velt aen my sijn gunste biet.
 De braem, al is het scherp, die laet hem noch bewegen,
 Tot troost van mijn verdriet, tot my te zijn genegen.
 Wel, zijt dan dat ick wensch. Maer sy riep overhuyt:
 Uw bede kooft te laet, dewijl ick ben de Bruyt.
 De vryer op het woort begon alreë te wijcken,
 Sijn herte gaf een sucht, sijn handen die beswijcken;
 Maer als hy recht besagh haer oogh vol soeten brant,
 Doe greep hy weder toe, en vry met vaster hant;
 En weder: Frissche bloem, ghy zijt aen my verbonden;
 Ick heb u aen den rey, en niet in huys gevonden.
 Geen wet heeft oyt geseyt, dat iemant sich verloopt,
 Die op eene vrye marckt bequame waren kooft.
 En waerom meer verhaels? Hoe dat de vrijsters waren,
 Kort, lang, gesont en sieck, van veel of weynig jaren,
 Van witt' of bruyne verw, het wort'er al gewilt,
 Tot dat den gragen hoop ten lesten is gestilt.

1) bouwen: wijde bovenrok.

Hier gelt geen deerlick sien. Wat onschult 1) datse maken,
Voor haer en is geen kans om los te konnen raken.

Geen lijn of Frans vernis, geen peck en hout so vast,
Gelijck een vryers hant, die na een vrijster tast.
Hier wort'er een gewilt, om datse weet te suchten,
Daer wort'er een begeert, om datse schijnt te vluchten;
Hier wort'er een ontschaeckt, vermits sy is beschaemt,
En mits dat even sulcks een vrijster wel betaemt;
Hier wort'er een gevat, om datse konde vleyen;
Daer wort'er een ontvoert, vermits sy weet te schreyen.
En waerom lang vernael? Wat maeght of vrijster doet,
En vryer uyt den hoop die vint haer wesen soet.
Men hoort in dit gewoel te midden in de velden,
Men hoort een gramme maeght op haren roover schelden:
O guyt, ô siel, ô schelm, ô boef, en menschen dief!
Wat antwoord? Hoeje schelt, ghy blijft mijn waerde lief;
't Sal t'avont beter zijn. Schoon iemant wort geslagen,
Hy kan het met gedult, en sonder morren dragen.
Maer hoe de saken gaen, of wat'er oyt geschiet,
Wie vangt, laet sijnen roof, sijn waerde proye niet.
Indien men hoort een maeght om hare moeder krijten,
Men hoort in tegen-roep van onse Benjamijten:
Vriendinne, weest gerust; ick ben uw lieve man,
Die sal u beter zijn als iemant wesen kan.
Of is haer wrange spijt met woorden niet te blussen,
Soo wort haer mont gestopt met duysent soete kussen.
De vryer breeckt den schreeu met soo een stagen soen,
Dat sy door haer gekrijt geen hinder weet te doen.
Siet, als men honig rooft, schoon iemant wort gesteken,
Noch dient'er van den korf in 't minste niet geweken.
Het is een out gebruyck, dat hope van het soet
Het bitter of verdrijft of minder schijnen doet.
Maer Tirsa, rap te voet, als sy de rauwe gasten
Sag vallen uyt den berg, en na de vrijsters tasten,
Begaf haer op de vlucht, soo vaerdig alsse kan,
Soo datse metter haest een ruyme strate wan,
En snelde na de stadt. Geen duyf kan harder sweven,
Wanneer de vogel siet, het gelt haer aen het leyen,
Vermits een snelle valck hem in de lucht genaect,
En nu met zijne beck haer langste veeren raect.
Niet verre van de stad soo kooft haer Ophel tegen,
Die tot de jonge maeght ten hoogsten is genegen.
En sy, oock even-selvs aen hem alleen verpant,
Gevoelt in haer gemoet gelijcken minne-brant.
Hy siet de vrijster aen, hy siet haer naerstig vluchten,
Hy siet haer blecke verw en hoortse dickmael suchten,
Hy siet haer gansch alleen, en sonder kamer-maeght,
Hy siet, hoe datse snickt en met den adem jaeght,
Hy siet haer geestig hair en ongebonde vlechten
Gedreven in de lucht, en met de winden vechten,
Hy siet haer sonder krans, en sonder hals-çieraet,
En hy is onbewust van dat'er omme gaet.
Hy kooft met grooten ernst, en met geswinde schreden,
Hy kooft tot haer gegaen, als met de gansche leden;
Hy vraegt, mits hy de maeght aldus verheystert sagh,
Wat dat'er is gebeurt, en wat'er schuylen magh,
Waer dat haer kamer-maeght en haer gespelen bleven,
En wie haer uyt het wout soo vinnig heeft gedreven,
En waerom datse vlucht? De moede Juffer swijgt,
Vermits haer moede ziel noch soo geduerig hijgt.
Hy grijpt haer in den arm, en kust haer roode wangen,
En vraegt noch andermael, met even groot verlangen;
Hy leyt haer van de wegh en wat besijden af,
Daer sy hem op het lest het stuck te kennen gaf:
Hoe dat'er in het wout zijn roovers aen-gekomen,
En hoe daer met geweld de vrijsters zijn genomen,
Hoe dat het gansche rot verstroyt daer henen liep,

En met een droef goschrey om hare moeders riep.
Mijn nichte, sey de maeght, die was alreê gegrepen,
Ick sag haer door het stof en na de paerden slepen.
Ick sag aen d'ander zy een onbeschoften gast,
Die had een teere maeght wel selsaem aengetast.
Een ander daer ontrent die had'er een geladen,
En kond' hem, soo het scheen, met kussen niet versaden.
Wat dat hy meer bedreef en sag ick vorder niet;
Sy, denck ick, weet'et best al wat'er is geschiet.
Ick onder dit gewoel, en in het selsaem stroopen,
Begaf my na de stadt, en steld'et op een loopen,
Ick rende wat ick mocht, en liet oock nimmer af;
Het scheen dat my de vrees geswinde vleugels gaf.
Als dit de vryer hoort, men siet den man besterven,
Hy greep haer in den arm, hy kust haer menig werven,
Hy danckt den grooten God dat hy de vreught geniet,
Dat hy sijn waerdste pant alleen behouden siet.
Maer yder, die een maeght heeft van den rey genomen,
Maeckt sich in haesten wegh, eer vriend of ouders komen.
Want yder weet genoeg wat hem gebeuren sal,
Indien hy langen tijt bleef dralen in het dal.
Doch wie sal Benjamyn op sijnen roof beknippen?
Hy doet gelijck de wolf: hy gaet in haesten glippen,
Eer dat den Herder kooft; hy geeft hem in het bos,
En, siet, dan is het dorp en al de boeren los.
Een yder van de jeught die heeft een snellen wagen,
Of muyl 1), of vaerdig paert, om sijnen roof te dragen.
Een yder maeckt hem op, en niemant is gerust,
Tot dat hy kooft gerent ontrent sijn eygen kust.
Terwijl nu al het volck hen om te reysen stelde,
Bleef Egla daer alleen te midden op den velde.
Sy had haer niet geroert, niet uytten wegh gemaect;
En niemant even-wel en had haer aen-geraect.
Sy sloeg haer oogen om, en sag de vryers reysen,
Sy ging in haer gemoet den handel over-peysen,
En t'wijl sij daer alleen ontrent de beke sit,
Soo berst de Vryster uyt, en seyt ten leste dit:
Hoe vreemt gaet hier het werck, hoe selsaem alle saken!
Wie kan in dit geheym de rechte gronden raken?
Het is een duystre wolck, al waer men heenen siet;
En wat de werelt is, en weet de werelt niet.
Hoe rolt het los geluck! Daer zijn verscheyde menschen,
Die krijgen haren wil, en hebben datse wenschen;
Sy leven buyten sorg en hebben geen en noot:
Want siet, het hoogste lot dat valt hun in den schoot.
Hoewel sy met gemack in hare kamers rusten,
Sy krijgen 't innig wit van hare gansche lusten;
En waer dat hare fuyck ter neder is geset,
De vang, by haer begeert, die valt haer in het net.
Een ander wederom, hoe seer hy plach te woelen,
En kan in sijn bedrijf geen voorspoet immer voelen,
Hy weet van geen geluck, oock niet door enckel droom,
En waer hy iet begint, daer reet hy tegen stroom.
Dit heb ick menigmael, en op verscheide stonden,
Dit heb ick metter daet noch heden onder-vonden.
'k En weet in wat planeet dat ick geboren ben:
Ick weet dat ick gestaegh niet als verdriet en ken,
De stam van Benjamyn is heden af-genomen,
En heeft, tot haer gerief, ons maeghden weghgenomen;
Dit heeft, gelijck ick weet, veel Juffers wel geluckt;
Die zijn, als tegen danck, met eeren wegh-geruckt.
Ick ken'er meer als een, schoon sy haer vreemt gelieten,
En met een droef gebaer de lieden roovers hieten,
Die blijde zijn geweest ontschaeckt te mogen zijn,
En in haer bed te sien de jeught van Benjamijn.
Maer 't is oock soo gebeurt, dat even schoone maeghden,
Die onse steedtse jeught ten vollen wel behaeghden,

1) onschult: verontschuldiging.

1) muyl; muilnier.

Zijn mede wegh-gevoert, en vry een groot getal,
 Daerom de gansche stadt in rouwe wesen sal.
 Ick had een soete nicht, aen wie de jonge lieden
 Om strijt, meest alle daeg, haer trouwe quamen bieden;
 En, siet, dat aerdig dier is van een rouwen quant
 Gegrepen op het velt, getogen uyt'et lant.
 Mijn buer-meyt, nu gereet om alle daeg te trouwen,
 En heeft de grage jeught niet konnen wederhouwen.
 Sy wort van hier geruckt niet sonder groot verdriet,
 En sy noch even-wel en was de schoonste niet.
 Daer zijnder boven dien wel hondert weghgenomen,
 Die hebben tegen danck een rijcken man bekomen;
 Maer ick ben hier alleen gelaten op het velt,
 Dat my door enkel spijt tot in het herte quelt.
 Wat is dat my ontbreeckt? Wat schort my aen de leden,
 Dat my geen mensch en vraeght, geen vryer heeft gebeden?
 Heb ick dan niet met met al aen lijf of in de ziel,
 Dat iemant geestig docht, dat iemant wel beviel?
 Ben ick soo vreemden spoock, onwaerdig om te paren?
 Of is mijn jeught voorby, vermits de lange jaren?
 Of ben ick maer een romp, een onbelompen 1) stuck?
 Neen, neen, ô droeve ziel, het is maer ongeluck:
 Ick ben soo leelick niet, ick hebbe my bekeken,
 Ick hebbe mijn gelaet gespiegelt in de beken,
 Ick hebbe daer gesien, dat ja, een eerlick man
 In my, gelijk ick ben, vernoegen vinden kan.
 Daer zijnder vrij genoeg op desen dag gegrepen,
 Die ick sag henen gaen, of uytten velde slepen,
 Niet frisscher in gelaet, als ik op heden ben,
 Gelijk ick vry genoeg van dese Juffers ken.
 Maer siet, de rauwe jeught, die quam met losse sprongen
 Gevallen aen den dans, en in den rey gedrongen.
 En greep gelijk het viel, en rijp, en bijster groen,
 Gelijk noch over-al de meeste vryers doen.
 Als iemant in een tuyn de roosen komt te naken,
 En wil tot sijn gerief een aerdig tuytjen maken,
 Hy pluckt niet juyst de bloem, die hy met oordeel koos,
 Maer treckt dat hem ontmoet, of wel de naeste roos;
 Soo is het hier gegaen. Waerom sal ick my quellen?
 Ick wil mijn droeven geest in ruste neder stellen.
 Ben ick niet met den hoop hier op het velt gevat,
 Mijn kans is nu ter tijt verbetert in de stadt
 Daer mist nu al het volck twee hondert witte doecken;
 Dies moet'er menig man een ander vrijster soecken.
 Ick stelle voor gewis, dat my dit ongeval,
 Tot troost van mijn verdriet, een vryer geven sal.
 Ick moet noch even-wel het stuck alsoo belyden,
 Dat ick niet schijnen mag gelaten aen der heyden,
 Verlaten van de jeught, als die niet eenen man,
 Oock by soo gragen hoop, tot haer bewegen kan.
 Het sou my nadeel zijn, indien men komt te weten,
 Dat ick hier op het velt alleene ben vergeten.
 Het dient dan op-gekropt en niet te sijn vrebreyt.
 Noyt tijt en is soo goet, dat alles dient geseyt. —
 Maer als dit selsaem werck tot Scilo wort geweten,
 Soo is de vreemde daet gansche hatig uyt-gekreten.
 Men wil het listigh rot, vermits het stout bedrijf,
 Men wil de rauwe jeught al weder op het lijf.
 Maer stracks den breeden Raet, en d'outste van de stammen,
 Die dit aenstaende vyer alreede sagen vlammen,
 Die waren daer ontrent, en quamen in de stadt,
 En vinden al het volck in gramschap op-gevat.
 Daer ging het klagen aen, daer roepen alle menschen,
 Dat sy al weder krijg en nieuwen oorlog wenschen:
 En, mits nu Benjamyn sijn oude wegen gaet,
 Dat sijn vernieuwe list verdient een nieuwen haet.
 Den Raet des niet min die wil hen neder setten,

1) onbelompen; onbehouwen.

En bid hen op het stuck met vlijt te willen letten.
 Men seyt, hoe Benjamyn te voren is geplaecht,
 En dat haer frissche jeught is in het graf gejaeght,
 Haer mannen uyt-geroyt, seer weynig uyt-genomen,
 En dat de gansche stam niet om en dient te komen.
 Dat Jacobs edel zaet niet al en dient verdruckt,
 En tot den wortel toe ten vollen uyt-geruckt.
 Dat aen het Heydens volck, dat aen de Philistijnen
 De nieu-verweckte krijg sou wonder selsaem schijnen,
 Als of des Heeren erf sijn eygen broeder at,
 En met inlantschen haet gedurig besig sat.
 Dat even dit gewoel hun oorsaek mochte geven,
 Om tegen Israël te werden aen-gedreven,
 En tegen Godes volck, als op een vasten gront.
 Te maken onder hen een hatig krijgs-verbont.
 Hier dringt men wonder op, en geeft haer in bedencken,
 Of nut en dienstig is sijn eygen bloet te krencken.
 Men seyt, hoe dese stam is uytter-maten rijk,
 En dat in al het landt is niemant haers gelijk.
 Men seit, dat maer ontrent ses hondert jonge menschen
 Zijn Heeren van het lant, en hebben datse wenschen;
 En of 't niet beter is (dewijl het is geschiet),
 Door onderling verdrach te stillen dit verdriet?
 Men seyt, dat in de stadt veel hondert Maeghden waren,
 Genegen tot de trou, en vaerdig om te paren;
 Maer dat het manne-volck, door krijg en ongeval
 Of doot of buytens lands, is minder in getal.
 Men seyt, dat even nu verscheyde jonge Maeghden,
 Die (soo het schijnen mocht) geen vryer oyt behaeghden,
 Stracks sullen zijn gewilt, vermits den schaersen tijt,
 En soo van hare smaet ten lesten zijn bevrijt.
 Naer dit en meer gesprecks, de vrienden, ouders, magen
 Die schijnen met gedult het leet te sullen dragen.
 De rijkdom van het volck versoet het ongeval;
 Men hoopt dat sich het stuck tot vrede wenden sal.
 Maer onder dit gesprek zijn Vryers aen-gekomen,
 Aen wien een lieve Bruyt of Vryster is genomen.
 Daer ging het over-kant, daer roept men over-hoop,
 Daer raken wederom de sinnen op de loop.
 Daer riep men over-luyt, oock sonder iet te mijden:
 Hoe sal men dit geweld noch vorder konnen lijden?
 Veel liever Benjamyn met voeten doot getrapt,
 Of met een felle bijl de leden af-gekapt.
 Och! had men dit gespuys doch lestmael doot gesmeten,
 Sy waren altemael op heden al vergeten,
 Sy hadden even ons die spijt niet aen-gedaen,
 Noch hier tot Scilo selfs soo snooden daet begaen.
 Hoe sal een eerlick hert dit vuyl bejagh verdragen,
 En sien de vrijsters selfs als schapen henen jagen,
 En sien een eygen bruyt, een uyt-gelesen pant,
 Geslingert door het stof, en sleuren door het lant?
 Zijn niet om minder quaet ons Helden op-getogen,
 En hebben totten krijg het gansche lant bewogen?
 Is niet heel Israël, van Berseba tot Dan,
 Versamelt tot den krijg, gelijk een eenigh man?
 Heeft niet het wettig swaert veel duysent man verslonden,
 Vermits in Benjamyn een hoere was geschonden,
 Een sloir die by hen quam, en die hun tot gemack
 Haer man ten besten gaf en uyt den huysen stack?
 En hier kooft dit gebroet en naerdert onse kusten,
 Om met ons beste jeught te boeten hare lusten.
 Ons maeghden zijn gerooft en uyt het lant gevoert.
 Hoe sit dan nu het volck hier dus en koeckeloert?
 Waerom het stuck verschoont door enkel faly-vouwen? 1)
 Ey, laet ons desen hoop doch eens ter neder houwen,
 Laet ons gaen royen uyt het schuym van Benjamijn;
 Het lant en al het volck sal maer te beter zijn.

1) faly-vouwen: plooiën.

Dus gaet de jonckheyt aen, men slaet'er op de swaerden,
 Men spreek't'er even-staeg als boomen ytter aerden.
 Het schijnt dat hy het hert aen dese menschen breeckt,
 Die met een enckel woort haer heden tegen-spreect.
 De raet is sonder raet en weetse niet te stillen;
 Sy schreeuwen over-hoop, en seggen datse willen.
 De vader wort gepaeyt, hoe seer hy is ontstelt,
 Maer niemant weet'er raet, als 't iemants vrijster gelt.
 Wat is dan best gedaen? De saken uyt te setten,
 En door een stil beleyt den eersten tocht beletten.
 De Raet die neemt vertreck, en scheyt'er heden van.
 De tijt geeft menigmael, dat reden niet en kan.
 Terwijl en nu het volck en al de vryers wachten,
 Wat dat hier op de Staet sal nut en dienstig' achten,
 Een yder die het raect, die luystert wat hy mach;
 Maer, siet! uyt Benjamyn en hoort men geen geklach.
 Als eerstmael in het wout een vogel is gevangen,
 En dat hy in de koy moet op-gesloten hangen,
 Soo springt hy sonder rust, en maect een groot geschal;
 Het schijnt dat hy den kop aen stucken loopen sal.
 Maer als hy koy-vast wort, en sich nu gaet bedaren,
 Dan laet hy sijn getier en harde sprongen varen,
 En, naer een kleynen tijt, hy singt een vrolick liet,
 En van sijn eerste leet en weet hy vorder niet.
 Dus even gaen te werck de weg-gevoerde vrijsters,
 Sy doen in dit geval gelijk gevange lijsters;
 Sy varen mette mans, sy rijden door het lant,
 Eerst droef en ongesint, maer vrolick naderhant.
 Hier toe doet yder man al wat hy kan bedencken,
 Hy spreek't schier alle tijt van koopen, geven, schencken.
 Van alle vrouwen-tuyg, van kleeren, van cieraet,
 En wat de jonckheyt prijst en wel te sinne staet.
 Veel gaet'er op het lant, en spreken mette vrouwen,
 Hoe eenig gierlick huys of ander slot te bouwen,
 En of het open dient, of om en om bewalt,
 Of immers hoe het werck haer alderbest bevalt.
 Hoe wijt sy is gesint de kamers uyt te strecken,
 Hoe verre sy den hof wil in de velden trecken,
 Waer sy een boomgaert wenscht, en waer een groene laen;
 En watse maer en seyt, dat is terstont gedaen.
 Een ander leyt sijn lief, en toont haer schoone dreven,
 En groote streken lants, hem by het lot gegeven.
 Hy wijst al wat het oog van daer bereycken kan,
 En seyt: Hier ben ick Vorst en ghy Vorstinne van.

Een ander wederom, die laet sijn trouwste slaven
 Gout, koper, diamant uyt stof en asschen graven,
 Verduistert in den brant, of anders daer vervuylt,
 Of even in den noot van iemant daer gekuyt.
 En als'er dan een klomp wort in den puyt gevonden,
 Dat wort van stonden aen de vrouwe toe-gesonden,
 En haer wort af-gevraegt, wat kop of ander vat
 Sy liefst, tot haer vermaeck, hier uyt gesmeden hadt.
 Maer onder dit beslag, en naer een weinige dagen,
 Soo vont men menig wijf die kint begon te dragen.
 Sie daer is nu de man geduerig ongerust,
 Hy vraegt wat datse wenscht, of wat haer herte lust.
 En als haer iet bevalt, dat laet hy vaerdig koopen,
 Al sou men door het lant en alle steden loopen;
 Geen moeite wort ontsien, geen gelt en wort gespaert,
 Tot eens de jonge vrou ten lesten heeft gebaert.
 Dan gaet'et weder aen. Men denckt om nieuwe vonden,
 Waer door de jonge vrou wert aen den man verbonden,
 Hy voegt hem tot haer bed, hy danckt haer van de vrucht,
 Hy toont haer nieuwe gunst, en vry al meerder sucht.
 Hy seyt met blijden mont: Dit zijn de rechte banden
 Van ons gewenste trou, dit zijn de zoete panden.
 Hy toont haer dat het kint, waer met hy is verrijckt,
 Sijn Vader wel bevalt, sijn Moeder wel gelijckt.
 In 't korte, wat hy weet haer vreught te sullen geven,
 Of nut te mogen sijn om wel te mogen leven,
 Dat haelt hy met beleyt en brengt'et aen den dagh,
 Waer hy het vinden kan, of immer halen magh.
 De vrouwen, tot besluyt, die hebben datse willen;
 En dit kan boven al verstoorde sinnen stillen.
 Een wijf, aen wie de man gestage gunste biedt,
 Denckt aen haer Vaders huys, of om haer moeder niet.
 Soo is 'et hier gegaen. Nae dat men vint beschreven:
 Het stuck, hoe vreemt het was, dat is'er by gebleven.
 Niet eene die ick weet, al scheense bijster gram,
 Die van haer man ontvlood, en tot haer moeder quam.
 Maer soo'er iemant vraegt, wat al de vryers deden,
 Die 't hoogste ziel-verdriet uyt desen handel leden?
 De tijt versoet het leet. Wat sal een deftig man,
 Wat sal een vryer doen, als hy niet meer en kan?
 De noot is sonder wet. Wat baet hier vinnig belgen?
 Het is een hoog gemoet, dat onlust kan verswelgen;
 Het is een billick hert, dat sich na reden voeght,
 En, als het wesen moet, hem in den tijt vernoeght.

ONDERSOECK

VAN DE ONTSCHAKINGE ONDERNOMEN BY DE

B E N J A M Y T E N

OVER DE

DOCHTERS VAN SCILO.

1. *Houwelicken, door middel van ontschaecken te wege gebracht, mispresen.*
2. *Wat tot onschult van het ontschaken van de Dochteren van Scilo door de Benjamyten gesejt kan werden.*
3. *Swarigheden ontstaende uyt gedwongen houwelicken, en droevige exempels op die gelegenthey.*
4. *Vreemde fenijn-menginge, ende de werckinge van de selve.*
5. *Of iemant, die een jonge deerne met haren wille vervoert, moet verstaen werden een ontschaker te wesen, en daer voor mach gestraft werden?*
6. *Of het soo is, dat een jonge deerne wytter aert dien lief krijgt, die haer eerst van haren maeghdom ontsiet, gelijk sommige voorgeven?*
7. *Of een vrou-mensch, willende trouwen met haren ontschaker, sulcx by de Overigheyt behoort te werden toegestaen?*

SOPHRONISCUS. Wel Philogame, wat is uw gevoelen van desen handel?

PHILOGAMUS. Dit werck gaet regel-recht aen tegens de gronden van al, dat Houwelick genoemt wort. Want nadien het selve te rechte wert gesejt te wesen een wettige by-een komste van Man en Wijf, met onderlinge bewilginge van de selve: soo sien wy hier een gansch onwettige t'samenkomste, als aengegaen tegen danck van de gene, sonder wille van dewelke sulcx niet en kan ofte en behoort te geschieden. En wat kander meer gaen tegens alle goede wetten, als dat iemant het sijne ontveldigt en een ander toe-geeygent wert, als in dezen is geschiet? En wat kander ongeregelder in een lant bedreven werden, als dat aen een Vader sijn Kint, aen een Vryer sijn geminde, en aen een Bruydegom syn Bruyt afhandig wert gemaect? gelijk ick niet en wil twijffelen, of daer zijn onder de tweehondert ontschaeckte maeghden van Scilo, Vrijsters van andere bemint en Bruyts aen andere verlooft, vermengt geweest; soo als men na alle waerschijnlijckheyt kan afnemen. Nu soo is het bekend, dat niet door het byslapen, maer door een soete onderlinge bewilginge, het echte bont 1) volmaect en tot sijn recht oog-merck gebracht wert. En t'wijle al dit werck door minne en vriendelick onthael, en niet door geweld is te vorderen, soo verclare ick rondelick, dat my dit geheel beleyt gansch niet en bevalt.

1) *bont*: verboud.

SOPH. Maer dunckt u geen onderscheyt te wesen tusschen ontschakinge, die by een byzonder man, ofte by eenige weynige jonge lieden wert gedaen, en tusschen een soodanigh beleyt, dat van hooger hand en by de machten van het lant wert aengevangen, en om eenige redenen van State te wege gebracht?

PHIL. Ja gewisselick, ick sie daer in een merkelick verschil te wesen. Maer hoeder meer Dochters ontschaeckt en geweldelick wegh werden gevoert, hoe my dunckt dat het aenstootelicker is; en des te meer, als sulcx geschiet met toestandigheyt ofte oog-luyckinge van de hooge Overheyt, dewelcke in dien gevalle schijnt als een koppelersse met (eerbiedigheyt moet ick zoo spreken) van soodanige onwettige t'samenvoeginge:

Te hooger iemant is verheven,
Die eenigh boef-stuck heeft bedreven,
Te vuylder is de boose daet,
En daerom waerdigh meerder haet.

De Romeynen in haer begin hebben dit werck mede eens ter hant genomen, en doe wiert op dat mael bevonden, dat'er 683 jonge deernen geweldelicken waren ontschaeckt, selfs mede door beleyt en bewilginge van haren nieuwen Koning Romulus. Maer hem is ook te dier oorsaecke een rechtvaardigen oorlog aengedaen by de omliggende volcken, sich hier door gehoont en mishandelt vindende. In voegen dat hy licht sijnen nieuwen staet t'eenemaal te gronde soude hebben geworpen, door zoo stouten vermetelheyt, ten ware eenige wijse en bescheydene onder de Vrouwen sulcks hadden af-gebeden en belet. En gewisselick, ware het mijn sake geweest (als het doen ter tijt der Sabinen was) ick hadde aen dien rouwen hoop haren moetwil wel dapper uyt-gewet 1), en aen de selve haer ongelijk met de wapenen scherpelick doen gevoelen, tot wraecke van haer bedrogh en roeckeloose ongebondenheyt.

SOPH, Maer, lieve Jongeling, dat heeft al mede sijn bedencken, de sake wat dieper zijnde ingesien. Hoe! dunckt u niet, dat het ontschaken al te laet gewroken wert, zoo wanneer het geweld alreede in liefde, en het wegh-voeren in een houwelick verandert is? Ja, soo wanneer dat alreede uyt dat selvige houwelick kinderen zijn voort-gekomen? wat baet'et doch de genomen maeghdom te gaen wreken, als die gene, die onlangs maeghden waren,

1) *uyt-gewet*: van wetten, slijpen, dus uitgeslepen.

tot vrouwen, ja moeders geworden zijn? soude niet soodanige wrake de wrekers en de hare meest beschadigen?

PHIL. Ick mercke, dat dit bekommerlicke gevallen zijn, en van sonderlinge insichten; even-wel ick segge als noch, dat ick dese maniere van doen gansch strijdigh achte met de gronden van een wettigh houwelick (immers na dat ick het werck insie). Maer 't heeft u gelieft mijn invallen hier over te hooren, die ick rondelick hebbe verklaert. Laet my nu verstaen, wat uw gevoelen op dese gelegentheyten wesen mach.

SOPH. Wat onschackinge van maeghden ofte vrouwekracht aengaet. ick ben niet van het selve gevoelen, dat sulcx een eerlick houwelick regelrecht tegen is, alsoo alle houwelicken op onderlinge bewilginge nootsakelyck gegront moeten werden. Maer die dit stuck van de Benjamyten wat dieper insien, die meynen hier geen ontschackinge, en min geweld geschiet te zijn, maer iet sulcx, dat soo eenige goede redenen van onschult voor sich is hebbende.

PHIL. Hoe kan sulcx met eenigen schijn van redenen geseeyt werden? daer wy gansch anders uyt de geschiedenis konnen afnemen. Seght my doch eens, wat glimp hier toe gebracht wort?

SOPH. Men hout, waerde Philogame, dat de Benjamyten de maeghden van Scilo sich niet en hebben toe-geeygent, om de selve ofte haer ouders onlust, geweld, of schande aen te doen; maer hier is te letten, dat deselve (van hooger hant des gemaghtigt zijnde) de Dochters van Scilo tot hen hebben genomen, om te bate te komen en als te vervullen de onmacht doen ter tijt in de ouders wesende, die om des gedanen Eeds wille (als ghy weet) haer dochters niet en vermochten de Benjamyten tot vrouwen uyt te geven, schoon de selve wel hadden gewilt sulcx te mogen doen. In voegen datse vermoedelick blijde zijn geweest, dat de sake na haren wensch quam uyt te vallen, sonder sich aen meyneedigheyt schuldig te maken, dewijle dat het blijkt uyt het geheel verhael van de geschiedenis, dat sy luyden, door den onbedachten Eedt verstrickt zijnde, niet anders als een bequame uytkomst en sochten, om van den selven Eedt ontslagen te zijn, en alsoo de bedorven en vervallen stamme haerder Broeders weder op te rechten; en het selve is geschiet even door den aenslag van de Benjamyten.

PHIL. Ick en kan dit niet soo geheel voor goede en gangbare munte ontfangen. Want te seggen, dat de Benjamyten van hooger hant gemaghtigt zijn geweest, om den eenen sijn vrijster, den anderen sijn kint, den derden sijn bruyt af-handigh te maken, en weet ick niet of schijn van reden heeft, te min, dewijle dat'er doen geen hooge macht by dat volck te vinden en was. Want te dien tijde (seyt de Schrift) en was'er geen Koning in Israël, en yder dede wat hem wel geviel. Soo is dit werck dan veel eer voor een dom gevoel van een ongeregelde gemeente, als een wettig besluit van de Overheyt te reekenen.

SOPH. Het zijn evenwel de oudste en aensienlickste van den volcke geweest, die het stuck hebben aengedreven, en voor een grontslagh (soo het blijkt) hebben gemeynt geleght te moeten worden, dat de welstant van den Staet do hoogste Wet is, en dat dusdanige groote gevallen veeltijts soo wat rouwigheyt en onbillickheden in sich hebben; doch verbeteren het al met den dienst van 't Gemeene beste.

PHIL. Wel, om hier op niet langer te staen, soo wil ick dat nu niet dieper ondersoecken, tot naerder gelegentheyten. Maer dit verstaen zijnde gelijk men wil, 't is even-wel de waerheyt, dat de Dochters van Scilo, hier van niet wetende, geweld is geschiet, en ten dien aensien en zijn de Benjamyten van Vrouwekracht niet onschuldigh te houden.

SOPH. Ick weet niet of dat alsoo vast gaet, als het wel schijnt ten eersten aensien. Goede Philogame, ghy weet dat de Rechten duydelick seggen, dat een Dochter ontschaeckt zijnde, schoon het bleecke, ja schoon sy selfs verklaerde sulcx met haren wil geschiet te zijn, dat sulcx den schaker geensins en soude verlossen van de straffe des doots, uyt redenen, dat hy niet en heeft gehad de bewilginge van de ouders, ofte de gene die macht over de Deerne waren hebbende. Indien nu iemand, soodanigen macht hebbende over een jonge Dochter, aen eenigen Jongeling toe-stont, de selve tot hem te mogen nemen, schoon zy daer tegen streefde, en dat sulcx in 't werck stelde, soude niet de Jongeling konnen seggen, by hem geen ontschackinge te zijn gepleeght, als niet konnende geseeyt worden by hem met geweld ontvoert te zijn, dat hem te voren al eygen was gemaect door den genen, die sulcx vermochte te doen? Want koomt de bewilginge van de Dochter in geen achtginge, als hy die met haren wille ontschaeckt heeft, om hem van de straffe des doots te ver-

lossen, vermits hy niet en heeft gehad dese toestemminge van de Ouders, zoo en moest (soo het schijnt) aen de andere zijde de onwille van de Dochter niet beswaren den soodanigen, die gehad heeft den wille van de gene die over haer lichaem te seggen hadde. Doch hoe men sulcx kan of soude mogen duyden, ick houde verre het beste te wesen, dat alle dese en diergelijcke saeken met bewilginge on goet-vinden niet alleen van de Ouders, maer oock van van de jonge lieden ter eender en ter anderer zijden gedaen worden, anders sietmen veel ongemacken uyt het tegendeel, en veeltijts een gansch droevigh besluit.

PHIL. Ick sie, goede Sophronisee, dat ghy my somtijts wat oeffent, en in mijn seggen wat spelens geeft; maer dat ghy, dies niet tegenstaende, de gronden van een eerlick houwelick set in een wettige bewilginge van Man en Vrouwe.

SOPH. In trouwen ja, goede Philogame. En hoe anders? In gedane saken wort men somtijts gedwongen, niet na raet, maer na noot te doen; doch het stuck noch in sijn geheel wesende, en moet geensins afwijken van de oude grond-slagen van eenigh ding. En tot bevestinge van 't gene ghy, nopende de droevige uyt-komste van 't geweld van desen aert, te voren geseeyt hebt, koomt my te binnen een geschiedenis, die ick, tot naerder bescheyt van ons gevoelen, hier wil verhalen:

Ladislaus, Koning van Napels, een kloeckmoedigh Krijgs-man, maer evenwel mede een in-volger van sijne dertele wellusten, door een wel aen-geleyt beleggh hebbende benaut de stadt van Florence, in soodaniger manieren, dat de selve alle uren stont, door verdragh ofte geweld, in sijn handen te vallen, liet hem evenwel payen, en nam aen op te breecken, indien men hem liet toe-komen een jonge deerne in de selve stadt woonende; vermaert van sonderlinge schoonheyt. De overheyt, het stuck in beraet hebbende geleyt, vont ten lesten geraden, door het ongelijck van eenen Borger, het ongeluck van de geheele stadt af te koopen. De Jonckvrouwe, by den Koning begeert, was een dochter van een voortreffelijk Medicijn, en sijner konst halven seer vermaert in dien tijt. De selve vervoert en als uyt-sinnigh, vermits soo schandelijken ongelegentheyten, hem in sijn Dochter op-gedrongen, nam by sich selven op een selsaem en hart voor-nemen. Want terwijl dat een yder besigh is sijn dochter met kleederen, juweelen, en andere vercierselen schoon voor te doen, om haer alsoo den overwinner toe te senden, en de selve aan hem dies te aengenamer te maken, soo bracht hy onder andere te voorschijn een kostelicken neusdoeck, in reuck en kantwerck uytermaten behaegelick, ten eynde om haer te dienen in de eerste by-een komste met den voornoemden Koning, een stuck huysraets, dat in soodanigen gelegentheyten in die landen van grooten gebruyck is, en dat daerom noyt of selden vergeten wert. Dese neusdoeck innerlick zijnde vergiftigh, na de hoogste kunste van den voornoemden Medecijn, en niet te min van seer aengenamen geur, gewreven zijnde aen de beroerde en geopende leden, soo van den voorsz. jongen Prins als van de ongeluckige Maeght, ten tijde de selve te samen in 't bedde verwermt waren, schoot de selve neusdoeck het vergift soo vinnighlicken uyt, dat haren beyde hittigh sweet terstont in een koude en klamme vochtigheyt quam te veranderen. Wat meer?

Te midden in den brant en in de vuyle lust,
Soo is hun bey gelyck het leven uyt-geblust.
Haer geesten zijn beroert, haer gansche leden open,
En strax is hun het gift door al het lijf gekropen,
En aen het hert gegaen. Daer lagh het jeughdig paer,
En uyt een vrolick bed soo rees een droeve baer.

Wilje vrouwen-herten winnen,
Doet het door een geestigh minnen.
Wat door kracht hier in geschiet:
Is de rechte middel niet.

PHIL. Maer dat was een uyt-sinnige wrake in den Medecijn. De kunst hadde soodanigen werkinge moeten doen, dat sijn dochter buyten gevaer hadde gebleven, en dat de geweldiger alleen de straffe van sijn overmoet en vuyligheyt hadde gedragen.

SOPH. Ghy siet, waerde Philogame, hoe diep aen de ouders soodanigen oneere van haer dochter ingaet, en datse haer eygen vleesch en bloet in dien gevalle niet en verschoonen. Gedenckt eens aen het gene Virginius dede, als Appius Claudius sijn Dochter mede door geweld (schoon onder schijn van recht) sich meynde toe te eygenen, om sijn lust daer aen te plegen. Sneet hy haer

niet met een vleesch-houwers mes den strot af, sonder den genen, die het quaet broude, te raken? houdende den selven genoeg gestraft, hem van sijn verhoopte lust te beroven en liever hebbende doot-slager te zijn van een Maeght, als Vader van een geschoffierde.

PHIL. Maer ick vinde, dat eenige Natiën het feijn al konstiger hebben weten te handelen, als de voorsz. Medecijn dede. Want eenige (soo men verhaelt) wisten te wege te brengen, dat een schoon Vrouwen lichaem metter tijt soo konde vergifticht werden, dat het selve, gesont en frisch blijvende, de gene die het selve in oncere wilden genaken, dadelicken den lust en het leven met een quamen te verliessen; gelijk verhaelt wert, dat Alexander de Grootte, by een seecker Indiaenschen Koning, een soodanige jonge Deerne is aen-geboden geweest, wel schoon tot verwonderens toe, maer in de leden door feijn soo meesterlick doorwrocht, dat zy, selfs sonder letsel blijvende, Alexander den doot soude hebbe aengebracht, in gevalle hy maer eens bestaen hadde haer in 't bedde te genaken; het welck vermoedelick soude hebben geschiet, indien Aristoteles sulcx niet tijdelick en hadde ontdeekt, en den held van den listigen aenslagh hadde gewaerschout daer hy verhaelt, dat soodanige lichamen soo seer door het vergif konnen ingenomen werden, dat de selve onbeschadicht blijvende, de vloyen die daer aen komen te suygen dadelick sterven. Maer de kunst van feijn-menginge van mijn voornemen niet wesende, wil ick die daer laten, en vorder gaen tot nutter saken, en die hier beter op slaen. Hier voren dunckt my van u gehoort te hebben, dat de Rechten, soo wanneer een jonge Deerne (oock met haren wille) vervoert wert, den Jongeling sulcks doende efter niet ontschuldigh en houden van ontschackinge en Vrouwkracht. Dat klinekt my al vry wat vreemt in de ooren, en is tegen den gemeenen regel, mede-brenghende, dat de wiligen geen ongelijck en geschiet.

SOPH. En laet u dit soo selsaem niet dencken, lieve vriend. Want ick stelle vast, dat een Jongeligh ofte ander Mans-persoon een jonge Deerne vervoerende, schoon zy sulcx selfs bewillight heeft, ja schoon zy selfs mochte versocht hebben, echter voor een ontschaker moet gehouden worden, en de straffe daer van naer Rechten verdient heeft, gelijk ick hier te voren daer van wat begon te gewagen.

PHIL. Maer dat is een ongerijmde wonder-reden na my dunckt. En waer sagh men oyt soodanigen exempel?

SOPH. Een ongerijmde wonder-reden, Jongeling? En waerom soo? Of en weet ghy niet, dat de Rechten uytdruckelick alsoo spreekende, vaststellende, dat de bewillinge van een ontschackte Deerne den ontschacker niet en verschoont, dewijle soodanige Deerne, onder Ouders ofte Voogden zijnde, niet en wort verstaen te mogen willen, als geen wille hebbende, ofte haers willens niet magtigh wesende; gelijk als hier van belangt, het gedenckt my seer wel, dat hier in ons land is geweest een dochter van een voortreffelick persoon, en doen ter tijt een aensienlijken staet bedienende, de welke, na haer vervoeringe, met den persoon, die haer vervoerde, gevangen zijnde, verklaerde de waerheyt sulcks te wesen, dat sy selfs een wagen hadde gehuert, en, met haer Kamer-maeght daer op sittende, den Jonck-heer (die haer werde geseyt ontschackte hebben) selfs hadde versocht de reyse met haer te willen doen, soo als het naderhant geschiede. En des niet tegen-staende, de vader van de selve Jonckvrouwe scherpe-lick aenhoudende, ten eynde dat'er recht en straffe geoeffent soude worden, hadde het stuck soo verre gebracht, dat het Hof in pointen stont, om den Jonck-heer van levende lijve ter doot te wijzen, en sulcks ware sekerlick al geschiet geweest, ten ware de Vader, door tusschen sprekende Vrienden versacht sijnde, af hadde gelaten van sijn vervolgh, en dat daer op vergeefsche brieven voor hem bekomen waren geweest.

PHIL. Gewisselick, Sophronisse, is het alsoo gelegen met jonge Deernen, soo dienen alle jonge-lieden de handen wel t'huys te houden, immers niet te bestaen, dan met wille en voor-wegen van de gene die hier inne te seggen hebben. Maer nu vrage ick: Of na rechten of om goede redenen van State, tusschen een ontschackte Dochter en haren ontschacker een houwelick (sulcx versocht werdende) behoort te worden toegelaten?

SOPH. De vrage is wel te passe aengeroert, en dienstigh ondersocht te worden, lieve Philogame. En hoe-wel daer op veel geseyt kan worden, soo is dit mijn ront gevoelen, te weten: soo

al is het soo, dat voor soodanige houwelicken uyt de geestelicke Rechten al eenige plaetse konnen worden ingebracht, by welke schijnt toegestaan te worden, dat tusschen den ontschacker en de ontschackte Houwelick magh vallen, by soo verre de onwilligheyt van de ontschackte in bewilinge koomt te veranderen; dien nochtans niet tegenstaende, soo meyne ick dat het Keyserlick Recht beter doet, sulcke houwelicken geheel en al af te schaffen en de selve niet toe te staen, schoon de ontschackte Deerne sulcks naderhant goet mochte komen te vinden; gelijk oock eenige plaetsen in de geestelicke Rechten daer toe leggen. De redene daer van is rechtvaerdigh, dewijle ontschacker vyantlicker wijze, en niet na den aert van 't Houwelick, sijn saken heeft aen-gevangen, het welck oock den schacker gansch hatigh moet maken in het herte van de gene, die met geweld haer eere ontnomen is.

PHIL. Maer my dunckt, by de Philosophen gelesen te hebben een anderen regel, die een seker Poët aldus heeft uyt-gedruckt:

Het is van outs gelooft, dat alle jonge Vrouwen
Hem, die haer maeghdom nam, in eer en waerden houwen;
Maer dat een jongh Gesel het wijf gemeenlick haet,
Dat uyt een geyle lust met hem te bedde gaet.

SOPH. Maer dat wert hier gansch qualick in-gevoert; want het selve en is niet te verstaen, dan als een jonge Deerne, geprickelt van een gulle jeught, haer vernoeghen ontfangt van een, diese daertoe uyt liefde verkoren heeft, en niet die hare eerbaerheyt geweld doet.

PHIL. Dat houde ick de waerheyt te zijn, Sophronisse, en daerom soo keert weder tot sake.

SOPH. Boven dat nu geseyt is, soo is het oock van seer quade gevolgen in een Staet, iemant een Dochter te laten geworden door geweld, die hy metter minne en behoorlijke middelen niet en heeft konnen bekomen. Welcke redenen van State (mijns oordeels) behooren te overwegen de insichten van iemant in 't bysonder, ten eynde de woeste en onbetoomde jonckheyt geen aenleydinge en worde gegeven tot soodanige onbehoorlicke manieren van doen, dien wy met droefheyt in onse tijden by wijlen hebben moeten ansien.

PHIL. Ick gevoele mede alsoo, lieve Sophronisse. Want al is 't soo, dat ick sie dat dit hart is, ten aensien van een deerne die haer eere heeft verloren, haer het Houwelick met haren ontschacker af te snijden; soo sie ick wederom aen de andere zijde, dat het goet is voor het gemeen. En 't is seker, dat men hinder doet aen de vrome, soo men een booswicht niet en straft. Maer daer nu de Rechten, ofte 't ghebruyck van den lande soodanige houwelicken toe-laten, seght my doch, is het, na uw meyninge, een Vrou-mensch oock geraden haren schaker voor haren Man aen te nemen?

SOPH. Die vrage is vry mede van bedencken, en waerdigh ondersocht te werden; maer alsoo wy na desen in dit werck noch een andere geschiedenis sullen ontmoeten, daer dese en diergelijke stoffe met beter gelegentheyt verhandelt sal konnen worden, soo meyne ik beter te zijn, het vraegh-stuck, by u aengeroert, voor als noch daer te laten, en te letten, wa'er nu in het werck, by ons begonnen te lesen, is volgende.

PHIL. Daer volgt nu, naer ick sie, het Houwelick van den Koning David en Abigail, weduwen van den stuerschen Nabal.

SOPH. Die geschiedenis, hoe-wel niet bestaende in seer uyt-muntende gevallen, is mede van soet bedencken. Maer de tijt nu seer verlopen zijnde, dunckt my beter te zijn, het werck hier by te laten, tot op een andere gelegentheyt.

PHIL. Ick bid u, waerde man, laet ons dese geschiedenis ter hant nemen, en de bedencking, daer uyt rijsende, op de preuve setten. Want daer mede sullen wy de geschiedenissen, die uyt de Schrifture ontleent zijn, uyt gelesen en ten eynde gebracht hebben; en dan mogen wy op een anderen tijt 't ooge laten over saken, die uyt andere schrijvers haren oorsprong nemen.

SOPH. Wel aen, dewijle het u soo gevalt, Philogame, soo gaet oock voort tot dese geschiedenis, doch laet ons der kortheyt bevlijtigen.

PHIL. Ick ben des te vreden, Sophronisse, en daerom begin ick:

HOUWELICK

VAN DEN KONING

DAVID MET ABIGAIL.

WEDUW-VROUW VAN DEN STUREN

N A B A L.

Als David in het woudt, gelijk een velthoen, sweefde,
En schier te geener tijt in vaste steden leefde,
Had Nabal groot beslagh 1) te Maon op het velt,
Soo dat men nau den hoop van sijne schapen telt.
Sijn lammer, uyt-gebreyt door al de naeste palen,
Gaen op een vlacken berg of aen der heyde dwalen;
En t' wijl het dertel vee ontrent de bochten speelt,
Soo is 't dat Coridon een harders deuntjen queelt.
Hy liet om dese tijt een maeltijt toe-bereyden.
En nooden tot het feest zijn harders uyter heyden,
En mits het wacker volck zijn ruyge kudden schoer,
Soo teerd' hy als een heer, al was hy maer een boer.
Sijn eygen huys-gewas en dat de schapen gaven,
Was machtig zijn gesin, na vollen eysch, te laven.
Hy kond' een maeltijt doen met ongekochte spijs;
Maer hy was bijster norts en uyter maten vijs.
En schoon de man genoot des Heeren vollen segen,
Noch was hy lijckewel tot rusten niet genegen.
Hy had een soete vrou; doch, mits zijn onverstant,
En smaectt hy noyt den geur van soo een waerdigh pant,
Maer David, doen ten tijt van Saul wegh gedreven,
En wist nau wat te doen of hoe te sullen leven;
Sijn leger scheen een berg, gesmeet van enckel stael,
Wel vaerdigh totten krijgh, maer uyter maten kael;
En daerom vont hy goet, tot Nabal af te senden
Tien gasten uyt den hoop van zijn geswinde benden,
En als het happig volck ontrent den harder stont,
Ontsloot een over-man aldus zijn heuschen mont:
De God van Israël wil u een vrolick leven,
Wil over uw bedrijf een rijcken zegen geven,
O Vorst van dit gesin! Wy zijn van Davids rot,
En komen uyt het heyr, en dat op zijn gebodt.
De Faem heeft ons geseyt, dat ghy voor uwe knechten
Op heden hebt bestaen een maeltijt aen te rechten,
En David weet oock selfs, dat ghy te deser tijt
Met al het dienstbaer volck in lust en vreughde zijt.

Uw Harders, waerde man, die hebben lange dagen
Haer hutten in het wout benevens ons geslagen,
Haer kudden even-staegh ontrent het heyr geweyt,
En even met gemack in uwen stal geleyt.
Geen mensch en heeft uw volck oyt qualick toe-gesproken,
En niet een eenigh schaep en heefter oyt ontbroken.
Bevraeght u daer het dient. 'k En weet niet eenen man,
Die sich met eenigh recht van ons beklagen kan.
Wel dan, mits al 't gesin met u sal komen eten,
Nu wilt in dese feest uw knechten niet vergeten;
Sendt aen den gragen hoop, sendt David uwen vriend,
Dat ons voor hongers noot, en hem ter eere dient.
Wy sullen wederom op uwe kudden letten,
En oock ons leven selfs voor u te pande setten.
D'een gunst lockt d'ander uyt en set de vrientschap vast;
Het is een soet bedrijf, als d'een hant d'ander wast: —
Nae dat op dese wijs' de lansert had gesproken,
Is Nabal in der haest in gramschap uyt-gebroken:
Wat David (seyt de man) brengt ghy hier in het spel?
Men kent doch over-al zijn losen handel wel.
Daer zijn maer al te veel van dese snoode lieden,
Die rechte muylers zijn en van den Koning vlieden;
En wie oyt oproer maeckt, verdient in 't minste niet,
Dat iemant hun behulp of trouwe gunste biedt.
Uw rot is, naer ick hoor, een schuym van alle boeven,
Die niet als hinder doen en alle man bedroeven,
Dië, om haer slim bedrijf of om haer groote schult,
Geen Rechter in de stadt of op het lant en dult;
Sal ick u spijsen doen, en laten hen ontbeeren,
Die met gevoeghde 1) macht mijn schapen heden scheeren?
Neen, linckers, denckt'et niet. Wie met ons niet en werckt,
En hoeft met onse kost oock niet te zijn gesterckt.
En waerom eysje dit? ontdeckt ons eens de reden.
'k En heb door uw bedrijf geen hinder oyt geleden,
Geen schapen oyt gemist. Dit wort van u geseyt;
Maer 't is, na mijn verstant, een lossen gront geleyt.

1) *beslagh*: omslag, bemoeiing voortvloeiend uit enig bedrijf.

1) *gevoeghde*: saamgevoegde, vereenigde.

Ons storten over-hoop, en geven aen den doot.
 Ghy, die wel eer den reus hebt kunnen overwinnen,
 Verwint te deser uur uw omgeroerde sinnen:
 En die den vyant slaet, dat hy te rugge vliedt,
 En wijckt, ô machtig Prins, voor uwe tochten niet,
 Ick heb een klein geschenck uw knechten aen te bieden,
 Laet dat tot voetsel zijn van dese jonge lieden.
 Ick weet het is geringh; maer efter, groote Vorst,
 Het koomt uyt ware gunst, en uyt een reyne borst.
 Ontfangt'et ons te gunst, soo wil God uwe saken,
 Uw Rijk, nws Vaders huys in all's bestendigh maken.
 Ick weet, 't en is geen roof waer op ghy Koning loert;
 Het is des Heeren krijgh dien ghij van herten voert.
 Laet stropers uyt het wout, laet onbeschofte boeven,
 Met rooven, met geweld het gansche lant bedroeven;
 Ghy, hooger van bedrijf en beter van gemoet,
 En streckt geen handen uyt tot ander lieden goet.
 En schoon daer eenigh mensch is tegen u vervolgen,
 Die met een vinnigh hert u, Koning, sal vervolgen,
 Uw ziele niet te min, die sal in Godes handt
 Gansch vast versegelt staen, ten goede van het landt;
 Maer die u tegen zijn, en snoode rancken drijven,
 En sullen voor den Heer niet staende kunnen blijven.
 Hy, die haer slim bedrogh en lagen onderwint,
 Sal wat u deeren kan verstroyen in den wint.
 Maer als des vyants macht sal eenmael zijn gebroken,
 Sal God ten vollen doen wat door hem is gesproken;
 En als dan uwen Throon sal vast en seker staen,
 En dan uw hoogen naem sal tot den Hemel gaen,
 Dan sal uw stil gemoet niet angstigh liggen wroegen,
 Vermits te deser tijt uw knechten iemant sloegen,
 Of dat hier eenigh mensch is in het landt verkort,
 Of dat'er eenigh bloet uyt moet-wil is verstort.

Ick weet, ghy sult den Heer hier over namaels prijzen,
 En met een vrolick hert hem danck en eer bewijzen.
 Ick weet, dat ghy met ernst, door lust en heyl vervult,
 Mijns, uw geringe macht, oock dan gedencken sult'. —
 Met dat Abigil sweegh, gingh David overleggen,
 Wat op haer soet gespreck tot antwoord is te seggen:
 "Lof Gode (seyt de Vorst) die in der hooghten sweeft,
 En u te deser stont tot mij gesonden heeft.
 Gesegent zy het woort door uwen mont gesproken,
 Dat juist te rechter uur mijn opset heeft gebroken;
 Gesegent zijt ghy selfs, die heden hebt belet
 Dat ick, door menschen bloet, my niet en heb besmet.
 Daer is geen twijffel aen, waert ghy niet aen-gekomen,
 Soo had ik uwen man het leven af-genomen,
 Ick hadde door het swaert gedoot, op eenen dagh,
 Al wat in uw gesin een man gelijcken magh.
 Maer siet, om uwent wil, om uwe wijse reden,
 Soo wil ick deseu hoop te rugge laten treden.
 Ick wil noch boven dien ontfangen uw geschenck,
 Vermits ick over u geen onheyl meer en denck.
 Ghy, keert dan wederom, en hebt geruste sinnen.
 Ghy kondt oock sonder swaert een leger overwinnen.
 Siet, wat een soete tong en haer beleeft geklagh,
 Siet, wat een wijse vrou oock op een heir vermagh".
 Als David dus besloot, een deel van sijne gasten,
 Die nu als metter hant in Nabals have tasten,
 En zijn in haren geest ten besten niet gesint,
 Vermits de jonge vrou hy hem genade vint.
 Gewis, soo haren raet maer hadde mogen gelden,
 Daer hadde bloet gevloeyt op al de naeste velden,
 Daer was maer stofs te veel (soo wert het stuck gevat)
 Te geven tot een buyt, wat Nabel oyt besat.
 En hadden sy geweest beleyders deser saken,

Sy wonden onder een aldus haer deelingh maken:
 Dat voor hen Nabals goet, en dat de jonge vrou,
 Tot lust en tijt-verdrijf, aen David wesen sou.
 De Vorst noch even-wel geboot de rappe benden,
 Te keeren van den tocht en naer het heir te wenden.
 Hier deylt hy aen het volck al wat Abigil gaf,
 Doch nam'er (haer ter eer) voor hem een weynigh af.
 Daer schickt sich al het heir ontrent de dichte boomen,
 En in het groen gewas, en aen de koele stroomen;
 De tafel is het velt, en stoelen 't jeughdigh gras,
 En niet een mensch en scheyt voordat het avont was.
 Abigil, onder dies in haer bedrijf gekomen,
 Die vint het gansch gesin met blijtschap in-genomen,
 Bevint door al het huys gelijk een Konings feest,
 Een yder is verheught; maer Nabal aldermeest.
 Die hadde sonder maet en boven menigh gedroncken,
 Soo dat sijn grillig breyn ten vollen is beschoncken:
 Ey siet wat desen man en menigh mensch gebeurt,
 Hy swom in enckel vreught, wanneer hem dient getreurt.
 Abigil sagh het aen al wat de gasten deden,
 En hoese gaen te werck, en in de bouten sneden;
 En hoe het maeghden-rot een harders deuntjen songh,
 En in het groene sat of aen der heyden sprong;
 En hoe dat Nabal woelt, en yder dede drincken,
 En stracks al wederom een vollen becker schincken.
 Maer sy, terwijl hy brast, en seyt hem niet een woort,
 Wat David had bestaen, en hoe hy was gestoort.
 Doch als hem naderhant en aen sijn rauwe knapen,
 De brocken zijn verteert, de dampen uytgeslapan,
 Soo tijt het wijf te werck en seyt, met heussen mont,
 Dat hem geweten dient, en haer te seggen stont:
 "Het is genoegh bekend, hoe Davids rappe benden
 Ons vee geen hinder doen, ons kudde niet en schenden,
 Maer datse vreedsaem zijn, en dat'er niet een beeft
 Voor diefte, voor geweld, of ander hinder vreest.
 Noch weet ghy, waerde vriend; hoe David al te voren
 Is uyt des Heeren naem als hooghste macht gekoren;
 En dat hy metter tijt, nae menigh ongeval,
 Eens Rechter in het landt, ja Koning wesen sal.
 En ghy noch even-wel, wanneer sijn boden quamen,
 En met een heus gelaet tot ons haer toevlucht namen,
 Hebt sijn manhaftigh volck gansch qualick af-gerecht, 1)
 En David uyt-gemaectt gelijk een boosen knecht.
 Hoe! was 't niet best geweest (nadien uw dienaers saten,
 En met een vollen mont van onse kudden aten)
 Te senden eenigh deel aen een soo trouwen vrient,
 Die al het gansche landt en ons ten goede dient?
 't Is ja een nutte kunst, voor die by menschen leven,
 Te schencken als het dient en wegh te konnen geven:
 Want die te rechter tijt sijn hant ontslytten kan,
 Dat is een wel-gewilt, een wijs en geestigh man.
 Ghy weet'et even selfs, dat uwe rauwe zeden
 By niemant van het volck en konnen zijn geleden;
 En dat uw grilligh hoofd in vollen brant ontsteect,
 Soo haest als eenigh mensch u niet te pas en spreeckt.
 Ick hebbe menighmael, oock met gestorte tranen,
 U tot een soeter aert bevljicht aen te manen;
 Maer wat ick oyt begon, ghy houdt uw wrangen aert,
 En blijft juist even soo, als ghy te voren waert.
 Is 't niet een oude les, dat heus en wel te spreken
 Kan twist en ongemack, en quade slagen breken;
 En dat in tegendeel een fel en vinnigh woort,
 Oock sachte lieden selfs en stille sinnen stoort?
 Ick heb het metter daet en op gewisse gronden,
 Ick heb het even selfs ten vollen ondervonden;
 Ick heb het bey gelijk gesien op eenen dagh:
 En wat een vinnigh woort en soete tael vermagh.

1) af-gerecht; afscheid gegeven.

Mijn hert dat schrickt'er af, wanneer ick gae bedencken,
 Hoe dat het leger quam om al het huys te krencken,
 Om ons en gansch het dorp te brengen in den noot,
 En u voor alle dingh te geven aen de doot;
 't En ware Godes hant, tot ons behout genegen,
 Het quaet had af-gekeert door onverdienden zegen;
 Gewis het gansch gesin, dat lage nu vermoort,
 En ghy in stof gedrukt en in uw bloet gesmoort.
 Want als ghy vinnig spraect tot Davids trouwe knechten,
 En dat sy haren Heer des gingen onder-rechten:
 Doen wert sijn geest verruckt, soo dat de goede Vorst
 Na wraeck, en ons bederf, met al de sinnen dorst.
 Hy liet van stonden aen den fellen horen blasen,
 En deed' het gansche rot van spijt en wrevel rasen,
 En daer quam flucks het heir met rasse schreden aen,
 Met opset ons gesin, en u voor al, te slaen.
 Ick, hier van onderrecht, ben, na mijn kranck vermogen,
 Tot David af-gereyst en tegen hem getogen,
 En God heeft mijn gesmeek gegeven dese kracht,
 Dat hy is van den spijt tot beter sijn gebracht.
 Wel, geeft den Heere danck en vry met volle leden,
 Dat u des levensdraet niet af en is gesneden;
 En, wat ick bidden magh, betracht een beter aert,
 En wort een wijser man, als ghy te voren waert.
 Men leert nyt ongeval, uyt druck en harde slagen,
 Hoe dat men leven moet en sich behoort te dragen.
 Doet hier dan voordeel meé: want die nyt droefheyt leert,
 Die vint sijn ongeluck in blijtschap omgekeert',
 Als Nabal 't stuck door-sagh gelijk het was gelegen,
 Soo is een kouden schrick hem op het hert gezegen,
 't Schijnt dat het levens-vocht hem in de borst vervriest,
 Soo dat hy neder zijght, en alle kracht verliest.
 Siet daer een mensch, vervremt van alle goede zeden:
 Hy danckt de vrouwe niet voor haer besette reden,
 Noch voor haer wijs beleyt, noch voor haer kloeke daet,
 Soo dat haer soet bedrijf als roock daer henen gaet;
 En, dat het slimste was, geen stem en wert verheven,
 Om voor des Heeren gunst een danckbaer hert te geven.
 Noch min stelt Nabal vast, dat hy na desen tijt
 Sal toomen sijn gemoet en hoeden voor den spijt;
 Dat hy sal wijser zijn, en sachter leeren spreken,
 Dat hy sal beter doen, en weeren sijn gebreken.
 Dit had hem wel betaemt; maer neen, o leyder, 1) neen!
 Sijn hert is als een block, sijn geest een harden steen.
 En eer de tiende son quam aen den Hemel schijnen,
 Soo sagh men als een roock sijn bange ziel verdwijnen:
 God sloegh hem dat hy stierf. Siet hier, o vrienden, siet!
 Dit heeft de werelt in, de vreughde baert verdriet.
 Stracks ging'et door het landt, dat Nabal was gestorven,
 En dat de jonge vrou haer vryheyt had verworven;
 Dit riep de snelle Faem, als met een vollen mont,
 En Kenas hoord'et eerst, daer hy op schilt-wacht stont.
 Hy was een hups gesel en hadde, lange dagen,
 Met David ongemack en enckel leet gedragen;
 Hy stont doen op den wegh een weynig uit het heir,
 Hy lett' op sijn beroep, en past op sijn geweir.
 Hy wandelt aen den bergh en gingh een deuntjen singen,
 Ten eynde dat de slaep hem niet en sou bespringen.
 Al is het landt in roer, hy voed' een stillen geest;
 Het blijckt uyt sijn gesangh, dat hy den Heere vreest:

GESANG VOOR EEN KRIJGHSMAN OP
 SCHILDWACHT STAENDE.

Voys: *Jamais une si belle Dame, etc.*

O ghy, die noyt gewoon te slapen,
 Noch echter stage rust geniet,

1) leyder: uitroep van teleurstelling.

Weest, Heer, een Harder uwer Schapen,
 En op uw knechten neder siet.
 Eylaes! ons waken
 En kan niet maken,
 Ten zy ghy ons uw gunste biedt.

Wilt u tot onsen Leger wenden,
 Waer dat hy sich ter neder stelt;
 En houdt de wacht voor onse benden,
 Wanneer wy trecken in het velt.
 Ey laet ons wallen
 Niet overvallen,
 Noch door verraet, noch door geweld.

Ghy kent des weerelts groote wercken,
 Als Schepsels van uw eygen hant.
 Ghy kont oock in der haest bemercken
 De gronden van het gansche landt.
 Laet uwe stralen
 Maer neder dalen,
 En, Heer, wy zijn in goeden stant.

Ons swaert en kan ons niet beschermen,
 Daer in bestont noyt onse kracht.
 Ghy wilt maer onser, Heer, erbermen,
 En houdt voor ons gestage wacht;
 Soo kan noyt quellen,
 Noyt ons ontstellen.
 Al wat'er hindert in der nacht.

Laet noyt den slaep mijn oogh bekruppen,
 Terwijl ick hier dus eensaem sta;
 En laet noyt vyandt komen sluypen,
 Dat hy my in het duyster sla;
 Laet my de sinnen
 Niet overwinnen,
 Dat ick verkeerde wegen ga.

Maer 't wyl ick hier ben om te wachten,
 En dat ick vlijt noch moeyte spaer,
 Bestiert, ô Heere! mijn gedachten,
 Dat ick mijn eygen ziel bewaer.
 Sendt uwen segen
 Op mijne wegen,
 En hoedt mijn geest voor hels gevaer.

Terwijl de krijgsman songh, begon de son te rijsen,
 Om al wat duyster is de menschen aen te wijsen;
 En siet, een harders knecht, die na sijn kudde gingh,
 Die sprack de lansert aen, en seyt hem alle dingh;
 En seyt hem boven-al, hoe Nabal is getreden
 Den wegh van alle vlees, en, van de doot bestreden,
 Den lesten adem gaf; en dat sijn jonge vrou
 Is, sonder eenigh kint, gelaten in den rou.
 Juyst op dien eygen dagh was David op-geresen,
 Om vroegh op sijn bejagh en in het velt te wesen:
 Hy stont alreê begort met sijn manhaftigh swaert,
 En sagh voor hem getoomt een fris en moedigh paert.
 Maer siet, in desen stant is Kenas aen-gekomen,
 En scheen aen sijn gelaet met blijtschap in-genomen;
 Hy buygt hem voor den helt, hy biedt hem goeden dagh,
 En stort hem in de borst, dat op sijn herte lagh:
 "Geluck, ô machtigh Vorst! uw leet is nu gewroken,
 Uw schaemte wegh gedaen, ons smaetheit afgebroken;
 Siet, Nabal is gereyst na 't onder-aertsche dal,
 Soo dat hy nimmermeer ons weder hoonen sal.
 Het was hem aengedient wat ghy had voor-genomen,
 En daer uyt is een schrick hem vaerdigh over-komen;
 Een schrick vol diepen angst, soo dat hy neder viel,

En is te deser stont een lichaem sonder ziel."
 Soo haest de Vorst het woort quam in sijn oore zijgen,
 Soo voelt hy sijnen geest tot in den Hemel stijgen:
 "Lof, zeyd' hy, zy den Heer, die mijnen wegh bewaert,
 En even wrake doet aen Nabals harden aert."
 Dien eygen oogenblick voelt hy sijn jonge sinnen,
 Door seker diep gepeys, in stilheyt overwinnen.
 Hy sagh Abigail en haren rooden mont,
 Als of de jonge vrou hem voor het ooge stont;
 Hy dacht aen haer gelaet, aen haer bevalligh spreken,
 En hoe haer soeten mont sijn gramschap wist te breken,
 En hoe sy rechten kon, door heus en wijs beleyt,
 Al wat door onverstant by Nabal is geseyt.
 Hy weent in dit gepeys sijn gansche ziel bewegen,
 En al sijn innigh mergh, dat wort tot haer gegenen.
 En, waerom langh verhael? Hy maeckt een kort beslyt,
 En stiert dien eygen dagh een deel gesanten uyt;
 Die gaen tot Maon op, die gaen Abigil groeten,
 En met een blijde tael haer droeven staet versoeten;
 En Sem, aen wien de Vorst den last had op-geleyt,
 Die boogh hem voor de vrou, en heeft'er dit geseyt:
 "Uw wijsheit, schoone bloem, heeft onsen Prins bewogen,
 Dat hy sijn hoogen geest tot uwaerts heeft gebogen,
 Soo dat sijn innigh hert u waere liefde draeght;
 Dies naeckt u groot geluck, indien het u behaeght.
 Wy hebben vollen last u dit te komen seggen;
 Ghy, wilt het deftigh stuck na reden overleggen:
 Een Prins die biet u aen sijn onverbroken trou,
 Indien het u bevalt, ghy wert sijn echte vrou.
 Hy, die uw gunst versoeckt, is tot de kroon geboren,
 Is tot een Vorst gesalft en tot het Rijk gekoren;
 Soo ghy hem gunnen wilt uw trouw en rechter-hant,
 Ghy zijt van heden aen Princesse van het lant.
 Denckt waer ghy voortijts waert, en waer ghy staet te komen,
 Indien maer dese kans door u wert waer-genomen.
 Weet, dat u dit geval tot hooger staet verheft,
 Soo verr' Jerusalem uw Maon overtreft.
 Ghy, die te voren staet te midden in de schapen,
 Sult woonen in het hof en by een Koning slapen,
 Sult harderinne zijn van Jacobs hoogen stam,
 En van des Heeren volck, het zaet van Abraham.
 U sal geen nortse kop, geen wint-geck meer ontstellen,
 U sal geen grilligh hooft de teere sinnen quellen;
 Een wijs, een deftigh Vorst, een spiegel van de deught
 Die sal een trooster zijn, een leyder uwer jeught.
 Bedenckt, hoe veelder zijn, oock van de grootste vrouwen,
 Die wenschen van den Heer, aldus te mogen trouwen,
 Maer soo een hoogh geluck en is voor yder niet.
 Ghy, daarom, neemt'et aen, dat u de Koning biet."
 Abigil, op het woort, die liet haer neder zijgen,
 En scheen een diep gepeys op dit versoeck te krijgen:
 Sy weet wie David is, al lijdt hy tegenspoet,
 En stelt het voor gewis wat hem geworden moet.
 Sy weet dat alle daegh geen goede stonden komen,
 En dat een schoone kans dient waer te zijn genomen.
 Sy weet noch boven al, dat God is metten man,
 En datse met den Vorst niet qualick wesen kan.
 Sy spreeckt dan in haer selfs: God geve sijnen zegen,
 Ick vinde mijn gemoet tot desen Helt genegen;
 Ick sie hoe dit geluck my van den Hemel daelt,
 En dat op dese kans niet langh en dient gedraelt.
 Het is des Heeren werck, dat soo een machtigh Koning
 Sijn oog heeft laten gaen op mijn geringe woning,
 Dat David over my sijn edel herte streckt;
 Wel aen, ick neem den gangh daer my den Hemel treckt
 Sy keert haer tot het rot 1) van David uyt-gesonden,
 Sy spreeckt de mannen aen daer sy te samen stonden:

1) rot: bende.

“Ick ben, manhaftigh volck, voor uwen Vorst bereyt,
 Waer dat hy trecken sal, of waer hy my geleyt:
 Ick wil op sijn bevel, op sijne diensten passen,
 En aen sijn knechten selfs haer moede voeten wassen;
 Ick wil hem eygen zijn in vreught en swaren rou,

En, met een woort geseyt, ick ben sijn echte vrou.”
 Terstont, na dit gespreck, de Bruyt gaet haer bereyden,
 En kiest vijf maeghden uyt, en doet haer soo geleyden.
 Sy tijt 1) tot David in, soo vaerdigh alsse kan,
 En hy onthaelt de vrou gelijck een echte man.

1) tijt: tijgt, trekt.

T S A M E N - S P R A K E,

OP 'T HOUWELICK VAN

D A V I D E N A B I G A I L.

1. *Of een man wel doet, een wijf te trouwen die wijser als hy is; en of een vrou wel doet, een man te nemen minder in verstant als sy is?*
2. *Of een vrouwe de schuldige goet-willigheyt aen een droncken man verbonden is te betalen?*
3. *Of een vrouwe iet magh verschencken sonder weten van den man?*
4. *Of een vrouwe qualick van haer man magh spreken, en wanneer?*
5. *Wat van een weduwe te trouwen uw gevoelen is?*
6. *Wat'er beter is, een quaet of een goet mans na-gelaten weduwe ten wijve te nemen?*
7. *Of het goet is door tusschen-gestelde persoonen een houwelick te wege te brengen?*
8. *Van houwelicken van State, en bruyts in harnas te beslapen.*
9. *Of een gehoude vrouwe iemant magh beloven te trouwen als haer man sal gestorven zijn, en of, sulcx geschiet zijnde en de man gestorven wesende, sij uit kracht van soodanigen beloften gehouden is de trouwe te voltrecken?*
10. *Of een man sijn wijf by testamente aen een ander magh bysetten.*

PHIL. Neemt my ten goede, waerde Sophronisee, dat ick u geen tijt en geve, na 't lesen van dese geschiedenisse, iet te seggen. Want ick oordeelde, dat ghy, hier op uw bedencken openende, dadelick sout spreken op de gelegentheyt van 't houwelick van David en Abigail, daer van wy de Historie hebben gelesen; daer ick wel eerst een woort wilde hooren over het houwelick van Nabal en Abigail, en dat op dese twee vragen, te weten: eerstelick, of Nabal wel dede een wijf te nemen sneger en wijser dan hy selver was: en ten tweede, of Abigail wel dede, een man te trouwen minder in verstant als sy, dewijle sy hem voor haer hoofd en voegt hadde te kennen, gelijck alle vrouwen sulcx toestaet te doen?

SOPH. Hier soude veel op te seggen vallen ter eender en ter anderer zyde, waerde Philogame; maer om daer op niet lange te staen, als buyten onse historie wesende, soo is het kennelijck, dat in alle manieren Nabal in desen gansch wel heeft gedaen voor hem en de sijne. Want ten ware sake geweest dat sijne Abigail van meerder bescheydentheyt ware geweest als hy selfs, soo hadde hy en sijn geheel huys gewisselick in den gront uytgeroet en bedorven geweest, gelijck ons de jegenwoordige geschiedenisse klaerlick uytwijst. En wat het geheel beleyt van dit hou-

welick aengaet, my dunckt, dat het selve een gestalte heeft gehad na de regels, die eenige geleerden, en onder anderen oock Erasmus, gaerne in de houwelicken sagen in-gevoert.

PHIL. Wat ghy door de regels verstaet, waerde Sophronisee, en weet ick eigentlijck niet. Maer wat my aengaet, soo meyne ick, dat dat houwelick strijdigh is gewest met de gemeene gronden, in gelijcke saken altijd gepresen en voor de beste geoordeelt. Want schoon de meeste gelijckheyt van gelegentheyt en genegentheyt tusschen de gehoude persoonen de beste houwelicken wert geoordeelt te maken, soo sie iek hier een seer groote ongelijckheyt tusschen dese twee. Want aen de eene zijde sie ick Abigail verstandigh, bescheyden, vriendelick, en geseggelick, oock aen d'ander zijde Nabal dwaes en onredelijck, daer-en boven norts en dwaes. En of soo grooten ongelijckheyt tusschen de gehoude een goet houwelick kan maken, dunckt my gansch bedenkelick te wesen.

SOPH. Erasmus en eenige andere voortreffelijcke mannen zijn van gevoelen, dat die houwelicken, in dewelcke de gebreken van den eenen door een beter gestalte van den anderen konnen geholpen, ofte immers versacht worden, te prijzen zijn, en daerom meynen de selve, dat soo wanneer een man te open van hant ofte te quistigh is, dat hem eene vrouwe dient die wat vast-houdende en schaers is. Als de man te haestigh en oplopende is, dat hem dan een vrouwe behoort toe-gevoeght te worden, die sacht, koel, en langhmoedigh is. Als de man uyt-huysigh ende woelende is, dat hem een wijf dient die stil en geset is. Als de man wat te dom, van weynig begrijps, of te slap gezouten is, dat hem in dien gevalle een gauwe, snege, dappere en deftige vrouwe van node is; oordeelende voorts in 't gemeyn, dat een huysgesin niet wel en is sonder soo bequame vermenginge.

PHIL. Maer soudet niet beter vrede in huys geven, indien man en vrouwe eens gesint en van eenen aert waren, na den ouden regel?

SOPH. Wat den uytterlicken vrede en de ruste van 't huys aengaet, die geloove ick, dat door gelijckheyt beter gehouden kan worden; maer wat den oirboir van 't huysgesin en den welstant van 't gemeene raekt, meyne ick, dat het gevoelen van Erasmus beter is. En op dat de vrede van de huys-houinge niet gestoort en werde door dusdanige ongelijckheyt van aert, soo isser groote bescheydentheyt van noode, op dat ieder sijn partuur magh doen begrijpen, wat best is voor de huys-houinge.

PHIL. 't Is soo ghy seght, waerde Sophronisee. Want ick hebbe wel ervaren en wijse lieden hooren seggen, dat een ander

te doen gevoelen als ghy gevoelt, een van de meeste kunsten ter weerelt is. Dies soo merke ick, dat my aen alle kanten in dese gelegentheyten voorkomende dingen, die naerder te bedencken zijn, en onder de selve stel ick oock dese uwe aenmerkinge, die ick tot een andere gelegentheyten daer nu wil laten blijven. Maer nadien wy nu in Nabals huys-houding zijn getreden, soo komt my jegenwoordigh hier noch te voren een vrage, die my door de dronkenschap Nabals ter eere, en door de wijsheyt van Abigail ter anderer zijden in den sin wert gebracht. Ick sie dat Nabal na sijn gehouden maeltijt gansch van den dronck is overwonnen geweest, en soo in sijne kamer en by sijn wijf is gekomen; hier op vrage ick, of een echte vrouwe, des gevert zijnde, aen haren beschoncken man de gemeenschap van haer lichaem magh weygeren, tot op een ander tijt?

SOPH. Tot antwoordde segh ick, dat soodanigen versoek met behendigheyt af te keuren gansch prijsseelick is; en dat een echte vrouwe in die gelegentheyten niet alleenlick en vermogh, maer oock behoort weygerigh te wesen van gemeenschap van bedde:

PHIL. Hoe dat, en moet niet de wille van het wijf den wille des mans onderworpen zijn?

SOPH. Ja in trouwen. Maer hoe sal de vrouwe haren wille den man onderwerpen, ten tijde de man selfs geen wille, ja geen redelick vernuft en heeft?

Een droncken man die is van huys,
Dus vrouwtjen, hout uw leden kuys.

Hier by gevoeght, dat het kennelick is, wat vrucht dat'er voortkomt uyt het geselschap van een droncken man, daer de natuer-onderzoekers, met goede redenen, vry wat veel van seggen, hier nu te lang om te verhalen: en, om hier van te scheyden, ick houde dit vers een goede lesse te wesen voor een man in soodanigen ongestalte:

En raect geen jonge vrou, wanneerje zijt beschoncken;
Ghy zijt dan niet bequaem, als om te leggen roncken.
Wat kan het anders zijn als schuym van lichten aert,
Dat Bacchus heeft geteelt, en Venus heeft gebaert?

PHIL. Maer het is tijt te komen tot dese onse jegenwoordige geschiedenis, daer op ick vry wat te vragen hebbe, en ghy al vry wat te doen sult vinden, om my te vermoegen. Voor eerst hoor ick, dat ghy Abigail seer gepresen, en als tot den Hemel verheven hebt, om verscheyde redenen, daer toe bygebracht; maer ick beelde my in, veel dingen in desen handel te sien, die (mijns oordeels) vry al wat op-spraecke en tegen-spraecke onderworpen zijn. Voor eerst soo sie ick, dat Abigail bestaet haers mans goederen, sonder sijn weten, wegh te schencken, en daer passe ick op een goet Duyts spreekwoord: Es seind boese Hinnen die ausz legen; 't zijn quade Hennen die haer eyeren buyten huys gaen leggen. En dit dunckt my te meer hier te passe te komen, vermits schenckagien, komende van een vrouwen-hant, van allen tijt als verdacht zijn gehouden geweest.

Geen vrouw en kan aen iemant schencken,
Of wis sy moet haer eere krencken.

Ten tweeden merck ick, dat Abigail qualick spreekt van haren Nabal, ten aenhooren van David en sijne mannen, en gedencke daer by dit Frans spreek-woord: Quand une femme blasme son mari, elle demande la dance de son voisin.

Als 't wijf spreekt qualick van de man,
Gevoelt 'er niet ten besten van.

En noch is my te binnen gekomen, in 't lesen van dese geschiedenis, dat het onbetamelick was, datse soo haest vaerdigh was om ja te seggen, en David sijn versoek toe te staen, als hij haer ten houwelicken dede versoeken, sonderlinge gelet, dat sulcx geschiede gansch onlangs na haers mans overlijden. Oock kan ick noch al meer seggen tot haren laste; maer wil het voor ditmael hier by laten, verwachtende hoe ghy al dat nu geseyt is voor haer goet sult maken.

SOPH. Ick bekenne, goede Philogame, gelijk al het gene, dat ghy hier tot nadeel van onse Abigail hebt voort-gebracht, vry wat bedenckens heeft; dat aen de ander zijde al het selve, tot

hare verschooninge, wel is wegh te nemen, als men insicht wil nemen op de omstandigheden van de gehele sake. Want wat aengaet, dat ghy voor eerst meynt by haer qualick gedaen te zijn, de goederen hares mans buyten sijn weten wegh te geven: daer tegen koomt in aenmerkinge, dat de wijse Abigail hier in niet erger en heeft gedaen, als een koopmans dienaer, schipper, of diergelijcke doct, die ten tijde van een groot tempeest over boort werpt een deel van sijns meesters beste koopmanschappen, om de rest te mogen behouden. Wat het tweede belanght, en dat sy haren man misprijst, hem een dwaes noemende, dient gelet, dat, gelijk somtijts iemant kan gepresen werden tot sijn bederf, dat van gelijken iemant somtijts gelaect kan werden tot sijn behoud. De vos (seggen de fabulen) prees eens den haes, ten bywesen van den leeuw, vermits sijn lockere bouten en malsche lendenen, en mispreest ten selven tijde sijn wijf, datse mager en tay was. Wie van beyde meynt ghy wilde hy behouden of bederven? De sake spreekt selfs. Dat Abigail haer man een dwaes liet, en streckt tot geen anderen eynde, als om hem te behouden en op dat David geen hant aen hem en soude leggen, als desselfs gram-schap onwaardigh wesende, hebbende liever haren man voor een dwaes te doen achten, en alsoo uyt het gevaer te trekken, als hem voor een wijs man te laten dooden. Soo hadde oock David, ontrent dien eygen tijt, liever voor een nar aengesien te worden in 't Hof van Achis, Koning tot Gath, als voor een wijs man in 't selve Hof om den hals te raken, (I Sam. 21. 13). Beroerende het derde, van dat ghy meynt datse te vaerdigh is geweest de aanbiedinge van David aen te nemen; daer tegen is te letten, dat men in oude tijden de vryagien soo grooten swier niet gewoon en was te geven als wel hedendaeghs, blijkende uyt de houwelicken van Isaïc en Rebecca, Moyses en Siphora, Obed en Ruth, Tobias en Sara, die al sonder groot beslaghe zijn toe gegaen. Het welck, ten aensien van Weduwen en groote Prinssen, insonderheyt plaetse heeft gehad en noch heeft. Maer of dit is geschiet korts of lange na het overlijden van haren man, en kan niet sekerlijck uyt den Text werden beslooten, en is te denken, dat David haer eerst heeft laten uyt-treuren, en dat hy haer daer naer ten Wyve heeft versocht, gelijk by hem ten aensien van Berseba is gehandelt.

PHIL. Wel, laet ons dan van Abigail ons afscheyt nemen, en het ooge eens werpen op David. Voor eerst dunckt my bedenckelick geweest te zijn voor David, een Weduwe voor sijn partuur te verkiesen, en dat van een soo seltsamen hooft als Nabal is geweest, wiens gebreken sijn Weduwe lichtelick aen David ten houwelick soude hebben mogen brengen, gelijk by de oude geloof is, Weduwen niet alleenlick haer eygen, maer oock haer voor-leden mans feylen ten tweeden houwelick veel plachten in te brengen. Ick sie oock, dat de Israëlitien van de houwelicken van Weduwen ten besten niet en hebben gevoelt. Van haer Priester wert geseyt, dat hy geen Weduwe, noch verstootene, noch geschofferde, noch hoere, maer een maeght sijns volcks ten wijve moet nemen (Levit. 21. 14. Ezech. 44. 22). Oock lese ick, dat de Israëlitien, eenige steden ofte landen innemende, veel zijn gewoon geweest. alle vrouwen, die by mannen gelegen hadden, om hals te helpen, en de maeghden alleen voor haer te behouden. Het welck selfs mede by hun is gepleeght ten aensien van haer eygen volck, als te sien is uyt het verdolgen van de stadt Jabes in Gilead (Recht. 21. 12). Soo is dan de vrage, of David, alrede zijnde een gesalft Koning over Israël, wel dede een Weduwe, en sonderlinge van den roeckeloosen Nabal, ten wijve te nemen?

SOPH. Ghy opent hier een deure tot een wijt-loopigh gesprek, dat vry ondersoekens waerdigh is. Maer voor eerst, wat het trouwen van een Weduwe belanght, ick bevinde, dat veel geleerde daer van soo af-keerigh niet en zijn, als sommige nae-keurige Jongelingen, die meer op wellust, als op den wel-stant van de Huyshoudinge het ooghe zijn gewoon te slaen. Ick hebbe in seekeren Brief van onsen Erasmus, geschreven aen een Pensionaris van Haerlem, gelesen, dat Thomas Morus, die groote Cancelier van Engelandt, gewoon was te seggen, dat, schoon hy hondert Vrouwen voor hem te trouwen hadde, hy niet een Jonge Dochter, maer al Weduwen soude verkiesen, soo wel hadde die soete Man sich by de Weduwen bevonden. Hy oordeelde van de Vrouwen, als van de paerden, en meynde, dat het beter is, een beset en getemt, welgemaect Huys-wijf tot hem te nemen, als een dertel, onervaren, en weeligh Meysjen in huys te brengen.

PHIL. De spreek-woorden (van de welke ghy al vry wat veel pleeght te houden) die en zijn nochtans soo gunstigh niet voor de Weduwen: ick sie dat men dit meest al voor vast stelt:

Een huys dat is gemaect, een vrouwe noch te maecken,
Dat acht men overal voor wonder nutte saecken.

Een schoen, die al-reede na eens anders voet haer bochten genomen heeft, moet niet allcen haer eersten standt veranderen maer oock een anderen aen-nemen, het welck beyde niet sonder moeyten en geschiet. In 't korte geseyt, ick en geloove niet, dat ghy het met den Cancelier van Engelandt hier houden sout, waerde Sophronisce.

SOPH. Maer dat nu daer latende, soo seght my doch, wat van beyden beter zy, of dat iemant sich ten Wijve neme een Weduwe van een goet en sachtsinningh man, ofte wel van een harden en rauwen quast, gelijk Nabal beschreven wert?

PHIL. Voor my, ick houde dat de keuse van die beyde licht te doen is, en soude wel vast durven stellen, dat een Weduwe by een soet en bescheyden man een tijt langh geweest zijnde, en by gevolge desselvs reckelicken en gevoegelicken aert haer selfs toegeeygent hebbende, ontwijffelick een eerlick man nutter sal wesen in de by-woninge, als een Vrouw-mensch dat, by eenen herseloosen kop hebbende geleeft, vermoedelick voor een goet deel van desselvs norssche rancken sal erfgenaem gebleven zijn, gelijk het qualick anders kan geschieden, of iemant, die by den krepelen woont, moet leeren hincken.

SOPH. Maer, soete Philogame, soude men aen d'ander zyde niet wel glimpelick kunnen seggen, dat iemant, een Weduwe ten wijve nemende van een straf en norts man, en die haer te voren qualick en hardelick heeft bejegend, veel meer dancks sal begaen, en haer veel stercker aen hem sal kunnen verbinden, soo wanneer hy deselve heusselick, en met soete bescheydenheit sal handelen, dan of hy eene hadde getrouwt, die al te voren als op rooskens heeft getreden on een gedurigh soet onthael by een beleeft man ten vollen heeft genoten? Voor my ick soude wel exempelen kunnen aenwijzen, daer de uytkomst heeft geleert 't gene ick nu hebbe geseyt waer te zijn.

PHIL. Ick bidde u, waerde man, en laet ons voor ditmael niet dieper gaen in de ondersoekinghe van dese gelegentheit. Want ick ben gesint, dit voor een Tafel-reden eerstdaeghs op te werpen onder een goet Geselschap, daer ick weet, dat reden voor en tegen niet en sullen onderbreken, en dan wil ick eens naerder met u handelen. Nu bid ick u, my een woort te willen seggen op de gelegentheden van de Houwelicken, die niet door de eygen persoonen diese aengaen, maer door een derde persoon werden gedreven en gesloten, en wat uw gevoelen derhalven mach wesen.

SOPH. Om kort te spreken, Philogame, geen bode beter als de man selfs. In de eerste insettinge des Houwelicks schiep God niet alleen de Vrouwe, maer brachtse en steldese voor Adam (Genes. 11. 23.) ten eynde hy sien mochte met wien hem te verscillen stont. My dunckt, dat een vrouwe ofte oock een man aen te nemen door boden, door gesanten, en diergelijcke tusschen gestelde persoonen, sonder malkanderen gezien en beademt te hebben, een gansch bekommerlick stuck wercks is, en velderley ongemacken onderworpen. Want neemt, dat iemant last heeft gegeven om uyt sijnen naem een houwelick te gaen versoecken en oock te sluyten, en dat hy daer na berouw krijght, en schrijft sijn last op, als het houwelick al gesloten is, wat dunckt u, zal het Houwelick bestaen? Ofte in gevalle hy aen een Jonge Deerne geschreven heeft, dat hy haer sijn trouwe aenbiedt en dat sy sulcx aenneemt, met kennisse selfs van getuygen; maer eer sy sulcx hem kan laten weten, schrijft haer, dat hy van sin verandert is. Siet, wat een ongelegentheit!

PHIL. Even-wel soo vinden wy niet alleenlick sulck by de oude veel geschiet te zijn, gelijk ten aensien van Isaïc en Rebecca (Gen. 24) een merckelick exempel wert gevonden, maer hedensdaeghs onder de Grooten noch geschiet. Gelijk men weet, dat de selve op andere lieden oogen en op het gesicht van een con-trefeytsel alleen, veeltijts haer houwelick zijn gewoon aen te gaen:

Ick heb hier uyt het hof veel Prinssen afgesonden,
Die hier benevens my in vollen luyster stonden;
Op dat mijn hoogh versoeck door hen mocht zijn gedaen:
Ick wensch een deffigh stuck, God laet het wel vergaen!

SOPH. Aengaende het exempel van Isaïc en Rebecca, in al dat werck siet men als Godes cygen hant en beleyt, behalven het na-bloetverwantschap, en vermoede kennisse tusschen de selve

twee persoonen; sulcx dat daer uyt geen regel te trecken is. Maer wat belanght Prinssen, Koningen, en diergelijcke uyt-muntende personagiën, dewijle de selve als aen haer Rijken gebonden zijn en dat der selver afwesen gansch kommerlick is voor haren Stast, zoo en kunnen der selver Houwelicken niet wel anders beleyt werden, als door tusschen-gaende personen, en onderlinge af-beeldinge, ter wederzijden toe-gesonden. En ten moet niet vreemt geacht werden, dat soodanige Houwelicken in 't afwesen van den Bruydegom werden gesloten, dewijle de Bruyd, oock in 't afwesen van den Bruydegom, by andere, doch uyt desselvs naem, dickmael wert beslapen.

PHIL. Wel! hoe dat?

SOPH. Door eenigh treffelick Af-gesant, sonderlinge daer toe gelast van wegen sijn Meester.

PHIL. Ick en wil niet gelooven, dat eenigh Prins oyt Ambassadeur tot sulcx soude willen gelasten, ten ware de selve van gevoelen mochte wesen, als die van Laedemoniën eertijts werden geseyt geweest te zijn, alleen, soo men meent, sorge dragende om deffige Borgers den Staet voor te brengen, en mitsdien wel mogende lijden, dat hare vrouwen by eenige treffelicke personagiën bevrucht wierden; gelijk oock Alcibiades eens Konings Gemalinne, ten tijde hy balling was by die van Lacedemoniën, ten eynde als voren, toe werde gestaen, gelijk Plutarchus in sijn leven verhaelt.

SOPH. Het gene ick segge, getuygen ons verscheide historien; maer daer komen by seekere sonderlinge omstandigheden, die de sake buyten verdachttheyt van onbetamelickheit stellen, dewijle het gehruyck van die van Lacedemoniën by ons in gebruyck is geaen.

PHIL. En hoe doch, waerde Sophronisce?

SOPH. De Bruyt, na gehouden maeltijt, danseryen, tournoyen, mommeryen en diergelijcke, wert in 't gesichte van de aensienlickste van 't Rijk in haer Kamer gebracht, ontkleed en in 't bedde geleydt, waer by dan wert gehaelt den Afgesant in 't volle Harnas, die in soodanigen gestalte in den naem van sijn Koning mede te bedde wort geholpen en by de bruyt geleyt, een been tot de knye toe onder, en sijn ander buyten het deksel zynde. In deser voegen is Maria van Valois, als sij aen Maximiliaen, Aerts-hertogh van Oostenrijk, trouwde, beslapen geweest by Lodewijck van Beijeren, als Pontus Heuterus en andere verkalen. Gelijk oock Polydorus Virgilius in sijn Engelsche Historie gelijcke exempelen verhaelt, daer uijt blycken magh, hoe de Grooten door anderen persoonen haer Bruyts plachten te doen beslapen.

PHIL. Dit kan ick nu voor de waerheit op-nemen, waerde Sophronisce. Want soo doende en lijden de saken geen last, daer ick te voren bedencken op hadde. Maer waerom soo veel fatsoens 1), dewijle men doch niet en verstaet te laten geschieden, dat men nochtans schijnt te willen doen?

SOPH. Het geschiet daerom, lieve Philogame, op dat de handelinghe des te bondiger en vaster zy, en daer niet alleen den koop, maer oock een leveringe mochte verstaen werden geschiet te zijn. En 't schijnt dat men hier het oogh heeft geslagen op sekere wet in de Roomsche Rechten mede-brengeende, dat'er geoorloft is door een gemachtigde een Vrouwe te trouwen, behoudens dat de selve wert overgenomen in desselvs huys, en dit overnemen schijnt na-gekomen te werden door 't gemaecte byslapen, voren geroert.

PHIL. Maer is dit al hecht werck en wort de trouwe, soo doende, gehouden als of die met waerachtige gemeenschap van bedde bevestigt, en dien-volgende een houwelick in sijn volle leden gemaect ware? My dunckt verstaen te hebben, dat het somwijlen noch al wat gehapert heeft.

SOPH. 't Gedenckt my gelesen te hebben, dat Maximiliaen, Aertshertogh van Oostenrijk, willende ten wijve nemen een jonge Princesse, Anna genaemt, zijnde een Dochter van den Hertogh van Bretangiën, deselve hadde doen beslapen door sijnen Afgesant, zijnde daer toe sonderlingh gelast, en dat na der Prinssen wijse en in der manieren als voren is verhaelt. Sulcx dat de voorschreven Gesant oock het eene been onder het deksel nevens de Princesse hadde gestreckt en voorts gedaen volgens sijn volle macht; maer desen al niet tegenstaande, soo heeft Carel de achtste, Koning van Vrankrijk, de voorsz. Princesse (die in voegen als voren getrouwt en beslapen was) sich selven toegeeygent en

1) fatsoens; omslag.

niet als voor beuselingen geacht alle de gemaekte fanfaren, heeft mede de selve vry met een vaster en naerder gemeenschap van bedde de sijne gemaekt, gelijk Polydorus in zijn ses-entwintigste boeck en oock meer andere getuygen.

PHIL. Dat komt'er van, lieve man. Saecken die metter daet selfs moeten voltrocken worden, en zijn niet vast te maecten met hoofsche viese-vasen en soodanige kromme sprongen, als voren is verhaelt. 't Is dan best (als ghy wel hebt geseyt), dat de man selve zijn saken doet, en dat hy 't op geen waen en laet aen-komen in dusdanige gelegentheyten. Maer dewijle by u jegenwoordelick eenige sonderlinge manieren van doen, ontrent der Prinssen Houwelicken, zijn aangemerckt, soo komt my by die gelegentheyten in den sin, dat soodanige groote personagien dickwils houwelicken aengaen tot bevestinge van eenige verbonden onderlinge gemaekt, ofte om eenige oude verschillen alsoo te heelen. Soo socht sich Pompejus met Cato en Cæsar met Pompejus te versellen. Augustus nam op dien voet ten wijve Claudia, voordochter van Antonius Gemalinne, eerse schier houbair was. Wat dunckt u van soodanige houwelicken?

SOPH. Dit zijn mede houwelicken van State, daer wy te voren wat van seyden, dat is: ten goede van 't gemeene beste ingevoert, maer dickwils niet met het meeste vernoeogen van de Princessen, die, in soodanigen geval, werden besteed niet naer haer eygen wel-genoegen, maer na de saken van 't Rijk, ofte immers de driften van haer ouders schijnen te vereyschen. Siet oock hier de ongemacken van de Grooten in de weerelt. Prinssen en Koningen-Dochters vinden dickwils maer een of twee in een geheel gedeelte van de weerelt, met dewelcke sy, na de grootheid van haer huys, vermogen te versellen en dan werden sy aen de selve dickmael daer heuen gegeven, sonder malkanderen eens te voren gesien te hebben en mitsdien sonder genegentheyten, of liefde. Oock soo worden de selve dickmael besteed aen iemand van een vreemde gestalte van lichaem ofte verstand, en dit al uyt redenen van State, (als geseyt wert) daer de Dochters van gemeene ofte middelbare lieden in dit geheele werck niet anders en doen als met een vrye verkiesinge, na met malkanderen een tijt langh te hebben omgegaen en eyndelick na gesette liefde en genegentheyten. En hoc sulcx soeter en aengename is als het andere, kan yder lichtelick by sich bedencken.

PHIL. Maer my valt hier in (by de gelegentheyten, dat David soo vaerdigh sich vertoonde in 't versoeck van Abigail) dat hy, al van den tijt al dat sy hem quam ontmoeten, en door haer wijs en deftigh gespreck zijn onpset ontriet en belettende, vry al wat wel-gevallens in haer moet gehad hebben, en dat van doen aen de liefde haren gront heeft geleyt, die na de doot van Nabal haer opentlick heeft vertoont. En dit gepeys doet my indachtigh worden een seecker geval, dat ick onlangs ontrent dese stadt weet geschiet te zijn, daer op ick wel een woort met u soude willen verwisselen, als het u behaeghe.

SOPH. Wat is dat voor een geval, daer van ghy gewaeght?

PHIL. 't Is noch maer weynige maenden geleden, dat een gehouwt vroumensch hadde een schriftelicke Trou-belofte gegeven aen sekeren jongelingh, met toe-segginge hare belofte te sullen voltrecken, soo haest als haer man soude mogen komen te sterven. De man eenigen tijt daer na overlijdende, soo quam de Jongelingh met het voorsz. geschrefte en verzocht, volgens den inhoud van het selve, de voldoeninge van de voorsz. trouw-belofte. De Weduwe (soo het schijnt) het oogh en genegentheyten alreede tot een ander gekeert hebbende, toonde haer weygerigh sulcx na te komen, en behielp haer tegens de voorsz. hare schriftelijke belofte met al de middelen die sy, en al die van haren raet waren, konden bedencken, drijvende boven al, dat een getroude vrouwe soodanigen belofte niet en vermochte te doen, en dat de selve mitsdien gehouden moeste werden voor krachteloos en van onwaerde. De sake en is noch niet gewesen (dat ick weet) dies wilde ick wel uw bedencken hierop in 't korte verstaen.

SOPH. Om rond te spreken en sonder om-wegen hier in te gaen, lieve Philogame, ick houde soodanigen trouw-belofte onbetamelick en tegen alle goede zeden te wesen, en ick oordeele, dat soo wanneer een getrouwt vroumensch soo verre is komende, datse belooft aen iemand anders te sullen trouwen als haer man sal komen te sterven, sy sulcx niet en doet, of sy en heeft alreede binnen haer gevoelt een stillen wensch van des selfs doot, en als ick in dit verschil als Rechter hadde te wijzen, soo en wilde ick niet alleenlick soodanigen trouw-belofte krachteloos en van onwaerde verklaren; maer woude oock de gene die de selve

onderling gemaekt hadden, beyde de man en vrouws-persoon, niet sonder harde bestraffinge naer huys laten keeren. En in gevalle ick een wijf hadde, die ick bevond sulcx ondernomen te hebben, gewiselick ick en soude van de selve niet ten beste gevoelen. De begeerten van Echte lieden behooren in malkanderen stille te staen en daer vernoeogen te vinden, sonder het oogh ofte genegentheyten vorder te laten gaen. Als men mosselen eet, soo hout men goet te wesen: een in den mont, een in de hant, en een in 't ooge te hebben; met echte mans en vrouwen en dient'et soo niet te gaen. Prinssen en gehoude lieden en willen van haer na-volgers in 't gemeen niet hooren spreken. Die rijsende Sonnen flickeren aen de selve al te seer in 't ooge, sonder quetsinge van de selve, niet geleden werden.

PHIL. En 't is dan (naer ick hoor) aen gehoude Vrouwen niet te raden, soo voort-varende te wesen in hare Trou-belofte. Maer ick hebbe nochtans wel gehoord, en oock met goede uyt-komste gesien, dat een vrouw aen haren man, en een man aen zijn vrouwe (oock in haer leven) een toekomende partuur heeft aangewesen, ja by uysterste wille heeft toe-geschickt, en het is by een yder, voor goet gekeurt geweest.

SOPH. Maer dat is een geheel andere gelegentheyten, als de gene daer wy nu van spreken. Want daer verkiest de stervende man of vrouwe een partuur voor zijn over-blijvende wederhelpt, uyt soodanigen bedencken, dat de persoon, by hem aangewesen en niet by de overblijvenden verkoren, voor zijn achtergelaten man ofte vrouwe een bequaem geselschap sal wesen, het welck niet als uyt een goede voorsorge, en soete toe-genegentheyten is herkomende: daer uyt het geval, by u te voren verhaelt, niet als gedachten van quaet en konnen rijzen.

PHIL. Hoe! vermogh dan wel een stervende man zijn wijf by Testamente, ofte andere uysterste wille, aen een ander over te setten en wegh te maken, gelijk ick mede lestmael daer van een exempel hebbe hooren verhalen?

SOPH. Een yder is man en vooght van zijn vrouwe soo langh hy leeft; maer hy stervende, soo is het wijf vry van de Wet des mans, en dienvolgende soo en gaet zijn wille over haer niet langer, dan als hy leeft. Derhalven, al hadde schoon een man by testamente zijn wijf gemaekt aen eenen sijnen vriend, de man den adem uyt den mond gegaen zijnde, soo is de vrouwe vry en trout diense wil.

PHIL. Maer, of het wijf in de uysterste wille van haren man hadde bewillight, soude sy naer zijn doot daer van niet wijcken mogen, soo sulcx haer goet dachte?

SOPH. Als sulcx geschiet ware buyten weten en in het afwesen van den vriend, soo en sie ick niet, waerom de vrouwe verboden soude zijn te trouwen aen iemand die sich aen haer niet en heeft verbonden, maer in zijn vryheyt is gebleven.

PHIL. Maer of het gebeurde, dat een man, krank wesende, zijn vrouwe dede beloven aen soo een vriend, daer jegenwoordigh zijnde en daertoe bewilligende, na zijn doot te trouwen; soude de vrouwe, na zijn overlijden andere sinnen krijgende, ofte een aengename persoon haer voor-komende, van de gedane beloften niet mogen wijcken?

SOPH. In dat geval, Philogame, is de mate vry wat naerder geleyt, als in den vorigen gevalle; en even-wel soo vinde ick daer bedencken in.

PHIL. Laet ons hier doch wat omstandelicker van spreken. Want dit geval is in der daet onlanghs my voor-gekomen, en de weduwe wilde wel weder in haer vryheyt zijn, soo der middel toe ware.

SOPH. Wy moeten dit daer laten tot op een ander tijt. Want ick ben genootsaecht hier nu onse t'samen-sprake te eyndigen, vermits ick om een gewichtige sake, my nu voor-gekomen, van hier moet vertrecken.

PHIL. U te beletten van grooter saken, waerde man en wil ick niet onderstaen; en daerom, besluytende met dancksegginge, sal ick naerder gelegentheyten verwachten, om noch eenmael van dit werck t'samen te spreken. Wy hebben nu niet meer als vijf trouw-gevallen, en daer over onse bemerckingen en t'samen-spraken laten gaen. Maer siet eens hoe veel bedenkelicke en nutte vraeghstucken dat'er alreede in achtginge zijn gekomen.

SOPH. Soud ghy deselve by verhael wel konnen vernieuwen, en alsoo onse memorie derhalven ververschen?

PHIL. My dunckt, dat ja, waerde man. Mijn sinnen hebben daer op in onse t'samen-sprake als geduerighlick gespeelt; en al-hoewel ick mijn memorie door geen kunst en heb geoeffent, gelijk ick weet dat sommige van mijn bekende hebben gedaen,

soo kan ick u reden en rekenschap geven van het gene ick jegenwoordelick van u gehoort hebbe. Voor eerst vinde ick,

BY GELEGENTHEYT VAN ADAMS HOUWELICK,

verhandelt de volgende saken en vragen:

Of het dienstigh is te trouwen?

Of het beter is getrouwt of ongetrouwt te wesen?

Of Kerkelijke personen behooren te trouwen?

Of iemandt God om een goet partuur biddende, en daer na een opset nemende, om het eerste vrou-mensch dat hem tegen komt tot een wijf te kiezen, een goet middel is om wel te mogen trouwen?

Of het wijsheyt is, op schijn van Godsaligheyt, plotselick iemandt te trouwen?

Of iemandt behoort te trouwen, die geen middel en weet om de huyshoudinge voor te staen?

Of alle mans-persoonen in het sweet haers aensichts haer broot moeten eten, en wat sulcx eygentlick seggen wil?

Of het beter is, dat iemandt met ge-erft goet sijn huysgesin onderhoudt, ofte wel door middelen by hem selfs gewonnen?

Of vrouwen, die meer tot de huys-houdinge door haer verstant ofte vlijt in-brenghen als de mans, de heerschappye ofte vooghdye over de selve toe-komt?

Of het beter is te trouwen met of sonder houwelickse voorwaerden?

Of'er in de Schrifture eenigh houwelick kan aangewesen werden, dat onder houwelickse voorwaerden is aen-gegaen?

Of, indien Adam niet en hadde gevallen, onder de menschen voort-teelinge plaetse soude hebben gehadt?

Of de woorden: wast en vermenighvuldicht, by God en de eerstgehouden gesproken, een gebodt in-hebben, dan niet?

Of Adam Eva beslapen heeft noch in den Paradijse wesende?

Weyger-kunst met heusche eerbaerheyt, gebruyckt ontrent het geheym des houwelicks, de vrouwen aen-gepresen.

Ten wat tijde houwelickse by-een-komste best is?

BY JACOBS HOUWELICK MET LEA EN RACHEL:

Of Jacob wel dede, Rachel, een jonger suster, voor hem tot een vrouwe te verkiesen, en dat om haer schoonheyt wille; waer uyt dan voort-komt de vrage, of men een vrouwe eygentlick om haer schoonheyt wille vermogh te verkiesen?

Of Jacob aen Lea in 't stuck van trouwen konde verstaen werden verbonden te wesen, ter sake van gemeenschap van bedde met haer gepleeght?

Wat van Laban te gevoelen, vermits hy Jacob sijn oudste dochter Lea, voor Rachel de jongste, quam toe te steken?

Of Jacob wel dede Lea te behouden, en Rachel noch benevens haer te nemen?

OP 'T HOUWELICK VAN ATNIEL EN ASCHA:

Of men houwelicken magh gronden op gaven des lichaems, als snelheyt, singen, en diergelijke?

Wat eygenlick houwelicken van State genoemt werden, en hoe die aen dienen geegaen?

Wat van Kalebs maniere van doen te gevoelen staet, in 't besteden van sijn dochter?

Hoe groot de macht is van de ouders ontrent het uyt-houwelicken van hare kinderen?

Of Vader en Moeder beyde hier in moeten bewilligen, en wie derhalven meerder macht moet verstaen werden te hebben?

OP DE ONTSCHAKINGE BESTAEN BY DE BENJAMYTEN.

Houwelicken, door middel van ontschaken te wege gebracht, of dienstigh en nut sijn?

Wat tot onschult van het ontschaken van de dochteren tot Seilo door de Benjamyten geseyt kan werden.

Swarigheden ontstaen uyt gedwongen houwelicken, en droeve exempels op die gelegentheyt.

Vreemde fenijn-menginge, en de werkinge van de selve.

Of iemandt, die een jongc Deerne met haren wille vervoert,

moet verstaen werden een ontschaker te wesen, en daer voor magh gestrafft werden?

Of het soo is, dat een jonge Deerne uytter aert dien lief krijght, die eerst haer maeghdom ontset, gelijk sommige voor-geven?

Of een Vrou-mensch willende trouwen met haren ontschaker, sulcx by de Overigheyt behoort te worden toegestaen?

SOPH. Ghy hebt de memorie goet en vers (soo ick mercke) lieve Philogame, en hebt in goede ordre verhaelt al ons vorigh verhandelde.

PHIL. Maer zijnder oock veel meer diergelijke bedenckelickenheden ontrent het houwelick te vinden, als wy alreede aengeroert hebben, waerde Sophronisce?

SOPH. Meer Philogame? — ja, by-na sonder getal.

PHIL. Hoe! is het houwelick soo lange in de weerelt geweest, waerde man, en zijnder noch soo veel saken ontrent die gelegentheyt te vinden, die heden noch in twijffel staen?

SOPH. Ick segge u ja, Philogame, en opdat ghy des een proeve mooght sien, soo let voor eerst op het point by ons aengeroert; wie dat'er behoort te trouwen; en merckt doch dat veelderhande vragen (alle hebbende redenen ter wederzijden) deshalven kunnen werden by-gebracht; en even-wel en wil ick'er maer eenige verhalen, die my nu voor-komen, alle te weten:

Of een oudt man behoort te trouwen?

Of een geleert man behoort te trouwen?

Of een arm man behoort te trouwen?

Of lieden, verscheyden in gesintheyt van den Gods-dienst onderlinge wesende, behooren te trouwen?

Of het beter is dat twee gebreckige, als, bij exempel, twee stomme, blinde, of halve-gecken te samen trouwen; of wel dat een sprekende, siende, en verstandigh persoon trouwe met een stomme, blinde, ofte ongesont mensche.

Noch wijder:

Of een veroude vrijser behoort te trouwen?

Of een man of vrou-persoon, boven vrucht zijnde, behoort te trouwen?

Of stervende menschen, nu den doot op de lippen hebbende, vermogen en behooren te trouwen?

PHIL. Hoe! al dit ontrent dat eenigh point?

SOPH. De menschelicke saken, lieve Philogame, sijn by-naest alle soo gestelt, dat de selve met voor- en tegen-spreken in twijffel sijn te trecken; ja, dit point selfs: of alle dingen in twijffel getogen kunnen werden, kan oock selfs aen werden getwijffelt. Maer even-wel, daer sijn oock ouder eenige vaste en blijckelicke grontstukken, daer men op staen mach, als men plaets wil geven aen menschelicke redenen.

PHIL. Maer zijnder oock soodanige twijffelachtigheden ontrent den ingang van het houwelick, daer ick te voren van gewaeghde?

SOPH. 't Is al het selve, lieve Philogame, en misschien sonder noch al een meerder getal te vinden sijn.

PHIL. Ick bidde, laet ons daer mede al eenige staeltjes van hebben.

SOPH. 't Is nu al een geruymen tijt, dat ick de gedachten daer over niet en hebbe laten gaen, weet-gierige Jongelingh, daerom en hebbe ick de memorie over die saken soo vers niet, als wel voor desen; maer dien onvermindert, soo gedenckt my, dat ick in mijn jonckheyt over dese gelegentheyt in bedencken plagh te nemen dese of diergelijke vraegh-stukken, als te weten:

Of iet lief te hebben, ofte te begeeren, een en deselve sake zy?

Of de liefde voort-koomt uyt eygen verkiesinge, ofte uyt hey-melicke invloeyinge?

Of het verbieden van de geminde te mogen genaken, een belet is van voortgangh van de liefde?

Of de liefde jonge lieden dienstigh of ondienstigh is?

Of het beter is uyt voorgaende onderlinge liefde te trouwen, of door verkiesinge van ouders en vrienden?

Of het beter is lange of korte vryagiën te maken?

Of het beter is een vrijster te nemen, die veel of weynigh vryers heeft gehad?

Of het goet is malkanderen voor het trouwen met trou-belofte te verbinden?

Of men dan niet malkander van trou-beloften magh quijtschelden?

Of men liefde kan setten ter plaetse daer men wil?

Of men sijn liefde kan intrecken en af-leggen als men wil?

Of het af-wesen, van dat men bemint, de liefde vermindert of vermeerdert?

Of het verkrijgen en besitten, van dat men liefst, de liefde uytblust of grooter maeckt?

Of men op enen tijd twee te gelijk kan lieven?

Of het soeter is te lieven, of gelieft te werden?

Of iemand die gelieft wort is gehonden tot weder-liefde?

Of jalousie of yver-sucht een teycken is van were liefde, dan niet?

Of het trouwen beter is voor een man of voor een vrou-mensch?

Of een droeve of een blyde verlietheyt bequamer is?

Of in 't begin van de vryagie eerst de ouders of een vrijster dient aengesproken?

Of het geraden is voor een vrou-mensch een vryer te trouwen, die noyt 't geselschap van een vrouwe te voren gehad heeft?

Of een jongelingh by een jonge deerne bevonden zijnde, en aldaer gedwongen werdende haer trouwe te beloven, des verbonden is, dan niet?

Of tusschen een man en vrou-persoon vrient-schap kan gehouden werden, sonder insicht te hebben op gemeenschap van bedde?

Of men nau-keurigh magh zijn om te ondersoecken, door waer-seggers ofte diergelijcke, wat man of vrouwe men voor sijn echte-deel sal bekomen, en of men meer als een man of vrouwe hebben sal?

Of trou beloften moeten gedaen werden ter weder-zyden, en of een vrijster, belovende te trouwen aen sulcken eenen, daer in verbonden is, schoon sy van haerder zyde geen beloften en doen?

Of het beter is, dat jonge lieden, eerst ten houwelick gekomen zynde, strax op haer selven gaen wonen en selfs huys-houden, dan of het beter is dat gehoude kinderen by haer ouders wooninge blijven houden?

Of men aen iemand, die niet tegenwoordigh en is, magh trouwe beloven, en belovende, of men daer in gehouden is?

Hoe verre dat iemand, het houwelick van een derde belovende, verbonden is?

Of trou beloften, uyt sake van eenige sonderlinge mismaecktheyt, d'een of d'ander van de verloofde over-gekomen, mogen gebroken worden?

Of iemand in het gevoelen zijnde, dat een deerne groote mid-delen heeft ten tijde hy haer ten houwelicke versoeckt, een Vader ofte Vooght, soo het anders wesen mochte, sulcks den vryer gehouden is te openbaren?

Of een deerne, haer misgaen hebbende in haer eere, versocht werdende ten houwelick. een Vader ofte Vooght van sulcx is gehouden den versoecker te waerschouwen?

Of een man, noch bequaemheyt hebbende om kinderen te teelen, magh een vrouwe nemen die boven vrucht is?

Of iemand last gegeven hebbende, om een houwelick voor hem te versoecken en te sluyten in een ander plaetse, indien hy sijn last (daer hy is) quame te weder-roepen; of het houwelick sal voor gesloten gehouden moeten werden, dan niet?

Of een verloofde vrijster iemand trou-belofte dede, om uyt schipbreucke of een ander merckelijk perijckel behouden te werden; wie voor soude gaen, de eerste of de leste?

Of een recht verliet jongelingh testament mach maken?

Of het beter is, een weduenaer of een vryer van gelijcke jaren te trouwen?

Of het betamelick is, dat een vrijster een vryer te gast noodt?

Of een jonge deerne, van vryagie aen-gesproken zijnde, sulcx aen hare ouders terstont dient te openbaren?

Of iemand last hebbende ten houwelicke te versoecken de kamaniere, en kans siende tot de juffer selfs, sulcx soude vermogen te doen?

Of een deerne, met oneerlick aen-raken mishandelt zijnde aen den Rechter haer dient te beklagen?

Of het geraden is te trouwen op een schilderye van de vrijster sonder haer te sien?

Of tweede en voordere houwelicken prijsselick zijn?

Of de ouders even groote macht hebben om een houwelick door te dringen, als hetzelfde te beletten?

Of vader en moeder gelijcke macht hebben in 't toestaen en afslaan van de houwelicken haerder kinderen?

Of iemand, by een jonge deerne sijn troutjen verquackelt hebbende, magh naderhant seggen, sulcx alleen om 't jocks geschiet te zijn, en daer mede magh ontslagen wesen?

Siet daer, Philogame, een deel voor-loopers van mijn vraegh-stucken op dese gelegentheyten.

PHIL. Gewisselick, ick en hadde noyt gedacht, dat in het werck der jonckheyt soo grooten stoffe was om de verstanden te oeffenen; maer ick achte, dat hier mede de schatkamer van uwe

memorie is uyt-geput, of dat, de saken uyt de verwerringe van de vryagie gebracht zijnde, geen ofte weynigh soodanige bedenc-kelicke vraegh-stucken meer te vinden zijn.

SOPH. 't Is al mede een misslagh. soete jongelingh. Want, soo vóór het maken, in het maken, als na het maken van hou-welicken, komen allenthalven dusdanige twijffelachtige bedenckingen voor den dagh; en, als ick mijn memorie wat ververschen mochte, ick souder u een groote menigte uyt konnen brengen, op alle de gevallen by u voorgesteld.

PHIL. Zijnder dan oock eenige na den in-ganck van het houwelick?

SOPH. Ja niet weinige, soete jongelingh, en ontfanght mij dese ter goeder rekeninge. Voor eerst:

Of een vrouwe, merckende dat haer schoonheyt iemand gaende maect, gehouden is die te bederven?

Of een man, belovende aen sijn Vrouw haer misdaet te vergeven, soose haer schult wil bekennen, en daer na overspel bekennende, hy de selve magh verlaten?

Of een vrouwe, die in 't heymelick verkracht is, wel doet sulcx te openbaren?

Of de natiën, die veel wijven trouwen, meer vernoegen hebben uyt veel vrouwen als men hier met eenen doet?

Of een vrouwe verlaten magh worden, die voor haer houwelick haer in haer eere heeft verlopen?

Of een bruyt verlaten magh werden, mits sij bevonden wert sogh in haer borsten te hebben?

Of men magh bedingen, voor het houwelick, dat het wijf sal vooght zijn; en sulcx gedaen zijnde, of, een van beide de gehoude daer van willende af-wijcken, de tweede sulcx magh weygeren?

Of een mans-persoon kan ontschaect werden?

Of men onder conditiën een vrouwe magh trouwen, te weten, indiense een sone krijght, ofte indiense maeght bevonden wert, of diergelijcke?

Of het tot een sekren tijt geoorloft is te trouwen?

Of d'Overheyt haer borgers magh dringen en dwingen om te houwelicken?

Wat het eygentlick te seggen is, dat men Vader en Moeder sal verlaten en den man aen-hangen?

Of een vrouwe haren Vader ofte haren Man moet toe-vallen in eenigh verschil, daer haer man ongelyck in heeft?

Of een vrouwe haren man mach verlof geven, om een ander wijf te gebruycken, indien sy onvruchtbaer is, of diergelijcke?

Of een man of vrouwe in haer t'samen-komst een schoonder sich mogen inbeelden?

Of om oneerlick en dertel hant-gespeel een beloofde verlaten magh werden?

Of een Vasael, het wijf van sijnen leen-heer oneerlick betast of gekust hebbende, van sijn leen kan verstaen werden vervallen te zijn?

Of een vrouwe, hartnekelick weygrende haer in redelickheyt te voegen, verlaten magh werden?

Of een man, moetwilligh sich ontmannende, van de vrouwen magh verlaten werden?

Of een vrouwe magh trouwen met een man, diese weet on-machtigh te zijn totte voortteeling; en sulcx gewetende, ofse naderhant, om de selve redenen, van hem vermogh te scheidt?

Of een vrouwe gehouden is te volgen een man genegen tot lantloopen?

Maer wat raet om de gronden deser saken, immers van de bysonderste der selver, wat naerder te ondersoecken; op dat ick niet alleen de vragen, maer oock de redenen der selver voor en tegen, en eyndelick uw gevoelen over de selve moge verstaen?

SOPH. Een groot getal van de selve soude verhandelt konnen werden, by gelegentheyten van de volgende trou-gevallen: maer het is nu eenmael genoegh voor desen tijt de tongh en sinnen daer op geoeffent te hebben.

PHIL. Dewijl het dan, waerde Sopronisce, u alsoo gelieft, soo wil ick hier een eynde maken. Maer weet, dat ick jegenwoordelick van u scheidt, niet gelijck leeuwen of beeren, ofte ander wilt gedierte, hare banden afgebroken hebbende, naer het wout loopen, om noyt weder te komen; maer even soo als hoenders of duyven, en diergelijcke tam gevogelte uyt sijn kot gaet of vliegh, houdende staegh een opset en voornemen om haest weder te keeren.

SOPH. Ick versta wat ghy seggen wilt, jongelingh; doet soo, en vaert wel.

Al is een sake noch soo goet,
Weet dat j'er maet in houden moet.

PROEF-STEEN VAN DEN TROU-RINGH.

HET

TWEEDE DEEL.

INLEIDINGE.

Het was alreede over den middagh, en de sonne hielt haer noch bedeckt onder een duystere wolck, de welke haer eyntelick ontsloot in een dichten mot-regen, sonder dat'er eenigh hemels-blaeu, door 't scheidende van 't swerck, sich scheen te willen openbaren. Philogamus, dese gestalte des luchts bemerkte hebbende, oordeelde daer uyt, dat hy sijnen vrient Sophroniscus vermoedelick t'huys soude vinden, en mitsdien gelegentheit soude hebben, om met den selven voort te gaen in de t'samen-sprake, op de Trou-gevallen ende Houwelicksche Bedenckingen, voor desen onderlinge gehouden; en daerom uytgaende, quam den selven vinden in seker stil vertreck, daer hy gewoon was in sijn eenigheit de sinnen by wijlen innewaerts te trecken, om sich de uytterlicke dingen te ontrecken. Hy dan, den selven alvorens gegroet hebbende, verklaerde daer te zijn gekomen tot vorderinge ende voltrekkinge (konde het geschieden) van haer-lieder vorige aenmerkinge op de houwelicksche saken.

Den regen juist ontrent den noen
Is om den ganschen dagh te doen,

(seyde Philogamus), sulcx dat ghy, belet zijnde om in uwen tuyn te gaen wandelen, en van gelijcke om de straten te

gebruycken, maer eensaem wesende in dit uw stil vertreck, soo kome ick u aenmanen tot vol-voeringe van begonnen werck, u en my bekend. Is dat alsoo, vrient? seyde Sophroniscus. Voor desen hebt ghy my hier toe versocht by gelegentheit van een schoonen dagh en een vermakelicke plaetse, en nu gebruyckt ghy, in de selve saecke voor een aanradende reden dit regenachtigh weder, en desen verschoven en eensamen hoeck van mijne wooninge, Hoe meenje dit ront te schieten? Genegenheit (antwoorde Philogamus) maect gelegentheit, en een die iet seer begeert, die weet oock alderhande tijden en stonden daer toe te passen en bequaem te maken. Ick bidde u, waerde man, laet ons geen tijt verliesen, dewijl ick gemerkt hebbe, dat de zelve in aengename saecken altijd schaers uyt komt te vallen. Wel aen (sprack Sophroniscus), set u neder, en begint te lesen, als ghy voor desen plaght te doen; ick wil u dat ambt als noch laten. Wy sullen jegenwoordelick van Palestina na Griekenlant overgaen, in den draet van dit werck, soo ick d'ordre van onsen Schrijver wel gevat hebbe. Wel aen, laet ons dat landschap mede eens doorwandelen (seyde Philogamus), om daer na te dalen tot bekende rijcken en tijden. Ick sitte dan neder, neme het boeck in handen, en beginne te lesen, met verwachtinge, wat invallende gedachten u hier door sullen werden verweckt.

EERSTE GESCHIEDENISSE,

BESTAENDE IN HET VERHAEL VAN HET ONGELYCK HOUWELICK

VAN

C R A T E S E N H I P P A R C H I A .

Vernuftigh Griectenlant, wilt heden laten varen
Wat in u is gebeurt in menigh hondert jaren,

Al wat het eerste volck eens selsaem heeft gedacht,
En wat een jonger tijt te voorschijn heeft gebracht.
Wilt, door een langh verhael, hier niet te samen rapen:
Noch hoe, door slim bedrogh, Alcmene wert beslapen;
Noch hoe dat Ceres kint by Pluto was ontschaeckt,
En van den swarten poel Princesse wert gemaect;
Noch wat Pasiphaë voor desen heeft bedreven,
Dat van den ouden tijt niet recht en is beschreven;
Noch hoe dat over langh een gansch verscheyden aert
Te samen is gebracht, en door de trou gepaert.
Laet ons een ander stuck op heden gaen bemercken,
En laet op dit verhael de jonge sinnen werken.

't En is geen wonder meer, al troude Galatée
Een dodden¹⁾ uyt het wout, of monster uyt de zee,
Siet hier een jonge maeght, tot hoogen drift genegen,
Die stelt haer teere voet op ongebaende wegen;
Sy doet een selsaem werck, en met een vreemt beleyt,
Sy schouwt die haer begeert, sy wil die haer ontseyt;
Sy vleyt een bultigh man sy vliet de schoonste menschen,
Sy haet'et altemael, dat jonge lieden wenschen.

Op, op, geswinde pen, beschrijft ons dit geval,
Dat aen ons Hollants volck een wonder schijnen sal:
Hipparchia, gestreelt van al de jonge lieden,
Meer als'er eenigh mensch te voren sagh geschieden,
Is quelligh in den geest en bijster ongesint,
Als haer een jongh gesel met soete woorden mint.
Het is haer meerder lust gedurigh iet te lesen,
En in een stil vertreck alleen te mogen wesen,

Om door een rijp gepeys te toomen haer gemoet,
Wanneer het buyten spoor verkeerde gangen doet.
Sy vint in haer geen lust, gelijk de maeghden plegen,
Sy vint tot naelde-werck haer sinnen niet genegen,
Sy wil geen tijt-verdrijf gelijk de losse jeught,

Sy wil geen mal geraes of ongesouten vreught
Haer geest stijght hooger op, sy geeft hær om te soecken
Al wat'er schuylen magh in ongemeene boecken;
Sy spot met spelde-werck en al het aerdigh doeck,
En laet het vrouwen-tuygh verschoven in een hoeck.
Een schrift dat hooge sweeft, en boven alle vrouwen,
Dat rust op haren schoot en leyt in haren bouwen;
En schoon het duister wort, sy draeght de boecken met,
En leytse nevens haer oock in het sachte bedt.
Al wat de jonckheyt acht, dat is in haer vedwenen:
De beste van het landt die loopen blaeuwe schenen;
Een joncker uyt het hof en sijn uytwendigh kleet,
Dat is haer als een walgh en enckel herten-leet,
Maer des al niet-te-min, de grage jonge lieden
En laten effer niet, haer gunst te komen bieden,
En hoe de Juffer meer de vryers weder-hout,
Hoe meer sy wort gevergh om haest te zijn getrouet.
Meest al haer naeste bloet is besigh haer te raden,
Sich met geen droeve sorgh te willen overladen,
Maer liever bly te zijn, gelijk de jonckheyt plagh,
Terwijl het haer betaemt en oock gebeuren magh.
De moeder is gesint haer spoedigh uyt te geven,
Om in den echten staet haer dagen af te leven;
Sy roept schier even-staegh: "Het is my groote spijt,
Dat ghy soo bijster stil en ongeselligh zijt.
Ghy spaert uw jeught te langh, dies word ick onverduldhich,
Ghy zijt aen onse stam een nieuwe jonckheyt schuldigh,
Ghy moet voor al het Rijk gaen brengen aen den dagh,
Waer door het even staegh in wesen blyven magh.
Ontsluyt den waerden schat in uwen schoot verholen;
Uw Vader even selfs die heeft'et u bevolen.
Kiest uyt de gansche stadt een rustigh edelman,
Die tot soo nutten werck u dienstigh wesen kan.
Om lant-koop wel te doen, en wel te mogen paren
En koomt nau eens 't geluck in seven gansche jaren;
En mits die schoone kans soo wonder selsaem valt,
Soo dient hier vast gegaen, en niet te zijn gemalt."

1) dodden; eigenlijk een onwaardige rietplant. Een sukkel.

Maer wat haer iemandt raet, sy gaet haer oude wegen,
 Tot vryers niet gesint, tot vryen ongenegen,
 En sy en kent voor al geen aengenamer dag,
 Dan alsse boecken leest, en eensaem wesen magh.
 Het viel op desen tijt, haer vader hadde gasten;
 Maer hy en liet met dranck geen vrienden overlasten,
 Een yder eyste wijn soo veel het hem geviel;
 Soo dat meest al het volck de sinnen nuchter hiel.
 De vreughde lijcke-wel en is niet wegh genomen:
 Want na het derde glas begonder praet te komen,
 De wijn heeft yders breyn tot spreken op-geweckt,
 Een yder vogel songh na dat hy was gebeckt:
 Hier gaet Arichidamas, met wonder hooge streken,
 Van sijn doorluchtigh huys en grooten Adel spreken,
 Hy roemt hem af-gedaelt van Cadmus oude stam,
 Die (schoon het Bacchus speet) den draeck het leven nam.
 Maer Hylas pooght het gelt, het lant, en oude renten,
 Als vry van meerder nut, de gasten in te prenten;
 Hier weyt hy wonder breet. Aristo prees de jacht,
 Die hy van grooter vreught voor rechte mannen acht.
 Maer Hedon valt'er in, en looft de schoone vrouwen,
 En wil, tot sijn vermack, maer desen acker bouwen.
 Candaules loegh hem uyt, verhief den koelen wijn
 En noemt sijn hoogste goet, te leven sonder pijn.
 Phryx sweegh een langen tijt, terwijl de gasten aten,
 Maer berst ten lesten uyt, en prijst de groote staten,
 Hy meynt dat staegh te zijn in 's Konings vaste gunst
 Is verr' het hoogste luck, en vry de meeste kunst.
 Doch Calchas, om den twist in dit geval te mijden,
 Gingh halen aen den dagh den loop van oude tijden:
 Hoe dat eens over langh Leander had gevrijt,
 En door de baren drongh met onvermoeyde vlijt;
 Wat Thaïs heeft gedaen in haer ontuchtigh leven,
 En wat oyt Canace voor desen heeft bedreven;
 En meer van desen aert, waer van hem yder prees,
 Tot dat'er op het lest een groote stilte rees.
 Wat lager aen den disch, daer jonge lieden saten,
 En niet als van een bruyt of van het vryen praten,
 Daer gingh een yder aen, nae dat hy is gesint,
 Of nae de reden leyt, af naer hy stoffe vint:
 Acœtes, uytter aert een hater van de Vrouwen,
 Bespot al wat'er scheen genegen om te trouwen;
 Hy noemt het echte bed een jock, een lastigh pack,
 Een stage slaverny, een willigh ongemack;
 Hy swoor, noyt tot een wijf sijn hert te sullen geven,
 Al wou de Wijsheyt selfs met hem in echte leven.
 Dit hielt meest al de jeught al wat te rau geseyt,
 En meynt dat hy te breet in desen handel weyt.
 Maer Arcas wederom, genegen om te paren,
 Hielt trouwen wonder nut voor sijns gelijcke jaren;
 Hy noemt het echte bed de werelts hoogste vreught,
 Een steunsel voor den Staet, een haven voor de jeught;
 Hy riep: Ick wil een wijf, ick salder een belesen,
 Al sou de Sotheyt selfs mijn by-slaep moeten wesen.
 Siet daer een groot verschil, door ongelijcken aert,
 D'een wenst te zijn getrouwt, en d'ander ongepaert.
 Maer onder dit gewoel quam Celon tusschen beyden,
 En hielt'et sonder gront al wat de vryers seyden,
 Hy sprack: In dien ick oyt sal komen tot de trou,
 'k En wil geen slechte duyf, 'k en wil geen wijse vrou.
 Siet dus swetst al het volck en weet bequame reden,
 En wat hem dienen magh, tot sijn gebruyck te smeden;
 D'een doet het in der daet en d'ander in den schijn;
 Dus siet men over al de krachten van den wijn.
 Hier na gingh Crates aen, onaerdigh in de leden,
 Maer geestigh in verstant en deftigh in de reden.
 Eerst sprack hy van het ooft, dat op de tafel stont,
 Maer uyt een diepen geest, en op een vasten gront.
 Doen trad hy vorder uyt, en quam tot hooger saken,

Soo dat hy menighmael den Hemel scheen te raken;
 Hy sprack van waer de vorst, van waer de donderslagh,
 Van waer dat ebb' en vloet met beurten komen magh.
 Hoe dat het met de lucht en aertrijck is gelegen,
 En wat het wonder Al geduerigh doet bewegen;
 En hoe een hooger geest bewoont dit machtigh lijf,
 Die al groot beslagh heeft onder sijn bedrijf;
 En of geheel de mensch, wanneer hy komt te sterven,
 Sal in het graf vergaen en in het stof bederven;
 Of dat sijn innigh deel sal sweven in de lucht,
 En komen even-selvs daer noyt en wert gesucht.
 Hy kooft ten lesten af, en straft de vreemde streken,
 Waer toe van langer hant de menschen zijn geweken;
 Hy strijckt de rancken deur, hy schelt de losse waen,
 Waer meed', in synen tijt, de lieden swanger gaen.
 Hy leert, dat geen bejagh magh nut of voordeel hieten,
 Indien der goede trou geen deel en magh genieten.
 Hy schaft den rijckdom af, vermits de middel-maet
 Al wat ter werelt is in prijs te boven gaet.
 Hy leert, hoe dat de geest ons tochten moet betoemen,
 En dat al 's menschen doen bestaet in losse droomen.
 Hy spreekt van 't lompe vleesch en van de rappe ziel;
 En meer van dese stof, na dat de reden viel.
 Hier in schiep onse maeght een wonder groot behagen,
 En scheen in dit gespreck als buyten haer gedragen;
 Haer dacht, dat zy niet meer by swacke menschen sat,
 Maer in des hemels troon en by de Goden at.
 De maeltijt is gedaen, de gasten gaen vertrecken;
 Maer sy gaet des te meer haer gansche sinnen strecken
 Tot Crates hoogen geest; sy wickt en over-leyt
 Wat Crates heeft gedaan, wat Crates heeft geseyt.
 Sijn stant, sijn wijs gespreck, en sijn manhaftigh wesen,
 Dat is in haer gemoet als in een boeck te lesen;
 Dat is in haer gemaelt en wonder diep geprent,
 En waer de juffer gaet, daer scheen de man ontrent;
 Hy sweeft haer voor het oogh, en leyt haer in de sinnen,
 En sy en kan geen rust op haren geest gewinnen,
 Sy noemt hem menighmael, oock tegen haren danck,
 En dus maelt haer de ziel geheele nachten lanck.
 Doch schoon een soete slaep komt over haer gevallen,
 Noch wortse nimmermeer genegen om te mallen;
 Haer breyn is even dan met reden in-getoomt:
 't Is tucht al watse prijst, en wijsheyt datse droomt.
 Sy, geensins door het oogh, maer door het oir gevangen,
 Gevoelt in haer gemoet een wonder soet verlangen;
 Sy prijst den jongeling en sijnen hoogen geest,
 Sy prijst sijn diep vernuft en schoone reden meest.
 "Wel! wat is dit geseyt (dus gaet de Vrijster spreken)
 Wat voel ick voor een brant in dit gemoet ontsteken?
 Word' ick nu minne-sieck van soo een viesien man.
 Die 't my niet vragen sal en ick niet vragen kan?
 Siet wat een selsaem werck! de beste van den lande,
 Die stellen hare trou aen mijne jeught te pande,
 Die bieden my gestaegh haer trou en rechter-hant,
 En ick en bood hun noyt een eenigh minne-pant.
 Ick worde t'aller tijt gevleyt, gestreelt, gebeden,
 En deftigh aen-gesocht en wonder hart bestreden;
 En des al niet temin ick blijve die ick ben,
 Om dat ick niet een man voor my bequaem en ken.
 Hoe! sal dan nu een mensch van wonder strenge seden,
 Die geen cieraet en lijf ontrent sijn rauwe leden,
 Ontstellen mijn gemoet en roeren mijnen geest,
 Daer voor ick van der jeught ten hoogsten heb gevreest?
 Ach, dat sou voor het volck een vreemden handel wesen,
 En daer in d'ouden tijt noyt van en wert gelesen;
 En om soo viesien gril en ongehoorden brant,
 Sal ick een straet-maer zijn door al het gansche lant.
 Maer neemt, ick vond het goet soo harden aert te minnen,
 Komt, seght eens mijn vernuft, hoe sal ick dit beginnen?"

Ach! Crates is van outs een hater van de vreught,
 Hy kent geen soete min, geen luymen van de jeught;
 Sijn hert is even-staegh als buyten hem gevlogen,
 En boven aertsche draf ten Hemel opgetogen,
 Hy voed een hoogen geest, van alle tochten vry,
 Erkent niet wat de jeught of wat het minnen zy.
 Wil ick hem voor een man, ick sal 't hem moeten vragen,
 En met een groot gevaer mijn eere moeten wagen:
 Ick sal hier moeten doen al wat een vryer plagh,
 En dat noyt teere Maeght met eere plegen magh.
 En soo ick dit bestae, hoe sal de werelt spreken!
 Hoe sal het schamper volck met felle tonger steken!
 Hoe sal de steedsche jeught verfoeyen myne daet,
 Als die gansch buyten spoor en uyt den regel gaet!
 Ey, wat ick bidden magh, bedaert uw losse sinnen,
 En wilt soo vreemden stuck uw leven noyt beginnen.
 Kiest liever, wyl ghy meught, een man, een echten vrient,
 Die soet, die geestigh is en u tot vreughde dient.
 't Is vry een wijt verschil te werden aen-gebeden
 Door iemant van de jeught, verciert met frissche leden,
 Als aen te moeten doen een schaem-root aengesicht,
 En af te moeten gaen van alle maeghde-plicht;
 Als soo een viesen kop, verslingert op de boecken.
 Te streelen met den mont, tot vryen aen te soecken.
 Ach! siet doch, mijn gemoet, dat ghy die klippen mijt;
 Een mensch die leelick is, hoe kan hy zijn gevrijt?"
 Sy wou na dit gesprek haer geest in ruste stellen,
 Maer voelt al wederom haer ziel gedurigh quellen;
 Dat hoogh verheven brein, dat sweeft hem in den kop,
 En, waer de Juffer gaet, het daeyt gelyck een top. 1)
 Sy gaet als wederom hier over liggen malen,
 Soo dat in dit gewoel haer gansche sinnen dwalen:
 "Wel hoe! beschroomde ziel, is dit soo vreemden stuck,
 Dat oock een Juffer vrijt en let op haer geluck?
 Of moet een jonge maeght haer sinnen laten binden,
 Daer niet als tegen-aert en leet en is te vinden?
 Moet ick en mijns gelijck voor eeuwich zijn beschroomt,
 En trouwen naer het valt en nemen, dat'er kooft?
 Neen, neen, na mijn begrijp, dit zijn maer viese grillen,
 Die ons, als voor een wet, de menschen stellen willen.
 Een vrijster heeft de macht, soowel als eenigh man.
 Te nemen haer gerief, daer sy het vinden kan.
 Medea, weggeruckt door Jasons schoone leden,
 Heeft met een soeten mont den Ridder aen-gebeden,
 Den Ridder op-gedaen haer toe-genegen hert,
 Tot dat sijn frissche jeught tot haer genegen wert.
 Heeft Dido niet gevrijt, en met geheele sinnen
 Aeneas aen-geleyt om haer te komen minnen?
 Heeft Sappho boven dien niet Phaon aen-gesocht,
 En, door een soet gevley, tot haren wil gebrocht?
 Hoe! sal ick dan ontsien, dat hondert schoone Maeghden
 Eens stelden in het werck en sonder schromen waeghden?
 Hoe kan het hedendaeghs alleen my qualick staen,
 Dat in den ouden tijt soo dickmael is gedaen?
 Soo ick op lusten sagh, dat waren vuyle saken;
 Maer nu ick wijsheyt soeck, wie kan mijn voorstel laken?
 Ick die een man begeer, niet soo de jonckheyt plagh,
 Magh doen in dit geval, dat yder niet en magh.
 Maer Crates is mismaeckt. Dit hoor ick op hem schieten;
 Hem dien de deught verciert, wie kan dien leelick hieten?
 Maer hy is bijster arm en uytter maten kael;
 Die wijse sinnen heeft besit het altemael.
 Maer hy en heeft geen staet om van te mogen leven;
 Al wat op aerden wast, dat kan hem voedsel geven.
 Maer hy is noyt geset en dwaelt aen alle kant;
 Al waer den Hemel streckt daer is ons Vaderlant.
 Maer wat heeft soo een mensch als enckel leet te wachten?

1) top; tol.

Een wijs en billick hert kan alle dingh versachten.
 Maer hy wort staegh bespot, dat hem tot schande streckt;
 Wie dat den wijsen schimpt noch wort hy niet begeckt.
 Maer ghy zijt bly van aert en hy een rechte suffer;
 Jae hy een deftigh man, en ick een slechte Juffer.
 Maer hy een vuyle slons en ghy een nette Maeght;
 Ghy spraeckt een ander tael, soo ghy hem innigh saeght.
 Waer woont oyt kloeck verstant in soo mismaeckte leden?
 Ick bidde vraeght my niet, maer hoort sijn wijse reden.
 Maer 't is niet dat alleen, want hy is oock gebult;
 Geheel dat groot geswel is met verstant gevult.
 Maer 't is een viesen kop, hy kan geen vrouwen streelen;
 Hy kan my sijn vernuft en deughden mede-deelen.
 Maer hy is staegh alleen in eenigh selsaem dal;
 Wat raest het schamper volck! is God niet over-al?
 Maer hy bast yder toe, geen mensch kan hem behagen;
 Dat is een vaste peyl, dat sy hen qualick dragen.
 Maer hy veracht het gelt, een teycken dat hy raest;
 Wie daer niet op en past, die kooft de Goden naest.
 Maer hy lijt staegh gevaer met veel in 't wout te sweven;
 Al wie geen doot en vreest, die kan eerst rustigh leven.
 Maer hy komt in geen huys, oock op een verre reys;
 Des hemels schoon verwulf, dat noemt hy sijn paleis.
 Maer hy en drinckt geen wijn, wat kan hem oit vermaken?
 Wie drinckt wanneer hem dorst, dien kan oock water smaken.
 Maer hy nut slechte spijs en dickmael niet een beet;
 't Is goet al wat hy nut, die maer uyt honger eet.
 Maer hy en lijt geen kunst of ciersel aen de leden;
 Een wijs en deftigh Man vernoeght hem met de reden.
 Maer dit is enckel leet voor uwen teeren aert;
 't Is my de meeste vreught met hem te zijn gespaert.
 Maer hy waeckt menighmael, oock dickwils gansche nachten;
 Wanneer hy niet en slaept, dan voed hy sijn gedachten.
 Maer soo een selsaem hoeft en dient geen jonge vrou;
 'k En name Crates niet, indien ick mallen wou."
 Daer staet de Vrijster vast, sy roept haers vaders knechten,
 Sy laet in haren Tuyn een hooge ladder rechten,
 Sy gaert in haren schoot het schoonste boom-gewas,
 Dat oit een sinnigh 1) mensch van schoone boomen las:
 Die liete nae de kunst met aardigh kruyt besteken,
 En wrocht'er roosen om met hondert minne-treken.
 Een yder, die het werck maer eens met oordeel sagh,
 Verstont waer heen het wou en wat'er onder lagh;
 Verstont in volle daet, wat dat de groene kruyden,
 En wat het bloem-gewas in desen wou beduyden.
 Men sagh'er sneegh beleyt, men sagh'er vonden in,
 Vry teyckens van verstant, en van een diepe min.
 De schotel boven al, daer in de fruyten lagen,
 Die scheen oock even-selvs haer soeten noot te klagen;
 Men sagh'er menigh hert bezijden op gemaect,
 Met pijlen (soo het scheen) tot in de gront geraeckt.
 Sy geeft het reyn geschenck een van de kamenieren,
 En hiet het by den Man met heusche woorden cieren;
 Doch hoese spreken moet en wat'er dient geseyt,
 Dat wort haer voor-gespelt en in de mont geleyt.
 De dienstmaeght doet haer werck, ten besten datse konde,
 Hoe-wel sy metten geest de saken niet door gronde
 Ten valt haer geensins in, dat aen de soete maeght
 Soo viesen hoeft bevalt, soo strengen aert behaeght.
 Sy kooft dan met het ooft tot Crates in-getreden,
 Sy groet den Jongeling en seyt hem dese reden:
 "Mijn Juffer, waerde man, (ghy kentse soo ick denck),
 Die biet u goeden dagh, en sent u dit geschenck,
 't Zijn fruyten, na de kunst geciert met versche roosen,
 Die wy, tot uwer eer, uyt meer als duysent koozen;
 Vermits ghy gister noen soo wel en bondigh spraeckt,
 Van al dat 's menschen oogh en oock den mont vermaeckt.

1) sinnigh: met goede zintuigen begaafd.

Hipparchia die wenst, soo ghy het wout gehengen,
Eens meerder herten-lust u toe te mogen brengen;
En, om u kond te doen haer toe-genegen hert,
Soo is 't, dat dit geschenck u toe-gesonden wert.”
De man die hoort'et aen, maer hielt sich onbewogen,
Vermits hem even doen de sinnen elders vlogen;
By hem wert, sonder slot, 'k en weet niet wat geseyt,
En hy gaf even-selvs geen drinck-gelt aen de meyt.
Sijn swaer en killigh breyn, dat blijft gelijk vervrosen,
Te midden in de jeught van al de frissche rosen;
Hy laet de fruyten daer en hy en proeftse niet,
Het schijnt, dat hy geen kruyt of schoone vruchten siet.
Dit speet de kamer-maeght, en mits sy konde mercken,
Dat aen de Jongelingh de sinnen elders wercken;
Soo keertse wederom, en seyt de Juffer aen
Wat dat'er is gebeurt, en hoe de saken staen:
“Uw fruyt, begon de Meyt, dat swaer-hoofd toe-gesonden,
En heeft in sijnen geest geen lust met al gevonden:
Want of men desen kluts¹⁾ al moye dingen geeft,
Hy weet van buyten niet of hy van binnen leeft.
Hy is als staegh van huys. Ghy, hebje wat te schencken,
Wilt niet om desen bloet, maer om een ander dencken.
Een gifte (na my dunckt) is sonder gront besteet,
Als hy, dien ghy beschenckt, aen u geen danck en weet.”
De Maeght had uyt-geseyt. De Juffer is verslagen,
Sy geeft haer na den Hof om daer te mogen klagen:
“Ach! seyse, 't is een block en niet een geestigh man,
Aen wien mijn groen geschenck geen lust verwecken kan;
Ach! 't Is een deusigh brein, dat niet en kan bedencken,
Wat dat het seggen wil, als jonge vrijsters schencken.
Ach! had ick dese gunst aen Lycias getoont,
Ick ware metter daet door weder-gunst geloont;
Had ick het aerdig fruyt Eudoxus toe-gesonden,
Ick hadde voor gewis sijn hert aen my gebonden;
Ick weet, hy had vereert aen mijne kamer-maeght
Vry meer als dit geschenck en al het fruyt bedraecht.
Had ick aen Eutrapel het minste dingh geschoncken,
Hy kreegh in sijn gemoet wel duysent minne-voncken;
Sond ick hem maer een blom of maer een versche roos,
Wat is'er dat sijn hert voor mijne gunst verkoos?
Een peer hem toe-geschickt, een appel hem gegeven,
Die sou als van der doot hem brengen in het leven;
Die sou den Edelman verfrayen sijn gemoet,
Gelijck een soeten dan de flauwe kruyden doet.
Voor minnaers is het ooft van alle tijt gepresen,
Cydippe kan voor al my des getuyge wesen.
Een appel heeft wel eer een ongetemde maeght
Tot in den lieven arm van haren vrient gejaeght.
Door ooft en sijn behulp, soo maecte Pluto zijne
Den roof by hem ontvoert, de schoone Proserpine;
En koomt'er aerdigh fruyt van eenigh Herders kint,
Het is van outs een peyl, dat hy van herten mint.
Dit al, gelijk ick weet, heeft Orates wel gelesen.
Hoe kan dan sijn gemoet soo ongevoelick wesen?
Voorwaer hy is te stuer, daer is geen soetheyt in,
Daer is in sijn gemoet geen woon-huys voor de min.
Ghy wilt dan uwen geest tot soeter vryers geven,
Verkiest een Edelman, die beter weet te leven;
Verkiest een soeter aert, die op uw diensten wacht;
't Is dwaesheynt gunst te doen een diese niet en acht.”
Sy heeft na dit gepeys een langen tijt geswegen,
Maer heeft al wederom haer ouden luym gekregen:
“Ey, seytsse, grilligh mensch, hoe gaeje dus te werck?
Ick bidde, segh een reys, wat is uw oogh-gemerck?
Wilt ghy een jongen laf tot uwe gunst verwecken?
Wilt ghy een Venus wicht tot uwe liefde trecken?
Neen, dat is niet gemeent, ghij soeckt een deftigh man,

Die, met een hoogh gemoet, sijn tochten dempen kan.
Wel aen dan, grilligh breyn, en wilt u niet bedriegen,
Het is van outs geseyt: geen arent jaeght'er vliegen;
Geen man soeckt kinderspel; en wieder hooge sweeft,
Weet dat hy geen vermaeck in slechte dingen heeft.
De meyt die quam daer aen, en gingh de man besoecken,
Daer hy gansch besigh sat te midden in de boecken;
Sy stelt hem fruyten voor met roosen overdeekt;
Voorwaer, bedenckt'et wel, het is met hem gegeekt.
Hy was met sijnen geest tot in de lucht gevlogen,
En by de goden selfs ten hoogsten op getogen;
Hy wist u grillen niet, noch hoe het meysjen ralt,
Vermits syn hoogh gemoet soo lage niet en valt.
En siet, vermits de Man veracht soo kleyne dingen,
En niet en is gewieght met slechte beuselingen;
Daerom verflaeut uw geest, en krijgth een dwarssen sin,
En 't is nochtans de gront van uw begonnen min:
Om dat geen ooghen-lust sijn hert en kan bekoren,
Om dat de leckerny by hem is af-gesworen,
Om dat geen schoonheynt selfs sijn reyne sinnen treckt,
Dit is 't dat uw gemoet tot sijne gunst verweckt.
Om dat hy niet en doet gelijk geringe menschen,
Die rijckdom, die vermaeck die sachte dagen wenschen;
Om dat hy over langh sijn tochten overwan,
Siet, daerom wil ick hem, en anders geenen man.
Maer daer is boven dien een mis-slagh hier bedreven:
Ick hebbe desen last een losse Meyt gegeven;
En die heeft (na ick merck) mijn gronden niet verstaen,
En daerom, als het dient, haer bootschap niet gedaen.
Wie sieck is van de min, en soeckt te zijn genesen,
Hy die de pijn voelt, die moet de boode wesen;
Hem is het droevigh leet tot in de ziel geprent,
Dies is hy slecht bedacht, als hy een ander sent.
Ick wil mijn eygen selfs aen Crates gaen vertoonen,
Soo sal dit kloeck verstant mijn gunsten wel beloonen.
Wat doet ons wacker oogh en geestigh wesen niet,
Wanneer het op een man geswinde pijlen schiet!
Maer hoe sal ick, een Maeght, tot Crates nu genaken?
Sal ick in volle daet den vryer moeten maken?
Sal ick met stout gebaer hem vallen in den schoot.
En met een vollen mont hem klagen mynen noot?
Kan dit een Vrijster doen? kan dit mijn tonge spreken?
Gewis mijn eerbaer hert, dat schijnt'er af te breken;
Mijn bange geest verdwijnt, mijn teere ziel verschieft,
En mijn bevreesden aert en heeft de stoutheyt niet.
Maer schoon ick had de kracht mijn voorstel uyt te brengen,
Misschien en sou de Man mijn streelen niet gehengen,
Misschien sal hy terstont, met hert en stuer gelaet,
My stellen buyten troost en buyten alle raet.
Maer hoe! bedruckte ziel, wilt ghy geduerigh hellen,
Om dit onrustig hert met swaren anghst te quellen?
Waerom geen sachter wegh en beter raet bedacht?
Waerom niet wat gemack tot uwen druck gebracht?
'k En hoof in dit geval mijn eere niet te wagen,
Noch met een open mont mijn herten-leet te klagen;
Men kan in dit geval bedeckt en seker gaen,
Mijn eer en dit versoeck, dat kan te samen staen.
Wie geeft het in de borst, die kan, oock sonder spreken,
Aen iemant doen verstaen al wat haer magh ontbreken.
Al swijght een Vrijster stil, een winck, een soeten lagh
Die seyt, oock sonder tael, al wat haer schorten magh.”
Sy gaet, na dit gepeys, in hare kamer treden,
Sy neemt een suyver glas en spiegelt hare leden;
Sy doet haer koffers op, en haelt'er aen den dagh
Al wat tot meerder glans haer leden dienen magh:
Sy trost haer geestigh hair, en ciert aen alle kanten
Haer vlechten met Topaes en rijcke diamanten;
Met paerels haren ha's, dat net en geestigh staet,
Mits sy het aerdigh tuygh in wit te boven gaet.

1) kluts: lompert, onnoozele hals.

Een tabbert, na de kunst geschildert met de naelde,
 Daer in een wacker oogh met groot vernoegen dwaelde,
 Die sweeft haer om het lijf en mits haer rijke stof,
 Vertoont, in bloem-gewas, gelijk een vollen hof.
 Maer schoon sy is geciert met hondert moye dingen,
 Die 't oogh van al het volck als tot haer leden dwingen,
 Sy heeft noch beter glans: want al het schoon cieraet
 En is soo lustigh niet gelijk haer soet gelaet,
 Gelijk haer geestigh hair en roos-gelijcke wanghen,
 Al net en recht bequam om harten in te vangen.
 En dus soo treetse voor en geeft haer in de stadt,
 Doch meest ontrent de plaets daer Crates dickmael sat;
 Daer Crates besigh was sijn sinnen op te scherpen,
 Daer siet men onse maeght het oogh geduerigh werpen;
 Maer ofse somtijts lacht en somtijts deerlick siet,
 De man is onbeweeght, en hy en groetse niet.
 Hier op spreeket haer gemoet: „Het stuck moet verder komen
 Want hy is met den geest te bijster opgenouwe;
 Ick wil hem naerder gaen, en, met een heusen mont,
 Hem seggen dit geheym tot in den diepsten gront.
 Dat is de rechte streeck die my sal konnen baten,
 Waer schaemte schade doet, daer dientse na-gelaten;
 Dit is een nutte spreuck, bevestiget van den tijt:
 Die wijsheyt is het waert, dat haer een maget vrijt.”
 Sy koomt op dit gepeys tot Crates ingetreden;
 Maer siet, een koude schrick die rijst haer in de leden,
 Haer innigh herte klopt, haer gansche lichaam drilt,
 Sy weet niet watse doen of watse laten wilt.
 Sy gingh tot driemael toe om aen de klinck te roeren;
 Maer sy voelt haren geest als uyt de leden voeren,
 Het schijnt dat sy in swijm ter aerden neder-sinckt,
 Of dat de strate selfs haer in het aensicht springht
 Sy keert dan wederom en gaet vast overleggen,
 Of sy dit niet en dient haer moeder aen te seggen.
 Dat vontse voor het lest, na langh bedencken, goet;
 Dies gaetse tot de vrou en opent haer gemoet.
 „Vrou-moeder (seyt de maeght), het is een wijl geleden
 Dat ghy hebt in der ernst gelet op mijn besteden,
 Ghy hebt my duysentmael tot trouwen aengemaet,
 Maer ick en sagh den wegh daer geensins toe gebaent.
 Mijn ongevoelick hert en mijne tuymel-sinnen,
 Die waren even-staegh onlustigh om te minnen,
 'k En wist niet éenen man die my soo wel beviel.
 Dat ick aen sijn beleyt wou gunnen dese ziel.
 Maer siet, hoe alle dingh ter werelt kan verkeeren!
 Ick voele door de min mijn sinnen over-heeren;
 Ick voele. dat mijn hert nu anders is gestelt,
 En dat een selsaem vyer mijn teere sinnen quelt.
 Indien het u belieft my des verlot te geven,
 Ick wil van nu voortaan, ick wensch een ander leven,
 Ick wil oock heden selfs verkiesen eenigh man,
 Die mijn ontstuytmigh hert in ruste stellen kan;
 Die mijn onrijpe jeught ten goede sal bereyden,
 En tot de ware deught mijn driften sal geleyden.
 Ghy, doet in dit geval gelijk een moeder plagh,
 Op dat ick dit begin ten eynde brengen magh.”
 De moeder is verheught van soo gewenste reden,
 En soeckt van stonden aen hier naerder in te treden.
 „ Wel dochter (seyt de vrou), zijt ghy aldus gesint,
 Soo opent even hier, wie van u wert bemint;
 Ick sal, eer dat de son is in de zee geweecken,
 Ick sal noch heden selfs met uwen Vader spreekken,
 Ick weet, geen meerder vreught en sal hem oyt geschien,
 Als u, sijn liefste kint, getrouwt te mogen sien.”
 De maeght gaet weder aen: „Ick hebbe lange dagen
 Mijn sinnen om-gevoert, mijn oogen om-geslagen,
 Op dat ick met bescheyt ten lesten vinden sou,
 Aen wien ick mijn gemoet sou binden in de trou.
 En naer ick menighmael, met alle mijn vermogen,

Het stuck heb overleyt en dickmael overwogen;
 Soo oordeelt mijn gemoet, dat Crates is de man,
 Die my in dit geval alleen vernoegen kan.
 Indien het u behaeght ten echte my te geven,
 Ick ben met hem gesint mijn dagen af te leven;
 En dat in vreught, in pijn, in lust, in ongeval,
 En wat my voor een lot den Hemel gunnen sal.”
 “Hoe, Crates? (seyt de vrou) wel, dat zijn viese grillen,
 Die ick niet kan verstaen waer henen datse willen;
 Hoe, Crates, lieve kint? dat is een selsaem mensch;
 Hy kent geen lief of leet, geen lust of herten wensch.
 Hij heeft ja vleys en bloet te samen uyt-getogen,
 De gronden van den mensch, de werelt uyt-gespogen,
 Hy heeft sijn eygen aert en alle vreught versaect,
 Soo dat ghy boven al daer qualick zijt geraect.
 Soo ghy syn lichaam siet, hy heeft mismaeckte leden,
 En waer men hem ontmoet daer gaet hy eensaem treden,
 Sijn aensicht staet gestreckt en als in stagen rou;
 In 't korte, desen man en dient geen jonge Vrou.
 Ghy, in het tegendeel, zijt prachtigh op-getogen,
 En hebt gestaegh verkeert by luyden van vermogen;
 Ghy zijt van ons geciert en van der jeught gekleet,
 Niet uyt een schaerse beurs, maer uytter maten breed.
 Ghy zijt een schoone maeght, en hondert jonge mannen
 Die hebben t'uwen dienst haer sinnen ingespannen;
 Of soo ghy rijckdom soeckt, de rijckste van de stadt
 Die zijn door uwen glans ten vollen opgevat.
 Soo ghy op Adel siet, de beste van den lande
 Die bieden hare trouw aen uwe gunst te pande.
 Ghy daerom, frissche bloem, gaet, neemt een lustigh man,
 't Zij edel, rijck, of schoon, ghy hebt'er keuse van.
 Maer soo een viesen aert voor u te willen kiesien,
 Dat is met eygen wil sijn lieve jeught verliesien,
 Dat is het malste stuck en wel de vreemste slagh,
 Die ick in dit geval van al mijn leven sagh.
 Hy is een leelick mensch, en ghy van schoone leden,
 Ghy van een soeten aert, en hy van sture zeden.
 Hy wonder rou gekleet, ghy bly in uw gelaet.
 Hy droef in sijn gebaer, ghy bly in uw gelaet.
 Hoe sal dit groot verschil sich oyt te samen voegen?
 Hoe kan dit strijdigh werck oyt herten vergenoegen?
 Gelooff'tet, waerde kint, soo ongelijcken aert
 Kan noyt als met verdriet te zamen zijn gepaert”
 De moeder had geseyt. De dochter gingh beginnen,
 Niet door een schielick hooft, maer wel bedachte sinnen
 „Met oorlof, seyt de maeght, al wat men schoonheit hiet
 En heeft soo goeden naem in mijn gedachten niet:
 En dat ghy leelick noemt en kan ick niet verfoeyen,
 Maer voel in tegendeel mijn liefde dieper groeyen.
 De schoonheyt, na my dunckt, bysonder in de mans,
 En geeft noyt ware lust, en heeft geen rechten glans.
 Ulysses hadde noyt de gaef van schoone leden,
 Noch wan hy menigh hert door sijn besette reden,
 Noch heeft hy Nymphen selfs tot sijne min gebracht;
 Soo dat ick kloeck verstant voor alle dingen acht.
 Al is een lichaem schoon, wat vreughde kan het geven,
 Om daer aen vast te zijn voor al sijn gansche leven?
 't En is maer een gesicht. Wat kan'er meer geschien?
 Al wie het eens bekijckt, die heeft'tet al gesien.
 Of sooder naderhant iet anders is te vinden,
 Soo blijckt'tet, dat de tijt de schoonheyt kan verslinden:
 In voegen dat men noyt, als met een groot verdriet,
 Het af-gaen van de jeught en van de schoonheyt siet.
 't Is anders met de geest: die kan tot alle tijden
 Verfraeyen 1) ons gemoet, en op een nieu verblijden,
 Die weet, tot onse vreught, gestaegh een nieuwen vont,
 Of met een deftigh schrift, of met een soeten mont.

1) verfraeyen: opwekken, blijder stemmen.

En als dat Hemels vyer genaect sijn alderleste;
 Dan koomt de meeste glans, en verr' het alderbeste,
 Het is, in dit geval, de witte swaen gelijk,
 Die singht haer soetste liet ontrent haer droevigh lijk.
 Een geest van hoogh vernuft, die kan, op weynigh uren,
 My storten in de borst, dat my sal eeuwigh duren;
 Daer my het friste lijf, oock van den schoonsten man,
 Noch wijser in verstant, noch beter maken kan.
 Het lijf, hoe schoon het is, en kan my niet vermaken;
 Goet, adel, schoone verw en zijn maer beusel-saken.
 Het lijf is maer een block, een ongesonden romp,
 En, met een woort geseyt, niet als een aerden klomp.
 Indien ghy my een man oyt zijt geneyght te geven,
 Ick ben met desen vrient alleen gesint te leven;
 En daerom, tot beslyt: Vrou-moeder, weest gerust,
 In dat ghy leelick noemt, daer is mijn herten-lust.
 Al wat de goede vrou hier tegen quam te seggen,
 Dat kon de jonge maeght met reden weder-leggen.
 De Vader even-selvs die is hier in ontstelt,
 Als hem, gelijk het lagh, sijn Vrouwe dit vertelt.
 Hy, naer het gansche stuck te hebben overwogen,
 Meynt dat hier Crates selfs wel meest in sou vermogen,
 Hy voeght hem by den man, hy opent sijn verdriet,
 En bidt met grooten ernst, dat hy 'er in versiet:
 Dat hy (die niet en is genegen om te trouwen)
 Het opset van de maeght wil krachtigh weder-houwen,
 Dat hy (die met een woort veel menschen beter maeckt)
 De Vrijster neder set, en hare luymen staeckt.
 Dit wert van stonden aen by Crates aen-genomen,
 Hy seyt dien eygen dagh by haer te willen komen;
 Hy seyt, dat hy den loop van soo een vreemt geval,
 Oock in een oogenblick, in stilte brengen sal.
 In 't huys waer Clito woont, daer was een stille kamer:
 Hier tijt de man te werck, en, met een flucksen hamer,
 Soo maeckt hy daer een gat, soo dat hy konde sien
 Al watter omme gingh, en watter magh geschiën.
 Maer eer hy wederkomt, gaet hy sijn Dochter spreken,
 En pooght met alle macht haer voorstel af te breken;
 Doch sy blijft onbeweeght en set haer even vast,
 Soo dat haer vreemde luym geduerigh hooger wast.
 De man, als uyt-geput, gaet nu sijn beste reden,
 Gaet al sijn gansche kracht op haer gemoet besteden;
 Hy klopt aen haren geest met soo een harden slagh,
 Als oyt een felle tongh aen iemant geven magh:
 "O wat een schendigh stuck! waer sijn uw teere jaren,
 Waer is uw sedigh hert, uw schaemte wegh gevaren?
 Waer is het eerbaer root, der vrouwen hooghste deught?
 Dat ghy uw reynen plicht aldus vergeten meucht!
 Waer rolt uw los verstant? waer dwalen uw gedachten?
 Dat ghy wilt onderstaen een man te gaen verkrachten!
 Een man gansch tegen aert te dringen in de trouw,
 Dat noyt en wort gedaen als van een geyle Vrouw!
 Quelt u een heeten brant, of worden u de leden
 Van krevel 1) aengeritst, of van het vleys bestreden,
 Soo malt, gelijk het dient, en kiest een rustigh man,
 Die met een soet onthael uw jeught vernoegen kan;
 Maer by een viesien Grieck uw lust te willen soecken,
 Die noyt geen lust en vint als in vernufte boecken;
 Dat is het sotste stuck, dat ick mijn leven sagh,
 En dat oyt menschen breyn met reden lijden magh
 Hoe! sal een bultigh vent een schoone maeght vervoeren?
 En, die geen liefde kent, uw sinnen kunnen roeren?
 O, monster van de stadt en van het gansche Rijk!
 Wie sagh'er immermeer, wie kend'er uws gelijk?"
 Juyst op dit eygen woort, soo komt de moeder binnen,
 Die seit: "Verdwaelde ziel, war mooghje doch beginnen?
 Ghy hebt in grooten ernst op my wel eer versocht,

Dat ghy eens met gemaek tot Crates spreken moecht;
 Komt nu, en neemt de proef van sijn verkleumde sinnen,
 En siet, wat uw gesprek op hem sal kunnen winnen.
 Hy is hier binnens huys, in seker stil vertreck,
 Gaet, spreeckt hem, sooje wilt, en opent uw gebreck."
 Als dit de Juffer hoort, al is haer geest verslagen,
 Sy is noch even-wel het stuck gesint te wagen;
 Sy weeght in haer gemoet het onverwacht geval,
 En peyst een korte wijl, hoe sy het maken sal.
 Maer alsse Crates siet, haer gansche leden beven,
 Soo datse geen geluyt voor eerst en konde geven;
 Sy staet gelijk verbaest van soo een deftig man,
 Maer groet hem lijcke-wel ten besten datse kan:
 "In wijsheyt; kloeck vernuft, en lust tot hooge saken
 Daer in, o waerde vrient, bestaet mijn gansch vermaken;
 En schoon ick ben gevleyt van al de frissche jeught,
 'k En vinde geen vermaeck in al die malle vreught:
 Want naer ick even hier u lest eens hoorde spreken,
 Ben ick van sotte min ten vollen af-geweken,
 Ick ben, na dat gesprek, gedurigh ongerust,
 En siet, in u alleen beslyt ick mijnen lust.
 Soo ghy het, waerde man, nae desen wilt gehengen,
 Ick sal al wat ick kan tot uwen dienste brengen,
 Ick sal al wat ick heb u storten in den schoot,
 En blijven u getrou tot aen de bleecke doot.
 Ick heb van u geleert in tucht alleen te spreken,
 En al het los gevley ten vollen af te breken;
 Ick heb van u geleert te lijden met verdrach,
 Al wat het schamper volck op iemant seggen mach;
 Ick heb van u geleert, niet meer te willen achten
 Dat yder een begeert, dat alle menschen wachten,
 Dat oyt een prachtig wijf om hare leden droegh,
 Ick heb van u geleert, dat weinigh is genoegh.
 Ick heb van u geleert in voorspoet niet te wellen,
 En, als het qualick gaet, sijn herte niet te quellen.
 Ick heb van u geleert, dat ons de bleecke doot
 Stelt boven alle sorgh, en buyten alle noot.
 Ick heb van u geleert mijn los gemoet te dwingen,
 Ick heb van u geleert dat God in alle dingen
 Sijn woonplaets heeft geset; dat God is over-al;
 Dat God te sijner tijt de werelt rechten sal;
 Dat, waer Hy is ontrent, geen quaet en is bedreven,
 Geen boosheyt aengerecht door al het gansche leven:
 Want hy vervult het Al. Ick heb van u geleert,
 Hoe druck en tegenspoet ten goede dient gekeert.
 Ick heb van u geleert, dat stil te mogen wesen
 De menschen voordeel is, en driften kan genesen.
 Ick heb van u geleert, dat gullen overvloet
 De leden niet en helpt, maer enckel hinder doet.
 Ick heb van u geleert, en wilder in volherden,
 Ick heb van u geleert een mensch te kunnen werden;
 Ick meyn het metter daet, en niet in loosen schijn,
 En, acht ick uwe leer, soo moet ick uwe zijn."
 Met sy haer reden sluyt, haer gansche wangen bloosen,
 En gloeyen even soo gelijk als versche roosen:
 Daer was een stoel ontrent, waer op sy nederseegh,
 En siet, haer wesen sprack, schoon dat haer tonge sweegh.
 De Man, op dit gesicht, voelt sijn gewrichten drillen,
 Sijn geesten overhoop, onseker, watsse willen:
 Sijn over-strengen aert wort sacht in dit geval,
 En weet niet wat hy doen, of wat hy laten sal.
 Hy staet dan sonder spraeck, ver stelt in sijn gedachten,
 Hy voelt in dit gewoel sijn herte schier verkrachten.
 Ten lesten, wat bedaert, soo leyf hy sijnen staf,
 Sijn af-gesleten mael, en rauwen mantel af.
 Daer stont hy doen ontbloot. Hy toont sijn gansche leden,
 Hy toont sijn kranck gestel van boven tot beneden;
 Hy toont de jonge maeght sijn heymelick gebreck,
 En siet, in desen stant begon hy dit gesprek:

1) *krevel*: krewel, jekke.

“Het komt my selsaem voor, ô schoonste van de maeghden,
Die oyt door soet gelaet aen eenigh man behaeghden,

Het koemt my selsaem voor, ô bloempje van het lant,
Dat ghy, schoon onversocht, my biet uw rechterhant;
Dat ghy (des noyt gevergh) aen my wilt over-geven
Uw frissche maeghde-bloem, uw soet en jeughdigh leven;
Dat ghy my zijt gesint, als uwen bed-genoot,
Te bieden uwen mont, te jonnen uwen schoot.

Wat koemt u in den sin my dit te komen seggen?
Gewis ghy moet het stuck vry naerder overleggen.

Bedaert u soete maeght, en kent, eer datje mint,
En eer ghy door de trou uw vrye sinnen bint.
Ick wil u nu ter tijt, ick moet het u ontdekken,
Dat ick geen man en ben om vrouwen aen te trecken;
Ick ben een slecht gestel, en van geen hooge stam,
En 't huys is sonder glans, daer uyt ick oorsprongh nam.
'k En heb geen koren-lant, geen klaver-rijcke dalen,
Geen heuvels in het wout, daer duysent schapen dwalen;
Ick heb geen boomgewas, geen wijngaert op het velt,
Ick heb geen prachtig huys, en min noch machtigh gelt.

Dees' male, die my dient om boecken in te steken,
En wat my op den wegh noch vorder mach ontbreken,
En desen staf alleen, dat is mijn eenigh goet,

Mijn schat, mijn gansche kraem, die my vernoegen moet.
En wat mijn lichaem raect, 'k en sal u niet bedriegen,
Oock ben ick niet gewoon aen iemant oyt te liegen,
Ick heb my bloot gestelt voor u, beroemde maeght,
Op datje mijn gestel en swacke leden saeght.

Men hout'et voor gewis, dat, als mijn moeder baerde,
Ick haer en al het volck met desen romp vervaerde;
Ick word' als voor een spooch van yder aengesien,
En ick en heb noyt vrou mijn leden willen biën.
Daer is een ronde bult my op den rugh gewassen;

Hoe kan dat nimmermeer uw frissche leden passen?

Hoe sal uw geestig lijf, uw aengename jeught,
In my, onaerdigh mensch, oyt vinden hare vreught?
Hoe sal uw hoogh gemoet sich neder konnen geven?

Hoe sal uw vrolick hert soo streng oyt konnen leven?
Ghy sult, voorwaer, ghy sult, indienje my gelooft,
Vertreuren uwe jeught by soo een selsaem hoofd.

Ick ben meest alle tijt genegen om te dwalen,
Nu in het naeste lant, en dan in verre palen.

En dit is mijn gebruyck: al is mijn lichaem swack,
Noch doe ick even-wel mijn leden geen gemack.
In 't holste van de nacht, als vee en menschen slapen,
Of by haer weder-paer haer soete lusten rapen;

Dan leyt mijn besigh hert, mijn deusigh hoofd en maelt,
Soo dat het even dan in verre landen dwaelt.

Myn huys is sonder glans en sonder gulde vaten;
Ick hebbe dat beslagh al lange na-gelaten.

Een kamer sonder präch, die acht ick voor geluck,
Een paert, al waer het blind, en brack'er niet één stuck.
Een kleet is my genoegh, kan 't maer de leden decken,
En, schoon der iemant laecht, ick laet de werelt gecken.

'k En soeck geen leckerny, geen mont en oogen lust,
Ick noem het goede spijs al wat den honger blust.
Aen tafel, daer het volck sijn hooghmoet plagh te toonen,
Daer nut ick enckel moes, of dickmael rauwe boonen:

Ick slape daer het valt, en ben oock dan alleen,
En, voor een sachte peul, neem ick een harden steen.
Voor wijnen, die het breyn met heeten damp ontsteken,
Soo les ick mijnen dorst met water uyt de beken;

En voor een gulden kop af ander rijcker vat,
Soo schep ick metter hant een schrael en killigh nat.
Ick leve soo ick magh en na de saken vallen,
Vol hoogh en diep gepeys, terwijl de lieden mallen.

Maer hoe een jonge Vrou dient aen te zijn geraeckt,
 Daer heb ick noyt mijn werck voor desen af-gemaect.
 Denckt nu, ghy die soo teer van jongs zijt op-getogen,
 En uyt uws moeders borst maer weeld' en hebt gesogen;
 Denckt, wat ghy maken sout by soo een vieszen man,
 Die aen het echte bed geen vreughde brengen kan.
 Indien ghy zijt geneyght ons regels aen te vaerden,
 En leeren nae de kunst de gronden van der aerden,
 En hoe in ouden tijt de werelt is gebout,
 Soo bleefje soete maeght, al beter ongetrouwt.
 Dan zijn de sinnen vry om hoogh te mogen sweven,
 En nutter tot de kunst als die geselligh leven:
 Want al waer kinders zijn, daer is het nimmer stil,
 En wieder Moeder is en doet niet datse wil.
 Maer wat dat u belanght, ô perel van den Lande,
 Doet ghy met uwe jeught aen Hymen offerande:
 Want als ick u bemerck, en uwen soeten aert,
 Soo dient u geen beroep, als wel te zijn gepaert.
 Ghy moet met eenigh Prins in echte banden leven,
 En aen het Vaderlant van uwe vruchten geuen;
 De loten uwer jeught, uw gul en edel zaet,
 Dat moet hier namaels zijn een steunsel van den Staet.
 Het root van uwen mont, het wit van uwe borsten —
 Een wensch van al de jeught, en hondert jonge vorsten,
 En daer van yder spreeckt door al het gansche Rijk —
 En is niet voor een romp, als ick of mijns gelijk.
 Wy sitten menighmael veel uren op-getogen,
 Het schijnt dat ons de ziel is uyt het lijf gevlogen,
 Maer van het echte bed of vrouwen geen gewagh:
 En wat is edel fruyt voor die het niet en magh?
 Wat is u, schoone blom, aen dit beslaghe gelegen?
 Gaet, kiest een lustigh man. gelijk de vrijsters plegen;
 Gaet, neemt tot uw behulp een soeten bed-genoot,
 Soo magh een aerdigh kint vercierzen uwen schoot.
 Dat sal u beter zijn, als, in geleerde Boecken,
 Den aert van alle dingh te willen ondersoecken.
 Al dat en is geen werck, dat jonge Vrijsters raeckt;
 Het schepsel dient gebruyckt daer toe het is gemaect:
 De Man betaemt de sorgh, de kinders moeten spelen.
 Een vrijster dient gepaert om vrucht te mogen telen.
 Ghy daerom, frissche roos, gaet, neemt een edel-man,
 Die u tot echte lust en vreughde dienen kan.
 Dit loom en bultigh lijf voor u te willen kiezen,
 Dat is uw soete jeught, uw soete vreught verliesen;
 Dat is uw jeughdigh lijf te brengen in den noot,
 Dat is by een geleyt het leven en de dood.
 Daer zijnder in de stadt die hen geluckigh achten,
 Dat sy tot in der nacht op uwe diensten wachten;
 Al geestigh, edel, rijck, en rappe jonge liën.
 Voorwaer het is u best op een van haer te sien.
 Kiest daer wat u bevalt, dat sal u beter voegen:
 Want met een edel paert en magh geen ezel ploegen.
 Niet dan met vaster knoop twee herten t'samen bint,
 Dan als men haren aert in één gestalte vint.”
 De vader hoort'et al wat Crates heeft gesproken,
 (Vermits hy door een spleet, te voren op-gebroken
 Aensagh het selsaem spel); hy dan met sijn gemael
 Koomt onder dit gespreck getreden op de zael.
 Het dacht hem tijt te zijn sijn dochter aen te spreken,
 Om aldit vreemt gepeys haer uytet hooft te steken;
 Hy seyde: “waerde Kint, hoort nu den lesten raet,
 Ghy siet aen alle kant hoe dat uw sake staet:
 Uw moeder raet 'et af, uw vader is 'er tegen,
 En Crates even selfs tot trouwen ongenegen;
 En dan noch boven al, soo meynt de wijse vrient,
 Dat ghy hem niet en voeght, en hy u niet en dient.
 Ghy wilt dan even noch uw losse sinnen stillen;
 En doet dat u betaemt en dat de vrienden willen:
 Wie na geen Vader hoort, en na geen raet en doet,

Die haelt sich op den hals gewissen tegenspoet”
 De maeght in dit gewoel, bedroeft tot in der zielen,
 Gaet, met een bangen geest, voor haren vader knielen;
 Sy geeft een diepen sucht, als in den lesten noot,
 En toont in haer gelaet gelijk een volle doot:
 “Ach vader! 't geen ick eysch, dat moet ick hier verwerven,
 Of laet my nu terstont en hier ter plaetse sterven;
 Of, soo oock dit versoeck my niet gebeuren magh,
 Hout desen even-wel voor mijnen lesten dagh.
 Ick sal veel eer een swaert in desen boesem drucken,
 En mijn bedroefde ziel uyt hare woon-plaets rucken;
 Als dat mijn treurigh hert sal scheyden van den man,
 Die ick niet missen wil, en noyt verlaten kan.”
 Sy keert haer met het woort en laet haer vader blijven,
 En laet haer broeder staen, en laet haer moeder kijven:
 “O peere van het Rijk, ick sweere by de son,
 Ick wou uw dienst-maeght zijn, indien ick maer en kon.
 Ick ben met al mijn hert tot u alleen genegen,
 Maer niet om mijn vermaeck met u te mogen plegen;
 Neen, neen, geloof't et vry, ick heb een ander wit,
 't En is geen geylen brandt, die mijn gemoedt verhit.
 Zijt ghy, naer uw gebruyck, genegen om te waken,
 En echter niet gestelt om vrouwen aen te raken,
 Ey lieve, weest gerust; ick sie maer op den geest,
 En met u wijs te zijn, dat is mijn bruyloft-feest.
 Dat is mijn hoogste lust, ick sal niet anders wenschen;
 Gemeenschap in het bed is voor geringe menschen.
 'k En acht 'et niet een sier al wat men daer geniet,
 't Is al maer water-verw voor een die hooger siet.
 Schoon ghy my niet en raeckt, noch sal ick uwe blijven,
 Laet op mijn graf alleen den naem van Crates schrijven;
 Dat is voor my genoegh. De gront van mijne vreught
 En heeft sich noyt geset op rancken van de jeught.
 Hoogh oordeel, diep verstant, en wel bewrochte sinnen,
 Die konnen maer alleen my krachtigh overwinnen;
 Daer ben ick op verlief, daer ben ick om belust,
 En sonder dat vermaeck, soo blijf ick ongerust.
 Hoe! kan oock niet een vrouw haer sinnen overgeven,
 Om met een deftig man haer dagen af te leven
 In vrientschap, sonder meer? kan niet een billick mensch
 Ontfangen, buyten lust, sijn vollen herten-wensch?
 Voor my, ick segge ja. Gy sult 'et haest beproeven,
 Dat ick tot mijn vermaeck geen man en sal behoeven,
 Geen man en heb gesocht. Noemt my slechts echte vrou,
 En ick en wil van u geen plichten van de trou,
 Geen wel-lust in het bed. Ick sal my konnen geuen
 Om, als een deftigh man, naer uw gebruyck te leven;
 Ick sal mijn hooft-cieraet, geboort met diamant,
 Ick sal mijn rijck gespan gaen leggen uyter hant,
 Ick sal dit edel kleedt niet laten af te keuren,
 Ick acht het Juffer-tygh alleen voor slechte leuren,
 Ick achte niet een dingh als dat de wijsheyt raeckt,
 En dat in ons gemoet de sinnen beter maect.
 Gout, peerels, diamant, en al de rijcke steenen
 En zijn niet in der daet gelijk de lieden meenen;
 't Is maer 'k en weet niet wat, dat om het oogge speelt,
 En dat een ydel hert sich in de sinnen beelt:
 't En is maer rauw gewas, gekomen uyt de rotsen,
 En geensins van den aert om des te mogen trotsen;
 't En is maer oester-quijl, bevrozen in de zee,
 En met een harden storm geslingert aen de reë
 't En raeckt niet aen het hert, het kan geen mensch verblijden,
 't En baet geen stille ziel in druck en bitter lijden;
 Het maect in tegendeel een ongerusten geest:
 Want een die veel besit is alle tijt bevreest.
 't Is vry een meerder lust de sterren aen te schouwen,
 Als ydel poppe-goet en leuren van de vrouwen.
 Voorwaer, het minste licht, dat aen den Hemel staet,
 Is soeter in vermaeck en hooger in cieraet.

Dat magh een menschen oogh oock sonder kost genieten,
 En soo een reyn gesicht en kan hem noyt verdrieten;
 Noyt boven sijns gelijk doen swellen door de pracht,
 Gelijk haer flincker-glans van alle tijden placht.
 Wel vrient, wilt ghy den aert van mijne lusten weten,
 Ick kan oock enkel moes en rauwe boonen eten;
 Ick kan oock dolen gaen, ick kan oock sober zijn,
 En slapen in het wout, en leven sonder wijn.
 Ick sal benevens u een rouwen mantel dragen,
 En wat ghy vorder doet en sal my niet mishagen.
 Ghy sult te geener tijt vernemen mijn geklagh,
 Indien ick maer alleen ontrent u wesen magh.
 Maer wat ick heb geseyt, ghy laet u niet bewegen,
 Ick sie aen uw gelaet, het is u bijster tegen.
 Wel Crates, wilt ghy dan mijn liefde tegen-staen,
 Soo moet dit treurigh hert van droefheydt onder gaen;
 Soo moet mijn woonplaets zijn ontrent de droeve maeghden,
 Die haer benaude ziel uyt haren boesem jaeghden,
 Uyt sake van verdriet en heeten minne-brant,
 Daer niemant soet behulp of hope toe en vant.
 Als Dido niet en mocht haer waerden vrient genieten,
 Soo gingh sy metter daet haer edel bloet vergieten:
 Want eer hy met de vloot verliet het Koninkrijck,
 Soo was de jonge vrou terstont een droevigh lijck.
 En als de Griecsche maeght Leander moeste derven,
 Sy wou geen vreughde meer, maer gaf haer om te sterven.
 En Thisbe, by geval van haren vrient ontbloot,
 Begaf haer door het swaert gewilligh in de doot.
 En waerom sou de mensch op aerden langer leven,
 Als aen sijn droevigh hert geen troost en wert gegeven?
 Voor my, ô waerde man, ick ga den eygen gangh,
 Magh ick niet uwe zijn mijn leven-dagen langh;
 Ick ga den eygen wegh, ick zijge na beneden,
 Ick ga na Charons boot, en dat met rasse schreden;
 'k En vreesse nu voortaan geen droevigh ongeval,
 Ick heb hier by der hant dat my verlossen sal;
 Juyst op dien eygen tijt, sy greep een bloten degen,
 Die onder seker kleet verholen had gelegen,
 Sy voeght haer op de punt. Maer Pytha, gansch onstelt
 Die valt haer om den hals, eer sy het wapen velt.
 Wat sal de vader doen? wat sal de moeder spreekken;
 Hy siet haer tranen aen, die schijnen stage beecken;
 Hy siet haer droef gelaet, en haren bleecken mont,
 Soo dat hy sijn gemoet in duysent prangen vont.
 Hy geeft hem uyt de zael, met droefheydt in-genomen,
 En sijn bedroefde vrou is tot hem aan-gekomen;
 Die toont haer gansch ontstelt, en boven al bevreest,
 Het schijnt, dat sy de maeght siet geven haren geest.
 Sy valt hem om den hals, en met een droevig kermen,
 Soo bidse dat de man sijns dochters wil ontfermen
 Hy, van een sachten aert en even seer ontset,
 Vergunt, na groot beklagh, de moeder haer gebedt.
 Daer gaet 'et selsaem toe, daer laet men Crates halen,
 Die koomt met stil gebaer getreden opter zalen.

De vader seyde niet, hoe na de jongh-man quam,
 Soo dat de droeve vrou het woort ten lesten nam.
 Sy sprack dan Crates aen, met tranen op de wangen:
 "Ach, hoe is dese maeght met uwe min bevangen
 Daer is geen uyt-komst aen, ick sie het metter daet,
 Dat al haer gansche lust in u alleen bestaet.
 Voor desen, waerde man, soo was het ons begeeren,
 Dat ghy de jonge Maeght sout van uw liefde weeren
 En hier is toe gedaen al wat ick oyt bedacht,
 En daer is niet met al by haer te weegh gebracht;
 Dies koom ick wederom met uyt-gestorte tranen,
 Om tot het tegen-deel uw sinnen aen te manen,
 Wel aen dan, lieve vrient, ontfanght de jonge maeght,
 En doet met hare jeught gelijk het u behaeght."
 De man, die stelt hem vreem en wil het stuck ontleggen;
 Maer echter op het lest hy liet hem noch geseggen.
 Cupido quam 'er by en schoot hem in den bult,
 Tot dat sijn koude borst met vlammen is vervult.
 Het wicht, dat had een pijl in Ætan laten smeden,
 Die nut en dienstigh was tot soo verkleumde leden;
 De schicht was bijster langh en wonder fijn gestaelt,
 Soo datse door de borst tot in de lever daelt.
 Daer gaet de bruyloft aen, maer sonder bruylofs-gasten,
 Geen maeghden by de Bruyt die op haer diensten pasten;
 Geen spel of blij gesangh, geen kruyt of roose-krans,
 Geen vryers op de zael, geen vrijsters aen den dans.
 De maeght die wort een vrou door wonder vreemde wegen,
 Haer lust is even-selvs in lusten niet gelegen;
 En des al niet-te-min soo is de vrijster blij,
 En niemant (soo het schijnt) en hout'er feest, als sy.
 Maer sy verlaet terstont al wat haer plagh te gieren,
 En wort tot in de siel verandert van manieren;
 Sy draeght een rou gewaet, al isse wonder teer.
 Sy wilt geen diamant of rijke peerel meer.
 Dat schoon, dat geestigh haer, soe net wel eer gevlochten,
 Dat sonder heeten brant geen vryers sien en mochten,
 Is nu in een gerolt, gedwongen overhoop,
 En 't is nu maer alleen een onbelompen knoop.
 Sy gaet door al het lant, en dat met naeckte voeten,
 Gelijk die haren kost met spitten winnen moeten:
 Haer bed is menighmael het gras en jeughdigh velt,
 Daer sy by wijlen rust, of om te slapen stelt.
 Sy eet maer voor de noot en drinckt uyt klare beken.
 Sy kan in grooten ernst de feylen tegen-spreken;
 Sy straft het noest gewoel en ick en weet niet wat:
 De rancken van het hof, de grillen van de stadt;
 Sy tast oock Prinssen aen, en die sich Heeren noemen,
 Oock die met vollen mont op haer geleertheyt roemen;
 Maer boven al het volck, dat aller dingen leert,
 En tot sijn eygen hert geen sinnen oyt en keert.
 Siet daer de lieve twee, verwondert van de menschen,
 Gaen dolen sonder huys, maer hebben datse wenschen;
 Sy leven buyten sorg en met een bly gemoet,
 Gelukkig sonder staet en machtigh sonder goet.

T'SAMEN-SPRAKE

OP 'T ONGELYCK HOUWELICK

VAN

CRATES EN HIPPARCHIA.

KORT INHOUDEN VAN DE VOLGENDE T'SAMEN-SPRAKE:

- 1 *Of het in 't gemeen waer is, dat yder sijns gelijcke moet trouwen?*
- 2 *Of men een houwelick magh aen-gaen, sonder oogherck te hebben op gemeenschap van bedde?*
- 3 *Of het goet is, een mismaeckt maer een wijs man te trouwen?*
- 4 *Of iemand, hebbende een uytmuntende lichamelick gebreck, dient getrouwt?*
- 5 *Of iemand te trouwen met een uytwendigh of met een inwendigh gelreck beter zij?*
- 6 *Of de gene, die te samen staen te trouwen, malkanderen hare heymelicke gebreken gehouden zijn kennelick te maken?*
- 7 *Of niengehoude niet een voet en dienen te nemen in 't begin van haer houwelick, hoe malkanderen in hare onderlinge swachheden best te verdragen?*
- 8 *Of een jonge Deerne, een kint buyten echte gewonnen hebbende en ten houwelicke versocht werdende, sulcx dient te openbaren?*
- 9 *Of sulcx eerst naer 't vol-trecken van 't houwelick openbaer werdende, het houwelick daerom kan gescheyden werden?*
- 10 *Of een geleert man behoort te trouwen?*
- 11 *Of een jonge Deerne magh vryen, dat is: een man aensoecken om haer te trouwen?*
- 12 *Of lief-hebben en begeeren een en de selve sake zij?*
- 13 *Of een mans-persoon een vrou-mensch kan lief hebben, sonder in-sicht op gemeenschap van bedde?*
- 14 *Verscheide selsame en gedencckwaerdige invallen van jonge Deernen, ontrent 't verkiezen van iemand in 't stuck van liefde.*

PHILOGAMUS. Hier is (na ick sie) groote stoffe voor handen, en daerom is met vlijt te letten, hoe die best ten nutte sal dienen gebracht. Voor my, ick vinde hier eerst een gelegentheyd, regel-recht gaende tegens uwe beste gront-slagen, die ghy over-al soo hoogelick in de gelegentheden van de houwelicken zijt prijsende. Want ick sie aen d' eene zijde een rijke, nette, schoone, jonge, opgepronckte, wel gemaecte, sacht opgevoede, ja weelige Juffrouwe; en aen d'ander zijde een armen, mismaeckten, ouden, slordigen, sloffigen, onguerigen, harden, bultigen, en geheel ingetogen en deunen boeck-man, en boven al een quaet doeckman, en van dese twee wert een houwelick, volgens dese geschiedenis.

Nu bidde ick u my te seggen, hoe kan dese Filosooph geseyt werden na-gekomen te hebben de lesse van sijnen mede-broeder, aldus luydende:

Vrient, woont en trouwt met uws gelijck,
Dat is by-naest een Hemelrijck.

SOPHRONISCUS. Ick ben wel gesint hier van een weynigh met u te spreken. En voor eerst, lieve Philogame, soo weten wy beyde, dat er noyt soo algemeenen regel is, of daer en kan wel cenige uyt-neminghe ofte bepalinge op gevonden werden. Leeren ons niet de Philosophen en oock d'ervarentheyd, dat er vrientschap kan opgerecht en gehouden werden tusschen personen ongelijck van staet en van andere gelegentheden? te weten: soo wanneer de weldaden, van de hoogste zijde komende, met bescheydentheyd ende wijs beleyt van de andere zijde werden vergolden; en soo sulcx in 't stuck van vrientschap kan geschieden, waerom niet mede in 't stuck van houwelick, dat immers voor een sonderlinge soorte van vrientschap by yder wert gerekent? Ten anderen soo staen de wijse toe, dat d'ongelijckheyd in een sake (als van adel, rijkdom, of diergelijcke) aen d'eene zijde wesende, door andere saken van de wederzijde (als kunsten, geleertheyd, ofte diergelijcke) kan werden gelijck gemaect; en die gelijckmakinge heeft Hipparchia niet alleen voor aengenaem, maer voor een groote weldaet gehouden.

PHIL. 't Is wat geseyt, waerde Sophronisce, maer ten neemt den knoop niet wegh, waerom dat ongelijcke houwelicken werden tegen-gesproken, te weten: de verwijderinge van gemoederen, die een seker gevolgh is van soo verscheyden en ongelijcken gelegentheyd.

SOPH. Ick wil dan naerder komen, soete Jongelingh, en ick sal seggen, dat dit geen ongelijck, maer een gansch gelijck houwelick is geweest.

PHIL. Wel! hoe dat?

SOPH. 't Is waer, Hipparchia, ongetrouwt wesende, was, soo ghy geseyt hebt: rijk, net, schoon, weeligh, enz. Maer soo haest sy met Crates den koop aengingh, soo is sy niet gebleven, dat sy te voren was; maer is dadelick geworden als hy was, dat is: in plaetse van rijk, arm; want sy liet aen haren Vader sijn goet; in plaetse van net, slordigh (als ghy het noemt) ofte nalatigh van cieragie; want sy leyde al de Juffer-kraem dadelick af; in plaetse van schoon, mismaeckt; want sy stelde sich na haren man; in plaetse van dertel, ingetogen en deun; want sy en paste niet meer op weelde, ofte (om beter te seggen) sy stelde nu haer vermaeck en weelde in niet weeligh te zijn. En de soodanige

zijn oock heden noch wel te vinden, maer op een anderen insicht.

PHIL. Soo wilt ghy dan besluyten (als ick mercke) dat dit geen ongelijck, maer een gelijck houwelick soude geweest zijn.

SOPH. En waerom niet? Het zelve te willen en niet te willen, is dat niet recht gelijckheyt en ware vrientschap?

PHIL. Ick bekenne, dat ick hier in wat verset sta, en moet my naerder daer op bedencken.

SOPH. Maer al eer hier van te scheyden, soo dunckt my noch wat aen-merckens-waerdig te wesen ontrent de gelijckheyt van de gehoude personen. Ick en meyne niet, dat het de meeninge zy van de rechtsinnige oordeelers van de houwelicken, dat die de beste houwelicken zijn, daer man en vrouwe in allen malkanderen gelijck zijn: maer, in tegen-deel van dien, soo meyne ick, dat'er veel saken zijn, daer in dat het best is dat de selve malkanderen niet en gelijcken. Neemt, dat de man uytter aert is een slap-gesoute, een Jan-treet-sacht, een lanterfant, of iet diesgelijcke; sou het (meent ghy) een goet houwelick wesen, soo het Wijf van gelijcke dan ware een sleep-lende, een slappe gans, een labbe-soet, ofte iet sulcx? of; soo de man ware een op-snapper, smeert-de-borst, ofte lichtvoet; souw het wel gaen, in-dien het wijf van gelijcken bevouden wierde te wesen een ruym-keucken, slampampster of selden-t'huys? ick segge ront-uyt, dat soodanigen gelijckheyt gansch schadelick is voor 't houwelick en voor de huys-houinge: maer in tegendeel van dien houde ick, dat in soodanigen gevalle de ongelijckheyt beter zy als de gelijckheyt, en dat dienvolgende in dien gevalle, daer de man wat te veel struyfs magh, niet als dienstig en kan wesen, dat het wijf de panne by de stele houde. Ghy verstaet wat ick seggen wil.

PHIL. Wel, wat is'er dan staegh soo veel te seggen van de gelijcke houwelicken, en waerom die soo geduerighlijck ons aen-gesprezen? Seght my eens onderscheydentlick, wanneer gelijckheyt in de houwelicken dienstigh is.

SOPH. Ick bekenne van dat onderscheyt noyt eygentlick te hebben gelesen, maer even-wel soo dunckt my, dat hier toe geseyt soude kunnen werden, dat het dienstigh is, tot vrede van de gehoude personen, datse in vier saken gelijck, ofte immers niet sonderlinge in verschil en zijn, te weten: in staet, in mid-delen, in de jaren, en in de gronden van den Gods-dienst. Vorder datse gelijck zijn in alle inwendige goede gaven, als te weten: datse beyde zyn verstandigh, vreedsaem, eerbaer, gevoegelijck. Even-wel, als het te wenschen ware, soo woude ick dat de man in alles wat hooger begaeft mocht wesen als de vrouwe, dewijle sulcx hem als het hooft meest betaemt. En om kort te sprecken, ick oordeele, dat hier wel een over-een-komst en accoort soude dienen, als in de Musijcq de stemmen op de snaren hebben, dat is: soo over-een-luydende, dat nochtans over al een boven-sangh gekent mocht werden. Maer wat de feylen en gebrekelickheden aengaet, ick meyne dat het beter zy, dat man en wijf niet in all's gelijck en zijn, maer indien het gebeurt, dat'er een van hun beyde wat te veel helde tot eenige swackheyt, dat het dan oirboor is dat d'andere in dien gevalle meer genegen zy tot een tegen gestelde deught, om alsoo de waegh-schale onder hen-luyden eeniger maten recht te houden. Ja indien sulcx niet en gevele, soo twijfele ick seer, of het niet beter ware, dat eene van beyde helde tot een tegen-aerdigh gebreck, als dat hy of sy met het gebreck van haer partuer geheel en al over een quame. By exempel, indien het gebeurde, dat een man uytter aert gansch en al quistigh ware, ick meyne dat het voor de huys-houinge beter ware, dat het wijf helde eer na wat te grooten karigheyt, als datse even den selven aert met haren man soude hebben. Want de saken in 't ongelijck staende, soo is het waerschijulick, dat (elck het sijne willende voorspreken) sy luyden den anderen onderlinge souden kunnen dienen tot onderrichtinge; en in allen gevalle en sal de huys-houinge op dien voet niet soo grooten schade hebben te lijden, als in den gevalle dat man en wijf beyde 't huys (soo men seyt) te venster uyt wilden werpen, en even quistigh mochten wesen.

PHIL. Ick sie dat een goet deel van uw reden aenmerckens waardigh is; maer in dit leste geval van ongelijckheyt, soo begriep ick wel, dat de selve wel voor de huys-houinge profijtelick soude mogen wesen, en oock voor het gemeene beste: maer ick sie wederom, dat sulcx licht wel oneenigheyt soude mogen maken tusschen de gehoude personen selfs.

SOPH. Maer als men van twee quaden een kiezen moct, is 't dan niet beter (als 't immers anders niet en soude kunnen wesen) dat de gehoude malkanderen by wijlen eens haer onderlinge salig-

heyt seggen, 1) dan dat de huys-houinge door een quade een-drachtigheyt verloren ga.

PHIL. Wel, my dunckt ick soude aen uw gevoelen mijn segel kunnen steken; en, om niet langh op een dingh te staen, soo ga ick vorder. Ick hebbe onder andere gemerckt, dat Hipparchia in dese gelegentheyt niet en sagh op gemeenschap van bedde, voort-teelinge van kinderen, ofte diergelijcke saken, daer de echte lieden veel het ooghe op slaen; maer dat sy alleenlick trachte het geselschap van Crates en sijn wijsheyt te mogen geuieten, sonder meer. Soo valt my nu een vrage in, of het geoorloft is houwelicken aen te gaen, sonder oogh-merck te hebben op gemeenschap van bedde en voort-teelinge van kinderen en of men dien-volgende wel een onderlinge voorwaerde soude mogen maken, ten aengaen van eenigh houwelick, dat men, boven onderlingh behulp, aansprake, en geselschap, niet meer en soude vermogen van malkanderen te vorderen?

SOPH. Die saken en zijn niet sonder exempel, soo de Historiën getuygen. Want Entheltrudes, een Koninginne van Engelandt, heeft (soo de historiën getuygen) aen twee verscheyde mans in echte verbonden geweest, sonder dat yemant van de selve de schuldige goet-willigheyt aen haer heeft betaelt, of van haer heeft genoten. Boleslaus en Cunigundis, sijn gemalin, Koningh en Koninginne van Polen, beloofden, met onderlinge bewilginge, malkanderen als man en vrouwe niet aen te sullen roeren, en hebben sulcx uyt-gestaen ten lesten toe, soo men de historiën magh geloven. Het selve wert getuygh van Stephanus, Koningh van Hongariën, en sijn gemalin. Daer zijn oock andere redenen van onthouinge by sommige geweest, die noch selsamer luyden. Men leest van Thrasonides, een Grieccks jongelingh, dat hy, met groote liefde bevangen zijnde geweest, en de gunste van de gene die by beminde eyndelick hebbende gewonnen, sich echter onthielt van haer te genaken, schoon hy sulcx vermochte, en dat alleenlick (soo geseyt wert) om, door 't genieten van 't gene dat hy soo lange gesocht hadde, niet te doen verlemmen en flauw worden dien sonderlingen treck, lust, en begeerte, met de welcke hy gewoon was sich selven met groot vernoegen menighmael te onderhouden.

PHIL. Maer sulcken slagh van vryers en sijn my noyt voor gekomen. Wat u gebeurt is, en weet ick niet. Wat is dat anders als, schoon men dorst heeft, niet te willen drincken, om geduerighlick te mogen dencken, hoe wel het smaken soude, soo men eens een frissen dronck in de hant kreegh. Doch om daer mede geen tijt te verliesen, soo segge ick, dat onse vrage niet eygentlick en is: wat hier of daer gebeurt magh zijn, maer: wat na recht en reden behoort te gebeuren; en dat soeck ick van u te verstaen, soo 't u belieft.

SOPH. Voor mijn gevoelen, ick segge, dat soodanige mans niet alleenlick haer wettige trouwe breken, maer oock tegen God, den insetter van 't houwelick, groffelick misdoen, en dat de selve noch daer-en-boven ongelijck doen aen de nature, en het gemeen wesen der menschen,

PHIL. Ick ben even van dat gevoelen, waerde Sophronisce. Maer sommige willen hier tegen werpen het exempel van Joseph en de Maget Maria. Want, seggen die, sy hebben haer van den anderen onthouden in die gelegentheyt.

SOPH. 't Is als ghy seght, waerde Philogame, maer dat sulcx geschiet soude zijn uyt kracht van voor-gaende onderlingh bedingh, en sal noyt bevonden werden; en dat niet geschiet zijnde, soo is 't klaer dat gehoude lieden met onderlinge bewilginge sich van den anderen wel mogen onthouden, geen not hebbende. Maer ick houde gelijcke dwaesheyt te wesen, eerst te trouwen, en dan aen malkanderen onthouinge te willen beloven.

PHIL. Al weder wat anders: Kan een jonge Juffrou geseyt werden wel te doen, een schoon en fris Jongelingh af te seggen, en een mismaect lichaem daer voor te verkiesen, als hier Hipparchia met een vreemt opset onder-stont te doen?

SOPH. Hoe, Jongelingh! gedenckje niet aen het oude vaersjen:

Ulysses was niet schoon, maer konde deftig spreken;
Noch heeft hy door de min de Nymphen aengesteken.

Zijt ghy soo onbewust in de saken van de werelt, datje niet en begrijpt, dat verstant, geleertheyt, welsprekentheyt, en dier-

1) haer onderlinge saligheyt seggen: de waarheid zeggen.

gelycke gaven, verre overtreffen het swacke en licht-verganckelicke bloempjen van schoonheit? Ey, seght ons doch, wat houwelick is'er swacker en meer veranderingh onderworpen, als het gene dat uyt lichamelicke schoonheit sijn begin genomen heeft? Moet niet de werckinge op houden, als de oorsaecke van de selve een eynde neemt? Kan de liefde wel staende blijven, als de schoonheit, die daer toe oorsake geeft, komt te vervallen? En dat sulcx (boven den ouderdom) door veel ongelegentheden geschiet, en kan niemant onbekent wesen. In tegendeel van dien, de genegentheyth tot iemant, uyt inwendige gaven gesproten zijnde, en kan nauclicks te niete gaen, maer moet eer dagelicks vermeerderen, nadien soodanige gaven van nature zijn, datse met de jaren toe-nemen, daer alle lichamelicke dingen door de tijt en jaren komen te vergaen, en worden daerom wel recht een roof van de tijt geheeten by de Poëten.

PHIL. Met oorlof, Sophronisce, 't is wat anders (na mijn begrijp) niet schoon te zijn, en wat anders is 't krom, slim, bultigh, en mismaeckt te wesen, sulcx datm'er kinders mede te bedde soude jagen, als ick schier van Crates my in-beelden derf. Ick hebbe lestmael van een out wijs Heer verstaen, dat hy voor gansch bekommerlick hielt, een man ofte vrouwe te trouwen die een openbaer, sienlick en tastelick, gebreck heeft, soo voor den persoon selfs die sulcx doet, als voor de nakomelingen.

SOPH. Ick en ben oock die niet, lieve jongelingh, die iemant soude willen aenraden tot soodanige uyt-muntende gebreken. immers niet om des rijkdoms wille; ick houde niet sonder oorsaecke geseyt te wesen, dat men sich heeft te wachten van de geteekende. Ick mercke oock dat de soodanige wierden geweest van het Priesterdom in den ouden tijt, op het welke wel te letten staet, om het gevolg dat'er in steekt. Maer dien onvermindert, stelt my eens de vrage aldus: of ghy noodelick voor u hadt te kiezen een vrou-mensch, hebbende een openbaer lichamelick gebreck. 't zy dan een bult of diergelijcke, ofte een ander, hebbende een openbaer inwendigh gebreck, en die van binnen soo gewent ware te wellen van boosheyt, als de vorige opswelt door haren bult; ick bidde u, seght my doch, met welke van beyde soudt ghy best uw deel levens willen over-brengen?

PHIL. Gewisselick, waerde man, ghy hebt my het wel scherpelick voorgestelt; en even-wel en weet ick niet of de oogen mijner ydelheyt noch al niet en souden vallen op het gene de jonckheyt soo aenlockelick en bevallick acht te wesen, te weten: de schoonheit; en dat op hope dat ick een schoone vrouwe soo veel liefde soude meynten te toonen, dat de boosheyt van de selve eyndelick daer door overwonnen soude mogen werden.

SOPH. Neen, vriet, van de boosheyt te verwinnen en van den bult te genesen, en moest niet geseyt werden, maer beyde de dingen moesten gestelt werden in punten om alsoo geduerigh te moeten blijven? Wat dan?

PHIL. Ey lieve, en perst my hier op niet naerder, dat ick niet dwaeselick en werde gedwongen te antwoorden, ofte anders soude ick noch tijt versoeken, van twintigh of dertigh jaren, dat is: tot my het gesichte wat verandert sal wesen. Hoe het zy, laet dat blijven. Maer alsoo wy hier van gebreken hebben beginnen te handelen, en dat ick uyt onse voorgelesen historie hebbe verstaen, dat Crates sijn bult en vordere gelegentheyth voor Hipparchia gansch en al open stelde, soo is nu mijn vordere vrage, of jonge lieden, staende om met malkanderen in trouwe te versamelen, gehouden zijn onderlinge d'een den anderen hare heymelicke gebreken kennelick te maken, en hoe verre?

SOPH. Op dit voorstel valt vry al wat veel te seggen, lieve Jongelingh, en 't is geen onvermakelicke stoffe om te verhandelen.

PHIL. Ick heb al dickmael hier op by gelegentheyth gedacht, en sommige dingen daer op aengemerckt, die ick als by in-leydinge hier moet verhalen 't Is niet lange geleden, dat my in handen viel een boeckje dat Thomas Morus, eertijts Cancelier van Engelandt, geschreven heeft, genaemt Utopia (men meynt dat hy daer in een gestalte van een goeden Staet van regeeringe heeft willen af-beelden); de selve Morus verhaelt in sijn tweede boeck dat sekere natie, by hem aldaer hoogelick gepresen, een maniere van doen heeft, dat als'er een vrijster of een weduwe kooft te trouwen, men dan (al voren te komen tot het sluyten van 't houwelick) een deftige en bejaerde vrous-persoon, van de zijde van de toekomende Bruyt, de selve Bruyt den Jongelingh in een kamer naeckt voor oogen stelt; van gelycke dat aen de ander zijde een treffelick mans-persoon, van de zijde des toekomenden Bruydegoms, den selven Bruydegom de toekomende Bruyt naeckt

in 't heymelick vertoont, ten eynde elck van sijner zijde het lichaem, dat hem ofte haer ten deele sal vallen, met kennisse van saken magh sien of hem ofte haer 't selve rechte bevalt. En alsoo eenigh vreemdelingh, dit gehooft hebbende, daer van gansch spottelick quam te spreken, soo hadden de lieden van dien lande haer gebruyck (seyt Morus) deftelick met reden voor-gestaen, en in tegendeel onse maniere in diergelijcken geval (als gansch dwaes) verworpen. Hare redenen waren, dat wy swarigheyt maken een paert van kleynder waerden te koopen (schoon men 't selve bynaest geheel bloot siet, en schoon men 't selve sich magh quijt maken als men wil) ten zy dan sake dat wy de sale, de stal kleederen, en diergelijcke omhangselen van het paert gansch en al af doen leggen, om alsoo te letten offer niet eenigh heymelick gebreck in het dier en schuyle; daer men nochtans in 't verkiesen van een (die men al sijn leven houden moet) soo onachtsamelick toegaet, dat men naeulicks een hant breete van haer bloot siende, even-wel getroost is de kansse met haer te wagen. Van gelycke, sekere volcken in Indiën Taxili genaemt doen even by-naest het selve, en alle voorname personen in Moscovien, mitsgaders die van den huysse van de Ottomans in Turckyen al het selve en die alle meyne goede en bondige redenen te hebben om sulcx te plegen. De vader van den Keyser Sergius Galba by een rijke en schoone Romeynsche jonck-vrouwe, Livia Ocellina genaemt, ten houwelick begeert, en het selve gebreck hebbende dat onse Crates dede, te weten een bult op den rugh, heeft voor deselve Livia sijn lichaem in 't gebreckelicke deel ontdeekt, en aen de Jonck-vrou opentlick getoont; op datse, sijn gebreck siende, haer mochte beraden, en in allen gevalle haer namaels niet en soude hebben te beklagen.

SOPH. Als ick wiste, lieve Philogamus, dat ghy uyt dese exempelen eyndelick een regel soudt willen maken, soo soude ick seggen dat dese dingen zijn van den ouden tijt.

PHIL. Wel wilje eenen anderen en oock eenen naderen tijt? François Sfortia, Hertogh van Milanen, versoekende, voor sijn Sone Galeatius, ten houwelick de Dochter van den Marquis van Mantua. Dorothea genaemt, verstont het selve houwelick niet te laten sluyten, ten ware de jonge Princesse aen seeckere gesanten (Medecijnen wesende) by hem daer toe sonderlinge gelast, al vorens naeckt wierde getoont. Waer toe de voorsz. Marquis niet en heeft willen verstaen, maer wel, dat de selve soude werden gesien in seker lucht onder-kleet, het welck de toekomende Bruydegom de jonge Princesse hadde toe gesonden. Waer op onderlingh verschil zijnde gevallen, soo heeft een van de vermaerdste Rechts-geleerden van dien tijt sijn gevoelen hier op by geschrifte geopent, stellende in 't ongelijck den Marquis van Mantua, en besluytende, voor den Hertogh van Milanen, dienvolgende, dat de toekomende Bruyt naeckt moest werden gestelt, het welck by een ander groot Rechts-geleerde werde bevestight.

SOPH. Na dat ick kan afnemen uyt dese uwe inleidinge, soo sout ghy geen swarigheyt maken, die consultatie benevens de Rechts-geleerden, by u genoemt, al mede te onderteekenen. Doch wat my aengaet, ick oordeele dat de Marquis van Mantua ten volle mocht volstaen, mits de jonge Princesse sijn dochter latende sien aen de afgesanten van den Hertogh van Milanen in haer onderkleet; en dat behoorde de voorsz. Hertogh genoeg geweest te zyn, om te voldoen het ooghmerck, dat hy daer in behoorde te hebben, dat is: om te sien of de selve geen uytmuntende gebreken aen haer lichaem en hadde, waer door de selve misschien onbequaem soude geacht zijn geweest om een welgemaecte vrucht, ten goede van een Vorstelick huys, voort te brengen, dat is: verlemtheyt, bultigheyt of diergelijck. En voor dat gevoelen en souden ons geen rechtsgeleerden ontbreken, gelijk ick uyt goede schrijvers wel hebbe gemerckt.

PHIL. Maer dit en soude niet genoeg zijn om mijn naekeurigheid te voldoen, als ick Hertogh van Milaen ware geweest, dat is een Italiaen, hebbende te doen met een van de selve natie, dewijl ick weet dat'er gebreken zijn van sulcken gelegentheyth, datse wel een houwelick souden kunnen omstooten, en evenwel door een onderkleet niet en soude te zien wesen.

SOPH. Ja, maer uwe naeu-keurigheid mochte wel zoo verre gaen, dat ghy uwe Ambassadeurs onverright saken, ofte met een blauwe scheen, sout t'huys doen keeren.

PHIL. Dwaes moeste de Prinsse ofte Princesse wesen, die om soo een beuseligh een goet houwelick soude te rugge laten blijven. Voorwaer Clementia, dochter van Karel de tweede, Koningh van Napels, was beter bedacht en op haer stuck lettende. Want alsoo de Gesanten van Vranckrijk mede last hadden om haer in

de gestalte van haer lichaem wel naeu te besichtigen, al eer het houwelick te sluyten; en dat eenige vrienden van de jonge Princesse sterck aen de selve rieden, haer soodanihe kleynigheyt 1) geensins aen te laten doen, maer op hare achtbaerheid te staen, en het versoeck af te slaen; sy, het stuck anders opnemende, verklaerde datse, om een rocksken min ofte meer aen of af te doen, het Koninkrijk van Vranckrijk niet en verstont te missen.

Ick hebbe oock vernomen van geloofwaardige personen, dat selfs een seker Koningh van Engelant, en mitsdien geen Italiaen wesende, oock niet met Italianen te doen hebbende, willende van een Hertogh van Gelderland eene van sijne dochteren (want hy hadder verscheyden) voor sijnen sone, den Prins van Wallis, ten houwelicke versoecken, gaf sijn Ambassadeurs in laste alle de jonge Princessen door een dun kamerick doeck hun te doen vertoon, om alsoo een goede keuse te mogen doen, gevende vorder ordre, aen de selve sijne Ambassadeurs, te verkiesen eene van de selve die best in 't vleys was, ofte, gelijk men my seyt dat haer instructie leyde, die best geborst en gebilt was. En wilje dat ick noch naerder come, soo weet dat oude geloofwaardige lieden in ons Hollant verklaren, dat noch niet seer lange geleden (selfs hier in onsen ringh) het gebruyck is geweest, dat als twee jonge lieden soo verre onderlinge waren versproken, dat haer houwelick op het sluyten stont, dat in dien gevalle aen twee van de oudste van de Bruyts vrienden de toekomende Bruydegom, en aen twee oudste van de toe-komende Bruydegoms vrienden de toe-komende Bruyt genoegsaem naeckt wierde vertoont, en dat alles ten eynde als voren; en 't is niet onwaerschijnlijk, dat het queesten, in de Noorder-quartieren gebruyckelick, daer noch soo een overblijfsel van magh wesen. Nu dit zy geseyt tot inleydinge, waerde Sophronisce. Maer dat al overgeslagen en in sijn waerde gelaten, soo woude ick gaerne weten wat uw gevoelen is op onse vrage, te weten: of jonge lieden, staende op haer trouwen, malkanderen haer heymelicke gebreken behooren te openbaren, dan niet?

SOPH. Wel aen, als 't u soo belieft, ick come tot de sake, en segge dat de Rechtsgeleerden vast houden, dat iemand een slaef, gedierte, ofte oock eenige roerende ofte onroerende goederen koopende, de koper gehouden is te openbaren de gebreken van alle de selve. De Philosophen en sonderlinge de God-geleerde zeggen even het selve, of anders vermogen de koopers den verkooper, als bedriegelick gehandelt hebbende, in rechten te betrekken, en het stuck te doen rechten; hetwelck, indien 't alsoo plaetse magh grijpen in koop van soo geringe dingen, die een yder sich dadelick (als 't hem maar gelieft) magh quijt maken, wat sal men seggen in soo gewichtigen handel als in het Houwelick (wesende het selve eygentlick een handelinghe daer de goede trouwe sonderlinge moet boven sveven, en geen bedrogh plaetse en behoort te hebben) ick segge daerom, dat ja, de jonge lieden gehouden zijn malkanderen haer gebreken oprechtelick kennelick te maken. Want sulcx niet doende, en de selve gebreken daer na geweten werdende (dewijle man en vrouwe aen malkanderen niet en kunnen verbergen), soo soude de selve lichtelick een bedorven houwelick kunnen maken. Maer wat de naecktheyt aengaet, sulcx en kan ons landt, onse eeuwe, oock de eerbaerheit niet lijden.

PHIL. Mijn Heere (met uwen oorlove) ghy mooght tot dit uw voorstel brengen zoo veel redenen en wetten als ghy meynt ter saken te dienen, evenwel sult ghy met my bekennen, dat noch in gemeene handelinghe van koopen, noch in stuck van houwelick, sulcx gebruyckt wert. Ey lieve, wat Koopman sal de feylen van sijn waren den koper oentlick voor oogen leggen? en wat vryer of vrijster, ten houwelick versoeckende ofte versocht werdende, sal seggen, wat in hem ofte in haer voor heymelicke gebreken te vinden zijn? Gewisselick beyde doense het tegen-deel, en soodanigen

1) *kleynigheyt*; verkleining, vernedering.

Een jongh en aerdig paer een weynigh tijts geleden,
Was, na een langh gevry, in echten staet getreden.

De tijt doet haren gangh, de bruylof is gedaen,

De vrienden zijn verreyt en hares weeghs gegaen.

De nieu-gepluckte bloem, niet lange na de dagen

Dat sy den maegde-krans niet meer vermocht te dragen,

onderrechtighe hebbense van haren ouden leer-meester, dien ge slepen Naso, duydelick ontfangen. Want die leert niet sijn gebreken te openen, maer wel de goede gaven die yder magh hebben:

Deckt, ô vrijster! uw gebreken,

Die in uwe leden steken;

Maer wat u wel voegen magh,

Stelt dat in den lichten dag.

SOPH. Wat de Koop-lieden, Kramers, en onse Amoureuse hebensdaeghs plegen of niet plegen, en raectt eygentlick onse ondersoekinghe niet. Maer ick vrage u, of ghy niet en meynt dat'et, zoo in de koophandel als in de houwelicke saken beter soude gaen, in-gevallye dat'er gehandelt wierde op den voet als ick 't nu hebbe geseyt, dat is, oprecht en ter bester trouwe?

PHIL. Ick bidde u, waerde man, laet ons dit voor dese mael daer by laten, ter tijt toe ick dit te passe sal hebben gebracht in een geselschap van eenige snege jonge lieden, my bekent, en tot ick de selve hier van eens ernstelick sal hebben hooren spreken; en der selver in-vallen verstaen hebbende, soo wil ick dan naerder met u derhalven in gesprek komen.

SOPH. Ick hoore ghy wilt den schilder slachten, die een stuck ten halven hebbende op-gemaect, hetselve voor sijn deure voor den voorby-gaenden man liet uyt-setten, en ginck'er selfs achter sitten, om te hooren wat'er in 't gemeen van geoordeelt werde, om het werck in 't opmaken daer na te schicken. Wel aen, ick heb'er niet tegen, dat de jonge lieden dese en andere saken wat over den hekel halen. Want, wat my aengaet, of sy luyden het proces aldus of alsoo besichten, ten sal my schaden noch baten. Ick ben dien hoeck (God lof) al te boven geseylt, en ben van die onbarmhertige heeren (gelijck de Philosoph seyde) door weldaet van den tijt al verlost. Kaer als ghy dit aen jonge lieden wilt voordragen, soo let dan al-medede wat sy luyden gevoelen van inwendige gebreken, die d'een of ander sonde mogen hebben, en of die al medede niet en dienen bekent te werden gemaect, de welcke dickwils vry al hinderlicker zijn in 't houwelick als de lichamelicke.

PHIL. Wel hoe soude dan de meyninghe zijn, dat men, ten aensien van inwendige feylen, malkanderen al medede ronde openinghe soude hebben te doen? Als by exempel: iemand ware met den kop gequelt, ofte tot drincken, tot spelen, tot snoepen ofte tot andere nucken genegen, soude iemand sijn toekomende partuer des hebben te waerschouwen, oock voor het sluyten van 't houwelick?

SOPH. Wel wat dunckt u, als men het vorige point vast stelt, dat tot dit minder redenen dienen?

PHIL. Wisselick vrient, soo dit geschieden soude, ick meyne dat het de gemeene sake, (ja de werelt selfs) gansch schadelick soude wesen. Want soo doende houde ick vast, dat'er menigte van houwicken ongedaen souden blijven; en wat my belanght, ick oordeele dat het noch al van de quaetste lieden niet en zijn, die, als de bruyloft ge-eyndigt en de speelman vertrokken is, dan noch malkanderen hare swachheden bekent maken, en te samen een goeden regel stellen, hoe die onderlinge ten gemeenen besten in den toom te houden, immers hoe malkanderen te verschoonen tot gerustigheyt van de huyshoudinghe. En sulcx met goede uytkomst gedaen te werden by twee nieu-getroude, heb ick onlangs verstaen. Op welke gelegentheyt, en met eenen tot onderlinge vrede tusschen mans en vrouwen, heeft seecker liefhebber van de kunst een gedicht onlangs uyt-gebracht, dat my in handen is gevallen, het welck ick by dese gelegentheyt u moet deelachtig maken; misschien of ghy in die maniere van doen smake mocht vinden, in plaetse van dat ghy nu geseyt hebt.

SOPH. Wel laet hooren, goede Philogame, het sal misschien eenigh licht geven in dese bedenckelicke overlegginghe.

PHIL. Wel, hoort dan aen de houwelicke hy-een-komste van Philetas en Psyche; want onder dien naem sullen hier dese twee jonge lieden in 't spel werden gebracht:

Die nam haer nieuwen vrient soo wat ter zijden af,

Daer sy hem ondergingh en dese lesse gaf:

“Philetas (sooje weet) wy zijn nu echte lieden,

En moeten by gevolg verschil en onlust vlieden;

De vreed' is voor de vrou, en even voor den man,

Het beste dat men oyt ten echte brengen kan.

Ick wil in dit beleyt mijn kracht en jonge leden,
 Ick wil tot ons gemack mijn gansch vernuft besteden;
 Ghy, tracht, gelijk als ick, tot ons gemeene rust,
 Soo wert ons 't huysgesin tot enkel herten-lust.
 Wel aen nu, tot een gront van geluckigh leven,
 Wil ick tot uw bericht een nutten regel geven,
 Ick bidde let'er op. Want sooje dat betracht,
 Soo wort ons gansch bedrijf in goeden stant gebracht:
 Ick heb een selsaem hoofd, en dickwils losse vlagen,
 Die somtijts verre gaen, en niet en zijn te dragen;
 Maer wie slechts voor een wijl mijn luymen vieren kan,
 En krijgt'er nimmermeer verdriet of hinder van:
 Siet als mijn schorte-kleet is uyt sijn plaets geweken,
 Of dat het metter hant ter zijden is gestreken;
 Soo weet dat my de schroef dan niet te vast en staet,
 En let dat ghy voor al luymen gade slaet.
 Weet ghy dan mijn gebreck een weynigh toe te geven.
 Wy sullen met vermaeck en in gerustheyt leven;
 Wy sullen buyten twist verslijten onse jeught,
 En leven onder een als in gestage vreught.”
 Philetas hoort'et aen al wat hem Psyche seyde,
 Het schijnt dat hy haer woort als aen sijn herte leyde;
 En naer hy sich hier op een weynigh had bedacht,
 Soo heeft hy met bescheyt sijn antwoord in-gebracht:
 “Het is mij, waerde lief, een wonder groot behagen,
 Dat ghy de gronden leght voor onse goede dagen;
 Ick wil u weder zijn een soet en rustigh man,
 En brengen tot het werck al wat ick immer kan.
 Ick heb van u verstaen en wil het over-wegen,
 Hoe dat in uw gemoet de saken sijn gelegen.
 Ick wil u van gelijk ontdekken mijnen aert,
 En 't is de rechte wegh om wel te sijn gepaert.

Ick heb een viesien 1) kop en wonder vreemde kueren,
 Soo dat'er niet een mensch by my en kan gedueren;
 Maer wie mijn grillen viert, of handelt met bescheyt,
 Die siet den wrock ver soent, en haestig af-geleyt.
 Maer, op dat ghy verstaet wanneer ick ben te mijden,
 En hoe dat met gedult mijn rancken zijn te lijden,
 Soo let op dese peyl: De roos van mijnen hoet
 Sal u een teycken zijn, wanneer ghy swichten moet.
 Als die niet recht en staet, dan heb ick vrende grillen;
 Siet dan mijn hevigh breyn met alle macht te stillen.
 En soo ghy dat besorgt en hier op vlijtigh acht;
 Soo word' ick metter daet in beter stant gebracht”
 Hier op wert onder hen een soet verbont gesloten,
 Bevestight door een kus, en met de wijn begoten;
 Een yder die belooft te passen op het stuck,
 Op dat haer stil gesin mocht wesen buyten druck.
 Maer let, hoe dat het volck den wegh hier toe bereiden,
 En hoe sy nader-hant haer saken over-leyden.
 Soo haest het vrouwen-kleet is scheef en buiten stant,
 Soo haest was oock de roos verdraeyt en over kant.
 Want als Philetas sagh, dat Psyche sou beginnen
 Te stellen in het werck haer ongetoomde sinnen,
 Sijn geest was in de weer, sijn bant die wert verset,
 En soo wert alle twist van stonden aen belet.
 De vrou in tegendeel had staegh het oogh geslagen
 Op sijn verdraeyden hoet en sijn verkeerde vlagen;
 Sij viert hem watse magh, en hy verschoont het wijf,
 En soo blijft yder een gerust in sijn bedrijf.
 Wel aen dan, wieder is in echten staet getreden,
 Die prent in sijn gemoet den gront van dese reden:
 Ghy vrouwen eert den hoet, ghy mans het vrouwe-kleet,
 Soo blijft het huys gerust en buyten alle leet.

1) viesien; kitteloorigen.

Wat dunckt u, waerde Sophronisee, was 't niet rondt gegaen voor Psyche haer soo te openen; en was 't niet handigh gedaen van Philetas het stuck soo te grijpen?

SOPH. 't Is beter ten halven gekeert als t'eenemaal gedwaelt (seyt het spreek-woord), en voor de gelegenthey van die luyden meyne ick dat'et wel bedacht was soo te doen. Als men een klippe boven water siet uytsteken, soo kan mense mijden in 't seylen, anders lijt men licht schipbreuck. Als een man weet wat vleesch hy in de kuyp heeft, soo kan hy' er pekkel na maken; en de vrouwe oock van haerder zijde. Soo oordeel ick dan dit tot daer-en-toe goet. Maer ons Nederlants spreek-woord vermaent ons te kennen al eer te minnen, en daerom veel meer al eer malkanderen in echte te verbinden.

PHIL. Maer hoe (ter goeder trouwe, waerde Sophronisee) soudt uw meyninge zijn, dat jonge lieden soo ront tegen malkanderen behooren te gaen, datse beyde haer uyt-wendige en in-wendige gebreken onderlinge souden hebben te openbaren, haer saken noch in haer geheel en sy-luyden noch vry van den anderen zijnde?

SOPH. Het ware te wenschen dat'er middel mocht gevonden werden, dat sulcks oprechtelick gedaen wierde. Want ick stelle vast, dat in dien gevalle een yder sich vry wat meer soude wachten van verscheyde mis-slagen te begaen, en oock gebreken in sich te laten wortelen, om sich selven daer door geen goet houwelick te beletten.

PHIL. Voorwaer hier in steken meer bedenckelickheden, als ick ten eersten aensien my liet voorstaen. En misschien zijnder oock al saken die men by dese gelegenthey hier dient te verhalen, in de welcke ghy u al-medede ver stelt soudt vinden, waerde Sophronisee. Onder andere moet ick u een geval voorstellen, en uw gevoelen daer op verstaen. Neemt dat'er een jonge dochter ware, die in-brake in haer eere hadde geleden, ofte, om ront te spreken, die een kindt buyten echte mochte gewonnen hebben, sonder dat het nochtans by iemand bekent ware, en dat de selve by een eerlick jongeling ten houwelick wierde versocht, sal de selve den koop en knoop niet mogen laten toe-gaen, sonder haer eygen schande bloot te leggen?

SOPH. Wel, wat dunckt u?

PHIL. Voor my (sonder voor-oordeel van uw gevoelen) ick en meyne niet, dat'er een eenigh-exempel te vinden soude wesen van eene die haer selven hier in gemelt heeft.

SOPH. Om het leste van uwe reden voor dese mael eerst te beantwoorden, lieve Philogame, soo word' ick indachtigh een geschiedenis die ick, niet seer langh geleden, wec onder ous in waerheyt te zijn gebeurt; dese vinde ick goet tegenwoordelick u te openen, als hier recht dienende, doch sonder namen, om sonderlinge redenen. Ick hebbe gekent een noch seer jonge en eerbare Deerne, schoon van gedaente, en in eenvoudigheyt op-getogen. 1) Haer Ouders waren over-leden, en sy woonde by een broeder, Jongman wesende, die gebruyckt wert by seecker Koop-man van groote middelen, om sijn saken te doen. De selve Koop-man somwijlen over-komende, om met den selven haren broeder sijn dingen te effenen, hadde de oogen sijner ydelheyt laten vallen op dese jonge spruyte, en mits hy altijd vryheyt hadde ofte nam om daer in huys te komen, dat mede de broeder van de dochter jaerlicks een schoonen penningh in de saken van desen Koopman verdiende, soo vont sich het jongh dier als over-vallen, ten deele door ont-sagh, ten deele door aenlockinge van den voorsz. Koopman. Wat sal ick seggen? Weynigh tijts daer na Lucille (laet my toe dat ick dese onse vrijster soo noeme) vant haer bevrucht, en, met groote sorgvuldigheyt in stilheyt versonden zijnde wort van kinde verlost en genesen en gaet wonen by een van haer Oomen. 't Gebeurde eenigen tijt daer na, dat Lucille ten houwelick wert versocht by een seer eerlick Jongeling, in middelen en gelegenthey van vrienden merckelick aensienelicker als sy selfs was. De Oom (een vroom en Godsaligh man wesende) vondt sich ver stelt in dit versoeck, ontbiedt eenige van de oudtste en naeste Vrienden van onse Lucille, opent aen de selve wat hem voor quam, en met eene sijn beswaerensse, verklarende geen eerlick Jongman in dese gelegenthey te willen bedriegen, maer open en ter goeder trouwen hier in te willen gaen, en aen den Jongman het stuck (soo het lagh) te sullen openbaren, ten eynde hy daer na sich mochte bedencken, of hy met sijn voor-nemen dan voort wilde gaen, dan niet. De vrienden vonden sulcx geheel ongeraden, en brachten voor haer gevoelen verscheyde redenen by, nopende

1) op-getogen: gekweekt, groot gebracht.

het perriekel dat'er in stack voor de Dochter en diergelijke. Maer dien allen niet tegen-staende, de man velhardde in sijn voornemen, en dienvolgende ontbiedt den Jongman (dien ick Celadon sal noemen) en hem den eedt af-genomen hebbende. dat hy niemant en sal openbaren 't gene hy hem sal kennelick maken, verhaelt hem de sake soo die in der waerheyt was gelegen, en tot besluit vragde hem, of hy sulcx nu wetende efter tot sijn Nichte gesint bleef als voren, of hy sijn versocht houwelick verstont te vordereu, dan niet? Celadon, niet weinigh ver stelt zijnde in dit verhael, en een wijle sonder spreken gestaen hebbende, seide eindelick, dat hem sulcx, als hem nu geseyt was, gansch vreemt en onverwacht voor quam, dat het voor hem een gansch bedenckelick geval was, dat hy daerom op het stuck sich dien nacht wilde beraden. maer dat hy den volgenden dagh ter selver ure sijn belangh hier op soude kunnen seggen; gelijk oock gebeurde. Want Celadon, den volgenden nacht in veelder-hande gepeysen (als wel te dencken is) over hebbende gebracht; heeft ter gesetter ure wederom by den Oom van Lucille sich laten vinden, en aldaer ronde verklaringe gedaen, dat, niet tegenstaende Lucille over-gekomen, hy soo veel erbaerheyt en heusheyt in haer persoon had gevonden, dat hy de selve voor sijn wettige huys-vrouwe getroost was aen te nemen, bereyt zijnde de selve dadelick daer voor t'ontvangen, gelijk oock geschiede, met groot vernoeogen van hare vrienden, die het stuck soo goet niet en hadden genomen.

PHIL. Ick en weet niet, waerde Sophronisee, wie van beyde dese lieden dwaesselick handelde, of de oom of de vryer. De eerste was dwaes, soo ick het begrippe, vermits hy dit stil en bedeckt ongeluck van sijn nichte aen een Vryer van de selve gingh bloot stellen. De tweede dede geckelick, na mijn gevoelen, vermits hy (de schande hem geopenbaert zijnde) noch efter bleef volherden in sijn gedaen versoeck, om Lucille ten houwelick te mogen verkrijgen. Voorwaer ick hebbe voor desen wijse lieden wel anders hooren spreken. Een sake, my voorgekomen op dese stoffe, moet ick u hier verhalen, als waardigh zijnde in achtginge genomen te werden. De Prinsse van Orangiën, van wege dese vereenigde landen, in den Jare 1632, de stadt van Maestricht belegert hebbende, en de saken wat scherp gaende, was by de aen-vesende Heeren goet gevonden, alle brieven, die men soude kunnen bekomen, af te werpen, en de selve te ondersoecken, om te sien, of men iet van des vyands voornemen daer uyt soude kunnen ontdekken, gelijk sulcx veel in soodanige gelegenthey geschiet. Menigte van brieven op dat gebodt de voorsz. Heeren zijnde toegebracht, is in 't oversien van de selve gevonden een brief met vrouwen hant in Italiaensche letteren en in goede termen geschreven, en is bevonden dat daer by seeckere Juffrouw van aensien haren man liet weten, dat voor haer beyder nichte een seer goet houwelick was voorgevallen, en dat het versoeck alreede aen haer was gedaen van wegen een Jongman van seer goeden geslachte en middelen, datse nu bemerkte waerachtigh te zijn, dat wel dickmael die haer slimst gedragen hebben (men weet niet door wat geluck) de beste houwelicken deden. Dat haer man bekent was, dat de voornoemde haer nichte onlanghs een speel-kint hadde voort-gebracht, dat sy sulcx met alle middelen verstont nu by dese gelegenthey bedeckt te moeten werden gehouden, versoeckende dat haer man immers geen gewagh hier van en wilde maken, en dat sy haer nichte wel soo soude onder-richten, dat haer Bruydegom in tijt en wijlen niet als het hoogste vernoeogen en soude hebben van hare eerbaerheyt en maeghdom. Als ick de Jonck-vrouwe noemde, ick geloove datse aen u en anderen wel bekent soude wesen. Dit houwelick is aengegaen, en daer en heeft tot noch toe geen haen na gekraeyt.

SOPH. Wel, Philogame, dunckt u dit ter goeder trouwen gegaen te zijn van de gene die de vuyle Bruyt soose was (vuyt vind' ick u, vuyt laet ick u) een eerlick jongman t'huys liet komen, sonder iet te seggen ofte hem te waerschouwen? Ick bidde u, wat soudt ghy tot verschoninge van de selve (des noot zijnde) by kunnen brengen?

PHIL. voor eerst, dat men hem een vruchtbaer wijf en die ervarenthey heeft, t'huys brenghet: dat men niet gehouden en is, oock niet en behoort heymelicke gebreken van iemand te ontdekken, dat eenige sake, schoon die quaet is, niet en dient ger-oert, in gevalle de selve door sulcx erger soude werden: dat men de feylen van iemand (als hy de selve verlaten heeft) niet en behoort open te leggen, en aen een bekeerden sondaer sijn sonden niet en behoort te verwijten, ofte aen den dagh te brengen, enz.

SOPH. Maer hoe, Philogame, is 't niet een ouden maer goeden regel:

En doet het aen een ander niet,
't Gunt ghy niet wilt dat u geschiet?

Niemand en soude het ontwijffelijk aengenaem zijn geweest, dat men hem soude verswijgen 't gene de Oom aen den Vryer van Lucile seyde. Dan ick en wil jegenwoordelick my niet inlaten, om van de handelinghe van den voorsz. Oom breeder te spreken. Maer wat de daet van den jongelingh aengaet, het kan wesen, dat hy eenige gansch merckelicke en uytmuntende gaven in de voorsz. Lucile magh hebben gemerckt, waer door hy bewogen is geweest de voorsz. hare ongelegentheyten over 't hooft te sien, en over te schrijden; anders dunckt my dat het al wat vreemt by soude komen, dat iemant van sijn gemoet soude konnen verwerpen, te volherden in de liefde van soo een jonge Deerne, die hy als maeght en eerbaer heeft begonnen te beminnen, en die hy onder de hant anders bevindt gestelt te wesen, sulcx dat hem sijn oogh-merck geheel komt t' ontvallen.

PHIL. Maer in gevalle die oom van Lucille hadde geswogen, en dat, het houwelick voort-gangh hebbende gekregen, het stuck namaels ontdeekt hadde geworden, soude Celadon geen recht hebben gehadt, de voornoemde Lucile wettelick te verlaten, en een ander te trouwen, als leelick misleyt en bedrogen zijnde?

SOPH. De sake die ghy hier nu voor-stelt is van bedencken, en heeft merckelicke redenen voor en tegen, hier te langh om verhalen. Sulcx, dat ick, somwijl de selve over-wegende, twijffelachtigh ben geweest, wat hier in voor het beste gevoelen aen te nemen; al-hoe-wel ick sie dat het meerendeel der gener, die op dese gelegentheyten hare sinnen hebben gescherpt, best oordeelen, alle middelen aen te leggen om de sake by verdragh af te doen; en sulcx niet willende vallen, den Bruydegom los te stellen van sijne beloften, en vry te verklaren sich tot een ander te mogen voegen.

PHIL. My komen even-wel veel redenen voor, om het tegendeel voor te spreken. Ick sie, waerde Sochronisee, dat over dit werck nader te willen reden-kavelen, ons soude af leyden van het gene, dat wy jegenwoordelick voor hebben, en daerom, weder keerende tot ons eerste voornemen, soo dunckt my gansch hart te wesen, te willen vast stellen dat een jonge Deerne, gestelt zijnde als voren is geseyt, gehouden soude zijn haer heymelick gebreck (in gevalle als te voren) te moeten openbaren; en voor my (ront uyt geseyt) 'k en soude het selve noch suster, noch nichte willen raden. Doch een woort van uw gevoelen

SOPH. Ick weet dat eenige in dese gelegentheyten in bedencken geven, of het niet genoegh en soude wesen, in-gevalle de deerne, recht leetwesen hebbende van haer begane mis-grepe, en voor God sich ten dien aensien verootmoedigende, haer ten houwelicke begave met dat vast voornemen, om van alle soodanigen oneerbaerheden ten vollen afstand te doen, en van dan voortaan sich gansch te sullen dragen, met voornemen haren man des te vriendelicker te wesen, om aen den selven alsoo stilzwijgende in nederige gehoorsaemheyten te vergelden het gene sy, om de voorsz. ongelegentheyts wille, in haer niet en is genietende.

PHIL. Voor my, ick oordeele dat een jonge deerne met sulcx, als ghy nu geseyt hebt, behoort te mogen volstaen, en datse na hare gelegentheyten haer wel heeft gequeten, midts datse volharde in dat voor-nemen.

SOPH. Wel, Philogame, of u sulcken partuur ware ten deel gevallen, en de sake quame namaels tot uwe kennisse, soud ghy oock dan wel soo spreken, en haer de hand op 't hooft leggen, sonder meer; ofte soudt ghy liever hebben dat sy, noch in haer geheel wesende, u het selve hadde bekent gemaect?

PHIL. Sekerlick, wat my belanght, dewijl ghy my soo naeu perst, ick hadde liever dat het my te voren kennelick ware gemaect geweest. Maer wat de deerne belanght, soo kan ick wel sien, datse met sulcx te doen haer houwelick gewisselick bederven sou. Want dat'er meer gevonden souden werden van soodanigen aert als Celadon, van welcken ghy hier voor gewaeght hebt, kan ick gansch beswaerlick my inbeelden, en daerom en is sulcx (mijns oordeels) geen vrijster te raden.

SOPH. Die sijn achterste verbrant (seyt het spreek-woort moet op de bleyenen 1) sitten. Mist een soodanige een goet houwelick,

sy magh en moet sulcx met gedult op-nemen, tot boete van de dwaesheyten diese bestaen heeft, en dat mijn ick geruster voor haer te wesen, als datse, na haer selven eerst hebbende laten bedriegen van een boef voor eene reyse, daer na een eerlick man gaet bedriegen voor al sijn leven dagen, daer over sy noyt een gerust gemoet kan hebben, wetende dat al de cere en vrient-schap, diese van den man ontfangt, hy haer sonder rechten titel wert genoten.

PHIL. Hy mochte vry wel een groote welsprekentheyten hebben, die my dat wijs soude maken, als ick een vrijster ware, en in die gelegentheyten stonde.

SOPH. Maer dat ghy qualick hier in gevoelt, blijkt uyt de strydigheyten die in uwe reden steekt, dewijle ghy de vrijster wilt ontraden te doen, dat ghy nochtans ten aensien van u selven wenschted gedaen te werden.

PHIL. Laet ons van reden veranderen, lieve Sophronisee, en tot onse geschiedenisse keeren. Want ick en sie geen uytkomst uyt dese draey-stroom, ofte ick moest my eerst wat nader beraden hebben. Maer daer zijn noch twee vragen over-gebleven, die my uyt onse voor-gelesen geschiedenisse in den sin zijn gekomen, daer op versoecke ick een geheel korte antwoorde, dewijle wy in de voorgaende wat te langh zijn blijven hangen. D'eerste is, of het voor een deftigh man, die sijn geheel werck van wijsheyten en geleertheyten heeft voorgenomen te maken, geraden is sich ten houwelicke te begeven? En ten tweeden: of een jonge deerne, sich vervoert en door liefde weghgeruckt vindende, en niet versocht werdende, van den genen, daer op haer oogh is gevallen, selfs het versoecken ter handt vermogh te nemen?

SOPH. Tot kortheyten ben ick wel te vermanen, soete Philogame, sonderlinge in stoffe van dusdanige gelegentheyten. Nopende uwe eerste vrage soo segh ick, dat het geen tegenspreken en kan lijden, of alle geslachten van menschen worden van de nature tot onderlinge echte bywooninghe krachtelick geroepen, van de welke ick de geleerde en wijse geensins en versta uyt te nemen. Oock en ben ick niet met allen van die gene die, ontrent haer vrouwe wesende, noch met haer boecken besigh zijn, ofte in den geest of selfs met den lichame; oock kan ick niet verstaen dat een man, die niet alleen en slaept, recht ofte nacht heeft boecken op sijn bedde te mogen brengen. gelijk breeder te sien is in sekeren soeten en geelcerden brief van de Heer Daniel Heinsius.

PHIL. Maer terwijlen dat de geleerde disputeren, of oock een geleert man een vrouwe behoort te nemen, soo wilde ick wel eens vragen, of oock een soete jonge juffrou een geleert man dient te trouwen? die lieden zijn dickwils te veel opgetogen om een jonge vrouwe wat goets te doen. De vermaerde Rechts-geleerde Wesenbecius (soo van hem verhaelt wert) vergat sijn trouwure, ten tijde hy met de Bruyt en vrienden ter kercke soude gaen; soo seer sat de man verwert in sijn boecken, en soo veel muysen-nesten had hy daer over in het hooft gekregen, en daer en boven is die slagh van volck gewoon, niet alleenlick hare sorge maer oock hare boecken op het bed te brengen, gelijk ick by wijlen ooghschijnelick hebbe gesien.

SOPH. 't En is noch huyselick noch heusselick gedaen, boecken op het bedde of aen tafel te brengen. Maer ick hebbe lest eens gehoord van een verschil tusschen man en vrouw, vermids de man, een jongeling tot de jaght negen, sijn jaght-hont, nu getrouwt zijnde, noch wilde op het bedde des nachts blijven houden als te voren; daer haer de vrouwe tegen-stelde, drijvende sulcx onbehoorlick te zijn, en dat sulcx van een ongehout man geleden kan werden, maer in een man die een jonge vrouwe heeft geensins. En 't sou te besien staen, wie de vrouwe meer ongemacks en ongelijcks verght, die een hont, of die sijn boecken op 't bedde brengt.

Wat aengaet de tweede vrage, te weten: of een jonge dochter selfs vermact te vryen; my dunckt dat die soo qualick niet en oordeelen die meynen dat sulcx eeniger-maten magh geleden werden behoudens dat het met een bescheydene behendigheyten en eerbaerheyten geschiede, door eenige bequame en tusschengestelde persoonen, en niet door haer selfs. De deught en de maeghdom zijn ellendigh alsse eysschen moeten.

PHIL. Ick hebbe luyden van de grootste van 't Landt wel rond uyt eertijts hooren verklaren, datse weynigh meerder swarigheyten souden maken als ze een bequame jongelingh in 't ooge kregen, daer mede sy meynen dat haer Dochters wel bewaert souden wesen, de selve tot haer te trecken, haer dochters aen de selve heymelick en heusselick aen te doen bieden, als ofse voor een sone sulcx souden doen. Men siet oock by de oude sulcx

wel-gebruyckelick geweest te zijn. Ick heb van een ont, wijs, en aensienlick man hooren verhalen, dat de selve aen sijn tafel hebbende onthaelt een bequaem jongelingh, die hem wel beviel, en alsoo de selve stont om sijn afscheyt aen hem en sijn dochter te nemen, hy een frisschen romer dede schencken, en, den jongelingh by der hant nemende, seyde hem, als tot sijn afscheyt, dat hy sijn vader en moeder lange hadde gekent, datse beyde seer eerlicke luyden hadden geweest, sulcx dat hy niet en hadde willen twijffelen ofte hadden hare kinderen wel en loffelick opgevoedt, te meer hy sulcx alreede aen sijn persoon gewaar was geworden; dat hy daerom in sijn herte bewogen wert, hem jegenwoordelick dien dronck toe te brengen, en met den selven oock sijn liefste dochter, die hy daer voor hem sagh staen; en dat hy niet wilde twijffelen, nademael hy en sijn ouders hem soo wel hadden bevallen, of hij en sonde hem mede laten bevallen de persoon en oock de ouders van soo lieven Dochter. De jongelingh, hoorende soo een deftigh man soo ront spreken en sijn dochter soo gunstelick aanbieden, en de dochter selfs sulcx met stilswijgen toestaen, en sagh niet dat sijn eerbaerheyt en d'eerbidigheyt, die hy den ouden man schuldigh was, eenige sijne weygeringe op dit geval konde lijden. Hy daerom, al-hoe-wel van merkelick grooter middelen als de voorsz. Dochter, nam de aanbiedinge gunstelick en met dancksegginge aen, kuste de Juffer vriendelick, en wiert dien eygen avondt een Brnydegom in volle leden.

SOPH. Dat heeft soo sijn bescheydt, Philogame. Maer wat jonge deernen en vronwen selfs aengaet, en of de selve in eygen persoon haer des bekent mogen maken, daer op dient tot antwoorde, dat ick niet en sie hoe sulcx de eerbaerheyt van dat teer geslacht immer kan toe-laten: En sulcx door eenige teycken, gelaet of diergelijcken bedrijf te doen, sie ick niet dan vol gevaers te wesen. Ick weet dat'er zijn gevonden geweest, die toe hier streken hebben gebruyckt, die bedencklick zijn. Het geluckt yder niet als het Ruth eens dede op soodanigen gelegentheyte. Icasia wert om een vry woordt alleen van den Keyser Theophilis gelaten, en een silder maeght in haer plaetse verkoren, gelijk de historiën daer van getuygen.

PHIL. Maer laet ons dat daer by laten. Want hier ontdoen sich eenige vraegh-stucken, daer van ick hier voren u hebbe hooren gewagen, in 't verhael van de menighvuldige twijffelachtigheden, die sich vertoonen ontrent de houwelicke saken, te weten: eerst of lief-hebben en begeeren een en de selve sake zy; en ten tweeden, of een mans-persoon vrientschap kan onderhouden met een vrou-mensch, sonder ooghmerck te hebben op gemeenschap van bedde. Want beyde dese punten vloeyen klaerlick uyt het gespreck van Hipparchia tot haren Crates.

SOPH. Wel wat dunckt u van het eerste? want dit zijn rechte jonge lieden vraegh-stucken. Soo dient dan gelet of lief-hebben en begeeren één dingh zy, ofte klaerder te spreekken, of men kan lief-hebben sonder tot sijn gebruyck te begeeren het gene dat men lief heeft.

PHIL. Wat my aengaet, ick oordeele dat de voorstellinge geen twijffelen heeft. Want liefde en is niet anders als een begeerte, om te mogen genieten dat men lief heeft.

SOPH. Niet te ras, Philogame. Weet ghy niet dat'er zijn die met groote en goede redenen drijven, dat dese de fijne en suyperste liefde is, die niet alleen niet en begeert, maer weygart te gebruycken het gene men lief heeft? By exempel: Thrasonides was ten hoogsten verlieft op sijn Piandre, als wy voor desen hebben aen-geroert, en na hy de selve met langh vervo'gh tot weder-liefde hadde verweckt en woude hy haerder nochtans niet genieten, schoon sy sulcx toestont, en dit om door de daet niet te verliesen die soete in-beeldinge, die hy tot noch toe in sijn gedachten hadde gevoedt. Daer zijn bloemisten 1) hedendaeghs, die als verlieft zijn op seekere soorte van bloemen, evenwel sy laten de selve op haer steeltjen, en vernoegen haer met het gesichte, sonder meer.

PHIL. Ghy soeckt my, waerde man, al schermtsende in te leyden (soo ick sie) in redenstrijt, daer ick naderhandt qualick uyt soude konnen geraken; en om sulcx voor te komen, soo dunckt my dat men met onderscheyt hier dient te spreken van den gront en oorsake van de liefde. Want na de selve van aert is, soo is oock de begeerte van genieten. By exempel, neemt dat ick niemants man of vronwe lief hebbe, om sijn of hare wijsheyt wille; indien ick dan sijn of haren raet magh gebruycken, daer ick die van noode mochte hebben, soo genoote ick dat ick wensche, en hebbe mijn begeeren, als Joab dede van de wijse vronwe van Thekoa. Hebbe ick iemant lief, 't zy man of vrouwe, om

zijn ofte hare wel-sprekentheyte, hoorende de deftigheyt of soetigheyt van hare reden, heb ick dan niet het eynde van mijn begeerte? Maer als iemant een vronwe ofte jonge deerne lief heeft om haer schoonheys wille, ick meyne dat het gesichte alleen hem niet en sal vernoegen, schoon hy der selve ten vollen mochte genieten; en daerom meyne ick, dat in die gelegentheyte lief te hebben en te begeeren, een en de selve sake is. En ick verwerpe het exempel van Thrasonides, als sonder exempel, immers gansch selsaem wesende, en segge, dat ééne bonte-kraeye geen winter en kan maken.

SOPH. Wel hoe, jongelingh, is de schoonheyt door eenig ander middel beter te genieten, als door het oog, nadien de selve eygentlick is een sake die voor het oogh gemaect is, als bestaende in een goede gestalte, of in liefelicke verwen, daer van het oogh alleen kan oordeelen? Oock zijnder veel verliefte geweest, die ten diersten hebben verklaert, datse door het gesichte alleen van de beminde haer hoogste vernoegen waren genietende.

PHIL. Dat sulcx geschiet is, en noch dagelick geschiet, waerde man, en wil ick niet tegen-spreken. Maer de saken wel ondersocht zijnde, soo sal men bevinden, dat de liefde van onse jonge lieden in dese onse eeuwte op het gesichte alleen niet stil en staet. Geen vrijster en dient haer daer op te verlaten, wat oock een verlieft jongeling haer daer over soeckt wijs te maken. Ick weet, dat een recht lief-hebber plagh te spreken en te gevoelen volgens dit vaers, wesende de beschrijvinge van den rechten aert van de soodanige:

Als ick de liefde sagh, doen wond' ick haer genaken,
Stracks riep ick om de spraek, flucks haer te mogen raken;
Doen bad ick om een soen, en schoon ick die bequam,
Noch vond ick dat mijn hert geen recht vernoegen nam;
Ick voelde des te meer mijn ziel geduerigh hijgen,
En wenschte boven dat een meerder pant te krijgen:
O lusten sonder end! ô wispelturigh spel!
Al krijght den hont een stonck, hy gaepst noch even-wel.

Siet daer de rechte trappen, door welcke alle verliefte gewoon zijn te klimmen tot de nyterste sporte toe, sien, genaken, spreken, raken, en dat'er volghet, zijn als schakels van dieu keten, en hangen als aen malkanderen.

SOPH. Wel Philogame, dewijle wy in de schole leeren, dat men een yder moet gelooven in sijn eygen kunst, en dat ghy hier soo werkelick van spreeket, soo en wil ick u dat gevoelen niet ontnemen, en laten gelooven, dat verlieftheyt sich met het gesichte alleen niet en laet vernoegen; en met eene wil ick alle die gene, die de selve niet hebben, vermanen op haer hoede te willen wesen en sich niet te laten wijs maken, dat het by het gesichte alleen blijven sal, indien sy aen iemant eenige vryheyt komen toe te staen.

PHIL. Maer dit al te samen daer latende, soo woude ick noch wel een weynigh vragen, nopende de beginselen en de bewegende oorsaeck van de menschelicke genegentheyte, die wy liefde noemen, uyt wat oorsake die herkomt, of die rijst uyt een vrye verkiezinge, ofte door eenige heymelicke invloeyingen nyt onbekende oorsaken, ofte uyt over-een-komste van den innerlicken aert der gener die malkanderen lieven, ofte van waer dit werck eygentlick sijn beginsel neemt.

SOPH. Ey lieve, Jongelingh, laet af van alle dese naeukeurige ondersoekingte, en denckt dat'er ontallijcke dingen zijn, van de welke ons ydel vernuft geen reden geven of vinden en kan. 's Menschen herte is een wispelturigh dingh, en gaet somwijlen plotselick over tot andere genegentheden, op gronden die men van buyten niet sien of weten en kan, dewijle de selve gesmeet werden in een duyster hol van een gesloten boesem. Ick hebbe in mijn jonckheyt eens de gedachten en oock de penne laten gaen op een sekere geschiedenisse, die u misschien in dese gelegentheyte klaerder sal doen sien. Soo het u gevalt, ick wilder u deelachtigh van maken. Siet hier, onder dese mijne onde papieren zijnder verscheyde uyt-werpselen van mijn jouckheyt, en onder andere mede de beschrijvinge van eenen Actæon van onse eeuwte, maer die een betere uyt-komste vint als de neef van Cadmus, daer onse Poëten van gewagen; en dat door een gunstige in-val, die sijn geminde eens schielick in 't breyn viel.

PHIL. Niet liever als dat, waerde man. Ick achte van over lange de invallen van deftige lieden, die de selve in hare jeught hebben gehad. Langt my dat papier, ick sal leser blijven als voor desen.

SOPH. Wel aen Philogame. Maer al en gaet het vaers soo net op sijn snede niet, als nu onse dicht-konst vereyest, en stont u daer niet aen. Ick wilder eens by gelegentheyte de penne over laten gaen, om het selve wat te vormen na den heden-daegschen traet.

PHIL. Wel aen, dien alles onvermindert, ick beginne te lesen:

1) Men heeft te denken aan de bekende woede in den tulpenhandel.

HOUWELICK

VEROORSAECKT UYT MEDE-LIJDEN,

OF

DOOR EEN SCHIELICKE INVAL VAN EEN

ITALIAENSCH E JONCKVROUWE.

Hoe dat de liefde speelt ontrent de jonge sinnen,
En maectt een killigh hert genegen om te minnen,
Is waert te zijn bemerkct. Weest gunstigh soete jeught;
Eens anders herten-leet is dickmael iemants vreught.

Actæon, uytter aert tot vlieden seer genegen,
En met een snellen valck sijn lust te mogen plegen,
Was van een edel huys en van een hoogh gemoet,
Was uyt een volle beurs en weeligh op-gevoet.
Was vrolick in gelaet. Sijn geest, voor weynig dagen,
Was aen een jonge Maeght ten vollen op-gedragen:
Jolinde was sijn wensch, sijn troost, sijn herten-lust,
En buyten haer gesicht en was hy noyt gerust.
Hy poogde wat hy mocht, en, met de gansche sinnen,
Den tocht van haer gemoet voor hem te mogen winnen;
Hy dede jaren langh, al wat een edel-man
Met geest en groote kost te wege brengen kan.
Hy liet meest alle nacht voor hare kamer spelen,
Of schonck haer staegh den den galm van al de soetste kelen;
En als de lente-tijt haer jeugdigh loof ontsloot,
Soo was 't dat hare stoep het eerste groen genoot.
Hy rechte spelen aen, en maecte groote feesten,
Hy trock in sijnen dienst meest al de fraeye geesten,
Hy gafse t'huys den kost en buyten vry gelagh,
En gaet in alle dingh soo quistigh als hy magh.
Hy nam veel dienaars aen, veel pagiën, veel lackeyen,
Die vry een vetten gront haest weten af te weyn,
Die kleet' hy bijster weyts en verre boven maet,
En even in de verw 1) gelijk Jolinde gaet.
Sijn lijf is op-gepronck met alle moye dingen,
Sijn vingers als een kraem van al de schoonste ringen:
Daer komt geen nieuwe snuf van eenigh selsaem kleet.
Of 't wort tot sijn gebruyck in haesten uy-gereet. 2)
Hy maectt een schoonen hof, daer staegh in is te wercken,
Met beelden in het kruyt, met duysent schoone perken
Getogen op een draet, 3) en schier in yder deel

Een speel-huys na de kunst of eenigh schoon priëel.
Maer dat is niet genoegh, geen tuyn en kander helpen,
Hy maect'er grotten in van alderhande schelpen;
Van aerdigh hooren-werk en tacken van korael,
En wat de zee oyt send uyt haer veglaesde zael.
Hy maecte boven dat oock schoone water-sprongen,
Die worden door het werck behendigh uytgedrongen;
En gaven beelden uyt van wonder vreemden aert,
Soo dat oock even daer geen kost en is gespaert.
Hy maectt een ruym gebouw voor doggen, bracken, winden
En wat van desen aert by menschen is te vinden.
Hy bracht'er vogels by, de snelste die men vont,
En wat van desen aert oyt Noorste klippe sont.
Hy maecte by de stadt waeranden voor de dieren,
En koyen boven dien, waer in de vogels swieren;
Daer set hy harten in, en menigh ander wilt,
En dus wert over-al sijn beste gelt gespilt.
Hy kocht de schilder-kunst van al de beste geesten,
Een lantschap, boeren-hoef, een wout vol felle beesten,
Een zee van wint beroert, en uytter maten straf;
Al wat de rijcke kunst aen yder meester gaf.
Het oudste beeldwerck, beroemt voor duysent jaren,
Dat weeght hy op met gelt, al sonder iet te sparen.
Hy maectt een boeck-vertreck, dat wonder deftig was,
Schoon dat hy jaren langh geen eenigh boeck en las.
Noch hout hy boven dien een stal vol schoone paerden,
En koetsen op sen hoofs, en al van grooter waerden;
Oock jachten op het meir en gondels in de stadt;
En dus verquist de man een over-gröoten schat.
Jolinde schoon verweent 1) en tot de pracht genegen,
Misprees dit even-wel, en sprack'er deftigh tegen:
„Actæon (was haer woort) u dient of minder moets,
Of, na dat ick het merck, al vry wat meerder goets.

1) de lievelingskleur.
2) *uyt-gereet*: uitgerust.
3) *draet*; meetlijn.

1) *verweent*: verwijfd.

Gedenckt aen seker Prins, van sijn eygen honden,
 Vermits haer groot getal, ten lesten is verslonden,
 En let op uw bedrijf: uw schip dat gaet te diep.”
 Maer 't was om niet geseyt, al wat de Juffer riep.
 Hy gingh sijn ouden gangh, hy liet Jolinde praten,
 Hy wil sijn hoogen swier in geenen deel verlaten;
 Hy quist gelijk hy plagh en slaet'er dapper in,
 Hy past op geen verlies, en let op geen gewin.
 Maer wat hy neemt ter hant, of wat hy weet te plegen,
 Jolinde blijft geset, en laet haer niet bewegen;
 Men sey'tet over straet, in 't hof, en over-al,
 Dat hy wel jagen magh, maer nimmer vangen sal.
 Noch hout de joncker aen door alderhande vonden,
 Die hem tot grooten last en sware koste stonden;
 Soo dat sijn huys en hof, sijn vee, sijn beste lant,
 Aen ick en weet niet wien ten lesten is verpant,
 Ten lesten is verkocht, en al ten kleynen prijse
 Gelijk het veeltijts is beroyde lieden wijse.
 Maer doen hy had gespilt sijns Vader leste slot,
 Wert hy door al het landt een algemeene spot,
 Een gecks-maer by het volck. Siet, hoe de saken loopen:
 Wie alle dingen koopt die moet'et al verkoopen.
 Eet soo, wie datje zijt, op 't eerste van den dagh,
 Dat voor het avontmael iet over blyven magh.
 Daer wert de Jongelingh van al sijn speel-genooten,
 En van Jolinde selfs versmaet en gansch verstooten.
 Het is van outs gesien, dat, waer een autaeer breeckt,
 Geen mensche naderhant voor haer een kaars ontsteect.—
 Als nu de joncker vont sijn hope gansch vervallen,
 Liet hy ten lesten af van dit uytinnigh mallen,
 En, om door al de stadt niet meer te zijn begeckt,
 Soo is 't dat hy verhuyst, en naer het landt vertreckt.
 Daer heeft hy langen tijt niet als benaude dagen,
 Hy raep't den schralen kost met vliegen, vincken, jagen,
 Met ick en weet niet wat: maer dat is kleyn beslagh,
 En dat geen Edelman of Ridder voeden magh.
 Hy teert allengskens uyt en wat hem is gebleven
 Dat wort voor mont-behoef ten vollen uyt-gegeven.
 Hem bleef geen nootdruft selfs van al sijn vaders erf,
 Geen knechten in het huys, geen honden op de werf.
 Hem rest slechts maer een valck van al sijn schoone panden,
 Maer die is wijt beroemt in al de naeste landen,
 Vermits hy met den beck, of door sijne snelle vlucht,
 Is heerscher in het wout en meester van de lucht.
 Dit was sijn eenigh al, het steunsel sijner saken,
 En plagh hem in den druck een vrolick hert te maken;
 Hy kreegh geen wilt-braet meer, al is hy des belust,
 Wanneer de rappe klaeu van desen vogel rust.
 De Juffer had een neef ter jaght alleen genegen,
 Die had om desen tijt een vreemde lym gekregen:
 Geen meester is bekend wat sieckte dat'et was,
 Men vont geen heylsaem kruyt dat sijne quael genas.
 Men sagh des niet-te-min dat sich de Joncker quelde,
 En dat hem eenigh dingh het grilligh hooft ontstelde.
 De moeder is bedroeft, het was haer eenigh kint,
 Om dat men geen behulp voor haren Soon en vint.
 Sy doet hem menighmael, en schier geduerig, vragen,
 Waer toe hy is belust en wat hem magh behagen;
 Sy riep uyt stage sorgh: „En doet u niet te kort,
 Seght maer wat ghy begeert, en wat uw sinnen schort.”
 Hy, dickmael aengemaant waer toe sijn lusten strecken
 Gaet sijn genegen hert aen seker vrient ontdecken;
 Hy sey't hem: „krijght den valck van soo een Edelman,
 Dat is de rechte salf die my genesen kan.
 De moeder was een vrou van wonder groot vermogen,
 En hy een jonge wulp gansch dertel op-getogen,
 Hy had Acteons valck by wijlen eens gesien,
 En wist hoe waert die was by al de jonge liën.
 Priscilla was verblijt, vermits sy mochte weten,

Wat aen haer krancken Soon de sinnen heeft beseten;
 Maer hoe men krijgen sal waer toe hy is belust,
 Dat maectt haer killigh hert al weder ongerust.
 Haer koomt, na diep gepeys, gevallen in de sinnen,
 Hoe dat Actæon plagh haer nicht wel eer te minnen;
 En dat haer oude gunst misschien, in dit geval,
 (Soo hy des wert versocht) noch iet vermogen sal.
 Sy gaet het gansche stuck wat naerder over-leggen,
 Sy gaet de jonge Maeght den ganschen handel seggen:
 „Ick bidde, liefste nicht, doet hier in watje meught,
 Ghy weet: dit eenig kint, dat is mijn gansche vreught.
 De Joncker is beroyt en by de schrale lieden
 Daer heeft de penningh kracht, het gelt kan daer gebieden,
 Want noot is sonder wet; ghy, looft hem watje kont,
 Op dat het edel dier mijn soon magh zijn gejont.”
 Jolinde nam het aen hier op te sullen letten,
 En gaet op dit geval haer snege sinnen wetten.
 De siecken is haer lief, sijn Moeder boven dien,
 En sy wenscht haren Neef gesont te mogen sien.
 't Geviel om dese tijt, dat uyt de naeste steden
 Veel frissche jonge liën, veel soete vrijster, reden
 Nae seker lustigh slot, om op een bruyloft-feest
 Al wat men droefheynt noemt te jagen uyt den geest;
 Jolinde was een deel van al dees lieve bende,
 En koos'er ses of acht die sy voor lustigh kende:
 „'t Is heden, sey't de Maegd, de derde sonne-schijn
 Dat wy in dit kasteel als op-gesloten zijn.
 De feest die heeft haer recht, de Bruyt die is beslapen,
 Wy moeten elders gaen om nieuwe vreught te rapen,
 Wy moeten uyt den dwangh, en in het jeugdigh groen:
 Ick heb een aenslagh voor die moet ick heden doen;;
 't Is lang genoegh gebrast, ick soecke nieuwe dingen,
 Wy moeten hier ontrent een ridder gaen bespringen,
 Een vrient ons wel bekend; en, om hier ront te gaen,
 Actæon is de man, die moet'er heden aen.
 Ghy weet het al gelijk hoe dat hy plagh te leven,
 En hoe hy nu ter tijt te gronde leyt gedreven;
 Wy moeten gaen besien, wat nu de Joncker doet,
 Terwijl hy niet en heeft als enckel tegen-spoet.
 Wy moeten gaen besien sijn huys en alle saken,
 En wat hem nu ter tijt de sinnen kan vermaken;
 Wij moeten gaen besien wat hij voor landen bout,
 En letten boven al wat huys de Ridder hout;
 En hoe sijn keucken roockt, en wat de velden geven,
 En of hy beter vaert in dit sijn eensaem leven;
 En of hy blijder is als hy te voren plagh
 En wat hy t' onser eer sal brengen aen den dagh.”
 Jolinde was gegaen tot aen haer rijpe jaren;
 En sneger in vernuft als haer gespelen waren,
 Maer weeligh boven al, en van een vryen mont,
 En kluchtigh uytter aert, en in het spreken ront.
 Haer moeder was gerust, haer vader ovelreden,
 Haer susters al gelijk den eygen pad getreden:
 Een die haer jeught bestiert dat is haer moeders oom;
 Maer die gaf aen de Maeght al wat te ruymen toom,
 De voorslagh dus gedaan wert vaerdigh aen-genomen,
 Men bootschapt aen de vrient wat gasten dat'er komen;
 Men sey't hem boven dien, hoe dat men op de noen
 Heeft voor, aen sijnen disch het mael te komen doen.
 De bode was gegaen, en, sonder langh te peysen,
 De jeught die is gereet en vaerdigh om te reysen.
 Jolinde leyt het rot tot enckel tijt-verdrijf,
 En strax is al het volck Actæon op het lijf.
 Sijn tafel is gedeckt, maer geensins overladen,
 Men sagh'er niet als groen en veelderley saladen,
 Niet dat de vleys-hal sent, of dat de keucken geeft;
 Maer, desen onverlet, de Joncker is beleeft,
 Hy toont hem wonder heus en bijster wel te vreden,
 Hy toeft het gansche rot met spijs van soete reden,

Hy gaet in woorden breet, al is sijn tafel kort,
 Hy vult'et met den mont wat aen de kencken schort.
 Te midden op sijn disch daer stont een stuck gebraden;
 Maer wat'et wesen mocht en konde niemant raden.
 Hy, voor wien dat'et stont en die het beest ontleet,
 Verklaert oock even-selvs, dat hy het niet en weet.
 De vogel wort geproeft, de vogel wort gebeten,
 De vogel wort gekaut; maer niemant kander eten.
 De vogel wort gekeert en om en om gewent;
 Maer wat'er iemant doet, het dier is onbekent.
 Dit gaet het schamper volck aen haren waert verwijten:
 "Wel! dit is selsaem vleesch, geen tant en kan het bijten.
 Ey, seght ons doch een reys, wie heeft'et u gekocht,
 Of voor een moy geschenck hier in het huis gebrocht?"
 Een ander valt'er toe, en gaet wat anders seggen,
 En weet dit vreemt geval noch breeder uyt te leggen:
 "Dit is gansch nutte kost en dienstigh in den noot:
 Een yder eeter van, en 't blijft al even groot."
 Een yder seyt het zijn; maer niemant kander weten,
 Hoe dat de vogel liet of wat'er is gegeten.
 De praet, op dit geval, veroorsaect grooten strijt,
 En dient hun tot vermaeck, en duert een langen tijt.
 Jolinde lijcke-wel oock midden in het eten,
 En had haer siecken neef niet al te mael vergeten;
 Maer socht bequamen tijt by-na den ganschen dagh,
 Dat sy eens van den valck Actæon spreken magh.
 En juist op dit geval, daerom de gasten loegen,
 Soo gaetse met beleyt haer by den Ridder voegen:
 Sy leyt hem van den disch, en wat ter zijden af,
 Daer sy hem in 't gemeen voor eerst een praetjen gaf.
 Doch seyt hem niet te min, dat sy eens wenscht te weten
 Wat dat men voor gebraet aen tafel heeft gegeten.
 Sy bid hem menighmael, dat hij van dit geschil,
 De gasten tot vermaeck, een eynde maken wil.
 Hy stont een wijl en keeck, onseker wat te maken,
 Hy wort geheel ontstelt, en krijght beschaemde kaken.
 Hy weet niet wat hy sal. Ten lesten, tot besluyt,
 Soo berst hy met verdriet in dese woorden uyt:
 "Ghy dwingt my, schoone maeght, mijn droeve staet te melden;
 Eylaes! mijn sot bedrijf, dat moet ick nu ontgelden.
 Ach! dat op tafel staet dat is mijn leste goet,
 Dat hier, tot uwer eer, alleen het beste doet.
 Juyst als ghy voor den noen my liet in haesten weten,
 Dat ghy met uw gevolgh hier woud' te middagh eten;
 Doen was ick wonder bly, en niet-te-min begaen,
 Wat dat tot uwen dienst op tafel soude staen.
 Ick sprack in mijn gemoet: "O, mocht ick heden wenschen,
 Dat ick eens heb gespilt ontrent onnutte menschen!
 O had ick nu ter tijt, dat in mijn overvloet
 De linckers heeft vermaeckt, de vleyers heeft gevoet!
 Ach! had ick nu het wilt, dat ick soo menigh werven,
 Oock buyten alle noot, voor iemant dede sterven!
 Ach! had ick maer een deel van dat ick heb verquist
 En dat nu, t' mijner smaet, mijn schrale kencken mist!
 Maer 't was om niet gewenscht, dies stont ick gants verslagen,
 En sagh den handel in gelijk verdiende plagen;
 Maer hoort noch evel-wel, hoe dit mijn ongeval
 My troost in dit verdriet, en eeuwich troosten sal:
 Mijn goet is niet verquist met suypen, vreten, brassen,
 Maer om, tot uw vermaeck, op uwen dienst, te passen.
 Heb ick een prachtigh huys gebout tot in de locht,
 Het was om dat mijn staet aensienlick schijnen mocht.
 Heb ick in mommery, of diergelijke saken
 Mijn beste gelt gespilt, het was tot uw vermaken.
 In 't korte, wat ick oyt voor desen ondernam,
 Ghy weet, dat al mijn doen uyt enckel liefde quam.
 Hier door zijn metter tijt mijn saken soo verlopen,
 Dat my niet over bleef om iet te mogen koopen;
 Dies ben ick met verdriet getogen uyt de stadt,

En leef hier op het lant met ick en weet niet wat.
 Ick woon hier op een hof, gehuurt van slechte luyden,
 Het tuyntje, datje siet, dat geeft my groene kruyden,
 De boomgaert ooft en hout; en dat is my genoegh,
 Vermits ick my voortaan na noot en reden voegh.
 De noot kan malle drift en gulle weelde staken,
 De noot kan ons beset en vry al beter maken;
 De noot kan open doen, en brengen aen den dagh
 Al wat een dertel oogh te voren niet en sagh.
 Dit heb ick nu beproeft. Doch mocht ick weder keeren,
 Geen drift en sou voortaan mijn sinnen over-heeren;
 Geen pracht of sotte waen verrucken mijn gemoet.
 In droefheynt vind' ick vreught, en in het bitter soet.
 De boecken, die ick kocht, maer noyt en plagh te lesen,
 Die moeten my voortaan een troost en toevlucht wesen;
 Sy geven my vermaeck en vry al soeter vreught,
 Als ick wel eer genoot ontrent de domme jeught.
 In plaetse van te gaen in alle blijde feesten,
 Soo spreek ick even-staegh met al de beste geesten,
 Die oyt de werelt sagh oock over duysent jaer.
 En wat geleertheynt is dat word' ick nu gewaer.
 Ick leere mijn gemoet en alle sinne-droomen,
 Ick leere slim bejagh en alle driften toomen.
 Siet, wat een deffigh boeck, gelesen na den eysch,
 Kan geven aen den geest, en nemen aen het vleysch.
 Ick lese boven al, dat Moyses heeft geschreven,
 Wat Godes eygen Soon de werelt heeft gegeven,
 Dat geeft my dieper troost, en set mijn sinnen vast,
 Schoon wanhoop, ziel-verdriet, ja hel en duyvel bast!
 Ick heb den gront geleert van bouwen, maken, breken,
 En heb met Salomon nu deffigh leeren spreken,
 Dies segh ick menighmael: Al wat het ooge siet
 Is ydel sonder gront, en enckel ziel-verdriet!
 Eén sake niet-te-min die moet ick noch beklagen,
 Dat ick geen meerder eer u toe en weet te dragen,
 Dat ick geen macht en heb te toonen metter daet,
 Hoe diep ghy heden noch in my gewortelt staet.
 Ick heb van nu voortaan geen schapen aen der heyden,
 Geen paerden op den stal, geen ossen in de weyden;
 Ick heb maer eenen valck, die haelt my uyt'et rijs
 Een kor-hoen, als het luctt, of eenigh jongh patrijs.
 Maer siet op desen dagh en had ick niet gevangen,
 En dit bracht my by-naest de tranen op de wangen;
 Vermits ick even nu, als ghy juist tot my quaemt,
 Dus qualick was gestelt, en stont geheel beschaemt.
 Ick gaf my in den hof en, met een angstigh suchten;
 Soo pluckt' ick moes-gewas en niet als bogaert-vruchten.
 Ick pluckte metter haest al wat te plucken stont;
 Doch fruyt dat is alleen maer voor een gragen mont.
 My docht ick most voor al wat anders vaerdigh maken,
 Op dat mijn schrale wijn de vrienden mochte smaken;
 Dies sloegh ick in der haest mijn oogh aen alle kant,
 Op dat ick eenigh dingh tot uwen dienste vant.
 Maer waer ick henen keeck, 'k en wist ons niet te vinden,
 Ick had geen haes, geen ree, geen harten, bocken, hinden,
 Geen pauwen op de werf, geen duyven op het kot,
 Geen gansen in de graft, geen swaen ontrent het Slot,
 Geen eyers in de nest. Wat eyers soud' ick weten?
 Mijn hinnen even-selvs die waren op-gegeten;
 Mijn hanen boven dien. Siet daer een hoogen noot,
 En my is niet een eend gebleven in den sloot.
 In huys geen rauwe kost tot voor-raet van de boden,
 Geen os- of swijnen-vleesch, bequaem te zijn gesoden;
 Geen hammen in de schou, die ons Westphalen sent,
 Ach! 'k heb in langen tijt dat voedsel niet gekent.
 Siet daer mijn droeve ziel met grooten angst beladen,
 Ick had, indien ick kon, mijn herte willen braden;
 Maer dat was sonder gront. 't En dient de vrienden niet,
 Schoon ick mijn leden sood, of aen den viere bried.

Ick sagh dan over-al mijn saken gansch verloopen,
 Oock had ick geen geloof om iet te mogen koopen,
 En, dat het slimste was, geen panden in de kist;
 Soo naeu is alle dingh in uwen dienst gequist.
 Als nu mijn treurigh hert geen raet en scheen te weten,
 Sagh ick mijn lieve valck, gelijk hy was geseten
 Tot mijnen dienst bereyt; ick sagh den vogel aen,
 En seyde binnens monts: uw leven heeft gedaen;
 Trou beest, al is 't my leet, ick moet u heden dooden,
 Ick moet tot uwen kost mijn best vrienden nooden;
 Ick moet u hinder doen, hoe vaerdig datje zijt,
 Dat eyscht de strenge noot, en even dese tijt.
 De vogel stont verbaest, en scheen te willenklagen,
 Of van mijn wreet bedrijf den gront te willen vragen,
 Maer, desen onverlet; ick greeb het edel beest,
 Ick dood' het met een verdriet, en met een bangen geest.
 Maer als ick weder sagh, waerom het soo gebeurde,
 Gevoeld' ick dat mijn hert in geenen deel en treurde:
 Want die in dit geval mijn bloet niet sparen sou,
 Hoe kan ick om een valck my vinden in berou?
 Siet daer, eerwaarde Maeght, hier uyt soo konje weten,
 Wat datje voor gebract aen tafel hebt gegeten.
 Ick weet 't is taey geweest, en geensins na den eysch;
 Maer 't is mijn leste goet, en 't is mijn beste vleysch.
 Wat kan een Edelman van iemant zijn geweten'
 Die sich met alle macht aen vrienden heeft gequeten,
 Die met een open hert liet al ten besten geeft,
 Wat hy voor hem bewaert of in de werelt heeft?
 Indien ghy meer begeert, soo neemt, ten alderlesten,
 Mijn hert, mijn lijf, mijn ziel, ick geef het al ten besten.
 Gaet, sent my na de doot, of na een meerder pijn;
 'Soo ghy maer eens en winckt: ick sal gehoorsaem zijn.'
 Dit druckt de Joncker uyt als met de gansche leden,

En, tot een vast bewijs van sijn geseyde reden,
 Soo toont hy haer het hoofd en klaeuwen van den valck,
 Juyst op de versche daet genagelt aen den balck.
 Jolinde staet verset en wonder seer verslagen,*
 Sy vont dat na het beest onnoodig is te vragen,
 Tot dienst van haren neef. Want dat is nu gedaen,
 Men siet den ruygen kop hier vast gespijckert staen.
 Maer sy is boven dat tot in den geest bewogen,
 En door een vreemt gepeys ten vollen op-getogen;
 Sy siet den Joncker aen, en, met een diepen sin,
 Ontleet sy dit geval, en weeght sijn trouwe min.
 Daer is een vreemde luym die alle vrijsters krijgen,
 En komt, men weet niet hoe, haer in den boesem zijgen;
 Wie na den rechten eysch dat uurtjen treffen kan,
 Men houd'et voor gewis, die wort'er meester van.
 Het schijnt dat dese stuyp was op de maeght gevallen,
 Terwijl Actæon sprack; haer gansche sinnen mallen;
 Haer breyn dat suyse-bolt meer als het is gewent,
 Gelijk een wagen doet die sonder voer-man rent.
 Sy berst ten lesten uyt, sy voelt haer geest ontfarmen,
 Sy valt den Joncker toe, en perst hem in haer armen,
 Sy geeft hem boven dat een onverwachten kus,
 Sy recht haer weder op, en seyt ten lesten dus:
 "Swijght, trouwe Ridder, swijght 't is langh genoegh gesproken
 Ghy hebt door langh gedult mijn steenigh hert gebroken;
 Siet daer, tot uwen troost, mijn trou en rechterhant,
 Siet daer, nocht boven dat, een schoonen diamant,
 Den besten dien ick weet. Siet wat u wort gegeven,
 Van eene die verklaert met u te willen leven,
 Met u willen zijn, als met haer echte man,
 In al wat bitter is of vreughde geven kan.
 Is al uw goet verteert, ghy hebt u niet te schamen,
 Ick hebbe goets genoegh voor u en my te samen;

Ick hebbe lant en zant, en vee, en machtigh gelt,
 En dat wort al-te-mael in uwe macht gestelt;
 En ick noch boven dien. Actæon is verslagen,
 Bekoort in sijn gemoet door vreemde sinne-vlagen;
 Hy weet niet of hy droomt, of wat hem is geschiet,
 Hy weet niet of hy waen, of rechte vreught geniet;
 Hy staet geheel bedwelmt. De gasten ondertussen
 Die sagen haren waert onthaelt met soete kussen;
 Dat schijnt hun wonder vreemt; maer' op den eygen stont,
 Ontsluyt Jolinde selfs aldus haer rooden mont:
 "Gespelen al gelijk, ick neem u tot getuygen,
 Dat met den loop van tijt verharde sinnen buygen;
 Dees is mijn spot geweest, meer als ick seggen kan,
 En hy wort nu ter tijt mijn vrient en echte man;
 Niet als de bleecke doot en sal ons kunnen scheidten.

SOPH. Wat dunckt u, Philogame, is het niet een vreemde be-
 weginge van een jonge deerne, een vryer af te seggen ten tijde
 hy in volle eer en goet sit, en den selven aen te nemen als hy
 beroyt, kael, en een yders spot is geworden?

PHIL. Maer, lieve man, is het u onbekent dat'er oock een
 soorte van houwelick is dat uyt deerenis, uyt medelyden, uyt
 enckel medoogentheynt geschiet? en dat is meest te vinden ontrent
 de beste en buygsaemste zielen. My dunckt gehoort te hebben,
 dat ten tijde de stadt van Oostende by den Cardinael Albertus
 moedelick bevochten en by de Vereenigde landen kloekelijck be-
 schermt wert, en dat de hooge schoole van den oorlogh van ge-
 heel Europa aldaer geplaets was, dat seecker treffelick en my
 wel bekent Edelman, met grooten ernst, ten houwelick hadde
 versoght een schoone en geestige Hollantsche Jonck-vrouwe, son-
 der die tot sijn voornemen te kunnen bewegen. 't Geviel dat de
 voorsz. Edelman, gedurende de gemelde belegeringe, in de voorsz.
 stadt sijnen dienst waernemende, het een ooge werde uyt-gescho-
 ten, en, alsoo gestelt zijnde, wederom in Hollandt quam te
 keeren, stellende nu gansch en al-buyten hoope van oyt te mo-
 gen genieten (dus mismaeckt zijnde) een die hy, fris en gesont
 zijnde, niet en hadde kunnen bekomen. Hy lijkewel gingh de
 selve begroeten in die gestalte, haer seggende onder andere, dat
 hy nu stondt in volle wan-hope van haer te behagen in die sijne
 verdrietige gelegentheynt, daer hy haer mishaecht hadde gehad.
 Wat gebeurter? De saecke viel geheel anders uyt als hy sich
 hadde in-gebeelt. Want de voornoemde Jonck-vrouwe, haer een
 weynigh bedacht hebbende, viel uyt in dese ofte diergelijcke
 woorden, soo my van geloof-waerdige lieden is verhaelt:

Ick sal in korten stont de feeste doen bereyden:
 Oock wil ick geen bespreek ontrent ons trou-verbont,
 Al wat ick oyt besat, dat is aen hem gejoint:
 Gemeenschap in het goet, gemeenschap in de sinnen,
 Gemeenschap in het bedt; dat is een suyver minnen,
 Dat is het oudste recht, dat ick voor heylich ken,
 En siet, op desen voet is 't dat ick sijne ben.
 Actæon, waerde vrient! wie dat het magh verdrieten,
 Ghy sult mijns vaders erf en my voor al genieten;
 Stelt dat op heden vast. En ghy, ô soete jeught,
 (Ick nood' u tot de feest) hebt deel in onse vreught;
 En draeght hier kennis van," Daer is de koop gesloten,
 En met een frisschen dronck van stonden aen begoten.
 Daer na sat yder op, en tot een vast besluyt,
 Soo dronck men noch een reis ten huysse van de Bruyt.

Hebt ghy my lief gehadt en dickmael aengebden,
 Ten tijd' uw wacker oogh en wel-gemaecte leden
 Bekoorden menigh hert, en datje waert bemindt
 Alwaer men soete jeught en schoone maeghden vindt;
 Ghy sult op heden zijn mijn lief en uyt-verkoren,
 Schoon datj' uw rechter oogh ten vollen hebt verloren.
 De wonde dieje draeght is my een waerdigh pant,
 Ghy lietse t'uw'er eer, en voor het vaderlant.

SOPH. Plutarchus heeft, mijns oordeels, wel geseyt, det de
 liefde 't klim gelijk is, om dat het selve kruyt, waer sich maer
 een hoogje, een diepje, een oneffentje vertoont, strax sich weet
 vast te maken. Die gesint is te lieven, weet alle dingen tot sijn
 voordeel te trecken, en hem toe te eyggen. Dese Jonck-vrou
 geeft haer geheel lichaem aen den Edelman, om dat hy sijn een
 ooge aen 't vaderlant hadde gegeven; ofte, om beter te seggen,
 hy wint haer herte in 't bysonder, om dat hy sijn ooge verloren
 hadde voor 't gemeen; maer my dunckt dat een Zeeusche vrijster
 wel soo veel reden hadde een Jongelingh (die sy en haer ouders
 te voren scherpelick en schamperlick hadden af-geseyt aen te
 nemen, vermids hy niet sijn ooge voor het gemeen, maer bynaest
 sijn leven voor haer ofte om harent wille verloren hadde. En
 dewijle ick dat geval hier oock onder de papieren van mijn jonck-
 heyt beschreven vinde, soo voeght dat al mede by dese gele-
 gentheynt van geschiedenissen; misschien wat nieuwe aenmerckinge
 daer uyt rijsen sal.

PHIL. Wel aen, ick begin wederom te lesen, Sopronisce, en
 houde als noch op het bedencken, dat de vorige geschiedenisse
 in my heeft verweckt, tot beter gelegentheynt:

L I E F D E ,

GEKOCHT MET

G E V A E R D E S L E V E N S .

Daer leght een rijke kust te midden in de baren, 1)
Soo dat rontsom het lant de schepen konnen varen;
De ringh is niet te groot, en des al niet-te min,
Men vinter menigh dorp en schoone steden in.
Ter plaetsen daer de son komt ytter zee geresen,
Daer plagh in ouden tijt een schoone reê te wesen;
Het was een vierkant diep, en menigh schippers-gast
Schoof hier met groot vermaeck de stengen van de mast.
De straten van de stadt die krielden van de menschen,
De zee gaf aen het volck al wat de sinnen wenschen;
Al wat het oogh begeert, En wat en vontm'er niet?
Het schijnt een stage mart, al waer men henen siet.
Maer wat de son beschijnt met haer vergulde stralen,
Al schijnt'et wonder hoogh, het sal voorseker dalen;
De tijt verkeerd haer loop, de tijt verkeert'et al,
En niet en staet'er vast hier in het aertsche dal.
Wat hoeft men eenigh boeck op dit geval te lesen?
Armuyde slechts alleen kan mijn getuyge wesen
Waer is'er nu een mensch die hier sijn handel drijft?
't Is maer een hoopje puyns al wat'er over-blijft.
Daer is geen haven meer; alleen de schorre meeuwen
Die vallen op het strant, om daer te komen schreeuwen.
Daer eertijts neringh was, en vollen herten-wensch,
Daer siet men niet een schip, ja niet een eenigh mensch;
Daer komt geen vreemt gesel om iet te mogen koopen,
De bakens zijn verset, het diep geheel verlopen,
En, waerom lang verhael? — men siet hier in der daet,
Dat al wat werelt hiet gelijk een roock vergaet:
Ten tijd' als dese stadt ten hoogsten was geresen,
En scheen een gulde son in haer volkomen wesen;
Doen wert in haer begrijp een vrijster op-gevoet,
Fris, geestigh, eerbaer, heus, en ytter maten soet.
Haer vader, in het landt en even daer geboren,
Wert dickmael in de Wet als eerste Raet gekoren;
Soo dat hy menighmael in saken van de stadt,
Als hoeft en opper-vooght, in vollen luyster sat.
Lycoris wert gevrijt, Lycoris aen-gebeden,
Lycoris was vermaert in al de Zeusche steden.
Haer geest en eerbaer root, met geene smaet bevleekt,
Die was gelijk een aes dat alle vryers treckt.

Men vont daer in het landt veel frissche jonge lieden,
Die aen het aerdigh dier haer gunste komen bieden;
En yder brocht verstant of rijckdom aen den dagh,
Na dat de geest hem geeft, of na beurs vermagh.
Hier laet een vrolick quant voor hare kamer spelen,
En laet door soet geluyt haer teere sinnen stelen.
Daer recht een weeligh hert een rey of dans-spel aen,
En brengt van alle kant de vrijsters op de baen.
Hier is een rijke beurs, die wil haer meest behagen,
Door menigh lustigh velt te rijden met den wagen;
Daer is een lossen hooft, die kan geen Vryer zijn,
Of moet sijn minne-dranck gaen halen uyt den wijn.
Een die Elpenor hiet, die wils meest believen
Met rijmen, met gesangh, met soete minne-brieven;
Hy maeckt een aerdigh vaers, of dicht een geestigh liet,
Dat hy voor sijn geschenck de jonge Vrijster biet,
Hy is een hups gesel, en in de stadt geboren,
Maer echter wat hy doet sijn diensten zijn verloren;
Hy vordert niet een dingh, hoe wel hy deftigh spreeckt,
De kunst heeft weynigh krachts, wanneerder gelt ontbreeckt.
Lycoris luystert wat, maer desen onvermindert,
Wat hy op haer gewint dat wert hem stracks verhindert.
Al is hy wel ter tael, al heeft hy goet beleyt,
Hem wert noch even-wel het droevigh Neen geseyt.
Hy denckt: het is geen noot, de sake dient hernomen;
Dat eerst niet vallen wil dat kan ten lesten komen;
Hy is van weynigh moet en sonder goeden raet,
Die op het eerste Neen een lieve Vrijster laet.
Hy valt dan aen het werck, en gaet'et weder wagen,
Hy gaet het op een nieu met grooter yver vragen,
Hy doet al wat hy magh, en hout gedurigh aen,
Maer 't is al sonder vrucht, men hiet hem weder gaen;
Men hiet hem van het huys en van Lycoris blijven.
Ach! sey de Jongelingh, dit doen de ronde schijven.
Hy meynt dat van het quaet de gront en oorsprongh zy,
Vermits daer vryers zijn van meerder gelt als hy.
Eens, na een langen tijt, ontrent de korste dagen,
Soo quam'er harde vorst, en bijster sture vlagen;
Dies vros het water toe, soo dat een klare beeck
Een schoonen diamant of suyver glas geleeck.
Daer gingh het weeligh volck op alle slooten rijden,
Daer gaet de losse jeught op gladde banen glijden,
Hier gaet een jonge vrou, en daer een frissche maeght,

1) Walcheren.

Die op het brasse ijs haer teere leden waeght.
 De grachten van de stadt, aen alle kant bevrozen,
 Die worden tot een baen op desen tijt gekosen:
 Dit acht het dertel rot het beste dat men vint,
 Mits daer een hooge vest belet den Noorden wint.
 Het is wel eer geweest een wijs in onse landen,
 Dat midden in de kou de jonge lieden branden.
 Het ijs was als een perck daer in de liefde joegh,
 En menigh aerdigh wilt na sijnen tempel droegh.
 Lycoris (na den noen tot dese feest gebeden)
 Quam, met haer Neef verselt, op schaetsen aengereden;
 Elpenor past'er op, hy vint hem daer ontrent,
 En heeft van stonden aen sijn loop tot haer gewent.
 Hy gaf den Neef een praet, met soo beleefde reden,
 Dat hy de vrijster kreegh. De Neef die is te vreden,
 De Neef die heeft uyt gunst Elpenor toe-gestaen,
 Dat hy sijn lieve Nicht magh leyden op de baen.
 Maer hy, die met de maeght in vryheyt soeckt te spreken,
 Is uyt het dichte volck allengskens af-geweken;
 Hy reet ter zijden uyt, daer klaeght hy sijn verdriet,
 En wat om harent wil hem dickmael is geschiet;
 En wat hy heeft gedaen, en wat hy heeft geleden,
 En hoe hy wert gequelt, oock tegen alle reden.
 En hoe dat menighmael haer Vader hem ontmoet,
 En dat (gelijck hy seyt) alleen maer om het goet.
 Hy heeft soo veel te doen, soo veel te wederleggen
 Van dat tot sijnen smaet de quade tongen seggen,
 Dat hy niet eens en let waer henen dat hy rijt,
 En geensins, als het dient, de quade slagen mijt.
 Lycoris (soo het scheen) begon het oir te leenen,
 En toont aen haer gelaet de sake wel te meenen.
 Dit maect den Jongelingh soo wonder blijden hert,
 Dat hy geheel vervoert en op-getogen wert.
 Daer was een seker rack daer in de winden bliesen,
 Dies konde, mits de stroom, het water niet bevriesen.
 Doch mits een stilder lucht, ontstaen op desen tijt,
 Soo was een dunne schors gewassen op de bijt.
 Elpenor wegh-geruickt door haer begonnen reden,
 Komt met een vrolick hert en sonder angst gereden;
 Maer als hy naerder quam, en raect den losen wrack,
 Doen was het dat het ijs in duysent stucken brack.
 Daer is de Jongelingh, daer is de Maeght gevallen,
 Daer stort het lieve paer in 't diepste van de wallen;
 Men sagh'er niet een dingh dat op het water bleef,
 Als dat sijn hoedt alleen, en dat haer moffel 1) dreef.
 Hy, rap op sijn gestel, al is hy diep gesoncken,
 Eer dat sijn vochtigh kleet vol water is gedroncken,
 Begaf hem uyt den gront, en, door een snelle vlijt,
 Soo licht hy metter haest sijn leden uyt de bijt.
 Daer koemt strack al het volck van alle geloopen,
 En siet wie sijne vreught met droefheyt sal bekoopen;
 Daer krielt men overhoop, daer rijst een groot gewoel,
 Maer, laes! de teere Maeght die dompelt in den poel.
 Al wat Elpenor doet, hy kanse niet genaken,
 Vermits aen alle kant de naeste schorssen braken.
 En schoon hy haer een kleet, een hant, een mantel biet,
 Eylaes! hy reyckt te kort, of sy en vat het niet.
 Ten lesten, als de maeght nu schijnt te willen sincken,
 En met haer bleecken mont het water in te drincken;
 Soo roept hy: "waerde lief, ey, weert u watje kont,
 En, wat ick bidden magh, onthout u van den gront;
 Ick kome t' uwer hulp, ick kome t' uwer baten,
 'k En wil u nimmermeer, 'k en sal u niet verlaten,
 In leven of in doot!" en, tot een vast bewijs,
 Soo sprongh de jongelingh te midden in het ijs;
 Hy grijpt haer in den arm, en stelt hem om te swemmen,
 Maer voelt hem in het wrack aen alle zijden klemmen.

1) moffel; mof.

Hy wort van 't ijs gewont, sijn hant en aensicht bloet,
 En daer en is geen baet, wat d'een of d'ander doet.
 't Gewicht is al te swaer om uyt te zijn getogen,
 Vermits haer beyder kleet vol waters is gesogen.
 Geen kant en blijft'er vast, en yder schorse breeckt,
 Waer dat Elpenor raect, of eens sijn handen steeckt.
 Daer is hy gansch ver stelt, sijn krachten zijn besweken,
 Sijn moet oock even-selvs die schijnt te zijn geweken.
 Eylaes! de strenge vorst die slaet hem om het hert,
 Soo dat sijn jeughdigh bloet nu kout en killigh wert.
 Maer schoon de bleecke doot hem sit als op de lippen,
 Hy laet hem even-wel de Vrijster niet ontglippen,
 Maer houtse staegh om hoogh, soo datse niet en sinckt,
 En in soo diepen kolck maer luttel waters drinckt.
 Siet, onder dit gewoel soo is, ten langen lesten,
 Haer beyder naeste bloet gekomen op de vesten;
 Daer is een Herder by, een hoeder van de Kerck,
 Die stelt oock even daer sijn wapens in het werck:
 Hy knielt daer in het stof, en, met een groot bewegen,
 Soo roept hy om behulp, en om des Heeren segen;
 De vrienden en het volck die bidden nevens hem,
 Dies rijst'er in de lucht een algemeene stem
 En toe-roep van de stadt. Het schijnt dat alle menschen
 Om bystant in den noot van dese lieden wenschen:
 Maer, siet, om desen tijt soo wort Lycoris flaeu,
 Het schijnt haer bloet vervriest, haer mont en teere wangen
 Zijn jammerlick gestelt, als van de doot bevangen.
 Sy snickt als een die sterft, en seyt: "k En magh niet meer.
 Mijn ziele die verhuyst: weest my genadigh, Heer!
 Vaert wel, beminde vrient!" Het woort is naeu gesproken,
 Sy heeft van stonden aen haer ooggen toe-geloken;
 Haer hoofd zijght op de borst. Dit sien de lieden aen,
 En daer op roept het volck: "De vrijster is gegaen?"
 Elpenor op het woort die is geheel verslegen;
 Noch gaet hy door het ijs sich op een nieu bewegen,
 Het schijnt dat hy het lijf als voor het leste roert,
 Dies wert hem van het volck een ladder toe-gevoert;
 Die heeft hy by een sport ten lesten aen-gegrepen,
 En met een groote kracht sijn vingers toe-genepen;
 Juyst soo als iemant plagh die harde stuypen krijght,
 Of, van een swijm verrast, ter aerden neder sijght.
 Daer quam een Boots-gesel, een van Neptunus bende,
 Die onsen Jongelingh en oock Lycoris kende,
 Hy voeght hem by den hoop, en treckt met alle kracht,
 Soo dat het jonge paer is op het ijs gebracht.
 Maer schoon sy op het droogh ten lesten zijn getogen,
 Het schijnt dat bey gelijck haer zielen zijn vervolgen,
 Haer leven uyt-geblust. Lycoris streckt haer uyt,
 En van Elpenor selfs en hoort men geen geluyt.
 "Hier baet geen deerlick sien en geen ontijdigh klagen,"
 Roept iemant van het volck, "sy dienen wegh gedragen:
 Want soo men langer beyt, daer is geen twijffel aen,
 De koude sal gewis haer om het herte slaen."
 Daer pooght men na de stadt, daer komt een yder kijken,
 En siet de lieden aen als twee bedroefde lijcken.
 Sy werden op den wegh en over straet beschreyt,
 Om datse door de Faem zijn beyde doot geseyt.
 Als yder op het lest is in het huys gekomen,
 Soo wort'er overleyt wat nut is in-genomen;
 Wat voor een krachtigh nat, wat kruyt hun dienen sal,
 Voor soo een strenge kou, en soo een hart geval.
 Elpenor, hoe het gaet, en wil geen medecijnen,
 Geen drancken van de kunst, geen kruyt of hete wijnen;
 Hy wil dat hem het volck voor-eerst te kennen geeft
 Hoe dat Lycoris vaert, en of de vrijster leeft:
 "Want, seyt hy, soo de maeght is uyster tijt gescheyden,
 Soo laet my die ick ben, en doet het graf bereyden:
 Daer is geen seggen aen, wy moeten bey gelijck
 Of hier op aerden zijn, of in het Hemelrijck."

Hy bleef in desen stant wel ses of seven dagen,
 En hy doet anders niet als na Lycoris vragen.
 Maer wat sich iemant pijnt, men krijght geen vast bescheet,
 En dit is aen den vrient een innigh herten-leet.
 Hy leyt hier op en maelt by wijlen gansche nachten,
 Gedurigh om-gevoert in veelderley gedachten;
 Dan is hy sonder hoop, dan krijght hy weder moet:
 Siet, dit is veel de spijs, die alle minnaers voet.
 Lycoris onder dies had over doot gelegen,
 Maer heeft door goet behulp haer adem weer gekregen;
 Sy was des niet-te-min gansch jammerlick gestelt,
 En siet, de doctor seyt dat haer de vrijster quelt.
 Hier op is al het huys met grooten druck bevangen,
 En soeckt wat haer ontbreeckt met over-groot verlangen.
 De vader kooft'er by, en toont hem wonder soet,
 En seyt haer: "lieve kint, ey schept doch goeden moet;
 Light u iet op het hert, soo wilt'et my ontdecken,
 'k En sal u geen behulp of geenen raet ontdecken."
 Sy antwoordt niet een woort, als datse dickmael sucht,
 En hierom is de man noch des te meer beducht.
 Hy vraeght haer op een nieu, hy vraeght haer ander-werven,
 En denckt op yder sucht; sy moet voor-seker sterven!
 Dies staet hy gansch verbaest en weet geen ander raet,
 Als dat hy tot sijn vrou, sy tot haer dochter gaet.
 De moeder kooft'er by; maer watse mochte vragen,
 Het antwoord datse geeft is (sonder woorden) klagen,
 Sy doet ter weerelt niet als datse deerlick kermt,
 Soo dat de vreemste mensch sich over haer ontfermt.
 Juyst is op desen tijt den doctor in-gekomen,
 Die heeft haer gansch gelaet wel naerstigh waer-genomen;
 En naer hy haren pols tot driemaal had gevoelt,
 Tot driemaal had gelet hoe dat haer herte woelt,
 Tot driemaal haer gesicht ten vollen had bekoken,

En noch had ondersocht verscheyde binne-streken,
 Al dingen van de kunst, soo sey de Medecijn:
 "De sieckte die haer schort, dat is de minne-pijn.
 De koude die haer let dien kan men wel genesen,
 Maer heete minne brant en is niet af te lesen; 1) (kruyt,
 Daer baet geen machtigh gom, geen dranck of heylsaem
 Hy moet de plaester zijn, van wie de sieckte spruyt."
 De moeder staet verstelt, sy hiet den doctor swijgen,
 Sy meint het gansch geheim wel uyt haer mont te krijgen,
 Sy gaet haer saghjens aen, en seyt haer wonder veel;
 Maer niet een eenigh woort en komt haer uyt de keel.
 De vrou al wederom, en op een nieu verslagen,
 Tijght haer het minnen op, oock sonder meer te vragen;
 "Lycoris, seyt de vrou, ick weet'et datje mint,
 Seght, wat ick bidde magh, tot wien ghy zijt gesint.
 Ick wil (indien ick kan), om uw verdriet te stelpen,
 Ick wil u over-al gelijk een moeder helpen:
 Ghy maer (o, waerde kint), en doet u niet te kort;
 Maer opent uw gemoet, en seght ons wat'er schort."
 Dit woort bewoogh de maeght, sy schijnt te willen spreken;
 Maer siet, als sy begint, soo bujft haer reden steken.
 Doch, naer een langh gedrael, soo komt'er tot besluyt,
 Soo komt'er 't groote woort ten langhen lesten uyt:
 "Hy, die te vreden is om mijnent wil te sterven,
 Die moet, indien ick leef, die moet eens troost verwerven.
 Siet moeder, met een woort, soo dat my wert gejont,
 Ick sal, met Godes bulp, in korten zijn gosont.
 Maer soo, dien ick bemin, my niet en magh gebeuren,
 Soo moet ick mijne jeught tot in de doot betreuren;
 Soo moet ick uytter tijt, daer is geen twijffel aon,
 Ick ben doch op den wegh om na het graf te gaen.

1) af te lesen: door tooverspreuken te verjagen.

Maer seght doch eens waerom Elpenor wort versteken?
 Magh hy met Corrydon niet werden vergeleken?
 Is hy niet frayer geest, en vry al schoonder man
 Als Hylas immer was en Philos werden kan!
 't Is waer dat onder hen zijn rijke jonge lieden,
 Die groot en machtigh gelt u plegen aen te bieden;
 Maer seght my doch een reys, wat vreught geeft doch het
 Indien men tegen danck met iemant trouwen moet? (goet,
 Hoe kander slimmer dingh ter werelt zijn gevonden,
 Dan als men tegen aert te samen is gebonden?
 Men segge wet men wil, my dunckt ick heb gelijk:
 't Vernoeogen is den mensch gelijk een Hemelrijk.
 Elpenor, soo ghy weet, die is van kloecke sinnen,
 Hy sal te sijner tijt wel gelt en rijekom winnen;
 En soo, door Godes hulp, de saeck eens wel geviel,
 Soo had ick, boven 't goet, een wel vernoegde ziel.
 Maer soo eens Corydon sijn rijkdom quam te missen
 (Gelijk sijn los beleyt sich lichte kan vergissen),
 Hoe waer ick dan, och arm! hoe waer ick dan gestelt? —
 Ick had een dommen bloet en even sonder gelt.
 Wil iemant van behulp of van getrouweyt spreken,
 Mijn vryers al gelijk zijn in den noot geweken:
 Wie heeft in regten ernst met handen toe-getast,
 Als dese vriend alleen, en noch een schippers-gast?
 Palæmon was bevrees, en Celadon beschoncken,
 En Hylas met sijn maet gingh achter strate proncken,
 De moye Corydon die stont'er by en keeck,
 Niet anders dan gelijk een poel-snip op een kreek;
 En soo maer eens het ijs een weynigh quam te kraken;
 Stracks dorst hy, naer ick hoor niet aen den wrack genaken,
 Is dat niet schoone gunst en grooten dienst getoont,
 Ven iemant, die versoect met trou te zijn geloont?
 't Is noot, die vrienden proeft. Ey, laet de linckers varen,
 Die in mijn diepen anghst soo ongevoelick waren;
 En soo ick bidden magh, soe geeft my dogh een man,
 Die voor geen doot en vreest; als hy my dienen kan.
 Ey, geeft my dien ick wensch, geen druck en sal my letten:
 Want met een lieven man soo kan men leet versetten.
 Hier baet noch machtigh goet, noch uytgelesen gout,
 Vernoeogen is het al wanneer iemant trout.”
 Lycoris had geseyt. De moeder is bewogen,
 Het schijnt dat haer de ziel is uyt de borst getogen,
 Terwijl Lycoris sqreekt; sy gaet tot haren man,
 En raet hem tot de saeck soo veel sy raden kan.
 De vader hoort de vrou en alle menschen spreken,
 Hy weeght in sijn gemoet de soete minne-streken,
 Hy weet wat yder seyt: hoe desen trouwen vriend
 De vrijster in der noot heeft over-al gedient,
 Hy weet hoe tot de saeck sijn dochter is genegen,
 Soo laet hy voor het lest sijn geest hier toe bewegen,
 En seyt tot haer besluit: “Nu, dochter, zijt gerust,
 Ick ben bereyt te doen al wat uw hert gelust.
 Laet vry uw swaer gepeys en droeve klachten varen,

Het wert u toegestaen met hem te mogen paren;
 Met hem die uw gemoet uyt eygen sin verkoos.”
 Sy, op soo blijden woort, ontloock gelijk een roos;
 Sy krijght dien eygen stont een bly en geestigh wesen,
 En naer, een korten tijt, Lycoris is genesen.
 De vader geeft verlof 1) aen haren Medecijn,
 En seyt: “hier moet voortaan een ander doctor zijn.”
 Een man, Elpenors vriend, die hadde dit vernomen,
 En is met blijden geest daer in het huys gekomen;
 Daer seyt hy, hoe het stuck met sijn geminde staet,
 En wat'er in het huys van Thyrfis omme-gaet.
 Hy seyt hem boven dat: “nu, visscher spreyt uw netten,
 En wilt te deser stont op uwe saken letten:
 Het roosje dient gepluckt terwijl dat'et bloeyt,
 Het yser dient gesmeet terwijl dat'et gloeyt!
 Lycoris, meer als oyt, is tot de saeck genegen,
 De moeder (eerst verstoort), die laet haer nu bewegen,
 De vader staet'et toe, dies gaen uw saken vast;
 't Is maer uw eygen schult soo ghy niet toe en tast.”
 Elpenor, in 't gehoor 2) van soo gewenschte saken,
 Begint als uyt een droem wel vrolick op te waken;
 Hy danckt den goeden God, dat hy noch heden leeft,
 Hy danckt des Heeren gunst die hem den zegen geeft:
 Hy danckt de soete maeght, die op sijn lijden dachte,
 Hy danckt den goeden vriend die hem de bootschap brachte:
 Hy danckt het gunstigh volck, dat hem de vrijster jont,
 Hy danckt den Medecijn die hem ten dienste stont;
 Hy wil oock even-selvs de moeder niet vergeten,
 Hy wil sijn danckbaer hert den vader laten weten;
 Want schoon eerst dit beleyt was tegen haren raet,
 Die wel doet op het lest en komt al niet te laet.
 Soo haest haer dan de korts wat af begon te breken,
 Soo wenscht hy om de maeght alleen te mogen spreken;
 Hy sent een goeden vriend, hy soeckt de moeder aen,
 En, naer een kort beraet, het wert hem toegestaen.
 Hy geeft hem naer het huys, men laet hem binnen komen,
 En strax schijnt alle druck hem af te zijn genomen.
 Siet, als een swanger swijf met lief verlost van kint,
 En dat een schippers-gast magh zeylen voor den wint,
 En dat des vyants heir is uyt het velt gesmeten,
 Soo is het vorigh leet van yder een vergeten.
 Hoe veel een vryer leet, verkrijght hy dat hy socht,
 Hy is van stonden aen in beter stant gebracht.
 En mits Elpenor voelt sijn vrolick hert verkloecken,
 Soo laet hy na den eysch het lieve pant versoecken;
 En siet, het goet begin dat kreegh een soet besluit:
 Want, eer de maent verloopt, Lycoris is de Bruyt.
 Wel zijt van my gegroet, o soete jonge lieden,
 Mijn pen is noch gesint om u geluck te bieden!
 Vaert wel oock heden selfs, vaert wel geluckigh paer,
 En, soo 't u saligh is, God geef u hondert jaer.

1) *verlof*: afscheid.2) *in 't gehoor*; onder 't hooren

SOPH. Wat dunckt u, Philogame, was'er reden om Elpenor sijn versoek langer te weygeren, na soo merkelicke proeve van sijn trouwhertige genegentheyt?

PHIL. Voor my, ick meyne neen, waerde Sopronisce. Want ick oordeele dat hy sijne Lycoris wel dubbel verdient hadde, dewijle hy, met het grootste gevaer van sijn leven, het hare behouden hadde.

SOPH. Maer de sake wat anders opnemende, soete jongelingh, soude men niet met reden kunnen seggen, dat hier geen verdiensten, maer groote ondiensten sijn van de zijde van Elpenor? want hoe kan een alsulcke iet verdienen, die iemant in het perijckel zijns levens gebracht hebbende, den selven daer na daer uyt verlost? want behalven dat de gene, die verlost is, niet beter van gelegentheyt en is geworden door de verlossinge als hy te was, soo is de selve eer erger, als hebbende uyt-gestaen

de vreese en schrick van het gevaer. Elpenor ontfutselt de Vrijster uyt haer Neefs handen, en in plaetse dat de selve alleenlick op een welbereyde bane midden onder het volck, en mitsdien buyten eenigh perijckel haer vermaeck door het ijs-rijden soude genomen hebben, soo gaet de lincker met haer bezijden afrijden op een ongebaende wegh, en dat soo onvoorsichtelick (indien niet ter quader trouwen), dat hy haer en hem selven neder-stort in den af-gront van een diepe gracht. En of hy schoon de selve al met perijckel van sijn leven daer eyndelick uijt kreegh, sout ghy dat wel een verdienstelick werck derven noemen? sou de Vrijster in tegendeel haer niet dapper hebben t'ondancken, schoon nu al uyt het ijs en op het droege wesende, dat sy door sijn beleyt was nat en koud geworden, haer kleederen bedorven, en sy beyde als tot een schou-spel van de geheele stadt waren gestelt?

PHIL. My dunckt, Sophronisce, dat ghy dit stuck al wat hatelick uyt-meet, te meer dewijle ghy noch wel schijnt te twijffelen, of Elpenor hier in al ter goeder trouwen heeft gegaen; welcke twijffelachtigheyt in my in allen gevalle niet en kan komen.

SOPH. Hoe jongelingh, en is u niet bekend hoe menighvuldigh de kromme gangen zijn der gener die met liefde bevangen zijn, om tot haer oogherck te mogen geraken? Hoe? en is het niet tot uwer kennisse genomen, dat lestelijk een Hollants vryer (die men nochtans d'eere plagh te geven van ter goeder trouwe in alles in te gaen) dat, segh ick, seker jongelingh een jonge deerne, benevens ander jonge lieden, in sijn jacht hadde weten te locken, onder dexel van daer mede wat uyt spelen te varen, en dat de selve opsettelijk de jacht om-zeylde, (wel konnende swemmen) aen sijn geminde soude mogen toonen de trouwhertige genegentheyt (quansuys) die hy haer toe-droegh?

PHIL. Wel wat dede hy dan, als de jacht om-viel?

SOPH. Hy, op sijn hoede wesende, greep de sijne in den arm, en liet al het geheel ander geselschap sincken of drijven, soo die best konden; en eer hy aen lant quam, dede hem trouwe beloven van de benaude vrijster; en, de selve sulcx ettelicke male weygerende, geliet hem onderwijlen of hy en sy beyde soude moeten verdrencken, ten ware hy, door het troostelick ja-woort by haer versterckt en gehard zijnde, als nieu krachte mochte verkrijgen om haer beider lichamen aen lant te brengen.

PHIL. Dat was gewisselick een slimme streke, niet voort-komende uyt een recht Hollants herte: een geheel geselschap, en met eene haer die hy boven al beminde, in soo openbaren gevaer te werpen, om tot sijn voornemen te geraken.

SOPH. Wel wat dunckt u, Philogame, hadde dese jongelingh oock recht te seggen, dat hy haer liefde en trouwe verdiend

hadde, omdat hy de vrijster uyt een gevaer verlost hadde, in het welck hy sich selfs en oock haer moetwillighlick hadde gebracht?

PHIL. Als ghy dat woort moetwillighlick daer by voegen sout in dese en andere diergelijcke saken, soo soude de vrijer sijn proces by my verliesen. Maer wat hoefde hy sijn opset, en wat hy voor hadde, te openbaren?

SOPH. Hy meynde, dat sulcx tot sijn meerder voordeel soude gedient hebben, om dat hy met voorbedachte sinnen sich in dat perijckel hadde geworpen. Maer laet ons hieraf scheyden, en dese stoffe sparen tot een anderen tijt en plaetse, daer wy oorsake sullen hebben te spreken van de gene, die door bedriegerye en slimme wegen hare houwelicken hebben te wege gebracht. By dese gelegentheyt sal het beter zijn, mijns oordeels, hier noch by te voegen een Hollandtsche geschiedenis, daer by verdienste een vryster gewonnen wert, dewelcke nochtans niet in haer, maer ten aensien van sijn eygen persoon, in 't werck gestelt.

PHIL. Wel, hoe konde dit geschieden, en ten goede van de vrijster gerekent werden, dewijle ghy seght, dat hy aen sijn eygen selfs en niet aen haer de verdiensten uyt-wracht?

SOPH. Dat sult ghy best af-nemen, 1) Philogame, soo ghy dit gedicht by de andere, die alreede gelesen zijn, genegen zijt te voegen, en tijt wilt geven om het selve mede af te lesen. Het welcke ick tot dien eynde jegenwoordelick u ter hant stelle.

PHIL. Wel aen, ick neem aen sulcx te doen, op dat wy sien mogen: wat ons Hollant op die gelegentheyt sal kunnen uyt-brengen, en daer op begin ick:

1) *af-nemen*; afleiden, vatten.

GEBRECK GENESEN,

OM EEN

HOUWELICK TE VORDEREN.

Ontfanght oock dit verhael, o soete jonge lieden,
Dat u mijn swacke pen hier aen bestaet te bieden:
't En koomt niet uyt een lant dat naeu geen mensch en kent,
Het is een nieu geval, dat Hollant over-sent.
Ghy mooght'et als geschiet en voor waerachtigh lesen,
Het machtigh Amsterdam sal des getuyge wesen:
Want binnen haer begrijp, daer is het stuck geschiet,
Dat ghy hier in de plaet of in de vaersen siet.
Jefron, een hups gesel, die gingh, met rijpe sinnen
En naer een langh beraet, de soete Rachel minnen.
Het stuck is wel gevat, sy waren beyde rijk,
Heus, eerbaer, wel befaemt, en schier in all's gelijk.
Daer is maer één verschil: sy komt met vaste schreden,
En recht gelijk een kaers en vaerdigh, aengetreden;
Maer siet, de vryer hinckt, wanneer hy pooght te gaen,
En 't stont van eersten af de vrijster qualick aen.
Jefron was over langh en in sijn jonge dagen,
In 't hollen van een dïck, gevallen metten wagen;
Soo dat hier uyt ontstont een droevigh ongemack,
Vermits dat hem het been ontrent den schenkel brack.
De meester 1) (soo het bleeck) aen wien het wert bevolen,
Was vry al wat te vroegeh gekomen uytter scholen;
Hy bracht niet soo het dient de stucken over een,
En daerom hielt de vrient een slim en krepel been,
Jefron noch even-wel en gaf het niet verloren,
Maer hout gedurigh aen de Vrijster na te sporen;
En, schoon hy krepel gaet, des echter niet-te-min,
Hy krijght haer vaders gunst, en wint des moeders sin.
De vrijster is voortaan voor hem alleen te winnen;
En daerom hout hy aen als met de gansche sinnen:
Doch schoon hy aen dit werck sijn gansche krachten hingh,
Hy blijft gelijk hy was, en vordert niet een dingh.
Hy doet al wat hy kan, en wat de vryers plegen:
Doch sy noch even-wel en liet haer niet bewegen.
Hy bid, hy smeeckt, hy vleyt, hy gaet haer deftigh aen;
Maer wat hy nam ter hant, hy wies den Moriaen.
Ten lesten stelt hy vast en wil haer naerder proeven,
Of sy tot scheydens toe sijn herte sal bedroeven;
Dan of hy voor het lest, na menigh ongeval,
Op haer vervrosen hert nog iet gewinnen sal.
Hy gaet haer weder aen, en seyt, met lange reden,

Al wat hy heeft gedaen, en wat hy heeft geleden,
Nu soo een lange wijl en soo geruymen tijt,
Als hyse met verdriet ter eeren heeft gevrijt:
,, 't Is eenmael langh genoegh van dese saeck gesproken,
En mijn bedroefde ziel met langh verdriet gebroken;
Vergunt my nu een reys, dat ick eens weten magh
Mijn hoogste ziel-verdriet, of mijn gewenschten dagh.
Waerom sal ick voortaan in twijffel blijven hangen?
Ghy weet, mijn innigh leet en mijn bedroefd verlangen;
Ghy weet, hoe mijn gemoet na weder-liefde dorst;
Maeckt hier een einde van, en spreekt eens uit de borst.
Ghy weet van mijn bedrijf, van alle mijne saken,
Ghy weets soo God ons voeght, hoe wij het sullen maken,
Ghy weet wie dat ick ben, en kent my vander jeught,
Soo dat ghy nu voortaan geen uyt-stel nemen meught
Uw moeder vint'et goet, uw vader is te vreden,
Ghy doet wat u betaemt, en voeght u na de reden:
Want dat een vader prijst, een moeder dienstigh vint,
Wort sonder eenigh recht geweygert by het kint."
"Mijn ouders, sprack de Maeght, ick moet'et u bekennen.
Die souden soo het schijnt, haer ligt aen u gewonnen:
Ick sie dat uw bedrijf, daer meê ghy omme-gaet,
Ick sie dat uw beleyt haer wel te sinne staet.
Ick vond oock in uw doen al eenigh goet vernoegen,
En sou tot u misschien mijn sinnen konnen voegen:
Maer siet, daer hapert wat, dat mij niet aan en staet,
Dies is het sonder vrucht al wat hier iemant raet.
Ick hoord' een deftigh man eens dese reden seggen,
En sijn bestendigh woort is niet te weder-leggen:
Wanneerder iemant trout een openbaar gebreck,
Noemt dien een gierig mensch, of wel een rechten geck.
Dit heeft nu langen tijt in mijnen geest gelegen,
En wat gebreckigh is dat is my byster tegen:
Word' ick mijn leven oyt tot iemants echte wijf,
Ick wil een fris, een gaef, een rap, een wacker lijf;
Ick wil voor al een men, die met geswinde schreden
Kan vaerdigh op den dam, op beurs en straten treden,
En wie dit niet en heeft, hy zy dan wie hy magh,
Dien wensch ick nu ter tijt voor eeuwich goeden dagh.
Hy sal noyt mijne zijn, en dat op vaste reden,
Daer sal noyt krepel been op mijnen leger treden:
Want soo dat oyt geviel, ick waer een droeve vrou,
En kreegh gewis een kint dat krepel wesen sou.

1) meester; heelmcester.

Soo maelt my dit gebreck tot in de diepste sinnen,
 En daarom, vrient, vertreckt, op my is niet te winnen.
 Gaet heen: want uw bedrijf heeft my nu lang verveelt.
 't Is beter korte pijn als lange tijt gequeelt.”
 De vryer die besterft van soo een harden donder,
 Sijn brein en gansche kracht, sijn hert beswijckt'er onder;
 Het schijnt als of de man sijn leste vonnis kreegh,
 Of, door een swijm geraeckt, ter aerden neder seegh.
 Ten lesten gingh hy wegh met wanckelbare gangen,
 Het schijnt de bleecke doot die sit hem op de wangens;
 Hy wist in dit geval niet wat te sullen doen,
 Hy laet de vrijster daer, en biet haer niet een soen.
 En mits hy nu den moet ten vollen heeft verloren,
 Soo hinckt sijn krepel been noch slimmer als te voren;
 Sijn oogh is sonder glans, sijn tonge sonder tael,
 Het waggelt al gelijk, en 't hapert altemael.
 Hy geeft hem na het bed, daer gaet hy leggen duchten,
 Daer gaet hy met verdriet veel uren leggen suchten;
 Daer peyst hy al den nacht tot aen den dageraet,
 Of hem in dit geval geen uyt-komst open staet.
 Ten lesten roept hy uyt: “ick gevet niet verloren,
 My dunck ick weet een dingh my dienstigh na te sporen;
 Te Gisp is nu ter tijt een wonder handigh man,
 Die oock het slimste been te rechte brengen kan.
 Ick moet het nu ter tijt, ick moet het heden weten
 Of hy sich over my geen kracht en sou vermeten.”
 Daer mede scheyt de man uyt sijn bedroeft gepeys,
 En, sonder langh verblijf, soo tijt hy op de reis.
 Hy komt naeu in het dorp, hy laet den meester halen,
 Hy seyt: “hier is een man die sal u wel betalen;
 Hier is een krepel been, indien ghy dat geneest,
 Geen meester is'er ooyt soo wel betaelt geweest.”

De meester doet de man sijn hosen 1) strax ontbinden,
 Om, watter schuylen magh, te beter uyt te vinden,
 En naer hy heeft betast het voeghsel van het been,
 Soo vindt hy strax de pijp gewassen over een.
 Hij voelt noch andermael, hy raect aen alle zijden;
 Hy grijpt wel happigh toe, oock sonder iet te mijden.
 Ten lesten quam'er uyt: “Ick sie het wat'er schort:
 Alleen door quaet beleyt soo is het been te kort.
 En om dit wederom in goeden stant te brengen,
 Soo moestje vry de slagh van dese vuyst gehengen;
 Ghy moest niet zijn beschroomt voor ongewone pijn,
 En moght al beter koop den beul geleverd zijn.
 Maer al dat meepsche volck, geboren in de steden,
 En is geen praem gewent ontrent haer teere leden;
 't En soeckt maer sijn vermaeck, al wat het hertje lust,
 Ghy daerom, keert terugh, en hout uw hoofd gerust.”
 “Bey, holla! sey de vrient, ick bid u niet te vragen
 Of oock mijn tanger lijf sal pijnne kunnen dragen;
 Stelt dat tot mijnen last, en seght my slechts alleen
 Of ghy geen uytkomst weet voor dit mijn krepel been:
 Soo ghy u dat vermeet, en gaet op vaste reden,
 Daer sal geen mangel zijn aen mijn geheele leden:
 Begint ghy slechts het werck, en doet'et na den eysch,
 En acht dit gansche lijf niet meer als paerde-vleys-.”
 De meester stont verbaest van soo gestrenghe woorden;
 “Tsa, seyt hy, wacker knecht! loop, hael ons nieuwe koorden,
 Loop hael ons watter dient en bint mij dese gast;
 Maer bint hem, soo het hoort, aen alle kanten vast.”
 Jefron seyt wederom: “k en wil niet zijn gebonden,
 Ick kan oock sonder schrick besien mijn eygen wonden.

1) hosen; kousen.

Waertoe soo veel geruchts? doet watter dient gedaen,
 En tast my soo ghy wilt met rauwe duymen aen;
 Ick ben des wel getroost." De meester is verwondert,
 Hy kent niet eenen boer soo hertigh onder hondert;
 Hy siet den vryer aen, hy siet het swacke lit,
 Maer weet niet watter schuyt, of watter achter sit,
 Hy weet niet dat een maeght, een maeght van teere zeden,
 Een vryer stijven kan met krachten in de leden;
 En schoon hy wonder diep in alle kryden siet,
 Soo kent hy lijckewel de kracht der minne niet.
 Hy tijt dan aen het werck, en, sonder iets te binden,
 Soo gaet hy eerst het been in groene kruyden winden;
 Hy stooft'et voor een wijl, en, des al niet-te-min,
 Hy breeckt'et metter hant, hy set het weder in.
 Hy doet den Jongelingh gelijk de rauwe gasten,
 En als hy voortijds plag de boeren aen te tasten.
 Hoe seer dat iemant kermt, ja schoon al riep hy moort,
 Hy gaet noch evenwel met sijnen handel voort
 't En lijt, na mijn onthout, naeu ses of seven weken,
 De man komt uit het dorp gelijk een pauw gestreken,
 Bly-geestigh, fris, gesont, het been wel in-geset,
 En recht gelijk een kaers, en met een vasten tret;
 Strax naer de vrijster toe, en dat met rappe voeten,
 Hy gaet de soete Maeght met vrolick wesen groeten;
 Hy treet vrymoedigh toe, en, met een soeten lagh,
 Soo geeft hy haer een kus, en biedse goeden dagh.
 De vrijster siet hem aen, en is geheel verwondert
 Van waer hy komen mocht, soo schielick op-gedondert,
 Daer midden in de zael. Want sy en wiste niet
 Wat dat hy had gedaen, na dat hy van haer schiet.1)
 Sy seyt hem: "Lieve vriend, ghy zijt hier al vergeten,
 Geen mensch en is bekent waer dat ghy hebt geseten;
 Wat jaeght u weder hier? dat wil ick eens verstaen,
 Het is u wel bekent, uw saken zijn gedaen."
 "Ick kome, seyt de vriend, om noch een mael te vragen,
 Of ghy nu eens de kans met my sout willen wagen?
 Ick hebbe dit geluck my heden toegeleyt,
 Dat ghy sult beter doen als eertijts was geseyt."

1) *schiet*; scheidde.

PHIL. Al-eer uw oordeel op dit trou-geval te verwachten, waerde man, soo derf ick met vollen monde te seggen, dat dese onse Hollantsche vrijster wijser is in haer beleyt, als de Grieksche Jonck-vrouwe Hipparchia, van de welke hier voren is gesproken. Dewijle onse Hollantsche niet en verstont in trouwe te versamelen met haren Jefron, voor dat de selve van een openbaer en sienlick gebreck gebetert was, daer Hipparchia haren Crates, soo gedult als hy was, niet allcen aen-nam, maer aenlockte.

SOPH. Ick sie ghy soeckt nieuwe stoffe, jongelingh, om my weder uyt te locken tot uw voor-nemen; maer de ure geslagen wesende, en de tijt hier zijnde dat ick elders bestemt ben, soo en kome ick daer niet aen. Wy hebben den Nederlantschen Helicon voor dese mael genoegh betreden; laet ons besluyten en tot andere saken overgaen, yder in het sijne.

PHIL. Dewijle het u soo gevalt, waerde Sophronisce, soo en kan ick daer niet tegen hebben, en wil mitsdien oorlof nemen met dancksegginge, dat ghy oock desen tijt aen my hebt gelieft te besteden. Maer ick sic noch daer, soo my dunckt, eenige

Sy antwoordt met een lach: "Ja, 't sal eens beter wesen, Wanneer uw krepel been van hincken is genesen:
 Dan wil ick eens met troost versetten uw verdriet;
 Maer dat is, na ick acht, uw levedagen niet,"
 De vryer nam het aen, en seyt: "Ick ben te vreden
 Te doen in dit geval, na uw gestrenge reden;
 Ick sal verstecken zijn, indien ick krepel blijf;
 Maer word' ick eens gesont, soo wort mijn echte wijf."
 De vrijster stont het toe, en winckte metten hoofde,
 Dan 't was maer enkel spot, gelijkse doen geloofde;
 Maer Jefron, op het woort, die maect een capriool,
 En toont sijn rappen voet tot onder aen de soel.
 Hy sprong noch andermael, en gingh met rappe leden,
 En om en wederom voorby de vrijster treden;
 En, naer een korte wijl, soo springt hy noch een mael,
 En laet sijn blijde stem dus hooren op de zael:
 "Wat schort nu, soete maeght, wat schort my aen de beenen?
 'k En ben soo krepel niet, gelijk de lieden meenen.
 De vrijster stont en keeck, sy wist niet watse sagh,
 En ofs' haer eygen oogh geloove geven magh.
 Sy vraeght den Jongelingh, hoe dit soo konde wesen,
 En waer hy was gereyst, en wie hem had genesen,
 En wat hy had gedaen? Hy seyt: "Door groote pijn
 Soo zijt ghy, waerde Maeght, ten langen lesten mijn."
 Daer gaet hy met bescheyt de vrijster openbaren,
 En waer hy is geweest, én hoe hy is gevaren;
 En wat hy voor verdriet te Gisp had uyt-gestaen,
 En wat de rauwe gast hem pijn heeft aen-gedaen;
 En hoe hy menighmael in flaeute had gelegen,
 En hoe hy wederom den adem had gekregen;
 Niet door een vreemde salf of dingen van de kunst,
 Maer door een soet gepeis van haer gewenschte gunst.
 En t'wijl hy dit verhaelt, soo geeft hy ondertusschen,
 Soo geeft hy aen de Maeght niet weinigh soete kussen;
 En schoon sy dat verbiet en weert hem dickmael af,
 Haer woort is niet te fel, haer wesen niet te straf.
 En hier uyt heeft de vriend ten vollen ondervonden,
 Dat even by de Maeght sijn dingen beter stonden.
 Hy past dan op het stuck, en dringht de sake voort,
 En kreegh dien eygen dagh van haer het gunstigh woort.

over-blijfselen van uwe jonckheyt; ick bidde u laet my de reste van dien bondel papieren met my dragen, ick sal deselve met gelegentheynt doorlesen, en sien waer toe die best gebruyckt en gepast mogen werden.

SOPH. Dat, en wat ick van die oeffeninge noch overigh hebbe, is t'uwen besten, lieve Philogame; ghy sult'er noch al wat in vinden, dat op dese onse vorige t'samen-sprake wel passen sal. Want soo ghy gesint zijt exempelen te sien, daer liefde door een plotselicke en onbekenden in-val verweckt, of daer de selve door schielicke en onverwachte gedachten af-gebroken is; — beyde zijn die hier te vinden.

PHIL. Dit zijn al-te-mael saken tot mijn voor-nemen dienende; ick neme de selve met uwe toelating mede, en sal van geleent goet eygen soecken te maken, soo ick kan.

SOPH. Soo ghy dat gezondelick verstaet, soo en wil ick het niet tegenspreken. Maer hoe het zy, ick sal u daer mede laten geworden. Ghy vaert wel tot beter gelegentheynt.

O N L U S T ,

MIDDEN IN DE LUST ,

P L O T S E L I C K V E R W E C K T .

Is 't niet een selsaem werck? dat niet en is te krijgen,
Daer siet men alder-eerst de lusten henen stijgen.
Geen vrucht is aangenaem, geen ooft en is'er soet
Dat iemant plucken magh, al eer hy klimmen moet.
Wat iemant moeyte kost, dat sal hem wel bevallen,
En waer het lijven gelt, daer wil de jonckeyt mallen;
En schoon men over-al van dese rancken melt,
Een acht ick heden nut, en hier te zijn gestelt:

Aen seker Edelman, begaeft met goede seden,
Maer door sijn gulle jeught geweken uyt de reden,
Ontmoet een jonge vrou, dien eygen maent getrouwt,
Die hem sijn hart ontstal, en staegh gevangen hout.
Haer schoonheyte, wacker oogh, en soet bevallick wesen
Wort vast in hem geset, als wonder hoogh gepresen.
Waer dat de Jonker gingh, haer beelt was daer ontrent,
Het schijnt hem in het breyn of in den geest geprent.
Hy doet al wat hy kan, en als de linckers plegen,
Die, met eens anders smaet, tot mallen zijn genegen;
Hy treet haer gangen na, hy lonckt, hy sent, hy schrijft;
Maer vint dat haer gemoet in eer versegelt blijft.
Al stelt hy schoon te werck verscheyde minne-streken,
Sy staet op haer verset en weygart hem te spreken.
Hy troetelt haer het oogh, en vleyt haer door een brief;
Maer sy heeft even-wel haar echte plichten lief.
't Geviel op desen tijt en onder dese saken,
Dat sy met haer gesin gingh buyten haer vermaken,
En Hylas haren man, een breyn van hoogh verstant,
En 't maeghschap weder-zijds de beste van het lant.
Een lustigh buyten-hof omringht met schoone dreven,
Dat aen een koningh selfs vermoegen konde geven,
Was doenmaals haar verblijf, om daer een ruymen tijt
Te leven met vermaeck, en buyten alle nijt.
Als Probus dit vernam, sijn hert dat scheen te sluyten,
Hy maect hem uyt de stad, sijn brant die drijft hem buyten,
Hy stelt hem in gebaer als of hy jagen wou;
Maer 't wilt, dat hy vervolght, dat is een jonge vrou.
Hy geeft hem naer het Slot met wonder groot verlangen,
Daer in sijn gansche lust, sijn harte leyte gevangen:
Hy dwaelt'er staegh ontrent, tot dat hem Hylas sagh,
Die hiet hem welkom, soo gunstigh als hy magh;
Hy noot hem boven dien, om daer te blyven eten

(Want 't geen de Joncker socht en kond' hy niet geweten),
Maer Probus sloegh het af, schoon tegen sijn gemoet;
Het schijnt dat hy vertreckt, en elders henen spoet.
Hy dorst, gelijk het scheen, haer wesen niet genaken,
Die hem slechts met een oogh kan droef en vrolick maken;
Hy vreest dat sijn gelaet hem licht ontdecken sou,
Indien hy wert geplaetst ontrent de jonge vron.
Hy gaet dan sijnes weeghs, en mits hy was vertogen,
Soo komt'er uyt het wout een velt-hoen op-gevlogen,
Daer op lost hy een valck, die gaf haer in de lucht,
En joegh door al het velt den vogel op de vlucht.
Doch mits hy naer het wout geen open wist te krijgen,
Soo gingh hy langs den hof van Hylas neder zijgen.
Maer daer quam oock de valck soo vaerdigh als hy kon,
Soo dat'er in den tuyn een harden strijt begon.
Dit was van stonden aen door iemant waergenomen,
En Hylas wert versocht om daer te willen komen;
Om dit gevecht te sien. Hy kijckt te venster uyt,
En sagh de vogel-jacht te midden in het kruyt:
Hy siet het vluchtigh hoen van alle kant besprongen,
En dan eens op een boom, of in het gras gedrongen.
Doch waer het sich verberghet, 't en is er niet bevrijt:
Want staegh en over-al soo vint'et nieuwen strijt.
Maer 'twijl de jonge liên op dese handel sagen,
Bestont de jonge vrou aen Hylas af te vragen:
Van waer de snelle valck, die soo behendig vocht
Quam vallen in den hof, en wiens hy wesen mocht.
Hier op bestont de man haer Probus aen te wijzen
Als meester van de valck, haer Probus aen te prijsen
Van adel, diep verstant, en wonder soeten aert;
Een lof die in de vrou een ander wesen baert:
Want sy die noit tot lust haer jeught en konde strecken,
Gevoelt in haer gemoet een vreemt gewoel verwecken,

Gevoelt een selsaem vyer, een heeten minne-brant,
 Die sy in haren geest voor desen niet en vant.
 En t'wijl sy besigh is op dit geval te peysen,
 Soo wert haer man gelast van huys te moeten reysen:
 Want hem was op-geleyt te trecken, als gesant,
 By seker magtig Vorst, en in een verre lant;
 En schoon hy pooght het werck een ander op te leggen,
 De Staet eyscht sijnen dienst, hy kan het niet ontseggen,
 Het is een noodigh ambt, dat hy voltrecken moet,
 Soo dat hy sich bereyt, en tot de reyse spoet.
 Cyprine, sonder man en buyten alle banden,
 Gevoelt haer gulle jeught in heete lusten branden:
 Het beelt van die haer man soo schoon en lustigh hiel
 Dat maelt haer in het brein, en speelt haer om de ziel.
 Sy geeft haer driften loop tot ongeregelt minnen,
 Het heck is van den dam, en baert haer stoute sinnen.
 Een die sijn lusten streelt, en geyle driften voet,
 Leert in een korten tijt dat hy noyt weten moet.
 Daer blaect haer gansche ziel in onbekende lusten,
 Daer woelt haer deusigh brein in plaetse van te rusten,
 Daer gaet'et over-kant te midden in den droom;
 Soo rent haer grilligh hert ten vollen uyt den toom.
 Sy voelt in haren slaep den jongen Ridder komen,
 Met liefde, geylen brant, en tochten in-genomen;
 Sy voelt hem in het bedt, sy voelt hem nevens haer,
 Sy wort sijn aerdigh beelt en geestigh oog gewaer;
 En of al schoon de slaep is van haer af-geweken,
 Noch voeltse lijcke-wel geen kleyne minne-steken,
 Juyst soo gelijk de zee haer noch onrusttg vint,
 Al is de blaeuwe stroom verlaten van den wint.
 Sy, naer een diep gepeys en sonder hevigh strijden,
 Laet, daer het vleys gebiet, haar willigh henen glijden;
 Verkracht haer eerbaer root, en set ten lesten vast,

Te toeven in het bedt een ongenooden gast.
 Sy roept een kamer-maeght, die sy voor al betroude,
 En hiet dat sy haer groet aen Probus dragen soude,
 Met last, dat als de nacht sou dalen uyt de locht.
 Hy dan tot haer vertreck in stilte komen mocht.
 Florinde doet de reys, sy gaet den Ridder spreken,
 Sy blies hem in het oor verscheyde minne streken,
 Meer als haer was geseyt. Sy liet hem wel gesint,
 Vermits hy buyten hoop sich soo bejegend vint.
 Daer was geen mangel aen, hy quam ter rechter uren,
 Hy vont een rijcken disch, en schoone confituren;
 Hy vont een jonge vrou gekleet in edel wit,
 Gelijk de jacht-godin in haren tempel sit.
 Hy siet haer reyn gewaet, hy siet haer jeughdig wesen,
 Hem docht daer was een vreught in haer gesicht te lesen.
 Sy hiet hem welkom, hy kust haer rooden mont,
 Daer sy, gelijk het scheen, geen hinder aen en vont.
 "Heer Ridder, sey de vrou, het is een wijl geleden
 Dat ghy om dese gunst my dickmael hebt gebeden;
 Maer schoon ghy hebt geklaeght en menighmael gesucht,
 Uw klachten even-wel die waren sonder vrucht.
 Ick had een killigh hert en wonder harde sinnen,
 Ick had een viesse geest, die niet en was te winnen:
 Maer dat is nu gedaen, de kans die is gekeert,
 Ick voele mijn gemoet ten vollen overheert.
 Ick vinde my verruckt door uw volmaecte leden,
 Ick vinde my verplicht aen uw beleefde zeden;
 En naer ick op het stuck my dickmael heb bedocht,
 Soo kan het nu geschiên, dat ghy voor desen socht."
 Sy nam een gulde schael, en heeft hem toe-gedroncken
 Niet slechts alleen den wijn, maer duysent minne-voncken.
 Geschoten door het oogh. De Ridder is verblijt
 Van soo een gunstigh woort, en langh-verwachte tijt.

Hy dranck het edel vocht, en at van haer succaden;
Maer al dat soet onthael en kon hem niet versaden.
Hy wacht een naerder gunst. En, waarom meer geseyt?
De maeltijt is gedaen, het bedde toe-bereyt.
Sy geeft haer na de koets, en is'er in gesegen,
En hy met blyden geest benevens haer gelegen.
Maer onder dit beslagh soo is'er soet gevley,
En menigh dertel woort gevallen tusschen bey;
Van dat'er is geschiet en eertijts voor-gevallen,
Als hy tot haer verviel, en eerst begon te mallen,
En hoe sy killigh was, en hy te meer verhit,
En onder dese praet soo vraeght de Ridder dit:
"Ey seght my doch, Me-vrou! hoe is het by-gekomen,
Dat ghy zijt door de min ten lesten in-genomen?
Dat ghy, die soo beset, soo wonder deftigh waert,
Ten lesten zijt versacht van uwen herden aert?
Wat is 't dat u tot my ten lesten heeft bewogen,
De geesten sacht gemaect, de sinnen om-getogen,
Wat is dit voor een werck?" Sy, met een blyden mont,
Vertelt hem 't vreemt geval, en hoe den handel stont:
"Heer Ridder, seyt de vrou, ick moet het u verhalen,
Hoe dat oock menighmael besette lieden dwalen,
En dat tot haerder smaet. Voorwaer, mijn eygen man,
Die was het even-selvs die my de sinnen wan.
Want, lest doen uwe valck, door jaght-sucht op-getogen,
Was, ick en weet niet hoe, in onsen tuyn gevlogen;
En viel daer op de proyt te midden in het gras,
Soo vraegd' ick aen het volck, aen wien de vogel was.
Daer gingh mijn goeden man van u soo gunstigh spreken,
Als of'er niet een mensch met u mocht zijn geleken:
Ghy waert een wacker helt, en beter Edel-man
Als iemant in het hof of elders wesen kan.
Ghy waert in sijn gemoet een schat van goede zeden,
Een peerel van de jeught, een woonplaets van de reden,
Een spiegel van het hof, ja niemant uws gelijk:
Ghy waert gelijk de glans van al het Koninghrijck.
Ick voeld' in dit verhael mijn gansche ziel beroeren,
Ick voelde mijn gemoet geweldig omme-voeren,
Ick voeld' een stillen brant, tot nadeel van de trou,
Soo dat mijn gansche ziel naar u verhuysen wou
Ick dacht: Dit edel hert dat magh ick eygen hieten,
Dat magh ick, als ick wil, tot mijne vreught genieten;
Dat magh ick even-selvs gebruycken in het bedt:
Want sijn verheven geest die is op my geset.
Dit kroop staegh dieper in en gingh mijn hert bekoren,
En strax was ick verruckt en ander als te voren.
Siet hiervan komt'et, vriend, dat ghy te deser tijt.
Hier in dit stil vertreck, en op mijn leger zijt."
Daer mede sweegh de vrou, en gaf hem duysent kussen,
Dat was genoegh geseyt: Ghy mooght uw liefde blussen.
Doch sy wort gansch verbaest, vermits de Ridder sweegh,
En datse niet een soen van sijnen mont en kreegh.
Sy weet niet wat hem schort, of wat hem magh bewegen,
Of wat hy door het breyn voor stuyppen heeft gekregen.
Haer dunckt dat hy ver stelt, en gansch verslagen sit,
Maer hy komt tot hem selfs, en seyt ten lesten dit:
"Vriendin, het kort verhael en uyt-komst deser sakē
Komt vry geen kleynen strijt in desen boesem maken.
Mijn ziele ligt en slaet, mijn angstigh herte woelt,
Om dat het grooten strijt in al de sinnen voelt.
My dunckt, ick sie het vleesch met sijn geswinde knechten,
My dunckt, ick voel den geest met reyne wapens vechten:
Dies was ick eerst ontrust, en wonder vreemt gestelt,
Maer, God zy eeuwich danck! de deught behout het velt.
Wel! is dit soo geschiet, gelijk ick moet gelooven;
Sal ick dan soo een vriend sijn beste panden rooven;
Sal ick een vyant zijn van die my liefde toont,
En sal hem sijne dought met schande zijn geloont?
Ick tick een eerlick man sijn bedde gaen bevlecken,

En by sijn echte wijf mijn geyle leden strecken,
Tot hoon van sijnen, naem, en van syn edel huys-
Neen, neen, gelooff'et vry, mijn hert is al te kuys.
'k En sal het nimmermeer, al most ick heden sterven,
'k En sal het nimmermeer van mijnen geest verwerven
Sijn gunst en uw verhael heeft my de vuyle lust,
Heeft my het dertel vyer ten vollen uyt-geblust.
Het was uw eygen man die heeft op u gewonnen,
Dat ghy tot mijn vermaeck uw schoot hebt willen jonnen
En ghy hebt wederom mijn sinnen af-gewent,
Dat mijn onguere lust uw bedde niet en schent.
Het eerste was gebeurt gansch buyten sijn gedachten.
Het tweede wederom gansch buyten uw verwachten.
Gewis God heeft het woort u in den mont geleyt.,
En 't gaet my tot de ziel al wa'er is geseyt.
Nu wil ick een verbont met oogh en handen maken
Van niet te willen sien, en niet te willen raken
Dat my de sinnen tergh en tot de lust verweckt,
Vermits het aen de ziel tot enkel hinder streckt.
Het vleesch had my veruckt, het oogh had my verraden,
En ick stont nu bereyt om in de lust te baden;
Om met een vollen loop te rennen op de baen,
Daer linckers, werelts-volck, en boeven henen gaen;
Maer God heeft my bewaert, die gaf my beter sinnen,
En leerde mijn gemoet sijn tochten overwinnen.
't Is niet mijn eygen deught dat ick de sonde liet,
Het was Gods reyne Geest die my tot beter riet.
Hem wil ick alle tijt van ganscher herten dancken,
En laten dit bedrogh en al mijn oude rancken.
Ghy, doet gelijk als ick, en, wat ick bidden magh
Verandert uw gemoet oock heden op den dagh.
Heb ick den gront geleyt door mijn onguere loncken,
Dat in uw teere borst de lust heeft konnen voncken;
Laet nu eens wederom de kracht van mijn berou
U brengen tot de tucht, en vesten in de trou.
Ghy zijt een frissche bloem en van een eerbaer wesen,
In adel, in verstant, in schoonheyt uyt-gelesen,
En hebt oock boven dat een jongh en rustigh man,
Die, na den rechten eysch, uw jeught vernoegen kan.
Wilt daerom nimmermeer uw reyne trou besnetten;
Maer blijft in uw beroep en binnen echte wetten:
Dat sal u beter zijn als al des werelts vreught,
En wat ghy tot vermaeck op aerden kiezen menght.
Ick heb, 't is waer, getracht uw eere t'onder-graven,
Om mijn lust-gierigh hert tot uwer smaet te laven;
Maer ick ben nu verlost van brant en geyle pijn,
En wil van nu voortaan uw vriend en broeder zijn.
Het vleesch en sijn gevolgh heeft sijn gewelt verloren,
Soo dat uw soete mont my niet en kan bekoren;
En of schoon in de lust bestont mijn herten-wensch,
Vriendin het is gedaen, ick ben een ander mensch.
'k En sal van heden af u nimmer komen tergen,
'k En sal u geen bedrogh of lusten konnen vergen.
Ick wil u eere doen, al waer ick immer kan;
Ghy, blijft een eerbaer wijf en trou aen uwen man."
Cyprijn, op dit gespreck, begon geheel te beven,
Juyst als een tanger blat van harden wint gedreven:
Het onverwacht geval is haer een donder-slagh,
Soo datse, voor een wijl, als sonder adem lagh;
Doch vingh strack weder aen tot hem aldus te spreken:
"O Ridder, waerde vriend, dit zijn onguere streken;
Waer hoorden oyt een mensch van soo een vreemt bedrijf?
Ghy spot, na dat ick sie, met my ellendigh wijf!
Ghy hebt na my gepooght als met de gansche leden,
Ghy hebt my duysentmael en duysentmael gebeden;
Ghy hebt my staegh vervolgt als met de gansche kracht,
En word' ick nu ter tijt met spot by u veracht?
Ick hebbe noyt gemalt of dertelheyt bedreven,
Ick hebbe staegh geleyt een reyn en eerbaer leven;

Maer uw fenijnigh oogh dat heeft op my geloert,
 En mijn gedweêge ziel ten lesten wegh-gevoert.
 Maer in den heetsten brant, door uw bedrijf ontsteken,
 Bestaet ghy, t'mijner schand', uw lusten af te breken,
 En schiet my schendigh op. O spijt! ô wrange smaet,
 Die al wat bitter is in leet te boven gaet!
 O, mocht ick nu ter tijt, ô mocht ick heden sterven!
 Ick leed'et met geduldt, al waer het duysent werven.
 Ick leed oock helsche pijn. O, waer ick uyter tijt!
 Soo waer ick van de spot en van de smaet bevrijt.
 Wel! is uyt uwen geest mijn liefde dan geweken,
 Of is het u vermaeck mijn vrientschap af te breken,
 En zijt ghy dus gesint my smaetheyt aen te doen?
 Soo gunt my niet-te-min een droeven af-scheyt-soen.
 Laet my den lesten soen aen mijn bedroefde wangen,
 Laet my een troostigh woort van uwen mont ontfangen,
 En gaet dan uwes weegh; maer laet een jonge vrou
 Noyt midden in den brant, of midden in den rou.
 Wat my dan vorder raeckt, ick sal mijn dwase sinnen,
 Ick sal oock even-selvs mijn driften overwinnen,
 Ick sal oock vorder doen, gelijk het my betaemt,
 En noyt in dit geval van iemant zijn beschaemt."
 De Ridder wederom: "Begon ick hier te mallen,
 Ick weet, mijn deftigh hert sou licht ter neder vallen.
 Het kussen leyt de gront, en baent gelijk het pat
 Tot vorder ongemack, en ick en weet niet wat.
 Een kaers eerst uyt-geblust, al is haer vlam geweken,
 Die sal van stonden aen, in vollen brant ontsteken,
 Genaectse maer het vyer, of koomtse by de vlam,

Van waer sy voor een tijt haer kracht en voetsel nam.
 Dit heb ick in der daet al dickmael ondervonden,
 Het minste stootje let aen nieu-genesen wonden.
 Ick ken mijn broos gemoet, en wat ick dragen kan,
 Ick ken mijn boosen aert; — maer siet, ick scheyder van.
 Ghy, vaert voor eeuwich wel, 'k en sal u niet genaken,
 'k En sal noch uwen mont, noch uwe leden raken:
 Dat lock-aes is te sterck. Wie roode wangen kust
 Verweckt een nieuwe vlam, al wasse schier geblust."
 Soo haest de Jongelingh sijn reden gingh beslyten,
 Sloegh hy sijn mantel om en maect hem vaerdigh buyten,
 Hy weet wat over langh aen Joseph is geschiet,
 En daerom snelt hy wegh, en wacht haer antwoord niet.
 Wat in-druck dit haer gaf, die met de gansche krachten,
 De lusten van het vleys nu koockt in haer gedachten,
 Is lichter hier bedacht, als naer den eysch verhaelt:
 Haer breyn is op den loop, haer geest die is verdwaelt;
 Haer rilt een killigh bloet van boven tot beneden;
 Haer rijt een koude schrick door haer verhitte leden;
 Sy swelt van enckel spijt: maer des al niet-te-min,
 Sy kropt haer gramme stem, haer droeve tochten in;
 Sy wenscht, dat eenigh mensch haer leven wou verkorten,
 Sy wenscht dat al het huys quam op haer nederstorten;
 Sy wenscht niet als den doot en haren lesten dagh,
 Op dat het duyster graf haer schande decken magh.
 Maer watse vorder meynt in dit geval te plegen,
 En ofse naderhant tot lusten was genegen,
 En dient te deser tijt niet bloot te zijn geleyt:
 Het is een losse tongh die alle dingen seyt.

SCHOONHEYT BEDORVEN

OM EEN

MAN TE BEHAGEN.

Orlande (wiens gelijk in deught en schoone leden
Niet uyt te vinden was in al de naeste steden)

Is, naer sy twintigh jaer haer maeghdom heeft bewaert,
Tot vreught van al het landt met Agaton gepaert,
Niet met het lijf alleen, maer met geheele sinnen:

Want sy was uyster aert geboren om te minnen;
En hy in tegendeel, 1) een rustigh Edelman,
Brengh al tot haer vermaeck wat hy bedencken kan.

Hy lieft en wort gelieft, en dat met gansche krachten:
Sy woont in sijn gemoet, en hy in haer gedachten.

Men soecke wat men wil, twee herten eens gesint,
Dat is de meeste lust die mensch op aerden vint.

Maer, siet! een hoogh geluck en kan niet lange duren;
Wie hier wat vreughts geniet die moet'et haest besuren.

Het is een grilligh rat daer in de werelt sweeft.
Ach! waer is oyt een hert, dat langh in vreugde leeft?

De Prinsse van het lant, genegen om te mallen,
Liet op de jonge vrou een los gesichte vallen;

En schoon hem wort geseyt: het is eens anders wijf,
Noch soeckt hy lijcke-wel oneerlick tijt-verdrijf.

Hy weet in grooten ernst sijn voorstel aen te binden,
En waer sy wesen magh, daer weet hy sich te vinden.

Is sy in eenigh feest, hy is'er fluxcs ontrent,
En toont hem even-staegh waer sy de gangen went.

Hy laet haer boven al met stage brieven weten,
Wat voor een selsaem vyer sijn sinnen heeft beseten:

Maer sy, een reyne ziel, set vast in dit geval,
Dat sy noyt echte gunst aen vreemde geven sal.

Sy gaet na desen tijt haer eyge vrienden mijden
En stelt haer saken aen om selden uyt te rijden:

Sy scheyt haer van het volck, en bant haer van de straet,
En toont dat sy 't gewoel en alle feesten haet.

Hier door soo wert de Vorst in heeter lust ontsteken,
Sijn tochten, eerst bedeckt, beginnen uyt te breken,

Hy dwaelt ontrent haer Slot, met soo een droef gelaet,
Dat Agaton ontdeekt al wa'er omme gaet.

Orlande lijcke-wel versweegh de vreemde streken,
't En dacht haer geensins nut haer man hier af te spreken.

Sy is soo vast geset op haren reynen geest,
Dat sy geen slim gevley of Hoofsche lagen vrees.

Daer was een kleyn vertreck, daer sy haer moye dingen,
Haer hoofd- en hals-cieraet, haer oir- en arrem-ringen,

Haer doosen vol civet 1), haer poeyers in bewaert,
En wat sy vorder heeft van diergelijcken aert.
Hier, mits het open stont, quam Agaton getreden,
En wert in sijn gemoet van stonden aen bestreden,
Vermits hy daer een brief in seker kasjen vant,
Vol trecken na de kunst en enckel minne-brant.
Daer was geen onderschrift in desen brief te lesen,
Maer 't was genoegh te sien, wie dat hy mochte wesen
Die soo van liefde klaeght. Het stout en hoogh beslyt,
Dat druckt een machtigh Vorst, een Prins of Koningh, uyt.
De man, hier in ontset, en nam het niet ten besten,
Maer krijgt van stonden aen een hoofd vol myuse-nesten.
De nare jalosy die was'er fluxc ontrent,
En heeft een swarte gif hem in de borst geprent.
Daer leyt hy staegh en maelt in duysent na-gedachten,
En berst by wijlen uyt in bijster hooge klachten.
Hy ducht veel ongemacks en menigh ongeval,
Dat noyt en is geweest en nimmer wesen sal.
Strax wort sijn wesen bleeck, en al sijn gansche leden
Zijn door een stage sorgh gedurigh af-gereiden.
Sijn blijtschap is gedaen, sijn rust die is gestoort;
Maer des al niet-te-min hy seyt haer niet een woort.
Hy kropt sijn droefheynt in; maer sy verstaet de gronden,
En heeft van sijn verdriet de reden uytgevonden,
Sy voelt het metter daet wat hem de ziele knaeght,
En wat sijn innigh hert in droeve tochten jaeght.
Dit heeftse langen tijt met reden over-wogen;
Hem siende meer en meer in droefheynt opgetogen,
Seyt hem ten lesten dit: "O troost van mijn gemoet!
Ick sie dat ghy verteert uw innigh herten-bloet.
Ick sie dat ghy versmelt, en dat uw droeve sinnen
Uw jeught, uw goet beleyt, uw krachten overwinnen.
Ick bid, ontfanght een woort tot onschult van mijn oer,
En voed in uwen geest geen nare tochten meer.
Ick heb een reyn gemoet, dat mooghje vast gelooven,
Daer sal noyt machtigh Vorst van eere my berooven:
Neen, liever in het graf een proye voor de doot,
Als ick oontereen sal mijn waerden bed-genoot.
't Is waer, ick heb een brief van onsen Vorst ontfangen;
En dat heeft my gebracht in duysent herte-prangen.
Niet dat ick my beriet of in mijn herte docht,
Of ick hem gunnen sou, dat hy van herte socht.

1) in tegendeel; niet als tegenstelling maar als de andere partij.

1) civet; een soort van muskus.

Neen, dat en heb ick noyt in mijn beraet genomen,
 Daer sal geen vuyl bejagh in mijn gedachten komen.
 Ick hebbe dit alleen gedurigh overleyt,
 Of u dit vreemt geval is nut te zijn geseyt.
 Dit heb ick menighmael, oock dickmael gansche nachten,
 Dit heb ick even-staêgh gekeert in mijn gedachten,
 Dit vraegd' ick heden selfs aen mijn benaeuide ziel,
 Tot my een swaren slaep ten lesten overviel.
 Maer hoe dat ick het stuck met reden overleyde,
 Het dacht my beter zijn dat ick het niet en seyde;
 En dat ick onder dies den Prinsse toonen sou,
 Dat ick ben door de tucht versegelt aen de trou;
 Dat ick veel eer het graf oock heden sal verkiesen,
 Als dat mijn reyne jeught haer eere sal verliesen.
 God weet het, waerde vriend, die hert en nieren kent,
 Dat in mijn reyne ziel de schaemte staet geprent.
 Heb ick hier in misdaen, wilt my de feyl vergeven;
 Ick ben naer uwen raet voortaan gesint te leven,
 Ick ben geneygt te doen en heden uyt te staen
 Al, wat na uwen raet is nut te zijn gedaen.
 Sal ick den jongen Prins met harde woorden tergen,
 Als hy nu wederom sal liefde komen vergen?
 Of sal ick voor een tijt gaen wonen in het wout,
 Daer slechts het dienstbaer volck de rauwe landen bout?
 Of sal ick in het huys mijn teere leden bannen,
 En blijven uyt het oogh van alle jonge mannen?
 Of sal ick heden gaen na eenigh verder lant,
 Oock daer een stage son met heete stralen brant?
 Of sal mijn wonigh zijn ontrent de koude rotsen,
 Die met haer stayle kruyn de Noortsche winden trotsen?
 Of sal ick henen gaen daer Ætna swavel braect,
 En met een blauwe vlam tot aen den Hemel raect?
 Of sal ick heden selfs een Klooster gaen verkiesen,
 En daer mijn soeten tijt, mijn frissche jeught verliesen?
 Of sal ick my een Kluys doen maken in het velt,
 Om van een krielen Vorst niet meer te zijn gequelt?
 Seght maer wat u gevalt. Ick sal mijn gansche leden,
 Ick sal mijn droeve ziel naer uwen uyl besteden.
 Leght slechts te deser tijt uw droeve sinnen af,
 En wat u, t' mijner smaet, een vreemt bedencken gaf."
 De man, na dit gespreck, heeft langen tijt geswogen;
 Maer toont tot haren raet hem niet te zijn genegen.
 Ten lesten seyde hy wat; maer seyde, dat haer beslagh
 Geen uytkomst, geen behulp, geen bate geven magh.
 Hy stelt het al bekaeyt, vermits der Prinssen handen
 Zijn lang, en strecken uyt tot in de verste landen.
 Hy seyde, dat hy een raet voor hem besluyt sal,
 Om vry te mogen zijn van druck en ongeval.
 Daer op vertreckt de man en laet Orlande klagen,
 En laet een stagen worm in haer gedachten knagen:
 Maer 't is sijn vast besluyt te reysen uyt de stadt,
 Te laten sijn gemael en wat hy daer besat;
 Te trecken uyt het lant na vergelegen stranden,
 Te sweven buyten 't Rijck in onbekende landen,
 Te dolen even-staêgh in eenigh selsaem dal,
 Daer niemant oyt een lucht van hem vernemen sal.
 En schoon hy dit bestont in stilheit uyt te werken,
 Orlande lijcke-wel die kan het voorstel mercken;
 Sy let op sijn bedrijf, en vont ten lesten uyt
 Wat hem de sinnen drijft, en wat de geest besluyt.
 Sy gaet in haer vertreck, sy gaet daer overpeysen,
 Hoe sy hem trecken magh van dit wanhopigh reysen;
 Sy roept daer menighmael, als buyten haer gerucht,
 "Och! was ick niet te schoon, soo waer ick niet bedruckt.
 De schoonheit heeft mijn hert in dit verdriet gedreven,
 De schoonheit leit de grond van dit ellendigh leven,
 De schoonheit heeft den vorst tot vuyle lust verweckt,
 Dat Agaton tot druck en my tot schande streckt,
 De schoonheit moet'er aen, en dat ick menighwerpen

Soo teerlick heb geviert, dat wil ick nu bederven,
 En dat is licht te doen. Het is een swack gewas,
 Het is een enckel vlios, het is is een teer gelas,
 Het is men weet niet wat, dat even met de jaren
 Moet haest daer henen gaen, en in het duyster varen.
 't Is beter dat ick heb een aensicht sonder glans,
 Als dat ick ben een brant voor alle jonge mans;
 Een aenstoot voor de jeught, een spiegel voor de boeven,
 Waer door ick mijnen Heer ten hoogsten sie bedroeven.
 Wel, schoonheit! 't is gedaen, uw vonnis is gevelt,
 Ghy sult in korten tijt wel anders zijn gestelt;
 Ghy sult in korten tijt geen stille sinnen storen,
 Ghy sult in korten tijt geen Prinssen meer bekoren,
 Geen jonckheit hinder doen." Sy maect een kort beraet,
 En kooft van stonden aen van woorden tot de daet.
 Sy laet een slim vergif uyt veelderhande saken,
 Sy laet een selsaem moes uyt heete kruyden maken,
 Een tuygh dat vinnigh is, en als een kancker eet,
 Dat waes en bos verteert, schier eer het iemant weet.
 Dit heeft de jonge vrou in doecken op-gewonden,
 En om haer aengesicht aen alle kant gebonden.
 Sy geeft haer na het bed, en siet, in eenen nacht,
 Soo is haer jeugdig root gelijk als enckel dracht! 1)
 Soo haest den dag genaect, sy spiegelt hare wangen,
 En siet een dik geswel haer om de leden hangen,
 Haer neus gelijk een ey, en uyt'er maten groot,
 Haer oogen vuyl begaet, en even bijster root,
 Haer mont aen alle kant met bobbel op-geswollen,
 Hel vel geweldigh rau, gelijk gedroogde schollen;
 En waerom meer geseyt? een monster van een mensch.
 En siet, hier vint de vrou haer vollen herten-wensch.
 Sy liet van stonden aen haer ketens, schoone ringen,
 En peerels om den hals, haer beste ciersel bringen,
 Maer deekt haer aengesicht, soo dat men niet en sagh
 Hoe dat het wesen stont, of wat'er onder lagh.
 De vorst plagh in de Kerck op seker feest te komen,
 En dit had onse vrou voor desen waer-genomen;
 Sy stelt haer daer te gaen, en treet ten huysen uyt,
 In uytterlick sieraet gelijk een jonge Bruyt;
 Maer binnen schuyt de wrack. 1) Sy quam met frissche leden,
 Sy quam met schoon gevolgh en geestigh aen-getreden,
 Sy gaf haer na den Prins, oock naerder alsse plagh,
 Soo dat hy met gemack haer schoone leden sagh.
 Dit heeft sijn ydel oogh ten hoogsten wel bevallen,
 Soo dat sijn los gepeys op haer begon te mallen.
 Hy denckt, dat sy tot hem nu beter is gesint,
 En in sijn staêgh vervolgh een soeter smake vint.
 Maer sy heeft even doen haer sluyer op geslagen,
 Soo dat haer stracks de Vorst en al de lieden sagen.
 Haer neus is sonder vorm, haar oogen sonder glans,
 Haer mont niet als een schrik voor alle jonge mans.
 Ontrent haer teeren hals daer stonden vrende puisten,
 Daer hingen quabben aen gelijk als groote vuysten,
 Gestreept met etter-verw; soo dat in haer gelaet
 Al wat men leelick hiet by een versamelt staet.
 De jonge Pins versloegh tot in zijn diepste sinnen,
 Hij wist niet wat hij sagh, of wat hij sal beginnen;
 Hy twijfelt aan de saeck, hy berst van ongedult,
 Hy meynt een spoock te sien, hy geeft sijn oogen schult.
 Hij siet haer weder aen, hy vint gelijke vlekken,
 Die hem in diepen schrick van hare liefde trecken.
 En waerom lang verhael op desen vont gedaen?
 Sijn lust wort deerenis, sijn brant die heeft gedaen.
 Hy geeft hem uyt de kerck, sijn quael die is genesen,
 En, siet! dit is de vrucht van haar onaerdigh wesen.
 Hy kent geen liefde meer, geen dwaese minne-pijn.

1) *dracht*; ettering.2) *wrack*; ongaafheid, gebrek.

Siet, hoe het menighmael is dienstigh leelick zijn!
 Maer of schoon Agaton sagh haar ontstelde leden,
 Hoe vrent haer wesen scheen, noch is hij wel te vreden:
 Want door het leelick vel, dat haer het lijf bedeckt,
 Sagh hy een schoone ziel die naer den Hemel streckt,
 Hy sag een suyver hert in haren boesem sweven,
 Hy sagh de reyne trouw in haar gewrichten leven,
 Hij sag een loogh gemoet, dat op geen schoonheit past,
 Hy sag, dat haer de ziel is aen den Hemel vast.
 Sy was hem eerst mael lief om haar gebloosde wangen;
 Maer nu is hem de geest met beter min bevangen.
 Sij was hem eerstmael lief, vermits haer frissche jeught;
 Maer nu bestaet sijn lust in haer verheven deught.

Sij was hem eerstmael lief, vermits de klare stralen
 Die uyt haer geestigh oogh gedurigh quamen dalen;
 Maer 't is haer eerbaer hert dat nu sijn liefde treckt,
 En dat in sijn gemoet een meerder gunst verwekt.
 Astolphus even selfs verandert in gedachten,
 Verlaet sijn eerste lust, maar doet haar hooger achten;
 Vereert ook haren man en set hem in den Raed,
 En toont gestage gunst aen al haer echte zaet.
 Maer stracx na dit geval, hy sent ervare luyden,
 Die, met gestage sorgh en welbereyde kruyden,
 Doen wāt de kunst vermagh; soo dat de vrou genas,
 Maar wert te geener tijt als sy te voren was

T'SAMEN-SPRAKE,

OP DE GELEGENTHEIT VAN TWEE

HOUWELICX-GEVALLEN,

DOOR

D'ONTSCHAKINGE

VAN

TWEE EDELE JONCK-VROUWEN TOE-GEKOMEN.

SOPHRONISCUS. Goeden dagh, Philogame, wat maeckje? Tuyten u de oiren noch al niet van de menighvuldige trou-gevallen, die wy dese voorlede dagen te samen over den hekel hebben gehaelt?

PHILOGAMUS. Zijt wellemek, waerde Man, hier in mijn ver-treck. Want niet alleenlick mijn oiren, maer alle mijn sinnen speelen noch ontrent uwe laetste redenen op de gelegentheynt van de houwelicksche saecken, en hadde ick gedorst, ghy had my al weder t'uwen huysse gehadt, ten eynde ick uw bedencken mocht hooren op de gevallen, die ick met my hadde genomen, om by my alleen overlesen te werden. Maer ick weet dat uwen tijt nauwer is besneden als de mijne, en daerom heb ick u tot noch toe verschoont en in rust gelaten.

SOPH. Ick hebbe uwe groote toe-gegentheynt tot desen handel nu al dickmael gesien, soete jongelingh; en daerom, my nu tot wat uyt-spanninge genegen vindende, kome ick tot u, om voort te gaen in het lesen van ons begonnen werck.

PHIL. Maer bevalt het u niet, dat wy al voren wat spreken

van het gene ick in mijn eenigheynt gelesen hebbe, dewijl ick daer over verscheyde saken heb te openen?

SOPH. Dat en zijn maer toe-vallen, en mijn eygen by-voeghsels tot het werck, als ghy weet; laet die in haer waerde tot op een andere gelegentheynt, laet ons nu ter tijt volgen den draet van den Schrijver. En dewijle ick mercke, dat hy eerst heeft verhandelt de trou-gevallen van de eerste tijden, vervolgens af-gaende tot onse eeuwe, en dat wy noch de palen van de outheynt niet en zijn voor-by geleden, soo laet ons daer in jegenwoorde-lick voort-varen. Hier volgt een geval dat wat bysonders in heeft, daer op eenige bysondere aenmerckingen sullen vallen. Ghy, doet als te voren en begint te lesen, en dat gedaen zijnde, wil ick u hooren op de vraegh-stucken, die daer uyt sullen ontstaen.

PHIL. Ick onderwerpe my in alles naer uw goet-vinden, waerde Sophronisce; en dat doende, begin ick te lesen ter plaetse daer wy het gelaten hebben:

T W E E
V E R K R A C H T ,

EN BEYDE

G E T R O U T .

Na dat de gulde tijt 1) ten einde was gekomen,
En dat een slimmer eeuw haer aenvang had genomen,
Doen is de ware deught getogen op de vlucht,
En uyt het aerdsche dal verheven in de lucht.
Stracx heeft de swarte poel veel grouwels uytgespogen,
Die met een snelle tocht door alle landen vlogen:
Twist, leugens, vuyl gewin, bedrogh, en quade lust,
En sucht tot felle wraeck, die noyt en is gerust.
Daer gaen de menschen aen, na dat haer tochten raden,
En pogen haren geest als in de vreught te baden;
Men vint geen ware trou, geen reynen handel meer,
De jeught is buiten tucht, de vrouwen sonder eer.
De machten van het lant, verplicht hier op te letten,
Die gaander tegen aen, en maken nieuwe wetten.
Uyt quaet ontstaet het goet; soo haest het onkruyt wast,
Soo dient er na gesien, en op te zijn gepast.
Ontrent de Grieksche strant, te midden in de stroomen,
Daer leyt een groene kust, belommert van de boomen,
Verciert met groen gewas, met vet en machtig vee,
Met schepen aan de kaey, en neeringh uyt de zee.
Het lant was wonder rijk, en rijkdom baerde weelde,
En stracx verliep de tucht, als sij het monster teelde.
Daer is geen regel meer. Want maeght en Jongh-gesel
Is besigh even-staegh met alle dertel spel.
Wat is uyt dit gewoel als enckel leet te wachten?
Sy rasen onder een by wijlen gansche nachten;
Geen toesicht, geen ontsagh. Een ongetoomde vreught
Vervoert het dertel volck, en maect een geyle jeught.
By-naest het gansche Rijek is buyten alle banden,
Men siet in geyle lust de jonge lieden branden;
En mits daer menighmael een vryster wert ontschaeckt,
Is op de maeghden-roof een strenge wet gemaect.
Men heeft'er vast gestelt, dat wie een dochter schende,
En tegen haren danck de jonge maeght bekende,
Sou vallen door het swaert, of (soo de vrijster wou)
Moest haer voor eeuwig zijn verbonden in de trou.
Sy, die geschonden was, had recht te mogen kiezen:
Of aen den jongen wulp den kop te doen verliesen,
Of hem, uyt soeten aerd, te gunnen 't echte bedt;

En wat sij dus verkoos, dat bleef een vaste wet.
Niet langh na desen tijt; een Ridder van Mileten
Heeft aen een schoone maeght sich even dus vergeten:
De vos had menighmael op desen roof geloert,
En met een slimme greep Tryphose wegh-gevoert,
Tryphose kracht gedaen, en, even sonder vragen,
Haer maeghdelicke bloem ten roove wegh-gedragen.
Doch mits hy wort vervolght door menigh Edelman,
Soo vlucht hy door het wout ten besten dat hy kan.
En nae hem door het volck de Juffer is ontnomen,
En hy te nauwer noot met vluchten wegh gekomen,
Soo raect hy by een maeght wel eer van hem bemint,
Die hy doen juist alleen en sonder hoeder vint.
Hy weetse van het Slot met woorden af te leyden,
Te locken op het velt, te brengen aen der heyden;
En t'wijl hy daer alleen met haer in 't groene rust,
Soo stelt hy in het werck sijn ongetoomde lust.
Jokaste weert hem af voor eerst met goede reden,
En, als dat niet en hielp met haer geheele leden;
Doch mits de rappe gast de Juffer is te sterck,
Soo gaet de lincker voort in sijn oneerlick werck.
Dit wert van stonden aen door al het lant geweten,
En door de snelle Faem ten luytsten uyt-gekreten.
De schender wert.gesocht en in het wout gevat,
En als gevangen man gesonden in de stad.
De wet die stelt een tijt, en laet de Juffer klagen,
Om sich op 't gansche stuck te mogen onder-vragen;
Dies quam een yder sien, hoe soo een vreemt geval
Daer in het hooge recht een eynde nemen sal.
Soo haest te sijner plaets de Rechter is geseten,
Om van het slim bedrijf den gront te mogen weten;
Soo wort van stonden aen Menander in-gebracht,
Daer hem het nieusgier volck met groot verlangen wacht.
Sijn wesen is bedroeft, sijn oogen neer-geslagen,
Het schijnt dat hy het lijf onmachtig is te dragen,
Sijn handen zijn geboeyt, sijn hoofd is sonder hoet;
En hem wort aen-geseyt; hoe dat hy knielen moet.
Daer zijght hy in het zant met wonder bleecke wangen,
Sijn mont is sonder spraeck, als van de doot bevangen,
Sijn innigh herte klopt, sijn gansche lichaem drilt;
Het schijnt dat hem de ziel alreë verlaten wilt.

1) gulde tijt; gouden eeuw.

Sijn gesicht staet gestreckt, sijn hairen op-geresen,
 Daer is een diepe schrick in sijn gebaer te lesen.
 Men siet een vreemt gewoel ontrent sijn droeve borst,
 Soo dat sijn tonge kleeft. verwonnen van den dorst.
 Sijn geest verdwijnt in angst, sijn herte gaet versmachten,
 En schept een volle doot uyt soo een droef verwachten;
 Of hy het weeligh volck of strengen Rechter siet,
 Hy vint in dat gesicht de doot, en anders niet.
 Stracx na de Jongelingh, soo komt Tryphose treden,
 Een maeght van streng gelaet, en deftigh in de zeden;
 Sy en haer gansch gevolgh is in het swart gekleet,
 Men siet aen haer gelaet een innigh herten-leet.
 Sy draeght geen diamant, geen gout of schoone ringen,
 Geen peerels in het oir, geen kostelicke dingen;
 Sy draeght geen hals-cieraet veel duysent ponden waert,
 Maer in haer rechterhant daer is een vinnigh swaert.
 Jokaste koomt daer na sich op de sale toonen,
 En sy en haer gevolgh geciert met groene kroonen;
 De sleep, die by haer is die gaet als tot een dans,
 En in haer rechterhant daer is een rose-krans.
 Haer kleet is wonder net geschildert met de naelde,
 Haer borst vol diamant, daer in het oogh verdwaelde.
 Waer dat de Juffer trat, daer stroyt men edel kruyt,
 Soo datse quam ter sael gelijk een volle Bruyt.
 De Meyer 1) van de stadt begon voor eerst te spreken,
 En heeft met strengh gebaer den Jonker doorgestrecken:
 "Ghy dient (seyt hy) gestraft naer eysch van uwe daet;
 Maer seght noch even-wel wat u te seggen staet."
 Soo haest de koude schrick een weynigh is geweken,
 Soo sagh Menander op, en gaf hem om te spreken:
 "Mijn Heeren, is sijn woort, siet hier een schuldigh man,
 Die niet ontkennen wil, die niet versaken kan
 Het droevigh ongeval van mijn onwijse jaren,
 Eylaes! ick was te vroegh genegen om te paren.
 Ick heb, en ick beken 't, ick hebbe groote schult,
 Maer efter mijn misdaet en is maer ongedult.
 Ick ben hier in het lant een Edel-man geboren,
 En van mijn ouders glans en heb ick niet verloren.
 Had ick maer in-getoomt mijn grilligh onverstant,
 Ick hadde nu getrouwt de beste van het lant.
 De Nymphen, bey gelijk, die sich alhier vertoonen,
 Die sullen even-selvs soo verre my verschoonen,
 Dat ick een Ridder ben, en dat mijn stoute daet
 Niet aen en heeft geroert een maeght van hooger staet.
 Wy sijn in één gewest te samen op-getogen,
 En van gelijcke stam, en even van vermogen.
 Had ick in dit geval niet al te ras gegaen,
 Ick hadde, na my dunckt, niet quaets hier in gedaen.
 Heb ick haer tegen danck een kus of twee gegeven,
 Daer is geen moort geschiet, geen mensche doot gebleven,
 Geen tempel, geen autae en isser door ontwijt,
 Ick heb maer wat te vroegh en wat te rau gevrijt.
 De weelde van het lant, de jeught en hare vlagen
 Die hebben met geweld mijn sinnen wegh-gedragen,
 Mijn herte wegh-geruckt; en even dese Maeght
 Die heeft mijn ydel oogh maer al te veel behaeght,
 Die heeft tot dit bejagh niet weynigh voets gegeven,
 Mijn sinnen wegh-geruckt, mijn lusten aen-gedreven,
 Niet door een dertel oogh, dat geyle loncken schiet,
 Neen, dat en is voor al in dese Juffer niet.
 Sy heeft een stil gelaet, een reyn en deftigh wesen,
 En daer is strenge tucht in haer gesicht te lesen;
 En efter haer gelaet, dat noyt tot lust en streckt,
 Dat heeft in mijn gemoet de lusten opgeweckt.
 Is 't niet een selsaem dingh met ons aelwaerdigh 2) leven!

De deught heeft even-selvs tot ondeught my gedreven,
 De stilheyt tot geweld, de tucht tot vuyle lust,
 En, siet, dus is den mensch gedurigh ongerust!
 Jokaste wederom heeft door een vrolick wesen,
 Heeft door haer soeten aert, van yder hoogh gepresen,
 Heeft door een geestigh oogh mijn geest alsoo verruckt,
 Dat ick, geheel vervoert, haer blompjen heb gepluckt.
 Is dit soo grooten quaet? besiet ons eyge Goden,
 Sy doen het altemael dat schijnt te zijn verboden;
 Niet eene van den hoop, die niet sijn geyle lust,
 Door list of door geweld, ten lesten heeft geblust.
 Is niet de groote Mars in over-spel gevonden?
 En schoon hy in het bed scheen vast te zijn gebonden,
 Des efter niet-te-min, de straffe van den God
 En was hem geen verdriet, maer niet als enckel spot.
 Hy die den blicxem voert, wat heeft hy niet bedreven,
 Wat voor een ruymen loop aen synen lust gegeven!
 Dan was hy eens een stier, en dan een witte swaen,
 En heeft soo maeghde-kracht of over-spel gedaen.
 Het amber treckt het stroo door onbekende krachten,
 Men siet het harde stael als op den seyl-steen wachten;
 En als het tot hem naeckt, soo schiet het vaerdigh toe,
 En hecht sich aen den steen, en niemant weet'er hoe.
 Het amber dat ons treckt, dat zijn de schoone stralen,
 Die uyt een geestigh oogh in ons gesichte dwalen:
 Die seyl-steen onser ziel dat is een heus gelaet,
 Dat ons, men weet niet hoe, tot aen het herte gaet;
 Hier door wert ons gemoet met krachten wegh-getogen,
 Soo dat wy menighmael hier tegen niet en mogen.
 Eylaes! ick was vervoert en wist niet hoe het quam,
 Sy had my eerst verkracht, eer ick haer maeghdom nam.
 Maer iemant sal misschien sich hieraen mogen stooten,
 En door een hart gepeys mijn sotte daet vergrooten,
 Om dat ick t' eener tijt twee maeghden heb ontschaect,
 En door soo vreemden slagh mijn saken vuyl gemaect.
 Waer siet men, roept het volck, dat iemants losse sinnen
 Oyt aen-gedreven zijn om twee gelijk te minnen?
 Of soo dat oyt gebeurt, het is uyt geyle lust,
 Die niet als met het swaert en dient te zijn geblust.
 Dit had ick oock gelooft; maer, siet, ick ben bedrogen,
 My hebben twee gelijk tot hare min getogen.
 Als ick Jokaste sie, mijn gansche ziele mint,
 Als ick Tryphose sie, ick ben tot haer gesint.
 Ick heb Tryphose lief, vermits haer wijse reden,
 Ick heb Jokaste lief, vermits haer frissche leden.
 Ick heb Jokaste lief, om hare soete praet,
 Ick heb Tryphose lief, vermits haer fier gelaet.
 Ick heb Tryphose lief, vermits haer deftigh spreken,
 Ick heb Jokaste lief, vermits haer soete streken.
 Ick heb Tryphose lief, haer dient een deftigh man;
 Ick heb Jokaste lief, vermits sy jocken kan.
 En schoon of dese twee in wesen sijn verscheiden,
 Noch sweeft des niet-te-min mijn liefde tusschen beyden,
 En als mijn innigh hert hiervan een proeve doet,
 'k En weet niet wie er staen, of wie 'er wijken moet.
 Wat sal ick nu, eylaes! wat sal ick vorder seggen?
 Ick wil my voor de Wet in ootmoet neder leggen;
 En wachten met gedult, wat over dit geval
 De wijse Nymphen doen, de Rechter wijsen sal.
 Soo haer Jokaste toont genegen om te paren,
 Ick wil tot haren dienst mijn jonge leden sparen;
 Sy is my liefgetal, sy waerdigh dat ick leef,
 Soo dat ick, wat ick ben haer willigh overgeef.
 Maer soo Tryphose wil, dat ick sal moeten sterven,
 Sy kan oock even dat van mijnen geest verwerven;
 Ick sta op haer gebodt hier tot de doot bereyt
 Komt, doot my dien het lust, als sy het maer en seyt.
 Princessen alle bey, wat sal ick my verschoonen?
 Ghy kont, wanneerje wilt, my straffen of beloonen.

1) Meyer; bestuurder. Men denke aan Hofmeyer, major domus.

2) aelwaerdig: loszinnig.

Brengt hier een rose-krans of wel een vinnigh swaert;
 Want, 't zy ick leef of sterf, ghy zijt het beyde waert.”
 Soo haest Menander sweegh, men hiet Tryphose spreken,
 En die heeft even stracx haer degen opgesteken,
 En, na een droeven sucht, als uyt haer hertsen gront,
 Ontdoetse voor den Raet aldus haer bleecken mont:
 “Waer ick een lichte-koy of van de geyle vrouwen,
 Die uyt een krielen aert de vryers onderhouden;
 Of waer ick van den hoop, die, als het haer gevalt,
 Rijt spelen in het lant, en gansche nachten malt,
 Soo woud' ick mijn verdriet met stille sinnen dragen,
 En hier aen desen Raet mijn droefheynt nimmer klagen,
 Ick krypt' het onheyl in, ick droegh het met gedult,
 Ick leet het ongemack gelijk als eygen schult.
 Maer nu ick van der jeught ben eerlick opgetogen,
 En heb uyt moeders borst maer enckel tucht gesogen,
 Soo koom ick aen het Hof, en uyte mijn beklagh,
 Om dat mijn bange ziel niet langer swijgen magh.
 Doch wat heb ick den Raet veel dingen aen te seggen?
 'k En hebbe maer de wet den Rechter voor te leggen,
 En by de wet het swaert. Het feyt dat is bekent,
 En hy is 't leven quijt, al die een vrijster schent.
 Slampamper, weelde-kint, wijn-suyper, erref-bancker, 1)
 Nachtlincker, boeve-schuym, opsnapper, venusjancker,
 Leegh-ganger, ture-luer, lust-saecker, lekker-tant,
 Eer-roover, opper-fun, 2) trou-hater, lanter-fant,
 Bordeelbrock, hoerevooght, gebuerstier, maeghde-schender,
 Ick sweere by de son, by God; den herten-kender,
 By Styx, den swarten poel, tot uwe straf gemaect,
 Dat my geen dertel wicht voor desen heeft geraect;

Dat my noyt krielen boef de leden quam bestoken,
 En noyt het maeghden-vlies in my en is gebroken,
 Tot ghy uw dertel vleys tot my-waert hebt gewent,
 En soo, tot mijn verdriet, mijn teere jeught geschent.
 Kom, beul en doet uw werck, kom, laet den deughniet knielen,
 En wilt hem door het swaert van stonden aen vernielen.
 Siet, daer is al geseyt. Men doet het recht te kort,
 Indien men niet terstont het schendigh bloet en stort.
 Wat gaet de slimme gast alhier te voorschijn halen,
 Of fabels sonder slot, en oude leugen-talen!
 O Rechter, acht'et niet al wat de boeve seyt,
 't En heeft geen ander slot, als slechts een loos beleyt.
 Een sake vind ick vrent, dat ick hier rose-kranzen,
 Dat ick hier lieden sie, die schijnen als te danssen.
 Dat hier een jonge maeght wert in het spel gebracht,
 Die met een vollen mont hier seyt te zijn verkracht,
 Maer gaet des niet te min in Rechten openbaren,
 Dat sy met desen boef genegen is te paren,
 En dat de Rechter selfs haer niet beletten kan
 Den vuylen onverlaet te noemen haren man.
 O son, keert uwen loop, en komt by nachte schijnen!
 O nacht, verkeert in dagh, en doet de maen verdwijnen!
 De somer storte snee, de winter jeughdigh kruyt,
 Het aertrijck geve vyer, en schiete donder uyt!
 Laet al dat immer was sijn eerste wesen breken
 Hier komt een jonge maeght voor haren schender spreken,
 En eyscht hem tot een man. Hier komt een teere maeght,
 Aen wien een maeghden-dief in volle daet behaeght.
 Hier komt een teere maeght die wil haer schender loonen,
 Die wil een vuylen boef met reyne bloemen kroonen.
 Hier komt een jonge maeght, die biet een rose-krans
 Aen desen onverlaet en schuym van alle mans.
 Maer dat is niet genoegh, sy wil het recht beletten,
 De schande my gedaen te straffen na de Wetten,

1) *erref-bancker*; aarts-banketter
 2) *fun*; guit, schelm.

En dat op desen gront: vermits de roffiaen 1)
 Heeft haer, benevens my, oock oneer aen-gedaen.
 Wel hoe! sal dan een boef het leven hier verwerven,
 Om dat hy tweemaal doet daerom hy dient te sterven?
 Wie eene maeght verkracht die is voorseker doot,
 En dese schent'er twee: is hy nu buyten noot?
 Siet, wat een vrent besluyt: De fun die wort het leven,
 En even boven dien een jonge maeght gegeven,
 Om dat hy tweemaal doet, dat (waer het eens gedaen)
 Hem door een fellen beul ter aerde soude slaen.
 Wel neemt dat onse schroef 2) een manslagh had bedreven,
 En schent daer na een maeght, sal hy noch effer leven?
 Sal 't Recht ontwapent zijn, de Rechter zijn gestilt,
 Om dat een dwase maeght haer schender trouwen wilt?
 Voor my, ick segge neen, hy moet als moorder sterven,
 Schoon dat hy al verlof als schender mocht verwerven.
 De straffe van het quaet, voor eerst by hem begaen,
 Kan door geen tweede feyl te niete zijn gedaen.
 Indien het anders gingh, wie sou het vrouwe-schenden
 Of van het platte lant óf van de steden wenden?
 Sal niet de slimste boef, wien dat hy oock verkracht,
 Strax wesen boven Recht en buyten onse macht?
 Wat heeft hy meer te doen die vrijsters wil schoffieren,
 En plegen vuyl bejagh ontrent de jonge dieren,
 Als dat hy, waer hy kan, maer vrou en maeghden schent,
 En dan eens om een sloir van minder Adel sent?
 Die sal hem metter daet in alle dingh gerieven,
 En even boven al met trouwen hem believen,
 Soo haest hy maer en spreekt. Siet, wat een selsaem stuck!
 Ja 't is de rechte wegh tot schand' en ongeluck.
 Waer slechts, ick weet niet hoe, een boef sal willen trouwen,
 Daer leynt ons moye wet, de lincker is behouwen.
 Siet, wat een groote deur men hier ontslyuten sal
 Tot oneer, tot verdriet, tot enckel ongeval.
 Wel aen, vermeinde Bruyt, één woort heb ick te seggen;
 Vint ghy bequame stof, ghy mooght het weder-leggen:
 De boef heeft my verkracht, óp dat sijn vuyte lust
 Door mijn verloren eer sou werden uyt-geblust;
 Maer ghy hebt maer alleen dit vuyl bejagh geleden,
 Op dat door u de straf sou werden aen-gebeden.
 De boef heeft noyt gesocht met u te zijn getrouwt;
 Het was hem maer te doen, dat ghy hem lossen sout,
 Dat ghy hem met gevley de Rechter sout ontrecken,
 En hy dan naderhant uw domheynt sou begecken.
 Maer schoon ghy waert sijn wijf, en dat het mocht bestaen,
 Gaet denckt eens, slechte duyf, hoe sal het u vergaen?
 Hy voet een geylen brant in sijn onkuysche leden,
 Hy is, gelijk het blijkt, met eene niet te vreden,
 Hy heeft in kórtén stont, en sonder tusschen-nacht,
 Twee vrijsters aen-geranst en om haer eer gebracht.
 Wat sal 't hier namaels zijn als ghy hem sult vervelen?
 Hoe sal de slimme guyt als dan den boeve spelen?
 Mijns oordeels, dwase maeght, u naeckt een groot verdriet.
 Dan hoe het u vergaet, dat stuck en raeckt my niet.
 Ick sou oock tot een man mijn leden konnen voegen,
 En in het echte bed wel soecken mijn vernoegen;
 Maer trouwen door geweld, en paren uyt bedwangh,
 Daer toe versta ick noyt mijn leve-dagen langh.
 Maer dit is mijn besluyt; ick wil mijn sinnen geven,
 Veel liever sonder man als met een boef te leven.
 Men doe gelijk het dient, het is om niet geseyt,
 Gewelt en is geen wegh die my tot vrientschap leynt.
 Maer hoort my noch eenmaal, dit heb ick u te vragen:
 Wat maeght is oyt geschent die niet en plagh te klagen?
 Voorwaer die vrouwekracht met stillen monde draeght,
 Men segge wat men wil, 't en is geen rechte maeght.
 Maer ghy, ó weelde kint, hebt noch al vremder streken,

Ghy klaeght niet van den boef, maer pooght hem voor te spreken;
 Dit sluit doch niet een sier, en daerom segh ick noch,
 Dat al uw gansch beleyt is niet als slim bedrogh.
 Maer al uw loos bedrijf en kan uw geensins baten,
 Ghy moet doch aan den beul den vrouwen-schender laten,
 't En is uw beurte niet met hem te zijn de bruyt.
 En hoort daer op een woort, alleen maer tot besluyt:
 't Is seker dese gast heeft eerst by my gelegen,
 En 't recht tot sijne straf is my alleen verkregen.
 Dies segh ick vat hem aan, en handelt na de Wet.
 Hoe kan doch mijn versoek door iemant zijn belet?
 Ick magh hem metter daet den kop af laten houwen.
 Ghy, doet dan watje kont om hem te mogen trouwen.
 Straft eerst het vorigh quaet: want dat is my geschiet.
 Het tweede laet ick u: want dat en raeckt my niet.
 Wel laet dan uwen boef door 't swaert sijn leven enden,
 Of laet be beste jeught van alle boeven schenden.
 Want als men vuyl bejagh laet sonder straffe gaen,
 Soo heeft het sacht gedult de goede quaet gedaen.
 Wat baet'et of een maeght haer eere wil bewaren,
 En tot het echte bed haer teere leden sparen,
 Wat baet'et of een maeght haer in den huuse sluyt,
 En drijft met alle macht haer losse sinnen uyt,
 Indien een schuyfel-bout, 1) de slimste van de boeven,
 Magh foolen 2) hare jeught, haer teere ziel bedroeven;
 En schoon hy wort betrapt, en voor den Rechter staet,
 Dan even loon ontfanght voor sijn vervloecte daet?
 Dat is, na mijn begriip, de poorten open setten
 Om al de geyle jeught in hare lust te wetten,
 Dat is de gansche stadt en al het Vaderlant
 Te stellen tot een roof, en al in vollen brant.
 Wel, laet vry dese boef, en sijns gelijcke benden,
 Uw dochters altemael, uw jonge vrouwen schenden;
 Het kan niet anders zijn: Al wie rabouwen loont,
 Die heeft de vuyte lust een open deur getoont.
 Neen, Vorsten, weest gestreng, en laet den boeve lijden,
 Soo magh al wie het siet sijn quade gangen mijden.
 Al ben ick maer een maeght, dit heb ick eens geleert,
 Dat één aldus gestraft is duysent af-gekeert."
 Jokaste stont verset van soo gestreng reden,
 En had in dit gespreck een staêgh verdriet geleden,
 Haer ziele lagh en joegh haer wesen is gestoort.
 Dus met Tryphose swijght, soo neemtse strax het woort,
 "Hoe lange, felle maeght, wilt ghy soo vinnigh spreken,
 En met uw wreede tongh ons in den boesem steken,
 Ons drukken in de ziel? Voorwaer, ick ben beschaemt,
 Dat ghy hier onderneemt, dat geensins en betaemt.
 Ghy komt hier in den Raet, en toont een blooten degen,
 En toont met uw gelaet waer toe ghy zijt genegen.
 Men hoort dat u de tongh gelijk een adder steeckt;
 't Is bloet al watje roept, en wrake datje spreeckt;
 Voorwaer het vinnigh stael en is geen maeghdewapen;
 Wy zijn tot sachten aert en soete min geschapen.
 Woont in een vrijsters hert maer spijt en enckel gal,
 Seght, waer dat soet verdragh en liefde woenen sal.
 Ick werd' van uw berispt, dat ick my kom vertoonen
 Met bloemen, aardigh kruyt, en verse roose-kroonen.
 Maer seght, kan ooit een maeght voor haer iets beter doen,
 Als dats' haer leden ciert met kruyt en jeughdigh groen?
 Ick wil een Edelman uyt harde banden slaken,
 En wou van dese plaets een bruylofts-kamer maken,
 En vesten even hier een wettigh trou-verbont,
 Indien my van den Raet dit mochte zijn gejoint.
 Hier na ben ick gekleet, en in mijn gansche wesen
 En is geen gramme sucht, geen overmoet te lesen;
 Mijn kleet is na de saeck die my hier komen doet,

1) *schuyfel-bout*: schuimer.2) *foolen*: fooiën, plagen, kwellen.1) *roffiaen*; bordeelhouder. 2) *schroef*; doordraaier.

En na mijn eiersel is, soo is mijn stil gemoet.
 Maer ghy, ô vinnigh mensch en wilt geen rosen vlechten,
 Ghy wilt een vreemt schavot hier onder laten rechten,
 Ghy wilt een fellen beul hier brengen aen den dagh,
 Op dat hy menscheu bloet als water storten magh.
 Wie ons maer beyde siet, die kan terstont ontdekken,
 Waer heen mijn ooghemerck en uwe sinnen strecken.
 En wat u beter voeght, en wat my beter staet,
 Dat stel ick aen het volck en aen den ganschen Raet.
 Maer ick sie wat'er schort: Ghy zijt van hem geschonden;
 Maer hy heeft meerder lust in mijne jeught gevonden.
 Siet, daer leyt u de knoop. Het is u groote spijt,
 Dat ick hem liever was, en ghy verlaten zijt.
 Ghy eyscht hem nu den hals, en staet hem na het leven,
 Niet omdat hy aen u sijn lusten heeft bedreven;
 Maer om dat sijnen brant in u niet stil en stont,
 En stracx een nieu vermaeck in mijne leden vont.
 Sal dan uyt spijt alleen een Ridder moeten sterven,
 En om uw stillen nijt sijn leven moeten derven?
 Dat waer een selsaem recht. Voor my, ick segge: neen;
 De Rechter die ons hoort en is geen harde steen.
 De gunst dié moet den haet na reden overwegen,
 En daer zijn even-selvs de Rechters toe-genegen.
 Ick lieve, strenge maeght, dat ghy ten vollen haet;
 't Is beter datje my den jongen Ridder laet.
 Ghy roemt u op de Wet. Wel, laet haer woorden lesen,
 Ick weet sy moet in all's tot mijnen voordeel wesen.
 Let op haer rechten gront, en ondersoectse vry,
 Haer wit en ooghemerck, dat is alleen voor my.
 Een maeght, dus luyt het recht, die magh haer schaker trouwen,
 Of magh hem door een beul in stucken laten houwen.
 Wel aen nu, felle maeght, ghy seght te zijn verkracht:
 Ghy seght dat dese mensch dient om den hals gebracht.
 Gewis, waert ghy alleen, ick liet uw felle sinnen
 Oock op de staende voet het vinnigh stuck beginnen;
 Maer ick ben even-selvs gelijk als ghy ontschaect,
 Soo dat het eygen werck oock my ten hooghsten raect.
 Ick dan, die nevens u heb recht te mogen kiezen,
 En wil niet dat de man het leven sal verliesen;
 Ick soecke troost en hulp voor mijn bedroefden val,
 En wil dat echte trou my weder eeren sal.
 Wat raet in dit verschil? kom, laet'et overleggen,
 Laet die het recht verstaen hier op haer reden seggen.
 Hier is, gelijk ghy siet, alleen een Edelman,
 In wien dit bey gelijk geen plaetse grijpen kan:
 Hy magh niet zijn gedoot, en efter blijven leven.
 Aen wien sal nu het recht den jongen Ridder geven?
 Haer, die sijn doot begeert, of die hem trouwen wil?
 Mijn Heeren, soo ghy siet, het is een wijt verschil.
 Ick wil mijns Vaders huys en dese stadt vermeeren,
 En mijn vervallen naem door echte banden eeren.
 Maer dese Juffer haet de naem van echte wijf,
 En wil een Edelman doen brengen om het lijf.
 Ick ben een eenigh kint, den Ridder van gelijcke,
 En sy noch boven dat. Is 't reden dat ick wijcke?
 Sal haer kop zijn gevolgt die soo wijt-mondigh kijft,
 En voor de gansche Wet soo vrende rancken drijft?
 Ach! soo men in den Raet haer voorstel wil gelooven,
 Men sal dan onse stadt van menigh huys berooven,
 Men salder drie in een gaen stellen buyten raet,
 Men salder drie gelijk gaen stellen buyten staet.
 't Is seker dat het recht (als twee verscheyde saken
 Niet t'samen kunnen staen, noch effen zijn te maken)
 't Is seker dat het recht den sachtsten middel kiest,
 En dat het hartste deel sijn fellen wil verliest.
 Soo ick nu dese schult den Ridder wil vergeven,
 En dat ick met den man genegen ben te leven
 In blijtschap, in verdriet, in vreught, en sware pijn,
 Wie kander van het volck, wie kander tegen zijn?

Men heeft hier in het lant by wijlen goet gevonden,
 Dat schoon daer eenigh man in ketens was gebonden,
 En van de gansche Wet ge-eygent aen de doot,
 Dat hem een jonge maeght mocht trecken uyt den noot,
 Dat sich een jonge maeght mocht aen den Rechter toonen,
 En met een roosen-krans den droeven vryer kroonen,
 Ja kiezen tot haer lief; en als het was gedaen,
 Soo liet de gansche Wet de twee gelieven gaen;
 Men liet de koorden los, men hiet de banden slaken,
 En siet, geen vinnigh swaert en mocht den man genaken,
 Geen beul de straffe doen, ter eeren van de maeght,
 Die voor het schuldigh hoofd den Rechter had gevraeght.
 Soo gunstigh is van outs een man te willen trouwen,
 Het kan een fellen beul van straffen weder-houwen!
 En dit is menighmael voor desen hier geschiet;
 Waerom doch gunt men my het eygen voordeel niet?
 Indien een schuldigh man een vrijster wert gegeven,
 Schoon dat hy aen de maeght geen moetwil heeft bedreven,
 't Is reden, dat een man om mijnt wille leeft,
 Wanneer hy door geweld mijn waerde maeghdom heeft.
 Ick ben met ongeval geraect in dese schande,
 En al mijn vrienden zijn de beste van den lande:
 Ghy doet het recht geweld, ghy doet de waerheyt kracht,
 Dat ghy mijn teere jeught hier voor de Wet veracht.
 Ick ben van goeden lof, en even quade tongen
 En hebben mijnen naem voor desen noit besprongen;
 'k En ben geen lichte-koy, of van den slechten hoop,
 En seker ick en droegh mijn eere noyt te koop.
 Laet al het naeste lant, laet al de bueren spreken,
 Hoe menigh Edelman, door heete min onsteken,
 My staegh ten dienste stont, my hingh als aen het lijf,
 En dat om echte trou, en niet om tijt-verdrijf.
 Ja dese Joncker selvs (ick moet het heden seggen,
 Om u met beter gront te mogen weder-leggen)
 Die heeft my langh gevrijt, eer dat hy oyt bestont
 Te soecken uwe gunst, te kussen uwen mont.
 Wat heeft hy menighmael om ons kasteel gereden!
 Wat heeft hy al gedaen! wat heeft hy niet geleden!
 Men hielt dat hem de geest uit liefde schier verdween;
 En, desen onverlet, hy liep een blauwe scheen.
 Ick heb hem af-geseyt, gelijk sijn vrienden weten,
 Die heden aen den dagh op my noch zijn gebeten.
 't Is dan de waerheyt niet, dat ghy maer zijt verkracht,
 En dat ick als een sloir word in het spel gebracht.
 Ick ben een eenigh kint. Laet vry het oordeel strijcken;
 In adel, eer, of goet en wil ick niemant wijcken.
 En wat de schoonheyt raect, voorwaer de sake spreeckt,
 Dat u in dit geval maer al te veel ontbreekt.
 Wel, hout dan eenmaal op hier voor het recht te seggen,
 Dat ick door slim beleyt het stuck gingh wederleggen.
 Ick mis in ware daet mijn eer, en hooghste goet,
 En 't is mijn diepste leet dat ick het seggen moet.
 Maer nu dit swaer verdriet is over my gekomen,
 Soo dient het evenwel ten besten opgenomen,
 Eylaes! wat sal ick doen? Ick ben mijn eere quijt,
 En ben tot aen de doot geswollen van de spijt.
 Maer, siet, des Ridders bloet en kan my niet genesen:
 Ick sal, hoewel hy sterft, een droeve vrijster wesen,
 Een vrijster sonder eer, een vrijster, niet een maeght,
 En dat is, na my dunckt, al beter niet gewaeght.
 Ick wil dan, soo ick kan, ick wil my gaen begeven,
 Om liever met een boef als sonder eer te leven.
 En of hy qualick gaet, en my geen woort en hout,
 Noch sel ick eerlick zijn dewijl ick ben getront.
 Wat kan ick beter doen in soo verboste 1) saken?
 't Is wijsheyt, van de noot een deught te kunnen maken.
 Dit wort alsoo betracht oock by den wijsten man;

1) verboste: bedorven.

Magh hy niet soo hy wil, hy doet gelijk hy kan.
 Doch ick kan van den helt soo qualick niet vermoeden,
 Ick hoop, dat sijne gunst mijn schade sal vergoeden;
 Te meer nu sijn behout my soo veel moeiten kost,
 En dat mijn sacht gemoet hem van de doot verlost.
 't Is beter, na my dunckt, de Dochters der Sabijnen
 In dit geheel beleyt gelijk te mogen schijnen;
 Als hier te willen doen gelijk het moedigh wijf,
 Dat sich uyt enckel spijt ginch brengen om het lijf.
 Maer dese was getrouwt wanneer sy was geschonden,
 En heeft daerom misschien geen beter raet gevonden.
 Maer ick die vrijster ben, en buyten echten staet,
 Magh doen gelijk de noot misbruyckte vrijsters raet.
 Doch, naer ick aen u merck, ghy wilt 'et niet gedoogen,
 Ghy wilt uw fellen aert voor al de werelt toogen;
 Maer des al niet-te-min, dat ghy my niet en jont
 Komt my ten vollen toe, alleen op desen gront:
 Siet, als men besigh is een vonnis uyt te spreken,
 En dat na langh beraet de stemmen efter steken,
 Soo wort de bange ziel, die voor den Rechter staet,
 Gansch vry en ongestraft getogen uyt den Raet.
 Dat is een onde wet, gebout op goede reden,
 En menighmael gebruyckt in al de naeste steden.
 Het recht is over al van goedertieren aert,
 Al, waer dat twijffel is, daer wort een mensch gespaert.
 Wel aen, ons out gebruyck heeft u en my gegeven,
 Dat aen dit schuldigh hooft magh werden voorgeschreven
 Het leven of de doot, na dat het ons behaeght,
 En wat'er sal geschien, dat wort hier nu gevraeght.
 Ghy seght met vollen mont: De schender dient te sterven;
 En ick in tegendeel: Hy moet het leven erven.
 Soo is dan tusschen ons een wonder harden strijt,
 Dies is Menander los en van de doot bevrijt.
 Wat is 'er meer te doen? wat is 'er meer te seggen?
 Wat hoef ick wederom uw gront te weder-leggen?
 Ick wil het echte bedt dat rijcken doet bestaen;
 En ghy het bloedigh swaert, dat landen doet vergaen.
 Wel aen dan, tot besluyt, ick sal een eynde maken;
 Hier is na mijn begrijp, hier is wel uyt te raken.
 Ghy, wat ick bidden magh, doet hier, ô wijsen Raet!
 Het beste voor de stadt, en 't nutste voor den Staet."
 Soo haest Jokaste sweegh, men sagh de lieden woelen,
 Schier yder, soo het scheen, is anders van gevoelen.
 D' een hout 'et met de maeght, die met haer tonge stack,
 En d'ander met de maeght, die voor den Joncker sprack;
 Te midden uyt den hoop daer quam een stemme rijsen,
 Die wou, gelijk het scheen, het schuldigh hooft verwijzen:
 Brengh wacker, was den roep, brengh hier een bloedigh swaert!
 Wie jonge maeghden schent en is geen leven waert.
 Een ander wederom, die anders was genegen,
 Die toont wat hy gevoelt, en roept 'er hevigh tegen:
 Onthout u, wreede beul, hier dient geen hange-man; 1)
 Hier is een rustigh quant, die vrouwen dienen kan.
 Hier op soo gaet de Wet de hoofden t' samen steken,
 En in een ander zael van desen handel spreken.

1) *hange-man*; beul. Men denke aan ophangen.

Hier wort in aller ernst ten naeusten overleyt,
 Wat dat'er is gedaen, en wat'er is geseyt.
 Na langh en veel beraets, Tryphose wert gepresen,
 Jokaste niet-te-min den vryer toe-gewesen.
 Doch onder dit verstant, dat sy verhuysen sal,
 En nemen haer vertreck in seker ander dal.
 Soo haest als dit besluyt is by de Wet genomen,
 Soo siet men op de zael terstont een priester komen,
 Die heeft het jonge paer versegelt in de trou,
 En die geschonden was, die wert een echte vrou.
 Een Ridder in den Raet aenhoorde dese saken,
 En wat de Jongelingh, en wat de Juffers spraken;
 Hy woegh de strenge wet, hy woegh den fellen eysch,
 Hy valt met sijn gemoet hier over in gepeys.
 Hy siet Tryphose staen, hy siet haer deftigh wesen,
 Hy kan in haer gelaet een moedigh herte lesen.
 Hy denckt: siet daer een maeght, die vry wat hooge sweeft,
 En die een reyne ziel in haren boesem heeft.
 Sij doet in haer gespreck van haren inborst blijcken,
 En soo een hoogh gemoet, dat sou my wel gelijcken.
 Sy is gelijk als ick, en past op geene praet,
 Die by het slechte volck gemeenlick omme gaet.
 Het lijf is maer een romp, en, schoon het is geschonden,
 't Is reyn, indien de geest maer suyver is bevonden.
 De maeghdom is een deught, een onbegrepen goet,
 Die in geen vlees en woont, maer in een reyn gemoet.
 Hier maelt de Ridder op by wijlen gansche nachten,
 Vint twist in sijn gemoet en strijt in sijn gedachten.
 Dan is hy voor de Maeght, dan van haer af-gewent;
 En al op desen gront, vermits sy was gesehent.
 Ten lesten als de tijt wat langer is verstreken,
 Soo kooft hy tot de saeck, en laet de Juffer spreken.
 Sy weygart, sy bedenckt; maer op soo wijsen voet,
 Dat sy den Edelman te meer verlangen doet.
 Waer toe hier op gestaen? het stuck wort aengebonden.
 De Juffer wert verhooght, die eertijts was geschonden.
 Want haer wert toe-gestaen, dat sy haer bruylofs-dagh
 Met kruut en maeghdepalm, met bloemen kroonen magh.
 Dat sy de gansche zael, ge-eygent om te danssen,
 Magh cieren over al met versche Rose-kranssen.
 De Wet 1), na goet beraet, die heeft haer dit gejoint,
 En vry, gelijk men hout, niet sonder vasten gront.
 De feest die wort volënd met wonder groot vernoegen,
 Men siet het deftigh paer haer geest en lichaem voegen,
 Niet, als een jongen hoop, door grillen van de min,
 Maer door een wijs beleyt, en met een rijpe sin.
 Sy eert haer waerde man, vermits haer treurigh leven,
 Alleen uyt sijne gunst, is uyt de smaet verheven.
 Hy viert haer wonder seer, om dat de jonge vrou
 Haer droevigh ongeval te sachter dragen sou.
 Men sagh uyt dit verbont een van de beste paren
 Die in de gansche stadt of in den lande waren;
 Soo vreesaem is het volck, soo wel op een gepast.
 't Is net en suyver werck als d'een hant d'ander wast.

1) *wet*; regeering.

T'SAMEN-SPRAKE,

ROERENDE

ONTSCHAKINGE.

PHILOGAMUS. Dit is een gedenckwaardige geschiedenis, waerde Sophronisce. Maer zijn wy dese stoffe van ontschakinge van vrouwen niet voor by?

SOPHRONISCE. Wy hebben, 't is waer, eenigermaten van de houwelicken uyt ontschakinge veroorsaekt hier voren gesproken, te weten: daer wy het stuck van de dochteren van Scilo, en wat haer van de Benjamijten is overgekomen, verhandelt hebben. Maer dat is een geheel ander werck, en t' eenmael verscheyden van vrouwe-kraft in 't bysonder gedaen, daer van in dese geschiedenis wert gewaeght.

PHIL. Wel aen, seght my dan, wat nieuwe aen-merckingen meynt ghy hier uyt nu te trecken?

SOPH. Verscheyde, en die van soete bedenckinge. Voor eerst: of het voor een verkrachte dochter beter is dat sy haren ontschaker trout, ofte wel datse den selven, volgens de wetten, met de doot laet straffen. Of een jonghman wel doet een vrou-mensch, die een ander verkracht heeft, hem ten wijve te nemen. Waer uyt dat by gevolg komt te spruyten een derde vrage, te weten: of iemant wel doet te trouwen een beslapen vrijster, die by linckeruye door iemant misbruyckt is. Waer by dan komen kan een vierde bedenckinge: of een courtisane, of die met haer lichaem opentlick gewin heeft gedaen, te trouwen, goet en betamelick is. En voor een vijfde aenmerckinge: of het aen de zijde van de vrous-persoon een wettige maniere van houwelick zy, een misdadigen te verbidden, en of de overheyte gehouden is, soodanigen verbiddinge plaetse te geven.

PHIL. Ick en meynde niet zoo veel stoffe te steken in de geschiedenis. Maer in 't verhalen van uwe bedenckinge is my noch te binnen gekomen een sesde vrage, die hier mede dient ondersocht, by naburigheyte van dese stoffe, dat is: of een jongelingh geseyt kan werden by vrijster of vrou-menschen ontschaekt te konnen werden.

SOPH. Gewisselick, waerde Philogame, indien wy aen alle dese gesneden stof fatsoen moeten geven, soo hebben wy vry een langen tijt van noode.

PHIL. Maer, waerde man, als het u gelieft, soo kont ghy het werck wel wat verkorten, indien ghy (in plaetse van een langh verhael van reden te maken) sonder grooten omslagh, kortelick uw gevoelen op yder stuck gelieft te openen.

SOPH. Indien ick u daer mede vernoegen kan, Philogame, ick sal onbeswaert wesen dien voet te volgen. En sonder langer voorspel te maken, aengaende d'eerste vrage, te weten: of een dochter wel doet haren schaecker te trouwen; soo dient voor eerst geweten, dat na de Romeynsche rechten sulcx duydelick is verboden. Want na de selve en vermogh geen vrou-mensch, van iemant

verkracht zijnde, den selven voor haren man te verkiesen, op dat alsoo de straffe, tegens de sulcke gestelt, by de Overheyte geoeffent soude mogen werden.

De Theologanten in Concilio Meldensi zijn van gelijcke bedenckinge geweest. Want de selve hebben aldaer vast gestelt, dat de gene, die een vrou-mensch ontschaeckt, steelt, of verleyt, de selve eensins ten houwelick en magh verkrijgen of behouden, schoon hy de selve naderhant, met bewillinge van ouders en vrienden, mogte hebben getrouwt.

Dan eenige hebben het gene voorsz. is verstaen alleen plaetse te moeten hebben. in gevalle dat de ontschaecte te voren aen iemant anders by trou-beloofte was verbonden geweest, latende andersins en buyten dat geval toe, dat een verkracht of ontschaeckt vrou-mensch, indien het haer gevalt, haren schender tot een man magh verkiesen, om alsoo haer eere eeniger maten te beteren. En daer toe schijnt te strecken den Text Deut. 22 28; en de geestelicke Rechten laten sulcx duydelick toe. En dien volgende zijnder oock verscheyde Parlementen en hooge Rechters, die sulcx by haer gewijsen alsoo hebben verstaen.

PHIL. Maer wat is uw gevoelen het beste te zijn in dusdanige gelegentheyte voor het burgerlick leven? Ick hebbe gelesen, dat'er een seker Koningh in Spangiën is geweest, die in soodanigen geval een schaker met seker verkrachte deerne dede trouwen, en de trouwe bevestigt zijnde, dede den geweldiger dadelick onthalsen.

SOPH. Om soodanigen exempel uyt te vinden, en behoefte men niet eens na Spangiën te reysen. Hertogh Karel van Borgoengien heeft des het merckelickste hier in Nederlant uyt-gebracht, dat ergens gevonden kan werden. Want bevonden hebbende, dat een van sijn gunst-genoten een eerlick burgers wijf tot sijnen wille hadde gebracht, met belofte dat hy haren man uyt de hechtenisse soude laten, daer hy den selven (wesende Gouverneur van een stat in Zeelant) in hadde doen werpen, en dat hy, in plaetse van sulcx na te komen, den man echter in de gevangenisse hadde doen onthalsen, heeft den selven met dreygementen daer toe gebracht, dat hy de weduwe van den selven onthalsden burger tot sijne wettige huys-vrouwe troude, en dat onder een houwelicksche voorwaerde, dat soo hy sonder kinderen voor haer aflijvigh quam te worden, sy in dien gevalle volkomen Erfgenaem soude wesen in alle desselfs na te laten goederen. En, na de houwelicksche voorwaerde wasgeteyckent, en het houwelick in sijn by-wesen door een Priester bevestigt, vragde hy de voornoemde vrouwe, of sy nu vernoegen hadde over 't gene haer by hem gedaen was? en sy geantwoord hebbende, dat ja, verklaerde dat nu hem en de Justitie mede voldoeninge moeste werden gedaen,

en dede hem dadelick doen even soo als hy de man van 't voor-
noemde vrou-mensch te voren hadde gedaen. Sulcx dat hy son-
der kinders voor de selve vrouwe overlijdende, sy dadelick, vol-
gens de houwelicxe voorwaerde, erfgenaem bleef in alle sijn na-
gelaten goederen.

PHIL. Dat was voorwaer een strenge oeffeninge van straffe,
selfs tegens een gunst-genoot van den Hertogh.

SOPH. Het soude ontwijffelijk beter gaen, in gevalle in alle
hoven 't voorsz. exempel na wierde gevolght. en de toom niet
soo los gegeven aen soodanige vuyligheden. Maer of schoon eenige
Rechtsgeleerde toestaan, dat een ontschaker vermogh te trouwen
de gene die hy geweldt heeft gedaen, indien hy de selve daer
toe kan bewilligen, soo en wort nochtans niet verstaen, dat de
selve daer mede oock vry is van de verbeurte sijner goederen;
maer in tegendeel van dien werden de selve gehouden voor ge-
eygent aen de gene des recht hebbende.

PHIL. Maer dat nu over-geslagen, schoon hier ofte elders mogte
worden toe-gestaen, dat het een geschoffiert vrous-persoon geoor-
loft mogte zijn haren ontschaker te trouwen, soo soude alsdan
noch vorder te letten staen, of het haer oock oirbaer en diens-
tigh is sulcx te doen; en daer op dient nadert openinge gedaen,
die ick van u verwachtte, waerde Sophronisce.

SOPH. Ick vinde daer in vry groote redenen van bedenckelick-
heyt, soete jongeling, en oordeele dat in sulcx iet, sonder on-
derscheyt, te willen besluyten, geen wijsheyt soude wesen. Want
het kan gebeuren, dat eenigh vrouw-mensch wert tegen haren
danck onteert van een onverlaet, van een struyck-rover, ofte eenigh
ander schuym van boeven; soude haer in dien gevalle wel iemand
willen raden, alleen om datse verkracht is, soodanigen roekeloo-
sen mensche tot haren man te nemen? Voor my, ick meyne neen.
Maer indien aen de andere zijde haer in hare eerbaerheyt gewelt
ware gedaen; door een jongelingh te voren voor eerlijck gehou-
den, en haer ofte omtrent haers gelijk, en die sulcx, door on-
gedult van liefde, ofte anders door den eenen ofte den anderen
schielicken inval, mochte bestaen hebben, in dien gevalle soude
soodanigen vrouw-mensch konnen werden geraden sich liever in
houwelick met den selven te versellen, als haer geheele vordere
levcn in dien droevigen staet over te brengen. Anders, ten goede
van het gemeene beste, en tot weeringe van soodanige vuylig-
heden, oordeele ick beter te wesen, dat geen houwelick, maer
straffe, den schaker oyt toe en kome.

PHIL. Maer wat sal de rampsalige, die haer eere met gewelt
en sonder hare schult verloren heeft, in dien gevalle ter hant
nemen?

SOPH. Wat anders, als God bidden dat sy haer ziele in lijd-
saemheyt magh besitten, en sien wat uyt-komst haer de goede
God sal willen geven?

PHIL. Maer, waerde man, (neem my ten goede dat ick sulcx
u hier voor-stelle, 't is om eens des uyt den droom te wesen)
ick segge, dat ick by wijlen by de jonckheyt hoore in twijffel
trecken, of oock een rechte maeght gewelt in haer eere kan ge-
schieden, en of de selve oock verkracht en tegen haren danck
geschoffiert kan werden.

SOPH. Ey lieve, laet de dertele jeught hier van gevoelen soo
de selve magh gelusten; Gods Woort, mijns oordeels, spreek
hier van klaer en duydelick op verscheyde plaetsen. Hoe, wort
niet Dina van Sichem, Thamar van Ammon haren broeder ver-
kracht, dat is, tegens haren danck bekend? En soo ghy des noch
seeckerder wilt gaen. leest Deuter. .22. 23. Wanneer een Maeght,
seyt den Text, iemand belooft is, en een man krijght haer in
de stadt en beslaeptse, soo sult ghyse beyde doen sterven, de
maget vermits sy niet geroepen en heeft, dewijle sy inder stadt
was. enz. Wanneer daer-en-tegen iemand een beloofde maeght op
den velde krijght, en grijptse, en slaept by haer, soo sal den
man alleen sterven, en de maeght en sult ghy niet doen. Want
sy en heeft geen sonde des doots waert gedaen, maer gelijk als
wanneer sich iemand tegen sijnen naesten verhiel en sloegh sijn
Ziele doot, soo is dit oock. Want hy vantsc op den velde; en
de verloofde maeght schreyde, en daer was niemant die haer
hielp. Dese wet, gelijk ghy siet, en konde van Gods wege niet
gesteld werden, ingevalle het voorgeven van de jonge lieden, daer
ghy van gewaeght, de waerheyt gelijkformigh ware. Meer en
ben ick niet gesint hier van te spreken. Ghy, weeght en over-
legh dat nu geseyt is.

PHIL. Met oorlof, waerde man, magh ick u bidden, soo laet
my toe op noch noch een sак uw gevoelen met een woort te
mogen vragen, dat is, of eea vrou-mensch geweldighlicken lij-

dende de by-woninge van een man, of, segh ick, de selve daer
uyt kan ontfangen? het welck mede by vele met een volkomen
Neen wert versegelt.

SOPH. Dewijle ghy maer met een woort mijn gevoelen hier op
begeert te verstaen, soo vernoecht u met dese antwoorde: dat
de Geleerde houden, dat ja een verkracht vrou-mensch kan be-
vrucht werden door den genen die haer gewelt doet. En boven
dien noch dit, dat soodanigen kint na Rechten voor een wettig
kint wert gehouden, ten aensien van de moeder, en niet voor
een bastaert. Maer de redenen die ick daer toe meyne te hebben,
en hebje geensins te verwachten. Laet ons wederkeeren tot onse
voorgestelde vraeghstucken.

PHIL. Maer ick bidde u andermael, beste Sophronisce, en dat
voor het leste, niet voor onaengenaem op te nemen, dat ick u
noch eens verge, uw oordeel te seggen op een sake die hier niet
en is buyten ons voornemen. Ick mercke dat de Wet aen de
Joden gegeven (van de welcke wy nu gesproken hebben) sonder-
linge siet op den tegenstant, die een maeght biedt tegen het
voorstel van de soodanige, die de selve in hare eere gewelt soude
willen doen, ten eynde om de selve schuldigh of onschuldigh te
oordeelen. Nu soo is 'et gebeurt dat ick, onlanghs in seecker ge-
selschap wesende, aldaer hebben hooren voor-stellen dit byzonder
geval, te weten: of het gebeurde dat een jonge Deerne, in eenigh
Kasteel haer opgesloten hebbende, en aldaer in een opperkamer
verdende aengevochten van eenige haer eere willende krencken;
en nu in seecker perijckel staende door de geweldigers over-val-
len te werden, mits de deure van de Kamer by de selve op de
vloer wert gelooopen; — of, segh ick, de selve Deerne, hebbende
gelegentheyt om haer uyt een venster te werpen, en alsoo door
de doot de oneere te ontgaen, sulcx vermogh en behoort te doen,
dan ofse, sonder sulcx te doen, de uyt-komste van de saecke
moet verwachten?

SOPH. Wel, Philogame, wat wiert van dese uwe vrage ge-
oordeelt bij het Geselschap, daer ghy de selve hoorde voorstellen?

PHIL. Een uyt het geselschap, waerde man, die hadde dese
vrage voorgesteld aen een snege hoofsche Juffrouwe, die ick
merckte wel ter tale te wesen, en haer stuck sonderlinge wel
te verstaen in saecken die te voren aldaer waren by-gebracht,
de selve vont haer onbeswaert haer gevoelen daer op te verklar-
en en seyde, des versocht zijnde, datse wist dat het niemant
toe en stont sich selven te dooden, dat het selve een algemeene
regel was sonder bepalinge; dien volgende datse beter soude vin-
den, in dien noot gestelt zijnde, af te wachten d'aenkomst van
de geweldigers en de uytkomst van de sake, als haer selven,
de venster uyt-werpente, sekerlick om den hals te brengen.

SOPH. Wel, oordeelde het Geselschap, dat de Juffrou qualick
hadde geantwoort?

PHIL. Dat en heb ick niet verstaen; maer evenwel ick merckte
dat'er eenige, en die niet van de geringste, soo wat schamper-
lick, doch bedecktelick, om loegen, en malkanderen op een by-
sondere wijze aen sagen; doch de reden van sulcx en begreep ick
niet eygentlick, en wilde hier op uw oordeel wel eens hooren.

SOPH. Wat my belanght, ick meyne dat de Joffrou wel Chris-
telick en na de waerheyt van het stuck heeft geoordeelt, als
wesende daer in van een en het selve gevoelen met den Out-
vader Augustinus. Maer evenwel oordeele ick, datse betamelicker,
en, na de gelegentheyt van haren maeghdelicken staet, beter
soude gedaen hebben, in gevalle sy soo bekommerlickken vrage,
wat haer aengaet, onbeantwoort hadde gelaten. Daer schuylt soo
wat in, na mijn gevoelen, dat bequamer voor een maeghdelicken
mont voor-by ware gegaen geweest met stil-swijgen, als met de
rijp-heyte van haer oordeel hier te toonen. En dat meyne ick
d'oor sake geweest te zijn, dat eenige van 't geselschap scham-
perlick daer over grinnickten.

PHIL. Wel hoe! mocht dan de Joffrou, het stuck grondelick
wel verstaende, haer verstandt niet doen blijcken in soo eerlick
Geselschap?

SOPH. Wat my aengaet, had ick in haer plaetse geweest, ick
hadde een eerbaer stil-swijgen voor een verstandige antwoorde op
die gelegentheyt in 't werck gestelt; en dat even-selfs konde wel
met soodanigen maniere van doen geschiedt hebben, dat men
beyde en haer goot oordeel, en haer maeghdelicke ingebonden-
heyt soude hebben konnen bespeuren. Veel saecken van soodani-
gen stoffe dienen by jonge maeghden veeler met stilleu monde,
als met spreken, en beter met een soet blosjen, als met een
scherpsinnigh verstandt, beantwoort te werden. Daer en is noyt
soo vryen tijt of plaetse, dat men 't al moet of behoort te seg-

gen, en het stilswijgen is al mede by wijlen een antwoorde, en vry niet sonder kracht. Maer tot onse tweede vrage, die nu met al de reste al hadde beantwoort geweest, ten ware ghy dese tusse-vallen hier in 't spel hadt gebracht.

PHIL. Neemt my sulcx ten besten, waerde vrient, ick en beklage des mijnen tijt niet, maer houde my derhalven aen u soo wel verbonden als voor de reste. Maer ick swijge hier van, en verwachtte nu vorder wat ghy sult goet vinden op de overgebleven vragen, hier te voren aengeroot.

SOPH. De tweede voor-stellinge was, of iemant wel soude doen, op het exempel van den Raetsheer, in dese geschiedenis vermelt, ten wijve te nemen een deerne by een ander tegens haren danck geschent. En daer op meyne ick, na-de mael dat het lichaem by de wijse niet en wert verstaen geschonden te zijn, als de geest en de wille, daer uyt rijsende, ongeschent in haer geheel zijn gebleven; en dat de maeghdom veel eer is een deught des geests, als des lichaems. Dat een Vrouwe, schoon ontschaeckt aen haer lichaem by een booswicht, even-wel geseyt kan werden eerlick te zijn gebleven, ja haren maeghdom te hebben behouden, en daerom niet oneerlick te zijn soodanigen Vrou-mensch tot een Vrouw aen te nemen, sonderlinge ingevalle de selve met eenige uytmuntende deughden is begaeft.

PHIL. Ick en kan dat soo niet recht begrijpen, en weet oock niet of ick het selve in 't werck soude kunnen stellen. My gedenckt gelesen te hebben, dat Catharina Howard, koninginne van Engelant, by Hendrick de achtste, in 't jaer 1542, wert onthalst, sonderlinge vermits sy aen een groot Edelman, Colpeper genaemt, verlooft was geweest, en dat soo verre, dat syluyden een onderlinge voorwaerden t' samen hadden gemaect, en dat de voorsz. Catharina sulcx niet en hadde geopenbaert. Ick geloove dat de Koningh dit soo ernst op-nam, vermits hy geloofde dat jonge luyden, die soo verre t' samen zijn gegaen, selden van den anderen geheel vry zijn; gelijk hy oock de voorsz. Colpeper naderhand dede beschuldigen, van te grooten kennisse met de Koninginne gehadt te hebben, en dede hem daer na mede den kop afslaen. Wie soude dan een ontschaeckte ten Wijve nemen willen, daer het seker is dat de selve geschonden is?

SOPH. Wat my belanght, ick achte beter te zijn eene te nemen met rechte gescheyden, als met dertelheyt misbryuckt. Hoort, ten eynde als voren, een exempel van een groot en Godsaligh Prins, die misschien geseyt kan werden meer te hebben gedaen als dat nu geseyt is. Is u niet indachtigh gelesen te hebben hoe David, vluchtende voor de raserney van Saul, sijn Vrouwe Michal, Sauls dochter, hoewel sy David sonderlinge lief hadde, (als de schrift getuyght) door Saul als gedrongen is geweest, in het afvesen, van David, haer te geven tot eenen anderen man, te weten tot eenen Paltiel, de soone Laïs, die de selve al een geruymen tijt by sich heeft behouden, namentlick, tot na de doot van Saul? En efter heeft de Koningh David met ernst op Abner versocht, ten eynde die hem weder soude werden toegebracht, gelijk sulcx is geschiet, en de selve oock wederom by David is aen-genomen, ontwijffelijk op dien gront, dat al wat'er geschiet was uyt bedwang, en niet uyt vryen wille was gedaen.

PHIL. Maer is het wel te gelooven, dat soo grooten Koningh en soo wijzen man, als David was, in de meenschap van sijn bedde weder soude hebben willen aen-nemen, een wijf, die, buyten echte, soo lange met een ander haer lichaem hadde gemeen gemaect? Gewisselick, ten dunckt my niet waarschijnlijk sulcx geschiet te zijn, dewijle ick mercke dat de selve Vorst op een diergelijcke gelegentheyte wel anders heeft gegaen. Want ten tijde als sijne by-wijven, uyt ick en weet niet wat reden van State, door den raet Achitophels by Absolon waren beslapen, soo heeft hy efter op sijn weder-komste (schoon sulcx mede met dwangh was geschiet) alle de selve voor alle tijt besloten, en noyt meer tot hem genomen. Ick soude daerom in bedencken geven, of oock niet hier verstaen soude behooren te werden, dat Michal den Paltiel door den Koningh Saul is toegeeygent geweest; maer dat Paltiel efter haerder geen besit en heeft genomen; maer heeft al voren gelet (alsoo men dagelick besigh was om David van kant te helpen), hoe het daer mede soude af-loopen.

SOPH. Ick weet wil, lieve Philogame, dat eenige van de oude, en oock Lyranus van gevoelen is, dat Paltiel met Michal geen gemeenschap van bedde en heeft gehadt; maer sulcx strijt (mijns oordeels) met de waarschijnlijkheyt der sake. Want als Isboseth, de Koningh Sauls soone, haer dede halen, ten versoeke van David, van Paltiel, de soone Laïs haer man, seyt den Text, ghing met haer, en weende haer na tot Bahurim toe, 2, Sam. 3. 16. sulcx

dat hy van haer niet scheyden en konde, voor hem Abner dede wegh gaen, en weder t'huys keeren. Ghy siet hoe den Text Paltiel noemt den man van Michal, ghy siet hoe teeren genegentheyte hy toont in haer af-scheyt, ghy siet den langen tijt die Michal by Paltiel is geweest, uyt alle 't welck klaer is af te nemen, dat de voorsz. twee onderlinge geleefft hebben als twee echte lieden.

PHIL. Soo sie ick dan uwe meyninge te wesen, dat Michal by Paltiel, als sijn huisvrouw, voor een tijt langh gebruyckt sijnde, efter by den Koningh David weder is aengenomen, op dien gront, dat het gene by Michal in desen deele is geschiet, uyt dwangh en dien-volgende uyt geweld is gebeurt, en dat de voorsz. Michal mocht seggen:

Gewis ick hadde schult, had ick mijn teere deelen
Uyt lust, of geyle jeught, van iemant laten streelen:
Maer, siet, ick ben verkracht en met geweld ontschaeckt,
Dus heb ick niet verdient om des te zijn gelaeckt.

SOPH. My en komt jegenwoordelick geen bequamer uyt-legginge voor. Soo ghy wat beters hebt, laet ons hooren:

PHIL. Wat my aengaet, ick wil uw gevoelen niet seer tegenspreken, waerde man. Maer had ick in des Konings Davids plaetse geweest, soo en weet ick niet, of ick het stuck alsoo soude hebben kunnen opnemen, als hy dede. My dunckt ick ben wat vieser in die gelegentheyte; ick weet dat de Rechts-geleerde seggen, dat in gevalle iemants verloofde Bruyt met geweld quame geschouft te worden, dat de Bruydegom haer, om die oorsake wille, niet en vermogh te verlaten; en veel meer heeft sulcx plaetse in een wetfuge huys-vrouwe. Maer in het voor-gestelde geval van Michal vinde ick al andere in-sichten. Maer of een man wel doet een vrouwe, die haer in overspel verlopen heeft, wederom aen te nemen, en of oock de Rechter de straffe magh vergeven, daer op uw gevoelen.

SOPH. De Evangelische Kercken (seyt een geleert man) zijn gewoon den genen, die het ongelijck heeft geleden, te vermanen, sulcx aen den schuldigen persoon te willen vergeven; en indien sulcx geschiet, soo hout de Rechter de straffe op, ter eeren van 't Houwelick, en laet den schuldigen los. Maer of de selve weder in by-wooninge behoort te werden aen-genomen, dat heeft meerder swarigheyt. 't Is waer dat'er veel schrijvers Ja toe seggen: maer die zijn meest van die gene, de welke de kleynigheyt niet en kan werden aen-gedaen, als geen vrouwen hebbende. Maer weder andere, en vry deffige lieden, zijn van gevoelen; dat een Overspeelster weder in te nemen, niet alleenlick schuldigh is voor de man, maer oock schadelick voor 't gemeen, als oorsaeck gevende aen ontuchtige vrouwen tot onkuyshheit. Indien nochtans een man, na gedane schip-breucke, de selve zee noch eens wil bevaren, daer en is noch recht noch regel van Godsdiens die hem sulcx belet, indien sulcx geschiet na gedane boete, en met kennisse van de Overigheyt. Maer die een onrechtvaerdige Overspeelster by sich behout, wort verstaen als een roffiaen van sijn wijf te wesen.

PHIL. Maer wort in de Spreucken Salomons niet onder andere gelesen, dat die een Overspeelster behout dwaes is en godloos?

SOPH. 't Is waer, lieve Philogame. Maer behoudens dat in den Hebreuschen Text die spreucke niet en wort bevonden, soo wort de selve by de schrijvers verstaen van eene soodanige, die noch haren ouden naet naeyt. Tot welken eynde Hieronymus seyt: Hy is onrechtvaerdigh die een onschuldige beschuldigt; dwaes die een schuldige behout,

PHIL. Maer, om verder te gaen, ick verwachtte uw gevoelen op de derde vrage, te weten: of iemant wel doet een vrijster, by hem te voren gebruyckt tot sijn bysit, ten Wijve te nemen? en sonder voor-oordeel van 't gene u believen sal hier op te seggen, soo meyne ick dat ghy sulcx veel min sult goet vinden, als van eene die met enkel geweld hier in is mishandelt.

SOPH. Het geval soo staende als het selve is voorgesteld, en geen wet, gebruyck, ofte lants-recht iemant tot trouwen in den voorschreven gevalle verbindende, soo houde ick het met die gene, die het selve voor een Jongelinh ondiensstigh meynen te wesen: en weynigh zijnder die soodanige bij-zitten (sich eygentlick tot enckele dertelheyt van de uyt-schuymende jeught hebbende laten gebruycken) trouwen, die daer over niet groot berouw namaels en hebben gehad. De Poëten hebben sulcx willen af-beelden door het Houwelick van Jupiter en Juno, die buyten echte te voren onderlinge haer lusten hadden gepleeght. Siet, wat een huys, tot

in de andere werelt toe, by de selve wort gehouden, vol on-eenigheyt en yverzucht, 't Is als het spreekwoort seyt: sijn vuy-ligheyt doen in een korf, en den selven daer na op het hoofd setten. Ick spreke in gelegentheyt als voren is geseyt. Anders soo iemant een eerlicke deerne met schoone woorden, beloften, linckernyen, en diergelijcke tot een val hadde gebracht, en niet selfs by haer en ware verlockt geweest; soo meyne ick, dat een soodanige niet alleen en vermagh, maer oock behoort de selve deerne weder ter eere te brengen door een wettigh trouwen; gelijk in veel wel-geregelde Landen en Steden wort gebruyckt, en oock by de Wet Moysis vast gestelt.

PHIL. Ick mercke met wat ouderscheyt ghy dit voort-brenght, waerde Sophronisce, en daer op dienen jonghman en jonge dochters wel te letten. Maer ick hebbe een jongh Edelman gckent, die, geheel andere insichten hier op hebbende (als ick sie dat ghy doet), vastelick hadde voorgenomen, niet alleen een by-sit hem tot een wijf toe te eygenen, maer selfs een soodanige die eerst by een jonghman alleen, en daer na een wijle tijts openbaerlick winste met haer lichaem hadde gedaen, en dat om redenen, die hy my seyde, siende op sijn vleeschlickheyt, die ick hier niet en wil verhalen, meynende daer in voor hem te hebben de geestelicke Rechten, die sulcx voor een verdienstigh werck stellen.

SOPH. Wat de geestelicke Rechten ten dien aensien betreft, die hebben een ander ooghmerk, als de onbesuysde en in lusten vermoorde jongelingh dede. Want de selve Rechten sien alleenlick in desen gevalle op iemant, die uyt enckel yver, om een ziele te behouden en een mensche uyt den verderve te trecken, sulcx aen de hant nemen; niet op de gene die op de soodanige meerder lust meynen te rapen, als by eerlicke vrouwen. Maer soodanigen yver is van selsaem gebruyck, en weinigh (soo ick meyne) te vinden.

PHIL. Nu een woort van de by-sit eens anders te trouwen.

SOPH. Fen by-sit van een ander te trouwen, heeft vry mede sijn bedencken. De oude Hebreën hebben een beslapen Dochter een vernederde genaemt, Gen. 34. 2. want sy verviel van haren staat, na Gods Wet, Deut. 22. wiert eerloos en een slavinne van de straffe. Maer na de woorden des Apostels, Hebr. 13. moet het houwelick eerlick en sonder vleecke wesen. 't Is oock kennelick, dat selfs by de Romeynen een soodanigen vrou mensch niet alleen in haer selven eerloos wiert geacht, maer datse oock oneerlick maeckte den genen die de selve in sijn by-wooning op-nam. Men leest by den Out-vader Chrystomus dese spreucke, ten selven eynde dienende: Gelijk (seyt hy) iemant wreet en onredelick is die een eerlicke vrouwe verlaet, soo is hy dwaes en onrechtvaardigh die een hoere by hem behont. De Hoogh-duytsche seggen, dat hij, die een hoere trouwt. is een schelm, of haest een worden sal. En dat is van heden of gisteren niet., datse sulcx hebben gevoelt, dewijle Corn. Tacitus getuyghet, dat van outs onder de selve geen genade en was, ten aensien van eene die sich in haer eere verlopen hadde, en dat noch jonckheyt, noch schoonheyt, haer in dien gevalle tot een goet houwelick konde brengen.

Ick kome dan tot de vrage by u te berde gebracht, te weten: of oock een jongelingh na Rechten magh geseyt werden ontschaect te kunnen worden, en daer op antwoorde ick met een woort, dat ja; gelijk niet alleenlick de Rechts-geleerden over-al getuygen, maer de hooge Recht-bancken en Parlemen ten oock dickmael gewesen hebben. Maer dat vrouwen sulcx bestaende metter doot souden behooren gestraft te werden, daer in soude ick het houden met de gene die het selve ten aensien van vrouwen ofte maeghden wat sachter op-nemen, oordeelende dat de selve, na gelegentheyt van saken, niet met de doot, met minder straffe, na bescheydentheyt van den Rechter, behooren te mogen bestaen.

PHIL. Maer hoe kan sulcx doch ontschaecten ofte verkrachten genoemd worden? Voorwaer, indiender eenige gevonden worden die met schijn van redenen derven seggen, dat geen vrou-mensch recht verkracht en kan worden, en geen geweld in haer lichaem en kan lijden, sonder ten minsten eenige toe-standigheyt, hoe kan doch aen een jongeling sulcx gebeuren? Maer kan 't eenig-sins geschieden oock tegen danck in dese gelegentheyt, een man te dwingen om te doen het gene dat niet als uyt rechte goetwilligheyt en kan geschieden, dat dunckt my een van de grootste vreemdigheden te wesen, die men kan bedencken; en 't is mijns oordeels wel geseyt:

Al is de vrijster steegh, noch wortse wel de Bruyt;
Maer wil de vryer niet, soo is de vrientschap uyt.

SOPH. Een vrou-mensch wert geseyt een jongelingh ontschaect te hebben, schoon sy den selven niet met geweld, maer met bedrogh of vleyende woorden tot haer lockte.

PHIL. Wel, dat en kan immers geen verkrachten ofte ontschaken (dat geweld in sich begrijpt) geseyt werden, en derhalven en meyne ick niet, dat een Rechter daer op soude willen acht nemen in wijsen van vonnissen.

SOPH. In trouwen ja. Papon in sijn 22 boeck, in den 16 titel, arrest 3, verhaelt, dat een dochter, schoon van haer persoon, om soodanigen vervloekinghe is verklaert geen houwelick te hebben met den voor-schreven jongelingh. Een vrijster, seyde Papon, anders hebbende als de schoonheyt van haer persoon, hadde door haer aenlockende gelaet het beleyt, dat een jongh en rijk jongelingh, noch onder voogdye staende, met haer een houwelick hadde gesloten. De Vooghden van den selven jongen Edelman stellen haer aen om dit houwelick, als by ontschakinge geschiedt zijnde, te doen vernietigen. De sake komende voor het hoogh gerichte van Parijs, is men bekommert, hoe men dit stuck noemen sal. Om niet langh te wesen in dit verhael, het houwelick is verklaert, niet te mogen bestaen; de vrijster ter nauwer noot, sonder straffe op haer persoon, ontkomen: maer de Moeder en haer helpers, en de Notaris selfs, die de Houwelickse voorwaerde hadde geschreven, alle verwesen in een merkelicke gelt-boete. Tot beslyt seyde de voor-schreven Jean Papon, dat hier uyt blijktt, dat een mans-persoon soo wel ontschaect kan werden als een vrouwe.

PHIL. Voor my, ick en kan dat soo niet op-nemen, om de redenen te voren by my verhaelt, gelijk ick mede niet en wil geloven dat eenige Rechters, Rechts-geleerden en Naturalisten wesende, het selve alsoo souden verstaen.

SOPH. En werpt dit soo verre niet, lieve Philogame. Want daer zijn al te versche exempelen om sulcx te willen loochenen, en dat selfs in Vorstelicke persoonen. Hoe, is tot uwer kennisse niet gekomen, dat nu onlangs, ja selfs in den Jare 1634, op op den 5 September, het Parlement van Parijs een wijsdom heeft geuytet, door het welke het Houwelick van Monsieur, Broeder des Konings, ter eenre, en de Princesse Marguerite van Lotteringen ter anderer zijden, is verklaert nietigh en geensins te kunnen bestaen; en dat hertogh Karel van Lotteringen met Nicolaes François des selfs Broeder, en Henriette van Lotteringen, Princesse van Palsburgh sijn Suster, ter sake van ontschakinge gedaen in den voor-schreven Broeder des Konings, gebannen zijn uyt het Rijk van Vranckrijk, met verbeurte van alle der selver goederen? Soo ghy dat niet en weet, ick kan u dat wijsdom noch terstont doen hebben, gedruckt tot Parijs in de Druckerye van sijn Majesteit.

PHIL. Maer heeft men wel ooyt van iet sulcx in andere deelen van de werelt gehoort?

SOPH. Ick segge u, dat ja, goede Philogame; en ick hebbe selfs weten gebeuren in Engelant, dat een seer eerlicke, bevallicke, en aensienelicke Jonckvrouw in den selven lande beschuldigt is geweest een jongen Graef ontschaect te hebben, en na ick de sake hoorde verhalen, en soose vers geschiedt was, en was'er anders tusschen hen lieden niet omgegaen, als dat men oock hier te lande voor goet en eerlick soude gekeurt hebben. De voornoemde juffrouw was te gaste genoot met haren Broeder op een promoci-feest van een jongh Edelman (gelijk in dat Rijk veel plagh te geschieden), en alsoo sy seer meesterlick op de Luyt wist te slaen, en met het spel van haer stemme te vermengen, wert haer op 't leste van de maeltijt een Luyt toegebracht, en met een wertse versocht, het geselschap met een deuntjen te willen vereeren. Sy, na eenige heusche weygeringe, begon 't werck, waer in sy soo wel beviel aen sekeren jongen Graef, regel-recht over haer sittende, dat de selve, in 't afgaen haer waer-nemende, na veel tot haren lofgesproken te hebben, eyndelick sijn rechter-hant uyt-stack, verklarende datse in hem een man gewonnen hadde, soo sulcx haer mochte gevallen, het selve sijn voorstel soo dapperlick aendringende, dat hy toonde dat het hem ernst was. Sy, door dit onverwacht geval niet weynigh ontsiet wesende, en onseker wat te doen, ontseyde voor dat mael den Graef sijn versoeck, met de meeste heusheyd diese konde. Maer terstont daer na haren Broeder in een Kamer bysonder geroepen hebbende, verhaelde aen den selven haer weder-varen, versocht raedt, hoe te doen, in-gevallye haer sulcx andermael mochte voor komen. De Broeder, sich wat bedacht hebbende, riedt haer, dat schoon haer ouders niet daer ter plaetse, maer tot Londen waren, en dien-volgende als nu niet gehoort konden werden, dat

sy (in gevalle de sake haar noch eenmaal schoon mochte voorkomen) den Grave den koop soude toe-slaen, gebruyckende daer in de meeste beleeftheyth haar doemlick wesende, met dat ver-trouwen, dat haar luyden ouders (vermits de schoone gelegen-heyth sich nu biedende, en die vermoedelic niet licht weder sich en soude vertoonen) sulx haar niet als ten goede en souden af-nemen. De Jonck-vrou, met den raet van laer Broeder gestijft zijnde, maecte wederom de Luyt by der hant te hebben, en bestont weder te wisslen met het eygen net als te voren. De jonge Graef daer ontrent zijnde, en noch de selve beweginge in sich gevoelende, heeft andermaal, met grootte toe genegenheyth, ge-lijke aanbiedinge als voren aen de voorsz. Jonck-vrouwe gedaen, die sy oock danckelic heeft aen genomen, en terstont daer na sulx haren Broeder aen-geseyt, dewelcke, daer op niet slapende, viste te wege te brengen (gelijck in dat Rijk niet nieuw en is) dat de jonge lieden noch dien eygen dagh by een Kercken-Dienaer in haar trouwe zijn bevestight geworden, die oock de volgende nacht haar bedde gemeen hebben gemaect, en zijn eenige wey-nige dagen daer na te samen tot Londen, als echte lieden, aen-gekomen. Doch de ouders van den voorschreven Graef, van 't gene dat'er tot Oxfort gebeurt was verwitticht, en den gansch 't on-vreden wesende, hebben beyde de voorschreven jonge lieden ver-seckert, en de selve van den anderen gescheyden, hebben elck in een bysondere plaetse doen bewaren, en daer op is gevolgt, dat de voorsz. jonge juffrou is beschuldighht geworden, van door het gene voorschreven is ontschakinge in de persoon van den jongen Grave begaen te hebben, werdende de omstandigheden ten naesten by als voren is geseyt, maer met hatelicke woorden op-gehaelt, en soo geduyt, als of de selve gelyder lage daer op hadde geloert, om den voorsz. Grave in 't net te krijgen, daer het tegendeel van de andere zijde ernstelic wiert gedreven. Dese sake verhaelt werdende over tafel van de Heer Ambassadeur van desen Staet, daer ter selver tijt verscheyde Jonck-vrouwen en andere jonge lieden wesende, wiert oorsake genomen, voor en tegen de Jonck-vrou discoursen te maken, en wiert sonderlinge daerop gestaen, dat de voorsz. Jonck-vrou ten minsten haar eygen ouders eerst kennisse hadde behooren te doen van de sake, al eer sich in gelegentheyth van trouwe verbinden. Maer andere meyn-den, sulx verschoont te konnen werden, vaststellende, dat de selve, om de gansch vorderlicke gelegentheyth, stil-swijgende, moeste verstaen werden hier in bewillight te hebben, ja dat de selve vermoedelic de Jonck-vrou (indien sy niet en hadde toe-gestapt) beschuldighht souden hebben van gebreck van oordeel; vermits sy soo schoonen kans haer vruchteloos hadde laten ontglippen.

PHIL. Maer hoe is het eyndelic daer mede af-geloopt?

SOPH. My dunckt verstaen te hebben, dat, na lange moey-lickheden en tusschen-sprake van vrienden, het houwelick eynde-lick by de ouders van den Graef voor goet is erkent.

PHIL. Of een Jongelingh op die maniere, als nu verhaelt is, kan geseyt werden ontschaect of verkracht te zijn, daer op valt (mijns oordeels) noch vry al wat te seggen. Maer ick weet on-langhs een geval gebeurt te zijn, dat ick houde op beter gront ontschakinge ofte gewelt genaemt te mogen worden. Een vader en andere vrienden, hebbende onlanghs een Jongelingh op het bedde betrappt, daer hy met de dochter van den huysse sijn lust hadde gepleeght, hebben den selven met dreygementen daer toe gebracht, dat hy (anders geen uyt-komst siende) de selve heeft beloofft wettelick te sullen trouwen; en hebben den selven oock een schriftelic bescheyt afgeperst. De vrage is, nademaal by een yeder wert gestelt, dat alle houwelicken uyt bewilginge moeten

geschieden, en anders niet, of de selve jongelingh gehouden is sijn trouwe, in-voegen als voren hem af-gedwongen, te vlotrec-kan, dan of hy vryheyth heeft sich elders te mogen verbinden?

SOPH. Ghy schijnt de vrage, by u voor-gestelt, lieve Philo-game, alreede selfs beantwoort en voor den jonghman beslicht te hebben, en misschien meynt ghy des wel gegront te wesen. En even-wel ick ben anders van gevoelen, en segge, dat soo-danigen jongelingh, ten zy de dochter, daer hy mede te doen heeft, anders van oneerlickeyth beschuldighht kan werden, verbonden is sijn belofte na te komen, en meyne boven andere re-deren daer toe te dienen de volgende Schriftuer-plaetsen, Exod. 22. 16: Wanneer iemant een maeght bekent, die noch niet getruwt en is, en beslaeptse, die sal haer geven haer bruyt-schat, en haer ten wijve nemen. Deut. 22. 28. 29: Wanneer iemant aen een maeght komt die niet beloofft en is, en grijptse en slaept by haer, en het wort alsoo bevonden; Soo sal die, diese beslapen heeft, haren vader vijftigh sickel silvers geven. en salse ten wijve hebben, daerom dat hyse geschendet heeft. Hy en kanse niet verlaten sijn leefdagge. Mitsgaders, op dat de weelinge jonge lieden haer leeren onthouden, en tot eerlicke houwelicken, niet tot vuyle dertelheden, sich leeren begeven.

PHIL. Gewisselic dat komt my gansch vreemt voor, en is 't eenemaal bruyten mijn gevoelen. Wel ick wil dat eenige van mijn kennisse mede-deelen, die het wel sal te passe komen. Maer noch een vrage, soo 't u belieft.

SOPH. Is 't niet genoegh (dunckt u) van dese stoffe?

PHIL. De vrage sal kort zijn, en ghy kont uw antwoorde even alsoo maken, en sy vloeyt klaerlic uyt onse geschiedenis. Ick hebbe van mijn Ouders wel gehoort, dat eenige vrijsters eertijts hebben bestaan enige misdadigen, nu ter doot verwezen zijnde, te verbidden, en de selve sich tot man te vereyschen. Is de Rech-ter, uyt eenige lant-rechten ofte oude gebruycken, gehouden soo-danige misdadige aen soodanige verbidsters te laten volgen, en dat uyt gunste van 't Houwelick, gelijck men my heeft willen doen gelooven?

SOPH. Het is hier en oock in ander Rijken by eenige eertijts geloofft geweest; maer de sake, na Rechten ondersocht zijnde, wert sonder gront en reden bevonden; als ghy naerder kont sien by verscheyde Rechts-geleerden. Wel, dat is nu daer, Philogame, en indien het u noch geen tijt en dunckt van scheyden, soo moeten wy noodelic tot een geheel andere stoffe vervallen, doer niet van gewelt, niet van ontschakinge, maer van een uytmuntende toeval van genegenheyth wert gehandelt.

PHIL. Dat is te soeten stoffe, waerde man, en wy zijn te wel geseten om het begonnen werck soo haest te staken; ick bidde u laet ons overgaen van gewelt tot liefde. En staet my weder het lesen toe, als voor desen.

Daer is genoegh van kracht geseyt,
Het stuck dient anders aengeleyt.
Ghy, hoort een blijder trou-geval,
Dat u een wonder schijnen sal:
Want siet, hier komt een edel Vorst,
Die naer een hooge schoonheyth dorst;
En hier verschijnt een jonge maeght,
Die van een diep verlangen klaeght;
Schoon geen van beyden oyt en sagh,
Wat haer den brant verwecken magh.

PHIL. Wel aen, sonder langh voorspel, ick beginne.

HOULICK,

VEROORSAEKT DOOR

DROOMEN.

Of oyt een nacht-gesicht, of weg-geruckte sinnen,
Den droom en sijn gevolgh, iet gelden in het minnen,
Yet brengen aen de trou, staet hier te zijn geseyt,
En daer is even nu mijn penne toe bereyt.
Een wonder trou-geval, by niet een mensch verhandelt,
Die oyt Parnassus bergh voor desen heeft bewandelt,
Staet hier verhaelt te sijn, ten goede van de jenght.
Wat nieu en selsaem is, dat geeft de meeste vreught,
Dat geeft de meeste vrucht; by sonder als de reden
Het stuck wil ondergaen 1) tot in sijn diepste leden.
Wel aen dan, geestigh volk, wy komen tot de daet
Ghy, let na dit verhael wat hier te leeren staet:
Tewijl Hystaspes droegh den sceppter van de Meden,
Was heerscher van het lant en al de rijke steden,
En dat sijn broeders heir, die Zariadres hiet,
Tot aen den gullen stroom van Tanais gebiet,
Doen was Omartes Prins van al de groote Rijcken,
Die van den snellen golf tot in het Oosten wijcken.
Hy, schoon nu wel bedaeght, had maar een enigh kint,
Een maeght die geestigh was, en over-al bemint,
Een bloempje noyt gepluckt, een roosje vers ontloken,
Van wiens vermaerde jeught wert over-al gesproken.
Sy was naer hoofsche wijs en geestigh op-gevoet,
Van adel wonder hoogh, maer hooger van gemoet.
Daer was een hollen bergh in ouden tijt te vinden,
Gelegen in het kalm en buyten alle winden,
Men sagh hier geenen dagh of stralen van de son,
Vermits het duyster hol geen licht ontfangen kon.
De deur was sonder har, 2) om geen gerucht te maken,
En dat door haer gekir geen oogh en sou ontwaken.
Daer was geen ambachtsman die met den hamer wrocht,
Geen ongerustigh hoofd, dat op sijn handel docht.
Daer quam geen hagel-buy gevallen op de bergen,
Daer quam geen donder-slaghe de stille velden tergen.
Daer was een soete beeck die over keytjens riep,
En door een sacht gesuys het oogh tot slapen riep,
Op 't voor-hof was een tuyn gebogen naer het zuynen,
Beplant met mane-kop en duyset groene kruiden;
Verweckers van den slaep. Geen hont bast op het erf,
Geen gans of ander dier en queckt'er op de werf.

Daer was geen yver-sucht, geen ongeruste sorgen,
Maer niet als stage rust tot aen den lichten morgen.
Daer was geen haet bekent, geen druck of swarte nijt,
Geen nare dweepery, die in de sinnen bijt.
Daer quam een dicke wolck ontrent het Slot gesegen,
En maecte, wieder quam, tot sluymer-sucht genegen.
Siet daer een vreemt geheym, daer sich de slaep onthout.
Door vrou Natura selfs met eyger hant gebout.
Door al het stil vertreck sijn duyset ledekanten;
Daer liggen op een rij sijn waerde lijf-trawanten,
En wat men droomen hiet, een wonder vreemt gebroet,
Dat byster selsaem spooct, en vreemde saken doet.
Een deel kan aen het volck een blijden geest verwecken:
Maer wat'er omme-gaet en is maer om te gecken.
Eylas! haer gansch vermaeck en is maer enkel waen;
Want als de slaep verschiet, dan is de vreught gedaen.
Een deel doet iemants hert in bange droefheyten stellen,
En met een grooten schrick tot in de ziele quellen;
Een deel stort iemants hert als midden in den doot;
Maer als de slaep verloopt, soo is hy buyten noot.
Een deel is wonder licht om op te zijn gedreven,
En leert een menschen kint gelijck een vogel sweven.
Een deel heeft sijn vermaeck ontrent de woeste zee,
Een deel in 't groene wout, en by het jonge vee.
Een deel doet iemants hert gelijck een steen verherden,
Een deel leert eenigh mensch een paert of ezel werden,
Een deel een magtigh Vorst. En waarom meer verhaelt?
Het is een kluchtigh volck, dat om de geesten dwaelt;
Soo veel de dieren zijn, die op der aerden leven,
Soo veel de sterren zijn, die om den hemel sweven,
Soo veel het bloem-gewas is in een lustig dal,
Soo groot is haer bedrijf, soo veel is haer gal.
De slaep om desen tijt, de Prinsse van de bende,
Juyt als hy met gemack sijn leden omme-wende,
Sprack dus sijn gasten aen: "Wie sal op desen nacht
Gaen spoken door het lant en toonen onse macht?
Wie sal den bulle-man, wie sal den nicker maken?
Wie sal het slechte volck, en wie een Prins genaken?
Wie sal een jonge Maeght gaen storten in den sin,
Het soetste van de jeught, de krachten van de min?
Wie sal een jongh gesel sijn liefste doen genieten,
En met een gulde schicht hem in den boesem schieten?"

1) ondergaen; onderzoeken.

2) har; duim van een hengsel.

Wie sal òf dit bestaan, òf grooter wonders doen?
 Op, mackers, uyt het bed, op, geeft u in het groen!
 Op, sweeft ontrent de jeught, of om bedaeghde menschen,
 Die eer, of machtig goet, of groote staten wenschen.
 Gaet, handelt yder een na dat het u bevalt,
 Terwijl de wijste man op sijnen leger malt.”
 Hier op quam Soet-bedrogh sich toonen op de kamer,
 En seyde tot den Slaep: “Geen spooek en is bequamer
 Te doen wat ghy beveelt, als ick en mijns gelijk;
 Laet my te deser uur gaen sweven door het Rijek.
 Ick sal, al waer ick kom, gaen drijven vreemde rancken;
 De menschen even-wel die sullen my bedanken.
 Want siet, een slechten bloet, een klunten aen den dijk
 Die stel ick uren langh een grooten Prins gelijk.
 Ick hebbe lest een bloet geluckigh konnen maken,
 Vermits ick maer alleen sijn leden quam genaken.
 Hy was Alexis vrient, een klunten 1) uyt het lant,
 Soo rouwen harders kint als ick voor desen vant.
 Noch gingh ick even-wel my dese kracht vermeten,
 Dat ick den kalen droes syn leet sou doen vergeten.
 Hy lagh ontrent een seugh te midden in den stal,
 Out, schamel, overstolpt van enckel ongeval.
 Ick quam hem door het oir tot in het breyn gelegen,
 Ick sagh wie dat hy was, en waer hy was gelegen;
 Ick blies hem in den kop een soete dweepery,
 En stracx was hem de geest van alle kommer vry.
 Ick gingh mijn wonder-kunst noch vorder openbaren,
 Ick nam hem uyt de kop de swaerte van de jaren,
 Ick gaf hem jeughdigh bloet, ten minsten na den schijn,
 Ick maeckte dat hy meynd' een edelman te zijn,
 Den stal een prachtigh hof; het loeyen van de beesten,
 Dat nam hy voor gesangh van al de fraeyste geesten.
 Ick gaf, dat hy de lucht als soet en lustigh prees,
 Hoewelder van het vee maer enckel stanck en rees.
 Al was hy gansch begaet, 2) en bijster vuyl bekrosen,
 Hem dacht hy lagh gestreckt te midden in de rosen.
 Ick gingh hem, boven dat, bestoken door de min:
 Een sogh die by hem lagh, die scheen een Koningin,
 Die scheen tot hem gesint en quam tot hem genaken,
 En wou door soet onthael den harder vrolick maken.
 Hy nam haer in den arm, sy biet hem haren mont,
 Die hy gelijk een roos, en noch al soeter vont.
 Hy tast haer naerder aen om volle lust te plegen,
 En, naer het schijnen mocht, sy was'er toe genegen;
 Maer siet, diën eigen stont soo kraeyde juist een haen,
 En stracx soo was de slaep en alle vreught gedaen.
 Ach! Mopsus 3) liet terstont sijn rauwe vingers glippen:
 Want siet een vuyle sogh die lagh hem aen de lippen.
 Daer wenscht de rauwe quant, door ongestuymigh bloet,
 Dat noyt in sijn bedrijf een hane wonen moet.
 Hy wenscht, dat hy terstont de kraeyer mochte grijpen,
 Om hem van stonden aen den roeper toe te nijpen.
 Maer wat de man bedrijft, 't en gaf hem anders niet,
 Als dat hy des te meer sijn eygen wesen siet.
 Wel, dit is mijn bedrijf, en door mijn soete grillen
 Soo doe ick menighmael al wat de menschen willen,
 Ja meer als iemant wenscht. Dus geeft my nu verlof,
 Dat ick voor onsen bergh magh kiezen eenigh hof,
 Magh sweven op een Slot, of op een schoone woningh,
 Of plegen mijn bedrijf ontrent een grooten Koningh.
 Waer dat ick immer ga, of waer ick komen sal,
 Daer is mijn spokery de menschen lief-getal.”
 Soo heeft als Soet-bedrogh sijn reden had gesproken,
 Soo heeft hy wederom sijn oogen toe-geloken,
 Verwonnen van den slaep, soo dat hy suysebolt,

1) klunten: lompert.

2) begaet: bevnild. 3) Mopsus: gewone naam voor een boerenkin-
kel. De oude liedboekjes ontleenden er de benaming Mopsjens aan.

En in het sachte dons als eerstmael henen rolt,
 Doch Waer-droom nam het woort: “O, soetste van de goden,
 Die al wat adem blaest hebt onder uw geboden;
 Verquicker van de mensch, die bange-zielen streelt,
 En moede leden stijft, en siecke lieden heelt!
 't Is eenmael langh genoegh een mallen aert gedreven,
 En met den neus geleyt die op der aerden leven.
 Ey, laet my gaen te werck gelijk ick ben genaemt;
 Draeght u van nu voortaan gelijk het u betaemt.
 Ick weet een jonge Maeght in hoogen staet verheven,
 Die aen een rustigh man is waert te zijn gegeven,
 Niet in een loosen schijn, maer in de ware daet;
 En, soo het u bevalt, ick weet haer goeden raet.
 Ick sal een Vorsten-hert tot hare liefde trecken,
 Ick sal haer teere ziel tot sijne gunst verwecken,
 En beyd' op eenen nacht; en wat haer vorder schort,
 Dat sal haer in den schoot ten vollen zijn gestort.
 Laet my slechts heden toe, dat ick magh henen vliegen;
 'k En sal geen jongh gesel, geen teere maeght bedriegen,
 Geen malle grillen doen, maer dat de goden voeght,
 En na den rechten eysch de menschen vergenoeght.”
 De Slaep-god gaf een knick ontrent sijn leste reden,
 En Waer-droom nam het aen, als of hy was te vreden.
 Dies tijt hy op de reys, en gaf hem in de lucht,
 En schoon hy dapper spoet, hy maeckte geen gerucht.
 In 't holste van de nacht, doen alle dieren swegen,
 En gansch het Hof-gesin in ruste was gelegen,
 Genaeckt hy tot de koets, waer in Odatis lagh,
 Daer hy geen kamermaeght, geen licht ontrent en sagh.
 Hier stelt hy in het werck sijn aldersoetste streken:
 Hy deekt de gansche maeght met sijn geswinde velen, 1)
 Hy sprenght haer om het hoofd een wonder krachtigh nat,
 Dat haer met vreemt gewoel in al de leden sat;
 Het vocht doorkruipt de maeght tot in de diepste sinnen,
 En roert haer geesten om, en leert de vrijster minnen,
 En beelt haer dingen in die sy voor oogen siet,
 En, soo het schijnen mocht, in volle daet geniet.
 Sy vont haer aen een beeck, die met geswinde stroomen
 Gingh swieren in een dal, en om de groene boomen;
 Ter zijden lagh een bosch, daer uyt een Ridder quam,
 Die met een bly gelaet tot haer de reyse nam.
 En als de jonge Vorst het water quam te naken,
 Soo hiet hy sijn gevolgh haer snelle gangen staken,
 En gaf hem by de Maeght, en boot haer goeden dagh,
 Soo geestigh als hy kan, soo gunstigh als hy magh:
 “Prinsesse, met verlof, ick kom tot u getreden,
 Bekoort in mijn gemoet door uwe frissche leden,
 Uw beelt is my vertoont te midden in der nacht,
 Daer ick in stilte was, en om geen vryen dacht.
 't Is (ick en weet niet wie) 't is iemant van de goden,
 Die heeft my in den droom uyt hooge maght geboden,
 Te komen in het Rijek daer ik op heden ben,
 En daer ick niet een mensch als u alleen en ken.
 Uw mont, uw geestigh oog, en uw bevallick wesen
 Is my te geener tijt by menschen aen-gepresen,
 Het is een diep geheym, dat my de sinnen drijft,
 En dat uw soet gelaet in mijn gedachten schrijft.
 Ick sagh u doen ick sliep, ick sagh uw soete wangen,
 En kreegh van dat ick sagh een wonder groot verlangen.
 Ick sagh u sonder sien, en doen ick niet en sagh,
 En doen ick in het bed en in het duyster lagh.
 Nu doe ick in der daet, dat my de goden rieden,
 Ick kome, frissche bloem, aen u mijn herte bieden.
 Ick wensch oock heden selfs, indien ick maer en kan,
 Te wesen uwen vrient, te werden uwen man.
 Maer eer ick vorder ga, soo dient het u geweten,
 Wie dat ik wesen magh, en waer ick ben geseten:

1) velen: vlerken.

Godin, ick ben een Vorst, oock van een machtigh Rijk,
 Soo dat ick even-selvs uw vader niet en wijck.
 Siet daer een schoon juweel, geciert met rijke steenen,
 Wel duysent jaren out, gelijk de vaders meenen.
 Het is wel eer geweest een pant van soete min
 Aen Tambos deftigh wijf, die groote Koningin.
 Indien het u bevalt, ghy kont het nu ontfangen,
 Ghy kont het, t' mijner eer, om uwe leden hangen;
 En ick sal in der daet, en op een vasten gront,
 Uw trouwen dienaer zijn tot aen mijn lesten stont."
 Met dat de jonge Vorst het pant haer scheen te geven,
 Soo quam een dicke lucht ontrent het Hof gedreven,
 Een lucht, die enckel vyer en fellen donder schoot,
 Soo dat de soete slaep van alle menschen vloot.
 Siet, daer voer Waer-droom wegh en ging den Vorst genaken,
 Dien hy van dese maeght een man verstont te maken.
 Hier doet hy even soo en met het eygen beelt,
 Gelijk hy met de Maeght te voren had gespeelt.
 Odatis gaf haer op, maer 't beelt dat is verdwenen,
 En wat haer in de nacht te voren is verschenen.
 Daer was de Juffer gram en bijster ongesint,
 Dat sy haer in het bed alleen gelaten vint.
 Sy hadde wel gewent een slaep van hondert uren,
 Op dat het soet gesicht had langer mogen duren.
 Maer siet, het is gegaen, en waer Odatis keeck,
 Daer is geen lustigh velt, daer is geen reyne beeck,
 Daer is geen jongen Vorst. Sy wou haer geesten stellen,
 Maer siet een diep gepeys, dat komt haer sinnen quellen.
 Het beelt, het aerdigh beelt, dat haer soo wel beviel,
 Dat maelt haer in het breyn, en speelt haer in de ziel,
 En swiert haer om het hert. Den Vorst sijn deftigh Wesen,
 Sijn kloeck en schoon gestel, dat is in haer te lesen.
 Sy beelt haer seker in, en hout het voor gewis,
 Dat dit geen losse waen, maer vry wat anders is.
 Sy meynt, dat in der nacht, als alle dieren swijgen,
 De Goden in de ziel der menschen komen zijgen,
 En maken dan bekend wat hun gebeuren sal,
 Het zy dan bly geluck, of droevigh ongeval.
 Sy meynt, dat als een droom de menschen komt bestoken,
 Wanneer den dageraet alreede' is uyt-gebroken,
 (Gelijk hier is gebeurt), dat ja, het nacht-gesicht
 Heeft dan een vasten gront, en vry een groot gewicht.
 Sy meynt, dat haer de slaep, of een van sijne knechten,
 Komt, door een stil geheym, de sinnen onderrechten,
 Wie dat haer schoonheynt acht, haer edel huys bemint,
 En wie tot hare jeught ter eeren is gesint;
 Of dat een hooger God haer dus komt openbaren,
 Met wien haer noodigh is, en hoese dient te paren,
 En dat het eygen beelt, dat sy in 't duister sagh,
 Sich eens vertoonen sal te midden op den dagh.
 Maer naer een lang gepeys gaet sy hier tegen stellen,
 Wat vreemder dweepery dat ons de sinnen quellen,
 Wanneer men leynt en slaept, en dat op enckel waen
 Noyt gront en dient geleyt, of vast en dient gestaen.
 Dat ja, den hemel selfs met harde donder-slagen
 De nare spokerij heeft wegh bestaen te jagen,
 En dat een meerder God, gesegen uyt de locht,
 De slaep en sijn bedrogh hier geensins lijden mocht.
 En mits sy niet en weet het Rijk, en min de woonigh,
 Ja niet den bloten naam van dien gedroomden Koningh,
 Dat op het naer gespoock niet eens en dient gelet,
 Maer voor een nacht-bedrogh gelaten in het bed.
 Siet, dus maelt haer de geest, tot dat haer maegden quamen,
 En door een ander werck haer dit gepeys benamen,
 Men seyt haer, dat het hof sal rijden op de jacht,
 En dat de Koningh selfs op hare komste wacht
 Sy, schoon wel eer gewoon de bossen af te drijven,
 Die wenscht in dit geval in huys te mogen blijven.
 Wat certijts haer beviel, dat is haer heden pijn;

Sy wou voor desen tijt vry liever eensaem zijn.
 Sy voeght haer evenwel, en stelt haer om te jagen,
 En bleef op dese reys wel ses of seven dagen.
 Daer was een deftigh slot getimmert in het wout,
 Daer sij met haer gevolg by nachte sich onthout.
 't Geviel op desen tocht, dat sy met rassche schreden
 Een hert, nu langh gejaeght, quam happigh na-gereiden.
 Haer maeghden zijn vermoeyt en quamen achter aen,
 En sy bleef even selfs ontrent een heuvel staen,
 En wacht de jagers in. Doch eer de Ridders quamen,
 Die acht op haer gevolgh en op den Koningh namen,
 Ontdeekt sich op het velt een geestigh Edelman,
 Die, naer het schijnen mocht, niet langer rijden kan.
 Hij gaf hem na de maeght en boogh de gansche leden,
 Hy groet het vrouwelijc, en seyt haer dese reden:
 "Princese, desen brief, die kooft u van een Vorst
 Die met sijne gansche siel na uwe schoonheynt dorst.
 Ontvout het kleyn papier, het sal u kondigh maken
 Den brant van sijn gemoet, den gront van alle saken,
 En wat het vorder raect. Ghy sult in korten sien,
 Wat u de hemel vergh, en wa'er sal geschien,"
 Hy gaf, slux na het woort, sijn paert de volle sporen,
 En heeft sich wegh gemaect en in het wout verloren.
 Odatis stont verbaest. Den brief lagh in haer hant,
 Daer sy Grieksche tael aldus geschreven vant:
 "Den brief die ghy ontsluit, o bloem van alle maeghden,
 Die door een soet gelaet aen Prinsen oyt behaegden,
 Komt u van seker Vorst, die noyt uw schoonheynt sagh,
 En sich noch evenwel uw dienaer roemen magh.
 Uw dienaer wil ick sijn, en, mocht'et u behagen,
 Ick wil u sijn verplicht voor al mijn leven-dagen,
 Soo dat de doot alleen, en anders geen geval,
 Ons banden open doen, ons handen scheidt sal.
 't En is geen menschen werck, dat ick u ga beschrijven;
 Ghy moet in dit geval uw sinnen hooger drijven,
 't En is geen aertsche tocht, daer uyt mijn liefde vloeit;
 De Goden even-selvs die zijnder in gemoeyt.
 Het is op desen dagh by naest een jaer geleden,
 Dat al het Hof-gesin, dat al de groote steden,
 Dat schier geheel het Rijk tot my in ootmoet quam,
 En ried my tot behout van ons vermaerde stam.
 Mijn Raden al gelijk, die by den handel waren,
 Die hielden deftigh aen om my te mogen paren,
 Men sprack'er van een feest, en van een jonge vrou,
 Op dat het gansche Rijk de vrucht genieten sou.
 Mijn eerste Kamerlingh, van yder een gepresen,
 Heeft my nu menighmael Princessen aen-gewesen,
 Princessen op-gespoort, Princessen toe-gedacht,
 En even metter daet Princessen toe-gebracht.
 Ick sagh de lieden aen, die my den handel rieden,
 Maer dacht in mijn gemoet, 't en konde niet geschieden.
 Ick was van mijner jeught genegen tot de jacht,
 Soo dat ick nimmermeer op echtvrouwen dacht.
 Noch seyde' ick even-wel, ick wilde my beraden,
 En dencken om het stuck, daerom de Stenden baden.
 Dan 't was maer om den sleur al wat ick doen bestont;
 Want ick en had geen lust tot vrou of trou-verbont.
 Ick bleef dan als ick was, ick bleef als noch genegen,
 Om in het woeste bosch mijn vreught te mogen plegen;
 En schier dien eygen stont seyde' ick mijn Ridders aen,
 Dat ick den naesten dagh ter jacht verstont te gaen.
 Daer stelt sich yder schrap, en jaet hem toe-bereyden,
 Om met een moedigh paert te rennen op der heyden,
 Te sweven door het bosch, en, met geheele macht,
 Het Hof met sijn gevolg te leyden op de jacht.
 De nacht quam onder dies sich om den Hemel strecken,
 En met een duyster kleet het aertrijck over-trecken.
 Ick gaf my naer het bed, dat my tot slapen riet;
 Maer, schoon het lichaem sliep, de sinnen rusten niet.

Waer toe men is geneight, wanneer men plagh te waken,
Daer in gaet oock de ziel haer in der nacht vermaken.

Het schijnt, dat ick gestaëgh in nare bosschen dwael,
En menigh vluchtigh hert met rennen achter-hael;
Daer was een lustigh dal te midden op den velde,
Dat sachtjens neder-schoot en naer een water helde,
Een water wonder schoon, en klaer gelijk een glas,
Verlustigt met een wout vol aerdigh bloem-gewas;
De kanten als geboort met hooge myrte-boomen,
En met een hoogen bergh, die spiegelt in de stroomen.
In dit bevallick pleyn, ontrent de reyne beeck,
Daer stont een jonge maeght die in het water keeck.
Sy had een wacker oogh, een bly, maer deftigh wesen,
Het scheen, Diana selfs die was'er in te lesen;

Want sy was langh en fris, en even soo geciert
Gelijk de Jacht-godin, als sy haer feesten viert.
Terwijl ick naerder quam, soo rees'er uyt den velde
Een wonder vrende galm, die mijn gemoet ontstelde,
Een stemme sprack aldus: Siet hier een schoon juweel,
Siet hier, geduchte Vorst, dit is uw echte deel!
Ick socht wie dat'er sprack; maer die is niet te vinden,
De stem was, als het scheen, geboren uyt de winden,
Of uyt de lucht gedaelt. Ick stont'er in beschroomt,
Het was een grooter stem als van een mensche koomt.
Doch ick voeld' onder dies mijn herte gansch beroeren,
En, ick en weet niet wat, mijn sinnen omme-voeren.

Ick wiert dien eygen tijt gelijk een ander mensch
En ick verliet terstont mijns hertsens ouden wensch;
Mijn geest wiert tot de maeght met alle kracht gedreven,
Dies scheen ick maer alleen in haer voortaan te leven.

Ick kreegh een groote lust om haer te mogen sien,
En om mijn eygen hert haer aen te mogen biën.
'k En had voortaan geen lust, met hondert schone bracken

Te rennen door het wout en door de dichte tacken.

Daer was geen oorlogh meer in al het naeste velt,
Geen haes, of hert, of vos, geen beir en is gequelt.
Ick voelde mijn gemoet tot haer geweldig drijven;
Dies hiet ick mijn gevolg een weynigh achter blijven,
Ick had een schoon juweel, dat om mijn leden hingh,
Daer meed' ick aen de beeck en tot de Nymphe gingh.
Maer t'wijl ick besich stae, en iet begon te seggen,
En meyn het aerdigh tuygh haer om den hals te leggen,
Doen hoord' ick in der haest een wonder hart geluyt,
En stracx soo was mijn droom en al de blijdschap uyt.
Doch of al schoon de slaep van my was af-geweken
Noch bleef het soet gesicht in mijn gedachten steken,
Ick sagh het aerdigh beelt daer ick in 't duyster lagh,
Ick sagh het soo het is, oock doen ick niet en sagh.

De son rees onder dies, ick liet het jagen blijven,
En gingh van stonden aen den ganschen handel schrijven,
En hoe de Myphe stont, en hoese was geciert,
En hoe het geestigh hair haer om de wangen swiert,
In 't kort haer ganschen stant. Ick gingh het wonder seggen
Aen hun, die zijn gewoon mijn droomen uyt te leggen
Een diep-gesinnet volck, dat vrende dingen weet,
En (naer het schijnen magh) als met de Goden eet,
Als in den hemel woont. Dit gingh daer openbaren
Dat my den hemel verghit om my te willen paren,
En dat ons Hymen selfs vertoont in dit geval
Waer dat my dient gegaen, en wien ick kiezen sal.

Maer waer sy wonen magh die my is aen-gewesen,
En by de Goden selfs ten hoogsten is gepresen,
Waer, segh ick; dese maeght voor my te vinden staet,
Daer toe en wist de kunst voor my geen nutten raet.
Hier op is my de geeft door gramschap aen-gesteken,
Ick dreygd' kun al gelijk den kop te laten breken,

't En zy men even strax de vrage my ontbint,
 En wijs' in wat gewest haer dese Nympe vint.
 De lieden zijn verbaest en weten niet te seggen,
 Haer ambacht streckt alleen om droomen uyt te leggen.
 Maer waer sy wesen magh, die ick niet noemen kan,
 Daer weet, gelijk het bleeck, geen sterre-kijker van.
 Wat raet in dit geval? Ick liet een Schilder halen,
 Die menschen is gewoon ten besten af te malen,
 Dien geef ick mijn geschrift, en segh hem boven dat,
 Hoe ick haer soet gelaet voor desen heb gevat.
 Ick segh hem, soo hy weet haer wangen na te maken,
 En kan na rechten eysch haer edel wesen raken,
 Dat ick hem loonen sal soo wel als eenigh mensch,
 Oock boven sijnen eysch, ja boven sijnen wensch.
 De meester tijt te werck. Ick segh hem alle saken,
 Die hare frissche verw en die haar wesen raken,
 En hoe dat haer de mont, haer oogh, en soet gelaet,
 En hoe dat haer de borst, en al het lichaem staet:
 Ick segge dat hy moet doen blosen hare kaken,
 En dat hy als een gout haer vlechten heeft te maken;
 Haer aensicht niet te vet, en even niet te schrael,
 Haer tanden als yvoir, haer lippen als corael,
 Haer oogh van schoonen glans, gelijk de gulde stralen
 Die uyt een klare lucht op aerden neder dalen,
 Haer leden net gevoeght, gelijk een jonge ree,
 Haer mont gelijk een roos, haer borst gelijk een snee,
 Haer kinne wat geklooft, en putjens in de wangen,
 Haer vlechten als een net om herten in te vangen.
 In 't korte: wat de slaep mijn hert had in-geprent,
 Dat maeck ick, soo ik kan, den goeden man bekent.
 De goede schilder wrocht, als met de gansche sinnen,
 Om prijs, maer boven al om gelt te mogen winnen.
 Dan streeck hy wacker toe, dan wreef hy weder uyt,
 Maer wat hy pooght te doen, hy quam tot geen besluit.
 Ten lesten quam de man een soeten streeck te geven,
 En siet, na dat my docht, het beelt, dat scheen te leven.
 Dies riep ick: waerde vrient, bedwinght uw rap pinceel,
 Ick sie het aerdigh dier, ick sie het schoon juweel,
 Ick sie mijns herten wensch, ick sie haer deftigh wesen;
 Uw kunste, geestigh man, is waert te zijn gepresen.
 Ick gaf hem lofs genoeg, en al met vollen mont;
 Maer, dat hem beter was, ick schonck hem duysent pont,
 En dan, noch boven dat, een wonder schoone keten,
 En macht om in het Hof voortaan te komen eten.
 Dit maeckt de man verblijt; hy gaf my grooten danck,
 En wou mijn dienaar zijn zijn leven-dagen lanck.
 Ick liet terstont het beelt, met wonder groot verlangen,
 In mijn verheven zael voor al de werelt hangen,
 Op dat al wie'er quam mocht brengen aen den dagh,
 Of hy syn leven oyt dit wesen elders sagh.
 Hier steld' ick prijzen toe: vooreerst een gouden Keten
 Voor die het stuck ontdeekt, en my sou laten weten.
 Dies sagh ick, dat het volck hier op geduerigh peyst,
 Doch meest, dat even-staegh in verre Landen reyst.
 Juyst als de derde son quam uyt de zee geresen,
 Verschijnt ons seker man, die kent haer eerbaer wesen,
 Die seyde met bescheyt, en met een vollen mont,
 En na dat ick het greep, als op een vasten gront;
 Die seyde, dat het beelt geleeck in volle leden
 Een Nymph, om hare deught van yder aen-gebeden,
 Een dochter van een Vorst, die hy Omartes noemt,
 Van wiens doorluchtigh huys de gansche werelt roemt.
 Strax koos ick een gesant, en stierd' hem na de landen,
 Die Tanaïs omvanght in zijn bemoste stranden.
 Ick gaf hem last te sien door al het gansche Rijk,
 Wie met het geestigh beelt in wesen is gelijk.
 De man die loopt te post met onvermoeide leden,
 Door-rent Omartes lant, en hondert groote steden,
 Tot dat hy in het Hof ten lesten eens belent,

Al waer hy sich vertoont, maer hout hem onbekent.
 En om van alle dingh den rechten gront te weten,
 Soo komt hy op den noen, en sagh den Koningh eten;
 Hy sagh een jonge maeght, die aen de tafel quam,
 En even hare plaets ontrent den Koningh nam.
 Dit waert ghy, schoone bloem, o peerel van de vrouwen;
 Dies kon mijn af-gesant sich greensins weder-houwen;
 Hy weet niet wat te doen, of wat hy vorder wil,
 Uw wesen en het beelt en hebben geen verschil.
 Dit vint hy maer alleen, dat uw bevallick spreken
 Niet met het stomme beelt en dient te zijn geleken,
 En dat noyt schildery en heeft het innigh soet,
 Gelijk een ware maeght, en als het leven doet.
 Hy rent dan wederom, om my sijn wedervaren
 (Gelijk hem was gelast) te komen openbaren.
 Hier door wert ick verruickt en uyster-maten blij,
 En kuste duysent-mael uw soete schilderij.
 Wat staet my nu te doen, o wensch van mijn gedachten!
 Als troost in dit geval van u alleen te wachten?
 Wat ick u bidden magh, vervult nu metter daet
 Dat ons het diep geheym, dat ons den Hemel raet.
 De Slaep, gelijk ghy weet, is eene van de Goden,
 En heeft in sijnen dienst wel hondert snelle boden,
 Die staen voor hem bereyt, die sent hy over al,
 En dwinght met dit gespoock geheel het aerdche dal.
 Hy kan, wanneer hy wil, ons sinnen gansch verblijden,
 En rucktse wederom in wonder bitter lijden,
 Hy is een Opper-vorst, een Koningh van de nacht,
 En heeft op alle vleesch geweld en volle macht.
 Indiender iemant meynt sich tegen hem te stellen,
 Hy kan hem even staegh met hondert spoken quellen;
 Hy leyt hem, dien hy wil, aen Charons swarten boot,
 En druckt in sijn gemoet de prangen 1) van de doot.
 Ick bidde, schoone bloem, kom, doet sijn wel-behagen,
 Ghy sult uw jonckheyt sien in wonder blijde dagen,
 Ghy sult Princesse zijn, en even mijns gelijk,
 En plegen hooge macht door al mijn deftigh Rijk.
 Ick sal u boven dat, ick sal met al de sinnen,
 Ick sal u tot het graf en na de doot beminnen.
 Hoe kan het anders zijn? Ghy zijt een heyligh pant,
 Dat op my nederdaelt als uyt der Goden hant.
 Maer 't is, beroemde maeght, al langh genoegh geschreven,
 Ick send' u mijn Gesant, wilt dien het oire geven. 2)
 Hy is mijn eerste Raet, mijn dienaar in der noot,
 Hy sal mijn innigh hert u storten in den schoot."
 Soo ras het vrouwelijc den brief had over-lesen,
 Soo is in haer gemoet een koude schrick geresen,
 Sy vint dat haer de Prins heeft in den droom gesien;
 Maer weet niet hoe het komt, of hoe het kan geschiën.
 Sy vint dat haer de Vorst juyst doen begon te minnen,
 Als hem de soete slaep besat de gansche sinnen,
 Sy vint dat haer de gunst, die sy den Koningh draeght,
 Met droomen is verweckt en in de borst gejaeght;
 Sy vint, als dat de Prins haer gunst heeft in-genomen,
 Met dat het nacht-gesicht is over hem gekomen,
 Sy vint, als dat de slaep, gelijk een schilder doet,
 Heeft met sijn edel beelt geschildert haer gemoet;
 Sy vint, dat haer de Vorst bemint uyt alle krachten,
 En dat sy wederom hem streelt in haer gedachten;
 Sy vint, dat hy versoeckt haer trou en rechterhant,
 En dat haer ziel begeert het eygen minne-pant.
 "O Goden, seyt de maeght, siet daer twee jonge menschen,
 Die beyd' het eygen dingh van ganscher herten wenschen.
 O ghy, die aen het werck sijn gront en wesen gaeft,
 Ick bidde wat ick magh, dat ghy ons herten laeft.
 Ick bidde, datje wilt het stuck alsoo beleyden,
 Dat ons de bleecke doot alleen sal kunnen scheyden."

1) prangen: benauwdheden. 2) het oire geven: gehoor verleen.

Eer datse vorder sprak, soo quam het gansche rot,
 En leyt haer uyt het bosch en naer haer Vaders slot.
 Hier staet een yder stil, hier doet de Koningh langen 1)
 Al wat er met den hont of netten is gevangen;
 Hy siet, hy tast het aen met wonder groot vermaeck,
 En geeft hem voorts tot rust, verwonnen van de vaeck.
 Met dat de swarte nacht ten lesten was verdwenen,
 Is in het naeste dorp een groote sleep verschenen,
 Een sleep van deftigh volck, maer anders in gewaet
 Als iemant daer ontrent, of in de steden gaet.
 Haer kleet, dat wijst'et uyt, en doet genoeghsaem bliken
 Hen af te zijn gedaelt uyt verre Koninghrijcken.
 Een, die het opper-hoofd van dit geselschap was,
 Die voed een langen baert, en wit gelijk een vlas.
 Eer dat hy vorder gaet, beschickt hy trouwe knechten
 Die eerst, van waer hy quam, den Koningh onderrechten.
 Omartes, des versocht, bereyt een gunstigh oir,
 En eer de middagh koomt, soo krijgth de man gehoor.
 'k En wil op sijn gespreck niet lange blijven malen,
 Oock wat'er omme gingh en sal ick niet verhalen;
 Het stuck, dat dient bekent. Een woort is hier genoegh:
 Odatis was de gront daer op sijn rede sloegh.
 Die is de frissche bloem, de kroon van alle doecken, 2)
 Die hy voor sijnen Heer ten echte komt versoecken,
 Een Heer die machtigh is, en al het rack bestiert,
 Daer om dat Tanaïs met gulle stroomen swiert.
 Omartes kent den Vorst, en dat in volle leden,
 Maer wil sijn eenigh kint soo verre niet besteden.
 Hy spaert de schoone maeght voor soo een Edelman,
 Daer hyse dickmael sien en veel besoecken kan.
 De Vorst wort dan ontseyt; en hy, die was gesonden,
 Heeft sich als buyten hoop en sonder troost gevonden;
 En des al niet-te-min, nadien hy scheyden moet,
 Soo wert hem toe-gestaen, dat hy Odatis groet.
 Hy dient hem van den tijt, hy seyt haer weynigh reden,
 Maer die noch even-wel haer rillen door de leden.
 Een poel, die in haer selfs noyt sonder water stont,
 Krijgth, schoon het maer en mot, welhaest een weecken gront.
 Omartes, nu bewust, dat ver-gesete Vorsten
 Op sijn Odatis sien, en na haer schoonheyt dorsten,
 Stelt vast in sijn gemoet, dat sy daer in het lant
 Is nut te sijn bestee, en haest te zijn gemant.
 Hy wil haer niet-te-min in vryheyt laten kieser,
 Door wien sy in het Rijck haer maeghdom wil verliesen;
 Hy seyt haer sijn ontwerp, en stelt een vasten dagh,
 Soo kort in haer begriip als immer wesen magh.
 Sy, die tot dese keur niet is gesint te komen,
 Bidt, dat de korte tijt magh langer zijn genomen;
 Seyt, dat haer teere ziel is swack en gansch verbaest,
 En dat soo grooten stuck toch niet en dient verhaest.
 Omartes even-wel, beducht op alle saken,
 En wil, hoe dat'et gae, den tijt niet korter maken;
 Hy geeft dan vorder last, dat alles zy bereyt.
 En strax soo gaet het werck, na dat de Koningh seyt.
 Men liet door al het Rijck aen yder openbaren,
 Dat hy een dochter heeft van drie-mael seven jaren,
 En dat hy haer vergunt, dat sy een bruylofs-dagh,
 Dat sy naer eygen sin een man verkieser magh.
 Daer maect sich yder op als met de gansche leden,
 En komt in volle glans en deftigh aen-getreden;
 Wie weet'er, meynt de jeught, aen wien het bly geval,
 Aen wien de schoone kans ten deele vallen sal.
 Odatis onder dies roept een van hare knechten,
 En gaet hem van het stuck wel grondigh onderrechten:
 Seyt, dat hy nachten langh en met een rassen spoet,
 Seyt, dat hy wonder stil sijn reyse snellen moet.

1) *langen*: reiken, geven. 2) *doecken*: vrouwen, naar het haar van de mannen onderscheidend kledingstuk.

Sy geeft den post een brief met soeten inckt geschreven,
 En hy tijt op de reys, als van den wind gedreven;
 Hy rent met alle vlijt, soo ras hy immer magh,
 Daer Zariadres heir als doen te velde lagh.
 Het leger was gestreckt ontrent de gulde stranden,
 Daer Tanaïs besproeyt de vette koren-landen;
 En mits de snelle post ontrent den Koningh stont,
 Ontsluyt hy met bescheyt aldus sijn heuschen mont:
 "De schoonste, machtigh Vorst, van die op aerde leven,
 Heeft my dit kleyn papier aen u gelast te geven;
 Doorleest maer dit geschrift, ghy sult terstont verstaen,
 Waer toe Omartes tracht, en hoe de saken gaen.
 De Vorst ontwint 1) den brief, en vint'er in te lesen,
 Dat hem ontsteken doet in sijn manhaftigh wesen.
 Hy weeght het vreemt geval, hy siet een korten tijt,
 Hy vint als dat het werck geen uyt-stel meer en lijt.
 Hy telt de dagen af, die hem noch over bleven,
 Maer 't schijnt te laet te zijn hem op den wegh te geven,
 Hem dunckt, dat hy geen raet om daer te zijn en weet,
 Al had hy schoon het paert, dat Perseus eens bereet. 2)
 Hy seyt des niet-te-min: Wat sal ick langer peysen?
 Ick wil van stonden aen my stellen om te reysen.
 Op, op, swaermoedigh hert! de kansse dient gewaeght;
 Ick sal doen wat ick kan, en God wat hem behaegt.
 Twee dienaers, sonder meer, die van den handel weten,
 Zijn met den jongen Vorst in haesten op-geseten,
 En spoeyen haren wegh, en rennen door het wout;
 Van 't leger blijft de sorgh aen die het is betrou.
 Den adel onder dies, met al haer gansch vermogen,
 Quam na des Koninghs slot in alle macht getogen.
 Al is het schoon paleys van wonder groot beslagh,
 Noch vont men dat het volck niet in het hof en magh.
 Omartes maect een wet: die min als twintigh waren,
 Of die nu zijn gegaen tot twee-en-dertigh jaren,
 En wert geen plaets vergunt. En siet, op dit geval
 Vermindert van den hoop al vry een groot getal.
 Als nu de frissche jeught te samen is gekomen,
 Soo heeft de groote Vorst een kop ter hant genomen,
 Een kop van enkel gout. Hy sprack sijn dochter aen,
 En hietse voor het volck en om de kamer gaen:
 "Odatis, seyt de Prins, siet, duysent Edel-lieden
 Zijn even nu gesint haer trouw aen u te bieden,
 En ghy zijt heden selfs door my een vrye maeght,
 Verkiest de friste Vorst, of dien het u behaegt.
 En als ghy sult een Prins, een Graef, of Ridder vinden,
 Aen wien ghy zijt geneyght uw teere jeught te binden,
 Soo geeft hem desen kop; en dien ghy biet den wijn,
 Die sal voor eerst uw man, en daer na Koningh zijn."
 Odatis, op het woort, die staet geheel verslagen;
 Sy moet des niet-te-min, sy gaet de kansse wagen,
 Sy geeft haer tot het werck, sy wandelt door de zael,
 Niet slechts voor eene reys, maer ses of seven mael.
 Al waerse maer een reys haer liefelicke stralen
 Laet op een jongen Vorst, of op een Ridder dalen,
 Die is terstont in hoop, dat hem een schoone vrou,
 Dat hem de kroone selfs ten deele vallen sou.
 Maer als de jonge maeght de schaar heeft over-keken,
 Soo isse wederom tot hare plaets geweken,
 En sprack ten lesten dus: "Mijn oogh is gansch verblind,
 Om dat'et over-al soo grooten keuse vint.
 Schier yder die ick sie is waert te zijn gekoren,
 En, soo het schijnen magh, als tot een kroon geboren.
 Voor my ick ben verdwelmt in soo een rijcken glans,
 In soo een schoonen hoop van uyt-gelese mans.
 Daer is nu voor het Rijck geen Koningh op te rapen,
 Ick moet noch dese nacht hier over my beslapen;

1) *ontwint*: openrollen of van het koord ontdoen waarmede die voor aanhechting der zegels omwonden was. 2) Een gevleugeld paard.

Het is een wichtigh stuck voor al den ganschen Staet,
 Hier dient niet in gedaen als naer een diep beraet.”
 De Vorsten al gelijk; die by den Koningh saten,
 Die hebben nevens hem haer voor-stel toe-gelaten.
 Een yder prees de maeght, dat sy met oordeel gingh,
 En niet in haesten koos een rauwen Jongelingh.
 Odatis was verblijt, sy had een dagh gewonnen;
 Maer siet, het tweede licht, dat was alreë begonnen,
 En sy vernam geen post, en min den jongen Vorst.
 Wiens beelt gedurigh speelt ontrent haer jonge borst.
 Daer gaet'et weder aen. De Koningh is geseten,
 Die laet aen al het Volck en al de Ridders weten,
 Dat nu de soete tijt, de blijde stont genaect,
 Dat hem een edel Vorst tot swager zy gemaect.
 Daer koemt het vrouwelijn ter zalen in-getreden,
 Van yder een gestreelt, van yder aen-gebeden;
 Daer wort haer wederom den kop ter hant gedaen,
 En sy is op een nieu de kamer om-gegaen.
 Maer hoort een selsaem dingh: haer teere voeten glippen,
 En dreygen haer een val, soo dat haer roode lippen
 Verbleycken van den schrick, en dat de gulde schael
 Verloor haer edel nat te midden op de zael.
 Een priester daer ontrent, die gaet de Koningh spreken,
 Die gaet van stonden aen den ganschen handel breken;
 Hy seyt hoe dat de schrick, en 't storten van den wijn,
 Ontrent het deftigh werck, onpure teyckens zijn.
 Hier op soo heeft de Vorst, van stonden aen, geboden
 Een noodigh offer-werck te brengen aen de Goden;
 En 't wert terstont gedaen, en alle dingh gestaect,
 Dat aen het vrouwelijn een vrolick herte maeckt.
 Men hiet van stonden aen een witten os te brengen,
 Men liet het weeligh beest met roden wijn besprengen,
 Men cierd'et met een krans van edel bloem-gewas,
 Dat uyt des Koninghs huys een jonge vrijster las.
 En, naer een vreemt gelol hier over uyt-gesproken,
 Soo wort strack aen het dier het moedigh hooft gebroken,
 En Hymen toe-gewijt, en metter daet verbrant,
 Ten goede van de maeght, en van het gansche lant.
 De Priesters, die met ernst het ingewant besagen,
 Voor-seggen groot verdriet, en wonder harde plagen;
 En seggen, dat het werck niet langer staen en magh
 Als tot het eerste licht, en aen den naesten dagh.
 Hier wort de maeght versocht, en niet-te-min geboden
 Te doen, als dat behoort, den wille van de Goden,
 Op dat geheel het Rijk, en sy noch boven dat,
 Met pest en haestigh vyer niet wegh en zy gevat.
 De tijt doet haren loop, sy moet op heden kiezen.
 Of moet haer Vaders gunst en eygen heyl verliesen,
 Hier gaet'et aen de man; Odatis herte drilt,
 Onseker watse doen of watse laten wilt.
 Sy wort hier op versocht sich op de zael te vinden,
 En door een soeten knoop haer vast te laten binden.
 De koningh seyt haer aen: “Dit is de laetste keer,
 Kiest dochter, kiest een man, of nu, of nimmermeer!”
 De Juffer, op het woort, begon, eylaes, te weenen,
 Maer geensins op den gront gelijk de lieden meenen.
 't Is maer een eenigh point, dat maeckt haer dit verdriet:
 Dat sy geen vreemden Prins daer in den hoop en siet.
 Sy gaet ten lesten voort, met grooten angst bevangen,
 Met droefhey in de ziel, met tranen op de wangen.
 Men let, wien sy den kop sal hebben aen te biën;
 Maer die haer geest besit en is'er niet te sien.
 “O Goden, seyt de maeght, hebt ghy mijn hert bewogen,
 En uyt mijn eygen lant met krachten wegh-getogen,
 Voltreckt het diep geheym, dat ick in 't duyster sagh,
 En geeft dat ick mijn ziel eens weder vinden magh.”
 Terwijl datse sprack, de rond' is om-gekomen,
 En sy en heeft geen Vorst of Ridder aen-genomen.
 Haer Vader is verbaest, en weet niet wat'er schort,

Dat sy niet anders doet als datse tranen stort.
 Daer siet een yder toe wat dat'er sal geschieden,
 Of wat in dit geval de Koningh sal gebieden.
 Maer juist dien eigen stont een jongh, een wacker helt
 Heeft sich ontrent den vorst, en voor de maeght gestelt.
 Sijn kleet is niet gemaect, gelijk in onse dagen
 De Ridders van het Rijk of als de Prinsen dragen,
 Maer op een vreemde wijs; en des al niet-to-min
 Daer stack een groote kost¹⁾ en rijke steenen in.
 't Gevest van sijn geweir, dat is aen alle kanten
 Gansch heerlick op-geciert met groote diamanten,
 En al sijn ander tuygh, dat blonck gelijk de son,
 Soo dat'er niet een mensch den glans verdragen kon,
 Hy sprack Odatis aen: “Aensiet nu metter oogen
 Hem, die u in den droom de goden quamen toogen.
 Ghy weet, ô schoone maeght, al wat'er is geschiet;
 Voltreckt dan nu het werck, dat u den Hemel riet.”
 Sy sloegh haer oogen op, en sagh het edel wesen,
 Dat sy, oock sonder sien, te voren had gepresen.
 Sy kent sijn heusche tael, sijn oogh, en hupsen mont,
 Gelijk sy aen de beeck te voren ondervont.
 Sy kent sijn gansch gestel van boven tot de voeten,
 Juyst als hy in de nacht haer eertijts scheen te groeten.
 Sy treet dan naerder toe, en seyt hem: “Edel Vorst,
 Ontfanght dit schoon juweel, en lest hier uwen dorst,
 Ontfanght oock boven dat een hert tot u genegen:
 Ontfanght mijn reyne trou, want die is u verkregen:
 Ontfanght mij die ghy siet, en soo ick heden ben;
 En weet, dat ick geen man als u, ô Prins, en ken.”
 Hy nam het edel vat, en heeft terstont gedronken,
 En strack is aen de jeught de moet geheel onsoncken,
 Een yder stont verbaest van dit beleeft onthael,
 En siet, daer rees gewoel door al de groote zael.
 Een Prinsse daer ontrent, die al voorseker stelde;
 Dat hy dit aardigh wilt sou lichten uyt den velde,
 Riep: “'t is een vreemdelingh die hier sijn trouwe biet,
 En dat en is voor al des Koninghs wille niet.
 Tsa, rept u frissche jeught, en wilt het stuck beletten,
 En stuert het deftigh werck na luyt van onse wetten,
 En weert den vreemdeling.” Op dit onrustigh woort
 Soo rees een yder op, een yder is gestoort.
 Een yder maeckt gewoel, gelijk de byen plegen,
 Wanneer in den korf een hommelt koemt gesegen.
 Daer rijst de Koningh op, daer gaen de degens uyt,
 Daer swiert het groote rot ontrent de jonge Bruyt.
 Als Zariadres sagh hoe dat de saken stonden,
 En hooft het snar geroep van al de grage monden,
 Hy nam de soete maeght, en leyte metter hant,
 Tot hy die van de zael en in de ruymte vant.
 Daer stont sijn trou gevolgh met seven versche paerden,
 Al snel gelijk de wint, en al van grooter waerden:
 Het beste van den hoop, dat wert hem toe-gepast,
 Hy vaerdigh in de zael, en hout Odatis vast,
 Hy vaerdigh op den loop, al wat de paerden mogen,
 Het schijnt niet datse gaen, maer snellick henen vlogen.
 Hy roept by wijlen uyt: „Pyrois, edel dier!
 Ghy voert mijn beste pant, mijn ziel, mijn eerste vier,
 Mijn troost, mijn herten lust. Wilt nu geen leden sparen,
 Ick sal u naderhant mijn vrientschap openbaren,
 Mijn gunste laten sien.” Het scheen als of het woort
 Wert by het paert verstaen, soo vaerdigh ging het voor.
 Wat doet de Ridder vlijts om niet te zijn gekregen!
 De peerels van de maeght die stroyen op de wegen.
 Haer snuyel,²⁾ haer gespangh,³⁾ en menigh aardig pant,
 Die rollen in het stof, en in het mulle zant.
 Odatis roept: „Eylaes, mijn beste dingen vallen!”

1) kost: kostbaarheid. 2) snuyel: snoer 3) gespangh: met een gesp gesloten siersel b.v. een armband.

De Ridder wederom: „t Is hier geen tijt te mallen,
 Mijn Rijk is rijk genoeg, vriendinne, weest gerust,
 Ghy sult haest weder sien uw volle herten lust.”
 Soo haest als dese vlucht is in het Hof geweten,
 Zijn flux in grooten haest de Ridders op-geseten,
 Die rennen uyt de stadt, die sweven over-al,
 En op den hoogsten bergh, en in het laeghste dal.
 Men vont'er in het lant en al de groene velden,
 Die sich tot strengh vervolgh en na te jagen stelden,
 Dat had de gramme Vorst aen al de jeught belast,
 En daer op wert terstont met alle vlijt gepast.
 Odatis onder dies, door staêgh en haestigh rijden,
 Heeft leet en ongemack, heeft pijn genoegh te lijden
 Tot dat de jonge Vorst in seker wout belent,
 Daer hy geen uyt-komst siet, en geenen wegh en kent.
 Hoe dat hy vorder rijt, hoe dat de dichte tacken
 Hun dreigen meerder nacht, en grooter ongemacken.
 De velden sijn bedeckt door ruygte van den braem,
 En strax is al het pad tot rijden onbequaem.
 En t'wijl hy besigh is in dit ellendigh dwalen,
 Soo koomt'er van den bergh een bende ruyters dalen,
 Die krijgen hem in 't oogh en door een enge baen
 Soo quam het vinnigh rot op sijn geselschap aen.
 Daer staet de Prins verstelt, hy siet de gasten naken,
 Hy kan niet uyt het wout, niet op den wegh geraken.
 Sijn paerden sijn vermoeyt, Odatis gansch vertsaeght,
 En spreeckt geen ander tael als datse bijster klaeght.
 Hy doet al sijn gevolgh haer geven van de paerden,
 Hy grijpt de jonge maeght en set haer op der aerden,
 Hy set haer aen den wegh, en in het groete kruyt,
 En hij strax na de wegh, en flux den sabel uyt.
 Hy geeft sijn knechten moet, en met den blooten degen
 Soo treet hy voren uyt, en gaet de Ridders tegen.

„Tsa, mannen: seyt de Vorst, wat is 't, dat ghy begêert?
 En doet geen overlast een die u niet en deert.
 Voor my, ick ben een Prins, ick kan een Prins beloonen,
 En die my gunstigh is, die kan ick gunste toonen.
 Ick bidde weest gerust, en hout uw wapens stil.
 Heb ick het vrouwelij, het is haer eygen wil.
 Koomt, stelt vrij in het werck, dat sij u sal gebieden.
 Ghij sult in korten sien wat dat'er sal geschieden.
 Ghy sult in korten sien wat haer uyt dit geval,
 Wat u oock even-selvs ten deele worden sal.
 Koomt doet mijn Bruyt geley, ick sal uw dienst vereeren,
 Ick wil u voordeel doen, en uwen staet vermeereren.
 Ick sal u laten sien hoe dat een edel hert,
 Door wel onthaelt te zijn, tot gunst gedreven wert.
 En, tot een vaste peyl dat ick vermagh te geven,
 En dat ick heb geleert, hoe dat men dient te leven,
 Soo neemt my dit geschenk, als tot een kleyn begin
 Van mijn onfeylbaar hert en toe-genegen sin.
 Te midden in het woort, soo nam hy van den hoofde
 Sijn rijcken tulibant, die hy met een beroofde
 Van menigh schoon juweel. Hy trock'er baggen 1) af,
 Die hy met volle gunst de grage quanten gaf.
 Odatis quam'er by, en met een gouden keten,
 Die sy den Hopman schonck, liet sij de gasten weten
 Dat sy den Vorst bemint. Siet daer het gansche rot
 Ten dienste van den Vorst, en dat op haer gebodt.
 Juyst uyt het naeste dorp een van de rouwe bende,
 Die even daer ontrent een hupsen Joncker kende,
 Ontleend' hem sijn karos, en al het gansch gespan,
 Een gifte soo bequam als iemant brengen kan
 Ten dienste van de Bruyt, vermits sy met den wagen

1) baggen: juweelen.

Vry beter was gepast, en sachter wert gedragen
 Als met een vluchtig paert. Noch vint hem daer ontrent
 Een Vorst, die aen de bruyt ses kamer-maeghden sent,
 Oock ander vrouwentuygh, gemaelt, genaeit, gesteken,
 En wat haer op de reys noch vorder mocht ontbreken.
 Daer is de Vorst gerust, daer reyst hy met gemack,
 En daer is niet een mensch die hem den vrede brack.
 Daer koomt hy metter tijt soo sijnen leger naken,
 Daer hiet hy, door een post, sich yder vaerdigh maken;
 Daer koomt het machtigh heir de ruyters voren uyt,
 Ter eeren van den Vorst en van de jonge Bruyt.
 Daer siet men over-al veel duysent veltbanieren,
 Veel wimpels door het wout en op de tenten swieren,
 Daer hoort men trossels gaen, en alle vreemt geluyt,
 Ter eeren van den Vorst, en van de jonge Bruyt.
 Daer siet men in der haest veel tenten op-geslagen,
 Die van de nieuwe vreught de blijde teyckens dragen,
 Daer siet men al het velt bestroyt met edel kruyt,
 Ter eeren van den Vorst en van de jonge Bruyt.
 Daer riep men willekom door al de groene velden,

Daer hoort men 't soet gevry en al den handel melden;
 Soo dat het aertrijck loeyt, en Echo weder-tuyt,
 Ter eeren van den Vorst en van de jonge Bruyt.
 Daer loopt de rasse Faem door al de naeste landen,
 En roept met volle mont van dese nieuwe banden.
 Daer is het stuck geset; en, tot een kort besluyt,
 Wie dat het spijten magh: Odatis is de Bruyt,
 Odatis is gegaen! Wat sal de vader maken?
 Sy is een Koningin, hoe kanse beter raken?
 Met oorlogh iet te doen is vry een harde kans,
 En noyt rees uyt het swaert een nieuw maeghdekrans,
 Al wat bet bedde rooft, door lust en vierigh minnen,
 Is in het vlacke velt met oorlogh niet te winnen:
 Want als een jonge Maeght verliest haere teere blom,
 Sy krijgtse nimmermeer door wapens wederom.
 De pays wort dan gemaect: Omartes is te vreden,
 Te laten soo het was al wat'er is geleden:
 Odatis is gerust: sy krijgt en hout gelijk:
 Een man die haer bemint, een machtigh Koninghrijck.

ONDERSOECK

VAN WAT KRACHT DE DROOMEN ZIJN,

IN 'T STUCK VAN HET

HOUWELICK.

PHILOGAMUS. Wy sijn hier op droomen gevallen, gelijk ghy siet, Sophronisce; en om van alles wat te hebben, soo moet oock van dese stoffe wat gesproken worden en, des te meer, vermits veel jonge lieden, die op haer trouwen staen, al dickmael met dese dweperye behebt zijn, de selve poogende uyt te leggen yder na gelegenhey. Wat hout ghy doch van desen handel?

SOPHRONICES. Waer veel droomen zijn, daer is ydelhey (seyt de Wijseman) en droomen, seyt Syrach. 34. 2. 3. en zijn niet anders dan beelden sonder wesen, en wie op droomen achtet, die grijpt als naer een schaduwe. Derhalven soo wort dickmaels in Gods Woort verboden, op droomen acht te nemen.

PHIL. Maer in tegendeel soo ick, dat in veel meer plaetsen van de H. Schrift God de Heere sijn wille door droomen heeft openbaert gehadt: aen Abimelech, ten eynde hij Sara aen haren man weder soude soude geven, Gen. 20. 6.; den twee medegevangenen van Joseph, Gen. 40. 5. als d'een sterven, d' andere weder tot eere komen soude; aen den Koningh Pharao, als hem de seven vruchtbare en seven onvruchtbare jaren wierden kennelick gemaect. Gen. 45. 1., en daer te voren aen Joseph, als sonne, mane en sterren sich voor hem neyghden, Gen. 7. 5 en boven alle dese en menigvuldige andere mede in het Nieuwe Testament: als Joseph, de man van Maget Marie, in den droom vermaent wiert haer niet te verlaten; als, Herodes gestorven zijnde, hy vermaent wiert met het kindeken in 't lant Israëls te keeren, Matth. 1. 20. Matth. 2. 20. en diergelijcke meer. Dese droomen en zijn immers niet ydel mitsdien oock niet te verwerpen geweest. Van gelijcken soo sie ick, Valerius Maximus, een Heydens schrijver, seer veel exempelen bybrenght de droomen rakende, die voor waerachtigh gehouden en van grooten gevolge zijn geweest; gelijk in andere Historiën mede hier en daer wert gesien. Hier op een woort tot berechtiging, waerde Sophronisce.

SOPH. Ick hebbe somwijlen mijne gedachten over gelegenhey van de droomen laten gaen, goede Philogame, om een uytkomst en onderscheyt te vinden in dese en andere plaetsen der Schrifture en van ander schijvers. En voor eerst soo is my te binnen gekomen, op dese gelegenhey, dat God de Heere, gelijk de prophetiën, alsoo mede de droomen in oude tijden veel meer heeft laten gebruyckt werden, als in de volgende eeuwen. En dan vorder soo is het kennelick, dat'er veel droomen zijn, die uyt natuerlicke reden voort-komen, onder andere als iemant saken voorkomen die hy veel waeckende is gewoon te doen of te denken. Hoedanige droomen gelijk zijn een luyt ofte cyther, die, met de hant geroert en neder geleyt zijnde, noch soo eenigh geluyt plagh te geven, schoon niet soo bescheyden en helder als te voren. En van soodanige wil ick houden, dat Salomon spreeckt, en seyt die ydelhey te wesen; gelijk 't gene de menschen wakende doen

mede al meest is van die stoffe. Evenwel uyt eenige der selve (als'er natuerlicke redenen toe dienen) kon somwijlen iet getogen werden; behalven dat na de gestalte van de lichamen veel droomen nu en dan de menschen voorkomen, daer van is te handelen. Daer is een tweede soort van droomen die van de quade geesten de menschen in den slaep worden in-gestort, om snoode bēwēginge, gramschap, haet, vuyle lust of diergelijcke in de selve op te wecken, of tot ondersoek van toe-komende dingen gaende te maken; en van de selve meyne ick dat Syrach geseyt heeft: Droomen bedriegen veel lieden, en die zijn bedrogen die daer op bouwen, Daer is een derde geslachte van droomen, die van God in de gedachten der menschen werden in gevoert, door middel van de goede Engelen, ofte andersins; hoedanige exempelen niet alleenlick vele in de Schrifture, maer oock in de Historiën werden gevonden, daer van gesproken wert by Daniel invoegen, als volght: God van den Hemel kan verborgen dingen openbaren, en heeft den Koningh kont gedaen wat in toekomstige tijden geschieden sal. Maer onder andere soo is niet sonder bedenckinge voorby te gaen, dat Homerus, Ertzvader van de Poëten, op het stuck van de droomen van outs heeft geseyt, gelijk sulcx by geleerde is bemerckt. Deselve, doende spreken dien ouden en wijzen Nestor op sekeren droom die de Koningh Agamemnon was voorgekomen, seyt, dat men in achtiging moet nemen de droomen van Prinssen, soo waneer de selve slaen op den Staet of op den Koningh selfs. Estienne Pasquier, hier op sijn bedenckinge voort-brengende, verhaelt verscheyde exempelen, die het seggen van den Poët Homerus waer hebben gemaect, die ick hier om kortheys wille, niet en wil verhalen. Eene en kan ick even-wel niet voor-by-gaen, als sonderlinge aenmerckelick wesende: Marguerite van Bourgogne, seyt hy, was, seer jongh zijnde, belooft aen Karel den achtsten, koningh van Vranckrijk, en was de selve overgelevert in sijne handen, om de selve op te voeden na de wijze van 't Rijk en van sijn genegentheden, om de selve, bequamen ouderdom gekomen zijnde, hem tot een vrouwe te mogen toc-eygenen. Gedurende welcken tijt boot sich aen het houwelick van de Princesse Anne, eenighe erfgenaem van den Staet van Bretagne, en het stont tot verkiesing van den voorsz. Koningh, d'eene ofte d'andere voor hem ten houwelick te mogen nemen. Het is dienstiger bevonden geweest voor het Rijk, dat de koningh sich soude versellen met de Hertoginne Anne, ten eynde op dat door dat houwelick het Hertoghdom van Bretagne, zijnde vereenight en verheelt met de kroone van Vranckrijk, daer mede soude komen vernieticht te worden verscheyde geschillen, die men t'anderen tijden hadde meynten te vereffenen met de punt van den degen. Nu soo is te letten op sekeren droom, die de voorseyde Princesse Marguerite voorquam, dewijle de selve haer woonplaetse hadde op het kasteel d'Amboise,

alwaer de selve voor den Koningh wiert op-gevoedt. De selve, op een morgenstont, wandelende in den hof van het selve slot, gevolgt van veel Edellieden en edele Jonck-vrouwen, wiert bevonden swaerder van geest te wesen, als naer gewoonte. Iemant van haer gevolgh nam de vrymoedighheyt te vragen, waer uyt haer die swaermoedighheyt was gesproken. Waer op de selve tot antwoorde gaf, dat sy dien voorleden nacht in groote ongerustheyt hadde deurgebracht, uyt reden dat haer docht in den slaep, datse was in sekeren schoonen hof, in 't midden van de welcke stout een schoonen madelieve, in 't Frans Marguerite geseyt, van de welcke haer de bewaringe was op-geleyt en besigh zijnde die wel gade te slaen: *Ily est arrivé un asne*, seyt den Franschen text, die met duysent loose streken de voorsz. bloeme socht van daer te lichten, het welcke sy met alle middelen hadde getracht te beletten; maer dat dien niet tegenstaende ledict Asne eyndelick de voorsz. bloeme haer hadde weten van daer te gekrijgen. De voorsz. Princesse voeghde hier by, dat desen droom haer in den slaep seer hadde onstelt, en dat de selve ontsteltenisse, oock als sy wacker was geworden, haer niet en hadde verlaten. Ten tijde dit verhael bij de jonge prinsesse wiert gedaen, en was 'er niemant van het geselschap, die daer op eenigh soodanigh bedencken hadde, als namaels daer op is gevolgt; maer het houwelick dat Anne van Bretagne dede met den voorz. Koningh Karel den achtsten, tot nadeel van de voorsz. Marguerite van Bourgogne, heeft wel uyt-gewesen, dat de dubbel-sinnighheyt en gelijknaminge, schuytende onder de woorden van Marguerite en Asne, niet sonder werkinge en zijn geweest.

PHIL. De spreucke van Nestor by den poëet Homerus is van diepen insichte, en het exemple daer op gepast is aenmerkens waerdigh; dan ick en wil daer op niet staen. Maer seght my doch, wat raet nu om Goddelicke droomen, mitsgaders de ydele bedriegeren, van de boose geesten te onderscheyden?

SOPH. De goede ofte quade werkinge, uyt de droomen volgende, kan daer in al eenigh licht toe-brenghen; maer om ten vollen daer van te spreken, soude ons al vry wat langer tijt van noode wesen, als die ons jegenwoordelick over is, en daerom sal ick'er alleen weynigh toe seggen, te weten: dat ick vast houde en sekerlick geloove, dat als van Gods wegen den mensche een droom toekomt, dat God met-eene soodanigen mensche sekerheyt doet gevoelen, dat de selve droomen Hemels zijn, en hem van den Vader der lichten herkomen. En als my sulcx voor quame, soo wilde ick des met de Harders der zielen ofte andere Godsallige luyden in bespreck komen, en haren raet en bedenkinge daer op grondelick verstaen.

PHIL. Onder wat soorte van droomen sult ghy nu stellen het exempel, dat wy voor handen hebben? want, voor my, ick oordeele dat soodanigen droom, gelijk ons hier beschreven is in deze geschiedeuise, uyt geen natuerlicke redenen en kan hergekomen wesen. Soo moet dan de selve of van goede of van quade geesten sijn oorspronck hebben. Wat is uw gevoelen?

SOPH. Voor eerst vast zijnde gestelt de sake alsoo geschiet te zijn, als die hier is verhaelt (het welck voor waerschijnelick kan werden op-genomen, dewijle beyde oude en nieuwe geloof-waerdige schrijvers daer van gewagen), soo soude geseyt mogen werden, nademaal dese vertooninge, in den droom gedaen, niet tot vuyle lust, maer tot een wettigh houwelick streckte, dat mede dese sake voor-viel tusschen twee Vorstelicke persoonen, en dat door haer lieder houwelick twee Rijcken te samen stonden gebracht te worden, sonder bloet te storten, dat weynigh gebeurt: dat misschien hier in wat Goddelicx magh hebben gescholen, niet tegenstaende dese lieden Heydenen waren; dewijle oock aen de Heydenen soodanige openbaringen dickmaels zijn geschiet. Maer in soo ouden sake derhalven wat sekere te stellen, en is ons dinghs niet.

PHIL. Ghy seght wel, goede Sophronisee, en daer op verandere ick van propoost en vrage u: nademaal oock het aldereerst houwelick door een diepen slaep is te wege gebracht en in 't werck gestelt, gelijk ons Moyses dat getuyght, of u in een droom voor quam sulcx als Odatis en Omartes hier wert verhaelt geschiet te zijn, of ghy niet vast en sout stellen, dat u God soo een partuyr, als u in den droom soo duydelick vertoont ware, had toegeschickt?

SOPH. Indien ick stont in pointen van een vrouwe voor my op te speuren, en daer op mijn sinnen krachtelick wrochten, en vooral soo ick tot dien eynde door den gebede by God meer-malen hadde aen-gehouden, om my een gevoeligk partuyr toe te schicken, eu dat daer op quame te volgen, dat my soo een gestalte in den slaep quame voor-gestelt te worden, met soodanige omstandig-

heden als in dese geschiedeuise is verhaelt; sonderlinge dat'er een jongh vrou-mensch aen de zijde, mijns persoons halven, een diergelijck gesichte ware voor-gekomen, en dat ick daer over mijn genegentheden soo geroert mochte vinden, als aen dese twee jonge lieden schijnt geschiet te zijn, soo woude ick gevoelen, dat'er iets goets en Goddelicx in vermenght ware; immers ick soude het de pijnne waert achten sulcx in ernstigh bedencken te nemen, om goet ondersoeck te doen hoe het geheel werck sich toedroegh.

PHIL. Ghy en soudt het dan noch al, soo ick hoore, op dat nachtgesichte niet alleen laten aen-komen; maer woudet noch al middelen en omsichtigheyt gebruycken.

SOPH. Buyten twijfel, goede Philogame; sulcx behoort in alle soodanige gewichtige saken alsoo betracht te werden. Want die op soo bedriegelicke, twijfelachtige en onseker gronden bouwen, achte ick geensins te wesen na de waerdigheyt van het werck.

PHIL. Ick hebbe nu des uw meyninge ten vollen verstaen. Maer hier doet sich open een andere vrage, te weten: Wanneer verscheyde jonge lieden een jonge deerne ten houwelick versoeken, en de vader den eenen, de dochter eenen anderen wil verkiesen, wiens verkiesinge in dien gevalle plaetse behoort te grijpen?

SOPH. Hier soude al wat veel op geseyt konneu werden, maer vermits wy in de dweperye van de droomen een deel tijts hebben versleten, soo wil ick hier kort zijn, en segge daerom, dat de dochter, ernstelick vermaent zijnde, haer na den wille hares vaders te voegen, en daer toe goede vlijt gedaen wesende, en dat de selve bleve vast staen op hare verkiesinge, soo ben ick van gevoelen, dat in gevalle de vader geen genoegsame redenen en hadde om den jongelingh, daer toe de dochter gegene is, te verwerpen (wel verstaende in gevalle de dochter is gekomen tot behoorlicke jaren van bescheydenheyt), de vrijster behoort te werden toe-gelaten om haer keuse te mogen genieten.

PHIL. Wat noemt ghy behoorlicke jaren van bescheydenheyt?

SOPH. De selve kunnen by ons, volgens d'ordonnantien van den lande, genomen worden op twintigh jaren voor een jonge deerne, en op vijf-en-twintigh voor een jonghman.

PHIL. Maer de vader, soo hy de sake gesint is hart te drijven, sal altijt kunnen seggen genoegsame redenen te hebben tegens den persoon by de dochter verkosen, en sal daer op het werck geduerighlick kunnen beletten.

SOPH. Verstaet my wel, goede Philogame: ick hebbe voor desen geseyt, en segge het noch, dat alle dochters in dusdanige bekommerlicke gevallen, te weten: daer haer wille met haer Vaders ofte Ouders wille strijdigh is, gansch wijselijck hebben te gaen, God ernstelick voor een goede uyt-komste te bidden, dewijle het vry veel in heeft sonder bewilginge van den vader een houwelick aen te gaen. Maer dit alles na behooren gedaen zijnde, en de vader volherdende in sijn voor-nemen, soo souden eyndelick de saken aen den Rechter moeten werden gebracht; dewelcke alsdan met goede kennisse van saken soude hebben te letten, of des vaders redenen van soodanigen gewichte zijn, dat niet de sinnelickheyt van sijn dochter, maer de sijne behoorde plaetse te grijpen.

PHIL. Als de sake met soo veel ommeslagh en beleys soude moeten gaen, als ghy verhaelt, soo ducht ick dat de deerne licht haer proces soude komen te verliesen, dewijl dat d'ervarentheyt veeltijts leert, dat jonge lieden aen ick en weet niet wat dickwijls haer sinnelickheyt vast maken, en over het hoeft sien saecken die in 't houwelick van groot bedencken zijn; daer in tegendeel ouders en vrienden, die de sake recht meynen, op vaste gronden gaen, en niet als dingen van gewichte in bedencken plegen te nemen.

SOPH. Ghy hebt wel geoordeelt, lieve Philogame. Want jonge lieden, seyt tot dien propooste een wijs man, na den aert en eygenschap van de jeught, hebben in 't gemeen geen ander oogherck in 't verkiesen van een man ofte vrouwe, als haer soete vermakelickheyt; en wenschen daerom dat de gene, diese by de hant willen nemen, zy: jonck, schoon, vrolick en vriendelick, en dat na haren sin. Maer ouders, die het stuck wat dieper insien, die wouden wel voor haer souen ofte dochters een partuyr hebben, daer wijsheyt en besetheyt by ware, oock een goet geslacht en goede middelen; de schoonheyt en het jeughdigh groentje, daer de jonckheyt soo sterlinghs op siet, kooft by henlieden weynigh of niet in achtginge; en daerom 't vermoeden dat de Rechten hebben, is altijt voor de ouders, en dat die selve het wel meenen met haer kinderen. Sulcx dat het remedie, daer van ick nu gewaeght hebbe, is alleenlick gevonden tegens eenige selsame hoofden van vaders, die uyt gierigheyt, of om andere redenen, de

houwelicken van haer dochter niet seer geerne gevordert en sagen, en alsoo een knoop in de biesen soecken te brengen. Nu dit zy genoeg geseyt op de gelegentheyten van een houwelick, ep een droom gegront. Laet ons nu scheyden, of iet anders ter hant nemen.

PHIL. Voor my, Sophronisce, ick houde dit trouw-geval voor een van de selsaemste en bysonderste, daer ick oyt van gehoort of gelesen hebbe, en my dunckt dat men het selve soo licht niet en dient te verlaten, en van de hant te slaen.

SOPH. Hoe, meynt ghy dan, Philogame, dat liefde en houwelicken, door droomen veroorsaect, soo selsaem zijn in de werelt, en dat de selve soo weynigh onder ons gevonden werden? Wat my aengaet, ick meyne dat'er naeuwelicx geen liefde, en weynigh houwelicken te vinden zijn, die niet op droomen gegront, en door droomen zijn gevoedt geweest.

PHIL. Hoe dat, waerde man?

SOPH. Ick heb al lange een goet gevallen gehadt in het seggen van seker out Philosoph, die hout, schoon dat'er veel menschen in een plaets zijn, dat de selve efter al te samen maer eene werelt hebben, soo lange sy luyden wacker zijn; maer slapende en droomende, dat de selve dan elck een werelt in 't bysonder heeft op sijn selven. Want soo langh sy luyden wacker zijn, soo sien de selve in 't gemeen de gedaenten soo die zijn en voor oogen staen; maer slaepende en door droomen vervoert wesende, soo siet een yder niet ons algemeene werelt, maer siet in 't bysonder Lantschappen, Bergen, Dalen, Revieren, Toorens, Gehuchten, na de

inbeeldingen die hem dan in sijn droomen voor-komen. Op gelijke wijze dunckt my geseyt te kunnen werden, dat alle menschen, noch in haer geheel en niet vervoert zijnde door liefde, aensiende een jonge deerne, deselve sien als met een gemeen ooge, en op een en de selve wijze, gesamentlijk oordeelende van haer gedaente sulcx, als het in der daet is, dat is, wit voor wit, bruyn voor bruyn, bleyck voor bleyck, en soo vervolgens, gelijk de saken leggen; maer de gene die door de liefde alreede in slaep zijn gewieght, en in soete droomen verdwelmt leggen, die sien en hooren dan yder in 't bysonder, dat niemant in 't gemeen sien of hooren en kan, en sy vernemen een ander gesichte, een andere spraecke, en een geheel ander gelaet in de gene, op de welke haer droomen en gedachten spelen, als oyt iemant met wakende oogen daer heeft kunnen sien.

PHIL. 't Is wisselick alsoo, waerde Sophronisce. Want hoe weynig ick van de voorsz. soete dweperye geraeckt ben geweest, soo vinde ick efter in der daet dat uwe reden waerachtigh is, en uwe gelijckenisse wel te passe gebracht.

SOPH. Maer het is scheydens tijt, Philogame; ick wensch u goeden dagh en ga mijns weeghs, dewijle my seeckere huyselicke saken elders roepen.

PHIL. Ick en wil u niet op-houden, waerde man, om u geen oorsake te geven namaels mijn huys te schouwen. Vaert wel, tot uwe naeste gelegentheyten.

De vrienden aldus in stant wesende om te scheyden, soo viel Philogamus in de gedachten, dat het tweede deel van het voorgenomen werk, in sich behelsende de trouw-gevallen van de oude werelt, wel haest met lesen ten eynde mocht zijn gebracht, hy daerom, sich omkeerende na Sophroniscus, vraegde hem: hoe veel trouw-gevallen dat'er noch overigh waren te lesen in het voorschreven tweede deel. Niet meer als één, antwoorde Sophroniscus. 't Is wel waer, seyde hy vorder, dat in het werck noch een andere geschiedenis van den ouden tijt te vinden is, doch niet in dese plaetse, maer in het

leste deel; het welck noch by den schijver alsoo is gedaen, om redenen die ick, en yder die met oordeel leest, vermoedelijk soude kunnen uyt-vinden. Hoe, seyde Philogamus, is'er maer een geschiedenis over van het tegenwoordigh deel? soo gunt my doch soo veel tijts, dat ick het selve nu mede magh af-lesen; ick verhope dat sulcx geen ongelegentheyten over uwe saken en sal brengen. Kan ick een vrient soo viendelicken bede ontseggen? antwoorde Sophroniscus. Begint, Jongelingh, en ick wil u het oore leenen. Philogamus, op het woort hem weder settende, begon te lesen als volgt:

SPOOCK-LIEFDE

BESLOTEN MET HET HOUWELICK

VAN

CYRUS EN ASPASIA.

Die meynt, dat God, terwijl hy boven is geseten,
Niet kan den rechten gront van 's werelts saken weten
Maer hout, dat ons bedrijf en gansch het aertsche dal
Maer slechts daer henen sweeft, als op een los geval,
Koomt hier een weynigh by; ick wil u heden toonen
Een krans van groen gewas, verkeert in goude kroonen,
Een Harders boeren tuygh verander in een staf,
Die aen een slechte maeght geheele rijcken gaf.
Hoe kan een harders kint, geboren aen der heyden,
Die niet en heeft geleert als hare schapen weyden,
Oyt klimmen op den top van eenigh prachtigh Hof,
Ten zy door hoogh beleyt getogen uyt het stof!
Daer is hier boven ons, daer is een hooger wesen,
Wiens onbegrepen aert noyt mensch en heeft gelesen,
Noyt breyn en heeft gevat; daer is een wonder geest,
Oneyndigh, machtigh, reyn, en waert te zijn gevreesd;
Die stuert dit wonder Al, na dat hy wil gebieden,
En schrijft de menschen voor al wat'er sal geschieden:
Die treckt een rijs om hoogh, en velt een ceder-boom,
Die maect van zant een beeck, en dempt een hollen stroom;
Die set de Prinssen af, en doet de werelt drillen,
En gaet dan wederom de groote winden stillen,
Die recht dan weder op, dat plat ter aerden lagh,
Soo dat men aen het werck sijn krachten kennen magh.
't Is God, 't is God alleen die geeft de groote Rijcken,
Die breeckt wat machtigh is, en doet den hooghmoet wijcken,
Daer is geen vaster peyl, daer in men God bekent,
Als dat een lage ziel tot hooghen staet belent.
Een maeght, een harders kint in Griecken-lant geboren,
Is hier tot ons bewijs op heden uyt-gekoren.
Ontrent een schralen bergh daer weynigh menschen gaen,
Vint iemand al te-mits een aerdigh bloempjen staer.
Veel harders uyt het wout, veel uyt de naeste vlekken,
Die poogen hare gunst tot hen mogen trekken;
Maer wat'er iemand doet, 't en moeyt de vrijster niet,
Vermits sy soete min en echte banden vliet.
En schoon of Hylas koomt ontrent haer deure spelen,
Of Thyrsis in der nacht een deuntjen plagh te quelen,
Sy wil geen boeren praet, geen soet en aerdigh liet.
Sy wil geen harders sangh of nieu gesneden riet.
Maer Damon niet-te min, die wou haer gunst verwerven,

En sou, gelijk het scheen, in druck en liefde sterven;
Hy doet dan op een nieu al wat een harder kan,
Op dat hy metter tijt eens rechten troost gewan.
Hy weckt de sinnen op, en stelt hem om te dencken
Waer meê hy, na den eysch, de vrijster sal beschencken;
Al wat de Lente-tijt, al wat de Somer draeght,
Al wat de Winter brenght, dat geeft hy aen de maeght.
Hy gaet tot haer vermaeck, ontrent de Mey, verkiesen
Een koytjen voor een musch, gebreyt van groene biesen,
Hy let waer dat een vinck of waer een pitter broet,
En noemt een vogel-nest een pant van sijn gemoet.
Soo haest de gulde Son is hooger op-geresen,
En dat'er jeughdigh fruyt van boomen is te lesen,
Of dat'er oyt een roos is vroeger alsse plagh,
De vryer is'er by, soo vaerdigh als hy magh.
En als ontrent den herfst de vroege druyven rijpen,
Hy weet van stonden aen een trosjen uyt te grijpen,
Te brengen uyt het Hof, eer dat'er eenigh man
Een vrucht van desen aert om gelt verkrijgen kan.
En schoon den winter raest, hy laet hem niet verdrieten
Een vogel op het ijs of in de snee te schieten.
In 't kort: is 't kout of heet, de velden dor of groen,
Hy vint gedurigh iet om haer vermaeck te doen.
Noch baet'et niet een sier. Het slot van hare sinnen
En is niet door gevley of geven in te winnen.
Wat haer de vryer seyt, of wat'er oyt geschiet,
Sy blijft gelijkse was, en Damon vordert niet.
Hy vraeght haer wat'er schort, en wat haer magh beletten
Dat sy geen gunstigh hert op hem begeert te setten?
Hy vraeght'et menighmael, hy vraeght'et alle daegh;
Maer wat hy pogen magh, geen antwoord op de vraegh.
"De reden (seyt de maeght) en kan ick niet versinnen,
Ick kan u lijcke-wel, ô harder, niet beminnen.
Ick weet, ghij hebt verstant soo wel als iemand doet,
En vind' u heus in tael, en in geselschap soet,
Ghy hebt beleefder aert als onse rouwe gasten,
En weet gelijk het dient een vrijster aen te tasten;
Maer echter, lieve maet, en des al niet-te-min,
Voor u en is geen plaets in mijn verdraeyde sin."
Wat sal de minnaer doen? Hy gaet gedurigh klagen,
Hy gaet, 'k en weet niet wat, by alle menschen vragen.

Hy luistert, hy verneemt wat hem in dit geval
 Ten lesten rechten troost of uyt-komst geven sal.
 Hy seyt in sijn gemoet: Ick hebbe lange dagen
 By-naest den Hemel selfs de vrijster op-gedragen:
 Want al dat uyt de lucht, of son, of mane quam,
 Was 't dat ick my tot hulp en haer ten dienste nam.
 Wat heeft'et my gebaat? Sy heeft'et al geweigert,
 En is tot selder aert gedurigh op-gesteygert,
 En schoon sy, hart geparst, bij-wijlen iet ontving,
 Het was haer enkel spel en als een nietigh dingh.
 Wel, om eens uyt de klem van dit verdriet te komen,
 Soo dient'er ander raet ter hant te zijn genomen.
 Kan ick door heus gelaet niet winnen hare gunst,
 Ick ga tot hels gespook of tot de swarte kunst.
 Ick laet den Hemel daer, en wil gaen neder klimmen
 Tot aen den swarten kolck en onderaertsche schimmen,
 Tot aen de nickers selfs. — Siet, wat het grilligh bloet,
 En wat, uyt heete drift, een vryer niet en doet!
 Daer is een Eunjew-wijf in dit gewest te vinden,
 Die gaf, gelijk het scheen, geboden aen de winden,
 En regels aen de lucht en aen de klare maen,
 En dede met een woort de sterren onder-gaen;
 Sy joegh, wanneerse wou, de visschen uyt de stroomen,
 Het koren van het velt, de fruyten van de boomen;
 Sy maeckte groote storm en onweér in de zee,
 Soo dat'er niet een schip mocht duren op de reë:
 Sy deed' het gansche wout en al de rotsen drillen,
 Sy kon den rassen loop van snelle beken stillen;
 Sy toomd' oock aen den leeu sijn ongetoomde muyl,
 En riep de koude slangh uyt haren diepen kuyl;
 Sy dede door het lant de geesten henen draven,
 En dwongh, wanneerse wou, de dooden uyt de graven;
 Sy joegh den donder uyt, en dreef een machtigh schip
 Of in een grousaem diep; of op een hooge klip;
 Sy wist oock boven dat verscheyde minne-streken,
 En konde, daerse wou, een killigh hert ontsteken,
 Ja, wist al wederom te koelen desen brant;
 En 't wert alsoo geloofd door al het naeste lant.
 De malle Jongeling, bekoort met dese grillen,
 Laet sijn gedachten gaen na dat de lieden willen.
 Het dal hiet Gogh Magogh, daarin het selsaem wijf
 Had over langen tijt genomen haer verblijf.
 Maer Damon, onbewust waer dat'et is gelegen,
 Gingh dolen in het wout en wonder vreemde wegen,
 Tot hem een koolman bracht ontrent het duyster hol,
 Daer in Lodippe sat gedoken als een mol.
 Hy sagh het lantschap aen; het scheen gelijk te treuren,
 Want daer is niet een mensch ontrent haer swarte deuren;
 Daer is, gelijk het schijnt, een wooningh voor de doot,
 Geen hoenders op de werf, geen enden in de sloot.
 Daer kan geen jonge maecht een aerdigh kransje weven,
 Om tot een minne-pant haer vriend te mogen geven;
 Daer is geen blom-gewas, geen groen of aerdigh kruyt,
 Daer is geen frissche roos, die aen der heyden spruyt;
 Daer kan geen dorstigh mensch een peer of appel krijgen,
 Schoon hem de moede borst en al de leden hijgen;
 Daer is geen boom ontrent, daer is geen edel fruyt,
 Daer is geen nachtegael die in de boomen fluyt.
 Men hoort'er niet een mees of ander vogel singen,
 Men siet'er niet een ree ontrent de klippen springen;
 De raef, een leelick dier, sit daer alleen en krast,
 Ter plaetsen daer het mosch op dorre rotsen wast.
 Men siet den vleder-muys en wonder vreemde dieren,
 Ontrent haer dorren bérgh en om haer gevel swieren,
 Tor in haer kamer toe; en uyt een diepen kuyl
 Daer hoort men even staéghe de stemme van den uyl.
 Haer ingangh is geront, niet met gehouwe steenen,
 Maer door een vreemt verwelf van dorre mensche-beenen,
 Geschakelt over een: Siet daer een vreemt gebou,

Waer van oock Roelant selfs een schrik ontfangen sou.
 Hier sagh men vuyl gebroet van alderhande slangen
 Of swieren door het huys, of aen de muren hangen.
 Een dick-gebuyckte pad, en aller padden moër,
 Die kroop ontrent het wijf te midden op de vloer.
 Hier zijn geraemten by van hondert doode beesten,
 Van kinders nooyt gebaert, en lyven sonder geesten;
 En, wat Lodippe raect, sy streelt een swarte kat,
 Die met een vyerigh oogh ontrent haer tafel sat.
 Haer setel is een rif met vuylen slijm bedropen,
 Daer op aen alle kant vernijnde slecken kropen.
 In 't korte, waer men kooft, men siet'et vuyl gebroet,
 Dat sy met groot vermaeck aen hare tafel voet.
 Hier sat de nare kol te midden in gedoken,
 Gansch besigh aen het vyer om haren pot te stoken,
 Een pot, waer uyt een damp quam rijsen in de locht,
 Die niemant als met schrik of sien, of riecken mocht.
 Haer lijf is enkel vel, haer oogen diep gesoncken,
 De lucht uyt haren neus en haren adem stoncken,
 Een hair gelijk een peck, dat sweeft haer om den kop,
 En waer een krinckel is, daer sat een adder op.
 De vryer, op de zael van dit paleys gekomen,
 Is van een diepen schrick geweldigh in-genomen,
 Daer rees een killigh sweet hem uyt het gansche lijf,
 Met dat sijn ooge viel ontrent het selsaem wijf.
 Hy vont'er over-al meer dingen aen te merken,
 Maer sijn benaude ziel die schroomt'er op te werken;
 En mits hy stont en keeck, en niet een woort en sprack,
 Soo was 't dat hem de kol voor eerst de stilte brack;
 Sy gaf een hees geluyt, dat van geen menschen tongen
 Oyt uyt en is gebracht, geen vogel heeft gesongen,
 Geen hont en heeft gebast, geen leeu en heeft gebrult,
 En dat noch even-wel geheele rotsen vult.
 Een stem in haren galm gelijk de grove baren,
 Wanneerse, met den storm geweldigh uyt-gevaren,
 Den harden ouver 1) slaen, of als een donder raest,
 Wanneer hy uyt een wolck en vyer en water blaest.
 Een stem by een gebracht uyt veelderhande stucken,
 By niemant oyt verstaen, by niemant uyt te drucken:
 Het lantschap staet en drilt by-naest een ure lanck,
 En Echo, gansch verbaest, en maeckt geen wederklanck,
 Maer gaf haer in het wout, om daer te mogen schuylen,
 Terwijlen van 't gedreun de steyle klippen huylen.
 Ten lesten sprack het Wijf wel met een heeschen mont,
 Maer daer men even-wel den sin van grijpen kont:
 "Wat is u, jongh gesel, wat is van uwe saken?
 Wat magh een herders kint hier onder komen maken?
 Hebt ghy uw beurs gemist door dieft of ongeval,
 En wilje zijn bewust wie dat uw dingen stal?
 Of wilje schoon gewas in korten tijt bederven?
 Of wilje dat de vrucht sal op den akker sterven?
 Of wilje dat geen melck sal komen uyt den stal?
 Of wilje dat geen room oyt suyvel worden sal?
 Of wilje vorder gaen, en grooter wonders brouwen,
 En spellen, naelden, hair, ja, bloet en messen spouwen?
 Of wilje dat'er bloet sal rijsen uyt den gront,
 Daer heden edel nat en suyver water stont?
 Of wilje voor een wolf gaen huylen achter lande,
 En brengen alle wilt en alle vee te schande?
 Of wilj' uw vader selfs, met al uw naeste bloet,
 Gaen senden naer het rijk daer yder blijven moet?
 Of wilje bijster haest, en met geswinde pennen,
 Tot op den uytter-kant van lucht en aerde rennen?
 Of wilje nieuwe most doen halen uyt'et lant,
 Al waer een heete son gelijk een oven brant?
 Of wilje grooten stroom doen rijsen op de baren,
 Soo dat'er niet een schip is machtigh uyt te varen?"

1) ouver: oever.

Of wilje dat'er vyer sal zijgen uyt de lucht,
 En dat een machtigh heir sal tyen op de vlucht?
 Of wilje tot uw reys bequaeme winden koopē,
 Gebonden na de kunst in ses of seven knoopen?
 Of wilj' een snelle berek, of ander machtigh schip,
 Doen sincken in de zee, of jagen op een klip?
 Of wilje nu terstont en hier ter plaetse weten,
 Wat man of vrouwe doet die elders is geseten?
 Of wilje met bescheyt hier in een spiegel sien,
 Wie u te rechter tijt sal trouwe komen biē?
 Of wilj' onzichtbaer gaen, om lust te mogen plegen,
 Daer maeght of jonge vrou in 't duyster is gelegen?
 Of wilje door de kunst onwinbaer zijn gemaect,
 Soo datje noyt en bloet, schoon u een kogel raect?
 Of wilje door de kunst een steege vrijster trecken,
 En in een koel gemoet een heeten brant verwecken?
 Kom, segh eens watje soeckt, en hoort dan mijnen raet,
 Ghy sult in korten sien hoe ver de kunste gaet."
 De vryer staet en trilt, met grooten angst bevangen,
 Hy sagh haer swarten kop, hy sagh de groene slangen
 Haer woelen om den hals, hy sagh het vreemt gebroet,
 Dat om de rotsen sweeft of in der aerden wroet.
 Hy hoord' het grilligh wijf verscheyde dingen rallen,
 Maer slechts het leste deel. dat had hem wel bevallen,
 En 't gingh hem in de borst. Dies als Lodippe sweegh,
 En dat hy metter tijt sijn adem weder kreegh,
 Soo koomt hy door het hol wat nader in-getreden,
 Hy neyght hem laegh genoegh, hy buight sijn gansche leden,
 Hy voeght sich by de kol te midden op de zael,
 En met een heuschen mont begon hy dit verhael:
 "Princesse van der nacht en van de rappe schimmen,
 Die uyt den swarten poel hier op der aerden klimmen,
 Door wien het aertrijck loeyt, den afgrond open breeckt,

Als ghy met hollen mont uw nare rijmen spreeckt;
 Die met een mossel-schelp kont zeylen op de baren,
 Daer oyt een deftigh schip is machtigh op te varen;
 Die met een besem-stock kont rijden in de lucht,
 Daer noyt een vogel quam met sijn geswinde vlucht;
 Ick ben niet van het volck, dat sich met quade saken
 Vermeynt of hoogh beducht, of wonder rijck te maken;
 'k En wil niet sonder schip gaen zeylen over zee,
 'k En wil geen spoker zijn ontrent het jonge vee,
 'k En wil niet schootvrij zijn, om wonder uit te rechten;
 Ick ben van sachten aert. en soecke niet te vechten,
 'k En wil de naeste stadt, en min het gansche lant,
 Niet trecken in verschil of vinnigh onverstant,
 'k En wil niet door vergif, en min door harde woorden,
 Mijñ vader hinder doen of naeste vrienden moorden.
 'k En wil geen machtigh Vorst gaen brengen om het lijf;
 Maer al mijñ herten wensch, dat is een echte wijf:
 Een Vrijster mijñ gelijk, geboren aen der heyden,
 Die, even soo als ick, de schapen weet te leyden;
 Buyght die maer door de kunst tot mijñ negenen sin,
 Dat sal my dienstigh zijn, en u een groot gewin.
 Tot u koom ick om hulp, vermits uw swarte flessen
 Gaen dieper in gespoock als alle toveressen.
 Wat ick u bidden magh, laet my door uwe gunst
 Eens sien, tot mijñ gerief, de krachten van de kunst.
 Ick ben een harders kint, en hebbe lange dagen
 Aen eene, my bekent, getrouwe min gedragen;
 Maer, wat ick oyt begon, 't en heeft my noyt gebaet,
 Het schijnt dat haer gemoet mijñ trouwe diensten haet.
 Nu, sonder hare gunst en wil ick geensins leven,
 Maer liever aen de doot my vaerdigh over-geven,
 Oock nu te deser stont. Ghy, sooje wat vermeught,
 Versacht den harden aert van hare steege jeught.

Indien uw diep vernuft eens kan te wege brengen,
 Dat wy uyt rechte min ons vee te samen meugen,
 Soo wacht uyt mijne hant voor u het beste lam,
 Dat oyt in al het rijk op Princen tafel quam;
 Soo wacht van mijner hant een kleet van wolle laken,
 Soo schoon als oyt Princes haer leven dede maken;
 Soo wacht noch tot besluyt een penninck boven dat,
 Die ick van Corydon, en hy van Thyrsis hadt:
 Een stuck, een deftigh stuck, dat al van oude dagen,
 By seker machtigh Vorst in Persen is geslagen,
 Niet van geringe stof, maer van gesuyvert gout,
 Men schat het, naer ick hoor, wel duysent jaren out.”
 Lodippe, dus gemaent, begint haer vreemde rancken,
 En seyt: “Doet mijnen raet, ghy sulles u bedancken:
 Maer eer op uw versoeck iet vruchtbaers kan geschien,
 Soo moet ick hier voor al dien ouden penninck sien;
 Die sal een goet begin, die sal gelijk het leven,
 Die sal het innigh mergh aen al den handel geven;
 Het gout van duysent jaer, dat is van groote kracht;
 Niet een van onse kunst die hier op niet en acht.”
 De vryer stont en keeck, en hoorde met verlangen;
 Hy dacht in sijn gemoet: De vrijster is gevangen,
 En daerom, gansch vervult met hope van de bruyt,
 Schut stracx daer voor het wijf sijn harders beursjen uyt;
 Sy strijckt terstont het gelt, en stelt haer om te seggen,
 Hoe dat het vorder werck is noodigh aen te leggen.
 (Een wonder vreemt verhael). De slechte jongelingh
 Siet sterlinghs 1) op het wijf, en let op alle dingh.
 “In ’t holste van de nacht, wanneer de lieden droomen,
 Soe geeft u, seyt het wijf, ontrent de soute stroomen,
 En keert uw leden om tot drie-mael achter een,
 En, eerje vorder gaet, ontbloot uw lincker been.
 Koomt dan in desen stant tot in de zee getreden;
 En wast daer in de vloet tot drie-mael uwe leden,
 En gaet dan weder op; maer eer ghy neder sit,
 Goyt honigh in de zee, en seght ten lesten dit:
 Dat ick my drie mael was, dat is om u, vriendinne!
 Wort soeter als ghy plaght, en gunt my weder-minne.
 Terstont na dit gespreck soo neemt my dese salf,
 Daer in versoden is een ongeboren kalf,
 Drie slangen uyt den Nijl, en seven vale padden,
 Die onder desen bergh haer woonigh eertijts hadden;
 Dan noch een mane-kint, dat noyt het licht en sagh,
 Maer in de Moeder stierf, en in het duyster lagh;
 Hier boven noch het breyt van negen grauwe meeuwen,
 Die op den middernacht hier aen den ouer schreeuwen,
 Een once slecken-bloet, en van een swarte slangh;
 In eenen pot gekookt wel seven uren langh;
 Hier by soo dient het sogh van seven vledermuysen,
 Eer datse na de maent met haren nest verhuysen;
 Dopt hier in swarte wol, bestrijckt uw lincker voet,
 En seght dan wederom, als ghy het drie-mael doet:
 Dat ick mij drie-mael salf, dat is om u, vriendinne!
 Wort sachter als ghy waert, en jont my soete minne.
 Als dit is uyt-gewrocht, soo keert u na de strant,
 En geeft u tot een bergh, daer boomen zijn geplant;
 Gaet, pluckt daer myrte-loof, en vlecht drie groene kroonen,
 Die aen een harders kint met eere zijn te toonen;
 Geeft dan tot drie-mael toe aen yder eenen kus,
 En goytse van den bergh, en seght dan weder dus:
 Dat ick my drie-mael kroon, dat is om u, vriendinne!
 Wort groender als ghy plaght, en wast in soete minne.
 De nachtdienst is gedaen. Verlaet het eensaem wout,
 En geeft u na de plaats, daer ghy uw woning hout.
 Brenght daer in haest byeen een hoop verdrooghde taeken,
 En doetse van den haert en op den vyere smaeken,
 Neemt dan dit ravens-hert, en, na den derden swier,

1) sterlinghs: starend.

Soo steeckt het in den pot, en set het op het vyer;
 En als ghy desen uyl den kop hebt afgewrongen,
 Soo dopt dan in het bloet drie versche slange-tongen,
 Drie schubben van een pad, met dit versworen been,
 En menght dan aen den haert den hutspot onder een.
 Steeckt voorts drie toortsen aen van maeghdenwas gegoten,
 Maer treckt voor u een perck, en hout u daer besloten,
 Set voor u kaersen uyt tot aen den uyer-kant:
 En als het grilligh licht in volle stralen brant,
 Gaet, loeyt dan overluyt met dese nare woorden,
 Gaet, spout dan drie-mael Oost, en driemaal in het Noorden,
 En drie-mael in de lucht; ontsluit dan uwen mont,
 En brult ten lesten dus, soo luy ghy roepen kont:
 Lucht-heerscher, Duistervorst, Wintmaker, Sinnespoker,
 Hooghvlieger, Tuimelgeest, Vyerspouwer, Minnestoker,
 Jeught-locker, Donder-vrient, Nacht-koningh, Werelts-
 Kolrijder, Toovergod, Gif-menger, Albeschick, (schrick,
 Tien-duysent konstenaer, die met de lichte winden,
 Die in den blicxem selfs u weet te laten vinden,
 Wiens onbepaalde macht meer trouwe knechten heeft,
 Als hy die boven woont, en in der hoogte sweeft.
 Koom, neemt dit offer aen, een offer mijner handen,
 Daer in, tot uwer eer, gewiede 1) dingen branden,
 Al saken vol geheym, die niet een mensch en kent,
 Als die tot uwen dienst voor desen is gewent.
 Versacht een hart gemoet, dat niemant wil believeen,
 Dat niemant gunste doet, en niemant wil gerieven:
 Geeft dat een steege maeght, die alle man veracht,
 Magh onder mijn gebiet ten lesten zijn gebracht,
 Ten minsten, dat haer geest mijn liefde magh gehengen;
 Soo wil ick even-staêgh u nieuwen offer brengen,
 Een offer t' uwer eer, een offer van gedanck,
 En dat by jaren om, mijn leven-dagen lanck.
 Soo haest ghy dit gedicht sult hebben uyt-gesproken,
 Sult ghy de kamer sien vervult met swarte spoken,
 Van nare borgery uyt 't onder-aertsche Rijk,
 Die vis, noch vee, noch worm, noch vogel is gelijk.
 Ghy sult gelijk een os het aertrijk hooren loeyen,
 En sien gelijk als haft de lichte schimmen groeyen;
 Ghy sult van alle kant vernemen groot getier,
 En menigh vreemt gespoock, en menigh selsaem diea:
 Eerst sal daer op de baen Pyragmon komen treden,
 Met draken om den kop, en slangen om de leden,
 Hem sal een stage vlam ontspringen uyt den mont,
 Als of het eeuwigh vyer in hem versegelt stont;
 Ghy sult dan Scylla sien, die sal bestaen te bassen,
 Met honden drie mael vijf, haer uytet lijf gewassen,
 Een wonder selsaem spoock, en wel de felste geest,
 Die Minos weynigh acht, en Pluto niet en vreest;
 Albador wapper-kaeck sal naer hem komen trappen,
 En als een water-hont sijn ooren t' samen klappen,
 Sal rasen om het perck, en maken vreemt gebaer,
 Als of'er duysent man ontrent de kamer waer:
 Flux sulje Brontes sien, die, met sijn felle klauwen,
 Sal dreygen als een beir, en als een katte mauwen,
 Sal vullen al het wout met wonder vreemt geschreeu,
 Gelijk een felle wolf, of als een wreede leeu.
 Waer toe het al geseyt? — daer sullen vreemde dingen
 U komen om het oogh, en om de leden springen.
 Maer ghy, hoe dat het ga, staet vast gelijk een man,
 Daer is geen leelick spoock, dat u genaken kan.
 Doch als de swarten hoop ten lesten sal verdwijnen,
 Dan sal'er op de zael een schoone vrou verschijnen,
 En nevens haer een kint. Het wijf sal Venus zijn,
 De jongen haren soon, de gront van uwe pijn.
 Terstont sal achter haer een harderinne komen,
 Die binnen uw gemoet haer woningh heeft genomen;

1) gewiede: gewijde.

Maer sy en is'et niet, 't is maer een ydel beelt,
 Dat in de schrale lucht en om uw sinnen speelt.
 Dus, schoon het u belacht, en wilt haer niet genaken,
 En boven alle dingh en wilt'et nimmer raken:
 Want biet ghy eens den mont, of wel uw rechterhant,
 Ghy sult uw leden sien als in een vollen brant:
 Uw breyn sal grilligh zijn, uw sinnen sullen dolen,
 Uw wangen afgerecht gelijk als swarte kolen,
 Uw lippen soo gestelt gelijk als enckel pick,
 Uw geesten uyt het lijf getogen van den schrick.
 De schim die u genaect, die kooft u maer betoonen,
 Dat sy, die ghy bemint, uw liefde wil beloonen,
 Dat sy nu sachter is, en voor u toe-bereyt,
 Daerom ghy haer in ernst soo dickmael hebt gevleyt.
 De vrijster sal voortaan van u niet willen vlieden,
 Maer sal u menighmael haer soete lippen bieden,
 Sal by u willen zijn oock in het dichte wout,
 En wenschen even staegh met u te zijn getrouwt.
 Ghy daerom, wat'er kooft, en wat'er magh gebeuren,
 Al schijnt'et dat het huys en al de mueren scheuren,
 En wijckt noyt uyt het perck daer in ghy zijt bewaert,
 Hoe seer Pyragmon gloeyt, hoe fel oock Seylla baert.
 Doch of geen spook misschien sich u en quam vertoonen,
 De Goden, lieve vrient, die willen u verschoonen.
 Weest des niet ongerust, maer hout u wel gesint,
 Ghy sult haest uwe sien, die ghy van herten mint.
 Als nu de swarte pot heeft langen tijt gesoden,
 En dat'et vreemt gespuys is uyt het huys gevloten,
 Soo maect u tot den haert, en neemt het selsaem kruyt,
 En perst'er met geweld den lesten druppel uyt.
 Bewaert het dierbaar nat de keest van alle saken,
 Dat kan een killigh hert tot u genegen maken;
 En soo men dat gebruyckt gelijk ick seggen sal,
 Het maect een jongh gesel de vrijster lief-getal."
 Hier sweegh de swarte kol. De vryer, als genesen,
 Wert vrolick in den geest, en kreegh een ander wesen,
 Hy vraeght haer ander-werf al wat'er is geseyt,
 En heeft'et als een schat sich aen de borst geleyt.
 Hij neemt de kruyden met in eenen tros gebonden,
 En wat het selsaem wijf noch dienstigh had gevonden,
 Hy stelt hem tot de reys, en seyt haer goeden dagh
 En spoet hem naer het dorp soo vaerdigh als hy magh.
 Koom hier nu, soete jeught, en wilt'er over-mercken,
 Wat Damon onderneemt om uyt te moeten wercken,
 Alleen uyt dwase min. 't Is enckel hels bejagh,
 Dat niemant sonder schrick of sien, of hooren magh.
 Hy stelt noch efter vast, oock met een groot verlangen,
 Het stuck gelijk het lagh ten eersten aen te vangen,
 Hy vreesst geen duyvels list, geen onder-aerts gevaer;
 Siet hier een oude spreuck: Dien liefst, is niet te swaer.
 Och, of ons hoogste drift, ons liefde mochte strecken,
 Om goet te mogen doen, om deughden op te wecken!
 O God, vergunt ons dat, en weest ghy 't eenigh wit,
 Dat onse ziel begeert en onsen geest besit! —
 Als hy nu met vermaeck door-wandelt harde wegen,
 Sijns vaders ouden vrient, die komt den harder tegen;
 Palæmon hiet de man, die, als hy Damon siet,
 En wist niet wat'er schort, of wat'er is geschiet,
 Hy wist niet wat den uyl of wat de vreemde kruyden,
 Noch wat het ander tuygh wil seggen of beduyden;
 "Ey, segh eens, sprack de man, ô Damon, lieve vrient!
 Waer toe u dit gewas en desen vogel dient.
 Ick vind' het wonder vreemt, dat ghy soo viese dingen
 Gaet soecken in het wout en 't'huys bestaet te bringen.
 Wat aenslagh hebje voor?" De blijde jongelingh
 Betrout den ouden man, en seyt hem alle dingh:
 Hy gaet hem met gemack ten vollen openbaren,
 Al wat hem van het wijf is heden weder-varen,
 Hij opent wat'er schuyt, en al met blijden geest,

Hij stelt hem voor het oogh een volle bruylofs-feest.
 Als dit Palæmon hoort, hy staet geheel verslagen,
 Hy kan het slim bedrogh, de rancken niet verdragen:
 "Wel, seyt hy, harders-kint, wie gaf u desen raet,
 Dat ghy door quaet beleyt tot goede dingen gaet!
 Ghy zijt, na mijn begriip, te bijster onbedreven,
 Voor soo een vuylen bras¹⁾ uw penninck uyt te geven.
 Indien ghy my gelooft, het is een quade slagh,
 Die u te geener tijt ten goede dienen magh.
 Geen nare spokery, of list van snood vrouwen,
 En leggen oyt een gront om wel te mogen trouwen;
 Ghy doet in dit geval een wonder quaden gangh,
 En 't sal u hinder doen uw leven-dagen langh.
 Wat meynje, sal een uyl u aen de vrijster helpen?
 Of sal een vuyle pier uw tochten konnen stelpen?
 Ghy zijt, soo ghy het denckt, van uw verstant berooft:
 Het is voorwaer een uyl, die dit bedrogh gelooft!
 Laet vry uw selsaem moes en swarte kruyden koken,
 Geen liefde wort verweckt door onder-aertsche spoken,
 Door geesten uyt de lucht of ander vuyt gebroet:
 Een maeght blijft datse was, wat oock een spoker doet.
 Kont ghy door goet beleyt niet tot een vrijster komen,
 Seght vry: een hooger macht die heeftse my genomen,
 Al wat door nacht-gelof of vuyt bejagh geschiet,
 Dat wil de goede God, dat wil den Hemel niet."
 Als dit de Jonghman hoort, hy weet niet wat te maken.
 Hy sucht, hy swijght, hy dut, hy krijght beschaemde kaken,
 Hy opent dit en gint; maer, des al niet-te-min,
 Hy blijft gelijk hy was, en treckt hem weder in.
 Na groot en langh verhael, en veelderhande woorden,
 Die onsen Jongelingh tot aen de ziel bekoorden,
 Soo neemt hy met verdriet ten lesten in beraet,
 Wat in dit vreemt geval voor hem te plegen staet.
 Maer t'wijl hy staet en dut, soo komt een harders jongen
 Daer uyt het naeste dorp in haesten aen-gesprongen,
 En met hy Damon sagh, soo bleef hy vaerdigh staen,
 En heeft een kort gespreck op dese wijs gedaen:
 "Dat jongh, dat aerdigh dier, soo langh van u gepresen,
 En sal voor desen tijt niet meer uw vrijster wesen,
 O harder, mijn geman¹⁾, ick weet een vreemt geval,
 Dat u tot in het mergh de ziele quetsen sal:
 Daer is een hoofs gesant hier uit het hof gekomen,
 Die heeft de jonge maeght in haesten wegh-genomen;
 En schoon haer vader selfs dit wonder selsaem vant,
 Hem is alleen geseyt: het kooft van hooger hant,
 Menalcas, hebt gedult. — Wat sal de man beginnen?
 Hy is geheel bedruckt tot in zijn diepste sinnen,
 Hy bad in grooten ernst, hy smelt in groot verdriet,
 Maer wat hy plegen mocht ten baet den harder niet.
 Als 't op een scheiden ging, de man die scheen te sterven,
 Hy viel haer om den hals en kust haer menigh-werven,
 Sijn tranen rollen af tot in sijn grijsen baert;
 Maer hy wert niet verschoont, en sy wert niet gespaert.
 Te midden in het dorp daar stont een gulden wagen,
 Daer in wert sy gebracht, en vaerdigh wegh-gedragen.
 Menalcas sagh haer na, tot dat de koets verdween,
 En gaf daerop den geest, gelijk het yder scheen.
 Daer bleef hy sonder spraek, en die den harder sagen
 Zijn met den man bedroeft, en aen het hert geslagen;
 Dies wert hy op-gebeurt, en in sijn huys gebracht,
 Al waer hy, na men seyt, de doot alleen verwacht."
 Als Damon dit verstont, eylaes! sijn roode wagen
 Zijn met een bleycke verw van stonden aen bevangen;
 Het kruyt en wat hy droegh ontviel hem uytter hant,
 En oock sijn tranen selfs die rollen in het zant:
 "Daer leyt de toover-kunst en al haer vreemde rancken,

1) bras: nietigheid, beuzeling, zaak van weinig waarde.

2) geman: naamgenoot. Als zoodanig nog in Zeeland in gebruik.

Daer leyt het swart geheim en al de minne-drancken,
 Daer leyt'et altamael, ick trap het met den voet,
 Ick voele, na mijn dunckt, den doot in mijn gemoet.
 O sterren, sonne, maen, o lucht en koele winden,
 En wat in eenigh deel des hemels is te vinden
 Ten goeden van den mensch, ach! stijft my dit gemoet,
 Dat niet en kan bestaen in desen tegenspoet.
 Mijn hert smelt in den druck, mijn geest die is besweken,
 De kracht van mijne jeught die is alreë geweken.
 O dat mijn bange ziel den lesten adem gaf,
 En dat ick nu ter tijt mocht dalen in het graf!
 Aspasia, de lust van mijn verdrietigh leven,
 Aspasia, mijn troost, in dese borst geschreven,
 Aspasia, de glans, Aspasia de vreught,
 Aspasia, de kroon van al de frissche jeught,
 Aspasia, de bloem van duysent Harderinnen,

Aspasia, den dauw van mijn verdorde sinnen,
 Aspasia, mijn weisch en aller vrouwen eer,
 Aspasia, mijn ziel, en is voortaan niet meer;
 Is buyten ons bevangh, is voor de groote Jonckers,
 Is voor het dertel Hof en voor de steedsche pronckers,
 Is daer se blijven moet; wat sal ick nu bestaen?
 Ick wou, indien ick mocht, tot in de helle gaen;
 Ick wou, indien ick mocht, tot in den afgront dalen,
 Mocht ick tot mijnen troost de vrijster weder halen;
 Maer dat is sonder hoop, ick ben voor alle tijt
 Mijn troost, mijn herten-wens, mijn lust en vreughde quijt!"
 Hy is dan gansch ontset en wonder seer verbolgen,
 Hy wil, hoe dat'et gae, hy sal de vrijster volgen;
 Hy krijght terstont een paert uyt Alcons rijcken stal,
 En geeft hem om te sien wat hier van worden sal.

CYRUS EN ASPASIA.

Een Vorst van grooten naem, en over-al gepresen,
 Die was om desen tijt in Persen op-geresen,
 Fris, wacker, onversaeght, van hoogh en edel bloet,
 Maer des al niet-te-min noch hooger in gemoet.
 Hy nam veel Rijcken in, en wan verscheyde slagen,
 En wert schier van het luck als op den hals gedragen,
 Hy voerd' een machtigh heir en menigh dapper helt,
 Die voor hem buyten schrick het lijf te pande stelt.
 In 't hof was doen 't gebruyck, dat, na verrichte saken,
 De Prinssen onderen hen gingen vrolick maken
 Met konstigh snaren-spel, met edel druiven nat,
 Met jock en bly gesangh, en vrouwen boven dat.
 Hier toe was doen ter tijt een hoop geslepe gasten,
 Die met een stagen vlijt op desen handel pasten,
 Die sochten door de stad, en door het gansche laut,
 Waer dat men voor den Prins de schönste maeghden vant.
 Eens op een blyden dagh, een weynigh na den eten,
 Als noch in hare vreught de Vorsten zijn geseten,
 En t'wijl het hoofsche volck met open kele lacht,
 Zijn daer op eene mael vier maeghden in gebracht,
 Vier maeghden wonderschoon en van een geestigh wesen,
 En daerom in het hof van yder hoogh gepresen.
 Hy die het stuck beleyt, die steltse voor den Vorst,
 Met rein gewaet bekleet, maer naeckt ontrent de borst;
 Dit heeft de jonge Prins ten vollen wel bevallen,
 Hy voeght hem tot het spel en geeft hem om te mallen,
 Hy scherst, hy tacketeylt 1) hy slaet een kluchtjen uyt,
 Hy doet, 'k en weet niet wat, dat niet te veel en sluyt.
 Hy sagh hoe dat'er drie om desen handel loegen,
 En nam het voor een peyl dat sy haer wilden voegen.
 De vierde, soo het bleeck, en was soo niet gesint,
 Vermits sy geenen lust in hoofsche grepen vint.
 Daer is soo schoonen roos in geenen hof te lesen,
 Gelyck een jonge maeght, die met een eerbaer wesen
 Haer oogen neder-slaet, en met de lippen swijght,
 Maer om haer soeten mont een aerdigh bloosjen krijght.
 De Prins quam hant-gespeel aen haren boesem maken,
 Maer sy toont strengh gesicht, en liet haer niet genaken:
 Sy keert sijn handen af, met soo een fier gebaer,
 Of sy een Prinssen kint, en hy een lekker waer
 Oock dat beviel den Vorst, en liet terstont bevragen
 Wie dat de vrijster is, en wie haer naeste magen.
 Hem wert daer op geseyt: Het is een harders kint,
 Geringh in haer bedrijf, maer over-al bemint,
 Sy is van hoogh gemoet, en wil geen vryers lijden,

En sy is over-al gelijk een ey te mijden;
 Wie dat haer heeft geviert, of wie haer heeft versoght,
 Die heeft gansch sonder vrucht sijn dagen omgebroght.
 De Prins, na dit verhael, gaet op een nieu beginnen,
 Sy weygart even hart, en krijght gestoorde sinnen;
 En als de jonge maeght haer dus mishandelt vont,
 Ontsluytse voor het lest aldus haer rooden mont:
 "Ick moet uyt alle kracht de Goden eeuwich loven,
 Dat ick ben ver geweest van alle konings-hoven.
 Hoe! is dit Wereltvorst, is dit een Keyser zijn,
 Geele dagen langh te sitten in den wijn,
 Te nemen sijn vermaeck ontrent de lichte vrouwen,
 En alle mal gelaet met vreughden aen te schouwen?
 O, dat en is geen werck, dat uwen staet betaemt;
 En seker, machtigh Prins, ick bender in beschaemt.
 De plichten van het Rijk, dat zijn gestage sorgen,
 Van dat de sonne daelt tot aen den rooden morgen.
 De kroon behoeft den geest, behoeft het gansche lijf;
 Gewis al wiese draeght en hoeft geen tijt-verdrijf.
 Een Prins heeft ander werck; hy moet gestrenge wetten,
 Hy moet voor al het Rijk de nutste regels setten,
 Hy moet het weeligh volck, oock door sijn eygen daet,
 En leyden tot de deught, en houden in de maet,
 Nadien de rauwe jeught door hem dient in-gebonden,
 Op dat'er niet een maeght of vrou en zij geschonden,
 En dat het slim bejagh, en drift tot vuyle lust,
 Door hem dient af-gekeert en uyt te zijn geblust.
 Ghy, die ons Koning hiet, en wilt geen vrijster schenden,
 Die noyt een dertel wicht of hoofsche lincker kenden;
 Doet eer dat u betaemt: bestiert het vaderlant,
 En hout uw gulle jeught door reden in de bant;
 Dat sal u, machtigh vorst, een stil en vredszaam leven,
 Dat sal u door het Rijk ontsagh en eere geven.
 Een die maer slechts het volck en niet sijn lust gebiet,
 Verdient na rechten aert den naem van Koningh niet."
 Dit seyt de jonge maeght met soo een deftigh wesen,
 Dat in des Koningh hert een af-keer is geresen
 Van alle vuyl bejagh. Hy laet het mallen staen,
 En doet dien eygen stont sijn Raden henen gaen.
 Hy gaet in sijn vertreck in stillheyte overleggen
 Al wat de jonge maeght hem aen bestont te seggen,
 En als haer gansch gespreck by hem ontschakelt wert,
 Het docht hem dat de gront quam uyt een edel hert,
 Quam uyt een reyne ziel, en dat soo vrye sinnen
 Zijn machtigh om een Prins te konnen overwinnen.
 Hier koomt haer soet gelaet haer aerdigh wesen by,
 En siet, daer is de Vorst in soete rasery.

1) *tacketeyten*: tikjes geven, ook krijgertje spelen.

Hem kan geen stille rust ontrent de leden komen,
 Vermits zijn diepste mergh alreëd' is ingenomen,
 Wat dient'er meer geseyt? Hy stelt ten hoogsten vast,
 Dat geen als dese maeght hem toe en dient gepast.

Maer Damon onderwijl is in de stadt gekomen,
 En heeft na sijn belangh aen alle kant vernomen:
 Maer wat de jonghman doet, of waer hy vragen kan,
 Geen mensch doet hem bescheit, geen mensch en weet'er van.
 Een boer, een harderskint, gekomen van de stellen, 1)
 In kleeding wonder rou, en sonder met-gesellen,
 Eenvoudigh uyer aert, en ront gelijk een kloën,
 En weet niet hoe te gaen, of wat te sullen doen.
 Hy suckelt in het hof en waer de menschen gingen,
 En, naer sijn slecht begrijp doorsnuffelt alle dingen;
 Maer 't is van kleyn beleyt al wat de Jonghman doet.
 Wie sneëgh is in het lant is hier een slechten bloet.
 Hy siet een machtigh slot, hy siet vergulde zalen,
 Hy siet den rijcken glans daer in sijn oogen dwalen,
 Hy siet een schoon verwulf, en wit gelijk een krijt.
 En al het groot gebou behangen met tapijt.
 Hy siet'er ander volck als die de schapen weyden,
 Hy siet een frissche jeught van jonge Prinsen leyden,
 Hy siet dat al het werck hier vry wat anders gaet
 Als daer Alexis speelt ontrent sijn mede-maet.
 Ten lesten raect de quant daer al de Vorsten saten,
 En met het hof-gesin en by den Keyser aten;
 Daer sagh hy 't edel nat in gulde vaten staen,
 En dwalen over dis en dickwils omme gaen.
 Ten lesten is de Vorst van tafel op-gesesen,
 En met een blijden geest, en met een vrolick wesen

1) *stellen*: schuilplaats voor het vee te velde.

Ter kamer uytgegaen. En onder dit geloop
 Quam even met den drangh oock Damon in den hoop.
 Hy vont een nieu vertreck, daer sagh hy schoone vrouwen
 By menigh Edelman, by Prinssen onderhouwen.
 Daer sagh hy dat de Vorst een jonge maeght verkoos,
 Soo fris in haer gelaet gelijk een versche roos.
 Daer sagh hy hoe de Prins haer door de kamer leyde,
 Haer streelede metter hant, en met den monde vleyde;
 Daer sagh hy hoe het volck hier op te samen liep,
 En heyl en veel gelucx ontrent de Keyser riep.
 Hy, wien al dit gewoel zijn wonder vreemde saken,
 En efter niet en derft den grooten Vorst genaken,
 Vervoeght hem by een Prins die wat ter zijden stont,
 En stort hem in de borst sijns herten vollen gront:
 "Ey, macker wie ghy zijt, laet my een weynigh vragen,
 'k En sagh noyt Prinssen hof van al mijn leven-dagen;
 Ey, segh my doch een reys den gront van dit beslagh,
 Op dat ick in het dorp iet nieus verhalen magh.
 Wat is'et voor een man die alle menschen groeten,
 En voor wien, als hy komt, oock Heeren buygen moeten?
 En wie is doch de maeght, van alle man besien,
 Aen wien men yder hoort geluck en hulde biën?
 Ick ben een ront gesel, en bijster onbedreven,
 Die niet als op het lant en ben gewent te leven,
 Die noyt en hebt gewoont als op een boeren-werf;
 Neemt my ten besten af, dat ick u vragen derf."
 De Prins sagh Damon aen, en schoon hy kan bemercken
 Dat hem de leden staen om in het velt te wercken,
 Soo vont hij niet-te-min in sijn gedaente wat,
 Daer in hy groot vermaeck en goet vernoeegen hadt;
 Hy seyt dan: "Goede vriend: de man by u gewesen,
 Dat is de grootste Vorst die oyt de menschen presen,
 Een harder van het volck, een keyser in het Rijk,

En daer en is geen mensch op aerden sijns gelijk.
 De Juffer, die ghy siet hem metter hant geleyden.
 Dat is een Harderin gekomen uytter heyden.
 't En is naer mijn outhout, nu maer den vijfden dagh,
 Dat ick haer sonder glans hier in de kamer sagh.
 Nu streckt hij tot de maeght soo verre sijn behagen,
 Dat hy ontrent haer is bynaest geheele dagen,
 Dat hy, gelijk het schijnt, van haer niet duren kan,
 En is haer even-selvs gelijk een echte man".
 Als Damon dit verstont, soo gaet hy vorder mercken,
 En liet op dit gesicht de gansche sinnen wercken;
 Eer hem dit was geseyt, soo was hy steke-blint,
 Hy sagh niet dat hy kent, hy kent niet dat hy mint.
 „Siet, wat een selsaem dingh! wie sou'et konnen meenen,
 Dat iemant soo ontlijckt door glans van rijke steenen?"
 Dit seyt de rouwe gast; en mits hy naerder trat,
 Soo wort sijne bange ziel van droefheynt op-gevat.
 Het schijnt dat hij versteent, als hy in dese bende
 Sijn troost, sijn herten-lust, sijn harderinne kende,
 Het schijnt dat hy beswijckt, als hy sijn beste pant
 Sagh in soo grooten hof, en in soo vasten hant,
 Hy berst ten lesten uyt, hy kan niet langer swijgen:
 "Die voor een Keyser is en magh geen harder krijgen;
 Vaertwel, mijn tweede ziel!" De Vorst vernam de stem,
 En sijn beminde maeght aenhoortse nevens hem.
 Daer stont de Jongelingh met grooten druck bevangen,
 Daer stont hy slecht en sagh, met tranen op de wangen.
 De Prins, die in het Hof dit niet en is gewent,
 Vraeght aen de lieve maeght, of sy den Harder kent.
 Sy, ront en sonder gal, verhaelt in korte reden,
 Wie dat de Jonghman is, en wat hy heeft geleden,
 En hier uyt weet de Vorst al wat den Harder schort,
 En waerom dat hy sucht en droeve tranen stert.
 Hy leyt syn Harderin een weynigh uyt de lieden,
 En laet den rouwen gast in sijn vertreck ontbieden;
 Daer seyt hy: "Vriend, ick hoor ghy zijt van goeden aert,
 Ick wou, soo 't u beviel, dat ghy mijn dienaar waert.
 Ick sal u stage gunst en groote sucht betoonen,
 En uwen trouwen dienst met rijke gaven loonen;
 In plaets van desen pij en boeren hongelijñ 1),
 Sal uw geheele kleet van gulde stoffe zijn.
 De maeght, u wel bekent, die heeft u soo gepresen,
 Dat ghy, na dat mij dunckt, hier moet gevordert wesen;
 Wel aen, verlaet den bouw, den vlegel, en de wan,
 En wort ontrent een Prins een lustigh Edelman.
 Ghy sult hier in het hof, oock sonder iet te zaeyen,
 Ghy sult al rijcker oegst en beter vruchten maeyen,
 Dan als ghy staet en spit, of op den velde ploeght,
 Soo ghy naer ons gebruyck alleen de sinnen voeght.
 Ghy slaept of in het stroo, of op gedroogde biesen,
 Hier sulje swanen-dons tot uwen leger kiezen.
 Ghy hebt een slecht vertreck van kley en stroo gebout;
 Hier sal uw wooningh zijn geciert met edel gout.
 Uw muren zijn bedeckt met raegh en spinne-webben;
 Hier sulje schoon tapijt in zael en kamers hebben.
 Ghy drinckt maer schrale wey, en eet geringe kost,
 Maer hier is vet gebraet, en niet als soete most.
 Ghy kont in uw beroep alleen maer schapen weyden;
 Hier konj' een machtigh heyr en groote benden leyden.
 Ghy draeght een harders staf die uwe bocken dwinght;
 Maer dit is ander tuygh, dat in de steden dringht.
 Ghy voert uw kleyne biën ontrent de groene linden,
 En soeckt in haren korf een Koningh uyt te vinden;
 Maer lieve, segh een reys wat u de Koningh geeft,
 Die in soo engen korf en van de groente leeft?
 Hier konje grooten staet, hier goet en eer bekomen,
 By ons wert menigh lant door wapens in-genomen.

1) *hongelijñ*: onaanzienlijke kleedingstof, een soort bombazijn.

Daer is geen heerschappy te rapen uyt het groen;
 Maer ick of mijns gelijk, die kan u voordeel doen.
 Hier leert men geestigh zijn, hier leert men deftigh spreken,
 Hier leert men wijs beleyt en hondert gauwe streken;
 Maer die staegh met het vee gaet weyden in het gras,
 Die blijft voor immermeer een klunter als hy was.
 Ghy daerom, geestigh quant, laet egh en kouter varen,
 En kiest een beter stant voor uwe frissche jaren:
 Hebt ghy de vrijster niet tot wie ghy waert gesint,
 Ghy sult van heden aen van Prinsen zijn bemint."
 Als Damon van den Vorst aldus was aen-gesproken,
 De lust tot sijn beroep en is hem niet gebroken;
 Want, als hy voor een wijl het stuck had overleyt,
 Soo heeft hy voor den Prins ten lesten dit geseyt:
 "Indien ick bidden magh, ô Prinssen, hooge machten!
 En wilt ons lagen stant niet al te seer verachten;
 En prijst oock niet te veel de macht van uw gebiet:
 Want, na mijn kleyn begrip, 't en is soo lustigh niet.
 Ick heb een ouden vriend, die, in sijn jonge dagen,
 Plagh fruyten in de stadt en ander groen te dragen;
 Die heeft oock in het hof een lange wijl verkeert;
 En wat daer omme-gaet, dat heeft hy my geleert.
 Hy was in sijnen tijt een wonder snegen jongen,
 En liet het ooge gaen ontrent de vreemde sprongen,
 Ontrent het los gewoel, dat om de Prinssen sweeft,
 En leerde wat het hof voor quade nucken heeft.
 Dit gingh de goede man my menighmael verhalen,
 Als ick benevens hem gingh weyden in de dalen;
 En staegh was sijn beslyt, wanneer ick van hem schiet 1):
 En woont niet in het hof, de deught en woont'er niet;
 En dient geen machtigh Vorst, al mocht'et u gebeuren,
 Al schijnt'et eerst vermaeck, ghy sult'et eens betreuren.
 Nu weet ick dat de man my riet gelijk een vriend,
 En houde dat het hof geen vry gemoet en dient.
 'k En wil om overvloet geen smaet of banden lijden,
 Een hert dat sich vernoecht, dat kan hem licht verblijden.
 Heb ick tot mijn behoef een kleynen water-put,
 Waer-toe is my de vloed van gulle stroomen nut?
 Al is het water groot, en dat de holle stroomen
 Geen dam kan wederstaen, geen dijk en kan betoomen,
 Wat voordeel doe het my? Al lijd' ick grooten dorst,
 Een weynigh is genoegh aen mijn verhitte borst.
 Ick acht'et meerder vreught te leven by de schapen,
 En op een groene wey gerust te mogen slapen;
 Ick acht 'et meerder lust te spelen op een riet,
 Als wat een hovingh ontrent een Vorst geniet.
 Te woonen in het wout, het jonge vee te weyden,
 De geyten aen den bergh, de schapen aen der heyden,
 De bocken aen de klip, de koeyen in het gras, —
 Van daer komt meerder vreught, als oyt in hoven was.
 Ick ben een rustigh quant in vryheynt op-getogen,
 Ick heb een ronden aert uyt 's moeders borst gesogen;
 My dunckt, dat al het volck hier leeft in slaverny:
 Want daer een grooter woont en is geen minder vry.
 Wat in het hof verkeert dat acht ik als gevangen,
 Men siet de ketens selfs hun om de leden hangen;
 't Is waer, de stof is schoon, soo datse wert benijt:
 Maer efter is het volck haer soete vryheynt quijt.
 Een slaef is aen het lijf, sy in den geest gebonden,
 En dat wort over-al het meeste leet bevonden.
 Het lijf is maer een schors; maer wat van binnen raecht,
 Dat is'et dat den mensch geweldigh bitter smaecht.
 Hier woont geen echte trou, maer wel een listigh streelen,
 Een hoere met het wijf, die moeten t' samen deelen.
 Het is'er al bedrogh, en niet als eygen baet,
 't Is al vol linckerny al wat'er omme gaet.
 Hier toe word ick genoot, om dit te komen leeren,

1) *schiet*: scheidde.

En 't is, gelijk men meynt, een lagen staet vereeren;
 Maer ick en acht'et niet; wat vreught geeft doch het gout?
 Ick vinde meerder lust ontrent een jeughdigh wout.
 Hier sal ick blijder zijn, en vry al beter varen,
 Als daer een stage wacht de kamers moet bewaren,
 Als daer men proeven moet, of niet een boos fenijn
 Is in het schoon geback, of in den soeten wijn.
 Ey, segh my doch een reys, wat heb ick doch te passen
 Op al het hoofs beslagh, en overtolligh brassen?
 Wie heeft'er oyt veracht een ham of schapen-bout,
 Gehangen in den roock, gewreven in het zout?
 Wie slechts met honger eet, gelijk wy boeren plegen,
 Al nut hy slechte kost, hy vint een vollen segen,
 Hij vint dat hem bevalt, hij vint een soete smaeck;
 In spijt van hoofsche pracht, wij leven in vermaeck.
 Wie met den lijve werckt en hoeft geen grage sousen,
 Wie staegh in hosen gaet en hoeft geen syde kousen,
 Die met eene grauwe py ten vollen is veruoeght,
 En kent geen sachter kleet, of dat hem beter voeght.
 Wat kan het rijk gewaet aen my of iemant geven,
 Al waer het altemaer van enckel gout geweven?
 Een harders ruyme dracht die staet my beter aen,
 Als in een hoofsche praem geperst te moeten gaen.
 Een kleet van eygen wol of eygen vlas gesponnen,
 En vrucht op eygen lant met eygen hant gewonnen,
 En moes uyt eygen hof, en vleesch uyt eygen stal,
 Dat is de soetste vrucht van gansch het aertsche dal.
 Wel, laet dan dien het lust by groote Prinssen leven,
 En aen het dertel hof de leden over-geven,
 Ick prijse boven al het vry en lustigh velt,
 Daer ons geen swarte nijt of sucht van eere quelt.
 't Is seker, hooge staet en diergelijke saken,
 En konnen nimmermeer ons recht geluckigh maken;
 Een stil en billick hert, dat hem na reden voeght,
 Dat is het dat de mensch op aerden vergenoeght.
 Ik weet, het is een kunst een Prins te konnen vleyen,
 En als het dienstigh is sijn netten uyt te spreken,
 Ick weet het is geluck met Vorsten wel te staen;
 Maer eer het iemant denckt, soo is de gunst gedaen.
 't Is ijs van énder nacht, hoe wel het schijnt te blincken,
 Hoe vast dat iemant gaet hy kan noch efter sincken;
 Een Prins heeft groote macht, maer vry geen minder gal,
 Wie hem eens tegen krijght die treft een wissen val.
 Wel aen, weest ghy een Vorst, en 't moet u wel bekomen,
 Maer ick en heb noyt lust in hoofsche pracht genomen,
 En soo en doe ick noch. Ick wil een harder zijn;
 Want al wat eere heeft en is niet sonder pijn."
 Daer gaet den ronden gast, daer gaet den harder strijken,
 En stelt een vryen hals voor groote Koninghrijcken;
 Hy past niet op het hof en op het hoofs beslagh,
 En wert eerst wel gesint als hy sijn hutte sagh:
 "Nu, Vorst, ick segh u danck, en wil u God bevelen,
 Die laet' u vruchtbaer zaet en soete kinders teelen,
 Ten dienste van het Rijk. En ghy, ô fiere maeght,
 Die mits uw moedigh hert een Keyser hebt behaeght,
 Dewijl ghy niet en zijt voor mijne koy geschapen,
 Maer om hier in het hof ontrent een Vorst te slapen,
 Ik wensch u veel gelux: en, als het wesen moet,
 Blijft eygen aen den Prins, en zijt van my gegroet.
 Ghy sult noch menighmael en op verscheyde reysen,
 Ghy sult noch voor gewis op uwen harder peysen,
 De tijt sal alle dingh eens maken openbaer;
 Al blinckt de gulde kroon, sy weeght geweldigh swaer.
 Wel moet mijn grauwe pij, mijn kleine woningh varen,
 Heb ick geen hoogen staet, ick hebbe soete jaren,
 Ick heb een vrolick hert en ben mijn eygen man,
 Dat noyt het prachtigh hof sijn Jonckers geven kan."
 De Prins, die stont verbaest van dit vrijmoedigh spreken,
 Hy prees sijn ronden aert al scheen hy wat gesteken,

En seyde tot besluyt: "de man die heeft gelijk:
 De mensch die sich veruoeght besit een Koninghrijk."
 Hy laet den Jongelingh een schoone woningh geven,
 En landen na den eysch, en benden daer beneven,
 En paerden tot den bou, en schapen boven dat,
 Meer als in dat gewest een Harder oyt besat.
 De vader van de maeght en wort oock niet vergeten,
 Soo haest de jonge Prins heeft sijnen staet geweten;
 In voegen dat de man en al sijn naeste bloet,
 Bekoomt uyt dit geval en eer en machtigh goet.
 Sijn dochter niet-te-min, door haer bequame zeden,
 Door oordeel, goet verstant, en ongeveysde reden,
 Wast in des Keyzers gunst, en dat soo wonder diep,
 Dat sy als echte wijf op sijnen leger sliep.
 Dit wert van stonden aen door al het lant geweten,
 En stracx wort menigh hert door swarte nijt beseten:
 De Juffers van het Hof die zijnder om gestoort,
 Vermits een slechte maeght een Keyser heeft bekoort.
 Vermits een slechte maeght een Keyser heeft bewogen,
 En sonder minne-kunst tot hare min getogen:
 Het is te grooten spijt, dat soo een harders kint
 Ontrent den grooten Vorst de meeste gunste vint.
 Hier op gaet Achter-klap een vreemde vont bedencken,
 Om aen de jonge maeght haer goede naem te krencken.
 Sy spreekt eerst binnens monts, maer luider naderhant:
 Hoe dat het harders kint aen Damon is verpant,
 Met Damon is verseylt, na Damon is geweken,
 Door ick en weet niet wat, door vreemde minne-streken,
 Door slimme toover-kunst, en dat de loose gast
 Ten lesten, door bedrogh, de vrijster heeft verrast;
 Dat hy een langen tijt dingh dolen aen der heyden,
 Soo dat om sijn verdriet de teere Nymphen schreyden;
 Maer dat hy op een bot 1) en wonder haest genas; —
 In 't kort, het was geseyt, dat sy geen maeght en was,
 Dit quam oock, door beleyt, ontrent des Keyzers ooren,
 Men liet hier allesins de snoode rancken hooren:
 Dies wert de jonge Vorst bedroeft en ongesint,
 Mits hy de jonge maeght van ganscher herten mint
 Hy weet noch even-wel in sijn gemoet te mercken,
 Wat dat de swarte nijt in Hoven plagh te wercken,
 Hy weet wat voor een volck ontrent de Prinssen leeft,
 En wat het grilligh Hof voor slimme grepen heeft.
 Hy dan, met dit geval tot aen de ziel beladen,
 Ontbiet het beste deel van sijn vertroutste Raden,
 Hy doet haer al het stuck ten vollen overslaen,
 En stelt ten lesten vast wat dat'er dient gedaen.
 Ontrent den hoogen bergh, niet verre van Ephesen,
 Daer plagh in ouden tijt een stil geheym 2) te wesen,
 Geen bijl, geen menschen hant en had'er aengeraeckt,
 Maer vrou Natura selfs die heeft'et daer gemaect.
 In 't midlen hing een riet van veelderhande leden,
 Dat hadde Pan wel eer met eygen hant gesneden;
 Een riet, dat somtijts gaf een wonder soeten sangh,
 Een riet, dat somtijts gaf een wonder droeven klagh:
 Want als daer in het lant een vrijster werd bevonden,
 Door eenigh slim beleyt verdacht te zijn geschonden,
 Soo wortse van het volck in dese rots gebracht;
 Van waer men dan de proef van haren maegdom wacht.
 Want soo misschien de sloir haer maeghdelicke deelen
 Had, door ongure lust, aen iemant laten streelen;
 Soo gaf terstont de fluyt een wonder droef geluyt,
 En wat men pogen mocht, daer quam niet anders uyt;
 En dan moest haren naem op alle tongen rijden,
 En van de gansche jeught onsoete nepen lijden:
 Sy magh van nu voortaan niet komen aen den dans,
 Daer maeght of jongh gesel omringt een roose-krans;

1) op een bot: plotseling.

2) geheym: geheime plaats.

Sy moet een ander kleet, een ander hulsel dragen.
 Wat sal een vrijster doen? het zijn verdiende plagen:
 Want die haer eere mist, en dat met eygen schult,
 Moet lijden wat'er volght, en even met gedult.
 Maer soo de jonge maeght haer niet en had vergeten,
 En dat haer edel waes niet af en was gesleten,
 Soo gaf het vrolick riet soo wonder blijden sanck,
 Dat sijn verheven galm door alle velden klanck.
 Daer op wert stracx de maeght van yder vry gewesen,
 En met een vollen mont van alle man gepresen;
 En die haer reynen naem met snappen heeft beklat,
 Die wert van stonden aen gebannen uyt de Stadt,
 Gedreven uyt het velt. Hij mocht niet meer verschijnen,
 Al waermen bange sorgh door vreughde doet verdwijnen,
 Want, die met achter-klap een jonge vrijster schent,
 Is waert om by het volck noyt meer te zijn gekent.
 De Raden van den Prins die hebben goet gevonden,
 Dat na dit vreemt geheym de vrijster zy gesonden;
 Op dat het selsaem riet mocht brengen aen den dagh,
 Wat yder van haer eer voortaan gelooven magh.
 Maer die de jonge maeght in haer geluck benijden,
 Die lieten voren af een hoofschen lincker rijden,
 Die heeft het gansche riet met aerde toe-gepropt,
 Soo dat aen alle kant de fluyte was gestopt:
 En schoon daer iemant blies oock met de volle kaken,
 Hy konde geen geluyt, geen helle stemme maken:
 Dat wert met slim beleyt op desen voet bedacht,
 Op dat de jonge spruit in schande zij gebracht.
 Maer als het geestigh dier, een kleynen tijt geleden,
 Quam met een groot gevolgh tot aen het hol getreden,
 Ontsloot terstont de deur met onverwachten spoet,
 Oock eerder eenigh mensch de grendels open doet.

Het riet noch boven dat begon terstont te spelen,
 En dickmael op een nieu een ander liet te quelen;
 De kley die stoof'er uyt, doch eerse neder quam
 Sagh yder dat het stof een ander wesen nam:
 Al wat'er uyt de lucht ter neder quam gesegen,
 Dat wert van stonden aen gelijk een soeten regen
 Van aerdigh boom-gewas, van loof, en edel kruyt,
 Gelijk men veeltijts stroyt ontrent een jonge bruyt.
 Noch is het niet genoegh, het loof begint te groeyen,
 Te spruyten op de zael, en even daer te bloeyen,
 Dies heeft stracx al het volck een groote vreught getoont,
 En met het nieu-gewas de blijde maeght gekroont.
 Daer gaen de posten af en rennen door de velden,
 En gaen het vreemt geval den jongen Keyser melden,
 De Vorst die is verblijt, en 't hof dat wert ontseyt
 Aen al die vindere sijn van soo een slim beleyt.
 Daer wert de jonge maeght met wonder groot verlangen
 Ontmoet, bewellekomt, en in het Hof ontfangen;
 Daer wert de jonge maeght den Keyser toe-gebracht,
 Die haer met groote vlijt in sijne kamer wacht.
 Men hout dat hy voortaan den lust tot alle vrouwen
 Heeft deftigh in getoomt, en krachtigh weder-houwen,
 Soo dat geen hoofsche maeght, geen vrijster van de stadt,
 Maer sy in volle daet sijn hert alleen besat.
 Noch is'et niet genoegh: de Vorst die is bevangen,
 Niet slechts met hare jeught en onbevleekte wangen,
 Niet met haer geestigh oogh of met haer soet gelaet;
 Sy dient hem boven dien gelijk een achter-raet:
 En dat oock niet alleen in alle kleyne saken,
 Maer die het hoogh beleyt van groote Vorsten raken.
 Sy, die geen lant en had, (vermits haer sneegh verstant)
 Bestiert het gansche rijck, besit het gansche lant.

WEYGERIGE VRIJSTERS,

EN

T O O V E R - L I E F D E .

SOPRONISCUS. Dit is een gansch selsaem trou-geval, soo ghy gehooft hebt, Philogame, maer ick wilder kortelick van spreken, vermits mijn tijt, die my overigh is, gansch kort is. Het eerste, dat my voor komt uyt dese geschiedenis, is, dat ick bemercke, dat Aspasia niet heeft gedaen gelijk veel onvoorsichtige jonge lieden en dwase vrijsters bestaen, haer latende wegh rucken tot een ontijdigh houwelick, genoeghsaem met de eerste aen-sprake. Ick prijse het tegendeel in Aspasia, te weten: datse niet dadelick, op den in-val van haer eerste jeught, haer en heeft laten bewegen tot de liefde van den eenen ofte den anderen harder ofte huysman, schoon des, van den eersten aen, gedurighlick versocht zijnde, haer voorstellende, soo te golooven is, dat verhaeste houwelicken veeltijts met verdriet ge-eyndicht worden. Want gelijk het spreekwoort seyt: wat Venus voeght, dat scheidt de klippel. Dan hier van op een andere gelegentheit, de-wijle ick hier stoffe in sie, die ergens beter verhandelt kan werden, als by gelegentheit van dese geschiedenis.

PHILOGAMUS. Maer al is't Aspasia wel bekomen, datse haer soo gansch af-keerigh toonde van alle eerbare jonge lieden, die doch haers gelijcke waren, soo weet ick doch wel, dat even die selve maniere van doen aen andere wel suer is op-gebroken. Het is van outs bevonden, dat vrijsters, die soo gansch in-getogen waren, den houwelicken staet verachteten, en haer af-sonderden van alle geselschappen, dickwils onder den duym en ter smuyckdingen hebben onderstaen te doen, die haer vry minder betaemden, en eyntlicken tot haer schande leelick zijn uyt-gevallen.

SOPH. Ick mercke uyt uwe redenen, waerde Philogame, dat ghy gaerne de jonge dochters woudt doen gelooven, dat het spoedigh trouwen haer best is, en daer in druckt ghy den aert van alle vrijers uyt, en zijt een raetgever in uw eygen sake. Maer ick bidde u te bedencken, dat sonderlinge in dusdanige gewichtige saken plaetse heeft d'oude spreuke: 't Is licht haest genoegh, is 't maer wel genoegh.

PHIL. Met uw verlof, waerde Sophronisce, ick en wil niet juist, dat een jonge deerne haer terstont tot trouwen sal begeven, mits sy des eens versocht wert. Neen, waerde man, dat is geensins mijn meeninge: maer ick oordeele dat het dienstigh, ja noodigh is, dat alle soodanige jonge spruyten, in 't ontluycken van de jeught, haer laten bewandelen, en heusselick onderhouden van eerlicke jonge lieden. Dat kan haer sneegheyt en verstant aenbrengen, en oock leeren hoe men met de menschen in beleeftheyt en eerbaerheit moet omgaen. En ick meyne, dat de gene die, onder schijn van een grooter eerbaerheit, sulcx als-kax 1) niet en

willen gedogen, dickwils werden bevonden rechte sluypp-zielen te wesen, die in 't heymelick vreemde gangen gaen. Ick sie dat Sappho, eer sy het oogh op Phaon hadde laten vallen, gansch geen behagen en hadde om by jonge lieden te verkeeren, maer onthiel sich alleen by jonge dochters en vrou-volck. En wat haer bedrijf aldaer was, weten de gene die haer versen gelesen hebben. Ick hoorde eens van een geleert man een bedenckelicke reden op dese gelegentheit; hy seyde my, dat God eens hadde gesproken, naer het scheppen van man en vrouwe: wast en vermenighvuldigt, en dat het selve woort van dien tijt af krachtelick wrocht in alle menschen; in voegen dat de kracht van de jeught, sich in haer volte openbarende, een yder mensche, 't zy man of vrouwe, sich dan moet voegen tot een wettige wederpaer, dat is: trouwen; ofte dat hy, ongetrouwt blijvende, schandelickheit moet begaen; ofte dat hy een hooger gave van Gode ontvangen, ofte anders noodelick dul en uyt-sinnigh moet werden. En my dunckt datter vry wat aen is, als ick het oogge kome te slaen op de ervarentheit, en die dingen die dagelijcx hier en elders geschieden.

SOPH. Maer waerom dus breet, waerde Philogame?

PHIL. Om dat ick, uyt mijn kleine ervarentheit, oude en nieuwe exempelen op dese gelegentheit kan by-brengen, geleerde Sophronisce.

SOPH. En welke zijn doch dese uwe exempelen, Philogame? en welck de besluit-redenen, die ghy daer uyt soeckt te trecken?

PHIL. Ick weet dat hier in Hollant is geweest, noch niet te lange geleden, een jonge vrijster van adelicken af-komst (wiens naem ick, om redenen, sal verswijgen), de welke, gevrijt en gevleyt zijnde van verscheyde Edel-lieden, haer gansch afkeerigh en ingetogen hielt tegens alle maens-persoonen, sonderlinge die van houwelicksche saken haer iet gewaeghden; en terwijl sy openbaerlick jonge Edel-lieden van de beste van 't lant een eerlick houwelick ontseyde, liet sy haer heymelicken en ter smuycke 1) on-eerlick gebruycken by een knecht van den huysse, een kleeer-maecker wesende, die oock des namaels sijn roem droegh tot haerder schande en sijn eygen verderf.

SOPH. Dat zijn selsame, vreemde, en ongehoorde gevallen, daer geen staet op en is te maken, oock geen regels uyt en zijn te trecken. En wie kan het selve voor de waarheit opnemen, en gelooven, dat sulcx in een redelicke ziele, ik laet staen een eerbaer herte, kan vallen?

PHIL. Voor my, waerde Sophronisce, ick geloove het sekerlick alsoo geschiet te zijn; en men soude getuygen vinden (des noot zijnde), die sulcx souden waer maken. Wat de jonge lieden in

1) als-kax: schijnbaar.

1) ter smuycke: ter sluiks.

uwen tijd hebben aangerecht, waerde Sophronisee, en weet ick niet; maer als ick heden-daeghs somwijlen by jongh geselschap kome, soo hoor ick dickwils, met verwonderinge, hoedanige vrende invallen dat'er verhaelt werden de vrijsters (ontrent het uytpruylen van de jenght) in 't hooft te komen. Ick hoorde lest-mael (het welck ick hier in 't voor-by-gaen moet verhalen, vermits het hier, na my dunckt, te passe koomt) ick hoorde segh ick, onlanghs verhalen, dat binnen de stadt van Amsterdam een jonge deerne is geweest, die by vrienden en voogden (by gebreck van ouders) werdende op-gevoet, veel versoecx hadde in 't stuck van houwelick; maer alle de versoeckers wierden bebedelick over-dwerst en tegen-gegaen, by de gene die liever hadden gesien dat de vrijster ongetrouwt hadde gebleven, om van de selve een oude Pete-moey te maken; ten eynde sy-lieden of hare kinderen hare goederen mochten genieten, diese alreede schenen in-geschreven te hebben: haer ten dien eynde dickmael verwijtende datse honsieck was, alsse scheen tot iemant eenige genegentheyt te toonen. Dit meermalen geschiet zijnde, en de vrijster eyndelick het bedrogh ondervindende, kreegh een vrent opset in 't hooft, om haer des te wreken. Sy hadde daer in de gebuerte een hups- en frisschen jongelingh, wesende een Droogscheerder ofte Lakenbereyder van sijnen bedrijve: en wist behedelick te wege te brengen, dat de selve sich by haer laet vinden, onthaelt hem heuselick met woorden, en haren slagh waernemende op eenige voor-vallende ofte gesochte gelegentheyt, laet haer by den selven beslapen drie, vier, ofte vijf reysen, t'elcken met tusschenval van tijde, en dit soo lange tot sy haer bevont bevrucht te wesen. Het welck sy den jongelingh heuselick openbaert, die daer over ten hoogsten verblijt is, als vast stellende, dat hem nu dit houwelick niet en mochte ontsitten, wesende voor hem en sijne gelegentheyt geheel groot en aansienlick. Hy bevondt lijkewel gansch beneden sijn anker te vervallen. Want de vrijster hem terstont daer nae afgevraeght hebbende, hoe veel hy tusschen nacht en dagh met sijn Ambacht wist te verdienen, en hy sulcx aen de selve hebbende geopenbaert, hoorde haer met verwonderinge seggen: wel jonghman, ghy hebt uwen tijd ontrent my besteedt vijf of ses nachten langh, siet daer dubbel soo veel als ghy met uw hant-werck van Laken-bereyden in soo veel dagen sout hebben konnen gewinnen, ick dancke u van de genomen moeyte, en meyne u niet meer te gebruycken; ontfanght uw gelt, en gaet uws weeghs, en daer op van hem scheydende, wort geseyt haer kint voldragen en te rechter tijd gebaert te hebben, ende het selve noch naer haren staet op te voeden, sonder haer den Lakenbereyder sedert meer aen te trecken, dan even soo gelijk men een Ambachtsman gewoon is te doen, die in een huys een stuck werck gemaect ofte hermaect heeft: houdende haer door die maniere van doen genoegh gewroken over de gene, die sich van haer goet meesters meynden te maken. En men wil my versekeren, by soo verre het kint quame te sterven, datse spoedelick weder soude bezorgen, dat'er op gelijcke wijze een ander te voorschijn soude komen, in spijt van die het leet is.

SOPH. Dit is almede van die selsame geschiedenissen, die mischienen eens in hondert jaren komen te gebeuren; en mitsdien van weynigh gewichte, om eenige grontregels uyt te maken.

PHIL. 't Is een Spaens spreec-woord, dat in saken, die gansch selsaem zijn, oock een eenigh exempel moet kracht hebben! Maer dat daer latende, soo dunckt my dat het hooft-stuck, dat in dese geschiedenis staet aen te merken, is het volgende, te weten: of rechte liefde door toover-kunsten, ofte immers door minne-drancken kan verweckt worden, en of 'et in eenigh geval geoorloft is, die ofte diergelijcke middelen te gebruycken?

SOPH. Waer toe hier over lange discoursen gehouden, lieve Philogame? dewijle de oude meester van de minne-kunste, even Ovidius selfs hier van goet bescheet geeft; spreekt die niet klaer en ront op al dese vreemde buytesprongen van spokerye en minne-drancken:

Wilt ghy door onse kunst geluckigh leeren vryen,
Soo treekt uw sinnen af van alle spokeryen;

en elders:

Verhoet u, soete jenght, van alle minne-drancken,
Van daer koomt rasery, en alle boose rancken.

En, voor my, ick steke mijnen zegel aen desen raet van Ovidius, schoon ick in vele andere saken met hem niet en kan gevoelen.

PHIL. Maer segh my doch, acht ghy minne-drancken en soodanige andere saken, die met swarte kunsten in desen deele werden uyt-gewrocht, van geender waerden, en als sonder kracht? ofte acht ghy de selve wel krachtigh, maer ongeoorloft?

SOPH. Ick achte de selve veel gansch krachteloos, en niet hebbende eenige soodanige werckinge, als men die poogt te geven: en ten anderen acht ick de selve oock niet geoorloft.

PHIL. Wat de eerste aengaet, daerop soude ick veel konnen seggen, maer een voor hondert nemende, moet ick u, eer ghy voort-vaert, verhalen, dat ick in geleerde lieden boecken gelesen hebbe. François Petrarque, de voornaemste Poëet onder de Italianen, als yder weet, in sekeren sijnen brief verhalende zijn weder-varen op sijn Fransche en Duytsche reyse, vertelt dat hy rijdende door de stadt Aix, 1) aldaer verstont van eenige Priesters een sonderlinge geschiedenis die de selve Priesters verklaerden, van hant tot hant van de voor-ouders te zijn ontfangen, en mitsdien voor waerachtigh te houden: te weten, dat Karel de Groote, anders Charlemagne, na veel landen te hebben gewonnen, eyndelick sich soo verre vont opgenomen door de liefde van een slecht vrou-mensch, dat hy, alle sijne hoogheyt en achtbaerheyt te rugge stellende, niet alleenlick vergat de groote saken van 't Rijk; maer boven dien oock de sorge van sijn eygen persoon, tot groot leetwesen van alle sijn ondersaten, zijnde alleenlick besigh in streelen ende lieve-koosen van de voorsz. vrous-persoon. De welke eenigen tijd daer na komende t' overlijden, hebben alle de Prinssen (verblijt zijnde over de voorsz. doot) seker gestelt, dat de voorsz. Koningh weder soude hernemen sijn vorige deftigheyt, en sorge van het Rijk. Maer de voorsz. Prins vont hem soo verslingert en verdwaest in de voorsz. liefde, dat hy niet af en liet het doot lichaem van de selve vrouwe als noch by sich te houden, en alle maniere van vrientschap aen te doen als te voren, het selve, gebalsemt wesende, omhelsende, troetelende, kussende al op gelijcke maniere, als of het selve noch in levende lijve ware geweest, onderhoudende het selve, in plaetse van gesanten te hooren, met duysenderley kluchten. Het voornoemde lichaem begost niet alleenlick quade lucht van sich te geven, maer geheelick sich door verrottinge te ontbinden; en even-wel was'er niemant, van de gene die dagelick ontrent hem waren, die hem van sulcx dorst afraden. Hier op geviel het, dat de Ertzbisschop Turpin, verder siende als de andere, begon te dencken, dat al het gene hier voren is verhaelt, niet en konde geschieden als door middel van eenige spokerye. Hy daerom sijn slagh waernemende, in 't afwesen van den Koningh, onderstont het voorsz. lichaem te betasten, en van alle kanten t' ondersoecken; in voegen, dat hy eyndelick in den mont van het selve lichaem, onder de tonge, ontdeckte een seckeren ringh, de welke hy dadelick tot hem nam. Dien selven dagh de Koningh weder-keerende in de Kamer, daer het lichaem stont, toonde sich gansch verwondert te zijn, aldaer te sien een doot lichaem, vol van stanck; en, als uyt een droom ontwaecht zijnde, gaf terstont last het selve te begraven, gelijk oock dadelick is gedaen. Maer 't is terstont daer na gemerckt, dat de Koningh alle sijn gedachten hadde overgeset op den voorsz. Ertzbisschop, nu besitter van den voorsz. ringh, niet konnende gedueren sonder des selfs geselschap. Het welck gemerckt zijnde by den selven Ertz-bisschop, en vreesende dat de selve ringh eens mochte komen te vallen in handen van iemant anders, die mischienen den selve mochte misbruycken, wierp dien in een diepen moras, niet verre van de stad; na welken tijd wert geseyt, den Koningh soo vervoert geweest te zijn, door genegentheyt van de selve plaetse, dat hy sich ontrock van de stad Aix, en bouwde in 't voorsz. moras een schoon paleys, en oock een klooster, sich in 't eene onthoudende alle de tijd sijns levens, en in 't andere na sijn doot willende zijn begraven, gelijk oock is geschiet. En met dese geschiedenis hebben de liefhebers van de swarte Kons-tenaers seer wel haer voordeel weten te doen, als daer uyt willende beweerden, dat de boose geesten in ringen konnen opgesloten werden. Of dit alsoo zy dan niet, seyt Pasquier, gedraegh ick my tot de waerheyt, en het selve seyt oock Petrarcha. Dan het was toen ter tijd in de stad Aix, daer Charlemagne begraven leyt, een gemeen seggen. Siet daer een wonderbaere kracht van spokeryen, waer door de liefde niet alleenlick is verweckt, maer oock na de doot vast geset geweest.

Ick hebbe op dese gelegentheyt in de Indische geschiedenissen gelesen dat hier al wat op loopt, tot een teyken dat de nieuwe gevonde werelt van die oude sake al mede kennis heeft. Ick

1) Aix: Aken.

hebbe geleert uyt het Journael, gehouden by de Ministers van de Oost-Indische Compagnie in de stad Surat, in 't jaer 1623, dat de groote Mogol, genaemt Cha Selim, mede Heer van Surat, by sich had een vrou-mensch genaemt Nortmael, die van hem verkreegh watse woude. Van haer wert verhaelt, datse hadde een sekere gouden keten, en dien aen-hebbende, soo scheen de selve gansch schoon, bysonder in het oog van den voorsz. grooten Mogol; maer die af-geleyt hebbende, was sy geheel anders als te voren. Daer wort vorder verhaelt, dat de voorsz. vrou Nortmael, op een tijt haer hebbende gewassen in seker bat, den voorgemelten keten aldaer by versnymenis hadde gelaten, en dat een jonge deerne van den lande den keten aldaer vindende, den selven hadde aengedaen, en baer selven toe-ge-eygent: dat de groote Mogol in die gestalte de selve ontmoetende, dadelick met haer liefde was verruckt, en geen ruste en hadde gehadt, ter tijt toe hy de selve by sich op sijn Kasteel hadde doen komen, om aldaer haer geselschap te mogen genieten. Het welck tot kennisse van me-vrou Nortmael gekomen zijnde is de selve met soo hevigen ongesintheyt tegens het voorsz. vrou-mensch in-genomen, datse niet en heeft gerust, voor de selve, door heymelick beleyt, om den hals te hebben gebracht.

SOPH. Hier op souden lange discourssen gemaect moeten worden, om dit werck sijnen eysch te geven. Maer, wat my aengaet, ick kan gelooven dat, door quade kunsten, kruyden, en andere stoffen, daer toe dienende, iemant tot gebruyck van vrouwen ofte mans in 't gemeen kan genegen worden gemaect; maer ick en wil geensins toestaen, dat door tooveryen iemants genegentheyd tot sekere en bysondere personen krachtelick soude kunnen worden gedwongen, en aldaer vast gestelt; en dienvolgende soo en kan ick het gene, dat by u nu verhaelt is, geensins opnemen voor gangbare munte. Dit is in 't korte mijn gevoelen, en daer

toe soude ick veel kunnen bybrengen uyt Theologanten en Rechts-geleerde.

PHIL. Ick meyne nochtans in de Rechten gelesen te hebben, dat'er menschen zijn die eerbare herten tot vuyle lusten hebben weten te brengen, volgens 't gevoelen van den Keyser Constantinus; gelijk oock de Theologanten verklaren, dat'er boose geesten gevonden worden die aen-stokers zijn van quade lusten; de geest der hoererye verleydese, seyt de Propheet Hoseas c. 4, v. 12, tot dien eynde.

SOPH. Wat voor eerst aengaet de woorden van den Keyser Constantinus, by u aengetogen, die en seyt niet dat er menschen zijn die eerbare herten kunnen bedwingen, om dese ofte gene lief te hebben, maer die de selve kunnen buygen tot oneerbaerheyt. En dat is het, dat ick gestelt hebbe te kunnen geschieden, maer niet het and're. Wat de plaetse van de Propheet Hoseas aengaet, behalven dat te besien staet, of die niet wel van geestelicke hoererye verstaen en kan werden, dewijle dadelick daer aen in den text volgbt, dat sy tegen haren God hoererye bedrijven, soo en kan de selve oock niet geduyt werden op de verleydinge tot de onkuysche liefde van een seker persoon. Want die macht de boose geesten te geven, gaet, mijn oordeels, al te verre. 't Is Godes werck alleen te heerschen over de geesten, als de Vader der geesten, by uyt-nementheyd, werdende genoemt. En hier mede, lieve Philogame, eyndige ick mijn jegenwoordige reden, en met een het tweede deel van ons begonnen werck. Als wy op een anderen tijt lust sullen hebben voort te gaen, dan sullen wy naerder komen tot de geschiedenissen in onse tijden voor-gevallen.

PHIL. De lange avonden, die nu dagelick genaken, sullen ons, met Godes hulpe, gelegentheyd en oock genegentbeyt geven om sulcx te doen. Blijft ondertusschen Gode bevolen, waerde man, en van my gegroet en bedanckt.

PROEF-STEEN VAN DEN TROU-RINGH.

HET

DERDE DEEL.

DE WYSHEYT SPREEKT,

TOT UYTLEGGINGE VAN

DE TITEL-PLAET VAN HET JEGENWOORDIGE DERDE DEEL.

De Wijsheyte op een tijt in haren throon geseten,
Geneyght om aen het volck iet goeds te laten weten,
Sagh met een wacker ooghe uyt haer verheven stoel,
Sagh door het gansche lant een bijster groot gewoel:
Sagh maeghden over-hoop, sagh oud' en jonge lieden,
Onseker wat te doen, en wat'er sal geschieden;
Sagh wat een vrijster wacht, en wat een vryer jaeght,
En wat een jonge weeuw in haren boesem draeght.
Sagh hoe meest al de jeught sich vaerdigh pooght te maken
Om met een snellen greep een schoon juweel te raken,
Gewis een schoon juweel, en (naer men heden raemt)
Dat, eer oyt Hollant was, een Trou-ringh is genaemt.
Maer in dit deftigh werck vernamse loose streken,
Soo datse tot de schaer aldus begon te spreken:
„Wat grijpt dit jachtigh volck soo graegh na desen Ringh?
Gewis het ware best dat hy wat langer hingh;
Want voor een die hem selfs niet haest en wil-bedroeven,
Is 't noodigh dit kleynoot na rechten eysch te proeven,
En dat op desen steen, die ghy voor handen siet,
En die mijn trouwe sorgh aen alle menschen biet.
Dit gout, al is'et schoon en lustigh aen te schouwen,
En past niet alle mans, en past niet alle vrouwen;
Doch wien het passen magh, ten past hem efter niet,
Die maer op geyle vreught, en noyt eens hooger siet.
Hoe weynigh is het volck, dat tot my komt genaken,
Al eer het aan den Ringh sich vast bestaet te maken!
Wie doet hier dat hy sou? wie pleeght'er goeden raet?
Ach! naeu van duysent een die na den regel gaet.
Een yder snelt om strijt, en loopt met rasse schreden,
Begeerte stiert het werck, en niet de wijse Reden,
De dwael-geest van de jeught verruckt haer ydel hert,
Soo dat het van de waen alleen beseten wert.
Wat is de jonckheyt dwaes, die tot soo groote saken
Geen beter onder-werck en is gewoon te maken!
Ey, wat ick bidden magh, en gaet hier niet te ras:
Dit stuck is heden noch gelijk het eertijts was.
Het gout dat van Peru of elders wort gesonden,
Of in den gulden stroom van Tagus wort gevonden,
Is al geweldigh swaer; maer 't gout van desen Ringh,
Dat is een wonder-stuck, een vreemt en selsaem dingh,
Dat weeght noch aldermeest. Al wie het meynt te dragen
En moet'et nimmermeer met losse sinnen wagen.

Ey, weeght het schoon metael, en proeft'et niet-te-min:
Voorwaer uw gansch verderf of welvaert steeckt'er in,
Al naer het wort gevat. Ick bidde, jonge lieden,
Laet u in dit geval niet van de lust gebieden,
Maer hout uw gulle jeught gedurigh in den toom,
Want die en is maer schijn, en niet als enckel droom,
En niet als maer een vlam uyt lichte stof geresen,
Die maer een korten tijt verthoont een ander wesen.
Ey, siet eens hoe het gaet! Wat iemant haest beviel,
Quelt hem wel naderhant tot in sijn diepste ziel.
Maer 't is mijns oordeels best, hier breeder af te spreken,
En seggen overluyt aen iemant sijn gebreken;
Want die een lieven vrient wil geven nutten raet,
Moet toonen wat'er schort, en hoe de sake staet:
Voor-eerst ghy, jonge spruyt, die met gestreckte leden
Komt uyt een Franse school na desen Ringh getreden,
En snelt niet tot het werck met soo een lossen gangh;
My dunckt, uw moeders huyc die is u noch te langh.
En ghy, ô soete wulp, wat loopje na de banden?
Uw baert, na dat ick sie, is korter als uw tanden,
Ghij haest al wat te seer, en koomt al wat te vreegh;
Eet noch een wijle pap, en dan is 't tijts genoeg.
Maer ghy, bedaeghde vrient, die nu behoort te weten
Dat van uw beste stael al veel is af-gesleten,
Ey lieve, blijft gerust, en voeght u na den tijt;
Daer heeft noyt grijsen baert na rechten eisch gevrijt.
Voor al ghy, beste-moer, die hier oock tracht te komen
Ghy liefst een jongelingh, na dat ick heb vernomen,
Ké, Besje, staeckt het werck, u past geen dertel spel,
Of past u noch een man, u past geen jongh gesel.
Maer ginder komt een hoop, die met verminckte leden
Schijnt na den Ringh te gaen, en al met rasse schreden:
O trout niet, onguer volck! 't is schade voor 't gemeen;
En soo het wesen magh, hout uw gebreck alleen.
Ghy vorder, vlogge maeght, die hoogh bestaet te rekenen,
Om dit vermaert juweel met krachten af te trecken,
En gaet soo niet te werck, 't en voeght de maeghden niet;
Wacht, tot een geestigh quant aen u sijn gunste biedt.
En schoon oock dat gebeurt, en wilt niet happigh grijpen,
't Is quaet hier al te licht de vingers toe te nijpen:
Want die na desen Ringh met open handen tast,
Wort veel met leet gewaer dat hem dit niet en past.

Maer hier verschijnt'er een die wenscht den ringh te krijgen,
Om dat'er helle glans van hem komt neder sijgen:

My dunckt hy soeckt een wijf, niet om de ware deught,

Maer om haer schoone verw, of om haer frissche jeught.
Oock dat is slecht bedrijf. Eylaes! de schoonste rosen,

Die leggen menigmael op éénen nacht bevrozen,

Of worden soo verflenst door eenen sonne-schijn,

Dat sy stracx sonder glans en geensins toonbaer zijn.

Het roosje van de jeught, het bloempje van de jaren,

En is het steunsel niet om wel te mogen paren;

Dus, sooje niet en wilt u quellen met berou,

Kiest vaster onderwerck tot soo een swaer gebou.

Noch sie ick hier een mensch sich in den ringh verblyden,

Om dat hy effen is en ront aen alle zijden.

Het is een Jan-treet-sacht, hy soeckt niet als gemack,

Als of'er niet als vreught in dese ronte stack!

O vrient! ghy zijt verdooft. Ey, laet u niet bedriegen,

Sy missen veel gemacks die jonge kinders wiegen;

Men singht hier menigmael, al is men niet te bly,

En daer en was noyt trou van alle kommer vry.

Ghy moet, om vreught alleen, voor u noyt wijf begeeren,

Want in het echte bed daer zijn oock harde veeren;

Die tijck is niet alleen met sachten dons gevult,

Sy dient al menigmael beslapen met gedult.

Wel aen dan, groene jeught, en ghy oock, rijpe lieden,

Die aen het trou-juweel den vinger meynt te bieden,

Wilt ghy niet zijn besocht van druck en ongeval,

Onthout dit eenigh woort dat ick hier stellen sal.

Komt met een reyn gemoet voor-eerst tot my genaken,

Eer ghy aen desen ringh u vast bestaet te maken;

Want die het gout ontfanght, en niet te voren proeft,

Schoon dat hy vreughde socht, hy vint dat hem bedroeft.

I N L E Y D I N G E.

Het is nu juyst de tijt, wanneer de kortste dagen
De koeyen uyt'et velt en na de stallen jagen;
De boomen onlanghs groen, zijn nu ten vollen grijs,
En al dat vochtigh was is niet als enckel ijs;
De lucht is wonder strengh, de Noordewinden blasen,
Daer wort een ander glas getogen om de glasen;

Met dese verssen begroette Philogamus sijnen Sophroniscus, in 't begin van de Winter-maent, soo hy den selven by geval op straet gemoette; en seyde'er vorder by, dat het nu de rechte tijt was om voort te varen in haer begonnen Samen-sprake, en dat ter plaetse daer de Winter sijn heerschappye niet en kan oeffenen, te weten: in een warme kamer, daer de deure sachtjens met een katrolletje toeloopt. Wel, seyde Sophroniscus, dat en is niet buyten eysch van saken, noch tegens mijn sinnelickheyt. Ons staet jegenwoordelick voor handen

Ons root is heden blaeu, en al de velden wit,
Een teycken dat de vorst het gansche lant besit.
Voor my, 'k en was noyt graegh om op het ijs te glijden,
Of met een narre-sleé de straten om te rijden;
Een boeck, een lustigh vyer, een praetjen aen den haert,
Dat acht ick heden nut, en groote schatten waert.

een nieu Deel, en het eerste Trouw-geval van het selve schijnt op desen eygen tijt en in het selve deel des jaers, daer wy nu in zijn, gebeurt te wesen, gelijk uyt de geschiedenis klaerlick is af te nemen; koomt, laet ons tot mijnen huuse in-gaen, en sonder meerder omme slagh, het werck aanvangen. Soo geseyt, soo gedaen: sy treden te samen naer de woon-plaetse van Sophroniscus, en de tafel voor een goet vyer geset zijnde, nam Philogamus sijn gewoonlick ampt wederom ter hant, en begon te lesen dese volgende geschiedenis:

M A N D R A G E N D E M A E G H T,

OFTE BESCHRIJVINGE VAN HET HOUWELICK VAN

E M M A,

DOCHTER VAN DEN KEYSER CHARLEMAGNE OFTE KAREL DE GROOTE,

MET

E G I N H A R D,

DES SELFS SECRETARIS.

Als Karel met geweld de Gotten had verdreven,
En nu als werelt-vorst in pays vermocht te leven,
Stont gansch het leger stil, en al de Fransche jeught
En socht maer tijt-verdrijf, en niet als losse vreught.
Men siet geen swaerden meer, men siet geen schilden blincken,
Men hoort geen hel trompet ontrent de grensen klincken,
Men vint geen adelborst die lans of spiese drilt,
En al dat wapen hiet en is niet meer gewilt.
Maer Venus kint alleen behiel sijn gulde pijlen,
Die gingh het dertel wicht wel happigh sitten vijlen,
Begaf sich in het Hof, en quetste menigh Helt,
Die noyt in al den Krijgh ter aerden was gevelt.
Wat magh hem, seyt het wicht, den Keyser laten dencken,
Dat ick geen macht en heb om hem te mogen krencken?
En dat hy maer alleen geheele Rijcken wint?
En dat men sijns gelijk oock elders niet en vint?
Gewis hy is verdoolt. Ick kan oock wapens voeren,
En Vorsten nederslaen, en landen omme-roeren;
Ick wil oock aen het volck gaen toonen wat ick kan,
En dat ick beter schiet als eenigh wacker man.
Wel Vorst, die uwen naem doet in de werelt klincken,
Weet dat uw los geswel in haest sal moeten slincken;
Weet dat ick boven my geen hooger macht en ken
Maer dat ick nevens u een werelt-dwinger ben.
Ghy wiert my veel te los, en van te grooten weelde,
Indien ick in het Hof mijn rolle niet en speelde;
Nu leert oock van een kint hoe's werelts saken gaen:
Geluck en groote vreught en kan niet lange staen.
Dit seyt het dertel wicht, en stelt hem om te vliegen,
En soeck door al het Hof wie dat'et sal bedriegen,
En wat het voor een greep sal brengen aen den dagh,
Daer van de groote Vorst de smerte voelen magh.

Een wacker Edel-man die geestigh wist te schrijven,

En na de rechte maet de penne konde drijven,
Kreegh in het Frans gebiet, by middel van de kunst,
Een naem by al het volck, en by den Koningh gunst.
Sijn penne wert gebruyckt in alle groote saken,
En waer een deftigh schrift by Vorsten was te maken:
Al wat hy neder-stelt heeft pit en groote kracht,
Soo dat om sijn geschrift hem al de werelt acht.
Het Rijck was doen ter tijt in lusten uyt-gelaten,
Geneyght tot alle spel, en dertel boven maten,
Soo dat'er nacht-geloop en vreemde mommeriën
Zijn in het weeligh Hof en over al te sien.
De Vorst schiep even-selvs een wonder groot vermaken
In vrouwen, in gedans, en diergelijke saken.
Siet daer een geyle tijt. Al wat de Koningh doet,
Dat vint het Hof-gesin en al de werelt goet.
Dit wijst de stage daet, dit leert de wijse reden:
Als 't hoeft niet wel en is, soo quelen al de leden;
Het was een out gebruyck, het is een nieuwe vont:
Gelijk de Juffer is, soo is oock haren hont.
't Geviel om desen tijt, dat twintigh Edel-lieden
Bestaen een nieu gedans den Koningh aen te bieden:
Sy komen in het Hof, als Harders uyt-gereet,
Maer geestigh even-wel en wonder net gekleet.
Men sagh het geestigh volck met twintigh Harderinnen,
In 's Koninghs ruyme zael, een nieuwe rey beginnen.
De leyder van den dans dat is de bocx-voet Pan,
Die alderhande spel en harders deuntjens kan.
Daer siet men vrent geswier en duysent nieuwe sprongen,
Dan los, gelijk het scheen, dan weder in-gedrongen;
Dan is het gansche rot gemengelt onder een,
Dan toont de maegden-rey haer wederom alleen.
De Ridder Eginart is eene van de gasten,
Die op dit Harders spel en op de mate pasten;
Men sagh aen sijn gelaet te midden in den dans,

Dat hij een ciersel is van alle jonge mans.
Hier quan doen Venus schoon hem by de reyers 1) voegen,
Soo kluchtigh in gebaer dat al de Juffers loegen.

Hy sprongh, hy liep, hij vloogh, hy maect' een bly gesanck,
Maer dede soo hy plagh, en scheyde met een stanck.

De dochter van den Prins, die met de groote vrouwen
De sprongen van de jenght is besich aen te schouwen,
Die wert door hem geraeckt en in de borst gewont,
Eer dat'er eenigh mensch de reden ondervont.

Sy let op Eginart en sijn volmaecte leden,
En hoe hy op de zael quam geestigh aen-getreden,
En hoe hy boven al den ganschen Rey vereert;
En stracx is haer gesicht op hem alleen gekeert.

Het reyen heeft gedaen, de mommers gaen vertrecken,
Maer sy voelt des te meer het vyer in haer verwecken,

En schoon sy is alleen, sy voelt een aerdigh beelt,
Dat haer ontrent het oogh en door de sinnen speelt.

Sy weet nu wie hy is, en hoe in 't Hof gekomen;
Dat had het vrouwelijn al in der haest vernomen,

En schoon of hy bemerckt haer ongelijcken staet,
Noch voeltse dat het vyer allencxen hooger gaet;

Noch voeltse dat een brant, in haesten op-geresen,
Verweckt in haer gemoet een wonder selsaem wesen.

Wat raet in dit gevaer? Sy leeft in stage pijn,
Sy kan niet by het volck noch in haer kamer zijn;

Gelijck een vluchtig hart, dat, van een weymans jongen
Getroffen met een schicht, begint met losse sprongen

Te rennen door het wout, en dwaelt een lange wijl,
Maer voelt staëgh in de borst een diep geschoten pijl.

Wat baet het aen het beest, wat baet sijn vaerdigh loopen,
Het moet'et met verdriet en met de doot bekoopen;

Sijn pijn blijft waer het gaet, het smelt in heeten dorst,
En staëgh soo vaert het stael hem dieper in de borst.

Dus leeft de jonge maeght vol ongewone kuren,
Sy kan op eene plaets als geenen tijt geduren,

Haer breyn is op de loop, haer gansche ziele maelt,
Het schijnt haer geest die rust, wanneer haer lichaem dwaelt.

Sy weet tot dit gewoel geen stil vertreck te vinden,
Want sy en heeft geen macht haer tochten in te binden;

En t' wijl in desen angst haer gansche leden slaen,
Soo spreecks' op dese wijs haer eyge sinnen aen:

"Ick was voor desen bly dus hoogh te zijn geboren,
Maer nu heb ick de lust van dese waen verloren,

Ick ben mijn edel bloet en groote vaders gram,
Ick wensch een lager huys, en vry een minder stam;

Ick wouw, indien ick mocht, van minder Adel wesen,
Of wensch dat Eginart mocht hooger zijn geresen;

Want soo ick minder waer, of hy een meerder Vorst,
Soo sagh ick heden kans te lessen mynen dorst.

Maer nu ons saken staen op ongelijcke gronden,
Soo wort'er geen behulp, geen troost voor my gevonden,

Ick moet van heden af versmelten in den druck;
Want hoogh en machtigh zijn, dat is mijn ongeluck.

Maer wat is dit geseyt? waer gaen mijn domme sinnen?
Sal ick door een gesicht my laten overwinnen?

Sal ick een slecht gesel ontfangen in de ziel,
Die ick van alle brant tot heden suyper hiel?

Ey, wat ick bidden magh, laet dese grillen varen,
En biet geen lossen toom aen uwe gulle jaren;

Snijt af, brant uyt het quaet, dat in uw leden sit,
Eer dat het u de borst en al het lijf verhit.

Ghy voelt een stil vergif door uwe leden rillen,
En tracht dit nieu gewoel in uw gemoet te stillen,

Vergeet uw goeden naem, uw reyne plichten niet;
Een vonck dient uytgeblust voor die een vlam ontsiet.

De sieckte dient verjaecht als die begint te komen,
Al-eer door haer geweld het bloet is in-genomen;

Het onkruyt dient verdelght en uyt te zijn geruckt,
Eer dat het wortels krijght en beter kruyt verdruckt.

Wie is doch Eginart, dat ick my sal ontstellen?
Dat ick om sijment wil mijn ziel behoef te quellen?

Al wat hem achten doet, dat is alleen de pen,
Daer ick, in volle daet, een Keyzers dochter ben.
Daer ick in korten stont kan hondert Vorsten trecken,
En met een gunstigh oogh haer gunst tot my verwecken,

Het ware sloiren werck soo los hier in te gaen,
En hem te willen doen dat Prinsen dient gedaen.

Hoe wouw in dat geval, hoe sou de werelt spreken!
Hoe sou my al het volck met felle tongen steken!

Hoe sou het schamper Hof my vallen op het lijf,
En spellen mijnen naem tot enckel tijt-verdrijf!

Wat sou mijn Vader doen, als hy begon te mercken
Dat op soo lagen stof mijn hooge sinnen wercken?

Dat ick een schryver gaf, een schrijver onderstont,
Dat niet als aen een Vorst of Keyser dient gejont?

Maer swaer-hoofd als ick ben, wat is'er aen gelegen
Dat ick in mijn gemoet tot vryen ben genegen?

Dat ick wat liefs verkies, daer in mijn hert verblijft? —
't Is jonge lieden werck, en dat van ouden tijt.

De Ridder Eginart is geestigh in de zeden.

En niemant sijns gelijck in al de naeste steden;

Schoon ick hem gunstigh ben, wat leyt'er iemand aen?
Dat ick op heden doe, is langh voor my gedaen.

Wat sal my doch de pracht, wat sal de grootheyte baten?
'k En wil om dit bejagh mijn liefde niet verlaten,

'k En wil geen slave zijn, maer doen wat my bevalt;
Geen eer en heeft ontsagh, wanneer de jonckheyte malt."

De nacht komt onder dies het gansche lant bedecken,
En met een duyster kleet den Hemel over-trecken,

De slaep sijght op het volck, en yder is gerust,
Maer sy noch even-wel en heeft geen slapens lust.

Sy geeft haer op het bed, maer gaet daer leggen malen,
En laet, 'k en weet niet waer' haer sinnen henen dwalen;

Doch vint noch efter niet, hoe sy in dit geval
Met glimp en goet beleyt haer saken redder sal.

Ten lesten koomt de vaeck haer de ooggen overwinnen;
Maer sy malt lijcke-wel met haer verdwaelde sinnen;

Sy droomt 'k en weet niet wat, sy droomt en is beschaemt,
Om dat soo geylen droom geen jonge maeght betaemt.

(Al is de wey-man stil en geeft hem om te rusten,
Noch keert sijn woeligh hert tot sijn bekende lusten,

Hem dunckt dat hy een haes of vluchtigh harte siet,
Oock als hy in het bed een vollen slaep geniet.)

Sy, als het schemer-licht nu aen begon te breken,
Bevont haer brandigh hert maer des te meer ontsteken.

Sy meynt, dat sy voor al moet spreken haren vrient,
En dat haer fijn gesicht alleen tot ruste dient.

Hier toe wert sy gestaëgh en krachtig aen-gedreven,
En heeft daer op een brief aen Eginart geschreven,

En seyt hem door de pen, dat hy, in alle spoet,
Daer in het vrouwen-hof en by haer komen moet.

Sy gaet na dit geschrift ten naeusten over-leggen,
Wat hem, wanneer hy komt, is dienstigh aen te seggen;

Nu kiestse dit gespreck, en dan een ander tael,
En watse spreken wil dat proeftse menighmael.

De Ridder, na den brief te hebben over-lesen,
En laet niet in der haest in 't vrouwen huys te wesen,

Hy klopt voor haer vertreck; een maeght die hem verwacht
Ontsluyt terstont de deur, en heeft hem in-gebracht.

Maer Emma wert van anghst ten hooghsten ingenomen,
Soo haest als Eginart tot haer begon te komen,

Sy beeft, sy suysebolt, sij stont gelijck bekaeyt:
Het schijnt, dat gansch het Hof en al de kamer draeyt.

Haer voorstel, haer ontwerp, en watse meynt te spreken
Was in de lucht gegaen, en uyt haer breyn geweken;

Nu vinghs' een reden aen, dan lietse weder af,

1) reyers; dansers; in de rei.

Soo dats' aen Eginart een vreemt bedencken gaf.
 Maer als, na dit gewoel, haer geesten weder quamen,
 En na den rechten eysch haer eerste plaetse namen,
 Doen schiep sy weder moet, bedenckt een nieuwe vont,
 En opent met bescheyt aldus haer rooden mont:
 "Ick heb een langen tijt mijn sinnen onderhouwen,
 Met priem en naelde-werck, een hantspel van de vrouwen,
 En daer in vond' ick lust, en docht my wonder net,
 Te steken aerdigh tuygh van sijd' of van sayet,
 Van gout en paerels selfs. Maer diergelijke saken
 En konnen nu voortaan mijn sinnen niet vermaken.
 Wat nieus verheught den geest, gelijk ick heden merck,
 Dies soeckt mijn nieuwgier hert geduerigh ander werck.
 Ik hebbe tot de pen een grooten lust gekregen,
 En daer is mijn gemoet nu wonder toe genegen,
 Om dat ick lestmael sagh een schrift van uwe hant,
 Daer in ick groote kunst en soete streken vant.
 Ghy, wilt, tot mijn gerief, een voorschrift toe-bereyden,
 Ick sal na uw ontwerp mijn penne sien te leyden;
 Maer als ghy door den dagh niet al te besigh zijt,
 Soo jont my doch een deel van uwen vryen tijt.
 Koomt, siet hoe ick het maeck, en betert mijn gebreken,
 Ick wil het naelde-werck een wijle laten steken,
 En spelen met de pen. Dat stel ick heden vast,
 Ick weet dat ledigh zijn geen jonge maeght en past."
 Hier sweeg het Vrouwelij, en even na het spreken
 Soo is haer gansch gelaet gelijk een vyer ontsteken.
 Maer siet! dien eygen stont haer aerdigh blosje weeck,
 En sy wert lely-wit, die eerst een roos geleek;
 En dat gingh overhand tot drie verscheyde reysen,
 Dies wert de Jongelingh onseker wat te peysen,
 Onseker wat te doen. Hy voelt van stonden aen
 Al med' een grilligh bloet hem in de leden slaen:
 Hy voelt een vrent gewoel, een wonder hart bewegen,
 Dat quam hem door het oogh tot in hert gesegen;
 Hy voelt een selsaem vyer, een nieu ontsteken brant,
 Die hy in sijn gemoet voor desen niet en vant.
 Hy tijt daer op te werck, en heeft een dicht geschreven,
 Daer, achter, midden, voor, haer naem is in-geweven;
 't Was Emma waer men sagh, en des al niet-te-min
 't En bracht geen ongemaek, geen hinder aen den sin,
 Geen nadeel aen het vaers; dat bleef al even vluchtigh,
 En was by wylen soet, by wylen wonder kluchtigh,
 By wylen al te geyl; maer wat de Juffer las,
 Het scheen dat al het werck haer niet als honingh was.
 De letters even-selfs van al de loose dichten
 Zijn beelden, in den schijn van kleyne Venus-wichten,
 En diergelijke stof; soo dat, al waer men sagh,
 Men sporen tot de lust in allen vinden magh.
 Al' wat de Joncker dicht, daer leyt hy slimme gronden,
 Daer leyt hy angels in, en al met nieuwe vonden,
 De letter had een staert gelijk een schorpioen,
 Soo dat haer leste deel kan innigh hinder doen.
 Hy schreef een ABC, met wonder vreemde trecken,
 Bequaem een killigh hert tot lusten op te wecken;
 Hy schreef, en wat hy schreef dat ketelt haer gemoet,
 En 't leste dat hy schreef, dat gingh op desen voet:

A Adem mijner ziel,	B Bloem van onse steden,
C Ciersel van het Rijk,	D Dal vol soetigheden,
E Eer van onsen tijt.	F Fackel van de jeught,
G Glans van al het lant,	H Hof van alle vreught.
I Iont my dat ick wensch,	K Komt tot my genaken,
L Laeft mijn dorre ziel,	M Mint tot ons vernaken,
N Neemt mijn smerte wegh,	O Oeffent minne-strijt,
P Proeft wat gunst vermagh,	Q Quist geen nutten tijt,
R Roosje noyt gepluukt,	S Schoonste van den lande,
T Troost van mijn gemoet,	V Vonck voor wien ick brande,

W Wellust van mijn hert,	Y Yder eens vermaeck,
Z Zee van honigh-raet;—	Ach, had ick eens desmaeck!

Hier staet mijn penne stil, ick laet het dichten blijven;
 Daer zijn geen letters meer, hoe kan ick vorder schrijven?
 Princesse 't is genoegh, mijn ABC is uyt,
 Ghy jont my voor het lest een kusje tot besluyt;
 Een kusje, waerde maeght, dat noyt en isgegeven,
 Als daer het innigh hert te pande was gebleven;
 Een kusje duysentmaal, en duysentmael gekust,
 Dat staegh het vyer ontsteekt, en nimmer uyt en blust:

Als Emma dit geschrift met aandacht had gelesen,
 Sy kreegh een vrolick hert, sy kreegh een lustigh wesen,
 Sy prees het geestigh dicht, sy prees den nieuwen vont,
 En bracht het aerdigh vaers aen haren rooden mont.
 Sy kust'et duysentmael; doch haer gedurigh kussen
 En had niet machts genoegh om haren brant te blussen,
 Sy voelt noch grooter vyer en staegh een heeter dorst;
 Dies ley sy 't aerdigh werck ontrent haer witte borst,
 Juyst daer het herte speelt, en daer de geesten woelen,
 En meynde voor gewis het sou haer brant verkoelen;
 Maer sy bleef even-wel gedurigh ongerust,
 En onder dit gewoel soo kreeghse dichtens lust.
 Siet, wat een selsaem werck! de liefde maeckt Poëten
 Oock hen, die van de kunst de gronden niet en weten:
 De liefde geeft verstant, en wijst de menschen aen
 Wat dienstigh is geseyt, en noodig is gedaen.
 Vooreerst, soo let de maeght hoe dat de woorden loopen,
 En hoe een aerdigh vaers te samen is te knoopen:
 Sy krijght het vyer in 't hoofd, en op den eygen trant
 Soo wast, dat sy het werck aldus te samen bant:
 A Aes van mijne jeught, B Blust mijn vierigh minnen,
 C Cust haer die u lieft, D Drenckt mijn dorre sinnen,
 E Edel uyster aert, F Frissche jongelingh,
 G Geest van mijnen geest, H Heus in alle dingh,
 I Jeught van mijne jeught, K Kroon van alle staten,
 L Lof van onsen tijt, M Mont vol honigh-raten,
 N Noyt genoegh gelooft, O Offert aen de min,
 P Puyck van alle mans. Q Quelt noyt uwen sin,
 R Roem van al het Rijk, S Schat van schoone leden,
 T Tuyn van alle vreught, V Vloet van soete reden,
 W Wensch van mijn gemoet, Y Yemant slae mijn doot.
 Z Zeer geminde vrient! Laet ghy my in den noot.
 Maer denckt niet, jongelingh, al heb ick dat geschreven,
 Dat ick mijn beste pant u ben gesint, te geven;
 Neen, vrient, en denckt'et niet, ick ben van Keysers bloet,
 Ick weet dat ick mijn jeught voor Prinssen, sparen moet.
 Ick lijde datje speelt, ick wil oock kluchtigh schrijven;
 Maer des al niet-te-min soo wil ick eerbaer blijven.
 Ghy draeght dan eere toe haer die u gunste biet:
 Jockt, dat is u gejont; maer, Ridder, hooger niet.
 Een kusje lijcke-wel, ontrent mijn teere wangen,
 Dat sal ick om de kunst en t'uw'er eer ontfangen;
 Maer laet het eerbaar zijn, en van soo reynen aert,
 Of ghy mijn naeste bloet, een nicht of suster, waert:
 Want anders soo de soen wert harder aen-gedreven,
 Ick sal u voor gewis uw kusje weder geven;
 Op dat geen slim fenijn, uyt uwen mont ontstaen,
 My kan tot in het bloet of aen mijn herte gaen.
 Wel leert dan, zijt ghy wijs, een Keysers dochter mijden,
 Of anders (hout'et vast) ghy sult de straffe lijden,
 De straffe nu geseyt; en sooj' 'et weder doet,
 Soo weet dat oock mijn wraeck al hooger rijzen moet.
 Ick sal in volle maet, ick sal u laten smaken,
 Wat spel het iemant maeckt een vrouwelij te raken;
 Ick sal u, maer het is my beter dat ick swijgh,
 Tot ick eens nieuwe stof tot gramme sinnen krijgh.
 'k En wil niet voor den tijt mijn stille ziel verstooren,

Hier door heeft menigh hert zijn soetste vreught verlooren.
Nu, Ridder Eginart, ick wensch u goeden dagh,
Doet hier en over-al gelijk een Ridder plagh.

Daer stont een lessenaar die, na den eysch gebogen,
Was met een groen fluweel ten vollen overtogen;
Hier op schreef Eginart, als hy daer binnen quam,
En van haer soete mont een kus te pande nam.
Hier leyde de maeght haer vaers wel netjens uyt-geschreven,
Soo dat'et niet een lack of klat en was gebleven;
En siet, dien eygen tijt soo quam de Joncker daer,
En wert van stonden aen het aerdigh schrift gewaer.
Hy nam het vaerdigh op, hy gingh'et overlesen,
En 't scheen hem als een droom, een selsaem dingh te wesen,
Een wonder stuck te zijn, dat sy, een teere maeght,
Soo hoogh gesweefden geest in haren boesem draeght.
Hier op ontbrant sijn hert, hy kan niet langer wachten,
Hy grijpt haer in den arm als met geheele krachten,
Hy druckt haer aen den mont met soo een gullen soen,
Dat sy daer uyt verstont wat hyse wenschte te doen.
Dus speelt het weelig volck met vrye minne-streken,
Tot dat de reyne tucht allencxen is geweken.
De penne met den inckt, geschrift en geestigh boeck,
Vervallen op het lest, en leggen in den hoek;
Want op den loosen gront van wel te leeren schrijven,
Soo gingh men naderhant een vrenden handel drijven;
Want onder desen schijn, door middel van de kunst,
Soo dringht de Joncker in tot aen haer diepste gunst.
Hy komt de jonge maeght schier even-staegh besoeken,
Hy brengt haer nieu gedicht, en alle soete boecken.
Hy brengt haer alle dingh, oock midden op den dagh.
En wat haer gulle jeught tot vreughde dienen magh.

Hy sprack een vreemde tael, vol ongewone streken,
Die maeghden hinder doen, en herten konnen breken.
Hy schreef een minne-brief hy dicht een aerdigh liet.
Daer in men slim beleyt en Hoofsche rancken siet.
Hy doet al wat hy kan om haer te mogen trecken,
Om haer tot sijne gunst en vrientschap op te wecken;
Al wat sijn inckt, sijn pen, sijn hant, sijn hoofd vermagh,
Dat brengt de loose gast te samen aen den dagh.
Sy, die tot heden toe in net geschreven boecken,
Haer lust en tijt-verdrijf maer is gewoon te soecken,
Staet eerst geheel ver stelt, als haer de schijver geeft
Een schrift dat wilder gaet, en gulle streken 1) heeft.
De sprongen van de pen, en al de vreemde swieren,
Daer met dat Eginart sijn letter wist te cieren,
Verleyden haer het oogh, en des al niet-te-min
Sy vint in korten tijt en weet den rechten sin.
Daer is geen beter vont om schrift te mogen lesen,
Als door een vryers hant veel aen-gesocht te wesen.
Een duyf, een slechte duyf, (geeft haer een soetelief)—
Die noyt geen schrift en las, die leest een minne-brief.
Sy weet het eygen wit van dat'er is geschreven,
Hoe weeligh sijne pen haer sprongen heeft gedreven,
Hoe geyl sy heeft gespeelt. Siet jonge-lieden, siet,
Wat doet de stage vlijt, wat doet de liefde niet!
Maer schoon dat aen de maeght de letters wel bevallen,
Hy die de letters maeckt behaeght haer boven allen.
Sy let niet op het schrift; maer sagh de schijver aen,
Daer is dat haer gemoet en al de sinnen gaen.
Sy dede menighmael al willens quade streken,
Om hem, die somtijts sweegh, te mogen hooren spreken.
Sy schreef haer voorschrift na, en mits sy dickmael schreef,

1) gulle, weelderige, zwierige.

Soo is 't dat haer de gif als ingewortelt bleef.
 Sy drinkt met groot vermaeck, en als met vollen monde,
 Dat haer tot aen het mergh de gansche ziel doorwonde.
 Een dertel minne-dicht, en dan een snege pen,
 Dat is het slimste gif dat ick op aerden ken;
 Dit heeft haer teer gemoet soo verre wegh-getogen,
 Dat sy van heden af is buyten haer vermogen.
 Sy geeft hem nu voortlaen geen naem van Eginart;
 Sy noemt hem even-staegh haer ziel en eygen hart.
 Maer onder dit gewoel (hoe kan het anders wesen?)
 Begon haer dese gast een ander boeck te lesen:
 Hy is een dertel quant, en sy te bijster schoon,
 En hy en wil voortlaen niet dienen sonder loon.
 Soo haest sy na de kunst een letter heeft geschreven,
 Hy seyt dat hem voor al een kusje dient gegeven;
 Hy seyt dat hem terstont sijn school-gelt dient betaelt,
 Vermits haer teere pen soo schoone letters maelt,
 Hy seyt haer wonder veel, hy seyt haer vrende grepen
 Ach! een die danssen wil is haest genoegh gepepen. 1)
 't Is waer, de jonge maeght die weygart menighmael,
 Doch al met heus gelaet, en met een soete tael.
 Haer neen is sonder ergh, en schijnt hem maer te tergen,
 Om, ick en weet niet wat, hem op een nieu te vergen;
 En dit gingh metter tijt soo verre buyten schreef,
 Dat hy daer menighmael tot in het duyster bleef.
 De losse vryheyte wast, de schaemte wort verdreven,
 De maeghdom, langh getergh, begon het op te geven,
 De nichte van Pepijn vergat haer edel bloet,
 Soo dat sy haren lust en sijn begeerte doet.
 De jeught, de min, de nacht, zijn drie verscheyde saken,
 Die, als een snelle wint, de lusten gaende maken;
 Ach! waer men desen hoop hy een vergadert siet,
 Daer gaet'et over kant, en wat gebeurt'er niet!
 Eens Keysers eygen kint, verruckt door losse sinnen,
 Liet door eens schrijvers pen soo veel op haer gewinnen,
 Dat hy door slim beleyt tot in haer bedde quam,
 En daer haer besten schat voor hem te pande nam,
 Sy had 'k en weet niet wat, door af-gerechte vonden,
 Haer maeghden wijs gemaect en uyt het hof gesonden;
 Soo dat het grilligh paer, al uyt een volle lust,
 Haer geyle minne-plicht en gragen honger blust.
 Maer t'wijl op haer gemack de jonge lieden mallen,
 Soo is'er uyt de lucht een dichte snee gevallen,
 Een snee die al het lant met hare vloeken deekt,
 En met een winter-kleet de velden over-treect.
 Maer Emma, staegh besorgt, gaet onder dies bemercken,
 Hoe snel de stille nacht beweeght haer swarte vlercken,
 "Op, seytse, Ridder, op! 't is tijt, en meer als tijt,
 Dat ghy hier van het bed en uyt de kamer zijt,"
 Dit is een bitter woort ontrent de Jonckers ooren,
 Hy magh van geen vertreck, en niet van scheyden hooren,
 Het bed is saght en warm, 't geselschap wonder goet,
 En 't onderlingh onthael is uytermaten soet.
 Hy soeckt haer, soo hy kan, met woorden om te leyden.
 Twee lieven eens gesint, hoe nood' is 't datse scheyden!
 Sy weder: "Ridder op! ick hoor den hane kraey,
 Wis, soo ghy langer blijft, soo is'et al bekaeyt.
 Ick ducht dat in het Hof licht iemant sal ontwaken,
 En die sal hier een deur of venster hooren kraken.
 Ghy, rijst dan, Joncker, rijst! en maect u op de reys,
 Daer sijght in mijn gemoet een wonder swaer gepeys.
 Ick hoor 'k en weet niet wat, ick hoor sich iemant roeren,
 Ick vreese dat gewis ons iemant sal beloeren,
 En al het stuck verspien: en soo ons dat geschiet,
 Soo is uw leven, vrient, en mijnen roem te niet."
 De Ridder is bedroeft, en stelt hem om te klagen,
 Dat hem de snelle tijt quam uyt het bedde jagen:

1) *gepepen*; gepiept; muziek gemaakt.

Hy schelt den dageraet, dat hy te vaerdigh rent,
 Hy schelt den blinden nacht, dat hy geen liefd' en kent;
 Hy schelt den vroegen haen, dat hy bestont te kraeyen,
 Hy schelt den Hemel selfs, vermits sijn wacker draeyen;
 Hy schelt al wat'er is, en soo hy mocht begaen,
 Hy liet een stage nacht op al de werelt staen.
 Maer als het wesen moest, doen gingh de Joncker rijzen,
 Doch hy en laet niet af haer vrientschap aen te wijzen:
 Dan maect hy droef gesucht, en dan een soet gevley,
 En dan eens wederom een soentjen tusschen bey.
 Maer als het Vrouwelijc haer deure gingh ontslyten,
 En dat de Ridder volghet en trat ten lesten buyten,
 Soo wert het lieve paer in haer gemoet ontstelt,
 Vermits een dicke snee bedeckt het gansche velt.
 "Eylaes! dit seyt de Maeght, nu is'et al verloren,
 Men sal ons voor gewis hier weten na te sporen;
 Men sal hier in de snee ondecken uwen voet,
 Gelijk men uyt het spoor de wilde dieren doet.
 Het Hof is bijster slim, en hondert loose gasten
 Die sullen tot den gront ons saken ondertasten,
 Die sullen al het stuck ten vollen open doen;
 Want die den draet ontdeekt die vint wel haest het kloên.
 Soo ghy hier door de snee gaet uyt de kamer treden,
 Soo moet'er ongemack en schande zijn geleden;
 Want als men hier verneemt den gangh van eenigh man,
 't Is domheyte, soo men niet de reste dencken kan."
 Wat raet hier Eginart? Daer staet de man verslagen,
 Hy weet ter werelt niet als sijn verdriet te klagen;
 Sijn geest is uyt her 1) door soo een vreemt geval,
 Hy weet niet wat hy doen, of wat hy laten sal.
 Hy wouw tot sijn behulp geswinde veeren wenschen,
 En sweven in de locht, en boven alle menschen;
 Hy wouw, indien hy kon, gelijk een wilde swaen
 Gaen maken door het swerck een onbekende baen.
 Hy wouw, indien hy kon, met twee getoomde draken,
 Voorby de bleecke maen een snelle reyse maken,
 Tot in een ander Rijk; hy wouw, indien hy kon,
 Gaen mennem door de locht de wagen van de son.
 En schoon hy namaels viel tot in de soute baren,
 Gelijk als Icarus te voren is gevaren,
 t' En waer hem geen verdriet, waer hy maer uyt den noot;
 En (waerom meer geseyt? hy wenst de bleke doot.
 't En is geen suchdens tijt, hier dient in korte stonden,
 En op den staenden voet een middel uyt-gevonden:
 „Een middel, seyt de maeght, om niet te zijn beklapt,
 Of even op de daet hier niet te zijn betrapt.
 Tsa. sit my op het lijf, ick sal met stille schreden,
 Van hier tot in het Hof, tot aen de poorte treden:
 Al ben ick niet gewoon te dragen eenigh pack,
 Ick sal het echter doen oock sonder ongemack."
 „Prinsses, seyt Eginart, sult ghy dit lichaem dragen,
 Dat ick tot in de doot voor u behoor te wagen?
 Hoe sal ick dat bestaan?" „Ey lieve, seyt de maeght,
 „De noot is sonder wet, de kansse dient gewaeght.
 Sit op, en weest gerust" De vrient laet hem geseggen,
 En gingh sijn weeligh lijf haer op den schouders leggen;
 Maer wenst in sijn gemoet, en met een stil beklagh,
 Dat hy van minder last en lichter worden magh.
 Maer Emma draeght het pack, en gaet met stille schreden,
 En door de koude snee, en door het water treden;
 Doch voelt geen ongemack. Siet liefdes selsaem werck!
 Sy maect de blode stout, sy maect de swacke sterck.
 De maen was eerstmael dof, en sonder gulde stralen,
 Maer liet dien eygen stont haer oogen neder dalen,
 Sagh op het prachtigh Hof en op het lieve paer;
 En strax op dit gesicht soo wert den hemel klaer.
 Diana 2) nam vermaeck in datse sagh gebeuren,

1) *her*; duim waaraan eene deur draait. 2) *Diana*; maangodin.

En hiet daerom de lucht en al den nevel scheuren,
 En maect het duyster swerck gelijk een hellen dagh,
 Soo datmen al het spel in volle leden sagh.
 't Geviel om desen tijt dat veelderhande sorgen
 (Die in der Prinssen hert gedurigh zijn verborgen)
 Den Konigh hinder doen, en prangen aen de ziel,
 Soo dat geen soeten slaep op sijn gewrichten viel:
 Hy keert hem dickmael om, hy kan niet stille wesen,
 En is na langh gewoel ten lesten op-geresen;
 Maer, siet, hem dunckt hy hoort (doch weet niet wat) geluyt,
 Hy gaf hem van het bed, en keeck te venster uyt.
 Daer siet hy door de snee een Juffer komen treden,
 En, siet, een Jongeling die sit haer op de leden;
 Hy siet haer ongekleet en lucht daer henen gaen,
 En 't scheen sy had alleen haer onder-zieltjen 1) aen.
 Dit vont de Keyser vreemt, en gaet daer over peysen,
 Waer heen dit jonge paer genegen is te reysen;
 Hy weet niet hoe het komt, dat soo een jonge maeght
 Een rappen Jongeling op hare schouder draeght.
 Het stuck dient onder-tast. Hy sent de rouwe gasten
 Die even in der nacht op sijne diensten pasten,
 Die roepen: „vrijster sta, wie ghy oock wesen meught!
 Wy komen tot behulp van uwe teere jenght.
 Geeft ons dit wichtigh pack, dat ghy bestaet te dragen,
 Ghy dient hier in de kouw uw leden niet te wagen.”
 De Juffer kreegh een schrick in haer benauwde ziel,
 Soo dat haer waerden vrient ter aerden neder viel,
 Te midden in de snee. Hy wert terstont gevangen;
 Maer sy bleef niet-te min hem aen de leden hangen.
 Daer wert het jonge paer den Konigh toe-gebracht,
 Die met een nieuwig hert de jonge lieden wacht.

1) onder-zieltjen: onderlijfe.

En mits sy binnen zijn, en hem wat naerder komen,
 Soo heeft sijn wacker oogh op alles acht genomen;
 Maer hy wort stracx gestoort en dapper ongesint,
 Vermits hy in het spel sijn eygen dochter vint,
 Sijn dochter, die hy meynt een stille maeght te wesen,
 En die hy menighmael hier over had gepresen;
 Ach! dese siet de Prins in schande voor hem staen,
 En haer vermeynden roem verkeert in enckel waen.
 Hy, die haer heeft gesien een jongen Ridder dragen,
 En hoeft geen saken meer hier op te komen vragen;
 Het weynigh dat de Vorst van desen handel siet,
 Getuyght hem klaer genoegh al wat'er is geschiet.
 Sijn ongestuymigh breyn begon hem om te loopen,
 Dies raemt hy metter daet wie dat'et sal bekoopen,
 Hy sag den schrijver aen, en hielt'et voor gewis,
 Dat hy van al het werck den gront en vinder is.
 Hy snelt hem tot de wraeck, en doet hem daer bewaren,
 Tot dat hy sijnen wil sal naerder openbaren;
 Daer mede treet de Vorst in seker ander zael,
 En met een grammen sin begon hy dese tael:
 „Ach! hier licht nu mijn glans, om dit oneerlick mallen,
 Hier licht mijn hooge faem ter aerden neêr-gevallen:
 Mijn dochter is onteert, hier stae ick nu verstelt,
 Vermits haer vuyl bejagh mijn eere neder velt.
 Ick hadde nu een Vorst begonnen op te sporen,
 Die groot, die machtigh is, en wonder hoogh geboren:
 Dat waer een dingh geweest dat my en haer betaemt,
 Maer siet, ellendigh mensch, nu sta ick hier beschaemt!
 Het stuck dat is verbrot, mijn luyster weggenomen,
 't Is schande, 't is verdriet, dat mij is over-komen;
 Het is een leelick werck, een schendigh ongeval,
 Dat my, door enckel leet, ten grave brengen sal.
 Wat is een Konigh zijn en al het Lant gebieden,

Nadien oock spot en spijt een Koningh kan geschieden?
 Men seyt oock menighmael dat wy als Goden zijn;
 Maer al die groote glaans en is maer enckel schijn.
 Wy moeten even-selvs verdriet en harde slagen,
 Soo wel als eenigh mensch, in onsen boesem dragen;
 Hier is geen onderscheyt van slecht of edel bloet,
 Als dat een hooger stam te lager vallen moet.
 Wat heb ick buytens Lants al swarigheyt te lijden!
 Wat heb ick binnens Rijcks al ongemacx te mijden!
 Wat heb ick binnens huys dat my gedurigh quelt
 En dat mijn droeve ziel in vreemde bochten stelt!
 De schrijver, die ick heb met alle mijn vermogen
 Gevordert, groot gemaect, en uyt den dreck getogen,
 Die heeft my voor een loon gebracht in dese smaet,
 Soo dat het leven selfs my heden tegen staet.
 Ick wil den slimmen guyt tot lutsplot laten kappen,
 Soo kan hy mijn verdriet niet elders loopen klappen,
 Ick wil hem gansch het lijf te pletter laten slaen,
 Soo dier sal desen boef den loosen handel staen.
 Ick wil hem boven dien tot asse doen verbranden,
 En stroyen 't vuyle stof door al de Fransche landen.
 Hoe kander pijns genoegh hem werden aengebracht,
 Die niet als voor een sloir een Keyzers dochter acht!
 Maer holla, mijn gemoet, eer ick te seer ontbrande,
 Weet dat ick Rechter ben, en Prinsse van den lande;
 Gaet hier in met bescheyt, en niet door ongedult.
 Dit onheyl is misschien uw eygen dochters schult.
 De Jonghman dient gehoort, hy is van kloecke sinnen,
 Hy is van heus gelaet; wie sou hem niet beminnen?
 't Kan zijn dat Emma selfs tot liefd' hem heeft versocht,
 En met haer soete gunst tot weder-gunst gebrocht.
 Sy heeft den Jongelingh op haren hals gedragen,
 En dat zijn voor gewis al soete minne-vlagen;
 Daer moet vry liefde zijn die al wat verre gaet,
 Dat soo een teere maeght dien handel onder-staet.
 En is'et haer bedrijf, wat sal ick konnen seggen?
 Wat straf is Eginart van iemant op te leggen,
 Waer is'er in het Lant soo in-getogen man
 Die in soo geylen tijt een Joseph wesen kan?
 Gy most in dit geval uw eygen dochter straffen,
 Vermits sy door gevley een man gingh liffelaffen;
 Sy heeft in dit bedrijf een harden doot verdient,
 En geensins Eginart, haer uyt-gekoren vrient.
 Maer, neemt al wederom, het wort alsoo bevonden,
 Dat jae uw dochter selfs geleyt heeft dese gronden,
 Is dit oock straffens waert, dat sy, een frissche roos,
 Een rustigh edelman tot haren dienst verkoos?
 Naer ick het stuck begrijp, daer zijn verscheyde saken,
 Die voor uw dochter tijt, en haer onschuldigh maken;
 Weeght alles na de daet, en geensins na den schijn,
 Ghy sult niet ongesint op Emma konnen zijn.
 Een vrijster van de stadt en alle slechte Vrouwen,
 Die hebben ruyme stof om wel te mogen trouwen;
 Sy vinden haer partuur, en hebben vrye keur
 Door al het Koninghrijck, ja gansch de werelt deur.
 Maer hoogh en edel bloet is wonder nauw besneden,
 Wie kan een Prinssen kint na rechten eysch besteden?
 In al het gansche Lant en is nauw eenigh man,
 Die haer versoecken derft, of haer genaken kan.
 Het moet een Prinse zijn die met haer dient te paren,
 En die is menighmael van onbequame jaren,
 Of van een dom verstant, of van een selsaem lijf,
 Of nyter aert geneyght tot ander tijt-verdrijf.
 En is'er dan een maeght genegen om te trouwen,
 En die onmachtigh is haer jeught te weder-houwen,
 Heeft die terstont verdient dat sy het lijf verliest,
 Om dats' op eygen raet een man voor haer verkiest?
 Voor my, ick segge neen, oock moet ick overleggen,
 Dat op mijn leven selfs al vry wat is te seggen;

Ick soecke mijn vermaeck al waer ick henen ga,
 En jage nachten langh mijn geyle lusten na.
 Is Emma nu misschien tot jock en spel genegen,
 Soo gaetse regel-recht haers vaders eyge wegen.
 En waerom doch soo fel ontrent uw naeste bloet,
 In saken die ghy selfs met al de leden doet?
 Ey, leert met sachter aert uw korsel hoofd bestieren,
 En door een soet gedult de swacke menschen vieren.
 't Is schande wreet te zijn ontrent een eygen kint,
 In iet, daer in men selfs sich niet onschuldigh vint!"
 De Vorst, na dit gepeys, laet in het Hof ontbieden
 Een deel van sijnen Raet en best vertroude lieden,
 Die seyt hy dit geval gelijk het is geschiet;
 Maer wie de lieven zijn, en seyt de Keyser niet.
 De mannen (na het stuck te hebben overwogen,
 En langh genoegh bedacht al watse dencken mogen)
 Verklaren al gelijk de misdaet lijdhich groot,
 En waert te zijn gestraft oock met een wreede doot.
 Daer op soo laet de Vorst de twee gelieven halen,
 En steltse voor den Raet te midden op der zalen:
 "Siet hier het lieve paer, waer van ick heb geseyt,
 En die ghy tot haer straf de doot hebt op-geleyt.
 Wat hoefje, seyt de Vorst, hier langer van te spreken?
 Tsa, laetse door een beul den kop aen stucken breken;
 Maer segh my niet-te-min, ô booswicht als ghy zijt,
 En die nu maer en leeft alleen tot mijnen spijt,
 Wie heeft den gront geleyt van dese slimme streken,
 En wie is alder eerst tot vuyle lust geweken?
 Spreekt ront, gelijk het dient, en seght de ware daet,
 Nadien dat u de doot als nu voor oogen staet."
 Hier op seyt Eginart: "Ey, wil niet vorder vragen,
 Groot-machtigh Werelt-vorst, ick moet de straffe dragen.
 Komt, wie dat maer en wil, vergiet dit schuldigh bloet,
 Ick ben het die den doot en wil, en lyden moet,"
 Maer Emma knield' en riep: "ey, laet den Ridder leven,
 Ick sal my tot de doot gewilligh overgeven,
 Oock nu te deser uur, vermits ick schuldigh ben,
 En desen edelman gansch vry en suyver ken."
 De Jonckheer wederom: "Ick ben gereet te sterven,
 Laet slechts dit edel pant uw soete gunst verwerven,
 Breeckt my van lit tot lit, 'k en acht geen wreede pijn,
 Indien ghy maer en wilt uw kint genadigh zijn."
 Maer Emma gaf haer op, en quam voor hem getreden,
 En toont haer blooten hals, en bood haer teere leden,
 En sprack den Switsaert¹⁾ aen: brengt hier uw vinnigh
 Ick heb den doot verdient, ick ben de straffe waert, (swaert,
 Ick ben hier oorsaeck van. Ick sweere by der Sonnen,
 En by den hoogsten God, ick heb het stuck begonnen,
 Ick heb een schuldigh hert, en hy een reyn gemoet;
 Onthout u, wreedden hoop, van sijn onschuldigh bloet,
 En kapt in desen hals." De Ridder daer-en-tegen
 Quam voor den Keyser staen, en trock sijn eygen degen,
 En gaf het vinnigh stael een fluxen lijf-trawant,
 Die hy daer op de zael ontrent den Rechter vant:
 „Ick bid u, waerde vrient, bemint ghy jonge vrouwen,
 Soo wilt my desen romp in duysent stucken houwen.
 Ghy maer, ô schoone bloem, geeft my den lesten soen,
 En laet aen my den beul sijn bloedigh ambacht doen.
 Ick sal met vreughde selfs, ick wil den slagh verwachten,
 Eén kus van uwen mont die kan het al versachten;
 Eén kus, en 't is genoegh." Hy knield daer op de zael,
 En doet een kort gebedt, en wacht het vinnigh stael.
 Maer Emma; die het swaert nu sagh ontrent hem blincken,
 En kon niet langer staen, maer liet haer neder sincken;
 Haer roode mont versterft, haer wacker ooge sluyt,
 En, naer het schijnen magh, haer ziel die wilder uyt.

1) *Switsaert*; Zwitser. Uit Zwitserland, hoewel eerst in veel later tijd dan den tijd van dit verhaal, kwamen de beste huursoldaten.

De Prins is gansch verbaest, als hy de jonge lieden
 Siet aen een wreeden beul haer teere leden bieden;
 Bysonder als hy merckt, dat oock het Vrouwelijn
 Is willigh tot de doot, en duldigh in de pijn;
 Dat oock een jonge spruyt is vaerdigh om te lijden,
 En stelt haer in den stant om geen verdriet te mijden.
 Hy blijft op desen strijt een wijl onseker staen,
 En siet met diep gepeys den vreemden handel aen.
 Hy voelt sijn innigh mergh geheel te zijn bewogen,
 En door een sachten aert van wreetheyt af-getogen;
 Hy voelt dat hem de geest tot beter sinnen leyt,
 Dies heeft hy Eginart sijn les dus aen-geseyt:
 "Gewis ghy hadt verdient ter doot te zijn gesonden,
 Vermits ghy Prinssen bloet onwaerdigh hebt geschonden
 Vermits ghy hebt bestaen te klimmen op het bed:
 Dat u, een slecht gesel, was buyten reyck geset.
 En ghy, onwijse maeght, hebt stofs genoegh gegeven,
 Om in dit edel Hof niet meer te mogen leven,
 Vermits uw domme jeught uyt lust een man verkoor,
 En uyt een malle drift haer eerste glans verloor.
 Ick heb den tijt gesien, waer my dit overkomen,
 Ick had u bey gelijck het leven af-genomen,
 Ick had u voor gewis met voeten doot getrapt,
 Of met dit eygen swaert in stucken wegh-gekapt.

Maer nu, 'k en weet niet hoe, mijn gramschap is verwomen,
 Ick wil genadigh zijn, en uw mijn liefde jonuen:
 Ick voel in dit geval een wonder selsaem werck,
 Vermits ick over my een soeter aert bemerck;
 Vermits een sachter geest, als uyt de lucht gesegeen,
 Tot aen het innigh mergh mijn ziele komt bewegen.
 Nu kooft hier, Eginart, en neemt dit waerde pant,
 En ghy, verliefde maeght, geeft hem uw rechterhant,
 En weest na desen een: ick heb het u vergeven;
 Ghy, leyt van nu voortaan een soet en eerbaer leven:
 En schoon ghy hebt verdient de doot of swaerder pijn,
 Ick sal u niet-te-min een gunstigh Vader zijn."
 't Scheen dat een helle son met haer vergulde stralen,
 't Scheen dat het leven selfs quam uit den Hemel dalen,
 't Scheen dat het droeve paer als van de doot verrees,
 Als hun de goede Vorst sijn gunst aldus bewees.
 Sy vallen bey gelijck hem vaerdig aen de voeten,
 Die sy met grooten danck, met duysent kussen groeten.
 De Keyser, nu versoent, gebiet haer op te staen,
 En hietse wederom in hare kamer gaen.
 Daer wort hun even doen een Priester toe-gesonden,
 Die heeft hun voor den Raet in echte-trou verbonden.
 Wel aen, geluckkigh paer, geeft danck aen uwen God,
 Van 's Konings goeden luym en uw geluckkigh lot.

REDENKAVELINGE,

OP HET

H O U W E L I C K

VOREN GEROERT.

KORT BEGRYP VAN DE SELVE.

1. *Of het een goeden raet is om tot een gewenscht houwelick te komen, sich meester te maecken van de eerbaerheyt van de gene, die men ten houwelick begeert.*
2. *Vier exempelen van strenge vaders, die de onteeringe van hare dochters hart gestraft hebben.*
3. *Of een vader sijn dochter vermagh te onterven, vermits de selve buyten sijn weten of tegens sijnen danck haer met troubelofte of by-slapen verplicht heeft.*
4. *Of een vader sijn dochter kan beletten te trouwen met iemand, aen de welke sy haer verlooft heeft, sonderlinge als de belofte met by-slapen bevestight is.*
5. *Aenmerckinge op 't bedrijf van Eginart, en wat gevaer hem lichtelick hadde mogen overkomen uyt dese gelegentheyt.*

SOPHRONISCUS. Wat dunckt u van dit stuck wercks? hout ghy het selve niet voor gansch gedencquaerdigh?

PHILOGAMUS. My dunckt dat Eginart most gelesen hebben den raet, die doctor Cœpolla, een groot Rechts-geleerde, geeft aen de jonge lieden om spoedelick tot een houwelick te raken, daerse anders niet wel middel toe en sien.

SOPH. Wel wat is dat voor een raet?

PHIL. Datse haer meester moeten sien te maken van het bedde, en met een van de maeghdom van hare beminde, en datse, soo doende, wel voorts te rechte sullen komen; dewijl de ouders in dien gevalle, en alle de vrienden die hun tegen zijn, daer door strax anders van gevoelen worden.

SOPH. Voor my, ick en achte soodanigen raet niet met allen; want voor eerst, soo sie ick dat den raet van uwen doctor Cœpolla noch een anderen raet van doen heeft, daer hy voor gewis geen raet toe en geeft of en heeft; want schoon iemand in soo goeden sake soo quaden wegh ware gesint in te gaen, weet Cœpolla wel raet in 't werck te stellen? weet hy sijn leerlingen wel soodanige kracht-werckende woorden in den mont te leggen, waer door een cerbare derne sal bewogen worden haer beste pant over te geven, ten luste van den eenen of den anderen Venus-jancker? En schoon hy sulcx al wist te doen, als hy geensins en kan, soo is 't al vry bedenckelick of uwen doctor Cœpolla dit al wel voor heeft, en offer uyt volgen soude dat hy meent, en de jonge lieden wil inbedden.

PHIL. Hoe! is'er aen te twijffelen, dat de ervarentheyt nu dickwils heeft geleert, en dat oock geheel onlanghs? Ik weet een vader, die met de vrienden van seeckeren jongelingh, sijns dochters vryer, op de houwelickse voorwaerden malkanderen niet wel konnende verstaen (met het maecken van de welke sy luyden onderlinge

besigh waren), quam schierlick en met een grammen sin in de keucken geloopen, roepende tot de keucken-meyt: Spit af, meysjen, hier van en sal niet vallen. Maer sijn suster, moeye van de toekomende bruyt, hem ter zijden genomen en wat in 't oire geluystert hebbende, te weten: hoe het met de dochter al stont, en datse wel haest in 't kinder-bedde mochte komen te bevallen, is hy plotselick daer op van meyninge verandert, roepende op staende voet: spit aen, meysjen: en sluytende, sonder vorder verschil, de houwelicksche voorwaerden, wenschte de lieden veel geluex. Even den selven in-val hadde, soo ick geloove, de Keyser, als hy sijn dochter Emma vont in den stant als wy gelesen hebben; en dit is, mijns oordeels, waerop doctor Cœpolla heeft gesien, als hy den voorsz. raedt de jonge lieden gaf.

SOPH. Maer dit werck kan oock wel licht gansch anders omme-slaen, en andere werckinge voortbrengen als uwen Rechts-geleerde meynt, en als in beyde uwe verhaelde gevallen is geschiet, en sulcx en hanght maer aen den in-val, den welcken de vader krijght op soodanigen gelegentheyt. Ick geloove dat u niet onbekent en is, wat op gelijcke geschiedenis Pontius Aufidianus, een Romeyns Ridder, eens ter hant nam. Hy gewaer wordende, dat een van sijne knechten, Fannius Saturnus genaemt, de eerbaerheyt van sijn dochter te nae was gekomen, heeft dadelick de selve sijne dochter en den lincker met de doot gestraft. En P. Mænius, mede een Romeyn, gingh noch strenger aen; want vermits eene van sijn vrygelatene bestaen hadde sijn dochter een kus te geven, dede hem dadelick den kop breecken.

PHIL. Maer al dat is van ouden tijt, doen de koe Bar el hiet, en de Romeynen zijn voor het meerendeel gansch harde quasten geweest: nu heeft de loop van de werelt, en een andere gelegentheyt van de eeuwe, den aert der menschen vry wat gemeuckt, sulcx dat men van soodanige vinnige instortingen, op soodanigen gelegentheyt, niet meer en weet.

SOPH. Bedriecht u niet; lieden die de tucht beminnen, en acht hebben niet alleenlick op hare bysondere gelegentheyt, maer oock op der nakomelingen voordeel en nuttigheyt, hebben ja al mede oock in onse eeuwe dien eygen wegh gegaen. 't Is niet langh geleden dat een vader, die een eenige dochter hadde, vernemende dat de selve hare eerbaerheyt eerst hadde laten misbruycken, en daer na met den vryer sich uytter stadt en buyten den lande hadde begeven, korts daer na sijn naeste vrienden heeft te gaste genoot, en tegen hare aen-komste, op sijn voor-zale, een bare, met swart bekleet, hebbende doen stellen, heeft verklaert sijn dochter van nu aen voor doot en gestorven te houden, en op sijn natelaten middelen nu dadelick soodanigen ordre te willen stellen, dat van sijn erffnisse niet met allen tot de selve sijne dochter, maer alles op de naeste vrienden, na sijn overlijden, soude ver-

sterven; gelijk hy oock sulcx met de ware daet heeft na-gekomen.

PHIL. Maer dat een vader sijn dochter niet en vermagh t'onterven, schoon de selve sonder sijn weten of tegen sijn danck is getrouwt, dunckt my by de Rechts-geleerde gelesen te hebben; En in allen gevalle, naer waerschijnelickheit, is dit, dat ghy seght, op de versche daet geschiet uyt hittigen bloede; maer ick achte dat sulcx naderhand (de vader sich naerder bedenkende) is versacht geweest, oock en maect één bonte-kraey geen winter, en één dwers-hoofd geen exempel.

SOPH. 't Is soo als ghy seght, dat eenige Rechts-geleerden van dit gevoelen zijn; maer daer zynder oock die ander bedenken hier op hebben, al na gelegentheit van saken: doch in allen gevalle kan de vader soodanigen dochter met een kleyn gedeelte, als 't hem maer en gelieft, van sijn erffnisse uyt sluyten, en niet vorder voor sijn kint houden; in voegen datse op het schoonste, maer een derde en soude behouden van 't gene sijn anders van haer vader soude erven, moetende daer-en-boven missen haers vaders zegen over haer houwelick, dat wisselick een bedroefde en kommerlicke sake is.

Dat ghy vorder van de veranderinge van de voorsz. vaders wille gewaeght, daer van en heb ick noyt vernomen; en wat aengaet dat ghy meynt dit een eenigh exempel te wesen, is mede een mis-slagh, daer sijnder vry al meer by te brengen. Een seker Generael der Oost-Indische Compagnie, in hare saken gebruyckt tot beleyt van haren handel in de nieuwe werelt, bevindende dat de dochter van den vorigen Generael, sijn voorsaet in ampte, wesende een Staet-dochter sijner huysvrouwe, by een jongelingh van onse natie was beslapen, met voor-nemen evenwel van toe-komende trouwe; in plaetse dat sulcx het voornemen van de voorschreven gelieven by hem soude vorderen, heeft de selve Generael den Jongelingh sonder genade doen onthalsen, en de Staet-dochter strengelick met roeden doen slaen, gelijk sulcx hier te lande voor de waerheit genoeg bekend is.

PHIL. Ick en weet niet of die harde maniere van doen als ganghbaer soude op-genomen worden hier in Hollant, als het stuck ondertast soude worden. En wat my aengact, ick soude dat exempel laten in de ver-gelegen werelt, sonder iet sulcx hier te lande over te brengen.

SOPH. Wat Nederlantsche exempelen aengaet, ick en kan u des al mede gerieven, lieve Philogame. Een jongh-gesel, gebooren tot Gent, een wijle tijts lant-looper geweest zijnde, en daer door dapper geslepen wesende, brengt te wege dat hy wordt in-gelaten ten huysse van een treffelick man te Brugge, aen de welcke hy wijs hadde gemaect dat sijn ouders in Duytsland woonachtigh waren, en dat hy sich voor een tijt uytten wege hadde moeten maecten, om t'ontgaen seecker houwelick met een jonge joffrouw aldaer, die men hem tegens dank wilde op-dringen, dewijle hare gelegentheit hem, soo hy seyde, niet aen en stont. Ondertusschen steken desen in-gelaten gast de kruymen, en hy dartel werdende van 't goet onthael dat hem geschiedde, begon vreedse streecken in 't werck te stellen: en, om kort te wesen, onder belofte van houwelick, misbruyckt hy de dochter van sijnen huys-waert, out sestien jaren; in-voegen dat de selve swanger geworden zijnde, en de moeder iet gemerckt hebbende, het stuck haer dede bekennen voor haer en haren vader: welken vader, een man wesende op sijn eere staende, en hoogh in sijn wapen, en die soodanigen schantvleck niet en verstont te verdragen, doet den lincker by de kop grijpen, en pleeght recht tegens den selven ten strengsten hy magh: en bevonden zijnde, dat de luyper in Duytslant noch vrienden noch goet en hadde, in der daet niet en anders en was als een geslepen lant-loper, van het slechtste volckskens hergekomen, en dat hy stoutelick hadde onderstaen een eerlick huys te schande te brengen; is verklaert het lijf verbeurt te hebben, en is oock openbaerlick metter doot gestraft geworden.

PHIL. De Rechters gingen, mijns oordeels, al vry wat te verre, en 't soude al te besien staen wat gronden sy hadden, om haer vonnis soo hart uyt te spreken, en in 't werck te stellen.

SOPH. En neemt het daer niet op; want, Philogame, niet alleenlick Rechts-geleerden, maar oock geheele Parlementen en hooge Raden kunnen dit bevestigen, als hebbende sulcx verstaen met volle kennisse van saecke in gelegentheit. Ick vinde in dat treffelick werck van Bernart Antonine, daer hy de Romeynsche wetten vergelijckt met het hedens-daegsche Franssche Recht, de volgende geschiedenis. Eene Bernart de Lespes, koopman van Tartas, seyde hy, hadde een dochter, genaemt Marguerite. out ontrent seven-en-twintigh jaren; de selve wiert bevonden groot te

gaen by eenen dienaer van den voor-seiden Bernart de Lespes, die hem tien jaar langh hadde gedient, zijnde de selve gelieven in 't heymelick, en sonder weten van de vader, te samen getrouwt. Hier over proces zijnde aengevangen tot laste van dese jonge lieden, hadde de dochter tot haer verschooninge in rechte gedaen seggen, dat haer vader, geen sorge dragende om haer tijdelick te besteden, sy zelfs den Jonghman hadde aangesocht, en haer bedde met hem gemeen gemaect, op belofte van trouwen, en dat de selve trouwe naderhand by hen luyden was voltrocken, naer orde aldaer gebruyckelick. Het parlement van Bordeaux, alles gehoort en overwogen hebbende, heeft, den dertigsten October vijftien-hondert drie-en-negentigh, den Jongelingh gecondemneert tusschen Hemel en Aerde gehangen te worden, sulcx dat'er de doot na soude volgen, en dat voor de deure van den voorschreven Bernart de Lespes: en is daer-en-boven de vader by sententie van den selven Raet toe-gestaen, sijn dochter, soo 't hem gcliefde, te mogen ontfermen, gelijk mede de voornoemde vorder is gecondemneert in de Raet kamer haren vader met gebogen knieën om vergiffenisse te bidden: welck alsoo sijn, seyde de schrijver, besigh was te doen, is aen den vader sijn diepste ingewant met barmhertigheid bewogen geworden; inwoegen dat hy de selve sijn dochter al weenende in den arm greep, haer kuste, en vergaf dat'er geschiet was. De selve Barnart Antonine verhaelt gelijcke fententie gewesen te zijn by 't Parlement van Bordeaux, den 28 Januari 1558.

PHIL. Maer de rechten seggen, dat men niet na exempelen, maer na wetten behoort te wijsen: en gelijk ick sulcx houde voor wel geseyt, soo meyne ick dat op de exempelen by u verhaelt niet veel te staen en is, 't en zy ick wetten of redenen hoore, waer mede uwe exempelen vast werden gemaect. Oock en kan ik niet begrypen, dat een dochter (verlooft zijnde, ende met by-slapen haer geloite bevesticht hebbende) door haer vader kan verstaen werden van het trouwen belet te mogen worden, om haer in die kleynigheit te laten sitten.

SOPH. Ick sie, lieve Philogame, dat ghy van uw voorstel soo niet gesint en zijt te scheyden, en dien-volgende soo bevind ick dat in uwe tegenwerpinge twee vragen steken: de eerste is: of een vader sijn dochter kan beletten te trouwen met yemant daerse haer aen verlooft heeft: en ten tweeden, of de vader sulcx kan doen, schoon de dochter haer gedane belofte noch met by-slapen heeft bevestight.

PHIL. Ick en hebbe soo klaer niet gesproocken, waerde man; even-wel is 't mijn meyninge op beide de voornocmde punten uwe redenen te verstaen, en des vergenoegen te ontfangen.

SOPH. Ick wil uw voornemen sien te voldoen, goede Philogame; en op het eerste soo brenge ick u voor de plaetse Moyfis Num. 30. 3 aldus luydende na onse oversettinge: Wanneer eens wijfs naem den Heere een belofte doet, en haer verbint dewijle sy in hares vaders huys en in maegghom is, en haer belofte en verbont, dat sy doet over hare ziele, komt voor haren vader, en hy swijght daer stille toe; soo gelt hare belofte en verbont, dies sy haer over hare ziele verbonden heeft. Soo het haer daer-entegen haer vader belet, des daeghs wanneer hij het hoort, soo gelt geen belofte noch verbont, dies sy haer over haer ziele verbonden heeft.

PHIL. Hier sie ick dat een vader de belofte van sijn dochter kan vernietigen, en haer voorstel in het trouwen beletten, als de sake nog niet verder en is gegaen als tot de woorden. Maer als'er de zegel van by-slapen op-gedrukt is, wat dan?

SOPH. Hoort daer op sprecken den selven Moyses, Exodus 22, 16. Wanneer iemant een maeght bekout, die noch niet vertrouwt en is, en beslaetse, die sal haer geven haer Bruyt-schat, en haer ten wijve hebben. Vers. 17.: Weygert hem daer-en-tegen haer vader haer hem te geven, soo sal hy haer gelt henen wegn, soo veel eener maeght ten Bruyt-schatte behoort.

PHIL. Maer dien onverlet en dit al over-geslagen, segh my eens wat uw gevoelen is van dat by onsen Eginart is bestaen, en dat'er op is gevolgt.

SOPH. Ick oordeelc, dat Eginart een dwaes en vervaerlick stuck heeft onderstaen, en een gansch sot paert, soo men seyde, bere-den, Philogame: ick hebbe luyden van State daer wel anders af hooren sprecken, als de voorschreven vader (doen ter tijt, soo het bleeck, een goede luym hebbende) het stuck op-nam. De selve lieden meynden dat de Keyser Charlemagne aen Eginart (hem vindende in gelegentheit als vooren is verhaelt) behoorde den hals omgewrongen, en alsoo dien eygen nacht in de aerde gesteken te hebben, dempende alsoo de gedachtenisse van het schen-

digh stuck, latende sijn dochter (soo goeden maeght alsse was) een partuur van haren staet afwachten. liever als de selve, om hare quade maniere van doen, aen sijnen dienaar (verre beneden haren hoogen staet) ten houwelick te geven, om alsoo, als een Prinsse, door sijn exempel, in toekomende een wet te stellen op soodanige linckernyen. Dat luyt wel anders, als ick mercke dat ghy hier van gevoelt: doch wat my belanght, ick verklare in 't gemeen mijn gevoelen te wesen, dat vaders, die haer laten dringen om haer Dochters ten houwelicke te geven aen de gene, die sy daer niet goet genoegh toe en kennen, en dat vermits 't misbruycken van de eerbaerheyt van de selve; dat, segh ick, deselve eeniger maten wel doen voor de eere van haer huys en dochter, maer gansch qualick ten op-sien van de na-komelingen, en de jonckheyt van de toekomende eeuwe, die, op soodanige sachte exempelen siende. sich te lichter in die gelegentheyt kooft te geven en te verloopen, als hopende gelijcke soete en geluckige uyt-komste: daer in tegendeel, als de sake strenger ware op-genomen geweest, alle volgende jonge lieden sich souden ontsien soodanige rancken aen de hant te nemen, vreesende gelijcke straffe.

PHIL. En wat my aengaet, lieve Sophronisce, ick wou my al wat naerder bedencken als soodanigen geval my over-viel, al-er soo gestrengen oordeel daer over te vellen; want ick mercke dat de geleerde Justus Lipsius, in het boeck van de exempelen en aenmaningen van state, niet qualick en gevoelt van het doen van den Keyser Charlemagne in dese gelegentheyt; maer stelt het selve onder de deughden en goede gaven van den selven Prinsse, noemende het gunt hy ten aensien van Eginart en Emma dede, te wesen een werck van gcedertierenheyt, die hy prijst sonderlinge in alle Vorstelicke persoonen, gelijk by den selven aldaer te sien is in het tweede Boeck op het 12 cap.: en ick meene dat ghy al mede u selven, als het u gebeurde, al wat in twijffel sout vinden.

SOPH. Wel, Philogame, schoon alle vaders niet even hart en zijn, 't is even-wel best voor alle jonge lieden dat gevaer te schuwen, en te doen dat eerbaer is en wel luyt, en noyt door quade middelen tot een goede sake te willen komen.

PHIL. En ik soud'et al liever noch houden met een sekeren vader, daer van ick onlanghs een treffelick man hoorde gewagen op dusdanige gelegentheyt.

SOPH. Maer hoe gingh dat toe, Philogame?

PHIL. Een dochter met haren wille, door een die haer lief hadde, ontvoert zijnde, en naderhant weder-keerende, gebruyckte alle mogelijke middelen om haer vader ter neder te setten, en met haer te doen versoenen: maer te vergeefs, dewijle hy hielt,

dat hem de hoogste smaet en kleynigheyt 1) was aengedaen: en schoon de selve dochter kinderen krijgende, de selve hare kinderen hem, na den Raet gaende (dewijle hy een Raetsheer was), dickmael te voete dede vallen, om hem tot medelijden te verwecken, soo en wilde hy efter sich der selven noyt aentrecken, maer dede die t'elckens grammelick van hem weeren, en als vreemde en hem gansch niet raekende verstooten; dese maniere van doen gebruyckende tot dat sijn leste dochter eyndelick getrouwt was. Het welck geschiet zijnde, soo noode hy alle sijne kinderen, en onder de selve oock de voorschreven sijne vervoerde dochter, onthallende haer vriendelick, en settende haer boven aen; en op het eynde van de maeltijt, tot besluyt van de selve, gaf haer tot houwelicx-goet soo vele als eene van de andere sijne Dochters, met verklaringe, dat hy tot noch toe selve onvaderlick hadde bejegt, niet vermits hy sijne vaderlicke genegentheyt van haer hadde ontrocken; maer om door soodanigen harden maniere van doen (daer in hy verklaerde sijn selven geweld te hebben gedaen) sijn andere drie overige dochters (doen ter tijt noch ongetrouwt wesende) een afkeer te doen hebben van het gene sy luyden haer oude suster hadden sien doen.

SOPH. Die man dede eygentlick als een huys-vader, en hadde het ooge om sijn dochters van quade exempelen een af-keer te doen hebben: maer hadde hy die ontvoerde of wegh geloopt dochter noyt voor sijn dochter erkent, soo hadde hy beter gedaen voor het gemeen.

PHIL. Ey lieve laet ons, om de voorsz. wreetheyt te vergeten, een nieuwe geschiedenis ter hant nemen; ick en blijve niet gaerne te lange in soo harden stoffe.

SOPH. Wel aen, jongelingh, ick ben des wel te vreden; dewijle ick sie dat ghy liever over roosen als op distelen genegen zijt te gaen. En hier volghet nu een trouw-geval dat geen wreetheyt met allen in en heeft, en dat recht anders gaet als wy jegenwoordelick hebben af-gelesen; want in plaetse dat in 't voorgaende een Vorstelick vrou-mensch ondernam voor haer partuur te verkiesen een jongelingh verre beneden haren staet, soo komt hier op het tooneel een Vorstelick manspersoon, en verkiest tot sijn echte deel een vrou-mensch geensins sijne Hoogheyt beantwoordende, het welke stoffe het geheel andere bedenckinge sal uytleveren.

PHIL. Wel aen, Sophronisce, om hier toe te komen, neme ick het boeck wederom ter hant, en beginne te lesen:

1) *kleynigheyt*; vernedering.

VERHAEL,
BEHELSENDE HET TROUWGEVAL VAN
KONINGH ULDERICK

TER EENRE, EN

PHYNE BOENA

HARDERINNE, TER ANDERER ZIJDE.

De Koningh Ulderick, vermits sijn rappe leden,
Was dickmael in het wout en buyten alle steden,
Was uyt sijn innigh hert een hater van de pracht,
En van de jonckheyt aen genegen tot de jacht.
Hy, op een schoonen dagh getreden aen der heyden,
Daer menigh Edelman den Prinsse quam geleyden,
Daelt van een schralen berg in seker lustigh velt,
Daer vruchtbaer hout-gewas op reken¹⁾ is gestelt;
Daer, op een ander kant. een bosch van wilde boomen
Is sonder menschen hulp gewassen aen de stroomen,
En daer een klare beek haer, met een snellen val,
Quam storten uyt de rots tot in het lage dal.
Hier stont de Koningh stil en sagh de kleyne keyen,
In 't hangen van den berg, sich in het water spreyen;
Hy sagh een jonge maeght die hare schapen wies,
Terwijl de koele wint in hare vlechten blies:
Maer vlechten sonder kunst, niet door het vyer gedwongen,
Met poeyer niet bestroyt, niet over een gewrongen;
Maer luchtigh uyer aert, gelijk Diana droegh,
Als sy het vluchtigh wilt uyt hare bossen joegh.
De Prins op dit gesicht quam vaerdigh aen-gereden;
Hy siet een jeugdigh lijf en wel-gemaecte leden,
Hy siet een geestigh root, hy siet een aerdigh wit,
Hy siet een lustigh waes dat op haer wangen sit.
De Vorst in dit gesicht gevoelt sijn hert ontwaken,
Gevoelt in sijn gemoet een heymelick vermaken;
Maer onder dit gepeys het paert gaet sijnen tret,
En hy draeght in den geest het schoon gesichte met.
Doch eer hy op het velt soo verre was gereden,
Als iemant schieten kan met uyt-gestreckte leden,
Soo keert hy wederom en gaf hem op de baen,
Dien hy met groot vermaeck te voren heeft gegaen.
Maer hy noch even-wel en liet'et geensins blijcken,
Waerom hy uyt het dal niet schijnt te kommen wijcken;

1) *reken*; reeksen, reiën.

Hy veynst dat hy vermaeck in 't klare water schiep,
En 't was de schoone maeght die hem daer henen riep.
De vrijster, als de Prins daer eerstmael was gekomen,
En had op 't hoofs gevolgh geen acht met al genomen;
Doch mits de groote sleep soo lang ontrent haer sweeft,
Soo is 't dat sy vertreckt en sich in huys begeeft.
De Vorst doet noch een keer te midden in de velden,
Terwijl hem in het breyn de nieuwe luymen quelden;
Maer daer op staet hy stil en staect sijn vorders reys,
En geeft hem na de stadt niet sonder na-gepeys.
De nacht koomt onder dies de velden over-trecken,
En met haer duyster kleet de gansche werelt decken;
Een yder gaet te bed en geeft hem tot de rust,
Alleen de jonge Vorst en heeft geen slapens lust.
Hy light gestaegh en woelt, hy geeft hem op en neder,
Hy went hem om en om, hy keert hem gins en weder,
Hy roept ten lesten uyt: "Wat is'et dat my let,
En dat mijn anghstigh hert in dese prangen set?
Wat wil dit vreemt gepeys, en al dit selsaem woelen,
Dat my, 'k en weet niet wat, doet in de leden voelen?
Wat is'et voor een spoock dat my de sinnen quelt,
En mijn onrustigh hert in vreemde bochten stelt?
Hoe! sal een slechte maeght een Prinssen hert beroeren,
Een vorstelick gemoet met tochten omme-voeren?
Hoe! sal een harders kint my leggen in den sin?
Dat is voor mijn beroep, dat is te lagen min.
Geen schoonheyt van het hof, geen Prinsselicke zeden,
Geen uyt-gelesen glans, gekoren uyt de steden,
My oyt soo ver onstack of tot haer liefde riet,
Dat ick om harent wil een ure slapens liet.
En schoon ick somtijts scheen in minnedrift gevallen,
't En was maer jonckheys werck en niet als enckel mallen;
't En was geen diepe sucht, maer slechts een losse vlam,
Die in der haest verdween, en gingh gelijkse quam.
Ick vont in dit geval die my ten besten rieden;
Ick liet een dien ick wou in mijn vertreck ontbieden,

Die quam van stonden aen alleen op mijn bevel;
 Dies vont ick noyt verdriet, maer enckel minne-spel.
 Waerom dan sal ick nu hier op dus leggen malen?
 Waerom en laet ick niet dit harders meysjen halen?
 En vind' ick dan misschien vermaeck in haer gelaet,
 Waerom en doe ick niet gelijk de minne raet?
 Waerom en sal een Prins niet hebben dat vermogen,
 Wanneer sijn jeughdigh hert in lusten is getogen?
 Waerom niet boven al ontrent een slechte maeght?
 Nu stilt u, mijn gemoet, en doet wat u behaeght!"
 Hier op sweegh Ulderick en scheen te sullen rusten,
 Om dat hy meynt te sien een uyt-komst sijner lusten;
 Maer schoon hy door het bed sijn moede leden streckt,
 Soo wort hy niet-te min al weder op-geweckt.
 "Hoe! seyt hy, sal een Vorst, een harder van den lande,
 Sich, om sijn geyle jeught, vermaken in de schande?
 Sal ick een rechte duyf die in de velden leeft,
 En die noch uyt het hof geen list gesogen heeft,
 Sal ick een eerbaer hert in boose lusten trecken?
 Sal ick een suyver lijf met vuyle dracht bevlecken?
 Sal ick een harders kint, die hof en weelde vliet,
 Gaen stellen buyten eer en rucken in verdriet?
 Neen, dat is ongerijmt; God wil het niet gehengen,
 Dat ick een reyne bloem ten schande soude brengen:
 Sy is, na dat ick hoor, haer Vaders eenigh kint,
 Aen wie de goede man sijn innigh herte bint.
 Sal ick van dat vermaeck den huysman gaen berooven?
 Neen seker, mijn gemoet, ick kan het niet gelooven.
 Ick weet dat dit gepeys geen Prinssen oyt betaemt,
 Dies schrick ick van de daet, en bender in beschaemt.
 De Juffers van het hof die met gecierde rocken,
 Die met een dertel oogh ons kriele sinnen locken,
 Verdienen 't ongeluck dat ons haer wesen verght;

Maer dit onnosel dier en heeft my noyt geterght.
 Het is hier uyt de stadt na 't eensaem velt geweken,
 Het mijt het dertel hof, en alle slimme streken;
 Het is, gelijk ick weet, een duyve sonder gal,
 Hoe kan ick dan bestaen dit schendigh ongeval!
 Voorwaer ick ben beducht, soo ick met losee zinnen
 Dees schennis ondernam, dit onheyl gingh beginnen,
 Dat my, uyt Godes naem, sou worden aen-geseyt
 De straffe, die wel eer op David is geleyt:
 Ghy, die in u gebiet hebt menigh duysent schapen,
 Sult ghy, door slim beleyt, een eenigh lam begapen,
 En slepen 't met bedrogh in uwen ruymen stal,
 Daer stracx de suyvre wol haer glans verliesen sal?
 Gewis ghy hebt verdient een harde doot te sterven,
 En ghy en sult van God geen segen meer verwerven!
 Dit hoor ick, na my dunckt, dit spreeckt mijn eygen hert,
 Terwijl het door het vleesch met lust betreden wert.
 Van hier dan vuyl gepeys en alle quade lusten,
 Laet mijn vermoede ziel, laet mijn gedachten rusten;
 Een Prinsse, die het recht in sijnen boesem draeght,
 En magh geen onrecht doen ontrent een rechte maeght."
 Hier op soo gaet de Vorst sich om te slapen stellen,
 Maer sijn onrustigh hert dat komt hem weder quellen;
 Hy voelt een bangen geest, hy voelt een grilligh bloet,
 Geen slaep ontrent sijn oogh, geen stilt' in sijn gemoet.
 „Wel, dit's een wond'er saeck! (dus gaet hy weder spreken)
 Kan soo een beusel-mart eens Koninghs ruste breken?
 Kan soo een los gesicht my brengen in gequel?
 Voorwaer eens menschen hert, dat is een vreemt gestel.
 Wy zijn (gelijk het schijnt) als goden op der aerden,
 Maer seker onse vreught die is van kleynder waerden,
 Al swemt ons weeligh hert gelijk in volle lust,
 Ey, siet de minste drift die maect'tet ongerust!

Ja, schoon wy zijn verblijt en dat in volle leden,
 Ons eygen herte selfs dat sal ons quelligh smeden;
 Het wort, 'k en weet niet hoe, van binnen op-gevat
 Met eenigh kleyn beslagh, en ick en weet niet wat.
 Ellendigh' als wy zijn! een van de minste saken,
 Die kan een grooten Vorst in all's verdrietigh maken.
 Wel hoe het wesen magh, of wat'er sal geschiën,
 Ick moet dit harders kint eens voor mijn oogen sien."
 Daer op, soo rijst de Vorst en roept sijn lijf-trawanten,
 En twee, by hem vertrouwt, die sent hy als gesanten
 Naer 't dal van Appelheym en Phares kleyn gebou,
 Ten eynd' hy met de maeght naer Prage komen sou.
 De bootschap is gedaen, de lantsman is gekomen,
 En heeft sijn waerde pant Bocena mégenomen.
 Sijn hert is niet verbaest, terwijl hy henen gaet,
 Hy vreest geen harde straf, hy wacht geen hogen staet.
 Wat is een goede ziel, een stil, een effen leven!
 God heeft geen meerder schat op aerden oyt gegeven.
 De mensch die hoop en vrees heeft onder hem geleyt.
 My dunckt dat hy te recht geluckigh wert geseyt.
 Als Phares en de maeght den Koning quam genaken,
 Sy slaet haer oogen néer en krijght beschaemde kaken,
 Hy buyght hem voor den Prins, niet als een Edelman,
 Maer soo hem is geleert en als een Harder kan.
 De Vorst die siet haer aen, hy voelt sijn hert bekoren,
 Hy voelt sijn geest beroert, oock dieper als te voren;
 Hy meynt dat hy in haer al vry wat anders siet,
 Als dat men in het hof van edel bloet geniet.
 Is 't niet een selsaem dingh? de Koningh is verslagen,
 Hy scheen een Jongelingh die 't niet en dorste vragen.
 Men hout van ouden tijt, dat liefd' en hoogh gesagh
 Noyt in een eenigh hert te samen wonen magh.
 Ten lesten, na sijn volck te hebben doen vertrecken,
 Soo gaet hij sijn gemoet aldus aen hem ontdecken:
 "Wel, seyt hy tot de man, wel, harder, lieve vrient,
 Soo ick met dese maeght eens mochte zijn gediënt,
 Sout ghy tot mijn geries de soete vrijster laten?
 Het sal uw gansch geslacht en haer oock mogen baten."
 Hier mede sweegh de Vorst; want siet, terwijl hy sprack,
 Soo voelt hy dat de maeght in hem een vyer ontstack.
 De Lantsman, niet beschaemt om sijn belangh te seggen,
 Die gaet met goet bescheyt den Prinsse weder-leggen.
 Is 't niet een wond're saeck? de Koning is bevreest,
 En soo een ront gesel behout een vryen geest:
 En schoon hy niet en weet van 't hof of hoofsche streken,
 Noch heeft hy moets genoegh om voor een Vorst te spreken:
 "Met oorlof (seyt de man) dit is mijn eenigh kint,
 Daer in dat mijn gemoet alleen vermaken vint;
 't En weet (gelijck ghy siet) van stuypen 1) ofte nijgen,
 't En kan niet op sijn hoofs ter aerden neder zijgen,
 't Is slecht en sonder ergh, ja ront gelijck een kloën,
 Wat dienst kan soo een maeght aen Prins of Koningh doen?
 Ghy hebt in dese stadt soo menigh duysent vrouwen,
 Geleert oock vander jeught om Prinssen t'onderhouwen,
 Kiest daer na uwen wensch al wien het u behaeght,
 En laet my, machtigh Vorst, en laet my dese maeght!
 Indien het anders gaet, ick weet het sal gebeuren,
 Dat mijn ellendigh hert sal eeuwigh moeten treuren;
 Want al de buerte seyt, en hout'et voor gewis,
 Dat dese, die ghy siet, niet al mismaeckt en is:
 En blijftse dan in 't hof, en wortse daer geslepen,
 En leertse metter tijt (dat ghy noemt) hoofsche grepen,
 Soo staetse voor gewis om eens te zijn verrast,
 Of van een hoofschen vos, of van een slimmer gast.
 En als haer beste pant sal wesen af-genomen,
 Dan salse wederom tot haren vader komen,
 Onteert, vuyl, ongesont, gewent tot slim bedrijf,

Voor eeuwigh onbequaem te zijn eens harders wijf.
 Ick bidde wat ick magh, laet dese sake blijven,
 En laet het harders kint haer vaders schapen drijven!"
 Dit seyt de goede man vry met een droeve stem,
 En knielde voor den Vorst, en Phryne nevens hem.
 De Prins, terwijl hy hoort den goeden huysman spreken,
 Voelt schier op yder woort sijn herte meer ontsteken;
 En als hy op de maeght en haer gedaente let,
 Bevint hy dat de lust haer noch al dieper set;
 De tranen in haer oogh, de droefheyte in haer wesen,
 Dat wort al van den Vorst met stillen mont gepresen:
 Is 't niet een wonder stuck? hem dunckt dat haer gelaet,
 Oock om de droefheyte sefs, haer des te soeter staet.
 De liefd' is als de klim; sy weet'et al te grijpen,
 Sy weet aen alle kant haer rancken in te nijpen,
 Het zy een houte schult of wel een harde want,
 Waer iet maer open is, daer hecht sich dese plant.
 De Prins doet even soo, en sijn bekoorde sinnen
 Die vinden over-al een oorsaeck om te minnen:
 Wat dat hy aen haer siet, 't wort al tot goet geduyt,
 En hierom spreeckt de Vorst sijn opset klaerder uyt:
 "Vrient (seyt hy) wilt den angst van uwe sinnen wenden:
 Geen lincker van het hof en sal uw dochter schenden.
 Hy die nu met u spreeckt is tot de maeght gesint,
 En salder in versien dat haer geen ander mint.
 Laet vry aen hem de sorgh hy salse wel bewaren,
 En ghy en uw geslacht en sult niet qualick varen;
 Denckt vry dat u de kans nu wonder schoone dient,
 't En is geen kleyne saeck een Koningh tot een vrient!
 Gunt my dit waerde pant om nevens my te slapen,
 Ghy sult haest meester zijn van duysent vette schapen,
 Van weyen na den eysch, en landen voor den ploegh,
 Voor u, voor uw gesin, voor al uw bloet genoegh:
 Ja, voor het kleyn vertreck daer in ghy zijt geseten,
 Sult ghy van nu voortaan in ruyme zalen eten.
 Gaet, siet noch heden uyt naer eenigh schoon kasteel,
 Het sal in korten zijn uw wettigh erref-deel.
 Ghy kont u, soo ghy wilt, van stonden aen verrijcken,
 Ten zy ghy nu ter tijt uw kanse wilt verkijcken.
 Komt, eygent maer alleen de maeght aen mijnen schoot,
 En ghy en wat u raeckt is nu te samen groot."
 Terwijl de Koningh sprack, in plaetse van verwerven,
 Hy siet den ouden man, hy siet de maeght besterven;
 Hy siet anghst in haer oogh en in haer gansch gelaet,
 Hy siet dat sijn versoeck gansch buyten hope staet.
 Hier op versloegh sijn hert en is geheel bewogen,
 En wert van quade lust met krachten af-getogen;
 Dies is hy tot de man wat naerder af-gegaen,
 En nam hem byder hant, en sprack hem weder aen:
 "Ick sweere by de Kroon die God my geeft te dragen,
 (Indien ick uw bedriegh, sijn hant die moet my plagen!)
 Ick sweere, dat uw kint sal blijven in haer eer;
 Ghy daerom, lieve vrient, en hebt geen vreesse meer.
 Ghy, doet na wijsen raet, het sal u wel gelucken,
 Geen hant en sal de bloem van dese maeghdom plucken,
 Als door een vasten bant van onbevleekte trou:
 Sy sal geen by-sit zijn, maer wel een echte vrou.
 Daer is een seker slot niet verre van der heyden,
 Al waer een machtigh vee en uwe schapen weyden;
 Hier woont een groote vrou, wel eer eens Prinssen wijf,
 Die staegh een hoofsche jeught heeft onder haer bedrijf;
 Die wort daer op-gevoet en vlijtigh onderwesen,
 En wie daer heeft gewoont wort over al gepresen;
 Daer is de teere jeught van alle lagen vry,
 Geen Joncker mag'er in, geen man en komt'er by.
 Hier zal uw dochter zijn, ick salder haer bestellen,
 Ghy wilt u maer alleen in geene saken quellen;
 Want naer een korten tijt sult ghy ten vollen sien,
 Waer dit al henen wil en wat'er sal geschiën.

1) *stuijpen*; diep buigen, knievallen.

Nu, gaet dan uwes weeghs ick sal u doen geleyden
 Ick sal voor dese maeght een plaetse doen bereyden;
 Vaert wel en zijt gegroet!" Dit stilt de goede man,
 Hy danckt hier van den Prins ten besten dat hy kan.
 Hy neemt sijn dochter met, hy gaet met vrye treden,
 Verlaet het prachtigh hof en geeft hem na beneden;
 Maer t'wijl hy uytter stadt op sijne wegen gingh,
 Soo vint hy nevens hem des koninghs kamerlingh;
 Die leyt haer in het Slot, gelijk het was bevolen,
 Om buyten alle sorgh aldaer te zijn verholen;
 Hy seyt haer sijnen last, en wat den Vorst behaeght,
 En wat men voor onthael sal geven aen de maeght.
 Wat kleet sy dragen moet, wat peerels haer geleken,
 Wat steenen in het hair of in haer oir te steken,
 Wat ketens om den hals, wat baggen op de mou,
 Om eens te mogen zijn een Vorstelicke vrou.
 Al wat Achates seyt is vlijtigh aen-genomen,
 Dies gaet hy wederom van daer hy was gekomen:
 Maer eer hy noch vertreckt, beveelt hy boven al,
 Dat niet een eenigh man tot haer genaken sal.
 Al dit sagh Phares aen, en gingh hem doen bereyden
 Om van sijn waarde pant en uyt het Slot te scheidyden;
 En of hy schoon de maeght daer siet in goeden staet,
 Hy weent noch even-wel om dat hy van haer gaet.
 Bocena gaet terstont haer gansche tijt besteden
 In 't voegen van het lijf, in 't rechten van de leden,
 In 't stellen van den gangh; soo dat, in korter stont,
 Men geene van den hoop soo heus en geestigh vont.
 Me-vrouw die 't Slot bestiert doet op Bocena passen,
 Doet veel met riekend nat haer gansche leden wassen,
 Besproeyt haer alle daegh met reuck en edel kruyt,
 En dit gaf aen de maeght al vry wat beter huyt.
 Gelijk een wilde plant gewassen aen de heyden,
 Daer niemant met den ploegh den gront en komt bereyden,
 Die niemant oyt en mist of van het wiet ontlast,
 Is schrael, is ongesien, en van een rouwen bast;
 Maer als een hovenier, aen wiese mocht behagen,
 Haer gaet in alle vlijt in beter aerde dragen,
 En kuystse 1) van den mosch, verbuyghtse metter hant,
 En vrijtse van den vorst en van den sonne-brant;
 Dan komt het aardigh kruyt vry schoonder op-geresen,
 Het krijght een ander verv en toont een blijder wesen,
 Het schiet een geestigh loof en vry al volder blad,
 Als 't in het schrale zant en dorre beemden had.
 Soo gaet'et met de maeght: sy, in het lant geboren,
 Wort door het goet onthael vry schoonder als te voren:
 Want na de jonge Vorst haer voor sijn liefste koos,
 Ontloock haer gulle jeught gelijk een versche Roos.
 Sy, in het Slot bewaert en in het huys gesloten,
 Van hitte niet verbrant, van regen niet begoten,
 Niet aan het lijf verhart van kou of schralen wint,
 En is niet meer gestelt gelijk een harders kint.
 Achates onder dies, tot Phryne wel genegen,
 Beleyt het gansche stuck door wonder vreemde wegen;
 Hy let op al haer doen, hy soeckt en ondervraeght
 Hoe sich het harders kint ontrent de Juffers draeght.
 En schoon hy al verneemt hoe ver sy is gekomen,
 En dat haer eerste glans al vry heeft toe-genomen,
 Noch wil hy geenderwijs haer brengen aen den dagh,
 Voor dat men haer gelaet aen Vorsten toonen magh.
 Hy kent des Prinssen hert en alle sijn manieren,
 Hy siet waer hem de geest en al de sinnen swieren,
 En mits hy oock den aert van onse Phryne weet,
 Soo is 't dat hy den gront van al den handel meet;
 Hy siet van heden af het eynde deser saken,
 En hoe hy na den eysch den Prinsse moet genaken:
 En mits hem boven al Bocena wel behaeght,

1) *kuysten*; reinigen.

Soo stiert hy alle dingh ten goede van de maeght.
 De Prins is onderwijl met lusten in-genomen,
 Om sonder langh vertreck tot haer te mogen komen;
 Maer schoon hy dat besluyt als met een vollen sin,
 Achates even-wel die hout den Koningh in.
 Hy pooght, met groot beleyt en met geheele krachten,
 Te raden aen den Vorst een beter tijt te wachten,
 En eerst te willen sien, om niet te sijn bespot,
 Hoe dat sijn Harderin sal komen uytet Slot.
 Daer was op desen tijt een steeck-spel aen te rechten,
 Daer viere tegen vier te samen souden vechten;
 Hier toe soo wort den dagh van Koninghs weegh geleyt,
 En al het Hof gesin dat wort'er toe bereyt.
 Men recht tooneelen op, van waer de groote vrouwen
 Het Ridderlick gevecht vermochten aen te schouwen;
 En na dat op het stuck ten vollen is gelet,
 Wort yder na het dient sijn plaetse daer geset.
 Achates (die een wijl nu hadde voor-genomen,
 Bocena tot een proef eens uyt te laten komen,
 Ten eynd' hy weten mocht het oordeel van het hof,
 Het zy tot haren smaet, het zy tot haren lof),
 Die wil van haer gelaet de werelt hooren spreken;
 En, soo het noodigh is, versetten haer gebreken,
 En siet, tot dese proef gebruyckt hy dit geval,
 En meynt dat hem de feest hier dienstigh wesen sal:
 Hy seyt'et niet een mensch het geen hy wil beginnen,
 Maer dat hy meynt te doen dat weeght hy met de sinnen;
 Hy brengt haer in de stadt een wijle voor de feest,
 Om dat hy voor bedrogh en slimme lagen vreest.
 Maer als het Ridder-spel ten lesten quam te naken,
 Soo laet hy na den eysch Bocena vaerdigh maken,
 Hy schickt haer kleeren toe vol alderley cieraet,
 En wat'er alderbest een edel Juffer staet.
 Hy doet een schoon tooneel alleen voor haer bereyden,
 En laetse door het volck 1) by seven Ridders leyden,
 Al geestigh uyt-gerust met eenderhande kleet,
 Maer op een vreemde wijs en uytermaten breed.
 Maer haer gewaet voor al geeft yder groot vernoeegen,
 Dan 't was niet op de wijs als doen de Juffers droegen;
 Het scheen uytheems te zijn en van een verre kust,
 En even dat verweckt een meerder ooggen-lust.
 Bocena wert gevolght van negen kamer-maeghden,
 Die aen het gansche volck ten hoogsten wel behaegden;
 Maer sy bleef noch bedeckt tot datse boven quam,
 En onder haer gevolgh de voorste plaetse nam.
 Doen gafs' haer aensicht bloot met soo een aardigh wesen
 Dat yder meynt een son doen eerst te zijn geresen,
 En dat (vermits haer glans daer op de plaetse scheen)
 Al wat eerst schoonheit hiet, van stonden aen verdween.
 Sy treckt op haer alleen het oogh van alle menschen,
 Die maer een kleyn gesicht van hare schoonheit wenschen.
 Een yder ondersoeckt, een yder ondervraeght,
 Van waer dat komen mocht soo uyt-gelesen maeght.
 Maer niemant wie het zy en weet'er iet te seggen,
 En weet'er aen het volck een vasten gront te leggen;
 Geen mensch kent haer gevolgh en minder haer geslacht,
 Sy schijnt daer in het spel als uyt de lucht gebracht.
 De Prins komt onder dies met grooten sleep gereden,
 En wort van al het volck met ootmoet aen-gebeden,
 En mits hy nam sijn wegh juyst daer Bocena sat,
 Soo wort sijn innigh hert van stonden aen gevat.
 Bocena gaf haer op en al haer maeghden resen,
 Op datse na den eysch den Koningh eer bewesen;
 Sy neegh met soo een swier, en soo een heus gelaet,
 Dat stracx op dit gesicht de Prins verwondert staet.
 Hy vont iet in haer oogh dat oyt en is te seggen,
 En dat hy niet en weet met woorden uyt te leggen,

1) *door het volck*; door het volck henen.

En dat noch even-wel sijn herte soo bevanght,
 Dat hy tot in het mergh na hare jeught verlanght.
 Siet, wat is hoofs te zijn en wel te kunnen leven,
 En aen een moedigh Vorst sijn rechteu eysch te geven!
 Velt-nymphen wie ghy zijt men segge wat men wil,
 Hier is uw schoonheyt uyt, hier staen uw gaven stil.
 De Prinsse van Tirol was eene van de bende,
 Die vraeght de jonge Vorst, of hy de Juffer kende?
 Hy seyt: „Ick saghse noyt maer wiese wesen magh,
 Sy is de schoonste maeght die ick mijn leven sagh.”
 Maer siet, op desen tijt soo gaen de trommels rasen,
 Men hoort trompetten slaen, men hoort'er horens blasen;
 De koningh neemt de plaets die voor hem is gestelt,
 En daer op wijckt het volck en maect een open velt.
 Vier Ridders in het groen, verciert met witte veëren,
 Die komen eerst ter baen en vellen hare speeren,
 Vier in het root gekleet, genegen om te slaen,
 Zijn even daer ontrent, en rennen op de baen.
 Men siet hen tegens een met groote krachten steken,
 Men siet in korten stont de stijve lanssen breken,
 Men siet het essen-hout verstuyven in de lucht,
 De Ridders in het zant, de paerden op de vlucht.
 Drie van den rooden hoop die vallen op der aerden;
 Maer, desen onverlet, sy trecken hare swaerden,
 En weder aen den man, al even ongesint;
 Maer des al niet-te-min de groene bende wint.
 Een van dit moedigh rot, die best sich had gequeten,
 Quam rennen aen de plaets daer Phryne was geseten;
 Hy seyde: „schoone maeght, wie dat ghy wesen meught,
 Hebt deel van mijnen roof, hebt deel van mijne vreught,
 Hebt deel van mijnen lof! Ghy hebt my kracht gegeven,
 En met een stille spoor mijn sinnen aen-gedreven:
 Want als ick maer een reys op uwe schoonheyt sagh,
 Soo was'et dat terstont mijn vyant neder lagh.”
 Dit seyt hy, en met een soo laet hy tot haer komen
 Een schoonen veder-bos, eën Ridder af-genomen;
 Hier door wert op een nieu van alle kant gevraeght
 Wie dat de gever was, en wie de schoone maeght.
 Het steeck-spel is gedaen, het vechten na-gelaten,
 En eer het iemant merckt is Phryne van der straten;
 Achates, haren vrient, die had'et soo bestelt,
 Dat sy is in der haest genomen uyt het velt.
 Hoe dat het Hof verlanght, hoe dees of gene sochten,
 Wat vlijt de Ridders doen, wat middel sy bedochten,
 'Is al vergeefs sorgh en moeyte sonder vrucht:
 De maegnt is, soo het schijnt, verdwenen in de lucht.
 Geen levend mensch en weet waer heen sy is gebogen,
 Sy schijnt aen al het volck als uyt de stadt gevlogen;
 De Koningh even-selvs, met al den ganschen Raet,
 En weet de gronden niet of wat'er òmme-gaet.
 Hier door is in den Vorst een vreemde luyt geresen,
 Het dunckt hem als een droom of nacht-gesicht te wesen;
 Het dunckt hem spokery, vermits'er niet een man
 Van al het vreemt beleyt de reden geven kan.
 De Prins, hier om ontsot, gaet sich alleen vertrecken,
 Denckt wien hy dit geheym ten besten sal ontdecken;
 En t'wijl hy sit en dudt soo kooft de Kamerlingh,
 En sagh, hoe dat het hoofd van sijnen Koningh hingh.
 De Vorst, in dit gepeys, die wort den Ridder siende,
 En mits hy hem gestaegh in groote saken diende,
 En dat met trouwe sucht, soo sprack de de jonge Vorst:
 “Daer is een vreemde sorgh die perst my op de borst,
 Die woelt my in het breyn. Ich moet'et uw vertellen,
 Ghy mooght, indienje kont, mijn hert in ruste stellen,
 My is op desen dagh een selsaem dingh geschiet,
 Dat brengt mijn grilligh hert in ongewoon verdriet:
 Ick heb in 't Ridder-spel een jonge maeght gevonden,
 Daer op, gelijk ick sagh, wel duysent ooggen stonden;
 Sy was schoon, als het bleeck, in aller menschen sin,

Van heus en soet gelaet, maer deftigh niet-te-min.
 Als sy my eere boot ick sach haer eerbaer wesen:
 Deught, heusheyt, eerbaer root, dat was'er in te losen;
 My docht, dat haer gesicht my in het herte sloegh,
 En daer in enckel brant en heete stralen joegh.
 Hier op wort ick bekoort om haer te mogen spreken,
 Maer sy is in der haest bezijden af-geweken;
 Hoe dat ick heb gesocht, of wien ick vragen kan,
 Geen oogh heeft haer gesien geen mensch en weet er van.
 Dit is my groote spijt. Want wist ick haer te vinden,
 My dunckt ick waer gesint mijn lust aen haer te binden;
 Ons Harderin is schoon, maer dees heeft volle lof
 Van schoonheyt by het volck, van heusheyt in het hof.
 Gewis kan eenigh dingh my van Bocena trecken,
 Siet, dese sou misschien mijn geest hier toe verwecken.
 Maer hoe dit wesen sal, ghy, brengt iet aen den dagh
 Dat my in dit geval een uyt-komst geven magh.”
 Als dit Achates hoort, hy weet nau wat te seggen,
 Hy gaet met diep gepeys sijn antwoord overleggen,
 Hy weeght met groote sorgh, hoe dat hy dit geval
 Ontrent een grilligh hert ten besten stueren sal.
 Hy seyt dan: “machtigh Vorst, ick wil geen onlust brouwen,
 'k En wil oock uwen geest niet lang in twijfel houwen:
 Het uyt-gelesen beelt dat ghy op heden saeght,
 Dat is Bocena selfs; dat is de soete maeght,
 Die ghy tot uwer vreught, die ghy eens hebt gekoren,
 En seker, na my dunckt, sy is voor u geboren;
 Ghy hebt haer eens gesien gelijk een Harders kint,
 En ghy hebt, edel Prins haer even doen bemint.
 Ghy hebt haer eens gesien verciert gelijk de vrouwen,
 Die leven in het Hof en Prinssen onderhouwen,
 En wis men heeft gemerckt, dat sy na dat gewaet
 Kan stellen haren gangh en voegen haer gelaet.
 Ghy siet, dat hare jeught in schoonheyt is gewassen,
 En dat haer Hoofsche dracht en rijcke steenen passen;
 Ghy siet, dat sy haer draeght gelijk een Prinssen vrou,
 Ja, dat een schepter selfs haer wel betamen sou.”
 De Prins, op dit verhael, en kan niet langer swijgen,
 Hy voelt sijn jeugdigh hert in hooge lusten stijgen,
 Hy seyt: “Is dese maeght, die ick op heden sagh,
 Bocena die wel eer my in het herte lagh?
 Is sy dat Harders kint dat ick u had bevolen,
 En die nu schier een jaer is in het Slot verholen?
 Is sy dit even-selvs? Ick bidde segh 'et my!”
 “Sy is het, seyt de man, en anders geen als sy.
 Meemt my ten besten af, dat, sonder uw gehengen,
 Ick in het Ridder-spel haer hebbe laten brengen;
 Ick heb hier in gedaen als eens een schilder plagh,
 Die, eer sijn konstigh werck te brengen aen den dagh,
 Dat stelde voor het volck en hoord' een yder spreken,
 En vuld' op dese proef al wat'er mocht ontbreken.
 Dit is mijn wit geweest waer op ick heb gesien,
 En daer is noch een woort te seggen boven dien.”
 De Prins heeft geen gedult, hy valt hem in de reden,
 En seyt: “'k en wil geen tijt in woorden meer besteden,
 Seght my, waer is de maeght; want, soo het kan geschiën,
 Ick moet oock heden selfs haer aerdigh wesen sien.”
 Daer is geen seggen aen, de Prins is opgeseten,
 Hy wil, gelijk hy seyt, van all's de gronden weten.
 De wijze kamerlingh die voeght hem by den Vorst,
 En stilt, soo veel hy kan, sijn omgeroerde borst.
 Hy seyt hem: “Edel Prins, die Rijcken kont verwinnen,
 Betoomt te deser uur den loop van uwe sinnen.
 Ghy tijt nu tot een maeght, de schoonste die ick ken,
 Aen wien ick over langh met eedt versegelt ben,
 Ten aensien van haer eer; die moet ick haer bewaren,
 Soo langh de goede God my sal het leven sparen:
 Maer soo nu eens het vyer ontrent het stroo geraeckt,
 Daer is geen twijffel aen, de vlam die is gemaect!”

De Prins, na dit gesprek en naer een kort bedenken,
 Beloofd de schoone maeght in eere niet te krencken,
 Hy seyt te zijn vernoeght als hyse maer en siet,
 En als hy haer gesicht een kleynen tijt geniet.
 Hier op, soo doet de Vorst sijn paerden snelder drijven,
 Laet in het naeste dorp meest al sijn Heeren blijven,
 En kooft als sonder sleep tot aen het maeghde-slot;
 Maer niemant laet hem in als door een hoogh gebodt.
 Hun wert daer aengeseyt, als dat de Juffers aten
 En in een stil vertreck alleen aen tafel saten;
 Doch soo de Kamerlingh de maeghden wilde sien,
 Men wees hem seker plaets, het konde daer geschiën.
 De Prins is onbekent (dit was soo best gevonden),
 Achates (soo het schijnt) als van den Prins gesonden;
 Die leyt den jongen Vorst daer hy Bocena sagh,
 En daer sy lijckewel hem niet ontdekken magh.
 Arete was gewent veel dingen op te werpen,
 Om sprake met verstant haer maeghden in te scherpen,
 En dit terwijl men at; en juyst op desen tijt,
 Soo is 't dat haer de jeught hier in ten besten quijt.
 De Koningh siet de maeght en hare reyne zeden,
 Verneemt haer soete tael en haer besette reden;
 En dit in een vervat, dat maect hem soo gesint,
 Dat hy sijn Harderin niet als ter eeren mint.
 Hy spreekt Achates aen (na veelderhande saken
 Te hebben overmerckt): "k en sal haer niet genaken,
 Noch harer, seyt de Prins, genieten in het bed,
 Voor dat ick haer de kroon sal hebben opgeset.
 Ghy, oeffent uw verstant en opent goede vonden,
 Om hier in wel te gaen, en dat op vaste gronden.
 Vint ons een middel uyt, hoe dat men dit geval
 De Stenden van het Rijck met glimp doen smaken sal."
 Hier op vertreckt de Prins en geeft hem na beneden;
 En, tot het naeste dorp in haesten af-gereden,
 Bleef met den hoofschen sleep aldaer den ganschen nacht,
 Die hy meest sonder slaep met dencken overbracht.
 Maer als de gulde son quam van den Hemel schijnen,
 En doet het minder licht door haren glans verdwijnen,
 Soo rijst de Koningh op en geeft hem in het velt,
 Daer hy noch voor een tijt het wilt met honden quelt.
 Niet dat hy inderdaet genegen is te jagen
 Of dat hem even doen de velden noch behagen;
 Maer opdat sijn gevolgh, terwijl de Koningh joegh,
 Niet ondervinden sou wat hy in 't herte droegh.
 Achates onder dies, die gaet hem vast bereyden,
 Hoe dat hy dit begin ten eynde sal beleyden;
 Hy kent het nijdgigh Hof en wat'er omme-gaet,
 Hy kent niet dan te wel de tanden van den haet:
 En daerom vint hy goet een deel geslepe gasten,
 Het stuck ontrent het volck te laten ondertasten,
 Ten eynd' hy weten mocht, wat van soo lagen trou 1)
 En van het gansch beleyt de werelt spreken sou.
 Hy gaet van stonden aen by twee vertroude vrienden,
 Die even doen ter tijt den jongen Koningh dienden,
 En als hy yder een hier op bysonder vraeght
 Soo vont hy dat het volck niet over een en draeght.
 Den eersten dien hy sprack, die gingh den Koning prijzen,
 Dat hy den lagen staet wil eere gaen bewijzen;
 Hy seyt: „doen Adam dolf en Eva sat en span,
 Waer vont men doen ter tijt den trotsen Edel-man?
 Wy zijn van eene stof, uyt eene klomp geschapen;
 Waerom en sal de Prins niet vreughde mogen rapen
 Daer hem de lust geleyt? gelijk een yder doet,
 Nadien dat rechte trou haer vryheyte hebben moët.
 De sin die is'et al in diergelijcke saken.
 De spijs die iemant kiest, die plagh hem best te smaken.
 De trou is al te vast en duert te bijster langh;

1) trou; trouverbond.

Men dient hier niet te doen als buyten alle dwangh.
 Ick achte dat de Prins is uyt het Hof geweken,
 Terwijl hy daer ontdeckt soo veel bekaeyde streken;
 Want pracht en dertelheyte, en ick en weet niet wat,
 Die woonen even daer en heerschen in de stadt.
 En soo'er reyne tucht ter werelt is gebleven,
 Die vint men heden niet als in het buyten-leven.
 Eylaes, hier in het Hof is alle dingh ontstelt:
 Deught, eenvoud, eerbaer root, zijn vruchten van het velt.
 Daer is de schaemte noch, daer zijn gesonde leden,
 En vrientschap sonder gal, en onbevleete zeden.
 Wie daer een maeght bekamt die hem vernoegen magh,
 Die krijght een groot geschenck op sijnen bruylofs-dagh.
 Een wijf van hooge stam en wil voor niemant buygen,
 De daet en reden selfs die kan het ons betuygen;
 Sy trotst, sy overderst, sy ringelt haren man,
 Maer die sijn minder trout die is'er meester van.
 Doch hoe het immer gaet, wie sal gestrenge wetten,
 Wie sal een machtigh Vorst een regel konnen setten?
 Wie sal een moedigh Prins hier tegens willen gaen?
 Het trouwen is gewoon een yder vry te staen."
 Als dit Achates hoort, het is hem groot vermaken,
 Vermits hy meynt te sien een uytkomst in de saken
 Hy bid den Edel-man dat hy, wanneer het dient,
 In 't Hof en in den Raet wil zijn des Koninghs vrient.
 Daer mede treet hy voort en hoort den tweeden spreken,
 Maer vint met herten-leet dat hier de saken steken;
 Hy vint hoe desen man hier anders in gevoelt,
 En tegens sijnen vont met al de leden woelt.
 "Hoe! seyt hy, sal een Prins een boeren dochter trouwen,
 Tot schand' en enckel smaet van alle groote vrouwen!
 Wie heeft'er in het Hof soo mallen stuck bedacht,
 En uyt een grilligh hoofd den koning aen-gebracht?
 Voor my, indien ick oyt in u dit kan bemercken,
 Ick sal met alle macht, ick sal'er tegen werken:
 En wis, ghy sult u sien van alle man verfoeyt,
 Om dat uw slim beleyt sich met dees' dingen moeyt.
 Al wat van Adel is dat sulje gansch verbelgen,
 En niet één hoofsche maeght en sal de smaet verswelgen:
 Ghy daerom, zijt ghy wijs, voorsiet uw ongeval,
 En weeght in uw gemoet wat u gebeuren sal.
 Wie kon'er maller stuck sijn leven oyt versinnen,
 Als dat een machtigh Vorst een sloire sal beminnen,
 Een jole 1) van het lant? die noyt en heeft geleert,
 Hoe dat men in het Hof of by een Prins verkeert;
 Die niet van eer en weet, maer al haer gansche leven
 Of geyten heeft geweyt, of koeyen heeft gedreven,
 Of schapen heeft gewacht, of swijnen heeft gestout,
 Een lichaem sonder ziel, een klompe sonder zout.
 En waerom wert de sloir den Koningh aen-gewesen?
 Alleen om dat het dier niet leelick schijnt te wesen,
 Maer segh my nu een reys: wat is de schoonheit doch?
 Een peerel van gelas, een lieffelick bedrogh,
 Een bloem van teëren aert, die lichte kan verdwijnen,
 Soo maer een heete son daer op begint te schijnen,
 Soo maer een koude vorst daer over neder sijght,
 Of datse maer een worm ontrent de wortel krijght.
 Maer ick son noch misschien de schoonheit konnen prysen,
 Als sich een jonge maeght had laten onderwijzen,
 En was naer eysch geleert, hoe sy haer dragen moet
 By Vorsten van het Rijck, of by het edel bloet.
 Maer wat is schoone verw, wanneer beleefde zeden
 Gebreken aen den geest, gebreken aen de leden?
 Voorwaer 't is anders niet als slechts een ydel beelt,
 Dat yder die het siet van stonden aen verveelt.
 Wilt ghy een mellick-dier aen onsen Koningh geven,
 Dat is de bleecke doot gekoppelt aen het leven,

1) jole; losse, lichtzinnige deerne.

Dat is by een gevoeght een gantsch verscheyden aert,
 Die noyt als met verdriet te samen wert gepaert.
 Ey, wat ick bidden magh, laet Blaes en Jopjen trouwen,
 En laet de boere jeught haar lompe vrijsters houwen;
 Maer laet een Prinssen hert en al het edel bloet
 Sich paren na den eysch en daer het paren moet.
 De Vorst moet edel zaet voor sijn geslachte winnen,
 En dient daerom een maeght van edel bloet te minuen;
 Boerinnen, hoe het zy, die brengen boeren voert;
 Dus segh van dit beslagh my noyt een enckel woort.
 Ick sal den hemel selfs eer metter aerden mengen,
 Als dat ick dese smaet mijn leven wil gehengen:
 Wie dit oyt in den Raet of by den Koningh drijft,
 'k En wil geen Ridder zijn, soo hy ten Hove blijft.
 Maer soo misschien de Prins, om wilde vreught te rapen,
 Een meysjen uyt het velt heeft lust te gaen beslapen,
 Dat geef ick aen den Vorst en aen sijn gulle jeught;
 Maer voor een kleyne tijt en voor een korte vreught.”
 Achates, als hy hoort dit hart en vinnigh spreken,
 Hy denckt in sijn gemoet: hier moet wat achter steken;
 Hy breekt sijn reden af en maect hem van den man,
 Ten soetsten dat hy magh, ten besten dat hy kan.
 Hy gaet dien eygen stont ontrent sijn naeste magen,
 Wat dat hier schorten magh ten nausten ondervragen;
 En als hem seker vriend hier van de gronden wees,
 Soo vont hy metter daet van waer dien yver rees,
 Hy vont, hoe dat de Prins wel eer had onderhouwen
 Een van des Ridders bloet, een van de groote vrouwen,
 En dat sy even doen noch in verwachten stont
 Van 's Koninghs hooger gunst en naerder trouverbont.
 “Ach, seyt de kamerlingh, dit zijn de rechte streken,
 Die sullen nimmermeer hier in het Hof ontbreken:
 Men spreekt, gelijk het schijnt, ten goeden van den Staet,
 En die het recht doorsiet, en vint maer eygen baet!
 Maer ick en wil den vriend hier in geen onrecht geven,
 Al koomt hy tegen my geweldigh aangedreven;
 Hy vist op sijn gety, hoe kan het anders zijn?
 Maer ick heb onder dies te letten op het mijn.
 Maer hier dient sacht gegaen en door bedeckte wegen,
 Of ick krijgh al het Hof en al den Adel tegen:
 De man van wien ick kom heeft aenhangh in den Raet,
 En 't is een harden quast, die op sijn punten staet. 1)
 't Is beter, naer ick merck, een weynigh hier te strijcken,
 En van soo felle rots in stilheyt af te wijcken:
 't Is beter dat een mensch sijn harde tochten dwinght,
 En liever omme-keert, eer dat hy qualick springht.”
 De Vorst, die noyt en laet hier op te liggen malen,
 Sent boden in der haest en laet Achates halen;
 En als de kamerlingh is in het Hof gebracht,
 Vraeght hem de jonge Prins wat raet hy heeft bedacht.
 Hier op bestaet de man sijn meeningh uyt te spreken,
 En seyt: “Het stuck, ô Vorst, en dient niet uyt te leken.
 Daer zijnder in het Rijk die gaender tegen aen,
 Men dient in dit beslagh een vaster wegh te gaen.
 Ick heb in Godes boeck een schoon verhael gelesen,
 Dat sal, na mijn begrijp, den Koningh dienstigh wesen;
 Ghy, doet gelijk een Vorst van Meden eens bestond,
 Als hy sich in beraet op desen handel vont:
 Hy liet uyt al het Rijk in sijn vergulde zalen;
 Hy liet van alle kant veel schoone maeghden halen,
 En als het aerdigh rot voor hem wiert op-gebracht,
 Soo koos hy voor een vrou die hem de schoonste dacht.
 Gaet even dus te werck, en laet hier vrijsters komen
 Uyt steden, uyt het lant, uyt al het Rijk genomen,
 En set Bocena selfs oock onder haer getal,
 Ick houde dat de maeght de schoonste wesen sal.
 Treet dan in uw vertreck met seven uwer Heeren,

En laet het gansche stuck met haer beleyt vereeren,
 En als ghy kiezen wilt, gebruyckt dan haren raet,
 En hoort of aen het volck de maeght te sinne staet.
 Ick hou dat niet een mensch haer glans sal tegen spreken,
 En dan en is het stuck by niemant oyt te breken:
 Want ghy en hebt geen wijf in dwaesheyt op-gevat,
 Maer hebt'er Prinsen raet en wijsheyt bij gehadt.”
 De Vorst heeft in den vont een wonder groot behagen,
 En liet niet aen den Raet de sake voor te dragen:
 Hy seyt, hoe sijn gemoet tot trouwen is gesint,
 Indien men na sijn hert een soet geselschap vint.
 Dit wert met vreught gehoort: dies sont men in de steden,
 En waer men maeghden weet begaeft met schoone leden;
 De bloem van al het lant wort in het Hof gebracht,
 Daer yder met geluck met groot verlangen wacht.
 Maer op den eygen tijt dat al de maeghden saten,
 En stelden in het werck al wat haer mochte baten
 Tot glans en frissche jeught, soo gaet de kamerlingh
 En geeft hem in de zael, en let op alle dingh.
 Hy siet den maegden-bergh in helle klaerheyt blincken,
 Dat hem voor Phryne selfs de moet begon te sincken;
 Want t' wijl hy Juffers sagh van uytgelesen glans,
 “Ach, seyt hy in sijn hert, voor ons is weyuigh kans!
 Ick sie dit vrijster-heyr, het straelt gelijk de sterren,
 Soo dat mijn geest verdwaelt, mijn oogen hier verwerren.
 Ick heb al wat te veel op onse maeght gestaen:
 Ick ducht de jonge Vorst die mocht wel elders gaen.
 Hier is soo veel te sien en voor hem uyt te kiezen;
 Hoe lichte sou de Prins sijn oordeel hier verliesen!
 Hoe lichte sou een maeght van dit geslepen Hof
 Vertellen ons bebrif, en nemen onsen lof!
 Hoe lichte sou een oogh, genegen om te mallen,
 Verkeerde wegen gaen, en elders henen vallen?
 Wie keur heeft is bevreesst en staet gelijk en drilt,
 Onseker wat hy doen of wat hy laten wilt.”
 De man in dese praem 1) gaet by de schoonste maeghden,
 En die meest, soo het scheen, aen alle man behaeghden;
 En mits hy wonder scherp op al haer wesen let,
 Soo vint hy in der daet haer wangen vol blancket.
 Hy swijght, schoon hy het merckt, en gaet het overleggen
 Wat hy in dit geval den Koningh heeft te seggen,
 En hoe voorts by den Raet de sake dient beleyt;
 En staende by den Vorst soo heeft hy dit geseyt:
 “Een kooper, edel Prins, die hoeft wel hondert oogen,
 Of anders sonder dat, soo wort hy licht bedrogen:
 Ghij soeckt op desen tijt voor u een echte wijf,
 En dat en is voorwaer geen ydel tijt-verdrijf.
 Het is een vaste knoop die niet en is te slaken,
 Die met geen loosen vont oyt los en is te maken;
 Soo dient dan op het stuck met alle vlijt gelet,
 En door een goet beleyt de sake vast geset.
 Men vint'er in het Hof, die met blanquette wangen,
 En met gemaecten glans, de menschen konnen wangen;
 En dat is slim bedrog en niet als enckel schijn,
 Het dient wel in-gesien en na-gespoort te zijn.
 Al die van dese list sijn oogen laet verblinden,
 Die sal een ander wijf in korte dagen vinden:
 Want dese morsery en dient maer voor een wijl,
 En al wat aerdigh scheen verdwijnt in enckel quijl;
 Ghy, let dan op het stuck.” De Prins, geheel beladen,
 Die vraeght den kamerlingh, wat best hier is geraden?
 Achates maect hem sterck te broken desen slagh,
 Indien hy na den eysch het stuck beleyden magh.
 De Prins die staet'et toe, en laet terstont gebieden
 Dat wat de man beveelt, sal in der daet geschieden;
 Hy seyt het aen het Hof, hy seyt het aen den raet,
 Hy seyt het al het volck, dat in de kamer staet.

1) boomknoest die puntig uitloopt in den stam.

1) praem; benauwdheid, moeielijkheid.

Stracx doet de kamerlingh een gouden becken halen,
 En set een rap gesel ten eynde van der zalen,
 Die schonck daor edel nat van wonder soeten geur;
 Maer hy en sijn gevolgh beset de gansche deur.
 Daer roept men over-lyt de Juffers by de namen,
 Op datse tot den Vorst en voor de Raden quamen,
 Niet met een grooten hoop en slordigh in 't gemeen,
 Maer yder voor haer selfs, en niet als een voor een.
 Doch onder dit beslagh soo doet Achates passen,
 Dat niemant in en komt of moet haer eerstmael wassen:
 Dat is een oude wijs (gelijck de Joncker seyt),
 Daer van Assuerus selfs de gronden heeft geleyt.
 Juyst op dien eygen stont, soo komt daer aen getreden
 Een maeght van fieren aert en wonder schoone leden,
 Die geeft haer na de deur, en pooght'er in te gaen;
 Maer die het is belast, die hout de Juffer staen.
 Achates komt'er by en doet haer water bieden,
 Sy weygert even-staêg en schijnt'er af te vlieden.
 "Wast, seyt de kamerlingh, ons dient hier geen verschil,
 Het is een soeten reuck, en 't is des Koninghs wil."
 Hy laet, als t'haerder eer, het edel water gieten,
 En doet het even-selfs op hare wangen vlieten:
 Maer wat een selsaem dingh! terwijl de Juffer wies,
 Soo leet heer schoone verw een wonder groot verlies.
 Haer uyt gelesen glans, haer roos-gelijke wangen
 Zijn van een delluw 1) bleyck als van de doot bevangen:
 Soo dat geheel haer glans, die eerst soo lustigh scheen,
 Vergingh gelijck een schim, en als een roock verdween.
 Dat selsam mengel-moes viel in het gouden becken,
 En wat haer over-bleef en zijn maer vuyle plecken.
 Een pagie daer ontrent, die al den handel sagh,
 Die riep de Juffer toe, soo schamper als hy magh:
 "Ongure morsebel, u sou geen kroone passen,
 Van kuyssen 2) wortje vuyl en leelick van het wassen;
 Al wie bedriegen wil en dient hier niet ontrent,
 De Koningh wil een maeght die geen pinceel en kent."
 De Juffer is beschaemt, en wil te rugge treden,
 Maer by den kamerlingh en wort het niet geleden,
 En, schoon het haer mishaght, hy doetse binnen gaen,
 Hy doetse voor den Vorst en voor de Raden staen.
 Eylaes, wat salse doen? sy moet gehoorsaem wesen;
 Dies komt haer innigh bloet haer in het hooft geresen:
 Sy sag'er selsaem uyt, om datse was bepleekt,
 En des al noch te meer, om datse wert begeekt.
 De tweede dieder quam, en meest al die haer volgen,
 Zijn even soo gestelt en even dus verbolgen;
 En schoon men onder haer oock frissche maeghden vint,
 Noch is het meerendeel ten hooghsten ongesint.
 Het spijt haer al gelijck, dat soo een selsaem wassen
 Haer, door een loos beleyt, ontijdhig quam verrassen;
 Dies lijt het maeghden-rot, of in haer net gewaet,
 Of in haer geestigh hair, of in haer soet gelaet.
 Achates onder dies, tot Phryne meest genegen,
 En gingh in dit beleyt niet al te rechte wegen;
 Want komt'er oyt een maeght die hem te schoone dacht,
 Die wert dan eenigh leet of hinder aen-gebracht.
 Een jongen uytet hof, door list en slimme streken,
 Die wort als onverhoets haer op het lijf gesteken,
 Die krenckt haer lob, of kant, of ander poppe-goet,
 En daerom is de maeght onstelt in haer gemoet.
 Sy krijgt een ander verw, sy krijgt een innigh wesen,
 Daer spijt, daer innigh leet en wraeck in is te lesen;
 Soo dat'er geen van al ontront den Koningh quam,
 Of scheen geweldigh stuer of uytter maten gram.
 De leckers onderwijl, die deso rancken dreven,
 Die werden des bestraff, on wonder hart bekeven;
 Doch al maer in den schijn; want in de ware daet

Soo was het stuck beleyt met voor-bedachten raet.
 Ontrent op desen tijt soo liet men Phryne komen,
 Die noch in al het Hof geen mench en had vernomen:
 Daer was een stil vertreck, hier quam de vrijster uyt,
 En droegh haer in gelaet gelijck een volle Bruyt.
 Haer oogh is geestigh bly, haer frissche wangen blosen,
 En schijnt niet ongelijck met versch-gepluckte rosen:
 Haer kleet is sonder pracht, maer uytter maten net,
 Haer vlechten sonder gout, maer geestigh op-geset.
 Sy wies haer voor het volck gelijck de Juffers deden,
 Maer niet een hoofsche guyt en raect haer aen de leden;
 En mits haer soet gelaet met wassen schoonder wert,
 Soo wons' een yders gunst, en oock des Koninghs hert.
 Het oog van den Prins is stracx op haer geweken,
 En niemant van den Raet en konder tegen-spreken;
 Want als men nevens haer de gansche bende sagh,
 Niet éene van den hoop die haer bereycken magh.
 Dit geeft den jongen Vorst een wonder groot vernoegen,
 Dies gaet hy tot de maeght sijn herte naerder voegen;
 Hy treckt van sijnen hals een keten dien hy droegh,
 Die hy met groote vreught haer om de leden sloegh.
 Een keten soo gemaect, dat over alle kanten
 Niet anders wort gesien als groote diamanten;
 Hier doet hy woorden by, die passen op de daet,
 En maectse Koningin te midden in den Raet.
 De feest die was bereyt, en dat met volle leden,
 En daer gingh al het Rijk veel dagen in besteden:
 Men siet'er groote kost, en wonder groote pracht,
 En Phryne wort bevrucht oock van den eersten nacht.
 Achates onder dies gaet veelderley juweelen,
 Met woorden na den eysch, de Juffers omme-deelen,
 De Juffers die de Prins by-een geroepen hadt;
 En dit geschenck beliep al vry een groote schat.
 De vos die was beducht, dat hy de slimme kuren,
 In dit beleyt gepleeght, eens lijdhig sou besuren;
 Indien hy, sonder eer en met een quade gront,
 De maeghden uyt het hof in hare steden sont.
 Dies gaet hy op een ry haer in 't bysonder groeten;
 En met een open hant haer wrange spijt versoeten;
 Hier bleef een peerel-snoer, een wonder edel plant,
 En daer een schoon kleynoot, geciert met diamant.
 In 't korte, niet één maeght en wordt te huys gesonden,
 Die onder haer cieraet geen aen-was heeft gevonden,
 En dat al door de gunst van onsen kamerling,
 Die, mits dat hy het gaf, hier van den danck ontfingh.
 Soo haest de loose gast de Juffers heeft beschoncken,
 Begint des Koninghs gunst oock over hem te voncken;
 Hy denckt, wat dese man al moeyten heeft gedaen,
 En wat hy door het hof voor onlust heeft begaen.
 Dies wort hem van den Prins een bruytstuck toegeworpen,
 Dat was een Lant-vooghdy met hondert schoone dorpen,
 En noch een machtigh Slot, dat op de grensen light;
 Soo diep vont hem de Vorst aen desen man verplicht.
 Maer schoon hem dit geschenck is van den Prins gekomen,
 En dat het even soo van hem is aen-genomen,
 Het was de Koningin, die, met een soet beloyt,
 De sinnen van den Vorst te voren had bereyt. —
 De negen maenden gaen, de tijt is om-gekomen,
 Do nijders wordt de stof van alle spot benomen,
 Bocena baert een Soon tot vreughde van het Rijk,
 En dio in yder deel Zijn Vader is gelijck.
 Dit doet den jongen Vorst in hare liefde wassen,
 En al het hof-gesin op hare diensten passen;
 Het maect haer wel gesien door al het gansche lant,
 Soo dat sy in het Rijk haer nu bevestight vant.
 God liet de jonge vrou veel blijtschap wedervaren,
 Sy kreegh een geestigh kint oock boven sijne jaren,
 Soo dat men wert gowaer, oock in sijn eerste jeught,
 Sijns Vaders edol bloet, sijns Moeders ware deught.

1) delluw; loodkleurig, vaal

2) kuyssen; reinigen.

Dit heeft de snelle Faem ten luytsen uyt-gekreten,
 En liet het vreemt geval door al de Landen weten.
 De nieuwe Koningin, gekomen uyt het velst,
 Wort, als een wonder-stuck een yder voor-gestelt.
 De vrienden boven al, en die haer naest bestonden,
 Die hebben in het werck een groote lust gevonden;
 Sy stellen voor gewis, dat oock de beste staet
 En rijckdom niet-te-min nu voor hen seker gaet.
 Daer op soo gaet het volck te samen overleggen,
 Wat dat de koningin is dienstigh aen te seggen,
 En daer op naer het hof; en naer een kort besluyt,
 Druckt een op dese wijs haer aller meyningh uyt;
 "Al zijt ghy, lieve Nicht, ons nu al vry ontleken; 1)
 Hoort ons des niet-te-min, hoort ons een weynigh spreken:
 Ghy waert gelijk als wy ('t is maer een kleyne tijt),
 Nu sien wy, dat ghy vrou van dese landen zijt.
 Ghy draeght een goude kroon en wonder rijcke kleëren,
 Ghy kont. indien ghy wilt, ons mede nu vereeren;
 Want dat u God verheft, is niet voor u alleen,
 Wy meynen 't is voor ons een segen in 't gemeen.
 Wy sien de kamer-maeght die ons hier quam geleyden,
 En die wy ons belangh met ronde woorden seyden,
 Die is soo moy gekleet en van soo rijcken glans,
 Dat in haer slippen steeckt meer als een hoeve lants.
 Neemt ons oock in het hof, en geeft ons groote staten,
 Soo mogen wy voortaan de boere-neringh laten,
 Soo mogen wy in lust verslijten onse jeught;
 Dat sal u eere zijn, en ons een groote vreught."
 Bocena sagh haer aen en, met een vrolick wesen,
 Heeft aen den plompen hoop haer soeten aert bewesen;
 Sy hietse wellekom, en doetse goet onthael,

1) *ontleken*; verwant met *lekken*; ontvloed, wij zouden zeggen ontwassen.

Maer stelt haer antwoord uyt tot aen het middag-mael.
 De vrienden al gelijk, oock eer men heeft gegeten,
 Vernieuwen haer versoek en willen antwoord weten;
 Sy willen, soo het schijnt, en hoe het immer gaet,
 Sy willen meerder goet en vry een hooger staet.
 De soete Koningin, hoe wel tot hun genegen,
 Seyt: "Vrienden, laet het stuck wat naerder overwegen:
 Ick hebbe goeden wil, en oock misschien de macht,
 Dat ghy mooght in het hof tot eere zijn gebracht;
 Maer, laet u van den schijn het ooge niet verblinden,
 Dat ghy hier meynt te zijn, en is'er niet te vinden.
 Ick weet, als ghy my siet, ghy beelt u wonder in,
 En al dit hoofs beslagh, dat speelt u in den sin;
 Maer sooje metter daet de sake koemt te proeven,
 Ghy sult al menighmael uw vrolick hert bedroeven:
 Ghy siet, 't is waer, aen my een rijk een prachtigh kleet,
 Maer dat men niet en siet, is innigh herten-leet.
 Het hof gelijckt een schoen, vergult aen alle kanten,
 Waer van de rosen zijn vol schoone diamanten,
 Soo dat meest al het volck, en wie haer luyster siet,
 Daer op het ooge slaet, daer aen het herte biet.
 Maer krijght'er eenigh mensch de voeten eenmaal binnen,
 Die vint'er knobbels in en dickmaels harde pinnen;
 Soo dat hy menighmael van pijn schier versmacht,
 Terwijl een die het siet hem vry geluckigh acht.
 Eer ick was uytet lant in desen staet getogen,
 Doen was ick even soo gelijk als ghy bedrogen:
 My docht het weeligh hof, dat was een paradijs,
 En 't is een boos, een loos, een broos, een nietigh ijs.
 Ick dacht: als ick een kroon sal op den hoofde dragen,
 Dan sal ick zijn bevrijt van alle sture vlagen,
 Van hoofft-sweer, 1) van gequel, van alderley verdriet;

1) *hoofft-sweer*; zwaarte in 't hoofd, hoofdpijn.

Maer wat ick heb verwacht, ach! dat en vind' ick niet.
 Ick heb mijn teere vrucht met smerten moeten dragen,
 En oock in barens noot mijn leven moeten wagen;
 Ick hebbe pijn gevoelt door al mijn gansche lijf,
 Gelijk een slechte vrou, en als een harders wijf.
 En nu ick ben verlost, en wil men niet gedogen
 Dat ick met eygen borst het kint sal mogen sogen;
 De moeder van de vrucht en magh geen voetster zijn,
 Een ander heeft de vreught, en sy alleen de pijn.
 Dit heeft de grootheyt in, en duysent vreemde rancken,
 Daer van mijn vry gemoet sich niet en kan bedancken.
 Wat suer is blijft ons by, wat soet is dat verdwijnt;
 O vrienden, hoofsche glans en is niet datse schijnt!
 Gelooff'tet sooje wilt, ick leyd' een soeter leven
 Doen ick met eyger hant mijn schaepjens heb gedreven;
 Doen ick het weeligh vee sagh weyden in het gras,
 En buyten hoofsche pracht, en in gerustheyt was.
 Schoon ick doen niet en sagh verscheyde tafels rechten,
 En niet en was gedient van hondert flucksche knechten;
 Het kruyt, het moes, het fruyt dat op de velden wast,
 Heeft my genoegh gespijst, maer nimmer overlust.
 Al dronck ick geen wijn, gebracht uyt verre landen,
 Die blakert om het glas, en schijnt'er in te branden;
 Ick koos in eenigh velt een vliet, een klare beeck,
 Daer in ick even-selfs mijn gansche leden keeck.
 Al hoord' ick noyt gesangh op gulde snaren spelen,
 Al hoord' ick geen musijk van afgerichte kelen;
 Een nieu-gesneden riet, daer op een harder blies,
 Gaf, dat mijn druck versmolt en dat mijn vreughde wies;
 Al had ick geen paleys gestelt op groote bogen,
 Beplant met boom-gewas, met hagen omgetogen;
 Een boom die koelte gaf en toond' een jeughdigh blat,
 Was my een Koninghs-hof als ick'er onder sat.
 Schoon ick doen nimmermeer en dronck uyt gouden schalen,
 Die glimmen in het oogh, en door de kamer stralen;
 Een kopje, net gedraeyt uyt effen beucken-hout,
 Gaf my doen meerder lust als nu het prachtigh gout.
 Al had ick doen geen bed geciert met rijke spreyen,
 Gelijk Ægypten-lant wel aerdigh weet te breyen;
 Een slaepjen in het hoy of in het weeligh groen,
 Plagh my al beter deught en meerder vreught te doen,
 Al was ick niet gekleet in sijd' of gouden laken,
 Gelijk men in het hof genegen is te maken;
 Een kleet van onse wol, genaeyt met eyger hant,
 Daer in was 't dat ick hulp voor kou en hitte vant.
 Al was ick niet omringht met hoopen van trawanten,
 Die spiessen als een bosch ontrent den Koningh planten;
 Mijn lijf-schut was een hont die om de kudde gingh,
 En dan noch eenigh wilt voor onse keucken vingh.
 Had ick niet om den kop een kroone van rubijnen,
 En wat'er aen het volck is groot gewoon te schijnen;
 Een tuyltje, net gevoeght en alle daegh ververst,
 Heeft staegh mijn hoofd verfraeyt en noyt mijn breyn geperst.
 Al was ick niet gestreelt en dickmael onderhouden
 Van Juffers uyt het hof, en hondert groote vrouwen;
 De vrijsters van het dorp, een onbeveynsde jeught,
 Die gaven my vermaeck, en dat in reyne vreught.
 Let vry op dese kroon; daer onder light verborgen
 Nijt, afgunst, yver-sucht, en duysent vreemde sorgen;
 Daer is geen diamant die in de kroone steeckt,
 Die my niet hondertmael den soeten slaep en breeckt.
 Ick dencke menighmael: wat kan my rijckdom geven?
 Geen rust, geen ware lust, en vry geen beter leven;
 Maer in het tegendeel verdriet en ongemack.
 Ach! vrienden, groot te zijn dat is een lastigh pack!
 Is 't niet een soeter dingh een kransjen op te setten,
 Van roosen vers gepluckt, van nieuwe violetten,
 Van bloemen uytet dal, van kruiden uyt het wout,
 Als met een treurigh hoofd te suchten onder gout?

Is 't niet een soeter dingh te sitten aen der heyden,
 Daer op het lustigh gras de vette kudden weyden,
 Als op een dor tapijt of ander selsaem kleet,
 Te smelten even-staegh van innigh herte-leet?
 Is 't niet een soeter ding, met ongedwonge leden,
 Nu in het open velt, dan in het bosch te treden,
 Als schier het gansche jaer in huys te zijn gebocht, 1)
 Gebannen van het wout en uyt de vrye locht?
 Men segge wat men wil, de kostelicke steenen
 En zijn soo lustigh nlet gelijk de lieden meenen;
 De kroon, de sware kroon, die perst ons in het hoofd,
 Soo dats' ons denighmael van alle vreught berooft.
 Al ben ick aen den disch met groote pracht geseten,
 Wat heb ick van den dranck of van het lekker eten?
 Men heeft my doen verstaen, dat even in den wijn
 Hier dickmael niet en is als doodelick fenijn.
 Dat in de beste kost, dat in de goude vaten,
 En wat wat'er iemant prijst ontrent de groote staten,
 Is gif en draken bloet, is vuyl en slim bejagh,
 Soo dat men sonder vrees geen spijsen nutten magh.
 Maer siet, het lustigh wout is vry van dese lagen,
 Men hoort daer noyt een mensch van desen handel klagen;
 Ick dencke nu ter tijt, en segge menighmael:
 Een teyl 2) van rooden kley en kende noyt regael. 3)
 Is oyt in 't groene wout een nachtegael gevangen,
 Die in een gulde koy moet op-gesloten hangen,
 Wat baet hem dese glans? eylaes! het aerdigh beest
 En singht niet als het plagh, maer toont een droeven geest.
 Het gaet oock my aldus: ick wilde liever swieren,
 En soecken mijn vermaeck ontrent de soete dieren;
 Ick ben in mijn gemoet oock heden soo gestelt,
 Ick koos, indien ick moght, alsoch het open velt.
 Maer nu de groote God my heeft de kroon gegeven,
 Om by een machtigh Prins hier in het hof te leven,
 Soo moet ick, en ick wil, verbuigen mijn gepeys,
 En leven, wat ick kan, hier na den rechten eysch.
 Wat kan ick, slechte vrou, of wie doch kan het mercken,
 Wat God door mijnen dienst gesint is uyt te wercken?
 En wat misschien het kint, dat ick noch baren magh,
 Ten goede van het Rijck sal brengen aen den dagh!
 Ick kan, belieft'et God, ick magh een Hester wesen,
 En van een droeve quael het gansche lant genesen,
 Die goede Koningin is my hier in gelijk:
 Sy was een slechte maeght, en kreegh een machtigh Rijck.
 Ick wil voortaan met haer verwachten Godes segen;
 'k En hebbe dese Kroon met geen bedrogh gekregen,
 Met geen geweld verkracht; dies ben ick onbeschroomt,
 Wat my in desen staet van iemant overkoomt.
 Maer gÿ, die aen het hof u schijnt te willen bieden,
 Denckt wat de werelt is en wat'er kan geschieden:
 Ghy loopt na dit gewoel, van niemant des versocht,
 En dat heeft menigh mensch in grooten rou gebrocht.
 Ey! wat ick bidden magh, indien ghy zijt te raden,
 Soeckt niet door eygen wil een pack op u te laden;
 Blijft liever daer ghy zijt, en hout u doch gerust,
 Daer is ontrent het hof meer schijn als rechte lust."
 Juyst op dit eygen woort soo komt Achates binnen,
 En kust met hoofs gebaer de hant der Koninginnen;
 Seyt vorder hoe de Prins, en noch een groot getal
 Van adelijck gevolgh, daer haest verschijnen sal.
 Daer op soo laet Me-vrou het gansche rot beschencken
 En bid hen, tot besluit, sy willen sich bedencken,
 Sy willen niet bestaen als met een rijpen sin; —
 En stracx na dit gesprek soo quam de Koningh in.

1) *gebocht*: ingesloten. Boecht is een omheinde plaats. In Zeeland noemt men de met deurtjes enz. afgesloten kerkbanken nog bochten.

2) *teyl*: teel, schotel. 3) *regael*: een vergift.

TOETS
OP HET HOUWELICK VAN
KONINGH ULDERICK
MET
PHRYNE BOCENA,

DAT IS:

VAN EEN HARDER DES VOLCX MET EEN HARDERINNE VAN SCHAPEN.

KORT BEGRYP VAN DE SELVE.

1. *Of groote Prinssen wel doen, sich in houwelick met geringe personen te versellen.*
2. *Of gelijckheit van gebreecken goet is tot eendracht van de houwelicken.*
3. *Of het beter is, dat een gierigh, een quistigh, een haestigh man neme een milde, een suynige, en een langmoedige vrouwe; dan of de selve in gelijckheit van gebreken met hem dient te staen.*
4. *Of een geset en vast gelaet de jonge deernen beter past, als de schaemte: en of sulcx oock plaetse heeft in hoofsche Jonckvrouwen.*
5. *Of men op het oogh of wel op het oir behoort een partuyr te verkiesen: en van de vordere proeven die voor een houwelick dienen te gaen.*
6. *Het queesten in sommige quartieren van Hollant gebruyckelick, wat het zy.*
7. *Of hy min sondigt die met een schoone vrouwe sich verloopt, als die met een mismaeckte sich ontgaet.*
8. *Bedenckingen op de schoonheit der vrouwen.*

PHILOGAMUS. Dit was een groot houwelick voor een geringe Harderinne, en voor my soo is'er groote twijffelachtigheyt, of by Koningh Ulderick hier in wel qualick gedaen is: ick wensche uw oordeel hier over te verstaen; ick bid u, seght my des uw gevoelen, ick wil u sonder tusschen-sprake geheel uyt-hooren.

SOPHRONISCUS. Wel, indien het u soo gevalt, ick wil kortelijck mijn redenen voorstellen: ghy kont daer na de uwe in-bren-gen, soo ghy sulcx goet vindt.

Op 't ondersoek dan van 't houwelick in desen geroert, koomt eygentlick in bedencken, of het prijselick is, dat Vorstelicke en andere voortreffelicke persoonen sich in houwelick versellen met dochters van geringe af-komst; en dat ter sake van schoonheit van leden, bevalligheyt van wesen, ofte diergelijcke: al het welcke by wijlen geschiet te zijn, selfs met goede uyt-komste en tot vernoegen van die sulcx gepleeght hebben, getuygen de Historiën van alle tijden. Assuerus, Groot-vorst der Persen en Meden (anders

Artaxerxes genaemt) met Ester, eene van de gevangenc Jodinnen, om haer schoonhejts-wille. in houwelick getreden. heeft wel en geluckelick met haer en sy met hem geleeft. als uyt hare historie onder de boecken des ouden Testaments te sien is. Aspasia, een arme maeght, by Cyrus soo verre bemint. dat hy de selve als een gesellinne beyde zijns beds en zijns Rijcks heeft aen-geno-men, dede hare heer en man het hoogste vergenoegen van haer genieten; als van gelijcke des selfs volger in 't Rijck (Ælianus in 't twaelfde boeck sijner historiën getuyght). Een Marquis van Saluçen, op de jacht wesende, een seker huismans dochter, haer vaders vee weydende, in 't velt ontmoetende, heeft soodanigen bevalligheyt in haer gevonden, dat hij sich aen de selve in echte wettelick heeft verbonden. Meer exempelen souden over dese gelegentheyt konnen worden bij-gebracht; doch de vrage hier niet zijnde, of sulcx geschiet is, maer wel of sulcx nut en dienstigh is gedaen te werden, soo staet vorder op de redenen van soodanigen bedrijf hier op kortelijck te letten. 't Is wel waer (soo na de geschreven Rechten, als naer het gebruik der volcken onder de welke wy woenen) dat slechte en geringe vrouwen in houwelicke state sich versamelende met Edele en welgeboren mans, door soodanigen houwelick worden verstaen veradelt te worden: dewijle de vrouwe haren glans en luyster wort geseyt te krijgen door de eer-stralen van de man: in voegen dat, soo haest een Konigh of Prinsse sich in trouwe koomt te vereenigen met een geringh vrouws-persoon, de selve dadelick niet meer geringe en onedel, maer verheerlickt en veradelt wort verstaen te wesen; sulcx dat daer door de ongelijckheit soude mogen schijnen wegh genomen te zijn. Desen evcn-wel niet tegen-staende, soo gevoelender vele dat niet geloochent en kan worden, of Prinssen (soodanige geringe persoonen aenslaende) werden verstaen te verduysteren (immers te beschadwen) den glans en luister van hare Vorstelicke af komste. Waer by komende, dat de verstandige van alle eeuwen, in 't stuck van 't houwelick, altijd hebben geoordeelt, dat gelijckheit van gelegentheyt en staet de beste gronden zijn van onderlinge vrientschap en eenigheyt in dese versameling: en in tegendeel van dien, dat lieden van verscheyde opvoedinge, of middelen, of beroep, gansch beswaerlick wel te samen zijn te voegen; ofte,

alreets gevoeght zijnde, t'elckens op voor-vallende ongelegentheden lichtelick tegen den anderen uytvallen en ontspringen in allerley onstuytigheyt en bitterheyt; soo houde ick best te zijn, oock hier dien algemeenen regel vast te stellen.

PHIL. Ick bekenne dat dit veel gebruyckelick geweest te zijn onder de meeste volcken: en 't magh zijn dat hier op gesien is geweest by die van Calicutia ende andere om-leggende natiën, die met de grontwetten van haren Staet duydelick hebben doen vast stellen, dat geen Edel-lieden met on-edelen sich in houwelicke souden bestaen te versellen. Maer even wel soo loopt hier op, mijns oordeels, dit bedencken: of niet een man, een vrouwe trouwende van minder gelegentheyt als hy is, niet dan met meerder eerbiedinge van de selve en wert bejegend, dan of hy sijn meerder ofte sijns gelijke genomen hadde; alsoo het schamper-woort; Madame vaut bien Monsieur 1), daarmede schijnt wegh te zijn genomen.

SOPH. 't En gaat niet vast, lieve Philogame, dat vrouwen, van nederige gelegentheyt en af-komste. sich des gevoelicke stellen onder het gebied van haren man; dewijle men soo veel exempelen vint die het tegen-deel uyt-wijzen. Het wijf van Fulvius, uyt de slavernye tot soo een eerlick houwelick verheven zijnde, heeft niet gelaten haren man trotselick te bejegenen, ja oopentlick te beschuldigen. Taura, eens armen huysmans dochter, by Cato in houwelick aen-genomen, heeft onvriendelick en met hardigheyt met hem om-gegaen. Agar, noch maer een bysit wesende, soo haest sy bevrucht wiert, is trots geworden, pleeght hooghmoet, en stoort de gewoonlicke ruste in 't huis van Abraham, Genes. 16. 4. En diergelijcke exempelen van den ouden en nieuwen tijt konnender meer bygebracht worden. Soo beslyuten wy dan andermael, dat het voor Koningen, Prinssen, en soodanige verheven personagiën, ongelijk bequamer is, hier in mede te volgen den voorsz. gemeenen en ouden regel, en dat 'et daerom best is, dat mieren met mieren, gelijk de Ouden seyden, en dat elefanten met elefanten te samen paren: dewijle dat gelijkheyt van gelegentheyt is de rechte en eygen moeder van eendracht en onderlinge goetwilligheyt, en ongelijkheyt van het tegendeel. De schepper aller dingen, ende insetter des houwelick, heeft ons van den beginne dien grontsteen geleyt: Laet ons, seyt hy, Genes. 11. 18. den mensche een hulp make die hem gelijk zij. Hier op dan te bouwen en te trouwen stelle ick best te wesen.

PHIL. Ick en vinde geen redenen om u in desen seer tegen te spreken: en segge daerom, tot bevestinge van 't gene by u geseyt is, dat ick onlanghs een soet geval las dat hier by kan dienen. Een eerlick jongelingh kanse siende om voor hem ten houwelicke te mogen bekomen van drie vrijsters eene; te weten, een dochter van adel, of eene van groote rijkdom, ofte eene van sijn eygen gelegentheyt; (door de eerste konde hy hoogelick gevordert worden, door de tweede konde hy geraken tot inkoop van ampten en staten (als in Franckrijk geschiet), door de derde konde hy gelijkmatigheyt van gelegentheyt bekomen; dat, als geseyt is, soet en aangenaem wort geoordeelt; niet konnende by sich hier op beslyuten, vraeght raet aen een out en wijs man, die wijst hem na de markt, daer de kinderen te samen haer vermaeck namen op haer maniere, die terstont op sijn aenkomste hem toeriepen, niet met hem, maer met huns gelijke te willen spelen; 't welck hy op-nemende sich tot een lessc, voeghde hem met sijns gelijke, na den raet van den Philosoph Cleobulus. En wat de nieuwe schrijvers aengaet, Don Antonio de Guevara stelt van gelijke vast, dat het de sekerste regel is om minnelick in den houwelicken staet te leven: dat een man neme soodanigen vrouwe, en de vrouwe soodanigen man, die hun meest gelijck in geslachte, in staet, en oock in middelen: Want, seyt hy, ingevalle van ongelijkheyt in dese saken, die de minste is sal onvernoeght leven; en die de meeste is sal gewis berou hebben. Een Koopman die sijn dochter houwelick aen een Ridder, en een rijk huysman die sijn kint geeft aen een Edel-man, die brengen gewisselijck in haer huysen uyt-roepers van hare gebreken, krenckinge van haren goeden naem, en, dat meer is, gemeenlick oock verkorting van haer eygen leven, enz.

SOPH. By de redenen van den Spanjaert, by u verhaelt, wil ick voegen het bedencken van een Hollander: welcke twee natiën, hoe-wel nu een lange wijle onderlinge seer oneenigh zijn geweest, evenwel in dit stuck gansch cendrachtigh bevonden worden. Onsen Erasmus, mede seer prijsende de gelijkheyt in de houwelicken, verhaelt een sonderlinge exempel tot aenradinge van de selve. Hy

seyt, dat'er een seker eerlick man, een Engelsman wesende, soo qualick aen de beenen gestelt was, dat hy geduerigh in een stoel gedragen moest worden; de selve des niet te-min sich ten houwelick genegen vindende, troude een vrouwe die blind was. Die redenen van sulcx sijns doens gevraeght zijnde: op dat wy te beter over een souden dragen (antwoorde hy); want elck van ons sijn gebreck wetende en bedenckende, soo en sullen wy mal-kanderen niet hebben te verwijten. 't Is even na sijn seggen uytgevallen; want sy hebben onderlinge wel en vreetsamelick geleeft, en zijn daer en boven met elf kinderen van Gode gesegent geweest, de welcke alle gesont van leden, en wackere jonge lieden zijn geworden. Om dese redenen hebben de Griecken van outs voor een spreekwoort gehadt, dat arm met arm, ballinck met ballinck, en een dienst-knecht met een slavinne behoorde te houwelicken, om alsoo best eens te wesen. En hier toe dient het gedicht, gemaeckt op een exempel van Antiphilus, een out Griecks Poët.

Een krepel nam een blinde vrou,
En 't was hun beyd' een nutte trou;
Het wijf, dat droegh den swacken man,
Vermits dat hy niet gaen en kan:
En hy wees haer een rechte baen,
Daer sy alleen niet konde gaen.
Siet, dus soo leefd' het soete paer,
En daer was vrientschap onder haer.

PHIL. Ick sie, dat dit oock by de Françoysen soo goet wort gevonden; sulcx dat ick beslyte, dat gelijkheyt in desen deele veel vermogh tot t'samenvoeginge van de genoederen. Ick hebbe van een geloof-waerdigh man verstaen, dat ten tijde de steden van Vlaenderen voor desen Staet en tegen Spaengjen hielden, seecker eerlick jongelingh aldaer ten houwelick versocht een jonge dochter die schoon en liefelick was, en dan noch van meerder middelen als den versoecker: en daer op wiert het versochte houwelick hem afgeseyt Kort daer na, als de stadt van Gent by den Prinsse van Parma gewonnen was, en veel rijke en vermogende luiden in Vlaenderen alle hare middelen door den oorloge verloren hadden, geviel het dat'er veel van de selve in Engelant haer woon-plaetsen gingen nemen, en onder andere mede de ouders van beyde de voorsz. gelieven: de welcke sich in 't voorsz. Koninghrijk quamen te bejegenen in een en de selve herberge, alwaer die beyde (als meest al het hare verloren hebbende) wierden onthaelt in een slecht vertreck. De jonghman, op dese gelegentheyt acht slaende, en de voorsz. jonge Dochter wat ter zijden genomen hebbende, seyde haer, dat sy hem niet en hadde mogen gebeuren, ten tijde hare ouders wisten rekening te maken, dat hy minder was in rijkdom als sy; dat nu het ongeluck van den tijt hare ouders ter weder-zijden genoeghsaem al het hare hadde afgenomen; sulcx datse nu dienthalven in gelijkheyt stonden; dat onder dies sijn goede genegenheyt op haer was blijven staende, en staende soude blijven (soo 't haer maer en geliefde) voor eeuwich; dat sy in een vrcemt Rijk was, en wel hulpe van doen hadde, dat hy de gene was die haer sijnen dienst van nieu aenboot; en met een sijn trouwe. In 't korte, hy wist'er soo veel toe te seggen, dat de voorsz. ongelegentheyt hem de gelegentheyt aenbracht; want eerst de dochter, op 't wel-behagen van haer ouders, en dadelick daer na de ouders selfs de saken goet gevonden hebben: sulcx dat uyt het voorsz. ongeluck quam te volgen een geluckigh houwelick, met groot vernoegen ter weder-zijden, en aenwas van middelen, hen-lieden by den goeden God in 't voorsz. Rijk verleent.

SOPH. Wy zijn dan hier in tot nog toe eens, soo iek sie: maer desen onvermindert ben ick van gevoelen, dat selfs ongelijke houwelicken door eenige goede hoedanigheden, aen de eene zijde meer als aen de andere zijde wesende, tot gelijkheyt gebracht konnen worden. Als by exempel: soo wanneer een geleert jongelingh, een kunstigh meester in sijn bedrijf, ofte diergelijcke, ten houwelick kooft begeeren een vrijster van meerder middelen, van aensienlicker gelegentheyt, ofte iet sulcx; dit meyne ick geen ongelijk houwelick genaemt te moeten worden, gelijk onsen Erasmus mede sulcx oordeelt. Maer dat meer is, de selve Erasmus meynt, dat'er een sekere soorte van ongelijkheyt van aert onder de gehoude somtijts geheel dienstigh is voor de huys-houdinge, te weten: als een man wat quistigh, of wat te blymoedigh, of wat te wacker zijnde, gegeven wort aen een sparige, stille, en gesette vrouwe, dit oordeelt Erasmus een goede temperature te maken. Daer toe oock dienen de volgende versen:

1) Mevrouw weegt tegen zoo'n mijnheer licht op.

Indien een quistigh man speelt over al de gilde,
 Ghy, moeder van het huys, en zijt dan niet te milde;
 Of soo insschien uw man de beurs gedurigh sluyt
 Soo geeft, wanneer het dient, een weynigh ruymmer uyt.
 Indien hy wat te licht tot morren is genegen,
 Soo laet uw soeten aert sijn stuerheyte overwegen;
 Of gaet hy wat te sacht, of ick en weet niet hoe,
 Soo maect dat uw beleyt daer peper onder doe.
 In 't kort, het echte paer dient over hant te leven;
 Al wat hier iemant schort, dat moet een ander geven:
 Het soet versacht het suer, het suer dat wett' het soet,
 Soo is 't dat hier de koek de sauce mengen moet.

PHIL. Wat is nu uw vorder bedencken op deze geschiedenis?

SOPH. Ick mercke dat Phryne Bocena als vreesachtig, eerbaer, en beschaemt hier wort voort-gesteld, en dat de selve in die gestalte de genegentheyte van den Koningh des te meer tot haer heeft getogen; in voegen dat de selve eyndelick, tot haerder eeren, uyt soo lagen en geringen staet tot Koninginne is verheven geworden.

PHIL. Wat besluyt meynt ghy hier uyt te maken, goede Sophronisce?

SOPH. Geen andere, lieve Philogame, dan dat'er niet beter en voeght aen alle jonge deernen, als schaemte en een eerbaer en stil wesen.

PHIL. Maer dat en is geensins na de wijze van de hoven en de manieren van leven aldaer, waerde Sophronisce; maer sulcx wort huydendaeghs gereeckent voor een overblijfsel van de slechte en eenvoudige werelt: daer, in het tegendeel, een geset en vast gelaet, dat sonder verbleycken of verbloosen een reden wel ten propoost weet uyt te brengen, voor wie het soude mogen wesen, voor recht hoofs wert gerekent; gelijk een yder, die ooit by hoofsche Jonckvrouwen sich heeft laten vinden, dagelick gewaer kan worden.

SOPH. 't En is niet heel langh geleden, dat ick, op dese gelegentheyte, in seker goet geselschap wesende, hoorde een onderlingen redenstrijt tusschen een verstandige hoofsche Jonckvrouw, en een soet geleert Jonghman, die op dit stuck niet eens van gevoelen scheen te wesen: de Jonck-vrouwe drijvende, dat het de jonge dochters beter voeghe vast, geassureert, en resoluut (gelijck sy sprak) in haer doen en seggen te wesen, als blood' en vreesachtigh te zijn, en bykans op yder woort schaemroot te worden: en dit sonderlinge ten aensien van de gene die ten hove, ofte anders by deftige luyden, dagelijcx hebben te verkeerren. De Jonghman hiel het tegendeel, en socht door sijn redenen vast te maecten, dat schaemte, stilheyte, en neerslachtigheyte, alle jonge vrou-lieden sonder onderscheyt beter voeghe.

PHIL. Ick hadde dit discours wel eens willen hooren, en dewijle sulcx niet vallen en kan, maect my deelachtigh (soo het u belieft) wat'er omgingh.

SOPH. Daer wierden goede redenen ter eender en ter anderder zijden by-gebracht, en de Jonck-vrouwe en bleef vry aen den Joncker niet met allen schuldigh: want sy was verstandigh, wel-sprekende, en daer toe ervaren in soodanige bejegeninge. 't Sou te langh zijn alles op te halen wat'er geseyt wiert: maer dat my in dese redenkavelinge wel beviel, was, dat de jonghman onder andere saken by-bracht, dat alle oude en verstandige schrijvers, als Poëten, en diergelijcke geesten, die werck maken van wel te konnen oor-deelen van de gaven die de jonge Juffrouwen best voegen: dat, segh ick, de selve altyt voor een gewoonte hebben (als sy een frissche maeght op haer aengenaemste willen af-beelden) de selve te beschrijven, datse, by icmant aengesproken wesende, en sonderlinge by mans-persoonen, t'elckens eenigh teycken van eerbiedigheyte van haer geeft; datse een soet blosjen krijght, d'oogen neder-slaet, en geensins en toont die vastigheyte in haer wesen, die te hove gepresen wort. Daerom siet men in dusdanige gelegentheyte, dat Virgilius, Ovidius, Statius, en ander Poëten, spreekende van jonge deernen, aldus seggen:

Sy kreegh een soeten blos; en als de vrijsters blosen,
 Dan sien wy haer gelaet vry liever als de rozen.

De Juffer stont verbaest, en liet haer gulde stralen
 Van schaemte neder gaen, en op der aerden dalen:

Sy bleef in desen stant al vry een lange poos,
 Dies was haer soet gelaet gelijk een versche roos.

PHIL. Maer spreken dese oock van de hoofsche jonck-vrouwen?

SOPH. Ick segge ja, en dat sulcx by de selve oock wort gedaen, ten aensien van de gene die in hoven van Prinssen verkeerren.

PHIL. Maer sy zijn misschien selfs niet seer hoofs geweest, maer wel goede boeckmans en andere niet.

SOPH. Gelooft dat, soete Philogame; maer wilt ghy hovelingen selfs hooren sprecken, ick weet u geholpen. Een groot hovelingh heeft op dese gelegentheyte eertijts aldus geschreven: Ick stelle vast, dat aen een vrouwe die eerbaer en beschaemt is, weynigh is te berispen: wederom, dat aen eene die onbeschaemt is, niet met allen en is te prijsen; in voegen dat het beste houwelicks-goet, het beste besterf, het beste juweel datse hebben kan, is beschaemt en sedigh te wesen. En een ander hovelingh, ten naesten by van onsen tijt seyt aldus: Onse voor-ouders beleyden het gelaet en het geheel wesen van jonge deernen tot vrees en schaemte, en haer gemoederen en driften van gelijcken; wy in tegendeel tot stoutmoedigheyte en onversaegtheyte. Gewisselick wy en verstaen ons stuck niet met allen in desen deele. De Sarmaten gaen soo te werck, die geen vrijster toe en laten een man te nemen, ten zy de selve al voren met eyger hant een van de vyant om den hals heeft gebracht. Daer is tot dien einde acmerckenswaerdigh, dat de Keyser Theophilus, verkiesinge willende doen van een vrouwe voor hem selfs, uyt een groot deel van de uyt-nemenste maeghten, daer toe by een gedaen versamelen, stont als geroet om een gulden appel, die hy in de hant hadde, te geven aen een jonge en geleerde maeght, Icasia genaemt, tot een teycken dat hy de selve voor sijn gemale verkiesende wilde: maer de selve op sekere reden, die hy voorwierp, hoorende spoedelijck en met een geset wesen antwoorden, veranderde dadelick van voor-nemen, en gaf den selven gulden appel aen een andere jonge vrijster Paphlagonia geheeten, die met een stil en sedigh gelaet benevens haer geseten was: waer door de voorschreve Icasia soo was verbelght, dat sy, haer selven als verkniesende, haer in een klooster begaf, met een afkeerigheyte van alle houwelicken.

PHIL. Maer aen een anderen Vorst soude misschien een deftigh en recht Prinsselick wesen in sijn toe-komende gemael wel bevallen hebben, als beter passende op den staet van een Princesse, als die in-getogenheyte en beschaemtheyte daer ghy van spreekt.

SOPH. Wat een ander mochte gedaen hebben is onseker, lieve Philogame; maer dat is seker: dat dese en andere Prinssen oock in haer eygen vrouwen die stoutmoedigheyte voor verdacht houden, vermoedelick sulcx hun by haer Raden ofte jeught-bestierders zijnde in-geprent, dewijle dat die van de leere der zeden oyt hebben geschreven, als mede de Gods-geleerde, even zijn van dit selve gevoelen. Dese vrouwe (seyt'er een) houde ick voor de wel-sprekenste, die (alse tot manne-volck te spreken heeft) met een eerbaer root haer geheele wangen over-stort, en die, door verbaestheyte en schaemte, de woorden komen te ontbrecken.

PHIL. Wel ick wi! dat in sijn waerde laten staen, ter tijt toe ghy tijt sult hebben my de redenen van de andere zijde mede te verhalen; want daer van en maect ghy geen gewagh met allen: en nochtans seght ghy, dat de Jonckvrouw, die het tegendeel dreef, den Joncker niet met allen schuldigh en bleef, en dewijle sy vernuftigh en wel-sprekende, en daer-en-boven oock ervaren was in die bejegeninge, soo laet ick my duncken datse haer strenge wel getrocken sal hebben. Dan daer van op een anderen tijt, dewijle ick nu geerne uw verstant soude hooren op de maniere van doen die hier de Koningh Ulderick gebruyck, en die in oude tijden de Koningh Assuerus, en gemeenlijck de groote Vorsten van Moscovien gebruycken; dat is, een groot deel van de schoonste vrouwen te samen te brengen, om eene uyt de selve tot vrouwe te verkiesen. Wat my aengaet (om dat voor af te seggen), is dit een sake van de hoogste macht en van de meeste vermaeckelijckheyte, die een groot Prinsse in al sijn heerschappyen magh hebben, dat is: uyt alle de schoone van het lant de schoonste van allen sich selven te mogen toe-eygenen.

SOPH. Ghy valt wederom op de schoonheyte, soete Philogame, als ghy oock t'anderen tijden hebt gedaen, en daer toe sal oock hier wat geseyt konnen worden. Dan wat de verkiesinge selfs aengaet, die sie ick dat in dese gelegentheyte alleen by het oogh geschiet; dat is: dat men alleen sijn ooghmerck heeft wie de aengenaemste van huyt is, sonder meer; en daer op heeft soo een doorluchtigh houwelick sijnen voortganck.

PHIL. Wel is dat niet een bysonder voor-recht voor een Prins, dat hy sich magh toe-eygenen de schoonste vrouwe van 't geheele Rijk? wesende sulcx het aengenaemste dat men op aerden hebben kan; dewijle de schoonheyte soo aen-lockende is, dat oock de onredelijcke dieren selfs worden bevonden met groot genegentheyte daer toe gedreven te worden: gelijk het my gedenckt sulcx by de Natuer-ondersoekers gelesen te hebben Sulcx dat het een

blinde-mans vrage is, te willen ondersoeken: waerom men schoone menschen voor andere lief heeft.

SOPH. De Wijsen, goede Philogame, die berispen nochtans de gene die door de oogen, en niet liever door de oiren, bewogen worden een wijf te nemen; sy oordeelen dat onwijselick wort gehandelt by de gene die alleen door het uysterlick wesen, en niet door innerlicke goede deughden en gaven, tot eenigh houwelick werden aen-gedreven. En als men de sake wel in siet, is het niet een gansch los werck van de Prinssen, op een eenigh gesichte een vrouw-mensch, die men anders niet en kent als van de uysterlicke huyt, tot een wettige bed-genoot voor altijt aen te nemen?

PHIL. Maer ick en geloove niet dat het soo slechtelick by de Prinssen plagh af te loopen, oock niet dat de selve het soo op een simpel gesichte hebben laten aen-komen: gelijk op het exempel van den Koningh Assuerus, mijns oordeels, wel kan worden afgenomen.

SOPH. Hoe soo, Philogame? seyt niet de schrifture, doen Vasthi versteken was, dat de Jongelingen des Koninx seyden: Men soecke den Koningh schoone jonge maeghden, en de Koningh bestelde toe-sienders in alle landen sijnes Koninckrijcx, dat sy alderley jonge schoone maeghden te samen brachten, op den burgh Susan, in 't vrouwen-getimmer; Ester. 2. 2. Siet, daer wort'et al op de jonckheyt en schoonheyt genomen, gelijk ghy siet dat de text preekt: daer by koomt noch, dat Ester aen Hegai des Koninx kamerlingh, bersorger deser vrouwen, wel beviel; die de selve ten dien aensien oock voordeel gaf boven anderen; Ester. 2. 4.

PHIL. Maer men siet mede duydclick uyt de Historie van Ester, dat soodanige maeghden geheele twaelf maenden langh moesten als voorbereyt worden in 't vrouwen-getimmer, met verciersel, met reuck-werck en specerye; en dat al eer de selve tot den Koningh in quamen: en dat en liep vry niet af met een simpel gesichte, maer de Koningh nam van yder een goede proeve tot in 't bedde selfs, wie hem aldaer best aenstont.

SOPH. Hebt ghy dat alsoo in den Bijbel gelesen, Philogame? of kont ghy sulcx uyt de beschrijvinge van de Historie beweenen?

PHIL. My dunckt ja, waerde Sophronisee: want al is 't sake dat van 't beslapen van de voor-seyde maeghden niet duydclick en wort geseyt, soo dunckt my nochtans dat'et als met handen te tasten is, dat het met de selve soo is toe-gegaen; want ick sie dat de text seyt: dat als de twaelf maenden om waren, en dat de bestemde tijt quam, dat een maget tot den Koningh Assuerus komen soude, soo dede men haer (in cieraet) wat sy hebben woude. En wanneer eene des avonts daer in quam, die gingh des morgens van hem in het ander vrouwen-getimmer, onder de hant Saesgas des Koninx kamerlingh, der by-vrouwen hoeder; en sy en moeste niet weder tot den Koningh komen, het en lustede dan den Koningh; Ester. 2. 12. wat dunckt u, waerde Sophronisee, van dit verhael; te weten: tot den Koningh des avonts komen, en des morgens van hem gaen in ander vrouwen-getimmer, en dat onder de hant van den hoeder der by-wiwen, en niet weder te mogen komen ten lustede dan den Koningh? enz. Wat wil dit anders zeggen, als dat de Koningh soodanigen proeve van haer nam, als ick te voren hebbe geseyt?

SOPH. Ick en weet niet of dat alsoo vast gaet, lieve Philogame, als ghy wel meynt: ick soude u misschien andere bedeningen daer op konnen voortbrengen, die het tegendeel souden uyt-winden; maer neemt het daer voor, dat het soo geschiet zy als ghy meynt, is dat niet een slechte proeve om daer op een houwelick te gronden? En dat ghy misschien sout meynen, dat de twaelf maenden hebben gedient, om te letten op de maeghden, te ondersoeken wie sy waren, van wat af-komst, en hoe op-gevoet, dat is al buyten waarschijnlijkheyt; dewijle men niet eer en wiste dat Ester een gevangen Jodinne was, voor datse alreede was gekroont. Ick segge daerom, dat soodanige verkiesinge, te doen op soo lossen proeve, geensins en betaemt, sonderlinge, met soo verheven personagiën.

PHIL. Wel, dunekt u niet dat het queesten in het Noorder-quartier, op dese of gelijcke voet toe gaet?

SOPH. Behalven dat alle geregelde lieden gestaegh tegens die maniere van doen zijn geweest, en noch zijn, soo was dat noch een geheele andere sake: want de jonge lieden plegen malkanderen soo na niet te komen, ofte sy en kenden malkanderen al voren door dagelickschen onme-gangh: sulcx dat niet geseyt en kan worden, dat oock de selve alleen sieh op de uysterlicke schoonheyt verlieten, daer van nu verre na soo veel niet en wort gehouden, als ghy en meest al de jonge lieden doen. Onder andere

komt my veel in den sin een plaetse aldus luydende: Dewijle, seyt hy, dat ghy vruchtbare vrouwen hebt, en dat ghy uw vermakelicheyt schept in de kinderen by de selve gewonnen, waerom doch schoonheyt gesocht, die voor de hoeren en lichte-koyen bequamer is als voor wettige huys-vrouwen? En waer men van de schoonheyt by de rechtstnige komt te spreekken, soo vint men dat dit woort in 't gemeen vast wort gestelt, dat de schoone vrouwen veel hooeverdigh en trots zijn, datse gevaerlick zijn voor hare mans, datse verdacht zijn in hare eerbaerheyt, als in 't ooge spelende van alle man: datse veroorsaken onmatigheyt in 't gobruyck van 't houwelicx-bedde, het welck veel ongelegentheden aen ziel en lichaem placht in te brengen, daer van ick hier niet breeder voor als nu en ben gesint te spreken.

PHIL. Men segge wat men wil, schoonheyt in een vrouwe is een groote gave: en wat de onheylen aengaet, daer ghy van gewaeght, ick hebbe gelesen dat iemant, die hem vergeet met een vrouwe die schoon is, soo grooten sonde niet en begaet, als die hem verloopt by een die mismaeckt is.

SOPH. En wat redenen zijn daer toe, lieve Philogame? daer men wel veel redenen voor het tegen-deel soude konnen in-brengen.

PHIL. Hoe, waerde Sophronisee, is'et niet seker dat iemant, die door gansch krachtige aendrijvinge tot sonde verruckt wort, minder quaet doet, als de gene die alleen met gemeene en slechte bekooringe wort vervoert? Ick sal even soodanigen minder een over-speelder heeten, seyt'er een Outvader van, die sich by een Koninginne of Princesse ontgaen heeft, als die door een slechte sloir tot een val is gebracht geweest. Een schoone vrouwe en een gescheurt schortekleet heeft veel aenstoets, seyt het spreek-woort: en dien volgende dunckt my met de reden meer over een te komen, dat dieminst-sondigh, die door de meeste aen-drijvinge is vervoert geweest; het welck ontwijffelick meer door een schoone, als mismaeckte, ofte andersins geen aenlockende gedaente wort gedaen: en ick en houde het gevoelen van sekeren Biecht-vader niet vreemt, die aen een jonge nonne vergevinge van hare sonde toestont, na dat de selve in haer biechte verklaert hadde, dat sy haer verlopen hadde in de maent van Mey, onder een bloeyenden boom, met een jongh en fris Edel-man; en dat de selve geen vergevinge en wilde toe seggen aen een oude bagijne, die haer hadde laten misbruycken in de winter-tijt, onder een dorren boom, by een vervallen Kercke, en dat door een ouden kaes-jager 1) van haer gebuerte. Want sich in het eerste geval te verlopen, hadde (boven 's menscheu aen geboren swackheyt) groote aen-dringinge: en in 't tweede sich te vergeten, was als tegens wint en stroom op te dringen, en met opset quaet te doen. Van gelijcken, soo meyne ick, dat soo iemant sich ontgaet in dronckenschap, by gelegentheyt van eenigen uitmunten den goeden wijn die hem geschoncken wort, hy minder misdoet als iemant die sich versuypt in alderhanden slechten dranck; het eene komende door verlockinge van soo een aangenamen dronck, het andere uit enckele sletterye, ofte, om beter te seggen, uyt puere beestigheyt.

SOPH. Ghy weyt hier al wat breet, Philogame, en ick soude u in tegendeel wel in bedencken derven geven, als iemant uyt den regel wil gaen om hem en eenigh schepsel te misbruycken, of het niet beter, en minder quaet en is, een slecht als een uyt-nemende en goet maecksel daer toe te misbruycken. Als de knechts van een groot en rou huys-gesin te samen roesmoesen, is'et niet beter datse malkanderen een slecht arden-vat naer het hoof werpen, als eenigh sonderlingh en naeu-keurigh stuck huys-raets van outs in 't geslachte bekent? Maer dit soude ons af-leyden van ons voor-genomen wit, dat is: of men, in 't verkiesen van sijn partuur, soo grooten werck behoort te maecken van de schoonheyt? en daer toe veel geseyt konnende worden, wil ick dit alleen nu brengen by 't gene op andere gelegentheyt hier van is gesproocken: te weten, dat ick met bondige redenen, na de kunst van de reden-kavelinge, u vast kan stellen, dat de gene die een ongedane ofte mismaeckte vrouwe trouwen, beter doen als die sich met een uyt-nemende schoone komen te versellen.

PHIL. Dat is een wonder-reden in mijn ooren; dies verwaachte ick van u hoe ghy dat sult vast maken.

SOPH. Voor eerst, soo en sal ick geen swarigheyt maken u toe te staen met de lief-hebbers van de schoonheyt, dat een man meer vermakelicheyts kan hebben van een mismaeckt vrouw-mensch: maer ick woude de selve lief-hebbers wel eens gevraeght hebben, of het niet beter en is noyt vrolick en geluckigh geweest te zijn,

1) *kaes-jager*: losbol. Het woord kaeskooper wordt soms ook in denzelfden zin gebruikt.

als de vreught en 't geluck (van de welcke men te voren in 't besit is geweest) wederom plotselick te verliesen? Voorwaer indien de selve de reden plaetse willen geven, sy sullen sulcx sonder tegen-spreken toestaen; dewijle by alle Wijse wort geoordeelt, dat het eene van de grootste ongelucken is, geluckigh te zijn geweest. 't Is dragelicker, seyt'er een van de Wijzen, niet te verkrijgen, als, verkregen hebbende, wederom te verliesen. En dat vast gestelt zijnde, soo koomt'er by een tweede point, dat mede by de selve niet en is te ontkomen: te weten, dat de gene die hare vermakelickheit hebben in schoone vrouwen, de selve seer weynigh tijts in dat waesjen koncn gebruycken. Het schoonste bloemtje, schier soo haest het selve gepluckt is, soo is'er alreede een groot deel van sijnen glans vergaen. Het selve van vrouwen te seggen en ware niet buyten redcen; soo teer, swack en verganckelick is al dat men onder ons schoonheit noemt: een koortse, een geswel, ja een puyse kan de liefelickheit daer van doen verliesen. En ick bid u, siet eens met een gesont ooge aen den staet van een schoone vrijster, en in hoe enge palen al die soete liefelickheit (als 't al ten besten gaet) besloten is, en hoe ras die verflenst, verslonst en verdort is. Begintse te gebruycken tot haer twintigh jaren of daer ontrent (want eer en heeftse hare volheynt niet) na de vijf, ja ick derf seggen na de drie-en-twintigh jaren en is'er noyt vrouwe schoonder geworden; maer is van die tijt aen (oock buyten geval van siekten ofte andere ongevalen) gedurighlick af-gegaen, en in haer liefelickheit vermindert: en boven allen desen soo zijn alle wereltsche dingen van dien aert, datse terstont door het gebruyck verveelen, en als tegens worden. Rijke lieden hebben veltijts maer acht of thien dagen haer lust in een schoon getapisserde kamer; want als het ooge sulcx maer eens gewent en is geworden, soo is dat schoon gesichte, nu als in een gewoonte verandert zijnde, geheel onlustigh geworden. Men wort oock moede taerten en pasteyen te eten,

seyt de Franschman: en de liefelickheit van de Somer selfs soude ons terstont verveelen, soose langer bleef dueren alsse gemeenlick doet. En om niet langer te wesen, soo siet ghy mijn beslyt, te weten: dat'et nutter is, allcen om de redenen wille voren verhaelt, een vrouwe van een mismaeck, immers van een middelbaer gedaente, ten wijve te nemen als eene van uytnemendo schoonheit: en dat alles houde ick sonderlinge plaetse te moeten grijpen ten opsien van geleerde lieden, ofte immers die haer werck maken van veel met boecken omme te gaen: want daer en wort niet een soo grooten beletsel gevonden voor luyden van letteren, als een schoone vrouwe. Een groot Rechtsgeleerde certijts gevraecht zijnde: waerom hy, nu getrouwt zijnde, niet soo veel tijts en vlijts en bestede ontrent sijn beroep, als te voren? hy antwoordde, vermits ick een vrouwe getrouwt hebbe. En daer tegen geseyt zijnde, dat Socrates mede getrouwt is geweest; maer dat hy, dies niet tegenstaende, niet af en liet sijn naerstigheit in de Philosophie te doen, als te voren. Xantipe, seide de doctor, was nors en onvriendelick, en daer en boven, soo ick meyne, oock leelick; maer de mijne is vriendelick en schoon.

PHIL. Ick ben te grooten lief-hebber van de schoonheit, om langer tot haer nadeel te hooren spreken; hoewel ick in twijffel stelle of het leste, by u verhaelt, tot haer nadcel is dan niet. Doch hoe het zy, laet ons komen tot de naest volgende geschiedenis.

SOPH. Mijn saken roepen my nu elders, jongelingh: oock soo hebbe ick het volgende trou-geval onlanghs door-lesen, en mits de selsaemheit van het selve wel rijpelijk daer op gelet. Ghy, leest het by u selven; en als wy den anderen wederom by gelegentheit sullen komen te besoccken, soo willen wy van de vraeghstucken, daer uyt ontstaende, naerder spreken, soo het u gevalt.

PHIL. Uwen voor-slagh vinde ick goet, waerde man, en gae my van nu af aen daer naer schikken.

SOPH. Doet soo, Philogame ende vaert wel.

SELSAEM TROUGEVAL

TUSSCHEN EEN

S P A E N S E D E L M A N

EN EEN

H E Y D I N N E ;

SOO ALS DE SELVE EDELMAN EN AL DE WERELT DOEN GELOOFDE.

Daer is een selsaem volck genegen om te dwalen,
Gedurigh om-gevoert in alle vreemde palen,
Dat (soo het schijnen magh) als in het wilde leeft,
Maer des al niet-te-min sijn vaste wetten heeft.
Het laet sich over-al den naem van Heydens geven,
En leyt, al waer het koomt, een wonder selsaem leven;
Het roemt sich dat'et weet uyt yders hant te sien,
Wat iemant voor geluck of onheyl sal geschiên.
Majombe was het hoofd van dese rouwe gasten,
Die staêgh op haer bevel en op haer diensten pasten;
Sy was loos, vals, doortrapt, en slim in haer bejagh,
Soo veel als eenigh wijf op aerden wesen magh;
Sy quam veel tot Madril, of in de naeste steden,
Want mitse kluchtigh was, soo wertse daer geleden.
Sy had in haer gevolgh al menigh gauw verstant,
Soo datse gunst en hulp by al de jonckheyt vant.
Sy stal eens seker kint te midden opter straten,
Dat uyt een edel huys daer eensaem was gelaten;
Het was een aerdigh dier, maer jongh en wonder teer,
En 't is maer twee jaer out of slechts een weynigh meer.
De meyt, wiens ampt het was hier op den dienst te passen,
Die gaf de buert een praet, en liet het wicht verrassen:
Majombe was verblijt, niet om het geestigh kint,
Maer datse rijk gewaet ontrent sijn leden vint.
Sy geeft haer metten buyt in onbekende vlekken,
En waer het onguer heir genegen is te trecken:
Doch wat de moeder socht, en waer de vader schreef,
Men hoort niet hoe 't haer gingh, of waer het meisje bleef.
Hoe nau daer wort gevraeght, hoe nau daer wort vernomen,
Men weet niet wat geval het kint is overkomen:
Waer dat men immer sont, of waer men vragen kan,
't Is al om niet gepooght, geen mensch en weet'er van.
Majombe liet het kint verscheyde dingen leeren,
Waer mede dat het mocht sijn teere jeught vereeren:
Eerst singen na de kunst, oock springen op de maet,

En wat na 's lands gebruyck een vrijster geestigh staet,
Het kint wast onderwijl en leerde vreemde saken,
En grepen na de kunst, en veelderhande spraken,
En selsaem hant-gespel, en ick en weet niet wat,
Waer van schier niet een mench de rechte gronden vat.
Het was van schoone verw en vrolick in het wesen,
Daer is een diep vernuf in sijn gelaet te lesen:
Het had een wacker oogh, en swart gelijk een git,
Sijn aensicht even-wel is uytter maten wit.
Het kon sijn frissche jeught, sijn wel-gemaecte leden
Tot alderley gedans en alle spel besteden;
In voegen dat het volck, en wie het maer en sagh,
Sich van het aerdigh dier als niet versaden magh.
Noch kan de jonge maeght geen kleyne lust verwecken,
Als sy met haer gesangh de sinnen weet te trecken:
Men vint dat hare stem een yders harte steelt,
Wanneerse maer een reys een aerdigh deuntjen queelt.
Maer des al niet-te min, sy wil geen vuyle dingen,
Sy wil geen dertel jock, geen slimme rancken singen;
Haer mont is wonder heus, haer oir en sinnen teer,
Al wat oneerlick luyt en singtse nimmermeer.
Des heeftse by haer volck soo veel ontsagh gekregen,
Dat sy het menighmael geleyt in beter wegen:
En schoon dat hun de mont tot vuylheyt is gewent,
Men hoort geen dertel woort als sy'er is outrent.
En of oock al het rot tot stelen is genegen,
Sy straft het vuyl bejagh en is'er heftigh tegen;
En mits sy wonder veel met sangh en spelen wint,
Soo is Majombe selfs tot stelen niet gesint.
Doch soo'er eenigh dingh by wijlen is genomen,
Sy doet'et aen den dagh, en voor de lieden komen;
Maer al door sneegh beleyt, en met een loos en vont,
Soo dat'er niet een mensch en weet den rechten gront.
Sy riep een van den hoop, en liet hem vaerdigh draven,
En liet, wat iemant stal, in eenigh velt begraven,

En dat of by een boom, een hooght, of krommen bocht,
 Ten einde men het pant by teykens vinden mocht.
 En werise dan gevraegt op 't gunt'er is gestolen,
 En wie het heeft ontvrent, en waer het is verholen,
 Soo maectse voor het volck een wonder vreemt verhael,
 In woorden sonder slot in onbekende tael;
 Maer seyt dan op het lest dat onder gene linden'
 Of aen den naesten bergh het goet is uyt te vinden:
 En als men dan het kraem daer uyt aerden track,
 Soo was 't dat al het lant van hare wonders sprack.
 Doch sy wist boven al haer saken aen te leggen,
 Om aen de losse jeught geluck te kunnen seggen;
 Het schijnt dat sy den gront van alle zielen kent,
 En schier wat yder mensch in sijn gedachten prent.
 Sy wist al wat'er loopt op in de hant te kijken,
 En hoe dat iemants aert kan uyt het wesen blijcken,
 En wat een kleyn, een groot, een puntigh hoofd beduit,
 En wat men uyt een oogh of ander lit besluyt.
 Oock uyt den neus alleen soo kanse gronden trecken,
 Waer heen dat iemants lust of gulle sinnen strecken;
 Want isse plomp, of scherp, of hoogh, of bijster plat,
 Sy heeft van stonden aen sijn aert daer uyt gevat.
 Sy wist, als op een draet, na mate van de jaren,
 Wat yder over-koomt en plach te wedervaren,
 En wat een teere maeght in haer gewrichte voelt,
 En wat een jonge wulp ontrent den boesem woelt.
 Sy weet, gelijk het schijnt, de gangen van de sterren,
 Waer in het kloeckste breyn by wylen kan verwerren:
 Sy weet en wat de Son en wat de Mane dreyght,
 En waer toe sich het jaer en al den Hemel neyght.
 Een wie haer openbaert wanneer hy is geboren,
 Dien weetse by gevolg sijn leven na te sporen:
 Nu spreekse wonder breet van druck en ongeval,
 En of'er iemant arm of machtigh werden sal.
 Sy weet den levens-streep in yders hant te wijsen,
 Daer uyt een vreemt gevolg en groote dingen rijzen;
 Want is de liny recht en sonder krommen tack,
 Soo roemtse stage vreught en nimmer ongemack.
 Maer valtse dickmael scheef en in verscheide bochten,
 Soo wort hy dien het raecht met droefheynt aen-gevochten.
 Indiense somtijts rijst, en dan eens neder koomt,
 Soo dient'er voor gewis een swaren val geschroomt.
 Sy gaet hier bijster hoogh, sy kent een yders wesen,
 Sy kan oock rijcken selfs uyt hant of vingers lesen:
 En somtijts groot verlies, en somtijts grooten schat,
 En somtijts wel een galgh, of oock een schendigh rat. 1)
 Sy wijst een vryer aen wanneer hen staet te paren,
 Een vrijster, ofse veel of luttel heeft te baren,
 En ofse by den man sal wesen liefgetal,
 Dan of hy buyten haer sijn lust gebruycken sal.
 Dit meynt schier al het volck alsoo te moeten wesen,
 Soo dat haer lagen naem gansch hooge was geresen,
 En al vermits sy breet in desen handel weyt,
 En van het naer geheym soo klare reden seyt.
 Genaect men eenigh dorp, daer weetse flux te vragen
 Hoe sich in haer bedrijf de meeste lieden dragen,
 En wie sich daer ontgaet in lust of dertel bloet,
 Doch meest wat over-al de losse jonckheynt doet.
 En als sy gasten vint daer iet op valt te seggen,
 Soo weetse na de kunst haer saken aen te leggen:
 Sy maect aen yder mensch sijn feylen openbaer,
 Als of uyt sijn gesicht het quaet te vinden waer.
 Wat sy van iemant weet, dat veynst sy als te lesen
 Of uyt het oogh alleen, of uyt het ander wesen:
 En dit noch al-te-mael met soo een gauwen streck,
 Dat oock de sneeghste man verwondert stont en keeck.
 Als haer een Juffer vraeght, wat man haer staet te trouwen,

Sy kan het nieugier volck gansch aardigh onderhouwen;
 Sy spreeket als door een wolck en noyt met open mont,
 En al haer gansch beleyt, dat heeft een looslen gront.
 Hoe oyt de sake valt sy kan het al verdrayen,
 Sy kan de gauste selfs met schijn van reden payen;
 En alsse dan een reys de rechte gronden treft,
 Dan is het, dat men haer tot in de lucht verheft.
 Men hielt dat sy gestaegh een geest met haer geleyde,
 Die haer als in het oir verholen dingen seyde.
 En mits dit al geschiet door soo een jonge maeght,
 Soo is het dat het spel hun des te meer behaeght. —
 't Geviel om om desen tijt, dat in dien eygen lande
 Een jongh een aardigh dier door jeught en liefde brande;
 En hy die haer het breyn en oock den geest besat,
 Was even als de maeght met hare min gevat.
 Maer daer en was geen raet om oyt te mogen paren,
 Vermits sy niet gelijk in goet of staet en waren:
 De Juffer is te rijck, al maer een eenigh kint,
 Soo dat haer droeve vrient voor hem geen troost en vint.
 Giralde lijkewel, die bleef tot hem genegen,
 En is om sijnt wil als sieck te bed gelegen;
 Maer seyt het niet een mensch, wat haer van binnen schort,
 Soo datse menighmael veel droeve tranen stort.
 Of schoon een ander lacht, sy kan geen vreughde rapen,
 Sy kan haer in den nacht niet geven om te slapen,
 Sy klaeght, en, soo het schijnt, sy voelt gestage pijn,
 En, desen onverlet, sy wil geen medecijn,
 Haer vader niet-te-min, die liet een doctor halen,
 Maer die gingh even staegh als in het wilde dwalen;
 Hy weet niet wat'er schort, hy weet niet wat te doen,
 Hy weet voor hare quael geen sap of heylsaem groen;
 Hy staet als buyten spoor, en is geheel verlegen,
 En al wat hy begint, dat zijn bekaeyde wegen:
 Dies seyt hy, dat het quaet een langer tijt behoeft,
 En siet, hier is het huys ten hooghsten in bedroeft.
 Juyst op dien eygen tijt soo quam' er Preciose,
 Op datse daer ontrent een goede plaets verkose
 Voor haer en haer gevolg, en voor het gansche rot;
 Dies wortse veel gesien ontrent het naeste flot,
 De vrouwe van het huys, bewust van hare saken,
 Wou door het aardigh dier haer dochter wat vermaken
 En daerom sents' er om, en leyte voor het bedt,
 En seyde: »niemant weet wat dese vrijster let;
 Ghy, siet eens wat haer schort, en soo ghy weet te seggen
 Hoe wij dit selsaem stuck behooren aen te leggen,
 Mijn gunste, soete maeght, die sal u zijn getoont,
 En ghy van mijner hant ten hooghsten zijn geloont.»
 Daer vingh het geestigh dier de vrijster aen te spreken,
 Met wonder soet beleyt en ongewoone streken;
 Het queelt een geestigh dicht, het speelt een aardigh liet;
 Maer, wat het immer doet, ten baet de siecke niet.
 Als dit Constance merckt, sy gaet sich naerder setten,
 Sy gaet in meerder ernst op alle dingen letten;
 Sy bid, dat al het volck wil uyt de kamer gaen,
 En sprack de siecke maeght in dese woorden aen:
 »Ey lieve, segh een reys (ick dien het toch te weten),
 Hebt ghy ontijdigh fruyt of harde kost gegeten,
 Of is uw swacke maegh met suycker overlast,
 Of hebje bij geval te langhen tijt gevast?
 Of is u 't lijf verdraeyt van op de jacht te rijden,
 Of door een harden val gebracht in bitter lijden?
 Of is uw bloet verhit door al te langhen dans,
 Of hebje laet gewaect ontrent de maeghde krans?
 Of is' er iet verstoep in uwe teere leden,
 Daer van ghy, die het lijt, alleen verstaet de reden?
 Of is' er iet ver stelt in uwen teeren schoot?
 Een maeght magh aen een maeght wel seggen haren noot.
 Spreeket ront, gelijk het dient, van uw verholen wesen,
 Ghy sult door mijn behulp in korten zijn genesen;

1) rat, men denken aan radbraken.

Ick weet wat aen de jeught by wijlen kan geschiën,
 En schoon al ben ick jongh, ick hebbe veel gesien.”
 Giralde seyde neen op al haer snege vragen,
 Dies gaet Constance voort, en opent nieuwe lagen:
 “Hoort, seytsen, kenje niet een hups en aerdigh quant,
 De schoonste van de stadt, ja van het gansche lant?
 Hebt ghy hem menighmael niet geestigh hooren praten,
 Of door een gunstigh oogh tot in het hert gelaten?
 Waerom doch soo geveynst, dat ghy soo langen tijt
 Hem in bedencken hout en niet te wil en zijt?
 Ey lieve, sooje meent den vryer oyt te trouwen,
 En wilt hem niet te langh in anghst en twijffel houwen;
 Een die sijn tanden breeckt als hy een note kraeckt,
 Diens vreught is niet te groot schoon hy de keren 1) smaectk.”
 Giralde kreegh een blos en wert geheel ontsteken,
 Als sy dit geestigh dier van vryen hoorde spreken;
 En schoon sy veynsen wou, haer bloet is boven haer,
 Dat maectt haer innigh hert ten vollen openbaer.
 Haer geest is op de loop, haer pols begon te jagen,
 En al met vreemt gewoel van ongelijcke slagen.
 Constance wederom; “Nu sie ick wat’ er schort;
 Ghy, wat ick bidden magh, en doet u niet te kort.
 Spreekt soo de reden eyscht, en laet uw moeder weten,
 Wat voor een edel geest uw sinnen heeft beseten:
 Want hoe ghy langer swijght en meer uw sieckte dect,
 Hoe dat’et uwe jeught tot grooter hinder streckt.”
 De siecke vrijster sucht en al haer leden beven,
 Haer sinnen even-selvs die worden om-gedreven:
 “Nu sie ick, sprack de maeght, wat kunst en wijsheit doet;
 Ghy weet, gelijk het blijkt, de gront van mijn gemoet.

1) *keren*; kern, pit.

Des wil ick nu voortaan in geen deel verswijgen,
 Waer na te deser uur mijn jonge sinnen hijgen:
 Wat dient’ er meer geveinst? ick ben van liefde krank,
 En dat heeft nu geduert wel seven maanden lanck.
 Wilt dit nu met beleyt mijn ouders openbaren,
 En raet hun acht te slaen op mijn bedroefde jaren:
 Want soo ick dien ick min niet haest genieten magh,
 Soo is de gront geleyt van mijnen lesten dagh;
 My sal geen spruyt of kruyt, geen sap of pap genesen.
 Ick sal-begraven zijn, ick wil begraven wesen,
 Indien ick niet en krijg hem die mijn hert bemint,
 En sonder wien mijn ziel geen rust op aerden vint.”
 Terstont na dit gespreck soo stortse duysent tranen,
 Die met een stage voor haer teere wangen banen.
 Constance troost de maeght, en geeft’ er goede moet,
 En stremt, door soet gespreck, haer gullen tranenvloet.
 Hier op is, des versocht, de moeder ingekomen,
 Die had, tot haer behulp, een doctor met-genomen;
 Constance gaet’ er by, maer trat bezijden af,
 Daer sy haer met bescheyt het stuck te kennen gaf.
 Het speet de medecijn, dat sy de rechte gronden
 Van dese maeghde-quael had kunstigh ondervonden;
 Te meer, vermits hy weet, dat oock de kloeckste man
 Die uyt geen herte-slagh of ader voelen kan.
 Maer als hy in gespreck met haer began te treden,
 Doen gingh Constance ront, en gaf hem dese reden:
 “Een maeght van achteen jaer, afkeerigh van genucht,
 Die veeltijts sonder slaep geheele nachten sucht;
 Die, als men slechts begint van vryers iet te spreken,
 Verandert in gebaer en laet haer woorden steken;
 Die staëgh wil eensaem zijn en nimmer uyt en gaet,
 En schoon al isse jongh, het soet geselschap haet;

Die geel en deerlick siet, en leeft als sonder eten —
 Wat soo een vrijster schort, dat heb ick wel te weten:
 Ick segge, dat geen salf haer oyt genesen kan,
 Maer dat haer stil gebreck vereyst een rustigh man.
 Hier by koomt, dat ick sie haer oogen in-gesoncken,
 Maer vierigh even-wel, gelijk als helle voncken,
 Haer pols geweldigh ras, haer water bijster root;
 Hoe! kan dit anders zijn als enckel minne-noot?
 Voor my, ick stel het vast. Ghy mooght het overleggen;
 Uw dochter even-selvs sal u de waarheyt seggen,
 Soo ghy haer recht bevraeght: want, na haer saken staen,
 De noot, die roept om hulp, daer is geen veynsen aen.”
 De doctor laet de spijt, na dese woorden, varen,
 En prijst het rijp verstant in soo onrijpe jaren;
 Soo dat hy naderhand haer niet als eer bewees,
 En met een vollen mont haer snege vonden prees.
 Of nu het listigh dier iet van den handel wiste,
 Dan of het na de kunst en schijn van reden giste,
 En stel ick niet te vast; doch hoe het immer was
 De vrijster kreegh een man, en hare koorts genas.
 Soo haest de jonge maeght haer vont te zijn genesen,
 Soo wou sy metter daet beleeft en danckbaer wesen:
 Sy let, hoe 't Heydens volck gansch sober is ge-kleet,
 En 't is haer teere jeught een innigh herten-leet,
 Sy sprack haer moeder aen: “Van iemant gunst ontfangen,
 Doet stracx een billick hert met alle vlijt verlangen,
 Om weder-gunst te doen. Vrou moeder, 't is bekent
 In wat een droeven stant mijn ziele was belent;
 Nu ben ick (Gode lof!) gesont in al de leden,
 Ghy, toont een danckbaer hert dat leert de wijse reden:
 Dit heir is wonder naeckt, ghy, kleet het schamel rot,
 Dat sal haer dienstigh zijn, en lief aen onsen God.
 Voor al en dient by ons de vrijster niet vergeten,
 Die u van mijn verdriet de gronden leerde weten.
 Indien ick iet vermagh, soo weest toch hier beleeft;
 Al wie den naeckten kleet, ontfanght meer als hy geeft.”
 De moeder wederom: “Dit zijn gansch rouwe menschen,
 Die om geen prachtigh kleet, en min om rijckdom wenschen;
 Sy dwalen even-staegh, dat is haer oude wet;
 Het gelt dient haer tot last, een kleet maer tot belet.
 Dus schoon ick haer een kleet wou om de leden hangen,
 Ick houd'et voor gewis men soud'et niet ontfangen,”
 “Ké 1) moeder, seyt de maeght, ghy zijt my wat te taey,
 Ey lieve, schenckte wat, al waer'et enckel baey.
 Laet haer doch uwe gunst om mijnent wil verwerven,
 En laet my des te min, wanneer ghy komt te sterven.”
 De moeder loeg'er om en prees de goede ziel;
 Maer soo dat van de gift óf niet óf weynigh viel.
 Als iemant, naer een quael, bekomt sijn vorig wesen,
 En dat een jonge wulp van krevell is genesen,
 En dat een schippers gast sich op het drooge siet,
 Dan smelt een danckbaer hert wel licht tot enckel niet.
 Giralde lijckewel, nu onder echte wetten,
 Beschonck het geestigh dier met hondert pistoletten,
 Een bruitstuck voor den dienst. Daer loegh het gierigh
 En vont in dit verhael een aerdigh tijt-verdrijf. (wijf,
 Dit maeckt de jonge maeght vermaert in alle steden,
 Mits sy de vrijsters kent tot in haer diepste leden,
 En 't bracht aen 't gansche rot geen kleyne baten in,
 Want daer Constance quam, daer was'et al gewin,
 Majombe, die sich liet haer beste-moeder noemen,
 En laet geen vrende mans ontrent haer nichte komen,
 Sy neemt haer even-staegh met al de sinnen waer,
 En waer de bende reyst, sy slaept benevens haer.
 Daer was ontrent Madrid een buyten-hof te vinden,
 Bevrijt met boom-gewas van alle sture winden,
 Hier viel om desen tijt een openbare feest,

En daer bewees de maeght haer uyt-gelesen geest.
 Daer is een prijs geset voor die, met aerdigh singen,
 Daer is een prijs geset voor die, met luchtigh springen,
 Sou sreven boven al; en 't is de snege maeght
 Die aen het neusgier volck in beyde meest behaegt.
 De knopjens van yvoir, die aen haer vingers waren 1),
 Gaen boven alle spel, en boven alle snaren;
 Want als s' haer soete stem en rasse vingers roert,
 Soo wort al wie het hoort door lusten om-gevoert.
 't En is door geen gespreck de menschen uyt te leggen,
 't En is, na mijn begrijp, met woorden niet te seggen,
 Wat schoonheyt al vermagh. De kunst is lief-getal,
 Maer koomt'er schoonheyt by, soo gaetse boven al.
 Daer was om desen tijt een Ridder in den velde,
 Die meest het kleyne wilt met snege bracken quelde;
 En t'wijl hy in de jacht sich al te besich hout,
 Soo raeckt hy buyten spoor te dolen in het wout.
 Hy weet geen jagers meer, hy weet geen snelle winden,
 Hy weet in al het bosch sijn paegjen niet te vinden;
 Maer, t'wijl hy eensaem dwaelt, verneemt hy nevens hem
 Een wonder soeten galm, een onbekende stem.
 Hy staet een weynigh stil, tot by hem is vernomen
 Van waer het soet geluyt tot hem was afgekomen;
 En daer op trat hy voort, en, met een stillen gangh,
 Soo quam hy in het dal, van waer men hoort den sangh.
 En mits hy tot de plaets nu dichte quam genaken,
 Soo gaet hy door het loof een open ruymte maken,
 Ten eynd' hy mochte sien, wie in het naeste gras
 Soo wonder aengenaem van sangh en stemme was.
 Twee vrijsters aen den bergh, die pluckten versche rosen,
 Die sy tot haer vermaeck uyt al de velden kosen;
 En, wat ter zijden af, ontrent een groenen bocht, 2)
 Daer sat een jonger maeght die rose-kransen vlocht.
 Een wijf van vreemt gelaet, geseten aen der heyden,
 Dat quam, gelijk het scheen, het jonge rot geleyden,
 En schoon sy mede pluckt, of rosen over-draeght,
 Soo heeftse staegh het oogh ontrent de jonge maeght,
 En t'wijl men besich is ontrent de versche bloemen,
 Vernam Don Jan het volck, dat wy Heydinnen noemen;
 En siet, de jonge spruyt, die in het groene sat,
 Heeft op den staenden voet hem door het oir gevat,
 Hem door het oogh verruckt. Hy siet haer geestigh wesen,
 En hoort haer soete stem; en heeft'et bey gepresen;
 En t'wijl hy staet en dut, en op de vrijster siet,
 Soo hief sy weder aen, en songh een ander liet:

“Schoon bloem-gewas, en edel kruyt
 Van 's hemels dau gevoet,
 En al wat uyer aerden spruyt,
 Ghy wort van my gegroet!
 Ick koom hier aen der heyden gaen,
 Daer soeck ick mijn vermaeck;
 Ick ga op u mijn oogen slaen,
 En 't schijnt dat ick ontwaeck.

Ick sie mijn beelt in uwe jeught,
 Dat my eerst heden blijktt;
 Ick schep mijn lust uyt uwe vreught,
 Vermits ghy my gelijscht.
 Uw schoone verw en frissche glans
 Verciert het gansche velt:
 En, naer het seggen van de mans,
 Ben ick oock soo gestelt.

Maer daer is noch een ander stuck,
 Dat med' ons beyde raeckt:

1) Dit is een seker hant-gespeel in Spaenjen gebruyckelick, daer onder met eene na de mate wiert gesongen.

2) bocht; heining, hier haag. Ook omheinde plaats.

1) Ke! uitroep. Volgens van Vloten verbasterd uit Kristus.

Dat is, dat ramp en ongeluck
Gansch licht tot ons genaecht.
Besiet, hoe ras een bloemje sterft,
En plat ter aerden sijght:
Besiet, hoe licht sijn glans verderft
En dorre plecken krijght!

Besiet, hoe dat een frissche roos
(Ick meyn een jonge maeght),
Een die men onder duysent koos
En al de jeught behaeght;
Besiet, hoe licht een schoone blom
Verliest haer eersten glans;
Schoon sy was lief en wellemekom
By alle jonge mans.

Wel, roosjens, ciersels van het velt!
Kan dit alsoo geschiën,
En is 't met u alsoo gestelt,
Soo dient'er in versien.
Maer segh, wat kan u beter zijn
Als datje wort gepluckt?
Niet door een bock of gortigh swijn,
Om soo te zijn verdruckt;

Maer om te zijn een hupsche kroon,
Ter eeren van de jeught;
Uw plucker tot een soete loon,
En tot een stage vreught.
En of uw tijt is wonder kort,
Maeckt daerom geen getreur;
Want schoon een frissche roos verdort,
Sy hout een soeten geur.

Wel nu, wy staen in énen graet,
O ciersel van het wout!
Koom, geef my doch van uwen raet
Die ghy voor sekerst' hout,
Moet oock mijn bloempje t'sijner tijt
Van iemant zijn gepluckt?, —
(PAN): Ja, vrijster, sooj' 'et waerdigh zijt,
En soo het u geluckt.

Daer zijnder niet dan al te veel
Die staegh ten toone staen;
Sy bieden ons een groene steel,
Maer niemant wilder aen.
Daer sweeft haer blat dan met den wint,
Als stof gemeenlick doet:
Ach, 't bloempje dat geen plucker vint,
Dat treet men met den voet!

(PREC^A): Wel boe, wat koomt hier voor geluyt
Geresen uyt het wout?
My dunckt, hier sit een slimme guyt
Gedoken in het het hout.
Het mocht wel zijn de boex-voet Pan,
Die woont hier in het groen:
Dat is van outs de rechte man
Om vrijsters leet te doen.

Wel lincker, wie ghy wesen meught,
Ick bid u weest gerust!
Mijn bloem, mijn roem, mijn teere jeught
Is niet voor uwen lust.
Ick wachte voor mijn beste pant,
Tot troost van mijn verdriet,
Ick wachte vry een waerder hant;
Maer u en wacht ick niet."

Terwijl hem dit gebeurt met wonder groot vernoeën,
Soo komt de Nachtegael sich by de vrijster voegen,
En queelt daer uyt de borst met soo een bly geschal,
Dat haer vermenghde stem verheught het gansche dal.
De Ridder onder dies gevoelt sijn geest beroeren,
Terwijl hy op de maeght alleen heeft sitten loeren.
"Wel, of dit Heydens kint (seyt hy met vollen mont)
Eens op sijn hoofs gekleet voor ons ten toone stont,
Waer sou haer schoontheyt gaen? van soo een aerdigh wesen
En is, gelijk ick meyn, in geenen tijt gelesen."
Hier op soo treet hy toe, en geeft hem by de maeght.
Die hy na sijn gevolgh en na de jagers vraeght.
Sy, met een heus gelaet, seyt geensins iet te weten,
Waer sijn geselschap is; maer daer te zijn geseten,
Ten eynde sy een krans van groene kruyden vlocht;
Die haer dan op het feest tot ciersel dienen mocht.
Majombe, die alreeds den Ridder had vernomen,
Begon van stonden aen voor hare nicht te schromen;
En maeckt haer daer ontrent, op datse mocht verstaen
Wat haer de Ridder seyt, en hoe de saken gaen.
Constance was begaeft met soo een aerdigh wesen,
Dat niemant haer gelaet genoegh en heeft gepresen;
Daer vloeyt uyt haren mont soo aengenamen lach,
Dat sy de gunste won van die haer maer en sagh:
Haer zeden zijn beleeft, haer reden wel gebonden,
Haer spraeck is enckel geest, en niet als soete vonden;
In 't korte, watse doet en watse neemt ter hant,
Dat toont een goeden aert, en ongemeen verstant.
De Ridder onder dies, ontstelt door heete voncken
Heeft op dien eygen stont het soet vegift gedroncken;
En daerom als hy wist wie dat Majombe was,
Soo is hy nevens haer gesegen in het gras;
Soo is hy met het wijf in veelderhande reden,
En met Constance selfs in langh gespreck getreden;
Ten lesten berst hy uyt: "Uw schoonheyd, geestigh dier,
Verweckt in mijn gemoet een wonder selsaem vier.
Ick wou, indien ick mocht, uw trouwen dienaer wesen,
En soo u dat beviel, soo waer ick haest genesen;
Soo waer ick metter daet een gansch geluckigh mench,
En had door uwe gunst mijn vollen herten-wensch."
Het woort is nau geseyt, de soete Preciose
Die kreegh hier op een blos gelijk een versche rose;
Haer gramschap en met een haer schaemte zijn vermenght,
Als haer beroert gemoet hem dus sijn antwoordt brengh
„Heer Ridder, naer ick hoor, ghy zijt vol hoofse treken,
En hebt, naer ick vermoë, meer vrijsters uyt-gestreken;
Ick weet, als ghy een maeght om hare schoonheyd vleyt,
Ick weet'et, lieve vrient, al wat'er is geseyt.
Ick weet, dat eens de vos bedroogh den slechten raven,
Als hy na spijs socht om hem te mogen laven:
De raef had lekker aes, en droegh het in den beck,
Dit sagh de lose vos, en speeld' hem desen treck:
Hy seyt hem: aerdigh dier, dat geestigh weet te singen,
En zijt van outs geleert in alle soete dingen;
Ey, schenckt ons nu een reis een deuntjen na de kunst,
Dat sal ons heden zijn een teycken uwer gunst.
De raef, eylaes! verlockt met dese troefel-reden,
Die voeght sich om te doen gelijk hy was gebeden;
En mits dat hy den beck tot singen open stelt,
Soo viel het lekker aes te midden op het velt.
Dat greep de slimme vos en, sonder langh te beyden,
Begaf hy metten roof sich midden op der heyden;
Daer at en loegh het dier, en al met vollen mont,
Terwijl de malle raef bedroeft en eensaem stont.
Ick ken, al ben ick jongh, den aert van 't listigh prijsen,
En weet wat ongemack hier uyt sou mogen rijsen;
Ick weet het watje soeckt, als ghy my gunste biet;
Maer schoon ghy zijt de vos, ick ben de rave niet.
Ick ben een Heydens kint, veracht van alle menschen;

Hoe kan uw hoogh gemoet om mijn geselschap wenschen,
 Als slechts op desen gront, ten eynd' uw geyle lust,
 Tot oneer mijner jeught, eens mochte zijn geblust?
 Maer neen, geloof'tet vry, geen man sal my belesen,
 Dat ick in geyle lust hem sal ten dienste wesen.
 Acht my voor die ghy wilt en dat ick wesen magh,
 Ick beu een vyandin van alle vuyl bejagh;
 Dat sal ick eeuwigh zijn. Wel, gaet dan elders jagen,
 Voor u en is geen kans mijn eere wegh te dragen;
 Weet, dat'er onder 't volck, dat ghy voor Heydens groet,
 Noch is een reyne ziel en onbevleekt gemoet,
 Ghy dan, nadien ghy zijt genegen om te jocken,
 Gaet naer het dertel Hof en streelt de sijde rocken,
 Soeckt daer bequame stof voor uw ongure vreught,
 En laet my 't edel pant van mijne reyne jeught."
 Als 't wijf op desen toon de vrijster hoorde spreken,
 Heeft sy haer peck-swart hair een weynigh op-gestrekken,
 Als bly van dit gespreck; "Ey, seytse, lieve vrient!
 Hier is geen lichte-koy die hoofsche linckers dient."
 De Joncker, als verbaest van soo gestrenge woorden,
 Die hem als door het oir tot in het herte boorden,
 Sagh op het fier gelaet van soo een jeughdigh dier,
 En voelt te meer de kracht van sijn inwendigh vier.
 En nae hy sonder spraeck een weynigh heeft geseten,
 Soo laet hy sijn besluyt de strenge vrijsters weten,
 En dat op desen voet: hy treckt van sijne hant
 Een ringh, een rijck juweel, een hellen diamant,
 En seyt haer: "schoone maeght, ick sweere by mijn leven,
 En by het Ridderschap my van den Prins gegeven,
 Ick sweere by het pant, dat ghy voor oogen siet,
 Dat u mijn trouwe ziel oprechte liefde biet.
 'k En wil u, schoone bloem! niet als een by-sit houwen,
 Ick wil u na den aert van onse wetten trouwen,
 En, tot een vast gemerck, siet daer een eeuwigh pant,
 Draeght dat tot mijnder eer aen uwe rechterhant."
 Te midden in het woort, soð biet hy Preciose
 Een schoonen diamant. Sy, na een lange pose
 Het stuck in haer gemoet te hebben overdacht,
 Heeft dus, met heus gelaet, haer antwoord ingebracht:
 "Wel Joncker, na my dunckt, ghy schijnt het stuck te meenen,
 Maer ghy sult uwen staet in my te seer verkleenen;
 Ghy daerom, let'er op, eer dat ghy vorder gaet,
 Hier dient niet in gegaen als met besetten raet.
 Maer noch al boven dat, soo magh ick niet vergeten
 Dat u in dit geval is dienstigh om te wefen,
 En dat ick noodigh acht voor al te zijn gedaen,
 Eer dat wy tot besluyt in desen handel gaen:
 Ghy moest twee jaren langh in ons geselschap leven:
 En u aen onse wet ten vollen over-geven;
 Ghy moest benevens ons gaen dolen achter lant,
 By wijlen sonder gelt en sonder eenigh pant;
 Ghy moest uw machtigh goet en uwe groote staten,
 Ghij moest uw prachtigh kleet geheelick achter laten,
 Ghy moest in volle daet, en niet in loosen schijn,
 Een spot, gelijk als wy, van al de werelt zijn;
 En dit al, goede vrient! om wel te mogen letten,
 Of nut en dienstigh is uw sin op my te setten;
 En med' aen d'ander zy, of my oock dienen sou
 Met u dit vry gemoet te binden aen de trou.
 Siet, dit is ons gebruyk, ick spreke sonder veynsen,
 Ghy, soo het u belieft, gaet op de sake peynsen;
 Dit moet de proeve zijn van uwe liefde, vrient!
 Of anders stelt het vast, dat ghy my niet en dient."
 Soo haest de Ridder hoort het slot van dese reden,
 Hem rilt een koude schrick door al de gansche leden;
 Dies seyt hy: "dit ontwerp, dat ghy hebt voortgebracht,
 Gaet verre, soete maeght! en dient te zijn bedacht.
 Ick wil met rijp beraet het stuck gaen overleggen,
 En u in ronde tael mijn antwoord komen seggen,

En dat te deser plaets en in dit eygen dal,
 Soo haest de gulde son hier weder schijnen sal."
 Daer mede breeckt hy af, vermits hy had vernomen
 Dat boven van den bergh sijn jagers neder komen;
 Die wenckt hy metter hant, soo dat het gantsche rot
 Met hem komt af-gedaelt tot aen sijn Vaders Slot.
 Hier treet de Ridder in en, schoon dat al de knechten
 Zijn besigh op een ry de schotels aen te rechten,
 Hy des al niet-te min outhout hem van den dis,
 Vermits hy, soo het schijnt, geheel onlustigh is.
 Hy sluyt sijn kamer toe, en gaet een wijle treden,
 Hy spreekt tot sijn gemoet, en al in losse reden,
 En dus, en weder soo, al sonder vast besluyt,
 En berst nooh op het lest in dese woorden uyt:
 "Eylaes! wat gaet my aen aldus te liggen mallen,
 En op soo lagen plaets mijn oogh te laten vallen,
 Mijn oogh, mijn dertel oogh, mijn ongetoemde lust,
 Die niet aen dese kant en dient te zijn geblust!
 Sal ick mijn edel huys, mijn staet en eere laten,
 En met soo vuylen hoop gaen loopen achter straten,
 Gaen loopen door het Rjck, en menigh ander lant,
 Alleen maer uyt een tocht van geyle minne-brant?
 Sal ick een Christen mensch, tot Heydens my begeven,
 En leyden nevens haer een rou en beestigh leven?
 Sal ick een macker zijn van desen vuylen hoop,
 Een smaet van onsen God, en van den reynen doop?
 Sal ick mijn naeste bloet tot mijnen haet verwecken,
 En door het gansche Rjck mijn voorstel doen begecken?
 Sal ick de schande doen aen mijn vermaerde stam,
 Dat ick een Heydens wijf in mijn geselschap nam:
 Dat ick als tot een spijt van alle Christen-vrouwen,
 Met soo een vuyl gebroet genegen ben te trouwen?
 Neen, neen, ò hoogh gemoet! en doet'et nimmermeer,
 Let op uws vaders huys, en op uw eygen eer.
 Ghy hoeft voor u geen wijf by dit gespuys te soecken,
 En maken dat het volck uw trouwen sal vervloecken.
 Hier, in dees rijcke stadt en in dit machtigh Hof,
 Daer is tot uw gerief al vry bequamer stof.
 Indien ghy zijt gepast met wel gemaecte leden,
 Komt, als het u bevalt, maer uyt uw huys getreden,
 Daer woont de schoonheyt selfs, en dat in groot getal,
 Daer uw naen-keurigh hert vernoegen vinden sal.
 Indien ghy zijt vermaeckt met wel en net te spreken,
 En dat oock even selfs en sal u niet ontbreken.
 Indien ghy gelt begeert, of anders machtigh goet,
 Ghy vint het even daer, en dan oock edel bloet;
 Ghy vint'et altemael, en wat'er is te wenschen,
 Treckt maer uw grilligh oogh van dees ongure menschen;
 Gaet, kiest dat u betaemt, en trouwt met uws gelijk,
 Ghy vint tot uw gerief het gansche Koninghrijck.
 Maer wat magh ick, och arm! mijn jonge sinnen quellen,
 En mijn ellendigh hart in dese prangen stellen?
 Ick sie het klaer genoegh wat dienstigh is gedaen;
 Maer wie kan in de jeught sijn tochten wederstaen?
 Ick prijse reyne tucht en alle goede zeden;
 Maer ick en kan de lust niet buygen na de reden:
 Al ben ick met de jeught gedurigh in geschil,
 Ick worde wegh-geruckt oock daer ick niet en wil.
 Ick word', eylaes! vervoert, en schoon ick wil het weren,
 Ick rake buyten spoor oock tegen mijn begeren.
 Het vleesch is wonder sterck, en 't is een deftigh man,
 Die hier het velt behout en meester blijven kan.
 Ick gae dan wederom, ò schoone Preciose!
 Mijn hert vermagh het niet dat ick een ander kose;
 Ick ben in dat gepeys te verre wegh geleyt,
 Ick hael het weder in al wat ick heb geseyt.
 Soo haest uw geestigh oogh, uw soet en aerdigh wesen
 Koomt als een helle son in mijnen geest geresen;
 En dat ick sie den glans van uw beleeft gelaet,

Dan is'et sonder kracht al wat u tegen gaet.
 Geen mensch kan immermeer in desen my beschamen,
 Als of soo slechten maeght my niet en sou betamen,
 En dat mijn grilligh hert hier sonder reden malt,
 Vermits mijn rouwe jeught hier in te lage valt:
 Ey, draeyt doch eens het oogh, en siet na d' oude jaren,
 Het stuck dat sal gewis sich anders openbaren;
 Wat is' er doen ter tijt, wat is' er al bedocht,
 Om by een geestigh dier te vinden dat men socht!
 Jupijn, wel eer geseyt de grootste van de Goden,
 Is uyt sijn hoogen troon tot in het wout gevloten,
 En heeft daer aen-gedaen het wesen van een stier,
 Of van een wilde swaen of ander selsaem dier,
 Heeft niet Alcmenaes soon, die monsters had verwonnen,
 Den spin-rock aen-gevaert, en als een wijf gesponnen,
 En vry al meer gedaen, dat noyt een deftig man,
 Bezijden dit geval, ter eeren duyden kan?
 Hoe menigh edel Vorst, een kroon gewoon te dragen,
 Is in der haest verruckt door heete minne-vlagen,
 Niet door een hoofsche maeght, of groote Koningin,
 Maer, ick en weet niet hoe, een sloir, een Harderin!
 Daer is, men weet niet wat, in onsen geest verholten,
 En doet al menighmael de wijste lieden dolen,
 Het brengt hen in den geest een aengename pijn,
 En seyt: Dat Gode voeght, wien kan het schande zijn?"
 Soo haest het groote licht de sterren heeft verdreven,
 Sco gaet de Jongelingh sich op den wegh begeven,
 Hy vint het oude wijf, hy vint de jonge meyt
 Ter plaetse waerse bleef, en daer het was geseyt.
 Hy viel, terwijl hy gaet, in veelderley gedachten,
 Die hem sijns vaders huys vry hooger deden achten,
 Die hem van nieuwen aen gaen brengen in den sin
 Sijn vremde dwepery en noyt bekende min.

Dies valt hy in beraet: of hy sal weder-keeren,
 Dan of hy sijn gemoet sal laten overheeren;
 En, siet, de reden wan, de vremde liefde weeck,
 En, soo het schijnen mocht, de vremde lust besweeck.
 Maer juyst in dit gepeys doen sagh hy Preciose,
 En scheen in haer gelaet gelijk de versche rose,
 Oock schoonder alsse plagh. Dies als hy nader quam,
 Soo wert van desen roock terstont een helle vlam.
 Juyst soo gelijk een kaers te voren eens ontsteken,
 Waer van dien eygen stont het leven is geweken,
 Indiense maer een reys genaect een hellen brant,
 Is op den staenden voet in haren eersten stant:
 Soo vaert de Jongelingh. Hij kooft tot haer getreden,
 Hy seyt haer: "waerde maeght, ick schenck u dese leden,
 Ick ben bereyt te doen wat ghy bevelen sult,
 En wat' er komen magh te dragen met gedult.
 Ick ben van nu bereyt uw wijsen aen te vangen,
 Laet my terstont een kleet van uw geselschap langhen,
 Ick sal om uwent wil met blijdschap onderstaen
 Dat nimmer Edelman of Ridder heeft gedaen."
 Dit seyt hy, en terstont begon hy uyt te trecken
 Al wat sijn edel lijf voor desen plagh te decken;
 Soo dat hy, eer een uur, daer op den velde staet,
 In all's soo toe-gerust gelijk een Heyden gaet.
 Strax komt het gansche rot den man verwelkomen,
 En hy wort onder hen als broeder aen-genomen;
 Daer wort sijn hoofd gewiet 1) te midden in de schaer,
 Maer al met naer geheym en wonder vremt gebaer.
 De naem, die hem wel eer was in den doop gegeven,
 Om als een Christen mensch voortaan te mogen leven,
 Wort bij hem voor het volck ten vollen af-geleyt,

1) gewiet; gewijd.

Soo dat hy nu voortaan Andreas wort geseyt.
 Een met een grijsen kop, die quam tot hem getreden,
 En boot hem veel gelucx, en seyde hem dese reden:
 «Ghy, die als nieuwelingh in ons geselschap treet,
 't Is nu dat ghy den gront van onse rechten weet,
 Ick dan, een opperhoofd van onse meed'-gesellen,
 Wil voor uw kloeck verstant ons wetten open stellen.
 Voor eerst en heeft ons volck geen dingh voor hun alleen,
 Wat yder wint of vint, dat is voor ons gemeen.
 De vrouwen neem ick uyt; die mogen, na de wetten,
 Haar bedde nimmermeer in eenigh deel besmetten:
 Want als haer eenigh wijf hierin te buyten gaet,
 Dat wort van stonden aen geleverd aen den Raet;
 En die laet overluyt terstont het vonnis lesen,
 Dat sij onwaerdigh is op aerden meer te wesen. (strop,
 Dies hoeft men beul, noch galgh, noch swaert, noch engen
 De jongste van den hoop die breeckt haer flux den kop.
 Men tijght ons dieften op, en wonder slimme streken;
 Maer 't is niet wel geseyt, men moeste sachter spreken:
 Wy stellen overal gemeenschap in het goed,
 En nemen ons behoef van rijcken overvloed.
 Wy zijn gelijck een spoor voor haveloose menschen,
 En krijgen even soo al wat wy kunnen wenschen:
 Want die op sijn bedrijf niet vlijtigh toe en siet,
 Wanneer hy weder komt, soo vint hy dickmael niet.
 Ons tuygh wort noyt gerooft. 't Is qualick iet te stelen,
 Wanneer den huys-waert selfs die rollen weet te spelen,
 Al knaeght de grage slangh al vry een lange wijl,
 Voor haer en is geen aes te krijgen van de vijl.
 Wy leeren alle daegh de gront om wel te leven,
 En wat men aen den buyck of rugh behoort te geven,
 Wy hebben in der daet nu menighmael beproeft,
 Hoe weynigh dat het lijf tot noodigh voedsel hoeft.
 Het is een groot gemack, bekent aen weynigh menschen,
 Niet in dit aertsche dal te vreesen of te wenschen:
 Wy vinden dat men eerst dan onbekommert leeft,
 Wanneer men niet en soeckt, oock als men niet en heeft.
 Dies zijn wy niet besorcht om goet by een te rapen,
 Maer kunnen onverlet en sonder vreesen slapen.
 Wy spitten nimmermeer, wy kennen geenen ploegh,
 En des al niet-te-min wy vinden broots genoegh,
 Wy presen noyt een mensch die na den rijckdom snelde,
 Wy leven van den dau, als bloemen op den velde.
 Ons ziel is niet beducht om gelt of machtigh goed,
 Wy rapen onsen kost gelijck een vogel doet.
 Wy plucken sonder gelt de vruchten van de boomen,
 Wy trecken sonder kost de vissen uyt de stroomen;
 Wy krijgen wilts genoegh en vogels uyt het wout,
 De keyen geven vyer, en al de bossen hout.
 Ons huisraet meestendeel bestaet in snelle bogen:
 Wy koken daer het valt, wy slapen daer wy mogen;
 En schoon het niet en gaet gelijck het yder lust,
 Wy des al niet-te-min, wy stellen ons gerust.
 Wy kunnen noorden wint en alle sure vlagen,
 Wy kunnen harden vorst oock sonder hinder dragen,
 Soo dat ons gansche lijf geen koud' of hit en kent;
 Soo veel vermogh de tijt, en daer men toe gewent.
 Schoon dat het gansche Rijk wou krijgh en oorlogh voeren,
 't En sal ons even-wel de sinnen niet beroeren:
 Want schoon of dese wint en die verliest den slagh,
 Het gaet ons even-wel gelijck het eertijts plagh.
 Wy staen noyt vroeger op om eenigh Heer te groeten,
 Of dat wy door de stadt een Prins geleyden moeten;
 Wy streelen niet een mensch, oock niet den grootsten Vorst,
 Dat is maer voor het volck, dat na den eer-sucht dorst,
 Ons geest is nimmermeer gequelt met hooge saken,
 Om ons door al het lant een grooten naem te maken;
 Of ons de werelt prijst, of ons de werelt laeckt,
 Wy zijn als buyten schoots, en werden niet geraeckt.

Al is de gansche kust van roovers ingenomen,
 Noch zijn wy niet beschroomt om daer ontrent te komen;
 Wij zingen menighmael oock in het dichtste wout,
 Daer sich een vinnigh heir van felle moorders hout.
 Wy zijn niet eens beducht, schoon al de winden blasen,
 Wy leven onbeschroomt hoe seer de baren rasen;
 Wy vreesen geenen brant of hoogen water-vloet,
 Die niet verliesen kan, wat schaeft hem tegenspoet?
 Schoon dat het gansche Rijk moet tol of schattingh geven,
 Wy leyden even-wel een onbekommert leven;
 Geen hoofd-gelt op het volck, geen lasten op het lant
 En worden oyt geveghd aen onsen vryen stant.
 Wat dient' er meer geseyt? wij zijn geduchte lieden,
 Die geen verheven Vorst, geen Prins en kan gebiedien.
 Al waer de gulde son de werelt open-doet
 Daer gaen wy sonder schroom, als op ons eygen goet.
 Wy leven over-al als Prinssen van den lande;
 Niet hebben even-wel en is hier niemant schande.
 Wy trecken t' onsen dienst geheel het aartsche dal,
 Wy hebben niet een sier, en wy besitten 't al.
 Ick heb u, edel Helt! ons wijse nu beschreven,
 Ghy let, of ghy begeert met ons daer in te leven,
 Dan of ons strengh gebruyck is tegen uwen aert;
 Want siet, het staetje vry te blijven datje waert."
 De grijse kop, die sweegh. Andreas gaet beginnen:
 "Spits-broeders, seyde de man, met al de gansche sinnen
 Word' ick uw bont-genoot; en tot een vaste peyl,
 Hier is een volle beurs, die ick u mede deyl.
 Siet, als ick uyt de stadt tot u ben af-gekomen,
 Soo heb ick desen bucht 1) in voorraet met-genomen:
 Ontfanght dit klein geschenck en weest' er vrolick van,
 En hout my voor uw vrient en voor een rustigh man.
 Eén dingh wil ick alleen hier in bedencken brengen,
 En bidden, wat ick magh, dat ghy het wilt gehengen:
 Ick treed' in dit verbont alleen om dese maeght,
 Laet die voor my alleen indien het u behaeght.
 Ick sal haer leyder zijn en hier en over-al,
 Soo dat haer teere jeught geen hinder lijden sal."
 Een van den swarten hoop begon hier op te wrocken,
 En seyde: "Lieve vrient, soo ghy begeert te jocken
 In eere, sonder hoon, het wert u toe-gestaen;
 Maer wat ick bidden magh en wilt niet hooger gaen.
 Weest heus in uw gebaer, en wilt' er in volherden;
 Of anders, hout' et vast, het sal uw beurse werden;
 Wij lijden onder ons by wylen soet gelagh,
 Maer ontucht nimmermeer, en geensins vuyl bejagh.
 Dies soo de jonge maeght van u wert uyt-gestrecken,
 Wy sullen u gewis den kop aen stucken breken;
 Maer sooje trouwe meent en niet als eerbaer zijt,
 De maeght sal uwe zijn, en dat te rechter tijt."
 Dit nam Andreas aen ten vollen na te komen,
 En heeft op dit gespreck de vrijster aen-genomen;
 Een yder riep: "geluk!" en maecte groot gebaer,
 En wederom. "geluck, geluck, geluckigh paer!"
 Maer hy versoeckt terstont, dat haer de gansche bende
 Vertreckt uyt dat gewest, en elders henen wende,
 Uyt vreesen, soo hy bleef of woonde daer ontrent,
 Dat hy van eenigh mensch eens mochte zijn bekent.
 Daer gaet hy metten hoop in vreemde landen dwalen,
 En hy en mist niet eens sijns vaders hooge zalen;
 Hy acht geen ongemack, geen schande, geen verdriet,
 Wanneer hy maer een reys sijn Preciose siet.
 Hy voelt sijn ingewant, hy voelt sijn herte springen,
 Als sy maer uyt de borst een deuntjen plagh te singen;
 Het bitter even-selfs, dat is hem suycker soet.
 Ey, siet eens wat de jeught en wat de liefde doet!

1) *bucht*: bocht, gevulde buidel. Naar het krom, gebogen staan van een vollen buidel.

Don Jan noch even-wel, oock in dit woeste leven,
 En wil hem tot bedrogh of diefte niet begeven;
 Maer wat dit selsaem volck of hier of elders haelt,
 Dat wort al menighmael by hem alleen betaelt.
 Hy wil geen vuylen jock in hare praet gehengen,
 Maer pooghtse met beleyt op beter wegh te brengen
 Soo dat hy metter tijt haer rouwe sinnen wint,
 En sich by al den hoop in grooten aensien vint.
 Maer t'wijl dit selsaem volck op hare wijze leefde,
 En sonder vaste plaets in alle landen sweefde,
 Een maecht van Murcia die sagh den Edel-man,
 En hoe hy al de jeught in schoonheyt overwan,
 En hoe sijn heus gelaet en sijn beleefde zeden,
 Sijn oogh, sijn hoofsche tael, sijn wel-gemaecte leden
 Zijn anders in gestel als oyt een Heyden plagh,
 Of alsse daer ontrent een Heer of Ridder sagh.
 Haer geest die wort beroert, haer sinnen om-getogen,
 De loop van haer gepeys is buyten haer vermogen,
 Sy voelt 'k en weet niet wat ontrent haer grilligh hert,
 Sy voelt hoe dit gewoel allencxen grooter wert.
 Wat sal de Juffer doen? sy weet niet wat te maken,
 Sy voelt een selsaem vyer door al de leden blaken;
 Dies als sy op een tijt den Ridder eensaem vont,
 Soo opent sy aldus tot hem een heuschen mont:
 "Bevallick Jongelingh, wat magh u doch bewegen,
 Dat ghy tot desen hoop soo bijster zijt genegen,
 Dat ghy by dit gespuys uw soete jeught verslijt?
 Ey, geeft eens beter vreught aen uwen jongen tijt;
 Gebruyckt uw geestigh lijf en dese schoone leden,
 Daer ghy, tot uwer eer, die nutter sult besteden,
 En soo ghy zijt geneyght te gaen met goet beleyt.
 Ick weet een beter staet voor u alleen bereyt.
 Hier zijn veel Edel-liên die my tot trouwen vergen;
 Want ick heb over al veel wijngaerts aen de bergen,
 En bossen in het wout en boomgaerts in het dal,
 En ossen op het velt en paerden in den stal,
 En schapen op het schor, en geyten aen der heyden,
 En hinden in het perck, en koeyen in de weyden,
 En knechten tot de jacht, en honden in het kot; —
 En voor mijn eygen huys een schoon en lustigh slot.
 In 't korte: machtigh goet. Magh ick u maer genieten,
 Ick sal in uwen schoot gelheele schatten gieten,
 Dit wout, dit vruchtbaer lant, soo ver uw oogen sien,
 Dat sal u eygen zijn, en ick noch boven dien.
 Ick, die een dochter ben van edel bloet geboren
 Heb u, door enckel gunst, voor alle mans verkoren.
 Siet, dat de beste jeught voor desen heeft gesocht,
 Wort u alleen gejoint en in den schoot gebracht.
 Ontfanght mijn rechterhant, ontfanght mijn frissche leden,
 Die ick in nw vermaeck na desen wil besteden,
 Ontfanght mijn herte selfs, en stelt my buyten pijn,
 En spreekct een eenigh woort, en ick sal uwe sijn."
 Andreas hoord'et aen, maer kon het geensins prijsen,
 Dat uyt haer teeren mont soo vrye woorden rijzen,
 O vrijsters, watje doet, siet datj'et niet en vraeght;
 Want als een vrijster vrijt, dat is te veel gewaeght.
 "Me-Juffrou, seyt de man, ick danck u duysent werven,
 Mijn liefd' is eens geset, en daer in wil ick sterven;
 Weet oock, dat onder ons geen mensch en wert gepaert
 Als met ons eygen volck, of een van onsen aert.
 Uw gunste, niet-te-min, die ghy my komt betoonen,
 Die wensch ick dat u God ten vollen wil beloonen;
 Doch, wat my raken magh, set elders uwen sin,
 Mijn hert is u ontseyt, daer woont een ander in.
 Gohanna, met den slaggh van soo een droeve reden,
 Gevoelt een koude schrick haer trillen door de leden,
 Gevoelt een diep vordriet; sy gaet ter zijden af,
 Daer sy haer droef gemoet in dese klachten gaf:
 "Wat ben ick voor een sloir? wat heb ick gaen beginnen?

Kan ick geen Heyden selfs bewegen om te minnen?
 Och, God! wat let my doch, dat ick geen schamel man
 Met al dat ick besit tot mywaerts trecken kan?
 Ben ick dan soo mismaeckt soo leelick aen te schouwen,
 Dat my een slecht gesel ontseyt een wettigh trouwen?
 Ben ick soo vuylen slons, of wel een oude queen, 1)
 Dat ick verstooten word' en loop een blauwe scheen?
 Neen seker; 'k heb terstont mijn lijf en gansche wesen,
 Mijn oogh en rooden mont, mijn geestigh hair gepresen,
 Als ick ontrent den noen, en midden op den dagh,
 Mijn leden oversloegh, en in den spiegel sagh;
 Voorwaer een eerlick man die sou hem des vernoegen,
 Indien ick maer en wou tot hem mijn leden voegen:
 Ick ben wel kussens waert, en soo ick maer en wou,
 Ick waer oock heden selfs versegelt in de trou.
 Daer zijnder vry genoegh die my des komen vragen,
 En die noch boven dat mijn vrienden wel behagen;
 Ick ben voor rijck en schoon en eerbaer hier bekent,
 En heb soo veel versoeecx als iemant hier ontrent.
 Maer dat is niet genoegh. Men kan geen liefde setten
 Ter plaetse daer men wil; want die is buyten wetten,
 En gaet daer 't haer bevalt. De sin die is'et al;
 En gansch de werelt dwaelt in dit ellendigh mal.
 Ick ben soo dwaes geweest, dat ick heb uytverkoren
 Een die my niet en acht. Ach, waer ick noit geboren!
 O, 't is een hart gelagh, wanneer een jonge maeght
 Haer wil niet hebben magh, schoon sy 't haer minder vraeght.
 Ach, dat 's een wrange spijt! Ach, mocht ick heden sterven!
 Want ick en sal geen troost mijn leven oyt verwerven.
 Hy is een selsaem hoofd, hy is een rouwe gast,
 Die op geen schoone verw en op geen rijckdom past.
 Maer waerom dus ontset om niet te willen leven?
 En waerom doch den moet soo vaerdigh op-gegeven?
 Het gaet noch, als men vrijt, gelijk het eertijts plagh:
 Daer wort noyt eycken-boom gevelt met eenen slaggh.
 Ick wil eens wederom ick wil de saeck beproeven,
 Hy sal niet andermael mijn teere ziel bedroeven;
 Ick sal hem mijn cieraet, mijn schatten boven dien,
 Ick sal hem diamant en perls laten sien.
 Ick sal, gelijk een klis, hem aen de leden hangen,
 En met een soet gevley hem streelen aen de wangen,
 Ick sal hem maer, eylaes! hoe meer een vrijster vleyt,
 Hoe datse meer verveelt, en lichter wert ontseyt.
 Sijn hert is niet aen haer; het wert, eylaes! beseten
 Van eene, die ick merck hy noyt en sal vergeten.
 't Is dan om niet gepooght, al woel ick bijster seer;
 Want voor mijn treurigh hert en is geen hope meer.
 Het lieven is een dingh van wonder groot vermaken,
 'k En weet op aerden niet, dat beter plagh te smaken;
 Maer liefde sonder hoop van oyt gelieft te zijn,
 Dat is een boose plaegh, en meer als helsche pijn.
 Dan ick ben niet gesint dit quaet in my te voeden,
 Het geesselt mijn gemoet als met gestage roeden.
 Gewis dit moet'er uyt, en om hier wel te gaen,
 Soo moet'er in de plaets én haet én wraeck-lust staen.
 Wel, haet, ontsteect mijn hert, en stelt u om te wreken,
 Dat zijn, van overlangh, dat zijn de rechte streken
 Van een die qualick mint, of ongeluckigh vrijt:
 Ontseyde gunst ontbrant in gal en enckel spijt.
 En dat knaeght aldermeest de sinnen van de vrouwen,
 Die zijn hier als verwoet, en konnen wonder brouwen.
 Een wijf is bijster erg, en waer men lagen smeedt,
 Daer is geen nicker selfs die slimmer gangen weet.
 Dit moet ick heden selfs, dit moet ick gaen beproeven,
 Ick wil hem metter daet, ick sal hem gaen bedroeven
 Die my de vreught ontseyt. Sta by nu, vrouwen-list!
 En stort in mijnen geest, dat noyt verrader wist,

1) queen; onvuchtbare koe. Oude slet.

Dat noyt een spoker dacht, of boose geesten vonden.
 Mijn breyn is op de loop, mijn sinnen ongebonden,
 Mijn kop die suysebolt, daer is geen houwen aen,
 Daer moet oock desen dagh wat selsaems omme-gaen.
 Ick, ick moet wrake doen, en hy sijn straffe dragen,
 Al sou het gansche Rijck van desen handel wagen,
 Al soud' ick heden selfs my brengen in den noot;
 Stil leven kan ick niet, ick ware liever doot!"
 Hoort wat de Juffer doet. Sy laet haer jongen letten,
 Waer dat Don Jan sijn mael 1) gewoon is in te setten;
 Een mael die niet en sluyt, en slechts van ossen leir,
 Want koffers vint men noyt ontrent dit selsaem heir;
 Hier van wel onderricht, soo laetse moye dingen,
 Gout, peerels, hals-cieraet, daer in den huysse bringen,
 En binden in het kleet van onsen Jongelingh,
 Terwijl hy in het dorp of op den velde gingh.
 Andreas, wel bewust hoe dat de vrouwen woeden,
 Wanneer men haer ontseyt haer lusten aen te voeden,
 Gebiet, dat al het volck terstont in rassen spoet,
 Oock op dien eygen dagh, van daer vertrecken moet.
 Dit nam de Juffer waer, en als hy meynt te reysen,
 Begon sy met beleyt op haer bedrogh te peysen;
 Sy stroyt door al het dorp, dat sy, uyt hare kist,
 Gout, peerels, eenigh gelt, en veel juweelen mist.
 Stracx zijn op haer geklagh de boeren aen-gekomen,
 Die eyschen wederom al wat'er is genomen:
 De rackers 2) van de Schout zijn mede daer ontrent,
 Die na den vreemden roep de strenge Rechters sent.
 Daer gaet men 't heydens rot ten nausten ondersoecken,
 De vrouwen in haer keurs. de mannen in de broecken;
 Maer, siet, de loose maeght die wees den Ridder aen,
 En seyts het slim bejagh by hem te zijn begaen.
 Als dit Andreas hoort, soo komt hy toe-getreden,
 Hy loegh de Juffer toe, en seydt' haer dese reden:
 "Komt soeckt, vrindinne, soeckt al wat ghy soecken meught,
 By my is anders niet als trou en ware deught.
 Indien ick van bedrogh hier schuldigh wort bevonden,
 Soo ben ick wel getroost om vast te zijn gebonden,
 En soo te zijn gestraft gelijk men guyten doet,
 Die soecken haer bejagh op ander luyden goet.
 Ick sal noch boven dat u seven mael betalen,
 Wat ghy van uw cieraet hier uyt sult konnen halen:
 Doorsoeckt vry dese mael, en watje vorder siet:
 Een paert dat niet en let en vreest den ros-kam niet."
 Hier op soo gaet de schout, en sijne rappe gasten,
 De male van den vrient wel happigh ondertasten,
 En siet, van stonden aen soo komt het aen den dagh,
 Al wat voor aerdigh tuygh daer in verholen lagh.
 Don Jan op dit gesicht is wonderlick verslagen,
 Noyt was hy soo verbaest van al sijn leven-dagen:
 Hy staet gelijk een steen met droefheynt overstort,
 Eylaes! de jongelingh en weet niet waer het schort.
 Stracx riep de Juffer uyt: "komt vanght ons dese boeven,
 Die met haer vuyl bejagh het gansche lant bedroeven;
 Maer grijpt eerst desen gast, die eerst soo moedigh sprack,
 Hy is de rechte gront van al het ongemack.
 Hier vanght den Rechter aen den Ridder seer te schelden,
 Hy noemt het Heydens volck een plage van de velden,
 Een peste van de stadt, een schroom van yder huys,
 Een schuym van boeve-jacht, en alle vuyl gespuys.
 Daer stont een krijghsman by die sich des gingh bemoeyen,
 "Wegh, seyts hy, met den boef, hy dient te leeren roeyen!" 3)
 En even met het woort soo geeft hy hem een slagh,
 Soo dapper als hy kon, soo vinnig als hy magh.
 Andreas suysebolt, sijn hersens zijn bewogen,
 Sijn geesten al gelijk door gramschap op-getogen;

Hy denckt niet waer hy is, hy weet niet wat hy doet,
 Sijn geest die speelt alleen ontrent sijn edel bloet.
 Hy stelt hem dan te weer, en gaet den krijghsman tegen;
 Hy valt hem op het lijf, en vat sijn eygen degen,
 Hy treft hem in het hert met soo een diepen steeck,
 Dat hem de levens-kracht van stonden aen besweeck.
 Daer schreeuwt men overhoop. Andreas wort gebonden,
 En al het Heydens rot na Murcia gesonden;
 Daer is het hals-gerecht van dat geheele lant,
 Soo dat men daer ontrent geen hooger rechter vant;
 Terwijl dit gebeurt, Constance, gansch verslagen,
 Is van den bleycken anghst als buyten haer gedragen:
 Daer is een killigh sweet, dat uyt haer aders schiet,
 Vermits sy haren vrient aldus gebonden siet.
 Maer desen onverlet soo wortse meê genomen,
 En is met al het rot tot in de stadt gekomen;
 Daer krielt men overhoop alwaer de vrijster quam,
 Vermits een yder lust in haer gesichte nam.
 De fame van de maeght, aen alle kant gevlogen,
 Heeft oock de Lant-vooghdin tot in hert bewogen,
 Sy maeckt haer vaerdigh op, sy gaet tot haren man,
 Daer seytsse voor de maeght al watse seggen kan;
 Al met soo grooten ernst, dat haer wort toe-gelaten,
 Het jongh, het geestigh dier te nemen van der straten,
 Te brengen op het Slot. Majombe was'er by,
 En was om dit geval van ganscher herten bly:
 Sy meynt, soo maer de vrou hoort Preciose spreken,
 Dat haer noch goet onthael noch gunste sal ontbreken.
 En soo als sy het gist, soo was'et dat'et viel,
 Me-vrou ontfingh de maeght als met een open ziel.
 Sy blijft gelijk verdwelmt in hare soete wangen,
 Sy blijft aen haer gelaet met al de sinnen hangen,
 Sy neemtse by der hant, sy leytsse door de zael,
 Sy valt haer om den hals en kustse menighmael.
 Sy spreekct Majombe toe, sy vraeght verscheyde saken,
 Maer verre boven al die Preciose raken,
 Sy vraeght hoe out sij was Het wijf dat antwoord haer
 Dat nu haer nichte quam ontrent de vijftien jaer;
 Hier op is in de vrouw een droeve luyt geresen:
 "Dus out soud' even nu mijn waerde dochter wesen,
 Indien de goede God dien uytgelesen schat
 (Dit sprack vrou Giomaer) aen ons gelaten had.
 Maer, laes! nu is het kint in sijne jonge dagen
 Met listen wegh-geruckt, en uyt'et lant gedragen.
 Constance, waerje zijt, of immer komen meught,
 God zy door sijnen geest ontrent uw teere jeught!"
 De maeght gingh onder dies Me-vrou de handen kussen,
 En bid haer even staegh haer druck te willen bussen;
 En t'wijl vrou Giomaer vast sit op haer en sagh,
 Ontsluyt het aerdigh dier aldus haer droef geklagh:
 "Indien ghy, waerde vrou, hebt eenigh wel-behagen
 In mijne teere jeught, soo hoort mijn angstigh klagen
 En mijn bedroefde stem! De goede jongelingh,
 Die in het naeste dorp de Lant-drost heden vingh,
 Dat is mijn waerde vrient, in trou aen my gebonden;
 Daer wort geen beter mensch in al het lant gevonden.
 Al is de Krijghsman doot, het is sijn eygen schult,
 Hy bracht den vromen helt tot enkel ongedult.
 Hy sloegh hem met een vuyst, dat hem de tanden bloeden,
 Soo dat sijn edel hert hierom begon te woeden.
 Hy is geen rouwe gast die oyt sijn leven stal,
 Gelijk men metter tijt wel ondervinden sal.
 Hy is een Edel-man. Laet alles overwegen,
 En ondersoekt het stuck gelijk het is gelegen;
 Ghy sult met oogen sien en tasten metter hant,
 Dat niemant oyt bedrogh in al sijn handel vant.
 Soo dese jongelingh gedwongen is te sterven,
 Soo moet ick van gelijk mijn jonge leven derven;
 Mijn hert is al te weeck, mijn wesen al te teer,

1) mael: reiszak. 2) rackers; dienders.

3) t: w: op de galeien, als gewone straf voor zware misdrijven.

Als hy sijn leven laet, wil ick geen leven meer.
 Ick bid u, waerde vrou, met al de gansche leden,
 Om uw verheven stam, om uw beleefde zeden,
 Indien oyt soete min, indien oyt reyne vlam
 In uwen geest ontstack, in uwen boesem quam;
 Soo slaet een gunstigh oogh op twee soo jonge menschen,
 Die geensins hoogen staet of machtigh gelt en wenschen,
 Maer poogen een te zijn in vreught en ongeval,
 Tot dat de bleecke doot haer eenmael scheidt sal.”
 Met dat de jonge maeght haer reden heeft gesproken,
 Zijn haer met groot verdriet veel tranen uyt-gebroken,
 Soo dat het siltigh nat een stroom, een gansche beeck
 En aen vrou Giomaer een stage vloet geleek.
 Sy dan, mits dit geklagh, gevoelt haer gansch bewogen,
 Gevoelt haer innigh hert als uyt het lijf getogen;
 Daer is, 'k en weet niet wat, dat haer de sinnen roert,
 En dat haer angstigh hert geweldigh omme-voert.
 Men siet in dit gepeys, men siet haer oogen vlieten,
 Soo dat haer in den schoot de druppels henen schieten.
 De Lant-vooght onder dies komt treden in de zael,
 Verwondert dat hy sagh den druck van zijn gemael:
 En hier op komt de maeght hem vallen aen de voeten,
 En gaet hem insgelijx met droeve woorden groeten:
 Sy weent, en bidt, en smeeckt, met soo een heuschen mont,
 Dat hem de goede man al med' ontsteken vont.
 Hy kan, met alle kracht, sijn tranen niet bedwingen,
 Die hem, als tegen danck, op mont en wangen springen;
 Hy staet geheel verbaest, hy staet een wijle stil,
 Onseker wat hy doen, of wat hy laten wil.
 Majombe' hout onder dies haer sinnen op-getogen, 1)
 En woegh haer droeven stant met al haer gansch vermogen,
 Sy reist ten lesten op, en seyt: “Eerwaerde vrou,
 My dunckt ick weet behulp voor desen swaren rou;
 Wilt ghy een kleynen tijt hier uyt de zael vertrecken,
 Ick sal u metter daet een wonder stuck ontdecken;
 Hoort my een woort alleen, hoort wat ick seggen sal,
 Ghy sult een eynde sien van dit bedroeft geval.”
 Majombe sonder meer begaf haer uytter zalen,
 En gingh van stonden aen een aerdigh doosjen halen;
 En alsse weder quam daer Giomara stont,
 Soo knieltse vaerdigh neér, en opent haren mont;
 “Vergeeft my, seyt het wijf, dat ick eens heb bedreven,
 En dat ick nu ter tijt u wil te kennen geven;
 Of soo ick na de wet ben waerdigh harde straf,
 Soo geeft my aen den beul en sent my naer het graf.
 Ick sal, hoe dat'et gaet, de rechte waarheyt spreken,
 Ghy mooght aen desen romp uw leet en droefheyt wreken;
 Ick sal tot aller stont verdragen met gedult
 Wat ghy my voor verdriet hierom doen lijden sult.
 Het is nu dertien jaer, of luttel min geleden,
 Dat ick mijn reyse nam door al de spaensche steden
 En door het platte lant, ick sochte mijn bejagh,
 Tot dat ick in Madrid een aerdigh meysjen sagh.
 Een kint nau twee jaer out, behangen met juweelen,
 Daer ick, na mijn verstant, behoorde van te deelen;
 De voedster, soo ick sagh, die stont daer, op de straet,
 Met seker kamer-maeght verwerret in de praet.
 Ick greep het jonge schaept en, sonder lange dralen,
 Soo reysd' ick in der haest op onbekende palen:
 En als ick was ter plaets daer ick my seker vont,
 Doen leyd' ick in beraet wat my te plegen stont.
 Ick had eens vast gestelt (ick wil de waarheyt seggen)
 Het kint, van all's ontbloot, tot vondelingh te leggen,
 Om al sijn rijck cieraet, en wat' et vorder had,
 Te houden voor een roof en als mijn eygen schat.
 Maer als ick recht doorsagh sijn geest en frissche leden,
 Doen vond' ick mijn gepeys te strijden met de reden;

1) opgetogen; ingespannen.

En daer op nam ick voor het meysjen op te voèn,
 Op hope dat' et ons eens voordeel mochte doen.
 Ick heb'et dan besorgh, ick heb'et laten leeren,
 Al wat te rechter tijt haer jonckheyt mocht verceren:
 Soo dat het geestigh dier veel schoone dingen kan,
 En is, mijns oordeels, waert den besten Edel-man.
 Maer wat is quaet te doen! wat heb ick droeve slagen
 Om dit ondeugend' werck in mijne ziel gedragen!
 Hoe was ick even staegh gepijnicht in den geest!
 Wat heb ick niet gesorgh! wat heb ick niet gevrees!
 Wat heb ick menighmael mijn herte voelen beven
 En drillen, als een riet van harden wint gedreven!
 Ick schroomd', oock in den slaep, van haest te zijn beklapt,
 Of door een snegen Schout alreë te zijn betrapt.
 Wel, ick ben des geleert, en hebbe voor-genomen,
 Noyt in soo bangen praem mijn ziele te laten komen:
 Ick wil aen al ons volck, en wie my raken magh,
 Ontraden dit bedrijf, en alle vuyl bejagh.
 Wel doen is rechte vreught, maer alle slimme gangen
 Zijn doodelick vergif die ons de ziele prangen.
 Hier is dan nu de tijt, dat ick mijn schult beken,
 Vermits ick op den wegh van beter leven ben.
 Mijn Heer, siet dit juweel en dese gouden keten,
 Ghy sult van stonden aen den ganschen handel weten:
 Of wijst dit niet genoegh den gront van dit geval,
 Soo leest eens desen brief dien ick u geven sal.”
 Soo haest als sy het schrift den Lant-vooght had gegeven,
 Hy siet van stonden aen al dat' er is geschreven;
 Hy las' et overluyt en met een open mont,
 En dit was in der daet, dat hy daer in bevont:

Het jonge dochterken dat by my is, en dat ick den naem
 van Preciose gegeven hebbe, hiet eygenlick Constance, en is een
 eenigh kint van Don Ferdinando d'Assevedo, Ridder van Calatrava,
 en van vrou Giomara di Menesez. Ick stal het selve kint in de
 stadt van Madrid op Hemelvaerts-dagh, ten elf uren, in 't jaer
 duysent vyf hondert vyf-ent negentigh. Het kint hadde doen ter
 tijt aen dese juweeltjens die in dit kofferken leggen. Ick hebbe
 korts daer na dit alsoo vernomen, en goet bevonden 't selve bij
 memorie te stellen, misschien of het schier of morgen te passe mocht
 komen.

Met dat vrou Giomaer haer man dit hoorde lesen,
 Soo is in haer gemoet een nieu gewoel geresen:
 Sy kent het kleyn cieraet, sy kust'et menighmael,
 En sijght uyt enckel vreught in onmacht op de zael.
 De Lant-vooght recht haer op, verbaest van dese saken,
 En staet een lange wijl onseker wat te maken.
 Me-vrou, nu wat verquickt hoewel noch flau genoegh,
 Vraeght stracx: “Waer is het kint, dat dese keten droegh?
 Het wijf seyt: “Waerde vrou, die met u heeft gesproken,
 Jnyst doen u metter daet zijn tranen uyt-gebroken,
 Dat is het aerdigh dier in desen brief vermelt,
 En dat tot heden toe uw droeve sinnen quelt,
 Dat is uw eigen kint, by my weleer gestolen,
 En door mijn slim beleyt tot heden toe verholen.
 Ick bidde twijfelt niet, maer neemt uw dochter aen,
 En laet na desen tijt uw droeve klachten staen.”
 Terstont vrou Giomaer, met yver aengesteken,
 Is uyt het stil vertreck in aller ijl geweken,
 Sy gaet met grooten ernst en uytermaten ras,
 En geeft haer na de zael daer Preciose was.
 Die sat daer vast omringht met al de kamer-maeghden,
 Die met een treurigh hert de jonge maeght beklagden,
 Soo om het droef geval, als om haer soeten aert,
 En dat haer teere jeught met Heydens is gepaert.
 Me-vrou gaet sich in ernst na Preciose strecken,
 Gaet aen de jonge maeght den boesem open-trecken:
 En siet haer witte borst. Men vont een kleyne vrat,
 Die sy ter slincker-hant ontrent den tepel hadt.

En als men haer den voet ter aerden dede setten,
 En met een vlijtigh oogh daer op bestont te letten,
 Soo bleeck het metter daet, dat twee van hare teen
 Zijn, als een swane-poot, gewassen tegen een.
 Me-vrou is buyten haer. De teyckens hier gevonden,
 De vrat op hare borst, de teenen dus gebonden,
 En 't gunt men uyt het schrift met klare woorden las,
 Versekert haer genoegh wie Preciose was.
 Sy grijpt haer in den arm, sy kustse menigh-werven,
 Sy voelt een diepe vreught, en schijnt'er in te sterven,
 Sy gaet tot haren man, die sy van herten mint,
 En seyt hem: "Waerde vriend, siet hier uw eenigh kint;
 Hier is uw waerde vrucht, die ick u heb gedragen,
 Daerom ghy hebt getreurt soo veel bedroefde dagen;
 Hier is het eenigh pant van onse soete jeught,
 Ontvanght het nu ter tijt, en dat in rechte vreught.
 De teyckens al gelijk, aen my terstont gebleken,
 En laten mijn gemoet niet meer in twijffel steken.
 Sy is het even-selvs die ick u heb gebaert,
 Haer lichaem wijst'et uyt, en haer geheelen aert.
 Voor al soo komt my voor, hoe dat ick was bewogen,
 En ick en weet niet hoe, als buyten my getogen,
 Wanneer ick eerst het kint ontrent ons deure sagh,
 En hier noch onbewust in dese venster lagh."
 De man (die even soo een wonder hart bewegen
 Had door sijn gansche lijf en in de ziel gekregen,
 Juyst doen het aerdigh dier hem eerst voor oogen quam)
 Seyt, dat hy dese maeght voor sijne dochter nam;
 Seyt, dat hy aen het wijf haer diefte wil vergeven,
 En haer oock bystant doen, om wel te mogen leven,
 Mits datse nu voortaan wil stillen haren loop,
 En haer geheel ondoen van desen vreenden hoop,
 "O Heere, seyt hy voorts, wie kan uw wonderwercken,
 Wie kan gelijk het dient uw hooge daden, mercken!
 Ghy hebt ons langen tijt gespijst met tranen-broot,
 Ghy hebt ons af-geleyt tot aen de bleecke doot.
 Ghy hebt ons eenigh kint, nu soo veel droeve jaren,
 Gedurigh om-gevoert in veelderley gevaren;
 Ghy hebt'et niet-te-min, ghy hebt'et noch gespaert
 Ghy hebt'et, lieve God, tot onse vreught bewaert.
 Het was ons sonden schult, dat wy uw felle slagen
 Dus hebben uyt-gestaen en lange moeten dragen.
 Wy hadden vry al meer tot onse straf verdient;
 Maer ghy zijt onse God, ons heyl en ware vriend.
 't Is uwe gunst alleen, 't is uw genadigh wesen,
 Dat wy uyt dese doot ten lesten zijn geresen,
 Dat ghy tot onsen troost dit wonder laet geschiên,
 Dat wy ons waerde pant alhier in vreughde sien.
 Sy was, eylaes! gegaen, sy was gelijk verloren,
 Maer sy is wederom als op een nieuw geboren.
 Ghy hebt ons eens gebracht tot aen het duyster graf,
 Nu wast ghy wederom ons droeve tranen af.
 Wilt ons van heden aen, wilt ons nu danckbaer maken,
 Op dat tot uwen dienst ons herte magh ontwaken,
 Op dat wy nu voortaan in daet en in de schijn,
 Uw dienaers, lieve God, uw kinders mogen zijn!"
 Constances hert ontloock terwijl dit gebeurde;
 Haer dacht, 't en was geen tijt, dat sy nu langer treurde;
 Haer dacht, sy vont behulp, dat haren druck genas,
 Vermits haer vader selfs daer eerste Lant-vooght was.
 Haer dacht in volle daet, het stuck was nu gewonnen,
 Vermits haer saken staen soo wel sy immer konnen:
 Maer t'wijl sy in den geest hier mede besigh sit,
 Soo treet haer vader toe, en seyt haer weder dit:
 "God heeft ons grooten troost en blydschap toegesonden,
 Om dat ghy, waerde kint, ten lesten zijt gevonden,
 Om dat ghy noch gesont en in het leven zijt;
 Maer daer is echter wat, dat my in 't herte snijt:
 Ick sie, eylaes! ick sie, dat uwe domme sinnen

Een heyden (wat een schand!) een rouwen heyden minnen,
 Een heyden sonder Doop, die niet en heeft geleert
 Hoe dat men God den Soon met reyne sinnen eert!"
 "Met oorlof, seit de maeght, hoort my een weynigh spreken,
 Ick weet van stonden aen uw droefheyt af te breken:
 De vriend, aen my vertrouwt, en is geen heydens man,
 Maer die in volle daet de Christenleere kan.
 Hy is noch boven dat van edel bloet geboren,
 En heeft my, soo ick was, uyt enckel min gekoren;
 En wat na dit geval noch vorder is geschiet,
 En seyde ick, na den eysch, den ganschen avont niet."
 Majombe nam het woort en gaet de man vertellen,
 Hoe dat de jongelingh quam onder haer gesellen,
 Hoe dat hy sijnen staet en vaders huys verliet,
 Vermits hem sijn gemoet tot Preciose riet.
 Hoe dat hy nevens haer alreede lange dagen
 Had vorst, en heete son, en alle leet gedragen;
 En dat dit al gelijk maer was een kleyn begin,
 Een proef en ondersoek van sijn getrouwe min:
 Dat hy geen dertel spel de vrijster mochte vergen,
 Noch met ongure jock haer teere sinnen tergen;
 En dat hy door de lust noyt op en was gevat;
 Maer dat hy sich in all's met eer goqueten had.
 In 't korte, dese vrou verhaelt, in lange reden,
 Al wat de jongh gesel voor desen heeft geleden;
 Soo datse voor het lest ten vollen openbaert,
 Hoe dan sijn Ridders kleet by haer noch is bewaert.
 Dit vat de Lant-vooght op en, sonder lang te dralen,
 Laet stracx het rijck gewaet daer in de kamer halen:
 Het wijf dat gaet'er om soo vaerdigh alsse magh;
 Siet, dus komt op het lest de waarheyt aen den dagh.
 De Lant-vooght onder dies gaet Preciose vragen
 Op al den omme-gangh van hare jonge dagen,
 Op al des werelts loop, en hoe haer dit beviel,
 En wat sy des gevoelt ontrent haer jonge ziel.
 Sy antwoort over al met soo besette reden,
 Met soo een goet bescheyt, en in soo volle leden,
 Dat (soo de jonge maeght sijn dochter niet en waer)
 Hy streckte voor gewis de sinnen over haer.
 Hy vont sich in den geest van hare min bevangen,
 En bleef aen haer verstant en hare schoonheyt hangen;
 Maer nu het geestigh dier als dochter hem bestont,
 Soo is hy gansch verheught tot in sijns herten gront;
 En 't wijl de man aldus in blydschap is geseten,
 Soo komt het oude wijf en brought een gouden keten,
 En brought het hantcieraat, en wat den jongelingh
 Te voren om den hals of aen de leden hingh.
 Als dit de Lantvooght siet, en hoort de Ridder noemen,
 En weet van wat geslacht dat hy is af-gekomen,
 Gevoelt hy ander-mael, dat sijn beswaerden druk
 Is, door des Heeren gunst, verandert in geluck.
 Hy danckt God andermael met al de gansche sinnen,
 Dat soo een Edelman sijn dochter gingh beminnen,
 En dat sijn trouwe gunst noyt eens in hem verdween,
 Schoon dat de jonge maeght een heydens dochter scheen.
 Dit heeft terstont de faem ten luytsten uyt-gekreten,
 Sy liet het vreemt geval aen alle menschen weten,
 Oock aen de vrijster selfs, die aen den jongelingh
 Voor desen hare ziel en gansche sinnen hingh.
 Die gaet daer aen de Wet ten vollen openbaren,
 Dat sy, eylaes! vervoert van hare groene jaren;
 Vermits de jong gesel haer quale niet genas,
 Hem hadde na-geseyt, dat hy een roover was.
 En schoon het selsaem luyt dat by haer is bedreven,
 Het wort haer evenwel in volle daet vergeven;
 Andreas sprack'er voor, de Lantvooght nam het aen,
 Dies mochtse sonder straf en vreedsaem henen gaen:
 't Was al te blijden dagh, geen mensch en mochte trouren,
 Daer magh niet als vermaeck en soete vreught gebeuren;

De man-slagh wort versoent, de Ridder vry gestelt,
 En alle die het raecht ontvangen machtigh gelt.
 De banden, die den helt benaenden aen de leden,
 Die worden los gemaect of vaerdigh af-gesneden;
 En voor het duyster hol, dat hem gevangen hout,
 Soo komt hy voor den dagh geciert met enckel gout.
 Sijn vader wiert terstont daer in de stadt beschreven,
 En die heeft metter daet sich op de reys begeben,
 Die komt in haesten aen, verheught en wel gesint,
 Vermits hy sijnen soon soo wel verselschapt vint,

Daer is geen edel geest die oyt heeft leeren dichten,
 Of hy valt aen het werck met alle sijn gewrichten 1):
 Al wat of spits vernuf, of kunste geven magh,
 Dat kooft om desen tijt ten vollen aen den dagh.
 Men hoort door al de stadt, door alle groene velden,
 En door het gansche Rijck van desen handel melden,
 De snelle weder-klanck die roept'et in het wout,
 En al de werelt juyght, dat Preciose trout.

1) Den vernaerden schrijver doctor Pozzo, wort geseyt in 't Spaens dese Historie beschreven te hebben.

AENMERKINGEN

OP HET WONDERBAERLICK

HOUWELICK

VOREN GEROERT.

KORT BEGRYP VAN DE SELVE.

1. *Oorspronck van de lantloopers, die wy Heydens noemen.*
2. *Of men uyt een pols of ader-slagh weten kan of iemand verliest is, dan niet: dat is, of'er een sekere beweginge in de slagh-ader te vinden is, die eygentlick op de liefde past.*
3. *In de hant te kijken, en daer iemandts geluck ofte ongeluck uyt voor te seggen, van wat kracht het zy.*
4. *Van de Physiognomie, en of uyt iemandts wesen ofte ge-laet sijn innerlicken aert te seggen is. En by die gelegent-heyte een sonderlingh trou-geval tusschen beyde in-gevoert.*
5. *Of het geoorloft is op houwelicksche ofte andere toe-komende saken ondersoek te doen.*
6. *Of het een Christen mensche geoorloft is met een Heyden in houwelick te treden.*

PHILOGAMUS. Wel hoe, Sophronisce, is mijn huys een haven om soo voor-by te zeylen met een loopende spriet?

SOPHRONISCUS. Ick en had u niet gesien, Philogame, dan juist als ik uw stemme hoorde, en recht voor uw deure quam.

PHIL. Soo was dan uw voornemen niet, naer ick hoore, om my de eere van uw versoek te geven. Dan ick en wil nu des geen vorder ondersoek doen, behoudens dat ghy met my binnen treet, en dat ghy (naer ons laetste afscheyt) my nu openinge wilt doen van uwe in-vallen op het selsaem houwelick van den Spaenschen edel-man met het heydinneken..

SOPH. Eerlicke lieden zijn gewoon haer beloften gestant te doen, schoon het haer by wijlen ongelegen is. Wel aen, treet binnen, en seght my daer wat ghy van my versoeckt.

PHIL. Op de gelegenheyte van de voornoemde geschiedenis, wilde ick voor eerst (soo het u wel geviel) een weynigh verstaen, wat ghy hout van dese lant-loopers, die men Heydens noemt. en van waer de selve begin en oorspronck hebben genomen; sulcx dunckt my aenmerckens waerdigh te wesen.

SOPH. Daer wert verscheydenlick van gevoelt, lieve Philogame. Ghy, siet hier van E. Pasquier in sijn 4 boeck, in 't 17. cap. van het ondersoek van Vranckrijk; die verhaelt uyt d'onde schrijvers dat dese menschen in 't jaer 1427 in Vranckrijk eerst zijn gesien en dat de selve als doen verklaerden gesproken te zijn uyt het laegh Egypten, onlangs t'onder-gebracht van de Christenen, en gedwongen het Christen geloove aen te nemen: datse sulcx hebbende belooft, korts daer na weder van de Saracijnen waren verwonnen, sonder tegens de selve eenigen sonderlingen tegen-weer te hebben gedaen: vervallende alsoo weder van het Christen geloove aen de Saracijnen. Dat sulcx gekomen zijnde tot kennisse van de Christen vorsten, dat sy luyden wederom zijn aengetast

en verwonnen en de Saracijnen verdreven; niet willende de Christen vorsten toe-staen (vermits haer lichtvaerdighheyt en ontrouwe), dat de selve in haer lant souden blijven, ten ware sy haer eerst hadden vervoeght naer Romen, om aldaer van den Paus t'ontvangen soodanigen ordre, als daer goet soude gevonden werden hun te geven; dat de selve daer op kleyn en groot naer Romen waren vertrocken, en dat de Paus (alles gehoort en overwogen hebbende) de selve hadde opgeleyt, tot haer boete en beteringe, seven jaren lang te mogen gaen dwalen door de werelt, sonder middelertijt op bedden te mogen slapen; lastende hun even-wel, om eenighsins hun te mogen generen, dat yder kruis-dragende Bisschop ofte Abt hun soude hebben te geven voor eenmael thien ponden tournois. Datse in den voorsz. jare 1427 in den Oughstmaent, tot Parijs komende, verhaelden vijf jaren alreede te hebben gedwaelt. Pasquier verhaelt vorder, uyt het vertellen van die gene die sulcx als doen gesien hebben, dat de mans gansch swart waren, met swart gekrult hayr, hebbende in elck oir een ofte twee silvere ringekens: dat de vrouwen mede voor het meerendeel mis-maectt en leelick waren, met hayr geheel swart, als een paerde-staert, gansch slordigh en ongedaen in haer kleedinge, een lappe lakens om 't lijf gebonden hebbende met koorden vastgemaectt; en, in 't korte, een vreemt gespuys van menschen. Noch wijders, datse veel haer werck maeckten van de lieden in de hant te kijken, en yder te seggen wat hun voor geluck ofte ongeluck gebeuren soude, ofte alreede gebeurt was: datse veel onruste tusschen man en wijf verweecten, en vreedsame houwelicken vol twist maeckten, de mans inbeeldende dat de vrouwen quaet garen sponnen: van gelijken datse door quade kunst het gelt uyt der lieden beurse in de haere konden doen komen: en eyntelijck, dat de Bisschop van Parijs ten lesten sich tegens de selve stelde, en een deftige predicatie tegens haer bedrijf dede doen door een Prediker-monick, genaemt le petit Jacobin, de welke onder andere seer berispte alle de gene die sich in de handen, van dit volck, hadden laten sien, en de selve geloof hadden geven: en tot besluyt datse van daer spoedelick moesten vertrecken, en haren wegh nemen na Pontoise. Munsterus verhaelt, datse in Duystlant eerst zijn gesien in 't jaer 1417.

PHIL. Ick sal my derhalven vergenoeght houden met dat ick van u gehoort hebbe en wil nu komen tot de geschiedenis selfs:

Ick hebbe voor eerst gelet, in 't lesen van het eerste deel deser geschiedenis, dat Pretiose (soo het scheen) behendelijck wist uyt te vinden saken die selfs een doctor in de medecijnen niet en konde bemercken; te weten: dat Giralde door liefde vervoert moeste wesen, en dat sulcx d'oorsake was ofte na de ondersoekers der naturen, of'er een sekere bysondere slagh van pols zy, of eenige gewisse teyckens in de slagh-ader, daer iemand (die

de kunst verstaet) sekerlick soude konnen weten of een jonge deerne verliefd of met liefde bevangen is, dan niet. Want indien sulx geleert konde worden, ick wild'et my wel gelt en tijt laten kosten te weten, om redenen die ick daer toe meyne te hebben. Ten anderen, soo ben ick begeerigh te weten, of men door waerseggers, of diergelijke soorte van menschen, ondersoek magh doen op houwelicksche ofte ander toe-komende saken.

SOPH. Dit is een vrage die het geheym en verborgentheyd van de medecijnen raect, en die mitsdien best by Meesters van de selve kunst beslecht soude konnen worden: niet-te-min, om u niet verlegen te laten, en vermits ick al somtijts mede een weet-gierigh oog hebbe laten gaen over boecken van die gelegentheyd, soo kan ick seggen, dat eenige van de ervarenste in die wetenschap, vaststellen, dat'er geen bysondere ader-slagh en is oock geue sekere teyckens in de selve, waer door die sieckte eygentlijk bekent, soude kouwen werden. En voor reden wort by de selve in-gebracht, dat de liefde, soo lange die in palen van de redelickheyd blijft, is een genegentheyd die in het breyn haer woonplaats hout: maer buyten ofte boven reden en regel gaude, dat de selve dan in de lever en niet in het herte sich outhout, en dien volgende dat uyt de pols ofte ader (die uyt het herte haer beweginge heeft) geen vaste teyckenen en konnen worden genomen, om te weten of iemant met de minnekoorsen gequelt is, dan niet: en noch min, wie daer van d'oorsake mochte wesen.

PHIL. Gewisselick het is my leet, dat de kunstee soo verre niet en gaet, en dat in soo scherp-sinnigen eeuw, als wy beleven, (daar 't al schijnt ondersocht te worden) noch soo hooge niet en zij geklommeu; te meer vermits ick bemerckte, dat al lange in voorleden tijden een groot deel van dese kunst is ontdeckt geweest, even by oude vrouwen die wat geslepen waren. Ick sie dat Canace, in dit gast-huis sieck leggende, klaer uyt seyde, als Ovidius verhaelt:

Mijn voester heeft den brant van mijn bedeckte wonden,
Uyt ick en weet niet wat, behendigh ondervonden;
Die seyde my in 't oir: Ick sie het datje mint,
En dat uw jeughdgh hert tot vryen is gesint.

En dat alsoo zijnde, soo dunckt het my vreemt dat onse groote doctoren hier in noch maer als mollen en zijn, daer een wijf, al van doen af, soo klaer insagh.

SOPH. Al sachtjens. lieve jongelingh. Want al is 't soo, dat ick uyt de getuigenissen van de geleerde hebbe geseyt dat'er geen eygen pols-slagh en is die juist op de liefde past, soo en volghet daer niet uyt, dat de kunstenaers uyt andere gelegentheden, ja oock uyt de pols selfs, niet al merckelicke dingen en sonden konnen ontdekken, daer uyt men iemants gestalte soude konnen weten. Ja ick segge u in tegen, dat'er veel ervaren medecijns eertijts zijn geweest en noch zijn, die door middel van de kunst ten klaersten hebben weten t'ondervinden, dat iemant van die wespe gesteken was. En noch meer als dat: Soranus van Ephesen (als in het leven van Hippocrates te lesen is) ontdeckte klaerlijk de liefde die de Koningh Perdicas droegh tot Phyla, een by-sit van sijn vader; en dat even op de selve maniere gelijk Erasistratus uyt-vont de brandende genegenheyd van Antiochus tot Stratonice. sijn striefmoeder. Galenus in sijn boeck, daer hy handelt van de gene die den sieck-aert maecken, beroemt sich te hebben konnen ondervinden den heymelickeu minnebrant van een Romeynschen Ridder, die de selve geset en gewet hadde op de by-sit van een van de groote aldaer. Van gelijcken roemt de selve Galenus, te hebben weten na te sporen de liefde van een voornamelicke jonck-vrouwe tot eenen schoonen jongelingh Philades genaemt. Jaques Ferrand, een geleert Frans medecijn, seyde in den jare 1604 behendelicken ondervonden te hebben de malle minne-driften, die een jongh student, een groot Edel-man zijnde, heymelic droegh tot een schoone jonge deerne, een kamermaeght in den huuse daer hy sich onthiel, daer van hy de vordere geschiedenis breeder verhaelt in sijn boeck, by hem op dese stoffe beschreven.

PHIL. Wel, na dese exempelen uytwijzen, soo en soude men door de kunst niet alleen konnen uyt-vinden of iemant liefde droegh, maer oock tot wien. Ick bidde, seggh my doch hoe dat toe gaet; want my dunckt dat sulx een jonghman van mijne gelegentheyd van groot gebruyck soude konnen wesen.

SOPH. Wel aen, dewijle ghy des soo begeerigh schijnt te wesen soo wil ick u seggen 't gene ick'er van bemerckt hebbe. Wilt ghy weten of iemant met liefde is bevangen, en op wien ('t zy dan man of vrouwe; maer ick sal nu van de persoon van een

vrouwe spreken), soo siet dat ghy soetelick en behendelick in uw hant krijght de hant van de gene daer ghy de proeve van nemen wilt; ende legt dan uw vinger al sachtjens op hare pols, en daer na soo brenghet in uw reden te passe den naem van de gene die ghy meynt dat haer meest aen 't herte leyt, spreeckt van den selven, loffelick prijsende des selfs schoonheyd, geestigheyd, ofte andere goede gaven, en t'elckens als ghy dien naem noemt, let dan neerstelick wat veranderingh ghy in haer oogen, wesen, en sonderlinge aen haren pols-slagh sult gevoelen: daer is geen twijffel aen, soo de minnepijl haer recht getroffen heeft, of ghy sult een ongelijcken drill, en een veranderlicken pols gewaer worden, die geen regel of slagh sal houden. Ghy sult oock meer andere teyckenen uyt haer wesen, en sonderlinge uyt haer oogen, konnen af-nemen, die eer zijn te mercken, als te schrijven. Maer dan loopt'er noch wat op, dat vry aenmerckens-waerdigh is en van grooten gebruycke; maer daer van op beter gelegentheyd.

PHIL. Ick bidde u, en spaert doch geen broot voor de vrienden, en laet niet onder uw tonge 't gene ick soo begeere te hooren, als iet dat ick nu ter tijt weet.

SOPH. Neen, vrient, soo plagh men een boer sijn kunst af te vragen: alle dingen en dienen niet uyt geseyt aen soo grage gasten als ghy en uws gelijcken zijt: en dusdanige verborgentheden en willen soo op een bot en met eenen adem niet geleert wesen.

PHIL. Ghy en hebt even-wel dit geenen dooven geseyt, en nu ick den draet hebbe, hope ick het kloen wel te sullen vinden.

Ick kan oock lesen, God dauck, en hebbe u schrijvers hooren noemen die te vinden zijn, ick meyne die na te sieu, en te letten wat'er in steeckt. Want ick sie alreede wel soo veel, dat dit ondersoek niet alleen by de medecijnen, maer by de gene die wat kennisse van saken hebben, kan gedaen worden. Het komt my nu te binnen, dat ick gelesse hebbe, dat Erasistratus, daer ghy te voren van gewaght deed, de liefde van Antiochus gewaer wiert, vermits hy vernam dat sijn ader-slagh t'elckens veranderde, als Stratonice sijn stiefmoeder in de kamer ofte ontrent het bedde quam, daer hy sieck lagh. De poëten hebben daerom wel geseyt:

Wie is die heeten minne-brant
Behendigh in sijn boesem sluyt?
De liefde past op geenen hant:
Sy wil, sy sal, sy moet'er uyt.

SOPH. Dat is tot daer toe goet, soete jongelingh; maer ondertusschen is 'et geraden, u niet te seer te willen vergapen aen de beweginge van de slagh-ader, om altijt daer uyt een besluyt te maken, als de selve buyten gewoonte verandert en rasser of harder slaet, op den naem ofte door de aankomst van eenigh persoon, dat t'elckens een uyt-muntende liefde hier van de oorsake ware. Ghy sout lichtelick, soo doende, konnen vervallen in soo een selsame ongelegentheyd, als ick eens verstont een jongh doctor geraeckt te zijn, uyt gelijcke oorsake.

PHIL. Hoe gingh dat toe, waerde Sophronisce?

SOPH. De selve jongen doctor, onder andere hebbende een wijle vergeselschapt een vermaerden medecijn, als hy by de siecken gingh (als in Italiën tot bericht van studenten veel geschiet), eu gewaer zijnde geworden dat de doctor (als hy de pols van de siecken getast hadde) wiste te seggen, waer door de sieckte was veroorsaect, als door eten van meloenen, noten, appelen, vijgens ofte diergelijcken fruyt, bad ernstelick den man, hem te willen openbareu waer uyt hy sulx wist, als hy seyde. De doctor, na des hem te hebben laten bidden. seyde hem, dat hy, ontrent de siecken komende, naerstelick was gewoon acht te nemen. of hy in of ontrent de kamer van de siecken niet eeuwige schellen van noten, meloenen, of diergelijke vruchten en vernam; en die siende, dat hy daer op dan aengingh. De nieuwe doctor, dese lesse wel meynende onthouden te hebben en die willende in 't werckstellen, was korts daer ua geroepen over eenen schamelen arbeyder, siek te bedde leggende; voor wiens hutte hy een vers eselsvel siende leggen, hadde daer op den patiënt sijn pols geraeckt, en geseyt dat hy gansch swaerlick sieck was, en dat sulx hem niet vreemt en docht, dewijle hy soo harden en onverduwelicken kost, te weten esels-vleesch hadde bestaen te eten. De siecke, des verwondert zijnde, seyde dat de doctor geheel van den wegh was: want, seyde hy, ick en hebbe in acht dagen en langer geen esel gesien, ten ware mijn heere den doctor. De mis-slagh van de jongelingh quam daer uyt, dat hij den regel, dien hij gehoort hadde, al te breet en sonder bescheydenheit in 't werck stelde. En voor u, lieve Philogame, staet te letten, dat ghy niet in gelijcke dwalingen en valt.

PHIL. Is daer voor te vreesen, Sophronisce? Ghy hebt my verklaert, dat veel geleerde medecijnen vast stellen, dat indien, op den naem van eenigh persoon, de pols van een Juffer en oock haer wesen seer verandert, dat daer uyt vastelick te besluyten is, datse van des selfs liefde bevangen is.

SOPH. Maer of het gebeurde dat iemant een jonge deerne ont-eert, en haer daer na verlaten ofte andere schamperheyt aenge-daen hadde, en dat sy daer uyt in quellinge zijnde gevallen, een doctor, als ghy, haer daer op quame te besoecken, en dat de selve sprekende van den voorsz. persoon, gevoelde de slagh-ader van de voorsz. jonge deerne heftiger slaen, als te voren; soude hy een grooten mis-slagh doen daer uyt te besluyten, dat sulcx uyt liefde geschiede, daer het uyt het tegendeel, dat is, uyt louteren haet, sijn oorspronck soude houden? 't Is seker, dat ja. Want dewijle het voren is vast gestelt, dat'er geen bescheyden en eygen beweginge in de slagh-ader te vinden is, die juyst alleen past op de minne-siekte, en dat daerom met omsichtigheyt en vernuft alle omstandigheden moeten worden overwogen, eer men iet sulcx besluyten kan, soo siet ghy wel hoe los uw op-genomen kunste gaet.

PHIL. Ick sie wel ghy sout my gaerne wederom van 't stuck leyden; maer ick en meyn het daer by niet te laten, maer moet het vogeltjen (soo men seyt) onder de steert sien, en dan dagh en raet. Maer wat is uw gevoelen, of men uyt iemants hant oft andere saken, rakende iemants innerlicken aert, na de kunst kan uytvinden? En of het een Christen geoorloft is sijn handen te laten sien, om eenige voorsegginge in 't stuck van sijn houwelick daer uyt te mogen verstaen? Of dat hy andere middelen vermogh te gebruycken, om van toekomstige dingen de uyt-komste te weten?

SOPH. Wat het eerste aengaet, ick weet dat'er geleerde gevonden worden die hier van groot werck maken, en dese kunste (indiense waerdigh is soo genaemt te worden) oock met de Schrif-ture willen bevestigen, daer toe treckende de plaetsen Joh. 37: 7.

mitsgaders Exod. 13. 9. Dan de oversettinge van Hieronymus spreeckt hier klaerder af als de onse doet, en dient daerom na-gesien. Even-wel Eftienne Pasquier verhaelt eenige sonderlinge dingen van dese gelegentheyt. Doch wat my aengaet (uyt-genomen alleen het gene dat in deze gelegentheyt uyt natuerlicke redenen duydelic kan besloten en bevestight worden) soo meyne ick dat'et al beuselingen zijn, daer ick geen tijt in en soude willen besteden, als alleenlick om de ydelheyt van de menschelicke verstan-den daer in te bemercken: andere weet ick dat onder dit bejagh quade kunsten worden gepleeght, en daerom en wil ick niemant raden sich hier toe te begeven.

PHIL. Maer sout ghy dan geheelick verstaen te verwerpen de kunste van Phisiognomie, dat is, de wetenschap om uyt het wesen, gestalte, ofte gelact van een mensche, sijn innerlicken aert te kennen? Daer nochtans verscheyde wijse lieden veel van houden, en daer oock d'ervarenheyt vry wat van getuygen kan.

SOPH. Dat is een geheel ander werck, als het gene waer van wy nu gesproken hebben, en ick en ben jegenwoordelick niet ge-sint om in het ondersoek van het selve te treden. Maer in plaetse van sulcx, soo hebbe ick juyst hier nu by my een bysonder trou-geval van onsen tijt, my onlanghs by een vrient ter hant gestelt, daer in te sien is dat'er lieden zijn, die alleen op het gevoelen van de uytterlicke gestalte des lichaems, selfs sonder behulp van oogen, een vrouwe weten te verkiesen.

PHIL. Ey! ick bid, langht my dat herwaerts, soo het u belieft, waerde man, ick sal 't bij mijn selven overlesen, om u geen tijt te doen verliesen.

SOPH. Wel aen, daer is het gene dat ghy begeert, ick heb jegenwoordelick wat te doen by een vrient hier ontrent; overleest middelertijt dit geval, ick wil haest weder hier zijn, om dan onse begonnen reden te volvoeren.

PHIL. Ick wil soo doen, Sophronisce; soo en sal mijn wachten niet sonder vrucht zijn. Ghy doet middelertijt uwe saken.

LIEFDE SONDER SIEN VERWECKT,

EN

SCHOONHEYT BLINDELINGHS VERKOOREN.

Men heeft van outs gemeynt dat, als de lieden minnen,
Het oogh haer noodigh is als leyder van de sinnen;
Want sonder dat behulp en weet de mensche niet,
Wat dat met reden schoon of wat'er leelick hiet.
Maer hier in dit verhael, daer is een selsaem wesen,
Daer in den ouden tijt noyt van en wert gelesen;
Kom siet hier, soete jeught! een blint, een handigh man,
Die sonder oogh-behulp, wat schoon is weten kan.
De stadt, die voert den naem van Handen wegh te werpen, 1)
Die moet te deser uur ons domme sinnen scherpen,
Die moet op dese reys iet brengen aen den dagh,
Dat hier in desen boeck een plaetse vullen magh.
Terwijl, in haren tijt, de water-rijcke Schelde
Veel schepen aen de kaey en op de stroomen telde,
En dat haer rouwe jeught is over-al verdeylt,
En met een snelle kiel de werelt omme seylt,
Doen was Vermander een van dese rappe mannen,
Die tot een staêgh gewin de gansche sinnen spannen.
Hy had een langen tijt gehandelt over zee,
En staêgh tot sijnen dienst veel schepen op de reê,
En gelden in de kas' en waren op de solders,
En huysen op het lant, en landen in de polders;
En, waerom meer geseyt? de beurse waeght'er van,
Hy was in sijn beroep een groot en deftigh man.
Maer siet, het soet geluck, dat iemant plagh te streelen,
En met een volle maet sijn gaven uyt te deelen,
Is veel gelijk een roock, gelijk een teer gelas,
En maeckt tot enckel gal, dat eertijts honigh was;
De man die valt te bed van heete sucht geslagen,
Soo dat hy in gekerm verslijt geheele dagen,
Soo dat de soete slaep op hem niet meer en sijght,
Vermits hy t'aller uur vernieuwe prangen krijght.
Men roept van stonden aen, men haelt er vare luyden,
Die mengen onder een de krachten van de kruyden,
En gom, en vinnigh sap dat niet en is bekend,
En wat den Indiaen van Oost of Westen sent.
Maer 't quaet verwon de kunst en scheen gestaêgh te wassen,
En op geen medecijn voortaan te willen passen.
Hier door vervalt de vrient als in den lesten noot,

En voelt, gelijk het scheen, de prickels van de doot.
Daer treurt het gansch geslacht. Daer zijn verscheyde saken
Die rou en open staen, en effen zijn te maken,
En dat door hem alleen. Dit quelt den goeden man,
Dat hy soo rijcken boel niet suyver laten kan.
Hier op wert over-al voor hem als staêgh gebeden,
Ten eynd hy komen mocht tot sijn gesonde leden;
De dochters boven al zijn dapper aen het werck.
En maken van het huys gelijk een kleyne kerck,
Daer quam om desen tijt een meester sich vertoonen,
Die vraeght of hem de man genegen is te loonen,
Indien hy hem genas. Hy wil niet zijn betaelt,
Tot dat hy beter is en ruymmer adem haelt;
Tot dat hy wederom, door krachten van de leden,
De kaye sal begaen, de beurse sal betreden,
En dat men seggen magh, en al met vollen mont,
Dat hy tot aen het mergh ten vollen is gesont.
Hy die hem dit vermat, was steke-blint geboren,
Sijn oogen soo het scheen, die waren uyt-gesworen
Oock in de moeder selfs; en des al niet-te-min
Hy was een rappe ziel, en dede groot gewin.
Soo haest dit in het huys by iemant is vernomen,
Men haelt Galenus daer, men laet hem binnen komen,
Men vraeght hem met bescheyt, of hy sich kracht vermeet,
En of hy vasten raet voor dese sieckte weet?
Men seyt hem boven dat: kan hy het quaet genesen,
Men sal hem na den eisch beleeft en danckbaer wesen,
En wat hem wert belooft, dat sal hem zijn gestelt,
Oock eer hy sijnen voet daer uyt den huys stelt.
"Vermander, seyt de man, ghy moest hier anders spreken,
Of ick en wil geen hant aen uwe leden steken,
Het loon dat ick begeer, en is uw gelt of goet,
Het loon dat ick begeer, dat is uw eygen bloet.
Ick weet dat hier in huys drie dochters zijn te vinden,
Die moesten nevens u te samen haer verbinden,
Dat, als ghy zijt gesont en buyten ongeval,
Ick eene van de drie mijn eygen maken sal,
En dat te mijner keur. Dien loon moet ick genieten,
Stelt my dat heden vast; of, soud'et u verdrieten
Aen my, gelijk ick ben, een dochter toe te staen,
Ick sal uw dienaer zijn, en weder henen gaen!"

1) Antwerpen.

Dit klonck den goeden man vry selsaem onder d'ooren,
 Hy seyde: "Ick moet voor-al hier op de dochters hooren,
 Die raect de sake meest." De man wert uyt-geleyt,
 De vrijsters in-gebracht, en alle dingh geseyt;
 De vader doet het woort: "Eylaes! mijn swacke leden
 Die worden alle daegh gedurigh af-gereden,
 Ach, kinders, na my dunckt, ick sie van heden af,
 Ick sie de swarte baer, ick sie een open graf.
 't En kan, naer ick mijn voel, 't en kan niet lange duren,
 Ick moet de leste pijn, ick moet den doot besuren;
 Hier om zijt ghy bedroeft en sucht den ganschen dagh,
 Meer als uw teeren aert en jonckheyt dragen magh.
 En nu is hier een man die geeft'et niet verloren,
 Al is hy steke-blind van 's moeders lijf geboren,
 Men hout, dat hy vernuft in sijnen boesem heeft,
 Meer als oyt meester plagh die op der aerden leeft;
 Die stelt, by Godes hulp, dat hy my sal genesen,
 Wil ick slechts milde zijn, wil ick slechts danckbaer wesen;
 Maer hy begeert vry meer als eenigh meester plagh,
 Soo dat ick, na my dunckt, hier in niet treden magh.
 Wat dunckt u van het stuck?" Sy roepen allegader:
 "Ach, soo ons bidden gelt, verschoont u, lieve vader!
 Beloof het niet alleen, maer geeft het aen den man
 Al wat hy oyt begeert, ja wat hy wenschen kan."
 De vader wederom: "maer hy wil hooger singen,
 Hy wil geen somme gelts tot sijnen loon bedingen;
 Hy wil tot sijn gerief de keuse van uw driên,
 En of u dat behaeght, dat hebje nu te sien."
 Dit luyt de Juffers vreemt, sy staen gelijk verslagen;
 Maer stracx soo roept'er een: "Ick sal de kansse wagen;
 (Sy wou haer vader sien getogen uyt de pijn,
 En wou om sijnt wil een blindens vrouwe zijn);
 Hy is'er oorsaeck van, dat ick op aerde leve,
 't Is reden dat ick hem mijn lichaem weder geve,
 Of stelle t'sijnen dienst." De reste staet beschaemt,
 En spreken even-selvs gelijk het haer betaemt.
 Een yder stelt het vast haer woort te sullen houwen,
 En na de keuse valt den blinden man te trouwen;
 Behoudens dat den man geen loon genieten magh,
 Voor dat haer vader is gelijk hy eertyts plagh.
 Doch hier by wil de vriend het stuck niet laten blijven,
 Hy laet'et altemael met goeden inckt beschrijven:
 De vader teyckent eerst, de Juffers, op een ry,
 Die stellen even daer haer soete namen by.
 Doen was de man gerust en gaet het stuck beginnen,
 En op den vijfden dagh soo schijnt hy iet te winnen;
 En, waerom langh verhael? 't en is geen langen tijt
 Vermander is den dorst en heete koortse quijt.
 Hy is voortaan niet meer bevochten van der hitten,
 Begint oock door den dagh een weynigh op te sitten;
 De maegh begint haer werck, dies eet hy sachte kost,
 En is den tienden dagh van alle brant verlost.
 Vermander is verheught, en laet den Heeren dancken,
 Dat hy niet meer en is gerekent by de krancken:
 Hy noot oock boven dat sijn vrienden altemael,
 En recht een langen dis te midden op de zael.
 De meester boven al en is'er niet vergeten,
 Maer is by sijnen waert met groote lust geseten,
 Vermander sprack en loegh, Vermander dronck en at,
 Soo wel als eenigh mensch die aen de tafel sat.
 Te midden in de vreught, terwyl de gasten droncken
 Al wat der rijke kunst ter eeren was geschoncken,
 Soo stont de meester op en nam een schoon gelas,
 En vragde sijnen waert, of hy genesen was,
 En of hy nu gevoelt de lust en oock de krachten,
 Dat hy een frissen dronck van hem sou willen wachten?
 "Ja meester, seyt de man, ick drinck het liever uyt,
 Als wat u kunste brouwt van gom of bitter kruyt;
 Ick ben nu recht gesint eens lustigh op te spoelen

Al, wat my in de maegh soo bijster plagh te woelen."
 Hy dede dat hy sprack, en dronck met groote smaeck,
 En dat gaf al het volck een wonder groot vermaeck.
 "Wat dunckt u, sey de man, is dese vriendt genesen?"
 Sij roepen altemael hem ja, gesont te wesen;
 De daet die wijst'et uyt: wie kent een siecken man
 Die wijn en goede spijs in vreughde nutten kan?
 Hier gaet de meester aen: "Wel, is de koorts verdwenen,
 Soo is te deser tijt mijn loon alree verschenen,
 Siet daer is ons verdragh." Hy langht terstont het schrift
 En dat wort door-gesien en wonder nau gesift.
 Maer wie het over-sagh, of wie het hoorde lesen,
 Die heeft terstont het loon den meester toe-gewesen;
 De vader voeght'er by: "Ick ben een eerlick man,
 Die wat ick heb gedaen niet weder-roepen kan,
 Niet weder-roepen sal. Tsa, laet de dochters komen,
 Op dat'er van de drie magh eene zijn genomen;
 Maer niemant komt'er by of steeckt'er handen toe,
 Op dat de meester selfs alleen sijn keuse doe;
 Want soo light ons verdragh. "Galenus is te vreden,
 Mits dat hy metter hant magh raken hare leden,
 Eer hyder een verkiest. Het wort hem toe-gestaen,
 En stracx is voor het volck den handel aen-gegaen.
 Men liet daer op een ry de drie gesusters setten,
 Men liet den blinden man op haer gedaente letten,
 Niet door een wacker oogh, want hy is steke-blind,
 Maer soo hy by den tast haer teere leden vint.
 Die outst van jaren was, die quam daer aen-getreden,
 En recht gelijk een kaers en deftigh in de zeden;
 Maer efter niet te schoon. De tweede was mismaeckt,
 Doch geestigh uyer aert, en wonder net bespraect:
 Haer aensicht was besaeyt met duisent grauwe sproeten,
 Maer haer beleefden aert die kon het al versoeten:
 Haer een oogh had een schel, 1) dat bijster selsaem stont,
 Maer dat en is geen feyl, dat oyt een blinde vont.
 Haer tande waren geel, maer recht in hare reken,
 En dat is van gelijk geen blinden oyt gebleken:
 Het is genoegh bekent, noyt gaet een blinde vast
 In dat men niet en voelt of met sijn handen tast.
 De jonghste van den hoop, die had de beste gaven,
 Om aen een vierigh hert sijn brant te mogen laven:
 Sy is van blijden geest en van een snegen sin,
 Sy was van lijve schoon, en geestigh niet-te-min,
 Maer seker aerdigh quant uit Spanjen eerst gekomen,
 Die had haer jeughdigh hert ten vollen in-genomen,
 En sy besat het sijn op soo een vasten gront,
 Dat hy tot aen de ziel aen haer versegelt stont.
 De vryer even-selvs was eene van de gasten,
 Maer voelt sijn innigh hert met droefheyt overlasten,
 Vermits sijn waerste pant moet in perijckel staen,
 En dat oock over haer het kiezen heeft te gaen.
 Hy troost hem lijkewel, om datse van den blinden
 Niet aen en is te sien, niet uyt en is te vinden:
 Hij leet eerst groote vrees, maer scheyt'er weder van,
 Om dat men metter hant geen schoonheit voelen kan.
 Maer siet, de jongelingh die vint hem gansch bedrogen,
 Sijn vrijster wort gemijnt, en uyt den hoop getogen;
 Want na de blinde-man een yder heeft geraeckt,
 Soo is 't, dat hy terstont de jongste sijne maeckt,
 De jongste flux omhelst, en noemt haer uytverkoren,
 Die God tot sijn behoef heeft weten op te sporen;
 Die God tot sijnen troost op heden heeft gejont,
 Om met hem aen te gaen een wettigh trou-verbont.
 Hy neemtse by der hant en pooghtse wegh te leyden,
 En wil en van het volck en uyt de kamer scheyden;
 Hy gaet in all's te werck gelijk als iemant doet
 Die hooge macht gebruyckt ontrent sijn eygen goet.

1) *schel*, dop, vlies.

Maer segh eens, mijn vernuft, wie sal'er kunnen schrijven
Hoe dat men dese twee te samen sagh verstijven!

Wat voor een koude schrick door al de leden ging,
Soo aen de soete maeght als aen den jongelingh!

Sy staen gelijk versteent en dat ter weder zijden,
Men siet een groot gewoel in hare leden strijden;

Dan is de vrijster bleeck, dan isse weder root,
En dan eens op een nieu gelijk de bleycke doot.

De vryer is gestoort en wonder seer verslagen,
Hy kan het droef geval in stilte niet verdragen,

Hy ruckt met grammen sin den hoet van sijnen kop,
Hy goyt hem in het zant, hy treet'er boven op.

Hy treckt hem by het hair, en, naer het mochte schijnen,
Hy wou daer voor het volck uyt enckel leet verdwijnen.

Maer iemant uyt den hoop begaf sich nevens hem,
En blies hem in het oir een reden sonder stem.

De doctor onder dies, ter zijden af-geweken,
Began sijn innigh hert wat vryer uyt te spreken:

Maer Opwijck quam'er by, en, met een gauwen treck,
Groet dus den medecijn, en seyt hem sijn gebreck:

"Heer doctor, veel gelucx! Ghy kont een vrijster winnen
Alleen door uwe kunst en sonder bange sinnen;

Maer wy, ellendigh volck, zijn slaven jaren langh,
Soo dat ons stage jacht is dickmael sonder vangh.

Ick heb dit waerde pant, een langen tijt geleden,
Gedurigh aen-gesocht, gedurigh aen-gebeden;

Soo dat ick op het lest haer teere sinnen wan,
En sy, tot my geneyght, en wil geen ander man.

Dies, eerje vorder gaet, soo dient u dit geweten,
De ziel van dese maeght die wort van my beseten;

Al wie haer vorder raeckt, dat is haer enckel last,
Want sy is buyten my met niet een mensch gepast.

Wat ick u bidden magh laet u een weynigh raden,
Dat sal my voordeel zijn en u niet kunnen schaden;

Verkiest een frissche bloem die vrye sinnen heeft,
En die met haren geest in niemant anders leeft.
Het is een harde saeck aen haer te willen komen,
Wiens hert dat al-bereyts met liefd' is in-genomen:
Sy helt staegh na den man tot wien sy was gesint;
Ghy let dan, lieve vrient, wat spel dat ghy begint!"

Als Opwijck stille sweegh, soo gingh de doctor spreken:
"Ghij pooght my, na ick merck, wat in de vuyst te steken,
Ick sie, al ben ick blind, ick sie uw loosen raet,
Die niet en is gegront als slechts op eygen baet.
Ghy wilt my buyten spoor en van de wege leyden,
Maer ick meen van de bruyt soo licht niet af te scheidn,
Al sie ick niet een steeck, weet, dat een jonge maeght:
Schoon niet aen mijn gesicht, aen mijnen geest behaeght.
Ick heb de frissche bloem hier weten uyt te kiezen,
En die, hoe dat'et gaet, en wil ick niet verliesen.
Waerom word'ick benijt? al is de vrijster schoon,
't Is mijn gewonnen prijs en mijn verdiende loon.
Schoon ick haer noit en sagh, haer beelt is my beschreven,
En 't staet als binnen my geschildert naer het leven,
Geprent in mijn gemoet; soo dat ick even staegh
Haer mont en geestigh oogh in mijn gedachten draegh:
Ick sie haer heus gelaet, ick sie haer rappe gangen,
Soo dat aen haer alleen mijn gansche sinnen hangen.
Weet, als God eenigh mensch met droeve blindheit slaet,
Dat hy in diep gepeys dan vry wat hooger gaet.
Het is hier met den mensch op aerden soo gelegen:
Oock even uyt het leet soo rijster dickmael seggen;
Ghy daerom, quelt my niet, en stelt uw hoofd gerust:
Want in dat ghy begeert bestaet mijn gansche lust."

De vryer wederom: "Ick moet wat vryer spreken,
Hoe, kent een blinde-man, dat noyt hem is gebleken?
Of weet'er eenigh mensch, die noyt sijn leven sagh,
Wat root, wat aerdigh wit, wat schoonheit wesen magh?"

Gelooff'et waerde vrient, dit zijn maer zinne-vlagen,
 Die yder setten kan en weder henen jagen,
 Al naer het hem bevalt, en naer een yder beelt
 Hem om het deusigh breyn of in den boesem speelt.
 De schoonheyt, die ghy meynt in dese maeght te wesen,
 En die, gelijk het schijnt, uw pijn sal genesen,
 Bestaet, wat u belanght, niet in een jeughdigh vleys,
 Noch iet dat wesen heeft, maer slechts in uw gepeys.
 Wilt ghy de proeve sien? verset maer uw gedachten,
 En kiest een ander vrou, ghy sultse schoonder achten;
 Want ghy, die niet en siet, besit soo rooden mont,
 Als ghy die met den geest in u verwecken kont.
 Dit kan een blinde doen en niet gemeene menschen,
 Ghy maeckt een aerdigh beelt, en dat naer eygen wenschen;
 Gebruyckt maer uw verstant. Is maer een lichaem wel,
 Soo hebje volle macht ontrent het buyte-vel.
 Ghy kont een wacker oogh en schoon gebloosde kaken,
 Ghy kont een witten hals en roode lippen maken,
 Ghy kont al datje wilt. Siet, wat een groote macht
 Heeft u in dit geval de blintheyt aengebracht!
 Ghy dan en uw's gelijk moet lieven door gevoelen,
 En kont alsoo den brant van uwe lusten koelen;
 Ey, kiest een frissche maeght van leden wel gemaeckt,
 En die met vrye wil tot uwe kôets genaeckt.
 Doch wat dan vorder raecht den bos van hare wangen,
 Het waes van haren mont, de drift van hare gangen:
 Beelt u dat krachtigh in, soo schoon het u behaeght,
 En scheidt in uw gemoet een gansch volkomen maeght.
 Ghy dient, naer mijn begriip, ghy dient'er een te trouwen
 By niemant oyt versocht, by niemant onderhouwen,
 Die niet en heeft gemalt en niet en heeft gemint,
 Maer die tot u alleen ten vollen is gesint.
 En siet, geleerde man, soo ghy het wilt gehengen,
 Ick sal u soo een wijf in uwe kamer brengen,
 Niet uyt een slechten hoop, of ick en weet niet wie,
 Maer uyt het eygen huys en eene van de drie.
 Sy is vet, lijvigh, gaef, en van gesonde leden,
 Sy is oock van de jeught begaeft met goede zeden,
 Sy heeft een rappe tongh, en is van soete tael;
 Soo ghy het wel begriipt, ghy hebt'et altemaal.
 't Gesicht is u verstopt, wat kan u schoonheyt baten?
 Tracht na een soete mont die geestigh weet te praten,
 Die sal u beter zijn. Ghy hebt een wacker oir,
 En wat het oogh ontbreect, vint dat door uw gehoor.
 't Is vry geen klein vermaeck, als jonge vrouwen spreken
 Met reden, met verstant, met aengename streken;
 Men segge wat men wil, geen schoonheyt heeft'er by,
 Het maeckt een treurigh man en droeve sinnen bly.
 Wel, konj' u, lieve vrient, soo wel met haer generen,
 Soo konje, na my dunckt, de mijne wel ontberen;
 Gebruyckt maer uwen geest, ons twist die is gestilt,
 En ghy hebt evenwel een vrou gelijkje wilt."
 De vader hoord'et aen al wat de doctor seyde,
 En hoe de jongelingh zijn reden weder-leyde;
 Hy quam wat naerder by, en sey den blinden aen
 Wat dat, naer zijn begriip, hier noodigh is gedaen.
 De gasten even-selvs die komen hier geweken,
 Die komen voor de maeght, en voor den vryer spreken,
 Die roepen overluyt, dat ja, de blinde man
 Oock sonder ongerief de sake rechten kan;
 Dat ja, het soo betaemt en soo behoort te wesen,
 En dat sijn heusche daet twee lieven sal genesen,
 Twee lieven vrientschap doen en brengen uyt den noot,
 Jae, haer benaude ziel verlossen van den doot.
 Hy staet een wijle stil, onseker wat te maken,
 Om uyt dit vreemt gewoel ten lesten eens te raken;
 Hier op hegint hy dus: "Het ware groote schant,
 Indien ick laten moest dit uytverkoren pant.
 Wie kan sijn eerste min soo vaerdigh omme-keeren?"

II.

Wie kan, als met geweld, sijn driften over-heeren?
 My dient al langer tijt, en vry al meerder kracht,
 Op dat soo grooten stuck magh werden uyt-gewracht."
 Dit greep Antelmus op, een van de naeste vrienden,
 Die tot een goet beslyt van desen handel dienden,
 En gingh den doctor aen: "Ey, weest hier niet beschaemt!
 Dat van u wert versocht heeft Prinsen eerst betaemt:
 Als David aen den reus den kop had af-geslagen,
 En hem een frissche maeght stont op te zijn gedragen,
 Was Merop niet gesint tot soo een jongen helt;
 Soo dat in hare plaets haer suster is gestelt:
 Haer suster, wiens gemoet tot David was genegen,
 En siet, de wijze Vorst en had'er geensins tegen;
 Hy nam het vrouwelijc, dat tot hem was gesint,
 Daer in hy sijnen wensch met groot vermaken vint.
 Op schoonheyt veel te sien en nau te willen letten,
 En op soo swacken gront sijn hert te willen setten,
 Dat is een ydel dingh en niet als enckel waen,
 Daer op een deftigh man noyt vast en heeft gestaen.
 De schoonheyt, lieve vrient, daer van de lieden rasen,
 Bestaet, naer mijn begriip, in rechte viese-vasen;
 Men twist noch even staegh, men twijffelt over al,
 Wat datmen in den mensch voor schoonheyt keuren sal.
 Daer is nau eenigh volck, of 't heeft verscheide gronden,
 Daer op dat iemant schoon of leelick wert bevonden,
 D'een noemt een vrijster moy, vermits een aerdigh wit,
 Een ander prijst een hair, soo swart gelijk een git.
 Ick heb een kust beseylt, daer plat gestreckte neusen,
 En oiren niet bequaem als voor de grootste Reusen,
 Zijn in den hoogsten prijs; en daer een jonge maeght,
 Vermits een grooten mont, de malle jeught behaeght.
 Ick heb een lant gesien, daer niet als lange borsten,
 En even soo gestelt gelijk als boere worsten,
 Zijn liefstal aen het volck. Een ander wilse ront.
 Maer al wat schoonheyt raecht zijn dinghen sonder gront.
 Daer woont een seker volck ontrent de noortse klippen,
 Dat wil geen teeren mont, maer wenscht om dicke lippen;
 Een ander prijst een krop al isse bijster groot,
 Een ander wil een hoofd gelijk een suycker-broot.
 d'Een wil sijn vrouwe vet, een ander wilse mager,
 Een ander wilse snel, een ander wilse trager,
 Een auder prijst de maet; en geen soo wijsen man,
 Die op dat schoonheyt hiet een regel setten kan.
 De schoonheyt wert gevat, of na de geesten sweven,
 Of na de landen zijn daer in de menschen leven;
 Doch wat'er iemants kiest, een wit of bruyner vel,
 't Is al maer los gepeys, en enckel sinne-spel.
 En dit gelt even soo ontrent de gaeuste menschen,
 Die met haer ooggen doen al watse konnen wenschen:
 Wat sal hem dan geschien, die noyt den hellen dagh,
 Die noyt een jonge maeght in haer gestalte sagh?
 Maer waerom meer geseyt van dese vreemde slagen?
 De schoonheyt, segh ick noch, bestaet in sinne-vlagen,
 In enckel dweepery. Siet, hoe de werelt malt!
 Voor my, ick noeme schoon wat iemant wel bevalt.
 En seker, wil'j het stuck na rechten eysch bemercken,
 Uw geest moet andersins ontrent de schoonheyt wercken
 Als iemant van het volck, als Fop of Lubbert doet:
 Want die gaen niet te werck als op den ouden voet.
 Maer ghy, die niet en siet, moet binnen uw gedachten
 Vast stellen schoon te zijn, dat nau geen menschen achten,
 En dat meest al het volck niet eens voor schoonheyt kent;
 Dient u, eerwaerde man, voor schoonheit ingeprent.
 Want, soo ghy voor u neemt tot uw vermaeck te trouwen
 Een van de soetste jeught, of van de schoonste vrouwen,
 Ey, segh my doch een reys wie dese vreught geniet?
 Ghy troutse voor het volck, mits ghy haer noyt en siet.
 En dat is anders niet als kriele lusten wetten,
 En 't vorder dat'er volght en konje niet beletten:

24

Want die geen menschen siet oock midden op den dagh,
 Die geeft een dertel mensch al wat hy wenschen magh.
 Een poeselachtigh lijf, en twee gesonde wangen,
 En hair dat geestigh krult en herten weet te vangen,
 Een boesem niet te grof en niet te bijster teer,
 Neemt dat tot uw vermaeck. En wat doch eysje meer?
 Als 't bol en vleesigh is al wat'er is te voelen,
 Daer kan een eerlick man sijn hitte wel verkoelen;
 En sooder een, die siet, het qualick meynt te staen,
 Heer doctor, weest gerust, 't en gaet u geensins aen:
 Uw mont vint haer gerief, ghy kont uw lippen voegen,
 Uw hant die wert gevolt, dat moet u vergenoegen;
 Al wat'er vorder rest en weet een blinde niet;
 Wat kander leelick zijn voor een die niet en siet?
 Hier gaet een blinde man een siende mensch te boven,
 Wie siet en kan geen jeught voor eeuwich sich beloven;
 Want als de schoone verw in vrijsters henen gaet,
 Een die niet blint en is, verneemt'et metter daet.
 Maer een, die niet en siet (hoe-wel de jaren komen)
 En dat een schoone vrou haer luyster is benomen,
 Die vint haer edel waes gedurigh even net,
 Vermits haer eerste beelt is vast in hem geset.”
 Maer wat'er eeugh mensch voor gronden mochte leggen,
 Galenus bleef geset en liet hem niet geseggen,
 Hy stont gelijk een rots. Als dit de vryer sagh,
 Soo gingh hy weder aen soo dapper als hy magh:
 “Heer doctor, naer ick sie, ghy laet u niet bewegen,
 En wilt juist dese bloem daer ick toe ben genegen,
 En ghy slaet van der hant al wat'er iemant seyt;
 Ey, let eens wat een plaegh hier voor u wort bereyt:
 Ick sou, soo ghy haer kreeght, mijn onrecht moeten wreken,
 Ick sou niet ledigh staen haer veel te komen spreken,
 En dan en scheyd' ick noyt als met een hupsen soen,
 En wat sult ghy, eylaes! hier tegen kunnen doen?
 Ick heb de vrijster lief als uyt geheele krachten,
 En sy en haet my niet; prent dat in uw gedachten;
 Want 't is voorwaer een stuck, daer op te letten staet
 Voor een, die dertel jock en mede-vryers haet:
 Twee herten eens gesint, en tot haer drift genegen,
 Daer baet geen stage sorgh, sy vinden duysent wegen,
 Haer sinnen altemael die zijnder opgewet,
 Al sat'er Argus by, hy dede geen belet.
 Galene, zijt ghy wijs, soo kiest de naeste suster,
 Dat sal u nutter zijn, en vry al wat geruster
 Dan of ghy mijne kreeght; want, vrient! soo dat geviel,
 Ghy bracht een stage sorgh op uw benaude ziel,
 En al noch sonder vrucht. Meer heb ick niet te seggen,
 Ghy, wilt eens voor het lest de saken overleggen;
 Het raectt u aldermeest. “De man, dus aen-getast,
 Wort in den geest gedruickt als met een swaren last.
 Gelijk een hoogen boom bevochten van de winden,
 Die midden in den storm geen rust en weet te vinden,
 Staet eerst een lange wijl en waggelt over kant,
 Maer valt ten lesten om en deekt het naeste lant;
 Dus is de man gestelt. Sijn hert begon te beven,
 En sijn beroert gemoet, dat scheen het op te geven.
 Hy sijght daer op een stoel, en, t'wjl hy neder sit,
 Verhaelt hy sijnen geest, en seyt ten lesten dit:
 “Van al dat is geseyt en heeft my niet bewogen,
 Noch van mijn eerste lief de sinnen af-getogen,
 Als dat ick hier versta, dat sy een ander mint,
 En geen vrye ziel in haren boesem vint.
 Wat hier uyt rijsen kan, dat is wel af te meten,
 By alle die maer iet van desen handel weten;
 De werelt is te boos, en voor een blinden man
 Is dit de meeste plaegh die iemant dencken kan.
 Wel aen, indienje kont, laet hier een vrijster komen,
 Die van voorgaende min niet in en is genomen,
 Die niet en heeft gemalt, maer staet in haer geheel,

Die sal noch heden zijn mijn uytverkoren deel.”
 Het woort was stracx gevat, en sonder langh te dralen,
 Men laet van stonden aen de tweede suster halen,
 Men seyt haer, wat'er schuyt, en hoese nu een man
 Met eer' en vrienden raet voor haer bekomen kan.
 Men seyt haer, dat de kans dient waer te zijn genomen,
 Vermits die noit soo schoon haer voor en was gekomen,
 Men seyt haer dat het luck is uytter maten glat,
 En dat het is een dingh, dat haest dient op-gevat.
 Men seyt, hoe wel de man sijn oogen heeft verloren,
 Dat hy noch efter dient by haer te zijn verkoren;
 Dat, schoon al is hy blint, haer dat geen hinder doet,
 Mits hy door sijn gesicht den kost niet winnen moet.
 Dat ja, de blintheit selfs hem leyt tot hooge saken,
 Hem leert de rechte kunst tot in de gronden raken;
 Dat niemant met het breyn soo vaerdigh spelen kan,
 Als een die niet en hoort, of als een blinde-man.
 Dat in voorleden tijt een van de wijste menschen,
 Om best te mogen sien, de blintheit dorste wenschen;
 Dat hy soo lange socht, tot dat hy naderhant
 Sijn oogen in de Son heeft willigh uyt-gebrant.
 Dat hier nu dient gelet, dat haer ongalick 1) wesen
 By niemant wert gesocht, bij niemant is gepresen,
 En datse voor gewis moet leven sonder man,
 Ten zyse nu ter tijt het ja-woort geven kan.
 Men seyt, dat sy behoort een blinde-man te trouwen,
 Om wel te zijn onthaelt, gelijk de schoonste vrouwen,
 Vermits dat uytter aert haer leden zijn gemaect,
 Niet om te zijn gesien, maer om te zijn geraeect.
 Hier komt de vader by, die looft haer moye dingen,
 Juweelen om den arm, en wonder schoone ringen,
 En ander vrouwen-tuygh. Fidelle boven al
 Die seyt, dat sy voor-eerst haer spaer-pot hebben sal;
 Dat sy het eerste kint, dat God haer sal verleenen,
 Een keten geven wil geciert met rijke steenen,
 En noch een gulden kop, soo groot gelijk een kint,
 De schoonste die men weet, of in de winckels vint.
 De vryer boven dien gingh haer de sinnen tergen,
 Hy looft haer wonder veel, hy looft haer gouden bergen;
 Hy looft haer, soose wil ontfangen desen man,
 Dat hy noyt geven sal, en noyt haer geven kan.
 Sandrine, wel bewust hoe dat haer saken stonden,
 En dat niet aengenaems in haer en wert gevonden,
 En datse lijcke-wel het eensaem leven haet,
 Seyt, dats' haer onderwerpt haer vaders wijsen raet;
 Seyt noch, dat haer gemoet in vryheyt is gelaten,
 Mits dat noyt jonge wulp by hae is komen praten;
 Seyt, datse suyver is, en voor een eerlick man
 Een vry, een reyn gemoet ten echte brengen kan;
 Dat vrijsters veel besocht, gestreelt, gevleyt, gebeden,
 Zijn dickmael niet te pluys ontrent haer teerste leden;
 Maer dat een frisse bloem, die 't noyt en is gevraeght.
 Is in de ware daet een recht volkomen maeght.
 Dat was voor-eerst genoegh. Galenus ondertussen,
 Die boot sijn rechterhant, en quam de vrijster kussen;
 Hy seyt voor al het volck, dat sy hem liefgetal,
 En hy haer echte man voor eeuwich wesen sal.
 Daer rijst een nieuwe vreught en wonder groot vernoeogen,
 Vermits hen dese twee soo wel te samen voegen;
 Maer dat is niet genoegh, want Opwijk komt'er by,
 En toont hem gansch verheught en uytermaten bly;
 Maer peyst des niet-te-min, en vry niet sonder reden,
 Dat hy oock even nu sijn yser heeft te smeden.
 Hy gaet den vader aen, hy doet hem sijn beklagh,
 Vermits hy syn verdriet niet langer dragen magh.
 Hy seyt, dat hy sijn huys vry langh nu heeft betreden,
 De vrienden heeft versocht, de dochter heeft gebeden;

1) ongalick; onbevallig.

Hy seyt, dat nu de maeght tot hem ten lesten helt,
En dats' et gansche stuck aen haren vader stelt;
Hy bid, dat hy voortaan eens vreughde magh genieten,
De vrijster echte vrou, en hem sijn vader hieten;
Hy bid hem voor het lest, dat soo een blijden dagh
Hem mede tot geluck en eere dienen magh!
De vader, aengetast op sijn bequaemste stonden,
En heeft sijn heus versoeck niet ongerijmt gevonden;
Hy dient hem van den tijt; en, met een kort besluyt,

Op eenen avont-stont soo wort' er twee de bruyt.
Men seyt ons, dat de maeght die met den blinde troude,
En onder sijn beleyt den echten acker boude,
Veel soete kinders kreegh; en dat het lieve paer
Had vrede, sonder twist, en menigh vrolick jaer.
De ruste van het bed is in des Heeren segen,
Niet in ick weet niet wat, in schoonheynt niet gelegen;
De schoonheynt is een bloem die al te licht vergaet:
Ghy, let op ware deught, die op uw trouwen staet!

NADERE BEDENCKINGEN

OP HET

HEYDEN - HOUWELICK.

Philogamus en hadde nau het voorsz. Trougeval doorgelesen of Sophroniscus was al weder aengekomen. Hy dan verwelkomt en nedergeseten zynde, seyde tot Philogamus: Wel laet ons nu den draet van ons voorgaende gespreck hervatten; want al is't soo dat op u nu gelesen trougeval wel eenige goede bedenckingen konnen werden voortgebracht, soo heeft nochtans de geschiedenis van de Spaensche Heydinne de outste brieven, en mitsdien oock 't voorrecht van eerst afgehandelt te werden.

Wel aen dan, wat uwe vordere vrage belanght. te weten, of het geoorloft is op de uyt-komst van toekomstige dingen ondersoek te doen, en tot dien eynde aen waerseggere ofte hantkijksters raet te vragen, daer op segh ick rondelick, dat neen. Ick sta u toe dat wijse en kloecke mannen, uyt ervarentheyt met lanckheyt van tijde verkregen, door voorteycken en sonderlingh opmerckinge ietwes in dese gelegentheyt vermogen. Maer sulcx by spokers, tovenaers, waerseggers, of diergelijcken slagh van volck te willen gaen onder-vragen, is beyde by Goddelicke en menschelike wetten opentlick verboden. Gods woort spreeckt klaer Deut. 18; de gemeene Rechten van gelijcke; en de redenen zijn, vermits het volck lichtelick door dusdanige voor-seggingen gaende wort gemaect, en tot nieuwigheyt genegen zijnde, tot onrust van de Staet wort gedreven.

PHIL. Maer het bysonderste dat uyt dese geschiedenis in bedencken behoort te komen, is de vrage, of iemant behoort of vermogh een houwelick aen te gaen met wilde, woeste en rauwe menschen, of met de gene die, buiten het verbont wesende, afgesondert zijn van het ware Christelick geloove. Op dit gewichtigh point uw oordeel, waerde man.

SOPH. Ick en wil my geeinsins onttrecken, goede jongelingh, hier op mijn gevoelen rondelick te verklaren, alsoo het selve, onder al dat wy te samen gesproken hebben. als een hooft-stuck behoort gerekent te worden. Ick segge daerom, nademael dat het houwelick is een onverbroken bant, en dat niet alleen de menschen, maer oock God door het selve kinderen worden verweckt, dat mede selfs de onderlinge verbintnisse tusschen den Heere Christum en Kercke, mitsgaders alle geloovige zielen, door het houwelick wort af-gebeelt; soo moet nodelick des Heeren mont in die gelegentheyt niet alleenlick om raet worden gevraeght; maer behoort oock de selve raet volkomelick te worden gevolght. ten eynde Godes vrede ons mochte bywoonen in onse huishoudinge. 't Is nu kennelick, dat in Godes woort (1 Corint. 7.) klaerlick wort bevonden ons te zijn bevolen te trouwen in den Heere: dat is, in de vrees den Heeren, en volgens des selfs insettinge: gelijk by het selve mede geboden wort geen jock te trecken met den ongelovigen, dewijle het licht met de duisternisse niet gemecns en heeft, noch Christus met

Belial, 2. Cor. 14. 15. Maer hoe kan iemant in den Heere geseyt worden te trouwen, die met sijn trouwen selfs toont, dat hy een verachter Gods is, en als tot sijne vyanden overgaet? voorwaer indien men eenige gelijkheyt in de saken van trouwen behoort te letten, de gelijkheyt in het stuck van den Gods-dienst is verre boven al te wegen; sonder eenigheyt in de welcke geen soetigheyt, ware vreughde, of vrede tusschen de getroude en is te verhoppen, geen over-een komste in 't op voeden van de kinderen, maer dagelick stoffe tot onruste en oneenigheyt: alsoo dwalingen en waerheyt met den anderen als erf-vyanden zijn, en staegh onderlinge gewoon zijn te worstelen. En in dien gevalle siet men dat den haet van de sake op de persoonen selfs kooft te vallen, dewijle elck het sijne pooght te spreken. Heeft men niet gesien dat in dusdanige houwelicken de vrouwen zijn afgeraden geweest van de houwelicksche gemeenschap met haren man te plegen, als aen de selve onreyn en niet geoorloft zijnde? en dat de vrouwen oock sulcx in 't werck hebben gepooght te stellen? en hoe kan in soodanige huis-houdinge een kleyn kercke door gemeene gebeden en het lesen van Gods woort gehouden worden, gelijk sulcx onder de Christenen betaemt en van Paulus in 't huys van Philemon wort gepresen? en hoe kan doch soodanigen houwelick, tot troost van de gehouden, geseyt worden te wesen een beelt en gelijckenisse van het verbont met den Saligmaker? sekerlick in geender manieren. Ick segge daerom, indien iemant, van edelen huys wesende, sich tot kleynheyt toerekent, indien men hem een houwelick soude vergen beneden de waerdigheyt van sijn geslachte, dat des te meer in desen gevalle behoort in achtginge te komen, dat men dien geestelicken adel in de gemeenschap der heiligen niet en verkorte.

PHIL. Ick bevinde uwe redenen van gewichte te wesen, waerde Sophronisce; maer hoort men niet soodanigen houwelick goet te vinden, immers te lijden, op hope dat een woest en ongelooovigh mensche, door sijn partuur tot sedigheyt en tot het geloove sal worden gebracht, en dat'er alsoo winste van een ziele sal gedaen mogen worden?

SOPH.. Dit wort veel tot verschooninge van dusdanige houwelicken bygebracht, lieve Philogame; maer segh my doch een reys: plagh men wel een houwelick aen te gaen met iemant die kael en beroyt is, op hope dat hy wel eens rijk soude mogen worden?

PHIL. Neen sekerlick, waerde Sophronisce, de lieden gelooven in dien deele datse sien en tasten, en anders niet, de hope wort maer waen geacht in dese gelegentheyt. Men moet hier vry al vastter gaen.

SOPH. Wel indien men op hope van toekomstigen tijdelicken rijkdom geen houwelicken en wil gronden, naer onse maniere van leven; dient men dan wel sulcx te doen op hope van dien onwaerdeerlicken rijkdom in 't geestelicke?

PHIL. Ick was daer gevat, waerde Sophronisce, eer ick 't

recht gewaer wiert. En om de waerheyt te seggen, my dunckt dat uw redenen al vry wat slots hebben. Maer ondertusschen soude ick misschien wel by exempel kunnen bewijsen, dat de man het wijf, en 't wijf den man tot den waren geloove eyndelick heeft gebracht; het welck dan nootsakelick een groot vernoegen moet geven ter weder-zijden.

SOPH. Ick en wil niet ontkennen, waerde Philogame, sulcx niet somwijlen geschiet te zijn; maer als het gebeurt, soo doet God even het selve dat hy in de eerste scheppinge gedaen heeft; treckende het licht uyt de duysternisse. Maer hier tegen is te bedencken, dat niet eenige voorvallende saken, die somwijlen eens gebeuren, maer Gods gebodt een regel moet wesen van ons bedrijf. Het quaet en is niet te doen op dat'er goet van kome; en wat segen Gods heeft die te verwachten die Godes raet niet en volgt? Waer by ick dan noch vrage: nademael het quaet, God betert, soo vruchtbaer is, als de ervarentheyt leert; of het niet te vreesen en staet, dat de geloovige eer beschadicht soude mogen worden, als dat de ongeloovige door den geloovigen soude worden gebetert? Is sulcx niet gebeurt den wijzen en machtigen Koningh Salomon (1 Kon: 11.)? ghy weet dat wel, jongelingh, en wat sal dan gemeene en geringe verstanden niet kunnen over-

komen? De eerste Eertsz-vaders, die om hare uyt-nementheys wille kinderen Gods van Moyses genaemd waren, siende de dochteren der menschen datse schoon waren, onderstonden die ten wijve te nemen, (Genes. 6. 3.) en zijn alsoo vleeselick, ja vleesch geworden, en hebben na hen getogen den onder-ganck van den geheelen aertbodem. En Jacob, die groote helt en Gods worstelaer, hebbende getrouwt de dochter van Laban, is hy niet gewaer geworden, dat een deel van de afgoderye van de selve dat heeft aen gckleeft? Gen. 35. 4.

PHIL. Ick vernoege mij in uwe redenen, waerde Sophronisce, en 't is, mijns oordeels, onnodigh hier meer toe te seggen: het out spreekwoord is hier en elders niet dan al te waerachtigh:

't Nachtegaeltjen op de peul,
Dat vermagh te bijster veul.

Ick daerom uwe aenmerckinge op mijne gedane vrage vast-stellende, sal u des ten hooghsten bedancken, en de selve in mijn boesem op-schrijven, en door Godes genade sien in 't werck te stellen.

TROU-GEVAL SONDER EXEMPEL,

GESCHIET IN

V R A N C K R I J C K ,

IN HET JAER MDLIX.

Ons schip heeft langh gesylyt ontrent de groenen kusten,
Daer staêgh de grage jeught, vervoert in minne-lusten,
Heeft bijster vrent geswiert, maer daer het echte bed
Ten lesten even-wel sijn woonplaets heeft geset.
Hier gaet'et anders toe, hier rijst een selsaem wesen,
Hier is een nieu geval, een wonder stuck te lesen,
Hier is een trou-verbont, maer sonder echten-bant,
En daer noyt jonge bruyt en boot haer rechterhant;
Daer by een echte wijf is overspel bedreven,
Schoon datse buyten smaet en eerbaer is gebleven;
Daer, om het eygen werck en om gelijke daet,
Het wijf onschuldig is, de man het leven laet;
Daer vruchten van het bed en echte kinders quamen,
Maer die sich even-wel van haren vader schamen.
Hier toe nu, Sangh-godin! want soo een vreemt geval
Kan lust en voordeel doen aen die het lesen sal.
Bereyt u, nieusgier volck, en wilt hier oiren bieden
Aen dat in ware daet Tholouse sagh geschieden.
De stadt is gansch verbaest van soo een vreemden slagh,
Als sy in haer bevangh den loosen handel sagh.
Garonne was beschaemt, en gingh sijn gulle stroomen
Bedecken onder 't lis en dicht-gewasse boomen,
Als hem de daet bewees al wat een listigh man,
Tot nadeel van de trou, te wege brengen kan.
Eer dat de jeught begon, en voor de rechte jaren,
Soo gingen onder een twee jonge lieden paren;
Doch kinders in der daet. Het is een wisse saeck;
Het ooft te vroegh gepluckt, dat heeft een wrangen smaeck.
Geen van de twee en weet den gront van echte wetten,
En daerom niet bequaem op haer beroep te letten.
Bertrande was een roos die noch geen knop ontsluit;
Want eerse vrijster was, soo is het kint de bruyt.
Sij was van al de jeught in hare stadt gepresen,
Vermits haer schoone verw en haar bevallick wesen
Een vryer daer ontrent die biet haer echte trou,
En, ick en weet niet hoe, sy wert een echte vrou.
Sy leven onder een tot acht of negen jaren,
En noch en scheen de vrou geen kint te sullen baren,
Sy draeght of twijffelt niet, sy bleef gelijckse was,
Tot dat men aen den man den nestel-knoop 1) genas.

1) den nestel knopen; door tooverij bezweren.

Doen heeft terstont de vrou een jongen soon gekregen,
Die nam de vader aen, gelijk een hoogen segen:
Maer korts na desen tijt, om seker mis-verstant,
Soo scheyt hy van het wijf, en geeft hem uytet lant.
Hy gaet een langen wijl in vreemde Rijcken dwalen,
Hy vint sijn tijt-verdrijf in onbekende palen;
Hy gaet oock in den krijgh, en ick en weet niet waer,
Tot dat de gulde Son besluyt het achtste jaer.
Maer hem zijn op de reys veel dingen overkomen,
Die nut zijn aen-gemerckt en waer te zijn genomen.
Eerst, t'wijl hy d' oorlogh volght en't rijck ten dienste staet,
Soo kreegh hy nevens hem een loosen mede-maet,
Een gast van vreemden aert, en vol geslepe streken,
Die eerstmael naderhant begonnen uyt te breken;
Die was staêgh by den man als hy in 't wilde liep,
Of als hy stille was, en in het leger sliep.
En, soo het veeltijts gaet, de rouwe krijghs-gesellen,
Die gaen haer gansch bedrijf sich onderlingh vertellen;
Doch Guerre boven al verhaelt hem menigh ding,
En wat'er in sijn huys en elders omme-gingh,
En wat hy menighmael bedreef voor vreemde kuren,
Dat hy met groot verdriet ten lesten moet besuren.
Let op uw spreken, vrient, en op uw gansch beleyt;
Want al wat iemant weet en dient hem niet geseyt!
Daer viel een groote slagh ontrent in dese tijden,
Vermits den Adelaer de Lely 1) quam bestrijden,
Men vocht'er langen tijt met list en door geweld,
Tot dat de Fransche macht ter aerden is gevelt.
En onder al het bloet op desen dagh vergoten,
Soo wert het rechter been den Joncker af geschoten;
Die viel daer over 2) doot, soo dat al wie hem sagh
Hielt desen voor gewis als sijnen lesten dagh.
Sijn krijghs-maet boven al, die prent in sijn gedachten
Dat hem niet als de doot oock heden stont te wachten;
Hy scheid stracx uyt het heyr, en kiest den rechten pat
Die hem in korten wees het grasigh Artigat;
Daer gaet de slimme gast met voor-bedachte sinnen,
Daer gaet hy met bedrog een boeve-stuck beginnen,

1) *Adelaar en Lelij*; Dnitschland en Frankrijk; aldus genoemd naar de figuren in de wapenschilden dier landen.

2) *overdoot*; als dood, voor dood.

Een stuck, een wonder stuck, vol onbekende list,
 Daer van het Fransche Rijk te voren niet en wist.
 Hy was in menigh deel, ten aensien van de leden,
 Hy was in eenigh deel, ten aensien van de zeden,
 Al vry wat seer gelijk met Guerre sijnen vriend,
 Dat hem tot groot behulp in desen handel dient.
 Hy komt dan tot het werck, hy gaet de kansse wagen,
 En bij de jonge vrou en by haer naeste magen;
 Hy draeght hem by het volck, en in het openbaer,
 Hy draeght hem over-al als of hy Guerre waer.
 Hy brengt tot sijn bewijs soo veelderhande saken,
 En kan soo grooten schijn ontrent de vrienden maken,
 Dat hem het gansch geslacht en al het naeste bloet,
 Of voor een lieven neef, of voor een swager groot.
 Hy weet tot sijn bedrogh soo wonder veel te seggen,
 En ick en weet niet wat Bertrande voor te leggen,
 Van al dat over langh haer beyde was geschiet,
 Dat hy in korten tijt sijn vollen wensch geniet.
 Had sy de minste vleck, of boven of beneden,
 Had sy een kleyne wrat, oock aen haer soetste leden,
 Had sy 'k en weet niet wat, dat slechts een echte man,
 En niemant buyten hem, met reden weten kan;
 Hy kend'et altamael, hy wist'et haer te seggen,
 En sy en niet een mensch en kond'et wederleggen;
 Dit gaf hem eerst geloof, en namaels volle macht,
 Om tot haer in te gaen te midden in der nacht.
 Sy noemt hem echte man, soo doen oock alle menschen,
 Die haer met vollen mont geluck en voordeel wenschen,
 En toonen sich verblijft, dat sy, na langen rou,
 Nu weder is onthaelt gelijk een echte vrou.
 Het leet als geenen tijt, haer wort een kint geboren;
 Maer hem wort stracx de gunst van sijnen oom verloren;
 Daer rees een hart verschil, een onderlingen haet,
 Die onder dese twee gedurigh hooger gaet.
 Pansette wou bewijs en rekeningh erlangen,
 Van dat uyt sijnen naem was by den oom ontvangen,
 Van dat'er was besteet ontrent sijns vrouwen goet,
 Terwijl hy buytens lants een lange reyse doet.
 Hier op soo drongh hy aen als met geheele krachten,
 Hy wil geen naeste bloet, hy wil geen maeghschap achten:
 Maer Guerre wederom gingh halen aen den dagh,
 Wat Thiel of schade doen, of hinder geven magh.
 Wiens hoofd van boter is die moet gedurigh schromen,
 Die moet niet aen het vyer of voor den oven komen;
 Want soo hy eens den kop ontrent de vlamme stelt,
 Daer is geen twijffel aen, de weecke stoffe smelt.
 Nu Guerre tijt te werck met al de gansche sinnen,
 Om iet door slim beleyt op sijnen neef te winnen,
 Hy soeckt, hy ondervraeght, hy let op alle dingh,
 Hoe dat het heden gaet, en hoe het eertijts ging.
 Ten lesten hoort hy iet van desen handel seggen,
 Dat gaet hy met verstant ten naeusten overleggen.
 En krijght, soo doende, stof, hem leet te kunnen doen;
 Wie maer een draet ontdeekt, die vint het ganse kloên.
 Hy, naer een korten tijt, gaet vry wat harder spreken,
 Hem dunckt hy weet genoegh om sijn verdriet te wreken;
 Hy tast den lincker aen, hy valt hem op het lijf,
 Hy seyt, dat hy misbruickt eens anders echte wijf.
 Hy seyt, dat hy ter smuyck is in het huys gekomen,
 En dat maer op den naem door valsheyte aengenomen,
 Dat hy noyt Guerre was, maer wel Arnolde Thiel;
 In 't korte, beelt hem af gelijk een rechte fiel.
 Pansette, niet versaeght van soo een hart verwijten,
 Stelt hem wel happigh aen om wederom te bijten,
 Toont dat hy niet en vrees, ja niet een mensch en viert,
 En dat het slim bedrogh is tegen hem verciert;
 Dat Guerre maer en tracht hem van het stuck te leiden,
 Vermits hij van den bucht niet af en soeckt te scheiden,
 Dat Guerre meester was, als hy was buytens lants,

En geensins missen wil soo wel-gelegen kans:
 Dat Guerre meest het goet had onder hem geslagen,
 En dat hy daerom tracht hem uyt het lant te jagen;
 Dat hy hem veel gewelts en smaetheyt heeft gedaen,
 En hem al menighmael na 't leven heeft gestaen;
 Dat hy dit heeft gepooght door veelderhande lagen,
 Ja, schier hem op een tijt den kop heeft ingeslagen;
 Dat staegh een vinnigh mes was tegen hem gewet,
 Maer dat sijn lieve vrou het onheyl heeft belet.
 En nu het stout gewelt hem niet en wou gelucken,
 Dat hy, door enckel list, hem neder soeckt te drucken;
 Maer dat noch even-wel, na leet en ongeval,
 De waerheyt op het lest haer openbaren sal.
 Bertrande, door den oom (gelijk het scheen) bewogen,
 Heeft mede van den man haer sinnen af-getogen;
 Sy stelt haer klachten in en brengtse voor de Wet,
 En seyt, hoe dese gast misbruyckt haer echte bed.
 De Rechter weeght het stuck, Pansette wort gevangen,
 En daer op is het volck in wonder groot verlangen,
 Wat uyt het vreemt geval en uyt het heet geschil,
 Wat uyt het swaer gedingh ten lesten komen wil.
 Pansette doet versoeck, dat al de naeste vrienden,
 En wie dat eenigsins tot desen handel dienden,
 Dat ja, Bertrande selfs sou komen voor den Raet,
 Om recht te mogen sien waer op de sake staet.
 Hy gaet dan wonder breet van al den handel spreken,
 Op dat aen sijn bewijs geen dingh en sou ontbreken.
 De Rechter vraeght hem af, van waer hy oorsprongh nam,
 En wat van ouden tijt sijn ouders over-quam;
 En wat hem eerst bewoogh, dat hy Bertrande vrijde,
 En wie hem gunstigh was van sijn of haerder zijde;
 En wie het stuck begon, en wie den handel sloot,
 En wie hem eerst geluck met sijn geminde boot;
 Wat jonckheyt alle daegh de bruyt quam onderhouden,
 Wat maent, en jaer, en dagh, dat sy te samen trouden,
 Wat kleet Bertrande droegh op haren bruylofs-dagh,
 En wat men voor cieraet aen hare leden sagh;
 Waer dat het echte volck, en waer de jeught vergaerde,
 Wat Priester dat het was die hen te samen paerde,
 Wie dat'er was genoot, wie niet ter feest en quam,
 En wie dat by de bruyt de naeste plaetse nam;
 Oock wat'er is gebeurt terwijl de gasten aten,
 Wat mommers 1) in der nacht zijn aen den dans gelaten,
 Wie dat de jonge bruyt tot in haer kamer bracht,
 En wat'er omme-gingh bynaest den ganschen nacht.
 Pansette, wat men vraeght, en toont hem niet verlegen,
 Sijn antwoord is bereyt, oock eer de Rechters swegen,
 Sijn tongh en hapert noit hoe strengh sijn aanspraek was,
 Het scheen dat hy 't verhael als uyt een boeckjen las.
 Hy streckt hem vorder uyt, en gaet met een vertellen
 Hoe sich de jonge vrou gingh in den huysraet stellen;
 Hoe sy bywijlen keef, en hy niet stil en sweegh,
 En hoese buyten hoop een jongen sone kreegh.
 Hoe dat hy naderhant tot reysen wert genegen,
 En wie hem was gemoet by-naest op alle wegen,
 Wat dat hy met hem sprack, en waer hy heeft vernacht
 En hoe hy sijnen tijt heeft buyten om-gebracht.
 Hoe dat hy krijghsman wert, in Konings dienst genomen,
 En hoe hy voor het lest in Spaenjen is gekomen,
 Wie dat hy op de reys als vrienden heeft gekent,
 En waer dat naderhant de lieden zijn belent.
 Dit seyt hy wonder net, met all' omstandigheden
 Van plaets, en tijt, en volck, in 't kort in volle leden,
 Ten eynd' het gansch geval mocht werden nagetaelt, 2)
 En dat het seker gingh wat by hem is verhaelt.
 De Rechter, die het stuck soo deftigh hoort vertellen,

1) *mommer*; momdragers, in maskerade pakken gekleede gasten.

2) *nagetaelt*: verder besproken

Vint goet de jong vrou voor hem te laten stellen,
 Om recht te mogen sien den gront van dit beleyt,
 En wat de jonge vrou van desen handel seyt.
 Bertrande die verschijnt. Men vraeght haer duysent saken,
 Daer Thiel van had bestaen een langh verhael te maken,
 En dus, en weder soo, gelijk den Rechter wil,
 En tusschen hem en haer en is'er geen verschil.
 Maer een dingh voeghts 'er by: hoe datse negen jaren
 Was wonder vreemt gestelt, en sonder oyt te baren,
 En dat vermits haer man, door swarte kunst geraeckt,
 Noyt in het echte bed haer leden had genaect,
 Noyt recht ter hant en nam dat echte lieden plegen,
 En daer de gulle jeught is bijster toe-genegen;
 Soo dat haer yder riet te scheyden van den man,
 Vermits hy in het bed geen schult betalen kan.
 Maer datse lijcke-wel niet goet en had gevonden
 Te wijcken van de trou, en hare vaste gronden;
 Soo datse met gedult had alles uyt-gestaen,
 En noyt geen dertel oogh had elders laten gaen.
 Dat na de negen jaer, door middel van gebeden,
 Haer man noch was gebracht tot sijn gesonde leden,
 Dat sy doen swanger wert, en na den vollen tijt
 Hem met een jongen soon ten vollen heeft verblijt,
 Dat hy van stonden aen, na dat hy was genesen,
 Liet door eens Priesters raet verscheyde missen lesen,
 En at veel heyligh broot, soo datse naderhant
 Aen hem en sijn onthael geen mangel oyt en vant.
 Terstont na dit verhael men liet Bertrande buyten,
 Men liet den loozen Thiel de kamer deur ontslyuten,
 En als hem wert gevraeght wat hier van is geschiet,
 Verscheelt hy van de vrou in al den handel niet:
 Hy deed' een ront verhael van negen quade jaren,
 En dat hy sich bevont onmachtigh om te paren,
 En waer hy troost versocht, en waer hy bate vont,
 Juyst soo gelijk de vrou, en als uyt eenen mont.
 Het stuck gaet harder aen. Men roept'er veel getuygen,
 Die voor of tegen hem den Rechter kunnen buygen;
 Al wie des kennis heeft die wort'er toe-versocht,
 En in het Hof geleyt, en voor den Raet gebrocht.
 Men hoort op dit geval wel hondert vijftigh menschen,
 Die niet als suyer recht, en geen bedrogh en wenschen,
 Ten minsten na het schein, want niemant wort beleyt
 Als die van dat hy weet bequame reden seyt.
 De veertigh spreken ront, en gaen als seker stellen,
 Dat hy is Guerre selfs, een van haer met-gesellen
 Hun van sijn eerste jeught in volle daet bekent,
 Het schijnt dat in haer breyn sijn wesen is geprent:
 Maer noch een meerder hoop heeft even dier gesworen,
 Dat hy is Thiel genaemt, en onder hen geboren;
 Dat hy een langen tijt met hen heeft om-gegaen,
 Soo datse wonder vast op haer gevoelen staen.
 Doch sestigh op een ry die komen weder seggen,
 (Hoewel sy al het stuck ten nausten overleggen)
 Dat hun noch even-wel, tot heden op den dagh,
 Niet klaer genoegh en blijkt wie desen wesen magh;
 Dat hy nu Guerre schijnt, en dat in volle leden,
 Maer dat van stonden aen sijn oogh en gansche reden
 Naer Thiel geheelick swiert; en zijn daerom beswaert
 Te seggen of hy wel of qualick is gepaert.
 Ten lesten gaet de Wet de stucken over-lesen,
 En Thiel die wert gedoemt ter doot geleyt te wesen;
 Maer hy des niet-te-min beroept hem aen den Raet,
 Soo dat al wederom het stuck in twijffel staet.
 't Hof dat niet in der haest het vonnis soeckt te vellen,
 Laet eerst de jonge vrou en Thiel te samen stellen
 Te midden op de zael, en voeght'er Guerre by;
 Siet daer in eenen hoop een vreemde kramery!
 Pansette stont geset, en met een vrolick wesen,
 Daer was geen anghstigh hert in sijn gesicht te lesen,

Hy toont een bly gelaet, hy toont een vry gemoet,
 Gesetter als den oom, of als de vrouwe doet.
 Al wat hem wort gevergh't daer weet hy van te spreken,
 Hy blijft niet in het werck, niet in de woorden steken,
 Maer antwoordt met bescheyt. Bertrande stont verset,
 Of door het eerbaer root of bleecken angst belet.
 Den Raet aensiet het volck, aenhoort haer felle klachten,
 Maer blijft aen alle kant in diepe na-gedachten;
 Het dunckt hun 't vremste stuck van al het gansche rijck,
 Maer ver het meeste deel, dat geeft den boef gelijk.
 Veel meynen, dat den oom, in desen boel geslopen,
 Met list en slim beleyt sijn nicht had uytgesopen,
 En dat hy, met gemak geseten in het riet,
 Maeckt pijjens voor hem self, en voor een ander niet.
 Maer efter onbewust van al de diepe gronden,
 Die sy noch langhs-om-meer in desen handel vonden,
 En gaen tot haer beraet, of tot het vonnis niet,
 Tot dat men in het stuck al vry wat klaerder siet.
 Daer wort dan vast gestelt hier naerder op te letten,
 En op het selsaem werck het gansche breyn te wetten,
 Te cagen al het volck, dat Thiel en Guerre kent,
 Om eenmael recht te sien waer dat het stuck belent.
 Men laet een grooten hoop van alderhande lieden
 Beschrijven in den Raet, en voor het Hof ontbieden;
 Men hoort, men ondersoekt, men vraeght en overleyt,
 Maer 't is als enckel nacht al dat'er wort geseyt.
 Hoe nau dat iemant spoort, de waarheyt is verloren,
 Het stuck is sonder gront, en lossen als te voren;
 Soo dat de Rechter dubt in soo een vreemt geval,
 Onseker meer als oyt wat hy gelooven sal.
 Laet ons hier, mijn vernuft, het stuck gaen overwegen,
 En stellen eens het werck gelijk het is gelegen,
 Op dat een wacker oogh eens recht beschouwen magh
 Hoe duyster, hoe bedwelmt, hoe diep de waarheit lagh.
 Neemt acht wie datje zijt, wat dat'er kan geschieden!
 Men vint hier viermael tien en vijf besette¹⁾ lieden,
 Die spraken wonder ront, en, als met ééne stem,
 Verdoemden Thiels bedrijf, en vielen tegen hem.
 Sy gaven, soo het bleeck, hier van bequame reden,
 Sy kenden desen gast, een langen tijt geleden,
 Sy kenden Guerre selfs, oock van der jonckheyt aen,
 Soo dat aen al haer doen geen twijffel is te staen.
 En onder dit getal soo wort'er een gevonden,
 Die aen Pansette selfs door maeghschap is gebonden,
 En desen hielt den Raet voor Guerre wonder goet;
 Want wie beschuldigh oyt sijn vrient of eygen bloet?
 Een ander, langh gewent haer beyder schoen te maken,
 Gaf oock met groten glimp oirkontschap deser saken,
 Vermits dat hy verklaert dat Guerre groter schoet,
 Als heden op den dagh de slimme lincker doet.
 Daer waren boven dat noch drie verscheyde mannen,
 Tot nadeel van den boef ten vollen in-gespannen,
 Die seyden, dat hun Thiel, als hy quam van de reys,
 Had met een vollen mont geopent sijn gepeys;
 Dat hy doen had verklaert te hebben voor-genomen,
 Door eenigh slim beleyt in desen boel te komen,
 Dat Guerre was gequetst, en aen sijn doot geraeckt,
 Na dat hy hem sijn erf te voren had gemaect,
 Noch twee van dit geval die quamen openbaren,
 Hoe seker jongh-gesel den krijgh had laten varen,
 Die (mits hy sijnen wegh voorby Thoulouse nam,
 En slechts daer op een sprongh en by gevalle quam)
 Had wonder veel geseyt van sijn wijt-loopigh dwalen,
 En hoe hy was verreyt tot in de Vlaemsche palen,
 En hoe hij Guerre selfs voor desen had gekent,
 En dat hy van den krijgh gansch deerlick is geschent;
 En dat hem in den slaggh een been is af-geschoten,

1) besette; bezadigde.

En 'twijl het ongeluck hem bijster heeft verdrotten
 (Mits hy een houten voet moet dragen aen het lijf),
 Dat hy in Nederlant gingh soecken tijt-verdrijf.
 Dat hy noch heden leeft, en weder staet te komen,
 Schoon dat een slimme guit sijn plaets heeft ingenomen.
 Al dit wort by den oom den Rechter voor-geleyt,
 En wat hem vorder stijft en bleef niet ongeseyt.
 Maer Thiel weet evenwel hier tegen veel te seggen:
 Hy koomt in tegendeel getuygen overleggen
 Tot veertigh in getal, soo vast in haer besluyt,
 Dat schier het meeste volck voor hem het vonnis uyt.
 Vier susters op een ry, die Guerre broeder lieten,
 Die sagh men dat voor-eerst haer eygen oom verlieten,
 Die scheyden met bescheyt, en stelden voor gewis,
 Dat hy, die wort beticht, haer eygen broeder is.
 De gront by haer geleyt, de reden diese seggen,
 Is vast, gelijk het schijnt, en niet te weder-leggen;
 Sy wijsen voor den Raet niet weynigh teyckens aen,
 Die groot en wichtigh zijn, en klaer voor oogen staen.
 Sy toonen even-staëgh, dat in sijn gansche wesen
 Het maeghschap is te sien, het kroos 1) gelijk te lesen;
 En schoon hy is verout door 't wassen van den baert,
 Dat sich in hem verthoont de gront van haren aert.
 Het scheen een vast bewijs, wanneer de susters spraken,
 En 't bracht geen klein gewicht aen Thiels verboste saken;
 Want daer en was geen mensch die van haer qualick sprack,
 Soo dat aen haer geloof geen wettigh stuck ontbrack.
 Noch quam'er voor het recht een deel van haer gebueren,
 Die spraken op den oom, en al sijn loose kueren,
 Die spraken voor den man, en voor sijn goede trou,
 En voor het eerlick huys, en voor de jonge vrou.
 Sy gaen, tot vaster gront, in volle daet getuygen,
 Wie dat hy is geweest oock doen hy plagh te suygen,
 Sy kennen op een draet wie dat hem heeft geteelt,
 Als hebbend' onder een wel duysentmael gespeelt.
 Daer zijnder onder hen, die voor de Wet verklaren,
 Dat sy op Guerres feest als bruylofs-gasten waren,
 En dat oock even doen, wanneer hij gingh te bed,
 By hen op sijn gelaet ten naeusten is gelet:
 Dat aen sijn rechterhant drie groote wratten stonden,
 En dat in sijnen mont twee tanden zijn gevonden
 Gewassen over-een; oock, dat hy nagels had
 Niet ront, gelijk men plag, maer rou en bijster plat;
 Dat in sijn slincker oogh een pleck was aen te wijsen,
 Daer als een druppel bloets scheen uyt te willen rijzen;
 Dat midden op sijn hoofd een kael gehuchte stont,
 En dat men heden noch dit eygen teycken vont.
 Veel seyden boven-dien, noe op sijn weder-komen
 (Eer hy tot Artigat sijn woon-plaets had genomen)
 Hy menigh goet gesel by namen heeft gegroet,
 Gelijk men in 't gemeen de beste vrienden doet:
 En sooder eenigh mensch oyt twijffel scheen te maken,
 Wie dat hy wesen mocht als hy hen quam genaken,
 Dat hy van stonden aen daer op te voorschijn bracht
 Yet, waer door al het stuck wert nader overdacht:
 "Hoe, seyde' hy, kenje niet die met u plagh te koten?
 Die nevens u den bol soo dickmael heeft geschoten?
 Die eens de swarte beeck wel geestigh over-spronck,
 Maer op de tweede-mael in diepen modder sonck?
 Hoe! komt u niet te voor, hoe wy eens vrolick waren,
 Als Floor en moye Thrijn te samen gingen paren?
 Hoe Floor soo droncken was, dat hy den ganschen nacht
 Aen Thrijntjen niet en quam, op Thrijntjen niet en dacht?
 Of is u dan ontgaen, dat wy eens ginnen mommen,
 En met een lossen kop een vrijsters huys beklommen?
 En hoe ick wiert onthaelt by seker korsel wijf,
 En kreegh een vuylen bras van boven op het lijf?"

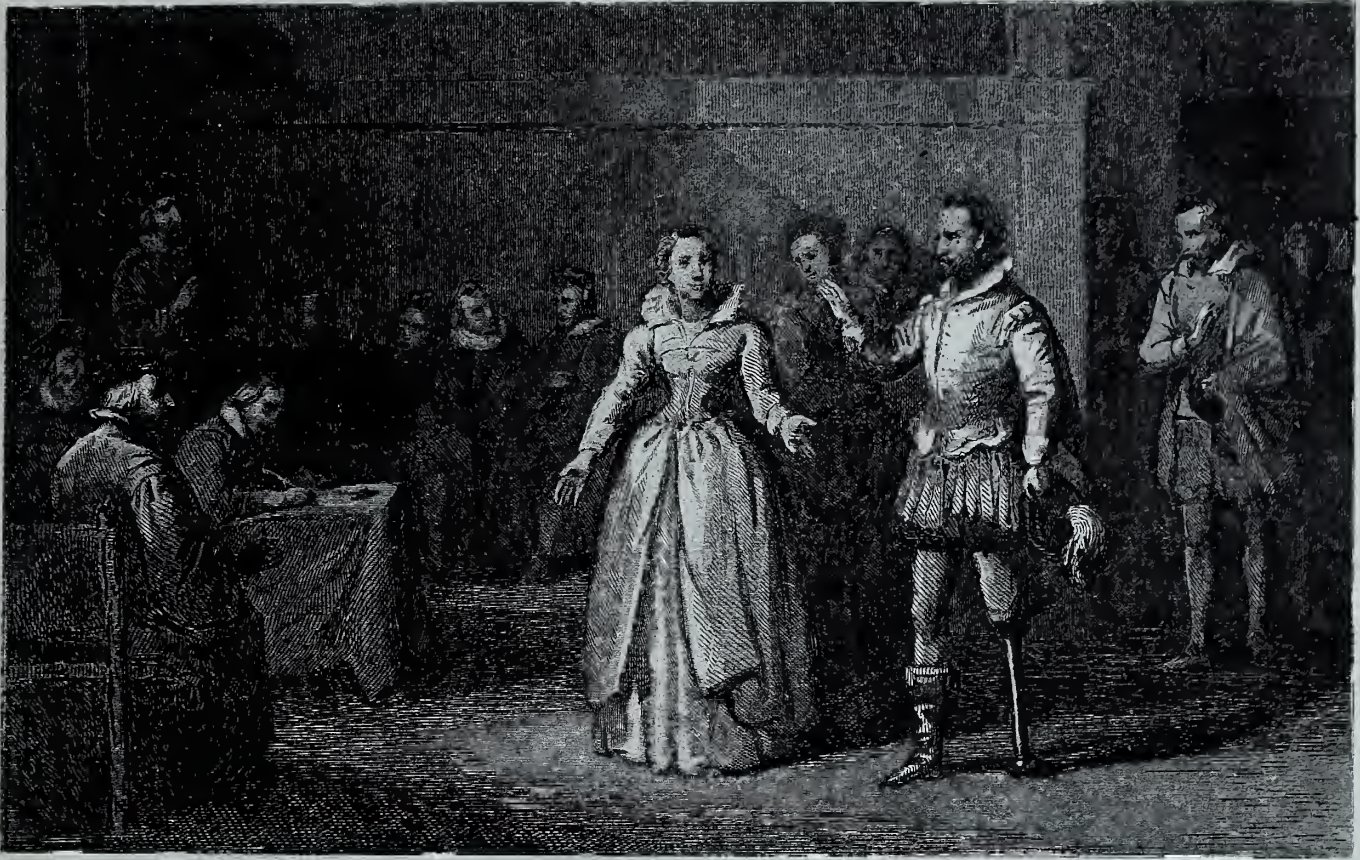
Met soo een klaer verhael van diergelijke saken,
 Soo was 't dat hy terstont hem kenbaer wist te maken;
 Want dien het was gebeurt al wat'er is verhaelt,
 Die voelt dat sijn onthout in geenen deel en dwaelt.
 Noch zijnder vier gelijk, die wonder net getuygen:
 Dat Guerre maer en soeckt hier voordeel uyt te suygen,
 Dat hy door slim bedrogh en voor bedachten raet,
 Dat hy met enckel list gedurigh omme-gaet:
 Dat hy, wanneer sijn neef uyt Spaenjen was gekomen,
 Hem, als sijn naeste bloet, heeft willigh aen-genomen,
 En langen tijt bemint gelijk sijn eygen ziel,
 Tot dat hy naderhant met hem in moeyten viel.
 Dat hy noyt aen sijn neef en toond' een bitter wesen,
 Als sedert dit verschil is onder hen geresen;
 Dat schoon hy sich nu draeght gansch vinnigh in den schijn,
 Hem dickmael heeft bekent sijn eygen bloet te zijn.
 Pansette, soo het scheen, in alle dingh bedreven,
 Doet met een stout gebaer den Rechter dickmael beven,
 Hy brengt veel dingen by, die niemant weten kan
 Als die een vrouwe kent gelijk een echte man.
 Hy seyt wat tusschen hun al dickmael is gesproken,
 Eer hem den nestel-bant ten lesten wert gebroken;
 En hoe de vrou haer droegh, als hy den ganschen nacht
 (Tot negen jaren langh) lagh by haer sonder kracht.
 Wat sy, wat hy bedreef, wat sy te samen seyden,
 Als sy by wijlen scheen van hem te willen scheyden.
 In 't kort, hy wist'et al, tot aen het minste dingh,
 Wat in het stile bed of elders omme-gingh.
 Bertrande stont beschaemt, met tranen op de wangen,
 Stont met een stillen mont, en gaf haer des gevangen;
 En, schoonse niet en sprack, men sagh aen haer gelaet
 Dat al wat Thiel verhaelt gewis en seker gaet.
 Het gansch gesin bekent, dat hy naeu t'huys gekomen,
 Had na een seker kleet van stonden aen vernomen,
 Een kleet alsoo geboort, en dus of soo bereyt,
 In seker out buffet te voren weg-geleyt;
 En dat men sijn gewaet, gemaect gelijk hy seyde,
 En uyt het koffer treckt en voor sijn oogen leyde.
 Dit al, gelijk hy sprack alsoo te zijn geschiet,
 Was aen de meyt bekent, en sy onkent'et niet.
 Maer onder dit verhael van soo versheyde saken,
 Dat Thiel op dit geval wel deftigh wist te maken,
 Soo heeft hy noch een stuck Bertrande voorgesteld,
 Waerom schier al het Hof voor hem het oordeel velt:
 "Hoort, seyde hy tot de vrou, wilt ghy uw recht beweren.
 En met een vollen eet voor God den Schepper sweren,
 Dat ghy my voor uw man of Guerre niet en hout,
 En looghent in der daet aen my te zijn getrou;
 Soo sta ick hier bereyt, ick segh het ander-werven;
 Soo sta ick hier bereyt een wreeden doot te sterven;
 Koom, hanght dit lichaem op, of doot'et met'et swaert,
 Of breeckt het op een rat, ick ben de straffe waert.
 Dit spreek ick uyt de borst, en salder in volherden,
 En ghy kont metter daet uw eygen Rechter werden;
 Sweert maer, het is gedaen: maer sooje 't niet en doet,
 Soo weet dit edel Hof wat my gebeuren moet."
 Bertrande stont verset en wou op sijn begeren
 Geen eet ter werelt doen, oock hem niet laten sweren.
 Dies roept hy wederom: "Hier komt'et aen den dagh,
 Dat my de smaet geschiet alleen maer uyt ontsagh,
 Dat sy door haren oom voor seker is gedwongen
 Tot al dit loos bedrijf en dese vreemde sprongen.
 Men neem' haer uyt sijn huys en uyt de slaverny,
 Soo is sy van bedwangh, en ick van banden vry."
 Noch brengt hy lieden voort, die wijt en breet verklaren
 Wat hun van dese vrou wel eer is wedervaren,
 Hoe sy van haren oom geen twijffel oyt en sloegh,
 Dat hy tot haren man een vinnigh herte droegh;
 Dat hy haer had gedreight ten huysen uyt te drijven,

1) kroos; gelaatstrek. 1) vuylen bras; vieze boel.

Ten ware sy verstont in dit gedingh te blijven;
 En niemant, wie het was, en hoord' uyt haren mont,
 Dat sy haer by den man niet wel gerust en vont.
 Maer in het tegendeel, in acht geheele jaren,
 Die na sijn lange reys nu al verstreken waren,
 Had yder een gemerckt, dat sy hem dickmael prees,
 En vrientschap over-al in volle daet bewees.
 Siet, dus stont al het werck, dus is het stuck gelegen,
 Dus gaen de lieden aen. De Rechter is genegen
 Tot Thiel, en vry te meer ter eeren van de trou,
 En van het aerdigh kint, en van de jonge vrou.
 Maer t'wijl de Rechter dubt in soo verwarde saken,
 En sit in diep beraet om uyt den neer 1) te raken;
 Soo daelt'er uyt de lucht een onverwacht geval,
 Dat tot de gronden selfs het stuck ontdecken sal.
 Juyst op den eygen tijt, dat hondert vreemde dingen
 Verbaesden al het volck, en nog in twijffel hingen,
 Soo komt de rechte man ten lesten aen den dagh,
 Maer wonder vreemt gestelt, en anders als hy plagh:
 Een stelte voor een been, die moet den lantser passen,
 En hem was aen den mont een rouwen baert gewassen;
 De krijgh, de lange reys, met ander ongemack,
 Verteert de groene jeught, en maect de leden swack.
 Hy van den oom bericht hoe al de saken stonden,
 Heeft stracx met grooten ernst sich in het Hof gevonden;
 Daer klaeght hy sijn verdriet te midden in den Raet,
 En eyscht te zijn gehoord op dat'er omme-gaet.
 't Hof heeft op sijn versoek een vast beslyt genomen.
 Hem op de versche daet voor hen te laten komen;
 En meynt oock nut te zijn de vrienden altemael,
 En wieder heeft getuyght, te dagen op de zael;
 Te dagen even hem, die met sijn loose streken
 Doet al de werelt deur van desen handel spreken;
 Voor al Bertrande selfs, verselt met haren oom,
 Om eens op vasten gront te raken uyt den droom.
 Voor-eerst soo wort gehoord die nu was aen-gekomen;
 Dien heeft het Hof met ernst en deftighe voorgenomen;
 Hem wort al voor-gestelt wat Thiel was af-gevraeght,
 Daer in hy na den eysch sich niet te wel en draeght;
 Hy antwoordt eenigsins, en geeft oock goede reden,
 Maer geensins als het dient, en niet in volle leden:
 Want als men t'samen voeght wat d'een en d'ander seyt,
 Soo vintmen dat de boef al vry wat breeder weyt.
 Doch om in vollen eysch op al het stuck te letten,
 Soo laet men Guerre selfs den boef voor oogen setten;
 Dies staet een yder stil verruckt in dit geval,
 En siet wat voor gebaer de lincker maken sal.
 Met dat hy Guerre sagh, en hoort den Rechter spreken,
 Begint hy meer als oyt in woorden uyt te breken:
 Hy noemt hem boeveschuim, bedrieger, slimme guit,
 En stort sijn vinnigh hert met groote brocken uyt;
 Hy roept met stout gebaer: "Ick wil my laten hangen,
 Soo ick niet met een woort den fiel en weet te vangen,
 Soo hier niet stracx en blijktt en klaerlick wort getuyght,
 Dat hy het al verciert en uyt de vingers suyght:
 Dat hy, met gelt gekocht, aldus bestaet te liegen,
 En, door sijn oom verleyt, den Rechter wil bedriegen;
 Dat ja de lincker selfs, hoe slim hy wesen magh,
 De waarheyt even nu sal brengen aen den dagh."
 Daer gingh Thiel aen het werck, en door verscheide vragen,
 En van sijn eerste jeught, en van sijn rijpe dagen,
 En van sijn huysgesin, en van sijn echte wijf,
 Valt hy den goeden man geweldigh op het lijf.
 Hy brengt daer in het spel soo veelderhande saken;
 Dat Guerre stont en keeck, onseker wat te maken;
 En schoon hy naderhant wat ruymmer quam te gaen,
 't Is niet gelijck als Thiel te voren had gedaen.

1) neer; laagte, vernedering, hier moeielijkheid.

't Hof, niet te wel bewust waer heen dit wilde strecken,
 Vint goet den slimmen gast van daer te doen vertrecken;
 Hout Guerre binnens deurs, en vraeght hem daer alleen
 Dat niet een levend mensch op aerden is gemeen;
 Yet dat sijn wijf betreft, en dat'er was gesproken,
 Als hy met haer alleen in 't bedde lagh gedoken;
 Yet dat sijn kamer raect, of ander stil beleyt
 En dat noyt eerbaer man aen vreemde lieden seyt.
 Hy antwoordt als het dient, en 't wort terstont geschreven
 En stracx is wederom Pansette plaets gegeven,
 Die, op het eygen werck ten nausten ondersocht,
 Heeft mede klaer bescheyt ten vollen uyt-gebrocht,
 Soo wel als Guerre selfs, of wie het mochte raken,
 Dies acht dit al het Hof voor wonder vreemde saken,
 Vermits men uyt het werck, gelijck met oogen, siet,
 Dat door een slim beleyt dit gansche stuck geschiet.
 De vaders al gelijck, soo laest sy dit bemercken,
 Ten vollen nu gesint de saken uyt te wercken,
 Doen op dien eygen tijt de susters binnen staen,
 Die voor den loosen boef soo bijster hevigh gaen;
 Sy laten boven dien sich op de zael vertoonen,
 Al wie tot heden toe den lincker wou verschoonen;
 Sy laten niet-te-min oock komen aen den dagh,
 Al wie'er in het recht voor Guerre tuygen magh.
 De susters, voor den Raet te samen in-getreden,
 Gaen letten op den man en sijn geheele leden:
 En naer een diep gepeys, maer op den eygen stont,
 Soo komt een tranen-bat haer rollen op den mont.
 Sy treden naerder toe, sy gingen hem omvangen,
 En blijven met den arm hem aen de leden hangen;
 En d' outste van de vier gingh spreken tusschen bey,
 En bracht haer woorden uyt gebroken door geschrey:
 "O broeder! zijt gegroet; eylaes! wy zijn bedrogen,
 Wy sien te deser uur, hoe dat ghy zijt belogen,
 Wy sien nu metter daet, hoe veel uw wesen schilt
 Van hem, die hier den naem van Guerre voeren wilt.
 Hy heeft, door slim beleyt en ongewone kueren,
 Misleyt ons dom verstant en al de naeste bueren;
 Misleyt, gelijck het blijktt, bynaest de gansche stadt;
 Want hy weet uw bedrijf, en ick en weet niet wat.
 Ach! soo een slim bedrogh, en soo een selsaem liegen,
 Sou oock de wijste selfs, en al het lant bedriegen.
 Ey lieve, stelt het quaet tot onsen laste niet,
 't Is enckel misverstant, al wat'er is geschiet!"
 Eer dat de suster sweegh, en sloot haer droeve reden,
 Soo quamen op een ry de swagers aen-getreden,
 Soo quam meest al het volck en viel den lincker af,
 Dat aen het selsaem stuck een ander wesen gaf.
 Men sagh den rechten man in dit gewoel bewegen,
 En daer quam siltigh nat hem uyt'et oogh gesegen;
 Want t'wijl sijn naeste bloet hem om den halse viel,
 Soo was hy gansch beroert tot aen sijn diepste ziel.
 Maer als Bertrande selfs tot Guerre quam te naken,
 Soo sagh men hem terstont sijn droeve tranen staken;
 Hy weert de jonge vrou, hoewel sy deerlick siet,
 Hy toont haer fier gelaet, en hy en kustse niet.
 Sy knielt daer op de zael, met tranen overgoten,
 En roept, dat uyt bedrogh de misslagh is gesproten;
 Sy valt hem om den hals, sy kust hem menighmael,
 Maer hy verstiet het wijf, en vry met harde tael:
 "Schoon, seyt hy, dat ick was gereyst in verre landen,
 Het reysen even-wel en breeckt geen echte banden;
 De trou die blijft geset, waer dat sich iemant vint,
 Het is een vaste knoop die echte lieden bint.
 Of sich dan hier een neef of broeder magh vergissen,
 Of dat een verre nicht of suster kooft te missen
 Dat sie ick over 't hoofd, en laet'et henen gaen,
 Vermits het eenigsins in reden kan bestaen.
 Maer dat een echte wijf sal haren man vergeten,

Waer heeft oyt menschen-kint sijn leven dat geweten?
 't En is te geener tijt gevonden in der daet,
 Van daer de sonne rijst tot daerse slapen gaet.
 Ghy hebt mijn groene jeught, mijn eerste kracht genoten
 En uyt ons echte bed daer is een kint gesproten:
 Ick heb u langh onthaelt, gelijk mijn echte vrou,
 En door soo menigh jaer versegelt in de trou;
 Hoe, kander iemant vreemts tot uwe koets genaken?
 Of kan men ongemerckt uw teere leden raken?
 Of was u mijn gebruyck of handel niet bekend,
 Dat u een guyt bekruypt, en onsen leger schent?
 Hoe dat het wesen magh, ghy hebt door licht gelooven,
 Ghy hebt door los bedrijf uw eere laten rooven;
 En 't is niet sonder gront, dat eenigh kriel gepeys
 Hier onder heeft gespeelt ten dienste van het vleys.
 Wie kan u dit bedrijf, wie kan het u vergeven?
 Hoe sal een eerlick man met u in vrede leven?
 Ach! waer een dertel wijf haer leger-trou besmet,
 Daer is geen vreughde meer ontrent het echte bedt."
 Bertrande stont bedwelmt; en met verdriet bevangen,
 Daer quam een tranen vloed haer rollen op de wangen,
 Daer is geen adem meer die in haer boesem speelt,
 Het schijnt dat sy verstijft, of wort een steenen beelt.
 Doch na de bleecke schrick een weynigh is geweken,
 Begon de bange vrou tot hem aldus te spreken:
 "God weet het, lieve man! die hert en nieren kent,
 Dat ick noch suyver ben, al schijn ick u geschent.
 God weet, dat noyt de lust tot veyle dertelheden
 Sich uyt en heeft gestreckt door mijn besette leden;
 Al quam een ander man ontrent mijn echte bed,
 Mijn ziel gelijckewel die vint haer onbesmet;
 Het lijf is maer een romp. Geen quaet en wort bedreven,
 Indien men tot het quaet geen wil en heeft gegeven:

Voorwaer in dese borst daer woont een rein gemoet,
 't Is maer het hert alleen, dat boose rancken doet.
 Ick heb soo langhen tijt uw vrientschap moeten missen,
 En waer ghy wesen mocht en konde niemant gissen;
 Waer is'er eenigh mensch die my betuygen kan,
 Dat ick oyt ben gesien ontrent een ander man?
 Ick hebbe soo geleeft, ick hebbe my gedragen,
 Dat niemant, wie het zy, van my en heeft te klagen;
 Ick hebbe staegh verlanght, en vry niet sonder pijn,
 Dat ghy eens wederom by my sout mogen zijn.
 En siet daer is een man ten lesten hier gekomen,
 Die heeft, men weet niet hoe, uw vrienden in-genomen;
 Wie oyt te voren was bewust van uwen aert,
 Die riep het overluyt, dat ghy voor handen waert.
 Hy wert tot my gebracht, uw oom quam hem geleiden,
 Hy was mijn echte man, gelijk de lieden seyden:
 En als hy naerder quam en dat ick hem bekeek,
 Soo vont ick menigh dingh, dat u in all's geleeck.
 Ick sloegh niet slechts het oogh ontrent sijn kloecke leden,
 Maer dat mijn hert bewoogh bestont in vaste reden;
 Hy sprack met vollen mont van ons geheel bedrijf,
 Tot aen het stil geheym van man en echte wijf,
 Van ick en weet niet wat, van alle kamer-saken,
 Die niemant is gewoon aen vreemde kont te maken,
 Hy wist door al het huys, waer 't een en 't ander stont,
 En sprack gelijck bewust, en op een vasten gront;
 Hy konde wat'er is en alle dingen noemen,
 Gelijck de lieden doen die in haer eygen komen.
 Hier ben ick, lieve man, ten lesten door verleyt,
 En wie kan tegen-staen, dat al de werelt seyt?
 Doch als ick naderhant my vont te zijn bedrogen,
 Soo heb ick metter daet mijn sin van hem getogen:
 Ick heb den man ontseyt gemeinschap in het bed,

Ick heb hem af-gekeurt, en uyt'et huys geset;
 Ick hebbe boven dat wel hondert duysent werven,
 Ick hebbe schier gestaëgh gewenscht te mogen sterven;
 En soo de goede God my niet en had bewaert,
 Ick hadde voor gewis mijn leven niet gespaert;
 Ick had een vinnigh mes gebruyckt op dese leden,
 Ick hadde voor gewis mijn boesem op-gesneden,
 Ick hadde boos fenijn, ick had een harden bast
 Mijn lichaem in-geperst, mijn kele toe-gepast.
 Ick had al over langh my dit verdrietigh leven,
 Ick hadde dese ziel met krachten uitgedreven;
 Maer God heeft my getroost: dies heb ick, waerde vrient!
 Eer gunst en derenis, als harde straf verdient.”
 Hier op soo bleef de vrou in hare klachten steken,
 Haer tough is gansch beswaert, en kan niet langer spreken;
 Sy viel daer in het stof en op den blauwen steen,
 En hiel den grammen man ontrent sijn houte been,
 Met tranen, met geklagh. Hy laet hem niet bewegen,
 Hy laet haer in den stant gelijkse was gelegen,
 Hy reickt'er niet een hant, hy biet haer niet een soen,
 Maer pooghtse van het been, en van hem af te doen.
 Sy des al niet-te-min en laet hem niet te kussen,
 En kleeft hem aen het lijf. De Rechter spreek't'er tussen,
 En seyt hem: “Seker, vrient! gaet, stelt u tot gedult,
 Is hier een feyl gedaen, ghy zijt niet buyten schult;
 Ghy liet een jonge vrou, en ginght daer henen dwalen,
 En socht uw tijt-verdrijf in alle vreemde palen,
 Ghy hebt uw jeught verslonst, uw besten tijt verquist,
 En dat haer eygen was, dat heeftse staëgh gemist.
 Ghy hebt u boven-dien veel dingen onderwonden,
 Uyt dertel onverstant en vry op losse gronden;
 Ghy gaeft u in den krijgh, verloort u rechter-been,
 En seker dat verlies en raectt u niet alleen,
 Het is oock voor de vrou; sy mist uw kloecke leden,
 En hout sich even-wel met dit gebreck te vreden:

Indien van haerder zy een misslagh is geschiet,
 Ghy hebt voor haer geleyt den gront van uw verdriet:
 Ghy hebt, uyt losse waen, veel dingen leggen praten,
 Bequamer in het bed of in der nacht gelaten;
 En daerom quam een boef tot dit oneerlick stuck:
 Het is dan uwe schult, of enckel ongeluck.
 Indien de slimme guyt haer wist te liffelaffen,
 Dat sal de strenge Wet, dat sal de Rechter straffen,
 Ghy, doet dat u betaemt, en voeght u tot de vrou,
 En viert, gelijk als eerst, de plichten van de trou.
 De Rechter had geseyt, de vrienden zijn vertogen,
 En strax soo wort het stuck ten naeusten overwogen,
 De fun wort in-gebracht en voor het Recht gestelt,
 Het vonnis wort geraemt en over hem gevelt,
 Sijn straffe vast geset en over hem gelesen,
 En hy een boef verklaert, en totter doot verwesen;
 Doch niemant van den Raet en acht de lincker waert,
 Om als een Edelman te vallen door het swaert;
 Maer hem wiert opgeleyt om met den bast te sterven,
 En hy en magh geen graf voor sijnen romp verwerven:
 Want als hy na de doot sal komen uytten bant,
 Soo staet het schuldigh lijf tot asch te zijn verbrant.
 En wat het goet belanght, dat wort het kint gegeven,
 En geensins by den Raet den Koningh toe-geschreven,
 En of het schijnen mocht in overspel gebaert,
 Noch wort het evenwel een rechte vrucht verklaert.
 Bertrande met den oom en Guerre wert ontslagen,
 En geene van de drie moet straf of pijn dragen,
 En schoon men hier versuym en quade slagen siet,
 De Rechter evenwel en moeyt de lieden niet.
 Wat sal ick tot besluyt van desen handel stellen?
 Men kan in dit verhael veel nutte saken tellen;
 Een dingh seydt' ick wel eer en segh ick heden noch:
 Men dient geen echte deel te krijgen door bedrogh.

B E D E N C K I N G E N

OP 'T VOORVERHAELDE

T R O U G E V A L.

KORT BEGRYP VAN DE SELVE.

1. *Ongelegentheit ontstaende uyt te jongh te trouwen: en trouwtijt wanneer, en wat jaren, best?*
2. *Of het goed zij kinders in de wiege, of andersins noch jongh zijnde, onderlinge te verloven.*
3. *Bed-geheym niet te melden.*
4. *Lange reysen van gehoude mans, sorgelick.*
5. *Wanneer een vrouwe magh hertrouwen by het afwoezen van den man.*
6. *Of een vrouwe, om on-macht van den man, den selven magh verlaten: en van den nestel-knoop in Vranckrijck.*
7. *Kint in overspel gewonnen, hoe wettigh wesen kan.*
8. *Iemants partuer gaende te maken, en tot oneere te verlocken onbetamelick, en by God doorgaens hart gestraft.*

PHILOGAMUS. Ick hebbe in uw af-wesen, waerde Sophronisce, gelesen het Frans trou-geval, dat op sijn ordre in ons begonnen boeck quam te volgen: 't welck ick het selsaemste en ongehoorste oordeele te wesen van al dat ick van die gelegentheit oyt gehoort, of in boecken gevonden hebbe; dies bidde ick u, my, sonder eenige wijt-loopende buyte-reden, nu deelachtigh te maken van uwe invallen op het selve stuck.

SOPHRONISCUS. Het eerste dat my op dese selsame geschiedenis voorkomt, lieve Philogame, is dat my dunckt, dat dese twee getroude lieden te jongh te sameu zijn geset geweest, en mitsdien geensins bequaem tot houwelicxplichten; en daer uyt hebben voor-eerst de volgende ongelegentheden haer begia genomen. Want ick ben van gevoelen dat, gelijk het voor oude lieden onbetamelick wort geoordeelt haer ten houwelick te begeven, dat even het selve de teere jonckheyt geensins dienstigh is; gelijk sulcx by de Rechtsgeleerde, Medecijnen, en Natuur-ondersoekers, eenpaerlick wort geloofd en vast gestelt. En voor-eerst wat de bejaerde lieden in desen aengaet, dewijle de soodanige door de nature selfs worden geleert wat hen-lieden in dit geval te doen staet, soo behooren de selve met den Poëet Horatius te seggen:

Ick was in mijnen tijt een liefstal aen de vrouwen,
Ick kon, met goeden lof, de vrijsters onderhouden
Maer dat is nu gedaen, dewijl een grijsen baert
Voortaen my niet en raet om meer te zijn gepaert.

Ick vinde onder-dies vrent hoe in Vranckrijck heeft toe-gestaan kunnen worden, dat'er een houwelick is gesloten geweest tusschen twee soo gansch jonge lieden, elck niet boven de tien jaren out zijnde, als Corasius in dese geschiedenis getuyght: daer het, mijns oordeels, noch vry jongh genoegh is, dat het gemeen recht

ofte de Romeynsche wetten toe-laten, een vroumensch tot haer twaelf jaren, en een jongelingh tot sijn veertien jaren te mogen trouwen.

PHIL. De wetten, waerde Sophronisce, behooren nochtans op vaste gronden te steunen; dcwijle in 't gemeen de wijste van den lande met het maken van de selve besigh zij. En hoe kont ghy dan vreemt en niet volgens de nature oordeelen te wesen, dat in Vranckrijck in desen deele geschiet; dewijle men metter daet ondervint, dat ontrent de jaren de nature de gestaltenisse van 't licnaem plagh te veranderen, en teyckenen uyt te geven ten voors. eynde dienende, gelijk ghy weet hoe de Rechten en oock de ondersoekers van de nature daer van spreken. Ja, 't is gevonden en by de ervarenheit betuyght, dat'er beyde mans en vrouspersoonen ontrent de thien jaren kinderen geteelt en gedragen hebben.

SOPH. Ick weet dat sommige even alsoo reden-kavelen als ghy nu doet, lieve Philogame. Dan, voor eerst wat de gemeene Rechten aengaet, die laten wel toe, maer en gebieden niemant soo vroegh te trouwen; in tegendeel van dien soo siet men uyt de selve, datse het vroegh trouwen ontijdigh en quaet oordeelen. En in allen gevalle moet in desen onderscheyt van volcken gemaect worden; want d'eene natie vroeger, d'andere later rijp wort, na de gestaltenisse van de lucht, voedsel, en andere omstandigheden. Onse voor-ouders hebben gansch schandelicken geacht voor de twintigh jaren een vrouwe te gebrycken. De Grieksche wijseu hebben den trou-tijt van den man ontrent de seventien jaren geset, als de Grieksche Poëet Hesiodus getuyght:

Verkiest bequame tijt om wel te mogen paren,
Een man beginne werck ontrent sijn dertigh jaren,
Een vrijster magh het doen ontrent de seventien,
En eer, om wel te gaen, en magh het niet geschiën.

't En is oock geen goet besluyt, te willen seggen: de nature geeft genegentheit tot eenige saken, en daerom moet men de selve dadelick in 't werck stellen: niet alsoo, lieve Philogame, alle de bewegingen die de menschen uytter nature in sich gevoelen (als lust tot eten, drincken, spelen, slapen en diergelijcke) moeten van de reden en wetten besneden, betoont en in ordre gehouden worden: en soo mede de uyt-puytende driften tot de teel-sucht, daer wy nu van spreken. De nature moet tijt hebben, om haer te bereyden en bequaem te maken tot het werck, sonder dat men de selve in hare beginselen iet moet vergen, dat haer, als een nieuwe en eerst op-gaende vlamme, terstont soude doen verdwijnen en uyt-gaen. Gelijk men oock siet, dat nieugeplante boomen niet eer en dienen gesnoeyt, voor de selve in vollen wasdom zijn.

PHIL. Maer wat insichten hebben doch de Geleerde daer in, dat men de jonckheyt niet toe en laet te doen, daer sy van na-

ture krachtelick toe wort gedreven? Ick hebbe van een wijs man lestmael verstaen, dat voor de eer-baerheyt van de jonge deernen, ontrent haer eerste mondigheyt, sonderlinge moet gesorght werden; vermits de selve in die worstelinge van de nature gansch sterke driften in haer gevoelen, om andere byslapers te gebruycken als de selve te voren zijn gewoon te doen: en van de jongelingen seyde hy van gelijcken. Waerom dese gelegentheyt niet ingevolgt? en waerom niet het houwelicken aen de selve toe-gestaen, waer door de gemeene sake aen-teelinge van goede borgers, en de jonge lieden haer toe-genegentheyt souden genieten?

SOPH. Aen-queeckinge van goede borgerye te willen verwachten uyt soo kicken-murruwe jonge lieden, goede Philogame, is een groote mis-slag; soodanige by-een komste en geeft niet anders als slappe, meepse, en gansch swacke af-setselen, die (als vruchten voor haren tijt gepluckt) in korten tijt vergaen. Een groot Philosooph heeft seer wel gemerckt, dat al te jonge en al te oude lieden niet als swacke kinders en teelen, en voor het meeren deel vrouwelieke schepselen; om dat in de eerste de natuerlicke wormte noch niet volmaectt en is, en dat de selve in de tweede alreede vervalt. Siet daer voor eerst een groot ongemack voor dese vroegelingen. Ten anderen, en is't niet wel te seggen, hoe schadelick dit werck is voor alle jonge lichamen, en wat voor ongestalten daer uyt herkomen. En insonderheyt heeft hier door te lijden een soo jonge moeder, als 't op een kint-dragen en baren aen-komt. Waer by komende, dat soodanige jonge domme lieden (die maer in de werelt en beginnen te sien als in een hollen pot) haer selven geensins. en veel min haer huys gesin, kunnen besorgen: en mitsdien dickmael verdroncken zijn, eer sy (so men seydt) het water kennen. Van gelijcken dat een man van soo groene jaren geen aensienlickheyt onder sijn huys-genoten hebbende, en sijn vrouwe onbequaem zijnde om hem die te geven, het de huys houdinge ontwijffelick ten besten niet gaen en kan: sulcx dat uyt dese verhaeste houwelicken geen voordeel, maer nadeel, voor het gemeen is te verwachten; want 't is van alle tijden gemerckt, dat ontijdige houwelicken niet anders hebben voort gebracht als berou en veelderley ongelegentheden.

PHIL. Segh my dan eens (naer uw oordeel) den bequaemsten tijt van trouwen, soo voor de jonge lieden als voor de gemeene sake.

SOPH. My dunckt dat dit versken u dat leeren kan, soo ghy het niet en weet:

Indien ghy soeckt een aerdigh paer,
Soo geeft een maeght drie seven jaer,
De jonghman seven boven dien,
En groetse dan voor echte liën;
Een weynigh meer of weynigh min,
Dat maectt een eerlick huysgesin.

PHIL. Ick wil sulcx, als ghy nu geseyt hebt, voor goet opnemen: maer segh my doch wat ghy hout van de trou-beloften, die hier voormaels dickwils en nu noch somwijlen worden gebruyckt, sonderlinge onder de Grooten te weten: als de ouders haer kinderen, noch in de wiege leggende, ofte gansch jongh van jaren zijnde, onderlinge verloven, om met haer mondighe jaren de gedane beloften te voltrecken.

SOPH. Ick antwoorde met een woort, dat ick alle soodanige trou-beloften houde voor ondienstigh, en selfs krachteloos; het zy dat de selve geschieden tusschen twee kinderen, ofte dat een der selver van rijper jaren zy, en de redenen daer van zijn kennelijck, want dewijle geen soodanige beloften gesloten en kunnen worden, als met onderlinge bewilginge van de gene die het aengaet; en dat in dit geval, by gebreck van oordeel, geen bewilginge en kan gedragen worden, soo ontbreekt hier een noodigh stuck, en mitsdien en deught het werck niet.

PHIL. Maer schoon dese trou-beloften van den beginne niet vast en zijn geweest, nochtans de verloofde te samen op-wassende en by den anderen op-gevoedt werdende, bevestigen daer na 't gene te voren by de ouders is gedaen.

SOPH. Dat en gaet niet vast, goede Philogame, ja dickwils siet men gansch het tegendeel; want sy luyden siende haer als gebonden te zijn aen malkanderen, en geen vryheyt te hebben van verkiesinge (als andere jonge lieden), krijgen dickmael een af-keer van den anderen: dewijle men veeltijts siet, dat de mensche tot saken die moeten zijn, minst genegen is: oock gebeurt'er dickmaels, dat de gestalte en aert van de verloofde niet over een en koomt: waer door dan groote verwijderinge wort veroor-

saeckt tusschen de teere gemoederen. En hoe het zij, geleerde en Godsalige mannen hebben gemerckt, dat dusdanige ontijdige trou-beloften, by de ouders voor hare onmondige kinderen onderlinge gemaectt, gemeenlick eyndigen met haet, vyantschap, en andere ongelegentheden; vermits dat veeltijts in dusdanige handelinge niet en wort gesien op het ware eynde des houwelick; maer veel eer op gierigheyt, ofte eergierigheyt: die men daer mede voor heeft; waer door Godes segen van de selve wort af-gewent. Wat beroerten en vint men in de Historiën ontstaen te zijn uyt dusdanige ontijdige beloften, als d'een of d'ander, beter gelegentheyt elders siende, van de selve is geweken, en dat dan van de andere zijde wraekgierigheyt wort op-genomen, om sulcx aen de gebreckige uyt te wetten! Siet wat hertogh Jan van Borgogniën niet ter hant en nam, om sich te wreken van Lowys van Anjou, vermits de selve hem sijn dochter (niet tegenstaende vorige trou-beloften) weder t'huys hadde gesonden, en verscheyden andere exempelen zijn wel te vinden. Ick beslyte dan, dat het beste is op het doen van houwelick sich lange en rijpelick te beraden: maer als het eenmael gesloten is, dan het selve met aller ijel en spoet te voltrecken, op dat'er, gelijk men seydt, geen swarte katte tusschen en kome: daerom alle ouders is te raden, datse malkanderen onderlinge niet en beloven dat sich metter daet niet en kunnen doen hebben: maer datse hare kinderen haer vryheyt laten tot haer bequame jaren, en soo lange tot dat de selve het gene datse beloven selfs bequam zijn uyt te voeren.

PHIL. Ick vinde uwe redenen volkomelick dienstigh voor 't gemeen: en om nu voort te gaen, soo verwachtte ick uw vordere bedenkingen op dese geschiedenis.

SOPH. Ick houde vast dat onse Guerre onder andere een grooten misslagh heeft gedaen, te melden aen sijn kamerade ofte krijghsmaet het innerste geheym van het houwelick-bedde: waer door hy oorsake en gelegentheyt heeft gegeven aen den doortrapten linker, om sijne Bertrande te doen gelooven, dat hy ja was haer eygen, echte en wettige man: alsoo sy vermoedelick vast stelde, dat het niemant mogelick en was de verborgentheden van haren leger te verhalen, als even Guerre haer man selfs. Alle gehoude lieden dienen, mijns oordeels, dit voor een lesse op te nemen, om sich van gelijcke onbedachtheyt en ongeregeltheyt te onthouden, vast stellende dat'er geen beroep, geen kunst, geen wetenschap en is of sy en heeft haer geheymenissen, die versgelt dienen te blijven, en niet geopenbaert te worden, als aen de gene die daer toe een sonderlingh voor-recht zijn hebbende. 't Is daerom wel geseyt:

Wat in het bedde wort gesproken,
Dient met het laken toe-geloken:

en dese of diergelijcke waerschouwinge behoort te staen op het voorste dcel van alle bed-steden, daer echte lieden haer leger houden:

Indien u lief of leet in 't houwelick gesehiet,
Gehouden! zijt ghy wijs, en melt den handel niet.

Dit is de klippe geweest, daer op Candaules een Groot vorst van Sarden schip-breuck heeft geleden; want hy niet te vreden zijnde, aen eenen Gyses sijnen lijf-trawant bysondere saken te verhalen, tusschen hem en sijne Gemale in de slaep-kamer voorgevallen: maer hebbende boven dien bestaan te willen monsteren met de schoonheyt van de selve, en haer daerom naectt aen den voornoemden Gyges vertoonen; is oorsaeck geweest dat hy door de groot-moedigheyt van de eerbare Princesse beyde sijn Rijk en leven heeft verloren. Deze aenmerkinge docht my hier niet vergeten te moeten worden. Wat hebt ghy aen-gemerckt, daer op ghy mijn oordeel soeckt te verstaen?

PHIL. Ick sie dat Guerre een seer langen tijt van huys is geweest, ja wel ontrent ofte meer als twaelf geheele jaren: en daer uyt rijst een aenmerckinge, soo my dunckt: of voor man en vrouwe soo een langh afwesen van malkanderen behoorlick en geoorloft is.

SOPH. Voor my, waerde Philogame, ick vinde sulcx geheel onhuysselick en ondienstigh; want gelijk het by-wesen voet en aenqueect de liefde en goede genegentheyt, soo houde ick dat het af-wesen, sonderlinge als het lange duert, is als een moeder van afkeerigheyt en onminne: en daerom heeft een outvader wel geseyt, dat een man, sonder wille van sijn vrouwe, lange uyt sijn huys wesende, eniger mate oorsake is dat de selve haer kout te verlopen in buyte-lust en overspel. Ja, daer zijn Rechtsgeleerden die seggen derven, dat een Rechter, in soodanigen gevalle de vrouwe haer ontgaende, al vry tot verschooninge van de

selve het lange af-wesen van den man behoort op te nemen. Het welck ick mede eeniger maten kan toestaen, behoudens evenwel dat uyt sulcx de vrouwen geen oorsake en worde gegeven om sich in hare lusten te verschoonen: dewijle de Heydenen selfs niet toe en hebben willen staen aen de vrouwen. oock by langh-durigh absentie van de mans, een ander te mogen trouwen, 't en ware sake dat de selve sekere tijdinge van sijn doot konde vertoonen;

PHIL. Maer ick hebbe my laten seggen, in Engelant wesende, aldaer een gebruyck te zijn, dat soo wanneer een man sich voor eenigen tijt af-scheyt en onthout van sijn vrouwe, en dat de selve middeler-tijt quame swanger te worden, dat het selve wordt verstaen te wesen voorrekeninge van den selven haren man, schoon hy oock meer als negen maanden uyt sijn huys hadde geweest, te weten: in gevalle de selve middeler-tijt het rijk niet en heeft verlaten: de man wordt oock op sijn eedt niet geloofd, willende verklaren dien geheelen tijt sijn wijf niet te hebben beslapen, zijnde het vermoeden van rechten sterck voor de vrouwe, dat daer tegens geen bewijs en wordt toe-gelaten.

SOPH. Dat gebruyck, soo'er een soodanigh is, moet verstaen worden aldaer te wesen ingevoert, om den man een spoor te geven, niet soo lange van sijn partuyr sich te onthouden.

PHIL. Deze en diergelijke dingen zijn dienstigh bedacht te werden in desen onzen tijt, daer veel mans soo langh-durige reysen op Oost en WestIndiën ter hant nemen; en dickwils veel jaren uyt-blijvende, op haer wederkomste de huyshoudinge in een selsame gestalte vinden. Maer ick sie dat de lieden veel genegen zijn, de vrouwen in die ongelegentheyte vry wat te verschoonen; en ick hoorde tot dien eynde lestelick verhalen: dat de Heeren Staten van de vereenigde Nederlanden in beraet hebben gestaen, of men het overspel niet met den doot en behoort te straffen, als in Godes woort, en in veel landen noch wort gedaen: en dat sulcx vermoedelijck goet soude gevonden zijn geweest, ten ware sake geweest, dat eenige leden van de selve in bedencken hadden gebracht, wat men in soodanigen gelegentheyte, en als de lijf-straffe waer vast-gesteld, soude doen met de vrouwen van gene die soo lange op haer reysen uyt-blijven: en of men sonder onderscheyt die mede soude verstaen met den doot te straffen, soo wanneer die bevonden soudon mogen worden het geselschap van andere mans gebruyckt te hebben. Het welck alsoo by de leden van de vergaderinge seer bedenckelick werdende geoordeelt, is het geheele stuck tot noch toe sonder besluyt blijven staen. Maer wat is uw gevoelen van soodanige mans?

SOPH. Datse behooren of ongetrouwt te blijven tot op haer wederkomste, ofte datse de vrouwen met haer behooren te nemen: ofte datse niet te naeukeurigh en willen wesen in 't ondersoecken van alles, dat in haer af-wesen is voor gevallen.

PHIL. Maer is 't de vrouwen niet geoorlooft na Rechten, als de man drie jaren uyt den lande is geweest, en dat men niet sekens van hem en kan weten of hy levende of doot is, haer elders te mogen versien; gelijk sulcx haer geoorloft is, als een man in drie jaren haer de schuldige goetwilligheyt niet betaelt en heeft?

SOPH. Neen 't, lieve Philogame. Ick en weet van geen andere Rechten, als daer van ick alreede hebbe verhaelt: te weten, dat 'er moet blijcken van des mans overliden, aler een vrouwe wort toe-gestaen te mogen komen tot een ander houwelick. En wat de drie jaren belanght, daer van ghy gewaeght, die en zijn niet te passen op dese gelegentheyte, als niet gemeens daer mede hebbende; maer op onmacht van de man drie jaren langh geduert hebbende.

PHIL. Wel laet ons van die stoffe hier al mede wat spreken, dewijle onse Historie mede daer toe aen-leydinge geeft; en dat ick uyt de selve verstaen, dat Martijn Guerre geheele acht of negen jaren onmachtig is geweest sijn vrouwe de schuldige goetwilligheyt te betalen, en dat eenige quade kunsten die men in Vranckrijk de geknoopte nestelingh noemt? Ick bid, segh my een weynigh wat u derhalven bekent is.

SOPH. Op een tijt, goede Philogame, als ick in mijn jonckheyt in Vranckrijk was, soo gebeurde 't schier soo haest ick daer aen-gekomen was, dat seker jongh paer volcx. in de gebuerte daer ick my doen onthiel, des nachts sich liet bevestigen in de trouwe: en alsoo ick vraegde waerom sulcx by nachte en niet by dage en geschiede, wiert my tot antwoorde gegeven, dat het selve soo wiert goet gevonden, om te ontgaen het knoopen van den nestel, daer mede dese jonge lieden worden geseyt gedreyght te zijn; dewijle veel meuschen van gevoelen zijn, dat voor der Sonnen opgangh dese spookeryen geen kracht en soudon hebben

ofte immers dat'er des nachts niemant (als de naeste vrienden) kennisse van het trouwen hebben, En alsoo ick vorder vraegde wat dit was, en hoe het in 't werck gestelt wiert, is my vorder verhaelt van de gene die het schenen wel sekerlijck te weten, dat onder het trouwen, en als de Priester aen de jonge lieden de handen doet voegen, iemant tusschen beyden eenige spookwoorden mommelt en daer op een knoop in de nestel leydt, hy daer mede den Bruidegom onbequaem maect om sijn bruyt te mogen genieten, zijnde evenwel de selve bruidegom niet onbequaem het geselschap van andere vrouwen te gebruycken.

PHIL. Wel, dunckt u dat dit al-oo kan geschieden, en dat een booswicht door quade kunsten soo veel sonde vermeugen, even juist ten aensien van het deel dat hem wettelick is toe-gevoeght?

SOPH. Mijn gevoelen en soude misschien van groot bedencken hier in wesen, dewijle wy (God moet des hoogelick gedanckt zijn) in onse landen des geen exempels en weten. En van andere landen en wat aldaer omgaet, en derven wy soo volmondelick niet spreken, dewijle wy den aert van de selve van langer hant niet wel en hebben doorgiont. Wy laten dan sulcx doen de gene die daer van uyt ervarentheyte volle kennisse hebben: onder de selve is Johannes Corosius, een groot Rechts-geleerde, en boven dat een wijs, ervaren, en geleert man, aen wien niet licht enige beuselingen in de hant zijn te steken; dese seyt onder andere, van dit werck spreekende, in eygen woorden aldus: Ick soude alle dese dingen onwaerschijnelick oordeelen, ten ware my, door ontallijcke exempelen, van de waerheyte deser saken dagelijcx quame te blijcken. Boven dien soo getuygen geleerde Theologanten, mitsgaders de geestelijke rechten, oock mede eenige oude Rabbijnen sulcx in der waerheyte te geschieden.

PHIL. Dit klinkt my al vry wat selsaem in de oiren, en daerom woude ick wel wat naerder onderrecht wesen van dlt stuck, en hoe verre dese of diergelijke onmacht in achtighe komt in 't trouwen, scheyden, ofte t'samenblijven van gehoude personen.

SOPH. de onmacht in de mans-personen en is niet eenderley, goede Philogame: want daer worden mans gevonden, aen de welke de geheele leden, tot de voortteeling dienende, ofte immers soo onstaltigh zijn, datse onbequaem zijn om vrouwen te gebruycken: en de soodanige is het ongeoorloft sich ten houwelicke te mogen begeven: ofte, in gevalle de selve sulcx hebben onderstaen, en sich tot een vrouwe hebben laten voegen, soo wort de selve vrouwe (des versoeckende) vry gestelt om een anderen man te mogen trouwen: verstaen wordende, het houwelick in dien gevalle niet te sijn ontbonden, maer van onwaerden verklaert, als te voren in sich selven niet hebbende bestaen: en van dese soorte is niet geweest onse Martijn Guerre. Dan daer zijnder die, door het binden van de nestel ofte ander quade kunsten, onbequaem worden gemaect, somtijts ten aensien van alle vrouwen, somtijts alleen ten aensien van de gene daer mede sy gemeenschap van bedde verstaen te hebben, als te weten: van haer eygen bruyt, als onse Guerre schijnt gestelt te zijn. Soo leest men dat Amasis, Koninck van Ægypten, door dusdanige spokerye is onmachtigh gemaect geweest van 't gebruyck aller vrouwen, als Herodotus in sijn tweede boeck verhaelt, soo is oock Koningh Theodoricus onbequaem gemaect ten opsien van sijn vrouwe, niet van sijn by-wijfs, als Paulus Æmilius in vita Clotarii verhaelt: soo is Galeacius Sforza onnut gemaect geweest voor sijn huys-vrouwe, Isabelle van Aragon, als Guicciardin vertelt. En dusdanige ongelegentheyte en wort niet gehouden voor altijt durende, maer alleen voor eenen sekeren tijt, ofte tot dat spokerye met een tegen-sweeringe wort vernieticht: het welke Joh. Corasius getuyght in Gascognen dickmaels te geschieden. En daerom wort vast gestelt, dat om die oorsake wille geen houwelicken en worden vernieticht, ten zy sake sulcx dry geheele jaren achter den anderen hadde geduert: in welcken gevalle (nademael men dan hout sulcx een gedurigh gebreck te sullen wesen) wert de scheydinge toegestaen. Evenwel wat my belanght, soo soude ick in twijffel stellen, of oock om soodanige oorsaken het houwelick kan gescheyden worden, dewijle sulcx alleen om overspel by Godes woort wert toe-gelaten.

PHIL. Maer ghy en hebt met my noch niet af-gedaen, waerde Sophronisce; met vragen, seyt ons spreek-woort, wort men wijs, maer onwaert; uw bescheydentheyte (vertrouwe ick) sal my de onwaardigheyt af-houden, en de wijsheyt laten toe-komen: en daer op derf ick u noch dese vrage doen, hoe dat een kint, in overspel geteelt en uyt overspel geboren, kan verstaen worden als wettigh erfgenaem te wesen in sijns vaders naergelaten goederen?

SOPH. De vrage is wel gedaen, en 't verveelt my niet u daer op in 't korte te berichten, hoe-wel dat'er veel toe-geseyt soude

konnen worden. Weet dan, dat het kint in desen geroert, wort verstaen wettigh te wesen, uyt redenen dat de moeder ter goeder trouwe in alles hadde gegaen, meynende het selve kint eerlick van haren man, en niet van een boef, t'ontfangen: zijnde de Rechten soo goedertieren ten aensien van de kinderen, dat de selve op de goede trouwe van de ouders de kinderen voor wettigh aen nemen.

PHIL. Ick hebbe, na my dunckt, in de Rechten gelesen, dat ingevalle een vrouwe een slave quame te trouwen, meynende den selven een vry persoon te wesen, de sake ontdeekt wordende de kinderen voor onwettigh gehouden moeten worden.

SOPH. Dat is een gansch bysonder geval, en in haer van de slaven ingevoert, die, als schier voor geen menschen wordende gerekent, geen houwelick en vermochten aen te gaen; maer in alle andere gevallen wort de sake voor de kinderen ten besten geduyt. Want in gevalle een Priester sich tot trouwen quame te begeven, de vrouwe van sijn gelegentheynt onbewust wesende; de kinders, in soodanigen houwelick gewonnen zijnde, worden verstaen wettige en geen bastaerden te wesen, want een kint onwettigh te maken, moeten beyde vader en de Moeder in quade trouwe zijn geweest, ten tijde de selve geteelt zijn.

PHIL. Soo kan dan een getroude vrou by een vreemt man slapen sonder overspel te doen, en kinderen teelen die wettigh en geen bastaerden en zijn.

SOPH. 't Is soo ghy seght, waerde Philogame, om redenen by my nu geseyt.

PHIL. Maer is sulcx niet eer uyt een andere oorsake, te weten: vermits na rechten de vrucht den buyck volghet?

SOPH. Niet alsoo, Philogame: en daer toe wil ick u een sake bekent maken, die u niisschien noch vreemder sal gedencken, als dese daer wy nu van gesproken hebben; en boven dien sult ghy konnen sien, dat uwe redenen in dusdanige saken niet vast en gaen. Ick segge u dan, dat een gehoude vrou-persoon met haer eygen man kan overspel begaen, en evenwel wettige kinderen voortbrengen.

PHIL. t' Zijn wonder-redenen die ghy spreeckt, Sophronisce, en ick en kan die niet begrijpen, ofte ick moest eerst het geval hooren verhalen.

SOPH. Wel hoort: Aurora, seyt Hyginus, versocht op een tijt aen Cephalus, den man van Procris, op den welcken sy verliet was, haer in 't bedde een vrientschap te willen doen. Cephalus gaf haer tot antwoorde, dat sy ten besten wilde nemen, dat hy sulcx niet doen en konde, vermits tusschen hem en sijne Procris een onderlingen eedt en belofte was, van den anderen heus en trouwe te zijn. Aurora druckte hem nader, en seyde, dat dewijle sijn vrouwe hem geen trouwe en hielt, hy van gelijcken ongehouden was sulcx te doen, en om sulcx seker te weten, seyde sy: ick wil u de gedaente van een rijk koop-man geven, neemt'er onder dien schijn de proeve van. Cephalus doet haren raet, en, onder het lock-aes van groote geschencken, beweeght Procris, hem (dié sy meende een juwelier te wesen) deelachtigh te maken van haer bedde. Wat dunckt u, dede dese oock overspel?

PHIL. Voor my, ick meyne van ja.

SOPH. Soo is dan hier een overspeelder sonder overspeelder, en in 't voorgaende geval wert een overspeelder sonder overspeelder gevonden. Maer of Procris uyt die by-eenkomste met kinde hadde begort geweest. sout ghy het oock voor wettigh houden?

PHIL. My dunckt, dat daer aen niet te twijffelen en is.

SOPH. Soo hebt ghy dan qualick gemeeynt dat de vrucht niet als den buyck moet volgen, als ghy ten voren seydet.

PHIL. Ick ben wat verstelt in dese vreemde gevallen, en gevoele my als vergramt tegens Cephalus, dat hy die proeve soo scharp aen-leyde, en soo de vrouwe verstrickte.

SOPH. Maer opdat soodanige gevallen niet alleen op de vrouwen en schijnen aen te komen, soo gedenckt my verstaen te hebben, een gelijck gelijck geval in onsen tijt geschiet te zijn, daer de man schult hadde, en de sake stont aldus: Brandine en Grumilde twee gespelen wesende, soo trouwt Brandine met Rodocles en Grumilde met Dinauto, twee voorname jonckvrouwen met twee uyt-muntende jonge-lieden. Brandine is drie jaren getrouwt sonder bevrucht te worden, of eenigh voor-teecken daer van gewaer te worden. Rodocles laet de oogen sijner ydelheyt vallen op Grumilde, wert vicrighlick op haer ontsteken, opent sijn brant aen de selve, en versoeckt behulp: sy openbaert sulcx aen Brandine, en die twee beslyuten t'samen, dat Grumilde het versoeck sachtjens sal aen haer laten leunen, en by af-wesen van Dinauto aen Rodocles tijt en plaetse setten, om tot sijn voor-nemen te geraken;

met waerschouwinge nochtans dat hy sich geheel stil moeste houden, vermits de broeder van Grumilde wort geseyt dichte by haer kamer te slapen. Om kort te zijn, het stuck wort invoegen als geseyt is beleyt, maer Brandine vindt haer in het bedde van Grumilde; en Rodocles vint sich by de selve, niet anders wettende of hy geniet sijne langh-gewenschte Grumilde; doch al in groote stilheyt, als het ondersprek was. De uyt-komste van de sake was, dat Brandine van dien nacht en negen maenden van een jongen sone moeder wort, in voegen dat sy op eenen nacht onder de gedaente van Grumilde dadelick verkreegh, dat sy in drie geheele jaren in haer eygen gestalte, en in het reyn houwelick-bedde, niet hadde weten uyt te wercken. Ey, siet 's menschen verdorventheyt! wel, heeft Procris overspel begaen met hare eygen man Cephalus, soo en kan Rodocles van gelijcke sonde niet onschuldigh zijn, schoon hy Brandine sijn echte wijf besliep; en om gelijcke redenen moet het kint, uyt die by-een-komste geboren, verstaen worden een wettigh kint te zijn, na mijn oordeel.

PHIL. Maer leet Grumilde daer na geen aenstoot meer van Rodocles?

SOPH. Men verhaelt my, dat ja; maer dat sy hem daer naer in twijfel hiel soo lange tot hem de sone was geboren, en doen opende hem Grumilde wat'er ommen was gegaen: en sedert wiert geseyt, dat Rodocles hem stille hielt; alsoo hy uyt dat hem geschiet was ten vollen hadde geleert, dat al dit werck maer in sinne-vlagen en inbeeldinge bestaet; dewijle hy in de meyninge zijnde van Grumilde te beslapen, sijn eygen vrouwe gebruyckte, en even dat vernoegen seyde gehadt te hebben, als of hy Grumilde, van hem, sonder schande, van sijn uyt-sinnigheyt te hebben genesen.

PHIL. Maer even-wel hoe sout ghy in rechten vast maken, dat Rodocles met Brandine by dit geval overspel hebben begaen?

SOPH. De Rechts-geleerden stellen een vrage voor in deser manieren: Of iemant, seggen sy, een juweel nam, met opset 't selve den eygenaer t'ontvreenden: en of de selve merckende aen den nemer sulcx toe liet, met een stil voor-nemen van het selve te schencken; de Rechten seggen in sulcx dieverye begaen te wesen, maer ter dier oorsake geen vervolgh in rechten tegen hem gegeven te worden.

PHIL. Hoe! kander dan een dief, of dieverye wesen daer niet gestolen en is?

SOPH. Even soo gelijck'er overspel kan gedaen worden sonder dat'er een overspeelder gevonden wert.

PHIL. Dese dingen zijn gansch selsaem, en boven dien my geheel rou voor-komende, dien volgende en soude ick des niet vast derven beslyuten, wat men hier in behoort te gevoelen. Maer seght my doch, of een man nu eenigen tijt langh wel geweest, genot van sijn vrouwe gehadt hebbende, soodanigen ongelegentheynt over-quam, sulcx dat hy daer naer drie jaren als ontmant ware, soude het oock dan de vrouwe vry staen bescheydinge te versoecken?

SOPH. Geensins, Philogame; want het houwelick eenmael door gemeenschap van bedde bevestight zijnde, schoon de man dan soodanige ofte diergelijcke ongelegentheden over-quamen; ja, schoon, de man naderhand door sieckte, quetsure ofte andersints quame te verliesen al wat aen hem mannelick is, de vrouwe en soude in dien gevalle niet anders vermogen te doen, als een groote plaester van patientie te gebruycken, om al hare jeughdigheden daer onder te dempen en doen versterven.

PHIL. Wisselick dat is een hart vonnis tegens de vrouwen, waerde Sophronisce: moet dat alsoo voor vast en onverbrekelick gehouden worden, na uw gevoelen?

SOPH. In trouwen ja, Philogame: en daerom is het houwelick te recht een onverbroken bant genaemt, soo wanneer het selve eens sijn volle leden heeft gehadt; in voegen dat, schoon dan een man of vrouwe, die dit al mede over-komen kan, door eenigh geval geen man of vrouwe en bleven, echter sy luyden onderlinge man en vrouwe moeten blijven. Het verliesen van armen, beenen, van oogen, ja van verstant en oordeel, breekt geen houwelick: en dienvolgende oock mede niet het verliesen van de leden, die eygentlick tot het houwelick zijn dienende.

PHIL. Noch eene vrage uyt dese geschiedenis, waerde Sophronisce, dat is: wat behendigheden of grepen uytterlick geoorloft zijn om aen een vrouwe te geraken, en een ander voordeel af te sien.

SOPH. Soo ghy dit verstaet, lieve Philogame, van iemant sijn vrouwe t'ontsetten, soo sal ick dadelick antwoorden, dat in die gelegentheynt geen behendigheden, hoe wel die oock beleyt mochten wesen, eenighsins prijs-selick en zijn: dewijle het geheele werck niet en deught, en daerom niet als een quade uyt-komste

en kan hebben. En om een yder aen te wijzen, dat soodanige maniere van doen gansch hatigh is by God almachtigh, en dat de selve daerom doorgaens bysondere straffen onderworpen is, kan uyt veel geschiedenissen van oude en nieuwe tijden als met de handen getast worden. Onder andere dunckt my, dat het exempel van Antonius en Cleopatra seer gedenck-waerdigh is in desen gevalle: en des te meer, vermits door het selve is blyckende, dat niet alleen een mans-persoon den anderen sijn partuyr af-handigh kan maken en tot sich verlocken, maer dat sulcx oock somwijlen by vrouwen wort in 't werck gestelt, en dat 't een en 't ander bedrogh selden ongestraft blijft, selfs hier in onse werelt.

PHIL. Ick wenschte het verhael van Antonius en Cleopatra van u te mogen aenhooren, als wesende een exempel van groote en hoogverheven persoonen, en dien-volgende des te meer aenmerkens-waerdigh.

SOPH. Dese geschiedenis is al mede met dic eygen penne af-gebeelt, door de welke ons d'and're trou-gevallen zijn geworden. Ick wil het selve u ter hant doen, om van u gelesen te worden: ick ga middelertijt een weynigh buyten, om een sake te verrichten daer aen my wat gelegen is. En dewijle ghy recht te voren gewagh hebt gemaect, of'er eenige listigheden geoorloft zijn om een houwelick te vorderen en dat daer op wel iet goets in bedencken kan worden gebracht; soo sult ghy hier op een ry achter den anderen vinden zes onder-

scheyden gevallen, die als hier toc schijnen aen-leydinge te geven; te weten: voor eerst de korte en met verdriet eyndigende minnesucht van Masanissa en Sophonisba, beyde ontleent uyt de Romeynsche historie. Ten tweeden: 't verhael van de wonderbare en niette-min malle koserye tusschen Antonius en Cleopatra. En alsoo de voorsz. twee geschiedenissen niet sonder droefheyt te lesen en te bedencken en zijn, soo volgender vier andere trougevallen van luchtiger stoffe, om de bitterheyt van de eerste wat te versachten, te weten: ten derde, eene daer in nagebotst wort den aert van de Grieksche Harders-gedichten, en wort hier den naem van Roosenkrijgh gegeven. Het vierde en vijfde vervatten een kort verhael van een listigen voorstel om een houwelick te wege brengen, in onsen tijt voor-gevallen. In het leste wort gewagh gemaect van een slimmer treck ten selven eynde dienende, mede in onse eeuwen inderdaet geschiet: alles te samen genoegsaem loopende op sonderlinge bedriegeryen, rakende het stuck van houwelicke; het eene meer, het andere min. Leest dese, soo het u bevalt, in mijn afwesen, en daer op konnen wy by gelegentheyte een nader gespreck houden, soo wy des lust mochten hebben.

PHIL. Ick ben des wel te vreden, waerde man, en ga van nu aen my stellen om dese ses trou-gevallen in uw afwesen in te nemen, om daer uyt stoffe te rapen van nieuwe onderhandelinge.

SOPH. Doet soo, Philogame, en vaert wel.

DE PRACHTIGE EN DERTELE LIEF-KOSERIE

VAN

MARCUS ANTONIUS,

VELT-OVERSTE VAN DE ROMEYNE N

EN

CLEOPATRA.

KONINGINNE VAN EGYPTEN.

Als Brutus was gevelt, sijn beste vriend geslagen,
Sijn ruyters in het stof en doot ter aerden lagen,
En dat het vry gebiet van Romem neder-viel,
En gaf den lesten snick, als uyt een bange ziel;
Doen is hy, die het werck soo moedigh had begonnen,
Doen is hy door een wijf ten vollen overwonnen:
En dien een machtigh heir niet machtigh was te staen,
Heeft door een dertel ooghe te gronde moeten gaen.
Antonius verplicht aen menigh duysent knechten,
Die hem ten dienste zijn om wonder uyt te rechten,
Socht gelt aen alle kant, door hart en sneeghe beleyt.
Om hun te mogen doen, gelijk'er was geseyt.
Hy voerde tollē in en stelde groote lasten,
Ten dienste van het heyr en al de grage gasten,
Hy quam in Grieckenlant, daer hy de steden quelt,
En waer hy immer komt, daer gaert hy machtigh gelt.
Het was hem op-geleyt de rijcken aen te tasten,
Die, uyt een hoogen moet, op Romem niet en pasten;
Dies is hy gansch besorght te brengen aen den dagh
Al, wat'er tot den krijgh hem noodigh wesen magh.
Hy gingh om desen tijt een leyder sijner benden,
Een kloeck, een geestigh man, na 't rijck Egypten senden,
Een man die op den dienst met grooten yver past;
Die vint sich in het hof en opent sijnen last:
Hy seyt de Koningin, als dat'et is bevonden
Hoe datse krijghs-behulp aen Brutus heeft gesonden,
Een vyant van den Staet en van des Keysers bloet,
En datse nu ter tijt des reden geven moet:
Dat haer de Velt-heer daeght om af te moeten komen,
Op dat van haer bedrijf magh kennis zijn genomen,
En dat men nader-hant sal leggen in beraet,
Wat by den Vorst te doen, en haer te lijden staet.
Cleopatra, verschrickt van dit hooghmoedigh dagen,
Staet langem tijt verstelt en in den geest verslagen;
Sy kent de Roomsche macht en haren strengen aert,
En datse menighmael geen Vorst of Koningh spaert.
Maer hy, die tot haer sprack, die quam haer angst te mercken,

En gaet met soeter tael haer swacke sinnen stercken;
Hy sagh haer wacker ooghe, haer roos-gelijcken mont,
Hy sagh wat voor een geest in haer versegelt stont:
"Prinssesse, seyt de man, laet bange sinnen varen,
En neemt geen droefheyt op in uwe soete jaren:
Mijn heer en is niet wreet, hy kent geen vinnigh bloet,
Dan als de Roomsche Staet een veltslagh wagen moet.
Dan is hy bijster fel: hy schijnt gelijk te rasen,
Soo haest als in het heyr den horen plagh te blasen;
Maer als de vyant light, of sich gevangen geeft,
Dan is hy wederom de soetste dieder leeft.
Uw geest, uw heus gelaet, en gansch bevallick wesen,
Dat sal van stonden aen sijn moedigh hert belesen;
Ick weet'et voor gewis, soo ghy tot hem genaect,
Daer is geen twijffel aen, uw peys die is genaect.
Hy is van blijden aert, en liefde de jonge vrouwen,
Begeeft u onder hem, 't en sal u niet berouwen:
Een fris en jeugdigh lijf, dat is hem lief-getal;
Maer schoonheyt met verstant bemint hy boven al.
Hier door is alle vrees uyt haren geest geweken,
Sy laet haer sinnen gaen ontrent haer oude treken,
Sy weet, dat haer gelaet oock wijse sinnen steelt,
Sy weet, hoe sy wel eer met Caesar heeft gespeelt.
Sy weet, dat haer verstant is t'sedert aen-gewassen;
En dats' op dit gewoel niet eens en hoeft te passen.
Sy tijt dan op de reys, versien van alle dingh,
Niet ofse naer het recht, maer tot een feeste gingh.
Sy weet aen al het werck den rechten swier te geven,
Sy komt den sachten stroom van Cydnus af-gedreven;
Haer schip is na de kunst en wonder net gebout,
Al waer het ooghe valt, daer siet men enckel gout.
De wimpels zijn damast, die van de stengen vlogen,
Het roey-tuygh al gelijk met silver overtogen,
De seyley purper root, het schoonste datmen vint,
De lucht met reuck gevult, in plaetse van den wint.
De kabels sijn gekrolt soo geestigh alsse mochten,
En al het staende want van sijd' en gout gevlochten;

Het roer vol beelde-werck van groen en selsaem vee,
 En Nymphen, geestigh volck, die reyen op de zee.
 De roeyers zijn geciert met groene myrte-kranssen,
 En doen het aardigh schip als op het water danssen;
 Want noyt en sagh men riem of op of neder gaen,
 Of 't wort al na de kunst en op de maet gedaen.
 Ontrent de Koningin, daer hoort men soete keelen,
 Daer hoort men op de fluyt en op den horen speelen,
 Daer hoort men snaren-klanck en ander soet geluyt,
 Gelyck men veeltijts doet ontrent een jonge bruyt.
 Haer maeghden, opgeciert met wonder schoone rocken,
 Die schijnen als gemaect om herten aen te locken,
 Die saten op het boort en over al verdeylt,
 Terwijl de snelle jacht al sachtjens henen zeylt.
 De lieden uyt het lant, die komen aen de stranden,
 En krielen over-hoop en brengen offerhanden,
 En riepen wellekom, met soo een bly gerucht,
 Als of'er Venus selfs quam dalen uyt de lucht.
 Daer komt een sachte lucht als voren uyt-gevaren,
 Daer stijght een soeten reuck te midden uyt de baren,
 En vult de gansche kust, dat noyt en is geschiet;
 Soo dat en oogh, en neus, en oir sijn lust geniet.
 Me-vrou heeft boven al gansch heerlick laten maken
 Een thron, naer eysch geciert met enkel gouden laken;
 Daer sat in vollen glans, daer sat het aardigh beelt,
 Terwijl om haren stoel een kleyn geselschap speelt:
 Te weten, menigh kint gekleet als Venus jongen,
 Wanneer het, in de Mey, komt geestigh uyt-gesprongen
 En treft een jonge maeght. En siet in desen stant,
 Soo komt de gulde bereq gevaren aen de strant,
 Maer t'wijl de soete jeught en al de maeghden songen,
 Soo komt het nieusgier volck in haesten aen-gedrongen,
 Een yder is belust het schou-spel aen te sien,

En wieder komen magh, en wat'er sal geschien.
 Geen man bleef op het hof, geen vrouwen op de straten,
 Soo dat de roomsche Vorst daer eensaem wort gelaten,
 Oock schoon hy besich is, en in de vierschaer sat,
 Soo bijster is het volck met lusten op-gevat.
 Dan hy liet metter daet de nieuwe Venus weten,
 Of sy met haer gevolgh by hem wou komen eten.
 Sy gaet'er tegen aen, en, beter nu gemoet,
 Sent flux een Edelman die haren rechter groet,
 Die haren rechter noot. De Vorst laet hem geseggen,
 Al kan hy dit bedrijf met reden weder-leggen;
 Hy toont sijn heuschen aert, hy wort van haer onthaelt,
 Hy vint een groot beslagh, daer in het ooge dwaelt.
 Want schoon sy metter haest aldaer was aengekomen,
 En noch tot haer verblijf geen plaets en had genomen,
 Soo is des niet-te-min haer maeltijt soo bereyt,
 Dat sy niet voort en brengt als uyt een sneegh beleyt.
 De lichten even-selvs, die in de kamer hingen,
 Zijn beelden na de kunst en diergelijcke dingen,
 Zijn dieren uyt het wout; soo dat men in den brant
 Een leu, een crocodijl, een beyr of tijger vant.
 De kost wiert aen-gedist door hondert nette knechten,
 Op veelderhande wijs, en veelderley gerechten.
 Al wat op tafel koomt, dat heeft een diepen sin,
 En die het wel bekeek die sagh'er wonder in:
 Geheel het tafel-werck bestont in gouden vaten,
 Het zy dat yemant dronck of dat de lieden aten:
 Oock zijnder boven dat noch steenen in gewrocht,
 Al geestigh af gemaelt en wonder dier gekocht.
 Antonius, verbaest van soo veel schoone dingen,
 Die hem voor oogen staen en sijnen geest bevingen,
 Seyt met een stillen mont: "Geeft dit Egyptelant?
 't Is al maer-kinder-werck wat ick te Romem vant!"

Maer al het aardigh tuygh, waer uyt men had gedroncken
 Dat heeft het prachtigh wijf haer gasten wegh-geschoncken,
 Oock al het schoon tapijt en menigh ander kleet,
 Al was'et net gestickt en uytter maten breet.
 En op den naesten dagh, als weder al de gasten
 Sich vonden aen den disch en als te voren brasten,
 Soo was'er nieu cieraet dat aen de muuren hingh,
 Soo was'er ander gout, soo was'er alle dingh.
 Dit heeftse wederom ten vollen wegh-gegeven,
 Soo dat van al den hoop haer niet en is gebleven,
 Sy schonck 'er knechten by, en menigh edel paert
 Geciert met schoon gewaet, geheele schatten waert.
 En dit noch andermael tot drie verscheyde dagen,
 Soo dat de roomsche jeught en al de gasten sagen,
 Dat noyt en is gesien. Maer sy en acht'et niet,
 Gelijk men aen haer doen en al haer wesen siet.
 Cleopatra, geleert in al de loose grepen,
 Die Vorsten machtigh zijn in lusten wegh te slepen,
 Onthaelt de roomsche jeught met alle leckerny,
 En set'er op het lest haer eygen tonge by.
 Sy had een rappe ziel en duysent losse treken:
 Sy kon haer sneeigh gepeys in seven talen spreken:
 Sy had een stil vergif en lock-aes in den mont,
 Soo datmen herten-lust in hare lippen vont.
 Sy konde met een wenck gestoorde sinnen breken,
 Sy konde met een lonck een killigh hert ontsteken,
 Sy konde met een lach, of door een soet gelaet,
 Doen vloeyen als een beeck van enckel honigh-raet.
 Hoe gaet in dit gewoel, hoe gaet de jonckheyt weyen!
 Wat rijst'er voor een spel ontrent de sijde spreyen!
 Geen vrijster slaept alleen, geen maeght en wort gespaert,
 Het goyl Egyptelant en Rome wort gepaert.
 Sy streeft den jongen Vorst met duysent soete woorden,
 Die hem tot aen het mergh, tot in de ziel bekoorden.
 Sy sprack Griecx, Rooms, Hebreeus, of ander vremde
 En wats' in wesen bracht dat streckte tot vermaeck. (spraeck
 Sy sprack gewapent jock, sy gaf hem soete nepen,
 Sy boord' hem door den neus, hoe seer hy was geslepen:
 Wat spreuck oyt geestigh luyt, of op de liefde past,
 Daer mede speelt het wijf en troetelt haren gast.
 Sy trock tot haer gebruyck het puyck van alle talen,
 En wa'er iemant kan uyt snege boecken halen
 Geen woort is sonder zout, daer steken angels in,
 Soo dat haer boesem scheen een woon-plaets van de min,
 De Vorst die sat verbaest, sijn geest is opgetogen,
 En heeft het soet fenijn allencxen in-gesogen;
 Hy is niet die hy was, hy is sijn eygen niet,
 Hy doet wat hem het vleesch en wat de lust gebiet.
 Hy, die eerst Rechter was en quam om eysch te maken
 Die koomt tot haere banck 1) en pleyt sijn eygen saken,
 Die bid met alle vlijt, dat sy het soet geschil
 Uyt gunste buyten recht ten eynde brengen wil.
 Siet, hy die noyt besweeck voor leet en harde vlagen,
 En kan geen dertel oogh, geen lust of weelde dragen;
 De wijn, de stille nacht, de tochten van de jeught,
 En dienen nimmermeer tot sporen van de deught.
 Hy, die een Velt-heer is die wort, eylaes! gevangen,
 Niet in een harden slaggh, maer door gebloosde wangen:
 Niet in een fel gevecht, maer door een soet gelaet:
 Niet door een machtigh heir maer door een hoofsche praet.
 Sijn echte bedgenoot, by hem wel eer gekoren,
 Die heeft in sijn gemoet haer plaets alree verloren;
 Sy valt hem uyt het breyn, sy gaet hem uyt den sin,
 En hy viert boven-al de geyle Koningin;
 Die speelt hem in den geest, die sweeft in sijn gedachten,
 Die kleeft hem aen het lijf oock dickmael gansche nachten;
 Soo dat hy sonder rust geduerigh overleyt,

1) *banck*: rechtbank.

Hoe datse dient gestreelt en hoe te zijn gevleyt.
 De krijgh heeft nu gedaen, sijn onvertsaeghde knechten,
 Hoe-wel uyt eygen aert genegen om te vechten,
 Zijn al gelijk verstormt. Wanneer een Velt-heer malt,
 Is 't vreemt, dat al het heir in geyle stuypen valt?
 Flux reyst het weeligh paer naer Alexanderijen;
 Daer gaet het, op een nieu, al weder op een vryen,
 Daer is men buyten sorgh en uyt-gelaten mal,
 Alleen hier in beducht, wat lust men plegen sal.
 Wat rancken, wat bejagh, wat ongewoone vonden
 Ten dienste van de lust van nieus te plegen stonden,
 Die werden hier gesocht en neerstigh overdacht,
 Die werden hier gepleeght en in het spel gebracht.
 De lieden soecken vreught onseker watse willen,
 En quisten rycken selfs in noyt bedachte grillen:
 Geen moeyten zijn te groot, geen kost en is te veel,
 Ten dienste van den buyck en van de gulle keel.
 Sy doen een groot beslagh en feesten toe-bereiden,
 Tot anders geen gebruyck als voor haer lieve beyden;
 Een yder pooght om strijt te brengen aen den dagh,
 Wat dier en selsaem is of geestigh schijnen magh.
 Sy doen waer van wel eer de menschen niet en wisten,
 Sy gaen een wet-spel aen, om veel te mogen quisten;
 Sy kiezen rechters uyt, sy stellen panden by,
 Sy hangen prijzen op voor kost en leckerny.
 Me-vrou gaet boven-al haer gullen hoogmoet toonen,
 Sy roemt op eenen tijt twee hondert duysent kroonen,
 En vijftigh boven dat, wanneer het haer gevalt,
 Te spillen over disch, als sy in weelde malt.
 De Vorst die hoort'et aen, maer kan het niet bevinden,
 Dat iemant, op een mael, een rijckdom sal verslinden;
 Maer sy stelt in het werck de kracht van haren geest,
 En brengt hem voor het oogh een wonder deftigh feest.
 Maer wat de keuken schaft en scheen niet by te komen:
 Al wort oock meenighmael de tafel op-genomen;
 Wat sy te voorschijn brengt of aen de gasten biet,
 De Vorst blijft onvernoeght, en hy en achtet niet,
 Maer sy doet niet alleen den heeten dorst verdwijnen
 Met soet en edel nat, met al de beste wijnen,
 Met al dat wijngaert geeft: maer, des al niet-te-min,
 Sy drinckt oock schatten selfs en rijcke peerels in.
 Daer hingh een deftigh paer ontrent haer frissche wangen,
 Die niemant oyt en sagh als met een diep verlangen,
 Sy waren bijster schoon en uytermaten groot,
 Eén peerel, sonder meer, één peerel woegh een loot.
 Van dees' heeft syder een van haer paruyck genomen,
 En flulcx een vinnigh suer op tafel laten komen;
 Dat goot de Koningin in seker aardigh glas,
 En stack doen in het vocht het edel zee-gewas.
 Daer smolt het schoon juweel: en doen het was ontbonden,
 En is'er anders niet als suyver nat gevonden:
 Dit wert in wijn gemenght, en tot een dranck gemaect,
 En 't glijt hun door de keel, eer dat het iemant smaect.
 Siet daer een grooten schat uyt pracht alleen verslonden,
 Hoedanigh in het lant niet meer en wert gevonden,
 Hoedanigh heden selfs niet één en is bekent,
 Soo ver de snelle son haer gulden wagen ment.
 Noch is'et niet genoeg. Sy, door verwoede sinnen,
 Wil oock een tweeden dronck van nieuwen aen beginnen,
 Sy tast de peerel aen die haer noch over-bleef,
 Die sy oock even doen al med' haer vonnis schreef.
 Sy laet al wederom een bitsigh water brengen;
 Maer die haer rechters zijn en willen 't niet gehengen:
 En schoon al gaet de Vorst in 't spillen buyten maet,
 Noch prijst hy efter niet soo gullen overdaet.
 Hy sit gelijk verbaest van dat'er is begonnen,
 Hy prijst haer moedigh hert, en geeft'et haer gewonnen;
 Hy kust haer rooden mont, die meer verslinden kan
 Als eenigh machtigh heir en menigh duysent man.

Hy bid, en hy verbid: sy laet de peerel blijven,
 Maer laet gelijckewel haer rancken niet te drijven;
 Sy quist gelijck als eerst, sy gingh haer ouden gangh,
 En swom als in de lust geheele jaren langh.
 Sy kond' in alle dingh den jongen Vorst behagen:
 Want reed' hy op het wilt, sy was gesint te jagen,
 Of wil hy met den valck gaen vliegen in het velt,
 En sy èn haer gevolg, dat is'er na gestelt.
 Als hy ter bane rent en oeffent soo de leden,
 Sy krijght een fluxen henghst en koomt'er by gereden:
 Indien hy met den boogh de wilde geyten schiet,
 Sy doet het eygen werck, en wijckt den Velt-heer niet.
 Of toont hy sich geneyght den ringh te willen steken,
 Sy is met hem gesint een lans te komen breken:
 Oock dat is haer bedrijf: en al het ridder-spel
 Dat voeght haer na de kunst en uytermaten wel.
 Indien hy mommen wil, en geeft hem om te mallen,
 Sylat het apen-spel haer mede wel gevallen:
 Of woelt hy door de stadt in onbekent gewaet,
 Me-vrou ontsiet haer niet te drillen achter straet.
 Of wil hy met bescheyt van groote dingen spreken,
 Sy brengh haer vonden in, en vry met gaeuwe streken:
 En schoon men wijsheyt pleeght te midden in den Raet,
 Oock daer is niet te doen, dat haer niet wel en staet.
 Of sooder oyt gesant sijn af-scheyt is te geven,
 Sy toont haer geestigh breyn, en hoese weet te leven:
 Sy doet haer eygen woort oock in de vreemste tael,
 En daer en koomt geen tolck ontrent de gulde zael.
 Al wat de Vorst bestaet in dansen, loopen, springen,
 Sy brengh èn geest èn lijf bequaem tot alle dingen:
 Al wat hy metter hant en door het breyn genaect,
 Daer isse vaerdigh by, en schijnt'er toe gemaect.
 Hy vont sich eens gesint, nu moede van de valcken,
 Om met een hengel-roe den visch te gaen verschalcken;
 Maer wat de Vorst bestont, het was gedurigh mis,
 Wat aes dat hy gebruyckt, hy kreegh niet eenen vis.
 Maer stracx, soo weet de Prins een visscher uyt te maken,
 Die even in het diep sijn hangel quam genaken;
 En naer een kleynen tijt, soo trock hy met den hoeck
 Een truyt, een kleinen steur, of wel een groten snoeck:
 En gingh dan wonder breet. Sy, die het quam te merken,
 Sont flux een duycker uyt, die wist'er op te werken,
 Die wist tot aen het aes van haren vrient te gaen,
 En hinck'er inder haest een droogen harinck aen.
 En als de schoone vanght wert uyt den stroom getogen,
 Soo loegh al 't hoofs gevolg al wat haer keelen mogen:
 Maer sy genaect den Vorst met eenen hoofschen kus,
 Na dat een yder sweegh, begon haer reden dus:
 "Mijn Heer, het is genoeg; ey, laet et vissen blijven,
 Ghy kont naer mijn begriep al beter handel drijven;
 Vanght Rijcken, machtigh Vorst, gelijck het u betaemt,
 In dat manhaftigh werck en waerje noyt beschaemt!"
 Maer t'wijl het dertel volck aldus te samen speelde,
 En met een lossen toom haer gaven aen de weelde,
 Soo draeyt het snel geluck sijn ongestadigh rat,
 Daer rijst een groote twist te Romem, in de stadt:
 Sijn echte bedgenoot die was alree verdreven,
 Sijn broeder even-selvs, die moet hem buyten geven:
 De Parthen boven dat zijn dapper in het velt,
 Soo dat Euphrates selvs nu lach in haer geweld.
 De Vorst op dit geval, als uyt den slaep ontsprongen,
 Heeft door een beter sorgh sijn tochten ingedwongen:
 Hy neemt de wapens aen, verandert sijn gepeys,
 Verlaet het dertel wijf, en geeft hem op de reys.
 Hy voert op sijn gebiet twee hondert fluckse schepen,
 En heeft in grooten ernst de saken aen-gegrepen:
 Maer Fulvia die storf, en 't scheen een dienstigh lijck,
 Want stracx soo was'et stil door al het machtigh rijck.
 Hy wort met Cæsar eens, dat maect den Staet geruster,

En, tot een vaster bant, hy trout sijn outste suster
 Octavia genaemt, een uyt-gelesen vrouw,
 Een spiegel in het lant, een peerel in de trouw.
 Maer schoon sy deugtsaem is, en datse tweemaal kindert,
 Noch wort haer echte vreught in korten tijt verhindert;
 De Vorst treckt weder op, en heeft een groote macht,
 En 't schijnt dat sijn gemoet na hooge dingen tracht.
 Maer doen hy weder quam ontrent de Griecsche palen,
 Hy sent Frontejus uyt, en laet de by-sit halen;
 Daer gaet'et weder aen als op den ouden kerf,
 Dewijl sy wederom haer eerste plaets verwerf.
 Een kaers wel eer gevlamt, al is haer brant geweken,
 Genaeckte maer het vyer, haer licht dat sal ontsteken.
 Het vocht nu wat gedoyt, soo 't eens bevrozen was,
 Wort met den eersten vorst soo hart gelijck een glas.
 De Prins doet op een nieu aen haer sijn liefde blijcken,
 Hy schenckt haer machtigh lant, ja gansche koningrijcken;
 En sy baert wederom, ja twee van eender dracht,
 Dat blaest haer sinnen op in ongewoone pracht.
 Sy wil al verder gaen, en vry al hooger roemen,
 Sy wil het eerste kint de Sonne laten noemen,
 Vermits het was een soon: het ander hiet de Maen,
 Siet, dus voet haer de vrou door onbekende waen.
 Noch is haer moedigh breyn al hooger op geresen,
 Sy wil van nu voortaan geen Koninginne wesen;
 Sy tracht door al het rijck, sy wenscht te zijn gegroet,
 Gelijck men over al de grootste Goden doet.
 Sy rijst tot in de lucht, en laet haer Isis hieten,
 Sy laet oock offer-bloet op haren autaar gieten:
 Godinne, roept het volck, ghy zijt ons toeverlaet,
 Geeft segen op op het lant, en even vruchtbaer zaet!
 Doch als hier van de faem te Romem is gekomen,
 Soo is sijn vreemt bedrijf hem qualick af-genomen;
 Niet een schier in den Raet aen wien het wel bevalt,
 Dat hy soo quistigh geeft en buyten echte malt.
 Maer hy wil even-wel sijn losse daet verschoonen,
 En van het groot geschenck bequame reden toonen:
 Hy seyde, dat de glans of eere van de stadt
 Niet in het gout bestont of in een groote schat:
 Niet in het nemen selvs van groote Koningrijcken,
 Maer eer in milde gunst aen niemant oyt te wijcken.
 Hy seyde, dat een Helt of Prins van hooger aert
 Niet met één wijf alleen en dient te zijn gepaert:
 Dat hy sijn deftigh huys heeft wijder uyt te strecken,
 Om sonen over al en dochters op te wecken;
 Dat hy op desen voet aen al de werelt baet,
 Vermits hy overal van sijne vruchten laet.
 Dat hy soo waerden schat niet toe en magh betrouwen
 Slechts aen den schoot alleen van weynigh swacke vrouwen,
 Maer dat sijn hooge stam al vaster dient geset,
 Door krachten van de jeught en gunste van het bedt.
 Hy seyde, dat de wet by Solon eens geschreven,
 Waer door maer éene vrou aen iemant wert gegeven,
 Is voor het slechte volck; niet voor een dapper helt,
 Die boven 's werelts reyck sijn hooge daden stelt.
 Hy sey, dat Hercules, van wien hy is gekomen,
 Heeft meer als èene maeght haer teere blom genomen;
 Niet uyt ongure lust, maer om sijn edel zaet
 Te planten over al, soo ver de Sonne gaet.
 Dus gaet de man te werck: hy wil sijn snode vlekken,
 Hy wil sijn loos beleyt met schijn van reden decken;
 En schoon hem eenigh vrient tot beter dingen raet,
 Het schijnt dat sijn gemoet in haer versegelt staet.
 Ja, schoon sijn echte vrou, van Keyzers bloet geboren,
 Heus, eerbaer, deughtsaem, schoon, van duysent uitgekoren,
 Komt af tot haren man, en bracht hem machtigh gelt,
 Om hem met nieuwen lust te brengen in het velt:
 Cleopatra, versien van duysent loose treken,
 Kan by hem even-staêgh de saken soo besteken,

Dat hy gelijk als eerst aen haer verslingert blijft,
 En niet als enkel leet aen sijn gemael en schrijft:
 Hy laet haer geensins toe by hem te mogen komen,
 Soo is sijn grilligh hooft met tochten ingenomen,
 Met listen af-geleyt, met lusten overheert;
 Soo dat het deftigh wijf na Romen weder-keert,
 Oock sonder hem te sien, of eens te mogen spreken;
 Soo is de ware tucht hem uyt de borst geweken:
 Maer sy noch even-wel verlaet haer plichten niet,
 Hoe-wel sy klaer genoegh den loosen handel niet.
 Sy blijft gelijkse was, sy blijft tot hem genegen,
 Sy wil haer broeder selfs tot sijne gunst bewegen;
 Sy hout den oorlogh op, tot hem de gansche Staet
 Gelijk als vyant hout, en krachtigh tegen gaet.
 Augustus, des gelast, die gingh hem vaerdigh maken,
 Hy treckt in haesten op, hy kooft tot hem genaken:
 Hy krijght een machtigh heir, en schepen op de ree,
 Want 't is hen beyder wil te vechten op de zee.
 Maer t' wijl dat Cæsar werft veel duysent kloeke mannen,
 En heeft met alle kracht de sinnen in-gespannen
 Om wel te mogen doen, soo jockt het dertel paer,
 En niemant wort'er sorgh in haren geest gewaer.
 Al wat'er hoerten kan of soete lust verwecken,
 Dat gaet het weeligh volck tot haer geselschap trecken,
 De gansche werelt treurt vermits den bangen tijt;
 Maer dit aelwaerdigh paer, dat is alleen verblijft.
 Het schuym van al het lant, en duysent lichte gasten
 Die niet en zijn gewoon als in het vet te tasten,
 Die sweven daer ontrent; men hoort'er geen verdriet,
 Maer staêgh al nieuwe vreught en staêgh een ander liet.
 Maer siet, de tijt genaect, dat Cæsar op de baren
 Quam met de gansche vloot geweldigh uyt-gevaren;
 Daer hout het spelen op, daer gaet den handel aen,
 Daer toont sich al het volck genegen om te slaen.
 De Koninginne selfs en wil haer niet verschoonen,
 Maer gaet oock even hier haer moedigh herte toonen;
 Het scheen dat haer gemoet, gelijk in alle dingh,
 In druck, in vreught, in schrick, aen haren Velt-heer hingh.
 De slagh gaet dapper aen: maer t'wjl de gasten vochten,
 En dat sich onder een de groote schepen vlochten,
 Ey siet, het dertel wijf ontrect haer van den hoop,
 En tijt met alle macht in haesten op de loop.
 Niet met een jacht alleen, maer tsestigh groote kielen,
 Gewapent na den eysch, en duysent rappe zielen,
 Die sleept de by-sit met; want dit was hare vloot,
 Die sy als Admirael met volle macht geboot.
 De Vorst wort dit gewaer, hy siet de schepen seylen,
 En hy en wil sijn hert niet van haer laten deylen;
 Hy scheyt stracx uyt het werck, en laet den grooten slagh,
 En geeft hem na de vrou soo vaerdigh als hy magh.
 Wie heeft soo vremen stuck sijn leven oyt gevonden?
 Hy schijnt met sijn gemoet aen haer te zijn gebonden:
 Geen swavel treckt het vyer met soo een snellen spoet,
 Als sy dat moedigh hert en al sijn krachten doet.
 Daer siet men metter daet de rappe maets vertragen,
 Daer sietmen inder-haest de gansche vloot geslagen,
 Daer is'et al bekaeyt. O, schande voor een Vorst!
 Die uyt een strijt verloopt, en na sijn lusten dorst.
 Wat kan dit moedigh hert, wat kan de veltheer seggen,
 Als hij dit selsaem werck gaet naerder overleggen;
 Hy sit alleen en dut, hy suyl-oort 1) langhen tijt,
 Hy knaeght sijn innigh hert, en dat van enkel spijt.
 Hy wil hem, soo het schijnt, van alle menschen scheyden
 Hy wil in eenigh wout een eensaem leven leyden;
 Maer sy, die kunsten weet noch heden onbekent,
 Die heeft sijn treurigh hert van droeftheyt af-gewent.
 Sy lockt hem weder uyt tot alderhande lusten,

1 *suyl-ooren*; de ooren laten hangen,

Sy brenghet hem uyt de zee en in haer eygen kusten;
 Sy biet hem wederom het vet Ægyptenlant,
 En prent hem in de borst sijn ouden minnebrant.
 Maer siet, Augustus volghet als met de gansche leden,
 Hy tast haer grensen aen, hy wint haer vaste steden,
 Hy treckt noch dieper in, en leyt hem voor de stadt,
 Al waer het weeligh volck in lust en weelde sat.
 Antonius ontwaect van dit uyt-sinnigh mallen,
 Is dickmael in de weêr om deftigh uyt te vallen,
 Hy toont sijn moedigh hert; maer 't is maer los bedrijf,
 Eylaes! al wat hy doet en heeft niet om het lijf.
 Een slagh, aen wien de kop te morsel is getreden,
 Die wispelt in het zant, die roert haer swacke leden,
 En geesselt als het stof; maer 't is met haer gedaen,
 Haer vyant lacht'er om, en siet het speeltjen aen.
 Soo gaet het met den Vorst. Sijn vloot en beste knechten,
 Die zijn na desen tijt onwilligh om te vechten;
 Sy vinden hen verstellt als in den lesten noot,
 Vermits hy maer alleen en worstelt met de doot.
 Daer gaet'et over-kant, een yder schijnt te beven,
 En al wat hy vermagh aen Cæsar op te geven.
 Ach! 't is'er al verbost, de wijste zijn bekaeyt,
 Soo dat het stuck verloopt en op een eynde draeyt.
 Wat sal de velt-heer doen? — sijn breyen begint te malen,
 Hy valt in dwepery, sijn losse sinnen dwalen.
 Siet, als een mensch vervalt in druck en tegenspoet,
 Dan is'er altijd een die schuldigh wesen moet.
 Hy beelt hem seker in (en 't konde wel gebeuren),
 Dat Cleopatra tracht sijn vrientschap af te scheuren;
 Dat sy (soo voor haer selfs, als tot haer rijcks behout)
 Met Cæsar slim verraet en loose rancken brout;
 Dat sy hem wil den doot met schande laten smaken,
 Om soo, tot sijn verderf, haer pays te konnen maken;
 Hy meynt, dat hy het tast en als met oogen siet,
 En seyt, maer binnens monts: "wat doet een hoere niet!
 Wie kan haer diepen gront, haer slimmen aert beschrijven?
 Wat kan soo loosen wijf voor rancken niet bedrijven?
 Haer geest gelijckt een kolck, en geen soo wijsen man,
 Die na den rechten eysch haer gronden peylen kan.
 Maer hoe, onaerdigh mensch! sal ick het konnen dencken,
 Dat sy haer besten vriend genegen is te krencken?
 Dat sy wil hinder doen aen een, die haer bemint,
 En boven alle dingh in haer vermaken vint?
 Neen, neen, aelwaerdigh hert! 'k en wil het niet gelooven
 Dat sy haer eygen man van eere sal berooven.
 Sy heeft te grooten hert, te grooten liefde-brant,
 Haer ziel, gelijk ick weet, die is aen my verpant.
 Doch hoe het wesen magh, of hoe het is gelegen,
 Ick ben tot aen het mergh tot haer alleen genegen;
 Dat sal ick immer zijn, het gaet gelijk het magh,
 Schoon ick de bleecke doot oock nu voor oogen sagh."
 Cleopatra, bewust wat hij van haer gevoelde,
 En wat'er voor een brant in sijn gedachten woelde,
 Ontrock haer uyt sijn oogh: vermits sy was bevreest
 Voor sijn onstuytmigh hooft en ongerusten geest.
 Sy gaf haer in een slot met weynigh kamer-maeghden,
 Die haer bedroefden stant benevens haer beklaeghden,
 Een slot, een deftigh werck, daer sy haer besten schat
 In stilheyt op gebracht en ingesloten hadt,
 Met opset (soo men hout) te branden alle dingen,
 Wanneer tot haer bederf de saken qualick gingen:
 En onder dit bedrijf soo stroyt men over al,
 Dat sy in bare stont 1) uyt enkel ongeval.
 Veel meynden even doen, en vry tot haerder schande,
 Dat sy Pelusium, een sleutel van den lande,
 Een haven op do zee, een ingangh van het rijk,
 Aen Cæsar over-gaf, maer ector sonder blijck.

1) *in bare stont*; op de lijkbaar lag.

Dat sy in hope stont den Keyser om te setten,
 En door een soet gevley tot lusten op te wetten;
 Een kunst by haer gepleeght oock van der jonckheyt aen,
 Gelyck als sy wel eer aen Cæsar had gedaen.
 Dat sy met haer gesicht wist landen om te roeren,
 En rijken neder-slaen, en oorlogh konde voeren,
 Dat sy door soete tael en door een rappe tongh
 Den geest en hooge macht van alle Prinssen dwongh.
 Dat sy op desen voet haer saken had begonnen,
 Het rijk tot haer gebracht, haer broeder overwonen;
 Dat sy op desen treck noch heden sich verliet,
 En even haren pol en al het lant verriet.
 Maer ofse dus verstont haer dingen aen te leggen,
 Dan of'et is een waen, een los, een ydel seggen,
 Dat laet ick heden daer als in het duyster staen,
 En wil nu tot besluyt van desen handel gaen.
 Als hy nu sijn bederf op hem sagh neder komen,
 Sijn vrienden wegh-geruckt sijn schepen af-genomen:
 En dat'er wort geloofft, by hem en al het rijk,
 Dat Cleopatra selfs nu was een droevigh lijck;
 Soo wort hy door verdriet tot wanhoop aen-gedreven,
 En stelt ten lesten vast niet meer te willen leven,
 Het is hem enckel druck en niet als ziel verdriet,
 Dat hy de gulde son, den schoonen hemel siet.
 Hy spreeckt dan Eros aen: "O, trouste mijner knechten!
 Met 's vyants machtigh heyr wel eer gewoon te vechten,
 Kom, treckt nu eens het swaert op my, ellendigh man,
 Dat is de meesten dienst die my geschieden kan.
 Doorsteeckt dit teurigh hert, ick sal 't een weldaet achten,
 Want ick en heb voortaan niet beter hier te wachten;
 Ick wensch voor al de doot, vermits sy niet en leeft,
 Die al wat my vermaeckt in haer besloten heeft."
 De knecht, die staet verbaest van soo een harde reden,
 Hem rilt een koude schrick door al de gansche leden,
 Hy spreek in sijn gemoet: "ick dooden mijnen Heer!
 O Goden, Hemels-volck! gehenght het nimmermeer."
 Hy trock sijn degen uyt. en sonder iet te spreken
 Heeft in sijn jonge borst met alle macht gesteken,
 En valt daer op de zael; en na een droef geluyt,
 Eer dat'er iemant koomt, gaet hem het leven uyt.
 "Ach, Eros! sey de Vorst, ghy toont de rechte wegen,
 Ghy toont met uwe daet wat ick behoor te plegen."
 Hy greep het eygen swaert, en naer een harden steeck,
 Soo is 't dat hy verflauwt, en naer een bedde weeck.
 Daer komt het droef gesin in haesten aen-geschoten,
 En vint met enckel bloet de kamer overgoten.
 Antonius, hoewel tot aen de doot gewont,
 Die sey haer met een sucht en met een bleycken mont:
 "Ach, vrienden! 't is gedaen, laet desen romp begraven
 Daer mijn geminde rust." Een van sijn liefste slaven
 Die sey hem wederom, dat sy noch heden leeft,
 En even nu ter tijt gesunde leden heeft.
 "Wel, laet dan, sey de Vorst, my dese gunst verwerven,
 Dat ick in haren arm sal heden mogen sterven!
 Dat is mijn lesten wensch." Men doet als hy gebiet,
 Schoon dat het leste bloet hem uyt de leden vliet.
 Men gingh van stonden aen tot aen het slot genaken,
 Waer in het deftigh wijf haer graf had laten maken;
 Men klopt daer aen de poort, men roept'er overluyt,
 Maer daer en is geen mensch die hem de deur ontsluyt.
 De Koningin, beducht te worden overvallen,
 Hielt sich in dit gebouw als in beslote wallen:
 De poorten bleven toe, oock wieder kloppen magh,
 Soo dat'er noyt een mensch een open deur en sagh.
 Daer was een teenen korf, met koorden vast gebonden,
 Daer in soo wort de Vorst ten lesten op-gewonden
 Tot aen het hoogh verwulf: daer sagh de droeve vrouw
 Hoe sich het nootlot stelt, en waer het henen wou,
 Wat is'er nu te doen? het gaet'er op een klagen,

Nadiense geenen troost, geen uytkomst meer en sagen;
 Hy lagh daer in sijn bloet, en daer en quam van hem
 Niet als een diepe sucht en als een flaeuwe stem.
 Dit was sijn leste woort: "Ick hebbe sware slagen,
 Ick hebbe mijn verderf in stilheyt konnen dragen;
 Maer doen my wiert geseyt, dat ghy niet meer en waert,
 Heb ick, van stonden aen, mijn leven niet gespaert;
 Ick heb een vinnigh swaert in dese borst gesteken,
 En siet, mijn levens-kracht die is alree geweken,
 Maer dat en acht ick niet, mits ick in uwen schoot
 Op heden voelen magh de prangen van de doot;
 Dat ick den lesten snick van dit ellendigh leven,
 Dat ick mijn herten-bloet aen u magh over-geven;
 Nu slaet toch eens den arm om dit ellendigh vleys,
 En geeft my noch een kus, het is de leste reys;
 Want siet mijn geest verhuist." Sy komt tot hem gesezen;
 Maer t'wijl sy neder boogh, quam haer de ziele tegen,
 Die vloogh hem uit den mont, en, met een bangen sucht,
 Soo is sijn levens-vonck verdwenen in de lucht.
 Sy viel hem om den hals, sy kust hem menigh werven,
 Sy wensch dien eygen stont met hem te mogen sterven;
 Maer als men om den doot van ganscher herten sucht,
 Dan siet men dat het spooock veel elders henen vlucht.
 Maer Cæsar liet het slot aen alle kant bespieden,
 Hy sent'er weynigh volcks, maer wel-vertroude lieden,
 Die kregen op het lest een hoogen venster in,
 En sijn terstont verspreyt door al het huysgesin.
 De snege Charmion, die sagh de gasten komen,
 En wort van diepen angst ten hoogsten in-genomen;
 Sy roept: "O waerde vrouw, nu is'et al gedaen,
 Ghy zijt in 's vyants macht, en moet na Romen gaen,
 Wat baet nu dit gebouw! Uw slot, dat is verraden,
 En wij ellendigh volck met droefheyt overladen,
 En eygen aen de doot! "De koningin versloegh,
 Soo dat haer teere ziel en bangen adem joegh.
 Sy greep een vinnigh mes om haer verdriet te wreken,
 En wou het metter ij in haren boesem steken:
 Maer een van Cæsars volck, een wonder rappe gast,
 Die hielt haer teeren arm en swacke leden vast.
 "Wel hoe (begon de man), Prinssesse van den lande!
 En vreest geen ongemack, geen leet of droeve schande,
 En min de bleecke doot: Augustus is te soet,
 Stelt hem van nu voortaan een troost in uw gemoet.
 Ghy zijt te schoonen beelt om in verdriet te sterven,
 Ghy sult wat u behaeght van sijne gunst verwerven,
 Gaet, stelt u maer gerust." De Koninginne sweegh,
 Maer efter soo gestelt, dat sy ter neder seegh.
 Hier op wert metter daet aen Cæsar af-gesonden,
 En hem wert aengediënt hoe alle saken stonden:
 Hy snelt hem naer het slot, begroet de droeve vrou,
 En bid haer menigmael, dat sy haer troosten wou.
 Maer al wat Cæsar spreeckt en zijn maer hoofsche woorden
 Die haer (des wel bewust) in geenen deel bekoorden;
 Dies bleef haer eerste sorgh, haer ziel is ongerust,
 En in een staegh gewoel, en buyten alle lust,
 Of schoon de stille nacht komt over haer gesezen,
 Sy wort noch even-wel tot slapen niet genegen;
 Sy woelt in haer gepeys van alle vreught ontbloot,
 En sy en vint geen troost als in de bleecke doot.
 Sy had een lange wijl nu laten ondersoecken,
 Uyt reden, uyt de daet, en uyt verscheyde boecken
 Hoe dat men aldersachts kan scheyden uyt het vleys,
 Wanneer men besich is ontrent de leste reys.
 Sy hadde boven dien, voor desen menigh-werven,
 Veel slaven omgebracht, veel menschen laten sterven
 Door adders, selsaem kruyt, of ander slim fenijn,
 Om van de sachtste doot bewust te mogen zijn.
 Maer schoon men iemant smoort in roock of diepe vaten,
 Of tapt het leven af door bloet en ader-laten,

Daer was geen ander doot die haer bequamer dacht,
 Als door een gladde slangh te werden om-gebracht.
 Sy laet dan uyt het wout, of uyt de naeste dalen,
 Sy laet tot haer gebrueick een fellen aspick 1) halen;
 Die wert haer van een boer, te midden door de wacht,
 Die wert haer in een korf met fruyten toe-gebracht.
 En of-schoon aen de man het rot bestont te vragen,
 Wat aen de Koningin hem is gelast te dragen,
 De vriend is niet ver stelt, hy toont het schoon gewas,
 Gelyck het lagh bedeckt met kruyt en edel gras.
 Hy toont'et niet alleen, hy biet'et aen de gasten,
 Maer niemant onder-neemt de fruyten aen te tasten,
 Dies gaet hy ongemoeyt. Men laet den huysman in,
 Die geeft hem op de zael en voor de Koningin.
 Hy doet gelyck hy kan, hy neyght hem met de leden,
 Hy spreeckt geen hoofsche tael, maer onbeveynsde reden;
 Sy tast de fruyten aen, en roert het edel kruyt,
 Maer des al niet-te-min daer quam geen adder uyt.
 Sy wert geen beet gewaar: dit heeftse vrent gevonden
 Vermits het seker was de slang te zijn gesonden;
 Sy treet wat naerder toe, en licht een vijgen-blat,
 En sagh hoe vreemt het beest daer in gedoken sat.
 Het droegh vyer in het oog, een huyt met rode plecken,
 Oock bobbels vol fenijn, die hem de tanden decken,
 En drilt sijn swacke tongh. Als sy den adder sagh,
 Soo sprackse sonder schrick en met een soeten lagh:
 "Wel beesje, zijt ghy daer? Ick wachte met verlangen
 Ghy moet noch heden selfs aen desen boesem hangen;
 Ghy moet te deser uur genesen mijnen druck,
 En maken een besluyt van al mijn ongeluck.
 Wel aen dan, tijt te werck. Waerom soo stil geseten?
 Ick wensche wat ick magh, van u te zijn gebeten.
 Kom, spant uw krachten in, en stort uw swart fenijn;
 Al dat een ander haet dat sal my weldaet zijn.
 'k En schrick niet voor de doot, sy is mijns herten wenschen,
 Sy is een seker lot, een wegh voor alle menschen,
 Sy is een vasten troost voor die in droefheydt leeft,
 En hier in 't aertsche dal geen vreughde meer en heeft;
 Nu steeckt in desen arm. Hy plagh hier in te rusten,
 Die stof en voedsel gaf aen mijn verdwaelde lusten;
 Kom, schiet hier uw vergif; kom, schiet, ey lieve schiet,
 'k En soeke geen vermaeck, 'k en achte geen verdriet.
 Laet dit een woonplaets zijn van uw venijnde vlekken,
 Dat aen den Roomschen Vorst tot vreughde plagh te strecken;
 Het lit, het eygen lit, dat qualick heeft gedaen,
 Dat moet in dit geval de straffe niet ontgaen.
 Wel aen dan, wacker dier! en spaert geen teere leden,
 Ghy waert'er toe versocht en wort'er toe gebeden;
 En siet geen schoonheydt aen als ghy uw swadder stort,
 Maer, wat ick bidden magh, soo maect de pijn kort!
 Ick heb tot nu geleeft, en mijn geswinde jaren
 Die zijn gelyck een roock in haesten wegh-gevaren,
 Mijn tijt is nu volent. Ick had een machtigh rijck,
 Soo dat ick niet een Prins in volle macht en wijck.
 Geluckigh waer ick noch, geluckigh boven maten,
 Had my de Roomsche pracht in vrede konnen laten;
 Nu komt de wreede doot en snijdt mijn leven af;
 Mijn loop die is volbracht, ick snelle naer het graf.
 Nu kom hier, kleine jeught, kom hier, mijn jonge schapen!
 Daer is voor u geen tijt om vreught te mogen rapen.
 Och, of mijn ongeval een eynde mochte zijn
 Van uw verdrietigh leet, en onverdiende pijn!
 En denckt niet datje zijt van Prinssen her-gekomen:
 Eylaes! ons droef geval, dat heeft'et al genomen,
 Een wonder groot beslagh, en meer als eene kroon,
 Die was voor u bereyt, en stont u wonder schoon.
 Nu is'et al verkeert, en kan u licht geschieden

1) *aspick*; vergiftige slang.

Dat ghy geen machtigh volck, maer schapen sult gebieden,
 Dat ghy sult Herders zijn, en leven in het wout,
 Daer niemant als met sweet sijn leven onderhout.
 Hoe dat het wesen sal, ey, leert de felle slagen,
 Ey, leert in soet gedult uw sware lasten dragen;
 Daer komt oock metter tijt een eynde van gequel.
 Ach, neemt den lesten kus, en vaert voor eeuwich wel!
 En ghy, o waerde vriend! ontvangt mijn leste klachten,
 En wilt van my voortaan geen ander diensten wachten.
 Hoe kan ick eere doen, die aen een Prins geschiet?
 Ick ben voortaan, eylaes! ick ben mijn eygen niet;
 Ick ben in 't Rooms geweld, ick ben eylaes! gevangen,
 En 't doet my na de doot maer des te meer verlangen;
 Mijn lichaem wert bewaert, mijn vryheit heeft gedaen,
 'k En magh niet op mijn borst, niet op mijn herte slaen.
 'k En magh geen vlocken hayrs uyt desen schedel trecken,
 Men vreest, gelyck men seyt, men vreest voor kale plecken;
 Doch niet om mijnent wil, maer om de Roomsche pracht,
 Daer ick, ellendigh mensch! nu lange ben verwacht.
 Men wil, o machtigh Vorst! men wil ons heden scheyden;
 Men wil my schande doen en in triumpheyde leyden;
 Men wil my laten sien als ick en weet niet wat,
 Een schouspel aen het volck, een geckmaer in de stadt
 Men wil al wat ick heb, mijn schat, mijn rijcke kroonen,
 Men wil my tot een spot aen al de werelt toonen;
 Maer dat en sal voorwaer sijn leven noyt geschiën,
 En my en sal geen mensch tot smaet geleverd sien.
 Ick ben van edel zaet en tot een kroon geboren,
 En van mijn ouders aert en heb ick niet verloren;
 Ick ben van Ninus huys, ick ben van Koninghs bloet,
 Ick ben van hooge stam, maer hooger van gemoet.
 Veel eer sal ick den geest uyt dese leden drucken;
 Veel eer sal ick de ziel uyt desen boesem rucken,
 Veel eer ten grave gaen met druck en ongeval,
 Als ick het schamper volck een schou-spiel wesen sal!
 Ick hebbe nevens u, ick hebbe lange dagen,
 Druck, kommer, tegenspoet in dese borst gedragen;
 Maer 't grootste ziel-verdriet, dat ick op heden ken,
 Is dat ick nu ter tijt van u gescheyden ben.
 Ick liegh, ellendigh wijf! ick hebbe droever sinnen,
 Mits ghy door achter-klap uw geest hebt laten winnen;
 Mits ghy van my vermoet, dat ick 't met Cæsar hou,
 En licht tot uw bederf mijn rancken spelen sou.
 O Goden, wat een hoon! Sal ick mijn eygen leven,
 Sal ick mijn hertens-troost den vyant over-geven?
 O, liever sijn geweer in dese borst gedrukt,
 En dit rampsaligh hert by stucken uyt-geruukt:
 O, liever in het wout van eenigh beest gegeten,
 Of van een Crocodijl de leden af-gebeten:
 O, liever af-gedaelt tot in den swarten poel,
 Wiens prangen ick alreë in desen boesem voel.
 Wel aen. ick wil terstont mijn trouwe gunst betuygen,
 Daer sal een boose slangh aen desen boesem suygen,
 En roven my de ziel, en dat op desen dagh,
 Op dat ick met den geest tot u genaken magh.
 Daer sal ick met bescheyt (indien men hier beneden
 Noch onderling gebruyckt de gronden van de reden),
 Daer sal ick met bescheyt u maken openbaer,
 Dat ick om uwent wil my brengh in dit gevaer.
 Wel, neemt dit lichaem aen, want ick begeer te sterven,
 En wil benevens u een graf voor my verwerven.
 Hoe gram dat Cæsar is, hoe groot mijn ongeval,
 Hout seker dat de doot ons heden paren sal!"
 Terstont na dit gespreck gaet sy de slange tergen,
 Sy gaet het vinnigh dier als krijgh en oorlogh vergen,
 Maer 't beest, dat stont beduyp en sat als in beraet,
 Of oock soo witten arm met gif te quetsen staet.
 Doch als de Koningin niet af en liet te quellen,
 Soo gaet het happigh dier sich als te weere stellen,

Het kromt sich in een bocht, en schiet ten lesten toe,
 En straelt 1) haer in den arm, en niemant weet'er hoe.
 Het gif doet sijnen loop door onbekende wegen;
 En 't komt, gelijk een slaep, haer om het brein geségen:
 Sy trilt, sy suyssebolt, en in een korten stont
 Soo vloogh haer met een sucht het leven uyt den mont.
 Maer hoe de vrouwe storf en konde niemant weten,
 Sy was maer aen den arm als van een vloog gebeten;
 Men vont aen al het lijf een gaef en effen vel,
 Men vont een plecksken roots en anders geen geswel.
 Sy lach daer als een beelt, haer leden niet gebogen,
 Haer lippen niet verruckt 2) haer oogen onbewogen;
 Alleen haer rijke kroon met diamant gesiert,
 Die was, als sy verschiet, een weynigh omgeswiert.
 En t'wijl dat Iras pooght haer kroone wat te rechten,
 Soo komen op de zael een deel geswinde knechten,
 Door Cæsar af-gestiert; die sien den handel aen,
 Maer 't is'er al bekaeyt, het speeltjen is gedaen.
 De nette Charmion, een van de kamer-maeghden,
 Die best van overlanch de Koningin behaeghden,

1) *straelt*; steekt, bijt. De Zeeuwen gebruiken het woord nog steeds;
 b. v. eene bij straalt. Nooit zeggen zij dat eene wesp of bij steekt.

2) *verruckt*; vertrokken.

Die lagh alree gestreckt bevangen van de doot,
 En was met haer gereyst naer Charons swarten boot.
 En t'wijl dat Iras spreekt met Cæsars af-gesanten,
 En sich noch besich hout ontrent de diamanten,
 Vernam men dat de maeght ter aerden neder viel,
 En liet oock op de zael een lichaem sonder ziel.
 Maer hoe dat dese twee zijn aen haer doot gekomen,
 En heeft geen levend mensch tot heden oit vernomen;
 Doch hoe het wesen magh, sy waren aen de vrou
 Versegelt met den geest, en tot het graf getrou.
 Cleopatra, gesint haer aen de doot te geven,
 Die had aen Cæsar selfs een korten brief geschreven,
 En had daer by versocht, dat sy met haren vriend
 Mocht van een eenigh graf te samen zijn gediend.
 En eer bykans de Vorst haer schrift had overlesen,
 Soo kreegh hy stracx de maer van dit ellendigh wesen;
 Hy trat dan naer het slot en sagh het schou-spel aen,
 En heeft op dit gesicht haer bede toe-gestaen.
 Siet daer een machtigh Vorst, en duysent groote dingen,
 Die al, gelijk een roock, in haest te niete gingen;
 En soo ghy d'oorsaek vraegt: het was geschonden trou,
 En dertel ongelaet 1) ontrent een lichte vrou.

1) *ongelaet*; misgedrag.

KORT VERHAEL

VAN HET DROEVIGH TROU-GEVAL TUSSCHEN TWEE VORSTELICKE PERSONEN.

TE WETEN:

DEN KONINGH MASANISSA,

EN

DE KONINGINNE SOPHONISBA.

Als Syphax was verrast en Asdrubal geslagen,
En Cirtha met den schrick in haesten wegh-gedragen,
Soo is daer in de stadt een selsaem stuck geschiet,
Dat ghy in dese prent alleen ten deele siet.
De reste dient verhaelt, en naerder aengewesen,
Want dat men niet en siet is nut te zijn gelesen.
Wel op, geswinde pen! doet ons een kort verhael,
Hoe dat de liefde speelt ontrent het wreede stael,
Ontrent den harden krijgh, en midden in de swaerden,
En midden in den woel van duysent felle paerden;
Op dat een yder mensch magh leeren dese wet,
Dat staêgh op sijn gemoet is nut te zijn gelet.
De schrick is door de stadt en boven op de wallen,
En straex zijn door het heir de poorten overvallen;
De Koningh even-selvs die gaf hem vooren aen,
En buyten sijn gebiet en wert'er niet gedaen.
Hy snelt hem naer het hof met duysent rappe gasten,
Die staêgh met grooten ernst op sijn bevelen pasten:
Maer, schoon hij nader quam, daer is geen tegenstant,
Geen mensch ontrent de poort die hy in wapens vant.
Alleen de Koningin, die sagh den Velt-heer komen,
En geeft haer op de zael met droefheyt in-genomen,
Sy leyt haer in het stof; hy bleef een weynigh staen,
En daer op vingh de vrou, aldus haer reden aen:
"Ghy, die een Koningh zijt, wilt mijner doch erbermen,
Wilt my van overlast, van smaet en hoon beschermen;
Daer is op aerden niet, dat Prinssen beter voeght.
Ick was een Koningin eer ghy ons Leger sloeght;
't Is uw geluck geweest, en 't noot-lot van de Goden,
Dat ghy het velt behielt en onse Ruyters vloten;
Nu bid ick, edel helt, bevrijt my van den pracht,
Die al de werelt siet ontrent de Roomsche macht.
Men is aldaer gewoon als tot een spot te toonen
Oock groote schepters selfs, oock hoogh-gedachte kroonen,
Jae, Prinssen van het lant: en met een groote smaet

Soo plagh men daer een Vorst te leyden achter straet.
En dat, eylaes! alleen vermits hy is geslagen,
En niet en was gesint het Roomsche jock te dragen:
Nu bid ick andermael, ô waerde Lants-genoot,
Geeft my niet aen de smaet, maer liever aen de doot.
Laet my slechts dit alleen van uwe gunst verwerven,
Laet my een Koningin, en niet een slave, sterven!"
Sy wou noch vorder gaen, maer haer bedroeft gemoet,
Dat joegh haer uyt'et oogh een dichten tranen-vloet.
En t'wijl sy besich is met dit verdrietigh spreken,
Soo wort de jonge Vorst van hare liefd' onsteken;
Hy weet niet wat hem schort of wat hem overquam,
Als hy dit vreemt gewoel in sijnen geest vernam.
Hy stont daer met een heir, en in het stael gesloten,
En noch wert hem een schicht tot aen de ziel geschoten;
Het Leger dat hy leyt, het wapen dat hy droegh,
En is voor hem niet sterck, voor hem niet vast genoegh.
Sy was een hupse vrou, en al haer gansche leden
Soo fris gelijk een roos, en deftigh in de reden,
En geestigh in gelaet; en schoon sy bijster weent,
Oock dat heeft haren glans in geenen deel verkleent,
Siet, wat een selsaem stuck is hier alree begonnen,
Hy die verwinner is, die wort geheel verwonnen;
Hy die een grooten roof aen 't Leger geven wou,
Die staet van sin berooft ontrent een teere vrou!
Wat dient'er meer geseyt? die vingh, die is gevangen,
Sijn gansche ziele dwaelt ontrent haer teere wanghen;
Hy neemtse by der hant, hy licht haer uyt het stof,
Hy toont haer soet gelaet en leyt haer in het hof.
Daer berst de Koningh uyt, en gaet haer openbaren,
Hoe dat hy was verruckt door hare frissche jaren;
Hy seyt haer niet als dat: en, tot een kort besluyt,
Sy die gevangen scheen, die wert terstont de bruyt.
Dit heeft de snelle faem ten luysten uyt-gekreten,
En 't is van stonden aen door al het heir geweten;

Het dunckt een yder vreemt, dat Masanissa trout
 Een die het tegen hem en met den vyant hout.
 Een die van Asdrubal als dochter is gekomen,
 En uyt Carthago selfs haer oorspronck heeft genomen.
 Dit stuck heeft oock beroert den grooten Africaen,
 Die gaf hem tot den Vorst, en sprack hem deffigh aen:
 "Wel hoe, manhaftigh helt! laet ghy de wapens varen?
 En pleeght een wijf geweld op uwe frissche jaren?
 Is uw grootmoedigh hert soo spoedigh opgevat
 Door kracht van vrouwe-lust, en ick en weet niet wat?
 Indien ick bidden magh, laet yemant dit beginnen,
 Die staegh in weelde leeft met ongemoeide sinnen,
 Laet dat een lekker doen die luy daer henen gaet,
 En noyt en is bemoeit met dingen van den Staet.
 Ghy hebt tot uwer eer den vyant overvallen,
 't En is voor u geen tijt om nu te liggen mallen;
 De gront van ons beroep die eyscht een strenge deught,
 Dat u en my betaemt en is geen losse vreught;
 Gelooff't, oogen-lust is meer voor ons te schromen,
 Als pijlen vol fenijn die van den vyant komen;
 En geen soo harden stael, dat ons soo vinnigh wont,
 Als doet een teer gelaet, of wel een sachten mont.
 't Is vry een sweerder stuck te toomen geyle sinnen;
 Als Legers op te slaen, en Steden in te winnen;
 Maer 't een en 't andere werck, dat is van ons bedrijf:
 Het eene voor den geest, en 't ander voor het lijf.
 Maer dit oock, edel helt, behoerje wel te weten,
 Dat schoon of Asdrubal is uyt'et velt gesmeten,
 En Syphax neêrgevelt; het was de Roomsche macht,
 Die Cirtha met geweld heeft onder haer gebracht.
 En daerom dient den buyt en wat'er is gevonden,
 Gelt, have, menschen, vee, na Romen op-gesonden:
 Oock Sophonisba selfs, uw troon en herten-wensch,
 Is eygen aen den Staet en niet aen eenigh mensch.
 Sy dient oock met den roof de vaders 1) op-gedragen,
 En wat hier is te doen, dat is aldaer te vragen.
 Ghy, siet dan, zijt ghy wijs, dat ghy uw driften stilt;
 't Is ander lieden goet, dat ghy behouden wilt.
 Ghy hebt in my gesien en menighmael gepresen,
 Dat ick de geyle lust heb krachtigh af-gewesen;
 Wel ghy, die wilt een vrient van Romen zijn genaemt,
 Doet hier en over-al gelijk het u betaemt.
 Een die sijn weeligh vleesch kan spenen van de vrouwen,
 En met een hoogh gemoet sijn lusten weder-houwen,
 Is ja, een meerder Vorst en vry een grooter man,
 Als die een hooge wal ter neder vellen kan."

1) *vaders*; Leden van den Romeinschen senaat.

De Vorst in sijn gemoet ontstelt om dese reden,
 Gaet treurigh uyt het volck, gaet in sijn tente treden;
 Hy vint sijn innigh mergh met tochten om-gevoert,
 Hy vint sijn jeugdigh hert ontstelt en gansch beroert:
 Hem komt aen d'eene zy de nieuwe bruyt bekoren,
 Die hout de jonge Vorst tot sijn vermaeck geboren;
 Hem druckt aen d'ander zy de strenge Roomsche tucht,
 Soo dat sijn angstigh hert in groote bangheyt sucht.
 Ten lesten berst hy uyt: Wel moet ick haer verlaten,
 Men salse lijcke-wel niet sleuren achter straten,
 Niet toonen aen het volck, tot haer en mijne smaet;
 Neen, Sophonisba, neen, daer is noch ander raet.
 Ick heb't u beloofd uw man te sullen wesen,
 Vermits ick boven al uw schoonheyt heb gepresen;
 Of soo dat niet en viel, soo steld' ick efter vast,
 Dat ghy noyt buyten eer sout werden aen-getast.
 Ick wensch uw man te zijn, ick ben tot u genegen,
 Maer siet de Roomsche macht die kant'er vinnigh tegen;
 En 't is een dwingelant die al de werelt quelt,
 En die oock even my heeft onder haer geweld.
 Eylaes! mijn eerste woort en magh u niet geschieden,
 Maer 't tweede dat en kan u Romen niet verbieden;
 Een dronck naer eysch gemenght van eenigh ras fenijn,
 Die moet in dit geval uw leste trooster zijn.
 Hy nam een gulden kop, hy gaet de kruyden mengen,
 Hy laet het droef geschenck aen Sophonisba brengen:
 Hy voeght'er woorden by: "doet als een Koningin,
 Hier is uw leste troost, hier uw verlosser in."
 Soo haest de jonge vrou de bootshap heeft ontfangen,
 Rees daer een bleycke verw ontrent haer roode wangen;
 Maer des al niet-te-min nam sy den beker aen,
 En toond' dat sy het woort ten vollen heeft verstaen;
 "Is dit de bruylofts-gift die my, te deser stonden,
 Van mijnen bruydegom, uyt liefde wort gesonden?
 Is dit het schoon juweel? edoch ick ben bereyt;
 De Vorst die heeft gedaen gelijk'er was geseyt:
 Magh ick niet na den eysch en als Prinsesse leven,
 Soo wil ick aen het graf my willigh over-geven;
 Eén dinck dat is my leet, dat ick als met de doot,
 Ontfingh een tweede man tot mijnen bed-genoot."
 Het woort is nau volent, sy heeft den wijn gedroncken,
 En wat'er boven dreef, en wat'er is gesoncken;
 Daer bleef geen druppel in; sy leyt haer op het bed,
 En wacht de bleecke doot en haer gestrenge wet.
 Sy maeckt geen los gebaer met eenigh selsaem huylen,
 Sy geeft haer uyt het volck, en gaet in 't duyster schuylen:
 En als het vinnigh spoock haer gaf de leste steeck,
 Soo was het gansch verbaest dat sy niet eens en weeck.

HOLLANTS

TROU - BEDROGH,

ONLANGHS VOOR-GEVALLEN.

Of liefde list gedooght, en of een wettigh minnen
Mach worden uytgevoert door afgerechte sinnen,
Door lagen, door bedrogh, of ander slim beleyt,
Dient heden ondersocht, en hier te zijn geseyt.
Maer om met beter gront hier van te mogen spreken,
En recht te mogen gaen in dese slimme treken,
Soo leest, voor alle werck, en weeght my dit geval,
Dat ick hier door de pen aen Hollant schencken sal:
Leander, uyt-genoot by soete jonge lieden,
Gingh daer de jeught hem leyt, en na de sinnen rieden;
Sijn oogh viel op een maeght, die ick in dit geval
Den naem van Rosemont op heden geven sal:
Hy was een rustigh quant, en sy van schoone leden,
Sy eerbaer van gelaet, hy geestigh in de reden;
Haer ouders zijn gelijk en van gemeene stof,
Leander lijckewel die slingert naer het hof.
Hy had een wijl gereyst, en in de vreemde landen
In alderley vermaeck verspilt sijn beste panden;
De boecken die hy kocht en by hem had vergaert,
Die had hy wonder lief, maer al te veel gespaert.
De soete Rosemont was, boven eyge baten,
Van seker pete-meuy een rijcken boel gelaten;
Dit gaf haer schoonheyts glans, en by haer roden mont
Soo was 't, dat even hier Leander smake vont.
Hy wort daer toe geneygh, als met geheele sinnen,
Om sijne Rosemont voor hem te mogen winnen;
Hy dede wat hy kond', oock met sijn gansche kracht,
Maer kreegh het voordeel niet, dat by hem was gewacht.
By wijlen schijnt de maeght tot hem te zijn genegen,
En op een ander tijt is sy hem bijster tegen;
Want als hy om het stuck en om het ja-woort quam,
Dan was 't dat sy terstont een ander wesen nam.
Hy quam eens op een tijt en woude troost verwerven:
"Of anders, sey de quant, soo moet ick heden sterven;

Ick wil van stonden aen gaen springen in de gracht,
Vermits ghy mijn verdriet en trouwen dienst veracht;
En als mijn droeve ziel dit lichaem sal verlaten,
Dan sal u voor gewis de gansche werelt haten,
En spreken over u dit hart en vinnigh woort:
Dat ghy uyt wreedten aert een vryer hebt vermoort.
Dan sal de soete jeught u met de vingers wijsen,
En laken uw bedrijf, en mijn getrouweyts prijsen:
Oock salder op mijn graf een vaers gehouwen staen,
Dat sal u, maer te laet, tot in de ziele gaen:
Hy die hier binnen rust, schoon hem de vrijsters minden,
Wist daer hy ruste socht sijn ruste niet te vinden;
Sijn liefd' is trou geweest, en uytter maten groot,
Maer die sijn leven was, die gaf hem aen de doot.
Nu segh my, Rosemont, hoe sal u dat gelijcken,
Dat ghy door al het lant, door alle Koninghrijcken,
Door al wat werelt hiet, sult eeuwich zijn vermaert,
Niet om uw soet gelaet, maer om uw fellen aert?
Ey, gaet een sachter wegh, en laet u noch bewegen,
Of ick ben tot het graf van heden aen genegen;
Niet soeter als de doot voor een, die vierigh mint,
En die voor sijnen loon geen troost met al en vint."
De vrijster stont en loegh om al dit vinnigh spreken,
En seyde: "Lieve vrient, dit zijn maer vryers treken
Maer rancken van de jeught; die ben ick al gewent,
En hebbe dat bedrogh al over langh gekent.
Soo haest een jonge wulp maer eens bestaet te minnen,
En dat'et niet en gaet na sijn verwaende sinnen,
Soo roept hy, naer het schijnt, als uyt sijn diepste noot,
En wil van stonden aen sich geven aen de doot.
Hy wil door enckel leet, of uyt een diep verlangen,
Sich by de vrijsters deur of voor haer venster hangen:
Maer 't is maer schrale wint, en niet als loos beleyt;
Komt segh: wie doet'er eens wat dickmael is geseyt?"

'k En acht geen vrijster wijs, die om de malle grillen
Haer voeght in dit geval gelijk de linckers willen:
'k En ben soo schotigh niet, noch van soo lossen aert,
Want van een kleyn gerucht en was ick noyt vervaert.
Leander, zijt ghy wijs, verlaet uw slimme lagen;
Het wilt dat ghy vervolght, en is soo niet te jagen.
Ick segh in tegendeel: al wie met dreygen vrijt,
Die is van stonden aen mijn gunst en liefde quijt.”
“Hoe, seyt de jongelingh, sout ghy voor linckers schelden,
Die uyt een trou gemoet haer liefde komen melden?
Meynt ghy, dat ick met list en veynsen omme-ga?”
De vrijster wederom: “Voor my, ick segge ja.”
“Dat sulje metter daet wel anders ondervinden,
Als my de bleecke doot de leden sal ontbinden;”
Beet haer de vryer toe en, met een kort besluit,
Seyt haer: “vaert eeuwigh wel!” en flux ten huysen uyt.
Hy gaf hem aen de gracht, en sey noch anderwerven,
Wel, sal ick uwe zijn of sal ick heden sterven?
Spreeckt nu het leste woort, ick sta hiër, schoone maeght,
En sal op heden zijn gelijk het u behaeght;
Wat seghje? “Dat ick plagh, roept hier de vrijster tegen,
Geen list, geen slim bedrogh en sal mijn hert bewegen.”
Hy weder met een sucht: “Als 't immers wesen moet,
Daer mede ben ick doot; vriendinne, weest gegroet,
En dat voor alle tijt. O God! wilt my vergeven,
Dat ick een einde maeck van dit ellendigh leven.”
Het woort is nau geseyt, hy stort met alle macht
Een steen daer toe bereyt te midden in de gracht,
En, om met beter schijn sijn list te mogen drijven,
Hy laet daer op de brugh sijn hoet en mantel blijven,
En dichtte by de wal daer swom sijn ommeslagh, 1)
En hy flux uit de weegh, soo vaerdigh als hy magh.
Met dat de vrijster hoort de quis-quas in de stroomen,
Sy kan haer teer gemoet, haer sinnen niet betoomen;
Sy liep in grooten anghst tot aen de water-kant,
Daer sy alleen den hoet en sijnen mantel vant.
Daer berst de vrijster uyt in wonder hooge klachten,
Sy melt haer stille gunst, en opent haer gedachten;
En t'wijl sy staet en sucht en droeve tranen stort,
Soo roeptse: “Lieve vrient, en doet u niet te kort:
En wilt niet lijf en ziel op eenen tijt bederven,
Ghy sult oock heden selfs mijn echte trou verwerven;
Keert weder daar ghy waert, komt op het drooge zant,

1) *ommeslagh*: omslag- (doek, das, kort manteltje.)

Siet daer tot uwen troost mijn trouwe rechterhant.”
Daer waren doen ter tijt een deel geslepe gasten
Die op dien loosen vont en al den handel pasten,
Die hadden tot het werck een schuytjen toe-bereyt,
En onder aen de brugh in 't duister wegh-geleyt;
Daer in was onse quant in grooten haest geweken
Door gunste van de nacht, en lagh aldaer versteken
Terwijl de vrijster klaeght; en een van desen hoop
Die gaf hem bij de maeght als met een snellen loop,
En vraeght haer wat'er schort, en wat'er is gesoncken,
En of de vryer leeft, dan of hy is verdroncken.
Sy seyt hem in der haest hoe al de sake staet,
“Maer o, och vrienden helpt! eer dat'et is te laet.”
Sijn mackers onder dies die komen aen-gevaren,
En sweven met de boot te midden op de baren,
En tasten in het diep, en, met een slimme vont,
En trecken, soo het scheen een lichaem uyt den gront.
Maer die wil even-wel sich geensins laten helpen,
Ten zy de jonge maeght sijn vyer begeert te stelpen.
Dit roept hy uyt de gracht, als met een flauwe stem,
En die ontrent hem zijn, die roepen nevens hem.
Daer komt hy op de brugh ten lesten aen-gedropen,
Hy blaest. en zijght, en sucht, al waer hy schier versopen:
Sijn hair was enckel kroos, als qnam hy uit'et lis,
In allen soo gestelt als Jonas uyt den vis.
Maer sy, met deerenis tot aen de ziel bevangen,
Die valt hem om den hals, en kust sijn natte wangen;
Sy bid hem nevens haer in huys te willen gaen,
Om daer niet in de kou en nat te blijven staen.
Hy seyt: “De strenge kou en kan my geensins deren;
't Is vyer dat my ontstelt, en 't sal mijn hert verteren,
Soo ghy het niet en helpt. Ick ben noch heden doot,
Soo ghy geen troost en brenght in desen hoogsten noot.”
Hy staet en suyssebolt, sijn woorden blijven steken,
Het scheen dat even doen sijn hert begon te breken,
Soo vreemt gaet hy te werck, soo stelt hy sijn gelaet:
Sy meynt dat hem de ziel als op de lippen staet.
Sy grijpt hem metter hant, sy kust hem ander werven:
Maer hy — geen ander praet, als van te willen sterven,
Als van te willen gaen tot in het duyster graf,
Soo sy hem niet op trou de rechter-hant en gaf.
En waerom langh verhael? hy kan soo listigh quelen,
En weet aan alle kant sijn rolle soo te spelen,
Dat sy dien eygen stont hem boot de rechterhant,
En stracx daer op ontving een schoonen diamant.

ROSEN - KRIJGH,

OFTE

HERDERS TROU - BEDROGH;

DE GRIECKSCHE DICHTERS NA-GEBOTST.

Het dertel Venus-kint, genegen om te mallen,
Was lestmaal uit de lucht in seker wout gevallen:
Het lant was sonder krijgh, den hemel sonder wint,
En daerom is het volck tot spel en jock gesint.
Het wicht quam aen een bosch daer hondert vogels songen,
Daer maeckt'et bly geschal, en dede vreemde sprongen;
Het trock de bloempjes af, en brack het jeughdigh kruyt,
En daer en is niet vry dat uyter aerden spruyt.
Noch gingh het weeligh dingh de teere Nymphen tergen,
En quam met stout gebaer haer krijgh en oorlogh vergen:
"Ick trots u, sprack het wicht, al ben ick maar alleen,
Komt in het open velt; oock seven tegen een!"
De maeghden plegen raet, hoe eens de stoute jongen,
Mocht worden in-getoomt en onder haer gedwongen;
Een van het aardigh volck, die Clio was genaemt,
Heeft in haer geestigh brein hier op een voet geraemt:
"Tsa laet ons, seyde de maeght, oock sonder iet te schromen,
Laet ons maer in verdingh met desen lekker komen;
Geeft my des maer bevel, ick weet een gauwen vont,
Om aan het oylick dier te snoeren sijnen mont:
Ick sel op soo een voet met Venus wicht verdragen,
Dat wy oock buyten sorgh een veltslagh mogen wagen;
Want dat ick voor geweer hem meyne toe te staen
En sal niet boven ons of onse krachten gaen:
Want als de kleine guyt met ons sal komen mallen,
Wy sullen met geweld den jongen overvallen,
Wy sullen maeghde-palm hem winden om het been,
En vlechten niet-te-min sijn vleugels over-een.
Wy sullen in het dorp en onder al de boeren,
Wy sullen in de stadt het wicht ten toone voeren,
Wy sullen boven dien (maer neen, ick swijge stil)
Wy sullen met hem doen, dat ick niet seggen wil.
Hoe, sou dit goire dingh ons eeuwich komen tergen,
Al of het meester was van al de naeste bergen?
Wat my hier in belanght, 'k en wil het niet verstaen,
Daer moet na desen tijt wat anders omme-gaen."

"Al sachtjens, sey'er een, ghy maeckt te rasse gangen,
Ey! veylt geen beyren-huyt aeler hy is gevangen;
Het dertel Venus kint is al te rouwen gast,
Die op geen mans geweld, en min op vrijsters past.
Vermeet u niet te veel: 't en is soo niet te vatten,
Het krabt ter zijden uyt gelijk de loose katten;
Soo ghy den lincker tergh, eer ghy u des beraet,
My dunckt, ghy loopt gevaer van uw geheelen staet.
Hoe kan het doch bestaen, dat wy den oorlogh soecken?
Dat is te rouwen werck voor onse teere doecken:
Maer neemt, wy bleven staen, of wonnen in de strijt,
Noch gaet een teere maeght haer moyste dingen quijt.
Hier kan het voordeel selfs een jonge vrijster deeren,
Sy laet'er menighmael oock van haer beste veeren;
En daerom stille zijn, oock als men woelen mocht,
Is dickmael grooter eer dan of men dapper vocht.
't Is beter (na my dunckt) den lekker niet te tergen,
Maer (soeckt'er iemant spel hier op de vlacke bergen,
Of in een jeughdigh dal, of aen een groenen dijk)
Te soecken sijn vermaeck, en dat met ons gelijk;
En soo het slim gebroet ons daer ook quam bespringen,
Laet ons te rugge gaen, en noyt den lekker dwingen:
Want, in den vreemden krijgh van Venus dertel kint,
Wie loopt behoud het velt; wie vlucht, die overwint.
Geen mensch en is bequaem om oorlogh aen te rechten,
Die niet en is gestelt om wel te konnen vechten:
De krijgh en schijnt maer spel voor diese niet en kent,
Maer 't is een grouwel selfs, eer dat het speeltjen ent."
"Neen, seyde Clio; neen: dit zijn maer kromme-sprongen;
Hoe! vreest een rappe maeght een moeder-naeckte jongen?
Laet my slechts heden toe te maken dit verdragh,
Gly sult in korten sien wat ick'er in vermagh."
Hier op soo staetse vast. Het stuck wort overwogen;
En of schoon haer gespreck in twijffel wort getogen,
Haer raet die wort gevolgt: dies kreegse volle macht,
Te sluyten metten wicht gelijkse dienstigh acht.

Sy treet dan in verdingh, sy gaat Cupido spreken,
 En 't is in korten stont in alles vergeleken. 1)

De lincker gaf haer toe, als die het speeltjen socht,
 Hy dacht: hoe dat'et ga, de vrijster is bekocht.
 Daer wort dan vast gestelt, dat op bescheyde rechten
 De Nymphen en het wicht te samen sullen vechten;
 Doch niet in eenigh dorp, maer in het naeste dal,
 Daer Pan met sijn gevolgh trompetter wesen sal.
 Noch wort'er bygevoeght, dat niet als versche rosen,
 Tot wapens voor den krijgh, en mogen sijn gekosen:
 Dat niemant met geweer magh komen aen den dagh,
 En dat voor al het wicht geen pijleu hebben magh.
 Daer is de wet gestelt. Men gaet'er rosen plucken,
 En stracx riep al het rot: "de krijgh die moet gelucken;
 Ons vyant is een kint aen alle kanten bloot,
 En daer veel honden zijn, dat is der hasen doot!"

Cupido staet en luypt, en laet de maeghden seggen,
 Maer denckt hoe hy het stuck ten besten sal beleggen;
 Hy plukt met onderscheyt, maer wat sijn hant verkoos,
 Daer sat een felle bie te midden in de roos.
 Dit zijn, o soete jeught, van outs syn loose trekken,
 Al zijn de rosen sacht, hy leertse vinnigh steken;
 Al wat den lincker heeft is lustigh in den schijn,
 Maer binnen lijcke-wel, daer schuyt een boos fenijn.
 Wel aen, de strijt begint. Pan gaet den horen blasen,
 Men hoort aen alle kant de rauwe Satyrs rasen,
 Men hoort alarmer slaen, men hoort het velt-geschrey,
 Men hoort een maeghde-stem gemengelt tusschen bey.
 Taponga wel-geborst, die quam daer aen-getreden,
 En Zeibo geel van hair, en Chreys van nette leden,
 En Xancho rap te voet, en Troas geestigh mal,
 En Paira soet van aert, en Chile sonder gal;
 Napulka quam'er by, verselt met Zumpogande,
 En Mechaokanou, de schoonste van den lande,
 Xajonca sloot den hoop met Ungas haer gespeel,
 Maer 't wicht was onbevreesd al quam'er noch soo veel.
 Cupido set hem schrap, en laet de Nymphen goyen,
 En laet het gansche velt met rosen over-stroyen:
 Hy jockt, hy springht, hy juicht, hy buytelt in het groen,
 Een maeght die rosen werpt, wat hinder kanse doen?
 Maer als de felle krijgh sich hooger gingh verheffen,
 Soo stont de guyt en keeck wie best te mogen treffen:
 Hy neemt wel naerstigh acht, waer dat een teere maeght
 Een naeckten boesem heeft, een open ziertjen draeght;
 Daer is hy vaerdigh by, daer weet hy op te passen,
 Daer kan hy metter haest een vrijster in verrassen;
 Hy let op sijn bejagh, hy neemt het stuck gewis,
 Hy doet niet eenen worp als daer geen kleet en is.
 Daer rijst een wonder spel: de gramme byen steken,
 Om aen het soete vleys haer bitter leet te wreken;
 Hier swelt een hals, een arm, een borst, een teere schoot:
 Siet daer het maeghde-rot in wonder hoogen noot!
 Noch is'et niet genoegh: haer oogh, en lip, en monden
 Die krijgen vreemt geswel, en bijster felle wonden;
 Daer tijt het maeghden-heir in haesten op de loop. —
 Ach, wie met bouwen jockt die heeft den quaetsten koop!
 Noch is'et niet genoegh, de felle dieren rollen
 Tot op haer teere borst, of haer yvore bollen,
 Of ick en weet niet waer. Daer loegh de slimme Pan,
 Om dat het maeghde-rot haer pijn niet heelen kan.
 Daer is'et al bekaeyt. De bloode maeghden vluchten,
 En 't oylijk boefje juicht terwijl de Nymphen suchten:
 Maer schoon een snelle maeght haer voeten elders set,
 Sy draeght haer droeve pijn, en haren vijant met.
 Doch Philis (die alleen niet goed en had gevonden),
 Dat aen het weeligh kint een Nymphe wert gesonden),
 Die was noch ongequetst, en daerom quam het wicht

En goyd' een felle bie haer in het aengesicht.
 Doch (mits sy in haer selfs had eertijts overwogen,
 Hoe dickmael Venus kint de Nymphen had bedrogen,
 En doen oock was beducht, dat hy in quader trou
 Sijn rancken als van outs al weder plegen sou),
 Heeft sy voor haer gepluckt veel rosen met de struycken,
 Ten einde sy ter noot dat wapen mocht gebruycken;
 Dies, als het weeligh kint de Nymphen viel te sterck,
 Soo steltse roos en steel te samen in het werck:
 Sy sloegh het naeckte wicht van boven tot beneden,
 En trof het hart genoegh omtrent de naeckte leden;
 Dies riep het overluyt als hem de prickel stack,
 Dat sy het krijghs-verdingh ter quader trouwe brack,
 Dat sy slechts maer alleen met rosen mochte spelen,
 En geensins recht en had te vechten met de stelen;
 Dat sy door list verbrack de maeghdelijke trou,
 En dat men haer bedrogh de Goden klagen sou.
 Maer sy, geen slechte duyf, had mede loose grepen,
 Als die op sijn bedrijf de tanden had geslepen;
 Sy riep hem weder toe, dat sy met rosen vocht,
 En datse ja, den steel oock wel gebruycken mocht;
 Maer dat hy met bedrogh, en als een slimme jongen,
 Met byen, tegen recht, de nymphen had besprongen:
 Dat noyt het vinnigh dier een deel is van de roos,
 Gelijk het wapen doet dat sy voor haer verkoos.
 Dit seyt de snege maeght, en weder aen het smijten,
 Tot Venus week gebroet wel hart begon te krijten.
 Doen riepse watse mocht: "Nu staet, vriendinnen, staet!
 Cupido geeft'et op, en is nu buyten raet.
 Hy wou dit streng gevecht hier noyt te zijn begonnen;
 Hervat maar eens het werck, de slagh die is gewonnen."
 Daer keert het maeghdenheir en, met een bly gekrijt,
 Soo komt het gansche rot gevallen in den strijt.
 Daer wort het tanger dier van alle kant geslagen,
 En Xancho riep hem toe: "Gaet dat je moertje klagen."
 Daer is'et al in vreught. Cupido neemt de vlucht,
 En naer een korten tijt, soo steegh hy in de lucht.
 Soo langh als Venus kint met rosen wort bevochten
 (Het zy die enckel zijn of over-een gevlochten),
 Soo staet het wicht geset; maer tast'et harder aen,
 Ghy sult'et meester zijn, en uyt den velde slaen.
 Maer na sich in den slagh een yder heeft gequeten,
 En dat het vinnigh bloet een weynigh is geseten,
 Doen gingh men oversien, hoe alle saken staen,
 En hoe de felle krijgh de Nymphen is vergaen:
 Chreys was haer sluyer quijt, haer wayer Zumpogande,
 Ungas haer kouse-bant, en vry tot haerder schande:
 Xajonca stont beklat tot aen haer beste keurs,
 En Zeibo was gestoort: sy mist' een rijcke beurs.
 Taponga socht een riem met ses vergulde doppen,
 En noch een diamant, en seven gouden knoppen:
 Maer Chile was beschaemt, vermits haer onder-ziel,
 In 't heetste van den krijgh, in haest ter neder viel.
 En t'wijl dat Zeibo vocht en worstelt met den jongen,
 Soo was een peerelsnoer haer van den hals gesprongen;
 Soo dat het aerdigh tuygh, geslingert in het gras,
 Niet weder, hoe men socht, by een te rapen was.
 Dies heeft de jonge maeght (uyt vrees te zijn bekeven)
 In blijtschap herten-leet, in vreugde rou bedreven.
 Maer Chile boven al, die was in diep gequel,
 Mits sy aen haer vernam een wonder vreemt geswel:
 Want doen haer onder-kleet ter aerden was gesegen;
 Had sy 'k en weet niet waer een harden steeck gekregen,
 Cupido sont haer toe een wonder felle bie,
 Die juyst haer nedergaf ontrent haer teere die.
 En mits het slim gebroet haer was gesint te plagen,
 Soo kons' het oylick dingh met krachten niet verjagen:
 Maer alsse naderhant den hommell noch verdreef,
 Doen schootse vinnigh gif, dat in de wonde bleef.

1) *vergeleken*; tot vergelijk gebracht.

Van daer quam haer de pijn, van daer het selsaem swellen,
En sy dorst even-wel het onheil niet vertellen.

En waerom meer geseyt? daer is niet eene maeght,
Die niet in eenigh deel van leet of hinder klaeght.

Haer roof in tegen-deel bestont in weynigh pluymen,
Die liet Cupido daer, als hy begon te ruymen,

Ach, Venus dertel wicht, dat is een naeckte guyt,
En by een kalen hoop en is maer schralen buyt!

Hy vanght een oorlogh aen met onbedachte sinnen,
Die meer verliesen kan als voor hem is te winnen.

O vrijsters, sooje prijs of eere wilt begaen,

En ranst te geener tijt een naeckten jongen aen!

Al valt de rosen-krijgh te midden in de biesen,
Wat ghy oock winnen meught noch sulje meer verliesen.

Ghy denckt; ten is geen noot: mits ghy met rosen vecht,

Maer duyven sonder gal! ghy zijt te bijster slecht.

Wilt ghy die schoone blom ontrent een lekker wagen,
Daer is geen twijfel aen, ghy sult het u beklagen;

Wort u die maer ontset, al winje schoon den strijt,

Ghy wort oock met gewin uw beste voordeel quijt.

Maer Paris, die alleen haer neus-doeck had verloren,
Was lustigh, wel-gemoet, ja blijder als te voren;

Die riep: "Op kleyn verlies en dient hier niet gepast;

Geen vreught is sonder pijn, geen eere sonder last.

Wie overwinnaer blijft en moet hem geensins quellen,
En die het velt behout en moet geen doode tellen;

Al is de buyt geringh, en oock niet sonder bloet,

De segen lijckewel, die is geweldigh soet.

De lekker is gevluucht, ons vyant wegh-gedreven,

Dies sullen wy voortaan in ruste mogen leven;

Schoon iemant schade lijt, weest vrolick niet-te-min:

Want die sijn vijant mist, die doet een groot gewin."

Hier by was Chloris niet; als uyt den hoop geweken,

Vermits sy van de biën te lijdhich was gesteken;

Sy hielt haer wonder vroom, doen eerst de strijt begon,
Maer toonde naderhant, dat sy niet vechten kon.

Haer was ontrent den neus een bobbel op-geresen,
En dat gaf aen de maeght een wonder selsaem wesen.

Een vrijster mist haer glans door ick en weet niet wat,
En 't blompje wort mismaeckt door een onaerdigh blat;

Haer oogh, dat niet als lust aen yder plagh te vergen,
Stont selsaem ingesackt als tusschen hoge bergen,

Noch hingh'er als een wen ontrent haer teere mont,

Soo datse bijster vies en wonder selsaem stont.

En dat den bocksvoet Pan oock quam den spotter stellen,
Als Chloris dit vernam, en voelt haer aensicht swellen

En schoot haer guigjens toe, doen wertse gansch ontstelt.

En 't dacht haer alderbest te wijcken uyt'et velt.

Sy droop ter zijden af, en gaf haer in de weyen,

En socht een eensaem wout om daer te mogen schreyeu;

Sy vont daer in het dal een crystalijne beeck,

Daer sy met droeven geest haer wesen in bekeeck.

Sy vont haer roden mont ver stelt in vreemde bochten,

Haer lippen afgericht, soo leelick alsse mochten,

Haer voorhoofd soo mismaeckt, dat' sy geheel verschoot,

En van haer eygen selfs, als van een monster, vloot.

Een Herder, die haer sagh gaen dwalen aen der heyde,

Liep flux na Celadon, daer hy de schapen weyde;

Hy groet den jongelingh, en seyt hem vorder aen,

Hoe dat de rose-krijgh aen Chloris is vergaen:

Hy seyt hem boven-al, hoe sy was door-gestrecken,

En met een treurigh hert ter zijden af-geweken;

En met dat Celadon de droeve maer verstont,

Soo rust de vryer niet tot hy de Nymphe vont.

Doch met dat hy begon haer in het oogh te krijgen,

Vernam hy dat de maeght haer liet ter aerden sijgen:

En t'wijl sy gansch bedroeft ontrent een heuvel lagh,

Soo deed' haer dorre tongh uyt wanhoop dit beklagh:

“Wat mocht ick, slechte duyf, uit weelde gaen beginnen!
 Waer heb ick laten gaen mijn onbedachte sinnen!
 Ach! als het ongeluck den mensche treffen wil,
 Soo staet sijn gansch vernuft, sijn raet en oordeel stil.
 Ick krijggh, ick groot gewoel, ick oorlogh aen te rechten!
 Ick met een dertel wicht, ick met Cupido vechten!
 Ach! hy is al te loos, en al te lijdigh sterck,
 En vechten boven al en is geen maeghden-werck.
 Ach! had ick op het velt mijn kudde waer-genomen,
 'k En ware nimmermeer in dit verdriet gekomen:
 Ach! had ick met een lam of met een schaep gespeelt,
 Soo had ick nimmermeer in desen angst gequeelt.
 Ach! woude nu een mensch my dese quael genesen,
 Hoe danckbaer woud' ick zijn! hoe milde sou ick wesen!
 Ick gaf hem tot sijn loon het alderbeste lam,
 Dat oyt in mijnen stal van oye voetsel nam;
 Ick gaf hem volle keur van twee gevlochte korven,
 Die ick eens tot een gift van Thirsis heb verworven;
 Ick gaf hem 't beste stuck van mijn verholen schat,
 Ick gaf hem niet-te-min een soentjen boven dat.
 Een soentjen, maer, eylaes! wie sou my willen kussen,
 Ick ben nu slechts bequaem om lusten uyt te blussen;
 Ick ben een bitebau, een leelick spooek gelijk,
 't Is tijt dat ick voortaan uyt alle menschen wijck.
 Hoe sal nu al het dorp met dese rode plecken,
 Hoe sal met dit geswel de spitse Phylis gecken:
 Hoe sals' (om mijn verdriet van ganscher herten bly)
 Den goeden Celadon gaen hitsen tegen my.
 En seker dese maeght heeft vry al goede reden
 Om met een trotsen voet op my voortaan te treden;
 Want doen meest al de jeught op my eens was versot,
 Soo dreef ick menighmael met haer een vollen spot.
 Doen heb ick haer gequelt, en by den neus gegrepen,
 En door een schamper jock haer in het lijf genepen;
 Maer dit is nu verkeert, want sy is boven my,
 Dies is'et weder recht, dat ick versmaetheyt ly.
 Wel lijt dan, droeve ziel! of, om geen spot te lijden,
 Soo gaet het schamper dier en alle Nymphen mijden;
 Gaet, woont in eenigh bosch of in een eensaem dal;
 Daer u te geener tijt een mensch ontmoeten sal.
 Gaet, woont in eenigh hol of in de rouwe steenen,
 En gaet daer even-staegh uw bitter leet beweenen.
 Ach! die niet meer en is, dat hy te voren plagh,
 't Is vreemt, dat hy voortaan by menschen dueren magh.”
 Hierop begon de maeght haer klachten af te breken,
 De moet is haer te vol, sy kan niet langer spreken,
 Soo weeght haer op het hert het droevigh ongeval;
 Het schijnt, dat haer het oogh een beke worden sal.
 De loose Celadon, die in de dichte struycken,
 En in het ruygh gewas daer hadde liggen duycken,
 Quam soo dicht aen de beeck en by de droeve maeght,
 Dat by hem wort verstaen al wat de Nympe klaeght.
 Maer alsse stille sweegh, soo gaet hy luyder kelen,
 Soo gaet de loose gast een aerdigh deuntjen quelen,
 Een deuntjen na den eisch. Het wout, dat maect geklanck,
 Hy sett' hem in het groen, en dit was sijn gesanck:

Schoon ick dickmael heb gevraeght,
 Of ghy wout beminnen
 Een die u sijn lijden klaeght
 Met bedruckte sinnen;
 Ick en heb, o fiere maeght,
 Noyt iet kunnen winnen.

Vrijsters, wat ick bidden magh,
 Laet uw trotsheyt varen,
 't Gaet als noch gelijk het plagh,
 Met ons groene jaren;

Want daer komt een ouden dagh,
 Niet bequam te paren.

Ghy daerom, o soete kint,
 Gunt uw teere wangen
 Aen een vriend die u bemint
 Met een diep verlangen:
 En voor al doch haest begint,
 Wilje danck ontfangen.

Een die u van herten vrijt,
 Klopt voor uwe deuren,
 Soo u eens de kans ontglijt,
 Soo en baet geen treuren;
 Tast dan toe met alle vlijt,
 T'wijl 't u magh gebeuren.

't Roosje, dat soo lustigh bloeyt,
 Kan niet lange dueren,
 Ja al stont het ongemoeyt
 Tusschen hooge mueren:
 Jeught, en wat in hoven groeyt,
 Is van weynigh uren.

Het liet dat heeft een eynd': dies gaet hy sich bereyden,
 Gelijk het schijnen mocht, om uyt het wout te scheidyn;
 Maer sy, die kent de stem van haren Celadon,
 Verstack hier in het loof soo veel sy immer kon.
 Sy pooght het root geswel, sy pooght haer vreemde plecken,
 Sy pooght het met'et loof en in het groen te decken;
 Maer hy komt aen-gegaen als met een koelen moet,
 Het schijnt, dat hy met ernst na sijne kudde spoet;
 En of hy schoon het oogh na Cloris henen wende,
 Hy stelt hem niet-te-min of hyse niet en kende:
 “Wel kint, hoe dus alleen? hoe dus, eylaes! gestelt?
 Het schijnt, sprack Celadon, dat ghy u bijster quelt.
 Hoe, zijt ghy aen den mont of uwe teere wangen
 Hier in dit nare wout gebeten van de slangen?
 Of heeft een vuyle sleck, een spin, een schorpioen,
 Haar gift op u ontlast in dit onaerdigh groen?
 Of hebje boos venijn hier uyt een sloot gedroncken,
 Daer in een vuyle pad of adder lagh gesoncken?
 Of hoe het wesen magh, segh wat'er is geschiet,
 En opent sonder schroom den gront van uw verdriet.
 Schoon ghy hier in het lant van buyten zijt gekomen
 Weet dat oock vreemde liën hier worden aengenomen;
 Geloof'tet, wieje zijt, schoon ick u niet en ken,
 Dat ick des niet-te-min tot uwen dienste ben.
 Als Cloris dit verstont, doen is haer geest besweken,
 Mits sy aen Celadon haer meynt te zijn ontleken; 1)
 Sy berst ten lesten uyt: “O waertste Celadon,
 Ick blies mijn leven uyt indien ick maer en kon.
 Weet ghy niet wie ick ben, ghy, die met al de sinnen,
 Uw Cloris boven al eens waert geneyght te minnen?
 Hoe! ben ick soo gestelt, dat ghy my niet en kent?
 Soo houd' ick my, eylaes! voor alle tijt geschent.
 Sout ghy, sey Celadon, ghy Cloris mogen wesen?
 Wel, soo een selsaem stuck en heb ick noyt gelesen.
 Hoe! ghy die waert de lust van alle jonge mans,
 Wanschapen, sonder vorm, en buyten alle glans!
 Wat ramp, wat ongeluck, wat gift heeft u geschonden?
 Wat God heeft over u soo harden plaegh gesonden?
 Ey, segh eens wat'er schort; want eyst'er iemant raet,
 Die moet dan open doen de gronden van het quaet.”
 “'k En wil u, seyt de maeght, mijn onheyl niet verbergen:
 Ick hebbe, waerde vriend Cupido willen tergen,

1) ontleken; gelijkenis verloren te hebben.

En daer van komt my dit: eylaes! ghy kont het sien,
 Ick ben aen alle kant gesteken van de biën.
 Niet van een slechten swerm, maer van de slimste dieren
 Die uyt Cupidos korf, en om de vrijsters swieren;
 Dus, soo ghy oyt mijn vrient voor desen zijt geweest,
 Geeft my doch heden raet, hoe dat men dit geneest.”
 De lincker sweegh een wijl, en scheender op te letten,
 En gaet hem als bedroeft ontrent de Nymphie setten,
 En t'wjl sy nevens hem met groot verlangen sit,
 Soo geeft hy eerst een sucht, en seyt ten lesten dit:
 “De byen, waerde maeght, die van Cupido komen,
 Zijn van een vreemden aert, en boven al te schromen;
 Sy singen wonder soet, maer steken lijdigh fel,
 En naer een soeten jock soo wort'et katte-spel.
 Maer als van dit gebroet een vrijster wort gesteken,
 Al wat men in haer prees, dat is terstont geweken:
 Haer jeught is sonder glans, haer luyster sonder eer,
 En die haer eens versocht en wils nimmermeer.
 Oock kander niet een mensch de snode plaegh genesen,
 Of hy moet van de kunst of van het ambacht wesen;
 En schoon, dat iemant heelt het droevigh ongeval,
 Noch blijfter vry genoegh, dat noyt genesen sal.”
 Hier op vingh Cloris aen noch meer als oyt te schreyen,
 Maer stracx de loose gast begonse wat te vleyen:
 “Ey, seyt hy, weest gerust, en stilt uw swaer verdriet,
 Uw byen, lieve kint, en zijn de quaetste niet.
 My dunckt ick weet'er een, die sal uw quael genesen,
 Eer dat de gulde Son sal weder zijn geresen:
 Maer die aen eenigh mensch sijn kunst en gunste toont,
 Behoort, gelijk ghy weet naer eysch te zijn geloont.
 Wy zijn te deser tijt in alles vergeleken,
 Cupidos wreede bye heeft my en u gesteken;
 Ick ben van dese pijn 'k en weet niet hoe gestelt,
 En ghy zijt insgelijcx aen alle kant gequelt.
 Ghy kont, indien ghy wilt, mijn druck en pijn stelpen,
 En ick kan heden selfs uw droeve smerten helpen;
 Koom, laet ons weder-zijts gaen heelen dit gequel:
 Als d'een hant d'ander wast, dan gaen de saken wel.”
 Soo haest als Cloris hoort het slot van dese reden,
 Soo quam'er nieuwe jeught haer rijsen in de leden;
 Sy keeck den herder aen, en seid' hem: “waerde vrient:
 Ick weet, dat een die werckt na eysch vergolden dient,
 En daerom stelt het vast, soo ghy my kont genesen,
 Dat ick sal uwe zijn, en ghy sult mijne wesen;
 Niet voor een korten stont, maer voor den ganschen tijt,
 Dat ick hier leven sal en ghy op aerden zijt.
 Noch sal ick boven dat mijn vee te samen brengen,
 En sal het altemael met uwe kudde mengen;
 Ghy sult'er mede doen als met uw eygen goet,
 Al heb ick meerder hoop als ghy, o Herder, doet.”
 Dit was het krachtig woort, dat Celadon verwachtte,
 En 't viel haer uyt den mont al rasser als hy dachte:
 Hy neemt het gunstigh aen, hy kust haer rechterhant,

En gaf op dit bespreek de maeght een liefde-pant.
 Hy gaet daer op terstont meliss' en ruyte plucken,
 Hy gaet het jeughdigh sap haer op de wangen drucken;
 Hy voeght'er munte by gedopt in honigh-raet,
 En op den staanden voet soo voelt de vrijster baet.
 En doen hy noch een reys de knobbels had bestreken,
 Soo is het groot geswel in eenigh deel geweken:
 Maer als hy noch een-mael gebruyckt' het machtigh gras
 Soo wiert de schoone maeght als sy te voren was.
 Hier op riep Celadon: “Mijn loon die is verschenen,
 De bubbels zijn gegaen, de knobbels al verdwenen;
 Ick heb, o herderin, aen u mijn kunst getoont,
 Nu is'et eenmael tijt, dat ghy my weder loont.
 Nu is'et eenmael tijt, dat ick, na langh verdrieten,
 Eens troost, door uwe gunst, eens vreughde sal genieten,
 Gelijk de reden eyscht. Nu is'et eenmael tijt
 Dat ick eens uwe ben, en ghy de mijne zijt.
 Nu is'et eenmael tijt.” Hy wou noch vorder spreken,
 Maer siet, het docht hem best sijn woorden af te breken:
 Daer is 'k en weet niet wat, dat ritselt in het wout,
 Daer op dan Celadon sijn reden wederhout:
 De Nymphen van het dorp, die hare Cloris misten,
 En niet als op het lest van haer vertreck en wisten,
 Die soecken over al waer datse wesen magh,
 Om haer te doen verstaen het eynde van den slagh:
 Om haer te doen verstaen, hoe dat de geyle jongen
 Ten lesten met geweld tot vluchten was gedwongen,
 En soo was af-gerecht, dat hy niet meer en mocht,
 En soo ter nauwer noot gestegen in de locht.
 Maer t'wjl sy in het wout aen alle kanten sochten,
 Soo vonden sy de maeght vry beter alsse dochten;
 Sy vonden haer gespeel versekert van gevaer,
 En noch een aardigh quant geseten nevens haer;
 Sy sien in haer gelaet een wonder groot vernoegen,
 Sy sien haer boven dat de handen t'samen voegen;
 En daer op treet het rot al vry wat rasser aen,
 En hoort daer over-hant hoe alle dingen staen.
 Stracx rijst'er dubbel vreught, en al de frissche maeghden,
 Aen wien uyt rechte sucht de saken wel behaeghden,
 Die boden hun geluck: en, tot een soet besluyt,
 Soo vlocht het maeghderot een kransje voor de bruyt.
 Maer desen onverlet, soo zijnder noch gevonden
 Die, ick en weet niet hoe, hier in vertwijffelt stonden;
 Daer is een stille nijt die haer in 't herte knaeght,
 Om dat'et Celadon met onse Cloris waeght.
 Sy wenschten van de byen wel eens gequetst te wesen,
 Om door soo lieven hant daer af te zijn genesen:
 Sy wenschten, maer om niet; en die het stuck benijt,
 En draeght niet anders met als nepen van de spijt.
 Noyt is in eenigh feest de plaets soo wel gemeten,
 Of daer is eenigh mensch die qualick heeft geseten:
 Het is op desen dagh en menighmael gebeurt,
 Dat waer'er iemant lacht een ander weder treurt.

VERHAEL

VOL JAMMERS EN BEDROGHS,

DIENENDE ONDER ANDEREN

TOT EEN SPIEGEL VOOR ALLE OUDERS, OM ACHT TE NEMEN OP HARE DOCHTERS.

Het is een oude spreuck: wie menschen plagh te vlieden,
En geeft hem in het wout, af-keerigh van de lieden,
Die moet, in sijn bedrijf en onder dese schijn,
Een geest van boosen aert of wel een engel zijn.
Ick segge noch eenmael: wie dickmael is verholen,
En gaet veel buijten 's weeghs in dichte bossen dolen,
Verruckt in diep gepeys, daer is geen seggen aen,
Sijn breyn mocht voor gewis in vreemde bochten staen.
Dit is van outs geloofd. Op, op, verkleumde sinnen!
Ick wil een vreemt verhael hier over gaen beginnen;
Ick wil een selsaem stuck hier brengen aen den dagh,
Dat al wat joncheyt hiet ten goede dienen magh.
Een koopman over zee, aen wien de snelle baren
En al de winden selfs nu lange gunstigh waren,
Had gelt by een vergaert, soo veel als eenigh man,
Met handel en geluck, te zamen rapen kan,
Hem was een jonge maeght een eenigh kint geboren,
Een kint dat schijnen mocht van duysent uytgekoren,
Een kint dat geestigh is en van een soeten aert,
En daer aen vander jeught geen kost en wort gespaert.
Soo haest een roos ontluycct en toont haer rijke gaven,
Flux zijn de byen daer om hen te mogen laven:
Soo haest de schoone maeght begon haer soeten tijt,
Soo wiert de frissche bloem van alle kant gevrijt.
Waer gelt en schoonhey is, daer zijn gewenschte saken,
Die met een stille kracht de menschen gaende maken;
Die is van outs geweest, en heden op den dagh
Soo gaet het even soo gelijk het eertijts plagh.
Euglottus onder al, een van de beste geesten,
Een puyckje van de jeught, een lust van alle feesten,
Die voeght hem by den hoop, en dient geweldigh schoon,
Maer hy en al het volck zijn dienaers sonder loon.
Misandre bleef geset, en liet haer niet genaken,
Hoe schoon dat yder een of al de vryers spraken,
Hoe wel dat iemant vleyt, hoe geestigh yder mint,
Sy toont haer even-staegh tot paren ongesint.
Schoon dat haer iemant noot, en dat de jonge gasten
Haer baden tot vermaeck, en op haer diensten pasten,
Sy blijft geduerigh t'huys en hout sich bijster kort,
En niet een mensch en weet, wat aen de juffer schort.
Hoe seer dat iemant klaeght van brant en minne-wonden,

Hy wort van haer versmaet en vaerdigh wegh gesonden,
Soo koel is haer gelaet. En, waerom veel geseyt,
Het schijnt dat haer de borst in ijs besloten leyt.
Of schoon haer eenigh vriend hier over komt te spreken,
Sy recht de lieden af, en vry met harde streken:
En of haer vader selfs tot echte banden riet,
Sy blijft gelijkse was, en acht sijn reden niet.
Charinus is bedroeft, dat haer verweende 1) sinnen
Zijn in haer groene jeught onwilligh om te minnen,
Hy wenscht haer bruylof-feest, hy wenscht een schoone vrucht;
Want soo een eenigh kint, dat maeckt hem staegh beducht.
Dit was een groot verdriet voor al de jonge lieden,
Die met een vollen ernst haer trouwe quamen bieden,
En sweven om het huys: maer voor Englottus meest,
Die, waer hy wesen mocht, is by haer met den geest.
Hy was van snegen aert, en hadde lange jaren
Veel steden door-gereyst en landen om-gevaren;
Dies had hy veel gesien en menigh dingh bemerkct,
Daer uyt de rouwe jeught haer breyn en oordeel sterckt,
Hier quam de liefde by; die kan de menschen slijpen,
Die kan de rouwe jeught en groene sinnen rijpen:
Maer des al niet-te-min, al wat hy oyt bedacht,
Daer wert door sijn verstant geen voordeel uyt gewracht.
Englottus, dus onthaelt, die light geheele nachten
Geduerigh om-gevoert met vreemde na-gedachten:
Hy weet niet hoe 't 'er gaet of wat'er schuylen magh,
Dat hy een frissche bloem soo bijster killigh sagh.
Hy weeght het selsaem stuck met wel bedachte sinnen,
En noch en weet hy niet, wat dat hy sal beginnen.
Doch naer een lang gewoel, soo maeckt hy dit besluyt,
En borst, als buyten hoop, in dese woorden uyt:
"Wat doet een vryer niet om sijnen brant te stelpen!
Alwaer geen deught en baet, daer moet de Duyvel helpen;
Ick heb nu langh gedaen al wat een eerlick man,
Ten dienste van een vrou, te wege brengen kan.
Ick heb om niet beproeft wat herten kan bewegen,
Nu wort mijn grilligh hoofd tot slimmer raet genegen:
Ick wil den afgront selfs en al het hels gebroet
Bewegen, soo ick kan, tot troost van mijn gemoet.

1) *verweende*; weelderig, fier.

Ick wil de swarte kunst en al haer nare streken
 Gaen nemen metter hant, ick wil met nickers spreken,
 Ick wil — maer niet te ver; daer is noch ander raet,
 Die my te deser uur by menschen open staet.
 Doen Ammon was verliefte, en scheen van lust te sterven,
 Een vrient vol hoofs beleyt die deed' hem troost verwerven
 Alleen maer door een treck, dien hy den joncker wees,
 Waer uyt dat naderhant een vreemden handel rees.
 Ick weet een ouden schalck, die woont hier by de bueren,
 Vol lagen, vol bedrogh, en duysent slimme kueren;
 Hy is een loose vos die al het rijk bedrieght,
 Die noyt gerust en slaept dan als de Duyvel wieghet.
 Sijn lust is quaet te doen; hy weet verscheyde rancken,
 Waer over boven al de vryers hem bedancken;
 Daer is de lincker t'huys. Want sijn doortrapt verstant
 Dat speelt in volle kracht ontrent den minnebrant.
 Dien wil ick eerst om raet op al mijn saken vragen,
 En wat hy dienstigh vint, dat wil ick heden wagen;
 Het ga dan soo het mach. Wanneer men hollen moet,
 Soo dient'er niet gegaen als met een snellen voet.
 Wie eenmael heeft bestaen te dansen met de dwasen,
 Die moet al verder in, die moet geweldigh rasen,
 Die moet'et al bestaen wat bate geven magh;
 Wie stoutst hier gaet te werck die doet den besten slagh.
 Terstont na dit gespreck gaet hy den lincker vinden,
 Een breyn vol slim beleyts, een seyl van alle winden:
 Die leent hem strax het oir, en opent sijnen raet,
 En die wort metter haest verandert in de daet.
 Let op het slim beleyt: Charinus hadde slaven,
 Die om een kleyn gewin by dage moesten draven,
 Ten dienste van het volck, dat hen ter huere nam;
 Maer keerden wederom wanneer den avont quam.
 Hier onder was een Moor, die, mits sijn geestigh wesen
 En om sijn kloeck vernuft, van yder wiert gepresen;
 Hier wist Englottus van, hy sagh'er voordeel in.
 Oock uyt een kleyne saeck rijst dickmael groot gewin.
 Hy doet hem door een vrient, een van de naeste bueren,
 Hy doet om kleynen loon den slaef in stilheyt hueren:
 En na dat hem de Moor ten dienste was gebracht,
 Soo rijt hy na het velt en geeft hem op de jacht.
 En als hy door het wout een weinigh heeft gereden.
 Soo daelt hy van het paert, en geeft hem na beneden;
 Hy roept den huerlingh daer, en vraeght hem menigh dingh,
 En hoe het sijnen heer en al de knechten gingh;
 Hy vraeght hem na sijn lant, en waer hy is geboren,
 En door wat ongeval sijn vryheyt is verloren,
 En wat hem daer ontrent of elders is geschiet;
 Maer dat hy vragen wil, en vraeght hy echter niet.
 De slaef, in soete tael soo gunstigh aen-gesproken,
 Is door een stille vreught, gelijk een roos, ontloken,
 Hy biet den Ridder eer, en doet hem goet bescheyt,
 En hem wort meerder gunst en voordeel toegeseyt.
 Want als hy oorlof nam om na sijn huys te keeren,
 Liet hem de jongelingh een gouden kroon vereeren:
 En badt hem boven dien, den naesten sonne-schijn,
 Hem weder dienst te doen en by te willen zijn.
 Dit pleeght de jongh gesel wel ses of seven dagen,
 En 't is hem groot vermaeck den Moor te mogen vragen;
 Ten lesten seyt hy dit: "Hoort Apdon, lieve vrient!
 't Is my een groote vreught van u te zijn gediend:
 Ghy hebt een geestigh breyn, en vry geen slechte streken,
 O, wout ghy maer een woort voor my ten besten spreken,
 Aen haer die ick bemin en voor de schoonste ken,
 Ghy sout een prœve sien of ick oock danckbaer ben.
 Ghy sout haest konnen sien, dat ickse kan vergelden
 Die oyt een gunstigh hert voor my te pande stelden;
 Ick segh u vryheyt toe oock heden op den dagh,
 Soo ick de minste gunst van haer genieten magh."
 De Moor, in dit verhael, die stont gelijk verslagen,

Hy was in groot beraet hoe sich te sullen dragen,
 Of wat hier in te doen; hy sagh den Jongelingh,
 Hy sagh, dat hem het leet tot aen het herte gingh.
 Hy sagh een droevigh nat hem op de wangen vlieten,
 En van sijn aengesicht tot op sijn boesem schieten;
 "Heer Ridder, seyt de Moor, en quelt uw sinnen niet,
 Ick weet gewissen raet en troost voor uw verdriet:
 Ick wil u met bescheyt ten vollen openbaren
 Al wa'er omme-gaet en my is weder-varen:
 Sy, die ghy dus verheft en soo volkomen vint,
 En acht ick geensins waert van u te zijn bemint.
 O, God van hemelrijk, hoe gaen des werelts saken!
 De slaef die voor u staet, die magh haer bedt genaken;
 Besiet my soo ghy wilt: Misandre, waerde vrient,
 Heeft my noch dese nacht van hare jeught gediend;
 Heeft my noch desen nacht haer teeren schoot ontsloten,
 En ick heb menighmael haer soetste deel genoten,
 En dat na vollen eysch. En waerom langer praet?
 Dat ghy van herten wenscht, daer ben ick van versaet.
 Sy kooft in mijn vertreck en tot mijn koets genaken,
 Met schoenen van kottoen om geen gerucht te maken:
 Sy geeft haer in het bed, en streckt haer nevens my,
 Dies ben ick even 's nachts in stage slaverny.
 Want schoon ick moede ben en wensch te mogen rusten,
 En geensins ben geneyght tot spel en minne-lusten,
 Noch wert ick evenwel by wijlen opgeweckt,
 Als sich de jonge maeght ontrent mijn leden streckt.
 Maer eer het eerste licht de werelt komt genaken,
 Soo weetse na de kunst in stilheyt wegh te raken:
 En noyt en weet'er mensch wat dat'er is geschiet,
 Noch hoe een vuyle slaef een schoone maeght geniet.
 Zijt ghy nu tot de lust soo bijster seer genegen,
 Ick weet tot uw vermaeck al vry bequame wegen;
 Ghy sult haest zijn gediend, misschien noch desen nacht,
 Van al dat uw gemoet uyt desen handel wacht."
 De joncker was verschriekt als dit de Moor verhaelde,
 Het scheen dat hem een droom door al de sinnen maelde,
 Dies sprack hy tot de slaef: "t Is seker datje raest,
 En dat u eenigh spoock de sinnen heeft verdwaest.
 Ick houw dat u een geest by nachte kooft bestoken,
 Wanneer u door den slaep het oordeel is gebroken;
 Ixion heeft een wolck in ouden tijt gekust,
 En hielt door Juno sels sijn vyer te zijn geblust."
 "Neen heer, met uw verlof, gingh Abdon weder seggen,
 Het stuck is al te klaer, en niet te weder-leggen;
 De vrijster, u bekend, is ja mijn eygen boel,
 Ten is geen spokery, dat ick met handen voel.
 Ick weet'et voor gewis, wanneer de sonne-paerden
 Haer sullen met den dagh ontrecken van der aerden,
 En decken met den nacht geheel het aertsche dal,
 Dat sy al wederom tot my genaken sal.
 Ick ken haer gansch bedrijf, ick hebbe vaste peylen,
 Wanneer sy is geneyght haer schoot aen my te veylen;
 Sy heeft my door een wenck op heden doen verstaen
 Dat sy al menighmael voor desen heeft gedaen."
 Englottus evenwel en konde niet gelooven,
 Dat Abdon van haer eer Misandre kon berooven;
 Dies wort hy gansch belust te leeren uyt de daet,
 Wat hier van wesen mag, en wa'er omme-gaet.
 De nacht kooft onder-dies den hemel overtrecken,
 En met een duyster kleet de gansche werelt decken;
 De vryer tijt te werck, vermomt sijn aengesicht;
 En neemt tot sijn vertreck een solder sonder licht,
 Een wonder rou gestel. 1) Daer gaet hy neder leggen,
 En laet hem van de Moor in alle dingh geseggen:
 Hy vint een slordigh bed, gelijk een slaef gebruyckt,
 Die sich eerst moede werckt en dan sijn oogen luyckt.

1) *gestel*; samenstelling, getimmerte.

Daer is het stuck geset, en Abdon-door-geslopen,
 En ick en weet niet hoe in duyster wegh gekropen;
 Daer light de Moor en ronckt, hy slaept den ganschen nacht,
 Terwijl de jongelingh met angst sijn kans verwacht.
 Maer schoon of al het huys in stilheyt is gekomen,
 De deuren toe-gedaen, de lichten wegh-genomen,
 Van haer is geen gewach, men hoort'er geen geluyt,
 Dies maeckt de jongelingh een wonder vrent besluit:
 Hy denckt of dat de Moor (gelijck de slaven plegen)
 Tot lagen, tot bedrogh, tot rancken is genegen:
 Hy denckt of hem den boef mocht brengen in den noot,
 Of om sijn vuyl gewin mocht geven aen de doot.
 Hy wort by-naest gesint sich uyt'et huys te maken,
 Maer kan, vermits de nacht, niet van de solder raken;
 Hy vreest te sijn gehoort, en dan te sijn verrast,
 En even voor een dief te worden aen-getast.
 Maer eer de bleecke schrick verliet sijn koude leden,
 Soo quam de jonge maeght al sachtjes aen-getreden:
 Een was-licht was haer kaers, dat gaf een kleyne vlam,
 Die niemant wort gewaer of in het huys vernam.
 Haer socken, van kottoen of sachter stof geweven,
 En konden geen geluyt op trap of solder geven:
 Sy was met nacht-gewaet verciert gelijck een bruyt,
 Sy quam tot aen de koets, en blies haer kaersjen uyt.
 Euglottus bleef geset; sy gingh haer neder-leggen;
 En hy ontving de maeght oock sonder iet te seggen;
 Sijn vreesse was gedaen, vermits hy wiert gewaer,
 Dat sy was nevens hem en hy benevens haer.
 Misandre was verbaest. Sy voelt ontrent de leden
 Iet anders alsse plagh, onseker van de reden;
 (Daer is een wijt verschil hoe dat een Edelman
 En hoe een moede slaef sich hier generen kan);
 Sy spreeckt Euglottus aen, sy gaet hem ondervragen,

Waer uyt in hem ontstaen soo dichte minne-vlagen;
 "Ké, seytse, lieve vrient, en doet u niet te kort:
 Waerom uw jonge ziel soo quistigh uyt-gestort?
 Indien ick bidden magh, begeeft u om te rusten,
 De maet is oock een deught ontrent de minne-lusten.
 Wie al sijn kost verslint ontrent het middagh-mael,
 Vint, als het avont wort, sijn tafel bijster schrael."
 Euglottus niet een woort, tot hem de gansche leden
 Zijn moede, zijn ontset, en dapper afgereden;
 Doen gingh hy Ammons gangh: Het vyer wert uytgeblust,
 Wanneer men heeft gepeylt de gronden van de lust.
 Hy gaet een korte wijl in stilheyt overleggen,
 Wat hem nu staet te doen, en wat'er is te seggen:
 Maer sy dacht onder-dies wat haren Moor ontbrack,
 Om dat hy niet een woort in al den handel sprack.
 Wat schort'er, sey de maeght, wat mocht u doch bewegen.
 Dat ghy noyt stil en waert, en efter hebt geswegen?
 Wat ick u bidden magh, segh met een gunstigh woort,
 Wat heden meer als oyt uw leden heeft bekoort,
 Wat soo een grooten brant in u heeft kunnen stoken,
 En waerom noyt een woort hier over uytgesproken:
 Geef hier doch reden van. Hier berst Euglottus uyt,
 En dondert over haer met wonder hart geluyt:
 "O sluyp-ziel sonder eer, o schuym van alle vrouwen!
 Wie kan in dit geval sijn gramschap wederhouden?
 Wie kan door redens kracht betomen sijn gemoet,
 Daer ghy ons dit verdriet, en u de schande doet?
 Laet ghy een rauwen slaef uw teere wangen kussen?
 En in uw reynen schoot sijn vuyle tochten blussen?
 O schant-vleck aller jeught! o monster van het lant!
 Van wiens ongner bedrijf noyt mensch geschreven vant.
 Hoe menigh Edelman heeft u wel eer gebeden,
 Heeft u staegh aen-gegaen met al de beste reden,

Heeft in u staêgh gesocht sijn troost en echte wijf,
 En kiesje voor de trou dit schendigh tijt-verdrijf?
 O spijt! o grousaem werck, dat noyt en is geweten,
 Dat noyt wat leven heeft sijn leven sal vergeten!
 Wie sag'er slimmer daet voor desen oyt geschiên?
 Wie kander vuylder dingh in duysent jaren sien?
 Wat heb ick uyt-gestaen? wat heb ick niet geleden,
 Als ick maer eens en dacht aen uwe teere leden?
 Ghy waert aen mijn gemoet gelijk een waerde schat,
 En siet, ghy zijt een poel van ick en weet niet wat!
 Een kot, een goire kuyl, daer bengels, guyten, slaven
 Is veyligh toegestaen haer lust te mogen laven.
 O schennis sonder gront! o noyt bedochte smaet,
 Die al wat leelick is in vuyl te boven gaet!
 Maer waerom meer geseyt? het is genoegh gesproken,
 Ick heb mijn lust gedaen, ick heb mijn leet gewroken;
 Ghy blijft nu dieje zijt, een mors-hoeck van een boef,
 En weet dat ick voortaan uw gunste niet en hoef,
 Uw liefde niet en wil. Waer sal Misander blijven?
 Wie kan haer killigh hert, haer bleicken mont beschrijven?
 Het scheen dat haer de ziel als van een donder-slagh
 Vermorselt, wegh-geruckt, en sonder wesen lagh.
 Haer oogh is sonder glans, haer geest van haer geweken,
 Haer mont is onbequaem om yet te konnen spreken,
 Haer bren is buyten spoor, haer sinnen op de vlucht,
 En wat haer adem blaest, dat is een stage sucht.
 Euglottus maect hem op, en staeckt sijn hevigh schelden,
 Hy wenscht te mogen zijn te midden op de velden:
 De Moor doet hem geley, en wijst den Edelman,
 Hoe dat hy met gemaek van daer geraken kan.
 Daar gingh de vrijster aen: "O God, doe my genade!
 Ick ben nu buyten hulp en even buyten rade,
 Ick ben nu buyten troost, ick ben, eylaes! ick ben
 In soo verbosten staet als ick een mensche ken.
 Ick ben nu sonder eer; ach, waer ick sonder leven!
 Ach, waer ick in de lucht tot flenters wegh-gedreven!
 Ach, waer ik van de zee geslingert aen de strant!
 Ach, waer ick van de storm begraven in het zant!
 Ach, ware my geschiet, dat Myrrhe quam te beuren,
 Dat ware my een troost in dit ellendigh treuren:
 O, dat een harde schors mijn aensicht decken mocht,
 En dat ick noyt en sagh de stralen van de locht!
 Ach, waer ick nu een boom te midden op den velde,
 En dat'er niet een mensch van mijn verdriet en melde!
 Een boom en dien ick niet, my voeght geen jeughdigh blat,
 Ick ben mijn eere quijt, dat is mijn beste schat.
 Och, of den hemel viel, en wou mijn schande decken,
 En wou mijn hooghste smaet met duyster over-treken!
 Och, of het aersche dal ontsloste sijnen mont,
 En slockte desen romp tot in sijn diepsten gront!
 Och, of dit hoogh gebou op my quam neder-storten,
 En wou mijn herten-leet en droeve dagen korten!
 Och, of den hooghsten bergh van boven neder quam,
 En in een oogenblick mijn droevigh leven nam!
 Noch is'et niet genoegh. Och, of dit gansche wesen,
 Dit groot, dit wonder Al te samen op-geresen,
 Quam vallen over my gelijk een groote baer,
 Soo dat'er niet een stuck van my te vinden waer!
 Dat is mijn hooghste wensch. O, mocht ick dat verwerven,
 Ick wou in dit verdriet met blijder herte sterven;
 Ick wou, indien ick mocht, tot troost van dese pijn,
 Ick wou, indien ick mocht, tot stof gemalen zijn.
 Ick wou. Maer wat, och arm! wat sal ick vorder wenschen?
 Ick ben een slet, een sloir, een spot van alle menschen,
 Ick ben het snootste spooock, dat oyt de werelt sagh,
 Soo dat geen duyster hol mijn schuyelhoek wesen magh.
 Waer sal ick henen gaen? al deckt en my de bergen,
 God sal my lijkewel oock daer sijn oordeel vergen:
 Al school ick alle tijt in plaetsen sonder licht,

Noch sta ick even naeckte voor Godes hel gesicht.
 Al mocht ick met den wint door al de werelt vliegen,
 Noch kan ick evenwel den Schepper niet bedriegen:
 Al daeld' ick in de zee en haer oneyndigh diep,
 't Is open voor den Heer wat hy te voren schiep.
 Al mocht ick met de Son door al de werelt rennen,
 Noch sal dat wacker oogh oock daer mijn sonden kennen:
 Al sonck ick even-selvs tot in den swarten poel,
 God vond mijn barge ziel oock onder dat gewoel.
 Wat raet dan, treurigh hert? ick wil gaen henen dwalen,
 Door wegen noyt besocht, door onbekende palen,
 Tot ick eens vinden sal een aertrijck sonder gras,
 Daer tot op heden toe geen levend dier en was:
 Daer niet een vogel singht, daer nimmer frissche boomen
 Haer toonen op het velt, of groeyen aen de stroomen:
 Daer niet als rotsen staen ontbloot van alle groen,
 Die niemant dienstigh zijn of eenig voordeel doen.
 Daer wil ick even-staêgh mijn tranen laten vloeyen,
 Tot dat door mijn geschrey de beken sullen groeyen,
 Tot dat ick neder-sijgh uyt druck en ongeval,
 Tot dat ick even-selvs een beke worden sal.
 Hoe soet is oock de doot, als ons bedroefde sinnen
 Door eenigh swaer gequel haer laten overwinnen?
 De baer is dan een vreught, het graf is hertenwensch,
 En siet, dit is de stant van my, ellendigh mensch!"
 Maer t'wijl haer droef gemoet aldus bestont te klagen,
 Soo quam de dageraet met haer vergulde wagen,
 En bracht op haer karos het voorspel van den dagh,
 Dies liet de juffer af van haer bedroeft geklagh.
 Sy neemt haer slechtste kleet, sy deekt haer naeckte leden,
 En is met stillen gangh ten huysen uyt-getreden,
 En vorder uyt de stadt: maer niemant is bekent
 Waer dat na dit vertreck de vrijster is belent.
 Men heeft alleen verstaen, dat sy is komen dolen,
 Daer seker kluysenaer, in 't dichtste wout verholen,
 Sat in een diep gepeys: en dat hy haer vernam
 Daer sy, des onbewust, ontrent sijn woningh quam;
 Dat sy daer met verdriet haer sonden quam verfoeyen,
 En scheen als even-staêgh in tranen weg te vloeyen:
 Dat sy haer mager lijf wou smacken in den stroom,
 Dat sy haer teeren hals wou hangen aen een boom:
 Dat sy haer met een mes wou in den boesem steken,
 Om op haer eygen-selvs haer leet te mogen wreken;
 Maer dat de goede man haer beter dingen riet,
 Soo dat haer droeve ziel het leven noch geniet.
 Dat sy den Heremijt haer sonden had beleden,
 En van hem was getroost met al de beste reden,
 Die God den mensche geeft: maer datse lijkewel
 Den troost niet aen en nam, maer bleef in haer gequel.
 Dat hy de juffer gaf een grof en selsaem laken,
 Om van die slechte stof voor haer een kleet te maken:
 Dat sy na dit onthael gingh dieper in het wout,
 En dat geen menech en weet waer sy haer woning hout.
 Dat hy in haer vernam een wonder groot berouwen,
 Met opset noyt een man na desen aen te schouwen:
 Dat sy nu steke-blint voorseker wort gemeent,
 Mits sy geduerigh treurt en sonder eynde weent.
 Haer aensicht, sey de man, en eertijts roode wangen
 Die zijn door bleecke verw als met de doot bevangen,
 Haer geesten sonder vreught en staegh in diep gepeys,
 Haer aders sonder bloet, haer leden sonder vleys,
 Haer borsten wonder blau door kracht van harde slagen,
 Soo datse wonder vreemt en bijster deerlick sagen;
 Haer oogen stonden hol en in het bren gedrukt,
 Haer vlechten, eertijts schoon, by vloeken uytgeruckt;
 Haer wesen als een schim. Sy gaet ontrent de beken,
 En siet hoe seer de jeught van haer is af-geweken,
 En dat is haer vermaeck. Sie daer een jonge maeght,
 Die haer mismacktheit prijst, en van haer schoonheyt klaeght!

Wanneerse slapen wil, soo neemtse groote steenen,
 En neyght daer op het hoofd, en, moede van te weenen,
 Vernieuwt haer tot den druck. Haer spijs is anders niet,
 Als wortels uyt'et bosch en water uyt de vliet.
 Sy wenscht voortaan niet meer in haest te mogen sterven,
 Sy wil eerst beter troost van haren God verwerven;
 Sy wil dat eerst de geest haer in den boesem straelt,
 Eer datse neder-sijght of in den grave daelt.
 Men hoorde voor het lest haer goede dingen seggen,
 Die als een waerde schat zijn dienstigh op te leggen;
 Men sagh, hoe sy haer wrongh en by den haire track,
 En tot haer eygen ziel in deser voegen sprack:
 "De Duyvel is van outs een meester om te liegen,
 Hy kan door slim beleyt een vrome ziel bedriegen;
 Hy brengt door enckel list de menschen in gevaer,
 Want hy was over langh een duysent-konstenaer.
 Wanneer hy tot het quaet ons herten wil bereyden,
 En tot sijn duyster werk en van haer plichten leyden,
 Soo stelt de lincker vast, dat al het slim bejagh
 Noyt ruchtbaer worden magh of komen aen den dagh.
 Hy toont ons, soo het schijnt, een kamer sonder glazen,
 Een stil, een duyster hol, een lock-aes voor de dwasen:
 Hy seyt ons boven dien: Wat hier oyt wort gedaen
 Sal in een stage nacht versegelt blijven staen.
 Maer in het stil geheim (dat duyster schijnt te wesen,
 En waer noyt gulde son of mane komt geresen),
 Daer is een groote schuyf ter zijden afgemaect,
 Die vaerdigh open gaet, schier eerse wert geraect;
 En als het leelick stuck ten vollen is bedreven,
 Soo weet die loose vos een helder licht te geven;
 En stracx wort dan gesien, als in den hellen dagh,
 Al dat verholen scheen, en in het duyster lagh.
 Daer berst de schennis uit, al in haer volle leden,
 En wort van alle kant geweten in de steden,
 Geroepen in het lant, en waar men menschen vont,
 Dies lacht de vuyle geest als met een vollen mont.
 Bedrieger, als ghy zijt, wat hebje niet gelogen!
 Wat hebje my verleyt, en uyt'et spoor getogen!
 O wee, dat ick mijn oir aen u oyt open gaf!
 Ghy zijt een leugenaer oock van den eersten af.
 Ghy zijt, die ons gemoet van eere kont berooven,
 O, dat geen jonge maecht u meer en moet gelooven!
 O dat u noyt de macht en worde toe-gestaen,
 Om iemant oyt te doen, dat mij is aen-gedaen!
 O woude nu ter tijt het aertrijck my verslinden!
 Want daer en is geen troost voor mijn verdiet te vinden;
 Mijn ziel, die licht en woelt als in een stage doot,
 Want daer is helsche pijn oock binnen desen schoot.
 O. God, als ghy den mensch laet tot sijn eygen selven,
 Waer heen en valt hy niet! hy sal hem kuylen delven
 Tot inder hellen selfs, tot in den afgront toe,
 Hy sijght geduerigh af, en niemant weet'er hoe.
 Oock van een kleyn begin, en van geringe saken,
 Soo kan men tot een val in korter stont geraken;
 't Een quaet brengt 't ander in, het oogh verleyt den geest,
 En stracx soo wort de mensch een onvernuytigh beest;
 De beste van den hoop, tot aen de wijste lieden,
 Soo God hen niet en stijft, en kan het niet ontvlieden:
 Eylaes! dit aerden vat is al te lijdigh kranck,
 Het soeckt, men weet niet hoe, sijn eygen onderganck.
 En schoon wy menighmael na goede dagen trachten,
 Het vleesch noch even-wel vermeestert ons gedachten,
 Vermeestert alle tucht, oock schoon men die bewaert,
 En siet, dit is de stant van onsen boosen aert.
 Wat is 't dat my bedorf, dat eerst mijn hart vervoerde,
 Dat my door vuylen brant de teere sinnen roerde?
 Eylaes! ik en weet'et nau hoe dat ick eerstmael viel,
 En wat het vyer ontstack in mijn beroerde ziel.
 Bij trappen wort de mensch van sonden in-genomen,

En soo ben ick, eylaes! in dit verdriet gekomen,
 By trappen quam de lust in dit ellendigh hert,
 Tot dat ick van het vleesch geheel beseten wert.
 Mijn vader was te slap, en ick van teere jaren,
 En vrijsters inder jeught, zijn wonder broose waren,
 Sy worden haest ontciert, en al te licht besmet,
 Indien men niet met ernst op al haer wegen lét.
 Het is licht goet te zijn, wanneer men is verscheyden
 Van dat ons swack gemoet ten quade kan verleyden:
 Dus soo'er iemant wil van lusten zijn bevrijt,
 Al wat de sinnen terght is nut te zijn gemijt.
 Onthout dit, soete jeught! ick spreke van gevoelen, 1)
 Ick weet waer uit de lust in my begon te woelen,
 En hoe die vorder gingh, en wat mijn hert verriet,
 En wat tot mijn bederf ten lesten is geschiet.
 Wat zal ick nu bestaen? waer sal ick henen keeren?
 Sal my te dezer uur de wanhoop overheeren?
 Sal ick nu t'onder-gaen, en smelten in verdriet?
 O God, mijn eenigh heyl! ick bidde, lijd'et niet!
 De sonde die wel eer in Sodom was bedreven,
 Die vint men in uw boeck aldus te zijn beschreven,
 Als datse grausaem was en van der aerden klam,
 Ja, boven in de lucht tot aen den hemel quam.
 Maer die na rechten eysch uw liefde wil bemerken,
 Vint dat uw vader-gunst gaet boven alle wercken
 Die oyt door uwe macht voor desen zijn gemaect;
 En siet, dit is een troost die my de ziele raect.
 Genade, lieve God! genaed' is mijn begeeren!
 Wilt al dat wanhoop smaect uyt mijn gedachten weeren,
 Daer is een stage worm die my geduerigh knaecht,
 En mijn benaede ziel tot in der hellen jaecht.
 Genade, lieve God! wat kan ick anders seggen?
 Ick wil mijn droeven mond in stof en asse leggen,
 En kirren als een duyf, en pijpen als een kraen,
 En noch sal evenwel mijn ziele niet vergaen.
 Ick voel een stillen galm in mijn gedachten spreken,
 Die stijft mijn swacke ziel al wasse schier besweken.
 Hoe zijt ghy, lieve God! soo goedigh aen den mensch?
 Mijn druck verkeert in vreught, mijn leet in herten-wensch.
 Ick weet op heden danck oock aen mijn snootste sonden,
 Daer heb ick even troost en voordeel in gevonden,
 Door Godes hoogste gunst. Een slange vol fenijn,
 Na rechten eysch gebruyckt, die kan noch dienstigh zijn!"
 Het leste dat de man heeft van de maecht vernomen,
 Dat was een droef gesangh uyt haren mond gekomen;
 Sy bleef tot in der nacht gedoken in het rijs,
 En haer verdrietigh liet, dat gingh op dese wijs:

ZIEL-SUCHT.

(Op de wijze: *Als Thyrsis al de nacht, enz.*)

Laetst als mijn droeve ziel,
 Met een innerlick geklagh,
 Hare sonden oversagh,
 Was 't dat haer dit ontviel:
 O los gepeys,
 En dertel vleys,
 Waer hebje my gebracht!
 Ick ben versoncken in een droeve nacht;
 Dies sal ick, o Heer!
 Staêgh en even seer,
 Nu en immermeer
 Kermen, kermen, kermen:
 Wilt doch mijner eens ontfermen,
 Dat ick leve t'uwer eer.

1) van gevoelen: uit ondervinding, eigen gevoel.

Al wat ick eertijts socht,
 Mot een ongetoomde lust,
 Daer en vond ick nimmer rust,
 Als ick het recht bedocht.
 O los gepeys,
 En ydel vleys,
 Hoe speelt ghy met de jeught!
 Ghy biet ons slechts maer schuym en schijn van vreught.
 Ach! de geyle min,
 Soet in haer begin,
 Doet mijn droeven sin
 Kermen, kermen, kermen:
 Wil doch mijner eens ontfermen,
 En weest, Heer! mijn gewin.

Ick soeck mijn herten-wensch
 Niet in dat de werelt roemt,
 Of iet dat men schoonheyt noemt,
 Ick word' een ander mensch.
 O los gepeys,
 En ydel vleys,
 Verlaet nu dit gemoet.
 Ghy zijt, o God! alleen mijn hoogste goet;
 Dies sal ick voortaan
 Treurig voor u staen,
 Of geduerigh gaen
 Kermen, kermen, kermen,
 Tot ghy mijner sult ontfermen;
 Siet, o Heer! uw maget aen.

Maer waerom, bangh gemoet, wilt ghy mijn ziele quellen,
 En dalen met verdriet en wan-hoop in der hellen?
 Wie God uyt waer berou in heete tranen bidt,
 Die vindt ten lesten troost, oock daer hy treurigh zit.
 Ick wil van God behulp, en heyl, en segen wachten;
 Een recht gebroken hert en kan hy noyt verachten:
 Hy sal noch dit gemoet eens trekken uyt de pijn,
 Indien niet in het vleesch, het sal hier namaels zijn.
 De doot, die God de soon heeft eenmael willen smaken,
 Het bloet by hem gestort, dat sal my suyer maken;
 Hoe grousaem dat ick ben, dit stel ick heden vast,
 Schoon al het hels gespuys met open keele bast.
 Ick ga dan waer ik magh! ick wil door bossen kruypen,
 Oock schoon daer eenigh dier mijn bloet mocht komen suypen;
 Mijn loop die is volbracht, mijn tijt is uytgeleeft,
 Ick reyse tot het volck, dat in der hoogten sweeft,
 Dat voor den Schepper staet, en uyt sijn heyligh Wesen
 Kan diepe wonders sien, en hooge saken lesen.
 O God, mijn hert verheught oock in dit ongeval,
 Ontfanght mijn bange ziel als die verhuysen sal!"
 Reynaldus, uyt sijn kluis ter heyden ingeweken,
 Die hoorde met vermaeck de droeve vrijster spreken;
 En daer op kreegh de man een soet en diep gepeys,
 Hy wou, indien hy mocht, oock scheyden uyt'et vleys;
 Hy sey, na dit gespreck, haer op verscheyde stonden
 By hem te zijn gesocht, maer noyt te zijn gevonden;
 Soo dat hy niet en weet of sy noch heden leeft,
 Dan ofse sonder lijf en met de geesten sweeft.
 Als dit Euglottus hoort na rechten eysch vertellen,
 Daer hy in vreughde sat ontrent sijn met-gesellen,
 Soo wort hy gansch beroert tot aen sijn ingewant,
 En in sijn grammen geest ontstont een heeten brant.
 De ziel wort hem verruckt, hy voelt sijn hert bestrijden
 Door jammer, herten-leet, en enckel medelijden:
 Hy roept den Moriaen, hy vraeght den lincker af,
 Wat hem den eersten gront tot desen handel gaf.
 "De moeder, sey de slaef, die was haer vroegh ontvallen,
 En dat was d'eerste trap van dit oneerlick mallen:

De vader is een man die op geen saken let,
 Als dat hy tot gewin de fuycken open set.
 Dies mocht ick met gemack de jonge vrijster spreken,
 En gingh haer dickmael aen met ongemeene treken;
 Ick heb in 't machtigh Hof van Persen eens verkeert,
 Daer heb ick van een Turck een slimme-greep geleert.
 Ick weet, door selsaem kruyt, en door een listigh jocken,
 En woorden van de kunst, de vrijsters aen te locken;
 Ick weet dat in het lant geen vryer oyt en wist,
 En wat ick dus bestont en heeft my noyt gemist.
 Ick kond' aen haer gelaet en aen haer oogen mercken
 Wanneer de gulle jeught in haer begon te wercken:
 Dan wist ick bever-geyl, en ander vreemt bejagh,
 Te mengen onder een, te brengen aen den dagh.
 Ick seyde, dat het was bequaem om af te drijven
 Al wat'er schorten magh omtrent de jonge lijven;
 Al wat'er schorten magh omtrent een teere maeght,
 Die van een vreemt gewoel in hare leden klaeght.
 Dit namse willigh op, maer was, eylaes! bedrogen,
 Ick had'et al versiert en uyt den duim gesogen;
 't En was geen heylsaem gras, maer wel een hitsigh kruyt,
 Niet dienstigh voor een maeght, of voor een jonge bruit.
 Maer voor een ritsigh wijf, dat staeg haer geyle leden
 De lusten over-geeft, al wortse noyt gebeden:
 Hier door wort haer gemoet soo krachtigh op-gevat,
 Dat sy tot aen de ziel in heete driften sat.
 En als dit op den dagh by haer was in-genomen,
 Soo wist ick in der nacht in haer vertreck te komen;
 Ick wist'et voor gewis hoe datse was gestelt,
 En wat een vreemt gewoel haer teere sinnen quelt.
 De duyf was sonder gal, sy sliep met open deuren,
 Als slecht en onbewust wat dat'er kan gebeuren:
 Daer was geen snege vrou omtrent het huys-beslagh,
 Daer was geen moeder-sorgh die na de dochter sagh.
 De vader woelde staegh: ick kon de man believen,
 Als ick hem maer en sprack van gelt of wissel-brieven,
 Van handel op de beurs, van schepen op de ree,
 Van neeringh in het lant, of voordeel uyt der zee;
 Want dan was sijn gemoet soo bijster op-getogen,
 Dat hy noyt recht en sagh hoe seer hy wert bedrogen:
 Sijn hert was staegh besorgt om groot en machtigh goet,
 Maer hy en sloegh geen oogh omtrent sijn eygen bloet.
 Ick dan, omtrent haer bedt in stilheyt neer-geseten,
 Geliet my gansch besorcht om haren staet te weten;
 Ick voeld' haer rassen pols en snellen aderslagh,
 En seyde wat haer baet of hinder geven magh.
 En onder desen schijn soo quam ick somtijts raken
 Dat ick en mijns gelijk noyt eens en moet genaken:
 Ick sagh haer teere borst, soo wit gelijk een swaen,
 Die voor een swarten Moor noyt open had gestaen;
 Noch wist ick even dan een langh verhael te maken
 Van mijn beroemde stam, en diergelijcke saken;
 Ick seyde haer menighmael: al ben ick maer een slaef.
 Mijn vader is een Vorst, en meer als eenigh graef;
 Mijn moeder is wel eer uyt Konings bloet gesproten,
 En ick heb even-selvs voor desen eer genoten;
 Ick was in grooten staat omtrent mijn eersten tijt,
 Maer ick ben naderhant gevangen in den strijt,
 En naer ons lants gebrueck met ketens vast gebonden,
 En uyt het velt gevoert, en uyt het lant gesonden,
 En voor een slons geveilt, en voor een slaef verkocht,
 En, ick en weet niet hoe, hier in het lant gebrocht.
 Maer, ick ben des gewis, de kans sal weder-keeren,
 En ick sal met geweld den vyant overheeren:
 Een die de sterren kent heeft dit geval voorsien,
 En stelt de dagen vast wanneer het sal geschiën,
 De tijt dient af-gewacht. Ick seyde dese saken
 Met woorden, goet bescheit, en vry met stijve kaken.
 Misandre nam het aen wat by my wiert geseyt,

En is alsoo verschalckt en van het stuck geleyt
 En, waarom meer verhael? ick ben soo verr' gekomen,
 Dat ick haer beste pant ten lesten heb genomen,
 Dat ick tot mijn vermaeck haer bloempjen heb gepluckt,
 Dat noyt geen Edelman of Ridder is geluckt.
 Ghy quaemt al menighmael omtrent haer venster spelen,
 Om door een soet geluyt haer sin te mogen stelen;
 Ghy droeght met uws gelijk de koude van de nacht,
 Als ick den soeten tijt met vreughden over-bracht,
 O vryers, seyde ick dan, ghy slaet uw soete luyten,
 En queelt een aerdigh liet, maer blijft hier echter buyten;
 Ick hebbe datje soeck, de lust van haere jeught.
 Ick heb'et in der daet, dat ghy niet hebben meught.
 Daer zijnder in het lant, die van der vrouwen saken
 Gevoelen wonder hoogh, en groote dingen maken:
 Als of in haren schoot het meeste wonder lagh,
 Dat oyt naeu-keurigh oogh hier op der aerden sagh.
 Kasteelen vol cieraet, vertrecken, nette salen,
 Daer in het wacker oogh en al de sinnen dwalen;
 Ja, schier de gronden selfs van dit geweldigh Al,
 Maer ick en ben voortaan niet meer van dat getal.
 Ick hebbe des genoegh en maer te veel genoten,
 In voegen dat het werck my dickmael heeft verdrotten;
 Men siet'et alle daegh, 't en is geen vreemde saeck:
 Het soet te veel gebruyckt verliest sijn eerste smaeck."
 Dus spreekte de slimme gast, dus gaet de lincker weyen,
 Hy is van weelde sat, en moede van pasteyen.
 Vriendinne, wieje zijt, getrouwt of jonge maeght,
 En doet niet onversocht, en geeft niet ongevraeght.
 Als dit de joncker hoort, hy kan het niet verdragen,
 Hy greep den slimmen guit, en gaf hem duysent slagen,
 Hy trof hem op den kop, dat hy ter aerden viel,
 En gaf in haesten uyt sijn God-vergeten ziel.
 Euglottus, gansch ontset van soo vervloecte kueren,
 En kan in sijn gemoet van jammer niet gedueren:
 Hy siet en hy beklaeght het deerlick ongemack,
 Vermits hy tegens haer soo bijster vinnigh sprack.
 Hy geeft hem in het wout, hy gaet Misandre soecken
 In bosch, in dal en bergh, in alle werelts hoecken:
 Doch hy ontmoetse niet, al doolt hy langen tijt,
 Maer vindt daer in het wout een ouden Heremijt;
 Die gingh, op sijn versoek, van al het stuck gewagen,
 En van haer diep berou, en van haer droevigh klagen,
 En hoe sy noyt vermaeck in haren druck en schiep,
 Maer staegh tot haren God van ganscher herten riep.
 En hoe sy door het leet hem docht te zijn verdwenen,
 Om datse naderhant hem noyt en is verschenen:
 En dat hy dickmael heeft gedachten over haer,
 Als ofs' oock in een rots of boom verandert waer.
 Euglottus niet vernoecht door soo bescheyde reden,
 Gaet echter op een nieu door al de velden treden,
 Gaet dolen sonder rust tot hy een bosjen vout,
 Daer op een gaven boom aldus geschreven stont:
 "Wel-eer was ick een maeght van duysent uyt-gelesen,
 Ick had te rechter tijt een vrouwe konnen wesen,
 Maer dat heb ick versuynt. My trof een swaer geval,
 Dat ick niet melden derf, maer eeuwigh swijgen sal.
 Dit segh ick niet-te-min: O booswicht! o verrader!
 O loosheyte van een slaef! o slechtheyt van een vader!
 Gaet, leser, 't is genoegh. Ick wensch u goeden dagh;
 Voor my, ick ben vernoecht als ick maer weenen magh."
 Soo haest het kort gedicht was by hem uyt-gelesen,
 Is door sijn droeve ziel een hooger leet geresen:
 Hy staet van druck verbaest en is gelijk versteent,
 En hout'et voor gewis, dat hem de letter meent.
 Wel, seyde hy, droeve maeght, woont ghy hier in de velden,
 Soo moet oock desen boom van mijne droefheyte melden;
 Hy moet een vaste peyl, hy moet getuyge zijn
 Soo wel van mijn verdriet, als van uw sware pijn.

Of zijt ghy nu misschien gescheyden uyt'et leven,
 Soo laet uw droeve ziel hier eenmael komen sweven,
 En leest my dit geschrift. Hy snijt daer in den bast
 Een letter kleyn genoegh, maer die geduerigh wast:
 "Vriendinn', ick kenne schult, en mocht ick u genaken
 Ick wou een aerden klomp met u te samen maken;
 Of zijt ghy nu gescheept in Charons swarten boot,
 Soo wensch ick anders niet als slechts een rasse doot."
 Na dat de jongelingh het vaersjen heeft geschreven,
 Soo is hy noch een wijl ontrent den boom gebleven:
 Het schijnt sijn hert verdort te midden in het groen,
 Dies gaet hy overluyt aldus sijn klachten doen:
 "Ellendigh, als ick ben! wat heb ick gaen beginnen!
 Wat heb ick aangerecht door ongetoomde sinnen!
 Ick ben eerst dol geweest, door brant en minne-lust,
 En haer, mijn herten-wensch, die heb ick uytgeblust.
 't Is seker dat het stuck, gelijk het is gelegen,
 Verdiende voor gewis een wonder groot bewegen,
 Een roeringh van den geest. Maer wat ick onderstont,
 Dat was verkeert gewoel, en uyt een quaden gront.
 Waerom een swacke vrou soo lijdigh door-gestrecken,
 En als in 't graf gedout door fel en vinnigh spreken?
 Is 't soo een grousaem stuck, dat by haer is gedaen,
 Dat sy moest ballingh zijn en uyt den lande gaen?
 Ick sie, dat Mozes selfs wel eer heeft uyt-gekoren
 Een wijf van vreemden aert, gesproken van de Moren:
 En dat God boven dien was uytermaten gram,
 Wanneer het Mirriam en Aron qualick nam.
 Wel, mag een swarte Moor met witte menschen paren,
 Waerom in dit geval soo bijster uyt-gevaren?
 De guyt die beeld' haer in, dat hy van hoogen stam,
 Dat hy van edel bloet, en niet van slaven, quam.
 't En is soo selsaem niet, dat list en kunstigh liegen
 Een vrou, een aerden vat, een vrijster kan bedriegen:
 Dat wonder, als ick weet, is vry al meer gebeurt,
 En dit ellendigh stuck is waert te zijn betreunt,
 Ick hadde felle wreack en gramschap moeten mijden,
 Want hier was niet bequaem als enckel mede-lijden:
 Maer ick ben wreet geweest, en heb een jonge maeght,
 Met schelden, uyt de stadt en in de doot gejaeght.
 Dies ben ick op mijn selfs, en niet op haer, verbolgen,
 En wil haer in het wout en op de rotsen volgen:
 'k En wensch voortaan niet meer als druck en ongeval,
 Tot my de bleecke doot ter neder leggen sal."
 Het woort is nau geseyt, hy geeft hem om te dwalen,
 Of op een hoogen bergh of in de lage dalen:
 Het scheen dat hem een geest of eenigh monster dreef,
 Maer niemant is bekent waer hy ten lesten bleef.
 Een harder daer ontrent, die hadde seven dagen
 Gelet op sijn gewoel en op sijn droevigh klagen,
 Gelet op sijn bedrijf, en waer hy veeltijts gingh,
 Maer hy verloor in 't lest den droeven jongelingh.
 Dit was van stonden aen door al het lant geweten,
 En door het gansche rijck ten luytsten uyt-gekreten;
 De Faem is wonder bly als sy iet seggen magh,
 Dat beter stille bleef, en in het duyster lagh.
 Maer hoort waer op het lest de vrijster is gebleven,
 En wat het einde was van haer ellendigh leven:
 Sy had een kuyl gemaect, en dat met eygen hant,
 Daer lagh haer mager lijf begraven in het zant,
 Maer niet gelijk het sou; haer kracht die was gebroken,
 En daerom wert haer graf maer weynigh toe-geloken:
 Het deel gelijkewel, daer schaemt' haer palen streckt,
 Was met een dichte kley ten vollen overdeckt.
 De reste van het lijf, vermits haer kranck vermogen,
 Is met een dunne stof maer weynigh overtogen:
 Haer mont lagh om-gekeert en in het zant geprent,
 Uyt vreesse, soo men hout, van noch te zijn bekent.
 Sy had daer op een boom haer lesten wil geschreven,

En, schoon dat sy vergingh, de letter is gebleven :

Dies als een reysend' man quam daer ontrent te gaen,

Soo vont hy in de schors aldus geschreven staen :

‘Hoort, wieder immer komt aen desen kuyl getreden,

Hier light een vrijster in; ghy, deekt haer bloote leden :

'k En eysch geen jeughdigh kruyt, en min een rosen-krants,

'k En ben niet anders waert als slechts een weynigh zants.’

Daer scheen noch onder-aen iet by-gevoeght te wesen,

Maer wat'er iemant doet, hy kan het geensins lesen;

Men hout, dat sy na eysch haer sin niet uyt en schreef,

Mits aen haer swack gestel geen kracht meer overbleef.

Mijn penne, 't is genoeg. Laet ons niet vorder melden,

Wat druck en herten-leet den droeven vader quelden,

Wanneer hy dit vernam. Staet hier ten lesten stil,

My dunckt dat onsen inckt niet langer vloeyen wil.

Let slechts hoe dit bejagh ten lesten is gewroken :

Voor-eerst is aen den Moor sijn loose kop gebroken;

De maeght, wel eer geveit, bewoont het eensaem velt,

Daer sy van herten-leet, van noot en honger smelt;

De joncker gaet en dubt, als in het breyn geslagen,

En vint geen ander vreught als in geduerigh klagen;

De vader boven dien en vont noyt blijden dagh,

Tot hy van haer verschiet, en in den grave lagh.

Wat is de lust een spoock! wat is oneerlick minnen

Een helle voor de ziel, een Duyvel in de sinnen,

Een grouwel in het lant, een adder in het huys!

Bewaert, o reyne geest, ons hert en sinnen kuys!

LIEFDES VOSSE - VEL.

PROEF-STEEN OP HET TROU-GEVAL

VAN

FAES EN ALETTE.

Als Venus op een tijt Cupido wou gebieden,
 Wat by hem stont te doen ontrent de jonge lieden,
 Soo rieps' het olijck dingh; het quam van stonden aen,
 En gingh daer in het groen ontrent sijn moeder staen.
 Als Venus 't gytje sagh, soo konse strax bemerkken
 Als dat'et was gesint iet selsaems uyt te wercken:
 Het kint en was niet naeck, gelijk het plagh te gaen,
 Maer hem was om het lijf een vosse-vel gedaen.
 Als Venus dit vernam, wist sy niet wat te peysen,
 Maer vraegh' hem of hy wou in verre landen reysen?

"Neen seyde' hy, moeder neen; maer daer is seker vrient,
 Die moet van dese vacht op heden zijn gedient:
 Hy vrijt een jonge weeuw, maer wat hy heeft gebeden,
 By hem is anders niet als enckel smaet geleden.
 En siet, de reden is: vermits hy maer en vrijt,
 Gelijk men plagh te doen ontrent den ouden tijt:
 Doen was de soete jeught en al ons rot-gesellen,
 Van alle kant bekleet met schaep of lammer-vellen,
 Dies gingh ons borgery in alle dingen ront,
 Soo dat het innigh hert haer lagh als in den mont.

De vrijsters waren soet als slechte tortel-duyven,
 En hadden suyver waes gelijk als versche druyven,
 Soo dat het gansch bedrijf, van maeght of jongelingh,
 Tot al het minne-werck met rechte voeten gingh.
 Maer wie om dese tijt een vrijster wil belesen,
 Die moet een slimme vos, geen lam of schaepje wesen:
 Want al die heden doet, gelijk men eertijts plagh,
 En krijght tot sijnen loon noyt blijden bruylofs-dagh.
 Dit meen ick desen vrient op heden aan te seggen,
 En leeren hem het stuck met oordeel aan te leggen;
 Want soo hy niet en wert gediend van desen raet,
 Soo sal sijn gansche loon maer wesen enckel smaet.
 Ick sal dit vosse-vel hem passen aen de leden,
 Want siet, om mijn behulp soo heeft hy langh gebeden:
 En soo hy dit geschenck na eysch gebruycken kan,
 Soo wort hy van een vinck een rijck en deffigh man.”
 Als Venus had verstaen, hoe dese saken stonden,
 Soo heeftse metter daet den aanslag goet gevonden:
 Doch seyde lijcke-wel: „ick wensch u goede reys;
 Maer weeuwen, letter op, die hebben selsaem vleys.”

Sta, by nieus-giere jeught, hier is een stuck te lesen,
 Dat in geen ander boeck kan werden aengewesen;
 Hier is een trougeval, dat u Zuit-Hollant sent,
 In Griecken noyt gepleeght, te Romen niet bekend.
 Een greep, die niemant dorst by minne-trecken stellen,
 Dat Naso niet en schrijft, dat sal ick hier vertellen.
 Ontvanght dit, Hollants volck, doch met gesont verstant,
 Want 't is een slimme treck in ons eenvoudigh Lant.

Faes was een kluchtigh hooft, gansch weeligh opgetogen,
 Gelijk een jeughdigh rijt, dat noyt en is gebogen:
 Hy was gansch buyten dwanck en weeligh opgebracht,
 En had noyt vreemde kust of hooge school besocht.
 Sijn vader, als hy storf, en had hem niet gelaten,
 Als slechts een rappen mont, genegen om te praten;
 Hy vont tot sijn behoef, oock midden in de Mey,
 Geen schapen op het schor, geen koeyen in de wey,
 Geen peerden in de stal, geen koren op de solders,
 Geen wissel op de beurs, geen landen in de polders,
 Geen huysen in de stadt, geen bosschen in het wout;
 Het is maer hoop alleen die hem in wesen hout.
 Hy was in volle-daet een hater van de sorgen,
 En wist geen beter vrient, als die hem wilde borgen;
 Noch ginck hy evenwel geduerigh moy gekleet,
 En waer men vreughde socht, daer was hij niemants leet.
 Hy spilde sonder maet en buyten alle palen,
 En sprack: een rijke bruyt, die sal het al betalen;
 Het is bly-hertigh goet, en 't beste dat men vint,
 Dat yemant met vermaeck, en in het bedde wint.
 Siet, dus ginck Faes te werck: Maer gaet geduerigh loeren,
 Om met een sneegh beleyt sijn aanslag h uyt te voeren.
 Daer was een titsich dier, dat woonde daer ontrent,
 Wiens staet aan desen vos ten vollen was bekend.
 Haer man die was verreyt daer alle menschen varen,
 En sy was machtigh rijck en noch van groene jaren.
 Men lasset uyt het oogh en wesen van de vrou,
 Dat sy niet ongepaert haer jeught verslijten sou.
 Faes ginck op dese jacht sijn gansche sinnen scherpen.
 En hy begon te mets sijn netten uyt te werpen:
 Doch eer hy noch begint en sijnen aanslag h waeght,
 Soo baent hy eerst de wegh ontrent haer kamer-maeght.
 Maer schoon hy na de kunst het stuck weet aen te leggen,
 Alette lijckewel en liet haer niet geseggen;
 Hoe wèl de vryer queelt, hoe schoon de lincker vleyt,
 Noch wort hem evenwel het droeve neen geseyt;
 Noch wort hem menighmael de deure toe-gesloten,
 En menigh leppigh woort tot in het hert geschoten;
 Men noemt hem even-staegh een vinck en kalen bloet,

Een proncker sonder gelt, een joncker sonder goet.
 Hy liet het henen gaen, oock sonder tegen-spreken,
 En toond' geen wrangh gemoet, al kreegh hy felle steken.
 Een die niet veel en heeft, en vrijt een rijke vrou,
 Lijt dat hier in den Haeg geen rijcker lijden sou.
 Wie met een listigh net de quackels wil verstricken,
 Die moet in dat bedrijf de vogels niet verschrieken;
 Want die wat vangen wil, die piept geweldigh soet:
 En soo gaet oock te werck een vryer sonder goet.
 Faes meynt, dat metter tijt de kans sal beter werden,
 Dies:lijt hy met gedult en wilder in volherden;
 „De tijt (dit seyde de snaeck), die maeckt de mispel sacht,
 En brenghet ten lesten uyt, dat noyt en is gedacht.
 Al lijt men somtijds wat, ten zijn maer korte posen,
 De knoppen eertijts scherp, die worden sachte rosen;
 De tijt meuckt alle dinck; doch hoe het vallen kan,
 Ick blijve die ik was, dat is: een rustigh man.
 Ey lieve, niet getreurt. En waerom sou ick ruymen?
 De weeuwen, kluchtigh volck, die hebben vreemde luymen:
 Die haer ter rechter uur maer eens genaken kan,
 Die krijght wat hy begeert en worter meester van.”
 Dies troost sich onse Faes, en spant de gansche sinnen,
 Om wat hem tegen is, te mogen overwinnen;
 Hy streelt de jonge weeuw, hy gaet'er dickmaels by,
 Ja, drilt gelijk de kat ontrent den heten bry.
 Alette was begint met wonder rijke panden,
 Met hoeven op het velt, met schoone koren-landen,
 Met gelden op de beurs, met renten in de stadt,
 En dan noch in de kas een ongemeene schat.
 Sy had een eenigh kint, en quame dat te sterven,
 Soo moest de weeu alleen den ganschen boedel erven:
 En siet, het tanger wicht, dat wert een haestigh lijck,
 Dies is Alette droef, maer uytter maten rijck.
 Het was van stonden aen door al het lant geweten,
 In wat een vetten boel Alette was geseten,
 Dit weckt de vryers op, die komen op de baen,
 En bieden haer om strijt de rechter-handen aen.
 Doch schoonder vry genoegh het stuck van herten meenen,
 Alette blijft geset, en wil geen oore leenen:
 Sy klaeght, als dat haer man in 't holste van de nacht,
 Haer dickmaels wert vertoont, en voor het oogh gebracht.
 Sy klaeght, hoe dat het spoock met haer bestont te spreken
 En vraeght, of sy haer trou genegen is te breken;
 Sy klaeght, dat haer de schrick bywylen bijster quelt,
 En buyten alle lust van echte banden stelt.
 Maer Ruth, haer kamer-maeght, die is'er byster tegen,
 Mits sy tot joncker Faes ten hooghsten is genegen;
 Is 't vreemt? Hy gaf haer lest een Fransche somer-keurs,
 En had noch even-staegh de vingers in de beurs.
 Dies riep de snege meyt, dat lijveloose zielen
 Haer in dit aertse dal niet meer en onderhielen;
 Dat sy ter plaetse zijn, daer niemant oyt en trout,
 En daer men even-wel geduerigh bruyloft hout.
 Dat een die God genaect, is boven alle menschen,
 Vermits hy dan geniet al wat de sinnen wenschen,
 En dat het eeuwigh heyl soo hoog en verre gaet,
 Dat niemant eens het oogh op aertsche dingen slaet.
 Dat God oock even selfs de mensch geboot te trouwen,
 Doen Hy dit wonder-al voor eerst bestont te bouwen;
 Dat ja, een jonge weeuw voor al heeft dit gebot,
 Of wort licht buyten dat een deure sonder slot.
 Dat al het nacht-gespoock bestaet in dweperyen,
 En dattet beter is, dat jonge weeuwen vryen;
 Ja, dattet soeter is, te kiezen eenigh man,
 Die druck en swaer gepeys, van haer verdrijven kan.
 Dit weet de kamer-maeght ten hooghsten uyt te meten,
 Waer sy ontrent haer vrou in stilheyt was geseten;
 Maer schoon sy dese les haer veel en dickmaels las,
 Alette lijckewel, die bleef gelijkse was.

Eens, als de soete Mey haer groente quam vertoonen,
 En met haer bloem-gewas de dorre velden kroonen,
 Viel Faes in diep gepeys en oeffent sijn verstant,
 Terwijl een ander vrijt en groene Meyen 1) plant.
 Hy overleyt met ernst al wat hy heeft geleden,
 En weeght in sijn gemoet de voor en tegen-reden;
 Hy sit en overleyt, hy keert en went het stuck,
 Om eens tot sijnen troost te raken uyt den druck:
 "Ick ben tot heden toe gegaen door rechte wegen,
 Doch wat'er is gedaen, 'k en hebbe niet gekregen,
 Ick ben maer over-al van yder een bespot,
 Mijn reden zijn veracht als dingen sonder slot.
 Hier dient na mijn verstant wat anders voorgenomen,
 Om tot het rechte wit van mijn bejagh te komen;
 Ick ben te slecht geweest 2), het listigh vosse-vel
 Dat moet ick nu voortaan gaen brengen in het spel.
 Wat met den ouden sleur niet uyt en is te wercken,
 Dat moet men door beleyt en nieuwe vonden stercken;
 Want soo men niet en gaet als op den ouden voet,
 Wat komt van ons beleyt als enckel tegen-spoet?
 Cupido gingh wel eer met onbedeckte leden,
 In wesen niet vermoet, niet dobbel in de reden,
 Hy was in sijn gelaet een soet en aerdigh kint,
 Tot loosheyd niet gewent, tot boosheyd niet gesint;
 Maer al die gulde tijt is nu van ons geweken,
 Het wicht, te voren ront, dat kan nu slimme treken:
 Het wijst de menschen aen dat niemant oyt bedacht,
 Dat niemant heeft gepleeght of in het licht gebracht.
 Het is in onsen tijt een ongemeene stoker:
 Uyt enckel vosse-leer bestaat sijn gansche koker,
 Sijn pijlen uyt bedrogh, en wie het maer en raect,
 Die is van stonden aen een ander mensch gemaect.
 Op, op! verduft gemoet, wy moeten hooger sweven,
 Wy moeten anders doen, en na de kunste leven:
 Wie vroom is, noemt men slecht, en 't is een rechten bloet
 Die niet en gaet te werck, gelijk men heden doet."
 Dus gaet de lincker aen, en spant de gansche sinnen,
 Dat hy tot sijnen troost Alette mocht gewinnen.
 Hy gaf hem na het huys, daer sy in ruste lagh,
 Die hy noch evenwel oock in het duyster sagh.
 En om met goet beleyt sijn aanslagh uyt te voeren,
 Soo gaet hy op de deur van sijn geminde loeren;
 Daer staet hy langen tijt op alle dingh en let,
 Tot Ruth de kamer-meyt de vensters open set.
 Doen trad hy binnen 's huys, niet als een gast van buyten,
 Maer of hy als de weert het voor-huys wou ontslyuten:
 Sijn broeck staet op de klinck, sijn wambuys ongeknoopt,
 Gelijk men uyt het bed by wijlen haestigh loopt:
 Sijn borst-rock staet en gaep, en sloft hem by de leden:
 Sijn koussen hangen los, en schuyven na beneden:
 Een slaep-muts op het hooft, en kamer-muylen aen:
 En siet, dus gingh de vos ontrent de deure staen.
 Hy knickt een yder toe, hy groet de naeste bueren,
 Hy spreeket de meysjes aen, die hier of ginder schueren:
 Al die maer uyt en kijckt, die biet hy goeden dagh,
 En draeght hem over al gelijk een buerman plagh.
 En tot een meerder glimp van dese loose vonden,
 Soo heeft hy voor de deur sijn kousen opgebonden;
 Hy gaet in geen vertreck, en kiest geen stillen hoeck,
 Maer staet daer 't yder siet en nestelt sijnen broeck:
 Hy recht sijn knevels op, hy reekt sijn stramme leden,
 Hy wandelt op de stoep als met getelde schreden;
 Geen lobben om den hals, geen bef of omme-slagh;
 Een yder stont en dubt wie desen handel sagh.
 Geheel de buerte dacht, of schoon de lieden swegen,
 Dat Aeltjen desen nacht een byslaep had gekregen;
 Doch seker mondigh wijf, dat gaf haer op de baen,

En tast met schamper jock den nieuwen buerman aen:
 "Wel joncker, veel geluck! de Mey kan wonder wercken;
 Dat kan men heden zien, en uyt de daet bemerken,
 Want dat de strenge Vorst noyt uyt en heeft gebracht,
 Dat heeft de Mey gedaen op éneen soeten nacht.
 Wat raest ons malle jeught, en woelt aen alle kanten!
 Siet daer een hups gesel, die kan de Meye planten,
 Hy weet hoe dat het hoort. Dit sey de spitse Triju,
 En waerom meer geseyt? een yder sey het sijn
 Faes sagh het speeltjen aen, en liet de bueren praten,
 Het docht hem alderbest de sake daer te laten:
 Hy stont als die geen acht op schamper jock en sloegh,
 Want hy en dede niet, dan dat hy somtijts loegh.
 Maer onder dit gewoel begon de quant te schromen,
 Dat licht de rappe weeuw te voorschijn soude komen,
 En dat sy dan misschien, beticht van sijn bedrijf,
 Met hem voor al het volck sou vallen in gekijf.
 Hy slaet dan met gemack sijn mantel om de leden,
 En gaet (gelijk het scheen) een weynigh hem vertreden;
 Maer strax is desen roep gelopen door de stadt,
 Dat Faes op dezen nacht sijn wensch gekregen had;
 Dat Faes na langh verdriet ten vollen had bekomen,
 Daer van hem over lang de hope scheen benomen;
 Dat Faes was uyt den druck, dat ja, de schrale Faes
 Ten lesten was geraect ontrent het lekker aes.
 Dit wiert van stonden aen door al het lant geweten,
 En voor een nieuwe klucht ten breetsten uytgemeten;
 En, soo het veel gebeurt, geen mensch en deed'er van,
 En die het luytste riep, dat was de beste man,
 Alette, niet bewust van deze loose kueren,
 Komt, na sy was gekleet, haer voegen tot bueren:
 Daer krijghtse metter daet byna van yder mensch
 Een toeroep van geluck en onbekenden wensch.
 Sy wort oock boven dat van alle kant genepen,
 De tongh van yder een die schijnt'er op geslepen:
 D'een vraeght haer, of men oock hier in het Zuyden queest, 1)
 Een ander, ofse noch de nare spoocken vreest;
 Een derde wil het vier in hare keucken, stoken
 En wil van stonden aen het suypen 2) laten koken;
 Een vierde komt'er by, en met een geylen mont,
 Gaet slordigh tot het werck en maect'et al te bont.
 Alette stont en keeck, onseker wat te maken,
 Sy weet de gronden niet, noch wat de luyden spraken;
 Sy weet niet van de list, sy weet niet wat'er schort,
 Noch wortse lijkewel met woorden overstort.
 En mits sy was verstellt, en niet en weet te seggen,
 En niet en weet het stuck met woorden af te leggen,
 Soo stelt meest al het volck met vollen monde vast,
 Dat sy heeft weert gemaect van haren ouden gast.
 Ten lesten quam'er een, die was van haer gevaren, 3)
 En gingh het selsaem werck ten vollen openbaren:
 Sy nam de weeuw alleen, en seyde' haer alle dingh,
 En wat de buerte meent, en wat'er ommegingh.
 Daer is Alette gram, sy wil het al de magen,
 Sy wilder even selfs den Rechter over klagen;
 Sy wil van stonden aen, sy wil de slimme daet
 Gaen brengen aen de wet en aen den vollen Raet;
 Sy wil het leelijck stuk op onze Faes verhalen,
 Sy wil hem schande doen en breucke doen betalen:
 Sy wil, ja, na de Schout, en maken hem bekent
 Dat Faes haer goeden nam oneerlijck had geschent.
 Maer siet een kluchtigh hooft, bewust van dese saken,
 Gingh uyt een luchten sin hier op een deuntjen maken,
 Dat schonck hy onze Faes, die vont het wonder soet,

1) *queesten*: vrijen, zooals gebruikelijk op Tessel en ook wel elders in Noord-Holland, waarbij den vrijer toegang vergund is in het slaapvertreck der te bed liggende vrijster, terwijl deur of venster openstaat.

2) *het suypen*: het zoopje, de drank.

3) *gevaren*: bloedverwanten

1) *Meyen*: Meiboomen. 2) *slecht*: eenvoudig, onnoozel.

En prees het geestigh dicht, al was het niet te goet,
Dit kreegh een van het volck, die alle vreemde dingen
Gaet roepen achter straet, en op de marckten singen;
Die las het nieu gesangh. en, met dat hy het sagh,
Stracx na den drucker toe, soo veerdigh als hy magh:
Daer loost hy ruymen loon en drinckt-gelt aen de gasten,
Indiense maer alleen op dezen handel pasten.

Stracx ging de pers voor hem; ja, seker deftigh boeck
Wiert om het schimp-gedicht verschoven in den hoek.
Siet, wat een selsaem werck! het schijnt dat alle menschen
Hier mede zijn vermaectt, en deze grillen wenschen:
De knechts zijn in de weer, de meester valt'er aen.
En eer het iemant denckt, de pers die heeft gedaen.
De snaeck die hier op loert, en wil geen tijt verletten,
Hy gaet hem op de marckt of op een brugge setten;
Hy klimt daer op een banck of op een hooge ton,
En singht het schamper liet zoo kluchtigh als hij kon:

Wilder iemant weeuwen vryen,
Gasten, hoort den rechten vont,
Gasten, hoort den rechten gront,
Anders sulje niet bedyen;
Gaet dan hier in na den eysch:
Jonge weeuwen, weeligh vleysch!

Hoe men vrysters dient te minnen
Daer schrijft Naso geestigh van,
En dat weet schier alle man;
Maer hoe weeuwen zijn te winnen,
Dat en hout geen rechte maet,
Maer dat leert men uyt de daet.

Weeuwen, naer ick heb bevonden,
Houwen niet van lange praet,
Want hier vrijt men met de daet,
Dat zijn hier de rechte gronden:
Vryers, hout my dezen voet,
Want dit is voor weeuwen goet

Konj' haer gunste niet verwerven,
Als het velt sijn groen verliest,
Of wanneer het dapper vriest,
Of wanneer de boomen sterven;
Siet, dat ghy tot haer genaectt,
Als het soeter dagen maectt.

Als het aertijck gaet ontslyten.
Als de bosschen lustigh staen,
Als de bloemen open gaen,
Als de groene kruiden spruyten,
Dan is 't eerst de rechte tijt,
Dat men jonge weeuwen vrijt.

Wie kan na den eysch beschrijven,
Wat voor kracht het jeughdigh kruyt
In zijn eerste jeught besluyt?
Het kan spokery verdrijven,
En doen wijcken met geweld
Al wat jonge weeuwen quelt.

Dit wist onse Faes te gissen;
Dat is vry een loose gast,
Die wel op den haspel past;
Sijn beleyt en kon niet missen,
Hy gingh op een vasten gront,
Want hy trof den rechten stont.

Aeltjen had beswaerde sinnen,
En sagh geesten soo het scheen;
Maer haer spokery verdween,
Als haer quam een lanser minnen.
Siet, een byslaep in het bedt
Heeft de spokery belet.

Weeuwen hebben vreemde grillen,
Weeuwen hebben dertel bloet,
Weeuwen noem ick kluchtigh goet;
Weeuwen, met haer malle billen,
Zijn te vangen met het aes,
Nu gebruyckt by onse Faes.

Stracx op dit nieu gesangh, komt yder toegelopen,
En wie het maer en hoort, die soeckt'er een te koopen.
Men kent haer die het raectt: en siet, in korten tijt,
Soo is de slimme gast de loose waren quijt.
En t'wyl door al de stad het deuntje wort gelesen,
Soo wort de jonge weeuw met vingers nagewesen:
Een yder keert het oogh alwaerse wesen magh,
Of sy voor deure stont, of in de venster lagh.
Dit trof de jonge weeuw oock in haer stille kamer,
En klopt haer op de borst gelijk een stalen hamer:
Sy woond' ontrent de marckt, en sagh het speeltjen aen,
En voeld' op yder woort haer innigh herte slaen:
Des wortse gansch ontset, ja, meynt haer sin te missen,
En wie haer dit beschickt, dat heeftse licht te gissen:
Sy hoort wat yder seyt, en siet het ongeval,
Doch is gansch onbewust hoe sy het maken sal.
De Schout, die was haer neef. Sy gaet haer lijden klagen,
Sy wil van stonden aen den lincker laten dagen:
De rackers flux te werck, de sangh die wort gestoort,
Het stuck wort evenwel by niemant niet gesmoort:
Men hoort in tegendeel de kinders op de straten,
Men hoort meest al het volck van desen handel praten.
Het deuntjen wort herdruckt, en meer als oyt gewilt,
En niet een schamper mont en wiert'er oyt gestilt.
Dus gaet'et in 't gemeen, ontrent onguere dingen
Daer siet men aldermeest de grage kopers dringen:
Een schrift dat niet en deught wordt des te meer gesocht,
En wat verboden is te grager opgekocht.
Hier over wert de weeuw noch harder aengedreven,
Om dit faem-rovigh stuck den Rechter aen te geven,
Te pleyten voor de wet. Sy stelt'et voor gewis,
Dat Faes van dit bedrijf alleen de vinder is.
Maer Ruth haer kamer-meyt die is hier bijster tegen,
En wil de jonge weeuw tot sachter aert bewegen:
"Ey! (seytse) niet te ras, bedenckt eerst watje doet:
Waer spijt en gramschap heerscht, daer dient geen snel ge-
't Is beter met gemack hier nader op te letten, (moet.
Als door een korsel hoeft sijn eere los te setten.
Ick bid u, weerde vrouw, al eer ghy vorder gaet,
Neemt tijt tot uw behulp en wijser lieden raet.
Ick houde voor gewis, dat al de vrouwen dwalen
Die haer verloren eer met pleyten willen halen:
De pleyt-sack, lieve Vrouw, en is u niet bequaem,
Als om tot enckel spot te melden uwen naem.
Voorwaer, wilt ghy te rau aen desen handel roeren,
De faem sal uwen sraet door al de weerelt voeren;
Want die op 't Raet-huys gaet en maectt sijn hoon bekent,
En wort maer des te meer in sijnen naem geschent:
Hy wort een tijt-verdrijf, oock by de snootste guyten,
Een algemeene spot op wagens ende schuyten,
Een straet-maer in de stad, en dat tot sijner schant,
Een kluchtjen voor de jeught, door al het gansche lant.
Denckt, hoe breet al het volck hier op sal kunnen weyen!
Hoe sal de flabbe gaen van allerley klapperyen!

Siet, als een jonge weeuw eens op de tonge rijt,
 Sy is dan metter daet haer eer en luyster quijt.
 Maer segh, hoe wort doch Faes van u soo gansch verstecken?
 Wat hanght de Jonghman uyt? wat heeft hy voor gebreken?
 Is hy van weynigh goets? Ke vrouw, wat is'et dan?
 Ghy hebt genoegh voor u, en voor een eerlijck man.
 Neemt, datter al misschien een van de rijkste boeren,
 Oock heden op den dagh op u bestont te loeren,
 Ghy mooght in dat geval behouwen meerder gelt,
 Maer sout dan met een bloet voor eeuwich zijn gequelt.
 Faes is een rustigh quant, en heeft veel soete streken,
 Hy sou wel voor een Prins, ja voor een Koningh spreken;
 Hy sal u nutter zijn, alleen door sijn verstant,
 Als Fob of sijns gelijk met al sijn machtigh lant:
 Hy sal u meer vermaecx door sijn geselschap geven,
 Als Floor of sijns gelijk, die niet en weet te leven.
 Het is een oude spreuck, en dat in onse tael:
 Een die de man ontvalt die mist het altemael."
 Dit sprack de snege meyt, en na versheyden woorden,
 By haer wel opgepronckt, als met fluele boorden,
 Soo keertse wederom, hervat haer eerste wit,
 En loegh eens op de weeuw, en sey ten lesten dit:
 „Ick hoor (na ghy my seght,) dat Faes met slimme treken,
 Uw eer en goeden naem heeft af bestaen te breken,
 En datj' om dit bedrogh hem geentsints hebben wilt;
 Maer siet'er dieper in, ghy sult haest sijn gestilt.
 Al wat van liefde komt, dat moetmen sonder klagen,
 Dat moet men met gedult, dat moetmen willigh dragen;
 Sout ghy een die u lieft bescheeren eenigh quaet,
 Wat leet sout ghy hem doen die u ten vollen haet?
 Ey, laet uw oogen gaen ontrent de jonge lieden,
 En let wat onder haer uyt liefde kan geschieden,
 Ick heb onlanghs gehoort een sonderlingh geval,

Dat ick tot uw bericht ten kortsten seggen sal:
 Een jongh en geestigh dier, en van bequame leden,
 Bly-moedigh, wel-bespraeckt, en van beleefde zeden,
 Ick segh een jonge maeght, die ick in dit geval
 Niet met haar eygen naem, maer Phebe noemen sal.
 Indien ghy naderhant haer naem begeert te weten,
 En waer de woonplaets is daer sy doen was geseten,
 Ja, wat haer vorder raect tot aen de bleecke doot,
 Ick sal het altemael u storten in den sehoot,
 Wel, dese was vermaert in al de naeste vlekken,
 En kon schier al de jeught tot hare gunst verwecken,
 Sy had een grooten hoop die haer ten dienste stond,
 En die oock groot vermaeck in haer gedaente vont;
 Remy was boven al geweldigh ingenomen,
 En socht met alle macht in hare gunst te komen;
 Maer wat hy neemt ter hant, of wat de vryer doet,
 't Is niet als tijt-verlies en enckel tegenspoet.
 Maer Floor had beter kans: die konde geestigh spreken,
 Die gingh de vrijster aen met duysent minnestreken;
 En of al schoon Remy haer sin by wijlen track,
 Siet, Floor die stiet het om soo haest hy maer en sprack.
 Hy sweeft dan boven al, soo datmen seker stelde,
 Dat hy de frissche blom sou lichten uyt den velde,
 Dit gingh Remy gestaegh tot aen sijn droeve ziel,
 Soo dat sijn bangh gemoet in sware droefheydt viel;
 Noch pooght hy lijckewel de roos te mogen plucken,
 Maer schoon hy wonder doet, ten wilde niet gelucken;
 De faem riep onder dies, als dat men seker hout
 Dat Floor in korten tijt sal met haer zijn getrouwt.
 Remy geheel ontstelt gaet hier een stuck versinnen,
 Dat niemant oyt bestont die oyt bestont te minnen;;
 Wat yemant lesen magh in al den ouden tijt,
 Men vint geen jonge maeght op dese wijs gevrijt.

Hy veynst als of hy wou de vrijster komen spreken,
 Om dan het gansche werck voortaan te laten steken;
 Hy wou gelijk het scheen sijn droeve klachten doen,
 En nemen tot besluit van haer den lesten soen;
 Dit wert hem toegestaan, en hy begon te klagen,
 Wat hy nu lijden moest en dickmael had gedragen.
 Ten lesten sprack hy dus: tot loon van mijn gequel,
 Gunt my de leste kus, en vaert dan eeuwig wel.
 Sy boot daer op den mont, als om een soen t'ontfangen,
 Maer hy schoot veerdigh toe, en sneet haer in de wangen,
 Tot tweemaal achter een, en dat soo bijster ras,
 Dat Phebe niet en wist wat haer bejegent was.
 Maer strax soo quam het bloet van boven neder-schieten,
 En op haer roden mont en witten boesem vlieten;
 Daer riep de vrijster moort, en vry met groot geluyt,
 Doch hy ontsloot de deur, en flux ten huysen uyt,
 En vorder uyt de stadt. Ey siet, hy was verdwenen,
 En vry al langen tijt, gelijk het heeft geschenen:
 Dies sprack men onder dies gansch vrent van dit geval,
 Onseker wie de schult van 't onheyl dragen sal.
 Daer krielt men over hoop, en veel bekende lieden,
 Die komen aen de Maeght haer dienst en gunste bieden;
 Maer schoon men is ontstelt en uytermaten gram,
 Geen mensch en wist den gront van waer het onheyl quam.
 Strax liet men over hoop verscheyden meesters komen,
 En daer wert boven dien een Doctor by genomen;
 Maer wie men roepen magh, of waer men henen sent,
 De wonde staet en gaept, het aensicht is geschent.
 Soo haest als dit geval is in de stadt geweten,
 De vryers druypen af, de vrijster is vergeten,
 Oock hy die bruydegom nu met haer scheen te zijn,
 Gingh vrijen haer gespeel, en liet haer in de pijn.
 Soo gaen ontrent den Herfst de Somer-vogels strijcken,
 Vermits sy van de sneeu en voor den hagel wijcken;
 Soo vliet de loose bye een af-geslonste roos,
 En scheyt haer van de bloem die sy wel eer verkoos.
 Daer sit de droeve maeght verbannen van de straten,
 Van alle vreught ontbloet, van alleman verlaten:
 Sy komt niet by de jeught, of daer men bruyloft hout,
 Schoon dat haer eygen bloet, een moey oft nichte trout;
 Men hoort geen vyolons ontrent haer venster spelen,
 Men hoort geen soeten mont een aardigh deuntjen quelen,
 Men siet geen rustigh quant die op sijn luyte slaet,
 Geen bloemen voor de deur, geen meyen op de straet.
 En of het schoon geviel, dat in de kortste dagen
 De beecken overschorst en als versegelt lagen,
 Noch bidt haer niet een mensch om op het ijs te gaen,
 Of met een gulde slee te rijden op de baen;
 Haer wort geen nieuwe jaer of kerremis gegeven,
 Haer klopper is verroest en 't huys als sonder leven;
 Sij blijft in haer vertreck al isse buyten dwangh,
 En maect door swaer gepeys de korte dagen langh;
 Sy leert noch evenwel het leet en droeve slagen,
 Sy leert het ongemack met stille sinnen dragen;
 Sy leest een heyligh boeck en oeffent haer gemoet,
 Dat is de beste troost in alle tegenspoet.
 De tijt gaet alsse plagh, en doet geswinde gangen,
 Remy woont buyten 's lants, en sit in diep verlangen;
 Hy stelt sijn pen te werck, waer door hy dickmael vraeght,
 Hoe sich het droef gemoet van sijne Phebe draeght;
 Hy had een trouwe nicht en van bequame jaren,
 Die gingh hy sijn gepeys ten vollen openbaren;
 Sy hadde school gewoont, en hadde Fransch geleert,
 Ter plaetse daer wel eer de vrijster had verkeert;
 Hier uyt kent sy de maeght en al haer innigh wesen,
 Of sy het in een boeck ten vollen had gelesen.
 De jeught is bijster ront wanneer men scholen gaet,
 Soo dat schier yder hert ontdeekt en open staet.
 Faustine tijt te werck en gaet de vrijster groeten,

En met een heus gespreck haer bitter leet versoeten;
 Sy sprack als door een wolck, en sonder klaer bescheyt,
 Tot dat het gansche stuck wat naerder is bereyt.
 Sy leyt de vrijster om door veelderhande saken,
 En treet als in den boot om aen het schip te raken,
 Sy gaet niet regelrecht, maer door een ommegangh,
 En dit heeft sijnen loop bynaest een ure langh;
 Sy nadert tot de maeght en haer bedroefde sinnen,
 Gelijk een Velt-heer doet die schanssen soeckt te winnen;
 En alsse nu het werck na eysch gevordert sagh,
 Soo sprackse klaerder uyt, en ronder alsse plagh,
 "Vriendinne, was het woort, na vorst en stuere vlagen
 Sy komen wederom ten lesten soete dagen;
 Siet, God heeft u besocht met druck en sware pijn,
 Nu rijst u wederom een blijde sonne-schijn;
 Het is hier met den mensch op aerde soo gelegen,
 God straft by wijlen hart, en geeft dan weder segen;
 En wat in dit geval de goede vader doet,
 Daer is geen twijfel aen, het is sijn kinders goet:
 Ick bidde, pleeght gedult, en wilt'er in volherden,
 Het deel voor u bereyt, dat moet u doch geworden:
 En wie is die het weet, of na het ongeval
 Hij die u heeft gewont, niet weder heelen sal."
 De vrijster op de klanck van dees haer eerste reden,
 Gevoeld' een kouden schrick haer rillen door de leden;
 Sy was een ruyme wijl als die in onmacht sit,
 Maer greep ten lesten moet, en sey haer weder dit:
 "Ghy spreekt hier (na my dunckt) onmogelijke saken,
 En die (na mijn begrijp) geen aerd' noch hemel raken:
 Hoe! die mijn vyant is tot aen sijn diepste ziel,
 Die fel en innigh was, en my soo bitter viel;
 Sou die oyt sijn gemoet tot mywaerts konnen strecken,
 En door een waer berou tot sachter aert verwecken?
 Neen, dat en loof ick noyt. En schoon hy al begon,
 Ick stiet hem voor het hoofd, soo vinnigh als ick kon;
 'k En wil hem geensins sien, en min noch hooren spreken,
 Mijn hert is al te verr' van sijne gunst geweken;
 Daer is een tijt geweest, dat ick hem liefde droegh,
 Doen hy een gunstigh oogh op mijn gedaente sloegh;
 Maer dat is nu gedaen, 't en kan niet meer gebeuren,
 Dies leef ick nu ter tijt alleen maer om te treuren;
 Ick ben gelijk mismaect, en door het leet verout,
 En daerom niet bequaem om oyt te zijn getront."
 Hier sweegh de droeve maeght, sy kon niet langer spreken,
 De moet 1) is haer te vol, haer woorden bleven steken,
 En schoon sy haer bedwongh, soo veel het wesen magh,
 Haer tranen lijkewel die quamen aen den dagh.
 Als dit Faustine siet, acht sy het tijt te wesen,
 Dat hier een sek'ren brief is nut te zijn gelesen,
 Gesonden van Remy, by haer een wijl bewaert,
 Daer in hy sijn gemoet ten vollen openbaert.
 Soo haest als van den brief de meyt begon te spreken,
 Alette riep terstont: "laet al den handel steken;
 Maer segh my slechts alleen wat pen yet schrijven kon,
 Dat immer lijden kan de stralen van de Son.
 Voorwaer ick ben belust om eens te hooren lesen,
 Hoe soo een schellemstuck oyt kan verdedicht wesen;
 Het moet, mijn oordeels, zijn een sneegh of grilligh man,
 Die soo een vuyle daet met glimp verschonen kan."
 "Wel vrou (seyt hier de meyt) ick heb den brief gekregen,
 En om het stuck te sien hoe dat het is gelegen,
 Soo leest het even selfs, wat hier geschreven staet,
 En doet het met bescheyt, wat u de reden raet."
 Alette nam den brief en gaf haer om te lesen,
 Op datse weten mocht wat hier van mochte wesen;
 Maer Ruth die sat en keeck, terwijl de vrouwe las,
 Hoe dat haer wesen stont en haer gedaente was.

1) moet: gemoed.

ALLETTE LEEST DEN BRIEF:

“En vreest niet, soete maeght! hier wort geen mes gevonden,
Om aen uw teere mont te geven nieuwe wonden;
Set liever uyt den sin het vorigh ongeval,
Hier rijst een soeter lucht die u genesen sal.
Wanneer de scorpioen een herder heeft gesteken,
Hy grijpt het schuldigh beest, maer niet om hem te wreken,
Hy leyt het op het deel daer hy in was gewont,
En na een korten tijt, het lit dat is gesont.
Wilt ghy maer dit geschrift met stille sinnen lesen,
Ghy staet van uw verdriet wel haest te zijn genesen;
Doet slechts in dit geval gelijk een herder plagh,
Ghy sult een eynde sien van uw bedroeft geklagh;
Dat ghy door mijn bedrijf hebt sware pijn geleden,
En quam uyt genen haet, maer uyt bedachte reden;
En sooje na den eysch de sake wilt verstaen,
't Is liefd', en anders niet, dat het u heeft gedaen:
Ick sagh den nortsen Floor aen u sijn trouwe bieden,
En 't was my wel bekend wat u de vrienden rieden;
Ghy waert met enckel gelt alreed' aen hem verkocht,
En schier in volle daet hem in den schoot gebrocht.
Ick sagh met herten-leet uw jeught en teere jaren,
Ick wist soo ghy hem naemt, wat u sou wedervaren;
Ick kende sijn bedrijf en sijn ongueren aert,
En dat sijn vinnigh hert geen vriend of vyant spaert;
Ick ken een deftigh man, die uyt eens menschen wesen
Sijn aengeboren aert ten vollen weet te lesen;
Die sprack, wanneer hy Floor in volle leden sagh,
Dat in sijn fel gemoet een grousaem monster lagh,
En soo het eens geviel, dat hy sou mogen trouwen,
Het sijn ellendigh wijf voor eeuwich sou berouwen;
Want dat hy voor gewis haer soo onthalen sal,
Dat sy sal zijn geplaeht met eeuwich ongeval.
En dat dit even soo sou vast en seker wesen,
Dat heb ick even selfs in sijn plâneet gelesen,
En dat is even veel als of den Hemel sprack,
Dat ja een vinnigh bloet hem in den boesem stack.
Als ick dit had verstaen, soo heb ick voorgenomen
Met al dat ick vermagh, dit voor te sullen komen;
En siet, dit is de gront, waerom ick ondernam,
Dat ick met herten-leet tot desen handel quam:
Het is my leet geweest, dat ick dit moest beginnen,
Maer yet dat beter was en kond' ick niet versinnen:
Men siet, dat menighmael een vreemt en selsaem stuck
Belet een grooter leet of slimmer ongeluck.
Heeft niet de losse schroef, geleden weynigh dagen,
Sijn vrouw, een aerdigh dier, de leden blaeuw geslagen,
Ja met den hair gesleept, oock daer het yder sagh,
Soo dat men 't schendigh stuck niet meer ontkennen magh.
De gront waer uyt dit rees, bestont in kleyne saken
Het quam vermits de vrouw haer meester wilde maken.
Floor had haer veel beloofd ontrent haer eerste min,
En hierom ginghse breed en op haer eygen sin;
En als hy dan begon sijn hooge macht te plegen,
Soo weeckse nimmermeer, maer ginck'er lustigh tegen.
Wie eens een heerscher lijt, die krijght te gener stont
Den ruyter van den rugh, den breydel uyt den mont;
Dit was gestaegh haer woort, en hy, vol stuyre vlagen,
Die heeft om dit alleen haer menighmael geslagen;
Maer sy verharter in, want die een vrouwe slaet
Die maeckt dat haer gemoet uyt alle banden gaet.
Voor my, mach ick een reys een jonge vrouw belesen,
Ick sal hier anders gaen, 'k en wil geen meester wesen,
Als slechts in mans bedrijf; wat huys en keucken raect,
Dat komt de vrouwe toe, sy dient'er vooght gemaect.
Floor is een al-beschick, Floor is een groote krijter,
Floor is een keucken-vooght, Floor is een vrouwe-smijter,

Floor is een teureleur, een dein¹), een lanterfant,
En even boven dat een rechten dwingelant.
Had ick u niet verlost, ghy sout onguere slagen,
En schande voor het volck, en schaemte moeten dragen;
Sijn ongeluckigh wijf heeft teyckens over-al,
Men leest in haer gelaet het droevigh ongeval.
Dit sagh ick te gemoet, ick wist het sou gebeuren,
Dat ghy voor alle tijt uw leven sout betreuren;
Dies nam ick by der hant wat my de liefde riet,
En hier op leyt de gront van datter is geschiet:
Hier door hebt ghy ('t is waer) geen kleyne pijn geleden
En 't heeft oock even my tot in de Ziel gesneden;
Maer, desen onverlet en des al niet-te-min,
De weedom, lieve maeght, die brengt u voordeel in.
Want sonder dat behulp, ghy hadt onguere vlagen,
Ghy hadt het swaerste leet geduerigh moeten dragen,
Ghy haddet uytgestaen, dat nu Cidippe doet,
Die haer ellendigh hert met stage tranen voet.
Het was (na mijn begrijp) al beter eens te lijden,
Al beter in het lijf voor eens te laten snijden;
Als sijn geheelen tijt te spillen in verdriet,
Gelijk men alle daegh aen uw' gespele siet.
Ghy, wilt dan mijn bedrijf geen vreemde namen geven,
Ick heb van uwen hals de wreetheyt afgedreven,
Al wasset u verdriet, ick heb u vry gemaect;
Dies heb ick niet verdient van u te sijn gelaect.
Soo plagh een trouwen vriend sijn handen uyt te strecken,
En yemant met den baert of by het hair te trecken,
Om hem tot sijn behulp te krijgen uyt den sloot,
En door een korte pijn te vryen van de doot.
't Is wreetheyt, soete maeght, hier sacht te kunnen wesen
Door leet wort menighmael het grootste leet genesen.
Hier op heb ick gesien, en dat ick heb gesocht,
Is na mijn eygen wensch ten vollen uytgewrocht.
Siet, na dat yder wist van uwe droeve wonden,
En wert'er niet een mensch in uw vertreck gevonden;
Wie u te voren socht, de vryers altemael,
Verliepen in der haest en ruymden uwe sael.
Fy, linckers! ontrou volck, en lichter als de winden,
Die anders niet in u als schoone wangen minden;
En als het niet en ginck gelijk het eertijts plagh,
Soo was 't dat al haer vyer in stof en assche lagh.
Denckt, wat van desen hoop ten lesten is te wachten,
Die niet als schoone verw en draeght in haer gedachten;
Wat my hier in belanght, ick ben van trouwer aert,
En wensch oock heden selfs met u te zijn gepaert.
Die rechte liefde draeght, die kan onguere vlekken
Vergeten, oversien, en met de liefde decken;
Dit is den rechten aert: al wie van harten mint,
Daer is geen leelick lief, alwaer men liefde vint:
De feylen even selfs die sijn hem moye saken,
Hy kan van alle dinck een aerdigh wesen maken;
't Is wonder als men denckt hoe vreemt de liefde sweeft,
Sy kent geen aensicht schoon, als dat een vleckjen heeft.
Plach op Helena's vrat niet Paris eens te roemen?
Hy gingh 't een minne-pijl, een liefdes wetsteen noemen;
Hy seyde menighmael, dat in het wratje lagh
Het soetste datmen oyt aen schoone wangen sagh.
Vriendinne, steltet vast de teyckens uwer wonden,
Die hebben dies te meer dit hert aen u gebonden:
En sullen binnen my geduerigh blijven staen,
Tot in mijn gansche lijf geen aders sullen slaen.
'k En heb u niet gevrijt om uw bevalligh wesen,
Want datmen schoonheyt noemt, en heb ick noyt gepresen;
Ick heb uw deught alleen en soeten aert bemint,
En dat is (na my dunckt) het beste datmen vint.
Ick heb door mijn beleyt de linckers wegh-gedreven,

¹ dein: gierigaard.

Die u tot uw bederf de vrienden wilden geven ;
 Ick heb u door het mes getogen uyt den noot,
 Had ick u niet gewont, ghy waert op heden doot.
 Laet vry den ouderdom uw' gansche jeught vertellen,
 En met gerimpelt vel uw dorre leden quellen,
 Verteeren u het lijf met druck en ongeval:
 Weet, dat geen liever vrouw op aerde wesen sal.
 Ja, schoon de bleecke doot uw boesem komt genaken,
 En van uw vleessigh lijf een schrael geraemte maken;
 Noch sal mijn liefde staen daer sy te voren plagh,
 En dueren even selfs tot uwen lesten dag.
 Wat dient'er meer geseyt, of meer te zijn geschreven?
 Ick ben tot in de doot met u gesint te leven:
 Het schrift dat ghy hier siet is van mijn rechterhant,
 En van mijn echte trouw een eeuwich onderpant."

"Hoe moet hy met den geest en met de penne swieren,
 Die eenigh leelijck stuck met woorden wil vercierien!"
 Sprack Aeltje tusschen bey. Maer Ruth ginck weder aen,
 En sey hoe al het stuck ten lesten was gegaen:
 "Hoe Phebe was ontset, als sy dit had gelesen,
 En kan door mijne tongh niet worden aangewesen;
 Sy wist niet wat te doen, sy lasset noch een reys,
 En viel op yder woort in wonder diep gepeys.
 Maer t'wijl sy dickmaels las en vocht in haer gedachten,
 En voeld' een groot gewoel ontrent haer binne-krachten,
 Soo trat Faustine toe, en sprack haer moeder aen,
 En sey haer in het langh, hoe al de saken staen.
 Triphene 1) naer het stuck te hebben overwogen,
 En seker dat de nicht haer niet en heeft gelogen,
 Vont eerst den handel vreemt, maer des al niet-te-min,

1) Moeder van Phebe.

Aenveert de goede kans en achtse voor gewin:
 Sy treet flux in het werck, en gaet haer dochter vinden,
 Maer die was als een boom, gedreven van de winden,
 Te midden op het velt; de bange vrijster drilt,
 In twijffel, ofse staen dan ofse vallen wilt.
 En waerom langh verhael? Sy brengt het aen de vrienden,
 Die haer in dit geval tot achter-raden dienden;
 Die hebben al het werck ten naeusten overleyt,
 En na een langh beraet soo wort'er ja geseyt.
 Gewis (na ick het vat) het waren wijse lieden,
 Die aen de droeve maeght de sachtste wegen rieden.
 Siet daer een trou-geval, dat wonder selsaem luyt,
 Want uyt een wreede daet ontstont een lieve bruyt."
 De weeuw op dit gespreck begint haer wat te setten,
 En nam ten lesten aen hier naerder op te letten:
 Sy gaet in haer vertreck, en na een kort beraet,
 Soo komtse weder uyt, maer anders in gelaet.
 Dit vat de snege meyt, en dacht om dese reden:
 Wanneer het yser gloeyt, soo moetmen 't veerdigh smeden;
 Sy sent van stonden aen een jongen in de stadt,
 Die rust te geener plaats, tot Faes die kennis had.
 Die, als hy dit verstont, quam veerdigh aen-gevlogen,
 Als of hy naer het huys met koorden was getogen:
 Hy gaf hem by de weeuw en met een heusche lach,
 Soo boot hy haer den mont en wenstse goeden dagh,
 "Wel vogel! (sey de vrou) wat hebje gaen bedrijven,
 Ick ben nu recht belust op u te mogen kijven;
 O fy! doortrapten gast, dat ghy met listen vrijt
 En in dit eerlijck werck gansch eer-vergeten zijt!
 Weet ghy tot uw behulp niet beters voor te wenden,
 Als door een slimmen treck mijn goeden naem te schenden?
 Sou dit een middel zijn, waardoor men herten wint?
 Neen, vrient! ick ben te gram en bijster ongesint:

Ghy komt met slim bedrog een sedigh huys onteeren,
 Wel, lincker! hout het vast, ick sal het u verleen:
 Ick heb noch in de stadt wel soo een trouwen vriend,
 Die u doen voelen sal wat uw bedrogh verdient.
 Haer woorden schenen hart, maer even in haer wesen
 Was voor de loose snaeck een beter vreughd' te lesen;
 Faes nam haer in den arm, en na een soeten kus,
 Wel hondertmael vernieuwt, soo sprack de lincker dus:
 "Jonckvrouw, met uw verlof laet my een weynigh spreken,
 Al eer ghy vast besluyt, uw leet op my te wreken;
 Want sooje met gedult mijn reden horen wilt,
 Daer is geen twijfel aen, uw' gramschap is gestilt.
 Ick lijde, datje seght van my te zijn bedrogen,
 Dewijl ick tot de list uyt liefde ben bewogen;
 Doch spreeckt soo hatigh niet, indien ick bidden magh,
 Maer let eens wat de jeught in ouden tijden plagh.
 Wort niet de soete min met oorlogh vergeleken?
 En waar men immer krijght, daer gelden lose treken;
 Het is van outs geseyt: wie maer verwinnen kan,
 Door kunst of met bedrogh, het is een wacker man.
 Het vryen is een krijg, dat seggen alle boecken,
 Dies magh men even daer door list sijn voordeel soecken;
 Oock is 't van outs geseyt, en 't gelt oock heden noch:
 Als datter is een quaet, en oock een goet bedroch.
 Ick heb in seker boeck met aandacht eens gelesen,
 Hoe dat een goet bedrogh een vrijster heeft genesen:
 Sy was een eenigh kint oock van een grooten Vorst,
 En had een dick geswel ontrent haer teere borst;
 Maer niemant mocht het seer met hant of vinger raken,
 Ja, niemant mocht haer borst in geen deel genaken.
 Een doctor van de Prins die quam met blijden schijn,
 En bracht haer voor het oogh een lapjen van satijn;
 Dit, seyde hy, soete maeght, dit sal uw pijn genesen,

Magh slechts dees sachte stof ontrent uw boesem wesen.
 Want in haer schoone verw daer schuyt een grooter kracht,
 Als iemant van de kunst voor desen heeft bedacht,
 De Freule langh gevleyt, die wou de kuer gehengen,
 En liet het sacht satijn ontrent haer boesem brengen;
 Maer daer in schuyld' een vliem, en eer't de Freule weet;
 Soo was 't dat doctor Kloeck haer in den boesem sneet,
 Daer schreeut de soete maeght met al haer gansch vermogen,
 En seyde boven dat: de doctor had gelogen;
 Maer na een oogenblik gaf sy den meester danck,
 En dat niet voor een reys, maer al haer leven lanck.
 Wie kan oyt quaet bedrogh met goede reden hieten,
 Dat troost en recht behulp aen yemant doet genieten?
 Voorwaer, als eenigh dinck ten goeden eynde strekt,
 Dan wort'er enkel gunst en vrientschap uyt verweckt.
 De liefd' is sonder ergh en suyer van gebreken,
 En schoon daer hapert wat, 't en zijn maer soete treken;
 Al doetse somtijts yets, dat uyt den regel gaet,
 Dat eerst wat bitter scheen, verkeert in honingh-raet,
 Nu daer van al genoegh. O soetste van de lande!
 Neemt van my dit gemoet, en dese rinck te pande;
 En laet ick uwe zijn en dat voor alle tijt,
 En treckt u geensins aen het grollen van de nijt:
 Ghy zult dan konnen sien en uyt de daet bemercken,
 Wat liefde t' uwer vreught is machtigh uyt te werken:
 Wat liefde brengen kan ontrent een jonge vrouw,
 Om dat in haer bestaen de gronden van de trouw."
 Faes, even naer het woort, die viel haer op de wangen,
 En bleef een ruymen tijt haer aan de leden hangen:
 Ten lesten tot besluyt, hy nam een diamant,
 En stack het schoon juweel aen hare rechterhant.
 Alette steld' haer aen als mochtet niet geschieden,
 En wou wat Faes begon, gelijk het scheen, verbieden.

Maer hy en liet niet af en, naer een nieuwen kus;
 Begon hy wederom en sprack ten lesten dus:
 "Vriendinne (was het woort), wy sullen vrolijk leven,
 Wy sullen aen de sorgh geen tijt of plaetse geven:
 Wy sullen met vermaeck verslijten onse jeught,
 En u en sal geen nacht ontglippen sonder vreught;
 Te samen wacker zijn, te samen weder slapen;
 Ghy hebt geen huys of hoof, geen tuyn of lustigh dal,
 Dat van ons soet bedrijf geen teycken dragen sal;
 Wy sullen," seyde Faes, en wou noch verder spreken,
 Maer siet, de jonge vrouw die gingh sijn reden breken;
 Sy kon haer innigh hert niet langer weder-staen,
 Maer seyde: "lieve Faes! mijn gramschap is gedaen;
 Ghy kont door soet beleyt mijn teere ziel bewegen,
 Mijn liefd' is u gejoint, ick ben tot u genegen:
 Ick ben uw echte wijf en, waerom méer geseyt?
 Al wat my dierbaer is, dat is voor u bereyt.
 Ick sie ghy zijt bequam tot alderhande saken,
 En ick heb groot beslagh, dat effen is te maken:
 Doet slechts dat u betaemt, en dat voor mij alleen,
 En wat ick oyt besat, dat maeck ick u gemeen.
 Een dingh noch even-wel moet ick van u begeeren:

Ick wil, dat ghy voor al mijn onschult sult besweeren,
 En dat in 't openbaer; ja, dat'et yder siët,
 Of anders ick en hou van al den handel niet.
 Ghy sult hier overluyt verklaren voor de bueren:
 Den gront en gansch beleyt van uwe loose kueren;
 Ghy zult hier kennis doen, hoe ghy het hebt gemaect,
 En dat ghy buyten eer my niet en hebt geraeckt."
 Dit wert alsoo gedaen, en Faes die bleef'er eten;
 Doch hoe het vorder gingh, en heb ick niet te weten;
 Maer dit gebeurd'er noch, tot alle nijders spijt,
 Alette kreegh een kint, en dat te rechter tijt.
 Maer hier dient by gevoeght en niet te zijn vergeten,
 Hoe dat sich joncker Faes ten lesten heeft gequeten,
 En mits het selsaem werck een goed beginsel nam,
 Of 't tot een goet beslyt en gunstigh eynde quam.
 Hier op soo dient verhaelt, dat Faes de vrouwe streelde,
 En stage gunst bewees, en noyt met haar krakeelde:
 En daarom, als se storf, sy maeckt' een codecil,
 En schonck hem machtigh goet en al met vryen wil.
 Hier toe wert noch geseyt, dat Faes geweldigh schreyde,
 Ten tijd' Alette storf, en uyt de weerelt scheyde;
 Maer of hy tranen kreet gelijk een crocodil,
 Dat is een ander werck, dat ick niet seggen wil.

T'SAMEN-SPRAKE

TUSSCHEN

SOPHRONISCUS

ENDE

PHILOGAMUS,

OP HET VERHAELDE TROU-GEVAL.

SOPHRONISCUS. Na dat ick, weerde Philogame, dit Trou-geval hebbe gehoort, soo dunckt my dat daer uyt rijsen vier bedenkelycke pointen:

Of iemant wel doet, sijn sinnen te laten gaen op een vrouspersoon, in middelen merckelyck rijcker als hy?

Of het een jongman dienstigh is, een weduwe tot een vrouwe te verkiesen?

Of de middelen, die Faes hier gebruyckt, om tot dit houwelick te geraken, behoortlyck en wettigh zijn, en soodanigh, om by andere nagevolght te mogen worden?

Nademaal (gelijck ick uyt het verhael van 't voorsz. trou-geval hebbe begrepen) dat Faes by Alette genoeghsaem tol erfgenaem van alle hare nagelaten goederen by testamente is gemaect. Of soodanigen testament bondigh is, en na onse reehten staende kan worden gehouden?

Nu wenschte ick wel een kort bericht van UEd. op de voorsz. vier pointen te mogen verstaen.

PHILOGAMUS. Om u, lieve Sophronisce, in uw versoeck te believen, sonderlinge dewijle ghy niet anders als een kort bericht over de voorschreve vier pointen en begeert: soo segh ick, nopende het eerste, dat ick soo in oude als nieuwe schryvers niet anders en bevinde, als dat de beste houwelijcken worden geoordeelt te wesen, daer de twee gehoude persoonen in de meeste gelijkheyt met den anderen zijn staende.

En daerom soo raden meest alle de voorgeseyde schryvers, dat het best is een partuer te verkiesen, van gelijcken rijckdom, van gelijcken adel of geslachte, van gelijcke jaren, en oock van gelijcke Religie, en daerom dunckt my dit volgende vers hier op niet qualijck te passen:

Wilje trouwen
Sonder rouwen;
Weest in 't paren,
Gelijck van jaren,
Gelijck in bloet,
Gelijck in goet.

En voeght'er by: die op gelijcke gront
Met u in all's begrijpt het Christelijck verbont.

En hierom wort niet qualijck by sommige geoordeelt, dat het

woort huwelijck is even of men seyde uw's gelijk, sulcx dat selfs in de letteren of syllaben dese leere schijnt besloten te wesen.

1. SOPH. Ick sie, Philogame, datje de houwelijcken best zijt schattende, die in vier saken gelijk staen, te weten: jaren, goet, bloet en religie; maer ick verneme dat by de beste schrijvers geoordeelt wort, dat de manspersonen in de houwelijcken worden geoordeelt, in jaren niet overeen te moeten komen met de vrouspersonen, maer dat de man rijper van jaren (als de vrouwe) behoort te wesen, volgens het vers dat ick in de Maeghdeplicht lese:

Wil iemant sien een geestigh paer,
Die geeft een maeght drie seven jaer,
Den jongbman seven boven dien,
En groetse dan voor echte liên;
Een weynigh meer, of weynigh min,
Dat maeckt een eerlijck huysgesin.

PHIL. Het besluyt van 't vers, by u nu verhaelt, brengt de uytlegginge selfs mede, van 't gene ick te voren hebbè geseyt; want de meyninge daarvan en is niet dat de vereyschte saken tot een goet huwelijck als in een weegh-schale moeten worden geleyt, om die tot een aesjen toe eenparigh te maken, maer dat sulcx daer ofte daer ontrent tot gelijkheyt dient te worden gebracht, immers datter geen uytmutende verschil tusschen beyden behoort te wesen.

2. SOPH. Wat oordeelt ghy nu, Philogame, van de houwelijcken van jonge mans met weduwen?

PHIL. Ick vinde dat de schrijvers mede oordeelen, de beste houwelijcken te wesen, dat ongetroude jonge luyden, haer paren met ongetroude jonge dochters, gelijk ick sie dat Henningius Arnisæus (die seer treffelijck van alle soorten van houwelijcken heeft geschreven) oock gevoelt, die onder anderen in 't vijfde Cap. van sijn voorsz. tractaet der voorsz. materie by is brengende, dat eenen Timotheus Musicus, (by de Grieken in die konste seer vermaert) altijt dubbelen loon gewoon was te bedingen van degene die te voren by andere meesters de musijck-konste hadden gepooght te leeren, om redenen (soo hy seyde) dat hy dubbelde moeyte en arbeyt moeste ondernemen, om soodanige leerlingen in de voorsz. konste wel te onderrechten, en oeffenen; als van de selve eerst moetende wegh-nemen en haer ontleeren de quade gronden en slagen by de vorige onervaren musicijns geleyt, die hy voor het meerendeel vout niet overeen te komen met de regels van

sijne uytnemende kunste; ende dit past de voornoemde Arnisæus op de houwelijken van jonge luyden met weduwen, oordeelende geen kleynen arbeyt of moeyelijckheit te wesen, een weduwe (ingedroncken hebbende de manieren van doen van haren vorigen man) te herstellen, ende de selve te vormen na sijn eygen sinlijckheit; daer men soodanigen moeyelijckheit niet en behoeft te ondernemen ten aensien van een jonge eenvoudige deerne, die in hare jonge en teere jaren uyt haer ouders huys ten houwelijcke wert genomen, zijnde de soodanige even als nieuw en versch was, dat geen indruyckinge van eenigh zegel tot nog toe en heeft ontfangen, ende dien volgende gemakelick soodanigen sijnnet kan worden ingedruyct, als den eersten eygenaer van 't selve was kan goet vinden. Tacken van boomen, die een hovenier, tot het maken van eenigh prieel, heeft gebogen, en een ander de selve willende gebruycken tot eenigh ander werck, kan seer qualijck de bochten veranderen, ofte loopt licht perijckel van de selve tacken te breeken, indien hy niet goet en viint de vorige bochten in veel deelen te laten blijven als die zijn; van gelijcken kan sulcx geseyt worden, dat schoenen die by iemant een tijt langh zijn gedragen, ende dien volgende na des selfs voet door gewoonte zijn gestelt, seer ongemakelijck komen te vallen voor degene die misschien exter-oogen, wratten of andere hooghten aen sijne voeten is hebbende, de welcke den vorigen eygenaer van de voorsz. schoenen niet en mochte hebben gehad. Dusdanige en diergelijcke gelijckenissen vinde ick, dat de schrijvers gebruycken, om jonge luyden t'ontraden houwelijken aen te gaen met weduwen. Hier by gevoght, dat de ervarentheit wort geseyt te leeren, dat weduwen veeltijts gewoon zijn te prijsen en hoogh achten de manieren van doen van hare vorige mans, oock gewoon zijn te klagen, meerder liefde en toegenegentheit van hare eerste mans ontfangen te hebben, als wel van de tweede: hoedanige klaghten (als een recht verwijt smakende) moeyelick zijn om hooren voor degene, die soodanigh quetterigh volck aen de hant hebben genomen. En om dese redenen was den hoogen-priester in 't Oude Testament opgeleyt een maeght, en geen weduwe ten houwelijcke te nemen (Levit. 2.) om met soodanige moeyelijckheit niet gequelt te zijn, en te beter tot sijn heylige bedieninge sijn sinnen te konnen begeben. En gelijcken voet vinde ick oock gehoude geweest te zijn by de Heydensche Priesters, gelijk de selve Arnisæus ter plaetse voren verhaelt, dit nader aenwijst.

SOPH. Maer hiervan soude de jonghman geen noot hebben, ingevalle de weduwe by hem getrouwt, wel onderhiel de grontregels, die soodanige weduwen by de geleerde werden voorgeschreven, van de welcke eene van de bysonderste is, dat een weduwe, ten tweeden houwelijcke gekomen zijnde, noyt of immers gansch weynigh behoorde te spreken tot lof van haren vorigen man; immers niet comparative, dat is, vergelijckende de manieren van haren vorigen man met het doen van den tegenwoordigen. Maer weerde vriend, dewijle ick verneme, dat ghy soo wat selsaem van de tweede houwelijken spreekt, soo en kan ick my echter niet inbeelden, dat ghy de tweede houwelijken, sonder onderscheyt van personen, volkomentlijck als ongoddelijck en onbehoorlijck wilt verwerpen.

PHIL. Neen gewisselijck, ick en ben niet van dat gevoelen, gelijk eenige schrijvers oock van hoogen naem schijnen te hebben geweest; want dat de tweede houwelijken niet strijdigh en zijn, noch af en wijcken of van de goede seden, of van de gronden van de Christelijck leere, blijkt ten vollen by de leere in het Nieuwe Testament by onsen Salighmaker en sijne Apostelen ons nagelaten, en gelijk de voorsz. Henningius Arnisæus met wederlegginge van de redenen van degene die anders gevoelen, wijt en breet is schryvende, ter plaetse voren verhaelt.

3. SOPHR. Nu komen wy tot het derde, nopende de middelen, door de welcke de voorsz. Faes tot het houwelijck met de voorsz. weduwe is gekomen. Daerop verwacht ick te verstaen uw gevoelen.

PHIL. Het gaept als een oven, dat de trek, die Faes hier in heeft gebuyckt, is onbehoorlijck en gansch misprijselijck, en slaet alleenlijcken op den voet hoe men met vyanden gewoon is te handelen, ende en past geensints op een heyligh verbont van houwelijck, het welcke by de oude wijse wert geseyt te wesen: een smisse van 't menschelijck geslacht, een grontsteen van de steden, een queeckerye van den geheelen staet, en mitsdien het

beste stuck huys-raet van de menschelijcke gemeenschap, tot de welcke niet anders, als met de beste trouwe en oprechtigheit, oock met aenroepinge van Gods heyligen name, dient te werden gekomen: Verre is 't van daer, dat hier in linckernye en slimme treken souden mogen werden gebruyckt. Dewijle de eerste gront van alle vrientschap niet als met de beste trouwe en suyverheit van handelinge dient te werden geleyt. Ghy weet, dat, bij gelegentheit van het houwelijck tusschen Crates en Hipparchia, wy te samen hebben goet gevonden, dat luyden in materie van houwelijck te samen willende vergaderen, aen malkanderen behooren te openen selfs hare heymelijcke gebreken. Soo verre is 't van daer, dat door eenige bedriegerye of ander slim beleyt het voorsz. suyver werck ter hant soude werden genomen. Ick weet dat onder ons linckers zijn gevonden geweest, die (al spelende) jonge dieren hebben weten te bewegen, hare namen of hant-teyckenen op het papier te stellen, het welck sy-lieden dan haer behandelijck wisten te ontfutselen, en stelden daer, na boven op de voorsz. namen of hant-teyckenen, soodanigen stercken trou-belofte, als met pen-nen uytgedruyct konde werden, voorgevende onder die gelegentheit, met soodanigen eenvoudige maeght in trou-belofte verplight te zijn. Andere hebben met faem-roverye den goeden naem van eerbare jonck-vrouwen installigh gepooght te maken, om door afkeerigheit van andere versoeckers, de selve voor haer gewent te mogen krijgen; en vele hebben oock door kruyden en minnedrancken tot haer voornemen gepooght te komen, maer alle diergelijcke middelen worden wel te rechte by alle gesonde schrijvers als schandelijck en misprijselijck verworpen. Ten dien aensien is van outs het gebruyck geweest, dat den toekomenden bruydegom tot een schenckagie aen sijne bruyt plagh te geven een rondon ringh, sonder datter steen of andere oneffenheit in den selven was te vinden, omme daer mede te betuygen, dat hy rondelijck, oprechtelijck, ende sonder eenigh bedrogh in dat heyligh Verbont met sijn geminde was tredende; en daer tegen sont de bruyt van hare zijde aen haren toekomenden bruydegom een geschenck, bestaende in wit en suyver lijnwaet, om daer mede te verstaen te geven, datse met een reyn en ongeveynst herte het voorsz. werck was doende; en op die gronden verwerp ick geheel en al de doortrapte streken, die by onsen Faes en andere, tot vorderinge van haer houwelijck, gebruyckt zijn ofte souden mogen werden.

4. SOPH. Laet ons nu komen tot de vierde bedenkinge, en segh my, of onsen Faes wettelijck behoort te volgen de erffenisse, by testamente van sijne Alette hem toe-geeygent.

PHIL. Daer op, weerde Sophronisce, bevinde ick dat onse rechten en rechts-geleerden vast stellen, dat echte luyden met soete woorden, vriendelijcken omganck, en alle manieren van liefelijcke bejegeninge wel mogen sien te wege te brengen, omme uyt d'een des anderen goederen by uystersten wille vereert ende begiftight te werden.

SOPH. Maer my dunckt gelesen te hebben, dat 't gene UE. seght, niet alomme en sonder onderscheyt en dient te werden opgenomen, maer dat het selve dient besneden en al vry wat ingebonden te werden. Want in gevalle sou mogen blijcken, dat de man sijn vrouwe te voren met dreygementen of slagen tot soodanigen gunstigen Testament hadde gepooght te brengen, ende daer na met flicke-vloyen of haer te streelen sulcx soude soecken te wege te brengen, dat in dien gevalle na rechten verstaen sou moeten werden, dat soodanigen gunstigen Testament, niet uyt een vryen wille, maer uyt bedwanck en vreesen sijnen oorspronck soude hebben genomen; vermits dat vrees door onhebbelijckheit en wrede manieren van doen, een vrouwe eens ingedruyct, wort verstaen geduerighlijck plaets te moeten hebben.

PHIL. Dit heb ick mede even soo by de rechts-geleerde gevonden; en het is een rechte waerschouwinge voor de vrouwesmijters, ten eynde de selve sich van sulcke onbescheydentheit onthouden, of anders dat sy noyt van de vrouwen uyt hare goederen konnen werden begiftight. Doch my gedenckt, dat van dese materie in 't bysonder seer veel is geschreven by D. D. Peckius in sijn tractaet de Testamentis conjugum; tot den selven versende ick alle degene, die van dese en diergelijcke gelegentheden wel willen bericht werden. Daer mede beslyte ick ons dagh werck, en wensche u heil.

BESCHRYVINGE

VAN DE OP-KOMSTE VAN

R H O D O P I S,

EEN BORGELIJKKE DOCHTER TOT DE KONINCKLIJCKE KROONE, VOL SONDERLINGE GEVALLEN.

Ontrent een vette kust, die Nilus 1) komt besproeyen,
Daer uyt sijn gullen slip de schoonste vruchten groeyen,
Had Photis op een tijt een dochter voort-gebracht,
Van wien men wonder seyt, en groote dingen wacht.
Het wijf, terwijl sy droegh, was dickmael wedervaren
Dat sy in haren droom een kroone scheen te baren;
Een kroon, gelijk een Vorst of als een Koningh draeght,
Maer als de vrucht verscheen, doe wast een jonge maeght.
Strax wie sich oyt begaf om droomen uyt te leggen,
Bestont noch even-wel den vader aen te seggen,
Dat ja, dit eygen kint eens, door een vreemt geval,
Noch echter t'sijner tijt een kroone dragen sal.
Maer Alcon loegh'er om, en liet de menschen praten,
Hij was van stillen aert, en wacht geen hooge staten:
Sijn rijckdom, die bestont in vast en seker goet,
En daer uyt wort naer eysch sijn dochter op-gevoet:
Want als de vrijster wies, en toe-nam in de jaren,
Doen wierd' de man gesint geen kost aen haer te sparen;
Te meer, vermits hy selfs en al de werelt sagh,
Wat voor een rappe geest in haer verholten lagh.
Sy leerde, sonder hulp, een schoone letter schrijven,
Sy leerde, na de kunst, op gout en koper drijven,
Sy maeckte naelde-werck, dat net en geestigh stont;
Soo dat men in het rijck geen netter hant en vont.
Doen Alcon dit vernam, hy liet haer meesters soecken,
Die leyden haren geest door alderhande boecken;
Sy las den ouden tijt en wat'er is gebeurt,
En waerom iemant juycht, en waerom iemant treurt.
Sy was van snel begrijp, sij leerd in weynigh uren,
Sy leerd' als in het spel de kunste van borduren:
S' en hoeft geen dagen langh te sitten in de school,
Sy teyckent met de pen, of met een fijne kool.
Sy teyckent datse wil, oock sonder haer te pijnen,
Soo dat de meesters selfs by haer als jongens schijnen:
't Is kunstigh uyt'er aert al wat de vryster treckt,
Doch meest als sy het werck met gout en sijde deekt;
Of alsse peerels hecht op haer bescheyde reken,
En loof en bloemen maeckt met wonder nette steken,
Of dats' een hoogen bergh, een dal, een heyde maelt,

Of eenigh dieper wout daer in het herte dwaelt.
Noch acht sy boven al de meeste vreught te wesen,
Als haer wort toe-gestaen een geestigh boeck te lesen:
En mits sy vrolick is, en van een luchten geest,
Soo lieft de jonge maeght de soete dichters meest.
Sy was van heus gelaet en wel-gemaecte leden,
En vrolick uyt'er aert, en geestigh in de zeden,
En watse nam ter hant, daer schijntse toe gemaect,
En 't wort tot haer geneyght al wat haer eens genaect.
Haer oogh had wonders in, haer oogh dat konde spreken,
Haer oogh was enckel glans en niet als minne-treken,
Haer oogh had krachtigh vyer gelijk een donder-slagh,
En gingh tot aen het mergh van die haer maer en sagh.
Soo haest als Rhodope de kintsheyt is ontwassen,
Soo siet men al de jeught op hare diensten passen:
En waer een jongh gesel is geestigh uyt'er aert,
Die wenscht in sijn gemoet met haer te zijn gepaert.
De maeght, die wort gestreelt by naest van alle menschen,
Die staegh om hare gunst, om haer geselschap wenschen:
En sy, met open hert, toont yder hare gunst,
Sy, met een bly gelaet, toont yder hare kunst.
Dit stont de vader toe, hy liet haer niet bewaren,
Maer gaf een ruymen toom aen hare vrye jaren:
Sy magh in alle dingh naer eygen sinnen gaen,
En watse maer en wil, dat wort haer toe-gestaen.
Daer zijn om desen tijt verscheyde jonge-lieden,
Die aen haer menighmael haer trouwe quamen bieden,
Soo dat men geestigh volck, van alderhande slagh,
Geduerigh om haer deur, en in haer kamer sagh.
De vader wiert versocht, de moeder aen-gebeden,
De dochter ondergaen met alle soete reden:
Maer sy noch even-wel behout een vryen sin,
Sy biet een yder gunst, maer niemant vaste min.
Doch alsse metter tijt nu rijper is geworden,
Lijt Alcon overlast, hy kan 't niet langer herden:
Mijn dochter is te jongh, dat had hy langh geseyt,
Nu is door hooger jeugt die onschult 1) hem ontleyt.
De vrijster is bequaem om nu te mogen paren,
Haer tijt die is gegaen tot aen de twintigh jaren,

1) Nilus; de rivier de Nijl.

1) onschult; verontschuldiging.

Haer jeught is als een roos, of als een jeughdigh lis,
 En sy is boven dat gesont gelijk een vis:
 "Vriendinne, seyt de man. ghy moet een vryer kiezen,
 Of ick sal by het volck mijn oude gunst verliesen;
 Uw sin heeft, na my dunckt, nu langh genoeg gesweest,
 't Is tijt, dat ghy voorteaen u tot een man begeeft,
 Magh ick u bidden, trout en baert ons echte vruchten,
 Eer dat de soetste tijt van u begint te vluchten.
 Ghy hebt nu volle keur van al de beste jeught;
 Wel, kiest dat u bevalt, terwijl ghy kiezen meught.
 In koop van dienstigh lant en wel te mogen trouwen,
 En moet geen wijse maeght haer vader weder-houwen;
 Want als soo goeden kans maer eens daer henen glijt,
 Men isse menighmael voor al sijn leven quijt."
 De soete Rhodope, noch in haer vrye sinnen,
 En vint haer niet gestelt om een alleen te minnen:
 "De kunste, seyt de maeght, en wat ick vorder kan,
 Dat streckt my tot vermaeck, oock meer als eenigh man.
 De kinders die men krijght, dat sijn gewisse sorgen,
 En wat ons vorder naeckt is voor den mensch verborgen,
 Men weet niet of het druck of blijtschap wesen sal:
 Want dat ons voordeel schijnt is dickmael ongeval.
 De kunst is altijt soet, wie kan sich des versaden?
 Hoe meer dat iemant krijght, hoe min hy is beladen.
 Ey, laet my noch een tijt gelijk ick heden ben,
 Mits ick tot mijn vermaeck geen beter leven ken."
 De vader hoort'et aen en sonder meer te seggen,
 Soo gaet hy alle ding wat nader overleggen:
 En op den goeden raet van seker deftigh vrient,
 Besluyt hy dat de kans nu waer-genomen dient.
 De tijt daer op de maeght ter werelt is gekomen,
 Wert bij de frissche jeught ten nausten waer-genomen:
 Want op dien eygen dagh verschijnt een yder daer,
 En stort of edel kruyt of bloemen over haer.
 Juyst op dien eygen stont als al de jonge lieden
 Haer vriendelick geschenck de juffer quamen bieden,
 Begaf hem Alcon selfs te midden op de zael,
 En met een bly gelaet begon hy dit verhael:
 "Aanhoort my, schoonste jeught die oyt was op-geresen,
 Ghy hebt nu langhen tijt ons eer en gunst bewezen,
 Ghy hebt tot echte trou mijn eenigh kint versocht,
 En ick heb menighmael hier over mij bedocht:
 En wat sal ick het stuck noch langer overwegen,
 Ick vinde mijnen geest tot yder-een genegen:
 Ick swere by het licht en bij de gulde son,
 Ick wou dat ick aen elck een dochter geven kon.
 Doch ons is maer alleen dit eenigh kint geboren,
 Soo dient'er nu een man voor haer te zijn gekoren:
 En dit gelijk ghy weet, is 's vader eygen werck,
 Maer ick heb even hier een ander oogh-gemerck.
 Ick hebbe Rhodope in alles toe-gegeven,
 Sy heeft naer eygen sin gedurigh mogen leven:
 En siet, tot heden toe soo heeftse wel gedaen,
 Dies sal oock deze keur aen hare vryheyd staen.
 Het raectt haer aldermeest. Ick laet haer over-peysen,
 Met wien sy leven wil, en door de werelt reysen:
 Sy neme wie het valt, of wie haer meest behaeght,
 En wien sy kiezen sal, dien gun ick dese maeght.
 Ghy die genegen zijt uw trou aen haer te binden,
 Laet u de naeste weeck hier op de zale vinden;
 En brenghet dan aen den dagh al dat u dienen kan,
 En wie haer best bevalt, die zy haer echte man."
 Dit gaf een groote vreught aen al de jonge gasten,
 Die scharp op haren dagh en op haer ure pasten
 Hy die sich eerst vertoont, dat was een edelman,
 Die onlanghs by den Nijl den vyant overwan.
 De tweede die verscheen, en van haer liefde brande,
 Was raets-heer in het Hof, en rechter in den lande.
 De derde was een man, die grooten handel dreef,

En niet als van gewin in sijne boecken schreef.
 De vierd', een tam gesel die op sijn rente leefde,
 En geensins naer het hof of hoogen staet en sweefde,
 Was suynigh, sonder pracht, die goede dagen socht,
 En noyt op groot gewin, en min op wapens docht.
 De vijfde was een geest, die niet en wilde swichten;
 Al had hy weynigh gelts, hy konde geestigh dichten.
 De seste was vermaert, om met een kloeck pinceel
 Sijn kunst te laten sien in menigh tafereel.
 De leste quam'er bij, schoon hem de vryers haten,
 Hy stont in groot gevaer om uyt te zijn gelaten:
 Hy was een titsigh quant, die op sijn kunste stont,
 Vermits hy Rhodope daer toe genegen vont.
 Hy was haer wel bekend, als een van hare bueren,
 Hy konde na de kunst en wonder net bordueren;
 Die voeght hem by den hoop, en Alcon sloot de deur:
 En siet, van dese jeught heeft Rhodope de keur.
 De vrijster wel geciert, na datse was gebeden,
 Quam uyt haer stil vertreck, en in de kamer treden;
 Haer vader ging'er by en nam haer metter hant:
 En seyde: "geestigh volck, siet hier mijn eenigh pant,
 Den troost van mijn gemoet en van mijn oude jaren;
 Die ben ick nu ter tijt genegen om te paren
 Met iemant van de jeught, die hier voor oogen staat,
 Vermits de reden selfs my desen handel raet.
 Ick wou, indien ick mocht, haer onbevelekte leden
 Van al mijn leven langh aen niemant oyt besteden,
 Vermits sy boven al aen mijnen geest behaeght;
 Maer dat is, na my dunckt, ondienstigh voor de maeght,
 Ondienstigh voor het lant. Laet jonge lieden trouwen,
 En door het echte bed de werelt onderhouwen:
 Wy scheidten uyt den tijt, wy sijgen in het graf,
 En, leggen, als een kleet, ons swacke leden af.
 Voor my, ick wacht het eynd: de werelt ondertusschen
 En dient haer schonen glans niet uyt te laten blusschen:
 Hier dient een nieuwe jeught geduerigh aen-gevoet,
 Waer uyt dit wonder al sijn stant behouden moet.
 De werelt heeft een aert gelijk de groene boomen,
 De werelt heeft een aert gelijk de gulle stroomen:
 Daer rijst een nieu gewas, al waer een blom verdrooght,
 En waer een bare valt, daer wort'er een verhooght.
 Ick geef mijn dochter macht sich hier te komen toonen,
 En die het haer gelieft met gunst te mogen loonen,
 Ja, die het haer bevalt te noemen haren man;
 Nu laet een yder doen het beste dat hy kan.
 Doch om bevrijt te zijn van alle slimme streken,
 Laet yder overluyt en op zijn beurte spreken;
 En als het altemaal sal wesen uyt-geseyt,
 Soo let dan, wie de prijs sal werden toe-geleyt."
 Daer stont doen op de zael een gulde stoel verheven,
 Hier is aen Rhodope haer plaets voor-eerst gegeven;
 Daer sat de frissche bloem gelijk een Koningin,
 Van wesen geestigh bly, maer deftigh niet-te-min.
 Haer kleet is over-al met groote kunst gesteken,
 En toont een mengel-werck van duizent minnetreken,
 Vol selsaem bos-gespuys, maer niet en koomt'er in,
 Of 't heeft een stil geheym, en vry een diepen sin.
 Al wat men aen haer siet dat blinckt als sonne-stralen,
 Die met een schoonen glans door al de kamer dwalen;
 En of wel Alcons beurs hier door vry was gelost,
 De kunst noch even-wel is meerder als de kost.
 Ter zijden van de stoel, daer saten jonge dieren, 1)
 Die al den ondervloer met versche bloemen cieren,
 En stroyen groen gewas, en niet als edel kruyt,
 Ter eeren van de jeught, en van de nieuwe bruyt.
 Te midden op de zael, daer staen de jonge lieden,
 En wachten met gedult op dat'er sal geschieden:

1) dieren; gewone benaming bij Cats van meisjes.

Een yder set hem schrap, een yder overleyt,
 Wat dat'er dient gedaen, en wat'er dient geseyt.
 De vader (om de maeght haer vryen wil te laten)
 Begaf hem na de plaets daer al de vrienden saten;
 De moeder, die vertrock haer aen de slinckerhant,
 Ontrent een schoon verwulf, gesteken in de want.
 Hier op soo komt voor-eerst de krijghsman aengetreden,
 Met veëren op den kop, met snuyels om de leden;
 Met ketens om den hals, en wonder moy gekleet,
 Die opent aen de maeght aldus sijn herten-leet:
 "Als ick op desen hoop mijn oogh laet neder-dalen,
 Soo roockt mijn vyerigh brein, en al mijn sinnen malen;
 Ick kom hier in het spel met ick en weet niet wie,
 Die ick niet lijden kan, en hier noch echter sie.
 'k En weet niet hoe het komt, dat ick het kan verdragen,
 Ick hebbe menigh man om minder leet geslagen.
 Ick ben niet slechts alleen een deftigh edelman,
 Maer oock een moedig helt, die wapens voeren kan.
 Ick ben yt eigen aert genegen om te vechten,
 En wie my smaetheyt doet, dat moet een degen rechten,
 En soo ick 't niet en liet om u, beroemde maeght,
 Ick hadde dit gespuys al lange wegh-gejaeght.
 O, peerel van het Rijek! laet dit geselschap varen,
 En acht'et voor geluck met my te mogen paren;
 My, segh ick, wiens geslacht is over al bekend,
 Soo ver de klare Son haer gulde wagen ment.
 Mijn ouders hadden macht op duysent schoone dorpen,
 Oock eer Deucalion de steenen heeft geworpen,
 Oock eer de groote vloet besat het gansche lant,
 En dat'er niet en was als baren sonder strant.
 Geloof't: edel bloet en kan hem niet versaken,
 Al wat van Goden koomt, dat moet den Hemel raken;
 Het vyer klimt alle-tijt, en wat het vyer genaect

II.

Dat wort oock even-selvs tot enckel vyer gemaect.
 Kiest my tot uwen man, ghy sult in korte stonden
 Ontvangen mijnen aert tot in uw diepste gronden;
 Uw naem sal vaerdig gaen door gansch het aertsche dal,
 En 't sal doorluchtigh zijn wat van u komen sal.
 Ghy moet, gelijk men seyt, eens tot een kroon geraken;
 Maer wie van desen hoop sal u Vorstinne maken?
 Sal 't desen langh-rock zijn, die ghy hier voor u siet?
 Neen seker, die en heeft daer toe de vuysten niet;
 Hy kan slechts in den Raet met drooge woorden strijden,
 En geensins in het velt en om de legers rijden,
 Sijn handel is papier, en niet als weecke stof;
 Ghy daerom, let op my en laet hem in het hof.
 Al die veel besigh zijn ontrent vermufte boecken,
 Die schat ick onbequaem ten dienste van de doecken.
 Ghy, laet dien vieses hoop en kiest een oorloghsman;
 't Is Mars van ouden tijt die Venus streelen kan.
 Dan 't schijnt, ghy slaet het oogh op desen uwen kramer;
 Maer, sooje my gelooft, hy is noch onbequamer:
 Een koopman is een mensch die sonder ruste leeft,
 Vermits hem staegh de geest in verre landen sweeft.
 Hoe kan hy na den eysch een hupse vrijster minnen?
 De liefde van het gelt die woont hem in de sinnen,
 Die maelt hem in den kop oock dickmael inder nacht!
 Want 't is sijn eenigh heyl daer op sijn herte wacht.
 Indien hy voordeel sagh oock by de swarte Mooren,
 Voorwaer een witte vrou en sou hem niet bekooren:
 Hy liet sijn echte wijf, en al de vrienden daer,
 En gawe duysentmael sijn leven in gevaer.
 Hy wou sijn huysgesin: sijn kinders laten varen,
 En sweefde jaren langh geduerigh op de baren;
 Hy reysde na den Turck of na den Indiaen
 Of daer geen menschen voet sijn leven heeft gestaen.

31

Ja, kon hy winste doen, hy sou een winckel stellen
 Tot voor den swarten poel, of midden in der Hellen,
 Hy voer door Acheron; en, waer het voordeel groot,
 Hy stiet oock Charon selfs uyt sijn veroude boot.
 Geen rots, geen barre stant, geen onderaertsche dingen,
 Of een die winsieck is die weet'er door te dringen.
 O, 't is een deerlick wijf, dat met een koopman trout,
 Vermits hy meer de zee als haren acker bout!
 Dat u een kramer vrijt en wil sijn vrouwe maken,
 En is maer enkel schijn en rechte beusel-saken;
 't En is, o frissche bloem! om uwe schoonheyt niet:
 Maer om uw rijck cieraet, daer op de lincker siet:
 Hy weet, dat soo wanneer uw vader komt te sterven,
 Ghy dan sult machtigh goet en groote schatten erven;
 Hy weet'et, datje zijt uw's vaders eenigh kint,
 En siet, dat is de gront waer op hy u bemint.
 Maer die een Rijck begeert, en moet geen rijckdom achten,
 Hy moet al hooger kans en grooter dingen wachten;
 En die maer op het gelt sijn domme sinnen spant,
 En wort noyt machtigh Vorst of Prinsse van het lant.
 Het stael gaet voor het gout: dat leyt tot groote saken,
 Daer heeft een moedigh helt sijn handel af te maken,
 Dat is alleen den wegh waerdoor men Rijcken wint;
 Ghy, weest dan, schoone maeght! tot mijn beroep gesint.
 Al schijnt een handelaer by wijlen eens verheven,
 Hy wort, men weet niet hoe, tot in den gront gedreven:
 Hy berst wanneer hy blinkt, oock van den minsten stoot,
 Hy is een roock, een mist, een bobbel in de sloot.
 Wat kan een handelaer, wat magh een kramer roemen!
 Dat ghy een koopman hiet, sal ick een loopman noemen.
 Waer is 't dat hen dit volck gerust of seker vint?
 Haer goet hangt aen de zee, haer welstant aen den wint.
 Ey, laet de kramer daer; wy moeten hooger sweven,
 Wy moeten, hoe het ga, gelijk als Prinssen leven.
 't En is voor u geen schand' al kom ick in gevaer,
 Een krijghsman, waerde maeght, en wort geen makelaer.
 Sal ick nu tot hen gaen die na den kramer volgen?
 Neen, haer gesicht alleen, dat maeckt mijn hert verbolgen:
 Niet een van al den hoop en is my noemens waert;
 Ghy, eert dan met uw gunst alleen het edel swaert.
 De wapens die ick draegh, de wapens geven kroonen,
 En dat sal ick eer langh u metter daet betoonen:
 De wapens zijn mijn vreught, het swaert mijn herten-lust,
 En als ick woelen magh, dan ben ick eerst gerust.
 Ick ben van mijner jeught een hopman over hondert,
 Soo dat mijn hooge naem door al de werelt dondert:
 Ick sloegh lest duysent man ontrent de vette Nijl,
 En 't bloet liep over 't lant bynaest een gansche mijl.
 Ick sloegh in dat gevecht een reus met eygen handen,
 Ick kloofd' hem 't beekeneel tot aen sijn harde tanden;
 Daer viel dat grousaem stuck en gaf soo grooten slagh,
 Gelijk als in den val een toren geven magh.
 Daer liep het machtigh heyr, gelijk gejaeghde schapen,
 Soo dat'er niet een rot te samen was te rapen:
 Waer ick maer henen keeck, daer was'et al beducht,
 En waer ick maer en quam, daer gaf 't sich op de vlucht,
 Maer sou ick in het langh van al mijn daden spreken,
 Daer is geen twijfel aen, de tijt sou my ontbreken,
 Ick swijge daerom stil, en segge tot beslyt:
 Laet my de schoone maeght, of flux den degen uyt!"
 De raets-heer sweegh een wijl tot sich een yder stille,
 En naer hem was gevraeght of hy yet seggen wilde,
 Begon hy dit gesprek: "O, noyt volpresen maeght
 Leent my een gunstigh oir, indien het u behaeght:
 'k En wil niet op mijn bloet of op mijn ouders roemen,
 Dat zijn, na mijn begrijp, niet als verlepte bloemen;
 Wie op sijn oude stam of groote vrienden staet,
 Verheft eens ander lof, en niet sijn eygen daet.
 Al wat ick heden ben is my niet aen-bestorven,

Ick heb'et even-selvs door eygen deught verworven:
 't Is beter dat een man op eygen vleugels sweeft,
 Als dat hy sijnen glaens van doode lieden heeft.
 Maer Hopman, wie ghy zijt, die door uw moedigh spreken
 Maeckt onlust over-al, en geeft ons harde steken,
 Ick bidde, niet te fel. Weet, datje nu ter tijt,
 Hier by een teere maeght, niet in den oorlogh zijt.
 Voor al wilt niet te veel van uwe wapens seggen,
 Uw voorstel, lieve man, is licht te weder-leggen:
 Als ghy om oorlogh roept, dan zit ick in den Raet,
 Aen wien het krijghs-beleyt en oock de vrede staet.
 Ghy mooght geen trommel slaen, geen vendel oyt ontbinden,
 Ten zij het ons behaeght en wy het dienstigh vinden:
 Aen ons, aen ons beleyt hanght uw geheel bedrijf,
 Wy zijn gelijk de ziel, en ghy maer als het lijf.
 Geen spies, geen swacke lans, geen uyt-getogen degen
 En magh haer in de stadt of op het velt bewegen,
 Ten zy door onzen wil en onder ons gebiet;
 En sonder dat bevel vermagh uw leger niet.
 Ghy zijt alleen gewoon om metter hant te vechten,
 Wy door een wijs beleyt de saken uyt te rechten:
 Ghy zijt maer afgericht om in het velt te slaen,
 Wy letten in den Raet, wanneer het dient gedaen.
 Ghy voert alleen den krijgh met uwe grove leden,
 Wy, door besetten raet en wel-bedachte reden:
 En even als de geest is hooger als het lijf
 Soo is uw dom gewoel beneden ons bedrijf.
 Soo veel als een die stiert is hooger van gedachten,
 Als die maer op het zeyl of op de kabel wachten;
 Soo veel is ons beroep in hooger eer gestelt,
 Als die met dom gewoel een lans of piecke velt.
 Ghy roemt u bijster seer, en al op bloedvergieten;
 Wy, dat het gansche lant den vrede magh genieten.
 Ghy, dat het groene velt met bloet bevochticht wort;
 Wy, dat in al het Rijck geen bloet en zy gestort.
 Segh my nu, schoone maeght. wat sal u best gelijcken,
 Ick weet, uw teere ziel sal na den vrede wijcken;
 Ghy hebt een sacht gemoet, een wonder soeten geest,
 Die oock den blooten naem van krijgh en oorlogh vreesst.
 Al wat de joncker swetst van sijnen fellen degen,
 Dat is u tot het mergh, dat is u bijster tegen.
 Hoe kan sijn wreeden arm, door menschen bloed besmet,
 U doen, na uwen aert, de vrientschap in het bed?
 Het sal u voor gewis de leden doen vervriesen,
 De lusten doen vergaen en alle vreught verliesen;
 Want, na dat ick u ken, soo heeft uw teer gemoet
 Een afkeer van den krijgh, een schrick van menschen bloet.
 Ick weet hoe even dan u sal voor oogen komen,
 Dat hy aen menigh mensch het leven heeft genomen,
 De ziel heeft uyt-geperst, de doot heeft aen-gedaen;
 En dan sal u het hert in uwen boesem slaen,
 En dan sal u de schrick door al de leden rijzen,
 En als met eyger hant de bleecke geesten wijsen,
 Die uwen oorloghs-man heeft uyt haer plaets gejaeght;
 En dit is vry een ramp die stille sinnen plaeght.
 Maer 't schijnt dat deze vrient uw gunste sal beloonen
 Met rijckdom, soo hy seyt, en met gewonne kroonen:
 En dat'er niet een mensch soo hoogh geraken kan
 Als iemant sijns gelijk, dat is: een oorloghs-man.
 Ick bid u, frissche bloem, soo ghy het wilt gehengen,
 Daer is voor onsen staet al vry wat by te brengen:
 Indien uw hoogh gemoet na groote namen dorst,
 Wie raet geeft aen den Prins, dat is een machtigh Vorst.
 Wie met een wijs beleyt den Koningh kan bestieren,
 En geven aen het lant een regel van manieren,
 En rechten aen het volck, en wetten aen het Rijck,
 Die is of Koningh selfs, of immers sijns gelijk.
 De Prins gaet op de jacht en hout sich onbeladen,
 En laet het Rijck-beleyt aen sijn vertroude raden:

De Prins neemt zijn vermaeck, wy sitten in den Raet,
 Hy voert alleen den naem, en wy de ware daet.
 Wat hoeft men om een kroon een fellen krijggh te voeren?
 En door een machtigh heir veel landen om te roeren?
 Daer is een beter wegh tot soo een hoogh geluck,
 Kiest my voor uwen man, ghy hebt het gansche stuck.
 Een krijghsman, om een roof of eere wegh te dragen,
 Die moet sijn frissche jeught, sijn lijf en leven wagen;
 En wort hy door een pieck of door een pijl geraeckt,
 Daer leyt hy dan verminckt, en deerlick af-gemaect.
 Dan komt hy menighmael, ellendig sonder ermen,
 Ontrent sijn jonge vrouw of by de vrienden kermen:
 Of hem is eenigh been gebleven in de loop,
 Of hy is even-selvs verloren in den hoop,
 Vertreden op het velt tot spijs van den raven,
 Soo dat men niet en vint, dat iemant kan begraven.
 Hoe siet, in dat geval, hoe siet de juffer dan,
 Die groote Rijcken wacht van haren oorloghs-man!
 Nu, macker, 't is genoegh, laet uwen hooghmoet varen;
 Want die en is maer drift van uwe rauwe jaren:
 En roemt niet van uw lans, of van uw moedigh paert,
 De penne, lieve man, is beter als het swaert.”
 Met dat de Raets-heer sweegh, soo wou de dichter spreken;
 Want een die voor hem stont die was alree geweken;
 Hem docht, vermits de man in kunsten was geleert,
 Dat hem de derde plaets behoort te zijn vereert.
 Maer Alcon stuyt het werck. Hy is den dichter tegen,
 Om dat hem by de maeght scheen gunst te zijn gekregen;
 En dat verdroot de man tot aen de diepste ziel,
 Mits hy meer van het gelt als van een vaersjen hiel.
 Hy sagh den koopman aen, en met een vlijtigh wesen
 Soo heeft hy meerder gunst aan dese kant bewesen,
 Hy gaf hem volle macht te spreken dat hij wou,
 En sey den dichter aen, dat hy noch swijgen sou.
 Dit gaf Mercator moet, en vry niet sonder reden,
 Dies is hy voor het volck een weynigh uyt-getreden;
 En na dat hy de maeght heeft huld' en eer gedaen,
 Soo vingh hy met bescheyt aldus sijn reden aen:
 “Wanneer ick ons verschil ga na de reden wegen,
 Soo is 'et, na my dunckt, alleen hier in gelegen:
 Te weten: hoe de mensch sijn wesen hooger stelt
 Door wapens, door de pen, of door het edel gelt.
 En wie zich aen de waen niet is gewoon te binden,
 Die kan van stonden aen de waarheyt ondervinden:
 Men segge wat men wil, wat boeck of degen geeft
 Is maer een schrale lucht, die om de sinnen weeft;
 Is maer een ydel dingh, een schepsel sonder wesen,
 Een ketelingh in 't oir, uyt enkel winst geresen,
 Maer ick en weet niet wat, daer op verwaentheit roemt,
 En dit is, soete maeght, dat eere wert genoemt.
 Bringt die eens by het gelt, wat sal het al verschillen
 By die in dit geval de waarheyt spreken willen!
 Gelt is een wonder dingh daer op een yder wacht,
 Gelt heeft aen menigh man den adel toe-gebracht:
 Gelt maect de kleine groot, gelt heeft geduchte krachten,
 Gelt maect de droeve bly, en doet de Prinssen achten,
 Gelt oeffent hoogh gebied, waer uyt dan adel wast,
 Gelt is aen alle kant een aengename gast.
 Gelt, op een ander tijt, doet torens, hooge wallen,
 Ja, steyle rotsen selfs in haesten neder vallen:
 Gelt weder, als het wilt, maect rouwe kamers net,
 En leege stallen vol, en schrale keuckens vet.
 Gelt maect van vierkant ront, gelt kan paleysen bouwen,
 Gelt is in hoogen prijs oock by de schoone vrouwen.
 Gelt schildert, gelt blanket, gelt maect van leelick schoon,
 En waerom meer geseyt? het gelt dat spant de kroon.
 Wat sal een krijgghs-man doen? hy kan geen oorlogh voeren,
 Hy kan geen trommels slaen, geen wapens laten roeren.
 Hy kan geen ruytery doen draven op het velt,

Soo hy het niet en doet door middel van het gelt,
 Den zenuw van den krijggh. Laet iemant gelt ontbreken,
 Stracx sal sijn gansch beleyt, sijn voorstel blijven steken.
 Stracx sal aen alle kant sijn leger blijven staen,
 En niemant van den hoop en salder willen slaen.
 Nu segh al wederom, waer is het gelt te vinden,
 Ten zy die handel doet sijn beurse wil ontbinden?
 Een Prins die gelt behoeft, die spreekt den koopman aen,
 Die weet'er middel toe, en doet de wissels gaen.
 Hy doet van alle kant den rijckdom neder dalen,
 Hy kanse met een brief uyt verre landen halen:
 En niet voor dat het gelt te samen is gebracht,
 En heeft'er eenigh Vorst geweld of hooge macht.
 Gelt, gelt dat is de loos, gelt is den hooghsten segen,
 Door gelt wort alle dingh van elders hier gekregen,
 Door gelt ben ick gewoon te brengen in het lant
 Al wat in Congo wast, en wat Symmatra plant.
 Geen stadt kan sonder gelt, geen staet en kander wassen,
 Al waer geen koopman is daer zijn geen rijcke kassen:
 De zee-vaert is de ziel van al dat werelt hiet,
 Om dat hier door het volck sijn volle lust geniet.
 Wat kander op het velt of aen der heyde groeyen?
 Wat komt'er uyt'er zee, of uyt de beken vloeyen,
 Wat wort'er uyt het vijer of uyt de lucht gewrocht,
 Dat niet door mijn beleit te voorschijn wert gebrocht?
 Al woont het edel gout in onder-aertsche kuylen,
 En schijnt voor alle tijt aldaer te willen schuylen,
 Ick brengh'et even-wel, ick hael het aen den dagh,
 Hoe-wel het noyt een mensch hier op der aerden sagh.
 Wat dient hier meer geseyt? ick kan als open stellen
 Het ongemeten vack, de poorten van der hellen:
 Geen afgront is soo diep, geen klip soo bijster steyl
 Daer ick niet op en klim, of onder-door en zeyl.
 Ick houd'et voor gewis, ick weet dat uw gedachten
 Den rijcken diamant, en alle steenen achten:
 Ick weet hoe ghy bemint, dat in den oester wast,
 Om dat het alderbest de jonge maeghden past.
 Maer seght ons met bescheit, wie doet de peerels halen?
 Wie doet den Indiaen in diepe gronden dalen?
 Ja, midden in de zee? is 't niet het machtigh gelt,
 Dat hem, door ons beleyt, ten loone wert gestelt.
 Wie doet hier in het hof den rijcken amber komen?
 Wie heeft den soeten reuck de katten af-genomen?
 Wie brengh't hier porcelein? en wie het schoon korael?
 Van ons, en van het gelt, daer komt'et altemael.
 De zee betaelt my tol, en alle rijcke stranden,
 En al het wilde volck, en al de veerste landen,
 Niet door het hoof-beleyt, of eenigh krijgghs-gewelt;
 Ick krijggh'et altemael door middel van het gelt.
 Is dat niet Koningh zijn? De groote water-stroomen,
 De felle rotsen selfs, de gommen uyt de boomen,
 En wat'er op het velt, of in het water groeyt
 Dat komt van alle kant in onsen schoot gevloeyt.
 Al wat de jonckheit wenscht, de teere maeghden lieven
 Daer kan ick metter daet de werelt in gerieven;
 Wy halen 't uyt de zee, of uyt een verre kust,
 Al wat het oogh begeert, en wat het herte lust.
 Wat gaet den krijgghsman aen een koopman door te strijcken,
 Die voor sijn malle pracht vry niet en hoeft te wijcken?
 Voorwaer, dat lijt ick niet. Maer hoort doch wat'er schort
 Waerom de wintgeck raest, en dus sijn galle stort.
 Een krijgghsman in het velt, een koopman in de steden,
 Zijn strijdigh tegen een, als met de gansche leden:
 Al waer de krijggh genaect, daer is 't dat seggen wijckt,
 Maer waer dat handel komt daer wort'et al verrijckt.
 Een krijgghsman is een rups, een kever op de boomen,
 Een strooper op het velt, een roover op de stroomen;
 Een vyant van het recht, een hater van de deught,
 Een breker van de tucht, een schender van de jeught?

Een geesel voor het lant. Wat sal ich vorder spreken?
 Een pest, een al-bederf een winckel van gebreken,
 Een poel van alle vuyl, een smisse van verdriet;
 Princesse, watje doet, en neemt den krijghsman niet!
 Maer 't is genoegh geseyt. 't Is tijt hier af te breken,
 Niet een van desen hoop en dient by my geleken.
 Ick kome tot besluyt, en segge voor het lest,
 Alwaer de penningh spreeckt daer klinckt de reden best."
 Hier stoof de krijghsman op, en wert tot wraeck genegen,
 Hy schoot ter zijden uyt, hy sloegh op sijnen degen:
 En had hem Rhodope niet stracx een wenck gedaen,
 De koopman had gewis sijn handen niet ontgaen.
 Maer als de schoone maeght tot hem haer oogen wende,
 Doen was 't dat hy terstont sijn ongelijck bekende:
 Al scheen hy schier verwoet, en uyt 'er maten gram,
 Hy was van stonden aen, soo dwee gelijk een lam.
 "Rentier begint uw werck, (gingh hier de vader seggen)
 Ghy mooght, wat u mishaeght, met reden weder-leggen;
 Maer hout uw gramschap in." De jongelingh begon,
 En sprack voor sijn beroep ten besten dat hy kon:
 "Als ick mijn oogen keer ontrent der menschen saken,
 En vlytigh ondersoek wat al de lieden maken,
 Soo vind' ick, waerde maeght, dat al wat yder doet
 Noyt vry en is gestelt van druck en tegenspoet.
 Een wisselbaar geval bestiert hier alle dingen:
 Wie kan de snelle lucht, wie kan den hemel dwingen?
 Wie is 'et die de zee en hare stroomen bint?
 Wie heeft'er oyt betoomt de vleugels van den wint?
 Wie kan sijn eygen hert, sijn aen-geboren sinnen,
 Wanneer 't de noot vereyscht, met reden overwinnen?
 Ach! niemant wieder leeft; al wat de son beschijnt
 Verneemt men dat verkeert, of in der haest verdwijnt.
 Wie kan een Prinssen hert in éenen stant bewaren,
 Dat staegh wort om-gevoert gelijk de losse baren?
 Wie kan oyt seker sijn, wanneer men vechten moet,
 Van voordeel, van geluck, of van sijn eygen bloet?
 De krijghsman heeft geswetst, soo dat ons oiren tuyten,
 Waer uyt sijn hoogen naem en groote staten spruyten:
 Maer als men sijn bedrijf met reden ondertast,
 Soo gaet al dat gesnurck in geenen deelen vast.
 Laet hem vry machtigh volck wel schrap in order setten,
 Iet, ick en weet niet wat, dat kan het al beletten:
 Een roock, een mist, een damp, geresen uyt de lucht,
 Drijft hem, die boven lagh, niet selden op de vlucht.
 Een die de gulle son het voordeel had gegeven,
 Dien heeft de doffe maen wel uyt'et velt gedreven;
 Men hoort'et over al, men siet'et in 't gemeen,
 Het gansche krijghs-beleyt is maer een dobbel-steen.
 En schoon de Raetsheer pocht met wonder groot vertrouwen
 De Koningh is de gront daer op de lieden bouwen;
 Sy worden groot gemaectt alleen uyt enkel gunst,
 En soo te blyven staen is vry geen kleyne kunst.
 De vrientschap van het hof verkeert gelijk de winden,
 En die is weynigh tijts op eene plaets te vinden.
 Hoe menigh Edelman, voor desen groot gemaectt:
 Is op een oogen-blick in lagen staet geraectt!
 Al wie dit over-komt die moet sijn hert verknijsen,
 Om dat hy by het volck hem siet met vingers wijsen.
 Hy is'er beter aen die noyt verheven stont,
 Als die, naer hoogen staet, sich in de laeghte vont.
 De koopman die sijn kraem soo moy weet op te proncken
 Al schijnt hy hoogh te zijn, is mede licht versoncken:
 Al krijght hy sijnen wensch, en wonder machtigh goet,
 Het eyndicht menighmael in druck en tegenspoet.
 De wint, die hem een schip heeft over zee gedreven,
 Dat hem in kleyne tijt heeft groote winst gegeven,
 Die brengt hem wederom wel licht soo harden slagh,
 Dat hy ontrent de beurs niet staende blijven magh.
 Men siet'et alle daegh, die soo geduerigh woelen

Die laet het ongeluck gewisse slagen voelen;
 Daer is geen twijffel aen: wie groote netten spant,
 Die krijght, eer hy het gist, veel scheuren in het want.
 Ghy dan, wilt nimmermeer soo lossen staet verkiesen;
 Wie haestigh goet verkrijght, die kan het licht verliesen;
 En t'wijl men voordeel doet en weder schade lijt,
 Soo is de bange ziel geduerigh in den strijt.
 De daet die wijst'et uyt, dat soo onwisse slagen
 Zijn niet aen ons gemoet als staegh gewisse plagen:
 Maer wy gaen op de maet, en noyt te lydigh bly,
 Doch weder in den geest van harde nepen vry;
 Dat is de menschen best. Waer toe het staegh bewegen?
 Gesetheyt in den geest noem ick een grooten segen;
 Laet woelen die het lust. Een stil en reyn gemoet
 Is wellust aen de ziel, en voor het lichaem goet.
 Die niet en wil ontsien de kracht der elementen,
 Die gronde sijn gesin op vast gestelde renten;
 Dat is een stil bedrijf, en sonder groot beslagh,
 Daer iemant met vermaeck sijn vreughde plegen magh.
 De krijghsman gaet te velt, hy magh hem geensins sparen,
 Daer blijft de somer-tijt, het soetste van de jaren:
 De Raetsheer moet te hoof, daer sit hy dagen langh;
 Want groote Prinsen dienst en is maer enkel dwangh.
 De koopman is een slaef, hy moet geduerigh schrijven,
 En veeltijts over zee een lossen handel drijven.
 Siet, geene van den hoop en dient voor uwe jeught,
 Om datje geen vermaeck van hun verwachten meught.
 Ghy, stelt dan uyt den sin soo ongelegen saken,
 En wilt voor uwen staet bequamer gronden maken:
 De krijghsman dient u niet, ghy zijt van soeten aert,
 En hy een rauwe gast, die niet een mensch en spaert.
 De raets-heer, in den geest bevochten van de sorgen,
 Heeft dickmael niet gerust tot aen den lichten morgen:
 De koopman reyst gestaegh, of past op sijn gewin,
 Indien niet met het lijf, ten minsten met den sin.
 Ick ben de man alleen, die mijn geheele leden
 Kan, na den vollen eysch, in uwen lust besteden:
 Ick ben geduerigh t'huys, om u vermaeck te doen,
 Bereyt, tot uwer vreught, te sieten in het groen,
 Te spelen in het velt, te rijden met den wagen,
 Te soecken uwen lust in velden, bossen hagen.
 Wegh dan met dat het kraem, of boeck, of degen geeft;
 De mensch heeft eerst vermaeck die op sijn eigen leeft.
 En schoon ons tijt verloopt, terwijl wy spelen rijden,
 Oock dat geeft even-selvs ons stoffe tot verblijden;
 Want met een korten dagh, of maer een snellen nacht,
 Verschijnt tot ons vermaeck gestaegh een nieuwe pracht.
 Als sich een ander quelt, met droefheyt in-genomen,
 Dat hem een vrolick jaer is haestigh om-gekomen,
 Zijn wy des noch verheught. De tijt geeft ons gewin,
 En brengt ons even-staegh geluck en voordeel in.
 En waerom meer geseyt? wy leven sonder sorgen,
 Ons renten zijn beset, of vast door goede borgen.
 My dunckt, hy is een God die op sijn renten leeft,
 Om dat God alle dingh by tijt en stonden geeft;
 Dan sent hy jeughdigh kruyt, dan hoy, dan koren-aren,
 Dan ooft en winter-fruyt om langh te mogen sparen,
 Dan edel druyf-gewas, ten lesten soeten most,
 Die van den kouden anghst een bange ziel verlost.
 Het gaet ons even dus. De maen en hare paerden
 En meten nimmermeer de route van der aerden,
 Of daer rijst nieuwe vrucht oock uyt ons eygen lant,
 Van dat'er is gesaeyt, van dat'er is geplant,
 Van dat'er in het wout, of elders komt te spruyten,
 Soo dat men yder maent met vruchten kan besluyten:
 En waerom langh verhael? wy vinden, t' aller stont,
 Een versch en nut gewas, ten dienste van den mont.
 Ick late dien het lust van koninghrijcken spreken,
 Soo dwasen hoovaerdy en heeft my noyt gesteken:

Een yder eerlick man is Prins in sijn gesin,
 En wie hy vrouwe noemt, die is'er koningin.
 Al wie in soo een rijk geen lust en weet te vinden,
 Die is staëgh ongerust, en sweeft met alle winden.
 Ey, waerom is de mensch een slave van 't geval?
 Vernoecht u, grilligh volck, en ghy besit'et al.
 Men segge wat men wil, ick prijse vaste renten,
 Die treden metten voet de kracht der elementen.
 Wy zijn in volle rust, oock als een ander beeft,
 Ick houd' hem voor een Prins, wie stil en seker leeft.”
 Na dat op dit gesprek een stilte was geresen,
 Misschien om dat de man de stilheyt had gepresen,
 Trat flux de dichter toe en, met een soet gelaet,
 Soo sprack hy niet een woort als op de rechte maet:
 “Indien ghy, waerde maeght, gelijk gemeene menschen,
 Wout staet, en machtigh gelt, en luye dagen wenschen;
 Ick weet'et voor gewis, ick mocht wel henen gaen,
 Want oock te deser stont mijn sake was gedaen;
 Maer nu ghy niet en acht, dat slechte lieden prijzen,
 En hebt uw breyn geleert vry hooger op te rijsen,
 Soo ben ick wel getroost te wachten met gedult,
 Wien ghy, o waerde bloem, voor u verkiesen sult.
 Wel aen, ghy die bestaet uw saken dus te prijzen,
 Ey, laet u van de kunst een weynigh onderwijzen:
 Waer meynt ghy, dat een rijk of scepter in bestaet?
 Voorwaer niet in het hof van gullen overdaet,
 Niet in een groote sleep van fiere lijf-trawanten,
 Niet in een prachtigh kleet geboort met diamanten,
 Niet in een rijk gebou, of in een gulden zael;
 Ick achte dit bejagh voor leuren altemael.
 Hy die sijn tochten dwinght, die eersucht kan verdrijven,
 En tegen bleycken anghst sijn herte weet te stijven,
 Die niemants slaef en is, geen heeren na en loopt,
 Geen hoogen staet en wenscht, geen groote lasten koopt,
 Die niemant oyt en vleyt, maer eert de vrye reden,
 Die weynigh goets besit, en echter is te vreden,
 Die van geen spijt en swelt, die na geen wraeck en dorst,
 Dat is in mijnen sin een Prins of machtigh Vorst.
 Daer in light heerschappy, die niet en is te schatten,
 En die van duysent een niet recht en weet te vatten:
 Daer in, o reyne ziel! daer in light hoogh gebied,
 Die niemant van het volck in ware daet en siet.
 Geluckigh is de mensch, die sich kan vergenoegen
 Met dat den hemel geeft, en dat de Goden voegen:
 Voorwaer, wie desen stant eens vest in sijn gemoet,
 Is hooger in geluck als Prins of Koningh doet.
 Wel, om soo rijcken kroon voor ons te mogen winnen,
 Daer heb ick wapens toe en opgetogen sinnen:
 Kom, voeght u nevens my, ick ken de rechte baen,
 Die ons geleyden sal oock hooger als de maen;
 Die ons geleyden sal tot boven in de wolcken,
 En toonen over-al de dwaesheyt aller volcken:
 Kom, voeght u nevens my, en onder mijn beleyt
 Daer is u dese kroon voor-seker toe-bereyt.
 Een kroon, een rijke kroon, die aen uw jeughdigh leven
 Sal troost en herten-lust, en stille sinnen geven:
 Sal stellen uw gemoet in soo een vasten stant,
 Dat ghy sult ruste sien, al viel het gansche lant.
 Laet al den fellen hoop, laet al den nijders keffen.
 Geen vyer, geen watervloet, geen donder sal u treffen,
 Wy sullen onder een gerust en vrolick zijn,
 Terwijl hien Prinssen selfs vergapen aen den schijn.
 Ick sal in uw arm een aerdigh vaersjen dichten,
 Dat sal u met vermaeck tot aen den hemel lichten;
 Dat sal door soete vreught verheffen uw gemoet,
 Uyt desen aertschen draf tot aen het hoogste goet,
 En als dan eens de tijt u sal ten eynde leyden,
 En dat ghy met vermaeck sult uy'et leven scheidten;
 Dan heb ick t'mijnen dienst den wagen van de faem,

Die sal door al het lant gaen voeren uwen naem:
 Die sal met soet geluyt door al de werelt rennen,
 En wie een mensch gelijckt, die sal uw deughden kennen;
 Soo dat na duysent jaer uw graf sal zijn getoont.
 Soo dat na duysent jaer uw graf sal zijn gekroont,
 Gekroont met bloemgewas, met duysent groene tacken;
 Die sal de soete jeught op ons gebeente smacken,
 En seggen tot het stof: Rust, soete lieven, rust!
 Uw naem sal van de doot noyt werden uit-geblust.
 Pilaren van metael, en hoogh-verheve wallen,
 Die mogen metter tijt, die moeten neder-vallen:
 Maer wat een edel geest de menschen achter-laet,
 Dat is voor alle tijt de werelt een cieraet.
 De jonckheyt die ons volgt sal uwe deughden roemen,
 Sal u door mijn gedicht voor al geluckigh noemen,
 En menigh aerdigh dier, van ongeveynsden aert,
 Sal wenschen eens te zijn, dat ghy te voren waert,
 Uw geest sal onder-dies tot in der hooghte sweven,
 Sal in een diepe vreught en by de Goden leven:
 Daer sal een lauwer-kran, die noyt verdorren kan,
 U swieren om het hoofd, en cieren uwen man.
 Daer sal het geestigh volck en al de reyne zielen
 U voeren door het swerck met ongemeene wielen,
 En' toonen in de lucht den grooten Orion,
 En leyden metter hant de paerden van de Son.
 Daer sal een helle strael, die noyt en sal verdwijnen,
 Verlichten uw gemoet en door uw ziele schijnen;
 Soo dat ghy kennen sult, tot in den diepsten gront,
 Dat noyt een geestigh breyn op aerden ondervont,
 Gaet nu eens, waertste pant, gaet nu eens vergelijken
 Den staet bij my verhaelt, met alle koninghrijcken;
 Voorwaer, soo ghy uw geest maer eens ontluycken wilt,
 Ghy sult met oogen sien wat 't een en 't ander schilt.
 Maer, na dat ick versta, men hoort hier menschen praten,
 Die op een diep geheym en teyckens sich verlaten¹⁾:
 Sy vinden, na men seyt, vermaeck in haer verdriet,
 Om dat men hier en daer een selsaem spoocksel siet;
 Of mits een heese stem, van onder op-gedreven,
 Heeft uyt een duyster hol een vreemt geluyt gegeven:
 Of om een ander gril. Siet, als'er yemant mint
 Hoe licht hy yet bedenckt of hem ten besten vint.
 Wat my hier in belangt, ick kan u teyckens seggen
 Daer met een vast besluit zijn gronden op te leggen;
 Ick heb van dese stof al vry een groot getal,
 Een speelt my voor den mont, dat ick verhalen sal.
 Lest op een soeten dagh, als wy een deuntjen songen,
 Soo quam'er op het boeck een rappe vloot gesprongen:
 Maer strax belent het dier ontrent uw teere borst,
 Om daer in volle lust te laven sijnen dorst.
 Het koos uw lincker zij, en wist alsoo te komen
 Ter plaetse, daer uw hert sijn woonplaets heeft genomen;
 Daer set het sich ter spoor, en hecht sijn kleynen mont
 Juyst daer het in het velt de teerste plaetse vont
 Ghy wort het beest gewaer en had'et schier gegrepen,
 Maer echter raeckt'et wegh, eer dat'et was genepen:
 En mits ghy sijn geslacht en al sijn mackers haet,
 Soo socht'et buyten u een ander toe-verlaet;
 Het sprongh my op den arm, en dat met rasse gangen,
 Ick sagh hoe dat'et liep met grooten anghst bevangen:
 Het kroop my in den mou tot daer mijn ader sloegh,
 Daer stont het weder stil, en scheen hem diep genoegh.
 Ghy saeght'et met vermaeck, hoe dat sijn teere pooten
 Sich voegen tot het werck, en op mijn leden stooten:
 Hoe vinnigh dat het beet, en hoe sijn kleynen beek
 My als een adder stack, en maeckt een roode pleck.
 Het dier was ront en vol en gingh daer op vertrecken,

1) Dit slaet op het gene de borduerwercker bier na verhaelt, roerende de selsame Godsprake daer van hy gewaeght.

En gingh, 'k en weet niet waer, sijn teere leden deeken.
 Ick vont een diep geheim, ja troost, in dit gesicht,
 En heb'er naderhant een vaersjen op gedicht:
 Kleyne vlootje, geestigh dier! wat hebje gaen bedrijven?
 Ghy hebt in u den keest van twee verscheyde lijven:
 Ghy sooght mijn herten-bloet en dat van mijn vriendin,
 De mijn' en hare ziel naemt ghy te samen in.
 Wy zijn in u vermenght en onder een gedreven,
 En leyden binnen u alreets een echte leven;
 Ons vocht, ons innigh mergh, ons herten zijn gemeen,
 Wy zijn geen twee voortaan, wy zijn te samen een. —
 Wat kan dit soet geval, wat sal het doch beduyden?
 Gewis, naer ick het grijp, het maectt ons echte luyden;
 Hoe kan het, schoone maeght, hoe kan het anders zijn?
 Mijn bloet dat is het uw, en 't uw is weder 't mijn.
 Siet, wat een aardigh spoock heeft Venus hier gesonden!
 Wy moeten voor gewis te samen zijn gebonden,
 Te samen zijn gepaert. Wel aen dan, tot besluyt,
 Ontseght dit grilligh volck, en weest mijn lieve bruyt.
 Indien men teyckens acht genomen van de dieren,
 Die in het groene wout of om den hemel swieren,
 Soo dient voor al gelet op soo een soet geval,
 Dat schier met woorden seyt wat ons gebeuren sal.
 Wel aen, ontfanght mijn hert, dat ick u kome bieden,
 En let niet op den waen van dese grootsche lieden;
 Mijn staet is boven haer, schoon nijt en nijder keft,
 Soo ver de waerde ziel het lichaem overtreft.”
 De dichter had geseyt, en om sijn moedigh spreken
 Soe was meest al het volck in haer gelaet ontsteken:
 Doch na een korte wijl soo quam de schilder voort,
 En 't bleek aen sijn gesprek hoe dat hy was gestoort:
 “Hoe ben ick in mijn schick als dese pochers rasen,
 En vallen tegen een gelijk als rechte dwasen!
 Siet, als de bottelier en kock te samen kijft,
 Dan hoort men in 't gemeen, waer dat het suyvel blijft.
 Wel aen, ick laet het volck haer eygen vuyl ontdekken,
 En leggen voor het oogh haer onbekende vlekken:
 Ick wil, wat my belanght, maer brengen aen den dagh,
 Dat uw nau-keurigh hert tot my-waerts trecken magh.
 De geesten die den aert van alle konsten weten,
 Die stellen nevens een de schilders en poeten,
 Want dat een schilder treckt is stomme poësy,
 En als een dichter werckt dan spreekt de schildery;
 Haer beyder kunste streckt de werelt tot vermaken,
 En doet aen Prinssen selfs een droeven geest ontwaken:
 Maer tusschen hen nochtans daer vint ick een verschil,
 Dat ick, eerbare maeght, hier openbaren wil:
 Wat is eens dichters werck? hy leert de woorden danssen,
 En wat hy winnen kan en zijn maer groene kranssen,
 Of van een lauwer-boom of van een myrten-blat,
 En dit is soo het schijnt een wonder groote schat.
 Maectt hy misschien een vaers, dat geestigh schijnt te wesen,
 Soo wort hy, naer het valt, by wijlens eens gepresen:
 Maer dat is anders niet als slechts een schrale wint,
 Daer van noyt eenigh mensch sijn beurse swaerder vint.
 Besiet Homerus selfs, een Prinsse van de dichters,
 Hy met sijn gansche rot, dat waren kale wichters:
 En wat is 't dat hy oyt door al sijn kunst verwerf,
 Als dat hy gansch beroyt en als verlaten sterf?
 't Is waer, dat sijn gedicht noch heden wert gelesen,
 En 't is tot sijner eer als in de lucht geresen:
 Maer schoon al leeft sijn naem, al is sijn eere groot,
 Het is voor hem alleen een suypen na de doot.
 Sijn lof magh over zee in alle landen sweven,
 Maer daer en plagh geen wijf of kinder af te leven:
 En als een rijpe maeght een vryer krijgen sou,
 Dan gelt die wasem niet, men wil een rijcke vrou.
 Wel prijst dan, sooje wilt, dat nette pennen schrijven,
 Maer dat noch even-wel en kan geen keucken stijven.

Wat is'er van den geest en van sijn -hooge vlucht?
 Men leeft niet van den wint of van de schrale lucht.
 Men kan geen hoofsche maeght, men kan geen schoone vrouwen
 Met eer, met lof-getuyt, met dichten onderhouden:
 De geest oock even-selfs heeft noot te zijn gevoet,
 Soo langh hy met het lijf te samen wonen moet.
 Al quam Apollo selfs met sijn geswinde gasten,
 Indien hy niet en had, soo moest de dichter vasten:
 Al wie niet meed'en brenght als slechts de bloote kunst,
 Schoon dat hy geestigh is noch vint hy weynigh gunst.
 Van hier dan altemaal, die zijt gewoon te dichten,
 Voor dit vermaert pinceel moet inckt en penne swichten:
 De waerde schilder-kunst verdient al grooter lof,
 Want boven haer vermaeck soo komt'er voordeel of.
 Ick winne machtigh gelt, ick make groote stucken,
 Oock weet ick op de plaet de Vorsten uyt te drucken:
 Hier drijf ick handel meed', en vry met groot gewin,
 En dat's een dienstigh werck voor huys en huys-gesin.
 Ick hebbe lest mijn kunst den Koningh toe-gesonden,
 Dies kreegh ick grooten danck en meer als duysent ponden
 En noch een kettingh toe, die om mijn leden hingh,
 En driemaal om mijn hals en om mijn schouders gingh.
 Een dichter onder-dies, die had een vaers geschreven,
 En dat was aen den Vorst door seker vrient gegeven;
 't Gedicht was enkel geest en van een hoogen toon,
 Maer hoor toch wat hy kreegh tot sijn verdienden loon:
 Ick sagh een groene krans gevlochten van laurieren,
 Die wiert hem toe-gebracht om hem te mogen cieren:
 Daer was een wapen by, dat hem de Koningh schonck,
 Maer al dit hoofs geway en is maer enkel pronck.
 Maer waerom langh verhael? ick kan te samen voegen
 Dat u, dat al het volck, dat Prinssen kan vernoeegen,
 En dat oock boven dien my voordeel geven kan;
 En wie dit recht betracht, dat is een handigh man.
 Dat is een hoogh verstant, en waert te zijn gepresen
 Als by de dichters selfs ten vollen is te lesen.
 Ghy daerom, waerde maeght, o ciersel van het lant!
 Biet my oock heden-selfs uw trouwe rechter-hant.
 Ick sal dit aardigh beelt van uwe jonge dagen,
 Aen d'eeuwe die ons volghet soo kunstigh over-dragen,
 Dat uwe schoone glans, oock over duysent jaer,
 Aen al het koninghrijck sal wesen openbaer;
 Dat uwe frissche jeught, door al de naeste steden
 Sal worden aengesien, sal worden aengebden;
 Soo dat ghy door de kunst als eeuwich leven sult,
 Schoon dat uw levens-tijt sal lange zijn vervult.
 Soo ghy den krijgh bemint, ick kan het bloedigh vechten,
 En legers tegen een met onversaegde knechten
 U toonen door de kunst, als of het oorlogh waer,
 En dit al buyten sorgh en sonder uw gevaer.
 Of soo u, waerde maeght, een raets-heer mocht behagen,
 Vermits hy in het hof bestaat sijn meeste dagen,
 Soo weet oock, dat de Prins van my niet weynigh hout
 En saken van gevolgh my dickmael toe-betrout.
 En 't is van heden niet, dat Prinssen schilders eeren,
 De daet oock even-selfs die kan het heden leeren;
 't Is over duysent jaer en langer soo geweest,
 Gelijk men over-al in oude boecken leest.
 Soo ghy een koopman lieft, ick kan oock handel drijven,
 En kan noch door de kunst mijn saken beter stijven:
 Want sooder eens een schip van eenigh koopman blijft,
 Soo dat sijn kraem versuypt of op de baren drijft,
 Al is de goede man niet in de zee gestorven,
 Hy is des niet-te-min om sijn verlies bedorven;
 Want als een handelaer geraeckt in dit verdriet,
 Soo is sijn luyster uyt en sijn geloof te niet.
 Maer schoon my dit geval misschien mocht overkomen,
 Soo ware my nochtans maer weynigh afgenomen;
 Want als ick slechts het lijf mach brengen aen de ree,

Soo blijft mijn beste schat behouden van de zee.
 De kunst, dat edel dingh, en sal my niet verlaten,
 Al moest ick sonder kleet gaen dolen achter straten:
 Al vlood' ick uyt den krijgh, al liep ick uyt den brant,
 Ick hielt noch even-staêgh mijn alderbeste pant.
 Kunst is een schoon juweel, en boven alle schatten,
 Daer wint, en vyer, en zee, niet op en weet te vatten:
 Kunst is het beste goet; wie dat het immer spijt,
 Prinsesse, viert de kunst, ghy die soo kunstigh zijt."
 Terwijl de schilder sprack, en al de jonge lieden
 De maeght door langh gespreck tot haer geselschap rieden,
 Hy die met sijde verwt, de leste van den hoop,
 Kreegh schier uyt ongedult de sinnen op de loop.
 Haer tael vol overmoet die had hem langh verdrotten,
 Dies was hy als een vat vol nieuwen most gegoten;
 Soo bobbelt hem de geest: en als hy spreken mocht,
 Soo sloegh hy met de tongh aldus de schrale locht:
 "Ick sie dit gansche rot van hoogmoet opgeswollen,
 En ick kom achter-aen, als koppe met de schollen.
 't Is onrecht, schoone maeght, dat my hier in gebeurt,
 Maer desen onverlet en dient'er niet getreurt.
 Aenhoort oock mijn gespreck, al ben ick schoon de leste,
 Soo ghy de reden weeght, ick ben voor u de beste,
 Ick ben tot in den gront geheel van uwen aert,
 Ick diene boven al met u te zijn gepaert.
 Wy zijn in dese stadt te samen op-gewassen,
 Prinsesse mijner jeught, wie kan u beter passen?
 De naelde-schildery, waer toe ghy zijt gesint,
 Die heb ick nevens uvan alle tijt bemint.
 Die heeft mijn kloeck vernuft soo hooge nu getogen,
 Dat geene van de kunst hier tegen op en mogen;
 Soo dat, van nu voortaan, het maecksel mijner hant
 Van yder wort genoemt een wonder in het lant.
 Ghy schilder, wieje zijt, hebt my voortaan te wijcken,
 Gly mooght geen vet pinceel met onse raem gelijcken;
 Waer ick met handen raect of oyt de vinger set,
 Daer is het wonder schoon, en uytermaten net.
 Maer siet, uw kladdigh werck en zijn maer vuyle plecken,
 Die ghy op uw pannel gewoon zijt uyt te trecken;
 Soo maer een aardigh kleet daer eens en komt ontrent,
 Het is van stonden aen tot in den gront geschent:
 Dit staet geen vrijsters aen, die hebben reyne leden,
 En willen hare jeught aen netter hant besteden:
 Ghy daerom, frissche bloem, verkiest my boven al,
 Vermits ick uwen staet ten hooghsten brengen sal.
 Al zijn de lieden groot die hier te voorschijn komen,
 'k En hebbe, na my dunckt, voor dese niet te schromen,
 De God sprack is voor my, en over mijn beleyt,
 My is een hooger staet noch onlanghs toe-geseyt.
 Daer is een seker hol hier buyten in de bergen,
 Van waer, als eenigh mensch een vrage komt te vergen,
 Een holle stemme rijst en seyt, in heesch geschal,
 Wat yder die men noemt eens over-komen sal.
 Men hout dat even hier zijn geesten in verholten,
 Die vreemde dingen sien, en niet en konnen dolen:
 Ja, dat Apollo selfs, of iemant sijns gelijck,
 Woont in het grousaem diep en in het duyster rijck,
 Een maeght, een reyne maeght, ontfanght de stem van onder,
 En op een vrende wijs uyt sy het selsaem wonder;
 Maer stracx na dit geluyt soo valt het tanger dier,
 Geraeckt, gelijck het schijnt, van eenigh haestigh vyer.
 Men kan van haren mont geen stemme meer verwerven,
 Haer leden werden stijf, haer wangen die besterven;
 Dies worts' als over doot getogen uyt'et perck,
 Soo dat een yder siet 't en is geen menschen-werck.
 Ick, om uw soete min met grooten anghst beladen,
 Heb my tot dit geheym eens mede laten raden:
 Ick quam ontrent het hol, en door een jonge maeght
 Heb ick op onsen staet den Goden raet gevraeght;

Mijn antwoord is geweest: de kunste van bordueren
 Sal uwe Rhodope ter hooghster eere vueren.
 Daer mede sweegh de stem, en meer en vraegh' ick niet
 Vermits de priester selfs het vragen my ontriet.
 En 't was voor my genoegh; hoe kond'et beter wesen?
 Mijn kunst, mijn eygen werck wort boven al gepresen,
 Wort als een trap gestelt tot uwe grooter eer;
 Ghy, wacht van nu voortaan geen nieuwe vryer meer,
 En wacht geen aertsche macht; maer voeght u na de Goden,
 En siet op onse kunst gelijck u wort geboden:
 En soo uw moedigh hert wil hooger zijn geset,
 Soe maeckt, dat ghy voor al op onse konste let:
 Geen krijghsman sal het doen door krachten van de leden,
 Geen raetsheer door beleyt van opgepronckte reden,
 Geen koopman of rentier door groot en machtigh gelt,
 Geen dichter, wie het zy, en is'er toegestelt.
 Poeët, swijght van uw vloot! ten zijn maer viese-vasen,
 En ghy en uws gelijck die zijt gewoon te rasen:
 Ghy droomt een ydel dingh; en schoon het niet en sluyt,
 Ghy vint'er wonder in, en treckt'er voordeel uyt.
 Wat kan soo vuylen dier in desen handel geven?
 Waer staet van dit bejagh in eenigh boeck geschreven?
 Wie heeft soo slechten dingh sijn leven oyt bedacht?
 Voorwaer, 't is al te blau om hier te zijn gebracht.
 Poëten, soete maeght, die seggen datse willen,
 En al haer diep geheym en zijn maer rechte grillen:
 En wat de schilders raect, dat stel ick nevens hen,
 Vermits ick haren aert tot in de gronden ken.
 Laet noyt dit grilligh volck tot uwe kamer naken,
 Niet eene van den hoop en kan u grooter maken;
 Alleen, eerbare maeght, alleen het edel raem
 Is u tot meerder staet en grooter eer bequaem.
 Soo ghy dan niet en wilt met al de goden strijden,
 En dan noch boven dat uw voordeel laten lijden,
 Bout op het waer bericht, en niet op losse waen;
 Wie met de hemel vecht die is'er qualick aen."
 Als yder had geseyt, dat hy meynt nut te wesen,
 Soo is'er groot geraes door al het huys geresen,
 Men krielt'er over-hoop. De krijghsman boven al
 Die gingh geweldigh af, en maeckte groot geschal.
 De vader onder-dies en sijn vertroude vrienden,
 Die over dit geschil als tusschen-spreeckers dienden,
 Verschijnen op de zael, en stillen dit gewoel,
 En doen sprack eerst de maeght, als uyt een rechter-stoel:
 "Ghy heeren altemaal, die met gegronde reden
 Dit maeghdelijck gemoet hebt krachtelick bestreden,
 Ghy weet hoe dese saeck my aen het herte raect,
 En dit mijn teer gemoet geheel bekommert maeckt,
 Ick bidde neemt gedult, alleen voor weynigh dagen,
 Dan wil ick voor gewis de kans met iemant wagen:
 Ick sal met eygen stem beslichten dit verschil,
 En seggen overluyt wien ick verkiesen wil.
 Ick moet op uwe gunst, die my wort aen geboden,
 Eerst vieren na den eysch de tempels van de Goden,
 En bidden om geluck voor mijnen bruylofs-dagh,
 Op dat my 't echte bed ten goeden dienen magh.
 Ghy, doet gelijck als ick." Daer gaen de vryers treden,
 Ten deele niet vernoegh, ten deele wel te vreden:
 Maer, desen onverlet, soo beelt sich yder in,
 Dat hy den besten gront behout in haren sin.
 Wat is de liefd' een droom vol bijster vreemde grillen!
 Wie mint, die wort verruckt gelijck de driften willen:
 Een yder streelt hem selfs, en ketelt sijn gemoet,
 En wort het meerendeel van enckel waen gevoet.
 De vryers onder-dies zijn besich gansche dagen
 Met al, wat immermeer de vrijster kan behagen:
 De dichter boven-al vergeet sijn voordeel niet,
 Hij sent haer even-staêgh een vaers of aardigh liet,
 Een soete letter-keer, of diergelijcke dingen;

Hy liet meest alle nacht ontrent haer kamer singen,
 En mits sy uyt'er aert met dichten was vermaect,
 Soo wertse menighmael tot in de ziel geraeckt.
 En soo geen hooger macht haer vryheyt had benomen,
 Misschien soo waer de konst tot haren wensch gekomen;
 Want door een soet gedicht of met een geestigh liet
 Soo is 't dat hy gestaegh van hare jonst geniet.
 Hy kreegh al menighmael een lonckjen van ter zijden,
 En dat en mocht voor al de vader geensins lijden:
 Hy was gansch ongesint en uytermaten gram,
 Vermits hy by de maeght te grooten vryheyt nam.
 De man die had gemerckt, als hy de jonck-vrou kuste,
 Dat hy dan ginch te werck gelijk het hem geluste:
 Hem dacht oock dat de maeght hier uyt vermaeck genoot,
 Vermits sy hem den mont al vry wat gunstigh boot.
 Sy had een jonge musch daer met sy plagh te spelen,
 Maer siet het aerdigh dier begon, eylaes! te quelen,
 En schoon of sy het streelt, en broet in haren schoot,
 Het is in korten tijt verwonnen van de doot.
 Daer treurt haer droeve ziel en is geheel verslagen,
 Sy gaet'et boven al aen haren dichter klagen;
 Die maectt een lijk-gedicht, een uytvaert voor de mus,
 En songh in haren naem het treurigh lietjen dus:

Mijn geest die is geheel bedruckt,
 Om seker droef geval:
 De doot heeft van my wegh-geruckt
 Dat my was lief-getal:
 Een jonge musch, een vrolick beest,
 Dat was tot my gewent,
 Dat was in mijnen jongen geest
 Al vry wat diep geprent.

Het quam my springen op den schoot,
 Het dronck uyt mijnen mont:
 Het sirckt', het scheen het eyschte broot,
 Tot dat het spijse vont.
 Dan scheen 't eens of 't my bijten wou,
 Soo vinnigh quam het aen;
 Maer 't beesjen dat had stracx berouw,
 Sijn gramschap was gedaen.

Het weeligh dier, de soete mus,
 En socht maer enckel spel:
 Haer beet verandert in een kus,
 Dat greyt my bijster wel.
 Maer siet, nu is het beesjen doot:
 Ach, wat een groot verdriet!
 De lust en vreught van mijnen schoot
 Die is nu gansch te niet.

Nu vrijsters, die dit aerdigh dier
 Voor desen hebt gekent,
 Ick bidde komt te samen hier,
 Sijn tijt die is vol-ent.
 Komt hier gespelen, komt doch ras,
 Komt yder uyt' zijn wijck:
 Pluckt maeghde-palm en bloem-gewas,
 En ciert het kleyne lijk.

Het beesjen, dat my vreughde gaf,
 En moet niet sonder kruyt,
 En moet niet dalen in het graf
 Als met een soet geluyt.
 Doch maectt sijn graf niet in de kerck,
 Maer buyten in het groen,
 En set een vaersjen op de serck,
 Ghy sult my vrientschap doen.

Gaet, segh dan noch de keuckemeyt,
 Dat sy, na d'oude wijs,
 Dat sy ons soete pap bereyt,
 En dat van enckel rijs:
 Gaet, roept'er al de kinders by,
 De kinders hier ontrent;
 Dat yder ete van den bry,
 Die 't beesjen heeft gekent.

Nu, vrijsters, die mijn droefheyt siet
 Hoet u voor dese pijn,
 En laet soo teeren beesjen niet
 Uw lust en vreughde zijn:
 Kiest liever, voor uw leven langh,
 Een haen die 't beter maectt;
 Die laet ons hooren vroegen sangh,
 Oock eer den dagh genaectt.

Dit wist de loose gast soo geestigh uyt te brengen,
 En konder soeten jock en kluchtjens onder mengen,
 Dat sy van doen voortaan niet meer in druck en sat,
 Maer blyder luymen kreegh, en haren druck vergat.
 De snege Rhodope, bequaem tot alle saken,
 Had even metter tijt een vaersjen leeren maken;
 Want Cnemon, die sijn lust alleen in dichten nam,
 Was oorsaeck dat de maeght oock aen het dichten quam.
 Hy had een seker boeck in haer vertreck gevonden,
 Daer in dat menigh liet en veel gedichten stonden,
 Meest van haer eygen werck: en 't wijl sy buyten was,
 Geviel 't dat hy daer in een aerdigh staeltjen las:
 "Soo dickmael ick uw werck, o Cnemon, heb gelesen,
 Heb ick uw geestigh breyn en u met een gepresen;
 Soo dat mijn teer gemoet, mijn ziel en jeughdigh hert,
 Door middel van de kunst, aen u verbonden wert.
 Ick wensch al menighmael een kus te moegen geven
 Aen hem, die van de min soo geestigh heeft geschreven:
 Ick wensch u datje wensch, en oock mijn eygen gunst,
 En draeght u liefde toe, uyt liefde van de kunst.
 Ick wensch een proef te doen, waer ick'er toe gebeden,
 Of ghy zijt in de daet gelijk als in de reden:
 Ick hou dat uw bedrijf ontrent het minne-spel
 Moet vry wat anders zijn, als van een slecht gesel."
 Hy wou noch verder gaen, maer hoorden iemant komeu,
 En dat heeft onzen vrient sijn vorder lust benomen:
 Hy stack het boeckjen wegh, soo vaerdigh als hy magh,
 En liet het maeghde-kraem gelijk het eertijts lagh.
 Maer 't is hem lijcke-wel een wonder groot vermaken,
 Dat sy soo wel gevoelt van hem en sijne saken:
 Hoe kittelt menighmael een vryer sijn gemoet,
 Als hem een jonge maeght een kleyne gunste doet!
 Maer t'wyl dus onder een de jonge lieden mallen;
 Soo is daer in het huys een sake voorgevallen,
 Een sake, na my dunckt, hier waert te zijn gedacht,
 Om somtijts by de jeught in 't spel te zijn gebracht.
 De schoone Rhodope die hadde versche rosen,
 De beste diese kon, van duysent uyt-gekosen:
 Daer vlechtse kranssen van, soo wel in een gevoeght,
 Dat yder een het werck ten hooghsten vergenoeght.
 En mits sy na de kunst twee kranssen had geweven,
 Soo heeftse metter daet aen Cnemon een gegeven;
 Aen Cnemon, die als doen de juffer onderhiel,
 En klaeghde wonder veel van sijn benaude ziel;
 Den tweeden rosen-krans, versch uytter hant gekomen;
 Die heeft de jonge maeght tot haer gebruyck genomen:
 Daer sat de jongelingh, daer sat de nieuwe bruyt,
 Geciert met bloem-gewas en ander edel kruyt.
 Doch t'wyl sy onder een den tijt aldus besteden,
 Soo quam daer op de zael de raets-heer aen-getreden;

Dien wort oock nevens haer terstont een stoel geset,
 En stracx soo heeft de maeght op desen stant gelet;
 De dichter sat geciert met bloemen van der heyden,
 En sy was even soo geseten tusschen beyden,
 De raets-heer had de plaets ontrent de rechter-hant,
 Maer sonder groen gewas of ander minne-pant.
 De maeght woegh dit geval met wel-bedachte sinnen,
 En gaet, na kort gepeys, een soeten treck beginnen:
 Sy heeft haer eygen selfs van haren krans berooft,
 En set het aerdigh werck den raets-heer op het hoofd;
 Sy gaet de dichters-krans hem van den hoofde trekken,
 En gingh haer eygen hayr daer mede weder decken.
 Siet, daer sat Cnemon bloot, de raets-heer is gekroont;
 Nu segh, wien heeft de maeght de meeste gunst getoont?
 Ick doe u dese vraegh, gesellen onser tijden,
 Vermits uyt dit geval ontstont een hevigh strijden;
 Want yder een die riep, dat hy de jonge maeght
 Ten hoogsten wel bevalt, en boven al behaeght.
 Een yder drijft het zijn, en al met goede reden,
 Dies wort'er over-hant met alle macht gestreden:
 Een yder stelde vast, dat hem de vrijster koos,
 Soo die de kroon ontfinch, als die sijn krans verloos.
 De raets-heer dreef gestaegh, en al met vollen monde,
 Dat hem het aerdigh dier de meeste liefde jonde:
 En dat hy voor sich hout al vry de beste kans,
 Vermits de juffer self hem gaf haer eygen krans.
 Hy acht het gansche stuck voor hem noch des te lichter
 Om dat sy van de kroon ontbloot den goeden dichter
 Om datse metter daet haer gifte weder nam,
 Soo haest als hy verscheen en op de zale quam.
 De dichter niet-temin, om dit te weder-leggen,
 Weet, soo het schijnen magh, al mede wat te seggen:
 "Heer raets-heer, seyt de man, al schijnt'et niemant vreemt,

't Is ver de meests gunst wanneer een vrijster neemt:
 Want als een juffer schenckt, dan is de vrient gebonden
 Aen wie de soete maeght haer giften heeft gesonden
 Maer als een vrijsters neemt, dan is 't dat sy haer bint,
 En dat is voor gewis een teycken datse mint.
 De schoone Rhodope, die heeft van mij genomen,
 Verstaet dan hare gunst op my te zijn gekomen;
 Sy heeft, en ick bekent, uw hoofd daer na gekroont,
 Sy dient dan wederom van u te zijn geloont.
 Ghy mooght geen bondigh werck op desen handel bouwen,
 Ghy zijt aen Rhodope, niet sy aen u, gehouwen;
 Ghy daerom, vrient, vertreckt, en oeffent uw gedult,
 En ghy, beleefde maeght, betaelt uw eygen schult."
 De raets-heer wederom brengt hier sijn reden tegen,
 En toont, hoe dat het stuck gansch anders is gelegen;
 De dichter wijckt hem niet, maer, op dien eygen stont,
 Soo brengt hy weder in, dat hy geraden vont.
 Ten lesten seyt de maeght: "laet hier geen wrevel rijsen,
 Ick sal in korten tijt hier van het vonnis wijsen:
 Laet maer een kleyne wijl in stilheyt dit geval,
 Ghy zult eer lange sien wien ick verkiesen sal."
 Hier op gaet Rhodope met yver over-wegen,
 Tot wien met beter glimp sy dient te zijn genegen;
 Sy spant haer geesten in, sy denckt en overleyt
 Wat daer aen de jeught tot antwoord dient geseyt:
 Dan heeft het machtigh gelt op haer de meeste krachten,
 Dan schijntse wederom na edel bloet te trachten,
 Dan heltse na de kunst, of naer een rappe geest.
 Dan wegen by de maeght de groote staten meest.
 Sy is gelijk een zee, gedreven van de winden,
 Sy soeckt aen alle kant, maer kan geen ruste vinden:
 Al watse nu ter tijt in haren geest besluyt,
 Dat valt in korten stont, dat raect'er weder uyt.

Juyst 1) op dien eygen stont, als d'oude boecken melden.
 Quam Venus dertel wicht gevlogen uyt de velden,
 Quam sijgen met den wint en door de blauwe locht,
 En socht een stille plaets, daer in het rusten mocht.
 Dien eygen oogenblik quam oock de Doot getreden,
 Aemechtigh van de reys, en met vermoeyde leden;
 En mits het avont wert, en dat de Son verliep,
 Quam 't spooek in 't eygen huys daer Venus jongen sliep.
 Het monster gingh te bed, belast met groote sorgen,
 En daerom rees het op, oock voor den dagh van morgen;
 Het gaf hem op de reys met onvermoeyde spoet,
 Oock eer de dageraet den hemel open doet.
 Doch mits het duyster was, en wistet niet te vinden
 Sijn vinnigh hantgeweer, dat menschen kan verslinden:
 En t'wijl het besigh is, en grabbelt sonder licht,
 Soo vint het by den tast Cupidoos gulde schicht.
 De kleyne minne-God, ten lesten oock ontslapen,
 Die nam des Doots geweer, als voor sijn eygen wapen;
 Daer treckt een yder op, en treet in sijn bejagh
 Soo vaerdigh als hy kan, soo naerstigh als hy magh.
 Cupido sagh een maeght met schoon gebloosde wangen,
 Met hair dat scheen gemaect om herten in te vangen;
 Sy was groen als een lis, en spichtigh als een riet,
 Maer die geen jongh-gesel ontrent haer komen liet;
 Het wicht, op haer gestoort, dat schoot met alle krachten
 Tot aen haer jeughdigh hert, en gingh doen sitten wachten,
 Wat na soo fellen schoot haer over-komen sou:
 Maer voor een blijde feest, soo rees'er enckel rou.
 De vrijster viel te bed, en suchte menigh-werven,
 Haer sweet is bijster klam, haer buytenleden sterven;
 De moeder gaf een schreeu, en nam den lesten soen,
 Maer Venus jongen sweegh, onseker wat te doen.
 Ten lesten sprack hy dus: "wat magh dees pijlen schorten,
 Dat sy een jonge maeght het leven gaen verkorten!
 Waer is doch nu de vreught, die in haer plagh te zijn,
 Nadien uyt haer ontstaet soo onverwachte pijn?
 Waer ick voor desen schoot, daer kond' ick vreughde maken,
 En dede metter daet een droeven geest ontwaken;
 Want in een killigh hert ontstont een grooten brant,
 Soo dat men over al een vrolick wesen vant:
 Schoon dat het winter scheen, en alle dingh bevrozen,
 Al waer ick maer en schoot, daer wiesen versche rosen,
 Daer wies de maeghde-palm en ander edel kruyt,
 En voor een droeve maeght verscheen een blijde bruyt.
 Hier gaet'et anders toe; want mits ick heb geschoten,
 Soo heeft de jonge spruyt haer soetste jeught verdrotten:
 Daer leyse nu en kermt, en, soo de doctor seyt,
 Haer dootkist dient gemaect, haer graf te zijn bereyt.
 Geen kruyt, geen machtigh sap, geen dranck kan haer
 Eylaes! de teere bloem die is alree verwesen. (genesen,
 Wat is dit voor bejagh? wat voor een selsaem stuck?
 Hoe komt van mijn bedrijf soo vreemden ongeluck?
 Heeft aen mijn gulde pijl een adder-slangh gesogen?
 Of heeft'er eenigh draeck sijn swadder op gespogen?
 Of is 't eene sware lucht, die uyer hellen quam,
 Die aen de frissche roos haer aerdigh wesen nam?
 Wat hier van wesen magh, dat moet ick heden weten,
 Al soud' ick mijn beroep, en alle dingh vergeten:
 Ick wil de wonde sien, ick sal wat nader gaen,
 Maer ay my, och! eylaes! mijn hert begint te slaen.
 Is dit mijn soete schicht, of een van dese pijlen,
 Die ick met eyger hant soo geestigh plagh te vijlen?
 Neen seker, 't is een hout, soo swart gelijk een pick,
 De veeren sonder glans, en niet als enckel schrick:
 De punt met vinnigh stael aen alle kant beslagen,

1) Tusschen-val, vervattende het krakeel tussehen de liefde en de doot: mitsgaders een out mans vryagie, die voor een byzondere geschiedenis kan genomen worden, en missechien niet ondienstigh gelesen te worden van luyden die van soodanigen wespe gesteken zijn.

Als of een moordenaar het wapen soude dragen:
 Oock hangh'er swadder aen gelijk een -adder spout,
 Of als een helsche kol in nare flesschen brout.
 O lecker, als ick ben! en onbedreve jongen,
 Gansch waert te zijn geplaeht van duysent felle tongen,
 Gansch waert van kinders selfs voortaan te zijn bespot,
 O Goden, maeckt het volck, een nieuwen minne-God!
 Ick kan het ambacht niet, ick moet'et laten blijven,
 Ick magh by Corydon wel bocken leeren drijven,
 Ick magh wel aen de zee gaen woonen op een stel,
 Daer noyt sich openbaert of maeght of jongh-gesel.
 Hoe schiet ick pijlen uyt, eer dat ick heb bekeken,
 Of die met honighraet of galle zijn bestreken?
 O vryers! wieje zijt, en weest soo jachtigh niet,
 Maer let op uw bedrijf, eer datje vrijsters schiet.
 Maer dat is nu gedaen. Wat sal ick langer klagen?
 Ick moet na desen tijt my beter leeren dragen.
 De schade die men lijt, de schande die men vreest.
 Maeckt plompe sinnen sneegh, en wet een domme geest.
 Nu weder tot de saeck: Hier schuilt een selsaem wonder,
 Hier schuilt een slim bejagh, een spooek of nicker onder,
 Hier is een toveres of swarte kunstenaar,
 Die brenght, door hels bedrogh, de maeghden in gevaer.
 Maer hoe, sou hier de Doot haer rol wel onder spelen,
 En doen met haer vergif de jonge vrijster quelen?
 Het spooek sliep desen nacht daer ick in ruste lagh,
 Maer gingh in haesten wegh, eer ick het monster sagh:
 My dunckt dat ja, de Doot mijn wapens heeft gestolen,
 En dus een gront geleyt van dit ellendigh dolen:
 My dunckt, ick heb sijn pijl genomen voor de mijn,
 En daerom leyde de maeght versopen in de pijn.
 Ick wil flux henen gaen in alle werelts hoecken,
 Ick wil aen alle kant de reden ondersoeken:
 Ick wil in aller ijl, en op den staenden voet,
 Gaen sien wat noch het spooek met mijn gereetschap doet."
 Hier op is Venus kint in haesten wegh-getogen,
 En na het langen tijt ten snelsten heeft gevlogen,
 Geviel het dat het wicht het bleecke monster vont,
 Gelijk het voor een hof geheel verslagen stont.
 Het was, gelijk het scheen, met hertenleet bevangen,
 Daer liep een siltigh nat van sijn bedroefde wangen:
 Hem quelt nochtans geen druck, maer niet als enckel spijt,
 Die hem tot in het hert en al de leden snijt.
 Hem docht, het had sijn longh met brocken uytgespogen,
 Hem docht, het had sijn hayr met vlocken uytgetogen;
 Want 't had geen ingewant, en 't was geweldigh kael,
 En 't wrongh sijn mager lijf gelijk een swacken ael.
 Noch wiste Venus kint de gronden niet te raken
 Die aen de bleecke Doot soo droeve sinnen maken:
 Dies trat het nader toe en lett' op alle dingh,
 En vont ten lesten uyt al wat'er omme-gingh.
 En siet, dus stont het werck. De Doot was uytgetogen,
 Terwijl noch in der nacht de vleder-muysen vlogen:
 En daerom wiert het spooek sijn dwalingh niet gewaer,
 Maer socht maer sijn bejagh, en stoffe voor de baer.
 De Doot die vont een man bequaem te zijn geschoten,
 Om dat hem over-langh het leven had verdrotten;
 Want mits sijn eensaem bed, soo was hy staegh bedruckt,
 En klaeghde, sijn vermaeck van hem te zijn geruckt.
 Het spooek leyde op hem aen, en schoot hem in de lenden,
 En dacht hy sou terstont sijn droevigh leven enden:
 Maer siet, Cassander groent met dat hy was geraeckt,
 En wort gelijk een roos als haer de son genaeckt.
 De soete Rhodope woont onder sijn gebueren,
 En dat bracht sijn gemoet in wonder vreemde kueren:
 Haer wesen is terstont soo diep in hem geset,
 Dat hy oock in den slaep op haer sijn lusten wet.
 Sijn geest speelt op het werck nu langh by hem vergeten,
 Dies laet hy aen de maeght sijn brant en liefde weten:

Hy prees haer geestigh oogh, haer mont en soet gelaet,
 En al wat van haer komt, dat is hem honigh-raet.
 Cupido sagh liet aen, en wou den ouden helpen,
 Om by haer met gemak sij lust te mogen stelpen:
 En hadde schier een pijl geschoten na de maeght,
 Maer sijn beleefde gunst die heeft den Nijt mishaeht;
 Die sat daer in een hoek besijden af-gedoken,
 En heeft door slim beleyt den soeten slagh gebroken.
 Niet dat van overlant soe met de liefde strijt,
 Gelijk de bleecke Doot, of als de swarte Nijt.
 Het wicht aldus belet sijn voorstel uyt te wercken,
 Gingh met een wacker oogh de saken over-mercken;
 Hy sagh, hoe dat de doot een misslagh had gedaen,
 En dat sijn leste schoot oock qualick was vergaen.
 Dit was hem groote spijt, dies gingh hy sitten klagen
 Van sijn dom misverstant en soo bekaeyde slagen,
 En sprack ten lesten dus: "Ick wil van nu voortaan
 Mijn boogh en ander tuygh al beter gade slaen.
 'k En wil na desen tijd geen vreemde pijlen schieten,
 En dan sal yder een sijn frissche jeught genieten,
 En noyt en salder mensch verdwalen in de vreught,
 Die niemant oyt en voeght als slechts de groene jeught.
 Al ben ick somtijts los, en plege vreemde slagen,
 De winter even-wel en moet geen rosen dragen.
 Een jonghman in het spel, een out man in den raet,
 Dat is van outs de gront daer op de werelt staet.
 Dit wil ick nimmermeer, dit sal ick niet beletten,
 Men segge wat men wil, het zijn de beste wetten.
 De Doot nam mijn geweer, en trof een ouden man,
 En daerom is 't een werck, dat niet bestaen en kan.
 Al wat Cassander doet, ten sal hem niet gelucken,
 Een ander sal voor hem de versche rosen plucken.
 Ey vrient, doet mijnen raet, en toomt uw los gepeys,
 En stelt u voor het oogh den wegh van alle vleys."
 Als nu Cupido sagh waer door hy was bedrogen,
 En dat het vreemt geval by hem was overwogen;
 Soo wil hy met de Doot gaen treden in verdragh,
 Op dat men naderhant het onheyl schouwen magh;
 Hy wil belofte doen van noyt te sullen komen,
 Daer eerst de bleecke Doot de plaets heeft in-genomen,
 Mits dat het mager spoock geen huys betreden magh,
 Al waer men besich is met Venus soet bejagh.
 Dit wou het oilick wicht in koper laten schrijven,
 Op dat het als een wet voor eeuwich mochte blijven:
 Maer schoon hy dit verbont met alle krachten riet,
 De Doot die staek het om, en wou den handel niet.
 Hy loegh het boefjen uyt en vry met harde streken,
 Soo haest als Venus kint hier van begon te spreken:
 "Ja lekker, sey de Doot, dat waer een moye saeck,
 Dat ghy gansch onbevreesst sout plegen uw vermaeck.
 Dat, waer'er iemant malt en vreughde komt genieten,
 Ick noyt een zwarte pijl en soude mogen schieten;
 Neen, boefjen, wacht dit woort noit uyt mijn hollen mont,
 Dit voor-recht is geen mensch op aerden oyt gejoint.
 Ick ben van outs gewent, te midden in het danssen,
 En by de soete jeught, en door de rose-kranssen,
 Te sweven als ick wil: en van mijn rechterhant
 En is geen mensche vry, oock als hy menschen plant.
 Al is een deftigh Prins in sijnen throon geseten,
 En draeght daer saken voor die niemant dient te weten,
 Of schoon oock voor de deur al menigh wachter staet,
 Noch dringh ick even-wel tot midden in den raet.
 Al siet een machtigh Vorst voor hem sijn ruyters draven,
 En heeft sijn moedigh heyr aen alle kant begraven,
 Al rijt hy op het werck bekleet met enckel stael,
 Noch klim ick op de wal, en breeck'et altemael.
 Of schoon een jonge maeght, tot echte min genegen,
 Ten lesten haer gemoet tot trouwen laet bewegen,
 En nu soo verre komt, dat sy haer kamer sluyt,

Noch roof ick menighmael het kroontje van de bruyt.
 Hoewel een vruchtbaer wijf, ontrent haer rijpe jaren,
 Is in een stil vertreck nu vaerdigh om te baren,
 En dat het vroedwijf sit en wacht een soete vrucht,
 Ick doe het menighmael, dat al de buerte sucht.
 Ja, schoon de Priester staet te midden inder kercken,
 Om voor den autaar selfs sijn offer uyt te wercken,
 En dat hy tot het volck het woort des levens spreekt,
 Het is de Doot alleen die al den handel breeckt:
 En waerom meer geseyt? men kan geen toren bouwen,
 Men kan geen machtigh slot in steyle rotsen houwen,
 Men kan geen harde deur van yser laten slaen,
 Of ick kan, als ick wil, in sael en kamer gaen.
 Wie kan voor mijn geweld sijn leven seker maken?
 Mijn kracht is onbepaelt, ick woon in alle saken;
 Niet een soo kleynen dingh, dat ick op aerden ken,
 Daer ick niet uyt en werck, daer ick niet in en ben.
 Ick weet, alwaer ick wil, mijn wapen uyt te kiezen,
 En kan een moedigh helt sijn leven doen verliesen,
 Of door een heten brant, of door een koude vorst,
 Of door een machtigh vocht, of door een schralen dorst,
 Of door een vrouwen hair te vaerdigh in-gesogen,
 Of door een kleyne vliegh hem in de keel gevlogen,
 Of door een schrale lucht, of door een vuilen smoock,
 Of door een soete bloem, die hy maer eens en roock.
 Men vint'er die uit schrick of door benauthheit sterven,
 Men vint'er die vermaeck of weelde kan bederven:
 De leste dien ick trof, die blies sijn leven uyt
 Te midden in de feest, en by een jonge bruyt.
 Ick heb aen menigh mensch het leven doen verdwijnen
 In spijt en enckel smaet van alle medecijnen;
 Ick hebbe door een drack, waer uyt men bate wacht,
 Veel menschen weggeruckt, en in het graf gebracht;
 Ick hebbe menigh man, die my bestont te vlieden,
 En dede wonder veel, ja, wat de menschen rieden,
 Het leven af-gemaeyt. Hy gaf den lesten snick
 Alleen uyt enckel waen, of uyt een blooden schrick.
 Dit is mijn hooge macht nu soo veel duysent jaren,
 Die sal ick nu ter tijt of nimmer laten varen;
 Ick wil mijn heerschappy doen gelden over-al,
 Tot dat den hemel selfs niet langer sweven sal.
 Ghy, doet oock uw bedrijf, en laet uw pijlen swieren,
 By menschen, door het vee, en op de wilde dieren:
 Gebruyckt uw gansche macht, doch wat ghy maken kont,
 Dat sal ick wederom eens storten in den gront.
 Hoe kint, en weetjet niet? wy zijn twee groote machten
 Die yder vieren moet, en niemant kan verachten:
 Het maken is uw werck, het breken is het mijn;
 En schoon men anders wil, ten sal niet anders zijn.
 Maer, wicht, verheft u niet, en mijt u van te roemen,
 Dat ick benevens my u hebbe willen noemen,
 't Is wel soo wat in schijn, dat ghy op aerden doet
 Maer weet dat ghy voor my de plaetse ruimen moet.
 De reden is bekend. Ick kan, in weynigh uren,
 Aen menigh duysent man het leven doen besuren,
 Of door een haestigh vyer, of door een water-vloet,
 Of door een fel gevecht, een bad van menschen-bloet:
 Ghy, in het tegendeel, met al uw beste saken,
 En kont schier niet een kint door twee gelieven maken
 In negen maenden tijts. Siet, wat een wijt verschil!
 Ghy daerom lieve, wijckt en swijght na desen stil."
 Cupido, van de Doot soo vinnigh door-gestrecken;
 Is tot sijn innigh mergh in yver aengesteken;
 Hy seyde: "leelick spoock, dat niemant lief en heeft,
 Van al wat in de lucht of op der aerden leeft,
 Waerom dus hoogh gegaen met al uw moedigh spreken,
 Is 't niet een beter saeck, te maken als te breken?
 Tot breken weet een schelm, een dief, een moorder raet,
 En daer uyt rijst verdriet en aller menschen haet.

Maer door een soet beleyt hier uyt te konnen wercken,
 Dat met een staêgh gevolgh de werelt kan verstercken,
 Is ja, een nutter dingh, is over al bequaem
 Is Goden lief-getal, en menschen aengenaem.
 Wel aen, ghy kont in haest een gansche stadt bederven,
 En doet in korten tijt veel duysent menschen sterven;
 Maer al wat ick besta, en hier op aerde doe,
 Dat gaet, gelijkje meent, te wonder lancksaem toe.
 Tsa, laet ons dit verhael een weynigh over-leggen,
 En hoort, wat Venus kint hier tegen heeft te seggen;
 Ghy sult in korte sien, dat al dit groot geraes
 Is los, is sonder gront, en uytermaten dwaes:
 Van dat de werelt rees uyt wonderbare woorden,
 Hebt ghy, met alle macht, terstont bestaen te moorden,
 En dat heeft nu geduert soo menigh duystent jaer,
 En noch ben ick een Vorst die alle dingh bewaer.
 Wat heeft dit wonder al op uw geweld te passen?
 In spijt van uw bedrijf, de werelt is gewassen;
 Men vint een meerder schaer, oock heden op den dagh,
 Als oyt naukeurigh mensch in oude tijden sagh.
 Wat hoef ick meer bewijs? de gronden van der aerden,
 Des hemels schoon gebou, de maen en sonne-paerden
 Bestaen door mijn behulp. Ick ben een gulden pant,
 Die al wat immer was bewaer in goeden stant.”
 Het spoock hier tegen aen: “Sout ghy het al bewaren?
 En snoert toch uwen mont, en laet uw roemen varen;
 Wat ghy met al uw macht sult brengen aen den dagh,
 Sal ick ter neder slaen, en al met éénen slagh.
 Het sal door mijn geweld eens werden in-genomen,
 Al wat'er heden is, of namaels staet te komen;
 Ick wil mijn heerschappy gaen plegen over-al,
 Soo dat'er niet een mensch op aerden blijven sal.
 En, schoon ghy al uw mergh door gramschap mocht verhitten,

Ick sal dan Koningh zijn, ick sal het al besitten!”
 Dit riep het monster luyt, maer eer het vorder sprack,
 Soo wast dat Venus soon hem dus de reden brack:
 “Of ghy schoon metter tijt het aertrijck sult bederven,
 En dat al wat'er leeft hier eenmael heeft te sterven,
 Ick, Liefde, lijcke-wel en sal noyt onder gaen,
 Maer sal tot aller tijt op vaste gronden staen
 En schoon oock al het volck te gronde wert gedreven,
 Het sal eens weder zijn, het sal voor eeuwich leven;
 En daer en sal geen Doot meer schieten haer fenijn,
 Maer Liefde sal van all's de gront en steunsel zijn.
 Die is voor u geweest, die sal geduerigh blijven,
 Die sal wat u gelijckt uyt aerd' en hemel drijven.
 't Was liefde die van outs de werelt heeft gebout,
 't Is liefde die het werck voor eeuwich onderhout.
 Maer al wat u gelijckt, dat sal te niete koemen,
 Soo dat men over u aldus sal mogen roemen:
 Het monster is geweest, dat eens soo vinnigh stiet,
 Sijn prikkel is verstompt, sijn wapen is te niet;
 Weest vrolick die het raect.” Het spoock wou boven drijven,
 En wou aen Venus soon oock dat niet schuldigh blijven;
 “Hoort jongen, sey de Doot, die anders niet en weet
 Als datje slim bedrogh en vreemde rancken smeeet:
 't Is waer, daer sal een dagh eens van den Hemel schijnen
 Wanneer dat alle smaet en onheyl sal verdwijnen:
 Maer dat soo grooten werck sou staen aen uw beleyt,
 En heeft geen wijze mont sijn leven oyt geseyt.
 Gelooff'et, weelde kint, daer zijn al hooger machten
 Daer op den hemel siet, en alle menschen wachten:
 't Is droom en enkel waen, dat ghy soo bijster roemt,
 Ghy zijt maer enkel schuym van dat men liefde noemt:
 Ghy zijt een slim vergif ontrent de jonge sinnen,
 Een oylick mis-gewas van trou en eerlick minnen,

Ghy zijt een guychelaer, een spoker by de jeught,
 En voet een ydel hert met ongesouten vreught.
 Ghy leeft als in den dracht, en slacht d'onguere vliengen,
 Die staegh ontrent den stanck van dreck en sweeren vliengen:
 Ghy stelt uw gansch vermaeck ontrent het slimste lit,
 Ontrent het vuylste deel, dat eenigh mensch besit.
 Noch weetje lijcke-wel de lieden in te drucken,
 Dat slechts in desen hof de wellust is te plucken:
 Dat hier een machtigh rijck, en ick en weet niet wat,
 Dat hier verholen leyt een ongemeten schat.
 Maer let op uw bedrijf, en watje pleeght te maken:
 Wat is 't als malle drift, als enckel beusel-saken?
 Als ick en weet niet wat? en, als men seggen moet,
 't Is geen bekijckens waert het beste datje doet.
 Wie kan uw vuyl bejagh tot eer of luyster strecken?
 De dagh en lijt'et niet, het duyster moet'et decken,
 En wat'er sonder licht of in de nacht geschiet,
 Is meest van slimmen aert, en deught gemeenlick niet.
 Van hier dan, oilick dingh, vol list en slimme treken,
 Men vint in al uw doen een winckel van gebreken.
 Wat is'er menigh mensch die in uw vuyl vermacht,
 Dat niemant noemen derft als die geen schaemt en acht!"
 De liefde van de Doot soo vinnigh door-gestrecken,
 Vont weder nieuwe stof om noch te mogen spreken:
 "Ick ken het, bitter spooock! wat hier op aerden leeft
 Dat voelt een aertschen aert die aen de sinnen kleeft.
 Die kan hier in het vleys de mensche niet versetten,
 Die kan hy met geweld of reden niet beletten;
 Maer siet, daer komt een dagh, een langhverwachte tijt,
 Dan sal dit aerden vat van schande zijn bevrijt,
 Dan salder eens een vryer door al de werelt blaken 1),
 Dat sal ons brosen aert van tochten suyver maken,
 En geven aen het volck een nieu en beter hert,
 Gelijck als in het vyer het gout gesuyvert wert.
 Dan sal mijn geestigh breyn niet aen de werelt hangen,
 Oock naer geen aertse vreught of wellust meer verlangen,
 Maer sal gansch hemels zijn en buyten ongeval,
 Soo dat geen slim vergif ons meer bestoken sal.
 Dan sult ghy, leelick spooock, geen schepsel meer bederven,
 Maer sult oock evenselfs voor eeuwich moeten sterven 2),
 En van uw wreede macht ten vollen zijn ontbloot,
 Schoon datje nu ter tijt de gansche werelt doot.
 Ick, in het tegendeel, sal in der hooghte sweven,
 Sal in volmaeckte vreught, sal in den hemel leven,
 En dat voor alle tijt. Ghy, swijght van uwen lof!
 Al wat een eynde neemt en is maer enckel stof."
 Hier stont het spooock verstelt, onseker wat te seggen,
 De waerheyt is te sterck en niet te weder-leggen;
 Ten lesten sloop het wegh van spijt en leet geraeckt,
 En daer en is geen pays oyt tusschen hen geraeckt,
 Cassander onder-dies, die worstelt gansche nachten
 Met sijn ontroert gemoet en vreemde na-gedachten:
 De jeught, die langen tijt van hem was uytgegaen,
 Die quam, gelijk het scheen, van nieu hem weder aen.
 Hem dunckt, wou Rhodope haer tot sijn leger voegen,
 Dat hy oock even daer de maeght sou vergenoegen;
 Maer als sijn ooge valt ontrent sijn grijsen baert,
 Soo vreest hy ongemack indien hy weder paert.
 Hy kende Rhodope een ruymen tijt geleden,
 Maer tot op heden toe, soo bleef hy by de reden:
 Hy sagh haer sonder drift, en even sonder lust,
 Het scheen dat al sijn vyer was doot en uyt-geblust.
 Maer nu gaet sijn gemoet haer gaven overwegen,
 En wat haer in de borst of elders is gelegen;
 Sijn geest woont binnen haer. Hy spreeckt, hy droomt'er van,
 En 't schijnt, dat sonder dat hy niet bestaen en kan.
 Dit klaeght hy seker vrient, dien hy meest alle saken

Voor desen is gewoon voor al bekent te maken:
 Hy seyt hem wat een smaeck hy in de juffer vont,
 Maer dat hem lijcke-wel de geest in twijffel stont:
 "Sal ick mijn echte deel, soo diep in my geseten,
 Sal ick, dus gingh hy aen, een lieve vrou vergeten?
 Ick houd'et voor gewis, dat haer dit vreemt geval
 Oock in den hemel selfs de ziel bedroeven sal.
 Sy heeft mijn soete jeught, mijn eerste kracht genoten,
 En 't heeft my, doense storf, tot in de ziel verdrotten;
 Dies leyd' ick met haer doot en in het droevigh graf,
 Dies leyd' ick alle lust tot echte banden af."
 Philetas hoort'et aen, maer gingh het wederleggen,
 En quam op dit beklagh aldus sijn reden seggen:
 "Meynt ghy dat oock een ziel die in der hooghten sweeft,
 Die in den hemel woont en staegh in vreughde leeft,
 Oyt peyst op ons bedrijf, ons aertsche beusel-saken,
 En wat hier onder een der menschen kinders maken?
 En of'er iemant vrijt, en of'er iemant trout,
 Of slechts tot sijn vermaeck een vrijster onderhout?
 Ey lieve, dat gewoel zijn al te slechte dingen
 Voor die staegh besich zijn om Gode lof te singen;
 Voor die in reyn gewaet voor haren schepper staen,
 En sien na rechten eysch dat heylich wesen aen.
 Wel vrient, wort uw gemoet tot echte trou bewogen,
 En van haer eersten druck allencxens af-getogen,
 En doet u geen geweld, maer leeft gelijckje meught;
 De trou en is alleen niet voor de rauwe jeught.
 Want schoon of iemant komt tot aen sijn leste jaren,
 Geen wet die hem verbiet oock dan te mogen paren;
 Oock dan behoeft men hulp, en dickmael aldermeest,
 Ten goede van het lijf en van een swaren geest.
 Tracht maer een lieve ziel tot uw vermaeck te vinden,
 Die haer aen uw gemoet door trou sal willen binden.
 Zijt ghy niet, alsje pleeght, een fris en jeughdigh man,
 Noch hebj' iet lijcke-wel, dat vrouwen locken kan;
 Ghy zijt van soeten aert, en lief-tal in de zeden,
 Oock wacker in vernuft, en vrolick in de reden,
 U quelt noch schralen hoest, noch quastigh ferecijn,
 Maar hebt een blijden geest, en leden sonder pijn.
 Ick stel'et voor gewis, geen vrou sal haer beklagen
 Aen u den soetsten tijt te hebben op-gedragen;
 Te min indienje toont, als ghy verhuysen sult,
 Dat ghy se loonen wilt voor haer beleeft gedult."
 Cassander, uyer aert tot soete min genegen,
 Laet door het kort gespreck sijn herte licht bewegen,
 Hem dunckt dat hy alreets een soon of dochter teelt:
 Voor een die danssen wil is haest genoegh gespeelt,
 Hy geeft den vryen loop aen sijn beroerde sinnen,
 En pooght met alle macht om Rhodope te winnen:
 Hy groeyt al is hy dor, hy bloeyt al is hy grijs,
 Hy brant al is koel, hy malt al is hy wijs.
 Soo haest dit wort bemerckt by al de jonge gasten,
 Die staegh op Rhodope en op haer deure pasten,
 Is yder ongesint en uytermaten gram,
 Vermits een out gesel ontrent de juffer quam.
 Daer is een soete tijt, wanneer de jonge lieden
 Gewoon zijn hare gunst de vrijsters aen te bieden,
 Of door een groene mey, ontrent haer deur geplant,
 Of door een nacht-gesangh of ander minne-pant.
 Cassander tijt te werck en laet ten vollen blijcken,
 Dat hy in dit geval geen vryers heeft te wijcken;
 Sijn hert is enckel vyer en jonger als hy plagh,
 Als hy maer Rhodope in sijn gedachten sagh.
 Hy liet een lauwer-boom met gulde lovers cieren,
 Hy liet'er boven uyt gestikte wimpels swieren:
 Daer sagh men Venus kint met sijn gespannen boogh,
 By wijlen of het stont, by wijlen of het vloogh,
 By wijlen of het schoot: sijn moeder daer beneven,
 Die scheen een brandigh hert aen hem te willen geven.

1) I Cor. 3. 13. Marc. 9. 49. 2. Petr. 3. 7. 2) 1 Cor. 15. 55.

De mey stont op een mast, als op een hooge stam,
 Soo dat haer groene top tot aen haer venster quam.
 De schilder van den Prins, die hadde seven weken
 Rontom het hout gemaect veel soete minne-treken:
 Hoe Fœbus Dafne volght, hoe Pan de Nymfen jaeght,
 En ander geestigh werck, dat aen de jeught behaeght.
 Te midden in den boom daer stont een nette mande,
 Vol aerdigh suycker-werck, als tot een offerhande
 Voor Rhodope gewijt; en wat'er binnen lagh
 Was na de kunst bereyt, soo geestigh als het magh.
 Het deksel van den korf is wonder net gevlochten.
 Met stricken na den eysch en wel-gevoeghde bochten,
 Soo dat'et aen het oogh vertoond' een schoon gesicht,
 En boven op het scheel daer stont een kleyn gedicht:
 Ontfanght dit soet geschenck, o soetste van den lande,
 Maer neemt des niet-te-min mijn gunstigh hert te pande,
 Mijn hert daer in ick voel een stage minne-vonck;
 De mey, en uwe jeught die maeckt my weder jonck.
 De son doock in de zee, de nacht die quam gesegen,
 De slaep heerst in het wout, en alle dieren swegen:
 Maer schoon meest al het volck met al de sinnen rust,
 Al wat'er vryen wil en heeft geen slapens lust.
 Cassander laet de mey met haer verciersel bringen,
 En t'wijl die wort geplant, soo liet hy geestigh singen,
 Met kunstigh snaren-spel en alderley musijk;
 Noyt beter mey-gesangh in al het gansche rijk.
 Daer was een soete keel van duysent uyt-gelesen,
 Die, mits haer nette stem, van yder wiert gepresen,
 Die songh een wijl alleen, die songh een kluchtigh liet,
 Dat aen een ouden man een jonge vrijster riet:

M E Y - L I E T .

VORSE: *Puis que de vivre sans aimer.*

O schoonste, die men vinden magh,
 O glans van onse landen!
 Al ben ick koelder als ick plagh,
 Ghy doet mijn herte branden.
 Al is de winter sonder kruyt,
 Noch schiet'er wel een bloempjen uyt.

't Is waer, ghy zijt in volle jeught,
 En ick van oude jaren:
 Maer noyt en is men sonder vreught,
 Daer twee gelieven paren.
 Twee herten eens in rechte min,
 Dat brengt gewisse vrientschap in.

Wat vrijsters zijnder beter aen
 Als die een out man trouwen?
 Haer sin die wort in all's gedaen,
 En 't zijn de liefste vrouwen.
 Waer jeught en wijsheyt 't samen paert,
 Daer heeft de trou haer rechten aert.

Een jongelingh is bijster wilt,
 Hy kan schier nimmer rusten:
 Sijn weeligh hert is noyt gestilt,
 En helt tot nieuwe lusten.
 't Is selsaem, wat een grilligh bloet
 In jongh en domme sinnen doet;

Maer die sijn rijpe jaren heeft,
 En gaet niet elders mallen:
 De liefste krijght al wat hy heeft,
 Hy doet haer wel-gefallen.

Een paert dat nu is grijs van hayr,
 En heeft van hollen geen gevaer.

Gebreekt'er aen een out man iet,
 Vermits sijn swacke leden,
 Hy schenckt, hy koopt, hy looft, hy biet,
 Hy voeght hem na de reden;
 De liefd' heeft staegh een open hant,
 Dat is den aert van reynen brant.

Ghy dan, o schoonste die men vint,
 Veracht geen oude jaren;
 Al draeghje niet geduerigh kint,
 Ghy sult te beter varen.
 Het lant by wijlen eens gebraect,
 Wort by den lant-man niet gelaect.

Na dat de sanger sweegh soo liet Cassander spelen,
 En weder overhant vernam men soete kelen.
 Doch Cnemon daer ontrent die sagh den handel aen,
 Tot sijn beroerde geest in hem begon te slaen.
 Hy is uyt enckel spijt ter zijden af-geweken,
 Hy dicht een tegen-liet en vry met harde streken;
 Het is hem ziel-verdriet, dat hem een grijsen baert
 Ontrent de jonckheyt voeght, en wenscht te zijn gepaert.
 Dies wat men seggen kan tot na-deel van de jaren,
 En wat'er omme-gaet als oude lieden paren;
 Druckt hy ten nausten uyt, en brought'et aen den dagh,
 Soo schamper als hy kan, soo vinnigh als hy magh:

Wat magh den drogert over-gaen?
 Wat maelt hem in de sinnen?
 Sijn jeught en vreught die heeft gedaen,
 En noch soo wil hy minnen.
 Vrient, daer sich toont een grijsen baert,
 En heeft het vryen geen aert.

Een vonckje levens, sonder meer,
 Dat speelt u in de leden:
 Ick weet uw kracht is wonder teer,
 Hy stelt u doch te vreden.
 Een kaers die in de pijpe brant,
 En was noyt aerdigh minne-pant.

Om 't weynigh koren dat u rest,
 Wilt ghy een meulen bouwen:
 Blijft dieje zijt, 't is alderbest,
 En laet de jonckheyt trouwen.
 Geen mens dient out wanneer hy vrijt,
 Dat spel vereyscht een soeter tijt.

Het minnen is maer voor de jeught,
 Die past het geestigh mallen;
 Ghy, laet de jonckheyt hare vreught,
 Van u en wil 't niet vallen.
 Het hof en raet-huys, lieve vrient,
 Is recht dat oude lieden dient.

Een out soldaet en veght niet wel,
 Hy mocht al beter rusten:
 En min soo dient gerimpelt vel
 Voor groene maeghde-lusten.
 De minne-god gelijckt een kint,
 Het dient oock jonck al wat'er mint.

Een dorre steel heeft niet gemeens
 Met versch ontloken rosen:
 Al schijnt de son des winters eens,

't En zijn maer korte posen.
Al iemant op sijn laersen pist,
't Is tijt dat hy sijn boeltjen mist.

Het schimplot trof den man; hy woud'et wederleggen,
Maer daer is geen gehoor al meynt hy veel te seggen;
Noch riep hy Cnemon toe: "hoe vinnigh datje zijt,
Dit is een ware spreuck bevestight van den tijt:
En wilt den naem van arm noyt aen de lieden geven
Die niemant schuldigh zijn en rustigh kunnen leven:
Geeft oock den naem van out noyt aen een wacker man,
Die, schoon hy jaren heeft, sijn leden reppen kan.
De jeught is maer een vlam in haesten op geresen;
Die licht tot assen wert, en krijght een ander wesen,
Gelijck een stoppel-vyer." Eer dat hij vorder sprack,
Soo rees'er heesch geschal, dat hem de reden brack.
Want als de loose gast sijn deuntjen had gesongen,
Soo wert de goede man gegeesselt van de tongen,
Bespot van al het volck, belachen van de jeught,
En stracx wert hem de geest verlaten van de vreught.
En na soo wrange gal op hem was uit-gespogen,
Soo dat hy metter daet als binnen hem getogen;
Een schilt-pad aen-geraect, als sy verreysen wil,
Die kruipt dan in haer schelp, en hout haer gangen stil.
Hy stont een wijl en keeck, als met de doot bevangen,
En voeld' in sijn gemoet verdriet en harde prangen.
Hy gaet ten lesten heen en raetslaeght langen tijt,
Of hem de jonge maeght oock verder dient gevrijt.
Doch naer hy met bescheyt sijn kracht heeft overwogen,
En wat in dit geval sijn schoulers dragen mogen,
Soo quam sijn droef gemoet ten lesten tot besluyt,
En berst met herten-leet in dese woorden uyt:
"O waer ick nu ter tijt, gelijck ick plagh te wesen,
Doen my de soetste jeught en alle vrouwen presen,
Doen ick was aengenaem alwaer ick immer quam,
En dat een Nympe selfs in mij vermake nam;
Soo mocht ick dese roos tot mijnen troost genaken,
En mijn bedroefde ziel in haren glans vermaken:
Maer dat en is niet meer, mijn jeught die is gedaen,
En is gelijck een damp in haesten wegh-gegaen.
Wat sal ick nu ter tijt met spel en liefde moeyen?
Dat laet ick gasten doen die noch in krachten groeyen.
Och! als ick maer en sie op desen grijsen baert,
Dan acht ick my onnut om meer te zijn gepaert.
Hoe strijdigh is de mensch oock in sijn eygen sinnen!
Hy siet wat hem misstaet, maer kan het niet verwinnen;
Hy siet wat reden eyst, en wat de tucht gebiet,
Maer schoon of hy het weet, hy doet'et echter niet.
My is genoegh bekennt wat ick behoor te weten,
Noch kan ick even-wel het mallen niet vergeten:
Ick hou dat my voortaan geen jonge vrou en past,
Noch blijf ick aen het werck met al de sinnen vast.
Ick male sonder rust, onseker wat te maken:
Dan wil ick van haer zijn, en dan tot haer genaken;
Ick sta met dit gemoet geduerigh in verschil,
'k En weet niet wie ick ben, of waer ick henen wil.
Wanneer de jaren gaen, en dat de krachten wijcken,
Soo kan geen liefde meer aen eenigh mensch gelijcken;
Want daer een out gesel doet jonge lieden werck,
Daer wort hy van het bed gedragen na de kerck.
Nu vaert wel, losse drift van mijn verdwaelde sinnen,
Vaert wel verdrietigh mal, en dit ontijdigh minnen,
Vaert wel, o leste stuyp van dit ellendigh vleesch!
Ick wil van nu voortaan gaen leven na den eysch;
Gaen leven na den aert van mijn verloope jaren,
Die my schier even-staegh haer swackheynt openbaren,
My seggen wat ick ben, en wat ick wesen sal,
En dreygen desen romp als met een stagen val,
Ick sie dit kranck gestel, en mijn verswackte leden

Staan van de bleecke doot in haest te zijn bestreden,
En noch gevoel ick brant. Ey, wat een selsaem werck!
Mijn lijf is wonder swack, mijn vleesch geweldigh sterck.
Maer schoon ick heden schijn in goeden stant te wesen,
Kan niet de minste koorts, in haeste op-geresen,
Kan niet een ander quael my storten in het bed,
En door een kleynen stoot my doen een groot belet?
En als mijn echte deel haer recht niet sou genieten,
Sal ick dan niet terstont een vrou-bedrieger lieten?
Ach! soo dat ongeval my eens te deele viel,
Ick waer op eenen nacht een lichaem sonder siel.
'k En wou, na dit verwijt, geen uur op aerde leven,
Maer sou my tot de doot gewillig over-geven:
En sijgen in het graf: en tot een kort besluyt,
Ick blies in haren arm mijn droevigh leven uyt.
Ick laet dan, jonge bloem, ick laet uw schoonheynt blijven,
Maer sal my lijcke-wel uw vrient en dienaer schrijven,
Uw vrient en dienaer zijn, en hier en over-al,
Soo langh in dese borst een adem spelen sal.
Het is een grooter helt, die sijn vervoerde sinnen
Kan houden onder dwangh, en krachtigh overwinnen,
Als die een machtigh slot of heir kan neder-slaen;
De deught en wijsheynt selfs en kan niet hooger gaen.
O ghy, die desen romp te samen hebt gebonden,
En doen het u beviel op aerden hebt gesonden,
Ick danck u voor den tijt aen my wel eer verleent,
Ach! die is wegh-gegaen, eer ick'et had gemeent.
Ick hebbe nu geleeft tot aen de tsestigh jaren,
Al schier gelijck een droom in haesten wegh-gevaren,
Mijn baert is wit-gepluckt, mijn hair ten vollen grijs:
Ghy, die my jaren gaeft, maect oock mijn sinnen wijs!
Bevrijt mijn grilligh hert van dit ontijdigh mallen,
En laet geen dorren halm in groene lusten vallen;
Laet my niet metten geest in dit gestaegh verschil,
Maer ghy, die neemt de daet, beneemt my oock den wil!"
Hy bad na dit geval, en wenschte menigh-werven,
Dat wat na vrouwen treckt in hem nu mocht versterven,
Dat wat een man gelijckt mocht leggen sonder kracht,
Vermits hy sich ontseyt de vreughe van de nacht.
En t'wjl om dit gepeys sijn droeve sinnen sweven,
Soo kreegh hij als een walgh van al sijn vorigh leven:
Soo dat hy alle vreught en jonge lieden schout,
En stelt hem in den staet om noyt te zijn getrouwt.
En om niet wederom in dit gewoel te raken,
Soo deed' hy seker liet op desen handel maken,
Dat quam hem op de tongh en gingh hem uyt den mont,
Soo ras hy binnen hem sijn geest onrustigh vont:

L I E T.

VOYSE: *Faut il qu'une beauté mortelle.*

O God, sal ick noch langer klagen?
Sal ick noch langer treurigh zijn,
Vermits een bitter-soet fenijn
Komt aen mijn hert geduerigh knagen?
O neen, mijn God, o Schepper, neen;
O God, besit mijn hert alleen!

Ick heb aen schepsels deel gelaten,
Van dat aen God, ons hooghste goet,
Mijn ziel voor eeuwich geven moet;
Maer nu wil ick de werelt haten,
En worden met den Schepper een,
O God, besit mijn hert alleen!

Al wat de jeught heeft kunnen geven,
Al wat de wereld blijtschap hiet,

Al wat het vleys voor lusten biet,
En past niet op mijn vorder leven;
In u is troost en elders geen,
O God, besit mijn hert alleen!

Al wat ick immer heb genoten
Van dat het vlees te voorschijn bracht,
Of dat mijn ydel hert bedacht,
Is als een stroom voor-by geschoten,
Soo dat ick nu mijn vreught beween;
O God, besit mijn hert alleen!

In ieder mensch plach iet te wesen,
Daer op dat hy sijn herte set,
En sijn verstompte sinnen wet;
O Heer, weest dit in my na desen,
En maeckt ons uwen geest gemeen;
O God, besit mijn hert alleen!

Wat kan voortaan mijn geest vermaken?
Voor my, 'k en acht geen lusten meer;
Weest ghy alleen mijn blijtschap, Heer!
Laet uwen troost mijn ziel genaken
En sijgen tot mijn innigh been; —
O God, besit mijn hert alleen!

Mijn hayr, nu grijs van lange jaren,
Dat klopt al staêgh aen mijn gemoet,
En spreekt als tot mijn innigh bloet:
Laet vreught en lust en jonckheyt varen,
Al dat en hadje maer te leen; —
O God, besit mijn hert alleen!

En recht vermaeck en lustigh wesen,
Dat is tot uwe rechter-hant,
Geen mensch die elders ruste vant;
Want al die vleesch en werelt presen,
Zijn wegh-verslingert als een steen;
O God, besit mijn hert alleen!

Aen u wil ick mijn korte dagen,
Aen u wil ick mijn lesten tijt,
Aen u wil ick, in ware vlijt,
Mijn ziel en lichaem over-dragen;
En, mits ick dit van herten meen,
O God, besit mijn hert alleen!

Daer was doen op het rijk een heete lucht geresen,
En Rhodope die socht alleen te mogen wesen;
Sy wou met haer gemoet gaen treden in beraet,
Wat dat haer nu te doen en wie te kiezen staet.
Haer vader had een slot aen Thebes veer gelegen 1),
Daer toe was haer gemoet op desen tijt genegen;
Sy dan met haer gevolgh begeeft haer op de reys,
Maer hout haer besich hert geduerigh in gepeys.
Daer was een frissche beeck die, uyt den Nijl gesproten,
Quam nevens 't ridder-huis tot inden hof geschoten;
Hier was haer vaders lust, hier toeft hy menigh vrient,
En hier door wert de stadt en menigh huys gediend.
Een tack van dese vliet, die quam met koele stroomen
Geslingert door het lant, tot midden in de boomen;
Hier gaet de jonge maeght haer setten in het groen,
En liet haer opper-kleet van hare leden doen.
Sy maeckt haer voeten bloot, en stelt haer om te baden,
Maer dieper in te gaen en vontse niet geraden:
En t'wijl haer kamer-meyt haer teere leden wast,

Siet daer een adelaer die na haer schoenen tast.
En of haer maeghden slaen, en op den vogel kijven,
En soecken met gebaer den arent wegh te drijven;
Noch grijpt hy verder toe en, met een snellen vlucht,
Soo swiert hy met den roof tot boven in de lucht.
Sy (om dit vreemt geval in haren geest verbolgen)
Sent stracx haer knechten uyt, en laet den arent volgen;
Maer siet, de vogel sweeft vry hooger als hy plagh,
Tot dat geen menschen oogh hem meer bereycken magh:
Hoe ver de jongers gaen met onvermoeyde gangen,
Sy keeren wederom en hebben niet gevangen,
Het dier dat is gegaen. Wat kander niet geschiên!
Men kan, alwaer men soeckt, geen schoen of arent sien.
Als Rhodope verstont den uyt-gangh deser saken,
En datse niet en kan tot haren schoen geraken;
Soo stelts' uyt haren sin het selsaem ongeval,
En denckt dat sy wel haest een ander maken sal.
De vogel onder-dies is hooger op-gevlogen,
En even met den buyt een verren wegh getogen,
Tot hy ten lesten quam te Memphis in de stadt,
Alwaer de Koningh selfs gelijk als rechter sat 1).
(Het was een out gebruyck, dat, als de Vorsten quamen
En van den burger-twist, als rechters, kennis namen,
Dan niet in eenigh huys, maer in het open velt
Het oordeel wert geraemt, en 't vonnis in-gestelt).
Als hier de vogel quam, soo gingh hy lager dalen,
En bleef een wijle tijts ontrent de vierschaer dwalen,
Nu gins dan wederom, nu ras dan weder stil,
En niet een mensch en weet waer dit al henen wil.
Ten lesten, soo het scheen, nu moede van te mallen,
Soo laet hy sijnen roof van boven neder-vallen.
Maer sonder iemants leet, en buyten alle noot;
Went siet, den Koningh selfs ontving hem in den schoot!
Stracx siet men al het volck tot haren Vorst genaken,
Nieuw-gierigh om te sien de gronden deser saken,
Nieuw-gierigh om te sien wat dat de vogel brengh,
En wat soo gragen dier aen haren Koningh schenckt.
Een raets-heer, by den Prins dien eygen tijt geseten,
Is wonder seer begaen om dit geheym te weten:
En mits hy schemer-ooght, soo greep hy sijnen bril,
En socht met grooten ernst wat dit beduyden wil;
Doch eer hy recht bekent wat neder is gekomen,
Soo was de goede man als buyten hem genomen,
Dies riep hy overluyt met op-getogen sin:
"Mijn heeren, let'er op, dit heeft een wonder in!
De Koningh tast het aen, dat neder is gesegen,
Om recht te mogen sien wat hem daer is gekregen:
En als hy dit geschenck met hant en vingers raecht.
Soo is 't een vrouwenschoen wel aerdigh toe-gemaect:
Een schoen aen alle kant geschildert met de naelde,
Waer op de jonge Vorst stont langan tijt en maelde;
Hy siert'er zijde-werck en dun-getogen gout,
Dat hem een ruyme wijl de sinnen besich hout:
Hy siet'er boven in, hy siet'er schoone boomen,
Hy siet'er, soo het schijnt, het roeren van de stroomen,
Hy siet'er in 't verschiet verheven rotsen staen,
Die sijgen in de lucht, en tot den hemel gaen.
Maer als hy naderhant, met wel-bedachte reden,
Het aerdigh meester-stuck wat nader gaet ontleden,
Vernam hy dat het werck niet in het wilt en sweeft,
Maer dat'et sijn bescheyt en diepe gronden heeft.
Want als hy eerst den rant gaet nader overmercken,
Hy siet'er harten op, hy siet'er wilde vercken,
Hy siet'er jacht-getuygh, hy siet'er op een ry
Veel bracken na den eysch en felle doggen by:
Hy siet in grooten ernst, hy siet Diana volgen,
Die roept, gelijk het schijnt, en toont haer als verbolgen,

1) De stadt Thebe lagh op een arm van de rivier de Nijl genaemt, als noch by de oude lant-kaerten van Ægypten te sien is.

1) Memphis was eertijts de hoofst-adt van Ægypten, nu Cairo genaemt.

Om dat het maeghde-rot niet rasser aen en koomt,
 En voor een vinnigh swijn en sijne tanden schroomt.
 Dit stuck wert van den Vorst met hoogen lof gepresen,
 Hy meynt sich in het bosch of op het velt te wesen,
 En dat vermits de jacht, door soo een aerdigh beelt,
 Hem door het gansche breyn en al de sinnen speelt.
 Maer als het opper-deel by hem wort overwogen,
 Soo wort sijn grage ziel als buyten hem getogen;
 Hy siet aen d'eene kant, hoe sich Diana wast,
 En hoe het maeghde-rot op hare diensten past:
 Hy siet de Nymphen selfs tot aen haer naeckte lijven,
 Hy siet de jacht-Godin met schoone doecken wrijven;
 Hy siet'er, en hy schrickt, uyt vreesse van gevaer,
 En voelt hem even soo, of hy Acteon waer.
 Maer als hy keert het werck om alle dingh te weten,
 Soo vint hy Cadmus neef, die leyt daer al verbeten,
 Hy siet Melampus staen sijn alderlieftsten hont,
 Die sit hem op het lijf en bijt hem in den mont.
 De droeve jonghelingh die schijnt hem aen te spreken,
 Maer vint dat sijne stem sijn knechten is ontleken:
 Hy siet Diana staen, die toont haer als verblijt,
 Om dats' in sijn verdriet magh koelen hare spijt.
 Hy siet ter sijden af haer blijde Nymphen danssen,
 Hy siet haer al gelijk geciert met groene kranssen,
 Om dat hy was gevelt, en niet meer sien en magh,
 Die met een dertel oogh haer naeckte leden sagh.
 De Vorst op dit gesicht die voelt sijn geest verrucken,
 Hy siet aen alle kant, hy let op alle stucken,
 Hy let oock op het lint, dat in het schoentjen stack,
 En hoe een kleyn gedicht als tot den leser sprack:

Laet geen oogh te verre schieten,
 Want het kan tot quaet gediën:

Watje niet en mooght genieten,
 Dat en hebje niet te sien.

De letter was geciert met wonder schoone swieren;
 Met selsaem bosch-gespuys, en onbekende dieren;
 Met Nymphen hant aen hant, met Satyrs aen den rey,
 En, waer een ploye viel, een peerel tusschen by.
 Het schrift dus af-gemaelt en konde niemant lesen,
 Of 't lint moest op den schoen eerst vast gebonden wesen:
 Maer als na rechten eysch het leer was toe-gedaen,
 Dan sagh men op een ry de schoone letters staen.
 De Vorst in dit gesicht en weet niet wat te peysen,
 Hy voelt sijn gansche ziel door al Ægypten reysen;
 En soecken na de maeght, die met soo netten hant
 De werelt heeft vereert met soo een edel pant.
 Ten lesten vanght hy aen in sijn gemoet te spreken:
 Wat hant heeft dit gemaect? wat vinger dit gesteken?
 Wat voor een snege ziel heeft dese vont bedacht?
 En op soo kleynen plaets soo grooten stuck gewracht?
 Hy, die maer eens ontdeekt de klauwen van de leeuwen,
 Al siet hy schoon het dier niet voor hem sitten schreeuwen
 Bevint noch evenwel, oock uyt het minste lit,
 Wat voor een grousaem beest dat in de ruyghte sit.
 Ick houde dat het lijf, aen dese ziel gegeven,
 Daer soo een edel hert gewoon is in te leven,
 Moet ja een schepsel zijn soo boven-maten schoon,
 Dat ick het waerdigh acht een Koninghlicke kroon.
 Hier op speelt hem de geest, en kan men niet versaden,
 Alleen is hy beducht en wonder seer beladen,
 Waer sy te vinden is, en waerse wonen magh,
 Die, sonder haer te sien, in hem versegelt lagh.
 Hy sent gesanten af, die uyt geheel Ægypten
 En al het naeste lant de netste vrijsters kipten;

Op dat hy vinden mocht, dat hy van herten socht;
 Als hem het maeghde-rot sou wesen 't huys gebrocht.
 De jager van den Vorst die wort'er toegekoren,
 Om door een sneegh beleyt de sake na te sporen:
 En mits hy door het rijck nu langh gereden had,
 Soo quam hy op het lest te Theben in de stad.
 De meester van het huys, daer in hy was getogen,
 Onthaelt den hovelingh met alle sijn vermogen,
 Hy voeght sich nevens hem, al waer hy immer gingh,
 Hy leynt hem over-al, en toont hem alle dingh.
 En t'wijl hy sagh de stad in haer volkome leden,
 Soo quam hy voor het huys van Rhodope getreden;
 Daer vont hy dat de deur met rozen was geciert,
 En dat'er groen gewas om al de vensters swiert:
 Daer vont hy dat de stoep met meyen is besteken,
 En ick en weet niet wat vol soete minne-treken,
 Daer vont hy bloem-gewas aen alle kant gegoyt,
 En oock de straten selfs met rosen over-stroyt.
 Als dit Archites merckt, soo vraeght hy, wat de kruyden
 En wat daer voor de deur het stroyssel wou beduyden:
 De waert op dit versoeck versweegh den joncker niet,
 Maer seyt in ronde tael al wat'er is geschiet.
 Hy seyt dat Rhodope heeft seven jonge-lieden
 Die al in grooten ernst haer trouwe komen bieden,
 En dat'er volle macht de vrijsters is gejont,
 Te kiezen uyt den hoop die haer te sinne stont.
 Hy seyt hoe dat de jeught, als met de gansche leden,
 Heeft wonder hart geswets, en onder een gestreden;
 En dat noch yder doet wat hy bedencken kan,
 Om door getrouwen dienst te werden haren man.
 Hy seyt dat onder dies by al de jonge luyden
 Haer deure wert bestroyt met vers-gepluckte kruyden,
 En dat haer gansche stoep met rosen was gekroont,
 Vernits een yder hoopt van haer te zijn geloont.
 Archites kan sijn hert niet langer wederhouwen,
 Hy seyt, het waer hem eer de vrijster aen te schouwen,
 Hy seyt noch boven dat, indien het magh geschiën,
 Dat hy de Juffer wenscht oock heden eens te sien.
 De waert, niet onbewust hoe vry sy plagh te leven,
 Heeft stracx den vollen loop aen dit versoeck gegeven:
 Hy sent een dienaar uyt, die bootschapt aen de maeght
 Dat haer besoeck genaect, indien het haer behaeght.
 Sy, vry, gelijkse plagh, en sonder iet te schromen,
 Laet op den staenden voet Archites binnen komen,
 Sy biet Hem goeden dagh, sy toont hem bly gelaet,
 Niet sparigh van de kunst of van een soeten praet.
 Hy, op dit goet begin, wat nader in-getreden,
 Besiet de jonge maeght, besiet haer frissche leden,
 Besiet haer wacker oogh, besiet haer rooden mont,
 En hoe dat alle dingh haer wel en geestigh stont
 In al dit schiep de man een wonder groot behagen,
 En heeft daerom het oog noch verder om-geslagen,
 Hy siet benevens haer een raem gespannen staan,
 Daer seker aardigh werck was onlanghs opgedaen.
 Hy let waer heen het streckt en, sonder meer te vragen,
 Hy siet een open velt, hy siet Diana jagen,
 Hij siet een eensaem wout, daer op Actæon stont,
 Juyst doen hy in de beeck de naeckte Nymphen vont.
 Maer hoe de jongelingh wert in het lijf gebeten,
 En van sijn honden selfs als wilt-braet op gegeten?
 Daer van is maer alleen een rauwe schets gemaect,
 Met gout niet overkleed, van sijde niet geraect,
 De joncker niet-te-min, die kan genoeghsaem mercken,
 Dat aen het edel stuck noch vorder is te wercken:
 Dies na dat hem de man een weynigh heeft bedocht,
 Soo vint hij metter daet, dat hy nu lange socht:
 Hy denckt dat ja, de schoen by sijnen Prins gevonden,
 En die hem uyt de lucht is selsaem toegesonden,
 Is even dus gewrocht, en dat het waerde pant

Komt van gelijke kunst, en al van eender hant.
 Hy wil na dat gesicht niet meer in twijffel hangen,
 Hy roept een trouwen knecht, en laet het schoentjen langhen
 En siet, die nu het werck en dan de schoen bekeeck,
 En vont noyt eenigh ey, dat soo een ey geleeck,
 Hier op was 't, dat de man hem na de jonckvrou wende,
 En toont het aardigh stuck, en vraeght of sy het kende;
 Sy antwoord: "edel heer, wiens kan dit maecksel zijn?
 Als ick het lestemael sagh, doen was het schoentje mijn.
 't Is hier in huys gewrocht, en over weynigh dagen
 Door seker ongeval uyt mijnen hof gedragen;
 En op dat u het stuck magh werden openbaer,
 Komt, oordeelt met bescheyt, hier is het weder-paer.
 De schoen, die ghy vertoont, daer heb ick op gesteken:
 Hoe dat de jacht-Godin haer is gewoon te wreken,
 Wanneer een dertel oogh haer lijf genaken derft,
 En hier uyt rees de feyl waerom Actæon sterft.
 De schoen dien ick behiel, daer op heb ick getogen
 Hoe Phœbus in de min van Daphne wert bedrogen;
 Want t'wijl hy na de maeght met grage vingers tast,
 Soo grijpt hy anders niet als slechts een groenen bast,
 Een nieu-gewassen hout, en tacken van laurieren
 Bequamer om een hooft, als om een bed te cieren:
 Met dit en ander werck, dat jonge lieden raeckt,
 Heb ick het gansche stuck ten vollen op-gemaect."
 Als dit Archites hoort van Rhodope verhalen,
 Soo laet hy sijn gesicht een weynigh verder dwalen,
 En t'wijl hy slaet het oogh ontrent het aardigh lint,
 Soo is 't dat hy dit vaers daer op geschreven vint:

Vryers, wilt geen maeght verrassen,
 In de stad, noch op het velt;
 Kracht en kan geen minnaer passen,
 Hier dient liefde, geen geweld.

De man die stont en keeck, onseker wat te spreken,
 Hy siet'er schoone kunst, hy siet'er soete treken;
 Hy siet in sijn gemoet, hy weeght het vreemt geval,
 En denckt wat van de maeght ten lesten worden sal.
 Hier op begon hy dus: "Wat sal ick langer peysen?
 Sy, wiens dit schoentjen is, die moet na Memphis reysen;
 Na Memphis, daer de Vorst van hoogh-geduchte macht
 Niet my of mijn gevolg, maer uwe schoonheynt wacht."
 "Na Memphis? sey de maeght, wat heb ick doch bedreven,
 Dat ick hier niet en magh in vrede blijven leven?
 Ick ben van stillen aert, en geensins hoofdesint,
 Ick ben oock boven dat mijns vaders eenigh kint.
 Wilt ghy het weder-paer van dit borduersel hebben,
 Of eenigh schoonder werck van mijn gestickte webben:
 Het is voor uwen Vorst al wat ick aardigh ken,
 Laet my slechts maer alleen daer ick op heden ben,"
 Archites wederom: "k En wil geen moye dingen,
 'k En meyn noyt jonge maeght haer ciersel af te dwingen:
 Het is oock, frissche blom! om geen borduerde schoen,
 Het is den grooten Vorst om u alleen te doen.
 Ghy, wat ick bidden magh, en wilt toch geensins schromen:
 Al wat u selsaem schijnt, dat sal ten besten komen;
 Gaet, seght uw vader aen dit wonderlick geval,
 Ick weet dat hy het stuck niet tegen wesen sal."
 Eylaes! de jonge ziel die is geheel verslagen,
 Haer tranen bersten uyt, en sy begon te klagen;
 Haer vader komt'er by, en hoort den rechten gront,
 En hoe dit selsaem stuck ontrent den Koningh stont.
 Archites vordert werck, hy doet sijn paerden komen,
 En heeft heeft in sijn Caros de vrijster op-genomen,
 Oock Alcon nevens haer en, naer een kort besluyt,
 Soo tijt hij op de reys, en flux ter poorten uyt.
 Daer woelt de gansche stad. De vryers boven allen,
 Die komen met gedruys te samen aen-gevallen;

De krijghsman voren uyt, den degen in de vuyst,
 Hy vraecht aen alle kant, waerom de maeght verhuyst.
 Hy vraecht, wie sich vermeet de juffer aen te raken,
 En door de gansche stadt soo veel gewoels te maken:
 Hy dreyght met vollen mont, en met een fier gelaet,
 Wie van de vrijster komt of na de vrijster gaet.
 Maer als hy Rhodope sagh op den wagen setten,
 En dat haer vader selfs het niet en kon beletten,
 En dat veel hoofs gevolgh ontrent Archites stont,
 En dat men overal des Koninghs wapen vont:
 En dat een yder sweegh, en niet en dorste spreken,
 En dat de rechters selfs, en al de machten weken;
 Doen sloegh hem sijn gemoet tot aen sijn bange ziel,
 Soo dat hy van het leet by na ter aerde viel.
 Noch gaet het vryer-rot sich echter toe-bereyden,
 Om met een grooten sleep haer uyt te mogen leyden:
 Maer niemant van den hoop en weet'er in der daet,
 Waer dit al henen wil, en wat'er omme-gaet.
 Veel meinen dat de Vorst om haer heeft laten stueren,
 Vermitse kunstigh is en geestigh kan bordueren,
 En dat de jonge Prins begeert een aerdigh pant,
 Wiens roem sal mogen gaen door al het naeste lant.
 Een tweede, dat de Vorst, vermits haer geestigh singen,
 En datse was begaeft met duysent soete dingen,
 Haer over-brengen liet in Memphis hoogh gebou,
 Op dat hy van haer stem vermaeck genieten sou.
 Een derde, dat de Prins haer wou vooghdesse maken
 Van al het naelde-werck, van al het linne-laken,
 Het zy van sijnen disch of van sijn eygen bedt,
 Vermits dat Rhodope is uytermaten net.
 Een yder seyt het sijn, en meest de jonge lieden;
 Die meynen, schoon men siet dit vreemde stuck geschieden,
 Dat even dit vertreck is, en onverwacht geval,
 Haer langh-verhoopte trou niet tegen wesen sal.
 Dat ja (nadien de Vorst de kunste placht te loonen),
 Hy meer als aen de maeght sijn gúnste sal betoonen,
 De reys van Rhodope hem dienstigh wesen kan,
 Die sy na desen tijt sal noemen haren man.
 De raets-heer sweegh'er op, en liet de vryers woelen,
 Vermits hy in sijn hert is anders van gevoelen;
 Dies seyt hy op het lest: "Dees' hoop is enkel waen,
 Hoort, vrienden, met een woord, de vrijster is gegaen!
 Ghy moocht van heden af haer wel verloren schrijven,
 Want komtse by den Prins, sy moet'er eeuwich blijven;
 Ick ken den jongen Vorst, hy is van desen aert,
 Dat hy geen schoone vrou, of aerdigh linnen spaert.
 Haer stem sal aen den Vorst den lust niet kunnen blussen,
 Hy sal oock in den sangh haer soete lippen kussen:
 En krijgth hy eens den smaeck van soo gewenschten soen,
 Wien is'et onbekent, wat hy sal willen doen?
 Of komtse maer een reys des Koninghs bed besorgen,
 Sy blijft'er voor gewis tot aen den lichten morgen;
 En waerom meer geseyt? ey, voeght u na den tijt,
 Want na dat ick'et sie, wy zijn het voordeel quijt.
 Als ick nu raden mocht, wy souden ons bereyden.
 Om sonder vreemt gebaer van haer te mogen scheidén;
 Een die in stilheyt lijt een droevigh ongemack,
 Versoet het bitter leet, en breeckt het lastigh pack.
 Het hof dat heeft'et in, men moet'er onrecht dragen
 Oock sonder tegenspraeck, en sonder yet te klagen,
 Ja, met een danck-heb toe. En wie het anders doet,
 Dien is noch onbekent, hoe dat hy leven moet.
 Wanneer men hinder krijgth, en niet en kan vermijden,
 Dat moet men met gedult, en sonder morren lijden:
 En waer een hooger macht ons voorstel tegen gaet,
 Een plaester van gedult, dat is den besten raet.
 Met dit en meer gespreck soo korten sij de wegen,
 En komen in het dal daer Memphis is gelegen:
 Hier rent in aller ijel een looper voren uyt,

Die bootschapt aen den Prins de komste van de bruyt.
 De Vorst, als hy haer sagh, en vont hem niet bedrogen,
 Hy vont, dat sijn gemoet hem niet en had gelogen;
 Hy sagh met herten-lust, hy sagh het aerdigh beelt,
 Dat hem nu lange tijt door al de sinnen speelt.
 Hy seyt, dat hy de maeght en haer volkómen wesen,
 Inwendigh door gepeys, te voren had gelesen,
 En dat hy nu ter tijt haer even soo bevont,
 Als sy van eersten af in sijn gedachten stont.
 O liefdes tuymel-geest, en vreemde minne-vlagen,
 Die wat men noyt en sagh aen yemant doet behagen!
 Hier gaet de regel los, die ons heeft wijs gemaect,
 Dat niet als door het oogh ons herte wert geraect.
 Doch als men Rhodope ontrent den Koningh leyde,
 Soo gingh het even soo gelijk de raets-heer seyde;
 De vorst die nam haer aen en, uyt een gullen sin,
 Noemt heyse sijn gemael, en waerde Koningin.
 Maer als de dichter sagh sijn hoope wegh-genomen,
 En dat hy nimmermeer sijn wensch en sal bekomen,
 Doe sloegh sijn droef gemoet tot aen sijn diepste ziel,
 Soo dat hy met den geest in dese klachten viel:
 "O doot, moordadigh spoock! besluyt mijn treurigh leven,
 Daer is geen droever hert by niemant oyt beschreven
 Als in dit lichaem woont, en in mijn boesem woelt;
 Ach! noyt en heeft'er mensch soo diepen leet gevoelt.
 Mijn hert smelt als een was, en al mijn binnekrachten
 Die voel ick in den anghst, gelijk als snee, versmachten:
 O Styx! uw swarte poel en kent geen meerder pijn,
 Als van sijn tweede ziel berooft te moeten zijn.
 Hoe, sal de roode mont, die ick eens plagh te kussen,
 Voortaan den heeten brant aen hoofsche jonckers blussen?
 Sal haer snee-witten arm, en rechte minne-bant,
 My laten in den druck, en koelen vreemden brant?
 Och, of'er nu een schors mijn aensicht wou bedecken,
 Of dat'er quam een rots mijn leden overtrecken,
 Soo waer ick hout of steen, en ick en voelde niet,
 Wat droeven herten-leet my door de sinnen schiet.
 Och, of ick als een wolf mocht in de bosschen huylen,
 Of woelen als een beir ontrent de naere kuylen:
 Och, of ick als een leeu mocht brullen in het velt,
 Soo ware nu ter tijt mijn herte niet gequelt.
 Of, soo ick even dan mijn smerte mocht gevoelen,
 En dat geen duyster bosch mijn vlamme sou verkoelen,
 Soo wild' ick mijn verdriet gaen wreken aen den Vorst,
 En door sijn herten-leet gaen koelen mijnen dorst.
 Maer ick wil in geen boom, of steen, of rots verkeeren,
 'k En wil geen wreeden aert van felle beesten leeren:
 Ick wil op dese borst met stage vuysten slaen,
 Tot dat ick op het lest in tranen sal vergaen.
 Tot dat ick op het lest mijn ziel kom uyt te gieten,
 Die even als een beeck sal op der aerden vlieten;
 Een beeck, vol bitter nat, die in het naeste dal
 Den naem voor alle tijt van Cnemon houden sal.
 En als een herders kint oyt daer sal komen spelen,
 Of op een aerdigh riet een geestigh deuntjen quelen,
 Dan sal de weder-klanck, verweckt door mijn geklagh,
 Den naem van Rhodope staegh brengen aen den dagh.
 Dan sal den naesten bergh, uyt sijn verhole kuylen,
 Beweenen mijn verlies, en gansch verdrietigh huylen:
 Soo dat het gansche wout mijn droevigh ongeval,
 Soo langh men liefde kent, geduerigh melden sal.
 Maer ach, wat baet mijn druck? wat baet mijn anghstig klagen?
 Wat is'et of ick treur mijn gansche leven-dagen?
 Mijn leet staet vast geset, mijn lief die is gegaen,
 Mijn ramp is sonder hulp, en blijft versegelt staen.
 Och, die noyt hebben magh, dat al sijn geesten sochten,
 Daer op sijn gansche ziel en al de sinnen wrochten,
 Wat maect hy langer hier? wat doet hy in het vleys?
 Hem is niet anders nut als slechts de leste reys.

Sijn rust is in het graf; want in het ydel leven
 Daer wort hy, als een stroom, geduerigh om-gedreven;
 Hy is gelijk een schip, dat sonder ancker drijft,
 Dat staëgh geslingert wort, en noyt in rust en blijft.
 Wel aen dan Cnemon, sterft!" Hy wou noch vorder spreken,
 Maer al het hoofs gevolgh, dat was alree geweken,

En Rhodope verplaetst. Doch wat haer is geschiet
 Vermoet de jongelingh, maer hy en weet't niet.
 Daer stont het treurigh rot, verhart gelijk de steenen,
 Een yder was bedroeft en niemant dorste weenen:
 Maer dat hun meest verdroot en scheen een tweede doot,
 Niet één van al den hoop en wort ter feest genoot.

KORTE T'SAMEN-SPRAKE, OP 'T WIJTLOOPIGH VERHAAL.

VAN

R H O D O P E .

KORT BEGRYP VAN DE SELVE.

1. *Uyt hoe lichten beginsel, en kleyne gelegenthey, dickmael een houwelick wort veroorsaect.*
2. *Dat een vrouwe dient verkosen niet alleen om iemant te dienen, voor soo veel hy een man is; maer oock voor soo veel hy een man is van dusdanigen ofte soodanigen beroep ofte gelegenthey.*
3. *Houwelicken by lotinge, of diergelijcke middelen, of sy wel en behoorlicken toegaen.*
4. *Van gevallen, daer een out man met een jonge vrouw, of een oude vrouw met een jongman, sich in trouwe verbindt.*

PHILOGAMUS. Neemt my ten besten af, waerde man, dat ick vrymoedelick tot u kome ingetreden; 't is nu al een geruyen tijt geleden dat ick doorgelesen hebbe alle de geschiedenissen aen my gelaten: maar ick en hebbe de selve soodanigh niet gevonden, als ick van u op ons af-scheyt meynde verstaen te hebben, alsoo, in plaetse van dat ik hadde gemeynt te vinden, my voorgekomen is een bysonder trou-geval aen Rhodope ofte Rhodopis; soo andere die noemen, en Psammetichus. Maer om op al het gene by my gelesen is uw bedencken te verstaen, en hebbe ick tot noech toe geen gelegenthey kunnen treffen, vermits ick u veel-tijts soo besigh hebbe gesien, dat ick u van dese ofte diergelijcke saken niet en hebbe willen vergen: maer u tegenwoordigh t'huys vindende, en sonder geselschap, soo wenschte ick dat u ter deser tijt gelegen mochte wesen, onze vorige t'samen-sprake te hervatten. De borst is my soo vol van menigerley stoffe, dat ick my nauwelick en kan wederhouwen van die dadelick voor u uyt te storten, oock eer het recht tijt is.

SOPHRONISCUS. Ick geloove vastelick, jongelingh, dat uw verstant sal gespeelt hebben op eenige bysondere trou-gevallen onlanghs by u gelesen, en ick soude oock wel lust hebben met u

daer van in 't breede te handelen: maer de geheele stant mijner saken is t'zedert onse laetste t'samen-sprake soo gansch verandert, dat ick daer toe geen tijt en kan geven, om verscheyde redenen die ick nu in 't bysonder u niet en sal verhalen. Insgelijcx weet ick, dat ghy alle de geschiedenissen niet en hebt gevonden, daer van ick u geseyt hadde, oock niet in soodanigen ordre gelijk ick die meynde te wesen, daer van ick u jegenwoordelick geen bescheyt meynde te geven, om geen tijt te verliesen. Even-wel soo het u gevalt wat te spreken van het laetste trou-geval by u gelesen, soo wil ick noech een weynigh tijts u het oire leenen. Laet ons daerom, soo het u gevalt, kort spreekken van die geschiedenis, dewijle wy vry wat lange van de voorgaende hebben gehandelt.

PHIL. De lanckheyt, waerde man, en heeft my niet verveelt, om alle de goede stoffe, die ick daer in hebbe aen-gemerckt. Niet-te-min soo weet ick, dat het swaerste meest moet wegen; en daerom sal ick te vreden wesen, dat ghy maer als met den vinger aen en wijst de bedenckingen, die ghy in dit geval meynt dienstigh waer-genomen te zijn.

SOPH. Soo ghy u daer mede vernoecht, Philogame, soo wil ick haest gedaen hebben, en om te beginnen: soo valt dit vooreerst in, dat de goede God gansch wonderlick de menschelicke saken bestiert, en dickwils een houwelick laet te wege gebracht worden op kleyne voor-vallende gelegentheden: en dat daerom geen jongelingh of jonge deerne te seer bekommert en behoort te wesen over haer houwelick, schoon dat'er voor de hant geen uytelrijcke voorteykenen deshalven sich en schijnen te openbaren; want door wat kleyns, en men weet schier nau hoe, wort de negenthey van iemant dickwils geroert, en oock vervoert. Als de tijt daer is, de minste oorsake is genoegh om een houwelick voort te brengen: en hier op dunckt my te passe te komen seker vaers van de Griecken ontleent, dat ick u verhalen moet:

Verkreegh dat al de jeught tot haren winckel quam;

Nu hoort, wat trougeval hier uyt sijn oorspronck nam:

Als Creon aen de mart een uurtjen quam besteden,
 En gingh ontrent het volck een weynigh sich vertreden,
 En sagh wat yder bracht of daer te koopen stont,
 Ten luste van het oogh, of van een gragen mont;
 Soo heeft hy daer ontrent een aerdigh dier vernomen,
 Die met haer groene waer ter vente was gekomen:
 Haer kraem was aerdigh loof en nieu-gewassen kruyt,
 Ten dienste van een maeght, of van een jonge bruyt.

Als eertijts Griecken-lant wou groote blijtschap toonen,
 Soo was meest al het volck geciert met groote kroonen

Van klim, of rosmarijn, of met een rosen-krans,

En gingh soo na den disch, of tot een blijden dans.

Men sagh'er over-al geheele kramen setten

Van myrthe, thijm, laurier en sachte violetten:

En als een jonge maeght een kransje vlechten kon,

Soo was 't dat sy de kost met desen handel won.

Al wie de rosen best te samen konde brengen,

En na den rechten eysch het loof en kruyden mengen,

Sy had een myrte-krans haer om het hoofd gevlochten,
 Met rosen tusschen bey, soo geestigh alsse mochten,
 Soo net, soo wel vermenght, soo hups in een geset,
 Al had'er Flora selfs de sinnen op gewet.
 De jonghman liet het oogh ontrent de rosen dalen,
 En wert terstont gewaer, dat hem de sinnen dwalen,
 Vry wijder als de kroon. Hy dacht aen haer verstant,
 En prees in sijn gemoet haer nette rechter hant.
 Hy was in Venus net te voren noyt gevangen,
 En had maer weynigh hayrs omtrent sijn bolle wangen;
 En daerom was de wulp in haesten wegh-gevoert,
 Terwijl hy stont en keeck en op de vrijster loert.

PHIL. Hadde de Griekse jongelingh (die in dit vaers Creon genaem wort) en de Koningh Psammetichus, een hoedekramer geweest, soo wilde ick oordeelen, dat d'een en d'ander geen quade keuse gedaen hadde, in 't verkiesen van vrouwen; want Creon soude in dien gevalle, de bloemen en het vorder gewas van sijnen thuyt in kransjens hebben sien veranderen, en alsoo tot voordeel brengen door behulp van de kroon-maekster sijn wijf: Psammetichus soude door het bordueren van Rhodope sijn winckel hebben mogen stofferen: maer voor een Vorstelijk persoon was het, mijns oordeels, al te slecht, verkiesinge te doen van een echte wijf, uyt redene, dat'er een stuck naelde- op priem-werx by haer aerdigh was op-gemaect; want sulx en raecht immers geensins een Koningh of sijnen staet. My dunckt van wijse lieden verstaen te hebben, dat een ieder, die sich ten houwelick wil begeven, niet alleenlick behoort te letten, of soo een vrou-mensch bequaem is om hem te dienen voor een wijf, in de gelegentheyd als een man: maer dat by hem voor al acht behoort te worden genomen, of soo een vrou hem sal dienstigh kunnen wesen in de gestalte als een Vorst, als een Hovelingh, als een Edelman, als een Raets-heer, als een Koopman, als een Hovenier, als een Huys-man, en soó voorts. Wat is uw antwoordt, waerde man?

SOPH. Dat is eene van de beste trou-bedenkingen die ick tot noch toe u hebbe te berde hooren brengen: en seeckerlick, indien de gene die houvens gesint zijn hier op ernstelick wilden letten, sy souden hen des wel bevinden. Dan wat onsen Psammetichus aengaet, ick wil gelooven, en het wort oock uyt het verhael van de geschiedenis dydelick af-genomen, dat hy niet soo seer op het borduer-werck en heeft gesien; (want soodanige fraeygheden konde hy, als een machtigh Vorst wesende, genoegh bekomen): maer dat hy van het werck met sijn gedachten opklimmende tot de gene die het selve gemaect hadde, de wackerheyd van geest, en de nettigheyd van handen, van de gene die daer mede bezigh was geweest, daer in heeft over-merckt; en dat hy alsoo met haer liefde is ingenomen geweest.

PHIL. Wel indien dat geval in dier voegen is toe-gegaen als ghy voorgeeft, soo soude daeruyt volgen, dat iemant wel licht soude kunnen verlieven op eene die hy noyt gesien en soude hebben: 't gene nochtans aen de oude gansch selsaem heeft geschenen.

SOPH. Hoe jongelingh, hebje niet wel van een verkiesinge in 't stuck van houwelick gelesen, daer men geen oogen toe en gebruyckte.

PHIL. Sulx en kooft mij jegenwoordelick niet; voor, maer hoe gingh dit toe, waerde man?

SOPH. De beleyders van den staat van Lacedaemoniën worden geseyt eertijts een gebruyck gehad te hebben, datse eens des jaers een seker getal van edele jonghmanen, en even soo veel jonck-vrouwen van gelijcken gelachte en gelegentheyd, deden ter maeltijt nooder; en dat in twee verscheyde galeryen, alleen met tapijten van den anderen af-gesondert: en als de maeltijt gedaen was, soo wiert plotselick het licht wegh-genomen, de tapijten verschoven, en een teycken gedaen met snaren-spel; het welck hoorende, stonden beyde jonck-vrouwen en jongelingen haestelick van de tafel op, en gingen tegen malkanderen soo in het duyster aen: en de gene die alsoo malkanderen bejegenden, vielen d'een den anderen in den arm, en wierden alsoo dadelick echte lieden, als van den hemel en van den Staet te samen gevoeght.

PHIL. Maer hoe bevalt u die maniere van doen, waerde man?

SOPH. Plato heeft dese vrage over lange beantwoort; want hy

De liefd' is klim gelijk, dat kan de daet bewijsen:

Sy wil staegh vorder gaen, en altijd hooger rijzen,

En vintse dan een plaets die op haer wesen past,

Soo maectse daer het valt haer gulle rancken vast.

Fop sagh moy Trijntjen gaen, en Heyn sagh Jopjen springen,

En Jordan hoorde Griet een kluchtigh deuntjen singen,

Maer Floor had Aeltjen lief vemitse geestigh span,

En hier uyt rees gevry, en yder kreegh een man.

Waer stroo en swavel is, of diergelijcke saken,

Daer siet men licht een vuur van kleyne voncken maken;

Voor een die suysebolt en hoeft maer éenen stoot,

Om met het gansche lijf te vallen in den sloot.

meynde dat de houwelicken door het lot wel en loffelijk gemaect konden worden, behoudens dat'er niemant in het spel en mochte worden gebracht, als vrome, eerbare, en deughtsame persoonen. Nu soo bemerkte ick, dat de regeerders van Lacedaemoniën voor hebben gehadt, door desen middel haren Staet van loffelijcke en treffelijcke borgerye te versien: en hebben daerom de beste jonge lieden, mans- en vrous-persoonen, daer toe uyt-gekoren; invoegen dat niemant, hoe het viel, een misgrepe scheen te kunnen doen, om een goet partuur te bekomen.

PHIL. Om een houwelick van State te maken, is dit na mijn begriip een bequam middel: en ick heb een man van aensien geweten, ons beyde wel bekend, die by-naest dien voet na-gaende, twaelf namen van jonck-vrouwen op een papier hadde gestelt, elck op de ordre van haer aensienlickheyd, en begon van de eerste af tot de leste de selve ten houwelick te versoeken: houdende dat hy, eene van allen bekomende, geen quaet en konde doen. Daer uyt hem de eerste mael dit gebeurde, dat hem sijn versoek over-al van boven af tot beneden toe, dat is, van de meesté tot de minste, wiert ontseyt: hy even-wel den moet niet verloren gevende, vont goet het stuck te hervatten: en wederom van de eerste beginnende, wiert van de selve aengenomen: en bequam alsoo voor de tweede mael de hoogte, daer van hem de eerste mael de leste was ontseyt. Maer om een houwelick te maken uyt sinnelickheyd (1) (als de jonckheyd overal gaerne doet) is dit middel geheel onbequaem; want of al schoon alle de jonge lieden (tusschen de welke men een houwelick soeckt te maken) eerlijck en vroom zijn, soo en zijne nochtans niet al op den sin en het oogh van yder passende. En daerom bevinde ick, dat seker jongelingh (Lysander genaemt wesende) een van dese Lacedaemonische Edellieden, in 't duyster een goede jonckvrou in de voorsz. bejegeninge hebbende gegrepen, die hem by den dagh niet schoon genoegh en docht, de selve verliet, om een moyer voor hem te mogen bekomen.

SOPH. Oude Vorsten en Regeerders van landen en steden, jongelingh, en zijn in die gelegentheyd soo tintentigh en naukeurigh niet; 't is de selve genoegh, dat gesonde lichamen en vrome zielen by den anderen worden gevoeght: en van de selve zijn goede nakomelingen te verwachten, die de hoope maken van de toe-komende eeuwe. En wat Lysander aengaet, de selve is by de Rechters van de Lacedaemoniënsers, Ephori genaemt, gestraft geworden, vermits sijn naukeurighyeyt.

PHIL. Als men dit werck soo voor goet soude op-nemen, soo soude daer uyt volgen dat seker jongelingh van onsen tijt (die my aen-gewesen en genoemt is) niet qualijck en dede, een houwelick voor hem te vorderen door een maniere van doen, die my doen ter tijt niet aen en stont.

SOPH. Wat middel gebruyckte dan de selve?

PHIL. Hy (niet wel een besluyt by sijn selven konnende maken in 't verkiesen van een partuur) liet het oogh gaen over verscheyde jonge-deernen hem bekend: met yder van de welke hy sich (soo hem docht) wel soude vernoeght houden. De namen van de selve schreef hy yder op een bysonder billet, wierp de selve in sijn hoet, en bad God, dat hy sijn hant wel bestieren wilde: en greep doen uyt den hoet een billet dat hem eerst voor quam, en begaf hem met ernst haer te versoeken, wiens naem hy getrocken hadde, en verkreeghse. Uw oordeel hier op, Sophronisce.

(1) Sinnelickheyd: genegenheid, zin.

SOPH. My dunckt dat'er redenen zijn om soodanigen lot niet soo plotselick te verwerpen; te weten: als men geene onder het lot en brengt als vrome en deughtsame zielen. En soo dunckt my by-naest gedaen te zijn by de Apostelen, teu tijde de selve eenen twaelfden in plaetse van Judas Iscariot wilden verkiesen; waut uyt de geheele menigte genomen hebbende twee Godsalige mannen, te weten: Joseph Barsabas, geseyt Justus, en Matthias, wierpeu sy het lot (soo de Schrift sey) tuschen die beyde en het lot viel op Matthias. Doch wat my aengaet, ick jongh zijnde en soude niet door het lot, maer door bysondere toegenegentheyth hebben willen gaen: want sonder de selve dunckt my dat geheel werck smaeckeloos, en van weynigh aengenaemheyts te wesen. De sinnelickheyth, en de verkiesinge daer uyt voortkomende, houde ick de rechte sauce te wesen van dat banquet, en al dat daer omtrent is.

PHIL. Ick ben even van dat gevoelen, waerde man: maer om hier niet langer op te staen, wensche ick wel van u te hooren, by gelegentheyth van onse Rhodope: eerstelick, of et beter is een vrijster te nemen die veel, of die weynigh vryers heeft gehad.

Ten tweeden: of een vryer wel doet sich met een vrou-mensch te versellen in 't stuck van houwelick, die met een ander al vry wat verre verseyt is geweest; sonderlinge of sulcx voor Prinsen niet gansch bedenckelick en is; die niet alleen van de sake, maer oock van de verdachttheyth omtrent dit werck willen bevrijt zijn.

Ten derden: of een jonghman in twijffel zijnde of een jonge deerne te veel vryheyth aen iemant, die sy te voren seer beminde, heeft gegeven, met de selve niet en soude mogen handelen, op voorwaerde en bespreck, dat hyse voor sijn echte wijf soude behouden, indien hyse maeght quame te vinden, en anders niet.

Ten vierden: of hy de selve geen maeght vindende, haer dan soude mogen laten gaen, en een scheyt-brief geven, als van outs plagh te geschieden.

Ten vijften: of'er oock vaste bewijs-redenen bij den selven jongelingh soudon kunnen worden by gebracht, dat hy de selve deerne geen maeght en hadde gevonden.

Ten sesden en ten laetsten: wilde ick wel wat hooren spreken van oude lieden houwelicken, en wat daer omtrent is; dewijle een deser geschiedenisse daer toe volle aenleydinge geeft.

SOPH. Ghy haelt my te veel nat hoys over hoop, weet-gierigh jongelingh; en mijn tijt is nu vry wat naerder besneden als wel voor desen, sulcx dat wy dit werck voortaan sullen hebben te staken. Maer echter moet ick u van twee spreucken tegenwoordelick deelachtigh maken, op de houwelicken van bedaeghde lieden passende, soo als ick de selve onlanghs van een voortref-

Daer is een machtigh rijk, dat Ganges komt besproeyen
En doet'er edel gout en rijke steenen groeyen:

Hier woont een seker volck, dat na den regel leeft,

Maer op het echte bed de meeste wetten heeft.

Geen ongetroude maeght en hoeft daer oyt te schromen,
Hoe sy te rechter tijt een vryer sal bekomen;

De machten van het lant, en al den breeden raet,

Heeft staegh een wacker oogh ontrent den echten staet:

Of iemant leelick is, of van een lustigh wesen,

Als haer de jeught verheft, haer brant die wort genesen,

En dat van hooger hant: maer hoe dit wort beleyt

Dient met een kort gedicht oock hier te zijn geseyt.

Een maeght van schoone verw en van bequame leden,

Die komt daer in de stadt tot op de mart gereden:

Thijn, myrte, rosmarijn, en ander edel kruyt,

Dat ciert de gulde koets, en ciert de jonge bruyt.

De paerden, op-gepronckt met hondert rose-kranssen,

Gaen drillen over straet, en schijnen als te danssen:

De voer-man is gekleet in licht en jeughdigh groen,

En doet het moedigh vee bequame sprongen doen.

Ontrent het schoon karos gaen seven jonge maeghden;

Die noyt haer teere jeught by rauwe gasten waeghden;

Die stroyen maegde-palm en loof van edel kruyt,

Ter eeren van het werck en van de jonge bruyt.

De koets, die niet en draeft als op besette posen,

En doet niet eenen keer als op gesayde rosen;

Soo dat de schoone maeght in stage bloempjens rijt,

felick en vermaert persoon (een afgesant van een gekroont hooft) in 's Graven-hage ontfangen heb.

Ick, die beyde voor goet en soet keurende, hebbe de selve een Hollants kleet aengetogen, om voor inboorlingen van ons vaderlant aen-genomen te mogen worden. Siet hier de eerste:

Als jongh met jongh te samen paert,
God is'er by, na rechten aert:
En als een out man, door de trouw,
Verkrijght een maeght of jonge vrouw,
Al gaet het stuck men weet niet hoe,
Noch sent er God sijn zegen toe;
Maer als een out en grilligh wijf
Gaet slapen by een jeughdigh lijf,
Soo gaet dit vast, gelooff't vry,
Daer is noch God noch zegen by.

De tweede volgt en luyt aldus:

Een out man die een vrijster trout,
En haren gullen acker bout,
Indien sijn kracht soo verre streckt
Dat hy een vrucht by haer verweckt,
Dan is'et dat men seggen kan:
Hy maect een kint, maer breeckt een man.

En verwacht van my geen langer t'samensprake, of nader voldoeninge op uwe vordere naeukeurige vragen, lieve jongelingh, maer vernoecht u met het gene by ons op soo veelderley trougevallen onderlinge tot noch toe is voort-gebracht. Of soo ghy genegen zijt hier in wijtloopiger te gaen weyden, die by ons als noch op de proeve niet en zijn gebracht; ghy sult, by gelegentheyth, van 't gene daer uyt kan getogen worden, u selven en anderen genoegh kunnen doen. En om u en andere lief-hebbers van dese stoffe noch een wijder velt te openen om haer gedachten spelen te leyden, soo ontfaecht van my, als tot een overmaet, noch een by-sonder trou-gebruyck, ontleent van de nieuwe werlt, van hoedanigen slagh in alle de vorige geschiedenissen, die by ons zijn voortgekomen, niet eene en wort gevonden; in het welke al mede goede stoffe is schuytende om de sinnen te oeffenen, en uyt deze gelegentheyth vergelijkinge te maken tusschen de oude, en onze, en de voorsz. nieuwe werlt, om te letten wie ontrent dat werck den besten voet moet verstaen worden verkosen te hebben. Hout daer het voorsz. werck, ghy kont het lesen op uw gemak; en als ghy daer toe lust sult hebben:

En dit is al het puyck van haren jongen tijt.
Vijf meesters, wel geleert haer soete stem te paren
Met fluyten, of geklanck van alderhande snaren,
Die spelen op de lier, of op een soet geluyt,
En stracks op dit geklanck soo kijckt de jonckheyth uyt.
Daer komt dan al het volck ontrent den wagen dringen,
En slaet een nieuschieer oogh op al de moye dingen;
Maer dat hun best bevalt, en aldermeest behaeght,
Dat is het aerdigh beelt, dat is de jonge maeght.
Als dan het schoon tooneel is op de mart gekomen,
En dat een groote schaeer de plaets heeft ingenomen,
Soo komt de roeper staen ontrent de jonge bruyt,
En roept met alle kracht aldus de Vrijster uyt:
"Sta by, geswinde jeught en rappe jonge lieden!
Sta by, wie schoonheyth soeckt, en wilt eens lustigh bieden:
Hier is een frissche roos van niemant oyt gepluckt,
Van niemant aengeroot, van niemant onderdruckt.
Hier is een roode mont, hier is een eerbaer wesen,
Hier is een schoon juweel, van duysent uytgelesen,
Hier is een reyne ziel, hier is een jeughdigh lijf,
Hier is voor uwe koets een eerlick tijt-verdrijf,
Hier is een wacker oogh, hier roos-gelijcke wangen,
Hier is een geestigh hayr, dat herten weet te vangen,
Hier is een edel pant, dat aen een rustigh man
Sijn leven-dagen langh tot vreughde dienen kan.
Wat is een schoone vrou een pant van grooter waerden!
Het is een paradijs, een hemel op der aerden,

Het is een oogen-troost, het is een stage vreught,
 Het is een stille ree, een haven voor de jeught.
 Wat is een leelick wijf een monster in den huysel!
 Het is een selsaem spoeck, een backhuys van Meduyse;
 Wie aen haer door de trou sijn leven heeft verplicht,
 Hoe klaer de sonne schijnt, noch is hy sonder licht.”
 Dus gaet de roeper aen. De jonkheyt daer-en-tegen
 Doet menigh deftigh bot, als tot de koop genegen:
 En als men op het lest geen beter kans en siet,
 Gewort de jonge maeght aen die het meeste biet.
 En dan roept al het volck: “geluck en vrolick leven
 Moet God de jonghe maeght, moet God den vryer geven!”
 En dit tot seven-mael. En, voor een soet besluyt,
 De koper geeft hem op en set hem by de Bruyt.
 En flucks dan na de kerck; en als daer is gebeden,
 Soo komt de jongh-gesel na sijn vertreck gereden:
 En na dat hy den buyt heeft in het huys gebrocht,
 Geniet hy met vermaeck dat by hem is gekocht;
 De schoonheyt heeft haer recht tot in haer volle leden.
 Laet ons aen d'ander zy een weynigh over-treden,
 En keeren nu het oogh ontrent een rijpe maeght,
 Die niet of weynigh heeft dat aen het oogh behaeght.
 Een die van over-langh de landen heeft door-wandelt,
 Daer noch ons Hollants volck op heden niet en handelt,
 Beschrijft ons na den eysch een seker trou-geval,
 Dat ick voor onse jeught hier onder stellen sal.
 Een vrijster niet te schoon, maer van gesonde leden,
 Was veil na 's lants gebruyck, en quam ter mart gereden:
 De vrienden van de maeght die treden achter aen,
 Tot dat de wagen komt daer hondert vryers staen.
 De Bruyt die sit en pronckt, en is in alle deelen
 Gansch cierlick uytgerust met hant-en hals-juweelen:
 Geen kruut of versche blom en dient haer tot cieraet,
 Het is een goude kroon die op haer hulsel staet.
 De wagen is vergult daer op sy is geseten,
 En daer uyt kan het volck den ganschen handel weten;
 De paerden sijn geciert met tuygh van enckel gout
 (Ten minsten na men sey, en als men seker hout);
 Daer gaen tien maeghden voor die gulde lovers stroyen,
 En vloeken van klinkant op al de wegen goyen:
 Al waer het ooge valt daer sietmen hellen glans,
 En dit schijnt aen het volck een wonder schoone kans.
 De voer-man heeft een rock met seven geele koorden,
 Die hem sijn onderkleet en oock sijn mantel boorden,
 Sijn sweepstock is vergult, het lijckt een essen-hout,
 En 't snoer dat is gedraeyt van sijde en enckel gout.
 Drie gaender voor de koets die op trompetten blasen,
 Drie sijnder evenwel die met haer trommels rasen:
 Hier dient vry groot geschal; maer voor een aardigh dier,
 Daer speelt een soete luyt, of wel een stille lier.
 Ontrent een schoone maeght gebruyckt men groene kruiden,
 En niet als kleyn cieraet, en niet als weynigh luyden:
 Maer hier wort meerder vlijt en grooter kost gedaen;
 Een Bruyt die leelick is heeft veel pareerens aen,
 Daer komt het winsiek volck met krachten aengesprongen,
 Daer komt de rappe jeught in haesten aengesprongen;
 Want yder snelt om strijt, begeerigh om te sien
 Wat dat'er wort gevelt, en wat'er sal geschiën.
 Hier treet de roeper toe en geeft hem op den wagen,
 En hem wort over-al een stock-beurs na-gedragen,
 Een stock-beurs wel gevult, die swiert hy metter hant,
 En roept al wat hy magh: “Hier is dat waerde pant,
 Hier is het edel gelt, hier is een gulden regen
 Die, waer hy neder valt, de werelt doet bewegen;
 Hier is het schoon juweel dat alle sinnen treckt,
 En sijn geduchte macht in alle landen streckt.
 Hier is het lief metael daer om de mannen krijgen,
 Hier is dat schoon juweel daer om de vrouwen nijgen
 Hier is dat edel tuygh waer om de koopman reyst,

En waer op al het volck met stage sinnen peyst.
 Hier is het achtbaer gelt daer 't al is om te kooppen;
 Komt hier, o soete jeught, komt op de mart geloopen,
 Hier is't dat u dient! Wie nu niet toe en tast,
 Dat is een rechten bloet of wel een tamme gast.
 Wie kan van witte verw of roode wangen eten?
 Ach! al dat meeps gewas is inder haest versleten,
 Al wat men schoonheyt noemt wort anders om-geset
 Of door een heete koorts, of door een kinder-bedt:
 Een puyst, een kleyn geswel, een weynigh kinder-pocken,
 Maeckt vrouwen onbequam om herten aen te locken:
 En schoon ghy wout het wijf dan wijsen vander hant,
 Hoe leelick datse wort, ten breeckt geen echten bant.
 't Is vry geen kleyn verdriet een aardigh wijf te trouwen,
 En alsse leelick wort haer noch te moeten houwen,
 En dat oock sonder gelt. O, wat een groote spijt!
 Men heeft een leelick wijf, en is sijn voordeel spijt.
 Neemt gelt, aelwaerdigh volck, en laet de schoonheyt varen:
 Want hoe de saken gaen, sy duert maer weynigh jaren:
 En als haer glans versterft gelijk het ydel gras,
 Dan komt het edel gelt een yder wel te pas.
 Gelt, gelt, dat is de saus, de keest van allen saken:
 Het doet het maegde-vleys aen vryers lekker smaken:
 Daer is maer kleyn vermaeck ontrent een vrouwenkeurs,
 Indienm'er niet en vint een op-gevolde beurs.
 Vergaep u niet te seer ontrent de schoone leden,
 Wat voor haer wort geseyt en sijn maer losse reden:
 Het gelt is vaster stof, gelijk men wert gewaer;
 Ghy, trout een wijf om gout, en niet om gout-geel hair.
 Waer toe juyst witte verw, en roos-gelijcke kaken?
 Een vrou kan sonder dat een man tot vader maken:
 Een schoon en leelick wijf en heeft geen onderscheyt.
 Wanneer de gulde son haer stralen neder leyt.
 Ha! 't is een schoone kans gewin te mogen rapen
 Niet door verdietigh sweet, maer slechts om by te slapen:
 Niet met een stage sorgh te quellen sijn verstant,
 Maer met een jonge vrou te nemen metter hant,
 Te nemen in den arm. T' sa! rept u, jonge gasten,
 Het wort u nu gejont om toe te mogen tasten:
 Ten komt niet alle-daegh, dat u te deser stont
 Komt spelen voor het oogh, en vallen in den mont.
 Nu spreekt, en 't is gedaen.” Indien de vryers swijgen,
 En dat de jonghe maeght geen man en weet te krijgen
 Ten prijse nu geseyt, soo roept hy weder uyt:
 “Hoe, isser niet een mensch die wil een jonge bruyt?
 Wel, hondert daelders meer sal hier een vryer trecken,
 Laet dat u sijn een spoor om vryers op te wecken:
 Noch hondert bovendien, Wel: segter niemant Mijn?
 Gewis hier moet een hoop van rechte lubbers sijn.
 Wel niemant? niemant niet? hoe, salder niemant spreken?
 Wel, niemant? niet een mensch? ba! dat sijn vreemde treken,
 Wel, niemant? hoor ick niet? hoe, niemant? isset geck!
 De ratte, naer ick sie. en wil niet aen het speck.
 Hoe dus, aelwaerdigh volck? heeft niemant lust te trouwen.
 Of isser nu geen vreught by gelt en jonge vrouwen?
 Is 't niet het soetste tuygh dat yemant hebben magh,
 Het eene voor de nacht, het ander voor den dagh?
 Nu, vijftigh kroonen bet. Noch hoor ick niemant mijnen,
 Het schijnt dat alle lust tot vrijsters sal verdwijnen.
 Ick roepe dat ick kuch, en dat het het aertrijck dreunt,
 En al dees grooten hoop die staet gelijk verkleunt.
 De droogers swijgen noch. Ick moet in vreemde palen,
 Ick moet een ander jeught en beter vryers halen;
 Want daer wil niet een visch hier bijten aen het aes,
 En dat maer om een gril of om een vijse-vaes.
 Is 't om den grooten mont dat sy de Vrijster laten?
 Maer dat kan menighmael de jonge lieden baten.
 Hoe dwaes' is oock het volck! het schout dat gunste biet;
 Hoe geck is al de jeught! sy kent haer voordeel niet.

Als yemant lippen heeft gelijk als groote quabben,
 Al eetse dickmael pap, sy kan haer niet beslabben,
 En alsse liefde pleeght, haer kus die is gewis;
 Want is de haven ruym, geen schip en seylder mis.
 Maer 't meisjen is gebult, is dat de Vryers tegen?
 Soo ghy het wel begreep het waer u enckel segen;
 Leert, leert dat oock een bult u dickmael baten kan:
 Æsopus had een bult, en was een geestigh man,
 En Crates boven dat. Ontrent gebulte leden,
 Daer vint men menighmael de woon-plaets van de reden;
 Die wil een ruymmer huys: soo dat een grooten bult
 Is dickmael met verstant en enckel geest gevult.
 Maer sy is bijster manck, en hinckt ter weder-zijden!
 Wel dat behoort een man oock met vermaeck te lijden,
 't En sal geen loopster sijn. Een die het huys bewaert,
 Dat is een nutte vrou, en van een besten aert.
 Een wijf dat veerdigh is en speelt met rappe koten,
 Dat heeft al menighmael een eerlick man verdrotten:
 Men segge wat men wil, een huys-wijf is bequaem,
 En 't is na mijn begrijp, de beste vrouwe-naem.
 Maer sy is al te grof en bijster onbesneden,
 Daer hangen klompen vets ontrent haer bolle leden;
 Siet, wat een onsoet vleesch! hoe, mackers, sijdy geck,
 Noemt ghy een poesel quaet, en vet sijn een gebreck?
 Ké, wilt u, sijt ghy wijs, van dese reden wachten,
 Een lijf gelijk een dons hoe konje dat verachten?
 Dat bol, dat jeughdigh vleesch, dat malsch en keestigh vet,
 Dat noem ick wel te recht een kussen in het bed.
 Wien isset niet bekent? het vet dat is het leven,
 Dat kan een eerlick man vermaeck en lusten geven;
 Het mager is de doot, of met de dootd' gelijk,
 Het neyght als tot het graf en tot het duister rijck.
 Laet vet en poesel volck op uwen leger brengen,

In 't graf, daer sal men been en dorre schenkels mengen.
 Noyt had een eerlick man een beter tijt-verdrif,
 Als by een jongh, een mals, een bol, een vleesigh lijf.
 Nu waerom meer geseyt? ghy, leefje nae de reden,
 En hanght niet aen de schors of aen de buyte-leden:
 Een mont, een oogh, een neus, of dus of soo gestelt,
 Al dat is geenssins waert dat sich des yemant quelt.
 Dat sijn de gronden niet daer op men dient te trouwen,
 Wat in de boesems schuyt, dat maectt bequame vrouwen:
 Ghy, die nu mannen wert, en acht geen kinder-spel.
 En sooje trouwen wilt, en trout niet om het vel.
 Al dat en is maer schijn, en niet als vijse-vasen,
 En speeltjens voor de jeught, en lock-aes voor de dwasen;
 Een stil, een aerdigh hert, dat kleeft aen haren man,
 Dat isset, dat de trou geluckigh maken kan.
 Nu weder tot het werck. Wel duysent goude kroonen,
 En hondert daelders bet: wie komt sich hier vertoonen?
 Wie spreekt'er nu een woort, wie komt er voor den dagh?"
 "Mijn!" sey de schrale Fop, en met soo gingh de slagh:
 Hy, knap den wagen op en flux het gelt genomen,
 De vrijster, naer hem docht, die soud' hy wel bekomen,
 Soo dat het by het volck in twijffel wort gestelt
 Of hy de Vrijster trout, of wel het machtigh gelt.
 Daer juycht de gansche stadt, en dat met luyder kelen,
 Dies laet men op de mart het bruylofts-deuntjen spelen:
 En na dat in de kerk de Goden sijn gegroet,
 Soo danst men om den mey of om den rosen-hoet,
 Tot dat de nacht genaect: dan gaet de vryer slapen,
 En weet oock even daer sijn voordeel uit te rapen:
 Want met het eerste kint, soo krijght hy weder gelt,
 Dat wert hem in de kraem al weder aen-getelt.
 Daer koopt men luyren om, en diergelijcke saken
 Die met een grooten lust de jonge vrouwen maken.

Siet, hoe dit machtigh volck op alle vrijsters let,
 En sonder onderscheyt in echte banden set.
 Die schoon is wert gekocht, en 't gelt voor haer gekregen
 Maeckt tot een leelick wijf een gierigh hert genegen:
 Dus wertet al gewilt en met een man verselt,

Of om een roode mont, of om het machtigh gelt.
 Dan of dit dienstigh is en nut tot echte wetten,
 Daer staet hem die het raecht met aendacht op te letten.
 Ghy swijght des, sang-godin! want soo verheven riet
 En wast aen Helicon of op Parnassus niet.

Eyndelick tot besluyt van alles, soo wil ick u noch voor al in handen laten, ende ten hoogsten bevelen een trou-bedenckinge, die soo verre alle houwelickse gevallen te boven is gaende, als het aldersuyverste Goddelick wesen de menschelicke verdorventheyt. Door-leest vry trou-gevallen van alderley eeuwen en volcken met vermakelickheyt, overleghtse in u selven met wijsheyt, steltse in 't werck met omsichtigheyt, en geniet vry uw deel daarvan met vernoegen: dies alles niet tegenstaende, soo sal 't al te samen eyndelick komen uyt te loopen tot enckele ydelheyt, jammer, en verkynsinghe des herten, ten zy sake dat uw gesicht en oogemerck komt te eyndigen in dat groot en onbegrijpelick trou-verbont hier naer volgende: door middel van het welck het schepsel wort ver-eenight met sijnen Schepper, de gemeente met haren bruydegom, en de ziele met haren Salighmaker. Laet vry Salomon op-soecken tot sijn vermaeck alles wat sijn ooge wenschen magh, laet hem verkiesen menighe van in-lantsche wijven, Konings dochteren, Moabitische, Ammonitische, Sodomitische, en Hethitische, tot seven hondert in getale, en boven drie-hondert in getale by-wijven; noch sal hy ten uyt-eynde van dien allen, klagelick uyt

roepen: 't Is altemael ydelheyt, jammer, ende herten-lect! en sal ten lesten tot besluyt seggen: Laet ons de hooft-somme aller leere hooren: vreest God, en hout sijn geboden; want dat behoort alle menschen toe. Prediker 12. 12. Siet, lieve, daer alleen is eyndelick rust en lust te vinden, ende te vergeefs wort die elders gesocht: laet daer uw beste sinnen veel henen gaen, en uwe suyverste gedachten opstijgen, even terwijl ghy besich zijt om voor u een gewenscht geselschap en een bequame huys-sorge te bekomen. Hy en reyst mijns oordeels niet wijselick, die in 't vorderen van sijnen wegh vergeet, wat eygentlick het eynde ende oogemerck is van dat hy begonnen heeft. En tot besluyt, laet dit een af-scheytpant wesen van onse vriendelicke t'samen-sprake.

Sophoniscus daer mede eyndigende, gaf aen Philogamus de rechter-hant met een sonderlinge toe-genegentheyt: en is aen de ander zijde van Philogamus, niet sonder diepe beweginge sijns herten, gansch ernstelick bedanckt. Ende alsoo is met cendrachtigheyt en vrientschap geeyndicht de t'samen-sprake, die niet sonder strijt en tegenheyt van bedenckinge was begonnen.

SOPHRONISCUS WENSCHT SIJNEN PHILOGAMES GELUCK EN ZALIGHEYT:

In 't verleggen van eenige mijne oude papieren, lieve Philogame, is my onversiens noch yet wat in de hant gevallen, dat ick niet onbequemelick en achte by onse vorige t'samen-sprake, roerende den Proef-steen van den Trou-ringh, gevoeght te worden. Ick daerom, kennende uwe sonderlinge genegentheyt tot bedenckelicke trou-gevallen, hebbe niet willen na-laten dit tegenwoordige U. L. by desen toe te laten komen, om benevens de vorige van gelijke stoffe onse Nederlantsche werelt

mede gedeelt te worden. Indien ick my niet en bedriege, soo meyne ick (schoon het jegenwoordigh geval niet en is van soo grooten omme-slagh als wel eenige voorgaende) dat het selve even-wel, en met eene de bedenckelijcke vraegh-stucken daer in schuytende, onse lants-genooten niet min aengenaem sullen wesen als eenige van de voorgaende. Niet-te-min ick late het al tot uwen beleyde:

GRAF - HOUWELICK,

OF

LEVEN UYTEN DOOT.

Wanneer het jeughdigh klim een boom heeft om-gevangen,
Het blijft hem aen den tronck en aen de tacken hangen,
Oock schoon de wortel sterft; soo dat sijn liefde duert,
Al heeft de gansche stam een volle doot besuert.
Men heeft in ouden tijt soo trouwen hert gevonden,
En met een soeten bant soo krachtigh in-gebonden,
Dat noyt af-valligh wert oock in den laetsten noot,
Maer hielt sijn eerste stant oock midden in de doot.
Op, op verstompte pen! vernieut uw swacke krachten,
Daer is een vreemt geval dat speelt in mijn gedachten,
Dat moet oock by den hoop; het dient te sijn verbreyt,
My dunckt het is te goet om niet te sijn geseyt.
'k En wil noch even-wel mijn penne niet bereyden,
Om met een langh verhael uw sinnen om te leyden,
O leser, weerde vriend! ick wil van stonden aen
U seggen met een woort, waer op de saken staen:
Gaurijn van soeten aert, uyt edel saet geboren,
Die had uyt reine sucht een jonghe maeght gekoren
Hem tot een eeuwich pant, en tot een echte vrou,
Indien het aerdigh dier en haer geslachte wou.
Hy gaf hem tot het werck, hy pleeghe duysent saken
Om aen haer teere jeught sich aengenaem te maken,
En dat en had misschien den joncker niet gemist,
Had hy om harent wil niet al te veel gequist.
De vader van de maeght was eene van de menschen,
Die niet als machtigh goet en groote schatten wenschen:
Wie rijk van have was die stont hem wonder aen,
En hierom moest Gaurijn al dickmael buyten staen;
Maer Sylas kreegh verlof by haer te mogen komen,
Sijn rijckdom had alree den Vader in-genomen;
Want die was van het gelt soo bijster grooten vriend,
Dat hy sijn dochter gaf oock daer het niet en dient.
Het gelt is machtigh lijn, het kan te samen voegen
Oock dat met gelt alleen sich niet en laet vernoegen;
Siet, dat een jongelingh of rijpe vrijster eyst,
En is schier nimmermeer daer op de Vader peyst.
Nu, Sylas kreegh de maeght. De soete jonghe lieden
Die komen haer geluck, en heyl, en segen bieden:
Maer schoon dat al de jeught hier in vermaken hadt,
Gaurijn is gansch bedroeft, en maect hem uyt de stadt.
Sijn oogh en kan niet sien, sijn herte niet verdragen
Dat in eens anders erm de soetste dingen lagen,
Die hy ter werelt kent en boven al bemint;
En daerom is hy gram en bijster ongesint.

Maer des al niet-te-min de jonge lieden trouwen,
De feest die is geraemt, de bruyloft wort gehouden,
De maeght die wort een vrou. Een yder is verblijt.
En van het goet onthael en soo gewenschten tijt.
Gaurijn die treurt alleen. Sijn hoop die is verloren,
Van oyt by haer te sijn die voor hem scheen geboren;
Hy was een vrome ziel, hy wil een jonge vrou
Geen smaet of hinder doen, tot nadeel van de trou.
Oock is hem wel bekend dat sy, van reyne zinnen,
Staet vast in haer beroep, en niet en is te winnen:
En schoon hy eenigh soet van haer genieten mocht,
Ach! (dacht hy) lust verdwijnt gelijk een schrale locht,
En wort stracx enckel leet. 'k En heb niet voorgenomen
Om voor een kleynen wijl tot mijnen wensch te komen:
Ick wou voor alle tijt genieten hare jeught,
Doch niet in vuyl bejagh, maer in oprechte deught.
Ick wou haer soeten aert voor al mijn leven-dagen,
En wou haer wederom mijn sinnen over-dragen:
En schoon my dat misluct, noch leef ick buyten schult,
Daer is geen beter raet als lijden met gedult.
Dat is een schoone deught, een wonder grooten segen,
Bysonder in het werck dat jonge lieden plegen:
Ick segge daer een hert met alle krachten mint,
En weder overhant een willich herte vint.
O God, doe mij de gunst, dat ick mijn gulle sinnen
Magh houden in den toom, en krachtigh overwinnen;
Want sonder uw behulp soo ben ick buyten raet,
Vermits het ongeval mijn kracht te boven gaet.
Dit sey de jongelingh, dit riep hy menigh-werven
Al wat sijn hert begeert, dat is te mogen sterven:
Maer schoon men aen de doot het gansche lichaem biet,
Hoe zeer dat yemant wil, soo wil het monster niet.
De tijt doet haren gangh. Maer voor een vrolick wesen,
Soo is daer in het huis een droeve stant geresen;
Want Rhode viel te bed, en naer een korten stont,
Soo wil (gelijk het scheen) den asem uyt den mont.
De meesters sijn verbaest, de kunst is sonder krachten,
Soo datter niet een mensch haer leet en kan versachten:
Hier baet geen diere salf, geen dranck of maghtigh kruyt,
Sy blies (als yder meent) haer jeugdigh leven uyt.
Daer treurt de gansche stadt, en alle menschen klagen
Dat soo een jonge vrou ter neder is geslagen,
En datter niet een kint ontrent den heert en speelt,
Die aen de vader toont sijns moeders aerdigh beelt.

Maer hoe kan droef geklagh een treurigh herte laven?
 De bare wert bereyt, de jonge vrou begraven.
 Gaurijn die tot haer feest sich niet begeven won,
 Die gaf hem nu ter tijt te midden in den rou.
 Hy sagh de swarte baer, met grooten druck bevangen;
 Hy sagh het droevigh lijck, met tranen op de wangen,
 Hy leynt het in de kerck tot aen het open graf,
 Daer hy, maer binnens monts, haer duysent suchten gaf.
 Doch hem quam even doen in sijnen geest geschoten,
 Dat hy noyt lesten kus van haer en had genoten,
 Dat hy ontrent de feest van haer geen af-scheyt nam,
 Vermits het doen ter tijt haer niet gelegen quam.
 Hier op soo sprack hy dus: "Heb ick haer in het leven
 Noyt vreughde mogen doen, noyt kus vermocht te geven,
 Soo moet de bleecke doodt my geven in het graf,
 Dat my haer soete jeught voor dezen noyt en gaf.
 Ick wil haer desen nacht in stilte gaen besoecken
 Niet in een vrolick bed, maer in haer droeve doecken.
 Het sal een vreughde sijn in dit mijn ongeval,
 Als ick, schoon na doodt, haer leden raken sal,
 Als ick haer kouden mont oock daer sal mogen kussen,
 Dewijl ick aen haer jeught noyt brant en mochte blussen."
 Besiet, wat liefde derft! Hij spreekt den koster aen,
 Hy bid dat hy het graf wil open laten staen;
 Hy bid hem noch een mael, en geeft hem twintig kroonen,
 En looft hem naderhant met hooger gunst te loonen.
 De koster is verblijt, vermits noyt eenigh graf
 Hem soo veel voordeels braght, of soo veel winste gaf.
 Het was ontrent den tijt dat alle menschen swegen,
 Dat al het lastbaer vee in stilte was gelegen,
 Dat al het naeste bosch genoot de soete rust;
 Gaurijn gelijcke-wel en had geen slapens lust.
 Hy gaet uyt sijn vertreck met twee vertrouwde knechten,

Om in den stillen nacht sijn voorstel uyt te rechten;
 Hy gaf hem in de kerck, daer hy den koster vont,
 Die flux tot sijnen dienst bereyt en veerdigh stont.
 Het graf was van albast gansch cierlijk op-getogen,
 Gelijk als voor een Prins of luyden van vermogen:
 Daer stonden beelden op, en ander kunstig werck,
 En 't was van ouden tijt een ciersel in de kerck.
 Gaurijn tradt in den kuyl, en liet den kist ontsluyten,
 En als die open was, soo ging de koster buyten.
 Doen stont hy wat ver stelt, al is hy bijster koen,
 Hy sagh haer bleecken mont, onseker wat te doen.
 Maer als de jongeling het lichaem sou genaken,
 En dat hy metter hant haer boesem quam te raken,
 Soo wert hy van den schrick geweldigh om-gevoert,
 Hy voelter eenigh dingh dat hem van binnen roert.
 Hy voelt een flauw geklop, onseker van de reden,
 Hy geeft hem wederom ontrent haer teere leden,
 Hy tast haer aen de borst, juist daer het herte lagh,
 En voelt ter slinkerhant een kleynen ader-slagh:
 Hy voeltet ander-mael, hy voelt een ander leven,
 Hy voelt haer bange ziel sich op en neder geven,
 By wijlen met verlies, dan weder met gewin,
 Doch hoe het wesen mocht, hy vonter leven in.
 Soo haest hy dit vernam, laet hy syn dienaers komen
 En heeft de jonge vrou in stilheyt op-genomen;
 En in sijn huys gebraght, verblijt tot aen de ziel,
 Dat hem soo weerden pant aldus in handen viel.
 Dit gingh de jongelingh sijn moeder openbaren,
 Nu metter tijt gegaen tot in de t'sestigh jaren,
 Een wijf van goet beleyt, en die op vasten gront
 Het innigh vrou-geheym in volle daet verstont.
 Sy viel strax aen het werck, en, uit een diep erbermen,
 Soo namse machtigh sap en wortels die verwerpen,

En bloemen van Camil en ander heylsaem kruyt,
 En joegh de koude sucht door heete dampen uyt.
 Sy vreef naer rechten eysch, sy streeck haer teere leden,
 Sy stooft' haer menighmael van boven tot beneden:
 Sy brachter vorder by al wat de krachten sterckt,
 En wat uyt eygen aert ontrent de moeder werckt.
 Maer als de vrou bequam, en kreegh haer volle sinnen,
 Wist sy niet waerse was, of watse sou beginnen,
 Sy sloegh haer oogen om; doch waer oyt Rhode keeck,
 Niet dat haer mans gesin of haer vertreck geleeck.
 "Ach! (sei de goede ziel) hoe ben ick hier gekomen?
 Wie heeft my door geweld of listen wegh-genomen?
 'k En weet niet wat ick sie, of waer ick heden ben,
 Vermits hier niemant komt die ick van aensicht ken.
 Ey segh my, wieje zijt, wat my is wedervaren,
 En slaet een gunstigh oog ontrent mijn teere jaren;
 Ick ben een jonge vron, noch onlangs eerst getrouwt,
 Ey lieve, segh een reys wie mij gevangen hout.
 Ben ick met toover-kunst in dit vertreck getogen,
 Of ben ick over zee of door de lucht gevlogen,
 Of had een boosen geest op mij soo grooten macht,
 Dat ick ben wegh-geruickt, en hier in huys gebracht?
 Hoe dat het wesen magh, segh mij de ware reden,
 Waerom mijn weerde man dit onheyl heeft geleden."
 Eurika gaf haer moet, en stelde voor gewis
 Dat zij door goed beleyt aldaer gekomen is.
 Noch was het niet genoegh, sy wil noch vorder weten
 Wie dat haer huys-waert is, en waer sy is geseten.
 Daer wort Gaurijn gehaelt. De soete jongelingh,
 Die vint sich daer ontrent, on seyt haer alle dingh.
 Als Rhode dit verhael naer eysch ging overwegen,
 Soo heeftse wederom een nieuwen anghst gekregen;
 Sy dacht hoe seer Gaurijn haer eertijts had bemint,
 En wat de liefde doet, wanneer se kansse vindt.
 Hy die een doode vrouw kwam in het graf genaken,
 Wat zal hy (nu se leeft) met haer niet willen maken?
 Siet, is de katte graegh en leckts' het bloote spit,
 't Gebraet is selden vrij indienser nevens sit.
 Wat doet de jonge vrou? sy gaet op hem begeeren,
 En doet hem boven dat voor God met eede sweeren,
 Dat hy sal eerbaer sijn in dit haer ongeval,
 En dats' aen hare jeught geen hinder lijden sal.
 Gaurijn van overlangh (hoewel tot haer genegen)
 Had al te reynen hert om vuylen lust te plegen;
 Hy sweert al datse wil, en seyt haer boven dien,
 Dat sy haer weerden man wel haest sal mogen sien.
 Eurika boven dat verklaert haer menigh-werven,
 Dat sy veel liever had een quaden doot te sterven,
 Als datse lijden sou, dat list of slim begagh
 Haer eenigh hinder doen, of eere krenken magh.
 Eurika bleeff by, en sliep in hare kamer,
 Dat maeckt' haer aen het lijf en aen den geest bequamer
 Tot rust en soeten slaep; en in een korten stont
 De sieckte was gedaen, en Rhode wert gesont;
 Want, na de jongelingh haer kuisheyt had gesworen,
 Bequam de jonge vrou, als op een nieu geboren:
 Doch alsse wederom het huys betreden kan,
 Soo treckt haer gansche ziel tot haren echten man:
 Sy valt Gaurijn te voet, en stort bedroefde tranen,
 En pooght hem door gesmeeck en reden aen te manen,
 Dat sy nu wederom en op dien eygen dagh,
 Door sijn getrou behulp, haer man genaken magh.
 Hoort wat Gaurijn begint: hy doet haer tabbaerts maken
 Die beyd' in stof en vorm haer eerste dracht genaken;
 Sy dan, te rechter tijt gekleet in dit gewaet,
 Gelijket een jonge bruyt die in haer kamer gaet.
 Gaurijn beleyt het stuck. Hy noot verscheyde gasten,
 Die al op haren dagh en op haer ure pasten:
 De man van Rhode selfs, noch droef van hare doot,

Wort mede daer versocht en tot het feest genoot.
 De tafels zijn geset, en al de vrienden saten,
 De tafels zijn gevult en al de gasten aten;
 En na den derden dronck was over-hant gegaen,
 Soo vingh de soete weert aldus zijn reden aen:
 "Mijne heeren, met verlof, ick moet een sake vragen,
 Die onlanghs is gebeurt en juist in onse dagen;
 Ick bidde, segh een reys hier uw bedencken van,
 Het sal ten dienste zijn van seker eerlick man.
 Een meester had een knecht een ruymen tijt beseten,
 En die had meerendeel aen sijnen disch gegeten,
 Of om syn trouwen dienst, of om sijn kloecke jeught,
 Of (dat ick beter acht) om sijn besette deught.
 De goede jongelingh, gelijk het kan gebeuren,
 Die krijght een sware quael, en al zijn geesten treuren:
 De meester pleeghe weet door seker medecijn,
 Maer al sijn wetenschap is swakker als de pijn.
 Dies als het slim gebreck sich niet en liet genesen,
 Is in des Heeren geest een vreemde luym geresen;
 Want siet, hij gaffet op, omdat het qualick gingh,
 En set den jongman uyt gelijk een vondelingh.
 Hy doet hem buytens huys, en hout hem als verlaten,
 En hem en mocht geen deught of goede diensten baten.
 Siet, hoe de werelt gaet! in druck en tegenspoet
 Bevint men menighmael, dat vrientschap wijcken moet.
 Maer een die met verdriet dit onheyl sagh geschieden,
 Die nam den krancken op en liet hem gunste bieden:
 Ontfingh hem in sijn huys, bewees hem goet onthael,
 En door sijn stage sorgh genas de boose quael.
 Nu komt den ouden heer en drijft met stijve kaken,
 Dat niemant van de knecht sich meester heeft te maken
 Als hy die hem besat, en niet die hem genas,
 Vermits hy voor de quael, als-kacks, sijn eygen was.
 Maer die met deerenis was over hem ontsteken,
 Die kanter tegen aen met hevigh tegenspreken.
 Siet daer een hart gedingh, en vry een heet geschil,
 Dat staegh al verder gaen en hooger rijsen wil.
 Nu vrienden, segh een reys, ghy wort'er toe gebeden:
 Wie heeft het beste recht en wie de meeste reden,
 Hy die de knecht verwierp en uit den huys stiet,
 Of die hem gunste boot en troost' in sijn verdriet?"
 Hier mede sweeg Gaurijn: en al de soete gasten
 Die gingen al het stuck wat naerder ondertasten:
 Doch Sylas boven al die was hier vierigh in,
 En sprack het vonnis uit als met gestoorde sin:
 "Hoe, seyt de goede man, dit gaepet gelijk een oven,
 De knecht was uyt-geleyt en lagh geheel verschoven,
 Hy die hem doenmaels hielp is oorsaek dat hy leeft,
 En daerom is hy waert dat hy den jonghman heeft."
 Al die aen tafel zijn of in de kamer stonden,
 Die hebben al gelijk het oordeel goet gevonden.
 Hier over sprak Gaurijn: "Onthout dit altemael,
 Die heden u verthoont op deze ruime zael:
 Want is het oordeel goet van soo veel wijse menschen,
 Soo heb ick heden selfs al wat ick konde wenschen."
 Hier mede sweegh hy stil en bleef een weynigh staen,
 En siet, daer is een deur in haesten op-gedaen:
 Daer uyt quam Rhode voort, geciert aen alle kanten,
 Met peerels, edel gout, en helle diamanten,
 Niet bleyck in hare verw, gelijk een siecke plagh,
 Maer schoonder als een roos haer wesen toonen magh.
 Haer man vernam haer eerst; want hem was plaets gegeven
 Recht over dit vertreck. Sijn hert begon te beven,
 Sijn gansche lichaem schud, gelijk een spichtigh riet,
 Hy weet niet wat'er komt of wat sijn ooge siet.
 Sy gaf een soeten lach, en quam tot hem genaken,
 Maer hy en wil van haar hem geenszins laten raken,
 Hy vlied dat hy bemint. Maer als de vrouwe sprack,
 Doen wast dat hem het sweet uyt al de leden brack.

Hij kent haer soete tael, hy kent haer geestigh wesen,
 Hy kent dat hy wel eer ten vollen had gepresen:
 Maer hoese nader quam, en hoese meer geleeck,
 Hoe dat hy meer verschrock, en van haer verder weeck.
 Hier quam Gaurijn ter baen en hy begon te spreken:
 "O Sylas, waerde vrient! voor u dient niet geweken,
 Leght af uw bleecken anghst en dempt uw swaren rou:
 't En is geen spokery, het is uw waerde vrou.
 Ick heb haer uyt de doot, en uyt het graf getogen,
 Ick heb haer wel gedaen met alle mijn vermogen,
 Ick heb aen haer besteeft al wat de kunst bedacht,
 En heb haer wederom in goeden stant gebracht.
 Ick hebbe boven dien, God sal het my betuygen!
 Noyt door onguere lust mijn herte laten buygen:
 Sy komt uyt mijn vertreck soo reyn gelijkse was,
 Eer ick haer mede nam en hare quael genas.
 En schoon al heb ick recht, oock naer uw eigen seggen,
 Om my in haren schoot of nevens haer te leggen:
 Ghy dan noch, lieve vrient, houw daer uw eygen pant
 En guntse wederom uw trouwe rechter-hant.
 Het is uw echte deel, van God u toe-geschreven,
 Die u met vriendenraet haer vader heeft gegeven:
 Ick laet haer uwe zijn, al heb ick haer bemint;
 Tot iemants anders goet en was ick nooit gesint.
 Het schandigh overspel en alle slimme gangen,
 Die haet ick van der jeught, gelijk vernijnde slangen;
 Siet hier dan uw gemael, gaef, suyver, ongeschent,
 En dat weet even God, die hert en nieren kent!"
 De man die stont bedwelmt, hy kan hem niet bewegen,
 Hy toont hem tot de vrou in geenem deel genegen,
 Hy voelt niet dat hy tast, gelooft niet dat hy siet,
 Schoon hem zijn eygen wijf haer roode lippen biet.
 Gaurijn, tot enkel jock en soete vreught geboren,
 Die had tot dit vertoogh het avontmael gekoren,
 En 't was schier middernacht eer 't spel dus verre gingh,
 Dies scheen het des te meer een wonder selsaem dingh.
 Het maeckt een grooten anghst ontrent verbaesde lieden,
 Wanneer men in de nacht iet selsaems siet geschieden,
 Het duyster baert een schrick, en is'er eenigh licht,
 Oock dat geeft even-selvs een twijffel aen 't gesicht:
 "Ach, wat een selsaem stuck! hoe kanse weder leven
 Die ick heb doot gesien, en aen het graf gegeven?
 Hoe komt my dese vrou, hoe komtse nu gesont,
 Die laetst haer ziele blies uit haren bleycken mont?
 Gewis het moet een spooch, het moet een nicker wesen,
 Die, uyt een nare kuyl of uyt het graf geresen,
 Ons hier de geest verleyt, ons hier het oogh bedrieght;
 't En is van heden niet, dat Hel en Duyvel lieght!"
 Dus staet de man en dubt, sijn oog is onbewogen,
 Sijn geest van anghst vervoert, en buyten hem getogen:
 Hy was als Belzazar, als hy een menschen-hant
 Sagh sweven sonder mensch, en schrijven aen de want.
 Maer als Gaurijn ontsloot de gronden deser saken,
 En dat oock vreemden selvs hier in ten besten spraken,
 Trat Sylas naerder toe en heeft de vrou gekust,
 Maer slechts als een die dweept, en niet uyt rechte lust.
 Noch wort hem evenwel geluck hier op gedroncken,
 Soo dat meest yder een door blijdschap is beschoncken:
 Maer Sylas onder-dies, al dronck hy menigh glas,
 En kreegh geen meerder vreught, maar bleef gelijk hy was.

Ten lesten is het volck in soete vreught gescheyden,
 Maer gingh de jonge vrou en haren man geleyden
 Tot in sijn eygen huys; en, tot een soet besluyt,
 Wiert Rhode daer gegroet gelijk een nieuwe bruyt.
 De nacht doet haren loop, het licht quam op-geresen,
 Maer Sylas even-wel behielt een selsaem wesen:
 En eer de derde son ontsloot den dageraet,
 Verneemt men dat de man allencxen henen gaet.
 Hy voelt een stage koorts hem rijden door de leden,
 Hem is geduerigh bangh, onseker van de reden:
 De beste medecijn die stont'er in ver stelt,
 Vermits hij niet en weet wat onheyl Sylas quelt.
 Maer als de man vernam, dat hy begon te sterven,
 En dacht wie dat sijn goet naer hem sou moeten erven,
 Soo stiert hy om Gaurijn; en als die voor hem stont,
 Doen sprak hy met een zucht en uyten bleeken mont:
 "Gaurijn, geminde vrient, mijn Rhode was verloren,
 Maer is door uw behulp als op een nieu geboren:
 Ghy tooght haer uyt'et graf, ja midden uyt de doot,
 Dies schenck ik mijn gemael u tot een bedgenoot.
 Ontfanght het edel pant u tot een grooten segen,
 Ghy hebt haer lief gehad: eer ickse kon bewegen:
 Doch mits haer naeste bloet alleen op rijkdom sagh,
 Soo was mijn huys vereert met haren bruylofs-dagh.
 Ick hebbe dese vreught een kleyne wijf genoten,
 Daer van het minste deel my niet en heeft verdrotten,
 Ghy zijt haer beter waert als ick of mijns gelijk,
 Al had ick even-selvs een machtigh koninghrijk.
 Ick hadde noch een tijt met haer gewenscht te leven,
 Maer God, naer ick bemerck, die heeft u haer gegeven.
 Voor my, eylaes! ick sterf, en ben al op de reys,
 En ga nog dese nacht de wegh van alle vleys.
 Maer op dat ghy voortaan niet meer en sout ontberen
 Een vrou, die uwen geest na desen sal begeren,
 Soo laet ick u alleen, nadien ick heden sterf,
 Mijn huysraet, mijn kasteel, en al mijns vaders erf.
 Ick prijs uw eerbaer hert, uw deught en reyne zeden,
 Dat van u mijn gemael geen schand' en heeft geleden,
 Want schoon ghy haer besat en hadt in uwe macht,
 Ghy hebtse my bewaert, en suyver t'huys gebracht;
 Dat houd' ick voor gewis, en wil het nu beloonen.
 Ghy wilt haer na mijn doot uw gunst en liefde toonen,
 Neemt haer tot uw hulp en weest haer bed-gesel,
 Bemintse, sooje plaght, en vaert voor eeuwich wel!"
 Hy laet van stonden aen een rappen schrijver komen,
 Die heeft syn lesten wil in haesten op-genomen:
 Hy riep'er Rhode by en nam haer rechterhant,
 En gaf haer aen Gaurijn, als tot een eeuwich pant.
 De vrou, hoewel bedroeft, die liet'et soo geschieden,
 Te meer om dat'et selvs haer naeste magen rieden.
 Nu Sylas, is vernoecht; maar eer hy noch besluyt,
 Soo wenscht hy veel geluck en zegen aen de bruyt.
 Daer mede liet hy af van alle werelts saken,
 Hy wou oock, eer hy storf, tot sijnen God genaken:
 Al wat het lichaem raeckt, al wat het aertse goet,
 En vint na dezen tijt geen plaets in sijn gemoet:
 Hy riep tot sijnen God tot dat hy sprake leyde,
 En dat de moede ziel haer van het lichaem scheyde:
 Men hoorde sijn gebed soo lang hy suchten kon,
 En tot de bleeke doot het leven overwon.

Ick achte, waerde Philogame, dat ghy, dit trougeval gelesen hebbende, sult oordeelen het selve uyt de Italiaensche schrijvers ontleent, ofte immers na-gevolgt te wesen: 't welck ick niet al

en wil ontkennen. Maar dat eenige het selve als onwaerschijnlijk willen verwerpen, en kan ick niet onwedersproken laten: en segge tot dien eynde, dat oock onse landen gelijk en misschien oock

krachtiger en gevoelicker exempelen van die gelegenheyt konnen uyt brengen, als wel is het gene wy hier verhaelt hebben; daar van ick U. L. in 't korte een staeltjen wil voorstellen, misschien of uw penne eens lust mocht krijgen daer op breeder te gaen weyen:

Is dan sulcx, dat onlanx als de goede God oock ons Hollant, gelijk ghy weet, in veel gewesten met de besmettelijke siekte swaerlick was besoeckende, onder anderen seker dorp in Zuyt-Hollant (soo men my heeft doen verstaen) van de selve is ontsteken geworden: en in het selve seker huys-gesin, bestaende uyt twee onlanghs getrouwde jonge lieden en eenige dienst-boden. Invoegen dat in weynigh dagen alle de selve dienst-boden haestelick van de voorsz. siekte zijn wegh-geruckt; soo dat'er niemant over en bleef als alleenlick het voorsz. jongh-paer volcx; zijnde onder dies de vrouwe selfs met de eygen quale swaerlick behebt. De man siende dat het in sijn huys en door het geheele dorp soo heet van den rooster gingh, vont goet hem te begeven op seker buyten-huys, een goet stuck weeghs van daer. Seker jongelingh, in het selve dorp wonende, die de voorsz. jonge vrouwe, uyt sonderlinge genegenheyt, onder anderen mede, doch te vergeefs, ten houwelick hadde versocht, verstaen hebbende hoe dat het met het voorsz. jongh vrou-mensch was gelegen, liet hem dickmael daer ontrent vinden, om te weten wat van de selve soude geworden: en op een tijt, ontrent den avont, vindende de deure van 'tvoorsz huys open, en hoorende seer deerlick kermen, en in soo fellen brand om drincken roepen, sonder dat haer iemant antwoordde of geriefde, nam de vrymoedigheyt binnen te treden, en niemant by de hant vindende, gingh tot in de kamer, daer de selve sieck was leggende: en daer mede niemant siende, oock geen gelegentheyt wetende, om haer aen drincken te helpen, vraeghde aen de selve; offe niet goed en soude konnen vinden, nademael sy van yeder scheen verlaten te wesen, dat hyse brengen soude ter plaetse daerse beter gedient, en van alles gerieft soude worden? Het welck by haer, na een heusche weygeringe, toe-gestaen zijnde, is deselve by den jonghling op-genomen, en met sijnen mantel ofte iet anders gedeckt, soo hy best konde, van daer in sijn eigen woninghe, met behulp van sijnen dienaar, gedragen, daer hy de selve soo

wel en geluckelick dede onthalen, datse niet lang daer na, tot hare volle gesontheyt wiert gebracht. De schrobster, die hier of daer in de gebuerte haer met praten of iet anders hadde vergeten, eyndelick weder gekeert, en de krancke vrouwe nergens in huys vindende, oordeelde dat de selve, uyt lichthoofdigheyt, veroorsaect door het geweldigh vier, uyt den huysse geloopen, en ergens verdroncken ofte andersins verongeluckt moeste wesen, en liet daerom verluynen datse was overleden; en doende een dootkiste aldaer brengen, liet deselve, met steen of eenige andere stoffe gevult wesende, ter aerden dragen sonder lijk-gevolgh, als men in soodanigen sieckte wel gewoon is te doen. De voorsz. vrouwe gesont zijnde geworden, vant hem de jongelingh met menigerley bekommerlijke gedachten ontrent dit werck; haer te behouden oordeelde hy van swaer bedencken en van sorgelijke uyt-komste te wesen, en haer wederom haren man toe te laten komen, en konde hy van sijn gemoet niet verwerven. Maer siet, dit werck aldus staende, en hy met dese gedachten op het uysterste swanger wesende, quam'er juyst in het dorp een onverwachte tijdinge, die hem van alle bekommeringe verlost; want hem wierd sekerlick gebootschapt, dat de man van de voorsz. jonge vrouw van de haestige sieckte niet alleenlick geraeckt, maer dien voorleden nacht overleden was. Waer door de voorsz. jonge vrouwe in haer vryheyt gestelt zijnde, en los wesende van de wet van dien man, al-vorens aen den overleden den behoorlijcken treurtijt en trouwe gegeven hebbende; liet haer bewégen (soo uyt sake van de voorsz. toegenegentheyt, als tot bewijs van rechte danckbaerheyt) om eygen te worden aen de gene, die haer meer als haer eygen man hadde bemint, ten tijde hy aen de selve niet met allen eygens en hadde. Siet daer kortelijck een hedendaeghsche geschiedenis, de welke, indiense in haer volle leden met een soete penne naer eysch van saken, ware verhandelt, mijns oordeels, niet en soude hebben te wijcken de bedenkelijkste gevallen van de vorige eeuwen. Vaart wel, lieve Philogame, en hout my voor die ick ben,

UEd. gansch toegenegen
SOPHRONISCUS.

PROEF-STEEN VAN DEN TROU-RINGH.

HET

LAETS TE DEEL.

L O F - S A N G H

OP HET

G E E S T E L I C K H O U W E L I C K

V A N G O D E S S O N E .

EPH. V. 32.

DE TWEE SULLEN EEN VLEESCH ZIJN. DESE VERBORGENTHEIT IS GROOT, MAER
ICK SEGGE IN CHRISTUS ENDE DE KERCKE.

AEN

ANNA CATS,

HUYS-VROUWE VAN

CORNELIS VAN AERSSSEN,

HEER VAN WERNHOUT;

AEN

ELISABETH CATS,

HUYS-VROUWE VAN

CORNELIS MUSCH,

HEER VAN WAELSDORP.

Lieve dochters, waerde panden, segens van mijn bedde, vruchten van mijn lichaam, soete gedenck-teyckenen van mijn houwelicxen tijt, dierbare overblijfsels van mijn vorigh leven, aengename afsetsels van mijn bloeyende jeught, en jegenwoordigh purpere rosen onder mijn grijse kerckhof-bloemen, en jeughdige kroonen van mijn dorren ouderdom; ick vinde goet aen u-lieden beyde het leste, en verre het beste deel van mijnen Trouwingh toe te eygenen. Indien ghy te deser ure noch waert in uwe maegdelicke vryheyt, en door de trouwe aen niemant verbonden, soo hadde ick, misschien niet sonder redenen, u toe mogen schrijven eenige van de eerste deelen van dit jegenwoordigh werck, als na die gelegentheynt u beter hebbende konnen dienen tot achter-raet in verscheyde voorvallende saken. Maer nadien het den goeden God belieft heeft u-lieden beyde, niet alleenlick te roepen tot het gesellig leven van den echten-staet; maer oock de vruchten daer van goedertierelicken te laten genieten; en dat ghy dien-vol-

gens in het innerste geheym van dat werck beyde zijt getreden, en daerom de ooggen van dage te dage meer en meer dient te openen, om van dit Tijdelick Houwelick, dat de doot ontbint, uyt te sien tot een dat eeuwigh-durende is; soo heeft'et my goet gedacht, dit Geestelick Houwelick (soo als ick het selve door mijn swacke penne hebbe afgebeelt) u-lieden beyde op te dragen, als een sonderlingh kleynood in sich selven, en geensins van mijnentwegen, het welke alle lichamelicke dingen soo verre in waerde te boven gaet, als de ziele het lichaam, en den hemel het aertrijck overtreft; nadien daer in niet alleenlick is begrepen de volmaecktheynt van alle houweliccken, maer oock van al dat aen 's menschen herte vernoegen kan geven. Het welke by my meer-malen met ernst overwogen zijnde, soo heb ick eyndelick, door Godes sonderlinge genade, in dusdaniger wijse tot mijn ziele nu en dan beginnen te spreken:

't Is eenmael, mijn vernuft, 't is langh genoegh geschreven Van dat'er omme-gaet ontrent het echte leven,

Van dat een jongelingh, van dat een rijpe maeght,

Van dat een moeder self in haren boesem draeght.

Hier dient nu ander werck ter hant te zijn genomen, Om eenmael uyt den draey van dit gewoel te komen;

Mijn jonckheyt is geweest, die had eens haren tijt,

En was gelijk een post die vaerdigh henen rijt,

Die was gelijk een beeck die neder komt gesegen,

Of als een arent vlieght die hunger heeft gekregen,

Of als een teere bloem, of als een nietigh gras,

Dat heden niet en is gelijk het eertijts was.

Maer, schoon de jeught verdwijnt, daer komt een ander wesen, Daer komt een nieuwen tijt, tot onsen troost, geresen,

Daer komt een soeter vreught, een aengener lust,

Een haven voor de ziel, een woon-plaets van de rust.

Hy die eens heeft geseyt: wort vruchtbaar op de aerden!

Heeft noch een echte bont, en dat van hooger waerden,

Als iet waer op de jeught met al de sinnen bout,

En, na der menschen aert, een lief geselschap trout:

Hier na verlanght mijn hert, hier wort'et toe-gedreven,

En schept uyt dit gepeys gelijk een ander leven;

Ick voel dat mijn gemoet, als uyt een dorre borst,

Nu van der aerden scheyt, en na den hemel dorst:

Ick voel dat mijn gemoet nu wenscht te zijn ontbonden
 Van dit ellendigh vleesch, een smisse van de sonden,
 Een winckel van verdriet, ick voel dat mijn gemoet
 Niet als van hemels-broet en wenscht te zijn gevoet.
 Dies, schoon de lieve God my wou de keuse geven.
 Oock van mijn beste tijt en al mijn vorigh leven,
 En dat ick kiezen mocht van al mijn jaren een,
 Voorwaer ick danckte God, en ick en nam'er geen.
 Een, die het woeste meyr en sijn verwoede baren,
 Heeft met een swacke boot ten lesten om-gevaren,
 Tot hy nu lant ontdeekt, of siet een stille reë,
 Wat sou die wederom gaen sweven op de zee!
 Waer is'er oyt vermaeck in dit verdrietigh leven?
 Wat is'et altemael, dat vleesch en werelt geven?
 Wy zijn gelijk een mensch, die uyt een venster kijckt,
 Doch naer een korte wijl in haest te rugge wijckt.
 Schoon dat hy wonder sagh, gelijk het heeft geschenen,
 Het is van stonden aen, gelijk een roock, verdwenen:
 Hem blijft niet anders by als slechts een ydel beelt,
 Dat hem, gelijk een droom, ontrent de sinnen speelt.
 Komt ons een soeten dag, hy kan niet lange dueren,
 Men sal de korte vreught met enckel leet besueren,
 En als men overdenckt al dat'er was geschiet,
 Dan is het maer een schim, en min als enckel niet.
 Wat heb ick menighmael, wat heb ick droeve nachten,
 Als ick mijn geest verteer in diepe na-gedachten!

Of als ick in het bed mijn eygen rechter ben,
 En schrijf oock even daer mijn vonnis sonder pen!
 Hoe dickmael neem ick voor iet na te sullen laten,
 Dat, als ick eensaem ben, mijn stille sinnen haten!
 Maer eer de gulde son besluyt den naesten dagh,
 Soo gaet'et menighmael gelijk het eertijts plagh.
 Het goet, schoon ick het wens, en kan ick niet volbrengen,
 Daer komt, ick weet niet wat, hier onder sich vermengen.
 Siet, wat een vreemt gewoel, en wat een selsaem werck:
 Al wort het lichaem swack, het vleesch is echter sterck!
 Dit pranght mijn droeven geest, en al mijn sinnen beven,
 Ick wensch een rassche doot, of wel een beter leven.
 O God, verlost mijn ziel van dit ellendigh lijf!
 Wat maeck ick in het vleesch, indien ick sondigh blijf?
 Vernieut dit ydel hert, dat ick magh laten varen
 Al wat my lief-tal was in mijn onwijse jaren:
 Besit al wat ick heb, en wat ick heden ben,
 Op dat ick geen vermaeck als u alleen en ken.
 Geeft aen mijn sinnen kracht om aen te mogen schouwen,
 Hoe God den mensche vrijt, en hoe de zielen trouwen;
 Dat is een reyn vermaeck, dat noyt en wort verstaen,
 Dan als het sondigh vleesch sal wesen uyt-gedaen.
 Want t'wijl ick hier voortaan geen bruyloft heb te wachten,
 En dat geen aertsche vreught meer speelt in mijn gedachten,
 Soo wensch ick maer alleen den grooten bruylofts-dagh,
 Die noyt een mensch begreep, of menschen oogh en sagh.

Tot besluyt, waerde dochters, de God des vredes geve u
 vrede onder den anderen, vrede in uw huisgesin en binnen
 u selven: en eyndelick dien oneyndelicken vrede, die alle vrede

en vreughde verre te boven gaet: bestaende in die groote
 Verborgentheyt, in dat eeuwich-durende Houwelick hier voren
 geroert. Vaert wel!

L O F - S A N G H

OP HET

GEESTELICK HOUWELICK.

VAN

G O D E S S O N E.

Leent oiren, Hollants volck! Het stuck dat wy beginnen,
Is weert om in te gaen tot uwe diepste sinnen:
Wy toonen hoe de kerk, die God op aerde bout,
En hoe een reine ziel met haren schepper trout.
Een stuck van diep geheym, na weerde noyt beschreven,
Een stuck dat open doet den ingangh van het leven,
Een stuck, een wonder stuck, dat, na den rechten aert,
Geen mensch, maer Godes geest, de menschen openbaert.
Ick hebbe, door den lust van dichten aen-gedreven,
Ten dienste van de jeught by wijlen yet geschreven,
Maer, wat is van den mensch! by groen en heylsaem kruyt
Daer schiet al meenighmael een dorre netel uyt.
Hier gaetet anders toe, hier magh de ziele rusten,
Hier brant een vierigh hert alleen in reyne lusten,
Hier is de ware trou, de rechte bruylofs-feest,
Niet voor het weligh vleesch, maer voor een reinen geest.
Doch eer wy vorder gaen, soo laet ons neder-knielen,
En storten voor den Heer de krachten onser zielen,
En roepen om behulp. Want even sonder heim,
Soo ben ick maer een romp, een wesen sonder stem.
O die het eeuwich bont hebt met den mensch gesloten,
En met uw suyver bloet uw tortel-duyf begoten,
God-soon en ware mensch! kom, heiligh mijn verstant,
Tot my dit killigh hert in vollen yver brant;
Wilt door een hemels vyer mijn sinnen swiftigh maken,
En met een reyne kool mijn stomme lippen raken;
Wilt my geheel ontdoen van dit ellendigh vleys,
Op dat ick uwen lof magh roemen na den eys;
Wilt al wat aerde smaect uyt mijn gewrichten drijven,
Ten eynd' ick uw geheym na weerde magh beschrijven,
Doch gunt my boven al, dat ick op vasten gront
Magh voelen in den geest de kracht van uw verbont;
Magh voelen uwe gunst, en dan mijn vorder leven
Tot uwen dienst alleen magh willigh over-geven,
Magh anders niet bestaen of brengen aen den dagh,
Als dat uw hoogen naem ter eere dienen magh.
Eer datter eenigh mensch op aerde was geboren,

Had God sijn lieve bruyt voor eeuwich uyt-verkoren,
En eer men oyt de son of hare stralen sagh,
Stont by hem vast geset de groote bruylofs-dagh.
Doch 't is noch even-wel hier mede soo gelegen,
Dat God het stuck beleyt door wonderbare wegen;
Hy gunt sijn hooghsten troost sijn diepste liefde niet,
Als naer een langen tijt, en door een groot verdriet.
Wat heeft de lieve bruyt aen alle kant te lijden!
Wat heeft een reyne ziel op aerden al te mijden!
Want schoon by wijlen rijst een blijde sonne-schijn,
Hier is van stonden aen al weder nieuwe pijn.
Des hemels reyne min heeft oock haer droeve klachten,
Haer jammer, haer gequel, haer sware na-gedachten,
Haer innigh ziel-verdriet, haer prangen in den geest;
't Is hier, 't is over al: wie lief' die is bevreest.
Hoe dickmael is de bruyt met grooten anghst bevangen,
En voelt een droevigh nat haer rollen op de wangen!
Hoe dickmael is de bruyt benaut tot in de ziel,
Soo langh sy wort verruckt in dit onrustigh wiel!
Hoe dickmael is de bruyt, door harde sinne-vlagen,
Als buyten haer gevoert en elders wegh-gedragen!
Hoe dickmael is de bruyt verwonnen in den noot,
En voelt in haer gemoet als prangen van de doot!
Die lely is geplant te midden in den doren,
Daer staetse menighmael en is geheel verloren;
Die rose groeyt gestaëgh in eenigh ensaem dal,
Daer vocht van tranen vloeyt en enckel ongeval;
Die rhee is langh gewent te dolen op de bergen,
Daer haer meest alle daegh de felle bracken tergen;
Dat schaep wort van den wolf geduerigh na-gejaeght,
Soo dat het even-staëgh tot sijnen herder klaeght;
Die soete tortel-duyf moet wonen in de rotsen,
Terwijl haer over al de felle jagers trotsen;
Die fackel wert gestaëgh gegeesselt van den wint,
Soo datse nimmermeer haer licht in stille vint.
Het wijf met kint begort moet in haer smerte suchten,
Moet even alsse baert in woeste landen vluchten,

Terwijl een roden draeck, met fellen overmoet,
 Spout uyt een holle keel een gullen water-vloet.
 Wat sal ick, mijn vernuft, wat sal ick vorder seggen?
 Die maeght en magh haer noyt in rust ter neder leggen,
 Die peerel, dat juweel, die kostelicke schat,
 En heeft geen ander huys als slechts een aerden vat.
 Maer laet ons dit geheym wat naerder over-mercken,
 En wegen in den geest des Heeren wonder-wercken;
 Laet ons gaen over-sien, en dat van ouden tijt,
 Hoe dat de lieve bruyt hier op der aerden lijt:
 De werelt was gebout; de mensche, nieu geschapen,
 Had macht om uyt den hof sijn lust te mogen rapen;
 De dieren al gelijk die stonden onder hem,
 En hoorden sijn gebod, en kenden sijne stem.
 Noch was hem boven dien een echte wijf gegeven,
 Om in het schoon prieel met hem te mogen leven,
 Tot troost van sijne jeught 1). Siet daer een deftigh werck,
 En in dit eenigh paer bestont de gansche kerck.
 Sij leefden onder een geluckigh boven maten,
 Tot sy 't verboden ooft, door list der slange, aten 2).
 Daer isset al bekaeyt: Sy moeten uyt den hof,
 En Adam wert gedoemt te wroeten in het stof,
 Te spitten in de kley, om, met een anghstigh hijgen
 En door verdrietigh sweet, den kost te mogen krijgen;
 Het wijf droegh even-wel haer eygen ongeval,
 Dewijl sy met verdriet haer kinders baren sal 3).
 Daer gaet het droevigh paer ellendigh henen dwalen,
 Vol druck en herten-leet, vol alderhande qualen;
 De man is staegh vermoeyt en in het sweet verhit,
 Want daer en wast geen vrucht, ten sy dat Adam spit.
 Ten was noch even-wel als geenen tijt geleden,
 Na dat het eerste paer de wet had overtreden,
 Of God heeft even doen het ongeval verschoont,
 En daer het treurigh volck een nieuwe gunst getoont.
 Daer is dien eygen dagh een-vonniss uyt-gesproken,
 Dat aen de loose slangh den kop moet zijn gebroken,
 En dat soo grooten werck, soo wonderbaren daet
 Sal werden uyt-gewrocht door 't edel vrouwen-zaet 4).
 Soo wort dan vast gestelt, door Godes eyge woorden,
 Dat sijn gekoren volck geen slangh en sal vermoorden,
 Geen Duyvel immermeer sal brengen in den noot,
 Geen Hel en haer gevolg sal houden in den doot;
 Maer datter eens een Helt sal op der aerden komen,
 Door wien het duyster rijck sal worden in-genomen,
 Door wien de ware kerck sal worden op-gebout,
 En Godes lieve bruyt sal worden onder-trout.
 Daer is het bont gemaect. Maer tot de bruylofs-dagen
 En wort geen vaste tijt, geen ure voor-geslagen;
 Dat heyl, die groote vreught, dat wonder hoogh geluck
 Wort noyt de bruyt gejoint, als naer een langen druck.
 God doet hier even soo, gelijk men siet geschieden,
 Wanneer een jongh-gesel sijn trouwe komt te bieden
 Aen sijn verkoren lief, en geeft haer eenigh pant,
 Maer reyst dan over zee en naer een verre lant:
 Of daer een heete lucht, met stage sonne-stralen,
 Komt op den Indiaen of op de Mooren dalen,
 Of daer een woesten hoop in dichte bosschen dwaelt,
 Of daer men edel gout uyt diepe kuylen haelt.
 De bruyt is onder dies in veelderhande sorgen,
 En dickmael sonder slaep tot aen den lichten morgen,
 Nu is haer vrese groot, dan hooptse wederom,
 Vermits sy tijdingh krijght van haren bruydegom.
 Sy wort des niet-te-min by gasten aen-gesproken,

1) Gen. 2. 22. 23. 2) Gen. 3. 6. 7.

3) Aristoteles heeft wel aen-gemerekt, dat geen van al de dieren soo grooten smert en lijt in haer jongen voort te brengen, als een vrou in het baren; 't welek een vast teeken is, deselve pijn haer tot een straffe opgeleyt te wesen.

4) Gen. 3. 15.

Die soecken geylen brant in haren geest te stoken;
 Dies worden even-staegh haer sinnen ongerust,
 Vermits sy wort getergh door voncken van de lust.
 Noch wortse menighmael gegeesselt van de tongen,
 En van den achter-klap aen alle kant besprongen;
 Doch, hoe het immer gaet, sy leeft in swaer verdriet,
 Om datse sich alleen en sonder hoeder siet,
 Dus gaetet met de kerck: Soo haest als Eva baerde,
 En weder op een nieu met haren Adam paerde,
 Na dat haer God vooreerst twee sonen had gejoint,
 Soo wast dat al de kerck in één gesin bestont.
 Maer wat een groot verschil is onder hen geresen!
 Sy konnen niet gerust, en niet als broeders wesen,
 Eylaes! de Godsdienst selfs, door Cains wreet bedrijf,
 Brenght onlust in het lant, en Abel om het lijf 5).
 Daer hoort men boven al een droeve moeder suchten,
 Want Abel is vermoort, en Cain moeste vluchten;
 Ach! voor een jonge vrou is dit een harde wee,
 Sy waren vier eylaes! en nu al weder twee.
 Met Abel is het leet van 't heylich zaet begonnen,
 En 't is hier even-staegh van droefheyte over-wonnen,
 Ten wacht oock geen besluyt van druck en ongeval,
 Tot eens van alle vleesch het eynde komen sal.
 Maer schoon dan Adams huys al vry begon te wassen.
 Wie siet men op den Heer en sijn bevelen passen?
 Wie vint men die de wet in sijn gemoet bewaert?
 Het vleesch dat gaet den gangh van sijn ongueren aert.
 Het eerste dat men vont sijn fluyten, cyters, veelen 6),
 En al de geyle jeught begeeft haer om te spelen;
 De schoonheyte wert gesocht bij alle jonge-mans,
 De deught is sonder treck, de wijsheyte sonder glans.
 God, die van boven siet het woelen van de menschen,
 En hoe sy anders niet als vuyle lust en wenschen 7),
 Bestemt hun tachtigh jaer, om in soo langen tijt,
 Tot sijn bescheyden dienst, te vinden meerder vlijt.
 Maer als noch even-wel de saken meer verliepen,
 De menschen over-al in hare sonden sliepen,
 Stelt God ten lesten vast, vermits haar geylen brant,
 Een algemeene vloet te brengen op het lant.
 Hy wil haer dertel vyer, haer ongeregelt woelen,
 Met water over-gaen, en met de zee verkoelen,
 En schoon hy in de straf de sijne gunste biet,
 Sy lijden even-wel al mede swaer verdriet.
 Let, hoe des Heeren kerck in enge wert gedrongen,
 En door een diep gevaer aen alle kant besprongen;
 Siet met een stil gepeys dit selsaem wonder-werck:
 Een schip, een eenigh hout begrijpt de gansche kerck!
 Die sweeft daer in het diep, gedreven van de baren,
 En daer en is geen kust om aen te mogen varen:
 De zee is sonder duyn, haer water sonder strant,
 Het nat is sonder droogh, de werelt sonder lant.
 Dat wonder machtigh volck, dat is gehcel verdroncken 8),
 En in de zee gesmoort, en in het diep gesoncken;
 't Is al tot slijm vergaen wat eertijts adem blies,
 Vermits de snelle vloet soo hoogh op aerde wies;
 Vermits de felle zee, gansch machtigh op-gedreven,
 Laet op den hoogsten bergh niet een gedierte leven.
 Daer sat de goede man in dat bedroeft gevaer,
 Daer sat hy in den balck, by-naest het gansche jaer!
 En als hy wederom het drooge mocht genaken,
 Soo isser alle dingh als op een nieu te maken 9);
 Het staeter wonder raeu en uytter-maten slecht,
 Als of dit wonder Al waer eerstmael op-gerecht.
 Hy moeder sijn gerief, hy moeder huysen bouwen,
 Om hem, en sijn gesin, om vruchten in te stouwen;
 En 't aertrijck dient geploeght, en al met anghstigh sweet,

5) Genes. 4. 9. 6) Genes. 4. 22. 7) Genes. 11. 12.

8) Genes. 7. 19. 20. 21. 9) Genes. 8. 14.

En even in zijn huys is druck en herten-leet.
 Maer God noch even-wel set boven in de wolcken
 Een teeken sijner gunst, een segen aen de volcken 1);
 God even na den vloed vernieut zijn heyligh bont,
 Dat in den Hemel selfs by hem versegelt stont;
 Een troost in dit gevaer. 't Is weerdigh aen te mercken
 Hoe God meest in den noot de sijne plagh te stercken;
 Want als hy straffe pleeght, en zijn geminde slaet,
 Dan isset dat zijn gunst haer weder open gaet.
 Maer als God Abrams huys quam gunstigh aen te schouwen,
 Om daer zijn lieve kerck eens hooger op te bouwen,
 Soo wort tot hem geseyt: Verlaet uw vaderlant! 2)
 Dat is zijn wellekom, zijn eerste liefde-pant.
 Daer reyst de goede Vorst in onbekende palen,
 Doch moeder weder uyt, en elders henen dwalen,
 Vermits daer hongers-noot in al den lande rees,
 Die hem van daer verjoegh, en naar Ægypten wees.
 Maer hy en is by-kans oock daer niet aen-gekomen,
 Of wort met grooten anghst geweldigh in-genomen;
 Hy vreest (en wel te recht) dat zijn geminde vrou
 Daer aen den jongen Vorst een proye worden sou 3).
 Hy vreest oock niet alleen zijn wijf te sullen derven,
 Hy vreest oock even-selfs aldaer te moeten sterven,
 Op dat de jonge Prins, als met een vryen tocht,
 Mocht hebben dat hy wenst, en krijgen dat hy socht.
 Zijn vrees' komt tot de daet: want Sara wort gepresen,
 En by het dertel hof den Koningh aen-gewesen,
 Den Koningh op-gespeurt, den Koningh aen-gebracht,
 Die haer met ongedult, en heete tochten wacht.
 Daer stont de jonge vrou, in anghst te zijn geschonden,

Had God niet aen het hof een vreemde plaegh gesonden,
 Een plaegh die aen de Prins zijn kracht en wesen nam,
 En die men seker wist dat van den Heere quam.
 Daer wert doen Abraham wel dapper om bekeven,
 En van den jongen Vorst als uyt het hof gedreven;
 Daer keert hy wederom, en geeft hem uyt de stadt,
 Met Loth en zijn gesin en wat hy voort besat.
 Maer stracx al weder druck. Al eer 't de vaders wisten,
 Gaet Loths en Abrams volck te samen hevigh twisten 4);
 Al zijn de lieden eens, een ongeruste knecht
 Heeft dickmaels huysverdriet en onlust aen-gerecht.
 Daer moeten uyt bedwangh de goede vrienden scheyden,
 En op by-sonder velt haar witte kudden weyden;
 Loth gaet na Sodom toe, een schoon en vruchtbaer lant,
 Maer daer het dertel volck in vuyle lusten brant.
 En siet, uyt dit bejagh ontstonden sware plagen,
 Die Loth, benevens haer, gedwongen is te dragen: 5)
 Daer rijst een groote krijgh, en Sodom blijft te kort,
 Diës worter machtigh bloet aan alle kant gestort.
 En watter door het sweert niet om en is gekomen,
 Wort van des vyants heyr ten buyte wegh-genomen,
 En Loth oock even-selfs, en wat de man besat,
 Wort van den raeuwen hoop al mede wegh-gevat.
 De faem van dit verlies, tot Abraham gevlogen,
 Heeft weder zijn gemoet in nieuwen druck getogen;
 Wat raet in dit verdriet? hy is geen oorloghs-man,
 En doet noch efter meer als yemant dencken kan:
 Hy gaet met weynigh volck, en met zijn eygen knechten,
 Hy gaet in aller haest een machtigh heyr bevechten;
 Hy tast den vyant aen te midden in der nacht,

1) Genes. 21. 9.

2) Genes. 12. 1.

3) Genes. 12. 9.

4) Genes. 13. 7.

5) Genes. 14. 14. 15.

Hy slaet den ganschen loop, oock eer het yemant dacht.
 Melchisedech, die gingh den nieuwen Velt-heer tegen,
 En boot hem broot en wijn, en gaf hem hoogen segen:
 Melchisedech, een beelt van God den Vrede-Vorst,
 Die onsen honger laeft, en lest den heeten dorst.
 Hoe kort is hier de vreught! hoe vlugtigh blijde stonden!
 Stracx wort het eygen volck een meerder leet gesonden:
 God die het lant verschoont en tijt tot boete gaf,
 Sent, naer een langh gedult, sijn plagen harder af.
 Het aerdigh Seboim, dat brant gelijk een oven, 1)
 En watter heerlick scheen is in der haest verstoven;
 Dat schoon en vruchtbaer wout is nu een diepe kolck,
 Een asch-put sonder glans, een lantschap sonder volck,
 't Is waer, de goede God, door soete gunst bewogen,
 Heeft Loth, als metter hant, uyt desen brant getogen;
 Heeft Loth van daer geleyt, eer dat het vyer begon,
 Daer hem geen heete vlam of swavel treffen kon. 2)
 Maer hy noch even-wel heeft al sijn beste vaten,
 Sijn huys en huys-gevolg te Sodom moeten laten;
 Denckt, wat een bange schrick hem in de leden quam,
 Als hy de gansche kust sagh gloeyen in de vlam;
 Als hy sijn echte deel sagh nevens hem versterven,
 En niet een enkel woort van haer en kon verwerven;
 Als hy den lesten kus aen haer niet geven magh,
 Maer oock haer soeten mont in zout verandert sagh. 3)
 Hy moest dat weerde pant, hy moestet laten blijven,
 Hy sagh daer in der haest sijn ooggen-lust verstijven,
 Sy bleef daer als een steen en vast gewortelt staen,
 En hy most ongetroost en veerdigh henen gaen.
 Hy is sijn vrouwe quijt, sijn dochters hare mannen,
 Die gaen daer treurigh heen als uyt het lant gebannen,
 Als uyt de stad geset, en dat van hooger hant,
 En houden voor gewis, dat al de werelt brant;
 Dat niet een eenigh mensch is in het lant gebleven,
 Die zaet mocht aen de Kerck, of aen de werelt geven.
 Hier uyt soo rijst eylaes! een ander selsaem stuck,
 En baert hem op een nieu een droevigh ongeluck:
 De wijn in dit verdriet, te veel aen hem geschonken,
 Die maect door heten damp den ouden vader droncken. 4)
 Soo dat hy niet en weet wat datter is geschiet,
 Tot dat hy metter daet sijn dochters swanger siet.
 Wat hert-seer aen de man dit onheyl heeft gegeven
 Is eer te zijn bedacht, als hier te zijn beschreven;
 Siet, wat een droef geval, en wat een staegh verdriet!
 De oom klaeght, dat hy mist, de neef dat hy geniet.
 Loth is geheel bedroeft, vermits sijn dochters baren,
 En moeders, eer het dient, en al te vruchtbaer waren,
 En 't huys van Abraham, dat is geheel verdrückt,
 Om dat hy van het bed geen soete vrucht en pluckt. 5)
 En hoe doch sal de man een aerdigh kint verwerven? 6)
 Hy voelt de manne-kraecht in sijn gewrichten sterven,
 Oock weet hy dat sijn wijf niet meer hier in vermagh,
 Mits 't haer niet meer en gaet gelijk het vrouwen plagh.
 't Is waer, God even-selvs die heeft met eed gesworen 7),
 Dat hem een lieve soon sou werden aen-geboren,
 Maer niet een mensch en weet wanneer het sal geschien,
 En 't valt de moeder swaer hier langer op te sien.
 De goede Sara dubt en krijght verkeerde zinnen,
 En vint een middel uyt om zaet te mogen winnen 8):
 Sy nam haer eygen maeght, en brachtse tot den man,
 Ten eynd' hy vruchten kreegh en soete kinders wan.
 Maer Agar, die een soon aen Abram quam te baren,
 En weet na desen tijt haer vrouwe niet te sparen,
 Sy wort geweldigh trots, en kanter tegen aen,
 En wil niet (alssø plagh) tot haren dienste staen,

Daer gaetet over-kant, daer rijsen huys-krakeelen,
 Daer moet oock Abraham al vry wat mede deelen,
 Doch meest als Ismaël betoont een spotters aert,
 Na dat sijn echte wijf hem Isack had gebaert; 9)
 Doen gingh het harder aen met kijven, twisten, klagen,
 Want Sara wil de maeght met haren soon verjagon,
 En drijven uyt het huys, daer brenghet de goede man,
 Tot voordeel van de meyt, al wat hy seggen kan:
 De wille lijcke-wel van Sara moet geschieden,
 De groote Schepper selfs die laet hem gebieden; 10)
 Daer wort het stuck geset, en, tot een kort besluyt,
 Hoe seer het Abram drückt, de by-sit moeder uyt. 11)
 Die wort daer op een bot met haren soon verdreven,
 En haer wort maer alleen een weynigh broots gegeven,
 En eenigh water toe; daer gingh de droeve maeght
 Die even aen den Heer van desen handel klaeght.
 Siet dus moet Abraham sijn eersten sone missen,
 En waer hy dwalen sal, en weet hy niet te gissen;
 De tweede boven dat die wort hem los gestelt,
 Soo dat hy wederom sijn droeve ziele quelt:
 God spreekt in sijn gemoet, en stort in sijn gedachten,
 Dat hy sijn eygen soon moet voor den Heere slachten; 12)
 Dat hy moet Priester zijn en 't kint het offer-lam,
 Al is het schoon de gront van sijn geheele stam.
 Denckt hoe dit in het hert van Abram heeft gesneden,
 En hoe hy met het vleesch hier over heeft gestreden,
 Hoe dat hy heeft gekampt, gehijghet, geklaeght, gesweet,
 Hoe dat hy heeft gesucht in dit verdrietigh leet.
 Hy gaet noch even-wel, hy gaet de plaetse vinden,
 Al waer het vinnigh mes den jongen sou verslinden,
 Hy gaet veel dagen langh, hy gaet de gansche reys,
 Als swanger in de ziel met soo een droef gepeys 13).
 Maer wat een harden stoot heeft Abraham gekregeu,
 Als Isack met hem gingh, en droegh den fellen degen!
 En sprack op dese wijs 14): "hier is nu hout en vyer,
 Maer, vader, segh een reys waer is het offer-dier?
 Waer is doch in het wout een schaep of lam te wachten,
 Dat ghy op desen bergh den Heere meynt te slachten?"
 De vader, onbewust wat datter sal geschien,
 Seyt: "Isack, lieve soon, God salder in versien."
 Wel God versach'er in, maer liet de sake komen
 Tot dat het vinnigh sweert al-reede was genomen,
 Al-reede was gevelt en helde na den slagh,
 Soo dat het selsaem werck niet hooger gaen en magh;
 Daer isset eerst gestuyt, daer wort een ram gevonden,
 Die stont, gelijk het scheen daer in het wout gebonden,
 Die wort daer op den bergh van Abraham gedoot,
 En Isack blijft gesont, en buyten alle noot, 15)
 Die is hem van den Heer als op een nieu verworven.
 Maer, wat een korte vreught! de moeder is gestorven:
 De moeder valt te bed, en spoet haer tot de reys,
 En gaet, eylacen gaet, de wegh van alle vleys. 16)
 Wat vreught kan Abraham op aerde nu bekomen?
 Sijn lieve weder-helft die is hem af-genomen 17),
 Dies leyt hy sijn vermaeck en alle blijtschap af,
 En spilt een langen tijt ontrent het droevigh graf.
 Maer siet, een klaerder lucht op Isaäck geresen,
 Die geeft den jongelingh een nieu en vrolick wesen;
 Hem komt Rebecca t'huys 18), Rebecca, langh verwacht,
 Die wort hem toe-geschickt, en in den schoot gebracht.
 Rebecca sijn vermaeck, sijn troost, en eyge leven,
 Die heeft sijn treurigh hert een nieuwe jeught gegeven,
 Die is met sijn gemoet in soo een engh verbont,
 Dat haer noyt ander wijf op sijnen leger vont.

1) Genes. 18. 20. Genes. 19. 29. 2) Genes. 19. 29.
 3) Genes. 19. 12. 4) Genes. 19. 26. 5) Genes. 20. 1.
 6) Genes. 16. 2. 7) Genes. 15. 4. 5. 8) Genes. 15. 2. 4.

9) Genes. 21. 10. 10) Genes. 21. 10. 11) Genes. 21. 24.
 12) Genes. 22. 1. 13) Genes. 21. 4. 14) Genes. 21. 2.
 15) Genes. 22. 13. 16) Genes. 23. 2. 17) Genes. 23. 4. 5. 6.
 18) Genes. 24. 66.

De vaders al gelijk, die voor en naer hem quamen,
 Die siet men dat behulp tot hare vrouwen namen,
 Als gront tot meerder zaet, maer Isaack alleen,
 En maect geen ander wijf sijn echte bed gemeen.
 Sy twee zijn onder een gelijk gepaerde schapen,
 Die nu ter weyde gaen, en dan te samen slapen,
 Die al haer herten-vreught verdeelen onder haer,
 En (met een woort geseyt) een gansch geluckigh paer. 1)
 En schoon of Isaack sijn moeder heeft te derven,
 Hy is althans getroost om haer verdrietigh sterven;
 Hy is een deftigh Vorst, een wel geseget man,
 Hy heeft een jonge vrou, en wachter vruchten van.
 Maer siet, eylaes! de lust van dit geluckigh paren,
 Is, als een dunne schim, in haesten wegh-gevaren,
 Het eerste bruylofs-soet en duert als geenen tijt;
 Hoe ras verloopt de stont die hier den mensch verblijt!
 Men hoort van stonden aen Rebecca dickmael suchten,
 Om dat haer groene jeught is sonder echte vruchten;
 Sy dubt, sy kreunt, sy treurt, en sit gestaegh en queelt,
 Om datter niet een kint om hare tenten speelt.
 Men wacht eerst maenden langh, en daer na gansche jaren,
 Dat sich een kleyn geswel sou komen openbaren
 Ontrent haer teeren schoot; maer hoe men wachten magh,
 Van dragen geen begin, van kinders geen gewagh.
 Haer lichaem schijnt te mael als toe te zijn gesloten,
 En 't heeft oock Isaack tot in de ziel verdrotten,
 Hy weet geen beter raet, waer hy het stuck bevræght,
 Als dat hy sijnen noot aen sijnen Schepper klaeght.
 Hy geeft hem tot den Heer 2), hy buyght sijn gansche leden,
 Hy vult in grooten ernst den Hemel met gebeden,
 En schoon hij langen tijt geen hoop van kinders sagh,
 God hoort noch even-wel ten lesten sijn geklagh.
 't Geviel na langen tijt, en veel bedroefde dagen, 3)
 Rebecca twijffelt eerst, Rebecca schijnt te dragen,
 Rebecca wordt bevrucht. Daer juyght het gansch gesin,
 En sy hout even doen haer droeve tranen in,
 Verblijt om dit geval. Maer in haer teere leden
 Daer wort (gelijk het schijnt) een volle krijgh gestreden,
 De kinders binnen haer die kanten tegen een,
 En vallen over hoop, en worden hant-gemeen;
 Juyst soo, gelijk men vecht. Sy, die het selsaem woelen
 Van dese binne-krijgh niet is gewent te voelen,
 Ontset haer wonder seer, vermits de groote smert,
 Die sy hier door verneemt tot aen haer innigh hert.
 Sy buyght haer voor den Heer, en gaet hier over vragen,
 Wat datter sal ontstaen uyt soo een selsaem dragen?
 Haer wort daer op geseyt, dat tweederhande zaet
 In haer ontfangen is, en noch verzegelt staet; 4)
 Dat in haer stoffe light van twee verscheyde volcken,
 Die haer sal open doen en, als uyt diepe kolcken,
 Gaen vloeyen door het lant en gansch het aertsche dal.
 Soo dat oock menigh Vorst uyt haer ontspringen sal 5):
 Gelijk de God-spraeck seyt, soo wert het stuck bevonden.
 Sy wort te rechter tijt van haren last ontbonden,
 Sy heeft aen Isaack twee kinders voort-gebracht:
 Maer dat sich eerst vertoont, dat heeft een ruyge vacht,
 Het tweede, soo gestelt als yemant mochte wenschen,
 In hayr en in gelaet, gelijk de schoonste menschen;
 Siet daer het huys verrijckt met twee van eender draecht,
 Maer noch en vont men niet de vreught hier uyt gewacht:
 De rouwe gast en kan Rebecca niet behagen,
 Sy heeft een gunstigh oogh op 't ander kint geslagen 6),
 Isack in tegen-deel heeft Esau best gesint,
 En toont hem meerder sucht, gelijk een eerste kint.

Dit huyselick verschil, en onderlingh verkiesen,
 Doet aen het vroetsaem paer haer eerste lust verliesen;
 Men sagh haer soete vreught in droefheyd om-gekeert,
 Gelijk de ware daet ten lesten heeft geleert.
 't Gesin is nu verrijckt met kinders, maeghden, knechten,
 Maer siet den hongers-noot die komt het lant bevechten,
 Daer staet men in beraet waer heen men trecken sal,
 Om vry te mogen zijn van druck en ongeval.
 Na Gerars vette kley daer vint men best te reysen 1),
 Maer hier bestont de man om sijn gemael te peysen,
 Hy wist dat hy in anghst, haer eer in twijffel stont,
 Of om haer geestigh oogh, of om haer rooden mont.
 Dus, om daer in het hof gerust te mogen leven,
 Laet hy sich van de vrou den naem van broeder geven,
 Maer even dit beleyt wort by den Vorst ontdeekt,
 Soo dat hem sijn bedrijf tot enckel smaetheyt streckt.
 Maer Isack uyt het hof in sijn bewint gekomen,
 Vint daer het gansche volck van afgunst in-genomen,
 En dat mits Godes heyl als om sijn tente sweeft 2),
 En hem een machtigh vee en rijke vruchten geeft.
 Sy willen hem voortaan niet by hen laten leven,
 Dies wort hy uyt het lant door ongunst wegh-gedreven;
 De putten voor het vee, by hem wel eer bereyt,
 Die worden over-al met aerde toe-geleyt.
 Verhuysen, op te staen, een ander lant te kieseren,
 Doet menigh nieu vermaeck en ouden vrient verliesen,
 Een die sijn eerste kust en eygen huys verlaet,
 Vervalt in diep gevaer van sijn geheelen staet.
 Daer is geen seggen aen, de man die moet vertrecken,
 En soecken sijn gerief in onbekende vlekken,
 En hier dient op een nieu gespit aen alle kant 3),
 Tot dat men voor het vee bequame putten vant.
 Daer schijnt nu Isaack gerust te mogen wesen,
 Maer siet, een nieuwen storm is over hem geresen:
 Hy leet eerst ongemack ontrent het aertsche goet,
 Nu rijst hem herten-leet ontrent sijn eygen bloet.
 De sonen (schoon gelijk op eenen tijt gedragen)
 Zijn hevigh tegen een in grooten haet geslagen;
 De jonghste koopt het recht dat aen den outsten quam 4),
 Dies is hy bijster fel en uytter-maten gram.
 Noch is het niet genoegh 5), want Jacob heeft gekregen.
 Sijns vaders hooghste gunst, sijns vaders eersten segen,
 En schoon of Esau klaeght 6) en kant'er tegen aen,
 De vader stelt het vast al wat'er is gedaen.
 Hier op stijght Edoms gal, en stelt hem om te wreken,
 Hy wil sijn broeder selfs den kop aen stucken breken 7),
 Rebecca wort ontrust, en krijght een bangen geest,
 Vermits haer droeve ziel voor haren Jacob vreest.
 Sy weet door wat bedrogh het stuck is aen-gedreven,
 En dat haer al het quaet sal worden toe-geschreven,
 Als vintster van den list en van het gansch beleyt,
 Waer door den outsten soon de segen is ontseyt.
 Sy denckt, indien het valt, dat Jacob, doot geslagen,
 Den Esau ballingh maect voor al sijn leven dagen,
 Dat haer dan, by gevolgh het droevigh ongeval,
 Vermaeck en herten-lust geheel benemen sal.
 Sy dan, om met beleyt het onheyl af te wenden,
 Gaet haren jongen soon na 't vee-rijck Haran senden 8);
 Die geeft hem op de reys, en komt ten lesten daer,
 En mist sijn ouders huys geheele twintigh jaer.
 Maer Edom, die een troost moest aen sijn ouders wesen 9),
 En door een soeten aert haer bitter leet gesenen,
 Breght echter niet in huys als druck en ongemack,
 Soo dat hy overal de soete ruste brack.
 De vrouwen, die hy trout, dat zijn Hetijtsche wijven, 10)

1) Genes. 24. 67. 2) Genes 25. 20. 3) Isaack was 40 jaer out als hij Rebecca ten wijve nam, Gen. 25. 20.; en was 60 jaer out als Esau en Jacob hem geboren wierden, Genes. 25. 26. Soo is dan Rebecca twintigh jaer of daer ontrent met Isaack getrouwt geweest, eer sy kinderen by hem kreegh. 4) Genes 25. 21. 5) Genes. 25. 22. 6) Genes. 25. 27.

1) Genes. 26. 7. 8. 2) Genes. 26. 15. 16. 3) Genes. 26. 19. 4) Genes. 25. 29. 5) Genes. 27. 26. 6) Genes. 27. 37. 7) Genes. 27. 41. 42. 8) Genes. 27. 43. 9) Genes. 28. 12. 10) Genes. 26. 34. Gen. 27. 46.

Genegen uytter aert tot morren, twisten, kijven,
 Niet in des Heeren vrees, niet in de tucht gevoet,
 En daerom even-staëgh vol twist en over-moet.
 Ach! hoe kan eenigh mensch op goede dagen wachten?
 Hoe kan hy na vermaeck, geluk, of vrede trachten?
 Siet Isack, die van God een vollen segen heeft,
 Siet, hoe die goede ziel in stage pramen leeft.
 Eylaes! hy wort beswaert met hondert droeve slagen,
 Die hy van alle kant geduerigh heeft te dragen;
 Wel aen dan, altemael die hier op aerden zijt.
 Verwacht hier anders niet als staëgh een nieuwen strijt.
 Soo haest de jongelingh in Haran is gekomen;
 Zijn hem door nieuwe sorgh de sinnen in-genomen 1):
 't Is liefde dat hem quelt, 't is Rachel die hy mint,
 Soo dat hy stage sorgh in sijn gedachten vint.
 Want, eer hem wort gegunt met haer te mogen paren,
 Soo moest hy onder-staen een dienst van seven jaren 2);
 Siet daer een stagen last, die hem den slaep verjaecht:
 Hy dient het jonge vee, hy dient een jonge maeght.
 Hy moet verdrietigh leet, en alle stuere vlagen 3),
 Hy moet of sonne-schijn of koude winden dragen,
 Hy moet sijn dienst begaen oock midden in der nacht,
 Geduerigh in de weer, geduerigh op de wacht 4).
 Maer schoon hy seven jaer de schapen heeft gedreven,
 Sijn loon noch even-wel en wort hem niet gegeven 5),
 Want Lea, die hy noyt ten echt en had versocht,
 Is hem den eersten nacht voor Rachel toe-gebracht 6).
 Daer gaet hy Laban aen, en roept te zyn bedrogen,
 En hem door slim beleyt sijn loon te zyn ontogen,
 Maer daer en is geen raet, wat hy daer tegen doet,
 Als dat hy op een nieu om Rachel dienen moet.
 Maer als de seven jaer zyn weder over-streken,
 Moet hy sich wederom in nieuwe moeyte steken,
 Want na twee seven jaer en heeft hy anders niet,
 Als vrouwen sonder goet, en enckel huys-verdriet.
 Veel die ten echte gaen bekomen rijke gaven,
 In gelt en machtigh vee, in lant en rappe slaven;
 Maer hem en gaetet niet, gelijk het elders plagh,
 Hy moet een slave zyn, oock eer hy paren magh.
 Hy moet dan wederom een nieuwen dienst beginnen,
 Om vee en ander haef voor hem te mogen winnen;
 Daer tijt hy in het werck met onvermoeyde vlijt,
 Soo dat hy sich in all's met volle leden quijt.
 Maer als des Heeren gunst quam over hem te sijgen,
 En dat hy grooter vee voor hem begon te krijgen,
 Soo rijster metter daet verschil en grooten strijt,
 De man wort scheef besien en over al benijt 7).
 Daer is geen ander raet, hy gaet op middels peysen,
 Om naer sijn vaders huys en uyt het lant te reysen,
 Dat stelt hy in het werck; maer siet, van stonden aen
 Soo komt hem Laban selfs in haesten na-gegaen.
 Hy komt hem na-gevolght, met gramschap aen-gesteken
 Het schijnt hy wil sijn leet aen Jacob komen wreken 8),
 En hadde Godes hant sijn voorstel niet belet,
 Het sweert (gelijk het scheen) dat was op hem gewet.
 Soo haest als dit gevaer is van hem wech-genomen 9),
 Is hem van stonden aen een ander over-komen,
 Hy wort, men weet niet hoe, daer op het velt gewaer,
 Een man, een deffigh Vorst, een grooten worstelaer 10).
 Die heeft met hem gekampt, hy tegen hem gestreden 11)
 Met tranen, met geschrey, met suchten, met gebeden.

1) Genes. 29. 18. 2) Genes. 29. 19. 3) Israël moeste om een wijf dienen, om een wijf moeste hy hoeden. 4) Hos. 12. 20. 5) Eenige meenen dat Jacob wel seven jaer voor Rachel gedient heeft, maer dat hy even-wel de selve terstout, naer het gemaekte verdragh met Laban, ten wijve heeft verkregen, sonder dat den sevejarigen dienst is voor-gegaen. Siet Junius ende andere op dese place. 6) Genes. 29. 24. Genes. 30. 29. 7) Genes. 31. 1. 2. 8) Genes. 31. 23. 9) Genes. 32. 25. 10) Hos. 12. 4. 11) Hy kampede met den Engel en hy gewan, want hy weende ende badt.

Hy doet in dit gevecht al wat hy immer kan,
 Soo dat hy met verlies ten lesten over-wan.
 Maer onder dit gevaer komt Edom aen-getogen 1),
 Met knechten, met geweer, met alle sijn vermogen,
 Men siet vier-hondert man sich toonen op het velt,
 Dat Jacob wederom in nieuwe prangen stelt.
 Sijn vrees is dat het volck komt veerdigh aen-gestreken,
 Om Esaus ouden wrock op hem te mogen wreken,
 Om 't vee en sijn gevolgh te drijven op de loop,
 En al wat hy besat te storten over hoop.
 Hy geeft hem tot den Heer, als met geheele krachten 2),
 Hy opent sijn gemoet en offert sijn gedachten,
 Hy bidt, dat hy den angst van soo een droeven slagh
 In Gode wederstaen en over-winnen magh.
 Daer op tijt hy te werck, en laet verscheyde gaven
 By beurten henen gaen, en voor den leger draven 3)
 Met ruymte tusschen bey, en seyt de knechten aen
 Wat dienstigh is geseyt en nut te sijn gedaen.
 Hy deylt sijn ganschen hoop in twee verscheyde scharen,
 Op dat hem minder quaet soo mochte weder-varen,
 En dat (indien het viel dat Esau qualick wou)
 Ten minsten eenigh deel het sweert ontvluchten sou.
 Hy neyght hem seven-mael, eer hy hem quam genaken,
 Op dat hy sijn gemoet mocht sacht en gunstigh maken;
 De vrouwen van gelijk, de kinders boven dien,
 Die komen al-te-mael aen Edom hulde bien.
 God heeft sijn vinnigh hert hier over soo bewogen,
 Dat hy flux Israël is om den hals gevloghen,
 Dat hy sijn broeders mont in vrientschap heeft gekust 4),
 En soo is even doen sijn gramschap uyt-geblust.
 Het weder is gekalmt, daer komen stille dagen,
 Maer, na een korten tijt, al weder harde vlagen,
 Al weder enckel storm en niet als stuere lucht,
 Men hoort in Jakobs huys al weder nieu gesucht.
 Soo haest de man genaect aen Salems vette weyen,
 Syn dochter wert belust om haer te gaen vermeyen 5),
 En om te mogen sien de wijse van het lant,
 En wat men voor een volck daer in de vlekken vant. 6)
 Sy gaet eerst door het velt met hare maeghden treden,
 Sy gaet oock naderhant tot in de vaste steden,
 Sy siet en wort gesien. De Sone van den Vorst,
 Die treckt uyt haer gesicht een heeten minne-dorst.
 Hy siet haer soet gelaet en haer gebloosde wangen,
 Hy siet haer teere jeught en hare frissche gangen,
 En uyt dit al te-mael ontstaet een snelle vlam,
 Die flux hem door het oogh tot in het herte quam.
 Daer valt de jongelingh in druck, in sware klachten,
 In vreemde dweeperij, in veelderley gedachten:
 "Ach (seyt hy) 't is voorwaer een droevigh ongemack,
 Dat mijn ellendigh hert in liefde dus ontstack.
 Dit is een selsaem volck, gewent tot vreemde seden,
 Bij wie dat ons bedrijf doch niet en wert geleden;
 Soo ick den Vader spreek, en dese maeght versoeck,
 Mijn reden sal hem zyn gelijk een boose vloeck.
 Haer Godsdienst is gestreng en wil ons geensins lijden,
 Want al wie mannen sijn, die moeten haer besnijden,
 En sonder dit geheym, en buyten dese pijn,
 En kan geen Sichemijt oyt Jacobs swager sijn.
 Maer waerom dus benaut? en waerom sal ick suchten?
 Sy, die mijn herte stal, en kan my niet ontvluchten,
 Sy is in ons geweld, en in mijn eygen stadt,
 En waerom desen roof niet happig op-gevat?

1) Genes. 32. 6. 2) Genes. 32. 9. 3) Genes. 33. 2. 3. 4) Genes. 33. 4. 5) Genes. 34. 1. 2. 6) Dese geschiedenisse wort hier breeder verhaelt als andere saken, dewijle na alle waarschi- nelijkheid, dit den Eertz-vader Jacob dapper beroert moet hebben, sonder- linge acht nemende op het gene datter op gevolght is, en dat al te samen in dadelickheit heeft bestaen, daer veel andere zyn gevaren meer in vrese als in de sake selfs zyn gelegen geweest.

Waerom soo goeden kans niet heden waer-genomen?
 Het wilt-braet, dat ik jaegh, dat is my t'huys gekomen,
 Wel aen can, treurigh hert! gaet, stelt uw saken vast,
 Al wat uyt liefde komt en is geen over-last.
 Als ick haer maegde-blom sal hebben wech-gedragen,
 Dan isset tijts genoegh te spreken met de magen,
 Of met den vader selfs. De gront is dan geleyt,
 Noyt heeft beslapen maeght een vryer af-geseyt.
 Hy, stracx na dit gespreck, doet op haer gangen letten,
 Doet loeren achter haer, en spant sijn loose netten,
 En als hy door sijn volck den aenslagh heeft bereyt,
 Soo komt hy tot het werck dat hem in 't herte leyt.
 Hy gaet hem by de maeght en haer geselschap voegen,
 Hy brenghet een praetjen in, daerom de vrijsters loegen,
 Hy leytse gints en weêr, hy wijstse dit en dat,
 Het schoonste van het hof, het beste van de stadt.
 Sy is een jonge spruyt en kent geen hoofsche grepen,
 Van sinnen kloeck genoegh, maer niet te veel geslepen,
 Haer maeghden van gelijk sijn duyven sonder gal,
 Soo datse niet en sien het droevigh ongeval:
 Soo datse niet en sien wat dat de linckers brouwen;
 Noch wat te vreesen staet voor alle jonge vrouwen;
 Sy gapen in het hof al watter is te sien,
 Maer nemen geensins acht op datter kan geschiên.
 En t'wijl het vreemt beslagh haer groote dingen schenen,
 Is Dina van de sael als in de lucht verdwenen,
 Sy wort aen haer gevolgh ontfutselt in het hof,
 Haer maeghden sijnder by, en niemant weet'er of:
 Sy is als in een droom in haesten wegh-genomen,
 En niemant denckt'er eens wat haer sal over-komen,
 Een yder staet bedwelmt, en wonder slecht en siet;
 Die 't hof niet recht en kent, en kent sijn rancken niet.
 Ten lesten komt de maeght met Sichem aangestrecken,
 En schijnt haer eygen selfs geheel te sijn ontleken,
 Men siet een pleckigh root om haren mont gesaeyt,
 En, ick en weet niet hoe, haer ooggen om-gedraeyt.
 Haer kleet, te voren net, heeft ongewone vouwen,
 En sy is vreemt gestelt ontrent haer moyen bouwen.
 Haer timpen sijn verslonst, haer krage neer-gedruckt,
 En tot een kort besluyt, haer bloemtje was gepluckt.
 Ach, wat een groot verlies! ontrent haer gansche wesen
 Is, ick en weet niet wat voor onlust in te lesen;
 Maer Sichem even-wel die houtse byder-hant,
 En biet haer even-staegh een aerdigh minne-pant,
 Vertrouwt haer, spreeckt haer aen, en wilsse vorder leyden,
 En liet oock even daer een fruyt-gerecht bereyden,
 Hy biet haer snycker-werk en dingen na de kunst,
 Om soo door soet gevley te winnen hare gunst.
 Sy, met een treurigh ooggh, siet op haer jonge maeghden,
 Die eenigh slecht bescheet van al den handel vraeghden;
 Sy antwoort metter daet, schoon datse niet en spreeckt,
 Vermits een droevigh nat uyt haer gesichte leect,
 De sneeghste van den hoop heeft doen eerst uytgevonden,
 En watter is geschiet, en hoe de saken stonden;
 Die wijckt ter zijden af en geeft haer uyt de stadt,
 En seyt het Jakob aen wat sy vernomen hadt;
 Verhaelt den over-last die Sichem heeft bedreven,
 En waer de droeve maeght ten lesten is gebleven,
 En hoe de jonge Vorst van haer niet af en liet,
 In 't korte watter schuylt, en watter is geschiet.
 De vader kreegh een schrick door al sijn gansche leden,
 Het schijnt dat hem de ziel aen stucken wert gesneden,
 Maer t'wijl hy met verdriet sich op het stuck bepeyst,
 Komt Hemor uyt de stadt in haesten af-gereyst;
 Die gaet daer Jakob aen met wonder soete reden,
 En bidt dat hy de maeght aan Sichem wil besteden:
 Aen Sichem sijnen soon, vermits tot aen de ziel
 Hem Dina stont geprent, hem Dina wel beviel.
 Israël is beducht sijn gront hier op te seggen,

Maer wil voor al het stuck wat naerder over-leggen;
 Sijn sonen onder dies die komen uyt het velt,
 Aen wien hy met verdriet het stuck voor ooggen stelt.
 De mannen sijn gestoort om dit oneerlick mallen,
 En wouden even stracx den Hemor over-vallen;
 Maer kroppen even-wel haer gramme tochten in,
 En spreken tot den Vorst als met een koelen sin:
 "Wy sijn des Heeren erf, en sijn daerom besneden,
 Wy dragen sijn verbont in onse manne-leden,
 En isser eenigh volck dat naer ons vrientschap helt,
 Het moet benevens ons dus even sijn gestelt.
 Indien sich uwe stadt hier nae sou willen voegen,
 Wy sullen uwen soon ten besten vergenoegen
 Maer soo ghy desen raet niet dienstigh vinden kont,
 Soo wacht van onse stam noyt wettigh trou-verbont."
 Soo haest dit Sichem hoort, hy schijnt te sijn genesen,
 En Hemor gaet het volck van stonden aen belesen,
 Hy seyt al wat hy meynt hier dienstigh toe te sijn,
 En stracx soo is de stadt gewilligh tot de pijn.
 Maer eer de derde son komt over hen geresen,
 En datter niet een mensch noch recht en is genesen,
 Twee broeders van de maeght die maken hen gereet,
 Om wraeck te mogen doen van haer verdrietigh leet.
 Sy, leyders van den tocht, sijn veerdigh aen-gevallen,
 En planten metter daet haer vaendels op de wallen;
 Daer gaet het moorden aen, soo dat het manne-bloet,
 Komt vlieten over straet, gelijk een snelle vloet.
 De Vorst wert even selfs van Levi doot geslagen,
 En Sichem nevens hem moet oock de straffe dragen
 Van sijn ontijdigh vyer, en ongetoomde lust;
 Daer leyt de gansche stadt te samen uyt-geblust.
 De vrouwen onder dies, de vrijsters worden slaven,
 En moeten, als een roof, ontrent den leger draven,
 Daer komt het grilligh heyr getogen uyt de stadt,
 Verrijckt door machtich vee, en met een grooten schat.
 Als Jakob dit verstont, hoe is de man verslagen!
 Hoe voelt hy sijnen geest door al de leden jagen!
 Hy gingh op Levi aen, hy straffe Symeon,
 Soo deftigh als hy mocht, soo hevigh als hy kon:
 "Hoe dus! seyt Israël, uw Suster is te schande,
 En wy, door uw bedrijf, als grouwels in den lande!
 Wy, maer een weynigh volcx en in een vreemt gewest,
 Sijn, door uw stout bedrijf, soo hatigh als de pest.
 Is 't niet een selsaem werck? mijn dochter is geschonden,
 En die haer eeren sou en wort niet meer gevonden!
 Ach! Sichem is vermoort door uw onwijze daet,
 Mijn ziele kome niet in uw verwoeden raet!"
 Dit heeft maer kleyn gewicht ontrent de jonge lieden,
 Sy roepen overluyt: "het moeste soo geschieden,
 Een boef, een onverlaet, een schender van een maeght,
 En is niet anders weert, als dus te sijn geplaeht."
 Wat sal de vader doen? eylaes! sijn droeve klachten
 En baren anders niet als sware na-gedachten;
 Het onheyl dat hem druckt is uyter-maten groot,
 De vryster is geschent, en Sichem is gedoot!
 Maer Godt komt onder dies aen Jacob openbaren,
 Dat hy vertrecken moet en Suchot laten varen,
 Dat niemant eenigh leet sal werden aen-gedaen 1),
 Maer dat hy metter woon naer Bethel heeft te gaen.
 Daer breeckt hy weder op, en treckt in vreemde palen,
 Doch niemant daeromtrent en komt hem achter-halen,
 En komit hem hinder doen, want Godes eygen hant 2)
 Is hem een vaste scherm, een breydel aen het lant.
 Doch t'wijl dat Israel nu hier en ginder reysde,
 En op dit hart geval soo swaer niet meer en peysde,
 Soo treft hem wederom een felle donder-slagh
 Die hy niet over-gaen, en niet versetten magh:

1) Genes 35. 1. 2. 2) Genes. 35. 5.

Sijn Rachel was bevrucht, en binnen korte dagen 1),
 Soo hadt het swanger wijf ter voller tijt gedragen
 Dies viel sy op de reys in angst, in barens noot,
 Maer even met de vrucht soo quam de bleecke doot;
 En schoon het voed-wijf riep: "Laet alle droefheyt varen,
 Ghy sult, tot uwen troost, een jongen sone baren;"
 Sy is des niet verheught, maer geeft een diepen sucht,
 En blies haer leven uyt, gelijk een dunne lucht.
 Daer siet de droeve man sijn lief geselschap sterven,
 En moet, door haer verscheyd, sijn troost en vreugde derven 2);
 Hy siet dat aerdigh beelt, by hem soo lang bemint,
 Hy siet dat edel pant verwisselt voor een kint;
 Hy moet sijn herten-lust daer op den wege laten,
 Hy recht een graf-gebou te midden opter straten,
 Sijn geest is in de praem, en al sijn bloet verschiet,
 Als hy ontrent den wegh het droevigh teeken siet.
 Maer schoon noch al het huys met droefheyt is bevangen,
 En dat de tranen selfs hun rollen op de wangen,
 En vallen in het stof; siet, Ruben niet-te-min
 Die kreegh oock even doen een onbedachten sin.
 Hy gaet uyt geylen brant, en tegens alle wetten,
 Hij gaet uyt dertel bloet sijns Vaders koets besmetten,
 Ach! Billa wert gebruyckt tot sijn onguere lust
 Soo dat sijns vaders beelt in haer wert uytgeblust.
 Al is het druxx genoegh dat Billa was bedorven 3),
 Noch quam er nieu verdriet, want Isack is gestorven
 Hy steunsel van het huys begeeft hem op de reys,
 En snelt hem naer het graf, den wegh van alle vleys.
 Wat in-druck dese slagh aen Jacob heeft gegeven,
 Is door mijn swacke pen niet om te sijn beschreven,
 Want siet, de goede man die is op eenen tijt,
 Drie van sijn huysgesin en beste vrienden quijt!
 En noch soo is den rou al dieper in gekomen,
 Want Juda sijn, eylaes! twee sonen af-genomen 4),
 En t'wijl hy droevigh sit. of aen den grave treurt,
 Wort hem noch sijn gemael als van het lijf gescheurt.
 En echter na de rou gaen hem de sinnen mallen,
 En sijn, na dit verdriet, in vuyle lust gevallen,
 Want t'wijl hy soo het scheen, sich tot een hoere went,
 Ondeckt hem meerder quaet: ach, Thamar is geschent!
 Ach! Thamar is bevrucht, die wil men laten branden 5)!
 Daer komt het onheyl uyt, en al tot sijner schanden.
 O vreemt, o diep geheym, o selsaem wonder-werk!
 Waer valt, o lieve God! het saet van uwe kerck?
 Hoe moet aen alle kant de goede Jacob lijden!
 Hoe moet hy in den geest, en met den vleesche strijden!
 Ach! schier al wat de man hier op der aerden siet,
 Is als een staegh gevolgh, een keten van verdriet.
 Dan 't leet valt niet alleen ontrent sijn outste sonen,
 Maer op de jonghste selfs die by den Vader wonen,
 Ach! Joseph, sijn vermaeck, die wert eylaes, verkocht 6),
 En Jacob even doen een bloedigh kleet gebrocht:
 Een kleet dat Joseph droegh, ten eynd hy mochte weten,
 Dat van een grousaem beest de jongman is verbeten;
 Daer treurt, en klaeght, en kermt, daer weent de goede man,
 Als die geen vreughde meer, geen troost ontfangen kan.
 Siet, wat een diepe kolck is in der menschen saken:
 Wy staen in menigh dingh onseker wat te maken,
 Wy treuren menighmael, of sijn geheel beschroomt,
 Om yet dat niet en is, of noch ten besten koomt.
 O, soete Tortel-duyf! laet uwen Schepper wercken,
 Gy sult te rechter tijt sijn wit en eynde mercken,
 Ghy sult, of in den druck of naer een korte pijn,
 Vol troost en herten-lust, vol heyl en vreughde sijn.
 't Is Jacob soo gebeurt, die hadde lange dagen
 Gesucht in sijn gemoet en bitter leet gedragen,

En dat vermits hy meent dat Joseph is gedoot,
 En Joseph even-selfs die spijs hem in den noot 1).
 Die is tot grooter eer en hoogen staet verheven,
 Doch moest een lange wijl in angst en schande leven 2),
 Hy dient eerst als een slaef, en dat met alle vlijt,
 Hy leet gelijk een boef, en vry geen korten tijt.
 Want als het dertel wijf hem niet en kon bewegen 3),
 Om tegen alle recht onkuysche lust te plegen,
 Soo wiert hy als een guyt gevangen wegh geleyt,
 Maer God heeft uyt de smaet hem eere toebereyt.
 Dies als een hoveling den koningh quam te seggen
 Dat Joseph middel wist om droomen uyt te leggen 4),
 Soo is de Jongelingh ten lesten vry geraeckt,
 En door het gansche rijck een machtigh vorst gemaect.
 Maer Jacob onder dies, door hongers-noot gedreven,
 En kan in sijn gewest niet langer blijven leven,
 Sent naer Ægypten toe, en krijght daer weder broot,
 Maer lijdt als wederom een onverwachten stoot.
 Voor 't graen, dat hy bekومت, blijft hem een soon gevangen,
 Dat brenght van nieuwen aen hem tranen op de wangen 5),
 Maer dat hem meest verdriet, en doet de grootste pijn,
 Is dat hy wagen moet den lieven Benjamijn,
 Sijns Rachels leste pant. Maer siet, ten alderlesten
 Verandert dit verdriet, en vry ten alderbesten:
 Hy siet dat Joseph leeft, hy siet 'et met vermaeck 6),
 En 't is aen sijn gemoet een onverwachte saeck,
 Een noyt gedachte vreught; het doet hem weder leven,
 Dat Godt soo weerden pant hem weder heeft gegeven,
 Een pant dat hy tot troost ten lesten toe gebruyckt,
 Want Joseph is de man die hem sijn oogen luyckt 7).
 Doch eer de leste snick sijn leden heeft bewogen,
 Soo is hy door den geest als buyten hem getogen,
 Een ziel die uyt het vleesch nu veerdigh is te gaen
 Treckt dickmael, eerse reyst, een hemels wesen aen.
 Hy spreeckt van diep geheym, van wonder hooge saken 8),
 Daer geen onheiligh breyn oyt toe en kan genaken;
 Hy spreeckt van yder soon, en sijn geheele stam,
 Als of hy uyt den raet van God den Schepper quam.
 Hy seyt met vollen mont, wat yder sal geschieden,
 En wie dat onder hen ten lesten sal gebieden,
 En wie te sijner tijt sal brengen aen den dagh,
 Dat in den hemel selfs als noch versegelt lagh.
 Hy seyt dat voor gewis de Schilo staet te komen,
 Als Juda sijnen staf sal werden af-genomen,
 Dit stelt hy wonder vast, en heeft in sijn gemoet
 Te midden in den dood, den Levens-Vorst gegroet.
 Als Jacob was gerust, en dat sijn koude wangen
 Verschiepen hare verw, als van de dood bevangen,
 Siet, Joseph die ontrent sijn ouden Vader stont 9),
 Die viel hem om den hals, en kust hem aen den mont,
 En storter tranen op. Daer rijst een droevigh klagen,
 En duert met staegen rou tot thienmael seven dagen;
 Het lichaem wert gesalft, en in het graf gebracht,
 Daer Lea was geleyt, en haren Schepper wacht.
 Dit was sijn laetste wil. Het is van oude tijden,
 Dat als getroude mans of vrouwen overlijden,
 Men dan het echte paer gaet leggen nevens een:
 Gemeenschap in het bed, gemeenschap in het been.
 De sonen onder dies, die Jacob heeft verworven,
 Sijn niet alleen bedroeft, vermits hy was gestorven 10),
 Maer yder is beducht, dat Joseph nu ter tijt
 Sal halen aen den dagh sijn langh-geleden spijt,
 Dat Joseph haer geweld, haer list, en snoode streken,
 Van 's vaders macht bevrijt, aen hen sal komen wreken;

1) Genes. 35. 16. 2) Genes. 35. 20. 3) Genes. 35. 28.
 4) Genes. 38. 39. 5) Genes 38. 25. 6) Genes 37. 28. 32.

1) Genes. 42 en 43. 2) Genes. 41. 45. 3) Genes 29. 20.
 4) Genes. 41. 9. 5) Genes. 42. 24. 6) Genes 46. 28. 29
 7) Genes. 50. 1. 8) Genes. 49. 1. 2. enz. 9) Genes. 50. 1. 2. 3.)
 10) Genes 50. 15.

Maer neen, de stille siel en haddet noyt gedacht,
 Sijn leet is over-langh begraven in der nacht.
 Hy spreekt sijn broeders aen, hy troost haer droeve sinnen,
 Hy toont dat hy sijn hert heeft leeren over-winnen,
 Hy toont dat sijn gemoet besit een reynen geest:
 Geen mensch en vrees' een mensch, die God van herten vreest.
 Sijn woort dat is een wet: en al sijn gansche dagen
 En weet noyt eenigh mensch van sijn bedrijf te klagen,
 Aen wraeck wort niet gedacht. Een ieder is gerust,
 En leeft sijn dagen af in enckel herten-lust.
 Maer nae, te sijner tijt, de koningh is gestorven,
 Van wien dat Israël sijn voorrecht hadt verworven,
 En dat ook Joseph selfs uyt vleesch en werelt scheyt,
 Doen werden al het volck veel lasten op-geleyt.
 De weldaet, die het rijk door Joseph hadt genoten,
 Is ieder een ontgaen en uit de sin geschoten 1),
 Is in een korten stont begraven in der nacht,
 En om soo grooten Vorst en wert niet meer gedacht.
 De gunst, waer by het volk aan iemant is verbonden,
 Verdwijnt, men weet niet hoe, en al in korte stonden;
 En daer en is geen dingh dat soo in haesten sterft,
 Als weldaet die een Staet van eenigh mensch verwerft.
 Soo haest als Abrams saet seer aen begon te wassen,
 Soo vint dan koningh goet op hen te laten passen,
 Hy schickt hun dringers toe, die met een harden dwangh
 Haer drijven tot het werck, geheele dagen langh.
 Sy moeten herden steen en roode tichels backen,
 Met sweet, en stage pijn, met duysent ongemacken;
 En soo haer vol getal niet op en is gemaect,
 't Is seker dat hun druck en harde straffe naect.
 Maer hoe dat Israël werd felder aangedrongen,
 En tot den harden dienst door enckel kracht gedwongen,
 Hoe dat het vruchtbaer volck maer des te beter groeyt,
 Gelijk een jeugdigh kruit, wanneer het wort gesnoeyt.
 De prins dan, om het volck den aen-was te beletten,
 Gaet in sijn wreet gemoet, en maeckt gestrenge wetten,
 Hy wil dat over al het mannelick geslacht
 Oock van den eersten dag sal werden om-gebracht:
 Hy wil dat over al te midden in het baren,
 Al wat een man gelijckt sal in het duyster varen,
 En dat een aerdigh kint sal werden uyt-geblust,
 Oock eer het even selfs de moeder heeft gekust.
 Soo haest het wreet bevel is uyt het hof gekomen,
 Soo is gansch Israël met droefheyd in-genomen,
 Een ieder heeft een schrick van soo een fel gebod,
 En sucht in sijn gemoet, en vlucht tot sijnen God.
 Hy die het al door-siet, die alles kan bemercken 2),
 De Vader sijnes volcks en hoeder sijner kercken,
 Siet van den hemel af wat Israël geschiet,
 En sent een deftigh man, een troost in haer verdriet:
 God heeft in desen noot hun Moses toe-gesonden 3);
 Maer siet, dien eigen tijt al weder nieuwe vonden!
 Hy met sijn eigen volck vervalt in hoogh geschil,
 Dewijl geen mensch en vat des Heeren rechten wil.
 Juyst soo wanneer de son komt op der aerde schijnen,
 En gaet dan menighmael al weder eens verdwijnen,
 Vermits een swarte wolck op hare stralen drijft,
 Soo datse sonder glans en in het duister blijft,
 Soo gaet'et Israël. De man gingh henen dwalen 4),
 En schuyt een langen tijt in onbekende palen,
 Tot God hem wederom als van den slaep verweckt,
 En met sijn eygen hant tot in Ægypten treckt.
 Daer komt hy wederom, en Aron daer beneven 5),
 Die hem tot sijn behulp als taelman is gegeven;
 Maer schoon hy machtigh is, en groote saken doet,
 Noch blijft des Heeren volck in druck en tegenspoet:

Want schoon Ægypten-lant lijf hondert vreemde plagen,
 Ach! Jacob even selfs die heeft er in te dragen 1);
 Want als de wreede Vorst des Heeren straffe voelt,
 Soo is 't dat hy aen hem sijn gramme sinnen koelt.
 Hy laet in meerder ernst op hare sake mercken,
 Hy drijftse felder aen, en doetse langer wercken,
 Hy plaeghtse dagh aen dagh met soo een vinnigh hert,
 Dat schier al wat'er is sijn leven moede wert.
 Maer als de gansche schaer nu meynt verlast te wesen 2),
 Doen is'er boven al een swaer druck geresen;
 Want Pharo treckt hen na met al sijn gansche macht.
 Soo dat, eylaes! het volck als in den angst versmacht 3):
 Van voren is de zee, op beyde zijden bergen,
 Van achter komt een heir hem slagh en oorlogh vergen,
 En dreight het gansche rot als met een wisse doot,
 Daer is gansch Israël als in den lesten noot.
 Maer God, die sijnen troost veel dan eerst plagh te geven,
 Als alle menschen hulp schijnt wegh te sijn gedreven,
 Bestraft het woeste meyr, en siet, het water scheurt!
 De vreught komt menighmael wanneer een yder treurt.
 Het leger vont behulp, te midden in de baren,
 Die nu aen Israël gelijk als mueren waren;
 Maer als hen Pharo volght tot in het holste diep,
 Doen sagh hy dat de zee sijn paerden over-liep,
 Sijn wagens henen dreef. De frissche ruyters soncken 4),
 En oock de koninck selfs is in der haest verdroncken.
 Daer leyt de groote macht geslingert aan de strant,
 Door anders geen behulp als Godes rechterhant.
 Daer juycht des Heeren volck, met groote vreught bevangen,
 Daer hoort men anders niet als spel en lof-gesangen,
 Daer singht de jonckheyd na het liedt van Mirriam,
 Dat uyt een danckbaer hert tot in den hemel klam.
 Maer schier en is het heyr niet uytter-see gekomen 5),
 Men heeft van stonden aen geen water meer vernomen,
 Men vint geen klare beeck, geen aengenamen drank,
 Men vint nau eenigh vocht, geheele dagen lanck.
 Of, schoon men water kreegh ontrent de suere beken,
 Die uyt den wrangen gront van Mara komen leken,
 Soo heeft'et doch een smaeck gelijk als enckel gal 6);
 Siet daer al wederom een droevigh ongeval.
 Maer God die Jacob proeft, en niet en wil bederven,
 Die laet het treurigh volck al weder troost verwerven;
 De goede Moyses helpt, en maeckt een soeten stroom,
 Alleen maer door behulp van eenen soeten boom;
 En dit is nau geschiet, sy komen Moyses tergen,
 Sy komen aen den man een vette tafel vergen 7):
 "Ægypten, seyt het volck, dat was een vruchtbaer lant,
 Daer in men visch en vleesch en alle lusten vant 8);
 Ægypten, schoon priël, vol allerhande vruchten,
 Wat gingh ons dwasen aen, van u te willen vluchten 9)!
 Ghy sijt een lustigh hof, een vette klaver-wey:
 Maer siet in dit gewest en is maer enckel hey,
 En niet als dorren halm. Ach, hadden wij gebleven
 Daer wy in overvloet en vreughde mochten leven!
 Het is voorwaer een dwaes die uyt sijn plaetse treet,
 En kiest een ander lant eer hy een beter weet!"
 Dus gaet het grilligh volck by wijlen gansche dagen,
 Nu God om haer bejagh, dan haren leyder vragen.
 Haer stemme wort verhoort, sy krijgen haren eysch,
 De dau die geeft haer broot, den regen edel vleys:
 Het man 10) komt uyt de lucht, en over hun gesegen,
 Tot in de bosschen selfs, en midden op de wegen 11);
 Het wiltbraet komt hun t'huis, en waer sich iemant set,
 Daer vanght hij voor sijn deur de quackels sonder net.

1) Exod. 1. 11. 2) Exod. 2. 1. 3) Exod. 2. 1. 4) Exod. 3. 1. 5) Exod. 4. 15.

1) Exod. 5. 7. 2) Exod. 14. 5. 3) Exod. 14. 10. 4) Exod. 15. 1. 5) Exod. 15. 23. 6) Exod. 15. 25. 7) Exod. 16. 3. 8) Num. 11. 4. 9) Psalm 78. 24. 10) man; manna (brood). 11) Exod. 17. 12. 14.

Hier mocht een heyligh man, ten hemel opgetogen,
 Gaen roepen tot den Heer uyt alle sijn vermogen,
 En seggen (nademael sijn hert ten vollen merckt,
 Hoe wonder Godes hant hier in geduerigh werckt):
 "O God! schoon ghy ons leyt door wonder dorre wegen,
 Daer niet als enckel zant en klingen sijn gelegen;
 Al moeten wy met angst en ongewapent gaen,
 Daer staegh een machtigh heyr ons dreight te sullen slaen;
 Al komt de woeste zee ons swacke sinnen tergen,
 En steygart over-hoop gelijck de grootste bergen,
 Al is 't dat ons vergift en slangen-swadder quelt,
 En dat ons door het vyer het gansche lichaem swelt;
 Wy sullen even-wel, wy konnen niet bederven,
 Nadien wy 's hemels broot door uwe gunst verwerven.
 O, geeft ons, lieve God! uw woort, dat edel man,
 Tot ons sal eygen sijn het hemels Canaän!"
 Maer, wat is van de mensch? siet hoe de lieden woelen,
 Sy konnen in het stof den hemel niet gevoelen.
 Haer keel die is een wolf, haer lust een rechte vraet 1),
 Sy krijgen ja de walgh van enckel honigh-raet,
 Van enckel hemels-broot; des Heeren rijke gaven
 En weten haren buyck, haer geesten niet te laven.
 Dat vet Ægypten-lant, die koren-rijcke gront,
 Die speelt haer om het hert, en leyt haer in den mont;
 Die doet hen even-staegh, als met geheele krachten,
 Haer wenden van den Heer, en op haer lusten achten.
 Soo qualick wil het vleesch hem voegen nae de baen
 Die God, het eeuwich licht, ons hier gelast te gaen.
 Siet, stracks al weder dorst, oock in het lekker eten:
 Sy hebben Godes heyl al wederom vergeten,
 En noch terwijl het volck verwondert stont en keeck,
 Siet, uyt een harde klip ontsprongh een gansche beeck 2).
 Hoe liefst God Jacobs volck! haer ovens zijn de wolcken,
 De rotsen even-selvs haer koele water-kolcken,
 Haer kelders voor den dranck, ten dienste van 't gemeen,
 Daer quam een machtigh vocht geborrelt uyt den steen,
 Geschoten uyt een rots, het schijnt dat harde keyen
 De lieden hulde doen, en al het leger vleyen;
 In voegen, dat het vee met vollen monde dronck,
 Terwijl het suyver nat als uyt de moeder spronck.
 Maer schoon of Godes hant soo veel beroemde daden,
 Vol krachten, hoogh beleyt, vol gunste, vol genaden,
 Aen Jacob had getoont; eylaes! het grilligh rot
 Dat maect een gulden kalf, en noemt'et haren God 3)!
 Waer heen ellendigh volck? waar sijt ghy doch geweken?
 Van waer soo quaden slagh en soo verkeerde streken?
 Waer is doch nu ter tijt, waer is des Heeren kerck?
 Ghy laet den waren God, en viert uw handen-werck!
 Daer komt de groote man van boven na beneden,
 Daer komt hy van den bergh tot aen den leger treden,
 Hy brengt de tafels met, als zegels van het bont 4),
 Die aen sijn liefstal volck de Schepper heeft gejont.
 Hy siet de losse jeught daer in het groene danssen,
 Hy siet het gulden kalf geciert met rose-kranssen,
 Hy goyt de tafels wegh, eer hy die vorder droegh 5),
 Vermits een yver-vier hem in den boesem sloegh.
 Daer leyt het wonder stuck, daer leyt'et heen gedreven,
 Daer God met eygen hant sijn Wet heeft in geschreven;
 Daer wort oock Aron selfs ten hardsten over-haelt,
 Vermits hy met den hoop van God is af-gedwaelt.
 Daer laet hy strack het kalf tot stof en assche branden,
 En 't wort tot menschen dranck, en al tot haerder schanden,
 Als of hy seggen wou: dat ghy noemt uwen God,
 Wort hier tot enckel dreck, en dat tot uwen spot 6)!
 Noch is'et niet genoegh: drie duysent kloeke mannen,
 Die worden aengetast, en door het swaert verbannen,

Geslingert over-hoop. Siet, wat een droevigh werck 1),
 Siet, in hoe grooten druck vervalt de gansche kerck!
 Noch laet de goede God sich wederom genaken,
 En laet een nieu verbont en nieuwe tafels maken;
 Hy troost het droevigh volck, en neemt het weder aen,
 En stelt door Moyses vast hen by te sullen staen:
 Te drijven uyt het lant de raeuwe Jebusijters,
 Te jagen uyt haer erf de snoode Cananijters,
 En menigh ander volck, mits dat sijn reyne Wet
 Hun sy een stage peyl, en blijve vast geset.
 De tijt doet haren gangh, de rappe jonge lieden 2)
 Die gaen in grooten ernst de vette kust bespieden,
 En keeren weder t'huys, en weten tot den gront
 Hoe dat het binnen 'slants, en op de grensen stont.
 Sy brengen aen het volck soo gulle wijngaert-vruchten,
 Dat onder haren last oock jonge mannen suchten,
 De kloekste van het heyr sijn besich met hun tweek
 Met éenen druyven-tack, met éenen tros alleen.
 Sy brengen vijgen met en appels van granaten 3),
 Maer al dat aerdigh fruyt en mocht hun geensins baten,
 Het gansche leger muyt, en 't heyr is op den loop,
 Om wie hen tegen is te storten over-hoop.
 Sy schricken voor het lant en al de vaste steden,
 Sy vreesen voor het volck en hare grove leden,
 En daer en komt niet eens, in haer verdraeyt gepeys,
 Wat God al heeft gedaen op soo een lange reys.
 En schoon of Caleb riep: "De steden sijn te winnen 4),
 Laet ons maer slechts het werck in Godes naem beginnen!"
 Daer is geen lust eylaes! daer is geen seggen aen,
 Men vint geen handen meer genegen om te slaen.
 Men leydt hen na de doodt, gelijck de lieden meenen 5),
 Sy vallen Caleb aen, en goyen harde steenen;
 De goede Josua en wert oock niet gespaert,
 Maer is in dit gevaer door Godes hant bewaert.
 Strack wort'er op het heyr een vonnis uijt-gesproken,
 Dat haren overmoet ten vollen heeft gebroken:
 Wie meer als twintigh jaer van sijne dagen telt
 Die sal tot enckel mis verteeren op het velt;
 Die sal, dit was de vloeck, hier aen der heyden sterven,
 En nu of nimmermeer den vetten gront verwerven;
 De sone Nun alleen, en Caleb boven dien 6),
 Is by God toe-gestaen het lant te mogen sien.
 Daer treuren over-luyt, daer weenen alle mannen,
 Van hope nu berooft, en uyt het lant gebannen,
 En strack daer op soo volgt en pest en harde strijt 7),
 En niet als staegh verderf, en niet als droeven tijt.
 De stoute Korach muyt, en Dathan daer beneven 8),
 Door haet, door swarten nijt, door eersucht aengedreven,
 Abiram komt'er by, en dringht geweldigh aen,
 Sy willen priesters sijn, en voor den Heere staen
 Twee hondert vijftigh man, al luyden van vermogen,
 Sijn tegen Godes erf geweldigh op-getogen;
 Daer staet het gansche volck in wonder groot gevaer:
 Maer 't wort in korten stont des Heeren macht gewaer.
 Het aertrijck doet hem op tot aen de diepste gronden 9),
 En Korachs gansch gesin is in der haest verslonden,
 Sijn huys leyt over-hoop, sijn tente neer-gedruckt,
 En hy wort in der haest in 't duyster wegh-geruckt.
 Maer schoon of al het volck aensiet de sware plagen 10),
 Die Dathans grilligh rot gedwongen is te dragen,
 't En wort noch even-wel niet buygh-saem in den geest,
 Soo dat het even doen den Heere niet en vreest.
 Het gaet op Moyses aen als met de gansche leden,
 Het smaedt op sijn beleyt met onbeschofte reden,
 Het seyt met vollen mont, dat hy, uyt wrangen aert,

1) Num. 11. 6. 2) Exod. 18. 3. 4. 5. 3) Exod. 32. 4. Deut. 9. 12. 4) Exod. 23. 17. 5) Deut. 9. 17. 6) Exod. 32. 26.

1) Exod. 34. 10. 2) Num. 14. 35. 3) Num. 13. 23. 4) Num. 14. 6. 5) Num. 14. 20. 6) Num. 14. 32. 7) Num. 14. 35. 8) Num. 16. 5. 9) Num. 16. 31. 10) Num. 16. 41.

Het zaet van Abraham in geenen deel en spaert.
 God siet den handel aen met gramschap aen-gesteken,
 En gaet door selsaem vyer sijn dienaers onrecht wreken:
 Daer rees een heete gloet die op het leger quam,
 En in een korten stont veel duysend menschen nam.
 God seyt hem boven dat: Ontreckt u van de scharen,
 Ick wil aen desen hoop mijn krachten openbaren,
 En plagen al het heyr met druck en ongeval,
 Soo dat'er niet een mensch hun over-blijven sal.
 Maer Aron, op den raet door Moses hem gegeven 1),
 Heeft met een soeten reuck de plagen wegh-gedreven,
 En God met een versoent. De kracht van haer gebedt
 Die heeft het snel bederf en haestigh vyer belet.
 Den brant is uyt-geblust. Daer komen blijde dagen 2);
 Want Arad wort gevelt, en sijne macht geslagen,
 Het vruchtbaer Canaän, dat in het Zuyden lagh,
 Is in der haast verheert, en schier met éenen slagh.
 Daer treckt het leger op, maer t'wijl de lieden reysen,
 En op haer eersten staet en op Ægypten peysen,
 Beginnen nieu geklagh en reden sonder slot,
 Sy grollen op een nieu, en morren tegen God.
 "Siet, wat een vreemt gewoel, en wat een selsaem leven 3)!"
 Wy doen schier anders niet als gins en weder sweven,
 Wy dolen even-staegh, al sijn wy bijster swack,
 Wy spillen onse jeught, in druck en ongemack.
 Siet, wat een slappe kost wy op den tocht gebruycken!
 Wat kan een quackel sijn voor onse grage buycken!
 Wat geeft men aen het volck het labbe-soete man,
 Dat ons geen rechte kracht of herte geven kan!
 O, die eens wederom Ægypten mocht betreden,
 Om daer van edel graen eens broot te mogen kneden!

1) Num. 16. 47. 2) Num. 21. 4. 3) Num. 21. 5.

Dat heeft eerst kruymen in, en pit, en rechte keest,
 En kan in volle maet verquicken onzen geest.
 Het was een groot vermaeck aen onse jonge gasten,
 Doen sy eens in het vet tot aen de kneuckels tasten,
 En hadden vollen lust van schaep- en ossen-vleys,
 En gaven even-staegh den buyck haer vollen eysch.
 Waer is die goede tijt en alle vreught gevaren?
 O dat wy noch een reys soo wel geseten waren!
 Wel op dan, Abrams zaet! waer toe hier langh gedraelt?
 't Is beter eens gekeert als even-staegh gedwaelt."
 God hoort den nortschen vrock, en sent haer heete slangen,
 Die met een dichten krol haer om de leden hangen,
 Die schieten haer vergif tot aen het innigh bloet,
 Soo dat in korten stont de ziele ruymen moet:
 Hier komt een herders kint getreden aen der heyden,
 En gaet met bly gemoet sijn teere schapen weyden,
 En t'wijl het uyt de borst een aerdigh deuntjen singht,
 Soo voelt het dat een slangh hem om de leden springht.
 Daer is een jeughdigh paer in stille vreught geseten,
 En, eer het iemant weet, soo wort'er een gebeten.
 Daer set een jonge maeght haer in het jeughdigh kruyt,
 En waerse bloemen soeckt daer komt een adder uyt.
 De vrijsters sijn gequetst, de vrouwen krijgen wonden
 Of in haer sachte borst of aen haer teere monden,
 En menigh wacker man ontfanght een felle beet,
 Terwijl hy light en slaept, of aen sijn tafel eet.
 Daer hoort men droef gekerm door al het leger rijsen,
 Een ieder soeckt den Heer sijn smerten aen te wijsen;
 En God verhoort het volck, en even metter daet.
 Vertoont haer sijne gunst, en schaft haer goeden raet 1):
 Hy laet, in korten stont, de siecken troost genieten,

1) Num. 21. 9.

Hy laet aen sijnen knecht een slangh van koper gieten;
 Die wert omhoogh gerecht te midden op het velt,
 Ten goede van het volck dat gift van adders quelt.
 En wie het dier besagh, hoe kranck hy mochte wesen,
 Die was van sijn verdriet van stonden aen genesen;
 Men nam geen menschen hulp, geen dranck of heylsaem kruyt,
 De slangh maer eens gesien, die joegh het swadder uyt.
 Wat dient'er meer verhaelt? geheele veertigh jaren
 Sijn aen des Heeren volck met dolen wegh-gevaren,
 En eer het oyt sijn erf ten vollen hebben kan,
 Soo valt'er op den wegh ses hondert duysent man.
 't Is gansch een nieu geslacht, seer weinigh uytgenomen,
 Aen wien het is vergunt in Canaän te komen,
 De reste die versmelt door veelderlei verdriet,
 Eer dat het immermeer het goede lant geniet.
 De leyders even-selvs, die God hun had gegeven,
 Sijn alle wech-geruickt, en op de reis gebleven:
 De goede Mirriam, de priester Aron storf 1),
 Eer dat hy oyt een voet in Canaän verwarf;
 De groote Moses selfs, hoe seer hy heeft gebeden,
 En mocht den vetten gront sijn leven noyt betreden,
 Niet deelen aen het volck; hy kreegh een ander lot;
 Hy leyt sijn leven af, en gaet tot sijnen God.
 Maer wat geswinde pen sal na den eysch verhalen
 Het lijden van de kerck, en haer geswinde qualen,
 En wat een staegh verdriet, dat om haer heeft geswiert,
 Terwijl des Heeren volck door rechters is bestiert.
 Doorsiet het gansch beleyt; na weinigh blijde dagen
 Soo rijsen over-hant al weder droeve slagen,
 Al is 't somtijts eens rust, 't is voor een kleynen tijt,
 Want stracks soo rijst'er twist en weder nieuwen strijt 2):
 Want na het grilligh volck van God is afgetreden,
 Heeft Astarot geviert en Balam aen-gebeden,
 Soo treft haer wederom des Heeren felle straf,
 Die haer aen Midian als slaven over-gaf 3).
 O hart, o sondigh volck! o Godes diep ontfermen 4)!
 Hy laet het woeste lant al wederom beschermen:
 Daer rijst een Samsom op, een Jephth', of Gideon,
 Die jaeght de nevels wegh gelijk een helle son.
 Dit is een vaste wet: de sonden met de plagen
 Die gaen als over-hant, en op gezette dagen:
 Als d'een haer loop begint, daer is geen twijffel aen,
 De tweede komt'er by, en geeft haer op de baen.
 Maer onder dit verdriet, en veelderhande plagen,
 Daer mede Godes volck geduerigh is geslagen;
 Soo heeft hy menighmael vernieut sijn heyligh bont,
 By hem al vast geset oock eer de werelt stont.
 't Is driemael hondert jaer dat Moses is verscheyden,
 En dat de sone Nun het leger quam te leyden,
 Siet, Eli recht het volck, een al te sachten man 5),
 Die in sijn eygen huys geen regel houden kan.
 Gods offer wort besmet, sijn heylighdom geschonden 6),
 Soo buyten alle tucht, soo los en ongebonden
 Is Eli's stout gezin, maer siet een droeven slagh,
 Gods yver roeyt het uyt, en al op eenen dagh 7).

1) Num. 20. 2. 28. Deut. 34. 5. 2) Jud. 2. 11. 3) Jud. 6. 1. 4) Jud. 12. 5) 1 Sam. 1. 9. 6) 1. Sam. 4. 12. 7) 1. Sam. 4. 12.

Maer, dat noch harder treft, het leger wort geslagen,
 De Bont-kist even-selvs ten buyte wech-gedragen 1),
 Gestelt in Dagon's huys, en alsse weder quam
 Doen was het dat de dood veel duysent menschen nam.
 Ontrent dien eygen tijt is Samuël gekomen 2),
 En door het gansche lant als rechter aengenomen,
 Maer slechts voor sijnen tijt: want als hy wort bedaeght,
 En hebben aen het volck sijn kinders niet behaeght.
 Daer gingh doen Jacobs zaet sijn eerste stant verliesen 3),
 Het wil een hooger vorst, een eygen prins verkiesen,
 Het wenscht te sijn bestiert door Koningsh edel bloet,
 Gelijk het meeste volck door al de werelt doet.
 En siet, op dit versoeck wort Saul uyt-gekoren 4),
 Maer heeft al wederom het rijck eer-langh verloren,
 Soo dat, oock eer hy sterft, tot vorst gezegent wert
 De soon van Isai, een man na Godes hert.
 Maer ik en seyde niet, al had ick duysent tongen,
 Hoe dat de ware kerck in David is besprongen,
 En wat sich over-al voor onheyl heeft vertoont,
 Eer dat hy na den eysch ten vollen is gekroont.
 Men sagh hem even-staegh aen alle kanten tergen,
 Gelijk een vluchtich hert of velt-hoen op de bergen,
 Maer echter heeft de man, als met een vollen lust,
 Den Bruydegom gesien, en in den geest gekust 5),
 Den bruydegom omhelst, den bruydegom gesongen,
 Doch meest als sijn gemoet in enghte was gedrongen;
 Dan scheen het, dat de vorst tot in den hemel rees,
 En schier als metter hant den grooten harder wees.
 Maer nae dien vromen helt is Salomon gekomen 6),
 Er heeft van al het rijck den scepter aen-genomen,
 Een vorst van hoogen geest en wonder diep verstant,
 Hoedanigh dat men noyt in menschen breyn en vant;
 Die heeft in sijn gemoet, door heyligh vyer gedreven,
 En met de gansche ziel tot sijnen God verheven,
 Gesongen voor den Heer een hoogh, en wonder liet.
 Daer in men sijne bruyt in haer gedaente siet.
 Wel op, o vrienden, op! komt brenght hier reyner ooren
 Als die naer ydel jock en aertsche dingen hooren;
 Komt, siet hier hoe de bruyt by wijlen is beducht,
 En hoe haer brandigh hert in waren yver sucht;
 En hoe de bruydegom met poosen is verborgen,
 En hem niet vinden laet tot aen den lichten morgen;
 En hoe de droeve bruyt dan hare klachten doet,
 En hoe de bruydegom haer wederom begroet.

Wie geen liefde noch en voelt,
 Liefde die den geest verweckt;
 Maer noch in der aerden woelt,
 En daer heen de sinnen strekt;
 Wat is 't, schoon hy 't ooge went
 Op dit hoogh, en heyligh liet?
 Wie geen liefde noch en kent,
 Die en kent haer tale niet.

1) 1. Sam. 6. 19. 2) 1. Sam. 7. 3. 3) 1 Sam. 4. 4) 1. Sam. 10. 11. 1 Sam. 13. 14. 1 Sam. 15. 23. 1. Sam. 16. 13. 1. Sam. 23. 26. 5) Psalm 2. 12. Psalm 45. 9. 6) 1 Kon. 14. 9.

BRUYLOFT-GEDICHT,

OP HET

GEESTELICK HOUWELICK,

UYT HET HOOGELIEDT.

ZY 1): Mijn flauwe ziel verlanght, om door het jonstigh kussen
Van mijnen Bruydegom, haer brant te mogen blussen;
Ach! dat ick in den geest sijn liefde voelen mocht,
Soo had ick in der daet al wat ick immer socht.
Uw gunste, waerde vrient, gaet alle soet te boven
En wat'er immer wies in alle koninghs hoven;
Uw vrientschap overtreft den alder-besten wijn,
Die van een gulle ranck oyt kan gelesen sijn.
De reuck van uwe self verquickt benaede sinnen,
Soo dat u Sions volck en al haer dóchters minnen,
Soo dat ghy aengesocht en hoogh gepresen wert
Van al die maeghden sijn, en van een suyver hert.
Och! wat ick bidden magh, wilt my tot uwaerts trecken,
Dat sal mijn trage ziel tot uwen dienst verwecken,
Dan sal ick veerdigh sijn, daer ghy in vrede rust,
En vinden even daer mijn vollen hertsenlust.
O troost van mijn gemoet, wilt ghy my slechts geleyden
Daer ghy voor uwe bruyt uw kamers doet bereyden,
Soo word' ick vry gestelt van druck en ongeval,
En wil oock uwen lof gaen melden over-al,
En wil oock uwen troost, die wy, met groot verlangen
Tot in het diepste mergh door uwen geest ontfangen,
Vertellen aen het volck, en brengen aen den dagh,
Waer uyt men uwe gunst en liefde kennen magh.
Hoort maeghden, die bewoont de gras-begaefde vlekken
Daer sich Jerusalem komt in de leeghte strecken,
Al ben ick swart bevleckt, gelijk ick heden toon,
Mijn wesen even-wel dat is inwendigh schoon.
Of ick een tente schijn van rauwe Kedarijten,
Noch is mijn helle glans als Salomons tapijten,
Al schijn ick wonder bruyn, ey segh, wat leyter aen,
Een heete sonne-schijn die heeftet my gedaen.
De kinders, die wel eer mijn moeder plagh te voeden,
Sijn tegen my gestoort, ick moest den wijngaert hoeden,
Die was my toe-vertiout en dier genoegh belast,
Ick hebber even-wel maer weynigh op gepast.
Doch ghy, mijn hertsen-troost, segh waer uw kudden weyden,
En waer ghy sult het vee ontrent den middagh leyden:
Waerom sal ick alleen mijn hutte neder-slaen,
En buyten uw bedrijf by loose vrienden gaen?
HY 2): Indien ghy niet en weet, o schoonste van de wijven,

Waer dat ghy na den eysch uw kudden hebt te drijven,
Soo neemt het seker spoor van mijne schapen waer,
En weyt tot uw gemack uw teere geyten daer.
Vriendinne, wel te recht wert uwe glans geleden
Met Pharos ruytery, daarvan de Vorsten spreken,
Of met het schoon caros, daer op de koningh rijt,
Hoedanigh noyt en was in al den ouden tijt.
Ick sie uw soet gelaet, uw roos-gelijke wangen,
Geciert aen alle kant met wonder schoone spangen,
Met peerels boven dat, die met een rijcken glans
Omvangen uwen hals, gelijk een stage krans.
Wy sullen t'sijner tijt verciere uwe leden,
En toonen uwen glans in Sions hooge steden,
Wij sullen u versien met allerley cieraet,
Gelijk de frissche jeught op hooge feesten gaet.
ZY: Terwijl de bruydegom aen tafel is geseten,
En siet daer met vermaeck sijn lieve vrienden eten,
Soo geeft mijn narden-salf een wonder soeten lucht,
Waer door de bange pijn uyt mijn gewrichten vlucht.
Gelijk de mirrhe werckt wanneer die is gebonden,
En in een dichten tros te samen op-gewonden,
En aen mijn borst geleyt, en my tot reucke dient,
Soo is aen mijn gemoet de gunst van mijnen vrient.
Sijn wesen is gelijk de gulle wijngaert-rancken,
Waerom dat Engeddi den Heere plagh te dancken,
Sijn wesen is gelijk als Cypris edel kruyt,
Het soetste dat men vint of aen der heyden spruyt.
HY: Koom hier, vriendinne, koom, en wilt uw schoonheyt
De stralen uws gesichts sijn enckel duyven oogen, (toogen,
Haer glans is aengenaem, en wonder lief-getal,
Soo dat ick mijn vermaeck daer eeuwich vinden sal.
ZY: Schoon sijt ghy weerde vrient, schoon sijt ghy mijn
De schoonste die ick weet of op der aerden vinde, (beminde,
Schoon sijt ghy, weerde vrient, en uyttermaten soet,
Soo dat in u bestaet de lust van mijn gemoet.
Ons leger is geciert met alle groene kruyden,
Die aen ons reyne min een staege jeught beduyden,
Ons huys staet wonder vast met ceders op-gebout,
En onse galery van schoon cypressen hout.
HY: Ick ben een schoone roos, van Saron her-gekomen 1),
Een luyster van den hof, een prinsse van de bloemen,

1) De kercke, de bruyt.

2) Christus, de bruydegom.

1) Het 2 capittel.

Een edel aert-gewas dat in de dalen groeyt,
 En eeuwigh jeughdigh staet, en sonder eynde bloeyt.
 En ghy, o weerde bruyt, een lely vergeleken,
 Staet in een dorren gront, daer u de doorens steken;
 Maer des al-niet-te-min uw glans sal niet vergaen,
 Ghy blijft ongeschent en vast gewortelt staen.
 ZY: Gelyck een schoonen boom, met vruchten over-laden,
 Staet by het wilt gewas en aen de dorre paden,
 Soo is mijn weerde vriend ontrent de steedsche jeught,
 Dies is sijn aerdigh loof mijn hertsens grootste vreught.
 Sijn groen en geestigh blat is alle mijn vermaken,
 Als mijn verdorde ziel sijn schaduw magh genaken;
 De vrucht die van hem komt verweckt my in den mont
 Een smaeck die soeter is als oyt mijn herte vont.
 Hy gaet, uyt reyne gunst, my tot de plaets geleyden,
 Daer ick, tot mijn vermaeck, de maeltijt sie bereyden;
 Hier door ontfonckt mijn hert, en voelt een inigh vier,
 En segh eens, waerom niet? de liefd' is sijn banier.
 Wat ick u bidden magh, wilt my door wijn verquicken;
 En laet my van den dorst in hiite niet versticken,
 Bevochticht my de ziel met frisschen appel-dranck,
 Ick ben tot aen het mergh, ick ben van liefde kranck.
 Mijn vriend, die dit verneemt, en laet my niet verlegen,
 Dies komt sijn slincker-hant om mijnen hals gesegen,
 En sijnen rechter-arm om-helst mijn teere borst,
 Die met een staegen brant nae sijne liefde dorst.
 Hoort, dochters, hoort een woort: Ick moet van u begeeren,
 Jerusalemseche jeught, ick wil u gaen besweeren
 By al het geestigh wilt, in dal of bosch gevoet,
 Dat ghy in dese vreught ons geen belet en doet;
 Dat ghy het soet vermaeck van mijnen uyt-verkoren
 Geen hinder aen en brengt, en niet en komt te storen.
 Ach! laet hem nevens my, ach! laet hem doch gerust.
 Tot dat het anders valt, of dat hem anders lust.
 Maer siet, ick hoor een stem, ick hoor een stemme spreken,
 Ick hoor een helle stem, die komt tot my geweken,
 Een stem die my behaeght, een stem van mijnen vriend,
 Een stem die my tot troost, en enckel segen dient.
 Ick sie hem metter haest tot mijn vertreck genaken,
 Ick sie hem grooten spoet en snelle gangen maken,
 Hem kan geen steylen bergh, geen heuvel tegen-staen,
 Hy kan door sijne kracht de rotsen over gaen.
 Hy is gelyck een rhee, die, met geswinde sprongen,
 Komt door het dichte loof gansch veerdigh in-gedrongen.
 Geen ruyghte van het wout, geen haegh die hem belet,
 Hy vint een open baen, waer hy de voeten set.
 Hoewel hy menighmael noch verre schijnt te wesen,
 Soo komt hy lijcke-wel gansch haestigh op-geresen,
 Schoon ons een muur verscheyt, hy kijckt te venster uyt,
 En hout een wacker oogh ontrent sijn lieve bruyt.
 Hy opent sijnen mont, hy spreeckt gewenschte reden,
 Die gaen my tot het mergh en tot mijn diepste leden,
 Hy seyt: "vriendinne komt, en voeght u nevens my,
 En weest eens op het lest van alle kommer vry!
 De winter is gegaen, en alle stuere vlagen
 Sijn door een soeter lucht geworden schoone dagen,
 De regen is voor-by: men siet het jeughdigh gras,
 Men siet aen alle kant het aerdigh bloem-gewas.
 Men hoort het bly gesangh, men hoort de vogels quelen,
 Men siet de tortel-duyf ontrent haer gaeytjen spelen,
 Men hoort geen droef geklagh, maer niet als enckel vreught,
 Het schijnt dat al het wout ontspringht in nieuwe jeught:
 Hier gaet de vijge-boom haer botten openbaren,
 En toont een jonge vrucht daer noyt geen bloeisels waren;
 Daer staet de wijngaert-ranck en maekt een soete lucht,
 En streeft den hovenier met hope van de vrucht.
 Wel komt, mijn teere duyf, wilt u tot my begeven,
 Ghy die eens in een rots gedwongen waert te leven,
 Laet hooren uwe stem, en toont uw soet gelaet,

Ghy zijt aen mijn gemoet als enckel honigh-raet."
 Maer, onder dese vreught, behout my dit verlangen
 Der vossen jongh gebroet in haesten op te vangen,
 Het is een boos gespuys, en dat, tot onser spijt,
 De wijngaert-rancken schent, en in de druyven bijt.
 Ick ben aen mijnen vriend, en hy aen my gebonden,
 Wy sijn te samen een tot aen de diepste gronden,
 Hy is aen mijn gemoet, en ick aen hem verpant,
 En dus is tusschen ons een onverbroken bant.
 Hy doet sijn kudde gaen in schoone lely-velden,
 En drencktse, met vermaeck, die haer te voren quelden.
 Siet, dus gaet hy te werck ontrent sijn lieven stal,
 Tot ons een klaerder dagh eens over-komen sal.
 Ick wil dan tot besluyt u dese bede vergen:
 Koom, als een jonghe rhee, koom, huppelt op de bergen,
 Koom neder, weerde vriend, koom met een rassen spoet,
 En sijt tot aller tijt een troost in mijn gemoet.
 Ick was, op mijn gemack, in 't bedde neer-gesegen 1),
 Ick was in 't sachte dons, tot mijn vermaeck, gelegen,
 Daer heb ick grooten tijt by wijlen om-gebrocht,
 En hebbe mijnen vriend in grooten angst gesocht.
 Maer schoon ick my des wercx ghingh dicmael onderwinden,
 Hy, die mijn herte socht, en wasser niet te vinden,
 Of ick met handen greep of met de voeten stiet,
 'k En vant hem in het bed of in de kamer niet.
 Dies ghingh ick al het stuck wat naerder over-leggen,
 Ick ghingh tot mijn gemoet met grooten ijver seggen:
 Verheft u, traegh gestel, begeeft u van het bedt,
 En siet dat ghy met ernst op uwe plichten let.
 Hier op heb ick terstont het sachte dons verlaten,
 En ghingh my door de stadt begeven op der straten;
 Maer hoe ick soecken mocht, en waer ick immer quam,
 Het was mijn ongeluck dat ick hem noyt vernam.
 Maer siet, een wacker volck, dat in de lange nachten
 Is door de stadt gewoon op yder huys te wachten,
 Dat nam ick tot behulp, en dede mijn beklagh,
 En vraegde, waer mijn vriend in 't duyster schuylen magh.
 Maer nae dit ondersoek, een kleynen tijt geleden,
 En eer ick van de schaer ben verder af-getreden,
 Soo vond' ick even hem die my verheugen doet,
 Soo vond' ick mijn vermaeck, en troost van mijn gemoet.
 Ick greep hem in den arm, ick leyd' hem van der straten,
 Ick hield hem wonder vast, en woud' hem niet verlaten,
 Ick bracht hem in het huys van die my heeft gebaert,
 Daer wort hy t' mijner troost op heden noch bewaert.
 Wat ick u bidden magh, o Syons reyne maeghden!
 Hadt ghy oyt derenis met die van liefde klaeghden,
 En breeckt doch ons vermaeck, en stoort ons vreugde niet,
 Tot u de liefde selfs hier anders in gebiet.
 HY: Maer wie doch magh het sijn, die met een vrolick wesen,
 Die uyt de wildernis als roock is op-geresen,
 Als roock van soete lucht? wie is de lieve bruyt,
 Die geur en wasem geeft gelyck het beste kruyt?
 Die niet als mirrh' en blaest, en doet om hooge rijsen
 Een reuck, een wierroock-damp, van yder een te prijsen,
 Een lucht die ons verquickt en beter segen brengt,
 Als eenigh konstenaer, die goede reucken menght?
 Maer siet des koninghs bed, dat hem sijn dienaer's stelden,
 Siet wapens om de koets, en even sestigh helden,
 Die om sijn leger staen, en houden goede wacht
 Voor al dat yemant vreest te midden in der nacht.
 Siet daer een wacker heyr van onvertsaeghde kuechten,
 Die met de swarte macht of helseche spoken vechten,
 Die met het quelligh vleesch, en haet, en wrange nijt,
 Sijn staegh in ongemack, en eeuwigh in den strijt.
 De vorst van Israël, van David her-gekomen,
 Die heeft uyt Libanon het ceder-hout genomen,

1) Het 3 Capittel.

Daer heeft men nyt gewrocht het schoonste ledekant,
 Dat oyt nauw-keurigh oogh in Prinssen hoven vant:
 De steylen van het werck, daer op het staet verheven,
 Zijn nyt een wit metael na rechten eysch gedreven,
 De vloer is enckel gout, en waer den hemel streckt,
 Dat is met purper-root ten vollen over-deckt.
 Maer niet en kan het werck soo reynen luyster geven,
 Al doet het aerdigh tuygh door uwe jeught geweven,
 O Davids schoone stadt! haer onbevleekte min
 Dat is haer schoonste pant, en neemt den koningh in.
 Nu, dochters Syons! komt, besiet hier awen koningh,
 Hoe cierlijck dat hy treet nyt sijn yvoren woningh;
 Besiet voor alle dingh sijn edel hoofd-cieraet,
 Dat alle prinssen dracht in all's te boven gaet;
 Dat heeft het deftigh wijf, sijn moeder, hem gegeven,
 Als hy op sijnen troon met eere sat verheven,
 Als hy door al het rijck sijn groote bruyloft hiel,
 En in de vreugde swom als met de gansche ziel.
 Schoon sijt ghy, lieve bruyt, schoon sijt ghy mijn vriendinne 1),
 Ghy draeght in nw gesicht een woonplaets voor de minne.
 Uw oogh verquickt den geest van alle jonge mans,
 Want noyt had duyven oogh soo aengenamen glans;
 En of op Gilead veel jonge geyten weyden,
 Die aen een klare beeck een harder komt geleyden,
 En wast daer al het vee, ghy sijt het, weerde maeght!
 Wiens hair en schoone verw aen my voor al behaeght.
 Het sijn, in mijn gesicht, uw overschoone vlechten
 Die my uw soete min in al de sinnen hechten;
 Uw tanden wonder net, en in haer reken 2) vol,
 Sijn wit aen alle kant gelijk als reyne wol.
 Uw lippen sijn geverwt gelijk als versche rosen,
 Die van den koelen dan in vollen luister blosen
 Uw sprake, die gestaegh als door de rosen gaet,
 Is soeter in den klanck als enckel honigh-raet.
 Uw wangen aerdigh root, en jeughdigh boven maten,
 Sijn als het edel vocht in appels van granaten,
 Die maken des te meer uw schooñheyt openbaer,
 Vermits die sijn omringht van uw gekrinkelt hair.
 Uw hals en sijn gevolgh, van duysent nyt-gekoren,
 Is recht en op-geciert, gelijk als Davids toren,
 Daer hanght het wapen-tuygh van menigh edel helt,
 Die voor des Heeren volck het lijf te pande stelt.
 Hier dienen by gevoeght van twee gelijcke borsten,
 De vreught en herten-lust van alle jonge vorsten,
 In 't aensien lief-getal gelijk een jonghe rhee,
 En even sonder vleck als nieu gevallen snee.
 Wel aen, ick ga besien de mirrh' en wierroock-bergen,
 Tot dat de klare son den nacht sal komen tergen,
 Tot dat de schaduw wijckt, en dat de lichten dagh
 Door gansch het aertsche dal haer stralen senden magh.
 Schoon zydy, lieve bruyt, schoon zydy mijn beminde,
 Soo dat ick geen gebreck in al uw leden vinde,
 Soo dat ick niet en sie, waar ick het ooge sla,
 Dat u niet lief en is, en u niet wel en sta.
 Ick sal van Libanon, ick sal u naerder leyden
 Tot in het vette gras en in de groene weyden,
 Ghy sult van Hermon af of van Amana sien,
 Wat in het lage dal voor wonder sal geschien.
 Ghy sult den leopart, ghy sult de felle leeuwen,
 En al het wout-gespuyt onaerdigh hooren schreeuwen;
 Maer, desen onverlet, Vriendinn'! ontstelt u niet,
 't Is buyten uw gevaer dat ghy het onheyl siet.
 Van dat mijn eerste gunst is over u gekomen,
 Soo hebje, lieve bruyt! mijn sinnen in-genomen,
 Ghy hebt door uw gesicht mijn herte wegh-geruckt,
 En uw verkoren beelt dat stater in gedruckt.
 Hoe schoon is uw gelaet! hoe soet en uyt-gelesen

1) Het 4 Capittel.

2) reken; reeksen, reiën.

Is, mijn gewenste bruyt! uw reyn en eerbaer wesen!

Daer is geen specery of geur van soete wijn,
 Die met uw frissche jeught oyt kan geleken sijn.
 De keest van honigh-raet besproeyt de reyne tippen
 Van uwen rooden mont, en schoon-gebloosde lippen;
 Uw kleet geeft soeter reuck en beter wasem nyt
 Als Libanons gehucht 1), en al het edel kruyt.
 Ghy sijt, o weerde maeght, te rechte vergeleken
 Met stil en suyver nat van ongemeene beken,
 Ghy sijt in mijn gepeys, en dat tot uwen lof,
 Een wel bemuerden-tuin, een toe-gesloten hof.
 Uw rancken sijn gelijk een boomgaert van granaden,
 Met wieroock over-al en nardus over-laden,
 Verlustight boven dien, tot in het minste deel,
 Met mirrhe, safferaen, en reucke van kaneel.
 De kalmus waster by, en toont haer aller wegen,
 En, waerom meer geseyt? ghy sijt ons enckel seggen,
 Ghy sijt ons reyn gewas, dat geur en krachten heeft,
 Waer door een bange ziel gesont en vrolick leeft.
 Ghy, die, gelijk een dau, de kruyden komt besproeyen,
 En als een Hemels-nat op dorre gronden vloeyen,
 Daelt af van Libanon, maer des al niet-te-min
 Soo drinckt het gansche lant uw rijcke beken in.
 ZY: Wel op, ghy Noorden wint, met uwe stuere vlagen,
 Wilt mist en vuylen damp van onsen boomgaert jagen,
 Maeckt dat ons vuyl gewas niet al te ras en schiet;
 Want dat en dient voor al de jonge planten niet.
 Maer ghy oock, soete lucht, geresen uyt het Zuyden,
 Koom sijgen over ons en onse teere kruyden,
 Koom, lockt de bloemen uyt, en dat te rechter tijt,
 Dewijl de koele Mey op uwe vleugels rijt.
 Dan sal mijn weerde vrient tot sijnen hof genaken,
 En in dat schoon preeel sijn herte vrolick maken,
 Dan sal hy, met vermaeck, genieten van de vrucht,
 Die blos en rijpheynt krijght door uwe soete lucht.
 HY: Ick ben van heden af in mijnen hof gekomen 2),
 Ick heb daer al-bereyts mijn soet vermaeck genomen,
 Ick hebbe daer gepluckt, o suster lieve bruyt,
 De mirrhe, mijn gewas, het puyck van edel kruyt.
 Ick hebbe my gelaeft met enckel honigh-raten,
 Met wijn en soeten most, bewaert in reyne vaten,
 Met lieffelicke melck, gewonnen in het lant,
 Daer in ick mijnen lust en soet vernoegen vant.
 Wel aen dan, vrienden komt, en nut de milde gaven,
 Die nu den heeten dorst en honger sullen laven,
 Neemt voedsel, tot vermaeck en met een vrolick hert,
 Tot u de geest verheught, en even droncken wert.
 ZY: Ick lagh in mijn vertreck, de slaep had my bevangen,
 En zweefde met gemack ontrent mijn bolle wangen;
 Maer schoon sijn deusigh vocht mijn oogen over liep,
 Noch voeld' ick dat mijn hert niet al ten vollen sliep.
 En schoon ick lagh bedwelmt, en dat mijn sinnen maelden,
 En, met den droom vervoert, in vreemde landen dwaelden;
 Ick voelde lijcke-wel, dat ick in mijn verstant
 Noch eenigh kleyn vernuft en gront van reden vant.
 En t'wijl een sware damp my quam de sinnen stoppen,
 Begon mijn weerde vrient aen mijn vertreck te kloppen:
 "Ach! seydt hy, teere duyf, vriendinne, weerde bruyt!
 Wat is 't dat ghy uw deur voor uwen broeder sluyt?
 Siet, wat een killigh vocht mijn leden heeft bevangen,
 De wasem van der nacht die zweeft my om de wangen,
 Mijn haer, met dicken mist en met den dau vervult,
 Dat swiert my om het hoofd, en oeffent mijn gedult."
 Ick, met dit soet gespreck in geenen deel bewogen,
 Gingh seggen; "weerde vrient, mijn kleet is uyt-getogen,
 Hoe kan ick, inder nacht en voor den dageraet,
 Hoe kan ick wederom gaen nemen mijn gewaet?"

1) Het 5 Capittel.

2) gehucht: hoogte.

Hoe kan ick nu ter tijt op uwe diensten passen?
 Mijn leden sijn gekuyst, mijn voeten af-gewassen;
 Hoe dient mijn suyper lijf nu vuyl te sijn gemaect?
 Ey lieve, neemt gedult tot dat den dagh genaect"
 Mijn vriend pooght even-wel om in te sijn gelaten,
 Maer liet ten lesten af, en gaf hem op de straten;
 Daer vroegde 1) mijn gemoet, daer sloegh mijn droeve siel,
 Soo dat ick met den geest in bange stuypen liet.
 Doen rees ick uit het bed, en heb mijn deur ontsloten,
 Ick vont het yser-werck met edel nat begoten,
 En dat was even-selvs voor mij een gunstigh pant,
 Gelaten aen het slot van mijn gemindens hant.
 Maer als ick buyten quam, en hem daer meyn te vinden,
 Vernam ick anders niet als lucht en schrale winden,
 Eylaes! hy was gegaen, en ick en sagh hem niet,
 Dies viel mijn treurigh hert al weder in verdriet.
 Ach! wat ick soecken mocht, hem kon ick niet bekomen,
 Dies wiert mijn treurigh hert met onlust in-genomen,
 'k En vont geen rechten troost al waer ick henen liep,
 'k En vont geen weder-spraeck, hoe-wel ick luyde riep.
 En siet, terwijl ick dwael, de wachters, die my vonden
 Verseerden my het lijf, en vry met diepe wonden,
 Ja (dat my felder neep in al de sinnen gaf),
 Sy namen my, eylaes! mijn reynen sluyer af.
 Nu roep ick over-luyt: "o maeghden, soete dieren!
 Wiens glans en reyne jeught Jerusalem verciere,
 Ick bid u wat ick magh, soo ghy mijn vriend ontmoet,
 Dat ghy uyt mijnen naem hem dese bootschap doet:
 Seght, dat ick sijnen troost niet langer weet te derven,
 En dat om sijnent wil mijn ziele meynt te sterven;
 Seght, dat ick legh en sucht geheele nachten lanck,
 En, waerom meer geseyt? ick ben van liefde kranck.
 MAEGHDEN: Wel, segh ons doch een reys, o schoonste van de
 Die oyt door soet gelaet een edel vorst behaeghden, (maeghden
 Wat is uw vriend doch meer als eenigh ander mensch,
 Dat ghy in hem besluyt uw vollen herten-wensch?
 ZY: Vriendinnen, hoort een woort: dat is sijn eygen wesen:
 Mijn vriend is wit en root, van dnysent uyt-gelesen,
 Sijn hoofd dat is gekroont met glans van edel gout,
 Dat aller maeghden oogh op sich getogen hout.
 Sijn geest die is geciert met duysent schoone gaven,
 Sijn hair dat is gekrult, en swart gelijk een raven,
 Sijn oogh een duyven-oogh, en suyper boven dat,
 Gelijk een schoonen steen in edel gout gevat;
 Sijn wangen als een hof, gelegen in het Zuyden,
 Beset met bloem gewas en ongemeene kruyden;
 Sijn lippen als een roos, die op haer schoonste bloeyt,
 En van een soeten dau en enkel mirrhe vloyt
 Sijn handen wonder net gelijk als schoone ringen,
 Het schoonste datter is in alle schoone dingen;
 Sijn borst gelijk yvoor, soo wit men immer vont,
 Sijn voet als marmere-steen, op enkel gout gegront.
 Sijn wesen als een berg, met ceders over-wassen,
 Die tot het rijk gebou van groote vorsten passen;
 Sijn lippen wel bespraect, sijn tongh vol enkel lust —
 Ach! buyten sijnen troost en vont ick nimmer rust.
 Siet, daer is na den eysch mijn weerde vriend beschreven,
 Daer is hy wonder net geschildert na het leven;
 Ghy, let op mijn gespreck, want 't heeft een dieper gront,
 Als ghy door uw vernuft ten eersten vatten kont.
 MN.: Waer is uw weerde vriend? waer heen is hy getogen 2)?
 Op dat wy t'uwen troost hem weder krijgen mogen.
 O schoonste van de jeught, hy dient te sijn gesocht,
 En heden op den dagh u weder toe-gebrocht.
 ZY: Mijn vriend die is gegaen daer frissche bloemen spruyten,
 En daer in vollen reuck de rosen haer ontsluyten;

1) vroegde: werd door wroeging aangedaan.

2) Het 6 Capittel.

Daer pluckt hy schoon gewas, en loof van edel kruyt,
 En maeckter, t'onser vreught, een mirrhe-trosjen uyt.
 Wel, vrijsters, hoort een woort: dit sijn mijn vaste gronden:
 Ick ben aen mijnen vriend, en hy aen my gebonden,
 Wy syn in alle dingh, wy sijn te samen een,
 En al wat yder heeft is onder ons gemeen.
 HY: Ghy sijt, verkoren lief, in schoonheyt uyt-gelesen,
 Gelijk als Thirsa was, of immer staet te wesen;
 Ghy sijt vol hellen glans, en lustigh boven dat,
 Gelijk Jerusalem de ver-beroemde stadt.
 Ghy sijt, geduchte maeght! in uwe macht te schromen,
 Als groote legers selfs, die na den vijant komen,
 Of als een moedigh heyr, dat met sijn vendels bralt,
 Wanneer het eenigh slot met krachten over-valt.
 Vriendinne, laet den glans van uwe rijcke stralen,
 Laet uw bevalligh oogh op uwen hoeder dalen;
 Want dat ontsteect mijn hert tot aen mijn innigh bloet,
 En roert mijn gansche ziel, dat ick u lieven moet.
 Als ick mijn oogen keer ontrent uw schoone vlechten,
 Soo voel ick mijn gemoet van haren glans bevechten;
 Daer is in Gilead, daer is geen harders kint
 Dat schoonder geytenhair in al de kudde vint.
 Als ick uw tanden sie tot aen de diepste gronden,
 Daer is geen reynder wol voor desen oyt gevonden,
 Soo dat haer schoon yvoor, en fijn bevalligh wit,
 Tot in het diepste mergh van mijn gedachten sit.
 Uw wangen sijn geciert (wie kan hem des versaden?)
 Met glans, en edel root, als appels van granaden;
 Bysonder als het mes de vrucht in stucken snijt,
 En datse wert gepluckt op haren rechten tijt.
 Versamelt over hoop de sestigh koninginnen,
 En by-wijfs thien-mael acht, geboren om te minnen,
 En maeghden boven dien uyt gansch het aertsche dal,
 Soo veel dat niet een mensch kan noemen haer getal.
 Een heb ick even-wel, een heb ick uyt-gekoren,
 En over langen tijt een dieren eedt gesworen,
 Dat sy, en anders geen, bemint en lief-getal,
 Dat sy mijn weerde bruyt voor eeuwich wesen sal.
 Dies sullen haer gewis de koninginnen prijsen,
 En by-wijfs hulde doen en eere gaen bewijsen;
 De maeghden boven al, de luyster van het hof,
 Verheffen haren naem, en singen haren lof.
 Wie is de reyne bruyt, die hier komt aen-getreden,
 En als een dageraet vertoont haer reyne leden?
 Wie is 't die hier verschijnt; gelijk een helle maen,
 En komt gelijk de son in vollen luyster staen?
 Wie is 't die schrick verweckt gelijk de velt-banieren,
 Die in het krijgs-gewoel ontrent de legers swieren?
 Het is een weerde maeght, haer ouders eenigh kint,
 Tot wiens begaefde jeught de koningh is gesint.
 'k En was, o soete duyf, 'k en was niet wech-geweken,
 Ick gingh my voor een tijt vermeyen aan de beken,
 Ick gingh den noten-hof met yver oversien,
 En hoe sijn teer gewas ten lesten sal gediën.
 Ick sagh of op het velt de nieuwe vruchten groeyden,
 En of de granadier in volle tacken bloeyden,
 En of de wijngaert-ranck bequame loten droegh,
 En of sijn gulle bloem op haren planter loegh.
 Maer als ick geen gewas en vont na mijn behagen,
 Soo heb ick mijne ziel gaen keeren na den wagen
 Van mijn vrywilligh volck, en riep ten lesten uyt,
 En riep, in grooten ernst, tot mijn geminde bruyt:
 "Keert, Sulamite keert, o bloeme van de vrouwen!
 Het sal my wellust sijn uw wesen aen te schouwen!
 Keert, soete tortel-duyf, het is my grooter vreught,
 Als tot Mahanaim het reyen van de jeught.
 Hoe sie ick, met vermaeck en uyt een diep verlangen 1)

1) Het 7 Capittel.

Uw voeten net geschoet, en uwe frissche gangen!
 Hoe suyver is de riem gegort aen uwen rugh,
 Een konstigh schakel-werck, en vry een meesterstuck!
 Uw navel, even soo gelijk een ronden beker,
 Die maeckt u lief-getal, en u mijn gunste seker;
 Uw buyck als nieu gewas van edel korengraen,
 Daer eenigh harders kint heeft rosen om-gedaen;
 Uw borsten, lieve bruyt, die sijn gelijk als hinden,
 Daer twee van eender dracht te samen sijn te vinden,
 Uw hals een reyn kleynoot, het schoonste dat men siet,
 Een toren van yvoor en is soo suyver niet!
 Uw oogen hebben glans gelijk de water-stralen,
 Die met een reynen stroom ontspringen in de dalen;
 Uw neus is als het slot op Libanon gebout,
 Een ciersel van den bergh en van het gansche wout!
 Uw hoofd is wonder net, geciert met rijke kroonen,
 Als Carmels hooghste deel sich is gewoon te toonen;
 Het spanghsel, dat uw hair in reyne trossen bint,
 Is enckel Vorsten dracht, het schoonste dat men vint!
 Geen koningh soo vermaert, geen prinsse soo verheven,
 Die sich aen uwe jeught niet is gesint te geven;
 Geen machtigh werelt-vorst, die met een vaste trou
 Sich niet uyt volle gunst aen u verbinden wou.
 Hoe wel, geminde bruyt, voeght u het eerbaer wesen!
 Uw jeught is als de psalm in schoonheyt op-geresen;
 Uw borst is even soo gelijk een druyven-tros,
 Die nu geeft aen het oogh een aengename blos,
 Die nu van rijpte swelt. Dies heb ick voor-genomen,
 Tot u, om mijn vermaeck, tot u alleen te komen,
 En dan sal my de geur van uwen boesem sijn
 Gelijk als edel fruyt, en aengename wijn.
 Uw soet bespraecakte mont die sal de zielen trecken,
 Die is een edel tuygh om slapers op te wecken;
 Soo dat een trage tongh, die als in banden lagh,
 Een wonder diep geheym sal brengen aen den dagh.
 ZY: Ick hoor mijn hoeder toe, en hy is aller wegen,
 Als uyt sijn gansche kracht, tot mijne jeught genegen.
 Wel aen dan, mijn vermaeck, laet ons te velde gaen,
 En in het groene wout ons hutten neder-slaen.
 Laet ons in eenigh deel, ontrent de naeste vlekken,
 Of in het lustigh velt ons bedde laten decken;
 Laet ons na weynigh slaeps, en in den dageraet,
 Gaen sien, hoe dat de bloem van onsen wijngaert staet.
 Laet ons een snellen voet op al de landen setten,
 En met een wacker oogh op al de boomen letten,
 En hoe de granadier sijn gulle botten schiet,
 En hoop tot nieu gewas en schoone vruchten biet.
 Hier wil ick, weerdste pant, aen uwe min gedenccken,
 En met een open hert aen u mijn liefde schencken.
 Ben ick in mijn vertreck of in het jeughdigh groen,
 Ick bender slechts alleen om u vermaeck te doen.
 De bloemen geven reuck, de nieuwe vruchten wassen,
 En die ben ick gesint uw liefde toe te passen;
 Wat ick van nieuws bekoom, of eertijts heb gespaert,
 Dat wort tot aller tijt voor u alleen bewaert.
 Ach! mocht het een-mael sijn, dat ick u, lieve broeder 1),
 Sagh leggen aen de borst van mijn gewenste moeder;
 Dan soud ick met vermaeck, en uyt mijn hertsen-gront
 U grijpen in den arm, en kussen aen den mont.
 Dan sou, wie mijnder spot, eens stille moeten swijgen,
 En even met verdriet beschaemde wangen krijgen;
 En al het schamper jock, dat ick heb uyt-gestaen,
 Sou (my tot enckel vreught) ten eynde moeten gaen.
 Maer u, gewenste vrient, u woud' ick binnen leyden,
 En in mijn eygen hert een woningh toe-bereyden.
 Om daer, tot mijn behout, door u te sijn verlicht,
 Door u te sijn geleert, door u te sijn gesticht.

Dan sal ick soeten wijn op edel kruyt verlaten,
 Dan sal ick aerdigh fruyt en appels van granaten
 U brengen aen den dagh, in grooten overvloed,
 Gelijk men op een feest aen goede vrienden doet.
 Mijn vrient sal onder dies mijn teere jeught beschutten,
 Want 't is sijn linckerhant die my komt ondersteuten,
 En 't is sijn rechter arm die my den hals om-vanght,
 En met een vasten bant my aen de leden hanght.
 HY: Jerusalemsche jeught, en Syons lieve maeghden!
 Indien oyt reyne trou en vrientschap u behaeghden,
 Wat ick u bidden magh, en stoort ons liefde niet,
 Soo langh als ghy den lust van onse liefde siet.
 Maer seght ons, wie het is die, met een deftigh wesen,
 Komt uyt een woeste gront in eeren op-geresen,
 Die op haer liefste steunt, en met een bly gelaet,
 Tot troost van haer gemoet, in hem versegelt staet?
 ZY: Ick heb u op-geweckt, o prinsse van het leven,
 Doen my een appel-boom tot lusten heeft gedreven.
 Van daer ontstaet de gront van dat ghy zijt gebaert,
 En hebt de smert gevoelt van onsen swacken aert.
 HY: Vriendinne, lieve bruyt, van duysent uyt-gelesen,
 Laet my aen uwen geest gelijk een zegel wesen,
 Druckt my op uwen arm, als tot een gunstigh pant,
 Van daer is 't dat de ziel in reyne liefde brant.
 Al is de bleecke doot van wonder groote krachten,
 De liefde niet-te-min die kan het spooek verachten,
 Die vrees het monster niet, al isset wonder straf,
 Sy is van hemels vyer, en past niet op het graf.
 De loop en snel gedruys van groote water-beken,
 En heeft niet machts genoegh, om haer geweld te breken;
 En offer groote schat te samen wort gebracht,
 Ten is maer leure-werck, dat liefde niet en acht.
 ZY: Maer by ons, nu ter tijdt, daer is een jonge suster,
 Die maeckt ons even-staegh de sinnen ongeruster,
 Sy is noch wonder teer, en even sonder borst,
 Sy kan geen lieve vrucht bevrijden van den dorst.
 Wat sullen wy bestaen, wanneer de dagen komen,
 Dat sy tot echte vrou sal dienen aen-genomen?
 Hoe sal de teere maeght hem werden toe-gebracht,
 Die op haer gulle jeught met groot verlangen wacht?
 HY: Vriendinne weest gerust, indiense wert bevonden
 Een muer na rechten aert, en vast in hare gronden,
 Indiense niet en wijckt soo wil ick na den eysch,
 Uyt haer gaen rechten op een vorstelick paleys.
 Wil sy haer als een deur aen mynen huysse toonen,
 Ick sal met ceder-hout haer reyne posten kroonen;
 Sy sal my lief-tal sijn, indien haer innigh hert,
 Wanneer ick sta en klop, voor my ontsloten wert.
 ZY: Ick ben aen mijnen vrient gelijk een muer geworden,
 Ick ben in sijne gunst en salder in volherden.
 Mijn borsten sijn gelijk als torens wel gegront,
 En al mijn troost bestaet alleen in sijn verbont.
 Dies sal ick mijn vermaeck, mijn troost en ruste vinden,
 In al dat ick voortaan sal mogen onder-winden,
 Alleen door uwe gunst, door uw genade, vrient!
 Wat dat ick goets besit en heb ick niet verdient.
 HY: De vorst van Israël, uyt Davids zaet geboren,
 Heeft tot sijn wijngaert-bergh een edel lant gekoren,
 Doch hy en bout het niet, maer trekter huere van,
 En laet het gansch beleyt aen sijnen acker-man.
 Mijn wijngaert is mijn erf, en staet tot mijner sorgen,
 Van 's avonts even-selvs tot aen den lichten morgen;
 Soo dient dan al de vrucht, die op den acker wast,
 My t'huys te sijn gebracht en toe te sijn gepast.
 Laet Salomon een deel van sijnen hof genieten,
 En geeft hem van de vrucht, daer uyt de wijnen vlieten,
 Maer brenght het vol gewas in mijn verheven sael;
 Want die het al besorght behoortet al-te-mael.
 Wel aen nu, lieve bruyt, die aen de groene boomen,

1) Het 8 Capittel.

Die in den schoonen hof, en langs de klare stroomen
 Uw woon-plaets hebt geset, maect mijnen naem bekend
 Aen die uw soeten aert en stemme sijn gewent.
 ZY: Mijn eenigh toeverlaet, mijn hertsens soet verlangen,
 En laet mijn bange ziel niet meer in twijffel hangen:
 Komt snellijck nederwaerts gelijck een jonge ree,

Komt snellijck, weerde vrient, en voet het jeughdigh vee;
 Komt snellijck nederwaerts in dese lage dalen,
 Daer uw ellendigh volck, uw teere schapen dwalen;
 Maeckt eens te lester tijt ons zielen onbeschroomt,
 Komt, hoeder van den mensch! komt Heer en harder,
 kooomt!

Maer na dit bly gesangh verneemt men stuere vlagen,
 Die Godes weerde bruyt al weder heeft te dragen,
 De wijse dichter sterft. Het was een swanen-liet 1),
 Het leste dat het volck van sijnen mont geniet.
 Het rijck dat wort verdeylt, en tien geheele stammen,
 Die tegen Reboam in grooten haet vergrammen,
 Onttrecken haer de macht van Davids edel zaet,
 Soo dat het gansche lant in vreemde bochten staet 2).
 Wat is van aertsche macht, en groote koningrijcken!
 Al wat oyt hooge wies dat moet ten lesten wijcken;
 Hier onder is geen staet die eeuwich dueren sal,
 Naer hoogh te sijn geweest, soo komt een lagen val.
 Jerobeam die weet, door list van slimme grepen,
 Voor eerst het oorlogs-volck tot sijn bevel te slepen,
 En heeft soo met beleyt, en door geduchte macht,
 Meest al des Heeren volck tot hem alleen gebracht 3).
 Wat sijnder nader-hant wat sijnder felle slagen,
 Door Israël gegaen, in Israël gedragen!
 Dan midden in het rijck, dan weder buytens-lants,
 Eylaes! een staegh verderf van alle jonge mans.
 Maer als het meeste deel sich gaf tot vreemde Goden,
 En liet het ongedaen al wat hun was geboden,
 Soo wiert des Heeren volck met oorlogh onder-druckt,
 Verwonnen, wegh gevoert, en uyt het lant geruckt;
 Verstroyt, gelijck als kaf, in alle vreemde rijcken 4),
 Soo datse Jacobs erf in geenen deel gelijcken;
 Maer God noch even-wel, in soo verbosten staet,
 Heeft onder hen bewaert sijn uytverkoren zaet.
 Doch of schoon Juda siet des Heeren sware plagen,
 En wat een harde straf haer broeders moeten dragen,
 Haer prinsen even-wel die gaen haer ouden gangh,
 En dienen Astarot wel hondert jaren langh.
 Dies is de groote vorst uyt Babylon gekomen 5),
 En heeft Jerusalem ten lesten in-genomen,
 Den tempel af-gebrant, de priesters wegh-gevoert,
 En al het gansche rijck tot aen den gront geroert 6).
 Des koninghs ongeluck en is niet uyt te spreken,
 Sijn zaet wert om-gebracht, sijn oogen uyt-gesteken,
 Het sweert gaet over-al, geen kint en wort gespaert,
 Geen ouderdom verschoont, geen teere maeght bewaert.
 Van al den grooten schat, van al de gulde vaten,
 En worter in de stadt niet eene meer gelaten;
 't Is al tot buyt gemaect en uyt het lant gebracht,
 Soo dat de gansche staet als in het leet versmacht.
 Daer is in slaverny, met droefheyt, wegh-gevaeren
 Een tijt, een lange tijt, van tien-mael seven jaren,
 Daer lijt het edel zaet meer als het lijden kan,
 Daer is des Heeren volck een spot van alle man.
 De Sienders onder dies, van God hun toe-gesonden,
 Die spreken over-lyt, met onbeveynsde monden,
 En seggen wat het volck en wat de priesters schort,

En waerom Godes hant soo felle plagen stort.
 Doch schoon hun is vergunt den tempel op te bouwen,
 Noch wort het deftigh werck door listen wederhouwen;
 De schrick van Israël, den koningh in-geprent,
 Maeckt dat hy van het volck sijn eerste gunste went.
 Maer als de rechte tijt ten lesten is gekomen,
 Heeft Esdras op een nieu de saken aen-genomen,
 Die kreegh doen volle macht te treden in het werck,
 En stracx, op Godes woort, sijn oock de swacke sterck.
 Men vinter even-wel die, met verscheyde lagen,
 De vaders even-staegh in haren bou vertragen,
 Soo dat des Heeren volck, niet als in groot verdriet,
 Den segen en de gunst van haren God geniet.
 Maer schoon de groote stadt ten lesten is gesloten,
 Noch wort doch al het werck met tranen over-goten;
 De sake, na my dunckt, is weert te sijn verhaelt,
 En met een ruymen pen te werden af-gemaelt:

Ten tijt' als Godes hant, op Israël gevallen,
 De steden had ontbloot van haer verheve wallen,
 En dat des Heeren volck, in Babylon gebracht,
 Veel jaren achter een sijn weder-komste wacht;
 Doen vingh de jonckheyt aen in echte sich te paren
 Met vrouwen, die het zaet van Jacob niet en waren,
 Met vrijsters uyt het lant, na yder was gesint,
 En naer hy sijn partuer in die gewesten vint.
 Maer als, na langh verdriet, de thien-mael seven jaren
 Ten lesten door-gebracht en om-gekomen waren,
 Sont God een deftigh helt 1), die, met een grooten tocht,
 Heeft Jacob op een nieu in Canaän gebrocht,
 Heeft weder onder-staen den tempel op te bouwen,
 Om Godes reynen dienst te mogen onder-houwen;
 Soo dat het gansche volck ten vollen wert gewaer
 Des Heeren nieuwe gunst en segen over haer.
 Doch, eer schier Israël is in het lant geseten,
 Soo wert van stonden aen van yder een geweten,
 Hoe sich al menigh man hier in vergrepen heeft,
 Dat hy in echte trou met vreemde wijven leeft;
 Dat hy uyt Babylon, of uyt de naeste vlekken,
 Heeft dochters van het lant tot hem bestaen te trecken,
 En dat hy sonder schrick die met sich heeft gebracht,
 En even in den vloeck des Heeren segen wacht.
 De vorst hierom bedroeft, en in den geest verslagen,
 Vreest weder op een nieu des Heeren sware plagen;
 Hy biet de stammen op, hy stelt een vasten-dagh,
 Op dat men uyt het volck het onheyl weeren magh.
 Soo haest men dit begint, wat sijnder al gebreken!
 Men vint oock priesters selfs uyt haren plicht geweken,
 Men vinter menigh vorst die qualick is gepaert,
 Vernits een heydens wijf hem kinders heeft gebaert.
 Siet, wat een swaer geval, en hoe verboste saken!

1) 1 Kon. 11. 43. 2) 1 Kon. 12. 19. 3) 1 Kon. 12. 25.
 4) 2 Kon. 17. 23. 5) 2 Kon. 25. 4. 6) Zedechias.

1) Esdras.

Hoe is soo vasten knoop in haesten los te maken?
 Hoe kan soo naeuwen bant te niete zijn gedaen,
 Daer twee van eenen sin vast in versegelt staen?
 Maer, desen onverlet, men hoort de grootste lieden
 Hier toe in vollen ernst haer gansche leden bieden,
 Een yder sweert den Heer, dat hy het ongeval,
 Soo veel als hem belanght, uyt Jacob weren sal.
 Daer wort dan vast gestelt, dat geen uytheemsche wijven,
 Geen kinders boven dien in Jacob sullen blijven,
 Dat yder, dus getrouwt, is uyt den echten bant,
 En los van sijn gemael, en in een vrijen stant.
 Dit wert van stonden aen, en met sijn volle leden
 Verkondicht in het lant en al de vaste steden,
 Op dat van heden af een man of echte vrou,
 Na luyd van dese wet, sijn dingen rechten sou.
 Het was een harde slagh ontrent de swacke vrouwen,
 Wie kan in dit geval haer tranen weder-houwen?
 Eylaes! het treurigh volck dat leeft in groote pijn;
 Maer daer was doen noch hoop hier van bevrijt te sijn.
 Doch als de tijt genaect dat yder moet vertrecken,
 Soo hoort men over al een grooten rou verwecken,
 Daer reyst aen alle kant een wonder droef geschrey,
 Van vrouwen onder een en kinders tusschen bey:
 Hier komt een treurigh wijf tot haren man getreden,
 En geeft een droeven sucht, en seyt haer leste reden;
 Daer wert een jonge vrou ter poorten uyt-geleyt,
 Die noch al watse magh, met soete woorden vleyt.
 Een ander, tot de ziel met droefheynt over-goten,
 Hout echter haren mont en haer gemoet gesloten
 In droefheynt sonder stem, soo datse niet en weent,
 Maer staet daer als een rots, en is gelijk versteent.
 Een deel aen d'ander zy, met leet en spijt bevangen,
 Treckt sich de vlechten uyt, bekrabbelt hare wangen,

En slaet sich op de borst, maer, des al niet-te-min.
 Geen mensch treckt haerder aen, geen vriend en neemt haer in.
 Daer sijnder even noch die luy en leelick krijten,
 En, ick en weet niet wat, aen haren man verwijten,
 Oock dat haer bey gelijk tot smaet en schade streckt,
 En yder vogel singht na dat hy is gebeckt.
 Een onder dit geval komt haren man genaken,
 Met droefheynt in den geest en tranen op de kaken,
 Sy komt uyt haer vertreck, en set haer nevens hem,
 En treft hem aen de ziel met haer bedroefde stem:
 "Wat mach doch Israël en onse vorsten letten,
 De vrouwen haerder jeught uyt haer bedrijf te setten?
 En ghy, o weerde vriend, wat is 't dat u beweeght,
 Dat ghy oock even-selvs soo vreemde sinnen kreeghet?
 Ick heb om uwentwil mijns vaders huys verlaten,
 Soo dat my nu ter tijt mijn eygen vrienden haten;
 Ick sagh, dat ghy tot my ten hoogsten waert gesint,
 En ick heb wederom van herten u bemint.
 Ick hadde doen ter tijt wel elders konnen trouwen,
 Ick wiert van al de jeught geduerigh onder-houwen:
 Mijn schoonheynt, mijn geslacht, mijn onbevleete glans,
 Was lief en wel gewilt by alle jonge mans.
 My quamen vryers voor van hoogen stam geboren,
 Ghy bleeft noch even-wel mijn lief, mijn uyterkoren.
 Ick ben ('t is u bekent) in trou met u gepaert,
 Doen ghy een slecht gesel, en oock een ballingh waert.
 't Heeft nu alreets geduert tot aen de twintigh jaren,
 Dat ghy my hebt gesien veel soete kinders baren,
 En, schoon ick dickmael was gansch dichte by de doot,
 't En leet als geenen tijt, ick gingh al weder groot. 1)
 Ick heb dit huys gestijft met seven schoone zonen,

1) groot gaan: zwanger zijn.

Die hier, tot ons vermaeck, in eendracht t'samen wonen,
 Ick heb u noch verrijckt met dochters boven dien,
 En schoonder, soo ick meyn, en hebje noyt gesien.
 Maer boven dit geluck en rijcken kinderzegen,
 Soo hebje machtigh goet door mijn beleyt verkregen;
 Mijn raet, mijn trou-behulp, mijn spaer-kunst boven dat
 Heeft ons in huys gebracht al vry een grooten schat.
 Wanneer het qualick gingh, ghy hebt de stuere vlagen,
 Door mijnen troost versterckt, te beter kunnen dragen,
 Ick gaf u goeden moet, al was het onheyl groot,
 Ick was u over-al een steunsel in den noot.
 Wy hebben vreught gehadt en dickmael blijde dagen,
 En zijn dan over-hant eens weder hart geslagen;
 Wy hebben soet en suer te samen uyt-gestaen,
 Gelijk als in 't gemeen des werelts saken gaen.
 Wy hebben in 't verdriet ons deure toe-gesloten,
 En weder t'sijner tijt ons soete vreught genoten.
 Wat van den Hemel quam, dat was voor ons gemeen,
 En even dat verbint de zielen onder een.
 Dit is van eersten af het leven dat wy leyden,
 Waerom sal nu ter tijt ons soet geselschap scheyden?
 Wy zijn van over-langh twee herten eens gesint,
 Waerom doch haetje nu, dat ghy eens hebt bemint?
 Den ouden dagh genaect, en die is vol gebreken,
 Mijn schoonheyt is gegaen, daer van men plagh te spreken:
 Mijn jeught, mijn frissche bloem, mijn weerde maeghde-
 Is lange sonder groen en buyten alle glans. (krans
 Ick heb u vrucht gebracht nu aen de twintigh jaren,
 Soo dat mijn ingewant is moede van te baren,
 Mijn boesem is verdrooght, mijn leden uyt-geput,
 Waer toe, ellendigh wijf! ben ick op heden nut?
 Waer sal ick henen gaen, word' ick van u verdreven?
 Wat sal ick kunnen doen? hoe sal ick kunnen leven?
 Ick ben van nu voortaan tot reysen niet bequaem,
 Eylaes! een oude vrou is niemant aengenaem.
 Heb ick my, t'uwver smaet, in lusten oyt verloopen,
 Ick wil het metter doot van stonden aen bekoopen;
 Ick wil, na uwe wet, my geven aen de pijn,
 Ick wil oock even-selvs van u gesteenight zijn.
 Of heb ick yet gedaen, dat eenigh quaet vermoeden,
 Tot nadeel onser trou, in u heeft kunnen voeden,
 Soo brengt hier aen den dagh het droevigh aerden-vat,
 En vult dit gansche lijf met vuyl en bitter nat.
 Ick wetet voor gewis, mijn buyck en sal niet swellen,
 Geen zeer, geen etter-buyl en sal mijn leden quellen;
 Ick sal, in voller eer en met een gaven schoot,
 En vrou en moeder zijn tot aen de bleecke doot.
 Of heb ick, door gekijf en vinnigh tegen-spreken,
 Of met een wrangh gebaer oyt tegen u gesteken,
 Soo schrijft oock heden selfs een scheyt-brief t'mijner smaet,
 En sent my buytens-lants, soo ver de sonne gaet.
 Of is uw jeughdigh zaet in mijnen schoot bedorven,
 Dat ghy niet vruchts genoeg van my en hebt verworven,
 Soo kiest u by-wijfs uyt, soo veel het u gelust,
 En, wat my des belanght, en weest niet ongerust:
 Ick sal het niet alleen, met stillen mont, gehengen,
 Maer sal al wat ick mach tot haer vernoegen brengen;
 Ick sal noyt bange sien, noyt qualick zijn gesint,
 Ja, wil een dienstmaeght zijn van die ghy meest bemint.
 Maer, in het tegendeel, heb ick my soo gedragen,
 Dat niemant stof en heeft van my te mogen klagen:
 Heb ick u noyt geterght tot eenigh na-gepeys,
 Maer deftigh in-getoomt de tochten van het vleys;
 Heb ick, tot aller tijt en met de gansche leden,
 Mijn aen-geboren aert, mijn lusten af-gesneden,
 Heb ick, met alle kracht en met de gansche ziel,
 Geduerigh na-getracht al wat u wel beviel;
 Heb ick noch boven dat, geheele twintigh jaren,
 Mijn lichaem uyt-geput met angstigh kinder-baren;

Gelijk ghy, weerde man, en God die 't al door-siet,
 Weet dat al wat ick segh ten vollen is geschiet; —
 Wel, seght dan nu een reys: waerom word ick verstooten,
 En magh niet eene zijn van uwe bed-genooten?
 Waerom word ick verjaeght, en dat tot mijner schant,
 Gebannen uyt de stadt, gedreven uyt het lant?
 Ick bid u, wat ick magh, wilt mijner doch erbermen,
 En neyght een gunstigh oir tot mijn verdrietigh kermen?
 Scheurt doch uw weder-helft niet van uw leden af,
 Die by u wenscht te zijn tot in het duyster graf.
 Och! na dat ick bemerck, ghy laet u niet bewegen,
 Maer blijft tot mijn versoeck al even ongenegen;
 Want schoon ick ben ontstelt, oock boven alle maet,
 'k En hoor niet éénen sucht, die uyt uw lippen gaet.
 Zijt ghy van Jacobs stam, van Israël geboren?
 Zijt ghy dat heyligh volck uyt alle vleesch gekoren?
 Zijt ghy dat edel bloet, dat God bysonder vreest?
 Voelt ghy in uw gemoet de kracht van zijnen geest?
 Neen, neen, ghy zijt veel eer uyt rotsen hergekomen,
 En hebt uyt eenigh beest uw voedsel eerst genomen:
 Een leeu, of ander dier van noch een felder aert,
 Heeft u in 't nare wout of op een klip gebaert;
 Een beyr heeft u gewis haer borsten laten suygen,
 Vermits uw nortsche kop sich niet en weet te buygen.
 Waer heeft men oyt verstaen van soo een wreede daet,
 Als hier in uwe stadt op heden omme-gaet?
 Ick weet, ghy gront het werck op uwe strenge wetten,
 En seght, dat sy van outs een vreemde trou beletten;
 Maer laet doch eens het oogh van onse tijden gaen,
 En let wat Israël voor desen heeft gedaen:
 Siet Samson uwen helt, die, mits sijn groote krachten,
 Sich dede, waer hy quam, gelijk een wonder achten;
 Die op sijn stijven hals geheele poorten droegh,
 En met een kake-been een ganschen leger sloegh;
 Die Vorst, die groote man, heeft Philistijnsche vrouwen
 Geduerig na-gejaeght en dickmael willen trouwen,
 En niemant heeftet oyt gerekent t'sijner schant,
 Oock schoon al was hy selfs een rechter in het lant.
 Siet Salmon boven dien, uyt Juda voort-gekomen,
 Die heeft uyt Jericho een wijf voor hem genomen,
 Die gingh met Rahab aen een wettigh trou-verbont,
 Schoon dat haer eere selfs al vry in twijffel stont.
 Siet, Boas, lieve vrient! een man van groot vermogen,
 Die heeft uyt Moabs zaet sijn echte deel getogen,
 En dit noch even-selvs met kennis van de wet,
 En niemant van het volck en heeftet hem belet.
 Siet voort de Prinssen aen, de wijste van den Lande,
 Waer is oyt vreemde trou gestelt tot haerder schande?
 Als maer een jonge vrou sich na behooren droegh,
 Geen mensch die haer verliet of uyt den huysse joegh.
 Is dit voor goet gekeurt, oock in uw eygen palen,
 Doen niemant van het volck en scheen te kunnen dwalen,
 Vermits des Heeren woort, sijn reyn en heyligh bont,
 Noch in sijn volle kracht aen u versegelt stont;
 Te meer, na mijn begriip, soo magh het zijn geleden,
 Na datje zijt verstroyt in alle vreemde steden,
 Na datje zijt vervoert in menigh verre lant,
 Daer niemant oyt een schijn van uwe wetten vant.
 Maer daer is ruymere stof tot ons ellendigh klagen,
 Wy zijn hier sonder troost en buyten alle magen;
 Mocht naer uw strenge wet ons trouwe niet bestaen,
 Waerom zijn wy geperst van huys te moeten gaen?
 Waerom en zijn wy niet in Babylon gelaten,
 Daer wy in ons gemack met eer en vrede saten?
 Waerom met groot gevaer soo verre weghe-geleyt,
 En waerom wort het lant ons heden op-geseyt?
 O maeghden, wie ghy zijt, en alle jonge vrouwen,
 En wilt geen vreemdelingh, geen ballingh immer trouwen,
 Maer geeft u tot een man ten vollen u bekent,

En die tot uwen aert te voren is gewent.
 Al wat van buyten komt heeft veeltijts quade kueren,
 Die ghy tot uw verdriet, ten lesten sult besueren.
 Wilt ghy tot uwen troost een onverbroken bant,
 En neemt geen vijsen kop uyt eenigh ander lant.
 Maer hoe, ellendigh wijf! waer gaen uw losse sinnen!
 Uw man is die hy plagh, hy sal hem laten winnen;
 Hy is noyt wreet geweest, maer van een sachten aert,
 Hy sal beleefder zijn, wanneer hy is bedaert.
 Hy sal na reden gaen, wie kan het anders peysen?
 Hy sal my niet alleen in 't wilde laten reysen,
 Hy sal noch heden doen, dat my ten besten dient;
 Nu, wat ick bidden magh, bedaert u, weerde vriend!
 Al ben ick nu ter tijt verandert door de jaren,
 En dat mijn eerste glans is heden wech-gevaren,
 Het is in uw vermaeck, in uwen dienst geschiet;
 Versmaet te deser tijt mijn oude dagen niet!
 O, is mijn droevigh lot op heden soo gelegen,
 Dat ick, ellendigh wijf, u niet en kan bewegen,
 En dat al, wat ick oyt u soets heb aen-gebracht,
 Is, als een lossen droom, verdwenen in der nacht; —
 Siet dan uw kinders aen, die ick als vaste banden
 Van ons geluckigh huys, die ick, als lieve panden
 Van ons gemeene trou en uw vermaert geslacht,
 Met pijn en groot verdriet u hebbe voort-gebracht!
 Waer sal ick, arrem wijf, en dit uw zaet te gader,
 Gaen dolen sonder man, gaen dolen sonder vader,
 Gaen dolen sonder hulp, in eenigh verre lant,
 Niet slechts tot onsen druck, maer oock tot uwer schant?
 Sal ick met desen hoop na Babel weder-keeren,
 En van het moedigh volck my laten over-heeren?
 Sal ick gedwongen zijn te gaen na mijn geslacht,
 Dat ick om uwent wil voor desen heb veracht?
 Ick weet eylaes! geen mensch en sal my daer ontfangen,
 Al bid ick al het volck, met tranen op de wangen;
 Ick weet, dat yder een is tegen my gekant,
 Vermits ick u verkoos, u gaf mijn rechterhant,
 U gaf mijn echte trou. Een yder is verbolgen,
 Om dat ick haren raet doen niet en wilde volgen,
 Om dat ick was gesint met u te zijn gepaert,
 Een man van Godes volck, en niet van haren aert.
 Wel sult ghy nu ter tijt my van u konnen jagen,
 Die u mijn teere ziel, mijn jeught heb opgedragen,
 Die u, wanneer ick was een maeght, een frissche roos,
 Die u tot mijnen troost, en tot mijn hoeder koos?
 Ick heb, op uw versoek, mijn ouders, vrienden, neven,
 En al wat my vermaeck op aerde konde geven,
 Ick heb om uwent wil veracht mijn Vaderlant,
 En word ick nu vervreemt van uwe rechterhant?
 Ach! schoon ick out en swack, tot ruste was genegen,
 En niet en was belust tot onbekende wegen,
 Noch heb ick evenwel, vermits het u beviel,
 Na uwen sin gevoeght mijn onvermoeyde ziel.
 Ghy hebt my doen verstaen (vermits de lange jaren
 Van Jacobs ballingschap nu om-gekomen waren,
 En dat ghy wiert vermaent te keeren in het lant
 Daer God al over langh uw Vaders had geplant)
 Ghy hebt my doen verstaen, dat Godes hooghsten segen,
 Voor ons in Canaan, niet elders was gelegen;
 Dat in die schoone kust een machtigh koren groeyt,
 En dat het slechtste deel van enkel honigh vloeyt;
 Dat ghy van stonden aen sout hebben groote staten,
 Daer uyt ick by gevolgh zou trecken groote baten,
 En luyster niet-te-min. Al wat de man geschiet,
 Daer is 't dat oock het wijf haer eere van geniet.
 Ick hebbe my gevoeght en, na mijn swack vermogen,
 Ben ick, met uw gevolgh, uyt Babylon getogen;
 Ick kom hier op uw woort, en dat met groote pijn, 1)

Waer heb ick nu verdient om wegh gejaeght te zijn?
 Is dit het vruchtbaer lant, vol alderhande lusten,
 Daer ick eens met gemack in soude mogen rusten?
 Is dit de groote vreught, ons dickmael toe-geseyt,
 Daarmede ghy weleer mijn sinnen hebt verleyt?
 Zijn hier voor ons bereyt glans, eer en hooge staten,
 Daer op ick, slechte vrou! mijn vrienden heb verlaten?
 Daer op ick ben verruckt, soo verre van de stad,
 Daer ick mijn eygen huys en naeste magen had!
 Eylas, ellendigh volck! wy zijn geheel bedrogen,
 Ach! dat'er was geseyt is al-te-mael gelogen;
 Hier wast geen honigh-raet, maar niet als enkel gal.
 Hier is geen soete vreught, maer druck en ongeval!
 Wel, hebt ghy eenigh soet van mijne jeught ontfangen,
 Hebt ghy oyt lust gehad in mijn gebloode wangen;
 Heb ick u oyt vermaeck of vrientschap aengedaen,
 Siet nu in ware trou mijn swakke leden aen!
 Siet op mijn droeven staet, en op uw kleyne dieren,
 Die met een droef geschrey u om de leden swieren;
 Siet op uw eigen beelt dat hun is ingeprent,
 Een teecken dat mijn eer van niemant is geschent;
 Siet op uw eygen vleesch, de spruyten uwer lenden,
 Kont ghy 'tonnosel bloet in ballingschap versenden?
 Kont ghy dit kleyne rot, dat goet noch quaet en weet,
 Doen lijden, dat noyt kint in onse dagen leet?
 Wilt ghy mijn ouden romp by u niet meer gedoogen,
 'k En soecke niet te zijn tot onlust uwer oogen:
 Wijst my een hutjen aen, of in het naere wout,
 Of daer een rouwe knecht uw vette landen bout!
 Ick ben de werelt sat, ick ben bereyt te schuilen
 In holen sonder lucht, in onder-aertsche kuylen;
 Ick ben bereyt te zijn daer noyt een blijden dagh,
 Daer noyt de gulde son haer stralen schieten magh;
 Ik sal daer met geduld de bleecke doot besueren,
 Mijn tijt, hoe dat het ga, en kan niet lange dueren;
 Ick voel den onderganck van mijnen swacken aert,
 Om dat ick, t' uwer eer, soo dickmael heb gebaert.
 En by den ouden last van altijt kint te dragen,
 Komt noch de felle neep van deze nieuwe slagen;
 Mijn ziele, gansch bedruckt in soo een diep gequel,
 Sal haest een eynde sien van soo een cranck gestel.
 Doch als ghy tijdingh krijght van mijn ellendigh sterven,
 Laat my dan, magh het zijn, een kleyne gunst verwerven
 Snijt ons, soo 't u gevalt, uw vrientschap niet en af.
 Maer gunt my slechts alleen gemeenschap in het graf!
 Wy hebben van der jeught en vry niet weynigh jaren,
 Te samen mogen zijn, te samen mogen pareu;
 Wy hadden disch en bed en alle dingh gemeen;
 En laet doch na de dood mijn lichaem niet alleen!
 Uw vaders, na den loop van dit ellendigh leven,
 Die hebben even-staegh haer wijven dat gegeven.
 Het is een soete gunst, na veelderley verdriet,
 Die, voor haer leste troost, een echte vrou geniet.
 Laet mijnen dorren romp in uwen grave brengen,
 En laet ons nietigh stof sich daer te samen mengen;
 Soo word' ick in den kuyl benefens u geleyt,
 Dat my, door slim bedrijf, op aerden wort ontseyt.
 Ik weet'et voor gewis, al ben ick schoon gestorven,
 En dat mijn nietigh vleesch ten vollen is verdorven,
 Dat ick noch even dan sal voelen groote vreught,
 Als ghy oock na den dood tot my genaken meught.
 Ick bidde tot besluyt — ick kan niet langer spreken,
 Men hert versmelt in rou, mijn woorden blijven steken —
 Ick bid: ontsegh my niet, mijn heer en waerde vriend!
 Dat u niet schaden kan, en my tot ruste dient.”
 De man, op dit gespreck, die laet sijn oogen sijgen,
 Men sagh hem menighmael een ander wesen krijgen:
 Nu scheen hy kout te zijn dan weder eens verhit,
 Hy gaf een diepen sucht en sey ten lesten dit:
 “Ey, laet doch eenmael af, door uw verdrietig spreken,

1) pijn; smart, ook in zedelijken zin. Zoo hier: moeite.

Aen my en u gelijk het innigh hert te breken.
 Wat u, te deser tijt of iemant hier geschiet,
 En is van mijn beschick of van mijn voorstel niet.
 Ick wou, indien ik mocht, in uw geselschap leven,
 Soo langh de goede God ons tijt zou willen geven;
 Maer dit gestrenghe beleyt is niet aen menschen vast,
 Het komt van hooger hand en 't is van God belast.
 't En raecht u niet alleen; want alle vreemde wijven
 Moet yder van hem doen, en uyt den huysen drijven;
 Dat is een vast besluit, daer niemant tegen kan;
 Want al wat u gelijkt is heden sonder man.
 De daet die wijst 'et aen, het zijn gemeene plagen,
 Die soo vry sachter zijn en beter om te dragen;
 't Is sonder mijn beleyt en buyten mijne schult;
 Ghy daerom, weest getroost, en lijf 'et met gedult!
 Eylaes! de droeve vrou en kan geen troost verwerven,
 Dies siet men op een nieu haer bleecken mont besterven,
 Haer borst is sonder geest, haer ader zonder slagh,
 Een yder siet haer aen als op haer lesten dagh.
 Daer sijght sy in het zant, als van de doot bevangen,
 Daer hangt het killigh sweet op haer gestrekte wangen;
 Daer leyse sonder spraek, en schoon men haer begiet,
 Sy doet geen oogen op en rept de leden niet.
 Maer desen onverlet, de stont die is gekomen,
 De stont van haer vertreck; dies wortse wechgenomen,
 En op een kar geleyt, en uyt de stadt gebracht;
 En onder dit gewoel zoo kwam de zwarte nacht.
 Doch waer dit swacke rot ten lesten is gebleven,
 En vint ick in het boeck des heeren niet beschreven,
 En daerom swijgh ick stil, schoon iemant meer begeert,
 En segge maer alleen, dat my de vrouwe deert.
 Doch hier verschijnt een man, door heylich vier gedreven,
 Die heeft een grooten helt met eygen naem beschreven,
 Die heeft in ware daet zijn wesen voor-gestelt,
 En op een vasten grond zijn weken af-getelt.
 Die heeft van doen geseyt, dat Christus moeste sterven,
 En even voor het volck het eeuwich heyl verwerven;
 Dat gansch Jerusaleem moet komen tot een val,
 En dat het offer-werck een eynde nemen sal.
 God laet schier nimmermeer een harde slagh gebeuren,
 Waer door van hooger hant de groote Rijcken scheuren,
 Of hy sent aen het volck zijn boden voren uyt,
 En maectt hen openbaer van waer de plage spruyt.
 O, goetheyt van den Heer! de stadt heeft vaste mueren,
 Maer echter moet het volck den harden slagh besueren;
 Daer wort een stage krijgh aen alle kant gevoert,
 En daerom wort het lant geduerigh om-geroert.
 Daer is geen Konighs-naem in Juda meer te vinden,
 Meest al wat machtigh was, dat gingh het swaert verslinden;
 En, desen onverlet, al is de vyant sterck,
 Nog is er eenigh heyl ontrent de ware kerck:
 Te midden in den woel van duysent stuere baren',
 Soo kan dat wacker oogh sijn kleyn getal bewaren;
 Ten sluymert nimmermeer, maer hout geduerigh wacht,
 En tegens slimme list en alle werelts macht.
 Maer God heeft boven al de bruyt aen hem verbonden,
 Als hy de bruydegom op aerden heeft gesonden,
 Als hy sijn eygen soon liet nemen onsen aert,
 En dat ter rechter stont een maget heeft gebaert.

't Is tijt, 't is heden tijt te komen tot de saken,
 Waer af van over langh, de groote vaders spraken;
 De beelden zijn voor-by, hier komt de ware daet,
 Hier komt tot onsen troost, het edel vrouwen-zaet;
 Hier komt dat noyt en was. O Godes uytverkoren!
 Daelt neder, wonder kint, en wort in my geboren!
 Ontbint mijn logge ziel van dit ellendigh vleys,
 Ten eynd' ick uw geheym magh singen na den eys.

De beken van Parnas, en haer beroemde stroomen,
 En zijn maer enckel waen, en niet als viesse droomen;
 Ghy schenkt ons heylich vocht, dat uyt den Hemel vliet,
 En suyvert ons gemoet van al dat werelt hiet.
 Ghy, die een sondigh mensch de sinnen kont verlichten,
 Stort geest in mijn gemoet en keest in mijn gedichten!
 Ghy, maectt dit killigh hert en dorre tough bequaem,
 Te melden uwen lof, te roemen uwen naem!
 Een engel, af-gedaelt door onbekende wegen,
 Quam naer het Joodsche lant ten lesten af-gesegen,
 Quam tot een jonge maeght, den Heere toebereyt,
 En heeft haer over-lyt sijn bootschap aen-geseyt.
 "Vriendinne, weest gegroet! u is des Heeren zegen,
 U is sijn rijcke gunst en eeuwich heyl verkregen;
 Want onder al het volck, dat naem van vrouwe draeght,
 Zijt ghy, o reyne bloem! die Gode heeft behaeght.
 Ghy sult een wonder heyl aen alle menschen geven,
 Die eertijts sijn geweest, die noch op aerde leven,
 Of namaels staen te zijn hier in het aertsche dal;
 Ghy zijt voor alle dingh den Heere lief.getal."

Met dat de jonge maeght den Engel hoorde spreken,
 Soo is haer eerste verw, haer schoone blos geweken,
 Haer bloet is wegh-geruckt tot aen haer innigh hert,
 Soo dat haer roode mont gelijk een lely wert.
 Sy wist niet wie'er sprack, of wat hy wilde seggen,
 Sy gaet het gansche stuck vry naerder over-leggen,
 En t'wijl sy staet en weeght des Hemels diep beleyt,
 Soo heeft den jongelingh haer weder dit geseyt:
 "Legt af den kouden anghst daer met ghy zijt bevangen,
 En geeft den eersten glans aen uw verbleyckte wangen;
 Ghy zijt het, waerde maeght! die van den Geest vervult,
 Het edel vrouwen-zaet ter werelt brengen sult.
 Ghy staet bevrucht te zijn en zult een sone baren,
 Beloofte aen Godes volck nu menigh hondert jaren;
 Ghy sult een wonder kint haest brengen aen den dagh,
 Vry meerder als een vorst op aerde wesen magh.
 Dit sult ghy, waerde maeght, den naem van Jesus geven,
 Dit is hem over-langh van Gode toe-geschreven;
 Hy sal een Koningh zijn van Jacobs edel zaet,
 Een Koningh sonder tijt, een Koningh sonder maet.
 Hy sal den hoogen roem van Godes sone dragen,
 Soo dat van sijnen lof het aertrijck sal gewagen:
 Doch hoort, hoe dat je zult tot moeder zijn gemaectt,
 Schoon dat'er noyt een man uw leger heeft genaectt:
 Des Heeren wondre kracht, de keest van alle saken,
 Die sal van heden af uw maeghdom vruchtbaer maken;
 Het leven aller dingh, de dooder van den doot,
 Sal door een stil geheym u sijgen in den schoot,
 En suygen uwe borst. Wat kander niet geschieden,
 Als God wil eenigh dingh uyt volle macht gebieden?
 Geen schepsel in het lant, of 't hoort des Heeren stem,
 En aller dinghen aert moet buygen onder hem!"

De jongelingh besloot, en is van daer getogen,
 En met een snelle swier ten Hemel opgevlogen;
 Sijn woort komt tot de daet: siet daer een teere maeght,
 Die in haer reyne schoot den grooten Harder draeght.
 Wat hoortmen van de vrucht? wat hoortmen groote dinghen?
 Een ongeboren kint, dat wort gevoelt te springen.
 Dat groet hem, eer het was, dat is in hem verblijt,
 Vermits door hem verschijnt de langverwachte tijt.
 Het was de droefste dagh, daer van de menschen weten,
 Als Adam van het fruyt in Eden had gegeten;
 Het was den blijtsten dagh, als Christus neder quam,
 En uyt een ware maeght sijn vleesch en voetsel nam.
 Het kint, het wonder kint, in doecken opgewonden,
 Wort in een slechten stal van Harders uyt-gevonden,
 Door harders eerst begroet te midden in der nacht,
 Eer dat'er eenigh mensch aen desen harder dacht.
 De Wijse niet-te-min, een verre wegh gekomen,

Die hebben in de lucht een Sterre waer-genomen,
 Een sterre, die hun eerst de goede tijdingh seyt,
 En die hun tot den stal als metter hant geleyt.
 Wat moet dit kleyne kint een grooten Koningh wesen,
 Om wien een nieuwe ster is in de lucht geresen!
 Wat is het voor een Prins die ons den hemel sent,
 Om wien een licht verschijnt by niemant oyt bekent!
 Wat is sijn aen-begin van onbegrepe jaren,
 Dat was al eer de son, en eer de sterren waren!
 Hoe ver is 't boven ons en onsen swacken aert,
 Dat langh in wesen was eer dat het was gebaert!
 De geesten zijn verbaest, de werelt is verwondert,
 Hy weent hier als een kint, die in den hemel dondert;
 Hy geeft een droeve stem, gelijk als Moses plagh,
 Doen hy als vondelingh ontrent den oever lagh.
 Hy, die uyt bange schrick het leger dede beven,
 Als God aen Israël sijn wetten dede geven,
 Hy, die eens 's Hemels troon als met een spanne mat,
 Is by een teere maeght in haren schoot gevat.
 De Schepper van de ziel, de Vader van de geesten,
 Die light hier by het vee en onder domme beesten,
 En die aen Abrams zaet den Hemel schencken sal,
 Die slaept hier in een kribb' en in een rauwen stal.
 Hy, die ons vryheyt geeft, die leyt hier vast gebonden,
 Hy, die het al vervult, in doecken op-gewonden,
 Hy, die het al besit, oock dat noyt oogh en sagh,
 En vint niet één vertreck daer in hy rusten magh.
 Het is van ouden tijt een wonder stuck bevonden,
 Dat gansch de werelt hanght als sonder vaste gronden,
 En dat het grousaem diep, de son en bleeke maen,
 Geduerigh haren loop als op een regel gaen.
 Maer dat en kan voortaan by niemant selsaem hieten
 (Schoon wy uyt dit beleyt vermaeck en troost genieten):
 Al wat eens wonder scheen, en is geen wonder meer,
 Een mensch baert haren God, een maget haren Heer.
 O groot en diep geheym! o noyt begrepe saken!
 Die geen vernuftigh breyn door reden kan genaken: (van,
 Men spreeckt als door een wolck, men spreeckt'er duyster
 Vermits geen menschen hert de gronden peylen kan.
 Kom, siet dit wonder stuck, al die op aerde leven,
 Al die met reynen geest tot Gode wort gedreven:
 Kom, siet dit wonder aen, en dat met rijpen sin,
 Kom, siet, het minste deel, dat heeft een wonder in!
 Een maeght die vruchtbaer is, een moeder noyt beslapen,
 Een maeght, die moeder is van die haer heeft geschapen;
 Een kint, wiens hooge macht tot aen den Hemel reaect,
 En dat oock even-selvs sijn moeder heeft gemaect!
 Een moeder, die haer kint heeft dickmael aen-gebeden,
 Eer sy het oyt ontfingh in hare teere leden;
 Een kint, dat grooter is als oyt de grootste man
 Te voren is geweest, of immer wesen kan!
 Kom, siet de maget aen, die nu sal moeder hieten,
 Om dat uyt haren schoot des Hemels schatten vlieten;
 Kom, siet de moeder aen en wat haer is geschiet,
 De vrucht by haer gebaert en let haer maeghdom niet.
 O moeder, weest gegroet! Door u is ons geboren
 Hy, die voor alle tijt voor Heylant is gekoren,
 Voor Heylant is verwacht. O noyt bevleekte maeght,
 Die Gode swanger zijt, en sonder schande draeght!
 't Is vry een wonder stuck, en boven alle reden,
 Dat ghy hadt binnen u des Heeren teere leden;
 Doch dat is 't echter niet, dat u geluckigh maeckt,
 Maer dat ghy sijnen geest hebt in den geest gesmaect.
 Ghy droeght hem onder 't hert, die vreught is u verkregen,
 Ghy droeght hem in het hert, dat is u meerder segen;
 Ghy droeght hem als een mensch, maer kent hem als een
 Het leste weerde maeght. dat is uw beste lot. (God,
 O moeder weest verblijt, uw vrucht sal nimmer sterven,
 Uw vrucht sal aen het volck het eeuwigh heyl verwerven,

En God een offer zijn. O moeder, weest gegroet!
 Die wat ons voeden kan aen uwen boesem voet.
 Men heeft geen jonge maeght ter wereld oit vernomen,
 Die op een beter voet tot baren is gekomen;
 Men weet geen jonge vrou die banger heeft gesucht,
 En slimmer is berooft van haer geminde vrucht.
 O dagh! o grooten dagh! doen God is mensch geboren,
 Doen God ons weder gaf, dat eertijds was verloren,
 Dat eertijts was vermist. O dagh! o grooten dagh!
 Dien Isac heeft gesien, oock doen hy niet en sagh.
 Uw gunste, lieve God! die sal by ons volherden,
 Vermits uw eeuwigh woort is heden vleesch geworden;
 De menscheyt is volmaect door uwe rechterlant,
 De Godheyt niet-te-min die blijft in haren stant.
 De mensch wort boven-al, de mensch die wort verheven,
 Om dat het eeuwigh woort niet hoogh en is gebleven;
 De mensch die wort verhooght tot vry een beter staet,
 Te voren Adams volck, en nu des Heeren zaet.
 God heeft den mensch gemaect na sijnen evenbeelde,
 Wanneer hy door het woort de gansche werelt teelde;
 Maer nu is 't dat de mensch een meerder gunste smaect,
 Want God wort even selfs, dat hy eens heeft gemaect.
 De dwaling is voorby, de leugen wegh-genomen,
 De klaerheyt ons vertoont, de waerheyt in-gekomen,
 De nacht die is vergaen, het licht schijnt over-al,
 De mensch is vry gemaect voor eeuwigh ongeval.
 Hy, die geen lichaem had, ontfanght ons swacke leden,
 Hy, die nu mensche wort, is God van eeuwigheden;
 Die niet en wort gesien, niet aen en wort getast,
 Die is nu aen het vleesch en aen het lichaem vast.
 De doot die is gedoot, om dat het eeuwigh leven
 De menschen is gejoint, en in den soon gegeven.
 De reden van den mensch die staet op heden stil,
 Nu God, gelijk een mensch, by menschen wonen wil.
 O wonder! Godes Soon te hebben tot een broeder,
 En tot een vasten troost, en tot een waren hoeder,
 En tot een trouwen vrient, ja tot een echte man,
 Soo dat de bleeke doot hier tegens niet en kan.
 O 's hemels diep geheym! o schat van eeuwigheden!
 Die noyt en is gevat door gronden van de reden.
 O hooghste zielen-troost! o diepste herten-wensch!
 God in het vleesch gesien, als sone van den mensch!
 Den achtsten dag verscheen, men gingh het kint besnijden,
 En schoon al isset reyn, het moet de pijnne lijden;
 En of het noyt den geest tot heerschen heeft geynght,
 Noch wort het des beticht, en met de doot gedreynght.
 Noch wort de wrede Vorst met yver-sucht bewogen,
 En voelt door soeten anghst sijn hersens om-getogen:
 Hy meynt, dat hem het rijck in twijffel word gestelt,
 Indien hy niet en doot den nieu geboren helt.
 Daer wort de de kinder-moort in naesten aen-gevangen,
 Daer sagh men al het volck met tranen op de wangen,
 Daer wort de moeder bangh tot in haer diepste ziel,
 Om dat haer kleyne jeught het sweert ten proye viel.
 Daer komt een machtigh heyr ter poorten in-gevallen,
 En sent in grooten haest sijn wachten op de wallen.
 Sijn ruyters in de stadt. Siet daer een droeven tijt!
 Geen moeder is gerust, geen kint en is bevrijt:
 Hier wil een jonge vrou het stuck met bidden rechten,
 Daer woet een harder aert, en stelt haer om te vechten;
 En ginder isser een die biet de ruyters gelt,
 En acht dit beter vont als datse vinnigh schelt;
 Maer efter sonder baet. Aier komter een getreden,
 Die dect haer teer gewas, en biet haer eygen leden;
 En ginder leyter een en kust haer doode vrucht,
 En neyght haer met den mont ontrent sijn lesten sucht.
 Een ander, gansch verschrikt van dit verdrietigh stroopen,
 Is met een snelle vlucht ter poorten uyt-geloopt,
 En gaf haer in het wout, en schoon sy bijster vreest,

Sy vint gedweger aert oock by een vinnigh beast.
 Maer Rachel, gansch ontset om dit ellendigh moorden,
 Valt op den Koningh uyt, met ongebonde woorden;
 Sy wil geen leven meer, sy wenscht te zijn gedoot,
 Sy toont een aerdigh kint, vermoort in haren schoot:
 "O tyger! seyts het wijf, mocht ick ontrent u komen,
 U ware voor gewis het leven af-genomen;
 Geen tant en sou voor u, geen nagel zijn gespaert,
 Ick spoogh u in het licht, (1) ick vloogh u in den baert,
 Ick viel u op het lijf, ick scheurd' uw bolle wangen,
 Ick bleef in uw gesicht met al de vingers hangen,
 Ick dede wat ick mocht, tot wraeck van onse smert,
 En, soo ick maer en kon, ick beet u in het hert!
 Wat heeft mijn kint gedaen, een vreught van alle menschen?
 Het schoonste dat ick weet, of dat men konde wenschen?
 Eylaes! 't onnoosel lam, dat gaf een soeten lagh,
 Juyst doen het op het sweert en op den moorder sagh!
 Ick wasser in verheught, en hadde moet gekregen,
 My docht het soet gelaet, dat sou den beul bewegen;
 Maer neen, het was gemist, mijn hoop was enckel waen,
 Ach! eer dat ick het sagh, soo was de steeck gegaen.
 Daer leghje nu vermoort, mijn troost en uytverkoren!
 Ach! waert ghy noyt geweest, of waer ick noyt geboren!
 Daer leghje nu verrast, en in uw bloet gesmoort,
 Mijn soet, mijn eenigh schaep, daer leghje nu vermoort;
 Daer leghje sonder stem, uw bloet vloeyt op de straten,
 En ick ellendigh wijf ben eenigh hier gelaten.
 Wat kan ick anders doen, als op mijn borsten slaen?
 Maer niemant, hoe ick sucht, en treckt sich mijner aen.
 Ach! waerom is het sweert niet dieper in-gesteken?
 Soo haddet van gelijk mijn herte mogen breken,

(1) *licht*; in plaats van oogen.

Soo haddet, nevens u, mijn leven uyt-gestort,
 En met den eygen steeck mijn bange pijn gekort.
 Nu moet ick alle tijt, nu moet ick eeuwich treuren,
 Om dat ick even selfs dit hebbe sien gebeuren.
 Al mochte nu mijn tijt tot hondert jaren gaen,
 Noch sal het droef gesicht in my versegelt staen.
 Dies ben ick gansch beducht (moest ick eens weder baren)
 Dat ick, vermits het leet my heden weder-varen,
 Dat ick een bloedigh kint sou brengen aen den dagh,
 En even soo gestelt gelijk ick heden sagh.
 O bloet-hont, wieje zijt, ick houdet voor een wonder,
 Dat God niet af en komt, of sent een fellen donder,
 Of dat het aertrijck selfs den mont niet op en doet,
 En sloekt u, booswicht! op, tot in den helschen gloet.
 Ellendigh Bethlehem! ach, had ick noyt gedragen,
 Soo had ick niet gesmaect van uwe sware plagen.
 O Syons lieve jeught, blijft liever ongepaert!
 Ons Vorst en is niet weert, dat yemant kinders baert.
 Wat valt den Koningh in, sijn ongetoonde benden,
 Wat gaet den moorder aen, sijn rackers hier te schenden?
 Wie heeft de dweperij hem in de kop geprent?
 Wat vreesst hy voor een kint, dat geen bedrog en kent?
 Ach! die soo wijt gebiet, dien alle menschen vieren,
 En kan sijn wreeden aert, sijn herte niet bestieren;
 Sijn eersucht voert hem wegh, en maeckt hem dus verbaest,
 Soo dat hy sonder slot, en gansch uyt-sinnigh raest.
 Maer 't is om niet gewoelt, het kint is wegh-genomen,
 Dat hem de vreesse maeckt, hy kan het niet bekomen;
 Het is van hier verreyt, het is in Godes hant,
 En 't heeft tot sijn verblijf het vet Ægyptenlant;
 En 't sal eens Koningh zijn, een Koningh aller volcken,
 En plegen hooge macht tot boven in de wolcken.
 Dan sal Herodes selfs als schuldigh moeten staen,

En lyden daer de straf van dat hier is gedaen.
 Maer ghy, o kleyne jeught, die heden zyt gestorven,
 Hebt in dit heyligh kint een eeuwich heyl verworven.
 Dat was van outs voor-seyt, en 't moest alsoo geschiën,
 Men moest dit bloedigh werck in onse vlekken sien.
 Het treurigh Bethlehem, en Rachel moeste klagen,
 En, om Herodes waen, soo wreedten moort verdragen,
 En siet, nu is de tijt tot deser stont vervult;
 Wel, laet ons dit geweld dan lyden met gedult!
 Noyt mensch en wasset quaet, yet quaets te moeten lijden,
 Maer quaet is 't quaet te doen, dat noodigh is te mijden;
 Ach! ons is nu ter tijt het lyden op-geleyt,
 Soo dient dan onse geest daer toe te zijn bereyt.
 Dat van den Hemel komt moet yder leeren dragen,
 Wat Gode wel bevalt, dat moet den mensch behagen.
 Het is tot alle vleesch van alle tijt geseyt:
 Wie streeft die wort geruckt, wie gaet die wort geleyt.
 Ghy zyt, o kleyne jeught! des Heeren bloet-getuygen,
 En sult een hemels-nat uyt sijne volheyt suygen;
 Ghy hebt tot uwen loon het eeuwich Paradijs,
 En wort al daer gevoet met ongemeene spijs.
 Maer wy, ellendigh volck, wy zijn verlaten moeders,
 Ons Koningh is een beul, wy sweven sonder hoeders,
 Wy leven in de doot en in gestage pijn;
 O Jesu, Godes soon, wilt ons genadigh zijn!"
 De tijt doet haren loop: Herodus is gestorven,
 En heeft een duyster graf voor sijn paleys verworven.
 Hy blies in bangheyt uyt sijn ongerusten geest;
 De doot die doet hem aen, dat hy van Jesus vreest.
 Een ander kreegh het rijck. Dit konde Joseph weten,
 Al is hy met de maeght in Rama niet geseten;
 Hy treckt uyt Pharos rijck, en komt te Nazareth,
 En heeft op Gods bevel sijn woning daer geset.

Het kint, dat sijn beroep nu aen begon te bieden,
 Begaf hem van der jeught ontrent de wijste lieden;
 Daer isset dat het spreekte, en groote dingen leert,
 Soo dat geheel het volck tot hem de sinnen keert.
 Hy, wiens gesicht alleen de Cherubynen wenschen,
 Wort even-staëgh gesien ontrent de swacke menschen;
 Hy is des werelts heyl en ware medecijn.
 Men vint hem even-staëgh daer siecke lieden zijn.
 Wel op nu, logge ziel! laet ons wat hooger sweven,
 Laet ons den Heylant sien in sijn gesegent leven;
 't Is niet als enckel goet, oock van der jonckheyt aen,
 Wat door hem is geseyt, en van hem is gedaen.
 Hy nam de gronden wegh van alderly gebreken:
 Een doove kreegh gehoor, een stomme leerde spreken,
 Een blinde wert verlicht, en, wasser yemant manck,
 Die gingh, op sijn bevel, en kreegh een vasten ganck.
 En waer door helsche macht de bange lieden suchten,
 Daer moet het vuyl gespoock, en al de nickers vluchten;
 En waer hij slechts een hant aen yemant komt te slaen,
 Daer jaeght hy uyt het breyn de vlagen van de Maen. 1)
 Niet een soo vreemden quael, die niet en werd verdreven;
 De krancken zijn gesont, de doode menschen leven,
 Het lichaem nu ontzielt, en in het graf gestreckt,
 Dat wort door hem alleen met woorden op-geweckt.
 Wanneer het hem gevalt, het sijn hem lichte saken,
 Van water uyt de beeck een hupsen wijn te maken;
 En menigh duysent man, door weynigh broots gespijst,
 Geeft oorsaeck, dat het volck den grooten Schepper prijst.
 Hy weet den hollen stroom, hy weet de felle winden,

1) *Vlagen van de Maan*; ziekteaanvallen die geacht werden met 'de maanwisselingen in verband te staan. Aanvallen van krankzinnigheid. Men leest ook in 't N. T. meermalen van maanzieken.

Hy weet de gramme zee met woorden in te binden:
 Hy breydelt haer geweld, hy toomt het grousaem diep,
 En houtet in den bant, dat hy te voren schiep.
 Maer schoon hy veel genaect ontrent de swacke menschen,
 Die uyt een bangh gemoet gesunde leden wenschen,
 Noch heelt hy boven al de qualen van den geest,
 En voet door sijnen troost de droeve zielen meest.
 Sijn leere die betuyght van waer hy is gesproten,
 En wat hy van den Heer voor gaven heeft genoten.
 Het zy dat hy begint, of wel zijn reden sluyt,
 Hy wijst zijn oorspronck aen en druckt den Hemel uyt.
 Hy leert, met sachten geest, een harden aert verschoonen,
 Sijn vyant gunste doen, zijn haters liefde toonen;
 Indien men wert vervolght, te leven in gedult,
 Indien men wert gedoot, te lyden sonder schult;
 Door sucht van felle wraeck noyt aen te zijn gedreven,
 Geen quaet om quaet te doen, of quaet voor quaet te geven.
 God bidden als het volck met vollen monde schelt,
 En dien oock gunstigh zijn van wie men is gequelt;
 Te decken sijnen disch, niet voor de rijke lieden,
 Maer hun, die noyt haer gunst u weder kunnen bieden.
 Te soecken by den Heer een onbegrepen schat,
 Die noyt geen roest verdorf, en noyt geen mott'en at.
 Sich met geen aertsche sorgh in zijn gemoet te quellen,
 Maer zijn benaude ziel in God gerust te stellen.
 Te waken even staêgh hier in het aertsche-dal,
 Tot God te sijner tijt eens ruste geven sal.
 Het lit dat hinder doet in haesten af te snijden,
 Dat is: geen lief gebreck in onsen geest te lyden.
 Sijn licht te laten sien gelijk een sonne-schijn,
 En alle vlijt te doen, om God gelijk te zijn.
 Hy leert, dat echte trou moet vast en seker blijven,
 Oock dat men met het oogh kan over-spel bedrijven.
 Dat treuren saligh is, en droefheyte vreughde baert,
 En dat een reyne ziel na haren Schepper aert.
 Dat selden die in bloet of rijckdom is verheven,
 Het rijck, dat eeuwich duert, van Gode wert gegeven.
 Dat een, die in het vleesch zijn volle lusten siet,
 Schier noyt na desen tijt de ware vreught geniet.
 Dat God dient in den geest te werden aen-gebeden,
 Niet juist op dese plaets, of op gesette steden.
 Dat God ons hairen telt, ons droeve smerten siet,
 Dat God van boven sent al wat den mensch geschiet.
 Dat God te sijner tijt de dooden sal verwecken,
 En uyt de woeste zee en uytter aerde trecken;
 En datter is een plaets daer niemant oyt en trout,
 En daer men even-wel gestage bruyloft hout.
 Doch schoon het suyver lam is goedigh sonder ende,
 Noch is gelijkewel zijn leven maer ellende;
 Van zijn beginsel af, tot aen zijn lesten dagh,
 Genoot hy noyt geval, dat blijtschap heeten magh:
 Ontrent zijn eerste jeught quam hem de Duyvel tergen,
 En door een slim bedrogh verkeerde rancken vergen;
 Maer, of hy schoon verwon den prinsse van de nacht,
 Straex wert hem nieu verdriet by menschen aengebracht:
 Siet, hoe op hem gestaêgh de felle tongen schieten,
 Hy moet een lasteraer, hy moet verleyder hieten,
 Hy wort veel aengesien als buyten zijn verstant,
 Of die met nieuwe leer beroert het Joodsche lant.
 Men vonter even-staêgh die hem noch harder quelden,
 En voor een rechten vraet, of voor een supper schelden.
 Ja siet, men vont het volck soo buyten spoor geleyt,
 Dat Godes eygen soon een Duyvel wort geseyt.
 In 't korte, waer het oogh van yemant wort geslagen,
 Daer moet hy bitter leet en sware lasten dragen,
 Dorst, kommer, hongers-noot, en alderley verdriet,
 En wat men voor gequel hier op der aerden siet.
 Noch is het niet genoegh. De vuyle laster-monden
 Die wenschen boven al hem vast te sien gebonden;

Sy plegen onder een geduerigh boosen raet,
 En komen op het lest van woorden tot de daet:
 Hy was in seker hof, waer dichte boomen groeiden,
 En daer, gelijk een stroom, zijn bange tranen vloeyden.
 Het duyster van het loof, dat past een droeve ziel,
 Op dat sy haren druck te beter onder-hiel.
 Na dat hy zijn gebed met droefheyte heeft gesproken,
 En dat hem bloedigh sweet is krachtigh uyt-gebroken,
 Soo komt daer Judas aen, en, door een loosenvont,
 Begroet hy sijnen Heer, en kust hem aen den mont.
 Maer t'wijl hy besich is ontrent zijn reyne wangen,
 Soo wort dien eygen stont des werelts heyl gevangen,
 Geknevelt, wegh-geruckt, en, even met geweld,
 Al eer de Sonne rijst, den Priester voor gestelt.
 Daer gaetet selsaem toe. Men hoort veel getuygen,
 Die, na de rechter wil, haer loose reden buygen.
 Daer draeght hem Godes Soon, juist op den eygen voet
 Gelijk een tanger schaep ontrent den scheerder doet.
 Maer siet God even hier zijn wonder openbaren;
 Want als de boose Geest, tot Judas in-gevaren,
 Hem tot verraet bewoogh, soo dat zijn dwase ziel
 Van haren Schepper weeck, en tot den Duyvel viel,
 Doen brack dit eygen werck de listen van der slangen,
 De grijper wiert gevat, de vanger is gevangen,
 Hy, die een ziele meynt te brengen in het net,
 Heeft al wat zielen heeft in beter stant geset.
 De vyant van den mensch, de geesten van der hellen,
 Genegen uytter aert om ons te mogen quellen,
 Die baenden als den wegh, en leggen als den gront,
 Waer door het sondigh volck den hoogsten segen vont.
 Hier op vlucht zijn gevolgh. De harder is geslagen;
 De kudde wert verstroyt. In alle stuere vlagen
 Tijt vrientschap op de vlucht. Het werter duyster nacht
 Daer voorspoet, daer geluck niet, als te voren, lacht.
 Geen mensch is by den Heer van die hem eerst beminden,
 Sijn eygen maeghschap selfs en isser niet te vinden.
 Wie komt hem tot behulp? Eylaes! men vinter geen,
 Hy treet in dit gevaer de bange pers alleen.
 De lieve jongelingh, vervult met hoogen segen,
 Die in des Heeren schoot soo dickmael had gelegen,
 Treet sijnen Meester na, doch met een tragen voet,
 Gelijk het veeltijts gaet, wanneer men lijden moet.
 En Cephas, die alleen niet scheen te willen beven,
 Schoon hem de swarte macht en al de nickers dreven,
 Die komt van achter aen, en doet hem als geley,
 Maer laet, uyt enckel vrees, een ruymte tusschen bey.
 De reste was gegaen. De schaer door hem genesen,
 En is niet meer belust by hem te mogen wesen.
 Eylaes! hy staet alleen, en vint niet eenen vrient,
 En daer is niet een mensch die hem tot voor-spraeck dient.
 Het recht gaet buyten recht, en tegen alle reden,
 De waarheyte lijdt geweld, en onschult wort bestreden,
 En eenvout wort beschimpt. De slaven sonder eer,
 Die trotsen haren God, en aller dingen Heer.
 De rackers, schendigh volck, en schuym van alle boeven,
 Bestaen, uyt enckel spot, zijn hoogen geest te proeven.
 Sy blinden hem het oogh, en, met een slim bedrijf,
 Soo slaet het vuyl gespuys op zijn gesegent lijf.
 En stracx, op yder slagh, soo gaeter yemant vragen,
 Wie dat hem heeft geraeckt of met de vuyst geslagen?
 't Is over al geweld. Een Overpriesters knecht
 Pleeght moetwil over hem te midden in het recht.
 Maer niet alleen het rot van dese rouwe gasten
 Is besich Godes Soon in smaetheyt aen te tasten;
 Pilatus, soo het scheen, af-keerigh van de wraeck,
 Sont hem den Koningh toe, alleen tot zijn vermaeck.
 Daer wort het Lam bespot, en wederom gesonden,
 Maer suyver niet-te-min en buyten schult bevonden.
 Dies keert hy daer hy was, gekleet in wit gewaet,

En toont, oock even soo, een onbevleekten staet.
 Maer wat is van het volck! hy die, een wyl geleden,
 Qnam in de blijde stadt, gelijk een Vorst, gereden,
 Een Vorst, een deftigh helt, die van den vyant komt,
 En door het gansche lant verwinnaer wert genoemt,
 Die acht-men nu ter tijt onweert te mogen leven,
 Die wert nu van den beul met slagen aen-gedreven,
 Die wert nu door het kruys ellendigh onder-druckt,
 En tot een wreede doot met schande wegh-geruckt.
 Hy die wel eer, verselt van hondert duysent menschen,
 Hoort sich aen alle kant geluck en segen wenschen,
 Die gaet nu sonder hulp, bespot, gestraemt, bebloet,
 Met toe-roep, dat hy flux als booswicht hangen moet.
 Hy, voor wien al het volck haer kleeders onlanghs sprejde,
 En op het lastbaer dier, of op de wegen leyde,
 Siet nu sijn kleet gedeylt en, door het wreede rot
 Gehangen aen den steen, gewonnen door het lot.
 Hy, die men voor een tijt als Koningh wilde kroonen,
 Om sijn verheven geest en deught te mogen loonen,
 Dien perst men nu een krans van doornen in het hoofd,
 En doet hem moorders pijn, die noyt en heeft gerooft.
 Daer is geen deel te sien van al sijn gansche leden,
 Daer met bescheyden 1) pijn niet op en wort gestreden:
 Sijn hoofd gebuylt, door-boort, geslagen met een riet,
 Soo dat aen alle kant het bloet daer henen schiet;
 Sijn rugge door-geploeght met diep gestraemde wonden,
 Sijn mont vol enckel gal, sijn oogen toe-gebonden,
 Sijn wangen vuyl begaet, sijn handen vast geboeyt,
 Sijn ooren door geriep en leugen-tael vermoeyt;
 Sijn hair door bloedigh sweet in eenen klomp gebacken,
 Sijn hals, te seer beswaert, doet hem te neder sacken.
 Sijn geest in diepen anghst, vry meer als eenigh man
 Voor desen heeft gevoelt, of immer lijden kan.
 Ontwaect hier, mijn gemoet! en set eens uyt de sinnen
 Al wat het ydel vleys op aerde kan beminnen,
 Versamelt uw vernuft, uw breyn, en gansche kracht,
 En al wat binnen u den grooten harder wacht.
 Laet hier uw diepste mergh met aendacht over wercken,
 Om, na den rechten eysch, dit schou-spel aen te mercken;
 Siet uwen Schepper aen, en wat hy voor u lijt,
 En leght het aen uw hert, en dat voor alle tijt.
 O mensch, aensiet den mensch! Hy staet hier vast gebonden,
 Die ons uyt liefde slaect de banden van de sonden;
 Hy staet hier gansch mismaeckt, hy staet geheel bevelect,
 Die Gode wel behaeght, en onse schande dect.
 O mensch, aensiet den mensch! Hy staet met naeckte leden;
 Die ons uyt gunste schenckt een kleet van eeuwigheden;
 Hy staet hier over-stort met druck en ongeval,
 Die eens te rechter tijt ons Trooster wesen sal.
 O mensch, aensiet den mensch! Die eens sal rechter wesen
 Als al wat mensch geleect sal komen opgeresen,
 Die is hier voor het recht, maer tegen recht, gestelt,
 En lijt dat over hem een vonnis wort gevelt.
 O mensch, aensiet den mensch! Die, uyt sijn throon gekomen,
 Ten goeden van den mensch het vleesch heeft aengenomen,
 Gevoelt ons swacken aert, maer leyt hem weder af,
 En wert gelijk een mensch gedoken in het graf.
 O mensch, aensiet den mensch! aensiet, met droeve herten,
 Den man vol enckel leet, den man van alle smerten!
 Ey! denckt eens wat een brant de sonde wesen moet,
 Die niet en wort geblust als in des Heeren bloet.
 Maer Christus gaet ter doot, en moet sijn kruyce dragen,
 En mits hem 't lijf beswijckt, soo krijght hy felle slagen;
 Hy is door al het leet tot aen de doot gebracht,
 En noch wert hy geplaeght, om sijn vervallen kracht.
 Hoe dickmael heeft de geest, een langen tijt voor desen,
 De menschen Godes wil in beelden aen-gewesen!

1) *Bescheyden*; moedwillig verwekte.

Hoe dickmael is het lam als in een schim gesien,
 Eer God in ware daet de sake liet geschien!
 De soon aen Abraham ten lesten noch geboren,
 In wien God aen het volck den segen had geworen,
 Die gingh eens op een bergh, en droegh het offer-hout
 Hem tot sijn doot bereyt, en op het lijf gestout.
 Maer hier komt nu ter tijt de ware soon getreden,
 En torst het droevigh hout op sijn vermoeyde leden;
 Hier is nu Isaac als in den lesten noot,
 Hier treet hy na den bergh, om daar te zijn gedoot:
 Hier is het heyligh lam, dat Paschen dede slachten,
 Hier is het Hemels-broot, dat alle zielen wachten.
 Hier is de ware rots, geslagen met den staf,
 Die veerdigh open brack, en suyer water gaf.
 Hier is de druyven-tros, die, tusschen twee gedragen,
 Was, aen den ouden tijt en aen de nieuwe dagen,
 Een af-beelt van de kerck. Het was een deftigh pant,
 Waer aen men kennen mocht het langh beloofde lant.
 De gulle wijngaert-ranck, vervult met enckel segen,
 Heeft Christus af-gebeelt, tot ons behout genegen;
 Hy was van alle tijt, hy was in Godes raet;
 Hy was, eer hy ons was het edel vrouwen-zaet.
 Die voor-gingh is het volck, van Abraham gesproten,
 Dat uyt den druyven-tack sijn voetsel heeft genoten;
 Die na-quam is de kerck, die in den vollen tijt
 Sich in den Middelaer ten hoogsten heeft verblijt:
 't En is van heden niet, dat Christus is geboren,
 God heeft hem voor den tijt als bruydegom gekoren;
 Want eer het water liep, en eer het aertrijck stont,
 Soo was in hem gevest het eeuwigh trou-verbont.
 Maer als het vinnigh rot ten lesten is gekomen,
 Daer veel het schuldigh volck het leven wert genomen,
 Wort hem het lijf gevelt, en aen het kruys gehecht,
 Genagelt, vast gemaect, en in de lucht gerecht.
 Siet daer de ware slagh die menschen kan genesen,
 Van wiens verheven beelt in Mose wert gelesen.
 Al schiet den ouden draeck in ons sijn hels fenijn,
 Hier is het tegen-gif en ware medecijn.
 Siet daer het suyer lam, en beke vol genade,
 Siet daer het hoogste goet, gerekent by de quade,
 Siet 's Hemels schoonste licht van alle glans berooft,
 Siet hier is nu geschiet, dat noyt en is gelooft.
 Ach! wat een hels bedrijf! Men gaet daer henen stellen
 Twee moorders, grousaem volck, als hem tot met-gesellen,
 Daer hanght hy tusschen bey, daer lijt het suyer lam,
 Dat ons tot enckel vreught hier in de werelt quam.
 Hy die noyt over-last aen yemant heeft bedreven,
 Maer leyde voor het volck de gronden van het leven,
 Des Heeren soetste vreught, sijn onbegrepen woort,
 Dat wort hier, by gevolgh, beticht van wreede moort.
 Maer schoon hy is gedoemt, en aen het hout gehangen,
 Hy nam des niet-te-min de vangenis gevangen;
 En schoon een wreedden beul hem in de leden stack,
 Noch was't dat hy de macht van Hel en Duyvel brack.
 Al leet hy voor den mensch, ten heeft hem niet verdrotten:
 Want hy vergoot sijn bloet voor die sijn bloet vergotten.
 Hy bad wanneer hy leet, en bad oock voor het rot,
 Dat in het lijden selfs sijn lijden heeft bespot.
 God is bespout, beschimpt, gemartelt van de slagen,
 De Godheyt even-wel en heeft geen leet gedragen;
 Die stont een weynigh stil, maer hielt haer eerste kracht,
 En heeft hem op-geweckt en in het licht gebracht.
 't Is waer, dat hy, bedroeft en anghstigh boven maten,
 Riep tot sijn Vader uyt: Waerom ben ick verlaten?
 Hy droegh dien eygen stont, in sijn benaut gepeys,
 De broosheyt van den mensch, de swackheyt van het vleys,
 Maer keert doch eens het oir tot sijn verheven reden:
 "Ghy sult benevens my het Paradijs betreden
 Noch heden even-selfs, en desen eygen dagh;"

En segh, of eenigh Vorst het woort bereycken magh.
 Waer heeft oyt een mensch op deze wijs gesproken,
 De Duyvels ingetoomt, den af-gront op-gebroken?
 Waer heeft oyt een Prins soo hoogen daet bestaen,
 En aen een moorder selfs den Hemel op-gedaen?
 God heeft in dit beleyt de menschen willen toonen,
 Dat hy, uyt enkel gunst, de sonde wil verschoonen,
 Dat hy, uyt eygen aert, geen sondaer oyt en haet,
 Of in sijn droef bederf of in den doot en laet.
 Wel aen dan, sondigh mensch, kom veerdigh aen-getreden,
 Kom, siet hier Godes soon met uyt-gestreckte leden,
 Kom, siet hier uwen God, die voor uw sonden sterf,
 Die u den Hemel schenckt, en eeuwich heyl verwerf.
 Al wat hy als een mensch op aerden heeft geleden,
 Dat wil hy aen den mensch in volle maet besteden.
 God is met ons versoent, men wort het hier gewaer,
 Hy gunt den Hemel selfs oock aen een moordenaar.
 Geen mensch en wort voortaan door offer van de rammen,
 Geen sonden voor den Heer gesuyvert door de vlammen.
 Daer is een ander vyer, en vry een reynder bloet,
 Dat aen het sondigh volck den Hemel open doet.
 De Priester is het woort, sijn lichaem d'offerhande,
 Daer op, te sijner tijt, des Heeren tooren brande;
 Den outaer is het kruys, sijn vleesch het offer-werck,
 Waer door hem God versoent met sijn geminde kerck.
 Pilatus even-selfs die kan het ons betuygen,
 Dat onder sijne macht de grootste machten buygen,
 Hy gaf aen al het volck een klaer en vast bescheyt,
 Dat Christus weerdigh was een Vorst te zijn geseyt.
 God heeftet soo gewilt, en aen de Vorst geboden,
 Dat hy den Heere schreef een Koningh van de Joden;
 En schoon hy wiert versocht hier anders in te gaen,
 Noch bleef hy vast geset, en liet het op-schrift staen.
 Gods Soon heeft onder dies den lesten snick gegeven,
 En blies den asem uyt van dit ellendigh leven.
 Men sagh tot in den doot de kracht van sijn gedult,
 En dit besloot het werck: nu is het al vervult.
 Maar als des Heeren geest sijn vryheyt had verworven,
 Soo bleek het metter daet wie datter was gestorven.
 Het schijnt dat alle dingh, dat yder schepsel sucht,
 En tegen sijnen loop, en uyt sijn plaetse vlucht.
 De groote werelt-kloot die wort geheel bewogen,
 Het licht aen alle kant met duyster over-togen,
 De sonne treckt haer in, en toont geen stralen meer,
 Om niet te moeten sien de doot van sijnen Heer.
 De steenen zijn beroert, de felle rotsen splijten,
 Het schijnt dat sy den mensch sijn harden aert verwijten,
 En, dat te geener tijt voor desen is gebeurt,
 De tempel wort ontset en sijnen voor-hanck scheurt.
 De graven even-selfs, daer in de dooden lagen,
 En konden, als het bleek, den grouwel niet verdragen,
 Sy doen haer kamers op, en brengen aen den dagh,
 Een aert van beter volck, dat in het duyster lagh.
 Wat mocht de sware poel, wat Hel of Duyvel peysen,
 Als hy de dooden sagh uyt hare wooningh reysen,
 Als hy van een die sterft vernam een hooger macht,
 Als oyt een levend' mensch in wesen heeft gebracht?
 Gewis het nietigh stof, op desen tijt verresen,
 Dat heeft sijn hooge macht ten vollen aen-gewesen,
 Dat heeft genoegh betuyght, en openbaer geseyt,
 Dat hy de bleek doot in banden heeft geleyt.¹⁾
 De schepsels al gelijck tot haren Vorst geogen,
 Die siet men treurigh zijn, die siet men haer bewegen;
 Alleen de domme mensch die scheen te zijn verblijt
 Vermits sijn Schepper sterft, en sijn vertrooster lijt.
 Een hopman daer ontrent, een leyder van de bende,

1) Hy heeft de doot te niete gemaect, en de het leven in 't licht gebracht. 2 Tim. 1. 10.

Hoe-wel hy doen ter tijt den Heere niet en kende,
 Wort op dit vreemt gesicht geweldigh om-geroert,
 En met een grooten schrick als buyten hem gevoert.
 De vrees die perst hem af een onverwachte reden:
 "t Is (seyt hy) Godes soon die hier is overleden;
 Hoe kan het anders zijn? de werelt staet en drilt,
 Onseker ofse staen, dan ofse vallen wilt.
 De son is wegh-geruckt en uyt de lucht gedreven,
 Onwilligh aen het volck syn licht voortaan te geven,
 Dat edel schepsel treurt en doet een rou-kleet aen,
 Vermits den hooghsten Vorst wort smaetgeyt aen-gedaen,
 De klippen zijn verbaest, en al de rotsen scheuren,
 En, dat noyt eenigh mensch op aerden sagh gebeuren,
 De steenen zijn ontset en maken groot geschal;
 Het schijnt dat al het lant een afgront worden sal.
 Maer (dat te swaerder anghst verweckt in onse leden)
 De nacht, die ons verschrickt, is buyten alle reden.
 Daer is geen doffe maen, die, tusschen ons gesicht,
 Belet de gulde son van haer bescheyden licht.
 't En komt niet van den tijt, of door verdwaelde sterren,
 Dat wy te deser stont den hemel sien ververren;
 Men siet in alle dingh een ongewonen strijt,
 Vermits het leven sterft, en dat de Schepper lijt.
 Daer heeft noyt eenigh mensch den swarten poel betreden,
 Daer is noyt machtigh Vorst op aerde overleden,
 Wiens doot en onderganch de werelt heeft betreurt,
 Gelyck voor ons gesicht op heden is gebeurt.
 Soo haest als dese mensch is uyter tijt gescheyden,
 Sien wy sich alle dingh tot droefheyt toe-bereyden,
 Soo dat ons desen gront dient vast te zijn geleyt,
 Dat God op heden sterft, en uyt de werelt scheyt."
 Doch schoon een rauw soldaet sijn herte voelt bewegen,
 Noch is het Joodsche volck den waren harder tegen.
 Den raet gaet vreemt te werck, ja schijnt als steke-bliint,
 Schoon dat men metter daet de waerheyt onder-vint.
 Maer wat een selsaem dingh! hem wort een wacht gegeven
 Die alle schepsels wacht die op der aerden leven;
 Doch wat vermagh een macht van tien of twintigh man,
 Daer al het hels gespuys niet tegen op en kan?
 Schoon dat een donder-slagh, met groote macht gedreven,
 De stoutste van den hoop van angste dede beven,
 Schoon dat een Engel quam gesegen uyt de lucht,
 En joegh, door helschen glans, de wachters op de vlucht,
 Schoon dat het lichaem selfs (nu stanck geloof te wesen)
 Quam uyt het duyster graf geweldigh op-geresen,
 En schoon het menigh mensch, oock op den klaren dagh
 En voelde metter hant, en metten oogen sagh,
 Ja, schoon hy, met een wolck ten hemel op-genomen,
 Sit in des hemels thron van waer hy is gekomen,
 En dat het ovor al ten vollen is betuygt,
 Dat onder sijne macht en doot en helle buyght;
 Noch wortor van den raet aen yder een bevolen,
 Te seggen, dat het lijf by nachte was gestolen.
 O blintheyt van den mensch, die sijnen Hoeder siet,
 En laet noch even-wel sijn oude rancken niet!
 't Is maer een kleyn getal, dat God heeft uyt-gekoren
 Tot sijn bescheyden volck, om niet te zijn verloren;
 't Is God, 't is God alleen die in den mensche werckt,
 Dat hy des Heeren gunst en sijn ellende merckt.
 Soo ghy dan middel soeckt, om niet te zijn bedrogen,
 Hy is de waerheyt selfs, die noyt en heeft gelogen.
 Soo ghy niet dolen wilt, hy is de rechte baen,
 Die leert ons uyt het vleys, en na den Hemel gaen.
 Soo ghy de doot ontsiet, hy is het eeuwich leven,
 Die ons tot seker heyl de Vader heeft gegeven,
 De Vader heeft bereyt, de Vader heeft gejont,
 En in hem vast gestelt het eeuwich trou-verbont.
 Hoe wonder, lieve God! hoe vreemt zijn uwe wegen:
 Te midden uyt het kruys ontstaat ons hooghsten segen.

Een neder-slachtigh hert, een geest van sachten aert,
 Is die u meest bevalt, en met den hemel paert.
 Uw soon, het suyper Lam die kan het ons betuygen,
 Men sagh hem staegh den geest in ootmoet neder-buygen,
 Men sagh hem sonder pracht, en efter niet-te-min
 Men sagh'er majesteyt, en glans, en luyster in.
 Een laegh en stil gemoet, een reyn en sedigh wesen,
 Dat heeft in hem gewoont, en was van hem gepresen;
 Al wat gemeenschap had met pracht en sotten waen,
 Daer gingh sijn reyne ziel geduerigh tegen aen.
 En desen onverlet, in sijn vernedert leven,
 Zijn teyckens even-staegh van hooge macht gegeven.
 Al waer hy sonder eer en als versteken lagh,
 Daer was het dat men glans en helle stralen sagh.
 Sijn moeder is een maeght, niet achtbaer by de menschen,
 Niet hoogh in haer bedrijf, gelijk de lieden wenschen;
 Sy woont besijden af, en in een slechte vleck,
 Een engel even-wel besoeckt het kleyn vertreck:
 Een engel spreeket haer aen, en komt de maeget'groeten,
 En seyt dat haren naem de menschen viere moeten,
 En seyt dat sy in haer een kint ontfangen sal,
 Wiens lof en hoogen roem sal klincken over-al.
 Doen hem sijn moeder droegh, men kan geen vader wysen,
 En Joseph voelt een wrock in sijn gedachten rysen;
 Hy sagh in droefheyte aen dat uytverkoren pant,
 En dacht om harentwil te reysen uyt het lant.
 Maer God belet sijn vlucht en liet hem openbaren,
 Wat aen de jonge maeght van God is weder-varen,
 En siet, een heyligh kint, dat in het duyster lagh,
 Een kint, het suyper lam, eer het sijn moeder sagh,
 Dat hiet hem wellekom, en, schoon het is gebonden,
 Noch heeft het even-wel een middel uyt-gevonden,
 Om bly te mogen zijn. O, wat een wonder dingh!
 Het huppelt eer het stont of oyt op aerden gingh.
 't Is maer een slechte stal, daer in hy was geboren,
 Die plaets was even-wel van hooger hant gekoren.
 Daer quam een nieuwe Ster, om sijne wil gemaect,
 Die met een rijcken glans het schamel huys genaect,
 En leyt de wijzen daer, die brengen offerhande
 Van gout en edel kruyt, gewas van haren lande,
 En uyt den hemel selfs daer quam een reyne schaar;
 Die maeckt des Heeren wil de menschen openbaer.
 Den achtsten dagh verschijnt, het kint dat wordt besneden,
 En voelt gestrenge pijn ontrent syn teere leden;
 Maer t'wijl hem dit gebeurt, soo leert een heyligh man,
 Dat hy een sondigh hert alleen besnijden kan.
 Gods Soon die wert gedoopt, en als het sou geschieden,
 Soo wort aen hem gedaen, gelijk aen slechte lieden;
 Maer des al niet-te-min, daer quam een helle stem,
 Daer quam een reyne duyf gesegen over hem.
 God sprack tot al het volck, schoon hem geen menschen sagen:
 "Siet daer mijn lieven Soon, mijn lust en wel-hehagen!"
 Beschout hier, sondigh volck! een lam van reynen aert;
 Terwijl een mensch hem wast, heeft God hem reyn verklaert;
 Sijn jeught is sonder glans, en gansche dertigh jaren
 Zijn hem, als onbekent, in stilte wegh gevaren.
 Sijn vader scheen een man die met den hamer wrocht,
 En hy, die sijn hulp oock tot den handel brocht.
 Noch kan hy lijcke-wel, oock in sijn kintsche dagen,
 De leeraers even-selfs met reden onder-vragen;
 Te midden in de kerck daer klinckt sijn helle stem,
 En menigh deftigh man verwondert over hem.
 Eer hy sijn ampt begint, komt hem de Duyvel quellen,
 En gaet hem op een bergh of in den tempel stellen,
 Als machtig over hem, maer, naer een korten tijt,
 Soo blijft de swarte macht verwonnen in den strijt.
 De geesten; Godes heir, die komen neder-dalen,
 Verlaten even-selfs des hemels reyne salen,
 En staen tot sijnen dienst, soo dat een yder siet,

Wat eer hem even-staegh de groote schepper biet.
 Al die van sijn gevolgh zijn maer geringe lieden,
 Maer konnen duivels selfs tot sijne macht gebieden,
 Zijn visschers voor een deel, maer vissen door het woort,
 En hebben even-staegh de netten over boort.
 Hy geeft de machten eer en wil hun tol betalen,
 Maer laetse van de strant en uyt de stroomen halen;
 Het ongestuymigh meyr, dat alle dingh verslint,
 Daer isset dat hy gelt, en cijns tot schattingh vint.
 Hy geeft den Heer sijn recht, maer boven alle machten,
 Soo doet hy watter leeft op sijn geboden wachten;
 En schoon een tollenaer van hem de schattingh haelt,
 Al wat hy geven moet, det heeft een visch betaalt.
 Hy leeft gelijk een mensch, hy laet hem dickmael nooden,
 Maer die sijn honger laeft verweckt hy van den dooden,
 Als hy ter bruyloft gaet, hoe veel der gasten zijn,
 Noch isser nimmermeer gebreck aen goeden wijn.
 Wanneer sijn tijt genaect, om aen het kruys te sterven,
 Hy wil geen langer dagh, geen vryen hals verwerven;
 Al riet hem sijn gevolgh te blijven uyt den noot,
 Hy geeft hem lijcke-wel gewilligh aen den doot.
 Een van sijn eygen volck, gedreven van den quaden,
 Bestont een schendigh stuck, en gaet sijn Heer verraden;
 Maer hy ontdeekt de list, en watter is ontrent,
 En toont dat hy den boef tot in de nieren kent.
 Hy wort op Judas kus van rackers aen-gegrepen;
 Om hem naer Annas huys in 't duyster wegh te slepen;
 Maer hy toont metter daet, indien hy maer en wou,
 Dat hy flux al het rot ter hellen drijven sou.
 Ten lesten, Christus sterft, maer son en Mane treuren,
 En gansch het aertrijck beeft, en schijnt te willen scheuren;
 Doch t'wijl hy wort beweent, soo blijkt het dat hy leeft;
 Soo dat hy met sijn doot den doot verwonnen heeft.
 O wonderbaer geheim! wie haddet konnen wenschen,
 Dat God sich inder tijt sou voegen by de menschen;
 Sou komen in het vleesch, en worden dat wy zijn.
 En lijden aen het kruys een noyt geleden pijn;
 Sou even sijnen geest den Vader over-geven,
 Op dat wy sondigh volck voor eeuwich souden leven;
 Sou dalen in het graf en tot zijn hooghsten lof,
 Sich wreken aen den doot, en rijzen uyt het stof.
 Sou tot den vader gaen, en uyt de werelt scheyden,
 En voor sijn lieve bruyt een plaetse toe-bereyden;
 Sou houden eeuwich feest in Godes hooge zael:
 O wonders, yder deel! o wonders, al-te-mael!
 Op, op hier, swack gemoet! Laet ons in volle leden,
 Laet ons gaen over-sien door ooggen van de reden,
 Hoe na de vaste trou, in Eden eens gemaect,
 Tot onsen Vrede-vorst en sijne bruyt genaect.
 Laet ons nae rechten eysch, eens naerder overmercken
 Des Heeren diep beleyt in dese wonder-wercken.
 Laet ons in stilheyt sien, hoe Godes heyligh bont,
 Oock eer het hier begon, by hem versegelt stont.
 De wegh tot onsen val, en tot het eeuwich leven,
 Door God ons in den soon, uyt enckel jonst, gegeven,
 Heeft wonder veel gemeens, soo dat het is te sien,
 Dat niemant by geval hier yet en siet geschien:
 't Is in een hof gebeurt, dat Adam ons de gronden
 Tot onheyl heeft geleyt, dat Adam eerst de sonden
 Door lust heeft uyt-gewracht, dat Adam was geseyt,
 Wat hem en sijn gemael voor straf is op-geleyt;
 Dat uyt den hemel selfs een engel is gekomen,
 Die hem sijn blijden stant heeft veerdigh af-genomen,
 Die met een vinnigh sweert hem uyt den hove dreef,
 Soo dat het schoon prieel voor hem gesloten bleef.
 't Is in een hof gebeurt, dat Christus is bevangen
 Met droefheyte in den geest, met duysent herte-prenghen;
 Dat Christus voor den Heer ootmoedigh neder-seegh,
 En van sijn Vader-gunst gewisse teekens kreegh;

Dat even uyt de lucht een engel is gesonden,
 Een engel is gesien, een engel is gevonden,
 Een engel, tot behulp van sijn vermoeyde kracht,
 Die hem gewissen troost van Gode neder bracht.
 Maer weeght het onderscheyt: Wat Adam had bedorven
 Heeft Christus wederom, tot onsen troost, verworven;
 En even op de wijs, dat eerst de mensche viel,
 Soo quammer weder heyl voor sijn benaede ziel.
 Als Eva met de slangh alleen bestont te spreken,
 Soo is des Heeren gunst van haer en ons geweken;
 Maer als een reyne maeght den goeden engel sprack,
 Verscheen hy, die den slangh den kop in stucken brack.
 Als Eva door het ooft haer sinnen liet verleyden,
 Doen is de soete vreught van alle vleesch gescheyden;
 Maer als een beter maeght is suyver van de lust,
 Soo is ons herten leet ten vollen uyt-geblust.
 Als Adam wil een God of Gods-gelijcke schijnen,
 Al wat hy goets besat dat gingh in haest verdwijnen;
 Maer door een sedigh hert, een laegh en stil gemoet,
 Heeft ons het lam herstelt tot in het hooghste goet.
 Als Adam wert versocht: de strijt is naeu begonnen,
 Eylaes! het kranck gestel, dat is terstont verwonnen;
 Maer Godes soon beproeft, oock uyt dien eygen gront,
 Vervint den helschen draeck, en sijn doortrapten mont.
 Als Adam heeft het oir aen quaden raet gegeven,
 Soo wort hy met verdriet uyt Eden wegh-gedreven;
 Maer Christus, over-al gehoorsaem tot de doot,
 Bereyt een eeuwigh feest voor sijne bed-genoot.
 Door lusten tot het fruyt, en onvoorsichtigh mallen,
 Is Adam in den doot en wy door hem gevallen;
 Maer Christus, die het vleesch en wel-lust heeft veracht,
 Heeft sijn geminde bruyt het leven aengebracht.
 Door hooghmoet viel de mensch, in lusten aen-gesteken,
 En is soo van den Heer, sijn hooghste goet, geweken;
 Door ootmoet won het lam, en door sijn bange pijn
 Is 't dat wy, nietigh vleesch, met God vereenight zijn.
 Door wel-lust van den mensch, soo is het bont gebroken
 En tegen alle vleesch een vonnis uyt-gesproken;
 Door lijden van het lam, door bloet, en fellen strijt
 Is sijn beminde bruyt van alle druck bevrijt.
 Door hout heeft d'oude slangh de menschen eerst bedrogen,
 En van het stuck geleyt, en in de doot getogen;
 Door hout is 't dat ons God den segen weder geeft:
 Door hout verviel de mensch, door hout is 't dat hy leeft.
 Het is een oude wet, den echten man gegeven,
 Syn ouders af te gaen, en met het wyf te leven;
 Sijn goet uyt rechte gunst, te brengen in 't gemeen,
 En met een woort geseyt, met haer te worden een.
 Hier op heeft oock het lam ten vollen acht genomen,
 En is uyt sijnen throon van Gode neer-gekomen,
 Heeft in het vleesch gewoont, den hemel laten staen
 En om der menschen wil sijn Vader af-gegaen.
 Noch heeft hy boven dat, die hem voor ouders waren
 Hier even in het vleesch al mede laten varen;
 Hy lietse bey gelijk vertrecke uyt de stadt,
 Terwijl hy in de kerck, en by de leeraers sat.
 Siet, dus heeft Godes soon, met wonder groot verlangen,
 Als met een stagen arm, sijn lieve bruyt om-vangen;
 Soo dat hy met sijn doot, die echte lieden scheyt,
 Sijn liefd' en ware gunst niet af en heeft geleyt.
 Al wat ter werelt trout is los en ongebonden,
 Als eene van de twee ter aerden is gesonden;
 Maer Godes trou-verbont bequam eerst volle kracht,
 Als Godes eygen soon ten grave wiert gebracht.
 Treet verder, mijn vernuft! hier is al meer te vinden,
 Dat u aen onsen God in liefde kan verbinden;
 Ey? wat ick bidden magh, en scheyt niet uyt het werck,
 Als met een volle smaeck, en naer een diep gemerck.
 Doen eerst het echte bed in Adam is begonnen,

Soo lagh hy van den slaep, als van den doot, verwonnen,
 Sijn been wert hem ontdaen, sijn vleesch dat wert gewont,
 Eer hy sijn lieve bruyt aen hem versegelt vont.
 De stoffe tot het wijf is uyt den man genomen,
 En siet, op dese wijs is Eva voort-gekomen;
 God haddet konnen doen, schoon Adam had gewaect,
 Maer neen, het leven selfs is uyt de doot gemaect.
 Juyst op gelijcken voet is Godes heyl verworven,
 Als Christus voor den mensch op aerden is gestorven;
 Sijn lichaem diep gewont gaf uyt-ganck aen de ziel,
 Terwijl hem uyt de borst het bloedigh water viel.
 Een slaep, ja dootstuyp selfs, heeft hem den geest bevangen,
 Doen hy was op-gerecht, en aen het kruis gehangen;
 En van het suyver bloet, dat uyt sijn leden quam,
 Soo was 't dat sijne bruyt haer kracht en voetsel nam.
 Het was een engen bant, die God heeft uytgevonden,
 Waer door het eerste paer te samen was gebonden,
 Het was een vaster knoop, als in het aertsche dal,
 Of heden is bekend, of immer wesen sal:
 De man, die mocht te recht sijn Eva suster noemen,
 Vermits sy bey gelijk van eenen vader roemen;
 Sy was noch bovendien aen hem een echte vrou,
 Aen hem, door Godes hant versegelt in de trou.
 Hy mocht haer niet-te-min sijn eigen dochter hieten,
 Mits sy van hem door God haer wesen quam genieten.
 Sie daer een grooten bant: Sy twee en zijn maer een,
 Sijn vleesch van eygen vleesch, en been van eygen been;
 Daer is maer een verschil: de man heeft vaster leden,
 Is vaster in het breyn, en vaster in de reden,
 Vermits hy is de man, en sy van swacken aert;
 Siet, hoe dit eerste volck te samen is gepaert.
 Gaet nu eens, weerde ziel! in stilheyt over-wegen,
 Hoe dat het met den Heer in desen is gelegen:
 Hy is nu door het vleesch een broeder van de mensch.
 En 't was sijns vaders wil en sijn volkomen wensch.
 Hy is het eeuwigh woort, den gront van alle saken,
 Van datter is geweest, en datter is te maken;
 Hij vader van de mensch, en tot een vaster werck,
 Hy man, en eenigh hoeft van sijn geminde kerck.
 Hy is, met eygen wil, uyt sijnen throon gekomen,
 En nam ons wesen aen, de sonden uytgenomen;
 Siet daer tot onsen troost, het eenigh onderscheyt,
 Dat God heeft tusschen ons en tusschen hem geleyt.
 O bant die noyt en breekt, die noyt en wert ontbonden,
 Daer nimmer onlust rijst, of scheidbrief wert gesonden,
 Daer staegh de lieve bruyt een volle gunst geniet,
 En nimmer weduw-vrou, en noyt verlaten hiet.
 Hier kan geen aertsche trou by werden vergeleken,
 Want die is inder daet een winckel van gebreken;
 Maer God is één met ons, en waerom dan getreurt?
 Hy voelt het even-selfs al wat sijn bruyt gebeurt.
 Daer is in dit verbont gemeenschap aller saken,
 Die sonder onderscheyt de twee geliefde raken;
 Hy seyt met vollen mont, hy seyt de werelt aen:
 Wat ghy de mijne doet, dat wort aen my gedaen.
 Door-siet des Heeren boeck, ghy sult geduerigh vinden,
 Hoe na sich Godes soon met ons heeft willeu binden:
 Al wat de kunste voeght, al wat te samen wast,
 Dat wort sijn heiligh bont geduerigh toegepast.
 Gaet, draeyt voor eerst het oogh op dese wonder-reden:
 Het woort noemt sich het hoeft en ons sijn eygen leden.
 Siet, wat een diepe gunst? wat eyster yemant meer?
 Siet daer een Christen mensch, één lichaem met den Heer!
 Hoort yemant van een boom, van loof of tacken spreken,
 Het lam en Godes kerck die worter by geleken;
 En wieder recht verstaet hoe dat men boomen int,
 Die leert hoe diep het woort ons swacken aert bemint.
 De mensch heeft Godes soon met stagen lof te dancken,
 Hy is de wijngaert-stock, en wy de teere rancken;

Hy is die ons verquickt met sap en groeysaem vocht,
 En treckt een teere schoot tot boven in de locht.
 Sweet yemant met den geest op vastgebonde mueren,
 Die, onder een verheelt, 1) veel hondert jaren dueren;
 Oock daer in schuylt een beelt van Godes vaste trou:
 De Soon die noemt hem selfs een hoecksteen van 't gebou.
 Of soo der yemant tracht, om recht te mogen weten,
 Hoe dat de saken gaen, wanneer de menschen eten,
 En hoe het geen men nut vereenigt met het lijf,
 Dit leert oock even daer den gront van dit bedrijf.
 Het lam om sijn verbont ons krachtig aen te wijsen,
 Heeft met sijn eygen vleysch de sijne willen spijsen,
 Om soo te doen verstaen, dat ons het innigh hert,
 Dat ja, de gansche mensch met hem vereenight wert.
 Verlosser, zijt gedanckt. De doot die is gestorven,
 Ghy hebt door uwe pijn ons eeuwich heyl verworven,
 Ons van den vloeck bevrijt. Jehova, weest gegroet!
 Dat ons den zegen bracht, dat is uw suyper bloet.
 Ghy hebt een stage smert op aerde willen lyden,
 Ghy hebt geen wrange smaet of schande willen myden,
 Op dat in ons de doot, en alderhande pijn,
 Om uw vervloekte doot, gesegend mochte zijn.
 Ick ben, o lieve God! vry meer aen u verbonden,
 Vermits ghy my genaest van al mijn droeve sonden,
 Als dat uw hooge macht my ziel en lichaem schiep,
 En in het leven bracht, en in de werelt riep.
 Ick wert uw schepsel, Heer! (des moet ghy zijn gepresen)
 Doen ick was enckel niet, en sonder eenigh wesen;
 Maer my is hooger gunst door uwen geest geschiet,
 Doen ick vernieticht was, en min als enckel niet.
 Ghy hebt my, door één woort, bekleet met dese leden,
 En in mijn borst geleyt de gronden van de reden;
 Maer dat mijn weerde ziel is van de doot verlost,
 Dat heeft u bange pijn, en 's herten bloet gekost.
 Doen ghy mijn lichaem schiept, wert ick aen my gegeven,
 Maer doen ghy my genaest, ben ick in u gebleven.
 Doen ick ontfangen wert, verkreegh ick vleys en bloet;
 Maer doen ghy my ontfinght, een onbegrepen goet.
 O duysent duysentmael, en duysent daer en boven,
 Ghy zijt met hooger eer van alle vleesch te loven,
 Dat ghy uyt enckel gunst, ons dorre zielen laeft,
 Dan of ghy aen den mensch een werelt gaeft.
 Uw gaven, door het volck genoten op der aerden,
 Die waren sonder vrucht, of van geringer waerden,
 Indien ghy boven al ons niet en had gejont
 Dat hoogste ziel vermaeck, het eeuwich trou-verbont.
 O Lam, o Godes soon, en God van eeuwicheden!
 Die soo verheven gunst liet dalen hier beneden,
 Versegelt dit geheym aen ons verslagen geest,
 Die staêgh der slangen list en quade driften vreest.
 Laet ons tot in het merg uw vadergunst gevoelen,
 Als tegen ons gemoet de quade tochten woelen,
 Als ons de werelt terghet, de Duyvel stricken leyt,
 Doch meest als ons de ziel uyt dese leden scheyt.
 Ghy hebt met u het vleys ten hemel op-genomen,
 Om ons oock in het vleys aldaer te laten komen.
 Mijn lichaem! weest gerust, en troost u met gedult,
 Nadien ghy in het graf niet eeuwich blyven sult.
 Ghy hebt, onnoosel lam! eens tranen willen gieten,
 En liet het droevigh nat op uwe wangen vlieten,
 Doen uw geminde vrient lagh in het duyster graf,
 En als een diepe neep in uwe ziele gaf.
 Hier uyt besloot het volck, (en vry niet sonder reden),
 Dat ghy hem liefde droeght, en dat in volle leden.
 Want als een deffigh man bedroefde tranen weent,
 Soo wort in sijn gemoet de liefde recht gemeent;
 Maer nu hebt ghy voor ons uw herten-bloet vergoten,

En 't is gelijk een stroom uyt uwe borst geschoten,
 O, wat is dat een gunst, die ghy de menschen toont,
 Die met soo wreden doot u niet en hebt verschoont!
 Daer was noyt bruydegom op aerde oyt te vinden,
 Die met soo diepen sucht sijn herte quam te binden
 Aen sijn verkoren lief, als God, ons hoogste goet,
 Aen sijn geminde kerck, aen onse zielen doet:
 Hy sweeft staêgh over haer met wonder groot verlangen,
 Gelijck een jongelingh, met soete min bevangen;
 Geen stont, geen oogen-blick van al den ganschen dagh
 Dat hy van haer vertreckt of elders wesen magh.
 Schoon sy by wijlen valt, hy kanse niet verlaten,
 Schoon sy van hem verdwaelt, hy wilse nimmer haten,
 Hy dult haer swacken aert, hy draeght haer swaren last,
 Hy blijft aen haer gemoet met stalen ketens vast.
 En of sy menighmael verlaet sijn reyne wegen,
 Noch is hy lijckewel tot hare gunst genegen,
 Hy roert haer in den geest; hy klopt haer aen de borst,
 Tot sy eens wederom na haren Schepper dorst.
 De ziel oock wederom en neemt geen vergenoegen,
 En kan tot geen vermaeck haer droeve sinnen voegen,
 En vint geen rechte vreught in al des werelts lust,
 Tot sy, met God versoent, in haren Schepper rust.
 Schoon datter eenigh mensch ter eeren wort verheven,
 En dat hem machtigh goet en schatten zijn gegeven,
 Schoon hy een lantschap bout, oock met sijn eygen ploegh,
 Ten doet noch even-wel de ziele niet genoegh.
 Schoon datter yemant heerst tot 's werelts laetste palen,
 Soo dat in sijn bevangh de gansche sinnen dwalen,
 De siel gelijcke-wel en vint haer niet versaet,
 Tot sy met volle drift tot haren schepper gaet.
 Gelijck het zee-compas geduerigh plagh te sweven,
 En aen het vluchtigh stael geen rust en wert gegeven,
 Tot dat het regel-recht sijn lieve sterre siet,
 En uyt haer schoonen glans als vollen lust geniet;
 Soo staet het met de ziel: sy drift van alle winden,
 En weet geen vasten troost op aerden oyt te vinden,
 Tot sy die groote ster, dat hoogh en heyligh licht,
 Krijght binnen haer gemoet en onder haer gesicht.
 Een, die sich in de trou genegen is te geven,
 Wort tot sijn echte deel om eenigh goet gedreven,
 Of om een wacker oogh, of om een rooden mont,
 Of om een bly gelaet, dat heusch en geestig stont;
 Maer ghy, o suyper lam! komt uwe bruyt genaken
 Niet om haer schoonheys wil, maer om haer schoon te maken,
 En ('t geen noch vreemder is) dat haer vercierien moet,
 Is uw verbleyckte mont, en uw vergoten bloet.
 Uw leden, suyper lam! verwont in alle deelen,
 Zijn aen uw weerde bruyt gelijck als hals-juweelen;
 Uit uw mismaeckt gelaet ontluyckt haer schoone glans,
 En uw bebloede kroon, dat is haer maeghde-krans.
 Een bruyt van onsen aert, die siet met groot verlangen
 Een frisschen jongelingh, en sijn gebloosde wangen;
 Daer is haer staêgh gepeys, haer gansche ziel ontrent,
 Daer is dat sich haer oogh geduerigh henen went;
 Maer uw verkoren bruyt, die gaet haer ziel besteden
 Aen uw gebroken lijf, en uw gewonde leden,
 Aen uw gestraemden rugh, en door-gesteken borst;
 Daer lest sy haren brant, en laefter haren dorst.
 Sy denckt meest alle tijt, hoe vast hy was gebonden;
 Sy wast haer in uw bloet, door-wandelt uwe wonden,
 Sy blijft in dit gepeyns tot midden in der nacht,
 Vermits haer vierigh hert van daer gesontheit wacht.
 Als Christus was genoot daer twee gelieven trouden,
 En door den echten bant tot eene worden souden,
 Doen heeft hy killigh vocht, dat in de beken vloeyt,
 Gemaeckt tot edel nat, dat aen den wijngaert groeyt.
 Dat wert daer in de feest in volle maet geschoncken,
 Ontfangen met vermaeck, en vrolick uyt-gedroncken,

1) *verheelt*; vereenigd.

Soo dat men strax verneemt een ongewone vreught;
 Want uyt den wijn ontstaet een drift van nieuwe jeught.
 Wat sal des hemels Vorst na desen eens bedencken,
 Wat voor een diep vermaeck aen sijn geminde schencken,
 Als hy sijn eygen feest hier namaels vieren sal,
 En roepen over-hoop geheel het aertsche dal!
 Als sijn gewenste bruyt, ter eeren op-genomen,
 Sal voor hem sonder vleck en sonder rimpel komen,
 Sal brengen voor den Heer een vrolick aen-gesicht,
 Geciert met enckel glans, en met een eeuwigh licht!
 Dan sal ons beste deel in haeste weder-komen,
 En keeren in het huys, daer uyt sy was genomen,
 En 't vleys, dat eertijts was een smisse van de pijn,
 Sal dan gansch buyten leet en sonder smerte zijn.
 De vrienden, door de doot soo langen tijt gescheyen,
 Die sullen onder een, en met hen lieve beyden,
 Dan paren op een nieu, en leven sonder strijt,
 En niet gelijk het gingh in haer bedroefden tijt.
 O, met hoe soeten lust en wat een diep verlangen,
 Sal dan het nieu gebou sijn ouden gast ontfangen!
 Al wat hun van het vleys en van de werelt heught,
 Sal hun maer stoffe zijn tot lust van nieuwe jeught.
 Dan sal ons beste deel, de wel-bedachte reden,
 Noyt door een dom gewoel haer palen over-treden,
 Noyt met het reyn vernuft haer stellen in verschil;
 Want daer en sal geen lust meer strijden met den wil.
 Ontsluyt u, mijn gemoet! op soo gewenste saken,
 Op dat ick eenighsins dit heyl vermagh te smaken;
 Ick bidde, pooght een woort te brengen aen den dagh,
 Dat ons in dit geheym wat dieper leyden magh:
 Wel, peyst dat eenigh mensch sijn woningh siet verbranden
 En doolt dan langen tijt in ver-gelegen landen,
 Met droefheyd over-stort, met kommer aen-gedaen,

Vermits sijn beste pant tot asschen is vergaen;
 Peyst vorder dat hy komt, nu moede van te dwalen,
 En vint hem wederom in sijn bekende palen,
 En vint sijn vorigh huys, dat plat ter aerde lagh,
 Nu weder nieu gebout, soo konstigh als het magh:
 De salen op een ry geciert in alle deelen,
 De kamers vol tapijt, de koffers vol juweelen,
 Den huysraet wonder net, den hof van nieu beplant;
 In 't korte, gansch het werck verset in beter stant.
 Peyst, hoe dat hem de geest in vreughde sal outluycken,
 Als hy sijn out vertreck eens weder sal gebruycken,
 Niet als het eertijts was versoncken in het stof,
 Maer soo het heden is, gelijk een Prinsen hof.
 Siet, dus (na mijn begrijp) sal haer de ziel bewegen,
 Als sy vernemen sal des Heeren milden segen.
 Ontrent haer ouden romp, nu weder nieu gemaect,
 Daer van sy noyt de lust voor desen had gesmaect.
 Noch wil ick boven al de ziele vergelijken.
 Met yemant, die verreyt in verre Koninghrijcken,
 (Of daer het edel gout in volle luyster straelt,
 Of daer men diamant of rijke peerels haelt),
 En als hy dan een schat van alle moye dingen,
 Van ketens, edel tuygh, van wonder schoone ringen,
 Te samen heeft gebracht, en keert dan wederom,
 Soo is hy over-al de vrienden welle-kom.
 Sijn wijf, in droeve sorgh en sonder goet gelaten,
 Om-vanght hem met den arm te midden op der straten,
 Sy vint haer geest verbaest van soo een rijcken glans,
 En noemt hem even-staegh een peerel van de mans.
 Haer kleet, te voren schrael, dat wort haer uytgetogen,
 En sy wort op-geciert als lieden van vermogen,
 En waer men door het huys het ooge maer en slaet,
 Daar vint men over-al de kamers vol cieraet.

Het lijf noem ick het wijf: Hoe sal het stof verquicken!
 Hoe sal het sijnen stant in ander wesen schicken,
 Wanneer het innigh deel eens weder-keeren sal,
 Verciert met enkel glans en buyten ongeval!
 Mijn tonge stamert wat in dese groote saken,
 Maer kan den rechten gront in geenem deel genaken;
 Ick suchte, lieve God! en vry met ongedult,
 Tot ghy ons dit geheim eens kondigh maken sult.
 O wonder diepe vreught, by niemant af-gemeten,
 Als ons inwendigh deel, van God alleen beseten,
 Sal vry zijn van het vleesch en wat het vlees versint,
 Sal vry zijn van het stof en wat het stof bemint!
 O Jesu, ware born van alderhande lusten,
 Oock voor de doode selfs die in der aerden rusten,
 Wanneer komt eens de tijt, dat u dit wonder Al
 Als Koningh hulde doen, als Rechter eeren sal?
 Ghy komt, gewis ghy komt; daer zijn gesette stonden,
 Waer aen van alle tijt de werelt is gebonden,
 De werelt neemt een end, en watter werelt hiet
 Buyght onder Godes hant en onder uw gebiet.
 Daer sal een hel trompet door al den Hemel klincken,
 En doen aen alle pracht den hooghmoet neder-sincken,
 En doen het nietigh vlees verrijzen uyt het graf,
 En al wat aen de worm eens aes en voedsel gaf;
 Waer is, o bleecke doot, uw felle strael gebleven?
 Het graf sal open gaen, het stof sal weder leven,
 En noyt en wasser mensch soo ver tot niet verrot,
 Of hy sal weder zijn, en kennen sijnen God.
 Siet, hier is nu het dal vervult met dorre beenen 1),
 Gansch eygen aen de doot, gelijk de spotters meenen;
 Maer neen, al schijntet stof, des efter niet-te-min
 Daer komt een versche kracht, een nieu bewegen in.
 Daer komt een snelle wint van boven af-gedreven,
 Die buldert op het velt, en doet de rompen leven,
 Daer komt een jeughdigh vleesch gesegen om het been,
 En schakelt op een nieu de leden over een.
 De zee met haer gevolgh die sal haer dooden geven,
 En setten op het droogh die in het water bleven:
 Wat oyt een groote visch of ander dier verslont,
 Dat sal de jongste dagh hun rucken uyt de mont.
 Al wat'er oyt vergingh ontrent de dorre stranden,
 Of lagh gelijk als mis op wey of koren-landen;
 Al wat'er is verteert door middel van het vier,
 Of bloedigh voetsel gaf aen eenig selsaem dier;
 Al wat het stof besat sal uyt den grave stijgen,
 En wat'er ziel ontfingh, sal weder adem krijgen,
 Sal groenen op een nieu, gelijk als jeughdigh gras,
 En komen in den stant gelijk het eertijts was.
 De gansche werelt-kloot dre sal bestaen te baren,
 En brengen aen den dagh al wat eens menschen waren.
 Hoe selsaem wilt'er gaen, als gansch het aertsche dal,
 Juyst als een swanger wijf, sich open geven sal!
 Gelijk ons nietigh vlees, ontrent de leste stonden,
 Wanneer het lichaem staet om haest te zijn ontbonden,
 Sent teyckens van de doot, al eer het herte sluyt,
 Sent boden, soo het schijnt, en posten voren uyt;
 (Het oogh sackt in het hooft, en wort allencxen duyster,
 De roode lippen bleyck, de wangen sonder luyster,
 De mont vol onguer schuym, de keel vol heesch gesucht,
 Tot dat de bange ziel ten lesten henen vlucht);
 Soo wil 't hier namaels gaen, wanneer de tijden naken,
 Dat God sal alle glans tot stof en assche maken 2);
 Dan sal men in de lucht, en even boven dien
 Veel wonders in de zee en op der aerden sien.
 De son, het machtigh vat, en haer vergulde stralen
 Die sullen bloedigh zijn, en sonder regel dwalen.

De maen sal met een sack betrecken haer gesicht,
 En toonen aen het volck een wesen sonder licht.
 Het gansche nacht-cieraet, de glinster-rijcke sterren,
 Die sullen duyster zijn, en onder een verwerren,
 En, t'wijl het anghstigh volck nyt banger herten sucht,
 Versmelten als een was, en sijgen uyt de lucht.
 De winden, aen-gevoert door felle donder-slagen,
 Die sullen enkel schrick door al de werelt dragen.
 De zee, in haren loop verlaten van de maen,
 Sal met een vreemt gedruys de steyle klippen slaen.
 De vasten omme-gangh van dagen, maenden, jaren,
 En sal geen winter meer, geen somer openbaren.
 Het zy men vreughde schept, of sware smetten lijt,
 Het sal geduerigh zijn, en buyten alle tijt.
 De rotsen even-selfs en hoogh verheven wallen,
 Die sullen over-hoop, en plat ter aerden vallen,
 En al wat machtigh scheen, of diep gewortelt stont,
 Sal los en vluchtigh zijn, en sweven sonder gront.
 De stonden van den tijt, die wy te voren sagen,
 Die worden over-al geheeten Menschen-dagen;
 Maer een die komen sal, die is des Heeren dagh,
 Die geen ellendigh mensch voor sijne keuren magh.
 Daer sal een hel trompet door al de werelt klincken,
 En doen aen alle vleesch den hooghmoet nedersincken,
 Daer sal een stemme gaen door gansch het aertsche dal,
 Die in de graven selfs een yder hooren sal:
 "Rijst op ghy dooden, rijst, en hoort het oordeel vellen,
 Dat u sal in de pijn of in de vreughde stellen;
 De Rechter is bereyt, de tijt die is vervult
 Dat ghy verdiende straf of loon ontfangen sult!"
 Hier op sal Godes soon, de Rechter aller volcken,
 Met glans en groote kracht verschijnen in de wolcken,
 En sitten in het recht, en brengen aen den dagh,
 Wat oyt verholen was, en in het duyster lagh.
 Dan sal hy al het leet van sijn geminde wreken,
 Dan sal hy alle macht en alle pracht verbreken:
 De doot, het bleecke spoock, verselt met nare pijn,
 Die sal in dezen strijt de leste vyant zijn.
 Dan sal een groote schaar, die niet en is te tellen,
 Dan sal een machtigh heyr sich voor den Rechter stellen,
 De meester met de knecht, de ridder met den graef,
 De bouwer met den heer, de Koningh met den slaef.
 Dan sal sich alle vleesch voor sijnen Schepper setten,
 Om daer gekeurt te zijn na Godes hooge wetten;
 Om daer met eeuwich heyl door hem te zijn gekroont,
 Of anders, na den eysch, van hem te zijn geloont.
 Daer sal het wacker oogh, dat noyt en heeft geslapen,
 Gaen scheyden over-al de bocken uyt de schapen,
 Gaen letten wie een wolf, en wie een harder was,
 En wie de schapen at, en wie het vee genas.
 Al watter is bedacht, of in der daet bedreven,
 Dat is in sijnen boeck ten naeusten op-geschreven;
 Al wat in yder mensch ontrent den boesem woelt,
 Dat wort in dit gericht als metter hant gevoelt:
 Hier baet geen slim bedrijf, geen veynsen, geen ontkennen,
 Gelijk sich menighmael de lieden hier gewennen;
 Al stamert schoon de tongh, al swijght de bleecke mont,
 De geest die doet hem op tot aen sijn diepste gront.
 Kom, denckt nu, lieve ziel! wat is het eeuwich leven,
 Dat God uyt enkel gunst sijn kinders heeft te geven?
 Wat is het bruylofts-feest, dat God heeft toe-geseyt,
 Dat God sijn weerde bruyt voor eeuwich heeft bereyt?
 Het is een stage vreught, een volheyit aller lusten,
 Het is een diep vermaeck, daer in de zielen rusten,
 Het is een helder licht, een blijde sonne-schijn,
 Gesontheyt sonder leet, en blijdschap sonder pijn,
 En leven sonder doot, en heden sonder morgen,
 En eere sonder haet, en weelde sonder sorgen,
 En vrede sonder twist, en welstant sonder nijt,

1) Daer van de propheet Ezechiël spreekt cap. 37.

2) Matth. 24. 10. Marc. 16. 24. Luc. 21. 25. Esa. 13. 10. Ezech. 32. 7.

En liefde sonder vrees, en wesen sonder tijt.
 Het is een eeuwighe feest, dat niemant kan beschrijven,
 Daer noyt een droef geval de vreugde kan verdrijven,
 Een onbegrepen heyl, daer in het ooge dwaelt,
 En dat in 's menschen hert noyt af en is gedaelt.
 Geluckigh is de ziel, die eenmael sal genieten
 De beken van geluck, die in den Hemel vlieten!
 Geluckigh is de mensch die van den doot bevrijt,
 Sijn God en eeuwighe heyl sal loven alle tijt!
 O dagh, o grooten dagh! beginsel van het leven!
 Wanneer ons lastigh kley sal in der hooghten sweven,
 Wanneer de bleecke doot sal vluchten uyt het velt,
 Uyt vreesse van te sien den overwonnen helt,
 O dagh, o grooten dagh! als wy, met reyne leden,
 Den Heere sullen sien, en voor den Schepper treden!
 Als dit ellendigh vleys, bevrijt van ongeval,
 Voor eeuwighe sijnen God ter eere leven sal!
 O dagh, o grooten dagh, met blijtschap over-goten!
 Wiens smaek noyt menschen hert voor desen heeft genoten,
 Noyt oogh en heeft gesien! O dagh, o grooten dagh!
 De grootste dieder oyt op aerde dalen magh.
 O bruyloft, hoogste vreught! o wensch van alle dingen!
 Ick hoore (na my dunckt) den grooten Koningh singen,
 Ick hoore Davids harp, ick hoore soet geluyt,
 Ter eere van het lam en sijn geminde bruyt.
 O Vorst, o schoonste Vorst! uyt menschen zaet gesproten,
 Met Godes eeuwighe heyl en segen overgoten,
 Gekroont in volle maet met hoogh-verheven eer,
 Niet heden slechts alleen, maar staêgh en immermeer!
 Ghy sult ons laten sien de volheyte uwer feesten,
 En sult dan zijn de geest van ons vernieuwde geesten,
 De ziel van onse ziel, het al in yder mensch,
 Ons wesen, ons vermaek, ons vollen herten-wensch.
 Gelijck een vluchtigh hert, aen alle kant gedreven,
 Dat in de bossen selfs geen rust en wert gegeven,
 Een dorren adem blaest uyt sijn verhitte borst,
 En soeckt een koele beeck voor sijn benauden dorst;
 Soo is 't dat mijn gemoet en al de sinnen hijgen,
 En met een bange sucht tot in den Hemel stijgen,
 Naer u, o ware born, o reyne water-beeck!
 In wien ick even-staêgh mijn droeve sinnen breeck.
 Op op, o deftigh helt! onwinbaer in het strijden,
 Gort nu te deser uyr het sweert aen uwer zijden,
 Het sweert, het machtigh sweert, het Koninghlick cieraet,
 Een teycken aen het volck van uwen hoogen staet.
 Gebruyckt van heden af de krachten uwer ermen,
 En wilt het suyer recht en ware trouw beschermen,
 Op dat, door uw beleyt, ten lesten magh geschiên,
 Dat noyt en is gedaen, en nimmer is gesien.
 Uw pijlen zijn gescherpt en na den eysch geslepen,
 De vyant dient bestoockt en aen te zijn gegrepen;
 Al wie dat uwe macht sal willen tegen-staen,
 Die sal uw rechterhant geheel te morsel slaen.
 Uw throon, o machtigh Vorst! die sal bestendigh blijven,
 Vry langer als het swerck sal om den Hemel drijven.
 't Is billick uytter aert wat uwe macht gebiet,
 Soo dat het slim bedrogh voor uwen sceppter vliet.
 Ghy hebt het recht bemint, de reyne trouw gepresen,
 Maer haet in tegen-deel het boos en schendigh wesen;
 Dies heeft u God gesalft, en meerder eer gejoint,
 Als yemant die sich oyt in aerd' of Hemel vont.
 Uw kleet, wanneer ghy komt ontrent de jonge luyden,
 Is niet als enckel myrrh' en reuck van soete kruyden;
 Soo dat het gansche lant van uwen segen weet,
 Als ghy in volle glans uyt uwe kamer treet.
 Siet, onder uw gevolgh zijn dochters aen te schouwen,
 In hoogheyte voort-gebracht en boven alle vrouwen;
 Die staen tot uwen dienst, met groote vlijt, bereyt,
 Verwondert in den glans van uwe majesteit.

Maer t' uwer rechterhant komt haer de bruyt vertoonen,
 Die ghy tot uw gemael hebt een-mael willen kroonen,
 Met reyn met edel gout, dat al de werelt acht.
 Om dattet over zee van Ophir is gebracht.
 Wel aen nu, schoone maeght! uw staet die sal vergrooten,
 Vergeet uws vaders huys, en uwe lants-genooten,
 En hanght den Koningh aen, soo wil de groote Vorst
 U prenten als een beelt op sijn genegen borst,
 Soo wil het machtigh volck van Tyrus u gedencken,
 En uyt haer rijke kust met edel tuygh beschencken,
 Tot ciersel uwer jeught, en, met een blijden sin,
 U hulde komen doen gelijck een Koningin;
 Ghy zijt, verkoren pant, in schoonheyte uyt-gelesen,
 En heerlijck in gelaet, en deftigh in het wesen,
 En wonder net geciert tot uwe bruylofs-feest.
 Maer des al niet-te-min noch schoonder in den geest.
 Men gaet u, weerde bruyt, den Koningh toe-bereyden,
 En al het maeghde-rot, dat komt u daer geleyden;
 Dat komt met groote vreught, betreet het machtigh hof,
 En queelt een nieu gesangh, gedicht tot uwen lof.
 Prinsesse, weest gegroet! uw tacken sullen bloeyen,
 En uyt uw reyne stam daer sullen Vorsten groeyen.
 Vriendinne, scheidt een moet! De vrucht van uwen schoot.
 Sal buygen onder haer de krachten van de doot.
 Godinne, weest verheught! men sal in alle velden,
 Men sal tot allen tijt van uwen segen melden,
 En daer en is geen mensch in gansch het aertsche dal,
 Die niet met stagen lof uw naem verheffen sal.
 O dag, o grooten dagh! wilt in der haest verschijnen,
 Op dat door uwe glans de sonde magh verdwijnen,
 Op dat het nietigh vleesch, dat in den grave lach,
 Met onvermoeyden vlijt den Schepper loven magh.
 Dan sal de ware kerck in voller maten leeren,
 Hoe sy den levens-vorst moet prijsen, dancken, eeren,
 Hoê dat een reyne ziel in haren God verblijft,
 En hoe men Heyligh! roept, en dat voor alle tijt.
 Dan sal aen Godes volck, aen Godes lieve scharen,
 Het nieu Jerusalem sijn luyster openbaren;
 Dan sal het open doen sijn ongemeten schat,
 By geen vernuftigh breyn te voren oyt gevat.
 Dan sal des Heeren licht in volle stralen schijnen,
 En al wat grousaem is, van stonden aen verdwijnen.
 Geen helle diamant of ander schoon juweel,
 En toont in sijnen glans het alderminste deel.
 Wat is doch, weerde ziel, de luyster deses werelts?
 De poorten van de stadt die zijn van reyne perels,
 En yder isser een. (Denckt wat het wesen moet,
 Daer God op dese wijs het stuck ons open doet!)
 Haer gronden zijn Saphir, Topaes, en Amathisten,
 Daer in het aertsche dal noyt menschen af en wisten;
 Haer straten enckel gout, gelijck gesuyvert glas,
 Dat niemant heeft gesien, oock noyt te voren was,
 En schoon of in de stadt geen tempel is te wijsen,
 Men hoort even-wel den schepper eeuwighe prijsen,
 Het lam dat leert het volck, en God die is de kerck,
 God is haer eeuwighe heyl, haer eenigh oogh-gemerck;
 God sal het bruylofs-kleet aen hare leden passen,
 En van haer aengesicht de droeve tranen wassen,
 God sal met hemels dau, vol kracht en rechte keest
 Haer laven aen de ziel, en drencken aen den geest.
 Hier schiet geen heete son de kracht van hare stralen,
 Hier laet geen koude maen haer dampen neder dalen,
 Hier wort geen licht gebruyckt, als in het aertsche dal,
 Haer fackel is het lam, en God verlichtet al.
 De nacht en haer gevolgh, bekleet met duysterheden,
 En wort niet gesien, en wort niet geleden,
 Wat vuyl of grousaem is, en heefter geenens kans,
 Hier woont een suyer licht, en niet als enckel glans.
 Hier komt een reyne lucht met helle stralen schijnen,

Het oud' en is niet meer, het eerste moet verdwijnen,
 Hier sal een nieuwe lucht, een ander werelt zijn,
 Gesuyvert van verdriet en alle droeve pijn.
 Hier sal het ooge sien wat al de sinnen wenschen,
 Want God sal evens-selvs hem voegen by de menschen
 En woonen by het volck. O, noyt begrepen saeck!
 O, waer de Schepper is, daer is alleen vermaeck!
 Hier komt een reyne beeck van Gode neder dalen,
 Die spreyt haer in de stadt en al de naeste palen,
 Die voet in haren gront des levens schoonen boom,
 Een ciersel van den hof en van den rijcken stroom;
 Hier is geen reden meer om eenigh leet te suchten;
 Een yder nieuwe maent, die geeft hier nieuwe vruchten.
 Het blat is even-selvs gansch heylsaem aen den mensch,
 En schenckt voor droeve pijn geluck en herten-wensch.
 Hier is een reyn vermaeck, en staég een lustigh wesen,
 Hier aller vreughden keest, die zielen kan genesen,
 Hier is het hooghste goet, hier is gestage rust,
 Hier is volkomen troost en aller harten lust;
 Hier is het rechte mergh van Godes hooge wercken,
 Die geen vernuftigh hoofd op aerde konde mercken;
 Hier is de rappe ziel in haer volkomen kracht,
 En weet in volle maet, dat noyt en is gedacht;
 Hier siet men in het diep, dat noyt en is gemeten,
 Hier leert men uyt de daet, dat noyt en is geweten,
 Hier wortet op-gedaen, dat noyt en is gekent,
 En daer noyt edel breyn sijn spits en heeft gewent;
 Hier siet men met bescheyt de gronden van der eerden,
 De maen en haer gespan, de gulde sonne-peerden,
 Hier siet men wat de lucht en wat de zee beroert,
 En wat dit wonder rat geduerigh omme-voert.
 Hier kan een rappe ziel ten vollen onder-vinden
 Het woon-huys van de snee en van de koude winden,
 En hoe dat in de lucht den blicxem wert gebaert,
 En hoe het selsaem vyer in tacken neder-vaert;
 Waer uyt den hagel rijst, en hoe den koelen regen
 Komt uyt een dicke wolck van boven af-gesegen,
 En waer de dageraet haer versche rosen pluckt,
 En hoe de swarte nacht haer weder onderdruckt.
 En waerom meer geseyt? De Schepper aller saken,
 Sal ons te sijner tijt den Hemel kondigh maken,
 Sal door sijn hellen glans verklaren ons gesicht,
 En storten in de ziel een onbegrepen licht.
 Hou stil, o swacke pen! en laet de reste blijven,
 In u en is geen kracht van dit geheym te schrijven;
 Stelt al het verder uyt tot eens het wonder al
 Hier namaels sich ontdoen en open geven sal.
 Hoe snelt my nu de geest om God te mogen naken!
 Om God te mogen sien, en God te mogen smaken!
 O God! ghy zijt alleen de troost van mijn gemoet,
 Mijn hoop, mijn toeverlaet, mijn schat en hooghste goet,
 Mijn diepsten herten-wensch. Wanneer doch sal het wesen
 Dat ghy uyt enckel gunst, mijn qualen sult genesen?
 My roepen uyt het vleys, my stellen in den geest,
 My brengen daer geen doot of hel en wort gevreesst?
 Gunt my doch, lieve God! dat ick u mach genieten,
 Soo kan geen tegenspoet, geen pijn my verdrieten,
 Soo kan geen aertsche vreught verrucken mijn gemoet,
 Om dat mijn innigh hert van elders wort gevoet.
 Komt, woont in dese ziel, soo wil ick geensins vragen,
 Naer al dat yemant plagh op aerde na te jagen,
 Naer yet dat oyt een helt of machtigh Koningh wan,
 Ja, wat den Hemel selvs voor segen hebben kan.
 In God is alle vreught ter volheyte op-gesloten,
 Wie heeft'er buyten hem oyt recht vermaeck genoten?
 Wie is 't die sonder Godt oyt eenigh dingh ontfingh?
 Geeft u aen my, o Heer, en neemt my alle dingh!
 Komt, oeffent dit gemoet: Sent rijckdom, neemtse weder,
 Maect sieck, of maect gesont, verheft, of stort my neder,

Ick sta voor u bereyt: maer als ghy komen sult,
 Soo geeft my doch een hert gewapent met gedult.
 En ghy, o suyver lam! die neder zijt gekomen,
 Ons banden hebt geslaeckt, ons smerte wegh-genomen,
 In wiens verkoren schoot de vader heeft geleyt
 Al wat voor uwe kerck door hem is toe-bereyt;
 Ghy hebt mijn boosen aert en mijn verdiende plagen
 In uw gesegent lijf, in uwen geest gedragen,
 Ghy hebt des Heeren wraeck, tot in den diepsten gront,
 Ghy hebt in u gevoelt, dat my te lijden stont.
 O soen voor onse schult, en oorspronck van het leven!
 Wat sal ick immermeer u weder konnen geven?
 Wat sal mijn sondigh hert oyt brengen aen den dagh
 Dat u in eenigh deel ten goede dienen magh?
 Eylacen, niet een sier! Wy zijn onnutte knechten,
 Die niet tot uwen dienst en weten uyt te rechten,
 Wy zijn maer enckel stof, en bijster aerts gesint,
 Soo dat men niet als vleesch in onse sinnen vint.
 En des al niet-te-min, soo wil ick mijn gedachten,
 Mijn hert, en innigh mergh, mijn siel en gansche krachten,
 Gaen schicken t' uwer eer, en singen uwen lof,
 Tot my de bleecke doot sal leggen in het stof.
 'k En dien u, lieve God, niet als uw schepsel soude,
 Niet als het my betaemt, of als ick heden woude,
 Ick wilde beter doen, indien ick maer en kon,
 En dat een hooger geest mijn swackheyt over-won.
 O ghy, die mijn gemoet het willen hebt gegeven,
 Maeckt dat ick tot de daet magh worden aen-gedreven,
 Magh worden opgebeurt, door uw verheven kracht,
 Waer op mijn innigh mergh met groot verlangen wacht.
 Komt ghy als bruydegom met onse ziele paren,
 En wilt daer uwe kracht en segen openbaren!
 Kom, druckt ons in den geest, dat reyn en hemels-beelt,
 Dat ons, na lange pijn, den nieuwen mensche teelt.
 Ontsluyt het innigh mergh van uwe beste schatten,
 Die noyt, na rechten eysch, ons aertsche sinnen vatten;
 Wort een met onse ziel, omhelst uw lieve kerck,
 En opent uwe bruyt, dat hooghse wonder-werck,
 Den boesem uwer gunst, de keest van alle saken,
 Die ons ellendigh volck alleen kan saligh maken,
 Die ons den geest verquickt, ons drenckt met reynen wijn,
 En schenckt ons 's Hemels vreught daer wy op aerde zijn.
 Ghy kent mijn kranck gestel, het schepsel uwer handen,
 Ghy kent mijn swacken aert en mijn bedroefde banden,
 Ghy weet, dat ick alleen maer stof en asch en ben,
 En dat ick, ydel mensch, uw wegen niet en ken.
 Verlicht mijn doffen geest, en suyvert mijn gedachten,
 En geeft dat ick voortaan de werelt kan verachten;
 Geeft dat ick anders doe, als ick te voren plagh,
 En even in het stof den Hemel voelen magh.
 Wilt uyt dit tranen dal dit nietigh schepsel halen,
 En laet het in het graf met vrede neder-dalen.
 Hy heeft genoeg geleeft die ghy de gunste biet,
 Dat hy tot sijnen troost den hooghsten Trooster siet,
 Dat hy omhelsen magh den Heylant aller volcken,
 Om namaels hem te sien hier boven in de wolcken;
 Dat hy den helt beschout, die met een volle kracht
 Heeft onder sijn gebiet den prinsse van de nacht.
 Ghy hebt met diep beleyt, en met een groot vermogen,
 Ghy hebt met huyl en vleysch mijn beenen overtogen,
 Mijn ingewant bekleet, mijn leden overdeekt,
 En banden over-al en aders uyt-gestreckt.
 Ghy hebt mijn aert gekent, oock eer ick was begonnen,
 Ghy hebt mijn weecke stof als kase laten ronnen;
 Ghy hebt door enckel gunst mijn leden uyt-gewracht,
 En, doen het u beviel, getogen uyt de nacht.
 Ghy hebt my vrouwen melck en voedsel laten smaken,
 En sult in korten tijt my weder aerde maken.
 Ick ben een dorren halm, een damp, een ydel kaf,

Ick helle langen tijt, ick sijge naar het graf.
 Ick ben een nietigh dingh nu dichte by 't verrotten,
 Ick ben gelijk een kleet bevochten van de motten;
 Ick snelle na den kuyl, en na de leste reys,
 En ga met grooten haest den wegh van alle vleys.
 Maer schoon ick dit gevoel, waarom sal ick vertsagen?
 Waerom mijn anghstig hert hier over-leggen knagen?
 Ick wetet voor gewis, dat mijn verlosser leeft,
 En dat hy volle macht van alle zielen heeft.
 Ick wetet voor gewis, hij sal mijn stof verwecken,
 En met haer eygen huylt mijn leden over-trecken;
 Ick weet, hy sal het rif, dat in het duyster lagh,
 Eens stellen in het licht en brengen aen den dagh.
 Ick weet my sal geen doot of Duyvel weder-houwen
 Van God, mijn eenigh heyl, met oogen aen te schouwen.
 Ick weet ick sal hem sien oock in dit eygen vleys,
 En 't is my in den geest een wonder soet gepeys.
 En vreest niet weerde ziel, wel haest te zijn ontbonden,
 Ghy sult dan zijn bevrijt van alle snoode sonden,
 Van 's Duyvels slim bedrogh, van al sijn wreet geweld,
 Van al wat oyt den mensch hier op der aarden quelt.
 Ghy sult in tegendeel den Schepper aller dingen,
 Ghy sult des Heeren lof voor eeuwich mogen singen,
 Ghy sult voor oogen sien een onbegrepen schat,
 By geen vernuftigh breyn op aerden oyt gevat.
 Gods soon is even selfs een offer voor de sonden:
 Die heeft de swarte macht voor eeuwich in-gebonden;
 De gramschap is gestilt, het onrecht is gerecht,
 Het hant-schrift is te niet, en aan het kruys gehecht;
 De schult is afgedaen, de schande wegh-genomen,
 De nacht die is voorby, het licht is in-gekomen,
 De straffer is gestraft, de dwinger over-heert,
 De droefheyt is in vreught, de smaet in lof verkeert.

De wan-hoop is vertroost, de wraeck die is gewroken,
 De stricken zijn verstrickt, de banden af-gebroken,
 De swackheyt is gesterckt, de felheyt is versacht,
 Daer is een helle glans geresen in de nacht.
 De tweedracht is versoent, het onheyl is genesen,
 En al wat eertijts was, dat heeft een ander wesen,
 En, met een woort geseyt, de dooder is gedoot,
 En 't aertrijck wort gespijst met enckel Hemels-broot.
 Wel aen nu, ware troost van alle bange zielen,
 Die sonder uw behulp de doot ten proye vielen,
 Ontsondicht my den geest, en suyvert dit gemoet,
 Door uw gewonde borst, en uw vergoten bloet!
 Vergunt aen uwen knecht gemeenschap uwer gaven,
 En wilt met Hemels dan myn dorstigh herte laven!
 Weest in dit woeste meyr mijn ancker in de noot,
 Mijn blijtschap in verdriet, mijn leven in de doot!
 Mensliever, sondaers-troost, perstreder, segenvechter,
 Zielheelder, maeghde-kint, hertskenner, wereltsrechter,
 Doots-dooder, vrouwen-zaet, vrymaker, zielen-rust,
 Soen-offer, God-met-ons, Hel-stoorder, Hemels-lust,
 Geest-storter, werelts-licht, voorbidder, wetsvervulder,
 Kruysdrager, Al-in-al, doorbreker, smaetheytsdulder,
 Hoeck-steen, genaden-stoel, dal-lily, Hemels-broot,
 Eerts-priester, levens-boom, Gods eeuwich-tijt-genoot,
 Israëls ware Vorst, en toevlucht aller menschen,
 Die meer in u begrijpt als alle zielen wenschen,
 Begin van alle dingh, en eynde van 't gebod,
 God-mensch tot onsen troost, en aller menschen God;
 Kracht, helt, raet, Vrede-vorst, Verlosser uwer kercken!
 Wilt door een reynen geest in ons geduerigh wercken!
 Maeckt, als de doot genaect, ons' herten onbeschroomt;
 O Engel des Verbonts, o Heere Jesu, koomt!

OUDERDOM EN BUYTEN-LEVEN,
OF
SORGVLIET.

AEN DEN GOETGUNSTIGEN LESER.

Vermits in 't navolgende werck verscheyde saken van bysondere stoffen worden verhandelt, veel slaende op het Buytenleven, doch meest op het beleyt van den Ouderdom, en hoe dat gedeelte des levens best dient aangeleit en overgebracht, soo wert hier tot voorbericht UE. te gemoete gevoert een kort begrijp van de bysonderste materiën, in 't volgende werck begrepen. Langer voor-reden vint ick onnoodigh hier te gebuycken. Ick heb onlanx by een Engelsch schrijver gelesen, dat seker Ambassadeur van den Koninck van Groot-Britagne (by den Turckschen Keyser verblijf houdende) tot lof van de Engelsche musijcq soo vele hadde geseyt, dat hy den Grooten Heer eyndelijk soo verre hadde gebracht, dat de selve genegentheyt scheen te hebben, om de langh-gepresen musicanten met stemmen te hooren singen, en met instrumenten te hooren spelen; het welck den gemelten Ambassadeur vry geen kleyne moeyte en tijt hadde gekost, vermits de Turcken (seyt de schrijver) uytter aert van sangh, geklanck, en diergelijke vermakelijckheden weynigh wercx maken. De welgedachte Afgesanter dan, ter gesetter tijt en plaetse met sijn

musicijns zijnde gekomen, en den hoogh-gedachten Keyser zijnde geseten, omme de langh-verwachte vermakelijckheit aen te hooren, begonnen de voornoemde musicanten haer speeltuigen nau-keurlijk te stellen, om de toonen van de selve poinctuëlijk over een te brengen; het welke wat geduert hebbende, opgamelten Grooten Heer (voor een tijt niet als trim-tram hoorende; verloor niet alleen sijn gedult, maer oock al den lust die hy scheen te hebben tot het voorsz. werck. en daer op gemelijk wordende, is opgeresen en haestelijk uyt de sael, met al sijn gevolgh, niet wel gesint zijnde, verdrocken, latende den Engelsman met alle de fanfaren van de voorsz. sijne musicanten alleen sitten, die daerom met beschaemtheyt genootsaectt waren van daer op te kramen, en onverrichter saken naer huys te keeren. Ick dan, om mijn Sorgh-vliet en Buyte-leven in gelijke ongelegenheit niet te doen vervallen, snijde hier alle langer voor-reden af, stellende den gunstigen Leser vry, sich van het volgende kort begrijp te dienen, ofte oock sulcx na te laten, na des selfs welgevallen.

d'Inleydinge van 't werck begint met een aanspraek tot den ouderdom, en overlegginge hoe de selve best dient beleyt. met byvoeginge van een gebed tot God ten selven eynde dienende.

Onderlinge afscheyt van den tijt en den ouden mensch, vertoont met een plaet.

Bysondere plichten van een out en jongh mensch kortelijck aengewesen.

Hoe een out man sijn leven behoort lief te hebben, te weten: als een kreupel sijn krucken doet.

De doot niet te vreesen, en redenen waerom.

Dat selfs de menschen somwijl vermaeck nemen in menschen te sien sterven: en verhael van Roomsche amphitheaten.

D'Engelsche natie uyt den aert kloeckmoedigh in 't sterven, met aenwijsinge van exempelen daer toe diende.

Dat veel Heydenen kloeckmoedigh zijn gestorven tot opweckinge van de Christenen.

Afsterven van sonden goede aenleyding tot een blymoedigh sterven.

Tijt tusschen 't gewoel van de werelt en de stilheit van het graf. voor goet geoordeelt.

Een sonderlinge geschiedenis van een staetsuchtigh Romeyn, uyt Seneca.

Geen soldaet sonder kennisse van sijn Velt-heer sijn wachtplaets te mogen verlaten, op een Christens sterven gepast.

Ledigheit voor oude luyden geensins dienstigh te wesen.

Genegentheit van den schrijver tot het Buyten-leven, en segen van het selve als 't wel aengeleyt wort.

Vrede met God een vreesaem leven te maken.

Wat het hoogste goet der Christenen zy.

Voorrecht van een recht Christen in alle ongelegentheit.

Outheit en weerdigheit van den lantbouw, ja God selfs d'eerste planter te zijn geweest.

De grootste van de werelt hebben lust gehad tot den lantbouw.

Den Hemel by de wilde menschen afgebeeld by een wel-gebouden hof.

d'Edelste Romeynen eertyts boeren geweest te zijn, d'oude patriarchen, de Koningh Salomon, ja de Heeere Christus selfs, loffelijck van den lantbouw gevoelt.

Een tusschen-val van een geleert student schamerlijck door een boer deurgestreecken.

Bedaegde luyden nut te zijn met aerde kennis te maken.

Redenen waerom Sorgh-vliet in een schrale gront leggende, tot sijn Buyten-leven verkoren, en middel om gelukkig in zandige landen te planten.

Vergelijkinge van de vruchten die in Hollant worden gewonnen, met de gewassen van andere warmer landen, en Godes zegen en wonderbare wijsheit daer in aengemerckt.

Verhael van de vruchten, gemacken, en vermakelijckheden in 't Buyten-leven van Sorgh-vliet.

Eygen gewassen aengenaem.

Grotte in Sorgh-vliet, bestaende uyt menigthe van vreemde zee-gewassen, en watersprougen daer ontrent.

Bedenkingen op seker hals-cieraet, wesende een zeegewas te Scheveninge op strant gevonden, en by die gelegentheit in bedencken genomen, of'er schepsels in de zee zijn, kunst en verstant gebruyckende.

Beschrijvinge van de huyshoudige en republijeke van de byen in Sorgh-vliet.

De stadt Tambi van hare belegeringe door byen ontset.

Bedenkinge waerom dat de Koninck Salomon sijnen luyaert, om berichtinge, tot de mieren en niet tot de byen en sont.

Aenspraek tot den wandelaer in Sorgh-vliet, en bedenkinge op den innerlijcken aert van boom-gewassen.

Lijster- en sneppe-vangh, en diergelijcke vermakelijckheit in Sorgh-vliet.

Buyten-leven gewillige armoede by d'oude genoemt, en waerom.

Aenspraek en dancksegginge tot God bij gelegentheit van 't velt-cieraet.

Sorgen van aertsche dingen in 't Buyten-leven af te schaffen.

Geen penne of pinceel machtigh te zijn uyt te drucken het velt-cieraet, en bemerkkingen van Gods wonder-wercken die daer in te vinden zijn.

Sonderlinge bedenkinge, rijsende uyt het gesichte van de omlyggende lantsdounen, zee, duynen, hemel, enz. die gesien konnen worden van de heuvels in Sorgh-vliet.

Vermakelijckheit rijsende uyt het gesichte van 't velt-sieraet, soeter beoordeelt als de grootste feesten van de prachtigste Romeynen.

Of het wel by seker Philosophoort wort gemeynt, dat men van boomen en aert-gewassen niet leven en kan.

Verscheden leer-stucken getrocken uyt den aert van boom-gewassen. Doots-gedachtenisse oock genomen te konnen werden selfs uyt een schoonen hof.

Niet te grooten genegentheit echter op te nemen tot planten, noch daer aen te seer te hangen, en de gelegentheit van Absalon daer op gepast.

Bloey-tijt, het beste vermaeck in hoven, en goede bedenckinge daer uyt te trekken.

Verhael van den korten onderganch van de voornaemste plantagiën en hoven van de oude en nieuwe werelt.

Voor alle boomen, den boom des levens te soecken best te zijn. Beesten sels, door vrees des doots, haer quade parten na te laten. Sonderlinge en versheyde vreemde manieren van sterven van veel groote personagiën.

Aenmerckinge dat den schrijver van seshien kinderen alleen doen was overgebleven.

Verhael hoe den schrijver drierhande tanden in sijn mont heeft bekomen.

Groote veranderinge noch onlanghs in de werelt voorgevallen, en goede bedenckinge daer uyt getogen.

Dat de jonckheit de pols van de werelt niet recht en voelt, maer in plaetse van dien 's werelts arm-ringh betast, en dit met een plate uytgedrukt.

Gelegentheit van Jonas in den walvisch, vergeleken met het reysen van onbedachte jongelingen, en 's menschen wandel in de werelt.

Overganch van den lantbouw tot het beleyt van ouderdom, en lichter te zijn wel te schrijven als wel te leven.

Gelijckenisse genomen van den verloren soon tot rechte beken-tenisse van sonden.

Danckbare aansprake tot God.

Tijt van den mensch tot tseventigh of tachtigh jaer, maar weinig die daer toe komen.

Na den Koningh David, geen Koningh in Israël tot 70 jaer gekomen te zijn.

Aensprake tot God, tot goede uitkomst van hoogen ouderdom. Diët, of goede maniere van leven voor bedaegde luyden.

Hoe de doot haer moort-priem af te nemen is.

Geen boetveerdigheit uytgesteld te moeten worden, en gelijckenisse daer op passende.

Beleyt om den ganschen dagh wel te doen.

Gelijckenisse van op een bed met rosen lange te moeten liggen. Alle herts-tochten voor oude luyden te vermijden.

Middel om ongeluckige saken ten besten te duyden.

Hebbende als niet hebbende, den besten troost in wereldsche ongelegentheit.

Voorspoet dickmaels een voor-spoock van grooten tegenspoet.

Groot geluck gebracht tot uytmunten' ongeluck.

Exempel van Nebucadnesar op 't voorgaende passende.

Diergelijck exempel van Abdonibeseck.

Wat de gront van rechte vrolijkheit is.

In het treurhuys te gaen ons beste leerschool.

Middel van troost tegen laster-monden.

Verscheden middel om een gerusten ouderdom te hebben.

Hoe langer beraet, hoe slimmer quaet.

Verhael van verscheden middelen om gerust in sijn oude dagen te mogen leven.

Tegenspoet hoe ten besten te duyden en mijden, met exempelen daer toe.

Gebed in nieuwe voorvallen te gebruycken.

Soberheit bedaegde luyden aengepresen.

Bedenckinge op erf-sieckten, dat is: qualen diemen van sijn ouders wort geseyt te bekomen.

Afmaninge voor bedaegde lieden, tegen gierigheit en geltsucht.

Wel veel goets aen den armen te doen, doch met onderscheyt.

Bedenckinge, of ouders hare kinders haer goet dienen over te setten voor haer overlijden.

Troost-reden tegen af-sterven van kinderen, vrienden, enz.

Saken die eygentlijck by oude luyden dienen gepleeght.

Geluck en vermaeck, dat den schrijver meent te vinden in 't buyten-leven.

Middelen tot voorbereydinge van de doot.

Te wege te brengen, als men sterft, niet te doen te hebben als sterven.

Bedenckinge op 't gesichte van een stervende mensche.

De verrijnsis der gestorvenen geeft troost voor de gene die sterven.

Gebed voor den stervenden mensche en 't besluit van 't werck.

LOF
VAN
SORGH-VLIET.

Ydelheyt der ydelheden
Op de werelt is het al,
Dat'er was, en is noch heden,
En hier namaels wesen sal.

O, vermaerde menschen-kind'ren!
Hoe draeft ghy hier soo verwoet,
Om u selven te verhind'ren
Van het eenigh eeuwigh goet!

Waer toe dient dit noestigh woelen?
Wat is doch uw oogemerck?
't Raeckt geen wit en mist de doelen;
En 't is al verloren werck.

Prinssen, die daer, hoogh verheven,
Over zee en lant gebiet,
Wat kan u de staet-sucht geven,
Anders als gestaegh verdriet?

't Veel en brengt u geen genoegen;
Trachtend' al na meer en meer;
Hooghmoet doet uw herten wroegen,
Tot ghy selfs eens stort ter neer.

Vorsten, die het al doet beven,
Hoe ghy hier geduchter leeft,
Des t'onveylder is uw leven,
En ghy selfs meer vreest en beeft.

Wat betrouwt ghy op trauwanten,
Die ronts-om uw leger staen?
Sorgh en schrick, aen alle kanten,
Doen u steeds den oorlogh aen.

Mannen, die het lant en steden,
Door uw hoogh gesagh, bestiert;
't Zijn de grootste ydelheden,
Die de meeste glans verciert.

's Morgens, na een weynigh slapen,
Klopt'er yemant, ghy moet voor;
Wie het is, 't zijn al uw schapen,
Die ghy neygen moet het oor.

's Middaghs, als ghy, om te eeten,
Nu van 't jock wat schijnt verlost,
Nauw'lijcx aen den dis geseten,
Krijght ghy weêrom post op post.

's Avonts, als ghy soeckt te rusten,
Door uw sorgen afgeslooft,
Dan zijt ghy noch vol onlusten,
Die u spelen door het hoofd.

Heeft'er yemant wat gesproken,
Dat u raecten op het zeer,
Staet-sucht seght: dat dient gewroken,
Anders achtmen u niet meer.

Is'er ergens eenigh voordeel,
Daer gaet uw gepeyns op aen,
Daer op scherpt ghy dan uw oordeel,
Tot dat ghy weer op moet staen.

Yd'le menschen! arme slaven,
Tot het woelen soo belust!
Verr' verseylt van reê en haven,
Daer de ziel op ancker rust.

Soo de drift van uw gedachten,
U maer soo veel kalmte geeft,
Neemt dit weerde boek in achten;
Leert, hoe datm' op Sorgh-vliet leeft.

Siet, wat CATS u komt aanbieden,
Hoogh, maer noyt genoegh ge-eert,
Die u, hoe men sorgh moet vlieden,
Door sijn pen en voorbeelt leert.

Hy, die onlanx d'hooghste zuylen
Steunde van het vaderlant,
Gingh het al voor Sorgh-vliet ruylen,
Om te rusten hier 't zant.

Leert soo uyt de werelt scheyden,
Als ghy hebt voldaan uw plicht;
Leert uw ziel tot God bereyden,
En uw doot-kist self oock sticht.

Leert in tijts uw staet-sucht toomen,
En begeven u na huys,
Eer ghy selfs wert voor-gekomen,
En uw kussen licht krijght t'huys.

'Daert uw onbedaerde sinnen,
Door uw meer als rijp vernuft,
Eer ghy niet weet wat beginnen,
Als het breyn heel is versuft.

Soo ghy, door de vloet en buyen,
Zijt gedreven om de Noort,
Went uw schip weêr na het Zuyen,
Daer de sorgh waeckt voor de poort.

Hier, hier is de rechte reede,
Daer ghy 't ancker werpen moet;
Hier is rust en soete vrede
Voor een afgeslooft gemoet.

Soo uw hert, door sorgh verslonden,
Soeckt een goede meesters raet;
Hier zijn kruyden voor uw wonden;
Hier is heylsaem Mithridaet.

O! wat is hier menigh banckje,
Daer wie oyt geseten heeft,
Vrolijk uyt riep: "Heer, ick danckje,
Dat ghy dese rust my geeft!"

O! wat zijn hier stille wegen,
Daer een opgetogen hert
Voelt een innerlijk bewegen,
En tot God getrocken wert!

't Zy in 't hout, op duyn, of velden,
Slaet ghy op 't gewas uw oogh;
Siet het al sijn Schepper melden;
Alles steeckt het hoofd om hoogh.

Vint ghy onder 't dicht gewemel
Van den elsch een bloemtje staen,
't Wast te steylder na den Hemel,
En wijst u sijn yver aen.

Wilt ghy wijs zijn, grijse luyden,
Komt, begeeft u op het lant;
Eert hier van de stomme kruyden,
Daer is wijsheyt in geplant.

't Kleynste wietsel aen de beken
Heeft sijn sonderlinge kracht,
En sal wonderen uytspreken
Van Gods onbegrepen macht.

Hier is oeffeningh voor zeden,
Hier is voetsel voor 't verstant,
Hier is stoffe voor de reden,
Midden in het gulle zant.

d'Alderwijste zy getuygen,
Die 'er oyt op aerden was,
Hy, die wijsheyt wist te suygen
Uyt het ongeachtste gras.

Wel geluckig, die sijn acker
Met de ploegh en egge keert,
En van binnen even wacker,
Uyt sijn hert de sorgen weert.

Wegh dan, werelts ydelheden!
Sorgh-vliet is de rechte school,
Daer ick wil mijn tijt besteden,
En veel liever eensaem dool.

Als ick hier alleen magh wesen,
Ben ick alderminst alleen,
Om dat wonderboeck te lesen
Van Gods schepsels, een voor een.

Hoe gesegent is de mensche,
Die sijn selven soo besit!
Die in stilte leeft na wensche,
En Gods wil hout voor sijn wit.

Die toont, dat hy is geboren,
Om te dienen sijnen God,
En gelooft te zijn verkoren
Tot een onverderflijk lot.

Die God bidt met reyne handen,
't Avonts spaed' en 's morgens vroegh.
Die niet hout als sond' voor schanden;
En sijn erfdeel voor genoegh.

Die geen baet soekt onrechtveerdigh,
Noyt op woecker neemt of geeft,
Aen den armen altijts veerdigh
Meê te deelen wat hy heeft.

Die niet gulsich is noch gierigh,
By een vriend of voor een gast;
In 't beroep niet al te vierigh,
Maer wel op den handel past.

Die sijn tochten toomt en kluystert,
En sijn lusten staegh in-bint,
Die na roem noch smaet en luystert,
Maer sich selven overwint.

Die bereyt is om te sterven,
Om de doot noyt wenscht, noch vreest,
Die, om d'eeuwigheyt te erven,
Werckt geduerigh in den geest.

Die de werelt heeft verlaten,
En van nu af boven sweeft;
Hoe geluckigh uyttermaten
Is den mensch, die hier soo leeft!

Dit heeft Sorgh-vliet my doen leeren,
 En die Sorgh-vliet heeft gesticht,
 Daerom sal mijn ziel hem eeren,
 Wijl ick schep dit Hemels licht.

Als ick denck om Chelsy's Hoven, 1)
 Aen den rijcken Teems geplant,
 Hoe soud' ick u gunst niet loven,
 Weerden heer, geducht gesant?

Die my, door de Noortsche golven,
 Gints en weder hebt geleyt,
 En voor onbekende wolven
 Hebt beschut door uw beleyt.

Ach! hoe soet is my 't herdencken!
 Trots al onlust en gekijf:
 Trots al dat my socht te krencken,
 Onder 't sware staets-bedrijf.

't Quade heeft den tijt gesleten,
 En de leugentael ontbloot,
 't Goede kan ick niet vergeten,
 Dat ick kreegh uyt uwen schoot.

'k Weet, hoe dat ghy duysent werven
 Na dit Scrgh-vliet heb gehaectt,
 Om uw doot-kist, voor het sterven,
 Door uw pen te sien volmaectt.

God, verhoorend' 't vierigh smeken,
 Heeft u van dat pack bevrijt;
 En gaf dat, na dertigh weken,
 Ghy hier uw selfs eygen zijt,

Hier bestaet ghy t' overpeynsen
 Al het noestigh stee-bedrijf,
 En bekent nu; sonder veynsen,
 Dat het al niet heeft om 't lijf.

Liever soeckt ghy 't boomtjens-tellen,
 Nemend' op uw eygen werck;
 En doet door uw vonnis vellen
 Menigh wraggel-eyck en berck.

's Winters gaet ghy selver snoeyen,
 Met het bijltjen in de vuyst,
 Of het uytschot vaeck uytroeyen,
 Dat wel elders dient gehuyst.

Saligh! die uw eygen boomen
 Soo bestrafft, beheert, besnoeyt;
 En van binnen, sonder schromen,
 Uyt uw boesem 't onkruyt roeyt!

Noyt doorkruyst ghy 't velt of dreven,
 Of ghy hebt daer yets gemerckt,
 Dat u nut of troost kan geven,
 En u innerlijk versterckt.

Noyt gaet ghy soo sorghloos dwalen,
 Of krijght yetwes in 't gesicht,
 Om uw Sorgh-vliet af te malen,
 Door een honigh-soet gedicht.

Even als het neerstigh bietje
 Vlieght door bloem en keuken-hof,

Hommelend' een vrolijk lietje,
 Tot het vint sijn honigh-stof.

Daer me'e keert het na sijn dackje,
 Met het kleyn, maar soet gewin,
 En ontladen van sijn packje
 Draeft al weder uyt en in.

't Bietjen heeft u dit doen mercken,
 Altijt wat te brengen mee
 Daerom letj' op al sijn wercken,
 En versmaet oock niet sijn mee.

Is 't dan wonder, dat uw dichten
 Vloeyen, als den honingh doet?
 Laet vry Y en Amstel swichten,
 Ghy menght ons het nut en soet.

Maer waer was ick daer vervlogen,
 Met het bietjen buyten West?
 't Swermen had my schier bedrogen,
 'k Dael weërom na uw gewest.

Hier vind' ick u met een boeckje,
 Onder 't klater-loof-geruys;
 Of met Kempis in een hoekje,
 Overdenkend' Christi-kruys.

“Wat kan my de werelt deeren,
 Roept ghy, als ick dit versta?
 Laet vry 't onderst' opwaerts keeren,
 Als ick 't Lam mach volgen na.”

's Morgens gaet ghy na de linde;
 “Ach! hoe soet is 't! seght ghy, hier,
 Dat ick my zoo wel hier vinde,
 Brandend door een innigh vier!”

Fluit'er dan een nachtegaeltje
 Met het kriecken van den dagh,
 't Leert u door sijn schater-taeltje,
 God te prijsen wat men magh.

Dan begint ghy God te singen,
 Die het velt soo rijk bekleet:
 En aen dese schrale klingen
 Soo veel cierlijk loof besteet.

Hier uyt gaet ghy dan beseffen,
 Hoe veel meer het Hemelrijk
 Sal in schoonheyt overtreffen
 Al, wat hier wast uyt het slijk!

Heeft God soo veel kostlijkheden,
 Voor ons lichaem hier verstreckt;
 Wat sal hy dan niet besteden,
 Als de ziel sal zijn verwekt!

Opgetogen door den yver,
 Daelt ghy na de rosen-kant,
 Die sich spieg'len in den vyver,
 En bedriegen oogh en hant.

“Soo is 't, denckt ghy, met de menschen,
 Meest genegen tot den schijn;
 Die daer leven meer van wenschen,
 Als van 't geen sy machtigh zijn.”

Gaende langhs het bloeme-streeckje,

1) Toespelingen op Cat's verblijf in Engeland als gezant der Staten

Daer het water kunstigh speelt,
Komt ghy eyntlijk aen het beeckje,
Dat al ruysselende queelt.

't Vlietigh beeckje doet u peynsen,
Datm' in 't goet niet stil magh staen,
Datmen noyt te rugh moet deynsen,
Maer tot beter voorwaerts gaen.

'k Voel mijn swacke wiecken swichten,
'k Voel de vlucht is over 't hoogst',
Weerde Cats, wil my verlichten,
't Is uw eygen werck en ooght.

Hoe soud' ick het al uytleggen,
Dat het sin-rijck Sorgh-vliet toelt!
Yder plantjen heeft sijn seggen,
Yder bloemtj' een sinne-beelt.

'k Bid verlof, vermaerde Stichter
Van dit aertsche zielen-hof,
Dat ick, al t'onweerde dichter,
Heb verkleynt uw weerd' en lof.

Doch wie is'er oyt gevonden,
Soo uytnemende bespraect,
Die uw deughden sou volkonden,
Of in 't minst uw weerde naeck?

Hoe soud' dit u oock behagen,
Die de need'righeyt bemint,
In verwaentheyts yd'le vlagen
Minder acht als enckel wint?

'k Sal mijn woorden dan besluyten,
Met een dienstelijk versoeck,
Dat 't verlangen my doet uyten,
Na uw langh verlanghde boeck:

Siet, uw hoogh-geklomme jaren,
Maken 't levens-draetje kort;
Siet, hoe Eurus Sorgh-vliet's blaren
Weer en weer ter nederstort.

Spaert de doot noch mens noch boomen,
Ah! hoe ras sal 't zijn gedaen,
Als die uur sal zijn gekomen,
Ghy met Sorgh-vliet sult vergaen.

Wilt ons dan een afbeeld geven
Van u selven en uw hof,
Dat van eeuw tot eeuw mach leven,
Tot de werelt valt in stof:

Dat uw Sorgh-vliet magh doen bloeyen,
In onsterfelijcke jeught,
En uw dreven dicht begroeyen,
Tot een schole van de deught.

Dat heel Nederlant mach loven,
En al waer men boecken prent,
Dat uw zeden-rijcke hoven,
Duuren tot des werelts end.

I. V. VLIET.

J. CATS
OUDERDOM EN BUYTEN-LEVEN.

EERSTE DEEL,

BEHELSENDE EEN INLEYDINGH TOT BEYDE.

1 Tessalon. 4. 10. 11 WY VERMANEN U DAT GHY ERNSTELIJK POGGET OM IN STILHEYT TE
LEVEN ENDE HET UWE TE DOEN.

Dewijl de blonde jeught van my is afgeweken,
Soo dien ick, grijsse Tijd, met u voortaan te spreken:
Wy moeten onder een gaen leggen in beraet,
Wat dat'er alderbest voor oude luyden staet.
Een die nu wort gewaer, dat hem de rimpels ploegen,
En magh niet meer bestaen, dat hem sou qualijck voegen;
't Is maer een slecht bewijs van iemants oude dagh,
Dat hy nu t'sestigh jaer of hooger tellen magh.
Daer moet een beter lof bedaeghde lieden kroonen,
Als dats' een witten baert aen al de werelt toonen:
Hier past een stil gemoet van alle tochten vry,
Want als de grijsheyt komt, soo dient'er wijsheyt by.

*Almachtigh Opper-vorst, uyt wiens oneyndigh wesen,
De keest van alle dingh is eertijts opgeresen,
Voor wien de woeste Zee, en Aerd, en Hemel juyght,
En dit geweldigh Al ootmoedigh nederbuyght,
Tot u is mijn gebedt: Ick hebbe lange jaren,
Een ongestuymigh meyr geduerigh omgevaren;
Ick hebbe mogen sien, hoe dat hier yder leeft,
En wat de werelt is, en wat de werelt geeft.
Ick hebbe mogen sien, hoe wijze lieden malen,
Hoe rijcken t'ondergaen, hoe Prinssen neder-vallen,
En hoe een aerde kint, geresen uyt het stof,
Besit een machtigh rijck, en hout een prachtigh hof.
Nu zijn door uwe gunst mijn jaren hoogh gekomen,
En ick heb in den geest wat anders voorgenomen,
Dies valt mijn hooghste sorgh ontrent den oude dagh,
En hoe ick wel getroost van hier verhuysen magh.*

Laet ons nu wederom tot ons beginsel keeren,
En sien, wat ons de tijd en hooge jaren leeren;
Laet ons, met stillen geest, den tragen ouderdom
Gaen treden in 't gemoet, en heeten wellekom.
Ick heb een kleyn vertreck hier binnen laten bouwen;
Daer ga ick menighmael mijn sinnen onderhouden;

*Geswinde Tijd, beminde vrient!
Ghy hebt my nu vry langh gedient,
Dus sie ick datje van my scheyt,*

Geen wijsheyt, die alleen ons tot gemeene saken
Kan deftigh, afgerecht en wel doorkneden maken,
Maer wijsheyt die ons baert gerustheyt in den geest,
Soo datmen God alleen, en anders niet en vreest.
Dit is een deftigh woort: Geen mensch en is te prijzen,
Die met de tijd alleen syn jaren kan bewijzen,
Daer hoort wat anders toe, dees' spreucke noem ick eel;
Niet dat veel is, is wel; maar dat wel is, is veel.
Maer om ons ooghgemerck hier in te mogen treffen,
Soo laet ons nu den geest tot onsen God verheffen;
Want sonder dat behulp al wat den mensch begint,
En is maer ydel werck, en niet als schraele wint:

*Ghy hebt my, lieve God, dus lange willen sparen,
Oock metter hant geleyt uyt veelderley gevaren;
Ghy hebt mijn troost geweest, ghy hebt mijn swacke ziel,
Geduerigh opgerecht, oock doese nederviel:
Nu is mijns herten wensch, gewoel en groote staten,
En wat het vleesch behaeght als tijdligh na te laten;
Dies wil ick maer alleen verheffen mijn gemoet
Tot u, o groote God, mijn hooghst en eenigh goet.
Wilt nu nog uwen geest, in dit mijn Buyten-leven,
Aan mijn ootmoedigh hert tot troost en leytsman geven,
Op dat ick, in het velt en in het jeughdigh groen,
Mag uwen Naem alleen en eer en hulde doen:
Geeft dat ick vinden magh in boomen, planten, kruyden,
Dat niemant oyt en vont ontrent de groote luyden;
Besit mijn hert alleen, hier in dit eensaem dal,
Want als ick u geniet, o God! soo heb ick 't al.*

De gront van dit gesticht, dat is een dicken boom,
Hier sit ick menighmael als in een soeten droom.
Ick heb een sinnebeeld hier boven laten trecken,
Dat nut en dienstigh is mijn sinnen op te wecken:
De tijd scheyt van my af, nadien hy elders gaet,
En dit is 't kort gedicht, dat aen de kanten staet:

*Of nu tot reysen u bereyt;
Wel, ick en doe u geen belet,
Dat ghy van hier uw voeten set,*

*Dies neemt vry elders uwen ganck.
Mijn God! ick geef u grooten danck,
Dat ghy my dese plaetse gaeft,
En daer myn dorre Ziele laeft,
Myn sinnen van de werelt treckt,
Dat my tot rust en vrede streckt.*

*Ghy hebt my langh veel goets gedaen,
Laet my, uw knecht, in vrede gaen;
Maer eer ick neyge tot het graf,
Soo neemt my doch mijn sonden af,
Ja, wascht my in des Heeren bloet,
Soo reys ick met een bly gemoet.*

Een jonghman heeft te sien, hoe wel te mogen leven.
Een out man, hoe hy God sijn geest sal weder geven.
Een jonghman beelt hem in een tijt van menigh jaer,
Een out man dient het oogh te keeren na de baer.
Een jonghman heeft vermaeck in veel te mogen reysen,
Een out man dient vooral op sijn vertreck te peysen.
Een jonghman viert de schoot, en geeft hem van de reë,
Een out man kiest het strant, als moede van de zee.
Mijn hert heeft nu geklopt tot in de t'sestigh jaren,
En siet, die lange tijt is veerdigh heen gevaren.
De jeught is maer een damp, een bloem, een spichtigh gras,
En ick nu maer een schim van dat ick eertijts was.
Het woelen overhant, en dan een weynigh rusten,
Het meerendeel verdriet, en dan eens korte lusten,
Die hebben my gebracht daer ick op heden ben,
Waer van ick menighmael geen voetstap meer en ken;
Schoon ick te bedde lag, en dat mijn oogen sliepen,
Noch vont ick dat gestaëgh mijn snelle dagen liepen;
En of ick menighmael niet goets en had gedaen,
Dat stuck was evenwel mijn leven afgegaen.
Schoon ick in stilheyt sat, noch ben ick wegh getogen,
Schoon ick niet voort en gingh, mijn jeught is heen gevlogen;
Nu ben ick als een mensch, die in een stillen droom,
Is in een ander lant gedreven met den stroom.
Wie sich tot reysen geeft, dien schijnen alle wegen,
Als buyten oogh bereyck en bijster ver gelegen;

Maer als de lange reys ten eynde wert gebracht,
Dan is het ver-gesicht verdwenen in de nacht.
Wanneer men in de jeught gedenckt aen oude dagen,
Dan vint men langer rack, als schier de sinnen dragen;
Maer als het leven gaat tot aen de t'sestigh jaer,
Dan wort men (soo het schijnt) als geenen tijt gewaer.
't Is al te niet gegaen en als een roock verdwenen,
Dat aen het jeughdigh oogh oneyndigh heeft geschenen.
De tijt bekruypt de mensch, oock eer het yemant peyst,
Soo dat men na het graf als ongevoeligh reyst.
Soo haest als yemant leeft, begint hy oock te sterven,
En hy en kan voortaan geen stilstant meer verwerven.
Het jaer doet sijnen loop, en met den snellen tijt
Soo wort men ongemerckt het vluchtigh leven quijt.
Het licht dat gister was, is van ons wegh-genomen,
En 't licht dat heden schijnt, sal haest ten eynde komen.
De mensch gaet na de kuyl, al schijnt hy buyten noot,
En 't leven even selfs is maer een stage doot.
Soo haest als eenigh kint op aerden is geboren,
Soo reket eenigh deel van sijnen tijt verloren.
Ja t'wijl ick dit beschrijf, en op dit eygen woort,
Soo vlucht ons snelle tijt, en schiet geduerigh voort.
Wy gaen ten onderganh en met ons alle dingen,
Juyst op gelijcken voet, als onse vaders gingen.
Geen vleesch blijft in den staet, gelijk het eertijts was,
Want 's menschen levens-rat, dat loopt geweldigh ras.

Geen snick en gaet voorby of doet ons eenigh hinder,
 En t'wijl men grooter wort, soo wort het leven minder.
 Ey, let eens wat de mensch ontrent sijn tijt vermagh,
 Wy deelen met den doot oock desen eygen dagh.
 Mijn ooghen, lieve ziel! ons nut om veel te lesen,
 Die sullen haest gestopt, of holle putten wesen.
 Mijn hant, die nu een veers, of grooter dingen schrijft,
 Staet van de koude doot wel haest te zijn verstijft.
 Mijn tongh, nu langh gehoort te midden in de Staten,
 Sal liggen sonder stem, als van den geest verlaten.
 Mijn borst, ons groot verwulff, daer nu mijn herte klopt,
 Sal liggen als een romp, met aerde toegestopt.
 Siet, mits ick was gebaert en in het licht gekomen,
 Was ick stracx out genoegh om wegh te zijn genomen,
 Nu is mijn tijt gegaen tot soo een ouden dagh,
 Dat mijn bouvalligh huys niet lange staen en magh.
 Wat dient hier meer geseyt, of veel te zijn geschreven:
 Wy leyden van der jeught een los en vluchtigh leven.
 Van my die heden schrijft, van die mijn schriften leest,
 Staet haer te zijn geseyt: die luyden zijn geweest!
 Het is dan meer als tijt ons dagen op te tellen,
 En als een vasten peyl in ons gemoet te stellen,
 Dat wy zijn uytgeleeft, en dat een kleyn geval
 Dit swack en nietigh lijf in stof ontbinden sal.
 Ick ben 't u schuldigh, Heer! en wil dit ydel leven,
 Aen u, met grooten danck en willigh, overgeven.
 En my en is hier toe geen plaets of tijt geleyt,
 Dies moet ick tot de reys geduerigh zijn bereyt.
 Soo haest ghy maer en seght: keert weder, swacke menschen!
 Soo moet een yder gaen, schoon die het anders wenschen.
 't Is seker, alle vleesch is voor u nietigh gras.
 En wort, op uw bevel, gelijk het eertijts was.
 Daer is een seker perck om alle vleesch getogen,
 En over dat te gaen en heeft'et geen vermogen.
 En daerom gaet'et vast, dat yeders levens-draet
 (Als buyten onsen reyck) by God versegelt staet.
 Wel scheyt dan, weerde ziel! van dit ellendigh leven,
 Als sachtjens wegh geleyt, en niet als uytgedreven.
 Doet als een eerlijck man, die van de tafel gaet,
 Niet vol, maer sonder dorst, niet sat, edoch versaet.
 En opdat u de doot reys-veerdigh mochte vinden,
 Als God te sijner tijt uw leden sal ontbinden,
 Soo lieft uw leven niet, als op den eygen voet,
 Gelijk een kreupel mensch sijn houte krucken doet.
 Wie swack van beenen is, bemint sijn houte krucken,
 Ja, draeghtse metter hant, gelijk als weerde stucken,
 Doch 't waer hem echter lief, indien er yemant quam,
 Die van hem sijn gebreck en oock de krucken nam.
 Draeght u hier even soo, en om gelijcke reden,
 En maect dit eygen werck een deel van uw gebeden.
 Denckt, denckt, geminde ziel! ja, denckt tot aller tijt
 En om het vaele paert en die het paert berijt 1),
 't Is immers sonder vrucht, het graf te willen schromen,
 De doot heeft over langh de werelt in-genomen
 Schier even met de mensch; siet daer een stale wet,
 Nu van soo langen tijt op aerden vast geset.
 De doot sweeft over-al en treft aen alle zijden,
 En daerom met gedult van yeder een te lijden:
 Geen Prins en wert verschoont; geen hooge macht gespaert,
 Hoe wijs, hoe rijck, hoe groot, hoe edel, hoe vermaert.
 Al is'er yemant sterck, met haer is niet te vechten;
 Al is'er yemant kloeck, met haer is niet te rechten;
 Al is'er yemant snel, wat baet'et of hy vliet?
 Al is'er yemant rijck, sijn gelt en gelt'er niet.
 Al is'er yemant schoon, sy laet sich niet bekoren;
 Hoewel dat yemant spreekt, sijn reden is verloren;

1) Openb.: 6. 7. 3. En ick sagh, ende siet een vael paert, ende die daer op sat sijn naem was de doot, enz.

Hoe soet oock yemant dicht, hoe net zijn penne schrijft,
 De meester doet de reys, of schoon de kunste blijft.
 Dit weet men overal; wij sien het menigh werven,
 Dat menschen vrolijck zijn, oock als de menschen sterven;
 Out Rome nam vermaeck, en vry geen kleyne vreught,
 Te kanten tegen een de stoutste van de jeught.
 Wie daer genegen was een schouspel aen te rechten,
 Koos rappe gasten uyt, om doot te mogen vechten;
 Daer liep dan yeder toe, als tot een vrolijck feest,
 En sagh het droevigh spel oock met een blijden geest.
 Dit ging noch hooger op: men socht de minste dwergen,
 Die moesten haers gelijk met bloote degens tergen:
 En als het kleyne rot malkander nedersloegh,
 Soo was'et dat het volck met vollen monde loegh.
 Noch was'et niet genoegh, men sagh'er jonge vrouwen,
 Die werden tot het werck geduerigh onderhouwen;
 En, dat noch vreemder is, de schoonste die men vont,
 Die werden daer ontzielt, of totter doot gewont.
 Men heeft door menschen breyn haar tafels sien besprengen,
 En met vergoten bloet haer besten wijn vermengen:
 En onder dit gewoel soo gingh het glaesjen om,
 En daer op heet de waard sijn gasten wellekom.
 Ja 't schijnt, dat Godes volck oock hierin vont behagen,
 Mits veel oock met vermaeck dien eygen handel sagen.
 Siet, Abner gaf de loos, en 't scheen maer enkel spel 1),
 Doch yeder wert gevelt, en oock sijn metgesel.
 Maer laet u boven dat tot onse tijden leyden,
 En leest van Engelant, hoe dat de lieden scheyden;
 Let hoe haer wesen staet, oock in den lesten noot,
 Schoon yemant met de bijl of koorde wert gedoot;
 Sy spreken even dan, of sy wat reysen wouden,
 En na een korten tijt dan weder komen souden,
 Sy leggen sonder schrick haer willigh op den block,
 En gaen in all's te werck al waer 'et enkel jock.
 Sy spreeken tot het volck en tot haer beste vrienden,
 Die haer wel eer tot vreught of soet geselschap dienden,
 En al met soo een stem en soo een bly gelaet,
 Gelijk men na de mart of elders henen gaet.
 Ghy die het noyt en saeght, gaet, leest haer jongste boecken,
 Het kan u voordeel doen en na den geest verkloecken:
 Men siet se met gedult en met een stil gemoet,
 Daer scheyden uyt het vleesch en van een machtigh goet.
 Men siet daer edel volck, ja Ridders, Vorsten, Graven,
 Betoonen groot geduld, en ongemeene gaven,
 Ontrent haer lesten stont, soo dat geen heylich man
 Of gansch vernieuwde ziel hem beter quijten kan.
 Maer let op Hollant selfs, en hoe veel duysent menschen
 Dat heden op den dagh geen vreë, maer oorlogh wenschen;
 En of al schoon de krijgh veel menschen vleys verteert,
 Noch wort dat bloedigh werck schier over-al begeert.
 Wie sal het machtigh volck, wie sal de menschen tellen,
 Die onse krijgh alleen eens sagh ter neder vellen?
 Let, wa'er in het velt of elders is geschiet,
 Voorwaer myn cijffer-kunst en gaet soo verre niet:
 Oostende 2) ruckte wegh tot hondert duysent zielen,
 En meer noch als de helft, die al ter neder vielen,
 Eer sich die kleyne stadt ten lesten overgaf,
 Soo datse maer en scheen gelijk een enkel graf.
 De doot is anders niet, als ons te sien ontbonden
 Van al dat voetsel geeft, ten dienste van de sonden.
 De doot is anders niet, als, uyt een holle zee,
 Te zeylen voor de wint tot aen een stille reë,

1) Siet Samuel 2. 2. 15. En Abner seyde tot Joab: Laet sich nu jougens opmaken en voor ons aengesichte spelen; en Joab seyde, laetse sich opmaken. Doe maeckten sich op, eu gingen over in getale twaelf van Benjamin, te weten: voor Isboseth Sauli soon, en twaelf van Davids knechten, en den eenen greep den anderen by den kop, en stiet sijn swaert in de sijde des anderen en sy vielen te samen.

2) Gedurende het driejarig beleg; 1601—1604.

De doot is anders niet als, naer een quelligh leven,
Den Hemel en het stof haer eygen deel te geven.
De doot is anders niet, als na een korte pijn,
Niet langer aen de doot, of aen het vleesch te zijn.
De doot is anders niet, als uyt den mont te blasen
Al wat ons overbleef van aertsche vyse-vasen,
Van al dat vleesch geleek; de doot is anders niet,
Als ingangh tot de vreught, en eynde van verdriet.
Wel eer nam ick vermaeck, om uijt verscheyde boecken,
Den loop van d'oude tijt te mogen ondersoecken,
En hoe men vrede maect, of hoe men oorlogh voert,
En hoe een machtigh Vorst op sijn gebueren loert;
Maer nu is 't mijn vermaeck (en vry al menighwerven)
Te letten waer ick kan, hoe groote luyden sterven:
Niet groot om haren staet of om haer machtigh goet,
Maer om haer vryen geest en haer beset gemoet.
Hier sie ick dan met ernst, hoe dat de lieden spraken,
Wanneer de bleecke doot haer leger' quam genaken;
En of den lesten stuyp haer swaer of bitter viel,
Dan ofse sonder schrick verhuysen met de ziel.
Als ick dan menschen vint, die, met bedaaerde sinnen,
Haer van geen bleecken angst en laten overwinnen,
Maer scheyden uyt het vleesch, gelijk een reyser doet,
Die na sijn vaderlant uyt vreemde landen spoet;
Dan ben ick ongesint, om dat hier menighwerven,
Veel menschen met verdriet, ja gansch onwilligh sterven;
Ja, voor mijn eygen selfs soo sta ick vry beschaemt,
Om dat ick niet en ben gelijk het my betaemt.
Ick sta geheel verbaest en weet niet wat te dincken,
Als ick sie Socrates vergiftigh water drincken:
Als ick sie Canius, nu dichte by de doot,
Sich dragen even soo, als waer hy buyten noot:
Als ick sie Seneca sich tot de doot bereyden,
En Cato sonder schrick uyt vleesch en werelt scheyden;
Als ick sie Regulus gespijkert in de ton,
En hoe hy met gedult de pijn dragen kon.
Hoe, sal dit Heydens volck sich bly ter doot begeven,
Dat noyt en heeft gekent de gronden van het leven?
Dat noyt en heeft geleert, wat na het aertsche dal,
De ziele van den mensch òf is òf worden sal?
En sal een Christen selfs tot in den geest verschricken,
Als maer de bleecke doot op hem bestaet te micken?
Sal iemant voor het graf sich geven op de vlucht,
En noyt sijn eynde sien, als met een swaer gesucht?
Neen, neen, oock Heydensvolck, dat kon een Christen stichten,
En geven ons een les ontrent de leste plichten;
Want als dit iemant doet die Christum niet en weet,
Wat sal de mensche doen, die aen sijn tafel eet,
Die hel en hemel kent, en wa'er sal geschieden,
Als dit geweldigh Al sal voor den Schepper vlieden?
O God! bestiert mijn hert, dat noyt een Heydens man,
My vaerdigh tot de doot of beter maken kan!
Wel op, mijn weerde ziel! wilt u geen vrees gewinnen,
Maer leert het duyster graf tot in den gronde kennen;
En om u met vermaeck te geven naer het graf,
Soo legt het ydel vleesch en al de sonden af!
Ey, gaet van heden of, en vrijt u van de sonden,
Dan sal in uw gemoet geen vreesse zijn gevonden;
Want dat men voor de doot verschrickt of schromigh wert,
Dat komt uyt wan-geloof, of uyt een sondigh hert.
Een onverwachten gast en hebje niet te schromen.
Als staegh op uwen disch veel goede schotels komen;
Een onverwachte doot en maect hem niet vertsaght,
Die staegh een goet gewis 1) in sijnen boesem draeght.
Het was een deftigh woort, dat God tot Moyses seyde,
Als hy des Heeren volck naar Canaän geleyde:
"Gaet, neemt in met geweld het lant van Midian,

En laet'er niet een wyf, oock niet een eenigh man;
En als dat onguur volck ter neder is geslagen,
Ghy, scheyt dan nyt het vleesch en eyndight uwe dagen;
Want als dat noodigh werck sal wesen afgedaen,
Dan sultge wel getroost tot uwe vaders gaen."
Het Midiaensche volck, dat noem ick boose sonden,
Die ons òf aen het vleesch òf aen de werelt bonden:
Die moeten met geweld, en met geheele macht,
Eer datmen henen reyst, te niete zijn gebracht.
Sou ick dan, eensaem mensch en nu van oude dagen,
Verschricken voor de doot, of my van haer beklagen?
Neen; 'k hoef voor 't graf geen troost. 't en is geen ongeval,
De doot is 't even selfs die my haest troosten sal.
Hier dient alleen besorght, dat wy ons wel bereyden,
Om recht met God versoent van hier te mogen scheyden?
Want als dit naer den eysch sal wesen uytgewracht,
Dan is het bleecke spoock een hommel sonder macht.
Wel siet dan, lieve ziel! op uw bedrijf te letten,
Om op een vasten gront uw voet te mogen setten.
Wanneer het lijf verswackt, het oogh sijn glans verliest,
Dan is het dat de geest de beste wegen kiest.
Siet, dat de wasdom Gods in u magh hooger rijzen,
Nadien ons jaren gaen en ons ten grave wijsen.
Wat dient op uwen gangh of ondergangh gepast,
Als maer het innigh deel geduerigh hooger wast.
't Is langh genoegh gewoelt in dese losse droomen,
't Is langh genoegh gezeylt op dese woeste stroomen,
't Is langh genoegh gedwaelt in dese wildernis,
Ey! geeft u naer de plaets, daer rust in volheyt is.
Maer tusschen het gewoel, daer alderhande saken
Ons wispelturigh hert geduerigh gaende maken,
En tusschen 't stille graf en wat daer henen leyt,
Behoort een tijt te zijn, die ons van d'aerde scheyt;
Daer moet een tusschen-wijl in alle dingen wesen,
En dat kan yder mensch oock uyt den Hemel lesen:
Siet, eer de Somer brant, soo komt de koele Mey,
En stroyt'er blomgewas en groente tusschen bey:
Eer dat de Winter ruyscht, en sent gestrenghe dagen,
Soo geeft den natten Herfst haer losse regen-vlagen;
Eer dat de gulde Son haer vollen glants ontsluit,
Soo komt den dageraet, en rijt als voren uyt.
Het ampt, by my bekleet, is vol gestage sorgen,
Vol aenspraecx, vol gewoel, oock in den vroegen morgen,
Soo dat men naeu een uur, oock van een langen dagh,
Tot noodigh overlegh, sijn eygen wesen magh.
Een die langh heeft geleeft, en dat in groote staten,
Dient vóór sijn lesten stont van eersucht af te laten;
't Is nut het oogh te slaen ontrent sijn lesten dagh,
Op dat men wel gerust van hier verhuysen magh.
Maer daer is seker volck genegen om te woelen,
Dat is in dit geval gansch anders van gevoelen,
't En leyt met vryen wil noyt groote staten af,
Maer wou haer gansch bedrijf wel dragen in het graf.
Hier schiet my in den sin, dat ick eens heb gelesen,
En 't is niet onbequaem om hier verhaelt te wesen:
Een man van hoogh gesagh bekleed' een grooten staet,
En sat te Romen selfs te midden in den raet;
En schoon hy was verswackt en van seer hooge jaren,
Noch was hy niet gesint het ampt te laten varen;
Al was 't van groot beslagh, en van geen kleynen last,
Noch bleef hy aen het jock met al de leden vast.
De Keyser droegh hem gunst en wou de man verlichten,
Hy steld' hem daerom vry van alle sware plichten,
En gaf hem dus verlof: "Turani, lieve vrient!
Ghy hebt den Roomschen staet en my genoegh gedient,
Ontslaet u van het pack. 't En kan niet zijn mispresen,
Vermits soo bijster hoogh uw jaren zijn geresen.
Gaet, leeft op uw gemack, nadien ghy rusten meught,
En laet van nu voortaan het woelen aen de jeught.

1) gewis; geweten.

Al wie tot sestigh jaer op aerden is gelaten,
 Stelt ons de Roomsche wet ontlast van alle staten;
 En in een ander rijk, na tienmael seven jaer,
 Is yeder, of hy doot en al begraven waer.
 Ick wil u nu voortaan met geenen staet belasten,
 Eet, drinckt, leeft voor u self, en noot geduerigh gasten,
 Ontfronst uw aengesicht en toont een bly gelaet,
 Dat sal u beter zijn, als sitten in den raet;
 Een ampt en is maer ramp voor hoogh geklommen jaren,
 't Is voor u meer als tijt het pack te laten varen.
 Ick wensch u veel geluex, vermits uw ouden dagh
 Nu, buyten alle sorgh, in stilte leven magh.”
 Soo haest als dese stem was in de lucht geresen,
 Het scheen een donderslagh aen desen man te wesen.
 Ay stont gelijk verbaest, sijn gansche lichaem beeft,
 Soo dat sijn koude tongh hem aen de lippen kleeft.
 Wat doet hy? flux naer huys, hy laet een baer bereyden,
 En krijght'er huylers by die om de doot-kist schreyden.
 Hy leyt sich in de kist ten vollen uytgestreckt,
 En met een swarte spreij geheelijck overdeckt.
 Hy laet hem menighmael door sael en kamers dragen,
 En doet sijn rasse doot van yder een beklagen.
 Hier quam een taelman¹⁾ by, die, met een droeve stem,
 Een deftigh lijck-geschrey quam maken over hem.
 Hy kon oock met een glimp het selsaem schouspel drijven,
 Want hy liet op de baer met swarte letters schrijven:
 Wie aen den Roomschen staet geen dienst meer doen en kan,
 Die is een doode romp, en overleden man.
 Dit wert van stonden aen van yder een geweten,
 En van de snelle faem te Roman uytgekreten;
 Een yder lacht'er om, en d'een en d'ander vraeght,
 Waerom een man die leeft, als doode wert beklaeght?

1) *taelman*; doorgaans, een tolk. Hier een spreker of dichter.

De Keyser, mits hy hoort met desen handel gecken;
 Sey strax: ick weet terstont den dooden op te wecken;
 Hy laet een grooten brief, gesegelt als het dient,
 Flux dragen naer het huys van sijn geminde vrient.
 Het was een parcquement met gulden inck geschreven,
 Daerin een nieuwen staet den dooden wert gegeven;
 Oock wert sijn voorigh ampt hem weder toegebracht,
 En 't scheen dat op een nieuw de Keyser hem versocht.
 De dood', op dit verhael, die is terstont verresen,
 Hy liet den gulden brief wel driemael overlesen;
 En daer op naer het Hof; hy gaf den Keyser danck,
 En hield hem aen het ampt sijn levendagen lanck.
 Turani, lieve vrient, gaet ghy den Keyser dancken?
 Eerst vry, nu weder slaef, dit zijn my vreemde rancken,
 My dunckt, dat ghy en ick niet eens en zijn gesint;
 Want ick schep groote vreught, daerin ghy droefheyt vint.
 Ick hebbe (na my dunckt) het leven recht verworven,
 Daerom ghy waert een lijck of scheent te zijn gestorven.
 Wel dit ga soo het magh, voor my ick dancke God,
 Dat ick hier eensaem leef en buyten hoogh gebod.
 Doch mijt u, lieve ziel (wat u mach overkomen),
 Te wenschen om de doot, of voor de doot te schromen:
 Want of men hier geniet geluck of ongeval,
 De tijt dient afgewacht, dat God ons roepen sal.
 Na wensch of eygen sin te leven of te sterven,
 En kan ons grilligh hooft van Gode niet verwerven.
 Een yder, wie het zy, is dan eerst uytgeleeft,
 Als God voor hem geen werck op aerden meer en heeft;
 Wien is 'et niet bekend, dat ons ellendigh leven.
 Gelijk een stage krijgh, by d'Ouden is beschreven?
 En dat een Christenmensch gelijck een recht soldaet,
 Of die de ronde doet of op de schilt-wacht staet?
 Nu magh geen krijghsman oyt van sijne wachtplaets wijcken,
 Of hem moet van den wil van sijnen veltheer blijcken:

Want soo hy sonder last sich elders henen went,
 Soo blijkt'et dat hy noch sijn plichten niet en kent.
 Maer als men nu met ernst sijn herte wil bereyden,
 Om met een stil gemoet van hier te mogen scheidyden,
 Wat is dan best gedaen, dat oude lieden past?
 Ick bid u, lieve ziel, set dit op heden vast:
 Sal een die jaren heeft in ledigheyt verroesten,
 Of by een laeuwen heert gedurigh sitten hoesten,
 En sijn voor al het huys gelijk een stage last,
 Oock by de vrienden selfs noyt aengename gast?
 O geensins! niet te doen, dat baert ongere nachten,
 En nare dweepery, en sware nagedachten.
 Wie niet gansch doff en is, en kan niet ledigh sijn,
 Als in een soeten slaep, of na de leste pijn.
 Ick wil, hoe dat'et gaet, geen man van oude dagen
 Gaen stellen buyten werck, en uyt de werelt jagen,
 Of maken tot een steen, die in de modder leyt,
 Gelijck de wijste Vorst van sijnen luyaert seyt.
 O neen, die metter tijt de werelt is ontwassen,
 En kan geen doffen geest of ledigh wesen passen:
 Want een die op den wegh van niet te doen geraeckt,
 Is eygen aen de doot, oock eer de doot genaeckt.
 Ghy dwaelt dan, sooje meent dat onse leste dagen
 Zijn, als in volle maet, de luyheyt op te dragen,
 En dat den ouden mensch niet anders staet te doen,
 Als 's winters aen den heert, en somers in het groen.
 't Is waer, geminde ziel, een yeder kan het mercken,
 Dat al wat met gewoel of kracht is uyt te werken,
 Geen oude lieden dient; maer als men wijsheyt pleeght,
 Dan vint men, dat het werck van grijse koppen weeght.
 Een die geen macht en heeft in al de gansche leden,
 Kan dickmael voordeel doen door middel van de reden:
 Sijn wesen, sijn bescheyt, ja sijn beset 1) gelaet,
 Brenght somtijts iet te weegh, dat lant en luyden baet.
 Een man die jaren heeft kan somtijts meer bedrijven,
 Als kracht en dom gewoel van seven jonge lijven:
 Want dat het wijste volck voor groote dingen acht,
 Wort veeltijts uytgewrocht door luyden sonder kracht:
 Een stierman sit en kijckt, terwijl de rappe gasten
 Zijn besich aen de pomp, of klimmen in de masten;
 Maer schoon hy ledigh schijnt, hy stiert het vluchtigh schip,
 En van een driftigh zant en van een harde klip.
 Wat leest men over al van wijtberoemde lieden,
 Die in haer laetste tijt het lant ten besten rieden;
 Ja, hebben door beleyt oock jonge lieden kracht
 Geslagen, wegh gejaeght, of onder haer gebracht.
 Een man die sijnen naem geleent heeft van de boonen 2),
 En kon het Roomsche rijck naer weerde noyt beloonen;
 Den fellen Hanibal verwon hy sonder slagh,
 Door kunste van de tijt en van den ouden dagh.
 Camillus had alreê de tachtigh jaer begonnen,
 Als hy de Fransche macht heeft deftigh overwonnen;
 Dies quam hy zegen-rijck gereden in de stadt,
 Vereert met grooten lof en ongemeene schat.
 Schoon Massinissa quam tot acht-en-tachtigh jaren,
 Noch woud' hy nimmermeer sijn oude leden sparen,
 Hy was staêgh aen het werck, Carthago weet'er van,
 En heeft de macht gevoelt van soo een deftigh man.
 Gaet over tot het volck, tot boecken meer genegen
 Als tot een rappe lans, of tot een stalen degen;
 Want dat toont menighmael, hoe dat den ouden dagh
 Tot saken is bequaem, en lasten dragen magh.
 Schoon Plato was gegaen tot in de tachtigh jaren,
 Noch leerd' hy niet-te-min al die ontrent hem waren,
 Hy bracht doen aen den dagh, dat noch de werelt leest,
 Al is'et duysent jaer en duysent jaer geweest.
 De brave Sophocles en liet niet af te schrijven,

1) bezet; bezadigd. 2) Fabius Maximus. Fabius beteekent: een boon.

Oock doen hy niet en stont op aerde langh te blijven,
 En schoon hy met den geest tot swackheyt was gebracht,
 Sijn penne lijckewel en was niet sonder kracht.
 Temistocles, gegaen tot hondert seven jaren,
 Was om den swarten pool met haesten in te varen.
 Maer als de ziele stont om nu van hem te gaen,
 Soo sprack hy voor het lest aldus de Goden aen:
 "Moet ick nu aen het graf dit lichaem overgeven,
 Juyst als ick dienen sou om naer den eysch te leven?
 Ey, geeft den ouden mensch al vry wat ruyme tijt,
 Of maeckt den jongen hoop haer malle grillen quijt!"
 Hy nam, na dit gespreck, sijn afschoyt van de vrienden,
 Die hem of tot behulp of soet geselschap dienden,
 En toonden metter daet, en met een vollen mont,
 Dat hem het oordeel vast en onverhindert stont.
 Schoon yemant is verswackt of in het bed gelegen,
 Hy kan noch deftigh werck en groote dingen plegen;
 En schoon hem 't gansche lijf met kranckheyt is vervult,
 Noch wert hy menighmael een spiegel van gedult.
 Soo kan dan oock een mensch, hoewel van oude dagen,
 Yet nemen by der hant, en nutte lasten dragen;
 Ick raed' hem lijckewel, te wesen vergenoeght
 Met yet dat zedigh is, en oude jaren voeght.
 Al moet hy los gewoel van jonge lieden schouwen,
 Hy magh noch eenigh deel van jonge lieden houwen,
 Hoe wel hy niet en speelt, of niet en gaet te gast,
 Noch is'er soet bedrijf, dat grijse baerden past.
 Voor my, 'k en wil geen vreught, die wettigh is, verwerpen,
 Maer wil oock door den tijt mijn sinnen leeren scherpen;
 'k En wil niet quelligh zijn: om eenigh aertsch geval,
 Dat my tot oeffeningh van Gode komen sal;
 'k En wil niet zijn besorcht om eer of goet te winnen,
 'k En wil geen noest bejagh op aerde meer beginnen;
 'k En wil in mijn gemoet geen ongetoomde drift,
 Wat oude lieden doen, dient fijn te zijn gesift.
 Maer sal ick, tot vermaeck, met kaert of teerlingh spelen?
 Neen, neen, die boecken heeft, en kan geen tijt vervelen;
 Maer boecken evenwel zijn dienstigh aldermeest
 Tot innigh na-gepeys, en voor een stillen geest.
 Het lijf dient oock besorcht, nadien wy 't ommedragen,
 Soo langh het wesen moet, en Gode sal behagen;
 Ghy neemt dan yet ter hant; ontrent den ouden dagh,
 Dat aen den ganschen mensch ten goeden dienen magh.
 Weest besigh met'et lijf, en oeffent oock de sinnen,
 Soo doende kan de mensch veel driften overwinnen:
 Maer in een ledigh hert, daer wascht ongere lust,
 En 't is de rechte peul daer op de Duyvel rust.
 Mijn tijt is nu gegaen tot in de t'sestigh jaren,
 Onseker of my God sal langer willen sparen:
 Meer ick ben, Gode lof, op heden noch gesont,
 Het schijnt dat my noch tijt op aerden wert gejoint.
 Ick, oock van langerhant tot planten wel genegen,
 Heb des (al ben ick out) een nieuwen lust gekregen,
 En daerom vint ick goet te krijgen eenigh lant,
 Om (my tot oeffeningh) oock nu te zijn beplant.
 En schoon ick desen bouw van nieu gepoote struycken,
 Of niet voltrecken mocht of weynigh sal gebruycken;
 Dat acht ick even wel voor my geen ongeval,
 Ick kenne wacker volck, dat na my komen sal.
 Mijn dochters bey gelijk, die hebben my gegeven
 Plantsoenen uyt haer bed, die na my sullen leven;
 Dier zijn nu schier een heyr, al zijns niet getrouwt,
 Een lantschap, niet bevolckt, kon door haer zijn gebout.
 Ick sie van heden af tot veertten jonge spruyten,
 Die na my desen Hof als eygen mogen sluyten.
 Ick sie, met groot vermaeck, een nieu ontloken jeught,
 En keestigh boom-gewas, dat is haer groote vreught.
 Dit is des werelts loop: wy bouwen, spitten, delven,
 Meest tot eens anders nut, niet voor ons eygen selven.

Gaet, planters, maect een bergh, een bosch, of lustigh dal,
 Uw vlijt is voor een volck, dat namaels komen sal.
 De werelt wort te recht met boomen vergeleken,
 Daer rijst haest nieu gewas, als 't ond' is afgesteken:
 Men siet'et alle daegh, het loof dat heden spruyt,
 Jaeght, na een korten tijt, de dorre bladers uyt.
 Maer wat, na mijn vertreck, hier over sal geschieden,
 Of wie een gunstigh oogh hier toe sal willen bieden,
 Dat staet in Godes hant, tot Hem is mijn gebet,
 Dat Hy my in het werck, en uijt de werelt set!
 Geluckigh is de mensch, en schier gelijk de Goden,
 Die uyt een vryen geest de werelt is ontvloten;
 Die om geen doot en wensch, de doot oock niet en schroomt,
 Getroost in sijnen God, wat hem oock overkoomt;
 Die om geen hooger staet sich is gewoon te quellen,
 Maer in een kleyn beslagh hem kan te vrede stellen,
 Die, boven rijk-gewaet en gulde vaten, acht
 Een bedde sonder sorgh, een tafel sonder pracht.
 Die, van geen hope meer of bleecken ancx gedreven,
 Let hoe hy sijnen geest aen God sal overgeven.
 Die geen krakeel en heeft, maer bout een vreetsaem dal,
 Tot hy eens wel getroost van hier verhuysen sal.
 O, had ick dat geluck, om soo te mogen leven,
 Wat sou ick voor een danck aen God mijn schepper geven!
 Voorwaer, 'k en wou niet staen in plaetse van een Prins;
 Wat is doch 's werelts pracht? een hant-vol schrale wints.
 Het is geen kleyn vermaeck, te sitten met een boeckje,
 Ontrent een groene laen, of in een eensaem hoeckje,
 Te lesen eenigh werck, dat ons de ziele sticht,
 Of God een offer doen, met eenigh soet gedicht.
 Dit zou het leven zijn, dat ick my zou verkiesen,
 Ick wou mijn eygen selfs met soo te doen verliesen;
 Ja, wensch alsoo te zijn, tot aen mijn leste reys,
 Om, eer de doot genaect, te scheiden uyt'et vleys.
 Het is van outs gemerckt, dat even dorre luyden,
 Noch vinden haer vermaeck ontrent de groene kruyden,
 Ontrent een keestigh hout, dat in de velden groeyt,
 Of in het bly gewas, dat in de tuynen bloeyt,
 Een acker, niet te groot, naer eysch te laten bouwen,
 Een hof tot ons gerief te laten onderhouden.
 Een tuyn daer in het moes van onse keucken wast,
 Is ja een soet bedrijf, dat oude lieden past.
 Wel, ziele, na dat ick merck, ghy zout u licht begeven
 Tot hoven buyten 't hof, en tot een ander leven;
 Maer hoort, wat hierop loopt: ick acht uw voorstel goet,
 Soo ghy het met bescheyt, en na den regel doet.
 Ick weet dat boom-gewas, en alle groene struycken,
 Zijn goet en wonder nut voor diese wil gebruycken;
 Want die het velt-cieraet met rechte sinnen vat,
 Vint God in yeder kruyt, ja schier in yeder blat.
 Maer soo in 't tegendeel hier yemant komt te mallen,
 Die sal'er in gevaer en vreemde stuypen vallen;
 Want als het ooge speelt ontrent het jeughdigh groen,
 Hier is vry stofs genoegh om quaet te kunnen doen.
 Daer zijn aen alle kant veel dingen aan te wijsen,
 Die in haer eygen selfs zijn weerdigh om te prijsen;
 Te weten, als men blijft ontrent de rechte maet,
 Maer 't kan al hinder doen, indien men anders gaet:
 Het vyer is wonder nut tot veelderhande dingen,
 Indien men is gemeynt sijn krachten in te dwingen,
 Maer soo men 't element niet in den bant en hout,
 Het baert een wis verderf, oock aen het groenste wout.
 De tonge wort genaemt het beste van de leden,
 Indien men haer gebruyck ten goeden wil besteden:
 Maer soo het mont-raveel gaet weyden sonder toom,
 Soo vloeyt'er onheyl uyt, als riet een volle stroom.
 Een mes en sijn gebruyck is noodigh voor de menschen,
 Men kan geen nutter tuygh voor ons behoeften wenschen;
 Maer soo een onverlaet dat krijght in sijn gewelt,

De beste lijt gevaer om haest te zijn gevelt.
 Ick segh oock even hier, dat boomen, dreven, hagen,
 Zijn goet in haer gebruyck, maer weder slimme lagen:
 Hoe dickmael is 't gebeurt, dat in het jeughdigh kruyt,
 Een maeght tot vrouwe wert, oock eerse was de bruyt.
 Oock in het Paradijs vernam men boose slangen,
 En 'tis u wel bekent hoe Eva wert gevangen.
 Ghy, die in 't groene treet, staet vry op uw verset,
 En siet, dat ghy met ernst op al uw sinnen let.
 Wel, vrienden, wieje zijt, die hier komt ingetreden,
 En brenghet niet anders met als tucht en reyne zeden;
 En wilje na den geest bevrijt zijn voor gequel,
 Vermijt te dichten groen, en al te gullen spel.
 Wie suyver blijven wil, die moet de sinnen scheyden;
 Van al dat tot de lust de tochten kan geleyden,
 De jeught en 't weligh groen, dat lockt geweldig aen,
 En daerom is het nut met aendacht hier te gaen.
 Maer wortje, lieve ziel! als na het velt gedreven,
 Om datje ruste soeckt ontrent het buyten-leven,
 Soo hoort een korte les, en siet'er na te doen,
 Soo mooghje recht vermaeck genieten in het groen.
 Maect uw bysonder werck, om God vooral te soecken,
 Hebt weynigh onderwints, maer veel geleerde boecken.
 Treckt u geen werelt aen, of wat men elders doet,
 Maer bout tot aller tijt den hof van uw gemoet.
 Soo ghy dus gaet te werck het sal ons vergenoegen,
 Maer wilt dan noch een woort tot uwe plichten voegen:
 Wat ghy oyt neemt ter hant, hebt God tot uw begin,
 Dat sal u dienstigh zijn, en oock het huysgesin.
 Met dat de vroege son komt over u geresen,
 Soo doet Gods heyligh woort voor al den huysen lesen,
 En vraeght dan yeder af, het zy dan jongh of out,
 Wat dat hy heeft gemerckt, dat hem de ziele bout;
 Terstont na dese plicht, soo buyght de gansche leden,
 En offert onsen God met ootmoet uw gebeden;
 En als den avont valt, soo doet het eygen werck,
 En bout soo binnens huys gelijk een kleyne kerck.
 Terwijl de maeltijt duert, soo laet gedichten lesen,
 Of yet dat aengenaem aen gast of vrient kan wesen.
 Het zy dat hier ontrent of elders ommeget,
 Dat sal recht stoffe zijn tot vreught en soete praet.
 Soo doende sal de kost niet slechts het lichaem spijsen,
 Maer daer sal oock vermaeck tot in de ziele rijsen;
 Het is van outs geseyt: het is de beste feest,
 Die wel doet aen het lijf, maer beter aen den geest.
 Maer onder dit beslagh, wilt hier des Heeren wercken
 Aendachtigh oversien, ootmoedigh overmercken;
 Hier is de rechte plaets om, met een diepe sucht,
 Te rijsen uyt het stof tot boven in de lucht;
 Te dancken uwen God voor soo veel soete dingen,
 Die uyt sijn milde gunst, als uyt een ader, springen;
 Te drijven uyt den geest al wat het vleesch gebiet,
 Tot dat ons innigh deel den Hemel open siet.
 Ey! rent hier uyt het stof met ongemeene paerden,
 En sticht in uw gemoet een Hemel op der aerden;
 Verdrijft uyt uwen geest al wat naer sonden smaect,
 Tot datje met de ziel tot uwen God genaect.
 Want sooje niet en soeckt als wellust hier te vinden,
 't Is dwaesheyt. Aertsch vermaeck is lossen dan de winden.
 Hout seker, dat geen mensch oyt waer genoegh heeft,
 Als die met sijnen God in rechte vrede leeft:
 Maer soo men uyt het stof sijn herte wil verheffen,
 't Is wijsheyt. Weerde ziel, ghy zult uw voorstel treffen.
 Hout seker, dat hy staegh in soet genoegh leeft,
 Die vrede na den geest met sijnen Schepper heeft,
 Daer wort gren recht vermaeck, geen ware lust genoten,
 Daer God vergeten wert, en Christus uytgesloten.
 O God, o Godes Soon! als gly'er niet en zijt,
 Soo is'et eeuwich nacht, en niet als droeve tijt.

Men kan niet vrolick zijn, als met een eerlick leven,
 Dat heeft een Heyden 1) selfs met goeden inckt geschreven,
 En heeft'er by gevoeght: dat, ja een deughtsaem man,
 Oock midden in den druk vermaeck genieten kan.
 Wel, om dan, lieve ziel! hier toe te mogen raken,
 Soo dienje na den geest geduerigh op te waken;
 Dus, wilje vreughde sien en schouwen ziel gequel,
 Stelt eerst het binne-werck van uwe sinnen wel.
 Siet, als een medicijn ontrent de buyten leden
 Een plaester leggen wil, hy doet niet sonder reden,
 Hy suyvert eerst de maegh, en wat'er is vervuylt,
 En brengt in goeden stant al wat'er binnen schuylt.
 En eer dat hy het lijf met voetsel wil verstercken,
 Laet hy op 't ingewant gesonde drancken wercken;
 Want is de maegh beset met slijm of vuyle gal,
 Soo dient de spijs alleen tot meerder ongeval 2).
 Ghy, pleeght dan goeden raet. Wie laet hem niet gesoggen,
 Die meynt na rechten eysch sijn dingen aen te leggen?
 Dus sooje vreughde soeckt daer schoon geboomte groeyt,
 Besnijt voor eerst uw hert, eer ghy de boomen snoeyt;
 En eerje besich zijt uw lant te doen bedelven,
 Soo spit uw binnen-gront, dat is: uw eygen selven.
 Oock eer een wilde stam door enten beter wert,
 Gaet, betert boven al uw woest en ydel hert.
 Breeckt niet uw lant alleen, maar breeckt uw aertsche leden,
 Snijdt alle tochten af, of buyghtse naer de reden;
 Wie anders van 't gewoel en na de stilte vliet,
 Die vlucht wel voor de sorgh, maer hy ontvluchtse niet.
 Een hart, met vinnigh stael getroffen in de lenden,
 (Of 't hem wel met de vlucht wil elders henen wenden)
 Wort uyt de daet gewaer, dat al het schoon gesicht
 Sijn wonde niet en heelt, sijn pijn niet verlicht;
 Waer dat het schaduw soeckt of waer het komt getreden,
 De gront van sijn verdriet die steeckt hem in de leden;
 't Gebruyck van groen poley, dat waer hem best geweest.
 Dat is een edel kruyt, dat herten-leet geneest.
 Dit kruyt had wis de schicht hem uyt de borst gedreven,
 En dan had 't aerdigh groen hem vreughde kunnen geven;
 Maer nu het op sijn hulp niet recht en heeft gelet,
 Soo draeght'et over-al een bloedigh wesen met.
 Ghy, eerje buyten gaet, soeckt veerdigh af te leggen,
 Al waer uw wijste tocht yet tegen heeft te seggen,
 Doet binnen eerst uw werck, en, tot een vast besluyt,
 Soo jaeght verkeerde waen, en vuyle driften uyt!
 Siet al wat sonde smaect uyt uwen sin te stellen,
 Laet u geen overmoet, geen nijt, of eersucht quellen;
 En kent niet eenen mensch, die ghy niet goets en wilt,
 En maect, dat uw gemoet ten vollen zy gestilt;
 Doch siet voor alle dingh uw sinnen soo te schicken,
 Dat u de bleecke doot niet meer en kan verschrieken,
 Want soo u desen schroom oock hier gevangen hout,
 Ghy sult verdrietigh zijn, oock in het lustigh wout.
 Zijt ghy van binnen dorr', hoe kunnen groene dreven,
 Of kruyt, of blom-gewas, u lust of vreughde geven?
 Ghy sult swaermoedigh zijn, oock schoon ghy dickmael zijt
 In eenigh lustigh velt, oock in den soetsten tijt.
 Ghy sult noyt quelligh leet ten vollen kunnen vlieden,
 Indienje niet met ernst uw tochten kont gebieden;
 Geen blom of schoon gewas, en watje planten meught,
 En brengt u sonder dat vermaeck of rechte vreught;
 Maer hebje vast gestelt de werelt af te sweeren,
 En wat het vleesch gebiedt uyt uwen geest te weeren,
 Ja, staegh tot uwen God te senden uw gemoet,
 Soo schat ick in der daet het buytenleven soet.
 Gerustheyt naer het vleesch, of in gemeene saken,
 Die huys, of huysgesin, of winst en voorspoet raken,
 Is niet als waterverw, daer moet wat anders zijn,

Dat in in der daet ons helpt, en niet in loosen schijn,
 Al wat de werelt geeft, en zijn maer losse kueren.
 Want vreughde sonder God en kan niet lange dueren.
 Dus, alsje wellust soeckt, of na genuchte jaeght,
 Soo let, of uw bedrijf den Heere wel behaeght.
 Het is een schoone les, en nut tot goede dagen:
 Geen dingen aen te gaen, of God voor eerst te vragen,
 En of het dienstigh is, en of het magh bestaen,
 En des al niet-te-min, hoe dat het dient gedaen.
 De ruste van den geest is hier in niet gelegen,
 Dat yemant groot beslagh of rijkdom heeft gekregen,
 Of dat hy buyten sorgh, en sonder yet te doen,
 Magh rijden in de stadt, of leggen in het groen:
 Maer die met God versoent, en suyver van gedachten,
 Kan eere, rijkdom, pracht, en aertsche vreught verachten,
 Die smaect na rechten eysch de ruste van den geest,
 En voelt in sijn gemoet het eeuwich bruylofts-feest.
 Het lustigh boom-gewas, en alle groene struycken,
 Die mooghje naer den eysch ten vollen wel gebruycken.
 Ick weet dat menigh Helt een wel-bepanten gront,
 Ontrent sijn ouden dagh, bequaem en dienstigh vont;
 Ick segge niet-te-min, dat onder groene linden
 Geen lust of recht vermaeck, geen rust en is te vinden;
 Wacht dat van uw gewas, of van uw planten niet,
 Ick weet tot uw gebruyck een beter Sorregh-vliet.
 Leent my een gunstigh oor, ick stel mij om te schrijven,
 Hoe ghy de bange sorgh uyt u sult mogen drijven;
 Hoe ghy tot aller tijt, met onversaeghden geest,
 Sult wesen buyten ancx, en leven onbevrees.
 De luyden, die weleer de naem van wijse droegen,
 Die sochten even staegh het ware vergenoegen,
 Dat is het hooghste goet, doch waer in het bestont,
 Dat sweeft noch in de lucht, en op een lossen gront.
 Doch sooder yemant vraeght, waer ick het meyn te vinden,
 Ick sal dat schoon juweel niet aen de werelt binden:
 Een hert met God versoent in Christi suyver bloet,
 Dat voelt de ware vreught, en smaect het hooghste goet.
 Daer light, naer mijn begriip, de rechte troost verborgen,
 En 't is de rechte salf voor alle bange sorgen;
 En om tot dit geluk te komen metter daet,
 En soeckt geen vreemt beslagh, maer doet na desen raet:
 Siet, datje van den Heer dit eenmael moocht verwerven,
 Dat, eer de doot genaect, uw sonden mogen sterven.
 Klimt staegh tot uwen God, bekent Hem uwe schult,
 En toont, dat ghy voortaan u beter hebben sult:
 Waer sich yet soets ontdeekt in boom of wijngaert-rancken,
 Ne emt oorsaek over-al om Hem te mogen dancken;
 Een recht vernieuwe ziel heeft oorsaek over-al,
 Sy voelt een diep vermaeck oock in het ongeval.
 Al valt ons menigh dingh, ja vleesch en werelt tegen,
 Al schijnt'et, wat men doet, als buyten allen zegen,
 Noch vint de ziele troost, een gantsch ellendigh mensch
 Noemt God dan boven al sijn lust en herten-wensch;
 Wort yemant aen het lijf, ja door de gansche leden,
 Met qualen overstort, met ongemack bestreden,
 Hy wort in swackheyt sterck; want als het lichaem sucht,
 Soo stijght het innigh deel tot boven in de lucht.
 Indien hy wort beticht, en buyten schult gevangen,
 Hij sal niet al te seer om los te sijn verlangen.
 Is 't wonder? In der nacht, oock in een duyster kot,
 Daer-siet men menighmael, daer hoort men sijnen Godt.
 Indien 'er blixem valt, en dat den Hemel dondert,
 Hy wort des niet bevreest, verslagen, of verwondert,
 Maer spreekt in sijn gemoet: ick hoor mijns Vaders stem,
 Mijn ziel en schrickte niet, al stont ick nevens Hem.
 Indien hy wort verjaeght, of uyt het lant gebannen,
 Gelijck'et wel gebeurt, oock aen de vroomste mannen;
 Hy seyt: 't is geen verlies, al waer ick henen ga,
 Daer blijf ick evenwel den hemel even na.

1) Seneca. 2) Hippocrates.

Indien hy wort vervloecht, wat schimp kan hem bewegen?
Hy schelt niet wederom, maer spreekt nocht enckel zegen.

Hy weet, dat hy gestaêgh veel smaetheyt lijden moet,
Al eer hy stijgen kan tot God, sijn hooghste goet.
Indien hem droefheyt perst, en dat de bange nachten
Hem drucken op het breyn, met sware na-gedachten,
Ja, dat hy van de doot ten lesten wort geraeckt,
Die pijn is hem een troost, mits sijn verlossingh naeckt.
Wil hy den jonghsten dagh en 't oordeel overmercken.
Noch voelt hy sijnen geest in dat gepeys verstercken,
Dies spreekt hy sonder schrick: wat vrees ick helsche pijn.
Mijn outste broeder selfs die sal mijn rechter zijn.
Indien'er iemant seyt: de werelt sal verbranden,
En ghy, en wat'er is gemaect door menschen handen;
Hy antwoord: geen verdriet, want die geswinde vlam
Sal my zijn als de koets, die om Elias quam.
Hoe swaer sijn ongemack, sijn droeve qualen wegen,
Sijn tranen acht hy niet als voor een soeten regen;
En, waerom meer geseyt? Die God van herten meent;
Voelt troost oock als hy sucht, en blijtschap als hy weent,
Ja, schoon den hemel viel, en gansch het aertrijck scheurde,
Den afgront vlammen spoogh, en al de werelt treurde,

Noch voelt hy lijkewel geen anghstigh ziel-verdriet,
Want hy past op de doot, of hel, of Duyvel niet.
Wel, denckt op desen gront uw saken aen te leggen,
Soo meyn ick niet een woort hier tegen oyt te seggen,
Want hebje plantens sin, en dat op desen voet,
Soo houw ick uw ontwerp in volle leden goet.
Nu maeckt dan uwen geest noyt vasten troost te geven,
Tot ghy gekomen zijt tot soo gewenschten leven,
Dat is, tot u de geest gewis en zeker maeckt,
Dat u na desen tijt een beter leven naeckt.
Op, op hier, waerde ziel! my dunckt ick sie de kusten,
Daer ghy, na dit gewoel, sult eeuwich mogen rusten;
Ick sie het vaderlant, gelyck een schipper doet,
Die tot een haven naeckt, maer noch al roeyen moet.
Stelt vast, van heden af uw feylen af te leggen,
En aen het ydel vleesch uw vrientschap op te seggen,
Ja; bid staêgh uwen God alsoo te mogen doen,
Dat sal uw dorren tijt vernieuwen in het groen.
Soo ghy, aldus gesint, doorwandelt uwe dreven,
Het sal u soet vermaeck aen lijf en ziele geven.
Veel van het wijse volck die hebben soo gedaen,
Oock als tot aen het graf haer leven was geaen.

J. CATS

OUDERDOM EN BUYTEN-LEVEN.

TWEEDE DEEL,

BEHELSENDE EEN BESCHRIJVINGH VAN HET BUYTEN-LEVEN.

De lantbouw nam begin soo haest daer menschen waren,
Geen ambacht, nu gepleeght, en telt soo lange jaren.
De lust-hof was een werck, dat Godes eygen hant
Had cierlijck toebereyt, en wonderlijck geplant.
God, liever van den mensch, en wist geen beter saken,
Waer door hy 't eerste paer geluckigh soude maken,
Als dat hy Eden schiep, en, met'et lustigh velt,
Heeft hy dien eygen tijt den lantbouw ingestelt.
Het was een soet bedryf, dat Adam was gegeven,
Op dat hy met vermaeck den Heere mochte leven;
Want eer dat Eva viel, en eer de sonde quam,
Soo was 't dat d'eerste mensch dit leven ondernam,
Een leven ingevoert ten goede van de menschen,
Men kan tot heden toe geen beter leven wenschen 1):
En siet, waer is het rijk, dat hadde konnen staen,
't En waer het lant-bedrijf en planten had gedaen?
Hier uyt komt ons de stof, daer van wy schepen bouwen,
Waer door men over-al kan vrientschap onderhouden,
Waer door men over zee kan sonder bruggen gaen
Tot in het Mooren-lant, of tot den Indiaen.
Hier uyt komt ons de stof tot alle groote wercken,
Voor Prinssen hoogh-gebou, voor God verheve kercken,
Oock huysen voor het volck van alderhande slagh,
Daer in men strenge kouw en hitte schouwen magh.
Hier uyt komt ons de stof om vyer te mogen stoken,
Om allerley geback, en spijs te mogen koken,
En uyt verachte stof te maken suyver glas.
Wat sou een machtigh perck, of velt, of lantschap wesen,
Indien 'er uyt den gront geen boom en quam geresen?
Waer sou een herders kint, waer sou 't aemechtigh schaepe
Sich decken voor de son, en geven aen de slaep?
Waer sou de bocxvoet Pan en al de dieren springen?
Waer sou de nachtegael met haer geselschap singen?
Waer sou het kraembed zijn, daer menigh vogel broet,
Daer menigh ander wilt zijn teere jongen voet?

1) Verhael van de gemacken uyt den lantbouw en plantagie voortkomende.

Wie sou de medicijn verstrecken nutte kruyden;
Tot sonderlingh behulp van alle siecke luyden?
Wie sou de jeught versien van aerdigh bloem-gewas,
Dat eerst het rouwe volck maer aen der heyden las?
Wie bracht op onsen disch soo veelderhande vruchten,
Waer voor de massepein en suycker moeten vluchten?
Maer noch is dit geback oock aen het planten vast,
Dewijl het beste stof aen riet of boomen wast 1).
Wie soud' het lant versien van alderhande koren,
En watter door de kunst is voormaels uyt geboren,
Te weten machtigh bier? Waer sou'er eenigh vat
Ons schencken hupschen wijn, dat wonderbare nat?
Maer boven alle dingh wil ick de planters dancken
Van seker stil vertreck, gemaect van seven plancken,
Een rust-plaets voor de mensch, als hem de doot ontbint;
Het lest', en evenwel het beste datmen vint.
Men siet noch onder dies, hoe God het planten eerde,
Als in de wildernis sijn machtigh heyr verkeerde,
Hy gaf een doornen stock, die versche blommen droegh,
En alle tegen-spraeck en nijt van Aron joegh;
En waer oyt Moses prijst de langh-beloofde kusten,
Daer Gods verkoren volck ten lesten soude rusten,
Hy seyt niet: 't is een lant daer tin, of yzer wast,
Of daer men naer het gout in diepe kuylen tast;
Hy seyt niet: 't is een lant daer harten, reën, en hinden,
Daer stoffe voor de jacht, en wiltbraet is te vinden;
Hy seyt: het is een lant daer most en oly groeyt,
En dat van enckel melck en honigh overvloeyt.
Dat is geseyt: een gront, daar lant-bouw is te plegen,
En dat wort daer gestelt als voor een hoogen zegen;
Doch 't wort niet slechts alleen op ééne plaets geseyt,
Het wort ons menighmael al breeder uytgebreyt.
Want als dit eigen volck gingh dwalen in den velde,
Daer niemant boom-gewas in lange maenden telde,
En dat'er veertigh jaer en meer ten eynde quam,
Eer Jacobs machtigh heyr van all's besittingh nam;

1) Te weten amandelen, suycker en roosewater.

Doen kon'er aen het volck geen onheyl meer verdrieten,
 Als datmen uyt het velt geen vrucht en mocht genieten,
 Al gaf den Hemel mann', noch scheen het hen verlies,
 Te missen 't lekker moes, dat in Egypten wies;
 Maer als'er hier en daer maer weynigh boomen stonden,
 Die op de lange reys by wijlen zijn gevonden,
 Dan was een ieder bly en Moses ongequelt,
 Soo wonder aengenaem was doen een lustigh velt.
 Het stont hen beter aen in slaverny te leven,
 En tot een harden dienst te worden aangedreven,
 Als vry te mogen zijn, en lijden het verlies
 Van 't jeughdigh moes-gewas, dat in Egypten wies.
 Maer 't is niet slechts geweest, doen eerst de luyden reysden,
 Dat zy veel aen het moes en op den lantbou peysden,
 Maer even als haer staet ten vollen was geset,
 Is oock by Vorsten selfs op dit bedrijf gelet.
 Hoewel dat Absalon, geleert in hoofsche grepen,
 Was besich om het rijk tot hem te mogen slepen,
 Noch leefd' hy lijkewel gelijk een rechten boer,
 Want 't was sijn hooghste feest, wanneer men schapen schoer.
 Schoon Joab was een helt tot oorlogh gansch genegen,
 Noch liet de Velt-heer niet het lant-bedrijf te plegen.
 Sijn koren afgebrant, dat maect hem bijster gram,
 Soo dat hy tegen danck uyt sijnen huysse quam.
 Siet, Nabal, machtigh rijk, besat een boere woningh,
 Sijn weduw lijkewel die kreegh dien grooten Koningh;
 En Job, een deftigh Vorst, na ick het stuck bemerk,
 Die had sijn gansch bedrijf alleen in boere werck:
 Maer waerom meer geseyt? de tijt sal ons ontbreken,
 Als ick na vollen eysch hier van sou willen spreken,
 't Gaet vast, dat machtigh volck, van alderhande slagh,
 Een sonderling vermaeck in desen handel sagh:
 Maer na den eersten tijt, soo heeft het acker-bouwen
 Noch vry een lange tijt de werelt onderhouden,
 De wijste van het volck, de beste van het lant,
 Die hebben 't velt bezaeyt, of bosschen aengeplant.
 Het was een groot vermaeck te leven in den velde,
 Eer gelt-sucht eenigh mensch, of lust tot eere quelde:
 Maer na dit vuyl gebroet der menschen hert besat,
 Doen is men uyt het lant geweken na de stadt.
 Wie in sijn geurigh breyn gevoelde snege sinnen,
 Die spande sijn vernuft om veel te mogen winnen,
 Of wenscht op hooger trap van eer te mogen staen,
 Of met een machtigh Prins te mogen ommegeaen.
 Daer gingh de rappe jeught besoecken vreemde palen,
 En wou een rijk gewas, of gout uyt Ophir halen.
 Een yeder was geneyght te varen over zee,
 Of naer een rieckend'lant, of naer een gulde reê.
 Van doen af heeft het wout, geboomte, kruyden, koren,
 Al vry het beste deel van haren glans verloren:
 Want doen het plomste volck alleen het velt behiel,
 Doen was 't dat over-al de bouw-kunst nederviel.
 Dies vont men in het lant wel onvermoeyde leden,
 Maer weynigh na den eysch geoeffent in de reden:
 Soo datmen 't voor een kluts, of voor een plompaert schreef,
 Die noch ontrent de ploegh of in de velden bleef;
 Maer daer zijn naderhant noch mannen opgekomen,
 Die hebben wederom het bouwen ondernomen,
 Niet uyt den slechten hoop, maer uyt den hoogen staet,
 Ja, dickmaels (als men leest) te midden uyt den raet.
 Men vint'et over-al, dat planten, zaeyen, bouwen,
 Wert voor een deftigh werck te Romen onderhouden.
 Ja, dat men even daer heeft wetten in-gestelt,
 Tot regels voor de ploegh, en van het open velt.
 Want als een sloffen boer sijn landen qualijck ploeghde,
 Sijn wijngaert niet bewrocht, of na den regel voeghde,
 Of dat hy ledigh gingh ontrent den rijpen oest,
 Soo stont'er boete toe, die hy betalen moest.
 't En was oock niemant schant, al gingh een ridder slapen

Ontrent het jonge vee, of midden in de schapen.
 Ick sie, hoe Boas selfs, die rijk en machtigh was,
 Gingh rusten in de schuur ontrent een koren-tas.
 Wat vorder. Als ick lees de nieuwgeschreven boecken,
 Van die het dierbaer gout in verre landen soecken;
 Dan sie ick, dat men volck in vreemde kusten vint,
 Die, in wat eeuwigh is, sijn uytermaten blind:
 Daer zijnder over al die sekerlijck gelooven,
 Dat ons de bleecke doot van alles sal berooven,
 En dat wie in het graf hier eenmael nedersijght,
 Of nu of nimmermeer een beter wesen krijght.
 Men vint'er wederom die weten aen te wijsen,
 Dat wie, op aerde sterft, eens weder sal verrijzen;
 En dat een yeder mensch, geresen uyt het graf,
 Ontfanght, na sijn bedrijf, of loon of harde straf:
 En onder dit verhael, soo heb ik noch gelesen,
 Dat wie na desen tijt sal goet bevonden wesen,
 Sal eeuwigh vrolijk zijn, en dat met grooten lof,
 In eenigh lustigh perck of welbeplanten hof.
 Een hof, waer in gestaêgh de boomen sullen bloeyen,
 En des al niet-te-min gestage fruyten groeyen.
 Een hof, daer aerdigh kruyt sal wesen over-al,
 En daer noyt dorren halm het oogh bedroeven sal.
 Een hof, daer even staêgh de vogels sullen singen,
 Daer met een suyver nat de beecken sullen springen.
 Een hof, daer menigh dier sal heulen met den mensch,
 En dienen al het volck tot vollen herten-wensch.
 Hier op soo roep ick uyt: die van geen hemel weten,
 Die hebben met een hof den hemel afgemeten;
 Des is hier ons beslyt: dat, waermen menschen vint,
 De beste van het volck tot hoven is gesint.
 Nu blijckt uyt dit verhael, dat oock de wilde menschen
 Begrijpen in een hof al watse konnen wenschen;
 En dat een schoon plantsoen, oock in een rauwe kust,
 By yeder wert gestelt, als voor haer meeste lust.
 Een, die de Roomsche tael ten hooghsten heeft verheven,
 En netst daer in geseyt, en eerst daer in geschreven,
 Vint geen bequamer werck, dat oude jaren voeght,
 Dan als men buyten sorgh sijn eygen landen ploeght.
 Hy prijst een stil vertreck, een woningh buyten Roomen,
 Hy prijst den wijngaert-queeck, en 't enten van de boomen,
 Hy prijst al wat de ploegh of lantbouw raken magh,
 En dat wel aldermeest ontrent den ouden dagh.
 Maer dit is niet alleen van Romen afgekomen,
 Veel oock van onzen tijt die hebben 't waergenomen:
 Niet slechts om van 't gewoel hier door te zijn bevrijt,
 Maer om met stillen geest te scheyden uyt'er tijt.
 Ick heb eens overlant een soete spreuck gelesen,
 Die vint ick recht bequaem om hier verhaelt te wesen:
 Een man van hoogen staet, geroemt in 's Keyzers Hof,
 Hadt lust in lant-bedrijf, en gaf'et desen lof:
 Indien 'er eenigh soet hier in dit ydel leven,
 Door Godes milde gunst, aen yemant wort gegeven,
 Het is een streke lants, beplant en wel gebout,
 En dan een soeten vrient, daer op men sich betrouet.
 't Is waer, hoog-achtbaer man! ghy waert hier toe-genegen,
 Maer uwen soeten wensch en hebje noyt verkregen;
 Ghy waert langh by den Turck, als Keyserlijck Gesant,
 Maer saeght noyt wederom uw liefstal Vaderlant.
 Het was een rouwen hoop in dienste van de Francen,
 Die heeft in u misbruyckt het voor-recht van de lancen;
 Hier uyt ontstont een koorts, en dit was lijdhich groot,
 Want na een heeten brant, soo quam de koude doot.
 O fy, dien rauwen hoop! wat mochtje gaen beginnen,
 Een man die quam verselt met al de Sangh-Godinnen,
 Een man van soeten aert, die niet als recht en socht,
 Die hebje als in den krijgh met onrecht omgebracht.
 Maar Busbeeck, ghy alleen en hebt dat niet geschreven,
 Veel grooten nevens u, die hebben 't oock gedreven;

Een ridder heeft wel eer, ter eeren van het velt,
Dit veersjen uytgebracht, en op sijn graf gestelt.

Hier binnen ruster een, die God heeft willen sparen,
Dat hy in wesen bleef een tijt van lange jaren;
Maer, soo men onder dies de waerheyt plaetse geeft,
Die niet als seven jaer op aerden heeft geleeft.

Maer wat is dit geseyt? sal yemant mogen seggen,
't Is noodigh 't graf-gedicht wat nader uyt te leggen,
Wel vrienden, zijt gerust, ick wil het heden doen
Ter eeren van het velt, en van het edel groen.
De velt-heer hier gemelt, die hadde lange jaren
Des werelts hollen stroom en op en afgevaren;
Maer hielt'et voor gewoel, of ick en weet niet wat,
Als dat den rechten aert van leven niet en hadt.
Maer doen hy was bedaecht, begon hij eerst te bouwen,
En gingh hem, buyten 't Hof, in hoven onderhouden,
Dit was sijn diepste vreught, ja 't gingh hem aen de ziel,
Soo dat hy desen tijt alleen voor leven hiel.
De geesten boven al, genegen om te dichten,
Die wenschen haer verblijf in 't wout te mogen stichten,
Die wouden (moch'et zijn) haer beste saken doen,
Niet in een rijk gebouw, maer in het jeughdigh groen.
Niet eene van den hoop die ick oyt heb gelesen,
Of hebben 't open velt met vollen mont gepresen.
't Is seker dat de geest hier vryer sprongen doet,
Dan als men in de stad besloten blijven moet.
De bedden in den hof, beplant met groene kruyden,
Zijn bedden tot de rust van afgesloofde luyden;
Want die in sijn beroep de sinnen heeft vermoeyt,
Wort fris, indien hy komt daer boom of hage bloeyt.
Geen hof behoort te zijn een graf van luye menschen,
Want hier in is te sien, dat wyse luyden wenschen.
De lucht oock even selfs, die uyt de groente rijst,
Geeft voetsel, dat ons ziel oock sonder eten spijst.
Hier rijst de geest om hoogh, en geeft hem tot gedachten,
Waer door hy menigh leet en onlust kan versachten,
En als het lustigh velt door koude wert ontbloot,
Dan treckt hy wapens aen, oock voor de bleecke doot.
Maer ick ben onder dies hier niet gesint te roemen,
Van selsaem aertgewas, en diergekochte bloemen;
Mijn tuyn is tot gebruyck, en tot een soet vermaeck,
Daer is 't dat ick de wensch van mijn begeerte staeck.
Ick ben soo blom-sot niet, dat ick sou willen treuren,
Als my een ongeluck hier over mocht gebeuren.
Ick ben niet ongesint, schoon dat'er yet vergaet,
Ick weet dat al het wout op losse gronden staet.
Het is van outs gernerckt, dat veel geleerde luyden
Vernamen soet vermaeck ontrent de groene kruyden,
Een boeck-kas op een hoof, dat is een lustigh dingh,
Geen peerel voeght soo wel oock in een gouden ringh.
Nu door het velt te gaen dan weder in de boecken,
Den aert van alle dingh te mogen ondersoecken,
En God daer in te sien; — is dat geen soet vermaeck,
Soo is, na mijn begriip, de werelt sonder smaeck.
Veel Prinssen die wel eer op gulde koetsen reden,
En quamen zegenrijk te Romem in-getreden,
Verlieten menighmael haer hoogh verheven stant,
En namen buyten sorgh haer wooningh op het lant;
Verlieten alle pracht, en, sonder lijf-trawanten,
Vermaeckten haren geest met yet te mogen planten,
Met al wat bouwen hiet, en wat een huysman doet,
En werden boeren selfs, hoewel van edel bloet 1).
Den grooten Africaen 2), vermaert aen alle sijden,

1) Prinselijke en doorluchtige mannen, die in den lant-bouw hun vermaeck namen:

2) Scipio Africanus; 52 jaer out, verliet Romem, en gingh op een lant-

Soo om sijn reynen aert, als sijn geluckigh strijden,
Verliet sijn hoogh bedrijf en sijn verheven eer,
En hielt van 't platte lant en groene velden meer.
Hy woond' op seker hoof, daer vont hy groot vermaken,
En wou noyt groote stadt, ja Romem niet genaken,
Soo dat in elf jaer hy noyt van daer en quam,
Tot dat de bleecke doot hem uyt het leven nam.
En Cato 1), nauw gegaen tot vijf-en-vijftigh jaren,
Heeft sijn verheven staet gewilligh laten varen,
Hy koos een stuckje lants, dat hem sijn voetsel gaf,
En 't wert hem naderhant een onbekommert graf.
Set hier een Keyser by 2), die liet het prachtigh Romem,
En vont een dieper lust ontrent de groene boomen,
En als hy wiert versocht te keeren tot de kroon,
Soo koos hy 't platte lant voor soo een hoogen troon.
De groote Cincinnaet, oock tot het wout genegen 3),
Gingh ploegen op het velt, en acht'et grooten zegen,
En schoon hy naderhant in hoogheyt wort gestelt,
Naer uytgerechte saeck, soo keerd' hy naer het velt.
Lucullus liet den krijgh 4), en gingh een rust-plaets soecken,
Wel buyten in het groen, doch midden in de boecken,
Nu was hy op het lant, dan weder aen de zee,
Doch vont sijn meeste lust ontrent het jonge vee.
Set Sylla by den hoop 5), want na veel groote daden,
Soo kond' hy sijn gemoet te Romem niet versaden,
Hy koos een kleyn gehucht te Kumes op het velt,
En heeft daar als een pael van sijn bedrijf gestelt.
Roep hier een Velt-heer toe 6), die Romem heeft verlaten,
Als hater van de pracht, en alle groote staten;
Want als hy fruyten at, en rauwe knollen briet,
Dan gaf hy om den glans van goude vaten niet.
Siet noch een deftigh man 7) die Crassus plagh te raden,
Nu van de Roomsche pracht ten vollen overladen,
Nam oorlof van de Vorst, en gaf hem naer het velt,
En wenschte met het hof niet meer te zijn gequelt.
De wijze Seneca 8), uyt wiens geleerde boecken
Een Christen even self weet voordeel op te soecken,
Gingh om sijn ouden dagh sich huysen op het lant,
Vermits hy in de stad sijn ruste niet en vant.
De groote Keyser selfs, een Prins van onse landen 9),
Die heeft hem los gemaect van alle werelts banden,
Van al wat eersucht smaect; hy gaf hem op het velt,
En heeft daer buyten pracht sijn woningh vast gestelt:
Hy was naeuw vijftigh jaer, wanneer hy heeft verlaten
Sijn macht, sijn heerschappy, en wijtberoemde staten,
En schoon hy sonder volck, en dickmael eensaem stont,
Het was een schoonen hof, daer hy vernoegen vont.

huys by 't dorp Linternum, tusschen Pusel en Capua, en in elf jaren, die hy daer woonde, quam hy niet eens in de voorsz. stadt, oock niet selfs binnen Romem.

1) Marcus Cato, out 55 jaren, scheyde uyt de regeeringh, en met een uyt Romem, nam sijn woonplaats op een lant-buys buyten Picenio, en leefde daer sijn overige jaren, daer hem ter eere op een tijt wert hervonden geschreven te: Felix Cato, solus seis vivere.

2) De Keyser Diocletianus het Keyser-rijk 18 jaren bebeerst hebbende, vertrock op sijn lant, is twee jaren daer geweest, en by den Raet van Romem versocht zijnde het Keyser-rijk weder aen te nemen, sloegh 't duydelijk af, en volherde in sijn aengenomen buyten-leven.

3) Cincinnatus, van de ploegh gehaelt en Dictator gemaect, en het Roomsche rijk in ruste gebracht hebbende, gaf hy de heerschappye weder over, en keerde van niens tot zijn vorigen lantbouw.

4) Luc. Lucullus, 16 jaren van wegen 't Roomsche rijk tegen de Parthers geoorloght hebbende, verkoos een eensaem leven op een huys buyten Napels, daer hy noch 18 jaren leefde, sonder sich met saken van State meer te moeyen.

5) Corn. Sylla, d'opperste macht en 't hoogste gebiet van 't Roomsche rijk eenigen tijt beseten hebbende, hegaf sich te Kumes op sijn eygen lant, tot verwondering van die sijn voorigh leven gekent hadden.

6) Curius.

7) De filosofoph Alexandrius, achtien jaren gebruyckt geweest bij den vermaerden Marcus Crassus, als raet, begaf hem tot het buyte-leven, wilstende niet alleen het hof verlaten, maer oock vergeten.

8) Seneca.

9) Keyser Karel de vijfde.

Hy, die in haer gelit de legers eertijts stelde,
 En steden overwon, en heynen in den velde,
 Die plantte boom-gewas op haer bescheyden maet,
 En bleef tot dat hy storf in die gerusten staet.
 Siet, dus plagh d'oude tijt den ploegh en spae te cieren
 Met zegenrijck gewaet, ja kranssen van laurieren,
 Dat is by ons geseyt: de grootste van het lant,
 Die namen ('s werelts sat) den lantbou by der hant.
 Maer waerom veel geseyt van wijtberoemde mannen,
 Die uyt een hoogen staet vrywilligh zijn gebannen,
 En die volmaeckter lust ontvingen in het groen,
 Als Vorsten in de pracht van haer paleysen doen.
 Siet, God, dien hoogsten Geest, gelijk men vint beschreven,
 Heeft eerst den gront geleyt van wel geplante dreven,
 Van alle groen gewas, van kruyt en jeughdigh rijs,
 En daer uyt is ontstaen het aertsche paradijs.
 Met ootmoet magh men God den eersten planter noemen,
 En daer van magh het velt, en alle planters roemen,
 Want eer dat hem de mensch in sonden had ontgaen,
 Soo wiert hem tot vermaeck de lust-hof opgedaen.
 God gaf oock naderhant groot voor-recht aen het planten
 Door Moysis wijs beleyt en Aron, sijn gesanten:
 Een wijngaert, opgequeeckt tot aen sijn eerste groen,
 Gaf vrydom in den krijgh, geen tocht te moeten doen.
 Maer die geen bouw-man was (al scheen hy schoon verbolgen)
 Die moeste buytens-huys den wreeden oorlogh volgen,
 Daer in het tegendeel een planter neder-sat,
 En van sijn vygeboom en van sijn druyven at.
 En als Gods machtigh heyr gingh eenigh slot beleggen,
 Soo liet men voor een wet door al het leger seggen,
 Dat niemant van het volck, oock op een groote straf,
 Mocht vellen eenigh hout, dat nutte fruyten gaf.
 Maer God heeft niet alleen het planten hoogh verheven.
 En groot vermaeck gestelt ontrent het buyten-leven,
 Siet, Abraham de Vorst, een man van God bemint,
 Was gansch tot lant-bedrijf, en tot het velt gesint:
 Men siet dat over-al sijn woon-plaets wort gevonden,
 In eenigh lustigh wout, daer schoonc bosschen stonden;
 Noch vint ick boven dien, hoe dat hy naderhant
 Een groote streecke lants met eycken heeft beplant.
 De Vorst was even doen tot hondert jaer gekomen,
 Als hy tot sijn vermaeck dien bouw heeft ondernomen;
 En lieve, waerom niet? sijn nieuw geplante hof
 Gaf hem een soet vermaeck, en aen den Schepper lof.
 Want hem is tijt vergunt om God te mogen loven,
 Van tienmael seven jaer, en vijfde daer-en-boven,
 En doen noch heeft de man een jonger wijf getrouwt,
 Misschien van nieuws verquickt door 't nieugeplante wout.
 Maer of wel Abraham, ontrent sijn groene dreven,
 Geduerigh was gewoon tot God te zijn verheven,
 Het is van Isaack hem deffigh nagedaen,
 Wanneer hy sich vertrat ontrent sijn groene laen:
 Hy gingh in 't lustigh velt, daer 't hert den Schepper eerde,
 Als hy de schoone maeght tot sijne bruyt begeerde,
 Die wiert hem toegeschickt, en even t'huys gebracht,
 Als hy trat op het gras, en aen den Hemel dacht.
 Maer Abrahams vermaeck ontrent de groene dreven,
 Dat heeft in hem geduert oock na dit ydel leven,
 Want als hem Sara stierf, het was een lustigh graf,
 Dat hy doen aen het lijck van sijn geminde gaf.
 Het was een streke lants van Ephron afgekomen,
 Daer hy te sijner tijt sijn rust-plaets heeft genomen;
 Die, als Rebecca stierf, en Isaack haren vrient,
 Oock Lea naderhant, en Jacob heeft gedient.
 Ten tijt als Godes volck sijn vyant sou bevechten,
 Het mocht een grooten bergh, een rots en heuvel slechten,
 Het mocht een hoogh paleys, als 't in de wege stont,
 Verlagen na den eysch, of leggen op den gront.
 Het mocht oock dammen slaen te midden door de stroomen,

Maer daer en mocht geen bijl oyt komen aen de boomen;
 Want als het vruchtbaer hout bequame vruchten gaf,
 Soo bleef'er yeder mensch en al de legers af.
 Siet, God heeft volle gunst aen planters willen toonen,
 Nadien hy 't boom-gewas van yeder liet verschoonen:
 Soo weert was doen het fruyt; wel plant, geminde! plant,
 De boomgaerts zijn bevrijt door Godes eygen hant.
 Siet noch de wijste Vorst die oyt een rijck bestierde,
 Siet, hoe hy sijn paleys met groene dreven cierde 1),
 Sijn heerlijk timmerwerck en heeft hem niet vernoecht,
 Maer heeft'er boom-gewas, en kruyden by gevoecht.
 Ja, die voornaemste Prins was soo geneyght te planten,
 Dat hy het staegh bewees bijnaest aen alle kanten;
 Want daer geen hof en was, of lant, of open velt,
 Daer heeft hy beelden selfs van boomen in-gestelt.
 In Godes eygen huys door al de gouden zaen,
 Daer heeft hy blom-gewas, en boomen laten malen,
 Dat wonderlick gebouw, daer God in wiert geviert,
 Dat acht hy alderbest aldus te zijn geciert.
 De geestelijcke bruyt (om haer tot vreught te trecken)
 Wort tot een hof genoot en buyten-steetsche vlecken;
 En in het heiligh liet, dat van haer wort gequeelt 2),
 Daer wort den hemel selfs door hoven afgebeelt:

“Kom siet, vriendinne! siet, of ons granaden groeyen,
 Of onse wijngaert-ranck en mirrhe-planten bloeyen,
 En of de vijgeboom sijn teere botten schiet,
 En of de safferaen ons nieuwe vruchten biet.
 Laet ons, in 't groene wout of aen de klare beken,
 Van ons gemeene vreught en reyne liefde spreken!

Soo roept de bruydegom, soo queelt de lieve bruyt,
 En 't komt staegh op een hof en groene velden uyt.
 Wat segh ick? Christus selfs, Gods beelt en eygen wesen,
 Heeft 't lant en lant-bedrijf geduerigh hoogh gepresen.
 Wat heeft hy niet ontleent van kruyt en boom-gewas,
 Als hij het sondigh volck van hare quael genas?
 Wat heeft hy menighmael, in sijn gesegent spreken 3),
 Den Schepper aller dingh met planters vergeken,
 Hem met den wijnstock selfs! door boomen, bloem, en kruyt,
 Soo beelt hy diep geheym, en 's Hemels wonders uyt.
 Heeft hy niet aen het wout een grooten lof gegeven,
 Ja, boven peerels selfs in volle daet verheven?
 Als hy een lely stelt vry hooger in cieraet,
 Als Salomons gesmy, en Konicklijck gewaet?
 Oock als hy sich bestont te geven tot gebeden,
 Soo quam hy in 't gemeen in seker hof getreden 4).
 Ja, doe hy nu de doot als voor sijn oogen sagh,
 Het groen Getsemané, dat hoorde sijn geklagh;
 Dat voelde bloedigh sweet van hem ter neder sincken,
 Dat hoorde sijn gebed tot in den hemel klincken,
 En na dat hy den geest sijn Vader weder gaf,
 Soo diend' hem oock een Hof tot sijn kortwijligh graf.
 Gods soon wild' in een hof als doot begraven wesen,
 Gods soon is in een hof met zegen opgeresen,
 En wat tot onsen troost kan werden overdacht,
 Is in een groenen hof ten vollen uytgewracht.
 't Is in een hof geweest daer d'eerste menschen vielen,
 En uyt een hof ontstont de troost van onse zielen 5);
 Des werelts eerste vreught, dat was een lustigh hof,
 En op dien eygen voet soo laetse weder of.
 De mensch heeft in een hof sijn eersten gront genomen,
 En van dien eersten mensch is alle vleesch gekomen.

1) Salomon. 2) Siet het Hooge-liet Salomons Cap. 4. 8. 7. 11. en meest over al. 3) Joh. 15. I. 2. 4) Matth. 26. 36. Marc 14. 32. Lucx 22. 29. Joh 18. 1.

5) Siet in 't eerste van Genesis, en in de laatste capittelen van de Openbaring.

't En is dan geensins vreemt, dat schier een yder mensch,
 Vint in een lustigh hof vermaeck en herten wensch.
 Een woort nu tot vermaeck. De lantbou is geklommen
 Tot in den hooghsten top, de ploegh bestaet te rommen, 1)
 En trotst de boecken selfs; wel, hoort een boere slagh,
 Die by een hoofschēn treck wel plaetse nemen magh:
 Een seker vreemt student die quam uyt hooge scholen,
 En gingh een wijle tijts in dese landen dolen,
 Maer daer is een gebreck, dat hem te bijster quelt,
 Dit heet in onse tael een beurse sonder gelt;
 Als hem dan eenigh dingh by wijlen quam t' ontbreken,
 Soo was hy wel gewoon den huysman aen te spreken;
 Die met geen wissel-brief of gelt is onderstut,
 Dien is die weerde deught, de schaemte, weynigh nut.
 Eens, als hy moede was, en honger hadt gekregen,
 Soo gingh hy naer een hoef, ontrent de wegh gelegen,
 Daer klopt hy aen de deur, en spreekt den meester aen,
 En heeft een heus gespreck op deze wijs gedaen:
 "Goe lantman, naer ick sie, ghy zijt hier wel geseten,
 Ick wou, soo 't u belieft, hier wel een weynigh eten,
 Ick kome nu ter tijt al vry wat ver gegaen,
 En heb te deser uur noch geen ontbijt gedaen.
 Ick ben wel eere weert, ja aller menschen gunsten,
 Vermits ick meester ben van seven vrye kunsten;
 Daer heb ick goet bewijs en schoone brieven van,
 Ick bidt, en acht my niet als voor een deftigh man;
 Maer doet uw keucken op, of dekt voor my de tafel,
 En langht my daer een struyf of diep-geruyte wafel,
 Of wel een eyer-koeck, of yet van uw geback,
 Dat is u kleyn verlies, en my een groot gemack."
 Hy gaf noch hooger op van wonder veel te weten,
 Het scheen dat hy alleen maer letters hadt gegeten.
 De lantman (na hy sich een weynigh had bedacht)
 Heeft dus sijn stil gepeyns met woorden uytgebracht:

"Ghy zijt een, na ick hoor, van deze groote klercken,
 Maer ick heb met de spa van jonghs geleert te wercken,
 Of met een fluxse vorek, of met een rauwe ploegh,
 En siet, dit boeren-tuygh, dat geeft mij broots genoegh.
 Wat is van uw bedrijf, veel-weters, kunste-vinders!
 Één kunst geeft my de kost, met wijf en seven kinders;
 En ghy, die kunsten weet tot seven in 't getal,
 Klaeght ghy, een eenigh mensch, van noot en ongeval!
 Ba, dat is slordigh werck, kê, laet uw kunsten varen,
 Ick sal u mijne kunst gewilligh openbaren;
 Kom, doet gelijk als ick, slaet handen aen de ploegh,
 Broot-bidden van een boer en is niet eers genoegh."
 De quant die was verstelt van soo een bitsigh spreken,
 Het speet hem van een boer te werden deurgestreken.
 Wat zou de boeckman doen? hy gingh maer druypen heen,
 Gelijk een vryer doet, die loopt een blauwe scheen.
 Noch seyt hy binnens monts: wat is van onse koecken,
 Als wy, eylaes! de kost met bidden moeten soecken!
 Een boer is naeu een mensch, hy gaet met beesten om,
 En wie geen beest en is, is hem niet wellekom.
 Al quam Homerus selfs met al de negen Muysen,
 Indien hy niet en had, hy moest gewis verhuysen.
 Het gelt is nu de loos, geleertheyt, sonder dat,
 En gelt niet op het lant, en minder in de stadt.
 Die uyt de scholen komt, en meent een helt te wesen,
 Om dat hy van der jeught veel boecken heeft gelesen,
 Die voet hem menighmael alleen met enckel waen,
 Een boeckman, sonder meer, die is'er qualijck aen.
 Wat my hier in belanght, ick noem het groot vernoegeen,
 De boecken met den bouw by een te konnen voegeen;
 Leest, wat een machtigh goet, dat Thales eertijts won,
 Om dat hy tot het velt geleertheyt voegen kon.
 Wel, daer van nu genoegh, het zijn bequame saken,
 Ontrent den ouden dagh met aerde kennis maken,
 Want mits ons nietigh vleesch haest aerde worden moet,
 Soo dient de kley gestreelt en 't stof te zijn gegroet.

1) Rommen; roemen.

Ick wil dan nu voortaan tot aerde my gewennen,
 Met aerde besich zijn, en aerde leeren kennen:
 't Is aerde, die het vee en alle dieren voet,
 't Is aerd' aen wien de mensch tot voetsel worden moet.
 Uyt aerde quam ick voort, van aerde moet ick leven,
 Aen aerde moet ick haest dit lichaem wedergeven.
 Het is een oude wet, en blijft oock heden staen:
 Wat voormaels aerde was, dat moet in d'aerde gaen.
 Ick heb op desen gront een hoekje lants bekomen 1),
 En my tot oefeningh het planten aengenomen,
 En schoon het zandigh is, als midden in den duyn,
 Soo worden evenwel de witte klingen bruyn.
 Ick was van overlant tot planten wel genegen,
 Dies koos ick dese plaets, als by den Haegh gelegen,
 En schoon my weynigh tijts by wijlen overschiet,
 Ick maeck de maeltijt kort, en soo verlet ick niet.
 Ick ga na dat het valt, en oefen hier de leden,
 En kom dan wederom tot mijn beroep getreden,
 De wegh is niet te ver, en 'tgaen valt my niet suur,
 Dies ben ick in den raet op mijn bescheyden uur.
 Het is geen kleyn vermaeck, wanneer men dorre zanden,
 Door middel van de kunst, verkeert in nutte landen;
 Ick doe met dese gront, als ick van herten wensch,
 Dat God soo wilde doen met my ellendigh mensch.
 Ick ben, eylaes! onnut om vrucht te konnen dragen,
 Maer 't sal eens beter zijn, als 't Gode sal behagen.
 De gront die ick hier bouw, is meest al mager zant,
 Maer valt'er zegen toe, soo wort'et vruchtbaer lant.
 Men graeft hier even staegh, het mocht aen yemant schijnen,
 Dat wy hier besich zijn met onder-aertsche mijnen,
 Daer in men yser soeckt, of ander rijck metael,
 En 't is maer swarte stof, die ick van onder hael.
 Vraeght yemant, hoe het quam, dat ick bestont te tuynen,
 Niet in een vette gront, maer in de schrale duynen;
 Ick heb daer van alree ten deele wat geseyt,
 Maer hoort noch boven dat de gront van mijn beleyt:
 Ick was van over langh genegen om te dijcken,
 En als men dan de zee gedwongen hadt te wijcken,
 En dat'er op een plaets voor 't bouwhuys wert gelet,
 Soo wert'et (na beraet) in 't slechtste lant geset;
 De reden is bekent aen die het ambacht weten,
 En die en heb ick noch op heden niet vergeten;
 Nu dit 's een oude spreuck, die vast en seker is:
 De voetstap van den Heer is verr' het beste mis.
 Een staets-man seyde eens wel: wie steden willen bouwen,
 Die raet ik dese les te willen onderhouden:
 Ghy, die het stuck begint, en neemt geen vruchtbaer lant,
 Maer liever enckel hey, of eenigh mager zant.
 Want sooje vette gront hier toe bestaet te kiesem,
 Soo sal uw burglary een groote deught verliesem,
 Te weten: stage vlijt; want dorr' en schrale gront,
 Die is en voor de ziel en voor het lijf gesont.
 Daer kan men evenstaegh de lieden besigh houwen,
 En 't is de rechte voet om ledigheyt te schouwen;
 De daet die wijst'et uyt, dat in een vetten oest
 Gemeenelijck het volck in ledigheyt verroest.
 Goet lant broet slim gespuyt, dit heeft men ondervonden,
 Al waer men steden vint, gebout in vette gronden;
 Dit heeft al menigh helt voor desen wel geproeft,
 En 't heeft in sijnen tijt oock Hannibal bedroeft.
 Een woort noch voor dit zant. Ick kan hier afgunst myden,
 Want soo een slecht bedrijf en kan geen mensch benyden;
 Had ick een machtigh huys of prachtigh slot gekocht,
 't Had my of wrangen haet of onlust toegebracht.
 Een boose tongh misschien die hadt my na gegeven,
 Dat ick door mijnen staet in rijckdom was verheven;
 Nu ben ick, Gode lof! van nijt en opspraek vry,

En ben noch evenwel met dese klingen bly.
 De plaets en haer gevolg, daer in ick ben geweken,
 Is maer een hoopjen zants, met meyen nu besteken,
 Al wat hier lustig schijnt, is Godes eygen gunst,
 En 't is'er toegebracht door middel van de kunst.
 De wijse Xenophon nam soo een groot vermaken,
 Om van een schralen hoek een lustigh velt te maken,
 Dat hy sijn vrienden riet te koopen mager zant,
 Om van de slechte stof te maken vruchtbaer lant,
 En, na verrichter saeck, daer veerdigh af te scheyden,
 En weder op een nieuw een ander toe-bereyden,
 En staegh al wederom te doen gelijke saeck,
 Om dickwils op een nieuw te hebben dat vermaeck.
 Daer zijn geen landen quaet, tot aen de slechte moeren, 1)
 Maer daer zijn over-al of quaed' of slechte boeren.
 Dit is van outs geseyt: ten schort niet aen het lant,
 Maer 't hapert aen de man, vermits sijn onverstant.
 De bouwers die wy nu den naem van boeren geven,
 Zijn in het bouw-geheym al dickmael onbedreven,
 Sy doen meest haer bedrijf juist op dien eygen voet,
 Gelijck een meule-peert een stage ronde doet.
 Al zijne tot de ploegh en op het lant geboren,
 Men vintse na een eeuw niet wijser dan te voren;
 Maer heden gaet de kunst al verder alsse plagh,
 Men siet al menighmael, dat niemant oyt en sagh.
 De werelt wert vergroot met uytgestreckte palen,
 Het lant dat wert geteelt, de meyren uytgemalen,
 En menigh ander werck wert heden uytgewracht,
 Daerop den ouden tijt noyt eens en heeft gedacht.
 Prins HENDRICK, zijnd' een Vorst tot planten seer genegen,
 Quam dickmael hier besien des Heeren goeden zegen,
 Sijn Hoogheyt was verstelt, als hy bywijlen vont,
 Dat gul en weligh hout hier op gewassen stont.
 Ick seyde hem: "machtigh Vorst! ghy koopt verscheyde landen,
 En dat tot hoogen prijs; Ey, krijght maer dorre zanden,
 En maeckse tot een bosch, en, uyt verachte stof,
 Verheft een schoon priël of wel een lustigh hof.
 Dat is recht Prinssen werck, en 't sal oock Hollant baten,
 En ghy staet hoogen lof hier over na te laten;
 Want als Uw Hoogheyt doet, dat ick nu heb bestaen,
 Het sal door uw beleyt al vry wat hooger gaen.
 Dat ick hier heb begost, is naer mijn kleyn vermogen,
 Het staet aen uwe macht om hoogh te zijn getogen,
 Oock is'et wel te doen, wy hebben nu den vont,
 Om van een vluchtigh zant te maken vaster gront.
 Indien'er veel als ick tot desen handel gingen,
 En maecten vruchtbaer lant van ongebaende klingen,
 Het sou niet dienstigh zijn slechts voor een mensch alleen,
 Maer 't zou aen 't vaderlant oock baten in 't gemeen."
 Als yemant gorssen dijckt, zee-driftigh van te voeren,
 En brenghetse tot de dracht van zaet of edel kooren,
 Dat is een nut bedrijf, dat yeder wel behaeght,
 Om dat een zoute gront nu soete vruchten draeght.
 't En is geen minder lust, wanneer men dorre zanden
 Brenghet uyt haer schralen aert tot segen-rijcke landen,
 Om dat men fruyten pluckt, daer niet te voren wies
 Als mos of dorren helm, of maer een slechte vies.
 Had ick mijn tuyn gevest in kley of vette gronden,
 Men hadde noyt misschien een kijcker hier gevonden;
 Maer als ick in den duyn dit proef-stuck ondernam,
 Soo was'er nieusgier volck, dat hier geduerigh quam.
 Waer yemant in den Haegh van buyten was gekomen,
 En wert daer onderricht, wat ick had ondernomen,
 Die kreegh dan lust te sien, wat ik beginnen mocht,
 En hoe ick met 'et zant en dorre klingen vocht.
 Hier viel dan sprake van na yeders vergenoegen,
 Niet weynigh die aldus met desen handel loegen:

1) Anno 1643.

1) moeren: mocrasveenen.

Sal hier een lust-hof zijn in soo een dorstigh velt?
 Ey lieve, denckt'et niet, het is verloren gelt.
 Wacht hier geen nut gewas, van appels, peeren, druiven,
 Een kleyne wint alleen die sal het doen verstuyven;
 Daer steeckt in desen bouw niet anders als verlies,
 Of maer ondeugent kruyt, gelijk 'er eertijts wies.
 In al den ouden tijt en vont men noyt vernoeogen
 Te zaeyen in den duyn, of zanden om te ploegen;
 Maer heden op den dagh soo kan men laten sien,
 Dat eertijts was gemeent, 't en konde niet geschiën.
 Dus gingh men dickmaels aen. Maer alsse weder quamen,
 Die over desen bouw het spotten ondernamen,
 Soo prees men ons bedrijf, als met een vollen mont,
 Om dat men in den duyn en bosch en fruyten vont.
 Wel soo nu yemant vraeght, hoe dat men lichte klingen
 Kan brengen tot den dracht van soo veel nutte dingen,
 En hoe men edel fruyt kan trecken uyt het zant,
 Dat hier voor desen lagh gelijk een dorre strant; —
 Leent my een gunstigh oor, ick wil het openbaren,
 't Is mijn gewoonte niet voor vrienden broot te sparen:
 De kunst hier in gebruyckt en is niet al te groot,
 De stof ons aldernutst is bagger uyt de sloot,
 En die, met zant vermenght en onder een geslagen,
 Maeckt dorre klingen nut om hout te konnen dragen.
 Hier plant ick boomen in van alderhande slagh,
 En proeve wat de grondt van desen aert vermagh.
 Maer bagger uyt een sloot, daernevens boomen wassen,
 Is boven alle mis de boomen toe te passen;
 Want 't loof dat neder zijght, is op den gront verrot,
 Rijst op te sijner tijt, en schiet een machtigh lot.
 Dat noyt te voren was, tot yet te konnen maken,
 En is geen menschen werck, maer Goddelijcke saken;
 Oock yet dat wesen heeft tot niet te doen vergaen,
 En is tot heden toe by niemant oyt gedaen;
 En daerom gaet'et vast, oock kan 't de daet bewijzen,
 Dat neder is gedaelt, dat moet eens weder rijzen;
 Al is'et enkel stof, en als te niet gegaen,
 Het krijght al weder kracht om op te mogen staen.
 Het gansche wesen sucht, als met een groot verlangen,
 Tot dat'et beter stant ten lesten sal ontfangen,
 Te weten, op den dagh als God het wonder Al
 Ontbinden, en van nieuws in wesen brengen sal.
 Nu, wie van lichten duyn wil maken nutte landen,
 Die ga met onderscheyt ontrent de schrale zanden,
 Wat grof is of te scherp of vuylen roest gelijk,
 Brenght dat niet in een tuyn, maer in een buyten-dijck;
 Want die hier anders doet, heeft moeyt en kost verloren,
 Vermits het niet en deught tot hout of eenigh koren;
 Maer zant, wit, fijn en sacht, en na den eysch bereyt,
 Geeft vruchten, als het wort met reden aengeleyt.
 Het ander evenwel wert metter tijt gewonnen,
 Door regen, soete lucht, en krachten van der sonnen.
 En 't zant aldus gemeuekt, draeght noch ten lesten hout,
 En dus soo maeckt de tijt van duyn een lustigh wout.
 Siet daer een nutte vont, waer door men schrale zanden
 Verandert door de kunst in zegen-rijcke landen.
 Wat mis niet uyt en recht, kan kunst en bagger doen,
 Die maken metter tijt versenghde klingen groen.
 Het noodigh huys-besorgh, door gunst van onse Staten,
 Van Leydens hooge school was doen aen ons gelaten,
 Dies wert mijn tuyn versien van alderhande zaet,
 Dat menigh selsaem kruyt daer jaerlijcx achterlaet.
 Dit zaeyd' ick over-al op kanten, hoecken, wegen,
 Of op een steylen dijck, na dat het was gelegen,
 En daerom vint men hier al menigh vreemt gewas,
 Dat in voorleden tijt hier niemant oyt en las;
 Maer ick gingh naderhant noch vorder my bemoeyen,
 Op dat het uytheemsch kruyt bysonder mochte groeyen,
 Dies koos ick tot het werck een goet en aerdigh lant,

Daer kruyt van desen aert bysonder is geplant.
 Maer laet ons verder gaen, en treden in de dreven,
 Die ons tot soet vermaeck van Gode zijn gegeven,
 Laet ons wat nader sien, wat in ons Vaderlant
 Vermagh de schrale duyn, en dat vermenghde zant;
 De groote Mantuaen verhaelt ons schoone dingen
 Van sijn geluckigh lant; hy kent geen dorre klingen, 1)
 Hy wil geen moeyte doen, om van een mager zant
 Te maken nutten gront, daer in men boomen plant.
 Hy vreest geen harde lucht, geen vorst, of sture winden,
 En hoeft oock voor den storm sijn boomen niet te binden;
 Hy past niet op de mist, of dampen van de zee,
 Maer sit gerust en queelt ontrent het jonge vee,
 Soo vruchtbaer, dat'et draeght en jongen komt te geven,
 Tot tweemaal in het jaer: oock vint ick noch geschreven,
 Hoe daer het boomgewas tot tweemaal lustigh bloeyt,
 En tweemaal in het jaer van vruchten overvloeyt,
 En daer op roept men uyt: dat zijn gewenste panden;
 Waer blijft uw' Hollant nu, met al ons naeste landen?
 Ey, treckt uw zeylen op, en komt in deze kust,
 Daer vint men beter lucht, en vollen herten-lust!
 Maer wilt, Tuscaense vrient! u niet te seer behagen,
 Om dat uw boom-gewas daer is gewoon te dragen
 Tot tweemaal in het jaer, en dat het vruchten sent,
 Schier elders niet gesien, en hier meest onbekent.
 Veracht ons Holland niet: wy hebben schoone koeyen,
 Daer uyt dat soete-melck, en room, en boter vloeyen,
 Niet tweemaal op het jaer, maer tweemaal op een dagh,
 Daer uyt men voor de mensch goet suyvel trecken magh,
 Dit wert aen alle kant met schepen uytgesonden,
 Oock die in ouden tijt geen mensch en heeft gevonden,
 Soo dat de milde God ons niet en heeft misdeelt.
 Of wel een heete son de verre landen streelt,
 God geeft niet alle dingh aen alderhande landen,
 Hier vruchtbaer aert-gewas, en ginder rijcke stranden;
 Daer is geen Koninghrijck, dat alle vruchten baert,
 Een yeder lant-begrijp, dat heeft sijn eygen aert.
 Hier is geen dadel-boom, geen peper, geen olyven,
 Hier kan geen jambolijn des winters overblyven,
 Hier is geen schoon akant, dat schier gedurigh bloeyt,
 Hier is geen jangomas, dat elders weligh groeyt;
 Hier is geen tamerind, geen boomen overladen
 Men soeten citeroen, of appels van Granaden,
 Hier is geen suiker-riet, geen rieckend' ananas,
 Hier is geen cocus-noot, dat wonderbaer gewas:
 Maer schoon hier niet en zijn dees wijtberoemde vruchten,
 Oock is'er niet een beest daer voor men hoeft te vluchten,
 Hier is geen kout fenijn, of heeten schorpioen,
 Men kan oock sonder ancx hier rusten in het groen.
 Ey, wie sal naer een kust van heeter aert verlangen,
 Daer hitte moeder is van alderhande slangen?
 Wat is daer vreemt gespuys, dat vee en menschen schaet,
 Soo dat'er niemant vry in velt of bosschen gaet!
 Veel slangen hebben macht om kinders in te slocken,
 Oock wel een jarigh lam, ja somtijts groote bocken;
 Men heeft'er ja gekent, wel hondert voeten langh,
 Die hielden menigh dorp, ja steden onder dwangh.
 d'Een quetst ons met de steert, en d'ander met de tanden,
 Een derde doet een mensch door quijl of spousel branden,
 Een vierde schiet vergif, gelijk een felle schicht,
 En doot een wacker man allen door haer gesicht.
 Van al dit vreemt fenijn heeft niemant hier te schromen,
 Schoon wy ontrent den duyn, of in de bosschen komen.
 Heeft dan ons vaderlant soo rare vruchten niet,
 Wy zijn van slangen vry, en al wat swadder schiet.
 Hier woedt geen wreede wolf ontrent de teere schapen,
 Het vee magh sonder schrick, en onbekommert slapen.

1) *Klingen*; bergruggen; hoogten.

Is hier geen rijke vliet, gelijk de groote Nijl,
 Men vint'er wederom geen wreeden crocodijl.
 Doch is'er eenigh mensch met lusten ingenomen,
 Om soo een dier te sien oock sonder yet te schromen,
 Die soeck' ontrent den braem of in het groene lis,
 En grijpe maer alleen een kleynen hagedis:
 Want soo men sijn vernuft hier over wil besteden,
 Men vint een crocodijl in dese kleyne leden;
 Dit wort ons soo betuyght by menigh deftigh man,
 Die met een vol bescheyt hier van getuygen kan.
 God heeft het Al verdeelt in veelderhande stucken,
 En wat voor yder was, dat moet een yder plucken:
 Hier is een stuck geplaeft ontrent de water-kant,
 Een ander aen een bergh of op een hooger lant.
 Een ander leyt gestreckt daer groote beecken loopen.
 Een ander daer om gelt het water is te koopen.
 Een ander daer de son met heete stralen brant,
 Een ander daer de snee bedeckt het beste lant.
 Een ander daer gestaëgh gesonde kruyden bloeyen.
 Een ander daer vergif en boose distels groeyen.
 Een ander daer het hout een stage schaduw biet.
 Een ander daer men noyt een groenen tack en siet.
 Een ander daer het velt vol zegen wert bevonden.
 Een ander dat bestaet in hey en schrale gronden.
 Een ander daer men vleesch met volle monden eet.
 Een ander daer men oyt geniet een soeten beet.
 Al brengt men eenigh mensch van dorr' in vette kusten,
 Noch sal hy lijckewel aldaer niet kunnen rusten;
 Het vaderlant is soet, al waer'et maer een hol
 Of van een grauw konijn of van een swarte mol.
 God heeft op deze wijs een middel uytgevonden,
 Waer door dit machtigh Al te samen is gebonden.
 Wat hier de werelt feylt, dat geeft een ander lant,
 En dat maeckt over-al een vast-gevlochten bant.
 Siet daer het wijs beleyt van dat oneynigh wesen,
 Wiens onbegrepen Geest is overal te lesen.
 Geen lant en is soo goet, dat alle dingen geeft,
 Geen lant en is soo quaet, dat niet wat goet en heeft.
 Geen soo onguere kust, of daer is yet te vinden,
 Waer door dat onder een de menschen zijn te binden.
 Al is het lantschap dor, ja niet als enkel hey,
 Noch wil een vogel zijn, daer hy quam uyt het ey.
 Dit is, door Godes hant, als in den mensch geschreven,
 En 't is tot heden toe op desen voet gebleven.
 Siet daer een diep geheym, een onverbroken tou,
 Op dat'er sonder volck geen lantschap wesen zou.
 Maer wy, God zy gelooff! en hebben niet te klagen,
 Noch van dat ons het vee, noch dat de boomen dragen,
 Gebreeckt ons soeter lucht, of heeter sonne-schijn,
 Wy hebben vry genoeg om wel te mogen zijn.
 Danckt vry den grooten God, o vrye Nederlanden!
 Van sijn gestreckte gunst, en uwe rijke stranden,
 Wat na of verre wast, of uytter aerde groeyt,
 Dat komt u metter zee ter haven ingevloeyt 1).
 God is gelijk de son, die duysent gulde stralen
 Laet van den Hemel af op uwe steden dalen;
 Wat oyt aen boomen hingh, of op de velden stont,
 Dat komt, door Godes hant, u vallen in den mont;
 Men wint hier in het lant geen most of rijpe wijnen,
 Gelijk men elders doet! daer heeter stralen schijnen;
 En des al niet-te-min, soo heeft uw gansche kust
 Van mosten wils genoeg, van wijnen volle lust;
 Al wat de Neckar geeft, al wat de France dalen,
 Al wat Madera sent, het speelt in uwe schalen.

1) 't Verhael der wonderen, die God almachtigh aen Hollant verleent, staet mede in 't Houwelijck, in 't gedeelte van de Vrouwe, daer de leser zich mee dienen kan, tot meerder dancksegginge van den goeder-tieren God.

Al waer in eenigh lant een rijpe druyve berst,
 Daer wert tot uw behoef' een yegen uytgeperst;
 Men packt in uw belangh geen blaeuwe tonne-vijgen,
 Sy komen evenwel op uwe tafel zijgen.
 God heeft de Spanjaert selfs als in de borst geprent,
 Dat hy na dit gewest de beste fruyten sent.
 Wat lij'ter menigh volck des somers heete vlagen,
 Om aen dit verre lant sijn vruchten op te dragen!
 Hier is geen suycker-riet, dat in de dalen wast,
 En noch wert hier de jeught met suycker overlant.
 Het Indisch rijk-gewas, de peper, foely, noten,
 Wort hier; gelijk het graen, op solders uytgegoten;
 Men pluckt hier geen caneel, geen ander edel kruyt,
 Wy deelen 't evenwel met gansche schepen uyt.
 Of China maer alleen en backt de porceleynen,
 En boutse meenigh jaer, gelijk de lieden meynen;
 Men vint hier onderwijl de fijnste lijckewel,
 Of by een schippers-wijf of by een bootsgesel.
 Al zijn in dese kust geen onder-aertsche slaven,
 Die koper, yser, stael in diepe kuylen graven;
 Soo woont doch hier het volck, dat groote stucken giet,
 En met een hol metael door harde mueren schiet.
 Al zijn hier in het wout geen steyle boom-gewassen,
 Die tot een hooge mast op groote schepen passen,
 Noch zijn hier evenwel meer zeylen op de reë,
 Als oyt een machtigh Vorst hadt op de ruyme zee.
 't Is maer een kluyte lants, dat hier de lieden banen,
 Noch zijn de solders vol, en buygen van de granen.
 Men vint hier in het lant maer weynigh eygen wol,
 Van lakens evenwel zijn alle winckels vol.
 Geen dier van ons gewas en draeght'er schoone vellen,
 Wie kan noch evenwel hier al de bonte tellen?
 Hier is geen rijke worm, die ons de zijde spint,
 En waer is 't dat men meer fluweel en zijde vint?
 Wie kent'er eenigh gout in onse kust gewassen,
 Noch vint men even hier veel duysent rijke kassen.
 Men graeft tot heden toe geen tin in dit gewest,
 Noch blinkt'et evenwel in dese landen best.
 Het schijnt, dat hier het lant sal in het water sincken,
 En niemant evenwel en wil'er water drinken;
 Het water is te schrael, te killigh op de borst,
 Hier wort'et koren dranck, het graen is voor den dorst.
 Bedenckt dit, Hollants volck! en weeght'et in 't bysonder,
 Al wat uw lant besit, dat is een eygen wonder;
 In alle rijk gewas zijn uwe velden schrael,
 Ghy noch, die niet en hebt, geniet'et al-te-mael!
 Al wat de werelt vanght, dat valt in onse fuycken,
 Geeft maer, o goede God! dat wy het wel gebruycken,
 Geeft ons een danckbaer hert, een ingebonden geest,
 Die uwe gunste lief en uwe straffe vreest! —
 Nu laet ons wederom tot onse klingen keeren,
 En oock om dese gunst den milden Schepper eeren;
 Men vint in onsen tuyn al mede sijn vermaeck,
 Of in een schoone vrucht, of in haer goede smaeck.
 God heeft nu dit ons werck soo verre laten komen,
 Dat kruyt en boom-gewas het zant heeft in-genomen,
 Niet slechts van wilden aert, maer dat oock fruyten voet,
 Soo dat men menighmael de tacken stutten moet.
 Ick vind' hier appels in, ick vind' hier schoone peeren,
 En wat de grage jeught van pruymen magh begeeren.
 Den pers en abricoo, oock kerssen veelderley,
 Die root en eetbaer zijn oock in de groene Mey.
 Indien'er eenigh ooft magh hier of elders wesen,
 Dat boven mijn gewas van yemant wort gepresen,
 Daer tael ick veerdigh na, en krijgh'er enten van,
 En voed' yets beters aen, soo veel ick immer kan.
 Oock poogh ick onder dies met zaeyen hout te winnen,
 Hoe wel men seggen magh: wat gaet de man beginnen?
 Een boom die uyt het zaet sijn wesen krijgen moet,

Is niet voor hem die zaeyt, maer voor een ander goet;
 De zaeyer sal gewis al stof en aerde wesen,
 Eer dat'er uyt'et stof een boompje komt geresen;
 Dit is van outs geseyt, en des al niet-te-min,
 Ick plege desen bouw, en doe het met gewin.
 Maer schoon een langhsaem hout komt rijsen uyt de zaden,
 Het zaeyen evenwel en is niet ongeraden,
 Ick segge tot my selfs: al ben ick heden out,
 Daer is oock soet vermaeck in onvolwassen hout.
 't Is lustigh aen te sien, dat uyt de rauwe klyuten,
 Als uyt eens moeders schoot, veel jonge planten spruyten,
 Ja, groenen op het velt en schieten in de lucht,
 En geven soet vermaeck, en hope tot de vrucht.
 Hoe, zijnder niet genoegh die jonge kinders telen,
 Schoon hun maer staet te sien hoe jonge kinders spelen?
 En is 't niet aen de mensch een aengename vreught.
 Een aardigh kint te sien oock vóór sijn rijpe jeught?
 Al wat hier yemant doet met ploegen, spitten, delven,
 Moet vry wat verder gaen, als voor sijn eygen selven;
 Wie prijst'er oyt een mensch, die oude bosschen velt,
 En weder in de plaets geen jonge planten stelt?
 Het ongeboren volck, dat naer ons staet te komen,
 Behoort oock heden selfs in acht te zijn genomen:
 Want hadden over langh ons ouders niet geplant,
 Wat sou doch Hollant zijn als veen en ydel zant?
 Een, dien het vrucht-gebruyck van bosschen is gegeven,
 Sent staëgh een wacker oogh ontrent de groene dreven.
 En waerder yet versterft of uyt begint te gaen,
 Daer moet haest wederom een nieu geboomte staen.
 God heeft de mensch vergunt 't geniet van alle boomen,
 Die wassen op het hoogh, of aen de lage stroomen,
 Maer die hier niet en doet als slechts voor sijn gebruyck,
 Die leeft niet voor den staet, maer voor sijn eygen buyck.
 Ick wil dan niet alleen op eygen voordeel letten,

II.

Maer poogen desen bouw' al wijder uyt te setten 1);
 Ik zaeye niet alleen, maer poote boven dat,
 En 't wort in korten tijt een onverwachte schat.
 Het soogen 2) onder dies, en wil ick niet verswijmen, 3)
 Dat kan het boom-gewas gelijk te samen lijmen,
 En 't is een nutte vont, die vast en seker gaet,
 Indien men na den eysch den suyger gade slaet.
 Doch 't enten met den bot, is even hier te wenschen,
 Maer 't enten met den bot, en wil geen botte menschen:
 Hier dient een wacker oogh, en nette vingers toe,
 Men doet een wonder-stuck, en niemant weet'er hoe.
 Maer 't is geen hout alleen dat ons hier kan vermaken,
 De soetheyt van het velt, die geeft verscheyde saken 4):
 Wat is'er tijt gewin, dat ick hier binnen raep,
 En dat mijn loggen geest kan houden uyt den slaep!
 Men siet hier rappen visch in suyver water spelen,
 Men hoort aen alle kant verscheyde vogels quelen.
 Men hoort'er boven al de fiere nachtegael,
 Staëgh met een nieu begin en met een ander tael.
 Ick heb hier uyt de beeck bij-wijlen visch gegeten,
 Wiens aengename smaeck ick niet en kan vergeten;
 Vermits ontrent de jeught, in eenigh ander lant,
 Ick nimmer dat vermaeck ontrent de spijs vant.
 Lucullus lecker-tant, die schiep een groot vermaken
 In kostelijcke spijs, en alle vreemde smaken,
 In wilt-braet dier gekocht, en al het beste vee,
 In visschen opgebracht, oock uyt de verste zee.
 Noch kan ick evenwel in my niet laten komen,
 Dat hy met dat vermaeck sijn maeltijt heeft genomen,

1) Van boomen te winnen met zaeyen, enten, soogen met den bot, enz.
 2) soogen; afleiden van den tak van een boom op dien van een anderen. Enten.

3) verswijmen; verzuimen.

4) Vermaeck dat in Sorg-vliet te vinden is.

Als ick hier dickmael doe in eenigh kleyn koquet, 1)
 Dat my van onsen bouw' is op den disch geset.
 Siet, hoe de groote God kan alle saken voegen!
 Oock in een kleyn beslagh is dickmael groot vernoeegen;
 En, met een woort geseyt, als God vergnoegen geeft,
 Soo is een yeder wel, die veel of weynigh heeft.
 Men siet ontrent de werf het tain gedierte springen,
 Men siet'er jongh patrijs te midden op de klingen,
 Men siet'er eenden gaen, gesonden uyt Brazijl,
 En gansen hoogh geneust gekomen uyt de Nijl.
 Men siet'er heuvels staen, en weder lage dalen,
 Men siet'er slinger-werck, daer in de sinnen dwalen;
 Men vint'er soet bedrogh, een dool-hof voor de jeught,
 Want in het doolen self daer is haer meeste vreught.
 Een beeckjen uyt den duyn, dat komt hier neder-dalen,
 En gaet om onse werf en deur de klingen dwalen,
 Dit geeft ons beter nat, als wel of dieper put,
 En 't is oock boven al aen siecke luyden nut;
 Men siet'et menighmael, dat met geheele kruycken,
 Het vocht van onse beek de Meesters 2) hier gebruycken;
 Vermits het suyver nat, gezegen door het zant,
 Is dienstigh tegen koorts en ongemeene brant.
 Wy doen oock menighmael het beeckjen hooger rijzen,
 Om in het naeste rack ons visch te mogen spijsen,
 Maer dit wel aldermeest, wanneer de somer koomt,
 En dat men ongemack van groote drooghte schroomt.
 Maer schoon ons kleyne vliet komt sachtjens henen schieten,
 Noch kan men veel gemack van haren stroom genieten,
 De geur die uyt haer rijst is voor de boomen goet,
 En al het naeste kruyt, dat wort'er af gevoet.
 Hier om seyt d'oude spreuck: hy wast gelijk de boomen,
 Geplant in hare jeught ontrent de water-stroomen.
 Een kundigh hovenier of geestigh planter prijst
 Die lucht, die uyt het vocht van versche beken rijst.
 Noch kan ick het gemack niet laten aen te raken,
 Dat ons de beke doet ontrent de keucken-saken,
 Siet, als men haringh weyckt, of vleys, of abberdaen,
 Die wort dan in een korf of ander vat gedaen,
 Dit hanght men in de beek, die loept geduerigh henen,
 En al het ziltigh vocht, dat is terstont verdwenen:
 Dies schoon men niet gestaêgh hier water op en giet,
 De kock, al is hy slof, versuymt het weycken niet.
 De beek die doet haer werck, oock sonder menschen handen,
 En 't water is gesont, gesuyvert door de zanden;
 Oock zijn hier vissen in, maer die zijn niet te groot,
 Doch beter in de smaeck, als in een boere-sloot.
 Het is een oude spreuck, die niet en plagh te missen:
 In waters niet te groot, daer vanghtmen kleyne vissen;
 Maer in het tegendeel is menighmael gebeurt,
 Dat al te grooten vanght het net in stucken scheurt.
 En waerom meer geseyt, hier kan een yder drincken,
 En niemant heeft'er noot om oyt te moeten sincken,
 Al wie met kleyn beslagh en weynigh is gepast,
 Die is in dit gewest een aengename gast.
 De vruchten die men siet op eygen landen groeyen,
 En sal geen billick mensch met ondanck oyt verfoeyen;
 Neemt yet van uwen queeck' of vrucht van eygen lant,
 Een druyf schijnt een patrijs, een hoentjen een faisant.
 Een haes door eygen vlijt, een knijntjen hier gevangen,
 Bekomt men met geneught, en eet men met verlangen.
 Een kiecken hier gekipt, een ey uyt eygen nest,
 Dat smaectt meest over-al de menschen alderbest.
 De Mede, 3), van de biên oock onlanx voortgekomen,
 Wort voor Canary-wijn niet selden aengenomen.

1) *koquet*: kooksel.

2) *Meesters*: de op het platte land in Zeeland nog gebruikelijke benaming voor genoesheeren.

3) *Mede*: uit honing bereide drank.

My dunckt, dat eenigh moes hier vry al beter smaectt,
 Als dat een France kock met groote kosten maectt.
 Laet yemant van de knechts een bos van elsetacken
 Hier brengen aen den heert, en op den vuure smaecten,
 Ick wordt al rasser warm, al is de winter kout,
 Als door een heete vlam van eenigh dierbaer hout.
 't Is zegen, sonder kost te vinden sijn vernoeegen,
 En naer een kleyn beslagh sijn hert te kunnen voegen,
 Het wel-zijn van de mensch is niet in over-vloet:
 Een stil en danckbaer hert maectt rauwe boonen soet.
 Naer ick het stuck bemerck, verscheydentheyte van saken
 Dat geeft aen onsen geest een wonder soet vermaken;
 En waer is 't, dat men niet verscheyde dingen mint,
 Als daer mien wortels, zaet, kruyt, fruyt, en bloemen vint.
 En hier in is gestaegh veranderingh te vinden,
 Of door een harder lucht of door bequamer winden,
 Soo dat men menighmael verneemt op éenen dagh,
 Dat noyt een ander mensch voor desen elders sagh.
 Al wat de Lente-tijt in bloemen komt vertoonen,
 Dat sal den gullen Oest met rijpe vruchten kroonen;
 Dan maectt den natten Herfst in haesten sich gereet,
 Om aen het lijf te doen het dorre Winter-kleet.
 Wat zijnder onder dies voor dingen in te mercken
 Daer op, tot Godes eer, ons beste sinnen wercken!
 Een jaer, dat Godt my nu in dese plaetse geeft,
 Is meer als al de tijt die ick oyt heb geleeft.
 Noch magh hy, dien het lust, de sinnen hier vermeyen
 Ontrent een rou gebou van duysent vreemde keyen,
 Van selsaem steen-gewas, geboren uytter zee,
 Of by het naeste dorp of uyt een verder reê;
 Hier onder sijn gewrocht verscheyde water-slecken;
 Geschildert om het lijf met ongewoone plecken,
 En binnen schoon vernist, gelijk als suyver glas,
 Ja, dickmaels of de schors een reyne peerel was.
 Niet dat met groote kost, tot yders vergenoegen,
 Ick al' dit zee-gewas te samen dede voegen;
 Neen, dat en doe ick niet, maer laet'et prinssen doen,
 Want voor een kleyne voet en dient noit groote schoen.
 Ick hebbe maer alleen, naer mijn geringh vermogen,
 Een romp, van binnen hol, met keyen overtogen,
 En daer sijn horens by van seer verscheyden aert,
 Of die een harde rots, of die het water baert.
 Hier sijn noch ingewrocht veel ongemeene schelpen,
 Die oock een stille ziel ten goede kunnen helpen,
 Om door een hoogh gepeys, en met een snelle vlucht,
 Te sweven uyt het stof tot boven in de lucht.
 Nu 't is een mengel-werck uyt veelderhande volcken,
 Geboren in den schoot van grondeloose kolcken,
 Of daer de Winter heerst, of daer de Sonne brandt,
 En staet nu als een rots hier in het vaderlandt,
 Ter eeren, hooghste God! van uwe wonder-wercken,
 Die in het selsaem tuygh een yeder kan bemercken;
 Een stuck dat met beleyt uw groote wijsheyt schiept,
 Of op een hooge klip, of in een grousaem diep.
 Wie kan het anders sijn, die soo geringe dieren
 Soo keurlijk heeft bekleedt, soo deftigh kunnen cieren?
 Wie, die haer binnen-zael soo kunstigh heeft bereyt,
 En dese water-verw' soo krachtigh aengeleyt?
 Ick heb eens op een strant een selsaem tuygh gevonden,
 Terwijl wy daer ontrent met soet geselschap stonden:
 Het was een hals-cieraet, soo wel by een gebrocht,
 Als of 't een juwelier ten vollen had gewrocht.
 Een stuck by een gevoeght uyt vreemde zee-gewassen,
 Bequaem in volle daet een juffer toe te passen,
 Tot ciersel van den hals; de schakels waren net,
 En op gelijcke maet, en naer de kunst geset.
 Een jonck en titsigh dier, dat vryers wil behagen,
 En kan geen moyer tuygh ontrent de leden dragen,
 Soo toygh stont het werck; de grootste van de Staet

Die quamen om te sien het aerdigh hals-cieraet.
 En na het yeder een ten vollen had bekeken,
 Begon men wonder vrent van dit juweel te spreken:
 Wie dat ontrent de strant, of in het grousaem diep,
 Soo netten ciersel wrocht en moye dingen schiep?
 Of in het stuere meyr Syrenen sijn te vinden,
 Die menschen door gesangh, ja schepen konnen binden;
 Of dat'er Tritons sijn, of ander geurigh volck,
 Dat innerlijck bewoont den ongemeten kolek?
 Of dat m'er Nimphen vint, of gladde Meere-minnen,
 Die wonen in het diep, en onder 't water spinnen?
 Maer dit slaet meest het volck als fabels in de wint,
 Hoewel men wonder veel hier van geschreven vint:
 Ick sie dat d' oude tijt Neriden heeft beschreven,
 Als monsters van de zee die in het water leven,
 Misschien al wat te ruym, en met een stout bedrijf,
 Maer dit is echter waer, dat ick op heden schrijf;
 En acht'et niet te vrent dat ghy ons hoort verhalen:
 Men hout, dat in de zee en haer verglaesde zalen,
 Al vry wat selsaems schuyt, ja dat het vochtigh rijck
 By wijlen schepsels toont die vrouwen sijn gelijk;
 Dan of dit menschen sijn, of schepsels op haer selven,
 Dat is een diepe put, en hier niet op te delven.
 En 't is bedenckens waert, of oock des Heeren bloet,
 Aen maecksels visch-gelijck ten goede dienen moet.
 Doch sooder uyt het diep oyt vrouwe komt gerssen,
 Soo moet'er voor gewis oock vrouwen-ciersel wesen:
 Want daer en is geen plaets daer vrou of vrijster leeft,
 Die niet een net juweel voor vrou of vrijster heeft.
 Maer dit wert vast gestelt en wijse schrijvers meenen,
 Dat in de woeste zee oock wassen rijcke steenen,
 Ja, dat de peerel self, door ongemeene list,
 Wort uyt den grondt gehaelt, of uyt het diep gevist.
 Ghy dan, en wilt'et niet voor losse grillen tellen,
 Dat wy van onse zee u dit voor ooggen stellen:
 De strant van Schevelingh, die gaf my dit juweel,
 En heden op den dagh is hier noch eenigh deel.
 Meer van het woeste meyr en meen ick niet te seggen,
 Ick laet hem dien het lust dit nader overleggen;
 Ghy, die naauwkeurigh sijt van diergelijke stof,
 Leest schrijvers van de zee en laet ons desen hof.
 Hier schuyt doch echter yet om geesten op te wecken,
 En, door een diep gepeys, de sinnen op te trecken
 Tot God den Schepper selfs; sijn hand is over-al,
 Wie is 't die naer den eysch sijn wonders melden sal?
 Maer keert u, mijn vernuft! tot onse groene dalen,
 Het selsaem zee-geheim en is niet af te malen,
 Vermits ick mijn begriip, of wel mijn teere pen,
 Tot al dat geurigh tuygh niet stijf genoegh en ken.
 Ontrent mijn holle rots is water opgedrongen,
 Dat bortelt uyt den gront met hoogh-gedreven sprongen,
 Soo dat een grilligh dier hier dickmael wert verkoelt,
 Wanneer het onverwacht een strael van onder voelt.
 Te midden op den top van deese rouwe woningh,
 Daer sit een selsaem beelt gelijk een water koningh,
 Sijn rijck-staf is een vorck, sijn kroon een geurigh dingh,
 Dat eertijts in Brazijl ontrent de rotsen hingh.
 Het kleet, by ons geschickt hem best te mogen passen,
 Dat is een mengelingh van hondert zee-gewassen,
 Van ruyghte die het strant in verre kusten geeft,
 Of yet dat aen een bergh of harde rotsen kleeft.
 Maer schoon het selsaem beelt, dat ick heb laten bouwen,
 Is rauw in sijn gewaet, en vrent om aen te schouwen,
 Oock stuer in sijn gesicht en uyttermaten straf,
 En steeckt een scepter op gelijk Neptunus staf; —
 Ick sie noch evenwel hier op de vogels springen,
 Het minste van den hoop bestaet'er op te singen,
 Bestaet'er op te doen dat niet en dient geseyt,
 Soo dat de dwingelandt by niemant wordt gevleyt.

Ick sie geen kleyne vinck, geen swaluw' oyt te sparen
 Den rauw beschubden gast, die 't hier al sou bewaren;
 Is dit niet klaer geseyt: een beelt is enckel waen,
 Men dient'er geen ontsach, of eere toe te staen?
 Ick had in dit gebouw eens vogels laten stellen,
 De macke tortel-duyf en hare met-gesellen,
 Oock meesen veelderley, die leefden onder een,
 En maecten soet gewoel in desen hollen steen.
 Ick sagh het met vermaeck, dat haers-gelijke dieren
 Daer quamen door de lucht en om de rotse swieren;
 Sy wouden, soo my docht, ten minsten na den schijn,
 Niet langer in het groen maer opgesloten sijn.
 Maer al het ander rot, dat binnen was gevangen,
 Dat socht de vrye lucht, als met een groot verlangen.
 Dus gaet'et in't gemeen, oock buyten onze koy:
 Dat aen den eenen walght, dat hiet den ander moy.
 Het paart, indien het mocht het woude packen dragen,
 En ezels sijn geneyght te rennen met een wagen;
 Een die geen wijf en heeft, die wenscht te sijn getrouwt,
 En die'er een beslaept die vint dat hem berout.
 De gansche werelt deur, daer vint men kleyn vernoeogen,
 't En zij men na den eysch de sinnen weet te voegen;
 Ick bid' u, lieve ziel! sijt datje wesen meught,
 Of anders is uw staet een leven sonder vreught.
 Ick had eens op een tijt veel schoon gepluynde vogels
 Bekomen uyt'et wout, maer niet door harde kogels,
 Het rot was by mijn volck gevangen met'et net
 En 't wiert my t'huys gebracht en in de rots gezet;
 Nu had ick deze koy soo bondigh laten maken,
 Dat geen ongalijck 1) dier daer in en kon geraken;
 Daer was een trali om, gebreyt van koper-draet,
 Wel dicht in een gevoeght, en op de rechte maet.
 Het kleyn gedierte songh, en leyd' een vrolijk leven,
 Want haer wiert aes genoegh en suyver nat gegeven;
 Maer siet, dit bly gesangh en heeft niet langh geduert,
 Het soet wort menighmael met enckel leet besuert.
 Een slimmen Armelijn die was'er in gewrongen,
 En eer het yemant wist hy quam er in gesproongen;
 Daer gingh'et selsaem toe: eylaes! op eene nacht,
 Soo wort de schoone vlucht ellendigh omgebracht:
 Daer lagh de soete kneu, daer was de lust benomen,
 Die van Canariën tot ons was afgekomen;
 Daer lagh de groeningh doot, daer was'et soo gestelt,
 Gelijck als in den krijgh een leger is gevelt;
 Hier lagh een hooft, een poot, en elders gansche beenen,
 Geslingert in het stof, of op de rauwe steenen,
 En ginder lagh een lijf gewentelt in het bloet,
 Dat met een kleyn gewoel sijn leste sprongen doet.
 Mijn hovenier ver stelt, om soo verboste saken;
 Was uyttermaten gram, onseker wat te maken;
 't Is waer hy vingh het beest, en dat in korten tijt,
 Maer wy sijn ons vermaeck en al de sangers quyt.
 Men had aen dit gebou gedaen al wat men mochte,
 De steenen wel gevoeght, het koper wel gevlochte;
 Maer siet, een kleyne spleet was oorsaek van het leet,
 Het dier quam deur een gat bijna geen vinger breed.
 Ick leerd' uyt dat geval, dat menschelijke saken
 Niet seker tegen leet, niet bundigh sijn te maken:
 Set vry uw dingen vast, ach! des al niet-te-min,
 Daer komt een ongeval, een plaegh of onheyl in.
 Wie't leet hanght over't hooft, daer baet geen anghstigh suchten,
 Hy kan het niet ontgaen, hy mach het niet ontvluchten.
 Ja, t'wijl hy, soo hem dunckt, ontwijckt het ongeluck,
 Soo valt hy menighmael te midden in den druck.
 Ey, laet ons, wa'er komt van onverwachte slagen,
 In stilheyt met gedult, en willigh leeren dragen.

1) ongalijck; ongadelijk, onbebaaglijk.

Al wat ons wort gedaen, oock van een oilyck 1) beest,
 Dat kan ons dienstigh sijn ten nutte van den geest.
 Wie kan tot ons vermaeck soo goede dingen brengen,
 Daer niet een quade slag haer onder komt te mengen?
 De plaets by ons bewoont, die is het tranen-dal,
 Daer noyt volmaeckte vreught of ruste wesen sal.
 Laet ons dan, lieve ziel! niet hier de sinnen hechten,
 Daer jammer en verdriet geduerigh ons bevechten;
 Maer laet ons innigh hert, en al ons krachten gaen
 En boven alle vleesch én hooger als de maen.
 Want als God onsen geest dus hooge sal verheffen,
 Soo kan ons geen verdriet of quade slagen treffen;
 Ey, laet dan aen het vleesch niet binden uw gemoet,
 Maer laet ons besigh sijn ontrent ons hoogste goet!
 Maeckt ons, o lieve God! maeckt ons hier toe genegen,
 Want oock een goet gepeys dat komt van uwen zegen;
 Of soo bij ons yet soet op aerde wort gesien,
 Laet dat niet ons tot lust, maer t' uwer eer geschiën!
 Schoon dat ons vogel-koy nu deerlijck is verbeten,
 Wy moeten evenwel het droevigh leet vergeten;
 Treft ons het ongemack met druck of tegenspoet,
 Hier is al weder iet dat maeck het bitter soet.
 't Is vry geen kleyn vermaeck ontrent het buiten-leven,
 Te zien hoe uyt een korf veel kleyne dieren sweven;
 Hoe dat haer huysbedrijf, ja schier haer gansche staet,
 Veel menschen in beleyt al ver te boven gaet.
 Sy weten naer den eysch haer mackers aen te leyden,
 En konnen over-al haer plichten onderscheyden:
 Daer is een wacker volck, dat voor den koningh staet,
 En dient hem evenstaegh als voor geheymen Raet:
 Een deel belet den wint, en stopt de koude gaten.
 Een deel dat sneger is, versgelt alle vaten.
 Een deel is by de deur, dat stage schiltwacht hout;
 Een ander deel ontlast die komen uyt het wout.
 Een deel plach verschen dauw en water aen te dragen,
 Een deel is afgericht den hommel uyt te jagen,
 Een deel besteeft sijn tijt ontrent het vruchtbaer saet;
 Maer 't netste deel bestiert den puren honighraet.
 Niet een van al den hoop en mach' er ledigh blijven,
 Want yeder is geneyght de luyaerts uyt de drijven.
 Siet daer een huysgezin, dat (soo'er wort geseyt)
 Met oordeel wordt bestiert en na de kunst beleyt.
 Is 't niet een selsaem dingh, dat sy in 't duyster wercken,
 En maken evenwel soo wonder nette percken,
 Soo wel in een gevoeght en op de rechte maet,
 Soo dat'er niet en is dat uyt den regel gaet.
 Voorwaer, ick sta verbaest, dat soo geringe wormen
 Soo schoonen meester-stuck voltrecken sonder vormen;
 Waer is de konstenaer, waer is een geestigh man,
 Die op gelijcken voet het was bereyden kan?
 Waer is een Alchimist, waer al de gauste luyden, 2)
 Die soo een edel vocht kan locken uyt de kruyden,
 Kan suygen honig-raet, als uyt een suycker-riet,
 En schenden evenwel de teere blommen niet?
 Dit is een diep geheim, en voor de mensch verholen,
 Dat vliegijens, noyt geleert in wijtberoemde scholen,
 Soo nutte saken doen! dies leer ick van de biën,
 Dat God aen kleyn' ontdeekt, dat groote niet en sien.
 Het is bedenckens waert, dat soo geringe dieren
 Van spijse voorraet doen, vry beter als de mieren:
 By hun wort niet alleen de winter-kost gesocht,
 Maer even voor den mensch oock honing ingebrocht,
 En was noch boven dien; daer uyt bestaen de vaten,
 Gekuypt op haren disch, niet weynigh t' onser batē.
 Hier komt de Mede by, die ons den honingh geeft,

1) *oilyck*; hier in de verouderde, oorspronkelijke beteekenis van onbeduidend, slecht, afgeleid van oode; ijdel, ledig.

2) *gauste*; vlugste, gevatste.

Waer van men over-al gemack en voordeel heeft:
 Dit vocht heeft sijn gebruyck ontrent verswackte luyden,
 Om dat sijn oorsprongh rijst uyt veel gesonde kruyden;
 Het was is nut tot salf en menigh ander werck,
 En dient oock menighmael tot lichten in de kerck.
 Soo dient dan onze bie, haer doen en suynigh leven,
 Om aen 't onachtsaem volck een spoor te mogen geven.
 Sy passen op haer werck met soo een stage vlijt,
 Dat niet verloren gaet van haer bequamen tijt.
 Ick heb'et menighmael met aendacht staen bekijcken,
 Dat, als'er regen valt, sy wat ter zijden wijcken,
 Maer nauw en schiet de son haer stralen weder uit,
 Of 't Bietj' is uyt de korf, en op het edel kruyt.
 Geen schipper of pyloot 1) sijn vaster in het peylen,
 Wanneer door de zee naer verre landen zeylen,
 Als dit vernuftigh dier op alle bakens let,
 Al-eer het sijnen loop naer vreemde velden set:
 Het vlieght eerst om en om, besichticht alle saken,
 En neemt sijn ooghemerck op tuynen, boomen, staken,
 En wat hem eenighsins voor peylen dienen mocht,
 En, alles wel bemerckt, dan stijght'et in de locht;
 En als het weder keert uyt ver-gelegen dalen,
 't En sal van sijnen korf in 't minste niet verdwalen:
 Het sijght ter rechter tijt, en uytermaten ras,
 Als of'et by hem droegh een kunstigh zee-compas.
 't Is groot vermaeck te sien, wanneer haer oude benden
 Een afgesette swerm van haer na buyten senden;
 Want als een kleyn gesin nu wort een groot getal,
 Dan soeck't het in der haest voor hem een ruymmer stal.
 En 't is beschouwens waert, wanneer se gaen vertrecken,
 En met een dichten swerm een dicken tack bedecken,
 Of hangen aen een boom, gelijk een druypen-tros,
 Tot dat'er iemant komt, en maeckt de bende los.
 Geeft haer een versche korf, sy weder na de kruyden,
 En huysen even soo als nieuw-getroude luyden;
 Sy gaen met vlijt te werck, en van een kleyn begin
 Ontstaet'er wederom een machtigh huysgesin.
 Wanneer in eenigh hoeck de koningh is gestorven,
 Dan schijnt de gansche korf tot in de gront bedorven,
 Want stracks soo staet haer werck aen alle kanten stil,
 En 't rijk dat wort bestiert, gelijk een yeder wil.
 Daer wort niet uytgerecht, de beste vliegers rusten,
 En niemant doet'er meer als dat hem magh gelusten:
 Geen bie is in het velt, geen om of aen het kruyt,
 Sy blijven in de koy, en niemant wilder uyt.
 Men kan uyt dit bedrijf met volle sinnen lesen,
 Dat waer men welstant soeck't, een hoeft behoort te wesen;
 Waer geen ontsach en is, of niemant toe en siet,
 Daer wort in korten tijt van groote dingen niet.
 Al die nauwkeurig sijn, en met de bie verkeerē,
 Die konnen uit haer werck veel nutte dingen leerē,
 Ick had'et noyt geloof't, had ick het niet gesien,
 Al wat'er eertijts is geschreven van de bien.
 Niet een in al het wout, van tam of wilde dieren,
 Dat overheden kent of machten weet te vieren.
 't Is maer de bie alleen, die haer een koningh kiest.
 Ja, vecht om sijnt wil tot sy het lijf verliest.
 Sy weten na de kunst een veltslagh aen te rechen,
 Gelijck als tegen een de groote prinssen vechten;
 Men hoort een snar geluyt in bey de legers gaen,
 Gelijck in onse krijgh trompet of trommels slaen.
 Sy kanten tegen een, en niemant wilder wijcken,
 Schoon dat'er duysent valt, of in den slagh beswijcken.
 Maer dit, indien men wil, en duert geen langen tijt,
 Een hant vol stof alleen, dat scheidt den fellen strijt.
 Doch als een vreemden swerm sijn nabuer wil berooven,
 Dan rijst'er meer gewoels, als iemant sou gelooven:

1) *pyloot*; het Fransche pilote, loods.

Sy vechten om den buyt met soo een fellen moet.
 Gelijk een dapper helt voor wijf en kinders doet.
 Sy weten wie te slaen, en wie te moeten wijcken,
 Hoewel men 't gansche rot malkander siet gelijcken,
 Ick heb'et ja gesien, dat na een harden slagh
 Een gansch ontelbaer heyr ter aerden neder lagh.
 Al komt er twee of meer op ééne blom te sitten,
 Men sietse noyt in twist haer tegen een verhitte.
 Een yder vordert werck, waer hy sich neder set,
 Maer doet (hoe dat'et gaet) sijn macker geen belet.
 Is eenigh beesje nat, of heeft het vuyle plecken,
 Een dat gesonder is, dat komt den siecken lecken;
 Lijdt iemant hongers-noot, een die het beter gaet,
 Die biedt hem heylsaem was of soeten honighraet.
 Maer wie den luyaert speelt, of maer en soeckt te schuymen,
 Die moet het byen-hock, en alle kamers ruymen.
 Want schoon de gansche korf met honigh is gevult,
 Den luyen bedelaer en wort'er noyt gedult.
 Een moeder van het huys die kan hier leeren sparen,
 En goeden voorraet doen van alle nutte waren;
 Ja, siet hier dat bancket, of ander lekker goet,
 Niet ongesloten dient, of open blijven moet.
 Hier leert een jongh scholier niet ledigh henen loopen,
 Maer met een stage vlijt sijn uren uyt te kooppen,
 Te lesen menigh boeck, en dan met onderscheyt
 Te kiesem, wat de geest met oordeel heeft geseyt.
 Hier leert een ondersaet sijn overheyt te vieren,
 Een prinsse sijnen staet en eygen huys bestieren;
 Hier leert een Christenmensch sijn naesten by te staen,
 En met een heuschel beleyt by menschen omme gaen.
 Wat dient hier langh verhael? men kan genoegh bemercken,
 Dat in het byen-hock sijn groote wonder-wercken.
 Men vint al menigh rijck, dat op soo goeden wet

Niet uyt en is gewrocht, niet vast en is geset.
 Daer is een deftigh man, een van de grootste luyden,
 Die wat geschapen is, ten goeden weet te duyden,
 Die seght: dat uyt een vliegh, en meer noch uyt de bien,
 Soo wel als in de son, Gods wijsheyt is te sien.
 Een spreuck die selsaem luyt, wat kan hier iemant seggen,
 Of hy moet eerst het werck met reden overleggen?
 De sonne met een vliegh! voor my, ick swijge stil,
 En laet hier yeder toe gevoelen dat hy wil.
 Doch God toont sijn beleyt wel in de kleyne dingen:
 Een teere nachtegael kan luydt en aardigh singen;
 De perel heeft een glas soo reyn en wonder net,
 Dat oock de grootste key wort achter haer geset.
 Siet al de vruchten aen, die op den velde groenen,
 Een peper heeft meer in als manden vol pompoenen;
 En, tot een kort besluyt, de bie toont meerder geest,
 Als wel den ezel doet, of eenigh grooter beest.
 Een bie heeft grooter kunst als hondert Alchimisten,
 Want sy doet selsaem werck, daer van noyt menschen wisten.
 Sy vlieghet op blom-gewas en al het beste kruyt,
 En treckt'er over-al de fijnste geesten uyt.
 Doch waer het beesje sweeft, of is gewoon te komen,
 Geen kracht wert oyt het kruyt of bloemen afgenomen,
 't En doet noch aen de mensch, noch aen het vee belet,
 De koeyen geven melck, de schapen werden vet.
 Maer als een Alchimist de kruyden wil gebruycken,
 Daer vint men naderhant alleen maer dorre struycken;
 Ja, waer de konstenaer sijn besten handel drijft,
 't Is niet als enckel draf al wat'er overblijft.
 Maer schoon uyt eenigh kruyt de byen honigh garen,
 De bloemen blijven fris, ale sij te voren waren,
 Haer glans is niet verwelck, haer bloeytsel onbesmet,
 En wat haer cierlijck was, dat blijft al even net.

Hier moet ick onder dies niet laten aen te roeren,
 Dat byen helden sijn, en oorlogh konnen voeren,
 En dat niet dan alleen (als dickmaels is gesien)
 Als byen met geweld haer kanten tegen bien;
 Sy konnen boven dat (wie kan liet wonder swijgen?)
 Sy konnen als het dient met groote legers krijgen;
 Sy konnen ruyters selfs, gewapent tot den tant,
 Of jagen uyt het velt of leggen in het zant.
 De trotse Portugees die kan het ons getuygen:
 Hy moest sijn stegen hals voor dese vliegen buygen.
 Hy lagh eens vast geset te Tambi voor de stadt,
 Die hy (gelijk het scheen) door hooghmoedt al besat.
 Hy deedt een machtigh heyr tot aen de wal genaken,
 En trachtte met geweld om in de stadt te raken;
 Maer al het binnen volck hiel sich geduerigh stil,
 Soo dat hy niet en wist wat dat het zeggen wil;
 Uit Xiantische rijk, en al de naeste vlekken,
 Daer weet de snege bie veel honighs uyt te trekken.
 Dies was'er niet een huys in al de groote stadt,
 Dat niet een groot beslagh van hupse byen hadt.
 Maer hoort een nieuwen voet (1), hoe dese lieden vochten:
 De stallen voor de bien van mosch en stroo gevlochten,
 Die wierden daer gebracht, en vry een groot getal
 Ter zijden aen de poort of boven op de wal.
 En als de Portugees was veerdigh om te stormen,
 Soo rees'er groot gewoel by deze kleynen wormen;
 Want als'er eenigh rot den aenslagh ondernam,
 Soo was 't dat flux een korf van boven neder quam;
 Die op de mueren sijn, onstaken groote vieren,
 Om vry te mogen sijn van dese felle dieren.
 En 't is haer wel geluckt, want roock verjaeght de bien,
 Die wert'er op de vest niet eene meer gesien.
 De wespen overhoop geslingert van de wallen,
 Sijn met een fel gedruys den vyandt aengevallen.
 Want sijnde dus geterght, en van haer stal berooft,
 Soo vloogh het vinnigh rot de ruyters om het hoofd.
 Hier baet geen stalen helm, geen lancen, pijcken, sweerden,
 Geen schilden, geen pantziers, 't is al van geener weerden.
 De beste van het rot, de fierste van den hoop,
 Is buyten sijn gelid, en geeft hem op den loop.
 En of de ruyters slaen, of met de wapens schermen,
 Sy worden aengeranst van dese gramme swermen;
 Het kleyn gedierte steeckt vry dieper als het vel,
 Siet daer wel duysent man met d'oogen vol geswel!
 Maer al het steedsche volck begeeft haer van de wallen,
 En is met fel geroep ter poorten uytgevallen:
 Men jaeght den vyant na, maer niemant hout'er stant,
 Dies wiert'et buyt gemaect al wat een yeder vant.
 Na dat op dese wijs den zegen is verworven,
 Soo keert het byen-heyr tot haer verlaten korven,
 En yeder tot de sijn, en nader wert gegist,
 Soo was'er niet een huys daer yemant byen mist.
 Doch ick wil 't byen-hock niet dieper ondersoecken,
 Maer sendt hem die het lust tot hondert oude boecken;
 Wie is'er doch geweest, die van den lantbouw schrijft,
 Daer oyt of honigh-raet of bie vergeten blijft?
 Noch moet ick evenwel hiertoe een weynigh seggen,
 Een ander mach het stuck eens nader overleggen;
 Ick sie dat Salomon een spreuck heeft uytgebracht,
 Daer hy dit vlijtigh dier niet eens en heeft bedacht:
 Hy spreekct den luyaert aen, en sendt hem tot de mieren,
 Ja, leght hem als ter school by soo geringhe dieren:
 Om reden dat de mier, door onvermoeyde vlijt,
 Haer winter-kost besorgt, en dat te rechter tijt.
 Ick houde dese leer, mijns oordeels, wel te komen,
 Maer waerom niet de bie hier liever toe genomen?
 De mier wort kloeck geseyt, mits sy haer wel vorsiet,

(1) *voet*; grondslag, wijze, als in op grooten of kleinen voet leven.

Maer al haer noest gewoel en baet een ander niet.
 Sy rooft het beste graen, en weet het uyt te knagen,
 Soo dat'et niet en deught om zaet te mogen dragen.
 Waer toe streckt dan haer werck, als tot haer eygen baet?
 En noch soo wort gemerckt dat sy den huysman schaeft.
 De bie, in 't tegendeel, doorsoekt veel duysent kruyden,
 Maer krenckt de blommen niet, en min de goede luyden.
 Sy vindt haer eygen kost, en van den overvloet
 Wort dickmael met vermaeck een siocke mont gevoet:
 Soo datse niet alleen is neerstigh als de mieren,
 Ja, nutter aen de mensch, oock boven groote dieren.
 Nu segh ons, wieje sijt, die onse veersen leest,
 Wat hiervan reden is, of eertijts is geweest?
 Wel, leser, weetje niet de reden uyt te vinden,
 Ick wil, na mijn begriip, u desen knoop ontbinden;
 Hoort dan, waerom de Vorst de byen niet en kent,
 Wanneer hy tot de mier den luyaert henen sendt:
 De bie is staegh gewoon op haer bedrijf te passen,
 En let met groote vlijt waer kruyt of blommen wassen;
 Soo datse sonder rust door alle velden dwaelt,
 Als sy het nutte was en honigraten haelt.
 De mier, die raepet wel spijs al met de gantsche leden,
 Doch met haer winter-kost soo is het dier te vreden.
 Het bijt den wasdom uyt, en hout haer dan gerust,
 En laet de vorder sorgh voor die het woelen lust.
 Nu, als men eenigh mensch ten goede wil vermanen,
 Soo moet men hem voor eerst maer effen wegen banen:
 Want soo men hooger gaet; en harde regels set,
 Soo wort het swack gemoedt in sijnen gangh belet.
 Het waer te ver gegaen, een luyaert aen te seggen,
 Dat hy voor ander volck heeft voorraet op te leggen,
 Als voor sijn eygen selfs; misschien een ander tijt
 Sal aen soo dragen volck eens geven meerder vlijt.
 Dit kan de reden sijn, waerom dat hier de mieren
 Tot leeringh nutter sijn, als onse rappe dieren;
 Doch hoe het wesen magh, het is van goet bescheyt,
 Wat soo een wijse vorst voor desen heeft geseyt.
 Maer yemant sal misschien ons hier bestaen te vragen,
 Waerom wy van de bie soo lang en veel gewagen,
 Dewijl dat hare lof door al de werelt klinckt,
 Om dat'er menigh geest van hare daden sinckt.
 Wel, vrienden, hoort een woort! ick hebbe dese reden,
 Waerom wy aen de bie wat langer tijt besteden:
 Om dat soo kleynen dier ons meerder voordeel doet,
 Als al wat uyt een ey de grootste vogel broet.
 Doorsiet vry dat beslagh; siet enden, gansen, swanen,
 Den arent, havick, struys, de krayen, ravens, kranen,
 En al wat pluymen draeght; ey, seght, wat komt'er van,
 Wat brenghet'et aen den dagh dat yemant baten kan? —
 En echter wort dit rot van yeder hoogh gepresen,
 En al te grooten eer by menigh vorst bewesen.
 Wat kost wort aen den valck by prinssen niet gedaen!
 Men siet hem menighmael in hare wapens staen.
 By Juno was wel eer de pauw voor al gepresen,
 En Venus heeft voor haer de duyven uytgelesen.
 Maer Pallas hadt den uyl soo bijster wel gesint,
 Dat sy dien vogel hielt als voor haer troetel-kint.
 Maer tot den byen lof, sijn vry al beter reden:
 Want haer bedrijf is nut, en leert oock goede zeden.
 Siet, dat ick nu ter tijt beschrijve dit papier,
 Dat doe ick by het licht van dit vernuftigh dier.
 Nu laet de byen daer. Ick nood' u om te wand'len,
 Doch wensche dat het volck geen boomen wou mishand'len;
 Te nutten van het fruyt, en is haer niet ontseyt,
 Doch na bescheyden maet, en billick onderscheyt.
 Al waer dat vruchten sijn, daer voel af is gewassen,
 Laet ick een wandelaer hem toe te mogen passen;
 Maer fruyten die men hout van ongemeenen aert,
 Sijn tot een beter werck, en nutter wat gespaert.

Dan één dingh evenwel wil ick voor al bewaren,
 Want 't is van hoogen prijs en waerdigh om te sparen.
 En vraeghje wat'et sy? het is de snelle tijt;
 Noyt sonder eenigh leet ga ick dat voordeel quijt.
 Veel plachten weynigh werck van yemants gunst te maken,
 Hoewel men sijnen tijt besteet in hare saken.
 Sy schatten ja een mensch, als schaers genoeg beleeft,
 Die maer wat tijts alleen aen hare saken geeft.
 Maer, vrienden, hoort een woort! ons tijt aen u te geven,
 Dat is voorwaer een deel van ons kortwijgh leven;
 Ja, 't is het dierste pandt, dat oyt hier yemant vont,
 Men koopt geen ure tijts om hondert duysent pont.
 Ben ick hier sparigh van, wilt dat ten besten duyden,
 'k En heb geen ure tijts voor onbescheyde luyden.
 'k En heb geen hallef uur voor ongesouten praet;
 Wat roert my vreent bejagh dat elders ommegaet?
 Ben ick niet by der handt, als ghy komt hier getreden,
 Gaet daer het u gevalt, en houdt u soo te vreden.
 Ick ben al menighmael van binnen soo gestelt,
 Dat ick genuchte vind' in niet te sijn verselt,
 En neemt de moeyte niet, om mij te laten vinden,
 Of in de wijngaert-ranck of in de dichte linden.
 Wat dien ick doch gesocht, en na te sijn gespoort,
 Ick wensch al menighmael om niet te sijn gestoort.
 Soeckt, waer ick sitten mach, op geener wijs te weten,
 Ick ben hier menighmael den gantschen Haegh vergeten;
 En schoon dat ick my set in eenigh stil vertreck,
 Van aanspraeck evenwel en heb ick geen gebreck;
 Die eensaem pooght te sijn, om met de gantsche krachten,
 Tot in den hemel selfs te senden sijn gedachten,
 Of met sijn innigh hert te leggen in beraet,
 Hoe datmen uyt het vleesch en na den hemel gaet,
 Ontrust die niet te licht, of om geringhe saken,
 Of, soo het wesen mach, en wilt hem niet genaken.
 Laet hem den goeden luyt, die nu sijn geest geniet,
 Hem dunckt misschien dat hy den hemel open siet,
 Dat hy een paradijs verneemt ontrent de boomen;
 Ey, laet hem dat vermaeck, het sijn hem soete droomen.
 Siet, als een nacht-gesicht u tot genuchte streckt,
 Ick weet het is u leet, indien u yemant weckt.
 't Gaet my oock dickmael soo; ghy, speelt met uw gedachten,
 En wilt tot uw geleyt mijn komste niet verwachten.
 Gebruyckt dit gansch beslagh, en wandelt in het groen,
 Ghy kondt oock sonder my bequame saken doen.

Kruyt-kenners, wacker volck, en diergelijcke geesten,
 Die hebben veel geleert door middel van de beesten,
 Wat is'er menigh kruyt voor desen onbekent,
 Dat nu het woeste bosch aen d'apotekers sent.
 Siet al de dieren aen, die in de velden leven,
 Die swemmen in de zee, en in der hooghten sweven,
 Al schijnt haer wesen dom en onvernufft te sijn,
 Een yeder is nochtans sijn eygen Medicijn.
 Hoe dom is menigh mensch! hy wandelt op de velden,
 Die Godt in yeder looff van tuyn en boomen melden,
 En hy en kent'er geen; hy, die het wonder siet,
 En eert noch evenwel den grooten Schepper niet.
 Soo nu mijn swacke pen haer niet en liet betoomen,
 Sy woude vorder gaen tot alderhande boomen,
 Tot kruyt, en blom-gewas, ja, stelde voor gewis,
 Dat in het woeste bosch vernufft en oordeel is.
 Siet, hoe d'Abeelen gaen en met de wortels sweven,
 Ghy sult in twijfel sijn, of oock de boomen leven;
 Want is de gront bequaem, d'abeel doet sijnen gangh,
 En houdt een rechte streeck geheele velden langh:
 Maer vint hy eenigh zandt besmet met rosse plecken,
 Hy sal van stonden aen sijn wortels elders trecken.
 Dit heb ick menighmael met ijver aengemerckt,
 En vont dan oock vernufft in wilde boomen werckt.

Een eyck sal met de bereck soo geyl te samen wassen,
 Als twee gelieven doen, die op haer lusten passen;
 De klin omhelst den olm met soo een vasten bandt,
 Gelijck een minnaer doet sijn uytverkoren pandt.
 Als ghy dit ondervint, en op verscheyde reysen,
 Wat sulje, mijn gemoedt, wat hebje dan te peysen?
 Waer heen sal uw verstant, uw stille sinnen gaen?
 Ey, spreekte u eygen selfs in dese woorden aen:
 "Ghy, die vernufft bemerckt in boomen, kruyden, beesten,
 Schrijft dat ten vollen toe den Vader van de geesten!
 Niet één soo kleynen dier, of soo geringen kruyt,
 Of 't roept oock sonder stem den grooten Schepper uyt.
 Al wat het licht gelijck, dat komt uyt vuur geresen,
 Al wat vernufftigh is, dat moet van Gode wesen.
 Wie dan het schepsel prijst, 't zy kruyt, of eenigh beest,
 Die prijst den schepper selfs, en sijn verheven geest!"
 Maer ick ben niet gesint, uyt oud' en nieuwe boecken,
 Het innigh wout-geheim nauwkeurigh op te soecken:
 Mijn cijter is te swack voor soo een luydt gesangh.
 En voor mijn korten tijt, soo waer'et al te langh.
 Oock met een vollen swier te schrijven van de beesten,
 Dat laet ick voor de pen van hoogh-verheven geesten.
 Dit wil ick tot besluyt, dat niemant oyt geloofft,
 Dat 't wout en sijn gevolgh van oordeel is beroofft.
 Wy gaen met ander stof den leser onderhouden,
 En 't komt niet van de spa, of van het landt te bouwen;
 Het is een geurigh stuck, dat hier oock veel geschiet,
 Vermits het onse jeught met groot vermaken siet:
 Wanneer de tijt genaect, dat wy de volle tacken,
 (Die mits haer dichte vrucht ter aerden nedersacken)
 Ontlasten van het fruyt, en dat ons boogert-man
 Nu ledigh staet en kijckt, en niet meer plucken kan;
 Hoort, wat dan hier gebeurt (wat hoeft men harde kogels,
 Of roers, of ander tuygh?): de boomen dragen vogels;
 Ja, boomen daer geen fruyt des winters aen en wast,
 Die dragen in de herfst een aengename last.
 (Men seyt, dat elders wast gevogelt' uyt de boomen,
 Maer veel gelooven 't niet, en achten 't lichte droomen:
 Doch wat van Yrlandt sy, dat laet ick heden daer,
 Maer dat ick hier verhael, dat is voorseecker waer.)
 Als ick den els genaect, daer sie ick lijsters hangen,
 Ey! hoe was 't aerdigh dier soo dom en bijster dwaes?
 Het quam deur schoone verf, en van het lekker aes.
 Beneden op den gront, daer vint men vette sneppen,
 Die in een strick verwart, haer niet en kunnen reppen.
 Haer beck, al isse langh, en komt haer niet te baet;
 Ach! 't is om niet gewoelt, wanneer het is te laet.
 Let hier op, losse jeught! het sijn u nutte saken,
 Die yder wel bedacht en wijser kunnen maken:
 Al wat het oogh verlockt, en aen het vleesch behaeght,
 Wort veeltijts met verdriet, maer al te laet beklaeght,
 Wort u de geest vervoert, en dat uw domme sinnen:
 Door eenigh schoon gesicht, haer laten overwinnen:
 En komt niet al te na, en weest niet al te vry,
 Want al waer schoonheyt is, daer sijn oock stricken by.
 Maer soo'er yemant vraeght, van waer de vogels komen,
 Ick hebbe met bescheyt hier over dit vernomen:
 De lijster is gewoon te reysen over zee,
 En geeft haer in den herfst ontrent een nieuwe ree;
 En als 't vermoeyde dier genaect aen onse kusten,
 Dan soeckt het boom-gewas, op dat'et mochte rusten,
 En mits ontrent den duyn ons boomen sijn geplant,
 Soo vint het groen gewas, oock in het dorre zant.
 Daer valt'et veerdigh in, daer siet'et schoone dreven,
 Daer vint'et, als'et meynt, gelijck een ander leven:
 Maer eer het recht verstaet, waer dat'et is gelant,
 Soo is let dier verstrickt, en aen een vasten bant.
 Daer lacht dan onse jeught, daer juichen al de vrijsters,
 En nemen groot vermaeck in d'onbedachte lijsters;

En dickwils is'er een of meer in desen hoop,
 Die staet verstrickt te sijn in diergelijken knoop.
 Vriendinnen, let'er op! het kan seer haest geschieden,
 Dat yemant wort verstrickt, en niet en weet te vlieden!
 Hier was een jeughdigh groen, en 't scheen maer enckel spel,
 Doch na een korten tijt, uyt vreughde quam gequel.
 De lijsters, onder dies, en sneppen hier gevanghen,
 Die koockt dan ons gesin, en eetse met verlangen,
 Oock wel een buyte-gast, en siet, op deze wijs
 Soo wort een vrient onthaelt met ongekochte spijs.
 De velden sijn bequaem om recht te mogen proeven,
 Wat wy tot onderhoudt van onsen noot behoeven.
 't Is dienstigh spaersaem sijn, oock maer voor éenen dagh,
 Schoon datmen overvloet, en wellust hebben magh.
 De groote vorsten selfs, die hebben menigh werven
 Haer dagelijcks vermaeck en vol-op willen derven,
 Om uytter daet te sien, en proef te mogen doen,
 Hoe datmen leven kan van moes en enckel groen.
 Men vint by wylen volck in lusten wegh gesoncken,
 Doorweeckt van overdaet, ja, van de weelde droncken,
 Die schijn'et bijster swaer te missen eenigh dingh,
 Dat haer wel eer beviel, of aen de sinnen lingsh:
 En daerom is'et nut by wijlen eens te letten,
 Of wij oock na den tijt ons tafels konnen setten,
 En of men (soo wanneer de noot gaet aen de man)
 Een onverwachten slagh geduldigh lijden kan.
 Dit konnen uytter daet en sonder meester leeren
 Die somwijl eensaem sijn, en op het landt verkeerren:
 Men eet dan ronde kost, men laet de martgangh staen,
 En niemant van het huys en hoeft'er uyt te gaen.
 Voor my, ick wil veel eer aldus mijn kostjen rapen,
 Als daer veel nieuwsgier volck mijn tafel komt begapen,
 Die toe-loop, als men siet, is prinssen aengenaem,
 Maer voor een kleyn bedrijf acht ick het onbequaem.
 Geen bed of tafel-werck en heb ick oyt gepresen,
 Als daer men sonder volck en stil vermach te wesen.
 Veel kijkers of gewoel' en dient'er niet ontrent,
 Wanneer men niet en eet, al dat'et tuyntje sent.
 Hier schiet my in den sin, dat ick al menighwerven,
 Oock midden in den raet, mijn eersucht voelde sterven.
 Wat quam daer somtijts voor, dat my gansch tegen stont,
 En dat ick op het landt al vry wat beter vont.
 Ick heb een hovenier eens lestmael hooren seggen,
 Yet dat ick doen ter tijt gingh nader overleggen;
 My docht, hoewel de man alleen van hoven sprack,
 Dat in sijn kort verhael al vry wat anders stack;
 "Hy voedt hem (sey de man) alleen met losse droomen,
 Wie nut van kruyden wacht, verdruckt van groote boomen;
 Wat recht wel tieren sal, dat wil een vrije lucht,
 En wie dit anders doet, heeft moeyte sonder vrucht."
 Dit nam ick anders op, als 't my de planter seyde,
 Vermits ick sijn verhael my aen den boesem leyde;
 Ick liet ter zijden staen het onderdruckte kruyt,
 En viel met vollen mondt in dese woorden uyt:
 "O leven buyten dwangh! daer ick met vrije leden
 Mach stil en eensaem sijn, of anders my vertreden.
 O soet en stil gesin! o nieuw gewassen groen!
 Wat heb ick met den Haegh, of met'et hof te doen?
 O rotse! mengelwerck uyt duysent zee-gewassen
 Die ons Neptunus sondt uyt sijn verglaesde kassen!
 O bosje! stil vertreck, daer ons de vogel-sanck
 Geeft ongemeen vermaeck, en haren Schepper danck!
 Als ick hier in het groen mijn boecken mach genieten,
 Soo weet ick dat geen tijt my hier en sal verdrieten.
 God is soo goedertier aen my, onwaerdigh mensch!
 Dat ick hier in geniet wat ick op aerden wensch.

Gebruyckt dit, lieve ziel! God heef'et ons gegeven,
 Eerst was 't een schralen duyn, nu vind' ick groene drevén,
 Het is een soet vertreck tot onsen dienst bereyt,
 Dat my van alle pracht en van de werelt scheyt.
 Hier pleeght men goede trou, en niemant wort bedrogen,
 Als slechts een grage visch, die 't aes heeft ingesogen:
 Hier is geen krijgh bekent, en niemant wert gewont,
 Alleen een blancke spa, die quetst een stegen gront;
 Hier kent men geen geraes van sweeren, vloecken, tieren,
 Als slechts daer onder een de vogels tiere-lieren;
 Hier is geen wreet gevecht, maer 't een en 't ander lam
 Dat stoot eens tegen een, en weder na de mam;
 Hier is noyt yemants huys met stroopers overladen,
 Alleen de kleyne bien, die rooven sonder schaden;
 Hier is geen woeste stroom, die om den oever tiert,
 Maer slechts een stille beek, die sachjens henen swiert.
 Hier voedt geen diere steen de pracht van trotse luyden,
 Wy vinden uyt den dauw hier peerels op de kruiden,
 Of soo men die begeert gansch net en wonder schoon,
 Die geeft ons hier een bloem, geheten Keysers-kroon.
 Soeckt geen gesteente meer in onder-aertsche mijnen,
 De botten van het ooft, die gloeyen als robijnen.
 't Bordueren hoeft men niet, dat elders ommegaet,
 Dat geeft ons 't edel veldt, als 't op sijn bloeyen staet.
 Noyt is hier mensch gequelt met vinnigh tegen-spreken,
 Maer Echo slechts alleen die pleeght haer oude treken,
 Die woont hier in het wout, of ick en weet niet waer,
 En spreeckt oock sonder mont, en aept ons woorden naer.
 Hier is een laegh gebouw, daer op de sture winden,
 Tot schade van den heer, geen stoffe konnen vinden.
 Hier is dicht boom-gewas, dat maect ons onbeschroomt,
 Het buight hem voor de storm, wanneer het onweër koomt.
 Al doet oock hier de wint ons boomen somtijts drillen,
 Wy kiesn dese plaets om onsen geest te stillen.
 Wel aen, geminde ziel! gaet, treet dan in 't gebruyck,
 Maer niet tot vuyle lust, of voor een luyen buyck.
 Ghy hebt nu langen tijt en last en leet gedragen,
 Gaet, wacht nu van den Heer een weynigh beter dagen:
 Doch soo ons ydel vleesch hier noch geoeffent dient,
 God doe wat hem gevalt, hy is ons beste vrient!
 Van dat oneindigh goet en is niet quaets te wachten;
 Al wat ons overkomt, dat wil ick dienstigh achten;
 En schoon hier iemant wrockt, wat komt'er anders van,
 Als dat hy lijden moet, dat niemant mijden kan.

Mijn God! in uwen naem koom' ick hier in getreden,
 Geeft, dat ick dese plaets ten goeden mach besteden;
 Stort hier uw zegen uyt, op dat mijn ouden dagh,
 En troost van uwen geest en ruste vinden magh!

Nu doe ick dit gespreck tot alle bange sorgen:
 "Gaet henen, quelligh volck, of hout u gansch verborgen.
 Ick wil niet dat uw rot hier binnen heerschen sal,
 Want van uw naer bedrijf en komt maer ongeval,
 Een wil ick maer alleen van al uw susters houwen,
 Dat is een staeghe sorgh, om quaet te mogen schouwen,
 En om met rechten ernst te weeren uyt de ziel,
 Wat dwaesheynt my besat, en als gevangen hiel.
 Ick wil maer dese sorgh in mijn gedachten dragen,
 Hoe dat ick mijnen Godt ten besten sal behagen.
 Siet dese tocht alleen houw ick voor aengenaem,
 Ick wou dat anders geen in mijn gemoet en quacm,
 Ick heb van uw bedrijf een afbeelt laten malen,
 En daer uyt wert gesien hoe verr' uw susters dwalen;
 Ick sie dat niet één plaets van haer en is bevrijt,
 Maer God wijst my den wegh, hoe 't onheyl dient gemijt:"

VEERSEN STAENDE OP DEN INGANGH VAN SORGH-VLIET.

De mensch wort omgevoert door veelderhande sorgen,
Oock midden in der nacht tot aen den lichten morgen,
 Geen schip en zeylt soo ras, geen paert en is soo-snel,
 Dat oyt ontluchten sal het innigh ziel-gequel.
Het knaeght tot in het hert, het bijt aen alle kanten,
Oock groote prinssen selfs, in spijt van haer trouwanten.
 Geen diep gegront verwulf, geen hoogh verheven wal,
 Die buyten houden kan het vinnigh ongeval.
Indien'er evenwel noch yemant komt te vragen:
Wie dat'er is bevrijt van dese binnen-slagen?
 Dit sal mijn antwoord sijn: Wie rechte gangen doet,
 Is midden in de sorgh gerust in sijn gemoet.

SCHILDERY

STAENDE OP DEN INGANGH VAN

SORGH-VLIET.

Ick wil hier mijnen geest in vryheyt laten sweven,
 En laet, al die het lust, by vorst of prinsen leven;
 Want die een hoogen staet, of wichtigh ampt bekleet,
 Is nimmer buyten sorgh, en selden buyten leet.
 Ick neme dese plaets tot afkeer van de sorgen,
 Om daer bevrijt te sijn, om daer te sijn verborgen
 Voor streken van het hof, voor steken van den haet,,
 En wat'er in den Haegh niet selden omme gaet.
 O! waer my dit vertreck, en volle macht gegeven,
 Om daer met stillen geest mijn dagen af te leven,
 Ja, om noyt met een Haegh voortaan te sijn gemoeyt,
 Als met den haegh alleen, die hier by wijlen bloeyt;
 Ick sou dan in den geest geduerigh overleggen,
 Hoe ick tot dese ziel met reden mochte seggen:
 Ick hebbe, Gode lof, mijn sonden overleeft,
 Soo dat nu aen het vleesch mijn herte niet en kleeft.
 Hoe kan ick meerder gunst van mijnen God verwerven,
 Mijn geest is 's werelts sat, en ick bereyt te sterven!
 O God! set dit gepeys in mijn gedachten vast,
 Of schoon de werelt vleyt, of hel en duyvel bast.
 En of wel nu en dan mijn sinnen elders sweven,

Ick soeck een stille ziel, een afgesondert leven.
 Dit is mijn herten-wensch, mijn een en innigh wit,
 Of dat ick mijnen God, of God mijn hert besit.
 Wat voorts de werelt raeckt, dat send ick heden buyten,
 Ick wil geen aertsch gewoel in desen hof besluyten.
 Ick wil oock nimmermeer hier nemen in beraet,
 Wat of in Jaketra, of Bantam omme gaet.
 Noch of de Fransche kroon ontrent de Vlaemsche kusten
 In oorlogh blijven wil, of liever heeft te rusten.
 Noch of de Sweedsche macht tot stilstant is geneyght
 Of met een staghe krijgh den Duytschen boden dreyght.
 Noch of Brasijl voorts aen den Portugees sal blijven,
 Of Hollandt trachten sal hem weder uyt te drijven;
 Noch wat het Britten-land, na menigh ongeval,
 Ten lesten noch bestaen, of onderneemen sal.
 Noch min of Napels tracht den Spangiaert uyt te jagen,
 Om van een vrijen Staet den naem te mogen dragen.
 Al dit swaer-hoofdigh werck dat laet ick aen den Haegh,
 Op dat ick in het groen mijn herte niet en knaegh.
 Ick wou, dat niet een mensch mijn tuyntjen quam genaken,
 Wanneer hy swanger is met dese tuymel-saken.

My dunckt als ick alleen in dese klingen ben,
 Dat ick dan geen bejagh van aertsche dingen ken.
 Maer schoon ick ruste soeck ontrent de groene boomen,
 Ick stel het geensints aen, om daer te sitten droomen.
 Neen, neen, mijn geest verquickt, als ick de groente sie,
 Soo dat ick God al-om een danckbaer herte bie.
 Ick ga een soet gepeys met dit gesichte mengen.
 Ick poogh oock, na het valt, een veersjen uyt te brengen;
 Doch als ick eensaem ben, dan juyght mijn ziele meest,
 Ick spreek tot mijnen God, of God tot mijnen geest.
 Wanneer ick lees het boeck, dat God ons heeft gelaten,
 Een boeck dat soeter is als duysent honighraten;
 Dan spreek Godt tot mijn hert, en ick spreek weêr tot
 Als ick gebeden stort, of met of sonder stem. (hem,
 Mijn ziel, hier mach geen deel in onse klingen wesen,
 Of Godes hoogen naem die moet'er sijn gepresen.
 Hier mach geen heuvel sijn, geen stil of eensaem dal,
 Daer ick niet sijnen lof met ootmoet roemen sal.
 Hoe kan het anders sijn? ick sie, hoe alle dingen
 Den Schepper eere doen, ja, sonder stemme singen.
 Ick sie het velt bekleed met wonder aardigh kruyt,
 En wat ick immer sie, dat roept den Schepper uyt.
 Ick sie geen jeughdigh groen dat hier komt opgeresen,
 Of 't schijnt my dese les tot leeringh voor te lesen:
 Danckt God, ondancckbaer mensch die u tot mensche schiep.
 Dat hy, tot uwen dienst, my uytter aerden riep.
 Ick sie 'er hagen staen, die onder een geweven,
 Haer reuck tot offer-werck aen God den Schepper geven.
 Ick sie'er blom-gewas, dat, met sijn net gewaet,
 Het kleet van Salomon in glans te boven gaet.
 Hier op soo roep ick uyt: "wie kan dit wesen geven?
 Hoe kunnen in de duyn soo gulle planten leven?
 Hoe kan een wilt gewas soo net en titsigh staen,
 Daer niemant van de kunst yet toe en heeft gedaen?
 Waer sal mijn dom vernuft, waer sal ick woorden halen,
 Om al dit velt-cieraet behoerlijk af te malen?
 Eylaes! mijn swacke pen die vint haer gansch ver stelt,
 En al mijn inckt verdrooght, oock in het groenste velt.
 Voorwaer, de schilder-kunst en kan het niet vertoonen,
 Al wil men dier genoegh en knecht en meester loonen;
 By ons is menigh geest, en menigh net pinceel,
 Maer niemant, wie het sy, bereyckt het minste deel.
 't En is, na dat my dunckt, niet sonder groote reden,
 Dat al dit groen gewas met vreughde wert betreden;
 Vermits het uytter aert een treurigh hert vermaeckt,
 En niet aen 't oogh alleen, maer al de sinnen smaeckt.
 Als ick hier bloemen sie, en elders versche rosen,
 En fruyten boven dien, die wonder aardigh blosen,
 En al het net gewas van allerhande kruyt,
 Soo berst mijn gantsche ziel, in dese woorden uyt:
 "De swarte konstenaers, die in Egypten waren,
 Als God sijn hoogh-bedrijf aldaer liet openbaren,
 Doen Moyses uyt het stof had luysen voortgebracht,
 Die riepen overluyt: sie daer Gods hooge macht!
 Maer ick segh menighmael, en vry met beter reden,
 Als ick met stillen geest hier binnen kom getreden:
 Hier is in ware daedt, hier is Gods eygen handt,
 Die al dit schoon gewas verweckt uyt enckel zandt!
 Is 't niet een lust te sien, dat uyt de rauwe klyuten,
 Ontrent den nieuwen tijt, de jonghe planten spruyten?
 Is 't niet een soet vermaeck, en aengename vreught,
 Dat gants het aertsche dal ontfanght een nieuwe jeught?
 Is 't niet een lust te sien, de blommen aen der heyden,
 En langhs een steylen dijck, en in de vlacke weyden?
 Al is 't geen vreemde tulp, of spitse keyzers kroon,
 't Is al uyt eygen aert, 't is, ja eenvoudigh schoon.
 Is 't niet een soet vermaeck, een entje wel te passen,
 En sien het voester-kint de moeder overwassen?
 En hoe het lustigh bloeyt, en schoone vruchten geeft,

Oock schoon het nu ter tijt een ander moeder heeft?
 Is 't niet een soet vermaeck, een ouden tack te buygen,
 Op dat een jonghe stam daer aen sou mogen suygen?
 Is 't niet een soet vermaeck, al schijnt 'et maer een droom,
 Dat één bot maer alleen u geeft een nieuwen boom?
 En siet al dit beslagh en sijn maer boere vonden,
 Gepresen evenwel door veel geleerde monden.
 Al wat het enten raect, sijn dingen van verstant,
 Al neemt 'et altamael sijn oorsprongh uyt het lant.
 Is 't niet een lust te sien, hoe alle boomen spruyten,
 En hoe dat metter tijt de botten haer ontsluyten,
 En puylen kraghtigh uyt, na haer bescheyden aert,
 En even soo gestelt gelijk een vrouwe baert?
 Is 't niet een lust te sien, dat alderhande kriecken
 Zijn liefstal aen de jeught, en lavenis der siecken?
 En is een volle korf met kerssen, wiese draeght,
 Geen aengename last, die yeder een behaeght?
 Is 't niet een lust te sien, wanneer de langhe manden
 Met appels sijn gevult, oock hooger als de randen?
 En dat het aardigh fruyt, oock sonder kunst gemenght,
 Een lustigh tafereel voor ons gesichte brenght?
 Een porceleyne kop vol alderhande pruymen,
 Die niet en sijn gefoolt van alderhande duymen,
 Vind' ick dat boven al aen 't ooghe wel behaeght; —
 Vriend, send die (sooje vryt) aen uw geliefde maeght.
 Wat schaeft 'et of den herfst mist al de schoone rosen,
 Men siet in hare plaets de rijpe vruchten blosen;
 En dat is aengenaem, en vry op beter gront:
 De roos is voor de neus, de fruyten voor de mont.
 Is 't niet een soet vermaeck, voor al die boomen planten,
 Te hooren door het wout de kleyne musicanten,
 En even boven al de fiere nachtegael,
 Die staegh wat anders singht, en spreekkt een nieuwe tael?
 Is 't niet een lust te sien, dat op de groene klingen,
 Patrijzen hier gekipt in vryheyt henen springen?
 En dat men om den nest de leege doppen telt,
 Dat ons het recht getal van al het broetsel melt?
 Is 't niet een lust te sien, dat hier oock hasen loopen,
 Die somtijts met de vacht een stouten sprongh bekoopen?
 Of als een graegh konijn, dat aen de boomen knaeght,
 Gelevert aen de kock, verdiende straffe draeght?
 Is 't niet een soet vermaeck, in 't groen te mogen treden,
 Daer ons geen roock en quelt, geen dampen van de steden?
 Is 't niet een soet gepeys, te voeden onsen geest,
 Daer geen benijders oogh of klapper wert gevreesd?
 Is 't niet een soet vermaeck, dat ons hier magh gebeuren,
 Te sien by-een gevoeght soo veelderley koleuren,
 Hier root, daer hemels-blaeu, een geel en jeughdigh groen?
 Geen schilder heeft de macht den Schepper na te doen.
 Is 't niet een soet vermaeck, sijn geesten uyt te strecken,
 En door een soeten reuck de sinnen op te wecken?
 Een reuck, die aen den mensch al vry kan nutter sijn,
 Als oock den besten dranck van eenigh medicijn.
 Is 't niet vermaeck te sien, dat volle tacken bucken,
 Soo dat wij met de handt haer vruchten mogen plucken?
 Ja, dat de boom als spreekkt tot haren Overheer:
 De fruyten, die ick draeght, die sijn tot uwer eer?
 Is 't niet een soet vermaeck, ons ooft te mogen senden
 Aen die wy voor ons bloet, of goede vrienden kenden?
 Ons ooft, daer van de boom, door ons met eygen handt,
 Te voren was ge-ent, of sinnelijck geplant.
 Is 't niet een soet vermaeck, dat, op bescheyden tijden
 En in verscheyden aert, de boomen ons verblijden,
 En als het verder gaet, of hare jeught verdwijnt,
 Dat stracks een ander volght, en op een nieuw verschijnt?
 Maer 't is noch boven al hier lustigh aen te mercken,
 Hoe God ons ziele treck met duysent wonder-wercken;
 Men sietse door het oogh, men tastse met der handt,
 In dat'er is gezaeyt, en wat'er is geplant.

Ick dancke mijnen God, veel hondert duysent malen,
 Dat ick hier sijnen troost voel in my nederdalen,
 Een troost die soeter is, en meer vermakens geeft,
 Als dat oyt eenigh mensch uyt vleesch of werelt heeft:
 Een troost, een zielgeheim, daer van mijn geesten springen,
 Mijn hert met lust ontluyckt, mijn binnen-krachten singen.
 Een troost, die met gejuich tot aen de ziele raect,
 En in der hoogte stijcht, ja, na den Hemel smaect.
 Een troost, die uyt het vleesch mijn sinnen kan verrucken,
 Een troost, die mijn gedicht weet nimmer uyt te drucken;
 Mijn inckt niet toe en reyckt; wel, swijght dan swacke pen,
 Maer God sy eeuwich danck, dat ik hier vrolick ben.
 Doch niemant dencke vreemt, dat wy van kleyne saken,
 En ons geringh bedrijf, soo groote dingen maken.
 Hoor vrienden, wat ick heb is groot in mijn gesicht,
 En daerom heb ick 't werck vereert met ons gedicht.
 Hebt ghy een wijf getrouwt, noch deftigh in de reden,
 Noch aerdigh van gelaet, noch achtbaer in de zeden,
 En datse lijckewel haer man noch wel bevalt,
 Dat is een wijse daedt, al schijnt'et ons gemalt.
 't Is ja, God aengenaem, en 't is sijn eygen segen,
 Te wesen vergenoeght in dat men heeft verkregen.
 't Is nutter dat de lust van eygen noyt verdwijnt,
 Als dat een anders goet u altijd beter schijnt.
 Wanneer uw eygen kost u niet en plach te smaken,
 Soo kunje met geen lust uw keucken oyt genaken,
 Soo dat uw grilligh oogh geduerigh elders gaet,
 En dat verbiedt de wet, en is de ziele quaet.
 Waer ick dan henen ga, of neder ben geseten,
 De goetheyt mijnes Gods en kan ick niet vergeten.
 Sijn wijsheyt, hoogh-beleyt, sijn wonderbare macht,
 Die wort my door het oogh tot aen de ziel gebracht.
 Sijn macht, beminde ziel, is daer uyt aen te wijsen,
 Dat God het wout-cieraet soo dickmael doet verrijsen:
 Dat hy uyt enkel niet de gansche werelt schiept,
 En al dat wesen heeft, als uyt den afgrondt riep.
 Sijn wijsheyt is te zien, en hier uyt aen te schouwen,
 Dat hy dit machtigh werck soo langh heeft onderhouwen,
 Dat hy de gulde son, dat hy de klare maen,
 Tot welstant van het kruyt, doet op en onder gaen.
 Sijn goetheyt boven dien is hier uyt aen te mercken,
 Dat wij deelachtigh sijn van al die nutte werken,
 Tot spijse, tot gebouw, tot lust, en medicijn;
 O God! uw naem alleen moet staegh gepresen sijn!
 Maer in een seker deel van ons begraesde klingen,
 Daer vint ick soet vermaeck, oock boven aertsche dingen,
 Een heuvel opgerecht te midden in het groen,
 Kan my geen vreught alleen, maer innigh^o voordeel doen.
 Men kan van daer het oogh in vryheyt henen strecken
 Door al het naeste landt, of vergelegen vlekken.
 Hier is een zandigh velt, en daer een groene wey,
 En ginder vruchtbaer landt, geschakelt tusschen bey.
 Van hier sie ick den Haegh, gelijk hy is gelegen,
 Die stelt my voor het oogh des Heeren milden segen,
 Te weten, hoe men daer heeft dingen uytgwracht,
 Waer door de gansche staet in vryheyt is gebracht.
 Van hier verneem ick Delf, dat geeft ons in bedencken,
 Hoe dat het Spaens bedrogh ons was geneyght te krencken,
 En hoe door wreede moort die wijtberoemde ziel;
 Het steunsel van het landt, Prins Willem, nederviel,
 En hoe God evenwel den swacken staet bewaerde,
 En sijn geminde kerck, en ons gemeente spaerde.
 Voorwaer een rechte gront, en gansch bequame stof
 Tot danckbaerheyt voor ons, en Godes hoogen lof.
 Van hier toont sich den Briel, en brengt ons in de sinnen,
 Hoe sich de Spaensche macht liet eerstmael overwinnen,
 En hoe een ongeval, uyt soo een kleyn begin,
 Bracht, eer het yemant dacht, geluck en zegen in.
 Hier sie ick boven al des Hemels ruyme palen,

Dien grooten ommegangh, en ongemeten salen,
 Dat uytgestreckt verwulf, en onbegrepen licht,
 Dat noyt een nietigh mensch doorstraelt met sijn gesicht.
 Hier sie ick hoe de son, met haer geswinde paerden,
 Omrent op eenen dagh de ronte van der aerden,
 En keert dan wederom, en hoe de bleecke maen
 Is vast in haren loop, al schijntse los te gaen.
 Hier sie ick 't schoon lasuur,¹⁾ geciert met gulde sterren,
 Daer oock de wijste selfs haer dickmael in verwerren.
 Wel kleyn (gelijk het schijnt) maer soo oneindigh groot,
 Dat één verr' overtreft den ganschen werelt-kloot.
 Uyt dit oneyndigh werck, en diergelijcke saken,
 Soo hoor ick dit besluyt van wijse luyden maken
 (Een dingh dat evenstaegh is weert te sijn bedacht,
 Om recht te mogen sien des Scheppers hooge macht):
 Als God dit machtig AL, de zee en vaste landen,
 Sal geven aen het vuur, om af te laten branden,
 Is min of eenigh mensch een greyntje bos-kruyt nam,
 En bracht'er vuur ontrent, en gaf'et aen de vlam.
 Ach! wat is van den mensch, en alle beusel-saken,
 Daer wy soo grooten werck gewoon sijn af te maken.
 Voorwaer, geminde ziel, dit AL is enkel niet,
 Als ghy op uwen God, of op den Hemel siet.
 En al dit groot beslagh, dat heeft men sien bewaren
 Sijn onvermoeyden loop nu soo veel duysent jaren.
 En niet een eenigh radt en was'er oyt ontstelt,
 Hoewel een langhe tijt hier alle dingen velt.
 Hier moet ick, lieve ziel, tot u een weynigh spreken,
 Al schijn'et buyten spoor, of van de baen geweken,
 Segh, waer op speelt uw breyn, als ghy dit al bemerckt,
 Of wat is 't dat uw geest in dit gesichte werckt;
 Ghy siet den Hemel gaen, de lichte dampen sweven,
 Ghy siet, hoe dat het swerck wort krachtigh omgedreven;
 Ghy siet de gulde son, des hemels schoon cieraet,
 Ghy siet, hoe dat de maen haer oude paden gaet;
 Ghy siet, hoe dat de lucht is swanger van den regen,
 En hoese met den wint de boomen kan bewegen;
 Ghy siet, hoe dat de zee, met haer geswollen vloet,
 Op haer gesetten tijt en gaen en keeren moet;
 Ghy siet het landt bekleet met kruyt en groene boomen,
 Het lage velt gedrenckt met klare water-stroomen;
 Ghy siet het Al bewoont door onderscheyden vee,
 Gedierten in het wout, en visschen in de zee;
 Ghy siet hier blom-gewas oock aen de schrale dijcken,
 Dat voor geen rijck gewaet van prinsen heeft te wijcken;
 Ghy siet, hoe dat het draeght de vlagen van de wint,
 Schoon dat'et niet en nayt, of vlas of wolle spint;
 Ghy siet veel hooghten staen ontrent de lage stranden,
 Maer geensins daer gebracht door kunst of menschen handen;
 Ghy siet het woeste meyr, en sijn oneyndigh diep,
 Dat nu sijn palen hout, maer eertijts verder liep;
 Voorwaer ghy, die, beschout soo wonderbare saken;
 Die noit gedierte wrocht, of mensch heeft konnen maken,
 Zijt of geweldigh bot, of uytter aert verkeert,
 Die soo veel meesters hebt, en sijt noch ongeleert.
 Wat onbegrepen macht, hoe wonder hoogh geresen,
 Moet in het aertsche dal, in zee, en hemel wesen!
 Wie God hier niet en siet en eert als dat betaemt,
 En dient van nu voortaan geen mensch te sijn genaemt.
 Ick danck u, lieve God! dat ick hier mach beschouwen,
 Dat my kan met vermaeck de sinnen besigh houwen.
 Wat is'er niet te sien, en al tot uwer eer²⁾,
 Maer een dingh neem ick aen, dat ick op heden leer:
 De lichten die men siet, met haer vergulde stralen,
 Vercrieren over-al des hemels ruyne salen,
 Die nooden al gelijk, ja, roepen ons tot haer,

1) *lasuur*; azuur, blauw

2) Psalm III. Groot zijn de werken des Heeren, wie haerder aetht, heeft eukel lust daeraen.

En dat wort even hier mijn innigh hert gewaer.
 Ick sie dat niet alleen de sterren lustigh blincken,
 Maer dats' ons boven dien als naer den hemel wincken,
 Ick segh dan, tot besluit: ick bid u, werelts gast,
 En maect noyt aen het stof uw hert en sinnen vast!
 Soo heeft dan 't veldt alleen my niet geleert te sterven,
 Om dat sijn blom-gewas en kruyden haest bederven,
 Maer oock de lichten selfs, die aen den hemel staen,
 Die raden ons van hier en uyt het vleesch te gaen.
 Maer 'twijl ick hier op merk, soo roepen mijn gedachten:
 Een, die den hemel siet, kan hy de werelt achten?
 Hoe dwaes hoe aertsch gesint, hoe dul is oock de mensch,
 Die hier beneden stelt sijn lust en herten-wensch!
 Rijst hooger, lieve ziel! en wilt niet blijven woelen,
 Ontrent het onder-werck van dese lage poelen;
 Ghy quaemt niet uyt het stof, of uyt onvruchtbaer zant;
 Wort Hemels, mijn gemoet, daer is uw vaderlandt!
 Siet God in sijnen troon, omringht met Cherubijnen.
 Al wat men heerlijcks siet, dat sal een mishoop schijnen.
 Mijn God! des Hemels glans, en onbegrepen licht,
 Verkondight uwe lof, en even onzen plicht.
 O, God is hier ontrent, en daerom hier te prijsen,
 Ja, God is hier te sien, sijn wonders aen te wijsen;
 Ja, God is over al te vinden in den hof,
 Op, op! mijn sinnen, op! en geeft den Schepper lof.
 Wat kan men beter doen, als in de groene velden
 Te juichen in den geest, en Godes wonders melden?
 Te loven sijn beleyt? te roemen sijnen naem?
 Het vry en open wout dat is'er toe bequam;
 De stilte van den hof, de schaduw van de boomen
 De vryheyte van de lucht, de koelte van de stroomen,
 Treckt ons de sinnen op, en geeft, ick weet niet wat,
 Waar door tot in het mergh de ziel wort opgevat.
 Daer geen gewoel en is, daer alle monden swijgen,
 Daer kan het vry gemoet tot in den hemel stijgen.
 Weg, weg, met dat het volck vermaeck of blijdschap hiet,
 Daer is geen herten-lust, als daer men God geniet.
 Al wat het vleesch bedenckt, en sijn maar losse kuere,
 Geneughte buyten God en kan niet lange dueren.
 Al schijnt de werelt schoon, des echter niet te min,
 Het eynde van de lust, dat heeft een adder in.
 Hoogh-wesen, eeuwich God, uw wonderbare wercken
 Zijn in het groene wout en over-al te mercken.
 Ick sla mijn ooggen op, terwijl ick neder kniel,
 En heffe niettemin tot u mijn gansche ziel.
 Ick danck u duysentmael, en hondert duysent werven,
 Dat ghy mijn sinnen leyt, om wel te leeren sterven.
 Ick danck u voor de gunst, aen my soo langh getoont,
 En dat mijn aertsch bedrijf soo dickmael is verschoont.
 Ghy gunt my dese plaets om my te gaen vertreden,
 Dat hier vry soeter is, als in de groote steden.
 Hier siet men onverlet waer sich den hemel streckt,
 En hoe dat schoon verwulf de werelt overdeekt.
 Ghy gunt my boven dien gesontheit aen de leden,
 Van gicht ben ick bevrijt, van geelsucht niet bestreden,
 Graveel en kend'ick noyt, en min een grooter steen,
 Die aen den ouden dagh niet selden is gemeen.
 Ghy hebt my grooter deel, ghy hebt my ruymmer leven,
 Als ick oyt wenschen dorst, op aerde toegeschreven.
 Ghy hebt tot hooger staet en eere my gebracht,
 Als ick van uwe gunst mijn leven heb gewacht.
 Ghy hebt mijn domme jeught, mijn onbedachte jaren,
 Genadigh oversien, en gunstigh willen sparen.
 Ghy hebt my vry gestelt van menigh ongeval,
 Waer voor ick uwen naem voor eeuwich roemen sal.
 Nu is dit lichaem oudt, mijn dagen hoogh geresen,
 Wilt doch te deser uur mijn heyl en toevlucht wesen.
 Geeft troost aen dese ziel, ontrent mijn lesten dagh,
 Op dat ick uytet vleesch met vreughde scheidt magh.

Geeft my een diep berouw van mijn voorleden sonden,
 En krachten om daer noyt te worden in bevonden.
 Geeft my een vast geloof, op Christi bloet gegront,
 Dat ick verzegelt ben in uw genaden-bont.
 Geeft my noch boven dat een herte soo genegen,
 Dat liefd' en recht behulp aen yeder soeckt te plegen.
 Want als ick uwen geest in my aldus gevoel,
 Soo vrees ick even selfs noch doot of helse poel.
 Hoe kan'er soeter drift in ons gedachten komen,
 Dan als men in den geest, ten Hemel opgenomen,
 Den grooten Schepper groet, en hoort oock even Hem,
 Als hy ons logge ziel verwackert 1) sonder stem.
 Nu weder naer het groen! wil ick niet eensaem wesen,
 Soo laet ick even hier de beste schrijvers lesen;
 Ick heb een jongelingh, die my ten dienste staet,
 Die met of achter my door alle velden gaet;
 Of wy dan om een bergh, of in de leeghte dwalen,
 Hy leest een deftigh boeck, oock in de beste talen.
 Hy leest een soet gedicht, of dat ick hem gebie,
 Terwijl ick in het gaen mijn saken oversie:
 Ick spreek op dese wijs oock met de beste zielen,
 Die 't Roomsche of Grieksche rijk wel eer ten deele vielen.
 Ick spreekte met den Geest, die van den hemel daelt,
 En met een heyligh vuur in onse sinnen straelt.
 In dit mijn soet vermaeck en wil ick niet benijden,
 Die op Tarpejusbergh op gulde wagens rijden.
 Een sucht tot God gestiert, een vonck van sijnen Geest,
 Is soeter dan de pracht, en als de grootste feest.
 Ey, Rome 's werelts oogh! wat is van uwe wercken,
 Tooneelen tot vermaeck, en ront getogen percken,
 Daer in man tegen man, als voor een speeltje vocht,
 En sloegh sijn even-mensch soo vinnigh als hy mocht;
 Daer vrouwen tegen een voor al de werelt quamen,
 En buyten vrouwen aert, aen vrouwen 't leven namen;
 Daer in de nonnen selfs doen schiepen haer vermaeck,
 Maer 't is voor my een walgh, en buyten alle smaek.
 Men heeft wel eer gesien, dat midden in de gasten,
 Die niet als op vermaeck en groote glazen pasten,
 Tot enkel tijt-verdrijf aldaer wort aengerecht
 Een selsaem tafel-spel, een doodelijck gevecht.
 't En was geen plomp geweer, daer met de lieden vochten,
 Sy sloegen onder een soo vinnigh als sy mochten;
 Hier wiert'er een gequetst, daer viel een ander doot,
 Of op een vrouwen borst of in een vrijsters schoot.
 Het bloet quam menighmael tot in den wijn gesprongen,
 Daer yeder vrolijk was, en jonghe lieden songen;
 Het lywaet wiert geverr'wt, dat op de tafel lagh,
 En dit was soet vermaeck voor die het speeltjen sagh.
 Ick sie met blijder oogh een jeughdigh boompjen groeyen,
 Een roosjen open gaen, een aardigh haeghjen bloeyen;
 Want al wat Rome selfs in hare wal besluit,
 Hou ick soo lustigh niet, als hier het jenghdigh kruyt.
 Wie door de steden gaet, en gaet het al bemercken,
 Die vint'er maer alleen dat menschen handen wercken.
 Van boven is gebouw, van onder harde straet,
 En 't is maer dorre steen, al waer men 't ooge slaet.
 Maer die het velt betreet, en kan geen voet versetten,
 Of hy vindt eenigh dingh, daer hem op staet te letten:
 Waer hy sich henen wendt, of sijn gesichte streckt.
 't Is al met aardigh groen of blommen overdeekt,
 En niet een klein gewas en komt'er opgeresen,
 Of daer is diep geheym en wonder in te lesen;
 En soo men over-al begrijpt den rechten sin,
 Men vint'er diep geheym en Godes vinger in.
 Al kent men menigh kruyt, en schrijft des groote boecken,
 Hoe veel men heeft ontdeckt, noch is'er meer te soecken;
 Soo dat men in het groen, door al het aertsche dal,

1) *verwackert*: opwekt.

Noch altijd leeren moet, en altijd leeren sal.
 Daer is soo veel te sien in bloeysels, botten, aders,
 Daer is soo veel geheim in schorssen, tacken, bladers,
 Dat ick noch geestigh breyn, noch wel gesneden pen,
 Tot uytdruck van het werck, bequaem of machtigh ken.
 De werelt heeft gestaen nu soo veel duysent jaren,
 En noch is in het kruyt geen mensche recht ervaren:
 Want voor het meeste deel is heden niet ontdeckt,
 Hoe verr' het innigh merck van aert-gewassen streckt.
 Soo ick nu dese pen hier niet en wou betoomen,
 Maer liet mijn driften gaen door tam en wilde boomen,
 Door al het hof-cieraet, en al het jeughdigh kruyt,
 Ick trock'er (na my dunckt) ons volle plichten uyt.
 Siet, wat de wijste Vorst voor desen heeft geschreven 1),
 Daer van is hier een beeldt geschildert na het leven:
 Dat al ons ydel doen, is ebb' en weder-vloet,
 En dat hier alle dingh sijn beurte hebben moet.
 Wie sal hier onsen-Godt niet danckbaer moeten wesen,
 Daer in het minste kruyt sijn wijsheyt is te lesen;
 Wie sal'er geen behulp aen sijnen naesten doen,
 Daer voor hem voordeel is, oock in het minste groen?
 Wie kan den hoogen lof van God den Schepper swijgen,
 Daer wy de boomen sien als na den Hemel stijgen?
 Daer yeder sijn gewas hem schijnt te laten sien:
 En gaet een offer-werck als aen den Hemel bièn?
 Wie sal hier niet met ernst den hoogsten Vader prijsen,
 Nadien hier toe den wegh de kleynen vogels wijzen?
 Want als de gulde son haer kamers open doet,
 Soo wort hy met gesangh van alle kant gegroet,
 Lest quam my selsaem voor, en 't scheen oock vreemt te wesen,
 Dat ick in seecker boeck nu onlancks heb gelesen,

1) Salomon.

Te weten: dat een mensch, die in de stadt verkeert,
 Veel nutte dingen siet, en goede saken leert;
 Maer dat het open veldt, met al de groene boomen,
 Niet anders nut en sijn, als om te sitten droomen,
 En dat'er in het wout niet beters is te doen,
 Als met een densigh breyn te liggen in het groen.
 Al sachtjens, hoogh vernuft? dus heeft hy niet gesproken,
 Die d'oude slangh haer kop voor desen heeft gebroken 1),
 Die heeft ons menighmael het landt en open velt,
 En blommen t'onser leer, en boomen voorgesteld.
 Voor my, ick heb verkeert in veel beroemde steden,
 Maer niet te veel geleert, ten goede van de zeden;
 Ick sagh in tegendeel daer menigh slim beleyt,
 En heb tot mijn gemoedt bywijlen dit geseyt:
 Kond'ick gestaegh yet goets ontrent de menschen leeren,
 Soo woud' ick evenstaegh met eenigh mensch verkeeren:
 Maer in het tegendeel, als ick by menschen kom,
 Soo keer ick menighmael naeu mensche wederom.
 Men segge, wat men wil, men kan van boomen leeren.
 Men kan, waer groente wast, den grooten Schepper eeren.
 Al waer het ooge draeyt, daer vintmen stage stof
 Te roemen sijnen naem, te melden sijnen lof.
 Wie in de velden voeght sijn oogen met de reden,
 Die vint'er menigh dingh ten goede van de zeden.
 Ick hebbe desen grondt by wijlen eens geploeght,
 Nu dient'er, soo my dunckt, een weynigh by gevoeght.
 Voor eerst let op het klim, dat kan ons onderrechten,
 Hoe yemant met den noot bywijlen dient te vechten,
 En hoe een slecht gesel, een kleyn en suynigh man,
 Oock in een schralen tijt, sijn huys generen kan.
 Siet, schoon dees plante wast ontrent vervallen mueren,

1) Siet Luc. 21. 29.

Haer jeught sal even-wel in welstant blyven dueren ;
Al is haer woon-plaets schrael, sy treckt'er voedsel uyt,
En schoon de winter bijt, het blijft een jeughdigh kruyt.

Het is van outs geloofft, en metter daedt bevonden,
Dat boomen, die gebloeyt en haest ontloken stonden,
Zijn met een harde vorst, die na de winter quam,
Van haer gewas ontbloot, tot op de naeckte stam ;
De pers, d'amandel-boom, en alle vroegelingen,
Die met een rassen spoet haer botten open dringen,
Vernemen dit gevaer, maer die hier trager gaen,
Die sijn op haren tijt met vruchten overlaen.
De daedt leert alle daegh, dat alle groote saken
Met haest en rassen spoet niet aen en sijn te raken ;
Al dat gewichtigh is, dient wel te sijn versint,
Mits die het ander doet, sich veeltijts qualijck vint.

Hier dient nu by-gevoeght, dat alle boom-gewassen,
Die met te snellen spoet haer groeyen niet verrassen,
Sijn vast in haren standt, en yeder wert gewaer.
Als datse keestigh sijn, oock meer als hondert jaer.
Dit kan men van de eyck dit kan men van olijven
Vernemen metter daedt, en met de waarheyt schrijven.
Het is een oude spreuck, die yeder seker houdt :
Dat haest in wesen komt, dat wort oock laestigh oudt.

De boom, die hier wel eer uyt Persen is gekomen 1,
Dient aen te sijn gemerckt, en waer te sijn genomen :
Sijn blat gelijck een tongh, sijn vrucht eens menschen hert,
't Is wel soo dese plant by ons gevolligt wert.
Ons hert en onse tongh behoorden ééns te wesen,
En dat wort in den mensch op heden noch gepresen.
Want als de tonghe spreeckt, en 't hert yet anders denckt.
Soo wort'er in 't gemeen een ander door gekrenckt.

Des wijngaerts swack gewas sal haest ter nedersijgen,
Indiense tot behulp geen steunsel weet te krijgen ;
En daerom doetse wel, als sy haer rancken bint
Aen eenigh vaster hout, dat sy ontrent haer vint.
Een staet of eenig prins, van soo geringhe krachten,
Dat hij geen vyandt derf op sijne grensen wachten,
Doet wel, indien hy tracht met eenigh ander landt
Te treden in gespreck, of in een vasten bandt.

Als aen een lagen boom sijn woonplaets is gegeven,
Daer eenigh hoogh gewas komt over henen sweven,
Soo neyght de kleyne stam voor dien verheven tronck,
Als of hy d' eerste plaets aen sijnen heerscher schonck ;
Ter zee is dit gebruyck, daer moet de minder strijcken,
Te landt is 't even soo, daer moet de minder wijcken.
Het is een oude spreuck: het is een rechte sot,
Die voor geen yser wijck, hy zijnd' een aerde pot.

De boom, die met het bloet van Thisbe is begoten 2),
En schiet noyt haer geway of hare gulle loten,
Dan als'er naderhandt geen winter komen sal,
En daerom isse vry van koud' en ongeval.
Men siet, hoe dese plant van yeder wort gepresen,
Hy is van oudts geschat de wijste boom te wesen :
De wijsheyt is beset, en traegh in alle dingh,
En hy wert dwaes genoemt die los en veerdigh gingh.

Wanneer men siet een int op wilde boomen setten,
Het streckt tot goede leer, men heeft'er op te letten ;
't Is klaer tot ons geseyt: verlaet uw' wilden aert
En weest voortaan niet meer gelijkje voortijts waert.

Siet ghy een ouden boom tot aen de lucht verheven,
Die met een fellen storm te aerden is gedreven,
Seght dan in uw' gemoedt wat staet'er immer vast ?
Een eyck valt op een uer, die hondert jaren wast !
Wanneerje siet het gras op uwe velden maeyen,
En dat'er kruyt en blom te samen henen waeyen,
Seght dan tot uwe ziel: ey, weest gestaegh bereyt,
De doot maeyt over-al, en sonder onderscheyt !

Als yemant uyt het landt het onkruyt komt te trecken ?
Seght dan: 't is niet genoegh, ons vlijt moet verder strecken ;
Want soo geen beter graen hier in en wert gezaeyt,
Daer wort geen ander vrucht als onkruyt afgemaeyt.
Schoon yemant uyt sijn hert de sonde komt te weeren,
Hy moet al verder gaen, of 't sal de ziele deeren.
De deught en haer gevolg die moeten sijn geplant,
Of stracks komt wederom de netel in het lant.

Siet daer een woeste struyck met veel verboste tacken,
Bequaem en anders niet, om in het vuer te smacken :
En ware dit gewas na rechten eysch gesnoeyt,
Het ware tot een boom ten vollen opgegroeit ;
Maer nu soo is 't een dwergh, een woonhuys van de krayen,
Daer haer ongueren nest niet af en staet te wayen,
Om dat'et lage wast, en dichte tacken voet,
Soo dat het evenstaegh een enter blyven moet.
Wie is nu dese struyck oyt beter toe te passen.
Als eenigh dertel kint, in weelden opgewassen ?
De vader had te doen, de moeder was te sacht,
En daerom is het wicht in quaden standt gebracht.
Het is een onguer kint, een onbelompe jongen,
Omdat hy 'tsijner tijt niet recht en is gedwongen.
Nu is hy onbequaem oock tot een goeden staet,
Om dat hy heden noch sijn oude gangen gaet.
Nu siet de moeder bangh, de vader is verbolgen,
Om dat hy niet en wil, of raedt of reden volgen.
Wel, vrienden! sooje wenscht, dat uwe jonckheyt bloeyt,
Soo maeckt, dat ghy in tijts haer gulle tacken snoeyt.

Seght hier nu tot besluit: hoe dom sijn alle menschen,
Die niet als staegh geluck in al haer saken wenschen,
En meynen in 't gemeen, dat God de lieden haet,
Wanneer hy, niet de mensch, maer sijn gebreken slaet !
Noch dient hier by geseyt, ick snoeye dese planten
Van haer ondeugent hout, en dat aen alle kanten ;
Hoe, sal ick niet met ernst besnoeyen mijn gemoet,
Wanneer het qualijck gaet, en slimme gangen doet !
Sal ick in dese borst oock rancken laten wassen,
Die my of mijnen staet voortaan niet meer en passen ?
Neen, wast ons boomtje wel, wanneer het is gesnoeyt,
Soo dient, voor alle dingh, met onsen geest gemoeyt.
Seght dit noch tot besluit: men is gewoon te snoeyen,
Niet in de soete Mey, of als de planten bloeyen,
Maer in de winter-tijt, als 't hout gesloten staet ;
Dat is de rechte stont, wanneer het snoeyen baet.
Een die in ontucht leeft, en wil niet t' allen tijden,
Vermaningh, harde straf, of deftig' aenspraeck lijden :
Weet dat oock goeden raet geen vrucht aen yemant geeft,
Die noch in volle drift van sijn gebreken leeft.
De dampen van den wijn die moeten sijn vervlogen,
Eer yemant van den dranck kan werden afgetogen :
In druck, in ongemack, in smaedt, of tegenspoet,
Daer is het straffen nut, daer is vermanen goet.

Ten lesten noch een woort: als alle planten bloeyen,
Of dat aen alle kant gespeende vruchten groeyen,
Dat licht een yeder toe, en met een snelle vlucht,
Soo loopt men na de boom, en pluckt de rijpe vrucht.
Maer als de felle kouw verheft gestrenghe winden,

1) Perssen-boom. 2) Moerbesien-boom.

Soo dat'er aen het hout niet groens en is te vinden;
 Dan scheyt men uyt het velt, en laet de boomen staen,
 Want niemant wil een rey om dorre troncken gaen.
 Siet, hoe de werelt gaet, en hoe meest alle menschen
 Den inganck tot het huys van groote lieden wenschen;
 Een yder sweeft'er om, en streelt en flickefloyt,
 Soo langh haer 't soet geluck met bloemtjens overstroyt:
 Maer als een harde storm berooft haer groene tacken,
 En dat aen alle kant de bladers nedersacken,
 Dan is de vrientschap uyt, en yder scheyt'er van:
 Wie ongeluckigh is, die wort een eensaem man.

In 't korte, watje siet in bloemen, dieren, kruyden,
 Dat konje na de tucht, en u ten goede duyden:
 Want die met recht verstant hier op de sinnen keert,
 Wort sonder lesen wijs, en sonder boeck geleert;
 En konje dit alleen in uw gedachten prenten,
 Het gelt hier in besteedt dat geeft u volle renten;
 Want datje voor den grondt en planten hebt betaelt,
 Wort hier door met gewin, ja woeker ingehaelt.

Ick heb tot heden toe met grooten lust geschreven
 Van hout dat vruchtbaer is, en van de wilde dreven;
 En hoe men met een bot, of met een tackjen int,
 En hoe men boomen sooght, en nieuwe planten wint.
 En hoe de byen-korf de sinnen kan vermaken,
 En hoe dat eygen moes aen yeder plach te smaken;
 En hoe men 't wilt betrapt door ongewone list,
 En hoe men met vermaeck in kleyne waters vist.
 In 't korte, van het wout en van het buyten-leven,
 Heb ick en wel gevoelt en smakelijck geschreven:
 Maer 't is my nu geen vreught, dat my eens heeft verblijft,
 Mijn geest speelt nu met ernst ontrent haer dorre tijt.
 En siet, de groente selfs heeft my hier toe bewogen,
 En van mijn eerste lust en sinnen afgetogen.
 Ick sagh, hoe weynigh tijts een aerdigh haeghje groeyt,
 Ick sagh, hoe weynigh tijts een roos of lely bloeyt,
 Ick sagh hoe d'eerste jeught van al de schoonste boomen
 Verdween uyt ons gesicht, gelijk als losse droomen.
 Ick sagh een open roos, die fris en jeughdigh scheen,
 Maer die voor ons gesicht op éenen dagh verdween.
 Dit viel my selsaem in, en sloegh aen mijn gedachten,
 En dede mijnen geest hier op wat nader achten,
 En na een diep gepeys, soo riep riep ick overluyt,
 Ja, brack met vollen mondt in dese woorden uyt:
 Wil yemant op de doot de sinnen laten wercken,
 En al des werelts loop na rechten eysch bemerkken,
 Die trede nevens my hier in het jeughdig groen,
 Daer siet men wat'er volght op al ons ydel doen.
 Ick seg niet: gaet besien een been-huys aen de kercken,
 Of leest daer wat'er staet gehouwen in de sercken,
 Om daer te mogen sien, dat wy sijn enkel stof;
 Laet maer uw sinnen gaen ontrent een schoonen hof.
 Hier is de rechte school, daer kan men deftigh leeren,
 Dat al wat aerdigh is, in aerde moet verkeerren.
 En wil dit yemant sien, die neme slechts een jaer
 De bloemen in den tuyn, en al de groenten waer.
 Die sullen tot het werck de rechte gronden leggen,
 Ja, zullen onsen val, oock sonder spreken, seggen;
 Want siet, in korten tijt soo komt de winter aen,
 Dan siet men al het hout, als rechte lijcken staen.
 Maer niet alleen de tijt, als 't loof en bladers vallen,
 Neem ick my tot een les, om noyt te willen mallen,
 Maer oock het tegendeel, dat is de somertijt,
 Die is 't die my de tucht als in het oore bijt.
 Wanneer ick groente sie, soo denck ick om mijn dorheyt,
 Wanneer men lustigh singht, soo let ick op mijn schorheyt;
 En wort'er eenigh mensch met drincken overlast,
 Soo wort ick onderrecht wat oude luyden past.

In 't kort, ick ben geneyght, uyt alderhande saken
 Te trecken eenigh dingh dat my kan beter maken.
 Mijn God, 't is uwe gunst, die my de sinnen gaf,
 Neemt my met dit behulp het vleesch en sonden af!
 Laet dat op heden selfs en metter daet geschieden,
 En wilt dan mijn vertreck van stonden aen gebieden.
 Ick wensch, dat my de doot geen langer uytstel geeft,
 Als tot de geest het vleesch sal hebben overleeft.
 Wel nu dan, tot het werck, ick wil mijn hert begeven
 Het dorre graf te sien, oock in de groenste dreven;
 Maer, ziel! denckt niet-te-min, dat ons het kruyt bewijst,
 Dat noyt een blad vergaet, dat niet eens weder rijst.
 Wel ghy, die hier verneemt, dat alle dingen sterven,
 Leert datse wederom een nieuwe jeught verwerven,
 En leert noch boven dien, dat God het aertsche dal,
 Oock na sijn ondergangh, eens weder rechten sal.
 Maer wilt u aen het ooft of boomen niet vergapen,
 Hier is al meer te doen, als appels op te rapen.
 Hier is, beminde ziel, hier is al meer te doen,
 Als buyten alle sorgh te leggen in het groen.
 Schoon ghy dan menighmael hier schept een groot behagen,
 Wilt niet te diepen sucht tot ons geboomte dragen:
 't Is selden dat hy veel op zijn gebreken wint,
 Die tot sijn aersch bedrijf onmatig is gesint.
 Doet niet als Absalon, die in het wout gevangen,
 Bleef aen een dichten eyck met al de leden hangen;
 Hy quam in dit verderf door sijn verwaende kop,
 Een boom was hem een galgh, schoon hayr een vuyle strop.
 Ick wil ons dommen aert met Absalon gelijcken,
 Sijn muyl, met onsen tijt, die gaet in haesten strijcken,
 Terwijl ons hert te seer aen vleesch en werelt hanght.
 En met te grooten lust na aertsche lust verlanght.
 De spear, die Joab schoot, noem ick de felle schichten,
 Die ons de doot bereyt, en druckt in ons gewrichten,
 En als ons dat gebeurt, en baet'er geen gesucht,
 Ons muyl (dat is de tijt) is van ons wegh gevluht.
 Ick bid u, weerde ziel, prent dit in uw gedachten,
 En wilt niet al te veel op kruyt of boomen achten,
 En plant niet al te diep uw planten in den geest.
 Acht alle schepsels veel, maer uwen Schepper meest!
 Laet ons (als Isack plagh) hier in de groene velden
 Verheffen onsen God, sijn maght en wijsheyt melden.
 Laet ons hier evenstaegh ootmoedigh overslaen,
 Wat goet sijn Vader-gunst ons dickmael heeft gedaen.
 Laet ons een danckbaer hert hem soecken op te dragen,
 Om dat hy ons verhief, als wy ter neder lagen;
 Laet ons, na desen tijt, gaen schicken ons gemoet,
 Dat het niet onsen lust, maer sijnen wille doet.
 Yets goets te mogen doen, of eenigh goet t'ontfangen,
 Laet daer in rechten ernst ons herte na verlangen;
 En mits nu dit gepeys in my verzegelt staet,
 O ghy, die gaeft den wil, verleent de volle daet!
 Mijn ziel dan, alsje gaet en siet, aen alle kanten,
 Geboomte, blom-gewas, en ongemeene planten,
 En maelt niet al te seer ontrent het jeughdigh rijt,
 Maer heft uw sinnen op, en spreekct op dese wijs:
 Wilt u aen dit gewas, o ziele! niet vergapen,
 Maer rijst met uwen geest tot dien het heeft geschapen,
 Te sijner rechter handt daer is het rechte schoon,
 Soeck dat niet in het stof, maer by sijn hoogen troon.
 Arimateesche Vorst! ghy hebt van groene dreven,
 Ghy hebt ons van den hof het recht gebruyck gegeven,
 Ghy hebt uw graf gemaect te midden in het groen;
 Wel op, geminde ziel, en wilt dat mede doen!
 Laet ons in 't jeughdigh velt het dorre graf beschrijven,
 En vry een ruymen tijt in die gedachten blyven;
 Laet ons met stillen geest hier letten op den stont,
 Die my den lesten sucht sal rucken uyt den mont.
 Ghy weet dat alle vleesch met bloemen wert geleken,

En datse sonder tongh tot alle menschen spreken.
 Al wat op velden groent, of in de tuynen wast,
 Dient onsen swacken aert ten vollen toegepast.
 Ghy hebt nu langh gesien, dat oude lieden sterven,
 En komen in het graf, gelijk als dorre gerven,
 Of als getijdigh fruyt, dat nu sijn rijpte krijght,
 En schier niet aengeroert ter aerden nedersijght.
 Een blom is teer-gewas, en niet van lange jaren,
 De sneeghsten hovenier en kanse niet bewaren,
 Het wort door vorst versenght, of van de son verbrant,
 Of met een harden storm geslingert in het zant.
 Van hagel afgemaeyt, vertreden van de dieren,
 Door 's Hemels nat verrot, gesteken van de pieren;
 En waerom meer geseyt? 't en is maer enckel niet,
 En dat men maer alleen als in een spiegel siet.
 Het soetste dat ick weet in al het buyten-leven
 Het schoonste dat een tuyn of boogaert konnen geven,
 Is dan, wanneer het hout sijn bloeyssel open doet,
 En met een volle jeught sijn vrouw of meester groot.
 Maer 't heeft al menighmael mijn innigh hert verdrotten,
 Dat voor soo korten tijt dit vreughje wort genoten.
 Eylaes! eer ick het merck, eer ick het kan verstaen,
 Het oogh mist sijn vermaeck, het bloeyssel heeft gedaen.
 Dus gaet het, lieve ziel, met alle werelts saken,
 Die met vermomde vreught ons innigh hert vermaken:
 Al wat hier lustigh schijnt, en onsen geest bedrieght,
 Dat schiet in haesten wegh, gelijk een arent vlieght.
 Waerom dan lust gesocht ontrent uw groene klingen,
 Al wat hier lustigh schijnt, en sijn maer losse dingen,
 Want schoon haer lente bloeyt, haer somer is bevrucht,
 Het tijt hier al-te-mael in haesten op de vlucht.
 Soo haest de winter naeckt met haer gestrenge vlagen,
 Soo wijckt 'et aerdigh groen, als uyt 'et veldt geslagen,
 Ons tuyn sluyt met de kouw sijn aengename schoot,
 En toont ons over-al gelijk een volle doot.
 Het kruyt wijst alle daegh, hoe soete dingen vlieden,
 En leert ons evenstaegh wat eenmael sal geschieden.
 Het blom- en hout-gewas, met haer gepresen jeught,
 Zijn al van haest verderf, en van eén korte vreught.
 Al wat van aerde komt, of uyt den stof geresen,
 Dat sal haest weder stof, en niet als aerde wesen 1).
 Wat is'er al vergaen dat eertijts heerlijk was!
 De werelt is een zee, en dat van enckel glas.
 Seght vorsten algelijck, die oock de grootste staten,
 Uyt liefde van het veldt, hebt eertijts konnen laten,
 Waer is te deser tijt, waer is het edel groen,
 Dat soo een diep vermaeck aen prinszen konde doen?
 Segh, Cire, die u noyt in hoven kond' vermoeyen,
 Maer altijdt besigh waert met planten, inten, snoeyen,
 Waer is het schoon prieel dat ghy wel eer besaet?
 Waer al het edel fruyt, dat ghy voor nectar aet?
 Waer is het lustigh hof, soo wonder vreemt gelegen,
 Dat yeder stont verwert in hondert ommewegen?
 Daer noyt de Griecsche jeught een uytkomst vinden kon,
 Tot Theseus op het lest het monster overwon.
 Segh ons, Semiramis, waer sijn uw groene dreven?
 Waer is het groot beslagh van uwen tuyn gebleven?
 Waer is het lustigh groen dat aen de rotsen hingh,
 En al wat planten hiet, al ver te boven gingh?
 Dit wijtberoemde stuck in ouden tijt gepresen
 (Daer van tot heden toe veel wonders is te lesen)
 Is van een maghtigh prins gebout, en oock geplant,
 Soo dat 'et tweesins was een wonder in het lant.
 Sijn lieve koningin, die schiep een groot behagen
 In boomen, recht bequaem om fruyt te mogen dragen,
 In bosschen voor het wildt, en alderhande groen,
 Dies wert dit stuck gemaect om haer vermaeck te doen.

Hier was een schoon verwulf, tot in de lucht getogen,
 Met vouten 1) uytgestreckt in velerhande bogen,
 En boven op het werck, door kost en menschen kracht,
 Soo wert 'et vette kley, en water opgebracht.
 Daer was een machtigh hout en boomen in te tellen,
 Vry dicker om de stam, als ses of seven ellen.
 De tacken uytgestreckt wel vijftigh voeten hoogh,
 Gantsch lustigh voor den geest, en voor 't nieuwsgierigh oogh.
 Dit wonderbaer gebou dat hingh als aen de bergen,
 En wou, gelijk het schijnt, en lucht en Hemel tergen;
 En schoon dit lustigh scheen van onder, niet-te-min,
 Daer waren boven dien veel hondert kamers in.
 Beneden in 't verwulf daer vont men groote zalen,
 Daer prinszen van het landt haer lust in konden halen;
 Soo dat het cierlijck stuck in alle deelen was
 Soo schoon, waer van men oyt in oude boecken las.
 De wonderbare vorst, de grooten Alexander,
 Die heeft oock hier geplant sijn zegenrijcke stander,
 En was oock soo vermaeck, als hy dit wonder sagh,
 Dat hy daer langer bleef, als hy wel elders plagh;
 Sijn leger sweeft'er om, sijn ridders als gevangen,
 Die bleven aen het werck met al de sinnen hangen.
 De lust van dit prieel, en vrouwen daer ontrent,
 Die hadden van den krijggh haer sinnen afgewent.
 Dit wert in langen tijt met kosten onderhouden,
 En wat'er in verviel, dat liet men weder bouwen.
 Semiramis oock selfs die heeft'er hare macht,
 En haer verheven geest al mede toegebracht.
 Maer wat 'et prachtigh wijf en alle prinszen deden,
 Het heeft noch sijn verderf en ondergangh geleden.
 De tijt, die 't al vernielt, die heeft 'et ondermijnt,
 Soo dat 'et nu een droom aen onse sinnen schijnt.
 Waer is het keurlijck perck van duysent ceder-boomen,
 Besproeyt met 'tedel nat uyt Jordaens reyne stroomen?
 Waer is het schoonste wout, dat oyt de werelt vant,
 By Salomon bedacht, en sinnelijck geplant?
 Eylaes! de wijste Vorst heeft in der daedt bevonden
 Dat al het deftig werck maer stont op losse gronden;
 Ja, dat het ijdel was, wat by hem wert bestaan,
 En 'tis (gelijk hy sprack) eer langh te niet geaen.
 Segh Eden, hooghste lust van alderhande dieren,
 Dat geen naauwkeurigh prins door kunst had laten cieren,
 Maer dat die grooten Godt, als met sijn eygen hant,
 In wesen had gebracht, en wonderlijck geplant.
 Eylaes! ghy sijt geweest, en gantsch tot niet gekomen,
 Een sontvloet, soo men hout, die heeft u wegh-genomen,
 Die heeft u wegh gespoelt tot aen den diepsten gront,
 Soo dat men nauw en weet waer Eden eertijts stont.
 Maer Hondi 2), lieve vriend, u wil ick niet vergeten,
 Daer was van uwen tuyn voor desen veel geweten,
 Men sprack schier over-al van uwe Mofte-schans 3),
 Maer stracks, na uw vertreck, soo wasse sonder glans.
 Ick heb haer eens gesien vry in een ander wesen,
 Ick heb haer vrucht gesmaect, en haren stant gepresen;
 Maer nu en is'er niet van dat'er voortijts was,
 Want siet, haer schoonste kruyt en is maer enkel gras.
 Is 't niet een deerlijck werck, dat al de beste saken,
 Die somtijts aen den mensch de sinnen vrolijck maken,
 Soo kort van leven sijn, en dat ons soetste tijt
 Soo veerdigh henen gaet, en als te poste rijt?
 Siet, als my yet ontmoet, dat lustigh schijnt te wesen,
 Of dat van soeten aert of schoonheynt wert gepresen,
 Dan sta ick in gepeys, maer segh van stonden aen;
 Ey siet, dit aerdigh dingh sal haest te niete gaen!
 Voorwaer de groote vorst die hadde volle reden,

1) vouten; kromten die de bogen en gewelven daarstellen.

2) Hondi: Hondius, een vriend van Cats.

3) Mofte-schans: een lusthof van genoemden Hondius.

Als hy sijn deftigh heyr sagh staen in haer geleden,
 Te klagen met gesucht: ey siet, dit machtigh volck
 Sal veerdigh ondergaen, gelijk een snelle wolek!
 Dit is dan klaer geseyt, dat hagen, schoone boomen,
 Dat blommen, aerdigh fruyt, fonteynen, soete stroomen,
 Dat fruyt en aerd-gewas van alderhande smaeck,
 Zijn dingen voor den mensch van sonderlingh vermaeck;
 Doch wat baet 's menschen sorgh, of hoogh getoge muren?
 Al wat hier lustigh is, en kan niet lange dueren.
 Geen breyn heeft yet soo net of geestigh oyt versint,
 Dat niet te niete gaet en haest sijn eynde vint.
 Het is des werelts loop; ons aengenaemste saken
 Die siet men in 't gemeen een vaerdigh eynde maken.
 Het was een wonder-boom, die Jonas schaduw gaf,
 Maer dat soo veerdigh wies, liet even veerdigh af.
 Soo gaet'et alle groen, soo gaet'et alle kruyden,
 Soo gaet'et alle vleesch, oock al de groote luyden,
 Soo gaet'et rijcken selfs, soo gaet'et alle dingh:
 Het snelt al tot bederf, dat oyt begin ontfingh.
 Daer komt een hooge vloet of felle krijgh geresen,
 En al wat lustigh is, dat krijght een ander wesen.
 Daer komt, men weet niet wat, een droevigh ongeval,
 En of het niet en quam, de tijt vernielt'et al.
 Maer waerom langh gestaen op soo geringe saken,
 Die licht te niete gaen, en in het duyster raken?
 Wien is'et niet bekend, dat Godt dit machtigh AL
 Op sijn bescheyden tijt geheel ontbinden sal?
 De gulde son, de maen, en al de schoone sterren,
 Die sullen duyster sijn, en onder een verwerpen.
 Het is de waerheyt selfs, en over al gewis,
 Dat hier niet blyven sal, gelijk het heden is.
 De troost van ons gemoedt en is dan niet te vinden
 In yet dat ydel is, en lichter dan de winden,
 En daerom is de ziel hier nimmermeer gerust,
 Al swemt het gansche lijf in alle werelts lust.
 Gaet met uw gantsch vernuft, gaet neerstigh ondersoeken,
 Door-snuffelt, overweeght, leest al de wijste boecken,
 Bevraeght u waerje wilt, oock by de sneeghste liên,
 En wie oyt met verstant de werelt heeft gesien;
 Vraeght of'er machtigh goet ons herte kan versaden,
 Al is men even selfs met rijckdom overladen:
 Vraeght of'er yemandt is, met cere vergenoeght,
 Al heeft hy meerder eer als prins of koning voeght;
 Vraeght of'er yemandt kan in stilheyt blyven rusten,
 Al wordt hy overstolpt met al de soetste lusten?
 Voor my, ick segge neen, daer is geen menschenkint,
 Dat hier volkomen vreught of recht vernoegen vint.
 Soo ghy nu reden eyscht van al dit wangenoegen,
 Ick sal tot uw bericht alleen dit weynigh voegen:
 Al dit komt van de ziel, die woont in yder mensch,
 Die noyt hier onder vint haer vollen herten-wensch.
 De ziel, van reyne stof, on-eyndigh in gedachten,
 En eeuwich boven dat, en kan geen leuren achten;
 En al wat niet en is gelijk met haren aert,
 Dat is gansch onbequaem met haer te sijn gepaert,
 Indienje my versoeckt, dit nader aen te wijsen;
 Vermaent dan uwen geest wat hooger op te rijsen,
 Klimt op tot Salomon, wiens hoogh-verheven staet
 Sagh Godes eygen volck, als in sijn hoogsten graet;
 Hy was in rijckdom groot, in eere gantsch verheven,
 En heeft oock aen de lust haer vollen eysch gegeven,
 Soo spreeckt hy even self, en soo een machtigh prins,
 Die noemt dit al-te mael een handt vol schrale wints,
 Dat is een ydel dingh, en rechte beusel-saken,
 Die niemant immermeer geluckigh konnen maken;
 En daerom geeft hy raedt, om hier in wel te gaen,
 Op soo een lossen grondt noyt vast te blyven staen.
 Treet hier noch verder in, den grooten Alexander,
 Al wan hy menigh rijck. het eene na het ander,

Al was sijn eer, sijn lust, sijn rijckdom wonder groot,
 Hij socht met ongedult een ander werelts klood.
 Al wat de werelt geeft, om yemandt bly te maken,
 Bestaet, na mijn begrijp, in dryderhande saken:
 In eer, in machtigh goet, in lust en goet onthael,
 En siet dees vorsten aen, sy hadden 't al-te-mael;
 En des al niet-te-min, niet een en kon'er rusten,
 Sy vonden ongemack oock in haer meeste lusten.
 Sy sochten ander werck, dat noyt hier yemandt vont,
 Soo langh als haer gemoedt op aertsche dingen stont.
 Nu siet het zee-compas, en sijn geswinde naelde,
 Die noyt en is gesien, of stont gestaegh en dwaelde;
 Ja sweeft, als sonder rust tot zy de Noort-ster siet,
 En datse recht vermaeck uyt hare glans geniet.
 De ziel is even dus: waer dats' haer soeckt te wenden,
 Sy vint'et over-al vol onlust, vol ellenden,
 Tot dats' in rechten ernst tot God den Schepper naeckt,
 Soo dat haer naderhant geen vleesch of werelt smaect.
 Maer neemt dat uw gewas veel jaren stont te blyven,
 Hoe kan dat uwen staet en swacke leden stijven?
 Ghy staet om haest te sijn een onder-aertsche gast,
 Daer 't eycken-hout verrot, en daer geen ander wast.
 Wat hier nu lustigh schijnt, en sal u geensins baten,
 Ghy sult dit aerdigh tuygh een ander moeten laten,
 Een planck nu langh verdort, oock sonder eenigh groen,
 Die sal den lesten dienst aen uwe leden doen;
 Hier in sal 't naeste bloet uw lichaem laten stouwen,
 En daer en sal geen vrient u meer geselschap houwen;
 De pier sal u alleen versellen in het stof,
 Die ghy wel eer verdreeft uyt uwen lieven hof
 Nu slaet doch uw gesicht een weynigh na beneden,
 En siet, hoe na ghy zijt om desen weg te treden:
 Een hoest, een kuch, een hick, een bete van een vloo
 Heeft macht uw kranck gestel te leggen op het stroo.
 Wel laet dan, lieve ziel, uw sinnen hooger klimmen,
 Al wat hier onder is, en sijn maer losse schimmen;
 Uw lust tot blom-gewas, of tot een jongen boom,
 Is niet als dweepery, en als een soeten droom.
 Nu wie de sinnen stelt op haest vergaende saken,
 Die kan doch nimmermeer sijn herte recht vermaken;
 Ja, waer is eenigh mensch, die niet sijn geest en quelt,
 Wanneer sijn hertens lust ter neder wort gevelt?
 Maer God die eeuwich blijft, en hout sijn eygen wesen,
 Is weert te sijn bemint, en hoogh te sijn gepresen;
 Daer vint de ziele rust, daer staet haer liefde vast,
 Schoon dat u noot bespringht, ja dootd en helle bast.
 Ey, laet ons herte gaen, daer vruchten sijn te vinden,
 Die noyt verloren gaen door krachten van de winden,
 Daer Christus even selfs, ons troost en Heylant sit,
 Die God eens heeft versoent en voor de sijnen bidt.
 Op, op dan, mijn gemoet! laet alle dingen varen,
 Die niemant dienstigh sijn, als slechts voor weynigh jaren;
 Hebt al dat werelt heet, als een die niet en heeft,
 En weest na desen tijt, als een die niet en leeft.
 Doch soo ghy niet-te-min tot hoven sijt genegen,
 En meynt daer in te zijn een ongemeenen segen,
 Soo laet uw sinnen gaen ontrent het lustigh dal,
 Daer 't nieuw Jerusalem hier namaels wesen sal.
 Wilt met gestagen ernst uw geesten soo vercloecken,
 En gaet voor alle dingh den boom des levens soecken,
 Die geeft een heylsaem bladt, oock tegen alle pijn,
 En kan oock in den dootd een wegh ten leven zijn.
 O boom, van God geplant, vol alderhande lusten!
 O wonderbaer gewas, daer op de doode rusten!
 O boom! wiens edel loof is heylsaem aen de ziel,
 Die anders aen de dootd gewis ten roove viel!
 Ghy waert wel oer een rijs, en scheent van kleynder waerde,
 En naer de werelt sprack, gesproten uytter aerde:
 Maer nu een offer-boom, en dat voor onse schult,

Wiens aengename geur den ganschen Hemel vult.
 O boom, die noyt verdort! laet uwe groene tacken
 Oock in dit jammer-dal op ons ter neder sacken,
 Belommert ons de ziel, op dat uw grooten dag,
 Oock in den heetsten gloet, ons geensins schaden magh.
 Maer om dit reyn gewas naer eysch te mogen naken,
 En van sijn Hemels fruyt den rechten keest te smaken;
 Soo dient ons gansch bedrieff daer toe te sijn bereyt,
 En al dat werelt heet ten vollen afgeleyt.
 By God is niet te doen, ten zy men alle sonden,
 Schoon die van overlanch in ons gewortelt stonden,
 Verloochent, plaets ontseyt, en gansch te buyten gaet,
 En hier toe, lieve ziel! soo geef ick desen raet:
 Soo haest ghy wort gewaer, dat uw gedachten neygen
 Tot iet dat sondigh is, of dat uw sinnen dreygen
 Te rennen buyten spoor, soo haelt flux aen den dagh,
 Al wat u wederom te rechte brengen magh;
 Seght: hoe, aelweerdigh vleesch! wout ghy den Schepper tergen,
 En wat u niet en voeght aen mijn gedachten vergen
 Tot nadeel van de ziel? hoe, dwaes! en weetje niet,
 Dat God uw stil gepeys oock in het duyster siet?
 Dat God te sijner tijt u sal doen reden geven,
 Oock van het minste deel van uw ontuchtigh leven?
 Oock van een ydel woort, dat, niet te wel bedacht,
 Hier uyt een losse mondt te voorschijn is gebracht?
 Geen mensch en is 't bekent hoe langh sijn jaren dueren,
 Een haest vergaende vreught die moet men lang besueren;
 Weet, dat een ziele sterft, ja sonder eynde queelt,
 Om yet, dat voor een uur ons domme sinnen streelt.
 Men kan noyt vasten troost van onsen Godt verwerven,
 't En zy men is gesint de sonden af te sterven,
 't En zy men is gemeent ons lusten af te staen,
 En met een rechten ernst een beter wegh te gaen.

Mijn God! ick ben geneyght te gaen uw rechte wegen,
 En dit is my alleen door uwe gunst gekregen;
 Volstrekt het noodigh werck met soo een volle macht,
 Dat mijn aelweerdigh hert geen werelt meer en acht!
 Laet my noyt klachten doen, of treurigh sijn bevonden,
 Mids ick nu ben geraeckt tot aen mijn leste stonden.
 Maer geeft dat my de doot, oock voor mijn lesten dagh,
 Gelijk een vrolijk feest voor oogen komen magh.
 Besit mijn innigh hert, en mijn geheele sinnen,
 En laet ick anders niet als u alleen beminnen.
 Drijft uyt mijn dof gemoedt, daer aen ick eertijts hingh,
 Want als ick dat verlies, soo vind' ick alle dingh.

Geduerigh naer het graf te wenden sijn gedachten,
 Leert yeder uyt te sien, en op sijn wegen achten;
 Het quade wort gemijt, het goede wort betracht,
 Wanneer men alle daegh sijn leste stonden wacht.
 Wie dan genegen is, het graf niet meer te schromen,
 Die laet'et evenstaegh in sijn gedachten komen;
 Al wat ons grousaem schijnt, indien men 't dickmael siet,
 Verliest sijn eerste schrick, of wel men acht'et niet.
 Die eerst in 't leger komt ontrent de rouwe gasten,
 En let daer hoe men plagh den vyandt aen te tasten,
 Ontset hem evenstaegh tot aen sijn innigh hert,
 Soo haest daer yemant valt, of maer getroffen wert.
 Maer als'er naderhandt wat tijt is overstreken,
 En dat hy nu een wijl den handel heeft bekeken,
 Soo wert sijn oogh gesterckt, sijn herten vast gestelt,
 Schoon yemant nevens hem ter aerde wort gevelt.
 Die hoogh van jaren is, leert uyt verscheyde saken,
 Dat hem de leste stuyt allenxkens komt genaken;
 Daer is staegh aen het lijf of 't een of 't ander lit,
 Daer in de bleecke doot of haer beginsel sit:
 Neemt sy ons tanden wegh 't is om te laten weten,
 Dat wy in korten tijt, niet meer en sullen eten;

Maeckt sy ons gangen traegh, 't is om te doen verstaen,
 Dat ons verswackte voet haer niet en sal ontgaen:
 Verduystert ons gesicht, zy komt ons openbaren,
 Dat wy eer langen tijt in duyster sullen varen;
 Wort ons de schedel kael (en waerom des bedroeft?
 Wy sullen naer de plaets daer niemant deksel hoeft;
 Indienje rimpels krijght, besiet u eygen selven,
 De doot die laet een graft oock in uw voorhoofd delven;
 Schudt u het wankel hooft; soo leert uyt dit geval,
 Dat u het kranck gestel haest nederstorten sal.
 Om dan met stillen geest uyt desen romp te scheyden,
 Soo wilt u tot het werck van langerhant bereyden,
 Neemt acht op uw bedrieff, en stelt u vlijtigh aen,
 En laet niet onverricht, dat noodigh is gedaen.
 Met dickmaels iet te doen, soo leert men groote saken,
 Waer door men tot gewin, of eere kan geraken.
 Indienje zijt geneyght te leeren vreemde tael,
 Leest boecken na den eysch, maer doet'et menighmael.
 Indienje lustigh sijt om net te leeren schrijven,
 Soo laet uw rappe pen niet stil of ledigh blijven;
 Al staen voor d'eerste reys uw regels bijster krom,
 Het sal haest beter sijn, schrijft des al wederom.
 Geen ambacht soo verwert, of soo men wil volherden,
 Men kan des evenwel ten lesten meester werden.
 Wie dickwils eene saeck van nieuus beginnen magh,
 Wort sneger als hy was, en wijser als hy plagh.
 Maer van de stege doot en kan geen mensch verwerven,
 Dat hy, door veel te doen, magh beter leeren sterven;
 Neen, neen, die eens verhuyst, en soo de reyse doet,
 Komt daer hy noyt en was, en daer hy blijven moet.
 't Is yeder mensch geset, niet veel of menigh werven,
 Maer eenmael, lieve ziel! maer eens te moeten sterven;
 Dat eens heeft vry wat in, want dit, hier eens geschiet,
 Geeft eeuwigh herten-lust of eeuwigh ziel-verdriet.
 Wel leert dan, voor de doot, haer eygen wesen kennen,
 En eerje 't graf genaecht u tot het graf gewinnen;
 Want in de diepe kuyl, daer is geen nutte leer,
 Daer is geen wijs beleyt, vernuft, of kunste meer.
 Ach! yet maer eens te doen, dat (na verlost saken)
 Noyt kan verbeterd sijn, noyt recht en is te maken,
 Dat is vol nare schrick; al wie hier komt te kort,
 Wort in een grousaem diep voor eeuwigh afgestort;
 't Is geen bequamen tijt, een swaert te laten smeden,
 Wanneer des vyandts heyr op ons komt aengereden;
 Het ancker komt te laet, wanneer 't onmachtigh schip
 Sit op het driftigh zandt, of op een harde klip.
 't Is geen bequamen tijt sijn lesten wil te maken,
 Wanneer het killigh sweet de leden komt genaken;
 Of als een heete koorts het gantsche breyn ontsteekt,
 Of als een boose stuyt het noodigh oordeel breekt.
 't Is geen bequamen tijt op ons vertreck te letten,
 Als nu de bleecke doot besluyt haer swarte netten;
 Ghy, draeyt dan staegh het oogh ontrent het duyster graf,
 De doot na eysch bemerckt, die snijft de sonden af.
 Het is van outs gesien, en in der daedt bevonden,
 Dat wie sijn uytgangh weeght, doet afbreuck aen de sonden;
 Soo dat men aen het vleesch een wissen breydel geeft,
 Indien de bleecke doot in ons gedachten leeft.
 Men leert'et uyt de daedt, dat oock de wilde beesten,
 Vernemen desen schrick ontrent haer domme geesten:
 Een rat, die in de val haer vast gesloten siet,
 Als is'er lekker aes, het beest en etet niet;
 Oock heb ick dit verstaen, dat even by de visschen,
 De regel, hier vermelt, niet eens en plagh te missen,
 Vermids men ondervint, dat 't vochtich element,
 Oock in sijn burgery de doot-schrick heeft geprent.
 De daedt heeft ons getoont, dat oock de grage snoecken,
 Hoewel alleen door roof haer kost gewoon te soecken,
 Getogen uyt de stroom, en in een kaer bewaert,

Verlaten haer bejagh, en krijgen beter aert.
 De visch hout vasten-dagh, en 't lust haer niet te snoepen,
 Omdat de wisse doot haer dan bestaet te roepen.
 Mijn ziel! ey, letter op, en acht'et niet te slecht,
 Oock van een oolijck dier te worden onderrecht.
 Wel aen, ick ben gesint, mijn pen te laten swieren
 Tot in het woeste bosch, en by de wilde dieren;
 Want in het open velt wort dickmael yet geleert,
 Dat niemant recht en weet die in de stadt verkeert:
 Men heeft een seker dorp in onsen tijt gevonden,
 Daer by een eycken bosch oock hooge beucken stonden,
 Hier in was 't dat een wolf sich langen tijt onthiel,
 En door een stagen roof de buerte lastigh viel.
 In al dit landt-begrijp en ingh'er niemant slapen,
 Of droegh eerst goede sorgh voor haer gemeene schapen.
 Daer was een oude kerck, gelegen aen het vleck,
 Hier gaf men aen het vee des avonts sijn vertreck:
 Het diende tot gerief van al de naeste bueren,
 Soo om sijn wijt begrijp, als om de steyle mueren:
 Geen beer of felle wolf, geen vos en kon'er by,
 Het was en van geweld en slimme lagen vry.
 Eens voor den dageraet, en eer de sonne stralen
 Vertoonden haren glans ontrent de naeste dalen,
 Soo was de grage wolf getreden uyt het wout,
 En wenscht tot sijn ontbijt een lupschen schapen bout:
 Maer wat hy soecken mocht, geen schapen aen der heyden,
 Geen bocken aen den dijk, of in de groene weyden;
 Doch mits hem niemant roert in eenigh huysgesin,
 Soo wort de lincker stout, en gaf hem dieper in;
 Hy komt ontrent de koy, daer d'oud' en jonge schapen
 Of woelen onder een, of in gerustheyt slapen,
 Daer hoort hy soet gebleet van eenigh stuygend' lam,
 Dat om de moeder speelt, of soogh een volle mam 1);

1) *mam*; uier, in Zeeland ook gebruikelijk voor moederborst.

Dies watert hem de mondt, en alle sijn gedachten
 Die spelen op den roof, als met geheele krachten,
 Hem dunckt dat hy alree de lust haer voedsel geeft,
 En dat hy 't beste lam al in de klauwen heeft.
 Hy trad dan nader toe, en gaet'et al beloeren,
 Maer wiert uytsinnigh gram op al de naeste boeren,
 Om dat hy niet één gat om al 't gebouw en vont,
 Noch boven in de muer, noch onder op den gront.
 Hy gaet'et andermael, en noch eenmael bekijkenen,
 En stont nu als gereet om weder af te wijcken;
 Maer hem quam voor het oogh een gansch bevalligh dinck:
 De deure van de kerck en was niet in de klinck;
 Hy stracks op dit gesicht, met blijdschap ingenomen,
 Loopt toe met alle kracht om aen den roof te komen,
 De poorte gaf haer op, mits hy gansch vinnigh stiet,
 Maer viel stracks weder toe, terwijl hy binnen schiet.
 Het beest was daer het wou, maer 't hoort de deure vallen,
 En vint hem daer beset, als tusschen hooge wallen.
 Wat raet nu voor den wolf? geen middel uyt te gaen,
 Dies bleef hy daer bedroeft, en als verwesen staen.
 Hy siet (gelijck hem dacht) de felle boeren komen,
 Dies wert hem door de schrick den hunger wegh genomen;
 Sijn anghstigh herte klopt, sijn gansche lichaam slaet,
 Sijn tanden worden stomp, en alle lust vergaet.
 Siet daer een wreede wolf te midden in de schapen;
 Van eten geen gewagh, oock lust hem niet te slapen.
 Hy toont geen vyerigh oogh, maer schijnt een ander beest,
 Mits hy een wisse doot of harde slagen vreest.
 De lammers onder dies, en oock de groote dieren,
 Beginnen in de koy te bleeten, loeyen, tieren,
 De stoutste sijn verschrickt, en al de kudde vliet,
 Om dat het witte vee haer meesten vyant siet.
 Dit hoort men in het dorp, dies komt'et al geloopen,
 Daer moet de grage wolf sijn stoute daet bekoopen;
 En schoon men niet één schaep van hem mishandelt sagh,

Noch wort de vraet gevat, en 't is sijn lesten dagh.
 Men hout dat aen de wolf sijn felheyt was vergeten,
 Om dat'er niet een lam van hem en was gebeten;
 Maer dat hy vreedsaem was, en van een sachten geest,
 Vermits hy voor de dood ten hooghsten was bevreest.
 Wel kan het aen de wolf een beter wesen geven,
 Dat hy voor seker houdt niet langh te sullen leven;
 O mensch van ouden dagh! wort ghy dan immers goet,
 Dewijl het seker is, dat ghy haest reysen moet.
 De werelt is de koy, waer in ghy sijt gesloten,
 En niemant raect'er uyt als van den doot geschoten.
 Men doe een tragen gangh, of wel een rassen spoet,
 Geen mensch en weet de stont, wanneer hy ruymen moet.
 Om dan tot dit gepeys de sinnen aen te leyden,
 Soo laet ons tot het graf het innigh hert bereyden;
 't Is seker dat de doot ons nimmermeer verlaet,
 Maer als een schaduw volght, alwaer men henen gaet.
 Wel aen, als ghy uw kleet zijt besigh uyt te trecken,
 Om in het sachte dons uw leden uyt te strecken,
 Soo spreek in uw gemoet: de doot maect yeder naect,
 De doot is 't die het graf ons tot een bedde maect.
 Wanneerje 's nachts ontwaect, seght dan in uw gedachten:
 Ick lagh daer als een block, ontbloot van alle krachten.
 De suster van de doot hadt my als wegh gevoert,
 Weet, ziele, dat het spook op u geduerigh loert.
 Seght daerom vóór den slaep: ick mochte noyt ontwaken,
 Seght als ghy 't bedde ruymt: de doot kan my genaken,
 Oock eer ick weder rust; seght als ghy buyten gaet:
 Wat is'er veel ontzielt oock midden op de straet.
 Seght, als ghy reysen sult of wilt te paerde rijden:
 De doot is nevens my, en rent aen alle zijden;
 Hoe snel een moedigh beest of gaen of loopen kan,
 De doot is even wel noch meester van de man.
 Seght, als ghy zijt geneyght te water uyt te reysen:
 Nu dien ick boven al op mijn vertreck te peysen;
 Kies ick een grooten hulck, of wel een kleyne boot,
 Alleen een weynigh houts dat scheyt my van de doot!
 Wat is'er menigh mensch, die sich gingh nederstrecken,
 Die van sijn diepen slaep noyt op en was te wecken!
 Wat is'er menigh mensch, die aen de tafel sat,
 En na den eersten beet geen spijs meer en at!
 Wat is'er menigh mensch genegen om te trouwen,
 Of speelt met sijn gepeys ontrent de jonge vrouwen;
 Maer eer hy van het bed gewenschte vruchten pluckt,
 Soo wert hy naer het graf in haesten wegh geruckt.
 Wat is'er menigh mensch, die spelen was gereden,
 Maer heeft in sijn vermaeck de leste pijn geleden!
 Wat is'er menigh mensch, die sijnen grondt bezaeyt,
 En is maer enckel stof, eer hy de vruchten maeyt!
 Wat is'er menigh heldt, die veeltijts gantsche dagen
 Spant al sijn krachten in, om bosschen af te jagen,
 En t'wijl hy sich verhit in 't ongebaende wout,
 Soo wert hy metter haest in al de leden kout.
 Wat is'er menigh vorst, die met de gantsche sinnen,
 Geduerigh besigh is, om landt of stadt te winnen;
 En t'wijl hy eere soeckt, en staegh een meerder glans,
 Krijght dickmael anders niet, als seven voeten lants!
 Wie heeft'er niet gehoort dat eenigh helt vertelde,
 Dat hy een machtigh heyr met krachten nedervelde,
 Dat hy een deffigh vorst sagh geven aen de doot,
 Of door een slim vergif, of door een vinnigh loot;
 Dat hy een dertel quant, in 't midden van het mallen,
 Sagh, eer het yemant dacht, ter aerden nedervallen;
 Dat yemant sijnen gangh na mart of beurse nam,
 Die noyt van daer hy gingh sijn leven weder quam;
 Dat aen een blyden rey, en by de rose-kransen,
 De doot (schoon onverwacht) quam op haer beurte dansen;
 Dat yemant van een dack of ander hooghte viel,
 En was van stonden aen een lichaem sonder siel.

Siet daer een korte lijst van alderhande lieden,
 Wat yemant is gebeurt, kan yeder een geschieden;
 Noyt soo een vreemt geval, dat yemant overkoomt,
 Dat niet van yeder mensch behoort te sijn geschroomt.
 Ghy daerom, watje doet of watje mooght beginnen,
 Het zy dan metter haest of met bedaerde sinnen,
 Hebt staegh in uw gesicht het eynde van het werck,
 Dat is in alle dingh een dienstigh oogh-gemerck.
 De doot is in liet bedt, en dranck, en beste spijsen,
 De doot bespringht den mensch op alderhande wijsen:
 Een wint, een hayr, een schrick, een kuch, een geeu, een lach,
 Niet soo een kleyne dingh, dat ons niet schaden mach.
 Hoe dat oock yemant sterft, 'ten is voortaan geen wonder;
 De keyser Anastaes verhuisde met den donder,
 En Joviaen die storf van damp en roock gesmoort,
 Maer Nerva gafet op, om dat hy was gestoort.
 Een paus van hoogen moedt is uytter tijt getogen,
 Alleen maer door een vliegh hem in de keel gevlogen;
 Anacreon verschiedt terwijl hy druyven at,
 Vermits een kleyne korl hem in de keele sat;
 Chrysippus wert een lijk, eer hy het eens bedachte,
 Terwyl hy vrolijk was en luyder keelen lachte;
 Den grooten Fabius is van een hayr gestickt,
 By hem met soete melck te vaerdigh ingeslickt;
 En Valentiniaen, door hart en hevigh krijten,
 Gaf oorsaeck dat terstont sijn longer quam te splijten;
 Tarquinius die kreegh een graetjen in de krop,
 En 't was dien grooten vorst gelijk een haiden strop.
 Ick moet een Grieks geval hier op aen Hollant schencken,
 Het is van goede stof en waerdigh om gedencken:
 Het leert ons hoe de doot een stage rolle speelt,
 Oock daer men lustigh is, en niet een mensch en queelt:
 Een geestigh jongelingh bekend in oude tijden,
 Plach met de snelle faem de werelt om te rijden;
 Vermits hy op 't tooneel gantsch aardigh spelen kon,
 En door een deffigh jock een yeders herte won.
 Want of 't een treurspel was, dat hem stont uyt te wercken,
 Wat van Philemon komt is waerdigh aen te mercken;
 Of dat een bly geval by hem wort voortgebracht,
 't Is soet en aengenaem, al wat hy oyt bedacht.
 Nu was by desen Griek een geurigh stuck beschreven,
 Vol ongemeene drift, en waert om langh te leven.
 Dit speeld' hy na de kunst op eenen blijden dagh,
 Soo dat hem al het volck als voor een wonder sagh.
 Maer t'wijl hy besigh is, als met sijn gantsche leden,
 En uyt met groote kracht sijn ongemeene reden,
 Ontstaet'er metter haest een onweer in de lucht,
 Soo dat meest al het volck en oock de meester vlucht;
 En mits de fellen storm, met onverwachten regen,
 Quam op het schoutooneel geweldigh afgesegen,
 Met blixem tusschen bey en stagen donderslagh,
 Soo wort het spel gestaect tot op den naesten dagh.
 Soo haest de gulde son haer wederom vertoonde,
 En met een nieuwen glans 't onstuymigh weér verschoonde,
 Soo loopt een yeder toe, en acht'et voor geluck,
 Om naest te mogen sijn, ontrent het meesterstuck.
 De schou-plaets is te kleyn voor soo veel duysent menschen,
 Want yeder scheen alleen om dit vermaeck te wenschen;
 Het is een groote gunst, als yemant door een vrient
 Maer van een kleyne kant of hoeckjen is gediend.
 Maer schoon soo grooten hoop te samen is gekomen,
 De meester van het spel en wort'er niet vernomen;
 Dies keeck een yeder uyt als niet te wel gesint,
 Om dat men by het werck Philemon niet en vint.
 De tijt gingh haren gangh, en al de kijkers dachten,
 Dat soo een machtigh volck niet langer dient te wachten.
 Dies sijnder zes of acht ten lesten opgestaen,
 En na Philemons huys met grooten haest gegaen:
 Maer als de rouwe jeught tot sijnent quam getreden,

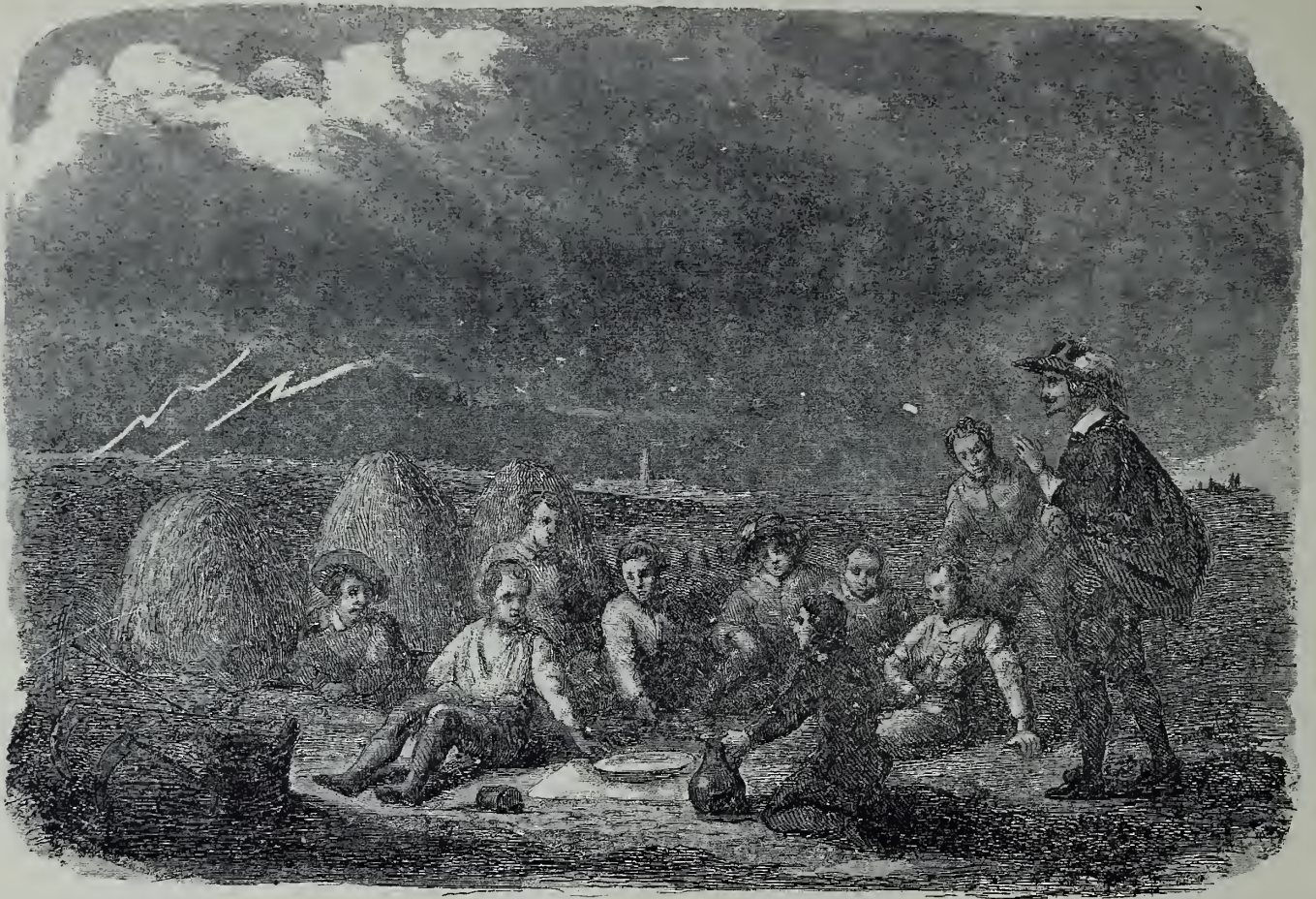

Doen sat Philemon daer met onbeweeghde leden;
 Sijn wesen stont geset, als of hy spreken wou,
 Sijn handt was uytgestreect, als die yet wijzen sou.
 Maer 'tlijf was sonder geest, ja, sonder eenigh leven,
 De ziel was uytgereyst, de romp alleen gebleven,
 Hy roerde niet een lidt, hoe dat hem yemant track,
 Hy seyde niet een woort, schoon dat een yder sprack.
 Siet, t'wijl hy in den geest is bijster opgetogen,
 Soo was hem uyt het lijf de ziele wegh gevlogen,
 Hy hadt hem door de kunst yet wonders ingebeelt;
 Maer ach! de levens-rol was met hem uytgespeelt.
 Hy meynde voor het volck een deftig stuck te brengen,
 Maer ach! de bleecke dootd en wou het niet gehengen.
 Philemon is verhuyst tot alle mans verdriet,
 Want dat'er overbleef, en was Philemon niet:
 Dit wert van stonden aen door al de stadt geweten,
 En van de snelle faem in haesten uyt-gekreten:
 Daer wert hy (die het volck voor desen vreugde gaf)
 Met ongemeenen rouw gedragen in het graf.
 Nu let, o waerde ziel, wat hier is uyt te trekken,
 En wilt doch uyt den slaep uw domme sinnen wecken:
 Dit is tot ons geseyt, dat wy te geener tijt
 Zijn vast in ons bedrijf, of van de doot bevrijt.
 Wat hier de menschen doen, het zy haer rappe sinnen
 Zijn besigh om vermaeck of goet te mogen winnen,
 Of eer of hooge staet, de dootd al evenwel
 Is by der mannen ernst en by de kinders spel.
 Wie kan sijn levens-tijt, sijn korte dagen tellen?
 Wie, hoe en waer de dootd ons sal ter nedervellen?
 Siet, Joab is ontzielt te midden in de kerck,
 En Simry wegh geruickt ontrent een leelijck werck;
 Holfernus is de kop al slapend' afgesmeten,
 En Ammon omgebracht te midden in het eten;
 Abimelech verviel door handen van een wijf,
 En menigh hups gesel uyt enckel tijt-verdrijf;

Het aertrijck heeft het rot van Abiram verslonden,
 En onder schijn van eer is Heglon wegh gesonden;
 Siet, Simson wert verrast ontrent een vrouwen schoot,
 Het wijf in Benjamin verkracht, en soo gedoot;
 Herodes wert verteert, gegeten van de wormen,
 Jobs kinders bleven dootd, verplettert van de stormen,
 De groote Goliad geslingert in den kop,
 De schoonen Absalon gehangen sonder strop;
 En Naboth buyten schult met steenen overvallen,
 En Bechri's grilligh hooft geslingert van de wallen;
 En Isboset vermoort, daer hy in ruste lagh,
 En Abner afgemaect, eer hy de steecke sagh:
 En Gayus wert geblind, als hy een blinden heelde,
 En Gallus wert ontzielt, daer hy een vrouwe streelede
 Montagne gaf het op, maer van een bal geraeckt,
 Als of hy van een loot ter aerde was gemaect;
 Het gantsch Egyptisch heyr is in de zee verdroncken,
 En Sodoma vergaen in peck en heete voncken;
 Een vloeck riep beeren uyt, en sloegh veel kinders doot,
 Herodes sloegh'er meer oock in haers moeders schoot!
 Maer noch een vreemt geval dient hier verhaelt te wesen,
 Als waert met rijpen sin te werden overlesen;
 Het schijnt dat oock de dootd met ons bywijlen malt,
 Als sy (men weet niet hoe) de menschen overvalt:
 Acht maeyers wel gesont, daer sy aen tafel saten,
 En met een bly gemoedt te samen happigh aten,
 Verscheyden eer men oyt het ongeluck vernam,
 Betroffen door een vyer dat uyt een donder quam.
 De dootd ontzielt' het volck te midden in haer eten,
 Een yder hiel de stant gelijk hy was geseten;
 D'een taste na de spijs, en d'ander na de kan,
 Maer wat een yeder doet, niet een en scheyter van;
 Haer wesen, haer gestel, en al haer leden bleven
 Te midden in de dootd, als midden in het leven.
 En niet een mensch en weet, wat spoock hier onder speelt,

Want yeder blijft geset, gelijk een steenen beelt.
 Een ley'ter uytgestreckt, een is'er neergebogen,
 De lijven sijn verstijft, de zielen wegh gevlogen.
 Meduse, soo het schijnt, (daer van men wonder leest)
 Die is ontrent het werck of in het vyer geweest.
 Dit beelt dat had de kracht (gelijk de lieden meenen)
 Te maken al het volck gelijk als harde steenen,
 Al die het maer en sagh, bleef vast vernagelt staen,
 Juyst als hy uyt sijn huys te voren was gegaen.
 De blixem (als men weet) die heeft geswinde stralen.
 En kan aen dien hy treft door al het lichaem dwalen;
 En soo'er eenigh lidt sijn kracht wil tegenstaen,
 Soo kan het wonder doen, en sonder quetsen slaen.
 Dit vyer (gelijk men schrijft) dat kan een lemmer breken,
 En laet de scheede gaef daer 't sweert in heeft gesteken.
 Hoe dat'et wesen magh, de maeyers waren doot,
 En als 't van buyten scheen, geheel en buyten noot.
 Ach! 's menschen onderganch en is niet na te sporen;
 Het wort oock tot een lijck dat noyt en was geboren,
 Haer leven is volendt, eer dat'et schier begint,
 Een moeder wort een graf oock van haer eygen kint.
 Ach! door wat snelle pen kan immer sijn beschreven,
 Hoe dat ons ydel vleesch ten grave wort gedreven!
 De wegen sijn te veel die van het leven gaen,
 Dies is'et sonder grondt, hier op te willen staen.
 Soo veel de bladers sijn aen al de groenste boomen,
 Soo veel men visschen siet haer baden in de stroomen,
 Soo menigh koren-ayr in vette gronden staet,
 Soo menigh bietje werckt ontrent den honighraet,
 Soo veelderhande tuygh, en soo versheyde dingen,
 Zijn machtigh yeder mensch tot in het graf te dringen.
 't Zy kleyn of middelbaer of uytermaten groot,
 Geen wal, geen hooge muer, is seker voor de doot.
 Ghy daerom, watje doet, in 't rusten, rijden, varen,
 En wie ghy wesen mooght, van jongh of oude jaren,
 Hebt acht op uw vertreck, en wacht een stage val,
 De doot is binnen u, de doot is over-al.
 Mijn ziel, gaet tot het werck. Daer sijn versheyde saken
 Die my staegh ons vertreck indachtigh kunnen maken:
 God is my, nietigh mensch, soo uytermaten goet,
 Dat hy my teyckens geeft, dat ick haest reysen moet.
 Zijt daerom staegh bereyt, oock in uw blijdeste stonden,
 Om licht te sijn geslaeckt, en haest te sijn ontbonden;
 En schoon uw tijt genaeckt, weest echter niet bedruckt,
 Maer gaet uyt als geleyt, en niet als wegh geruckt.
 Wat magh men evenstaegh om eer of rijckdom woelen,
 Wy snellen na het graf, oock buyten ons gevoelen;
 Wy sien op grooten staet, wy trachten na gewin,
 En daer is menigh leet en weynigh voordeel in.
 Wy gaen al veel te werck gelijk de domme spinnen,
 Die maken groot beslagh daer luttel is te winnen:
 Want schoon haer ingewant geheel is uytgeput,
 Noch doet haer noest bedrijf aen niemant eenigh nut.
 Wat schilt dat van ons doen! wy woelen gantsche dagen,
 Soo dat wy menighmael ons ziel en leven wagen;
 Wy stellen in het werck ons lijf en binnen-kracht,
 En siet al dat men krijght is maer een slechte jacht.
 Men wil of eer, of staet, of lust, of rijckdom hebben,
 En wat is 't al-te-mael? eylaes! maer spinne-webben.
 Ach! wat de werelt geeft, indien men 't recht besiet.
 Is voor een droeve ziel maer roock en anders niet.
 Eer baert maer enckel wint, en rijckdom bange sorgen,
 En 't leet is in de lust uyt eygen aert verborgen.
 Ach! schoon men 't al genoot, en dat naar eygen wensch,
 Men blijft een aerde vat, dat is een nietigh mensch.
 Een onverwacht gevaer kan yder overvallen,
 Oock midden in de pracht, of in een dertel mallen;
 Maer schoon ons leven gingh oock sonder ongeval,
 De doot komt op het lest, en die vernielt'et al.

Wel, staen ons saken dus, waer toe dan veel te woelen?
 Mijn ziel, verheft ons hert uyt dese lage poelen!
 Beveelt u in de scherm van die u heeft gemaect,
 Hy is 't die over u tot alle tijden waect.
 Laet ons met alle macht verkeerde tochten schouwen,
 En als ons quaet ontmoet, ons tranen wederhouwen;
 Maer laet ons treurigh sijn, en op den boesem slaen,
 Als door ons eenigh quaet en feylen sijn begaen.
 Laet van ons verre sijn de dwaesheyte veler menschen,
 Die in haer ouden tijt om jonge dagen wenschen;
 My dunckt ons laetste stont en is soo grousaem niet,
 Gelijkse dickmael schijnt, of by de menschen hiet.
 Een die in boeyen sit, en hoort de stadt beschieten,
 Daer hy gevangen leyt, hoe kan hem dat verdrieten?
 Hij weet: soo dese wal ter aerden wordt gevelt,
 Dat hy met haren val in vryheyte wordt gestelt.
 God heeft ons nu geleyt door alle levens stonden,
 Door allerley bedrijf, door alle werelts gronden.
 Ick was eens sonder staet, en even sonder last,
 En soo een stil bedrijf dat heeft my wel gepast.
 God heeft my naderhandt een swaer beroep gegeven,
 Daer vond ick meer gewoel, edoch geen beter leven;
 Maer wat ick immer leed, of wat ick heb gedaen,
 Het is gelijk een schim in haesten wegh gegaen.
 Dies als ick nuden loop van mijn gedachten wende
 Op yemandt, wie het zy, die ick te voren kende,
 En dat ick my'er een voor oogen stellen sal,
 Soo vind' ick niet een mensch oock van haer groot getal.
 Of als mijn sinnen gaen ontrent de groote feesten,
 Daer ick eens was geset ontrent de groote geesten,
 Dan sie ick menighmael! dat ick niet eenen man
 Van al dat edel rot in wesen vinden kan.
 Ick sie dat jonger volck, en vaster in de leden,
 En hooger in verstant, en beter in de seden,
 Als ick oyt ben geweest, is veerdigh wegh geruckt,
 En in het graf gestout, en in het stof gedruckt.
 My wiert lest door een vriendt een oudt papier gegeven,
 By seker groot getal van menschen onderschreven,
 Al lieden, in de tijdt doe ick eens jonge was,
 Gesont en wonder fris, gelijk als jeughdigh gras;
 Maer als ick dit geschrift gingh nader overmercken,
 En liet op yeder naem mijn stille sinnen wercken,
 Soo vond' ick inderdaet (als ick het weder las)
 Dat niemandt van den hoop nu meer te vinden was.
 Van soo een groot getal was ick alleen gebleven,
 De reste was gegaen als uyter tijt gedreven.
 Dit raecte mijn gemoedt met soo een diepen slagh,
 Dat ick ons ydel doen als in een spiegel sagh.
 Siet, als mijn vader storf, sagh hy acht kinders leven,
 Die had de goede God op aerde hem gegeven,
 En siet, de waerde vrou oock al by my bemint,
 Die was in haren tijt al med' een achtste kint.
 Wel soo een groot getal, dat heb ick sien verdwijnen,
 En van de bleecke doot allenxkens ondermijnen.
 Nu ben ick, lieve God, nu ben ick maer alleen,
 En sta hier noch gesout, van sestien kinders een.
 Wat sal ick, waerde ziel, op desen handel seggen,
 Ick moet dit in het mergh van mijn gewrichten leggen.
 Ghy, stelt van heden vast, dat ick haest ruymen sal,
 Die nu maer eenigh ben van soo een groot getal.
 Wat heb ick nu voor danck den Schepper op te dragen?
 Dat iek niet heen en gingh in mijn onwijse dagen,
 En dat sijn Vader-gunst mijn leven heeft verschoont,
 Tot my in volle maet de werelt is vertoont.
 Men kan wel menigh dingh met lesen ondersoeken,
 Maer jareu geven meer dan veel geleerde boecken.
 Veel weten acht ick hoogh, maer des al niet-te-min.
 Wat yemant wedervaert, dat gaet hem dieper in.
 Soo dickmael ick met ernst mijn sinnen ga besteden

Aen die ick heb gekent, en nu zijn overleden,
 Soo dickmael komt de doot als voor mijn oogen staen,
 En seyt my, dat ik haest dien wegh heb in te gaen.
 Wat dwaesheyd is 'et dan, in 's werelts beuselsaken
 Te spillen onsen geest, te soecken ons vermaken?
 Voorwaer 't was toovery, of ick en weet niet wat,
 Dat ons aelwaerdigh breyn voor desen oyt besat,
 Maer nu en weet ick niet, dat ons kan wedervaren,
 En soo een diepen schrick in ons behoort te baren,
 Als in een staet te zijn, en soo te blijven staen,
 Daer in men niet en zou ten grave willen gaen.
 Wat heb ick al vermaens, wat heb ick al getuygen,
 Die my als metter hant ter aerden nederbuygen;
 By kans mijn gansch gestel, mijn hayr en grijsen baert,
 Die spraken overlanch van mijnen swacken aert.
 Ick eete nu ter tijt met dry verscheyde tanden,
 Die my zijn toegebracht in dry verscheyde landen:
 Uyt Zeelant quam ick voort, daer was mijn eerste gront,
 Dat bracht my in de jeught de tanden in den mont;
 En als ick naderhant in Hollant was gekomen,
 Heeft my de snelle tijt twee tanden afgenomen.
 En schoon ick die verloor, ick droegh 'et met gedult;
 De kunst quam my te haet, en heeft de plaets gevult.
 Maer zedert van den staet naer Engelant gesonden,
 Mist ick'er weder twee, die niet te vast en stonden;
 Maer siet, met dit gebreck was ick niet langh gequelt,
 Daer wert een stuck yvoors in hare plaets gestelt.
 Dies ben ick niet soo gaef, gelijk mijn vrienden meenen,
 De mont is my een graf, en dat van doode beenen.
 Want schoon men vol gebit ontrent mijn kibben 1) siet,
 Een deel van dat behulp en is mijn eygen niet.
 Maer hola, 't is gemist, ick magh van eygen roemen,
 Ja, kan dit nieu gebit mijn eygen tanden noemen,

1) *kibben*; kakebeenen.

En soo van my misschien de reden wert versocht,
 Ick heb 'et om mijn gelt, en dier genoegh gekocht.
 Ick hebbe voor de twee dry ponden moeten geven,
 En dat in sterlinx gelt, dat stont'er op geschreven,
 Gelijk de meester sprack 1). Het gaet den ouden dagh,
 Gelijk het in 't gemeen vervallen huysen plagh:
 Men moet een timmerman, een smit, een metsr halen,
 Hier dient een nieuwen balck, en ginder stijver palen,
 En elder Dortsche kalk ontrent een lekent dack;
 Siet, wat bouwvalligh is, heeft leet en ongemack.
 Maer schoon al spreek ick soo, ick hebbe niet te klagen
 Noch van mijn eerste jeught, noch van mijn oude dagen.
 Ick loov' u, lieve God, en weet u grooten danck,
 Van wel te zijn geweest nu soo veel jaren lanck.
 En schoon ick metter tijt vier tanden heb verloren,
 Daer zijn my door de kunst nu weder vier geboren;
 En in mijn ongeval soo vind' ick dit gemack,
 Dat noyt yvooren tant door pijn mijn ruste brack.
 Maer wat een deftigh man behoor ick nu te wesen;
 Hoe verre boven stof, en uyttet vleesch geresen?
 Ick, die soo grooten volck voor desen heb gekent,
 Dat nu geen mensch en weet, waer dat 'et is belent;
 Ick, die hier 2) eertijts sagh veel hoogh verheve mannen,
 Die uyt haer vaderlant op heden zijn gebannen;
 Ick die eens huysen sagh met rijkdom vol getast 3),
 Daer nu geen spijs en is, ja daer de meester vast.
 Ick die oock luyden weet, die in de werelt quamem,

1) Dit gebeurde in Martio 1652; ick had maer een lossen tant, die my moeydelik viel nyt laten treeken, en schoon ick den meester daer toe versoekt, en mijne meyningen wel duydelijk aenseyde, soo troek hy echter een beteren tant nyt, die ick meynde te behouden; en sulcx geschiet zijnde, soo moest oock de losse tant daer na nytgetroeken worden; ende alsoo ick een Engelsch meester hadt versoekt een stuck yvoor bequaem te maken om de plaetse van twee tanden te vervullen, maer dede my dry ponden sterlinx daer voor betalen.

2) Dit siet eygentlijk op Engelandt. 3) Anno 1652, en daer ontrent.

Onaerdigh, ongesien, ja menschen sonder namen,
 Die, na een korten tijt, en niemant wist'er hoe,
 Verhieven haren staet, als tot den hemel toe.
 Ick die nu heb beleeft, dat even groote zielen,
 Ach! voor een wreede bijl ter aerden moesten knielen:
 En dat de Koningh selfs van 't machtigh Britten-lant
 Quam in sijn eygen rijck in soo bedroefden stant.
 Ick die nu heb gesien, dat twee gesonde menschen,
 In alles soo begaeft, als yemant konde wenschen,
 (Mijn swagers alle bey 1) zijn haestigh wegh geruckt,
 En van de doot verrast, en in het graf gedruckt.
 Ick, die nu luyden sie, die eer en rijcken zegen
 Besaten over langh, of van haer ouders kregen,
 En korts daer na berooft van haren eersten lof,
 Verloren haren naem, en sitten in het stof.
 Ick, die eens heb gekent veel overschoone maeghden,
 Die mits haer frisse jeught aen yeder een behaeghden,
 Die nu daer henen gaen, berooft van alle glans,
 Gerimpelt, mager, krom, een afkeer voor de mans.
 Ick die heb aengemerckt, dat gansche landen sterven,
 En door een hoogen vloed of zouten stroom bederven;
 En weder dat een plaet, geboren uyt de zee,
 Wert dienstigh voor de ploegh, of voor een machtigh vee.
 Ick, die heb aengemerckt, dat even groote steden
 Zijn door een stil bedrijf, als met den voet getreden;
 En weder dat een dorp, wel eer een kalen dijck,
 Was machtigh eer men 't wist, en uytermaten rijck.
 Ick, die noch heden sie, dat oock verheve machten
 Zijn bloot van alle glans, oock buyten haer verwachten;
 En dat aen haer bedrijf, en aen haer groote pracht,
 Na slechts een korten wijl niet meer en wort gedacht.
 Ick, ick, aen wien de tijt, door Godes eygen zegen,
 Als met den vinger wijst des werelts domme wegen,
 En dat'et ydel is, en min als enckel niet,
 Daer aen meest al het volck en hert en hulde biet:
 Maer wat is 't dat ick meer sal van dien handel seggen?
 Mijn ziel, het is genoegh, ghy mooght'et overleggen.
 Wel, is 't soo bijster los al wat de werelt geeft,
 Soo is hy bijster dwaes, die aen de werelt kleeft.
 't Is seker wat men leest in oud' of nieuwe boecken,
 Dat niet soo nut en is, als God alleen te soecken;
 Vermits dat aerts-bedrijf de ziele maer bedroeft,
 Om dat'et niemant troost, wanneer men troost behoeft.
 De kintsheyt heeft yet goets, yet goets de groene jaren,
 Yet goets de rijpe jeught, wanneer de menschen paren.
 Yet goets de grijse tijt, als die op 't hoogste rijst,
 En nu het duyster graf als met den vinger wijst.
 Maer wat in yeder deel van yemant wort gepresen,
 Behoort te deser tijt in my geheel te wesen;
 Want ick ben al-te-mael die wegen doorgegaen,
 Het waer een deftigh werck, had ick'et wel gedaen.
 Men vint nau eenigh mensch ontrent ons jonge gasten,
 Die kunst of kennis heeft om 's werelts pols te tasten;
 En vraeghje waerom dat? wel hoort, geminde ziel!
 Wat lest op dit geval in mijn gedachten viel:
 De werelt doet haer op aen alle jongelingen,
 Gelijck een schoone macght, geciert met arremringen,
 Soo dat en aen haer recht en aen haer slincker hant
 Schijnt oesters reyn gewas 2) of rijcke diamant.
 Als dan een jonge wulp haer ader pooght te voelen,
 Soo wort hy niet gewaer, hoe dat haer geesten woelen;

1) Te weten: mijn schoon-sonen, d'een zijnde de heer Cornelis van Aerssen, heer Wernhout, Drossaert van de stad en baronnyne van Breda, hebbende getrouwt mijn outste dochter Anna Cats; de tweede de heer Cornelis Musch, heer van Waelsdorp, griffer van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael, getrouwt hebbende mijn jonghste dochter Elizabeth Cats, die tegenwoordelijck in den tweeden huwelijck is getreden met den heer Diderick Pauw sone van den heer van den Horst, tegenwoordigh president in den Hoogen Rade van Hollant, Zeelandt, en West-Vrieslant.

2) paalen, die in schelpen groeien.

Want schoon hy, naer het schijnt, wel op haer wesen let,
 Hy raectt haer polsse niet, maer slechts haer bracelet.
 Maer een die van der jeught te vollen is genesen,
 Die siet de werelt aen als in haer eygen wesen,
 Hy voelt geen parels meer, of ander hant-cieraet,
 Hy voelt haer bloote pols, die wonder selsaem gaet.
 O pols van loosen aert, en recht gewoon te liegen,
 Die oock haer besten vrient soo dickwils kan bedriegen!
 Al wie na rechten eysch uw wesen kennen wil,
 Die sie niet door de jeught, maer door een wijser bril.
 Wat zijn ons, lieve ziel, veel stonden van het leven
 Met haest voorby gegaen, als van den wint gedreven!
 Eylaes! mijn schoonen tijt is dickmael wegh-gevlucht;
 Ach! sonder eenigh nut of sonder rechte vrucht.
 Dies moet ick menighmael in mijn gedachten klagen
 Van saken, eerst bemerckt in mijn verlopen dagen.
 Al is'er yemant grijs, en dat sijn lichaem beeft,
 Ghy, seght noch echter niet: die man heeft langh geleeft;
 Seght liever, waerde ziel, en dat in goede reden:
 Die man heeft langen tijt het aertsche dal betreden;
 En soo hy dan misschien yet beters heeft gedaen,
 Soo mooghje dit verhael eens anders overslaen.
 Wanneer men langen tijt, gedreven van de baren,
 Heeft los, gelijk het viel, en sonder roer gevaren,
 Dan heeft men niet gereyst, maer op de zee gedwaelt,
 Waer van men anders niet, als woeste sinnen haelt.
 Die van de jeught geleyt, en sonder regels leven,
 Zijn muggen, naer my dunckt, die om de lichten sweven,
 Of mieren, die gestaegh en op en neder gaen.
 En niet een mensch en weet, waerom het is gedaen.
 Als Jonas in den visch van Gode was besloten,
 Soo heeft hy veel gereyst, maer niet daer uyt genoten,
 Hy hadde mogen sien de gronden van de zee:
 En al het glazen huys, en al 't beschubde vee.
 Hy hadde mogen sien, hoe sich de woeste baren
 Begeven naer het lant, en weder henen varen,
 En hoe de walle-visch, die God soo machtigh schiepe
 Gebruyckt sijn oppermacht door al het woeste diep.
 Hy had oock konnen sien, en mogen overschrijven,
 Waer al het machtigh goet, en groote schatten blijven,
 Die 't woeste meyr verslint, wanneer een deftigh schip
 Komt stooten op een zant, of op een harde klip.
 Hy hadde mogen sien, of al de felle winden
 Haer woon-plaets in de zee, of op der aerden vinden.
 Hy hadde mogen sien, had hy het wel gevat;
 Waerom ons versche vis ontstaet uyt siltigh nat.
 Hy hadde mogen sien, of oock de Meyreminnen,
 Gelijck ons vrouwen doen, of vlas of wolle spinnen,
 En of'er in het diep een spooock of monster is,
 Van boven als een man, van onder enckel vis.
 Hy hadde mogen sien den aert van alle stroomen,
 Die ons maer zijn bekent, gelijk als losse droomen,
 En duysent wonders meer; maer wat'er is geschiet,
 De man quam van de reys, en hy en wiste niet.
 Ey, vraeght eens Jonas af al wat hy heeft bedreven,
 Hy sal op uwe vraegh alleen dees antwoordt geven:

Ick heb van huys geweest, en ben na huys gekeert,
 Maer waer ick immer quam, ick heb'er niet geleert.

Dit siet ghy even self op heden noch geschieden,
 Die op het reysen let van onse jonge lieden.

Want als ick ondersoek van desen handel doe,
 Soo gaet'et menighmael al vry noch slimmer toe.
 Siet, die veel buyten reyst, en sweeft met alle winden,
 Die brengt'et overhoop al wat'er is te vinden;
 En drijft'er eenigh vuyl ontrent een vreemde strant,
 Dat brengt hy na sijn huys, en in sijn vaderlant.
 Dit vint men in 't gemeen, als jonge lieden reysen,

Dat sy voor alle dingh maer op geneuchte peysen;
 Dat is haer oogh-gemerck, en vorder geen gewagh,
 Van dat hun naderhant ter eeren dienen magh.
 Soo reysen menighmael, die in haer groene jaren,
 Na Romen, na Madril. of elders henen varen,
 Sy hebben niet gemerckt, na soo een groot beslagh,
 Wat haer of haer gemoet ten goeden dienen magh.
 Sy hebben wel gesien veel huysen, hoven, bergen,
 Die soo het schijnen magh den hemel willen tergen;
 Maer wat het eeuwigh raect, en wat de ziel vereert,
 Daer van heeft onse jeught in 't minste niet geleert.
 Al dit is maer gedwaelt. Ten magh geen reysen hieten,
 Als daer een vrome ziel haer voordeel kan genieten:
 En als daer onse jeught niet op en heeft gestaen,
 Soo is de groote kost en moeyt' om niet gedaen.
 Ick waer geluckig, Heer, indien mijn jonge dagen
 Noyt waren afgedwaelt tot soo bekaeyde slagen:
 Maer leyder, ick beken, en 't perst my aen de ziel,
 Dat ick al menighmael in quade poosen viel.
 Ach! hoe gaet onse jeught! eylaes, ons beste geesten
 Gaen dickmael haren wegh, gelijk de domme beesten!
 Sy raken buyten spoor, oock tegen haer gemoet,
 En doen meest (als het vee) gelijk een ander doet.
 Ick spreek oock even dus, als ick begin te peysen,
 Hoe wy hier gaen te werck, en door de werelt reysen.
 Het meeste dat men doet, of in de werelt siet,
 En raect ons eygen werck, en raect de ziele niet.
 Maer 't leven heeft meer in als eten, drincken, slapen,
 En uyt het aertsch bedrijf vermaeck te mogen rapen;
 Diè leven maer alleen, die na den hemel staen,
 En staegh met rechten ernst tot haren Schepper gaen.
 Die leven maer alleen, die Godes eeren soecken,
 En nemen haer vermaeck ontrent de wijste boecken.
 Die leven maer alleen, die met een stil gemoet,
 Wat vleesch en werelt raect, vertreden mette voet.
 Die leven maer alleen, die na den hemel trachten,

En niet soo lief-getal, en niet soo waardigh achten.
 Die hierin anders gaet, en aen de werelt kleeft,
 Die heeft'er in geweest, maer niet daer in geleeft.
 Wel nu dan, grijse tijt, al wat'er is vergeten,
 Al wat'er sonder vrucht voor desen is versleten,
 Laet ons dat heden selfs gaen brengen tot de daet;
 De ziele goet te doen en houw ick noyt te laet.
 Hoe dien ick nu te zijn van alle vleesch ontbonden,
 Hoe vry van 's werelts wool, en haer geminde sonden,
 Hoe na den hemel selfs! Maer, leyder! ick beken
 Dat my gansch tegen is, oock dat ick heden ben.
 De geest is wel bereyt om hooger op te sweven,
 En met een innigh hert aen God te mogen kleven;
 Maer dit ellendigh vleesch, geneyght tot aertschen draf,
 Dat snijt ons even staegh de beste veeren af.
 Ach! schoon mijn beterschap al lanxsaem had begonnen,
 Had ick staegh voortgegaen, wat had ick niet gewonnen!
 Had my slechts yeder jaer vernieut een droppel bloets,
 Wat had ick, na den geest, wat had ick heden goets!
 Maer, leyder! tegen danck en tegen alle reden,
 Ben ick al menighmael bezijden afgetreden,
 En uyt den wegh geruckt; maer God heeft my bewaert,
 En stage gunst getoont ontrent mijn swacken aert.
 God heeft my tijt vergunt van uytgestreckte dagen,
 Soo dat mijn ooggen selfs veel nutte dingen sagen,
 Vry waert te zijn bemerckt en staegh te zijn bedacht,
 En met een danckbaer hert de ziele toegebracht.
 God heeft my, nietigh mensch, soo lange willen sparen,
 Tot ick nu ben geraeckt tot by de tachtigh jaren.
 't Is sijn genaed' alleen, dat ick noch staende bleef,
 En dat geen ongeval mijn ziel ter neder dreef.
 Ick hoore menighmael verscheyde menschen klagen
 Van al te korten tijt, en al te weynigh dagen:
 Maer alsje, lieve ziel, dit recht bedencken sult,
 Het is, na mijn begriip, al meest haer eygen schult.
 Ons dagen waren langh, soo wy die niet en quisten,

En veeltijts niet het wit van ons bedrijf en misten.

Hoe wort'er menigh mensch sijn jeught en besten tijt,

Hoe wort'er menigh mensch sijn gansche leven quijt!

Hier sal men met de kaert, of met den teerlinck spelen,

Om dat, in niet te doen, de dagen ons vervelen.

Daer sal men buyten sorgh gaen dwalen achter straet,

Of spillen uren langh met ongesoute praet.

O God! doe my de gunst, dat ick mijn leste dagen

Aen u, en u alleen, mach soecken op te dragen!

Of, soo ick noch vermaeck hier in de werelt soeck,

Laet dat mijn tuyntje zijn, en daer een heyligh boeck!

Niet om het groen gewas, maer om uw wonder-wercken,

Die wy in dit bedrijf geduerigh kunnen mercken.

Laet ons niet in het stof begraven ons gemoet,

Maer rijsen met den geest tot u, ons hooghste goet!

Siet, is'er eenigh werck by dees' of gene lieden,

Dat sonder yemants leet of hinder kan geschieden,

Dat moet, na mijn begrijp, dat moet de lant-bouw zijn,

Want die is sonder list, en buyten loosen schijn.

Al wat de menschen doen, en in de werelt plegen,

Daer is veel slim beleyts niet selden in gelegen:

Maer als men hier geniet de segen uyt'et landt,

Die krijght men regel-recht uyt Godes eygen handt.

J. CATS.

OUDERDOM EN BUYTEN-LEVEN.

DERDE DEEL.

BEHELSENDE 'T BELEYT VAN EEN GOEDEN OUDERDOM.

Hout op, geswinde pen, den lant-bouw meer te prijsen,
Ick heb u nutter stof op heden aen te wijsen;

Wy hebben langh genoegh gewandelt in het groen,
Daer is nu ander werck voor u en mij te doen.

Ghy schreeft eens over langh hoe jonge lieden paren,
Nu reyckt de snelle tijt tot onse dorre jaren.

Ghy schreeft eens, met vermaeck, de geuren van de jeught,
Hier dienen nu alleen de gronden van de deught.

Terwijl ons tuyn-man plant, en sijn gesellen delven,
Soo rept u, waerde ziel, en spit u eygen selven;

En valt u dan yet in, dat swacke zielen sticht,
Soo stelt'et na den eysch, en in een kort gedicht.
Dat sal ons dienstigh zijn, ja, sal oock mogen strecken
Om ons, als uyt den droom des werelts, op te wecken.

Doch soo het boven my een ander dienen kan,
Ick sluyt'er niemant uyt, het is voor alle man.
Maer yemant sal misschien my schatten goet te wesen,
Als hy dit leste deel sal hebben overlesen;

Doch ick sal (na my dunckt) bedriegen desen vrient,
Soo hy sich van het werck op soo een wijse dient.
Maer weet, soo ick met ernst niet poge goet te werden,
En in dien goeden wegh niet staêgh en wil volherden,
Dat ick dan voor gewis, verleyt door enckel schijn,
Sal voor mijn eygen selfs een groot bedrieger zijn.

't Is vry een schoon bedrijf yet goets te konnen schrijven,
Maer 't is een nutter werck sijn feylen uyt te drijven:

Het een is voor het volck, dat namaels komen sal,
Het tweede voor ons selfs, en 't raeckt ons boven al.
Men kan in minder tijt wel hondert veersen dichten,
Als maer één slim gebreck uyt onsen boesem lichten;

En daerom, lieve ziel, en acht ick niemant goet,
Die veel en deftigh schrijft, maer niet of weinigh doet.

Nu moet ick u voor eerst een nutte lesse geven,
Die u sal dienstigh zijn door al uw vorder leven.

Ick bidde let'er op, het is een wichtigh stuck,
En sooj'et recht gebruyckt, het is u groot geluck:
Voor al soo moetje nu tot ootmoet u gewinnen,
En wat uw jeught bedreef, voor onsen God bekennen;
En dat vry niet ter loops, maer als met vollen mont,
En uyt uw innigh mergh, en uyt uw diepste gront.

't Is nut sijn boosen aert voor Gode bloot te leggen,
En oock sijn eygen ziel haer vonnis aen te seggen;

En des al niet-te-min, voor soo een groote schult
Te bidden om gena, te smeecken om gedult.

Daer is een deftigh stuck in Godes woort te lesen,
Dat kan een schoon bewijs in dezen handel wesen;

Wat schuyt'er voor een schat, in dat gesegent boeck!
Wat vind' ick daer een heyl als ick geduerigh soeck!

Als sich de jonge wulp 1) had buyten 's lants begeven,
En leyde, waer hy quam, een los en quistigh leven,
Soo was 't dat voor sijn reys geen teer-gelt overbleef,
Vermits dat over-al de waert soo dapper schreef.

Hy die geen middel wist om sich te konnen voeden,
Gingh, op een boeren hoof, een kudde swijnen hoeden;
Doch wenscht noch om de kost, al waer'et enckel draf;

En daer en was geen mensch die hem dat voetsel gaf.
Het was een dieren tijt, dies wiert, om deze reden,
Oock even voor het vee het voeder nau besneden:

Dies kreegh de jonge gast gantsch weynigh in den mont,
Soo dat hy sich in noot, en gantsch in wanhoop vont.

Hy klaeghde met verdriet: "Ick leef hier by de vercken,
En moet al even staêgh voor vreemde lieden wercken;
Siet, in mijns vaders huys en is geen hongers-noot,
De minste van den hoop en is niet sonder broot.

Ick wil met recht berouw mijn vader gaen begroeten,
En, met een droef gelaet, hem vallen aen de voeten,
En bidden even-staêgh, en seggen wat ick kan;
En dragen my voortaan gelijk een eerlijck man.

Mijn vader (houd' ick vast) en sal my niet verstooten,
Of immers sal my doen gelijk sijn huys-genooten:

Hy is van goeden aert, en heeft my wel bemint,
Want van mijn jonckheyt aen was ick het liefste kint."

Hier schiet de jongelingh van sijn uytsinnigh mallen,
En quam, met dit gespreck, ootmoedigh uedervallen:

"Ach vader! (was sijn woort) ick heb voor u misdaen,
Soo dat mijn sonden selfs tot aen den hemel gaen;

Ick weet, ick ben niet waert uw soon te mogen hieten,
Laet my slechts, als uw knecht, mijn voetsel hier genieten!"

1) Te weten, de verloren soon, daer van gesproken wert Luc. 15. 14.

De man, onaengesien al dat'er is gepleeght,
 Wert sacht in sijn gemoet, en in sijn hert beweeght;
 Hy valt hem om den hals, hy laet hem beter kleeden,
 Hy laet van stonden aen een maeltijt toe-bereeden;
 Hier uyt rees groote vreught, soo dat men luide songk,
 En van het bly geluyt de gantse zale klonck.
 Maer t'wijl men besich is met goeden chier te maken,
 Soo komt een ouder soon het vrolijk huys genaken;
 Die vraeght daer aen het volck wat dat'er is geschiet,
 Waerom het gantsch gesin soo grooten vreught geniet?
 Tot antwoord, op de vraegh, soo heeft hy dit vernomen:
 Uw broeder, langh verwacht, die is nu t'huys gekomen,
 Des is 't gemeste kalf om sijneit wil gedoot,
 En daer zijn in der haest veel gasten toe genoot.
 De broeder hoord'et aen, en wert met spijt ontsteken,
 En gaet, niet wel gesint, aldus sijn vader spreken:
 „Hoe! 'k heb u van der jeught met alle vlijt gediend,
 En noyt is my vergunt te nooden eenigh vrient.
 Men heeft, tot heden toe, voor al mijn quelligh leven,
 Noyt schaepe of niet een lam, ja niet een bock gegeven;
 En desen schuyffel-bout, die noyt en heeft gedocht 1),
 Maer al sijn's moeders erf met hoeren omgebracht;
 Bordeel-brock als hy is, kan die uw gunst verwecken,
 Om met soo grooten vreught de tafels uyt te trecken!
 Wel dit is vreemt gedaen van soo een deftigh man,
 Daer van men, na my dunckt, geen reden geven kan.”
 De vader hoord'et aen, en gaet'er sachtjens tegen,
 Maer laat hem evenwel tot gramschap niet bewegen.
 De maeltijt, het gey, en spel, en bly gesangh,
 Dat gaet noch echter voort, en hout sijn eersten gangh.
 Hy, die met sijn gespreck den vader wou versetten,
 En door een hart beklagh de soete vreught beletten,
 Die was hier al te laet gekomen uyt'et velt,
 De brieven van pardon die waren vast gestelt.
 Maer wat is dit geseydt, sal yemant mogen vragen,
 Om hier uyt eenigh nut naer huys te mogen dragen?
 Van den verloren soon maeckt Godes woort gewagh,
 En oock is ons geleert waer toe het dienen magh.
 Maer sooj' yet anders weet uyt dit verhael te trecken,
 Laet dat noyt ongeseydt, maer wilt'et ons ontdekken.
 Wel hoort: dit weelde kint noem ick een sondigh mensch,
 Die in de werelt soeckt vermaeck en herten-wensch;
 Maer als hy in der haest sijn lusten sagh verdwijnen,
 Soo vond hy sich geplaatst als by de vuyte swijnen,
 En voorts gingh al het werck, als Lucas heeft geseyt;
 Nu hoort eens dat'er dient ons aen de ziel geleydt:
 Men kan de Duyvel selfs ons outste broeder noemen,
 Daer van mocht sijn geslacht in oude tijden roemen:
 Maer heden op den dagh soo weetje voor gewis,
 Dat hy en sijn gevolgh ons meeste vyandt is.
 Hy sal tot onsen last veel quade dingen brengen,
 Oock van sijn eygen stof daer vry wat onder mengen;
 Doch laet ons evenwel des niet verlegen staen,
 Gods woort heeft ons geleert wat hier in dient gedaen.
 Al roept de Satan uyt het quaet by ons bedreven,
 Dit is de tegen-spraek: het is hem al vergeven;
 Ghy Duyvel hebt te laet uw netten uytgeleyt,
 Al watje seggen kont, dat is alreë geseyt.
 Ootmoedigh aen den Heer ons sonden voor te dragen,
 En over ons bedrijf tot hem te komen klagen,
 Is dienstigh voor de ziel. Men breeckt met desen slagh
 Al wat tot onsen last den Duyvel brengen magh.
 Wel aen, dit laet ick daer. Laet ons nu vorder treden,
 Maer eer wy dat bestaen, dient God te sijn gebeden:

O God! in u bestaet de welstant van den mensch,
 In u vind' ick alleen mijn troost en herten-wensch.

1) *gedocht*; gedeugd.

Ghy hebt een lastigh pack van mijnen hals genomen,
 En dat ick heb gewensch, daer toe ben ick gekomen.
 Want my is nu ter tijt een zegen toegebracht,
 Die mijn inwendigh deel voor alle dingen acht.
 Ick ben nu vry gestelt van duysent vreemde sorgen,
 Waer van mijn herte joegh oock voor den rooden morgen;
 Schier niemant heeft dit ampt voor desen oyt bekleedt,
 Die niet daer in verviel door smaet of ander leedt.
 Van beyden ben ick vry: ick heb niets quaets geleden,
 Want ick ben van den staet vrywilligh af-getreden,
 En mits ick was ontlast, soo wiert mijn hert verblijt,
 Om dat ick van het pack ten lesten was bevrijt.
 Nu sta ick hier verbaest, als van een selsaem wonder,
 Dat ick veel heb gegaen in hagel, winden, donder;
 My dunckt, ick krijghe een schrick, als van een grousaem dingh,
 Als ick de wegen sie, waer door ick eertijts gingh.
 En dit en kan ick niet als voor uw zegen achten,
 En geef u grooten danck uyt mijn geheele krachten,
 Vermits ick u alleen voor mijn Verlosser ken,
 Het is uw pure gunst dat ick noch heden ben;
 Want als ick van de jeught mijn leven ga bemercken,
 Soo vind' ick over-al gestage wonder-wercken;
 Want ghy hebt my bewaert, en menighmael bevrijt
 Van ramp van ongemack, en van een boosen tijt.
 Ghy hebt my, nietigh mensch, als uyt het stof verheven,
 En menigh hoogh gevaer van mijnen hals gedreven.
 Nu voel ick recht de gunst, die ghy my staegh beweest,
 Hoewel ick, na den eysch, niet dancaer ben geweest,
 Dies heb ick niet te doen als u gestaegh te dancken,
 Tot ick bewonen sal een huys van seven plancken,
 Geeft dat ick nu alleen bekommert wesen magh
 Ter eer van uwen naem, en mijnen lesten dagh.
 Geeft dat den kleynen tijt, dien ick noch heb te leven,
 Mach hier sijn eynde sien, en oock mijn eynde geven,
 En dat met dese plaets mijn geest mach sijn bepaelt,
 Tot ghy mijn ziele roept, en uyt de werelt haelt.
 Besit mijn innigh hert, en mijn geheele sinnen,
 En laet ick anders niet als u alleen beminnen.
 Verdrijft uyt dit gemoet wat aen de werelt hingh,
 Want als ick dat verlies, soo vind' ick alle dingh.

Daer is een staegh verderf in menschen, steden, rijcken,
 Ja, 't is wel eer gemerckt dat oock de sterren wijcken;
 Des werelts ondergangh is over-al gemeen,
 Niet dat geduerigh blijft, als onse God alleen;
 Die voelt geen ouderdom, want hondert duysent jaren,
 Zijn ofse maer een poos van weynigh uren waren.
 De tijt verandert niet in dat oneyndigh goet,
 En soo is alle dingh dat eeuwich blijven moet.
 Wel laet ons even nu aendachtigh overleggen,
 Wat haest te niete gaet, wat eeuwich is te seggen;
 Op, op dan, waerde ziel! en let op uwen tijt,
 En watje voortijts waert, en noch op heden sijt.
 Siet Moyses, Godes vriendt, de leyder van de scharen
 Die God sijn eerste gunst heeft willen openbaren,
 Heeft al in sijnen tijt gepeylt de rechte maet,
 Hoe verre dat de loop van onse dagen gaet.
 De mensche (seyt de vorst 1) kan hier op aerde leven,
 Tot hem de tijt geleyt tot jaren tienmael seven;
 Of is sijn lichaem sterck, en van gebreken vry,
 Soo stelt'er boven dat noch eenmaal tiene by.
 Maer let eens, lieve ziel, hoe weynigh sijn de menschen
 (Hoewel sy ruymen tijt en lange dagen wenschen),
 Hoe weynigh is het volck, dat, van de doot bevrijt,
 Kan strecken sijnen loop tot soo een hoogen tijt.
 Siet vry een schoone boom in vette landen groeyen,
 En laet hem t'sijner tijt in volle leden bloeyen,

1) Psalm 90. 10.

Noch blijft'er weynigh fruyts aen stam of tacken vast,
 Dat tot sijn vollen tijt of tot de rijpte wast.
 Het een wert afgeruckt, gedreven van de stormen,
 Het ander kanckert in, gegeten van de wormen.
 Ach! nauw van duyseut één en doet sijn meester goet,
 Om dat'et evenstaegh veel onheyls lijden moet.
 Ick neme groot vermaeck te mogen ondersoecken
 Uyt mondelingh bericht, of uyt geleerde boecken,
 Hoe dat een deftigh man uyt vleesch en werelt scheyt,
 En hoe hy tot het werck de sinnen heeft bereyt.
 Hoe dat sijn wesen stondt, en wat hy heeft gesproken,
 Eer hem de bleecke doot sijn oogen heeft geloken,
 Of hy flauhartigh was, of dat hy sonder schroom
 Sijn uur genaecken sagh, en heetse wellekoom.
 Ick heb met dit gepeys een Engels boeck gelesen,
 Daer mannen over langh, van yeder hoogh gepresen,
 Zijn konstigh afgebeeldt; maer wat ick daer vernam,
 Geen die mijn tijt geleeck, of tot mijn hooghte quam.
 Noch heb ick even selfs door-wandelt met gedachten
 Des Heeren machtigh volck, en al haer hooge machten:
 En dat van Saül af tot Salmanasser quam,
 En hy die Israël met kracht gevangen nam;
 Na Davids onderganch en kan men niemant stellen,
 Die tienmael seven jaer is machtigh op te tellen.
 Ja, 't is het minste deel dat aen de vijftigh raect,
 En gantsch een kleyn getal dat aen de tsestigh naect.
 Ick sie dat over-al veel menschen henen varen,
 Wat meer tot negenmaels verlopen seven jaren;
 En dit gebeurt oock volck van geest en diep verstant,
 Verciersels van haer tijt en van haer vaderlant.
 Het is van outs geloof, dat in 't getal van seven
 Is seker diep geheym ontrent ons vluchtigh leven;
 't Is ja, een sabbath-dagh, die dickmael wederkeert,
 Gelijck men metter daedt van alle menschen leert;
 Oock siet men even-staegh, dat na de seven jaren
 Veel dingen, eertijts vast, haer swackheyt openbaren.
 Wel laet, na desen tijt, noch seven jaren gaen,
 De werelt sal gewis in vreemde bochten staen.
 Nu, desen onverlet, is my van God gegeven,
 Dat ick nu tellen magh ses meer als tienmael seven 1),
 Daer menigh deftigh held, verheven boven nijt,
 In verre niet en komt tot soo geruymen tijt.
 Ick heb, onwaardigh mensch, meer jaren hier genoten,
 Als eenigh machtigh Prins, uyt Israel gesproten.
 Oock ben ick, Gode lof, in vry gesonder staet,
 Als 't voor het meerendeel bedaeghde lieden gaet.
 Ick heb noyt steen gevoelt ontrent de binnen leden,
 En 't quastigh flerecijn en heeft my noyt bestreden;
 En tot op heden toe heb ick een vasten ganch,
 Ja, kan gedurigh gaen geheele dagen langh.
 My quam eens op een tijt een seker man gemoeten,
 Die in sijn handen droegh de krachten sijner voeten,
 Sijn oogen op den neus, en 't was hem groot gemack,
 En al de leden door een stagen almanack.
 En hy was niet soo verr' gelijk als ick gekomen
 Als hem de snelle tijt sijn welstant had genomen.
 Ick telde meer als hy, en huymden op den dagh
 Gaet 't my noch menighmael, gelijk het eertijts plagh.
 Als ick dit altemael gingh nader overleggen,
 Soo was ick langen tijt onseker wat te seggen.
 Ick stond' een wijle stil, en sagh den hemel aen,
 En liet een kort gespreck van hier na boven gaen:

Wat ben ick, lieve God, aen uw' genade schuldigh.
 Dat ghy soo gunstigh sijt, soo goedigh, soo geduldigh!
 Dat ghy, soo langen tijt, my sondaer hebt verleent
 Meer als ick heb verwacht, of immer heb gemeent!

1) Dit den 10 November 1653.

My dunckt 't is uw beleyt, dat ick, met rijper sinnen.
 Mijn onvernieuwden aert sou beter overwinnen.
 Ja, dat ick mocht doorsien al wat de werelt geeft,
 En op hoe lossen grondt den mensch op aerde leeft.
 Ten eynd' ick uyt dit werck sou in mijn hert beslyuten
 En met een vollen mondt een deftigh vonnis uyt en:
 Dat al wat hier vermaeck, of eer, of rijckdom hiet,
 Is wint, is mist, is damp, is roock, is enckel niet.
 Op, op nu, logge ziel! beweeght uw gansche krachten,
 En brengh tot uwen God de keest van uw' gedachten,
 Beweeght uw' diepste mergh tot aen uw's herten grondt,
 En geeft den hemel danck, al watje dancken kondt.

Tot u hef ick mijn hert, o Schepper aller zielen!
 Die ons hebt opgerecht, oock doen wy dickmael vielen,
 Die my hebt aengesien, doen ick u niet en socht,
 Ja, Vader-gunst getoont en segen toegebracht,
 U sy voor eeuwich danck, die my soo lange jaren,
 Uw goedertieren gunst heb laten wedervaren,
 Mijn voeten recht bestiert, als ick in duyster gingh,
 Oock schoon ick aen het vleesch, of aen de werelt hingh.
 Och! of nu al den tijt, dien ick noch heb te leven,
 U tot een offer-werck mocht over sijn gegeven,
 En dat mijn gantsch bedrijf mocht sijn een staegh gebet,
 Tot dat de leste snik de sprake my belet.
 Mijn hert is u bekent, en al mijn diepste sinnen,
 En wat ick heb gedaen, en wat ick sal beginnen;
 Al morr' ick sonder stem, al spreek ik sonder tael,
 Ghy hoort'et lieve God, ghy weet'et altemael.
 Voor u, voor u alleen is alle mijn begeeren,
 Laet my, door swaer gepeys, de ziele niet verteeren;
 Mijn geest is als een hert van hitt' en dorst versmacht,
 Dat niet als laeffenis van uwen zegen wacht.
 Ghy doet my menighmael verheve sinnen krijgen,
 Die, uyt het nietigh stof, tot in den hemel stijgen;
 Maer dit is als een damp, die, leyder! haest verdwijnt,
 Gelijck den dauw ontlaet, wanneer de sonne schijnt.
 De werelt valt'er in; en duysent vreemde streken
 Die konnen evenstaegh mijn domme sinnen breken.
 Eylaes! ick ben omringht van dit ellendigh vleys,
 Dat my den geest berooft van menigh soet gepeys.
 Ick wou tot u, in ernst, verheffen mijn gebeden,
 Maer voel, ick weet niet hoe, my trecken na beneden,
 Ick ben niet als ick wil, ick roepe met verdriet,
 Maer God! uw' weder-spraeck en hoor ick dickmael niet.
 Geeft my een vast geloof dat niet en kan beswijcken,
 Dat noyt of voor de doot of Duyvel heeft te wijcken;
 Maer dat, gelijk een rots, mach onbewogen staen,
 Als mij de moede siel sal uyt den monde gaen.
 Mijn voet staet aen de kuyl, de tijt gaet my begeven,
 Ghy, neemt mijn sonden wegh, en dan mijn nietigh leven,
 Jaeght uyt mijn gantsche ziel wat na de werelt smaect,
 Eer my dit lijf versterft, en dat de doot genaect.
 Eylaes! ons hoogste deught, en onse beste daden,
 Zijn staegh en over-al met eenigh vuyl beladen.
 Ons feylen sijn te swaer, ons wel-doen al te licht,
 Om oyt op vasten grond te staen in uw' gericht.
 Maer ghy hebt opgerecht, in uw geheymen rade,
 Uyt onverdiende gunst, den troon van uw genade:
 Geeft dat mijn bange ziel, op haer bestemden dagh,
 Bevrijdt van alle schrick, den troost genieten magh.
 Leert my in rechten ernst het vleesch en werelt laten,
 En even boven dat het sondigh wesen haten;
 Ick wil geen ydel dingh tot vreught of herten-lust,
 Maer troost van uwen geest, daer in de ziele rust.
 Ghy, wilt my recht berouw en ware tranen geven,
 En lust om wel te doen in al mijn vorder leven;
 In siekten recht gedult, en tot een vrolijk lijck,
 De voorsmaeck, eer ick sterf, van uw oneyndige rijck!

De lusten van het vleesch en sijn maer losse kuren,
 En blijdschap sonder God en kan niet lange dueren,
 Ghy daerom, lieve ziel! soo ghy na vreughde siet
 Soeckt dit in uwen God, want elders isse niet.
 Wel aen ick ben vervoert, en door den tijt gedragen
 Tot aen het leste deel van mijn verloopen dagen;
 Soo dat my nu voortaan niet meer te wachten staet,
 Als dat'er na den herfst gemeenlijck ommeget:
 Snee, mist, rijp, hagel, vorst, en dickmaels kouden regen,
 En al waer toe de lucht des winters is genegen.
 Ick segh, hoest, steen, graveel, of quastigh flerecijn,
 Soo datje sult een last aen u en d'uwe sijn.
 Dies soo'er eenigh soet, in dit ellendigh leven,
 Door Godes Vader-gunst, aen yemant wort gegeven,
 My dunckt het is voorby, en rester maer verdriet
 (Indien het wesen mocht) voor my ick wensch'et niet.
 Doch wil my Godes handt op aerde noch besoecken,
 Ick wil gebuyghsaem sijn, en wil my des verkloecken;
 Maer bidde dat ick magh van binnen sijn vervult
 Met ootmoet, vast geloof, en met een recht gedult.
 Laet dan, op desen romp, geduerigh nederdalen
 Druck, sieckte, tegenspoet, en diergelijcke qualen,
 Ick sal het laten gaen, oock sonder droef geklagh,
 Als ick maer, lieve God! uw troost genieten magh.
 Wanneer ick dat vermaeck van boven magh gevoelen,
 Soo laet ick 't ijdel vleesch, en Hel, en Duyvel woelen;
 Want als ghy my vertroost, en uwe gunste biet,
 Soo pas ick even selfs oock op den Hemel niet.
 Hoe kan'er soeter vreught tot onse siel genaken,
 Als door een stillen geest uw gunst te mogen smaken;
 Een straeltje maer alleen, dat van u nedersijght,
 Maeckt dat een treurigh hert een ander wesen krijght.
 Ghy kondt, almachtigh God! of hier den Hemel geven;
 Of doet, als 't u gevalt, ons swacke sinnen beven,
 Als ghy den mensch verschrickt of wel sijn geest verheught,
 Soo naeckt ons helsche pijn, of anders 's hemels vreught.
 Verheft u, waerde ziel! ja, sweeft met alle winden,
 Al wat men hemel noemt, dat is in God te vinden;
 Bedenckt, leeft, ondersoekt, al watje dencken kondt,
 God is den Hemel selfs, en aller vreughden grondt;
 't Is vry al grooter lust tot God te mogen vluchten,
 En met een eenigh hert tot hem te mogen suchten,
 Als al het soet vermaeck, daer van de werelt roemt,
 En wat men herten-lust, of anders blijdschap noemt.
 Laet yemant even staegh na grooten rijckdom trachten,
 Laet yemant Prinssen gunst of groote Staten achten,
 Daer is geen soeter vreught ter werelt oyt bekendt,
 Dan als God in den mensch een gunstigh wesen sent.
 Dies neem ick heden voor, mijn noch aenstaende dagen,
 Met al wat ick vermagh, den Schepper op te dragen.
 Ghy waert het, lieve God! die my de ziele gaeft,
 Weest ghy het even selfs die my de ziele laeft.
 Doch schoon wy, lieve ziel, een beter tijt verwachten,
 Wy mogen evenwel het leven niet verachten;
 Hout God ons noch een wijl hier in het jammer-dal,
 Laet ons met ootmoet sijn, wat hy gebieden sal.
 Maer schoon dat eenigh deel van uwe swacke leden
 Van koorste wert gequelt van ongemack bestreden;
 Of voelje door het lijf een ongewone pijn,
 En loopt van stonden aen niet tot den medicijn 1).
 Men heeft van outs gelooft, dat wie maer dertigh jaren
 De werelt, met bescheyt, heeft op en af-gevaren,
 Behoort bewust te sijn wat tot sijn welstant dient,
 Want eygen medicijn is verr' ons beste vriend.
 Daer is geen nutter raet om langh gesont te blijven,
 En van uw kranck gestel de qualen al te drijven,
 Als datje na den eysch op disch en keucken past,

1) Regel en maniere van leven (het lichaem aengaende) voor bedaeghde luden.

En noyt uw swacke maegh met spijs en overlast.
 Gaet u of in den hof of op den duyn vertreden,
 Set inten, snoeyt uw hout, en oeffent soo de leden;
 Maer watje neemt ter hant, blijft in de middel-maet,
 Want 't is noyt yemant goet, dat uyt den regel gaet.
 Daer sijn in uw bedrijf soo veel gesonde kruyden;
 Die nut en dienstigh sijn voor jongh' en oude luyden
 Maeckt daer, wanneer het dient, bequaeme drancken van,
 Soo hebje staegh in huys, dat u genesen kan.
 Ick heb al over langh een jonge vrouw geraden,
 Hoe sy haer moet versien van kruyden, bloemen, zaden,
 Voor kinders, voor 't gesin, en voor een goeden vriend 1),
 Maer ghy, pluckt uyt den hof, dat oude lieden dient.
 God heeft aen aen yeder mensch sijn eygen tijt gegeven,
 Om in dit aertsch gewoel voor hem te mogen leven;
 En 't is een ontrouw knecht die sich hier van berooft,
 Men dient hier Godes raet, en niet sijn eygen hoofd.
 De doot is als een slaep, en niet van weynigh uren,
 Een slaep voor alle vleesch, die lange staet te duren;
 Een slaep die niet en wijckt, oock midden op den dagh:
 Ey lieve, sit dan op soo langh het wesen magh.
 Wien is 'et oyt bekendt of kan het recht bemercken,
 Wat God tot sijner eer van sins is uyt te wercken
 Door ons of ons bedrijf; verwacht dat met gedult,
 Tot ghy te rechter tijt van hier verhuysen sult.
 Maer des al niet-te-min, wilt staegh ons hert bereyden,
 Om recht bequaem te sijn, om wel van hier te scheyden.
 Wie staegh sijn keucken viert, en op sijn tafel past,
 En vreest te geener tijt een onverwachten gast.
 Wie staegh en alle-tijt de sonden plagh te mijden,
 Die kan geen ongemack van graf of sieckte lijden,
 Al krijght hy van de doot een onverwachten slag,
 't En is geen ongeval, dat hem yet schaden magh.
 Ey, waerom dit vertraeght? uw' jaren sijn verloopen,
 En daer en is voortaan geen uytstel meer te koopen.
 Weet dat oock Cresus self niet eenen korten dagh,
 Met al sijn machtigh goet, voor hem bekomen magh.
 Men kan de bleecke doot noch roepen, noch ontvlieden,
 Ghy, laet dat gansch beleyt na God het sal gebieden.
 Doch bidt in rechten ernst, dat ons den lesten dagh
 Niet dof en onbereyt, maer wacker vinden magh.
 Gunt my dit, lieve God! want dat wy veeltijts wenschen
 Is ydel sonder gront, en eyndight met de menschen:
 Maer dit is voor de ziel een onwaerdeerlijck goet,
 Dat eymant vaerdigh is, wanneer hy reysen moet.
 Al wat Hippocrates, al wat Galenus schrijven,
 En heeft niet kracht genoegh uw' sieckte wegh te drijven;
 Uw' sieckte, lieve ziel, dat is den ouden dagh,
 Die geen vermaerde geest of kunst herstellen magh.
 Een, die van 's vyants heyr sijn leger siet omringen,
 Hoopt door een oorloghs-treck daer uyt te sullen dringen:
 Een, die verwesen is, al siet hy 't swaert bereyt,
 Vint noch al eenigh dingh, dat hem de sinnen vleyt.
 Een, die komt tot een wrack in 't woeste meyr gedreven,
 Verwacht noch eenigh heyl, al is het schip gebleven.
 Een jonghman, door een koorts geraeckt in ongeval,
 Meynt dat de groene jeught hem weder redden sal.
 Maer een, die van den tijt allencxkens is bekropen,
 Wat kan hy (nietigh mensch) wat sal hy vorder hopen?
 De doot is hem gewis, soo dient ons dan gelet,
 Hoe dat uyt ons gemoet haer vrees dient geset;
 Wel, om voor 't duister graf voortaan niet meer te schromen,
 Soo dient voor al de doot haer moort-priem afgenomen.
 De moort-priem van het spooch heet ick het sondigh vleys,
 Dat maackt een bange ziel omtrent de leste reys.

1) Hier van wort breeder gehandelt in 't Houwelijck in het deel de vrouwen raekende. Siet de regulen by te houden, in haer maniere van leven, onder de mengelingen hier voor geroert, en noch breeder by den Heer Johan van Beverwijk in sijn Schat der Gesontheit, cap, 19

Ghy, wilje tot het graf een sachten pad verwerven,
 Soo maectt (eer ghy verscheydt), dat uwe sonden sterven;
 Want sooje wort ontlast van dat ellendigh pack,
 Ghy sult de reyse doen, oock sonder ongemack.
 Wie aen de bleecke doot laer wapen kan ontsetten,
 Sal haest sijn eygen vrees, en hare macht beletten.
 Ghy (soo u dat geluckt) seght dan: onmachtigh wicht!
 Ghy zijt van nu voortaan een schutter sonder schicht,
 Een horsel sonder strael. Om dit naer eysch te plegen,
 Schaft al de sonden af daer toe ghy zijt genegen,
 En dat tot in den gront, verdrijft het slim bejach
 Oock sonder onderscheyt, hoe kleyn het wesen mach.
 De daet heeft ons geleert, dat even kleyne guyten
 (Hoe vast dat over-al ons deur en vensters sluyten)
 Zijn oorsaek dat een dief, oock met sijn gantsche rot,
 Raectt in de binnen-zael, of in het opper-slot.
 En als men (waer het zy) verraders heeft vernomen,
 Daer siet men, dat het volck niet af en laet te schromen,
 Tot dat men al den hoop of vanght of henen drijft,
 En dat'er niet één fielt in al de kamers blijft.
 Gelooff'et, waarde ziel, de sonden zijn verraders,
 Sy schuylen in het breyn, in longen, lever, aders,
 En ick en weet niet waer; ghy, soeckt dan over-al,
 Waer oyt een schuyt-hoek was voor eenigh ongeval.
 En 't is oock niet genoegh al is het onheyl buyten,
 Ghy moet van nu voortaan uw vensters beter sluyten,
 En stellen ander volck door al het huys-gesin,
 Want daer iet quaets verhuyst, daer moet iets beters in.
 Schoon 't lant al is gebraectt, en 't onkruyt wegh-genomen,
 Noch dient'er in de plaets een beter zaet te komen,
 Of anders vuyt de gront; wy seggen in 't gemeen,
 Geeft koren aen de mool, of anders maeltse steen.
 Schön yemant uyt den geest het onheyl komt te weeren,
 Hy moet al verder gaen, of 't sal hem weder deeren.
 De deught en haer gevolgh dient hier te zijn geplant,
 Of stracx komt wederom de netel in het lant.
 't Is dwaesheytt (seyt'er een) sijn weldoen uyt te stellen,
 Tot dat men vijftigh jaer, of hooger-komt te tellen:
 Hoe, dan maer eerst te doen gelijk een deftigh man,
 Daer nauw van duysent een dien tijt bereycken kan?
 Hoe, sal het friste deel, de blom van onse jaren,
 In jock, in enckel spel, in luyheytt henen varen?
 Neen, neen, 't is alderbest, oock in de teere jeught,
 Te leggen in den geest de gronden van de deught.
 Dit is het lichaem goet, en dienstigh voor de geesten,
 Want anders leeft de mensch gelijk als domme beesten.
 O tijt! o schoon juweel! o pant van grooten prijs!
 Wie van u sparigh is die is met oordeel wijs.
 't Is vry geen kleyn gevaer eerst dan sijn lamp te cieren,
 Wanneer de bruydegom sijn feest begint te vieren;
 Hy pleeght een sotte daet, die eerst sijn hert bereyt
 Als hem de heete koorts tot aen den grave leyt.
 Wanneer de sieckte roept: uw tijt die is verlopen!
 De martdagh is voorby, hier is niet meer te koopen!
 Dat is een droeve stem; ghy, stelt geen saken uyt,
 Maer doet dat u betaemt, al eer de deure sluyt.
 Wie na sijn vaderlant uyt ver-gelegen steden
 Komt reysen in der haest, en rept de gansche leden,
 En dat hy onderweegh een vliet moet overgaen,
 Die mach niet aen de kant of elders blijven staen.
 Want gaet hy langen tijt ontrent het water dralen,
 Om juyst tot sijn gemack daer in te mogen dalen;
 Hy vint staegh wijder rack of onbequamer reë,
 Ja, vint hem op het lest ontrent een woeste zee.
 Daer staet hy dan verstellt, onseker wat te maken,
 Want tot sijn vaderlant en kan hy niet geraken,
 Hy siet een grousaem diep, hy siet den swarten nacht,
 Dies is hy van het spoor, en buyten hoop gebracht.
 Dus gaet'et met den mensch, die tot een beter leven,

Na veelderley gepeys, de sinnen wil begeven;
 Maer na den rechten eysch sich echter niet verkloect,
 Vermits hy tot het werck bequamer stonden soect.
 Want onder dit gedrael, en al te langh vertragen,
 Soo vint hy menighmael hem buyten spoor gedragen;
 Ja, vint wel op het lest alleen een barren strant,
 En mist, voor alle-tijt, het ware vaderlant.
 Ick had eens op een tijt een reyse voorgenomen,
 Die vry wat selsaem was, en daarom stont te schromen.
 Een inham van de zee, versant, doch bijster wijt,
 Moest over zijn gegaen, en dat in korten tijt 1).
 Want soo een reysent man niet wel hier op en paste,
 Soo was 't dat hem de stroom (eer hy het dacht) verraste;
 Want siet, de snelle vloet quam soo geweldigh aen,
 Dat hy moest van de zee of in het slijck vergaen.
 Ick, met, een van mijn volck, mits wy den handel wisten,
 Door-renden desen kolck, soo dat wy niet en misten;
 Wy leden van den stroom geen nadeel of gevaer,
 Want namen, als het dient, het snel getijde waer.
 By ons was geen versuym, vermits wij nauw en aten,
 Noch speelden aen de strant, maer flux te paerde saten.
 't Is hier en over-al, 't is ja een nutten vont
 Te passen op 't gety, en dat te rechter stont.
 God doe ons dese gunst, dat wy, in meerder saken
 Dus mogen zijn geneyght ons rekeningh te te maken;
 Doch gun' ons boven al bereyt te mogen staen,
 Wanneer de nare kolck sal over zijn te gaen.
 Om nu dit wichtigh stuck ten besten uyt te wercken,
 Mijn ziel, wilt uw bedrijf ten naeusten overmercken.
 Ons dient hier niet versuymt of met'et vleesch gemalt,
 Leght af wat God mishaeht, en doet wat hem gevalt.
 En t'wijl meest yeder mensch yet plagh voor hem te kiesien,
 Waer door hy vreughde treckt of droefheytt kan verliesien,
 Soo neemt u Godes soon tot troost en herten-lust,
 In sijn verdienst alleen daer vint de ziele rust.
 Wel aen dan, of je blijft, of elders meynt te reysen,
 Of yet bestaet te doen, of yet begint te peysen,
 Hoe oock uw ziele werckt, set God in uw gesicht,
 En doet, al watje doet, als voor het eeuwich licht.
 En als ghy besich zijt in groot' of kleyne saken,
 Soo wilt oock even dan tot uwen God genaken;
 Schiet uw gedachten uyt oock midden in den raet,
 En denckt, dat stil gesucht oock tot den hemel gaet.
 De vrucht, die eerst ontsloot de banden van de moeder,
 Gaf Israël den Heer, haer rechte ziel-behoeder;
 De stont, die na den nacht uw oogen open doet,
 Gaet, offert die voor eerst aen God, uw hooghste goet.
 Dies, als het licht verschijnt, verweckt uw doffe sinnen,
 En wilt met uwen God den nieuwen dagh beginnen,
 Geluckigh is de mensch, die, als de sonne rijst,
 Gevoelt een reynen geest, die hem ten hemel wijst.
 Laet uw verydelt vleesch niet stooren uw gedachten,
 Maer wilt met alle vlijt naer goede sinnen trachten.
 Stelt vast in uw gemoet, dat ghy den ganschen dagh
 Sult mijden wat den geest ten quaden leyden magh.
 Gebreken af te gaen, en sonden t'overwinnen,
 Dat is het eygen werck van recht vernieuwde sinnen;
 En als het grilligh vleesch moet wijcken voor den geest,
 Noemt dat, van al het jaer, voor u het beste feest.
 Een yeder goet te doen, of goet van God t'ontfangen,
 Dat zy den ganschen dagh uw wensch en uw verlangen;
 Uw licht te laten sien, oock midden in der nacht.
 Dat wort van u versocht, en even nu verwacht.
 De boomen, lieve ziel, die quade vruchten dragen,
 Zijn niet alleen gedreyght om uyt te zijn geslagen,
 Maer oock het onguer hout, daer aen geen vrucht en groeyt,

1) Dit geschiede in 't jaer 1631, als ick, in Engelant zijde, met Mat
 thijs Havius (doen mijn dienaar) een reyse door de Washby dede.

Staet even in gevaer om uyt te zijn geroeyt.
 Dit is bedenckens waert, dus wilt'et niet verachten;
 Maer sent tot aller stont ten Hemel uw gedachten;
 Of spreekt tot uwen God, en offert uw gebet,
 Of hoort sijn heyligh woort, of leest sijn reyne wet.
 Wanneer de stille nacht op ons komt nedersijgen,
 En dat het huys-gesin, en al de dieren swijgen,
 Soo spreek dan tot u selfs, ja daelt in uw gemoet,
 En let of uw vernuft sijn rechte plichten doet 1).
 Ick wil geen overslag wat goet ons is gewonnen,
 Noch of u grooter eer op heden is begonnen,
 Let maer, in rechten ernst, of ghy te deser tijt
 Verbeter na den geest, en God genadert zijt.
 Laet dit voor al dan een van uw gedachten wesen,
 Wat goets ghy hebt gedaen, wat soets ghy hebt gelesen;
 En is dan uw gemoet gevordert in de deught,
 Het sal oock, eerje slaept, u stellen in de vreught.
 Maer is'er even dan niet goets uyt u geboren,
 Soo reket desen dagh voor u te zijn verloren,
 En 't is geen kleyn verlies; seght dan tot uw gepeys,
 Dat ghy sult beter doen, oock met de naeste reys.
 Of soo ghy dan bevint, dat uw verdwaelde sinnen
 Door gal of hevigh bloed haer lieten overwinnen,
 Soo stilt het vreemt gewoel, en leght de gramschap af,
 Schoon yemant u misschien tot gramschap oorsaek gaf.
 Treedt vorder in het werck, en gaet dan overwegen,
 Waer toe dat op den dagh uw herte was genegen.
 Let wat'er is geseyt, of wat by u gedacht,
 En waer van uw gemoet sich niet en heeft gewacht;
 Indien uw ziel bemerckt, dat sonde schijnt te smaken,
 Of dats' in eenigh deel tot haer begint te naken,
 Soo toont u vry gestoort, en uytermaten gram,
 Dat sy geen beter acht op uw gedachten nam.
 Wilt oock van stonden aen uw' sinnen soo verbinden,
 Dats' op soo quaden pad sich nimmer laten vinden.
 Geluckigh is de mensch, die eer hy gaet te bed,
 Sijn rekeningh met God geduerigh effen set.
 Neemt dit op heden voor met vlijt aldus te plegen,
 Eer wy in ons vertreck in stilte zijn gelegen;
 En laet ook geenens slaep ons sijgen in het oogh,
 Tot ick het quaet verwerp, en tot een beter poogh.
 Hoort noch een deftigh stuck om uw gemoet te dwingen,
 Als u het dertel vleesch de sinnen sal bespringen;
 Een vrient heeft dit gebruyckt, en 't is hem wel geluckt,
 Want heeft, met dit behulp, de sonden onderdruckt:
 Een seker deftigh man, wanneer hy quam te voelen,
 Dat sijn aelwaerdigh vleesch in hem begon te woelen,
 Begaf hem in gespreck met sijn beroerde ziel,
 Op datse desen luym met krachten weder-hiel:
 Hou stille, mijn gemoet, ick heb u wat te seggen,
 Ick wil het sondigh vleesch u leeren neder leggen,
 Leent my een vlijtigh oor, daer ick hier uyten magh
 Dat u kan dienstigh zijn, oock op den jonghsten dagh:
 Indien'er waer een bed, gevult met sachte rosen,
 Uyt eenigh lustigh velt met oordeel uytgekosen,
 En dat u wiert geseyt: kom, leght hier seven jaer,
 Oock gaet niet van de plaets, maer houdt'et lichaem daer;
 Ghy moet van dese koets uw leden niet bewegen,
 Maer blijven even soo gelijkje sijt gelegen;
 En konje dat voldoen, ghy sult, tot uwen loon,
 Ontfangen, naer het werck, eens koninck rijke kroon.
 Ick bidde, lieve ziel, laet my dit heden weten,
 Kont ghy, om dit te doen, u krachts genoegh vermeten?
 't Is vry de pijn waert te doen al watje meught,
 Want hier is prijs gestelt van eere, rijckdom, vreught.
 My dunckt ghy schudt'et hoeft, en toont u niet genegen
 Dit wed-spel aen te gaen of metter daedt te plegen,

Vermits ghy seker houdt, dat niet een eenigh man
 Soo langh oock in een bedd' van rosen liggen kan.
 Ja, meynt dat eer een dagh of weeke waer verlopen,
 Een yeder trachten sou die quelligh af te kooppen;
 En dat hy rijck en kroon terstont verlaten sou,
 Indien men hem alleen in vryheyt stellen wou.
 Wel hoort nu, lieve siel! weet ghy het soo te vinden,
 Dat sich noyt eenigh mensch sou willen onderwinden,
 In sachte rosen self te liggen menigh jaer,
 Op dat hy naderhant een prins of koningh waer;
 Wat dolheyt is'et dan van ons verblinde dwasen,
 Dat wy, om kinder-spel, om rechte visevasen,
 Om eenigh aertsch bedrijf, om stof, om enckel niet,
 Ons stellen in gevaer van al wat droefheyt hiet!
 Och! daermen niet alleen veel maenden, jaren, eeuwen,
 Maer staegh en alletijt, sal klagen, huylen, schreeuwen,
 Niet in een rosen-bedt, maer in den helschen gloet,
 Daer al wat lijden kan geduerigh lijden moet.
 O ziel! wie na den eysch dit prent in sijn gedachten,
 Die moet hem, na my dunckt, van alle sonden wachten:
 Te meer, indien hy weet den gront en recht bescheyt,
 Wat voor een reyne ziel hier boven is bereyt.
 Maer ghy, wanneerje komt daer schoone rosen wassen,
 Let, om dit ons verhael op uw bedrijf te passen,
 En sooje, na den eysch, hier maect een goed besluyt,
 Soo treckj'er vry al meer als rieckend' water uyt.
 Siet dus het quelligh pack van ons verlopen dagen,
 Siet staegh op desen voet ons broosen aert te dragen:
 Mijn swacken ouderdom, verlaten van de jeught,
 En soecke maer alleen haer steunsel in de deught.
 Dit is de leste rol die ick noch heb' te spelen,
 Laet doch van 't yedel vleesch ons herte niet bestelen.
 't Is schande, dat een mensch is aen den hoofde grijs,
 En dat hy niet en wordt in al de sinnen wijs.
 Het is een schoon bedrijf in voorspoet niet te swellen,
 En als het qualijck gaet sijn herte niet te quellen;
 Maer staegh in eenen stant te blyven met den geest,
 Soo dat men niet en hoopt, en niet ter werelt vreest.
 Maer dit (geminde siel) is lichter om te wenschen,
 Als inderdaedt te sien omtrent ons swacke menschen.
 Ghy pooght hier wel te gaen, maer dit is ons gebreck:
 Het vleesch, dat in u woont, dat heeft een stegen neck.
 't En hoort geen nutten raet, want afgedwaelde sinnen
 Die kan men dickmael sien, maer seldom overwinnen.
 't Is vry geen kinderwerck, maer wel een sware last,
 Te drijven uyt'et huys een in-geboren gast.
 Ick ben als op de loop, en buyten my getogen,
 Wanneer mijn grilligh hert met tochten is bewogen:
 En daer is nauw een dagh, die van den hemel schijnt,
 Dat niet mijn beste licht in eenigh deel verdwijnt.
 Een seker machtigh vorst, bekent in oude boecken,
 Wou staegh om meer bedrijfs, een tweede werelt soecken,
 Dit ongemeten Al en was hem niet genoegh,
 Vermids hem vreemt gewoel door al de sinnen joegh.
 Maer ick, geminde ziel, ben anders van gevoelen,
 Ja, ben van over lang een vyandt van het woelen.
 Ick vinde noch ontrust, en buyten mijn gebied,
 Al wat den ouden tijt de kleyne werelt hiet.
 Om grooter landt-begrijp en hoof ick niet te delven,
 Ick vinde spels genoegh omtrent mijn eygen selven.
 My klopt ontrent de borst een wispeltuerigh hert,
 Dat noch veel omgeroert, en dickmael gaende wert.
 Ach! driften, dom gewoel, verstoorders van de sinnen,
 Ick wil door Godes hulp uw krachten overwinnen;
 Ghy hebt my, van der jeught, het breyn genoegh ontstelt,
 Laet doch mijn ouden dagh ten lesten ongequelt!
 Ick bid u, lieve ziel, laet dat geselschap varen,
 Die blaffers dienen niet ontrent ons stille jaren;
 Die rasers maken staegh ons sinnen ongerust,

1) Bedenckigh voor de nacht-ruste.

Maer buyten haer bedrijf, daer is gewenschte lust.
 Ghy, speent u, watje kondt, van alderhande saken,
 Die, mits haer noest gewoel, ons sinnen gaende maken;
 Al wie met groot beslaghe geduerigh is belast,
 Die raecht licht aen het vleesch of aen de werelt vast;
 En dan wordt onse God (al is hy hoogh geseten)
 Of flauwelijck gedient, of t'eenmael vergeten.
 Wie sich veel onderwint, en groote meesters dient,
 Is dickmael ongerust, en selden yemants vrient.
 Al dat ick heden soeck, is stil te mogen leven,
 En aen het Hoofs-gewoel my noyt te moeten geven;
 Oock vind'ick in der daedt, dat stilheyt van gemoet
 Is niet den geest alleen, maer al de leden goet.
 Wy lesen hoe het volck, dat woont in verre landen 1),
 (Daer yeder leven magh als buyten alle banden)
 In lange welstant blijft, vermits de soete lucht
 De qualen van den mensch kan drijven op de vlucht.
 Maer (na mijn oordeel draeght) soo vint ick naerder reden,
 Waerom men daer ontrent behoudt gesonde leden,
 Te weten, overmits men onbekommert leeft,
 En geen benaude sorgh of harde driften heeft.
 Het land is daer gemeen, men leeft'er van den velde,
 En noyt en was 'er mensch die sich om rijkdom quelde;
 Noyt die om hoogen staet in droeve stuyppen viel,
 Noyt die om eersucht quol sijn ongeruste ziel.
 Siet, als in ouden tijt het aertrijck was geschapen,
 En yeder met gemak sijn kost gewoon te rapen,
 Te lesen na den eysch de vruchten van het velt,
 Doen was'et met de mensch oock even soo gestelt.
 Haer leven had een loop tot menigh hondert jaren,
 Om datse buyten sorgh en onbekommert waren;
 Men sond'er, om gewin, geen schepen over zee,
 En yeder nam vermaeck ontrent sijn eygen vee:
 Men vreesde nimmermeer wat yemant sou verliesen,
 Hoe seer een hagel-buy of noordtsche winden bliesen;

1) Waerom de menschen in eenige landen langer leven als bij ons.

Daer was gestage rust, de meester en het schaepe
 Die lagen nevens een, verwonnen van den slaep.
 Daer was geen hart verschil, geen felle pleyters monden,
 Vermits'er voor de twist geen stof en wiert gevonden.
 Daer viel een gul gewas, soo veel men garen kon,
 Door gunste van den douw, en van de gulde son.
 Gerust te mogen sijn, en noyt te moeten beven,
 Dat is een Hemels douw, daer van de geesten leven;
 Maer als men eenigh dingh met stagen angst begeert,
 Dat is een boose worm, die onse jeught verteert.
 't Is dan geen lucht alleen, die aen de wilde menschen
 Gestagen welstant geeft, en watse konnen wenschen;
 't Is meest dat haer gemoet van driften is bevrijt,
 En dat het vreesaem volck verkeerde lusten mijt.
 Het is daerom den raet van alle wijse mannen,
 Al wat onruste baert uyt ons gemoet te bannen.
 Ghy daerom, lieve ziel, gebruyckt uw gansche macht
 Op dat ghy u voortaan van alle driften wacht.
 Schaft uw begeerten af, laet uwe tochten varen,
 Soo sal uw ouden dagh u geven beter jaren,
 Als oyt uw groene jeught. Verlaet verkeerde lust,
 Ghy sult in uwen geest vernemen ware rust.
 Die van des werelts loop nu kennis heeft gekregen,
 En moet hem niet te licht om eenigh dingh bewegen;
 Hy weet, dat al ons werck is los en sonder gront,
 Schoon dat'et na den schijn als vast en seker stont.
 Een die voor d'eerste mael yet droevighs siet gebeuren,
 Die plagh het ongeval (ja magh het oock) betreuren;
 Maer als het wederom, en wederom geschiet,
 Hy wort het leet gewoon, vermits hy 't dickmaels siet.
 Veel hebben groot verstant om alle droeve saken,
 Door nare dweepery, noch droever uyt te maken;
 Dit baert een dieper sorgh, ja treft hen boven al,
 Of broedt hun menighmael een dubbel ongeval.
 Wat vrees't'er menigh mensch, wat gaet'er menigh treuren,
 Om yet dat niet en is, en noyt en sal gebeuren!
 En 't is al menighmael soo diep in 't hert geset,

Dat hun de soete slaep niet selden wordt belet.
 Wel, ghy die jaren hebt, en veel behoort te weten,
 Oock in geen stillen hoeck des werelts hebt geseten,
 Sult ghy om aertsch bedrijf ontsetten uwen geest,
 Om dat'er yet gebeurt dat lange was gevrees't?
 Bedaert u, waerde ziel, en oeffent uw gedachten,
 Op dat ghy welgemoet de werelt meught verachten;
 En quelt uw sinnen niet door enckel ongedult,
 Want blijfe noch ontrust, het is uw eygen schult.
 Ick bid u, wat ick magh, die menschen niet te slachten,
 Maer liever door verstant het quaet te doen versachten.
 Bestoockt ons eenigh leet, verdriet, of swaren rouw,
 Soo brengt'et tot gedult, of in de beste vouw.
 Wilt ghy, door naer gepeys, een droef geval verhoogen?
 Wie kan uw trooster sijn? Wie sal uw tranen droogen?
 Sy blijven sonder hulp, en buyten toeverlaet,
 Die naer het ongeval haer stellen buyten raet.
 Ick weet geen nutter dingh in alle werelts saken,
 Als met een stillen geest het bitter soet te maken.
 Wie naer het onheyl queelt, of vrees't eer dat'et koomt,
 Is of te laet bedroeft of al te vroegh beschroomt.
 Waer toe geduerigh leet in sijn gemoet te dragen?
 Wat Gode wel bevalt dat moet den mensch behagen.
 Verloochent eygen sin, en (wat'er oyt geschiet)
 Buyght onder Godes handt, en weest wat hy gebiet.
 Wanneer men eenigh dingh met God heeft aengevangen,
 Waer toe hier bange sorgh, of eenigh swaer verlangen?
 Ons doen, geminde ziel, en gaet niet by geval,
 't Is boven menschen reyck, en God bestiert'et al.
 Wat mach uw anghstigh hert swaermoedigh sitten quelen?
 Hem die het al bestiert die moetj'et al bevelen.
 Een die wat onderneemt met voorbedachten raet,
 Doet wel dat hy de sorgh aen sijnen Schepper laet;
 Maer die sijn gangen stiert, als domme lieden plegen,
 Gaet uyt het rechte spoor, en door verkeerde wegen.
 Hy laet, gelijk het dient, den Hemel niet begaen,
 En wouw (indien het mocht) in Godes plaetse staen.
 Ghy, draeght den Schepper op den gront van uw gedachten,
 En wilt sijn hoogh beleyt met stille sinnen wachten,
 Soo doende sal uw geest ten lesten konnen sien
 Dat-alles, t'sijner tijt, ten besten sal gediën.
 Indien ghy dit betracht, en niet en hebt voor oogen,
 Als naer uws naesten dienst en Godes eer te pogen;
 Ghy sult als yser sijn dat in den vyere gloeyt,
 En alle roest verwerpt, en alle vuyl verfoeyt.
 O ziel, uw lust bestaet in God te mogen leven,
 Dies wilt uw korten tijt den hemel overgeven,
 En laet uw grilligh hert niet hollen sonder toom,
 Maer acht het aertsch bedrijf gelijk als enckel droom.
 Die sich met rechten ernst wil van de werelt scheidyden,
 Die sal Gods eygen hand in stille wegen leyden.
 Het is een gulde spreuck, daer op men heeft te staen,
 God sal noyt qualijck doen, een die wel heeft gedaen.
 Of 't dan al schoon gebeurt dat ons de menschen quellen,
 Of yet door slim beleyt in vreemde bochten stellen,
 Ey lieve, sijt gerust, en mijt u van geklagh,
 Die rechte wegen gaet, die naeckt een blijden dagh.
 Komt eenigh kleyn geval u schade toe te brengen,
 Ghy moet'et ongemoeyt en sonder leet gehengen.
 Schoon dat een kleyne vlieghe voorby den arent schiet,
 De vogel blijft geset, en acht het beesjen niet.
 Doch soo het ongeluck wat hooger komt te rijzen,
 Ghy moet'et evenwel in stilheyt henen wijzen;
 Een die geluckigh is vermijdt wel eenigh quaet,
 Maer segh: waer is'er een die 't al ten besten gaet?
 Indien een wagen viel met seven hondert eyers?
 Wie bieck'er oyt een struyf van seven hondert beyers? 1)

1) *beijers* ballen, hier de dooiers. Een struyf waarbij de dooiers heel blijven; kalfsoogen.

Dit is een oude spreuck: wie uyt sijn papjen stort,
 Hoe nauw dan iemant schrap't, noch komt'er iet te kort.
 Een, die langh heeft gevoelt de polse van de werelt,
 En vant noyt haren arm aen alle kant bepeerelt,
 Maer dickmael leelijck zeer oock aen het beste deel,
 De werelt, hoe't'er gaet, en geeft noyt reyn juwoel:
 Al wat ons goets ontmoet in dit ellendigh leven,
 Wort ons uyt enckel gunst van God alleen gegeven:
 Maer wat'er quaets ontstaet ontrent ons aersch bedrijf,
 Dat komt door eygen schult ons vallen op het lijf.
 Nu, soo het ongeval soo hart u komt te raken,
 Dat ghy den welstant mist oock van uw beste saken,
 Segh dan of overluyt of in een stil gepeys:
 Dit wil mijn ijdel hert ontbinden van het vleys.
 Als God door eenigh leet ons sinnen laet bedroeven,
 Soo wil hy (t'onser nut) ons innigh hert beproeven:
 Want soo 't ons altijt gingh na wil of eygen wensch,
 Wat diende soet gedult of wijsheyt aen den mensch?
 Het is een grooten troost, dat wy geen quelligh krijgen,
 Als die van boven af op ons komt nedersijgen;
 God siet tot in den gront wat ons ten goeden dient,
 En die is (schoon hy slaet) oock dan ons beste vrient.
 De troost is dryderley, die in bedroefde saken
 De sinnen van den mensch tot stilte doet genaken:
 Vooreerst dient hier de Tijt, daer komt de Reden by,
 Maer Godes heylsaem Woort maeckt droeve sinnen bly.
 De tijt doet lanxsaem werck en kan het leet versachten;
 De Reden dringht met ernst en wil geen tijt verwachten:
 Maer Godes heylsaem Woort gaet verre boven al,
 Dat is de rechte salf voor druck en ongeval.
 Ghy, wilje recht vermaeck en waren troost genieten,
 Soo keert u tot den born: daer reyne beecken vlieten,
 Tot ruste van de ziel, en stilte van den geest;
 Ick segge: Godes Woort, dat troost de sinnen meest.
 Het uytverkoren vat, dat God had uytgelesen,
 Om aen het heydens-volck sijn afgesant te wesen,
 Geeft ons den besten raedt, die yemant dencken magh,
 Om druck en tegenspoet te lijden met verdragh.
 Hebt vrouwen, seyt de man, als ongetroude lieden,
 Dat is: denckt alle tijt, wat dat'er kan geschieden,
 Te weten, dat de doodt uw lieve wederpaer,
 Oock desen oogeblick, kan leyden na de baer.
 Indien u vreught ontmoet, soo wilt u soo vermaken,
 Dat ghy de blijdschap stelt als wisselbare saken.
 Koop lant, maer alsje koopt, soo peyst geduerigh dit:
 't Is ongestadigh goet, al wat men hier besit!
 Wie in de werelt leeft, die moet haer soo gebruycken,
 Als die in korten tijt sijn oogen heeft te luycken.
 De werelt gaet voorby, men wort'et staegh gewaer,
 Of sy verlaet den mensch of wy verlaten haer.
 Wie is'er doch gewoon sijn kinders op te voeden,
 Die niet by wijlen slaet, en oock met harde roeden?
 God straft dien hy bemint, en soo ghy willigh lijt,
 Soo weet dat ghy een kint van God den Vader sijt.
 Waerom doch pooght men staegh met alle vlijt te mijden
 Al, wat ons ydel hert beweeght tot eenigh lijden?
 Doet niet schier yeder mensch, gelijk de keye plagh,
 Die noyt haer vyer en geeft, als naer een harden slagh?
 Doen wy niet al te mael gelijk de kinders plegen,
 Die veeltijds uytter aert tot spelen sijn genegen?
 Sy dencken niet na huys voor dat den avond koomt,
 Of dat haer teer gemoet voor eenigh hinder schroomt.
 De wint verdrijft het kaf, het vyer beproeft het yser,
 Verdriet en tegenspoet dat maackt de menschen wijser,
 Dat brengt hem weder t'huys die al te verre gingh,
 Of die aen 't ydel vleesch of aen de werelt hingh;
 Hy siet dan niet alleen wat hem werd afgenomen,
 Maer let oock boven dat van waer de slagen komen,
 En mits hy seker weet, het is des Heeren werck,

Soo wert sijn droefheyte vreught, en hy in swackheyt sterck.
 Wat kan uw vrome ziel voor onheyl overkomen,
 Dat by haer niet en kan ten goede sijn genomen?
 Verlies is menighmael al beter aen den mensch,
 Dan of hy staegh genoot sijn vollen herten-wensch.
 Wanneer een vader siet in handen sijner kind'ren
 Een mes of ander tuygh, dat hun sou mogen hind'ren,
 Hy tast in haesten toe, oock somtijts niet te sacht,
 Hy ruckt hun uyt de vuyst dat hy gevaerlijk acht.
 Doch schoon al schijnt hy gram, noch sal men niet vermoeden
 Dat hy sijn kinders haet, of is gesint te woeden,
 Maer in het tegendeel soo wort'er eer gemeent,
 Dat ja, de vader lieft, oock schoon de sone weent.
 God, die ons liever heeft als yemandt kan gedencken,
 Siet dickmael eenigh dingh dat ons sou mogen krencken,
 Het zy dan hoogh bedrijf, of eer, of machtigh goet,
 Dat ons verrucken sou tot pracht of overmoet.
 Hoe gaet hy dan te werck? hy send een fellen donder,
 Een brant, een water-vloet, of ander selsaem wonder;
 Hy send verkeerden raet, een loos, een ontrou man,
 Die veel van ons besit, en niet betalen kan.
 En waerom langh verhael? God heeft verscheyden plagen,
 Maer voor een vrome ziel en sijn 't maer Vader-slagen.
 Geloof'tet lieve ziel, als ons het onheyl treft,
 't Is best dat ghy den geest tot uwen God verheft.
 Ey! wat ick bidden magh, en weest niet onverduldigh,
 God is u meerder straf, en minder zegen schuldigh.
 Ghy, noemt het enckel gunst als een, die dooden magh,
 Maer geeft een strength gesicht of niet te swaren slagh.
 De tijt redd' menigh leet, en alle werelts saken,
 Die sal een ander eeuw eens weder effen maken.
 Ghy, die nu lijden moet, en voelt het ongeval,
 Beveelt'et aen den tijt, maer Gode boven-al.
 Wilt ghy met soet gedult na God uw saken schicken,
 Ghy sult u van verdriet of schade niet verschrieken;
 Wie na het goede tracht, en dat in ware daet,
 Die is in all's getroost, oock als het qualijck gaet.
 Wat ick oyt heb gesien of wat ick heb gelesen,
 Wie hier na ruste tracht, die moet geduldigh wesen;
 En soo uw grilligh hooft dit niet en wil verstaen,
 Ghy moet dan uyt'et vleesch, of uyt de menschen gaen.
 Een kint in 't licht gebracht moet veertigh dagen leven,
 Al eer het tot een lach sijn wesen kan begeven;
 En in het tegendeel verneemt men dat'et schreyt,
 Soo ras het neder komt en van de moeder scheyt.
 Is dit niet klaer geseyt, dat alle werelts saken
 Zijn vruchtbaer in verdriet, en sparigh in vermaken?
 Hier weet een tanger kint meer als een deftigh man,
 Het beeldt ons leven af oock eer het schrijven kan. 1)
 Het voor-seyt eer het spreeckt, waerom soo diepe klachten?
 Wy moeten evenstaegh gequel, of droefheyte wachten.
 De vogels (seyde Job) die vliegen uytter aert:
 De mensch heeft sijn verdriet, oock eer hy is gebaert.
 Hoe, kley-hoop, nietigh mensch! wout ghy u staegh verblijden?
 Was niet ons Heylant selfs hier in geduerigh lijden?
 Was hy 't niet die gestaegh het broodt der tranen at,
 Als hy om onsent wil de werelt hier betrat?
 O! wat ick bidden magh, en toont u niet verbolgen,
 Daer is geen meerder heyl als hem te mogen volgen!
 Ghy daerom, alsje druck of leet ontmoeten sult,
 Danckt God in uw gemoedt, en lijd'et met gedult;
 Ghy, weest niet ongesint als God u wil kastijdeu,
 En wilt vooral gemor en tegenspreken mijden.
 God straft hem dien hy lieft, pooght datje willigh lijt,
 Soo weet dat ghy een kint van uwen Schepper sijt.
 Geen vader is gewoon sijn kinders op te voeden,
 Of pleeght bywijlen tucht, oock met gestrenghe roeden;

1) Een kint propheteert soo haest als 't geboren is.

En wie doch siet'er oyt dat hy een jongen slaet,
 Die hem geen vader hiet, of hem niet aen en gaet.
 't En is niet voor gewin geduerigh op te tellen,
 Wanneer het soet geluck ons dickmael komt versellen.
 Het is een zeemans spreuck: de voorwint heeft begeeren,
 En dat wort menigh man oock op het lant gewaer.
 Veel achten 't schier een vloeck, wanneer ontrent de menschen
 Komt sijgen uyt de lucht al watse konnen wenschen.
 Ja 't is wel eer gemerckt, dat voorspoet over-al
 Een seker voor-spoock is van druck en ongeval.
 Als op een siecken mensch geen drancken meer en wercken,
 Of dat geen heylsaem kruyt hem machtigh is te stercken,
 Soo dat sijn holle spraek, sijn oogh en aderslagh,
 Gewisse tēyckens geeft van sijnen lesten dagh,
 Dan wordt hem toegestaen al wat hy magh begeeren,
 Meloenen, oesters, most, wijn-druyven, rauwe peeren,
 Ja, wat sijn herte lust; want als men reysen moet,
 Dan laet men 't henen gaen, al wat een krancke doet.
 Ick vinde, weerde ziel, hier dienstigh by te voegen,
 Dat niet en dient gewenscht geduerigh vergenoegen;
 Want die langh wert gestreelt, door gunst van staegh geluck,
 Valt dickmael naderhand in ongemeenen druck.
 't Is best, dat aen den mensch hier mogen wedervaren,
 Nu blijd' en overhand eens weder droeve jaren.
 Het is van ouds gemerckt, dat voor- en tegen-spoet
 Hier komen overhand, gelijk als ebb' en vloet;
 Dit wist de goede Job wel deftigh t'overleggen,
 Als hy in sijn verdriet aldus bestont te seggen:
 "Ick heb des Heeren gunst nu langen tijt gesmaect,
 Hem zy voor eeuwich lof, schoon hy het anders maeckt!
 Wy hebben menighmael genoten Godes zegen,
 Die viel op ons bedrijf gelijk een dichten regen;
 Komt nu het tegendeel, wy hebben groote schult,
 Soo wy het ongemack niet dragen met gedult."
 Dit sprack de vrome ziel, en siet, in korte stonden
 Wiert hem dat hy verloor al dubbel toegesonden
 Doch kinders gaf hem God maer seven sonder meer,
 De seven toen gedoodt, die leefden by den Heer.
 Soo dat Job al het sijn', uyt Godes milden segen,
 Verdubbelt heeft gesien, en metter daet gekregen:
 Soo in ontelligh vee, als vruchten van het bet,
 En hier op, lieve ziel, is nut te sijn gelet.
 Een prinsse die het rijck (dat Nylus overstroemde)
 Met konincklijke macht voor desen eens betoomde,
 Hadt in sijn hofgesin een aengenamen vrient,
 Door wien hy in den raedt en elders was gediend;
 Men kende niet een mensch, die in sijn gantsche leven
 Door soo een staegh geluck geduerigh wert verheven;
 Geduerigh over-al in voorspoet hooger klam,
 Soo dat het segen scheen al wat hy ondernam:
 Sondt hy een schip ter zee, het keerde wel geladen,
 Ja, kond' op eene reys een gierigh hert versaden;
 Hoewel hij buyten tijts in dorre gronden zaeyt,
 Men vint dat hy gestaegh gewenschte vruchten mayt;
 Wil hy een harder sijn van schapen, geyten, koeyen,
 Men siet een kleynen hoop tot groote kudden groeyen;
 Indien hy met een kaert of met een teerlingh speelt,
 Het schijnt dat sijn geluck een yeders beurse steelt;
 En, waerom langh verhael? al wat hy magh beginnen,
 Dat heeft als vollen macht om gelt en goet te winnen.
 Het scheen dat al het luck naer hem te poste liep:
 Sijn net (gelijk men seyde) dat vingh oock als hy sliep.
 Als dit de vorst vernam, hy stont geheel verslagen
 Van soo een staegh geluck, en soo veel schoone dagen;
 Hy sprak de joncker aen, en seyde: "lieve vrient,
 't Geluck heeft u te langh en al te veel gediend;
 Ick hebbe dit geleert uyt wijt beroemde boecken,
 Dat yemant, dus gestelt! het onheyl dient te soecken;
 Want soo dit lange duert, daer is geen twijffel aen,

Het wispelturigh radt sal anders ommeslaen 1).”
 De ridder was met sorgh hier over gantsch beladen,
 En stelde flux te werck al wat hem was geraden;
 Hy droegh een rijcken steen, smaragdus is de naem,
 Verheven over-al door vleugels van de faem.
 Het was een selsaem stuck: by lichte was het duyster,
 En in de swarte nacht soo gaf hy schoone luyster.
 De joncker voer in zee, daer 't water 't hooghste liep,
 En gooyd' het schoon juweel te midden in het diep.
 “Godinne (sey de man) die al de menschen streelen 2),
 Siet daer het schoonste stuck van alle mijn juweelen,
 Uw gunst is my te groot, uw zegen al te sterck,
 Neemt dit van mijner handt als tot een offer-werck;
 Ick ben wel onderricht dat ghy hebt vreemde rancken,
 Daer uwe vrienden selfs haer weynigh af bedancken.
 Ick bidde, keert u om, en soo het mach geschien,
 Laet my uw kalen neck, en niet uw voor-hoofd sien.
 Uw schoon gekrinckelt hayr, daer by ghy sijt te vatten,
 Waer in de vollhey is van alle rijcke schatten,
 Geeft my dat voortaan niet, maer aen een kalen bloet,
 Die u door sijn gebedt een stagen offer doet.
 Een yeder roept u aen tot hem te willen komen,
 Maer ick, opdat uw gunst van my mocht sijn genomen:
 Ghy, treet mijn huys voorby, of houdt uw beurse toe,
 Want ick en wil u niet, maer ben uw segen moe.
 Ick weet dat mijn versoeck u selsaem schijnt te wesen,
 Mits ghy om 't tegendeel van yeder sijt gepresen:
 Ick weet dat ghy my schat of dul of bijster geck,
 Om dat ick u verbelch, en hoop op uw vertreck;
 Ick ben hier toe gebracht door uwe vreemde kuren,
 Die ick, als 't wesen mocht, wel niet en wou besuren.
 Ick ben wel onderricht dat ghy vol grillen sijt,

En schoon ghy somtijts kust, dat ghy oock dapper bijt.”
 Daer sweegh de joncker stil, maer sijnde t'huys gekomen,
 Soo heeft men dit bedrijf door al het hof vernomen;
 Het doet al wie het hoort, doch meest de juffers wee,
 Dat soo een puyck-juweel is eygen aen de zee.
 Siet, naer een korten tijt, soo heeft men daer vernomen
 Dat even in de stadt een zee-man was gekomen;
 Een zee-man die'er bracht een ongemeenen visch,
 Die niet en scheen te sijn als voor eens koninx disch.
 Hier quamen metter daet veel menschen toegelopen,
 Maer siet, de visscher riep: “de visch is niet te kooppen,
 Dit is soo schoonen vangh als ik mijn leven sagh,
 Die noyt gemeene man voor spijsen nutten magh.
 Komt, leyt my by den Vorst, ick wil den koninck schencken;
 Daer by men langen tijt een zee-man magh gedencken.
 Want als ick desen visch en weet ick niet te seggen,
 Vernam ick naer gewoel, dat vry wat selsaem gingh:
 Mijn schip dat gaf een krack, en scheen te willen splijten,
 My docht, dat eenigh spoeck daer op bestont te smijten
 De nimphen van de zee die sprongen uyt het diep,
 Het scheen dat Thetis selfs haer tot den handel riep.
 Ick sagh noch onder dies, te midden in de baren,
 Dat veel ontrent het werck niet eens gesint en waren:
 Een deel wou desen visch noch houden in de zee,
 Een ander scheyd' hem af van al 't beschubde vee.
 Wat dit beduyden mach en weet ick niet te seggen,
 Die wijser sijn als ick, die mogen 't overleggen;
 Dit gaet ten minsten vast, dat hier wat anders is
 Als bot, of kabelliau, of maer een slechter vis.”
 Al wat den visscher sprack, dat schijnen losse grillen,
 En veel die niet een woort hier van gelooven willen;
 De visch was evenwel den koninck aengenaem:
 Dat nieuw of selsaem schijnt is voor het hof bequaem.
 Waerom hier op gestaen? de visscher wert beschoncken,
 En stracks wordt om het gelt een bly gelach gedroncken;

1) Staegh geluck, groot ongeluck. 2) Hy meynt de Fortuyne.

Maer op de staende voet soo wort den visch ontweyt, 1)
 En voor het middagh-mael in aller ijl bereydt.
 De koninck is belust het beest te sien ontleden,
 Om dat het selsaem was van boven tot beneden,
 Daer liep een eyder toe; maer siet, een wonder dingh!
 Te midden in den rop 2) daer stack een gouden ringh!
 Daer riep al wie het sagh: ey! dlt zijn vreemde saken!
 Maer stracks soo liet de vorst het kleynoodt suyver maken,
 En als de vuyle slijm is van den ringh gedaen,
 Soo liet de jonge prins hier op zijn oogen gaen.
 Daer wort de steen gekent, daer roepen al de luyden:
 Siet daer een wonder stuck! wat magh'et doch beduyden?
 De koninck sagh het aen, maer is geheel ontstelt,
 Om dat'et (soo hy meynt) zijn lieven ridder gelt.
 En als hy langen tijt hier op had sitten malen,
 Soo riep hy wacker volck, en liet den joncker halen:
 Hy seydt hem: "waerde man, ick ben geheel bedroeft,
 Om dat ick uwen staet ten vollen heb beproeft.
 Ick voel, als metter handt, dat u de Goden haten,
 Want u naeckt groot verlies, na soo veel groote baten;
 Dit sulje niet ontgaen, dat houd' ick voor gewis,
 Want dit verstaet men selfs van desen stommen visch.
 Ick sie voor u bereyt soõ ongemeene slagen,
 Dat ick 't gesicht alleen onmachtigh ben te dragen;
 En daerom is'et best dat ghy mijn hof verlaet,
 En, buyten mijn gebiedt, in vreemde landen gaet.
 Met ongeluckigh volck sijn staet te willen mengen,
 Plagh groote prinssen selfs in ongemack te brengen.
 't Is seker, waerde vrient, u naeckt een droeve tijt,
 En wat bouvalligh is behoort te zijn gemijt.
 Het is een droeve smert, die niet en is te stelpen,
 Een vrient in noot te sien, en niet te konnen helpen.
 Schoon ick een kroone draegh, uw gantsch rampsaligh lot
 Is buyten mijn geweldt, en boven mijn gebot.
 Al sijn wy (soo het schijnt) als Goden by de menschen,
 't En gaet ons echter niet gelijk ons sinnen wenschen.
 Wat ons van boven af den hemel nedersent,
 En kan door onse macht niet werden afgewent.
 Ick heb u langh betrouwt oock al de grootste saken,
 Die my niet slechts alleen, maer oock de kroone raken.
 Ghy waert my in het rijk gelijk een met-gesel,
 Maer dat is nu voorby, dus vaert voor eeuwich wel!
 Maeckt, maeckt u vaerdigh wegh!" het woort is nau gesproken,
 De man is wan-gesien, sijn vrientschap afgebroken,
 Syn gunst in haet verkeert, sijn vrydom opgeseyd,
 En hy dien eygen stondt ter poorten uytgeleydt.
 De ridder, gantsch bedwelmt van soo een selsaem wesen,
 Nam dit gelijk een storm in haesten opgeresen,
 Hy meynt, dat hem de slagh ontstont uyt sware nijt,
 Die veeltijts in het hof met felle tanden bijt.
 Noch gaf hy lijckewel sijn hoope niet verloren,
 Hem docht dat hy alleen tot voorspoet was geboren;
 Daer was een dingh gebeurt, waer door sijn dom gemoet
 In desen vreemden luyt noch meer wert aangevoet:
 Sijn dochter had gedroomt (het dient hier oock geweten)
 Oock doen hy in het hof vol weelde was geseten,
 Het scheen, in haren slaep, dat hem den hemel wies,
 En dat een kouden wint hem om de leden blies;
 Noch scheen hy van de son oock dese gunst te krijgen,
 Dat hem een vette salf quam van de leden sijgen.
 Dit wert van stonden aen den ridder aengeseyt,
 En hem tot groot geluck en voordeel uytgeleyt.
 Hem dunckt, dat lucht en windt, ja son en hare stralen,
 Hem eer of hulde doen, en op hem nederdalen.
 Dit was soo bijster vast den joncker ingebeelt,
 Dat hem dit evenstaegh ontrent de sinnen speelt;

Doch hoe het wesen magh, men heeft wel haest bevonden
 Dat in den hemel selfs sijn saken qualijck stonden;
 Want schoon hy sich vermat te schouwen alle druck,
 Soo trof hem lijckewel een grousaem ongeluck:
 Want seker machtigh prins, op hem van outs gebeten,
 En die sijn wrangen haet niet kond' of wou vergeten,
 Die vingh hem met bedrogh, eer hy het recht bedacht,
 En heeft na groot verdriet hem schendigh omgebracht.
 Maer wat mocht desen mensch soo bijster seer verlangen
 Na d'uytkomst van den droom? hij wert eylaes! gehangen;
 Den droom werd waer gemaect en tot het licht gebracht,
 Maer op een ander wijs als bij hem was gedacht.
 Ick hebbe dit verhael in mijne jeught gelesen,
 En 't heeft my nu gedacht hier nut te sullen wesen,
 Op dat het blijcken mocht dat vreught en staegh geluck
 By-wijlen wert verkeert in ongemeenen druck.
 Wat sijn wy, lieve Godt, wat sijn wy dwase menschen!
 Het streckt ons tot verderf dat wy al dickmael wenschen,
 En dat ons tot geluck en voordeel dienen zouw',
 Dat stort ons menighmael als in een vollen rouw'.
 O maeckt my beter, Heer! en leert my uwe wegen
 Met wijsheyt, met gedult, met ootmoet overwegen;
 En ghy, beminde siel, gevest op vasten grondt,
 Seght dickmael tot u self, oock met een vollen mondt:
 Schoon dat ick om de kost moest spitten, ploegen, delven,
 God is my beter vriendt, als ick mijn eygen selven;
 Schoon dat hy my bekijft, ja met sijn roede slaet,
 Noch ben ick wel bewust dat hy my niet en haet.
 Maer dunckt u dit verhael niet hart genoegh te klemmen,
 Om 't ongemack te sien van die in weelde swemmen;
 Soo neemt van mijne pen een ander dienstigh stuck,
 Om recht te mogen sien het onheyl van 't geluck:
 Nabuchodonosor (die boven alle menschen
 Genoot een lange wijl al wat hy konde wenschen)
 Sal noch een voorbeelt sijn, waer uyt men heeft te sien
 Wat, na een langh geluck, ten lesten kan geschien.
 Die vorst is eerst verhooght en tot het rijk gekomen,
 Oock eer sijn vader oyt het leven was benomen;
 Sijn vader even-selfs (dat selden wort gedaen)
 Die is van sijnen throon gewilligh opgestaen.
 Sijn hooft-stadt Ninive die liet hy deffigh bouwen,
 Liet steenen tot het werck uyt harde rotsen houwen;
 Het was een machtigh stuck, en fierlijck in het oogh,
 De torens breedt genoegh, en hondert ellen hoogh.
 Sijn bou-lust afgedaen, hy stelt hem om te vechten,
 En brengt flux in het velt veel hondert duysent knechten,
 En vaerdigh aen het werk, hy wint een grooten slagh,
 Daer hy der Meden vorst voor hem gevangen sagh.
 Noch heeft by boven dien een meerder lust genoten,
 Want heeft Arphaxat selfs met pijlen doot geschoten:
 Daer na soo treckt hy voort, verover't menigh landt,
 Het wacht op sijn gebodt alwaer hy henen sandt:
 Maer wat hy onder-neemt, het schijnt maer als begonnen,
 Euphrates werd verheert, de groote Nijl gewonnen,
 Egypten geeft'et op en buyght oock onder hem,
 En (hoort een wonder stuck!) hy wint Jeruzalem;
 Hy breekt den tempel af, en rooft haer goude vaten,
 En wa'er in de schat des koninckx was gelaten.
 Hy voert als slaven wegh de beste van de jeught,
 En in dit staegh bederf bestont sijn hoogste vreught.
 Siet, dat God voor sijn volck van al de werelt scheyde,
 En dat hy metter handt als uyt Egypten leyde,
 Voor wien de woeste zee was stil en droogh gemaect,
 De Jordaen ingetoomt, en haren loop gestaect.
 Aan wien van Gode selfs was volle macht gegeven,
 Soo menigh duysent man te brengen om het leven,
 Soo menigh koninckrijck, soo menigh edel landt,
 Hem, dien het eygen was, te rucken uytter handt.
 Aen wien soo langen tijt, tot veertigh gantsche jaren,

1) ontweyt; ontdaan van de ingewanden.

2) rop; uitgenomen in-

gewand.

De lucht een bakery, de rotsen kelders waren;
 Dat uytverkoren volck, aen God soo liefge-tal,
 Dat bracht een heydens man tot soo een lagen val.
 Die scheen dan als ter loops de werelt t'overheeren,
 Maer na dit groot geluck soo gaet de kans verkeerren;
 Want 't wijl hy 't al doorsiet met sijn hooghmoedigh oogh,
 En stoft op sijn gewin, en swetst geweldigh hoogh;
 Soo is sijn vorigh luck geheelijck wegh gevlogen,
 En hy van sijnen throon in haesten afgetogen.
 Hy blijft geen koningh meer, heeft oock geen menschen geest,
 Maer woont in 't woeste wout, gelijk een grousaem beest.
 Hem, die een goude kroon voor desen plagh te passen,
 Is nu een ruyge vacht om al het lijf gewassen;
 Hy maeckt, gelijk een beest, een wonder vreemt geschreeuw,
 En streckt oock klauwen uyt gelijk een felle leeuw,
 Eet gras gelijk een os, ja slockt gelijk de beeren,
 En wat noyt mensch en at dat moet sijn maegh verteeren.
 Als 't regent, hagelt, sueeuw, het valt hem op het lijf,
 En wat een mensch verschrickt, dat is sijn tijt-verdrijf.
 Wie heeft'er oyt gehoort van soo een selsaem wesen?
 Wie heeft soo vreemden stuck van prinsen oyt gelesen?
 Wel, ghy die stont verbaest, vermits het groot geluck,
 Weeght nu het tegendeel, want 't is een selsaem stuck.
 Ghy, wilt dan (wieje zijt) op voorspoet niet vertrouwen,
 Want al te vetten brock en kan men niet verdouwen,
 Indien het bly geluck op u geduerigh lacht,
 Let vry dan op het werck, en houd'et als verdacht.
 't Geluck gaet dickmaels aen, als of'et wilde mallen,
 Het set de lieden hoogh om laegh te mogen vallen.
 Wat is'er menigh mensch, die kende geen gevaer,
 Indien hy sonder naem en kleyn gebleven waer.
 Een die sijn herte stelt om neerstigh op te soecken
 Al dat'er is te sien in langh geschreven boecken,
 Die vint'er menighmael een schadelijck geluck,
 En in het tegendeel een vorderlijcken druck.
 Ghy, weest in all's getroost, en laet den Heer gewerden;

Maer wilt in sijne vrees gelijk het dient, volherden.
 Wat u ontmoeten magh, roept Hem van herten aen,
 Die voor heeft wel te doen, en kan 't niet qualijck gaen.
 Niet dat ick raden wil geen middel te gebruycken,
 En met een ledigh hert sijn oogen toe te luycken,
 Al sonder yet te doen. Neen, 't is een beter raet,
 Dat yemant aen het werk en hert en handen slaet:
 Schoon Paulo was geseyt, dat niemant sou verdrencken,
 En dat God al het volck aen hem belooft te schencken,
 Noch hield' hy lijckewel de boot ontrent het schip,
 Om in geen noot te zijn ontrent een harde klip 1).
 Ick rade, lieve ziel, en u en alle menschen,
 Noyt om het aertsch geluck te bidden of te wenschen.
 Bidt slechts, dat God u geeft dat u ten besten dient,
 En wat'er dan gebeurt, 't is van uw beste vrient.
 Laet voor- en tegenspoet u beyde wel gevallen,
 En laet des werelts loop met u een weynigh mallen,
 Of acht'et wat'et is als voor een vise-vaes,
 Want al dit noest gewool is maer een dom geraes:
 Maer u en sal misschien het stuck, hier nu beschreven,
 Geen indruck diep genoegh in uw gedachten geven;
 Hier dient dan by gevoeght yet van gelijcken aert,
 Dat ons des Heeren woort ten vollen openbaert:
 Adonibesech was getroetelt lange jaren 2)
 Van al dat uyt geluck kan yemant wedervaren,
 Waer hy sijn leger sloegh, of wapens henen bracht,
 Daer boogh'et altemaal voor sijn geduchte macht.
 Veel prinsen eertijts groot (men leest van tienmael seven)
 Zijn, door sijn machtigh heyr, als slaven wegh-gedreven,
 Een brock, of bete broots, die van sijn tafel viel,
 Was voedsel, sonder meer, aen haer benaude ziel:
 Sy moesten in het stof met mont en lippen wroeten,
 Omdat se sijn berooft van handen ende voeten.
 Dies was de koninck bly dat hy soo verre quam,

1) Hand. 27. 24. enz.

2) Richt. 1. 5. 6. 7.

Dat hy soo fellen wraeck van sijnen vyant nam:
 Maer als dit staegh geluck ten hoogsten was gekomen,
 Soo is hem al het heyl te samen afenomen:
 D'een stadt voor, d'ander na, die wiert hem afgeruckt,
 Soo dat sijn gansche staet ter neder wiert gedruckt.
 Al wat hij ondernam viel hem geduerigh tegen,
 Hem trof het ongeluck, gelijk een dichten regen;
 In 't korte, dat wel eer sijn hooghmoet had bestaen,
 Wiert op gelijken voet hem weder aengedaen.
 Wel straft my, lieve God! maer niet in uwen toren,
 Tot lijden is uw volck, tot wellust niet geboren.
 Geeft my dat u bevalt, maer niet mijn eygen wensch,
 Die staegh geluckigh is, was noyt geluckigh mensch!
 God leydt sijn eygen volck op diergelijcke wegen,
 Nu geeft hy bitter leet, dan weder enckel zegen,
 En dit gaet als'et blijktt, genoeghsaem overhant;
 Siet, na Egypten komt dat langh beloofde lant!
 Als Israël nu vry van Pharo was verlaten,
 Verlost van slaverny, verrijckt met gulde vaten,
 Doen juyghd'et gansche volck, en yeder is verheught,
 En yeder openbaert gelijk een nieuwe jeught.
 Maer op dien eygen tijt de koninck, gantsch verbolgen,
 Quam 't ongewapent volck in volle wapens volgen;
 Siet daer, voor haer gesicht, een bruggeloose meyr,
 En achter perst de schrick van soo een machtigh heyr;
 Maer God heeft wederom haer nieuwe vreught geschoncken,
 Want al dat machtigh heyr is in der haest verdroncken,
 Daer juicht doen Jacobs huys soo dat'et aertrijck beeft,
 Vermits God al het heyr soo wel geredert heeft.
 Maer zy, die gantsch verbaest ontrent het water stonden,
 En hebben voor den dorst geen water meer gevonden;
 Het is een bitter nat, en ieder braeckt er van,
 Soo dat'er niet een mensch het water drincken kan.
 Siet daer een nieuw verdriet: daer schijnt'et al verloren,
 Men vint'er geenen dranck, geen vee, of eetbaer koren;
 Het is een schrale grondt, daer niet met al en wies,
 Als most of dorren halm, of maer een schrale bies,
 Maer Godt geeft weder heyl van versche waterstroomen,
 En 't leger krijght een grondt, beset met dadelboomen.
 Hier quam het manna by, en quackels boven dat,
 Waer door, in volle lust, het gantsche leger at.
 Daer op komt Amelech des Heeren leger tergen,
 En komt haer metter daet een fellen oorlogh vergen,
 De krijgh gaet dapper aen, maer Amelech beswijckt.
 En even in den druck wordt Israël verrijckt.
 Doch waerom langh verhael van alles in 't bysonder?
 Dan won het Israël, dan lagh het weder onder.
 Een die des Heeren boeck met aendacht overleest,
 Die vint'er, dat'et staegh met hen dus is geweest;
 En als Gods eygen hand twee tafels had beschreven,
 Om door een eeuwich bondt te worden uytgegeven,
 Soo quam het gouden kalf gevallen tusschen bey,
 Dies wiert hen al 'tgejuych verandert in geschrey.
 Daer was'et al verbrodt: de tafels sijn gebroken,
 En tegen al het volck een vonnis uytgesproken.
 Siet daer al wederom een wonder vreemden slagh,
 Dry duysent sijn gedoodt, en dat op éenen dagh.
 Wel, heeft God Jacobs huys, sijn uytverkoren bende,
 Soo dickmael aen gestooct een oven vol ellende;
 Wout ghy dan, ydel mensch! hier leven sonder strijt,
 En spelen (soo men seyt) mooy weder alle tijt?
 Neen. dat is ongerijmt, laet God de Schepper wercken,
 En wilt sijn hoogh beleyt ootmoedigh overmercken;
 Al valje menighmael in druck en sware pijn,
 Het sal u voor gewis voor eeuwich dienstigh zijn.
 Gok leydt al menighmael ons door gelijcke wegen,
 En harde tegenspoet wort dickmael enckel zegen;
 Oock is'et wel gesien, als God een sondaer haet,
 Dat hy hem dan geheel sijn eygen wille laet.

Ghy dan, wilt tegenspoet niet schroomen noch verachten,
 Maer wilt geduldigh zijn, en uwen God verwachten;
 En tot gewissen troost (hoe God ons saken voeght)
 Soo toont u noyt gestoort, maer danckbaer en verneeght.
 Had David noyt geweest in veelderley gevaren,
 Die hem geheel bedroeft, en gantsch verdrietigh waren,
 De werelt had gemist soo menigh heyligh liet,
 Dat noyt Godsaligh hert, als met vermaken, siet.
 Want was hem evenstaegh maer voorspoet toegesonden,
 En dat'er niet als vreught by hem en waer gevonden,
 Wat had hy kunnen doen, als met een bly gemoet
 Te loven sijnen God voor al 't geduerigh goet?
 En schoon nu Davids geest soo hoogh was opgeresen,
 Dat niet een eenigh mensch hier toe mocht netter wesen,
 Sijn pen waer uytgeput door soo gestagen lof,
 Als meest het eygen werck, of van gelijcke stof.
 Maer doen hy wert besocht in veelderhande saken,
 Daer meed' hij wert gedruckt, onseker wat te maken,
 Doen quam van hem een werck, daer oock een droevigh man
 Kan vinden rechte stof die hem vertroosten kan.
 Waerom dan ongedult met tranen overgoten?
 Al wat ons overkomt, is boven eerst besloten;
 Ons doot is niet alleen voor desen vast gestelt,
 Maer sieckte, leet, verdriet, en wat den mensche quelt.
 Een die sijn reekeningh is dus gewoon te maken,
 Dat God alleen hem moeyt met hoogh-verheve saken,
 Gaet los in sijn besluyt; 't is in Hem wat'er leeft,
 't Is door Hem wat de mensch hier opter aerden heeft:
 Ons haren sijn getelt, ons droefheyte afgemeten,
 En wat men heden doet, was eerst by God geweten.
 Waer sich het ongeluck, waer sich de zegen went,
 Is aen dien hoogen Geest voor alle tijt bekent.
 Al wat den Schepper doet, sijn wonderbare wercken,
 Waer van het rechte wit geen mensch en kan bemercken;
 Wat tot op heden toe ter werelt ommeget,
 Is lange vast gestelt in sijn geheymen raet.
 Wat mach een grilligh mensch sijn hert gedurigh quellen,
 Om heden yet te doen, of langer uyt te stellen?
 Hoe wijs hy schijnen mach, voorwaer het is gemalt,
 Want God bestiert het werk, gelijk het hem gevalt.
 Of wy het gantsche stuck al deftigh overleggen,
 Eylaes! ons ydel breyn en heeft'er niet te seggen.
 Daer is geen wijs beleyt, oock in ons beste vont,
 Maer wat van boven daelt, dat heeft een vasten gront:
 Al wat men daer besluyt sijn voor ons stale wetten,
 Die niemant af en keurt, oock niet en kan versetten.
 Leert dit, ghy die wel eer in desen u vergreep,
 Die gaen wil wert geleyt, die niet en wil, gesleept.
 Geen beter offer-werck, dat Gode kan behagen,
 Als Hem ons eygen wil met ootmoet op te dragen;
 Want soo dat slim gespoock uyt ons gebannen waer,
 Wy kenden geen verdriet, geen onheyl of gevaer.
 Doch laet geen vreemt gepeys uw sinnen hier vervoeren,
 Dat ghy ontrent het werck geen hant en hebt te roeren:
 Neen vrienden, stil te zijn en acht ick niet genoegh,
 De mensch moet aen het werck, en handen aen de ploegh.
 't Was goet, dat Joab sprack tot sijn geswinde knechten,
 Als hy nu vaerdigh stont voor Israël te vechten:
 Weest dapper aen het werck en hier en over-al,
 Maer laet den Heere doen wat Hem gelieven sal.
 Een die sijn beste doet in sijn bescheyden saken,
 En gaet met stillen geest tot sijnen God genaken,
 Die magh dan, buyten vrees, verwachten met gedult,
 Wat ghy, almachtigh God! hier uyt besluysten sult.
 Doet God naer ons gebedt, het is om ons te trecken;
 En valt'et anders uyt, het sal ons echter strecken
 Ten goede van de ziel; doch hoe het immer gaet,
 God doet sijn hoogen wil, en al tot onzer baet.
 Indienje middel soeckt om noyt uw hert te quellen,

Soo wilt uw gantsch beleyt aen Godes oordeel stellen;
 't Is niet als enkel goet al wat den Schepper wil,
 Dus weest dat hy gebiedt, soo blijft uw ziele stil.
 Dit is den besten troost die ick my weet te geven,
 En soo is mijn gemoet in goeden stant gebleven.
 Nu segh ick Gode danck, als met de gantsche ziel,
 Dat my sijn wijs beleyt ten lesten wel geviel.
 Een schipper wort gekent wanueer de winden blasen,
 Een man van hoogh gemoet wanneer de nijders rasen,
 Een krijghsman in het velt wanneer men vechten moet,
 Een Christen in den praem van druck en tegenspoet.
 Mijn ziele! tot besluyt: die wil in stilte leven,
 Moet sijn geheelen wil den Hemel overgeven,
 Want als ons ydel hert sijn eygen tochten broet,
 Soo wort'et nimmermeer gelijk het wesen moet.
 Maer wy zijn selsaem volck en onbesuysde menschen,
 Wy soecken boven al, dat onse sinnen wenschen;
 Wy zijn in staêgh gewoel, en blijven ongerust,
 En missen recht vermaeck alleen uyt sotte lust.

O God! vernieuwt mijn hert, en geeft my wijse sinnen,
 En laet my 't ydel vleesch ten lesten overwinnen;
 Geeft, dat mijn gansch bedrijf, en oock mijn innigh hert,
 In Uwen wil alleen geheel verandert wert!
 Geeft my een recht verstant, om uw beleyt te vatten,
 En sluyt dat in mijn hert, gelijk als waerde schatten,
 Geeft kracht om al te doen, dat uwen Geest gebiet,
 Soo vrees ick voor de doot of Hel of Duyvel niet.
 Geeft dat een vast geloof, en staêgh een beter leven,
 My tot een stille doot mach vaerdigh overgeven;
 En dat een goet besluyt, ontrent den lesten dagh,
 My tot het eeuwich heyl een ingangh wesen magh.
 En (waer ick noch om bidt) vergunt my desen zegen,
 Laet tot geen aertsch bejach mijn sinnen meer bewegen;
 Laet al wat my voortaan dit herte gaende maect,
 Alleen zijn uwen dienst en wat den Hemel raect;
 Laet om het ydel werk, daer in wy menschen woelen,
 My noyt ôf herten-lust ôf droefheyte meer gevoelen;
 Maer laet my vrolijk zijn, als ick uw gunste smaect,
 En sent my diepen rouw, als ick het quaelijk maect;
 Laet my van nu voortaan geen vleesch of werelt achten,
 Maer, als een rechte vreught, mijn afscheit hier verwachten.
 Maeckt my daer toe bequaem, door kracht van uwen Geest,
 De doot die dient gehoopt, en niet te zijn gevrees.

Om dese, lieve ziel, of diergelijcke reden,
 Houw ick, dat tegenspoet behoort te zijn geleden;
 Maer hebt des niet-te-min op uwe saken acht,
 Wanneer het bly geluck op u gedurigh lacht 1).
 Of wel de soete vreught tot u begint te naecken,
 En wilt geen vasten staet op haer geselschap maecken;
 De blijtschap is te los, en scheyt te bijster ras,
 Ja, blijft als geenen tijt, daer sy te voren was.
 Als sy dan u besoeckt, soo dient terstont vernomen,
 Of druck, haer metgezel, niet mede zy gekomen.
 't Is seker, waer de vreught is in het huys gegaen,
 Daer sal haest eenigh leet omtrent de deure staen.
 Komt dan een soete luy in uw gemoet geresen,
 Of dat'er eenigh dingh u noot tot vrolick wesen,
 Ontfanght het by geval, gelijk men vrienden plagh,
 Die by ons staen te zijn alleen voor eenen dagh;
 En wilt oock uw gelaet niet soo bly-hertigh stellen,
 Gelijk men veeltijts doet aen trouwe met-gesellen;
 Maer neemt de blijtschap aen met soo een doffen schijn,
 Gelijk men gasten doet die niet genoot en zijn.

Al wat hier in het vleesch voor blijtschap wert genoten,
 Wort, na een korten tijt, met droefheyte overgoten;
 En mits ick dit bemerck, soo is het my verdacht,
 Soo dickmael eenigh mensch met vollen monde lacht.
 Ja, waer ick eenigh huys onmatigh sie verblijden,
 Daer sie ick, na my dunckt, de droefheyte henen rijden;
 En waer het soet geluck sijn vreught te gunstigh biedt,
 Dat noem ick in der daet een voorspel van verdriet.
 Een al te gullen lach en kan niet lange duren,
 Wat soet is aen het vleesch, dat moet de geest besuren.
 Vreest als ghy blyde zijt (heeft David wel geseyt 1),
 Want voor een vrolijk hert is seecker leet bereyt.
 Maer wat is van de vreught, die ons kan overkomen,
 Dewijle die soo licht aen yeder wert benomen?
 Een Koningh, die wel eer genoot sijn vollen wensch 2),
 Die noemt het vrolijk zijn een dulheyte in de menseli.
 Men siet hier menighmael in 't dulhuys yemant springen,
 Of die uyt sinnigh is met luyder keelen singen:
 Maer een die niet en raest, en hoort het bly geluyt,
 Dien bersten even dan bedroefde tranen uyt.
 Een mensch, na God gerecht, bedroeft hem boven maten,
 Als hy de werelt siet in blijtschap uytgelaten;
 Ja, seyt op dat gejuich en al het bly gebaer,
 Dat voor het onwijs volck het treuren beter waer.
 Hy acht het lachen dul, mits die nu vreughde plegen,
 Haer leet niet eens en sien, noch hoe het is gelegen.
 Ick bidde, lieve ziel, hebt op uw saken acht,
 Hy doet een selsaem werck, die in sijn droefheyte lacht.
 Wist ghy, dat u maer stont een maent alleen te leven,
 Ghy zout uw treurigh oogh aen tranen overgeven;
 Kont ghy dan vrolijk zijn, oock met een gullen lagh,
 Nu ghy niet seker zijt van eenen vollen dagh?
 Wy zijn in ballingschap, wy zijn hier vreemdelingen,
 En hebben staêgh gebrek, oock van de beste dingen.
 Eylacen! werelts vreught en is maer los geschal,
 Daer is geen recht vermaeck hier in dit jammer-dal.
 Als yemant na de galgh gevoert wert met een wagen,
 Al wert hy door het velt en aerdigh groen gedragen,
 Hy vint in 't schoonste wout geen lust of soet vermaeck,
 Al schijnt'et aen het volck een wonder moye saeck.
 De reden is bekend: die na de straffe rijden,
 Bedencken, dat wel haest hun naect een bitter lijden,
 Dat maectse gantsch benaut en in de ziel bevrees,
 Dies is 't, dat geen vermaeck vermaect haer droeven geest.
 Zijn wy niet al gelijk, die hier op aerden leven,
 Gelijk een schuldig mensch, wiens vonnis is geschreven,
 Ja, snellijck voortgeleyt ter plaetse van de straf?
 Wie spoet niet onder ons geduerigh na het graf?
 En schoon wy onder dies gemoeten groene wegen,
 Of wel een aerdigh wout, in vetten gront gelegen,
 Het is een korte streeck, die soo wat lustigh schijnt,
 Maer die van stonden aen en in der haest verdwijnt.
 Sal dit wel eenigh deel van onsen geest verblijden,
 Dewijl wy na de doot gelijk te poste rijden?
 O neen! ons aertsch bedrijf, hoe dat het wesen magh,
 En is geen vreughde waert, oock niet een vollen lagh.
 Wat kan een nietigh mensch voor blijtschap overkomen,
 Nadien hy in der haest staet wegh te zijn genomen;
 Mijn God! ick wensch geen vreught hier in dit jammer-dal,
 Maer wel een blijde stont, als ick verhuysen sal.
 Ach! waerom wil de mensch aen vleesch en werelt kleven?
 Die konnen maer alleen geringe dingen geven.
 Al watje jaren langh van haer genieten meught,
 En kan niet anders zijn, als slechts gemenghde vreught.
 Ons leven is gemeught, gemenght ons beste dagen:
 Bywijlen wat vermaecx, en dan eens harde slagen.
 Ja siet, een werelts kint verneemt hier anders niet,

1) Bedenckingen in voorspoet en blyde voorvallen.

1) Psalm 2. 2) Salomon.

Als dat hy 't kort vermaeck met druck vermengelt siet.
 Alwaer 't dat yemant wist oock Duyvels uyt te drijven,
 Noch mach hy sijnen staet niet recht geluckigh schrijven,
 Oock is 't geen vasten gront om staegh te zijn verheught,
 Want tot soo grooten heyl behoeft een hooger deught.
 Die mach eerst vrolijk zijn, wiens naem is opgeschreven,
 In uwe gunst-rol, Heer! het boeck van 't eeuwigh leven.
 Dit seyt de waerheyt selfs; o wel geluckigh man!
 Die sich met desen troost geduerigh voeden kan.
 Ick wil dan nu voortaan mijn herte niet vermaken,
 Met yet dat ydel is of 's werelts beusel-saken;
 Wat boven is alleen, en niet dit lage dal,
 Is dat mijn treurigh hert met blijtschap voeden sal.
 Laet ons hier droefheyt vreught, en vreughde droefheyt hieten,
 Soo kan men even selfs uyt-droefheyt vreught genieten.
 Ey! seght, wat is de lust, of weeld', of groote vreught?
 Baert niet dat altemaer een afkeer van de deught?
 Al wat de werelt geeft, bestaet in loose treecken,
 Haer blijtschap is gelijk de groote water-beecken,
 Die zijn van soete smaeck en vers in haer begin,
 Maer neemt haer eynde waer, daer schuyt wat anders in:
 Het ongestuymigh meyr, dat komt'er onder woelen,
 En doet hem, die het drinckt, haer sueren aert gevoelen;
 Want mits de varsche stroom met zout wort overheert,
 Soo wort het eerste soet in bitter nat verkeert.
 Wie heeft doch immermeer hier groote vreught genoten,
 Dien na een korten tijt die niet en heeft verdrotten?
 Ach vienden! yeder mensch, die in der aerden wroet,
 En vint geen recht vermaeck, oock in het stage soet.
 Wy krijgen licht een walgh, oock van ons beste saken,
 Want dat ons veel gebeurt en kan ons niet vermaken.
 't Aelwaerdigh menschen breyn en is doch nimmer stil,
 Al krijght'et menighmael oock zijn geheelen wil.
 Een die in 't groene sat of by de schoonste boomen,
 Wil naer de sture zee en haer verwoeste stroomen;
 Die seven dagen langh gedurigh taerten at,
 Is op den achtsten dagh de beste taerten sat.
 Die by een schoone vrouw hem wettigh magh vermaken,
 Wil even met gevaer een vuyle slons genaken.
 O dulheyt van den mensch! die sijn gewenschte vreught,
 Soeckt dichte by het vleesch, en verre van de deught.
 Wat zijn wy, lieve ziel! wat zijn wy swacke vaten,
 Als yemant tot hem selfs van Gode wert gelaten!
 Want schoon ons (soo het schijnt) de werelt gunste biet,
 Wy zijn onmachtigh bly, of sijgen in verdriet.
 Ons eerste gront is vuyl, ellendigh 't vorder leven,
 Met pijn wort den mensch ten grave wech gedreven.
 Daer licht hy dan verwelckt, als dor en nietigh gras,
 En soo wort alle vleesch gelijk het eertijts was.
 De rijckdom, eere, lust, zijn al van dese saken,
 Die met des werelts val ten eynde sullen raken;
 En siet, de werelt valt voor ons die henen gaen,
 En al het aertsch vermaeck heeft dan met ons gedaen.
 Wel nu, mijn tijt genaect om haest te sijn ontbonden,
 Waerom dan kleef ick noch aen mijn geminde sonden?
 Waerom niet afgegaen al wat'er werelt hiet,
 Die my in korten tijt sal wesen enckel niet?
 Waerom niet evenstaegh de sinnen opgetogen,
 En met een vuerigh hert ten hemel opgevlogen?
 Waerom niet alle vleesch gehouden in den bant,
 Om staegh te mogen sien het ware vaderlant?
 Het is dan best te gaen daer al de lieden treuren,
 En daer een mensche toont wat yeder sal gebeuren,
 Dat is daer yemant sterft, en daer een blecke mont
 Seydt: vrienden, ick verhuys, hier is mijn leste stont;
 Ghy, vaert voor eeuwigh wel; en mits'er is gebeden,
 Blaest d'afgesloofde ziel uyt sijn verswackte leden.
 Siet daer de rechte school, daer in men krachtigh leert,
 Hoe al dat adem blaest tot sijn beginsel keert.

Wel, brengh dan overhoop des werelts beste saken,
 En wat eens menschen hert op aerden kan vermaken;
 Hoe kan het u voldoen, hoe schoon het immer schijnt
 Nadien het altemaer gelijk een roock verdwijnt?
 Schoon yemant voor een tijt ten vollen mocht genieten
 De lusten al gelijk, die van den hemel vlieten,
 En dat hy naderhand moest lijden helsche pijn,
 Eylaes! die blyde poos sou haest vergeten sijn.
 En soo in 't tegendeel de pijn van der hellen
 U, voor een wijle tijts, ten volle mochte quellen,
 En dat u 's hemels vreught daer na ten deele viel,
 Waer bleef'er eenigh leed in uw verheugde siel?
 Ick heb een deffigh stuck tot 's menschen troost gelesen,
 Dan ons kan dienstigh sijn om staegh gerust te wesen:
 Wat ons oyt overkomt, dient soo te sijn geduyt,
 Dat alles uyt den born van Godes liefde spruyt.
 Sendt God ons eenigh goed, het is om ons te trecken,
 En tot sijn liefde selfs ons krachtigh op te wecken;
 Sendt God ons eenigh leedt, verlies, of swaren rouw,
 Het is op dat het vleesch uyt ons verhuysen souw.
 Als ick in voorspoedt ben, het komt van Godes zegen,
 En word ick onderdruckt, 't is even soo gelegen;
 Het eerste, lieve God! verquickt mijn droeve ziel,
 Het ander is een toom, op dat ick niet en viel.
 't Is beyd' een Vader-werck; wat my kan overkomen,
 En wat my hier ontmoet, dient soo te sijn genomen.
 Het rijst uyt uwe gunst wat my oyt goeds geschiet,
 O God! eyscht watje wilt, maer geeft dat ghy gebiet!
 Indien het soo gebeurt, dat uwe losse sinnen,
 Door eenigh ongeval, haer laten overwinnen,
 Betoomt uw grimmigh hert, en leght de gramschap af,
 Schoon dat men u misschien tot gramschap reden gaf.
 Ghy meught niet aen den slaep uw leden overgeven,
 Soo langh in uwen geest verkeerde tochten leven.
 Dus suyvert uw gemoed van spijt en wrangen haet,
 Eer dat de gulde son op aerde nedergaet.
 Lijdt ghy van yemandt quaet, en pooght u niet te wreken,
 En laet oock tegen hem uw gramschap niet ontsteken,
 Bidt liever, dat hem God het quaed vergeven wilt,
 Soo toonje wat uw geest van aertsche menschen schilt.
 Laet ons wat breeder gaen. Wilt ghy in stilheyt raken,
 Soo moeyt u schaers genoegh met ander luyden saken,
 En min noch, lieve ziel, met ongesouten praet,
 Die by het ledigh volck gemeenlijk ommeget.
 't Is dwaesheyt gram te sijn, of veel te liggen suchten
 Om boosen achterklap, of vuyle straet-geruchten;
 Vraeght weynigh wat het volck van uw bedrijf gewaeght,
 Maer let staegh watje sijt of in den boesem draeght:
 Een die sijn eygen selfs eens recht heeft leeren kennen,
 Die sal tot vuyl bejagh sijn herte niet gewinnen;
 Want als hy recht bemerckt al wat hem qualick staet,
 Maeckt hy dat sijn gemoedt in beter wegen gaet.
 Ons is, om Godes wil, een goet gemoed te wenschen,
 Een onbesproocken naem, ter sake van de menschen.
 Maer sooje niet en hebt als slechts een goede faem,
 Soo is uw gantsch bedrijf aan God niet aengenaem.
 Seght noyt in haest voort wat ghy sult hooren seggen,
 Maer wilt'et met bescheyt in stilheyt overleggen,
 Want schoon ghy niet en lieght, maer slechts onwaerheyt seyt,
 't Is echter leugentael die by u wert verbreyt.
 Voor al maeckt noyt uw werck bezijden af te spreken
 Van ander lieden doen, bedrijf of huys-gebreken,
 Al komt het gantsch verhael oock van een eygen knecht,
 't Maeckt veeltijts spels genoegh eer dat men 't weder recht
 't Is vuyle vliegen werck, te sitten of te schuylen
 In roven, leelijck zeer, of dracht van etter-builen;
 't Is beter 't oogh te slaen op yemants reyne jeught,
 Daer uyt men trecken magh een spore tot de deught.
 Als Pharo's machtigh heyr liet oogh en sinnen dwalen

Omtrent de swarte wolck, en niet haer gulde stralen,
 Doen werd het gantsche rot verdroncken in de zee,
 En gaf een vette feest aen al 't geschubde vee.
 Indien een kleyn gesel u quaelijck heeft bejegend,
 Verschoont hem met gedult, want dat maectt u gezegent:
 Indien hy machtigh is, die u heeft quaet gedaen,
 Verschoont u eygen selfs, en laet'et henen gaen.
 Leeft eensaem sooje meught. De straten veel betreden,
 Doet hinder aen de ziel, en nadeel aen de zeden,
 't Is waer, al schijn'et vreemt, als ick by menschen kom,
 Dan keer ick menighmael nau mensche wederom.
 De tijdingh ons gewoon van verre toe te komen,
 Acht die oock niet te nut om waer te sijn genomen;
 't Is oorbaer dat men schuylt, en mijt een woeligh hert,
 't En sy men door sijn ampt daer toe gedrongen wert.
 Men vindt'er over-al die schrijven vreemde grillen,
 Waer door al menighmael bedaerde sinnen trillen,
 En als men naderhandt de waarheydt ondervint,
 Dan is 't een vise-vaes, of maer een schrale wint.
 Wat hoort men hedendaegs, uyt ver-gelegen rijcken,
 Als oorlogh, vreemt gewoel, en duysent droeve lijcken?
 En schoon het ons gesin of vrienden niet en raectt
 't Is seker dat'et staegh beroerde sinnen maectt.
 Een ingetogen hert, afkeerigh van het woelen,
 Kan in een stil vertreck den hemel best gevoelen.
 En die niet veel en hoort, en nauw de werelt siet,
 Al mist hy wat vermaecks, hy mist een staegh verdriet.
 Ghy laet het nieuwsgier volck na vreemde dingen trachten,
 En als met ongedult op alle boden wachten;
 Ick heb soo veel te doen omtrent den ouden mensch,
 Dat ick tot mijn vermaeck geen nieuwe dingen wensch.
 Meest al die langen tijt hier op der aerden leven,
 Is voor haer eygen selfs maer kleynen tijt gegeven;
 Want schoon ons altemets wat tijts gelaten wert,
 Het minste werd besteedt omtrent ons eygen hert.
 Wat wordt'er tijt verquist in pleyten, twisten, kijven,
 In 't rollen met den steen, in 't klappen met de schijven,
 In 't woelen by het volck, in 't dwalen in de stadt,
 In lanterfantery, en ick en weet niet wat.
 Wat wordt'er tijt gesmoort in swack of sieck te wesen,
 In slaep, in niet te doen, in yet onnuts te lesen,
 In pijn, in ongeval, in druck, in sot gequel,
 In liefdens dweepery, en ander guchel-spiel!
 Gantsch weynigh, lieve ziel! gantsch weynigh sijn de dagen,
 Die ons niet uyt den burgh van stille sinnen dragen;
 Gantsch weynigh blijft ons hert omtrent sijn eygen staet,
 De mensch doet aldermeest dat hem niet aen en gaet.
 Ghy, pooght met alle vlijt uw eygen hert te kennen,
 En laet'et nimmermeer tot losse drift gewinnen:
 Maer soo een slim gepeys u door de sinnen schiet,
 Weest vaerdigh in de weer, en huyst de grillen niet.
 Een vogel als hy vlieght (al wilj'et hem beletten)
 Sal licht uw beste kleed met eenigh vnyl besmetten,
 Maer dit kan onder dies by u wel sijn verhoedt,
 Dat hy geen nest en maectt, en op uw schouders broet.
 Maer wilje dit bedrijf ten besten doen gelucken,
 Soo reynight uw gemoet van alle quade nucken;
 Want schoonne ruste soeckt, is uw gewisse quaet,
 Soo is'et enckel leedt al wat'er ommeget.
 De rechter binnen u (soo noem ick u gewisse),
 Die weeght uw gantsch bedrijf als in de rechte smisse;
 Die prins heet grooter macht, als vorst of koningh doet,
 Hy vint getuygen uyt, oock binnen uw gemoet.
 Hy eyscht, beschuldight, pleyt, doet alle saecken blijcken,
 En gaet, op vasten grondt, een deftigh vonnis strijcken;
 Noch is'et niet genoegh, hy geesselt, pijnight, brandt,
 Vermits hy rackers 1) heeft, ja beulen by der hant.

1) *rackers*; gerechtsdienaars.

Wel, daer dit ommeget, wie kan'er vrolijck wesen,
 Indien men niet en is van dese quaet genesen?
 Men segge wat men wil, een hert van quaet bewust,
 En kent geen recht vermaeck, en heeft noyt ware rust.
 Als ghy een grilligh hoofd ten goeden wilt vermanen,
 Maectt eerst door soet beleyt den wegh hier toe te banen
 Weest heus en sonder gal, en hebt geduerigh acht,
 Dat ghy, door schamper jock, noyt yemant uyt en lacht.
 't En sal oock, wie het zy, in 't minste niet bevallen,
 Dat yemant voor het volck met hem bestaet te mallen;
 Dit heb ick van de tijt en uyt de daedt geleert,
 Het is (mijns oordeels) best, dat ghy uw naesten eert.
 Wilt daerom nimmermeer met yemants swackheyte gecken,
 Maer pooght in 't tegendeel sijn feylen toe te decken;
 Schept liever uw vermaeck, en weest oock eer verblijt
 Dat yemant beter wordt, als dat hy schande lijt.
 Betracht een goeden naem, en dat met alle krachten,
 Doch meest een reyn gemoet, dat wil God beter achten;
 Een goeden naem is veel, edoch maer enckel wint,
 Soo ghy het tegendeel in uwen boesem vint.
 Neemt hier op naeuw gemerck, want daer uyt konje weten
 Wat dat'er voor een geest is binnen u geseten:
 Het zy men u verheft of uytermaten laectt,
 't Is 't een of 't ander niet, dat yemant beter maectt.
 Wat in uw herte schuyt dat kan u vaste peylen 1),
 Dat kan u groot verdriet of ruste mede deylen;
 Soo ghy met uwen God in rechten vrede sijt,
 Soo konje vrolijck sijn, oock alsje schande lijt.
 God sal uw goeden naem eens wederom verwecken 2),
 Wanneer hy alle vleesch sal uyt den grave trecken;
 Dan sal het altemael eens komen aen den dagh,
 Dat langh was onbekent, en in het duyster lagh.
 Wacht u voor alle dingh een malle daet te plegen,
 Als ghy met stillen sin het stuck mooght overwegen;
 Want hoe'ermeer beleyts omtrent uw dwaesheyte valt,
 Hoe 't onheyl grooter is, en slimmer is gemalt.
 Het was een booser stuck dat David heeft bedreven,
 Als hy Urias hiet te brengen om het leven,
 Dan als hy Berseba uyt hare woningh riep,
 En met onechte lust in overspel besliep:
 In 't eene gingh hy ras en met verruckte sinnen,
 In 't ander gingh hy traegh, maer liet hem overwinnen:
 Siet, als men langen tijt op eenigh dingh beraet,
 Indien 't de boosheyte wint, te slimmer is het quaet.
 Houdt staegh maer rugge-spraeck met uwe beste sinnen,
 Het vleesch en sal den geest niet kunnen overwinnen;
 Doet niet als wel bedacht, en drijft niet haestigh voort
 Een schamper, onbesuyst, oock niet een ydel woort:
 Maer alsje besigh sijt om wel gerust te leven,
 En wilt geen ruymen toom aen uw gedachten geven,
 En soeckt geen nieu bedrijf, en weyt oock niet te breedt,
 Veel doens ontrust de mensch, en baert hem innigh leet.
 Wie staegh yet nieuws begint, en wilt sijn breede netten,
 En hier en weder daer, geduerigh hooger setten,
 Vindt onrust over-al, want veelderley bejach
 Is oorsaeck dat de geest noyt stulte vinden magh.
 Het wandt te wijt geset lijdt alderley gevaren,
 Die veeltijts onversiens haer komen openbaren:
 Hier valt een hagelbuy, een wint, een blixem in,
 En yeder ongeval dat baert een droeven sin.
 't Is wel een groot vermaeck sijn aenslagh uyt te voeren,
 Daer nijders besigh sijn en op uw saken loeren;
 Maer hy vint soeter vreught die in gerustheyte leeft,
 En in het aertsch bedrijf geen aenslagh meer en heeft.
 Ey quelt u nimmermeer, en weest oock niet verbolgen,
 Indien dat eenigh mensch u doet sijn wille volgen;

1) *peylen*; peil — kenteekens.

2) Verscheide behulp-middelen om gerust te mogen leven.

Of dat om 't meer of min ontstaet een swaer geschil,
 Buyght tot het sachtste deel geduerigh uwen wil.
 Laet u door wrange spijt of gramschap niet verhitten,
 Indien men u verkleynt, en doet u lager sitten:
 Doet liever stage vlijt, oock tot uw lesten dagh,
 Dat Godes wil alleen uw hert besitten magh.
 Wilt nimmer eenigh dingh in uwen geest verkiesen,
 Of stelt geduerigh vast dat ghy het kondt verliesen;
 Leunt soo noyt op een vriend of eer of machtigh goet,
 Dat ghy, wanneer hy valt, oock nederstorten moet.
 Al wat omtrent den mensch ter werelt wert gevonden,
 Dat staet geweldigh los, en op onwisse gronden;
 Alleen die reyne drift, die na den hemel schiet,
 Die is 't die recht vermaeck en ware troost geniet.
 Ick heb onlanghs gesien dat alle velden bloeyden,
 En dat van schoone verw meest al de boomen gloeyden;
 Een yeder stelde vast, dat 't hout onmachtigh was
 Te dragen sijne vrucht, te voeden sijn gewas.
 Maer siet, een koude mist die quam in haest geresen,
 En stracx soo was'et uyt met al dat aerdigh wesen:
 Het jeughdigh boom-gewas, in al het meeste landt,
 Was deerlijk aen te sien, en stont gelijk verbrant.
 Hoe seer de werelt lacht, hoe soet haer saken schijnen,
 Het beste van den hoop dat kan terstont verdwijnen;
 En schoon men hope schept, en meent als vast te gaen,
 Daer komt men weet niet wat, en 't is terstont gedaen.
 Ghy, wilt tot geen vermaeck uw domme sinnen strecken,
 Dat namaels herten-leet of schande kan verwecken;
 Men segge wat men wil, de gronden van de vreught
 En dienen niet geleyt, als op de ware deught.
 Mijn ziel, laet desen troost niet aen der aerden hangen,
 Maer stiert met alle macht ten hemel uw verlangen,
 Daer is het eeuwigh hof, daer is het aerdigh dal,
 Daer is de levens-boom, die noyt verdorren sal.
 Al wat uyt aerde wast, al schijnen 't schoone saken,
 Sy kunnen evenwel geen mensch geluckigh maken;
 En daerom schoon het ons geneught en vreughde doet,
 Noch dient'er staegh gedacht: daer is een beter goet.
 Als ghy met eenigh mensch yet effen hebt te maken,
 Gebruyckt niet al te scherp het spits van uwe saken;
 Maer toont u over-al, soo veel het wesen magh,
 Afkeerigh van geschil en vaerdigh tot verdragh.
 Indienje wordt veracht, en dat om goede reden,
 En acht dat geenssins quaet, maer betert uwe zeden;
 Indienje wort versmaedt, doch buiten uwe schult,
 Wort oock niet ongesint, maer oeffent uw gedult.
 Mist ghy yet van uw goed, laet u dat niet verstoren,
 En seght oock nimmermeer: ick hebbe dat verloren;
 Seght liever: onse God die haelt my weder af,
 Dat hy, uyt pure gunst, my sondaer eertijts gaf.
 Al wat hier aen den mensch in dit ellendigh leven,
 Uyt goedertieren gunst van Gode werd gegeven,
 Noemt dat een herrebergh, daer in men slechts verwacht,
 Tot dat de naeste son verjaeght de swarte nacht.
 Wat leet dat u genaect, en wilt u niet verknijsen,
 Maer laet uw innigh hert tot uwen Schepper rijsen,
 Maeckt hem gestaegh bekent wat u wort aengedaen,
 En na een diep gebedt, soo laet hem voort begaen:
 Hy sal het voor gewis, met uw verboste saken,
 Ja, met uw gantsch bedrijf al vry wat beter maken,
 Als uwe swackheyt denckt; dus wacht, o lieve! wacht,
 Tot dat geheel het werk ten eynde zy gebracht.
 Stelt u gelatigh aen, wat u magh overkomen 1),
 Wie vast stelt goet te doen, wat quaet heeft die te schromen?
 't Is seker, waerde ziel, omtrent een reyn gemoet

Is kruys en ongeval, ja oock het bitter, soet.
 Wat ons hier onder quelt en sijn maer beusel-saken,
 Die sullen metter tijt eens weder effen raken.
 't Is niet de pijn waerd't te quellen uwen geest,
 Om yet dat by het volck niet selden werdt gevrees.
 Wat ons den geest ontstelt sijn meest ons eygen sinnen,
 En daerom is'et nut sijn tochten t'overwinnen;
 Men vint dat alle dingh op ons gedachten werckt,
 Na dat ons ydel breyn de saken overmerckt.
 Een die wil alle dingh ten swaersten overwegen,
 Sal oock een goeden standt hem maken ongelegen;
 Ja, dickmael goede spijs genieten sonder smaeck,
 En in een soete luym noyt vinden sijn vermaeck.
 Ghy, wat ons overkomt, 't sy winnen of verliesen,
 Siet staegh en over al den sachtsten wegh te kieses;
 Slaet in de beste vou wat twijfelachtigh staet,
 En houdt dien eygen voet oock als het qualijck gaet.
 Al wat ons in 't gemeen hier over plagh te komen,
 En is niet als het is, maer soo het werd genomen;
 Ick heb'et ja gesien, dat oock een nietigh dingh,
 Aen yemandt met verdriet, tot in de ziele gingh.
 Een ander, die het stuck kon beter overleggen,
 En wist van geen verdriet of ongemack te seggen,
 Hy loegh de werelt uyt en al haer dom geraes,
 En acht'et voor een niet of voor een vise-vaes.
 Hoort, vrienden! of men tiert en bijster is verbolgen,
 Daer is geen beter raedt als God in all's te volgen:
 Ghy weest dan, lieve ziel, gelijk het God gebiet,
 Soo schaedt een hart geval aen uwe ruste niet.
 Als Zeno, met een storm of door de felle baren,
 Verloor een machtigh schip, en al sijn beste waren,
 En dat hy aan de strandt geheel verlegen stondt,
 Hoort, wat hy voor een troost in desen handel vondt:
 Fortuyne (seyd' de man) lest was ick gantsch beslommert
 Door moeyt' en groot beslagh, nu ben ick onbekommert:
 Als vry van alle sorgh; des noem ick dit geval
 Een sake, die mijn hert ten goede dienen sal.
 Ick heb nu ruymen tijt om veel te mogen lesen,
 Om stil te mogen sijn, om wijs te mogen wesen;
 En daerom danck ick selfs het ongewoon tempeest,
 Want nu ick niet en heb, soo ben ick onbevrees;
 Siet, daer op viel hy aen, om naerstigh op te soecken
 Het beste dat men vindt in al de nutste boecken;
 Siet, dickmael komt de mensch te raken uyt den druck,
 Alleen door groot verlies, of enkel ongeluck.
 Maer Job, in soo een val, heeft beter wegh gekoren,
 Want doen hy machtigh vee en kinders had verloren,
 Soo viel hem uyt den mondt: God die het eertijts gaf,
 Die neemt my wederom zyn eygen zegen af,
 Hem zy voor eeuwigh danck 1) Wy plegen God te prijsen,
 Als hy ons eenigh heyl of gunste komt bewijsen:
 Maer stil en danckbaer sijn, als God ons straffe sent,
 Daer toe dient evenstaegh ons hert te sijn gewent.
 Maer onder dit beslagh dient Ely niet vergeten,
 Want doen God hem sijn val liet klaer en seker weteu,
 Hy pleeghd' geen ongedult, geen onbescheyden rou,
 Schoon dat hy wel begreep wat hem gebeuren sou;
 God dreyght hem met verlies van goed, en bloed, en leven,
 Geen hoop, geen soeten troost, hem yet te sullen geven;
 Wat doet hy na het woort? hy toont geen harden neck,
 Maer troost sijn innigh hert alleen met dit gespreck:
 God is den Opper-vorst en Heere boven allen,
 Hy doe wat hem gelieft, en na sijn welgevallen 2).
 Sie daer een stil gemoedt, een onderdanigh hert,
 Dat in dat groot bederf niet eens onstuymigh wert.

1) Wcest in geene dingen sorgvuldigh, maer laet in alle diagen nwe begeerte by God bekent worden, door biddinge en smceckinge, met dancksegginge Phil. 4. 6.

1) Dese woorden met rechten aandaecht gesprooken (als een geleert man sey) hebben meer krachts om cymant in gerustheyt te stellen, als al de toover-kunsten van de werelt. 2) Hy is de Heere, Hy doe dat goet is in sijne oogen 1 Sam. 3. 27.

Laet ons dan niet bestaen om Gode voor te dragen
 Yet dat ons ydel breyn ten besten sou behagen;
 Laet ons met wijser geest ons hoeden voor den schijn,
 En bidden maer alleen dat ons kan dienstigh sijn:
 Laet al dat werelt hiet als los daer henen swieren;
 Die wijs is boven al, die sal het wel bestieren;
 Die goed is boven dat, en verr' uw beste vriend,
 Sal doen in alle dingh dat ons ten besten dient.
 En wilt tot geen vermaeck uw domme sinnen strecken,
 Dat namaels herten-leet of schande kan verwecken,
 Draeght liever ongemack gelijk een deftigh man,
 Als 't u tot ware vreught of eere dienen kan.
 Gaet onder Godes vrees geduerigh als gebogen,
 En hout de rechte streeck, als met uw gantsch vermogen:
 Doet niet uyt losse waen, en vordert nimmermeer
 Yet tegen uw gemoedt, of tegen Godes eer.
 Doch my is even nu een sake voorgekomen,
 Die niet ondienstigh schijnt om waer te sijn genomen
 Ten goede van de jeught, die is of komen sal,
 Dies sta ick in beraedt omtrent het nieuw geval.
 My dunckt aen d'eene zy dat ick behoor te rusten,
 En speenen mijnen geest van alle nieuwe lusten;
 My dunckt aen d'ander zy, dat niet en dient veracht
 Het geen ons met de tijt in handen wert gebracht.
 En schoon ick overweeg de weder-zijdsche reden,
 Soo ga ick evenwel met ongewisse schreden;
 Wat is'er nu te doen? Wat seghje, mijn gemoet?
 Gaet, gaet tot uwen God, en bidt op desen voet:

O God! die sonder eynde leeft,
 En al uw schepsels voedsel geeft;
 Aan wien alleen recht is bekent,
 Waer sich het ydel herte went.

Al bid ick u niet om het goed
 Dat my ten besten dienen moet,
 O vader! des al niet-te-min,
 Ghy stort'et my van boven in,
 En schoon dat-ick het niet en socht,
 Soo laet het my zijn toegebracht.

En weder als ick nederkniel,
 En biddé met de gantsche ziel,
 Om yet dat ghy niet goed en vindt,
 Slaet mijn gebeden in de windt;
 't Is best dat uwen wil geschiedt,
 Want ons begeerten deugen niet;
 Wy sien al meest op vleesch en bloedt,
 Maer dat ghy wilt is enckel goed.

Wanneerje dit gebedt sult hebben uytgesproken,
 En hier uw eygen wil sult hebben afgebroken,
 Soo let hoe Godes geest het stuck beleyden sal,
 En na het sich ontdeekt, soo handelt dit geval.
 Het is, geminde ziel, een van de nutste saken,
 Met God en yder mensch een effen slot te maken;
 Want die van langer handt sijn geest hier toe beleyt,
 Die vint hem evenstaegh oock tot de doot bereyt.
 Placht ghy met grooten woel uw saken uyt te rechten?
 Ontslaet u van beslagh, en mindert uwe knechten;
 De daedt die wijst'et uyt: een prachtigh huysgesin
 Brenght onrust, stage sorgh, en groote moeyten in.
 Alwaer veel boden sijn, al is'er yet verloren,
 Of uyt de wegh geruymt, hoe is'et na te sporen?
 Al wort'er groote vlijt en ondersoek gedaen,
 De man is onbekent, daer is geen vinden aen.
 Ick heb dit menighmael voor desen ondervonden.
 Dat als tot ons gerief maer weynigh dienaers stonden,
 Ick my dan beter vont, als met een groot getal,
 Want dat is maer gewoel, en enckel ongeval.
 Maer laet ons dieper gaen, en willigh leeren dragen,

Wat ons ontmoeten kan ontrent de leste dagen.
 Siet, als men met bescheyt het quaet te voren siet,
 Al komt het naderhandt 't en treft soo vinnigh niet.
 God zy voor eeuwich danck! ick telle lange jaren,
 En my sijn metter tijt veel dingen wedervaren;
 Ik hebbe mogen sien wat druck en vreughde geeft,
 En hoe men in den Haegh en in de steden leeft.
 Daer is een tijt geweest, dat op verscheyde stonden,
 Omtrent of achter my geen knechten sijn gevonden.
 Daer is een tijt geweest, dat op my wert gepast,
 Ja, dat ick my bevont met dienaers overlast.
 En echter dat gewoel en mocht ick niet beletten,
 De staet by my bekleet die gaf my dese wetten.
 Als ik nu overlegh hoe ick het maken sal,
 Mij dunckt de meeste rust is in een kleyn getal.
 Hooghmoedigh ongelaet 1) en heb ick noyt gepresen,
 Ick wensch niet heers te sijn noch overheert te wesen,
 Ick was mijn leven noyt geneyght tot hoogh gesagh,
 Ick bidde menighmael, daer ick gebieden magh.
 Wat nader, mijn vernuft! laet ons voor oogen stellen,
 Wat meest den ouden mensch hier is gewoon te quellen:
 En siet tot ons behoef te brengen aen den dagh,
 Wat ons swaerhoofdigh breyn tot troost gedyen magh.
 Wy hebben geen noodt te quellen ons gedachten,
 Hoe dat men in een bed van rosen sal vernachten;
 Of hoe men sal bestaen te drinken hupsen wijn,
 Als wy door ons bedrijf verhit en dorstigh sijn:
 Daer hoeft geen diep gepeys om ons te doen bewegen,
 Tot yet daer uytter aert ons hert toe is genegen,
 Maer tot ons deftig werck, dat van den mensche gaet,
 Daer toe behoeft men hulp, en vry geen kleyn beraet.
 De doot en haer begin, dat is: ons leste dagen,
 Die moet men met gedult en willigh leeren dragen:
 Dat is geen kinder-spel, hier dient een groot beleyt,
 Om tot den lesten storm naer eysch te sijn bereyt.
 Daer is gansch weynigh volcks, dat in sijn hooge jaren
 Geen swackheyt of verdriet en komt te wedervaren;
 Ja, waer doch is een mensch die van den Heer verwerft,
 Dat hy gantsch sonder pyn en ongevoeligh sterft?
 O ziel! verwacht'et niet. Veel smerte dient geleden,
 Eer ons de levens-draet sal worden afgesneden:
 Want als de moede ziel uyt haren leger reyst,
 Soo dient uw swacken staet geduerigh overpeyst.
 Ick hoor op dese wijs veel oude lieden klagen,
 Het gaet den ouderdom gelijk de winter-dagen,
 Al is 't dan veeltijts kout, noch kan het wel geschien,
 Dat oock een schoonen dagh wort even dan gesien:
 Maer soo een sonne-schijn en kan niet lange dueren,
 Men sal dat soet vermaeck wel haest daer na besueren;
 Want na een korte wijl, ja wel dien eygen dagh,
 Soo is de lucht ontstelt, gelijk se 's Winters plagh.
 Nu Somers, als de son ten hooghsten is geresen,
 En dat sich over-al verতোont een lustig wesen,
 Al is de tijt gegaen, oock verder als de Mey,
 Nog valt'er menighmael een onweer tusschen bey;
 Maer schoon of dan de lucht schijnt kou te willen geven,
 De stuerheyt van de vorst die is terstont verdreven,
 Soo dat de swarte wolck verkeert in helder licht,
 En flucks soo toont de son haer vriendelijck gesicht.
 Siet, 't een en 't ander werck dat siet men veel geschieden,
 Maer 't leste raect de jeught, en 't eerste oude lieden,
 Doch of je jongh of out, bedroeft of vrolijk zijt,
 Een yeder dient sijn werck te schicken na den tijt.
 Ghy, maeckt u dan gereet tot alderhande saken.
 Het zy die bitter sijn of somtijts beter smaken;
 Siet, dat'er noyt geval op u magh nederslaen,
 Of gaet'er met verdragh en reden tegen aen.

1) ongelaet, stuurscheid.

Doet niet met onbescheyt in uw' verlopen dagen,
 Leert onlust, leert verdriet en harde nepen dragen,
 Ghy sijt nu in de school, en in het rechte perk,
 Daer ons te seggen staet: in swackheyt is men sterck.
 Indienje dese gunst van Gode kondt verwerven,
 Daer is geen twijffel aen, ghy sult oock leeren sterven;
 De voor-les van den doot is leed en droeve pijn,
 Wie hier recht leersaem is, die kan haest meester sijn.
 Indien'er sieckte rijst in uw verswackte leden 1),
 Wat soeckje menschen hulp? Begeeft u tot gebeden;
 Gaet staegh tot uwen God wanneer ghy lijden moet,
 Dat is de beste troost in alle tegenspoedt.
 Siet, Asa voeld' hem swack, doch slechts maer in de beenen,
 En echter moest het volck sijn haestigh lijck beweenen;
 Hy is, ellendigh mensch, verdwenen in de pijn,
 Want hy en socht geen hulp als by den medicijn 2).
 Hiskī in tegendeel, ontstelt in al de leden,
 Gevoeld' een felle koorts van boven tot beneden;
 En echter wort de Vorst in korten tijt gesont,
 Om dat sijn ganschen troost in God alleen bestont 3).
 't Gebruyck van menschen hulp dat wort ons toegelaten,
 Doch sonder Godes hand, hoe kan'et yemant baten?
 Maer vrient, hoe dus ontstelt, door sieckt' of droeve pijn?
 Heeft God u niet vergunt dus lange wel te zijn?
 Is 't niet des werelts loop, dat, na gewenschte dagen,
 Ontstaet een swarte wolck of harde regen-vlagen?
 En gaet'et even soo ons kleyne werelt niet?
 Wie is 't die even daer een stage somer siet?
 Wanneer men koude snee siet leggen op de bergen,
 Dan is van dat gewest geen roosjen meer te vergen;
 Verwacht doch nimmermeer van uwen ouden dagh,
 Dat u de groene jeught wel eer te geven plagh.
 Is niet de grijse tijt een boogaert sonder hagen,
 Dat is: een open velt voor alle stuere vlagen,
 Een toe-padt na de baer, een snuyt van Charons boot,
 Een ingangh van het graf, een voorspel van de doot?
 De spiegels zijn van outs de jonckheyt aengepresen,
 Om daer te mogen sien haer aengeboren wesen;
 Op dat de schoone mensch sijn hups en frisch gelaet
 Mocht leyden na de deught, en tot een schoone daet.
 Of als sich yemant vant onaerdigh in de leden,
 Dat hy dan trachten mocht naer aengename zeden,
 Op dat hy, door behulp van hups en gauw verstant,
 Mocht boeten wat het oogh aen hem ongalijck vant.
 Dit was geen quade vondt, maer aen bedaeghde lieden
 Woud' ick noch evenwel den spiegel liever bieden;
 Want hier in wort gesien hoe dat haer saken staen,
 En hoese naer het graf met groote passen gaen.
 En alsse dit gesicht na reden overleggen,
 Het kanse sonder spraeck haer lesse deftigh seggen;
 Een rimpel, 's nachts gediept, of eenigh hayr gegrijst,
 Dat is de rechte peyl die na den hemel wijst.
 Men segge wat men wil van oudt of jonge dagen,
 Ick hebbe, Gode lof! van beyde niet te klagen:
 Maer acht den grijsen tijt vry beter als de jeught,
 Schoon dat de jonckheyt schijnt een woon-plaets van de vreught.
 Voorwaer, den ouden dagh die leydt ons tot de reden,
 Of sendt haer boden uyt door ons geheele leden;
 Sy klopt ons aen den arm, of borst, of swacken voet,
 En leert ons dat men haest van hier verhuysen moet.
 Dies segh ick tot my self: gaet vry dit glas bekijcken,
 Daer sal u 't eygen beeld van uwe swackheyt blijcken.
 Ghy sult'er mogen sien wat aen uw wesen schort,
 En hoe u 't graf genaect en hoe uw leven kort.

Hier by dient aengemerckt, dat als de jonge lijven
 Sijn in haer eerste jeught, en in gesontheit blijven,
 Eerst toonen aen het oogh gelijck een versche roos,
 Die yemant met bescheyt uyt meer als hondert koos.
 Hier sweeft gekrinckelt hayr, getroetelt van de winden,
 Daer is een wacker oogh of schoone bos te vinden,
 En ginder is een mont, die, met korael geboort,
 Brenght wit, gelijck yvoor, of nette parels voort.
 Maer keert doch eens het oogh, en let op oude lieden,
 En siet in dat geval wat dat'er sal geschieden,
 Het gantsche rot gelijckt, in 't oogh, in mont, in haer,
 Als of 't in ééne form van outs gegoten waer.
 Haer baert en hoofden grijs, haer neergesackte wangen
 Betoonen datse staegh als naer het graf verlangen;
 Haer oogen sonder glans, haer kibben sonder tant,
 Haer monden als een dorp, voor desen afgebrant.
 Wat oudt van jaren is heeft een en 't eygen wesen,
 Haer snellen ondergangh die is'er in te lesen,
 Soo dat een oude vrou, een nedergaende man,
 Aen yeder, die haer siet, een spiegel wesen kan.
 Dit leer ick onder dies, wanneer de groene jaren
 In onmaet sijn verslonst, in ontucht wegh gevaren,
 En dat de leste tijt de menschen overvalt,
 Dat hun dan wort betaelt wat eertijts is gemalt.
 Nu denckt in uw gemoet, of ghy tot allen tijden
 Hebt recht beset geweest, en ontucht konnen mijden;
 En soo dit (als het dient) u niet en is gebeurt,
 Soo noemt'et uwe schult dat ghy op heden treurt.
 Een die sijn onderdeel onmatigh gingh verhitten,
 Moet niet kleyn-zeerigh sijn, maer op de bleyen 1) sitten;
 Moet, wat hem overkomt, verdragen met gedult,
 En seggen, binnens monts, het is mijn eygen schult.
 Men siet'et in 't gemeen, wie in sijn jonge dagen
 Sich na de rechte maet en zedigh heeft gedragen,
 Die is'er naderhant al vry wat beter aen:
 Als een die van der jeught sijn lust is na-gegaen.
 De maegh en haer gevolgh geen vollen eysch te geven,
 Dat baert een luchten geest, en vry een soeter leven.
 Hoe menigh out gebreck laet van de menschen af,
 Om dat men aen den buyck de volte niet en gaf.
 Veel seggen, als men komt tot aen de tsestigh jaren,
 Dat ons geen welstant meer en staet te wedervaren,
 Vermits ons swack gebouw als-dan ter nederhelt,
 En sich na 't laetste rack en tot den grave stelt.
 Maer vrienden, 'tis gemist: die na den regel leven,
 En tot geen overdaet haer buycken overgeven,
 Maer heus en matigh zijn omtrent haer gantsch bedrijf,
 Die houden even dan een frit en wacker lijf.
 De qualen die van oudts, omtrent de leste dagen,
 Ons vallen op het lijf, zijn meest verdiende plagen;
 Sy rijsen in 't gemeen uyt gullen overvloed,
 Die aen een swacke maegh geduerigh hinder doet.
 Kolijcke, gicht, graveel, en diergelijcke spoocken,
 En siet men niet te veel een matigh lijf bestoocken,
 Vermits het innigh warm den slijm en quade sucht
 Kan jagen uyt de borst, en drijven op de vlucht.
 Maer als men gulsigh eet. en niet en kan verteeren,
 Dat moet'et ingewant, en al de leden deeren;
 Want hier uyt rijst gestaegh een vuyl en drabbigh bloet,
 Waer door het gantsche lijf veel hinders lijden moet.
 En als dan eenigh mensch soo lange komt te leven,
 Dat hem het jeughdigh sap en eerste kracht begeven,
 Soo groeyt'er oilijck 2) slijm door al het ingewant,
 En neemt in korten tijt den vollen overhant.
 Hier uyt rijst dan graveel of diergelijcke steenen,
 Niet heden eerst gebroet, gelijck de lieden meenen,
 De gront is langh geleyt, door lust en overdaet,

1) Troost tegen sieckten, en bedenckinge op diergelijcke gelegtheden.

2) Asa wort krank aen sijne voeten, en hy socht den Heere niet in sijn krankheyt, maer de medicijn, en sterft. 1 Chron. 15 : 12.

3) Hiskia was seer krank, en hy bad den Heere, en genas. 2 Chron. 32. 24.

1) bleyen: blaren. 2) oilijck; icelijck.

Die namaels metter tijt de swacke leden schaeft.
 Wel ghy die zijt geneyght, tot aen uw' leste dagen,
 Een lijf van goede stof geduerigh om te dragen,
 Gewent u van der jeught te leven na de maet,
 En schouwt tot alle tijt den gullen overdaet!
 Want soo uw jongen tijt in ontucht is versleten,
 Met dranck, oneerlijck spel, of ongeregelt eten,
 Soo stelt'et heden vast, en lij'tet met gedult,
 Dat ghy den ouden dagh ellendigh vinden sult;
 Maer daer is selsaem volck, dat hoogh-geklomme jaren,
 Ja, dat sijn beste tijt niet is gesint te sparen,
 Het smelt tot overdaet, als met een vollen lust,
 Al wort op desen voet het leven uytgeblust:
 Het wil (dit is haer woort) veel eer te vroeger sterven,
 Als vroet en matigh zijn, of hare lusten derven;
 Maer 'tis, na mijn begrijp, een dertel onverstant,
 Het leven is te goet, en al te waerden pant.
 Een die omtrent de jeught hem niet en weet te mijden,
 Is selden sonder quael omtrent sijn laetste tijden;
 Een boom, die in de Mey sijn blom niet gaef en houdt,
 Wort veeltijts haest verlept, en sonder vruchten oudt.
 Een woort hier van het fruyt: om recht gesont te leven,
 Eet vruchten als het jaer die is gewoon te geven;
 Schout al het dertel nieu, en houd'et als veracht,
 Al wat'er buytens tijts op tafel werdt gebracht.
 Het aertrijck heeft een wet (soo doen oock alle dingen),
 De menschen als het dient haer voetsel aen te bringen;
 Dit heeft van eersten af den Schepper soo bestelt,
 Ghy, nut dan, als het dient, de vruchten van het velt.
 Uw leven, nu gegaen tot aen de grijse dagen,
 Dat lief en weder leet voor desen heeft gedragen,
 En dickmael 's werelts pols met kennis heeft getast,
 Dient geenssins afgeslonst, en min te zijn verbrast.
 Thien jaren van de mensch, die met door-knede sinnen
 Het vleesch en sijn gevolgh heeft leeren overwinnen,
 Zijn beter voor de kerck, en voor den ganschen Staet,
 Dan twintigh, als de jeught in losse wegen gaet;
 Want yemant, recht gemeuckt, heeft dan eerst rijpe zeden,
 Om dienst te mogen doen aan landen, luyden, steden,
 Aen al wat raet behoeft, oock wie het wesen magh;
 Ghy daerom, weest geset, en viert den ouden dagh.
 Voor my, ick dancke God, ick hebbe niet te klagen,
 Noch van te swacken aert, noch ongesonde dagen;
 Ick hebbe menighmael noch al te grooten jeught,
 En voor een grijsen baert en voor gestrenghe deught.
 Het quastigh flerecijn en heeft my noyt bestreden 1),
 De nepen van 't graveel en heb ick niet geleden;
 De steen, omtrent de blaes, en doet my geen verdriet,
 En sinckigh uyt het hoofd en quelt mijn leden niet.
 Mijn voeten doen haer ampt, soo wel gelijk te voren;
 En van mijn snel gehoor en heb ick niet verloren;
 God zy voor eeuwich danck! dat ick het seggen magh:
 Ick hebbe wat ick wensch van mijnen ouden dagh.
 De soberheyte die werckt omtrent bedaeghde luyden
 Vry beter, als het sap van al de beste kruyden;
 In spijsse matigh zijn is dienstigh voor de jeught,
 Maer doet den ouden dagh voor al de meeste deught.
 Het bloet is dan verkoelt, en in de laetste jaren
 En zijn de krachten niet gelijkse voortijts waren;
 En waerom dient het lijf dan meer als oyt gevoet,
 Dewijl het nederdaelt; en niet meer wassen moet?
 't Is seker, lieve ziel, een welgeregelt leven
 Kan veelderhande goet aen alle menschen geven;
 Een quael, die langan tijt de leden heeft geplaeght,
 Wert onder dat behulp niet selden weg-gejaeght.
 Men hout, dat die met ernst een matigh leven leyden,
 Genoeghsaem sonder pijn uyt vleesch en werelt scheyden;

En dat de moede ziel het lichaem dan begeeft,
 Gelijk een lampe sterft, die nu geen oly heeft.
 Dit is van groot gevolgh en van geen minder vruchten.
 Want die onpijnigh sterft, die kan tot Gode suchen,
 Ja, bidden met verstant, oock midden in de doot,
 En wie kent beter troost ontrent den lesten noot?
 Gewis, al waer'et soo, dat ons het sober leven
 Geen voordeel meer als dat aen ons en konde geven,
 Het waer de pijn waert, ons gansche dagen lanck,
 Te nutten weynigh spijs, en niet te gullen dranck.
 Doch ick ben niet geneyght om my den lof te geven,
 Gesont en out te zijn, door mijn geregelt leven,
 Of door mijn goet beleyt, of middel van de kunst,
 O neen! 't is Godes werck, en onverdiende gunst.
 't Is sijn genaed' alleen die my heeft willen sparen,
 Dat ick nu tellen magh soo veel gesonde jaren.
 Op, op geminde ziel! en geeft den Schepper danck,
 En nu en even-staegh, uw korte dagen lanck.
 Oock doet my dese plicht alleen niet door gebeden,
 Maer uyt geheele macht, en met de gantsche leden,
 En weet oock, boven dit, dat ick van u verwacht,
 Yet dat ghy noch ter tijt niet uyt en hebt gebracht;
 Maer siet, daer is een volck, dat noemt ons vreemde qualen,
 Die niet uyt ons bedrijf, maer van ons ouders dalen,
 Soo dat'er wert geloofft, schoon yemant matigh leeft,
 Dat hy noch evenwel geen stage welstant heeft.
 Daer is een deftigh man, die onlanghs heeft geschreven,
 Dat hy noyt pijn vernam in al sijn jeughdigh leven,
 Gesproten uyt de steen, die in de blase lagh,
 Maer dat hy die vernam ontrent den ouden dagh.
 't Was hem eerst niet bekend waer uyt dit quam geresen,
 En wat hier van de gront of oorsaek mochte wesen:
 Maer als hy 't ongeval in nader achtingh nam,
 Soo vont hy, dat het quael hem van sijn vader quam.
 Sijn vader was gegaen tot in de tsestigh jaren,
 Eer sich het droevigh leet in hem quam openbaren,
 En hy vant naderhant, dat ja, het ongemack
 Oock soo een langan tijt in sijn gewrichten stack.
 Hier over vanght hy aen veel dingen t'overleggen,
 Hoe dat'et komen magh, en wat'et is te seggen,
 Dat yemant sieckten krijght, ja van sijn vader erft,
 En dat oock menighmael al eer de vader sterft:
 Let (seyt hy) als de mans met vrouwen haer vermengen,
 Wat sy van harent weegh tot desen handel brengen,
 't Is maer een weynigh vochts, of ick en weet niet wat,
 Een droppel vijf of ses van eenigh geurigh nat.
 Wie kan nu recht verstaen, of na den eysch beschrijven,
 Hoe in soo kleynen dingh verholen konnen blijven,
 Steen, gicht, kollyck, graveel, en dat soo menigh jaer,
 Schoon dat men eeuwen langh des niet en wert gewaer?
 En dit raect niet alleen het lijf en buytenleden,
 Maer heeft oock even plaets ten aansien van de zeden;
 En wie hier qualijck gaet, en leyt een vuylen gront,
 Diens kint is in den geest en lichaem ongesont.
 Die met een droncken hoofd een vrouwe wil beslapen,
 En sal noyt goede vrucht uyt haren acker rapen;
 Ongure brassery, en al te gullen wijn,
 Zijn oorsaek in 't gemeen van gicht of flerecijn,
 Van swackheyte in den geest, en veelderley gebreken,
 Gelijk meest over-al de wijste lieden spreken;
 En dit wert menighmael het lichaem niet gewaer,
 Tot hem de tijt geleyt tot aen de tsestigh jaer;
 En siet, dan moet'et kint, al is 't van oude dagen,
 Een onverdiende straf van sijn geboorte dragen.
 Maer was sijn eygen jeught hier in niet buyten schult,
 Soo moet'et dies te meer hem voegen na gedult.
 Nu hoort en vat'et woort, ick ben van oude jaren,
 En my zijn metter tijt veel dingen wedervaren:
 Als iemant in het bet een echte vrouwe genaect,

1) Dit noch (God zy eeuwich lof!) als ick nu volle 73 jare geleefd hadde.

Hoe dat hy beter is, hoe dat hy 't beter maect.
 Geluckigh is het kint, wiens ouders luyden waren,
 Die uyt geen vuyle drift haer gaven om te paren;
 Maer die na rechten eysch vermenghden 't echte-bloet
 En met een zedigh lijf en met een stil gemoet.
 Hier by dan noch een woort: die, in gesonde leden,
 Van God verkrijght een hert, geneyght tot goede zeden,
 Die is, na' d'oude spreuck, een mensch van dat getal,
 Die God ter rechter tijt voor sijne kennen sal.
 Dit raedt' ick 't echte volck met aendacht t'ondersoecken,
 Uyt reden, uyt de daet, of uyt geleerde boecken;
 Voor my, almachtigh God! ick geef u grooten danck,
 Van 't goet aen my gedaen, mijn gantsche dagen lanck.

Hoe sal ick, dorren halm! tot mijnen Schepper spreeken?
 Ick, maer een aerden vat, een winckel van gebreecken;
 O God! mijn eenigh heyl, ondoet my van het stof,
 Op dat ick na den eysch magh roemen uwen lof.
 Kom, suyvert mijn gemoet van drift tot aerdsche dingen,
 En leert mijn swacke tongh uw groote wonders singen,
 En dat niet in het vleesch of hier in 't jammer-dal,
 Maer dat men uwen lof voor eeuwich melden sal.
 Maer laet oock heden self, laet nieu-gevlamde stralen
 Beschijnen mijnen geest, en in mijn boesem dalen,
 En geeft, dat mijn gemoet door u magh zijn verlicht,
 Wanneer ick missen sal de kracht van mijn gesicht:
 Ghy zijt mijn heyl geweest omtrent mijn jonge dagen,
 Ghy hebt mijn jeught verschoont, mijn swacke aert verdragen;
 Ghy waert my tot een schilt, als my het vleesch bevocht,
 Op dat ick u alleen mijn herte geven mocht.
 Nu is mijn grijsen tijdt ten lesten aengekomen:
 En schoon mijn levens-kracht niet wegh en is genomen;
 Soo weet ick evenwel, dat nu de tijdt genaect,
 Wanneer de bleecke doot het vleesch tot asche maect.
 Geeft, dat ick immer nu mijn herte magh bereyden,
 Om met een stillen geest van hier te mogen scheyden;
 Ghy hebt van menigh leet tot heden my bevrijt,
 Laet my niet ongetroost omtrent mijn lesten tijt!

Maer schoon ick noyt gesont voortaan en mochte leven,
 Ey segh eens, mijn gemoet, wat is'er om te geven?
 Ons staet van nu voortaan te soecken aldermeest
 Gesontheyt aen de ziel, en welstant in den geest:
 En kan ick dese gunst van mijnen God verwerven,
 Soo wil ick alle vreught en alle wellust derven;
 Die wel is aen de ziele, al is het lichaem swack,
 Verwint benaude pijn, en quelligh ongemack.
 Laet ons nu vorder gaen, om troost te moge vinden,
 Als ons de swacke tijt in huys sal komen binden,
 My dunckt, geminde ziel, ick sie uw druck gestilt,
 Indienje met gedult mijn reden hooren wilt.
 Wel; soo uw kranck gestel veroorsaect trage gangen,
 En wilt van nu voortaan na reysen niet verlangen,
 De jonckheyt soeckt vermaeck omtrent een vreemde kust,
 Maer een die jaren heeft is beter in de rust;
 Laet vry het nieuwsgier volck in verre landen reysen,
 En staegh al wederom om nieuwe dingen peysen,
 Mijn tuyn en stil vertreck, mijn huys en eygen dack,
 Dat prijs ick boven al, want daer is mijn gemack.
 Als ick mij nederset omtrent mijn lieven boecken,
 Dan vind' ick by der hant, dat ick sou verre soeken.
 Reyst, fiere jonckheyt, reyst en Oost en weder West,
 Voor een die jaren heeft is t'huys zijn alderbest.
 Ghy daerom, lieve ziel, en wilt u niet beklagen,
 Dat ghy niet woelen meught, als in uw jonge dagen;
 Waer toe een snelle jacht, een koets, of moedigh paert,
 Men vindt uytlandts vermaeck oock aen zijn eygen haert.
 Ghy kont, indienje wilt, de werelt ondersoecken,
 Niet door een verre reys, maer in geleerde boecken;

Men vint het vreemste lant in kaerten afgebeeld,
 Daer op een nieuwsgier oogh in volle lusten speelt.
 Wat hebje, lieve ziel, te swieren met de winden,
 Al wat het reysen geeft is binnen u te vinden;
 Wat kan hem uyt de zee oyt werden toegebracht,
 Die in sijn kamer heeft al wat hy buyten socht?
 Ghy zijt nu immers niet genegen om te winnen,
 Wilt oock geen nieu bedrijf hier over gaen beginnen;
 Neen, dat waer ongerijmt, en ick geloov'et niet;
 Ick weet, dat uw gemoet op beter dingen siet:
 Maer dit wordt evenwel niet selden ondervonden 1),
 Dat menschen, die alrêe omtrent den grave stonden,
 Met gelt-sucht sijn gequelt, en dapper omgevoert,
 Soo dat haer swack gesicht alleen op winste loert.
 Wat pooghje, nietigh mensch, om meerder goet te krijgen,
 Ghy moet eer-langen tijt in d'aerde neder-sijgen;
 Gebruyckt in rechte maet, dat God u heeft verleent,
 Het gelt is niet soo nut, gelijk de werelt meent.
 Wat teer-gelt hoeft de mensch, die haest sal nederdalen,
 Ja, naect sijn vaderlant tot aen de naeste palen?
 Al hebje niet te veel, zijt daerom niet bedroeft,
 Een weynigh is genoegh voor die niet veel en hoeft.
 Daer sal van al het goet, dat u hier is gebleven;
 Niet soo veel uwe zijn, na dit ellendigh leven,
 Dat ghy een druppel nats daer uyt verkrijgen sult,
 Om doot en helsche pijn te lijden met gedult.
 De rijkdom even selfs en maect geen rijke menschen,
 En 't is een groote schat niet meer voor u te wenschen;
 Een die maer weynigh heeft, en des hem vergenoeght,
 Is rijcker als een vreck die duysent ackers ploeght.
 De rijkdom is een dingh, dat ruckt ons buyten reden,
 Wie leytse tot de deught? Wie kanse recht besteden?
 Ach! nauw van duysent een; wat noemt dan yemant goet,
 Dat quaet en ongemack aen sijn besitter doet.
 Set palen voor de sorg, en schutsels voor de lusten,
 Of daer en is geen hoop om oyt te mogen rusten;
 Schoon yemant veel bedenckt en groote saken doet,
 De moeite was gestaegh met aenwas van het goed.
 Die 's nachts op winste maelt tot aen den lichten morgen,
 Wat vint hy op den dagh als slechts vermeerde sorgen,
 Siet, als een dichte klim een grooten eyck bewast,
 't En is hem geen vermaeck, maer slechts een stage last.
 Of schoon de zijde-worm al naerstigh heeft gesponnen,
 Wat heeft het arrem beest tot sijn vermaeck gewonnen?
 Men siet, hoe dat'et quijnt en in sijn spinsel sterft,
 En dat een prachtigh mensch sijn rijke webben erft.
 Ick heb een vrouw gekent in onse Zeeuwsche steden,
 Die schaers en karigh was, en 't scheen als buyten reden,
 Want sy was noyt getrouwt en leefd' oock sonder kint,
 Maer tot een vetten disch en wasse niet gesint.
 Wanneerse langh genoegh des avonts hadt gesponnen,
 En hielt nu door het wiel den kost te zijn gewonnen,
 Soo gingh haer maeltijt aen, doch sonder groot gewoel,
 Haer tafel was een banck, of wel een hooger stoel;
 Sy hadt in haren dienst geen meyt of tafel-knechten,
 Noch vont haer oyt gedient met veelderley gerechten,
 Een lamp dat was haer licht, die brande niet te ras,
 Want sy ontstackse noyt, dan als het duyster was.
 En alsse na den eysch aen tafel was geseten,
 En voorts had afgesien daer niet te sijn vergeten,
 Oock wel had aengemerckt waer dranck en spijsse stont,
 Soo blies' haer lampjen uyt, en sey met vollen mont:
 Met spijs van groote kost en ben ick noyt beladen,
 Ick min een Zeeusche knol, omtrent het vyer gebraden,
 Of wel een winter-peer, of oock een luchte sop,
 En somtijts oock een ey, gelopen uit den dop;
 Waerom doch groot beslagh? een mensch is haest te laven,

1) Tegen gierigheyt en gelt-zucht.

En waerom hoeft men licht tot soo bekenden haven?
 Ick hebbe dese kust al menighmael bezeylt,
 En schoon het doncker was, ick hebbe noyt gefeylt.
 Terstont na dese feest, sy, buyten alle sorgen,
 Begaf haer tot de rust tot aen den lichten morgen;
 Sy leefd' op deze wijs tot haren ouden dagh,
 Soo fris en wel gedaen, als yemandt wesen magh.
 Maer als het vrouw-mensch storf, sijn menigh duysent ponden,
 In nobels met de roos 1), in hare kas gevonden;
 De vrienden droegen rou, doch maeckten goede chier,
 Men dronck er Rijnschen wijn, en sy maer dunne bier.
 Een die recht sparigh is behoort te sijn gepresen,
 Maer karigh, hoe het ga, en dient men niet te wesen.
 Dit wijf sweeft tusschen bey: dat goedt is neemt'et aen,
 Maer wat ongalijck is, waerom het na gedaen?
 Maer hoe of wiese was, sy wist haer wel te quijten:
 Indien'er eenigh mensch haer schaersheynt quam verwijten,
 Sy sprack met goet bescheynt, dat sy haer voedsel nam,
 Gelijck het haer beviel, en best te passe quam;
 Dat niemant met haer at, die hier aen was gelegen,
 Dat spillen schade was en sparen groote zegen;
 Dat wie op sijnen disch met weynigh is veruoeght,
 Geen quisten noodigh is, geen spillen oyt en voeght;
 Ja, dat haer was bekent, eer sy dat had begonnen,
 Dat 't goet van Zyricksee met sparen is gewonnen,
 En dat'et voor de stadt nog wel te wenschen stont,
 Dat niemant meer als sy en past' op haren mont.
 Of sy nu karigh, eer als sparigh, dient geheten,
 Dat konnen alderbest de Zeeusche vrouwen weten;
 Hoe dat'et wesen magh, die van het naeste bloedt
 Die lieten haer begaen, en deelden machtigh goedt.
 't Is dwaesheynt, na my dunckt, dat oude lieden sparen,
 En missen haer gemack, en daerom qualijck varen;
 Waer heeft'er yemandt danck van sijnen vilsen aert,
 Of dat sijn vreck gemoedt onmatigh heeft gespaert?
 En schoon dat eenigh mensch al danckbaer mochte wesen,
 Hoe kan dat na de doot aen yemandt sijn bewesen?
 Als 't lijf is sonder ziel, dan moet'et naer het graf,
 En van dien eygen tijdt soo laet de vrientschap af.
 Oock is 't een oude spreuck, die mede dient geweten:
 Dat weldaet haest verdwijnt, en lichter werd vergeten.
 Ghy, viert den ouden dagh, gelijk het u bevalt,
 Want dat men lange spaert, wort dickmaels haest vermalt.
 Voor al laet uwen geest door geld-sucht niet vervoeren,
 En wilt omtrent het goudt niet anxtigh sitten loeren;
 Siet, datje na den eysch het uwe wel gebruyckt,
 En laet het overschot aen die uw oogen luyckt.
 Treckt nootdrufft van hetgeen dat God u heeft gegeven,
 En raedt haer wijs te zijn, die na u sullen leven;
 Want soo haer dat ontbreeckt, al watje sparen meught,
 Sal maer een voedsel sijn van haer onguere vreught.
 Al die God eygen sijn, en beter dingen wachten,
 Bevint men dat het gelt en rijkdom weynig achten.
 En siet, dat ghy uw' geest omtrent die stadt besteedt,
 Daer al de borgery het gout met voeten treedt.
 Maer weest voor al niet schaersch ten aensien van den ermen,
 En niet aen dees alleen, die voor uw deure kermen,
 Maer let en onder-soeckt wie dat'er is bedroeft,
 En wie'er uw behulp en milde gunst behoeft.
 't Is seker, lieve ziel, al watje sult besteden
 Aen eenigh huys-genoot, of Christi minste leden,
 Dat wordt, in ware daedt, by hem alzo verstaen,
 Als of men aen hem self de weldaet had gedaen.
 Siet na den rechten eysch uw sinnen in te prenten,
 Dat geldt, dus uitgeleydt, u geeft de beste renten:
 Ghy hebt des vaste borght, ghy hebt ja seker pandt,
 Ghy hebt een wissel-brief van Godes eygen handt.

Slaet hier geen twijffel aen, ghy mooght u des betrouwen,
 Want in den hemel selfs wert hier van boeck gelouwen;
 Geen schipbreuck, banqueroet, geen ander slim geval,
 Dat oyt van dit gewin uw ziel berooven sal.
 Ghy leght dan schatten wegh daer niet en kan verrotten,
 Daer niet en werdt gevreesst het knagen van de motten,
 Daer geen geslepen boef, oock geen geweldigh man,
 Uw huysen open doen of ondergraven kan.
 Soo ghy dan uw bedrijf van onheyl wilt beschermen,
 Besnijt wat hooghmoet smaect, en geeft'et aen den ermen;
 En soo misschien het vleesch yet mist van aertsche lust,
 Ghy sult in uw gemoet te beter sijn gerust.
 Gods woordt beveelt ons niet de menschen aen te seggen,
 Dat yemandt grooten schat sal hebben op te leggen;
 Maer in het tegen-deel soo werdt ons daer belast,
 Beleeft en milt te sijn, oock aen een vreemden gast.
 En schoon al komt'er veel die uwen troost begeeren,
 En maecktse lijkewel van u niet af te weeren,
 Oock laetse sonder hulp van u niet henen gaen:
 De minste van den hoop die brengt u voordeel aen.
 Geen koopman vind'et quaet, al krijght hy veel kalanten
 Van waer het wesen magh, ja schier van alle kanten;
 Hy wert niet ongesint, en doet oock geen beklagh,
 Als hy maer rijke winst en voordeel hebben magh.
 Maer dit moet niet-te-min met oordeel noch geschieden,
 't En gaet niet even wel met alderhande lieden;
 Ghy, weest niet onbewust of los in dit beleydt,
 Maer let wie u versoeckt, en geeft met onderscheydt.
 Ghy moet indachtigh sijn van u te leeren hoeden,
 Geen vuylen bedelaer of luyaert aen te voeden;
 Hier komt bywijlen volck, al is'et schoon gesont,
 Dat klaeght' van hoogen noot, oock met een vollen mont.
 Voor haer en is geen werck (gelijckse veeltijts klagen)
 Ja, moeten ledigh gaen, oock in de langhste dagen;
 Maer als ick haren dienst dan hier gebruycken wil,
 Dan is'er niemant t'huys, dan swijght de lincker stil.
 Of is'er somtijts een die hem stelt om te wercken,
 Om dat men niet terstont sijn luyheydt sou bemercken,
 Die neemt wel yet ter handt, al is 't maer voor een uer,
 Maer wat men hem beveelt, dat valt hem al te suer.
 Hy die soo naerstigh was, of immer heeft geschenen,
 Is, eer het yemandt weet, als in de nacht verdwenen,
 Hy maeckt hem uyt de weegh, en al in korten tijt,
 Om dat m' in Sorrigh-vliet geen luye boeven lijt.
 Ghy dan, om deze plicht behoorlijck uyt te wercken,
 Soo spreek tot uw bericht de hoeders uwer kercken,
 Verneemt wie leden sijn, en geeft die boven al 1),
 Dat is een recht geschenck, dat God behagen sal 2).
 Maer schoon ghy sijt geneyght om mildigheydt te plegen,
 Noch moet'et goede werck, aendachtigh over-wegen;
 Want geef' een noodigh kleedt, of kous, of winterschoen,
 Ghy moet'et altemael met eygen middels doen;
 Is yet in uw besit, dat qualijck is gewonnen,
 Daer mede dient het werck in 't minste niet begonnen;
 Maer sooj' ooit eenigh mensch voor desen deedt te kort,
 Maeckt dat'et wederom in sijnen boesem stort;
 Want soo het anders gingh, ghy soudt, in quade saken,
 God (soo het wesen kon) uw medestander maken.
 Zacheus dede wel, en trof den rechten sin:
 Hy gaf aen schamel volck, maer niet uyt vuyt gewin.
 Hy sprack: siet, is'er oyt een mensch door my bedrogen,
 Of ander luyden goet in mijne kas getogen,
 Dat geef ick wederom aen die het hebben moet,
 En 't sal oock boven dat met vier-voudt sijn geboet.
 Al wat door slim beleyt onwettigh is gekregen,

1) Gal. 6. 10. Laet ons goet doen aen eenen yegelicken, maar meest aen de huysgenooten des Geloofs.

2) Hebr. 13. 16. Met sulcke offerhande behaeght men God.

1) nobels met de roos; rozenobcls, Engelsche muntstukken.

Acht dat niet voor gewin, of voor een rechten zegen,
 Maer soo het wesen kan, soo geeft'et wederom
 Aen die het, eer als ghy, besat in eygendom.
 Maer is die man verreyt, of uytter tijt genomen,
 Sooj' oock geen erfgenaem van hem en kondt bekomen,
 Acht echter 't quaet gewin niet goet voor uw gebruyck,
 Maer geeft'et aen de kerck, of aen een hollen buyck.
 De mensch en is voorwaer van Gode niet geschapen,
 Om slechts hier staegh vermaeck voor hem te mogen rapen,
 Of voor een rijcken disch tot sijnen dienst bereyt,
 Of voor een hoogen staet en wat daer henen leyt,
 Of met een prachtigh huys voor hem te laten bouwen,
 Of met een grooten sleep van dienaers t'onderhouden,
 Of met een schoon karos te reysen over-al,
 In 't kort, om bly te sijn, al waer hy wesen sal.
 Neen, neen, ons eygen werck is God te mogen kennen,
 En ons met reynen geest tot sijnen dienst gewennen,
 Hem eeren, hulde doen, sijn wetten gade slaen,
 En met een buyghsaem hert in sijne wegen gaen.
 En na een wijle tijts, hier in dit ydel leven,
 Hem na den rechten eysch te hebben dan gegeven,
 En sijnen raedt gedient, dan voor de leste reys,
 Bereyt en sonder schrick te scheyden uyt'et vleys,
 Om uyt genaed' alleen sijn heyl te mogen erven,
 En leyden, na de doot, een leven sonder sterven,
 Een leven sonder leet, en buyten ongeval,
 En daer God even selfs ons Tempel wesen sal.
 Siet, als een vrolijck feest is op het lest gekomen,
 De gasten wegh gegaen, de schotels opgenomen,
 Dan geeft men eenigh deel aen dees of genen vrient,
 Oock even aen het volck dat aen de tafel dient.
 Ghy, houdt oock desen voet, om yemant yet te schencken,
 Waer by men langen tijt noch uwer magh gedencken;
 Waer dient het sparen toe? uw tijt die is gegaen;
 Uw gasten sijn verreyt, uw maeltijt heeft gedaen.
 Soo een, die reysen moet na vergelegen landen,
 Gingh nemen op den hals of vol gepackte manden,
 Vol aerde, steen, metael, of ick en weet niet wat,
 Hy sou licht voor een dwaes van yeder sijn geschat.
 Voorwaer een reysend' man en is het niet geraden
 Sijn rugh met swaer gewicht of packen t'overladen,
 Hy liet die beter t'huys of by een trouwen vrient,
 En name maer alleen dat tot de reyse dient.
 Dit leven is voor ons een deurgangh na den hemel,
 En daer toe dient voor al geen hoogh-gebulte kemel,
 Geen packen op den rugh; het is een rustigh man
 Die niet te veel en heeft, en sich vernoegen kan.
 't Is droevigh groot te sijn, en nog te moeten beven,
 Maer 't is een nutte kunst met weynigh wel te leven.
 Geen mensch en is versaedt, die noch geduerigh gaept,
 Geen mensch en is vernoeght, die noch geduerigh raept.
 Mist ghy een ruym paleys, wat is'er aen bedreven?
 De deught kan menighmael in enghte beter leven;
 En schoon u God misschien een minder woningh gaf,
 Waerom des ongesint, u wacht een enger graf.
 De ruymte dieje soeckt, sult ghy hier boven vinden,
 Daer is een groot paleys, bevrijt van alle winden,
 Van allerley gevaer dat onse sinnen quelt;
 Hier dient met alle vlijt ons wesen na gestelt.
 Genoegh is meer als veel: waer toe sijn hert te quellen,
 Wy sien ons kranck gestel geduerigh neder hellen.
 Ghy daerom, waerde ziel, om wel te sijn gerust,
 En soeckt geen meerder goet, maar mindert uwe lust;
 Men hoeft maer weynigh landts, om ons te mogen geven
 Of moes of graen-gewas, om wel te mogen leven;
 Noch hoef ick minder gronts, om aen dit mager lijf,
 Wanneer het is ontzielt, te geven sijn verblijf.
 De doot sal ons eer-langh van groote kost verlossen,
 Want in het duyster graf en hoeft men geen karossen,

Geen Mooren tot gevolgh, geen lasttgh huys-gesin;
 Waer toe dan machtigh gelt en staegh een nieu gewin?
 Ick lese, dat een man (die tienmael seven jaren,
 Met voor- en tegen-windt, de wereld had bevaren)
 Vondt in een seker wout een over-rijcken schat,
 Die yemant overlantigh aldaer begraven hadt:
 Hy sagh een hellen glans van duysent goude stucken,
 Maer liet hem evenwel de sinnen niet verrucken;
 Hy stondt een wijl en keeck, doch sonder vast beslyt,
 Maer berste voor het lest in deze woorden uyt:
 "t Is niet de pijn waert dit goetjen op te rapen,
 Voor yemant die eer-langh sal eeuwich moeten slapen,
 Waer my dit heyl gebeurt omtrent mijn eerste jeught,
 Soo had ick tijt gehad om des te sijn verheught:
 Maer nu ick in het spoor ten lesten ben gekomen,
 Daer alle werelts lust den mensch wordt afgenomen,
 Soo kan my dit metael maer syn tot enckel last,
 En siet, met nieuwe sorgh en ben ick niet gepast;
 En waer in soud'ick nu het machtigh gelt besteden?
 Ick ben een dorren halm, en oock van swacke leden.
 Vaert wel, o ros metael! ick laet u in den kuyt,
 Ick maeck om uwent wil geen hand of herte vuyl."
 Siet dus sprack dese Grieck, en gingh daer henen strijcken,
 En wou, gelijk het bleeck, dat gelt niet eens bekijkenen;
 Hy bond sijn tochten in, en stelde voor gewis,
 Dat aen den ouden mensch geen rijckdom dienstigh is.
 (Een schat die noem ick gelt, dat langen tijt verloren,
 Geen mensche vinden kan, of na en weet te sporen,
 En mits dat het geen heer of meester meer en heeft,
 Soo is'et dat men 't gelt den eersten vinder geeft).
 Maer, leser, hoort een woort! Om u te vergenoegen,
 Wil ick hier noch een stuck by desen handel voegen,
 Een stuck, waer uyt men siet dat oock een Heydens mensch
 In rijckdom niet en stelt sijn troost en herten-wensch:
 Een vorst 1), die aen een vrient sijn gunste wou betoonen,
 Sont aen hem een geschenck van dertigh duysent kroonen;
 Het was een philosooph aen wien het is geschiet,
 Maer die verheve ziel en nam de gifte niet.
 Hy seyde: "o Heer gesant! waerom my dit gegeven?
 Ick kan oock sonder geld gerust en vrolijck leven,
 Wat sal een man als ick met groote schatten doen?
 Mijn kost is anders niet als moes of ander groen.
 Ey siet, ick legh het geldt voor uwe voeten neder,
 Gaet, brengh'et al te mael aen uwen koningh weder,
 Ick ben met dit geschenck in 't minste niet gepast,
 Want geldt, voor mijns gelijk, en is maer stage last."
 De bode gingh te rugh, en seyde het Alexander
 Al wat'er is geschiet, het eene na het ander,
 En daer op sprack de vorst: "wel, had hy niet een vrient,
 Die met een konincks gift mocht beter sijn gedient?"
 My dunckt, dit eygen woort, dat sou men kunnen seggen
 Aen hem die schatten vout, en liet den hoostel leggen.
 Nu segh ick tot beslyt: het is een geurigh man
 Die arrem blijven wil, oock als hy beter kan.
 Wel, kan een Heyden selfs het gelt soo weynigh achten,
 Laet dan van gierigheydt sich yeder Christen wachten;
 Het gout, dat hem verrijckt, en schuyt in d'aerde niet,
 Maer 't is sijn beste schat, wanneer hy God geniet.
 Ick rade niet te min geen segen wegh te stooten,
 Als Godes milde gunst ons saken wil vergrooten,
 Schoon ghy behoefte niet; daer is een frissche jeught,
 Die ghy, door uw behulp, ten goede dienen meught;
 Wat van den Hemel daelt is waert te sijn genomen,
 Doch met den klaren dagh soo dient'et in te komen,
 Niet door een slim beleydt of in een swarte nacht;
 Al wat men soo bekomt dat houd' ick als verdacht.
 Maer 't is een slim bejagh, dat even oude menschen,

1) Alexander de Groot.

Meer als de jonckheyt selfs, om grooten rijkdom wenschen,
 Ja soecken, evenstaegh meer teergelt tot de reis,
 Schoon sy het eynde sien van dit ellendigh vleys.
 Dit is gantsch sonder slot. Om wel gerust te leven,
 Daer toe is wonder veel al over langh geschreven,
 Oock heeft'er onse tijt het sijne by gebracht;
 Maer hoort een kort beslyt, dat ick hier dienstig acht:
 Veel eere, veel beslaghs, veel gelts en hooge staten,
 En sullen nimmermeer een mensch in ruste laten,
 Des werelts noest bedrijf en al haer dom gewoel,
 En is geen klare beeck, het is een modder-poel.
 Die met de middel-maet hem niet en kan behelpen,
 Heeft als een stagen dorst, die niet en is te stelpen;
 Ghy, weest vernoeght in all's, en houdt uw tochten stil,
 Maer stelt uw gansch bedrijf in Godes hoogen wil.
 Daer is't al geseyt. Die weynigh heeft te reysen,
 Wat sal hy even dan om grooten voorraet peysen?
 My dunckt dat ons de daedt, en oock de reden leert,
 Hoe dat het duyster graf de gelt-sucht overheert,
 Wie my na desen geeft een huys van seven plancken,
 Die wil ick voor de gunst van heden af bedancken.
 Ick eysch geen prachtig graf van toets of rijken steen,
 Maer yet van slechte stof, dat yeder is gemeen.
 Nu, wat hier raken magh uw na te laten weesen,
 Leertse leertse deughtsaem sijn, en haren Schepper vreesen;
 Prent dat de jonckheyt in, dat is de beste vondt,
 En 't is de rijkste schat dien ghyse laten kondt.
 God, die de vogels spijs, die niet en konnen ploegen,
 Sal, wie hem eere doet, ten vollen vergenoegen;
 Hy die de blommen ciert, die aen der heyden staen,
 Sal haer als leyts-man syn, oock waerse mogen gaen.
 Hier steld' ick in beraedt, of, eer men komt te sterven,
 Sijn kinders, wat men heeft, behoort te laten erven,
 Op dat men naderhandt mocht leven ongequelt,
 Den tijt die yeder mensch op aerden is gestelt;
 Maar als ick dit geval gingh nader overleggen,
 En wat op dese vraegh de wijste lieden seggen,
 Soo vind ick seker woordt dat my te voren quam,
 En 't voorgestelde werck uyt mijn gedachten nam:
 't En kan noyt eenigh mensch ten goeden eynde strecken,
 Eer hy te bedde gaet sijn kleeren uyt te trecken;
 Want soo hy dit gepeys als vast en seker set,
 Soo dient hy evenstaegh te blijven in het bedt.
 Men heeft al menighmael een moeder weten schreyen,
 Wanneer sy uyt gebreck haer kinders moeste vleyen;
 Hoort vrienden: soo wanneer een kint nu kinders heeft,
 't Is selsaem soo het kint yet aen sijn ouders geeft.
 Het is een oude spreuck, die wijse luyden weten,
 En by 't eenvoudigh volck oock niet en dient vergeten;
 Ey hoort doch, wieje sijt: hebt ghy lust tot mijn erf,
 Soo oeffent uw gedult, tot ick ten lesten sterf 1).
 Sijn kinders wel te doen, sijn gunst haer aen te wijsen,
 Dat is een goede saeck, die vrome luyden prijsen;
 Geeft daerom, lieve, geeft, maer echter niet te veel,
 Maer hout in al uw doen de panne by de steel.
 Hoort d'oorspronck van de spreuck: een moeder backte koeken,
 De dochter quam'er by, en wou daer voordeel soeken,
 De moeder boodse koeck, maer sy greep na de pan.
 De moeder: hola wat! daer scheyd'ick nimmer van;
 Een deel van mijn geback wil ick mijn kinders geven,
 Maer 't grontstuck van het werck dient noch by my geleven;
 Van dat oock af te staen dunckt my al wat te veel,
 Ick houw, soo langh ick kan, de panne by de steel 2).
 Siet, hier van komt het woordt, daer van ick kom te spreken,
 Of (na dat ick het grijp) het heeft my soo geleken;
 De moeder had gelijck, want hier dient op gepast:

Geeft uwe kinders koeck, maer houdt de panne vast!
 Die uyt sijn kinders handt voor hem yet meynt te plucken,
 Die vint hem buyten spoor, en 't sal hem niet gelucken;
 Als ouders uyt gebreck tot kinders moeten gaen,
 Die sijnder (seyt de spreuck) gemeenlijk qualijck aen 1).
 Een voorbeelt maer alleen meen ick hier by te voegen,
 En dat kan, soo my dunckt, een yeder vergenoegen:
 Siet keyser Karel aen, en wat hy ondernam,
 En wat'er is gebeurt, en wat hem overquam:
 Hy liet sijn oudste soon, al eer hy quam te sterven,
 Sijn schatten, sijnen staet, en al sijn rijken erven;
 Want hy was nu gesint te scheyden uytter tijt,
 De werelt af te gaen, te leven buyten nijt 2).
 Een rente maer alleen van hondert duysent kroonen
 Bespraek hy voor hem selfs, om sijn gesin te loonen.
 Maer siet, de wijse Vorst die heeft hier in gedwaelt,
 Soo kleynen onderhoudt en wiert hem niet betaelt.
 Dies meynt men dat het werck hem namaels quam te rouwen,
 Vermids dat hy de pan niet voor hem had behouwen.
 Philips! ghy waert te schaers, dat, uyt soo grooten schat,
 Ghy voor uw vader selfs niet soo veel gelts en hadt.
 Nu tot een swaer geval, dat veeltijts kan geschieden,
 Aan yemant wie het zy, doch meest aen oude lieden 3);
 Dat is: een droef verlies van d'een of d'ander vriendt,
 Die ons tot soet vermaeck of steunsel heeft gedient.
 Dit is een lastigh pack voor ons bedroefde sinnen,
 Wy missen evenstaegh die wy voor al beminnen,
 En mits ghy dit verdriet al veel vernemen sult,
 Soo dient uw treurigh hert gewapent met gedult.
 Een die veel jaren heeft, die moet al dickmael treuren,
 Vermits hy dit verdriet hem dickmael siet gebeuren;
 Want die, omtrent den herfst, een boom vol fruyten siet,
 Leert, hoe het oft verdwijnt en van de tacken schiet:
 Hier valt een geele peer, gesteken van de wormen,
 En daer een tijdigh oft, gedreven van de stormen,
 En ginder aerdigh fruyt, dat van de tacken sijght,
 Om dat'et metter tijt sijn volle rijpte krijght.
 Dien afval siet men staegh oock menschen wedervaren,
 Bysonder als men komt tot aen de leste jaren.
 Wel, midts men dickmael sinckt in soo een droeve nacht,
 Soo dient'er goedt behulp en reden toegebracht.
 Een mensch, gelijck als ick, siet veel sijn beste vrienden,
 Of die hem tot vermaeck of soet geselschap dienden,
 Vóór hem ten grave gaen; hy draeght geduerigh rouw,
 Of om een aerdigh kindt of om een lieve vrouw.
 Indien het dan gebeurt dat uw bekenden sterven,
 En moetje soeten troost en haer geselschap derven,
 Ick segh het nevens u: het is een droeve slagh,
 Maer lichter evenwel omtrent den ouden dagh.
 De vriendt die ghy betreurt, als doot en overleden,
 Die is u maer alleen een weynigh voor-getreden,
 't Is slechts een kleynen tijt, misschien een korte maent,
 Dat even dese wegh van u moet sijn gebaent.
 Ghy, als u dit gebeurt, en toont u niet verbolgen,
 Maer stelt u tot de reys, om wel te mogen volgen;
 Een jonghman werdt ter doot allencxkens afgeleydt,
 Maer voor een ouden mensch daer isse staegh bereydt.
 Wat God de Schepper doet, dat moet het schepsel lijden,
 En grilligh ongelaet is dan voor al te mijden;
 Verdriet in tegenspoet, en rouwe dient bepaelt,
 Om dat'et op de mensch van Gode nederdaelt.
 Wanneer oyt mensche klaeght dat yemant is gestorven,
 Die klaeght dat hy van God het leven heeft verworven,
 Die klaeght; van dat hy oyt als mensch geschapen was,

1) Wy seggen: eer kan een moeder seven kinders voeden, als seven kinders ene moeder houwen.

2) Zie Bor. in 't leven van Keyser Karel.

3) Troost-reden te gebreycken tegen af-sterven van vrienden, kinderen enz.

1) Wy seggen gemeenlick: wilje mijn erf, wacht tot ick sterf.

2) Oorsprongh van het spreek-woordt: De panne by de steel te houden.

Want alle vleesch is hooy, en niet als ydel gras.
 Het eygen ongeval waerom wy menschen treuren,
 Dat moet te sijner tijt een yeder mensch gebeuren.
 En 't is van eersten af aen alle vleesch geschiet,
 En die het kan ontgaan en is op aerden niet.
 God heeft dit als een wet voor desen uytgegeven,
 En met een stale pen op yeders hoofd geschreven;
 Het is dan sonder grondt dat ghy of ick beweën,
 Dat oock de prinsen selfs, dat yeder is gemeen.
 Abram had Sara lief, maer alsse was verscheyden,
 Soo liet hy voor het lijck een diepe kuyl bereyden 1);
 Hoe waerdt sy was geweest, de man die scheydt'er af,
 En brachtse buytens huys, en in een duyster graf.
 Wanneer de snelle tijt ons draedt heeft afgesponnen,
 En dat de bleecke doodt het leven heeft verwonnen,
 Dan vlucht de liefde wegh, en siet, ons waertste pant,
 Is dan of voor het stof of voor het mulle zant;
 Het rif werd uytgeschudt, in doecken opgewonden,
 En in een diepen kuyl de pieren toegesonden.
 Daer leydt het nietigh dingh, 't is vrouw of deftigh man,
 En na een korten tijt, geen mensch en weet'er van 2).
 Siet, dat is 's werels loop, wilt u hier toe bereyden,
 Daer is een vasten tijt om eens te moeten scheyden,
 En noyt en was'er paer soo wel by een geset,
 Dat niet gebonden was aen die gestrengte wet.
 Maer wie wat eenwigh is begrijpt in sijn gedachten,
 Die kan, in volle daet, wat ydel is verachten;
 Al wat de tijt besluyt, wat schoon of machtigh hiet,
 Dat is hem als een schim, en als een enckel niet.
 Wat is hier nieu te sien voor die maer weynig jaren
 Des werelts hollen stroom heeft op en afgevaren,
 Het is het eygen licht, 't is son en bleecke maen,
 Die in het vorigh jaer haer gangen heeft gedaen.
 Wie eertijts sijn geweest en voor ons sijn gekomen,
 Die hebben aen de licht geen ander licht vernomen;
 En die naer onsen tijt eens sullen menschen sijn,
 Die sullen even sien den eygen sonne-schijn.
 De jaren sullen gaen, de luyden sullen woelen,
 Maer ware rust, eylaes! en sal hier niemandt voelen;
 Gelijkse voortijts was, soo is de werelt noch,
 Een smisse van verdriet, een winckel van bedroch.
 Of schoon de sonne daelt of datse komt geresen,
 Geen dingh en is'er nieu, al schijnt'et soo te wesen,
 Het jaer gaet in het rondt, en schoon het wederkeert,
 Een die het eens begreep, die heeft'et al geleert.
 Schoon yemandt werd vergunt soo langh te mogen leven,
 Als aen Mathusalum of Jerit is gegeven,
 Of noch een langer tijt, wat soud'et anders sijn,
 Als somtijts weynigh soets, en dan een meerder pijn?
 Wie in het ydel vleesch bereyckt de langhste dagen,
 Die heeft het meeste leedt en ongemack gedragen;
 Maer die met snellen spoedt van hier ten grave gaet,
 Heeft wel den minsten tijt, maer niet het meeste quaet.
 Al wie geen harden slagh en is gesint te dragen,
 't Is noodigh dat hy sterft, en dat in korte dagen;
 Het leven is soo vol van alderley verdriet,
 Dat niemant sonder leet sijn beste dagen siet.
 Wat is'er menigh man, die, waer hy vroegh gestorven,
 Noyt waer onteert geweest of in sijn naem bedorven!
 Wat klaeght'er menigh wijf dat zij te lange leeft,
 Mits sy haer eerste jeught en schoonheyt niet en heeft!
 Soo God aen eenigh mensch het leven wilde schencken,
 Maer gaf hem volle macht, te mogen overdencken
 Al wat hem hier te doen of wat te lijden stondt,
 My dunckt hy koos het graf, oock met een vollen mondt.
 Maer dat is noyt gebeurt; nu vriendt, ghy sijt gekomen

Daer onrust evenstaegh haer woningh heeft genomen:
 Wie hier den tijt gebruyckt, en in de werelt leeft,
 Moet hebben dat de tijt en dat de werelt geeft.
 Maer neemt, dat ons de dood soo lange mochte sparen,
 Tot ons het leven gingh tot meer als duysent jaren,
 En dat in soo een stant en op gelijcken voet,
 Gelijk een yeder mensch sijn reys ep aerde doet;
 Hoe menigh ongeval sou ons de leden quellen,
 Al eer dat onse loop maer hondert soude tellen!
 Wy souden voor gewis ons vinden onbequaem
 Tot al wat menschen doen, ja tot een's menschen naem.
 En soo noch eens soo langh het leven mocht volherden.
 Och! waervoor sou de mensch als dan gerekent werden?
 Ick stelle voor gewis, dat menigh oiljck beest,
 Sou vrij al sneger sijn, als eenigh rappe geest.
 Maer soo ons levens-tijt soo hoogh quam op te stijgen,
 Dat wij noch hondert jaer daer boven mochten krijgen,
 Soo waer ons lijf een romp, of ick en weet niet wat,
 Ja, slechts een dorren block daer op men eertijts sat.
 Ey, laet ons henen gaen, en van der aerden wijcken,
 Terwijl wy menschen sijn, en noch een mensch gelijcken.
 O gunt my, lieve God! dat op mijn lesten dach,
 Ick uw geduchten naem gevoeligh roemen mach.
 Maer t'wijl ons kranck gestel hier vecht met sijn gebreken,
 Die noch, tot mijn verdriet, in desen boesem steken,
 Soo dient te sijn gelet, als 't leven loopt na 't lest,
 Hoe dat men sijnen loop mach enden op het best.
 Doch wat den ouden mensch na desen staet te maken,
 Om op den besten voet tot sijn besluyt te raken,
 Dient nader ondersocht: Op, op verflaude pen!
 Segh, wat een man betaemt, als ick op heden ben:
 Een man van diep vernuft, en eertijts hoogh gepresen 1).
 Raedt al wat jaren heeft tot spel en vrolijk wesen,
 Ja, tot een staegh vermaeck, op dat sijn doffen aert
 Met geen swaermoedigh breyn en mochte sijn beswaert.
 Hy wijst den ouden mensch daer jonge lieden danssen,
 Daer maeghden besigh sijn omtrent de rose-kranssen,
 En ander juffer-tuygh; maer soo een gulle vreught
 Die past, na mijn begriep, alleen de losse jeught.
 Wat magh doch eenigh mensch van lust of vreughde spreken
 Mijn hooghste lust bestaet in lusten af te breken;
 Want hoe dat eenigh mensch sijn lusten meer ontseyt,
 Hoe dat hem meerder lust van Gode wert bereyt.
 Siet, waer oyt wellust heerst, daer kan geen deught beklijven,
 Daer kan geen reyn gemoet, geen tucht of vrede blijven;
 Het is my groot vermaeck, wanneer ick treurigh ben,
 En dat ick naer het vleesch geen vreughde meer en ken.
 Een mensch, die jaren heeft, moet dickmael saken mijden,
 Die in een jongh-gesel oock wijse mannen lijden;
 Waer siet men dat de jeught soo dier haer feylen boet,
 Gelijk een grijsen baert sijn quade gangen doet.
 Voorwaer, den ouden mensch en kan niet minder passen,
 Als mallen by de jeught met spelen, drincken, brassen;
 Ghy die eens hebt getroeft, 2) en somwijl oock verkeert, 3)
 Het dient te deser uur ten vollen afgeleert.
 Laet teerlingh, kaarte-spel, laet alle grillen varen,
 't En is geen oeffening voor yemandts rijpe jaren;
 Van hier onguere jock, en alle vuyl bejach,
 Ons voeght een deftigh woort, dat zegen geven mach.
 Van hayre grijs te sijn, en jaren op te tellen,
 En kan noyt ouden mensch in eer of waarde stellen;
 Dat yemant achtbaer werdt en is niet van den tijdt,
 Maer dat sijn stil gemoed van tochten is bevrijdt.
 Dat hy niet grimmigh is, de gramschap weet te mijden,
 En door een zedigh hert de lusten af te snijden,

1) Plato.

2) *getroeft*: kaart gespeeld3) *verkeert*: op 't verkeerbord gespeeld.

1) Genes. 23. 2. 3. 4. 2) Ons spreckwoort seyt: Wie sterven kan, die kan vergeten worden.

Dat hy kan milde sijn, en alle vreckheyt haet,
 En dient sijn even-mensch door wel-bedachten raet.
 't Is nutter, lieve ziel, te bidden, treuren, vasten,
 Als bly en dertel zijn te midden in de gasten;
 Het spel is kinderwerck, maer voor den ouden mensch
 Is God (en anders niet) vermaeck en herten-wensch.
 In eenigh kleyn vertreck alleen te mogen wesen,
 En daer een heylich boeck met stillen geest te lesen,
 Te letten op het graf, en wat'er is omtrent,
 Dient hem, die jaren heeft, geduerigh aengewent,
 Mijn kintsheyt nam vermaeck in knickers, blasen, koten,
 Of kaetsen met den bal, of stuycken 1) met de noten,
 Te schieten met den boogh, of rollen met den bol,
 Te rijden op een stock, of spelen met den tol:
 Maer als de jonckheyt quam, verliet ick kintsche dingen,
 En schiep doen grooten lust in 't loopen, jagen, springen,
 In sangh, in snaren-spel, en wat de gulle jeught
 Of door het oogh verlockt of in den geest verheught:
 Doch ick vernam daer na, als ick ten lesten troude,
 Dat al het noest gewoel in my geheel verkoude;
 Daer quam een ander geest, die jock en spel verjoegh,
 Om dat my swaerder pack op hals en schouders woegh.
 Het huys en sijn gevolgh vereijschte rijper sinnen,
 En bracht my stage sorgh, om eer en goet te winnen;
 Daer had de Cyter uyt, de Luyt bleef ongesnaert,
 Men wort een ander mensch wanneer men is gepaert;
 Maer siet, nu is de tijt soo hoogh in my geresen,
 Dat ick moet anders doen, en vry wat anders wesen;
 Mijn lieve bedt-geuoort is over langh gerust,
 En met haer mijn vermaeck, en alle werelts lust.
 Sou ick door nieuwe trouw nu weder kinders telen!
 Ick sie mijn kinders selfs met hare kinders spelen;
 Ick sie een frisse jeught die uyt mijn dochters rijst,
 Die my den geest verweckt, en elders henen wijst.
 Al wat verleden is, dient nu te zijn vergeten,
 Ick moet te deser stondt ten lesten beter weten;
 Ick moet tot hooger werck verheffen mijn gepeys,
 Na 't huys van eeuwigheyt, daer is mijn naeste reys.
 Men hout'et voor gewis, dat in gesonde dagen,
 Ons pols geeft op een uur tot viermael duysent slagen;
 Maer als ons eenigh leedt of heete sieckte quelt,
 Dan seydt men, dan men meer als twintigh duysent telt.
 Wel aen nu, cijffer-konst! en komt hier nederstelleu,
 Hoe veel van desen slagh mijn jaren heden tellen;
 Voor my, ick stelle vast, dat soo een groot getal,
 Voor mijn verswackte pen, te wichtigh vallen sal.
 Mijn hert heeft nu geklopt tot tienmael seven jaren,
 Soo langh heeft onse God my, sondaer, willen sparen;
 Des heeft mijn kranck gestel (nu moede van te slaen)
 Een vast en seecker recht om stil te mogen staen.
 Gewis een stale klokke die ware nu versleten,
 Of hadt al over langh haer eersten klanck vergeten,
 Indien het hart metael soo veel had uytgestaen,
 Als mijn gevoeligh hert tot heden heeft gedaen.
 Wat heb ick nu te doen als God mijn korte dagen,
 Als God mijn gansch bedrijf, met ootmoet, op te dragen,
 Als God in rechten ernst te roemen over-al,
 Soo langh als dese mont noch adem blasen sal.
 Ja, wat heb ick te doen, als uyt'et vleesch te vlieden.
 Als God aen dese ziel haer afscheyt zal gebieden,
 En of ick ruste soeck of in mijn bedde waeck,
 Alleen met Godes Geest te houden rugge-spraeck.
 My quelt geen swarte nijt, schoon yemant is belaten 2)
 Met landen, renten, geldt, of hoogh-verheve staten;
 Ick wensch hem veel gelux, dien ick soo machtigh ken,

Maer dancke mijnen God, dat ik geluckigh ben.
 Geluckigh, dat ick heb gezeyld op holle baren,
 En dat mijn swacke berck niet quaets is wedervaren,
 Dat menigh deftigh schip sijn beste waren liet,
 Om dat'et op een zandt, of harde klippe stiet.
 Geluckigh, dat my God de vryheyt heeft gegeven
 Om in dit stil vertreck mijn dagen af te leven,
 Daer ick geen quelligh mensch ten dienst en heb te staen,
 En mach tot in mijn ziel met vrye passen gaen.
 Geluckigh, dat ick mach mijn korte dagen tellen,
 En met den hemel selfs mijn saecken effen stellen;
 Ja, dat ick, onverlet en met een vrye sucht,
 Mach senden mijn gebedt tot boven in de lucht.
 Geluckigh, dat de krijgh my soo veel heeft gelaten,
 Dat ick hier leven mach oock buyten alle staten,
 En dat in mijn gemoet geen lust meer over-blijft,
 Die my tot groot beslagh of hooge staten drijft.
 Geluckigh, dat ick magh gewennen mijn gedachten,
 Het graf en sijn gevolgh in stilheyt af te wachten,
 Om bly van hier te gaen. Geluckigh boven al,
 Dat ick, om Christi wil, geluckigh wesen sal!

Tot hier toe, waerde ziel, is by ons veel geschreven,
 Wat iemant dienen kan omtrent het ydel leven;
 Laet ons nu gaen besien het woon-huys van de doot,
 Daer ons de grijse tijt heeft lange toe gencot.
 Stoot die niet van u wegh, o fiere jonge lieden!
 Als of dit droef geval u niet en kon geschieden.
 Neen, leest oock dit verhael, het kan u dienstigh zijn,
 Want jeught is aen den mensch alleen maer enkel schijn.
 Ick sie hier in den tuyn meer jonge rosen plucken,
 Ja, even met den knop van steel en moeder rucken,
 Als ick die schoone bloem sie op haer plaetse staen,
 Tot datse metter tijt ten lesten is vergaen.
 Dit is een deftigh werck, en eenen van de saken,
 Waer toe dat yeder mensch sich vaerdigh heeft te maken;
 Weet, dat een goet besluyt van desen korten tijt,
 Ons eeuwich van bederf en alle quaet bevrijt.
 Siet, als een velt-heer merckt sijn vyandt hem te naken
 En dat hy tot den slagh hem vaerdigh schijnt te maken,
 Hy laet een wacker oogh aen alle kanten gaen,
 En let hoe dat sijn heyr en al de leden staen:
 Hy doet oock menighmael een verre-kijcker halen,
 En siet met dat behulp door al de naeste dalen;
 Hy let, of mist, of wolck, of son, of hellen dagh
 Sijn leger hinder doen of voordeel geven magh;
 Hy siet de voortocht aen en haer gestreckte leden,
 Hy siet de ruytery, en hoese komt gereden;
 En na dit ondersoek met oordeel is gedaen,
 Soo treet hy in het velt, nu vaerdigh om te slaen.
 Laet ons het vinnigh spook oock even dus bemercken,
 Ten eynde wy den geest hier tegen mogen stercken;
 Laet ons dit vòr het werck en als van verre sien,
 En eer het ons de slagh sal komen aen te biên.
 Hy krijght al menighmael een langh-gewensten zegen;
 Die weet in wat gestel de vyant is gelegen;
 Maer wie doch quam'er oyt verwinner uyt den slagh,
 Die sonder kennis vocht, en oyt sijn vyant sagh?
 Geluckigh is de mensch, geluckigh duysent werven;
 Die, als de doot genaect, is vaerdigh om te sterven.
 Geluckigh is de knecht, die, als sijn Heere komt,
 Is na den rechten eysch bereydt en onbeschroomt.
 Het eynde kroont het werck. Ghy moet hier preuve geven
 Van al uw gantsch bedrijf, van al uw vorigh leven;
 Hier baet geen loose schijn, de reyse naer het graf
 Die ruckt het mommen-tuygh en schijn en grijnen af.
 De doot, wel aengeleyt, kan al het leven eeren,
 Kan al ons bitter leet in vreughde doen verkeerren:
 Maer schoon hier yemant had sijn vollen herten-wensch,

1) *stuycken*; een kinderspel waarbij knickers, knoopen, griffels, of noten hard in een kuiltje geworpen worden.

2) *belaten*; bedeeld.

Indien hy qualijck sterft, het is een deerlijck mensch!

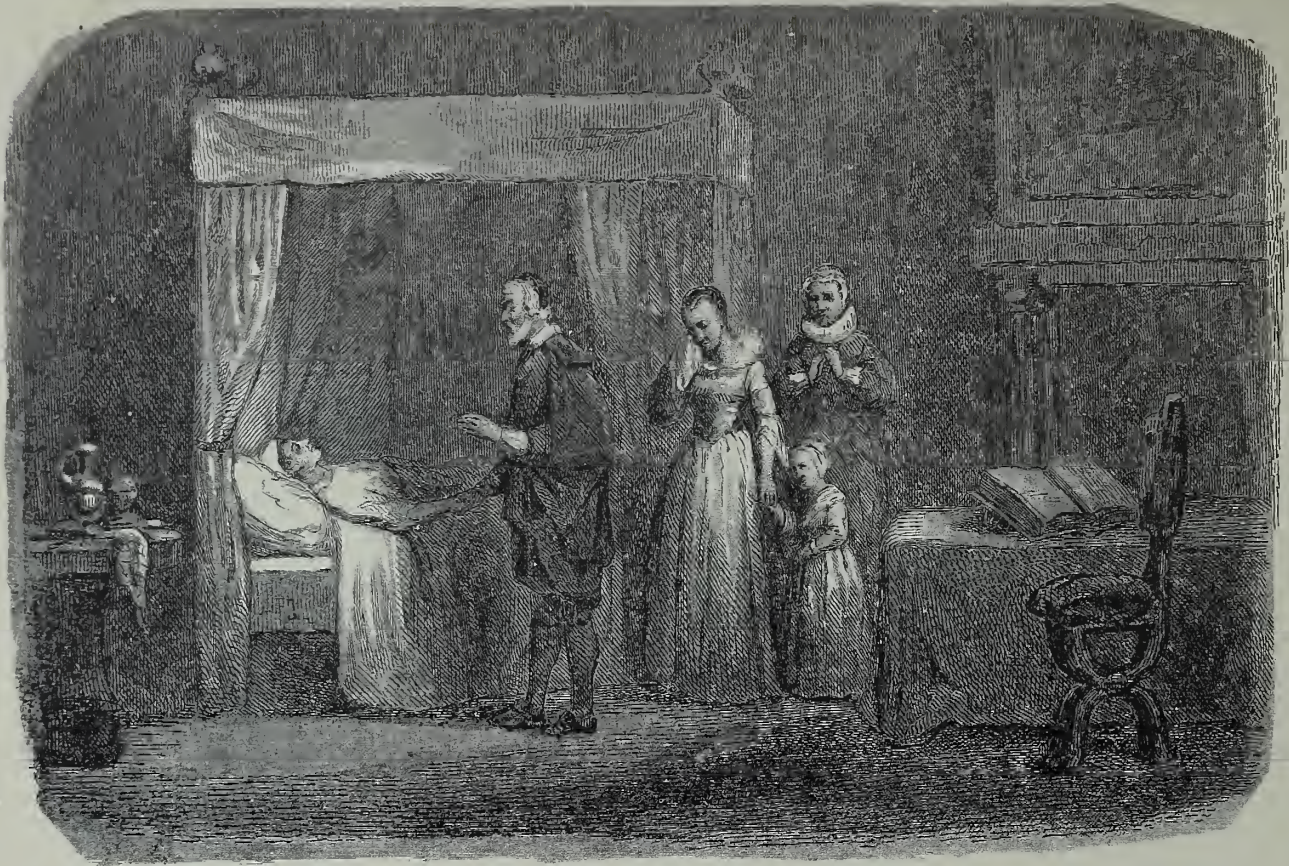
Wel, als de felle doot ten lesten zal verschijnen,
 En met haer swarten schicht verschuyven uw gordijnen,
 Dan, dan tot uwen God! u naectt een bange strijt,
 Daer in ghy, lieve ziel, alleen de kamper zijt.
 Daer is te deser uur geen middel om te vluchten,
 Geen middel om verdragh te bidden of te suchten,
 Als tot hem die de macht in sich besloten heeft,
 Dat hy oock na de doot het leven weder geeft.
 Die God, geliefde ziel, die ons is toegezonden,
 En, door sijn bloedigh sweet, en kruys en diepe wonden,
 Den vader heeft versoent, de sijne vry-gekocht,
 Die God, die God alleen, dient nu te zijn gesocht.
 Die God, Gods eygen soon, is machtigh u te stercken,
 Als ghy dat grousaem stuck sult hebben uyt te wercken.
 't Is dan al sonder kracht wat vleesch en werelt heeft,
 't Is God de soon alleen die troost en steunsel geeft.
 Schoon Joab was een helt van wonder rauwe zeden,
 En die oock, sonder schrick, veel krijgen hadt gestreden,
 Nochtans als hy de doot als nu voor oogen sagh,
 Soo bleef hy niet soo fier als hy te vooren plagh.
 Hy gingh na Godes Huys en tot den antaer vluchten;
 Daer was de man getroost sijn leven uyt te suchten;
 't Is goet tot aller tijt tot onsen God te gaen,
 Doch meest, wanneer de doot is vaerdigh om te slaen.
 Al wat men heeft bedacht, al wat men heeft gelesen,
 Al wat men heeft geleert, dat kan hier dienstigh wesen,
 Dat moet hier dienstigh zijn als noodigh bygebracht,
 Terwijl ons kranck gestel soo fellen vyant wacht.
 Daer is geen nutter kunst als wel te leeren sterven,
 En hy is zegen-rijck wie dese kan verwerven;
 Al wat men anders weet of eertijts heeft geleert,
 En is maer nut alleen terwijl men hier verkeert.
 Hier segh ick, in den poel van dese lage dalen,
 Daer wy een korten tijt of hier of ginder dwalen;
 Want als een banghe koorts ons toont een open graf,
 Dan laet van stonden aen ons aertsche wijsheyt af.
 Al wist ick alle dingh, en Christum niet en kende,
 Soo waer ick maer alleen een winckel van ellende;
 En schoon al weet ick niet, en den Gekruysten ken,
 Soo weet, dat ick geleert, voor nu en eeuwich ben.
 Ghy moet dan boven al tot uwen troost verwerven
 Met God te sijn versoent, om wèl te mogen sterven:
 Wat Christus ondernam, wat Christus heeft verdient,
 Dat maectt u voor gewis tot Godes eygen vrient.
 Het is een boose slangh van wie ghy sijt gebeten,
 En ghy dient rechte self voor dat vergift te weten:
 Wel denckt dan aen de slangh, die Moses, Godes knecht,
 Ten goede van sijn volck, heeft eertijts opgerecht.
 Wie dat serpent besagh (hoe kranck hy mochte wesen),
 Die was van alle quael van stonden aen genesen;
 Dit beeldt dat moet ons sijn een voorbeelt in den geest,
 Om vry te sijn in all's dat onse swackheyt vreest.
 Het is een slim vergift dat wy in ons gevoelen,
 En dat noch evenstaegh niet af en laet te woelen;
 Alleen een vast geloof in Christi suyver bloet,
 Dat is een rechte self die ons genesen moet.
 Godt dient dan staegh versoect, om onsen geest te stercken,
 En sijn begonnen heyl ten vollen uyt te wercken,
 Ten eynde Christi beeldt in ons mocht sijn geprent,
 En al wat vleesch gelijckt van onsen geest gewent;
 Ten eynde Christi bloedt, en sijn gezegent wesen,
 Ons wonden heelen mocht, ons sondigh hert genesen,
 Ten eynd' ons lieve ziel, van alle vleesch ontdaen,
 Mocht scheyden uyt'et stof, en tot den Schepper gaen.
 Ach, die sijn leven sluyt, verbijstert in de sonden,
 Die wert (ellendigh mensch) voor eenewigh soo bevonden;
 Een boom, die blijft gevelt gelijckse neder-viel,

En 't is oock even soo gelegen met de siel.
 Wanneer de lage son, met afgemende paerden,
 Komt hellen na de zee, en wijcken van der aerden,
 En datse met een mist of nevel ondergaet,
 Soo brengt het naeste licht een droeven dageraet.
 Het is van outs gemerckt, dat haer vernieuwde stralen
 Verschijnen op de kim, gelijckse nederdalen;
 En daerom als de son met klaerheydt nedersinckt,
 Soo vindt men dat gewis haer wederkomste blinckt.
 Het is met ons vertreck oock even soo gelegen,
 Dus wilt'et, waerde ziel, ten nausten overwegen;
 Want soo'er eenigh mensch in vuyle sonden sterft,
 't Is seker, dat hy loon van vuyle sonden erft:
 Maer die met hellen glans, dat is een suyver leven,
 Sijn geest en lesten snick aen Gode komt te geven,
 Dien houw ick wel getroost, ja, wis te mogen sijn,
 Dat hem na desen naectt een blijde sonne-schijn.
 Wie dan recht heeft geleert gerust van hier te scheyden,
 Of hoe men tot het graf de sinnen moet bereyden,
 En sich dan na den eysch in desen handel quijt,
 Die heeft'er vruchten van, en dat voor alle tijt.
 Wel pooght dan, lieve ziel, oock voor uw leste dagen,
 De dampen van het vleesch uyt uwen geest te jagen;
 Want soo een vuyl bedrijf uw lesten avontd sluyt,
 Soo is uw soeten troost, uw heyl en segen uyt.
 Let hier op, waertste pandt, als met geheele krachten,
 Op datje, wel gemoet, den vyant mooght verwachten;
 Hy is'er qualijck aen die geen verset en heeft,
 Wanneer het nare spooock omtrent sijn leger sweeft.
 Ick wil dan mijn bedrijf na dese soo beleydeu,
 Dat, als my dese ziel sal uyt de werelt scheyden,
 Ick anders niet en heb te doen in dat geval,
 Als letten hoe ick wel van hier verhuysen sal.
 Dies wensch ick andermael, dat als ick kom te sterven,
 En van den lieven God mijn afscheydt sal verwerven,
 Ick dan het wichtig stuck van mijnen lesten dag,
 My tot een eenigh werck voor oogen stellen magh;
 Ja, dat my anders niet mach komen in de sinnen,
 Als hoe ick dat gevaer sal mogen overwinnen;
 Het is de leste strijdt die ons te vechten staet,
 Al eer de moede ziel tot haren Schepper gaet.
 Laet dan ter zijden staen het koopen, leenen, borgen,
 En wat'er wesen mach van diergelijcke sorgen;
 Ja, treckt uw sinnen af van vrouw en waerde kint,
 En wat men met vermaeck voor desen heeft bemint;
 Set even uyt den sin de saken van den lande,
 En al waer op uw geest wel eer de sinnen spande;
 Oock dient, in dit geval, al mede niet gedacht
 Aen rouw en graf-cieraet, en diergelijcke pracht.
 Wie aen dit ydel werck haer sinnen overgeven,
 Doen even na de doot haer oude sonden leven,
 't Is dwaesheyt, dat de mensch noch hier op ligt en maelt,
 Geen hooghmoedt is bequaem voor een die nederdaelt.
 Al wat het vleesch beviel dient na te zijn gelaten,
 Want al dat aertsch beslagh en kan hier niemant baten;
 Wat vleesch en werelt acht, en acht een siecke niet,
 Mits hy het altemaal voor hem ondienstigh siet.
 Wat hem oyt wel beviel, of eertijts plagh te smaken,
 Dat is hy, met een walgh, gedwongen uyt te braken:
 Het bed, dat hem wel eer een rust-hoeck plagh te sijn,
 Is aen sijn kranck gestel een woon-huys van de pijn;
 Het licht, dat tot vermaeck hem eertijts plagh te strecken,
 Laet hy te deser uur' aen alle kanten decken;
 De spraek oock van een vrient, ja sangh en snaren-spel,
 Dat is hem anders niet als enckel ziel-gequel;
 Het rijden van een koets' of van een lichter wagen,
 En kan 't ellendigh dier dan mede niet verdragen;
 Met vreught en soet onthael en is hy niet gepast,
 Ja, wat eens wat sijn lust, is hem maer enckel last.

Al sijn'er om het bedd' die hem geduerigh streelen
(Niet om hem goet te doen, maer om sijn goet te deelen),
Oock dit is even selfs den krancken maer verdriet,
Hy maect sijn lesten wil, maer 't is sijn wille niet.
Ach! 't gaet'er selsaem toe daer twee gelieven scheyden,
Sy konnen tot vertreck haer sinnen niet bereyden;
Doch als 't de noodd gebiedt, en dat'et wesen moet,
Soo word'tet al ontset tot aen het innigh bloet.
Want als de swacke mensch soo verr' nu is gekomen,
Dat alle levens-hoop van hem is wegh genomen,
Soo dient sijn gansche troost op God alleen gestelt,
Die 't graf en sijn gevolgh heeft onder sijn gewelt.
Al die hem soo bevint, die moet'et al verlaten
Wat hem vermaken gaf, of eertijts konde baten;
Sijn rijckdom, prachtigh huys, sijn staat en werelts eer,
Ontgaen hem al gelijk, en dat voor immermeer.
Want als de bange ziel is uytter tijt gescheyden,
Misschien gaet eenigh mensch het lijck ten grave leyden,
Maer niemant komt'er in; ach! geen soo trouwen vriend
Die hem dan tot behulp, of soet geselschap dient.
Het vleesch is voor den worm, en sal in haest verdwijnen;
De ziel is sonder lijf, en moet voor God verschijnen;
Hier is dan Christi bloedt alleen de medicijn,
Om van het strenghe gerecht bevrijdt te mogen sijn.
Laet ons hier, waerde ziel, de doodd eens recht bemercken
Het sal ons na den geest veel nutte dingen wercken;
Kom, let eens hoe de mensch het lichaem neder leyt,
En hoe men uyt het vleesch, en van de werelt scheyt 1):
Als sijn gesette tijt, van God hem voor-geschreven,
Vervult het leste deel van dit ellendigh leven,
En dat de bleecke doodd hem aen den boesem klopt,
En al het breyn ontset en al de geesten stopt;
Dan komt de leste stuyp in ons gewrichten dalen,
En al wat mensch geleeck, verlaet sijn eerste palen,
De neus wort bijster scherp, de mont en tonge dor,
De sprake wonder hol, de stem geweldigh schor;
Het oogh sackt in het hooft, en gaet hem als verbergen,
't En kent geen vrienden meer, oock is 't hem niet te vergen;
Het innigh bloet dat stolckt, al was het eertijts heet,
En uyt het mager rif ontstaet een klammigh sweet.
Men siet het opperlijf en al den boesem swelllen,
En des al niet-te-min men kan de ribben tellen,
De lippen worden blauw, en al de leden kout,
En niet een eenigh deel, dat stant of wesen hout.
En schoon'er eenigh mensch het oore komt genaken,
Hy kan (hoe dat men roept) geen sinnen wacker maken;
Ten leste scheyt de ziel, die, met een bange sucht,
Verdwijnt gelijk een damp, of als een dunne lucht,
Dan schiet de swadder uyt, en blijft of aen de wangen,
Of aen den bleecken mont of aen de lippen hangen;
Daer is de mensch een romp, want als de ziel verdwijnt
Verscheydt'et altemael, wat anders geestigh schijnt.
Het oogh is enkel schrick, het licht dat is gebroken,
Voortaan maer nut alleen om toe te zijn geloken:
De mensch is soo ontvormt, als hy is uytgeleeft,
Dat oock sijn naeste bloet van hem een afkeer heeft.
Siet, daer is dan het lijf gelijk een block gelegen,
De tongh is sonder spraek, en kan haer niet bewegen,
Het oor en hoort geen stem al roept men uren lanck,
En wat'er over blijft en is maer enkel stanck.
Het graf, dat eyscht sijn recht. Een huys van weynigh delen 2),
Dat moet hier, tot besluit, de leste rolle spelen;
Siet, dit heeft slechts de mensch van al sijn machtigh goet,
Dat aerde wederom tot aerde worden moet.
Want als het ydel vleesch is in het graf gelegen,
En dat'et metter tijt een dorheyt heeft gekregen,

Dan is die gantsche romp als met een doeck bedeckt,
Vermits een asch-grauw verw', haer om de leden streckt.
Het lichaem is omvat als met een linnen laken,
Soo lange men het rif niet aen en komt te raken,
Maer soo de kist alleen het minste stootjen krijght,
Dan is 't een weynigh asch, dat van de beenen sijght.
Siet daer het moedigh dier, dat wy soo teerlijk vieren,
Ja, siet den vuylen romp, die wy soo dickmael cieren;
Wat is de schoonste vrou, en wat de grootste man?
Men vint nauw soo veel stofs als yemant grijpen kan.
Doch wilt in dit verhael, o ziel! u niet verschrieken,
Maer', door een vast geloof, uw droeven geest verquicken;
Want schoon het lichaem sterft, en in het graf verrot,
De ziel kent geen verderf, maer gaet tot haren God,
Ons vleesch is voor het graf. Het graentje moet versterven,
Al eer het nieuwe jeught van Gode kan verwerven;
De ziel moet uyt het lijf, het lijf moet in het graf,
Daer ley'tet sijn bederf en aertsche leden af.
Laet dit u niet bedroeft, maer eer blymoedigh maken,
Het lichaem slaecht alleen om weder op te waken;
God sal, te rechter tijt, ons vleesch en eygen been
Verwecken uyt de kuyl, en brengen over een.
Ick sie van heden af de graven opgebroken,
Soo haest het krachtigh woort sal wesen uytgesproken:
Rijst op ghy dooden, rijst! — Wat in het duyster lagh
Sal dan hem laten sien, en komen aen den dagh.
Geen mensch of menschen-kint en sal dan konnen schuylen,
Of in een dicht verwulf, of onder-aertsche kuylen,
Ja, schoon een gantschen bergh op yemant neder-viel,
Noch sal het voorigh lijf hem paren met de ziel.
Als Jonas van den visch, te midden in de baren,
Was schielijck opgesloekt, en spoedigh wegh-gevaren,
Ja, als hy was verruckt tot in het grousaem diep,
Doen was het, dat hem God als uyt den grave riep.
Die stemme wort gehoort, al lagh hy gansch versoncken,
Oock daer noyt menschen galm te vooren had gekloncken;
De groote Nahual, geroepen uytter zee,
Bracht Jonas wederom, en spooch hem op de reë.
Wat God de visch beval, dat sal hy 't graf gebieden,
En wat de Schepper wil, dat moet terstont geschieden:
Soo haest als hy bevel aen loant of water geeft,
Daer is geen twijffel aen, het doode wesen leeft.
Al wat de woeste zee, al wat haer wijde stranden,
Al wat het vette kley, al wat de dorre zanden,
Al wat het woeste bosch voor dooden heeft bedeckt,
Sal uyt sijn diepen slaep dan worden opgeweckt.
De zielen even selfs die sullen nederdalen,
En yeder sal in haest sijn lichaem wederhalen;
Maer vry in beter stant als hij dat eertijts liet,
Al was'et vuyle stof, ja stanck en enkel niet.
De soon van Jonathan en sal dan geensints hincken,
Het zeer van Lazarus en sal niet leelijck stincken,
En Lea, die wel eer had mangel aen 't gesicht,
Sal vinden in haer oogh een glans van suyver licht.
Ons vleesch, eens opgeweckt, en sal noyt weder sterven,
En daarom by gevolgh oock nimmermeer bederven;
Het sal gantsch heerlijk zijn, en sonder eynde bly,
En daarom van verdriet en alle schande vry.
't En sal geen voetsel meer, geen deeksel oyt behoeven,
En ons sal bij gevolgh geen swackheyt meer bedroeven;
Het sal doorluchtigh zijn, ja schoon oock boven wensch,
En soo in beter staet als eenigh ander mensch.
Laet dit staëgh, lieve ziel, by u in achtigh komen,
En dan sal alle vrees u worden afgenomen,
En dan sal 's werelts vreught, en druck, en sware pijn,
Niet anders als een droom in ons gedachten zijn.
Maer of wel dit verhael gaet boven ons gedachten,
Ghy moet'et evenwel, als seker, eens verwachten.
Siet, wat hier menighmael door kunste wordt gelaen,

1) Bedenckinge op de gedaente van den stervenden mensch.
2) delen; planken.

Daer over wy verbaest, en gansch verwondert staen.
 Laet alderley metael met gout te samen mengen,
 Men kan het wederom tot sijn gestalte brengen,
 Ja, trecken uyt de klomp een net en edel vat,
 Verciert met beter glans als 't oyt te voren had.
 De raders van het werck, dat ons plagh aen te wijsen
 De stonden van den dagh, geslingert uyt de vijsen 1)
 En onder een gestort, is soo verbosten dingh,
 Dat niemant dencken kan hoe dat het eertijts gingh.
 Maer soo noch evenwel de meester wordt gebeden,
 Te geven haren loop aen al de kleyne leden,
 Slaet hy maer hant aen 't werck, het tuygh sal weder gaen,
 En oock ter rechter tijt, en na gewoonte slaen.
 Wat eyscht'er yemant meer? Gaet vlijtigh over-mercken
 Veel dingen onbekent, en daer in Godes wercken;
 Ghy sult ten vollen sien, oock in het aertsche dal,
 Dat ja, te sijner tijt het vleesch verrijsen sal.
 Het zaet, dat yemant zaeyt, dat valt gelijk verloren,
 En siet, noch schiet'et op als op een nieu geboren;
 Het is gelijk vergaen, en siet nog rijst'er uyt
 Een blom, een schoone roos, of eenigh edel kruyt.
 Let op de zijde-worm, die nu is uyt-gesponnen,
 Hy schijnt als van de doot ten vollen overwonnen,
 Ja, leyt daer als een romp, en vry geen kleyne tijt,
 Tot dat ter rechter stont sijn doot-kist open splijt:
 Dan komt hy voor den dagh, als uyt het graf verresen,
 Doch niet gelijk een worm, of in sijn vorigh wesen,
 Maer suyver, net, vernient, met vleugels aengedaen,
 En wat de doot geleeck, dat is van hem gegaen.
 Ghy weet dat t'sijner tijt de werelt sal verbranden,
 En worden enkel stof, gelijk de schrale sanden;
 Maer dat Gods hooge macht, uyt die vervallen asch,
 Haer wesen maken sal, gelijk een suyver glas.
 Dit schijnt de menschen vreemt, ja dickmael groote lieden
 Die vragen of 'et kan, en hoe het sal geschieden?

1) vijsen: schroeven.

Maer al wie hier op dubt, die bidt ick dat hy siet.
 Wat hier de kunst vermagh, en wat'er deur geschiet.
 Gaet, let wat voor een werck van overschoone glasen,
 Uyt stof van enkel sant, Venetië weet te blasen,
 En dit wordt in het vuur, of door de kunst gewrocht,
 En 't was een slecht gesel die eerst de vondt bedocht.
 Nu segh, wie kan'er zijn die twijffel heeft te maken
 Aen Godes eygen woort, en soo gewisse saken?
 Heeft niet die hooghste geest hier toe volkomen macht,
 Nadien een nietigh mensch dit wonder heeft bedacht?
 Nu, dit 's een snege vont, en waert om aan te mercken,
 Ja waert, dat even staêgh hier op ons sinnen wercken;
 Want hier is (na my dunckt) de grondt en rechte voet
 Van dat eens wesen sal, en eens geschieden moet.
 Noch wil ick menighmael aen dit verhael gedincken;
 Wanneer ick uyt een glas voortaan sal mogen drincken;
 Want dit sal even dan my voor een lesse zijn,
 Dat ick my noyt en sal vergeten in de wijn.
 Nu spreek ick heden aen al mijn geminde vrienden,
 Die my eens tot vermaeck, of soet geselschap dienden:
 "Inwoonders van het stof, die hier beneden rust 1),
 Al is te deser tijt uw leven uyt geblust,
 Uw lijven enkel asch, gewis ghy sult verrijsen 2),
 Want God sal aen het graf sijn hooghste macht bewijsen;
 Uw vleesch sal even selfs, gelijk als jeugdigh gras,
 Eens zijn in beter stant oock als het eertijts was.
 Geen tranen sullen meer op uw bedroefde wangen,
 Geen leet of bange sorgh uw treurigh hert bevangen,
 Daer sal een reyne glans, een helle sonne-schijn,
 Daer sal een eeuwich heyl in uw gewrichten zijn!"
 O doot, die 't al verslint! dit moet ick u verwijten,
 Ghy kont niet anders doen, als in ons aerde bijten,
 En noch en zijn wy niet voor uwen wreedten tant,
 Wy zijn oock (waer wy zijn) in Godes eygen hant.

1) Joh. 25. 20. 2) Job. 16. 19.

Nu ziel, uw tijd genaect, ey! soeckt geen ommewegen,
 En doet op heden niet, gelijk de kinders plegen,
 Die roepen krank te zijn, en als de meester koomt,
 Dan schuylens' in het bed, en zijn geheel beschroomt;
 Sy veynsen wel te zijn, om niet te zijn genesen,
 Onttrecken haren pols, en wouden elders wesen;
 Maer ghy moet, lieve ziel; niet schricken voor de baer,
 Maer neemt haar bootschap aen, gelijk een blijde maer,
 Wat heeft de werelt in? wat konje nieuws bejagen,
 Wat vreughde wachje noch omtrent uw leste dagen?
 Ghy, spreek met vollen mont, en seght: Wie is'er niet
 Die licht verhuysen wil, wanneer hy beter siet?
 Wanneer'er yemant trouwt, en dat hem is gegeven
 Om met een lieve vrouw sijn dagen af te leven,
 Is die niet stracx bereyt? pooght hy niet wonder ras
 Te scheyden uyt'et huys, daer hy te vooren was?
 Sijn ouders af te gaen, sijn broeders daer te laten,
 En alle die met hem aen eene tafel saten?
 Hoe soet, hoe aengenaem, dat haer geselschap scheen,
 Hy scheydt'er willigh af, en gaet blymoedigh heen;
 Hy seyt, met vollen mont: Vaert wel geminde vrienden,
 Die my tot heden toe voor lief geselschap dienden;
 Ons soete tafel-praet, ons jocken heeft gedaen,
 Ick vange nu ter tijd een ander leven aen,
 En daerom dient van hier mijn afscheyt nu genomen,
 Al wat ick heb gewenscht, dat heb ick nu bekomen,
 Vaert wel, vaert heden wel, ick wensch u goeden dagh,
 Ick weet een beter staet die my gebeuren magh.
 Wel, gaen de saken soo, dat van ons vorigh wesen
 (Hoe soet, hoe aengenaem, hoe seer by ons gepresen)
 Wy afstant konnen doen, wanneer men is getrouwt,
 Om dat een swacke vrou ons dan geselschap houdt;
 Hoe sal het eeuwich heyl, dat wy hier boven wachten,
 Ons niet met blijden geest de werelt doen verachten!
 Hoe sal ons ziele niet bereyt en willigh staen,
 Wanneer wy uyt verdriet in vreughde sullen gaen!
 O laet my, lieve God, den hemel zoo gevoelen,
 Dat ick blymoedigh ga uyt dese lage poelen,
 En maeckt ontrent de doot mijn sinnen onbevreesd,
 Door voor-smaeck aen de ziel van 't eeuwich bruylofts-feest.
 Ach, niet als met geklagh van hier te konnen scheyden,
 En tot de leste reys geen sinnen aen te leyden,
 Dat komt ons van het vleesch, en geensins van den geest;
 De swackheyt van geloof is oorsaek dat men vreest.
 Want soo men voor gewis en seker konde stellen,
 Dat ons na desen tijd geen siecckten sullen quellen,
 Geen leet, geen ongemack, geen druck of sware pijn,
 Wie zou'er van de doot afkeerigh konnen zijn?
 Ja, soo men recht begreep de wonderbare saken
 Die God sal, na de doot, sijn kinders laten smaken;
 Wie doch en wenschte niet, oock met de gansche ziel,
 Dat hem van stonden aen het graf ten deele viel?
 Elias sagh wel eer een wagen nederdalen,
 Bedeckt met enckel vnur en vlam-gelycke stralen,
 De paerden even soo, en des al niet-te-min,
 Hy gaf hem na de koets, en sat'er willigh in.
 Hy wiste, dat de vlam hem niet en soude treffen,
 Maer dat hem 't heylsaem vuur ten hemel sou verheffen;
 Dies was de man getroost, en vreesde geen gevaer,
 Maer liet sijn metgesel en aertsche mantel daer;
 Een pest, of heete koorts, hiet dat Elias wagen,
 Waer door een reyne ziel ten hemel wordt gedragen.
 Mijn ziel, ontset u niet wanneer u dit gebeurt,
 Want als'er blijtschap naect, en dient'er niet getreurt.
 Op, op tot onsen God, als met de gantsche krachten,
 En sent in rechten ernst ten Hemel uw gedachten!
 Stelt vast in uw gemoet, en op een wissen gront,
 Dat ghy, om Christi wil, geen hinder lijden kont!
 Dat u geen swarte macht, geen poorten van der hellen,

Dat u geen tweede doot is machtigh oyt te quellen;
 Dat ghy verwinnen sult, oock in den laetsten strijt,
 Om datje door het Lam aen God verzegelt zijt.
 Wie recht boetvaardigh is, met afkeer van de sonden,
 En stelt sijn gantschen troost in Christi reyne wonden,
 Die is God aengenaem, al is'er swackheyt by,
 En dit maeckt even selfs een treurigh herte bly.
 Ofschoon de Duyvel roept: o mensch! ghy sijt verloren;
 Wacht heyl van uwen God, hy heeft'et u gesworen.
 Als uw boetvaardigh hert tot uwen Schepper sucht,
 Al is ons vyandt sterck, sijn beste leger vlucht.
 Wat kan u, lieve ziel! of doot of helle schaden?
 Siet op des Heeren bloet, een diepte van genaden!
 Schoon datje gantsch beswaert, en vol gebreken sijt,
 Soo ghy Hem recht genaect, Hy schelt nw sonden quijt.
 Gelijk eens vaders hert is vaerdigh om t'erbermen,
 Wanneer een treurigh kint tot hem bestaet te kermen;
 God siet oock even soo ons droeve zielen aen,
 Ghy kondt niet ongetroost van hem daer henen gaen.
 Siet, die niet vast en stelt, als met geheele krachten,
 Dat God genadigh is, oock boven ons gedachten,
 Ja, dat hy sondaers selfs sijn heyl en gunste biedt,
 Die kent den rechten aert van God den Heylant niet.
 Doch weet dit soet verhael uw geest niet op te trecken,
 Siet echter uw geloof geduerigh op te wecken,
 Steunt vry op uwen God, want in sijn hoogen raet,
 Daer neemt sijn Vadergunst de wille voor de daedt.
 Verlaet dan uwen romp, en komt'er nyt getreden,
 Als een die na sijn huys met vreughde komt gereden;
 De schult-heer is voldaan, verblijdt u, waerde ziel!
 Want 't handschrift is te niet dat ons verbonden hiel.
 Soo lief had God den mensch, dat hy voor heeft genomen
 Den Soon, sijn waerdste pant, tot ons te laten komen;
 Die is om onsent wil uyt sijnen throon gegaen,
 Die heeft het krank gestel, ons lichaem, aengedaen;
 Die is tot onsen troost, ja voor ons snoode sonden,
 Geboren nyt een vrouw, in doecken opgewonden,
 En in een krebb' geleyt, gelijk een tanger kint,
 Dat voor hem geen gemack, of bed', of wieg' en vint;
 Die heeft, om onsent wil, veel leets en hoon geleden,
 Veel smaetheyt uitgestaen, de pers alleen getreden,
 Een harden dood besuert; niet als een mensche lijt,
 Die nyt de werelt gaet op sijn bescheyden tijd,
 Maer 't krnys, het schendigh hont, dat heeft hy moeten dragen,
 Als hem eerst gantsch het lijf vol stramen was geslagen,
 En 't hoofd vol dorens stack; in 't korte: soo gestelt,
 Dat hy als voor een vloek van yeder was gemelt.
 Siet, dit is 't snyver Lam ten vollen wedervaren,
 Doen wy van hem noch vreemt, en sijne niet en waren;
 Wy sijn dan, lieve ziel! wy sijn door hem verlost,
 Wy hebben Godes Soon sijn hertsens bloet gekost.
 Maer na dit soet gespreck en dient'er niet geswegen,
 Wel bidt, ey lieve! bidt, om staegh een vaster zegen;
 Segh: Heer, ick heb geloof, doch niet in volle maet,
 O! kom mijn swacke ziel in desen ancxt te baet.
 Mijn treurigh hert getuyght, dat veelderley gebreken,
 Oock van mijn jonckheyt aen, in desen boesem steken;
 Soo dat ick waerdigh ben van u te sijn verjaeght,
 Ja, met het eeuwich vuer voortaan te sijn geplaeht.
 Oock is my wel bekend, dat al mijn beste sinnen
 Niet konden, sonder u, mijn feylen overwinnen,
 Niet denken, niet bestaen, niet brengen aen den dagh,
 Dat voor mijn groote schult betalingh strecken magh;
 Dies sta ick gantsch verstelt, en waer oock buyten rade,
 Indien ick niet en sagh den throon van uw genade;
 Indien ick niet en wist, dat ghy, te geener tijd,
 Noch uyteljik vergramt noch onverzoenlijk sijt;
 Maer uw gesegent woort dat heeft ons leeren mercken,
 Dat uw liefd' overtreft oock al uw hooghste wercken;

En al dit is gegrondt op Hem die neder quam,
 En ons geheele schult tot sijnen laste nam.
 Dies als ick, lieve God, uw liefde ga bedencken,
 En datj' oock sondaers selfs met segen wilt beschencken,
 Soo voel ick dat mijn hert als in den Hemel stijght,
 En, door uw soeten troost, een ander wesen krijght.
 Dies sie ick in der daet uw liefde tot de menschen,
 Ja, tot mijn eygen ziel; hoe kan ick beter wenschen?
 Waer soeck ick ander hulp? Voor my, ick weet'er geen,
 Want al mijn troost bestaet in Uw genaed' alleen,
 Ghy, die 't gekroockte riet noyt sijt gewoon te breken,
 Wilt doch mijn flauwe vonck met heylich vuer ontsteken;
 Ghy weet'et, lieve God! gelijk ick oock beken,
 Dat ick, ellendigh mensch! een nietigh sondaer ben;
 Maer ghy, van uwen thronoon vrijwilligh afgekomen,
 Hebt, uyt genaed' alleen, my sondaer aengenomen;
 Dies wort ick nu gewaer, dat noyt gebroken hert 1),
 Dat u met ootmoedt soeckt, van u verstooten wert.
 Hoe soud' ick dan mijn ziel met wanhoop mogen quellen,
 Dewijl ick mijnen troost op u vermach te stellen?
 Ghy hiet een droeve ziel tot uwen thronoon te gaen,
 En dat is voor de mensch des Hemels rechte baen.
 Een heuvel, vasten bergh, een rots sou mogen wijcken,
 Maer Uw onfeylbaer woort sal nimmermeer beswijcken;
 Wat van U werdt geseyt, en uyt uw lippen gaet,
 Is vaster als de grondt daer op de werelt staet.
 Siet, schoon ons sonde waer soo roodt gelijk scharlaken,
 Hy heeft ons toegeseyt die wit te sullen maken.
 Op, op, misnoedigh hert! en recht uw swacke kniën,
 Ghy zult, tot uwen troost, den grootsten Herder sien.
 Wel Duyvel, sonde, doodt! ghy moet op heden wijcken,
 Mijn ziel en sal voortaan niet meer voor u beswijcken,
 Schoon dat te deser tijt mijn aertsche woningh breeckt,
 Ick voele Godes troost, die in mijn ziele spreekt.
 Schoon doodt of helle woelt, 't en sal my niet verschrieken,
 Het bloet van Godes Soon dat sal mijn hert verquicken;
 Al voel ick nu ter tijt de prangen van de doodt,
 Ick ben wel in verdriet, maer even buyten noodt.
 Ghy sijt de waerheyt selfs, Uw mont sal nimmer liegen,
 Uw' woort niet ijdel sijn, Uw' tonge niet bedriegen;
 Dies stel ick mijn gemoet op Uw' beloften vast,
 O! weest mijn toeverlaet, nu Hel en Duyvel bast.
 Maer soo uw swacke tongh niet langer weet te spreken,
 Of dat u, door de pijn, de woorden blijven steken,
 Neemt dan tot uw' behulp, het is een deftigh werck,
 Een vrient, een heylich man, een hoeder van de kerck.
 Gebruyckt, alwaerje kont, gemeenschap van gebeden,
 En schoon uw' kracht beswijckt; en al de buyten-leden,

1) Matth. 11. 18. 18.

Roemt noch des Heeren naem, oock met een vollen mont,
 En seght, in rechten ernst, soo langh ghy suchten kont:

“Verlosser, eenigh heyl, en trooster aller zielen!
 En laat in dit gevaer uw' schepsel niet vernielen;
 Ghy hebt in uw' geweld de prangen van de doodt,
 Verquickt mijn bange ziel in dezen hoogen noodt.
 Of schoon mijn flauwe tongh niet meer en weet te spreken,
 Laet my noch evenwel uw' gunste niet ontbreken,
 En als ick missen sal 't gebruyck van mijn gesicht,
 Weest ghy dan, lieve God! mijn troost en eeuwigh licht.
 Oock als ick op het lest geen stem sal konnen hooren,
 Soo spreekt door Uwen geest tot mijn inwendigh' ooren,
 En als mijn hert beswijckt, en my de kracht begeeft,
 Soo maeckt dat Uwe geest in my noch krachtigh leeft;
 Laet in die bange stont Uw' lieffelijcke stralen,
 Laet Uw' genadigh oogh in mijn gewrichten dalen,
 De troost, die neder komt van Uwen reynen geest,
 Is als een voor-gerecht van 's Hemels eeuwigh feest.
 Laet Uw onwaerden knecht van hier in vrede scheyden,
 En doet sijn bange ziel tot uwen troon geleyden!
 Mijn levens-tijt verloopt: Ick sie den swarten nacht,
 Dies is 't Uw' heyl alleen dat ick op heden wacht.
 Ick haeste, lieve God! en wil van hier vertrecken,
 Maer ghy hebt volle macht my weder op te wecken;
 Dies schoon ick heden sucht, en doe een bange reys,
 Ick sal U weder sien, oock in dit eygen vleys.
 Geen doodt, geen duyster graf, geen machten van der Hellen,
 Ja, niet dat eenigh mensch hier is gewoon te quellen,
 Sal immer dese ziel van U verscheyden, Heer!
 Want ick sal Uwe sijn, en dat voor immermeer!
 Wegh Satan, hels gespuys! wegh Duyvel, ziel-verrader!
 God, God sal eeuwigh sijn mijn goedertieren Vader;
 Dit bidd' ick voor het lest, dit wensch ick aldermeest.
 U, U genadigh God! beveel ick mijnen geest.”

Als ghij dus hebt gesucht, verschuyft dan uwe sonden,
 En plaetst uw gantsche ziel in Christi reyne wonden;
 Houdt u daer vast geset, oock in den laesten noodt,
 En lijdt dan met gedult de prangen van de doodt.
 't Is maer een korte stont die ghy noch hebt te strijden,
 't Is maer een kleyne tijt die ghy noch hebt te lijden;
 Houdt, dat Hy in den noot u niet verlaten sal,
 Die noyt uw' ziel verliet in eenigh ongeval.

BESLUYT :

Nu gunt my, lieve God, terwijl ick u verwachte,
 Dat ick van nu vooraen geen aertsche dingen achte;
 Vermeerdert mijn geloof, en geeft my recht gedult,
 Tot datje dese ziel voor U ontbieden sult!

HOF-GEDACHTEN,

DAT IS:

INVALLEN BY GELEGENTHEYT, OFT OP 'T GESICHTE

VAN

BOOMEN, PLANTEN, BLOEMEN, KRUYDEN, EN DIERGELIJCKE AERDT-GEWASSEN,

VERWECKT, IN 'T BUYTEN-LEVEN VAN DEN SCHRIJVER,

OP

SORGH-VLIET.

AEN DE EERBARE, DEUGHT-RIJCKE, KONST-LIEVENDE JONCK-VROUWEN
ELIZABETH, JANNETTE, MARIE, AMARANTE, ANNA,

DOCHTERS VAN DEN HEER CORNELIS VAN AERSEN, IN SIJN LEVEN HEERE VAN WERNHOUT, EN DROSSAERT
VAN DE STADT EN BARONNYE VAN BREDA, EN VAN ANNA CATS, MIJN OUDSTE DOCHTER EN:

JONCK-VROUWEN

MARIE, ELIZABETH, ANNA, CATHARINA,

DOCHTERS VAN DEN HEER CORNELIS MUSCH, IN SIJN LEVEN HEER VAN WAELSDORP, EN GRIFFIER VAN DE
HO. MO. HEEREN STATEN GENERAEL DER VEREENIGHDE NEDERLANDEN, EN VAN ELIZABETH CATS,
MIJN JONGSTE DOCHTER.

Hoort nichten, die in Sorrigh-vliet,
Bywijlen, soet vermaeck geniet,
Of als de Mey en Lente-tijt,
Met haer gebloemden wagen, rijt;
Of als hier al 't geboomte bloeyt,
Of 't ooft oock in het wilde groeyt,
Terwijl de fiere nachtegael,
Hier queelt met staegh een nieuwe tael; —
Hoort, segh ick, hoe men winterdagh
Oock hier iet soets genieten magh;
Te weten, als het onweér raest,
En wint uyt volle kaken blaest;
Of als de vorst en koude bijt,
En in uw teere wangen snijt.

Begeeft u dan tot desen boeck,
En doet vry naerstigh ondersoeck,
Wat boom, en bloem, en plant, en kruyt,
En wat'er uytter aerden spruyt,
Aen maeght, of vrouw', of deftigh man,
Voor soet bedencken geven kan.
En wat geheym God heeft geleyt
In al dat hy voor ons bereyt;
En hoe het op ons wesen past,
Dat hier aan boom en kruyden wast.
Want sooje dit wel gade slaet,
En dat'et u ter herten gaet,
Ghy sult'er vinden, schoon het vriest,
Al wat men in de kou verliest.

AEN DE EERBARE, VERNUFTIGE, WELBESCHEYDENE JUFFROU

CORNELIA BAERS,

WEDUWE WIJLEN D. MATTHIAS HA VIUS, GOUVERNANTE VAN MIJN HUYS-HOUDINGE OP SORGH-VLIET.

EERBARE JUFFROU, WAERDE VRIENDINNE.

Siet hier een deel van Sorrigh-vliet,
Dat aen u dese prente biet,
Vermits ghy, met gestage vlijt,
Hierin geduerigh besigh zijt,
En acht'et voor geen kleine vreught,
Dat ghy te samen brengen meught,
Uyt bloemen, planten, vruchten, kruyt,
En wat hier aen der heyden spruyt,
Dat tot een nette tafel dient,
Ter eeren van een lieven vriend.

Dat wordt soo wel by u bedacht,
Ja, net en konstig uyt-gewracht,
Dat oock de grootste van het landt
Het schatten voor een edel pandt;

Ja, dat een Prins, een Koningin:
Genieten 't met een blijden sin.

Vriendinne, na mijn leste reys,
Die ik haest doen sal uyt het vleys,
Sal dit hier voor een teycken staen,
Dat ghy mijn huys hebt wel gedaen,
Niet slechts hier in dit dorre sant,
Maer in het magtigh Britten-lant;
Daer heb' in volle daet gesien,
Wat in de werelt kan geschiën.
Maer of je daer of elders waert,
Ik sagh gestaëgh uw' vromen aert,
Daer van ick hier getuyge ben,
Dewijl ick uw' trouw herte ken.

I. OP 'T GESICHTE VAN KIKVORSSCHEN.

Hier sie ick hoe de kickvorsch springt,
Ick hoor' hoe dat het beesje singt.
Ick sie het op het drooge lant.
Ick sie het op den waterkant.
Ick sie het in een diepe vliet;
Maer nat of droogh en schaet hem niet.
Het is soo naeckt gelijk een pier,
En echter 't is een vrolijk dier:
Het is van vreught en blijerschap vol,
En siet, 't en hoeft geen hair of wol.
Al waer het komt, of henen gaat,
't En doet geen ander dieren quaet;
Niet eene wordt van hem gewont,
Want 't heeft geen tanden in den mont,
Een stil, een vroom, een billick mensch,
Die vint sijn lust en herten-wensch,
Oock in een slecht en kleyn bedrijf,
Al heeft'et weynigh om het lijf,
Al draeght hy slechts een matigh kleet,
Met weynigh kosten uyt-gereet,
Hy vint geneught en groot vermaeck,
Oock even in een kleyne saeck;

Men hoort niet, dat hy iemant bijt;
Hy leyt een leven sonder nijt,
Hij quetst geen mensch, al is hy boos;
Sijn mont die is als tandeloos.

In u alleen, o lieve God!
Bekoomt de mensch sijn hooghste lot.
Alleen aen uwe rechterhandt,
Daer is het langh-beloofde landt;
Daer is het woonhuys van de rust,
Daer is de volheyt aller lust.
Als ghy den mensch vernoegen geeft,
Of hy dan veel of weynigh heeft,
Sijn geest is vrolijk en gerust,
Ja druck is hem als herten lust.

Wat danck ben ick u schuldigh, Heer!
Wat eysch, of wensch, of wil ick meer!
De plaets daer ghy my hebt gestelt,
Die was eerst maer een sandigh velt,
Daer niet en stont oft op en wies,
Als mosch oft maer een schrale bies.
Nu zijn hier boomen over al,
En vry niet in een kleyn getal,

Niet schoon alleen door jeugdigh groen,
Maer die oock anders voordeel doen:
Sy staen met vruchten overschut,
Soo dat de moeder dient gestut;
Vermits het (door de gulle vrucht)
Schijnt, datse van de swaerte sucht.

Wat danck ben ick u schuldigh, Heer!

Wat is 't, dat ick hier niet en leer!
Wat vind' ick hier een hooge school,
Terwijl ick in de velden dool!

Wat vind' ick lessen overal,
Die my geen mensch ontnemen sal!
Wat vind ick wonders waer ik ga,
Waer ik het oogh maer nedersla!
Oock in het stof en mulle zant,
Daer sie ick uwe rechterhant:

Daer sie ick kracht en hoogh beleyt,
Dat my noyt mensch en heeft geseyt.
Wat kruyt-boeck is'er oyt gemaect,
Dat hier de rechte gronden raeckt!
Geen mont, of hant, of nette pen,
Die ick hier toe genoegsaem ken,
Om uyt te drucken, door de kunst,
Des Heeren noyt volpresen gunst.

Een muys, een mol, een mugh, een mier,
Een kickvorsch, of een naeckte pier,
Een bloem, een gras, het minste kruyt,
Dat roept uw groote wonders uyt:
Dat doet ons reysen metten geest,
Waer doot noch helle wert gevreest.

Wat danck ben ick u schuldigh, Heer!
Waer ick my wend' of henen keer,
Ja wat ick doe, of maer en poogh,

Daer sie ick, dat uw' gunstigh oogh
Gestaegh ontrent mijn saecken gaet;
En op mijn woningh stille staet;
Ja, schoon al treft my tegenspoet,
Noch vind' ick al uw wegen goet;
En of 't mijn vleesch al tegenstaet;
Noch valt'et uyt tot mijner baet.
Daar 't niet en valt als ick het wensch,
Daer heb ick 't als een christen mensch.

Wat danck ben ick u schuldigh, Heer!

'k En wil geen staet of werelts eer,
'k En wensch geen goet of groote schat;
Ick ben voortaan des werelts sat.
Het vleesch baert ons maer ongeval,
Geeft U aen my, en neemt'et al!

II. OP 'T GESICHTE VAN EEN DRUYVEN-TROS.

Lest, daer ick aen een tafel sat,
Alwaer men schoone fruyten at,
Gaf my de waert een druyven tros,
Verlusticht met een schoone blos,
Geschildert met een aerdigh blau,
Doorluchtigh, als een klaren dau.

Maer t'wijl ick van de druyven eet,
En nu haer keest en smake weet,
Soo vond' ick, dat het groot gewas
Noch suur, en wrangh, en vinnigh was;
Maer dat de kleynste druyven fijn
In geur gelijk als soete wijn:
Soo dat haer lieffelijke smaeck

Aen my en yeder gaf vermaeck.

Als ick dit onderscheyt bemerck,
Soo dacht ick aen dit wonder-werck:
Ick dacht, de son, gaend' overal,
Beschijnt de vruchten van het dal
En al de druyven die men siet,
Dech sy en rijpt de grootste niet.
Wat hoogh en opgezwollen staet,
Dat is 't dats' in sijn wesen laet:
Maer slechts het kleyn, ja minste goet,
Dat maectse rijp en suycker soet.

Nu let, o ziel! op dit geval,
En segh wat ick hier leeren sal:
Een herte niet verwaent of hoogh,
Maer nedrigh in sijn eigen oogh,
Daer woont des Heeren reynen geest,
Daer is sijn zegen aldermeest.

O God! die lieft een sedigh hert,
Dat met geen pracht verdreven wert,
Laet my voor u gebogen gaen,
En vrijd mijn ziel van losse waen;
Waer toe verheft sich asch en stof?
U Heer alleen, behoort den lof:
Op dat'er even desen dagh,
Uw zegen aen bekliven magh.

III. OP ONGE-INTE BOOMEN.

Die uyt een gulle schoot, oock van de beste boomen,
Bequame planten wacht, die bout op losse droomen;
Kiest vry een keestigh hout; oock in sijn beste jeught,
De boom, daer uyt gequeeckt, is van geringe deught.
De stamme dient vernieut, met inten op te setten,
En daer op moet vooral een geestigh planter letten;
En wie dat aen een boom sijn eygen tacken laet,
Die maect dat het gewas sijn meester niet en baet.
Ja, schoon een keestigh hout al inten heeft ontvangen,
En dat aen sijn gewaey oock schoone vruchten hangen,
Indien men boomen queeckt, oock uyt het beste zaet,
De vruchten even-wel die sijn noch echter quaet.
Noch heb' ick dit gemerckt aen veelderley gewassen,
Dat na den eersten houw haer tacken beter wassen,
En 't graen, dat suyver is, wanneer het wort gesaeyt,
En is noyt sonder kaf, oock als het wort gemaeyt.
't Gaet dus oock met de mensch: sijn wesen is bedorven,
't En zy hem van den Heer genade zy verworven.

Al wat van menschen komt is noyt van goeden aert,
Tot dat'et Godes Geest ten vollen wederbaert.
Siet, schoon na Joodsche wijs de vader was besneden,
Sijn kint had' even-wel de voorhuyl aen de leden,
En soo men in der daet oock onder ons bevindt,
De beste Christen selfs die krijght een sondigh kint.
Ach wat is van de mensch, wy sijn als buiten rade,
O God! ons eenigh heyl beslaet in uw' genade.
Ghy sijt die ons vernieut, ja ghy en anders geen,
U zy dan eeuwich lof, en prijs, en eer alleen!

IV. OP 'T GESICHTE VAN 'T AENKOMEN VAN DE LENTE-TIJD.

De strenge winter heeft gedaen,
De schoone dagen komen aen,
Het water dat gevrozen stont,
Dat wort gesien tot in den gront.
De boomen van de sneeuw' bevrijt,
Beloven nu een soeter tijt;
En d'aerde, die gesloten was,
Vertoont ons groen en weligh gras,
Het bloempje dat scheen dood te sijn,
Verlusticht door de sonne-schijn,
Ontluyckt sijn nieuw' en aerdigh blat,
En toont daer in een rijcken schat,
In 't korte, geen soo kleynen kruyt,
Of 't brenghet een ander wesen uyt.

Dewijle dan het aertsche dal
Sich gaet vernieuwen over-al:
Mijn ziel, ghy dient oock soo te doen,
En wassen, als het jeughdigh groen;
Ghy die den nieuwen tijt besiet,
En daer uyt soete vreught geniet,
Gaet, treckt eens uyt den ouden mensch,
Dat is de Lente, dien ik wensch.

O God, die uwen zegen streckt,
Op al dat nu den acker dect,
Vernieut, o Vader! mijn gemoet,
Gelijck ghy nu de kruyden doet.
Geeft my, dat ik u dienen magh,
Tot aller uren van den dagh,
Met lijf, en ziel, en mont, en pen,
Soo langh ick hier op aerden ben.
En heb ick yet ter werelt meer,
Maectt alles nieuw tot uwer eer!

V. OP 'T GESICHTE VAN EEN MOL, DIE, UYT D'AERDE KRUIPENDE, VAN EEN REYGER, OF DIERGELIJKKE VOGEL WIERT OPGEGRIPEN.

Lest, doen ick in de groente sat,
Met veel gedachten opgevat,
Wert ick gewaer een swarte mol,
Gekropen uyt haer duyster hol.
Ick sagh, hoe daer een vogel quam,
Die in der haest den kruyper nam,
Die 't beest met open klauwen greep,
En dapper in de lenden neep;
En die het, met een snelle vlucht,
Gingh voeren in de blauwe lucht;
En, buyten twijfel, op het lest,
Sou brengen in sijn grage nest.
Wel, peysd' ick doe, wat sie ick hier?
Dat loos, dat slim, dat listigh dier,
Dat in het duyster kunstigh wroet,
Een wonder in der aerden doet;
Dat soo veel kromme gangen weet,
En soo veel kleyne dieren eet;
Dat is gantsch blind, gelijk het blijktt,
Wanneer het na den Hemel kijckt:

't En kent niet eens sijn eygen noot,
't En let niet op sijn eygen doot;
't En weet niet hoe de saken staen,
Die hem tot aen het leven gaen.

Wie diep in aertsche dingen siet,
Weet van den Hemel dickmael niet,
Hy is daer in, als steke blind,
En onbewust, gelijk een kint;
Hy soeckt na lust, of eer, of goet,
Siet, daer in wortelt sijn gemoet.
Daer spreekt hy van met vollen mont,
Daer spreekt hy van uyt 's herten gront,
Daer gaet hy breet, en wonder vast,
Vermits het op sijn wesen past.

Ey lieve, wat is dan de mensch!
Ach! schoon hem, na sijn eygen wensch,
Ten deele valt lust, eer, en goet,
't Is maer in d'aerde dat hy wroet.
't Is ja, dat hem ter hellen drijft,

Soo hy daer aen verslingert blijft 1).

O Godt! maeckt ons gedachten vry
Van soo een dulle raserny,
Van soo een onbedachten sin,
En stort'er uwen zegen in!
Laet onsen geest inwendigh sien,
Wat eens hier namaels sal geschiën.
Laet ons begrijpen, boven al,
Wat na dit leven wesen sal;
Indien niet na de volle daet,
Ten minsten na de rechte maet.
Wie maer een deel des Hemels siet,
En acht de gansche werelt niet.

VI. OP 'T GESICHTE VAN EEN BOOM, WEY- NIGH TACKEN EN VEEL WORTELS UYTGESCHOTEN HEBBENDE.

Laetst was ick in een schoonen hof,
Daer vond' ick vry geen kleyne stof,
Om aen te spreken mijn gemoet,
Wanneer het in der aerden wroet.

Ick sagh daer stont een boom geplant,
Niet verre van den water-kant;
Een hovenier, die by hem quam,
En sloeg sijn oogen op de stam,
Die sprack: dit hout en dient ons niet,
Vermits het lot noch tacken schiet;
Vermits het toont een treurigh groen;
Ick meen het heden uyt te doen.
De meester, die ontrent hem was,
Die seyde: lieve, niet te ras!
Hoe, weet ghy niet den wijsen raet,
Die in het boeck des Heeren staet?
Mest eerst den boom, en beyd' een wijl,
Eer ghy gebruyckt de felle bijl.

Neen, seyde' terstont den hovenier,
Dit hout en is maer voor het vier;
Want hoop van vrucht uyt desen boom
Dat is maer waen en enckel droom;
Daer is voor hem geen mesten aen,
Oock heb ick 't over-langh gedaen;
Hy is geen kost of moeyte waert,
Maer nut tot brandt-hout aan den haert:

Sijn heer die sweegh; dat was geseyt,
Dat hy van sijn gevoelen scheyt;
Dies pooght de knecht dien eygen stont,
Den boom te rucken uyt den gront:
Maer neen, hy stont hem al te vast,
Soo dat hy op geen trecken past;
Hy stont te diep, en was te sterck,
De spa moet komen aen het werck.

Maer t'wjl de man dus staet en spit,
Verneem ick en de meester dit:

1) Och Heere! hoe is het met my? Ick kan sien in aertsche dingen groot onderscheyt der saken, en als het my oock wat begint aen te gaen, ick kan daer over geweldigh beweegh wesen, en over de geestelijke dingen ben ick nog soo blind, soo ongevoeligh. Waer is mijn gevoelen van de heerlicheyt uwer hooger Majesteyt, vuyligheyt der sonde, van de lieflijkheyt uwer genade, en de voortreflijkheyt der Christelikeyt? Ware dat ter dege by my; sou dan oyt langer d'ydele nietige verganckelijke beuselingen van dese tegenwoordige werelt my meer ter herten gaen, dan de hemelsche en Godlijke dingen? Och Heere, geve doch, dat ick my hier over vernedere, en dat ik mijn ziele geen ruste en geve tot dat ick sulcx gebetert vinde. W. Teelingius in sijn Tijdtwinnige.

Als dat de boom veel wortels hadt,
Geloopen midden in den padt,
En diep gevestight in den gront,
Soo dat hy vast, en seker stont.

Hier sprack de meester wederom:
Gewis, ghy zijt my wat te dom,
Soo af te keuren dit gewas,
Dat wel en diep gewortelt was.

't Is maer te slimmer (seyd' de man)
Ick houd'er niet ter werelt van:
Een boom, die groote wortels schiet,
En tack, noch vrucht, sijn meester biet,
Die is voor al van slimmen aert,
En soo niet waert te sijn gespaert.
Dit seyde' de vriendt, en tot beslyt,
Trock hy den boom met krachten uit.
Maer als het hout ter aerden viel,
My docht het gingh my door de ziel;
Voorwaer, het scheen dat ieder tack
Op mijn bedrijf en leven sprack;
My docht, ick schoed' 1) op deze leest,
En soo bekeef ik mijnen geest:

Wat hebt gy wortels uytgestreckt
En ick en weet niet waer gereckt,
Hoe weynigh tacken in de lucht,
Die zijn bekwaem tot goede vrucht;
En echter uw' onvruchtbaer hout
Staet in het schoonste van het wout;
Staet noch, ja staet oock even hier!
O! danckt den grooten Hovenier,
Dat hy u noch op aerden dult,
Die sonder vrucht de plaetse vult;
Ja, staegh uw dorre tacken lijt.
Mijn ziele! dient u van den tijt,
En denckt, hoe licht u kan geschiën
Het onheyl bij ons nu gesien.

O groote planter van de mensch!
Vergunt mijn ziele dese wensch:
Dat ick niet in der aerden sijgh,
En daerin groote wortels krijgh;
Maer dat mijn tacken mogen gaen
Vry hooger als de doffe maen,
En dat ick vruchten dragen magh,
Gelijck een danckbaer herte plach;
En dat alleen ter uwer eer,
Om u te loven immermeer.

O groote Planter van de mensch,
Vergunt mijn ziele deze wensch!

VII. OP 'T GESICHTE VAN EEN HUYS- SLECKE.

Lest gingh ick treden in een hof,
En leyde sware saeken of:
Maer t'wjl ick in het jeugdigh groen
Nog eenigh voordeel socht te doen,
Vernam ick daer een kleyne sleck,
Dies gingh ick, met een stillen geest,
Beschouwen dit gewapent beest.
Ick seyde tot mijn dom gemoet:
Let, hoe dat sleckje wort gevoet;
Het eet van al het beste kruyt,
Dat op de vette gronden spruyt.
Het kiest den dauw' voor sijnen dranck,

1) schoed'; schoende.

Het hoort gestagen vogel-sangk;
 Het wandelt foetjens in het groen,
 Om wat, en niet te veel te doen;
 Doch waer het sich oyt neder set,
 Het draeght sijn huys geduerigh met,
 Soo dat het beesje schuylen magh,
 Wanneer daer komt een vuylen dagh.
 Het sluyt sijn deurtjen wonder vast,
 En is bevrijt van overlast.

Van mist en damp, en ongeval,
 Want 't is geslooten over-al;
 Geen mist, of onweêr kander in.
 En des al echter niet-te-min,
 Soo vind' ick dat het diertje sterft,
 En in dat vaste slot bederft.
 Hoe menigh light'er in het sant,
 Hoe menigh rolt'er over-kant,
 Die, schoonse noch gesloten sijn,
 Niet anders hebben als den schijn!
 Want, of men noch het huysjen siet,
 De weert eylaes en is'er niet.

Hoe iemandt na den regel leeft,
 En sich om langh te leven geeft,
 Hoe dat men op sijn voedsel past,
 En somtijts eet, en somtijts vast;
 Hoe dat men op de kunste staet,
 En nut geen spijsse sonder raet,
 En eet maer dat men dienstigh acht,
 En voor onpure dampen wacht;
 Hoe dat men vaste sloten bout,
 En sich daer in gesloten hout;
 Hoe dat men sich in yser sluyt,
 En komt'er noyt sijn leven uyt!
 Ey lieve, des al niet-te-min,
 De bleecke doot die raect'er in;
 De bleecke doot die doot haer werck,
 En daer en baet gesont of sterck.
 Sy dringht door gantsch het aertsche dal,
 En hare zeysen maeyt'et al.
 Dit is van outs een stale wet,
 En daerom dient'er op gelet.

Wel, kan de doot niet sijn gemijt,
 Soo wacht de doot tot aller tijt,
 Soo wacht haer prickel over-al,
 En set uw' leden na den val:
 Doch soeckt het leven in de doot,
 Soo blijft uw' ziele buyten noot.

VIII. OP 'T GESICHT'E VAN EEN MUGGE, BLOEDT SUYGENDE UYT 'S MENSCHEN HANDT.

Een Mugh quam vallen op mijn handt.
 Daer ick sat in het kooren landt.
 Ick sach het tanger beesjen aen,
 Ick liet'et sonder leet begaen.
 Ick sagh, hoe dat sijn kleyne snuyt
 Ging op, en aen, en om mijn huyt,
 Tot dat'et, met sijn teere mondt,
 Aldaer een open gaetjen vont;
 Een gaetje daer het sweet door vliet,
 Of daer uyt heete waessem schiet.
 Daer stack het dier sijn dunne pin,
 Daer stack het sijnen angel in;
 Die ging'er deur, ick weet niet hoe,
 Tot aen sijn teere lippen toe;
 En t'wijl het dus sijn dingen doet,
 Soo sagh ick, dat er enckel bloet
 Quam rijsen uyt een teere wont,

Tot in het diertjens kleyne mont.

Als ick dus op het beesje let,
 En daer op mijn gedachten set,
 Soo komt my veel bedenckens voor,
 Dat my kan dienen tot een spoor:
 Voor eerst, soo sie ick in het beest,
 Hoe Godt, die wonderbaren geest,
 Heeft in dat nietigh dier geplant,
 Veel dingen boven ons verstant:

Hoe! is'et niet een wonder saeck,
 Dat oogh, en oor, en reuck, en smaeck,
 En beenen, en noch menigh lit,
 Daer op het gaet, en neder sit,
 Dat snelle vleugels boven dien
 Zijn in soo kleynen plaets te sien?
 Ja dat, in soo een engh begrijp,
 Is soo een snuyt, of holle pijp;
 Daer mede dat'et als trompet,
 Al-eer het sich ter neder set:
 En siet, het diertjen is soo stout,
 Het maeckt de meester in het wout,
 Ja treft oock wel een fellen leeuw,
 Soo dat hy maeckt een vreemt geschreeuw.

Voorwaer, het is een wonder-hant,
 Die dit heeft in het dier geplant;
 Die dit te samen heeft gewracht,
 En in soo kleynen beest gebracht.
 O God! een mugh, en haer geluyt,
 Die roept uw groote wijsheyt uyt.

Het tweede, dat ick hier bemerk,
 Is al de vlijt, en al het werck,
 Dat soo een kleyn gedierte doet.

Om sat te sijn van menschen bloet,
 Och! of ghy, ziel! soo naerstigh waert,
 Te soecken spijs na uwen aert,
 Te trachten na dat weerde bloet,
 Dat u alleen ten leven voet.

O Heere! stort my in de borst,
 En geeft my desen reynen dorst,
 En geeft my voor mijn lesten dach,
 Dat ick mijn ziele laven mach.
 Dit was hier voormaels vast gestelt,
 En 't schijnt noch dat'et heden gelt,
 Dat ghy, o ziel! niet steunen meught
 Op bloet, maer op de ware deught.
 Maer ick segh, dat men steunen moet,
 Niet op de deught, maer op het bloet.

IX. OP DE GELEGENTHEYT DAER IEMANT, MET ONRIJPE MOERBESYËN, DE PLECKEN, BY DE RIJPE VEROORSAECKT, UYT WISCHT.

Lest, als ick in een Boomgaert sat,
 Alwaer de jonckheyt fruyten at,
 Soo vond' ick daer een jonge Maeght,
 Die van besmette wangen klaeght:
 Vermits sy vruchten had' gepluckt,
 En met haer vingers uytgedruckt,

Ick segge vruchten van het hout
 Dat noch in sich besloten hout,
 Het bloet van seker jongh gesel,
 Bedrogen in het minne-spel:
 Terwijl hy socht de schoone Maeght,
 Van alle Vrijsters nog beklaeght.

De jonghman, die ontrent haer stont,
 En haer aldus begrommelt vont,
 Gingh henen, met een snelle vlucht,
 En pluckte daer een suure vrucht,

Die wrangh, onrijp, en vinnigh was,
 Daer meed' hy hare feyl genas:
 Want mits hij aen haer wangen streeck,
 Vernam men dat de smette weeck.
 Een ieder keurt de Vrijster schoon,
 Dies komt de meester om sijn loon;
 En set de vrijster in het groen,
 En eyscht van haer een heusche soen.

Ey siet, terwijl de jonckheyt lacht,
 Stont ick hier over wat en dacht:
 En seyde, met een stille sin:
 Gewis hier steken kruymen in!
 Al wat de soete vrucht besmet,
 Dat maect de sure weder net.
 Voorwaer, verdriet en tegenspoet,
 Dat is de menschen dickmael goet;
 En schoon dat ons de quade tijt
 Vry dapper in de sinnen snijt,
 Sy klaert en suyvert ons gemoet
 Van malle vreucht en dertel bloet
 Maer wat tot lust en weelde streckt,
 Maeckt dat de ziele sich beveleckt:
 Gelt, rijckdom, voorspoet, minne-spel
 Dat heeft den Vorst van Israël
 Vry aen de ziele meer geschaet,
 Als hem de wijsheyt heeft gebaet.

O Godt! wy zijn ellendigh vleysch,
 Ick vinde meer als eene reys,
 Ick vinde dat aan ons gemoet,
 Het suur is beter dan het soet.

X. OP 'T AFPLUKKEN VAN RIJPE, EN ONRIJPE FRUYTEN.

Laetst, als mijn Hovenier onrijpe fruyten pluckte,
 Soo kreegh hy weinigh oofts, schoon hy met krachten ruckte;
 Maer als hy metter handt een rijpen appel greep,
 Soo viel het mals gewas, eer hy de vingers neep.
 Terwyl dat soo gebeurd', seyde ick tot mijn gedachten:
 Ey wilt op dit geval met rijpe sinnen achten!
 Siet, t'wijlje besich zijt ontrent het jeugdigh kruyt,
 Soo treckt'er mijn gemoedt een rijp bedencken uyt:
 Een mensch, die jaren heeft, dient staegh te zijn gevonden
 Rijp, sacht, en recht bequaem, om haest te zijn ontbonden,
 Met niemant in verschil, maer staegh een effen slot,
 Soo met sijn even mensch als ook met sijnen Godt.
 Ick hebb', ô Godt! den wil, om soo te mogen wesen,
 En 't is de beste staet daervan ick heb' gelesen.
 Geeft my, al-eer ick koom tot mijnen lesten dagh,
 Dat ick van uwe gunst dit heyl genieten magh.
 Het is by my gemerckt, dat veel bescheyde menschen
 Een goeden levens tijt, en goeden uitkomst wenschen.
 Het een voldoetse niet, sy willen 't beyd' gelijck,
 Om in te mogen gaen het eeuwig Koninckrijk:
 Maer 't eerst is my genoegh, Godt laet'et my verwerven,
 Een die wel heeft geleefd, en kan niet qualijck sterven.
 De schakels zijn gevoeght, en aen malkander vast:
 Een schip met 't eerst alleen, dat heeft sijn vollen last.

XI. OP HET BEDRIJF VAN SEKEREN EZEL IN OUDEN TIJDT.

Veracht geen dingen dieje siet,
 Veracht uw even menschen niet;
 Alwaer het oogh sich henen keert,
 Daer wort geduerigh iet geleert.
 Maer soo men op de velden treet,
 En slechts maer van de vruchten eet,
 En niet en voet sijn eygen geest,

Wat doet men anders als een beest?

De werelt is een selsaem boeck:
 Daer is niet een soo kleynen hoeck,
 Geen stille vliet, geen' holle zee,
 Geen woeste duyn, geen steile ree,
 Men vint'er niet soo schralen hey;
 Men vint'er niet soo dorren wey,
 Men vint'er niet soo wilden kruyt,
 Of yemant treckt'er voordeel uyt.
 Oock is'er niet soo kleynen dier,
 Tot aan de mugh, en aan de mier,
 Daer is niet een soo plompen beest,
 Of 't kan ons baten aen den geeet.

Een yder houdt den Ezel plomp,
 En schier maer voor een rouwen klomp,
 En efter heeft het beest ontdeekt,
 Dat ons tot nut en voordeel streckt:

De wijngaert, in den ouden tijt;
 Wies wonder rouw, en bijster wijt;
 Vermidts daer niet een mensch en quam,
 Die haer het weligh hout benam,
 Soo dat'er niet een mensch en was,
 Die vrucht van hare rancken las.

Een Ezel vont een wijngaert staen,
 Daer hy te water plach te gaen,
 En die had' groot en machtigh loof,
 Dat nam het beest tot sijnen roof,
 En at de gantsche tacken kael,
 En dat niet eens, maer menighmael.

Na desen tijt, en jaer op jaer,
 Soo wort men aen het hout gewaer,
 Als dat'et gulle vruchten droegh,
 En staegh als op sijn meester loegh.

Men wist in lange wijle niet,
 Waer uyt dit wonder is geschiet;
 Een hovenior, een geestig quant,
 Ontdeekt den handel naderhant;
 Hy siet, dat juist de wijngaert draeght,
 Daer aen den Ezel had geknaeght,
 En dat aen d'ander niet en groeyt,
 Die noyt van iemandt wordt gesnoeyt.
 Dies stelt hy vast, en als gewis,
 Dat weligh hout ondienstigh is.

Een Ezel leydt den eersten grondt,
 Een ijzel wijst een nutten vondt:
 Dat boom en wijngaert dient gesnoeyt,
 Wanneer het hout te weligh groeit.

Wel aen dan, weet den Ezel danck,
 Ghy die bemint den wijngaerfranck:
 Maer weet oock dat het Ezels zijn,
 Die haer verlopen in den wijn.

Wilt ghy uw' boomen sien vol schoone vruchten groeyen,
 Ghy moets' op haren tijt, en na den regel snoeyen,
 Een die een dertel kindt laet na sijn wille doen,
 Die pluckt noyt rijpe vrucht van al haer jeuchdigh groen.

XII. OP 'T GESICHTE VAN EEN BYE IN EEN BLOM DOOT GEVONDEN.

Een Byetje, dat in 't wilde vloogh,
 En honigh uyt de kruyden soogh,
 Verloor sijn leven in een blom;
 En vrienden, hoort doch eens waerom:

De strenge winter was voorby,
 Dies was het beesje wonder bly;
 Het wort gewaer een soete lucht,
 Dies quam het, met een snelle vlucht,
 Gevallen in het groene velt,

Nu even tot de groe gestelt.
 Het sach een bloemtjen open staen,
 Daer is het vaerdigh ingegaen;
 Daer vont het soo een soete smaeck,
 Daer vont'et soo een groot vermaeck,
 Daer vont'et soo een nieuwe jeught,
 Daer vont'et soo een diepe vreught,
 Dat, t'wijl het diertje dronck en at,
 Het in het blompje sich vergat;
 Soo dat'et daer het leven liet,
 My docht het beesje wist'et niet.

Als ick dit heden ondervont,
 Terwijl ick by de bloemen stont,
 Soo voeld' ick dat mijn stille siel,
 Hier op in dit bedencken viel:
 Dit is een af-beeld van een man,
 Die sich niet wederhouden kan,
 Wanneer hy, door een Christen plicht,
 Sijn naesten en sijn ziele sticht;
 Wanneer hy met de sinnen werckt,
 En hooger dingen overmerckt;
 Wanneer hy leest, en denkt, en schrijft,
 En daer in soo geduerigh blijft,
 Dat hy sijn eygen vleysch vergeet,
 En van de wereldt niet en weet;
 Sohoon dat sijn lever wert verstoppt,
 Sijn breyn en hert geduerigh klopt;
 Ja, schoon al wort hy wonder swack,
 Hy klaeght niet eens van ongemack:
 Hy blaest alsoo sijn leven uyt,
 Gelyck een Byetjen in het kruyt.

O duysent-mael geluckigh mensch 1)!

1) Geluckigh is hy; ja, duysentmael over geluckigh, die den Heere als hy komt, alsoo doende vint. Mijn ziele moet sterven den doot der rechtveerdigen, ende mijn eynde worde als deses eynde. Num 23. 10.

De doot, die is uw's herten wensch,
 De swackheyt is u geen gequel,
 De wereldt is u kinder-spel;
 Ghy scheyt van hier, tot uwer eer,
 En gaet met vreughde tot den Heer.

XIII. OP EEN BROEY-NETEL.

Al wie een netel raeckt, maer sonder haer te drucken,
 Die plach van stonden aen, sijn handt tot hem te rucken,
 Vermidts hy wert gebroeyt; maer een die harder tast,
 Verdooft het bitsig kruyt, en lijt oock geen last.
 Hoe dickmael sal de mensch sijns herten bloedt ontstellen;
 Ja, tot het innigh mergh, in lijf of ziele quellen,
 Om yet dat hem ontmoet; maer dat sijn herte krenckt,
 Koomt hem, mits hy het werck niet recht en overdenckt:
 Soo hy de moeyte deê van 't stuck recht aen te tasten,
 't En zou met geen verdriet hem kunnen overlasten:
 't Is somtijts maer een vloot, een stroo, een beuseling,
 Dat swaer gelyck als loot hem aen den boesem hingh.
 Wy lijden geen verdriet, als door ons eygen sinnen,
 En daer door is'et nut ons driften t'overwinnen:
 't En is de sake niet, die ons den geest ontstelt,
 't Is swackheyt van gemoedt, dat ons van binnen quelt,
 Men treurt veel om verlies van dees' of gene saken,
 Mits wy te grooten werck van aertsche dingen maken;
 Maer soeckje ware rust, soo soeckt een vaster gront:
 Acht weynigh, lieve ziel, dat ghy verliesen kont.

XIV. OP EEN STEKENDE, OF STRALENDE, BYE.

Voor desen heb ick veel gesien,
 Dat my wel aenstont in de Biên;
 Maer heb daer in nu wat bemerckt,

Daer op mijn geest nu anders werckt:
 De bye, die is een neerstigh dier,
 Maer dickmael uytter-maten fier:
 Een die veel by haer woningh koomt,
 Dient vry al wat te zijn beschroomt;
 Want als haer iemant maer en raect,
 Of dat hy 't beesje gaende maeckt,
 Dan is 'et stracks geweldigh gram,
 Ja, of men 't schier het leven nam;
 Het zy dan boer, of edelman,
 Het steekt soo vinnigh als het kan;
 Soo dat 'et, eer het henen gaet,
 Sijn prickel in de wonde laet;
 Dit is de menschen groote pijn,
 Maer 't sal het dier meer hinder zijn:

Want is de bye haer angel quijt,
 Soo scheyt 'et vaerdigh uytter tijt,
 En 't kan dan namaels, in het groen,
 Aen niemant leet of voordeel doen.

Siet hier uw' beelt, wraeckgierigh mensch!
 Want alsje krijght uw's herten wensch,
 Dat is: wanneer uw' gram gemoet
 Aen iemant leet of hinder doet;
 Dan zijt ghy van Godts gunst ontbloet,
 En dat zijn wegen na de doot.

Een die kan wreken als hy wil,
 Maer doet het niet, en houdt hem stil,
 Die acht ick van een edel bloet,
 Mits hy kan toomen sijn gemoet.

Ey lieve, stelt aen Godt de wraeck;
 Ja geeft aen hem uw' gantsche saeck,
 En ghy, ô vrienden, pleeght gedult,
 Soo krijghje wrake sonder schult.

XV. OP 'T GESICHTE VAN EEN VINCK-GETOUW.

Laetst stont ick by een vinck-getouw',
 Als ick my wat vermaken wouw';
 Ick sagh hoe datmen vogels ving,
 En hoe dat al den handel ging.
 Ick sagh, wanneer men trock het net,
 Als sich een vogel neder set,
 Wanneer de vinck, met snelle vlucht,
 Haer regel-recht gaf in de lucht,
 Dat sy als-dan de slagh ontquam,
 En hare vryheyt weder nam:
 Maer alsse wou ter zijden gaen,
 En gaf haer uyt de rechte baen,
 Soo was 't dat sy het lijf verloos,
 Om datse slimme gangen koos.

Mijn ziel, wat ick u bidden magh,
 Ey, let doch eens op desen slagh!
 En als'er oyt een listigh net,
 Om u te vangen, is geset;
 En dat ghy sijt in hooge noot,
 Van smaet, of druck, of van de doot,
 En wilt geen kromme wegen gaen,
 Maer houdt my staegh de rechte baen;
 Die sal u leyden uyt de noot,
 Die sal u vrijden van de doot,
 Ja, vreughde geven op het lest:
 De rechte wegh is alderbest.

XVI. OP ONGEBAENDE WEGEN.

Een padt dat eensaem is. en weynigh wert bereden,
 En met geen menschen voet, als selden, wert betreden,

Bewascht 1) met seltsaem kruyt, en dat in volle jeught,
Maer 't is al meestendeel dat niet te veel en deught.
Het is met ons gemoet oock even soo gelegen,
Gelijck het veeltijts gaet met ongebaende wegen:
Een die sijn innigh hert niet dickwils overgaet,
Die maeckt al menighmael een goed' gewisse quaet.

XVII. OP DEN AERT EN EYGENSCHAP VAN DEN ELSCH.

Men snoeyt meest al het hout, maer Elsch die snoeyt haer selven.
O mocht ick, lieve God! tot in mijn ziele delven,
En doen wat desen boom, uyt eygen aert, bedrijft,
Soo woud' ick noyt bestaen, wat vleesch of werelt stijft,
Soo woud' ick even staêgh mijn innigh wesen snoeyen,
Ja, woud' in mijn gemoet geen onkruyt laten groeyen;
Soo woud' ick alles doen, na uwen wijsen raet:
O ghy, die geeft de wil, verleent de volle daet!

XVIII. OP 'T GESICHTE VAN EYCKE- BOOMEN IN 'T HAEGHSCHÉ BOSCH, AEN DEN TOP VERDORT ZIJNDE.

Wanneer ick door het Haeghsche bos,
Van mijn beroep een weynigh los,
Of in de naeste velden dwael:
Soo vind' ick eycken, boven kael,
Doch elders groen en wel gestelt,
Gelijck de gaefste van het velt.

Dit vind' ick vrent, dies vraegh ick dan,
Ja, vraegh hier gront, en reden van;
En 't gunt, tot antwoordt, wort geseyt,
Heeft (na mijn oordeel) goet bescheyt:

Men hout, dat als de wortel raeckt,
Daer sy een derry-gront 2) genaect,
Dat stracx een deel daer van vergaet,
En dat oock na de juyste maet,
De boom, ontrent den hooghsten top,
Vertoont een dorr' en kalen-kop.

Als ick dit hoor en overpeys,
Soo pas' ick 't op ons nietigh vleys;
Ick make stracks een vast besluit,
Ick treck'er desen regel uyt:

Wort yemant dorr' of kaal, of grijs,
Voorwaer, dat is een vast bewijs,
Dat ons van binnen yet vergaet,
Daer op de gront des levens staet;
Dat yet ontrent de lever schort,
Oft in de nieren wat verdort;
Oft dat misschien de loos 3) bederft,
Oft dat het sap des levens sterft.
Oft dat hem 't een oft ander quelt,
Dat hem de doot voor oogen stelt.

Wel ghy, die in den spiegel siet,
En vind' u vorigh wesen niet:
Maer wordt een rimpel hier en daer,
Of wort een grijsen baert gewaer;
Oft dat misschien uw deusigh oor,
Verliest een deel van sijn gehoor;
Oft dat'et oogh u duyster wert,
Soo denckt dat, aen oft om uw hert,
Oft elders, eenigh dingh ontbreeckt,
Dat u als na het leven steeckt,
Dat u, als in het oore, seydt:
O vrient! ghy wort ter doot geleyt.

Ey siet, hoe goedigh is de Heer,
Die schier geen menschen immermeer,

Hier uyt dit ydel leven treckt,
Oft in den grave neder-streckt,
Oft hy en heeft voor al geseyt,
Waer hen de snelle tijt geleyt,
En toont hun eerst, in vollen eysch,
De broosheyt van het nietigh vleysch.

Wat sijn'er meesters in de stadt,
Indien men recht haer leere vat!
Wat sijn'er meesters in het wout,
Indien men van haer lessen hout!
Wat sijn'er meesters over-al,
Die ons voorseggen onsen val!
Al wat men hoort, al wat men siet,
Dat spreeckt tot ons, al spreek'et niet.

O Godt! wiens hoogh, en wijs beleydt,
Ons soo veel nutte dingen seydt,
Ontsluyt ons oogh, dat wy het sien,
Wat ons ten goeden kan gediên:
Geeft ons, dat wy met dorr' en groen,
Niet anders dan ons voordeel doen;
Doch. onder al uw' milde gunst.
Soo leert ons doch de sterrif-kunst!

XIX. OP HET PLOEGEN, MISSEN, EN SPITTEN IN D'AERDE.

Laetst, als ick moede van de stadt,
Ontrent gebraeckte landen sat:
Geviel 't dat daer een huysman wrocht,
En mis op sijnen acker brocht.
Oock was'er een, die met de ploegh,
Gantsch snelligh door de veuren joegh.

Een ander, op het naeste lant,
Die maeckte greppen in het zant,
En haelde bagger uyt den gront,
En wat hy in het water vont:
En siet, uyt dese kleyne reys,
Soo quam my binnen dit gepeys:

Het aertrijck wort als staegh geterght,
En ick en weet niet wat geverght;
Wie is'er, die het niet en quelt?
Sijn schoon gewasch dat wort gevelt,
Het wort met slijck en dreck bestroyt:
Die wordt hem op het lijf gegoyt.
Dan wordt het, meer als duysent-mael,
Door-sneden met het vinnigh stael!
En nôch soo ley'tet echter stil,
En lijdt wat knecht en meester wil.

Maer siet, als na een langh gedult,
De tijt ten lesten is vervult,
Dan sietmen, dat het lage rijck
Verslint sijn quellers al-gelijck:
Want alle vleesch sijght in het graf,
En niet een mensch en komt'er af.
Siet, die een ander heeft gequelt,
Die wort ter aerden neêr-gevelt.

Gedult, dat is een groote deught,
De beste dieje vinden meught.
Het lijden is de menschen best,
Want soo verwintmen op het lest.
Een die maer stil en ledigh leeft,
En Godt alleen de wrake geeft,
Die is den hemel lief-getal,
En Godt is 't, die het wreken sal.

XX. OP AFGEKAPTE BOOMEN.

Al kap ick boomen af, 't en kan my niet verdrieten;
Ick segge: dit gewas dat sal eens weder schieten,

1) *bewascht*; bewassen, begroeid.

2) *derry*; derrie, veen.

3) *loos*; long.

Want als de Meysche dau sal vallen op het kruyt,
 Dan schiet het wederom sijn gulle botten uyt.
 Maer als de levens-draet den mensch wort afgesneden,
 Dan wort het lichaam dorr' door al de gantsche leden;
 En schoon de koele Mey ontsluit haer groenen schoot,
 Wy blijven evenwel als eygen aen de doot.
 Schoon dat wy sien de son als in het water dalen,
 Haer licht schijnt wederom, en toont haer gulde stralen:
 Maer als ons kranck gestel eens in den grave sijght,
 't Is seker dat het noyt sijn eerste wesen krijght.

XXI. OP 'T GESICHT VAN OUDT BOOM-GEWAS.

Ick sie een hoogen boom hier aen der heyden wassen,
 Die op geen langen tijt en schijnt te willen passen.
 't Is hondert jaer en meer, dat hy'er heeft gestaen,
 En noch en is de stam in 't minste niet vergaen.
 Hier denck ick nu ter tijt, dat d'oude dickmael klagen,
 Om dat den Hemel geeft aen menschen korter dagen,
 Als aen het quastigh hout of eenigh seltsaem beest,
 Die echter niet en zijn als schepsels sonder geest.
 Sy meynen dat de mensch al langer dient te leven,
 Als na gemeene loop hem dickmael wort gegeven;
 Om dat hy op het lest eerst wort een dapper man,
 En datmen metter tijdt veel dingen leeren kan:
 Maer al die met den geest tot Godt den Schepper rijsen,
 Die sullen even hier sijn groote wysheyt prijsen.
 En schoon eem heydens mensch dit niet en kan verstaen,
 Het is volkomen goet wat Godt oyt heeft gedaen.
 Godt laet wel menigh beest of boomen ruymmer leven,
 Als hy aen eenigh mensch oyt is gewoon te geven;
 Doch als een boom vergaet, een beest het leven sluyt,
 Dan is'et met den boom, en met de beesten uyt.
 Maer als ons levens-draet al schoon is afgesponnen,
 Dan is in ware daet ons leven eerst begonnen;
 En heeft een, die nu sterft, geleeft tot Godes eer,
 Hy sal geluckigh zijn, en dat voor immermeer!
 Swijght, werelt-wijsen, swijght! het zijn onguere droomen
 Te seggen; dat de mensch is minder als de boomen.
 Het kan geen hinder zijn, al is ons leven kort,
 Als Godt ons na de doot met zegen overstort.
 Hoe sal ick oyt van Godt ongalijck konnen spreken,
 Dat hy my ras verlost van alle mijn gebreken?
 Dat hy my ras verplaetst uyt dit ellendigh dal,
 En stelt my daer ick hem ten vollen kennen sal.
 Wel ziel, of ick nu sterf, het waer een grooten zegen,
 Indien het God bevalt, ick ben'er toe genegen.
 Ick wil geen aertsche vreught, geen staet, of werelts eer;
 Neemt Godt mijn sonden wech, ick wil geen leven meer.

XXII. OP EEN VIJGE-BOOM.

Of schoon de vijge-boom noyt is gewoon te bloeyen,
 Noch siet men aen sijn hout bequame vruchten groeyen:
 Die boom belooft als niet, en des al niet-te-min,
 Soo brengt hy soet gewas voor sijnen planter in.
 Mijn ziel, doet ghy iet goets, en wilt doch geensins roemen,
 Al wat uyt pracht geschiet, verdwynt in losse bloemen.
 Men prees in ouden tijt, en 't is een goede saeck,
 Geduerigh goet te doen, en even sonder spraeck.

XIII. OP 'T GESICHTE VAN SCHAPEN, GANSEN EN BYEN, OP EEN EN DE SELVE LANTSTREKE.

Wanneer ick aen de heyden sie,
 Een schaep, een gans, een kleyne bie,
 (Gelijck men dat wel licht ontmoet,

Wanneer men groote reysen doet);
 Dan is'et dat ick sta en denck,
 Wat voor een sonderlingh geschenck
 Ons, van soo kleyne schepsels, daelt!
 Daer van iet meer hier dient verhaelt:

Het Schaep, een on-ervaren beest,
 Dat noyt en was van snegen geest,
 En schier geen ander dingen weet,
 Als dat het hoy en kruyden eet;
 Dat geeft ons aerdigh perckement,
 Daer op men schoone letters prent,
 Daer op men groote dingen schrijft,
 En wat voor handel datmen drijft.

De Gans, die schier geen breyn en heeft,
 En door geen konst of wijsheyt leeft,
 Maer anders niet en plach te doen,
 Als aes te soecken in het groen;
 Die schenckt den mensch de rappe pen,
 De beste gifte, dien ick ken.

De Bye, een kleyn en vluchtigh dier,
 Dat sweeft nu gints dan weder hier,
 En dat sijn voetsel rapen moet,
 Gelijck een schamel mensche doet;
 Dat brengt ons voort het edel was,
 Dat ons tot zegels komt te pas,
 Tot zegels die men, tot beslyt,
 Hanght aen de brieven onder uyt,
 Daer op een beelt of wapen staet,
 Een teycken, dat het seker gaet.

Siet daer drie beesjens, sonder meer,
 Onnosel, slecht, eenvoudigh, teer,
 Die brengen, uyt het woeste velt,
 Dat alle menschen wetten stelt,
 En als met kracht te samen bint,
 Wat handel eenigh mensch begint.

Ey lieve, mach ick bidden, merckt,
 Hoe God hier op der aerden werckt:
 Door slecht bedrijf, en kleyn beslagh,
 Soo brengt hy wonders aen den dagh.

De man, die Godes eygen volck
 Geleyde door den rooden kolck,
 En als een herder voor hen gingh,
 Was maer een slechte vondelingh.

De groote Vorst van Israël,
 Die was voor eerst een slecht gesel,
 Een herder van sijns vaders vee,
 Oock dickmael in de koude snee.

Als Christus op der aerden quam,
 Wie waren 't die hy tot hem nam?
 Geen edelluyden uit het hof,
 Geen Vorst of Prins van hoogen lof,
 Geen wijse mannen uyt den raet,
 Maer slechts een visscher, of sijn maet;
 En dit bedrijf is recht bequaem
 Ten prijse van sijn hoogen naem:
 Want die met kleyne tuygen werckt,
 En efter groote dingen sterckt,
 Die maeckt, dat niet het instrument,
 Maer dat de Meester wort erkent;
 Want siet, het goet dat hier uyt rijst.
 Maeckt dat men Godt den Schepper prijst.

Siet, alle vleesch is ydel stof,
 U Godt alleen bekoort de lof!

XXIV. OP DEN AERT VAN DEN ABEEL-BOOM.

Als iemant recht bemerckt het wesen van Abeelen,
 Die konnen uytter aert ons wijsheyt mede deelen;
 De boom wort meest gebruyckt tot schuttingh van de wint,

Gelijck men menighmael in deze landen vint;
 En 't hout siet, soo het schijnt, waer toe sijn gulle struycken,
 De meester die het plant, na desen wil gebruycken;
 Dies streckt den gullen boom sijn wortels breeder uyt,
 Als eenigh ander hout of al het naeste kruyt:
 Hy doet gelijck een schip, bevochten van de winden,
 Dat weet een die het voert met anckers in te binden;
 En daerom blijft het vast, hoe seer het onweer raest,
 Oock schoon de Noorden wint met volle kaken blaest.
 Dit schijnt tot ons geseyt: ghy moet uw staten wicken,
 En na de tijt vereyscht uw' gantsche leden schicken;
 Is dan misschien uw' ampt een pack van grooten last,
 Maeckt datje naer het werck uw' breyn en leden past:
 Want een die sijn bedrijf met eere wil beleyden,
 Die moet tot sijn beroep de sinnen voor-bereyden;
 Indien hy sonder dat tot sijne plichten treet,
 Soo wort hy aengesien voor een die niet en weet.

XXV. NOCH OP DEN SELVEN BOOM.

Gesellen, sooje vraeght, of weet'et iemant niet,
 Waerom d'Abeele-boom soo diepe wortels schiet?
 De reden, na mijn dunckt, die is wel uyt te vinden:
 Dit hout is over-al een schutsel voor de winden,
 Het moet aen alle kant het onweer tegen staen,
 En daerom laet den boom sijn wortels dieper gaen.
 Ach! waarom is de mensch tot voorspoet soo genegen?
 Siet, in het tegendeel is dickmael beter zegen:
 Waer is'er eenigh man, gelijck hy wesen moet,
 Die noyt en is beproeft van druck of tegenspoet?
 Waer vint men immermeer een schipper recht ervaren,
 Die niet als voor de wint gedurigh heeft gevaren?
 De beste Christen selfs en blijft de beste niet,
 Indien het soet geluck hem stage gunste biet.

Ick mach het overluyt, en met de waerheyt seggen,
 Een ander dien het lust, die mach het overleggen;
 Dit leer ick uyt de daet, en uyt dit eygen werck:
 Uyt droefheyt word' ick bly, en in de swackheyt sterck.

XXVI. OP 'T VERPLANTEN VAN EENEN BOOM.

Een boom die wert verplant, moet, even t'sijner baten,
 Een deel van sijn gewaey en gulle tacken laten.
 Een mensch van God vernieut, die beter dingen wacht,
 Verlaet sijn out gelaet, en ook sijn eerste pracht.

XXVII. BEDENCKINGE OP 'T GESICHTE VAN SCHRALE DUYNEN, TUSSCHEN DEN HAEGH EN SCHEVENINGEN.

Schrale duyn, onvruchtbaer sant,
 Daer geen els en is geplant;
 Daer geen kerse-boom en groeyt;
 Daer noyt pers en heeft gebloeyt:
 Daer geen moes en wert gepluckt;
 Daer geen druyl wert uytgedruckt;
 Daer noyt koeye, geyt, of lam,
 Daer noyt osse voetsel nam;
 Schoon dat ghy soo dorre zijt,
 Even in den Meye-tijt;
 Schoon dat ghy geen vrucht en draeght,
 Noch heb' iet, dat my behaeght:
 Want, als ick bywijlen dwael,
 Of ick klim of nederdael,
 Soo en vind' ick echter niet,
 Waer oock mijn gesichte schiet,
 Dat mijn oogen-lust verweckt,

Of mijn sinnen elders treckt.
 Dat my stoort in mijn gemoet,
 t'Wijl het veel gedachten voet,
 Soo dat noyt mijn besich hert,
 Door het oogh, verruckt en wert.

Hier toe zijtje dan bequaem,
 Hier toe wonder aengenaem,
 Om den drift van ons verstant
 Staêgh te houden in den bant,
 Om te geven ons gepeys,
 Sijn beloop in vollen eys.
 Dat ick geensints weet te doen,
 Als ick trede door het groen,
 Als ick door een boomgaert ga,
 Of ontrent de bloemen sta;
 Want een schoon en net gewas,
 Laet de geest niet daerse was.

Maer noch prijs ick boven al,
 Dat ick in uw' eensaem stal,
 In den loop van mijn gebet,
 Noyt of selden wert belet.

Maer, o dorr' en vluchtigh zant!

Als ick keere mijn verstant,
 Vind' ick aen u weder iet,
 Dat en prijst mijn herte niet:
 Want ofschoon des Hemels nat,
 En de sonne boven dat,
 Op uw' dorre klingen daelt,
 Op uw' lichte duynen straelt,
 Ghy ontfanght'et altemael,
 Maer ghy blijft al-even schrael:
 Daer een ander beter gront,
 Als hem Godt den regen jont,
 Stracx is danckbaer en beleeft,
 Mits hy schoone vruchten geeft,
 Immers gras en jeughdigh kruyt,
 Dat hem uyt den boesem spruyt.

Maer ik bidde, mijn gemoet,
 Stelt u op een ander voet,
 En soo haest als uw' bedrijf,
 Uw' gemoet, of nietigh lijf,
 Van den Heer gesegent wert,
 Geeft hem stracx een danckbaer hert;
 Doet gelijk de vette kley,
 Doet gelijk de klaver-wey:
 Eert den Heer, en offert hem
 Uw' gemoedt, en uwe stem,
 En uyt al uw's herten gront,
 Watje goets bedencken kont.

Doch, O Heer! mijn's herten rust,
 Die my hier toe geeft den lust,
 Geeft my doch volkomen kracht,
 Dat U werde toegebracht
 Prijs en eere, lof en danck,
 Al mijn leve-dagen langk;
 Dat mijn hert, en mont, en pen,
 Wat ik hebb', en wat ick ben,
 Uwen lof vermelden magh,
 Even tot mijn lesten dagh.

Maer Duyn, eer ick van u schey,
 En ga naer een groene wey,
 Dient van u noch iet geseyt,
 Dat my in den boesem leyt:

'k Houw' u voor een wonderwerck:
 Ghy zijt swack, maer echter sterck;
 Schoon uw stoffe niet en kleeft,
 En met alle winden sweeft,
 Noch soo moet den Oceaen,
 Voor uw swackheydt, stille staen;

Schoon de wint al bijster raest,
 En op u veel waters blaest;
 Want ghy houdt, als op een toom,
 Oock een ongebonden stroom!
 Of 't de Zee-godt bijster spijt,
 Ghy blijft echter datje zijt;
 En dat wordt men stracks gewaer,
 Even nu soo menigh jaer;
 Daerom, tot een kort besluyt,
 Rijst'er dese leeringh uyt:
 Datje niet en zijt geplant,
 Door ons menschen hoogh verstant,
 Of uyt Dijckers snege kunst;
 Maer door Godes eygen gunst.
 Hem zy dan en lof en danck,
 Ons geheele strande langk!
 Hy geeft dat'et dueren magh,
 Even tot den jonghsten dagh!

XXVIII. OP 'T GESICHT DAER HOOGHE BOOMEN, EN GEEN LAGE KRUYDEN. VAN EEN STORM-WINDT BESCHADIGHT WAREN.

Daer was een groote storm in haesten opgeresen,
 Die, na het schijnen mocht, niet felder konde wesen;
 Veel daken in de stadt, en boomen op het velt,
 Die wierden overhoop, en in het stof gevelt.
 Ick quam, op desen tijt, oock in den hof getreden.
 En die had van de windt geen kleyne noot geleden;
 Voor-eerst zagh ick een olm, gewassen aen de kant,
 Die lagh tot aen den gront geslingert in het lant.
 Ick sagh een groenen esch, te voren hoogh verheven,
 Die mede van den wint ter aerden was gedreven;
 Ick sagh een dicken eyck gespleten tot den gront,
 Soo dat ick niet een boom in sijn gestalte vont;
 Maer ick sagh daer ontrent verscheyde gave kruyden,
 En dacht hoe dat'et quam, of wat het mocht beduyden:
 Ick sagh'er tijm, camil, en fijne saly staen,
 En haer en was geen leed, of hinder aengedaen;
 En mits ick had bemerckt, hoe al de saken stonden,
 Soo heb ick, na my docht, de reden uytgevonden:
 Dit siet men over-al: het staet gemeenlijck vast,
 Wat laegh is van hem selfs, of in de laeghte wast.
 Die van een grooten storm niet om wil zijn gedreven,
 Die moet hem uyt de wint, en na de laeghte geven;
 Want al wat op een bergh of hooge rotsen staet,
 Dat siet men, dat een storm of blixsem nederslaet.

XXIX. OP BLOEYENDE BOOMEN.

Hoe dickmael sie ick hier een boomgaert lustig bloeyen,
 Een peer soo wit als sneeu, het appel-bloeytsel gloeyen;
 Het schijnt dat hier het fruyt soo menig wassen sal,
 Dat niemant, wie het zy, sal weten haer getal.
 Maer siet, daer komt een rijp, een mist, of schrale winden,
 En daer en is terstond geen bloeytsel meer te vinden.
 En dit gaet by gevolgh, dat als de blom bederft,
 Dat stracks dan ook de vrucht, als in de moeder, sterft.
 Dit leer ick even dan van onse groene boomen,
 Noyt al te vast te staen op onse losse droomen;
 Wy beelden menighmael ons groote dingen in,
 Een liefelijck vermaeck, of wonderbaer gewin.
 Maer als men op het lest de rekening sal sluyten,
 Dan vint men in 't gemeen maer haringh sonder kuyten.
 Ach! die eens adem blies gelijk een machtigh Prins,
 Wat krijght hy menighmael? een handt-vol schrale wins.
 Hoe licht laet hem de mensch van hoop of waen bedriegen.
 Oock dat niet spreken kan, dat sal ons dickmael liegen;
 Beloften, schoon gedaen oock by een machtigh vrient,

Heeft menigh edelman ten besten niet gedient.
 Die meer tot sijn bericht wil uyt de velden trecken,
 Die heeft op yeder kruyt sijn geesten op te wecken;
 Want doet hy over-al behoorlijk ondersoek,
 Voor hem sal stoffe sijn, oock voor een deftygh boeck.

XXX. OP 'T UYTROEYEN VAN ONKRUYT.

Ick treck dit wiedt op heden uyt,
 Vermits het al te weligh spruyt,
 En dat het, door het gantsche bedt,
 Den aenwas van het moes belet;
 Ja, dat'et aen het eetbaer groen,
 Geduerigh hinder plagh te doen.

Maer siet, dit onkruyt wech-geleit,
 Wort noch tot nutte mis bereyt,
 Soo dat hier door 't onvruchtbaer zant,
 Ten lesten wordt tot draeghbaer lant.

Ghy blijft ons Vader, lieve Godt,
 Al overtreet men uw gebodt;
 Het onkruyt, dat ick heb' gevoedt,
 Heeft nut geweest aan mijn gemoedt,
 Niet t'wijl het in mijn hofjen stont,
 Maer doen men 't sচেyde van den gront.

De sonde, die ick heb' begaen,
 Heeft my by-wijlen goet gedaen,
 Want doen het vleesch my had bevleckt,
 Ben ick als van den doodt verweckt.

Siet, als ons Godt genadig is,
 Soo wordt het onkruyt nutte mis,
 Soo dat niet selden oock het quaet
 Aen recht vermoeyde zielen baet.

Een mensch die eertijts gierigh was,
 En maer en soeckt een rijke kas;

En schoon hy waect, of dat hy sliep,
 Niet als om gelt en rijckdom riep;
 Verliet sijn huys, en wijf, en kindt,
 En voer, oft voor oft tegen windt,
 Na eenigh verr' en seltsaem lant,
 Daer hy maer wilde menschen vant;
 Ja, spande ziel en lichaem in,
 En dat alleen maer om gewin.

Soo hy ten lesten wordt bekeert,
 En beter na den geest geleert,
 Soo peyst hy op sijn eersten staet,
 En siet hoe nu sijn leven gaet.
 Ja let, of hy te deser tijt,
 Met soo een onvermoeyde vlijt,
 Sijn plicht aen Gods-dienst kan begaen,
 Als hy den rijckdom heeft gedaen;
 En als hy dat soo niet en vint,
 Soo is hy bijster ongesint,
 En let dan, hoe hy sijn gemoet
 Mach brengen op een beter voet.

Of neemt een dwasen jongelingh,
 Die eertijts aen een vrijster hingh;
 Oft om haer schoon, of fier gelaet,
 Oft om haer sangh, of soete praet,
 Oft om yet dat haer titsig stont,
 Oft immers dat hy geestig vont,
 Die als de reden hem geneest,
 Bespot al dat hy is geweest.
 Want siende wat hy heeft gedaen,
 En wat hy dikmaels heeft bestaen;
 Hoe dat hy (schoon al was'et laet)
 Ging eensaem dwalen achter straet,
 Oock als de lucht was bijster suur;

Ja klom wel op een steyle muur;
 En dit in 't duyster sonder licht;
 Alleen maer om een kleyn gesicht;
 Alleen maer om een drooghen lach,
 Die 't meysj' hem misschien geven mach;
 Soo dient hem sijn voorleden tijt
 Niet anders, als tot enckel spijt;
 Dan is 't dat hy wel deerlijck schreyt,
 En dus met heete tranen seyt:

O ziel! bedenckt uw' dwasen tijt,
 Gy hebt gesocht, gestreelt, gevrijt,
 Een meysj', een wispeltuerigh dier,
 O wat een yver, wat een vier!
 Ja, wat een brant, en heeten dorst,
 Was doen in uw' ontstelde borst?
 Wat deed'je niet om harent wil?
 U bleef geen lijf, of sinnen stil.
 Sy was soo diep in uw gemoet,
 Het scheen, ghy soudt uw leste bloet
 Voor haer wel hebben uytgestort;
 Ach hoe veel komje nu te kort!
 Hoe flau en lau is uw' gebet,
 Als ghy u voor den Heere set!
 Hoe soel en koel is uw' gemoet,
 Als ghy den Schepper hulde doet!
 Het schijnt voorwaer maer enckel spot,
 Als ghy genaect den grooten Godt.
 Gewis ghy moet hier anders gaen,
 Of 't is met u en my gedaen;
 Want leght men hier geen beter gront,
 Godt sal ons spouwen uyt den mont;
 En sooje maer eens recht bedacht,
 De diepe wijsheyt, groote macht,
 En hellen glans, en hoogh beleyt,

En d'onbegrepen majesteyt,
 Die in Godts heyligh wesen is,
 Ghy soud't, o ziele, voor gewis
 Ontfoncken door een soeten brant
 In geest, in leden en verstant,
 Om Godt te dienen over-al
 In druck, in luck, in ongeval.

Siet, die van Jacobs maeghschap sijn,
 Gaen oock wel by den Philistijn,
 Om daer te wetten haer geweer,
 Een bijl, een mes, een stompe scheer;
 Oock siet men, dat een heydens-wijf
 Wel dienen kan tot huys-bedrijf,
 Wanneer men haer de nagels kort,
 En tot bequame plichten port;
 Siet, hoe de sond', al isse quaet,
 Oock aen vernieuwde sielen baet.

O Godt! van wien het nederdaelt,
 Al wat een reynen geest bestraelt;
 Ey neemt ons, neemt ons heden af,
 Al wat'er smaect na aertschen draf,
 Op dat oock sond' en haer fenijn,
 Mach, U ter eeren, dienstigh syn!

XXXI. OP HET AFDOEN VAN RIJPEN, OF RUPSEN, IN DE BOOMEN.

Men vint meest over-al een slagh van boose wormen,
 Dat in den somertijt de boomen komt bestormen,
 De naem en is niet hier en elders even eens,
 Maer alle slim gebroet heeft veeltijts iet gemeens.
 Daer is oock loosheyt by, het komt sijn vuyle nesten,
 Tot boven in den top van plant of boomen vesten.
 En siet, dit oolijck dier gebruyckt hier groot verstant,

Het weet dat boven reyck sijn woningh dient geplant.
 Is nu een hovenier na rechten eysch bedreven,
 Soo weert hij 't onguer zaedt, oock eer het komt te leven,
 Want als hy niet in tijts het schennis af en snijt,
 Soo gaet de schoonste bloem sijn blad en vruchten quijt.
 Siet, 't is een goede les in alle boose saken,
 Van al dat qualick wil sich haestigh af te maken:
 Een baseliske dient vertreden in het ey,
 De rupsen afgedaen, oock lange voor de Mey.

XXXII. OP 'T GESICHTE VAN VINCKEN, DIE GEBLINT WORDEN, OP DATSE SINGEN MOCHTEN.

Soo langh de vinck haer oogen heeft,
 En in haer woeste vryheyt leeft,
 Soo maect de vogel geen gesangh,
 Ja niet haer gansche leven langh:
 Sy doet niet anders danse pijpt,
 Tot iemant haer ten lesten grijpt,
 Tot iemant haer krijgt in het net,
 En in een koy gevangen set;
 Als dan de vogel wert geblint,
 En sich als sonder oogen vint,
 Dan queelt sy uyttermaten soet,
 Dat aen sijn meester voordeel doet.

Wie maer en heeft een aertsch gesicht,
 Al schijnt 'et klaer, 't is sonder licht,
 En siet dan komt'er niet van hem,
 Als slechts alleen een domme stem:
 Oock heeft hy maer een woesten loop,
 Gelijk des werelts wilden hoop.

Maer als sijn oogh, of aertsche lust,
 Door Godes hant wort uytgeblust,
 En dat hy sijn gevangen wert,
 Dan krijgt hy eerst een ander hert,
 Een beter stem, een innigh oogh,
 Dat stijght dan uyer-maten hoogh,
 Soo dat hy binnen sich geniet,
 Dat vleesch en werelt niet en siet.
 Veel hebben in een duyster kot,
 Gesien den onbegrepen God.

XXXIII. OP AFVALLENDE BLADEREN VAN DORRE BOOMEN, ONTRENT DEN HERFST.

Wanneer, ontrent den herfst, de groente van de boomen
 Komt sijgen op het veldt, of in de naeste stroomen.
 En dat'er eenigh blad noch hier en ginder hanght,
 Soo vindt men dat het volck na haren val verlanght.
 Het loof is dan ontverwt, en toont een treurigh wesen,
 En siet, haer droef gelaet en kan men niet genesen,
 Daer moet een ander tijt dan werden afgewacht,
 Tot dat het weder spruyt, en krijght vernieuwe kracht.
 Indien my iemant vraeght, waer toe ick wil gebruycken
 Het loof, dat nedersijght van onse dorre struycken,
 Die sta een weynigh stil, en hoore mijn gepeys,
 Dat ick hier over kreegh oock meer als eene reys:
 De bladers van den herfst, die wil ick vergelijken
 Met vrienden, eertijts lief, doch nu maer doode lijcken:
 Hoe seer men die bemint, het rif is voor het graf,
 Men scheyt'er met verdriet, maer echter willigh af.
 De vrient, die, eer hy storf, was geestigh in de reden,
 En wijs in sijn beleydt, en deftigh in de zeden,
 Leyt nu gelijk een block, en even sonder spraeck,
 Tot schrick veel eer bequaem, als eenigh soet vermaeck.
 Siet, hier om scheyt de mensch oock van sijn beste vrienden,
 Die hem tot onderstant of soet geselschap dienden;

Hy siet de dooden aen, en quelt sijn innigh hert,
 Maer wil gelijckewel dat hy begraven wert.
 Hoe lief dat Sara was, soo haest sy was verscheyden,
 Soo liet haer waerde man een graf voor haer bereyden;
 Hy wenscht haer goede reys, uyt dit ellendigh dal,
 Tot hyse, gantsch vernieuwt, eens weder vinden sal.

XXXIV. OP 'T GESICHTE VAN ROSEN IN DEN HERFST.

Hier quam een deftigh man, en sach'er schoone rosen,
 Te midden in den herfst, noch frisch en lustigh blosen.
 Hy vraeghd' den hovenier, waerdoor het wesen magh,
 Dat hy om desen tijt nog versche rosen sagh.
 Tot antwoord wiert geseyt, op sijn vrymoedigh vragen:
 Die plant heeft in de Mey niet eene roos gedragen,
 En daerom geeft de stam nu dese bloemen uyt,
 Schoon nu geen kracht en is ontrent het ander kruyt.
 De vrient sweeg op het woort, en gingh het overmercken,
 En liet een stil gepeys op dese reden wercken:
 Ten lesten sprack hy dus: siet daer een sinnebeelt,
 Dat juyst en regel-recht op mijn gedaente speelt!
 Ick hebb', en t'mijner schandt moet ick het nu beklagen,
 Ick hebb' ontrent de jeught my geensins wel gedragen:
 Ick hebbe dwaes geweest, als met geheele kracht,
 En oock tot Godes eer, noyt vruchten uytgebracht.
 Dies weet ick voor den Heer mijn danck niet uyt te drucken,
 Dat my de bleecke doot niet wech en quam te rucken;
 Doen ick uyt sinnigh was, en in de sonden sliep,
 Ja snelde na de doot, en na den afgrond liep.
 Nu dient'er niet versuymt, geen uytstel meer genomen,
 Eer my een snel verderf sal mogen overkomen;
 Ick sie een dorren herfst ontrent mijn deure staen,
 Soo dient er nu volbracht, dat noyt en is gedaen.
 Het ware best geweest, had ik mijn jonge dagen,
 De blom van mijne jeught, den Schepper opgedragen;
 Maer nu ick ydel mensch dat niet en heb gedaen,
 Soo moet ick immer nu op beter wegen gaen.
 Wel-doen is noyt te laet, en Godt moet sijn gepresen,
 Dat hy my tijt verleent om goed te mogen wesen.
 Hoe menigh duysent man en is 'et niet geluckt,
 Die na den swarten poel sijn haestigh wech geruckt.
 Hier uyt wert ick geleert, dat oock geleerde luyden
 Verwecken goede leer, oock uyt gemeene kruyden:
 Voor een die leersaem is, dient oock het minste blat
 Met aendacht ingesien, en naertigh opgevat.

XXXV. OP 'T GESICHTE VAN BYEN, HONIGH UYT DE BLOEM TRECKENDE SONDER DIE TE BESCHADIGEN.

Als ick, met aendacht, oversie
 Den gantschen handel van de Bie,
 En hoese, door de velden, dwaelt,
 En hier en ginder nederdaelt;
 En hoese, door de bloemkens, kruypt,
 En daer uyt was en honigh suypt:
 En dat oock dan mijn besigh hert
 Op dit gesicht indachtigh wert,
 Als dat men vast en seker stelt,
 Dat al de dochters van het velt,
 De rosen, bloeysels, en het kruyt,
 En al wat aen der heyden spruyt,
 Blijft goet, en in sijn eersten staet,
 Al haelt de Bye daer honigh-raet,
 En dat geen bloem en wert beveleckt,
 Schoon sy daer uyt haer voordeel treckt.
 Dan is 't dat ick van herten wensch,
 Dat al den handel van den mensch,

Juyst op die wijse mocht geschiên,
 Gelijk het suygen van de Biên:
 Maer siet, het gaet'er anders toe,
 Het gaet'er, ick en weet niet hoe.
 Waer is'er een die voordeel doet,
 Daer niet een ander lijden moet?
 Daar niet een ander schade draeght,
 En van den loosen handel klaeght?

Mijn ziel, o wat ik bidden magh,
 Koom, stelt eens vast, op desen dagh,
 Belooft hier eenmael voor den Heer,
 't'at ghy na desen nimmermeer
 Soo iet in handen nemen sult,
 Waer door een mensch, tot uwer schult,
 Of leet, of nadeel lijden sal,
 Of eenigh ander ongeval;
 Maer dat ghy, met een reyn gemoet,
 Sult trachten na het hooghste goet.

O Godt! die hert en nieren kent,
 En my dees' goed' gedachte sent;
 O Ghy! die alle dingen weet,
 En onse diepste gronden meet,
 Hier sta ick nu, voor uw gesicht,
 En binde my aen dese plicht,
 En binde my van nu voortaan,
 Geen slimmen wegh te sullen gaen.
 Ick wil geen lust, of 's werelts eer,
 Ick wil geen staet, of rijckdom meer.
 Mijn hoop, mijn trek, mijns herten wensch,
 Is goet te doen mijn even mensch;
 Of goet t'ontfangen na den geest,
 My dienstigh voor het eeuwich feest.
 O ghy! wiens schepsel dat ick ben,
 Aan wien ick mijne schult beken,
 Geeft my dat ick, in dit gepeys,
 Ontbonden van het ydel vleys,
 Met vasten sin volherden magh,
 Van nu tot mijnen lesten dagh,
 Tot ick van hier eens scheyden sal,
 Want heb ick u, soo heb ick 't al.

XXXVI. OP 'T GESICHTE VAN EEN HOY-SCHELF.

Daer ick lest op den velde gingh,
 En lette vast op alle dingh,
 Sagh ick een hoy-tasch op het lant,
 Die ick met steen behangen vant;
 Met steen van bijster grooten last,
 Die hingh daer aen een stapel vast.
 Ick sagh een mis-hoop boven dat,
 Geleydt gantsch dichte by het pat,
 En daer op stroo, en kaf gestroyt,
 Of in het wilde wegh-gegoyt;
 Dat was een speeltje voor de windt,
 Een speeltje voor een boere kindt,
 Of 't mocht misschien oock dickmael zijn,
 Een leger van een gortigh swijn;
 Hier op soo bleef ick stille staen,
 En hebbe dit gespreck gedaen:

Mijn ziel, neemt acht op datje siet,
 En scheydt hier sonder voordeel niet;
 Let eens wat hier de Bou-man doet:
 Hy perst, en druckt sijn beste goet,
 Hy hangt'er sware steenen aen,
 En houdt'et soo gespannen staen;
 Maer nietigh stroo, en ydel kaf,
 Daer scheyt hy vry wat lichter af;
 Dat laet hy los en onbelast,

Nadien hy daer niet op en past.
 Nu segh my doch, geminde ziel,
 Wat u hier op in 't herte viel:
 Wien Godt bemint, die wordt getucht,
 Soo dat hy veeltijts deerlijk sucht,
 Maer wieder weent, of wieder klaeght,
 Hy is geluckigh die 't verdraeght.

XXXVII. OP HET BEDRIJF VAN EEN WILDT KONIJN, MET HUYS-KATTEN HEULENDE.

Hier was een jongh konijn gevangen op de klingen,
 Om dat'et in der haest niet wegh en wist te springen;
 Het wert ons t'huys gebracht, de kinders namen 't aen,
 Dies wert'et in een hock, of houte-koy gedaen;
 Doch na een korten tijt, het wist hem vry te maken,
 Het beet de sporten af, en wist'er uyt te raken.
 De kinders zijn bedroefd, vermits het wordt gemist,
 Doch waer het wesen mocht, en werdt niet eens gegist;
 Niet eene van 't gesin en kander anders weten,
 Of 't beesje was gegaen, en van de kat gegeten:
 Maer na een wijle tijts vernam men dat'et sat,
 Niet op sijn vorigh hol, maer dichte by de kat;
 En siet, die streelt het dier gelijk haer eygen jongen,
 Die speelden onder een, en deden vreemde sprongen.
 Daer rijst een selsaem spel by-sonder in der nacht,
 't Konijn is met de kat te samen op de jacht.
 Nu, dat ick hier bemerek, sijn twee verscheyde saken,
 En daer uyt na my dunckt, is dit besluyt te maken:
 Een beest van outs gewoon te weyden in het groen,
 Gaet met een falle kat een drooghe maeltijt doen,
 En soo een schromigh beest dat voeght hem by de katten,
 En klimt tot in het dack tot boven in de latten.
 Ey, let gesellen, let, wat quaet geselschap doet,
 En wat het is, of wel of qualijk opgevoet.
 Dit moet voor al een vooght, of goeden vader weten,
 Gewoonte doet de jeught haer eygen aert vergeten;
 Dies wilj' een aerdigh kindt gewinnen tot de deught,
 En lijt geen rouweñ hoop ontrent uw' teere jeught.

XXXVIII. OP 'T PLUCKEN VAN RIJPE, EN ONRIJPE MOERBESYËN.

Laetst als ick besigh was te plucken van de vruchten,
 Die Tisbe, soomen houdt, eerst bloedigh heeft gemaect,
 Als sy, met groot verdriet, en na een angstigh vluchten,
 Heeft nevens haren vriend den harden doot gesmaect;
 Doen was 't dat ick vernam, hoe dat de rijpste bramen,
 Sich hielden aen den tack, en kleefden aen het hout;
 Maer dat in 't tegendeel d'onrijpe neder quamen,
 Een dingh dat anders gaet door al het groene wout.
 Siet, als een ouden mensch onwilligh is te scheyden,
 Of uyt het vleesch te gaen, wanneer sijn tijt genaect,
 En dat hy sijn gemoet oock dan niet kan bereyden,
 Soo heeft hy 't in de jeught niet al te wel gemaect.

XXXIX. OP 'T GESICHTE VAN DE BYEN, OP DE VROEGE BLOEMEN VLIEGENDE.

Laetst, als de Maert haer loop begon,
 Doen scheen'er vry een helle son,
 Die schoot haer stralen op het kruyt,
 En lockte vast de botten uyt;
 Terstont soo wortmen, hier en daer,
 Een bloeytsel of een bloem gewaer;
 Doch niet als in een kleyn getal,
 En dat maer in een werrem dal.
 Als ick hier over gingh besien,

Het woonhuys van ons kleyne biën,
Soo vond' ick, met een blijden geest,
Dat nu en dan een naerstig beest
Quam swieren met een snelle vlucht,
Quam vallen uyt de blauwe lucht,
Met was beladen aen de poot,
Geschildert met een geestigh root,
Met blau, of groen, of aerdigh geel;
Maer deser was'er niet te veel,
Van thien of twintigh één misschien
Hebb' ick aldus verciert gesien.

Als ick dit in den hellen dagh,
Als ick dit voor mijn ooggen sagh,
Gevoeld' ick dat mijn stille siel
Hier over in bedencken viel:

Mijn hert, seyde ick, wat leer ick hier?
Wat leer ick van dit vlijtigh dier?
't En is noch maer een dagh of twee,
't Landt was begraven in de snee,
Het ijs lagh midden in de sloot,
En alle kruyden schenen doot;
En siet, daer komt een schoonen dagh,
Die geeft ons maer één soeten lagh,
En lockt een bloempjen uyt den gront,
Dat gister noch bevrosen stont;
En stracks soo hebben onse biën
Den aengenamen tijt gesien,

En vlieden in der haesten uyt,
En vallen op het jeugdigh kruyt,
Of sweven staegh door al het groen,
En konnen soo haer voordeel doen.

O t'fy ons, die men menschen noemt,
En die van wijsheyt sijn beroemt!
Wat sijn wy luyaerts na den geest,
Geleken by dit naerstigh beest!
Hoe laten wy den nutten tijt,
Die soo geduerigh henen glijt,
Verloopen even sonder vrucht!
Eylaes! mijn ziel, ick ben beducht,
Dat ons de bie, in dit geval,
Eens leelijck overtuygen sal!

O Heer! maeckt ons als noch bequaem,
Tot lof van uwen hoogen naem,
Om, met een onvermoeyde vlijt,
Wel uyt te koopen onsen tijt,
En vrucht te rapen over-al,
Waer oyt bequaemheyt wesen sal,
Ick weet hoe weynigh dit bestaen,
Oock dat ick 't luttel heb gedaen:
Maer, des o vader! niet te min,
Stort my nu dese wijsheyt in,
Dat ick in daedt, niet in den schijn,
Mach een van dese weynigh zijn!

XL. OP 'T GESICHTE VAN DE BLOEM, HIER TE LANDE GENAEMT KEYSERS-KROON.

De somer heeft gedaen, ik wil mijn hofjen sluyten,
En wat geen vrucht en droegh, dat send' ick heden buyten.
Een boom doch boven al die weet ick grooten danck,
En wil het even doen, mijn korte dagen langk.
Die plant en haren aert, die wil ick niet vergeten,
Sy wordt hier Keysers-kroon, in onse tael, geheten,
En Tursai by den Turck; de stadt van Constantijn,
Die wort van oudts gemeent haer voester-moër te sijn;
Dit edel bloem-gewas is waardigh aen te mercken,
Het kan een leersaem hert oock na den geest verstercken.
Het geeft ons beter les, als menigh deftigh man
Ons eertijts heeft geleert, of heden geven kan:
Wanneer de plante bloeyt, dan heltse na beneden,
En druckt haer ootmoet uyt, als met geboge leden,
Sy toont geen trots gelaet, al isse wonder net,
Ja, schoon haer frisse bloem met paerels is beset;

Maer alsse rijper wert, dan is haer deftigh wesen
Niet laegh, gelijk het plagh, maer hooger opgeresen,
Sy geeft haer in de lucht en siet den hemel aen,
En blijft, oock alsse sterft, in die gedaente staen.
Siet daer een sinne-beeldt, daer in men vint besloten,
Al wat tot sijnen troost oyt Christen heeft genoten.
Wat kander beter sijn als ootmoet na den geest,
En voorsmaek in het hert van Godes eeuwich feest?
Waer toe, geminde ziel, soo veelderley gedachten?
Wilt na een stil gemoedt, en na den hemel trachten.
Dat is de beste schat, ja, wat je wenschen kondt,
En 't is geen ydel werck, maer van een vasten gront.
O Godt! beweeght mijn hert, en stiert mijn gantsche sinnen,
Dat sy geen aertsch vermaeck, maer u alleen beminnen!
Wech al dat ydel is, waer aen ick eertijts hingh,
Geeft my Uw' gunst alleen, en neemt my alle dingh!

OP DE HOF-GEDACHTEN,

VAN DEN HEERE

J A C O B C A T S,

OP

SORGHVLIET.

De ridder afgeslooft van staetzorgh zoo veel jaeren,
Koos eyndelijck de rust op Zorghvliet, door zijn hant
En zorgh zoo rijck versiert, en naer den eysch beplant,
Daer hy Gods zegekroon wachtte op zijn zilvre haeren.

Hier ziet hy 't vorschendom dat in den vyver swemt,
Of op het drooge land zijn kikkersangh laet hooren:
Die waternachtegael weckt zelf des dichters ooren,
En teelt een zedenles, die op de zielen klemt.

Dan staert hy op een mol, die door een kloecken vogel
Gevat wordt, en gevoert tot boven 't driftigh zwerck.
Dit brengt hy weder t'huys op 't Christenzedenwerck,
En treft het waerelds hert als door een zwaerd of kogel.

Herdenckt de staatsman wat een ezel voortijds deê,
Wanneer hy 't wijngaerdloof afsnoeide met zijn tanden:
Stracks vindt het hoogh vernuft een zedenplicht voorhanden,
Hoe dat men 't dartel vleesch betemt en maeckt gedwee.

Ziet hy een vinckgetouw met rappe handen trecken,
Waer door het pluimgedierte in 't net gevangen raekt:
De ridder wordt niet slechts door dit gezicht vermaeckt,
Maer 't kan zijn leerzaam hert tot hooger zaecken wecken.

Beschouwt hy hoe men 't land met spaë en ploegh omhaelt,
Dat noestigh akkerwerck leert hem 't gedult beschrijven.
Ziet hy dan byën op haer goude vleugels drijven,
By schapen, ganzen, stracks zijn veêr van leeringh straelt.

De storm velt boomen neêr met hooggekrunde toppen,
Terwijl hy bloemgewas en laege kruiden spaert:
Hier zien wy 't ongeval dat staet en aenzien baert,
Wanneer een staetsorkaen valt op de grootste koppen.

Het onkruid in den hof is nodigh uitgewied,
Dewijl het hinder doet aan kruid en aerdgewassen:
Maer 's dichters schrandre geest weet dit oock toe te passen
Op 't menschelijk bedrijf, dat deught en ondeught hiet.

Ziet hy een hovenier die rupsen, booze wormen,
Zelf noch maer in haer zaed, uit zijne boomen stoort,
Flucks volgt'er op een les, een spreuk, een leerzaam woord,
Hoe tijdigh men het quaed der zonde moet bestormen.

Sluit hy dan zijnen hof met eene keizerskroon,
Een bloem zoo schoon in 't oogh, zoo wonderlijk in 't groeyen,
Zoo zeldzaam als zy staet in haere kracht van bloeyen:
Hoe raect de Christendeugd dan in haer glans ten toon!

Zie daer iets uitgekipt, een stael van Hofgedachten,
Die wy door 't kunstigh stael hier vinden uitgebeeldt,
Terwijl de poëzy verstant en zinnen streelt,
En klaer den plicht aenwijst die ieder moet betrachten.

Prijs, prijs den grooten man, die, door zijn zedendicht,
De boosheit gingh te keer, de waereld heeft gesticht!

F. HALMA.

AEN DEN HOOGH-GELEERDEN, WIJT-BEROEMDEN HEER

JACOB WESTERBAEN,

RIDDER, HEER VAN BRANTWIJK EN GYBLANT;

OP DESSELFS ARCTOA TEMPE, TE WETEN:

OCKENBURGH SIJN WOONSTEDEN.

God gaf in ouden tijt de nieuw' geschape luyden
Een tuyn, by hem geplant met d'alderbeste kruyden,
Met edel boom-gewas; wat kond' hy beter doen,
Als voor het jeughdigh volck te scheppen jeughdigh groen?
Maer dit wierd haer vergunt, niet om te leggen slaepen,
Of niet met al te doen als appels op te raepen:
Neen, Godt, die altijd werckt, en is oneyndigh wijs,
En wou geen ledigh volck, oock in het Paradijs.
't Was Adam opgeleyt den hof te moeten bouwen,
Om in het schoon priëel den Schepper aen te schouwen,
Te sien sijn hoogh beleyt en onbegrepen macht,
En wat hy voor den mensch in wesen had gebracht.
De bedden in den hof, beplant met groene boomen,
En sijn niet aengesteld om daer te liggen droomen;
Die bedden sijn alleen, of dienen aldermeest
Ten goede van de kunst, of voor een swaren geest.
Geleerde Westerbaen, die ons het buyten-leven
Niet slechts na waerde prijst, maer geestigh hebt beschreven,
Ghy toont ons metter daedt, dat oock een deftigh man;
Ontrent een schralen hoeck, gelukkig wesen kan.
Uw' geest die brengt te weegh, dat alle menschen weten,
Hoe goet uw fruyten sijn, oock diese niet en eten.
Uw sijn gesneden pen, en wel gekoochten int,
Maeckt, oock die verre sijn, tot uwen hof gesint.
Gelukkig is de mensch, jae schier gelijk de goden,
Die uyt een zedigh hert de werelt is ontvloten,
Die geld noch eersucht broet; maer buyten alle pracht,
Sijn afscheyt uyt het vleesch met stille zinnen wacht.
Ick hebb' al overlanch dit wesen goet gevonden,
Nu staen wy, na my dunckt, als op gelijke gronden;
Ons huyselijck bedrijf, ons bloem- en keucken-hof,
Sijn van gelijcken aert en van gelijke stof.
't Is ons gemeen vermaeck, by wijlen wat te dichten,
En dat kan in den mensch een swaren geest verlichten;
Oock gae ick menighmael tot eenigh deftigh man,
Die ons noch wijsheyt leert, schoon hy niet spreken kan.
Wy sijn bey uyt het hof, en op het land geseten,
En kunnen evenwel den Haeghe wel vergeten;
Voor my, 'k wensch met geen Haegh voortaan te sijn gemoeyt,
Als met een haegh alleen, die hier by-wijlen bloeyt;
Wy leven buyten sorgh, wy slapen sonder vrouwen,
Wy ploegen ons gemoedt eer wy den acker bouwen;
Wy eten somtijds vleesch, en dan eens weder vis:
Of die komt uit de zee of uyt ons vyver is.
Ons taefels sijn versien op velerhande wijze,

Met voorkost, fruyt, gebraedt, al ongekochte 1) spijsse.
Wy hebben oock musijck, en sangers over mael,
De leeuwerck in de lucht, in 't hout de nachtegael.
Wy hebben boven dat versheyde confituren,
Die niet een kleynen tijt, maer jaren kunnen duren,
Invoegen, schoon men krijght een vrint of buyten-gast,
Men op geen Fransch gewas of Spaansche fruyten past.
Hier by voegh ick de bye, die uyt haer kleyne woningh,
Ons dient van edel was en oock van reynen honingh.
Ons dient van soete mee, die maeckt de kunste klaer,
En smaect ons menighmael, alsof het nectar waer;
Maer tot een minder dranck soo laet men appels perssen,
Die konnen in de koorts een drooghe mondt ververschen:
Daer by komt dan de melck, en oock het schaepe wey,
Een goede medicijn ontrent de koele Mey.
Wat dient er meer geseyt, men vint hier vergenoegen,
Indien men nae den eysch de sinnen weet te voegen.
Een lam uyt eygen stal, een ey uyt eygen nest,
Dat smaect hier op het land den meester alderbest.
Men pleeght hier goede trouw, en niemant wort bedrogen,
Als visch die met het aes den hoeck heeft ingesogen.
Hier is geen felle krijgh, en 't een en 't ander lam,
Dat stoot eens tegen een, en weder aen de mam. 2)
Men hoort hier geen geraes van roepen, krijten, tieren,
Als dat hier over-al de vogels tirelieren.
Hier is geen fel gevecht, en niemant wert gewont,
Als dat een blancke spae hier quetst een harde gront.
Indien een stout konijn ons boomen komt te knagen,
Hier wort oock recht gedaen, het moet sijn straffe dragen;
Want 't hout dat niet en groeyt, vermits haer slim bedrijf,
Dat wordt een machtigh vier ontrent het schuldigh lijf.
Doch, wyl ick boomen plant en snoeye wijngaertrancken,
Soo denck ick om het huys, bestaend' uyt seven plancken;
Het wout dient niet alleen tot iusten van de jeughd!
Het leydt oock menighmael de gronden van de deughd.
Het veldt heeft wonder in: de stomme boomen spreekken,
Ja, dat noch hooger gaet, de domme beesten preëken.
Niet een soo kleynen dier, niet een soo teeren kruyt,
Of 't roept, oock sonder stem, den grooten schepper uyt.
Godt zy voor eeuwich danck, ons hoven geven saken,
Die ons den geest vernoeght, en vrolijk konnen maken.
Nu is mijns hertsen wensch (Godt laet'et soo geschien!)
Dat wy in 't eeuwich hof malkander mogen sien.
Op Sorghvliet, den 16 Maert 1654.

1) ongekochte; ongekookte.

2) mam; uier.

LOF-GEDICHT, TER EEREN VAN

JUBAL,

SONE VAN LAMECH ENDE ADA, EERSTE VINDER VAN DE SANGH-KONSTE EN SNAREN-SPEL, GEMAECKT TEN
VERSOECKE VAN DE HAERLEMSCHE MUSICANTEN.

De vinder van de sangh is weert, met alle tongen,
De vinder van de sangh is weert te zijn gesongen:
Op, gasten! geesten, op! en al die singen kont,
Gebruyckt hier snaren-spel, gebruyckt een soeten mont!
Gebruyckt het bey gelijk, en wilt te samen mengen,
Wat sangh en soet geklanck is machtigh uyt te brengen.
Wie nutter dingen vint, en aen de werelt biet,
't Is reden dat hy danck voor sijnen dienst geniet.
Maer seght ons, ouden tijt! wie heeft de soete gronden
Van spel en van gesangh voor desen eerst gevonden?
't En is Apollo niet, en min de boxvoet Pan 1),
Die hier uyt grooten naem of luyster halen kan:
En schoon al is wel eer een jonge maeght 2) gepresen
Om datse van het spel een moeder scheen te wesen,
En voester van de sangh, 't is echter sonder gront,
't Is vry een hooger geest, die eerst den Cyther vont;
't Is Jubal, die wel eer een liet bestont te quelen,
Die eerst de rouwe jeught op snaren leerde spelen,
Die eerst den trommel sloegh, en op de fluyte blies,
En maeckte dat de kunst geduerigh hooger wies.
Want als het eerste paer uyt Eden was gedreven,
Toen leyde gansch het volck een droef en anghstigh leven;
Want niemant at 'er broot, als door een hittigh sweet,
En al de werelt stont als in geduerigh leet:
Maer God, die noyt den mensch van druck en laet verdwijnen,
Liet als een nieuwe son op hare tenten schijnen;
Daer komt een beter tijt, want Ada baert een kint 3)
Dat Adams saet verheught en soete dingen vint,
Het vint een aerdigh tuygh, gesiert met gulde snaren,
En gingh het met een bom, en met een fluyte paren,
En met een helle stem; dat gaf een soet geluyt,
En joegh het swaer gequel en droeve sinnen uyt.
Daer quam toen al het volck met wonder ingenomen,
En tracht ontrent het spel, en by den helt te komen;
En wie hem maer en naeckt, die is gelijk vervoert,
Vermits de jongelingh soo ras de vingers roert.
Maer noch soo nam de jeught het meeste vergenoegen,
Wanneer hy by de klanck de sangh begon te voegen,
Vermits hy met de stem nu rijst, dan weder daelt,
En uyt haer stil geheym der menschen zielen haelt.
Daer quam van alle kant de gantsche werelt dringen,
En hoorde snaren-spel, en hoorde Jubal singen,
Verdwelent in de vreught; en siet, op dese wijs,

1) Apollo en Pan zijn by de Heydenen vindere van dese konste geacht.
2) Cecilia daer na by andere volgende eeuwen.
3) Nota. De woorden in den orgineelen text, Gen. 4. 21. begripen synec doehice alle Musijk instrumenten, soo die geslagen worden (die Aristoxenus by Athenaeum Eutapa noemt) als die geblasen en met de vingers of wint geroert worden.

Soo kreegh het treurigh volck een ander Paradijs.
Wel aen dan, wieje zijt, die met gevoeghde stemmen,
De droeve sinnen treckt, en doet in vreughde swemmen;
Erkent op desen dagh den vinder van de sangk,
Den vader van de vreughd' en van het soet geklanck.
Juyght Jubal, reyne jeught! juyght Jubal, kloecke mannen!
Juyght Jubal, al het volck! verdriet dient uytgebannen;
Die eerst het singen vont, dient met gesangh vereert,
Maer juyght Hem boven al, die Jubal heeft geleert.

EERSTE NIEUW-JAERS GESANGH.

OP DE WIJZE: *Sophie, Sophie, als ick u maer, &c.*

O Jaren! o jaren!
Vry snelder dan de baren,
Ghy leert ons, en gantsch het aertsche dal,
Dat eens dit machtigh werck ter neder storten sal.
Ghy laet uwe krachten,
Op ons gedachten,
Soo nederslaen, oock heden op den dagh,
Dat eens het ydel vleesch uyt ons verhuysen magh!

De tijden, de tijden,
Die staegh als posten rijden,
Zijn ons nut tot aen het diepste der siel,
Soo maer ons dom verstant haer raedt in weerden hiel.
Wat zijn 'er menschen,
Die voor haer wenschen
Oock hondert jaer, indien het wesen kon,
En worden naauw één dagh beschenen van de son!

De rosen, de rosen,
Die wonder aerdigh blösen,
Als haer glans is in haer eerste jeught,
Die hebben evenwel maer slechts een korte vreught;
Siet, hondert maeghden,
Die eens behaegden
Mijn ydel oogh, ontrent haer eerste tijt,
Zijn al van nu af aen haer aerdigh waesjen quijt!

Getroude! getroude!
Die op uw' jonckheyt boude,
Siet nu eens recht, wat ghy te voren waert,
En leert den gront van uwen brosen aert;
Het zijn de dagen,
Die u nu jagen,
Soo tot de sorgh als ander swaer verdriet,
Dat hier ons domme jeught noyt recht te vooren siet.

O Vader! o Vader!
 En aller vreughden ader.
 Mijn Heer, mijn God, mijn troost, en vasten gront,
 Die ons het nieuwe jaer op heden hebt gejoint!
 Sendt uwen segen,
 Op onse wegen,
 Op dat het Jaer, vernient te dezer tijt,
 Ons en den ouden mensch ten vollen make quijt!

TWEEDE NIEUW-JAERS GESANGH.

Godt danck, het nieuwe jaer is weder begonnen,
 De son, die heden schijnt, die brenghet den eersten dagh;
 Maer seght my nu, mijn ziel, wat feyl hebt gy verwonnen?
 Wat deel van uw gemoet is beter als het plagh?

Wat deught heeft in uw' hert een beter plaats genomen?
 Waer is in uw' bedrijf de werelt afgegaen?
 Wat voorstel van den geest is tot de daet gekomen,
 Terwijl het voorigh jaer sijn gangen heeft gedaen?

't Is waer, ghy hebt gepooght, veel dingen uyt te wercken,
 Die ghy in uw' gemoedt als seker had geset;
 Maer des al niet-te-min, naer ick het kon bemercken,
 Zijt ghy al menighmael in uwen gangh belet.

De werelt en het vleesch die hebben vreemde grepen,
 Die maken in den mensch al vry een hart gevecht;
 Sy hebben groote macht een ziele wegh te slepen.
 Oock die om wel te doen haer wegen heeft gerecht.

t'Sa, laet ons nu met ernst ons hert eens gaen betreden,
 Wy sien wat ons den geest by wylen overstort;
 Ey lieve, doet een reys, oock door uw' diepste leden,
 En let aen allen kant, wat ons van binnen schort.

Ontmoet u eenigh deel, dat over is gebleven?
 En eertijts uyt het vleesch of uyt de werelt rees,
 Het dient met kracht verjaeght en uyt te zijn gedreven,
 Het is my nu een walgh wat ick te voren prees.

Als iemant in een stadt verraders heeft gevonden,
 Al vanght hy eenigh deel, noch is hy niet gerust;
 Hy wil het gantsche rot aen ketens sien gebonden,
 En soo wort eerst sijn angst ten lesten uitgeblust.

Gaet, gaet uw' innigh deel, en al uw' geesten siften,
 En maeckt dat ghy de deur voor alle tochten sluyt,
 Ontledigh uw gemoet van alle snoode driften,
 Geen deught en komt'er in, of 't quaet dat moet'er uyt.

Nu God! Mijn hoogste goet, dit heb ick voorgenomen,
 En 't is dat mijn gemoedt met groot verlangen wacht.
 Het is van uwen geest, en niet van my gekomen,
 Ghy, brenghet'et tot de daet wat ick nu heb gedacht!

DERDE NIEUW-JAERS GESANGH.

OP DE VOYS: *O listigh hof, O winckel vol gebreken, &c.*

Het voorigh jaer dat is al weder henen
 Het is gegaen, het is geheel verdwenen:
 Hoe snel loopt oock de tijt!
 Ons leven is gelijck een vluchtigh man,
 Die nimmermeer in ruste wesen kan,
 Maer staegh te poste rijt.

De mensch ondeckt veel dingen op de wegen,
 Hier is een slot, en daer een rots gelegen,
 En elders vruchtbaer landt;
 Hier groent een wout, en daer is 't enckel hey,
 En ginder volghet een wel-begraefde wey,
 En stracks een dorre strandt.

Maer als de mensch, met afgemende leden,
 Komt tot een dorp des avonts ingereden,
 Of tot de naeste stad;
 Al wat hij sagh, een beeck, een wout, een boom,
 Het schijnt hem al gelijck als enckel droom,
 Of ick en weet niet wat.

Maer heeft de man aen boomen ofte steenen,
 Gequest sijn arm, of hooft, of swacke beenen,
 Soo doet hy sijn beklagh;
 Dat blijft hem by, dat voelt hij alderbest,
 Dat is, eylaes! dat hem alleenlijck rest,
 Van al het groot beslagh.

In 't jaer dat nu van ons is wegh-genomen,
 Zijn mijnen geest veel saken voorgekomen,
 Van alderhande slagh;
 In eenigh deel bevont mijn ziel vermaeck,
 Maer ick verloor van stonden aen de smaeck,
 Oock voor den naesten dagh.

Doch wat'er quam, het was terstont verloren,
 Het beelt vergingh, oock eer het was geboren,
 Soo ydel is de mensch!
 Soo ydel is al wat ons overkoomt,
 Soo 't geen men soeckt, als dat men bijster schroomt;
 Wat is ons herten wensch!

Maer is mijn hert met onbedachte schreden,
 Of uyt'et spoor of uyt den wegh gereden,
 Soo dat ik my vergreep;
 Ach! waer mijn geest niet wel en heeft gegaen,
 Dat quelt mijn hert, en hanght my dapper aen;
 Siet daer een droeve neep!

Wel aen, mijn ziel! het jaar dat gaet beginnen,
 t'Sa, maeckt u op, als met vernieuwe sinnen!
 En met gestage vlijt;
 Al het gewoel en poogen van den mensch,
 En baert geen vreught of lust of herten wensch,
 Als wel besteden tijt.

VIERDE NIEUW-JAERS GESANGH.

't Nieuw-jaer is ons nu weder toegekomen,
 Door Godes milde gunst;
 Dies wort mijn ziel met blijtschap ingenomen,
 En drijft my tot de kunst.
 Ick, ongewoon, om schier iet meer te schrijven,
 Neem evenwel de pen,
 Die ik schier niet en ken;
 Wie kan'er ledigh blijven?

Ick danckte God, uyt alle mijn gedachten,
 Dat hij mij heeft gespaert;
 Ick danckte God, uyt mijn geheele krachten,
 Dat hy my noch bewaert;
 Ick roep hem aen, en bid hem om genade,
 Dat hy, van nu voortaan,
 Mijn ziel wil houden staen,
 Vry van helsche schade.

De sond' is oudt, die wil ick laten sterven,
 Wat oudt is moet vergaen;
 Ick sal van God een nieuwen aert verwerven,
 Die staet my beter aen.
 Dees nieuwe tijt, die eyscht oock nieuwe sinnen;
 Daer toe ga ick terstont,
 En legh een vasten gront,
 Om 't jaer te beginnen.

Ghy, die het al gewoon zijt nieuw te maken,
 O Godes reyne geest!
 Wil tot mijn ziel met innigh vuur genaken,
 Dat soeck ick aldermeest.
 Ghy zijt mijn wensch, ach, ! kond' ick u bekomen,
 Geen tijdelijk gequel,
 Geen pijn van der hel,
 En sal ick oyt schroomen.

VIJFDE NIEUW-JAERS AENSpraECK TOT DE ZIEL, DIE DEZE VERNIEUWING VERWACHT.

Het nieuwe jaer is nu gekomen,
 Soo langh heeft God ons hier gespaert
 Mijn ziel, wat hebt ghy nieus vernomen?
 Of houje noch dien ouden aert?
 Ach! wil doch hier niet blijven woelen,
 In 't aertsche dal,
 Hier zijn doch niet als vuyle poelen,
 Vol ongeval.

Men siet, dat nu schier alle menschen
 Genegen zijn tot nieuwe dracht;
 Maer, wat sy seggen, hopen, wenschen,
 Wat wort'er nieus in ons gewracht?
 Ey, soeckt geen snuf van nieuwe kleëren,
 Als 't hof nu draeght;
 Maer laet u 't innigh nieu vereeren,
 Dat Godt behaeght.

Wat baet ons 't nieu uyt vrcemde landen?
 Of 't nieu cieraet van ons gemaect?
 Wat baet het nieu dat is voorhanden,
 Wanneer de soete tijdt genaect?
 Al 't nieu dat yemandt nieu kan hieten,
 Is enckel wint,
 Ten zy wy 't rechte nieu genieten,
 Dat God bemint.

Men hoort veel nieus aen alle zijden,
 Veel seltsaem nieus uyt Engelant;
 Hier wil men vrede, ginder strijden,
 Het gaet'er vreemt aen allen kant;
 Maer wat voor nieus komt ghy my seggen
 Van uwen staet?
 Laet ons dat nader overleggen,
 In onsen raet:

Het nieu daerna ons staet te trachten,
 Dat is het nieu Jeruzalem;
 Dat is het nieu, dat wy verwachten.
 Het beste nieu heeft God in Hem.
 O ghy, die 't al eens nieu sult maken,
 Treckt ons tot U!
 Laet ons een nieuwen geest genaken,
 En dat toch nu!

Tot U, o Heer! is 't dat wy suchten,

Besit alleen ons gantsche ziel.
 Dan sal ick niet ter werelt duchten,
 Schoon aerd' en hemel nederviel.
 Laet ons voortaan niet meer beminnen
 Ons ydel mal:
 Maer woont in mijn vernieuwe sinnen;
 Soo heb ick 't al.

NIEUWE-JAERS LIET.

OP HET JAER ONS HEEREN 1656

Op de stemme van Grideine.

Mijn ziel is opgetoogen,
 Mijn geest is buyten my;
 Mijn hert om-hoogh gevloogen,
 Als van de werelt vry.
 Ach! wat voel ick nu van binnen,
 Wat een ongewone lust!
 O! reyne jeught,
 En nieuwe vreught,
 Ghy doorstraelt mijn gantsche sinnen:
 Want in God is 't dat ick rust.

Ick heb my lang bekommert,
 Met al dees' vreemden tijt,
 Daer lagh ick in beslommert,
 Al was 't my dickmael spijt.
 Ach! al die op aerden leven
 Zijn noyt vry van ongeval:
 't Is maer verdriet,
 Dat men hier siet;
 Wat kan doch de werelt geven?
 't Is maer onlust over al.

O welkom, nieuwen zegen!
 Die in dit Nieuwe-jaer
 Van nieus nu is verkregen,
 Dat ik nu word' gewaer:
 Danck moet ick U, God! bewijzen,
 Dat ghy, in dit jammerdal,
 My sondigh mensch
 Geeft herten-wensch;
 Maer recht kan ick U niet prijsen,
 Eer ick by U wesen sal.

Laet dan niet uyt te strecken
 Uw' kracht en rechterhant,
 Om my van hier te trecken
 Naer 't ware vaderlant;
 Daer is 't nieu aen alle zijden.
 Daer is 't nieu' Jerusalem!
 En nieuwe lust,
 En ware rust,
 Ja gestaegh en nieuw verblijden;
 Heer, aenhoore doch mijn stem!

Ik wensch geen langer jaren,
 Ick wensch geen grooter eer,
 Ick wensch van hier te varen;
 En niet en wensch ik meer,
 Als eens wegh te zijn genomen,
 En ick wensch geen langer dagh;
 Geeft my de saeck
 Daer ick naer haeck,
 En laet my ter plaetse komen,
 Daer ick U recht prijsen magh!

GESANG OP DE GEBOORTE ONSES HEYLANTS
EM SALIGHMAKERS JESU CHRISTI.

Op de voys van den Lof-sangh Simeons.

Op, Sions reyne jeught!
Bedrijft nu ware vreught,
Terwijl ons is geboren
Het kint, het wonderkint,
Daer in de ziele vint,
Dat eertijts was verloren.

Het was de droefste stont,
Wanneer Gods heyligh bont
Door Adam wiert geschonden;
Het was de blijdste dagh,
Die oyt de werelt sagh,
Als Christus wiert gesonden.

Hoe kond' het oyt geschiên,
God in het vleesch te sien,
Had God niet uytverkoren,
Een yutgelesen kerck,
Als tot een wonder-werk,
Die anders was verloren!

Als God is met den mensch,
Dat is den hooghsten wensch,
Die yemant kan geworden;
Nu spreeckt dit heylig pant
Tot al het gantsche lant:
Gods liefde sal volherden!

GESANGH UIT DEN XLII^{en} PSALM.

Gelijck een hart van herten hijght,
Wanneer het is vermoeyt van vluchten,
En begint te suchen,
Mits het vreesse krijgth,
En wenscht dan om een koele beeck,
Soo stijgh ik op, en, met een rechten streock,
Ga ick tot U, o Heer!
Uw' gunst doch tot my keer!

Mijn hert verlanght, mijn ziele dorst,
Uyt 't innig diep van mijn gedachten
En geheele krachten,
Na des levens vorst,
Na u, o God! mijns herten wensch;
Ach! wanneer doch sal ick, ellendigh mensch!
Voor U verschijnen Heer?
Uw' gunst doch tot my keer!

Mijn tranen vloeyen even staegh,
En blijven, op mijn droeve wangen,
Als geduerigh hangen;
Om dat alle daegh
My wort geseyt, uyt enckel spot:
Siet, waer is nu sijn wijtberoemde Godt?
Maar ick ga tot U, o Heer,
Uw' gunst doch tot my keer!

Ach! wat een dinck wort ick gewaer,
Dat ick hier voormaals plagh te treden,
Tot lof en gebeden,
Met een groote schaer;
Toen wy eens namen onsen gangh,
En klommen op, met vreught en bly gesangh,

Tot uwen tempel, Heer,
Uw' gunst doch tot my keer!

Mijn ziel, hoe sijt ghy dus onrust,
En sucht gestaeg met volle leden,
Als geheel t'onvreden
En gansch sonder lust?
Ey, laet eens af van dit geweên,
En stelt uw' hoop op uwen God alleen;
Wel aen, soo doe ick, Heer,
Uw' gunst doch tot my keer!

LIEDT

OP DE WIJZE: *Florida, soo het wesen mach, &c.*

Wel op, mijn ziel ontwaeckt, ontwaeckt!
Eer ghy in dieper slaep geraeckt:
Dit heb ick menigwerven
Tot u geseyt, met droeven sin;
Maar ghy, des niet-te-min,
En liet my niet verwerven.

Ghy waert, ik weet niet waer, verruickt,
En 't scheen het was u wel geluickt;
Maer ghy waert als beschoncken:
Uw geest, die als versoopen lagh,
En was niet alsse plagh,
Maer in een kuyl versoncken.

Ach! 't is met u alsoo gestelt,
Als iemant die in 't open velt,
Een haes heeft na-gereden;
En vindt daer na sijn beste paert,
Veel hondert kroonen waert,
Verminckt aen alle leden.

En als hy sijnen vangh besiet,
En let met een op sijn verdriet,
Soo is hy gansch verbolgen;
Om dat hy, uyt een dommen geest,
Met soo een edel beest,
Een haes heeft willen volgen;

Een haes, die anders niet en heeft,
Als slechts dat hem de sause geeft,
Die voor hem is te maken:
Het mager dier heeft dit gebreck,
't Wil suycker, wijn, en speck,
Al-eer het plagh te smaken.

En of men schoon al kosten doet,
Het maeckt ons swaer en drabbigh bloet,
Wanneer het wordt gegeten.
O ziel! een schoon en moedigh paert
Is beter dingen waert,
Als soo te sijn versleten.

Nu raed ick u, met alle vlijt,
Dat ghy doch let, na desen tijt,
Wat jacht u dient verkoren.
Ey siet, dat ghy niet Esou slacht,
Die, mids hy gingh ter jacht,
Den zegen heeft verloren.

KLAEGH-LIEDT.

OP 'T VERHUUSEN EN SCHEYDEN VAN EEN SOET
GESELSCHAP.

O lustigh huys, o schoon gebouw!
Ghy wort gedreyght met swaren rouw,

't Is tijt, dat ghy u met zwart bedeckt;
Laet vry uw steenen
Geduerigh weenen;
Uw lust vertreckt.

Uw' lust bestont hier, in 't gemeen,
Uyt soet geselschap onder een,
Dat tot hemelsche vreught scheen als gemaect;
Dat gaet tot scheyden,
Sich nu bereyden,
Siet wat u naeckt.

De soetste, die ghy voor u siet,
De Nimphe, die soo menigh liet,
Met haer soete mont, hier heeft gequeelt,
Die wil haer leven
Gaen overgeven,
Een die haer steelt.

Een, segh ick, die haer herte wan,
Een jongh, een fris, een vrolijk man,
Die haer siel behaeght; maer segh, och arm,
Wat kan 't u baten,
Ghy sijt verlaten,
Sy, in den arm,

Van die haer mint, singht nu een liet,
Dat maer en streckt tot uw verdriet,
Mits ghy haer nu mist, en eensaem staet;
Ey, laet uw deuren
Geduerigh treuren,
Waer door sy gaet.

O bloemtjes, bloemtjes! edel kruyt,
Dat in den hof soo geestig spruyt,
Treurt nu, schoon ghy eerst soo lustigh waert,
Uw jeughdigh bloeyen,
En geestigh groeyen,
Heeft geenen aert.

Wel hoe, magh dan een vrye maeght,
Niet kiezen die het haer behaegt?
O ja, 't is een eer te sijn getrouwt;
Wel moetje varen,
Die met haer paren,
De wereld bouwt.

Wel, als het immer wesen moet,
O soetste Nimphe, weest gegroet!
En schoon ghy nu schijnt gansch wel gesint,
Laet uw gedachten
Noch op hem wachten,
Die u bemint.

HERDERS-LIEDT

VAN DEN OUDEN DAMON AEN DE JONGE GALATHEE.

O soetste van het gansche rijck,
Als ick aenhoor uw' reden,
Soo geef ick u in all's gelijk:
Ghy hebt te frissche leden,
Ghy sijt te jongh en soet van aert,
Voor uwen Damons grijsen baert.

Alleen maer, om soo menigh liet,
Dat ick u plagh te spelen,
Of op een fluyt of herders riet,
Dat noch de vrijsters quelen,

Soo gunt my doch, de kunst ter eer,
Een eerbaar kusjen sonder meer.

Hier mede, soete Galathée,
Sal ick my vergenoegen,
Ick wensch u groot en machtigh vee,
En landt voor hondert ploegen,
Ick wensch u staegh een vruchtbaer bed,
Daer noyt de twist haer voet en set.

Ick wensch u beter als ick ben,
Een man van jonge jaren,
En mits ick uwe deughden ken,
Ick wensch u wel te varen:
Ick wensche, datje vinden meught
Goet, eendraght, liefd', en soete vreught.

MORGEN-GESANGH.

De nacht die is voorby, de son begint te rijsen;
Ick sie, hoe dat'et licht een nieuwe werelt baert,
Op, op, mijn logge siel! wit uwen Schepper prijsen,
Die u op dezen nacht en eertijts heeft bewaert.
O' Vader van het licht! o Schepper van der sonnen!
U danck ick in den geest, U groet ick met gesangh;
In Uwen soeten naem soo dient den dagh begonnen,
In uwe vrees volherdt ons leven-dagen langh.
Ick heb een ruymen tijt in duysternis geseten,
Verschoven van den dagh en van het ware licht,
Laet ons te deser stont uw rechte paden weten,
En leynt ons metter hant tot ons bescheyden plicht.
Ghy hebt in ouden tijt een woort alleen gesproken,
Toen nog een dicke nacht op al de werelt lagh,
En straxs soo is het licht met krachten uyt-gebroken,
Soo dat men over al Uw groote daden sagh.
Spreeckt maer een enckel woort, mijn nacht die sal verdwijnen
En ick, een kint des lichts, sal nimmer sijn beschaemt;
Laet Uw genade-son my in het herte schijnen,
En ick sal heden doen gelijk het my betaemt.
Wel op, mijn swaer gemoet, ick voele my verstercken,
Ick voel in mijnen geest een nieuwe sonneschijn:
Al wie in Godes vrees sijn ampt soeckt uyt te wercken,
Daer is geen twijfel aen, God sal hem gunstigh sijn!

AVONDT-SANGH.

Het licht is wegh, den avont is gekomen,
De nacht, die heeft den hemel ingenomen,
De werelt overheert;
Ons kranck gestel, dat krijght nu slapens lust,
En wat'er leeft begeeft hem tot de rust;
Siet, hoe het al verkeert.
Almachtigh God, en Schepper aller dingen!
Wy gaen een liet tot Uwer eere singen;
Ontfanght doch ons gesangck:
Ghy hebt, o Heer, tot heden ons gespaert,
En ons verschoont in onsen broosen aert,
U zy voor eeuwich danck!
Ghy, die het lant met duyster gaet betrecken,
Wilt doch voor al ons snoode sonden decken,
Met Uw genaden-kleet;
En brenghetse niet in Uw gestreng gericht,
Want dat wy oyt verlieten onsen plicht,
Is ons van herten leet.
Schoon dat wy sien de son met hare stralen
Daer henen gaen, en in het water dalen,
Dat quelt ons niet te seer:
Behout ons slechts het licht van Uwen geest,

Want dat verquickt de bange zielen meest;
 Gunt ons dat eeuwich, Heer!
 En nademael wy menschen hier beneden
 Sijn enckel stof, en swack in al de leden,
 Soo haest de sonne vlucht;
 Soo geeft toch rust aen dit ellendigh vleys!
 Doch efter soo, dat wy, met ons gepeys,
 Noch blijven in de tucht.
 Maer schoon ick 's nachts al niet en konde slapen,
 En even 's daeghs geen lust en wist te rapen,
 Dat eyndicht met den mensch;
 Geeft maer, o Heer! na mijnen lesten dagh,
 Dat ick by U eens ruste vinden magh;
 Dat is mijn hooghste wensch.
 Als slechts mijn ziel haer Schepper magh genieten,
 En dat sijn troost op ons komt nedervlieten,
 Dan acht ick niet-met-al
 Noch wat het vleesch of al de werelt heeft,
 Noch-even-selvs al wat de Hemel geeft;
 Want Godt die is't al.

REYS-LIEDT.

Al die sich stellen om te reysen
 Met varen, rijden, ofte gaen,
 Die moeten neerstigh overpeysen,
 Wat dan behoort te sijn gedaen:
 God dient voor alle dingh gebeden,
 Eer dat men sich tot reysen stelt,
 En als men vorder is getreden,
 Soo dient sijn lof oock daer vermelt.
 Die aen sijn paert laet haver geven,
 En bidt den Heer wanneer hy reyst,
 Is daerom noyt te rugh gebleven,
 Schoon dat het beyde tijt vereyst.
 Wenst ghy dan spoet tot uwe saecken,
 Siet ghy of voordeel of gewin,
 Wilt God eerst met den geest genaken,
 Dat is in all's een goet begin.
 Wel, vrienden, wy sijn uytgetogen,
 Een yeder weet sijn eygen gangh;
 Koomt, laet ons, naer ons kranck vermogen,
 Den Heere groeten door gesangh:
 O! die, in Uwen throon geseten,
 Met geene plaets en sijt bepaelt,
 En kondt ons doen en poogen weten,
 Hoe verr' ons lijf of herte dwaelt;
 Wilt ons met uwen geest geleyden,
 In al dat is of sal geschien,
 Wilt onse saecken soo bereyden,
 Dat wy oock daer uw liefde sien.
 Hoe liet ghy eens uw gunste smaken,
 Toen ghy waert leyder van uw volck!
 Des nachts waert ghy een vyerigh baken,
 En op den dagh een helle wolck.
 En als de wijsen quamen talen,
 Of God de Soon was in het vleys,
 Een sterre met haer gulde stralen,
 Die was haer leytzman op de reys.
 Uw kracht is heden niet vermindert,
 Uw hand is heden niet verkort,
 Geeft, Heer! dat ons geen quaet en hindert,
 Maer op ons doen uw zegen stort!
 Geeft dat wy spoedigh weder keeren,
 Door Uwen geest en gunst verblijft;
 Soo sullen wy Uw' naem vereeren,
 Den gantschen loop van onsen tijt.

NIEUW-JAERS GESANGH.

O God! wy sien, dat onse jaren,
 Dat onse tijt staegh henen gaet:
 De jeught verloopt gelijk de baren,
 Als wy dat leeren uytter daet.
 Maer, Heer! Uw wesen,
 Noyt recht gepresen,
 Dat blijft alleen in vasten staet.

Het oude jaer, dat is verlopen,
 Het nieu dat neemt nu sijn begin,
 Leert ons den tijt recht uyt te koopen,
 Dat is voor-al een groot gewin;
 O Heer, wy wenschen,
 Als nieuwe menschen,
 Van U voortaan een reynen sin.

De gulde Son begint te rijsen,
 De dagh die wast, gelijk men siet:
 Mijn ziel! ghy dient oock aen te wijsen
 De gunst die ghy van God geniet.
 O, laet uw sinnen
 Eens overwinnen
 Al wat de sond' en 't vleesch gebiet!

Verlaet doch eens uw sondigh wesen,
 Den ouden mensch dient uyt-gedaen,
 Koomt met de Son om-hoogh geresen,
 En wilt gestaegh noch hooger gaen;
 Wilt God uw leven
 Gansch overgeven;
 Dat is tot heyl de rechte baen.

Wie weet of wy noch ander-werven
 Eens sullen sien het nieuwe-jaer;
 Want out en jongh moet beyde sterven,
 Wy leven al in dit gevaer.
 Wel aen, mijn sinnen
 Die gaen beginnen;
 Ick word' het in den geest gewaer.

ZIELS-VERHEFFINGE.

OP DE WIJSE: *Rosemont, waerje vliet, enz.*

Op, eens! op, aerts gemoet!
 Streckt u tot het hoogste goet,
 Klimt tot uwen God, gaet tot sijnen throon,
 Want Hy is alleen uw grootste loon;
 Hy is die de ziel, alsse tot hem rijst,
 Sijn vader-gunst bewijst:
 Maer het ydel hert, dat staegh na der aerden helt,
 Dat wort met schrick en anghst gequelt.

Wat is eer? wat is staet?
 Niet als waesem in der daet.
 Wat is machtigh gelt? wat is oogenlust?
 Ach! 't en maeckt de ziel maer ongerust.
 Daer is geen vermaeck in het aertsche dal
 Of 't eynd' is enckel gal.
 Denckt dit, o mijn ziel: wat ons 't vleys en werelt biet,
 Is schuym of schijn en anders niet.

Wel dan Heer, eeuwich God!
 Ick ben langh genoegh bespot
 Van het ydel vleys, van de losse jeught;
 Weest ghy nu voortaan mijn hoogste vreught,
 Maeckt dat nu voortaan mijn vernieuwde borst
 Niet als naer U en dorst;
 Ick en wensch niet meer, snijf mijn aertsche leden af,
 En leght my neder in het graf!

DANCK-LIET,

VAN IEMANT DIE VAN EEN SWARE SIECKTE VERLOST IS.

OP DE WIJSE: *Jonckvrou, mijn hert, mijn ziel, mijn sin, enz.*

Mijn ziel, berst nu van vreughden uyt,
 En staeckt uw swaer verdriet,
 Gaet, neemt ter hant uw soete luyt,
 En singht een aerdigh liet;
 Een liet, maer niet van lichte stof,
 Oock niet vol geylen spot:
 Maer enckel danck en enckel lof,
 Tot prijs van uwen God.

Ick was gebracht tot aen de doot,
 Tot aen den swarten poel,
 Ick sagh nu Charons ouden boot,
 En wonder groot gewoel.
 Ick was geraeckt tot op den kant,
 Daer my de schare stiet;
 Men drongh my naer een duyster lant;
 Maer daer en wild' ick niet.

Een koortse, met een staegen brant,
 Door-rende my de ziel;
 Soo dat ick nimmer rust en vant,
 Maer staêgh in flaeuten viel.
 Geen meester, die ontrent my quam,
 Geen kruyt dat my genas;
 Hoe dickmael, dat ick drancken nam,
 Ick bleef gelijk ick was.

Ja siet, de koortse wies te meer,
 Hier op heb ick gelet;
 Dies gingh ick vluchten tot den Heer,
 En dit was mijn gebet:
 O ghy, die 't leven en de doot
 Hebt onder uw gewelt,
 Koom, treckt my doch uyt desen noot,
 Die my den geest ontstelt.

Ick ben noch in mijn groene tijt,
 Als in mijn dageraet,
 Geeft, dat de doot niet af en snijt
 Mijn teeren levens-draet;
 O Heer, neemt u doch mijner aen,
 En hoort mijn droef geklagh,
 En laet mijn son niet ondergaen
 Te midden op den dagh!

Weest uwen dienaar 1) niet te straf,
 En treckt hem 2) uyt het stof,
 Men kan doch in het duyster graf
 Niet melden uwen lof.
 Een jeugdigh lijf, een frissche geest,
 Die isser toe bequaem,
 Die kan, als in een staege feest,
 Verheffen uwen naem.

Siet slechts mijn ziel eens gunstigh aen,
 En stracx ick ben gesont,
 Mijn pijn en druck sal henen gaen,
 En al in korten stont;
 Soo wil ick al mijn dagen langh,
 Dat adem in my speelt 3),
 Uw naem verheffen met gesangh,
 En doen wat ghy beveelt 4).

Het woort en was naeu uyt-gebracht,
 Wanneer ick troost ontfingh;
 In my quam stacx een nieuwe kracht,
 Soo dat de pijn vergingh.
 Ick was gelijk het dorstigh kruyt,
 Dat flaeu ter aerden sijght,
 Maer dat in volle lovers spruyt,
 Als 't soeten regen krijght.

Wel op, wel op nu, lompe geest!
 't Is langh genoegh getreurt,
 Gaet, heylight God een eeuwich feest,
 Vermits u dit gebeurt.
 Mijn tongh en swijge immer stil,
 O God, mijn toeverlaet!
 Dus geef my, Heer! den goeden wil,
 Geeft oock de volle daet!

LIEDT,

VOOR YEMANT, DIE SICH STELT OM TOT DES
HEEREN AVONTMAEL TE GAEN.

O God, mijn hooghste goet!
 Daelt nu in dit gemoet,
 En naeck mijn hert.
 Op dat'et suyver wert.
 Uw reyne wonden,
 Die sijn het bat
 Voor al de sonden,
 In my bevonden;
 O gunt my dat!

Ick sie, dat yeder gaet,
 Daer ons verzegelt staet
 Uw heyligh Bont,
 Dat God den Sone vont.
 Maer 't sondigh wesen
 Is binnen my
 Gantsch hoogh geresen;
 Wilt dat genesen,
 Soo word' ick bly.

Ick sie het Hemels broot
 Daer toe ick ben genoot;
 Spijs voor de ziel,
 Die anders neder-viel.
 Maer 't sondigh wesen
 Is binnen my
 Gantsch hoogh geresen;
 Wilt dat genesen,
 Soo wordt ick vry.

De blijtschap die ick eys,
 En gaf noyt eenigh vleys;
 Uw geest alleen
 Die maeckt ons haer gemeen.
 O laet ons leven,
 Van heden af,
 Sich aen U geven,
 En nimmer beven
 Voor helsche straf!

De vryheyt die ick wensch,
 En gaf noyt eenigh mensch;
 Uw troost geeft lust,
 En niemant is gerust,
 Als die sijn krachten,
 Met alle vlijt,

1) Of Maget. 2) Of Haer. 3) Of: Gelijk u trouwe Maeght.
 4) Of: En doen wat u behaeght.

En sijn gedachten
Op U doet wachten
En sonden mijt.

Wel-aen, ick ben gespijst.
Vermits dat in my rijst
Vermaeck in God,
En lust tot sijn gebot,
Wat sal ick schromen?
Des Heeren geest
Op my gekomen
Heeft weg-genomen,
Al wat men vreest.

'k En acht nu geen gevaer,
Al isset bijster swaer;
Geen doot of hel
En doet my nu gequel;
Want Godes zegen,
Van nu voortaan,
Tot my genegen,
Sal my bewegen
Om wel te gaen.

NIEUW-JAERS GEDICHT.

Het Nieuwe jaer is hier; het aertrijck gaet ontslyuten,
De botten puylen uyt, de boomen sullen spruyten,
Het kruyt en veyligh gras sal kruypen wijt en breed,
De bloemkens sullen staen elck op sijn best gekleed.
De tijt, de nieuwe tijt sal nieuwe jeught gaen bringen,
Aen bergen, bosch, en dal, aen alderhande dingen:
Al wat daer henen lagh, begraven in het stof,
Sal steken op het hooft, tot ciersel van den hof.
Den armen mensch alleen, met ouderdom bevangen,
En kan het oude vel niet uyt-doen, als de slangen;
Maer dat's een kleyne saeck: wy zijn noch boom, noch beest,
't Gunt in ons dient vernieuwt, dat is alleen den geest;
Dit lijf is maer een romp, de ziel, van meerder waerden,
Dient, in dit nieuwe jaer, getogen uyt der aerden:
Waerom soud' onsen geest sijn af-gesloten huyl
Niet konnen leggen af, soo wel als 't dorre kruyt?
O mensch! is alle dingh om uwent wil geschapen,
En wert'et nu vernieut, sult ghy alleen staen gapen,
En blijven, dat ghy waert? sal dan, o lieve, sal
In u het nieuwe jaer vernieuwen niet met al?
Merckt ghy niet, dagh aen dagh, dat door de nieuwe jaren
Dit broose lijf verout, tot dat wy neder-varen
In 't duyster van het graf, en treden op de baen,
Die al des werelts vleesch voor desen is gegaen?
Wanneer de gulde son, met hare snelle paerden,
Heeft al het jaar gerent rontsom den kloot der aerden,
Soo dat des hemels loop ons brengt den kortsten dagh,
Begint sy weer van nieus, en rent gelijkse plagh.
Wanneer de gulde son, des avonds, hare stralen
Heeft in den koelen schoot van Thetys laten dalen,
Spant weer haer peerden in, en met het morgen-licht
Vertoont ons wederom de glans van haer gesicht.
't Gaet anders met den mensch: want, als de dicke wolken,
De swarte nacht des doots onringht het hooft der volken,
Dan ist'er mee gedaen; cylaes! men sijght ter neer,
Men sinckt diep in der aert, en niemant keert'er weer.
Men leeft en sterft maer eens: de doot is van de saken
Daer feylen eens begaen, noyt weer sijn recht te maken:
Leert dan, uw leven langh, leert doen, met vasten gront,
Dat gly, uw leven langh, maer eenmael doen en kont!

HIER VOLGEN EENIGE MEDICINALE GRONDT- REGELS, UYT HIPPOCRATES APHORIS- MEN 1), DEWELCKE ALS VOOR GODS- SPRAKE VAN OUDTS ZIJN GE- HOUDEN GEWEEST.

Soo ghy, door loop van langen tijt,
Verswackt en gansch verhongert sijt,
Soo leert de reden, lieve vrient!
Dat u geen spoedigh voedsel dient:
Maer leedje korts maer hongers-noot,
Soo bijt dan veerdigh in het broot.
Uw' maegh is best, om metter spoet,
En niet met traeghey, zijn gevoet.

Ghy die een onreyn lichaem voet,
Weet, dat het u maer hinder doet.

Met dranck verquickt veeleer het bloet,
Als het door vaste spijsse doet.

Leert hier den aert van alle kost:
Wat haest verteert, wort haest gelost.

Een die, sijn jonge dagen langh,
Is hart in sijnen kamer-gangh,
Die wordt ontrent den ouden dagh
Vry weecker, als hy voortijts plagh.
En ghy, die jongh hartlijvigh waert,
Krijght oudt gewis een sachter aert.

Vraeght yemant, wat'er voor een man
Den honger best verdragen kan:
Voor eerst, die na sijn eynde gaet,
Maer dan noch is in goeden staet;
Daer na een, die niet meer en wast,
En schae't'et niet, schoon dat hy vast;
Maer yemandt in sijn jeugdigh bloet,
Lijdt hinder als hy vasten moet;
Doch kinders van een blijden geest,
Die schae't'et vasten aldermeest.

Wanneer de slaep een mensch vermoeyt,
Dan schijnt'et dat de sieckte groeyt;
Maer soo de rust hem wel bekoomt,
Soo dient geen vorder leedt geschroomt.

Slaept ghy of waeckt ghy boven maet,
De kunst, die schat het beyde quaet.

Een oudt mensch, tot verdriet gewent,
Die leedt en sweet en moeyten kent,
Draeght vry al beter sijnen last,
Als doet een jonck en weligh gast.

Ons tijt is kort, de kunste langh,
En kans neemt veerdigh haren gangh;
Oock heeft het proeven sijn gevaer,
Al leeft'er yemandt hondert jaer.
En schoon men yet met oordeel doet,
Noch vint men dickmael tegenspoet;
Dies moet niet slechts de medicijn
In all's geset en wacker sijn;
Maer oock de kranck' en sijnen vrient,
En wie hem in de sieckte dient,
Heeft staegh te letten op het stuck,

1) *Aphorismen*, korte voorschriften, spreuken, schijnbaar zonder onderlin-
gen samenhang. *Hippocrates* was de beroemdste arts der ondheid, de eerste
wetenschappelijke beoefenaar der geneskunde. Geb. p. m. 460 v. J. C.

Of hem genaecht groot ongeluck;
Dan noch al wat van buyten koomt,
Is hier oock nut te sijn geschroomt.

Te luttel of te veel gevoet,
En dede noyt het lichaem goet.

Gesellen! als het wesen moet,
Dat ghy verswackte deelen voet,
Of ledigh maeckt een vollen darm,
Of maeckt verkoude leden warm;
Of yemant na den eysch verkoelt,
Wanneer hy sich te brandigh voelt.
Ghy doet uw dingen niet te ras,
Want dat noyt yemant goet en was;
Maer wat men met gemoede doet,
Dat houd' men voor den besten voet.

Een koorts ontsteken in den herft,
Maeckt dickmael dat de mensche sterft;
Maer siekten in de lente-tijt,
Die wordt men vry al lichter quijt.

In alle siekten, kort of langh,
Is best een sachte kamer-gangh.

Die spijs geeft een siecken vriend,
Die maer gesonde lieden dient,
Doet hinder aen den siecken man,
Daer hy een kloecken baten kan.

Als aen een vrou, die swanger gaet,
De borst in haest ter neder slaet,
Houdt vast, dat om dit ongeval,
De vrucht haer niet belachen sal.

Die 's nachts veel nats te loosen plagh,
Heeft weynigh afgangh op den dagh.
Noyt prees ick al te vetten bruyt,
Vermits het vet de moeder sluyt.
U dient een schraelder, lieve vriend,
Wilt ghy van kinders sijn gedient.

Die van een Soontjen swanger gaet,
Heeft veel een schoon en bly gelaet;
Maer gaetse van een Meysjen swaer,
Soo is haer wesen niet te klaer.

Veel te vreten, langh te vasten,
Is noyt goet voor jonge gasten;
Wilje sijn in goeden staet,
Houdt in beyd' de middel-maet.

Als yemant eerst heeft bloet gespout,
Soo hy dat namael weder hout,
En dat'er daerna etter koomt,
Soo wort'er eenigh quaet geschroomt.

Ontrent het deel daer yemant sweet,
Daer spreekt de kunst: hier is'et leet.

Een stage koorts ten derden dagh,
Niet sachter als'er voormaels plagh,
Sal naderhandt niet stille staen,
Maer vry al harder wegen gaen:
Maer slijtse met dien eygen tijt,
Soo is het quaet sijn angel quijt.

VOLGEN DOOTS VOORLOOPERS:

Dit is van outs een wijs besluyt:
Tot felle siekten vinnigh kruyt.

Is yemant in het hoofd gewont,
En dweept hem 't breyn dien eygen stont,
Die wort in haest sijn hoofdsweer quijt,
Want hy verhuyst in korten tijt.

Als yemant langh den af-gangh heeft,
En die ten lesten overgeeft,
Hy make staet, uyt dit geval,
Dat hem de loop verlaten sal.

Als eenigh mensch langh heeft gewaect,
En dan in dweepery geraect,
En voorts met stuyppen is gequelt,
Houdt, dat hy na den grave snelt.

Als yemant swelt door water-sucht,
En dat hy daerna bijster kucht,
Gesellen! maeckt dan vasten staet,
Dat hy te post ten grave gaet.

Als een mensch begint te rasen,
En sijn buyck wordt opgeblasen,
En sijn nagels kout en blau,
Dan is't leven wonder flau.

Wanneer de mensch sijn tijt besluyt,
Soo vlieght de siel allencxen uyt,
En dan is 't lichaem niet met al,
Als vleesch en bloet, en snot en gal.

OP DE VERDORVENHEYT DES MENSCHEN, WAER DOOR HY DE SIEKTEN, EN DE DOODT SELFS, ONDERHEVIGH IS GEWORDEN.

De mensch, het edel dier, by Godes handt geschapen,
Was, om in stage jeught sijn lust te mogen rapen,
Was in het schoon prieël, en waer hy immer gingh,
Daer was hy aengesien als heer van alle dingh.
Hy vont een schoon gesicht, alwaer de boomen groeyden,
Hy vont een soet geluyt, alwaer de beken vloeyden:
Hy vont een soeten reuck, alwaer hy neder sat,
Hy vont een soeten smaeck, alwaer hy fruyten at.
Waar dat hy kwam gegaen, de soete vogels songen,
De visschen waren bly, de wilde dieren sprongen,
Het schaepjen met den wolf gingh spelen in het groen,
En oock het felste beest, dat quam hem hulde doen.
Hy wordt aen alle kant getroetelt van de winden,
En geen onguere lucht en was'er oyt te vinden;
Daer quam geen felle vorst die in de leden sneet,
Daer blies geen Noordsche buy die in de wangen beet;
Geen koorts, geen vyerigh zeer, geen pest of peper-koren,
Geen gicht, geen leelijck schurft, en was'er noch geboren:
Geen damp, geen vuyle mist, en vielder op den mensch,
Men vont aen alle kant sijn vollen herten-wensch.
Maer na dat hem de slangh met liegen had bedrogen,
En van sijn hooghste goet door listen afgetogen;
Doe was 't, dat hy terstont in alle qualen viel,
Niet met het lijf alleen, maer even met de ziel.
Eylaes! het was verbeurt, al wat hy had verworven,
En hy vol slim bejagh, en in den grondt bedorven;
In hem en is geen deel tot aan het minste lit,
Daer in geen slim verderf en stage kancker sit.
Soo is dan uytter aert geen doot in ons gevonden:
Maer sy is in den mensch een straffe van de sonden;
Van daer komt ons het quaet en al het swaer verdriet,
Dat yeder menschen-kint hier op der aerden siet.
Wilt ghy daerom een koorts, of ander quael, genesen,
Of soeckje langhen tijt in goeden stant te wesen,

Gaet eerst tot uwen Godt, en klaeght daer uwe pijn,
Soo kan het heylsaem kruyt uw leden dienstigh zijn.

UYT BARTAS:

Waer Adam niet verruckt tot ongeregelt mallen,
Den Schepper af-gegaen, den Duyvel toe-gevallen,
Sijn af-komst, sijn geslacht, sijn bloet en edel zaet,
Dat ware noch gesont en in een blijden staet.
Maer nu het eerste paer heeft, buyten alle reden,
Veracht den grooten Godt, sijn wetten overtreden;
Soo is de bleecke doot, en allerley gevaer,
Getreden in het perck, gekomen over haer.
De sond', het leelijck spoock, die heeftet al bedorven,
En om dit ongeval soo is de mensch gestorven;
Van daer komt ons het quaet, van daer gestagen druck,
Van daer komt alle vleesch den gront van ongeluck.

OP DE SELFDE VERDORVENTHEYT.

Met dat de mensch begon hem tegen Godt te stellen,
Soo voeght sich alle dingh om hem te mogen quellen:
Want een, die uyt de gunst van sijnen Schepper raeckt,
Die heeft stracks tegen hem al watter is gemaect.
De lucht gaf felle wint, het water stuere vlagen,
Het aertrijck giftigh kruyt, de hemel donderslagen;
Een yeder spout den mensch als in het aengesicht,
En denckt voortaan niet meer aen hem te zijn verplicht.
De sterren zijn vergramt, en laten droeve stralen,
Door vreemt en naer beleydt, hem in de leden dalen;
De maen verkout sijn breyn door vuyl en seltsaem vocht,
En schiet hem in het lijf een ongesonde locht.
Hier rijst een harde storm, en treft verheven wallen,
Daer schiet een blixem uyt, en doet de torens vallen,
En ginder blaect een vuur dat uytter aerden koomt,
Daer voor dat yeder landt en al de werelt schroomt.
Ach! hoe was eens de mensch in hoogen staet verheven,
Doen hy mocht over-al gestrengte wetten geven!
Doen kond' hy met een wenck, of-met een kleyne stem,
Al wat sijn ooge sagh doen buygen onder hem:
Het swijn, den oliphant, de leeu, de felle beeren,
Die stilden haer gewoel alleen op sijn begeeren,
En waren staegh bereydt om hem ten dienst te staen;
Nu komt — een kleyne mugh en doet hem oorlog aen!

UYT HESIODUS:

Na dat het grilligh wijf een misslagh had bedreven,
Soo was er' al verdriet in dit ellendigh leven;
Want daer het eerste volck mocht rustigh henen gaen,
Soo nam het aertsche dal een ander wesen aen:
Want sieckte, moeyte, sorgh, en duysent ongemacken,
Die quamen uyt de lucht op aerden neder-sacken;
Siet daer, eylaes! den mensch in druck en stagen noot!
En voor het leste spoock, soo quam de bleecke doot.

UYT EURIPIDES:

Soo haest als eenigh mensch op aerden was geboren,
Soo scheen by al het volck de vreught te zijn verloren;
Een yeder was bedroeft, en maeckte groot geklagh,
Om dat men voor het kindt niet als verdriet en sagh:
Maer als de bleecke doot had yemant wegh-genomen,
Dan sagh men enkel vreught als van den hemel komen:
Men nam het voor geluck, men is geheel verblijt,
Een mensch te mogen sien van allen druck bevrijt.

UYT CRANTOR:

Wat leven dat de mensch oyt stelt in sijn gedachten,
Daer is maer enkel druck en onlust in te wachten;

Het gaet soo wonder vreemt hier in dit jammer-dal,
Men vint schier anders niet, als druck en ongeval:
Is yemant hoogh in geest, en deftigh in verstande,
Soo wordt hy metter daet een slave van den lande;
Doet hy, gelijk een dwaes, sijn dingen sonder slot,
Soo hy is staegh veracht, en aller menschen spot,
Is hij van kloecken aert, en van gesonde leden,
Soo wil hy staegh het vleesch in vuylen lust besteden;
En hy is veeltijts sieck. hy lijdt een stage doot,
En is een arrem mensch, al is sijn rijkdom groot;
Leeft hy ontrent een prins, of krijgt hy groote staten,
Hy moet van stonden aen sijn oude vryheyten laten:
Wie sich in 't hof geneert, die stelle desen voet,
Dat hy geringelt wordt, en efter dancken moet.
Indien hy sich bemoeyt alleen met eygen saken,
Dat is een slecht bedrijf, hoe kan hem dat vermaken?
Is hy een ackerman die kooren-landen bout:
Dat is een stage sorgh die nimmer op en hout.
Indien hy krijghsman wort, soo moet hy dickmael moorden,
Oock daer hy wordt onthaelt met gunst en soete woorden;
En soo hy noyt en vecht, maer lieft de soete rust,
Soo is hy maer een roof van die het maer en lust;
Indien hij over zee verhandelt rijcke waren,
Soo lijdt hy stagen angst oock van de minste baren;
Indien hy binnen 's lants een stillen handel doet,
Die geeft hem staegh beslagh, maer nimmer machtigh goet.
Indien hy voorspoet heeft, soo wort sijn hert verheven,
Hy wort door soete waen en hoogmoet aangedreven;
En wordt hy heel beswaert met druck en tegenspoet,
Wat is hy als een worm, die in der aerden wroet?
Indien hy sonder gelt besoeckt de vreemde landen,
Soo treckt hem niemant aen, door feil van rijcke panden;
En reyst hy buyten 's landts, en heeft hy machtigh gelt,
Hy sal met groote vrees geduerigh zijn gequelt;
Indien hy is gesint om noit te willen paren,
Geduerigh eensaem zijn, dat noem ick droeve jaren;
Indien hy trouwen wil, hy wordt voor eeuwich vast,
En 't wijf, met haer gevolgh, dat is een stage last.
Indien hy vruchtbaer is, en kinders komt te winnen,
Al was hy eertijts bly, hy krijgt bedroefde sinnen;
En soo hy sonder vrucht den echten acker bout,
Sijn huys dat gaet te niet; wat doet de man getrouwt?
Trout hy een schoone vrou, sy baert hem duysent plagen:
Hoe licht kan haer gelaet een ydel oogh behagen!
En dat is stage sorgh. Neemt hy een leelijck wijf,
Soo heeft hy nimmermeer een eerlijck tijt-verdrijf.
Is 't wijf van machtigh goet, de man van kleyne renten,
Het wijf sal staegh verwijt hem in den boesem prenten:
En isse sonder gelt, sie daer een stagen last:
Want goet van eene zy is veerdigh opgebrast;
Is sy van snegen aert, en leestze wijse boecken,
Soo wilse meester zijn, en haren man verkloecken,
Siet daer een twistigh huys: indiense niet en weet,
't Is spijsse sonder zout, en niet een soeten beet.
Ten lesten, is men jongh, de jeught is onbedreven,
En woelt als in een zee van dit ellendigh leven;
En wort'er yemant out, soo naect sijn hoogste noot:
Eylaes, sijn kranck gestel dat worstelt met de doot!
Wat dient'er meer geseyt? wie kan hem nederstellen,
Of hem sal eenigh dingh in geest of leden quellen:
Geen mensch is sonder druck, hoe vrolijck dat hy leeft,
Dewijl oock even selfs een roosjen prickels heeft.
De blijdschap even selfs die heeft een droevigh wesen,
Want van gestage vreught en heeft men noyt gelesen.
Het is dan alderbest, en ver de minste pijn,
Of noyt te zijn geteelt, of haest een lijck te zijn.

WAT DEN MENSCH HET BESTE IS, UYT METRODORUS.

Wat staet kan eenigh mensch op aerden overkomen,
Daer niet een soet vermaeck kan worden uyt genomen,
Noyt soo verbosten tijt, of soo bedroefden jaer.
Of een die leven kan die wort'er vreught gewaer.
Heeft yemant kloeck verstant, soo wort hy staegh gepresen,
En voor een landt-juweel met vingers aangewesen:
En is hy sonder breyn, soo is hy sonder last;
Men siet oock prinsen selfs met gecken wel gepast.
Is hy geduerigh wel, en sonder krancke dagen,
En is hy recht bequaem syn lasten na te jagen;
En is hy swack van aert, en dickmael niet te wel,
Schoon hem de dootd genaeck, 't en is hem geen gequel.
Indien hy in het hof met vorsten wil verkeeren,
Hy kan sijn lagen naem en duyster huys vereeren:
Indien hy stilheyt soeckt, en maer het sijne doet,
Sijn eygen vooght te zijn, dat is geweldigh soet.
Staan hem de velden aen, en gaet hy landen telen,
Dat is een soet bedrijf, wie kan het oyt vervelen?
Wil hy een koopman zijn, en zeylen van de ree,
O wat een machtigh goet ontstaet er uyt de zee!
Indien hy winste doet, soo mach hy vrolijk leven,
Hy krijgth dan menigh vrient, en meer als hondert neven;
En lijdt hy staegh verlies, hy wordt een deftigh man,
Die al wat werelt hiet, met voeten treden kan.
Wil hy een krijghsman zijn, soo kan hy dikwils maeyen
Daer hy noyt ploegh en sondt, en noyt en dede zaeyen;
En soo hy d'oorlogh haet en lieft een stillen geest,
Soo is hy wel getroost, oock als een ander vreesst.
Verreyst hy buyten 's landts, en kan hy wel betalen,
Waer dat hy komen mach, men sal hem wel onthalen;
Of is sijn beurse licht, hy draeght te minder last,
Soo dat hy lustigh is, en op geen roover past;
Indien sijn jeughdigh hert genegen is te trouwen,
Waer vint men soeter vreught als by de jonge vrouwen?
Of is hy meer geneyght om niet te zijn gepaert,
Soo is hy sonder sorgh waer dat hy henen vaert.
Indien het echte bed hem kinders heeft gegeven,
Hy siet, in hare jeught, gelijk een ander leven;
Indien hem uyt het bed geen echten vrucht en wast,
Soo heeft hy vrouwen-lust en efter geen last.
Trout hy een schoone vrou, wat kan'er soeter wesen?
Sy kan sijn gulle jeught en heeten brandt genesen:
Of isse niet te moy, en keurt haer niet te naeu!
By nachte, lieve vriendt, zijn alle katten graeu.
Krijghth hy een geldigh wijf, wat kan hy meer begeeren;
Op vrouwen machtigh goet daer kan men lustigh teeren.
Heeft sy in tegendeel maer weynigh bygebracht,
't Is seker dat het wijf hem des te meerder acht.
Indien sy geestigh is, of heeftse veel gelesen,
Sy kan, voor al het huys, gelijk een raets-heer wesen.
Of heeft se geen verstant als van haer doecken-huyf,
De man leeft sonder twist by soo een soete duyf.
Wat meer? is yemant jongh, dat sijn de beste tijden,
De jeught is enckel vreught en lust aen alle zijden;
Indien den ouden dagh tot sijnen haert genaeckt,
Siet daer de rechte tijt, die hem eerwaerdigh maeckt!
Het is dan sonder gront, dat veel onsoete menschen,
Of noyt te zijn geweest of korte dagen wenschen;
Treet ghy in uw beroep met onbedachten sin,
In wan-genoegen selfs, daer is genoegen in!

WAEROM DE MENSCHEN IN DE EERSTE TIJDEN VEEL LANGER LEEFDEN ALS NU.

De menschen, die wel eer hier op der aerden waren,
Beleefden menighmael de negenhondert jaren,

Vol kracht en groene jeught; men vont geen droeve pijn,
Geen pest, geen heete koorts, geen wreede flerecijn;
Maer nu de grijse tijt is hooger op-gekomen,
Soo heeft de snelle dootd de werelt in-genomen:
Gicht, scheurbuyck, kugh, graveel, en ander ongeval,
Die vielen uyt de lucht, en vlogen over-al.
Geeft reden, sangh-godin! De werelt eerst geschapen
Liet uyt haer gulle schoot een machtigh voetsel rapen,
Het was of edel zaet of wonder schoon gewas,
Al wat men uyt het veldt of van de boomen las.
Geen mensch en wiert geswackt door lust of gulsigheden,
Maer yeder spit het landt, en oeffent soo de leden:
Men at geen leckerny, maer slechts gemeene kost,
En water uyt de beeck dat was hun soete most.
De sterren, niet vergift met ongesonde qualen,
Die gaven enckel heyl, en niet als soete stralen:
Maer, dat ick hooger acht, de mensche nu geplant,
Quam eerst als uyt de vorm van Godes eygen hant.
Dat van den Schepper komt, hoe kan het licht bederven?
Dat uyt het leven rijst, hoe kan het haestigh sterven?
O groote Levens-vorst! o 's menschen hoogste goet!
Koom, woont doch binnen ons, doch meest in ons gemoet!

UYT HOMERUS.

De dochters van het wout, de frissche boomgewassen,
Zijn op bequamen grondt de menschen toe te passen:
Haer groen, des somers kroon, dat wort des winters roof,
En siet, een jonger blat verdrijft het oude loof.
Wy groenen in der jeught, en hebben blijde dagen,
Maer worden van de dootd allencxen wegh-gedragen;
En t'wijl de tijt verloopt, en onse vruchten leest,
Soo wordt een nieu geslacht, dat wy eens zijn geweest.

OP DE GESONTHEYT, EN HARE WEERDIGHEYT.

Gesontheyt, edel dingh! van u is 't dat wy schrijven,
Op dat uw soete lucht by ons sou mogen blijven,
Op dat een yeder mensch mocht kennen uwen aert,
En hoeje dient geviert, en hoe te zijn bewaert.
Gesontheyt, schoon juweel! voor alle dingh te prijzen,
Wie kan na rechten eysch u eer genoegh bewijsen?
Ghy zijt een rijck geschenck dat van den hemel daelt,
Dat als een gulde son hier op der aerden straelt;
Schoon yemant van het volck, tot hoogen staet verheven,
Magh, boven sijns gelijk, in glans en eere leven,
Getroetelt van een prins, oock na sijn vollen wensch;
Soo ghy hem niet en streelt, wat is'er van den mensch?
Schoon yemant machtigh vee, door Godes milden zegen,
Schoon yemant groot beslagh van landen heeft gekregen,
Schoon yemants rijcke schat vervult een gansche zael,
Ach! sonder uw behulp, wat is'et altemael?
Schoon yemant voor hem siet een tafel vol gerechten,
Die staegh wort aengedist met hondert fluckse knechten,
Schoon yemant wort getoeft met alderhande wijn;
Sit ghy niet aen den disch, 't is al maer enckel pijn.
Schoon yemant hoort den sangh van hondert soete keelen,
En hoort een geestigh volck op gulde snaren speelen,
Als ghy maer henen gaet en uyt de kamers vliet,
Soo is de gansche vreught niet anders als verdriet.
Schoon yemant is geplaeft daer, met een aerdigh jocken,
Veel geesten besigh zijn om blijtschap uyt te locken;
Eylaes, de soete praet bevalt de gasten niet,
't En zy ghy aen het volck uw soete gunste biet.
Schoon dat de sonne schijnt, dat alle kruyden groeyen,
Dat al het boom-gewas staet lustigh om te bloeyen,
En dat de koele Mey ons brength den soeten tijt;
't Is winter evenwel soo ghy'er niet en zijt.

Schoon yemant heeft de keur van duysent schoone vrouwen,
 En mach het puyckjen selfs ven alle maeghden trouwen;
 Godinne, sonder u en heeft'et geen en val:
 Want al wat honigh scheen en is maer euckel gal.
 Wat dient'er meer geseyt van alle werelts saken,
 Die niet gesont en is, wie kan hem vrolijk maken?
 Wel aen dan; wieje zijt, gaet, soeckt dan aldermeest
 Gesontheit aen het lijf, gesontheit aen den geest!

UYT HORATTUS:

Het vat moet eerst gesuyvert zijn,
 Of soete most wort suure wijn;
 Wat baet doch rijckdom eenigh man,
 Als hy die niet gebruycken kan?

OP DE BEWEGINGE DES GEMOETS IN 'T GEMEEN.

Soeckt yemant wel te zijn, die moet, voor alle dingen,
 Sijn drift, sijn herts-gewoel, sijn binne-tochten dwingen;
 Want als het innigh deel in goeden vrede staet,
 Het lijf en sijn gevolg, dat wort'er deur gebaet.
 Wel aen dan, schout verdriet, en nijt, en minne vlagen,
 En wilt te grooten vreught en hevigh bloet verjagen,
 Drijft eer en gelt-sucht wegh, jaeght anghst uyt uwen geest,
 En maect dat ghy alleen den grooten Schepper vrees!
 'k En wil noch evenwel van yemant oyt begeeren,
 Dat hy uyt sijn gemoet sal alle tochten weeren;
 Een geestigh hovenier besnoeyt het weeligh kruyt,
 Maer roeyt noch evenwel geen stam of wortel uyt.
 Een boom van wilden aert die kan het enten baten:
 Hy kan door goet beleyt sijn wrange vruchten laten.
 Ghy mooght dan, sooje kont, versetten uwe pijn,
 Uw hert magh evenwel niet ongevoeligh zijn.

OP DE DROEFHEYT.

Laet ons wat dieper gaen, en in 't bysonder spreken
 Van al dit ziel-gewoel, en al de binne-steken:
 De droefheyt is voor eerst die ons de sinnen quelt,
 En menigh teer gemoet in vreemde bochten stelt.
 Hier tegen dient behulp en goeden raet gegeven,
 Om sonder eenigh leet en stil te mogen leven;
 Maer 't kruyt, dat aen den mensch in dese sieckte dient,
 En komt niet uyt het velt, maer van een wijsen vriend.
 Een woort, een troostigh woort, te rechter tijt gesproken,
 Dat heeft aen menigh hert dit onheyl afgebroken,
 Dat is de rechte zalf die swacke menschen helpt,
 En droeve sinnen heelt, en heete tranen stelpt.
 Maer Godes heylich boeck in dit geval te lesen,
 Plagh aen een treurigh hert een groot vermaeck te wesen;
 Doch, boven alle dingh, tot God een reyn gebet,
 Dat is de rechte troost die een in ruste set.

UYT SENECA'S HYPOLITES:

Is yemants druck niet al te groot,
 Soo kan hy klagen sijnen noot:
 Maer als het leet te vinnigh bijt,
 Soo gaet de mont haer sprake quijt.

OP NIOBE, ¹ UYT OVIDIUS:

Daer sit een bange vrou by vijftien droeve lijcken,
 Die al daer henen gaen, en in het duyster wijcken:

¹ *Niobe*; eene halfgodin der Grieken, die zich uit trotsch over haar grooter aantal kinderen boven eene andere, Latona, verheven had. Jupiter doodde hare 14 kinderen met denzelfden bliksem als zijn eigen zoon Aesculapius, waarna Niobe in een steenen beeld veranderde, hetwelk steeds weende.

En hy die sy bemint, en met haer is gepaert,
 En wat sy van der jeught voor kinders heeft gebaert;
 Dies wort haer killigh hert van droefheyt overwonnen,
 Haer lijf is sonder verw, haer bloet dat is geronnen,
 Haer oogen staen verset, haer koude tongh bevriest,
 Soo dat haer bleecke mont de spraeck geheel verliest:
 Haer pols is sonder slagh, sy kan geen hoofd bewegen,
 Want dat blijft in den stant gelijk het is gesegen:
 Haer voeten worden vast, haer ingewant versteent,
 Alleen dit blijft haer by, dat sy geduerigh weent.
 Ten lesten quam de wint ontrent haer leden sweven,
 En heeft ze wech geruckt, en op een rots gedreven:
 Daer staet het steenen beelt, en wie het immer siet,
 Verneemt een droevigh nat, dat van haer wangen schiet.

THESEUS ZEGGEN, UYT EURIPIDES:

Een man van wijs beleyt die heeft my leeren dencken,
 Wat my voor ongeluck voortaan sou mogen krencken,
 En dus heb ick geleert te peynsen op de doot,
 Op druck, op ballingschap, op alderhande noot.
 En dit acht ick bequaem om waer te zijn genomen,
 Om dat niet onverhoets my over mochte komen;
 Want die te voren denckt wat hem gebeuren magh,
 Ontset hem niet te seer, oock van een harden slagh.

PLATOOS RAET:

Een wispeltuerigh hert, 't welck draeyt na yeders blasen,
 Dat mach men, ick bekend, wel stellen by de dwasen:
 Maer die staegh, als een muyl, gaet horten tegen God,
 Verschilt van d'eerste feyl, soo veel als dul van sot.
 Maect van de noot een deught, 't en helpt geen tegenstreven,
 Waer ons den Hemel drijft, daer moet men henen sweven:
 Gevoegelijck te zijn, na Godes hant ons leyt,
 Al is 't veranderingh, het is gestadigheyt.

UYT HORATIUS:

Als yemant van de doot is uyt het licht getogen,
 Wat sal dan edel bloet, wat sal het gelt vermogen?
 Hoe kan een kloeecke tongh het monster weder-staen?
 Eylaes! het spoeck is doof, daer is geen seggen aen.
 Geen Godsdienst kan den mensch oyt uyt den grave trecken,
 Geen vriend kan uyt den slaep sijn dooden vriend verwecken:
 Wie eens hier uyt het vleesch de leste reyse doet,
 Die is daer hy behoort, en daer hy blijven moet.

OP DE NIJT.

Ick kome op de nijt, een van de slimste tochten,
 Die oyt met boos vergif op onse sinnen wrochten;
 Daer is niet één gebreck of 't heeft ten minsten wat,
 Daer op het voor het volck een gront van onschuld vat:
 De lust, al isse vuyl, die kan haer rancken prijsen,
 Om dat'er soet vermaeck is uyt gewoon te rijsen;
 De gelt-sucht wort gegront, ten minste na den schijn,
 Om in den ouden dagh in geen gebreck te zijn.
 Maer voor de swarte nijt en is niet eene reden,
 Waerom sy in de borst van yemant dient geleden:
 Sy is haer eygen beul, en waer een ander lacht,
 Daer siet men dat het spoeck van enckel druck versmacht,
 Wel aen dan, wie ghy zijt, om dese pest te mijden,
 Weest treurigh daer men treurt, en blijde met den blijden,
 Ghy mooght niet een gepeys besteden aen den nijt,
 Soo ghy, in eenigh deel, of mensch of Christen zijt.

OP EEN WANGUNSTIGE.

Ach! hoe ellendigh is de man,
 Die nimmer vrolijk wesen kan,

Dan als een ander is beducht,
Of in benauntheit leyt en sucht!
Ach! hoe ellendigh is de mensch,
Die als een ander krijgtht zijn wensch,
Van spijt sijns herten bloet verteert!
O Heer! dees plaegh doch van ons weert!

AFBEELDINGE VAN DE NIJT, UYT OVIDIUS.

Sy is van bleecke verw, en mager aen de leden,
Haer tanden zijn begaet met duysent vuyligheden,
Haer borst is groen gepleekt, door uytgeborsten gal,
En noyt en scheptse vreughd, als uyt een droef geval.
Het spoock is sonder rust, en noyt gewoon te slapen,
Maer uyt eens anders druck genegen vreught te rapen,
Het is sijn eygen leet, en voedt sijn eygen smert,
Verteert sijn innigh mergh, en eet sijn eygen hert.

OP DE LIEFDE.

Maer dat ons verder treckt tot ongeruste sinnen,
Is liefde, vuyle lust, en ongeregelt minnen:
Och! waerder eenigh mensch vervalt in dit gebreck,
Daer worden met der daet de wijste lieden geck,
Haer krachten, haer verstant, haer wel gesonde leden,
Die worden af-geslonst, die worden af-gereden;
'k En weet niet, mijn vernuft, hoe menigh ongeval
Geduerigh oorspronck neemt uyt dit ellendigh mal!
Wat raet voor dese plaegh? soo haest de sinnen hellen,
Om door een slim bejagh uw geest te komen quellen,
Soo dient'er op gepast, om dit vergiftigh kruyt
Te dempen eer het groeyt, en flux te rucken uyt.
Maer voelje door het quaet uw sinnen overlasten,
Soo geeft u dan geheel tot bidden, waken, vasten;
Dit is een boose geest, die nimmer niet en vlucht,
Dan als men niet en eet, en tot den Heere sucht.

UYT PLAUTUS:

Wat is de liefde, wat is de lust,
Als suchten, duchten, sonder rust,
Als groot verdriet, en kleyne vreught,
Een rechte dool-hof voor de jeught,
Een hoop, een waen, een blijde druck,
Een troost vermenght met ongeluck,
Een schoon gelaet, maer enckel schijn,
Een droef vermaeck, een soete pijn;
Een dorst die noyt gelaeft en wert,
Een voetsel voor een yeder hert,
Een honigh-raet vol enckel gal,
Een heerlijk spel, een deftigh mal,
Een spoock dat niemant seggen kan;
Maer 't is genoegh, ik scheyder van.

UYT PROPERTIUS.

Wat sieckte dat een mensche quelt,
Al is hy wonder vreemt gestelt,
Dat jaeght een dranck, een machtigh kruyt,
Dat jaeght een konstigh meester uyt;
Maer brandt van liefd' en minne-pijn,
Die past niet op den medicijn.

UYT PLAUTUS.

Het minnen is een seltsaem spel,
Het brengt den minnaer in gequel,
Het is een loss' een loose vont,
Het is een wesen sonder gront:
Al wat men aen de vryers raet,

Dat dunckt de jonckers enckel quaet,
Doch wat hun afgeraden wert,
Daer henen wil haer grilligh hert:
En wat men soo een lincker biet,
Dat wil hy doch sijn leven niet;
En wat hem niet gebeuren mach,
Daer haect hy na den gantschen dach;
Roept yemant soo een vijsen quant,
Gewis die wijckt hem van der hant,
En schoon hem yemant henen sent,
Hy is stracks weder daer ontrent;
In 't korte, 't is een wreede pijn
In Venus hof verdoolt te zijn.

UYT OVIDIUS KONST DER MINNEN.

Gesellen, hoort een woort! Wanneer uw teere sinnen
Gevoelen eerst den brant en hellen om te minnen,
Soo vint u metter daedt ontrent het weligh kruyt,
En eer het vorder gaet, soo roeyt den wortel uyt.
Geloof het, dien het raect: met langh hier op te wachten,
Soo wert de liefde sterck, en boven uwe krachten.
Dat eerst een beeckjen was, dat wert een groote stroom:
Dat eerst een tackjen was, dat wert een grooten boom.
Een sieckte, die wel eer stont haest te zijn genesen,
Kan heden buyten raedt en sonder hope wesen:
Een die sijn tijt vergeeuwt, als hy wat goets vermagh,
Sal niet bequamer zijn oock op den naesten dagh.
Wy zijn onachtsaem volck, en sleuren alle saken,
En willen, als het dient, niet aen het zeer geraken;
Daer kruypt dan even staegh, daer kruypt de kanker voort,
Om dat het slim vergif niet eer en was gestoort.
Voelt daerom eenigh mensch van liefde sich bevechten,
Die zy flux in de weer, en laet hem onderrechten;
Maer doe het met beleyt, en eer het vinnigh quaet
De sinnen overloopt, en vast gewortelt staet.
In qualen van den geest, in sieckten van de leden,
Daer wijst de stage daedt, daer leert de vaste reden,
Dat yeder raedt behoeft, en dat ter rechter tijt,
Al-eer het slim bejagh tot in het herte glijt.
Daer zijnder onder u van soo verdraeyde sinnen,
Die sonder voor-beraet haer stellen om te minnen:
En als het slim fenijn is aen het hert gegaen,
Dan spreeckt men om behulp de beste vrienden aen.
Dit zijn, onwijse jeught, dit zijn verkeerde slagen,
Ghy dient van eersten aen om raedt te komen vragen:
Het is van outs geseyt: het licht dat voren gaet,
Dat geeft in alle dingh voor al de meeste baet.

UYT OVIDIUS:

Al wie door liefde queelt, en wenschte te sijn genesen,
Die moet in staegh bedrijf, en nimmer ledigh wesen:
Door luy te zijn, soo wast het weligh Venus kint,
En daerom is het wicht hier wonder toe gesint.
Vraeght iemant hoe het komt, dat, na een dertel mallen,
Veel menschen menighmael in vuyle lusten vallen?
De reden is bekent: om datse ledigh sijn;
Want dat is aen den geest een wonder boos fenijn.
Indien het water staet, soo moet het strack bederven,
En jonckheyt sonder werck, die sal het licht verkerven:
Het yser roest terstont, indien het maer en rust,
En wie daer ledigh is, die valt in vuyle lust.

UYT DEN ZELFDEN.

Ghy, die van minne-brandt begeert te sijn genesen,
En wilt geen dertel jock, of geen Poeëten lesen,
Al ben ick even selfs van dat geselschap een,

Noch segh ick evenwel dat ick van herten meen.
 Wy dichters in 't gemeen beschrijven vreemde saken,
 Die oock een eerbaer hert bywijlen gaende maken;
 Wie leest Tibullus werck, die niet en wert gewont,
 Als hy sijn liefste prijst, en haren rooden mont?
 Wie leest Catullus boeck, die niet en wert ontsteken,
 Als hy van liefde schrijft, en van haer soete treken?
 Ons rot is dertelvol, en lievers van den doeck;
 Ghy, laet dien geylen hoop, en leest een deftigh boeck!

OP DE EERGIERIGHEYDT.

Daer is een ander plaegh om onlust in te voeren,
 Die komt, wanneer de mensch op eer begint te loeren,
 Op staet-sucht is geset; want dan is 't, dat de geest
 Voor ick en weet niet wat, voor alle dingen vreest.
 Siet daer een staegh gequel; de woningh van de sterren,
 Die heeft men even selfs, die heeft men sien verwerren
 By dit onrustigh spoock, soo datter twist ontstont
 Ter plaetsen daer men noyt als soete vreed' en vont.
 Wel om dit grilligh bloet uyt onsen geest te drijven,
 Soo dient een yeder mensch in sijn gemoedt te schrijven,
 Dat God van alle tijt verwaende sinnen laet,
 En trotse lieden straft, en met den donder slaet.
 Wie dan met sijnen Godt in vrede soeckt te wesen,
 Moet als een stage les dit aen sijn herte lesen:
 Ey, waerom dus gepooght tot eer en hoogen lof?
 Wy zijn, hoe groot wy sijn, maer aerd' en enkel stof.

UYT OVIDIUS.

Soo haest als Icarus een weynigh heeft gevlogen,
 Is hy tot aen de son en hooger op-getogen,
 Hy kreegh een moedigh hert, hy maeckt' een snelle vlucht,
 Het docht hem wonder moy te swerven in de lucht.
 Hy liet sijn vader daer, die wou geen sonne raken,
 Hy dacht in sijn gemoedt, hy woudt'et beter maken:
 Hy siet dat helder licht, en 't stont hem wonder aen,
 Hy wou, indien hy mocht, tot in den Hemel gaen.
 Maer als de gulde Son sijn vleugels quam beschijnen,
 Soo smolt de loose was, sijn veëren die verdwijnen,
 En hy is sonder hulp, sijn leden worden bloot;
 Daer is van stonden aen de vlieger in den noot.
 Hy roept tot sijn behulp de vleugels van de winden,
 Maer daer en is geen troost in sijn verdriet te vinden;
 Ach! t'wijl hy nederviel, en om sijn Vader riep,
 Soo lagh hy metter daet te midden in het diep.
 Daer liet de jongelingh sijn onvoorsichtigh leven,
 En daer is maer alleen de bloote naem gebleven:
 De naem van Icarus die nam het water aen; —
 Siet daer een droef besluit van onbedachte waen!

OP DE GIERIGHEYT.

De liefde tot het gelt heeft vry geen minder krachten,
 Om tot een vreemt gewoel te rucken ons gedachten:
 't Is wonder om te sien wat dat het aertsche goet,
 Door al het gansche landt, door al de werelt doet.
 Wat is'er menigh mensch, die nachten en die dagen
 Is besigh over-al met rijckdom na te jagen;
 En schoon hy 't eens verkrijght dat hy geduerigh socht,
 Soo is hy maer alleen in meerder angst gebrocht.
 't Is oly in het vuur al wat hy heeft bekomen,
 En sijn geltgierigh hert is dieper ingenomen:
 Het goet dat hy besit, dat is dat hy ontbeert,
 En hoe hy meer verkrijght, hoe dat hy meer begeert.
 Wat raet voor dit gebreck? Siet op uw vluchtigh leven,
 Siet, wat een engen buyck is aen den mensch gegeven;
 Siet wat hy maer en hoeft, en, wilje sijn gerust,
 Tracht niet tot meerder goet, maer mindert uwen lust.

UYT HORATIUS.

De bange Tantalus staet midden in de beken,
 En pooght sijn dorren mont daer aen te mogen steken;
 Maer 't is om niet gesocht al wat de man betracht,
 Soo dat hy in het nat van enkel dorst versmacht.
 Waerom belachje dit? Al waren 't malle grillen,
 Ey, leert wat onder dit de geesten leeren willen;
 Gelooft'et, lieve vrient, verandert maer den naem,
 De fabel is voor u, en uw bedrijf bequaem:
 Uw huys is vol getast met alderhande waren,
 Vry meer als eens genoegh om wel te mogen varen;
 Maer vrient, wat is'er van? Ghy leght'er op en slaept,
 Ghy leght'er op en dut, ghy leght'er op en gaept;
 Het schijnt u heyligh broot, ghy mooght'et niet genaken,
 En min tot uw vermaeck door mont of lippen smaken;
 't Is u maer als een beeldt geschildert aen de want,
 Daer in wel yemant waen, maer niemant wesen vant.

OP DE BLIJDSCHAP.

Maer ghy moet niet alleen verdriet en vreesse mijden,
 Ghy mooght u boven dien niet al te seer verblijden;
 Want is in uw gemoedt de blijdschap al te groot,
 Sy leydt u menighmael tot aen de bleecke doot.
 De geesten en het bloedt die komen op-gevlogen,
 En worden van het hert geweldigh in-getogen;
 Soo dat de levens-kracht, oock midden in de lust,
 Wordt haestigh overstolpt, en veerdigh uytgeblust;
 Maer wat kan doch een mensch op aerden overkomen,
 Om met soo grooten vreught te werden in-genomen?
 Eylaes! wat hier vermaeck, geneught, of blijdschap schijnt,
 Dat siet men, dat in haest gelijk een roock verdwijnt.
 't Is niet de pijn waert, om aertsche beuselsaken
 Te roeren sijnen geest, en groote vreught te maken.
 Mijn ziel, schoon ghy bequaemt lust, eer, en grooten schat,
 't Is al maer enkel droom; hebt of j'et niet en hadt

OP ALPHONSUS, HERTOOGH VAN FERRARE.

Soo haest Alfonsus wist dat Clement was gestorven,
 En dat sijn beste vrient de sleutels had verworven,
 Soo werd hy soo verheught, dat hy te bedde viel,
 Ja, in het duyster graf den Paus geselschap hiel.
 Het wert, 't is waer, gelooft en over-al geschreven,
 Dat, ja, de Prins, uyt rouw, verloor sijn dierbaer leven;
 Maer vrienden, hoort een woort dat ick u seggen derf,
 Het was uyt enkel vreught dat onsen Hertogh sterf.

UYT HORATIUS.

Wanneer ghy werdt besocht met druck en tegenspoet,
 Soo stijft u met gedult, en houdt een vast gemoedt;
 En als het soet geluck op u komt neder-dalen,
 En schijnt in uw vertreck als met vergulde stralen,
 Soo bindt den hoogmoedt in, en toomt uw windigh hert,
 In voorspoedt weest geset, en lijtsaem in de smert.

OP DE GRAMSCHAP.

Het spoock, dat gramschap heet, dient mede wech gedreven
 Voor yeder die hem voeght om stil te mogen leven;
 Want die in sijnen geest dit vinnigh monster voedt,
 't Is seker dat hy staegh in roere wesen moet.
 Ghy, voor den besten raedt, om dit gewoel te mijden,
 Leert spot, en spijt, en smaedt, met koele sinnen lijden,
 Leert onrecht, leert geweld versetten met gedult:
 En om dit wel te doen, soo weeght uw eygen schult.
 Soo weeght in uw gemoedt den staet van uwe saken,
 En hoe ghy 't by den Heer of elders plaght te maken.

Peyst datje menighmael voor desen hebt verdient,
Met schimp te zijn onthaelt oock van uw besten vriend;
Spout hy dan gramme sucht, gelijk als heete kolen,
Seght in uw stil gemoedt: God heeft 'et hem bevolen,
God geve my gedult! Dit, na den eysch betracht,
Heeft menigh Christen hert tot zachten aert gebracht.

UYT PERSIUS, IN SIJN DERDE SCHIMP- DICHT.

Wanneer de gramschap komt, dan schijnt het bloed te sieden,
Men kan sijn eygen hert, sijn geesten niet gebieden:
Men vier-ooght als een kat, de mondt die baert geluyt
Dat vrent, dat grousaem is, dat niet met al en sluyt.

UYT PROPERTIUS, VAN SIJN SELVEN:

Ick ben in stagen angst, ick voele vreemde streken,
Oock in een vrouwen-kleet dunckt my een man te steken;
Indien uw moeder komt, en u wat hertigh kust,
Soo ben ick metter daedt geweldig ongerust;
Uw suster of uw nicht, indien het mocht gebeuren,
Dat sy ontrent uw slaept, doet my de sinnen treuren;
Ja, sooder maer een vliegh ontrent uw leden koomt,
Ick bender om ontset, ick bender in beschroomt.

UYT OVIDIUS KONST DER MINNEN:

Indienje krijgt een gram gemoet,
Wint tijt, dat is de beste voet:
Het ijs dat smelt door enkel tijt,
En soo doet oock de wrange spijt.

OP DE VREESE.

Ick kome tot den anghst en hare vreemde grillen,
Waer door ons menighmael de gantsche leden drillen,
En dat wel meesten-deel om eenigh ongeval,
Dat noyt sijn leven was en nimmer wesen sal.
Wie is 'et niet bekent, dat even stont liepen
By wijlen sonder grondt en buyten reden vlieden?
Men seyt ons van een prins, die noyt geweldt ontsagh,
Maer van een kleyne muys als dood ter aerden lagh.
Hoe dickmael wordt een slagh, oock tegen hoop, verloren,
Vermits een rassche schrick het leger quam bekoren?
Wel vrienden, leeft gerust, en stillt uw bangen geest,
De vrees is dickwils meer als datter wordt gevrees.
Het beste dat de mensch hier over kan bedencken,
Is, dat hem buyten God niet machtigh is te krencken:
En waerom doch beschroomt voor druck of sware pijn?
Het quaet oock even-selvs moet ons ten goede sijn.

OP 'T ONDERSCHEYT DER PLAETSEN EN LANDEN DIE 'T GESONTSTE SIJN.

Soo ghy misschien een huys voor u begeert te bouwen,
Soo let wel op de plaets, of 't mocht u wel berouwen;
Want die een quaet gewest tot sijne woningh kiest,
't Is seker dat hy veel van sijnen lust verliest.
Indien ghy neder-slaet ontrent onguere poelen,
Gy sult als metter handt het ongemack gevoelen;
En soo ghy neemt verblijf ontrent een siltigh strandt,
Het sal u schade doen, soo haest de sonne brandt.
Die in een vochtigh dal sijn woon-plaets heeft genomen,
Hem sullen voor gewis veel siekten overkomen;
Maer die op hooge stal haer tenten nederslaen,
Die sijnder in 't gemeen al vry wat beter aen.
Maer op dit gantsch beleyt is vry al meer te seggen,
Ghy dient hier met verstant uw saken aen te leggen;
Doch, voor een korte les: siet, datje neder-slaet,
Daer vocht en daer het droogh is in gelijke maet.

OP 'T VOETSEL, NOOTSAKELIJKHEYT EN VERSCHEYDENTHEYT VAN 'T SELVE.

Daer is nu van de lucht en van de windt geschreven,
En wat daer aen de mensch door beyde wordt gegeven:
Hier dient nu door de kunst de keucken op-gedaen,
En hoe men met bescheyt aen tafel heeft te gaen.
Men vint het in der daet, geen mensch en leert'er eten,
Om dat het yeder mensch en alle menschen weten:
Maer hoe men evenwel ten besten dient gevoet,
Dat is het, dat de kunst de menschen leeren moet.
De mensch is als een dijck, daer op de baren woelen,
En zooden alle daegh zijn besigh af te spoelen;
De mensch is als een pot, die aen den viere staet,
Daer uyt geduerigh vocht en stage wasem gaet.
Indien'er niemant pooght ons dijcken aen te vullen,
't Is seker datse korts geheel vervallen sullen;
En soo men in den pot geen ander nat en doet,
't Is seker dat het stracks gantsch ijdel wesen moet.
Daer is een edel vocht in onse binne-leden,
Dat staegh wert afgeteert, en van den tijt bestreden;
En soo het niet gestaegh door voetsel wert gestijft,
Eylaes! ons kranck gestel dat is terstont ontlijft.
Soo dient dan oock de kunst hier regels in te ramen,
Want dranck en nutte spijs houdt lijf en ziel te samen.

UYT HORATIUS.

Stelt vast, dat u den ader-slach
Alleen maer weynigh dueren mach,
't En sij dat ghy, met goeden kost,
Van flaeu te worden haer verlost.

UYT BARTAS, OP DE KRACHT VAN KRUYDEN.

Wat heeft de goede God, wat heeft hy schoone kruyden
Geschapen voor den mensch, voor alderhande luyden!
Niet soo een schrale wey, niet soo verwoesten velt,
Daer niet een grooten hoop van planten wort getelt;
Van planten, wonder nut voor yeder aen te mercken,
Verscheyden in het loof, verscheyden in het wercken,
Verscheyden in de verf, verscheyden in den aert;
Siet, wat een aerden klomp de menschen wonders baert!
Laet yemant aert-gewas uyt tuyn en velden lesen,
't Sal desen heylsaem kruyt, en dien vergiftigh wesen;
't Sal yemant dienstigh sijn, oock in sijn hooghsten noot,
't Sal yemant hinder doen, en geven aen de doot.
Men vont wel eer een kruyt dat ossen dede sterven,
Maer maect' een ezel vet, en deed' hem bloet verwerven.
Daer is een ander kruyt, de spreuwen wonder goet,
Maer dat in haest den mensch de leste pijn doet.
Een ander wederom dat sal den muyl vergeven,
En brengen aen den mensch een nieu en vaster leven,
Schoon dat hy is vergift. Let op den Aconijt,
Die ruckt als met geweldt de menschen uyter tijt;
En desen onverlet, soo wort'er niet gevonden,
Dat yemandt nutter is ontrent de felle wonden,
Die hem een slange steeckt, of in de leden bijt,
Terwijl hy door het wout, of in de bosschen rijt.
Siet, wat een vreemt gewas van ongesonde krachten,
Gantsch buyten ons begrijp, en boven ons gedachten!
Het doodt terstont een mensch, een vrou, een man, een kint,
Indien het geen fenijn in hare leden vint:
Maer is'er gif ontrent, het laet de menschen blijven,
En pooght met alle macht sijn vyandt uyt te drijven;
Het worstelt met het gif, het dwinght'et met geweldt,
Tot dat het op het lest alleen behoudt het veldt:
En als het heylsaem bladt den vyandt heeft verslagen,
En d'eere van 't gevecht ten vollen wegh-gedragen,

Soo scheyt'et uyt het lijf, daer in de krijgh bestont,
 En door haer beyder doot soo wort de mensch gesont.
 Wat dient'er meer geseyt? waer yemant komt getreden,
 Daer vint men diep geheym, en saken boven reden,
 Daer vint men hoogh beleyt; en, tot een kort beslyt,
 Men vint den grooten God oock in het minste kruyt.

OP BROOT, PAP, BRY, KOECKEN, EN
 ALDERHANDE KORENWERCK;
 AEN I. VAN BEVERWIJCK.

De tijt, beroemde vrient, begint u aen te manen,
 Te spreken met bescheyt van alderhande granen,
 Te schrijven hoe men eerst het edel koren vont,
 Ten dienste van de maegh, en smake van den mont.
 De menschen hebben eens alleen maer kruyt gegeten,
 En vry een ruymen tijt geen beter kost geweten;
 Oock in het aert-gewas verneemt men vollen lust,
 Indien men slechts alleen den gragen honger blust.
 Het was een gulde tijt, wanneer de menschen saken
 Te midden in het velt, en niet als vruchten aten,
 Met kleynen kost gedient: het was een gulde tijt,
 Als met een schotel moes een prinsse was verblijt;
 Het was een gulde tijt, wanneer een kudde schapen
 Gingh onder eenen boom met haren meester slapen,
 Of weyden door het wout en voor en nevens hem,
 En sprongh of op het spel of op een blijde stem;
 Het was een gulde tijt, eer oyt de lieden dachten,
 Een os, een jonge koe, of ander vee te slachten,
 En dat geen jarigh lam, met sijn onnoosel bloedt,
 Haer monden had besmet, haer magen had gevoedt.
 't Is nu een ander eeuw: het vee dat wordt verslonden
 Ten dienste van den buyck en van de grage monden:
 Men wil geen kruyden meer tot spijsse voor den noot,
 Men wil de soete smaeck van nieu-gebacken broot:
 Men wil dat lekker is; wel, gaet dan vorder treden,
 En tast hier in het graen als met de gantsche leden;
 Doorgront den rechten aert van rogg', en spelt, en rijs,
 En leyd ons van den lust, en tot gesonde spijs.

UYT VIRGILIUS EERSTE BOECK VAN
 SIJN LANTBOUWINGE.

De werelt leed hier voormaels noot,
 Men vont'er graen noch witte-broot,
 Men at of kruyden uyt het wout,
 Of vruchten van het eycken-hout,
 Of bramen van een wilden struyck,
 Slecht voetsel voor een gragen buyck.
 Maer doen quam Ceres in het landt,
 Die eerst den ploegh en kouter vant,
 Die heeft den rauwen hoop geleert,
 Hoe dat het landt dient om-gekeert,
 En hoe men ossen t'samen-voeght,
 En na de kunst den acker ploeght:
 Siet, dus soo wies het edel graen,
 Dies had den eckel stracx gedaen.

OP MOES-KRUYDEN, SALAET, EN TOE-
 KRUYT; AEN I. V. B.

Vermaerde BEVERWIJCK, hier is het nu geraden,
 Te strecken uwe pen tot alderley saladen:
 Ick bidde, weygert niet; de grootste van het lant,
 Die hebben menighmael het edel kruyt geplant:
 De Vorsten even-selvs en wijt-beroemde luyden,
 Die hebben ondersocht de krachten van de kruyden,
 Die hebben na-gespeurt tot aen de minste vies,
 Al watter in den hof of in de bossen wies.

Al wat hier nadeel doet, of dienstigh is gegeten,
 Is dienstigh, Hollandts volck, voor u te sijn geweten;
 Want die hier qualijck gaet, en sonder kennis pluckt,
 Heeft sich des levens draet niet selden afgeruckt.
 Wel, leert dan na den eysch de kruyden onderscheyden,
 En even aen de heert ten besten toe-bereyden;
 Want sooje dat begrijpt, en na de kunste doet,
 Het stijft een swacke maegh, en koelt onstuygmigh bloet.

OP EETBARE WORTELEN.

Hier sie ick, na my dunckt, een Vorst sijn knollen braden,
 Hy eet met grooten lust, hy kan hem niet versaden:
 Hy wil geen rijck geschenck, veracht het edel gout,
 Vermits hy dit gewas in grooter waerden hout.
 De wortels, lieve vriendt, die in der aerden groeyen,
 En sijn niet voor het swijn, of voor de grove koeyen;
 Maer sijn oock even-selvs geschapen voor den mensch,
 En menigh billich hert dat vint'er sijnen wensch.
 Veracht dan geen radijs, en min de soete knollen,
 Veracht geen hof-ajuin met sijn gehairde bollen,
 Veracht geen roode peen; maar leert het recht gebruyck,
 Men vintse dickmael nut ten dienste van den buyck.
 Veracht geen cichorey, veracht geen pastinaken,
 Sy konnen voor uw volck bequame spijsse maken:
 Siet, al dit wortel-tuygh heeft oock sijn voedsel in,
 En die het wel gebruyckt, veracht het vuyl gewin.

UYT MARTIALIS.

Hoe, wilje dan geen werck van soete knollen maken?
 Sy hebben menighmael oock prinssen konnen smaken;
 Men seyt, dat noch de vorst, die Romen heeft gebout,
 Oock in den hemel selfs hier van sijn maeltijt hout.

UYT HORATIUS.

Een die sijn vader heeft gedoot,
 Die eete loock uyt hongers-noot;
 Dat acht ick slimmer kost te sijn,
 Als dulle kervel, 't slim fenijn.
 Hoe grof is oock den acker-man,
 Die 't hart gewas verdouwen kan!

UYT JUVENALIS.

Men mach ajuyt noch loock hier breken met de tanden,
 Want 't is een schellem-stuck door al d'Egyptische landen.
 Is 't niet een heyligh volck, en van een grooten lof,
 Dat voor sijn Goden eert gewassen van den hof?

UYT MARTIALIS.

Al die oyt biesloock willen eten,
 Behoeven dese les te weten:
 Dat haer geen kus en dient genoten,
 't En zy haer mond zy toegesloten.

OP AERT-VRUCHTEN.

Wy komen tot een vrucht gewoon om laegh te wassen,
 Daervoor een yeder mensch is noodigh op te passen:
 Men siet'et in 't gemeen, het is een seltsaem kruyt,
 Wat langs der aerden groeyt, en noyt om hoogh en spruyt.
 Pompoenen, die bykans aen niemant oyt en smaken,
 Zijn echter gantsch bequaem om letters op te maken,
 Ontrent haer groene jeught; want als de schorse wast,
 Soo groeyt met een het schrift, en staet ten lesten vast;
 Maer wilder eenigh mensch haer laffen aert verschoonen,
 Soo moet de keucken-meyt al vry haer kunsten toonen:

Hier dient een goede saus van peper by te zijn,
 Of anders, laet de kost tot voetsel van het swijn.
 Hem, die meloenen pluckt, is nut te sijn geweten,
 Dat nau van duysent een is nut te sijn gegeten.
 Concommers, seyt de kunst, is van der maeghden aert:
 Sy dienen haest gepluckt, en niet te langh bewaert.
 Een tragen hovenier die kan het hier verkerven,
 Want beyt hy wat te langh, de vrucht die sal bederven;
 Sy dient als van de steel te worden afgeruckt,
 Sy dient en jonck en groen en versch te sijn gepluckt,
 En versch te sijn gebruyckt. Denckt hier op, goede luyden,
 Die lust en smake soeckt ontrent de groene kruyden:
 Maer druckt het boven al wel diep in uw gemoedt,
 Indien ghy dochters hebt, of jonge maeghden voedt.

OP DE HEESTER-VRUCHTEN.

Bereyt hier, geestigh man, een velt tot goede vruchten,
 Voor menschen die in brant en heete koortsen suchten;
 Denckt om dit kleyn gewas, eer datje boomen plant,
 Het dient oock menighmael ten dienste van het lant.
 Al wast het aerdigh tuygh alleen aen lage struycken,
 Men kan het na den eysch met grooten nut gebruycken;
 De minste dingen selfs en dienen niet veracht,
 Sy hebben menigh mensch in beter stant gebracht.
 Daer is een tijt geweest, dat tot de wilde bramen
 De jonckheyd niet alleen, maer alle menschen quamen,
 Als tot een rijck banket; men pluckte met vermaeck,
 Men vont'er heylsaem vocht en even soete smaeck.
 De vrucht met suyer waes en koelen dau behangen,
 Wert by de grootste selfs in grooten danck ontvangen,
 Als hun die yemant schonck. Siet, oock een slechten braem,
 Gehandelt na de kunst, was prinssen aengenaem!
 Maer boven dit gewas soo vint men nutter dingen,
 Die aen een swack gestel geen minder voordeel bringen:
 De kappers van den brem sijn lief-tal aen den mont,
 En wie graveeligh is, die achtse voor gesont.
 De suer-boom wel bekend in al de naeste dalen,
 De beyers in haer verf soo root gelijk koralen,
 De swarte krakebey, en ander kleyn gewas,
 Bevint men menighmael dat grooten brandt genas.
 Hout stille, snelle pen, en blijft in uwe palen,
 't En is uw sake niet hier verder in te dwalen;
 Gesellen, watter meer tot desen handel dient,
 Gaet, haelt dat uyt den mont van onsen weerden vrient!

OP DE BOOM-VRUCHTEN MET HARDE SCHELLEN.

Hier is een ander vrucht, hier is dat Amaryllis
 Ten hoogsten wel bevalt, en best na haren wil is:
 Komt hier, o Coridon, en brenghet de lieve maeght
 Een fruyt dat weinigh kost, en efter haer behaegt.
 Het is een herders-gift, ghy kont geen beter kiezen,
 Gaet, leghtet in de korf, gemaect van groene biesen:
 En ciert dan uw geschenck met woorden van de kunst,
 Soo vinje voor gewis haer ongeveynsde gunst.
 En soo ghy wenst het stuck ten besten voor te stellen,
 Seght, dat het is een fruyt van bijster harde schellen;
 Maer dat het evenwel is binnen wonder soet,
 En dat sy tegen u aldus oock wesen moet:
 Dat sy een lange tijt, met wonder harde streken
 Uw liefde tot den gront scheen af te willen breken;
 Dat nu dien stegen aert dient af te sijn geleyt,
 En eens tot uwen troost, het soete ja geseyt.
 Komt op een ander tijt, en brenghet haer ocker-noten,
 En als ghy in haer schoot de vruchten hebt gegoten,
 Soo seght haer, dat het fruyt is dienstigh voor fenijn,
 Maer dat'er by de noot oock ruyte dient te sijn.

II.

En siet, op dit beleyt is mede wat te seggen,
 Dat ick niet voor en heb hier breeder uyt te leggen;
 Ghy, voeght'er weder by den keest van uwen mont,
 En siet, hoe ghy het stuck te passe brengen kont:
 Weest ghy het boom-gewas, laet haer de ruyte wesen,
 En seght dat dit vermengh veel quaelen kan genesen;
 Seght vorder, lieve vrient, dat hier te seggen valt,
 Maer siet, dat uwe tongh niet al te los en malt.
 Spreeckt niet als na de kunst, en, om het wel te leeren,
 Soo maect tot desen boeck een vlytigh oogh te keeren;
 Ghy sult hier konnen sien, soo klaer gelijk den dagh,
 Al wat het boom-gewas, en wat het kruyt vermagh.

OP APPELEN, PEEREN, EN ANDERE BOOM-VRUCHTEN MET SACHTE SCHELLEN.

Komt hier, wie immer was genegen om te snoepen,
 Ghy wort hier tot een feest van uwen aert geroepen;
 Hier is bevalligh ooft, en aerdigh boom-gewas,
 En wat men immermeer van gulle tacken las;
 Koom, pluckt nu metter handt, en eet met volle kaken,
 Maer wilt'et niet te grof, of niet te gulsigh maken:
 Eet fruyten met bescheyt, en na de rechte maet,
 En let wat hinder doet, en wat de leden baet.
 Maer denckt oock boven dat, hoe seer het is te schromen,
 Dat eens den appelman staet om sijn gelt te komen;
 En daerom weest beset, op datje niet en eet
 Voor datje van het fruyt de ware gronden weet.
 Ghy dient van al het ooft den rechten aert te weten:
 De persen sijn vergif door onvoorsichtigh eten;
 De quee, de vijgh, de druyf, de mispel dient gemijt,
 't En zy men die gebruyckt op haren rechten tijt;
 Den vroegen abriock, den appel van granaten,
 Kan desen hinder doen en genen weder baten;
 De kunst gelt over al. En waerom meer geseyt?
 Geen sake dient gedaen, als met een goet beleyt.

UYT VIRGILIUS 2. BOECK DER LANDTBOU- WINGE, OP LIMOENEN EN CITROENEN.

Uyt Meden is een vrucht in ouden tijt gesproten,
 Die heeft een egger 1) sap in hare schors besloten;
 Daer kan geen beter dranck of nutter julep sijn
 Voor nare spokery of ander slim fenijn:
 Want schoon aen eenigh mensch door gif de leden swelllen,
 Het sop dat sal het lijf in beter wesen stellen;
 Het kan meer bate doen als eenigh heylsaem kruyt,
 Het is een vinnigh suer, het bijt den swadder uyt.
 Dus als een stief-moer pooght, door fellen haet ontsteken,
 Haer voor-kint quaet te doen, en haer verdriet te wreken,
 Of dat een spoockster grolt, en vreemde lagen brout,
 Dit sap is dat de doot met krachten wederhout.
 De stam daer aen het wast is keestigh opgeresen,
 En schijnt aen sijn geway een lauerboom te wesen;
 En soo men uyt den reuck geen onderscheyt en nam,
 Het ware ja den boom die eerst van Daphne 2) quam.
 En schoon al ruyst de lucht met wonder harde slagen,
 Het blad dat kan een storm en harde buyen dragen,
 Het bloeytsel even-selfs dat houdt geweldigh vast,
 Soo dat het op geen kou of stueren wint en past.
 De Meden achtten 't hoogh, en 't wort van hen gepresen,
 Vermits het van den stanck den adem kan genesen.

OP SUYCKER EN KRUYT.

Al wat men Hollandt noemt en sijn maer weynigh steden,
 En Hollandts vrienden selfs en sijn maer weynigh leden,

1) *egger*; *eggerig*, *wrang*, *zuur*, *scherp*.
 2) *Daphne*; door den verliefden Apollo vervolgd, veranderde in een laurierboom.

En al van kleyn begrijp: maer des al niet-te-min,
 Daer schuylen over-al verscheyde wonders in.
 Soo wie maer eens betreet den ringh van onse kusten,
 Die vint een schoon prieel vol alderhande lusten:
 Al wat den hemel sendt, of uyt der aerden groeyt,
 Dat komt ons met de zee ter haven ingevloeyt.
 God is gelijck een son, die duytsent gulde stralen
 Laet op ons kleynen tuyn geduerigh neder-dalen;
 Wat oyt aen boomen hingh, of op den velde stont,
 Dat komt hier aen het volck gevallen in den mont.
 Wat lijdt het heet Brasil op heden felle slagen,
 Om aen dit verre lant sijn vruchten op te dragen!
 Hier is geen suycker-riet dat in de dalen wast,
 En noch wordt hier de jeught met suycker overlast.
 Het Indisch rijk gewas van peper, foely, noten,
 Wort hier, gelijck het graen, op solders uyt-gegoten:
 Men pluckt hier geen kaneel, geen ander edel kruyt,
 Wy deelen 't evenwel met gantsche schepen uyt.
 Bedenck dit, Hollandts volck! bedenck den hoogen zegen,
 Die u door Godes handt soo wonder is verkregen:
 In alle rijk gewas zijn uwe velden schrael;
 Ghy, die dit niet en hebt, die hebt het altemael.
 Wil yemandt nu de kracht van heete kryden weten,
 En hoe veel in de spijs is nut te sijn gegeten,
 En waer toe gember dient, waertoe de safferaen,
 Die leert uyt desen boeck den rechten gront verstaen.

OP D'OORSPRONCK VAN 'T SLACHTEN DER BEESTEN, EN DAT'ET VLEESCH DE VOET-SAEMSTE SPIJSE IS.

't En is, gelijck het schijnt, noch heden niet geweten,
 Wanneer dat eerst het vleesch by menschen is gegeten:
 Het kruyt, gelijck men veel in oude boecken leest,
 Dat is een langen tijt de beste kost geweest.
 Nu wort het vleesch gesocht, tot nadeel van de beesten,
 En dat is aengenaem in alle blijde feesten,
 Nn na de kunste leert, soo voet'et alderbest;
 Maer siet, dat ghy den buyck niet al te seer en mest!

OVIDIUS.

Hier voormaels in den gulden tijt,
 Doen was de mensch met kruyt verblijt,
 Of wel met oft en soet gewas,
 Dat yemant van de boomen las;
 Maer niemant was'er soo verwoet,
 Dat hy vermaeck nam in het bloet.

OP 'T ONDERSCHEYT EN VERKIESINGHE VAN 'T VLEESCH.

Het vleesch dient met bescheyt en onderscheyt gegeten,
 En dit is wonder nut voor u te sijn geweten;
 Het is een groot verschil waer sich een dier onthout,
 Of op een schralen bergh, of in het groene wout;
 En of'et heeft verkeert ontrent de dorre landen,
 Daer yeder voelt de son met heete stralen branden,
 Dan of'et in de kou geduerigh is gevoet,
 En daer het in de snee sijn woningh hebben moet;
 En of het kryden eet, of anders harde basten,
 Die maegh en ingewand geduerigh overlasteren;
 En of men eenigh beest ontrent den winter slacht,
 Dan of men langer toeft, en tot den somer wacht;
 En of het in het bosch sijn vryheyt heeft genoten,
 Dan of het in de koy plagh op te sijn gesloten.
 Siet, dit loopt op het vleesch. Maer leert dit voor het lest,
 Is 't jongh, en kort, en mals, soo is het alderbest.

OP 'T VLEESCH DER TAMME VIER-VOETIGE DIEREN.

Komt, leert hier, Hollandts volck, waerom dat aen de Joden
 Het eten van het swijn door Moses is verboden,
 En hoe het dient genut, en hoe, na rechten eijtsch,
 Men eygent aen den mont het machtigh ossen-vleysch.
 Leert wijders dat het kalf is dienstigh om te slachten,
 En dat geen wijse kock het schaep en moet verachten,
 Geen bockje van gelijck, terwijl het beesje suyght,
 En na de geytemelck, en na den elder buyght;
 Een hamel van een jaer wilt dien oock niet versmaden,
 Hy kan met nutte spijs een holle maegh versaden;
 Maer wat het lam belanght, het dient te sijn gespaert,
 En tot een ander tijt en meerder nut bewaert.
 Maer siet, 't onnoosel dier en kan het niet verwerven,
 Het moet oock voor den mensch, gelijck sijn moeder, sterven;
 O wreetheyt van het volck! wat gaet de menschen aen,
 Een dier dat niemant let, een schaepje doot te slaen!
 My dunckt het heeft bescheyt een swijn te laten dooden,
 En op sijn vetten rugh een gragen mont te nooden:
 Het is een gulsich beest, en dat niets goets en heeft,
 Terwijl dat het wroet, en hier op aerden leeft.
 Maer 't is een seltsaem werck een lam of schaep te slachten,
 Die geven ons de vrucht van hare ruyge vachten,
 Die geven ons haer melck en daer uyt goede kaes,
 En dat is aen den mensch een nut en voedtsaem aes.
 Maer des al niet-te-min, schoon sy ons schattingh geven,
 Sy mogen evenwel by ons niet blijven leven:
 Ons buyck is soo een wolf, ons mont soo grooten vraet,
 Dat hem geen sachten aert, geen dienst te doen en baet.

UYT OVIDIUS.

't Is Ceres eerst geweest, aen wie het gulsich swijn
 Een offer plagh te sijn,
 Om dat het vraetigh beest den huysman schade doet,
 En in het koren wroet.

VAN DEN OS, BY OVIDIUS.

Waer heeft doch oyt een os een boose daedt bedreven,
 Dat hem soo licht de mensch gaet brengen om het leven?
 Hy is een neerstigh dier dat onse landen ploeght,
 En staegh sijn trouwen hals tot sware lasten voeght;
 De mensch die is onwaert te nutten vette granen,
 Die beesten moorden derft, die ons den acker banen;
 Den os heeft u gedient, en vry een lange wijl,
 Moet hy voor sijnen loon nu vallen door de bijl?
 Hy heeft een kalen hals in uwen dienst gekregen,
 En kan oock even dat uw herte niet bewegen?
 Gewis, soo trouwen beest en van soo goeden aert,
 Was nut te sijn verschoont, en waert te sijn gespaert.

OP WILDT-BRAET.

Het wildt-braet dient gedacht, en hier oock plaets gegeven,
 Vermits dat hedensdaeghs hier van de prinssen leven:
 't Gingh eertijts anders toe, want, na men elders leest,
 Soo is het tamme vee al mede wildt geweest.
 Hier van is ons de jacht in ouden tijt gekomen,
 Die heden wel te recht veel menschen is benomen:
 't En is niet voor het volck, 't en dient een yeder niet,
 Dat hy met honden jaeght of wilde dieren schiet.
 Laet heeren van het landt en groote prinssen jagen,
 Die konnen dat beslagh en sware kosten dragen:
 't Is beter, dat het volck sijn spijs in stille koopt,
 Als dat het na het wildt in woeste bosschen loopt.
 Maer wa'er uyt de jacht is best te sijn gegeten,

Dat kunje met bescheydt van onzen schrijver weten,
Wel, als ghy hebt een hart, een haes, een vinnigh swijn,
Leert wat'er voor den mensch is best genut te sijn.

VAN VISCH, SIJN GESTALTENIS, EN VERSCHEYDENHEYT.

't Is tijt, vermaerde vriendt, te komen tot de vissen,
Die eertijts menigh vorst schier noyt en konde missen:
Lucullus hold' een rots tot in de woeste zee,
Om vissen uyt het diep te locken aen de ree.
Een visch heeft meerder prijs bywijlen moeten gelden,
Als schapen uyt het stal, als ossen uyt de velden:
Ja, wat aen eenen visch wel eer is uyt-geleyt,
Daer kan een groot banquet nu worden voor bereyt.
Maer wat van desen aert geduerigh plagh te woelen,
Of in een modder-sloot of in vervuylde poelen,
Bant die van uwen dis: maer van een klare beeck
Vanght daer een goede soô, op 't eynde van de weeck.
De visschen van de zee die werden hooght gepresen,
En soo die schubben heeft, daer kan geen beter wesen;
De visch van desen aert, die houdt men wonder goet,
Doch meest die sich onthoudt ontrent den hollen vloet.
Is 't niet een selsaem dingh! een visch gewoon te rusten,
En die in stite woont als in gestage lusten,
Is grondigh, sonder keest, en van een vreemden smaeck,
En geen besette mondt en vint'er oyt vermaeck:
Maer die met harden storm geduerigh wordt gedreven,
En door het woeste diep gedwongen is te sweven,
Die heeft een beter vleys, en wort'er om gesocht,
En wort oock wel te recht om hooger prijs gekocht.
Het is hier met den mensch oock even dus gelegen,
Hem dient geen stille rust, maer eer een staegh bewegen;
Hem dient geen stille zee, maer eer een holle vloet,
Want sonder eenigh leedt en is geen vreugde soet.

OP DEN DRANCK VAN 'T WATER.

Wy komen tot den dranck, de koelte van het leven,
Die kan een dorstigh mensch als weder adem geven;
Die kan een dorre ziel vernieuwen hare kracht,
Schoon datse leyt en sucht, en van den dorst versmacht.
Maer leert hier, Hollandts volck, eer dat wy vorder komen,
Wat vocht tot uwen dranck is dienstigh aengenomen;
Niet alderhande nat en dient tot dranck bereyt,
Dus maeckt in dit geval een noodigh onderscheyt:
Het water was voor eerst een dranck voor alle menschen,
En niemandt van het volck en konde beter wenschen:
Het bier was onbekent, dat heden wonder doet,
En daer en wert geen druif getreden met den voet.
Men wist geen honigh-raet met water op te sieden,
Om voor een soeten dranck de gasten aen te bieden;
Neen, neen, een suyver nat, gesproten uyt den gront,
Dat was gemeenen dranck, en yeder bleef gesont.
Doch na het eerste volck van God is afgeweken,
Soo woont'er slim vergif oock in de reyne beken:
Hier vint men selsaem vocht dat suer of bitter smaect,
En elders killigh nat dat dicke kroppen maeckt.
Ghy, wilje, na de kuust, gesonde waters kiesse,
Waer van haer schoone verf noyt maeght en sal verliesse,
Noyt man sijn jeughdigh bloet; soo komt, geminde vriendt!
En leert hier wat gekoockt, of rau gegeten dient.

OP WIJN.

O wijn! o machtigh nat! ô wijngaerts soete vruchten!
Ghy doet de bleecke sorgh, en alle droefheyd vluchten,
Ghy jaeght de vreesse wech, en geeft een blooden man,
Dat hy oock voor een prins vrymoedigh spreken kan:

Hy schijnt hem vet te sijn, schoon dat hy bijster schrael is,
Hy beelt hem rijckdom in, al is hy maer een kalis;
Hy pocht op sijn beleyt, en niemant sijns gelijk,
Een hooft vol soete most, dat is sijn koninghrijk.
Indien een jonge vrou uw krachten kooft te smaken,
Ghy sult haer gulle jeught, haer lusten gaende maecken:
En alsse boven maet haer met uw vocht begiet,
Sy kent haer eygen man, haer echten hoeder niet.
Ghy kont door uwe hulp een dommen geest verlichten,
Ghy kont een traegh verstant een veersjen leeren dichten;
Ghy maeckt, dat menigh vorst sijn hoogen staet vergeet,
En als het hem betaemt sijn plichten niet en weet.
Maer ghy noch evenwel, gelijk wy konnen mercken,
En pleeght niet over-al op éenen voet te wercken:
Hier wort een deftigh man door u gelijk een schaep,
En daer een hoogh gemoedt gelijk een rechten aep:
En sooje noch een reys voor hem wilt laten tappen,
Hy sal in korter stont gelijk een exter klappen:
En soo ghy vorder gaet: een mensch die wort een swijn;
Siet daer, o soete jeught! de krachten van de wijn.

OP BIER.

Wie kander van het bier den rechten aert beschrijven,
En of het dienstigh is voor alderhande lijven?
Dewijl het wort gekoockt uyt alderhande graen,
En dat'er seltsaem kruyt oock onder wort gedaen.
De waters even selfs sijn niet van éener krachten:
Het eene wort geput uyt ongesonde grachten,
Het ander uyt een beeck, of uyt een driftigh zandt,
Het ander uyt een poel, of uyt een siltigh landt.
Ick sal dan, Hollandts volck, in weynigh hier beslyten,
En op dit gantsch beslagh een korten regel uyten:
Maeckt, dat sich uwen dranck in dese palen houdt,
Niet al te bijster jongh, niet al te ljdigh oudt.

JULIANUS SCHIMPDICHT TEGEN 'T BIER.

Wie sijt ghy, lieve vrient? sout ghy wel Bacchus wesen,
Van alle man bemint, van yeder een gepresen?
Van Jupiter geteelt? neen, die en sijt ghy niet,
Gelijk men aen uw verw en al uw wesen siet.
Ghy zijt van quaden reuck, en uwe dampen stincken,
O! 't is een ander nat, waervan de goden drincken;
Dat heeft een frisschen geur, en vry al beter smaect,
My dunckt ick wort een God als ick het vocht genaect.
Voorwaer, ghy zijt geteelt daer noyt een druif en groeyde,
En daer noyt ackerman haer gulle rancken snoeyde;
Ghy kreeght uw wesen niet uyt 's wijngaerts edel hout,
Maer uyt een brouwers kuyt, en vunstig gersten-mout,

OP DEN TABACK.

DE-TABACK BLASER SPREEKT:

Wat mach'er eenigh volck speck, vlees, of hammen wenschen,
Al dat maeckt drabbigh bloet, en onvermeuge menschen;
Voor my, ick weet een spijs die ick al beter houw,
Die draegh ick in mijn sack; of in mijn wijde mouw.
Kom, let op mijn bedrijf, 't en zijn geen slechte saken:
De kock dien ick gebruyck dat zijn mijn eygen kaken,
Mijn keucken is een pijp, een doos mijn schapperae, 1)
Die draegh ick altijt met waer dat ick henen gae,
Een blat is mijn gebraet. Van hier, o grage monden!
De schoorsteen is mijn neus, is dat niet wel gevonden?
En roock dat is mijn dranck, wat pas ick op den wijn!
Ick kan oock sonder hem gerust en vrolijk sijn.
'k En hoof aen geen servet mijn handen af te veggen;

1) *schapperae*; schappraai, spiude, etenskast.

Een kleyntje wel gebruyckt dat is een grooten segen:
Wel, laeckt my dien het lust. Het is een rustigh man,
Die met de minste kost hem vrolijk maken kan.

OP ZOUT.

Het zout is wonder nut, het moet'et al bewaren,
Wie kan'er sonder dat in verre landen varen?
Al wat den mensche voedt, al wat men zuyvel hiet;
En deught of sonder sout of sonder pekel niet;
Geen kock en kan bestaen, geen meyt en weet te koken,
Soo haest als haer het zout of pekel heeft ontbroken;
En wie de tafel deekt, en zout daer op vergeet,
Die toont dat hy sijn ampt, in geenen deel en weet.
Zout dient ontrent het vleysch, het dient ontrent de vissen,
Dies kan men beter gout, als zout op aerden missen:
Maer hier en over-al soo dient de middel-maet,
Want als men die vergeet, soo wort het goede quaet.

OP DE BEWEGINGE EN RUSTE DES LICHAEMS.

Een die gesontheit wenscht, die moet hem staegh bewegen,
Dat is den rechten gront van soo gewenschten zegen:
Speelt, jonckheyt, met den tol of met den harden bal,
Of jaeght een vluchtigh wilt in eenigh lustigh dal:
Of roeyt een schuytjen voort, of rijt op snelle paerden,
Of opent met de spae den boesem van der aerden,
Ter eeren van den hof, op hope van de vrucht,
Soo tijt het bleeck gespuys, de siekten op de vlucht:
Soo wordt het innigh vuur, de gronden van het leven,
Verwackert, fris gemaect, en uyt den slaep gedreven,
Soo wort het lichaem sterck, en al de binne-kracht,
Indien het somtijts flaut, in beter stant gebracht.
Wel, vrienden, repje dan: want stil en ledigh wesen
En wort noyt door de kunst de menschen aengepresen:
Het water als het rust, dat wordt in korten vuyl,
En van een klare beek ontstaet een modder-kuyl.

OP SLAPEN EN WAKEN.

Hoe kort is onse vreught, en van hoe weynigh uren!
Al wat men blijdschap hiet, en kan niet lange dueren;
Te midden in het spel of in een blijde feest,
Daer siet men menighmael een lichaem sonder geest.
Gaet, kiest tot uw vermaeck het puyckjen van de lusten,
't En is als geenen tijt, de sinnen willen rusten:
Geselschap, soete wijn, gesangh en snaren-spel,
Een nacht-waeck sonder meer verkeert'et in gequel.
O slaep! ghy zijt een salf voor alle droeve saken,
Ghy kont de sinnen nieu en weder lustigh maken:
Ghy, sijght dan over ons, wanneer het licht vergaet,
Maer des al niet-te-min soo doet het in de maet:
Te veel in ruste zijn, en al te langh te waken,
Dat kan ons allebey onnut en deusigh maken.
Gesellen, met één woordt: de maet gelt over-al,
En waer men die vergeet, daer baert'et ongeval.

OP 'T BEWAREN DER GESONTHEYT.

Treet dieper in de kunst, en leert gemeene gronden,
Die tot uws lijfs behoudt de reden heeft gevonden,
Leert, hoe men spijs en dranck, en lucht gebruycken moet,
Ten eynd' in u ontsta een fris en jeughdigh bloet;
En om tot uwen dienst een weynigh hier te seggen,
En tot het vorder werck de gront te mogen leggen,
Soo leert van heden aen, als voor den besten raet,
In alle dingh te gaen na rechte middel-maet:
Geen mensch en zij te luy, geen mensch en moet de leden
Tot al te grooten werck en stagen last besteden:

Hebt niet te schralen kock, oock niet te gullen keel,
En slaept niet al te langh, en waect niet al te veel:
Gewent u niet te licht, om op gesette stonden
Te drincken machtigh nat, en vast te zijn gebonden
Aen regels van de kunst, en neemt geen drancken in,
Om ick en weet niet wat, en uyt een luchten sin;
Door vasten, stil te zijn, en door gerust te leven
Wort dickmael sonder meer een koortse wegh-gedreven.
Weest matigh, dertel volck! ghy kont, oock sonder kost,
Van pijn, van ongemack, van siekten zijn verlost.

OP DEN DRANCK, SIJN MATE EN TIJT.

Van eten al genoegh: laet ons te drincken brengen,
Wilt nat met drooge spijs, maer na den regel mengen;
De maegh bemint de maet, het is een edel vat,
Het mortel datje maeckt, en dient niet al te nat;
Het mortel 1) datje maeckt, dat moet de mueren bouwen,
Die 't lichaem en de ziel met krachten moeten houwen;
Die vrienden zijn gevoeght door soo een swacken bant,
Ghy, doet dan even hier uw saken met verstant:
Wanneer men spijs nut, dan is'et best te drincken,
Soo kan het droogh en nat te samen nedersincken;
Maer als ghy zijt vermoeyt, of uytermaten heet,
Soo drinckt geen killigh vocht, terwijl het lichaem sweet;
En als ghy na het mael tot slapen wordt genegen,
Soo laet u tot den dranck niet op een nieu bewegen:
Oock maeckt u niet gewent te drincken in der nacht,
Want hierom wordt de maegh als uyt de zoo gebracht.
Maer wacht tot aller tijt de leden vol te suypen,
Dat maeckt een grilligh breyn, en baert onguere stuypen:
Hy quetst sijn beste deel al wie onmatigh giet;
Ghy daerom, Hollandts volck! verdrenckt uw ziele niet.

UYT LUCRETIUS, III. BOECK:

Wanneer een grage mont te gulsigh heeft gedroncken,
En dat alsoo de mensch ten lesten is beschoncken,
Soo wort het lichaem swaer, de beenen wonder swack,
Oock rijster onverstant en ander ongemack;
De mondt is sonder slot, het oogh begint te swieren,
Men schreeuw't'er over-hoop, gelijk als wilde dieren;
En sooder yemant soeckt de gronden van het quaet:
Het koomt ons van den wijn gedroncken sonder maet.

OP D'OEFFENINGE EN RUST DES LICHAEMS.

Het lichaem, lieve vriendt, is niet alleen te spijsen,
Ick wil u boven dat al naerder onderwijzen:
Indien een waterput geduerigh stille staet.
Het vocht dat krijght een reuck, en wort ten lesten quaet;
Maer sooje wilt den born 2) by wijlen ledigh maken,
Het nat sal klaerder zijn, en des te beter smaken;
Dus gaet'et met den mensch: Hem dient geen stage rust,
't En is hem niet genoegh dat hy den honger blust;
Geen lijf dient altijd stil, het dient te zijn bewogen,
Maer dat oock met bescheyt; want is'et vol gesogen,
En met de kost belast, soo dient'et niet geroert,
En geensins door geweld met horten omgevoert.
Verwacht een beter tijt, of doet'et voor den eten,
Wanneer het edel gijl ten lesten is geseten,
De mage sonder spijs: gaet dan en roert het lijf,
Dat is voor alle man een noodigh tijt-verdrijf.
Oock is in dit geval en diergelijke saken,
Ja, meest in alle dingh, een onderscheyt te maken;

1) *mortel*; beslagen kalk, metselkalk.

2) *born*; bron.

Want een die ledigh gaet, of die geduerigh waecht.
 En dienen niet gelijk in desen aengerackt;
 Een wacker ambachts-man die magh de gantsche leden,
 Oock dan wanneer hy sweet, in eenigh spel besteden:
 Maer die niet veel en doet, of by de boecken sit,
 En dient maer op de maet en niet te seer verhit;
 De tijd dient oock bemerkt, want in de winter-vlagen,
 Soo dient er meerder kracht te dringen op de magen:
 Maer als de somer blaecht met heete sonne-schijn,
 Soo moet het lijf geroert maer kort en matigh zijn.
 Eén woordt noch tot besluit: Al die geduerigh spelen,
 Die moet de weelde selfs in korten tijd vervelen,
 Een die geduerigh werckt, besuurt te grooten last;
 De mensch dient alle dingh met beurten toegepast.

OP SLAPEN EN WAKEN.

De nacht daelt uyt de lucht, en noot ons om te slapen,
 Ghy, doet na sijn bevel, hy is'er toe geschapen:
 En schoon dat u de geest tot lesen is belust,
 Ghy des al niet-te-min begeeft u tot de rust.
 Doch eer ghy dat bestaet, soo buyght uw swacke leden,
 En gaet tot uwen Godt, en offert hem gebeden;
 Wat weet'er eenigh mensch, die heden slapen gaet,
 Of hy sal mogen sien den naesten dageraet?
 Ghy, neemt tot uw gerief een slaep van seven uren,
 Maer laet uw bedde-rust voor al niet langer dueren:
 Wie seven uren slaept, die heeft sijn volle maet,
 Het zy de jonckheyt rijst of datse nedergaet.
 Het gantsche lichaem sluyt, wanneer de sonne-paerden
 Sich geven na de zee en wijcken van der aerden:
 En hy weckt op een nieu de sinnen uyt den droom,
 Wanneer hy weder komt geresen uyt den stroom,
 Verset uw diep geheym, verdrijft de sware sorgen,
 Maer laetse weder toe ontrent den vroegen morgen,
 Maect u dan veerdigh op, dat is de beste tijd,
 Die van der aerden stijght, en na den hemel rijt.
 Is u de snelle pen genegen om te schrijven,
 Of wilje uwen geest tot in den hemel drijven,
 Of hebje diep gepeys, ten goede van den staet,
 Daer is geen nutter tijd als in den dageraet.
 Wanneer gy nedersijght, soo wilt u matigh decken,
 En pooght noyt al te seer de leden uyt te strecken;
 En leght niet op den rugh als ghy den slaep verwacht,
 Dat maect u menighmael een ongeruste nacht.
 Het stopt de geesten op, en baert onguere droomen,
 Die, schoon het u verdriet, ghy niet en kont betoomen;
 En laet geen venster op, en, soo het wesen mach,
 En slaept niet in de maen, of midden op den dach;
 En wilt oock, alsje rust, den mont niet open setten,
 Dat sal u in der nacht den schralen dorst beletten;
 Want die in sijnen slaep de lippen niet en sluyt,
 Die jaeght'er onverhoets de beste dampen uyt;
 Oock soo ghy zijt geneyght den acker van de vrouwen,
 En onder dit geheym uw eygen huys te bouwen,
 Dit is de nutste tijd, nu dient het landt bezaeyt;
 Het lichaem is gerust, de geest die is verfraeyt.
 Gelooff'et, raeuwe jeught, die echte vruchten telen,
 Gaen tot een deftigh werck, en geensints om te spelen:
 En doet het nimmermeer, het is een quaet gebruyck,
 Of met een dronken hoofd, of met een vollen buyck.

VOOR DE MANIERE DES LEVENS VAN OUDE LUYDEN.

Maer schoon op ons bedrijf werdt neerstigh acht genomen,
 Noch laet den ouden dagh niet over ons te komen;
 Al staet de kaerse stil en buyten alle wint,
 Men siet dat eygen vuur ten lesten haer verslint.

De doot woont binnen ons, en dese swacke leden
 Die snellen na het graf, en hellen na beneden:
 Al wort een oudt gebou bywijlen eens vermaect,
 Noch siet men evenwel dat sijnen val genaect.
 Wel, om dit kranck gestel te mogen onderhouden,
 So moet men na den eysch verscheyde dingen schouwen,
 Verscheyde saken doen. Van beyde dient gewaeght,
 Voor u die van den tijd en oude dagen klaeght:
 Voor eerst, wilt uw gemoedt van alle tochten keeren,
 En laet u nimmermeer van lusten over-heeren;
 Al wat den geest beroert, dat is geduerigh quaet,
 Doch meest wanneer de mensch tot hooge jaren gaet.
 Voort, hoet u van de spijs die swaer is om verteren,
 En laet geen harde kost uw teere leden deren:
 Siet oock, dat ghy voortaan u niet en over-brast,
 Want voor een swacke maegh en dient noyt sware last.
 Van tafel na het bedt: Vermijt u van de vrouwen,
 En laet de frissche jeught den echten acker bouwen;
 Het is een ware spreuck: wie op sijn leersen pist,
 Dien is'et meer als nut, dat hy sijn boeltjen mist.
 Of, wel een schoone maeght by David was gelegen,
 De vorst en dede niet, dat jonge luyden plegen:
 Sy gunt hem jeughdigh bloet, doch bleef gelijkse was,
 Soo dat hy noyt een bloem van haren maeghdom las.
 De vorst verstont het stuck, hy wist hoe deze saken
 De krachten hinder doen, en swacke leden maken:
 De mensch is kout en droogh ontrent den ouden dagh,
 Soo dat hy heet en vocht niet meer ontbereren magh.
 Wel, oeffent dan het lijf, maer door een sacht bewegen,
 En voet een langer slaep, dat is uw besten segen:
 Neemt noch tot uw behulp de geesten van den wijn,
 Maer die moet evenwel naer eysch gedronken zijn.
 Betracht een open lijf, en dat met sachte kryden,
 Een vocht dat krachtigh ruyckt, en dient geen oude luyden:
 Dat raedt de kunste noyt, als in een hoogen noot,
 Want aen een kranck gestel en dient geen harden stoot.

VOOR DE GENE DIE EEN ONGEMATIGT EN SWACK LICHAEM HEBBEN.

Wanneer de soete slaep van u begint te vluchten,
 Dat, voor een bly gepeys, u quelt een anghstigh duchten,
 Dat u geen kost en smaect gelijkze voortijts plagh,
 En dat geen jonge vrou u meer bewegen magh;
 Of dat uw blijde verf nu krijght een ander wesen,
 Of dat een winter hair in u komt op-geresen;
 Of datje niet en loost dat van u plach te gaen.
 Gelijkje menighmael voor desen hebt gedaen;
 Soo stelt'et voor gewis dat uwe saken hellen,
 Dat uwe krachten gaen, uw leden haer ontstellen,
 Dat uw bouvalligh lijf, en uw geheelen staet,
 Niet meer en is geplactst in haer bescheyden maet;
 Om hier in wel te gaen, soo dient'er waergenomen,
 Hoe dat uw snelle val magh werden voor-gekomen;
 Koomt, leert oock dit geheym van uwen Beverwijck,
 En wenscht hem voor sijn loon het eeuwigh koningrijk.

VOOR DE GENE DIE VAN VERSCHEYDE SIECKTEN GEDREYGHT WORDEN.

Wanneer uw stant verswackt, en dat de laetste jaren
 Ontrent uw kranck gestel haer krachten openbaren,
 Soo dat'er dit en gunt aen maegh of lever schort,
 Of dat'er quellich vocht van boven neder-stort:
 En laet u niet terstont een dranck of pillen brengen,
 En laet geen bitter sap met vreemde kryden mengen,
 Maer oeffent uw gedult, en houdt de leden stil,
 En let hoe dat'et gaet, en waer het henen wil;
 Gebruyckt maer weynigh spijs, en tracht gerust te wesen,

Dat kan oock menighmael een sware quael genesen:
Weet, dat een cranck gestel niet hart en dient gedruckt,
En een onkrachtigh touw niet stijf en dient geruckt.

VOOR DE GENE DIE EVEN UYT EEN SIECKTE OP-STAEN.

Hooft noch een korte les, u nut te sijn geweten:
Waert ghy noch onlancks sieck, soo wilt met oordeel eten;
Maect, datj' het swacke sterckt, en sachtjens henen drijft,
Dat u noch van de quael in maegh of lever blijft.
Zijt ghy langh sieck geweest, en metter tijt genesen,
Soo moet oock desgelijcks uw voetsel langhsaem wesen;
Maer was uw sieckte kort, en waerje ras gesont,
Soo geeft in volle maet het voetsel aen den mont.
Ghy heb' nu weynigh bloets, en dat moet weder groeyen,
Dus wilt u niet te ras met sware dingen moeyen:
Gebruyckt meest sachte kost, en sap van gulle jeught,
Op datje buyten sorgh uw saken redder meught.
't Is dienstigh even selfs voor alle jonge vrouwen,
Haer jonste tot den man met kracht te wederhouden,
Wanneer sijn broose jeught, na sieck te sijn geweest,
Vernieude krachten voelt, en wederom geneest;
Hier is't tegen recht uw vrient sijn recht te geven,
Want wie hem dan gelieft, die tast hem aen het leven:
Hier is de soetheyt wreet, de wrange stuerheyte soet,
Hier is het geven quaet, hier is ontseggen goet.
Noyt dient'er eenigh vuur van vuur te sijn genomen,
Wanneer de gulde vlam eerst uyt begint te komen:
Geen boom van nieuws geplant en dient te sijn besnoeyt,
Tot dat het jeughdigh hout in volle tacken groeyt.

HOE VERRE DE VERHAELDE MIDDELEN DER GESONTHEYT BY EEN YEGELIJCK MOETEN WAER-GENOMEN WORDEN.

Het aengevangen werck, uyt enkel gunst beschreven,
Dat aen het vaderlandt uyt liefde wordt gegeven,
Ten goede van het volck, dat krijght hier sijn besluyt,
En komt van nieuws geciert gelijk een jonge bruyt.
Het brengt u schatten met en alderley juweelen,
En wil, alwaer het kooft, de vrienden mede-deelen;
Ghy, leser, wieje sijt, ontfaught het edel pant,
En biet'et over-al uw trouwe rechter-hant.
Al sijn de regels veel, en wilt u niet ontsetten,
't En sijn niet al-te-mael gelijk als strenge wetten:
Al wie een kunst beschrijft, die geeft de volle maet,
Maer oordeel met bescheyt, dat brengtse tot de daet.

OP HET DRINCKEN.

Hoe siet men menighmael, hoe siet men lieve gasten
Door weldaet hinder doen, door vrientschap overlaster,
Door heusheyte in gevaer, door gunste schier gedoot,
Door blijtschap in verdriet, door nooden in den noot!
Men laet een groote plas in diepe koppen schincken,
Men moet'er op een prins of op een koningh drincken,
Voor-al doch op het heyl van onsen vryen stant,
En siet, dit is het volck gelijk een dwingelant.
Daer is geen seggen aen, 't en baet geen tegen-spreken,
Het is een stale wet, en daer om niet te breken,
De wijn moet uyt'et glas, en wort'et niet gedaen,
Het moet dan (soo het schijnt) de landen qualijck gaen;
Noch is'et niet genoegh, men laet de deuren sluyten,
Men houdt de gasten in, en niemant kander buyten,
Al is de maegh gepaeyt, met hitse tot den dorst,
Men brengt'er rauwe vis of heet gekruyde worst;
In plaetse van de mont in rechte maet te laven,
Soo lijdt de wijn geweldt, de vrienden worden slaven;
Ey, wat een selsaem dingh! waer toe gedwongen dranck?

Of laet de vrienden t' huys of laetse buyten dwanck.
Wy woonen, soo het schijnt, in vry-gevochte landen,
En leven evenwel in enge tafelanden;

Wie maer een eerlijck man eens spijst aen sijnen dis,
Die meynt dat hy een Heer van sijne vryheyte is.
Waer toe een vrient gepraemt met dese groote backen,
Die niet de maegh alleen, maer al de leden swacken?
Ghy toetst hem aen het lijf, maer quetst hem aen den geest,
Hy quam gelijk een mensch, hy gaet gelijk een beest.
Waerom het edel nat soo gulsich uytgegoten?
Waerom uw soete vreught met sotte pijn besloten?
Wat godsdienst kan het sijn, te drincken sonder dorst?
Ey, soo ghy seggen eyscht, soo bidt voor uwen vorst.
Vernijt doch uwen vriendt van reden af te leyden,
Want door bescheyt te doen, soo wort men onbescheyden;
Gesontheyt maect gewis de menschen ongesont,
Wanneerse met de wijn komt vloeyen in den mont.

OP DE KRACHT DER LIEFDE, UYT PROPERTIUS II. 1.

Wat sieckte dat een mensche quelt,
Al is hy wonder vreemt gestelt,
Dat jaeght een dranck, een machtigh kruyt,
Dat jaeght een kunstigh meester uyt;
Maer brant van liefd' en minnepijn
Die past niet op den medicijn.

OP AJAX GRAMSCHAP, OVIDIUS.

De vorst, die groote man, die legers dorste tergen,
En oock aen Hector selfs een veldslagh plagh te vergen,
Die koude lijden kon, en sweet, en heeten brant,
En kan sijn eygen hert niet houden in den bant:
De gramschap trock hem wech. Hy greep sijn eygen degen,
En sey: "dits immer mijn: geen mensch en heeft'er tegen,
Of 't moest Ulysses sijn, een slim en oilijck man,
Die niet, als met de tongh, den oorlogh voeren kan.
Wel aen, ick wil dit swaert eens tegen my gebruycken,
Dies sal op heden noch de doot mijn ogen luycken."
Dit sprack de gramme vorst, met ongemeene tael,
En eer het yemant dacht, soo viel hy op het stael.

OP 'T FLEREÇIJN.

Godinne, die men noemt het pijnigh flereçijn,
Wiens moeder is de lust, wiens vader is de wijn,
O temster van het volck, dat uyt een volle weelde,
Met haer alwaerdigh vleesch en met de vrouwen speelde,
Of met een lossen hoop of met een fris gelas,
Te midden inder nacht, bywijlen besich was;
Hoe wordje staegh gevyert, oock van de grootste lieden,
Die u, waer datje komt, gemack on eere bieden;
Ghy wordt oock sacht gekleet en leckerlijck gevoet,
Gelijk men in 't gemeen de grootste prinssen doet;
Ghy neemt meest uw vertreck in rijcke lieden voeten,
Die soecken dan met ernst wat pijn mach versoeten,
Daer wordje dan besocht byna van alle man,
Soo dat u nimmermeer de tijt verdrieten kan.
Maer noyt en kander mensch sijn gast aldus onthalen,
Als een die machtich is, en die het kan betalen;
En daerom sijt ghy wijs, en sneegh in uw bedrijf,
Dat ghy noyt schrael vertreck en neemt tot uw verblijf.

UYT LUCIANUS 9. BOECK, EEN AENMERC- KELIJCK VOORBEELT.

Een vendrigh, in het heyr van Romer uytgesonden,
Heeft sich eens by geval in seker wout gevonden,
Daer treet hy op een slangh, die aldaer Dipsas hiet,

En wort terstont geraeckt eer hy het monster siet.
 Het beest op hem gestoort, dat heeft hem flux gesteken,
 En is van stonden aen in sijnen kyl geweken;
 De man voelt nauw den beet, oock rees er geen geswel,
 Dies hielt hy dit geval alleen voor kinder-spel.
 Maer siet, het stil vergif dat kroop hem door de leden,
 En nam sijn aders in van boven tot beneden,
 Verspreyt hem door het mergh en al het ingewant;
 Hy meynt dat hem de borst en oock de lever brant.
 De drooghte schijnt de tongh hem aen de raeck 1) te binden,
 En daer en is geen sweet in al het lijf te vinden,
 Daer sijn geen tranen meer in sijn verdrietigh oogh,
 Al wat eerst vochtigh was, dat is ten volle droogh.
 En mits den heeten gloet, in sijnen buyck ontsteken,
 Sijn maegh is enckel vuur, sijn herte schijnt te breken;
 Al wat'er vleesigh is ontrent sijn ingewant,
 Dat is geheel verdort, en niet als enckel brant.
 Al mocht hy in den Nijl, of in den Tyber baden,
 't En waer hem niet genoegh, 't en zou hem niet versaden,
 Hoe meer dat Aulus drinckt, hoe dat hem meerder dorst;
 Soo vinnigh is het gif ontrent sijn dorre borst.
 By hem was geen ontsagh, wat Cato mocht gebieden,
 Hy past op geen bevel, wat prins of vorsten rieden:
 Hy loopt, hy woelt, hy springht, hy stelt hem selsaem aen,
 Hy goyt sijn degen wech, en slingert met de vaen.
 Sijn sweert is hem een spa, hy gaet hem kuylen graven,
 En spit in 't dorre zant, om hem te mogen laven;
 Hy dronck oock modder selfs, en wat'er vochtigh was;
 Maer niet dat hem vernoeght, of sijnen dorst genas.
 En waerom langh verhael? hy pleeght verscheyde saken,
 Doch treft de gronden niet die hem de sieckte maken;
 Maer hoort doch met een woort, wat hy ten lesten doet:
 Hij snijt sijn aders af, en drinckt sijn eygen bloet.

OP HET GESPRECK VAN DEN HOOGHGELEERDEN
 EN WELACHTBAREN HEERE.

JOHAN VAN BEVERWIJK,

ROERENDE DE NOOTSAKELIJKHEIT VAN DE ONTLEDINGE
 DES MENSCHEN-LICHAEMS.

Doorsoeckers van den mensch en al sijn diepste leden,
 Van hart, en hoofd, en breyn, de woonplaets van de reden,
 Van aders, been, en mergh, en wat'er is ontrent,
 Komt, siet wat u voor nieuws de kunst hier weder sent;
 Komt, siet wat u voor nieuws, in onse laetste jaren,
 Een geest van onsen tijt komt geestigh openbaren;
 Komt, siet indien uw geest naer hooge saken dorst,
 Wat geest u geestigh maect, oock uyt uw eygen borst.
 Vermaerde Beverwijk! de krachten uwer pennen,
 Die leeren aen het volck hun eygen wesen kennen,
 Hun eygen wonders sien, die leeren ons gemoet
 Te klimmen uyt het stof tot aen het hooghste goet:
 Die leeren met den geest tot in den hemel rijsen,
 En, om der menschen wil, den grooten Schepper prijsen.
 Hoe diep is dit geheym! hoe boven maten groot!
 Wy vinden even selfs het leven in den doot.
 Wy kunnen onsen gront en groote dingen mercken,
 Wy vinden hoogh beleyt, en duysent wonderwercken;
 Wy vinden Godes handt, en dat in vollen eysch,
 Wy vinden sijnen geest te midden in het vleysch.
 Wel, is dit aerde vat soo waert te sijn gepresen,
 Wat maecksel moet het sijn dat al wat lichaem hiet,
 Gelyck een machtigh vorst, in volle macht gebiet?
 Ja, maer hy die het Al te samen heeft gebonden,

1) raeck; raak, het zacht gehemelte.

Soo dat er niet één mensch en weet de rechte gronden,
 Wat is die, mijn gemoet, een wonderbare geest!
 O waert te sijn gesocht, o waert te sijn gevreesd,
 O waert te sijn gedient! — o, Vader van de lichten!
 Komt, daelt in ons gemoet, en woont in ons gewrichten,
 Gebruyckt dit gantsch gestel, gelyck een eygen sael,
 Wie U te rechte kent, die weet het altemael.

EEN LIEFHEBBER VAN DE ONTLEDINGE,

OM SIJNE GENEGETHEIT TOT DESELVE TE BE-
 TOONEN, PLACH DICKMAELS TE SEGGEN ALS HIER
 VOLGHT:

Als ick eens menschen lijf mach grondigh ondersoecken,
 Dan raep ick meerder lust dan uyt geleerde boecken;
 Ick vind'er soet vermaeck, ick vind'er hertenwensch,
 Ick vind een staet, een rijk, een werelt in den mensch.
 Dus als mijn nietigh vleesch sal neder sijn gelegen,
 En dat mijn aderslach sich niet en sal bewegen,
 Soo schenck ick desen romp, en dat uyt enckel gunst,
 Ten goede van het volck, ter eere van de kunst:
 Aen God geef ick mijn siel, dat is mijn hooghste wenschen,
 Maer wat'er overblijft dat gun ick aen de menschen:
 't Is nutter dat het vleesch noch iemant voordeel doet,
 Dan dat het slechts alleen de naeckte pieren voedt.

OP HET GESPREK VAN DE HEELKONSTE.

Heelmeesters, kunstigh volck! die, met gesonde kruyden,
 Zijt als een soeten dau ontrent gewonde luyden,
 Die noyt set buyten hoop een afgebroken been,
 Maer voeght, naer rechten eysch, de stucken overeen;
 Noch is het niet genoegh, ghy doet al grooter saken,
 En kunt, wanneer het dient, oock nieuwe leden maken;
 Want soo'er eenigh mensch sijn eerste neus verliest,
 Ghy maect hem ander werck gelyck hy dat verkiest:
 Uw kunst rees hooger op en kreegh een ander wesen,
 Na dat ons Beverwyck haer krachten had gepresen;
 Ghy sweeft tot in de lucht met sijn geleerde pen,
 Soo dat ick heden self uw vriendt geworden ben:
 Een ander pluckt het kruyt, of leest de frissche rosen,
 Om dat het lustigh groent, of dat se geestigh blosen;
 Maer ghy tast dieper in en, met een snegen geest,
 Genaect tot aen het mergh, en aen haer diepste keest.
 Al wat'er neder komt uyt verr' gelegen palen,
 Al wat ons China sent uyt haer begaefde dalen;
 Al wat den Indiaen voor heete vruchten leest,
 Dat is, dat hier het volck door uwe kunst geneest:
 Het slijm en boos vergif van slangen, padden, draken,
 Dat kan ons dienstigh sijn, ghy kunt het heylsaem maken;
 Ghy menght het naer den eysch en op de rechte maet,
 Soo dat het niet en quetst, maer alle menschen baet;
 Ghy treckt een machtigh sap oock uyt de miaste dieren,
 Ghy loekt een rijke salf oock uyt de minste pieren;
 Uw kunst gelt over-al: wat op der aerden wast,
 Dat wordt door uw beleyt den mensche toegepast.
 Ick groet u, geestigh volck! ick wensch u rijke segen,
 Ick wensch u grooten danck, en oock een gouden regen;
 Ghy toont, wanneer de kunst sich met de reden paert,
 Dat oock het minste kruyt den Schepper openbaert.

OP HET BEELT VAN DEN HEERE

JOHAN VAN BEVERWIJCK.

Al die van siekten queelt en wensch te sijn genesen,
 Die slae een gunstigh oogh op dit manhaftigh wesen:
 Aan hem biedt Hollandt eer, en menigh ander rijk,
 Hier siet ghy in het kleyn den grooten Beverwijk.

PRINCIPIIS OBSTA

Ghy die in uw bedrijf wilt leven naer de reden:
 Ey, stelt op dit gesicht een weynigh uwe schreden;
 Hier is een korte les, een les, die menigh man
 Tot ruste, tot vermaeck, tot vrede dienen kan:
 Eerst, soo uw jeughdigh hert is vierigh om te minnen,
 En valt niet aen het werck met onbedachte sinnen;
 Denckt, vraeght, siet, ondersoeckt, en pleeght gesetten raet,
 Als 't paert is op de loop, dan komt de toom te laet;
 Indien ghy sijt geneyght om haestigh uyt te varen,
 Hout als geduerigh wacht, en leert u soo bedaren,
 Weest vaerdigh in de weer, en dempt het eerste quaet,
 Als 't paert is op de loop, dan komt de toom te laet;
 Soo haest ghy quade sucht voelt in de leden spelen,
 En stelt geen saken uyt tot hert en longe quelen,
 Verdrijft de Zeeusche koorts eer datse verder gaet,
 Als 't paert is op de loop, dan komt de toom te laet.
 Wat sal ick groot beslagh, en duysent vreemde dingen,
 Vermengen onder een, en hier te borde bringen?
 Let, in uw gansche doen, let op het eerste saet,
 Als 't paert is op de loop, dan komt de toom te laet.

SIMEONS

LOFSANGH-LIET

(1634)

STEMME: *Lust van myn herte, vreught mijner sinnen.*

Nu, Heer mijn Schepper, licht van mijn leven!
 Tot wien mijn ziele staegh wort gedreven,
 Op wiens heyligh bont
 Mijn hosp en heyl voor eeuwich staat gegront;

Laet vry uw dienaer nu gaen in vreden,
 Naer uw woort, en naer ik heb gebeden;
 D'wijl my nu ter tijt
 Het soet gesicht mijns Heylandts heeft verblijt.

O licht vol luysters, vol helle stralen,
 Dat van den hemel komt nederdalen!
 Licht voor ieder mensch,
 Maer aen uw volck een volle hertenwensch!

IN VALLENDE GEDACHTEN,

OP VOORVALLENDE

GELEGENTHEDEN.

I N L E Y D I N G E

TOT DE INVALLENDE GEDACHTEN OP VOORVALLENDE GELEGENTHEDEN.

De werelt (goet-gunstige lants-lieden) is een boeck vol hooft-letteren, die by vele gesien, by weynige gespelt, by sommige gelesen, en by 't minste deel recht verstaen worden: want al is'et soo, dat meest alle dieren oogen hebben om te sien, soo en zijn 't doch maer de redelijcke, en onder de selve, leersame verstanden en God-soeckende zielen, die recht voordeel kunnen doen met het gene datse sien; en sulcx wort alleen te wege gebracht door innerlijcke overlegginge van de werckende gedachten, en die mogen, wel te rechte, genoemt worden sonderlinge werck-tuygen, onse wint-molens in velen niet ongelijck, die òf graen moeten malen tot voordeel òf haer self quetsen tot nadeel; en daerom dient een yeder wel ernstelijck te letten op de rechtmatige bestieringe van sijn gedachten, als gront-stucken van goede of quade gevolgen, die uyt de selve haren oorsprongh nemen. Want gelijck daer is een Jacobs-ladder na den Hemel leydende, soo zijnder oock blinde trappen dickmaels (oock ongevoeligh) na den afgront nedergaende, waer toe veeltijs elke sporte meer ende meer verwijderingh inbrenght. Uyt voorvallende gesichten plagh wel voor eerst ons lichtelijck iet vleeschelijck voor te komen (na 's menschen verdorventheyt) en daer uyt een aenlockende vermakelijckheyt, ende flux daer na een stilswijgende bewillinge, en voorts een schierlijcke dadelijckheyt, en eyndelijck een plichtelijck gebruyck, met een roemdragende stijf-sinnigheyt, een vollen trap ten verderve. Om al 't welck oorspronckelijck te vermijden, soo is (na den raet van de God-salige) te besorgen, dat onse eerste beweginge op alle voorvallende saken dadelijck ten goeden eynde mochte worden bestiert, om het beste van dien ons innerlijck toe te eygenen. De byen weten uyt slechte en ongeachte bloemen honigh en wasch te versamelen, 's menschen mage uyt de ingenomen spijs goet en gesont voetsel te trecken, de Alchumisten uyt grove stoffen sonderlinge genees-drancken te bereyden. Ick hebbe gemerckt, dat weet-gierige en leersame vernuften gewoonte maken met voorvallende saken op gelijcke wijze haer voordeel te doen. De wijste vorst Salomon vind' ick dit sonderlinge in achtginge te hebben genomen, ende soo uyt groote ende kleyne schepsels, oock uyt groote ende kleyne voorvallende saken, menigthe van leersame bedenckingen te hebben getogen, als uyt sijn nagelaten schriften wel is af te nemen. Wat kan de mensche (dat is een reden-gebruyckende Schepsel) beter pasen, als gebruyck te maecken van het gene,

dat hem eygentlijck van beesten onderscheyt? Mens is een Latijns woort, en beteyckent in die tale het beste ende verstandigste deel van de ziele het welcke by de beesten niet te vinden en is. Ick hebbe noyt verstaen, dat yemant voor desen ons Nederlantsch woort Mens sijn oorspronck heeft soecken te geven. Evenwel dunckt my, dat sulcx als noch te doen niet ongerijmt is. Want onze Nederlantsche mensch (als oock andere) kan sonder het Latijnsche Mens den naem van mensch niet behouden; maer soude nootsakelijck sonder dat Amens of Demens (dat is uyt-sinnigh) genoemt moeten worden; en daerom segh ick hier ter materie, dat, wil iemant sijn naem mensch behouden, dat hy het Latijnsche Mens alomme heeft te gebruycken. Mij dunckt hier wel ter materie te dienen, dat de Propheet seyt: Die na den Heere vragen, mercken op alle dingen, van welke dan self de kleyne niet worden uytgesloten; nadien de groote God self ontrent de geringste niet en laet te wercken. Ende is aenmerckens waerdigh, dat onse Salighmaker, de Heere Christus self, dickmaels uyt kleyne dingen (tot kinder-spielen toe) hooge bedenckingen is gewoon te trecken, ja wort veel bevonden (door gelijckenisse van geringe saken ontleent) krachtelijck tot den volcke gesproken te hebben. De propheet Jeremias, van Gode gesonden tot een potbackers werckhuys, wort uit dat gesichte geleert, het huys Israëls bij den Almachtigen te wesen als leem in de handen van soo een onbegrijpelijken werck-meester. Augustinus en liet niet, met een droncken bedelaer, met een hagedis vlieden vangende, met een spinne muggen in haer net omwentelende, sijn voordeel te doen, en even ten selven tijde met den geest tot den Almachtigen op te stijgen. De wijste van de heydenen hebben soodanige oeffeningen al mede niet ongebruyckt gelaten. Seneca, acht hebbende geslagen op het woelen ende op en neder loopen van de mieren, berispt, by die gelegentheyt, d'ydele besigheyt van de menschen, die veel herwaerts en derwaerts gaende, met schijn van groote saken uyt te rechten, dickmael niet en weten watse gedaen hebben. Een van de vier Koningen, die Socrates in sijn karos had doen spannen, in plaetse van paerden: ick sie (seyd' hy) dese wielen door een gestadigen ommevangh haer stant veranderen, dat boven was raeckt onder, dat onder was komt boven; dit pass' ick op mijne jegenwoordige gelegentheyt. Cicero, in achtginge nemende het afplucken van rijpe en onrijpe vruchten, treet in aenmerckinge

van 't af-sterven van oude en jonge luyden. Themistocles, Velt-overste van de Atheniënsers, by gelegenthey, en op 't gesichte van 't vechten der hanen (dat in Grieken-lant eer-tijts, als nu in Engelant, gebruyckelijck schijnt geweest te zijn, nam oorsake sijn krijghsvolek deftelijck aen te manen, om haer mannelijck voor 't Vaderlant, en tegen den vyant te dragen, doende dienthalven een treffelijck gespreck, be-keet met redenen van de moedigheyt der voorsz. hanen ont-leent; het welcke, wel en geluckelijck zijnde uytgevallen, heeft oorsake gegeven, datter jaerlijcx te Athenen op een gesetten dagh, een hanen-gevecht is ingestelt. De Godsalige en wijtberoemde D. Josephus Hal (die van wegen de gemeene kercken van Engelant op de Synode, anno 1618 gehouden tot Dordrecht, is verschenen) heeft met een rijcker hant in dit werck getast, en oock mildelijck ons des deelachtigh ge-maect, daer toe ick my gedrage. De tijt is (seyt een Godsaligh man van onse eeuwe) als een geweldige riviere, wiens stroom niet alleenlijck opwerpt schuym en vuyligheyt, als de woelen-de zee, maer oock kostelijckheden van grooter waerde, ende wy inwoonders der aerde (die daer woonen als aen den oever van desen moedigen stroom) dienen elck neerstigh by de wercke te wesen, om aen te halen, met den haeck der voor-sichtigheyt, al wat kostelijck en goet is, om al het selve onse bijzondere gelegentheden toe te passen:

Indien ons innigh hert ten goede wist te keeren

Al wat het ooge siet, wat zou men kunnen leeren!

Maer als ons beste deel niet goets daer uyt en treckt,
Dan is'et, dat het oogh ons menigh quaet verweckt.

't Schijnt by sommige een wondersprake, dat de Heere Christus Matth. 5. 28. duydelijck seyt, dat'er overspel be-dreven kan worden, alleenlijck met gedachten. De Rechts-geleerden hebben wel voor een gront-regel, dat gedachten, om eenigh schelmstuck aen te rechten (selfs in saken van gequetste majesteyt) na de wetten niet strafbaer zijn, 't en ware sake dat'er eenige uytwendige dadelijckheyt by waer ge-komen. Oock zijn (na het gemeyn seggen) gedachten tol-vry te rekenen, maer in de schole onses Salighmakers wort sulcx geheel anders opgenomen, en vast-gesteld: dat eens menschen herte alleenlijck by stille overlegginge wort geseyt een smisse van sonden te wesen; want uyt het herte worden aldaer ge-seyt voor te komen boose bedenckingen, doodslagen, overspelen, hoereryen, enz.; 't welck dan alsoo zijnde, soo heeft een yeder (sijn ziele in waerden houdende) wel sorge te dragen, om sijn gedachten ten goeden te bestieren, volgens 't gene de groote moralist Paulus krachtelijck aenmaent: Wat waerachtigh is, wat eerlijck is, wat rechtveerdigh is, wat reyn is, wat lieffelijck is, wat wèl luyt, soo daer eenige deught en lof is, dat bedenckt. Wy bidden wel te recht, dat onse oogen soo bestiert mogen

worden, datse geen ydelheyt mogen sien, datse niet tot aen-leydinge van ydelheyt en mochten aenschouwen; want om geen ydelheyt met allen in der daet te sien, soo diende men of uyt de weereit te gaen of blind te wesen, nadien al 's menschen doen veel na ydelheyt helt; doch soodanigen ydel-hey t'onsen besten te gebruycken, en daer uyt selfs iet goets te trecken, kan gewisselijck niet anders als voor een vruchtbare oeffeninge gerekent worden. Adderen-vleesch (soo wy verstaen) wort selfs tot heylsame genees-middelen gebruyckt: sommige naukeurige ouders van den ouden tijt worden geseyt somwijlen een droncken slave in sijne vuyligheyt haren kin-deren voor oogen gestelt te hebben, om aen de selve de sober-hey in te scherpen. Men hout, dat de spinnen haer fenijn zijn gewoon te suygen even daer andere dieren iet heylsaems uyt plachten te trecken, en daerom is het by eenige wel geseyt, dat iemant, door de waereit rijsende, de byen ende niet de spinnen heeft na te volgen. d'Alderwijste Koninck, op 't gesichte van een domme jongelingh, en het bedrijf van een vleyende overspeelster, heeft een gantsch deftige vermaninge, by die gelegenthey, ons na-gelaten, regelrecht gaende tegen het gene dat'er gemeen-lick uyt het gesichte van quade dingen gepleeght wort. Ick, 't gunt voorsz. is, onder andere oeffeningen, nadenckende, ende lettende dat de menschelijcke gedachten uytter aert soo gantsch na ydelheyt hellen, heb geooght over de gelegent-heden, mij dagelijcx voorvallende, mijn gedachten soo te laten gaen, dat de selve, van de ydelheyt afgesondert, iet goets my ten besten mochten inbrengen; ende dit selve heb ick oock in mijn buyten- leven op Sorgh-vliet, door het be-schouwen van allerley aertgewassen, somwijlen gepoogt in 't werck te stellen, ende den uytslag van soodanige voorval-lende saken in eenige korte veersen te beschrijven, om my alsoo dieper indruck daer van te doen hebben. Wint, ge-blasen door d'engte van een trompet of schalmey, wort be-vonden scherper uyt te schetteren, dan of de selve in de ruyme lucht ware uyt-geasemt.

Tot besluyt, waerde Vrienden en Lantsgenoten! ghy siet hoe gemeensaem ick met ul. ben geworden, dewijl ick aen de selve mijn invallende, ja schielijcke gedachten deelachtig make, niet wetende wat invallende gedachten ghy op dese mij in-vallende gedachten sult mogen hebben: Dit weet ick onder dies, dat mijn recht voornemen daer in is geweest, my sel-ven en andere hier door wat goets in te doen vallen, bid-dende den alleen goeden God, daer toe sijnen genadigen zegen te willen verleenen. Ende daer mede eyndigende, ben ick ende blijve

U. E. dienstwilligen Vrient en vrientwilienden Dienaer,

J. C A T S.

I. OP DE GELEGENTHEYT VAN EEN SCHEVENINGS VROUTJE, DAT EEN BENNE MET VISCH OP HAER HOOFD DRAEGHT, ENDE SPREEKT ALS VOLGHT.

Mijn hant wint my de kost, soo spreekt men alle dage.
 Mijn hoofd wint my de kost, dat seyt men in den Hage;
 Ick segh het alle bey, de noot leert ons den voet,
 Hoe dat men, na den eysch, de leden reppen moet:
 Een paert dat voert den man, een osse weet te ploegen,
 Een ezel kan den rugh tot sware sacken voegen;
 Geen beest gebruyckt het hoofd tot dienst van sijn bedrijf,
 Maer wat'er is te doen, dat doet'et met'et lijf.
 Ick hebbe met'et hoofd geleert den kost te winnen,
 Doch wat ick buyten doe, dat doet een ander binnen;
 Maer des al niet-te-min soo ben ick echter vry,
 Maer des al niet-te-min soo ben ick echter bly;
 Maer des al niet-te-min soo springh' ick aen de strande,
 Ick ete van den visch, en spele met de mande.
 Al is ons moeyte groot, al is de winste kleyn,
 Ick lijde wederom geen prangen in het breyn,
 Geen pramen aen de ziel. Al koom ick in den Hage,
 't Is maer de bloote kost, al wat ick daer bejage;
 Al hijgh ick in het sant, het is gewilligh sweet,
 Want daer vernoegen is, en is geen herten leet.
 Vaert wel dan, Haegsche pracht, ghy kont my niet bekoren,
 Soo als ick heden gae, soo ging ick oock te voren;
 Vaert wel dan, hoofs priëel, hoe schoon ghy zijt beplant,
 Ick vinde meerder rust oock in het dorre sant ¹⁾.

¹ By dese gelegentheynt dient aangemerckt, dat alhoewel d'Inwoonders van Scheveninge het sober kostjen seer bekommerlijck rapen, dat deselve gelijckewel noyt, ofte immers seer weynigh, worden bevonden hare kinderen te brengen in de rijke en vermogende huysen in den Hage, om in dienste van de groote gebruyckt te worden, verkiesende voor deselve haer kleyne, maer vrye gelegentheynt.

II. OP HET SLAPEN GAEN.

Als yemant dapper heeft gewoelt,
 Soo dat hy moede leden voelt,
 Invoegen dat sijn noest bedrijf
 Hem 't sweet doet rollen over 't lijf,
 Die duynt het geensins tot verdriet,
 Als hy den dagh ten einde siet,
 Maer toont hem bly en wel gesint,
 Om dat de stille nacht begint;
 En dat, vermits sijn gantsche lust
 Nu maer en streckt tot soete rust.
 Hoe blijde ben ick menighmael,
 Als ick in 't bedde neder dael;
 Om dat my dan een stilder tijt
 Van moeyt' en 's werelts woel bevrijt,
 En dat ick, na een swaren dagh,
 Ten lesten eenmael rusten magh.
 Mijn ziel, ick telle tsestigh jaer,
 Die ick niet sonder diep gevaer,
 Niet sonder moeyt', heb doorgebracht,
 Seght, dient ons niet op rust gedacht?
 Wel, of de dootd op heden quam,
 En ons eens by de slippers nam,
 En staende voor een open graf,
 Sey: leght hier al uw' moeyten af:
 Wat dunckt u, sou 't ons sware pijn,
 Sou 't u verdriet of hinder zijn?
 Voor my, ick spreke dat ick meen,
 En segh, met vollen monde: neen!

Neemt my, o Heer! de sonden af,
En legt my neder in het graf,
Daer sal ick rusten met gedult,
Tot ghy het al vernieuwen sult.

III. EEN MELCK-MEYSJE SPREEKT:

Al schijn ick met een juck belaeu,
Noch mach ick vry daer henen gaen;
Want mits het op mijn leden past,
Soo streckt het my tot geen last;
Ick draegh' het na de rechte maet,
Gelijck men hier te lande gaet;
Ick trede met soo rappen voet,
Gelijck een hofsche juffer doet:
En waerom ben ick niet soo vry,
En waerom niet soo wel als sy?

Ick draegh het jock van mijn bedrijf,
En sy een yser om het lijf.

Hoort, kinders, hoort een rustigh woort,
En seght het vry de buuren voort:
Wil yemant dragen eenigh pack,
En dat oock sonder ongemack,
Die grijp' het wel van aenbegin,
En draegh'et met een luchten sin;
Want al wat yemant willigh doet,
Al is'et suer, soo wort'et soet.

IV. OP 'T GESICHTE VAN YEMANT DIE VEEL TE SCHRIJVEN, EN MAER EEN ENDEKEN KAERS OVER HEEFT.

Een jongh gesel, die voor my schreef,
(Als ick hem tot sijn plichten dreef,
Die ick hem doen had opgeleyt)

Heeft my tot antwoordt dit geseyt:

Wat kan by my nu zijn gedaen?
Mijn kaersje staet om uyt te gaen:
Ey, siet hoe weynigh dat my rest,
Dees kleyne neuck die is het lest.

Ick: staet uw' kaers om uyt te gaen,
Soo moetje geensins stille staen;
Want dit gebiedt u meerder spoet,
En seyt, dat ghy u haesten moet.

Wie maer een weynigh levens heeft,
En nu by na is uytgeleeft,
Behoort met alle vlijt te spoên,
Om sijne taeck wel af te doen.

Dit sprack ick tot een jongh gesel,
Maer 't past op oude lieden wel,
En daerom nam ick dit vermaen,
Als voor een les aen my gedaen.

Ick ben bedaeght en over-rijp,
Soo dat mijn kaers brandt in de pijp.
Mijn ziel, doet haest wat u betaemt,
Wilt ghy niet sloffigh zijn genaemt,
En schrijft wat u te schrijven staet,
Eer dat ons licht ten eynde gaet;
Schrijft doch voor eerst uw' laetsten wil,
't Zy testament of codicil:

Gedenckt uw' knecht, en meyt, en vriend,
En die u vlijtigh heeft gedient,
En dan soo dient oock goet gedaen
Aen die met armoe zijn belaeu.
Maer wieje geeft, of watje schenckt,
Siet, datje Godt voor al gedenckt.
Maeckt hem voor al uw' beste deel,
Dat is uw' ziel, dat groot juweel.
Wat noot, al gaet uw kaersjen uyt?
't Is goet, al wat men wel besluyt.

V. OP 'T GEVOEL VAN EEN NAGEL IN DE VOET, DIE IN 'T VLEESCH WAST.

De nagel is ontrent de voet,
Gelijck een rand of koorde doet,
Gelijck een stoot-kant aen een kleet,
Dat is: een afweer tegen leet.
Maer soo de nagel vorder gaet,
En niet en houdt de rechte maet,
Maer dieper in de teenen wast,
Dan is het pijn en overlast;
Want sy doet nadeel aen de voet,
Die sy: tot voordeel dienen moet.
Dat ons dit soo gemeenlijck gaet,
Dat voelt men dickmaels metter daet;
Maer laet ons zien in dit geval,
Wat dat men hier uyt leeren sal:

Hebt ghy een oom, een neef, een nicht,
Besoeckte vry, maer niet te dicht;
Noyt mensch en is'er wel gedient,
Met al te vriendelijcken vriend.

Een aep, uyt al te grooten min,
Die douwt sijn jongh de ribben in;
Een lange, stage, stoute gast,
En hout men niet, als voor een last.
Siet, goet te doen en is niet goet,
Dan als men 't na de mate doet;
Dus kust geen vriend soo aen den mont,
Dat ghy hem aen het herte wont¹.

VI. OP 'T GESICHTE VAN EEN JONGEN, WILLEND MET EEN STOCK DWARS DOOR DE DEUR DRINGEN.

Een kint, noch in den langen rock,
Dat stont en speelde met een stock,
Het wou sich dringen door een deur,
Maer niet-te-min het bleef'er veur;
Want siet, de stock die was te langh,
En 't kint dat gingh een quaden gangh;
't Was overdwers al wat hy stiet,
En daerom baet sijn moeyte niet;
En wat'et worstelt, wat'et doet,
Het vordert echter niet een voet.
Ten lesten wiert het jongskens gram,
Vermits hy niet te recht en quam:
Maer een die wijser scheen, als hy,
Die sagh het aen en quam'er by;
Die nam het stockjen metter hant,
En draeyd'et sachtjes overkant,
En stierd'et recht ter deuren in,
Doe had'et kint sijn vollen sin;
Want dat sijn ingang had' belet,
Was sachtjes uyt de weegh geset.

Hoe dickmael wort er, in de stadt,
Een sake qualijck opgevat;
Maer soo'er quam een handigh man,
Die slimme wegen rechten kan,
Siet, dickmael na een kleynen keer,
En vont men stracks geen hinder meer.

Besiet, hoe dat de werelt gaet:
Groot voordeel uyt een kleynen raet;
Een greyntje van een goet verstant
Kan nut zijn voor het gantsche lant.

¹ Het Hebreenws spreekwoord seyt: Hebt ghy een vriend, die soo soet als snyker is, en eet hem evenwel niet op. Het gemeen spreekwoord seyt: Men moet geen vriend soo aen de mont kussen, dat hem 't herte daer af wee doet.

VII. OP DEN HANDEL DIE MET INDIANEN
OF ANDER VER GELEGEN VOLCK
GEDREVEN WORT.

Als ick verstae wat yemant doet,
Die sich na verre landen spoet,
Het zy die na den Indiaen,
Of vry noch verder is gegaen;
Dan treck ick uyt dien handel wat,
Dat voor my dient te zijn gevat:
Ick hoore dat men menschen vint,
Tot ick en weet niet wat gesint,
Een glas, een krael, een beuselingh,
Dat is haer als een wonder dingh;
Een veertje van een papegay,
Is in haer ooggen wonder fray;
Ja, wat slechts moy is in den schijn,
Dunckt hen een heele schat te zijn.
Den Indisch-vaerder lijckewel,
En achtet maer voor kinder-spel;
Maer soeckt een rijke diamant,
Of peerels uyt een helle strant,
Of zijdewaer, of enckel gout,
Of ambregrys, of edel hout,
Of immers eenigh dierbaer pandt,
Dat nut is in sijn vaderlandt;
Wat anders hem wordt toegebracht,
Hoewel men 't daer gansch dierbaer acht,
Dat laet hy voor den rouwen hoop,
En sluyt daer over geenen koop.

Een die na voordeel plagh te staen,
En soeckt niet, dat den Indiaen,
Of ander wildt geselschap acht:
Maer wat hem best is t'huys gebracht;
En wat'er, in sijn vaderlandt,
Erkent wordt voor een edel pandt.

Wel, houdt een koopman desen voet,
Dat hy aldus sijn voordeel doet,
Ben ick dan niet een rechten dwaes,
Dat ick, ontrent een vyse-vaes,
En om des werelts apen-spel,
Mijn hert en gantsche sinnen quel,
En dat ick aen het beste pandt,
Dat siet op 't ware vaderlandt,
En dat ick aen het hoogste goet
Niet op en drage mijn gemoet?
O wat een dwaesheyd, lieve Godt!
Van yeder waert te zijn bespot.

Mijn ziel, soo ghy het wel bedacht,
Ghy socht niet, dat de werelt acht,
Maer dat u (na dit aertsche dal)
Hier namaels voordeel geven sal.
Ey, blijft niet aen het stof verpandt,
Den hemel is uw' vaderlandt!

O Vader! opent mijn verstant,
Dat my het eenwigh vaderlant
Soo diep mach in de sinnen staen,
Dat my de werelt mach ontgaen,
En dat al wat oyt ooge sagh,
Ick slechts als leuren houden magh.

VIII. OP DE GELEGENTHEYT VAN EEN
JAGER, DIE (OM EEN HAES TE VANGEN)
SIJN BESTE PAERT TE BERSTE RIJT,
EN DUS SPREEKT:

Eylaes! wat heb ick nu gedaen?
Wat dwaesheyd heeft mijn geest bestaen?
Ick had een schoon en moedigh paert,

Wel duysent Franse kroonen waert,
Soo geestigh als men vinden kan,
Een paerel voor een edelman;
Hiermede reed ick heden uyt,
Het had een tret gelijk een bruyt,
Het droegh een veder op den kop,
Schier yeder een die sag'er op.

Maer als ick in den velde quam,
En daer een snellen haes vernam,
Doen rend' ick wat ick rennen mocht,
Het scheen ick sweefde door de locht;
Ick gaf het beest de stage spoor,
Soo dat een yeder my verloor,
Alleen maer Snel, mijn besten hondt,
Die was'et, dat ick by my vondt.

Dit duerde vry een langen tijt,
En 't was gelijk een stage strijt,
Tot dat den haes niet meer en mach,
En uytgestreckt ter aerden lach,
Snel greep het beest, en bracht'et my,
Dies was ick uytermaten bly;
My docht, dat al myn innigh hert
Met blijdschap overgoten wert:
Maer siet, mijn paert dat staet en hijght,
Tot dat'et doodt ter aerden sijght.

Eylaes! nu roep ick overluyt,
En spreek mijn eygen vonnis uyt:
Voorwaer ick ben een rechten dwaes;
Ey siet, ick vingh een dorren Haes,
Maer ick verloor mijn beste paert;
Dies ben ick spot en schande waert.

My deert de man, my deert het beest,
My deert de menschen aldermeest,
Die doen gelijk de jager deed,
Als hy sijn paert den hals af-reedt.

Wat is'er menigh in het lant,
Die aen 't gewin soo zijn verpant,
Dat sy, als met haer gantsch gemoet,
Gaen jagen na het aertsche goet,
Soo dat haer ziel, dat schoon juweel,
Dat edel pant, haer beste deel,
Verruckt wert, ick en weet niet waer,
In d'hoogste noot, in doods gevaer.

O God! o, Vader van het licht!
Ach! opent, opent mijn gesicht,
Laet my niet doen als Esau deë;
Die (als hy om te jagen reë,
En gaf sijn paert een stage spoor)
Sijn zegen onder dies verloor;
Die hem noyt weder wiert gebrocht,
Hoewel hy die met tranen socht.
Maer geeft my, heden op den dagh,
Dat ick toch wijser worden mach;
Ick bidde, treckt uyt mijn gemoet
De liefde van het aertsche goet,
De liefde van het vuyl bejagh,
Dat ons de ziel beswaren magh.

Een opslagh van uw' gunstigh oogh,
Daer op ick hoop, daer na ick poogh,
Is soeter aen mijn innigh hert,
Als al dat hier gewonnen wert.

IX. OP 'T GESICHTE VAN 'T NESTELN
VAN EEN OYEVAER.

Lest als ick op een plaetse stont,
Daer ick my stil en eensaem vont,
Soo wierd' ick op het huys gewaer,
Een langh-gebeenden oyevaer;

Die maeckte daer een groot gebou,
Te midden op de keuckenschou.
Wat brengt het beest een groot beslagh,
Wat brengt'et dingen aen den dagh!
Wat brengt'et ruyghte, stroo, en mosch!
Wat brengt'et tacken uyt het bosch!
Wat brengt'et rijsen uyt het wout,
Al-eer het nest of wooningh bout!

De keuckenmeyt wort dit gewaer,
En maeckt terstont een groot gebaer;
Sy roept, dat hy den regenback,
Sy roept, dat hy het gantsche dack,
Dat hy de keucken-schou bederft,
En siet, daer is'et al verkerft:
Het gansch gesin, dat wordt gevraeght,
Of hy niet wegh en dient bejaeght.

Maer siet, juist onder dit getier,
Soo sie ick daer een minder dier,
Ick sie een musch, die, soo ick merck,
Is doende met het eygen werck;
Maer vry niet op dien eygen voet,
Gelijck die groote vogel doet;
Ick vinde daer groot onderscheyt,
Dat my tot dees gedachte leyt:

Wat heeft den grooten oyevaer,
Voor hem en voor sijn weder-paer,
Wat heeft de vogel al van doen!
Hy raept en graept het dorr' en groen,
Hy treckt en sleept, ick weet niet hoe,
Hy tast aen alle kanten toe,
Hy timmert uytermaten hoogh,
Maer dit verweckt een nijdighe oogh;
Dat stelt den vogel in govaer,
Gelijck men heden wordt gewaer.

Maer, lieve vrienden! koomt eens hier,

En siet de musch, een tanger dier,
Hoe ras bekomt'et sijn gerijf,
Voor hem en voor sijn kleyn bedrijf,
Indien het maer een enge spleet,
Een gat, een hol, of scheurtjen weet,
Of in de muer òf in het dack,
Daer vint'et beesje sijn gemack,
En raept een veertjen ses of acht;
En als'et die heeft t'huys gebracht,
Soo is het kinder-bed' bereyt,
Daer in het wijf en jongen leyt;
Daer in het rust en stilte vint,
En vreest niet voor een harden wint;
En vreest geen kock of keucken-meyt,
Die yet tot sijnen laste seyt.

Een yeder segge dat hem lust,
In kleyne staet de meeste rust:
De grootsheyt is een wichtigh pack,
En kleyn te wesen is gemack;
Want hoe dat yemant hooger bout,
Hoe dat sijn timmer minder hout,
Hoe dat hy, met een stager spoet,
Meer voor sijn huys bejagen moet,
Hoe dat hy meerder wordt benijt,
En even meerder aenstoot lijt;
Ick hou'et voor een handigh man,
Die kleyn en vrolijck wesen kan.

X. OP HET SWEETEN MY DAGELIJKS OVERKOMENDE.

Myn siel, al klaechje van het vleys,
En dat vry meer als eene reys,
Vermits dat ghy geduerigh voelt,
Hoe dat'et in uw' leden woelt,

Nochtans soo heeft'et echter wat,
 Dat noodigh is te sijn gevat:
 Geen nacht, die met de son verdwijnt,
 Geen dach, die van den hemel schijnt,
 Of ick gevoel yet in het bloet,
 Dat my de leden open doet;
 Dat my verweckt een hittigh sweet,
 En maect mijn gantsche leden heet;
 En dit heeft soo een stagen gangh
 Ten minste wel een uere langh.

Maer als het sweeten heeft gedaen,
 Dan mach ick weder henen gaen,
 En ben dan fris en wel gesont,
 En hebbe stracx een verschen mont;
 Maer als geen sweet daer henen vliet,
 Of damp uyt mijn gewrichten schiet,
 Soo ben ick dof en sonder lust,
 Als of mijn geest waer uytgeblust.

O let, mijn siel! in dit bedrijf,
 Hoe nu dit lomp en nietigh lijf
 Sich kuyst ontrent den dageraet,
 En stelt sich in een beter staet;
 Soo koopt oock uyt, met alle vlijt,
 Soo koopt oock uyt den nutten tijt;
 Vernieut al wat'er is ontstelt,
 En wat uw treurigh herte quelt;
 Want sooje dat gestadigh doet,
 Soo klimje tot het hooghste goet:
 Noyt knaeght'er worrem in uw' hert,
 Daer lijf en ziel gesuyvert wert.

XI. OP 'T GESICHT VAN EEN UERWERCK- MAKERS WINCKEL.

Laetst was ick by een man geraeckt,
 Die veel uerwercken had' gemaect,
 Oock wysers gaende met de son,
 Want 't was het ambacht dat hy kon;
 Soo dat men hier van groot beslagh
 Ontrent sijn winckel hangen sagh,
 Niet slechts alleen by hem gewrocht,
 Maer oock van elders daer gebrocht;
 Waer van hy een wel dapper prees,
 Als die gewis en seker wees
 De stonden van den gantschen dagh,
 Soo wel men eenigh vinden magh.
 Ick stont een wijl ontrent het kraem,
 En socht'er een voor my bequaem;
 Haer wesen vont ick menighfout:
 Het eene blonck als enckel gout,
 Het ander lagh in Cristalijn,
 En scheen van grooten prijs te sijn;
 Het derde gaf een hel geluyt,
 En riep de tijt by deelen uyt.

Na ick een wijl daer hadd' gestaen,
 Soo sprack ick dus den Meester aen:
 "Van al dees' wysers, lieve vrient,
 Vint ick niet eene dat my dient,
 Want al uw' tuygh, na ick bemerck,
 En is maer slecht en leure-werck."

De man, na dit gesproken woort,
 Scheen, na my docht, al wat gestoort,
 Dies sprack hy, met een gram gemoet:
 "Mijn Heer, dees' winckel is soo goet,
 Als eenigh in het gantsche landt,
 En 't is alleen maer onverstant,
 Dat ghy uw' gadingh niet en vint."

Ick: "vrient, en weest niet ongesint,
 Men sal u naerder doen verstaen,

Waer op dat my de sinnen gaen;
 Ick hebb' wat anders in het hooft,
 Als ghy misschien van my gelooft:
 Ick woud', indien het mocht geschiën,
 Een wyser, daer ick konde sien,
 Wanneer een mensch verhuysen sal
 Van hier naer 't onder-aertsche dal,
 En op wat uere van den dagh
 Hy dan geen uer meer hebben magh."
 De meester stont gelijk verbaest,
 En sey: "nu sie ick datje raest,
 Of meenje dat ick spoken kan?
 Neen, vrient, ick ben een eerlick man;
 Al sochtje gantsch de werelt deur,
 En hadt van all's de volle keur,
 Noch vondtje soo een wyser niet,
 Daer in men yemandts doot voorsiet,
 Of daer men oyt uyt leeren magh
 Den stontd van yemandts sterref-dagh:
 En wilje dit of diergelijck,
 Soo reyst vry na een ander rijck;
 Want soo een wyser vint hy niet,
 Oock die in alle winckels siet."

De reden, die de man ontviel,
 Die gingh in my tot aen de ziel:
 God heeft den tijd van yeders doot
 (Hy is dan kleyn of machtigh groot)
 Begraven in een diepen nacht,
 En stelt ons menschen op de wacht,
 Om uyt te sien, wat ongeval
 Ons uyt de werelt rucken sal.

Één, één dagh is voor ons bedeckt,
 Om staegh te worden opgeweckt
 Op alle dagen acht te slaen,
 Om wel van hier te mogen gaen.

O God! bestier toch mijn gemoet
 In voor en oock in tegenspoet,
 Op dat ick mynen lesten dagh
 Gestaegh voor oogen hebben magh,
 Op dat ick rechte wijsheyt krijgh,
 Eer dat ick in der aerden sijgh.

XII. OP 'T GESICHTE VAN EEN VROUWE DIE MET BEULINGEN TE SIEDEN BESIGH WAS.

Laetst, als ick in de keucken stont,
 En daer een beulingh-ketel vont,
 Die aen den bengel hingh en soot, 1)
 En stage bobbel henen schoot,
 Vernam ick daer een oude vrou,
 Die op de worsten letten sou;

Die sat gestaegh daer op en keeck,
 En gaf vast hier en daer een steeck,
 Ja, dickwils vry een harde prick,
 Soo haest een beulingh wiert te dick,
 Of al te grof en al te vol,
 Of dat hy van de winden swol;
 Hier op soo vraeghd' ick aen het wijf
 De reden van dit haer bedrijf.

Sy sprack: "den beulingh, die ghy siet
 En quets' ick sonder reden niet,
 Want als de worst komt aen het vier,
 Soo maect hy wel een groot getier;
 Hy bobbelt op en rijst en swelt,
 En is, ick weet niet hoe, gestelt;

1) soot; kookte, van zieden.

Gewis, soo ick niet toe en stack,
Men sagh hier niet als ongemack:
Het kruyt, het vet en al het gort,
Dat wierd' voorseker uytgestort,
En niets en bleeffter voor den weert,
Als slechts alleen een vuyle heert;
Maer prick ick in dit windigh vel,
Soo slinckt terstont het los geswel."

Mijn hart bewoogh tot in den gront,
Soo haest ick dit bericht verstont;
Ick trat daer op ter zijden af,
Daer ick my dese lesse gaf,
Ick sprack, maer echter sonder tael:
O Heer ghy! doet'et menighmael
Dat my hier onder d' oogen valt,
Wanneer mijn weeligh herte malt:
Ick hebbet vry al veel geproeft,
Dat ghy mijn zinnen hebt bedroeft,
Dat ghy (wanneer het dertel vleys
Nu scheen te krijgen sijnen eys,
En dat mijn los en windigh vel
Nu was genegen tot geswel),
Dat ghy dan in de bobbels staeckt,
En soo mijn quade driften braeckt,
Dat ghy, door pijn en swaren druck,
Door smerte, leet, of ongeluck,
Dat ghy, door ramp en tegenspoet,
Deedt nedersincken mijn gemoet,
Deedt weder slincken mijn geswel.
O Godt! ghy doet mijn ziele wel:
Want schoon het valt den vleesche swaer,
Uw gunst is echter openbaer:
Ghy weet, ô Heer! wat mij ontbreekt;
Wel, steeckt dan, lieve Vader, steeckt

Met druck, of pijn, of ongeval,
Als 't mij van nooden wesen sal;
Alleen, als ghy my raken sult,
Soo stijft mijn ziele met gedult,
En even midden in de smert,
Soo geeft mij doch een lijtsaem hert!

XIII. BEDENCKINGEN, WANNEER MEN EEN AENSTAENDE ONWEDER IN EENIGH DEEL VAN 'T LICHAEM GEVOELT.

Wanneer de lucht wert omgeroert,
Een oorlogh uyten Noorden voert,
Of dat een koud' of strenge wint
Een open sloot te samen bint,
Dan is mijn lijf, dit kranck gestel,
Gemeenlijk mede niet te wel;
Het wordt gevoeligh hier of daer,
Het wordt het ongemack gewaer,
Soo dat het lichaem, voor gewis,
Gelijck een kleyne werelt is.

O Godt! nadien, schier alle reys,
Mijn aertsche deel, mijn nietigh vleys,
Verneemt wat, in dit lage dal,
Voor onweer zijn of komen sal,
Laet doch mijn ziel, het beste pant,
Dat ick ontvingh van uwer hant,
Oock dan vernemen in der daet,
Hoe dat het in den hemel staet,
En wat ghy daer hebt toebereyt
Voor die sich van de werelt scheyt:
Schoon dat het onweer bijster raest,
Of dat de wint geweldigh blaest;

Hoe dat het hier beneden gaet,
Noch sal het sijn in goeden staet,
Want is'er yemant boven wel,
Die voelt hier onder geen gequel.

XIV. OP 'T GESICHTE VAN YEMANT DIE
HEM EEN TANT LAET UYT TRECKEN.

De man, die ghy siet voor u staen,
Liet heden om een meester gaen,
Een meester, die hem metter handt
Trock uyt den mondt een grooten tandt:
Een tandt, die vast gewortelt stont,
Gelijck een boom in vetten gront;
En als de pijn geleden was,
Soo greep hy noch een ronde tas,
En heeft den meester aengetelt
Een goet deel van sijn beste gelt,
En dit noch al met grooten danck,
Voor nu, en al sijn leven lanck.

Wel, dacht ick, dit 's een vreemt bedrijf,
Een been te rucken uyt het lijf,
Een tant te breken, uyt een kies,
En gelt te geven voor 't verlies!
Wel, goede vriendt! bestaeje dit,
En speelje soo met uw gebit,
Ick segh: 't is seldsaem aengeleyt,
't En zy men ons de reden seyt.

De man die sprack: "ick ben verblijt:
Al ben ick gelt en tanden quijt;
En echter soo ontken ick niet,
Soo my dit eertijts waer geschiet,
Dat ick my sou om dit geweld
Vry qualijck hebben aengestelt;

Ick had' geroepen: tant om tant,
En lidt om lidt, en hant om hant.
Ick had' my aen de man ontgaen,
En ick en weet niet wat gedaen;
Maer heden is 't een ander saeck,
Ick ben verblijt om dese braeck,
En hoort de reden, lieve vriendt,
Die u met een geweten dient:

Dit been was my een weerdigh lit,
Het beste deel van mijn gebit,
Maer siet, een slim en vinnigh nat
Dat maeckte daer in menigh gat:
Het quam my zygen uyt'et hooft,
En 't heeft my menighmael berooft
Van spijs en dranck, en soete rust,
Ja, schier van alle werelts lust;
Want at ick kout, of lau, of heet,
't En was my niet als enckel leet,
Soo dat ick met verlangen socht,
Wie my hier van verlossen mocht.
Wie my mocht weeren desen tant,
Voor my wel eer een waerdigh pant."

Nu t'wijl de vriendt dit tot my seyt,
Hoort, waer sijn woordt mijn sinnen leyt:
Siet, dacht ick, door den stagen tijt,
Soo wordt men yet geduerigh quijt,
Oock dat men eertijts heeft bemint,
En daer ons hert op was gesint:

De mensch is aen de werelt vast;
Hy is'er wonder mee gepast;
Want als de werelt hem belacht,
Dan is 't dat hy dit leven acht,
Daer toe is sijn begeerte groot,
Hy schrickt al noemt men slechts de doot;
Maer als Godt (die ons feylen kent)

Sijn roeden tot ons oversent,
 En dat het lichaem over-al
 Wordt swack door sieckt' of ongeval;
 Soo wordt ons tegen even dat,
 Waer door het vleesch den geest besat;
 Dies wenscht men (mits de stage pijn)
 Eens los en vry te mogen zijn.
 Men wenscht (geprickelt door den noot),
 Men wenscht oock wel een snellen doot,
 En 't geen eens was als suycker soet,
 Dat is nu gal in ons gemoet.
 Wel let, ô let, geminde vrient!
 Waer toe ons druck en smerte dient:
 Die eens om langer leven bad,
 Wort op het lest des levens sat.

Ick danck u, Heer, Almachtigh Godt!
 Dat ick nu met de werelt spot;
 Mits ghy, door druck en sware smet,
 Hebt twee gemaect mijn sondigh hert:
 Want schoon het valt den mensche swaer,
 Ick word' uw' gunst hier in gewaer.
 Ey, siet des Heeren wonder-werck:
 In swackheyt wordt de ziele sterck!

XT. OP EEN UYTGETROKKEN TANT.

Ick hadde lest een hollen tant,
 Maar nu geslingert in het sant;
 De meester had dien eygen stont,
 My die getogen uyt den mont;
 En als ick na der aerden sagh,
 Gelyck het been ter neder lagh,
 Doe seyde ick in mijn herte, dit:
 O tant! ghy waert mijn eygen lit,
 Een deel van dit mijn kranck gestel,
 Ja, als mijn eygen metgesel.

Maer siet, nu zijt ghy maer alleen
 Een vuyl, een hol, en nietigh been,
 Dat niet en roert, en niet en leeft,
 Mits u de doot omvangen heeft.

Hoe na ben ick in Charons boot!
 Een deel van my is heden doot,
 En als een deel is voor gegaen,
 Hoe kan 't geheel dan lange staen?

Soo leer ick dan op heden dit,
 Dat ja, de doot hier binne sit;
 En hier op dient te zijn gepast,
 Want 't is een onversoende gast

XVI. OP EEN UYRWERCK.

MIJN JONGSTE DOCHTER SPREEKT:

Dit tuygh, gespelen, datje siet,
 Was onlanghs noch mijn eygen niet,
 Mijn waerde vader gaf het my,
 Dies was ick uytermaten bly.
 Hy sprack: siet, kint, dit aerdigh werck
 Dat geef ick u, met dit gemerck:

Weet, dat het is van soo een aert,
 Daer noyt geen vlijt dient aen gespaert,
 Want op een yder sonne-schijn,
 Soo moet'et opgetogen zijn;
 Of anders sal het stille staen,
 En niet een radt en sal'er gaen;
 De wyser, met sijn helle klock,
 Die sal daer liggen als een block.

Ghy, let dan hier op even staegh,
 En wint'et hooger alle daegh;
 Maer alsje soo geduerigh doet,

Slaet dan een oogh op uw' gemoet,
 En weet, dat yeders menschen hert
 Hier mede vergeleken wert:
 Want 't is voorwaer een aerden klomp,
 Ja, somwijl als een dooden romp;
 Het is gestaegh (men weet niet hoe)
 Gesegen na der aerden toe.
 Dus soo ghy dat niet op en treckt,
 En staegh als uyt den slaep en weckt,
 Ghy sult'et sien 'k en weet niet waer,
 Ja 't sal vervallen in gevaer,
 Om staegh te liggen in het stof,
 Gantsch sonder prijs, en sonder lof.

Wel, tot besluyt, mijn waerde kint!
 Soo dickmaels als de dagh begint,
 Soo stelt het tuygh gelyck het dient;
 Maer weest voor al uw' eygen vrient:
 Treckt op uw sinnen boven al,
 En hanght niet aen het aertsche mal;
 Maar stiert na boven uw' gemoet,
 Dat is uw' deel en hoogste goet.
 Laet dit, op yeder sonne-schijn,
 Voor u een nieuwe lesse zijn.

Ick nam in danck dit waerde pant,
 Ick nam het van mijn vaders hant;
 Ick nam oock aen (al ben ick swack)
 Te doen gelyck mijn vader sprack.

O Godt! ô gront van alle goet!
 Ick bidde, stijft mijn teer gemoet!
 Ghy zyt de leyder mijner jeught,
 Geleyt my tot de ware deught!

XVII. OP 'T GESICHTE VAN SCHOONE SCHEPSELS.

Hoort doch een woordt, beminde ziel!
 Op 't geen my jongst voor oogen viel:

Wanneerje schoone dingen siet,
 Vergaep u aen het schepsel niet;
 Oock wilt daer op niet blyven staen;
 Maer laet uw' sinnen verder gaen.
 Ey! klimt, o lieve, klimt om hoogh,
 En metten geest en mettet oogh,
 En siet, dat ghy tot hem genaect,
 Die al wat schoon is heeft gemaect;
 Gaet tot den schepper, naedert hem,
 En met den geest en met de stem,
 Denckt ja, denckt wat hy wesen moet,
 Die soo gestage wonders doet,
 Die soo veel schoone dingen scheidt,
 Die ghy oock nu voor oogen hebt;
 Sluyt met uw' sinnen dit verbont,
 En schrijft'et in uws herten gront,
 En pleegt'et na den rechten eysch,
 Soo hebje een breydel voor het vleysch;
 Uw' oogh en sal noyt ydel sijn,
 Uw' herte sonder binne-pijn,
 Uw' geesten sonder quade lust,
 Uw' sinnen in gestage rust.

O Godt! bestiert doch mijn gemoet,
 Om staegh te gaen op desen voet,
 Bewaert mijn hert en mijn gesicht,
 Op dat'et, uyt een reyne plicht,
 Al wat ick sie of immer sagh,
 In u alleen beminnen magh!

XVIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN KROMME
STOCK OP RIJS, DOOR OVER-BUYGEN
RECHT GEMAECKT.

Als lestmael seker vriend was vaerdigh om te rijden,
Soo gingh hy van een boom een wacker rijsjen snijden,
En mits de groene stock in vreemde bochten stont,
Sagh ick wat voor een greep de man hier tegen vont:
Hy nam het teer gewas, al scheen het tegen reden,
Hy boogh het met geweld en met de gantsche leden,
Hy boogh het niet alleen soo ick het dienstigh vont,
Maer tot het, anders om, in nieuwe bochten stont;
En eer dat hy het rijs liet tot sijn wesen komen,
Soo had'et (als ick sagh) een beter stant genomen;
Hy boogh het noch eenmael, en deed'et wederom,
En stracks soo bleef het recht, al was'et eertijts krom.
Als ick in mijn gemoedt dit gins en weder keerde,
Soo dacht my dat ick yet uyt dit gesichte leerde,
Ick seyde tot my self: siet daer een gauwen treck,
En 't schijnt een nut behulp voor menigh slim gebreck:
Die los en quistigh is, en niet en weet te sparen,
En niet in voorraet heeft, en niet en kan bewaren,
Dient eerst gantsch vilts te sijn, al schijnt'et yemant quaet,
Dat brengt ten lesten uyt de gulde middel-maet.
Die vreck is ytter aert, en niet en plagh te geven,
Die tracht oock boven reyck om ruym te konnen leven;
Siet, onmaet leyt hem aen, en wijst den rechten voet,
Hoe dat hy spaersaem sijn, of quistigh wesen moet.
Een die licht gaande wordt ontrent de jonge vrouwen,
Moet niet alleen haer praet, maer haer geselschap schouwen;
Al schijnt hy dickmael stuer, ja bijster onbeleeft,
Het breeckt een vuyl gebreck dat aen de ziele kleeft.
Ons Heylandt heeft geseyt, dat macht van Helsche spoken
Door bidden niet alleen, maer vasten wert gebroken:
Dit is de waarheyts selfs: een out en slim gebreck,
Dat hanght den menschen aen gelijk het taye peck.
Wel hier op dient gelet, het sijn de rechte wegen,
Waer door in ons gemoedt veel ruste werd verkregen;
Men segge wat men wil, de mensch is soo gestelt,
Men dwinght geen slim gebreck, als door een hart geweld.

XIX. OP 'T GESICHTE VAN EEN VERCKEN,
DAT NEDERGEWORPEN WERT VAN
DEN SLAGER.

Laetst in de slach-tijdt sagh ick wat,
Mijns oordeels, waer te sijn gevat:
Daer was een man, die dreef een swijn,
Dat vry niet mager scheen te sijn;
Het beest gingh treden door de stadt,
Het greep, het beet, het soop, het at
Al wat'et op der aerden vont,
En staegh het oogge na den gront,
En dat soo lange tot het quam,
Daer ick een ander spel vernam:
De slager of sijn mede-maet,
Die stont daer vaerdigh op de straet,
Die nam het dier, dat lompe stuck,
En leyd'et op sijn vetten ruck, 1)
En sat'er vaerdigh boven op,
En greep het bij sijn ruygen kop;
Daer schreeuw'd het dier geweldigh uyt,
En gaf een wonder vrent geluyt,
Maer 't leet alleen een korten tijt,
Het was sijn stem en leven quijt.
O! dacht ick, Godt van hemelrijck!
Hoe is de mensch een swijn gelijk!

1) ruck; rug. Het Zeeuwsche landvolk spreekt thans uit, rik.

Want als 't geluck hem gunste biet,
Dan past hy op den Hemel niet;
Maer als de saken qualijck gaen,
Dan siet hy eerst den Hemel aen;
Dan roept hy luyt, dan bidt hy God,
En streckt het oogh op sijn gebodt.
Nu, Heer! het ga my soo het mach,
In 't ydel vleesch en aertsch bejach,
Laet slechts mijn aendeel niet bestaen
In iet, dat eenmael sal vergaen!

XX. INVALLENDE GEDACHTEN TEN TIJDE
VAN EEN HEETE KOORTS.

Gelijck een driftigh hert, nu moede van te vluchten,
En door den heeten dorst gedwongen om te suchten,
Hijght na een koele born of klare water-beeck,
Soo is't dat ick tot Godt mijn droeve klachten spreek:
Ick hijgh na Uwen troost met al de gantsche krachten,
Op U is dat mijn hert, en al de sinnen wachten;
Ick legh hier in de koorts, als op het vuur geroost,
En wensche maer alleen om Uwen soeten troost.
Ach! siet mijn lijden aen, en hoort doch mijn gebeden,
En wilt met Uwen knecht niet in het oordeel treden:
Wout ghy, almachtigh Godt, met ons te rechte gaen,
Eylaes! geen levend' vleesch en sou voor U bestaen!

XXI. IN ALLE TEGENSPOET TE SEGGEN:
OOCK DAT TEN GOEDE.

Mijn ziel, danckt uwen Godt, en dat in alle dingen,
Wilt hem gestagen lof uyt reyner herten singen,
En dat niet slechts alleen in eenigh nieu geluck,
Maer danckt hem even selfs te midden in den druck;
Den Schepper eere doen, om heyl of rijcken zegen,
Dat siet men over-al oock domme lieden plegen;
Maer Gode danckbaer sijn te midden in de smert,
En komt niet van het vleesch, maer uyt een beter hert;
Het siltigh tranen-nat, dat goede zielen weenen,
En is soo bitter niet, gelijk de lieden meenen;
Sy vinden in 't verdriet al dickmael meerder vreught,
Als vleesch en werelt heeft te midden in de jeught.
Wie Godt van herten kent, sal niet onmatigh treuren,
Hy weet dat hem van daer geen quaet en kan gebeuren;
Indien hy missen moet, dat hy wel hebben wou,
Hy weet dat, waer het nut, het Godt hem geven sou.
Geluckigh is de mensch, die oock het bitter lijden
Kan dragen met gedult, en sonder tegen-strijden;
Want 't is een wisse peyl, daer uyt de ziele vint,
Dat hy geen bastaert is, maer Godes echte kint.

XXI. OP 'T GESICHTE VAN DE MUGGEN.

De mugge, 't is bekend, die kan een leeuw bespringen,
Die kan hem tot geschreeuw, en oock tot vluchten dwingen:
Sy vlieght hem in het oogh, en doet hem wat gequel,
Sy kruypt hem in den neus, en maeckt hem seltsaem spel;
Dies als het moedigh dier is uyt het velt gedreven,
Soo is de mugh verblijt, en geeft haer om te sweven:
Doch mits sy en niet wel op al haer wegen haest,
Soo raeckts' aen eenigh raegh of spinne-webbe vast.
Het net is bijster fijn, men kan het nau bemercken,
Noch bint het evenwel de triumphant vlercken.
Siet dat een felle leeuw in haesten overwon,
Wort naderhant verstrickt met dat een diertjen spon.
Een helt, die machtigh is den vyant wegh te drijven,
Of wiens verheven breyn het lant vermagh te stijven,
Wort menighmael verstrickt en in den geest gevat,
Of door een vrouwen hayr of ick en weet niet wat.

Een bant, die menigh oogh niet eens en wist te vinden,
 Kan in een deftigh man de beste geesten binden.
 Men siet niet wat'er schort, geen mensch verneemt het net,
 Noch wort een hoogh gemoet in sijnen gangh belet.

XXIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN MAN
 MET EEN BRIL; ENDE SPREEKT, ALS
 VOLGHT:

Ick die een wacker oogh, met onvermoeide stralen,
 Liet eertijts in het licht, en om de werelt dwalen,
 Heb nu een dof gezicht, en schoon ick niet en wil,
 Ick voel mijn neus gepraemt in desen engen bril;
 Dit is voor my een les, gantsch waerdigh aen te merken,
 Men hiet het duyster glas een peyl van oude kercken.
 Siet, als de schaduw' valt en sich ter aerden streckt,
 Dan naeckt de swarte nacht, die al de werelt deekt:
 Wanneer ons Helgesicht verliest zijn eerste stralen,
 Dat is een wisse peyl, dat wy ten grave dalen:
 Wanneer ons licht verswackt, en dat men brillen moet,
 Soo weet, bouvalligh vleesch! dat ghy ten grave spoet.
 Maer ghy noch, waerde siel! en wilt u niet verschrieken,
 Of schoon de bleecke doot op u bestaet te micken,
 En dat haer swarte schicht u kortlingh wonden sal,
 Die wonde maect u vry van druck en ongeval.
 Hoewel dit nietigh lijf moet in het graf verrotten,
 Ghy sult noch met de doot en haren angel spotten;
 Ghy sult eens weder sijn, en vry in beter stant,
 Wanneer dit wonder Al sal rijsen uyt den brant.
 Mijn oogen nu vermoeyt ons sonden aen te schouwen;
 Die sal dan op een nieu de Schepper weder bouwen,
 En die en sullen noyt onstelt of moede sijn
 Voor ewigh aen te sien een hellen sonne-schijn.

Mijn ooren, nu gequelt, en menighmael besprongen
 Met geessels van de nijt, met gif van boose tongen,
 Die sullen sijn verheught door wonder soet geluyt,
 Ter eeren van het Lam, en sijn beminde Bruyt.
 Mijn tonge, nu gewent van bitter leet te klagen,
 Sal dan, met diepe vreught des Heeren lof gewagen,
 En in een groote schaer van hondert duysent man
 Verheffen 't heyligh liedt, dat niemant hier en kan.
 Wel, laet dan vry de doot haer pijlen vaerdigh maken,
 Mijn siel heeft nu een walgh van alle werelts saken;
 Ick wil geen hoogen staet, geen lust, of rijkdom meer,
 Neemt eerst mijn sonden wegh, en dan mijn leven, Heer!
 't En waer my geen verdriet, al moest ik heden sterven,
 Godt toont my sijne gunst, ja lieft my duysent werven,
 Meer, als ick even selfs mijn lijf en siele doe.
 Hy sal mijn trooster sijn tot in den grave toe;
 O Godt! hoe menighmael is my uw' gunst gebleken,
 Schoon dat mijn ydel hert van u was afgeweken,
 Schoon dat ick mijn gemoet gingh stellen in gevaer,
 Och wierd'ick in 't verdriet uw' soete gunst gewaer.
 Hoe dickmael heeft my Godt yet laten overkomen,
 Dat tot het diepste mergh mijn ziele dede schromen,
 Dat my den geest versloegh, soo dat'et dickmael scheen,
 Dat my de gantsche kracht, en alle troost verdween;
 Maer als ick naderhandt het stuck gingh overmercken,
 Dan vond' ick Godes hand en diepe wonderwercken.
 Ick sagh tot mijnen troost, dat my het quaet genas,
 En dat ick, door het leet, inwendigh beter was.
 Wel, Godt! mijn eenigh heyl, ick geef u dese leden,
 Ick schenck u desen romp van boven tot beneden,
 Snijt, brant, snoeyt, hackt en kerft, tot mijnen lesten dagh,
 Maer geeft my recht gedult, dat ick het dragen mach;
 Vergunt my slechts een tongh, om U te mogen prijsen,
 Soo kan geen leet te hoogh in desen boesem rijsen;

Gunt my dat ghy begeert, en geeft dat ghy gebiet,
Soo vreesst mijn beste deel voor Hel en Duyvel niet.

XXIV. OP DE GEDACHTE DAT OVER-
KOMENDE VERDRIET BY VERSCHEYDE
MENSCHEN VERSCHEYDENTLIJCK
VERSET WORT.

Wanneer men valt in swaren druck,
Of raect tot eenigh ongeluck,
Dan soeckt den mensch gemeenlijk yet
Tot laeffenis voor sijn verdriet;
En waer men rijt, of waer men vaert,
Een yeder heeft sijn eygen aert;
Een yeder lantschap kent de vreught,
Die best een droeve ziel verheught;
Een Frans-man, in sijn droefheyd, sinckt,
Een Duyts, om bly te worden, drinckt;
Een Engels-man, in sware quel,
Versacht sijn hert met snaren-spel;
Een Spangiaert sit in huys en weent,
En 't schijnt dan wort sijn kleet verkleent;
En wie te Romen droevigh wert,
Die stilt met slaep sijn treurigh hert;
Een Haegs kint, in een droef geval,
Gaet in het Bosch, en slaet den bal.

Maer als een Christen treurigh sit,
Die vint geen troost, dan als hy bidt,
En dat verheught hem aldermeest,
En brengt hem tot een blijden geest;
En 't is tot vreughd' de beste vont,
Want die gaet in tot 's herten gront.

Siet, Jubal vont het snaren-spel,
En dat beviel de menschen wel;
Maer Enoch nam een beter voet,
Die leerd' hoe dat men bidden moet;
En dat was boven al bequaem,
Want Godt die nam 't voor aengenaem.
Het eerste gingh de werelt aen,
Het tweede kan vry hooger gaen;
Het eerste was maer losse vreught,
Het tweed' een grontstuck van de deught.

O Godt! als ghy mijn sware schult
Met kruys en druck kastijden sult,
Al koom ick dan in hoogen noot,
Ja tot de schaduw' van de doot;
En sent my noyt soo bangen dagh,
Of geeft, dat ick noch bidden magh!

XXV. OP 'T GESICHTE VAN EEN JONGEN,
DIE YET UYT DE KRAEM VAN EEN
APPEL-WIJF NAM.

Laetst als ick aen het volck mijn sinnen wou besteden,
Soo quam ick in den Haegh tot op de mart gereden,
Hier sagh ick boom-gewas, en menigh aerdigh kruyt,
En trocker soet vermaeck, en nutte leeringh uyt.
Een vrou, wiens kraem bestont in appels van orangien,
Die ons Biscayen sent, of wel het machtigh Spangien,
Die hadde na de kunst haer manden opgepronckt,
Soo dat meest al de jeught op hare fruyten lonckt;
Maer 't wijf is onder dies gantsch besigh om te nayan,
Soo dat sich van den naet haer oogen niet en drayen;
Haer sin' die speelt'er op, haer geest is daer geset,
Soo dats' in geenen deel op hare fruyten let.

Maer siet, een slimme guyt, ontrent de kraem gekomen,
Heeft uyt haer volle korf een appel wegh genomen,
En noch een boven dien, en dat soo byster ras,
Dat niemant schier en sagh waer 't fruyt gebleven was.
Nu hoort, wat ick hier leer: wil yemant lof behalen,
Die blijve met den geest in sijn bescheyde palen;
Die vromde dingen soeckt, en sijn beroep verlaet,
Heeft veeltijts groote sorgh, en niet als kleyne baet.

XXVI. OP DE BEWEGINGE VAN
'S MENSCHEN HERTE

Als ick mijn handt legh op mijn hert,
En voel hoe dat gedreven wert,
En hoe mijn levens-ader slaet,
Terwijl het op en neder-gaet;
Soo komt my binnen dit gepeys,
En vry al meer als eene reys:

Siet, als dit lidt sal stille staen,
Dan is 'et met den mensch gedaen,
Dan is 'et dat sijn herte sluyt,
En 't is dan met sijn leven uyt.

Nu denckt, ja denckt, o mijn gemoet!
Hoe ras ons leven henen spoet,
Hoe licht ons hert, oock desen dagh
In eenigh deel ontstellen magh.
Hoe licht soo weecken dingh vergaet,
Dat in een hoopjen vleesch bestaet.

Siet, yder klopjen, dat'et geeft,
Terwijl het op en neder sweeft,
Dat is een deel van onse tijt,
Die staegh en vaerdigh henen glijt,
Die noyt (gelijck de daedt ons leert)
Die noyt tot yemant wederkeert.

Ghy dan, o ziel! mijn waertste pant,
Prent dit wel vast in uw' verstant,
Ja, laet'et doch niet sonder vrucht
Verdwijnen in de dunne lucht.
Denckt vry, dat soo een stage slagh
U leyt tot uwen lesten dagh;
Denckt, soo wanneer uw woeligh hert
Dus af en aen gedreven wert,
Dat yeder keertjen, dat'et doet,
Is als een kloep aen uw' gemoet;
Is als een aenspraeck van de doot,
Die u tot hare feesten noot;
Ja, roept: wel aen, bouvalligh vleys!
Bereyt u veerdigh tot de reys:
Maeckt oock, dat ghy noyt ooren stopt,
Als God dus aen uw deure klopt.

Het tweede nut, uyt dit gewoel,
Is, dat ick als met handen voel,
Dat niemant in dit aertsche dal
Sich oyt in ruste vinden sal,
Maer dat ons 't hert moet stille staen,
Eer wy tot ruste sullen gaen.

Dit wijst en leert my alle daegh
Een meester, dien ick met my draegh,
Een meester; die geen rust en heeft,
Wanneer men na den vleesche leeft;
Een meester, die geduerigh seyt:
De tijt verloopt, dus zijt bereyt!

Wel, heb ick meesters over-al,
En vry niet in een kleyn getal,
Soo ben ick quaet, ja sonder eer,
Als ick niet staegh yet goets en leer.

XXVII. OP GEMEENE SWAERMOEDIGHEYT. EN NEERSLACHTIGHEYT DES HERTEN.

Hoe is mijn hert dus bijster swaer,
Als of 't vol loots gegoten waer?
Hoe is mijn geest aldus bedrukt,
En staegh in droefheyte wegh geruckt?
Hoe is mijn geest dan wederom
Gelijck een versch ontloken blom?
Ja, sweeft, als met een volle vlucht,
Oock hooger als de blauwe lucht!
Koom, segh ons, soo het yemant kan,
Koom, segh ons hier de reden van,
Waerom men somtijts is beswaert,
En weder van een blijden aert,
Segh, waerom ons de ziele woelt,
En somtijts niet als vreughd en voelt.

O Heere! waer toch mijn gemoet
Verheelt aen U, mijn hoogste goet!
Waer ick uw vriendt en trouwe knecht,
Aen U gevoeght, in U gehecht,
Dan sou mijn tijt eerst leven zijn,
En al mijn leven sonder pijn;
Maer nu ick in U niet en ben,
En U, o God! niet recht en ken,
Ben ick mijn eigen ziel een pack,
Ja, niet als enkel ongemack;
Ben ick voor my een stage last,
Oock daer geen druck of lijden past.

De blijdschap, die my dient beweent,
De droefheyte, die ghy my verleent,
De welstant, die my dient beschreyt,
De weedom, die my tot U leynt,
De vreught, die binnen my ontspringht,
De nutte pijn, die my bedwinght,
Zijn eeuwig tegen een gekant,
En vechten om de overhant.
En ick weet nau, in dit geval,
Wie dat'er staen of wijcken sal.
Ick sie, dat mijn geheelen tijt
Hier niet en is, als enkel strijt,
Hier niet en is, als stage krijgh;
Dies ick in ootmoet nedersijgh,
En roepe staegh in dit gevecht:
O Godt! bewaert doch uwen knecht,
En stort hem in, dat ghy gebiet;
Soo schaet my druck of blijtschap niet.

XXVIII. OP 'T GESICHTE VAN HOUTSAGERS.

Ick sie hier voor ons op de straet
Een zager met sijn mede-maet;
Ick sie, met wat een groote kracht,
Dit ambacht hier wert uytgewracht.

Nu koomt, mijn ziel! ey seght een reys,
Wat hier door, als een soet gepeys,
U in het herte nederschiet,
Terwijl ghy desen handel siet:

De zager deylt het eycken hout,
Daer van men schoone kamers bouwt;
Men siet het tuygh geduerigh gaen,
Maer niet als in de rechte baen.

Doch wat het doet, en hoe het werckt,
Soo wort van yeder een gemerckt,
Hoe dat de saegh geduerigh gaet,
Maer niet en tracht tot eygen baet;
Het blijktt, dat sy gantsch niet en hout,
Van al dat haer was toe betrouwt.

Sy laet'et al, en scheyt'er af,
Tot aen het mulle sagel-kaf,
En blinckt dan klaerder als'et plagh;
Van eygen voordeel geen gewagh.

Komt hier een weynigh, goede vrient,
Die stad, of staet, of prinssen dient,
Komt, let op desen ambachts-man,
En siet u wat hy leeren kan:

Ick wenschte, dat sijn blanke saegh
U dickmael in de sinnen laegh,
En datje veeltijts besich waert,
Om na te botsen haren aert;
Dat ware dienstigh over-al,
En steld' u buyten ongeval.
Hebt ghy geduerigh by der hant
De saken van het vaderlant,
Of zijt ghy rechter in het hof,
En trachtje na den waren lof,
Soo gaet my recht, en hout den voet,
Juyst soo gelijck de sager doet;
En alsje treet in eenigh werck,
Soo neemt hier op een staegh gemerck,
Dat noyt geen mensch u iet en schenckt,
Dat uwen eedt of trouwe krenckt.

De glans en eer van uwen staet,
Dat is alleen de rechte baet;
Het is alleen de ware vreught,
Die ghy hier uyt genieten meught.
Ghy, schout dan al onwettigh goet:
Uyt reyn gewin, een stil gemoet.

XXIX. OP TEGENSPOET OF VREEMDE GEVALLEN.

Mijn Godt! hoe wonderbaer sijt ghy in uwe wegen!
Ontrent het meeste leet daer vind' ick dickmael seggen;
Ghy sendt my somtijts vreught, oock midden in den rou,
En hebt mij goet gedaen, oock als ick niet en wou.
Ick was in groot gewoel, en hadde veel gedachten,
Maer uwen raedt bestont, en was van meerder krachten;
Als ick uw dienaar wiert, doen was ick eerstmael vry,
En als ick treurigh sat, doen was ick eerstmael bly.
Ten tijd' als eertijts Saul sijn vaders ezels sochte,
't Is seker dat hy noyt om kroon of scepter dochte;
Oock pleeghd' een ander Saul een wreedt en bloedigh werck,
Als hy met alle kracht verstoorde Godes Kerck;
En Godt heeft evenwel den eenen soo verheven,
Dat hy een machtigh rijck hem over quam te geven,
De tweede wierd den Heer een uytverkoren vat,
Oock doen hy om het ampt den Heere niet en bat;
O Godt! hoe wonderbaer sijt ghy in uwe wegen,
Ghy schenckt oock in den druck een onverwachten seggen.
Het ga my soo het wil, maect slechts mijn hert bequaem,
Oock in mijn leste snick, te loven uwen naem!

XXX. OP EEN VOGEL, DIE DES MORGENS MET DEN DAGH, GELUYT MAKENDE, UYT HAER NEST VLOOGH.

Als ick was eertijts in den Haegh,
Gebeurd'et schier meest alle daegh,
Dat als het eerste licht begon,
Oock voor den opgangh van de son,
Een vogel gaf een hel geluyt,
En vloogh alsoo ten nesten uyt;
En vloogh, gelijck ick gissen mocht,
Tot boven in de blauwe locht.
Als ick dit nu al dickmael hoor,

Het gingh my dieper als het oor,
 Het gingh tot in mijn droeve siel,
 Die hier op in bedencken viel.

Ick dacht: wat is dees vogels wit?
 Of waerom doet'et beesjen dit?
 Is 't, dat'et dier sijn gaeytjen groet,
 Om dat'et van haer scheyden moet,
 En dat'et met een snelle vlucht
 Sijn kost gaet rapen in de lucht?
 Of geeft'et beest met dit gesangk
 Aan sijnen grooten Schepper danck,
 Vermits hy geeft een hellen dagh,
 Daer in het sich verquicken mach,
 Daer in het klaer en open siet,
 Wat gunst dat hem den Hemel biet?

Maer hoe het gaet, of wat'et sy,
 Het is een nutte spoor voor my:
 Ick ligh hier sachtjens in het bedt,
 Als sich het dier tot vliegen set;
 Waerom niet vaerdigh opgestaen?
 Waerom niet yemant goet gedaen?
 Waerom niet, met een nette pen,
 Beschreven wat ick heden ben?
 Ee wat ick dickmael voor gewoel
 In al mijn gantsche leden voel;
 En hoe my God sijn gunste toont,
 En uyt genade my verschoont?
 Maer als ick hier op nader docht,
 En 't stuck wat dieper ondersocht,
 Soo riep ick tot mijn dommen geest:
 Wordt beter even door een beest!
 Want desen vogel, voor gewis,
 Ons tot een les gesonden is.
 Heeft niet het kraeyen van een haen
 Aen Petrus heyl en denght gedaen?
 Ja, soo hem aen de borst geklopt,
 Dat hem den mond is toegestopt?
 Dat hy geen grouwels meer en sprack;
 Maer dat'er uyt sijn ooggen brack
 Een siltigh nat, een tranen vloet,
 Een teycken van een droef gemoet;
 Soo dat sijn recht vernieuwe siel
 Aen God, den Heiland wel beviel?

Maer neen, dit quam niet van den haen,
 Die heeft dit wonder niet gedaen;
 Het was de Heer, die op hem sagh,
 Doe hy ter neer gevallen lagh;
 Die heeft hem, door sijn heil gesicht,
 Geleyt tot sijn bescheyden plicht;
 Die heeft sijn duyster hert doorstraelt,
 En uyt den dooden opgehaelt.

Heer Jesu, o mijns herten wensch!
 Siet oock op my, ellendigh mensch!
 Laet uwe kracht, met dese klanck,
 Met desen vroegen vogelsangk,
 Soo kloppen aen mijn dom gemoet,
 Dat ick, ja, met een tranen vloet,
 Beweenen mach mijn sware schult,
 Tot ghy ons eens vernieuwen sult;
 Tot ghy ons, na een korten druck,
 Sult eeuwigh kroonen met geluck.

XXXI. OP 'T GESICHTE VAN JONGENS OP
 DE STRAET TEGEN MALKANDER
 VECHTENDE.

Ick sagh eens, op een tijd, twee kleyne jongens vechten,
 Die gingen tegens een, als krijghs-verwoede knechten;

II.

Maer stracx quam daer een man, die op den eersten keef,
 En even van de straet met slagen henen dreef;
 Den tweeden raect' hy niet. Dit moet de vader wesen,
 Die soo een harde les den vechter heeft gelezen,
 Sprack hier op al het volck, dat by den handel stont,
 En 't oordeel (na my docht) en was niet sonder gront;
 Dies gingh ick dit geval wat naerder overwegen,
 En vont een soete leer daer in te zijn gelegen:
 Ick vont dat even Godt dien vader is gelijk,
 Eer Hy sijn kinders brengt tot sijn bestendigh rijk.
 Godt straft dien hy bemint, en even dese slagen
 Zijn teyckens van de gunst, de sijne toe-gedragen;
 Des werelts woesten hoop en treckt Hy geensins aen,
 Maer laet het grilligh volck in hare wegen gaen.
 Wel laet ons, lieve ziel, geen straf maer zegen lieten,
 Als Godt een harde pijn op ons sal komen schieten;
 't En is geen tegenspoet, 't en is geen ongeluck,
 Al is een vrome ziel geseten in den druck;
 Oock rekt dese niet voor Godt-beminte menschen,
 Die staegh haer wille doen, en hebben datse wenschen:
 Hier is, beminte ziel, hier is een groot verschil;
 O Godt! en laet my niet tot mijn verkeerden wil!

XXXII. OP 'T GESICHTE VAN EEN
 LEEUWERCK, OP EEN SOOTJEN IN DE
 KOY SITTEDE.

Dit dier, dat in het open wout,
 Dat onlanghs in het jeugdigh hout,
 Dat in sijn soete vryheyt was,
 En speelde door het lustigh gras,
 Dat onlanghs gantsche beken had,
 En daer in volle lusten sat,
 En daer uyt met vermaken dronck,
 En dan eens op der heyden sprongk;
 Of na de groene bossen toogh,
 Of schier tot aen den Hemel vloogh,
 Dat heeft nu maer een weynigh gras,
 Dat heeft nu maer een kleyn gelas,
 Dat heeft nu maer, ick weet niet wat,
 Een engh, een slecht, en aerden vat;
 Daer uyt het, als gevangen, eet,
 Ten zy dat het de meyt vergeet;
 Dat sit nu, in een koy gebrocht,
 Gebannen uyt de vrye locht,
 Gebannen uyt het lustigh velt,
 Dat voor hem open was gestelt,
 Dat eens was als sijn eygen gront,
 Wanneer het sich in vryheyt vont.

En echter toont het vrolijk beest
 Oock even daer een blijden geest,
 Het sucht, het ducht, het treurt'er niet,
 Het geeft noyt teyckens van verdriet;
 Maer laeft oock daer sijn heeten dorst,
 En singht een deuntjen uyt de borst,
 En voedt sich, na de rechte maet,
 En voeght sich na sijn kleynen staet.

My dunckt dat ick hier Zeno sie,
 Die al sijn goet op een getie,
 Die al sijn waren achter liet,
 En sich daer aen niet eens en stiet.
 Hy stont en keeck ontrent de zee,
 Hij sagh veel schepen op de ree,
 Maer sagh oock daer een droef geval:
 Sijn schip ontrent de lager-wal;
 Sijn schip, eylaes! sijn eenigh schip,
 Gedreven op een harden klip,

Soo dat de last daer henen dreef,
Of in de zee verdroncken bleef;
Daer staet de man van all's berooft,
En hy en frons niet eens het hoofd,
Maer toont noch al een bly gelaet,
Oock daer hy aen den oever staet.

Ick ben (seyd' hy) na desen tijt,
Ick ben voortaan dien slommer quijt;
Ick ben ten lesten onbelet,
Ick ben ten lesten vry geset,
Om even met een stil gemoet,
Te trachten na een hooger goet,
Te pogen na een beter staet,
Daer aen geen wint of zee en schaet.

Het is een kloek en deftigh mensch,
Die eertijts had sijns herten wensch
In lant, in sant, in vruchtbaer velt,
In goet, in haev', of machtigh gelt,
In vette weyden, weligh vee,
Of groote schepen op de zee,
En die eens door een quaden tijt,
Gaet al het kraem te samen quijt;
Die (segh ick) als hem dit gebeurt,
Sich niet en quelt, en niet en treurt:
Maer voelt vermaeck in sijn gemoet,
Vermits hy siet een beter goet;
Dat is voorwaer een deftigh man,
Dien ick met reden prijsen kan.

Wel aen, mijn siel, mijn beste pant!
Peyst hier op met een rijp verstant,
Bedenckt'et vry al menighmael,
En leert oock spreken mannen tael.
Hebt ghy oyt goet of grooten schat,
Gaet, denckt of ghy het niet en hadt;

Besit'et of ghy 't niet besaet,
Dat is des Heeren eygen raet.

Wie aen den rijckdom niet en kleeft,
Noch aen het geld sijn herte geeft,
Maer staegh op beter dingen siet,
Verlies van goet en deert hem niet;
Ja, spreekt veel stouter, mijn gemoet!
Verlies van goet, dat is hem goet.

XXXIII. OP DE SINGENDE, SPRINGENDE EN SPELENDE VOGELKENS, IN 'T REYSEN BY MY ONTMOET, EN AENGEMERCKT.

Eens op een schoonen dagh, geen langen tijt geleden,
Soo quam ick na den Haegh in haesten opgereden;
Ick was dien eygen stont bedroeft in mijn gemoet,
Gelijck ons nietigh vleesch sijn droeve luymen voet.
Ick hoorde door het velt de soete vogels quelen,
Ick saghse door het groen en in de boomen spelen;
Sy woelden onder een, en sweefden in de lucht,
Dan stil op haer gemak, dan weder op de vlucht.
Ick dacht in mijnen geest: sijn dese kleyne dieren,
Die, buyten alle sorgh, hier in de groente swieren,
Niet van een beter staet, als ick of eenigh mensch,
Die noyt in sich en vint sijn vollen herten wensch?
Ja die geduerigh voelt, oock in sijn beste dagen,
Veel drux en ongemacx, en duysent harde slagen;
Soo dat hy nimmermeer soo wel en is gestelt,
Of daer en hapert yet, dat hem de sinnen quelt.
Ick gingh hier verder in, en siet my quam te voren,
Of 't ons niet beter waer, of niet te zijn geboren,
Of, als de vogels doen, hier wat te zijn verblijt,
En dan (gelijck als sy) te scheyden uyttent tijt,

Te sijgen in het gras, en daer te leggen sterven,
 Tot dat het altemael te samen sal bederven,
 Te keeren tot het stof, te worden enkel as,
 En worden even soo, gelijk het eertijts was.
 In dit onguer gepeys vont ick mijn sinnen dwalen,
 Voeld' ick een langen tijt mijn geesten liggen malen;
 En als mijn treurigh hert hier op geduerigh viel,
 Soo sprack ick op het lest tot mijn bedroefde ziel:
 Heb ick maer recht berou van mijn onguere sonden,
 En wort'er recht geloof in desen geest gevonden,
 Soo hoof ick geen berou, dat ick geschapen ben,
 Vermits ick mijnen God, en mijn Verlosser ken 1).

XXXIV. OP 'T GESICHTE VAN EEN KREUPEL MET SIJN KRUCKE SICH BESCHERMENDE.

Een man, die kreupel was, quam met beswaerde schreden
 Ontrent een bleyckers hof al sachtjens aengetreden;
 Hy sagh het aerdigh tuygh, hy sagh het linnen aen,
 En wiert met een belust wat dieper in te gaen:
 Maer hy en had' bykans het hecken niet ontsloten,
 Daer komen tegen hem veel honden uytgeschoten,
 Fel, vinnigh, ongesint, verhit op menschen bloet;
 Het schijnt dat hy terstont haer proye wesen moet.
 De man was eerst verbaest, want hy was sonder wapen,
 Oock wist hy daeromtrent geen steenen op te rapen;
 Wat staet hem dan te doen? hy nam sijn houten kruck,
 Die was hem als een swaert, en dient hem tot geluck.

1) Wat buyght ghy u neder, o mijn ziele, en zijt onrustigh in my? Hoopt op God, want ick sal hem loven voor de verlossinge sijns aengeichts. Psalm 42 : 6.

Hy dreyght, hy wenckt, hy schermt, hy doet de rekels wijcken,
 Tot dat'et yemant hoort, en uyt bestont te kijken;
 Siet, wat den man gebeurt: ten waer sijn kreupel been
 (Na ick het stuck begrijp) hem bleef'er heden geen;
 Hy lage nu gevelt, en in het stof gesmeten,
 Sijn leden opgescheurt, sijn kuyten afgebeten,
 Sijn neus ('t kon zijn) mismaeckt, sijn wangen afgeruckt,
 Of wel, hy ware doot en in het graf gedruckt.
 Hoe vrent, almachtigh Godt! hoe vrent zijn uwe wegen!
 Uw' roede menighmael die wort ons enkel zegen;
 Ghy straft ons aen het lijf, op dat de waerde ziel
 Niet in een swaer verdriet, of in de doot en viel.

XXXV. OP DE VIJSE EN ONGERIJMDE DROOMEN, EN HET NACHT-GESANGH VAN DE NACHTEGAEL.

Mijn ziele, wat is dit geseyt?
 Dat als dit lijf ter neder leyt,
 En in de werelt niet en woelt,
 En niet en siet, en niet en voelt,
 Soo dat'et u niet meer en quelt,
 Of in verkeerde bochten stelt,
 Dat ghy dan, o mijn beste deel!
 Mijn liefste pant, mijn hals-juweel!
 Dat ghy dan, segh ick, sit en malt,
 En in bekaeyde droomen valt?
 Ghy zijt dan buyten slaverny,
 En van 't gewoel des werelts vry,
 Ey geeft u met een snelle vlucht
 Oock hooger als de blauwe lucht;
 Om van geen drift te zijn geraeckt,
 Als die na geest en Hemel smaect.

Maer dit, eylaes! en doeje niet,
 En dat is my geen kleyn verdriet.
 Het maectt my dickmael gansch bevreesst,
 Ja set my prangen in den geest:
 Dit heb ick langen tijt geseyt,
 En oock met droefheytt overleyt;
 Ja heb'et menighmael beklaeght,
 Oock boose luymen wegh gejaeght:
 Maer ghy blijft echter sooje waert,
 En hout als noch uw lompen aert.

Men seyt ons, dat de nachtegael
 Geduerigh waectt, en t'eenmael
 Is sonder rust, ja noyt en slaept,
 Maer staegh in 't singen vreughde raepst.

Ick wensch, dat ghy van eenen aert
 Met desen kleynen vogel waert,
 En voeld' in u een heyligh vier
 (Gelijck dit kleyn en wacker dier)
 Om God te loven met gesangh,
 En dat geheele nachten langh,
 Dan souje noyt, als sonder toom,
 U geven tot een lossen droom;
 Maer wesen als die niet en slaept,
 En staegh door hert en anders liept;
 Om 't oogh te slaen op alle dingh,
 En letten wat daer omme gingh:
 Maer nu neemt ghy te gulle rust;
 Het schijnt uw' licht is uytgeblust,
 En al uw' macht en hoogh gebied
 Is sonder klem en enckel niet;
 Dies is 't, dat ick een vreemt gewoel
 Oock in mijn beste deelen voel;
 Voorwaer 't en is'er niet te pluys,
 My dunckt de meester is van huys.

Siet, wie'er heerst in stad of slot,
 Geeft, eer hy slaept, een staegh gebot,
 Hoe dat sich yeder dragen moet,
 In voor- en oock in tegenspoet,
 En als die order voren gaet,
 Soo blijft'et al in goeden staet.

Ick bid u, ziel, al eerje slaept,
 Maeckt dat sich niemant hier vergaepst;
 Houdt staegh uw sinnen in den toom,
 En hoet ons voor een geylen droom;
 Of anders acht ick uw gebied,
 Voor kinder-spel, of enckel niet.
 Nu Godt, mijn troost en eenigh heyl!
 Ick sie mijn slaep is los en geyl,
 Mijn droom, en al mijn nacht-gepeys
 Is dickmael niet als enckel vleys:
 Laet doch mijn sinnen hooger gaen,
 Als ghy aen Jacob hebt gedaen,
 Te weten, na den Hemel toe,
 Want ick ben d'aertsche grillen moe.

Dus ghy, die mijn Verlosser sijt,
 Geeft dat mijn siel tot aller tijt
 Mach sien uw macht en hoogh gebied,
 Gelijck ghy my geduerigh siet;
 Op dat ick desen aertschen draf
 Mach neder leggen in het graf;
 Doch ghy verplactst, mijn weerde ziel,
 Daer niemant oyt in slaep en viel,
 Maer daer men geeft volkomen lust,
 En daer men sonder slapen rust;
 Op dat ick u, met reyn gesangk,
 Betalen mach mijn vollen danck.

XXXVI. OP 'T GESICHTE VAN EEN BOUVALLIGH HUYS, DAT MET EEN SCHA- LIËN 1) DACK VAN NIEUS VERSIEN WIERT.

Daer ick lest op den velde gingh,
 En sloegh het oogh op alle dingh,
 Sagh ick voor my een woningh staen,
 Daer groote kost werd aengedaen.
 En schoon het huys bouvalligh was,
 De vensters oud, en sonder glas,
 De gevel krom, de mueren swack,
 En kreegh doen noch een cierlijck dack.
 Dit werd berispt by seker man,
 Die sprack'er vry wat leppigh van;
 Vermits hy niet als onverstant,
 In dit ontijdigh ciersel vant.

Als ick dit naerder overdacht,
 Heb ick het woord op my gebracht:
 Mijn dochter was, met groote vlijt,
 Juyst besigh op dien eygen tijt,
 Om my te maken seker kleet,
 Na mijn gevoelen, wat te breed,
 Doch met dat ick het wierd gewaer,
 Soo docht my dit, en seydet haer:
 Een huys dat schier ter aerden neyght,
 En als sijn eygen meester dreyght;
 Vermits de muer is sonder kalck,
 De solders swack, en sonder balck,
 En hoeft geen net, of cierlijck deck,
 En min een fraey geschildert heck;
 Want dat niet langh en heeft te staen;
 En dient geen kost te sijn gedaen.

XXXVII. OP 'T GESICHTE VAN KINDE- REN HAER SPEELTUYGH ONDER EEN SERCK SOECKENDE.

Daer speelden jongens in de kerck,
 En daer lagh doen een groote serck,
 Waer onder dat een tol of koot
 Van dit geselschap henen schoot.

De jonge, wiens het speeltuygh was,
 Die liep'er toe, en bijster ras
 Soo steld' hy gantsch het lijf te werck,
 En keeck en om en aen de serck,
 Waer tol of kote liggen mocht,
 Dien hy met vlijt en moeyte socht.
 Een, die op desen handel sagh,
 Onfingh het met een droogen lach,
 En nam het voor een kintsche gril;
 Maer ick stont voor een wijle stil,
 En liet'et tot mijn herte gaen,
 En sprack mijn domme sinnen aen:

Mijn ziel, dit eygen kinder-spel
 Bestaen oock oude lieden wel,
 Wy zijn, eylaes! te bijster mal,
 Wy hebben noch ons koot of bal,
 Wy staen als dichte by het graf,
 En wie leyt vleesch en werelt af?
 Het spel dat ons wel eer beviel,
 Dat kleeft ons noch tot aen de ziel;
 Wy sijn daer op als gantsch versot,
 Dies roep ick tot U, lieve Godt!
 Ick ben gantsch dichte by de serck,
 Ey, leyt my tot Uw' eygen werck!

1) Schaliën; leien.

En mits ick ben ten vollen grijs,
Maeckt my ten langen lesten wijs,
Op dat ick op mijn ouden dagh
Geen kinder-speeltjen plegen magh.

XXXVIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN DIEF,
DIE GEGEESSELT WORDT ENDE
ROEPT: HEEREN GENADE.

Laetst quam ick daer een dief sijn straffe moeste dragen,
Na dat men tegen hem het vonnis had gevelt:
Ick sagh dat hem het lijf met roeden wierd geslagen,
En dat sijn gantsche rugh gantsch deerlijk was gestelt.
Dies bad hy menighmael de rechters om genade:
Genade! riep hy staegh, mijn Heeren, 't is genoegh!
My docht, hy sprack alsoo uyt voor-bedachten rade,
Vermits hy niet en bad die hem met roeden sloegh.
Ick gingh, dat ick hier sagh, in stilheyt overleggen,
En dacht, wat uyt dit werck voor my te leeren stont,
En na een korte wijl begon ick dus te seggen:
Men leert bywijlen goet oock uyt een quaden mont;
De mensch, die heden lijt, al krijght hy droeve slagen,
Hy siet geen harde beul, geen fellen hencker aen,
Hy gaet sijn bitter leet alleen den rechter klagen;
Want die gaf aen den beul de macht om hem te slaen.
O Godt! als eenigh mensch mijn siel bestaet te quellen,
Met nijt, met achterklap, met moeyte, met verdriet,
Ick wil op sijn bedrijf mijn oogen geensins stellen,
Al schijnt hy yet te doen, gewis hy doet'et niet.
Ghy sijt'et, lieve Godt! wat mensch sal ick het wijten?
Ghy die my, wel te recht, een harde straffe sendt,
Van u quam hem de macht om my te mogen smijten,
En daerom is mijn oogh alleen op u gewendt.
Kan ick maer uwe gunst eens wederom verkrijgen,
Ick sal in korten stont in beter wesen staen,
Mijn leet sal over sijn, mijn haters sullen swijgen:
Als Godt ons gunstigh is, ons vyant heeft gedaen.

XXXIX. OP 'T GESICHTE VAN EEN SPINNE-
KOP, HAER WEBBE WEVENDE.

Als ick besie dit seltsaem net,
Hier onder desen boom geset;
Een net geweven van de spin,
Soo valt my dit bedencken in:
Dit beest doet immers grooten vlijt,
En dient sich neerstigh van den tijt;
Het loopt, het woelt, het rijst, het daelt,
Het spint, het weeft, het treckt, het haelt;
Ick sie het, al den ganschen dach,
Soo besich als het immer mach;
En hier uyt rijst een konstigh werck,
Getogen ront, gelijk een perck;
Ey siet, hoe is'et uytgewracht!
Hoe geestigh over-een gebracht!
Hoe wel gebonden om den draet,
Hoe net getogen op de maet!
Hoe effen en hoe wonder fijn,
Vry meer als onse webben zijn.
Waer vint men doch een ambachts-man,
Die soo een netjen weven kan?
Maer, desen efter onverlet,
Wat koomt'er van dit konstigh net?
't En is maer raegh al wat men siet,
Tot visch te vangen deught'et niet,
't En mach geen baggernette zijn,
Vermits de stof is al te fijn;
En voor de vogels op het velt,

En dient'et immers niet gestelt;
Het minste vinckjen maeckt een scheur,
Het kleynste muschjen vlieght'er deur;
Een bie, of horsel, isse sterck,
Ontstel oock licht het gansche werck;
Dies vanght dit net maer kleyn gespuys,
Maer niet dat nut is voor het huys.

Maer al wat oyt de spinne breyt,
Is niet als moeyte voor de meyt,
Die met een besem even staegh
Verbreeckt het dun gesponnen raegh.
Maer laet ons toch wat blijven staen,
En 't oogh hier op wat nederslaen:
Mijn ziel, als ick dit gansche werck
Met stille sinnen overmerck,
Soo dunckt my, dat ons gansch bedrijf
Heeft mede weynigh om het lijf.
Ja 't heeft voorwaer niet beters in,
Als 't loos geweefsel van de spin.
Men is hier besich alle tijt,
En dat met onvermoeyde vlijt,
Om eer, om gelt, of ander goet,
En 't is dat schier een yeder doet.
Maer schoon men wort al groot of rijck,
't Is al maer 't spinne-web gelijk,
Indien men op het eeuwigh siet;
Want dan is al de werelt niet.

Och! als my Godt dus besigh vint,
En seyt keert weder, menschen kint!
Soo moet ick immers henen gaen,
Want niemant kan het tegenstaen;
Of ick dan veel of luttel heb,
't Is al maer als een spinne-web.
Och Heere! die ten vollen weet,
Hoe ick in mijn jaren heb besteeet;
Hoe ick veel tijts heb omgebracht,
Dat ick niet goets en heb gedacht;
Hoe mij veel maenden zijn ontgaen,
Dat ick niet goets en heb gedaen;
Ghy doch, o Godt, dic 't al doorsiet,
Gedenckt mijn dwase jonckheyt niet!

't Is waer dat ick, geminde ziel,
U veeltijts soo wat besigh hiel,
Maer siet ons doen wat naerder in,
't Is al maer weefsel van de spin;
Al enckel moeyte sonder vrucht,
En 't is nu d' oorsaek, dat ick sucht,
Dat ick van ganscher herten klaegh,
Dat ons bedrijf was enckel raegh;
Dat ick mijn dagen heb gequist,
En staegh het rechte wit gemist.

Ontwaect mijn siel op heden noch,
En mijt voor al het slim bedrogh,
Dat ons het vleesch voor oogen set,
En scheyt ons van dit ydel net!

't Is niet genoegh, o mijn gemoet!
Dat ghy bywijlen moeyten doet,
Dat ghy niet ledigh sit en gaept,
En niet als na behooren slaept;
Dat ghy veel groote saken pleeght,
Oock die de werelt hooge weeght:
't Is nut en noodigh boven dat,
Te pogen na een beter schat,
Te pogen na het het hoogste lot,
Ter eeren van den grooten Godt.
Ghy daerom, wat ick bidden mach,
Stelt als verloren uwen dach,
En hout den tijt voor u vergaen,
Als ghy niet goets en hebt gedaen.

XL. OP 'T GESICHTE VAN EEN JONGEN MET DE BLASE SPELENDE.

Ick sagh eens lestmael op de straet
 Een kinder-spel, een malle daet;
 Maer evenwel, dat icker sagh,
 Onthiel ick meer als eenen dagh;
 En 't heeft my heden goet gedacht,
 Dat ick'et hier te passe bracht,
 Op hope, dat een kints geval
 Aen my (nu man) eens baten sal:
 Een jongen had' een groote blaes,
 En maeckte daer met vrent geraes;
 Hy gingh, hy stont, hy spongh, hy liep,
 Hy sprack, hy sweegh, hy songh, hy riep,
 Hy sey, dat niemant in de stadt
 Soo schoonen blaes als hy en had.

Maer t'wijl hy dus wijtmondigh tiert,
 En hier en ginder henen swiert,
 Een ander, die het speeltjen sagh,
 En 't mal geraes niet lijden magh,
 Quam toegelopen met een spel,
 En trof daer med' het windigh vel;
 Daer vlieght terstont de schrale wint,
 Daer slinckt de blaes, daer schreyt het kint;
 En siet, van al het groot geswel,
 En bleef'er maer een ydel vel,
 Dat niemant wil, dat niemant acht,
 Al waer'et hem schoon t'huis gebracht;
 Daer geeft de jeught een grooten jou,
 Als of een yder seggen wou:

Ey, siet hem die soo weligh sprongh,
 En schier de gantsche buerte dwongh,
 Die staet nu als een wicht en krijt;
 Want siet, de wint, die is hy quijt!

Hier uyt ontstont my dit gepeys:
 Siet hier een les voor alle vleys!
 Hoe blaest, hoe raest, hoe stofft de mensch,
 Wanneer hy krijght sijns herten wensch,
 Het schijnt hy is soo grooten man,
 Dat niemant by hem dueren kan!

Siet, wieder draeght een hoogen moet
 Op eer, of staet, of machtigh goet,
 Of eenigh ander werelts dingh,
 Die vaert als dese jongelingh:
 Daer komt, in haest, men weet niet wat,
 Dat niemant oyt en heeft gevat.
 Daer niemant op en heeft gedacht,
 Dat niemant oyt en heeft verwacht,
 En siet daer breeckt het moye spel,
 Want 't is voorwaer een kranck gestel!

Een mensch, die (mits sijn overvloet)
 Meynt langh en wel te zijn gevoet,
 En roept: mijn ziel! ey, weest gerust,
 En neemt uws herten volle lust,
 Denckt om geen droefheyt of gevaer,
 Ghy hebt genoegh voor menigh jaer;
 Dien wort in haesten aengeseyt,
 Terwijl hy vast in 'tbrede weyt:
 Wat mooghje roemen, rechte dwaes!
 Uw' leven is maer enckel waes,
 Weet dat oock even desen nacht,
 (Al is 't u bijster onverwacht)
 Uw' ziel van hier verhuisen moet;
 Ey, wat is dan uw machtigh goet?

Een Koningh van de Fransche kust
 Sagh eens veel Ridders uytgerust,

Ja, schier geheel de Fransche jeught,
Gantsch afgericht tot gulle vreught.

Maer siet, een puntjen van het stael
Dat brack de blijtschap altemael,
De koning kreegh een harde steeck,
Soo dat sijn leven henen weeck;
Siet, daer had al de blijtschap uyt,
En enkel rouw' was haer besluyt!

De vorst, die Babel heeft gebout,
Door weeld' en voorspoet wonder stout,
Die gingh gelijk een trotsen haen,
Als op een hooge mishoop staen:
Ey, siet mijn Babel! riep hy uyt,
Geciert, gelijk een Koninghs bruyt,
Die heb ick door geduchte macht
Tot soo een hooghte uytgebracht!

Die mensche sprack, gelijk een Godt,
En hy wiert aller menschen spot,
Dat moedigh hert en hooge geest
Wiert hem vernedert tot een beest.
Siet, wie hem oyt tot roemen gaf,
Dat liep gemeenlijk qualijck af,
Wel vrienden, wie oyt roemen wil,
Die roem' in Godt, of swijge stil.

XLI. OP 'T GESICHTE VAN EEN BOOT OF
SCHUYT, DIE TEGEN STROOM WERT
OPGEROEYT.

Ey, wat is van den mensch, en sijn ellendigh leven!
Hy wordt met staegh gewoel geduerigh afgedreven;
En schoon hy somtijts tracht te dempen sijn gebreck,

Het vleesch is al te sterck, en van te stegen neck.
Sijn lust om wel te doen, is van te kleynen waerden,
Sijn tochten al gelijk die hellen na der aerden;

En of hy menighmael sijn slimme wegen recht,
Het gaet, eer langen tijt, hem weder even slecht.
De siel is als een boot, die met ons gansch vermogen
Wort tegen stroom geroeyt, en krachtigh opgetogen;
Gewis, soo ons de riem maer eenmael stil en staet,

't Is seker dat de schuyt in haest te rugge gaet.
De stroom die rucktse wegh, en drijftse na beneden,
En d' oorsaek is de rust, en al te stille leden.

Ach! hoe is 't datmen sweet, en dat de roeyer hijght,
Eer hy met stagen vlijt sijn hoogte weder krijght?

Gewis, de gantsche loop van dit ellendigh leven
Gelijckt een snelle stroom, die neder wordt gedreven:

Dus soo men niet gestaegh op alle plichten let,
't Is seker dat de geest te rugge wort geset;

't Is seker dat de siel haer voordeel wort benomen,
Dat sy in langen tijt niet weder sal bekomen.

Wel, siet dan datje noyt uw reyne plichten staect,
Maer roeyt tot aller tijt, en, mach ick bidden, waeckt!

Ick neem op heden voor, als met de gantsche krachten,
Te letten evenstaegh op alle mijn gedachten,

En wat mijn innigh hert voor stille gangen doet,
En wat het ydel vleesch voor snoode nucken broet;

En als ick yet bemerck, dat helt na quade treken,
Soo wil ick, metter daet, sijn eerste gangen breken,

Soo wil ick mijn gebed gaen voegen tusschen bey;
Een Basiliscus dient vertreden in het ey.

O Godt! doet my de gunst, dat ick mach eeuwich waken,
En vatten met den geest dat my kan beter maken;

Op dat het ydel vleesch en alle slim bejagh
Mijn sluymerigh gemoet niet meer verrucken magh.

XLII. OP 'T GESICHTE VAN MOLS-HOOPEN.

Geleerde Lauwrenbergh 1), ghy wijst ons nutte vonden,
 Hoe dat een snoode mol kan worden ingebonden
 Of nyt een hof gejaeght, maer wat ick heb getracht,
 't En heeft, de konst te spijt, niet goets te weeg gebracht:
 Het dier woelt over-al, ick kan het niet beletten,
 Het roert de kruiden om tot aen de violetten;
 Dies peys ick nu alleen, hoe my het ongeval,
 Met oordeel aengemerckt, ten goede dienen sal;
 Waer ick nu mollen sie, daer spreek ick tot my selven:
 Dit beest dat schijnt een graf voor my te willen delven,
 Want mits het over-al, en soo geduerigh wroet,
 Dat is tot my geseyt, dat ick haest reysen moet.
 't En is dan geen verlies, wanneer oock hollen spreekken,
 Ja, 't is veel eer gewin, wanneer de mollen preecken;
 Dies segh ick, als ick sie het aertrijck opgebult:
 Dit staet van desen romp haest op te zijn gevult.

XLIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN SPREEUW, HAER NEST MAKENDE.

't Was lestmael, op een schoonen dagh,
 Ick stont op onse plaets en sagh:
 Op 't huys daer sat een gauwe spreeuw,
 Die maeckte wonder luyt geschreeuw,
 Die maeckte schier een staegh gekrijt;
 My docht de vogel was verblijt,
 Vermits hy daer veel potten vant,
 Gehangen boven aen de want;
 En siet, dit bleeck in korten stont,
 Gelijck ick in der daedt bevont,
 Mits 't dier daer hoy en ruyghte bracht,
 En sijnen nest daer binnen wracht.
 Doen ick nu sagh dit vrolijk beest,
 Viel dit gepeys my in den geest:
 Wel, docht ick, spreeuwkje, lieve maet,
 Is dit voor u al wijsen raet,
 Zijt ghy hier in al wel bedacht,
 Dat ghy dees plaets soo waerdigh acht,
 Dat ghy daer in uw' woningh bout,
 En al uw broetsel toebetrou:
 My dunckt ghy sout al beter doen,
 Uw nest te maecken in het groen,
 Of in een boom, die weligh groeyt,
 Of in een haegh, die lustigh bloeyt,
 Of elders in een open bosch,
 Daer zijn uw gangen vry en los;
 Of in een stil en eensaem velt,
 Daer u geen stoute lekker quelt;
 Daer niemant aen uw eyers roert;
 Daer niemant op uw jongen loert,
 En daer ghy, in uw wilde vreught,
 Gantsch onbekommert leven meught.

Maer neen, ghy prijst geen groene wey,
 Ghy wilt niet woonen in de kley,
 Ghy wilt geen laegh, geen aerden huys,
 Maer 't schijnt, ghy laet dat voor de muys.
 Ghy wilt een steyl en hoogh gebouw,
 Maer dat sijn gronden van berouw;
 Want als ghy vrolijkst wesen sult,
 Soo moet ghy sien met ongedult,
 Dat yemant, met uw' gantsche broet,
 Sal doen als met sijn eygen goet.
 En siet, voor u, o lieve spreeuw!

1) Een geleert man, te weten, D. Petrus Lauwrenbergius, heeft onlanghs uytgegeven een treffelijk boeck, op 't stuck van hovenieren, daer in hy onder andere verscheyde middelen aenwijst, waer door de mollen uijt de hoven verdreven of gedoot konnen worden; het boeck is gedruckt anno 1652.

En blijft niet over als geschreeuw.

Wat is'er oock al menigh man,
 Die wel en eerlijck leven kan,
 Die vry en seker wonen sou,
 Indien hy maer wat buygen wou;
 Indien hy, buyten hoofsche pracht,
 Maar op sijn eygen wesen dacht;
 Indien hy in een lagen dal,
 Wou mijden druck en ongeval.

Maer neen, sijn trots en moedigh oogh
 Dat wil, dat sal, dat swiert om hoogh,
 Hy prijst een trots en machtigh slot,
 Een matigh huys is hem een kot;
 Hy wil, hoe dat'et immer gaet,
 Hy wil voor al een grooten staet,
 En dus gebeurt hem menighmael,
 Juyst dat ick van de spreeuw verhael:
 Hy wordt, wanneer hy 't minst gelooft,
 Van eer, van rust, en goet berooft;
 Hy wordt een spot voor al het hof,
 Dies, segh ick, tot besluyt hier of:
 Maeckt, vrienden! wie ghy immer zijt,
 Dat ghy de steyle torens mijt;
 Een laegh, een vry, een stille nest,
 Is voor uw' jongens alderbest.

XLIV. OP DE AFSLAGH VAN VISCH TOT SCHEVENINGEN.

Ey siet, al dit beschubde vee
 Heeft tot sijn huys de woeste zee,
 Drinckt niet als brack en siltigh nat,
 Doch wordt noyt van het zout gevat;
 Maer blijft soo vers gelijck de vis,
 Die in de soete beecken is.

Voorwaer, dit is een wonder stuck!
 Wie heeft'er immer dit geluck,
 Dat hy staegh in de werelt leeft,
 En van de werelt niet en heeft?

Siet, Adam viel, als gantsch onwijs,
 Te midden in het Paradijs,
 En in de geesten quam gebreck,
 Al was den Hemel haer vertreck.

Hoe sal, o Godt! hoe sal doch hier
 Een ydel mensch, een nietigh dier,
 Hoe sal hy blijven sonder vleck,
 Hier onder in den aertschen dreck!
 Eylaes! geen vleesch en kan bestaen,
 Wilt ghy'er met te rechte gaen.
 Wy roepen daerom, wel te recht,
 Wanneer de Duyvel ons bevecht:
 Ons troost is uw genaed' alleen,
 En sonder die en is'er geen.

O Godt! ghy weet, en ick beken,
 Dat ick diep in de werelt ben,
 En dat ick haer onguer gewoel
 Geduerigh binnen my gevoel.

Ghy daerom, Heer! geeft, dat in my
 De werelt immers niet en zij!

XLV. OP HET ZEE-COMPAS.

Als ick een zee-compas bemerck,
 Soo vind' ick daer een wonder-werck:
 Ick sie, hoe dat de naelde draeyt,
 En altijd gins en weder swaeyt;
 Ick sie hoe seltsaem datse maelt,
 En altijd sonder eyde dwaelt;

En hier en daer en ginder gaet,
 En noyt geset of stille staet,
 Tot sy de rechte streke treft,
 Daer haer de schoone ster verheft:
 De ster die tot den schipper seyt,
 Waer hem het machtigh water leyt;
 En waer en hoe hy stieren moet,
 Te midden in den hollen vloet.

Wel, seght ons nu, o leersaem hert!
 Wat hier tot ons gesproken wert,
 En wat ick uyt het zee-compas,
 En wat ick uyt het ronde glas
 Kan trecken voor een goet gepeys,
 Ons dienstigh voor de werelt-reys:

Ick neem de naelde voor de mensch,
 Die noyt en heeft sijn's herten wensch;
 Die altijd gins en weder sweeft,
 En nimmer recht vernoegen heeft,
 Tot dat hy met een vaste wet,
 Tot dat hy eens sijn herte set
 Op Godt, de Noordt-ster van de siel;
 Want schoon of dat het grilligh wiel
 De gantsche werelt ommedraeyt,
 Sijn sinnigh wesen is gepaeyt.

Wat is van gelt, of staet, of eer?
 Geen lust, of rust, als in den Heer.
 O Godt! die onse Noordt-ster zijt,
 Waerom sie ick niet alle tijt
 Uw' wesen, macht, en hoogh gebied,
 Gelijck ghy my geduerigh siet.
 Och, opent doch mijn blind gesicht,
 En stort er in Uw' suyver licht!
 Laet oock mijn hert niet van U gaen,
 Noch in der aerden neder slaen;

II

Maer, door een onvermoeyde vlucht,
 Geduerigh sweven in de lucht,
 Tot dat ick, uyt dit lage dal,
 Eens in der hooghten stijgen sal.

XLVI. OP 'T GESICHTE VAN KOREN-MOLENS.

Wy sien de molens staen, die, van den wint gedreven,
 Een sonderlingh gemack aen alle menschen geven;
 Doch overmits het volck dit als gedurigh siet,
 Soo acht men in 't gemeen de nutte vonden niet.
 Dit heeft een geestigh hoofd eens weten uyt te rechten,
 Dies zijn, door sijn beleyt, de winden onse knechten,
 En, is't niet genoegh, stelt hier het water by,
 Dat is oock voor de mensch een stage slaverny.
 Een vliet door haren stroom, doet groote raders dracyen,
 En soo doet oock de wint, als die bestaet te waeyen:
 De wint noch boven dat, die saeght oock dickmael hout,
 Daer van men sloten sticht, en schoone kamers bout.
 Siet, wat men dickmaels siet, dat hoort men weynigh achten,
 Dies wert een prins geleert sich des te moeten wachten;
 Veel luyden, wel geleert in saken van den staet,
 Die geven over-al aen vorsten desen raet;
 Maer soo de jonge liën hier op mijn oordeel vraeghden,
 Soo gaef ick dese les aen al de jonge maeghden:
 Hoort, vrijsters! sooje wilt doen achten uwen staet,
 Weest sedigh, waerje zijt, en houdt u van de straet.

XLVII. OP 'T GESICHTE VAN EEN MOEDER MET HAER KINT SPELENDE.

Wanneer ick sie een aerdigh kint,
 Dat hier sijn leven eerst begint,

Dat noch geen reden uyt en spreekt,
Maer 't woort gelijk in stukken breekt;
En dat ick daer benevens merk,
Hoe dit al vorder gaet te werck;
Hoe dit de moeder gantsch vermaeckt,
Ja, schier tot aen de ziele raeckt;
Soo ga ick met een diepen sin,
En sie het stuck wat nader in:

My dunckt voorwaer, dat dit vermaeck
Geen gront kan hebben in de saeck;
Want die heeft al te slechten schijn,
Om daerom bly te konnen zijn:
Daer is yet anders, boven dat,
Dat veeltijts niet en wert gevat;
Dat is een zegen voor gewis,
Die in het stuck verholen is;
Een zegen die van boven daelt,
En in des moeders herte straelt;
Want schoon het wicht een kleynen tijt,
Ja, somtijts gantsche nachten krijt,
En doet de moeder groote pijn,
Van 's avonts tot de sonne-schijn,
Als slechts het kint maer eens en licht,
Der moeyten wordt niet meer gedacht.

Hier leer ick, dat een menschenhert
Niet daerom fris en vrolijk wert,
Vermits het goede dingen heeft,
Maer om dat Godt daer zegen geeft;
Maer om dat Godt de sinnen treckt,
En die tot soete vreught verweckt,
Op gronden, die men niet en siet,
Maer die men in den geest geniet.

XLVIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN HOUT, DAT IN HET MIDDEN BRANT EN OP 'T EYNDE WATER UITGEEFT.

BY WELCKE GELEGENTHEIT MARIA MAGDALENA, OF EEN ANDER
BOETVAERDIGH SONDAER OF SONDARESSE, MACH VERSTAEN
WORDEN ALDUS TE SPREKEN:

Ick sit hier aen den haert, ick sie het brant-hout gloeyen,
Ick sie dat uyt een block gestage tranen vleyen;
Ick sie het met verdriet, doch echter met vermaeck,
En segge tot my selfs: Siet daer ons eygen saeck!
Is 't niet een wonder dingh, het vuer kan water geven,
Het wort'er uyt geperst, of krachtigh uitgedreven,
En van dit seltsaem werck wist ick de reden niet,
Voor dat'et even my ten lesten is geschiet!
Ick, die in geyle vreught voor desen plagh te mallen,
Laet nu met droeven geest mijn tranen nedervallen,
Het lidt, dat eertijts gaf een ingangh tot den lust,
Geeft nu een heylsaem vocht, dat vuyle tochten blust.
'k En wil geen vliegend' oogh na desen meer verdragen,
Maer in een vlietend' oogh daer heb' ick mijn behagen,
Mijn tranen vallen neer, mijn ziele rijst omhoogh:
Waer vuer is in het hert, is water in het oogh.

XLIX. OP HUYSELIJCKE, EN DAERNA VERWILDERDE DIEREN.

De plaetse menighmael verandert ons manieren,
Dit leer ick uyt de daedt, en even van de dieren:
Een kat, al isse tam, die my wert t'huys gebracht,
Past, na een korten tijt, maer op de knijnen-jacht;
Sy vanght geen ratten meer, sy let niet op de muysen,
Maer krijght een ander lust, ja gaet terstont verhuysen;
Het beest dat hier alleen tot huys-dienst was gestelt,
En blijft niet onder 't dack, maer kiest het open velt.

Het was maer opgevoedt tot huyselijcke dingen,
Nu vind' ick menighmael de katten op de klingen;
't Geselschap en de plaets heeft wonderbare kracht:
Het goede dient gesocht, van 't quade dient gewacht.
Het schijnt dat yeder rijck heeft eygen-landts gebreken,
Het zy die in de lucht of in de gronden steken;
En waer dat eenigh mensch de voeten nederset,
Die wort dan in 't gemeen van eenigh vuyl besmet.
Hier is het dertel volck genegen om te spelen,
En daer een groot getal genegen om te stelen;
En ginder zijnder veel genegen tot den dranck,
En elders tot vermaeck van eenigh vuyl gesangk.
Nu weder, die gestaegh in verre landen draven,
Vernemen menighmael al mede nutte gaven,
Oock dienstigh voor de jeught, om t'huys te zijn gebracht,
Indien men met bescheyt op alle dingen acht.
Nu als op dit geval mijn ziel begint te peysen,
Soo vind' ick hier een les voor al die verre reysen,
En dies beslyt ick dus: Vermijt het quaetste deel,
Maer kiest, al waerje gaet, het beste van 't juweel.

L. INVALLENDE GEDACHTEN NA VOORGAENDE BLIJDSCHAP.

Wanneer men yet ter handen treckt,
Dat ons tot lust en vreughde streckt,
Daer onder veeltijts dingen zijn,
Die namaels baren droeve pijn;
Soo schijnt'et, dat de snelle tijt,
Gelijk een pest daer henen rijt,
En dat het in der haest verdwijnt,
Al wat ons lust en blijdschap schijnt.

Siet, als ick koom uyt eenigh feest,
En ga dan in tot mijnen geest,
En dat ick in een stil vertreck
Hier over mijn gedachten streck;
Dan segh ick dickmael: lieve ziel!
Al wat het vleesch soo wel beviel
Is als een roock voorby gegaen,
En is maer droom of enckel waen.
Ey! waerom voor soo korten vreught
Een neep gegeven aen de deught?
Kom, lieve, seght my doch een reys,
Waer hadj' oyt blijdschap in het vleys,
Daer van ons geest niet qualijck voer,
En als ten nagels uyt en swoer?

De wijste vorst heeft wel geseyt,
En 't dient ons aen het hert geleyt:
Wanneer men in het treurhuys gaet,
Dat brengt den mensch in beter staet,
Dan als men komt daer yeder licht,
En daer men volle roomers wacht.

Hoort mijn, gemoet! een seltsaem woort,
En seght'et vry een ander voort:
Al schijntet u een vreemde saeck,
Uyt droefheyt rijst een groot vermaeck;
Vermits ons los en ydel hert
Door rouw' en treuren beter wert:
Ach! 't is niet dienstigh voor den mensch
Dat hy geniet sijn's herten wensch.

Dit moet ons dienen tot een spoor,
En daer op neem ick heden voor
Niet meer te poogen na vermaeck,
Dat eyndight met een wrangen smaeck;
Of koom ick daer men vreughde pleeght,
En dickmaels groote roomers leeght,
Soo wil ick letten even staegh
Dat mij geen sonde wegh en draegh;
En dat ick, midden in den wijn,

Mach staegh mijn eygen meester zijn;
Op dat my noyt onguere vreught
Magh leyden tot de ware deught.

Veel lichter draeght men sware pijn,
Als sonder dwaesheyt vrolijk zijn.

De leeuw, een fel en moedigh beest,
Dat schier de gantsche werelt vreest,
En dat met list en groote kracht
Nau by ons 't onder wert gebracht;
Dat wort ontdaen, o seltsaem dingh!
Alleen door soete kittelingh;
Want vlieght een mugh hem in den neus,
Dat machtigh beest, die felle reus,
Loopt als uytsinnigh door het velt,
Vermits dat hem het joochsel quelt;
En somtijts is het oock gebeurt,
Dat hy sijn backhuys open scheurt.
Had hem een jagers pijl gewont,
Of 't bijten van een fellen hont,
Hy waer gebleven, als hy was
Een heerscher van het jeugdhigh gras:
Maer nu, door kittelingh gequelt,
Soo leyt hy sonder slagh gevelt.

Siet daer een saecke, lieve vrient!
Die meest de jeught geweten dient.

LI. OP 'T GESICHTE VAN SEKERE SONDER-
LINGE KOPER-MOLEN, BUYTEN DORD-
RECHT, BY Sr. HEUFT DOEN MAKEN.

Een koper molen staet hier buyten aen te schouwen,
Een Hooft, een geestigh hooft, die heeftse laten bouwen:
Men siet het gantsche tuygh met paerden omme gaen,
En des al niet-te-min de paerden blijven staen.

Als ick dit met bescheyt gingh dieper overmercken,
En liet op dit gesicht mijn stille sinnen wercken,
Soo sloegh mijn bange siel, soo joegh mijn innigh hert,
Soo dat ick na den geest bedruc't en treurigh wert:

Ach! seyde ick tot my selfs, ick doe als deze paerden!
Ick wou gelijk het schijnt, my lichten van der aerden,

En stijgen naar de lucht, maer des al niet-te-min,
Ick blyve daer ick was, en voele geen gewin.

Ick neme dickmael voor mijn tochten af te breken,
En niet een enckel woord tot ydelheyt te spreken,

Oock aen de tafel selfs te spenen mijnen mont,

En met mijn innigh hert te maken een verbont;

Ick dwinge mijn gemoedt van lust tot aertsche saken,

En wou, indien ick kon, mijn sinnen beter maken,

En stygen na de lucht, soo veel ick immer kan;

Maer na soo veel gewoel, eylaes! wat koomt'er van?

Ben ick niet soo ick plagh? En is mijn ydel leven

Niet, soo het eertijts was, op heden noch gebleven?

Wat sal ick seggen, Heer? eylacen! ick beken,

Dat ick ellendigh mensch een nietigh schepsel ben,
En blijf noch onvernient. Hoe sucht ick menigh werven,
Dat ick mijn kranck gestel gedurigh voele sterven;

En dat ick niet-te-min het vleesch en sijn gewoel

Soo krachtigh in mijn hert, en al de leden, voel?

Waer sal ick recht behulp voor dese quale vinden?

Wie sal eens van het vleys mijn sondigh hert ontbinden?

Voor my, ick wil geen lust, geen gelt, of staten meer,

Geeft my Uw eygen self, dat stel ick boven eer,

En boven alle vreught en alle werelts saken;

Weest ghy doch maer alleen, o Heere! mijn vermaken!

Weest ghy mijn vasten burght, mijn troost en toeverlaet,

Van dat de sonne daelt tot aen den dageraet;

Besit tot aller tijt mijn hert en mijn gedachten,

Besit mijn gantsche ziel, oock al de langhste nachten,

Of in mijn diepste slaep, of als mijn oogh ontsluyt,

En jaeght het ydel vleesch en sijn gebreken uyt.

Geeft, dat mijn innigh hert en mijn vernieuwe sinnen

Al wat na werelt smaect eens mogen overwinnen,

Dat ick hier niet en soeck, en niet van herten meen,

Als U, o lieve Godt! en uwen dienst alleen.

Dat mijn vermoyde ziel, en al haer gantsche krachten,

Tot U geduerigh gaen, op U geduerigh wachten,

In U geduerigh zijn, en dat voortaan in my

Oock niet de minste lust tot aertsche dingen zy.

De spits van ons gemoet, geset op werelts saken,

Kan noyt in ware daet mijn herte vrolijk maken;

Want schoon het somtijts schijnt van blijtschap opgevat,

Het eyndight met verdriet, of ick en weet niet wat.

Maer ghy zijt al in all's. Ey! leyt mijn losse gangen,

Daer na mijn treurigh hert en droeve ziel verlangen.

Ick wensche, lieve Godt, die my den wille gaeft,

Dat ghy, eer ick verhuys, mijn ziele beter laeft.

LII. OP 'T GESICHTE VAN DE ZEE TEGEN
EEN ROTSTEEN AENGEDREVEN.

Wanneer de woeste zee, gedreven van de winden,

Komt tegens haren stroom een harde rots te vinden,

Dan stuyft'et water op, dan stijght'et in de lucht,

Soo dat de klippe dreunt, en al den oever sucht:

Maer is de strande vlack, en effen heen gestreken,

Dan speelt de groote zee gelijk de kleyne beken;

Haer stroom gaet sachtjens op, haer stroom is wonder stil,

Het schijnt als of de golf den oever streelen wil.

Men kan, na mijn verstant, uyt dit gesicht bemercken,

Wat op een korsel hoeft beleefde leden wercken;

En hoe een vinnigh woord ontrent onstuygmigh bloet

Is als een harde rots te midden in de vloet.

Leert grilligh onverstant en rauwe sinnen vieren,

Ghy sultse tot bescheyt, en na de reden stieren;

Maer die met fel gebaer haer gramschap tegen staet,

Geeft oorsaeck, dat de twist geduerigh hooger gaet.

LEERSAME FABULEN.

ROERENDE SEKER BEDRIJF VAN VLOO EN LUYLS.

Een vluchtigh dier, een rappe vloot,
Doortrapt en uytermaten snoot,
Die had haer woonplaets eens geset
In Phylis sacht en cierlick bedt;
En als de maeght te bedde quam,
En daer haer soete ruste nam,
Soo plagh het dier van stonden aen,
Na onse Phylis toe te gaen,
En soogh dan uyt de jonge maeght,
Al wat haer graege lust behaeght;
En als se wel gesogen hadt,
En nu was uytermaten sat,
Soo gingh terstont de rappe vloot,
Haer neder leggen in het stroot,
En sliep daer tot den lichten dagh,
Tot sy niet langer slapen magh.
't Gebeurd' als eens de Juffer sliep,
Dat onse vloot daer henen liep,
En niet bekommert, niet belet,
Gingh dwalen om het gantsche bedt;
En t'wijl sy wandelt hier en daer,
Soo wordt sy daer een luyt gewaer,
Een luyt, die sy geweldig haet,
Om datse soeckt gelijcke staet;
Want, die van ééne neeringh zijn,
Houdt die maer vrienden in den schijn;
Maer des noch echter niet-te-min,
Sy groet de luyt en roept haer in,
En spreekt het beestjen sachtjes aen,
En seyt: en wilt niet verder gaen,
Maer komt, o wijtbercemde luyt!
En siet toch eens mijn lustigh huys;
Dat is een moye ledekant,
Een net juweel, een edel pant,
Daer op een schoone Juffer slaept,
En hare lust by nachten raept;
En t'wijl sy sachtjens leyt en rust,
Vind' ick aen haer mijns herten lust:
Ick bijt, ick suygh, ick drinck en eet,
Soo dat ick schier mijn slaep vergeet;
Gelooft vry, dat het maeghden-bloet
Is mals en uytermaten soet;
En ghy die nu komt van de reys,
Komt, voeght u by dit Juffer-vleys,
My dunckt, dat ghy langh hebt gevast,
Komt hier en weest mijn avondt-gast!
De luyt, een plomp en lompigh beest,
Dat noyt geen slimme lagen vreest,
Gelooft de vloot al wat te ras,
En denckt niet dats' haer vyant was.
Hoort, lieve vrienden, wieje zijt,
Een ouden vyant dient gemijt,

En of hy schoon al soetjens praet,
Ghy, denckt noch om sijn ouden haet!
De luyt die komt dan in het bedt,
En heeft haer by de vloot geset,
En als de Juffer neder lagh,
Nu moede van een heeten dagh,
Soo komen beyd' de gasten aen,
Als ruyters die ten roove gaen.
De vloot wijst aen de luyt den pat,
En waer de Juffer dient gevat;
Se wijst se tot haer teere borst,
En seyt: lescht daer uw heeten dorst,
En vult oock vry uw leege maegh,
Want ghy zijt uytermaten graegh:
De bors'jens zijn van 't soetste vleesch,
Daer krijght ghy licht uw vollen eysch,
Daer krijght je, dat een edelman
Oock dickmael niet genieten kan.
Ick laet voor u dat aerdigh deel,
O vrient! dat is voor u geheel;
En ick sal dan het ander lijf
Gebruycken tot mijn tijt-verdrijf.
Soo haest de vloot dit had geseyt,
Is 't datse van haer macker scheyt,
En kiest voor haer een seecker lit,
Daer sy gewis en seecker sit,
En echter voor haer drooge mont
Al vry genoegh te suygen vont;
Daer gingh de maeltijt dapper aen,
Maer 't rijck en kan niet lange staen;
Een prins die al te vinnigh bijt,
Die heeft een rijck van korten tijt:
Want onse Phylis, niet gewent
Van soo een beest te sijn geschent,
Noch van soo onbeschoften gast
Soo hart te worden aengetast:—
(Een schrale luyt bijt wonder fel,
Sy gaet vry dieper als het vel,
Sy gaet tot aen het innigh bloet,
En drinckt' er af in overvloet);—
Ick segge Phylis, dus geraeckt,
Is hier door uyt de slaep ontwaeckt;
Sy voelt dat spits en vinnigh dier,
En roept daer op haer kamenier:
Ja, seyt, dat sy, met snelle spoet,
Een kaerse met haer brengen moet.
Siet, ieder slim en listigh wicht,
Dat haet de son, en schouwt het licht;
Ey siet, terstont dit boos gespuys,
Maer boven al de trage luyt,
Is uytermaten zeer beducht,
Dies tijt een ieder op de vlucht,

En stelt het aen met alle vlijt,
Om van gevaer te zijn bevrijt.
Maer schoon de vloot daer henen sprongh,
En in een duyster hoeckjen drongh,
De luys en wiste geen en raet,
Gelijck haer rappe mede-maet;
Want mits sy was soo bijster sat,
Soo was se metter daet gevat.
Daer wortse van de snege meyt,
De blijde juffer voor geleyt.
Daer pleeght men raedt op dit geval,
Hoe dat men 't monster straffen sal:

De juffer wil dit leelick dier,
Doen leggen midden in het vyer,
Op dat haer nu geleden schant
Tot asche mochte zijn verbrant:
Want sy is uyttermaten gram,
Dat soo een smaedt haer over quam.
De meyt gaet vry al beter aen:
Sy wil het dier te pletten slaen,
Sy wil het setten op een rat,
En hier en weder ginder wat,
Gelijck men groote moorders doet,
Bevleckt met Princen edel bloet,
Op dat noyt meer een slimmer luys
Genake tot dat edel huys.

Al dit gespreck dat hoort de vloot,
En sat gedoken in het stroot;
En seyde, met een stillen mont:
Is dat niet wel een moye vont?
Is dat niet wel een brave neep?
Is dat niet wel een loose greep?
Daer leyt hy nu die grage vraet,
Die ick van oude tijden haet;
Want hy en sal van nu voortaan,
In mijnen oest¹⁾ geen sickel slaen.

Nu, vrienden, leert uyt dit geval,
Waer dat dit dienstigh wesen sal,
Te weten: als een vyant streelt,
En u sijn gunste mede-deelt,
Maeckt, dat ghy dan uw sinnen wet,
Want hier op dient te zijn gelet.

Een vyandts streelen is fenijn,
Want 't is bedrogh en enkel schijn;
Maer harde reden van een vrient
Is balsem, die ten goede dient.

VAN DEN LEEUW EN MUYS.

't Is onlanx dat een kleyne muys,
Gekropen uyt haer duyster huys,
Quam loopen in een lustigh dal,
En daer ontmoet haer dit geval:

Sy, en haer mackers wel gevoedt,
Die sprongen met een bly gemoedt,
Die sprongen hier, dan weder daer,
En maeckten wonder groot gebaer.
Een spronck'er op een moedigh beest,
Dat oock by menschen is gevreesst,
Een dier dat dieren koninck hiet,
En over al het wilt gebiet;
Een leeuw, al lagh hy vast en sliet,
En in de rust vermaken schiet,
Wert door het dertel spel geweckt,
En schoon al lagh hy uytgestreckt,
Soo was hy echter bijster gau,
Hy greep het muysjen met de klau,

Hy neep het met sijn felle poot;
Siet daer het beesjen in den noot,
En t'wijl het beesjen leyt en sucht,
Zijn al sijn mackers wech gevluicht;
Het dier dat niet en kan ontgaen,
Dat leyt'et op een bidden aen:

O Prince van het gantsche wout!
Al waer sich eenigh wildt verhout,
Ick heb misdaen, en ick beken,
Dat ick de doot u schuldigh ben:
Maer 't is geen ere voor een vorst,
Dat hy naer bloet en wrake dorst;
Dies bid ick: laet my weder gaen,
Ick sal tot uwen dienste staen,
Ick sal u prijsen over al,
Waer dat ick immer komen sal:
Oock is het somtijts wel gesien,
Dat even maer geringe liên,
Dat somtijts oock een slechten bloet,
Aan groote Princen voordeel doet.

De leeuw, die sagh het beesjen aen,
En dat sijn oogen treurigh staen,
En dat het droeve tranen schreyt,
En dat het soete dingen seyt;
Dies, schoon al is hy wonder fier,
Bewogen door het kleyne dier,
Ontsluyt sijn poot, en laet'et uyt;
Daer loopt het muysjen in het kruyt,
En huppelt door het jeughdigh gras,
Vermidts het soo ontkomen was.

't Geviel als geen en tijdt hier naer,
De leeuw die quaem in groot gevaer:
Hy werdt verstrickt in seker net,
By snege jagers uytgezet;
Dies is het beest geheel bedruckt,
En schier als in het graf geruckt:
Maer hoe de leeuw te feller woelt,
Hoe dat hy meer de stricken voelt,
Daer hijght, en tiert, en sucht de leeuw,
En maeckt een bijster vreemt geschreeuw,
En huylt byna een ure lanck,
Tot Echo gaf een weder-klanck;
Maer niemant quam het dier te baet,
En daerom weet hy geen en raet.

De muys, die door de bossen liep,
En in het groen haer vreughde schiep,
Verneemt ten lesten dit getier,
En na het scheen, sy kent het dier;
Sy quam daer sy den handel sagh,
En hoe de leeuw gevangen lagh,
Ja, over al soo vast geset,
Gelijck een mugh in 't spinne-net;
De muys des echter niet-te-min,
Die komt'er by en springht'er in,
En knaeght met soo een stage vlijt,
Dat sy de leeuw, in korten tijt,
Maeckt van de strenge banden vry;
Dies was het beest geweldigh bly,
En seyde: muysje, grooten danck!
Ick sal mijn leve dagen lanck,
U houden voor mijn beste vrient,
Want ghy hebt gunst aen my verdient.
De muys die seydt hem weder dit:
O vorst! die al het wout besit,
Leert nu van my op desen dagh,
Dat oock een muys u baten magh;
En mits ghy desen handel siet,
Veracht de kleyne dieren niet!

1) oest; oogst.

VAN DE QUACKEL EN HAAR JONGEN.

Een quackel van een snegen aert,
 Met sijns gelijcken wel gepaert,
 Hadt midden in het lustigh velt,
 Voor sijn gebroet een nest gestelt,
 Een velt daer weligh koren wies,
 Soo dat geen wint daer in en blies.
 Het jaer dat dede sijnen gangh,
 En siet, de vruchten wierden langh,
 En al de groene velden geel,
 En al de granen kregen meel;
 De vogel wierdt hier in beducht:
 Hy sagh de rijpte van de vrucht,
 Hy denckt, dat licht een wacker man,
 Daer om te maeyen komen kan,
 En rooven soo sijn lieve nest,
 By hem met voordacht daer gevest.
 Hy daerom, eer hy van den hil,
 Om kost te soecken, vlieden wil,
 Soo sprack hy dus sijn jongen aen:
 Ghy siet het rijpe koren staen,
 En ick, beducht voor uw behout,
 Ga vlieden door het gantsche wout,
 Ga vlieden door de blauwe locht,
 Op dat ick aes bekomen mocht.

Ghy, t'wijl ick sweef en hier en daer,
 Soo neemt met al de sinnen waer,
 Wie dat'er komt hier in het dal,
 En wat hy doen of seggen sal,
 Het zy dan knecht, of vrouw, of heer;
 En als ick tot u weder keer,
 Soo seght my watter omme-gaet,
 Op dat ick plege goeden raet,

De vogel is nau wech gegaen,
 Daer komt terstont de bouwer aen;
 En als hy sagh het geele velt,
 Soo stont de goede man ver stelt,
 Dies is 't dat hy sijn trouwe knecht,
 Met dese woorden onderrecht:

Kijk, Lubbert, 't is hier maeyens tijt,
 Ghy daerom, gaet, met alle vlijt,
 En spreek de buuren algelijck,
 Die wonen op den Kinder-dijck,
 Dat yeder my sijn gunst bewijst,
 Soo haest de naeste sonne rijst,
 Dat yeder kome wel voorsien,
 Om flux dit koren af te snien,
 't Is meer als tijt te zijn gevelt,
 En dient niet langer uytgesteld.

Met dat de vogel weder quam,
 En na het gansche stuck vernam,
 Zijn al de jongen gantsch beducht,
 En willen veerdigh op de vlucht;
 Vermits de buurte was gevraeght,
 Vermits de buurte was gedaeght,
 Te poogen met haer gantsch gewelt,
 Den oest te krijgen van het velt.

De quackel geeft sijn jongen moet,
 En sey: niet al te ras en spoet,
 Maer luystert even desen dagh,
 Al wat'er yemant seggen magh.
 En daer op vlieghet de vogel heen,
 Tot dat het klare licht verdween,
 En 's avonts quam hy met het aes,
 En vraegd' al weder na den baes,
 En wat'er vorder ommegingh.
 De jongens seggen alle dingh,
 Te weten: hoe de meester quam,

Maer dat hy niet een mensch vernam,
 Oock niemant die een dienaer sont,
 Soo dat hy sich bedrogen vont;
 Dat hy daer over was ontstelt,
 En sont Jan Lubbert uyt het velt;
 En seyde hem: gaet met snellen spoet,
 Gaet vaerdigh tot mijn eygen bloet,
 Mijn oom, mijn neef, mijn susters man,
 Daer wacht ick vry wat anders van;
 Want dese lieden weten raet,
 Wanneer den oest voor ooggen staet.
 De knecht, die nam het aen te doen,
 En trat wel happigh door het groen;
 Dies blijkt het, dat het ongeval
 Ons haestigh overkomen sal,
 't En zy dat ons wert toegestaen,
 Op heden wech te mogen gaen.

De moeder loegh 1) om dit verhael,
 En seyde, met een soete tael:
 Ick bidde, kinders, rust uw hoofd,
 Ons nest en sal niet zijn berooft,
 Laet my slechts met het stuck begaen,
 Ick sal u wel ten besten raên;
 Let maer en seght ons met bescheyt,
 Wat hiervan namaels wert geseyt.

Soo haest men siet den naesten dagh,
 De quackel vloogh gelijck se plagh,
 Ock quam de meester in het velt,
 Maer was tot in de ziel gequelt;
 Want soo hy gins en weder sagh,
 Van neef of swager geen gewach.
 Daer stont de man alleen en keeck,
 Gelijck een poelsnip op een kreek;
 Hy riep ten lesten: na ick merck,
 Met buuren is'et leure werck, 2)
 Met vrienden is'et even soo;
 Het graen sal druypen uyt het stroo,
 't En zy ick gae tot goede liên,
 En doe hier nader in voorsien,
 Want neef, en broer, en eygen oom,
 Voorwaer 't en is maer enkel droom.
 Ghy, knecht, mijn soon, en al 't gesin,
 En ick noch echter niet-te-min,
 Die moeten hier, met eyger handt,
 Den oest gaen halen van het landt;
 Want die op buurt of vrienden siet,
 Hoe luyd' hy roept, hy vordert niet.
 Sov haest de gulde sonne daelt,
 En nu maer op de zee en straelt,
 De quackel komt en, voor het lest,
 Genaeckt haer ongerusten nest.
 Daer hoortse wat'er is geschiet,
 En wat de man sijn dienaer hiet,
 En dat hy op sijn eygen daet,
 En niet op buur of vrienden staet.

De vogel, als hy dit verstont,
 Die seyde met een vollen mont:
 'tSa, kinders op! 't is heden tijt,
 In aller ij, met alle vlijt,
 Te scheyden van dit koren-velt,
 Eer ons de strenge meester quelt.

Die yet wensch ras te zijn gedaen,
 En laet'et op geen ander staen,
 Want niet en maeckt soo rassen spoet,
 Dan als een man sijn eygen doet.

1) loegh; lachte.

2) leure werck; lorrewerk.

VAN DE MUYS EN DE KICKVORS.

Hier voortijts rees'er groot verschil,
Ter saecke van een groenen hil, 1)
Die in het water was gegront:
Maer dichte by den oever stont.

De velt-muys seyde menighwerf,
Dit was sijn goedt, sijn eygen erf;
De kickvors ging'er tegen aen,
En dreyght den muys daer uyt te slaen;
Hier daeght de muys den kicker uyt,
Te vechten in het groene kruyt.
De kicker pluckt een lange bies,
Die by of aen den oever wies,
De veldmuys is oock geensins bloô,
Sy maeckt een lans van rogge stroo,
En nam een meer-bladt tot een schilt,
Een teycken dat se vechten wilt.
Daer gingh de krijggh geweldig aen,
Doen gingh het wacker op een slaen:
Nu, scheen het, hiel de muys het velt,
Dan was de kicker meerder helt;
Men twijfelt door het gantsche dal,
Wie dat verwinner blijven sal.

Maer in het heetste van de strijt,
Als yeder toont sijn meeste vlijt,
Ey siet, een wouw, met snelle vlucht,
Gevallen uyt de blauwe lucht,
Die greep de vechters by den kop,
En viel'er met de klauwen op,
Ja, bracht se, sonder langh gedrael,
Haer jongens tot een middagh-mael.

Wel let, o Princen al gelijk!
Een yder op sijn eygen rijck:
Ey, neemt uyt onbedachte waen,
Geen hart verschil of oorlogh aen;
Krijght oock met uw gebueren niet,
Want dat baert veeltijts groot verdriet;
Want yemant grooter daer ontrent,
Aen wien uw onmacht is bekend,
Kan hem licht voegen in den strijt,
Als ghy verswackt en moede zijt,
En vallen u dan op het lijf,
En nemen al tot tijt-verdrijf,
Ja, nemen 't uwe bey gelijk,
En voegen 't by sijn machtigh rijck,
Soo datje niet alleen en mist
Al dat, waerom ghy hebt getwist,
Maer oock uw eygen boven dien;
En dat is meer dan eens gesien.

Nu, vorsten van het Christen-rijck!
Ghy wordt gebeden al gelijk,
Niet meer te krijgen onder een,
Maer pays te maecken in 't gemeen;
Op dat het jock van Mahomet
Niet breeder uyt en wert geset,
Gelijk, door enckel onverstant,
Soo menigh rijck en machtigh lant.
Het Christendom is afgeruckt;
Want 't heeft den Alcoran geluckt,
Om dat men hier geduerigh vocht,
En hem geen afbreuck doen en mocht.

Nu Godt, de rechte vrede-vorst,
Die na geen bloet oyt heeft gedorst,
Die gev' u een eendrachtigh hert,
Op dat het eenmael beter wert!

VAN EEN POMPOEN EN EYCKE.

Een boer, in seker thuyn gegaen,
Vont daer een deel poempoenen staen;
Hy sagh, hoe dat het bol gewas
Gantsch dick en opgeswollen was,
En dat het loof, en yeder tack,
Was teer en voos en bijster swack:
Hy sagh tot sijner rechterhant,
Daer stont een eycken boom geplant,
Die geen soo sware vruchten droegh,
Maer kleyn gewas dat niet en woegh.
Hier vaert de man geweldig uyt:
Siet daer een dinck dat niet en sluyt!
Een vast, een dick, een machtigh hout,
Wel 't hardtste van het gantsche wout,
Dat stijght tot boven in de lucht,
Draeght maer alleen een kleyne vrucht;
En siet, een kruyt van geender macht,
Dat brought ons voort soo swaren dracht!

Terwijl hy dit in gramschap seyt,
En met den hemel staet en pleyt,
Een eyckel, boven uyt den top,
Die valt den kinckel op den kop,
En maeckt een put in sijnen hoet;
Des soo verschiet sijn innigh bloet,
En hy seyde: God, vergeeft'et my!
Ick spreke los en al te vry,
Ick spreke tegen uw beleyt,
En dat ick segh, heeft geen bescheyt;
Want had'et na mijn sin gegaen,
Het ware nu met my gedaen;
Eylaes! mijn onbesuysde hooft,
Dat ware van sijn bren berooft;
Ick lage met de neus in 't zant;
Alleen door enckel onverstant.

De mensch is dickmael soo gestelt,
Soo wel in stadt als op het velt,
Dat hy verscheyden dingen siet,
En 't meerendeel en prijst hy niet;
Het schijnt, indien hy scheppen mocht
De hemel met de gantsche locht,
En 't aertrijck en het jeughdigh groen,
Hy soud'et vry al beter doen.

Ghy, stof en asch! ghy, aerden pot!
Ghy, oordeel vellen over Godt!
Die noyt ter deegh heeft ondertast,
Een hayr dat aen uw leden wast.
Ghy, segh ick, die noyt kleyne mier,
Noyt hebt doorgront het minste dier,
Soudt ghy berispen Godes werck?
Het minste dinck is u te sterck,
Ey lieve, 't is een quade slagh,
Die noyt een mensche plegen magh.

VAN HET RIET EN EYCKEN-BOOM.

Een omgewayden eycke-boom,
Quam drijven met een snellen stroom,
Quam drijven in het groene riet,
Gewassen aen de gulle vliet,
En siende, dat het dun gewas
Niet van den windt beschadight was!
Soo sprack terstont dit eycken hout:

Ick ben geslingert uyt het wout,
Ick ben getrocken uyt den gront,
Hoe vast dat ick gewortelt stont,
Ick ben met krachten neêgedruckt,
En in der haest daer heen geruckt;

1) *hil*; heuveltje, aardhoop.

En ghy, een swack, een tanger kruyt,
 Dat hier ontrent den oever spruyt,
 Staet fris en weet van geen verdriet;
 Ey! segh my doch hoe dit geschiet.
 De riet-bos loegh om dit gespreck,
 En seyde: ick weet een beter treck,
 Als hooge boomen uws gelijck,
 En dat alleen vermits ick wijck,
 Vermits ick buygh, en duyck, en nijgh,
 Tot dat ick beter weder krijggh;
 Maer ghy zijt hart en bijster trots,
 En staet gelijck een stege rots.
 En of al schoon een Noorden wint
 Op aerden sijn geweld begint,
 En dat hy fel en vinnigh blaest,
 En door de groene bossen raest,

Ghy past niet op sijn groote macht,
 En toont dat ghy hem niet en acht;
 En daerom wordt hy byster gram,
 En valt dan op uw dieken stam,
 En schudt uw tacken met geweld,
 Tot hy u plat ter aerden velt:
 Daer light dan uw verheven boom,
 En wort een speeltje voor de stroom,
 En krijggh daer op een schamper jou,
 Vermits hy niet eens bucken wou.
 Ghy, vrienden, wie je wesen meught,
 Weest buyghsaem, 't is een nutte deught,
 En als het dondert in de lucht,
 Soo dat schier al de werelt sucht,
 Dan buygh u, buygh gelijck een riet,
 Soo valt op u het onweër niet.

KONINGKLIJCKE HARDERIN
A S P A S I A,
B L Y - E Y N D I G H - S P E L;

VERTOONT OP D'AMSTERDAMSE SCHOUBURG, 1655.

AEN D'AENSCHOUWERS.

Die meynt, dat d'Oppermacht, hier boven ons geseten,
Niet kan het gansch beleyt van aertsche dingen weten,
Maer hout dat ons bedrijf, en dit geweldig Al,
Maer slechts daer henen sweeft als op een los geval;
Die koom een weynigh hier, men sal aen hem vertoonen
Een krans van bloem-gewas verkeert in hoofsche kroonen,
Een herders boeren-tuygh verandert in een staf,
Die aen een slechte maeght geheele rijcken gaf.
Hoe kan een herders kint, geboren aen der heyden,
Die niet en heeft geleert als hare schapen weyden,
Oyt klimmen op den top van eenigh prachtigh hof,
't En zy door hoogh beleyt getogen uyt'et stof?
Als God beslooten heeft yet sonders uyt te wercken,
Soo buyght'et altemaal om dat te mogen stercken,
Ja, gantsch de werelt-kloot wort om en om gewent,
Op dat'et voortganch hadt wat God op aerden sent.

Daer is van alle tijt, daer is een hooger wesen,
Wiens macht is onbepaelt, als boven al geresen,
By niemant oyt door-gront; daer is een wonder Geest,
Oneyndigh, machtigh, wijs, en waert te zijn gevreest.
Die stuert dit wonder Al, en watter sal geschieden,
En stort de menschen in al wat hy wil gebieden,
Die treckt een rijs om hoogh, en velt een ceder-boom,
Die maeckt van sant een beeck, en dempt een hollen stroom.
Hy set de Princen af, en doet de werelt drillen,
En gaet dan wederom de felle baren stillen;
Ja, recht'et weder op, dat plat ter aerden lagh,
Soo dat men over-al sijn wesen kennen magh.
Nu hoort met aendacht toe, al die hier zijt gekomen,
Dit spel behoort met ernst te worden ingenomen,
Ghy kunt hier, met vermaeck, den loop des werelts sien;
Dus, vrienden, wilt het werck een gunstigh oore biën.

PERSONAGEN.

DAMON, een Herder.
PHILOS, DAMONS vrient, mede een Herder.
ASPASIA, een Herderinne.
CYPRYNE, oock een Herderinne.
PHORBAS, een Koolman.
LODIPPE, een Spoockster.
LEPANTE, } Hooft-mannen.
MILONOR, }
ALEXIS, Vader van ASPASIA.
PALEMON, een bedaeght Huysman.
AULICUS, een Hovelingh.
EUTRAPEL, een Ridder.
PHRYX, de Schalck-nar van 't Hof.

CELER, een Page.
CYRUS, de Keyser.
THEON, een van 's Keyzers ontfangers.
PANCASTE, }
CHARICLEA, } Hoofsche Jonck-vrouwen.
PHRYNE, }
ÆGLE, }
PARISATIS, 's Keyzers Moeder.
MOJOMBE, een tweede Spoockster.
PHAON, 's Keyzers Heraut.
CUPIDO, in een Vertooningh.
Eenige stomme Personagen, 's Keyzers Edellieden en Trouwanten.

Het Tooneel is te Babyloniën.

I N H O U D T.

Aspasia, een bevallijcke herderin, alhoewel by verscheyde jonge herders, van haer gelegenthey, bemint, en ten huwelyck versocht, is van alle soodanige versoecken af-keerigh. Damon, een herder, onder anderen, gants innerlyck op haer verlief, en geen weerliefd konnende verwecken, neemt toevlucht tot een spoockster, om door de toverkunst tot sijn voornemen te gheraken. Van de selve wederkeerende, en sich inbeeldende door sulcke middelen tot sijn wit te komen, krijgth tijdinge dat sijn beminde Aspasia, door eenige hoofsche Afgesanten van den Koning Cyrus, in der haest wegh genomen, en naer 't Hof gevoert was. Hy, daer over gansch mismoe-digh, verfoeyt de toverkunst, en begeeft zich naer de stadt, om recht te vernemen hoe 't werck in der daet mocht wesen. Hy daer komende, verneemt dat sijn beminde aen den Koningh heel wel geviel, ja boven alle hoofsche jonckvrouwen liefgetal was. 't Welck met nijdige oogen by de Persiaansche Hofjonckvrouwen ingesien zijnde, ramen met den anderen een bedriegelijcken aenslag, om de herderin in 's Koninghs oogen hatigh te maken, gebruyckende daer toe niet alleen de geringe gelegenthey van Aspasia, maer strooyden oock uyt datse niet al te suyper was: Vinden wijders oock goet Parisatis, moeder van Cyrus, te gebruycken, om door redenen en middelen, als voren, den Koningh van de herderin afkeerigh te maken.

Doch alsoo eene van die hoofsche jonckvrouwen uyt dien aenslagh selfs, 't geheele bescheyt, soo het lagh, den Koningh, die oock alreede door de liefde tot Aspasia te seer ingenomen was, geopenbaert had, stiert den Koningh sijn moeder gram-melijck te rugge, haer onder andere te gemoet voerende, dat hy volle kennis van 't gansche werck had, selfs door eenen van den geheymen Raet: Dies Parisatis, om uyt te vinden wie die klappey mocht wesen, en sulcx uyt de bekentenis der jonckvrouwen niet trecken konnende, ontbiet een spoockster, die, haer gelatende ofse tot dien eynde een snee-geest sou besweeren, ontdeckt wort, dat sy de gedaente van die geest selfs had aengenomen, waer door sy ten Hove wort uytgelachen, bespot, en door Phryx, den Hoofsch Schalk-nar, qualijck gehandelt. De Koningh, over 't bedrijf van die jonckvrouwen misnoeght, stelt hem aen, of hy'er een beschaemtelycke straffe sou willen aen doen; doch, door Aspasia versproken, vergeeft'er 't aengestelde bedrogh, mits voor sijn beminde een voetval doende. Damon, de verliefde herder, van den Koningh treffelijck vereert zijnde, maeckt van de noot een deught, en keert weêr na huys, en Aspasia blijft by den Koningh, die haer, met alle heerlijckhey, Koningin van al sijn rijcken kroont.

KONINGKLIJCKE HARDERIN
A S P A S I A,
B L Y - E Y N D E N D - S P E L.

EERSTE BEDRIJF.

DAMON, ALLEEN UYTKOMENDE, SPREEKT:

Daar heerscht een selsaem spoock in mijn ontroerde sinnen,
Dat my onseker maeckt wat dat ick sal beginnen:

Mijn ziele suysebolt, mijn geest is op de loop,
Mijn tochten zijn ontstelt en woelen overhoop.

Ick, alle daegh gequelt van dese bange kueren,
Sprack lest een herders wijf, de wijste van de bueren,
En klaeghde haer mijn noot, ten besten dat ick mocht,
En sey, hoe dat mijn geest in my geduerigh vocht.

Sy, na het gansche stuck te hebben overwogen,
Heeft my wat van het volck ter zijden afgetogen,

En sey ten lesten dus: onmoosel herders kint,
Men segh u wat men wil, ick segge datje mint;
Ick sie, hoe u de geest en binne-krachten wercken,
Ick kan het aen uw pols en uw gesichte merken.

De tijt heeft my geleert, de kunst heeft my gemelt,
Hoe dat een brandigh hert van binnen is gestelt.

't Is liefde datje quelt. Ick stont gelijk verslagen,
En wat doch liefde was, begon ick haer te vragen,

En seyde boven dat: wat is'et voor een quael,
Daer op ick nachten langh bywijlen ligg' en mael?
Het wijf dat stont en loegh, doe sy my hoorde spreken,
En heeft met schamper joek aldus my door gestreken:

Ghy vraeght my datje selfs of weet of weten moet,
Of seker, weetj' 'et niet, soo zijtge maer een bloet.

Daer gingh ick ongetroost vast dwalen aan der heyden,
Mits quam Aspasia haer witte kudde weyden;

En mits ick haer vernam, soo sloegh mijn gantsche ziel,
Soo dat ick in het gras onmachtigh nederviel.

En hier uyt leerd' ick eerst, wie datse mochte wesen,
Die mijn mistroostigh hert van pijn kon genesen.

Ick stont ten lesten op, en gaf my tot de maeght,
En heb aen haer mijn noot en diepen anext geklaeght;

Eerst door gemeene praet, en in bedeckte reden,
Doch klaerder naderhant, en als in volle leden:

Maer sy heeft mijn gespreck behendigh afgeleyt,
Als ofze niet en wist, wat minnen was geseyt.

Dit heeft nu langh geduert; maer wat ick heb begonnen,
Ick heb nu, naer ick merk, noch niet met al gewonnen.

Sy blijft al even koel, maer niet voor my alleen,

Sy handelt even soo de vryers in 't gemeen.
Sy heeft wat anders voor, sy wil al hooger sweven,
Haer geest vint vreught noch lust in al ons buiten-leven,
Maer janckt na stadt en hof, niet na een schape stal,
Meent dat een machtigh Vorst haer noch eens vrijen sal;
Is echter hier in 't wout zoo wel als ick geboren,
Wat magh haer, slechte maeght, tot sulcken pracht bekoren?
'k Docht menighmael die waen te drijven uyt'et hoofd;
Maer heeft my, wat ick zey, tot heden niet geloof.
En soo ick seker wist, dat haer niet sou verveelen,
Ick gingh noch dese nacht een aerdigh deuntjen speelen,
En streelden na de kunst haer toegeslooten deur,
En melden, door het spel, hoe ick geduerigh treur.
Ick heb van seker vriend een deuntjen laten maken,
Dat past op haer bedrijf, en haer geheele zaken;
Licht brengt'et meer te weegh, dan wat ick immer sprack:
Wel flux nu, Damon, op, het fluytjen uyt de sack!
Maer Philos dient'er by, die sal het lustigh quelen,
En ick zal op een fluyt, of op de moesel 1) spelen.

Hou Philos, zijtge t'huys, soo komt eens voor den dagh.

PHILOS.

Hoe gaet'et, lieve neef?

DAMON.

Gelijk het eertijts plagh,
Ik quam hier wederom om troost te mogen winnen,
Maer sonder uw behulp en kan ick niet beginnen.

Kom, voeght u neven my, en singht dit aerdig liet.
(Hier geeft Damon 't liet aen Philos.)

PHILOS.

Hoe soud' ick dat bestaen? ick kan de wijse niet;
Maer neurt my doch een vers, ick wil tot haerder eeren,
En sal (na dat my dunckt) het deuntje veerdigh leeren.

DAMON.

Wel aen, ick wil het doen; ghy, luystert na het spel.
(Hy neurt een veersjen.)

1) Moesel; dakpijp, doedelzak.

PHILOS.

Swijght, herder, 't is genoeg, ick ken het deuntjen wel.
Geeft my het nieu gesangh, ick sal het eerstmael lesen,
En dan van stonden aen tot singen vaerdigh wesen.

(Hy leest het liet.)

Wel aen, ick heb'et liet als in mijn breyn geleyt,
Begint, als 't u belieft, voor my ick sta bereyt.

Hoe kan een mensch na goede dagen trachten,
Die in den geest met eersucht is besmet?
Hoe is'er rust of ware vreught te wachten,
Soo langh sijn hert op hoogheyt is geset?
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Wat voor een lust, wat vreughde kan hy rapen,
Die met geen dienst van Prinssen is belast!
Die sachtjens gaet, en leyt sijn eygen schapen,
En op geen pracht, of hoofsche rancken past!
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Kom, siet het gras en alle boomen groeyen;
Kom, siet het vee gaen spelen op het velt;
Kom, siet het kruyt aen alle kanten bloeyen,
En seght my doch wat ghy hier tegen stelt?
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Siet ghy in 't Hof een kamer vol tapijten,
Siet ghy het leer, dat kunstigh is vergult,
Ghy siet het niet dat yeder plach te bijten,
Oock sonder gront en buyten sijne schult.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Het vlas, het zaet, de bloemen aen der heyden,
Het appelhout, dat op het bloeyen staet,
Het aerdigh groen, gemengelt tusschen beyden,
Is meerder lust dan al het Hof-cieraet.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Wat is musijck of diergelijcke saken?
Wat is een luyt, of cyter, of een veel?
Of hoe het zy, 'k en vinde geen vermaken,
Dan als ghy singht, en ick een deuntjen queel.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Laet aen een Prins sijn opgepronckte tafel,
En vult hem op met allerhande wijn,
Ick prijs een struyf, of diep-geruyte wafel,
In versche melck en vint men geen fenijn.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hij leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

O vrije lucht, en onbekommert leven!
O hoof, o lant, o soete buyte-vreught!
Geen Hof en kan de ziel vernoeegen geven,
Want daer en is geen woonplaets van de deught.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?

Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

Nu, tot besluit, o bloemtje van der heyden!
Vergeet het Hof, daer is noyt ware rust.
Komt nevens my uw teere schaepjens weyden,
Hier is vermaeck en enckel herten-lust.
Wat baet den mensch of eer of machtigh gout?
Hy leeft naer wensch, die uwe velden bout,
O wel geluckigh wout!

DAMON.

Nu Philos, 't is genoeg, laet ons van hier vertrecken,
Laet haer dit nieu gedicht als voor een lesse strecken.
Een lesse van een vrient, die haer ten besten raet.

PHILOS.

Dit is een lof-gedicht voor onzen vrijen staet;
Maer laet my dit gesangh, op dat ik 't uyt magh schrijven,
Het sal my tot een pant van onse vrientschap blijven.
En 't is een aerdigh liet, dat my ten hooghsten dient.

DAMON.

Die broot voor vienden sluyt en is geen ware vrient;
Neemt daer, dat ghy begeert, maer laet'et weder keeren,
Ick moet'et onsen vrient Menalcas oock vereeren,
Het is hem toegeseyt.

PHILOS.

Het sal alsoo geschiên,
Maer ick ga mijnes weeghs, en na de schapen sien.

DAMON.

God spaer u langen tijd, en wil u oock geleyden,
En geef u hooy in stal, en klavers op de weyden,
En altijd verschen melck, en altijd vetten room,
En midden in de nacht voor al een soeten droom.
Siet daer een herders wensch.

PHILOS.

Noch hebje wat vergeten.

DAMON.

Wat is dat voor een dingh? ick bid u doe 't my weten.
Segh wat'er noch ontbreekt.

PHILOS.

Een vrijster in den arm;
Dat maeckt een herders kint by koele nachten warm.

DAMON.

Ja, vrient, dat is'et al; maer ront en klaer te spreken,
Het heeft mijn herderin haer leven noyt geleken.
Sy wil geen rouwen praet, ick moet behendigh gaen,
Of al mijn vrijery die waer terstont gedaen.

PHILOS.

Wel, Damon, weest gegroet, ick magh niet langer blijven,
Ick moet van stonden aen de schapen elders drijven;
Maer ghy doet even staêgh, gelijk een vrijer plagh,
En spraeckt wel van het lief op 't midden van den dagh,
Of tot den avont viel, ja midden in de nachten.

DAMON.

't Is niet dan al te waer, soo vlieden mijn gedachten.
Siet, wat een selsaem dingh! al schijnt'et ongeval,
Een soete dwepery is minnaers lief-getal.
De vrijers al gelijk, en wie daar immer minden,
En weten menighmael haer geesten niet te binden,
Soo maelt haer innigh breyn, dewijl het eeuwigh werckt;
En dus verloopt de tijt, oock eer het iemant merckt.

PHILOS.

Ghy geeft my weder stof en reden om te praten,
Maer des al niet-te-min, ick moet het daer by laten;
Ick ga tot mijn bedrijf.

(Philos gaet biinnen.)

DAMON.

Wel, als het wesen moet,

Soo weest van my bedanckt en andermael gegroet.
Maer ginder, na my dunket, sie ick de Nimphe komen,
Die mijn vervoerde ziel heeft krachtigh ingenomen.
Sy is vol diep gepeys, na ick aen haer bemerck,
En dat is in 't gemeen verheve sinnen werck.
Ick wil hier onder 't loof een weinigh my versteken,
Sy sal misschien een woort tot haer gedachten spreken,
Een woort, dat mijnen geest sal dienstigh mogen zijn,
En brengen eenigh heyl aen mijn benaude pijn.

ASPASIA.

Hoe wordt een jonge maeght bywijken aengebden,
Om dat men vreughde soeckt ontrent haer teere leden!
Hoe worts' in tegendeel met driften omgevoert,
Terwijl een vierigh oogh op haer geduerigh loert!
Wat is 'et voor een gril, die, in de jonge lieden,
De krachten van de ziel volmachtigh kan gebieden?
En waerom kiest een man, in sijn verdraeyt gemoet,
Een die hem tegenstaet, en stagen oorlogh doet?
En waerom kiest een maeght, als met geheele sinnen,
Een die haer niet en meynt, oock niet en wil beminnen?
En waerom hoortse niet een droef en vierigh hert,
Dat met geheele kracht tot haer gedreven wert?
Daer zijn hier in het wout verscheyde jonge lieden,
Die my haer echte-trou uit liefd' ootmoedigh bieden;
Maer ick ben uytter aert afkeerigh van de min,
Veel sweeft'er om mijn hert, maer niemant komt'er in.
Maer wat is dit geseyt? sal ick Diana slachten 1),
En uyt het echte bedt geen soete kinders wachten?
Sal ick mijn gulle jeught vertreuren sonder man,
Daer Thirsis anders wil, en ick wel anders kan?
Dit wit, dit aerdigh tuygh, is dit om niet gewassen?
En sou in desen arm niet wel een vrijer passen?
Voor my, ick segge ja, het kroos 2) is my soo goet,
Als 't of aen Galathe, of Amarillis doet.
Maer schoon ick dit gevoel, mijn afgekeerde sinnen
Door vrijen noch gevley van vrijers zijn te winnen.
Daer is, ick weet niet wat, dat my onseker houdt,
En dat mijn grilligh hert de jonge lieden schout.
Veel herders hier ontrent, en uyt de naeste vlekken,
Die pogen dese borst tot hare min te trekken:
Maer wat oyt iemant doet, het raectt mijn herte niet,
't Is mis en sonder vrucht al wat Cupido schiet.
Dus schoon al Hylas komt ontrent mijn deure spelen,
Of Thirsis in der nacht een deuntjen plagh te quelen;
Ick wil geen boere praet, ick wil geen herders liedt,
Al leende Pan haer selfs een nieu-gesneden riedt.
Mijn geest wil elders heen, en vry al hooger sweven,
En dit is my gestaegh als in de borst geschreven.
Wat is dit voor een drift, of voor een malle pracht,
Dat ick op hooger staet, en groote vrijers wacht?
Ick ben een herders kint, geboren aen der heyden,
En wat ick heb geleert, is niet dan schapen weyden;
En des al niet-te-min, soo wil mijn ydel oogh
Gantsch boven mijn bedrijf, en uyt'er maten hoogh.
't Is wat het wesen mach, ick kan het niet beletten;
Ick weet mijn vluchtigh hert op herders niet te setten:
Het is een seldsaem dingh, het is een vreemde gril,
Dat niemant sijnen geest bestiert gelijk hij wil;
Maer dat ick mijn gemoedt van herders heb getogen,
Daer ben ick door een droom noch onlangs toe bewogen,
Niet die by nachte komt, maer als de dageraet
Den hemel open doet, en uyt haer kamer gaet:
Het is van outs geloofft, dat soo een nacht-gesichte

1) *Slachten*; slagen, gelijken.2) *Kroos*; kroost, niet in de betekenis van afstammelingen maar van gelaatstreken. Kroostkunde is gelaatkunde.

Is van een diep geheym, ja van een groot gewichte,
Om dat'et voor gewis als van den Hemel komt,
Het zy het dient gewenst, of dat'et dient geschroomt.
Het scheen, daar quam tot my een machtigh prins genaken,
Terwijl en Coridon en ick te samen spraken;
Hy nam my metter handt, en sagh my gunstigh aen,
En stiet den herder wech, en heet hem henen gaen.
Ik had een schoone krans, van bloempjens net geweven,
Die my een herders kint te voren hadt gegeven,
Die nam de koning wech, en seyde: 't is genoegh,
Eens waerje voor het vee of voor een rouwe ploegh,
Nu is een machtigh vorst tot uwe min genegen;
En siet, daer quam een kroon my op het hoofd gesegen:
Niet als een herderin of als een boere maeght,
Maer als een machtigh vorst of koninginne draeght.
En siet, het schoon juweel scheen my soo wel te paseen,
Als of'et met'et hayr was uyt mijn hoofd gewassen.
En 't was geen menschen hant die my de krone gaf,
Sy quam, na dat my docht, als van den hemel af.
My docht, daer byen oock ontrent mijn lippen vlogen,
En leggen in den mondt wat by haer was gesogen
Uyt tijm en roosmarijn, uyt bloem, of roseblat,
Soo dat ick, sonder pijn, den soeten honingh at:
Want schoon ik my bewoogh, en oock bestont te spreken,
Die byen hebben my noch echter niet gesteken,
Sy vlogen in het veldt, en keerden uyt het groen,
En 't scheen alleen gedaen om my vermaeck te doen.
Stracks hoord' ick daer ontrent veel hondert duisent menschen
Die my van alle kant geluck en zegen wenschen,
En mits 't ontelbaer volck met luyder kele riep,
Ontsprongh ick uit den droom, soo dat ick voort ontsliep. 1)
Ick gingh van stonden aen tot wijtberoemde luyden,
En oock by seker wijf dat droomen kan beduyden,
Daer wert mijn doe geseit (o vrent en seltsaem dingh!)
Als dat my over 't hoeft een kroon en scepter hingh!
Ja, dat my voor gewis iets groots sou overkomen,
Dat my door geen bedroch sou werden afgenomen.
Dit heeft my nu een wijl gesworven door het hoeft,
En 't schijnt dat mijn gemoet al veel hier van geloofft.
Of dit nu Goden zijn, of onder-aertsche spoken,
Die dit verholen vuur, in mijn gedachten, stoken,
Is my noch onbekent; maer soo veel is'er van,
Ick wil noch Coridon, noch Damon tot een man.
Ick wil dan voor een tijt in desen sin volherden,
Tot dat ick nader sie wat hier van sal geworden.
In al wat trouwen raectt, daer moet men sachtjens gaen;
Want die sich hier misgrijpt, die is'er qualijck aen.
Maer ginder uyt het wout sie ick een herder komen,
Wiens geest is over my gantsch vierigh ingenomen.
Ick wil hier stille staen, en hooren wat hy seyt,
Ick weet dat sijn gemoedt door my in rosen leyt.

(Damon vertoont sich, en genaectt Aspasia.)

DAMON.

Godinne van het wout en alle groene velden,
Die, waer ick henen ga, van uwe schoonheit melden,
Doch mijn onrustigh hert noch verre boven al;
Ick heet u welkom in dit geseigent dal.
Mach ick hier eenmael sien, o troost van mijn gedachten!
Daer op mijn dorre ziel, en al mijn sinnen wachten?
Ick heet u welkom, o troost van mijn gemoet!
Die met uw oogh my streelt, en met uw mont my voet.
Soet nimphe, geestigh dier, o blompje van der heiden,
Mocht ick beneffens u mijn teere schapen weyden!
Ach! mocht ick in uw arm eens leggen in het groen,
'k Woud' u, als Venus selfs, daer dienst en hulde doen,
Ja, wou mijn gantsche kracht tot uw vermaeck besteden.

1) *Ontsliep*; ophouden te slapen, hier natuurlijk niet als sterven maar als ontwaken.

ASPASIA.

Wel, dat is wel gevrijt, en al in korte reden.
Maer sachtjens, lieve vriend, 't en gaet'er niet soo breed.

DAMON.

Ick sweer u, lieve nimph, ja met een dieren eet,
Ick woud' uw dienaar zijn, en woud'et eeuwig blijven,
Ja, in mijn trouwe hert uw zoete name schrijven.
Ick woud' al watje wenschte u koopen in de stad,
Ja, storten in uw schoot al wat ick immer hadt.
Ick woud' u, waer ick gingh, gedurigh mede leyden,
Geen doot of ander ramp en soud ons kunnen scheyden.
Neemt my ten lesten aen, en spreekt het troostigh woort.

ASPASIA.

Ick ben noch, lieve vriend, soo verre niet bekoort.

DAMON.

Wel, laet my dan een reys uw rooden mondt genaken.

ASPASIA.

Ghy sult'et al te grof, en my te grimmigh maken.

DAMON.

Wel, is'er dan geen troost voor mijn benaude borst,
Die naer uw gunst alleen, en uw genade dorst?
Staet my een kusjen toe.

ASPASIA.

Waer gaen uw losse sinnen?

Bedaert u toch, mijn vriend, men kust geen velt-godinnen.

Men viert die maer alleen met reuck en offerwerck,
Of op een hoogen troon, of in een schoone kerck.
Leert beter, rouwe gast, uw dienst en plichten weten.
Denckt aen den ouden tijt, die niet en dient vergeten,
En wat eens overlanch Actæon overquam,
Doe hy in dat geval te grooten vrijheynt nam.

DAMON.

Ey, segh eens, geestigh dier, veel soeter om te minnen,

Als of men Pales mind' of al de veldt-godinnen,

Ey, waerom spanj' uw geest soo krachtigh tegen my,
Die 't al aen u bemint, tot aen uw slaverny?

Heb ick hier in het dorp mijn leven oyt gevochten,
Hoewel het menighmael de rauwe gasten sochten?

En ben ick niet soo stil, en van soo koelen bloet,
Gelijck ons ouden vriend Alphisibeus doet?

Kan ick niet na de kunst een aerdigh deuntjen spelen?

Kan ick niet op een riet of op een moessel quelen?

Ben ick niet soo gesint, en wel soo rap te voet,
Gelijck de Boxvoet Pan of uwe Thyrsis doet?

En wat de schoonheynt raeckt, ick moet'et u verklaren,
Ick heb my gister noch gespiegelt in de baren,

Juyt als het niet en woey; en seker, ick bevont
Dat mijn gelaet niet slecht, maer hups en geestigh stont.

Ey! segh, wat schort'er dan, wat is aen my te laken,
Dat ghy my niet en wilt uw vriend en dienaar maken?

Dat ghy my dus verstoot, en niet eens letten wilt,
Hoe veel een geestigh quant van onse mop verschilt?

ASPASIA.

De reden van mijn doen en kan ick niet versinnen,

U kan ik onder dies, o herder! niet beminnen;

Ick weet, ghy hebt verstant, soo wel als iemant doet,

Ick vind' u heus in tael, en in geselschap soet;

Dat ghy beleefder zijt als and'ren, is gebleken,

En weet gelijck het dient, een vrijster aen te spreken.

Maer echter, lieve maet, ick voel voor u geen min,

Geen plaets of eenigh heyl in mijn verdraeyden sin.

God geve watje doet, het kan my niet bekoren,

Ick ben, na dat my dunckt, voor herders niet geboren,

Ick ben niet voor een dorp. Dus, sooje my gelooft,

Laet my voor die ick ben, en rust uw deusigh hoofd.

DAMON.

O wat een droevigh woordt, en wat een harde reden!
Het treckt my door het breyn, ja, door de gantsche leden.

Waer heb ick dit verdient, dat ghy soo vinnigh spreekt,
En met een stuur gelaet mijn lust en herte breekt?

Ick doe u wat ick kan, met hert en gantsche sinnen,
Noch heb ick evenwel op u niet kunnen winnen.

Mijn geest is immers stil waer dat ick henen ga,
En echter krijgh ick niet het langh gewenschte ja.

Waer dat ick eensaem ben, daer gae ick overdencken,
Hoe ick iet vinden sal dat ick u mochte schencken:

Al wat de Lente geeft, al wat de Somer draeght,
Al wat de Winter sent, 't is voor u, schoone maeght.

Soo haest de Mey genaect, ick ga terstont verkiesen

Een koijsen voor een musch, gebreit van groene biesen;

Ick lette waer een vinck, of waer een putter broet,

En schenck u dan een nest, een pant van mijn gemoet.

Soo haest de gulde son is hooger opgeresen,

En dat'er eenigh fruyt van boomen is te lesen,

Of dat'er oyt een roos is vroeger alsse plagh,

Ick maeck dat ick'er krijgh soo vaerdigh als ick magh.

En als ontrent de Herfst de vroege druyven rijpen,

Ick weet'er metter vaert een trosjen uyt te grijpen,

En 't wordt u toegebracht, eer dat'er eenigh man

Een vrucht van desen aert om gelt bekomen kan:

En schoon de Winter raest, ick laet my noyt verdrieten

Een vogel op het ijs of in de snee te schieten.

In 't kort, is 't heet of kout, de velden dor of groen,

Ick weet gedurigh iet om u vermaeck te doen;

Maer noch en baet'et niet. Eylaes! uw koele sinnen

En zijn door soet gevley of gaven niet te winnen.

Wat ick u segh of doe, ghy blijft gelijckje waert,

Dies klaegh ick wel te recht van uwen harden aert.

Wel magh ick dan, eylaes! van u geen troost verwerven,

Soo moet ick voor gewis, in korte dagen, sterven.

Ick sal voor uw gesicht verdwijnen als de snee,

Tot leet en groot verdriet van al mijn weeligh vee.

Maer schoon ick nederdael tot in de nare kusten,

Daer Caron stierman is, en al de zielen rusten,

Daer noit geen ster en is, geen maen of sonne-schijn,

Noch zulje nimmermeer van my ontslagen zijn.

Want mag'er oyt een geest, na dit ellendigh leven,

Eens komen uyt'et graf, en op der aerden sweven,

Soo wil ick even staegh u woelen om het lijf;

U geven over-al een droevigh tijt-verdrijf,

U blasen in het oor, u trecken by de vlechten,

Daer mede ghy de jeught met minne kunt bevechten;

U storen in den slaep, u quellen in den droom,

Oock daer ghy ruste soeckt ontrent een groenen boom.

In 't holste van den nacht, als alle minnaers slapen,

Of loon van trouwe min by haer geselschap rapen;

Dan sal mijn bleecken geest u snorren om den kop,

Tot u het grilligh breyn sal draeyen als een top.

En als ghy roept om hulp, dan sal ick stracks verdwijnen,

Maer op een oogenblick u wederom verschijnen;

Dus waer ghy eensaem zijt, in bos of eenigh dal,

Weet, dat ick even staegh uw sinnen plagen sal.

Mach ick, terwijl ick leef, geen troost van u genieten,

Soo hout'et voor gewis mijn doot sal u verdrieten;

Mijn lijveloose geest sal u een straffe zijn,

Om dat mijn jonge ziel moest quellen in de pijn.

ASPASIA.

Wat mooghje, rechten bloet, al vreemde kuuren drijven!

Gewis, al watje seght is klap van oude wijven.

De mensch, die eens het lijf hier in den grave liet,

En vint men naderhandt hier in de werelt niet.

Sijn tijt is dan geweest, hy kan geen menschen quellen,

Hy vaert ten Hemel op, of onder in der Hellen.

Hy keert noyt weder hier, waer hy oock wesen magh,
De boom blijft daerse valt of alsse neder lagh.
Ghy zijt een hups gesel, en weet oock gauwe trekken,
Een vrijster (weest gerust) en kan u niet ontbreken,
Gaet, treet maer in het werck, gelijk een vrijer plagh,
Ghy sult haest zijn verselt, misschien oock desen dagh.

DAMON.

Hoe soud' ick op een dagh u geestigh beeldt vergeten!
Ick sage van de wolf my liever hier verbeten
En oock mijn beste schaep, eer met soo lossen sin
Te laten in mijn hert een nieu bedachte min.
Soo langh de koele windt sal op der aerden waeyen,
Soo langh den seven-ster sal om den hemel draeyen;
Soo langh de klare son sal geven haren schijn,
Soo langh, o frisse bloem! sal Damon uwe zijn.

ASPASIA.

Wel, herder, 't is genoeg; ick weet, dat mijne schapen,
Die ginder aen den bergh, of in de laeghte slapen,
Haest dienen t'huys geleyt; ghij siet, den avont valt,
En seker, na my dunckt, het is genoeg gemalt.
Ghy, gaet dan uwes weeghs, 't is tijt van hier te scheyden.

DAMON.

Princesse, weest gerust, ick sal u gaen geleyden,
Ter plaetse daerje wilt.

ASPASIA.

Maer dank u evenwel dat ghy my gunste biet;
Doch gaet, 't is mijn bevel.

DAMON.

Het sal dan soo geschieden;
Maer, nimphje, laet ons doen gelijk de heusche lieden;
Een kusje sonder meer.

ASPASIA.

Ick segge, weest gerust,
Ick heb mijn leven langh geen herder oyt gekust,

DAMON.

En laet my dan alleen aen u een kusjen geven,
Het sal my zijn een salf voor mijn verdrietigh leven.
Wel, soo ick niet en mach genaken uwen mont,
Uw' hant is my genoegh.

(Aspasia weygart.)

ASPASIA.

Ghy maeckt'et al te bont;
Gaet wech, of ick vertreck.

DAMON.

Uw woorden zijn geboden.
Ick acht u, schoonste maeght, meer dan de grootste Goden,
En t'wijl ghy dit bevel aen Damon hebt gedaen,
Soo kust hy noch de grondt daer op ghy hebt gestaen;
Maer lieve, noch een woort, hoort doch uw dienaar spreken.

ASPASIA.

Hey Damon, 't is genoegh, het zijn uw oude trekken.
Ick speure watje soeckt, ick ken uw rancken wel,
Ghy pooght na tijt-verdrijf, en soeckt maer enkel spel.

DAMON.

Princesse van het wout, van duysent uytgelesen,
Voorwaer ick sal voortaan niet meer uw vrijer wesen,
Nadien het u mishaecht, en mits uw hoogen moet
Siet op een ander wit, als hier een vrijster doet.
Ick sal het laten gaen, wil yemant u verhoogen,
Laet ick maer sijn uw vrient, ick sal noyt vorder pogen,
Maer blijven als ick ben.

ASPASIA.

Hoe! wat is dit geseyt,
Een vrijer of een vriendt is daerin onderscheyt?

DAMON.

Ja trouwen, soete maeght, ick sal 't, belieft 't u, seggen:
Een vrijer sal de gront dus van sijn saken leggen,
Hy pooght door trouwen dienst, daer hy 't verstant op wet,
Te krijgen metter tijt gemeenschap in het bedt.
Een vriend gaet anders toe, en wil maer liefde dragen.
En haer, die hy bemint, in alle dingh behagen,
Ja dienen waer hy kan, en daer op staet hij stil;
Siet daer een ander werck, als dat een vrijer wil.
Al dat een vrient bedrijft, dat heeft gesette palen,
En over heusse gunst en wil hy nimmer dwalen;
Sijn kus heeft geen gevolgh, geen dieper oogh-gemerck,
Maer eyndicht even selfs in dat ellendigh werck;
En, met een woordt geseyt, hy doet gelijk een broeder
Sijn broeder liefde toont, of als een teere moeder
Haer dochter somtijts kust, wanneer sy van haer scheyt,
Of als een aerdigh kint bywijlen soentjens vleyt.
Princess' op deze voet wil ick mijn saken stellen,
Om soo uw geest niet meer door mijn gevry te quellen;
Ick wil uw broeder sijn, of wel uw' trouwe vrient.
Gedooght op desen gront van my te zijn gedient.

ASPASIA.

Voor my, ick spreke ront, het zijn onguure menschen,
Die niet een grooten hoop van goede vrienden wenschen;
Men heeft die noyt te veel.

DAMON.

Ey, laet dan heden toe,
Dat ick met u voortaan als met een suster doe.

ASPASIA.

Ick ken uw vroomen aert, oock wil ick u betrouwen,
Dat ghy met reynen geest sult heusche vrientschap houwen;
Ghy, doet dan als een vrient, en set doch uyt uw sin
De rancken van der jeught, en grillen van de min.
Voor al tot dertel jock en toont u niet gegengen,
Maer heus en recht beset, gelijk als vrienden plegen;
En als ghy van my scheyt, of anders my begroet,
En raectt my anders niet dan als een moeder doet,
Of als een broeder plach; maer vorder ict te pogen,
En sal mijn suyperheyte van niemant oyt gedogen.
Uw gunst moet eerbaer zijn, in wil en in der daet,
Dus wacht u nu voortaan van dertel ongelaet.
Indien ghy nu belooft dat ghy dit na sult komen,
Soo wordje my tot vriendt op heden aengenomen.
Geeft my daer op uw handt.

DAMON.

Wel, dat'et suyper zy;
Ontfanght dan, tot bewijs, een heuschen kus van my,
Soo als het ons betaemt.

(Hy kust vry wat anders als broederlick,
haer wat langh vast houdende.)

ASPASIA.

Is dat nu suyper kussen?
My dunckt, ghy gaet te werck gelijk de kriele mussen;
Neen, vrient, dat schaf ick af, 't en is geen broeders soen,
Het schijnt ghy trecke-beckt, gelijk de duyven doen.
Nu heeft die vriendschap uyt; ghy bleeft niet in de palen,
Daer over mijn verlof geen macht en gaf te dwalen.

DAMON.

Genade, soete maeght, het was myn eerste reys,
Ick wil het beter doen en na den rechten eys.

ASPASIA.

Neen, lincker, 't is genoeg, ghy kunt geen vrientschap vieren,
Dat spel dient niet gepleeght ontrent de jonge dieren.

DAMON.

Maer segh my doch een reys, wat quaet is u geschiet?
Een rooden mont gekust, verliest haer blosjen niet.
Ick neem, tot meerder blijck, de byen tot getuygen,

Die uyt een frisse roos haer was en honingh suygen;
En 't schaet de bloemtjens niet, haer glans blijft even schoon.

ASPASIA.

Het geen ghy vriendschap heet, dat acht ick niet een boon;
Ghy hebt'et al verbrot met uw doortrapte grepon,
Ick ben door uw bedrijf nu fijn genoegh geslepen,
Mijn beekj' is niet soo geel gelijk het eertijts plagh,
Doen ick uw slim beleyt al siende niet en sagh,
Siet, die my eens bedrieght, al bid hy menighwerven,
Ja wil, gelijk het schijnt, uyt liefde voor my sterven,
Ick geef hem geen geloof, dat speeltjen heeft gedaen,
Hy mach wel stille zijn, en ghy mooght elders gaen.

(Binnen.)

DAMON.

Ach! 't is nu al verkerft, wat sal ick nu beginnen?
Voorwaer ick ben te plomp een aerdigh dier te minnen.
Ick had een mooy begin, een goede gront geleyt,
En my was herten-lust, en soete vreught bereyt.
Had ick maer sacht gegaen, gelijk ick had begonnen.
Daer was geen twijfel aen, de vrijster was gewonnen;
Mijn liefde was vermomt met vrientschaps heuschen schijn,
Daer op kreegh ick een kus, hoe kon'et beter zijn?
Ach, plompert als ick ben! ick bleef met groot verlangen,
Ick bleef haer aen de mondt, en aen de lippen hangen,
En toen was 't al verbrot; siet, hoe te grooten spoet
Noyt aen een jongh gesel, noyt yemant voordeel doet.
Maer segh eens, brandigh hert, wie sou dit anders maken?
Kan yemant killigh zijn, als hem de leden blaken?
Kan een die dorstigh is, te midden in den wijn,
Sich houden van het vocht, en sonder drincken zijn?
Voor my, ick segge neen. Mijn ziel wort aangedreven,
Mijn herte lagh en joegh, om haer een kus te geven,
En als ick had verlof, kon ick, in sulcken staet,
De langh gebeden kus bepalen na de maet?
Kond' ick mijn heeten lust, mijn sinnen wederhouwen,
Doen sy haer soeten mont mijn lippen wou betrouwen?
Neen, neen, verdwaelde ziel! die macht en hadje niet,
En daerom treur ick nu, en smelt in mijn verdriet.
De vrijster is gegaen, met gramschap aengesteken,
Vermits ick van den wegh te verre was geweken,
Door al te gullen kus: ick brack het nieu verbont,
Dat tusschen haer en my nu als versegelt stont.
Wat is de liefd' een tocht! wat ongewoone krachten
Beroeren onsen geest, en dwingen ons gedachten!
Al had Diana selfs ontrent de maeght gestaen,
Noch had ick, ick beken 't, my evenwel ontgaen.
O dwaeshey van den mensch! en onbedachte streken,
Om soo een korte vreught sijn welvaert af te breken,
En al sijn herte-wensch. Ach! daer is nu geen raet,
Het schijnt dat my de ziel uyt desen boesem gaet.
Maer wat is dit geseyt, sal ick gedurigh klagen,
En ken ick niet een mensch, die ick om raet kan vragen?
My dunckt ick weet een vrient, die my, in dit geval,
Of troost, of sachter druck, of uytkomst geven sal.
Maer na dat ick bemerck, hier komt hy juyst getreden,
Hy boot aen my sijn hulp, noch niet seer langh geleden.
't Is Philos, mijn gebuer, een wonder rap gesel,
Die hups en geestigh is ontrent het minne-spel.

PHILOS.

Wel vryer, weest gegroet.

DAMON.

Veel goets moet u gebeuren,

PHILOS.

Wel hoe dus, oude vrient, wat doet u eensam treuren?
Is 't noch al om de geen, die ghy soo bijster prijst?

DAMON.

Och ja, om haer die my noyt eer of gunst bewijst.
Och wist ick nu een mensch, die my eens kon ontdecken,

II.

Waer door ick tot myn gunst haer sinnen moghte trecken,
Ick wou hem vriendschap doen, en eeren als een God.

PHILOS.

Hoe Damon, is'et ernst, of is'et enkel spot?

DAMON.

Spot, herder? neen gewis, ick heb, voor lange dagen,
By na mijn eygen ziel de vrijster opgedragen;
Want al wat uyt de lucht of son of mane quam,
Was dat ick my tot hulp, en haer tot dienste nam;
Maer 't heeft my niet gebaet. Sy heeft my al geweygert,
En is tot felder haet gedurigh opgesteygert:
En schoon sy, hart geperst, by wijlen iet ontfingh,
Het was haer enkel spot, en als een nietigh dingh.
Ick had op desen dagh een soeten treck begonnen,
Maer stracks al weder niet, al weder niet gewonnen.
Hoe seer ick my bedwangh, mijn aenslagh is gemist,
En ick heb sonder vrucht mijn tijt hier in gequist.
Ick heb mijn heeten brant met vriendschap willen decken,
Op dat ick metter tijt haer soo tot my sou trecken:
Maer al mijn loose vont die is te niet gegaen,
De liefde doet haer werck, en hanght geen mom-tuigh aen.
Hy wil geen guychel-spel, hy kan geen dingen veynsen,
Het leyt hem in den mont al wat de sinnen peynsen.
Dus is'et my gemist, dies ben ick sonder raet,
Soo dat mijn bange ziel haer eygen leven haet.

PHILOS.

Tot troost, mijn waerde vrient, om hier eens uyt te komen,
U dient een beter vont tot u behulp genomen:
Kont ghy door soet gelaet niet winnen hare gunst,
Soo gaet tot helsch gespoock, en tot de swarte kunst.
Ick heb'et noch een reys voer desen u geraden,
Als ick u lestmael sagh met droefhey overladen,
Maer ghy verstiet'et al, wat ick of iemandt riedt,
En die geen raet en volghet, die smoot in sijn verdriet.

DAMON.

Maer waer is doch een mensch in al het lant te krijgen,
Die troost of bate weet voor mijn ellendigh hijgen?
Men hout'et voor gewis, dat in het gantsche landt
Geen baet te vinden is voor heete minne-brandt,
Als by haer diese werckt. Geen dranck of groene kruyden
Verstrecken noyt tot hulp aen siecke jonge luyden,
Indien haer sieckte sproot uyt onbeveynsde min.

PHILOS.

Daer valt ghy wederom in uw verkeerden sin.
Ick segge, dat de kunst een vrijster kan bewegen,
En maken in den geest, tot die haer soeckt genegen;
Ja, dryven uyt de ziel verdriet en ongeval,
En sooj'et niet en weet, hoort wat ick seggen sal:
Daer is een wonder-wijf in dit gewest te vinden,
Dat geeft, gelijk het schijnt, geboden aen de winden,
En regels aen de lucht en aen de klaere maen,
En doet, als met een woort, de sterren ondergaen.
Sy jaeght, wanneerse wil, de vissen uyt de stroomen,
Het kooren van het velt, de fruyten van de boomen;
Sy maeckt een groote storm en onweer op de zee,
Soo dat'er niet een schip mach duren op de ree.
Sy doet het gantsche wout en al de rotsen drillen.
Sy kan den rassen loop en al de beecken stillen.
Sy toomd' oock aen de leeuw sijn ongetoomden muyl,
En roept de koude slangh uyt haren diepen kuyl.
Sy doet door al het landt de naere geesten draven,
En dwinght, wanneerse wil, de dooden uyt de graven.
Sy jaeght den donder uyt, en drijft een maghtigh schip,
Of in een grousaem diep of op een hoogen klip.
Sy weet oock boven al verscheyde minne-streken,
En kan oock, daer se wil, een killigh hert ontsteken.
Ja, weet al wederom te koelen desen brandt,
En 't wordt alsoo gelooft door al het naeste landt.

DAMON.

O! wou nu eenigh mensch my desen heuvel wijsen,
Ick wou hem boven al mijn leve dagen prijzen;
Des wat ick bidden mach, doet ghy het, lieve vriend,
En leyt my tot den bergh, of elders daer het dient.

PHILOS.

Moest ick niet in het dorp, en dat den naesten morgen,
Veel dingen tot den bouw, die noodigh zijn, besorgen,
Ick was er toe bereyt.

DAMON.

Indien het wesen magh,
Soo stelt uw saken uyt, en gunt my desen dagh.

PHILOS.

Ick moet noch heden selfs mijn schaepen gaen verdrijven,
De kudd' is wonder groot, sy mach niet langer blijven
Ontrent den schralen bergh, daer sy op heden weyt.

DAMON.

Wat schade kan het zijn, soo ghy wat langer beyt?

PHILOS.

Wel, als ick immers moet, soo wil ick ronder spreken,
En seggen open uyt, wat dat'er mach gebreken;
Hoort Damon wat'er schort: ick heb nu groot belet,
Cyprijne, lieve maet, die heeft my dagh geset.
Cyprijne, sooje weet, de schoonste van de maeghden,
Die oyt aen herders oogh, door soet gelaet, behaeghden,
Die heeft my plaets geset in seker lustigh dal,
Daer ick haer, met vermaeck, van liefde spreken sal,
Daer ick, indien het lukt, van haer gebloosde wangen,
Sal meer als eenen kus tot mijnen troost ontfangen.
En wie het niet en weet, ghy weet'et lieve vriend,
Dat soo een goeden kans my niet versuymt en dient.

DAMON.

Wel, Philos, is het stuck op sulcken wijs gelegen,
En hanght u over 't hooft die langh-verwachten segen,
Soo neemt uw kanse waer, gebruyckt dat hoogh geluck,
En stelt uw bange ziel ten lesten buyten druck.
Ick ga dan daer ick kan, en sal geheele dagen
Of aen het naeste dorp of in de steden vragen,
Waer sich het wijf onthout die vrijers heelen kan.

PHILOS.

Wel doet niet als een kint, maer als een deftigh man:
Wat u voor oogen komt, en wilt u niet ontsetten,
Maer pooght in rechten ernst op alle dingh te letten;
En als ghy weder keert, soo laet my doch verstaen,
Wat ghy begonnen hebt, en hoe het is gegaen.

DAMON.

Vaert wel, geminde vriend, ick sal het stuck beginnen,
Ick wensch u goeden dagh, en een geluckigh minnen,
Soo hebje dat ick soeck.

(Damon gaet binnen.)

PHILOS.

Wel, herder, zijt gegroet,
God sent u veel geluck, en nimmer tegenspoet.
Is 't niet een wonder stuck! Hoe gaen des werelts saken!
D'een pooght na hoogh bedrijf, en weet'er toe te raken.
Een ander, wat hy doet, die worstelt met de noot,
En leeft in stage sorgh tot aen de bleecke doot.
Ick ben een slecht sorgh en heb maer weynigh schapen,
Noch ga ick evenwel met blijde sinnen slapen.
De vrijsters van het wout die zijn op my gesint,
En was niet sonder troost, waer ick oyt heb gemint.
Want oock Cyprijne selfs, de schoonste van den lande,
Die geeft my menighmael een kus ten minne-pande;
Een kus vol Nectar selfs, en enckel honigh-raet,
Die my tot aen het mergh, en in de ziele gaet.
Maer Damon, onse vriend, een geest die weet te leven,
Die groeter kudd' als ick geduerigh heeft gedreven,

Die vrijt maer sijns gelijk, en echter vanght hy niet,
Dies leeft de goede man in eyndeloos verdriet.
Hy streckt nu sijn gemoet tot aen de nare spoken,
Om in een killigh hert een vuur te mogen stoken.
Siet, wat de liefde doet, en hoe een brandigh hert,
Door tochten van de jeught, door lust betoovert wert.
O! 't is een hoogh geluck als jonge lynden paren
Met onbedwongen wil, en in haer groene jaren,
En niet door helsch gespoock of grilligh tover-kruyt.
O Goden! magh het zijn, gunt my een vrije bruyt!
(Binnen.)

HET TWEEDE BEDRIJF.

DAMON.

Ach! was'er iemant nu, die my eens wilde toonen
Waer ick behoor te gaen, ick wou mijn leitsman loonen,
Want ick ben hier verdwaelt; maer ginder is een mensch,
Die sal, op mijn versoek, wel seggen dat ick wensch.
Ey segh my, lieve vriend, waer dat ick hier ga dolen.

PHORBAS, KOOLMAN.

Het lant, daer ghy hier zijt, daer graeft men zwarte kolen,
De beste vrucht die 't heeft, en dat's mijn daeglijcx werck.
Let, jonglingh, waerje gaet, en neemt op alles merck:
't Is hier een schralen hoeck, en niet als dorre gronden,
Daer wert noch lustigh kruyt, noch boom, noch bloem gevonden,
En jonckheyt soeckt vermaeck; dus keert doch, lieve vriend,
Hier is geen soet bejagh dat uwe jaren dient.

DAMON.

Men heeft my doen verstaen, dat sich in dese velden
Een deftigh wijf onthout, die ieder weet te melden
Wie hem geworden sal tot man of echte vrou;
Ick wensch, dat eenigh mensch my tot haer leyden wou.

PHORBAS.

Ja, steeckt u desen wesp, wel aen, ick wil u helpen,
En wou, indien ick kon, uw' droeve wonden stelpen:
Gaet, klopt aen genen bergh, die heet men Gog-Magogh,
Daer woont een nare-kol, 1) maer hoet u voor bedrogh.
Siet vry dit lantschap aen, het schijnt gelijk te treuren,
En nimmer sagh ick vreught ontrent haer swarte deuren.
Daer is, gelijk het schijnt, een woonhuis voor de doot:
Geen hoenders op de werf, geen eenden in de sloot.
Daer kan geen jonge maeght een aerdigh kransje weven,
Om tot een minne-pant haer vriend te mogen geven.
Daer is geen bloem-gewas, geen groen, of aerdigh kruyt,
Daer is geen frisse roos, die aen der heyden spruyt.
Daer kan geen dorstigh mensch een peer of appel krijgen,
Schoon hem de moede borst, en al de leden hijgen.
Daer is geen boom ontrent, daer is geen edel fruyt,
Daer is geen nachtegael die in de boomen fluyt.
Men hoort'er niet een mees of ander vogel singen,
Men siet'er niet een ree, ontrent de klippen, springen.
De raef, het leelijck dier, dat sit alleen en krast,
Ter plaetse daer het mosch, op dorre rotzen, wast.
Men siet de fieder-muys, en wonder vreemde dieren,
Ontrent haer dorren bergh, en om haer gevel swieren,
Tot in haer kamer toe; en uyt een diepe kuyl,
Daer hoort men evenstaegh de stemme van een uyl.
Haer toegangh is gegront, niet met gehouwe steenen,
Maer 't is een vrent verwelf van dorre menschen beenen,
Geschakelt over een; siet daer een vrent gebou,
Waer van oock Roelant selfs de schrick bevangen sou.
Hier siet men vuyl gebroet van alderhande slangen,
Of swieren door het huys of aen de mueren hangen,
Een dick-gebuyckte pad, en aller padden moer,
Die kruypt ontrent het wijf, te midden op de vloer.

1) nare-kol; moederheks.

Hier zijn geraemten by van hondert doode beesten,
 Van kinders noyt gebaert, van lijven sonder geesten.
 Sy streelt een swarte kat, die vier-ooght in der nacht,
 Waer door al wie haer siet een schrick wort aengebracht.
 Haer setel is een rif, gantsch selsaem aen te schouwen,
 Want noyt en sagh'er mensch soo vremden maecksel bouwen;
 In 't korte, waer men komt, men siet'er vuyl gebroet,
 Dat sy met groot vermaeck oock aen haer tafel voet.
 Hier sit de narekol, gantsch besich om te stoken,
 En met een vreemt gelol haer minne-gift te koken;
 Een pot, die swarten damp doet rijsen uyt de lucht,
 Is machtigh om een helt te drijven op de vlucht.
 Haer lijf is enkel vel, haer oogen diep gesoncken,
 En uyt haer hollen mont daer vliegen heete voncken.
 Een haer gelijck een peck, dat sweeft haer om den kop,
 En waer een krinckel is, daer sit een adder op.
 Siet daer het recht gelaet van dieje wilt besoecken;
 Ghy vont noyt soo een spoock, al laesje duysent boecken.
 Ghy daerom, let'er op, eer ghy het stuck begint.

DAMON.

Wie doet'er selsaem werck, als die van herten mint?
 Schoon dat ick heden oock moest dalen in der Hellen,
 Ick sou'er evenwel met yver henen snellen;
 Al sat Alecto selfs op 't midden van de baen,
 Ick wil, ick sal, ick moet, ick moet'er henen gaen.

PHORBAS.

Wel vrient, zijt ghy bequaem al dit te kunnen dragen,
 Ick waeg'er toe mijn schaer, wilt ghy uw laken wagen?
 Siet, daer is Gogh-Magogh, als 't immers wesen moet;
 Gaet, stoot daer op de deur, of klopt'er met de voet,
 Het slot sal open gaen.

DAMON.

Ick danck u, lieve macker.
 Ick sie het naer gebou, dat maeckt mijn sinnen wacker,
 En ga, daer ick vol moet mijn wit bepogen sal.

(Binnen.)

PHORBAS.

Gaet, siet dat u niet naeckt een meerder ongeval.

(Binnen.)

(Damon komt weër uyt, en klopt aen 't hol.)

DAMON.

Gaet open, Gogh-Magogh! Ick hoore niemant spreken;
 Het schijnt dat al het spoock nu elders is geweken.
 Gaet open, Gogh-Magogh! ick hoore niet een mensch,
 En echter moet ick sien dat ick van herten wensch.
 Gaet open, Gogh-Magogh! Wat sal hier doch gebeuren!
 Of is't al bedroch, en niet als slechte leuren?
 Siet, als men drymael klopt, en niemant in en laet,
 Dan is'er niet te doen, als dat men weder gaet.
 Vaert wel dan, Gogh-Magogh; maer hoe, ick wort bedrogen,
 Of dit ongalijck hol dat wort geheel bewogen.
 (Hier wort de gordijn bewogen, en gaet onder half open, zoo dat men siet hoe 't hol met Lodippe wort vertoont.)

Wat sie ick? swarten damp. Wat hoor ick? hees geschal;
 Dies ben ick graegh te sien wat hier verschijnen sal.
 O! wat een dicke smoock komt uyt'et hol geresen,
 Sou dit oock wel de mont van Ætna mogen wesen?
 Of van den afgront selfs? of van het helsche vier?
 En is dit oock een mensch, of wel een grousaem dier?
 Een monster of een spoock, of nicker uytter Hellen?
 Ick voele tot het mergh mijn innigh hert ontstellen.
 Ick beef van enkel schrick. Wat dient'er nu gedaen?
 Verkies ick nu de vlucht, of sal ick blijven staen?
 Ick vluchten? Ben ick niet vrywilligh hier gekomen?
 Al wie recht spoken wil en moet geen nickers schromen.
 Schep moet, flauhartigh mensch! ick moet wat nader gaen,
 Dat ick langh heb gesocht, dient nu te zijn gedaen.
 Wat sie ick! spoutse roock? 't En kan geen mensche wesen;
 Want van soo naren spoock en heeft men noyt gelesen.

Ey, wat een vreemt bejach! wat duycker maeck ick hier?
 Sy spout geen roock alleen, maer spout oock enkel vier.
 Wie sou hier sonder schrick, wie sou hier binnen komen?
 My dunckt, dat hier de doot sijn woonplaets heeft genomen:
 Want 't is hier enkel rif, waer ick mijn oogen sla.
 En 't is vol swarten damp al waer ick henen ga.
 Ach! moet op dese wijs een vrijster zijn gewonnen,
 Soo waer'et, na my dunckt, al beter niet begonnen.
 Maer wat is dit geseyt? Hoe, Damon! wordje geck,
 Gaet in, al sou de droes u vatten bij de neck.
 Doet nu wat u betaemt; wilt ghy een vrijer heten,
 En heeft den bleecken anxt uw hert soo licht beseten?
 Ba! sta, gelijck een man, en hoort eens wat'er wanght, 1)
 Ghy hebt na dese plaets te bijster seer verlanght.
 Doet dat de tijt vereyscht, en stelt u om te spreken,
 En seght aen dese Kol al wat u mach ontbreken.
 t'Sa, t'Sa! daer gaet'et aan; maer wat een selsaem wijf,
 Eylaes! het killigh sweet, dat druypt my van het lijf,
 Als ick haer maer en sie; 't is seker niet geraden
 Noch meer van dit gespoock op mijn gemoet te laden.
 Te rugge soo ick kan. Maer stil, o lieve, stil!
 My dunckt dat sy my wenckt, en tot my spreken wil.

LODIPPE.

Wat soeckt ghy, jongelingh? wat is van uwe saken?
 Wat magh een herders kint hier onder willen maken?
 Hebt ghy uw beurs gemist door dieft' of ongeval?
 En wilje zijn bewust wie dat uw dingen stal?
 Of wilje schoon gewas in korten tijt bederven?
 Of wilje dat de vrucht sal op den acker sterven?
 Of wilje dat geen melck sal komen uyt den stal?
 Of wilje dat geen room oyt suyvel worden sal?
 Of wilje vorder gaen, en groote wonders brouwen,
 En spellen, naelden, hayr, ja bloote messen spouwen?
 Of wilje dat'er bloet sal rijsen uyt den gront,
 Daer heden edel nat en suyver water stont?
 Of wilje voor een wolf gaen huylen achter lande,
 En brengen alle wildt en alle vee te schande?
 Of wilj' uw vader selfs, met al uw naeste bloet,
 Gaen senden na het rijck, daer yeder blijven moet?
 Of wilje bijster haest, of met geswinde pennen,
 Tot op den uiterkant van lucht en aerde rennen?
 Of wilje nieuwen most doen halen uyt'et lant,
 Alwaer een heete son gelijck een oven brant?
 Of wilje grooten storm verwecken op de baren;
 Soo dat'er niet een schip is machtigh uyt te varen?
 Of wilje dat'er vuur sal dalen uyt de lucht,
 En dat een machtigh heyr voor weynigh vollick vlucht?
 Of wilje tot uw reys bequame winden koopen,
 Gebonden na de kunst in ses of seve knoopen?
 Of wilj' een snellen berck, of ander machtigh schip,
 Doen sincken in de zee, of jagen op een klip?
 Of wilje zoo terstont, op dese plaets geseten,
 Wat man of vrouwe doet, of waersy zijn, nu weten?
 Of wilje met bescheyt hier in een spiegel sien,
 Wie u ter rechter tijt sal echte trouwe biën?
 Of wilj' onzichtbaer gaen om lust te mogen plegen,
 Daer man of jonge vrouw in duyster is gelegen?
 Of wilje door de kunst onwondbaer zijn gemaect,
 Soo datje noyt en bloet schoon u een kogel raect?
 Of wilje door de kunst een stege vrijster trecken,
 En in een koel gemoet een heeten brant verwecken?
 Kom, segh eens watje soeckt, en hoort dan na mijn raet,
 Ghy sult in korte sien hoe ver de kunst gaet.

DAMON.

Wat duycker! doe ick nu? sal ick hier langer blijven?
 My dunckt, dat my de schrick de leden doet verstijven.

1) *wanght*; volgens Dr. J. van Vloten, wankelt, beeft.

Nu, Damon, schep een moet, en spreek haer moedigh aen,
Treet nader als een man, de schrick sal u vergaen.
Princesse van de nacht, en van de rappe schimmen,
Die yut den swarten poel hier op der aerden klimmen,
Door wien het aertrijck loeit, den Hemel open breeckt,
Als ghy met volle mont uw nare rijmen spreeckt:
Die met een mossel-schelp komt zeylen op de baren,
Daer noyt een deftigh schip is machtigh op te varen;
Die met een beesem-stock komt rijden in de lucht,
Daer noyt een vogel quam met sijn geswinde vlucht,
Tot u kom ick om hulp; ick wil, door quade saken,
My geensins hoogh geducht, of prins of koningh maken.
Ick wil niet sonder schip gaen zeylen over zee,
Ick wil geen spoker zijn ontrent het jonge vee.
Ick wil niet schootvry gaen om wonders yut te rechten,
Ick ben van sachter aert, ick soecke niet te rechten.
Ick wil de naeste stadt, en min het gantsche landt,
Niet trecken in verschil, of vinnigh onverstant.
Ick wil niet door vergif, en min door nare woorden,
Mijn vader hinder doen, of naeste vrienden moorden,
Noch oock geen machtigh vorst; maer dat ick heden wou,
En oock van herten wensch, dat is een echte vrou;
Een vrijster mijns gelijk, geboren aen der heyden,
Die even soo als ick haer schapen weet te leyden,
Buyght die maer door de kunst tot mijn genegen sin,
Ick hebse langen tijt gedragen trouwe min:
Maer 't heeft my niet gebaet, dies wallight my het leven,
En ick en kan my noyt tot rechte rust begeben
Ick soeck dan troost aen u, dies, sooje wat vermeught,
Versacht den herden aert van haere stege jeught.
En soo uw diep vernuft dan kan te wege brengen,
Dat wy yut rechte min ons vee te samen mengen,
Soo wacht yut mijner handt voor u het beste lam,
Dat oyt yut herders stal op princen tafel quam;
Soo wacht van mijner hant een kleet van wolle laken,
Soo schoon als oyt princes haer leven dede maken;
Soo wacht noch tot besluyt een penningh boven dat,
Die ick van Coridon, en hy van Thirsis hadt,
Een stuck van grooten naem, dat al in oude dagen,
Door seker machtigh vorst in Persen is geslagen,
Niet van geringe stof, maer van gesuyvert gout,
Men schat'et, naer ick hoor, wel duysent jaren out.

LODIPPE.

Ick weet hun alle raedt die oyt een maeght beminden,
Kom, stel u na de kunst, ghy sult u wel bevinden;
Maer eer op dit verzoek iet vruchtbaers kan geschien,
Soo laet mij vooren af dien ouden penninck sien,
Die sal een goet begin, die sal gelijk het leven,
Die sal gelijk het mergh aen al den handel geven.
Het gout van duysent jaer dat is van groote kracht;
Niet een van onse kunst die daer op niet en acht.

DAMON.

Wel, kan dan oock het geldt ontrent de spoken gelden?

LODIPPE.

Soo is 't, dat onse kunst, en al haer boeken melden.
Het gelt geldt over-al, het gelt is wonder-kruyt.

DAMON.

Soo moet'er dan, och arm! mijn ouden penningh yut.
Vaert wel, o waerde pandt! dat ick soo plach te sparen,
En dat ick, soo ick mocht, noch langer wou bewaren;
Maer des al niet-te-min, geen gout en is soo root,
Het moet, het moet'er yut, ontrent de minne-noot.
Wel aen dan, neemt'et gelt, maer laet'et seker wesen,
Dat ghy, door uwe kunst, mijn smerten sult genesen,
Dat ick mijn wensch verkrijgh.

LODIPPE.

En twijfelt daer niet aen,
Indien het diep geheym behoorlijk wordt gedaen.

DAMON.

Dat sal gewis geschiën, ick sal het gaen besorgen,
Soo ras de dageraet ontsluyt den rooden morgen,
En ick wil besigh sijn, met al mijn gantsche kracht,
Tot dat'et gantsche werck behoorlijk wort volbracht.

LODIPPE.

In 't holste van den nacht, wanneer de lieden droomen,
Soo geeft u in der haest ontrent de soute stroomen,
En keert uw leden om, tot drymael achter een,
En eer ghy vorder gaet, ontbloot uw lincker been.
Komt dan, in desen standt, tot aen de zee getreden,
En wascht daer in den vloet tot drymael uwe leden,
En gaet dan weder op; maer eer ghy neder sit,
Gooyt honigh in de zee, en seght ten lesten dit:
Dat ick my drymael wasch, dat is om u, vriendinne!
Wort soeter alsje plagh, en gunt my weder-minne.
Terstont, na dit gespreck, soo neemt my dese salf,
Daer in versoden is een ongeboren kalf,
Dry slangen yut den Nijl, en seven vale padden,
Die onder desen bergh haer woningh certijts hadden.
Dan noch een mane-kint dat noyt geen licht en sagh,
Maer in de moeder sterf, en in het duyster lagh.
Hier boven noch het brein van negen grauwe meeuwen,
Die op den middernacht hier aen den oever schreeuwen,
Een once slecten bloet, en van een swarte slangh,
In eenen pot gekoockt wel seven uren langh.
En hier by dient het sogh van seven fledermuysen,
Eer datse na de maent met haren nest verhuysen;
Doopt hier in swarte wol, bestrijckt uw lincker voet,
En seght dan wederom, als ghy het drymael doet:
Dat ick my drymael salf, dat is om u, vriendinne!
Wort sachter alsje waert, en gunt my weder-minne.
Als dit is uytgewracht, soo keert u van de strant,
En geeft u tot een bergh daer boomen zijn geplant,
Gaet, pluckt daer myrte-lof, en vlecht drie groene kroonen,
Die ghy een herders kint met eeren mooght vertoonen.
Geeft dan tot driemaal toe aen yeder eenen kus,
En gooytse van den bergh, en seght ten lesten dus:
Dat ick my driemaal kroon, dat is om u, vriendinne!
Wort groender alsje plagh, en wast in soete minne.
De nacht-dienst is gedaen, verlaet het eensaem wout,
Gaet naer uw huys, en stoockt een lustigh vuur van hout.
En als ghy desen uyl den kop hebt afgewrongen,
Soo doopt dan in het bloet drie versche slange tongen,
Drie schubben van een padd', en dit versworen been,
Dit ravens hert, en stoockt het in een pot by een.
Steeckt voorts drie toortsen aen van maeghde-was gegoten,
Maer treckt voor u een perck, en houdt u daer besloten.
Set voorts uw kaerssen yut tot aen den uytterkant,
En maect dat yeder licht in volle stralen brant.
Gaet, spout dan driemaal Oost, en driemaal in het Noorden,
En vult alsoo de lucht, met ongemeene woorden,
En driemaal in de lucht ontsluyt dan uwen mont,
En roept ten lesten dus, soo luyt ghy roepen kont:
Lucht-heerscher, duyster-vorst, wint-maker, sinne-spoker,
Hoogh-vlieger, tuymel-geest, vuurspouwer, minne-stoker,
Jeught-locker, dondervriend, nachtkoningh, wereltschrick,
Kol-rijder, tover-god, grasduyvel, al-beschick,
Tien duysent konstenaer, die in de lichte winden,
Die in den blixem selfs en donder u laet vinden;
Wiens onbepaelde maght meer trouwe knechten heeft,
Als hy die boven woont en in der hooghte sweeft,
Kom, neemt dit offer aen, een offer mijner handen,
Daer in, tot uwer eer, gewijde dingen branden,
Al saken vol geheym, die niet een mensch en kent,
Als die tot uwen dienst voor desen is gewent.
Versacht een harde maeght, die niemant wil beminnen
Maer haers gelijk veracht, en neyght tot my haer sinnen.
Een nieuwen offer zal ick off'ren tot uw danck,

En dat, by jaren om, mijn leven dagen lanck.
 Soo haest ghy, na behoor, dit dicht hebt uytgesproken,
 Sult ghy de kamer vol zien krielen van de spoken,
 Een nare burgery uyt 't onderaertsche rijk,
 Die vis, noch vee, noch worm, noch vogel is gelijk.
 Ghy sult, gelijk een os, het aertrijk hooren loeyen,
 En sien gelijk als haft de lichte schimmen groeyen.
 Ghy sult van alle kant vernemen groot getier,
 En menigh vreemt gespoock, en menigh selsaem dier:
 Eerst sal daer op de baen Pyraghmon komen treden,
 Met draken om den kop, en slangen om de leden;
 Hem sal een stage vlam ontspringen uyt den mont,
 Als of het eeuwigh vuur in hem versegelt stont.
 Ghy sult dan Schilla sien met vijftien honden bassen,
 Die hem, als spruyten, uyt het lichaem zijn gewassen,
 Een wonder selsaem spoock, en wel de felste geest,
 Die Minos weynigh acht, en Pluto niet en vreest.
 Albador wapperkaeck sal flotsigh na hem stappen,
 En als een water-hondt sijn ooren t'samen klappen,
 En rasen om het perck, en maken vreemt gebaer,
 Als of'er duysent man ontrent de kamer waer.
 Flux sulje Brontes sien, die met sijn felle klauwen
 Sal woeden als een beir, en als de katten mauwen,
 En vullen al het wout met wonder hol geschreeuw,
 Gelijk een felle wolf, of als een wreedde leeuw.
 Waer toe het al geseyt? Daer sullen vreemde dingen
 U komen voor het oog, en om de leden springen;
 Maer ghy, hoe dat'et gaet, staet als een dapper man,
 Daer is geen vinnigh spoock dat u iet deeren kan.
 Doch als de swarten hoop ten lesten sal verdwijnen,
 Dan sal er op de sael een schoone vrouw verschijnen,
 En nevens haer een kint. Het wijf sal Venus zijn,
 De jongen haren soon, de grondt van uwe pijn.
 Terstont sal achter haer een harderinne komen,
 Die binnen uw gemoet haer woonplaets heeft genomen;
 Maer sy en is'et niet, 't is maer een ydel beelt,
 Dat in de schrale lucht en om uw sinnen speelt.
 Dus, schoon het u belacht, en wilt het niet genaken,
 En boven alle dingh en wilt'et nimmer raken;
 Want biet ghy 't eens den mont of uwe rechterhant,
 Ghy sult uw leden sien als in een vollen brant:
 Uw breyn sal grilligh sijn, uw sinnen sullen doolen,
 Uw wangen afgerecht als waren 't swarte koolen,
 Uw lippen soo gestelt gelijk als enkel pick,
 Uw geesten uyt'et lijf getogen van de schrick.
 De schim, die u genaect, zal maer aen u vertoonen
 Dat sy, die ghy bemint, uw liefde wil beloonen,
 Dat sy nu sachter is, en t'eenemael bereyt,
 Te doen daer ghy in ernst soo dick hebt om gevleyt:
 Ghy daerom, wat'er komt, en wat'er magh gebeuren,
 Al schijnt'et dat'et huys en al de muren scheuren,
 En wijckt noyt uyt het perck, daer in zijt ghy bewaert,
 Hoe seer Pyraghmon gloeit, hoe fel ook Schilla baert.
 Doch of geen spoock misschien sich quam aen u vertoonen,
 De Goden, lieve vrient, die willen u verschoonen;
 Weest des niet ongerust, maer houdt u wel gesint,
 Sy wordt u haest vertoont, die ghy van herten mint.
 Als nu de swarte pot heeft langen tijt gesoden,
 En dat het vreemt gespuys is uyt het huys gevloeden,
 Soo maectt u tot den haert, en neemt het selsaem kruit,
 En perster met geweldt den lesten druppel uyt.
 Bewaert het dierbaer nat, de keest van hooge saken,
 Dat kan een killigh hert tot u genegen maken:
 En soo men dat gebruyckt, gelijk ick seggen sal,
 Het maectt een jongh gesel de vrijsters liefgetal.

(Sich omkeerende, en alleen spreekende.)

DAMON.

Maer wat een vreemt geral, wie kan het al onthouwen?
 En waertoe is'et nut ontrent de jonge vrouwen?

Voorwaer 't is my een walgh, want 't is maer enkel waen,
 En waer ick uyt'et hol, ick liet'et ongedaen.
 Wel, groote nacht-godin, dit zijn my vreemde saken,
 Dies sta ick gantsch ver stelt, onseker wat te maken,
 Den raet, die ghy my geeft, die vint ick wonder swaer,
 Ick wou dat myn gemoedt hier van ontslagen waer.

LODIPPE.

Hoe, rechte pimpel-meess, wilt ghy een vrijer wesen,
 En voor ons hooge kunst, gelijk een blohart, vreesen?
 Bloet, set u aen den haert, ghy zijt geen vrijster waert,
 Waer voor een helt, die lief, sijn leven niet en spaert,
 Geen heyr van nickers vreest om hare gunst te winnen.
 Hebt ghy zoo weynigh moedt, soo set'et uyt u sinnen,
 En drijft gelijkje plaght uw goore bocken weer,
 My spijt dat ick u raed, of eenigh middel leer.

DAMON.

Met oorloof, nacht-godin, en wilt my niet verachten,
 Een machtigh vuur dat heerst gestadigh mijn gedachten,
 Oock heb ick daer het dient een stout en moedigh hert,
 Dat door geen bite-bau in angst getogen wert.
 Geloofft'et sooje wilt, 't en sal my niet verschricken,
 Al viel ick in de doot, of in haer swarte stricken;
 Al moest ick even selfs tot in den afgrondt gaen,
 Maer al dit groot beslagh en staet my geensins aen.
 Ick wou dat ghy my spraeckt hoe dat ick sal genesen,
 En hoe mijn woesten brandt sal stil en matigh wesen,
 Of dragen met geduldt verdriet en ongeval,
 En hoe ick met gemak de vrijster krijgen sal.

LODIPPE.

Ja, vrient, vereyschje dat, ick kan uw geest verstellen,
 Dat u geen dertel vuur en sal na desen quellen.
 Ick weet iet dat het volck voor allen brant beschut,
 Het maectt soo koelen bloedt, als water uyt de put.
 Ick sal in korten tijt uw leden soo verkoelen,
 Dat ghy door al het lijf geen brandt en sult gevoelen,
 Ja, niet eens weten sult, uw gantsche levens tijt,
 Of ghy een jongelingh of wel een meysje zijt.

DAMON.

Wel, wat is dit geseyt? Hoe, wouje my ontmannen?
 Dat komt mijn selsaem voor, ick sagh u liever bannen.
 Ghy weet wel wat ick soeck, dies helpt my, swarte kol!
 Of anders ga ick heen uyt dit onlustigh hol.

LODIPPE.

Ghy wout, na dat ick hoor, een nieuwe liefde maken,
 Die soo als larykoeck 1) of honigh soude smaken.
 Ghy wout een matigh vuur, een onverdroote min,
 Getempert na de maet, en na uw eygen sin;
 O slecht-hoofft, alsje zijt, en onbedreve jongen!
 Ghy soeckt dat niet en is, en doet verkeerde sprongen;
 Gaet, brenghet eens aen den dagh een liefde sonder pijn,
 De liefde soo gestelt, en sal geen liefde zijn.
 Liefde' is een dranckje, vrient, gemaectt van honigraten,
 Daer dient voor alle dingh geen peper uyt gelaten,
 Sy wil een vinnigh kruyt, dat op de tonge bijt,
 Siet, dat's van outs geweest, en blijft voor alle tijt.
 Prent dit in uw gemoedt, ghy die begeert te minnen,
 Of anders wilt het werck uw leven niet beginnen;
 Het is een vaste wet, en nut te zijn gevat:
 Geen vuur dat niet en brandt, geen water sonder nat.
 Wel, zijt ghy aen den dans, ghy moet u wacker springen,
 Ghy moet'er dieper in, of uwe tochten dwingen.
 Kiest d'een of d'ander wegh, daer is geen ander raet:
 Noyt had'er iemandt lief, en hielt de middelmaet.

DAMON.

Voorseker dese kol weet wonder veel te seggen,
 En even datse seyt is niet te wederleggen;

1) *Larykoeck*; klapkoek; men denke aan geklap, gebabbel.

Sy toont aen haer gespreck, of oock aen haer gebaer,
Of sy een filosoof of grooten doctor waer.
Maer, doe ick uwen raet, sal ick de vrijster hebben?

LODIPPE.

Soo seecker als men windt beslyt in spinne-webben;
Sy sal aen u verknocht, en vast gebonden zijn,
En ghy van brandt verlost, en buyten alle pijn.

DAMON.

Wel, mach ick daer op staen?

LODIPPE.

Wilt ghy het niet gelooven?
Ghy sult uw eygen selfs van alle troost berooven.
Hoe, sout ghy twijffel slaen aen ons vermaerde kunst?
Soo vielje buyten hoop, en aller spoken gunst.
Ick sweere by den geest, in dese klip verholen,
Soo ghy maer gaet te werck gelijk ick heb bevolen,
Ghy hebt de vrijster wech, soo seker asj' 'et saeght,
Dus stelt u vry gerust, het wilt is al gejaeght.

DAMON.

Wel, geeft my dan verlot, dat ick van hier magh scheyen,
Soo wil ick tot het werck mijn saken gaen bereyen.
Ick ben doch gansch belust, om haest te mogen sien
Wat uwe kunst vermach, eu wat'er sal geschiën.

LODIPPE.

Wel gaet, maer sooj' 'et spit niet wilt in d'assche wenden,
Het laken en het lam laet dat niet haest te senden,
Het sal u voordeel doen.

DAMON.

Daer toe ben ick bereyt.
En wil voorseker doen gelijk'er is geseyt;
Maer tot beslyt van all's sal ick u vorder spreken,
Als my van uwe kunst sal naerder zijn gebleken,
En daer op ga ick heen, 't is langh genoegh gepraet.

LODIPPE.

Wel, let wel op uw stuck, en doet na mijnen raet.

DAMON.

Maer eer ick vorder ga, dien ick wel eerst te weten,
Of ick van al het werck oock niet en heb vergeten;
Want soo ick niet en doe, gelijk het wijf gebiet,
Soo is mijn groote kost, en al het spel te niet.
Wat staet my dan te doen, ick moet'et eens verhalen,
Ick moet eerst van de strant, en in het water dalen,
Ick moet de vingers slaen ontrent mijn slincker-been,
Ick moet dan omme gaen tot driemaal achter een;
Ick moet dan in de zee my driemaal over wassen,
Ick moet dan op de stroom, op vloet en ebbe passen.
Ick moet, ick moet, ick moet, ick moet, ick moet, ick moet,
Eylaes, ick ben het quijt! wat ben ick voor een bloet!
Maer neen, ick kom'er op: ick moet drie gladde slangen,
En seven padden noch, uyt hare kuylen vangen.
Ick moet een mane-kint, dat nimmer lucht en sagh,
Gaen vinden in der nacht, en brengen aen den dagh.
Ick moet een trage pad, een blinden uyl gebruycken,
Ick moet reyn maeghde-was, ick moet een nuchter kuycken,
Ick moet een grauwe meeuw, ick moet een anders quijt
Dan koocken onder een, en dat een lange wijl.
Ick moet, al weder niet! eylaes, het is vervlogen!
Al had ick 't wel gevat en krachtigh ingesogen.
O fy! dat ick soo los en soo vergetigh ben,
En dat ick van de kunst geen rechte gront en ken.
Maer wie kan al 't gespoock, en al de snorre-pijpen,
En al dit vreemt gelol in sijn gemoet begrijpen,
En prenten in den geest, en hechten in het breyn?
Eylaes! mijn ziele dwaelt, mijn kop is al te kleyn.
Hier sta ick nu, van spijt, als buyten my getogen,
De kunst is op de loop, de woorden wegh-gevlogen;
Ick weet van al den hoop maer hier en daer een stuck,

Dat is een los gebouw, en deerlijck ongeluck:
Want blijf ick in het werck of in de woorden steken,
De geest sal my gewis den kop aen stucken breken,
En slepen in een poel daer niet als vuur en vloeyt,
En daer het water blaect, en al den oever gloeyt.
Ick wil dan weder na de nare spoockster keeren,
Ick moet dat naer-gelol, mijn lesse, beter leeren
En drucken in het breyn, mijn geldt is wegh; maer hoe,
Het ga my soo het mach, ick moet'er weer na toe.
Gaet open, Gog-Magog! Wat sal'er nu gebeuren?
My dunckt ick hoor geluyt ontrent de nare deuren,
Gaet open, Gog-Magog! Geen dier of menschen tael;
Gaet open, Gog-Magog! Dit is de derde mael.
O wat een bange schrick komt daer mijn herte tegen!
Ick voel, na dat my dunckt, de gantsche rots bewegen;
Mijn hooft, dat suysebolt, en ick en weet niet wat,
Ick worde wederom van nieuwe schrick gevat;
't Is tijt, 't is meer als tijt, 't is tijt van hier te loopen,
Of ick sal met verdriet mijn gecke daet bekoopen.
Vaert wel, o spoock-Godin! en ghy, o Gog-Magogh!
Uw kunst is naer bejagh, uw wesen helsch bedrogh.
Maer wat is dat ick voel, wat mach hier achter slepen?
(Achter aen sijn rock is een brief met een koorde vast gemaect)
Siet, wat een selsaem werck! wat onbekende grepen!
Wat duicker, magh'et zijn? Ey siet, hier is een brief;
Maer die en komt voor al niet van mijn soete lief.
Wie sagh oyt soo een schrift van al sijn gantsche leven?
't Is met een besem-stock, na dat my dunckt, geschreven
Of met een Nickers klau; maer des al niet-te-min,
Hier steken, na my dunckt, verhole saken in:

(Hy leest,)

Verliefde jongelingh, ick laet u heden weten,
Dat u niet schaden sal, al hebje schoon vergeten
Een deel van ons geheym; ick sal ter rechter stont,
Al wa'er noodigh is, u storten in den mont.
Vrient weest gegroet, Vrient weest gegroet,
En wel gesint, En wel gesint.
Na suur komt soet;
Vrient weest gegroet, Dit schreef Lodippe,
Hebt goeden moet, In hare klippe.
't Is voor de wint, Vaert wel, en mint.
Kijck eens dit selsaem werck en deze vreemde saken,
Dit wijf is van de kunst, en kan oock vaersen maken.
Wie leert de spoockster dit? Voorwaer, indien ick wou,
My dunckt, dat ick het self niet beter maken sou.
Wel, hier schijnt troost voor my in dit gedicht te wesen,
Ick moet'et ander mael, ick moet'et weder lesen.
Wel, kan ick dan de les, wanneer het gelden sal,
Soo hou ick my bevrijt van druck en ongeval.
Ick ga dan mijnes weeghs en sal het stuck beginnen,
Nu vreughde, dan verdriet, soo leert de jonckheyt minnen;
Dan is men eens bedroeft, dan weder eens verblijt,
En soo gaet even staegh de loop van onze tijt.

HET DERDE BEDRIJF,

PHILOS MET CYPRYNE.

PHILOS.

Cyprijne, wat een vreughd' komt in mijn hert geresen,
Soo haest ick maer en magh in uw' geselschap wesen.
't Is suycker, honigh-raet, ja nectar altemaal,
Wat ick uyt uwen mont, ja roode lippen hael.

CYPRYNE.

Twee herten eens gesint, dat is het soetste leven,
Dat menschen onder een, dat Goden kunnen geven,
Dat oyt de Minne-God, dat Venus heeft bedacht,
Ja, al wat Hemel hiet te voorschijn heeft gebracht.

PHILOS.

O Nymph! als ick uw' gunst ten lesten heb genoten,
 En heeft geen ongemack, geen pijn my verdrotten,
 Geen moeyte my verveelt, die ick heb uytgestaan,
 Noch iet dat ick voor u voor desen heb gedaen:
 Nu is mijns hertsen wensch, dat, na een langh verdrieten,
 Mijn vrint, die Damon hiet, die vreugde mocht genieten,
 En dat de fiere maeght, by hem soo hoogh bemint,
 Doch eens tot sijnen troost mocht anders zijn gesint.

CYPRYNE.

O vrient! dat moedigh dier is hooger van gedachten,
 En Damon mach van haer geen troost of liefde wachten,
 Sy wappert na het hof, ja, beelt haer krachtigh in,
 Dat sy eens worden sal een groote koningin:
 Dat maelt'er in de kop: zijn dat niet malle grillen?
 Waer salder oyt een prins een boere meysjen willen?
 Een die niet heeft geleert, als hoe men schapen weyt,
 Of hoe men geyten melckt, of hoe men bocken leyt.

PHILOS.

Maer Damon even-wel die weet haer na te sporen,
 En geeft, hoe dat'et ga, sijn hope niet verloren,
 Ja, heeft noch even selfs een spookster raet gevraeght,
 Hoe dat hy krijgen mocht sijn uytverkoren maeght.

CYPRYNE.

Ick wou wel, mocht het zijn, met u een weynigh spreken,
 Maer 't is nu meer als tijt ons reden af te breken:
 Want siet, by dees' fonteyn en in dit lustigh velt,
 Heb ick dat moedigh dier en tijt en plaets gestelt;
 Ghy daerom, maect u wegh.

PHILOS.

Ick wil u niet beletten,
 Want datje my gebiet zijn als gestrenge wetten.
 Vaert wel, mijn hoogste troost, ick sal uw' wille doen;
 (Aspasia komt uyt.)
 Maer eer ick henen ga, ey noch een hupsen soen.
 (Binnen.)

ASPASIA.

Cyprijne mijn gespeel, die meend' ick hier te vinden,
 Of bij dees' klare beeck of by de groene linden;
 Waer magh de vrijster zijn? maer ginder komt zy aen.
 Hoe dus laet, harderin? wat hebje doch gedaen,
 Dat ghy geen uer en houdt gelijk'er was besproken?
 Ick hou, dat ons verdragh door Philos is gebroken,
 Sijn aengename praet die heeft te weegh gebracht,
 Dat ghy op ons bespreck niet eens en hebt gedacht.

CYPRYNE.

Ey lieve, mach'et zijn, laet ons wat anders praten:
 Wilt ghy noch langer tijt uw' soeten Damon laten
 In sijn bedroefden staet, hem die van minne queelt,
 En noyt gelijk hy plagh een aerdigh deuntjen speelt?
 Hy doet, hy woelt, hy werckt al wat hy kan versinnen,
 Om uw afkeerigh hert voor hem te mogen winnen;
 Ja, siet, hy doet soo veel ter eeren van uw' gunst,
 Dat hy is afgegaen tot nare toover-kunst.
 My is voorwaer geseyt dat hy gaet deerlijk klagen,
 Ja, by een nare Kol heeft raet bestaen te vragen,
 En al om uwent wil; voorwaer ghy zijt te fel,
 En hy is, naar ick hoor, een fijn en hups gesel.

ASPASIA.

Wel, heeft de losse vent een spookster aengesproken,
 Soo blijft hem des te meer mijn vriendschap afgebroken;
 Sou hy op dit geval tot helse vonden gaen,
 Ick segh noch ander werf, sijn dingen zijn gedaen.
 Daer wort noyt goede saeck door slim beleyt verkregen,
 Want die tot echte trou een vrijster wil bewegen,
 Moet anders gaen te werck, wil hy oyt voordeel doen.

CYPRYNE.

Ey, set u nevens my hier in dit lustigh groen,
 Dit kristalijne nat sal ons den geest vermaken;
 Maer laet ons vorder gaen tot vry al beter saecken:
 Siet, wat een bloem-gewas hier uyt der aerde spruyt.

ASPASIA.

Ick vind' oock groot vermaeck in al het jeughdigh kruyt,
 (Sy sit ontrent den fonteyn neder, en pluckt bloemen)
 Ick wil oock nevens u hier in de groente sitten;
 Geen sonne, na my dunckt, en sal ons hier verhitten,
 Hier komt een koele wint gesegen uyt de lucht,
 En 't schijnt dat Echo selfs hier in de bosschen sucht.

LEPANTE EN MILANOR

KOMEN UYT, MET EENIGE SOLDATEN.

Wy zijn hier om de last des koninghs uyt te voeren,
 Maer wat is hier te doen ontrent de lompe boeren?
 Ick weet niet of een dorp kan brengen aen den dagh,
 Dat eenigh soet vermaeck aen princen geven magh.
 't Is best, na dat my dunckt, te rijden na de steden,
 Daer woont de schoonheit selfs, daer zijn beleefde seden,
 En als men dese twee te samen siet gevoeght,
 Dat is 't, dat in der daet de grooten vergenoeght.

MILANOR.

Uw' reden dunckt my goet en wel gegront te wesen,
 Maer noch wort menighmael een schone bloem gelesen
 Oock van een rouwen bergh, en als men dat bevint,
 Dan is men menighmael noch meer daer toe gesint.
 De vlijt by ons gepleeght en is niet al verloren,
 Sie daer een aerdig dier dat princen sou bekoren.

LEPANTE.

Laet ons wat naerder gaen. Wel, aerdigh herders-kint,
 Ghy zyt niet slechts in 't lant, maer oock in 't Hof bemint;
 Uw' heus en soet gelaet, en uw' bevalligh wesen,
 Van herders niet alleen, maer vorsten hoogh gepresen,
 Doen, dat ick u versoeck dat ghy met ons wilt gaen,
 Daer u vry meerder eer sal werden aengedaen.

ASPASIA.

Het geen dat ghy my verght zijn ongehoorde saecken;
 Wat sou een herders-kint by groote princen maken?

LEPANTE.

Neemt daer een preuve van, en geeft u na het Hof;
 Al dat u wert geverght is al tot uwen lof.
 Kom, kom naer onse koets.

ASPASIA.

Wel, dit zijn vreemde kuren,
 Ach! vader, komt te hulp met al de na-geburen;
 My wort geweldt gedaen, kom, siet wat hier geschiet.

MILANOR.

Ick bidde, soete Nymph, en roept zoo luyde niet.

ALEXIS.

Hoe, wat is hier te doen, wat seggen dese gasten?
 Wat recht wort u vergunt mijn dochter aen te tasten?
 't En is geen lichte-koy, het is een jonge maeght,
 Soo eerbaer uytter aert als ghy uw leven saeght.
 Houd op, houd vaerdigh op mijn dochter aen te raken,
 Of ick sal aen de Schout mijn klachten kondigh maken,
 Of voor den hoogh-Bailju, of noch een hooger banck,
 En 't sal u hinder doen uw' leve-dagen lanck.

LEPANTE.

Ey, sta wat, lieve vriendt, en hoort de rechte gronden:
 Wy zijn uyt 's keyzers-hof aen dese plaets gesonden,
 't En is van ons bedrijf of voor ons lusten niet,
 Het komt van grooter macht, en van een hoogh gebiet,
 Ja, van een wereldt-vorst.

ALEXIS.

Ick kan het niet gelooven,

Dat hy een eerlijck man van kinders sou berooven,
 Ons prins is goedertier, een vader van het veldt,
 Een gants rechtvaerdigh vorst, een vyand van geweldt.
 't En is hier noit gesien, dat hier oyt menschen quamen,
 Die van haer ouders schoot haer lieve dochters namen.
 Dit is mijn eenigh kindt, mijn troost, en gantsche lust,
 Daer op mijn ouderdom, mijn hert en leven rust.
 Kan ick in dit geval geen troost van u verwerven,
 Soo moet ick van verdriet en enckel rouwe sterven.

LEPANTE.

Goet Huysman, weest gerust, ick kan niet langer staen,
 Ghy, laet doch met gemak uw dochter met ons gaen.
 Het zal en moet doch zijn, t'sa laetse buyten brengen.

ALEXIS.

Soo langh ick immer kan, en sal ick 't niet gehengen.
 Uw doen is puur geweldt, en enckel vrouwen-kracht,
 Dat niet te lijden staet, oock van ons hoogste macht.

LEPANTE.

Nu, Nymphje, gaet met ons.
 (Hy vat haer aen om wegh te leyden.)

ASPASIA.

O sonne, maen, en sterren,
 O Goden! laet de vorst sijn landen dus verwerren
 Door linckers van het hof, of ander vuyl gespuys,
 Die kracht en onrecht doen, oock in ons eygen huys!
 Ick ben een boere kint, en heb hier stil geseten,
 Soo dat van mijn bedrijf geen steetsche jonckers weten.
 Ick ben tot geene pracht of hoofs cieraet gewent,
 't Is maer 't onnoosel vee dat my tot heden kent.

ALEXIS.

t' Sa bueren, staet my by, want moet my dit gebeuren,
 Soo sal om mijn verdriet het gantsche lantschap treuren;
 Want is in eenigh huys een aengename maeght,
 Die sal noyt onse zijn, indien het haer behaeght.

LEPANTE.

Nu herder, hout u stil, en wilt niet luyder baren,
 Of u sal meerder quaedt hier over wedervaren.
 En recht geen oproer aen met uw onguur gekrijt,
 Of ghy raeckt wel terstont uw kint en leven quijt.
 (Hy klopt op sijn schilt.)

Wat stajē? grijpt haer aen, en wiltse buyten dragen,
 't Sy datse wil of niet, en zet'er op de wagen,
 De reys die sy sal doen, die sal haer wel vergaen.

ASPASIA.

Ach vader!

ALEXIS.

Hoogh geweld kan niemant wederstaen.
 Ey, laet my doch mijn kint, of neemt met een mijn leven,
 Ghy sult my met de doot een groote weldaet geven.

LEPANTE.

Goet Huysman, weest gerust, en denckt dat uwen druck
 Sal haest verandert zijn in blijtschap en geluck.

CYPRYNE.

Och, wat een vrent geval! dat zijn eerst hoofsche treken,
 Ick sach waer 't henen wou, en ben stracx weg geweken.
 Nu flucks na Damon toe, want hem dient aangeseyt,
 Hoe dat sijn waertste pant van hier is wegh geleyt.

ALEXIS.

Daer gaet mijn dochter heen, met kracht van my genomen,
 En die sal nimmer als geschonden weder komen;
 Want sy sal moeten zijn een speeltjen van het hof,
 En daer leyt dan mijn kroon vertreden in het stof.
 Wat voel ick nu ter tijt al leed-zijn en berouwen,
 Dat ick met Thyrsis niet of Damon haer liet trouwen,
 Of ander hups gesel, hier uyt ons eygen dal,
 Soo waer ick vry geweest van sulck een ongeval.
 Maer waer toe langh gekermt, ick ga de bueren spreken,

En zie noch iet te doen om dit geweldt te wreken:
 Daer is een enge pas, daer door sy moeten gaen,
 Daer kan een boeren rot een gantsche leger slaen.
 Ick sal dien steylen bergh in haesten doen besetten;
 Men kan, na dat my dunckt, den deurgangh wel beletten;
 Ick heb des moet genoegh, al ben ick heden out,
 Mijn bloet is nu verhit, al was het onlangs kout.
 (Binnen.)

PALEMÓN,

EEN OUDT HERDER, EEN BRIL OP SIJN

NEUS SETTENDE.

Soo mijn gesicht niet feilt, 'k sie ginder Damon komen,
 Dien gauwen geest, die ick in langh niet heb vernomen;
 Maer wat een vrent gesicht, wat heeft de jonge quant?
 Wat heeft hy in den arm, wat draeght hy in de hant?
 My dunckt 't is eenigh groen of seker wilde kruyden,
 Besijden weegs gepluckt, wat mach'et toch beduyden?
 Hy prevelt daer hy gaet, en schijnt als buyten reën,
 My deert de jongelingh, ick moet eens nader treën,
 En na de rechte gront van desen handel vragen:
 Waer toe dit vreemt gewas, dien vogel soo gedragen?
 Wat aenslagh hebje voor? Wat maelt in Damons sin?

DAMON.

Palemon, wat ick doe ontstaet uyt rechte min,
 De liefde, lieve vrint, heeft soo mijn hert bewogen,
 Dat ick ben uyt'et dorp, en verre wegh getogen,
 En gingh tot seker wijf, dat vreemde kunsten weet,
 Ja, met de geesten speelt, en met de goden eet;
 Sy kan, door haer bedrijf, de stege vrijsters trecken,
 En haer verkleumde ziel tot heete min verwecken;
 Daer toe heb ick dit beest en menigh seltsaem kruyt,
 Dies is mijn swaer gequel en al mijn droefheyt uyt,
 Daer is geen twijffel aen, de vrijster is gewonnen,
 Soo seecker alsje siet de stralen van der sonnen.
 Al wat hier toe behoeft, dat sal dit machtigh groen,
 Dat sal dit naer geheym en desen vogel doen.

PALEMÓN.

Ellendigh jongelingh! voorwaer, ick sta verslagen,
 Ick kan dit slim bedroch en rancken niet verdragen;
 Maer segh my doch een reys, wie gaf u desen raet,
 Dat ghy door quaedt beleyt tot goede dingen gaet?

DAMON.

Die raedt, gebuerlijck man, die is my lest gegeven
 Van seecker jongh gesel, in 't minnen wel bedreven.

PALEMÓN.

En wat is 't voor een snaeck?

DAMON.

Het is een rustigh man,
 Die speelt en queelt en veelt, vry meer als iemant kan.

PALEMÓN.

Wat uytkomst wijst hy aen om u de maeght te krijgen?

DAMON.

Wel hoort na dit geheym, maer wilt'et elders swijgen:
 Hy sond my tot een kol, die woont te Gogh-Magogh.

PALEMÓN.

Ey! dat is, hout'et vast, een smisse van bedroch;
 Sult ghy met Duyvels hulp u spoeden om te trouwen,
 't En kan niet anders zijn, of 't stuck sal u berouwen.
 Ey! pooght met alle vlijt hier van te zijn verlost.

DAMON.

Beyt, holla! lieve vriendt, 't heeft my te veel gekost,
 Om soo te laten staen.

PALEMÓN.

Zijt ghy dus onbedreven,
 Dat ghy, om desen bras, uw gelt hebt uytgegeven?
 O sooje my geloofft, het is een quade slagh,

Die u te geener tijt ten goede dienen magh.
 Geen nare spoockery, of list van snoode vrouwen,
 En leggen noyt een gront om wel te mogen trouwen.
 Ghy doet in dit geval een wonder quaden gangh,
 En 't sal u hinder doen uw levendagen langh.
 Wat meynje, sal een uyl u hierin dienstigh wesen?
 Dat heeft een eerlijck mensch sijn leven noyt gepresen.
 Ghy zijt, soo ghy het denckt, ghy zijt van breyn berooft;
 Voorwaer, het is een uyl, die hier een uyl geloofft.
 Laet vry uw seldsaem moes en swarte kruyden koocken,
 Geen liefde wort verweckt door onder-aertsche spoocken,
 Door geesten uyt de lucht, of ander vuyl gebroet,
 Een maeght blijft diese was, wat oyt een spoker doet.
 Kont ghy door goet beleyt de vrijster niet bekomen,
 Seght dan: een hooger macht die heeftse my genomen.
 Al wat door nacht-gelol of toover-kunst geschiet,
 Dat wil, mijn goede vriend, den Hemel nimmer niet.

DAMON.

Palemon, waerde man, ick ken my onervaren,
 Uw raet is goet, maer kan mijn minsucht niet bedaren,
 De borst is my te diep, door innigh vuur, gewont;
 Mijn geest speelt op'er oogh of op'er roode mont,
 Mijn ziel woont binnen haer, des kan ick nimmer dueren,
 Als ick haer by-zijn mis, al is 't maer weynigh ueren.
 Is 't vreemt, dat ick met kost en moeyt' soo verre ga,
 Dat ick verkrijgen mach het langh-gewenschte ja?

CYPRYNE.

Wel Damon, goede vrint, staet ghy hier aen der heiden,
 En laet ghy na de stat uw lieve vrijster leyden;
 Dat gaet te seldsaem toe.

DAMON.

Hoe, wat is dat geseyt?

CYPRYNE.

Aspasia, uw lief, wordt na het Hof geleyt.
 Ick meen dat lieve beelt, soo seer van u gepresen,
 En sal na dese tijt niet meer uw vrijster wesen.

DAMON.

Wat segje?

CYPRYNE.

't Is my leet; maer hoort een droef geval,
 Dat u, tot in het mergh, de ziel ontstellen sal.
 Daer is een Hofs-gesant hier in het vleck gekomen,
 Die heeft de jonge maeght in haesten wech genomen;
 En schoon haer vader selfs dit wonder seldsaem vant,
 Hem wiert alleen geseyt: het komt van hooger hant.
 Siet, dit is soo gebeurt als wy in 't groene saten,
 En ick van uwe min met haer begon te praten;
 Daer quam het hoofs gesnor en greep uw vrijster aen,
 En ick ben in der haest ter sijden afgegaen.

DAMON.

O sterren, zon, en maen! o lucht en koele winden!
 En wat in eenigh deel des hemels is te vinden,
 Ten goede van de mensch, ach! stijft mijn swack gemoet,
 Dat niet en kan bestaen in desen tegenspoet.
 Mijn hert smelt in den druck, ick voel mijn geest besweken,
 De krachten van mijn jeught zijn uit mijn ziel geweken.
 O! dat mijn bange mont den lesten adem gaf,
 En dat ick dadelijck mocht dalen in het graf!

PALEMON.

O Damon! let'er op, dit zijn u nutte lessen,
 Dat niet en dient gemoeyt met nare toveressen,
 Ghy socht u dwaes behulp ontrent het helsch gebroet,
 En dat baert anders niet als druck en tegenspoet.

DAMON.

Daer leyt de spoockery met al haer vuyle rancken,
 Daer al het swart geheym met al de minne-drancken;
 Daer leyt'et altemael, ick trap'et met den voet,

II.

Ick voel, na dat my dunckt, de doot in mijn gemoet.
 Aspasia, de lust van mijn verdrietigh leven,
 Aspasia, mijn troost, in dese borst geschreven,
 Aspasia, de glans, Aspasia de vreught,
 Aspasia, de kroon van al de frisse jeught,
 Aspasia, de bloem van duysent harderinnen
 Aspasia, den dau van mijn verdorde sinnen,
 Aspasia, mijn wensch, en aller vrouwen eer,
 Aspasia, mijn ziel, en is voor my niet meer,
 Is buyten ons bevangh, is voor de groote jonckers,
 Is voor het dertel Hof, is voor de steetsche pronckers,
 Is daerse blijven moet; wat sal ick nu bestaen?
 Ick wou, indien ick mocht, tot in der Hellen gaen.
 Ik wou, indien ick mocht, tot in den afgront dalen,
 Als ick die lieve ziel van daer mocht weder halen;
 Maer dat is sonder hoop.

PALEMON.

Bedaert u, herders kint,

Hij krenckt sijn teere jeught die al te vierigh mint.
 Indien een machtigh vorst de vrijster heeft genomen,
 En isse buytens lants in eenigh Hof gekomen,
 Het is een vreemt geval, daer in het ooge dwaelt,
 En wie belet een werck dat uytter hoogten daelt?
 Ick weet hier maer een woort tot uwen troost te seggen:
 Een plaester van gedult moet op die wonde leggen.
 Wat van den Hemel komt, en wat een koning doet,
 Daer haet geen ander salf, als dat'et dulden moet.
 Dies swijght dan, jongelingh, en leert uw sinnen stillen,
 De klachten van de jeught en zijn maer rechte grillen.
 Uw saeck had wel gegaen, hadt ghy'et wel bestiert;
 Siet, Godt dient maer alleen, geen Hel of spoock geviert.

DAMON.

Hoe luttel denckt een mensch, die, mits sijn hooge jaren,
 Niet meer en is bequaem om met een vrou te paren,
 Wat dat de jonckheyt schort, en wat haer sinnen quelt,
 En wat een jeugdigh hert in vreemde bochten stelt.
 Uw geest, geminde vriend, is van de jeught geweken,
 Maer datje waert als ick, ghy sout wel anders spreken.
 Maer nu is u het bloet soo kout gelijck een vis,
 Dies is 't u onbekent wat liefd' of jonckheyt is.
 Maer ick sal onderwijl door velt en bosschen dolen,
 En sien, wat voor een schelm de vrijster heeft gestolen.
 Ick soeck noch rust noch stilt, tot dat ick mach verstaen,
 Hoe dat'et met de maeght of schaker sal vergaen.

PALEMON.

Een woordt noch, herders kindt.

DAMON.

Ick kan niet langer wachten.

PALEMON.

Een woordt noch, sonder meer.

DAMON.

My dunckt, ick moet versmachten,

Indien ick hier verbey, of elders langer sta;
 't Is tijt, ja over tijt dat ik daer henen ga.

PALEMON.

Wel, als het wesen moet, God wil u dan bewaren.

DAMON.

Ick wensch u meerder lust ontrent uw grijse jaren;
 En mij dat aerdigh dier, dat my gevangen hout.

PALEMON.

Ick wensch u vryers heyl, en wel te zijn getrouwt.

DAMON.

Ik danck u, en ick ga.

PALEMON.

Maer wat een vaerdigh spoeden!

Hooft, hooft.

DAMON.

Wat noch, ey segh?

PALEMON.

Wie sal uw geyten hoeden,
Terwijl ghy buyten zyt? Wie al het witte vee?

DAMON.

Ick ben te deser tijt gelijk een holle zee,
Gedreven van de windt, geswollen van de baren,
Ach! dit en is my noyt mijn leven wedervaren;
Vergeet ick mijn bedrijf! mijn schapen! mijnen stal!
Wel, dit is voor gewis een deerlijk ongeval.
Ey! wat ick bidden mach, wilt ghy, voor weinigh dagen,
Een onvermoeyde sorgh voor al mijn saken dragen,
Ick sal u wederom eens dienen als ick mach,
En daer mee ga ick heen, en wensch u goeden dagh.

PALEMON.

O! wat is doch de jeught een poel van alle tochten?
Hoe wordt de ziel in haer geduerigh aengevochten?
Hoe wordt haer innigh hert met onrust in den geest?
En wat is, dat gestaegh een minnaer niet en vreest?
Ick geef de goden danck, dat my de sinnen stillen,
En dat ick ben verlost van duysent viese grillen,
Die ons de jonckheyt baert, van heeten minne-brant,
En wat ick over langh in desen boesem vant.
De tijt en haer gevolgh die kan een mensch genesen
Van sijn inwendigh mal, van sijn onstuytmigh wesen,
En al dat ick wel eer met groot verlangen sach:
Maer dat en leert men niet als van den ouden dagh.
O waerde ouderdom! o schole van de seden!
O slentel van de rust! o woonplaets van de reden!
O winkel van beraet! o haven van de deught!
O tuchthuys van de lust en breydel van de jeught!
Ick prijs'u, grijse vorst, schoon u de menschen laken,
Ghy doet ons met den geest als aen den hemel raken;
Ghy doet ons dertel vleesch, ons tochten in den ban,
Daer ons de geyle jeught niet voor bevrijden kan.
Ghy leert ons uyt de daet hoe alle menschen dolen,
Dat niet oock wordt geleert oock in de beste scholen,
Ghy maackt ons van het vleesch, en van de werelt sat,
Ghy stiert ons tot de deught, en baent'er toe het pat.
Al quam er nu een God en schonk myn voorigh wesen,
Om weër op nieuw te zijn gelijk ick was voor desen,
Ja, met een volle macht de wegh weër in te gaen,
Dien ick wel eer met vreught op aerden heb gedaen;
Ick sou te deser tijt sijn gifte niet ontfangen,
Want tot mijn eerste jeught en heb geen ik verlangen,
Schoon dat m'er wat vermaeck by wijlen in geniet,
Dewijl nu onsen geest een nieuwe werelt ziet,
Uyt 't geen'er eertijts was, en ga ontrent de schapen,
Op dat ick buyten pracht mijn lust zou mogen rapen;
Mijn lust, dat wil ick niet, ick wensch geen losse vreught,
Want al wat daer na streckt, is niet dan voor de jeught.
Laet, dien het lusten mach, of vrou of maeghden vieren,
En soecken sijn bejagh ontrent de Venus-dieren;
Laet Damons harderin vry hellen na de kroon,
Voor my, al dat bejagh en acht ick niet een boon.
Ick ben een harders kint, ick wil een harder blijven;
Ick wil aen genen bergh mijn kleyne kudde drijven;
Ick wil slechts heere zijn van desen houten staf,
Tot my de bleecke doodt sal leggen in het graf.

ALEXIS.

Nu is'et al verbrot, want onse lompe boeren
En willen niet bestaen, en geensins oorlogh voeren,
Ter oorsaeck van mijn kint; en, dat noch minder sluyt,
Sy lachen mijn bedrijf, en al mijn reden uyt:
Uw dochter, is haer woordt, is boven uw vermogen
In kleeren opgepronckt, en dertel opgetogen;

Geen herders van het dorp, oock van den besten aert,
En waren goet genoegh met haer te zijn gepaert.
Is sy nu naer het Hof in haesten wech genomen,
Om daer te zijn gebruyckt, het moet haer wel bekomen.
Wat ons hier in belanght, men sal om harent wil
Met onsen opper-heer niet vallen in geschil.
Hier sta ick nu en kijk, onseker wat te maken,
En schijne van de spijt mijn hert en gal te braken;
Maer ginder by het dorp daer komt een herders kint,
Die haer in rechten ernst te voren heeft bemint.
Sta, vrient, en hoort een woort, hoe benje dus verbolgen?

DAMON.

Ick ben als buyten my, en ga uw dochter volgen
Tot in des konincks Hof, om daer te mogen sien
Wat haer gebeuren sal, en wa'er sal geschiën.

ALEXIS.

Mijns oordeels doeje wel, en sooj' haer kunt bekomen,
Uyt handen van het volck, dat haer heeft weggenomen,
Sy sal dan uwe zijn, ja, tot een echte bruyt,
Soo langh tot sy of ghy, of beyd' uw leven sluyt.

DAMON.

Alexis, goede vriendt, wilt ghy my dat gelooven,
Soo sal ick niet ontsien oock duysent konincks hoven,
En doen al wat ick magh: geeft my daer op de handt.

ALEXIS.

Wel, sy sal uwe zijn, oock tot een eeuwich pandt.

DAMON.

't Is wel, ick ga daer op; o Hemel! wou 't gelucken
Dat ick dat lieve beeldt die roovers mocht ontrukken!
Wat verpoosingh.

CYRUS AULICUS, EUTRAPEL,

MET 'T GANTSCH HOF EN JUFFEREN, AEN TAFEL
SITTENDE, SPREECKT TEGENS EEN PAGIE, DIE HEM
IET AEN BRENGHT.

Wel, dats' hier daetlijk zijn, 't is meerdering van vreught,
Dat even by de wijn de geest en 't hert verheught.

LEPANTE,

MET EENIGE SWIJGENDE SOLDATEN.

Na dat wy, machtigh vorst, zijn uyt'et Hof greden,
Soo hebben wy gesocht door al de naeste steden,
Of eenigh aerdigh dier ons daer ontmoeten mocht,
Dat waardigh mochte zijn den keyser toegebracht;
Maer echter al vergeefs, mits dat wy niet en vonden
Dat hem gevallen sou, na dat wy keuren konden;
Maer siet, een kleyn gehucht heeft ons noch uytgebracht
Iet, daer op onsen raet niet eens en heeft gedacht:
Het is een herderin van heus en eerbaer wesen,
En om haer sneegh verstant en schoonheyt hoogh gepresen.

CYPRYNE.

Wel, laet dat herders kindt hier komen voor den dagh,
Op dat wy mogen sien hoe 't ons gevallen magh.

MILANOR MET ASPASIA.

Daer siet ghy, machtigh vorst, het puyck van alle maeghden,
Die herders wel beviel, maer geen die haer behaeghden:
't En is geen boere kost, maer voor een edelman,
Want daer is iet in haer, dat niemant vatten kan.

CYRUS.

Wel, dits een seldzaam werck, ick voel mijn sinnen dwalen
Met dat ick myn gesicht op haer heb laten dalen,
Nu, welkom in het hof, bevall'ge herderin,
My dunckt in u te sien een rechte veldt-godin.

ASPASIA.

Wat gaet de keyser aen aldus met my te spotten?
Ick weet dat hooge lof is voetsel van de sotten;
Voor my, geduchte vorst, ick ben een herders kint,
En tot een hooger naem en was ik noyt gesint.

CYRUS.

'k En heb in al het rijk noch maeght, noch vrou geweten,
 Hoe seer die was vermaert, hoe wonder hoogh geseten,
 Die Pales soo geleeck, en my soo wel beviel,
 Als 't lichaem, nu bewoont by uw begaefde ziel.
 Uw heus en soet gelaet, en dees' yvone bollen
 (Dit bij Cyrus wordende geseyt, begint haer boesem aen te tasten, om
 hantgespel met Aspasia te maken, daer tegen sy haer deftelijk aeustelt.)
 Vervoeren mijn gemoet, en doen mijn sinnen hollen,
 'k En weet geen sneeu soo wit, die hier by komen kan.

ASPASIA.

Bedaert u, machtigh vorst, ick segge blijft'er van;
 Ick heb een eerbaer lijf, dat noyt en sal gehengen
 Dat niemant hier ontrent sal haant of vinger brengen,
 Dus bint uw tochten in.

CYRUS.

Hoe, weygart ghy een vorst
 Die u van herten meent, en na uw liefde dorst?
 Ey, schickt u na den tijt, en na dit hoofdsche leven,
 Ghy sult door mijne gunst tot eere zijn verheven;
 Ja, hoogh en heerlijk zijn, gekleet in rijcke stof.

ASPASIA.

Ja, tot mijn eeuwigh hoon, en niet tot mijnen lof.
 Ghy spreeket, geduchte vorst, onmogelijke saken;
 Een die niet eerlijck is, kan niemant heerlick maken;
 Een die haer eer verliest, schoon die wort hoogh geset,
 Is maer een rechte slons, een sloor, een vuyle slet.

CYRUS.

Bedaert u, herders kint, en laet my troost verwerven.

ASPASIA.

Ick oyt oneerbaer zijn! veel liever heden sterven
 Neemt my dit leven af, oock met de grootste pijn,
 Ick wil veel liever doot, als u te wille zijn.

CYRUS.

Hoe, is u niet bekend dat ick kan rijkdom geven,
 Ja, groote staten selfs aen die bekommert leven?
 Eyst maer: want sooje wilt, ghy sult uw vader sien
 Verheven in het dorp, oock boven groote liên.

ASPASIA.

Ick ben met puur geweld mijn vader afgenomen,
 Geeft dat ick wederom mijn vryheynt mach bekomen;
 Dat eysch ick, gunt'et my, dan sal ick zijn verblijt.

CYRUS.

Het sal terstont geschien, soo ghy beleefder zijt.

ASPASIA

Wat ghy beleeftheynt noemt, dat heb ick wel te weten,
 Maer ick sal, watje doet, mijn eere niet vergeten.

CYRUS.

Bevalligh herders kint, let beter op uw stuck;
 Met prinsen wel te staen en is geen kleyn geluck.
 Het soud' u nutter zijn, woudt ghy uw barsheynt laten,
 En 't sou voor alle dingh uw vrienden konnen baten.

ASPASIA.

Of my te vooren komt een droef of bly geval,
 Ick stel, hoe dat'et ga, mijn eere boven al.
 Wat kan een herderin van konings liefde komen,
 Als dat haer waerdste pant staet af te zijn genomen?
 En als haer dit gebeurt, eylaes wat is'et dan?
 Geen schat, die haer verlies voor eeuwigh boeten kan.

CYRUS.

Hoe, kan een vorst, als ick, u niet ten vollen loonen?
 Ick ben oock heden selfs u dat bereyt te toonen:
 Voeght u maer na het werck, ick sal, tot uw lof,
 U geven hoogh gebied in dit doorluchtigh Hof.

ASPASIA.

Ick wil in 't tegendeel de Goden eeuwigh loven,
 Dat ick ben ver geweest van alle koninghs hoven.
 Hoe, is dit werelt-vorst, is dit een keyser zijn,
 Geheele dagen langh te sitten in den wijn?
 Te nemen sijn vermaeck in spel en lichte vrouwen,
 En alle mal gelaet met vrengden aen te schouwen?
 O, dat en is geen werck dat eenigh prins betaemt,
 En seker, machtigh vorst, ick bender in beschaemt:
 De plichten van het rijk bestaen in stage sorgen,
 Van dat de sonne daelt tot aen den rooden morgen.
 Een kroon behoeft den geest, en oock het gantsche lijf;
 Gewis, al wiese draeght en hoeft geen tijt-verdrijf.
 Een prins heeft ander werck: hy moet bequame wetten,
 Hy moet door al het rijk gestrengte rechtters setten,
 Hy moet het weeligh volck, oock door sijn eygen daet,
 Geleyden tot de deught, en houden in de maet.
 Het dertel ongelaet dient krachtigh ingebonden,
 Op dat'er niet een maeght of vrouwe wort geschonden;
 Oock alle slim bejagh, en drift tot vuyle lust,
 Dient op te zijn geschort, en uyt te zijn geblust!
 Ghy moest, die Keyser heet, geen jonge dieren schenden,
 Die noyt een dertel wicht, of hoofdsche linckers kenden;
 Doet, doet wat u betaemt; bestiert het vaderlant,
 En houdt onguere sucht, door reden, in den bant!
 Dat sal u, machtigh vorst, een stil en vredsaeem leven,
 Ja, buyten 't rijk ontsagh, en binnen eere geven;
 Want een die slechts het volck, en niet sijn lust gebied,
 Verdient in mijn gemoet den naem van koningh niet.

CYRUS,

(De keyser gaet, bezijden af, al mymerende en alleen wandelen, en
 spreekt als tot sich selfs.)

Wel, dit's een vrent geval dat my hier komt bestoken,
 Ick hebbe naeuw een reys met dese maeght gesproken,
 En siet, ick ben ontset en wonder vrent gestelt;
 Daer is een selsaem vuer dat my van binnen quelt,
 Mijn hert is op de loop, mijn geesten suysebollen,
 Mijn ziel is buyten my, mijn beste sinnen hollen.
 O Venus dertel wicht! ghy zijt een vreemde gast,
 Die op geen machtigh prins, of groote staten past;
 Ghy schiet aen alle kant, en naer uw welgevallen;
 Ghy maeckt de grootste kleyn, en doet de wijste mallen.
 Ghy stelt door uw bedrijf oock princen buyten rust,
 En keert de werelt om, al na het u gelust.
 Ick heb hier in het Hof het puyck van schoone vrouwen,
 En kanse machtigh zijn, en hoefse niet te trouwen;
 Maer al dat hoofs beslagh en staet my geensints aen,
 Ick voel mijn grilligh hert nu elders henen gaen.
 Ey siet, een slechte maeght, een hoedster van de schapen,
 Daer aen gaet nu ter tijt een Keyser hem vergapen;
 Een wesen sonder pracht, eenvoudigh uytter aert,
 Voel ick dat in mijn hert een selsaem wesen baert:
 Want hoe ick langer peyns op dese vreemde saken,
 Hoe meer ick tot de maeght mijn sinnen voel genaken;
 Al wat ick aen haer sie, rijst uyt een edel hert,
 Dat van de rechte baen noyt afgetogen wert.
 Een Nimphe sonder pracht, in stilheynt op-getogen,
 Die uyt het dertel Hof noyt gif en heeft gesogen,
 Staet nu te deser tijt geprent in mijn gemoet,
 En hier mijn wil te doen, dat vind' ick wonder soet.
 Wat is het hoogh gebied van alle groote Staten,
 Indien een machtigh vorst geen vryheynt is gelaten?
 Ey kiest, mijn herte, kiest een lieve bedgenoot,
 Om met vermaeck te sien de vrucht van haren schoot.
 Maer soo ick dit besta, hoe sal de werelt spreekken?
 Hoe sal het schamper volck met felle tongen steecken,
 En roepen overluyt, dat ick geen adel ken,
 Ja, van een hoogen throon in 't slijck gevallen ben!

Maer sal een koningh selfs, door gif van booze tongen,
Sijn vryheyt in de tronw' hier worden afgedwongen?

Sal ick niet mogen doen, ontrent het tron-verbont,
Dat ieder een van outs gantsch vry en open stont?
Wie salder eenigh mensch sijn vryheyt doen verliesen,
Wanneer hy is gesint een echte vrouw te kiesien?

En wie berooft een prins van soo een billick recht,
Dat hy niet af en slaet oock aen sijn minste knecht?

Wel aen, ick ben gesint mijn vryheyt hier te plegen,
Daer vind' ik mijn gemoet ten vollen toe genegen.

Ach! 't is een arrem prins, en van een kleyn gesach,
Die na sijn eygen sin geen vrouwe kiesien mach.

EUTRAPEL.

Hoe, wat is dit geseyt, wat mach de keyser letten?
Het schijnt hy is geraeckt in Venus warre-netten.

Hy neemt iet selsaems voor, naer ick het stuck bemereck.

AULIS.

Wanneer een koningh dut, dat is een dnyster werck.
Wat my hier in belanght, ick duyd'et al ten besten;
De princen hebben staegh het hoofd vol muysenesten.

Ey, gunt hem dat vermaeck.

EUTRAPEL.

Wel, hoe het wesen mach,
Hier sal een vreemt geval haest komen aen den dach.

CYRUS.

t' Sa, bnyten wie hier is; maer blijft ghy, Nimphe, binnen.

ASPASIA.

De Keyser hier alleen? ach! wat sal ick beginnen?

O Goden! rnekt my wegh, of stort den Keyser in
Een afkeer van geweld, of wel een beter sin:

Ach! koom my nu te hulp, Diane van Ephesen!
Soo wil ick alle tijt aen u geheylight wesen;

Ja, 'k sal u offer doen met 't alderbeste lam,
Dat oyt uw' priesters hant van onse kudde nam.

Ach! wat sal van my zijn?

CYRUS.

Ey, wilt niet langer treuren,
Want u en sal van my noyt eenigh quaet gebeuren.

Ick heb het geyle vuur ten vollen uyt-geblust,
En in mijn diepste mergh en is maer reyne lust.

ASPASIA.

Ach! Goden, Hemels volck! hoe kan ick dit gelooven?

CYRUS.

Hou vast dat u geen mensch van eere sal berooven,
Door my zijt ghy bevrijt van allerley gevaer.

ASPASIA.

Och, of ghy soo gesint, en ick des seecker waer.

SYRUS.

Ick sal, gelooff'et vry, uw leden niet genaecken,
Of ick sal u voor eerst mijn echte vrouwe maecken;

Ick geef u volle macht mijn voorstel af te slaen,
Tot u mijn echte trou sal wesen toegestaen.

Siet, dat tot reine min mijn gantsche sinnen buygen,
Des roep ick even selfs de Goden tot getuigen.

Ghy, neemt dit schoon juweel, u tot een heyligh pant,
By ons van outs gebrnyckt ontrent den echten bant.

Dat sulje, my ter eer, voor al de werelt dragen;
Maer hout het stuck bedeckt, alleen voor weinigh dagen.

Al wat op dit geval een koningh oyt bedacht,
Dient niet als met beleyt in 't licht te zijn gebracht.

ASPASIA.

O Goden! uw beleyt bestaet in vreemde wegen,
Noyt sach'er eenigh mensch soo onverwachten zegen.

Het schijnt als of mijn droom wou komen tot de daet,
Vermids ick werd versocht tot soo verheven staet.

Wat is'et een geheym daer naer wy menschen leven,
Waer door men tot geluck, of onheyl werd gedreven!

Wat is'er boven ons een onbegrepen kracht,

Waer door men dickmaels siet, dat niemant oyt bedacht!
Den Hemel doet sijn werck, hoe vreemt de saken schijnen,

Ick voele nu ter tijt mijn druck en anxt verdwijnen;

Dies sta ick op de wacht, wat my dit vrent geval

Voor my en voor het rijck ten besten geven sal.

HET VIERDE BEDRIJF.

DAMON.

Wat sal ick nu ter tijt, wat sal ick toch beginnen?

Hoe ben ick nu geplaeght met ongeruste sinnen!

Waer heb ick niet gesocht? wien heb ick niet gevraeght?

En niet een mensch en kent die welbekende maeght,

Die paerel van het lant, die alle vryers prijsen,
Verheffen in de lucht, en met de vingers wijsen,

Gelijck een lant-juweel. O plompers van de stat!

Dat ghy niet eens en kent die wijt-beroemde schat.

Maer na een langh gedwael vindt ick ten langen lesten

Een huys, een groot gebou, een slot met hooge vesten,

Ick vraegde wat het was? Men sey: des konincks Hof;

Ick trat naer binnen toe, ick wist'er weynigh of.

Ick sagh een groot gewoel van jonckers, knechten, paerden,

Dat, als een dicke wolek, quam rijsen uytter aerden;

Hier stont ick vast en keeck, tot schimp en enckel jock,

D'een greep my by het lijf, een ander by den rock.

Wat dien' ick nu te doen? ik sal 't noch eenmael wagen,

Om daer, na deze maeght, vrymoedelijck te vragen.

Hier is des koninghs huys, ick sal wat stille staen,

Om naerstigh af te sien hoe alle saken gaen.

PHRIX, DE SCHALCKKNAR.

Wat is dit voor een Floor? ik moet met hem wat mallen.

(Phrix treckt wech de stock daer Damon op leunt.)

DAMON.

Wat queltme dese guyt? ick had by naest gevallen.

Had ick u in het dorp, of buyten in het groen,

Ick soud, u voor gewis, ick sou —

PHRIX.

Wat souje doen?

DAMON.

Ick sou —

PHRIX.

Wel, tijt te werck, wy sullen samen schermen.

DAMON.

Ick soud u voor gewis den kop alsoo verwerpen,

Dat ghy het heugen sout.

PHRIX.

Wel vrient, hoe dus ontstelt?

Wat benje voor een man?

DAMON.

Een herder uyt het velt.

PHRIX.

Wel herder, wellekom, ick moet u vrientschap toonen,

Soeckt ghy hier dienst in 't Hof, ick kan een dienaar loonen:

Ick ben, gelijkje siet, een heer van grooten staet,

Spreekt mijn persoon voor al, eer dat ghy vorder gaet.

CELER, EEN PAGIE.

Ghy joncker, met verlof, laet desen herder blijven,

Met luyden uyt'et lant hoort niemant spot te drijven.

PHRIX.

Vaert wel dan met den boer.

CELER.

Hups Huysman, goeden dagh!

Hoe zijt ghy soo verbaest?

DAMON.

'k Woud' ick u noyt en sagh.

CELER.

Wat let u, goede man? waerom soo bits gesproken?

DAMON.

Ghy hebt my voor een uer by na den kop gebroken.

CELER.

Ick, lantser? watje raest! ick doe geen herders quaet.

DAMON.

Ghy waert'er nochtans selfs, of wel uw mede-maet,
Ghy zijt al een gebroet.

CELER.

Ey, wilt beleefder spreken,
Wy zijn niet altemaet geneyght tot slimme streken;
Geen Hof en is soo quaet, of daer is iemant goet.

DAMON.

Ick weet niet of ick dit van u gelooven moet.

CELER.

Gelooff'et, goede man, ick sal u niet bedriegen.

DAMON.

Neen, ick en ben soo licht niet in den slaep te wiegen;
Ick voel het al te wel hoe dat ick was geplaeht,
Doen ick aen uws gelijk quam vragen na de maeght,
De maeght by my bemint.

CELER.

Wel, wat is dat te seggen?
Ick bidde, goede man, dat nader uyt te leggen;

Wat is van dese maeght, en wat van uwe min?

Ontdeekt my na den eisch den gront van uwen sin.
Indien ghy my behoeft, ghy mooght op my vertrouwen,
Seght my wat u gebreeckt, ten sal u niet berouwen;
Daer is mijn hant.

DAMON.

Is 't soo, soo dient'et u verklaert?

En dan mijn herten-leet aen u geopenbaert:
Ick ben een herders kint, met soete min ontsteken,
En mijn ellendigh hert, dat schijnt in my te breken;
Vermits de soete maeght, daer op mijn ziele wacht,
Is uyt'et velt geruckt, en in de stat gebracht,
En waer ick soecken mach, ick weetse niet te vinden.

CELER.

Ick kan van desen dagh u desen knoop ontbinden;
Maer beelt haer nader uyt.

DAMON.

Het is de schoonste maeght

Die ick op aerden weet, en ghy uw leven saeght.
Siet daer een vaste peyl.

CELER.

Nu, dat zijn goede reden,
Maer 't gaet niet op het lant gelijk als in de steden:
Want dat ghy schoonheit noemt, is hier al dickmael niet.

DAMON.

Hoe, gaet'et dan soo los met dat men schoonheit hiet?
Soo wonderlijcken saeck en hoord' ick noyt mijn dagen.

CELER.

Wel vrient, wat noemje schoon?

DAMON.

Dat moogj' een blinde vragen.

Wat schoon is spreeket van selfs.

CELER.

Voorseker, herders maet,
Ghy zijt soo simpel niet gelijk uw rockje staet.

DAMON.

Maer wilje, goede vrient, dat ick u eeuwich prijse,

Soo moestje my de maeght of hier of elders wijsen.

Ick meen die herderin, die, door een Hof-gezant,
Is met geweld vervoert oock uyt haer eygen lant,
En hier in 't Hof gebracht, geleden weynigh dagen.

CELER.

Nu heb ick eerst verstaen de gront van uwe vragen,

Ick sal u dan voldoen, wilt ghy nu mede gaen;
Maer hou, treet wat ter zy, daer komt de Keyser aen.

Cyrus met al 't hof komt uyt.

DAMON.

Wat is dat voor een man, die alle menschen groeten,
En op wiens wenck alleen oock heeren buygen moeten?

Wie is de maeght, diens' al geluck en eere biên?

Hou toch mijn vraegh te goet', ick heb nooit Hof gesien,
Maer staegh op 't lant gewoont.

CELER.

De man, by u gewesen,
Is nu de grootste vorst die oyt de menschen presen,
Een herder van het volck, een Keyser in het rijk,
En daer en is geen mensch op aerden sijns gelijk.
De juffer, aen sijn hant, dat is de herderinne,
Nu korts in 't Hof gebracht, waer door des Keyzers sinnen
Soo opgetogen zijn, dat hy niet duren kan;
Ja, is haer even soo gelijk een echte man.

KONINGH CYRUS, MET ASPASIA,
IN HOOFSCHE KLEEDINGH, EN AL 'T HOF.

Bevalligh herders kint, siet hier een ander leven,
Als in het platte lant aen herders wert gegeven.

Hoe staet u 't hoofs gelaet, en al dit wesen aen?

ASPASIA.

Soo verr', geduchte vorst, en ben ick niet gegaen
Dat ick'et seggen kan; ick sie hier duysent saken,
Die my geheel ver stelt en als verslagen maken.

Ick wist niet dat men sulcks in al de werelt sach,
Of dat het eenigh mensch te wege brengen mach.

CYRUS.

Dit is maer kleyn beslagh, men sal u grooter toonen,
Als ick u koningin sal hebben laten kroonen;

Dit is maer 't eerste licht van uwen dageraet,
Ghy sult in korten sien dat vry al hooger gaet.

ASPASIA.

O vorst! ick ben te klein tot soo verheven zegen,
Waer heeft oyt maeght, als ick, soo grooten luck gekregen?

CYRUS.

Een koningh, schoone maeght, die heeft de volle macht
Dat iemant wert verhooght, oock uit een laegh geslacht.

DAMON.

Wat sie ick, lieve God! wie sou'et konnen meenen,
Dat iemant soo ontluyckt door glans van rijke stenen?

Gewis dit is de maeght die mijn gemoet besit,
En door wiens soet gelaet mijn geesten zijn verhit.

Eylaes! ick bense quijt, hoe kan ick langer swijgen?

Die voor een keyser is, en sal geen herder krijgen,
O wonder vreemt geval! ach, naer ick heden merck,
De trou is Hemel-vast, en Godes eygen werck!

CYRUS.

Wat seyt de jongelingh? of waerom komt hy klagen?
Heeft iemant hem bespot, en oock misschien geslagen?

Is hy aen u bekent, of weetje wat hem let?

My dunckt hy heeft het oogh alleen op ons geset.

ASPASIA.

Geduchte wereld-vorst! die ghy hier siet verschijnen,
Die heb ick overlangh van liefde sien verkwijnen;

Het is een herders-gast, en woont ontrent het velt,
Daer ick wel duysentmael mijn schapen heb getelt.

Hy was op my gesint, en quam geheele dagen,

Alwaer ik nedersat, sijn liefd' en lijden klagen;
 Hy dede wat hy mocht, en al uyt rechte min,
 Maer hy en vont geen plaets in mijn verdwaelde sin;
 Mijn hert was elders vast, hoe seer ick wiert gebeden,
 En ick was even-wel onseecker van de reden;
 Wie had het oyt gedacht, dat my een machtigh vorst
 Sou noemen sijn vermaeck, ja, dragen in de borst?
 Nu denck ick dat de vrient, om mijn geluck verbolgen,
 Het lant verlaten heeft, en my is komen volgen.
 Ick weet, hy heeft wel eer soo veel om my gedaen,
 Dat hy oock dese reys sal hebben onderstaen.

CYRUS.

Ghy jongelingh treet toe, en nadert dese troonen,
 U sal geen leet geschiên, ick sal u gunst betoonen;
 In plaets van dese py en boeren hongerlijjn,
 Sal uw geheele kleet van gulde stoffe zijn.
 De maeght, u wel bekend, heeft u soo hoogh geprezen,
 Dat ghy, na dat my dunckt, hier moet gevordert wesen.
 Wel aen, verlaet den bou, den vlegel en de wan,
 En wort hier in het hof een rustigh edelman.
 Hier sulje sonder ploegh, oock sonder iet te sayen,
 Meer vreught, en rijcker oest, als op de velden mayen:
 Uw hutten zijn gemaect van rau of vueren-hout,
 Siet hier een schoon paleys, dat blinckt van enckel gout.
 Uw woningh is bekleet met raegh en spinnewebben;
 Hier sulje schoon tapijt, en sijde sprepen hebben.
 Uw dranck is schrale wey, uw' spijse boere-kost;
 Hier eet men staegh gebraet, en drinckt den besten most.
 Wat kan uw herders staf als slechts de schapen dwingen?
 Ick kan met dit geweer in vaste steden dringen.
 De koning die je viert die woont by uwe biên;
 Maer keyzers, als ick ben, en zijnder niet te sien.
 Ick kan u groot beslach en hooge staten geven,
 Daer op hier sonder sweet veel duisent menschen leven.
 Laet vry het boerewerck aen die het lusten mach,
 Ghy kont hier edel zijn, en dat op eenen dach.
 Komt, leert hier op sijn hoofs en na de konste spreken,
 Ja leert maer heus te zijn, en soo wat hoofsche trekken,
 Dat sal u nutter zijn, en maken grooter man,
 Als eenigh lant-bedrijf u doen of maken kan.
 Hebt ghy de vrijster niet daer toe ghy waert genegen,
 Mijn gunst sal dat verlies ten vollen overwegen;
 Want die een keyser heeft tot sijn vertrouden vrient,
 Die kan, als 't hem gelust, van vrouwen zijn gediënt.

DAMON.

Indien ick bidden mach, o prins van hooge machten!
 En wilt ons lagen staet niet al te seer verachten,
 En prijst oock niet te veel de macht van 't hoogh gebiet,
 Want, na mijn kleyn begriip, 't en is soo lustigh niet.
 Ick heb een vry gemoet, en kan geen banden lijden,
 Een hert dat sich vernoecht dat kan hem licht verblijden.
 Heb ick tot mijn behulp een kleyne waterput,
 Waer toe is my de vloed van groote stroomen nut?
 Ick, als een rustigh quant, in vryheyt opgetogen,
 Heb staegh een ronden aert uyt 's moeders borst gesogen;
 My dunckt dat al het volck hier leeft in slaverny,
 Want daer een grooter woont, daer is geen minder vry.
 'k Heb liever door het velt het jonge vee te leyden,
 De geysten aen den bergh, de schapen aen der heyden,
 De bocken aen de klip, de koeyen in het gras,
 Dan al de pronckery, die oyt in hoven was.
 Hier sal ick blijder zijn, en vry al beter varen,
 Als daer een stage wacht de kamers moet bewaren;
 Als daer men proeven moet, of niet een boos fenijn
 Is in het schoon geback, of in den soeten wijn.
 Ey! segh my doch een reys, wat heb ick doch te passen
 Op al het hoofs beslagh, en overtolligh brassen?
 Wie heeft'er oyt veracht een ham of schapen-bout,

Of ander boere-kost, gewreven in het sout?
 Wie met den lijve werckt, en hoeft geen grage soussen,
 Wie staegh in hosen gaet, en hoeft geen zijde koussen;
 Die met een grauwe py te dragen is vernoecht,
 En kent geen sachter kleet, of dat hem beter voeght.
 Wat kan het rijck gewaet aen my of iemant geven,
 Al waer het altemael van enckel gout geweven?
 Een herders ruyme dracht staet my veel beter aen,
 Als in een hoofsche praem geperst te moeten gaen.
 Een kleet van eygen wol of eygen vlas gesponnen,
 En vrucht op eygen lant met eygen hant gewonnen,
 En moes uyt eygen hof, en vlees uyt eygen stal,
 Dat is de beste kost uyt al het aertsche dal.
 Ick weet het is een kunst een prins te konnen vleyen,
 En, als het dienstigh is, sijn netten uyt te sprepen;
 Ick weet het is geluck met vorsten wel te staen,
 Maer eer het iemant denckt, soo is de gunst gedaen.
 't Is ijs van eender nacht, hoe wel het schijnt te blinken:
 Al staet'er iemant hoogh, hy kan haest lager sincken.
 O prins! uw gunst is soet, maer vry niet sonder gal:
 Want die het eens verkerft, hem treft een wissen val.
 Treft ons een harden slagh, wat baet onmatigh treuren?
 't Is aen den Hemel vast al wat ons kan gebeuren.
 Hoe dat'et immer gaet, ick sette geen gequel,
 Ick sie de werelt aen gelijk een goochel-spel.
 Leeft langh, o groote vorst! ick wil u God bevelen,
 Die laet u vruchtbaer saet en soete kinders telen,
 Ten dienste van het rijck. En ghy, o fiere maeght!
 Die, mits uw moedigh hert, een keyser hebt behaeght,
 Dewijl ghy niet en zijt voor mijne koy geschapen;
 Maer by een machtigh vorst hier in het hof tē slapen,
 Ick wensch u veel gelucks, en nimmer tegenspoet,
 Blijft eygen aen den prins, dewijl 't soo wesen moet;
 Maer ghy sult menighmael, en op verscheyde reysen,
 Dat hou' ick voor gewis, op uwen herder peysen;
 De tijt sal alle dingh eens maken openbaer:
 Al blinckt de gulde kroon, sy weeght geweldigh swaer.
 Maer, keyser, eer ick ga, moet ick u wat verhalen:
 Daer woont een oude Griek in onse naeste palen,
 Die seyt daer aen het volck al menigh vrent geval,
 Of dat'er is geschiet of noch gebeuren sal;
 Die heeft my lest verhaelt, oock uyt een boeck gelesen,
 Dat mijn beminde sal een krijghs-gevangen wesen;
 En dat hy boven dien sijn hoofd verliesen sou,
 Die met haer stont te zijn versegelt in de trou 1).
 Wat hier van wesen sal is duyster om te seggen;
 Hy dien het stuck belanght, die mach het overleggen.
 De Griek die voeghd'er by (hier dient wel opgepast):
 't Is al, wat ick u segh, aen haer geboorte vast.
 Wat my hier in belanght, ick wou het hoeft verliesen,
 Wou sy my slechts alleen voor haren herder kieser;
 Maer dit heeft dese maeght my noyt gelieft te doen,
 Dies laet ick u de sorgh, en keere na het groen.

CYRUS.

Wel dit 's een hupsch gesel, hy weet soo goede reden,
 Al woond' hy in het Hof, of in de groote steden.
 Siet, in een ruyge py daer steeckt oock somtijts wat,
 Dat by de groote selfs is dienstigh opgevat.
 Ick sal om uwent wil den herder gunste toonen,
 Al mist hy dat hy socht, ick sal hem weder loonen;
 En wat sijn voorstel raect, de man heeft groot gelijk:
 Die heeft dat hem vernoecht, besit een koningrijk.

1) De History-schryvers getuygen van Cyrus, dat sijn leger van Artaxerxes wiert geslagen, en dat sijn hooft en arm in triumph gevoert zijn, en dat Aspasia, onder andere krijghs-gevangen, gebonden voor Artaxerxes is gebracht, doch dat hy'er dadelijck los liet, en naderhand in groote achtigh hiel, ja dickwils in verscheyde gewichtige saken haer raet gebruyckte.

Wel, zijt ghy soo verknocht aen dit uw herders leven,
Dat ghy u tot het hof niet wilt of kont begeven?

Wat is'er dan te doen? voor my ick swijge stil,
'k En ben geen dwingelant die u beletten wil;
Maer eerje van my gaet, soo wil ick u beschenken,
Op datje langen tijd noch mijnder sout gedennen;
Het sal u voordeel doen, dat ghy oyt dese maeght,
En in dit prachtigh hof een groote keyser saeght.
Ontfanger van het wout, dat, aen de zuyder-kusten,
Het gantsche lant verheught met allerhande lusten,
Treet hier wat nader by.

THEON.

O prins van hooge macht!

Hier is hy die gestaegh op uw bevelen acht:
Want als 't uw dienst vereyst, soo sal ick nimmer slapen.

CYRUS.

Wel, geeft aen dese vriend vijf hondert hupse schapen,
En geyten boven dien, en in gelijck getal,
En geeft hem oock een bergh, met 't onderhorigh dal.

THEON.

Des keyzers wil geschied.

DAMON.

Dat zijn te groote saken,
En sullen, machtigh vorst, mijn geest onrustigh maken;
Een kleyne bou is soet, waer toe soo groot beslach?
Ick danck u lijckewel, soo veel ick dancken mach.
Ick sal, na dese tijd, door al de groenste velden,
Verheffen uwen naem, en uwe daden melden,
En meer vermagh ick niet te brengen aen den dagh,
Dat u, o machtigh vorst! tot voordeel strecken magh.

ASPASIA.

Maer, Damon, noch een woort. My is onlanghs gebleken,
Dat ghy om mijnent wil een kol hebt wesen spreken;
En datj' aen 't geurigh wijf een ouden penningh schonckt,
Daer meed' de toveres by al de luyden pronckt:
Ghy moet om mijnent wil uw penningh niet verliesen,
Dies heb ick uyt de schat des keyzers willen kieszen
Een stuck van ouden tijd, bekend in 't gantsche lant,
Het beste dat men oyt in oude schatten vant;
Neemt dat voor uw verlies, om mijnent wil geleden,
Vermits ghy missen moet daer ghy om hebt gebeden,
En denckt by wijlen eens op uw voorgaende min.

DAMON.

Ach! die gaet nimmermeer uyt mijn bedroefde sin.
Uw beelt is als een stael gedrukt in mijn gedachten,
Des sal ick evenstaegh u boven Pales achten;
Dit is de velt-godin, die al de werelt eert,
Hoe wel met my de kans is anders omgekeert.
De Sonne sal veel eer niet van den hemel weten,
Als ick uw soet gelaet, uw wesen sal vergeten.

Nu bid ick noch een dingh, al eer ick henen ga,
Dat noyt des keyzers volck bij ons een leger sla;
Het lant is ruym genoegh, men kan ons wel verschoonen.

CYRUS.

Ick sal u, herders-kint, oock daer mijn gunste toonen.
(Binnen.)

DAMON.

Nu sal ick wel vernoeght weer keeren na het wout,
En seggen tot het volck: mijn vrijster is getrouwt.
Sy is, uyt lagen stant, nu tot een kroon verheven,
En wat dat my belanght, ick kan oock vrolijk leven;
Ick heb nu machtigh vee, en ander goets genoegh,
Mijn landery behoeft oock meer als eenen ploegh.
Het was mijn groot geluck een blaauwe scheen te loopen,
Men sou om dat verlies wel hondert vrijsters koopen.
By ons zijn nimphen selfs, en vry in groot getal,
Niet eene van den hoop die my ontseggen sal.

Als ick dit machtigh vee sal drijven op den velden,
Dan sal het gantsche lant van mijnen rijkdom melden.

Ick was wel eer geschat een geestigh jongelingh,
En mits ick weynigh had, wast dat ick niet en vingh;
Maer nu, na dat my dunckt, en hoef ick niet te vryen,
Ick hou dat Daphne selfs my trou sal komen byen,
Of stack ick maer alleen een hant of vinger uyt,
Ick kreegh van stonden aen een onverwachte bruyt.

Hoe seer Dametas stoft op sijn vermaerde Phryne,
Indien ick maer en sprack, gewis sy ware mijne.

Ick weet, hoe veel dien vos van groote kudden hout,
En ick ben nu ter tijd een prince van het wout.
Men sal my hulde doen in al de rijkste dorpen,
En even vaerdigh zijn my vrysters toe te worpen.

O vrienden! rijck te zijn dat heeft een groote macht;
Geen mensch soo wijs of vijs die hier niet op en acht.
Nu vrienden, wat ick segh, prent dat in uw gedachten;
Men moet in tegenspoet een beter kans verwachten.

Ghy, neemt dit voor uw troost, dat, na een donder-slagh,
Een klare sonne-schijn ten lesten rijzen magh.

PANCASTE, CHARICLEA, PHRYNE, ÆGLE,
HOF-JUFFEREN.

't Is over-al bekend, en oock aen ons gebleken,
Hoe dat de groote vorst ten vollen is ontsteken
Met liefde van het wicht, onlangs in 't Hof gebracht.

PHRYNE.

Och! wie had soo een werck sijn leven oyt gedacht?
Vriendinnen, willen wy in onse luyster blijven,
Wy moeten dese luyt 's keyzers hert verdrijven;
Ja 't moet gewis, het moet in haesten zijn gedaen.
Ghy Chariclea gaet, en spreeckt den keyser aen;
Stelt heden in het werck uw soet aenminnigh spreken,
Ghy sult, ick hou het vast, den gantschen handel breken.

CHARICLEA.

O! dit's een wichtigh stuck voor 't gansche koningrijk,
Laet ons te samen gaen, het raectt ons al gelijck.

PANCASTE.

Neen, soo een groot beslagh sal al te viinnigh schijnen,
Wy moeten door beleyt den keyser ondermijnen;
Ick weet u beter raet, uw neef is een poët,
Die schrap is uytter aert, en slimme rancken weet,
Ja, Duyvels listen kent; hy kan pasquillen maken,
Die iemant aen het hert, ja dieper kunnen raken.
Een puntje maer alleen van soo een fitse pen,
Is 't allerslimste gif dat ick op aerden ken.

PHRYNE.

Maer om de nieuwe bruyt na 't leven af te beelden,
Soo dient voor al geseit, hoe al de boeren speelden
Des avonts voor haer deur, des nachts ontrent haer bedt.

PANCASTE.

Ja, dat's de rechte greep daer op ons dient gelet.
En hier noch by gevoeght, dat sy op alle feesten
Geduerigh was te sien, by al de loste geesten,
En waer dien rouwen hoep maer eens te samen quam,
Dat sy daer flux verscheen, en haer genoeghte nam.

PHRYNE.

Maeckt oock haer saken vast aen 't veyligh buyten-leven,
Soo kan dit met een glimp haer werden aengewreven;
Te meer, nadien een Floor, gekomen uyt'et lant,
Hier seydt, dat hy haer volght alleen uyt minne-brant;
En doen met alle macht de werelt dan gelooven,
Dat sy'er over langh van maeghdom liet berooven,
Of door een soet geweld of wel door minne-gunst;
En soo dient al het werck gehandelt na de kunst.

CHARICLEA.

Maer ick kan evenwel dit geensins dienstigh achten,

Pasquillen sonder naem die zijn van weynigh krachten.

Oock is mijn neefs bedrijf in 't Hof te veel bekend,

En quam het schennis uyt, soo waer hy wis geschent.

De keyser is te wijs, hy soud'et licht ontdecken,

En sou in dit bedroch ons mede kunnen trekken.

Siet, wie den draed bekomt, die vint wel licht het kloen,

En dat sou ons gewis verdriet en schande doen.

Laet ons van stonden aen des keyzers moeder spreken,

Want die is recht bequaem den handel af te breken;

Het is een deftigh wijf, die oock de vorst ontsiet,

Ten bleef noyt ongedaen wat sy den keyser riet.

PANCASTE.

Dit is de beste vont die iemant kan bedencken,

En dit sal geen van ons in naem of eere krencken.

'tSa, na de keyserin! Wat stajē? wandelt voort.

CHARICLEA.

Maer wat ick bidden magh, ghy Phryne, doet'et woort.

PHRYNE.

Wel aen, ick wil het doen, maer wat ick kom te spreken;

Ghy, paster altemaē uw zegels aen te steken,

Op dat het blijcken magh dat ghy het soo verstaet.

CHARICLEA.

Het sal al soo geschiē; maer bid u, lieve, gaet.

(Binnen.)

ÆGLE.

Ick sie hier wert een net uyt enckel list geweven,

Dat sou wel aen het Hof groot onheyl kunnen geven,

Mits dat men door bedroch den vorst wil doen verstaen,

Waer door sijn soete luyt te niet sou kunnen gaen.

Ick hou my buyten klem; en, eer wy qualijck varen,

Wil ick dit gantsche werck den keyser openbaren.

HET VIJFDE BEDRIJF.

CYRUS, MILANOR, LEPANTE,

EN ANDERE KRIJGHSOVERSTEN SWIJGENDE.

My wort daer aen-gebracht, dat, in het Noortsch gewest,

De Parten gaende zijn, en woelen al'er best.

Milanor! stelt te werk twee duysent lichte paerden,

En neemt het Grieksche rot met haer gevlamde swaerden,

En treckt naer 't grilligh volck, en dat te dezer stont,

En royt de muylers uyt tot in den diepsten gront,

En sent van all's bescheyt.

MILANOR.

't Sal machtigh vorst geschieden,

En hout als voor gedaen, wat ghy my mooght gebieden.

CYRUS.

Dit ongehoorsaem volck woelt tegen onse kroon,

Het zy ick haer geweld of mijne vriendschap toon;

Maer al dit krijghs-gewoel en kan mij niet beletten,

Om mijn ontsteken hert in rust te mogen setten;

Ghy daerom, maeckt gereet de krooningh van de maeght,

Die my soo lief-tal is, en boven al behaeght.

LEPANTE.

Dat sal terstont geschiē.

CYRUS.

Wie komt door 't volck soo breken?

CELER, EEN PAGIE.

Uw moeder, machtigh vorst, bidt u alleen te spreken

Om saken van belangh.

CYRUS.

Wel, dat'et soo geschiē!

Vertreckt dan altemaē, tot ick u weer ontbiē.

Ick heb in langen tijt, u, moeder! niet vernomen,

Het is my aengenaem dat ghy nu zijt gekomen;

Noch aengenaem is 't dat ick beschouwen magh,

Dat ghy soo jeughdigh zijt ontrent uw ouden dagh.

PARISATIS.

Ick weet de Goden danck, dat my het buyten-leven

Geen soet vermaeck alleen, maer welstant heeft gegeven:

Want schoon ick menighmael alleen in stilte sat,

Ick vont'er meerder lust, als midden in de stat.

CYRUS.

Kont ghy op 't buyten-huys u stil en eensaem houwen,

Die eertijts was gestelt met al de groote vrouwen,

En hadt of staegh gesangh, of spel of mommery,

En waert hier alle daegh met hoofds geselschap bly?

PARISATIS.

De tijt, beminde Soon, verandert alle saken.

't Is my nu als een walgh dat my eens plach te smaken,

Dat my eens vreughde scheen is nu maer enckel pijn;

De stillen ouderdom die soeckt alleen te zijn.

CYRUS.

Wel, leeft als 't u gevalt, ick wil 't u niet beletten;

De drift van ieders hert gaet boven alle wetten.

Die na sijn eygen hert sijn leven leyden mach,

En heeft noyt ongemack, of reden van beklach;

Siet, al mijn hoofds gevolgh is stracks van my geweken,

Seght nu wat u gelieft met my alleen te spreken.

PARISATIS.

Ick kom tot u gegaen als tot mijn eygen kint,

Dat ick met stage sucht als moeder hebb' bemint.

Ick heb u, lieve Soon, gesooght aen dese borsten,

Dat selden wort gesien ontrent de groote vorsten;

En ghy zijt wederom, oock van uw teere jeught,

Geweest een buyghsaem kint tot mijn gewenste vreught.

Noch hebje mijnen raet geduerigh aengenomen,

Dat u en al het rijck noyt qualijck is bekomen.

Nu is'er seker dingh, dat ghy op heden doet,

Dat ick niet lijden kan, en ghy oock laten moet.

Daer is, na dat ick hoor, een meysjen hier gekomen,

Of van een buyten-stel, of boeren-hoef genomen;

't Is, hoe het wesen mach, een sloor, een herders kint,

Dat niemant schier en acht, maer ghy alleen bemint.

Die na de bocken rieckt, of na de gore schapen,

Sou die in uwen arm, en by een keyser slapen?

Die op een stelle sat, en woond' als in het stof,

Kan die haer plomp gestel oyt voegen naer het Hof?

Die noyt en heeft verkeert als by de lompe boeren,

Sal die vorstinne zijn, en kroon en scepter voeren?

Neen, soo onguren dingh en is'er noyt gesien;

En heb' een keyzers hert, soo mach'et niet geschiē,

Dan wort'er noch geseyt, ja, met gegronde reden,

Dat sy al menighmael veel aenstoots heeft geleden

Van Pans 1) aelwaerdigh volck, en wort daer by geloof.

Dat sy al overlanch van maeghdom is berooft.

Die staegh met dertel volck genegen is te praten,

Die moet'er menighmael haer beste veeren laten.

En waer dat in het lant was eenigh boeren-feest,

Daer wasse staegh ontrent met haren lossen geest.

Hoe dat'et wesen mach, o prins van hondert rijcken!

U kan geen harderin tot keyserin gelijcken;

Het past geen machtigh vorst, voor wien de werelt beeft,

Die onder sijn gebiet soo veel princessen heeft.

Segh, was'er geen van die, die oyt uw hert behaegden,

Die soo doorluchtigh zijn, en alle schoone maeghden,

Ja, nimphen, als een vorst of keyser hebben moet,

En van haer jonckheyt aen daer voor zijn opgevoet?

Ghy neemt te slechten keur, ja, toont u gantsche dagen,

Of ghy aen haer het rijck soudt willen overdragen.

Dies salm' in 't openbaer verfoeyen uwen aert,

Of ghy van edel bloet en eer verbastert waert.

1) *Pan*; de herdersgod, dus, van herders.

CYRUS.

Wel moeder, wie heeft u dit in het hoofd gesteken?
 Is dit het groot belangh daer ghy my af wout spreken?
 't Is waer, hier in het Hof heb ick een jonge maeght,
 Die kleyn is van haer self, maer echter mij behaeght.
 Siet, liefde wort geset na dat de sinnen vallen,
 Ghy weet dat hier te mets oock wijse lieden mallen;
 De daet die wijst'et uyt, dat geen vernuftigh man
 Oyt reden en bescheyt van liefde geven kan.
 De maeght heeft noyt geleert of regels van manieren,
 Of hoem' een koninckrijk of landen moet bestieren;
 Maer des al niet-te-min soo brengtse reden voort,
 Daer in ick wonder sie, ja schier in ieder woort.
 Hoe kleyn dat iemant is, daer is niet aen gelegen,
 Men klimt tot hoogen staet door veelderhande wegen;
 d'Een komt tot grooten staet door hondert menschen doot,
 En door een lant-bederf wort dickwils iemant groot.
 Weer die een eerbaer wijf eens princen hoer wil maken,
 Die klint oock menighmael tot wonder hooge saken.
 Ick sie, dat menighmael de grootsten adel rijst,
 Om datm' in dit bejach de princen onderwijst.
 En ghy soeckt dese maeght haer eer verdacht te maken,
 Maer dat zijn voor een prins geen onbewuste saken;
 De rancken van het Hof zijn my te wel bekend,
 Ick weet dat dese maeght uyt wan-gunst wort geschent.
 De juffers van het hof, die dese vrijster haten,
 Die zijn van mijne gunst al lange nu verlaten,
 Nu woelens' over hoop, als rasend' en ontsint,
 Gelijk een holle zee gedreven van de wint,
 En soecken door uw hulp mijn liefde wech te jagen;
 Maer dit klappeyen-werck en sal ick niet verdragen.
 Het is een slim bedroch, en opgesochte vont,
 Dat uyt afgunste komt, en uyt een vuylen mont.
 De maeght, by haer bekladt, die is vol schoone gaven,
 Die even machtigh zijn een prins te kunnen laven;
 En schoon een ander mensch misschien dit niet en merckt,
 Ick sie haer eerbaer hert dat in mijn herte werckt.
 Het is niet opgepronckt; maer is'er aengeboren,
 En daerom is'et waert van my te zijn verkoren,
 Om door den echten bant met my te zijn gepaert,
 Haer hoofd dat is een kroon, haer hant een scepter waert.
 Nu woud' ick wel een reys de hoofse juffers vragen,
 Hoe dat een herders kint een Keyser kan behagen.
 Hier midden in het Hof, en by soo frisschen jeught,
 Als ghy in eenigh deel des werelts hebben meught?
 Daer alle vrouwen zijn geciert aen alle kanten,
 Met paerels aen den hals, met fijne diamanten,
 Met poeyer op het hoofd, en aengewreven glans,
 Al stricken voor het oogh, en lagen voor de mans:
 Daer rijcke tabbaerts zijn, die aen de leden passen,
 Niet als door kunst gemaect, maer uyt 'et lijf gewassen;
 Daer niet een hairtjen is, of 't wort, met groot beleyt,
 Of konstigh opgerolt of geestigh uytgebreyt.
 Daer ieder besich is met haer geheele krachten,
 Door allerley bedrijf, te trecken ons gedachten,
 Te rapen over hoop, te brengen aen den dach,
 Al wat haer fris gelaet in schoonheyt baten mach?
 Mijn antwoord soude zijn: dit komt'er van de Goden,
 Die hebben voor gewis my dese min geboden;
 Hoe kan het anders zijn, dat my soo slechten maeght,
 Oock boven al het Hof, ten vollen heeft behaeght?
 Dies, moeder! weest gerust, en laet de vrouwen praten;
 Ick lieve dese maeght, en salse niet verlaten;
 Of schoon haer moeder molck, haer vader heeft geploeght,
 Sy is'et die mijn hert volkomen heeft vernoeght.
 Het rijck heeft groot beslagh, en veeltijts sware saken,
 Die my al menighmael den geest onlustigh maken;
 Voor al dat ongemack laet my ten minsten toe,

II.

Dat ick mijn eygen sin in desen handel doe.

(De keyser gaet vertoort wech.)

PARISATIS.

Hy gaet vertoort wech, maer ick heb groote reden
 Des ondersoock te doen, en dat in volle leden;
 Ick moet door goet beleyt vernemen dese daet,
 En wie dat aen het Hof kan geven desen raet.

PANCASTE, CHARICLEA, PHRYNE, ÆGLE

EN CELER DE PAGIE.

Wy komen hier, Me-vrou, met toegenegen ooren,
 Om d'uytstlagh van dit werck van u te mogen hooren.

PARISATIS.

Wel komt dan nader by, ick sal u doen verstaen
 Hoe dat dit gansch beleyt op heden is gegaen:
 De keyser, des versocht, die heeft my hooren spreken,
 Maer heeft dit slim bedroch wel vinnigh doorgestreken;
 Want als ick mijn verhael ten vollen had gedaen,
 Soo vingh hy op dees wijs sijn tegen-reden aen:
 Siet, al het boos vergift, op dese maeght gespogen,
 Is valsch, versiert, verdicht, en altemaer gelogen.
 Ghy, hout'et voor gewis, ick weet het gantsch beleyt,
 Een van den loosen hoop die heeft het my geseyt.
 Laet ghy een grooten vorst, en u met een bedriegen?
 Hoe, moeder! wistje niet dat vrijsters konnen liegen?
 Ghy, hout'et voor gewis, dat ick dit stout geval
 Ontdecken, en met een ten vollen straffen sal.
 Daer stont ick doe en keeck met twee beschaemde kaken,
 En was in mijn gemoet onseker wat te maken;
 Ick had geen tegen-woort, oock sloegh ick geen geluyt,
 Maer siet, de keyser rees en streeck ter deuren uyt.
 Wie sou, ongueren hoop, wie sou u niet verfoeyen?
 Wilt ghy met hoogh beleyt van groote princen moeyen,
 Of saken van het rijck, of onsen grooten staet,
 Die alle dingh verbrot met uwen lossen praet?
 Wie sou door uw behulp iet soeken uyt te voeren?
 Niet eene van den hoop en kan haer tonge snoeren;
 Ick doe, op uw versoeck, al wat ick immer mach,
 En daer op brengt ghy selfs het schennis aen den dach.
 Wie mach de sluyp-ziel zijn, die, met geveynsde treken,
 Haer nevens my geliet om leet te willen wreken?
 En geeft, in tegendeel, den keyser in den mont,
 Hoe dat soo grooten werck by ons gebakent stont?
 Die tongh, hoe dat het ga, moet ick volkomen weten,
 Eer ick mijn maeltijt hou, al sou ick nimmer eten;
 Ghy, Phryne, staet en trilt, ja kont niet stille staen,
 Ghy hebt, na dat ick meen, uw snater laten gaen.
 Flucks, segh of ghy het zijt, want dat is mijn begeeren.

PHRYNE.

Me-vrou, ick wil terstont op eer en maeghdom sweeren
 Dat ick het niet en ben.

PARISATIS.

Uw maeghdom! dat komt soet;

Ick heb al over langh u voor geen maeght gegroet.
 Ghy, Ægle, na my dunckt, zijt hier toe veel bequamer,
 Ick sagh u gister noen ontrent des keyzers kamer,
 Daer spraeckje langen tijt met sijnen kamerlingh;
 Ick weet'et van hem selfs al wat'er omme gingh.

ÆGLE.

Indien ghy my daer saeght, het was om nutter saken,
 Die in het minste niet aen desen handel raken;
 Ick sweer 't u by de geen die my ter werelt bracht.

PARISATIS.

Hoe dat ghy hooger sweert, hoe ick u minder acht.
 Maer seght ghy, Charicle, en wilt de waerheyt spreken,
 Zijt ghy niet door bedroch van ons verbont geweken?
 Spreeckt klaer wat hier van is, ick weet'er vry wat van.

63

CHARICLEA.

Soo weet ghy meer dan ick, ick treck'et my niet an.
Een die onschuldigh is, die kan hem licht verweeren;
En wat een ander seyt, 't en sal hem geensins deeren.

PARISATIS.

Ghy spreeckt geweldigh breet, de kloot en leyt noch niet.
Een stout ontkenner valt gemeenlijk in verdriet.
Pancaste, na my dunckt, ick sie uw geest beswijcken,
En daer uyt kan uw schult my hier genoeghsaem blijcken;
Ontkent de waerheyt niet, dewijl ghy schuldigh zijt.

PANCASTE.

De waerheyt, waerde vrou, een dochter van de tijt,
Die sal het al ontdoen.

PARISATIS.

Dat 's waer, ghy vuyle klapster.
'k Heb u te langh gekent voor een oprechte snapster;
Ghy zijt'er schuldigh aen, dus maect een kort besluyt,
En sooj'et noch ontkent, packt u ten huysen uyt.
Ick heb dit schendigh stuck ten hoogsten opgenomen,
Ick sal hier metter daet een spoockster laten komen,
Die kan of uyt de hant of uyt het wesen sien,
Wat dat'er is geschiet, of wat'er sal geschien.
Gaet pagie, soeckt de kol; haer naem die is Majombe,
Die dickwils besich is ontrent een oude tombe,
Of by 't Kernekel-huys van Pales oude kerck,
Want dat is recht een plaets voor haer ongelijck werck.
Segh, dats' haer metter daet in dese sael laet vinden;
Maer loopt, en keert terstont, ja snelder dan de winden.

CELER.

't Is maer een oogenblick dat ick de spoockster sagh;
Ick sal haer, eerj'et gist, hier brengen aen den dagh.

PARISATIS.

Om dit hertneckigh spel sal ick dees juffers loonen.
Hier komt een toveres die niemant sal verschoonen;
En op dat mijn gemoet ten vollen zy gestilt,
Soo sal de Duivel doen, dat ghy niet doen en wilt.

MAJOMBE.

Na dien, geduchte vrou, dat ghy my hebt ontboden,
Schoon dat ick besich was met d'onderaertsche Goden,
Soo liet ick al het werck, en koom soo na u toe;
Wat is 't dat ghy begeert, of dat ick voor u doe?

PARISATIS.

Weet ghy, door uwe kunst, ons recht bekend te maken
De gronden van de mensch, en sijn verholen saken,
En wat'er iemant doet, en wat hy heeft gedaen?

MAJOMBE.

Neen, dat is al te veel van onse kunst gewacht;
Maer vraeghje wat een maeght of vrijster heeft bedreven,
En waer haer eerste jeught of maeghdom is gebleven?
Dat weet ick op een prick, om dat'et is geschiet;
Maer watse maer en denckt, dat weet een spoockster niet.

PARISATIS.

Wel 't eerst is my genoegh: ick meen u niet te vragen,
Als dat hier is gebeurt in dees voorleden dagen;
Soo ghy maer dat ontdeekt, dan hebje my voldaan.

MAJOMBE.

Seght wat ghy weten wilt, 'k sal u ten dienste staen.

PHRYNE.

Mevrou, soo 't u belieft, laet desen handel blijven,
Hoe licht is eenigh mensch een schantvleck aen te wrijven!
Het schijnt als of het wijf bewustheyt geven kan,
Hoe iemant wort gelieft by Prins of Edelman.
Hoe, sal het stil beleyt, en soete minne-treken,
En al wat onder een twee soete lieven spreken,
Nu, door een loose Kol, hier komen aen den dagh!
Voorwaer, met uw verlof, het is een quade slagh.

Wie sou de toveres oyt kunnen wederleggen,
Schoon dats' een schendigh stuck van ons bestont te seggen?

PARISATIS.

Wat, hebj' een quaet gemoet? voor my, ick hou gewis:
Geen hoeft en vrees de kam, als dat vol seeren is,
En wie sijn billen brant moet sitten op de blaren;
Wat hier uyt rijzen sal dat wil ick openbaren.
t'Sa Kol, voltreckt uw werck.

MAJOMBE.

Wat eyscht de Keyserin?
Het sal terstont geschien oock na uw eygen sin.

PARISATIS.

Men heeft een seker dingh den Keyser wesen klappen,
Maer wie dat ondernam die wild' ick wel betrappen;
Indien 't uw kunst vermagh, segh wie 't ons heeft gedaen?

MAJOMBE.

Die sal stracks, soo je wilt, voor uw gesichte staen;
Maer siet, ons kunste werckt door veel verscheyde vonden,
En noyt is haer bedrijf aen kleyn beslagh gebonden;
Hier toe dient wonder tuygh: brengt eerst een spiegelglas,
En brengt oock Meyschen dau, en suyver maeghde-was.
Ick sal, indienje wilt, een teems 1) hier laten drayen,
Ick sal een swarten haen hier seltsaem leeren krayen,
Ick sal uyt hant, uyt oogh, uyt iemants tonge sien,
Wat dat hy heeft gedaen, of wat'er sal geschien.
Maer, dat vry vorder gaet, indienj'et mocht begeeren,
Ick sal van stonden aen Pyragmon hier besweeren,
Of Brontes, of Magol, of noch een sneeßer geest:
Ghy, draeght maer goede sorgh dat ghy geen Duyvels vrees.

PHRYNE.

Me-vrou, bestaet het niet, hy sal u gantsch verschricken;
Ey, geeft noyt Duyvels macht de menschen te vercklicken.

PARISATIS.

Hoe, vreesje dat'et spoock sal brengen aen den dagh,
Dat ghy alleen bedreeft, en niemant oyt en sagh?
Neen, dat is buyten sorgh, oock ben ick niet genegen
Te maken openbaer wat jonge lieden plegen:
Maer doet na mijnen raet, om niet te zijn betrapt,
Segh maer, wie aen de Vorst het schennis heeft geklapt,
En dat is my genoegh, wilt ghy dat openbaren,
(Sy schudden alle, ieder voor haer selven, het hoofd.)
Ick sal van stonden aen de reste laten varen.

Wat seyt Chariclea?

CHARICLEA.

Ick heb'et niet gedaen.

PARISATIS.

En ghy?

ÆGLE.

Al mede niet.

PARISATIS.

Soo moet ick verder gaen.

Wel, vrouw, begint uw kunst, en laet hier Duyvels komen,
Al wie onnoosel is, en hoeft hier niet te schromen.

MAJOMBE.

Me-vrou, ick ben bereyt, maer hier moet zijn gemerckt,
Wat hier dient voor te gaen, al eer de kunste werckt.

PARISATIS.

Wat is'et dat'er schort?

MAJOMBE.

Den geest dient opgedragen
Een stuck van edel goud, hier in het Rijk geslagen,
Dat sal een teycken zijn, en als een seker pandt,
Dat ick den geest ontbié, en dat van hooger handt;

1) teems; zecf.

Soo ick met dit behulp den Nicker mach besweeren,
Hy sal stracks by ons zijn als met geswinde veeren:
Maer anders is hy traegh.

PARISATIS.

Is 't soo met u gestelt?

Ey siet, de toverkunst en spreekt niet sonder gelt.
Wy zijn nu aen den dans, en 't spel is nu begonnen,
En wat geroeckent is, dat dient oock afgesponnen.
Siet daer een deftigh stuck, en dat van edel gout,
Dat liet mijn vader slaen, juist eer ick was getrouwt.
T'sa, komt en vordert werck.

MAJOMBE.

Dit zijn geen slechte saken,
Ick moet wat stille zijn, en eerst gereedschap maken;
Hier dient voor al een perck getogen na de maet,
En dat juist om de plaets daer gene juffer staet;
(Sy maectt een cirkel, met eenige Characteren.)
Siet daer, nu gaet'et aen.

PARISATIS.

Sal hier een spooek verschijnen?

MAJOMBE.

Gewis, maer als ick wil, soo sal het weêr verdwijnen.
Leent ooren sonder spraeck, 't en is geen los geral,
Het is van diep geheym, al wat ick spreekken sal:
(Hier doet Majombe de conjuratie gansch lancksaem, met interval op elke regel.)
Ethiel, A Soliol, Thulbas, Pandorque, Casulque,
Bursa, Butis, Solasar, Barsu, Lamsakas, ed Adar,
Astarot, Atalibax, Albador, Thelebeantes,
Persiphone, Taumas, Briareus, Chimera, Pyragmon.
De geest en komt niet voort, waer mach de Nicker blijven?
Hout u een weynigh stil, ick sal hem gaen bekijven;
Ick weet al, wat'er schort: ick gaf hem gister noen
Al vry een seltsaem werck, daer veel is aen te doen;
Hy moet, op mijn gebod, een mudde koolzaets tellen,
Soo moet ick omme gaen met hem en sijn gesellen;
Siet, als men hem ontbiet, hy mach niet ledigh staen,
Want anders, wie hem roept, die sou'et qualijck gaen.
Maer als hy komen sal, en wilt hem niet genaken,
Of ghy sult andersins in groote noot geraken;
Al wie ontrent het perck sich eens begeven sal,
Die wachte voor gewis een deerlijck ongeval.
Siet, wie het oock bestaet, sal eerst geweldigh hijgen,
En op den staenden voet de kinder-pocken krijgen;
Ja, sal aen alle kant van sweeren zijn gequelt,
Gelijck de goede Job hier voormaels was gestelt.
En als het leelijck zeer de leden sal verlaten,
Dan sal haer aensicht zijn vol hondert duysent gaten;
Ja soo gelijck het korck, dat, als men haringh vanght,
Is aen het want gehecht, of aen de netten hanght.

ÆGLE.

Hoe, kinder-pocken? wijf, veel liever noyt geboren,
'k Wou liever in de zee, of woeste baren smoren,
Of anders zijn verdaen, als soo mismaectt te zijn.

MAJOMBE.

Wel juffer, let'er op, en hoedt u voor de pijn.
Nu tot ons vorder werck, ick ga den Nicker halen,
Maer ghy, blijft al gelijck in uw bescheyde palen,
En komt niet nader by, en wijckt niet verder af,
Of seecker u genaectt een ongemeene straf.

(Sy gaet wegh.)

PARISATIS.

De spooekster is gegaen, wilt ghy u noch bedencken,
En doen, dat u betaemt, dan sal u niemant krencken.
Segh, wie tot ons verdriet haer tongh heeft laten gaen?

CHARICLEA.

Daer koom af wat'er wil, ick heb'et niet gedaen.

PHRYNE.

Wie sich onschuldigh kent, die magh vrymoedigh spreken:
Mijn hert is niet gewent tot sulcke vuyle treken,
Ick heb'et noyt gedacht.

ÆGLE.

Noch ick.

CHARICLEA.

Noch ick.

PHRYNE.

Noch ick.

ÆGLE.

Maer siet, daer komt het spooek. O! wat een bange schrick
Heeft mijn ontstelt gemoet ten vollen ingenomen!
Ick hadde vast gestelt, daer sou geen Nicker komen;
Maer in het tegendeel, siet hier een Helschen geest.

PHRIX,

MET EENIGE JONGENS ZIJNS GELIJK.

Ey! waerom is dit volck soo wonderlijck bevreesd?
Wat is hier voor gespooek?

PARISATIS.

O, wilt'et niet genaken!

Ghy brengt al menighmael den Keyser soet vermaken,
Maer sooje wort geschent, als licht hier kan geschiên
Dan sou de groote Vorst u noyt meer willen sien.

PHRIX

Geduchte Keyserin! ey, wilt u niet ontstellen;
Dit is, na mijn begrijp, geen Duyvel uyer Hellen,
Sijn hayr is al te langh: wie siet, dat uyt de vlam
Oyt geest of ander spooek met ruyge locken quan?
Ey, laet vry die het lust veel Duyvels hier besweeren,
Wy zijn onnosel volck, ons kan geen Nicker deeren;
Niet een van mijnen aert, of van mijn gansch geslacht,
Is oyt door eenigh spooek in ongemack gebracht,
T'sa laet ons metter vaert het spooek gevangen krijgen,
(Hy sprceekt de jongens, sijn mackers aen.)
En wacht voor uwen loon een pont van soete vijgen,
En noch een lary-koeck, de beste die men vint,
En die noyt moeder gaf oock aen haer liefste kint.
T'Sa gasten, wacker aen, met onversaeghde sinnen!
Hoe, 't schijnt ghy zijt vervaert; wel, ick sal eerst beginnen:
Dat gaet dan vooren uyt, ick hebje by den kop,
(Hy grijpt het spooek.)
Ghy, vats' aen d'ander zy, en sit'er boven op;
Of schoon het monster schreeut, en bijster schijnt te baren,
't En moet ons lijckewel, 't en sal my niet vervaren;
't Is niet soo naren dingh, gelijck het eerstmael scheen,
Wat segh ick? 't is geen spooek, het is een ouwe queen; 1)
Ey, siet dit backhuys aen!

PARISATIS.

Wel, 't is de tooveresse,

Het is Majombe zelfs; ey, leert haer vry haer lesse;
T'sa, krijght hier rottingen.

PHRIX.

Haelt roeyen aen den dagh,

En geeft het leelijck vel soo veel sy dragen magh.

MAJOMBE.

Gena, me-vrou, gena, ter eeren van de vrouwen!
Wilt, soo ick bidden mach, uw gramschap wederhouden,
Ick ben een arrem wijf, en is'er wat geschiet,
't Is maer de bloote kost, dat ick'er van geniet.

Het gelt dat ghy my gaeft, en wat ick heb ontvangen,
Is noch in sijn geheel, ick sal 't u weder langhen;
Verbiet maer desen beul, dat hy my niet en sla,
En stelt my weder vry, op dat ick henen ga.

1) queen; onvruchtbare vrouw, oude slet.

PARISATIS.

Gaet niet te vinnigh aen, maer wilt u wat bedaren;
 (Men leynt Majombe, geboude zijnde, binnen.)
 Gaet jongers, past'er op, en wilt'et wijf bewaren,
 Tot ick den Keyser segh al wat'er is geschiet.

PHRIX.

Wy zijn bereyt te doen al wat Me-vrouw gebied.
 Dat speeltjen heeft gedaen, dien aenslagh is gebroken,
 Een ander man te roer, ick moet nu mede spoken;
 Hier sal, door mijn beleyt, wat anders omme gaen,
 Ick heb op dese plaets alreë te langh gestaen.
 T'sa gasten past'er op, 'k en wil geen tijt verliesen,
 Ick moet van stonden aen een goede plaets verkiesen,
 Daer op ick bouwen sal een wonder hups gesticht,
 My dunckt dat ick het sie, het speelt in mijn gesicht.

PARISATIS.

Hou Phrix, waer is de gangh, of waer de reys gelegen?

PHRIX.

Ick heb een groot bevel van onsen Vorst gekregen,
 Dat moet ick gaen voldoen.

PARISATIS.

Ey, wat is uwe last?

PHRIX.

Het is een deftigh stuck, en daer op dient gepast.

PARISATIS.

Waer in bestaet het doch?

PHRIX.

Ick mach niet langer praten,
 't Is al te grooten werck om na te zijn gelaten.

PARISATIS.

Maer wat is dit geseyt? ey, spreekt eens uyt de borst.

PHRIX.

Al wat ick heden doe, dat komt van onsen Vorst.

PARISATIS.

Waerom soo veel gewoels? segh op, wat mach'er wesen?

PHRIX.

Ick heb'et by geschrift, een ieder kan het lesen,
 En des ben ick bereyt, soo ghy het maer gebied,

PARISATIS.

Wel, leest'et met bescheyt, of ick geloof'et niet.

PHRIX, (LESENDE):

De Keyser, hoogst geducht, van hondert groote rijcken,
 Verschrikelijck in macht, die niemant heeft te wijcken,
 Wiens zee-macht haer verstreckt tot aen den Phlegeton,
 Beheerscher van de Maen, en broeder van de Son:
 Nadien hier seecker volck, met haer vernijnde tongen,
 Een maeght van goeden naem oneerlijck heeft besprongen,
 Soo heb ick op het stuck, met groote vlijt, gelet,
 En, naer een langh beraet, haer straffe vast geset.
 Men sal in grooten haest een spinhuys laten bouwen:
 Een hock, een duyster hol, voor dese loose vrouwen,
 Die moeten op haer kniën bekennen hare schult,
 Doch prijsen mijn verdragh, en loven mijn gedult.
 Sy sullen nimmermeer haer geven op de straten,
 't En zy haer van de maeght dat werde toegelaten;
 En mits haer gansch bedrijf was uytermaten vals,
 En mogens' geen cieraet meer dragen om den hals;
 Daer sal geen edelman haer mogen onderhouden;
 En sonder mijn verlot en sal'er niemant trouwen.
 En om dit altemael te stellen in het werck,
 Soo geef ick volle last aen Phrix, mijn opper-klereck.
 Siet daer, soo ley't et schrift.

PARISATIS.

Wie heeft u dit gegeven?

't En is, na dat my dunckt, by niemant onderschreven;

Voor seker, dit bedrijf dat gaet te bijster slecht,
 Oock is in 't gantsche rijk geen spinhuys opgerecht.

PHRIX.

Wel hoor, met dat gebouw meen ick nu voort te varen;
 Maer ick sal onder die u-lieden doen bewaren,
 Daer ghy in langen tijt geen vryers sien en sult.

PARISATIS.

De Keyser na my dunckt, die oeffent uw gedult;
 Ick ga van stonden aen, en sal hem nader spreken.

PHRIX.

Maer ick en wil het werck voor al niet laten steken.
 T'sa juffers stelt u schrap, en doet na mijn gebied.

CHARICLEA.

Neen, sonder nader last en is uw vonnis niet.

PHAON.

'S KEYSERS HERAUT.

Wat maeckt dees joncker hier? wat heeft hy doch begonnen?

PHRIX.

Dat hier gerockent staet, en is niet afgesponnen.
 Ick sta hier wel gelast, en weet oock wat ick doe:
 Dees juffers moeten wegh, en na het spinhuys toe.

PHAON.

Neen Phrix, die zijn ontlast, en uwe last gebroken,
 Des Keyzers jonge bruyt die heeft'er voor gesproken.

PHRIX.

Hoe, is de Landt-godin de juffers soo beleeft,
 Dat sy haer slim bedrogh soo lichtelijck vergeeft?

PHAON.

Wie eerst tot hoogheyt komt, dat hebje wel gelesen,
 Die moet sachtmoedigh zijn, en vry genadigh wesen;
 Dat heeft die schoone bloem op heden soo gedaen,
 En daerom, lieve Phrix, ghy mooght wel henen gaen,
 Daer is te deser tijt voor u hier niet te schaffen.

PHRIX.

Maer ick ben uytgegaen om desen hoop te straffen,
 Sy hebben my gehoont, en menighmael bespot,
 Ja, gister was'er een die schold my voor een sot;
 En siet, een man als ick en heeft'et niet te lijden.

PHAON.

Wel Phrix, ghy moet voortaan de quade nucken nijden,
 Of ghy zoudt by den vorst geweldigh qualijck staen.

PHRIX.

Wel, is'et soo gestelt, soo wil ick henen gaen.

(Binnen.)

PHAON.

Nu, juffers, 't slim bedroch, dat by u is bedreven,
 Dat heeft de Keyser u genadelijck vergeven,
 En dat komt u alleen van 't edel herders kint,
 Dat by u was gehaet, maer ghy van haer bemint.
 Gaet haer met danckbaerheyt eerbiedelijck begroeten,
 Doch kust haer handen niet, maer valt haer aen de voeten;
 De toestel is gereet, en al het Hof-gezin
 Bereyt sich om te sien des Keyzers nieuwe min.
 Men sal hier in het Hof verheffen hooge throonen,
 Men sal een herderin als Keyserinne kroonen,
 In alle bly gelaet, in juychen en geschal,
 Dat ick, door 't gantsche rijk, al-om vermelden sal.

(Binnen.)

CHARICLEA.

(Hy spreekt voor al de juffers.)

Wy gaen de Keyserin ootmoediglijck bedancken,
 Dat sy geen wrake neemt van onse vuyle rancken;
 Een vrou die goedigh is, en van een sachten geest,
 Is over-al bequaem, doch groote Prinssen meest.

(Binnen.)

I. VERTOONINGHE.

PARISATIS, DES KEYSERS MOEDER, KOOMT ASPASIA
BEGROETEN, EN DE HOOFSCHE JUFFROUWEN KNIEN-
LENDE HAER BEDANCKEN, DAT DE KEYSER,
DOOR ASPASIAES TUSSCHEN-SPREKEN,
DESELVE IN GENADE HAD
AENGENOMEN.

PHRIX.

Koom siet, nieuwsgierigh volck, hier moeten Juffers knielen,
Die, mits haer slim geklap, in smaet en schande vielen.
Soo haer een goede ziel geen gunst en hand gelaen,
Het soud' haer voor gewis gantsch qualijck zijn vergaen.
Wel, let dan op uw stuck, want gift van boose tongen
En dient niet los gemaect, maer krachtigh ingedwongen.
Al wordje somtijts gram, en maeckt'et niet te bont:
Een vrouwen hals-cieraet, dat is een heuschen mont.
Vermijdt dan vuyl gesnap, want die het qualijck maken,
Die souden even hier in 't spinhuys licht geraken.
Vriendinnen! tot besluit: sy kiest den besten voet,
Die goede dingen spreeckt, maer noch al beter doet.

II. VERTOONINGHE.

DE KEYSER TROUWT ASPASIA, IN 'T BY-ZIJN VAN AL
HET HOFGESIN, VOOR EEN BRANDEND' ALTAER,
DAER 'T BEELD VAN VENUS ACHTER STAET.

CUPIDO.

Leent oogen al gelijk, om aen te mogen schouwen,
Hoe seltsaem menighmael oock groote lieden trouwen:
Hier komt een Keyser aen, hier komt een Harderin,
Die paren onder een, en dat uyt rechte min.
Ghy siet een autaeer staen, die doe ick dickmael branden,
En daer op doet de jeught my duysent offerhanden:
Hier staet mijn moeder by, als voester van de min,
En stort wie haer genaect en soet en bitter in.
Let nu wat ick vermach door mijn geswinde pijlen,
(Als ickse na de kunst wil krachtigh laten vijlen),
Wat is van Majesteit, en van den hooghsten thron?
Hoe groot een Koningh is, ick schiet hem in de kroon.
Of Jupijn 't al bestiert, en in den Hemel dondert,
Of Mars geweldigh swetst, en groote steden plondert,
Of Pluto meester is in 't onder-aertsche rijck,
Neptunus op de zee; wat God is mijn gelijk?
Sy moeten altemaer voor mijnen scepter buygen;
Wat oyt hier adem blaest; dat neem ick tot getuygen:
Op rijckdom pass' ick niet, en min op vuyl gewin,
Dies, wie recht trouwen wil, die trou uyt rechte min.
Nu spreek ick noch een woort tot alle jonge dieren.
Die van mijn bende zijn, en mijnen autaeer vieren,
Het is een korte les, en diese wel onthouwt,
Die kanse dienstigh zijn om wel te zijn getrouwt:
Heeft schoonheyt u begaeft, of heusheyt in de reden,
En laet u niet te ras, maer na den eysch besteden;
Hout vry uw waer op gelt, wie weet'er wat geval
U eens tot hooger staet of rijckdom brengen sal.
Om recht te paren, Hebt reyne waren,
En wel te varen, Laet geylheyte varen;
Voor lange jaren, Dat sal u baren
Let op uw stuck! Het hoogste luck.

III. VERTOONINGHE.

ASPASIA WORT KEYSERIN GEKROONT, EN HET HOF
EN GEMEENTE SWEERT HAER GETROUWIGHEYT,
VOOR DE BEELDEN VAN JUPITER EN JUNO.

PHAON.

De Keyser doet bevel, en laet een ieder weten,
Soo die in 't naeste dal, als elders zijn geseten,
Dat, wie hy wesen mach, van hoog of lagen stant,
De schippers op de zee, de visschers aen de strant,

In 't kort het gantsche rijck, sal onderdanigh wesen
De nieuwe Keyserin, van ieder hoogh gepresen,
Haer dienst en eere doen en hier en over-al,
Soo dat haer hoogh gebiet het lant bestieren sal.
En tot volkomen vreught van dit geluckigh trouwen,
Soo sal men open hof twee volle maenden houwen 1);
Koom alle die het lust, want hier is vry gelach,
En drincken soo veel wijns, als hy verdragen mach.
Men sal hier vrolijk zijn, en lustigh mogen singen,
Maer tot ongueren dranck en sal men niemant dwingen;
Dat is des Keyzers wil, en oock der Persen wet,
Die al van overlangh voor desen is geset.

DE GELUCK-WENSCHINGE VAN DE KEYSER, VAN
PARISATIS, ALEXIS, LEPANTE, MILANOR,
EN AL 'T HOF.

CYRUS.

Ghy siet nu schoone maeght (waer op ghy mooght vertrouwen),
Dat vorsten eerlijk zijn, en haer beloften houden.
Ick heb u eerst genoemt een eerbaer harderin,
Maer nu in volle daet een waerde Keyserin.

PARISATIS.

Ick, moeder van de Vorst, die hondert groote landen
Bestiert door hoogh beleyt, en hout in sachte banden,
Bevinde my verplicht dat ick u eere doe:
Dies wensch ick u geluck, en rust, en vrede toe.

ALEXIS.

Ick ben een slecht gesel, by harders opgetogen,
Noch spreek ick hier een woort na mijn gering vermogen:
O Keyser! grooten danck, dat ick mijn dochter sie
Ontfangen, door uw gunst, soo groten heerschappie.

LEPANTE.

Vorstinne! metter daet, soo konje nu bemercken,
Wat hier den Hemel doet, en hoe de Goden wercken:
Ghy waert door ons beleit als met geweld ontschaeckt,
Nu zijtg' uyt hooge macht tot Keyserin gemaect.

MILANOR.

Neemt ons ten besten af, dat wij als roovers quamen,
En u oock tegen danck van uwen Vader namen:
De Goden (als het blijkt) die hebben 't soo bestiert,
En worden nu te recht van al het Hof geviert.

CHARICLEA.

Geduchte Keyserin, wy komen u begroeten;

PANGASTE.

Wy vallen in het stof voor uw' verheve voeten;

PHRYNE.

Wij wenschen staegh geluck, en waer toe meer geseyt?
(al 'tsaem.)

Wy zijn van heden af tot uwen dienst bereyt.

PHRIX.

Ick sie dat ieder vleyt, en dat met hoofsche streken,
Maer ick bedingh voor my, eer dat ick meyn te spreken,
Een deftigh bruylofs kleet, oock van de nieuwste slach,
Op dat ick op het feest met eere komen mach.
Heer, sooje dit belooft, ick sal u heden wenschen
Meer zegen, meer gelucks, als hondert duysent menschen.
Wat seydt de werelt-Vorst?

(Hier knickt Cyrus Phrix toe.)
Hy staet mijn bede toe,

En daerom is'et tijt dat ick mijn plichten doe:
Ick wensche dan geluck u, die op heden paren,
En vreught, en levens tijt van hondert duysent jaren,
En noch een mael soo veel; wel, die nu beter kan,
Die houd' ick boven my, ja voor een wijser man.

1) Op het voorbeeld van den Koningh Assuërus; siet het eerste capittel van het boek Hester.

ASPASIA.

Ick moet voor alle werck de Goden eeuwich prijzen.

Wat sy my, herders-kint, soo grooten eer bewijzen,

En u, o werelt-Vorst! die geev' ick grooten danck,

U sal ick hulde doen mijn gantsche dagen lanck.

U, groote Keyserin, u, Ridders, hooge Staten,

U, hupsche Burgery, en nu mijn ondersaten,

Al ben ick hoogh geset, u sal ick niet te min

Veel eer een moeder zijn, als strenge Keyserin.

THEON.

(voor het Hof.)

O lang-gewenschten dagh, die heden is verschenen,

Nu is ons droeven angst ten laetsten eens verdwenen;
Siet hier een trou-verbont, en dat uyt rechte min,
Langh hebb' ons Werelt-Vorst de schoone Keyserin!

PHAON.

(voor de Gemeente.)

Langh leve 't edel Paer, en tele jonge Vorsten,
Waer na dit machtigh Rijck en alle menschen dorsten;
Langh leve 't edel Paer, dat is ons groot gewin,
Langh leev' ons Werelt-Vorst, langh onse Keyserin!

AFBEELDINGE VAN HET HUWELIJK,

EN 'T GEEN DAER ONTRENT IS, ONDER DE GEDAENTE

VAN EEN

FUYCK.

Wie datje wesen meught, òf mans òf jonge vrouwen,
Die al dit noest gewoel zijt besich aen te schonwen,
Staet eerst een weinigh stil, en leest het kort gedicht,
Dat hier is bygevoeght, alleen tot uw bericht:
De guytjens, dieje siet met versche roosjes goyen,
En niet als jeughdigh kruyt, en frisse bloempjes stroyen,
Beeldt u die snaeckjens in als lusjes van de jeught,
Daer in men veeltijts stelt de gronden van de vreught.
Men siet het in 't gemeen, die eerst de groene kusten
Van sijne jeught beseylet, vergaep hem aen de lusten;
Hy stelt'et voor gewis, dat gantsch het echte bedt
Met bloempjens is bestroyt, met roosjens is beset;
Maer raeckt hy in de Fuyck, sijn hitte sal verkoelen,
Hy wort in korten tijt gantsch anders van gevoelen.
Veel saken van de mensch zijn anders in den schijn,
Als die in rechte daet of in der waarheyt zijn.
Maet let op genen quant, die geestigh weet te spelen,
Om door een open oor een ydel hert te stelen,
Een afbeelt van de praet, en ick en weet niet wat,
Waer door een slechte dnyf niet selden wort gevat.
De wegen, afgeleyt door velden, bossen, weyden,
Zijn paden die het volck tot aen de Fuyck geleyden,
En die zijn veelderley, en van verscheyden aert:
't Is selsaem menighmael, hoe iemant wort gepaert.
Hier wort'er een de bruyt, om datse wist te singen,
Daer wort'er een gewilt, om datse wist te springen;
Els gaf een lach, een lonck, of ander visevaes,
En wist een vetten ael te locken aen het aes.
Majombe kreegh een man, al wasse sonder tanden,
Maer sy had louter gelt, en vette koren-landen;
En Kalle wederom bequam haer wederpaer,
Niet om haer gouden munt, maer om haer goutgeel haer.
Faes wist een deftigh ampt van iemant in te koopen,
En quam noch op sijn ty, al was'et schier verlopen;
En waerom meer geseyt? die op sijn stucken let,
Die krijght, ick weet niet hoe, een Aeltjen in het net.
Maer ginder sit'er een, die liet haer eens bepraten,
En had (sy wist nau hoe) haer beste pant gelaten;
Nu wil de lincker niet, hoe seer de juffer vleyt,
Ja, geeft hem buytens lants, hoe seer de vrijster schreyt.
En gint aelwaerdigh dier, dat heeft een kint gewonnen,

En siet nu dat het werck gantsch qualijck is begonnen;
Want schoonse bijster roept, dat hijse trouwen moet,
Eylaes! hy schiet haer op, het is een lichte-voet.
Een die onwilligh is hier toe te willen dwingen,
Baert niet als ongeluck, of immers vreemde dingen,
Al wat met vrijen wil behoort te zijn gedaen,
Soo 't iemant anders doet, die moet het qualick gaen.
Maer onder desen hoop, daer vint men oock gesellen,
Die buyten echte-trou haer sinnen elders stellen;
Doch na een bly bejach, soo komt'er swaer verdriet,
Gelijck men in 't gemeen in desen handel siet.
Het gasthuys en bordeel zijn dicht by een gelegen,
Een ieder let'er op, het zijn gelijcke wegen;
En soo'er iemant soeckt hier van te zijn bevrijt,
Hy is'er voor bewaert, die slimme gangen mijt.
Nu die by paren gaen, dat zijn de lieve benden,
Die na de groote Fuyck haer gang te samen wenden;
O soete slaverny! sy stellen voor gewis,
Dat hier alleen de lust en rust te vinden is.
De Fuyck is 't echte-bed, dat hondert duysent menschen
Beloeren met vermaeck, en met verlangen wenschen.
Haer ingangh wijt genoegh, haer uytgangh bijster nau,
't Begin geweldigh ernst, de voortgangh al te flau;
Van binnen is gewoel, en wonder vreemde kueren,
De Beste van den hoop die kan'er naulijcx dueren;
Dat weet meest al het volck en des al-niet-min,
Een yeder wil'er aen, een yeder wil'er in.
Een yeder hout'et vast, hy sal het beter maken,
Hy sal'er niet als vreught, en enckel honingh smaken;
Maer als men heeft gepluckt het bloempjen van de bruyt,
Dan is al menighmael het soetste speeltjen uyt.
Maer 't is een stale wet, men kan niet weder keeren,
Dies moet'er menigh hoeft een ander wesen leeren.
Het jock is aen den hals, en die niet buygen kan,
Heet licht een grilligh wijf, of wel een korsel man.
De pael, waer aen de Fuyck, met koorden, is gebonden,
Daer wort de bleecke doot in wesen by gevonden,
Die sluyt alleen het werck, die kapt de banden af,
De ruste, die men soeckt, die vint men in het graf.
Wat hier nu vorder wanckt, dat sal men moeten leeren,
Die tot een yeder stuck wil oogh en sinnen keeren.

Gesellen, tot besluit: hier is een sinne-beelt,
Daer op meest onse jeught met al de sinnen speelt.

DE VRYER, DIE HET HUWELIJCK AEN D'OUDEERS VERSOECKT, SPREEKT:

Ick ben niet van het volck, dat is gewoon te liegen,
Ick wil, door slim beleyt, geen vrijster oyt bedriegen;
Als my een maeght bevalt, dan sal ick henen gaen,
En spreken met bescheyt of vooght of vader aen.
Een vrijster met bedroch, of door een listigh vleyen,
Te soecken buyten spoor of om den tuyn te leyen;
Een jongh en teere spruyt te brengen aen den bry, 1)
En staet noch slecht gesel noch edel-lieden vry.
Ick prijs de gasten niet, die zijn gewoon te slycken,
Want die wel trouwen wil, moet goede trouw gebruycken.
't Is nut, dat met beraet dit wichtigh stuck geschiê,
Om dat ick hier ontrent veel slimme rancken sie.
De vrienden aengesocht, die mogen overleggen,
Of my, dat ick versoeck, is af of aen te seggen;
En na mijn oordeel draeght, magh dit alleen bestaen,
Het echte-bed' is reyn, het eyscht de rechte baen.
Al wie niet is geneyght te plegen slimme treken,
Die heeft te rechter tijt de vrienden aen te spreken;
Dies als ick na den eysch hier in mijn plichten doe,
Soo spreek ick even dus of vooght of ouders toe:
Ghy, die nu langen tijt uw dochter hebt genoten,
Gunt my een jongen tack, uyt uwe stam gesproten;
En ghy, die moeder zijt, en doet my geen belet,
De spruyt, dien ick versoeck, behoort te zijn verset.
Ick bidde, scheyt'er af en schroomt'et niet te wagen,
Al is het lootjen teer, het sal haest vruchten dragen,
Daer is een seker tijt, wanneer men inten moet,
En 't is geen onwijs man, die 't na den oirboor doet.

DE MAN, WETTELIJCK GETROUT, SPREEKT ALS VOLGHT, BEGRIJPENDE IN 'T KORTE DE RECHTE PLICHTEN VAN 'T HUWELIJCK:

Mijns herten soeten wensch, van Gode my gegeven,
Tot lust en soete vreught, in dit geselligh leven;
Mijn troost, mijn ander ick, gehecht in mijn gemoet,
Meer als mijn vader selfs, en al het naeste bloet;
Gewenschte bed'-genoot, verkoren boven allen,
Ten lesten zijt ghy mijn, my zijt ghy toe-gevallen;
Wy zijn, van nu voortaan, wy twee en zijn maer een,
Wat eerstmael eygen was, is even nu gemeen.
Wy zijn, door echte trouw, en op gewisse gronden,
Ons leven-dagen langh te samen ingebonden;
Soo dient dan overhant dit jock alsoo versacht,
Dat ons geheele sucht tot vrede zy gebracht.
Indien wy door de trouw in rechte liefde paren,
Wat quaet sal immermeer ons mogen wedervaren?
Wat sal ons hinder doen, of brengen in den druck?
Twee herten een gesint, zijn boven ongeluck.
Schrijft dit in uw gemoet: waer dat getroude lieden
Sich vieren overhant, en ware gunste bieden,
Daer is een goeden geest met alle segen by,
En maeckt het echte paer van alle plagen vry;
Daer wort het gantsch gesin, kint, boden, nichten, neven,
Als door een vast gevolgh, tot soete rust gedreven,
Daer wort het innigh hert gesuyvert van den haet,
Daer vloeyt'et altemaal van enckel honig-raet.
Komt ons de lieve God maer klein beslagh te geven,
Wy kunnen evenwel, wy zullen vrolijk leven;
Wy sullen onsen loop voltrecken, sonder pijn,

1) *bry*; pap. *Aan de bry brengen*; overhalen tot het genieten van het ongeoorloofde.

Indien wy, voor den Heer, maer eenigh kunnen zijn.
Of God sal alle dingh naer ons behoeften voegen,
Of God sal onsen geest, in alle dingh, vernoegen:
Indien geen rijke schat ons koffers op en vult,
Ons vreughde sal bestaen door middel van gedult.
Wat my in all's belanght, ick neme tot getuygen
En God en onse trou: mijn leden sullen buygen
Tot vlijt en rijpe sorgh, tot alderley beslagh,
Dat iemant van den man met reden eyschen magh.
Ghy, in het tegendeel, leert uwe sinnen stieren
Tot onderlingh behulp, leert uwen Hoeder vieren;
Op dat in all's de man magh zijn ontrent het wijf,
Gelijck een waerde ziel is aen het gantsche lijf.
Wy sullen onder dies, wy sullen tusschen beyden,
Al wat'er is te doen, met reden onderscheyden,
En plegen ons beroep na eysch en rechte maet;
Ghy dingen van het huys; ick dingen van de straet.
En echter evenwel, soo sullen alle saken
Ons in gemeene plicht, en niet als eygen raken;
En dat op desen voet: een ieder in het zijn,
En even ondernemght, als water en als wijn.
Het stuck aldus beleyt, sal ieder sijn betrouwen
Dan vorder op den Heer en sijn beloften bouwen;
En schoon daer onweer rijst, en sture vlagen maeckt,
't Is God, de groote Vorst, die voor de sijne waeckt;
En als het schoon gebeurt, dat God in onse tijden,
Sent vaderlijke tucht, sent eenigh bitter lijden,
't En dient ons evenwel niet tot een droeve val,
Het eynd' is enckel heyl, het eynde recht'et al.
Al wat de jeught besit verandert met de jaren,
De lust gaet haren gangh, laet ons in liefde paren,
Niet op een schoone verf, niet op het lijf gegront,
Maer op het innigh goet, het ware trou-verbont;
Laet vrede, soet beleyt, en minnelijcke seden
Meer trecken ons gemoet, als opgepronckte leden;
Laet God doch boven al ons zijn de grootste wet,
Hy is op wien het oogh in allen dient geset.
Het eynde van de trouw is kinders op te wecken,
Daer moet geen reyne min tot quade lusten strecken;
Dus laet de waerde trou, versegelt met de tucht,
Ons brengen uyt een brant, en leyden tot de vrucht;
Dat zijn, tot onsen troost, de vaste bruylofs-gronden,
Waer op de losse jeught moet werden ingebonden;
Hy vint sich buyten spoor, wie hier te verre gaet,
Al wat ten goeden streckt, bewaert de middelmaet.

DE NIEU-GETROUDE ANTWOORDT ALS VOLGHT:

Behoeder mijner jeught, van Gode my gejont,
In wien mijn reyne ziel alleen genoegen vont;
Ontfanght uw jonge bruyt in dese teere leden,
Die ick aen u alleen na desen sal besteden;
Ontfanght uw wederhelft, uw lot, uw echte wijf;
Ontfanght in uwen schoot een ongeschonden lijf,
Een lichaem sonder vleck, een kuysch en eerbaer wesen,
Een rose met den dau, by niemant oyt gelesen,
By niemant aengeroert; ontfanght doch boven al
Een toegenegen hert, dat in u leven sal;
Dat uyt sijn gantsche lust, en met geheele krachten,
Tot uw vermaeck alleen sal dryven sijn gedachten:
Sal wonen met den geest in u, sijn evenbeelt,
Soo langh een kleyne lucht in desen boesem speelt.
Ghy, stiert my niet alleen tot huyselijke saken,
Maer leert my boven al tot onsen God genaken,
Leert my te buyten gaen, en treden met den voet,
Al wat ons ydel vleesch leyt van het ware goet;
Leert my voor alle dingh, door vriendelijck vermanen,
Te scheyden mijn gemoet van alle sotte wanen;

Dat sal in desen geest ontsteken meerder vonck,
 Dan of my eenigh mensch de gantsche werelt schonck.
 Twee zielen, eens gesint, om God te willen eeren,
 En kunnen nimmermeer van hare liefde keeren;
 Want als het nietigh schoon sal van de leden gaen,
 Dan sal de ware min op vaste gronden staen.
 O goet, o soet begin! o vrucht, o Hemels leven!
 O! dat een yeder pooght een sachte spoor te geven
 Aen sijn bescheyden deel, op dat, in alle vlijt,
 Al wat ten quade streckt, van beyde zy gemijt.
 Wat is'er beter dingh, als met gesette reden,
 Door heusch en rijp gespreck, en even door gebeden,
 De sinnen overhant te voegen na de leer,
 En met gelijke sucht te treden voor den Heer?
 Wat is'er quader slagh, als sonder tegen-spreken
 De sonden aen te sien, en alle ziel-gebreken
 Te dulden in de borst van uwen waerden vrient,
 Die uyt de modder-kuyl voor al getogen dient?
 Hoe kan'er harder leet, of droever stuck, gebeuren,
 Als twee, die eenigh zijn, van een te laten scheuren,
 Soo dat (o seltsaem dingh!) een vleesch sou moeten zijn
 Ten deel in alle vreught, ten deel in alle pijn?
 Pooght, man en vrouwe, pooght, oock met gestorte tranen,
 Uw lieve wederhelft tot tranen op te manen!
 Pooght met uw gansche kracht te weeren uytter Hel
 Uw waerde jock-geuoot, uw diere bed'-gesel!
 't Is beter die men liefst sijn feylen aen te wijsen,
 Als, door een sot gevley, een quaden aert te prijsen,
 De tucht, al valtse swaer, is enckel vriendenwerk,
 Een onderlingh vermaen, een huyselijke kerck.

**DE VRIJSTER DIE EEN BRIEF, NA DE FUYCK
 GAENDE, ONTFANGHT, SPREEKT:**

Ick die, met blijden geest en uytgestreckte leden,
 Nu tot het echte-bed kom vaerdig aengetreden,
 Voel ick en weet niet wat, een schim, een ander beelt,
 Dat my ontrent het hert, en om de sinnen speelt.
 Daer was een hups gesel, die in mijn teere jaren,
 (Als haer de gulle jeught komt eerstmael openbaren)
 My groete, my besocht, en dickmael onderhiel,
 En bracht een vrent gewoel ontrent mijn jonge ziel.
 Maer hy scheen wat te koel, en deed' te trage gangen,
 Dies bleef mijn jeughdigh hert gestaegh in twijffel hangen,
 Onseker of hy quam alleen maer om de praet,
 Dan of hy verder gingh, en pooghde na de daet.
 Ick voelde niet te-min mijn teere leden wassen,
 Soo dat mijn moeders huycck mijn juyst begon te passen,
 En juyst doen quam'er een, die beet wat harder aen,
 En siet, na sijn versoeck liet ick mijn sinnen gaen.
 Nu ben ick op den wegh om my te laten trouwen,
 Maer ick voel in den gangh mijn voeten wederhouwen,
 'k En weet wat hier gedaen, en wat gelaten dient,
 Maer siet, mijn herte sweeft ontrent mijn eerste vrient.
 De kans, by ons bedacht, die moet ick heden wagen,
 Al sou ick 't naderhant veel duysent mael beklagen.
 Ick sie wat mij betaemt en waer ick heden ben,
 Noch doe ick evenwel, dat ick voor ondeught ken.

**DE VRIJSTER, DIE BUYTEN DE FUYCK
 GELEYT WORDT, SPREEKT:**

Wel hoe, geslepe geest! waer gaen uw losse gangen?
 My dunckt ghy spant een net om my daer in te vangen;
 Maer neen, onguere quant, of hout de rechte baen,
 Of stelt my wederom, van daer ick ben gegaen.
 Ick sie uw slim beleyt, ick ken uw loose trekken,
 Wy zijn van onsen wegh, bezijden af, geweken.
 Dit vind' ick uyt de daet, en ben'er in beschaemt,

En seker 't is geen werck, dat u of my betaemt.
 Soo haest een jonge maeght maer eens begint te mallen,
 't Is qualijck af te sien, hoe licht sy komt te vallen.
 O mijt, vriendinne! mijt een ongebaenden padt,
 Men struyckelt al te licht, het spoor is glibber-glad.
 Wie van een hooghte springht, alleen op dat vertrouwen,
 Dat hy sich onderweegh sal kunnen wederhouwen,
 Gewis die is verdwaelt, en mist de rechte baen,
 Die holt dan naer het valt, daer is geen houwen aen.
 Voor my, ick ben gesint een beter wegh te treden,
 Een wegh van eerbaer root, en oock van goede zeden;
 Ghy weet, dat ick voor al geen buyten-wegen ken,
 En soo ghy 't anders meent, soo laet my daer ick ben.

**DE VRIJSTER, ONTIJDELIJCK SWANGER
 GEWORDEN, EN DE VRYER HAER
 WEYGERENDE TE TROUWEN,
 SPREEKT ALS VOLGHT:**

Hoe ben ick nu ontset! Hoe legh ick hier versteken,
 Hoe ben ick uyt de wegh, bezijden af, geweken!
 Wat gingh my, slechte duyf, my jonge kleuter! aen,
 Dat ick ter zijden gingh, en liet de rechte baen?
 Ey, hoort eens hoe het quam: ick wou mij wat vermeyden,
 En Faes sou, na de Fuyck, mijn teere jeught geleyden.
 Ick liet 't de lincker doen, ick liet hem leyts-man zijn,
 Maer wat de quant bestont, en was maer enckel schijn.
 Ick was ontijdigh groen, en hy begon te mallen,
 Dies is de maeghde-krans my van het hooft gevallen.
 Ach! 't is een seltsaem werck, men weet niet hoe het gaet,
 't Is eerst maer enckel jock, maer licht een malle daet.
 Dit was niet langh geschiet, daer gingh de lincker strijcken,
 Dies wist ick niet te doen, als deerlijck na te kijcken,
 Daer loegh meest al het volck om dit mijn ongeval,
 Des weet ick niet een mensch die my nu willen sal.

**DE VRYER SPREEKT TOT DE VRIJSTER,
 DIE BUYTEN DE FUYCK SIT MET EEN
 GEBROOCKEN MAEGHDE-KRANS:**

Wat is 't een seltsaem werck, dat jonge lieden plegen,
 Voorwaer de rouwe jeught bewandelt vrentde wegen,
 Sy doen meest over-al haer dingen sonder raet,
 Ey, wie doorgront'et recht al wat'er omme-gaet!
 Ons buur-meyt, mooye Lijs, die quam hier gister klagen,
 Dat sy, door mijn bedrijf, nu kint begon te dragen;
 Ja, dat haer vader selfs byna ten vollen sagh,
 Dat sy geen wesen had gelijkse voortijts plagh.
 Sy dan, om haren naem in eer te mogen houwen,
 Badt, dat wy metter haest te samen mochten trouwen;
 Sy wil eer (na sy praet) met aerde zijn bedeckt;
 Als van het schamper volck gestaegh te zijn begeckt.
 Sy vat my om den hals, en kust my menigh werven,
 Op datse nu ter tijt haer bede mocht verwerven;
 Ick, die nu geensins pas op al haer mal gesoen,
 Had lange vast gestelt, dat niet te sullen doen.
 Dies seyde ick: soete Lijs, wilt om geen trouwen peysen,
 Want ick ben nu gesint een wijltjen uyt te reysen;
 Om, als ick weder kom, dan recht te zijn bequaem,
 Tot huyselijck gewin, en kosten van de kraem.
 Sy strax hier tegen aen: sout ghy hier in volherden,
 Soo kan ick van uw kint geen blijde moeder werden;
 Stelt dat op heden vast, ja, ghy en sult misschien,
 Wanneerje wederkomt, noch kint noch moeder sien;
 Hoe soud' ick sonder u in leven kunnen blijven,
 Daer ick niet hooren sal als vaders hevigh kijven,
 Als moeders hart verwijt, als leet en ongeval,
 Nadien my al het volck met vingers wijsen sal?

Ick leund'et sachtjens af, al watse mochte seggen,
 My docht dat ick haer kon met reden wederleggen;
 Want een, die buyten trou haer maeghde-bloempjen waeght,
 En is, na mijn verstant, niet waert te zijn beklaeght.
 Het vroetwif, Trijntje-moër, die sal ontrent u wesen,
 Sy kent uw sieckte best, en sal u wel genesen;
 't En waer voor my geen eer een kraem-vrou by te staen,
 Maer dat my stont te doen, dat heb ick al gedaen.
 Voor my, ick wil niet zijn beklemt in echte banden,
 Want ick moet voor een tijt besoecken vreemde landen.
 't En is geen lustigh borst, geen rustigh Edelman,
 Die hier maer koeck en at, en niet als Hollants kan.
 Sy weder: Sooje reyst, dan heb ick wel te weten,
 Dat ghy van stonden aen mijn liefde sult vergeten;
 Een Fransch of Engelsch dier, dat sal u liever sijn,
 En ick sal onder dies hier sitten in de pijn,
 By niemant aengesocht, gegeeselt van de tongen,
 Bespot van yeder een, tot aen de minste jongen;
 In 't korte, lieve vriend, een gantsch verbosten staet;
 Maer hoort, soo 't u belieft, ick weet ons beter raet:
 Kom, doet my nu een eedt, als ghy sult weder komen,
 Dat ick strax voor uw vrou sal worden aengenomen,
 En datje buyten Lants u niet verloopen sult,
 Dan sal ick uw vertrek gehengen met gedult.
 Ick sal my wederom aen u verbonden houwen,
 Van niemant, wie het zij, als u alleen, te trouwen,
 Al waer'et even selfs, dat ick mocht zijn bemint
 Van eenigh Edelman, of wel eens Prinssen kint.
 Ick, die had vast gestelt, my niet te sullen binden,
 Wist voort, op staende voet, hier tegen yet te vinden:
 Vriendinne, 't is u best, dat ghy uw vryheyt hout,
 Het mocht u hinder doen, als ghy u binden sout.
 Ick sou òf op de zee van roovers zijn genomen,
 Of door een droef geval niet weder mogen komen,
 En hoe het wesen mocht, ghy waert'er qualijck aen:
 Dus laet ons trou-verbont nu liever ongedaen.
 Als yemant nucken broet, en wil een uytvlucht soecken,
 Ey, wat vermagh hy niet ontrent de teere doecken?
 (Maer ghy die maer en zijt een rechte tortel-duyf,
 Besmet doch nimmermeer uw witte doecken-huyf!)
 Ick had doen wel gewilt, door iemant hooren roepen:
 De vyandt is gelant met ses of acht Chalopen!
 Of: hier is grooten brant in onse buurt ontstaen!
 Soo had ick met bescheyt van daer vermocht te gaen.
 Maer schoon ick al niet sulcx als doen en sagh gebeuren,
 Soo steld' ick echter vast den handel af te scheuren;
 Dies schoot ick na de deur, en, tot een kort besluyt,
 Ick seyde' haer goeden dagh, en sloop ten huysen uyt.
 O vryers, seltsaem volck, en vol ongure treken,
 Eerst is 't u groot vermaeck een vrijster aen te spreken,
 Ghy bidt om hare gunst, en alsje die bekoemt,
 Soo steeckje schier de walgh, als sy maer wort genoemt.
 Wel vrijsters, wieje zijt, wilt op uw saken letten,
 Op datje niet en valt in dese loose netten.
 Het is een rechte sloer, het is een dwase maeght,
 Die by een jonge wulp haer eer ontijdigh waeght.

DE JONGHMAN, MET EEN OUDE WIJF GE-
 TROUT, SPREECKT, EN WORDT
 BEANTWOORT BY EEN JONGE VRIJSTER,
 BUYTEN DE FUYCK STAENDE:

Soet meisje, geestigh dier, na u is mijn verlangen;
 Ick ligge met verdriet in dese fuyck gevangen:
 Al wat ick om my sie, en is niet als gequel,
 Het wijf dat my besit, dat heeft gerimpelt vel:
 Het was mijn wille niet dit jock op my te laden,
 De vrienden, gierigh volck, die hebben 't my geraden,

Die seyden wonder veel van dat het gelt vermach:
 En ick was haest verleyt, gelijk de jonckheyt plach.
 Een acker met verdriet en sonder vrucht te teelen,
 Dat moet een eerlijck man van stonden aen verveelen.
 Ach! 't is een seltsaem dingh, en even tegen aert,
 Wanneer een ouden romp met jonge lieden paert.
 Het is tyrannen werck, en niet als wreede wonden,
 Dat oyt een levend' mensch is aen een rif gebonden.
 Waert ghy met my gepaert, dat is met uw's gelijk,
 Dat waer voor u en my een ander Hemelrijck.

DE JONGE VRIJSTER ANTWOORDT.

Wat meughje nu ter tijt tot my uw handen strecken?
 Wat kan ick anders doen, als met uw kuren gecken?
 't Is niet als mal geraes, al watje nu begint,
 Want tot uw sot bedrijf en ben ick niet gesint.
 Ach, Fop! uyt deze Fuyck en konje niet geraken,
 't En zy de bleecke doot eerst wil een eynde maken;
 Noyt doet'er eenigh mensch hier in een tweede reys,
 Of daer moet yemant gaen den wegh van alle vleys;
 Dat is een stale wet, die niet en is te breken,
 Waer op wel dient gelet, eer sich hier in te steken,
 Indien 't u qualijck gaet, het is uw eygen schult;
 Ghy, blijft dan dieje zijt, en lijd'et met gedult.
 Uw klacht is sonder slot, het zijn verdiende plagen,
 Wat yemant willigh doet, dat moet hy willigh dragen:
 Het was met uwen wil, dat ghy hier binnen quaemt,
 Ghy, blijft nu datje zijt, en doet dat u betaemt.
 Hadt ghy my eerst versocht, en na den eysch gebeden,
 Doen ghy een vryer waert, en had uw vrye leden,
 't Mocht zijn, ghy waert onthaelt gelijk een eerlijck man,
 Nu is 't om niet versocht, dat ick niet doen en kan.

HET OUT WIJF TOT HAREN JONGEN MAN
 SPREECKT:

Wel, Fop! wat gaet u aen, waerom soo droeve klachten?
 Of van uw sture vrou, of van uw sure nachten?
 Ghy waert voor desen los, ghy waert een vry gesel,
 En trouwen is van outs een onbedwongen spel.
 Ghy hebt'et mogen doen, ghy hebt'et mogen laten,
 Ghy hebt by uw's gelijk al dickmael loopen praten;
 Maer die en sochtje niet, ghy saeght maer op het gelt,
 En dat heeft uwe jeught in dit verdriet gestelt.
 Hebt ghy dan eenigh recht om nu te mogen klagen?
 Neen, dat men willigh doet, dat moet men willigh dragen.
 Ghy naemt my om het goet, dat weet ick, lieve vriend,
 Maer ghy en hebt als noch mijn gunste niet verdient.
 Kom, doet dat u betaemt, en kom ick dan te sterven,
 Soo sulje machtigh gelt en rijke panden erven;
 Maer soo ick weder hoor, dat ghy noch elders vrijt,
 Soo gaeje voor gewis mijn gelt en gunste quijt.
 Ick sal, al wat ick heb, aen neef en nichten maken,
 En ghy sult wederom in Calis-bende raken.
 Wie oyt een vrouwe neemt, hoe sy oock wesen magh,
 Die moet haer eygen zijn, oock tot haer lesten dagh.
 Ick hoore datje derft uw echten dagh beklagen,
 En neemt, by my te zijn, niet als bedroefde dagen;
 Ja, roept oock menighmael, als dat'et u berout,
 Dat ghy ter rechter tijt geen jonger hebt getrouwt.
 Wel, linker, alsje zijt, wat magh u doch ontbreken,
 Als datje dertel zijt, mits u de kruymen steken?
 Ghy quaemt uyt Calis-hoeck, 1) soo naeckt gelijk een pier,
 En doet al menighmael een maeltijt sonder bier;
 Een schoots-vel om het lijf, dat moest u leden passen,
 Maer nu is u de wol tot op den rugh gewassen;

1) Calis-hoeck; men denke aan kaal. Schooiersbuurt.

Nu hebje maer alleen te sitten by 't gebraet,
 En let maer of het spit geduerigh omme-gaet.
 Ghy daerom, zijtge wijs, laet al de kleuters varen,
 Sy hebben anders niet als slechts haer groene jaren,
 Haer jeught is al haer goet, ick heb u wel gedaen,
 En die hem wel bevint, en moet niet elders gaen.

DE JONGE VROU, MET EEN OUDT MAN
 GETROUT, SPREEKT:

Al is mijn heer gegaen tot aen de sestigh jaren,
 Ick sal gelijcke-wel mijn eere wel bewaren;
 Daer kome wat het wil, mijn schoot, en echte bedt
 En sal te geener tijt door yemant zijn besmet.
 Hier komt een jonge wulp ontrent mijn deure sweven,
 Die is, na dat ick merck, met lusten aengedreven.
 Hy sont my gister nacht een grooten minne-brief,
 Daer heet ick hondert mael sijn soetste soete-lief.
 Maer ick heb vast gestelt, en sal'er in volherden,
 Dat niemant sal door my oyt hooren-drager werden.
 Sy moet staegh trouwe zijn, die eenmael is getrouwt,
 Al is een echte man of swack of bijster out.

DE VRIJSTER, MET HET KINT IN HAER
 ARM, SPREEKT:

Hoe dan soudt ghy my verlaten,
 Die ghy voortijts hebt bemint?
 Hoe sout ghy my konnen haten,
 Die tot u soo ben gesint?
 Neen ick kan het niet gelooven,
 Ick en kan het niet verstaen,
 Dat ghy sout mijn eere rooven,
 En dan elders minnen gaen.
 Hebt ghy my niet meenigh werven,
 Even met een rijp beleyt,
 Op uw leven, op uw sterven,
 Vaste liefde toegeseyt?
 Hebt ghy my niet trouw gesworen,
 Hooger als ick seggen kan?
 Heb ick u niet uytverkoren
 Even tot mijn echte man?
 Hebt ghy my niet schrift gegeven,
 Dat ick, als uw waerde vrou,
 Dat ick, al mijn gansche leven,
 Aen uw zijde slapen sou?
 God en wil het niet gehengen,
 Dat ghy sout meynedigh zijn,
 Dat ghy my sout willen brengen
 Van de blijtschap in de pijn.
 Maer voor al moet u bewegen
 Dese vrucht, uw eygen kint,
 Dat heb ick van u gekregen,
 Doe ghy tot my waert gesint;
 Dat heb ick van u ontfangen,
 U ter liefde, beste vrient,
 Doen ghy, met een groot verlangen,
 Van mijn maeghdom waert gedient;
 Doen ghy my eens pleeght te stellen
 By de schoonste van het lant,
 Doen ghy my eens pleeght te quellen
 Om dit eygen minne-pant.
 Siet doch eens sijn geestigh wesen,
 Siet eens, hoe het op u kijckt;
 Siet, ghy zijt'er in te lesen,
 Siet eens, hoe het u gelijckt!
 Wel dan, magh ick iet verwerven,
 Eert die ghy eens hebt bemint,
 Anders moet ick hoere sterven,
 En uw vrucht een hoere-kint.

DE VRIJER ANTWOORT:

Wat sal dese sloor beginnen?
 Wat begeert de slechte duyf?
 Kint, gaet elders, wijje minnen,
 Ick u trouwen? wat een struyf!
 Heb ick met u liggen mallen,
 Waert ghy voor een nacht mijn wijf,
 Dat en acht ick niet met allen,
 Dat en was maer tijt-verdrijf.
 Woorden die de vrijers spreken
 Zijn beleeft en honigh-soet,
 Doch het zijn maer minne-treken,
 Daer men noyt op achten moet.
 Wat de jonghmans oyt beloven
 Op den autae van de min,
 Dat is metter daet verstoven,
 Als sy hebben haren sin.
 Eeden die de minnaers sweeren,
 Midden in het sachte bedt,
 Zijn veel lichter als de veëren,
 Daer en dient niet op gelet.
 Kint, se vliegen met de winden,
 Lichter als een lichte pluym,
 Daerom zijnse niet te vinden,
 Want sy smelten als het schuym.
 Heeft de penne wat geschreven,
 't Hert en heeft'et niet gevoelt,
 't Wort door 't laken uytgewreven,
 Als men in het bedde woelt.
 Maer ick bidd' u, hout'et briefjen,
 Want het u noch dienen kan:
 Gaet, ey gaet doch, soete liefjen,
 Maeckt'er suycker-huysjens van:
 't Suycker sal te passe komen,
 Alsje 't kint sijn papjen koockt,
 En het briefjen dient genomen,
 Alsje dan een vuurtjen stoockt.
 Die een kint by vrijsters telen
 Hebben voor haer moeyten niet;
 't Is een pop om meê te spelen
 Voor een die haer maeghdom liet.
 't Is de soete maeght geschoncken
 Voor haer maeghdelijcke bloem;
 Sy mach vry daer mede proncken,
 Sy mach dragen haren roem:
 Sy mach seggen, t'haerder eeren,
 En vertellen 't alle man,
 Datse niet en hoeft te leeren,
 Datse nu het ambacht kan.
 Wegb dan, Heyl, met al uw klagen,
 Wegb met al uw malle praet,
 Noyt en sal my 't kint behagen
 Daer geen bruyloft voor en gaat.

PARIS AEN HELENA.

Princesse, schoonste bloem van al de Griekse landen!
 Siet ons Troyaensche jeught, die swiert hier om de stranden,
 Maer is trouwhertigh volck, en geensins snoode spiën,
 Oock streckt mijn reyse niet om hier het land te sien.
 Siet Troy', en haer gevolgh, dat kan ons vergenoegen,
 Men kan geen beter landt in al de wereld ploegen;
 Ons steden hebben mans, ons velden machtigh vee,
 Ick wou om 't Griekken landt noyt komen over zee.
 Uw schoonheit, heus gelaet, en wel gemaecte leden,
 Aen alle kant vermaert, van yeder aengebden,
 Zijn oorzaak dat ick hier in dit geweste quam,
 En tegen vrienden selfs een aenslagh ondernam.
 Maer wat ick heb begost, dat staet op vaste gronden,

Want Venus even selfs heeft ons tot u gesonden;
 Sy is 't die mijn gemoedt tot desen handel riedt,
 De liefd' en haer gevolgh is onder haer gebiedt.
 En dan noch boven dat, soo hebben my de Goden
 Gedwongen tot het werck, en deze tocht geboden;
 Want doe mijn moeder droegh, en van my swanger ging,
 Gebeurd' haer in de slaep een wonder selsaem, dingh:
 Het scheen dat sy een toors, een vlam, een fackel baerde,
 En dit was, dat het hof en al de staet vervaerde.
 Mijn vader was onstelt, mijn moeder was beducht,
 Wat eens geworden sou van dese nieuwe vrucht.
 De geesten, afgericht om droomen uyt te leggen,
 Die quamen aen het hof en al de werelt seggen,
 Dat ja in Troyen sou ontstaen een grooten brandt,
 Niet van ons eygen vuur, maer uyt een ander landt.
 Die droom is nu vervult, daer is een brand geresen,
 Niet uyt ons eygen jeught, maer uyt een geestigh wesen;
 Mijn hert is Troyen selfs, de brandt mijn jeughdig bloet,
 Dat onder dese borst een stage vlamme voet.
 Wel aen dan, frisse bloem! ey, laet'et nu geschieden
 Dat Venus heeft beloofd, en al de Goden rieden;
 Gaet willigh tot het werck, en toont u onbeschroomt,
 't Is niet als puur geluck, dat van den Hemel koomt.
 Ick ben van edel bloet, uyt Pryamus geboren,
 En van mijn oude stam en heb ick niet verloren;
 Geloof'et, Nimphen selfs die zijn tot my gesint,
 Maer ghy zijt, frisse bloem! alleen van my bemint.
 Eer ick u had gesien, wiert ick tot u gedreven;
 Want Venus had uw beelt in mijn gemoet geschreven;
 Dies, of ick wacker was, of in de ruste lagh;
 My docht, dat ick gestaegh u voor mijn oogen sagh.
 Nu kom ick hier gereyst, en dat met groot verlangen,
 En wensch het minne-loon van uwe gunst t' ontfangen;
 Uw man is wegh-gereyst, dat gaf hem Venus in,
 Hy opent als de deur voor ons gewenschte min.
 Het schijnt, dat hy oock selfs met voorraet wil gehengen
 Al wat uw goet onthael my toe sal willen brengen;
 Want als hy van u scheidt, dit was sijn eygen last:
 Doet goet en soet onthael aen ons Troyaenschen gast.
 Hy, die ons Troyen kent en haer beroemde mannen,
 En hoese, na de konst, den boge kunnen spannen,
 Spreekt met een vollen mont, en geeft u desen raet,
 Dat hier oock dient geplant van dat manhaftigh zaet.
 Dit mooghje, na my dunckt, met goede reden peysen,
 Vermits hy, sonder u, van hier bestaet te reysen.
 Is niet het Hoofsche volck en alle vrijers stout?
 Voorwaer, na mijn begrijp, het is te veel vertrouwt.
 Een weeligh quant in huys, een vrouw by hem te laten,
 Leyt dat niet naerder gront, als om te mogen praten?
 Voorwaer als ick de kans niet happigh waer en nam,
 Op my waer Venus-kint, en oock de moeder gram.
 Uw man verlaet sijn huys, en vaert na 't dorre Creten,
 Ey lieve, segh een reys, wat heeft hy daer vergeten?
 Ick hou dat hy daer keur van al de Nimphen heeft,
 Of wel een aerdigh dier daer aen sijn herte kleeft.
 Wel aen dan, frissche bloem! vervult uw's mans bevelen,
 Ick sal, na 't avontmael, by u wat komen spelen:
 En sluyt uw kamer niet, ghy sult door my verstaen,
 Wat onse jeught vereyscht, en watter dient gedaen.

HELENA TOT PARIS.

Wel hoe, stoutmoedigh helt! dit zijn verkeerde streken,
 Een vrou, van mijnen staet, soo kluchtigh aen te spreken!
 De trou is onbesmet, de Goden toegewijt,
 Die geen verkeerde lust, of vreemde gasten lijt.
 Ellendigh jongelingh, verdooft in quade lusten!
 Is Troy' en haer gevolgh, met al haer naeste kusten,
 Is Yda niet genoegh voor uw verdwaesde jeught,
 Dat ghy hier eyschen derft, dat ghy niet hebben meught?

Hoe menigh aerdigh dier bewoont de schoone stranden,
 Daer Xantus henen vloeyt, en klieft de vette landen,
 Dat yeder gantsch het velt met stage rosen kroont,
 En in een kort begrijp de gantsche werelt toont?
 Waer toe, aelwaerdigh quant! Enone doch verlaten,
 De soetste Wout-Godin van Pryams ondersaten?
 Ey, stoockt een reynder vuur ontrent uw eygen haert,
 Is sy geen Koninghin, sy is een Koningh waert;
 Haer vingers zijn bequaem een Rijcks-staf aen te tasten,
 En wetten aen te slaen voor alle rouwe gasten.
 Voorwaer geen Hoofsche maeght, geen Princen edel-kint,
 Dat voor u nutter is, en dat u meer bemint.
 Hoe sal een Grieksche vrou u beter konuen passen,
 Als sy, die vander jeught met u is opgewassen?
 Sy kent uw innigh hert, en ghy haer soeten aert,
 Hoe kan'er eenigh mensch oyt beter zijn gepaert?
 De brant, geslepe gast, daer ghy van schijnt te spreken,
 En die, te sijner tijt, uw Troyen sou ontsteken,
 Ey lieve! duyt die niet op uw verdwaelde min,
 Want, na dat ick het vat, daer steeckt wat anders in.
 Hier loopt een vrent gerucht, en dat van oude tijden,
 Dat Troy' eens om een vrouw sal onheyl moeten lijden.
 Wie weet of ick misschien niet dese wesen sou,
 Indien ick dit bejagh met u beginnen wou.
 Meynt ghy, soo ick bestont dat ghy my schijnt te vragen,
 Dat 't machtigh Griekenlant die schande sou verdragen?
 Neen, neen, geloof'tet vry, het sou'er anders gaen,
 En uw uytheemsche lust sou u te diere staen.
 Begeert geen anders goet, maer blijft in uwe palen;
 Ghy daerom, moedigh helt, wat meughje buyten dwalen?
 Bemint die u bemint, en paert met uw's gelijk:
 Ghy zijt een Konincks soon, vereert uw's vaders rijk.
 Ghy sult aen uwen geest vernoegen kunnen geven,
 En binnen uw gesagh in vrede kunnen leven.
 Ghy sult met haer gerust gaen leggen in het groen,
 En niemant sal het Rijk of leet of hinder doen;
 Maer desen onverlet, wie kan het oyt mishagen
 Als yemant ons bemint, en liefde soeckt te dragen?
 Sal hy met wrangen haet en onlust zijn geloont,
 Die ons sijn herte biet, en niet als vrientschap toont?
 Sal hy oock niet een woort tot ons hier mogen spreken,
 Die van sijn vaderlant, om my, is afgeweken?
 Neen, neen, ons Griekenlant en is niet onbeleeft,
 Maer dat uyt eyger aert voor vrientschap liefde geeft.
 Men seyt, die liefde draeght en kan men niet belooenen,
 't En zy men wederom hem liefde wil betoonen.
 Ghy voert naer onse kust, en liet uw eygen haert;
 Beleeftheyt, soo ick acht, die is beleeftheyt waert.
 Ghy hebt om mijnent wil gebout de felle baren,
 U moet oock wederom beleeftheyt wedervaren;
 Maer, vriend, verstaet het wel, beleeftheyt sonder meer,
 Een soet en heus gelaet, maer ongequetster eer.
 Komt soo tot mijn vertreck, ick sal u niet versteken,
 Ick wil u wel een woort in heusheyte hooren spreken;
 Ick ben geneyght te sien (nu ghy het proeven wilt)
 Wat Troyens heus onthael van onse Grieken schilt.

DE VRIJSTER, DIE EEN BRIEF VAN EEN KOPPELERSSE ONTFANGHT, SPREEKT:

Daer is een geurigh wijf, dat koppels weet te drayen,
 Dat komt schier alle daegh ontrent mijn ooren krayen,
 En seyt: een seker graef draeght u getrouwe min,
 Maer, na dat ick het vat, daer schuylt wat anders in.
 Sy roept al even staegh: hoort maer den ridder spreken,
 Hy is een geestigh quant, vol soete minne-treken;
 Ick sweer u, by mijn trou, hy heeft u wonder lief,
 En tot een vast bewijs, siet daer sijn eygen brief.
 Hier onbeleeft te zijn en kan u geensins passen,

Ghy moet al menighmael oock honden hooren bassen,
 Hy is een edelman, die met beleefden kout
 Getroude lieden eert, en vrijsters onderhoud.
 Ick gingh dit gantsch gespreck een weynigh overleggen,
 Maer stracx gingh ick het wijf aldus haer lesse seggen:
 Ick weet, in dit geval, wat spreken is geseyt,
 Oock weet ick watje meent, als ghy een vrijster vleyt.
 Siet, als sich eenigh Slot tot spreken laet bewegen,
 Dan is'tet voor gewis tot overgaen genegen;
 En als een maeght het oor aen slimme gasten leent,
 Soo hout men van gelijck, dat sy den handel meent.
 Ick ken al dit bejagh, oock kan ick wel begrijpen,
 Hoe soet een vogelaer is dan gewoon te pijpen,
 Als hy de vincken lockt. Staect dan dit onreyn spel,
 Uw meester is een boef, en ghy een leelijck vel.
 Uw huys dat is van outs een winckel van klappeyen,
 Gaet daer een lichte-koy of Hoofsche poppen vleyen.
 Ghy toont, dat ghy noch graegh den vuylen handel saeght,
 Die ghy in uwen tijt hebt dickwils na-gejaeght.
 Ick weet den inhout wel van uwe schoone brieven,
 Te weten, dat ick sou uw joncker eens gerieven,
 Ten eynd' ick naderhant mocht wesen, over straet,
 Een kluchtje voor het volck, een algemeyne praet.
 Ghy, komt noyt weder hier met dese slimme rancken,
 Of hout'et voor gewis, ghy sult u niet bedancken;
 Ick heb hier, binnens huys, een neef, een trouwe vrient,
 Gewis die sal u doen gelijck als ghy verdient.

DE VRIJSTER, MET DE CYPRES-BOOM OP
 HAER SCHOUDER, SPREECKT:

Ick ben, in mijn gemoet, hier besich aen te schouwen
 Een boom, een jongen boom, die neder leyt gehouden;
 Een gaef Cypressen-hout, dat anders is gestelt
 Als hier of elders zijn de boomen van het velt.
 Is 't niet een seltsaem dingh, de boom is neêrgeslagen,
 Niet in sijn dorren tijt, maer in sijn beste dagen;
 En echter, hoe het gaet, of wat de lieden doen,
 De stam is sonder loof, en wort niet weder groen.
 Nu overlegh ick vast waer op dit is te duyden,
 En wat men leeren magh van boomen ofte kruyden;
 En siet, als ick ter deegh ontsluyte mijn verstant,
 Soo ben ick even selfs gelijck als dese plant.
 Maer waerom dus bedeckt? ey, laet ons klaerder spreken,
 Ick wil, aen dese plaets, ontdekken mijn gebreken;
 Ick wil eens overslaen hoe ick eens nederviel,
 En klagen mijnen noot aen mijn bedroefde ziel.
 Eylacen, dwase maeght! ick hebbe my vergeten,
 En dat was metter tijt van alle man geweten;
 Siet daer een groot verdriet, mijn eere was bevleckt,
 En ick was, boven dat, van alle man begeckt,
 Daer gingh ick treurigh heen, bedruckt in alle sinnen,
 Doch echter hield' ick vast, ick soud' het overwinnen;
 Dies schoud' ick alle vreught, uyt enckel herten-leet,
 Ick droegh een minder kant, en vry een slechter kleet.
 Ick gingh my, boven dat, van alle feesten bannen,
 Ick had gelijck een schrick van alle jonge mannen;
 Ick gingh seer weynigh uyt, 't en was dan na de kerck,
 Maer des al niet-te-min, het was verloren werck.
 Al wat ick heb bedacht, of inder daet begonnen,
 Ick hebbe niet een sier, ick hebbe niet gewonnen;
 Hoe sedigh dat ick ga, eylaes! de quade Faem
 Die krijt my leelijck uyt, en geesselt mijnen naem.
 Het keert my al den rugh, dat my wel eer beminde,
 En wie my eertijts socht, die vlucht gelijck een Hinde.
 Een yeder gaet te rugh, die van mijn saken weet,
 Gelijck een reysend' man, die op een padde treet;
 Van vryer geen gewach, maer slechts een kackelacker,
 Die ranst my somtijts aen, en maeckt mijn droefheyte wacker.
 Gespelen! tot besluyt: ick ben en blyf, eylaes!

Een plante sonder loof, een druyve sonder waes!
 Dies roep ick tot de jeuht: o maeghden, reyne dieren!
 O, let op uw beroep, en hoe het is te vieren;
 Want raecjke maer een reys uw room, uw bloempje quijt,
 't Is al om niet getreurt, 't en wast te geener tijt.

DE VRIJSTER, MET DE GEBROKEN
 KANNE, SPREECKT:

Ick hebbe menighmael, ick hebbe lange dagen,
 Hier water in geput, hier water in gedragen;
 Hier water in gepompt, en weder uytgedaen,
 En tot op heden toe soo is'tet wel gegaen;
 Maer hier in dit gewest daer kwamen rouwe gasten,
 Die my en mijns gelijck niet laten aen te tasten;
 En in het naeste dorp daer woont een groote jeught,
 Daer is dan alle daegh, daer is de wilde vreught.
 Ick, weligh uyer aert en tot het spel genegen,
 Quam mede by den hoop om soete jock te plegen;
 Ick klostte nu en dan twee kruycken tegen een,
 Maer 't was te veel bestaen voor soo een weken steen:
 Want onder dit gewoel, een onbesuysde jongen
 Komt loopen uyt het dorp, en tegen my gesprongen,
 Die stoot te bijster hart, soo dat mijn kruycke leeckt,
 Die stoot noch andermael, soo dat mijn kruycke breeckt.
 Daer liggen nu, eylaes! daer liggen nu de scherven,
 Dies moet ick (wat een spijt!) mijn eerste vreughde derven;
 Want boven dat het leet my in de ziele treckt,
 Soo wort ick noch, eylaes! van alle man begeckt.
 Hier sta ick nu en kijk met twee beschaemde kaken,
 Onseker hoe te doen, of wat te sullen maken.
 Och! waer ick 't ooge keer, en waer ick henen ga,
 Daer wijst my al het volck, met spitse vingers, na.
 Kom ick nu weder t'huys, hoe sal mijn moeder kijven!
 En soo ick niet en ga, waer sal ick kunnen blijven?
 Waer sal ick seker zijn? Wel, die mijn schande siet,
 O, leert een nutte les, en dat uyt mijn verdriet!
 Gespelen, weest besorght voor uwe water-kruycken,
 De beste van den hoop die hebben weecke buycken;
 Het is een seker woort, oock daer de reden spreeckt:
 De pot gaet na de put tot sy ten lesten breeckt.

DE VRIJSTER, MET DE LANTAERNE
 SONDER LICHT, SPREECKT:

Vraeght iemant wat ick draegh, en wat'et is te seggen?
 Hoort toe, ick neem'et aen met woorden uit te leggen;
 Ick ga doch altijt ront, oock daer een ander swijght,
 En daer een slechte duyf beschaemde wangen krijght.
 Ick draegh een aerdigh tuygh, dat konstigh is gedreven,
 Dat schoon is opgedaen, en wonder net geweven;
 Ick draegh een noodigh stuck, dat voor een rustigh man,
 Oock midden in der nacht, ten dienste wesen kan.
 Ick draegh een schoon kleinoot, dat ieder zou behagen,
 Als sy het beste deel daer mede binnen sagen:
 Maer dat en is'er niet, en even boven dat,
 Soo is'et maer een romp, een hol en ydel vat.
 Maer waerom dus bedeckt? Ick kan wel anders spreken,
 Ick hebbe monts genoegh, ick hebbe wisse streken;
 Ick heb een gladde tongh, wie dat'et oock verveelt,
 Wel, vrient, het geen ick draegh, dat is mijn eygen beelt.
 Ick heb een bly gelaet, ick hebbe roode wangen,
 Ick hebbe geestigh hayr, dat menschen weet te vangen.
 Ick ben in soete praet, in vleesch en jeughdigh bloet,
 Al wat een aerdigh dier of is of wesen moet.
 Ick ben een schoone vrou, doch aen geen man gebonden,
 Ick waer een frisse maeght, en waer ick niet geschonden.
 Ick ben, maer, holla wat! Ick ben gelijckje siet,
 Ick bid' u, wieje zijt, en vraeght mij verder niet.
 Maer, denckt ghy niet-te-min; wat magh'er doch ontbreken?

De schaemte, lieve vriend, die is van my geweken;
 Dat schoon, dat helder licht, die onbevleekte glans,
 De luyster van de jeught, de vreughde van de mans;
 De schaemte, lieve vriend, die heb ick eens verloren,
 En die heeft even my voor eeuwich afgesworen;
 Nu ben ick niet met al, want sonder eerbaer-root
 Soo is de schoonheyt vuyl, soo is het leven doot.

DE VRIJSTER, MET DE BEKLADDE ROCK, SPREEKT:

Och! hoe ben ick nu bekladt,
 Van te drillen door de stadt!
 Och! hoe ben ick nu begaet,
 Van te loopen achter straet!
 Och! hoe ben ick nu gestelt,
 Van te spelen in het velt!

Komt nu vrijsters, die ick ken,
 Soo ick uw gespeelee ben,
 Seght wat my te doen nu staet,
 Want ick ben hier buyten raet;
 Mits dat ick soo schroom en schrick
 Van dit aengebacken slick.

Snijd' ick 't uyt, soo is 't een gat;
 Wasch ick 't kleet, soo wort'et nat;
 Droogh ick 't dan, soo wort'et vael;
 Wrijv' ick 't hart, soo wort'et kael;
 Wort'er oock niet toegedaen,
 Och! soo blijft de plecke staen:
 En dat voeght geen vrijster wel,
 Maer een vuyle morsebel.

Voor besluit: ick sta bekaeyt
 Hoe men 't wickt, of hoe men 't draeyt.
 Leert dan, maeght, uyt dit geval,
 Dat u dienstigh wesen sal:
 Loopt niet dickwils over straet,
 Wenscht ghy niet te zijn begaet;
 Loopt niet dickwils door de stadt,
 Wenschje niet te sijn bekladt;
 Loopt niet dickwils Oost of West;
 t'Huys, o vrijsters! is u best.

Dan noch, soo'er iemant gaet
 Over wegh of over straet,
 Over zee of over lant.
 Over kley of over zant,
 Over hil of over klip,
 Met een wagen of een schip,
 Siet, dit stel ick voor een wet:
 Kinders, hout uw zieltjens net!

DE MEDECIJN, MET DEN URINAEEL, SPREEKT:

Na ick dit water sie, soo kan ick licht bemercken
 In wat een winkel, vrint, ghy zijt gewoon te wercken:
 Het is, na dat my dunckt, daer Trijn of Aeltje tapt,
 Of daer 't verloren kint sijn goet heeft opgesnapt;
 Maer doen sijn volle beurs in welstant gingh verdwijnen,
 Soo wert dat weelde-kint een macker van de swijnen;
 Vermits hy in het stroo, of in de mis-put sat,
 En niet als swijne kost, en enckel bustel 1) at.
 Dit sal u, losse quant nu mede licht gebeuren,
 Ghy sult, gelijk als hy, uw woeste vreught betreuren;
 Maer of men 't vette kalf voor u sal willen slaen, 2)
 Dat sal, al komje t'huys, al vry in twijfel staen.
 't Is waer, de losse quant had wel sijn kleet versleten,
 En van de Spaensche wesp 3) en was hy niet gebeten;

1) bustel; peulschil, afval. 2) slaen; slachten.
 3) Spaensche wesp; syphilis.

Want hadt hy soo geweest, door sijn onguure lust,
 Sijn vader, na my dunckt en hadt hem niet gekust.
 Oock die veel heeft gespeelt met Venus spitse lansèn,
 En vind' ick nimmermeer genegen om te dansen;
 En ick sie dat de jeught, met hem, dit ondernam,
 Als hij de swijnen liet, en tot sijn vader quam.
 Hy kreegh een cierlick kleet, en noch een rijcken zegen,
 Doch hadt hy vuyl geweest hy hadt'et niet gekregen.
 Nu maeck ick dit besluit: ghy zijt'er slimmer aen,
 Als oit verloren soon voor desen heeft gedaen.
 En siet, ick spreke ront, men kan u niet genesen,
 Of ghy moet van de straet, en in het gasthuys wesen,
 Daer sal uw pijn-bank zijn; ey, draeght't met gedult,
 En wijt het geenens mensch, het is uw eygen schult.
 Siet, wie, door ongelaet, sijn billen komt te branden,
 Voelt pijn, al sit hy stil, en dat tot sijner schanden;
 Dit is een oude les, dies stelt het voor gewis:
 Alwaer het water stinck, daer vanght men vuyle vis.

DEN OUDEN MAN, MET DEN BRIL IN DE FUYCK SIENDE, SPREEKT:

Wat sie ick voor een werck omtrent de jonge lieden?
 Sy doen, dat haer de lust en gulle jeught gebieden;
 Want na dat ick bemerck, het gaet'er selsaem toe,
 Maer wat dat my belanght, ick ben den handel moe.
 My was eens ingebeeldt, dat met de jonge jaren
 De menschen over-al geheel verandert waren;
 Maer nu word' ick gewaer, oock heden op den dagh,
 Dat al de waerelt gaet, gelijkse voortijts plagh.
 't Is waer, dat met de jeught dit lijf is afgesieten,
 En dat ick eertijts wist, dat heb ick nu vergeten;
 Noch sie ick evenwel, dat al de frisse jeught
 Is besich, alsse plagh, omtrent haer oude vreught;
 Des leer ick uyt de daet, het zijn geen losse droomen,
 Dat al des weerelts loop gelijk is met de boomen;
 Ick sie dat al het hout des Soomers lustigh groeyt,
 Maer na een korten tijt is dorr' en uyt-gebloeyt.
 Dies als, omtrent den Herfst, ontstaen de koude winden,
 Dan is'er in het bosch geen groente meer te vinden;
 Maer als men naderhant besiet het dorre kruyt,
 Dan schieten over-al de jonge botten uyt;
 En strax soo is het wout soo groen gelijk te voren,
 En al de bossen staen gelijk van nieuws geboren;
 Soo dat een ieder mensch, die tuyn of boogert siet,
 Sijn nieuwe vrucht beschout, sijn oude vreught geniet.
 Het is dan wel geseyt: de menschen sullen trouwen,
 En telen haers gelijk, de menschen sullen bouwen,
 En plegen haer bedrijf, tot aen den jonghsten dagh,
 En 't sal hier onder gaen, gelijk het eertijts plagh.
 Maer hoe de werelt gaet, en doet haer oude gangen,
 Wy meugen evenwel niet aen de werelt hangen;
 Ons tijt doet haren loop, nu droef, dan weder bly,
 Maer als'er grijsheyt komt, soo dient'er wijsheyt by.
 Ick heb mijn tijt geleeft, en laet de jonckheyt varen,
 En ben een ander mensch, door krachten van de jaren.
 Wie in sijn ouden tijt gelijckt de rouwe jeught,
 Een heeft niet recht gesmaeckt de vruchten van de deught.

EEN HEREMYTERSE OF KLOPJE, OF IEMANT ANDERS AFKEERIGH VAN 'T HUWE- LIJCK ZIJNDE, SPREEKT:

Wat sie ick over-al een hoop verdwaesde menschen,
 Die, voor een vrijen staet, bedwangh en banden wenschen!
 Schier ieder is geneyght te leven in de trou,
 En daer is, voor gewis, een smisse van berou.
 Waer heeft oyt eenigh mensch dit leven aengenomen,
 Die niet, in korten tijt, in onrust is gekomen?

Ey lieve! wijster een die, na den sesten dagh,
 Sijn vryheyt niet verloor, sijn onlust niet en sagh!
 Met dat het bruyloftsvolck sich wegh begint te maken,
 De korsten van 't geback voortaan niet meer en kraken,
 De speelman is gereyst, dan is het feest gedaen,
 En stracx soo komt de sorgh met haer gesellen aen.
 Eylaes! de soete tijt is in der haest verloopen,
 Stracx dient'er gelt te zijn, men gaet'er huysraet koopen;
 Daer wil de man aldus, de vrouwe weder soo,
 Soo dat men veeltijts twist, oock om een enckel stroo.
 Maer 't is verhuisens tijt; daer gaet'et op een schreyen,
 De moeder en het kint die moeten haestigh scheyen.
 Stracx speelt de man de beest; en, mits sijn grilligh hooft,
 Soo is de jonge vrou van haren wil berooft.
 Het is al geenen tijt, daer komen swaerder saken,
 Het jonge dier begint te speecken 1), spouwen, braken,
 Daer roept men overluyt: hier moeten luereen zijn!
 En siet, 't is maer alleen een voorspel van de pijn.
 Daer komt het kinderbed, het kraem, het ancxigh baren!
 Och! is'er noch een maeght genegen om te paren?
 Daer komt de bange stont, daer aen het leven hanght,
 Ja, daer men na de pijn, en na een wee verlanght.
 Ten lesten, als men God ootmoedigh heeft gebeden,
 En als de moeder sweet door al de swacke leden,
 Soo komt, na langh gekerm, en na een diep gesucht,
 Soo komt'er op het lest, eylaes! een kleyne vrucht,
 Maer wel een groot propheet, schoon wy het anders meenen,
 Eylaes! sijn eerste spraeck bestaet in droevigh weenen.
 Dat is, als voor geseyt, wat hem gebeuren sal,
 Soo langh hem 't leven duurt, hier in het jammer-dal.
 Al weder nieu verdriet; het kint en kan niet suygen,
 Hoe seer de swacke vrou en al haer leden buygen;
 De span-air doet belet, daer vloeyt het jonge bloet,
 Gelijck het heden noch de Joodsche kinders doet.
 Stracx heeft dan menighmael het wicht een stuyp gekregen,
 Dies roept men overluyt: het schaepjen is verlegen,
 Het was noch gister wel, en 't is op heden doot!
 Daer schreeut men overhoop, als in den hooghsten noot;
 Maer 't is om niet gesucht, de ziel is wech gevlogen,
 De vader is ontstelt, de moeder wort bewogen;
 Men schelt haer onbequaem te wonen by een man,
 Om dats' haer eygen vrucht niet recht bewaren kan.
 Noch wast het ongemack. Daer komen stage sorgen,
 Die sweven om het huys, oock voor den rooden morgen;
 Men is'er gantsch beducht, de vrouwe met den man,
 Wat staet men in het huys en elders houwen kan.
 Maer 't gaet noch harder aen, de man begint te dencken,
 Of niet de jonge vrou aen yemant mochte schencken,
 Dat hem alleen behoort. Daer rijst dan yver-sucht,
 Daer tijt de soete pays en vrientschap op de vlucht.

1) *speecken*; kwijlen.

Waer dat de jonge vrou aen iemant komt te spreken,
 Dat neemt het grilligh hooft voor losse minne-treken;
 En alsse maer alleen aen nicht of suster schrijft,
 Het schijnt, dat sy gewis versierde nucken drijft.
 Siet daer een helschen brant door al het huys ontsteken,
 Een kop die besich is om sich te mogen wreken,
 Een monster even selfs van sijne schim vervaert;
 Want van zoodanigh volck is dat den rechten aert.
 Siet, wat een grooten hoop van alderley gevallen
 Komt op de jonge liën, om datse willen mallen!
 Indien ick 't seggen dorst, al wat ick seggen kon,
 Ick sagh den onderganch van meer als eene Son.
 Ten lesten, voor besluyt: komt eens de man te sterven,
 Soo moet 't ellendigh wijf haer troost en hoeder derven;
 Dan sitse menighmael met kinders overlast,
 En dickmael sonder vrient, die op haer saken past.
 Nu roep ick overluyt tot alle jonge lieden:
 Hoort, vrienden! sooje kunt uw gulle jeught gebieden,
 Ghy wijfs, blijft sonder man, ghy mannen, sonder wijf,
 Want in het eensaem bed daer hoort men geen gekijf.

DE DOOT, ACHTER DE FUYCK STAENDE,
 SPREECKT:

Ick ben een machtigh Vorst; al die op aerde leven
 Zijn over langh gewoon my toe te moeten geven;
 Maer geldt en gelt'er niet: geen man of echte wijf
 En kan my hulde doen, als met haer eygen lijf.
 Niet een soo lieven paer en wort'er oyt gevonden
 (Hoe wel by een gevoeght, hoe vast aen een gebonden!)
 Niet een van al den hoop, dat ick niet scheyden kan:
 Nu neem ick eens het wijf, en dan haer lieven man.
 Dit siet men alle daegh by my te wege brengen,
 Maer ick doe in het graf haer stof te samen mengen;
 Dat is een nieuwe trou, een ander bruylofts feest:
 Hier paren onder een de lijven sonder geest.
 Het graf, dat is het bedd' daer in sy moeten rusten,
 Ontbonden van het vleesch en alle vuyle lusten,
 En dat tot aen den dagh, dat God het aertsche dal
 Verwecken, en van van nieu in wesen brengen sal.
 Dan heeft mijn rijck gedaen, en niemant salder sterven,
 Die, uyt des Heeren gunst, den Hemel sal verwerven;
 Maer hier op dient gelet, eer dat mijn rappe schicht
 De menschen overvalt, en uyt de werelt licht.
 Geloof'tet, aen mijn komst is wonder veel gelegen,
 Want daer in is bederf, of wel de grootste zegen;
 Zijt ghy in goeden staet, als ick u vinden sal,
 Soo hebje staeghe vreught, maer anders ongeval.
 Doch vraeght my niet, wanneer ick u sal komen halen,
 Maer weet dat ick gestaegh om u sal komen dwalen:
 De tijt van uw vertreck en wort u niet geseyt,
 Ghy, weest dan over-al en alle-tijt bereyt!

CUPIDO BRILLEMEN.

Hoe loos is nu het volck! wat zijnder nieuwe vonden!
Al wat ter werelt leeft, verlaet zijn eerste gronden;
Een, die in onsen tijd maer slechte dinghen weet,
Is, soo het blijcken mach, onweerdigh dat hy eet.
Een yeder in het sijn heeft sonderlinghe grepen,
Is op een nieuwe wijs op alle dingh geslepen;
Een yeder ambachtsman is sneeßer als hy plach,
Een yeder konstenaer brengt wonder aen den dach.
Wat segh ick van de mans! oock Venus' kleyne jonghen
Comt heden opte baen met onghehoorde spronghen;
Hy weet, met gauwer hant en met een beter schijn,
De jeught van onsen tijd te krijghen aen de lijn.
Hy, die met selsaem vier de weerelt heeft ghequollen,
Waerdoor sijn eyghen hert is dickmael opgheswollen,
Hy, die met booch en pijl sich by de menschen vont,
Waerdoor oock Venus selfs is menighmael ghewont,
Kan nu al beter spel, kan vry al soeter grillen:
Hy draeght nu, waer hy gaet, een slach van nieuwe brillen; 1)
En wie hy dit ghelas eens voor het ooghe schiet,
Die vint van stonden aen, dat niet een mensch en siet;
Die vint dat niemant weet: lant, steden, rijcke stroomen,
Een weerelt, soo het schijnt, doch niet als vijse droomen.
Wat uyttten ooghe leyt, dat toont als dichte by,
Dies is de geck verheught, en sonder reden bly.
Nu staet hy door ghepeys gheweldich opghetoghen,
Het schijnt, dat hem de gheest is uyte borst ghevloghen:
Hy denckt, hy ducht, hy droomt, hy kijckt, hy loert, hy siet,
Hy meent dat hy het grijpt, en stracx al weder niet,
Stracx weder wonder veel, stracx weder al verloren,
Stracx weder grooten troost, stracx weder als te voren.
O, seltsaem poppegoet! o tuygh van vreemden aert
Dat nu eens groote vrencht, dan grooter pijn baert!
Een ander sonder bril, die, schoon hy weet te loeren,
En met een snellen strael sijn oogen om te voeren,
Siet echter niet een sier of maer een ledich velt,
Daer een die brillen kan, veel moye dinghen telt,
Siet maer een open vack, een woonplaets van de winden,
Een mist, een schrale lucht, daer niet en is te vinden;
Siet maer een ydel ruym, ghelijck een holle pot

1) *nieuwe brillen*; volgens van Vloten, verrekijsers.

Dies seyt hy tot besluit: gewis, de vent is sot!
Hier wert Cupido gram en stelt hem om te wreken,
Opdat voortaan het volck eerbiedigh soude spreken
Van vryers kramery, van al de losse smis,
Van vrijsters poppegoet en Venus' heymenis;
Dies grijpt hy metter hant een van de beste brillen,
En seyt: ick hebbe macht een stouten mont te stillen.
En siet, hy die terstont soo roerde sijnen beck,
Is boven al ghebrilt, is ver de meeste geck!
Hoe is de quant bedot en by de neus gegrepen!
Hoe leyt hy in de praem! wat krijght hy felle nepen!
Hoe is hy in de fuyck! hoe jammerlijck gevat!
Hoe woelt hy voor de deur! hoe dwaelt hy door de stadt!
Hoe past hy op den dienst! hoe lijdich kan hy blafen,
Hoe vult hy haer de kap met duysent vysevasen,
Hoe loert hy mettet oogh! hoe buyght hy metten neck!
Hoe queelt hy metten mont! hoe speelt hy metten beck!
Hoe streelt hy sijnen baert! hoe gaestigh kan hy loncken!
Hoe loert hy over dwers! hoe bijster kan hy proncken!
Hoe is hy in de weer! hoe sluypt hy voor de bruyt!
Het hoetjen voor de borst, het voetjen achter uyt!
Hoe deerlijck kan hy sien, hoe bijster kan hy vleyen!
Hoe weet hy, na den tijd, te lachen en te schreyen!
Hoe neyght hy mettet lijf! hoe kruypt hy langhs den gront,
Den sadel op het lijf, den breydel in den mont!
Hoe loopt hy door de kouw, oock dickmael gansche nachten,
En vult de schrale lucht met onghehoorde clachten!
Wat singht hy menigh liet van ick en weet niet wat,
Nu voor een achterdeur, dan voor het groote gat.
Hoe kust hy aen de clinck! hoe dickmael moet hy draven,
Hoe dickmael stille staen! o vryers, rechte slaven!
Siet, hoe uw saken staen: ghy streelt, 'k en weet niet hoe,
Knecht, jongen, vuyl jonckwif, tot op het hontje toe!
Al dese spokery kan iedereen bemercken,
Op wie de minne-bril gheen macht en heeft te wercken;
Dies roept hy over luyt: o vreemt, o seltsaem glas,
Hy is nu enckel spot, die eerst de spotter was!
Wie can van dit bejach met vaste gronden spreken!
Wie kent den vijsen aert van dese vijse streken!
Ick hebbet langh gheseyt, en segget even noch:
De liefd' is anders niet als liefelijck bedroch!

DOOT-KISTE VOOR DE LEVENDIGE.

OF

SINNE-BEELDEN UIT GODES WOORT;

AENWIJSENDE

DE KORTWIJLIGHEIT, YDELHEIT, EN ONSEKERHEIT VAN 'T MENSCHELIJK BEDRIJF.

Psalm 90. 12. LEERT ONS ONSE DAGEN TELLEN, OP DAT WY EEN WIJS HERTE BEKOMEN.

T'SAMEN-SPRAKE

TUSSCHEN HET BOECK EN DEN LESER.

DE LESER SPREEKT.

Hoort, boeck, die aen het volck u heden komt vertoonen,
Uw' naem is wonder vreemt, hoe konje die verschoonen?

Ey! segh, wie is hy doch die u dit opschrift geeft?

Een Doot-kist voor het volck, dat noch op aerden leeft!
Wel dit's een seltsaem woort, en tegen alle reden!
Wie is een bare nut, eer hy is overleden?

Een die noch adem blaest en hoeft geen swarte kist,
Voorwaer, na mijn begrijp, uw' schrijver heeft gemist.
Ghy weet dat, als de mensch is nyter tijt gescheyden,
Men dan eerst over-al de bare laet bereyden:

Dan wort het lijf gestreckt, en op het stroo geleyt,
My dunckt, dat met de baer soo lange dient gebeyt;
Dan kan men al het werck na lijf en leden passen,
Het blijft dan als het is, het kan niet langer wassen:
Maer die aen een die leeft een baer of doot-kist brengt,
Is onwijs, overmits hy doot en leven menght.
Men siet hier in het lant geen menschen oit begraven,
Die fris en lustigh zijn, en noch daer henen draven;
Soo is dan voor die leeft een doot-kist onbequaem:
Ghy daerom, zijtje wijs, verandert uwen naem.

HET BOECK.

Berispt doch niet te ras het opschrift my gegeven,
Want 't is niet sonder gront op dese wijs geschreven;
Ghy daerom, waerde vrient, en strijckt uw vonnis niet,
Voor ghy het na-bericht en tegen-reden siet.
Ghy acht'et bijster vreemt, en als onwijse saken,
Dat iemant, als hy leeft, sijn doot-kist pooght te maken;
Ghy haet, na dat ick merck, het graf en sijn beslagh,
En stelt'et uyt den sin tot uwen lesten dagh;
Maer ick segh evenwel, dat met gesunde leden
Dient aen het graf gedacht, en in het graf getreden;
Ick segge dat voor al uw doot-kist dient gemaectt,
Oock eer de bleecke doot tot uwen leger naectt:
Een schipper in den storm, en kabels op den solder,
Een dijcker 1) sonder spa, en 't water in de polder,
Een krijghs-man sonder swaert, wanneer hy vechten sal,
Die gaen den rechten wegh tot enckel ongeval.
Niet dat ick drijven wil of eenigh mensch gebieden,
Dat in de ware daet dit ambacht moet geschieden,
Of dat men, eer men sterft, een doot-kist bouwen moet,
Hoewel oock even dat geen menschen hinder doet;
Het gene dat ick prijs, en dat ick alle menschen

Wou raden, soo ick kon, of metter herten wenschen,
Dat is een rijpe ziel, een voorbereyden geest,
Die, na een diep gepeys, geen doot of graf en vreest.
Ghy meynt, na dat ick hoor, dat aen de doot te peysen,
En dickmael acht te slaen hoe uyt het vleesch te reysen,
Is enckel herten-leet, ja, druck en swaer verdriet;
Maer vrient, na mijn begrijp, ghy vat de sake niet.
Waerom sal oit de doot bedroefde sinnen maken?
Het graf, dat is de wegh om vry te mogen raken;
Ick noem de leste reys een langh-gewenschten dagh,
De soetste die men oit op aerden hebben magh;
Want hier door wort de mensch ten lesten eens ontbonden
Van druck, van helsche macht, van alle vuyle sonden,
Oock even van de doot; dan komt de ware rust,
En dan geniet de ziel een onbegrepen lust;
Ja God, den Schepper self, een noyt-volpresen zegen,
Die kan een treurigh hert tot soete vreught bewegen;
Een voorsmaeck, een begin, een vonck van dit gepeys,
Die stelt de gantsche ziel als buyten alle vleys.
Nu, om dit soet geheym eens recht te mogen smaken,
Soo pooght van heden af de banden los te maken;
De banden van het vleesch en alle vuyl bejagh,
En wat u eenighsins op aerden houden magh.
Hier toe kan u de doot en hare kennis leyden,
Soo ghy met voorgepeys uw' ziele wilt bereyden.
Al wie dit noodigh werck tot in den gront besiet,
En acht sijn eygen vleesch en al de werelt niet.

DE LESER.

Indien ick dit geheym van u sou kunnen leeren,
Ick wou van heden af met u gestaegh verkeerren;
My dunckt te deser tijt, ick voel ick weet niet wat,
Dat my als gaende maeckt, en aen het herte vat.
Wel, op mijn sinnen, op! de preuve dient genomen,
Ick moet eens vorder gaen en tot de sake komen,
Ick moet eens nedersien tot in het duyster graf,
En leggen alle schrick van desen handel af.

HET BOECK.

Ick wou, indien ick mocht, en ghy het wout gehengen,
Ick wou een timmerman in uw' gewrichten brengen,
Die, sonder eenigh hout, een kleyn maer net gebou,
Die in uw' innigh hert de doot-kist maken sou.
Ick wou, met uw' verlot, oock in u eygen selven,
Een graf van heden af, in voorraet, laten delven;
Ghy, doet'et even selfs, en gaet'er dickmael in,
Ghy sult'er kunnen sien uw' eynd' en uw' begin.

1) *dijcker*; dijkwerker, arbeider.

Ick segh het andermael, en denck het menigh-werven:
 Een die wel leven wil, die moet eerst leeren sterven;
 Een die geduerigh sterft en is geen onwijs mensch,
 Want hy krijght op het lest sijn vollen herten-wensch.

DE LESER.

Wat is dit voor een tael? hoe kan ick die begrijpen?
 My dunckt ghy zijt geneyght mijn sinnen wat te slijpen;
 Ghy spreeckt als door een wolck, wie kan u recht verstaen?
 Wilt ghy oyt voordeel doen, soo mostje klaerder gaen.
 Ick bidde, laet eens af van soo verblomde treken.

HET BOECK.

Wel aen, op uw' versoeck soo wil ick klaerder spreken,
 Ick wil het open doen, en dat in volle daet,
 Wat ick u seggen wil, en hoe de sake staet;
 Ick wil een ieder mensch sijn dagen leeren tellen,
 En sijn ellendigh hert op vaste gronden stellen;
 Ick wil dat hy het werck sal kennen op een draet,
 Eer dat hy na de doot, en uyt het leven gaet;
 Ick wil dat hy van jonghs, en in sijn beste dagen,
 De doot, en haer gevolgh, sal in sijn herte dragen,
 Ja, wensch hem soo gemeen te worden met de baer,
 Als of 't sijn bedgenoot of eygen suster waer.
 Want als men seker is van eens te moeten sterven,
 En dat het nietigh vleesch sal in het graf bedreven;
 Soo dunckt my, dat de ziel moet soecken boven al,
 Waer op sy, in den noot, haer steunsel vinden sal.

DE LESER.

Maer watje seggen kont, ick vinde geen behagen
 In al den ommeloop van dese vreemde slagen;
 Hoe, sal een vrolijk hert in stage vreesse staen,
 En met het bleeck gespoock als eeuwich swanger gaen?
 Sal niet in droeven anghst van eens te moeten sterven,
 Al wat het leven geeft voor alle-tijt bederven?
 Hoe kan'er eenigh mensch in lust en vreughde zijn,
 Die staegh de doot bedenckt, en haer geduchte pijn?
 Voor my, ick vinde best sijn herte niet te quellen,
 En tot een ander tijt die saken uyt te stellen;
 Waer toe doch voor den tijt een quaden dagh geschroomt?
 't Is haest genoegh getreurt, wanneer de droefheyd kooft.

HET BOECK.

Neen vrient, 't is onverstant dit soo te willen peysen;
 Sy moeten wijser zijn die uyt de werelt reysen.
 Siet, als'er eenigh mensch maer uyt sijn woningh gaet,
 Wie is 't die niet in ernst sijn dingen overslaet?
 Al wie iet onderneemt, oock sonder eerst te proeven,
 Die sal licht qualijck gaen, en sijnen geest bedroeven.
 Wat heeft oyt eenigh mensch met eeren uytgewracht,
 Dat hy niet met bescheyt te voren had bedacht?
 Ick segge, voor het lest, wilt op uw' leven achten,
 Maer draeght tot aller tijt de doot in uw' gedachten;
 Want al die met het graf noyt kennis heeft gemaect,
 Verneemt een bange ziel, als hem de doot genaect.
 Nu, tot een kort beslyt, heb ick u dit te seggen,
 't En is geen los geral, dus wilt'et overleggen:
 Geen mensch heeft in de doot het leven recht gesmaect,
 Die in sijn levens tijt geen doot-kist heeft gemaect.
 O leert ons, lieve God! ons korte dagen tellen,
 Om op geen aertsch bedrijf ons herten vast te stellen;
 Maer wascht ons sonden af in Christi suyver bloet,
 Want 't is het eenigh heyl, dat ons genesen moet.

DE DOOT-KIST SPREECKT.

Ick ben een kleyn vertreck, een huys van weynigh plancken,
 Maer leert mijn rechten acht, ghy sult het u bedanken;
 Al is mijn kamer engh, des echter niet-te-min,
 Daer schuylt, voor diese kent, een grooten zegen in.
 Laet vry een machtigh Vorst gepleckte steenen houwen,
 En op een vaste rots verheven zalen bouwen,
 Laet brengen tot het werck al wat oyt kunste vont,
 Het onheyl raeckt'er in, hoe diep het is gegront.
 Ontrent een hoogh verwelf en om de ruyme zalen,
 Daer komen even-staegh onguure spoocken dwalen;
 Daer sweeft de bleecke sorgh, daer heerst de swarte nijt,
 En ander naer gespuys, dat in de ziele bijt.
 Ick weet geen machtigh slot, hoe seer het is verheven,
 Daer in dat eenigh mensch oyt stil vermocht te leven,
 Daer wort oock op den dagh geduerigh iet geschroomt;
 Waer is soo blijden Hof daer in geen leet en kooft?
 Ick ben een stille ree, een haven om te rusten,
 Een eynde van gewoel en van onguure lusten,
 Een schuytplaets voor de sorgh, en wa'er is ontrent,
 Of wat men voor verdriet hier op der aerden kent.
 Laet hondert trommels slaen, laet veel trompetten blazen,
 Laet vry 't onrustigh volck van krijgh en oorlogh rasen;
 Hoewel men door het lant met gansche legers treckt,
 Die in mijn kamer rust, en wort niet eens geweckt.
 Al quam de woeste zee haer met de bossen mengen,
 Al quam een donderslagh de sterren neder-brengen,
 Al scheurt het gantsche swerck, en dat het aertrijck loeyt,
 Wie mijn vertreck bewoont, is stil en ongemoyt.
 Oock ben ick niet bequaem alleen voor doode menschen,
 Ick ben oock dese nut, die beter leven wenschen;
 Want die in rechten ernst mijn wesen overmerckt,
 Wort in het vleesch geswackt, en na den geest gesterckt.
 Wort u de geest verruckt, door ongeregelt minnen,
 Prent my in uw' gemoet, ghy sult'et overwinnen;
 Zijt ghy van winsucht sieck, of om verlies bedroeft,
 Leert hier hoe weynigh lants het grootste lichaam hoeft;
 Voelt ghy door hoovaerdy uw' moedigh herte swellen,
 Treet in tot mijn vertreck, u sal geen hooghmoet quellen;
 Indienje lekker zijt, of prijst den overvloed,
 Weet dat uw' vleesch den worm tot voetsel worden moet.
 Ick ben de rechte salf voor alderley gebreken,
 Die in het dertel vleesch, of in de geesten steken;
 Dus sooje feylen hebt, en wilt genesen zijn,
 Treet in tot mijn vertreck, daer is de medicijn.
 't Is seker, soo de mensch ten vollen konde weten,
 Dat hy sou dese reys sijn leste maeltijt eten,
 Daer is geen twijfel aen, hy wou noyt droncken zijn,
 Al had hy overvloed oock van den besten wijn.
 Dacht iemant, eer hy spreeckt, dit zijn mijn laeste reden,
 Hy souse nimmermeer in malle jock besteden;
 Want een die recht bedenckt den wegh van alle vleys,
 Sal aen geen vuyte lust oyt geven haren eys.
 Het is een wijs beleyt, en waert te zijn gepresen,
 Te doen, terwijl men magh, dat ons kan dienstigh wesen,
 En eer wy door de doot tot assche zijn gemaect;
 En siet, dat is een les die alle menschen raeckt.
 Wel, op dan, ydel hert! en komt tot my genaken,
 Laet ons van heden af gemeensaem kennis maken;
 Want die mijn kleyn gebou in sijn gedachten prent,
 Die wort en tot de deught en tot de doot gewent.
 Maer u en sal misschien dit woonhuys niet bevallen,
 Vermits het duyster is, en sonder hooge wallen;
 Maer hy die leyt en slaept, wat hoeft die enigh licht,
 En voor die nederleyt en dient geen hoogh gesticht.
 Doen ghy eerst wiert gevormt, had ghy al enger woningh,
 En soo doet even noch een Vorst, of machtigh Koningh;

Een wijfjes engh geheym, of maer een hoeck daer van,
 Die is al ruym genoegh, oock voor den grootsten man.
 En dan noch boven al behoort een mensch te weten,
 Hoe nau de vlugge ziel is binnen ons geseten;
 De geest, soo wonder hoogh, soo ruym in sijn bedrijf,
 Heeft niet, tot sijn vertreck, als slechts eens menschen lijf.
 Mijn engh en kleyn gebou en doet aen niemant hinder,
 De mensch, met dat hy sterft, die wort geduerigh minder.
 Neemt maer een kleyn gedult, en wacht een korten tijt,
 Ghy sult haest assche zijn, en ick voor u te wijt.
 Maer van mijn engh vertreck is al te ruym gesproken,
 Mijn woorden zijn te langh, en dienen afgebroken.
 Ghy, wilje vrede sien, en leven in gedult,
 Denckt staegh, dat ghy dit huys wel haest bewonen sult.

**BEDENCKINGE OP HET BEDRIJF VAN CA-
 NIUS JULIUS, EEN DEFTIGH
 ROMEYN, DAER VAN SENECA GEWACH
 MAECKT.**

De doot is mijn gesangh, die wil ick nu beschrijven,
 Tot my de leste stuyp de vingers sal verstijven,
 Tot my het killigh inckt sal vriesen in de pen,
 En tot ick op het lest geen letters meer en ken.
 My kan geen beter werck na desen beter voegen,
 Een goede doot alleen die kan ons vergenoegen;
 Wat vleesch en werelt geeft, ja wat het ooge siet,
 Dat acht ick voor een droom, en 't is oock anders niet.
 Niet dat ick vreughde stell' ontrent het droevigh sterven,
 Maer dat men uyt de doot het leven moet verwerven;
 Een leven dat niet meer door sonden is beveleckt,
 Maer dat alleen tot lof van God den Schepper streckt.
 Een die sijn eynde siet tot aen de leste stonden,
 Die temt het ydel vleysch, en breydelt alle sonden;
 Geen ziel, die na den geest soo goede dingen werckt,
 Als die, van uur tot uur, sijn ydel wesen merckt.
 Wel, laet ons dan met ernst het monster gaen ontleden,
 Ja, laet ons heden selfs tot in den grave treden;
 Laet ons nu soo gemeen gaen worden met de baer,
 Als of de bleecke doot ons eygen suster waer.
 Ick las met diep gepeys ontrent mijn jonge dagen,
 Hoe seker deftigh man dit pack eens heeft gedragen;
 Een man, die evenwel noyt recht en had geleert,
 Hoe God, na dezen tijt, de reyne zielen eert.
 Laet ons oock heden selfs hier van een weynigh spreken,
 Want 't is uyt mijn gemoet tot noch toe noyt geweken;
 Ja 't heeft my menighmael gegaen tot aen de ziel,
 Als ick met 's doots-gepeys mijn sinnen onderhiel.
 De princen in 't gemeen die hebben vreemde luymen,
 Dies moeten menighmael de beste zielen ruymen.
 De man, van wien ick spreek, was Canius genaemt,
 Te Room' en over-al voor goet en vroom befaemt;
 Maer Cajus lijkewel die had hem laten vangen,
 En haecte na sijn doot met hertelijck verlangen.
 De man had, soo het scheen, den Keyser iet geseyt,
 Dat hem tot sijn bedrijf te laste wiert geleyt.
 De Prins die laet terstont een rappen Hopman komen,
 Die heeft den vromen helt in haesten wegh-genomen:
 Die heeft den beul gelast te brengen aen den dagh,
 Wat tot een rasse doot van nooden wesen magh.
 En als om dit geval veel wijse luyden schreyden,
 Gelijck het veeltijts gaet daer lieve vrienden scheyden,
 Soo sprack de goede ziel: Ey, wat is dit geseyt!
 Heb ick my tot dit werck te vooren niet bereyt?
 Ghy twist noch onder een of oock de zielen leven,
 Wanneer het nietigh vleys de pieren wort gegeven;
 En ick sal heden selfs vernemen uyt de daet,
 Dat tot op desen dagh by ons in twijffel staet.
 Daer mede treet hy voort, en quam de plaets genaken,

Daer sagh men menigh hooft geset op hooge staken;
 Doen sprack een van den hoop: O vrient! hier gelt'et u,
 Siet daer een droef tooneel! ey segh, wat denckje nu?
 Ick ben, seyt Canius, vast besich om te peysen,
 Wat van my worden sal, als ick sal henen reysen,
 En of, als my de slagh sal treffen in den neck,
 Mijn ziel dien eygen stont sal voelen haer vertreck;
 Of ick vernemen kan, dat sy van dese leden,
 Voor nu en alle tijt, sal blijven afgesneden,
 En ofze van het lijf, in dezen overval,
 Als van een ouden vrient, haer afscheyt nemen sal;
 Dan ofze noch een tijt, in deze lage dalen,
 Sal sweven hier ontrent, en om het lichaem dwalen;
 Dan ofze metter haest, en door een snelle vlucht,
 Tot niet verdwijnen sal, gelijck een schrale lucht;
 Dan ofze, juyst als ick het leven sal verliesen,
 Een nieu en ander lijf voor haer sal mogen kieser,
 Na dat het haer gevalt, en komen weder hier,
 Of met een mensch bekleet, of met een ander dier.
 Doch hoe het wesen magh, ick sal met aendacht mercken,
 Hoe dat my na den slagh de geesten sullen wercken;
 En wort haer, als ick hoop, noch leven toegestaen,
 Soo wil ick in der haest tot al de vrienden gaen.
 Ick sal dan ieder een ten vollen openbaren,
 Hoe na de bleecke doot ons lieve zielen varen;
 En waer in haer vermaeck, geluck, of leet bestaet,
 Wanneer ons beste deel in vryheyt henen gaet.
 Dit heb ick langh gesocht, maer nimmer uytgevonden:
 Want dit wort niet geleert, voor dat men is ontbonden.
 Nu ga ick na de school, daer ick het leeren sal,
 Dat noyt en wort geleert hier in dit aertsche dal.
 Siet daer een dapper helt, die op sijn uytgangh wachte,
 Ja, die de bleecke doot, en hare pijl verachte.
 Hy, van het nietigh vleysch en werelt afgekeert,
 Heeft noch iet voor de doot, en in de doot geleert.
 Het woort is nau geseyt, de felle rackers komen,
 En hebben desen helt sijn vrienden afgenomen;
 Hy groet al sijn gevolgh met soo een blijden mont,
 Als of'er eenigh feest by hem te vieren stont.
 Sijn hert is niet verbaest, de geesten niet verduystert,
 Want hy ontfingh den slagh, als een die sit en luystert;
 Maer hoe hy naderhand den gantschen handel vont,
 En weet geen hooge school, oock niet te deser stont.
 Hy wort, 't is waer, verwacht van alle sijn bekende,
 Sijn huys, dat was omringht als van een groote bende:
 Doch wie'er henen gingh, of wel te rugge quam,
 Geen mensch die iet verstont, of oyt van hem vernam.
 Maer ick heb onder dies, en vry al menigh werven,
 Mijn sinnen laten gaen op dat blymoedigh sterven;
 Dies stont ick menighmael tot in de ziel beschaemt,
 Mits ick my niet en vont, gelijck het my betaemt.
 Wel, dacht ick, kan een mensch, die noyt en heeft geweten,
 Of even met het lijf de ziele wort versleten,
 Dan ofze langer duurt; kan soo een Heydensch mensch
 Sich geven aen het graf, als met een volle wensch,
 En sal ick anghstigh zijn? sal ick mijn ooren stoppen,
 Als aen de kamer-deur de doot begint te kloppen?
 Sal ick te rugge sien, en quellen mijn gemoet,
 Wanneer het duyster graf sijn diepten open doet?
 Sal ick of voor de doot of haren prikkel schroomen,
 Die weet, dat Godes soon op aerden is gekomen,
 Ten goede van den mensch? en dat hy aen het graf
 Een wet, een maet, een pael, een vasten regel gaf?
 Die weet, dat Godes hant ons weder sal verwecken,
 En uyt het duyster graf, en uytter aerden trecken?
 Die weet dat Godes soon voor ons heeft uytgewracht,
 Dat noyt een menschen-kint voor desen heeft bedacht?
 Neen, neen, geen langer schrick en mach hier zijn geleden,
 Laet ons met blijden geest tot in den grave treden;

Hy die de doot verwon, die sal ons leyts-man zijn,
En geven in der nacht een helle Sonne-schijn.
O leert ons, lieve God! ons korte dagen tellen,

Ja, leert ons, met vermaeck, de doot voor oogen stellen;
Stort ons de voorsmaeck in van 't eeuwigh bruylofs-feest,
Soo gaen wy na het graf, oock met een blijden geest.

I. DES MENSCHEN LEVEN EN BEDRIJF VERGELEKEN MET EEN SPINNE.

Jesai. 49. 5. Sy weven spinne-webben.

Verheft u, mijn vernuft! en doet ons heden blijcken,
Hoe dat men met de spin ons tijt kan vergelijcken;
Gaet, stelt ons dit geheym in soo een hellen dagh,
Dat ieder met bescheyt het stuck begrijpen magh:
De spin is ytter aerd' genegen om te weven,
Dat is haer noest bedrijf, daer sy van schijnt te leven;
Sy stelt haer tot het werck, en maect een listigh net,
Dat sy in eenigh huys voor deur of venster set.
Daer sit het dier en loert, en past op alle saken,
Het siet wat voor een roof het webbe sal genaken,
En komt'er dan een beest, hoedanigh dat het zy,
Soo schietse vaerdigh yt, en is'er wacker by.
Sy wint'et in het raegh, en kan het soo beknoopen,
Dat oock de snelste vliegh haer niet en kan ontloopen;
Sy bint'et over-hoop, gelijk een kramers pack,
En set haer dan gerust, en eet het met gemak.
En alsse menigh dier ten lesten heeft gevangen,
En dat'er byen selfs in hare netten hangen,
Soo siet de vrouwe toe, of wel een rappe meyt,
En raeght in haesten wegh al wat'er is gebreyt.
De spinster even-selfs, al heeftse rappe leden,
Wort yt het net geruckt, en met den voet getreden;
Daer licht dan al het kraem, en wat'er is ontrent,
Soo dat men nu voortaan haer plaetse niet en kent.
Siet daer, winsuchtigh mensch! uw' rechten aert beschreven,
Siet daer uw gantsch beleyt geschildert na het leven
Mits ghy een spin gelijckt, en past op uw' gewin,
En spant op dit bedrijf uw' gantsche krachten in.

Waer sich oyt hoop vertoont om iet te mogen vangen,
Daer gaetge metter daet uw loose netten hangen,
Soo dat uw' groote schat geduerigh hooger wast,
En leght daer als een bergh met hoopen opgetast:
Maer alsje zijt gemeynt gerust en stil te wesen,
Vermits uw machtigh gelt is bijster hoogh geresen,
En seght dan tot u selfs: mijn ziele, weest gerust,
En neemt hier uw vermaeck en vollen herten-lust;
En wilt van nu voortaan niet soo gedurigh sparen,
Uw' goet, dat is genoech voor meer als hondert jaren;
Eet nu met bly gemoet, en geeft den vollen eysch
Soo wel wel aen uwen geest, als aen het weligh vleysch.
Maer 'twijl het ydel breyn van onbedachte menschen
Heeft onder sijn gebied al wat de sinnen wenschen
En staet daer op geset, soo dat haer losse geest
Geen onheyl, geen verdriet, geen ongemack en vreest,
Soo komt de bleecke doot, die niemant kan beletten,
En vanght den vanger selfs, en scheurt de broose netten.
O God, mijn hooghste goet! voor wien ick neder buygh,
En bint mijn ziele noyt aen soo een nietigh tuygh!

II. 'S MENSCHEN LEVEN VERGELEECKEN MET EEN SPINNE-WEBBE.

Job 8. 14. De verwachtinge des huychelaers sal vergaen, sijn vertrouwen sal zijn een huys der spinne-koppen.

Het ydel spinne-web, dat schijnt een konstigh werck,
Een kostelijck gebrey, een ront getogen perck;

Men siet het aen een boom of voor een venster hangen,
Maer 't is alleen bequaem om vliegen in te vangen.

En als 'et is gestreckt ontrent een schoone zael,
Siet daer een flucksche meyt die breeckt 'et altemael:
Het raegh-hooft 1) speelt 'er deur, en 't is terstont verdwenen,
En in der haest vergaen, dat wonder heeft geschenen.

Vraeght ghy in dit geval, wat ick hier over peys:
De schuurster is de doot, de spin-kop alle vleys.
Wat is 'er menigh hooft, dat wonder groote saken,
Dat schijnt van nieuwen aen een werelt op te maken;
En eer hy 't machtigh wort, siet daer een haestigh lijck,
Dat ruckt hem in het graf, en na het duyster rijck.
Hoe ydel is de mensch, en alle sijn gedachten!
Wat kan hy van de zee, of uyt der aerden wachten?
Al is sijn voorstel hoogh, sijn aenslagh wonder groot,
Voor hem en gaet niet vast, als slechts de bleecke doot.

III. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN SCHIP DAT SOMER-FRUYTEN GELADEN HEEFT.

Job 9. 26 Mijne dagen zijn voorbijgevaren met jacht-schepen. *Andere*
oversettingen seggen: Mijn dagen zijn voorby gegaen als fruyt-schepen,
of schepen met somervruchten geladen. *Andere:* als schepen der
vyantschap, dat is: zee-roovers jacht-schepen.

Als yemant met een kaegh, die fruyten heeft geladen,
Sich op de reyse geeft en na de marckten spoet,
Hy snelt met alle vlijt, en 't is hem oock geraden,
Vermits de gantsche last is weeck en tanger goet;
Maer schoon hy veerdigh zeylt, noch siet hy menigh-werven,
Dat aen het beste fruyt het edel waes vergaet;
Oock siet hy menighmael de schoonste vrucht bederven,
En smackt 'et overboort, dat hem ten diensten staet.
Al gaet ons leven ras, al snellen onse dagen,
En dat ons soetste jeught gansch veerdigh henen schiet,
Ons treffen evenwel gedurigh harde slagen,
En druck en ongeval, en allerley verdriet.
Wy sien het menighmael, dat onse liefste panden
Zijn van een stil bederf of ander quael geraeckt:
Ons oogen, ons gehoor, ons smaeck, ons beste tanden,
Zijn ons by-wijlen doot, oock eer de doot genaeckt.
De vrienden, die ons zijn gelijk als eygen leden,
Ontvallen ons gestaegh, en sijgen in het graf;
Siet, wat een stagen krijggh op aerde wort gestreden,
Ach, aertsche vreught verstuyft gelijk als ydel kaf!

IV. ANDERS.

Ick neem dit zinne-beelt, dat Job ons heeft beschreven,
Voor een die kinders heeft, en vry in groot getal;
Die wort met grooten ernst gedurigh omgedreven,
Hoe dat hy sijn gewin ter eeren brengen sal.
De dochters tot geluck om wel te mogen trouwen,
De sonen tot een staet, of ander eerlijck werck;
Om soo van alle kant sijn huys te mogen bouwen,
Want dat is in 't gemeen eens vaders ooghemerck.
Maer schoon hy neerstigh is om dit te weegh te brengen,
Noch siet men menighmael, dat hem sijn hoop ontschiet,
De doot en 't ongeval en willen 't niet gehengen,
Dat hy het recht vermaeck van sijne vruchten siet.
Hier wort eene teere maeght haer waesjen af-genomen,
Daer is een leelijck rot ontrent een schoone vrucht,
De beste kan de doot wel veerdigh over-komen,
Soo dat hy even-staegh oock in sijn vreughde sucht.
Ach! wat is van den mensch! hoe dickmael moet hy dragen
De prangen van de doot, eer hy ten lesten sterft!

1) *raegh-hooft*; ragebol.

Wat baet hier frisse jeught? wat onse jonge dagen?
Dewijl het gaefste fruyt oock menighmael bederft!

V. DES MENSCHEN LEVEN WORT OP VER- SCHEYDE SCHRIFTUER-PLAETSEN VER- GELEKEN MET EEN WEGH.

Psalm 1. Wel gelucksaligh is de man, die niet en staet op den wegh
der sondaren.

Psalm 39. 1. Iek sal mijne wegen bewaren, dat ik niet en sondige met
mijne tonge, enz.

Het kan ons dienstigh zijn de reden uyt te spreken,
Waerom dat met een wegh ons leven wert geleken.
Wel komt, geswinde pen, en brenght ons aen den dagh,
Waer in dat onse tijt een wegh gelijcken magh:
Voor eerst, als yemant reyst, en wort van huys gedragen,
Of met een vaerdigh schip of met een snelle wagen,
Het zy dan of hy slaept, en sit in diep gepeys,
Hy treft gelijckewel het eynde van de reys,
De wegh kort evenstaegh; dus gaet het ydel leven,
Het wort als met den wint in haesten wegh-gedreven.
Of ghy dan sit en geeut, of wonder besich zijt,
Ghy komt noch evenwel tot uw' bestemden tijt.
Noch vorder. Als men reyst, al zijnder hondert saken,
Die yemant quelligh zijn, of vrolijck konnen maken,
Men sietze maer een reys, en voor een korte wijl,
En stracx soo treckt men voort, en dat in meerder ijl.
Al wat den mensch ontmoet, bedroefd' of blijde dagen,
't En wort hem maer getoont, en voor hem wegh-gedragen:
Voor ons is niet gestaegh, maer alle dingh verdwijnt,
Het zy dan of 'er druck, of vreugd' aen ons verschijnt.
Noch anders. Als een mensch daer henen komt getreden,
Hy vordert sijnen wegh met onvermoeyde schreden;
Een ander die hem volght, en hout het eygen pat,
Die stapt dan in de plaets daer hy te voren trat.
Hier door vergaet het spoor, en stracx soo komt te breken
Al wat den eersten voet voor desen heeft geleken:
Het krijght een nieuwe vorm, alwaer de reyser stont,
Soo haest een ander mensch betaelt den eygen gront.
Siet, als 'er yemant sterft, het goet by hem beseten
Dat heeft van stonden aen sijn ouden heer vergeten,
Een ander krijght 'er macht te doen wat hem behaeght,
Vermits het dan voortaan sijn naem en wapens draeght.
Hy breeckt, hy maeckt, hy bouwt, hy geeft een ander wesen
Aen dat in volle daet sijn voorsaet heeft gepresen;
Soo dat de gantsche stant is anders alsse plagh,
En niet en wort gesien, van dat men eertijts sagh.
Daer hebje, mijn gemoet, en dat in volle leden,
Daer hebje, na my dunckt, den gront en ware reden,
Waerom dat onse tijt is met een wegh gelijck.
Ghy, kiest den rechten wegh na 't eeuwich koninckrijk!

VI. 'S MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN BLOEM, DIE NIET IN EEN NAUKEURIGEN HOF, MAER BUYTEN OP HET VELT, WAST.

Psalm 103. 15 De dagen des menschen zijn als het gras; gelijk een
bloeme des velts, alsoo bloeyt hy.

De mensch is wel te recht met bloemen vergeleken,
Niet die in hoven staen, geplant op nette reken,
Niet die men onder 't dack, of in de stoven wint,
Maer die men in het velt, of aen der heyden vint.
De reden dient geseyt: Men is gewent te passen
Op al dat is gewoon in tuynen op te wassen;
Maer waer is doch de mensch, die met een bloemtje moeyt,
Dat in het woeste bos, of in de velden groeyt?

Indien een heete son ons tuynen komt genaken,
 Stracx sal den hovenier een hooger schutsel maken;
 Indiender vocht ontbreekt, hy neemt een aerdigh vat,
 En regent op het kruyt gelijk als Hemels nat.
 Indien'er eenigh kint, genegen om te plucken,
 Loert om sijn teer gewas in haesten af te rucken,
 Hy maeckt'er glinten om, soo dat'et anders niet,
 Als met het oogh alleen den schoonen Hof geniet.
 Maer, bloemtje van het velt, wie gaet hem uws bemoeyen?
 Ghy moet gansch buyten hulp, en sonder hoeder groeyen;
 Is 't weder bijster nat, is 't heet, of lijdigh kout,
 Voor u en is geen schuyt, als slechts het open wout;
 Het staet een yeder vry uw' bladers aen te raken,
 Om daer voor die het lust een tuyltjen af te maken,
 Of sooje by geluck ontgaet een pluckers hant,
 Hoe licht kan eenigh beest u treden in het zant!
 Doch schoon noyt eenigh dier met u bestont te mallen,
 Ghy sult noch evenwel uyt eyger aert vervallen,
 Ghy wort in korten tijt, gelijkje worden moet;
 Het bloemtje niet gepluckt, dat treet men met de voet.
 Siet mensch, hier is uw' beelt: hoe weynigh konje duren!
 Wat moetj', ellendigh dier! wat moetje niet besuren?
 Waer is'er eenigh deel, tot aen uw' minste lit,
 Daer in niet eenigh leet gansch diep gewortelt sit?
 Wie kent het recht getal van al de boose qualen,
 Die op uw kranck gestel gedurigh nederdalen?
 U kan een heete lucht, u kan een koude vorst,
 Of krencken aen het hooft, of schaden aen de borst.
 Indienje jeughdigh zijt, en in uw soete dagen,
 Eylaes! dat beste deel, dat voet oock quade plagen.
 Indien uw leven gaet tot aen den ouden dagh,
 Dan is uw meeste tijt niet anders dan geklagh.
 Indienj' in vryheyt leeft, en buyten echte banden,
 Soo voelje menighmael uw' jonge leden branden.
 Indiender eenigh wijf in uwe kamer slaept,
 Oock daer is 't datje leet en vreemde lemten 1) raept.
 Indienje ledigh gaet, de tijt sal u vervelen,
 En oock van niet te doen, soo gaet'er menigh quelen.
 Indienje veeltijts werckt, en smelt als in het sweet,
 En dan is uw' bedrijf gedurigh herten-leet.
 Indienje veeltijts reyst, wat zijnder ongevallen,
 Die in een vreemde kust de menschen overvallen!
 Indienje 't huys bewaert, als vyant van 't gewoel,
 Uw' lijf, door stil te zijn, dat wort een vuyle poel.
 Indienj' in eere leeft, en sit in groote staten,
 Soo moetj' uw' soet vermaeck, en eygen dingen laten.
 Indienj' in 't duyster schuyt, en sonder ampten zijt,
 Soo valt u 't leven swaer, misschien door enckel spijt.
 Siet, hierom seyt de Prins van alle medicijnen,
 Dat wy als winckels zijn van koortsen, lemten, pijnen;
 Ja 't leven is te kort, oock van den outsten man,
 Dat hy ons swacken aert, en siekten leeren kan.
 En waerom langh verhael? de mensche wort versleten
 Door al te bot te zijn, door al te veel te weten;
 De doot begint haer werck, soo haest de jeught ontluyckt.
 Het lijf en leven slijt, al wort'et niet gebruyckt.

VII. EEN ONGELIJCKE GELIJCKENISSE.

Job 14. 10. Voor een boom als hy afgehouden wort, is'er verwachtinge
 dat hy hem sal veranderen, en sijn scheute niet en sal ophouden;
 maer een man sterft, als hy verswackt is, en de mensch
 geeft den geest, waer is hy dan?

Schoon dat een dicke stam, met bijlen afgehouden,
 Tot stoffe word bereyt, om huysen af te bouwen,
 Noch schiet de wortel uyt, en alsse lange staet,
 Het schijnt dat haer geway tot aen den Hemel gaet.
 Schoon dat de zee verloopt, en dat haer snelle baren
 Niet blijven in de kolck, daer sy te voren waren,

1) *lemte*; lamheid, leemtc.

Maer schieten na het diep, des echter niet-te-min,
 t' En lijt maer een gety, haer stroom komt weder in.
 Schoon dat de Son verdwijnt, en dat haer snelle paerden
 Sich geven na de zee, en rennen van der aerden,
 Men siet'et op een nieu, ten naesten dageraet,
 Dat haer vergulde koets door al den Hemel gaet.
 't Is anders met de mensch, want na een droevigh sterven
 Soo kan hy nimmermeer een nieuwe jeught verwerven;
 Al wie den lesten snick hier eens op aerden gaf,
 Die blijft voor alle tijt als eygen aen het graf.
 De weg, die neder gaet, en wort maer eens betreden,
 De doot maer eens gevoelt, haer prickel eens geleden.
 Ey, weeght dit, waerde ziel! want dat maer eens gebeurt,
 Dient wel te zijn gedaen, of wort te laet betreurt.

VIII. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN BLOEM.

1 *Petr. 1. 24.* Alle vleesch is als gras, en alle heerlijkheit des
 menschen is als een bloeme des gras.

Aerdigh bloemtje, jeughdigh kruyt,
 Dat soo geestigh heden spruyt,
 Dat uw' loovers open stelt
 Tot een ciersel van het velt,
 Dat ons oogh en herte treckt,
 En tot reyne lust verweckt;
 Hoe bequaem is uwe glans
 Tot een frisse Maegde-krans!
 Hoe wel dient uw' jeughdigh kruyt
 Tot een ciersel van de bruyt!
 Maer eylaes! uw' teer gewas
 Dat vergaet te bijster ras.

Wie en wiert'er niet verheught
 Door den glans van uwe jeught,
 Als hy uwe schoonheyt sagh
 In het kriecken van den dagh?
 Maer wanneer hy wederom
 Nu besiet uw' teere blom,
 Slechts maer na een kleynen tijt,
 Ach! ghy zijt uw' waesjen quijt!
 Hy en yder kan verstaen,
 Dat uw' luyster is geaen.

Trotse vrijster, fiere maeght!
 Die soo grooten hoogmoet draeght
 Op den bos van uwe mont,
 Die de jeught u heeft gejoint,
 Op het waes, en op den glans,
 Hoogh gepresen by de mans;
 Ghy zijt ja, een frisse bloem,
 's Aertrijcks paerel, 's werelts roem;
 Ghy zijt ja, een schoon gesicht,
 's Aertrijcks lust, en 's werelts licht;
 Ghy zijt ons een waardigh pandt,
 Ja, een puyckje van het landt.

Maer en trotst niet al te seer,
 Want uw' glans is wonder teér;
 Schoone wangen duren maer
 Vijf of ses en twintig jaer;
 Want terstont na desen tijt,
 Siet men, dat haer waesje slijt,
 Siet men, dat haer schoone bos
 Wort gelijk een druyve-tros;
 Die, gegeestelt van de wint,
 Of gefoolt van eenigh kint,
 Nu verliest haer aerdigh blau,
 En houdt maer een duyster grau.

Oock soo vindt men over-al
 Menigh droevigh ongeval:
 Hier een koorts oft vremt geswel,
 Ginder druck en ziel-gequel,

Dat uw' schoonheydt doet vergaen,
Eer uw' jonckheydt heeft gedaen.
Dies soo bid' ick, soete jeught,
Viert alleen de ware deught.

**IX. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN
MET EEN DIENAER, DIE SIJN HEER
VERWACHT.**

Luc. 12. 46. 47. Soo de dienstknecht in sijn herte seght: mijn Heere vertoef te komen, en begint de dienstknechten te slaen, oock te eten, en drincken en droncken te worden, soo sal de Heere deses knechts komen, etc.

Een knecht van goeden aert, en van een deughtsaem leven,
En die tot slim bejagh sich nimmer plagh te geven,
Indien sijn meester klopt, als hy van buyten koomt,
Is straxx ontrent de deur en toont hem onbeschroomt;
Maer die een lincker is, en vol onguure treken,
En van sijn rechte plicht geduerigh afgeweken,
Indien sijn heere naeck, of aen de deure belt,
Wort straxx geheel verbaest, en in den geest ontstelt;
Want mits hy dertel was, en bijster uytgelaten,
Soo vintmen over-al een deel gebroken vaten,
De keucken ongeschickt, de kamers overhoop;
Hy daerom, soo hy mocht, begaf hem op de loop.
Het gaet oock even dus, wanneer de menschen sterven,
Wie vroom van wandel is, en wil geen tijt verwerven;
Maer als de bleecke doot hem na den grave ruckt,
Is als een rijpe vrucht, die valt schier ongepluckt.
Wensch ghy dan van het vleesch met vreught te zijn ontbonden,
Soo weert uyt uwe borst den grouwel van de sonden;
Dat brengt ons soet vermaeck ontrent den lesten noot,
De sonden sijn van outs als prickels van de doot.

**DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET
EEN ARENT, TER SPIJSE VLIEGENDE.**

Job 9. 26. Mijne dagen zijn voorby gevlogen gelijk een arent, die na 't aes toevlieght.

Een arent maect een snelle vlucht,
Wanneer hy snijt de blauwe lucht;
Wanneer hy op sijn veders drijft,
En soo de schrale winden klijft,
Maer als sijn uytgeteerde maegh
Is hol en uytermaten graegh,
En dat sich opdoet eenigh dal,
Daer hy sijn aes bekomen sal,
Soo dringht het dier al snelder aen,
Als het te voren heeft gedaen;
Het dringht dan aen, gelijk de wint,
Tot dat'et aes en spijse vint.

Met desen arent, mijn gemoet!
Die soo geweldigh henen spoet,
Wort onze tijt gelijk gemaect,
En 't is het rechte wit geraect;
Want ick en weet ter werelt niet,
Dat soo geweldigh henen schiet,
En soo den blauwen Hemel snijt,
Gelijk de vleugels van de tijt.
Ick bid u, hout dan goede wacht,
En siet, dat ghy uw' jaren acht,
Dat ghy uw' korte dagen meet:
Wat haest verloopt, dient wel bestee.

**XI. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN
MET EEN OVERVLOET VAN WATER.**

Psalm 90. 5. Ghy overstroomt, enz.

Indien'er iemand heeft gelet,
Of sijn gepeys hier op geset,

II.

Wat kracht een snelle watervloet
Ontrent het vee en menschen doet;
Hoe datse gansch het velt bedeckt,
En alle dingen neder-treect;
Die heeft met een hier uyt gemerckt,
Wat hier de tijt op aerde werckt:
De tijt die gaet een snellen tret,
Hy sleept geheele rijcken met,
Hy drinckt'et al tot in den gront,
Al wat'er oyt verheven stont.
Is 't jonck, is 't out, is 't groen, is 't droogh,
Is 't sacht, of hart, of laegh, of hoogh,
Niet dat'er hout sijn eersten stant;
De tijt ver stelt het gansche lant.
De tijt is als een watervloet,
Hy treet de werelt met de voet.

**XII. EEN OUT MAN SPREEKT, IN DE GE-
DAENTE VAN KOREN, NU RIJP EN
DOR ZIJNDE.**

Hebr. 8. 13. Dat out is, is na-by het vergaen.

Ick heb eens zaet geweest, daer van ben ick gekomen,
En uyt een kleyn begin heb ick mijn gront genomen;
Ick heb wel eer gegroent tot aen mijn volle jeught,
En met een geestigh oogh het gansche wout verheught;
Ick heb des niet-te-min oock hitt' en kou geleden,
En ben soo van het velt ten lesten afgesneden;
Nu wort ick dor en wit, soo dat ick niet en wacht,
Als wegh te zijn gevoert, en t'huys te zijn gebracht.
Daer sal men overhoop mijn leden nederstrecken,
Tot my eens wederom de Bouw-heer sal verwecken,
Tot ick van nieuwen aen eens weder groenen sal,
Niet in mijn eerste groent', maer in een ander dal.
Siet daer een eygen beelt van uitgeleefde menschen,
Die nu geen lusten meer op aerde mogen wenschen:
Haer jeught die is geweest, haer vreught die is gedaen,
En wat eens lustigh scheen, dat is voorby gegaen.
Nu heb ick dese gunst van mijnen God verworven,
Dat in mijn rouwe jeught ick niet en ben gestorven,
En dat mijn gulde son niet onder is gegaen,
Voor dat haer ronden loop ten vollen is gedaen.
Nu is mijn tijt vervult. Wat doot kan my verrassen?
Daer is een witten dons ontrent mijn hoofd gewassen.
Ghy, die op aerden siet, en in den Hemel sit,
Maect oock door uwe gunst mijn vuyle sonden wit!
Soo wil ick desen romp gewilligh nederleggen,
En oock als Simeon met vollen monde seggen:
Nu geeft, Heer! dat uw' knecht magh neder zijn geleyt,
Mits hy nu wert gewaer uw' heyl, voor hem bereyt.

**XIII. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN
MET RIJPE GARVEN.**

Job 5. 26. Ghy sult in ouderdom ten grave komen, gelijk de koorchoop t'sijner tijt opgevoert wort.

Dit koren, eertijts groen en spichtigh opgeschoten,
Heeft voetsel uyt den gront, en volle jeught genoten:
Maer 't is op heden dor, en heeft volwassen graen,
Het dient nu van het velt, en uyt de lucht gedaen.
Sijn maet is dan vervult, het kan niet hooger wassen,
Het dient nu t'huys gebracht, daer sal het beter passen.
Het dient van hier vervoert, en dat te deser uur,
Want als het koren rijpt, soo dient het in de schuur.
Maer waerom dus vermomt? ey, laet ons klaerder spreken,
Ick wort met rijp gewas ten rechten vergeleken:
Ick was eens bijster groen, nu ben ick sonder jeught,
Nu ben ick sonder lust, en sonder aertsche vreught;

Ick ben een rijpe garf, en wit van oude dagen,
 En in het aertsch bedrijf en schep ick geen behagen.
 Ick wensch een ander plaets, daer ick geen ongeval,
 Daer ick geen sture wint of donder vreesen sal.
 Ick ben niet als ick was, ick heb een ander wesen,
 Mijn ziel is uyt'et stof, en hooger opgeresen;
 Ick ben van nu voortaan niet aen der aerden vast,
 Met aerde niet gemeen, met aerde niet gepast;
 Ick wensch een beter plaets, ick wensche reyne lusten,
 Ick wensch een stil vertreck, om daer te mogen rusten.
 O God! vergunt my dat, en wascht mijn vlekken af,
 En suyvert dese ziel van stof en ydel kaf!
 O grooten Ackerman! dit is mijn diep verlangen,
 Dit bidt ick evenstaëgh, met tranen op de wangen;
 Ondoet my van het vleesch, en van het jammerdal,
 Tot ick door uwe kracht eens weder groenen sal!

XIV. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN MORGEN-SLAEP.

Psalm. 90. 5. De jaren zijn gelijk een slaep in den morgen-stout.
 Als yemant heeft gerust, ontbonden van de sorgen,
 En schiet dan uyt den slaep, ontrent den rooden morgen,
 Of hy dan wederom zijn leden nederstreckt,
 Soo wort hy wonder licht uyt synen slaep geweckt,
 Indien ontrent het huys een haen begint te krayen,
 Indien een kleyne wint maer eens begint te wayen,
 Indien een deure kraeck, die open wort gedaen,
 De geesten zijn verstoort, de slaep die is gegaen.
 Met soo een losse rust wort onse tijt geleken:
 Yet, ick en weet niet wat, dat kan ons ruste breken;
 Hoe sacht dat yemant sit, hoe droncken van geluck,
 De minste tegenspoet die stort hem in den druk.
 Laet Haman met vermaeck, laet alderhande menschen
 Verkrijgen daer het valt, al wat de sinnen wenschen,
 Als maer een Mardochai aen hem geen eer en biet,
 Soo baet hem sijn geluck, sijn eer en hoogheyt niet.
 Al heeft men volle wensch in veelderhande saken,
 Een holle tandt alleen die kan ons quellingh maken;
 Een weynigh geluw 1) sañt, dat in de nieren wast,
 Dat maect dat ons gemoet op goet, noch eer en past.
 Maer siet, wat baet het doch van druck te zijn ontbonden,
 Het leven even selfs een heeft geen vaste gronden,
 Daer is geen recht vermaeck in dit ellendigh dal;
 Mijn ziel, tracht na de plaets, daer ruste wonen sal!

XV. 'S MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN AFLOOPENDE WATER, OF RIVIERE.

Job 6. 15. Als de storting der beecken gaenze door.

Een vliet doet haren gangh en loop geduerigh henen,
 Tot in de woeste zee haer water is verdwenen:
 Alleen die sijn gerief uyt haer behendigh treckt,
 Behout iet van de stroom, dat hem te nutte streckt;
 Het ander gaet voorby, en al in korte stonden,
 Soo dat het vluchtigh nat niet meer en wort gevonden.
 Een die ontrent de kant maer ledigh heeft gestaen,
 Die roept ten lesten uyt: het water is gegaen!
 My dunckt dat onse tijt ten rechten wort geleken
 Met stroomen, vluchtigh nat, of snelle water-beken:
 Want die niet goets en doet, en heeft ten lesten niet,
 Als dat hy sonder vrucht sijn tijt verlopen siet,
 De son doet haren gangh, de snelle jaren loopen,
 En daerom is de tijt ten nausten uyt te koopen,
 Ick weet geen aertsch vermaeck, dat yemant soo verblijft
 Als doet een soet gepeys van wel besteden tijt.

1) *geluw*; geel. Men heeft te denken aan de geele zucht.

XVI. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN PIJL.

Boek der wijsheid 5. 12. 13. Alsoo oock wy; als wy geboren
 zijn, terstond zij wy besweken.

Een pijl, die van den boogh om hooge wert gedreven,
 Is juist in haren loop gelijk eens menschen leven:
 Sy vlieght geweldigh ras, maer ofs'al verre dwaelt,
 Voor haer en is geen rust, tot datse neder-daelt.
 Oock kanse van haer selfs niet op de winden rijden,
 En geensins door het swerck of blaeuwen hemel snijden.
 Haer loop is na de kracht, die haer den schutter gaf,
 En als haer die ontgaet, soo laet haer leven af.
 Sy komt dan na den gront en op der aerden sijgen,
 En weet oock naderhand niet weder op te stijgen;
 Sy valt dan in het stof, of op het nietigh gras,
 En is dan maer een hout, gelijkse voortijts was.
 Daer is een pael geset voor ons kort-wijligh leven,
 Want God heeft yeder mensch sijn dagen voorgeschreven;
 Dies als den schepper seyt: keert weder, menschen kint!
 Soo gaet sijn adem uyt, gelijk een schrale wint.
 Wat is dan van den mensch en van sijn beste jaren?
 Wy keeren tot het stof als wy te vooren waren;
 En schoon men groot beslagh hier in de werelt krijght,
 Geen mensch en heeft'er rust tot hy eens neder sijght.

XVII. DES MENSCHEN LEVEN ANDERS VERGELEKEN MET EEN PIJL.

Boek der wijsheid 5. 13. De lucht wordt door een geschoten pijl ver-
 deylt, maer loopt terstout wederom t'samen, alsoo oock wy, etc.

Ofschoon den pijl in hare vlucht
 Komt snellick vlieden door de lucht,
 Stracx siet men echter niet een dingh,
 Van waerse quam, of henen gingh;
 En niet een mensch en kan verstaen,
 Waer dat de schicht is deur-gegaen;
 Want siet, de lucht van een gedeelt,
 Die wort stracx wederom geheelt.
 Ons leven is gelijk een pijl,
 Het duurt alleen een korte wijl:
 Al wie'er in de werelt leeft,
 Die komt als door de lucht gesweeft;
 En van hem blijft geen teycken staen,
 Waer heen sijn leven is gegaen.
 De son, de maen, de nacht en dagh,
 Het gaet alsoo het eertijts plagh,
 Het eenigh dat men seggen kan,
 Dat is: eylaes! waer is de man?

Ey siet, wat is ons ydel vleys?
 Het is een los, een licht gepeys,
 Dat vaerdigh door de sinnen drijft,
 Daer van geen teycken overblijft;
 Het is een schip dat henen zeylt,
 En met de kiel de stroomen deylt,
 En stracx soo is het onbekent,
 Waer dat het henen is belent.
 Het gaet noch heden op den dagh,
 Het gaet gelijk het eertijts plagh:
 Den mensch en is nau in het graf,
 En stracks geen mensch en weet'er af.
 Had hy misschien een grooten staet,
 Of by een prins, of in den raet,
 Soo dat het ampt hem voordeel gaf,
 Dat laet stracks met sijn leven af;
 Want mits sijn mondt en ooge sluyt,
 Soo is voor hem de werelt uyt;
 Het is met hem, het is gedaen,
 Een ander neemt het voordeel aen,

Een ander treet daer hy eens trat,
Een ander sit daer hy eens sat;
Sijn gantsche naem wordt uytgewist,
En hy en wordt niet eens gemist.

Mijn ziel, wat ick u bidden magh!
Let doch op uwen korten dagh;
Let hoe dit leven henen vliegh,
En hoe de werelt ons bedrieght;
Op dat, wanneer het aertsche dal
U niet meer sien of kennen sal,
Ghy dan by God mooght zijn bekent;
Daer is een wesen sonder ent.

XVIII. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET ROOCK.

Psalm 102. 4. Mijne dagen zijn vergaen als roock.

Wanneer een dicke wolck is in de lucht geresen,
Het schijnt aen ons gesicht een wonder dingh te wesen:
Het maeckt een beeklt, een rots, een toren in de lucht,
En wie het niet en kent die isser voor beducht;
Maer toeft een kleyne wijl, daer gaet het wonder henen,
Het beeldt is uyt'et oogh, de rots die is verdwenen;
Het kindt dat met een schrick het seltsaem monster sagh,
Dat roept tot sijns gelijk: waer is het groot beslagh?
Maer kinders, vraegje dat? het flickert met de winden;
En waerje soecken meught, 't en is niet meer te vinden;
Het menght sich met de lucht, het gaet een vremde ganck,
En wat'er overblijft en is maer enckel stanck.
Al komter eenigh mensch gantsch moedigh aengestreken,
Noch wordt hy met den reuck ten rechten vergeleken;
Want of hy prachtigh gaet, en of hy machtigh schijnt,
't Is maer een oogenblick, en al sijn glants verdwijnt.
Sijn rijckdom is gegaen, sijn vrienden wegh-getogen,
Sijn staet is sonder glans, sijn eer is wegh-gevlogen;
Soo dat een stil gepeys my weder seggen doet:
De mensch is enckel roock, waertoe een hoogh gemoet?

XIX. HET LEVEN VERGELEKEN MET EEN DIE TE POSTE RIJT.

Job 9. 52. Mijne dagen zijn lichter geweest als een looper.

Wanneer een snelle post in haesten komt gereden,
Hij siet het platte landt, hy siet de naeste steden,
Hy siet een kleyne beek, hy siet een groote stroom,
Maer in een korte stont dan is'et enckel droom:
Want als de swarte nacht belet sijn vorder reysen,
En dat hy sijn bedrijf gaet nader overpeysen,
Dan vint hy menighmael alleen een duyster beelt,
Dat als een nacht-gesicht hem om de sinnen speelt.
Al wat hem wel beviel en wonder heeft geschenen,
Al wat hem lustigh docht, dat is geheel verdwenen;
Maer deed' hy onder-weegh een ongesonde val,
Houdt seker, dat hy langh de pijnne voelen sal.
Het gaet oock even dus met ons kort-wijligh leven,
Het wordt gelijk een post in haesten voort-gedreven.
Al wat'er iemandt hoort, of in de werelt siet,
Dat is in korten stont gelijk een enckel niet.
Wat onlancks lustigh scheen en is niet meer te vinden,
Al wat men blijtschap hiet is lichter dan de winden;
Maer heeft men oyt gedaen de wille van het vleys,
Wat blijft'er in de mensch als slechts een droef gepeys!
Heeft sich een ydel hert in eenigh dingh vergeten,
Hy sal het metter tijt, hy sal het namaels weten;
Het knaeght hem aen het hert, en dient hem tot geklagh,
Soo langh hy in de mondt sijn tonge roeren magh.
Soo is dan onsen tijt ten nausten uit te koopen;
Ach! t'wijl dat ick nu spreek, is my een deel ontloopen.

Mijn ziel, aenhoort een woordt, 't is noodigh datje 't weet:
Al wat niet langh en duurt, dient wel te zijn besteet.

XX. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN SCHADUWE.

Job 8. 9. Ons leven is een schaduw op aerden.

Psalm 102. Item Psalm 144. Psalm 119. Boek der wijsheid 5. 9.
Mijne dagen zijn vergaen als een schaduw.

Ghy, die een lange wijl hebt dese plaets bekeken,
Seght, waerom is de mensch een schaduw' vergeleken?
De schaduw' streckt haer uyt, en toont haer wonder langh,
Meest als een lage son genaect haer ondergangh.
Maer toeft een kleynen tijt, tot haer vergulde stralen
Vertrecken van de kim en in het water dalen;
Dan wordt van stonden aen, oock eer het yemant dacht,
Het beelt dat wonder scheen, begraven in der nacht:
Het is van ons gevluht, het is eylaes! verdwenen,
Soo haest de gulde son niet meer en heeft geschenen.
En wat is van de mensch! hy scheen eens groot te zijn.
En die het recht bemerckt en vint maer enckel schijn.
Al wat men hier bemint, lust, rijckdom, groote staten,
Een korten oogenblick die doet het ons verlaten.
Ghy daarom, weerde ziel, scheyt hier gewilligh van,
En kiest tot uwen troost dat eeuwigh duren kan.

XXI. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN SLIJTENDE KLEET.

Syrach 14. 18. Alle vleesch veroudt gelijk een kleet.

DE VROU, HAER KOFFER OPEN DOENDE EN HAER KLEET BESIENDE, SPREEKT ALS VOLGT:

Als ick mijn koffer open doe,
Dan sie ick wonder seldsaem toe;
Dan sie ick dat mijn geest ontstelt,
En mijn bedroefde sinnen quelt:
Ick sie, en vry met herten leet,
Ick sie hoe dat mijn beste kleet
Is anders als het eertijts plagh,
Als ick het eens voor desen sagh.
My dunckt het wordt van buyten vael,
Het wordt op al de ployen kael,
Het wordt soo dun gelijk een blat,
Wat scheelt'et of daer is een gat!
Voorwaer dit kleet is wonder teer,
Want schoon ick draegh het nimmermeer,
Of immers maer een korten tijt,
Noch vind' ick echter dat het slijt.
Met sparen wordt'et niet gespaert,
En met bewaren niet bewaert;
En daarom, schoon of ick het sluyt,
De glans en luyster gaet'er uyt;
De mot of schieter komt'er in,
En dat baert mij een droeven zin.
Maer waerom doch mijn kleet betreurt,
Nadien het even my gebeurt,
Want of ick schoon al even staegh,
Een sluyer of een maske draegh,
En dat ick selden buyten koom,
Vermits ick kou en winden schroom,
Mijn jeughdigh wesen evenwel,
Verandert in gerimpelt vel:
Oock vind' ick hier en weder daer,
Een wit, een grijs, een seltsaem haer;
Ick vinde dat mijn soet gelaet
Oock ongevoeligh henen gaet.
Waer ick van glas of weecker aert,
Noch kond ick lange zijn bewaert,

Want als een meyt of tafel-knecht,
Van mijne swackheyt onderrecht,
Wel acht op mijn gedaente sloegh,
En my voorsichtigh henen droegh,
Soo waer ick van gevaer bevrijt,
En duurde vrij een langen tijt.

Maer nu quelt my een staegh bederf,
Soo dat ick al mijn leven sterf;
Dies segh ick noch, met herten leet:
De jeught verslijt gelijk een kleet.
Maer segh, wat raedt in dit geval,
Die ons 't veroude rechten sal?

Geminde ziel, ontstelt u niet,
Ick weet u raedt voor dit verdriet;
Ick weet u baet naer wil en wensch:
Gaet, voedt in u den nieuwen mensch.
En of 't uytwendigh al vergaet,
't Inwendigh krijght een beter staet.

XXII. DES MENSCHEN LEVEN VERGE- LEKEN MET EEN HUURHUYS.

Corint. 5. 1. Wy weten, dat soo dit ons aertsche huys deses tabernakels gebroken wort, wy een gebou van Gode hebben, een huys dat niet met handen gemaect is, maer eeuwig in de Hemelen.

2 Corint. 5. 8. Wy hebben liever te verhuysen uyt den lichame, en te gaen wonen by den Heere.

Het vleesch, dat ons het lichaem dect,
En al de leden overtreckt,
Noemt dat een huur-huys, lieve vrient,
Vermits het ons maer weynigh dient.
Een huur-huys is gemeenlijck slecht,
Als licht en vaerdigh opgerecht;
En daerom wort het dickmael leck
Of aen de muur of aen het deck,
Of 't lijt eens anders water-ganck,

Die niet en geeft als enkel stanck!
En schoon men al het slecht gebou
Tot beter wesen brengen wou,
Een huys-heer wil het dickmael niet,
Hoe-wel hy schoon de feylen siet;
Hy wil niet dat men kosten doe,
Hy is misschien den huurder moe.

En schoon ghy dit al lijden wout,
Om datje niet verhuysen sout,
Het blijven of het henen gaen
Plach aen den huurder niet te staen;
Want soo een strengen eygenaer,
Ontrent het eynde van het jaer,
Tot u komt seggen overluyt:
't Sa, macker, ruymt, ghy moet'er uyt,
Ick wil dat ghy verhuysen sult;
Wat raet hier anders als gedult?
Een huys-heer heeft doch volle macht
Om u te gunnen langer pacht,
Of wel te seggen: vrienden! gaet,
En siet, daer is geen ander raet.

Indien men recht het stuck bevroet,
Het gaet den mensch op desen voet;
De ziel bewoont een kranck gestel,
En onze tijt gaet bijster snel,
't Lijf is maer huur, geen eygen goet,
Soo dat men haest verhuysen moet:
Is onder dies het lichaem swack,
Door koorts of ander ongemack.
Het geen de maegh of loos 1) ontstelt,
En dan de borst met fluymen quelt;
Indien den grooten eygenaer
Geen heyl laet sijgen over haer,
Soo is'er kruyt noch medicijn,

1) *Joos*; long.

Die ons kan trecken uyt de pijn.
 En of je schoon dit huysverdriet,
 Met stille sinnen over-siet,
 En dat uw' ziel in dit gebou
 Wel noch een wijle blijven wou.
 Indien uw' huur-tijt is vol-ent,
 (Dat aen den huys-heer is bekend)
 Eylaes! daer is geen bidden aen,
 Den huurlingh moet daer henen gaen.

Wel aen, mijn ziele! tot beslyt:
 Siet ons na vaster wooningh uyt,
 Siet, datje tot het huys genaect,
 Dat met geen handen is gemaect.

O God! als ghy my seggen sult:
 Verhuyst, uw' huur-tijt is vervult,
 Geeft, dat ick dan magh zijn bereyt
 Als een, die uyt een huur-huys. scheyt,
 Om soo te gaen, met blijden geest,
 Daer geen verhuysen wort gevrees.

XXIII. 'S MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN STRIJT.

2 *Timoth.* 2. 3. Ghy dan, lijt als een goet krijghs-man Jesu Christi.

Van al dat van de mensch, en van het vluchtigh leven,
 Van al dat van sijn doen wijtloopigh is beschreven,
 Raect dit mijn herte diepst: ons gansche levens-tijt
 Is niet als staegh gevecht, en als een volle strijt.
 Hoe dickmael stijght de geest tot in het eeuwich leven,
 En wil, gelijk het schijnt, tot aen den Hemel sweven;
 Maer siet, het lompigh vleesch, dat na der aerden helt,
 Is als een wichtigh pack, dat hem ter neder velt.

Dat hem den loop belet, en stuyt sijn rasse schreden,
 En druckt hem in het stof, en ruckt hem na beneden.
 Daer is de geest ver stelt; maer t'wijl hy bijster hijght,
 Is 't dat hy rapper wort, en vaster wesen krijght.

Doch 't is als geen tijt, het vleesch begint te woelen,
 En laet den moeden geest als nieuwe pijn gevoelen;
 Het biet hem weder strijt, het tast sijn vleugels aen,
 Het maeckt' hem weereloos, indien het mocht begaen;

En dit als overhant, oock menigh duysent werven,
 Tot eenmael in de mensch de boose lusten sterven,
 En tot het quelligh vleesch ten lesten nederleyt,
 En dat de bleecke doot den harden oorlogh scheyt.

Geluckigh is de mensch, die met de gantsche leden,
 Met yver, met gesucht, met tranen heeft gestreden;

Geluckigh is de mensch, oock verre boven al,
 Die ander bystant krijgt, als uyt het aertsche dal.
 Mijn God, ach! sonder u en kan ick niet verwinnen,
 Ja, buyten uwe gunst, en kan ick niet beginnen.

Ghy neemt dan mijner acht, en siet mijn swackheyt aen,
 Want sonder uwe hulp, soo moet ick 't ondergaen.

XXIV. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN DAGLOONER, OF IEMANT DIE 'T LEVEN VERDRIETIGH VALT, SPREEKENDE ALS VOLGHT.

Job 7. 2. Gelijk de dienstknecht hijght na de schaduw, en gelijk de dagh-looner verwacht sijn werck-loon.

Ick heb wel eer geloof, als dat de Sonne-paerden,
 Omringden in der haest een ronte van der aerden,

En dat een snelle dagh, en oock een langen tijt,
 Gantsch vaerdigh henen schiet, en als te poste rijt:

Maer als ick naderhant het stuck heb overwogen,
 Soo vind' ick mijnen geest hier in te zijn bedrogen;
 Dies klaegh ick nu ter tijt, en segh het even staegh,
 Dat ja mijn levens tijt is uyt maten traegh.

Hoe langh valt my den dagh, hoe moet ick hem besueren!
 Hoe roep ick menigmael: och! sal dit eeuwich dueren?

Hoe meet ick metter hant het dalen van de son,
 En wou dat ick het licht ter aerden rucken kon!

Hoe moet ick, arrem mensch, met handen, beenen, voeten,
 Hoe moet ick, als een worm, hier in der aerden wroeten?

En dat al even staegh; en siet, ey lieve siet!

Wat is 'et voor een loon dien ick'er voor geniet?

Ick hijgh, ick sucht, ick sweet, ik kan nau adem halen,
 En noch en wil de son niet in het water dalen.

Ey, komt ten lesten aen, o aengename nacht!

Die mijn ellendigh hert nu langen tijt verwacht.

Komt neder, gulle son, en wilt niet langer schijnen,
 En laet mijn ongemack met uwe glants verdwijnen;

Want als uw nedergangh den dagh ten eynde maeckt,

Soo weet ick voor gewis, dat mijne rust genaect.

Ick sal dan, na mijn huys, in stilte my vertrecken,
 Om dit mijn kranck gestel daer uyt te mogen strecken,

En geven aen de slaep, daer ick geen ongeval,

Geen moeyte, geen verdriet, geen pijnne voelen sal.

O kleyn, o stil vertreck! o huys van weynigh plancken!

Lagh ick in u gestreckt, ick sou my des bedancken;

Al zijt ghy bijster laegh, en uytmaten smal,

Ghy zijt'et daer mijn vleesch eens ruste vinden sal.

Een slaep, een diepe slaep, die is in u verborgen,
 Ghy maeckt in onsen geest een stilstant van de sorgen.

O! dat de nacht begon, en dat de duyster viel,

Soo vont ick eenmael rust voor mijn vermoeyde ziel!

Daer komt een dicke wolck mijn innigh hert bedecken,

En gaet mijn treurigh oogh met duyster overtrecken;

Ick voel ontrent mijn breyn een wonder swaren vaek,

Dies is een stille kist alleen nu mijn vermaeck.

Mijn swackheyt, mijn verdriet, en mijn ellendigh wesen,

Dat kan een stage nacht alleen voortaan genesen;

Want als men is vermoeyt of in benauwde pijn,

Dan is een stille slaep de beste medicijn.

XXV. HET LEVEN VERGELEKEN MET DE SCHADUW VAN EEN DROOM.

Wat is soo los gelijk een droom,
 Die, als de geest is uyt den toom,
 En als wanneer het lichaem rust,
 Ons toont een strant, een vreemde kust,
 Een zee, een veldt, een rots, een dal,
 En nu geluck, dan ongeval.

Wie is 't, die oyt iet lossere vont,
 Als is een schaduw' sonder gront,
 Een schaduw' die men veeltijts siet,
 Soo langh men hier de son geniet;
 Maer als haar licht niet meer en schijnt,
 Terstont uyt ons gesicht verdwijnt.

Een Griecx poeët heeft eens geseyt

(Na hy het wel had' overleyt),
 Dat al het leven van den mensch,
 Sijn woest gewoel, sijn hertenwensch,
 Is maer een schaduw' van den droom,
 Vry lossere als de lichte stroom,
 Gedreven op een gladde strant,
 Nu na de zee, dan op het lant.

De wijste Vorst heeft hier een voet,
 Gelijk den Grickschen dichter doet,
 Want hy heeft overlengh geseyt:
 De mensch is dubbel ydelheyt.

Voorwaer, de Griecke die vat het wel,
 Als hy beschrijft ons kinder-spel;
 Een ydel dingh by ons bedacht,
 En heeft gewis geen volle kracht,
 Om uyt te brengen eenigh beelt,

Van dat de gantsche werelt speelt;
Dies mits hem 't eene vergenoeght,
Heeft hy'er twee by een gevoeght,
Dat is: een schaduw' met een droom.
En ghy, die sweeft op 's werelts stroom,
Ey, let of ghy iet anders vint,
Als slechts een roock, een schrale wint,
Een damp, een leur, een viese-vaes!

Mijn ziel, hoe zijtge dan soo dwaes,
Dat ghy noch op de werelt bout,
En daer uw geesten besich hout,
En daer op met vernoegen siet,
En acht uw innigh wesen niet!

O God, leert my eens recht verstaen,
Hoe los hier alle saken gaen!
Hoe kort, hoe teer, hoe ongewis,
Hoe nietigh hier ons leven is!
Maer leert my dan noch boven al,
Hoe 't eens hier namaels wesen sal,
Op dat ick recht begrijpen magh
Het wesen van den jonghsten dagh,
Als alle vleesch, met groot gewoel,
Sal staen voor uwen rechter-stoel.

XXVI. DE DOOT DER GODSALIGE GELEKEN BY EEN OFFER-WERCK; OP DE WOORDEN PAULI,

2 Timoth. 4. 6. Ick worde geoffert, en de tijt mijner ontbindinge
is na-by, enz.

Hy die het nieu verbont de lieden gingh verklaren,
Die niet van Godes volck of Jacobs zaet en waren,
Sprack eenmael tot de Kerck, en tot sijn eygen hert,
Dat hy gingh uyt het vleesch, en nu geoffert wert.
Geoffert, wat een woort! laet ons dit overwegen,
Daer is een soet geheym in dese spreuck gelegen:

Het is een kort ontwerp, hoe dat men wesen moet,
Wanneer men uyt het vleesch, en na den Hemel spoet.
En wilt dit, waerde ziel, niet in het duyster laten:
Maer druckt het klaerder uyt, soo kan het iemant baten:
Als iet geoffert wert, dat was een suyper dier,
Ge-eygent tot een soen, en tot een heyligh vier,
Een lichaem sonder vleck, en van gesonde leden;
Dit quam in goeden stant tot aen den Autaer treden,
Verscheyden van het vee, het leet een harden bant,
En wat het vleesch geleeck, dat wert geheel verbrant.

Wel, wat is dit geseyt? Wie recht wil leeren sterven,
En door een reyne doot des Heeren gunst verwerven,
Die legge sijn gebreck, en oude sonden af,
Al eer sijn lichaem wert ge-eygent aen het graf.

Hy schouw' het aertsch bedrijf, en alle rouwe menschen,
Die niet als vuyl bejagh en hare lusten wenschen.

Hy lijde boven al, gelijk het offer-werck,
De banden van de tucht, de leere van de kerck.
Een ziele, dus gestelt, die magh het ydel leven,
Gerust en sonder schrick, den Schepper overgeven.

O God! doe my de gunst, oock heden op den dagh,
Dat ick op dese wijs uw' offer worden magh!

XXVII. OP DE EPICURISCHE MANIERE VAN SPREKEN.

1 Corinth. 15. 32. Laet ons eten en drincken, want morgen sterven wy.

Daer was een seker volck in langh voorleden jaren,
Dat, als in menigh feest de lieden vrolyck waren,
Liet brengen op de zael, en toonde aen de jeught
't Geraemte van een mensch, te midden in de vreught.
En hy, die met het rift quam in de kamer treden,

Sprack waert en gasten aen, en dat met blijde reden:
"Nu mackers, wacker aen! geniet de frisse wijn,
Ghy staet eer langen tijt aldus gestelt te zÿjn."

Dus spreeckt noch even-staegh een deel ongere menschen:
t'Sa! laet ons heden doen al wat de sinnen wenschen,

Wy gaen of in het graf of in het aertsche dal,
Misschien oock eer de son haer weder toonen sal.
Laet ons de beste spijs na onse lust genieten,
En ons met soete most ten vollen overgieten:

Want siet, de doot genaect, en kan noch desen dagh
Ons brengen in de plaets, daer niemant eten magh.
Maer wat een dwaes geral! wat kan hem spijs baten,
Die na 'een weynigh tijts het leven moet verlaten!

Wat is hem drincken nut, die, na een korten stont,
De ziel en haer gevolgh sal braken uyt den mont?
Voorwaer, na mijn begrijp, is dit een beter reden:
Laet ons gaen boete doen met vasten en gebeden!

Ons dient geen volle maegh, en min een droncken hoofd,
Nadien wy van de ziel haest staen te zÿjn berooft.

Soo spreeckt een Christen hert, soo dencken alle menschen,
Die niet wat aerde smaect, maer hooger dingen wenschen;

Soo spreeckt hy die verstaet wat namaels wesen sal,
En noyt geen troost en siet hier in het jammer-dal.

Wie ciert'er eenigh slot met hoogh verheven wallen?
Indien het is gedoemt om haest te moeten vallen?

En waer is doch een huys, daer aen men kosten doet,
Indien het in der haest een puin-hoop worden moet?

Ach! 't is te diep geset, dat wy soo licht verliesen,
Ach! 't is maer nietigh gras, dat wy voor ons verkiesen;

Ach! 't is te langh bemint, dat ons soo ras verlaet,
En 't wort te dier gekocht, dat ons soo weynigh baet.

Dit sie ick dagh op dagh, dit kan een ieder weten,
Waerom dan sal ick noch aen menschen my vergeten,
Op vleesch mijn oogen slaen, en soecken daer vermaeck?
O neen, mijn waerde ziel, het is te slechten saeck.

Klimt hooger, mijn gemoet, en laet uw sinnen rijsen,
Tot saken die het volck tot haer beginsel wijsen,

Ja, tot den Schepper selfs, de volheyt aller vreught,
Daer is geduerigh heyl, daer is gestage jeught.

Daer sweeft nu mijn gemoet, en dat met volle krachten,
Het wil van nu voortaan geen aertsche dingen achten;

Het geeft hem uyt het stof, en rijst tot sijnen God,
En wat de werelt acht, dat is hem enckel spot.

Nu, Heer! besit mijn hert; want vleesch en aertsche saken
En konnen nu voortaan mijn ziele niet vermaken;

Daer is geen ware lust in al dat werelt hiet,
Geluckigh is de mensch die sijnen God geniet.

XXVIII. BEDENCKINGE VAN EEN OUT MAN, OP 'T GESICHTE VAN SIJN LICHAEM.

Als ick mijn lichaem overmerk,
Nu gansch verswackt, schoon eertijts sterck,
En dat ick hier een dorre knie,
En ginder slappe kuyten sie,
Of elders niet als enkel vel,
Soo dat ick al mijn ribben tel,
Dan spreeck ick tot mijn innigh hert:
Ey siet, hoe ghy versleten wert!
Ey siet, hoe snel ons dagen gaen,
En hoe ons saken heden staen;
En hoe de doot ons staegh verwacht,
En na dees' swacke leden tracht;
En hoe ghy maer een korten stont
Hier op der aerde wesen kont.

O ghy, door jaren uytgeput!
Wat is u staet of rijckdom nut?
Wat soeckje lust of tijt-verdrijf,
De doot die sit u op het lijf;

't Inwendigh dient alleen gesocht,
De reste na het graf gebrocht.

XXIX. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN DROOM.

Psalm 73. 20. Als een droom na 't ontwaken.

Wanneer ick nu en dan een reys,
Met stille sinnen, over-peys,
Wat in de dagen mijner jeught
Mijn sinnen somtijts heeft verheught,
Of dickmael in den geest gequelt;
Of in een vremde bocht gestelt;
Soo vind' ick maer een duyster beelt,
Dat my ontrent de sinnen speelt,
Juyst soo gelijk men in 't verschiet,
Een stadt, een slot, een toren siet;
Of als men, na een langen droom,
Siet schepen sweven op den stroom,
Siet ruyters draven op het velt,
En onder die een dapper helt,
Of anders ick en weet niet wat,
Dat in den slaep ons hert besat.

Wat sal ick seggen, lieve ziel!
Wat my voor desen wel beviel,
Dunckt my nu slechts een vluchtigh dingh,
Dat als een droom daer henen gingh,
En wat ick immer heb gedaen,
Dat acht ick nu voor enkel waen;
Wat is 't doch, dat hier lustigh schijnt,
Dat niet in korten tijt verdwijnt?

Ja, ziel! al wat de werelt heeft,
Al wat de losse jonckheyt geeft,
Dat is soo kort, soo bijster licht,
Gelijk een ydel nacht-gesicht.

Hout dit voorseker, blinde jeught,
Dat 't geen u herte nu verheught,
Jock, spel, sangh, blijtschap, wat het zy,
't Gaet al gelijk een droom voorby.

XXX. DES MENSCHEN LEVEN VERGELEKEN MET EEN WEVERS SPOELE.

Job 6. 7. Mijne dagen zijn lichter geweest dan een wevers spoel,
ende zijn vergaen sonder verwachtinge.

Wie oyt met aendacht siet, hoe dat men plagh te weven,
Hoe dat het gladde spoel door 't webbe wort gedreven,
En hoe het noyt en rust, maer vaerdigh henen glijt,
Die siet na rechten eysch den loop van onsen tijt.
Doch hier is niet alleen de snelheyt aen te mercken,
Wilt nader op het stuck met stille sinnen wercken:
Siet, t'wijl het spoel verloopt, en gints en weder gaet,
Soo mist'et even staegh een deel van sijnen draet;
Het wort ten lesten bloot, en is dan sonder garen,
Dies moet het uyt het werck, en in het duyster varen.
Een doos, of enge laê die is dan sijn verblijf,
Tot hem de meester geeft een nieu of ander lijf,
Dat is: met garen volt, en laet'et weder sweven,
En schenckt'et wederom een nieu en ander leven.
Siet daer uw eygen beelt van onsen swacken aert,
Van dat men eerst begint, tot dat men henen vaert.
Het jaer glijt vaerdigh wegh, en daelt in haesten neder,
Het doet een ronden loop, en komt geduerigh weder;
Het keert als in hem selfs, maer t'wijl het henen gaet,
Soo mindert even-staegh ons teêre levens-draet;
En als na dit gewoel de klos is af-geloopt,
Dan is'er geenent tijt voor iemant uyt te koopent;
De mensch sijght in het graf, wie hy oock wesen magh,
En light daer sonder werck, tot aen den jonghsten dagh.

XXXI. HET LEVEN WEDEROM VERGELEKEN MET EEN DROOM.

Job 20. 8. Gelijk een droom vergaet, soo sal hy oock niet gevonden worden, gelijk een gesichte in der nacht verdwijnt.

Hoe zijn my dese nacht de sinnen omgedreven!
Waer ben ick niet gedaelt. en wederom verheven?
Waer ben ick niet geruckt? Waer ben ick niet gedwaelt?
Mijn breyn heeft als geholt, en weder vrent gemaelt.
Nu docht my, dat ick was ontrent de groene boomen,
Dan meynd' ick, dat ick voer te midden in de stroomen;
Dan sweefd' ick voor de wint, of met een snelle vloet,
Dan was'et altemael eens weder tegenspoet;
Dan was ick by het volck, dan eensaem aen der heyden,
Dan sagh ick, my ter eer, een maeltijt toebereyden:
Daer vont ick dan een maeght, die my bevallijck was,
Wiens aengenaem gesicht mijn droeve ziel genas.
Doch eer ick weder sagh de stralen van den morgen,
Dan swom ick wederom in velerhande sorgen:
Ick hoorde, dat een storm mijn ongestadigh schip
Quam jagen aan de strant, of op een hoogen klip.
Daer sagh ick op de zee mijn diere waren drijven,
Daer sagh ick mijn piloot, en al de gasten blijven,
Daer stont ick dan en keeck; maer op den staenden voet
Soo was ick weder rijk in allerhande goet.
Dan was ick in der haest met vlegels aengetogen,
En door de blauwe lucht ten Hemel opgevlogen;
Doch midden in de vlucht soo wierd' ick bijster swaer,
Dies viel ick in de zee, en ick en weet niet waer,
Daer na vont ick een slot, gelijk een Princen woningh,
Daer was ick dan gesien gelijk een machtigh Koningh;
Maer hoort, gesellen, hoort! als my de slaep verliet,
Doen was'et altemael een droom, en enkel niet.
Wat is'er, waerde ziel, uyt dit gesicht te leeren,
Dat ons, tot in de geest, tot nut sal mogen keeren?
Ghy weet, hoe God ons doen met droomen vergelijckt,
En 't is de waerheyt selfs, gelijk ons heden blijckt.
Ick hebbe nu geleeft tot in de sestigh jaren,
En die zijn altemael in haesten wegh-gevaren.

Als ick mijn oogen keer tot aen mijn lesten tijt,
Soo ben ick met de saeck by-na de beelden quijt.
't Is al daerheen-gegaen, en als een droom verdreven,
Dat my eens vreughde gaf, en lustigh heeft beschenen:
En 't heeft in mijn gepeys voortaan niet meerder kracht,
Als slechts een losse droom of schijnsel in der nacht.
Wie sal op eenigh vleesch, op tijt, of leven bouwen?
Wie sal'er immermeer op jeught of vreught betrouwen?
Zijt deftigh, vrolijck, arm, of uytermaten rijk,
Een mensch en sijn bedrijf is maer een droom gelijk.
Doch onder dit gewoel van domme nacht-gesichten,
Soo vind' ick echter wat, bequaem tot onse plichten;
Al wat ick oyt begon, of wat ick heb bestaen,
Was 't droefheyt of vermaeck, het was in haest gegaen.
Ghy daerom, waerde ziel, wilt dit op heden leeren,
Ons vreught, ons droeven stont, moet hier terstont verkeeren.
Wel, acht dan geen vermaeck, en treurt oock met gedult,
Nadien ghy voor gewis haest anders wesen sult.

XXXII. UYT HET LEVEN TE SCHEYDEN, ALS UYT EEN HERBERGE.

Hebr. 4. 11. Laet ons dan naerstigh wesen, om in dese ruste te gaen.

Geen mensch en voelt'er grooten druck,
Geen mensch en noemt'et ongeluck,
Geen mensch beroert sijn innigh mergh,
Als hy verlaet een herbergh:
Maer als hy uyt den huysse scheyt,
Soo geeft hy drinck-gelt aen de meyt,

En neemt voorts oorlof aen de waert,
En treet dan vaerdigh op sijn paert,
En even met een bly gepeys,
Soo tijt hy weder op de reys.

Is 't vreemt? hy siet, in sijn verstant,
Sijn lust, sijn wensch, sijn vaderlant,
Een soete vrou, een aerdigh kint,
Of wat sijn herte noch bemint,
En wat hem aen de sinnen kleeft,
En wat hy daer gelaten heeft.

Siet daer, mijn ziel, dat is de voet,
Waer na dat ghy u stellen moet,
Als u de doot bestoken sal,
En roepen uyt het aertsche dal.

Al wat men hier beneden siet,
En is voorwaer ons eygen niet;
Gesontheyt, rijkdom, eere, vreught,
En watje noch besitten meught,
Is maer gelijk een herrebergh,
Soo dat ick u te rechte vergh,
Als ghy daer eens van scheidten sult,
Het leet te dragen met gedult;
Ey, segh dan (sooje spreken kont)
Ey seght'et met een blijden mont
(Want treurigh zijn is onverstant):
Ick reyse na het vaderlant;
En daer en is geen beter reys,
Als na den Heer, en uytet vleys.

XXXIII. BEDENCKINGE OP DE WISSELBARE
GELEGENTHEYT EN YDELHEYT VAN HET
MENSCHELIJK BEDRIJF, UYTGE-
DRUCKT DOOR EEN MENSCH, DIE, AL
SLAPENDE VOORT-GEVAREN
ZIJNDE, SPREEKT ALS VOLGHT:

Psalm. 78. 39. Hy dachte (te weten God) datse vleesch zijn, en een wint die daer henen vaert, en niet weder en komt.

1 Corint. 3. 7. Dese werelt gebruyckende, als niet gebruyckende, want de gestaltenisse deser werelt gaet voor-by.

Ick heb hier op het schip een wijle sitten gapen,
En ick wiert metter tijt genegen om te slapen;
Dies seegh ick op een luyck, en, ick en weet niet hoe,
De geest wiert my bedwelmt, en loock mijn oogen toe;
Daer wert ick omgevoert door veelderhande droomen,
Veroorsaect door een damp, geresen uyt de stroomen:
Dus lagh ick uytgestreckt tot dat het water wies,
En dat een ruymmer wint ons in de zeylen bies.
Daer was de schipper op, en stelt hem om te varen,
En stiert den hollen balck te midden in de baren:
Daer sweeft het vluchtigh hout, gedreven van den vloet,
En treft een ander lant, en al in korten spoet.
Daer heeft'et aen de kay een grooten stoot gegeven,
Soo dat my van de schock de gantsche leden beven;
Daer schiet ick uyt den slaep, maer schoon ick wacker ben,
My dunckt, dat ick geen strant of bakens hier en ken.
Ey, wat een wonder dingh! ick lagh maer om te rusten,
Maer sta nu gansch verstelt in dese vromde kusten;
Ick ben, terwijl ick sloop, allencxken wegh-gevoert,
Hoe-wel ick niet een lit hier toe en heb geroert.
Nu sie ick niet een bergh, daer ick eens plagh te jagen,
Waer onder wel een haes, of grooter dieren lagen.
Ick sie hier geen en tuyn, daer ick by-wijlen quam,
Wanneer ick met de jeught mijn soet vermaken nam.
Ick sie hier niet een boom, geciert met rose-kransen,
Daerom dat in de Mey de jonge vrijsters dansen.
Ick sie hier niet een hof, daer menigh jongh gesel

Sich oeffent met den boogh, of eenigh ander spel.
Ick sie hier, na my dunckt, geen vette koren-landen,
Maer niet als enckel hey, of anders dorre stranden.

Ick sie hier niet een dreef, die geestigh is geplant,
Gelijk ick voor een tijt aen onse kusten vant.

Ick sie hier niet een slot, of hoogh verheven toren,
Ick heb'et alternael uyt mijn gesicht verloren:

Doch wa'er heden is, en wa'tet heeft gedaen,
't En is niet als de zon, 't en staet my geensins aen.

Ick sie een vreemt gebouw van onbekende steden,
Ick sie gantsch ander volck van ongewone zeden.

Ick sie veel, dat mijn oogh te voren niet en sagh,
Maer niet een eenigh dingh gelijk het eertijts plagh.

Maer laet ons, mijn vernuft, hier op wat nader peysen,
En wa'er dient geleert uyt dit mijn seltsaem reysen:

My dunckt ick sie'er in een beelt van onsen tijt,
Die ongevoeligh loopt, hoe-wel hy vaerdigh rijt.

Schoon wy met stillen geest op onsen leger slapen,
Of luy, of besich sijn, of sou'tijts ons vergapen,

Den tijt is nimmer stil, maer loopt gelijkse plagh,
Tot wy eens zijn gebracht tot aen den ouden dagh.

Daer staen wy dan en sien, als van ons lant genomen,
En seggen menighmael: hoe ben ick hier gekomen?

Hoe ben ick hier geraeckt? waer is mijn frisse jeught?
Waer is mijn eerste kracht? en waer mijn oude vreught?

Waer zijn te deser tijt mijn lieve met-gesellen,
Die ick eens op een ry naeuw op en wist te tellen?

Waer is, eylaes! waer is mijn waerde bedt-genoot,
Die my eens vruchten gaf uyt haren teeren schoot?

Waer is'et alternael? waer ick de leden wende,
Ick vinde naeuw een vrient, die ick te voren kende.

Waer dat mijn sinnen gaen, of waer mijn ooge siet,
Ick vinde nu ter tijt mijn eerste wesen niet.

De werelt, die wel eer is hoogh by my gepresen,
En is niet datse was maer heeft een ander wesen:

Of is de werelt niet, gelijk ick heden wensch,
Soo ben ick even selfs geheel een ander mensch.

Wat raet nu, mijn gemoet, om weder eens te komen
Tot al dat ons de tijt allencxken heeft ontnomen?

Tot vreught? tot recht vermaeck? en tot een blijde ziel,
En wat ons vrolijkheit voor desen wel beviel?

Wel, ick weet u een wegh met vingers aen te wijsen,
Om uyt dit woest bejagh eens beter op te rijzen;

Laet ons gaen wijcken af van dese dorre strant,
En soecken in den geest het ware Vaderlant.

XXXIV. BEDENCKINGE OP TIJDELIJCKE
VERMAECKELIJKHEYT.

Schoon ick al langen tijt de lusten mocht genieten,
Die hier op aerden zijn, ja van den Hemel vlieten,

Wat voordeel soud' het zijn, indien ick naderhant
My in den swarten poel van God versteken vant?

Voorwaer de losse vreughd' die sou terstont verdwijnen,
Ja, sou my des te meer bedroeft en quelligh schijnen;

Want als sich groot vermaeck met eenigh leet besluyt,
Soo is terstont de lust, en alle blijtschap uyt.

Schoon ick in tegendeel mijn leden voelde quellen
Met eenigh swaer verdriet, ja weedom van der Hellen;

Wat nadeel deed'et my, indien ick na de pijn
Mocht swemmen in vermaeck, en in den Hemel zijn?

Gewis het vorigh leet, dat waer in haest vergeten;
En ick en sou voortaan van geen benautheyt weten;

Want als'er blijtschap volghet na eenigh swaer verdriet,
Dan achtmen naderhant het vorigh bitter niet.

Hooft, dan, verdwaelde ziel! wat kan u vreugde baten,
Soo ghy om harent wil den Hemel soud' verlaten?

Wat leet en staet u niet te lijden met gedult,
Nadien ghy door het leet ten Hemel klimmen sult?

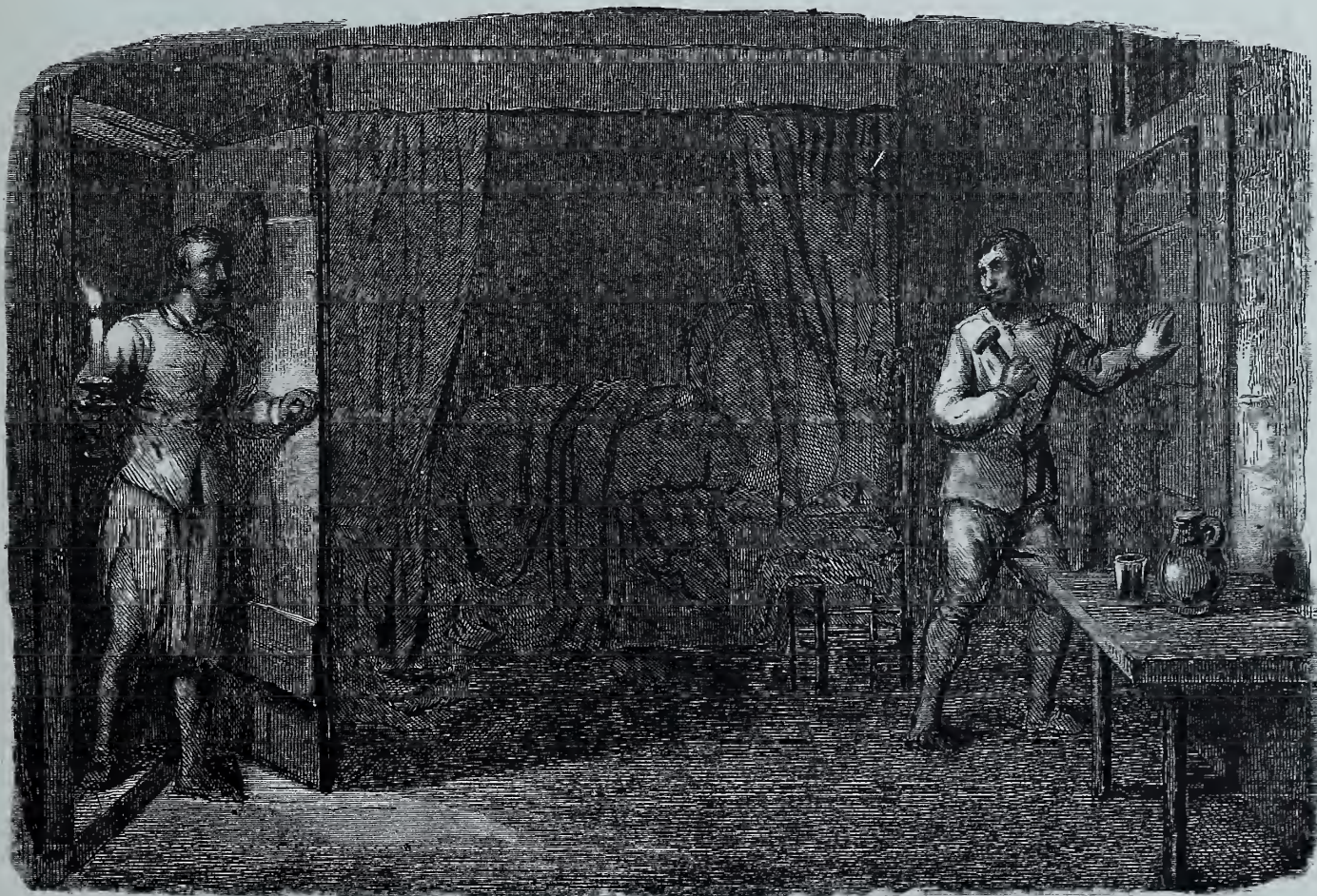
Van hier dan aertsche vreugd', hoe groot die mochte schijnen,
 Ghy legt een wisser gront voor duysent grooter pijnen:
 Wel komt, gewenschte druck, die ons het lichaem tucht,
 Mits ghy de ziele brengt daer niemant oyt en sucht.
 Geluckigh is de mensch, die God heeft laten proeven,
 En wat hier vreughde geeft, en wat'er kan bedroeven,
 En wat de jeughd' vereyscht, en hoe een ouder tijt
 De zielen overtuight, en in het oore bijt.
 Want soo hy, na den eysch, en met bedachte reden,
 Sijn leven heeft bemerckt, en dat in volle leden,
 Soo heeft hy konnen sien, ja tasten metter hant,
 Hoe al de werelt wroet in eeuwich onverstant.
 Hoe dat in ieder deel zijn veelderley gebroken,
 En grillen sonder slot, en wonder vreemde treken;
 En hoe het beste deel gedurigh henen wijckt,
 En hoe de losse jeught in haren loop beswijckt.
 Want als den ouden dagh ten lesten is gekomen,
 En dat ons, door den tijt, het hollen is benomen,
 Dan siet hy hoe het al, wat sonde wort genaemt,
 Sijn af-gesleten romp in geenen deel betaemt.
 Wat kan hem naderhant, of eer, of hooge staten,
 Wat kan hem machtigh gelt, of lust en weelde baten?
 De doot begint haer werck, ja leyt hem na het graf,
 En neemt hem staêgh het vleysch met groote stucken af.
 En als hy dan geen vreugd' op aerden heeft te wachten,
 Soo moet hy hooger gaen, en na den Hemel trachten.
 Sijn eygen lichaem spreekt, en oock het minste lit,
 Dat hem de doot bevecht, en op den boesem sit.

Hy moet dan bijster dom en ongevoelick wesen,
 Wiens ziel in dit geval niet hoogh en komt geresen.
 O God! onsluyt mijn hert, en opent my het oogh,
 Dat ick voortaan niet meer na aertsche vreughde poogh,
 Dat ick met alle kracht, en met de gantsche sinnen,
 Niet anders soecken magh als uwe gunst te winnen.
 Men plege wat men wil, daer is geen ware lust,
 Dan als een stille ziel in haren Schepper rust.
 Veel die in ouden tijt den naem van wijsen droegen,
 Die sochten even-staegh het ware vergenoegen,
 Dat is: het hoogste goet, waer in dat ieder mensch
 Mag vinden sijn vermaeck, en vollen herten-wensch.
 Maer wat met alle vlijt de beste geesten sochten,
 En watse menighmael hier op te voorschijn brochten,
 Het viel gemeenlijck uyt in waen of harden twist,
 Het blijkt, dat geen van al de rechte gronden wist;
 Doch ick laet, die het lust, dit naerder overleggen,
 Ick wil een kort besluyt op desen handel seggen:
 Dit is de grootste troost, die vrou of eenigh man,
 Hier in dit jammer-dal in sich gevoelen kan.
 Als iemant seggen magh: mijn sonden zijn vergeven,
 Ick sie van heden af tot in het eeuwich leven;
 Mijn Heylant is getrou, die heeft voor my voldaan,
 Dies sal ick sonder schrick oock voor mijn Schepper staen.
 Dies stel ick voor gewis, geen Duyvel van der Hellen,
 Geen vleesch, geen swaer gepeys, geen doot en sal my quellen;
 Ja, wat my tegen komt, in druck of tegenspoet,
 Kan my geen hinder doen, maer niet als enkel goet.

XXX. OP HET BEDRIJF VAN EEN REYSENDE MAN IN EEN HERBERGE.

Genes 44. 7. Weynig en boos zijn geweest de dagen mijner vreemdelingschap.

Hebr. 11. 13. De geloovige hebben beleden, datse gasten en vreemdelingen op der aerden waren.

Een reyser op de wegh in seker huys getreden,
 Socht ruste tot gemack van sijn vermoeyde leden,

Doch eer de soete slaep sijn deusigh hoofd becroop,
 Vernam hy dat'er nat ontrent sijn bedde droop.

De solder was verrot, de muur al-om gereten,
 En daer quam koude tocht gesogen door de spleten.
 Dit quol de goede man, en wert des ongesint,
 En wenschte te zijn bevrijt voor soo een gure wint.
 Hy geeft hem vaerdigh op, en met een flucksen hamer,
 Soo klopt hy voor het schut, soo klutst hy aen de kamer,
 Nu hier, dan weder daer, met soo een luyt geschal,
 Dat hem het kleyn gesin kan hooren over-al.
 De waert hier om gestoort, quam roepen: holla! macker,
 Hout op met uw' geraes, ghy maeckt de kinders wacker;
 Ghy stoort mijn huys-gesin, mits ghy soo luyde baert,
 Ick wenschte dat je sliep of immers stilder waert.
 Men sal u maer een nacht in dit vertreck gehengen,
 En wilje desen tijt met klutsen overbrengen?
 Ey, rust u (magh het zijn) en lijt het ongeval,
 En reket dat het leet niet lange dueren sal.
 Al wie veel buyten reyst, of verre komt gereden,
 En kan niet alle tijt op dons of rosen treden;
 Hy komt al menighmael ontrent een rouwen waert,
 Hy sit al menighmael ontrent een kouden haert;
 En des al niet-te-min, hy moet het leet verdragen,
 Vermits hy buyten is, en dat voor weynigh dagen,
 Hy spreekt tot sijn gemoet: ey, lijt'et met gedult!
 Ghy spoet doch naer een plaets, daer ghy eens rusten sult.
 Mijn ziel, let op de les, by desen waert gegeven,
 My dunckt het is een brief, die aen u wort geschreven:
 Wat ons hier quelligh valt, behoort te zijn veracht,
 Om dat het niet en is als leet voor eenen nacht.
 Wy reysen even-staegh, ja naken tot de kusten,
 Daer wy in korten tijt ten vollen sullen rusten.
 Treft ons dan op den wegh verdriet of ongeval;
 Ey, waerom ongesint? de hoop versoet'et al.

XXXVI. OP DE GELEGENTHEYT VAN GE- NOODE VRIENDEN, DIE DE WAERT (NA VROLIJK GEWEEST TE ZIJN) BELET NA HUYS TE GAEN.

Als vrienden t'samen vrolijk zijn
 Met goede kost, en hupsen wijn,
 Al is'et schoon een soet vermaeck,
 Licht krijght'er iemant groote vaeck,
 Mits 't goet onthael hem aengedaen,
 En pooght daerom na huys te gaen;
 Maer soo 't de waert hem dan belet,
 Om sich te voegen na het bet,
 En hout dien gast als aen den bant,
 Dat is (mijns oordeels) onverstant.
 Wy leven in een vrijen staet;
 Dat ieder na sijn ruste gaet,
 Wanneer het hem gevallen magh,
 Dat acht ick voor den besten slagh.
 Het moet doch eens gescheyden zijn,
 Al waer'er noch soo goeden wijn.
 Ghy, waert, geeft vrydom uwen gast,
 En doet uw' vriend geen overlast,
 Hy sal vry met een beter lust,
 Als hy sal hebben uyt-gerust,
 Dan by de vrienden vrolijk zijn,
 En eere geven aen den wijn.
 Maer ziel, hoe komt dit hier te pas,
 Daer van de doot ons reden was?
 Hoort, als een vriend scheyt uytter tijt,
 En datje dan gansch droevigh zijt;
 Ja, wout hem houden sooje kont,
 Dat is (mijns oordeels) sonder gront,
 Ick acht'et best hem toe te staen,
 Dat hy van hier mach henen gaen,

En scheyden uit dit vrent gewoel,
 Dat ghy en ick noch heden voel,
 Op dat hy ruste nemen magh,
 Om weder op den jongsten dagh
 Te komen met een bly gelaet,
 Te komen in een beter staet,
 Te komen met een reynen geest
 In 't noyt volpresen bruylofs-feest.
 Gesellen, als ick gae te gast,
 Noem ick het houwen overlast;
 My is dan goet onthael gedaen,
 Als ick mach vry daer henen gaen.
 Nu, al die ick voor vrienden ken,
 Ick bid u nu door dese pen,
 Ick bidde wat ick bidden magh,
 Ontfanght aldus mijn lesten dagh,
 Als ick sal scheyden uyt het vleys,
 Bidt God, en wenschte my goede reys!

XXXVII. SCHRICK NA DEN NOOT.

Ick heb eens over langh een seltsaem stuck gelesen;
 En dat kan ieder een, mijns oordeels, dienstigh wesen.
 Ick wil het nu ter tijt gaen brengen aen den dagh,
 Ick wensche, dat het my of iemant baten magh:
 Een seker edelman, die in den groenen velde
 Sijn vreught, sijn herten-lust, en oock sijn woningh stelde,
 Had eertijts seker paert, dat, schoon hy dickmael sliep,
 Met hem bywijlen gingh, of sachtjens henen liep;
 't Geviel eens op een tijt, dat hy was uytgereden,
 Daer hem een seker vriend ter maeltijt had gebeden.
 Hy vont'er soet onthael, hy dronck er goeden wijn,
 Maer des al niet-te-min het moet gescheyden zijn.
 Hy maeckt hem dan bereyt om op het ros te schrijden,
 En stelt hem wederom om na sijn huys te rijden,
 Het was een soelen dagh, vermits de flauwe son
 Nau door een dicke wolck haer licht vertoonen kon.
 Het paert, dat was een tel¹⁾, en gingh met stille schreden,
 En voerde sijnen heer met onvermoeyde leden;
 En hier op quam de slaep, die hem het oogh bevingh,
 Terwijl het trouwe beest al sachtjens henen gingh.
 De man, aldus bedwelmt, en quam niet op te waken,
 Tot dat hy metter tijt sijn woningh quam genaken;
 Daer groet hem seker vriend, die hem daer eensaem sagh,
 En vraeght, hoe dat hy daer te paerde komen magh?
 Ick heb, wort hem geseyt, den eygen padt gereden,
 Dien ick voor desen plagh, wel seven jaer geleden;
 Het beest, daer op ick sit, dat heeft my t' huys gebracht,
 Het gaet een netten pas, oock midden in der nacht.
 "Hoe! sprack daer op de vriend: de brugh is opgenomen,
 En daer is anders weeghs geen middel hier te komen;
 't En waer dan met het paert, dat Perseus eens bereet,
 Doen hy het zee-gedrocht den kop aen stucken smeeet:
 Doch hoe het wesen magh, ghy zijt hier niet gevlogen,
 Maer eer, na mijn begrijp, van eenigh spoock bedrogen;
 Of, soo ick 't seggen magh, uw breyn dat is verdwaelt,
 Want 't is onmogelijck, dat ghy ons hier verhaelt.
 Maer om op dit geval niet langer hier te strijden,
 Kom geeft u na de brugh, en ick wil mede rijden,
 Ick sal u laten sien, ja toonen metter daet,
 Hoe seltsaem al het werck in dat geweste staet."
 Waer toe hier langh verhael? de man laet hem bewegen,
 Hy gaet ten vollen sien hoe alles is gelegen.
 Hy vint geen brugge meer; maer slechts een smalle planck
 Die t'samen is gelast, en maeckt een engen ganck.
 Een voet-man evenselfs die moet gedurigh letten,
 Hoe dat hy na den eysch sijn passen heeft te setten;
 Want soo hy maer de voet of hier of ginder stiet,

1) tel; telganger.

Soo stort hy voor gewis te midden in de vliet.
 De man als hy de brugh bevint in die gestalte,
 En siet haer kranck gestel, en oock haer groote smalte,
 Soo wiert hy gantsch verbaest, soo dat sijn herte sloegh,
 Mits hy met bangen sin dit wesen overwoegh.
 Hy sagh noch andermael van waer hy was gekomen,
 En wort met grooten anghst noch dieper ingenomen,
 Sijn gantsche bloet verschiet, en stort hem op'et hert,
 Soo dat hy van een koorts terstont bevangen wert.
 Siet, wat een steltsaem dingh! hy die met vreughde reysde,
 En op geen ongemack, of ander leet en peysde,
 Wort nu eerst ongemoot, en na de volle daet,
 Soo is 't dat hem de schrick tot aen de ziele gaet.
 Indien'er iemant vraeght, wat hier uyt is te trekken,
 Dien wil ick mijn gepeys op dit geval ontdecken;
 Ick wil hem doen verstaen waer toe mijn reden dient,
 Die broot voor vrienden sluyt, en is geen ware vrient:
 Den man die na sijn huys in stilte quam gereden,
 En die het vreemt geval in 't rijden heeft geleden,
 Noem ick een ydel mensch, begoochelt van de lust,
 Die sachtjens henen gaet, en in de sonde rust.
 Hem komt niet eens te voor, terwijl hy plagh te mallen,
 In wat een grousaum diep hy licht sou mogen vallen,
 Daer is geen achterdocht in sijn verdwaelt gepeys,
 Daer hem een rasse doot kan rucken uyt het vleys:
 Maer soo des Heeren Geest hem aensiet in genade,
 En opent hem het oogh, al-eer het wort te spade,
 Soo komt een diepe schrick hem aen den boesem slaen,
 Mits hy dan eerst bemerckt wat by hem is gedaen.
 Daer staet hy dan verbaest, en roept, met luyder kelen:
 Wat spoock heeft my wel eer de sinnen konnen stelen!
 Wat ramp heeft my verleyt, wat sluymer opgevat,
 Dat ick, soo na de doot, in vreed' en stilte sat!
 Geluckigh is de mensch, die niet en quam te vallen,
 Terwijl hy besich was met sijn uytinnigh mallen,
 Maer dien God oogen geeft, om recht te mogen sien,
 In wat gevaer hy stont, en wa'er kon geschien.

XXXVIII. OP 'T GESICHTE VAN EEN KINT,
 IN SIJNS MOEDERS SCHOOT SLAPENDE.

Ick sagh onlanx een moeylijck kint,
 Een lange wijl gantsch ongesint,
 Het maeckte staegh een groot gekrijt,
 En 't duurde vry geen kleynen tijt;
 Oock schoon men deed'et sijnen wil,
 Noch was de jonge nimmer stil,
 Hoe sacht gestreelt, hoe soet gevleyt;
 Ten lesten quam de kinder-meyt,
 En bracht hem op sijn moeders schoot;
 Doe scheen het daer als buyten noot,
 Ja, was soo mack gelijk een schaep,
 En viel stracx in een soeten slaep.
 My dunckt, al had men langh gesocht,
 En oock een bed van dons gekocht,
 Ja, sachte rosen uyt-gespreyt,
 En 't geurigh wicht daer in geleyt,
 't En hadde, met een volle lust,
 In geene plaets soo wel gerust,
 Gelijk wanneer 't de moeder kreegh;
 Want doen was 't dat'et stille sweegh.
 En 't scheen 't en had geen ongelijck,
 Het was daer in sijn eygen rijck;
 Want als de moeder 't kint ontfingh,
 Gebootse stracx, dat alle dingh
 Gantsch stil, of sonder hart gedruys,
 Gedaen sou worden door het huys:
 Woud' oock dat niemant luyde riep,
 Terwijl de woeste jongen sliep;
 Ja, 't vrouw-mensch was niet wel gesint,

Als maer een vliegh quam aen het kint.

Ick die op al dit nam gemerck,
 Dacht vry meer als op kinder-werck;
 Ick toogh'er uyt een stil gepeys,
 My dienstigh tot de leste reys:
 Van outs soo steltmen voor gewis,
 Dat d'aerd ons aller moeder is,
 En dat het graf is 't aertrijcx schoot,
 Daer ieder mensch toe wort genoot,
 Die wenst om haest verlost te zijn,
 Van nijt, en spijt, en druck, en pijn.
 Siet, wie oyt in de werelt quam,
 En uyt het aertrijck voetsel nam,
 En daer geleert heeft uyt de daet,
 Hoe dat het in de werelt gaet;
 Die weet dat oock de grootste mensch,
 Hier noyt en heeft sijns herten wensch;
 Mits dat'er staegh iet in hem woelt,
 Waer uyt hy leet en onlust voelt;
 Gaet, geeft hem vry een zijde spry,
 En al de rosen van de Mey,
 En noch een bed' van enckel dons,
 Eylaes! noyt voorhoofd sonder frons.
 Gewis, daer schort gedurigh iet,
 Soo dat men noyt sijn wensch geniet.
 De werelt is een seltsaem wiel,
 Ach! niet als onlust voor de ziel,
 Een zee die staegh den oever slaet,
 En eeuwich op en neder gaet.
 Nu vraegje my te deser stont,
 Ja, vraegt'et met een volle mont:
 Waer is dan iemant buyten noot?
 Ick segh: maer in sijns moeders schoot;
 Als iemant daer in neder-light,
 Dan zijn hem alle packen licht;
 Dan is sijn droefheynt uytgeblust,
 En hy geniet een stage lust;
 En schoon of dan de trommel raest,
 Of dat men veel trompetten blaest,
 Ja, dat het oorlogh over-al
 Vervult het lant mer ongeval,
 Met roof, en brant, en enckel moort,
 Sijn rust en wort hem niet gestoort.
 O, die sich recht hier neder-streckt,
 En van sijn moeder wel bedeckt,
 En dan, vernieut en onbevleekt,
 Wort van sijn vader opgeweckt,
 Is ja, geluckigh boven al.
 O God, maeckt ons van dat getal!

XXXIX. OP EEN VALLENDE BIJL, IN EENIGE
 LANDEN GEBRUYCKELIJCK.

Daer is een seker tuygh in ouden tijt gevonden,
 Waer door al menigh mensch ter aerden is gesonden;
 Dit is een stale bijl, die hanght aen eenen draet,
 Terwijlse, door een groef, en op en neder gaet;
 En als'er eenigh mensch is totter doot verwesen,
 Soo wort in 't openbaer het vonnis opgelesen;
 En hem wort stracx het oogh met eenigh kleet bedeckt,
 Den hals hem bloot gemaect, en op een block gestreckt.
 Als dan het dunne snoer in stucken wort gesneden,
 Soo schuyft de sware bijl in haesten na beneden,
 En treft hem in den hals, die onder leyt en sucht,
 En flux is hem de geest verdwenen in de lucht.
 Een ieder wie het siet, met groote schrick bevangen,
 Gevoelt een killigh hert, en doods-gelijke wangen,
 Byzonder als de beul ontrent het toutjen raect
 Of met een kleyne snee het yser gaende maeckt.

Maer waerom laet het volck sich hier in dus bewegen?
Het is met ieder mensch oock even soo gelegen:

Hoe kloeck sich iemant vint, hoe vast sijn wesen staet,
Het leven van den mensch hanght maer aen eenen draet:
Het minste dat hem treft kan hem het lijf ontstellen,
Kan hem ter neder-slaen, en plat ter aerden vellen:
Een ader die ontspringht, een vel dat open berst,
Een vocht dat neder-sijght, of aen het herte perst,
Een korrel uit een druyf, een hayrtjen ingesogen,
Een mugh hem in de keel of in den neus gevlogen,

Een graetje van een vis, ja, wat te blijden lach,
Kan maken dat de mensch niet langer leven magh.
Wat staet is, lieve ziel, op eenigh mensch te maken,
Die soo licht wert ontzielt, oock van de minste saken?
Een damp, een visevaes, een wint, een ydel kaf
Is machtigh reusen selfs te leggen in het graf.
Wat raet hier mijn gemoet? alleen hier op te letten,
Daer van de bleecke doot ons niet en kan ontsetten;
Ghy, stelt op heden vast, en acht'et boven al
Alleen, daer aen het graf geen deel genieten sal.

XL. BEDENKINGE OP 'T GESICHTE VAN GEVANGE VISSCHEN, DIE UYT HET NET IN EEN TOBBE MET WATER GEWORPEN WORDEN.

ITEM: OP 'T GESICHTE VAN EEN DOODEN EGEL.

Lest, als ick hier op Sorrigh-vliet
Ons jongh geselschap vissen liet,
En dat'et net met groote kracht
Was opgetogen uyt de gracht,
Sagh ick daer by een tobbe staen,
Daer in schoon water was gedaen,
En wat'er doen gevangen was,
Dat wiert terstont, en wonder ras,
Geslingert in het open vat.
Daer swom de visch in 't koele nat,
En toonde stracx als groote vreught,
Het scheen een ieder was verheught.
Ja, 't gansche rot was heel verblijt,
Als van een wisse doot bevrijt;
Dies sprongh het in den engen stroom,
Maer dat was maer een soeten droom;
Want stracx een fluckse keuckenmeyt,

Die, soo het scheen, haer was geseyt,
Kreegh stracx een mes, en greep den vis,
Ja, namse seker en gewis,
Den eenen voor, den and'ren naer,
En maeckte gansch het sootjen klaer;
En stracx soo was het gantsche rot
Met haest gesteken in den pot,
Of op den rooster neer geleyt;
En siet, daer was het mael bereyt.
Nu hoort, als ick dit spel vernam,
Wat my daer op te binnen quam:
Siet, heeft'er iemant sieck geweest,
En dat de meester hem geneest,
Soo dat hy mach daer henen gaen,
Dat hy een wijl niet heeft gedaen,
Dan voelt hy dickmael groote vreught;
Het schijnt, hy krijght een nieuwe jeught,

En meynt dat hy, voor langen tijt,
Van alle qualen is bevrijt;
Ja, dat de doot, nu voor gewis,
Al verr' van hem geweken is;
Maer dat is enckel onverstant,
Men blijft al in den eygen bant.

De doot is altijd even vlugh.
Sy gaet wel somtijts eens te rugh,
Maer 't blijkt, dat sy maer wijcken wou,
Op datse felder springen sou.

Maer hoort noch vorder, lieve ziel,
Wat my juyst doen voor oogen viel:

Ick had op deze visch gedacht,
En des wat op 't papier gebracht,
En gingh wat treden in het groen,
Maer noch geneyght om iet te doen.
Ick quam dan aen een groene dijk,
En siet, daer lagh een seltsaem lijck,
Hoedanigh als ick noyt en sagh,
Oock even van mijn eersten dagh:
Een jongen egel niet te groot,
Die lagh daer in de groente doot.

Ick nam het dier, en 't scheen gesont,
En 't had vry tanden in den mont,
En felle nagels aen den poot,
Na sijn gestalte bijster groot;
En al sijn huyl en opper-lijf
Dat stont van spitse pinnen stijf.
My docht, geen hont en was soô koen,
Dat hy het beest kon hinder doen;
Want 't kan alleen niet wederstaen,
Het quaet, dat hem mocht zijn gedaen,
Maer 't had oock wapens van geweld,

Om vry te rennen door het velt;
Dan noch soo is hier fruyts genoegh,
Dat kan het laet, dat kan het vroegh,
Beneffens alderhande groen,
Tot voorraet in sijn hollen doen;
Soô dat ick niet begrijpen kan
(Ick denck'er of ick spreek'er van),
Hoe soo een gau en happigh beest,
Dat oock geen fellen hont en vreest,
Hier is vergaen in 't jeughdigh kruyt,
En blies soo licht den adem uyt.

Mijn ziel, is dit niet klaer geseyt,
Dat ons de doot staegh lagen leyt,
En dat'er schicht ons dient geschroomt,
Waer dat men gaet, of waer men kooft?

Wel aen dan, lieve, waerje zijt,
Op alle plaetsen, t'aller tijt,
Soo draegt het graf in uw' gemoet,
Dat is voor al een nutte voet.

Weet, dat noch jongh, noch wacker man,
Hem niet een dagh beloven kan;
Ja, dat geen uur hem seker is,
Al waer hy gaef gelijk een vis.

Als ons het lijf is wonder heet,
Juyst soo veel gaetjens als het sweet
Dan is ons leden open vint,
Tot ingangh van een schralen wint,
Oock soo veel deurtjens heeft de doot,
Om ons te brengen in den noot.

Nu segh, wat raet dient hier gepleeght?
Alleen, dat ghy dit overweeght:
Hebt staegh, ja staegh een effen slot,
Met uw' gemoet en uwen God.

XLI. OP DE MANIERE VAN DOEN BY DE TURCKSCHE KEYSERS, ALS IEMANT VAN DE GROOTEN IN HAER ONGENA VALT.

Wanneer de groote Prins, van Mahomet gesproken,
Vint iemant, die van hem heeft gunst en eer genoten,
In eenigh vreemt bejagh, dat hem niet aen en staet,
Soo gaet hy dus te werck, en al met kort beraet:
Hy neemt een wit papier, in swart fluweel gewonden,
Daer in wort dit geschrift, en anders niet gevonden:
"Weet Bassa, datje zijt van mijne gunst berooft,
Ghy daerom, blijft van hier, maer sent uw bloedigh hoofd."
Soo haest als dit geschrift ten vollen is gelesen,
Hy die den brief ontfanght, die hout hem als verwesen;
Het schrift is hem een wet, want 't komt van hooger macht,
En 't hoeft wort sonder lijf den Keyser toegebracht.
Wat sou de Bassa doen? Hier baet geen tegen-streven,
Alleen des Keysers wil besluyt sijn ydel leven,

En ongehoorsaem zijn, dat is een boose daet;
Maer 't is een deftigh held die hier in willigh gaet.
Wanneer de grootste Vorst, de Koningh aller volcken,
Siet op het aertsche dal, van boven uyt de wolcken,
En spreekt maer dit alleen: "Keert weder menschen-kint!"
Soo is stracx alle vleesch gelijk een schrale wint.
De mensch wort dat hy was, het lichaem wort ontbonden,
En keert tot sijn begin, en tot sijn eerste gronden,
Dat is tot enckel stof, en 't is de beste man,
Die na des Heeren wil sijn herte buygen kan.
O God! doe my de gunst, wanneer ghy sult gebieden,
Dat uyt dit aerden vat het leven heeft te vlieden,
Dat ick dan vaerdigh sta, en met een bly gepeys,
Magh op den staenden voet my geven op de reys.

XLII. ONGEMEENE DOCH BEQUAME AFBEELDINGHE VAN 'S MENSCHEN LEVEN.

Daer is een seker beelt in ouden tijt beschreven,
Dat groot bedencken geeft ontrent ons ydel leven;
En mits ick 't innigh mergh niet slecht, maer deftigh vont,
Soo heb ick 't mijne pen, en dese plaet gejont.
Voor-eerst wort hier verthoont een wout vol schoone boomen,
Geboort met jeughdigh gras, en koele water-stroomen;
En in dit groen priël daer gaet een jongelingh,
Die met een nieus-gier oogh doorsnuffelt alle dingh.
Maer stracx een wreeden beyr, verwoet en gansch verbolgen,
Is besich om gestaegh den wandelaer te volgen;
Dies krijght hy groote schrick van soo een vinnigh beest;
Men siet aen sijn gelaet, dat hy het monster vreest.
Daer tijt hy op de vlucht, en rept de gantsche leden,
En mits hy sich verhaest, met onbedachte schreden,

Soo valt hy in den kuyl, die met een open mont,
Te midden in het groen, ontrent den wege stont;
Doch eer hy dieper sonck, en neder quam te sacken,
Soo vint hy daer een boom vol loof en groene tacken,
Die tast hy vaerdigh aen, soo dat hy niet en viel,
Maer, door een kloecken arm, sijn leden weder-hiel.
En als hy (dus gestelt) sijn noot begon te klagen,
Siet hy, dat aen de stam twee grage ratten knagen,
D'een scheen hem bijster swart, en d'ander wit te zijn,
En dat verweckt in hem al weder nieuwe pijn.
Noch wort hy stracx gewaer, dat vier geswinde dieren
Ontrent hem besich zijn, en om sijn leden swieren;
Het een spoogh water uyt, het ander enckel brant,
Het derde braeckte wint, het vierde vluchtigh zant.

De bange jongelingh die liet sijn oogen dwalen,
 Nu tot een hoogen bergh, en dan na lage dalen:
 Maer als hy neder-keeck, siet daer een grousaem diep,
 Daer in een fellen draeck met open kele liep.
 De quant, in dit gevaer, dat niet en is t'ontvluchten,
 Vernam juist daer een boom verciert met schoone vruchten;
 Hy, stracx op dat gesicht, gevoelt een nieu vermaeck,
 Want 't fruyt, na dat hem docht, dat is van goede smaeck.
 Daer greep hy na een tack, daer viel hy aen het eten,
 Daer heeft de jonge bloet sijn eerste schrick vergeten;
 Hy denckt niet aen den beyr, of ander orgeval,
 Noch dat de boom door-knaeght haest neder-storten sal.
 Nu vraeghje (na mijn dunckt) wat dit al wil beduyden?
 Wel, 't is een zinne-beelt voor alderhande luyden;
 En is 't u niet veel noch wat te blijven staen,
 Ick sal het gantsch beslagh wat nader overgaen:
 Het wout, ronts-om verciert met schoon begraesde dalen,
 Dat is het wonder al, daer in wy menschen dwalen.
 Hy die het velt betreet, en sich daer in verheught,
 Vertoont hier ieder mensch ontrent sijn domme jeught.
 De beyr, die hem vervolght, en loopt met alle krachten,
 Dat is de felle doot, die ieder heeft te wachten.
 De kuyl, daer in hy sinckt, dat is een diep gepeys,
 Daer in meest ieder valt ontrent de leste reys.
 De boom, met fruyt verciert, daer op sijn leden rusten,
 Dat is de jonge tijt, een lock-aes voor de lusten.
 Het ongemeten diep is hier het duyster rijk,
 Daer in dat weedom is met geene pijn gelijk.
 De swart en witte ratt' die aen de tacken knagen,
 Neemt die hier voor den nacht en voor de schoone dagen;
 Want dus gaet overhant de loop van onse tijt,
 En 't schijnt een fel gespuys, dat ons geduerigh bijt.
 De slangen dieje siet ontrent den joncker sweven,
 Die worden eerst getelt als gronden van het leven,

En sijn by ons genoemt Lucht, Aerde, Water, Vier;
 Maer als die qualijk gaen, dan scheidt de mensch van lier.
 De fruyten van den boom, die aen den joncker smaken,
 Neemt die voor aertsche vreught, die ons kan vrolijk maken;
 Maer wat is van de mensch, die 's werelts vruchten eet,
 En onder dit vermaeck het eeuwich heyl vergeet!
 Hy siet dat hem de doot en haer trouwanten volgen,
 Hy weet dat op de ziel de Duyvel is verbolgen,
 Hy voelt dat hem de tijt geduerigh henen treckt,
 En des al niet-te-min hy wort niet opgeweckt;
 Hy kan noch soet vermaeck, en lust, en ruste vinden,
 In dingen sonder gront, en lossen als de winden.
 O God! bestiert het werck, dat ons geen aertsche vreught
 Mach leyden buyten spoor, of scheidt van de deught.
 Maer dit raect boven al een mensch van oude dagen,
 Die nu ten vollen weet, hoe dese ratten knagen;
 Want als hy met bescheyt sijn lange jaren telt,
 Soo vint hy dat sijn boom tot vallen neder-helt.
 Voor my, Almachtigh God! u wil ick eeuwich dancken,
 Dat my sijn af-geknaeght des werelts gulle rancken,
 Door tanden van de tijt die ghy my hebt verleent,
 Vry langer ('t is uw' gunst) als ick het had gemeent.
 Nu hoeft'er geen geweld van wint of harde stormen,
 Om dit bouvalligh lijf te geven aen de wormen;
 Een luchtje maer alleen, of slechts een kleyne stoot,
 Is machtigh dese romp te schencken aen de doot.
 Mijn God! met datje klopt (ick wil niet tegen streven)
 Sal ick u dese ziel gewilligh overgeven;
 Geen vrucht en hout'er vast, die nu haer rijpte krijght,
 Vermitse, nau geraeckt, ter aerden neder-sijght.
 Doet my alleen de gunst, wanneer mijn krachten wijcken,
 Dat mijn inwendigh deel niet gantsch en mach beswijcken,
 En schoon mijn tongh verstijft, als my de ziel ontvlucht,
 Soo neemt'et voor een stem, al heb ick maer gesucht.

XLII. BEDENCKINGE OP TEGENSPOET.

Wat schroomje, lieve ziel, voor druck en sware tijden?
 Een dagh die droevigh is, is beter als de blijden;
 De vreught helt na de lust, en baert ons mal gepeys,
 Maer droefheyt is een toom voor ons aelwaerdigh vleys.
 Hoe dat een ander vaert en wil ick niet doorgronden,
 Maer dit heb ick beproeft, en yt de daet bevonden:
 Als 't my ten besten gingh en was ick noyt soo goet,
 Dan als my God besocht met druck of tegenspoet.
 Als Troye was benaut, en treurde gantsche dagen,
 Doen heeft de vrome stadt de vyant afgeslagen;
 Maer als haer jonckheyt sprongh ontrent het listigh paert,
 Doen is de rijke stadt gevallen door het swaert.
 Hoe menigh edel helt heeft druck en sware slagen,
 Heeft leet en ongemack tot sijner eer gedragen;

Maer als de weelde quam hem streelen aen de borst,
 Soo was hy metter daet een overwonnen vorst;
 Soo lagh hy daer verruckt, en van de lust bevangen,
 En sagh sijn eerste staet, als met beschaemde wangen;
 Soo lagh hy daer, eylaes! de zeylen voor de mast,
 En riep, met droef gekerm: het vleesch heeft my verrast!
 Wel, valje, lieve ziel, in harde winter-vlagen,
 Verdraeghtse met gedult, het sijn gesonde slagen;
 Wien God met vader-tucht by wijlen niet en slaet,
 En is van Sion niet, noch van het echte zaet.
 Had ick mijn wil gehad, had ick mijn lust verworven,
 Soo waer ick over-langh tot in den gront bedorven;
 Maer God zy eeuwich danck, die mijnen boosen aert,
 Uyt enckel gunst alleen, van onheyl heeft bewaert.

XLIV. OP SEKER VREEMT GEVAL, IN DE STADT VAN ZIERICZEE, IN ONSEN TIJT, GEBEURT.

Daer was een seker man gequelt met sware pijn,
 Die riep, tot sijn behulp, een snegen Medicijn.
 De mensch sagh bijster vreemt, sijn oogh dat stont en sweefde,
 Sijn mont vol swarte schuym, en al sijn lichaem beefde
 En wrongh hem als een ael: men haelt'er aen den dagh
 Al wat Galenus seyt, en wat de kunst vermagh.
 De siecke evenwel en kon geen troost verwerven,
 Want eer het iemant docht, soo quam de man te sterven;
 En mits de vreemde quael, soo vint een ieder goet,
 Dat iemant, na de kunst, het lichaem open-doet.
 Het stuck wort aengetast, de buyck wort opgesneden,
 Maer daer en en was geen feyl in al de binnen-leden.
 Geen dracht, geen deel ontset in al het ingewant,

Soo dat men over-al een gaven boesem vant.
 Maer als men op het lest het hert bestont te naken,
 En met een fluxe vlijm een gat daer in te maken,
 Vertoont hem daer een worm, die uyt de wonde sprongh.
 En met een rassen swier hem om de spatel wrongh.
 Daer staet de meester stil, en die het monster sagen,
 Zijn, ick en weet niet hoe, in dit gesicht verslagen.
 Ey segh, waer is de mensch, die oyt vernomen heeft,
 Dat soo een fellen worm in 's menschen herte leeft!
 Hier uyt ontstont verschil by veel geleerde lieden,
 Of soo een vreemt geval na reden kan geschieden;
 Maer als mijn stil gepeys gingh over dit geval,
 Soo dacht ick om de worm die eeuwich knagen sal.

De man, van wien ick spreek, heeft groote pijn geleden,
Maer is gelijk te post tot in het graf gereden;
En strax is hem de worm getogen uyt het hert,
Dat even mette doot hem ongevoeljk wert.
Maer siet, daer is een worm, een knager van de zielen,
Die altijd bijten sal, maer noyt en sal vernielen.

Een schrick voor die het denckt, een weedom noyt bedacht,
Die niet en wort gestuyt, ja noyt en wort versacht.
O God! soo 't wesen moet, laet ons op aerden plagen,
En geeft ons recht gedult verdriet te mogen dragen:
't Is niet wat ons voor leet hier in het herte steeckt,
Soo ghy ons gunste biet, als ons het herte breeckt.

XLV. 'T LEVEN DUYDELIJCK AF-GEHEELT DOOR EEN WAKENDEN DROOM.

Al wat de werelt doet, bestaet in losse droomen;
Al wat ons vreughde schijnt, verloopt gelijk de stroomen;
Al wat het vleesch besit, is uytermaten licht,
Het vlieght in haesten wegh, gelijk een nacht-gesicht.
Wel, om dit aen de jeught (die in haer eerste jaren
Is los in dit geval, en bijster on-ervaren)
Te prenten in het breyn, wel, hoort een vreemt geval,
Daer uyt men dese leer met handen tasten sal:
Philips, een machtigh Vorst, een Prince deser landen,
Sijn vrienden enckel vreught, maer schrick aen sijn vyanden,
Die in sijn boesem droegh al wat een Vorst betaemt,
En, om sijn goeden aerdt, de Goede wiert genaemt;
Die, zijnd' in volle pais, begaf hem om te rusten,
En daerom was het Hof een woon-plaets van de lusten;
Men speelt'er even-staegh, men kent'er geen verdriet,
En 't is maer enckel vreught al wat daer iemant siet.
Eens, na het avontnael, de Prins was uytgereden,
Met opset, als het scheen, om hem te gaen vertreden;
En t'wijl hy somtijts rijt, en somtijts weder gaet,
Lagh daer een mensch gestreckt te midden op de straet.
Het was een rou gesel, die na ongalick mallen,
Verwonen van den drack, ter aerden was gevallen;
Hy lagh daer op het gras, of in het stof, en sliep,
En wort niet opgeweckt, schoon iemant dapper riep.
Philips, een geestigh Prins, en van geslepe sinnen,
Ginck daer, tot sijn vermaeck, een vreemde klucht beginnen;
Hy liet den droncken-bloet verheffen uyt het stof,
En hiet hem in der jyl te voeren na het Hof
De snaeck wort aengetast, oock sonder iet te voelen,
Schoon dat hem aen het lijf veel hoofsche jonkers woelen;
Strax wort'er in het Hof een kamer toe-bereyt,
Want siet, de goede Prins die had'et soo beleyt;
Men leyd' hem op een bedd', gedeckt met zijde spreyn,
Gelijk tot sijn gebruyck een Koningh sou bereyen;
Wat van ter sijden hanght, en waer den Hemel streckt,
Dat is met naelde-werck wel konstigh overdeckt.
Hier licht de veut en ronckt, en, los van alle sorgen,
Is door de slaep verruckt, tot aen den lichten morgen;
Doch als hem die verliet, soo was hy gantsch verbaest,
Onseker, of sijn oogh of al sijn wesen raest.
Hy weet niet hoe het komt, dat hy dus is verheven,
Of door wat goeden wint in dese plaets gedreven;
Hy siet vast over-al, waer dat hy wesen magh,
Vermits hy dingen siet, die noyt sijn ooge sagh.
Maer eer de gulde Son was verder uytgereden,
Quam daer een kamerlingh tot aen het bedt getreden,
Oock pagiën nevens hem, al op sijn hoofs gekleet,
Die bieden haren dienst, en staen in als gereet.
D'een biet hem lijnwaet aen, een ander rijcke kleeren,
Een ander hals-cieraet, dat Princen kan vereeren,
Een ander rieckend' nat, gestort uyt enckel gout,
Een ander bracht een dwael die hem vast open hout.
De klunten stont en keeck, onseker wat te maken,
Hy is geheel bedwelmt in soo veel moye saken;
Hy weet niet wat'er wanckt, of wat hem is geschiet,
Hy kent het schoon gebou, hy kent de knechten niet.
Veel jonckers onder dies die komen hem begroeten,
En buygen schier het hoofd tot aen sijn plompe voeten,
Verblijt (gelijk het scheen) dat hy niet sieck en is,
En wenschen hem een jeught gelijk het groenste lis.

't En lijt als geenen tijt, hy wort terstont gebeden,
Dat hy sich in den Hof een weynigh sou vertreden;
Daer siet hy jeughdigh kruyt, en aardigh bloem gewas,
Dat hy noyt in het velt, of in sijn thuyn en las:
Hier stont een groen prieël, en ginder schoone dreven,
Gevlochten na de kunst en onder een geweven,
En elders aardigh fruyt, het beste dat men kent,
Daer van de goede Vorst hem volle schotels sent.
Een gifte voor een Prins. Een van de jonge lieden
Die quam het net geschenck den nieuwen joncker bieden,
Met woorden na de kunst, en boogh hem wonder laegh,
Maer hy sont strax het fruyt tot in sijn holle maegh;
Van daer flux na den disch, bedient met hondert knechten,
En cierlijck opgepronckt met alderley gerechten,
Met wilt-braet, met geback, met Duyts en Fransche kost,
Met alderhande wijn, en oock met nieuwe most.
En t'wijl men besich is ontrent het lekker eten,
Soo wort het snaren-spel al mede niet vergeten;
Doch boven alle dingh beviel den joncker wel
Een keel die geestigh songh, vermengelt in het spel.
Terstont na dit vermaeck soo laet men jagers komen,
Die hebben wey-mans-tuygh en honden meë-genomen,
Daer rijt men na het perck, en drijft een vluchtigh hert,
Dat na den korten loop voor hem gevangen wert.
Strax komt'er ander volck, dat stelt hem om te vliegen,
Om hem noch des meer in slaep te mogen wiegen:
Daer stijght de snelle valck tot boven in de lucht,
En drijft een wilde gans, of reyger in de vlucht;
De vogel gaf een schreeuw, en socht hem wech te maken,
Om in een dichter wout, en uyt de noot te raken;
Ten lesten, tot besluyt, soo greep de felle gier
Een kraey, een jonge duyf, of ander minder dier.
De tijt doet haren loop, de Son begon te dalen,
En doock haer in de zee met haer vergulde stralen;
De jagers zijn vermoeyt, en yeder is gestelt
Om, met het hoofs gevolgh, te scheyden uyt'et velt.
Daer stont een schoon karos, met ses gelijcke paerden,
Gantsch cierlijck opgepronckt, en al van grooter waerden,
Hier stijght de joncker in, en reet tot in de stad,
Maer niemant is bekent wie soo verheven sat.
Daer is een groote sleep ontrent de gulde wagen,
Maer wie de joncker is en dorste niemant vragen;
Dan noch een rappe jeught die geeft hem voren uyt,
En achter nieus-gier volck, dat al den handel sluyt.
Als nu den avont viel, doe gingh men weder eten;
En hy, gelijk als eerst, is boven aen geseten;
De maeltijt schijnt alleen voor hem te zijn bereyt,
Soo wort hy staegh gedient, en na de kunst gevleyt.
Uyt al dit gost onthael verheft zich onse jorden,
En meynt, in ware daet, hy is een Prins geworden;
Hem dunckt, hy is'et waert al wat'er oock geschiet,
Vermits hy als een Vorst hem staegh bejegent siet.
Daer quam een hupse jeught, verciert met groene kransen,
En swierden door de sael met ongemeene dansen;
Strax zijnder mommers by, en dat in groot getal,
Die strooyden rieckend kruyt, en suycker over-al;
Noch quam'er ander volck, dat nieuwe deuntjes queelde,
Terwijl een grooter hoop op veel en luyten speelde;
Al wat een kluchtigh hoofd sijn leven oyt bedacht,
Dat wiert'er opgesocht, en in het spel gebracht.

Maer onder dit vermaeck soo wort'er wijn geschoncken,
 Gelyck aen haren disch wel eer de Goden droncken;
 Daer was de Lubbert t'huys, en soop hem weder vol,
 Soo dat hem van den dranck den kop en mage swol.
 Daer wort hy van den wijn en van den slaep verwonnen,
 En 't speeltje nam een end, gelyck het was begonnen:
 Want als de Prins vernam hoe dat hem 't wesen stont,
 Soo bracht hy stracx het werck tot sijnen eersten vont.
 De kans, op sijn bevel, die gingh terstont verkeerren,
 Men trock den dronckert aen sijn afgeleyde kleeren;
 Stracx wort hy wech gevoert daer hy voor desen lagh,
 Dies was hy anders niet, als hy te voren plagh.
 Met dat de vent ontsiep, en dat hy nu gevoelde,
 Hoe dat hy in het zant of in de modder woelde,
 Soo quam hy tot hem selfs; maer hoe hy sich bedacht,
 Het was hem als een droom of schaduw in der nacht.
 Hy keert na sijn vertreck en gaet'et sijn gesellen!
 Sijn wijf, sijn huys-gesin, en alle man vertellen,

En wie het speeltjen hoort, en nam het anders niet
 Als voor een malle gril, die noyt en is geschiet. —
 Wie sou'er netter beelt aen iemant kunnen geven
 Van 's menschen los bedrijf, in dit kortwijgh leven?
 Ons tijt en vreught verloopt gelyck een snelle stroom,
 En wat ons overkomt en is maer enckel droom;
 Maer ghy, Almachtigh God! bestaet in eeuwicheden,
 En t'uwer rechter-hant is vreught in volle leden;
 O, stiert dit ydel hert tot mijnen lesten dagh,
 Op dat het maer alleen het eeuwich soecken magh!
 Ick hebbe veel gesien, dat my is overkomen,
 En 't is my door den tijt allencxen afgenomen;
 Soo dat een verschen droom my veeltijts dieper raeckt,
 Als iet dat my wel eer ten besten heeft gesmaect.
 Ons doen en los gewoel, ons droev' en blijde dagen,
 Die worden van de tijt in haesten wech gedragen;
 En of het droomen zijn, dan of het is geschiet,
 Als 't jaer ten eynde komt, dan is'et enckel niet.

'S WERELTS YDELHEYT,

VERTOONT EN BESCHREVEN NA DE WIJSE VAN DEN WIJSEN SALOMON.

Al wie des werelts loop en ons verdyelt leven,
 Wil na den rechten eysch volkomen sien beschreven,
 En dient van dese plaats niet verder afgeleyt,
 Een die het al besocht, die heeft'et al geseyt.
 Koomt, hoort van dit geheym den Vorst sijn reden seggen,
 Die wijs en deftigh zijn, ja niet te wederleggen;
 Hy was een machtigh Prins, uit Jacobs oude stam,
 En die een volle proef van vleesch en werelt nam.
 Hy kan van ons bedrijf met volle kennis spreken,
 Het welck uyt eygen daet in alles is gebleken;
 Hy was 't aen wien noch gelt, noch wijsheyt oyt ontbrack,
 Soo dat hy 't al vermocht, en even met gemack.
 Siet, van sijn verste jeught was hy een machtigh Koningh,
 En 't schoon Jerusalem, dat was sijn vaste woningh.
 Sijn schatten waren groot, sijn rijck in volle rust,
 En hij socht over-al vermaeck en herten-lust.
 Al wat hem tegen was, dat dede God verdwijnen,
 Sijn rijck was uytgestreckt tot aen de Philistijnen,
 Oock tot Egypten toe; en niet een eenigh Vorst.
 Die hem tot vyant was, of oyt verstoren dorst.
 Sijn schotels waren gout en al sijn koppe-tassen,
 Gout al sijn wapen-tuigh, sijn schilden en rondassen,
 Goud was'et niet alleen daer op de Koningh sat,
 Gout was de voet-banck selfs daer op de Koningh trat.
 Het silver was veracht, en als van geender waerden,
 En 't scheen niet moy genoegh tot ciersel van de paerden.
 Ey, wat en was'er niet! Het edel ceder-hout,
 Soo veel als slechte stof daer van men huysen bout.
 Sijn ruytery bestont in twalef-duysent knechten,
 Soo voor den hoofschon pronk, als om te mogen vechten.
 De wagens, t'sijnen dienst, die mocht een ieder sien,
 Vier hondert in getal, en duysent boven dien;
 Hy liet in sijn paleys tot seven hondert vrouwen,
 Als voor het echte-bet, wel prachtigh onderhouwen;
 Drie hondert boven dien, die waren uitgerust
 Tot sonderlingh vermaeck van 's Konings buyten-lust;
 Hy nam uyt Israël de schoonste van den lande,
 Maer dat is niet genoegh, hy nam'er veelderhande:
 Was oyt een frissche maeght in eenigh lant vermaert,
 Sy wert door hem gesocht, sy was voor hem bewaert.
 Wat schoonheyt dat men vont ontrent de Moabiten,
 Wat schoonheyt dat men vont in 't lant der Ammoniten,
 Wat Edom schoon besat, wat Sidon schoonheyt acht,
 Wat Heth voor schoonheyt keurt, het wert hem toegebracht.
 Ey, siet daer duysent stucks, en al de schoonste beelden,
 Daer op met groot vermaeck veel geyle sinnen speelden;
 Ach, voor een mensch alleen te grooten overvloed!
 Men segge wat men wil, te veel is nimmer soet.
 In 't korte: wat hem docht tot vreught te mogen strecken,
 En tot een blijden luyt sijn geesten op te wecken,
 Ja, wat hem lucht, en vyer, en lant, en water sont,
 't Was al tot sijn vermaeck, als hy het dienstigh vont.
 Die Vorst heeft op het lest sijn lippen dan ontloken,
 En over ons bedrijf een vonnis uytgesproken:
 't Is ydel altemael, en sonder vasten gront,
 't Is ydel wat men oyt ontrent de menschen vont;
 't Is ydel wat de Son voor desen heeft beschenen,
 Want noyt soo schoonen glants die niet en is verdwenen.
 Wat is'er by den mensch, of in sijn noest bejagh,

Dat hem tot vasten troost of welstant dienen magh?
 Het een geslachte daelt, het ander komt te rijzen,
 En strax is wederom sijn onderganch te wijzen.
 Het aerdrijck onder dies, door God wel eer gebout,
 Is dat sijn eersten stant, tot heden, onderhout:
 De son verlicht den dagh met haer vergulde stralen,
 Maer kent haer onderganch, en heeft gesette palen;
 De wint die sachtjens ruyst, en uyt het Zuyden waeyt,
 Wort tot een harden storm in haesten omgedraeyt.
 Men siet'et in der daet, de rijcke water-vlieten
 Die komen uyt een bergh of hooge landen schieten,
 En storten in de zee, en des al niet-te-min,
 Daer kan oock Hemels nat en ander water in.
 't Is waer gelijk men siet, de beken komen neder,
 Maer al haer machtigh vocht, dat keert gedurigh weder,
 En valt dan wederom in ongemeten diep,
 Dat God, als tot een balgh, voor alle waters schiep.
 Al wat de nacht besit, al wat de roode morgen,
 Heeft duysent moeyten in, ja staëgh vernieuwe sorgen;
 Het oog is nimmer sat, het oor is noyt versaet,
 Om aen te mogen sien al wa'er omme-gaet.
 Al wat in ouden tijt de vaders eertijts sagen,
 Geeft sich nu weder op in dese laetste dagen,
 Dat is: sal weder zijn; geen mensch ontdeckt'er iet,
 Dat nieu magh zijn genoemt, of noyt en is geschiet.
 Waer is doch eenigh dingh, dat op gelijcke gronden
 Niet eertijts is gesocht, niet uyt en is gevonden?
 Al wa'er nieuws ontstaet, waer van men heden leest,
 (Hoe vreemt het iemant schijnt) het is'er al geweest;
 Maer dat eens by het volck te voren is geweten,
 Verliest sich in den tijt, en wort eer langh vergeten.
 Hoe groot sich iet vertoont, ten kan niet lange staen,
 Het moet tot sijn verderf, en in het duyster gaen.
 Ick, die nu tot u spreek, was vry een machtigh koningh,
 En tot Jerusalem daer was mijn vaste woningh,
 Oock mijn beroemt paleys en hoogh-verheven throon,
 En al het lant ontsagh den glans van mijne kroon;
 Ick hebbe my bemoeyt, om na te mogen sporen
 Al wa'er is gemaect, al wa'er is geboren,
 Al wa'er iemant hoort, en wa'er iemant siet,
 En wa'er in het wout, of in de stadt geschiet,
 In 't kort: het wonder Al; en even dese saken
 Die konnen aen den mensch een quelligh leven maken,
 En 't is soo Gods beleyt; 't is vry een swaren last,
 Als iemant in den vleesch de werelt ondertast.
 Ick hebbe nagespoort, en wa'er is te vinden,
 Van dat de sonne brant, tot aen de Noortsche winden;
 Maer wat ick oyt bestont, noch was het anders niet
 Als los en ydel werck, en enckel ziel-verdriet.
 Dat krom is uytter aert, wie kan het immer rechten?
 Wie kan een hoogen bult, een rots, of heuvel slechten?
 O swackheyt van de mensch! Het alderminste dingh
 Blijft als het God bevult, en soo het eertijts gingh.
 Ick sprack tot mijn gemoet: ick ben nu gantsch verheven,
 En van soo grooten Prins en vint men niet geschreven;
 God heeft mijn hert begaeft met ongemeen verstant,
 Hoedanigh dat men noyt in eenigh mensch en vant.
 Ick wil dan in der ernst geduerigh overleggen,
 Wat dwaesheyt in der daet, of wijsheyt is te seggen;

Ick wil gaen nemen acht, en dat met alle vlijt,
 En wat'er dient gedaen en wat te zijn gemijt.
 Maer als ick aen het werck mijn handen had geslagen,
 En daer in had besteeft een deel van mijne dagen,
 Doen vond' ick wederom, dat al mijn gantsch bedrijf
 Was moeyte voor den geest, en pijn voor het lijf.
 Wat nut is voor den mensch het naerstigh ondersoecken,
 En altijt besich zijn met veelderhande boecken?
 't Is moeyt' en ongemack, vermengt met bitter sweet,
 Oock al waer wijsheyt is, daer is oock herten-leet.
 Wie sich tot leeren geeft, die moet geduerigh lijden,
 Die moet tot aller stont met sijn gedachten strijden;
 Hoe iemant sneger wort, hoe dat hy meer gevoelt,
 Al wat'er in den mensch, en om sijn herte woelt.
 Wanneer ick dan bevont, dat wijsheyt na te jagen
 My geensins aen en boot den wegh tot blijde dagen;
 Doe socht ick, waer ick kon, vermaeck en herten-lust,
 Maer oock in dat bejagh en was ick noyt gerust.
 Wat is doch aertsche vreughd' als lock-aes voor de dwasen!
 Wat iemant vreughde noemt, dat noem ick vise-vasen;
 Ja, wat'er blijtschap schijnt, en is maer ongelaet,
 Dat als een lichten dan in haest daer henen gaet.
 Men leert het over-al, men leert het uyt de reden,
 Noyt is'er eenigh mensch verheught in volle leden;
 Daer hapert altijt wat, hoe vrolijck datje zijt,
 Daer is geduerigh iet, dat in de sinnen bijt.
 Als ick dan had bemerckt, dat blijtschap kon bedroeven,
 Soo vingh ick weder aen een nieuwen vont te proeven,
 Ick heb my voor-gestelt te plegen soete vreught,
 En des al niet-te-min te blijven in de deught;
 Ick liet een groot beslagh van rijke steenen houwen,
 En hebbe met vernuft en heerlijck laten bouwen;
 Ick hebbe veel geplant van alderley gewas,
 Daer van men edel fruyt, en schoone vruchten las.

Ick leerde door de kunst de snelle vlieten dwingen,
 Ick hebbe met verstant de beken leeren springen,
 Ick hebbe, na den eysch, het water af-geleyt,
 En daer het noodigh was, met stralen uyt-gebreyt.
 Ick hadde groot gesin, en veelderhande knechten,
 Om, wat ick maer en dacht, in haesten uyt te rechten.
 Ick hadde machtigh vee, en schapen op het velt,
 Oock meer als eenigh Vorst voor desen heeft getelt.
 Ick hadde grooter schat als oyt de Princen deden,
 Die immer zijn geweest in Zions rijke steden;
 My wiert een machtigh gout uyt Ophyr t'huys gebracht,
 Dies wiert' ick dapper groot, en van geduchte macht.
 Ick kreegh my geestigh volck, dat net op snaren speelde,
 Ick kreegh een ander rot, dat met haer stemmen queelde;
 Soo dat het lustigh spel, gemengt met vrouwen-sanck,
 Gaf door mijn hoogh paleys een wonder soet geklanck;
 Noyt quam'er eenigh Vorst tot sijn verheven wesen,
 En van soo blijden Hof en heeft men noyt gelesen;
 Maer schoon ick was omringht met lust en overvloed,
 De wijsheyt even-wel die bleef in mijn gemoet.
 Waer toe een langh verhael? ick had van alle menschen,
 Al wat mijn innigh hert, en oogen mochten wenschen;
 Ick nam den vollen eysch van al dat my beviel,
 En swom in stage lust, als met de gantsche ziel.
 Ick had dan voor een tijt vermaeck en soete dagen,
 En 't was al voor de sorgh dien ick eens had gedragen;
 Ja, 't was my als een loon van dat ick had gemaect,
 En als een ander sliep, by-wijlen had' gewaect.
 Maer als ick naderhant wat nader gingh bemercken,
 Al wat ick had bestaen op aerden uyt te wercken,
 (Schoon dat het heerlijck scheen, en uyer maten breed)
 't Was noch al ydelheyt, en enckel herten-leet.
 Ick gingh, na dit gepeys, mijn gantsche krachten strecken,
 Om van het aertsch bedrijf mijn sinnen af te trecken;

Ick sagh wat dwaesheyd doet, en wat de wijsheyd wrocht,
 Ick sagh wat ieder mensch hier op der aerde socht.
 En wie kan immermeer van diergelijke saken,
 Wie kan'er boven my een vaster preuve maken?
 Ick die een Koningh ben, wie God de kennis geeft
 Van al dat in de zee, of op der aerde leeft,
 Ick hebbe mijn vernuft geduerigh laten swieren
 Op alderley gewas, op alderhande dieren;
 Ja, van de ceder af, tot aen het minste kruyt,
 Dat aen een dorren boom, of aen de mueren spruyt;
 Hier uyt heb ick gemerckt, dat wijsheyd is te loven,
 Dat wijsheyd over-al de dwaesheyd gaet te boven,
 Dat wijsheyd over-al de dwaesheyd achter-laet,
 Gelijk het helder licht den nacht te boven gaet.
 Wie van haer wort geleyt, die let op alle saken,
 En wat hem dient gemijt, en wat hy magh genaken:
 Maer die in domheyd woelt is eeuwigh buyten raet,
 En doolt gelijk een mensch, die in het duyster gaet,
 Noch heb ick even-wel geduerigh onder-vonden,
 Dat veel op eenen voet haer beyder saken stonden;
 En dat het ongeval, wanneer het sich verheft,
 Soo wel een diep verstant, als losse sinnen, treft.
 Hier op sprack mijn gemoet, en vry niet sonder treuren:
 Al wat een dwaes geschiet, dat kan oock my gebeuren;
 Wat baet dan wijs te zijn, en met een hoogh gepeys
 Te vryen sijn gemoet van dit bouvalligh vleys?
 Hoe kloeck, dat iemant was, hy wort terstont vergeten,
 Juyst soo men van een dwaes oock niet en plagh te weten;
 Hy is gelijk een schim, die ras daer henen gingh,
 Eylaes! de snelle tijt verduystert alle dingh.
 Wat kan een sneegh verstant, wanneer men komt te sterven,
 Wat kan het van de doot, of van het graf verwerven?
 Laet iemant geestigh zijn, of uytter maten dwaes,
 Die beyde worden stof en enkel pieren-aes.
 Hier uyt kreegh mijn gemoet een af-keer van het leven,
 En ick wierd' door den geest tot onlust aengedreven;
 Tot onlust even-self, van dat ick eertijts prees,
 Ja, voor een hoogh geluck als met den vinger wees;
 Ick sagh ons noest bedrijf tot in sijn diepste leden,
 En sagh al 's menschen doen vol duysent ydelheden,
 Vol moeyten, vol verdriet; en al mijn stage vlijt
 Is, op dit swaer gepeys, verkeert in enkel spijt.
 Ick dacht in mijn gemoet: wat heb ick liggen sorgen,
 Van dat den avont quam, tot aen den lichten morgen!
 Al wat ick oyt bedacht, of immer heb gedaen,
 Dat moet uyt mijn gebiet, en tot een ander gaen.
 En wien is doch bekend wat dese tal beginnen,
 Of hy sal deftigh zijn of van bekaeyde sinnen?
 Of hy sal tot de deught, of in het wilde slaen,
 Of hoe na mijn vertreck de saken sullen gaen?
 Maer schoon ick hier op dubb', 't en kan my geensins baten,
 Ick moet al wat ick heb een ander achter-laten;
 Hy zy dan, na het valt, geset of bijster mal,
 't Is seker, dat mijn doot dit rijck verstellen sal.
 Ick viel dan buyten hoop van my te vergenoegen,
 Soo dat mijn innigh hert, en al de sinnen joegen;
 Ick sagh dat mijn bedrijf, hier in het jammer-dal,
 Niet anders uyt en bracht als enkel ongeval.
 Wat is van alle vleesch? De loop van onse dagen
 Is ydel, ja vermengt met duysent harde slagen.
 Het leven van de mensch, dat is een stage strijt,
 En als het is gegaen, dan is het enkel spijt.
 Men vint'er in het lant, die met de gantsche leden,
 Die met een wijt beleyt, en op besette reden,
 Veel hebben uytgewrocht; en des al niet-te-min,
 Een slemper nam de plaets en al het voordeel in.
 Wat baet is 't voor de mensch, dat hy, met bange sinnen,
 Heeft even-staegh getracht om goet te mogen winnen?
 Och! wat hy oyt geniet van al sijn noest bedrijf,

Is onlust voor de ziel, en onrust aen het lijf.
 Hy vint hem menighmael, oock in de stille nachten,
 Gantsch swanger met verdriet en sware nagedachten;
 En schoon hy somtijts slaept, 't is droom dat hem ontstelt,
 En dat is oock een plaegh die moede sinnen quelt.
 Daer is geen beter dingh de menschen oyt gegeven,
 Als in dit jammer-dal, wel doen en vrolijk leven;
 Dit is een hoogh geschenck, een wonder edel pant,
 Dat van den Hemel daelt uyt Godes eygen hant:
 Dit sijght hem in de ziel, die met geheele krachten
 Op God, sijn eenigh heyl, genegen is te wachten;
 Maer aen den boosen aert ontreckt hy dit geluck,
 En hout haer bange ziel geduerigh in den druck.
 Sy pijnen haren geest, sy loopen, draven, hijgen,
 Om winst te mogen doen, om eer te mogen krijgen;
 En als hy dan bekومت wat by hem was bejaeght,
 Dat stort God in den schoot aen die het hem behaeght.
 De gantsche werelt-kloot die sweeft op losse gronden,
 En al wat hier gebeurt, dat heeft bescheyden stonden;
 De lucht en haer gevolgh, de zee en 't drooge lant,
 De mensch en sijn bedrijf, verkeeren overhant.
 Daer is een seker tijt, die God heeft uytgekoren,
 Wanneer een geestigh kint op aerden is geboren;
 Daer is een ander tijt wanneer het lichaem sterft,
 En, na een langh gewoel, een stille rust, verwerft.
 Daer is een seker tijt wanneer de menschen planten
 Prieëlen in den thuyn, en hagen aen de kanten;
 En op een ander tijt, soo roeyt men weder uyt
 Het machtigh boom-gewas, tot aen het minste kruyt;
 Daer is een seker tijt wanneer men plagh te sparen,
 En somtijts scheyt den mensch oock van sijn beste waren.
 Daer is een seker tijt wanneer men neder houwt,
 Daer is een ander tijt wanneer men weder bouwt;
 Daer is een seker tijt wanneer de menschen treuren,
 En dat sal menighmael oock in de vreught gebeuren;
 Daer is een ander tijt wanneer men weder licht,
 En dat men sich gevoelt in beter luym gebracht;
 Daer is een seker tijt wanneer men plagh te spreken,
 En somtijts is het best sijn woorden af te breken;
 Daer is een seker tijt die ons tot liefde treckt,
 Daer is een ander tijt die niet als haet verweckt.
 Wat voordeel heeft de mensch van al de groote saken,
 Die hy staegh onderneemt, en hem onrustigh maken?
 Voorwaer, het noest bedrijf, waerom men dickmael sucht,
 Is veeltijts anders niet als moeyten sonder vrucht!
 Men doe al wat men kan, oock met de gantsche leden,
 Men brenge tot het werck de krachten van de reden,
 En wat de geest vermagh: des echter niet-te-min,
 Daer is of herten-leet of enkel jammer in.
 Hier uyt heeft mijn vernuft ten lesten konnen mercken,
 Hoe God, in dit geval, op aerde plagh te wercken;
 Hy oeffent alle vleesch met druck en tegenspoet,
 Soo dat hier yeder een geduerigh strijden moet.
 Hy sent gestagen anghst, en doet ons menschen schromen,
 Wat iemant, wat het lant, wat hem sal overkomen;
 't En is noyt recht bekend, hier in het jammer-dal,
 Hoe Godes hoogh beleyt de werelt stieren sal.
 En hierom is de mensch geen beter dingh gegeven,
 Als met een vrolijk hert sijn dagen af te leven;
 En 't is een zegen Gods, wanneer een rustigh man
 Sijn herte, buyten sorgh, met tucht bestieren kan.
 Al wat de Schepper werckt dat heeft gewisse gronden,
 Dat staet daer als geset, en vast aen een gebonden,
 Geen schepsel doet'er by, geen mensch en doet'er af,
 En dit is dat van outs aen God sijn eere gaf.
 Al wat hy maer gebiet, dat moet voor al geschieden,
 Sijn woort is over-al een regel aen de lieden;
 En wat ons ydel breyn hier tegen woelen magh,
 Wat God oyt onderneemt, dat hout een vasten dagh.

Nu hoort het slot van all's: Betracht een deughtsaem leven,
 En nut met recht vermaeck wat God u heeft gegeven;
 De loon van al uw sorgh en onvermoeyde vlijt,
 Is datje voor den Heer van 't uwe vrolijk zijt.
 Betront op hem alleen, gewent u niet te schromen
 Voor iet dat u misschien mocht namaels overkomen;
 Maer eert voor alle dingh, en vreest den grooten God,
 En draeght geduerigh sorgh te doen na sijn gebodt.
 Siet, wat hier by den mensch op aerden wert bedreven,
 Is in des Heeren boeck ten naeusten opgeschreven;
 Hy sal, te sijner tijt, eens brengen aen den dagh,
 Al wat verholen was, en in het duyster lagh.
 Die wijtberoemde Vorst, soo wonder hoogh geresen,
 Noemt al sijn groot bedrijf een los en ydel wesen;
 Waer is dan eenigh mensch, waer slecht of deftigh man,
 Die rust of vaste troost hier uyt genieten kan?
 Ach! wat ons aen het oogh magh hoogh of machtigh schijnen,
 Dat siet men over-al gelijk een roock verdwijnen;
 Wat schoon of heerlijk is, wat al de werelt eert,
 Wat gister wonder scheen, is heden omgekeert.
 Het oogh van Salomon was naulijcx toegeloken,
 Of 't overmachtigh rijk is stracx van een gebroken;
 Daer rees, men wist nau hoe, een grilligh onverstant,
 Siet daer Rehabeam gedreven uyt het lant!
 Maer eer wy, snelle pen, van desen handel scheidyden,
 Soo voel ick in dit werck mijn geest al dieper leyden,
 Ick moet een grondigh stuck hier stellen in 't gesicht,
 Dat kromme wegen recht, en domme sinnen sticht;
 Hier wort een beelt vertoont van vijf verscheyde graven,
 Oock siet men daer ontrent veel groote Princen draven,
 Hout die als voor genoot, om recht te mogen sien
 Wat eens, te sijner tijt, aen yeder sal geschiën:

SALOMO.

In d'eerste tombe rust een Vorst van gróoter waerden,
 Een Prins van hoogh vernuft, de wijste van der aerden;
 Die sagh dit wonder Al tot in sijn diepste gront,
 En meer als eenigh mensch sijn leven ondervont.

ALEXANDER.

Het tweede graf omvanght den grooten Alexander,
 Die over-al verhief sijn triumphanten stander;
 Een Prins, die in de borst te grooten hooghmoet droegh:
 De gantsche werelt-kloot en scheen hem niet genoegh.

CRESUS.

In 't derde leght gestreckt de rijkste van de Vorsten,
 Die in den ouden tijt na gelt en rijkdom dorsten;
 't Is Cresus, wijt-beroemt vermits sijn grooten schat,
 Die hy met moeyte kreegh, en sonder rust besat.

SAMPSON.

In 't vierde rust een helt, die met sijn kloecke leden
 Meer wonder heeft gedaen, als immer menschen deden:
 Hy nam de poorten wegh oock van een groote stadt,
 En doode machtigh volck, schoon hy gevangen sat.

HELENA.

In 't vijfde licht een rif, dat certijts wiert gebouwen
 Voor d'alderfriste bloem van al de schoonste vrouwen;
 De gantsche werelt-kloot die heeft'er af-gewaeght,
 En 't ware nu een walgh soo ghyse maer besaeght.

Wel, nu hier machtigh volck te samen is gekomen,
 Ey, segh hoe dit tooneel by hen wort opgenomen;
 Ick weet, die maer alleen vermaeck en blijtschap kent,
 Dat hy tot swaren rou gantsch qualijck sich gewent
 De Princen, weerde ziel, die hier ontrent verschijnen,
 Die sien hoe alle vleesch ten lesten moet verdwijnen,

Die sien hoe krijghs-geluck, hoe rijkdom, schoonheit, kracht,
 Hoe wijsheyt even selfs ten grave wort gebracht;
 Maer dit's te grooten werck om soo te laten steken,
 't Is noodigh, mijn vernuft, hier breeder af te spreken;
 Op, op! gaet weder aen, en seght van yeder wat,
 Op dat het gantsche stuck magh beter zijn gevat,

BEDENCKINGE OP HET GRAF VAN DEN
KONINCK SALOMON.

Indien'er eenigh mensch van Gode mocht verwerven,
 Om eeuwich hier te zijn, en noyt te moeten sterven,
 't Had u, o wijse Vorst! wel boven al gevoeght,
 Die hier in 't aertsche dal soo hooge waert vernoeghet.
 Siet, u en heeft geen dingh ter werelt oyt ontbroken,
 En God heeft even-selfs met uwen geest gesproken;
 Ja, sijn gestreckte gunst wiert u geopenbaert,
 Doen ghy een jongelingh, en oock een Koningh waert.
 Doch ghy hebt niet alleen van d'ydelheit geschreven,
 Maer self met eygen daet een volle preuf gegeven;
 Want 't geen tot uw vermaeck oyt kunstigh was bedacht,
 Dat heeft u wech-geruckt en deerlijck omgebracht.
 Men vint een seker klim, dat linden, ypen, elsen,
 Dat alderley gewas kan liefelijck omhelsen;
 Het wint hem om een boom met soo een engen bant,
 Het schijnt, ja, dat het kruyt van enkel liefde brant:
 Maer let eens op de stam met geyle klim bewonden,
 Hy wort voortaan soo groen en jeughdigh noyt gevonden,
 Als hy te voren was: ja 't is als geenen tijt,
 Den boom staet als geworgh en is sijn groente quijt.
 Dit siet men niet alleen in 't wilde bosch geschieden,
 Het eygen ongemack bevanght oock wijse lieden,
 En sooder iemant vraeght aen wien het is gebeurt,
 De wijse Salomon die heeft'er om getreurt.
 Het dagelijcx gestreel van soo veel schoone vrouwen,
 Gantsch besich om gestaëgh den Koninck t'onderhouwen,
 In vreughde, tijt-verdrijf, en alderhande lust,
 Die hebben met vermaeck sijn leven uytgeblust.
 Het wort van outs geloofd, dat hy is wech gevaren,
 En van de doot verrast, met een-en-vijftigh jaren;
 En waerom is 'et vreemt? Een wijf te veel gebruyckt
 Maeckt, dat een wacker man sijn oogen haestigh luyckt;
 Wat sal van duysent zijn? o alderwijste Koningh!
 Uw' maegh die is vergalt door al te soeten honingh.
 Ey, waer is uw verstant en hooge geest verruckt?
 Siet, al uw groot bedrijf en is u niet geluickt.
 Ghy, die voor God bestont een tempel op te bouwen,
 Doet ghy een af-god eer, ter eeren van de vrouwen!
 Ghy wist der kruyden aert tot aen het minste gras,
 En saeght of wistge niet, dat hout geen God en was?
 Ach 't is een grousaem werck, en 't oeffent mijn gedachten,
 En roept mijn gantsche ziel tot ongewone klachten:
 O God! als ghy den mensch sijn eygen wegen laet,
 Dan is sijn wijsheyt selfs maer dwaesheyt in der daet!
 Nu, groote Koningin, koom nu den Vorst beschencken,
 En brengh uyt Saba voort al watje kont bedencken,
 Geniet met groot vermaeck sijn geest en wijsen mont,
 En wat u eens beviel, en wel te sinnen stont.
 Ghy quaemt hier in het Hof, en bleeft met groot verlangen
 Aen sijn hooghwijse mont en soete lippen hangen;
 Nu zijtge van de stanck en sijn gesichte moë,
 En keert u veerdigh om, of stopt uw neuse toe.
 Hy die eens wiert besocht van al de wijste mannen,
 Leyt in een duyster hol van sonn' en licht verbannen,
 En die eens wonder scheen, is in een oogenblick
 Een grouwel voor het oogh, en niet als enkel schrick.
 Ey, geeft u tot getreur, ja stelt u om te weenen,
 Hier is nu maer een kuyt, vervult met dorre beenen;
 Hier is geen gulde zael, geen throon, of schoon paleys,

Of iet dat u bewoogh tot soo een lange reys.
Siet, wat ter werelt komt, dat neemt een vaerdigh ende,
En wert in korten tijt een winckel van ellende;
Ach! waer is doch een mensch, die onderscheyden kan
't Geraemte van een dwaes of van een deftigh man?
Wie kan'er immermeer op wijsheyt sich betrouwen,
Of door een sneegh beleyt sijn wesen onderhouwen?
Hy, die in hoogh vernuft alleen de Phenix was,
Is van de doot verrast, en nu maer enckel as.

Des Koninck Salomons of eenigh anders Graf-schrift soude
wel mogen wesen als volght:

Die my omvingh in haren schoot,
Die heeft uyt liefde my gedoot.

OP HET GRAF VAN ALEXANDER DE GROOTE.

Koomt, Princen, wieje zijt, daelt nu van uwe troonen,
Ick sal een deftigh stuck in uw gesicht vertoon:
Hier light de grootste Vorst die immer wapen droegh,
En waer sijn leger quam, de vyant nedersloegh.
Hy, wie de snelle faem heeft over-al gedragen,
Die licht hier in het graf, als uytet velt geslagen.
Al is een moedigh Vorst stout, kloeck, en wonder sterck,
Wanneer de doot genaect, dan is 't maer kinder-werck.
O Macedoonsche Prins! ghy hadt te woeste sinnen,
En wout met enckel kracht de werelt overwinnen,
En in de werelt selfs de wijtgestreckte zee,
En in het diepe meir het dicht-beschubde vee.
Een werelt? dat is niet. Ghy socht u noch een ander,
Op datje wesen mocht die Grooten Alexander,
Die woesten albeschick, die fellen dwingelant,
Die voor sijn machtigh swaert geen stoffe meer en vant.
Maer siet, een stuckje velts alleen van seven voeten,
Daer sal de vuyle pier in uwe leden wroeten!
Daer staet voor u bereyt een onverwachte storm,
Niet van een machtigh heir, maer van een slechte worm.
Ghy wout u voor een God voor desen laten houwen 1),
Ghy wout tot uwer eer altaren laten bouwen,
Ghy wout tot in de lucht verheffen uwen lof,
En siet, hooghmoedigh Vorst, ghy zijt maer enckel stof!
Ick acht uw vader wijs, als vreemt van dese leuren,
Men seyde' hem alle daegh wat eenmael sou gebeuren;
Een pagië van het Hof die quam, op sijn gebodt,
En riep: o lieve Philips! ghy zijt geen machtigh Godt,
Ghy zijt een nietigh mensch; prent dit in uw gedachten,
Dat u het duyster graf, en duysent pieren wachten.
Voorwaer die soo een les van dagh tot dage krijght,
'T is vreemt indien sijn hert niet plat ter aerden sijght.
Het schaeckspel, na my dunckt, is ons van outs gegeven,
Om daer te mogen sien hoe alle menschen leven,
Hoe alle menschen zijn wanneer het leven scheyt,
En als men in het graf het lichaem nederleyt.
Dit spel heeft ruyters in, en oock gemeene knechten,
En schutters, wacker volck, die voor den Koninck vechten;
Een yder heeft sijn naem, en plaets, en hoogh beleyt,
Tot d'oorlogh is gedaen, en dat het leger scheyt;
Dan wort'et al vermenght en overhoop gesmeten,
En wat eens machtigh scheen, dat is terstont vergeten;
De Doot die speelt haer rol, en doet een vreemden treck,
Want daer leyt menighmael de Koninck by den geck.
Men leest, als dese Vorst hem eenmael gingh vertreden,
En deed' een kleyne reys ten goede van de leden,
Dat hy Diogenes vont besich by een kerck,

1) Alexander quam tot soodanigen vermetenheyt, dat hy voor de sone van Jupiter Ammon wilde gehouden worden.

Dicht aen 't Kernekel-huys 2), met eenigh seltsaem werck.
Daer stont de Filosooph ontrent de dorre beenen,
Daer 't menighmalen spooct, als vele luyden meenen;
De Koningh, die alleen op jock en vreughde docht,
Vraeght, wat een levend' mensch by doode rompen zocht?
"Mijn aenslagh, sey' de man, wil ick u niet verswijgen:
Ick wou hier, soo ick kon, uw vaders beenders krijgen,
En die van mijnen slaef; maer ick en vinder geen,
Sy liggen altemaal gedommelt onder een;
Daer is geen soecken aen, het een is als het ander."
Siet daer een gauwen treck, o grooten Alexander!
Ghy, die den viesien Grieck al spottend' overhaelt,
Wort voor uw schamper jock, met goede munt, betaelt.
Nu komt, Apelles 3), komt, en schildert dese leden,
Van alle man gevrees, van yeder aengebden;
Maer vrient, uw kloeck pinceel en vint hier anders niet,
Als datje stanck verneemt, en stof en assche siet.
Leusippes, wacker geest om beelden op te rechten
Voor helden, wijt beroemt door krijgh en moedigh vechten,
Stelt hier uw konst te werck, maer oeffent uw gedult,
Want 't is maer nietigh been, dat ghy hier vinden sult.
Nu, Princen, machtigh volck, die even steyle rotsen
Bevecht in uw gemoet, en zijt gewoon te trotsen,
En weest soo moedigh niet, schoon u een yeder vrees;
Ghy die het al verwint, verwint uw trotsen geest!
Al zijn uw thronen hoogh, en dat veel duysent knechten
Voor u te velde gaen, en voor u willen vechten,
Ey, siet doch watje zijt, en hoe uw leven sluyt:
Het komt al op een kuyl van seven voeten uyt!

OP HET GRAF VAN CRESUS, KONINCK VAN LYDIËN.

Al die het gout alleen stelt boven alle saken,
Komt Cresus hier besien, het kan u beter maken.
Hy was een machtigh Vorst die op sijn rijckdom stont,
En daer in, soo hem docht, den hooghsten segen vont.
Hy stelde sijn geluck ver boven alle menschen,
Vermits hy meer besat als iemant konde wenschen;
En mits hy door het lant van rijckdom was befaemt,
Soo wild' hy boven dat geluckigh zijn genaemt.
Maer Solon, ongesint om dit onstuymigh woelen,
Hoe wel een machtigh Vorst, was anders van gevoelen,
Gaf aen den Koningh raet, gelijk een trouwen vrient,
Die Cresus niet alleen, maer alle menschen dient.
Wat is'er, seyde' de man, van dit onmatigh roemen,
Geen mensch en magh hem selfs geluckigh laten noemen,
Tot dat een stille doot hem van de werelt scheyt,
En sonder groot beslagh in vrede nederleyt;
En aen dit wijs gespreck voeght hy noch dese reden:
Betrou u nimmermeer op saken hier beneden,
Die schielijck henen gaen, gelijk een snelle wint,
Soo dat men in der haest haer staet verandert vint.
De Goden hebben lust wat hoogh is laegh te maken,
Dus wat eens boven was, dat kan haest onder raken.
Siet, dus gingh Solon aen als hy den Koninck riet,
Doch 't was al sonder kracht, want Cresus acht et niet.
Maer als daer na de Vorst sijn leger sagh verjagen,
En dat sijn gantsche macht van Cyrus was geslagen,
Hem by den kop gevat, en tot het vuur gedoemt,
Doen wert hy eerst gewaer, of 't dienstigh is geroemt.
Men liet van stonden aen veel houts en drooge tacken,
Ja, schier gelijk een bergh voor hem te samen smacken;

2) Waer het woort kernekel-huys van sijn oorspronck heeft, is bedenkelyk, sommige meynen dat het kneuckel-huys eygentlijk genaemt dient te worden, vermits daer in alle kneuckels of kleyne gelederen van doode menschen vergadert worden.

3) Appelles en Leusippus waren, in dien tijt, d'een een vermaert schilder, en d'ander een nyt-nement beelt-snijder.

Daer siet men Cresus op om stracx te zijn verbrant,
Maer siet, hoe 't ongeluck hem opent sijn verstant:
Daer quam een droef geluyt voort uyt sijn mont geresen,
Maer niet een mensch en wist waer toe het mochte wesen:
"O Solon, riep hy uyt, o Solon, Solon, ach!"

Dit was een droeve stem, maer anders geen geklach.
Dit luyt geschreeuw quam niet soo dra tot Cyrus ooren,
Of hy begeerde stracx, wat sulcx beduyd' te hooren.
Een pagië, die in haest daer op naer Cresus liep,
Verstont waerom de Vorst tot driemael Solon riep.
Na dieper ondersoek gingh Cresus openbaren,
Wat Solon had geseyt, geleden seven jaren,
En hoe hy doen ter tijt in grooten rijkdom sat,
En op den wijsen raet niet eens gelet en had:
Dat hy soo machtigh was, en niet en konde dencken,
Dat, wie het wesen mocht, hem oyt sou mogen krencken;
Dat hy soo wonder vast op sijnen rijkdom stont,
Maer dat hy nu ter tijt sijn misslagh ondervont.
Als Cyrus dit vernam, soo wiert hy gantsch bewogen,
En Cresus is verschoont, als uyt den brant getogen;
En siet den grammen Vorst tot derenis gebracht,
Mits hy den swacken aert der menschen overdacht.
Daer is dan Cresus los, en schijnt te zijn verbeden,
Maer hadde, mits de schrick, de doot alreë geleden;
Doch hy was sijnen staet, en eer, en rijkdom quijt,
En wat hem overbleef en was maer enckel spijt.
Doch hy was naderhant een sachter doot gestorven,
En heeft een engen kuyl ter nauwer noot verworven;
Daer nu sijn nietigh rif de vuyte pieren voet,
Dat bleef hem maer alleen van al sijn machtigh goet.
Wat baet'et even-staëgh, en al sijn gantsche dagen,
Den rijkdom, grooten staet, en eere na te jagen?
Noyt krijght hier eenigh man sijn vollen herten-wensch:
Een die hem best vernoeght, dat is de rijkste mensch.

OP HET GRAF VAN SAMPSON. 1)

Koomt, vrienden, hier ontrent, men siet'er vreemde dingen:
Hier leyte een wacker helt die leeuwen kon bedwingen,
Die, sonder eenigh swaert, sijn vyant eer verjoegh,
En, met een ezels-been, een machtigh leger sloegh.
Wie kend'er oyt een mensch van soo vermaerde krachten?
Of waer doch is'er een na desen hier te wachten,
Die soo veel oyt bedreef, als Sampson heeft gedaen:
En noch heeft desen helt ten grave moeten gaen.
O rechter van het lant! moest ghy een wijf gelooven,
Die u van uwen staet en leven wou berooven?
Ghy saeght haer slim beleyt tot driemael achter een,
En waer was doen uw kracht, en waer het ezels-been?
Ghy deedt, eer dit geviel, veel hondert Philistijnen,
Oock sonder vorigh leet, in korte stont verdwijnen;
En waerom niet gestoort, en niet geweldigh gram,
Wanneer uw vyant selfs tot in uw kamer quam?
Blint waerj' als Godes heyl van u was afgeweken,
Uw handen vast geboeyt, uw oogen uytgesteken;
Maer ghy waert blinder, vrient, schoon ghy noch oogen hadt,
Doen ghy op haren schoot, of sy op d'uwe sat.
Ghy kont, stoutmoedigh helt, uw vyant overwinnen,
Maer kont geen meester zijn van uw verruckte sinnen;
Uw ziel die was verseyt ontrent een listigh wijf,
Die toont u soet gelaet, maer brengt u om het lijf.
Wat is'er menigh Vorst, die, in voorlede tijden,
Hadt vry een kloecken arm, en wacker om te strijden;
Maer als hy in den arm van snoode vrouwen lagh,
Soo bleef hy niet gestelt als hy te voren plagh.
Sijn geest wiert uytgeblust, sijn kloecken aert vergeten,
Sijn dapperheyt verwijst, sijn krachten afgesleten,

1) *Sampson*; of *Simson*.

En schoon hy moedigh was, hy wort geweldigh tam,
En die eens scheen een leeuw, is nu een tanger lam.
Maer siet, de doot en is tot Sampson niet gekomen,
Maer heeft op sijn versoek hem 't leven afgenomen,
Sy is door hem genoot, ja, by hem t'huys gehaelt;
Siet, waer een hoogh gemoet, door vuyte lusten, daelt!
Gesellen, tot besluit: en laet u niet bedriegen,
En wacht u van het vleesch in slaep te laten wiegen;
Noyt raecter eenigh man een Philistijnsche vrou,
Die niet en heeft gesmaeckt een bitter na-berou.

OP HET GRAF VAN HELENA. 1)

Hoe kan hier eenigh mensch sijn klachten wederhouwen,
Als hy dit open graf sal komen aen te schouwen?
Ach! hier dient veel geseyt, maer ick en weet niet hoe:
Ey, stort hier tranen uyt, maer stopt uw neusen toe!
Hier leyte de schoonste vrou daer van men weet te spreken,
Maer die haer eygen selfs ten vollen is ontleken;
Men hout, dat geen poëet haer oyt ten vollen prees,
En dat noyt schilders hant haer eer genoegh bewees.
Geen helt en sagh haer aen, of moest van liefde blaken.
Men sagh haer als een maeght, en als een vrou ontschaken.
Om haer rees fel gewoel in 't een en 't ander lant,
De steden over-hoop, en tegen een gekant.
De werelt was verdwaest, en soo geneyght te mallen,
Dat schier het machtigh Al in oorlogh is gevallen;
Een fel en woeste krijgh, soo bloedigh en soo langh,
Dat Troye wert gebracht ten vollen ondergangh.
Een heyr by-een geruckt tot hondert duysent mannen,
Heeft wapens aengedaen, en bogen ingespannen,
En niet het grau alleen is door het swaert gevelt,
Haer leven heeft gekost de doot van menigh helt.
Achilles is vernielt, en Ajax neêrgeslagen,
En Hector wegh-gesleept, en in het graf gedragen,
Ja, Priamus ontzielt, en noch een groot getal,
Dat niemant recht en wist, en niemant tellen sal.
Om haer was 't lant vervult met kinders sonder vaders,
Met vrouwen sonder mans, met boomen sonder bladers,
Met velden sonder vrucht, met boeren sonder goet,
En Xanthus root geverwt met edel menschen bloet.
Gaet nu, wie datje zijt, gaet nu Helena vragen,
Wie dat haer schoone verw en luyster heeft ontdragen;
Waer dat haer goud-geel hayr, haer aengename glans,
Waer dat haer wacker oogh, de lust van alle mans,
Waer dat haer soet gelaet, by niemant recht beschreven,
Waer dat haer rooden mont ten lesten is gebleven.
Indien hier sprake waer, gelijk het niet en is,
Dit soud' uw antwoord zijn, vertrou ick voor gewis:
De Doot, die 't al verslint, en niet en is t'ontkomen,
De Doot en haer gevolgh die heeft'et al genomen;
Geen rijkdom, schoone verw, geen bloet, of hoogh geslacht,
Geen eer of groote staet en is by haer geacht.
O, puyck en hooghste roem van alle schoone vrouwen!
Wie kan sijn treurigh oogh van tranen wederhouwen,
Wanneer men met bescheyt uw graf-schrift overleest,
En dan eens recht bedenckt wie datje zijt geweest!
Helene, zijtje dit? voorwaer oock harde steenen,
En felle rotsen selfs, die moeten u beweenen.
Ghy waert de schoonheit selfs, maer nu het vuytste vuyt,
Ghy hadt een ruym paleys, maer nu een enge kuyl.
Uw mont, die eertijts gaf een reuck gelijk violen,
Die geeft op heden uyt een stanck gelijk riolen;
Uw' lodderlijck gesicht, een woonplaets van de min,
Daer krielen nu, eylaes! de nare maden in.
O Paris! alsje quaemt uyt Griecken-lant gevaren,

1) *Helena*; de vrouw van den Grickchen vorst Menelaüs, die voor de schoonste vrouw van haren tijt gehouden werd, en, door den Trojaanschen prins Paris geschaakt, auleiding tot de verwoesting van Troje gaf.

Uw schip docht u bevracht met wonder schoone waren,
 Ja, als met 's werelt puyck, en ach! 't was anders niet
 Als dat men nu verneemt, en hier voor oogen siet.
 Hoe souje nu ter tijt uw' malle daet verfoeyen,
 Dat ghy met dit bejagh u oyt bestont te moeyen!
 Ja, datje van soo ver ginght halen desen romp,
 Oock in haer beste deel alleen een aerden klomp!
 Dat uw betoovert hert soo langh heeft konnen vieren
 Een vuylen made-sack, een woonhuys van de pieren!
 Te meer, vermitsje saeght, dat gantsch uw' vaderlant
 Stont, om uw' dertel vier, als in een vollen brant.
 O brave Menelaes! had ghy haer doch vergeten,
 Doen alsje besich waert ontrent het dorre Creten!
 't En is niet veel gesien, dat iemant heeft geklaeght,
 Die spijt en ongelijck met stille sinnen draeght.
 Quaemt ghy, uytsinnigh mensch, een schoone stadt bestormen
 Om soo ongueren rif, een woonhuys van de wormen?
 Och! had dit geurigh wijf u niet te veel behaeght,
 Soo waer het Griecken-lant en Troyen niet geplaeght.
 Siet nu eens 't aerdigh beelt, dat ghy hebt aengebened,
 Beschout haer kalen kop, haer rif, en dorre leden!
 Ick weet ghy stont beschaemt, soo ghy het maer en saeght,
 En siet, hier is uw' kroon en leven om gewaeght.
 Ey, wat een sot bedrijf, een oorlogh aen te rechten,

En met een machtigh heyr van hondert duysent knechten
 Te storten overhoop, te kanten tegen een,
 Door spijt en felle wraeck, en om een wijf alleen!
 Siet hier nu 't innigh werck waerom het is begonnen,
 En wat een schoon juweel met krijgen is gewonnen!
 O dwaesheyte van de mensch! o waert te zijn beschreyt!
 Een hoopje stinckend' asch heeft Troy' in asch geleyt.
 Siet, jonckheyte, fiere jeught! die met uw roode wangen
 Wout, soo het kon geschiën, de gantsche werelt vangen,
 Siet, hoe 't eens wesen sal, dat ghy soo bijster viert,
 Siet, hoe 't eens wesen moet, dat ghy soo wonder ciert!
 Ick bid u, geurigh volck, ontpoeyert uwe vlechten,
 De doot, wanneerse komt, die sal het weder rechten,
 Die sal u stofs genoegh eens stroyen op het hooft,
 En ghy sult evenwel van schoonheyte zijn berooft.
 Wat is van al het werck, daer op de menschen roemen!
 Eylaes! haer trots bestaet in haest vergaende bloemen;
 De schoonheyte gaet te niet, en oock de frisse jeught,
 Maer dat geduerigh blijft is schoonheyte in de deught.
 Mijn ziele, tot besluyt, geloofte tot alle dingen
 Noch gaen tot heden toe, gelijckse voortijts gingen;
 Al wat de wereld doet, al wat het ooge siet,
 Is droom, is roock, is mist, is damp, is enckel niet.

T'SAMEN-SPRAKE,

TUSSCHEN

DE DOOT EN EEN OUT MAN;

MAER DIE OOCK JONGE DIENEN KAN.

De Doot quam op een tijt een ouden man besoecken,
Daer hy vast besigh was in veelderhande boecken;
Sy viel hem op het lijf, en greep hem by de mou.
Als of se met geweld hem neder-rucken wou.
De man was eerst verbaest, en stont gelijck verslagen,
En op het schrap geval begon hy dus te klagen:
Ay my, rampsaligh mensch! hoe wort ick dus verrast?
Hoe wort ick in der haest soo vinnigh aengetast?
Ick ben tot heden toe noch van gesonde leden,
Ach! waerom komt de doot tot mywaerts ingetreden?
Sy weet dat over-al veel oude lieden zijn,
Of sieck òf veel gequelt met gicht of flerecijn;
Men vint'er toch genoegh, die anders niet en wenschen,
Als haest te mogen gaen den wegh van alle menschen.
O doot! en scheyt my doch van dese leden niet,
Want schoon al ben ick out, ick voele geen verdriet.
Ick heb geen swaren gangh, geen swackheyt in de beenen,
Ick voelde noyt graveel, of diergelijcke steenen,
Ick weet van geen colijck tot heden op den dagh,
Soo dat ick noch met vreught by menschen komen magh.
Oock ben ick (Gode lof!) niet qualijck hier geseten,
Ick kan oock harde kost met gave tanden eten;
En dan noch boven dat, indien ick maer en wou,
Ick kreegh noch wel gehoor ontrent een jonge vrou.
Dit is geen kleyne gunst van Gode my verkregen,
Gesont en out te zijn is vry geen kleyne segen;
Gantsch weynigh is het volck, dat hooge jaren telt,
En dat met geen gebreck of siekten is gequelt.
Ey lieve! (mach het zijn) soo gaet u wat vertreden,
En soeckt een rijper oest ontrent de naeste steden;
Haelt daer een quelligh wijf, of wel een treurigh man,
Die nu onmachtigh is, en wel verhuysen kan.
My staet noch veel te doen, ick heb verscheyde saken,
Die in een rouwe staen en effen zijn te maken.
Ghy naemt mijn bedgenoot, doen ick het weynigh dacht,
Ick hadde noch een soon uyt haren schoot verwacht;
Maer nu heb ick'er geen, en 't had my konnen baten,
Had ick ten minsten een na my vermocht te laten;
Maer even alle drie, die God my eertijts gaf,
Zijn door u wech-geruckt, en liggen in het graf.
Mijn dochters zijn getrouwt, maer alle jonge vrouwen
Zijn slechts alleen bequaem eens anders huys te bouwen;
Sy heulen met de man, en dat is wel gedaen,
Maer ick en mijnen naem die moet te niete gaen.
Hier in woud' ick versien, indien het kon geschieden,
Ick wou bij lactsten wil hier over iet gebieden.

Ghy weet, wat Absalom hier voormaels eens bestont,
Als hy by hem geen wijf, en oock geen man-hoir 1) vont.
Mijn vrienden, die wel eer mijn raet en steunsel waren,
Zijn al van hier verhuyst, verwonnen van de jaren;
Ik weet schier niet een mensch, die op mijn dingen past,
Al wat'er is te doen, het staet tot mijnen last.
Ick heb een groot gesin, dies moet ick my bedencken,
Hoe dat ick naer den eysch een yeder sal beschenken.
Hier dient een testament, of wel een codicil,
Indien ick alle dingh in ruste laten wil.
Maer ick moet boven al mijn saken wel beleyden,
Eer mijn vermoeyde ziel van hier sal moeden scheyden;
Ick moet eerst voor-raet doen voor soo een lange reys,
Want tot een deftigh werck behoort een diep gepeys,
En dat kan soo ter loop (mijns oordeels) niet geschieden:
Men dient van hier te gaen, en niet als wegh te vlieden;
Dus, soo het wesen kan en soo ick bidden magh,
Vergunt my noch een jaer, of wel een langer dagh.

DOOT.

Ey! wat is van de mensch, wanneer hy lange jaren
Des werelts woesten stroom is op- en af-gevaren,
En dat hy voor het lest een stille ree genaect,
Dan is 't dat hy verschrickt, en hem te soecken maect.
Wat magh een dorren halm noch langer dagen wenschen?
Het vee, na dat ick sie, is wijser dan de menschen:
Want als het is vermoeyt, dan snelt'et na den stal,
Om daer bevrijt te zijn van leet en ongeval.
De mensch, in 't tegendeel, die wil noch langer woelen,
En soecken nieuw bejagh in oude modderpoelen;
En schoonder iemant komt die hem den vrede biet,
Hoe seer hy is vermoeyt, hy wil de ruste niet.
Wel, heeft een deftigh man, die veel behoort te weten,
Sijn noodigh onderrecht en beste les vergeten?
Hoe, meenje, lieve vriend! ten grave niet te gaen,
Voor dat uw' aertsch bedrijf sal wesen af-gedaen?
Ey, bouwt uw' saken niet op soo onvaste gronden,
Want aen nw' beusel-werck en ben ick niet gebonden:
Een ieders levens-tijt die heeft een seker perck,
Ick raep'er duysent wegh oock in haer noeste werck:
Tot Moyses wiert geseyt van hier te moeten scheyden,
Eer dat hy Israël in Canan mocht geleyden;
Hy sagh het vruchtbaer lant, maer des al niet-te-min,
Hy blies het leven uyt, en quam'er nimmer in.

1) *manhoir*; manuelijk oor of oir, afstammeling.

Siet, David is gegaen, schoon hy 't wel anders woude,
 Eer hy dat machtigh stuck, des Heeren tempel, bouwde;
 De voor-raet van het werck was uyttermaten groot,
 Maer eer men oyt begon soo was de Koningh doot.
 Oock is u wel bekend, als Rachel soude baren,
 Dat sy in grooten haest daer henen is gevaren,
 Juyst doens' op reyse was, en elders wonen zou:
 Haer man verwacht een kint, en hy verloor een vrou.
 Wie Prins of Koningh dient, die magh van eigen saken
 By-wijlen oock sijn werck, na eysch en reden, maken;
 Dat laet een machtigh Vorst, dat laet een Keyser toe,
 Maer weet, dat ick mijn werck al vry wat anders doe;
 Ick ben al grooter heer, want onder mijn bevelen
 Magh niemand buyten af sijn eygen rolle spelen;
 Als ick tot iemant koom, dan moet hy henen gaen,
 Of schoon sijn aertsch bedrijf niet af en is gedaen;
 Hy moet de reyse doen, en in der aerde sincken,
 Al mocht hy enckel gout, en fijne peerels drincken;
 Geen kunst, of groote kost, geen deftigh medicijn,
 En kan in dat geval hem nut of dienstigh zijn.
 Bidt vry, dat ghy van God die gunste meught verwerven,
 Dat, als ick tot u koom, ghy maer en hebt te sterven;
 Ick plagh geen tijt of stont of jaren aen te sien,
 't Geschied noit buitens tijts, dat altijt magh geschiën.
 Ick quam lest by een man die wou op aerde blijven,
 Op dat hy, eer hy storf, sijn leven mocht beschrijven,
 En noch een ander boeck; maer hy moest henen gaen,
 En al sijn deftigh werck, dat moest hy laten staen.
 Een ander bad om tijt, en gaf my dese reden:
 Ick heb een rijpe maeght, die woud' ick wel besteden
 Eer dat ick noch vertreck, het is mijn eenigh kint;
 Maer ick sloegh sijn versoeck noch efter in de wint.
 Een juffer was verlooft, en bad om wat te leven,
 Sy wou, gelijk men sey, haer maeghdom overgeven
 Aen seker hups gesel, die haer langh had gevrijt;
 Maer des al niet-te-min, ick gaf haer geen en tijt.

II.

Noch bad een jonge wulp, ick zou hem niet genaken,
 Hy moest ter bruyloft gaen, sijn kleet was al te maken;
 Hy sey, dat in de feest een vrijster wesen sou,
 Die hy genegen was te bieden echte trou.
 Ick vraegd' hoe out hij was? hy seyde twintigh jaren,
 Bequaem gelijk hem docht, en vaerdigh om te paren.
 Ick sagh mijn rolle na, en vont my niet gelast,
 Nu vinnigh aen te gaen op desen bruylofts-gast.
 Dies seyde ick: ga ter feest; maer ick sal komen mommen,
 En wil door mijn bedrijf de sangers doen verstommen,
 Gelooft dat ick u segh, het sal oock soo geschiën,
 En wien ick treffen sal, dat hebje dan te sien.
 Stracx bad'er ander volck, nu vaerdigh om te trouwen,
 Dat ick mijn felle schicht van hen sou willen houwen;
 Ick sagh de lieven aen, het was een geestigh paer,
 En siet mijn innigh hert was gunstigh over haer:
 Maer al mijn saken gaen na my is voorgeschreven,
 Want uytstel van my selfs en kan ick niemant geven.
 Ick, die in grooten haest mijn brieven oversagh,
 Sey: vrienden! ghy versoeckt, dat ick niet doen en magh;
 Daer keert de trou in rou. Let hier op, blijde geesten,
 Let vry op uw bedrijf, ick koom in alle feesten;
 Voor my en is noch plaets noch ongelegen tijt,
 Mijn pijn treft overal, en niemant is bevrijt.
 Dies roep ick tot het volck: wilt op uw' saken achten;
 Want als 't gety verloopt, dan kan ick geensins wachten.
 Wie dat'et wesen magh, die op mijn rolle staet,
 Hy moet, hy moet'er aen, daer is geen ander raet.
 Ick hoore, datje spreeket van testament te maken,
 En wout, dat ick als noch u niet en sou genaken,
 Of dat eerst af te doen; maer hoort, onwijse vriend!
 Heeft u hier toe de tijt niet langh genoegh gedient?
 Was dat een noodigh werck, soo hadje moeten peysen
 Op mijn gewisse komst, en uw onseker reysen;
 Een man gelijk als ghy en mag niet ledigh staen
 In iet dat haest vereyst, en noodigh is gedaen.

69

Maer segh, een codicil of testament te maken,
 Zijn dat (na uw begriip) soo wonder groote saken?
 Soo hier mijn oordeel gelt, het dunckt my bijster slecht,
 Al wat by laetsten wil kan worden uytgerecht:
 Ghy moocht een stukken lants of wel een rentjen geven,
 Aen iemant van het bloet of van de liefste neven:
 Maer let eens met bescheyt, wat hier van worden kan,
 Indienje niet en treft een vroom en eerlijck man;
 Indien 't een los-hoofd is, aen wien het is gelaten,
 Voorwaer, al watje doet en kan hem geensins baten;
 Het sal, men weet niet hoe, oock eer het iemant gist,
 Hem druypen uyt de vuyst, en spoedigh zijn verquist;
 Maer is'er eenigh dingh daer in ghy zijt ervaren,
 Of door gestage vlijt of mits de lange jaren;
 Het zy, dat ghy of kunst of nutte dingen weet,
 Daer in ghy bitter sweet niet selden hebt bestaet;
 Al dat (wanneer ick koom) wort neven u begraven,
 Wat baet dan al uw vlijt, uw moeyt' en anghstigh slaven?
 Eylaes! van al uw' sorgh en al uw' langh verdriet,
 En is'er niet een kint, dat eenigh dingh geniet.
 Maer wie'er oyt geleert of kunstigh soeckt te wesen,
 Die moet van nieuwen aen wel hondert boecken lesen;
 Al wat de vader wist, en komt haer niet te baet,
 't Is maer het slechtste goet, dat hy de vrienden laet.
 Al wat best dienen sou aen kint of naeste magen,
 Wort met het rif gekist, en na het graf gedragen;
 Want al wat wetenschap of nutte konsten raect,
 En wort by testament aen niemant wegh-gemaect.
 't Is Godes hoogh beleyt, dat al de beste saken,
 Niet als met stage vlijt tot eygen zijn te maken.
 Ghy daerom, lieve vrient, weest niet te seer belaên,
 Hoe dat na uw vertreck uw dingen sullen gaen.
 Laet dat op sijn beloop; maer wilt u staêgh bereyden,
 Om met een stil gemoet van hier te mogen scheyden;
 Dit stuck dient uytgewrocht soo haest men immer kan,
 En dit betaemt voor al een out en deftigh man.
 Maer seght my nu een reys, heet ghy nu dit verrassen?
 Voorseker dat beklach en kan n geensins passen;
 Ghy hebt uw tijt gehad, en dat in volle maet,
 En zijt een rijpe garf die nu te mennem 1) staet.
 Ick vinde (na my dunckt) hier drierhande saken,
 Die tot mijn duyster rijck de menschen doen genaken:
 De siekten stel ick eerst, dan eenigh vreemt geval,
 Set hier de jaren by, soo menigh in getal;
 Maer sieckt' en ongeluck zijn ongewisse dingen,
 Die somwijl door beleyt wel iemant kan ontspringen;
 Maer wie'er immer komt ontrent den ouden dagh,
 Bedencke dat sijn rijck niet lange dueren magh:
 Dit hadje (na my dunckt) al lange moeten peysen,
 Om stracx bequaem te zijn, ja, vaerdigh om te reysen.
 Een jonckman kan misschien hier in wat zijn verschoont,
 Maer fy een grijsen baert, die sich hier sloffigh toont!
 't Is schande dat een mensch, die jaren heeft gekregen,
 Tot noch een langer tijt hem toont te zijn genegen;
 't Is schande dat een man, die lange dagen telt,
 Sijn dingen (als ick koom) niet effen heeft gestelt.
 Is niet de rappe ziel als in het lijf gevangen,
 En sou men niet gestaêgh om vry te zijn verlangen?
 En ghy noch boven al, die langh nu hebt gesien,
 Wat mensch en werelt is, en wat'er kan geschiên,
 Wat soeckje, lieve vrient, hier noch te zijn gelaten?
 Ghy hebt veel eers gehad, en vry geen kleyne staten,
 Ghy hebt een langem tijt met Princen omgegaen,
 En 't is geen slecht beleyt, dat aen u heeft gestaen;
 En, waerom langh gespreck, uw tijt dient nu besloten,
 Ghy hebt uw levens-deel in volle maet genoten,
 Soo dat'er niet een ziel van menigh duysent man

1) *mennen*; rijden, vervoeren.

Sich van soo goeden loop met recht beroemen kan;
 Ghy hoort met bly gelaet my wellekom te hieten,
 Oock eer ick op u mick, of oyt begin te schieten;
 Maer 't schijnt nu datje schrickt, als ick u maer genaeck,
 O man van ouden dagh! dit is een vreemde saeck.
 Wis, ghy wort niet verrast, ick hebbe menighwerven
 Uw sinnen overtuuyght van uw getijdigh sterven;
 Ick heb u staêgh vermaent, dat ick niet verr' en was,
 Ja, datje brooser waert als eenigh tanger glas;
 En dit moet u bekend en geensins duyster wesen,
 Want ghy hebt even-staêgh mijn brieven mogen lesen,
 Mijn boden mogen sien, die ick tot aller stont,
 Tot voor uw deure toe, tot in uw kamer sont.

OUT MAN.

Hoe, wat is dit geseyt, my boden toegesonden!
 Ey lieve, met verlof, dat zijn verzierde vonden;
 Want (soo een eerlijck man geloove vinden magh)
 Ick weet niet, dat ick oyt van uwe boden sagh;
 Want had'er oyt een post van u tot my gekomen,
 Ick hadde voor gewis de bode wel vernomen;
 Ghy zijt een leelijck spooek, gelijk my heden blijkt,
 Ick houw' dat uwe knecht sijn meester wel gelijket.
 Had soo een bytebauw' of monster my verschenen,
 Alwaer het als een geest van stonden aen verdwenen,
 't Had my door nare schrick tot aen de ziel gequelt,
 En ick en had'et noyt uyt mijnen sin gestelt;
 Maer nu gedenckt my niet, dat al mijn leve-dagen
 Mijn oogen oyt een schim van uwe boden sagen;
 En daerom segh ick noch, dat ghy voorseker dwaelt,
 Of dat'er dweepery ontrent uw sinnen maelt.

DOOT.

Wel vrient, nu sie ick wel, dat uwe laetste jaren
 Zijn dom in mijn bedrijf, of bijster on-ervaren.
 Ghy weet ter werelt niet, na dat ick heden merck,
 Hoe ick mijn saken, doe, en op de menschen werck;
 Mijn boden reysen staêgh, en dat aen alle kanten,
 Ick hebbe, lieve maet, wel duysent af-gesanten
 Van alderhande slag, en deur het gantsche lant.

OUT MAN

Ick weet niet, dat ick oyt of post of bode vant,
 Die van u tot my quam.

DOOT.

Hoe, laetj' u dus bedriegen,
 Of is 't u niet bekend, dat uwe dagen vliegen,
 Ja, snelder henen gaen als eenigh vogel sweeft,
 En dat'er menigh sterft, wanneer hy sekerst' leeft?
 Ghy seght hier overluyt, dat ick te geener stonden
 U boden heb geschickt of posten toegesonden.
 Wel aen, het sal terstont hier blijcken uyt de daet,
 Dat ghy bezijden 't spoor, en van de waarheyd gaet:
 Seght ghy niet, dat ick ben in uw vertreck gekomen?
 En dat uw lieve vrou door my is wegh-genomen?
 Wel, als uw weder-helft van u wiert afgescheurt,
 Hoe, vrient! begriipje niet wat u hier in gebeurt?
 En als u om het lijf mijn schichten veeltijts dwaelden,
 En iemant uw's gelijk uyt vleesch en werelt haelden,
 Was dat niet klaer geseyt, dat, na een korte wijl,
 Ghy mede voelen soudt de kracht van dese pijl?
 Dit zijn de boden, vrient, van my tot u gesonden,
 Die spraken overluyt, en als met volle monden,
 Wat u gebeuren sou, en haest te wachten stont.

OUT MAN.

Maer dit is (na my dunckt) al weder sonder gront:
 Want schoon een ander sterft, is my daer aen-gelegen?

Al wat op aerde woont, dat gaet sijn eygen wegen,
 Een ieder heeft sijn doot, sijn eygen levens-tijt;
 Wat raect'et eenigh mensch, wanneer een ander lijt?
 Schoon dees of gene sterft, men kan 't hem al gewinnen,
 Maer wie kan in dit werck uw post of boden kennen?
 Wie op eens anders doot geduerigh letten sou,
 En ware nimmermeer of selden buyten rou.

DOOT.

Maer dit al onverlet, ick doe veel duysent saken,
 Die niet een ander mensch, maer u ten vollen raken:
 Ick laet uw vrienden staen, en oock uw eygen wijf,
 Mijn boden sweven staegh ontrent uw eygen lijf.
 Siet, als een grijsen baert uw wangen quam bedecken,
 Moest doen niet yeder hayr u voor een lesse strecken?
 En als uw duyster oogh niet sonder bril en las,
 Was dat geen vaste peyl, dat ick niet verr' en was?
 En als ghy rimpels kreeght, dacht ghy niet by u-selven:
 De doot komt my een graft tot in mijn voorhoofd delven?
 En als uw swacke maegh geen spijs meer koken wou,
 Was dat niet klaer geseyt, dat ick haest komen sou?
 En als u sluymer quelt, soudt ghy u niet bereyden?
 De slaep [is mijn genan, die pooght u wegh te leyden,
 Ja, treckt u na het bed', daer sich het vleesch ontbint,
 En daer men niet als stof en dorre beenen vint.
 En als ghy metter tijt uw tanden quaemt te missen,
 Waer dat'et henen wou, dat hadje wel te gissen.
 En als u sinckingh quol, of wel een schralen hoest,
 Was dat niet klaer geseyt, dat ghy haest reysen moest?
 Maer segh my boven dat: en hebben tsestigh jaren
 U niet genoegh geseyt, wat u moet weder-varen?
 Heeft al dit niet betuyght, dat ick voorhanden was,
 En datje niet en waert als hoy en ydel gras?
 Een huys van sachte kley, een nest van ydelheden,
 Een fackel in de son, en van de wint bestreden,
 Een vonck die haest verdwijnt, een speeltje van de tijt,
 Een post die in der haest geduerigh henen rijt?
 Een dauw', een damp, een droom, een doeck vol schrale winden,
 Een mist die op den dagh niet meer en is te vinden,
 Een vogel in de lucht, een bobbel in de sloot,
 En, met een woort geseyt, een woningh van de doot?
 Waer is niet stofs genoegh om na te mogen sporen,
 Dat stracx een yeder sterft, wanneer hy is geboren?
 Van daer begint de doot; mijn rijck is over-al,
 In 't water, in de lucht, en in het aertsche dal.
 De zee doet haren loop, en komt met holle baren
 Ontrent het woeste strant ten hooghsten opgevaren;
 Maer in een korten stont verloopt de snelle vloet,
 Soo dat de felle golf de laeghte kiezen moet.
 De son verciert de lucht met wonder helle stralen,
 Doch na een kleynen tijt soo moetse weder dalen;
 De nacht beslyt het werck, en noyt soo klaren dagh,
 Die niet in korten stont haer glans verduystert sagh.
 Al zijn de bloemen schoon, sy moeten haest verdwijnen,
 Als maer een heete son daer op begint te schijnen;
 En geen soo groenen kruyt, dat niet ter neder-sijght,
 Wanneer het maer een worm ontrent sijn wortel krijght.
 Waer toe een langh gespreck? waer sich de menschen keeren,
 Sy konnen haren aert en mijne wetten leeren:
 Het bont aen haren rock, de schoen aen haren voet,
 Die seggen yeder een hoe dat hy worden moet.

OUT MAN.

Ick hebbe menighmael in Godes boeck gelesen,
 Hoe ghy in ouden tijt uw komst hebt aengewesen;
 Ick vint in Daniël, hoe dat een menschen hant
 Quam sweven voor het volck, en schrijven aen de want.
 De Koningh sagh het spoock, en al de groote luyden,
 En wat de meeningh was, dat liet hem God beduyden;

Dit maeckte groote schrick, en 't was een naer bedrijf,
 Te sien een menschen hant bewegen sonder lijf.
 Hadt ghy my soo een post of bode toegesonden,
 Of ware dat gesicht in mijn vertreck gevonden,
 Soo hadd' ick mogen sien, dat ghy niet verr' en waert,
 De menschen leeren best uyt dingen tegen aert;
 Maer watje nu verhaelt, dat zijn maer slechte saken,
 Die ons van uwent weegh geen indruck konnen maken:
 Dies staet'et onbeweeght, en op een vasten gront,
 Dat ghy tot mijn vertreck geen boden uyt en sont.
 Of ick veel jaren heb, waerom my des te quellen?
 De jaren zijn alleen om renten op te tellen.
 Daer wort'er menigh grijs, oock in sijn beste tijt,
 Schoon dat hy geen verderf van uwe schichten lijt.
 De swackheyt die men voelt ontrent de buyten-leden,
 En stijft al mede niet de gront van uwe reden;
 Of schoon de wagen kraect, noch duurt hy langen tijt,
 Indien men niet en holt, maer sachtjens henen rijt.
 Wat kruyt en bloemen raect, of teere velt-gewassen,
 Hoe kan dat op den mensch of sijn gedaente passen?
 Al wat in hoven groeyt is naect en ongekleet,
 Het lijt gestrenge kouw en menigh ander leet.
 De mensch, in 't tegendeel, die laet hem wel bewaren,
 En leeft door goet beleyt by-wijlen hondert jaren;
 En hierom is 't gebeurt, dat al het jeughdigh gras
 My niet als recht vermaeck, en enckel vreughde was.
 Hoe sou een schoone bloem of versch ontloke rosen,
 Of fruyten in den Herfst, die schoon en aerdigh bloesen,
 My stellen voor het oogh de prangen van de doot,
 Oock als ick lustigh ben, en buyten alle noot?
 Dat ware (na my dunckt) een sake buyten reden;
 Waerom het quaet gevoelt, oock eer het wort geleden?
 Een die voor uw geweld geduerigh sit en beeft,
 Is doot, vermits hy vreest oock dan, wanneer hy leeft,

DOOT.

Ghy schijnt (na dat my dunckt) uw klachten hier te maken,
 Om dat ick uw vertreck te vaerdigh kom genaken;
 En doet daerom versoeck, dat ick niet haesten wou,
 Maer dat ick voor een wijl tot u niet komen sou.
 Maer op mijn wetsteen (vrient) en zijtge niet geslepen,
 Vermits ghy dit geheym niet recht en hebt begrepen;
 Ghy daerom (mach'et zijn) leert noch op heden wat,
 En maeckt, dat ghy dit werck op beter gronden vat.
 Ghy meynt, dat yeder mensch wort van my wech-genomen,
 Vermits ick tot het volck gewoon ben af te komen:
 Doch (met verlof geseyt) ghy weet'er weynigh af;
 Want schoon ick stille sta, noch snelt ghy na het graf.
 Ick kom niet tot'et volck, maer 't komt tot my geloopen.

OUT MAN.

Het schijnt of datje jockt of brillen wilt verkoopen:
 Want ghy spreekt sonder slot of met een lossen sin;
 Is 't vreemt? Uw' kale kop en heeft geen hersens in.

DOOT.

Leert koppen, als ick heb, en grijsse baerden eeren,
 Maer komt hier mijn geheym en nutte dingen leeren;
 Siet, 't is de waarheyt selfs, dat ick u heb geseyt.

OUT MAN.

Soo dient dan uw' gespreck vry nader uytgeleyt,
 Of ghy sult mijn verstant in twijffel laten steken.

DOOT.

Wel hoort, ick ben geneyght hier nader af te spreken:
 Ghy weet, dat voor den mensch sijn pael hier is geset,
 En die staet even soo gelijk een stale wet;
 Daer is een vasten tijt voor yeder een besloten;

Soo die noch komen sal als die men heeft genoten ;
 En daerom ofje stil of wonder besich zijt,
 Uw' tijt doet haren gangh, en ghy met uwen tijt:
 Of ghy dan naerstigh werckt of zijt gewoon te gapen,
 Of datje sit en malt of geeft u om te slapen,
 Ghy snelt na mijn paleys, dat is: na 't duyster graf,
 En siet, van desen loop en laetje nimmer af,
 Tot datje my genaect, en neder komt te sijgen
 Ter plaetse daer men rust, en alle monden swijgen.
 Is dit niet klaer genoeg? my dunckt aen uw gelaet,
 Dat ghy noch iet begeert, dat noch al nader gaet.
 Ick wil u dit geheym dan klaerder openbaren;
 Beelt u een mart-schip in, dat vaerdigh komt gevaren:
 Hier zit'er een en leest, een ander sit en gaept,
 Een derde blaest taback, een vierde sit en slaept:
 Het jacht gaet echter voort, gedreven van de winden,
 En dat men gister sagh, is heden niet te vinden;
 Nu, of het schip laveert of maeckt een snelder spoet,
 Het komt ter rechter plaets, en daer het wesen moet:
 Siet, hy die sat en las, en die heeft sitten mallen,
 En die sijn ruste nam, als in den slaep gevallen,
 Zijn al, of met gewoel of met een stil gepeys,
 Gekomen metter tijt ten eynde van de reys.
 Doch hy die sat en sliep, met dat hy quam t'ontwaken,
 Sagh doen eerst waer hy was, en riep: o vreemde saken!
 Ick ben niet uyt het schip of van de plaets gegaen,
 En des al niet-te-min ons reys die is gedaen.
 Dies spreek ick tot my selfs: o wonderbare dingen!
 Siet, 't wijl hier dese malt, en die een deuntjen singen,
 Soo is de reys vol-ent, en ick en voelde niet,
 Tot dat de schuyte streeck, en aen de kaye stiet.
 Nu weetje (na my dunckt) wat ick heb willen seggen.

OUT MAN.

Ick bid u noch eenmael dit nader uyt te leggen;
 Het is een wichtigh stuck, dat recht moet zijn verstaen.

DOOT.

Ick wil op uw versoeck hier in noch klaerder gaen.
 Ghy hoort, hoe dat het schip een droomert henen voerde,
 Schoon dat hy stille sat, en niet een lit en roerde;
 Wel, 't schip, dat is de tijt, de slapert yeder mensch.
 Is dat u niet genoeg?

OUT MAN.

Ick hebbe, dat ick wensch;
 Dies wil ick niet alleen dit beelt en voorstel prijsen,
 Maer dat ick recht versta, dat wil ick oock bewijsen:
 Ghy leert ons door een schip, hoe dat ons leven gaet,
 En dat'et altijt loopt, en nimmer stil en staet;
 Noch gaeje boven dat ons hier voor oogen stellen,
 Hoe dat ghy niet tot ons, maer wy tot uwaerts snellen;
 En dat'et soo geschiet, oock schoon men sit en gaept,
 Ja, dat ons tijt verloopt, oock als men sit en slaept.
 Is dat niet uw verstant?

DOOT.

Ghy hebt het wel begrepen:
 De tijt komt sonder hulp het leven wech te slepen,
 En dat'et soo gebeurt dient staegh te zijn bedacht.

OUT MAN.

't Is nut, dat yeder mensch op desen handel acht;
 Maer ghy hebt meer verstants, als ick voor desen giste,

En ick heb meer geleert, als ick te voren wiste:

Ick dacht, ghy waert alleen een rif of made-sack,
En dat'er geen vernuft in dit geraemte stack;
Maer nu word' ick gewaer, dat in uw' dorre beenen
Al vry wat anders steeckt, als wel de luyden meenen,
Neemt my ten besten af, dat ick eerst grilligh sprack.

DOOT.

Ghy wist niet, als ick merck, wat in mijn boesem stack.
Nu, wie en wat ick ben, houw ick geen mensch verholen;
Siet, 'k heb meest over-al niet weynigh hooge scholen,
Acht daerom geensins vreemt, al heb ick iet geleert,
Dat my kan dienstigh zijn, en u ten goede keert.

OUT MAN.

Hier word' ick wederom gedwongen iet te vragen,
Ick bidde, dat het u doch niet en magh mishagen;
Ey lieve, segh een reys waer uwe scholen zijn,
Indien niet in de daet, ten minste in de schijn.
Ick heb Parijs besocht, en Orleans betreden,
Van Oxfort menighmael na Camerits 1) gereden,
En Leyden ken ick wel, en Utrecht boven dien,
Maer heb van uwent weegh geen leer-plaets oyt gesien,
Ja, niet daer van gehoord; ghy moet voorseker dolen,
Men kent te geener plaets uw wijt-beroemde scholen;
Noyt quam in mijn gepeys, en min in mijn gesicht,
Een school tot uwen dienst voor desen opgericht;
Ja, niet een kleyn vertreck vont' ick voor u te wesen,
Daer oyt of deftigh man of doctoor heeft gelesen;
Veel min een hooge school bekent op uwen naem;
Want die en kende noyt de vleugels van de Faem.
En schoon men vont'er een, wie sou daer lessen hooren?
Uw naem klinkt al te vreemt in jonger lieden ooren;
Soo dat ick niet en weet (sie daer, ick spreke ront)
Waer ghy oyt scholen had, of immer hebben kont.

DOOT.

O vrient! die haren voet in vreemde landen setten,
Behooren met verstant op alle dingh te letten.

OUT MAN.

Dat heb ick, na my dunckt, voor desen al gedaen,
Maer van uw hooge school geen tijdingh oyt verstaen,
Schoon dat ick wijt genoegh mijn oogh heb laten swieren.

DOOT.

Ja, soo de jonckheyt plagh, ontrent de jonge dieren,
Of in de Fransche kust of in het Britten-lant.

OUT MAN.

Dat spel heb ick al langh gewesen van der hant.
Maer om van ons gespreck niet verder af te dolen,
Segh op, waer is de plaets van uw vermaerde scholen;
Want ick en kan niet sien, waer ghy die wijsen sult,
Des wacht ick uw bericht, en schier met ongedult.

DOOT.

Wel aen, maer t'wijl ick spreek, wilt op mijn woorden mercken:
Daer is een hups gebou, en meest by alle kercken,
Met oordeel opgerecht, en veeltijts in het groen,
Siet, daer is dat gestaegh mijn doctors lessen doen.

OUT MAN.

Wat lessen, is'et raes? Siet, wat onguere streken!
Het is 't kernekel-huys, daer van ghy schijnt te spreken;
Is dat een hooge school? Eylaes! men vint'er niet.

1) *Camerits*; Cambridge, eene stad in Engeland, even als Oxfort eene beroemde hogeschool bezittende.

Als dat men sonder lust, ja met afgrijsen siet:
Daar leggen onder een hoofd-schelen, beenen, ermen,
Al dingen recht beqaem om ons te leeren kermen;
Wie heeft'er oyt gesien, dat hier een doctor las,
Of dat'er oyt student by desen handel was!
Voor my 'k en weet'er geen, en wie doch sou'er lesen?
Hier soeckt geen levend' mensch als hoorder bij te wezen;
Des neem ick 't voor een droom, al watje seggen kont,
Een rif is sonder tongh, ja dickmael sonder mont.

DOOT.

Noch segh ick evenwel, dat hier mijn dienaers spreken,
Ja, zegge boven al, dat hier mijn doctors preëken.

OUT MAN.

Nu, segt al watje wilt, het is een rechte quack 2),
Dat iemand sonder mont, of sonder tonge sprack.

DOOT.

Wel hoe, en zijnder dan geen luyden oyt gevonden,
Die spraken sonder hulp van tongh of rappe monden?
Te Rome was een volck, dat kon hem doen verstaen,
Oock schoon het geen geluit en was gewoon te slaen.
Een doots-hoofd, lieve vrient, als veel hier zijn te vinden,
Dat leert een ieder mensch sijn tochten in te binden,
Dat leert een ieder mensch, dat hy van dat getal
In 't korte wesen moet, en vaerdigh wesen sal.
Om hier dan ront te gaen, dit zijn de Professoren,
Die ick tot dit gebruyck heb overlant gekoren:
En offer niemant spreek, een lijf of mager been
Is krachtigh sonder tael, en door 't gesicht alleen.
Waer nu een nieuwe kerck op heden is te bouwen,
Daer woud' ick, soo ick kon, dit laten onderhouden,
Dat, eerder eenigh mensch mocht in den tempel gaen,
Voor eerst mijn hooge school voor aen sou moeten staen.
En daerom woud' ick dan aen alle menschen seggen,
Dat ieder dit gesicht moest naerstigh overleggen;
Op dat het dienen mocht, om wel te zijn bereyt
Tot dat haer predicant of ander leeraer seyt.

OUT MAN.

Wel doot! na dat ick sie, ghy wilt als heyligh schijnen,
Maer ick sal u terstont den hooghmoet doen verdwijnen;
Ghy spreek, of ghy een Sant, ja schier een Engel waert,
Maer siet, ick weet den gront van uw' vernijnden aert;
't En is van heden niet, dat ick'et heb vernomen,
Van waer uw' slim gebroet voor desen is gekomen;
De sond', het grousaem spook, heeft dat u niet geteelt;
En heeft de Duyvel selfs hier onder niet gespeelt?
Wilt ghy dan, grousaem dingh, hier deftigh komen spreken,
Ja, dat noch vreemder is, wilt ghy hier komen preëken?
Dat is een seltsaem werck, ick kan het niet verstaen,
't Zijn saken, na my dunckt, die uyt den regel gaen.
Hoort wat ons spreekwoord seyt: siet, als de vossen preëken,
Soo dient'er opgelet, 't en zijn maer loose treken;
t'Sa boeren past'er op, en neemt uw' gansen waer,
En stelt die linckers uyt tot op het naeste jaer.
Hout dat voor u geseyt.

DOOT.

Hoe, zijtge niet bedreven
In saken overlant van mijn bedrijf geschreven?
Is dan uw deusigh breyn van wetenschap ontbloot?
En hebje noyt gekent den Dooder van de doot?
Die was eerst als een vloeck, maer nu een grooten segen,
En dit is Godes volck, door Godes soon, verkregen:
Want als die groote Vorst hier in de werelt quam,

2) *quack*: dwaze vertelling, grap.

Doen was 't dat hy de doot haer kracht en prickel nam.
Het spoock, daer vanje spreekt, dat is al langh gestorven,
En voor des Heeren volck is beter doot verworven;

Siet, Christus even-selvs die neemt my voor een slaep,
En soo sal ick u zijn, zijt ghy des Heeren schaep;
Ghy, schelt my daerom niet, als of ick waer gekomen
Van eenigh slim gebroet, daer van de zielen schromen;
'k En ben voortaan niet meer aen sond' of Duyvel vast,
En op Gods heylich woort is 't dat mijn reden past.
Waer ick van Duyvels aert, sou ick goet kunnen spreken?
De Duyvel is een poel, ja smisse van gebreken.

Siet vry, of ick de stof of gront van mijne tael,
Of uyt den swarten poel of van den Duyvel hael.
Waer is 'et niet bekend, dat d'uytgesproke reden
Gewisse teyckens geeft van goed' of quade zeden?

En 't is een oude spreuck, dat 't uitgestorte vat
Ontdeekt den rechten aert van 't toegesloten nat.

OUT MAN.

Hoe, zijt ghy dan de doot, die Christus heeft gesegent,
Soo heb ick (t'mijner schult) u niet te wel bejgent.

Nu stelt op heden vast, als ghy die naem gebruyckt,
Dat my de gantsche ziel door blijschap als ontlucyckt.
Komt vry met dat bescheit ontrent mijn boesem kloppen,
Gewis, ick sal voor u geen oor of herte stoppen;

Doch laet ons vrienden zijn, en hier zij ons begin,

Maar als ick qualijck ga, bestraf my niet-te-min:

Als my aen u iet schort, soo wil ick 't mede seggen,

En dat magh yeder een dan aen sijn boesem leggen;

't Is wel van outs geseyt, als ick noch heden merck,

Dat onderlingh vermaen is vrienden eygen werck.

Dit bid ick onderdies: laet ons niet vinnigh spreken,

Dan sal ons heus vermaen geen vrientschap konnen breken;

Ick sie, een vinnigh woort verbittert menighmael,

Dat eerst gewonnen scheen door kracht van soete tael.

DOOT.

Wel, hebj' iet tegen my, soo wilt 'et openbaren,
U sal haest goet bescheyt en antwoord wedervaren.

OUT MAN.

Wel vriend, ghy weyt te breed, gelijk ick heden sie,

Ghy wilt schier over-al gaen plegen heerschappie;

Ja, pooght aen al het volck te geven uwe wetten,

En doet aen alle kant uw' nare wapens setten;

Dien hooghmoet, lieve vriend, en hebje niet geleert

Van die uw gantsch bedrijf heeft anders omgekeert;

Die was van sachten aert, en socht geen hooge staten.

DOOT.

Mijn ampt heb ick van God, dat kan ick niet verlaten,

En sal mijn saken doen, tot God het aertsche dal,

Gesuyvert door het vuur, eens beter maken sal.

Maer ghy stelt, na ick hoor, uw lust in hooge staten,

En wilt (gelijk men seydt) de werelt niet verlaten,

Hebt oock al wederom bedacht een nieuwe vont,

Op dat ick u verliet of immers stille stont;

Maer dat moet anders gaen.

OUT MAN.

Ghy zijt hier in bedrogen,

Ick heb van dat bejagh mijn sinnen af-getogen;

Want, God zy des geloof! by my wort nu geklaeght,

Dat oyt mijn ydel hert de werelt heeft behaeght;

Wat pracht en eersucht raect, ick laet de menschen sproken,

Ick hate dat gewoel, en bender af-geweken;

Het seggen van het volck en is maer losse praet,

Maer ieder heeft te siën hoe dat sijn herte staet.

Ick hebbe (Gode lof!) den eer-sucht overwonnen,

En hebbe boven dat een beter staet begonnen,
Een staet, die my den geest van vlees-en werelt scheyt.

DOOT.

Hout op, het is te veel van uw bedrijf geseyt:
Wat hebje nieuws begost? hebt ghy u konnen geven
Of tot een heiligh ampt of tot een klooster-leven?

Of wat is 't voor een werck, dat ghy nu hebt gedaen?

OUT MAN.

Indien het u gevalt, dat sulje nu verstaen:
Ick heb een deftigh ampt, daer in ick was geseten,
Niet af-geleyt alleen, maer schier als wegh-gesmeten;
Want schoon ick wert versocht te blijven in den staet,
Ick liet het wichtigh pack, en oock den hoogen raet.

Ick pooghde vry te zijn, ik wert'er toegedreven,
En om dat wel te doen, koos ick het buytenleven:

Want als ick van het ampt was los en vry gestelt,

Soo nam ick tot verblijf mijn woningh op het velt;

Dies ben ick nu ontlast van duysent sware saken,

Die my tot in de ziel bekommert konden maken,

Als dickmael is gebeurt. Ick leve nu ter tijt,

Niet als een man van staet, maer als een Eremijt.

Ick heb al menighmael iet goets hier van gelesen,

En 't is by deftigh volck my dickmael aengepresen.

Nu proef ick even-selvs wat hier van wesen magh,

En hoop 'et soo te doen tot aen mijn lesten dagh.

DOOT.

Maer segh my doch een reis, wat meenje daer te vinden?

OUT MAN.

Voor eerst, ben ick gemeynt mijn tochten in te binden;

En onder dit beslagh soo leer ick, lieve vriend,

Al wat my tegen u en uwe pijlen dient.

Ick sie hier alle daegh, dat kruyt en planten sterven,

Ick siese wederom een nieuwe jeught verwerven;

Ick sie, dat hier een bloem op heden jeughdigh groeyt,

Maer is in korten tijt ten vollen uytgebloeyt.

Ick sie, dat hier het gras, het ciersel van der aerden,

Als hoy wert opgepackt, als schier van geender waerden;

Ick sie, dat een die maeyt het al ter neder leyt,

Gras, bloemen, edel kruyt, al sonder onderscheyt;

Dit pas ick op my selfs, en weet daer uyt te trecken

Iet dat mijn dof verstant is machtigh op te wecken;

Ick leer hier even-staegh van dor en jeughdigh kruyt,

Hoe ghy, door Gods bevel, hier alle dingh besluyt.

Ick weet de tijt genaect, dat ghy my sult bestoken,

Des heb ick tot mijn ziel op heden dus gesproken:

Maeckt, datje met gedult ons treurigh hert verploect,

Lijt datje niet en wilt, soo krijghje datje soeckt.

Siet, in en door het groen bestier ick mijn gedachten,

En leere sonder schrick op uwe komste wachten;

Ick wil van nu voortaan geen woningh in de stadt,

Ick ben den schoonen Haegh, en al haer wesen sat:

Oock wil ick, by gevolgh, na desen geensins wenschen

Of aenspraeck van het volck of toeloop van de menschen;

Gewoel is my een walgh, en eensaem wesen lust,

Want daer is, na my dunckt, de woonplaets van de rust.

Ick vind' hier groote stof om veel te mogen leeren,

Ja, vind' hier grooter stof om God te mogen eeren;

Ick vind' hier wonders selfs, soo dat ick neder-kniel,

En eere Godes werck door ootmoet in de ziel.

Ick vind' hier geen bedroch, geen lock-aes voor de sonden;

Geen mensch wort hier verleyt door list en slimme vonden.

Ick sie hier geen beleyt, dat quade nucken broet,

Ick sie hier niet een mensch voor wien ick schricken moet;

Al wat in steden is, dat kan de sinnen trecken,

Of door een ydel oogh tot eenigh quaet verwecken:

Maer wat God hier verleent, en uytter aerden wast,
 Maeckt ons los van het vleesch, en aen den Hemel vast,
 Hier is geen loose schijn, wie hoeft'er oyt te veysen?
 Hier is 't daer ick besorgh, om wel van hier te reysen.
 Hier is 't dat mijn gebaer, mijn oogh, en stil gelaet,
 Met dat van binnen is in een gedaente staet.
 Waer dat mijn ooge swiert, des Heeren wonderwercken
 Bewegen mijn gemoet, om die wel aen te mercken;
 Al wat ick tot vermaeck voor desen had geplant,
 Daer sie ick even-staêgh als Godes eygen hant;
 En dit gesicht alleen, dat kan my voetsel geven
 Tot innerlijck vermaeck, waer van de zielen leven.
 Siet, Esdra wert verlicht, als hy in 't groene sat,
 En niet, tot 's lijfs behout, als kruyt en bloemen at.
 Mijn dienst is trou geweest, en hebbe niet te passen,
 Of nijt of achter-klap op my bestaet te bassen;
 En schoon een boose tongh vergift en swadder schiet,
 Het sweeft my om het oor, maer treft mijn herte niet.
 Een ziel haer wel bewust, is niet te vergelijken
 By rijckdom, hoogen staet, of groote koninckrijcken;
 En als men die geniet, dan is een drooge beet
 Vry beter, als de kost die Prins of Koninck eet.
 Ick wou, indien ick kon, een woningh laten bouwen,
 Daer ieder een vermocht mijn wesen aen te schouwen;
 Ja, daer men boven dat mocht hooren met gemack,
 Wat ick in 't openbaer of in 't bysonder sprack.
 Ick leve voor my selfs, ten dienste van de menschen,
 Ick leve voor mijn ziel, wat kan ick beter wenschen?
 'k En doe geen ondersoek, wat dees' of gene doet;
 Geen ander rugge-spraek als God en mijn gemoet.
 Siet daer, in ronde tael, den gront van mijn gedachten,
 En daer op wil ick God en sijnen zegen wachten.

DOOT.

Hoe, wat is dit geseyt? Voorwaer ick worde gram,
 Ghy stil, in 't woeste velt, en in het wilde, tam?
 Doch watje nu verhaelt, dat schijnt wat by te komen,
 Om tot een goet begin te werden opgenomen;
 Want blijfe staêgh gesint op dese voet te gaan,
 Wy sullen (na my dunckt) malkander haest verstaen;
 Doch eerst (soo ick het nam) en sochtje maer te praten,
 Op dat ick tegen u mijn aanslagh zou verlaten:
 Maer niemant heeft de doot met woorden oyt gepaeyt,
 Haer vlijt is al te groot, als sy de werelt maeyt:
 Maer treckt uw sinnen af van al uw groene dalen,
 Want sooje verder gaet, ghy sult'er in verdwalen;
 Laet dit aen 't jonge volck, die past het jeugdigh groen,
 Maer ghy moet heden selfs al grooter saken doen;
 Soeckt hier geen futselboeck, 'k en magh niet langer kallen,
 Daer moeten heden noch wel duisent hoofden vallen;
 Ghy daerom, maeckt'et kort en voeght u na den slagh,
 Op dat ick met gemack u nederleggen magh.

OUT MAN.

Wel hoort, het is soo verr' dat ick u soude schromen,
 Of door een swaer verdriet nu werden ingenomen,
 Dat ick te deser tijt iet soets in u gevoel,
 Vermits ghy my verlost uyt al dit vreemt gewoel.
 Het is u wel bekend, dat even groote lieden,
 Die voor een machtigh heir niet zijn gewoon te vlieden,
 Wel schroomigh zijn geweest eer slagh of strijt begon,
 Ja soo, dat schier de schrick haer krachten overwon;
 Maer als de vyant quam, en hart begon te treffen,
 Soo gingh het killigh hert in koenheyt sich verheffen,
 Soo dat men in de krijgh, ja, in den eygen slagh,
 Geen vrees in haer bedrijf, maer manne-daden sagh.
 Ick bidde mijnen God, al scheen ick eerst te treuren,
 Dat my soodanigh heyl op heden magh gebeuren,
 Siet, ick ben dickmael swack, en dan eens weder sterck;

Maer staêgh hier vast te gaen, dat is een deftigh werck.
 Het graf ter rechter tijt, een hert daer toe-genegen,
 Dat acht ick voor geluck, ja Godes hooghsten zegen;
 Dies bidd' ick andermael, als ghy my treffen sult,
 Dat ick magh willigh zijn, en scheyden met gedult.
 Wy zijn van weecke stof: geringh en kleyne saken
 Die kunnen menighmael ons sinnen gaende maken;
 Want als ons iet gebeurt, dat vrent of droevigh schijnt,
 Dan is 't dat menighmael ons beste kracht verdwijnt:
 Maer als men naderhant gaet spreken met de reden,
 En rijst tot sijnen God, en offert hem gebeden,
 Soo wort de geest versterckt, en schept dan weder moet,
 Ja, pleeght gansch ander werck, als hy te voren doet,
 De geest is soo verknocht aen dese buyte-leden,
 Dat hy gansch noode scheyt, al is'et tegen reden.
 Schoon dat een Christen-mensch verwacht een beter staet,
 Noch is 't hem dickmael leet, wanneer hy henen gaet.
 Hier spreek ick tot mijn ziel: verdraeght oock harde slagen,
 Het is de meeste pijn geen pijn te kunnen dragen;
 Sta vast, ghy die wel eer in desen u vergreep:
 Die gaen wil wort geleyt, die niet en wil, gesleept.
 Al wat ontrent u is, en zijn maer sware packen,
 Ghy moet genegen zijn die van u wegh te smacken;
 Ghy hadt eens vellen om, eer ghy geboren waert,
 En 't is niet uw' alleen, maar aller menschen aert.
 Doch eer de gulde son uw' leden quam beschijnen,
 Soo moest dien omme-slagh en 't ydel vel verdwijnen;
 Siet, dan wort eerst de mensch gelijk hy wesen moet,
 En 't gaet hem even soo die na den Hemel spoet.
 De vellen altemaer, die om uw leden hangen,
 Keurt die geheelijck af, en even met verlangen;
 Ghy sult na korten tijt, en na geringe pijn,
 Vernemen, na den nacht, een helle sonne-schijn.
 Ghy zijt niet sonder pijn uw' moeder af-genomen,
 Doen ghy zijt uyt de nacht, en in het licht gekomen;
 Vint daerom geensins vrent, dat ghy met pijnne scheyt,
 Wanneer de bleecke doot uw lichaem nederleyt.
 Gebruyckt hier recht gedult, en wilt u niet ontstellen,
 Al scheurt het los beslagh van dese teere vellen;
 Scheyt van dit buyten-werck, en acht het lichaem niet,
 't Is uw' geboorten-dagh dien ghy den lesten hiet.
 Doot! doeje my verscheen, ick moet'et u bekennen,
 Ick wensch' een vaerdigh paert, of wel geswinde pennen,
 Om met een snellen loop van u te mogen vliên
 Ter plaetse, daer mijn oogh u niet en mochte sien.
 Maer nu, soo roep ick uyt: wat heb ick meer te wenschen,
 Als spoedigh in te gaen den wegh van alle menschen!
 Ick weet, dat my de doot geen hinder brengen sal,
 Het graf en is geen plaets van druck en ongeval.
 Hoe kan men beter staet of soeter troost verwerven,
 Als na een langh gewoel gerust te mogen sterven?
 Die zegen, lieve God! heb ick van u verwacht,
 En 't is my groot vermaeck hier toe te zijn gebracht.
 De Duyvel heeft de konst om in 't verschiet te schild'ren,
 En doet al menighmael een ledigh hert verwild'ren;
 Hy beelt ons wesen af, als buyten alle noot,
 Ja, stelt ons boven reyck en verre van de doot.
 Maer, duysent-kunstenaer, ghy sult my niet bedriegen,
 Ick wil mijn waerde ziel in slaep niet laten wiegen;
 Ick weet, dat mijn vertreck niet verre wesen kan,
 En waerom langer tijt voor soo bedaeghden man?
 Nu doot! doet Gods bevel. Ick wensch te zijn ontbonden
 Van dit ellendigh vleesch, een smisse van de sonden;
 Komt, breeckt dit aerden vat, en stout'et 1) in het graf,
 Ick legge met vermaeck dit ydel wesen af.
 Ick segh mijn Schepper danck, die heeft my laten proeven,
 Wat iemant vrolijck maeckt, en wat hem kan bedroeven,

1) stout; van stouwen, stuwen, vliên. Zoo, turf stouwen.

Hoe dat do jonckheyt malt, en wat den ouden dagh,
 Ten goede van de geest, den mensche geven magh.
 God heeft mijn ziel geleyt door alle levens-deelen,
 En dat kan menighmael al groote feylen heelen;
 Want die in al sijn doen alleen maer droomen sagh,
 Soeckt, als hy wacker is, de waarheyt van den dagh:
 Want als men niet en vint in alle werelts-saken,
 Dat ons het innigh deel vernoeght heeft konnen maken,
 Dan soeckt men nader troost, waer in men beter leert,
 Hoe sich een moede ziel tot haren Schepper keert.
 Ick dancke mijnen God, die heeft my tijt gegeven,
 Dat ick mijn domme jeught hebb' mogen overleven;
 Dat ick na langh gewoel soo verr' nu ben gebracht,
 Dat ick in mijn gemoet geen aertsche dingen acht.
 Dies segh ick overluyt: al mocht ick heden kiezen,
 Te groenen op een nieuw gelijk de jonge biesen,
 En werden dat ick was, ick nam het geensins aen;
 't Is best, te rechter tijt tot rust te mogen gaen.
 Wanneer een mensch gevoelt, dat hy begint te sterven,
 En dat hy van het vleesch geen troost en kan verwerven,
 Dan moet hy maer alleen tot sijnen Schepper gaen;
 Want al wat werelt hiet, dat heeft in hem gedaen.
 Hy moet dan maer alleen op sijnen God betrouwen,
 Die al wat nedervalt, is machtigh op te bouwen;
 Die kan alleen ontdoen de banden van de doot,
 En troost ons treurigh hert, al is de pijn groot.

Och Heer! ick wert gewaer, uyt veelderhande saken,
 Dat my de bleecke doot eer lange sal genaken;
 Sent doch tot mijn behulp de kracht van uwen geest,
 En maeckt in dit gevaer mijn sinnen onbevreesd.
 Wanneer mijn innigh hert ten lesten sal beswijcken,
 Laet dan mijn waerde ziel geen kaerse doch gelijcken:
 Die geeft wel eenigh licht, misschien een ure langk,
 Maer eindigt sonder glans, en met een vuyle stanck;
 Laet my veel liever zijn gelijk de versche beken,
 Die eerstmael uyt een bergh of hooge velden leken,
 Bequaem maer (soo het schijnt) te drencken eenigh vee,
 Doch worden op het lest gelijk een kleyne zee.
 En ghy, o Godes soon, in eeuwigheyt gepresen,
 Wilt doch in dit gevaer mijn heyl en steunsel wesen!
 Ick scheyd' op uw gebodt uyt dit ellendigh dal,
 Ontfanght mijn bange ziel, als die verhuysen sal.
 Ick bidde voor het lest; ick bidde met verlangen,
 Laet my door uwen geest oock dese beed' ontfangen;
 Ghy hebt my gunst gedaen veel hondert duysent werf,
 Ey! voeght'er eene by, terwijl ick heden sterf:
 Laet my door sware pijn de sinnen niet verrucken,
 Wanneer de leste stuyp mijn herte sal verdrucken;
 Laet my doch uwen troost, oock in den lesten stont,
 Gevoelen in den geest, en uytten met den mont!

Wel doot, ick was van u een weynigh afgeweken,
 't Was tijt, na dat my docht, mijn Heylant aen te spreken;
 Nu weet, dat ick alleen op uwe komste wacht,
 Ghy, doet na Gods bevel.

DOOT.

Dit had ick niet gedacht.
 Hoe kan doch eenigh mensch mijn schicht soo weynigh achten,
 Dat hy oock sonder schrick mijn pijlen sou verwachten?
 Hoe soud' hy welgemoet of vrolijck konnen zijn,
 Die, als ick hem genaeck, verwacht de leste pijn?
 De wijste die men kent of in het machtigh Romen,
 Of in het Grieckenlant, en konden noyt betomeu
 De schrick van haer gemoet, als ick maer nader quam,
 Of dat ick mijn vertreck ontrent haer leger nam;
 Nochtans was daer het volck gants besich om te soecken,
 Door wijser luyden raet, of uyt geleerde boecken,
 Het puyck of innigh mergh van al dat wijsheyt hiet;

Maer tegen mijn bedrijf en vont men echter niet,
 Noch oock wat na de doot de menschen plagh te volgen;
 Dat ghy nu hooger sweeft, des ben ick gantsch verbolgen:
 Hoe, kont ghy meerder troost of soeter vreughde sien,
 Als soo een deftigh volck, en al die wijse li'n?
 Sy vonden geen behulp, dat iemant kon vermaken,
 Hoe grooten redenaer haer bedde quam genaken;
 En of hy deftigh sprack, en seyde wat hy kon,
 Een ieder sagh met schrick den swarten Phlegeton; 1)
 Een die op dese stof sijn hoofd langh had gebroken,
 Heeft met een vollen mont dit vonnis uytgesproken:
 Ey, wat vermagh de mensch ontrent den lesten noot,
 De schrick van alle schrick is in de bleecke doot
 Geen mensch had oyt de macht, oock met gestage sorgen,
 Te rekenen sijnen tijt tot aen den naesten morgen:
 Geen mensch heeft noch de macht, ja niet de grootste man,
 Dat hy een ure tijts hem vast belooven kau.
 Geen mensch was daer bequaem om troost te mogen geven,
 Wanneer men henen gingh uyt dit kort-wijgh leven.
 Wel hebje nu ter tijt een grooter binne-kracht,
 Dat ghy nu min als oyt mijn harde pijlen acht?

OUT MAN.

Noch Romen, lieve vrient, noch al de wijste Griecken,
 En waren oyt versien met soo geswinde wiecken,
 Als wy op heden zijn; God moet des zijn gedanckt,
 Dat ons in dit geval geen nare schrick bevangt.
 Die luyden wisten niet waer datse souden varen.
 Vermitsse van haer doen geheel onseker waren,
 En veel noch onder hen geloofden, dat de ziel
 (Gelijk ons nietigh lijf) oock u ten deele viel.
 Maer wy, God zy geloof, die sekerlijck gelooven,
 Dat ghy van 't eeuwich heyl geen ziele kont berooven,
 Ja, dat wy van de doot voor eeuwich sijn verlost,
 Vermits het Godes soon het leven heeft gekost:
 Wy, segh ick, hebben troost van onsen God verworven,
 Ja, leven in den Heer, al zijn wy schoon gestorven.
 't Is Godes lieve Zoon, die, met syn eygen bloet,
 Den Vader heeft voldaan en onse schult geboet.
 Dewijl dan, 't is bekent, ons Heylant heeft geleden,
 De Vader heeft versoent, en hem voor ons gebeden,
 Soo moet dan by gevolgh het graf en leste pijn
 Ons maer een wegh alleen tot beter leven zijn.
 Nu segh my doch een reys, kan hem de doot verdrieten,
 Die even na de doot het leven zal genieten?
 Een leven, daer geen doot of ander ongeval,
 Maar onbegrepen vreught voor eeuwich wesen sal?
 Voorwaer, een Christen mensch en hoeft geen troost te soecken,
 Die hem ontrent de doot de ziele magh verkloecken,
 Dewijl de doot oock selfs tot troost hem sal gediën,
 Mits hy door haer behulp sal God den Schepper sien.
 Een man van grooten naem, die had eens groot verlangen,
 Gods Soon te mogen sien met vleesch en bloet omvangen,
 Dat is: juyst soo gestelt, gelijk een ander mensch;
 Maer, na mijn oordeel draeght, 't was een geringe wensch.
 Ons lust stijght hooger op; want dit is ons verlangen,
 Gods Soon te mogen sien met hellen glans omvangen,
 Met Hemels licht bekleet, gelijk hy wesen sal,
 Als wy oock sullen zijn verlost van ongeval.
 Siet, als dit soet gepeys in ons komt neder-sijgen,
 Wie sou dan bangen angst, of schrick, of vreesse krijgen
 Van u, of uw' bedrijf? Voorwaer, als dit geschiet,
 Soo pas ick op het graf, en al uw dreygen niet.
 Ick stijgh in dit geval, ick rijse van der aerden,
 Ick sweve door de lucht met ongemeene paerden;
 Ick roepe sonder schrick, en buyten alle noot:
 Ey, graf! waer is uw kracht, en waer uw prikkel, doot?

1) *Phlegeton*; de grensrivier van den Tartarus, de hel, naar de Grieksche fabelleer.

DOOT.

Ghy weyt al wat te breet met al dees' moye saken,
 En pooght ons (soo ick hoor) veel dingen wijs te maken,
 Ja, seght dat yeder mensch, die 't Hemelrijk verwacht,
 Mijn prickel niet en vreest noch op mijn pijlen acht.
 Wel, had ick heden tijt mijn reden u te seggen,
 Ick wist dit uw beleyt al anders uyt te leggen:
 Siet, Christus even selfs die heeft mijn schicht gevreest,
 Ja, was om mijnent wil bedroeft tot in den geest.
 Wie sagh Hem wel-gemoet, wie sagh Hem oyt verblijden,
 Als hem was opgeleyt den doot te moeten lijden?
 Ghy weet, dat Hy wel sterck tot sijnen Vader riep,
 En dat'er bloedigh sweet van Hem ter aerde liep;
 En dat onaengesien, gelijk'er is te lesen,
 Dat Hy dien eygen dagh sou in den Hemel wesen;
 Wel, had uw Heylant selfs voor my soo bangen geest,
 En sout ghy nietigh mensch voor my niet zijn bevreest?

OUT MAN.

Neen, doot! ghy waert'et niet, dat Christum dede suchten,
 Ghy zijt van outs gewoon voor hem te moeten vluchten;
 Want als hy maer een woort ontrent de dooden sprack,
 Soo was 't dat hy terstont uw macht en ketens brack:
 Door Hem verrees een maecht, soo haest sy was gestorven,
 Door Hem verrees een man, in 't graf al-reë bedorven,
 Door Hem een jongelingh, die op de bare lagh;
 Dies weckt Hy menschen op van alderhande slagh.
 Hoe, die uw eygen huys soo krachtigh kan berooven,
 Sou die uw macht ontsien? dat sal ick noyt gelooven.
 Veel duysent martelaers, door u van hier gegaen,
 Die hebben met vermaeck uw prangen uytgestaen.
 Sou dan Gods eygen Soon, die waerlijck konde seggen
 Dat Hy het leven nam, en neder konde leggen,
 Al na sijn raet gedroegh en naer 't Hem wel geviel,
 Sou die om uwent wil ontstelt zijn in de ziel?
 Neen, neen, door sijn behulp zijn al de vrome zielen
 (Die ghy hebt wech-geruckt, maer God ten deele vielen),
 Met soo een bly gelaet gescheyden uyt het vleys,
 Als een die nu begint een langh-gewenschte reys.
 Dat Christus heeft beswaert, dat waren onse sonden,
 Die had de Vader selfs aen hem als vast-gebonden;
 En daerom, eer hy quam ontrent het duyster graf,
 Soo droegh hy voor den mensch een algemeene straf.
 Wat nu te seggen is, te dragen ons gebreken,
 Is by geen swacken mont van menschen uyt te spreken:
 Siet, wat de wet vereischt, dat is by hem voldaan;
 Soo dier moest ons behout den grooten Herder staen.
 Maer ghy, die dit verhael op heden hebt begonnen,
 Bekent hier in der daet, hoe ghy zijt overwonnen;
 Ghy hadt dien grooten helt besloten in het graf,
 En noch, onmachtigh spoock, soo moestjer vaerdigh af.
 Ghy hadt tot uw behulp een deel Romeynsche knechten,
 En 't scheen, dat uw geweld den Hemel zou bevechten;
 Maer Christus wert verruckt als uyt uw eygen schoot,
 En daerom hiet hy noch Verwinner van de doot.
 Dies segh ick wel te recht, had ghy hiervan geswogen,
 Ick hadt soo grooten stof niet tegen u gekregen,
 Maer nu heeft uw bespreek by my dit uytgewracht,
 Dat ick u heden min als oyt te voren acht.
 Dies ben ick wel getroost, ick wil u niet ontvlieden,
 Dat ghy my nederleght, als 't God u sal gebieden;
 Versekert dat hy my oock u ontnemen sal,
 Als hy sal Rechter zijn van dit geweldigh Al.

DOOT.

Al datje nu bestaet zijn ongewone saken,
 Want ghy ontwijckt my niet, al koom ick u genaken;
 Maer ick en wil geen volck, dat my de necke biet:

II.

Het wilt, dat niet en vlucht en wil de jager niet.
 Dewijl ghy dan het vleesch zijt willigh op te geven,
 Soo vint ick heden goet u wat te laten leven,
 Blijft noch een wijtjen hier, en oeffent uw gedult,
 Maer hout, dat ghy eer langh mijn proye wesen salt.

OUT MAN.

Dat staet aen God alleen, die kan het u gebieden,
 En eer, hoe datje woelt, en sal het niet geschieden;
 Maer wort van hooger hant u des bevel gedaen,
 Dan is'er geen vertreck, of tegen-spreken aen.
 Ick weet, dat mijn bedrijf, en gansch mijn vluchtigh leven,
 Is in des Heeren boeck ten vollen opgeschreven;
 Dies segh ick overluyt: mijn tijt is vast gestelt,
 Mijn dagen afgepaelt, mijn uren al getelt.
 Maer dit verzegelt werck, en Godes hooge boecken,
 Zijn niet by eenigh mensch of onder u te soecken;
 Den inhoud even selfs en is u niet bekend,
 Tot God u op ontbiet, en na de werelt sent.
 Die opent sijnen wil, en gaet u dan belasten,
 Wie ghy te sijner tijt sult hebben aen te tasten;
 En als dat hoogh gebod van mijnen Schepper koomt,
 Dan wil ick henen gaen, en blijven onbeschroomt.
 Doch schoon ick met het vleesch ben dapper overladen,
 Het leven evenwel en wil ick niet versmaden;
 Ghy zijt, na mijn begrijp, ontrent een vryen geest,
 Die niet en dient gesocht, oock niet te zijn gevreest.
 Geen krijghsman moet'er oit van sijne wachtplaats wijken,
 Of hem moet van den wil van sijnen veltheer blijken;
 Want soo hy sonder last sich elders hene went,
 Soo blijkt'tet, dat hy noch sijn ambacht niet en kent.
 Ick sal niet henen gaen, en ghy my niet ontbinden,
 Of God, die grootste vorst, sal 't goet en dienstigh vinden;
 En als sijn hooghste macht het leven my ontseyt,
 Dan sal ick seggen: Heer, uw dienaar is bereyt.
 Ick wil van nu voortaan, ick wil tot aller stonden,
 My houden in den staet, om licht te zijn ontbonden.
 Hy is, na mijn begrijp, beset en wel bedacht,
 Die staegh en over-al op uwe komste wacht.

DOOT.

Wel aen, hout desen voet, soo sulje niet verschricken,
 Schoon ick met dese pijl op u bestaet te micken:
 Maer segh my doch een reis, of my nu macht ontbreeckt,
 En wat u gaende maeckt, dat ghy soo moedigh spreeckt?

OUT MAN.

Ick hebbe langen tijt, en meer als hondert-werven,
 Mijn herte voorbereyt om wel te mogen sterven;
 Ick sey wel eer, 't is waer: hoe grousaem is de doot,
 Die ons van 's Hemels licht en alle vreught ontbloot!
 Ja, waer ick iemant sach die van de werelt scheyde,
 En met een diep gesucht het lichaem neder leyde,
 Daer was mijn geest ontset, vermits het droef geval,
 En 't was aen mijn gemoet gelijk als enckel gal:
 Het wesen van de mensch, sijn stem, en laetste klachten,
 Sijn ingevallen oogh ontroerden mijn gedachten;
 En wat ick oyt vernam ontrent sijn laetste noot,
 Dat wracht in mijn gemoet een af-keer van de doot.
 Maer nu heb ick het stuck wat nader overwogen,
 En God heeft desen anghst uyt mijnen geest getogen;
 Ghy, hoort, indienje wilt, waer uyt die zegen koomt,
 En waerom mijn gemoet uw pijlen niet en schroomt:
 De sond' is my een walgh, en wat ick van te voren
 In ontucht plach te doen, dat heb ik afgesworen;
 Des heb ick mijnen God met ootmoet aengesocht,
 En die heeft mijnen geest in beter staet gebrocht.
 Dies bann' ick uyt mijn hert al wat hem kan mishagen,
 En na sijn heyligh woort poogh ick my nu te dragen:

70

En wijders stel ick vast, dat noyt ootmoedigh hert,
 Noyt recht-verslagen ziel van hem verstooten wert.
 Voor al de Vrede-Vorst, die neder is gekomen,
 En om der sonden wil het vleesch heeft aengenomen,
 Noem ick mijn eenigh heil, mijn troost en toeverlaet,
 En 't is op hem alleen, dat al mijn hope staet.
 Nu, dat men u ontsiet, en dat meest alle menschen
 Een ruymen levens-tijt, en niet uw komste, wenschen,
 Komt van het sondigh vleesch, een vyant van den geest;
 Van daer is 't, dat het volck uw swarte pijlen vreest.
 Maer als men seggen magh: ons sonden zijn vergeven,
 Ick voele binnen my, ick smaeck het eeuwich leven;
 Dan roept men overluyt, ja, met een blijden sin:
 Waerom de doot gevreest? daer is geen hinder in.
 De doot is anders niet, als, uyt de felle baren,
 Een haven voor de wint te komen ingevaren;
 De doot is anders niet, als, na een holle zee,
 Te strijcken met gemak ontrent een stille ree.
 Wat hebje, lieve ziel, voor doot en graf te schromen,
 Het is een noodigh dingh, dat ons moet overkomen;
 Het is een vrolijk werck voor die het wel betracht,
 En dat een reyn gemoet oock met verlangen wacht.
 Hier door soo wort de mensch verlost van alle sonden,
 Die aen het ydel vleesch de losse sinnen bonden;
 Hier door soo wort de mensch van alle qualen vry,
 Van siekten, ongemack, en harde slaverny;
 Hier door soo wort de mensch verlost van alle plagen,
 Van Duyvels slim bedrogh, en ongemeene lagen;
 Hier door soo wort de mensch ten lesten eens bevrijt
 Van stillen achterklap en openbare nijt;
 Hier door soo wort de mensch bewust van hooge saken,
 Daer toe sijn dom vernuft hier niet en kan genaken;
 Hier door soo leert de mensch in volle daet verstaan,
 Hoe dat in haren loop de groote lichten gaen;

Hier door soo wort de ziel tot haren God verheven,
 En siet na rechten eysch de gronden van het leven,
 Den oorsprongh van de vreught, by iemant oit bedacht,
 Oock door een diep gepeys geen mensche toe-gebracht.
 O, mocht hier van het pit in mijn gewrichten sijgen,
 Soo woud' ick regelrecht tot in den Hemel stijgen.
 O, snijt mijn sonden, Heer! en dan mijn leven af,
 'k En sie niet als vermaeck oock in het open graf!
 Waerom sou in de doot mijn ziel haer doch bedroeven,
 Nadien wy dat behulp tot beter leven hoeven?
 De Phenix, als hy sterft, vermaeckt hem in het vier,
 Mits hy daer uyt verwacht een nieu-geboren dier.
 Ick weet ons nietigh stof sal eenmael weder rijzen,
 En in een beter stant den grooten Schepper prijsen;
 Maer eer dat wesen kan, soo moet het koren-graen
 Niet blijven soo het was, maer als te nietegaen.
 Hier toe dient ons de doot, dies wil ick geensins schromen,
 Soo ghy uyt hoogh gebiet tot my zijt afgekomen:
 Want als God maer en seyt: keert weder, menschen-kint!
 Soo is stracx alle vleesch gelijk een schrale wint.
 Nu doet vry watje kunt, ick wil u staegh verwachten,
 Ja, onder Godes hulp, soo wil ick u verachten;
 Ontbint my desen romp, ick ben oock nu gereet:
 Al dat men willigh-doet, en is geen herten-leet.
 Ick heb u voor een tijt met praetjens onderhouden,
 En socht iet, soo het scheen, om u te mogen schouwen;
 Maer, God hebb' eeuwich danck! die schrick is nu gedaen,
 Ick kan nu sonder anghst voor uw gesichte staen.
 Ick wou, tot mijn bericht, te voren overleggen,
 Of ghy soo bitter waert, gelijk de lieden seggen,
 Dan of't anders gingh, en of een eerlijck man
 Met u in vrede sijn, en kennis maken kan.
 Maer nu ick voor een wijl uw wesen heb bekeken,
 Soo is dat swaer gepeys van my wat afgeweken;

Ick ben niet meer verschrikt, schoon datje my beschiet:
 Die God van herten vreest, en vreest uw pijlen niet.
 Na dat ick in mijn hert geen sond'en heb geleden,
 Maer uyt mijn diepste mergh den Schepper aengebened,
 En hem alleen geviert, gelijk mijn hoogste goet,
 Voeld' ick van uwentweegh geen anghst in mijn gemoet;
 En na ick desen wegh ten vollen heb gekosen,
 Soo waerje my gelijck een prikkel aen de rosen,
 Een angel in de bie, die haest aen stucken breeckt,
 Een distel in den hof, die maer een weynigh steeckt,
 Een veer, daer tegen stroom de schipper moest laveeren,
 Maer dat hem lijckewel niet veel en plagh te deeren;
 Want als een holle zee hem weynigh heeft gequelt,
 Soo treet hy op het droogh, en siet het lustigh velt.
 En waerom sal ick nu om langer dagen wenschen?
 Ick heb mijn deel gehad, gelijk veel duysent menschen;
 Ick heb gekoot, getolt, met kinders omgegaen,
 En wat een ander doet, dat heb ick af-gedaen:
 Ick heb een maeght gevrijt, en tot een vrouw' genomen,
 Ick ben, tot mijn vermaeck, in 't echte bedt gekomen,
 Ick laet oock vruchten na, en vry een groot getal;
 Mijn God! 't is u bekent, wat van haer worden sal.
 Siet, onder dit gewoel, zijn my de snelle jaren
 In voor- en tegenspoet, in kommer wegh-gevaeren:
 Ick hebbe sonder staet en in den staet geleeft,
 Ick hebbe mogen sien al wat de werelt geeft.
 Wat soud' ick nu voortaan voor my noch kunnen wenschen,
 Ick heb meer tijts gehad, als menigh duysent menschen.
 Hoe kander oock iet nieuws op aerden oyt geschiën
 Voor die soo menigh jaer de werelt heeft gesien?
 Hoe, na het noest bedrijf van soo veel groote saken,
 Is 't niet ten lesten tijt een ander plaets te maken?
 Siet, waer oit jeughdigh loof aen boom of planten spruyt,
 Daer hebben over-al de dorre bladers uyt.
 Nu bid ick mijnen God, en dat met alle krachten,
 Ick bidde, dat ick magh van Hem den zegen wachten,
 Dat mijn inwendigh deel, oock desen eygen dagh,
 De doot en haer gevolgh, aldus begroeten magh:
 O doot, ick heb genoegh, ghy kont my nu besoecken,
 Of in het groene velt of by mijn lieve boecken,
 Ick wil geduldigh zijn, wat my gebeuren sal,
 Genaect my daer het valt, ick wacht u over-al:
 Indienje vaerdigh komt, en maect geswinde gangen,
 't Is beter ras gegaen, als staegh in twijffel hangen;
 Indienje langhsaem gaet, ick prijs oock dat beleyt,
 Ick sal dan tot de reys te beter zijn bereyt;
 Indienje vinnigh zijt, en pijnigh my de leden,
 Ick sal in meerder ernst verheffen mijn gebeden;
 Indienje my bestoockt, oock eer my 't herte sucht,
 Ick sal met stillen mont verdwijnen in de lucht;
 Indien het vale paert¹⁾ op my komt aen te draven,
 Misschien in eenigh lant, daer niemant wort begraven,
 Noch sal 't geen droefheyd zijn aen mijn blymoedigh hert:
 Den Hemel deekt het lijck, dat niet begraven wert.
 Indienje my den tijt op 't water wilt verkorten,
 En met een hollen stroom mijn leden overstorten,
 't Is my gelijcke veel, als ghy het soo begeert,
 Of my een roode pier of witte visch verteert.
 Indienj' een vinnigh swaert voor my mocht doen bereyden,
 Noch sal ick willigh zijn, om soo te mogen scheyden;
 Wat pass' ick of de ziel sal gaen tot haren God,
 Of door een open keel of door een enge strot!
 Indienje my bedwonght te lijden sware banden,
 Of dat, om Godes wil, mijn leden moesten branden,
 Noch gaf ick even dan mijn lieve Schepper lof,
 Te rasser waer ick asch, en oock te fijner stof.

Indienje my bestont uw' schicht te doen gevoelen,
 Terwijl oproerigh volck door een bestont te woelen,
 Wat schilt'et of ick sterf door oproer in de stadt,
 Of als my 't lijf ontroert, door quaet en vinnigh nat!
 Indienje, t'wijl ick slaep, misschien my wout verrassen,
 Ick heb' op dat bedrogh al mede niet te passen;
 Men noemt den slaep uw nicht, en wat vraegh ick'er na,
 Of ick uyt haer vertreck tot in uw' kamer ga?
 Siet, eer de stille nacht mijn oogen heeft geloken,
 Soo heb' ick mijnen God ootmoedigh aengesproken;
 Ick heb' aen sijne gunst bevolen mijnen geest,
 En daarom, lieve vrient, soo slaep ick onbevreesd.
 Oock ben ick wel bewust, dat my te geenen tijden
 De doot en haer geweld het lichaem sal bestrijden,
 Dan als'et God bevalt; en als'et soo gebeurt,
 Soo dient'er niet gevluht, en min te zijn getreurt.
 Doch waerom meer geseyt? 't en sou my niet verschillen,
 Of schoon een wreet tyran mijn leden dede villen
 Of roosten als een visch, als slechts mijn waerde ziel
 Met Christus wesen mocht, en Gode wel beviel;
 In 't kort, ick ben getroost, hoe ghy oock meent te komen:
 Die voor heeft wel te doen, en heeft niet quaets te schromen,
 En die voor sijnen God in tucht en ootmoet leeft,
 't Is selden dat hy schrikt of voor uw dreygen beeft.
 Niet dat ick roemen wil van mijn voorleden dagen,
 Ick vinde meerder stof daer van te mogen klagen;
 Eylaes! ick ben een worm, een oversondigh mensch,
 Oock heden op den dagh, schoon ick het anders wensch.
 Hoe kan ick, lieve God! hoe kan ick u behagen,
 Ick vinde sondigh werck, oock in mijn beste dagen;
 't Is uw' genaed' alleen, daer is geen ander raet,
 't Is uw' genaed' alleen, daer op mijn hope staet;
 't is uw' genaed' alleen, en onverdienden zegen,
 Daer in mijn eenigh heyl en toevlucht is gelegen.
 Indien ons dit ontgingh, daer is geen twijffel aen,
 Eylaes! geen levend' vleesch en kon voor u bestaen.
 Wy daarom, in ons selfs bedroeft, en buyten rade,
 Wy steunen, lieve God, alleen op uw' genade;
 Wy smeken om de gunst, van ouds voor ons bereyt,
 Die ghy in uwen Soon ten besten hebt geleyt.
 Mijn ziele, weest bereyt, ick hebbe God gebeden;
 Maer hier een kleyn gespreck, als voor mijn leste reden:
 Als ons de doot genaect, en datje reysen moet,
 Soeckt dan geen ander hulp als in des Heeren bloet;
 Gaet, stelt uw vast verblijf in Christi reyne wonden,
 Dat is een suyer badt voor alle vuyle sonden;
 Als Jacob heeft omgort sijn outste broeders kleet,
 Dan is hy zegen-rijck en even buyten leet.

DOOT.

Ghy pocht, na dat ick hoor, en pooght my kleyn te maken,
 Maer 't sal dan anders gaen, als ick u kom te raken;
 Ghy die soo moedigh spreeckt, en kent my niet te recht,
 Weet oock niet hoe ick ben, als ick een mensch bevecht.
 Ick hoord' eens overlant een krijghsman moedigh spreken,
 Maer als men vechten zou, doen was hy eerst geweken.
 Dit sie ick in 't gemeen, dat al te ruymen praet
 Is dichte by den roem, en verre van de daet.
 Siet, vrient! ghy hebt u selfs al wat te veel gepresen.

OUT MAN.

Ick ben, gelijk ick spreek, of wensch alsoo te wesen,
 Ja, poge soo te zijn, en dan is mijn gebedt,
 Dat mijn gewenschte troost magh vaster zijn geset.

DOOT.

Maer ghy, die maect uw werck soo fits tot my te spreken,
 En vreesje niet, dat ick my des sal kunnen wreken,
 En dat uw' lesten dagh wel eens zou mogen zijn

1) De dood wordt voorgesteld een vaal paard te berijden. Zie Openbaring VI vs. 8.

Een tijt van ongemack en ongewone pijn?
 En is 't u niet bekend, dat ver de meeste lieden
 Haer voegen tot gemack, en harde pijlen vlieden?
 Ey siet, hoe meningh mensch uyt vlees en werelt scheidt,
 Gelijk een bietje sterft, dat in de rosen leyt;
 En hoe, in tegendeel, niet als na sware pijnen,
 Veel lieden henen gaen, en als in druck verdwijnen;
 En dit staet, lieve man, alleen aen mijn beleyt,
 Soo dien ick niet getrotst, maer eer te zijn gevleyt.
 Ick sie, dat meest het volck haer saken laet bereyden,
 Om met de minste pijn van hier te mogen scheyden:
 Dees 1) laet een ader slaen, en in een warrem bat,
 Soo wort hy van de doot allencxen opgevat;
 Een ander 2) wort ontzielt met pijpkruyt in te drincken,
 En voeld' alsoo het lijf allencxen neder-sincken,
 De leden werden kout, en 't ongevoeligh bloet
 Maeckt dat hy sonder pijn de leste reyse doet.
 Een groote koningin 3) die liet een adder vangen,
 Ja, liet het giftigh dier aen haer gewrichten hangen;
 Daer op soo quam een slaep, die haer stracx overviel,
 En even met de slaep verdween haer trotse ziel.
 Een Prins in 't Brittenlant 4), die vry stont om te kiesien,
 Hoe dat hy metter haest het leven wou verliesen,
 Verkoos een machtigh vat, vol soete malvesey,
 En dronck het krachtigh nat, gelijk als schape-wey.
 Men seyt, hy met den wijn sijn gantsche leden spoelde,
 Tot dat hy geen verdriet van doot of leven voelde,
 Maer eer hy nedersonck, soo maeckt hy dit besluyt:
 Hy dronck sijn goede reys, en blies het leven uyt.
 Dit was een soete doot; maer hoort doch eens de reden,

1) Seneca; hij liet een slagader openen.

2) Socrates; hij dronk den giftbeker, bereid uit *pijpkruit*, doller kervel.

3) Cleopatra.

4) Georgius hertog van Clarence, broeder van Eduardt IV, koning van Engeland. Dit is geschiet in den jare 1478: de Koning Eduardt de vierde, gelijk sommige schrijvers getuygen, was in een quaet bedencken gekomen, dat sijn broeder (doen ter tijt Hertog van Clarenden) de gene was, die hem de kroone van 't hooft soude nemen; vermits een sekere waersegger den Koning had in 't hooft gebracht, dat de gene die na hem aen de kroon soude komen, een naem hadde, beginnende met de letter G, dat by den Koningh, en eenige afgunstige vyanden van den Hertogh voornoemt (dragende den naem van George), op den selven geduyt wiert. en vorder daer by gebracht, al het gene sy-lieden meynden dien ergwaen te kunnen vermeederen; doch is daer na duydelijk gemerckt, dat de Koningh groot berou toonde, dat hy sijn broeder soo haestigh, en op soo losse gronden om 't leven had geholpen; vermits dickmaels van de selve gehoord is, als'er eenige genade-brieven, door tusschen-spreecken van dese of die aen hem versocht wierden; dat hy dan seyde: Hoe, en was'er niemant, die voor mijn goeden broeder sprack?

Waerom een deftigh Prins in wijn is overleden,
 En waerom hy voor al tot drincken was gesint:
 't Was dat een Engelsman een koppe seek bemint.
 Wat voorts dien handel raeckt, dat moetje ondersoeken
 In 't Britsche tijt-verhael of in de Fransche boecken.
 Wat my hier in belanght, ick hebbe dit verstaen,
 Het was de Koningh leet, dat by hem was gedaen.
 Ghy siet dan hoe het volck wenscht sacht te mogen sterven,
 Maer wie soo vinnigh spreeckt, die kan het licht verkerven.
 Ick gaf u wel een neep, als ghy verhuysen sult,
 Die u zou pijnne doen, oock boven uw gedult.

OUT MAN.

Nu segh my doch een reys: is hier aen veel gelegen,
 Of iemant nederstort of sachtjens komt gesegen?
 Of iemant pijnne lijt, als hy verhuysen moet,
 Dan of hy na het graf een sachte reyse doet?
 Voorwaer, schoon eenigh mensch sijn einde moet besuren,
 Daer leyt seer weynigh aen, 't en kan niet lange duren;
 Siet, als men henen gaet, al is de pijnne groot,
 Waerom soo weecken hert? het is een korte stoot.
 Of 't schoon dan eenigh mensch met u al mocht verkerven,
 Een hert met God versoent en kan niet qualijck sterven;
 Daer is geen soete doot, oock in den soetsten wijn,
 En 't is geen sachte doot, al reyst men sonder pijn;
 Maer 't is een soete doot, God laet ons die verwerven,
 Als wy voor onse doot de sonde voelen sterven,
 En als een suyer licht op ons gewrichten straelt,
 Terwijl een swarte nacht ons uyt de werelt haelt.
 Of schoon door groote pijn de leden haer bewegen,
 De zinnen qualijck gaen, wat is'er aen gelegen?
 Hy doet als dat behoort, die hier sijn oordeel geeft,
 Niet na dat iemant sterft, maer na men heeft geleeft.
 Dit stel ick heden vast: wat kan ons overkomen?
 Die God van herten vreest, en heeft u niet te schromen;
 Maer die wil met gemack uyt vleesch en werelt gaen,
 Die sie voor sijn vertreck met Gode wel te staen.
 Maer dit al onverlet, soo woud' ick heden wenschen,
 Wanneer ick heb te gaen den wegh van alle menschen
 (Schoon dan een sware pijn dit nietigh lijf bevocht),
 Dat ick mijn lesten snick in God besluyten mocht;
 Dat ick dien eigen stont tot God sou mogen vluchten,
 En even met verstant tot Hem zou mogen suchten,
 Ja, spreken uyt een hert, dat doot noch helle vreest:
 Aen uw genaed', o God! beveel ick desen geest.

T'SAMEN-SPRAECK

TUSSCHEN

Z I E L E N L I C H A E M .

'T LICHAEM SPREECKT :

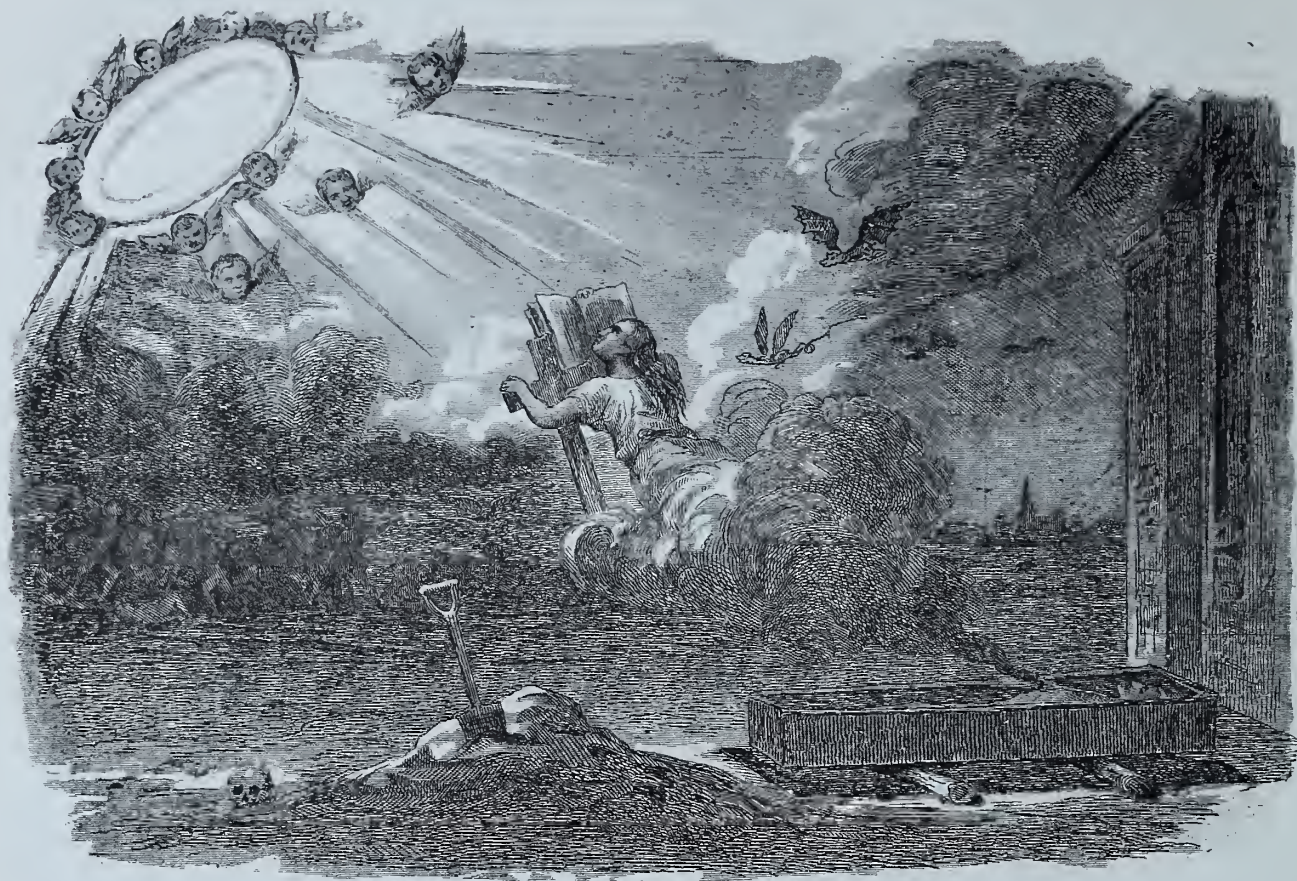
Nadien wy, lieve ziel, nu staen om haest te scheidyden,
Soo laet ons, eerje gaet, den wegh hier toe bereyden;
Ey, seght: Wat sal ick zijn, als ghy sult henen gaen?
Ach! sonder uw behulp en kan ick niet bestaen.
Ick wou, indien ick mocht, uw wesen eens beschouwen,
Dat sou op vaster gront ons vrientschap onderhouwen;
Ghy hebt een langen tijt nu binnen my gewoont,
Maer wat of waerje zijt, en is my noyt getoont.
Ick hebbe menighmael dat willen ondersoecken,
Door mondelingh bericht of uyt geleerde boecken,
Maer 't is om niet geweest; want, leyder! ick beken,
Dat ick van al uw doen noch gansch onseker ben.
D'een seyt ontrent ons hert uw vast verblijf te wesen,
Een ander in het breyn uw stoel te zijn geresen,
Een ander in het bloet, een ander over-al,
Soo dat ick niet en sie wat ick gelooven sal.
Wilt my nu desen knoop ten lesten eens ontbinden,
En wijst de rechte plaets daer in ghy zijt te vinden;
Ick bid u, eerje reyst, te noemen eenigh lit,
Daer ghy in uwen troon, als hoogste rechter, sit.

ZIEL.

Wat komt u in den sin, dat ghy nu soeckt te weten,
Wat van mijn wesen is, of waer ick ben geseten,
Ghy hebt dit noyt gepooght in soo een langen tijt,
't Is seltsaem datje nu hier in naeukeurigh zijt;
Maer des al niet-te-min, om u te vergenoegen,
Wil ick, op uw versoeck, een woort tot antwoord voegen;
Doch onder dit gesprek: dat ick in geen verschil,
Met u of eenigh mensch, hier over komen wil.
De wijste van het volck, hoe seer haer sinnen woelen,
Zijn staêgh om mijnent wil verscheidyden in gevoelen;
Want schoon men 't al doorsoeckt, ja schier als omme-went,
Mijn oorsprongh even selfs, die blijft noch onbekent.
't Is seltsaem hoe het volck hier is gewoon te spreken:
D'een seyt, gelijk een kaers van d'ander wert ontsteken,
Dat even soo de mensch een ziel in wesen brengt,
Wanneer haer innigh mergh te samen wert gemenght.
Een ander stelt in God den oorsprongh aller zielen,
Die eertijts aen den mensch of nu ten deele vielen,
Soo dat alleen den romp, dien ghy het lichaem noemt,
Door menschen wert geteelt, of van de dieren kooft.
God, die ons menschen stelt als heeren van de beesten,
Die is, na mijn begrijp, de vader van de geesten;

Al die mijn wesen kent, en recht de gronden siet,
Geeft God alleen de lof, en aen de menschen niet.
Doch weet hoe dit geheym noch anders wert gedreven,
En dat op dit verschil veel boecken zijn geschreven;
Maer noyt gaet eenigh mensch in hooge dingen vast;
My dunckt, men hier alleen als na de waarheynt tast.
Maer wat staet my te doen? Ick laet de menschen woelen;
Geen oogh en kan my sien, geen hant en kan my voelen,
Geen schilder heeft'er macht, tot aen het minste deel,
Te stellen mijn gelaet in eenigh tafereel.
Al die vernuftigh zijn, of dichters of poëten,
Hoe-wel sy menighmael al goede dingen weten,
Vermogen niet een woort te brengen aen den dagh,
Dat in het minste deel mijn wesen toonen magh.
Haer snelle Pegasus, 1), met sijn geswinde pennen,
Sal niet soo ras als ick door al de werelt rennen;
Geen vogel kan'er oyt met soo een rasse vlucht
Sich geven uyt het stof, en sweven in de lucht.
Siet, als 't de saeck vereyscht, soo ga ick my vertreden,
Of in het open velt of in besloten steden;
Nu ben ick eens te Praegh, te Romen, te Madril,
Dan sie ick of Parijs of Londen, soo ick wil.
Nu ben ick by een volck, daer 't aertrijck schijnt te branden,
Dan weder, daer van kou de lieden klappertanden.
Dan ben ick by den Moor, dan by den Indiaen,
Dan sit ick boven op of in de bleke Maen.
Maer of ick hooge klim, ick dael in haesten neder,
En schoon ick verre reys, ick kome vaerdigh weder.
Het gaet in alle dingh, na ick mijn wesen schick,
En ick ben over-al oock in een oogenblick.
Ick hoor, ick rieck, ick smaeck, ick doe de leden roeren,
Ick kan, na dat ick wil, de zinnen ommevoeren.
Hoe volder dat ick ben, hoe meer ick vatten kan.
En waer ick 't al verbergh, en wist noyt eenigh man.
Ick denck, ick plege raet, ick kan het overleggen,
Oock dat de beste tongh niet machtigh is te seggen.
Wat eertijts is geschiet, dat sie ick voor my staen,
Al waer'et even selfs op heden eerst gedaen.
Doch schoon ick vaerdigh ben, en doe geswinde schreden,
Mijn woonhuys even-wel bestaet in enge leden.
Doch in een kleyn vertreck, daer blijf ick even groot,
En schoon mijn huys vergaet, noch ben ick sonder noot.
Ick ben, 't is waer, geen God, maer heb een Hemels wesen,

1) *Pegasus*; een gevleugeld paard.

En Godes eygen beelt, dat is in my te lesen.
 Wie heeft'er oyt gesien, of immermeer bedacht,
 In soo een kleyn vertreck, soo onbegrepen macht.
 Doch ick wil 't siel-geheym op heden laten varen,
 Maer wensch, dat ieder een sijn siele wou bewaren;
 En laet 'et vorder werck aen onsen wijsen God,
 Die veeltijts, wel te recht, met onse grillen spot.
 Noch moet ick, tot besluit, hier van een weynigh seggen,
 Ghy moocht'et metter tijt wat naerder overleggen;
 Maer denckt, terwijl ick spreek, dat ick op aerde ben,
 En dat ick onder dies niet Hemels recht en ken:
 Ick kan door hooghten sien, en diepten onderdelven,
 Maer ben als stekeblind ontrent mijn eygen selven;
 Ick ben gelijk het oog, dat alle dingen siet,
 Maer kent noch even-wel sijn eygen wesen niet.
 Geen mensch heeft my doorgront, al woon ick in de menschen,
 Geen mijn geheym verstaen, schoon sy het anders wenschen;
 En t'wijl ick met'et vlees noch heden ben gepaert,
 Soo weet ick even-selvs als niet van mijnen aert.
 Die van den ouden tijt, schoon sy veel dingen wisten,
 Die hebben even-staegh hier over leggen twisten,
 Wel met een diep vernuft, maer echter sonder vrucht;
 Sy bouden altemael kasteelen in de lucht.
 Geen mensch die 't heden weet, ja, sal het immer weten,
 Hoe dat mijn wesen is, of waer ick ben geseten.
 Soo ick haer raden mocht, sy staecken haer bedrijf,
 En dat zou 't eynde zijn van al haer langh gekijf.
 Dit kan ick voor het lest u heden openbaren,
 En meer en seyde ick niet, al leefde ick hondert jaren;
 Ghy, luystert wat ick segh, en neemt mijn reden waer,
 Want in een duyster werck en spreek noyt iemant klaer:
 Ick ben een schepsel Gods, maer sonder aertsche leden;
 Een beelt van die mijn schiep, een woonplaets van de reden;
 Een ingekort begriep van dit oneyndigh al,

Een wesen dat de doot noyt overheeren sal,
 En, waerom langh gespreck? ick ben niet uyt te drucken;
 Treet hier niet dieper in, 't en sal u niet gelucken.
 Dit zy voor u genoegh, het ander, zijtje wijs,
 Laet dat in sijn geheel tot in het Paradijs.

LICHAEM.

Ick sal, hoe dat het ga, niet laten u te quellen,
 Tot datj' een sichtbaer beelt my sult voor oogen stellen;
 Heb ick u iet versocht, dat niet en kon geschiën,
 Geeft my uw schildery, die kan men immers sien.
 't Is over-al bekend, als goede vrienden scheyden,
 Dat sy dan niet alleen malkander uytgeleyden,
 Maer geven overhant een beelt, dat hen gelijckt,
 Waer by van hare trou en oude vrientschap blijckt.
 Ghy seght, daer is geen kans u aen te mogen schouwen,
 En ick kan u voortaan in my niet langer houwen;
 Wel aen dan, magh het zijn, geeft my ten minsten iet,
 Gelijck een lieve vriend van sijnen vriend geniet.
 Hier is een schoon papier, stelt daer uw sichtbaer wesen,
 Magh u geen ooge sien, laet u ten minsten lesen.
 Een schilder sooje weet, maeckt wel sijn eygen beelt,
 Oock als hy maer en jockt, of met de kunste speelt;
 Doet ghy oock even soo, dan wil ick u bedancken.

ZIEL.

Wel hoe, geminde vriend, dit zijn al viesse rancken;
 Wie hoord'er immermeer van soo een geestigh man,
 Die iet heeft laten sien, dat niemant sien en kan?
 Al wat geen lichaem heeft, is qualijck uyt te drucken.

LICHAEM.

Ey, doet als ick versoeck, het sal u wel gelucken.
 Men doet al menighmael aen dees' of genen vriend,

Dat hem bevallijck is, of wel ten goede dient.

ZIEL.

Wel, alsj' 'et soo begeert, ick wil hier meesters halen
En sien of iemant weet mijn wesen af te malen;
Maer ghy dan, hebt gedult tot op den naesten dagh,
Ick sal een preuve doen, wat hier de kunst vermagh.
Wel siet, hier is een beelt, dat ick heb laten trecken,
Soo veel de schilderkunst haer uyt heeft konnen rekenen;
De meester heeft gedaen, als ick hem heb geseyt.

LICHAEM.

Het dient wel ingesien, en nader uytgeleyt:
Ick sie, hier schijnt een geest, als uyt het graf gevlogen,
Verheven in de lucht, en hooger opgetogen,
Dies sta ick nu en dub, en soeck wat dit beduyt.

ZIEL.

Laet varen langh gepeys, en hoort een kort besluyt:
De geest, die ghy hier siet tot in der hooghten sweven,
Neemt die op voor een ziel, die, na dit ydel leven,
Niet in het graf en blijft, maer door een snelle vlucht,
Komt stijgen uyt het stof, en geeft haer in de lucht.

LICHAEM.

En waerom wort een graf hier onder aangewesen?

ZIEL.

Om dat een reyne ziel, van hare quael genesen,
Hier namaels van de doot of ander ongeval,
Geen hinder, geen verdriet, of schade lijden sal.
Stelt vast in uw gemoet, dat zielen niet en sterven,
Maer datse na het graf een vasten staet verwerven;
Oock datse niet en gaen van 't een in 't ander lijf;
Want God is haer vermaeck, den Hemel haer verblijf.

LICHAEM.

Wat seyt de swarte wolck, die 't zieltjen komt geleyden?

ZIEL.

Die leert, dat lijf en ziel niet sonder pijn en scheidyden;
Soo dat ons reys van hier een droevigh wesen schijnt,
Maer 't is als dunne mist, die in der haest verdwijnt.

LICHAEM.

Maer waerom heeft een wolck haer onder-lijf omvangen?

ZIEL.

Wat hier op aerden is, blijft noch in duyster hangen.

LICHAEM.

En waerom is de ziel aen 't middel-lijf omgort?

ZIEL.

Sy heeft, vermitse reyst, haer lenden opgeschort.

LICHAEM.

Maer wat is dit gewoel, en al de nare dieren,
Die om de vrye ziel aen alle kanten swieren?

ZIEL.

Weet, dat een reyn gemoet, al-eer het God genaect,
Te voren menigh leet, en bitter lijden smaect.

LICHAEM.

Maer wat is, dat ick sie ontrent dees vuyte beesten?

ZIEL.

Het zijn, geminde vrient, des Heeren reyne geesten.

Al wie den Hemel soeckt, of na den Hemel vaert,
Die wort, hoe dat'et gaet, door Godes kracht bewaert.

LICHAEM.

Maer wat is dit geseyt, dat onder dese wolcken
Ontstaet een noest gewoel van alderhande volcken?

ZIEL.

De werelt woelt gestaegh in wondervreemt bejagh;
Ja, daer moet oorlogh zijn tot aen den jonghsten dagh.

LICHAEM.

En waer toe dient het kruys, waer op sy schijnt te leunen

ZIEL.

Het is een reys-staf, vrient, daer op haer leden steunen.

LICHAEM.

En waer toe dient het boeck, daer in sy naerstigh leest?

ZIEL.

Gods boeck is noch haer troost, en is'et staegh geweest.

LICHAEM.

Maer waerom vlieghs' om hoogh, oock sonder om te kijcken,
Of van de rechte streeck een weynigh af te wijcken?

ZIEL.

Dat is geen vragens waert, God is haer eenigh wit;
Sy spoet haer na den thron, daer Hy als Rechter sit.
Siet, nu heb ick geseyt meer als ick heb gelesen,
En dat niet soo ick ben, maer als ick hoop te wesen.
Te toonen hoe ick ben, en wat ick binnen doe,
Daer weet de schilder-kunst geen raet of middel toe.
Ghy, stelt u dan niet aen, om meer van my te weten.

LICHAEM.

Seght my nu maer de plaets, waer in ghy zijt geseten,
Dan ben ick gantsch voldaan, en oock mijn hert gestilt,
Of anders heb ick vrees, dat ghy my qualijck wilt.

ZIEL.

Hoewel ick uw versoek of niet en kan volbrengen,
Of dat mijn wesen selfs dit niet en wil gehengen;
Noch heb ick evenwel een dingh in u gemerckt,
Dat my verheugen doet, en in uw liefde sterckt.

LICHAEM.

Wel, ick sal 't ziel-geheym na desen laten blijven,
Op dat ick niet en schijn met u te willen kijven;
Maer segh my doch een reys, wat heeft u doch behaeght,
Van datj' in my vernaemt, of in mijn wesen saeght?

ZIEL.

Ick heb aen u gemerckt, hoe ghy begint te peysen,
Dat ick in korten tijt van hier sal moeten reysen,
En wie recht overweeght, en let op dit geval,
Die weet ick, dat van God gesegent wesen sal.
Ghy, maect dit goed begin dan vast in u te stellen,
En leert, na rechten eysch uw korte dagen tellen;
Dat is soo goeden raet voor u en alle man,
Als iemant, wie het zy, te voorschijn brengen kan.

LICHAEM.

De raet, by u gemelt, en wil ick niet verwerpen;
Maer waerom pooght men 't volck soo krachtigh in te scherpen
De doot met haer gevolgh, en wat'er is ontrent?

ZIEL.

Vermits het yeder dient ten diepsten ingeprent.

LICHAEEM.

Is 't dan soo nutten werck op ons vertreck te dencken?
My dunckt, dat swaer gepeys ons machtigh is te krencken;
Maer, in het tegendeel, is 't niet een bly gemoet,
Dat voordeel aen de ziel, en aen de leden doet?

ZIEL.

Die recht de doot bedenckt, en kan niet droevigh werden,
Ja, 't sal hem vreugde zijn, indien hy wil volherden;
Siet, eenigh heydens volck heeft even dese saeck
Gebruyckt tot herten-lust, ja, tot een soet vermaeck.
By veel is dit gebruyck, dat als haer gilden teerden,
En woelden overhoop, en lustigh quinckeleerden,
Dan seker deftigh man quam treden op de zael,
Niet met een fris gelas, of met een gulde schael,
Niet met een gouden kop, gelijk men soude meenen,
Maer bracht een mager rif, bekleet met dorre beenen,
En sprack: "tsa wacker aen, drinckt nu den hupsen wijn,
Wy staen in korten tijt aldus bestelt te zijn."
Doch ick wil dat gebruyck aen dees' en gene laten,
Maer wierd' het hier gedaen, het sou de luyden baten:
Doch op dat dit vertoogh met vrucht mocht zijn beleyt,
Soo dient'er, na my dunckt, wat anders toegeseyt.
Het waer hier alderbest te spreken tot de gasten,
Van uyt het vleesch te gaen, van waken, bidden, vasten:
Waer toe een volle maegh, en los of droncken hooft
Voor een, die van het lijf nu staet te zijn berooft?
Voorwaer hem kan geen wijn, geen feest, of maeltijt baten,
Die in een korten tijt het leven moet verlaten,
Om recht verblijt te zijn; want onsen sterref-dagh,
Is verr' de soetste troost, die iemant hebben magh.
Wie kan'er zijn verlost van d'aengebore sonden,
Dan als men van het vleesch ten vollen is ontbonden?
Al wie hier na verlanght, die voeght hem na het graf,
En leynt het ydel vleesch, en ziel-gebreken af.
Een lichaem sonder ziel alleen maer aen te schouwen,
Dat leert al menighmael de sonden wederhouwen:
Want 't treur-huys daer een lijck ten grave wort bereyt,
Dat is een spiegel-glas, dat niemant oyt en vleyt;
De doot gestaegh bemerk, en als by ons gedragen,
Heeft macht om uyt den geest de zonden wegh te jagen;
En hiervan maer een schim heeft zoo een groote kracht,
Dat oock de snootste drift wort onder dwangh gebracht.

LICHAEEM.

Dit kan misschien iet doen ontrent geringe menschen,
Die somtijts om het graf met droeve sinnen wenschen:
Want die zijn menighmael het lijf en leven moe;
Maer by het machtigh volck, daer gaet'et anders toe.
De Princen boven al, die soecken niet te scheyden,
En dat en is geen volck, om uyt het vleesch te leyden
Door beelden van de doot; en hoe sou dat geschiên,
Nadiense schier gestaegh veel doode menschen sien?
Sy brengen legers uyt van menigh duysent knechten,
En zijn als uytter aert genegen om te vechten;
Dies wort'er menigh heyr by hoopen uytgestreckt,
En al het naeste velt met dooden overdeckt.
Siet, daer is dan de doot met al haer nare beelden,
En 't is aen 't machtigh volck, als ofse maer en speelden:
En waer is eenigh rif, dat haer bewegen sou,
Die soo veel dooden sien, en even sonder rou?
Een van soo hoogen staet sal die hem beter dragen,
Om dat hy dooden siet, of daer van hoort gewagen?
Voor my, ick meyne neen; hy is dit al gewent,
Soo dat hy naderhant geen vreesse meer en kent.

ZIEL.

Van iemant anders leër daer snijt men breede lappen,
En van eens anders wijn daer laet men vaerdigh tappen;

De Princen even-selvs, wanneer 't haer leven raeckt,
En zijn met dat gevaer oock niet te seer vermaeckt.
Oock vorsten, lieve vrient, die noyt den vyant vreesen,
Zijn, als de doot verschijnt, als rechte pimpelmeesen;
Soo dat men seggen magh, dat oock een moedigh Prins
Is, als de doot genaect, een blaesvol schrale wints.
En dit is, na my dunckt, soo verre niet te soecken,
Men vint'et klaer genoegh in Godes eygen boecken.
Ey, let op Balthasar, dien grooten Al-beschick
Men siet, in dit geval, sijn ongemeene schrick:
Hy sagh niet als een hant, doen hy begon te beven,
Het was, vermits hy dacht niet langh te sullen leven;
Het was maer als een schijn of voorspel van de doot,
En strax soo was sijn hert van alle vreught ontbloot.
Ick houde voor gewis, dat hy de gulde vaten,
Dat hy sijn maeltijt selfs terstont heeft nagelaten:
Want, na men lesen kan, hy was soo vol van schrick,
Dat al sijn vreught vergingh in eenen oogenblick.

LICHAEEM.

Maer siet, dat was een spoock, dat alle menschen schromen,
En noyt is dit geval een Koningh overkomen;
En dan noch boven dat, soo heeft des Heeren kracht
Oock over dit geval een wonder uytgewracht.
Die Vorst was lang geweest een dienaar van de goden,
Die in des Heeren woort ten vollen zijn verboden;
Oock dreef hy volle spot met al het heyligh werck,
Dat eertijts was geweest een ciercel van de kerck;
En daerom heeft hem God een vreesse toegesonden,
Waer door hem 't gantsche lijf scheen als te zijn ontbonden,
Sijn kniën even selfs die stieten tegen een,
Soo dat de schrick hem schoot tot in sijn innigh been.

ZIEL.

Wel dat heeft sijn bescheyt; maer ick wil nader komen:
Ick sie dat voor de doot oock goede luyden schromen!
Ick hoef de moeyte niet, dat ick het verre soeck,
Ick vind'et uytgedruckt in Godes heyligh boeck:
Hiskias was een Vorst in Israël geboren,
Van yeder aengesien als Godes uytverkoren,
Die in het weeligh hof sich niet en had besmet,
Maer in sijn herte droegh des Heeren reyne wet.
En echter als de prins maer eens en hoort gewagen,
Dat hy stont in der haest in 't graf te zijn gedragen,
Of dat de bleecke doot hem overvallen sou,
Soo voelt hy metter daet een ongemeene rou.
Hij geeft hem tot den Heer, als met de gansche leden,
Hy stort oock tranen uyt, en offert sijn gebeden;
Ja, Godes woort getuyght, dat hy met ootmoet schreyt,
Tot hem, op sijn versoek, genaed' is aengeseyt.
Ey siet, hoe dootsgevaer de menschen kan verwecken,
Om uyt dit ydel stof de sinnen op te trecken.
Dies segh ick andermael: de doot leert boven al,
Hoe dat men beter wort, en hoe men bidden sal.

LICHAEEM.

Ick weet, dat God in ernst de sijne komt besoecken,
Soo datse na den geest haer leven dan verkloecken;
Ja, scheyden van het vleesch, en nemen des te meer
En troost in haer verdriet en toevlucht tot den Heer;
Maer al dien rauwen hoop, gewoon om hier te woelen,
Die God in haer gemoet niet is gewent te voelen,
Is vry een harder volck, en niet te licht verschrickt,
Of schoon de bleecke doot op hare leden mickt.

ZIEL.

De doot, en haer gevolg, kan oock de rauste gasten
Beroeren, ondergaen, en in den boesem tasten;
Dies broet'er iet in haer dat niet te wel en sluyt,

Haer geest, door vrees ontroert, die scheyt'er vaerdigh uyt.
Om dit nu goet te doen, t'sa weder op een ander:
Ghy kent, gelijk ick weet, den grooten Alexander,
Die gaf in dit geval hem mede wonder bloot.

LICHAEEM.

Hoe, was hy oock verstelt uyt vrees van de doot?
Dat heb ick, na my dunckt, of niemant oyt gelesen,
Dies wensch ick, mach het zijn, hier van bericht te wesen.

ZIEL.

Des ben ick wel bereyt, oock desen eygen dagh.
De doot verschrickt de mensch, hoe stout hy wesen magh.
De Macedoonsche vorst, geneyght tot groote dingen,
Wou onder sijn geweld de gantsche werelt dwingen;
En mits hy was gemeynt geduerigh voort te gaen,
Soo quam sijn machtigh heyr tot bij den Indiaen.
Een prins van dat gewest, die nu begon te mercken,
Dat Alexander pooght sijn hoogmoet uyt te wercken,
En dat sijn moedigh hert als seker had gestelt,
De vorsten daer ontrent te drijven uyt het velt,
Bedacht een loosen vont, om in het lant te blijven,
Mits hy geen kans en sagh den vyant uyt te drijven.
Men oordeelt, als den leeu is swack en sonder macht,
Dat flux het vosse-vel te voorschijn dient gebracht:
Daer is een seker kruyt, bekent in oude boecken,¹
Daer in men aert-gewas gewoon is op te soecken;
En 't is een slim vergif, maer des al niet-te-min,
Indien 't de kunst bewerckt, de menschen nemen 't in
Oock sonder ongemack; men kan het soo bereyden,
Indien men na den eysch de sake wil beleyden,
Dat iemant leven sal, gespijst met dit fenijn,
En kan noch evenwel gesont en lustigh zijn.
Men wist daer, na beraet, een vrijster uyt te rusten,
De schoonste die men vant in al de naeste kusten,
Een vrijster over langh met dit fenijn gevoet,
Soo datse niet en had als slim en giftigh bloet.
Een vliegh, die aen haer lijf maer eens en quam te suygen,
Die konde metter daet van haren aert getuygen:
Want op den staenden voet soo swol het gantsche beest,
En na een korten tijt soo was 'et sonder geest.
Men gingh het gantsche stuck met aendacht overwegen,
En mits de Grieksche vorst tot trouwen is genegen,
En dat 'et veel gebeurt, dat soo een aerdigh beelt
Aen helden aldermeest de losse sinnen streelt;
Soo laet men in der haest het vrou-mensch aerdigh cieren,
Gelijk men maeghden doet, als sy haer Goden vieren,
Men haelt flux overhoop, men brenghet 'et aen den dagh,
Al wat in dit geval tot lock-aes dienen magh.
En als de juffer stont geciert aen al de leden,
Soo datse waerdigh scheen om aen te zijn gebeden,
Soo gaf men haer tot hulp een ridder wel bespraect,
Die met verbloemde tael haer noch al schoonder maect.
Stracx laet men deze bruyt voor Alexander setten,
Om door het schoon gesicht sijn lust te mogen wetten;
Hier wort dan by geseyt, dat hem de koningh sant
Een maeght, het eenigh puyck van al het gantsche lant.
Siet, eer de vorst bedacht wat aen hem was geschoncken,
Begon in sijn gemoet een geylen brant te voncken;
Hy neemtse metter hant, en sprecktse gunstigh toe,
Men sagh aen sijn gelaet hoe dat hy was te moe.
Maer seker deftigh man, wiens geesten hooger gingen,
Als iet dat vrouwen raect, of diergelijke dingen;
Liet over haer gelaet een wacker ooge gaen,
En bleef een ruymen tijt in dit gesichte staen.
Hy sagh dat uyt haer oogh een glans quam nederdalen,

Een glans van seltsaem licht, en ongemeene stralen,
Een glans, gelijk een slangh, verholen in het riet,
Op iemant daer ontrent uyt haer gesichte schiet.
Hy staet hier op verbaest, en weyt met sijn gedachten
Door allerley gespoock en nare toover-krachten.
Sijn breyn haelt overhoop al wat de kunst vermagh,
Tot hy, door langh gepeys, den loosen handel sagh.
Hy doet terstont versoeck den prins te mogen spreken,
En seyt daer met bescheyt al wat hem is gebleken;
Hy spreekt van dit bedrijf, en van het selsaem kruyt,
En maect op al het werck ten lesten dit besluyt:
Indienje dese vrouw' in 't bedde wilt gebruycken,
Gewis, een vreemde stuyp die sal uw oogen luycken:
Want in haer rooden mont, en in haer teeren schoot,
Daer is, geduchte vorst, de woonplaats van de doot.
Een lucht, een boosen damp, uyt haer geheyme leden,
Sal u den Helschen poel in haesten doen betreden;
Dit lant soeckt uw bederf, al schijnt 'et nu beleeft,
Een gift die is vergift, wanneer een vyant geeft.
De prins, op dit verhael, doet naerstigh ondervragen,
Wat 't vroumensch had genut ontrent haer eerste dagen;
En siet, daer werdt ontdeckt dat sy noit vrouwen-mam,
Maer sap van giftigh kruyt voor dranck en spijsen nam;
En midts sy van der jeught dit voedsel had genomen,
Soo was er slim vergif in al haer bloet gekomen.
Ey, let eens wat een werk het eerste voetsel doet,
Een oyevaer die werdt met slangen opgevoet.
De Prins die werdt bedaert, en al sijn diepste sinnen
Af-keerigh van de lust, en van het dertel minnen;
Hy kropt sijn tochten in, en laet de vrijster gaen,
Hy seyt: de korte vreught zou my te diere staen.
Hier konje met bescheyt, en uyt de daet bemercken,
Wat indruck van de doot is machtigh uyt te wercken:
De vorst was eerst verruckt, en voeld' een heete vlam,
En 't was de schrick alleen die hem de lust benam.
Die op sijn eynde denckt, al plagh hy geyl te wesen,
Staet van sijn vuylen aert wel haest te zijn genesen;
Want die sijn doot bedenckt, en na de doot de straf,
Die breydelt sijn gemoedt, en laet van sonden af.
En dit treft niet alleen ons menschelijke geesten,
Men kan dit mede sien oock in de domme beesten:
Ey, let maer op een rat gevangen in de val,
En siet, hoe dat het beest sich daer in hebben sal.
Of schoon daer lekker speck of soete dingen hangen,
Het dier en raect 'et niet, om dat 'et is gevangen.
Het siet, al is 't een beest, dat hem de doot genaect,
En daer in leght de gront dat haer geen speck en smaect.
U is dan, na my dunckt, ten vollen nu gebleken,
Wat tochten in de borst van alle menschen steken;
Te weten, dat de doot, en wat er is ontrent,
De menschen beter maect, en van de sonden went.

LICHAEEM.

Wel aen, ick geef 'et op, en kan oock nu bemercken,
Al wat de bleecke doot is machtigh uyt te wercken,
Wanneer men die bedenckt, en aen het herte leyt;
En daer toe, na my dunckt, is hier genoegh geseyt.
Nu weet ick, doeje wel, ghy kont ons troost verwerven,
Maer sooje qualick gaet, soo konj 'et al bederven:
't En is geen achterklap, ick segh het overluyt:
Een ziel is Duyvels hoer, of Christi waerde bruyt.
Doch my, gelijkje weet, is hieraen veel gelegen,
Of ghy zijt in den vloeck, of in des Heeren zegen;
Of ghy, na rechten eysch, by God verzegelt staet,
Dan of uw wegen zijn, gelijk de werelt gaet.
Wy zijn by een gescheept, en ons gemeene waren,
Die moeten over zee op eenen bodem varen;
Wy zijn verloren volck, indien ons eenigh schip
Komt stooten op een zant, of op een harde klip.

1) Napellus genaemt in de kruytboecken, siet de wonderbare gevallen, door dit kruyt veroorsaect, by Dodoneus in sijn kruytboek, op het woort Napellus.

Als God ons weder voeght, dan sal ons niemant scheidn,
En waerje wesen sult, daer sal ick u geleyden.

Ick moet uw macker zijn, in vreught en ongeval,
Het zy waer uw verblijf hier namaels wesen sal.
Wy zijn aen een verknocht, en dat op vaste gronden,
Als man en echte wijf te samen zijn gebonden.

ZIEL.

Wel vriendt, hoe spreekje soo? is wijf en echte man
Niet in een vasten bant, die niemant breken kan?

LICHAEM.

Ja wis, maer evenwel soo kan het noch geschieden,
Dat somtijts scheidigh valt oock tusschen echte lieden.

ZIEL.

't Is waer, by wijlen eens; maer als het soo geschiet.
Dan was 't, na mijn begriip, de rechte trouwe niet.

LICHAEM.

Ick weet, als Godes Soon eens sal ten oordeel komen,
Is dan het wijf bequaem om op te zijn genomen,
De man in 't tegendeel een mensch van boosen aert,
Soo breekt haer echte bondt, om noyt te zijn gepaert.
Want die van beyden heeft geleyt een tuchtigh leven,
Wort uyt het stof gelicht, en in de lucht verheven:
Maer die boosaerdigh was, die wort dan wegh geruckt,
En blijft in 't nare diep voor eeuwich onderdruckt.
Siet, die in haren tijt één vleesch te samen waren,
Gaen uyt het echte bont, en sullen nimmer paren;
Een deel sal by den Heer, en staegh in vreughde zijn,
Maer 't ander blijft, eylaes! geduerigh in de pijn.
't Is anders, lieve ziel, met onsen bant gelegen:
Wy moeten bey gelijk genieten Godes zegen,
Of anders bey gelijk ter Hellen zijn gejaeght,
Om met gelijcke pijn gelijck te zijn geplaeht.

Dit is 't, dat my beweeght op uw bedrijf te letten,
Ten eynd' ick ons gemoedt in ruste mochte setten.

Neemt my ten besten af, dat ick naeukeurigh ben,
't Is reden dat ick uw en oock mijn wesen ken.
Ghy dan, o waertste pant! en laet u noyt bewegen,
Te treden buyten spoor, of op verkeerde wegen;
Maer in het tegendeel, soo weeght dit noodigh stuck,
Het dient tot ons behoudt, dat is, gemeen geluck:
Ick wil geen onguur wijf ontrent mijn kamer brengen,
Ick wil geen boosen knecht in mijnen dienst gehengen;
Ick wil aen mijnen voet noyt trecken quaden schoen,
Ick wil geen voddigh kleet aen dese leden doen.
Veel min woud' ick een ziel in mijn gewrichten dragen,
Die vuyl of grousaem is, of Gode sou mishagen;
Vermits sy nevens haer my nederrucken sou,
Daer pijn is sonder end, en niet als stagen rou.
't Gaet niet dan al te vast, dat uw ontuchtigh leven
My sou in korten tijt den Duyvel overgeven:
En daerom, soo ick oyt uw doen ongalick vont,
Ick dreef u heden wegh, ja spoud' u uyt den mont.

ZIEL.

't Is dwaesheyd datje spreek, ick ben niet uyt te spouwen,
Ghy moet staegh mijne zijn, en ick u eeuwich houwen;
Te weten, als ons God, na menigh ongeval,
Eens weder op een nieu te samen voegen sal.
Oock geef ick u gelijk alsoo tot my te spreken,
Indien ick vreughde schiep in lust van vuyle treken,
Of dat ick gingh te werck, gelijk een werelts kint;
Maer, God zy eeuwich danck! ick ben soo niet gesint.
Was oyt mijn ydel hert genegen om te mallen,
Of heb ick in de jeught by wijlen eens gevallen,
Ick ben nu, Gode lof! een nieuw', een ander mensch.

LICHAEM.

Wel dat is recht een tael, als ick van herten wensch.

Maer hoort, na uw vertrek, soo moet ick haest verdwijnen,
En ghy sult sonder my voor onsen God verschijnen.

Koom, seght my doch een reys, hoe sal ons dit vergaen,
Kont ghy wel sonder schrick in dat gericht staen?
't Is u en my bekend, hoe veelderley gebreken
Dat, van de jonckheyt aan, in onsen boesem steken;
Oock heb ick wel gevoelt, hoe ons verkeerden aert
Veel nucken heeft gebroet, en monsters heeft gebaert;
En noch soo weet ick dit, voor uw en mijn gebreken
En sal geen advocaet, of taelman mogen spreken;
Ach! niemant sal voor God bepleyten onse schult:
Dies ben ick gantsch beducht, hoe ghy het maken sult.
God siet ons gantsch bedrijf van boven uyt de wolcken,
En Hij sal rechter zijn van ons, en alle volcken;
En dan noch gaet'et vast, dat al wie sonden doet,
Een vonnis na den eysch, en straffe dragen moet.

ZIEL.

Wy zijn, en 't is bekend, uyt sondigh zaet geboren,
Doch hierom dient de moet doch echter niet verloren;
Ja, schoon wy bey gelijk met sonden zijn besmet,
De troost van ons behoudt en dient niet los geset.
Siet maer na rechten eysch uw tochten in te binden,
Ghy sult een advocaet oock in den Hemel vinden;
Daer is, daer is'er een, die voor ons spreken sal,
Al zijn uw sonden swaer, en vry in groot getal.

LICHAEM.

Indien dit in der daet alsoo magh sijn bevonden,
En dat hier boven is een taelman voor de sonden,
Soo wort mijn hoop gesterckt, en ick een vrolijk man;
Maer wijst my doch een mensch, die voor ons spreeken kan.
Maer neemt, ghy wist'er een, ey segh, waer sulj'et halen,
Daer mede ghy ter eer uw voorspraek sult betalen?
Want sooj' een advocaet geen hant of beurs en vult,
Weet datje weynigh hulps van hem genieten sult.
Nu is 't u wel bekend, wanneer de lieden sterven,
Dat stracx, al wat'er is, de naeste vrienden erven,
En wie sijn leven sluyt, die leynt sijn rijckdom af,
En aen den dooden blijft alleen het duyster graf.
Wat raet dan, lieve ziel?

ZIEL.

Ghy spreekt onwijse reden;
't En gaet daer boven niet, gelijk als hier beneden:
Ghy beelt den hemel af, juist als de werelt gaet,
En dat is los geral, en ongesoute praet.
Hoe, is 't u niet bekend, of hebje noyt gelesen,
Wie dat voor 't hoogste recht ons taelman staet te wesen?
O 't is geen nietigh mensch, maer vry een deftigh helt,
Die swacke sielen helpt, en even sonder gelt.
By Hem is suyver melck, en wijn, en honigraten,
Die al wat zielen heeft voor eeuwich konnen baten.
Dit biet Hy ons te schenck; ghy, doet na sijnen raet,
Hy sal uw voorspraek zijn, al is uw' sake quaet.
Maer dat is niet genoegh; Sijn liefde is sonder palen,
Hy eyscht geen gelt alleen, maer wil voor ons betalen,
En niet met eenigh gelt, juweel, of werelts goet;
Maer, dat vry verder gaet, oock met sijn eygen bloet.

LICHAEM.

O! dit gaet boven reyck, oock van de beste menschen,
En wie doch kan'er oyt soo grooten segen wenschen!
Ick weet hier in het hof niet eenen advocaet,
Die sonder eenigh loon sou pleyten voor den raet;
En dan noch, boven dat, van 't sijne wat te geven,
Dat heb ick noyt gehoort in al mijn vorigh leven;
En voor een ander mensch te storten eygen bloet,
Dat meen ick dat men noyt in onse werelt doet.

Maer noch sta ick verstelt; siet, God die is rechtvaardigh,
En al wie sonde doet, die is oock straffe waardigh,
Ja straffe, niet gelijk een mensch aen menschen pleeght;
Ghy weet dat onse schult by God al swaerder weeght.
Ghy weet, die hoogste geest, dat noyt-begrepen wesen,
Die staegh en over-al is waert te zijn gepresen,
Is, ach! door ons gehoot; moet dan niet onse pijn
Geduerigh, als hy selfs, en sonder eynde zijn?

ZIEL.

Die straffe, lieve vrient, is voor onguure menschen,
Die niet als slim bejagh en quade nucken wenschen,
Ja, haten alle tucht, en oock de rechte baen,
Soo datse met vermaeck op slimme wegen gaen.
Maer die boetvaardigh zijn, en om haer sonden treuren,
Die weet ick dat van God niet quaets en sal gebeuren:
Want in den hemel selfs ontstaet gemeene vreught,
Als een, die sondigh was, nu viert de ware deught.

LICHAEM.

Maer hoe, is dit genoegh voor Gods rechtvaardigh wesen?
En kan het, na den eysch, een sondigh mensch genesen?
Seght, hoe kan dit bestaen in Godes strength gericht?
Ick wensch, op dit geheym, voor my een klaerder licht.
Hier dient, na mijn begrijp, iet anders by te komen,
Om geen verdiende straf voortaan te mogen schromen.
Siet, God is niet voldaan, na ick het stuck versta,
't Is noodigh dat voor ons wat anders ommege.
Wat is hier uw verstant?

ZIEL.

Ick wil 't u klaerder seggen,
En ghy moet dit beleyt oock naerder overleggen.
Het is een wonder Gods, van ongemeenen aert,
Daer beyd genaed en recht te samen is gepaert:
Want siet, het eygen quaet, dat iemant heeft bedreven,
Wort na den eysch gestraft, en niet-te-min vergeven.
Een die dootschuldigh is, wort vry en los gestelt,
En die onnoosel is, die wort er om gequelt.

LICHAEM.

Wel, dat luyt bijster vreemt! sal iemant straffe dragen,
En lijden 't ongeval van onverdiende plagen?
En een die sondigh is, en leelijck heeft misdaen,
Sal die gantsch ongestraft en vry daer henen gaen?
Brengh hier toe meerder licht.

ZIEL.

Siet, Christus is gekomen,
En heeft met vryen wil ons schult op hem genomen;
Ja, heeft ontelbaer leet en smaetheyt uytgestaen;
Soo dat ick seggen derf: de Vader is voldaan.

LICHAEM.

Hoe komt dit over-een met Gods regtvaardigh wesen,
Ick heb dat noyt verstaen, of met verstant gelesen.
't Is al te grooten werck om soo te laten staen,
Ghy dient tot mijn bericht hier breeder in te gaen,

ZIEL.

Ghy weet hoe dat de mensch, ach leyder! was verloren,
Oock eerder eenigh mensch op aerden was geboren.
Siet, Edens schoon prieël, van Gode toebereyt,
Was hem, en wel te recht, ten vollen opgeseyt.
Toen was'er geen vernuft of wijsheyt by de menschen,
Noch iet dat even doen de beste konden wenschen,
In eenen deel genoegh, of eenigsins bequaem,
Om ons dien hooghsten geest te maecken aengenaem.
Maer God, die van de doot sijn schepsel wou verwecken,

Beval sijn eygen Soon de menschheit aen té trecken,
 Die wiert dan mensch en God, van God was hy bemint,
 En even tot den mensch voor eeuwich wel gesint.
 Wie kon'er nutter zijn in soo verboste saken,
 Om vrede tusschen God en ons te komen maken?
 Voorwaer de geesten selfs, die voor den Heere staen,
 Die sagen dit geheym, als 't diepste wonder, aen.
 Soo is dan Godes Soon uyt sijnen troon gekomen,
 En heeft ons gantsche schult alleen op hem genomen;
 En mits hy 't lastigh werck gewilligh ondernam,
 Is God met ons versoent, al was hy eertijts gram.

LICHAEEM.

Maer zijn wy niet aen God de doot voor eeuwich schuldigh?
 Hoe is die hoogste geest voor ons dan soo geduldigh,
 Dat hy, mits Christus leet, en dat een korten tijt,
 De menschen van bederf voor eeuwich heeft bevrijt?

ZIEL.

God heeft, en twijfelt niet, hier toe volkomen reden;
 Sijn welgeliefde Soon die heeft voor ons geleden,
 En die was even selfs alleen hier toe bequaem,
 Ja, boven allen dingh den vader aengenaem.
 Heeft dan de grootste Vorst vrywilligh willen sterven,
 Om soo het eeuwich heyl ons menschen te verwerven,
 Voorwaer de waardigheid van Christus dierbaer bloet,
 Is ja, dat even God vernoegen nemen doet.
 Dies schoon ons sonden zijn soo root gelijk scharlaken,
 Dat heeft alleen de macht die wit te kunnen maken;
 Dat heeft, o diep geheym! een noyt-begrepen kracht,
 Die nimmer menschenkint of engel heeft bedacht.
 De geesten, Godes heyr, die in der hoogten sweven,
 Zijn in haer diep vernuft door lusten aengedreven,
 Hoe dat het wesen mocht, en hoe het sou geschien,
 Dat noyt een menschenoogh of engel had gesien.
 Wel, dit hoogwichtig stuck, en van soo grooter waerden,
 Dat verr' te boven gaet de schatten van der aerden,
 Ja, van den Hemel selfs, en wat'er is ontrent,
 Heeft van ons Godes toorn ten vollen afgewent:
 Maer, desen onverlet, ghy schijnt my wat te seggen,
 Dat, eer wy vorder gaen, ick meyn te wederleggen.
 Ghy geeft my, na ick hoor, en hier en daer een steeck,
 Als of ick kreupel gingh, en uyt de bane weeck.
 En soo ick wel begrijp de gront van uwe reden,
 Soo stelje my als vooght van bin- en buytenleden;
 Ja, 't schijnt dat ick als prins bestier het gantsche lijf,
 Als of'et watje doet stont onder mijn bedrijf.
 Nochtans wort ick gewaer uyt veelderhande dingen,
 Dat ghy in 't tegendeel my dickmael weet te dwingen,
 Na dat'et u geweld, soo datje meester zijt,
 En doet oock menighmael dat my ten hooghsten spijt.
 Uw los en weeligh bloet en gulle vochtigheden,
 Die rennen over-al van boven tot beneden;
 Ghy zijt en huys en waert, en ick alleen de gast,
 Soo datje niet te veel op mijn bevelen past.
 Ghy voet het dertel vleesch, daer van men vint geschreven,
 Hoe dat het menighmael den geest heeft uytgedreven.
 Ja, als'er nu en dan iet quaets bedreven wert,
 Soo wort'et eerst gesmeet in uw onstuymigh hert.
 Dies heb ick, na my dunckt, oock reden om te letten,
 Dat ghy in beter standt uw wesen mocht versetten;
 Op datje leven mocht gelijk het ons betaemt,
 Om door u nimmermeer voor God te zijn beschaemt.

LICHAEEM.

't Is waer, ick ben het huys daer in ghy zijt geseten,
 Oock ben ick somtijts waert, ick kan het my vermeten;
 Maer dat al evenwel en geeft my geen gebiet,
 Ick heb geen hooge macht, ick draegh den scepter niet.

Een vorst heeft sijn paleys, maer heeft oock rappe vrouwen,
 Die met gestagen vlijt de woningh onderhouwen:
 Maer hy is opperhoofd, en wat'er wort gedaan,
 Moet al op sijn gebodt, en-na sijn wille gaen.
 Juyst op dien eygen voet is onsen staet gelegten;
 Want als ghy niet en wilt, hoe kan ick my bewegen?
 Het huys en heeft geen macht, noch die'et huys bewaert;
 't Gaet na dat aen 't gesin de koninck openbaert.
 Maer ghy kont sonder lijf in volle leden mallen,
 Ja, kont oock sonder wijf in overspel vervallen;
 En hier komt menighmael een ydel herte toe,
 Schoon dat ick stille ben, en niet ter werelt doe.
 Ick ben van grove stof, misschien gelijk de beesten;
 Maer siet, de Vader is de Geest van alle geesten.
 Ick was maer als een block, eer ick mijn tijt begon,
 En 't quam van uw bedrijf, dat ick my roemen kon.
 Ey lieve, segh een reys, wat kan ick doch beginnen,
 Indienje niet en werckt ontrent mijn doffe sinnen?
 Wat wilje dat ick segh? siet, als ick ligh en slaep,
 Ben ick dan niet in all's onnoosel als een schaep?
 Ick roere niet een lidt, als van de doot verwonnen;
 Maer ghy oock even dan wat hebje niet begounen,
 Wat doe' op heden niet dat u noch my betaemt? —
 Maer, hola! 't is genoegh, ick ben'er in beschaemt.
 Maer dit soo vast te gaen, dat kan men licht bemercken,
 Vermits ick sonder u geen kracht en heb te wercken:
 Want als ghy van my scheyt, wat ben ick als een romp?
 Een lichaem sonder ziel is maer een aerden klomp.
 Ghy heerscht aen alle kant, en mooght alleen gebieden,
 En wat u wel bevalt, dat moet terstont geschieden.
 Siet, op uw wenck alleen, schoon dat ick stille sit,
 Soo rept sich alle dingh tot aen het minste lit.

ZIEL.

Ghy weyt al wat te breet, wie kan'et al gehengen?
 Hoe, is 't niet uw bedrijf veel nucken in te brengen?
 Uw oogh begint het werck, en toont ons eenigh beelt,
 Daer op dan met vermaeck het ydel herte speelt:
 Uw oor hoort geyle klap, of anders vuyle saken,
 En dat kan al het werck van binnen gaende maken;
 Als dit soo niet en gingh, ick waer gedurigh stil,
 Want dat van u ontstaet, verweckt den quaden wil.
 Ick sou noch hooger gaen, maer waertoe vinnigh kijven?
 't Is beter, na my dunckt, dat wy in ruste blijven,
 Ons is de vrede best; wat kom'er van verwijt,
 Als heymelijcken haet, of openbare strijt?
 Ick wou met vollen mont uw reden wederleggen;
 Want ick heb vry genoegh op uw gespreck te seggen:
 Maer hoort een kort besluit: wy hebben beide schult,
 God zy voor eeuwich danck, vermits sijn langh gedult!
 Laet ons eendrachtigh zijn, en alle twist vermijden,
 En, soo ons twist behaeght, laet ons het vlees bestrijden.
 Laet ons een deftigh werck gaen nemen by der hant,
 Om al wat sondigh is te leggen aen den bant.

LICHAEEM.

Een dingh is nu mijn wensch, ick wil 't u niet verswijgen:
 Een recht bevredight hert dat woud' ick my verkrijgen;
 Weet ghy hier middel toe?

ZIEL,

Met God, ick segge ja.

LICHAEEM.

Wel opent dat geheym.

ZIEL.

Ick wil, maer hoort'er na:
 Wilt ghy op vasten gront uw hert bevredight maken,

Soo wilt voor alle dingh tot uwen God genaken.

Het is een deftigh woort, dat u geweten dient:

Eer ghy uw eygen wort, soo wert eerst Godes vriend.

Geen vrede komt'er oyt in eenigh hert geresen,

't En zy men sich gevoelt met God versoent te wesen:

Want als dat noodigh werck in ons niet voren gaet,

Soo toont het innigh deel ons noyt een soet gelaet.

Nu tot een nader trap van dit gezegent leven,

Geen sonde wert versoent, eer datse wert vergeven;

En God vergeeftse niet, voor dat Hy is voldaan:

Siet daer een kort begrijp, hoe dat uw saken staen.

De menschen zijn verdwaelt, of laten haer misleyden,

Die Gods gerechtigheyt van Zijn genade scheyden.

Het een en 't ander werck dat moet te samen gaen,

En wie dit anders drijft, die mist de rechte baen.

Had God maer voorgehad ons sonden te vergeven,

Voorwaer Sijn lieve Soon die had by hem gebleven:

Nu heeft Hy voor den mensch geleden sonder schult;

En siet, in hem alleen daer is 'et al vervult. 1)

O! wat is 't voor een werck dat God heeft uytgevonden:

Recht plegen, en met een genade voor de sonden.

Recht pleeghd' Hy, als de doot Sijn eigen Soon verbeet,

Genade, doen voor ons een ander mensche leet.

LICHAEM.

Maer hoe voldoet men God? Kan ick mijn beter leven,

Of eenigh heyligh werck niet in betalingh geven?

ZIEL.

Neen, beelt u dat niet in; God schelt geen sonden quijt,
Oock alsj' 'et quaet verwerpt, en datje beter zijt.

Want schoon men deughden heeft, en soecks' oock op te wecken,

't En kan hier lijckewel voor geen betalingh strecken.

Siet, wat oyt mensche doet, dat is gantsch onvolmaect:

Ach! wat is in het stof, dat aen den Hemel smaect?

Maer schoon men dede goet, en al in volle leden,

Noch kan 't geen afslagh doen, en dat om goede reden:

Want schult van outs gemaect, en wort niet afgedaan

Door iet, waervoor wy nu aen God verbonden staen.

Wat kan een mensche doen? Wat meynt hy uyt te rechten?

Wy zijn maer sondigh volck, en gants onnutte knechten.

't Is ja, gebreckigh werck al wat door ons geschiet:

Ey! stelt daerom uw troost in ons verdiensten niet.

Daer moet, gelooff't vry, iet anders sijn gevonden,

Dat God betalen kan voor soo veel oude sonden.

Oneyndigh is die God, by ons vertoorent, vriend,

Oneyndigh is de straf, by ons nu langh verdient.

Oneyndigh moet hy zijn, ja magh geen engel wesen.

Die van 't oneyndigh leet ons ziele kan genesen.

LICHAEM.

Maer lieve, wie is dees?

ZIEL.

Het onbevleekte Lam,

Dat om der menschen wil hier in de werelt quam.

't Is Godes eygen Soon, die neder is gekomen,

Den mensch in all's gelijk, de sonden uyt-genomen:

Ja, heel een mensch gelijk, maer God des niet-te-min,

Die, met den Vader, heeft noch einde noch begin.

't Is Godes eygen soon, die, aen het kruys gestorven,

Heeft, door sijn bange doot, het leven ons verworven,

Heeft ja voor ons betaelt, daer is geen twijffel aen:

Ons hantschrift is gescheurt, en gants te niet gedaen.

LICHAEM.

Ick heb nu, soo my dunckt, dit stuck wel ingenomen;

Maer hoe sal ick, och arm! soo grooten heyl bekomen?

O! had ick nu ter tijt een gauwe rechter hant,

Daer meed' ick grijpen mocht dat onwaerdeerlijk pant.

ZIEL.

Ja, mocht die soete duyf, die bladers van olyven,

Verquicken ons gemoet, en daer gedurigh blyven!

Dat waer als herte-salf aen ons benaude borst,

Om nu en t'aller tijt te lessen onsen dorst.

Nu, ghy hebt wel gedaen, hier van een hand te spreken,

God geve dat u noyt die zege magh ontbreken;

Want siet, hier dient een hant, en 't is een noodigh stuck,

Ja, leyt in ons gemoet de gronden van geluck.

LICHAEM.

Maer wat noemj' hier een hant? laet my dat heden weten.

ZIEL.

En weest des niet besorcht, ick sal het niet vergeten

Dees hant noem ick 't geloof, waerdoor men grijpen moet

Den zegen, ons bereyt in Christi suyper bloet.

LICHAEM.

Maer wat is 't recht geloof, op dat wy seker bouwen?

ZIEL.

Wel hoort, geminde vriend, het is een vast betrouwen

Op God den Middelaer, die heeft de wet vervult,

Ja, heeft tot sijnen last genomen onse schult.

Geloof dan niet alleen dat Christus is gestorven,

Maer dat u even selfs door Hem is heyl verworven;

En dat om sijnentwil God u verschoonen sal,

En stellen buyten schrick van 't eeuwich ongeval,

Al uyt genaed' alleen, die laet ons God genieten,

En van sijn hoogen troon op ons ter neder vlieten,

Verdient by God den Soon. Ontwaekt, o mijn gemoet!

En leert hier uyt de kracht van Christi suyper bloet.

O groote Middelaer! O troost van alle zielen!

Wien sonder uw behulp de Duyvel sou vernielen.

O ware levens-boom! O Godes tijt-genoot!

O 's werelts eeuwich licht! O suyper Hemels-broot!

Ghy zijt die van het graf ons zielen quaemt bevrijden,

Ghy quaemt gelijk een mensch om soo te mogen lijden;

Maer bleeft noch echter God, op dat, door uwe macht,

De quijtschelt onser schult zou werden uytgewracht.

Wie kan na rechten eysch, wie kan uw liefde prijsen?

Wie kan u hulde doen, en eer genoeg bewijsen?

U zy voor eeuwich danck! o maect ons recht bequaem,

Om staegh na desen tijt te loven uwen naem!

LICHAEM.

Nu weder tot het werck: wel Christus is gestorven;

Maer segh my wat voor heyl is u daer uyt verworven?

Vint ghy u voor gewis te zijn van dat getal,

Dat Christus voor sijn volck hier namaels kennen sal?

Hooft, of j' al kleeders hadt, ja met geheele kassen,

En dat'er niet een rock uw lijf en soude passen,

Wat voordeel kan'er zijn in al den overvloet,

Indiense geen gemack aen uwe leden doet?

ZIEL.

Dit is een deftigh stuck, en eene van de saken,

Die menigh swack gemoet al vry bekommert maken.

Ick hadt een langen tijt hier op soo swaren geest,

Dat ick noyt vrolijk was, of ick en was bevreest.

Noch segh ick boven dat, en houd'et niet verborgen,

1) Daer en kan geen vrede zijn, zonder versoeninge.

Daer en kan geen versoeninge zijn, sonder vergevinge.

Daer en kan geen vergevinge zijn, sonder voldoeninge.

Daer en kan geen voldoeninge zijn, door eenige onse betalinge.

Het was het middelpunt van al mijn grootste zorgen,
Het was mijn ziel-gequel, en dat geen korten tijt.

LICHAEEM.

Wel, zijtje nu voortaan van desen angst bevrijt?

ZIEL.

O vriend! eer eenigh mensch dit komt te wedervaren,
Soo dient God evenstaegh, en vry niet weynigh jaren,
By hem te zijn gediend, en oock soo dient gelet,
Dat zijn gewisse bleef gedurigh even net.
Hy moet des niet-te-min, als met de gantsche leden,
Tot God, zijn hooghste goet, verheffen zijn gebeden;
Op dat hy krijgen mocht een opgetogen geest,
Die geen ontijdigh lijck, geen Hel, of Duyvel vreest.
Noch dient hy evenstaegh ootmoedigh t'overwegen,
Wat goets hy oyt genoot uyt Godes milden zegen,
Hoe dickmael dat hem God van onheil heeft bewaert,
En uyt zijn Vader-gunst genadelijck gespaert.
Na dit een ruymen tijt te hebben onderhouden,
Soo stel ick heden vast, en wil het oock betrouwen,
Dat God in ware daet, en niet in losse schijn,
Hem sal te rechter tijt een ware trooster zijn:
Dies sal hy sonder angst met vollen monde spreken:
Mijn heyl is vast gestelt, spijt alle mijn gebreken;
Daer is van nu voortaan geen leet of ongeval,
Dat oyt van Godes troost mijn ziel berooven sal.

LICHAEEM.

Wel zijt ghy, lieve ziel, soo verre nu gekomen,
Dat ons van nu voortaan geen onheyl is te schromen,
Soo datje spreken meught, als Paulus eertijts sprack? 1)

ZIEL.

Daer toe is my de geest op heden noch te swack,
Die hoogh-begaefde man, die God soo hadt verheven,
Dat hy met oogen sagh tot in het eeuwigh leven;
Ja, dat hy hooren moght, dat nimmer eenigh man,
Die noch op aerden leeft, met woorden uyten kan;
Dat uytverkoren vat laet ick soo deftigh spreken,
Maer al die minder zijn, en wil ick niet versterken.
't En zijn in Godes kerck niet al volwassen mans,
De sterren hebben selfs een ongelijcken glans;
Maer onder dit verhael, soo is hier iet te mercken,
Waer door een swack geloof zijn wesen kan verstercken;
En daerom, na my dunckt, dient hier te zijn gelet,
Wat van genade komt, of van de strenge wet.
Siet, schoon de groote man soo deftigh weet te spreken,
Noch placht hy menighmael in klachten uyt te breken,
't En gingh hem niet gestaegh na wil en hertenwensch,
Hy roept by wylen uyt: ay my, ellendigh mensch!
Waer sal ick recht behulp, waer sal ick iemant vinden,
Die my van 't ydel vleesch ten lesten sal ontbinden? 2)
't Is selsaem hoe het my in desen handel gaet:
Ick doe niet dat ick wil, maer dat my tegenstaet!

LICHAEEM.

Ick weet niet, hoe dit werck dient op te zijn genomen,
Het schijnt, na mijn begriip, niet over-een te komen;
Ey, segh my doch een reys, hoe soo een deftigh man
Soo ver' in zijn gespreck van een verschillen kan?
Het schijnt als oft'er twee van desen handel spraken,
Of dat zijn reden liep op twee verscheyden saken.
Wat hier van dient gevoelt en kan ick niet verstaen,
Ick bidt u, magh het zijn, hier klaerder in te gaen.

1) Rom. 8. 36.

2) Rom. 7. 19. 21. 24. 25. Het goede dat ick wil en doe ick niet, maer het quade dat ick niet en wil, dat doe ick. O, ick ellendigh mensehe! wie sal my verlossen van dit liebaem des doods? enz.

ZIEL.

De roem van desen helt, soo veel ick kan bemercken,
Rijst niet in eenigh deel' uyt kracht van goede wercken,
Maer uyt een vast geloof, dat op den Heylant siet;
En daer van is 't dat hy soo vasten troost geniet:
Want als hem Christus selfs, met zijn volmaeckten seggen,
Door middel van geloof ten vollen is verkregen,
Soo is hy, twijfelt niet, rechtvaerdigh voor den Heer,
En saligh by gevolgh, en dat voor immermeer.
Rechtvaerdigh kan hy zijn, oock in dit ydel leven,
Om dat hem door 't geloof den Heylant is gegeven;
Maer recht vernient te zijn in dit ellendigh dal,
Houd' ick dat noyt een mensch ten vollen wesen sal.
Al leeft'er iemant wel, en soeckt oock 't quaet te vlieden,
Daer hapert altijt wat, oock aen de beste lieden.
Het vleesch en zijn gevolgh, dat heeft te stegen neck,
Dies voelt de vrome ziel gedurigh haer gebreck.
Wanneer dan Paulus trotst de machten van der Hellen,
En wat zijn innigh deel genegen is te quellen,
Dat rijst niet uyt zijn doen of wijtberoemde deught,
Het is zijn vast geloof, dat geeft hem dese vreught.
Wat Christus heeft verdient, is by hem aengetogen,
En daer op is zijn roem soo krachtigh opgevogen;
Maer uyt zijn eygen self en vint hy anders niet,
Als dat hem noch het vleesch gestagen oorlogh biet.
't Is uyt genaed' alleen, wanneer wy troost bekomen, 1)
En dat ons swack geloof by God wordt aengenomen;
't Is uyt geen eygen werck. Och! wat hier iemant doet,
Hy vint noch tegenstant en strijt in zijn gemoet.
't Is uyt genaed' alleen, als wy van God genieten,
Dat 's hemels reinen dauw op ons begint te vlieten.
Geen mensch en heeft'er roem, al schijnt hy bijster sterck;
Want oock zijn beste doen is maer gebrekkigh werck.

LICHAEEM.

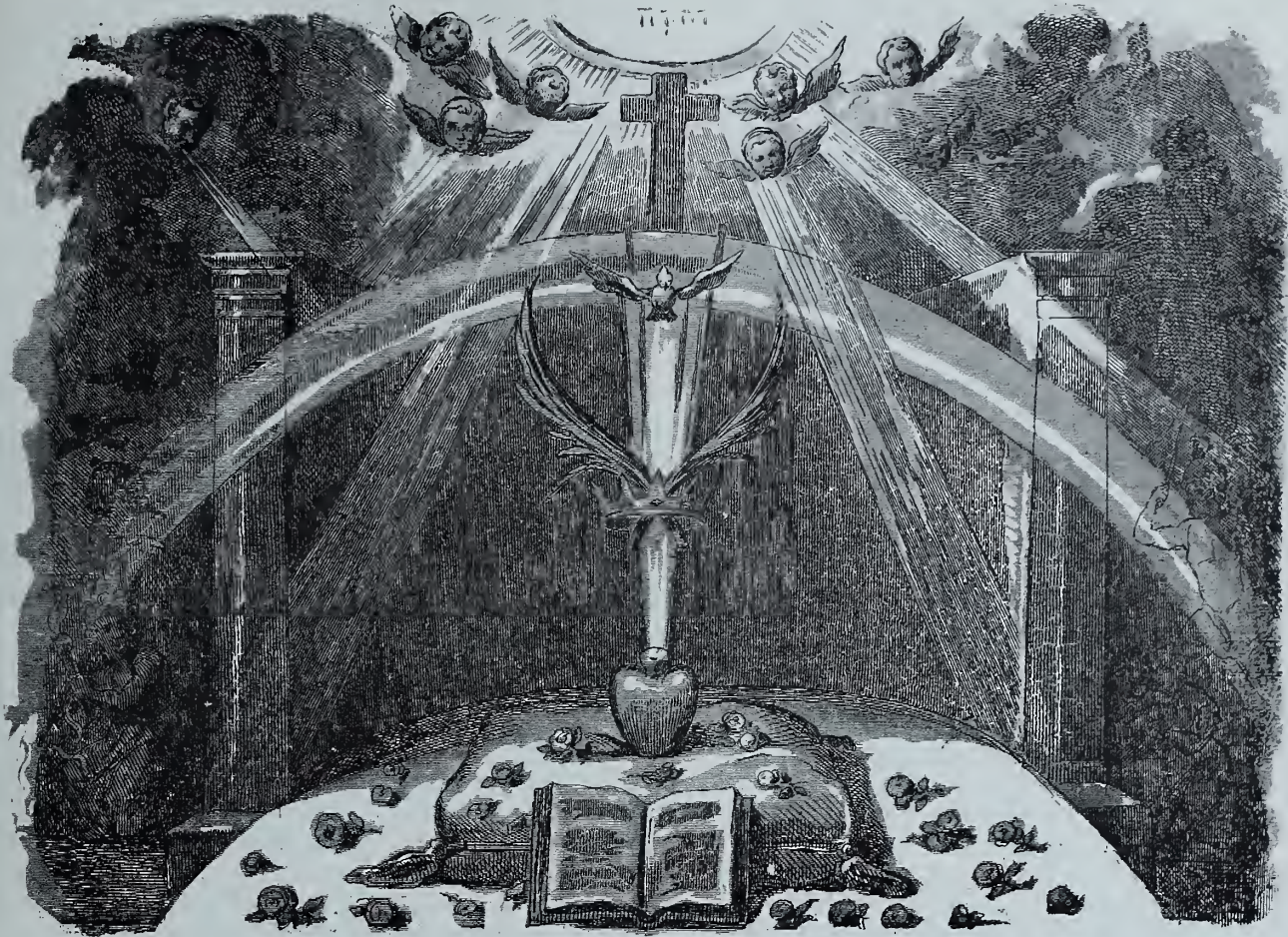
Maer dit seght Godes woord, en daer is op te letten,
Dat wie geloovigh is oock heuvels kan versetten.
Nu heeft'er veel geloofd, gelijk hun heeft gedacht,
Maer echter haer bedrijf en heeft niet uytgewracht:
Want schoon sy menighmael een rots of hooge bergen
Bestonden tot vertreck, met groot beslagh, te vergen,
Geen molshoop evenwel vertrock op haer gebod,
Dies wordt haer gantsch bedrijf alleen maer enckel spot.
Geeft hier de reden van.

ZIEL.

Siet, dit heb ick gelesen:
Al waer men recht geloofd, daer moet belofte wesen:
Want die iet groots bestaat, en geen beloften heeft,
Die is gelijk een schim die los daer henen sweeft.
't Is waer dat Christus seyt, en 't is wel aen te mercken,
Dat wie geloovigh is kan wonder dingen wercken:
En dat hy boven dien sal wesen van 't getal,
Dat God, wanneer Hij komt, voor sijne kennen sal.
Doch maect hier geen besluyt, dat die maer weet te dencken,
Dat God te zijner tijt hem sal het leven schencken,
En stelt voorts tot een gront van zijn verwaent gemoet,
Dat hy dan stijgen sal tot aen het hooghste goet.
Neen, dat's een misslagh, vriend, en die het soo begriipen,
Die payen haren gaest met droom en leure-pijpen;
En na dat ick het vat, al wie het soo geloofd,
Die gaet niet na het woort, maer na zijn eigen hooft. 2)

1) Ephes. 2. 8. Uyt genade zijt ghy zaligh door het gelooove, niet uyt u; het is Gods gave, niet uyt de wercken, op dat niemant en roeme Tit. 3. 5. Hy heeft ons zaligh gemaeckt niet uyt de wercken der rechtvaerdigheyt die wy gedaen hadden, maer na sijne barmhertigheit, door het badt der wedergeboorte, en vernieuwinge des Heyligen Geestes.

2) De menseh en kan niet meer geloooven, dan hy beloften of woort Gods en heeft, Galat. 3. vers 13. Rom. 10. vers 8.

Wie na sijn deusigh breyn veel wonders wil bedrijven,
 Gewis die sal beschaemt en gantsch verlegen blijven.
 Beloften zijn vooral hier noodigh voor den mensch,
 Eer dat hy krijgen magh sijn wil en herten-wensch.
 Siet, wie niet recht en voelt, dat hy werdt opgetogen,
 Of van Gods eigen Geest ontfanght een groot vermogen,
 Om eenigh wonder stuck te mogen onderstaen,
 't Is seker, sijn bedrijf dat sal te niete gaen.
 Voorwaer, het eeuwigh heyl sich in te willen beelden,
 En even onder dies in alderhande weelden,
 Is maer een waengeloof, en vry een quaden slagh,
 Daer op geen menschen kint sijn herte setten magh.
 Hiertoe dient meer gevolghs, ja beter met-gesellen,
 Die by het recht geloof de beste luyden stellen;
 En soo spreeckt Godes woord, wanneer men 't recht doorsiet,
 Of als het anders gaet, soo deught den handel niet.
 Ons Heylant heeft betuyght, wien hy wil saligh maken,
 Te weten: die met ernst tot haren God genaken;
 En gaen de sonden af, en willen nu voortaan
 Haer scheyden van het vleesch, en beter wegen gaen.
 Die recht verslagen zijn, en op het vleesch verbolgen,
 Oock vaerdigh na den geest den Heylant na te volgen,
 Ja, willigh om sijn jock te dragen over-al,
 In voorspoet niet alleen, maer oock in ongeval.
 Die staegh een diep berou in hare ziel gevoelen,
 Afkeerigh nu voortaan om hier te blijven woelen.
 En dat kan niemant doen als die het vleesch verlaet,
 En met een rechten ernst het sondigh wesen haet.

LICHAEM.

Wel geeft eens kort bericht, hoe iemant dient te wesen 1).

1) Matth. 11. vers 28. 29. Matth. 16. vers 29. Openb. 22. vers 17.
 Lucæ. 14. vers 6.

Tot wien men seggen magh: uw ziel is nu genesen:
 Maer stelt de kleynste maet, dat is de minste voet,
 Die tot sijn vasten troost hier ieder hebben moet.

ZIEL.

Hier toe kan Godes woordt de rechte gronden leggen;
 Maer ick wil evenwel hier op een weynigh seggen:
 's in uw hert geloof, gelijk een mostaert-zaet,
 Ick stel u by het volck, dat na den Hemel gaet.
 Siet daer den laeghsten trap, die ick oyt heb gelesen.
 Om onder Godes volck getelt te mogen wesen.
 't Is ja, de kleynste maet die iemant hebben moet.
 Die van de werelt scheyt, en na den Hemel spoet.
 Heeft iemant dan geloof, by dese plant geleden,
 Hoe kleyn het schijnen magh, die wil ick niet versteken;
 Want soo dat iemant heeft, gewis hy kan bestaen,
 En sijn vernieude ziel sal niet verloren gaen.

LICHAEM.

Ey, laet dit kort bericht niet soo daer henen drijven,
 Maer wilt ons dit geloof eens na den eysch beschrijven;
 Op dat ick weten magh, hoe dat hy wesen moet,
 Die van de werelt scheyt, en na den Hemel spoet.
 Seght op, wie heeft dit zaet? wilt ons dit heden leeren.

ZIEL.

Een die nu sijn gemoedt tot God begint te keeren;
 Want die uyt rechten ernst na sijn versoeningh tracht,
 Diens ziel is even dan in goeden standt gebracht.

LICHAEM.

Dit is een kort besluyt, doch van een groot gewichte,
 Maer druckt'et klaerder uyt, en stelt voor mijn gesichte

Hoe dat hy wesen moet, die, als een Christen mensch,
Hier namaels hebben sal sijn vollen herten-wensch.

ZIEL.

Wel, hoort: wanneer ons hert sich nu komt op te geven,
Om na des Heeren wil ons dagen af te leven,
En pooght soo voort te gaen, dien is de wegh bereyt,
Die hem en uyt het stof en na den Hemel leyt.
Al die na rechten eysch na 't eeuwigh heyl verlangen,
Die hebben even dan het edel zaedt ontvangen:
Waer die begeerte rijst, daer is de geest ontrent,
Ja, 't is God even selfs die ons het willen sent.
Maer hier moet evenwel sich niemant aen vergapen,
Om buyten alle sorgh hier op te blyven slapen:
Want 't is, geminde vriend! 't is ja, de kleynste maet,
Waer door men uyt het vleesch, en na den Hemel gaet.
Wie in dit heyligh werck maer recht en heeft begonnen,
Die heeft een grooten troost alreê voor hem gewonnen;
Maer wie hier in verslapt, verliest dien nieuwen schat,
En wordt oock even quijt dat hy te voren hadt.
Dies is op dit begin niet al te veel te passen,
Indien het niet gestaegh en werdt gevoelt te wassen;
Vint sich dan eenigh mensch gestelt in desen staet,
Die moet in wasdom zijn, gelijk het mostaert-zaet.

LICHAEM.

Dit leerstuck dunckt my waert, om aen te sijn genomen,
Maer zijt ghy, lieve ziel, tot dese maet gekomen?
Is uw inwendigh deel soo verre nu vernuyght,
Dat uw gewisse selfs dit even soo getuyght?

ZIEL.

Een eygen herte selfs dat kan een mensch bedriegen,
Het weet door soet gevley ons in den slaep te wiegen.
Men is al menighmael, of schijnt te zijn gerust,
Maer noch verneemt de ziel geen rechten hertenlust.

LICHAEM.

Wel als er iemant kan verblijt en vrolick wesen,
En seyt met vollen mont: mijn geest die is genesen,
Ick voel geen wroegingh meer; dunckt u dat niet genoegh?

ZIEL.

De vreughde, lieve vriend! komt dickmael al te vroegh.
't Is waer dat binnen ons een richtstoel is verheven,
Daer, voor of tegen ons, het vonnis wert gegeven;
En saligh is de mensch, die in sijn eygen hert
Onschuldigh wert verklaert, en niet bedrogen wert.
Maer daer is somtijts rust by dees of gene menschen,
Ja, niemant, na het schijnt, en kan'er beter wenschen;
Maer hier dient wel gelet van waer die ruste koomt,
En ofze dient gewenscht, of eer te zijn geschroomt.
Want soo het stil gemoet is iemant wedervaren
Ontrent sijn rauwe jeught, of in sijn woeste jaren,
En dat sijn innigh hert oock doen geen wroegen vont,
Soo gaet die stilte los, en is oock sonder gront.
Maer soo hy bitter leet, en ongerustigh woelen,
In sijn benaude ziel voor desen plach te voelen,
En dat hy naderhant op beter wegen gingh,
En doen eerst soeten troost in sijnen geest ontving;
Soo kan hy met bescheyt die stilte dienstigh achten,
Om met een soeten troost te voeden sijn gedachten;
Te weten, mits hy God belooft in dit geval,
Dat hy geen sonden meer in hem gedoogen sal;
Maer blijft hy als hy was, voorwaer sijn blijde dagen,
Die roem ick anders niet als Duyvels slimme lagen;
Want hy en sluymert maer gelijk een siecke doet,
Die met een deusigh breyn ongure dampen voet.
Ja, 't is een doodslaep selfs die hem dan heeft bevangen,

Vermits noch aen het vleesch sijn aertsche sinnen hangen;
En dat's een quade staet, die by ons dient gevreesst,
Indien men is gesint te leven na den geest:
Want als soodanigh mensch ontwaect van sijne stuypen,
Dan komt een banger leet sijn treurigh hert bekruypen;
Soo dat de medecijn, al is 't een wacker man,
Hem tot sijn eerste rust niet weder brengen kan.

LICHAEM.

Maer segh my nu een reys, wat is een goet gewisse?

ZIEL.

Daer ben ick vaerdigh toe; doch meinje dat ick misse,
Soo brengh't'er klaerder licht, en iet van 't uwe by.

LICHAEM.

Segh op wat u gevalt, ick hou mijn oordeel vry.

ZIEL.

Een goet gewisse, vriend, dat wil ick dus beschrijven:
Een hert nu recht geneyght de sonden wegh te drijven,
Dat lust heeft goet te doen, en quade driften haet,
En soo met recht geloof tot God den Heylant gaet.

LICHAEM.

Een ziel aldus gestelt, die hebje wel gepresen,
Maer noyt haer eygen beeldt behoorlijk aengewesen;
Maer stelt u heden aen of ghy een schilder waert,
En druckt haer wesen uyt, en dat na rechten aert;
Soo ghy dit soo vertoont, het sal ons mogen stichten,
Ja, brengen onwijs volck tot haer bescheyde plichten;
Want soo een schildery is voor een deftigh man
Soo aengenamen stuck, als iemant maken kan.

ZIEL.

Ghy wilt dat ick een werck u sal voor oogen stellen,
Dat Zeuxis¹⁾ noyt bestont, met al sijn metgesellen;
Maer des al niet-te-min soo heb ick iet bedacht,
En 't is als op een preuf in dese plaet gebracht;
Ghy, let op dit ontworp, het is van diepe gronden.

LICHAEM.

Maer soo een schildery en heb ick noyt gevonden;
Doch sooj' ons voordeel soeckt, soo moestje verder gaen,
Of anders wie het siet, die sal in twijfel staen;
Wat is dit voor een dingh, hier recht voor ons gelegen?

ZIEL.

Wel, dat is 't stil gemoet des Heeren grootsten zegen.

LICHAEM.

En waerom light het doch soo uytter maten sacht?
En waerom heeft de kunst hier rosen by gebracht?

ZIEL.

Wie heeft oyt sachter bedt, en wie kan beter rusten,
Als die sijn herte voelt gesuyvert van de lusten?
Ja, noemt zijn eenigh wit, dat Gode wel behaeght,
Soo dat geen binne-worm hem in den boesem knaeght.
Een mensch alsoo gestelt, die slaept in sachte rosen,
Om dat hy God alleen als trooster heeft gekosen;
Dies leyt sijn zieleen staegh gelijk in enkel dons,
Sijn boesem sonder anghst, sijn voorhoofd sonder frous.

LICHAEM.

Waerom komt hier een strael ten hemel opgeresen?

ZIEL.

Dit hart wil uyt het stof, en in den Hemel wesen,
Daer sent'et sijn gebed, sijn dag-en nacht-gepeys,
En past gedurigh op, als vaerdigh tot de reys.

1) Zeuxis; een beroemd Grieksch schilder die in de 4de eeuw vóór Christus leefde.

LICHAEM.

Waerom schijnt in de lucht een klaerder licht t'ontsteken,
Gelijck een flauwe son, die uyt begint te breken?
En waerom daerontrent een groote regenboogh?

ZIEL.

Hoe God dit schoon verwelf eens om den hemel toogh,
Dat moet een goede ziel gestaegh indachtigh wesen;
Want daer is hoogen troost, en zegen uytgeresen:
Ghy weet dat eens de mensch by God soo qualick stont,
Dat God den grooten vloet op al de wereldt sont;
Het landt was overvloeyt, de wereldt buyten rade,
Maer God was evenwel genegen tot genade.
Hy maeckt een nieu verbont voor aller menschen saet,
Dat in den regenboogh als noch verzegelt staet.
Hy liet dit gunstigh woort aen Noachs zaet verwerven,
Dat hy voortaan niet meer de werelt sou bederven,
En dat soo grooten vloet noyt meer en zou geschien,
Dies werdt de regenboogh op heden noch gesien;
En dit was even doen een voorbeeldt van den zegen,
Die ons in Godes Soon ten vollen is verkregen:
Het root in desen boogh hiet ick des Heeren bloet,
Dat voor ons is gestort, en ons genesen moet;
Het blaen roem ick te recht de teykens van de slagen,
Die sijn gesegent lijf voor ons heeft moeten dragen;
Het groen geeft hoop en troost, dat hem geen ongeval,
Dat ons oock even-selvs geen onheyl treffen sal.
De boogh, wijt uytgestreckt, neem ick als Godes armen,
Daer meed' hy ons omhelst, en onser wil erbarmen;
Soo dat de regenboogh, dit stel ick heden vast,
Wel op een nieu Verbondt en Christi lijden past.

LICHAEM.

Maer waerom staet het kruys hier boven in de wolcken?

ZIEL.

Het is een toeverlaet en troost van alle volcken,
Die God voor sijne kent; een steunsel voor de siel,
Die sonder dat behulp in wanhoop nederviel.
Siet, hier uyt komt de troost, die niemant kan bedencken,
En die wil God alleen aen goede zielen schencken;
En wie die recht gebruyckt, geleyt door Godes geest,
Die rust, oock in gewoel, en is staegh onbevreesd. 1)
O, die het kruis doorgront, en sijn verholen zegen,
Die voelt wat voor een heyl de menschen is verkregen;
Want 't is het kruys alleen daer in men roemen magh,
En daer is vasten troost, oock voor den jonghsten dagh.

LICHAEM.

Dit gaet my dieper in als iemandt kan begrijpen;
Ick voel door uw gespreck mijn botte sinnen slijpen.
Maer waerom staet het kruys en regenboogh byeen?
Is hun een stille kracht, of ander heyl gemeen?

ZIEL.

Het kruys en regenboogh liet ick te samen voegen,
Want daer in vint de mensch sijn hoogste vergenoegen;
En siet, een diep geheym is daer in uytgewrocht,
Dat noit een menschen kint of engel heeft bedocht.

LICHAEM.

Maer waerom komt een kroon, omringht met gulde stralen,
Recht op het stil gemoet, als van den hemel dalen,
Een kroon die evenwel dit herte niet en raeckt?

ZIEL.

Het is haer al genoegh, dat sy het maer genaect.
Het raken, lieve vrient, dat moet men noch verbeyden,
Daer voelen wy gestaegh ons zielen toe bereyden.
Wy sien als door een wolck het heyl by ons verwacht.
Maer 't sal in vollen glans eens werden uytgewracht.

LICHAEM.

Waerom doch ley'tet hert als in een muur besloten,
Die niet en schijnt gemetst, maer van metael gegoten?
En waerom buyten af een uyl, een vledermuys,
En nijt, en achterklap, en ander vuyl gespuys?
En waerom is het hert, al wort'et schoon besprongen,
Niet in sijn rust gestoort, of uyt sijn plaets gedrongen?
Ick sie de rechte strael behoudt haer eerste streeck,
En 't hert blijft in den stant, als of het niet en week.

ZIEL.

Een stil en reyn gemoet dat heeft als stale wallen,
Al wert'et aengeranst, 't en werdt niet overvallen;
Al grolt de swarte nijt, al sien de menschen suur,
Sijn geest blijft onberoert, als in een vaste muur,
Doch schoon men duisentmael het stuk wil overleggen,
Wie kan een reyne ziel genoegh ter eeren seggen?
Sy is een beter schut, als hondert duysent man,
Vermits men die verslaen en nedervellen kan.
Maer siet, een stil gemoet en is niet t'overwinnen,
Al woet de swarte nijt met al haer booste sinnen;
Ja, schoon oock 't hoogste recht iet tegen haer beslyt;
Een herte wel bewust dat lacht de werelt uyt.
Siet, vrient! of u het volck, ja prins en koninck presen,
En seyden u een man na Godes hert te wesen,
Indien uw binne-vorst het tegendeel getuyght,
Ghy sult gansch treurigh zijn, schoon al de werelt juyght.
Indien aen d'ander zy u alle menschen laken,
En soecken uw bedrijf gantsch leelijck uyt te maken,
Indien u 't innigh deel is reyn en sonder schult,
Uw geest blijft evenwel een woningh van gedult.
Noch segh ick niet genoegh; laet al de Nickers rasen,
Laet al het Helsch gebroet vergif en vlammen blasen,
't Is aen een reyn gemoet gelijck als enckel spot,
Een ziel, haer wel bewust, vint troost in haren God.
O! kond' ick dit geheym na rechten eysch vertoonen,
Een ieder zou het werck met lauwer-tacken kroonen;
Maer ick en kan het stuck, wat oock mijn penne doet,
Niet stellen voor het oogh, gelijck het wesen moet.
Soo nu een net penceel ons hier in kon gerieven,
Ick weet al wie het sagh die zou'er op verlieven;
Want 't is, na mijn begrijp, soo wonder schoonen beelt,
Als oyt in mijn gemoet of sinnen heeft gespeelt.
Wat wijje, lieve vrient, nu meer van my verwachten,
Mijn inckt is uytgeput, mijn penne sonder krachten,
Mijn geest is buyten spoor; ey, siet doch hoe ick dool,
Ick heb de son verbeelt, als met een swarte kool.
Een kussen, rosen, dons, zijn al maer slechte saken,
Die tot dit hoogh geheym in 't minste niet genaken;
Hoe ick mijn hert beweegh, mijn sinnen ommekeer,
Ick vinde tot het werck geen nutte woorden meer.
Gaet vry, omringht een mensch, en dat van alle kanten,
Met gout van Ophir selfs, met fijne diamanten,
Met al het schoon cieraet dat Salomon bedacht,
Doen hy in sijn paleys die koninghs dochter bracht;
't Is al maer waterverf! wat sal ick langer schrijven?
Ick wil het schoon kleynoot, ick moet'et laten blijven:
't Zy kunst of diep vernuft, of pennen, of penseel,
Het blijft hier al te kort tot in het minste deel.
Een woordt dan tot beslyt: O schat van grooter waerden!
Ghy zijt, o stil gemoet! een hemel op der aerden,

1) Rom. 5. 1. 1 Cor. 17. 18. Gal. 6. 14. Het zy verve van my dat ick soude roemen, dan in het kruyce Jesu Christi. Eph. 2. 16.

Een troost, ja vaste burgh, in druck en ongeval
 Een voorspel van de feest, die namaels wesen sal.
 Daer hebj' 'et altemaal; wat kan ick vorder seggen?
 Ick sal met dit besluyt mijn penne nederleggen;
 Doch wat is ons van nood' gedicht of schildery,
 Dat ick niet schrijven kan, dat voel ick binnen my.

LICHAEEM.

Nu tot het tegendeel, wat is een quaet gewisse?

ZIEL.

Ey, laet dat ongeroert; het is een vuyle smisse,
 Een grouwel, barsse zee, een noyt geruynde poel,
 Een moort-kuyl, slange-nest, een afgront van gevoel.
 Waer sal ick verder gaen, en nare woorden halen,
 Om dit rampsaligh spooek na waerheyt af te malen?
 Ey, soeckt niet, mijn vernuft! dat ick niet vinden kan,
 Mijn penne staet en trilt, mijn herte schrickt'er van.

LICHAEEM.

Laet, laet dat monster daer. Wel, laet ons wederkeeren
 Tot ons begonnen werck, en wilt my vorder leeren,
 Oock nader doen verstaen, wat ick u vragen sal;
 Ick bidde let'er op, het is een schrap geval:
 Een hert dat ydel was, en sonden heeft bedreven,
 Kan dat een goet gewis oock werden toegeschreven?
 Ick voel, dat ick hier op al wat in twijffel sta.

ZIEL.

Weest des niet ongerust, voor my, ick segge ja;
 Een hert dat ydel was, kan haest verandert wesen,
 Als God door sijnen geest sijn feylen wil genesen.
 Siet, niemant heeft dien roem dat hy noyt sondigh was,
 Maer dat Gods pure gunst, hem 't sondigh hert genas.

LICHAEEM.

Kan dan een sondigh mensch sijn geest soo vergenoegen,
 Dat hy een stille ziel kan voeden sonder wroegen?
 Knaeght hem sijn herte niet, schoon hy nu beter leeft,
 Mits hy dien grooten God wel eer vertoorent heeft?

ZIEL.

Ick segge mijn bericht, 't moet u niet selsaem schijnen,
 Want als de sonne komt, dan moet de mist verdwijnen;
 Heeft Paulus niet verklaert, hem, die een dronckaart was,
 Te zijn een heyligh man, vermits hem God genas 1?
 Het wroegen, lieve vrient, wert in den mensch bevonden
 Soo langh hy vaerdigh is ten dienste van de sonden;
 Maer 't sal hem anders gaen, wanneer hy beter doet
 En als hy dat vergif in hem niet meer en voedt.
 De ruste van de ziel plagh God dan eerst te geven,
 Als iemant recht betreet den wegh van beter leven,
 En als een reyner geest verjaeght de vuyle lust,
 Dan zegent hy den mensch met ongewone rust,
 Die is dan uyt de pijn, en voelt geen bitter wroegen;
 Want als God is versoent, dan is'er geen misnoegen.
 Ja, als sijn vader-gunst de sonden ons vergeeft,
 Dan is men als een mensch die noyt gezondicht heeft 2).
 't Is nieuw, 't is al vernieuwt, waer Christus is gekomen.

LICHAEEM.

O vrient! dat is een woordt om waer te zijn genomen,
 Het is gelijk een dauw ontrent mijn dorre geest,
 Dies ben ick nu verblijd, al was ick eerst bevreest.
 Nu bidt ick wederom, en wilt my niet verswijgen,
 Hoe dat men deze rust van Gode moet verkrijgen;
 En seght my boven dien, hoe, na den rechten aert,
 Die schat, tot onsen troost, kan eeuwich zijn bewaert.

ZIEL.

Ick segge, dat voor al sich yder moet gewinnen,
 Sijn feylen, boosen aert, en innigh vuyl te kennen;
 En dan laet ons de wet als in een spiegel sien.
 Soo wat men heeft te doen, en wat'er is te vliën:
 En als men heeft ontdeekt, en even uytgevonden
 Het onder-aertsche nest van ons verholen sonden,
 Dan wijst de reden selfs wat dienstigh is gedaen;
 Maer hoort noch wijser raet, om hier in vast te gaen:
 Spant al te samen in de krachten uwer zielen,
 En gaet voor uwen God ootmoedigh nederknielen,
 Bekent hem uwe schult, en stelt u vorder aen,
 Als een die is gedoemt ter doot te moeten gaen.
 Druckt vry uw lempenten uyt, en dat in volle leden,
 En vult al evenstaegh den hemel met gebeden;
 En al in rechten ernst, en niet in loosen schijn,
 En laet u dit gebed een kleyn beginsel zijn:

Mijn God, ick ben niet waert tot u te mogen spreken,
 Mits ick van uwe wet soo dickmael ben geweken;
 Ick sie mijn sonden aen, en vry in groot getal,
 Soo dat ick schaemroot wort, wanneer ick bidden sal.
 Och! als ick mijn bedrijf voor u sal open leggen,
 Soo word ick evenstaegh gedongen om te seggen,
 Als eens de Duyvel sprack: hier is een legioen;
 En dit moet ick, eylaes! met vollen monde doen.
 Ick hebbe duysentmael, ja hondert duysent werven,
 Na uw gestrenge wet, verdient te moeten sterven,
 't Is uw genaed' alleen dat ick noch heden ben,
 En dat ick uwen geest voor mijn vertrooster ken.
 Erbarmer, siet ons aen als schepsels uwer handen,
 En maeckt ons herten los van alle wereldts-bandten,
 Van ontucht, slim bejagh, van drift tot hoogen staet,
 Van al dat na het vleesch, en van den Hemel gaet:
 Wilt dit weemoedigh hert van wanhoop wederhouwen,
 En leert ons tot u gaen met kinderlijck vertrouwen:
 Siet ons niet in ons selfs, maer in den Heylant aen;
 Hy is alleen de troost, daer op ons herten staen.
 Geloof en waer berou, verselt met goede wercken,
 Dat kan, door uwen geest, een swacke siel verstercken.
 O God! doe my de gunst, dat ick'et hebben magh,
 Soo vrees ick geen verdriet, oock niet mijn lesten dagh.
 Ick houde voor gewis, dat wie, uyt gantsche krachten,
 Voor u in ootmoet komt, en wil uw' heyl verwachten,
 Dat noyt soodanigh mensch van u verstooten wert;
 Want ghy en weest noyt af een recht gebroken hert.

LICHAEEM.

Maer als men dit geheym ten lesten heeft bekomen,
 Segh vorder, lieve ziel, hoe dient'et waergenomen?
 Het is een kleyn geluck, dat iemant winnen kan;
 Maer die het wel bewaert, en is geen slechter man.

ZIEL.

Hoort, als een schipper moet een holle zee bevaren,
 Hy set hem aen het roer, en let op alle baren,
 Heeft staegh het zee-compas, en Noordstar voor het oogh,
 En mijd't met alle sorgh te zeylen op het droogh.
 My dunckt, als eenigh mensch ten lesten heeft verkregen
 Dien wonderbaren troost, en langh-verwachten zegen,
 Soo dient hy acht te slaen, waer hy dan henen zeylt,
 En waer het dienstigh is dat hy de gronden peylt.
 Ons Noord-star is het woordt, en daer op staet te letten;
 Want na dat licht alleen soo is de koers te setten:
 Voor al dient ons gemij't, wat God mishagen magh,
 En over al te gaen, als oft den Hemel sagh.
 Doch onder dese plicht soo wilt op God vertrouwen,
 En uw verslagen hert van wanhoop wederhouwen;

1) 1 Cor. 5. 11. 2) 1 Cor. 16. 10. 11. 2 Cor. 5. 17.

Maer stelt gedurigh vast dat Christi zuiver bloet
Uw' toevlucht, eenigh heyl, en steunsel wesen moet.
En waerom langh gespreck? dien noyt-volpresen zeg-
Wort even soo bewaert, gelijkse werdt verkregen.

Ghy, bouwt dan op den gront te voren u geleyt.
Daer is u recht vermaeck en ruste toegeseyt.

Maer in een ydel hert, noch swanger van de sonden,
Daer wordt noyt stillen geest of ware rust gevonden,
Dus wie dien hoogen schat als na behooren acht,
Die heb een wakend' oogh gedurigh op de wacht.
Voorwaer, die soeten troost is niet te vergelijken
Met rijkdom, hooge staet, of groote koninckrijcken;
Want siet, een stil gemoet dat stel ick boven al,
Dat iemandt in het vleesch of heeft of hebben sal.

LICHAEM.

Al dit bevalt my wel, dies wil ick oock gelooven,
Dat ons van desen troost geen vleesch en sal berooven,
Want 't is nu sonder kracht, na ick het stuck begriep.

ZIEL.

O neen! mijn terruw-oeghst is niet ten vollen rijp;
Ick voele, lieve vrient, ick voele noch gebreken,
Die tegen mijnen danck in dese boesem steken;
Ick heb'et u geseyt, ons dient gestage vlijt,
Want oock de beste ziel en is noyt sonder strijt,
Is in het Paradijs door Adam quaet bedreven,
Wie sal'er in den dreck des werelts suiver leven?
En sagh den Hemel selfs der geesten swaren val,
Wie is 't die onbesmet op aerde leven sal?
't Is uw genaed, o God! dat wy noch heden leven,
En aen het eeuwich leet niet over sijn gegeven.
't Is, Heer, uw gunst alleen, dat wy op heden zijn
Noch eygen aen de doot, noch slaven van de pijn.
Doch ons staet nu voortaan met alle vlijt te pogen,
Dat ons klein mostaerdzaet doch niet en mocht verdrogen;
Maer dat het wassen mocht, gelijk een gaven boom,
Die vast gewortelt staet ontrent een soeten stroom.
Ick wil van nu voortaan mijn korte dagen tellen,
En al wat my belanght tot reysen vaerdigh stellen;
Ick wil in mijn gepeys het graf geduurigh sien,
En doen het alle daegh dat eenmael sal geschiên.
Ick wil een kleyne kerck oock in mijn herte bouwen,
En stage rugge-spraecck met God den schepper houwen.
Ick wil van hem alleen verstaen door rechten vlijt,
En wat'er dient gedaen, en wat'er dient gemijt.
Ick wil stracx na den slaep, voor alle werelts-saken,
In Christi zuiver bloedt tot mijnen God genaken.
Ick wil op dat geheym mijn versche sinnen slaen,
En wil in dat gepeys een wijle blijven staen.
Ick wil, eer ick begin in eenigh dingh te treden,
Mijn geest tot onsen God verheffen door gebeden.
Ick wil te vreden zijn met dat ick heden ben,
Mits ick door Godes hulp geen beter staet en ken.
Ick wil naeu-keurigh zijn, en 's avonts my verkloecken,
Om staegh mijn dag-bedrijf met aendacht t'ondersoecken.
Ick wil wat sondigh is, oock even in den schijn,
Geen onverwachten gast in my oyt laten zijn.
Ick wil voor 't ongelijck, dat my wordt aengewreven,
Noyt eenigh tegenleet aen iemandt wedergeven.
Ick wil veel eer de mensch, die my niet wel en doet,
Betoonen alle gunst, en noyt een wrangh gemoet.
Ick wil in rechten ernst op al mijn sinnen letten,
En Godes strenge wet voor my gedurigh setten.
Ick wil of in de stadt of buyten in het groen,
Den grooten Hemel-vorst gedurigh hulde doen.
Dit wil ick, lieve God, dit heb ick voorgenomen,
Maer van uw reynen geest is dese wil gekomen:
Ghy vordert mijn ontwerp, het is uw eygen werck,
Ja, doot den ouden mensch, soo wert de nieuwe sterck.

LICHAEM.

Ick danck u voor 't bericht, maer wilt my vorder seggen,
Hoe datje noch verstaet uw saken aen te leggen,
Op datje wel gemoet van hier vertrecken meught,
En voelen, eerje reyst, de noyt-begrepen vreught.

ZIEL.

Wel, macker, 't is my lief, dat ghy bestaet te vragen,
Hoe dat ick voor het lest my ben gesint te dragen.
Ick neem het voor een peyl, dat ghy genegen zijt
Aan God, benevens my, te geven uwen tijt.

LICHAEM.

Ick hoor uyt uw verhael, dat ghy haest wilt vertrecken,
Maer wie my uyt het stof hier namaels sal verwecken,
Of wat ick worden sal, daer hoor ick weynigh af,
En, na het schijnen magh, ghy schenckt my aen het graf.
My dunckt ick heb verstaen, dat in voorleden jaren
De wijste van het volck in dit gevoelen waren:
Dat als'er iemandt sterft, terstont de vrije ziel
In eenigh ander mensch, of in de beesten viel.
Hier wordt dan plaets bescheert 1) in tam of wilde dieren,
Gelijck het dienstigh is, na eysch van haer manieren,
Of na dat in der tijt haer leven is geweest,
Gelijck men over al in oude boecken leest.
Wie oyt een klunten was, en gaet daer henen druypen,
Diens ziel moet in een muyl of in een ezel kruypen;
Of is 't een vraet geweest, of gulsigh in den wijn,
Soo vaert hy in een wolf, of in een gorsigh swijn.
En wijf van lossen aert, en veel gewoon te snappen,
Bewoont een papegay, om vry te mogen klappen;
En wie een linckert was, en loert op vuyl gewin,
Die moet van stonden aen gaen wonen in de spin.
Maer siet, een ander volck dat wil dit ommekeeren,
Ja, wil dat onse ziel sal van de beesten leeren;
Wie plomp is, 't is haer woordt, of uytermaten los,
Vaert in een crocodil, of in een loosen vos;
Die quistigh uytter aert geen huys en kan bestieren,
Diens ziele werdt terstont gesonden in de mieren;
Die sich in slaep verliep, daer is geen seggen aen,
Sijn geest werdt metter daed gesonden in den kraen.
Wat is van dit geheym?

ZIEL.

Soud' iemand dat geloven,
Die zou de beste ziel van haren troost beroven.
Ey, schout die dwepery; 't en is maer enckel spot,
Een ziele die verhuyst, die keert tot haren God.
De menschen, waerde vrient, en haer verheven geesten,
Heeft God niet uytgewracht ten dienste van de beesten.
Let, hoe de moordenaer, soo haest als hy verschiet,
Terstont en regelrecht het paradijs geniet.
Let, hoe dat Lazarus, soo haest hy was gestorven,
Heeft Abrams reynen schoot tot sijnen troost verworven.
De vreck in 't tegendeel verviel in Helsche pijn,
En moet ellendigh mensch, aldaer voor eeuwich zijn.
Let, hoe de martelaers, na veelderhande pijnen,
Ontrent den hoogen troon van haren God verschijnen,
En vorden daer getroost; ja, voor haer bitter leet,
Soo staenze voor den Heer in suiver wit gekleet.
Laet dichters, geurigh volck, al schrijven datse willen,
Ghy acht'et anders niet als voor versierde grillen,
En hebje des geloof, ey lieve, scheyt'er van,
En staet op Godes Wordt, dat niet bedriegen kan.

LICHAEM.

Wel, ick wil desen droom na uwen raedt vergeten;

1) bescheert; beschoren.

Maer hier, is noch een stuck, dat ick behoer te weten.
 Segh, hoe dat wesen sal, en wat ick hopen magh,
 Soo van des wereltds endt, als van den jonghsten dagh:
 Sal 't aertsche dal vergaen, en sal den Hemel blijven?
 Of is 't dweepery, gelijk de spotters dryven,
 Of wat is van dit werck? ick waerder qualijck aen,
 Soudt ghy den Hemel sien, en ick in 't stof vergaen.

ZIEL.

't Gaet vast, daer sal een dagh de werelt overkomen;
 En wat het ooge siet, staet wegh te zijn genomen. 1)
 Dan sal geen hoogh gebouw, hoe diep het is gegront,
 Verblijven in den staet, gelijk het eertijts stont.
 Daer sal een hel trompet door al de wereltdt klincken,
 En al wat hooge scheen, dat sal ter neder sincken.
 Dan sal een yder mensch, waer hy begraven lagh,
 Verrijsen uyt het stof, en komen aen den dagh.
 Dan sal een machtigh vuur verschrieken alle landen,
 Dan sal dit wonder al gelijk een oven branden.
 Dan sal het groot verwelf, des Hemels ommeloop,
 Verwerren onder een, en storten overhoop.
 Dan sal Gods eygen Soon, die groote rechter, wreken,
 List, onrecht, overdaet, en alle boose treken.
 Dan sal wat oyt de kunst op aerden heeft gedaen,
 Verdwijnen als een roock, en gantsch te niete gaen.
 Dan sal al 's menschen doen van soo veel duysent jaren,
 Sich in het helder licht ten vollen openbaren.
 Dan sal oock even-selvs al wat'er iemant dacht,
 Niet meer verholen zijn, maer werden uytgebracht.
 Maer wat een hel geklanck sal die basuyne geven,
 Die wat de doot besat sal brengen in het leven!
 Ja, doodem over langh begraven in het zandt,
 Versopen in de zee, gesmolten in den brandt,
 Verstoven in de lucht, van eenigh beest verslonden:
 O! dit raect Godes werck tot in de diepste gronden.
 Laet, Heere, dit geluyt my klincken in het oor,
 Wanneer ick na het vleesch, of aertsche dingen hoor!
 Siet, dit gepeys alleen, al waer'et niet geschreven,
 Kan afkeer aen de mensch van alle zonden geven;
 Bysonder overmits de rechter-letten sal
 Oock op een ydel woordt, of ander los getal.
 Wilt dit, geminde vrient, oock in de stilste nachten,
 U prenten in den geest, met diepe nagedachten;
 Op dat het ydel vleesch, gelijk het eertijts plagh,
 Ons tot sijn slim bedrijf niet weder rucken magh.
 Voor my, ick wil gestaegh op dese saken achten,
 En met een diep gepeys die groote stem verwachten.
 Ghy, wat ick bidden magh, doet oock wat u betaemt.
 Om God te mogen sien, en niet te zijn beschaemt.
 't Is u en my bekend, hoe staegh ons dagen korten.
 En dat ons cranck gestel haest sal ter neder storten;
 En siet, wanneer de doot ons mont en oogen sluyt.
 Soo heeft van stonden aen ons kleyne wereltdt uyt.
 Of dan de groote bleef noch hondert duysent jaren,
 Hoe kan 't ons dienstigh zijn, als wy daer henen varen?
 De mensch blijft soo hy sterft, de boom gelijkse valt,
 En 't graf maeckt niemant wijs die eertijts heeft gemalt.

LICHAEM.

Ick segg, dat uw verhael dient waer te zijn genomen:
 Maer heeft uw stil gemoet nu volle rust bekomen?
 En zijtje, na verdriet te hebben uytgestaen,
 Uyt droefheyt, tot vermaeck, een beter wegh gegaen?

ZIEL.

Siet, als ick recht bemerck, en dat in volle leden,

1) De afbeelding van den jonghsten dagh, in een Plaet, is te sien in 't cynde van 't Geestelick Huwelick.

De liefde, ware gunst, en alle soeticheden,
 Die God van eersten af aen 't menschelijck geslacht
 Gedurigh heeft getoont, en namaels uytgewracht:
 Ja, dat sijn lieve Soon den Hemel heeft verlaten,
 Aen 't kruys is vast gemaect, en al tot onser baten;
 En dat noch boven al by my werdt overdacht,
 Hoe veri' door sijne gunst mijn leven is gebracht;
 Soo moet ick vollen danck aen God den Schepper geven.
 Dat ick niet meer en ben als in mijn vorigh leven;
 En dat ick seggen magh, dat nu mijn wesen staet
 Genoeghsaem op den voet, gelijk het mostaert-zaet.
 't Is my geen kleyne vreught, dat ick, tot mijner baten,
 Het geyl Egyptenlandt ten laetsten heb verlaten;
 Ja, dat ick boven dat, terwijl ick henen vlie,
 Mijn wensch en herten-lust aen mijn vyanden sie:
 Want ick ben niet alleen verlost van hare banden,
 Ick sie d'Egyptenaer geslingert aen de stranden,
 En leggen overhoop, door Godes hooge macht,
 Hem zy voor eeuwich danck, die 't heyl te wege bracht.
 Wie in sijn hert gevoelt het pack van sijn gebreken,
 En wenscht met rechten ernst die af te mogen breken,
 Die is God aengenaem, schoon hy 't niet al en krijght,
 Daer na sijn innigh deel met groot verlangen hijght.
 Door ootmoet kan men heyl van onsen God verwerven,
 Hy wil geen sondaers doot maer dat de sonden sterven.
 Een recht verslagen hert dat is hem lief getal,
 En 't is een stil vertreck, daer rust in wonen sal.
 Dat seyt ons Godes Woort, dat niet en kan bedriegen,
 Dat seyt Hy even selfs, die niet en plagh te liegen;
 Maer desen onverlet, wil ick u doen verstaen,
 Hoe ick na desen tijt genegen ben te gaen.
 Ick segge, waerde vriendt, door Godes eygen zegen,
 Dat my een stilder zee ten lesten is verkregen;
 Ick bidde, dat ick noyt, met dit bouvalligh schip,
 Mach raken op een zandt, of op een harde klip.

LICHAEM.

Maer segg doch, of het heil, dat u is wedervaren,
 Niet u geworden is, vermits uw rijpe jaren;
 Is hier niet oorsaek van, dat ghy niet doen en meught,
 Gelijkje voortijts plagh ontrent uw frisse jeught?

ZIEL.

Of ick de sonde liet, of van haer ben verlaten,
 Na ick het stuck begrijp, is beyde t'onser baten.
 Is 't niet des Heeren gunst, die ons soo lange spaert,
 Dat ghy niet meer en zijt gelijkje voortijts waert?
 Of dit sijn oorsprongh neemt, en in ons komt geresen
 Uyt lanckheyt van de tijt of uyt ons beter wesen,
 Dient nader ingesien, en rijper overleyt,
 En, na dat ick het vat, soo dient hier dus geseyt:
 Indien wy niet alleen ons oude sonden laten,
 Maer dat wy boven dien de quade nucken haten,
 En soecken maer te doen dat Gode welbehaeght,
 Dat komt niet van het vleesch, na dat mijn oordeel draeght;
 Want die een vasten wil ten lesten heeft gekregen
 Te laten alle quaet, daer toe hy was genegen,
 En soeckt in rechten ernst alleen het hooghste goet,
 Dat is recht Hemels werck, en baert een stil gemoet.
 Of dat nu vroegh geschiet, of in ons leste dagen,
 De lof is God alleen ten vollen op te dragen.
 Siet, wat men goets ontvanght, 't en komt niet by geval,
 Oock niet door ons bedrijf, maer God die geeft 'et al.

LICHAEM.

Noch verder, lieve ziel! wat hebje doch begomen,
 Dat ghy ontrent het vleesch dit voordeel hebt gewonnen?
 Voorwaer, uw gantsch bedrijf dient my te zijn bekend,
 Eer u de doot bespringht, en na den grave sent.

Wy moeten onder een ons saken recht bemercken,
Want voor u, sonder my, en is'er niet te wercken,
En voor my, sonder u, en is maer stof bereyt,
En dat wordt alle vleesch, wanneer de ziele scheyt.
Soo ghy dan sondigh zijt, als ghy my sult verlaten,
Al watje namaels doet, en kan ons geensins baten;
Al watje dan begint, zijn dingen sonder vrucht,
En soo men namaels treurt, het is om niet gesucht.
Ach! zielen sonder lijf en konnen niet bedrijven,
Want soo haer wesen is, soo moet het eeuwich blijven.
Nu segh my dan een reys, hoe zijt g'er toe geraeckt
Dat ghy nu beter zijt, en hooger seggen smaect?

ZIEL.

Ick was eens soo gestelt, dat ick begon te leven,
Na my de gulle jeught en woeste tochten dreven;
Soo dat ick ondernam wat my het vleesch geboot,
Daer uyt ick, na my docht, een groot vermaeck genoot.
Ick had een grilligh hert vol alderhande lusten,
Dat altijt besigh was, en noyt en konde rusten:
Nu nam ick dit bejagh, en dan een ander voor;
Maer wat ick oyt bestont, ick vond my buyten spoor.
Was sieck als van de zee, en van haer woeste baren,
Ick socht een ander schip om wel te mogen varen;
Maer wat ick ondernam, ick braeckte lijckewel,
De zee was even bars, haer baren even fel.
Ick sweefde sonder grondt, gelijk de vogels dwalen,
Nu op een hoogen bergh, en dan in diepe dalen;
Nu op een dicke mist, dan op een schrale wint,
Of wat men in de lucht voor losse dampen vint.
De Duyvel soeckt de siel tot veelderley gebreecken,
De werelt wilt den mensch gestaegh in moeyten steken.
Het vleesch haect na vermaeck, en soeckt onzure lust;
Maer in dit ydel vleesch en is men noyt gerust.
Mijn God, oneyndigh goet! ghy woud'et niet gehengen,
Dat ick mijn besten tijt sou qualijck overbrengen;
Ghy braght een harden slagh ontrent mijn naeste bloet,
En sond oock groot verlies ontrent mijn ander goet.
Ick, hier door opgeweckt, gingh naerstigh overmercken,
Hoe ver' dat ick het vleesch in my had laten wercken;
En als ick desen poel met aendacht oversagh,
Vernam ick binnen my gelijk een donderslagh.
Mijn sonden, waerde vrient, geleken hooge bergen,
En schenen aengesteld om God te willen tergen;
En dat te meer, eylaes! omdat ick, domme ziel,
Al dickmael op een nieuw in quade poosen 1) viel:
Want als ick recht bedacht, hoe ick my heb gedragen,
En sagh Gods strenge wet, soo was ick gantsch verslagen;
Ick treurd' en stond verset, en riep den Schepper aen,
Dat hy met dese siel niet wou te rechte gaen.
Ick voeld' een innigh leet van soo gestage sonden,
En badt, dat mijn berouw mocht grooter zijn bevonden;
Ick wenschte, dat mijn breyn een overvloedigh vocht,
Een stagen overvloet van tranen worden mocht.
En waerom langh verhael? Ick was als buyten rade,
En dat ick staende bleef, o God! is uw genade:
Ghy hebt mijn bangh gemoed van wanhoop afgewent,
Ghy zijt het die mijn hert, als ware trooster, kent.
Wat goets de mensch bekomt in dit ellendigh leven,
Dat wordt uyt enckel gunst, o God! van u gegeven;
Maer wat hem quaets ontmoet, in eenigh sijn bedrijf,
Dat komt uyt eygen schult hem vallen op het lijf.
O! 't is een diep vermaeck tot God te mogen vluchten,
En ons inwendigh leet ootmoedigh uyt te suchten;
Ja, met een open hert te kennen onse schult,
En Godt in rechten ernst te bidden om gedult.
Te snellen tot de deught, en tot een beter leven,
Om nimmer met vermaeck de sonden aen te kleven;

1) poosen; stuipen.

Maer staegh in vollen ernst te wenden ons gesicht,
Ontrent het wonder-beelt by Moses opgericht,
Te weten Godes Soon, die, aen het kruys gelangen,
Geneest een treurigh hert gebeten van de slangen;
En als ick menighmael op die gedachte viel,
Sprack ick ten lesten uyt tot mijn beroerde siel:
O! laet ons ooghen slaen op Godes eeuwich wesen,
Laet ons sijn heyligh woordt met stille sinnen lesen,
Laet ons den Hemel sien, en wat'er is ontrent,
En 't sal ons grousaem zijn, wat vleesch en werelt sent.
Al wat ons schoon geleeck, of heerlijk plagh te schijnen,
Dat sal van stonden aen gelijk een mist verdwijnen:
Want als die reyne Geest ons hert beseten heeft,
Dan is het enckel stanck wat vleesch en werelt geeft.
Siet, schoon ick langen tijt de lusten moght genieten,
Die hier op aerden zijn, ja van den Hemel vlieten,
Wat voordeel zoud'et zijn, indien ick naderhant
My in den swarten poel van God versteken vant?
Voorwaer, de losse jeught die zou terstont verdwijnen,
Ja, zou my des te meer bedroeft en quelligh schijnen;
Want als sich groot vermaeck met enckel leet besluyt,
Dan is van stonden aen de losse blijdschap uyt.
Schoon ick in 't tegendeel mijn leden voelde quellen
Met eenigh swaer verdriet, ja, weedom van der Hellen,
Wat nadeel deed'et my, indien ick, na de pijn
Moght voelen eeuwich heyl, en in den Hemel zijn?
Gewis, het vorigh leedt dat waer terstont vergeten,
En ick en zou voortaan van geen benauwtheyt weten:
Want als'er blijdschap volghet na eenigh swaer verdriet,
Dan acht men naderhandt het vorigh bitter niet.
Wel, hoort dan, mijn gemoet! wat kan ons vreugde baten,
Soo ghy om harent wil den Hemel zout verlaten?
Wat leet en staet u niet te lijden met gedult,
Nadien ghy door het leet ten Hemel klimmen sult?
Van hier dan aertsche vreught, hoe groot die mochte schijnen,
Ghy leght een wisse gront van duysent groote pijnen,
Wel-kom, gewenschten druck, die ons het lichaem tucht,
Mits ghy de ziele brengt daer noyt en wert gesucht.

LICHAEM.

Maer zijn 't de sonden niet, die ons van God verscheyden,
Ja, staen gelijk een muur gemetselt tusschen beyden?
Zijt ghy oock wel getroost, dat ghy sult konnen staen,
Dewijlje menighmael niet recht en hebt gegaen?
Is door een vast geloof uw geest alsoo verheven,
Dat u in volle daet de sonden zijn vergeven?
En staet dit t'aller tijt in uw gedachten vast,
Schoon datje van het vleesch by wijlen zijt verrast?

ZIEL.

Wat dees uw vragen raeckt, siet, dit is mijn vertrouwen:
Dat God om Christi wil my sal onschuldigh houwen;
Ick doe een staegh gebed, al schijn ick dickmael stil,
Dat God mijn swack geloof te bate komen wil.
Een recht ootmoedigh hert, en na den geest verslagen,
En plagh ons Heylant selfs niet van hem wegh te jagen;
Want die met rechten ernst sijn broosen aert beklaeght,
Die krijght'er zegen toe, dat hy hem beter draeght.
En daerom neem ick voor niet meer te willen schromen,
Wat my hier in het vleesch sal mogen overkomen,
Vermids ick seker houw, dat leet en ongeval,
Door Godes hoogh beleyt, ons dienstigh wesen sal.

LICHAEM.

Maer waerom denckje soo?

ZIEL.

Om dat my is gebleken,
Dat droefheyt in het vleesch vermindert ons gebreken;
Wy schricken in 't gemeen van druck en tegenspoet,

En 't is ons menighmael aen lijf en ziele goet.
Oock weet ick dat het werck, by my ter hant genomen,
Uyt Godes vader-gunst op my is afgekomen:

En daerom stel ick vast, en wil geen twijfel slaen,
Of God sal, t'onser troost, gedurigh voordr gaen.
En waerom sal ick noch voor dood en ouheyl schromen,
Daer Christus 't sondigh volck tot hem gebiet te komen?
Ja seyt, dat hy gewis haer droevigh ongeval
Genadigh oversien, en oock genesen sal.
Ick voel in my, 't is waer, een diepte veler sonden,

Maer, God! uw Vader-gunst is diep en sonder gronden;
Den ruymen Oceaen, en sijn geswollen vloet
Is minder in begrip, als uw genade doet.
Ghy, die 't verdoolde schaep ginght soecken aen der heyden,
En bracht'et in den stal, of op begraeude weyden;
Ghy, die het onwijs kindt als vader hebt gekust,
Eu die een flauwe vonck noyt nyt en hebt geblust;
Ghy, die hebt vast gestelt, dat ghy ons sult verschoonen,
En even ware gunst aen grove zondaers toonen;
Soudt ghy verstooten, Heer, een droef en anghstigh hert,
Dat uyt een diep berou voor u veruedert wert?
Siet, doen ick henen gingh, als aen het vleesch gebonden,
Mijn geest een diepte was van alle vuyle sonden;
Doen ick u niet en badt, uw wegen niet en socht,
Hebt ghy my, lieve God! op uwen wegh gebrocht.
En soudt ghy sonder troost mijn ziele konnen laten,
Daer al wat sondigh is mijn hert en sinnen haten?
Soudt ghy te deser tijt mijn ziele verstooten, Heer?

Neen, wanhoop! maect u wegh, 'k geloof'et nimmermeer.
Ick houde voor gewis, hem kan niet quaets gebeuren,
Die met een staegh berouw sijn feylen wil betreuren.
Dit wert in mijn gemoedt op heden vast gestelt,
Soo dat my nu voortaan geen wanhoop meer en quelt.

LICHAEM.

Maer zijtje niet beducht, dat God u mocht verstooten,
En dat een nieuw gebreck sijn gramschap wil vergrooten?
Kan 't u niet licht geschien, dat ghy eens vallen sult,
En waer'et dan niet uyt met Godes soet gedult?

ZIEL.

Had God oyt voor gehadt my van hem wegh te stooten,
En my, ellendigh mensch, van sijne gunst t'ontblooten,
Soo waer ick al vergaen, doen ick in sonden lagh,
En niet als op het vleesch, en op de wereldt sagh.
Ey! waerom soude God my hebben toegesonden
Een afkeer met berouw van al mijn snoode sonden,
En lust om wel te doen, indien Hy dese ziele
Voor hem niet aengenaem, en als sijn eygen hiel?
Siet, Godt, de goetheyt selfs, die heeft my tijt gegeven,
Dat tot op heden toe my duurt het ydel leven;
Ja, doen ick was verdwaelt, ben ick van hem versocht,
En als met eygen handt op beter wegh gebrocht.
Sou ick dan mijnen God ten vollen niet betrouwen,
Die my oock van de doot heeft krachtigh wederhouwen?
Neen, neen, ick ben getroost voor soo een swaren val,
Als seker, dat my God niet van hem stooten sal.

LICHAEM.

Maer t'wijl wy heden noch in aertsche dingen woelen,
Kondt ghy dat vast geloof in u gedurigh voelen?
Kondt ghy by menschen zijn, en leven sonder schult,
En houje datje staegh volstandigh blijven sult?

ZIEL.

Dit is een vasten gront, daer op men heeft te bouwen,
Als God ict goets begint, dat sal hem niet berouwen.

Ick weet, als ick sal gaen uyt dit ellendigh dal,
Dat God met vollen troost tot my genaken sal;
Eer dat mijns levens draet sal wesen afgesponnen,
Sal ick het eynde sien van dat'er is begonnen;
Eu desen onverlet, soo bid ick eueu-staegh,
Dat God vernieuwen wil, daer van ick heden klaegh.
Wat ons geloove raectt, dat heeft sijn winter-dagen,
En oertogen lucht, en dickmaels koude vlagen.
De geest is in den mensch by wijlen soo gestelt,
Gelijck, wanneer het vriest, de boomen op het velt.
Geen tack is dan bequaem om hooger op te schieten,
Oock kan'er niet een mensch dau vruchten af genieten:
Daer is, gelijk het schijnt, geen leven in den stam,
En daerom maer bequaem tot voetsel van de vlam.
't Is even soo gestelt oock met de beste zielen:
Het schijnt al menighmael als oftse nedervielen,
Soo is haer geest bedwelmt, maer des al niet-te-min,
Daer is een binne-kracht, ja geest en leven in.
De ziele is binnen my by wijlen soo verheven,
Dat ick kan, na my dunckt, tot aen den Hemel sweven:
Maer door een swaren geest dan weder gants ver stelt,
Ja, weeck gelijk het wasch, dat aen den vuure smelt.
Noch sal geen swaer gepeys mijn hert tot wanhoop trecken,
Maer God dient aengesocht ons krachten op te wecken;
Want soo men met gedult een beter tijt verbeyt,
De kool sal vierigh sijn, schoon die in d' asschen leyt.

LICHAEM.

Maer schoon ghy nu ter tijt wat goets hebt voorgenomen,
Kan uw genegen hert tot sijn vermeten komen?
Wy nemen menighmael veel goede dingen voor,
Maer veeltijts, eer men 't denckt, soo raectt men buyten spoor.

ZIEL.

Siet, met den besten mensch is 't even dus gelegen,
Dat hy meer heeft den wil tot goet te doen genegen,
Als wel de volle daet. Een goet en reyn gepeys,
Is dickmael sonder vrucht, ja, schier als enkel vleys.
Soo langh wy zijn bekleet met dese swacke leden,
Zijn ons de sinnen aertsch, en hellen na beneden.
Siet, wat de geest begint, is maer een rouw besteck,
Want oock ons beste werck heeft even sijn gebreck.
Als wy door ons gebedt tot Gode sullen spreken,
Wy vinden even daer niet selden ons gebreken.
't Is dickmael dat de mensch op vuyle dingen peyst,
Oock als hy van den Heer den schoonen Hemel eyscht.
Wy bidden dat ons God de sonden wil vergeven,
Oock t'wijl ons ydel hert tot sonden wert gedreven:
O schendingh ongelaet! men spreeckt den Schepper aen,
Terwijl ons innigh hert en sinnen elders gaen.
Nu, God verdoemtze niet die eenigh quaet bedrijven,
Maer die, als met vermaeck, in quaede nucken blijven:
Ofschoon dan eenigh mensch door sonden wordt verrast,
De troost van sijn behoudt en lijdt noch geen last.
Dit is een vast besluyt: wie God heeft uytverkoren,
Die gaet hier in het vleesch door sonden niet verloren;
God siet op haer bedrijf, en kent haer swacken aert,
Maer uyt sijn hooghste macht soo wert de mensch bewaert.
Siet, Moses heeft gefeilt, en Petrus is gevallen,
En David wegh-geruckt door ongeregelte mallen;
Doch 't onheyl is gerecht, en niemaut is vergaen,
Maer zijn uyt haren val met voordeel opgestaen.
Het is, mijns oordeels, best op soo een voet te leven,
Als of hier aen de mensch geen Heylant waer gegeven;
En soo van hier te gaen, als of geen strenge wet,
Tot straffe van het quaet, by God en waer geset.
Het vorder, lieve vriend, dat laet ick God bevolen.
En wil ootmoedigh zijn, als my de sinnen dolen:
Dies stel ick heden vast, dat 't sondigh ongeval

In Godes hoogh gerecht ons niet verdoemen sal.
 Al struyckelt mijn gemoet, God sal het weder rechten,
 En ick wil onder des met vleesch en werelt vechten;
 En onder dit gewoel verwachten met gedult,
 Tot ghy, o lieve God! ons recht vernieuwen sult.
 Geeft, dat ick seggen magh: mijn sonden sijn vergeven,
 Ick sie van heden af tot in het eeuwich leven;
 Mijn Heylant is getrouw, en heeft voor my gedaen,
 Dies sal ick sonder schrick in 't hoogh-gerichte staen;
 Sijn heil is my bereit: geen Duyvel van der Hellen,
 Geen vlees, geen swaer gepeis, geen doot en sal my quellen.
 Wat my ontmoeten sal van druck en tegenspoet
 En is voor my geen vloeck, en niet als enckel goet.

LICHAEEM.

Ick weet, dat ick van God uyt aerde ben geschapen,
 En dat ick in het stof sal lange moeten slapen;
 Maer dat en acht ick niet voor druck en ongeval,
 Om dat ick metter tijt eens weder groenen sal.
 Maer ick ben gantsch beducht, dat ghy my sult vergeten,
 Wanneerj' in volle rust sult boven zijn geseten.
 Siet, Pharos schencker, los van banden en verdriet,
 Dacht slechts op sijn vermaeck, op Joseph dacht hy niet.
 Daer is een trage poel, dit seggen veel poeten,
 Die, wat'er is ontzielt, de werelt doet vergeten;
 Al wie dien swarten stroom maer eenmael overvaert,
 Die leyt in haesten af sijn aengeboren aert.

ZIEL.

Ey, laet hem dien het lust met aendacht overleggen,
 Al wat'et Heydens volck of haer gedichten seggen,
 Ick sie in 't heylich boeck, dat Godt wert aengesocht
 Te letten op het volck, dat by hem is gekocht.
 En siet, de bede raect hen die op aerden leven,
 En komt van die by Godt, als reyne geesten, sweven.
 By my sal even selfs, vertrou ick, zijn gelet,
 Voor u aen onsen Godt te storten mijn gebed.
 Ick wil oock even dan met al de reyne scharen,
 De gunst, die ick u draegh, den schepper openbaren;
 En roepen: Heere, koom, op dat de jongste dagh
 Aen Godes treurigh volck een uytkomst geven magh.

LICHAEEM.

Wel aen, tot meerder troost, soo dienje my te seggen,
 Wat ghy te sijner tijt meynt Gode voor te leggen
 Tot soen, en offer-werck, den Hemel aengenaem;
 Want wat naer sonde smaect, dat is daer onbequaem.

ZIEL.

Wat dat mijn offer zy, en dient ons niet vergeten,
 En ick wil dat geheym u mede laten weten;
 Een nederslachtigh hert, met ootmoet wel voorsien,
 Besprenckt met Christi bloet, dat wil ick Gode biën,
 En 't is het beste stuck dat ick weet uyt te brengen,
 En ick wil onder dit geen ander dingen mengen.

LICHAEEM.

O vrient! dat is een woort, den Hemel liefgetal,
 En dat voor alle dingh aen Godt behagen sal.
 Treet vry uyt desen romp, als 't God u sal gebieden.
 't En is my geen verdriet, al moet'et haest geschieden.
 Ick sal u in het graf verwachten met gedult,
 Tot ghy ter rechter tijt my weder halen sult.
 Nu vraegh ick noch een dingh: ick ben uyt stof genomen,
 Maer sal ick aerde zijn, als ghy sult weder komen?
 Kont ghy wel in het stof, als in een woningh, gaen?
 Dit vind ick wonder vreemt; ghy, doet'et my verstaen.
 Ick sie, doe Lazarus wert uyt het graf getogen,
 Dat hem alleen de ziel was uyt het lijf gevlogen,

Maer 't lichaem bleef geheel, dies alsse weder quam,
 Soo vonts' haer eerste plaets, daer sy haer woningh nam.
 En Christus even-selfs, al was hy schoon gestorven,
 Was aen sijn heiligh vleesch in 't minste niet bedorven;
 Oock niemant van het volck, dat by hem is verweckt,
 Was oyt tot stof vergaen, oock niet met stof bedeckt.
 Soud' ick dan assche zijn, als ghy sult wederkeeren,
 Dat waer een selsaem werck, wilt ons dat klaerder leeren;
 Soud' ick in 't duyster graf noch leggen zonder lijf,
 Hoe sou mijn nietigh stof u dienen tot verblijf?

ZIEL.

Al schijnt'et vrent te zijn, 't en zijn geen vrende saken
 Voor hem, die uyt een steen kan Abrams kinders maken.
 't Gaet vast, dat Godes volck sal worden opgeweckt,
 En oock met vleesch bekleet, maer gaef en onbevleekt;
 Ten vollen vry gestelt van dese swacke leden,
 Gesuyvert boven dien van boven tot beneden,
 En al het aertsch bedrijf, dat ons hier overkoomt,
 En sal na desen tijt by niemant zijn geschroomt.
 Wy sien hier door een tuygh, dat wy nu oogen hieten,
 Waer door wy maer alleen een schim van licht genieten;
 Maer dan sal gantsch de mensch niet wesen als gesicht,
 Om recht te mogen sien dat onbegrepen licht.
 Dan sal Godt even-selfs sijn wonder openbaren,
 Daer in wy steke-blind, en niet als mollen waren;
 Dan sal het wonder al, en wat Natura wrocht,
 Ons open zijn gedaen, en in het licht gebrocht;
 Dan sal geen boose geest iet in ons komen blasen,
 Daer van hier menighmael de wijste sinnen rasen;
 Dan sal geen sonde meer besitten ons gemoet,
 Die ons hier in den geest gestagen oorlogh doet.
 O wel geluckigh paer! sal ons dan yder hieten,
 Als dit ons kranck gestel den Hemel sal genieten.
 Wanneer ons niet een woort sal komen uyt den mont,
 Als dat vernieuwen sal het eeuwich trou-verbont;
 En, met een woort geseyt, dit stof sal heerlijk wesen,
 Ja, als ons Heylant selfs; hebt ghy dat niet gelesen?

LICHAEEM.

Hoe, sal dan Godes volck soo schoon en Hemels zijn,
 Ja, heerlijk in cieraet, gelijk een sonne-schijn?
 Sal oock dit lompigh vleesch soo reynen lichaem krijgen,
 Dat vluchtigh als een geest sal in der hooghten stijgen,
 Ja, wesen over-al, en op den eygen voet,
 Gelijk'er wert gelooft, dat God ons Heylant doet?

ZIEL.

Al sachtjens, lieve vriendt, al wil men 't anders drijven,
 Een lichaem, hoe'et gaet, dat moet een lichaem blijven,
 Een lichaem, dat men sien, en dat men volgen magh;
 En wie dit anders vat, doet ja, een quaden slagh.
 't Is waer, ons Heylants lijf, als goede zielen mercken,
 Kan al de werelt deur veel groote dingen wercken;
 Maer dat komt van de kracht die uyt het lijf ontstaet,
 Niet dat het lichaem selfs in alle plaetsen gaet.
 Schoon iemant saken doet, gansch waert te sijn gepresen,
 Daer hoeft noch evenwel geen lichaem by te wesen;
 De kracht is al genoegh die uyt het lichaem rijst,
 Gelijk de reden selfs ten vollen ons bewijst.
 De son is in de lucht, en schiet haer gulde stralen,
 Sent oock haer krachten uyt tot in de laagste dalen;
 Ja, recht veel wonders aen, voor God geweldigh groot,
 Tot in de diepste kolck van onse wereldkloot.
 Hoe sou die klare son, die alles kan verlichten,
 Niet machtigh zijn te doen, en wonders uyt te richten,
 Gelijk het schepsel plagh, dat by hem is gemaect?

LICHAEEM.

Ey, treedt hier dieper in 't is waardigh aengeraeckt;
Segh ons, met recht bescheit, hoe sal het lichaem wesen,
Wanneer het na de doot sal komen opgeresen?

ZIEL.

Ick heb op dit geheym mijn oordel uytgebracht,
En wat'er noch ontbreekt, dient af te zijn gewacht;
Mijn tongh is niet bequaem dit wonder uyt te drucken,
En kom ick tot de penn', 't en wil oock niet gelucken;
Dit weet ick, dat de mensch hier namaels wesen sal
Schoon, wacker, sonder feyl, en buyten ongeval.
Wie sal hier verder gaen? Geen ziel en kan bedencken,
Hoe Godt te sijner tijt het lichaem sal beschenken:
Dies segh ick: lieve Godt! hoe dient een mensch te zijn,
Die namaels blincken sal gelijk een sonne-schijn!

LICHAEEM.

Maer, ziele, noch een woort; nadien wy moeten scheiden,
Soo laet voor uw vertreck een tombe toebereyden,
Daer in ick rusten magh, en krijgth een wacker man,
Die u, en my ter eer, een lofdicht maken kan:
Laet dat hier in de kerck ontrent den grave schrijven,
Of op een rijcken steen met gulde letters drijven,
Hanght daer ons wapen by, en ander graf-cieraet,
En maeckt dat al het werck wel hups en deftigh staet.
Soo doende sal het volck van ons iet kunnen weten,
En dan sal oock de faem ons namen niet vergeten;
Een die in onsen tijt geen graf-verciersels heeft,
Is even als een mensch die noit en heeft geleeft.
Neemt hier geen uitstel toe, maer laet'et haest geschieden,
Want 't is een oud gebruyck van al de grootste lieden:
Dus wilje niet geheel my geven aen het stof,
Soo laet een rijcken steen vertellen onsen lof.

ZIEL.

Ghy waert eens, soo my docht, wat hooger opgetogen,
Maer nu is u een uyl, een uyl is u ontvlogen;
Hoe, doen ick deftigh sprack, en schier nu van u ging,
Laet ghy uw sinnen gaen op soo een ydel dingh?
Ey, pooght uyt dit bedrijf geen lust voor u te raepen,
Ghy moet al wijser sijn, als eer dan ick geschapen;
Als God u van het stof of uytter aerde nam,
Waert ghy des Heeren werck, eer ick te voorschijnquam.
Wat gaet u heden aen soo moy te willen cieren
Dit afgesleten rif, een woonhuys van de pieren?
En waer toe doch geset voor alle mans gesicht,
Een levenloose steen, of ydel graf-gedicht?
Ey! laet geen roemigh werck voor uw gebeente stichten,
En roept oock geen poët om iet voor u te dichten:
Stelt ghy uw graf-schrift selfs, niet op een harde serck,
Maer in een sacht gemoet, en met een deughtsaem werck.
Indienje my gelooft, een recht Godsaligh leven
Dat sal u beter naem, en meer gerustheyt geven,
Als wat tot graf-cieraet voor u kan zijn bedacht;

Want 't is maer beusel-werck, en niet als malle pracht.
Wat sal een, die het siet, hier over namaels seggen,
Indien hy na den eysch het stuck wil overleggen,
Als dit of diergelijck: "Ey siet, een schòone steen
Deckt hier een vuylen romp, of wel een nietigh been."
En wensch niet dat uw naem magh langh op aerde sweven,
Maer dat uw waerde ziel magh in den Hemel leven;
Brengh hier toe watje kont, gelijk het ons betaemt,
Soo worden ghy en ick in Godes boeck genaemt.
Hoe kan het na de doot uw dorre leden baten,
Dat van uw cierlijck graf veel luyden sullen praten?
De kost hier aen te doen sal beter zijn besteeft
Aen een die niet en heeft, als maer een drooge beet.
Laet, magh ick bidden, af dus hoogh te willen draven,
Wy leven heden stil, ey, laet u stil begraven.
Ick wil noch groote sleep, noch pracht ontrent het lijck,
Het eenigh dat ick soeck, is Godt en 't eeuwigh rijck;
Doch sooje lijckewel uw stof wilt laten cieren,
Soo laet geen wimpel-tuygh ontrent den grave swieren;
Maer om van lijck-cieraet niet al te zijn berooft,
Dit sal uw graf-dicht zijn, indienje my gelooft:

Hier leyth geen wacker heldt, die steden kon bestormen,
Maer wel een metgesel, ja broeder van de wormen;
Die noemt'et enckel droom, al wat hem is geschiet.
Ach! wat de werelt geeft is NIET, en anders niet.

BESLUYT.

Wat heb ick nu te doen, als Godt alleen te prijsen,
Als Godt een danckbaer hert ootmoedigh aen te wijsen,
Als door een staegh gebed te stijgen met den geest,
Daer nimmer vreught ontbreekt, of droefheyth wordt gevreesst;
Maer wie kan tot het werck bequame woorden vinden,
't En zy uw reyne geest ons tonge wil ontbinden?
Hoe kan ick, sondigh mensch! iet brengen aen den dagh,
Dat hier kan dienstigh zijn, of u behagen magh!
Eylaes, ick ben een worm, een smisse van gebreken,
Neemt aen, niet dat ick segh, maer dat ick soeck te spreken,
Ja, sendt uw zegen af op my, gebreckigh mensch!
Op dat ick spreekken magh, als ick van herten wensch:
Op dat ick spreekken magh, gelijk de reyne scharen,
Die in dat hoogste licht uw wonders openbaren;
Of kan'et niet geschien, na als mijn laetste reys,
Soo scheyt nu mijnen geest van dit ellendigh vleys!
Doch wat my nu voortaan op aerden magh gebeuren,
Geef dat ick met verdriet mijn zonden magh betreuren;
En dat ick met vermaeck, en met een blijde vlucht,
Magh scheyden uyt het stof, en stijgen in de lucht.
'k En heb niet meer te doen, als staegh bereyt te wesen,
Op dat een korte snick mijn ziele magh genesen.
Mijn God! voltreckt het werck, als ghy het dienstigh acht,
't Is uwe komst alleen, die ick op heden wacht!

Laet vry uw graf met vreughde delven,
De doot is 't eynde van haer selven.

DOODELIJCKE UYTGANGH VAN ZIJN HOOGHEYT

FREDERICK HENDRICK,

PRINCE VAN ORANGIE, ENZ. ANNO 1647.

Tot besluit van de Doot-kiste voor de Levendige, heb ick (mijns oordeels) geen beter stuck of stoffe konnen gebruycken, als een levendige afbeeldinge van den doodelijcken uytgangh Zijner Hoogheyd, den heere Prins FREDERICK HENDRICK, onsterffelicker gedachtenisse, enz. wiens stervende gedaente ick (doen ter tijt Raet-Pensionaris van Hollant ende West-Vrieslant, bysonderlick van haer Ed. Groot-Mog. daer toe versocht zijnde) beneffens de Vorstelicke vrienden en bloet-verwanten, oock andere groote personagiën, op den 14 Maert,

anno 1647, met droefheyd heb aengesien, terwijl d'eerwaerde man Gods, D. Goethals, op die gelegentheyd (soo tot den stervenden, als tot de levende) deftelick ende troostelick sprack; de gelegentheyd van 't werck, en de afbeeldinge na 't leven van de personagiën, doen ter tijt tegenwoordigh zijnde, wort tot verweckinge van meerder aendacht aen UEd. (gunstige vrienden) hier vertoont, met byvoeginge van mijne ten selven tijt invallende gedachten. Neemt dit al mede ten goede, als nut om gebruyckt te worden tot onse gemeene narichtinge.

Hoe was mijn geest ontstelt, mijn sinnen omgetogen!
De krachten mijner ziel tot in den gront bewogen,
Als ick 's Lants waerste pant, dien grooten Prince sagh,
Daer hy by naest ontzielt, in sijn benaetheyt lagh;
Doen sijn verflaede tongh niet meer en konde spreecken,
Daer in hy niet een mensch voor desen heeft geweecken;
Doen sijn onsoncken oogh was dof en sonder glans,
Te voren hoogh geducht, oock by de grootste mans.
Ach, doot! was mijn gepeys, ghy vyert geen hooge toppen,
Maer komt oock aen 't verwelf van aertsche Goden kloppen;
Ghy vreest geen deftigh hooft, al is 'et schoon gekroont,
Soo dat'er niet een mensch by u en wort verschoont;
Staet, rijckdom, hooge macht, groot-achtingh, wijse reden,
't Wort al, door uw bedrijf, als met de voet getreden.
De mensch is enckel hooy, tot aen den grootsten Prins,
En al sijn noest bedrijf een hant vol schrale wints.
Hy, dien ick menighmael van oorloghs snege treecken,
Van wonder hoogh beleyt, heb deftigh hooren spreecken,
Die 't wreed' en oorloghs werck geduerigh overwoegh,
En ons geheelen Staet als op de schoulers droegh;
Hy, die soo menigh slot, soo vast-gebouwde steden;
Soo menigh horen-werck, als geenen tijt geleden,
Heeft, eer het iemant dacht, in haesten wech-geruckt,
En 's vyants hooge macht tot in het graf gedruckt,

En is niet dat hy was; wy sien het nu verdwijnen,
Dat al de werelt deur soo groote dingen schijnen:
De Vorst, des Lants vermaeck, en yeders herten-wensch,
Die scheyt hier uyt het vleesch, gelijk een ander mensch,
Maer doot, onaerdigh spoock! wat hebje doch gewonnen,
Nu 's Princen levens-draet soo haest is afgesponnen?
't Is waer, ghy velt het lijf; maer siet, het beste deel,
Dat keert tot sijnen God, en blijft in sijn geheel.
De roem van sijn bedrijf, die siet men henen rennen
Met vleugels van papier, en wel-gemaecte pennen,
Door al dat werelt heet; soo dat sijn fame dwaelt,
Van daer de sonne rijst tot daerse weder daelt.
De vyant heeft de spijt, het voordeel onse landen,
De Staet is onderstut met uytgelesen panden,
De troost is by het volck, en by sijn hoogh gesin;
Een hant vol aerd' alleen, dat is uw gantsch gewin.
Wat segh ick? even dat en kan u geensins baten,
Oock soo een weynigh stofs en wort u niet gelaten;
Hy, die het lichaem schiep en aen de ziele gaf,
Sal oock het aertsche deel eens roepen uyt het graf.
Sal oock, dat uwe scheen, niet laten op te wecken,
En door sijn hooghste macht uyt uwe banden trecken;
Siet, vrienden, die het werck in rechte daet beschout,
't Is niet, 't is enckel NIET, al wat de doot behout.

GEDACHTEN
OP
SLAPELOOSE NACHTEN,

WAER INNE

DE DEUGHT VAN HERBERGHSAEMHEYT ENDE MEDEDEYLSAEMHEYT AEN DEN NOOTDRUFTIGEN WIJTLUFTIGH
WORT VERTOONT ENDE DE VRUCHTEN DER SELVER NAER 'T LEVEN AEGEMAELT WERDEN.

VOOR-REDEN.

Schoon my nu ruste dient, ick kan niet stille blijven;
Maer ach, een mensch als ick wat sal die doch bedrijven!
Ick telle nu ter tijt oock meer als tachtigh jaer,
Gantsch verre van de jeught en dichte by de baer.
Ick sprack eens op een tijt te midden in de staeten,
Maer dat heb ick nu langh vrywilligh nagelaeten,
't Is meer als zeven jaer dat ick hier eensaem ben,
En van de bange sorgh geen quelligh meer en ken.
Maer hoort een vrent geval dat my voor dertigh jaeren
Den goedertieren God heeft laten wedervaeren;
Ick had een eensaem bed en leefde sonder vrouw,
Onsecker wat ick doen of wat ick laeten souw.
Ick had in dit gewoel veel rusteloose nachten,
Want ick wiert omgevoert door veelderley gedachten:
Dan speelde my de geest ontrent een nieuwe trouw,
Dan nam ick weder voor te leven sonder vrouw.
Ick die van dit gequel mijn zinnen wou verlichten,
Verschoof het tweede bed en gaf my om te dichten;
Mijn waerd' Elisabeth besat mijn gantsche siel,
En Godt gaf my de kracht dat ick mijn vrijdom hiel.
Ick schreef op desen tijt verscheyde trougevallen,
En wees de waerelt aen hoe jonge zinnen mallen;
Maer in my doen ter tijt was noch een jeughdigh groen:
En, dorre zanghgodin! wat weetje nu te doen?
't Is maer een vingerbreet dat ghy noch hebt te leven,
En wat het graf belanght dat is door u beschreven.
Misschien eer ghy de pen maer eens ter neder set,
Soo sulje door de doot van schrijven zijn belet.
Maer wat doch sal ick veel van onse swackheyt seggen?
Een hick, een kleyne snick, die kan ons nederleggen;
Daer moet geen oogeblick van ons daer henen gaen,
Of dienen voor de doot altijd gereet te staen.
Barsillai verstiet gesangh en soete snaren,
Schoon die by David selfs hem aengeboden waren:
En siet, die man en was, juyst in dien eygen tijt,
Soo hoogh in jaren niet als ghy op heden zijt.
My dunckt, zoo ghy het kunt van onsen Godt verwerven,

Ghy wout of in de kunst of by de boecken sterven.
De pen bleef in uw hant, ten waer de ziekte quam
En dat de bleecke doot u gantsch het leven nam.
Maer hoe dit vallen sal, dat wil ick Godt bevelen,
Maer wilt ghy, zangh-goddin, noch met de penne spelen,
Of singen naer de kunst, of op de luyte slaen?
Ey, seght my doch een reys waer heen uw sinnen gaen!
Wel, ick onkundigh mensch en hebbe noyt voor desen,
Vermits ick Godes woort niet recht en heb gelesen,
Ick hebbe niet gemerckt dat Godt een milde siel,
Die droeve lieden troost, soo wonder wel beviel.
Maer nu, Godt hebbe danck! ick heb de rechte gronden
Van desen plicht gesien en nader uytgevonden;
Soo dat ick nu ter tijt en nut en noodigh acht
Dat op dit gantsche werck vry nader dient gedacht.
Ick hoore Godes woort hier van soo deffigh spreekken.
Des vind ick binnen my en elders veel gebreecken.
O Godt! ick nietigh mensch, ick vinde my beschaemt,
Dat ick hier niet en doe gelijk het my betaemt.
Nu wat is Aelmis toch? hoe wort ons die beschreven?
't Is iet aen schamel volck in Godes naem te geven;
Dit, naer mijn oordeel, dient wat nader uytgeleyt,
Wat hier van in de Schrift en elders wort geseyt.
Wel aen nu tot het werck, ghy, die het komt te lesen,
Indien ghy 't recht gebruyckt het sal u dienstigh wesen;
Maer hoe dit by het volck en u genomen wert,
Ick schreef 't tot uwen dienst en uyt een Christen hert.
Ick wensch tot dese deught mijn zinnen op te wecken,
En oock van aerts gepeys mijn zinnen af te trecken.
En als de soete slaep my al te vroegh verlaet,
Wil ick tot mijn behulp gebruycken desen raet:

Almachtigh, eeuwich Godt! maeckt nu mijn hert genegen,
En gunt my boven dat uw vaderlijcken zegen,
Dat ick uyt rechte gunst, tot aen mijn lesten dagh,
Met oordeel naer den eys my hier in quijten magh.

INLEIDINGE.

Waerde Lantslieden. Ick hebbe UEd. voor desen deelachtigh gemaect mijne bedenckinge op den geheelen loop van des menschen leven, ende daer in voortgebracht sulcx als naer mijn oordeel iemant tot voordeel soude kunnen strecken. Ick hebbe dat werck aengevangen van de eerste beginselen af, ende voor eerst begonnen met het Kinder-spel, hetwelk by my wort genomen voor den inganck van het menschen leven, ende ben daer na voortgevaren tot de beschrijvinge van een Maeght, daer na van een Vrijster, van een Bruyt, van een Vrouw, van een Moeder, van een Weduwe, van een bedaegde Huysmoeder. Van dat Trouwerck, ende dat'er ontrent is, ben ick gekomen tot den Ouderdom mijns levens, daer na tot de beschrijvinge van mijn eygen Leven, ende eyndelijck tot een Tachtigh-jarige bedenckinge: zulcx dat ick niet en sie, dat my iets overigh is om het selve UL. mede te deelen, als te laten toekomen mijn Testament of Uysterste wille, immers een geschenck ter oorsaek van de Doot (dat de Rechtsgeleerden donationem causa mortis noemen:) het welck ick oock den naem gegeven hebbe van Gedachten op Slapeloose Nachten, om redenen elders verhaelt, ende dit is het tegenwoordige werckje. My dunckt, dat my misschien iemant soude mogen vragen, waerom ick de moeyte hebbe genomen dit oock in versen UL. voor te stellen, daer soodanige Poëtische oefeningen best passen, ende oock meest worden gebruyckt, in een bloeyende, groeyende, vloeyende, ende gloeyende deel van des menschen leven; daer ick jegenwoordigh, in plaetse van bloeyen, geheel dor ben, in plaetse van groeyende geheel ben afnemende, in plaetse van gloeyende geheel kout en zwack, ende in plaetse van vloeyende op een verdrooght zant ben gestelt?

Daer op is mijn antwoorde (Gode zy eeuwich lof!), noch soo verre van den Ouderdom niet te zijn overwonnen, dat ick van mijn aengeboren aert tot de dichtkunste geheel soude zijn vervallen: maer dat ick in tegendeel van dien, tot troost ende verlichtinge van mijn Slapeloose Nachten, noch dickmaels gewoon ben de soetigheyt van de dichtkunste in 't werck te stellen, daer toe hebbe ick tot beweegredenen dese navolgende:

Te weten, dat ick mijn waerde huysvrouw door haer alijvighheyt moetende missen, ick tot troost van mijn eensaem bedde hebbe toen ter tijt aengenomen uyt te brengen 't werck van den Trouwringh, ende daer mede (onder Godes genadigen zegen) te wege gebracht, dat ick tot geen tweede Trouwringh, dat is tot geen ander huwelijck, ben vervoert geweest. Hier by gevoeght, dat de dichtkunste by menige heylige mannen op verscheyde hare ongelegentheyt is gebruyckt geweest, ende oock seer bequamelijck ter eeren van den goedertieren Godt kan gebruyckt worden: ja, dat het goet is geduerende het beste deel onses levens, niet anders te lieven dan Godt, en alle dingen in, of om God:

Wat heb ick nu te doen als Godt alleen te prijsen,
Als hem een danckbaer hert met ootmoet aen te wijsen;

Want hy is nu alleen aen my, ellendigh mensch,
Mijn troost en mijn vermaeck, ja, innigh harten wensch!

Het hooghste point van menschelijcke wijsheyt is wijs te zijn ten goede van de ziele. Ick hebbe bemerckt, dat uyt Godes Woort¹⁾ duydelijck is blijckende, datmen tot malkan-deren behoort te spreekken met psalmen, lofsangen ende geestelijke liederen, zingende ende psalmende den Heere in onse harten, altijt van alle dingen Godt danckende. De beste driften van Godzalige dichtschrijveren strecken, ende behooren te strecken, ter eeren van dien grooten Godt²⁾. Moses ende Mirjam, hebbende 't volck van Israël uyt Egyptenlant uytgeleyt, ende Pharao met de sijne zijnde verdroncken, hebben tot dancksegginge van sulcx een Triumphliet gesongen. Moses op sijn afscheyt heeft uytgebracht het Goddelijck Swanen-liet³⁾. Debora ende Baruch hebben insgelijcx een triumphantelijck Liet gesongen over de victorie tegens Sifera. David heeft de nederlage van Saul ende Jonathan met een Poëtisch Treurliet beweent. Ezechias uyt een gansch beswaerlijcke sieckte opgestaen, heeft met een geestelijck Gedicht Godt sijne dancksegginge opgeoffert. Jeremias heeft over den ondergangh van Jerusalem poëtische Klaegh-liederen gesongen. Maer het heeft den H. Geest gelieft niet alleen eenige kleyne stuckjens by forme van gedichten in Godts Woort voor te stellen, maer oock geheele boecken; als 't boeck Jobs, de Psalmen, de Spreek-woorden, de Prediker, ende het Hooge-liet Salomons; sulcx dat de Poëtische Schriften genoeghsaem een derde deel van het geheele Oude Testament uytmaecken, gelijk de Heere Christus selfs de schriftuere verdeelt in de Wet, Propheten, ende Psalmen. Ende in 't Nieuwe Testament worden gevonden de Lofsangen van de maget Maria, van Zacharias ende Sinneon, waer by mede aen te mercken staet, dat de Apostel Paulus uyt de poëten Aretus, Menander, ende Æpumenides sekere plaetsen te passe brengt; invoegen dat hy schijnt (schoon aen de voeten van Gamaliël opgevoet) geen andere Heydensche schrijvers als poëten gelesen te hebben, immers dat hy geen andere weerdigh en heeft geacht onder sijne Goddelijcke schriften te vermengen. Hier by gevoeght, dat ick van tijt tot tijt hebbe gemerckt, dat gedichten de menschen lichter invallen, als geschriften die aen geen dichtkunst gebonden zijn; ja, de Heere Christus is gewoon geweest sijne maeltijden te besluyten met het zingen van Lofzangen.

1) Col. 3. vers 16. Eph. 5. vers 19.

2) Exod. 15. vers 20.

3) Richt. 5. vers. 4.

G E D A C H T E N

OP

SLAPELOOSE NACHTEN,

WAER INNE

DE DEUGHT VAN HERBERGHSAAEMHEYT ENDE MEDEDEELSAEMHEYT AEN DEN NOOTDRUFTIGEN WIJTLUFTIGH
WORT VERTOONT, ENDE DE VRUCHTEN DER SELVEN NAER 'T LEVEN AFGEMAELT WERDEN.

AELMOESSEN VERGELEECKEN BY EEN BORNPUT,
EN WAEROM.

Luc. 12 v. 15. Wacht u van de gierighheyt.

Wie aelmoessen geeft (laet dat de wreckers 1) lesen)
Is als een waterput of dient alsoo te wesen.
Onthout dit, waerde ziel, op datje dese deught
En krijgen in den geest en langh behouden meught.
Siet, wie'er uyt een put gedurigh water trecken,
Die wil het voor gewis tot nut en voordeel strecken:
Want vocht met staêge vlijt getogen uyt den gront,
Is klaer, van goeden reuck, en voor den mensch gesont.
Maer sooder uyt de put geen nat en wort getogen,
Of datse stille staet en niet en wort bewogen,
Een die hier langhsaem put en wijt ick geenen danck,
Want water eertijts versch, dat krijght een vuyle stanck.
Ey siet, dit ongemack sal even wedervaren,
Die uyt een gierigh hart haer gelt en rijkdom sparen:
Want die voor 't schamel volck sijn gelt en beurse sluyt,
Daer vlieght de goede reuck en alle segen uyt.
Een hant die milde geeft is Godt een soeten balsem,
Maer gelt te seer bewaert dat wort hem enckel alsem.
Geen wieroock die voor Godt soo soeten reuck verweckt,
Als een die milde geeft en naeckte leden deekt.
Let hier op, waerde ziel, en wilt noch vorder lesen,
Daer wort een gunstigh hart u klaerder aangewesen.
Ghy sult'er kennen sien, hoe Godt een mensch bemint,
Als hy een milden geest in sijnen boesem vint.

GROOTE ONGEMACKEN VEROORSAECKT DOOR QUAET
ONTHAEL AEN VREEMDELINGEN GEDAEN.

*Dese geschiedenis is te lesen in 't boeck der Richteren, cap. 19.
tot het eynde aldaer.*

Wanneer een seecker wijf had overspel bedreven,
Soo wasse metter haest gevluucht van haren man:
Sy wou gelijk het scheen by haren vader leven,

1) wreckers; vrecken.

In vrydom soose meent indien het wesen kan.
Sy most noch haeren vrient in eenigh deel behaegen,
En had noch soo het scheen iet dat hem wel beviel;
Dies socht hy noch eenmael met haer de kans te waegen,
Of anders was in hem een ongeruste ziel.
Hy reyst dan naer het huys, dat in sijn eerste jaeren
Hy dickmael had besocht oock om dees eygen vrou,
Daer gaet de goede man haer vader openbaeren,
Dat hy haer wederom in gunst ontvangen wou.
De vader is verheught en gaet sijn gast ontvangen,
Hy hiet hem wellekom en doet hem goet onthael:
Want hy had overlange al vry een groot verlangen,
Dat hy eens hooren mocht soo langh gewenste tael.
De vrede was gemaect, de man begon te peysen
Op sijn verlaeten huys en hoe het is ontset:
Hy maeckt hem dan gereet en stelt hem om te reysen,
En neemt met grooten danck sijn blijde vrouwe met.
Doch hy was niet geneyght om in uytheemsche kusten,
Of by het heydens volck of in een vreemde stad,
Maer was in Israël gesint te komen rusten,
En 't was in Benjamin daer hy eerst neder sat.
Maer of hy stille stont of wandelt op de straeten,
Ach niet een eenigh mensch die hem sijn gunste biet:
Hy, by sijn eigen volck, schijnt als te zijn verlaten,
Soo dat hy niemants huys tot sijnen troost geniet.
Ten lesten isser een die quam van sijnen acker,
Die naedert tot den man, en spreekt hem gunstig aen:
Die liefde so het schijnt, die wort toen eerst maer wacker,
Wanneer van waer hy quam ten vollen was verstaen.
Maer eer hy in het huys sich kon tot ruste geven,
Soo quam'er onguur volck dat vraeght naer desen gast,
Ach, wat een grousaem stuk wort kortse daer na bedreven!
Want stracx wort daer de vrouw oneerlijck aengetast.
En om hier kort te gaen, het wijf dat wort geschonden,
En siet, daer uyt ontstont een grousaem ongeluck:
Haer lijf wort over-al met stucken omgesonden,
En dit bracht Israël een ongewonen druck.

Veel duysent man, eylaes! sijn hierom toen gestorven,
 Gelijk den ouden tijt op heden noch beschreyt:
 Siet, Gabes even selfs wort in de gront bedorven,
 Schoon het tot dit bederf geen gront en had geleyt.
 Siet, al dit ongemack dat is alleen gesproten,
 Vermits een vreemde gast niet goets en werd gedaen:
 Want had de vreemdelinck oprechte gunst genoten,
 Gibea met haer volck en waren niet vergaen.
 Ghy kunt hier, lieve ziel, gelijk met handen tasten,
 En 't is een nutte les die hier uyt wort geleert,
 God slaet een gunstigh ooght ontrent de vreemde gasten,
 En wil dat yeder mensch de vreemdelingen eert.
 Siet, recht mildadigh zijn wort over al gepresen,
 En 't is een heyligh werck, en oock een nutte deught.
 Ghy, bid den goeden God om even soo te wesen,
 Want uyt mildadigh zijn rijst als een Hemels vreught.
 Den vreemden wel te doen dat is een grooten segen,
 En 't is een deftigh werck dat Gode wel behaeght:
 Maer als men 't qualick doet, soo isset daer-en-tegen
 Een vloeck, waerom dat God en lant en luyden plaeght.

TWEDE EXEMPEL GENOMEN OP 'T SELVE SUBJECT
 UYT OVIDIUS.

Hier komt een heydens man ons met de vinger wijsen
 Hoe dat oock nutte leer kan uyt een fabel rijzen:
 Wie Nasoos boecken leest en naer den eysch verstaet,
 Sal dese leere sien als in een volle daet.
 Latona was verjaeght als sy gants eensaem dwaelde,
 En mits haer grooten dorst byna geen adem haelde,
 Sagh wat ter zyden af een koele waterbeek,
 Daer naer sy in der haest en groot verlangen weeck.
 Maer siet, een lompen hoop van onbeschofte boeren
 Die deden anders niet als datse leelick swoeren:
 Sy stonden geensins toe, dat sy het minste vocht
 Voor haer aemechtigh hert met handen scheppen mocht.
 Sy roeren al de beek tot in de diepste gronden,
 Op dat geen zuiver nat voor haer moght zijn gevonden;
 En dit bestont het volck met soo een fel gelaet,
 Of haer onheusheynt sprout uyt aengeboren haet,
 Latona schoon sy toont twee jonge zogelingen,
 Die met een droef geschrey haer om de leden hingen,
 Sy moght noch evenwel niet lessen haeren dorst,
 Op datse zoght ontvingh in haer verdorde borst.
 En of al schoon de vrouw veel goede reden seyde,
 En datse voor het volck met heete tranen schreyde,
 Noch stont dien wreeden hoop gelijk een harde rots,
 Een yder even bars, een yder even trots.
 Het water, seyt de vrouw, gesegen uyt de wolcken,
 Is over al gemeen oock by de wreetste volcken,
 En waerder oyt een beek komt vallen uyt de zee,
 Het is een vryen dranck voor alderhande vee.
 Wel daer een tijger drinckt, of leeuw, of felle beeren,
 Kont ghy, ongueren hoop! daer van een mensche weeren?
 Kont ghy een vrouwe sien die van den dorst versmacht?
 Wie heeft soo vreemden daet sijn leven oyt bedacht!
 Ick wil in dese stroom geen vuyle leden spoelen,
 Maer ick versoeck alleen mijn dorst te mogen koelen,
 En mits dit yeder een moet werden toegestaen,
 Soo zijt ghy mijn versoeck niet machtigh af te slaen.
 Indienje menschen zijt die naer de reden leven,
 Soo moetj' een koelen dronck een dorstigh mensche geven;
 Te meer vermits ghy hier een droeve moeder siet,
 Aen wie ghy uyt den beek kont heelen haer verdriet.
 Wat dat de vrouwe seyt, geen boer laet hem bewegen,
 Dies is het jonge wijf in gramschap opgestegen,
 Haer bloet is op de loop, haer breyn dat is verbit,
 Dies gaetse weder aen, en seyt ten lesten dit:
 Zijt ghy dan, sprack de vrouw, tot water soo genegen,
 Dat ghy het killigh nat hout voor uw meesten segen,

Wel blijft dan in de poel daer ghy op heden zijt,
 Ja, blijft daer, norsen hoop, en dat voor alle tijt.
 De vloeck die deed haer werck, want al de grootste Goden
 Die hebben soo het schijnt de boeren dit geboden,
 Siet, niemant van den hoop behielt een 's menschen geest,
 Want yder word terstont een lelick waterbeest.
 Sy vielen in de beek met ongewone sprongen,
 En deden anders niet dan datse lelick songen.
 Dit maeckte door het wout een wonder vreemt geluyt,
 En schoon sy zijn verkoelt, haer gramschap moet'er uyt.
 Hier van soo Naso meent, zijn kickers voortgekomen,
 Die hebben nu ter tijt de poelen ingenomen,
 Sy leefden naderhant gedurigh in het nat,
 En werden nimmermeer van moerigh water zat.
 Ick bid u, Christen mensch, wilt dit eens overleggen,
 Wat met dit vreemt verhael heeft Naso willen seggen;
 Wat my hier in belanght, ick maecke dit beslyt,
 En treck'er t'onsen dienst een nutte leerlingh uyt:
 My dunckt, dat dese man dit stort in ons gedachten,
 Dat niemant oyt en moet een schamel mensch verachten,
 Maer datj' in tegendeel hem voordeel geven moet,
 Waer door een dorre ziel met spijse wort gevoet;
 En sooder eenigh mensch hier tegen komt te stecken,
 Dat ja, de Goden selfs dit onheyl sullen wreecken.
 Dit is, naer dat ick meyn, dat Naso seggen wil,
 En van een Christen hart en heeft'et geen verschil.

SEGENINGE OVER DIE GEENEN DIE VREEMDELINGEN
 WEL HEBBEN GEDAEN.

EERSTE EXEMPEL.

GENOMEN UYT GENES. CAP. 18. OP DE HERBERGH-
 SAEMHEYT VAN ABRAHAM:

*Vergeet niet Herberghsaem te sijn, want hierdoor hebben sommige
 engelen geherbergh onwetende. Heb. 13. v. 1. en 2.*

Als Abram eens vernam dat tot hem lieden quamen,
 Die even haren wegh voorby sijn tenten namen,
 Soo quam hy vaerdigh uyt en bad haer in te gaen,
 En sprack haer boven dat met heusche woorden aen:
 "Hoort vrienden, sooje zijt tot mijn versoeck genegen,
 't Sal my genade sijn en oock een grooten segen,
 Ick sal u metter daet doen brengen aen den dag,
 Wat u sal dienstigh zijn en oock ververschen magh."
 Hy komt strax tot het werck, en sonder langh te wachten
 Men krijght het vette kalf en laet'et vaerdigh slachten;
 Men brengh't'er soete melck en versse koecken by,
 Des is men naer den geest en in het wesen bly.
 Hy toont hem soo verheught ontrent de vreemde gasten,
 Als zijnd' hem aengenaem en geensins sware lasten:
 Siet, Christus heeft geseyt, dat wie sijn naesten geeft,
 Al ver het beste deel in dese weldaet heeft.
 Daer komt een meerder heyl op hem ter neder schieten
 Als die een groot geschenck uyt syne gunst genieten.
 Dit heeft de waerheynt selfs voor desen soo verstaen,
 En Abram heeft het werck oock even soo gedaen.
 Ey, wat ons Godes Zoon heeft eertijts willen leeren,
 Laet ons dat evenselfs met onse daet vereeren.
 Het is een vaste gront wat Christus heeft geseyt,
 Dat is, dat onse ziel tot in den Hemel leyt.
 Ey siet, wat groeter heyl heeft Abram hier genoten,
 Dat uyt sijn heusch onthael ten vollen is gesproten:
 Hem wordt door Godes woord een zone toegeseyt,
 En Sara, schoon veroud, die word'er toe bereyt;
 Die gasten, die hy dacht dat niet als menschen waren,
 Die quamen Godes wil aen Abram openbaren;
 Het was een maghtigh heyr, dat leyt den eersten gront
 En van het eeuwigh heyl en van het nieu verbont.

TWEEDE EXEMPEL.

GENOMEN UYT DE HANDELINGEN DER APOSTELEN
CAP. 28.

Ende het geschiede, als de Vader van Publius met de koortse ende den rooden loop bevangen zijnde te bedde lagh, tot den welcken Paulus inginck, ende als hy gebeden hadde, leyde hy de handen op hem ende maecte hem gesont.

Als Paulus hard beticht naer Romē was gesonden,
En na een groote storm voor Melite gevonden,
Quam daer een harde zee die 't schip in stucken sloegh,
En al die by hem zijn in 't koude water joegh.
Ey siet, een Roomsche vorst, die in dat eyland leefde,
Vernam hoe 't reysend volck daer aen den oever beefde;
Hy nam haer in sijn huys en heeftse wel onthaelt,
Maer siet, beleefde gunst en bleef noyt onbetaelt:
De vader van de vorst was even toen geslagen,
En jammerlijk gequelt van tweederhande plagen,
Van koorts en roode loop, maer Paulus quam'er by,
En maect den ouden man van beyde qualen vry.
Dit heeft de snelle faem ten luytsten uytgekreten,
Soo dat het wonderwerck van yder wort geweten;
Dies sooder iemant sieck ontrent de plaetse was
Quam Paulus eere doen, die hy terstont genas:
En wie dien eygen tijt maer tot hem quam genaecken,
Liet God door sijn behulp gesont en lustigh maecken:
Ey siet, een vreemdelinck beleefdelyck onthaelt,
Heeft wat hem was geschiet met groot gewin betaelt.

DERDE EXEMPEL.

Dat goet doen aen vreemdelingen van Godt word geloont,
ende 't selve bewesen niet alleenlyck by het Oude ende
Nieuwe Testament, ende Apocryphe boecken, maer by deftige
heydensche schryvers, ja poēten selfs, nootdruffige lieden by
te staen ten hooghsten gepresen wort, ende het tegendeel van
dien mispresen, hier te sien in de aengeteekende plaetsen.

'T OUDE VERBONT.

*Exod. cap. 22. v. 26; 23. v. 10. Deut. cap. 16. v. 17. cap. 24. v. 12.
13. 14. 19. 20. 21. Psalmen 37. v. 25. 26; 41. v. 2; 112. v. 5.
Spreuken cap. 14. v. 31. cap. 28. v. 8. cap. 31. v. 15.
Prediker. cap. 11. v. 1. Dan. cap. 4. v. 27.
Maleachi. cap. 3. v. 10.*

NIEUWE TESTAMENT.

*Math. cap. 3. v. 11. cap. 16. v. 9. cap. 6. v. 35. Handelingen. cap.
9. v. 36. cap. 5. v. 34. Rom. cap. 12. v. 8. 13. II. Corint. cap.
9. v. 7. 8. 9. 10. 11. Galat. cap. 6. v. 9. 10. I. Timot.
cap. 5. v. 10. Sentb. Jacobi. cap. 1. v. 27. cap. 2.
v. 15. 16. Hebr. cap. 13. v. 2. I Sentb.
Joh. cap. 3. v. 17. 18.*

APOCRYPHE BOECKEN.

*Wijse Sirach. cap. 4. v. 1. cap. 7. v. 36. cap. 14. v. 13. cap. 22.
v. 28. cap. 29. v. 1.*

Aen onvermogen volck en naeu gesette lieden,
Tot noodigh onderstant, een open hant te bieden,
Dat is voorwaer een werck dat Gode wel behaeght,
Gelijck sijn Heyligh Woort des overal gewaeght.
Siet, waer men besigh is ontrent de Joodsche wetten,
En dat men wil in ernst op haer propheten letten,
De Schrift schat over al den milden geveer goet,
Het zy die naecte kleet of lege buycken voet.
En die het Nieuw Verbont met rechten aendacht lesen,
Die vinden dese deught oock daer te zijn gepresen,
Al wat uyt liefde komt is daer gantsch aengenaem;
Want voor een Christen hert is liefde recht bequaem.
Indienje vorder gaet met aendacht ondersoecken,
Wat hiervan wort gewaeght in d'Apocryphe boecken,
Men vint aen alle kant, hoe dese liefde-plicht
Oock daer word aengesien gelijck een helder licht.

Wilt ghy dan boven dat met aendacht gaen bemercken
De heydens evenselfs en haer verbloemde wercken,
Ghy sult'er uyt verstaen dat menigh Heydens man
Oock tot dit Christen werck veel leeringh geven kan.
Noch segh ick boven dien, dat even haer poēten
Meer als ick had gedacht van desen handel weten:
Ick sie dat Naso 1) selfs, die soo veel kluchten schrijft,
Al schijnt het dat hy jockt, ons sinnen hooger drijft.
Want siet, hy doet verhael, hoe twee vermaerde Goden 2)
Eens quamen by het volck gelijck als slechte boden;
Sy namen vlijtigh acht en dat op alle dingh,
Hoe dat'et in het velt en in de steden gingh.
Maer hoort, wat haer ontmoet: al waer de Goden quamen,
Of 'sy naer Oost of West haer wegh en reyse namen,
Sy vonden niet een huys dat voor haer open stont,
Ja, niet een droogen beet voor haren gragen mont.
De gantsche werelt wrocht, als met geheele zinnen,
Door allerley bedrogh veel gelts te mogen winnen,
Maer voor nootdruffigh volck en was'er niet te doen,
En niemant was geneyght een legen buyck te voēn.
Siet, dus ginck Jupiter met sijn geselschap dwalen,
Nu op een hoogen bergh en dan in lage dalen;
Maer waer dat immermeer die groote luyden gaen,
Ach! by gebreck van gelt, sy mosten buyten staen.
Ten lesten is 't gebeurt, dat dese lieden quamen
Daer sy ontrent een bergh een kleyn gebouw vernamen,
Hier was Philemon waert, die Baucis had getrouwt,
En hadden haer verblijf in dit verboste wout.
Hier wist het eensaem paer haer kosjen uyt te rapen,
Oock sonder veel beslagh van meyt of rappe knapen,
Sy met haer lieve tweekē sijn gantsch het huysgesin,
Sy dienen bey gelijck en heerschen niet-te-min.
Haer kluytsjen was gedeckt met lis en groene biesen,
Wat dief dat haer genaect, sy konden niet verliesen.
Hier klopt Mercurius en bleef wat stille staen,
Dies kijckt Philemon uyt en bidt hem in te gaen;
Hier valt oock Baucis toe en dect een ronde tafel,
En brengt met bly gelaet een diep geruytte wafel,
Oock eyers nis gekooct, en setter vorder by
Een schotel opgevult met versch gesoden bry;
Een gans, het eenigh beest dat om haer hoefjen sweefde,
En tot een huysbeschut gelijck een wachter leefde,
Socht dit gediensstigh paer te brengen aen het vier,
En greep met grooten ernst naer dit vreesachtigh dier.
Maer wat Philemon doet of Baucis wist te maecken,
De gans quam met de vlucht tot Jupiter genaecken,
En socht gelijck het scheen, op soo een blijde tijt,
Van soo een wreede doot door hem te zijn bevrijt.
Philemon en sijn wijf, schoon datse bijster hijgen,
En wisten geenē raet om dese gans te krijgen;
Den tragen ouderdom die heeft het haer belet,
Dies is het anghstigh dier in vrijen staet geset.
Wat dat de lieden doen, haer aenslagh wort gebroocken,
De goede Jupiter die heeftse vry gesproocken,
Hy docht het goet onthael dat was voor hem genoegh,
En dus was dat het volck de gans niet meer en joegh.
Terstont na d'eerste spijs wort op den dis gegoten
Een hoop van aerdigh fruyt en hondert ockernoten;
Het schijnt dat al de kost die Baucis had gespaert
Tot dese gastery ten vollen was bewaert.
Philemon braght een fles daer wijn uyt wort geschoncken,
En die vermindert niet al wort'er veel gedroncken;
Hier op riep Baucis uyt, en stont geheel verbaest:
Het schijnt wel spokery of datter iemant raest!
Maer 't was een wonderwerck dat haer quam openbaren,
Wat dit beduyden wil en wie die gasten waren:
Daer spreekt Mercurius en seyt met vollen mont,

1) Naso; Ovidius. 2) Jupiter en Mercurius.

In wat een groot gevaer de gantsche werelt stont;
 Dat hy met Jupiter was uyt de locht gekomen,
 Op dat van 't onheus volck mocht wraecke zijn genomen,
 Ja, dat een streecke lands sou worden onderdruckt,
 En tot verdiende straf ter Hellen wegh geruckt;
 Maer seyde niet-te-min dat hy noch lange jaeren
 Philemon met sijn wijf voor onheyl sou bewaeren,
 Hy stont hen vorst toe te wenschen eenigh dingh
 Dat hen als aengenaem ontrent de sinnen hingh,
 Ghy hebt door goet onthael twee Goden u verbonden,
 Die tot gedreyghde straf op aerde zijn gesonden,
 Maer om uw milden aert sult ghy des zijn bevrijt,
 En sult gezegent zijn oock voor een langen tijt.
 Seght ons, wat ghy begeert dat wy u sullen geven;
 Ghy sult in dit vertreck geluckigh mogen leven.
 Geen pest of ander quael sal op u neder slaen,
 Vermits ghy goede cier aen Goden hebt gedaen.
 Dees aenspraeck gaf een moet aen twee bedruckte menschen,
 Sy leggen in beraet wat dat sy souden wenschen;
 En mits dit yder een van haer wort toegestaen,
 Soo zijn zy haer versoeck niet maghtigh af te slaen:
 "Geduchte Jupiter, die in den Hemel dondert,
 Ghy maect ons arrem volck ten hoogsten hier verwondert,
 Dat ghy soo grooten gunst ons slechte luyden toont,
 En soo geringh onthael met soo veel zegen loont.
 Ick wil dan uwe gunst, en even met verlangen,
 En wat ghy ons verleent met danckbaerheynt ontfangen;
 Ghy daerom, hoort van ons wat dat ick nietigh mensch,
 Van uw mildadigh hert, van gantscher herten wensch:
 Laet my en dese vrouw uw eygen priesters wesen,
 Ghy sult door onsen mont gedurigh zijn gepresen,
 Soo langh als uwe gunst ons in het leven spaert,
 En tot ons lieve ziel van hier ten Hemel vaert.
 Wy zijn tot heden toe gelijk gepaerde schapen,
 Wy staen te samen op en gaen dan weder slapen;
 Soo dat men geen verschil in al ons leven vint,
 Ick ben van haer geëert en sy van my bemint.
 Laet daerom van uw gunst ons even dit verwerven,
 Dat wy op eenen tijt te samen mogen sterven,
 't Sal my een vreughde zijn dat ick op eenen dagh
 Met Baucis mijn gemael van hier verhuysen magh."
 Als Jupiter verstont de wensch van dese lieden,
 Soo sprack hy: "eerbaer volck uw wille sal geschieden,"
 En daer op is gevolgt een seltsaem wonderwerck:
 Haer kluyt al was die kleyn die wiert een groote kerck.
 Dit heeft Mercurius Philemon aangewesen:
 "Soo dient nu Jupiter en ick te zijn gepresen,
 Ghy en uw lieve vrouw die sullen priesters zijn,
 En leven hier gerust en buyten alle pijn.
 Ghy sult hier langen tijt geluckigh mogen leven,
 Dat sal u Jupiter en oock den Hemel geven,
 En als uw levens tijt ten lesten is vervult,
 Soo sult ghy bey gelijk verhuysen met gedult."
 Dit heeft men metter daet ten lesten sien gebeuren,
 Tot, mits haer ouderdom, de goede lieden treuren;
 Doen was haer hooghste wensch om uyt het vleesch te gaen,
 Want langer hier te zijn en stont'er geensints aen.
 En als haer sterrefdagh nu schier begon te naken,
 Doe sagh men in haer huys veel wonderbare saken,
 Daer quam een stille koorts haer vallen op het lijf,
 Die maecte metter daet haer gantsche leden stijf.
 Ey siet, een groene schorsch, van onder opgeresen,
 Gaf aen de swacke vrouw een wonder seltsaem wesen,
 Daer op soo gaf de man sijn vrouw den lesten soen,
 En sy wiert na de kus aen alle kanten groen;
 Dus riep Philemon uyt: "hier kan geen suchten baeten,
 Vaert wel, mijn ander ick, ick moet u nu verlaten."
 Maer Baucis, die geen woort kon brengen aen den dagh,
 En was niet aen den man dat sy te voren plagh;

Sy liet noch evenwel haer nieuw-gewasse tacken,
 Ontrent Philemons hoofd in stilheynt nedersacken,
 Meer was'er niet te doen, sy bleef in desen stant,
 En is tot heden toe een wonder in het lant.
 Wat Naso leeren wil met dese vreemde gasten,
 Dat is, naer mijn begriip, als metter hant te tasten:
 Wat hier de penne schrijft en wat de kunste speelt
 't Is Abram, naer my dunckt, ten vollen afgebeelt,
 't Is Abram nagebootst; want hier wort in gevonden,
 Hoe God naar Sodoma heeft mannen afgesonden,
 En siet, hoe dat hier in gelijk verholen leyt,
 Wat Abram even selfs hier over heeft geseyt.
 Hier komt een heydens man een Christen mensche vergen,
 Hoe dat men vreemde selfs met vreught moet herbergen,
 Ja, toont met vollen mont hoe Godt die plichten loont,
 En dat om dese deught de mensche wort verschoont.
 Schoon Naso fabels schrijft, dit heeft hy willen seggen,
 Ey wil het, Christen mensch, wat nader overleggen,
 En houd na desen dagh, dat oock een Heydens man,
 Wanneer men 't recht gebruyckt, een Christen leeren kan.

Hoe alle soorten van goederen lichtelijck kunnen verloren,
 bedorven, ofte de menschen ontnomen worden, uytgenomen
 recht gegevene aelmoessen.

Ey, let op Heydens volck, want even haer poëten,
 Die hebben soo het schijnt oock dese plicht geweten:
 Siet, Martialis selfs, die soo veel kluchten schrijft,
 Al schijnt het dat hy jockt, ons sinnen hooger drijft.
 Wilt ghy maer sijn gedicht een weinigh ommekeeren,
 Ghy sult'er deughden selfs en reyne plichten leeren:
 Ja, soo ghy sijn gesangh naer rechten eysch verstaet,
 Ghy sult een Christen zijn, en dat op sijnen raet.
 Siet, niemant is soo rijck, of hem kan iets gebeuren,
 Daerom sijn innigh hart sal gantsche jaren treuren:
 Hebt ghy een prachtig huys, het hangt maer aen een brant,
 En aen een hooge vloet uw beste korenlant.
 Hoe licht doet haestigh vyer uw beste kudden sterven!
 Hoe lichte kan de krijgh een groote stadt bederven!
 Hoe lichte doet de zee een machtigh schip vergaen!
 Hoe lichte sal een storm uw packhuys nederslaen!
 Hoe menigh ackerman is neerstigh om te zaeyen,
 En als den oogst genaect, en vint hy niet te maeyen,
 Waer isser niet een dief die groote schatten steelt?
 Waer niet een schuldenaer die bankerote speelt?
 Waer is geen ongeluck? men kan het al verliesen,
 Soo dat men niet en weet wat dat men sal verkiesen:
 Maer dat een Christen mensch aen schamel-lieden geeft,
 Dat is bestendigh goet dat vaste gronden heeft.
 Wat zijnder over-al, wat zijnder ongelucken,
 Die wat ons dierbaer is in haesten nederrucken!
 Alleen 't geen wort geleyt in Godes offerkist,
 Dat is geluckigh gelt, dat noyt en wort gemist.
 Laet vry een stuere lucht, laet alle winden blasen,
 Laet vry de felle zee en hare baren rasen;
 Al wat men schamel volck uyt liefde geven sal
 Dat is in Godes hant en buyten ongeval.
 Wel, wort door Heydens selfs een open hant gepresen,
 Verheft u, waerde ziel, en leert oock milde wesen:
 Laet op geen aerts bedrijf uw Christen herte staen,
 Wat by ons rijckdom hiet moet doch te niete gaen.
 Doch hier sal eenigh kint misschien iet tegen seggen,
 Maer siet, dat los geral is licht te wederleggen,
 Want als men dese plicht tot in de gronden ziet,
 Al wat de vader geeft en schaet de kinders niet.
 Ten baet hen niet alleen die hier toe zijn genegen,
 Maer oock haer echte zaet geniet dien eygen zegen;
 Ghy daerom, bouwt hier op, het is een vaste gront,
 Daer op ghy steunen meught en u verlaten kont.

Dit seyt des Heeren woort, dat niet en kan bedriegen,
Dit seyt een heyligh man, die noyt en plagh te liegen 1):
Wat dat in d'offerkist des Heeren wort geleyt,
Wort daer gestaëgh bewaert in volle sekerheyt.

**DAT HET ONSICHTBAER GELOOVE DOOR MILTHEYT VAN
AELMOES GEVEN ENDE ANDERE GOEDE WERCKEN
SICHTBAER WORT GEMAECKT.**

*Maer mochte oock iemant seggen: ghy hebt het geloove ende ick hebbe
de wercken, bewijst my uw geloove uyt uwe wercken, ende sal als-
dan mijn geloove uyt mijne wercken, aen u bewijzen. Jac. 8. vers 28.*

Een hant van milden aert doet wonderbare saecken:
Dat niet en wort gesien, dat kanse sichtbaer maecken;
Hoe, sichtbaer! seyt het volck, dat is gantsch vrent geseyt,
Het dient tot ons bericht wat naerder nytgeleyt.
Hoort, hoe d'Apostel spreekt: men kan nyt iemants wercken
Sijn liefde, sijn gedult, en sijn geloove merken;
Dit is al weder vrent voor onervaren liën:
't Geloof dat is een dinck, dat niet en wort gesien.
Wel, die nootdruftigh volck genegen is te laven
Met voetsel, deksel, gelt, of diergelijcke gaven,
Die toont dat hy gelooft, indien het wel geschiet,
Soo dat men sijn geloof hier nyt ten vollen siet.
Dat niemant oyt en sagh, geen mensch en kon bemerken,
Dat wort gansch klaer gesien uyt Christelijcke wercken:
Dit wist Jacobus wel, en heeft daerom geseyt,
Dat ons geloove blijktt alleen nyt dit bescheyt.

**DAT BY GELEGENTHEYT VAN AELMOES GEVEN, BY
EEN HEYDEN GEDAEN, DESELVE EERST BY DE
NIEUWE CHRISTEN-KERCKE ALS BROEDERS
ZIJN AENGENOMEN.**

*Cornelius een Hoofdman over hondert, Godsaligh ende vreesende God
met sijn geheel huys, ende doende veele aelmoessen aen het volck
ende God geduerighlyck biddende. Hand. der Apost. cap. 10. v. 2.*

Een Heydens oorloghsman, die met een Roomsche bende
Was in des Keyzers dienst, en noch geen Heylant kende,
Heeft dit getuygenis, dat hy geduerigh badt,
Dat hy godsdienstigh was en milde boven dat.
Het blijktt, dat sijn bedrijf by Godt wel is genomen,
Dies is in sijn vertreck een engel afgekomen,
Die heeft hem aengeseyt, wat van hem dient gedaen,
Op dat hy treffen mocht des Hemels rechte baen.
Daer op soo heeft de man naer Joppe toegesonden,
En heeft dien eygen tijt den rechten man gevonden,
Die sich op dit versoeck niet langh en heeft bedocht,
Maer is met hem gegaen gelijk hy was versocht.
Ey siet, geminde ziel, hoe dat het milde geven
Een Heyden wijsen kan oock tot het eenwigh leven;
Siet doch, hoe aengenaem is miltheyt voor den Heer:
Het geeft oock Heydens troost, en dat voor immermeer.
Het gelt en heeft geen kracht, wanneer het wort beseten
By iemant die sijn aert noyt recht en heeft geweten:
Maer die het recht verstaet, dat is een zaligh man,
Want dat een ander schaet, daer treckt hy voordeel van.
Indien hy 't recht gebruyckt ten goede van den armen,
't Is seecker, dat hem God sal over hem erbermen,
Hy sal hem gunstigh zijn oock in sijn lesten noot,
Hy sal sijn trooster zijn tot midden in de doot.
Cornelins en heeft sijn gelt niet opgesloten,
En daerom heeft hy gunst van sijnen God genoten,
Hy kreegh uyt dese plicht een vollen harten wensch,
Want van een Heydens man wort hy een Christen mensch.
Als Simon nu omtrent den hopman was gekomen,
Soo heeft hy in het huys een groote schaer vernomen,
Begeerigh al gelijk, en bly in dit geval,
Te hooren wat voor heyl haer Simon brengen sal.

1) Molinens.

Maer na dat yeder sweegh, de man begon te preëcken,
En gingh met grooten ernst van Godes wonder spreekken,
Wie dat den Heylant was, die Godt op aerden sont,
En wat'er tot'et werck hem meer te seggen stont;
En siet, als Simon sprack, een onverwachten zegen
Quam dalen op het volck gelijk een soeten regen:
Dit was Gods eygen geest, die op de menschen viel,
En trofer altemaet tot in haer diepste ziel.
En mits dit heyligh vier quam van den Hemel dalen,
Siet, wat een wonderwerck! sy spraecken vreemde talen,
Soo dat men wederom het eygen wonder siet,
Dat op den Pinxterdagh voor desen is geschiet.
Maer als des Heeren geest hem dus quam openbaren,
Soo stāense gansch ver stelt al die by Simon waren;
Verwondert boven al, dat God soo verre quam,
Dat hy roww Heydens volck tot bontgenooten nam.
Maer Simon liet het werck niet los daer henen loopen,
Hy trad'er verder in, en hiet de lieden doopen:
Want die met Godes geest ten vollen zijn begaeft
Die dienen, soo hy sprack, met heyligh vocht gelaeft.
Hier moet je, lieve ziel, met aendacht overmercken
Wat aelmoessen doen en by den Heere wercken:
Want siet, een engel Gods quam van den Hemel af,
Vermits een Heydens man veel bad en milde gaf.
Ey siet, op desen gront zijn Heydens ingekomen,
En eerst by 't Christen volck als broeders aengenomen;
En heeft op desen gront oock Petrus wederleyt,
Wat by de Joden selfs was tegen hem geseyt 1).

**DAT DE HEERE CHRISTUS SELFS OVER HONGERIGE
LIEDEN IS BEWOGEN GEWEEST, ENDE DAEROM
EEN SONDERLINGH WONDERWERCK
HEEFT GEDAEN.**

*Jesus seyde tot sijne Discipulen: my jammert van herten des volck,
want sy nu drie daegen by my geweest zijn, ende en hebben niet te
eten. Doen gebout hy de schaeren, datse neder souden sitten.
Marc. 8. v. 1. 6.*

Als ick met aendacht sie, hoe Christus was genegen,
Als hy uyt deerenis sijn harte liet bewegen,
Om vis, om noodigh broot te brengen aen den dagh,
Daer meë hy duysent man ten vollen spijsen magh;
Dan slaet mijn innigh hert: wy sien veel leege buycken
En hier en over al, daertoe wy niet gebruycken,
Dat Godt ons heeft verleent en noch geduerigh geeft,
Ach, Godt! hoe is de mensch soo vils en onbeleeft!
Daer Godt en Godes zoon aen ons heeft aangewesen,
Gelijk wy in de Schrift byna geduerigh lesen,
Dat op nootdruftigh volck is nut te zijn gelet,
En 't wort ons evenstaëgh als voor het oogh geset.
Exempels hebben kracht en konnen ons bewegen,
Om dickmaels na te doen, dat goede lieden plegen.
Ey, laet dan nimmermeer uyt uw gedachten gaen,
Wat Christus heeft geseyt, wat Christus heeft gedaen.

**DAT DE HEERE CHRISTUS SELFS DOOR VROUWEN IS
ONDERHOEWEN GEWEEST, ENDE SULCX MET
AENGENAEMHEYT BY HEM IS ONTFANGEN;
ENDE WORT BY DIE OCCASIE REDEN
GEGEVEN, WAEROM BY GODT
SOO VEEL ARMEN NIET
WORDEN GEHOLPEN.**

*Sommige vrouwen die van boose geesten ende kranckheden genesen
waren, namentlyck Maria genaemt Magdalena, van welke zeven
Duyvelen uytgegaen waren, ende Johanna de huysvrouw Cuse, des
rentmeesters Herodes, ende Susanna ende vele andere dienden hem
van haere goederen. Luc. 8. vers 23.*

Is Godes eygen zoon, is Christns onderhonwen,
Door miltheyt, goet onthael, en gunst van swacke vrouwen,

1) Handelingen der Apostelen. Verantwoordinge Petri. cap. 11.

Gelijk als Lucas selfs met klare woorden seyt,
 Dient ons dit recht bemerkct en aen de borst geleyt.
 Siet, Christus schafte broot voor menigh duysent menschen,
 Meer als van noode was of iemant konde wenschen,
 Hy maeckte metter daet uyt water hupsen wijn,
 Soo goet als edel nat gewassen aen den Rhijn.
 Hy konde boven dat gelt uyt het water halen,
 En liet des Keysers tol met deze munt betalen.
 Siet, wat een seltsaem werck: de vis quam uyt de gront,
 En bracht op sijn genodt een penninck in den mont!
 Noch meer, het Joodsche volck, dat wou hem Koninck maecken,
 Maer hy schiet van haer af en liet hem niet genaecken:
 Hy wou geen aertsche kroon, gelijk de werelt docht,
 Het was een beter werck, dat onsen Heylant socht.
 Vermocht dan Godes zoon soo wonderbare saken,
 Hoe kan ons slecht bedrijf aen Godt den Vader smaken?
 Siet, als hy maer een hant voor iemant open doet,
 Strax is een ledigh huys vol alderhande goet.
 Hy kan een slecht gesel, al is hy vol ellenden,
 Oock met een enckel woort een grooten rijkdom senden:
 Dit gaet doch immers vast; wel, waerum isset dan
 Dat Godt van ons begeert, dat hy wel geven kan?

ANTWOORT.

Het is des Heeren wil, dat aen bedruckte lieden
 Iet door een Christen hert uyt liefde magh geschieden;
 Want dat een schamel mensch ontfanght in sijnen naem
 Dat is den grootsten Godt ten hoogsten aengenaem.
 Die seyt de gantsche Schrift, en die maer konnen lesen
 Die vinden metter daet dit even soo te wesen;
 De gunst die eenigh mensch een ander mensch betoont,
 Die wort by God gesien en naer den eysch geloont.
 Doch keert eens uw verstant tot 's werelts eerste gronden,
 Wat naem van menschen draeght wort onder een gebonden
 Tot onderlingg behulp; geen lant en sou bestaen,
 Indien de wijse Godt die niet en had gedaen.
 Waer yeder even rijk, wie sou het koren saeyen?
 Weer yeder even rijk, wie sou het koren maeyen?
 Wie sou'er vaerdigh staen ten dienste van de stadt,
 Indien hy geen loon voor sijne diensten hadt?
 Waer sou een timmerman geduerigh willen wercken?
 Waer sou een metselaer ons huysen willen stercken?
 Waer sou'er een het lijf gaen wagen voor het lant?
 Wie by de siecken gaen daer peperkoren brant?
 Wie sou voor Scheveningh geduerigh willen vissen,
 En midden in de kou en wijf en kinders missen?
 Wie sou des winters selfs gaen wonen in de zee,
 Daer niet als ijs en is en niet als koude snee?
 Wie salder in de stal en by 't onguere vercken,
 Wie in een vuyle mis geduerigh willen wercken?
 Wie soud'er in de stadt de vuyle plichten doen?
 Wie ruymen ons gemack, wie veggen onse schoen?
 Godt wil, dat al het volck malkander sullen helpen,
 En leven onder een gelijk gepaerde schelpen;
 Daerom is 's werelts goet dus ongelijk gestelt:
 Hier is de meeste kunst, en daer het meeste gelt.
 Dit is het recht bescheit, dat ick hier weet te seggen,
 Ghy meught dit stil geheym wat naerder overleggen;
 Voor my, ick stelle vast, dat wat dus iemant geeft,
 Dat Godt in sijn bedrijf een welgevallen heeft.

OP 'T SELVE.

Want de arme en sal niet ophouden uyt het midden des lants, daerom gebiede ick u seggende: ghy sult uwe hant mildelijck opdoen aen uwen bedruckten, ende aen uwen armen in uw lant. Deut. 15. vers 11.

Waerom doet ghy dese vrouwe moeyte aen, want de armen hebt ghy altyt met u. Matth. 26. vers 10.

De groote Werelts-vorst die boven alle wolcken
 Streckt sijn geduchte macht op alderhande volcken,

Die wat men schatten noemt en grooten rijkdom hiet
 Heeft in sijn heerschappy en onder sijn gebiet;
 Hy kan, als 't hem gevalt, een grooten rijkdom senden,
 Alwaer de zonne rijst tot aen des werelts enden:
 De daet die wijst het uyt, indien het hem geviel,
 Daer waer in al het lant niet een bedruckte ziel.
 Nu, desen onverlet, wy sien veel hondert armen
 Gaen dwalen door het lant of voor ons deuren kermen,
 Want dat behoefigh volck is over al verspreyt,
 En siet, de waerheyt selfs die heeft het ons geseyt.
 En dat het alle tijt staet even soo te wesen,
 Was oock eer Christus quam in Godes boeck te lesen.
 Nu dunckt my dat ick hoor, dat iemant dit mishaeget,
 En dat hy my aldus hier op mijn oordeel vraeght:
 Ey, waerom plaeght ons Godt met soo veel duysent armen?
 Het is op dat de mensch sich haerder sou erbermen;
 't Is seecker al het volck en dient niet even rijk,
 My dunckt, dat haren staet is beter ongelijk.
 Had yeder soo veel gelt als hy sou mogen wenschen,
 Wat goet kon iemant doen by soo veel rijke menschen?
 Maer soo alst heden gaet, soo isser altijt stof
 Een ander goet te doen tot Godes hoogen lof.
 Siet, dit komt van den Heer, die heeft 'et goet gevonden,
 Dat menschen onder een door weldaet sijn gebonden.
 Ick sie, wanneer men 't werck naer recht en reden meet,
 Dat Godt nootdriftigh volck in geen en deel vergeet.
 Doet iemant eenigh goet aen onderdruckte lieden,
 Godt stelt het even soo als of het hem geschieden,
 En soo het schamel volck iet quaets wort aengedaen,
 Godt treckt haer ongelijk gelijk als eygen aen.

NALATINGE VAN 'T BESORGEN VAN DEN ARMEN ZIJN
OORSAKEN VAN GROOTE PLAGEN.

Ezechieel 16. vers 49. Dit was de ongerechtigheyt uwer suster Sodom: hooghmoet, satheyt van broot, ende stille gerustheyt hadde zy ende hare dochter, maer sy en sterkte de hant des armen ende nootdriftigen niet.

In Godes heyligh Woort wort Sodom hoogh gepresen,
 En scheen in ouden tijt een lustigh hof te wesen;
 Een hof van rijk gewas, en ver het beste lant,
 Dat Lot, na rijp beraet, in die gewesten vant.
 Die man, gelijk het blijkt, en woude niet verliesen
 Het voordeel dat hy had een streeck te mogen kieszen,
 Van al het vruchtbaer velt, dat aen sijn vrome ziel,
 Naer vlijtigh ondersoek, ten hoogsten wel geviel.
 Het was een groote streeck beplant met schoone boomen,
 En over al besproeyt met versse waterstroomen;
 In 't korte, soo het bleek, een aerdigh hof-priëel,
 En soo de Schrift getuyght des werelts beste deel.
 Maer schoon dit lant-juweel was bijster welgelegen,
 Een woonplaets soo het scheen van Godes eigen zegen:
 Noch wort 'et even selfs in haesten neêgedrukt,
 En soo het schijnen mach ter Hellen wech geruckt.
 Het Sodomitsche volck was vol onguere sonden,
 En onder 't vuyl bejagh wiert dit gebreck bevonden,
 Dat op nootdriftigh volck geen mensch een ooge sloegh,
 En noyt geen rechte sorgh voor leêge buycken droegh.
 Sy waren sat van broot, en onder hare weelde
 Soo was 't dat vuyle lust haer rolle dapper speelde;
 Dies wiert haer lustigh velt een poel of doode zee,
 Dat eertijts plagh te sijn een woonplaets voor het vee.
 Godt sont des hemels vier met ongewone stralen,
 Dat quam op hare stad en schoone velden dalen;
 Ey siet, de felle vlam ontstack in heeten brandt,
 Soo datse voor haer vyer geen stoffe meer en vant.
 Hier in steeckt nu een leer, gantsch nut te sijn geweten,
 Dat noyt nootdriftigh mensch en dient te sijn vergeten;
 Wel op dan, wacker volck, dat vette landen bouwt,
 Maeckt datje dese pligh geduerigh onderhout.

DAT GEVERS VAN AELMOESSEN ZIJN VOORBIDDERS BIJ
GOD VOOR DEN GEVER.

Sent naer den Hemel toe geduerigh uw gebeden,
Dit seyt Godts eygen soon tot sijn geminde leden:
Maer waer is toch een vrouw, of soo een heyligh man,
Die sonder tusschen-werk geduerigh bidden kan?
De daet die wijst'et uyt, gelijk wy alle weten,
Daer is geen twijffel aen, de menschen moeten eten,
En soo hy niet en slaept, soo kan hy niet bestaan,
Hoe kan dan ons gebed geduerigh zijn gedaen?
Wel, wat in Godes Woort staegh bidden is te seggen,
Dat wil ick nevens u wat naerder overleggen:
Voor eerst, geminde ziel, soo segh ick even dit:
Die weldoet is by Godt als die geduerigh bidt.
Siet, als een Christen mensch aen tafel is geseten
Spreekt zegen op de spijs al eer de gasten eeten:
Soo hy dan matigh is en geeft den schepper danck,
Die bidt dan soo men schrijft de gantsche maeltijt lanck,
En wat de slaep belanght, soo heb ick dit gelesen,
Hoe dat oock een die rust kan in gebeden wesen;
Die uyt een heyligh boeck een goe gedachte raept,
Schoon hy in stilte rust, die bidt oock als hy slaept.
Siet, aelemoessen, vrient! die mach men bidders hieten,
Die seggen op den mensch als van den Hemel gieten:
En wie by onsen God vergadert desen schat,
Die wordt dan aengesien als of hy eeuwigh bad.
Maer die aen 't schamel volck veel aelemoessen geven,
Doen als een staegh gebed tot in den Hemel sweven.
Het schijnt dat haer geschenck als voor den gever spreekt,
Ja, Godt voor hem versoent en sijne gramschap breekt.

DAT MEN ALTIJT EN VOOR AL AENGENAME SAKEN,
DIE VAN GODT ONS ZIJN TOEGESONDEN, BE-
HOORT TE KROONEN MET 'T GEVEN
VAN AELMOESSEN.

Onder de wet was een gebruyck dat d' eerste vruchten van het velt ende het vee, die eerstelingen genaemt wierden, Gode zijn toegeeygent. Spr. 5. v. 9. Vereert den Heere van uwen goede ende van de eerstelingen aller uwer inkomsten, soo sullen uwe schuieren van overvloed vervult sijn, ende uwe perskuypen sullen van moste overloopen, Lev. 2. v. 15. en 15. Ghy sult het spijsoffer uwer eerste vruchten van groene ayren by het vyer gedorret, dat is kleyn gebroocken graen, van volle groene ayren offeren, ende sult Olie daer op doen, ende wierooch daer op leggen, 't is een spijs-offer. Dit zijn de woorden doe de Heere Jacob verscheen te Bethel, Genes. 28. v. 20. Ende Jacob beloofde een delofte aanden Heere, seggende: van alles wat ghy my geven sult des sal ick u voorseker tiende geven. Exod. 22. v. 29. De eerstelingen uwer ossen ende schapen sullen seven dagen by haer moeder zijn, ten achtsten dage sult ghy deselve my geven.

De vruchten van den hof, des ackers eerstelingen,
Was d'oude tijt gewoon den Heere toe te bringen:
En dit wiert oock gedaen, wanneer het eerste lam
Wiert in de stal gesien en van de moeder quam.
Wie de eerste vrucht genoot van sijn geploegde landen
Liet daer van eenigh deel voor Godt den schepper branden.
Wie kan'er, seyt het volck, genieten eenigh goet,
Die niet een offerwerck aen Godt den gever doet?
Godt liet om desen dienst de vruchten beter groeyen,
Het vee meer vruchtbaer zijn, de wijnpars overvloeyen.
Schoon dit op 't eeuwigh sagh, Godt des al niet-te-min
Gaf over dit bedrijf een tijdelijck gewin.
Wel, als'er eenigh heyl, door Godes milden zegen,
Op u ter neder daelt gelijk een soeten regen,
Soo maeckt dat ghy met ernst tot uwen schepper gaet,
En danckt hem met den geest en oock in volle daet.
Dit dient, geminde ziel, noyt by ons nagelaten,
Het kan ons in der tijt en oock voor eeuwigh baten.
Want Godt is die hem dient soo uytermaten goet
Dat hy hem over al gestaeghe gunste doet;
Godt is sijn toeverlaet, Godt is tot hem genegen,

Sijn geessels even selfs en zijn niet sonder zegen,
Soo dat hem nimmermeer iet overkomen kan,
Of hy geniet'er vreught of eenigh voordeel van.
Hier uyt beslyt ick dit, dat, als het sal gebeuen
Dat eenigh nieuw geluck genaect tot onse deuren,
Dat wy gantsch schuldigh zijn tot Godt terstont te gaen,
En bieden hem een deel van onse segen aen.
Maer hier dient aengemerckt, hoe Godt in onse dagen
Dit noodigh offerwerck dient op te zijn gedragen:
Want al wat over langh voor desen is geschiet,
En past op onsen tijt en onse seden niet.
Ghy die dit offerwerck naer reden wilt gebruycken,
Maeckt, datje naeckten kleet en voet de lege buycken,
Doet aen een weduwvrou, aen swacke menschen goet,
't Is Godt een offerwerck wat ghy aen menschen doet.
Wel, siet het nieuwe jaer op heden ons verschijnen,
Ey, laet niet sonder vrucht dien goeden dagh verdwijnen:
Maer geeft den schepper danck als voor uw eerste plicht,
En bidt dat hy voortaan uw doffen geest verlicht.
Mijn ziel, doet even soo, als u door Godes segen
Is iet tot uw vermaeck of eenigh heyl verkregen,
Want als er eenigh goet op ons ter neder daelt,
Het dient aen onsen Godt met lof en danck betaelt.

OP 'T SELVE.

Op elken dagh der weecke, legge een yder iets van u wech, vergaderende zenen schat na dat hy welvaren verkregen heet, op dat de versameling niet eerst en geschiede wanneer ick gekomen sal zijn, I Cor. 16. v. 2. Paulus in de verantwoordinge voor Felix seyde: doch ick ben gekomen om aelmoesse te doen aen mijn volck ende offeranden, cap. 24. v. 27. Deelt mede tot de behoeften der heiligen ende tracht naer herberghsaemheyt, Rom. 12. v. 13.

Na, mits dit gunstigh werck soo hoogh ons wort gepresen,
Soo dient'er, naer my dunckt, de menschen aangewesen
Wat stoffe noodigh is hier toe te zijn bereyt,
En hoe veel by het volck dient wech te zijn geleyt:
Vooreerst hoor ick hier op den grooten Paulus seggen,
Dat op des Heeren dagh hier toe iets wech te leggen
Is dienstigh voor de kerck, en nut te zijn betracht;
Om als 't de noot vereyst, te werden uytgebracht.
Maer hoe veel hier toe dient, en wort'er niet beschreven
Alleen wort aen het volck naer desen voet gegeven,
Te doen naer God ons veel of weinigh heeft verleent,
En dat is naer my dunckt, dat Paulus heeft gemeent.
Soo dient het dan gedaen naer Godes milden segen,
Die in het aertsche goet van iemant is verkregen:
Soo dat een yder mensch kan in sijn boesem sien,
Wat dat'er dient gedaen, of wat'er moet geschien.
Die wel gezegent is, die moet dan milde geven,
Ten goede van het volck die hier bekommert leven:
Want siet, de Schrift die seyt, dat een die weynigh geeft
Oock Godt is aengenaem, vermits hy weynigh heeft.
Maer schoon dit soo het schijnt den mensch is voorgeschreven,
Noch wil ick desen raet aen yder Christen geven:
Gaet, maeckt een offerkist of ander kleyn beslagh,
Daer in men eenigh gelt by een vergaeren magh:
Steeckt daer in Hollants gelt, naer dat het is gelegen,
En naer ghy in 't gebed uw harte voelt bewegen;
En voelt dan wel te recht wat hier dient wegh geleyt,
Soo veel als uw gemoet of innigh harte seyt.
Siet; als ghy dan uw hert tot Gode wilt verheffen,
Ghy sult uw oogmerk voor seker beter treffen;
Voorwaer, een recht gebed behoort te sijn verselt
Met eenigh kleyn geschenck, dat is hier offergelt.
Hoort noch een ander vond: ghy dient uw staet te maeken
Van lasten, van gewin, ja, van uw gantsche saecken,
En wat men alle jaer voor kosten dragen moet,
Waer door het huysgesin en ghy kunt zijn gevoet.
En siet alsdan den voet van uw geheel vermogen,

En wat dan overblijft, de lasten afgetogen,
 Soo neemt het tiende deel van dat'er resten sal,
 Hout dat voor een die sucht in druck en ongeval.
 Siet, vriend, het tiende deel, dat u sal overschieten,
 Laet dat bekommert volck in volle daet genieten:
 Die voorslagh wort gedaen by seecker deftigh man,
 Die meynt dat ons gemoet dit niet outseggen kan.
 Maer om 't naeukeurigh volck noch meer te vergenoegen,
 Soo wil ick noch een vont tot desen handel voegen,
 Op datje letten meught wat hier in dient gedaen,
 En waer in dat geval uw ziel behoort te gaen.
 De tijt, Godsaligh mensch, dient waer te sijn genomen,
 Als ghy een blyde maer of tijdingh hebt bekomen:
 Want wort u Godes gunst in eenigh dinck getoont,
 Geef aelmoessen, vriend, soo wort Godts heyl gekroont.
 Als ghy in Christi naem sijn tafel sult genaecken,
 Om daer toe u geneyght en recht bequaem te maecken;
 Siet, datje door uw gunst een schamel mensch bewijst,
 Dat hy niet vasten moet, als Godt uw siele spijst.
 Komt voor u uyt de zee misschien een schip gevaren,
 En brengt het in het lant veel kostelijke waren,
 Leght dan besijden af 't geen ghy Godt schuldigh zijt,
 Die u soo langen tijt van onheyl heeft bevrijt.
 Indienje tot een ampt ter eeren wort verheven,
 Daer ghy dan leyden meught een onbekommert leven,
 Ghy, doet dan even soo als Joseph heeft gedaen,
 Die gantsch Egiptenlant versagh met edel graen:
 En als hy metter tijt noch hooger was gekomen,
 En heeft hy gelt noch gout sijn broeders afgenomen;
 Sijn broeders noem ick hier, die op gelijken gront
 Beleven nevens u het Christelijck verbont.
 Komt ghy misschien een soon of dochter uyt te trouwen,
 Wilt oock in dit geval dees plichten onderhouwen,
 Geeft aen 't nootdriftigh volck een bruytschap voren uyt,
 Dat is een offerwerck ten goede van de bruyt.
 Hebt ghy een soon geteelt en buyten 's lants gesonden,
 En dat een hooge school hem daer heeft nut gevonden,
 Om als een advocaet de luyden voor de staen,
 Soo danckt den goeden Godt en wilt te beursse gaen.
 Hebt ghy misschien een soon, die in sijn losse dagen
 Uyt weelde was geneyght sijn lusten na te jagen,
 Soo Godt hem beter maeckt en geeft uw hertenwensch,
 Slacht dan 't gemeste kalf, maer voor een schamel mensch.
 Sijn uyt uw aerts bedrijf processen opgeresen,
 En dat naer uwen zin het vonnis wort gewesen,
 Geeft dan geen danck alleen aen uwen advocaet,
 Maer siet dat schamel volck hier door oock wert gebaet.
 Komt ghy een streecke lants uyt schorren aen te dijcken,
 En dat van uwen dam de soute baren wijcken,
 Soo datje 't gantsche werck in volle leden sluyt,
 Soo offert dan den Heer een penninck voren uyt.
 Uw koolzaet, hout het vast, dat sal dan beter groeyen,
 En met het ziltigh nat niet weder overvloeyen;
 Want die zijn gansch bedrijf op desen voet begint,
 Betoont al menighmael een ongetoomden wint.
 Als ghy dan koolzaet dorst, dat God heeft laten wassen,
 Ghy dient oock eenigh deel den gever toe te passen,
 Men maeckt schier overal hier van een boerefeest;
 Ghy, toeft nootdriftigh volck, dat maeckt een blijden geest.
 Maer zijt ghy van het volck, die op de Vlaemse stellen
 Of elders aen de zee veel hondert schapen tellen;
 En dat een hooge vloet uw kudden heeft verschoont,
 Segh dan: dit 's Godes gunst, die dient te zijn geloont.
 Hebt ghy een schuldenaer die niet en kan betalen,
 Maer gaet als banqueroet in vreemde landen dwalen,
 Indien hy u betaelt oock lange na den dagh,
 Maeckt dat nootdriftigh volck hier van iet voelen magh.
 Indiender eenigh vriend van u sou mogen sterven,
 En datje lant of geld van hem sout mogen erven,

Soo seght tot uw gemoet en t'een en t'ander werf:
 Ey, geeft behoefigh volck een deel van uw besterf.
 Als ghy in u gevoelt den last van uwe sonden,
 En dat een swaren geest wort binnen u gevonden,
 Indien dan naderhant Godt u den trooster sent,
 Soo maeckt dat dese gunst by u magh zijn erkent.
 Indien een swaer geval u komt te wedervaren,
 Of in een eensaem wout, of in de woeste baren,
 En dat Godt uwe ziel van onheyl heeft bevrijt,
 Toont, met een open hant, dat ghy hem danckbaer zijt.
 In 't korte, wat u Godt voor heyl laet overkomen,
 Het dient op desen voet in acht te zijn genomen:
 Hebt staegh een open hant, en geeft geduerigh wat;
 Een kleyntjen metter tijt dat wort een groote schat.
 Die spaerpot sal gewis veel droeve luyden helpen,
 Sal dorst aen schamel volck of honger kunnen stelpen:
 En dat dan uwen staet niet swaer en lastigh viel,
 Sal wesen als een dau omtrent een dorre ziel.
 Maeckt dat 't nootdriftigh volck door u mach ruymmer leven,
 Godt wort u schuldenaer en sal des renten geven:
 Wel, dit is vreemt geseyt, Godt onse schuldenaer?
 Ja, dat seyt Godes Woort, en 't is vorseker waer,
 Waer is'er grooter werck in al des werelts saken:
 Als Godt, die 't al verleent, uw schuldenaer te maken?
 Godt onse schuldenaer, dat is een hough geluck,
 En daer uyt rijst ons troost in alderhande druck.
 Zijt ghy dan ongeneyght aen iemant iet te schencken,
 Soo wilt dan dese spreuck met aendacht overdencken;
 Het sal u voor gewis een goede spore zijn,
 Om noyt ellendigh mensch te laten in de pijn.
 Om nu tot soo een plicht uw sinnen op te wecken,
 En uw benepen hert vry wijder uyt te rekenen,
 Maeckt, dat in uw gemoet dit woort gedurigh blijft:
 Dat Godt door sijnen geest aen alle menschen schrijft.
 Wel, geeft dan schamel volck, en hout u buyten sorge,
 Ey, waerom doch beducht? Godt is uw vaste borge,
 Ghy hebt sijn heyligh Woort, sijn schrift, sijn eygen hant,
 Dat sal u beter zijn als menigh vaste pant.
 Wel, zijn wy Christen volck, die Godes Woort gelooven,
 Soo laet van desen troost geen Duyvel ons berooven,
 En min ons eygen vlees en sijn verkeerden aert,
 Dat veel sijn beste gelt voor aertsche lusten spaert.
 Als ghy tot uw gebruyck een woningh meent te bouwen,
 En laet dan in het bos veel boomen nederhouwen,
 En vordert dan uw werck en leght den eersten steen,
 Roept dan den Schepper aen, maer doet'et niet alleen.
 Als ghy tot uw vermaeck een boomgaert meent te planten,
 En deekt hem voor den wint en dat aen alle kanten,
 Eer ghy den eersten boom in d'aerde nederzet,
 Soo doet tot uwen God een welverselt gebed.
 Indien uw vruchtbaer wijf u kinders komt te baren,
 Daer naer ghy hebt verlanght oock tot versheyde jaren,
 Indien u dan de min een zoon of dochter biet,
 Vergeet dan arrem volck of droeve lieden niet.
 Als u een heete koorts ter neder heeft geslagen,
 Of gicht of fleresijn of diergelijcke plagen,
 Indien de groote Godt uw sware plagen heelt,
 Maeck datje van uw vreught bedroefden mededeelt.
 Wanneer de bleecke doot uw lichaem komt genaken,
 Soo laet uw sinnen gaen op alderhande saken:
 En sood'er iet ontbreekt aen uwen laetsten wil,
 Maeckt dan aen schamel volck een nader codicil.

DAT AELMOESSEN EEN CHRISTEN OFFERWERCK IS, IN
 PLAETSE VAN HET OFFERWERCK DER JODEN.

Matth. II. v 13. Ick wil barmhertighheyt ende niet offerhande.

Die leêge buycken geeft waer van sy mogen eeten,
 Dat wordt een offerwerck in Godes woort gelieten:

Soo wort ons dat geseyt; hoe moet ick dit verstaen,
 En segh in dit geval wat dat'er dient gedaen?
 Wordt ons in dit bedrijf nu wederom geboden,
 Den Heere dienst te doen naer wijse van de Joden?
 Moet ick een os of schaep hier brengen aen den dagh,
 Of branden eenigh vee gelijk men eertijts plagh?
 Ontbint my dese knoop. Geen slachtinghs offerhanden
 En moeten hedendaeghs in Godes tempel branden.
 Al dat is afgeschafft, nadat het suyer Lam,
 Dat is Gods eygen Soon, hier in de werelt quam.
 Na dat die aen het kruys ten lesten is gestorven,
 Soo heeft hy volle gunst by onsen Godt verworven,
 Dies gaet in uwen stal, ontbint geen vetten os,
 Maer treet in uw vertreck en maect uw beurse los.
 Neemt daer uyt eenigh gelt, naer Godt u komt bewegen,
 En houd'et watje geeft voor u een milden zegen.
 Daer mede kontge dienst aen uwen naesten doen,
 Of naer de tijt vereyst oock leêge buycken voên.
 Maer sooder eenigh vlas is op uw lant gewonnen,
 Daer nu, door menschen vlijt, zijn webben af gesponnen,
 Lijd dan hier iemant kou, of is'er iemant naect,
 Van dees of gene stof dient hem een kleet gemaect.
 Die van de liefde Godts, of van haer naesten branden,
 Die hebben rechte stof tot Godes offeranden;
 Siet, tot dit offerwerck is dese voet bequaem;
 En boven 't joodsch gebruyck den Schepper aengenaem.

In Godes woort wort het geven van aelmoessen offeranden genaemt, gelijk te sien is Hebr. 13 v. 16. En verqeet der weldadigheit ende der gedelysaemheit niet, want sulcke offerhanden behagen Gode.

IN WAT KOOPMANSCHAP HET BEST IS SIJN GELT
 TE BESTEDEN, ENDE 'T SELVE GEDUYT OP
 'T GEVEN VAN AELMOESSEN.

Ghy sult den armen mildelijck geven, ende uw herte en sal niet boos zijn als ghy hem geeft, want om deser saken wille sal u de Heere uwe Godt zegenen in al uw werck, ende aen alles waer aen ghy uwe hant slaet. Deut. 15 v. 10.

Wendt mijn harte naer uwe getuygenis ende niet naer gierigheyt. Psalm 119. v. 36.

Vergadert u eenen schat naer den geboode des Allerhooghsten, die sal u beter zijn dan eenigh gout. Sirach 29. v. 14.

Doet den armen rijckelijck hantreyckinge, op dat ghy rijckelijck gesegent wort. Sirach. 7. v. 36.

Daer waren op een tijt veel wonderbare menschen,
 Die rijckdom altemael en groote schatten wenschen,
 En is daer op het volck in haesten wegh gegaen;
 En siet haer reyse ginck tot aen den Indiaen.
 Daer vaert een yder voort sijn koopmanschap te plegen,
 Naer dat hy uytter aert of anders was genegen,
 Maer siet, het grilligh volck en is niet eens gesint,
 Een yder stelt hem aen gelijk hy 't dienstigh vint.
 D'een koopt een baviaen of diergelijcke simmen,
 Om datse kluchtigh zijn en veerdigh in het klimmen:
 Een ander slaet het oogh ontrent de papegaey,
 Die naer dat hy gevoelt is uytermaten fraey.
 Een ander, omgevoert door ongewone luymen,
 Koopt Indiaens gewaet gemaect van lichte pluymen:
 Men siet aen haer bedrijf, al swijght een yder stil,
 Waer toe sijn harte neyght en waer het henen wil.
 Al die genegen zijn om lange daer te blijven,
 Die siet m' in lichte stof haer koopmanschappen drijven:
 Maer die het ooge draeyt ontrent het vaderlant,
 Gewent hem ander werck te nemen metter hant.
 Die koopt oock paerels in, of rijcke diamanten,
 Die schoon en suyer zijn en dat aen alle kanten.
 Robijnen boven dat die slaet hy veeltijts aen,
 Om dat hy is gesint wel haest van daer te gaen.
 Maer siet, om dese tijt is daer een pest geresen,
 Die soo het schijnen moght geen mensch en kon genesen,
 Oock rees'er oorlogh op ontrent het naeste lant,
 Dies staet de gantsche kust als in een vollen brant.

Siet, daer begon het volck op haer vertreck te peysen,
 En yder naer sijn lant in haesten heen te reysen:
 Men liet de vreemde kust en socht het vaderlant,
 Alwaer men groot verschil in deze lieden vant.
 Het Indiaensch gewaet, gemaect van lichte veeren,
 En sagh men by het volck in Hollant niet begeeren,
 Of soo het iemant kocht, 't was om geringe prijs;
 De lichte handelaers en acht men niet te wijs.
 Al wat er wort begeert, zijn paerels of robijnen,
 Die voor een yders oogh als sonnestraelen schijnen:
 En daer uyt wordt gesien wie wel gehandelt heeft,
 En wie met sijn gemoet naer vremde kusten kleeft.
 Al wie sijn handel dreef in kostelijke waren,
 Die in het vaderlant gesocht en ganghbaer waren,
 Zijn lief, zijn wellekom, zijn uytermaten rijck,
 En van het ander volck is niemant haers gelijk.
 Ons menschen altemael die op der aerden leven,
 Is hier een kleynen tijt van onsen Godt gegeven,
 Om handelingh te doen niet voor een vreemde kust,
 Maer voor het vaderlant daer in de ziele rust.
 Mijn ziel, maect overal uw handelingh te drijven
 In waeren die gestaegh ja eeuwich sullen blijven:
 Het ware vaderlant en wil geen slecht bejagh,
 Maer niet als rijck cieraet dat eeuwich dueren magh.
 Die simmen, vuyl gespuys, en al de lichte pluymen
 Die moeten dat paleys en al haer kamers ruymen.
 De paerels, schoon corael, of rijcke diamant
 Die gelden maer alleen in 't ware vaderlant.
 Nu, wilder eenigh mensch sijn penninck wel besteden,
 Die dient hier wel te gaen en op besette reden;
 Hoort, wat in dit geval de meeste winste geeft:
 Maect dat het aertsche goet niet aen uw vingers kleeft;
 Geeft vry uw penninck uyt, doch aen bequame waren,
 En die te rechter tijt haer krachten openbaren:
 Ey, let niet op het land daer ghy op heden zijt,
 Maer daer ghy wesen sult, doch op een ander tijt.
 Nu wilje, lieve ziel, dien nutten handel drijven,
 Soo ben ick u gesint een regel voor te schrijven,
 Wat waer of koopmanschap ghy voor u koopen moet,
 En wa'er aen den mensch het meeste voordeel doet:
 Leght aelemoessen wegh ten goede van den armen,
 En hebt geduerigh acht op haer verdrietigh karmen:
 Versiet oock door uw gunst geen kleynen hoop alleen,
 Maer stort oock menighmael uw zegen in 't gemeen.
 Soo langh des Heeren geest uw harte komt bewegen,
 Soo giet uw gaven uyt gelijk een soeten regen:
 Dat is, naer mijn begriyp, al ver de beste maet,
 Die over dese plicht by ons te houden staet.
 De beeck van Godes gunst en is niet toe te stoppen,
 Soo langh uw innigh hert niet op en hout te kloppen;
 Let hier op, lieve ziel, en dat tot aller tijt,
 En denckt dat ghy een kint van Godt den vader zijt.
 Maer om des Heeren wil hier in te mogen treffen,
 Soo wilt uw stil gemoet tot uwen Godt verheffen,
 En siet den hemel aen, en spreekt een stil gebed,
 En merckt, hoe ghy u hier of elders neder set:
 Nadien in mijn gemoet mijn stille sinnen strijden,
 Wilt doch van gierighheyt mijn innigh hart bevrijden:
 Laet uw getuygenis bestieren mijn gemoet,
 Op dat het uwe zy al wat mijn harte doet!

DAT ONDERSTANT TE DOEN AEN DEN ARMEN OVER
 DE MENSCHEN EEN HELDER LICHT DOET OPGAEN.

Jesa. 58. v. 7. Als ghy eenen naeckten siet, maect dat ghy hem deekt, dan sal u licht doorbreecken als een dageraet, ende uwe genesinge sal snellick uytspuyten, ende uw gerechticheyt sal voor uw aengesichte henen gaen, ende de heerlijkheyt des Heeren sal uwen achterdocht wesen.

Daer is een seecker volck dat wy rampsaligh achten,
 Om dat haer gantsche tijt bestaet in droeve nachten,

Men hout of dat'et noyt of selden vreught geniet,
 Om dat'et noyt de son of immers weynigh siet.
 Maer als het helder licht sijn aengename straelen
 Laet op dat duyster volck en hare klippen daelen,
 Soo wordt dat aengesien voor soo een wonder dingh,
 Als of tot haren troost den hemel open gingh.
 Wel siet, een sondigh mensch, die woelt in sijn gebreecken,
 Wort met dit duyster volck te rechte vergelecken:
 Maer als hem Godes Geest verleent een ander hert,
 Soo is hy als een mensch die nu eerst siende wert.
 Ey siet, dit wonderheyl wort hem wel toegeschreven
 Die recht weldadigh is en milde weet te geven;
 Een die genegen is tot soo gewenschten plicht,
 Verneemt dan in den geest gelijk een helder licht.
 Maer dit wort van geen mensch ons in de vuyst gesteken,
 Want Godes heyligh woort dat plagh alsoo te spreekken,
 Die plicht is in den mensch gelijk een dageraet,
 Die sonder dat behulp in ons niet op en gaet.
 O Godt! laet uwen Geest in ons gewrichten dalen,
 En zegent onse ziel met die gewenschte stralen!
 Geeft ons een milden geest; geeft ons een open hant,
 En sent dien zegen af op ons en 't gantsche lant,

ANDERS.

Al die met bly gemoet sijn naesten plagh te laven,
 Diens ziele wort verciert met Goddelijcke gaven,
 Want die sijn broeder troost in eenigh droef geval
 Die wort om dit bedrijf den Heere liefgetal.
 En als de liefde Godts in iemant heeft begonnen,
 Soo wordt in sijn gemoet de gelt-sucht overwonnen:
 En die om Godes wil veel leege buycken voedt,
 Vervult sijn kasse nooit met onrechtvaardigh goet.
 Siet, als de liefde Godts de ziele komt verlichten,
 Soo wordtse stracks vervult met alle goede plichten:
 Want schoon haer Godt versoect met druck en ongemack,
 't En valt haer niet te swaer al is 't een lastigh pack.
 Al schijnt het menighmael dat haer de menschen haten,
 Eer dat het eynde komt het streckt tot haerder baten.
 Schoon haer de doot genaect, zy is niet eens beschroomt;
 't Is voordeel naer den geest al wat haer overkoomt.
 Ick bid u, lieve ziel, wilt uwen geest bedwingen,
 En stelt uw liefde nooit op menschelijcke dingen;
 Want die van aerts bedrijf verwacht sijns herten wensch.
 Is in het tegendeel een ongerustigh mensch.
 Al wat hier onder sweeft of in de lage wolcken
 En brengt niet anders uyt als onrust voor de volcken;
 Als onweêr, vuyle mist, als vorst en harde wint,
 Soo dat men nooit het swerck in een gedaente vint.
 Maer wat'er hemelwaerts en hooger is geresen,
 Dat is een staege rust en heeft een vaster wesen:
 Een damp die haest vergaet en is'er nooit ontrent,
 Want Godt die heeft'er selfs sijn segel in geprent.
 Is nu een Christen mensch genegen iets te kiezen
 Dat hy staegh lieven magh en niet en sal verliesen:
 Die stelle noyt sijn hart ontrent het lage rack,
 Want dat verandert staegh en geeft maer ongemack.

DAT GELT AEN DEN ARMEN BESTEEDT ALS EEN VOOR-
 SPRAECKE IS BY DEN GOEDEN GODT, EN MITSDIEN
 KAN GESEYT WORDEN TE SPREECKEN.

Leent ooren, Hollants volck, ick sal u vreemde dingen,
 Ja, wonderlijk beslagh en veel veranderingen,
 Hier brengen aen den dagh; ghy, vat het recht bescheyt,
 't Is iet daer Naso selfs niet af en heeft geseyt.
 Die man, een kluchtigh hooft, en diergelijcke geesten
 Beschrijven hoe het volck verandert in de beesten,
 En hoe een jonck gesel, een wacker edelman,
 Een huyt gelijk een hart en horens krijgen kan.
 Hoe dat een deftig helt verkeert in schoone bloemen,

Daer van noch hedendaeghs ons beste tuynen roemen.
 Hoe dat een nimphe selfs verandert in een boom,
 Hoe dat een vrijster smelt en wort een gulle stroom.
 Hoe Jupiter wel wou een os of stier gelijcken,
 En gingh tot sijn vermaeck met iemants vrouwe strijcken.
 Hoe dat een geestigh dier verandert in een koe,
 Maer swijgh, o penne, swijgh, ick ben die grillen moe.
 Voor my ick ben gesint wat anders u te seggen,
 Ghy, wilt mijn kort gedicht wat nader overleggen,
 Maer stelt op heden vast, dat ick verhalen sal
 Het brengt wat beters uyt als Nasoos vrent getal.
 Ghy sult door mijn gedicht een penninck hooren spreekken,
 Soo dat sijn luyde stem sal door den hemel breecken:
 Een penninck, lieve vriend, die mont noch tonge heeft,
 Sal spreekken als een lit dat aen den mensche leeft:
 Sal spreekken als een man, die met besette reden
 Voor Godt sijn mont ontsluit en offert hem gebeden.
 Die penninck, lieve vriend, die wort een advocaet;
 En doet een schoon gespreck voor Godes hoogen raet.
 Hy pleyt een sondaer vry, en schoon die was gebonden,
 En schuldigh voor den Heer, vermits sijn groote sonden:
 Soo dat'er heyl ontstaet en zegen nederkoomt,
 Daer niet dan enckel leet en straffe wort geschroomt.
 My dunckt, ghy twijffelt noch wat ick u meyn te seggen,
 Wel aen, ick wil het werck u klaerder open leggen:
 Het gelt, dat wort besteet ontrent een schamel mensch,
 Baert, voor gedreyghde straf, geluck en hartenwensch.
 Het gelt dus aengeleyt, dat wordt geseyt te spreekken,
 Om dat het Godes toorn is machtigh af te breecken.
 En seecker, naer 't my dunckt, het is een nut gespreck,
 Dat by den grooten Godt verschoont een vuyl gebreck;
 Soo ghy dit recht begrijpt en prent in uw gedachten,
 Ghy sult des pennincks tael bequaem en dienstigh achten:
 Want dit recht aengemerckt, dat sal u beter sijn
 Dan eenigh vluchtigh hart of eenigh vinnigh swijn.

GELDT AEN DEN ARMEN BESTEET ALDERSEKERST
 AENGELEYT.

*Hebr. 13. v. 16. En vergeet der weldadigheyt ende der gedeylzaam-
 heyt niet, want sulcke offerhanden behagen Gode.
 Sirach. 29. v. 13. Verberghet het uwe niet onder een steenrotse tot
 verdefffenisse.*

Men leeft van machtigh gelt dat d'een en d'ander kregen,
 En hielden haren schat als voor een hoofsen zegen;
 Schoon dat'et rijk metael geweldigh machtigh scheen,
 Noch vont men dat'et haest gelijk een roock verdween.
 Maer siet, als eenigh mensch is gunstigh aen den armen,
 Die wil Gods eygen hant voor alle quaet beschermen:
 Want dat in d'offerkist des Heeren wort geleyt,
 Wort daer gestaegh bewaert in volle sekerheyt.
 Geen krijg en neemt'et wagh, oock wort'er niet gestolen,
 Want 't is des Heeren sorgh ten vollen daer bevolen:
 Daer is geen vaster goet dat beter wordt bewaert,
 Als dat men tot behoef van schraele luyden spaert.
 Geluckigh is de mensch, die met bedaerde sinnen
 En sonder aertsche macht kan groote schatten winnen:
 Mijn ziel, ick bid'er om, weest milde, weest beleeft,
 Hier schuyt wat wonders in, men hout meer als men geeft.

DAT MEN MILDE BEHOORT TE WESEN IN AELMOES
 GEVEN, SONDER TE LETTEN OP KINDEREN,
 OF ANDERE ERFGENAEMEN.

Al wat door enckel leet voor desen is begonnen,
 Ja, wat met bitter sweet voor desen is gewonnen,
 En blijft u geensins by, maer scheyt sich van u af,
 En voor u blijft er niet als slechts een duyster graf.
 Ach, wat ghy achter laet sal hun ten deele vallen,
 Die met een lossen drift daer mede sullen mallen:
 Wie kent'er niet den loop van onse jonge liên?

En hoe het iemant maect, men kan het niet verbiën.
Ghy siet, dat Godes woort vry meer als hondert werven
Oms dese plicht beveelt al eer men komt te sterven:

Wel weeght dit, lieve ziel, en geeft, o lieve, geeft,
Terwile dat je meught en noch op aerden leeft.
Wat ghy de jonckheyt laet dat is terstont vergeten,
En wie doeh sal u danck voor al uw spaeren weten?

Maer wat ghy schamel volck hier op der aerden doet,
Het is èn even hier èn in den Hemel goet.
Als ghy ten lesten sterft, soo set dan op uw graf:
't Is niet dat ick behiel, ick heb meer als ick gaf.

DAT HET GEVEN VAN AELMOESSEN BY GODT OOCK IN
HET TIJDELIJCK BELOONT WORT.

*Spreuken 3. v. 9. Vereert den Heere van uw goet ende van de eerste-
lingen aller uwer inkomsten, soo sullen uwe schuuren met overcloet
vervult worden ende uwe perskuypen van moste overloopen.*

Aen onvermogen volck en nau gesette lieden,
Tot noodigh onderstant, een open hant te bieden,
Dat is den schepper selfs een aengenaeme saeck,
En soo het schijnen magh het dient hem tot vermaeck.
Wie heeft'er in de schrift, of elders niet gelesen,
Dat yder Christen mensch soo hoogh wort aengepresen,
Als dat men recht behulp aen droeve menschen doet,
Of naeckte leden deekt, of leêge buycken voedt?
Het schijnt, dat Godes woord belooft een vasten zegen
Hun, die tot dese plicht uyt liefde sijn genegen;
Dit sie ick dat de schrift met vollen monde seyt,
En 't wort aen alle kant ten breetsten uytgeleyt.
Ick sie, dat onse Godt den gever wil verschoonen,
Ick sie, dat onse Godt den gever wil beloonen:
Ja, vryen sijn bedrijf van druck en ongeval,
En dat oock even selfs hier in het jammerdal.
Ick sie dat dese plicht ons zaet doet beter groeyen,
Oms boomen draeghbaer sijn, ons wijnpars milder vloeyen,
Ja, dat het altemael voor hem sal beter gaen,
Waer aen hy immermeer sijn handen kooft te slaen.
Wel is, almachtigh Godt, hier aen soo veel gelegen?
Soo maeck tot dese deught mijn innigh hert genegen,
En geef ons zoo een ziel die haer als open doet,
Al waer een schamel mensch behoort te zijn gevoedt,
Wil wat naer wreckheyt smaect uyt onse sinnen drijven,
Maer laet een gunstigh hert by ons geduerigh blijven.
Geef, dat ons milden geest geen vilsen aert en lijdt,
Maer leer ons milde zijn, gelijk ghy milde zijt.

DAT MEN IN GELTQUISTINGE AEN DEN ARMEN NIET
EN KAN WORDEN BESCHULDIGHT, MAER WEL
IN TEGENDEEL VAN KARIGHHEYT.

Nu boven al het werck dat hier van is geschreven,
Wil ick te deser tijt u noch een lesse geven,
Indien het wesen mach, onthoutse, lieve ziel,
Het is een soet gepeys daer op ick heden viel.
Siet, wat onmachtigh is dat wort ons afgeraden,
Want eetje wat te veel dat sal het lichaem schaden;
En sooje lange vast of boven uwen tijt,
Ghy voelt van stonden aen dat ghy te swacker zijt.
Indien een Ambachtsman wil al te neerstigh wercken,
Hy sal het moede lijf door ruste moeten stercken,
En soo hy ledigh gaet en niet ter werelt doet,
Dat is noch aen de ziel, noch aen het lichaem goet.
Spilt iemant wat te veel ontrent de jonge vrouwen,
De kunst roept overluyt: hy moet hem wederhouden;
En drinkt men wat te veel, oock van den besten wijn:
Hout maete, lieve vrient, dat roept de medecijn.
Maer datj' aen schamel volck kont al te milde wesen,
Dat heb ick, naer my dunckt, tot heden niet gelesen:
Het schijnt dat Godes woort hier op geen vaste wet,
Geen peyl, geen rechte maet of regel heeft geset.

De mensch uyt eyger aert die kan hem licht begeven,
Om aen het aertsche goet sijn hart te laten kleven;
Sijn hant is als bepeekt, als hy iet geven sal,
Siet, dit rijst uyt het vleesch en dat schier over al.
't Is hier, mijns oordeels, best met stillen geest te wachten,
Wat Godt hier over werckt en spreekt in ons gedachten:
En als sijn reine geest ontrent ons boesem klopt.
Soo dient ons milde gunst niet op te sijn gestopt.

DAT DIE ELLENDIGE MENSCHEN BEHULPSAEM IS, IETS
MET GODT GEMEEN HEEFT.

Goet doen aen arrem volck heeft wonderbare krachten,
Ick hoor het over al voor groote dingen achten:
Mæect, dat het even staegh in uw gedachten blijft,
Wat menigh heyligh man van desen handel schrijft.
Komt, hoort den ouden tijt van desen handel spreekken,
Sy worden menighmael met Goden vergeleekken;
Het schijnt als hemelswerck wat dese luyden doen,
Die naeckte leden kleën en leêge buycken voën.
Een die een schamel mensch met dranck en spijs zegent,
Schijnt hem een Godt te sijn die van den hemel regent;
Want dat een koele dauw aen dorre kruyden doet,
Dat pleeght een gunstigh mensch die grage magen voedt.
Hem die men door een kleet de koude doet verdwijnen,
Is als een helle zon die eerst begint te schijnen;
Wel, geeft aen schamel volck dat ghy by wijlen spaert,
Soo hebje wat gelijcks met Godes milden aert.
Let, wat een heyden selfs hier over plagh te seggen,
En wilt'et als een schat in uw gedachten leggen:
Die recht mildadigh is aen menigh schamel man,
Dat is de beste deught die iemant hebben kan.

AENWIJSINGE OM SIJN GELT MET DE MEESTE WINSTE
ENDE OP HET SEKERSTE AEN TE LEGGEN.

*Deut. 15. v. 10. Ghy sult den armen mildelijck geven, ende uw harte
en sal niet boos sijn als ghy hem geeft, want om deser saecken
wille zal u de Heere uwe Godt zegenen in alle uw werck, ende
aen alles waer aen ghy uwe hand slaet.*

*Spr. 10. v. 17. Die sich des armen ontfermt, leent den Heere, ende
hy sal hem sijne weldaet vergelden.*

*Luc. 13. v. 14. Het sal, vergolden worden in de opstandinge der
rechtvaerdigen.*

Wel op, geminde ziel, aenhoort noch grooter saecken,
Te weten hoe voor ons een schuldenaer te maekken,
Die renten geven sal op sijn bescheyden dagh,
Oock grooter als men hier of elders noemen magh.
Ick segh een schuldenaer, die u met vaste panden,
Vry beter in der aert als vette korenlanden,
Sal stellen buyten sorgh, soo dat geen ongeval,
De kracht van uwen brief onsecker maekken sal.
En schoon u groote winst, oock woeker mochte smaekken,
U sal geen grage schout oyt moeyte konnen maekken,
Of in de boete slaen, gelijk'er wel geschiedt,
Wanneer men voor gebruyck van gelt te veel geniet.
Siet daer een rechte vont om langh te mogen borgen,
En slapen evenwel oock buyten alle zorgen,
Vermits uw schuldenaer is vry van ongeval,
Die noyt geen bancqueroet door schipbreuck spelen sal.
Nu vraeghje, naer my dunckt, hoe dit al kan geschieden?
En waer men vint een beurs van soo gewisse lieden,
Daer op men magh gerust en seecker blyven staen,
Schoon al wat handel drijft verandert als de maen?
Wel, om soo grooten winst gewis te moogen trecken;
Spijst die van hunger klaeght en wilt de naeckte dekken;
Geeft weduwvrouwen troost in haer bedroefden noot,
En laet geen vreemdelinck verreyden sonder broot.
Soo doende staet voor u een vasten brief geschreven,
Die noyt door langen tijt sal worden uytgewreven;
Want die is opgemaect van 't beste parkement,

En Godt die heeft'er selfs sijn segel ingeprent.
 Het zegel is Godts woord, dat niet en kan bedriegen,
 De schrijver is een man die noyt en plagh te liegen,
 En daerom gaet uw brief van alle kanten vast,
 Soo dat hy op geen tijt noch banqueroet en past.

TEGENWERP.

Wel dit sijn, sooje seght, gants wonderbare saken,
 Ghy pooght Godt even selfs ons schuldenaer te maken:
 Godt onse schuldenaer! dat is een seltsaem stuck,
 Ja, dat is, naer my dunckt, een wonderbaer geluck.
 Godt is een rechte bron, die schenckt ons alle dingen,
 En daerom moet het volck sijn lof gedurigh singen:
 Hy is des landts behoudt, vermits hy 't al verleent,
 Hy onse schuldenaer, dat waere Godt verkleent!
 Komt, segh my doch een reys, waer hebje dit gelesen?
 Ick diene, naer my dunckt, des naerder onderwesen,
 Niet met een vliegend woordt, of met een losse mont,
 Want tot soo grooten werck behoort een vaste gront.

ANTWOORT.

Ick bid u, lieve vrient, wilt hier niet tegen steecken,
 Hy die het al verleent is soo gewoon te spreekken,
 Soo ghy dit niet en vat zoo opent uw verstant,
 Een plaetse daer hy seyt is u hier van het pant:
 Doet schamel menschen goet, Godt sal 't u wedergeven,
 Dat staet in Godes woordt met goeden inckt geschreven,
 Ghy hebt op dese saeck een vast bericht versocht,
 Dat heb ick even hier ten vollen uytgebracht.

DATTER VROUWEN GEVONDEN SIJN DIE SONDER KEN-
 NISSE VAN HAER MANS NOOTDRUFTIGE LIEDEN
 HEBBEN BY GESTAEN, EN DAT HET SELVE
 IN GODTS WOORD NIET EN WORT
 BEVONDEN MISPRESEN TE ZIJN.

Sirach. 4. v. 8. Mijn kint als ghy iemant wat goets doet, zoo en maeckt u niet onnut, ende als ghy wat geeft, zoo en maeckt u niet onnut ende en bedroeft hem niet met harde woorden.

Psal. 41. v. 1. Wel gelucksaligh is hy die sich verstandelijck gedraeght tegen eenen ellendigen, de Heere sal hem bevrjden ten daege des quaets.

Wilt ghy nootdruftigh volck met spijs of drancke laven,
 Weet dat een gunstigh woord is beter als de gaven;
 Siet, dat ghy nimmermeer een schamel mensch bedroeft,
 Maer geeft se liever troost al wie'er troost behoeft.
 Een die blymoedigh geeft en met een vrolick wesen,
 Is Gode lief getal en wort oock des gepresen:
 Ghy daerom, als je gelt, of kleet, of voetsel schenckt,
 Siet, dat je by de gaef geen harde woorden menckt.
 Als David werd vervolght en uyt het lant verdreven,
 Stont dickmael in gevaer oock van sijn eygen leven,
 Doen was hy menighmael in grooten noot gestelt,
 Vermits hy met hem voerd' een leger sonder gelt.
 Sijn heyr bestont alleen uyt kael en schrale gasten,
 Gedwongen menighmael uyt noot te moeten vasten,
 Mits hy te geener plaets geen recht onthael en vont,
 Nadien hy, soo het scheen, den koninck tegen stont.
 Een man om desen tijt, in Maons vette weyden,
 Liet voor sijn dienstbaer volck een groote feest bereyden,
 Dat wordt dan soo gepleeght, wanneer een rijcken boer
 Ontrent de koele Mey sijn witte kudden schoer.
 Als David dit vernam, ginck hy naer Nabal senden
 Tien knechten uyt den hoop van sijn geswinde benden,
 Die gaen naer Maon toe en doen een soet gespreck,
 Maer Nabal stelt hem aen gelijk een rechte geck.
 Men hoort hem anders niet als fits en leppigh spreekken,
 En daer op is het volck van sijn vertreck gewecken,
 Sy keeren wederom, en seggen David aen,
 Wat Nabal heeft geseyt, wat Nabal heeft gedaen.

II.

De vorst om dit verhael is gram en gantsch verbolgen,
 Hy geeft hem in het velt en hiet het leger volgen;
 By hem is vast gestelt te wreecken het verwijt,
 Want sijn verheven geest is swanger van de spijt.
 Hy nam een aenslagh voor, want Nabals vinnigh spreekken,
 Dat docht hem weert te sijn om met het sweert te wreecken,
 Dies hy gantsch ongesint bereyt sijn rechterhant,
 Om al wat man geleeck te leggen in het zant.
 Maer t'wijl het vinnigh heyr komt veerdigh aengetogen,
 Gelijk tot noodigh aes een arent komt gevlogen,
 Soo wort Abigaël, door een getrouwe knecht,
 Van wat'er is geschiet ten vollen onderrecht.
 Sy was een jonge vrouw begaeft met schoone leden,
 En uyt een snegen aert geoeffent in de reden,
 Dies sachse metter daet, dat niet als ongeval
 Uyt dit verboste werck haer overkomen sal.
 Wat doet die wijse vrouw? Sy vont terstont geraden,
 Met alderhande kost veel ezels af te laden;
 Sy deed het eygen werck dat Jacob heeft gedaen,
 Als Esau veerdigh was om hem te komen slaen;
 Sy sont behendigh volck en veelderley geschencken,
 Op dat het vinnigh rot haer niet en soude krencken;
 Sy bracht'er tot beslyt haer soete tonge by,
 En soo was haar gesin van roof en moorden vry.
 Dit wijf had recht geleert hoe gramschap dient gebroken,
 En hoe behoefstigh volck dient toe te sijn gesproken,
 En hoe een gave selfs met woorden dient geciert,
 En hoe een vinnigh heyr behoort te sijn geviert.
 Men moet, seyt Godes woort, geen menschen oyt bedroeven,
 Die schrael en schamel sijn en onser oock behoeven;
 Wel spreekken, lieve ziel, is over al bequaem,
 En voor nootdruftigh volck ten hooghsten aengenaem.
 Ey, siet hoe na de kop aan Nabal was gebroocken,
 Vermits hy Davids volck had vinnigh toegesproocken:
 Indien de wijse vrouw niet beter had gedaen,
 Hy en sijn gansch gesin dat waer te niet gegaen.
 Siet hier het recht gevolgh van wel en qualijck spreken:
 Het eerst heeft volle macht de gramschap af te breken,
 Het tweed' is vol gevaer; dies is het wel geseyt,
 Dat door beleefde tael veel quaets word afgeleyt.

TWEDE LEER UYT ABIGAËL, NABALS
WIJF:

DAT GODT OOCK TIJDELIJCK VERGELT DIE WELDADIGH
 ZIJN AEN DE ARMEN.

Maer schoon hier Nabals wijf wort hoogh by ons gepresen,
 Sy kan noch boven dat ons anders dienstigh wesen:
 Ick segge, dat de mensch hier noch een leer geniet,
 Die haer beleeft onthael met oordeel oversiet.
 Dit seyt Godts heyligh woort, men kan het yder toonen,
 Dat hy een gunstigh hart oock hier wel plagh te loonen;
 Ey siet, Abigaël is hier niet slecht beloont,
 Sy is als koningin in volle daet gekroont.
 Sy was een boumans wijf, en leefd' ontrent de schapen,
 Maer sy wort aengesocht om by een vorst te slapen,
 Een vorst van Israël! Siet, wat Godt wonder doet
 Aen die bedroefde troost en leêge buycken voedt!

DERDE EXEMPEL UIT ABIGAËL:

DAT AELMOES GEVEN WEDERSTAET ONSE SONDEN
 ENDE OOCK 'T GEWELT ONSER VIJANDEN.

Sirach. 29. v. 12. Legget uwe aelmoessen wegh aen een sonderlinge plaetse, deselve sullen u verlossen van alle ongeluck, sy sullen voor u strijden beter als eenig swaert of spiesse.

Komt u een vinnigh mensch of Duyvel oyt bestoocken,
 Ey leert, hoe metter daet haer aenslagh wort gebroocken:

75

Godts woort heeft my geleert, hoe hier een open hant
 Kan wonder dienstigh zijn en koelen desen brant.
 Siet, Davids wacker volck, gestoort door harde woorden,
 Maect dat sachtmoedigh hert genegen om te moorden,
 Het heyr is op den toght, de swaerden al gewet,
 Maer siet, een milde vrouw die heeft de moort belet.
 Het is dan wel geseyt, dat door het milde geven
 Wort dickmael van het volck het onheyl weggedreven,
 Soo dat'et aen den mensch als voor een wapen streckt,
 En als een stale schilt het gantsche lichaem dect.
 Maer zijt ghy niet gewoon een stalen boogh te dragen,
 En pooghje evenwel uw vyant wegh te jagen,
 Soo leert mildadigh zijn en leêge buycken voên,
 Soo konje stille zijn en groote wonders doen.

'T LAETSTE EXEMPEL, VERVATTENDE 'T GEHEELE WERCK VAN ABIGAËL:

Ende Abigaël haestede haer, ende nam tweehonderd brooden, ende twee leedersacken wijs, ende vijf maeten geroost kooren, ende hondert stucken rozijnen, ende tweehonderd klompen vijgen, ende braghtse tot David; doch haren man Nabal en gaf sy de sake niet te kennen.

Let op Abigaël, die veelderley gerechten
 Aen David heeft vereert en aen sijn rouwe knechten,
 Hoewel haer echte man niet van den handel wist,
 En schoon door haer gespreck het zijne wort gequist.
 Als ghy dan vorder leest, dat even echte vrouwen
 Den saligmaker selfs wel hebben onderhouwen,
 En dat het niet en blijktt haer mans te zijn gevraeght,
 Soo dunckt my dat haer werck aen Gode wel behaeght.
 Siet, als een jonge maeght haer trouw heeft weggegeven,
 Om met een echte vriend haer dagen af te leven,
 Soo isse metterdaet gebonden aen den man,
 En daer is niet een mensch die u begraeven 1) kan.
 Doch is'er eenigh kind of van uw naeste maegen,
 Aen wien dat uw bedrijf niet wel en sou behaegen,
 Laet dit haer antwoord zijn: wat hier de vader doet
 Is niet voor hem alleen, maer ook de kinders goet.
 De Hemel, soo het schijnt, is hier toe soo genegen,
 Dat hy om dit bedrijf verleent een grooten zegen,
 Een heyl dat niet alleen den milden gever baet,
 Maer even boven dat al die hy achterlaet.

Sirach. 4. v. 2. En weest niet hart tegen den nootdruftigen, verachtet den hongrigen niet.

BEHULPSAEMHEYT AEN DEN ARMEN NIET TE DOEN MET WOORDEN, MAER METTER DAET.

Joh. 3. v. 17. En laet ons niet lief hebben met de tonge, maer metter daet ende waarheyd.

Mijn ziel, hoort noch een stuck dat ghy behoort te mijden,
 Als ghy een Christen mensch siet dorst of honger lijden:
 Een troostelijck gespreck heeft dickmael sijn gebruyck,
 Maer dat is geen behulp ontrent een leêge buyck.
 Indien ick bidden magh, siet dat u van 't geloove
 Geen geltzucht, vilzen aert, of Duyvel ooit beroove;
 En troost uw broeder niet alleen met losse praet,
 Maer doet hem vaster hulp en dat in ware daet.
 Ten is geen quade wensch: gaet, vriend, Godt wil u helpen!
 Maer dit kan in den mensch geen dorst of honger stelpen;
 En troost geen vriend alleen met bystant van den mont,
 Maer toont hem ware gunst, dat is op vaste gront.
 Wilt ghy behoefigh volck bequame gunst bewijzen,
 Op dats' op uw behulp den schepper mogen prijzen,
 Maect, dat het evenstaegh in uwen boesem leyt,
 Wat over dit bedrijf d'apostel heeft geseyt.

1) begraeven; begrawen.

DAT AELMOESSEN IN EFFECTE UYT HET ONSE NIET
 GEGEVEN WORDEN, DEWIJLE WY MAER ALLEENLIJCK
 ADMINISTRATEURS ENDE DIENAERS VAN ONSE
 GOEDEREN ZIJN, ENDE MITSDIEN ONS DE
 GOEDEREN NIET TOE KOMEN.

Waerom doch wilje schaers, of vils, of spaersaem wesen?
 Doet wat u Godt beveelt, dat wort van hem gepresen:
 Godt is een Opper-heer van dat hy heeft verleent,
 En 't goet en is ons niet gelijk men veeltijts meent.
 Dit komt een heydens man met ronde woorden seggen,
 En 't is de waarheyd selfs en niet te wederleggen:
 Weest deelbaer van uw goet alwaer het dienen kan,
 Ghy sijt'er maer de knecht of enckel dienaer van.
 Dat uwe niet en is, dat moetje recht gebruycken,
 Geeft kleeders daer het dient, en spijst de leêge buycken,
 Maect, dat je dese plicht naer Godes wille doet,
 Ghy kont hier milde zijn oock van een anders goet.

GODT IN BARMHERTIGHEYT NAER TE VOLGEN DOOR WELDOEN AEN DEN ARMEN.

Luc. 6. 36. Weest barmhertigh, gelijk oock uwe Hemelsche Vader barmhertigh is.

Ey, let waerom dat Godt van yeder wort gepresen,
 Wel op, geminde ziel; en pooght oock soo te wesen.
 Godt is een milde geest, en daerom looft men hem,
 Of door een stil gemoet, of door een luyde stem.
 Ghy wenst dat onse Godt hem uwer moght erbermen,
 Ghy, doet oock even soo ontrent den droeven armen;
 Godt sent tot ons behoef en aerts en hemels broot,
 Ghy spijst nootdruftigh volck in haer bedroefden noot.
 Godt, als men tot hem roept, sent ons een rijcken zegen,
 Ghy, tot nootdruftigh volck weest even soo genegen;
 Wat meer? alwaerje komt, wort Godt in all's gelijk,
 Dat opent aen den mensch het eeuwich koninckrijk.

DE MENSCHEN GELIJKEN GODT NIET BETER, ALS DOOR WELDOEN AEN NOOTDRUFTIGEN.

Spreucken Sal. Cap. 11. v. 25. De ziele die rijckelijck zegent wort vet, ende wie droncken maect zal oock droncken worden.

Wie zijn mildadigh hert doet aen de menschen blijcken,
 Die kan men eenigsins met Gode vergelijken,
 Dit is by Heydens selfs voor desen soo geseyt,
 En 't dient als tot een spoor aen ons gemoet geleyt.
 't Is Godes eygen werck te geven aen de menschen,
 Wat zy tot haer behoef van Gode mogen wenschen,
 Veel luyden goet te doen is dan een krachtigh werck,
 Het maect de ziel gerust en ons geloove sterck.
 Op, op, neerslachtigh hert! en laet niet op te wecken
 Al wat tot onsen troost ons sonden kan bedecken;
 Hebt staegh in uw gepeys wat dienstigh wesen kan
 Of voor een sober wijf, of voor een schamel man.
 Godt is ten vollen goet die onser wil erbermen,
 Wat heeft hy niet geseyt ten goede van den armen!
 Siet, in sijn heiligh woort en is nau eenigh blat,
 Of 't spreeckt in vollen ernst van desen handel wat.
 Wat wordt haer niet beloofd die haer behoorlijck quijten,
 Schoon haer geschenck bestaet alleen uyt weynigh mijten! 1)
 Een broot van uw geback, een dronek uyt uwen put,
 Is oock voor onzen Godt in desen handel nut.
 Geloof het, Christen mensch, men kan met kleyne gaven
 Een hollen buyck versien, een dorstigh harte laven;
 Al wie uyt liefde geeft en met een bly gemoet,
 Is even aen den mensch en voor den Heere goet.

HOE ENDE AEN WIE AELMOESSEN TE GEVEN.

Een wijs man wort berispt en van een vriend bekeven,

1) mijt; een klein muntstuk.

Dat hy een loose guyt een aelmoes had gegeven 1);
 De man aldus bericht die heeft hem wat bedacht,
 En doen op dese wijs zijn antwoord uytgebracht:
 Wat quaet dat iemant doet, kan ick dat onheyl wreecken?
 Ick gaf dit aen den mensch en niet aen sijn gebreecken?
 En alsser iemant deught aen quade menschen doet,
 Hy krijgt noch evenwel geen beul in sijn gemoet.
 Maer ick wil niet-te-min bevelen aen de wetten,
 Dat sy een naerder praem op desen handel setten,
 Het is èn stadt èn dorp en alle menschen goet,
 Dat niemant in het lant de luye buycken voet.
 Schier yeder een die neemt en even met verlangen,
 Het geven evenwel is beter als ontvangen:
 Dat heeft ons Godes zoon, ja Godes woort geseyt,
 Het dient hier, naer my dunckt, wat naerder uytgeleyt.
 Wie aen sijn naesten geeft die wort van Godt gepresen,
 Het kan hem in der tijt en namaels dienstigh wesen:
 Maer die van iemant neemt, schoon hy niet wel en doet,
 Die treckt maer enckel quaet uyt iemants anders goet.
 Al wat een Christen geeft en magh men niet gebruycken,
 Noch tot verkeerde lust noch voor de luye buycken:
 Want soo'er eenigh mensch hierop de luyert speelt,
 Soo hout men dat hy 't goet van zijnen naesten steelt.

BEDENCKINGE OP HET GEVEN VAN WAERDIGEN ENDE ONWAERDIGEN.

Luc. 3. v. 16. Die twee kleederen heeft, deyle mede die geen en heeft, ende die spijs heeft doe desgelijcks.

Die Godes heyligh Woort met aendacht overlesen,
 Vernemen in den geest een ongewoonlijk licht;
 Want yeder Christen-mensch die wort'er onderwesen
 Hoe hy sich dragen moet in sijn bescheyden plicht.
 Daer zie ick, hoe dat Godt de zijnen laet gebieden
 Te doen een seker werck, dat hem is aengenaem;
 Dat is, wat goets te doen aen naugesette lieden,
 Daer uyt rijst hoogen lof voor Godes hoogen naem.
 Nu weet ick, dat geen mensch hier toe en is genegen,
 Ten zy hem Godt vernieuwt en opent sijn gemoet:
 Al wat men goets ontfanght, het komt uyt Godes zegen,
 Hy is de rechte bron van alderhande goet.
 Dies koom ick, hooghste Godt! voor u ter neder knielen,
 En storten mijn gebed in Christi soeten naem;
 Ick giete voor u uyt de krachten mijner zielen,
 Ey, maeckt mijn doffen geest tot desen plicht bequaem,
 Doet alle gierighyent en geltsucht van my wijcken,
 En stort van boven af in my een milden geest;
 Leert my in eenigh deel uw milden aert gelijcken,
 Dat is voor 't schamel volck gelijk een staege feest.
 En nademaal ghy wilt, dat niemant sal misbruycken
 Dat voor nootdruftigh volck door iemant wort gespaert:
 Ick weet uw heyligh Woort en prijst geen luye buycken,
 Maer acht het ledigh volck als van een boosen aert.
 En daarom bid ick, Heer, wilt my doch openbaren,
 En als ick tot u roep, soo klopt aen mijn gemoet,
 Waer dat ick geven sal, en waer dan weder sparen,
 En waer'er iemant is die dient te zijn gevoet.
 En als mijn ooge valt ontrent den rechten armen,
 Soo spreek door uw geest wat ick behoer te doen:
 Laet mijn inwendigh hert door liefde dan verwarmen,
 Leert my de naecten kleen en leège buycken voen.
 Men wort in dese plicht al menighmael bedrogen,
 Om dat men sijne gunst by wijlen qualijck biet:
 Dat my waerachtigh schijnt is dickmael gantsch gelogen,
 Waer door het slimste volck het beste deel geniet.
 Maer schoon of dit bedrogh by wijlen mocht gebeuren,
 Dat aen een slordigh volck een weldaet wort gedaen:

Ons geest noch evenwel hoeft daerom niet te treuren,
 Schoon dat men somtijts feylt en mist de rechte baen.
 Doet weldaet, lieve ziel, hier baet geen anghstigh kiesien,
 Dit heeft een Heyden selfs voor desen eens geseyt:
 Om eenen wel te doen soo moetm'er veel verliesien,
 Dit dient ons evenselfs met aendacht overleyt.
 Ons wil is goet geweest als wy de weldaet gaven,
 Dat stelt ons hert gerust en hout ons buyten schult:
 't Is goet, hoe dat'et gaet, een hollen buyck te laven,
 De reste dient de mensch te lijden met gedult.
 En laet noyt eenigh mensch van uwe gunst versteken,
 En sift niet al te naeu wat iemant anders doet:
 Ach, wy sijn evenselfs vol alderley gebreecken!
 Laet dan een ander daer, en klopt aen uw gemoet.
 Wort hierin Godt gelijk, dat sal u beter wesen,
 Die regent op een bergh en in een laege dal:
 En als de gulde son komt uyt de lucht geresen,
 Die streckt haer stralen uyt en schijnt dan over al.
 Treet vorder in het werck en let op alle dingen,
 Ontsegh geen arrem mensch, schoon hy van buyten koomt,
 Wy sijn al, lieve ziel, wy sijn al vreemdelingen,
 Soo wort het Christen volck in Godes woort genoemt.
 Ontvanght een schamel mensch, en hoort oock sijn begeeren,
 Veracht hem nimmermeer, oock met hem niet en spot:
 Sout ghy behoefigh volck van uwe deuren weeren?
 Wy sijn al bedelaers by onsen grooten Godt.
 Indien'er iemant klaeght voor een die is gevangen,
 En die gelijk een slaef in harde banden sit,
 Wilt met een Christen oor zijn droeve klacht ontfangen,
 En tot een meerder spoor soo denckt ten lesten dit:
 Een ziel die in ons lijf op aerden wort gevonden,
 Die is gelijk een mensch met boeyen aen het been;
 Want zy is met het vleesch ten laesten vast gebonden,
 Dies hoort men menigmael haer overdroef geweest.
 Waer sal ick, lieve Godt, waer sal ick iemant vinden,
 Ick die van 't ydel vleesch soo sware lasten draeght?
 Wie sal my, lieve Godt, ten lesten eens ontbinden
 Van dit ellendigh pack daer van ick heden klaeght?
 Ey siet, waer komt'er oyt een mensch tot ons genaken,
 Die niet in eenigh deel met ons en is gelijk?
 Want als men recht doorsiet al onse beuselsaken,
 Soo sijn wy altemael hier in een ander rijck.
 't Is best dan over al te letten op den armen,
 Want hoe het immer gaet, daer wort iet goeds gedaen:
 Wil iemant dat hem Godt sal over hem erbermen,
 Dient op nootdruftigh volck sijn gunst te laten gaen.
 Al die voor onse deur haer zeylen komen strijcken,
 En eysschen eenigh dingh haer dienstigh in den noot:
 Die mogen haren staet met d'onse vergelijcken,
 Al is'er iemant rijck of uytermaten groot.
 Maer dit woort sal misschien een raetsel mogen schijnen,
 Ghy seght, naer dat my dunckt: hoe kan ick dit verstaen?
 Maer, vrienden, hoort een woort, uw twijfel sal verdwijnen,
 Wilt ghy maer evenselfs in uwen boesem gaen:
 Daer sal een vreemdelinck in u haest sijn gevonden,
 Ghy sult een blinde man als voor uw oogen sien:
 Daer sal een slave zijn aen ketens vast gebonden:
 Treet hier met oordeel in, het sal gewis geschien.

WAT ORDRE TE HOUDEN IN 'T UYTDEELEN VAN AELMOESEN, TE WETEN, INSONDERHEYT AEN DE HUYSGENOOTEN DES GELOOFS.

Gal. 6. v. 10. Soo lange dan als wy tijt hebben, laet ons goet doen aen allen, doch meest aen de huysgenooten des geloofs.

Maer hier, naer mijn begriep, behoort men ons te seggen,
 Hoe dat wy desen plicht behooren aen te leggen;
 Wat voet hier dient gevolgt, wanneer men geven moet,
 Daer iemant dient gekleet en oock te zijn gevoet.
 Wel hoort, eer ick besta hier vorder in te treden,

1) Aristoteles.

Toont eerst uw volle gunst aen Christi waere leden:

Dat is bysonder volck, die hebben onder een
 Veel dingen yeder nut, maer evenwel gemeen.
 Dit is haer eerste gront: sy houden allegader
 Den goedertieren Godt voor haer gemeenen Vader:
 Voor broeder Christus selfs; de spijsse diese voet,
 Dat is Godts heyligh Woort, een troost van haer gemoet.
 Sy hebben boven dat noch veel gemeene dingen,
 Sy zijn hier Pellegrims en rechte vreemdelingen:
 Zy komen altemael en 't is in 't eygen perck,
 Haer algemeen vertreck, dat is de waere kerck.
 Aen Christi lichaem selfs sijn zy als eygen leden,
 Haer algemeene schat bestaet in haer gebeden;
 Sy poogen altemael, en oogen al gelijk,
 Als naer haer eenigh wit, het Hemels koninckrijk.
 Aen dese boven al moet ghy uw gunste toonen,
 Dat sal te rechter tijt de groote rechter loonen;
 Wat van dit Broederschap het minste lit geniet,
 Dat reket Christus selfs als waer het hem geschiet.

BEDENCKINGEN OP DEN TEXT VAN SALOMON.
 PREDIKER II vs. I:

Werpt uw broot op het water, ende ghy zult'et vinden na veele daegen.

Job. 29. v. 12. Ick bevrijdde den ellendige die riep, ende het harte der weduwen deed ick vrolick zingen.

Daer is een seecker spreuck in Godes woort te lesen,
 Die schijnt of vreemt geseyt of sonder slot te wesen;
 Doch mits de wijste vorst die als een leere spreekt,
 Soo dient'er ondersocht wat in het raetsel steeckt:
 Hy spreekt als of ons broot most over 't water varen,
 En dat men 't weder krijgcht na loop van lange jaren;
 Maer wat heeft doch gemeens het water met het broot?
 De zee is immers rijk en lijt geen hongersnoot.
 Oock is by ons een woort al over langh geboren:
 Wat in het water valt dat hout men als verlooren;
 Soo dat ick niet en weet wat dat dees spreuck beduydt,
 Ick bid u, magh het zijn, leght ons dit naerder uyt.
 Wel, om tot dit geheym een wegh te mogen baenen,
 De waters hier vermelt hout die voor droeve traenen,
 Of die een teëre wees of weduvrouwe schreyt,
 Daer voor een milde hant moet altijd sijn bereyt.
 Hier dient oock broot besorgt of ander nutte saecken,
 Die haer bedroefden geest zijn machtigh bly te maecken;
 Dat is, dat u hier na, is 't niet in 't aertsche dal,
 Dat is, dat onse Godt u weder geven sal.

DAT 'T GEVEN VAN AELMOESSEN DE ZONDEN UYT-
 WIST ALS 'T WATER 'T VUUR DOET.

Sirach. 12. v. 8. Als water een barnende vier uytblust, alzo wisset de aelmoesse de sonden uyt, ende de overste vergelder zal 't nammaels gedencken, ende sal hem in 't ongeluck beschermen.

Mijn ziel op datje meught u des te meer erbarmen,
 En recht mildadigh zijn ten goede van den armen,
 Zoo leest wat voor een prijs de goede schepper set
 Voor die in rechten ernst op desen handel let.
 Want daer men van dit werck vint duydelijk geschreven,
 Soo worden daerom selfs ons sonden uytgewreven:
 Ons sonden gantsch bedeckt, ons sonden uytgewist,
 En Godes gramschap selfs die wort'er door gelist. 1)
 O groot en wonder werck! o Godt, maeckt ons genegen
 Tot soo een nut bedrijf en soo gewenschten zegen!
 Geef ons een milden geest en dood ons wrecken aert,
 En laet het uwe zijn al wat'er is gespaert.
 't Is uwe, lieve Godt, wat by ons wordt beseten,
 En dan noch laet uw woord aen alle menschen weten,

1) gelist; gestilt.

Dat ghy het overneemt als waer het u geschiet,
 Al wat een schamel mensch om uwent wil geniet.

AELMOESSEN TE DOEN MET LIEFFELIJCK GELAET.

Welgelucksaligh is hy die sich verstandelijck draeght tegen eenen ellendigen, de Heere sal hem bevrijden ten dage des quaets Psal. 41. v. 1.

Deut. 15. v. 10. Uw harte en moet boos zijn als ghy geeft.

Sirach. 18 v. 15. Een onvriendelijcke gave is verdrietigh. Cap. 20. v. 13. Een wijs man maeckt zijn geschenck waerdigh met lieffelijcke redenen.

Dit volgende is te lesen in 't tweede boeck der Koningen het eerste capittel.

Soeckt geen nootdruftigh volck met onrecht t'onderdrucken,
 Want dat ongalick werck en sou u niet gelucken:
 Hy die een schamel mensch beledight of bespot,
 En quest geen mensch alleen, maer hoont den grooten Godt.
 En die siet alle dingh, en kent de quade streecken,
 En sal te sijner tijt den boosen handel wreecken:
 Ghy daerom, let'er op, doet slechte lieden goet,
 Soo krijg'je 't eeuwich heyl en vreed' in uw gemoet.
 Indien'er iemant is begeerigh aen te mercken,
 Wat vriendelijck gespreck is machtigh uyt te wercken,
 Die leese dat hier volght, en weege dit geval,
 Dat ick uyt Godes woort hier onder stellen sal:
 Een koningh Israëls die sont eens vijftigh lieden,
 En liet een groot propheet in haest by hem ontbieden;
 Een van den rouwen hoop die sprack Elias aen,
 En hiet hem van den bergh en tot den koninck gaen:
 De man Godts hoort het volck gansch hart en vinnig spreken,
 En stracks op zijn bevel is daer een vier ontsteken,
 Dat trof den gantschen hoop met soo een felle vlam,
 Dat niemant van den bergh en tot den koningh quam.
 Die heeft van stonden aen een ander rot gesonden,
 Dat weder op den bergh Elias heeft gevonden:
 Maer nademael het volck haer als te voren droegh,
 Soo was 't dat wederom een vlam die vijftigh sloegh.
 De koningh, schoon hy had veel reden om te treuren,
 Bleef hart gelijk hy was al sagh hy dit gebeuren:
 Soo dat hy wederom noch vijftigh mannen sont,
 Maer die de bende leyt die had een soeter mont;
 Die heeft door heus gespreck Elias soo bewogen,
 Dat hy, als van den bergh al sachjens afgetogen,
 Gewilligh in het hof en by den koninck quam,
 En niet een eenigh mensch die eenigh leet vernam.
 Siet, vriendelijck onthael, wel spreekken, soete woorden,
 Zijn by de felste selfs gelijk als sachte koorden,
 En stillen haren geest: wat oock een mensche doet,
 Een vriendelijck gespreck is hier en elders goet.
 Indien in tegendeel nu iemant wil bemercken,
 Wat vriendelijck gespreck is machtigh uyt te wercken,
 Die neem in zijn gepeys den vorst Rehabeam,
 Die mits een hart gespreck groot onheyl over quam:
 De wijse Salomon, zijn vader was gestorven,
 Dies was hem nu de kroon als outste zoon verworven;
 En daer was niet te doen als dat hy, na den rou,
 Op zijn verheven troon ten vollen klimmen sou.
 Maer daer quam seecker volck, van Israël gesonden,
 Die met een groot getal voor haren koninck stonden:
 Die deden een versoeck, maer vry al wat te rouw,
 Dat hy sijns vaders jock vry lichter maecken wou:
 Uw vader, was het woord van dese rouwe gasten,
 Heeft op het lant geleyt al vry wat sware lasten,
 Die dienen afgeschafft, of immers seer versaght,
 Eer ghy op 's konincks troon nu staet te sijn gebraght.
 Hier op zoo liet de vorst terstont by hem vergaeren
 Een slagh van deftigh volck begaeft met oude jaeren:
 Die soght hy tot behulp, en vraeght in dit geval,
 Hoe dat hy dit versoeck ten besten stieren sal?
 Die seggen al gelijk: spreek niet als heussche woorden,

Zoo treckt men maghtigh volck gelijk met sijde koorden.

Het is van outs geseyt: hy maeckt hem best bemint,
Die op een saghten voet een maghtigh rijk begint.
De vorst met desen raet en liet hem niet vernoeogen,
Hy wou hem, zoo het bleeck, by jonge lieden voegen;
Die spreekken ander tael oock met een vollen mont,
Die dese jonge vorst voor hem vry beter vont;
Die seggen overluyt dat raet van grijsje baerden
By hem dient aengehoort als luy van geender waerden:
Het is hen onbekent hoe nu de werelt gaet,
Ghy daerom, hou je niet aen die versuften raet.
Ghy moet op desen tijt gelijk een koninck spreekken,
Zoo kan men alderbest veel harde koppen breecken.
Het is maer vrouwen spraeck die d'oude lieden raen,
Ghy, om dan wel te doen, moet hier al anders gaen.
De jonge prins die doet dat jonge lieden rieden,
Dies sagh men metter daet een vreemde saeck geschieden:
Tien stammen, naer het woort, die scheyden van hem af,
Dat was de rechte vrucht die hem de strengthheyt gaf.

DAT AELMOESSEN TYDELIJCK DIENEN GEGEVEN TE
WORDEN, ENDE NIET UYTGESTELT TOT HET
UYTTERSTE VAN 'SMENSCHEN LEVEN.

Erasmus van dese ende diergelijcke superstitieuse vertroostinghen, die somtijts by de menschen worden aengenomen, schrijft hy in zijn tractaet. De praeparatione ad mortem, als mede in zijn tract. De Dei immensa misericordia in fini.

Wilt ghy ontrent den ooght bequame vruchten maeyen,
Soo wilt te rechter tijt en voor den winter saeyen:
Hy pleeght een slecht bedrijf die zaet wanneer het vriest,
Vermits de zaeyer dan zijn moeyt' en zaet verliest.
Wilt ghy met wel te doen by Godt u liefstal maecken,
Soo doet het eer de dood uw leger komt genaecken;
Doet wel terwijl'je leeft, want siet, het duyster graf
Dat neemt ons wel te doen en alle deughden af.
De boom blijft daer hy valt, gelijk men vint geschreven,
Daar is niets goets te doen na dit kortwijlich leven;
Een zielmis gelt'er niet, en 't is maer sotte klap;
Dat iemant heyl verwacht uyt Paep of Munnicks kap.
Daer zijn'er die het volck met troosten willen stercken,
Wanneer de bleecke doot op haer begint te wercken,
En brengen, soo het schijnt, veel dingen aen den dagh,
Dat haer oock na de dood ten goede dienen magh.
Ja, roepen overluyt: wilt u doch hier verkloecken,
Ick sal voor uwe ziel het heyligh land besoecken,
Dat sal u dienstigh zijn en stijven naer den geest,
Ghy, schoon de dood genaect, blijft stout en onbevreesst.
Siet daer een schoonen troost, gelijk de menschen meenen,
Maer kan dit voordeel doen ontrent ons dorre beenen?
Wat my hier in belanght, my dunckt het is te slecht,
Vermits des Heeren woort ons anders onder-recht.
Erasmus, of hy selfs als priester was geschoren,
Acht troost van desen aert voor ons te zijn verloren:
Hy wijst ons vaster stof en beter regels aen,
Om met een stillen geest van hier te mogen gaen:
Hy schrijft hoe dat de mensch sijn harte moet bereyden,
Om uyt dit tranendal gerust te mogen scheyden.
Ghy daerom, Hollants volck! leest wat uw lantsman seyt.
En hoe men best gerust uyt vleesch en werelt scheyt.

DAT HET GEVEN VAN AELMOESSEN EEN KRACHTIGH
MIDDEL IS OM GODTS BARMHERTIGHHEYT OVER
ONS TE VERWECKEN.

Spreuck. Sal. cap. 14 v. 31. Wie den geringen gewelt doet, lastert des selven Schepper: daer-en-tegen wie sich der armen ontfermt die eeret Gode, ende hy is vergelder.

Die wenscht dat onse Godt hem zijner moght erbarmen,
Dient met een wacker ooght te letten op den armen,

En met een open hant hem troosten in den noot,
Met deeksel hem versien en met nootwendigh broot.
Het is van outs gemerckt dat, wie de naeckten deeken,
Des Heeren hooghste gunst tot haren troost verwecken,
En wie in dit behulp hem naer behooren quijt,
Is Gode liefgetal en dat voor alle tijt.
Dit heeft een deftigh man wel krachtigh aangewesen;
En een milddadigh hert ten hooghsten ons gepresen,
Ja, seght dat Godes gunst dan best wordt opgeweckt,
Wanneer men droeven troost en naeckte leden deekt.
Wanneer de mensch verhuyst, wat kan hem rijkdom baten?
Al wat hy hier besit dat moet hy achterlaten;
Siet, als de dood genaect, wat draeght'er iemant met?
Misschien een slechten doeck of wel een oude slet.
Een die als erfgenaem uw rijkdom sal verwerven,
Sal licht ongalick zijn wanneer ghy komt te sterven,
Soo dat uw gantsch besit sal twijfelachtigh staen,
Hoe dat na uw vertreck de saecken sullen gaen.
Light sal een quistegoet te meerder weelde plegen,
Of tot oneerlijck spel nog meerder sijn genegen,
Als hy te voren was, maer 't is een vaster voet
Als iemant nut behulp aen schamel menschen doet.

DAT GODT ONS DOOR SIJN EYGEN EXEMPEL TOT
MILDADIGHEYT VERSOECKT, SEGGENDE: WEEST
BARMHERTIGH GELIJK OOCK UWE HEMEL-
SCHE VADER BARMHERTIG IS.

Matth. 5. v. 7. Saligh sijn de barmhertige, want haer sal barmhertigheyt geschieden.

Godt spreeket tot al het volck, ten goede van de seden:
Weest soo gelijk als ick in barremhertigheden;
Mijn ziele let'er op wat hier de schepper seyt,
Het dient wel aengemerckt en aen de ziel geleyt:
Godt stelt hem tegen ons gelijk een eygen vader,
En schoon dit verder gaet noch komt hy echter nader:
Hy draeght hem tegen ons gelijk een moeder doet,
Die met haer eygen borst haer teere kinders voedt.
Noch laet hy, boven dat, aen alle menschen weten,
Dat schoon een moeder selfs haer kinders moght vergeten,
Dat hy gelijkewel ons niet verlaten sal;
Maer wesen onsen troost in druck en ongeval.
Mijn ziel, ick sta verbaest, onseker wat te seggen,
Wanneer ick dit geheym ga nader overleggen:
Ach! is de groote Godt soo uytter maten goet,
Waer is dan menighmael, waer is ons Christen bloet?
Waer is ons innigh hart, als wy door goede wercken,
Dat is door rechte gunst, ons naesten moeten stercken?
Waer is? — maer 't is genoegh, ick maecke dit besluyt,
Ghy, weeght het waerde ziel, en treckt'er voordeel uyt.
Siet, moet ons vilsen aert den milden Godt gelijcken,
Soo moet wat sondigh is uyt ons gedachten wijcken:
O Godt! in wien alleen mijn troost versgelt staet,
Ghy, die my geeft de wil, geeft oock de volle daet!

DAT MEN IN HET MAECKEN VAN SIJN TESTAMENT
OF UYTERSTE WILLE, ELCK NAER SIJN GELEGENHEYT,
DEN ARMEN BEHOORT GEDACHTIG TE WESEN.

Dat dit in Engelandt zoo gebruyckelijck is verhaelt D. Henr. Valentin, in sijn boeck genaemt Private Devotions, ende 't wort hier te lande veel onderhouden.

Hier valt my noch iet in dat dienstigh is geweten,
En wat dat my belanght, ick wil het niet vergeten:
Ghy, maeckj' een testament of wel een codicil,
Toont aen 't nootdriftigh volck oock dan uw goeden wil.
Daer is een out gebruyck in veelderhande steden,
En 't is een heussche pligh ten goede van de seden,
Siet, asser eenigh mensch by vrienden wordt onthaelt,
Daer aen een grage waert geen gelt en wort betaelt,

Die plagh dan aen de meyt of knechten iets te schencken,
 Om dat het dienstbaer volck oock zijner moght gedencken,
 En na dees heuse plight is naer den eysch gedaen,
 Zoo magh een yeder heen en naer de sijnen gaen.
 Wel siet, die nu ter tijt uw ziele gaet bereyden
 Van aertse gastery en vrienden af te scheyden,
 Denckt, wat een lange tijt dat Godt u heeft gevoedt,
 En dat j' een danckbaer hert aen hem betoonen moet.
 Maect in uw leste wil een penninck aen den armen,
 Die na uw koude dood haer leden magh verwarmen:
 Ghy kunt na desen tijt geen leêge buycken voên,
 Siet, dese plight alleen die staet u maer te doen.
 Onthout dan dese leer. en wiltse niet vergeten:
 Als ghy niet meer en kunt, laet dan een ander eeten.
 Stelt vast in uw gemoet dat u, na dit geval,
 Geen paep of munnicks kap oyt dienstigh wesen sal.
 Wanneer men uwen rif sal plat ter aerden strecken,
 Ghy hoeft geen kledingh meer, wilt dan de naeckte decken:
 Maect hier een naeste vriend, een kind, of erfgenaem,
 Of die ghy best betrouwt, oock na de doot bequaem.

ONNODIGE ONKOSTEN AF TE SCHAFFEN, OM BEHOEF-
 TIGE LIEDEN ONDERSTANT TE MOGEN DOEN.

*Dit of diergelijck geval is bejegend Amadus Hertog van Savoyen, ge-
 lijck by Munsterus wordt verhaelt, Lib. sec. Cosmographica, ter
 plaetsen daer hy verhandelt de sake van den Hertogh van Savoyen.*

Een seecker edelman die gingh een vriend besoecken,
 En mits hy niet en was genegen tot de boecken,
 Soo soght hy ander werck, gelijk den adel plagh,
 Op dat hy met vermaeck sijn tijt verdrijven magh.
 Sijn waert in tegendeel, schoon op het lant geseten,
 Die kon een langen tijt met lesen wel vergeten,
 Want hy was stil van aert; maer zijn genoode gast
 En was met dit bedrijf in 't minste niet gepast.
 Hy wou of met de kaart of met den teerlingh spelen,
 Of anders, soo hy sprack, den tijt sou hem vervelen.
 Dies vraeght hy sijnen waert of hy geen honden voedt,
 Gelijk door al het lant den meesten adel doet.
 De waert heeft hem gebraght daer vijftigh menschen saten,
 Die ham en ossevelesch met grage tanden aten,
 Een ongereden hoop: veel is'er sonder kleet,
 Veel kreupel of verminckt, al seltsaem uytgereedt. 1)
 De joncker stont en keeck, onseecker wat te seggen,
 Dies ginck hy dit gesicht wat naerder overleggen;
 Ten lesten berst hy uyt: ô wat een vuyl gespuys,
 Onweerdigh altermaal voor soo een edel huys!
 Dit sijn maer bedelaers, of diergelijcke guyten.
 Daer voor een edelman sijn deur behoort te sluyten:
 Ey, maect u metter daet dit ongedierte quijt,
 Daer van men anders niet als schaed en hinder lijt.
 De waert van sijnen gast dus vinnigh doorgestreecken,
 Ginck als een Christen mensch, niet als een jager spreecken:
 En stoot u daer niet aen dat ghy hier heden siet,
 't Is voordeel, lieve vriend, wat ick hier van geniet.
 Dat ghy genoeghte vint in honden aen te voeden,
 Dat kan ick, lieve vriend, op heden niet bevroeden:
 Wat my hier in belanght, ick weet een ander jacht,
 Daer van ick meerder lust en grooter voordeel wacht.
 Hier op soo sprack de gast: wat meught ghy u doch moeyen
 Met al dit vuyl gespuys? de vorst sal u verfoeyen,
 Dit huys dat sal voortaan een gasthuys sijn genaemt,
 Ghy, blijft een edelman, gelijk het u betaemt.
 Den adel die ick ken sijn meest ongere menschen,
 (Soo sey de goede waert) 't zijn niet als vuylen:
 Kunst, wijsheyt, wetenschap 't wort al by hen veracht,
 Wat ghy hier adel noemt, dat hiet ick sotte pracht.

1) uytgereedt; uitgerust.

Dees bracken hier vergaert die voed' ick met verlangen,
 Daer wil ick, soo ick kan, den hemel mede vangen:
 En 't is naer mijn begriip al ver de beste jacht,
 Daer toe met alle vlijt gedurigh dient getracht.
 't Is best, naer mijn begriip, de jaght te laten varen,
 En voor nootdruftigh volck ons overschot te sparen;
 Een mensch, hoe dat'et gaet, is beter als een hont,
 En watj' of in het bosch of elders vangen kont.
 Men leest dat Esau was tot jagen seer genegen,
 Maer wijl den weyman joegh verloor hy sijnen zegen.
 Ghy, jaeght een vlughtigh hart, of beer, of vinnig swijn,
 De jaght van desen aert die sal my beter zijn.

DAT GODT IN 'T GEVEN VAN AELMOESSEN DER MEN-
 SCHEN GOETWILLIGHEYT, ENDE NIET DE GROOT-
 HEYT VAN DE GAVEN GEWOON IS AEN TE SIEN; DAT
 DAER OOCK GERINGE LUYDEN AELMOESSEN KON-
 NEN GEVEN DIE GODT AENGENAEM ZIJN.

*Luc. 31. v. 3. De Heere Christus sag een arme weduwe twee kleyne
 penninckskens in de schatkiste werpen, ende hy seyde: dese vrouwe
 heeft meer dan alle ingeworpen.*

Hier geef ick noch een raet aen alderhande lieden,
 Dat sy een gunstigh hart aen alle menschen bieden;
 Al wat uyt liefde komt dat is Godt aengenaem,
 En yeder Christenmensch die is'er toe bequaem.
 Hebt ghy maer weynigh goets, weest daerom niet verslagen;
 Uw goede wil alleen die kan oock Godt behagen:
 Ick hou het voor gewis, die wijn noch bier en heeft,
 Dat hy noch liefde pleeght schoon hy maer water geeft.
 Siet hier een weduwvrouw in d'offerkiste smijten,
 Een gifte, die bestaet alleen uyt weynigh mijten;
 En noch wort haer geschenck by Godt soo hoogh gestelt,
 Als of haer offerwerck bestont in machtigh gelt.
 Weest niet te seer besorght waer ghy sult rijkdom haelen;
 Oock door een goede wil zoo kan men Godt betaelen:
 Maer daer en is geen prins hier in het aertsche dal
 Die met de wil alleen hem vergenoegen sal.
 Indien hy schattingh eyst, wie moet hem die besorgen?
 En dat al menighmael oock voor den naesten morgen?
 Of zoo dat metter daet niet recht en wordt gedaen,
 Die in gebreecke blijft, die isser qualick aen.
 O Godt! hoe groote gunst komt ghy aen de uwe toonen!
 Ghy wilt oock sonder dat een willigh hart beloonen;
 In uw geheymen raet was Isack als gedoot,
 Maer Abrams goeden wil die stelt hem buyten noot 1).
 O Goedertieren Godt! Bestiert mijn doffe sinnen,
 En laet ick anders niet als U alleen beminnen:
 Ja, niet een stil gepeys magh brengen aen den dagh,
 Als dat U aengenaem, ja heyligh wesen magh.

GEEN AELMOES TE DOEN UYT ONRECHTVAERDIGH
 GOET, MAER 'T SELVE AEN DEN RECHTEN EYGENAER.
 WEDEROM TE LAETEN TOEKOMEN.

Wilt ghy een offer doen dat Gode sal behagen,
 Dat is aen schamel volck of gelt of voetsel dragen;
 Soo weet dat uw geschenck soodanig wesen moet,
 Dat niet en is vermenght met ongerechtig goet.
 Want is'er vuyl gewin in uw vertreck gebleven,
 Dat moet je metter daet en spoedigh wedergeven,
 Of aen den eygenaer of aen den erfgenaem,
 Want tot een heyligh werck en is het niet bequaem.
 Maer soo ghy, watje soeckt, niet naer en weet te sporen
 Hem die door uw beleyt heeft eenigh goet verloren,
 Soo datj' hem nu ter tijt in wesen niet en vint;
 Soo geeft'et aen zijn wijf of nagelaten kint.
 Maer heb j' hem nageseylt, en dat met alle winden,
 En dat je evenwel hem niet en weet te vinden,

1) d'Opofferinge van Isaac.

Soo gaet dan by het volck of iemand van de kerk,
 Die schamel lieden dient, gelijk sijn eygen werck:
 Stort hem dan in den schoot al wat u moght beswaren,
 Dat ghy hier voormaels wont in uw' onwijse jaren.
 Maer dit 's geen aelemis, op datje niet en dwaelt,
 Het is oprechte schult die by u wort betaelt.
 Wort met geen hoogen moet hierom oyt aengedreven;
 Het was uw eygen niet, ghy moest'et wedergeven.
 Gaet liever tot den Heer en offert uw gebedt,
 Dat hy in beter stant uw saecken heeft geset.
 Ja, bidt met alle kracht, dat hy u wil vergeven,
 Wat uw aelwaerdigh vleesch voor desen heeft bedreven;
 En als uw swaer gemoet aldus ontladen is,
 Tast dan uw eygen aen, dat is recht aelemis;
 En stelt van nu voortaan wel vast in uw gedachten,
 Dat ghy van vuyl gewin u sult gedurigh wachten.
 Siet daer, beminde ziel, dit is de rechte voet,
 Hoe ghy nootdriftigh volck uw gunste toonen moet.

TWEDE LEER.

DAT MEN ONRECHTVAERDIGH GOET MOET SOECKEN
AEN DE RECHTE EYGENAERS TE DOEN WEDERKOMEN.

Genes. 4. v. 7. Wanneer ghy vroom zijt, soo zijt ghy aengenaem: zijt ghy daerentegen niet vroom, soo rustet de sonde voor de deure; doch en laet ghy niet haren wille, maer heerscht over haer.

Een man viel sieck te bed, en al de medecijnen
 Verklaerden dat eerlangh zijn leven sou verdwijnen;
 De siecke, des verschrickt, gingh siften sijn gemoet,
 En vond sijn huys verrijckt met onrechtvaardigh goet.
 Hier op heeft sich een strijt in sijnen geest verheven,
 Of niet het vuyl gewin te rugge dient gegeven,
 Of aen den eygenaer of aen den erfgenaem,
 Maer hier toe toont het vleesch hem bijster onbequaem;
 Dat riep: Zout ghy het laut, soo langh by ons beseten,
 En daer tot heden toe geen menschen af en weten,
 Gaen geven aen een vent die u niet eyschen kan?
 Dat waer een dwase daet van soo een deftigh man.
 Ey, siet uw kinders aen, die van u sijn geboren,
 Al wat ghy wedergeeft dat is voor haer verloren.
 De man die stont verstelt, mits hem het vleesch bevecht,
 En dat met groot geweld, als aen het goed gehecht.
 Hy dacht en overdacht den gront van dese saecken,
 Onseecker langen tijt wat hy behoort te maecken:
 Maer siet, in dit gepeys rees hem een beter geest,
 Die maeckt dat sijn gemoet den hoogsten rechter vreest.
 Hy laet na dit gepeys zijn kinders binnen komen,
 En seght'er met bescheyt wat hy had voorgenomen:
 Doch om met beter schijn hier in te mogen gaen,
 Sprack hij op dese wijs de rouwe gasten aen:
 "Ick heb onlanghs geleert van wijse medecijnen;
 Dat reuck van menschevlees de koortse doet verdwijnen;
 Nu, dit kan zijn gedaen oock door uw minste lit,
 Ghy, die mijn kinders zijt, vergunt uw vader dit:
 Komt maer in dese kaers uw kleynste vingers steecken,
 Dat sal de bange koorts en al haer pijnne breecken;
 Ja, 't sal een teycken zijn dat ghy mijn kinders zijt,
 Soo ghy om mijnent wil een weynigh pijnne lijdt."
 De jeught hoort met gemack haer oude vader sprecken,
 Maer niemant is gesint haer vingers uyt te steecken:
 Het vlammen van de keers dat scheen haer bijster heet,
 Een yder is verschrickt oock van het minste leet.
 De man seyt wederom, het moeste soo geschieden,
 En ginck met grooten ernst zijn kinders dit gebieden;
 Maer 't viel haer seltsaem in, dies bleef een yder staan,
 En wat de vader seyt, niet een en wilder aen.
 Als dit de man vernam, soo ginck hy overleggen,
 En na een korte wijl begon hy dit te seggen:
 "Wat ben ick voor een bloet, die soo een lange tijt

Heb binnen my gevoelt een steege sinnestrijt?
 Sal ick in 't helse vier mijn ziele laten brengen,
 Daer niet een kint voor my sijn vinger wil versengen?
 Neen, jongers! hoort een woort: ick heb onwettigh goet,
 Dat wil ick laten gaen aen die het hebben moet.
 Ick wil in stillen geest en in gerustheyt sterven,
 Maer wil mijn vuyl gewin geen kinders laeten erven:
 Ick wil geen ziel-verdriet, en min noch helse pijn,
 En, met een woord gezeyt, ick wil Zaccheus zijn.
 Wat sal onwettigh goet aen iemand kunnen haten?
 't Is beter goet te doen, als schatten na te laeten.
 Geen kint en wijt het oyt sijn ouders grooten danck,
 Een eeuwich qualick zijn dat duert te bijster lanck."
 Hier op soo liet de man een trouwen vriend ontbieden,
 Die seyt hy sijn belangh en wat'er moet geschieden:
 En na sijn laetste wil ten vollen is verstaen,
 Soo wort het naer den eysch van stonden aen gedaen.
 Toen was de man gerust en gaf hem om te sterven,
 En badt dat hy van Godt genade moght verwerven:
 Hy gaf den schepper danck, en na een kort besluyt,
 Hy keert hem naer de want en blies het leven uyt.

RECHT ENDE CHRISTELIJCK GEBRUYCK VAN DEN
RIJCKDOM.

Eerste Timot. 6. v. 9. Den rijcken in dese tegenwoordige werelt beveelt dat sy niet hooghmoedigh sijn, noch haere hoope setten op de ongestadighheyt des rijckdoms, maer op den levendigen Godt, die alle dingen rijckelijck verleent om te genieten; dat sy mildadigh sijn, rijcke wordende in goede wercken, geerne mededeelende, leggende haer selven wegh een schat tegen het toekomende.

Het is een groot verschil, en groot en rijck te wesen,
 En gelt en 's werelts goet te dienen nevens Godt:
 Het eerste, wat ick lees, en vind' ik niet mispresen,
 Het tweed' is vuyl gewin, ja, tegen Godts gebodt.
 De rijckdom in haer selfs is Godes eygen zegen,
 En daerom dientse noyt van ons te zijn veracht;
 Men kan in rijckdom sijn en gaen oprechte wegen,
 Als menigh heyligh man voor desen heeft betracht.
 Siet Lot en Abraham, siet Job en diergelijke,
 Let op haer maghtigh vee en ander groot beslagh:
 Sy waren vorsten selfs en uyttermaten rijcke,
 Gelijk men in de schrift ten vollen lesen magh.
 Godts woordt gebiet ons niet den rijckdom wegh te werpen,
 Schoon men des veel besit hier in het aertsche dal;
 Maer hier op dient de mensch de sinnen wel te scherpen,
 Hoe een die rijckdom heeft die recht gebruycken sal.
 Wel, dit wijst Paulus aen, daer hy de rijcke lieden
 Ten besten onderrecht en stelt een vaste wet:
 Vooreerst, hooghmoedigh zijn dat gaet hy hen verbieden,
 En wil dat nooit de mensch op gelt sijn hope set.
 Op soo' een lossen gront en is niet vast te bouwen.
 Vermits het aertsche goet soo licht daer hene vlieght:
 Op Godt, op Godt alleen moet yder mensch betrouwen,
 Want dat de werelt geeft, dat is 't dat ons bedrieght.

ANDERS.

Siet ghy een mensch in noot, en wilt hem niet verachten,
 Maer hoort hem met gedult in sijn bedroefde klachten;
 Weest niet onstuymigh hart noch bitter tegens hem,
 Maer geeft hem liever troost met een beleefde stem.
 Als ghy nootdriftigh volck uw gunste wilt bewijzen,
 En laet geen spijtigh woort uyt uwe lippen rijzen;
 Ey, let oock datje nooit een schamel mensch bedroeft,
 Maer geeft met bly gelaet die eenigh dingh behoeft.

ANDERS.

Wel dan, die rijckdom hebt, weest rijck in goede wercken,
 En hebt een open hant ontrent een schamel mensch:
 Dat sal u dienstigh zijn en naer den geest verstercken,
 En brengen aen de ziel een vollen harten-wensch.

Wie daerom rijkdom heeft, die maghse wel besitten,
Maer deuckt, o Christen mensch eu welgeminde vrient!
Dat liefde van het gelt u niet en moet verhitten,
Want Godt moet zijn geëert en boven al gedient.

DAT AELMOESSEN VERLOSSEN VAN DE DOOD ENDE
NIËT VERARMEN.

1. Kon. 17. v. 9. Ende het woort geschiedde tot Elias, seggende: maeckt u op, ende gaet naer Sarphat, ende woont aldaer; siet ick hebbe een weduwvrouwe geboden datse u onderhoude. Doe maeckte hy sich op ende ginck naer Sarphat. Lees tot aen 't eynde van 't capittel.

Godt onthiel eens sijn volck den aengenen segen:
De lucht na langen tijt en gaf geen soeten regen;
Al wort'et lant geploeght en overal bezaeyt,
Daer wort noch evenwel geen koren afgemaeyt.
Elias was gewoon dat hem een swarte raven,
Dat hem een koele beeck voor desen plagh te laven,
Maer siet, dat soet behulp dat liet toen van hem af,
Om dat de drooge beeck geen water meer en gaf.
Ey siet, de groote Godt heeft toenmaels goetgevonden,
Dat sijn bedroefde knecht moest elders sijn gesonden;
Hy wees hem tot een vrouw, een weduw sonder man,
Die in soo dieren tijt haer nau geneeren kan.
Elias komt'er by, en socht'er van te weeten,
Of hy van haer geback een koeck sou mogen eeten;
Maer siet, het eensaem wijf was oock in hongersnoot,
Haer keucken sonder spijs, haer oven sonder broodt.
Hoe kan ick, seyde de vrou, aen iemant spijsse geven?
Ick heb voor mijn gesin geen voor-raet om te leven:
Want in mijn schrale trogh en is maer weynigh meel,
En, wat mijn flesse raect, van oly niet te veel.
Als ick en mijnen soon dit maer voor eens gebruycken,
Soo sal de bleecke doot ons oogen moeten luycken:
Want in mijn gantsch bedrijf en is geen voorraet meer,
Dit weet mijn innigh hert, en Godt, ons aller Heer.
Elias niet-te-min ginck wederom versoecken,
Gespijst te moge zijn van haer gebacke koecken;
En seyde haer boven dat: geeft my een kleyne beet,
Eer ghy en uwen soon hier van te samen eet.
Maer stelt dit soo gewis, dat of Godt quam te spreekken,
Dat u geen noodigh meel of oly sal ontbrecken,
Tot dat'er koelen dan, ja groot en machtigh vocht
Door al het gansche lant sal vallen uyt de locht.
Het wijf deed even soo gelijck Elias seyde,
En stracks vernam de man dat sy hem spijs bereyde;
Noch bleef haer huysgesin gansch in geen hongersnoot,
Vermits'er yder een ontfingh sijn noodigh broot.
Het backen aen de vrou en wort daer niet vermindert,
Want d'oly en het meel en wort daer niet vermindert,
Tot dat'er uyt de lucht een gullen regen quam,
En dat het dorre velt sijn voetsel weder nam.
Siet, wat een krachtig werck dat Godt hier quam vertoonen:
Hy wou gelijck het scheen de milde vrouwe loonen.
Geeft, isser hongersnoot, kleedt, isser iemant naeck,
Hier blijkt dat aellemis geen mensche bijster 1) maeckt.
Want siet, uyt dit geval soo konje vorder leeren,
Dat Godt wil metter daet een gunstigh hert vereeren.
Een backtrogh sonder meel, een tafel sonder broot,
Was in dat huysgesin een voorspel van de doot.
Maer siet, een kleyne koeck, uyt liefde wegh gegeven,
Die heeft'er twee gelijck behouden in het leven:
Het weynigh dat haer rest dat was haer leste meel,
En schoon men daer van eet, noch blijft'er evenveel.
Ey siet, hoe Godt besorght, en sent oock milde gaven
Aen die mildadigh zijn en holle buycken laven;
De doot had in dit huys already een voet geset:

1) byster maeckt: verdwaald doet raken, van den goeden weg afbrengen.

En siet, een open hant die heeft het spooch belet.
Op desen gront soo magh ick dan nog heden schrijven,
Wat dat de bleecke doot is machtigh wegh te drijven.
Het minste dat men geeft is menighmael bequaem,
En 't is den grootsten Godt ten hooghsten aengenaem.

DORCAS VAN DEN DOODEN OPGEWECKT, VERMITS
BEHULPSAEMHEYT GEDAEN AEN DEN ARMEN.

Hand. 9. v. 36. Ende als Peters alle hadde uytgedreven, knielde hy neder ende badt, ende kerende hem tot den lichame, seyde: Tabitha staet op! ende zy heeft haer oogen opgedaen, ende Petrum gesien hebbende sat sy op.

Maer hier dient noch een stuck de vrienden aengewesen,
Dat wy in Godes woord met groot vernoegen lesen;
Siet, Dorcas was gereyst, haer leven had gedaen,
Haer leden waren kout, haer ziele was gegaen.
Het lijck dat wort beschreyt, en die ontrent haer weenen,
Die sie ick dat gewis uyt goeder harten meenen,
Dat Dorcas evenselfs is waert te zijn gespaert,
Om datse deelsaem was en van een milden aert.
Daer stont het vrouwenrot met droefheyten ingenomen,
Maer Simon wort versocht om daer te willen komen;
En mits het droevigh volck tot hem naer Lidda sent,
Soo doet hy haer versoeck en vint hem daer ontrent.
Daer wort de doode romp van yder een gepresen,
En hem wort evenselfs met vingers aengewesen
De mildheyten van de vrou, bestaend' in menigh kleet,
Voor naeckten en schamel volck by Dorcas uytgereedt.
Wat doet de groote man? Hy, sonder veel te seggen,
Gaet hem voor sijnen Godt met ootmoet nederleggen,
En blijft soo wat alleen; doch na een diep gebedt,
Soo wordt het doode rif gesont daer heen geset.
Het schijnt dat even Godt doe hadde voorgenomen,
Dat Dorcas wederom in 't leven soude komen:
Op dat het goet behulp van soo een milde vrouwe
Het onvermogen volck ten goede dienen sou.
Hoe aengenaem moet Godt een milden geveer wesen!
Een lichaem nu ontsielt dat is terstont verresen;
En hoe dat ick het vat, en heb ick noyt verstaen,
Dat Petrus soo een werck oyt elders heeft gedaen.
Wel, ghy die na de doot zijt weer gesint te leven,
Ontsluyt uw karigh hert en leert oock milde geven:
Siet, Dorcas evenselfs is hier getuyge van,
Dat ja, een milde ziel de doot verwinnen kan.

GIERICHEYT ENDE SCHAERSHEYT TEGEN DEN ARMEN
IS ALS EEN HITTIGE ZIECKTE IN DE ZIELE;
ENDE DAT SOODANIGEN GEBRECK GEDUERENDE DES
MENSCHEN LEVEN DIENT GEWONNEN ENDE
VERBETERT.

Luc. 16. v. 19. Wanneer de rijke man Lazarus sagh in Abrahams schoot, seyde hy: vader Abraham ontfermt u mijnder, ende sent Lazarum, dat hy het uytterste zijns vingers in 't water doope ende verkoele mijn tonge, want ick lijde smerte in de vlamme; maer Abraham antwoordde: kind gedenckt dat ghy uw goet ontfangen hebt in uw leven, ende Lazarus desgelijcks het quade: ende nu wort hy getroost, ende ghy lijdt smerte.

De giericheyt voorwaer dat is een herteplaege,
Vermitsse brant verweckt oock in een koude maeghe:
Want schoon een gierigh mensch bekومت een rijcken schat,
Hoe groot sijn rijckom is, hy wort des nimmer sat.
Schoon dat hy veel bekومت, hij sal noch meer begeeren,
Want hy en weet dat vier niet van hem af te weeren:
En dickmael is sijn brant soo uyttermaten groot,
Dat hy geen koelte vint oock na de koude doot.
Ey, siet den rijcken man noch desen brant gevoelen,
Als hy wat vochts begeert om hem te mogen koelen:
Maer siet, dat kleyn versoeck dat wort hem afgeseyt,
Mits hy dien heeten dorst niet af en heeft geleyt,
En dat te rechter tijt. Oock schoon hy was gebeden,

Hy voedt het monster aen oock tegen alle reden;
 Hy sloot, ellendigh mensch! sijn hart en ingewandt,
 En dat 's de rechte gront dat hy gedurigh brandt.
 Wel is'er nu een mensch genegen wegh te jagen
 Een brant, die na de doot de ziele plagh te knagen,
 Die ga hier anders toe, en schicke sijn gemoet,
 Dat hy tot sijn bederf dit monster niet en voet.
 Siet, als'er vierigh zeer ontstaet in onse leden,
 En dat de vuyle puyst niet op en wordt gesneden,
 Soo brantse des te meer; maer geefse open lucht,
 Soo wordt de felle pijn gedreven op de vlucht.
 De geltsucht die een mensch van binnen komt te voelen,
 Die moet een open hant te rechter tijt verkoelen;
 En soo dat naer de eysch ten vollen wordt betracht,
 Daer is geen twijfel aen, de pijn wordt versacht.
 Die puyst, dit vierigh vier, die noem ik heete qualen,
 Die in een gierigh hert gedurigh ommedwalen
 Die dienen uyt den geest als tijdigh weggejaeght,
 Of anders staet de ziel hier na te sijn geplaeght.

RAET BIJ DEN PROPHEET DANIEL GEGEVEN AEN DEN
 KONINCK VAN BABEL, OM GODT TE VERSOENEN, DOOR
 GENADE TE BEWIJSEN AEN DE ELLENDIGEN.

Daniël 4. v. 27, Doe sprack Daniël tot den Koninck: O koninck! laet mijnen raet u behagen, ende breekt uwe sonden af door gerechtigheyt, ende uwe ongerechtigheyt door genade te bewijzen aen de ellendigen, of er verlenginge van uwe vrede moghte wesen.

Als Babels machtigh vorst veel groote koninckrijcken
 Met kracht gedwongen had voor hem te moeten strijcken,
 En dat noch bovendien het schoon Jerusalem
 Lagh met den tempel selfs gebogen onder hem:
 Soo wierd die groote prins in hooghmoet soo verheven,
 Dat hy den hoogsten Godt geen eere wist te geven.
 Hem quam een vreemde droom gesegen uyt de lucht,
 Daer over dese vorst ten hoogsten was beducht:
 Maer waer dit hene wou, en konde niemant seggen,
 Siet, Daniël alleen die wist het uyt te leggen;
 Want hy, van Godt verlicht, kon in het duyster sien,
 En braght'et aen den dagh al wat'er sou geschiën.
 Godt, om in desen mensch den hooghmoet af te breecken,
 Wou dat hy van syn troon en kroon sou sijn versteeken;
 Ja, dat hy als een beest sou weyden in het groen,
 Tot hy den hoogsten Godt sou eer en hulde doen.
 De wijse Daniël, in soo verboste saecken,
 Die wijst den koninck aen wat hy behoort te maecken;
 Hy doet hem dit gespreck, en met een vollen mont,
 Ontdeckt hy aen den prins wat hem te plegen stont:
 "O vorst! indienje wilt ontgaen gedreyghde plaegen,
 Soo laet u mijn gespreck en desen raet behaegen:
 En doet geen onrecht meer, gelijk ghy hebt gedaen,
 Maer wilt na desen tijt op beter wegen gaen.
 En op dat Godes Geest hem uwer moght erbermen,
 Weest goet voor al het lant en gunstigh aen den armen:
 Biedt aen 't noodruftigh volck een milt en open hant,
 Van daer komt menighmael een zegen op het lant.
 Siet, wat een wonder dingh! de koninck wordt geslagen
 Met vreemde dwepery en dulle zinnelagen;
 Soo dat hy metter daet van yeder wort veracht,
 En van sijn troon geset, en in het velt gebracht:
 Daer ginck hij als een beest in vreemde bossen dwalen,
 En moest, gelijk een os, van daer sijn voetsel halen:
 Dies at hy anders niet als kruyt en enckel gras,
 Tot hem de goede Godt van zijne quael genas.
 Toen mocht hy wederom ontrent de menschen komen,
 En wort by al het volck als koninck aengenomen:
 Men gaf hem wederom sijn aengenomen kroon,
 En sat weér op een nieuw op sijn verheven troon.
 Siet, by den goeden raet die hem was voorgeschreven,
 En ty de goede leer, door Daniël gegeven,

II.

Wort oock het schamel volck den koninck aengebrocht,
 Om nevens 't ander werck by hem te zijn bedocht.
 Siet, uyt dit vrent geval dient yeder een te leeren,
 Hoe Gods verheven hant is vaerdigh af te keeren:
 Want als men wordt besocht met druck of sware straf,
 Laet Godt dus menighmael van groote plagen af.
 Denckt, in een rou gewoel van soo veel oorloghsaecken,
 Hoe dat'et over al de groote legers maecken:
 Hoe menigh schellemstuck wordt hier en daer gedaen,
 Die al voor Godes oogh ontdeekt en open staen.
 Om al dit sondigh werck aen Godt te doen vergeten,
 En schijnt hier Daniël geen beter raet te weten,
 Als voortaan wel te doen, en staegh door aelemis
 Te troosten treurigh volck, dat schrael en bijster is.
 Hier aen meynt Daniël soo veel te zijn gelegen,
 Dat hier door wordt verweckt des Heeren goeden zegen.
 Onthoudt dit, waerde ziel! en sijt'er door vermaent,
 Dat even dese plight den wegh ten Hemel baent.

ONDER SCHIJN VAN BESORGHTE TE ZIJN VOOR DEN
 ARMEN SIJN EYGEN VORDEEL TE SOECKEN, GANSCH
 HATELIJCK BY GODT.

Johan. 2. v. 5 en Marci. 14. v. 5 Ende als Jesus te Bethaniën aen tafel zat, quam een vrouwe ende goot op zijn hoofd een kostelijcke Nardus salve. Daer op seyde Judas Iscariot, die hem soude verdraden: waerom en is dese salve niet verkocht voor drie honderd penningen ende den armen gegeven? ende dit seyde hy niet om dat hy besorght was voor den armen, maer om dat hy een dief was.

Als Jesus waerdigh hoofd met Nardus was begoten,
 En dat door al het huys een soeten reuck ontstont,
 Soo heeft de goede daet aen Judas gantsch verdrotten,
 Dies roerd' hy overluyt sijn onbeleeft mond.
 Hy was juist om dit werck genegen om te kijven,
 Vergramt op dese vrou om dat'er was geschiet;
 Hy sprack met stuur gelaet: wat magh het wijf bedrijven,
 Dat sy dit dierbaer nat soo los daer henen giet?
 Ey let, waer 't vrouwen breyn en vreemde sinnen loopen,
 Sy doet een quistigh werck oock sonder iemants raet;
 Men kan het rieckent vocht vry dier genoegh verkoopen,
 En veel nootdruftigh volck kan hier door zijn gebaet.
 Maer Christus, die den aert van Judas had doorkeeken,
 En oock ten vollen wist wat geest den lincker dreef;
 Vingh aen met vollen mont de vrouwe voor te spreekken,
 Soo datse voor het volck en Godt onschuldigh bleef:
 De vrouwe heeft welgedaen, seyde Christus t' haren halven,
 Want sy heeft tot het graf mijn lichaem toebereyt;
 En daerom heeftse my op heden willen salven,
 En siet, in dese reuck word ick haest neêrgeleyt.
 Siet, Judas had de beurs, die was hem aenbevolen,
 Om voor het huys te doen al wat dat hem betaemt;
 Maer siet de slimme gast die had er uyt gestolen,
 En wort daerom een dief in Godes woort genaemt.
 Al wat hier Judas sprack ten goede van den armen,
 En was maer enckel schijn, en geensins ware daet:
 Sijn hert wordt niet ontset voor schamel lieden kermen,
 Al wat hem gaende maect en is maer eygen haet.
 Wel, die sijn milde gunst wil aen sijn naesten plegen,
 Die let op Godes lof, en niet op 'swerelt eer:
 Want soo sijn grilligh hart tot eersucht is genegen,
 Soo vint hy geenen loon by Godt den opperheer.
 Maer wilt' een leëgen buyck of grage monden asen,
 Of anders gunste doen ontrent bedroefde liën:
 En laet geen trommel slaen, oock geen trompetten blasen,
 Want sonder groot gewoel soo sal dit best gediën.
 Voor Godt vernedert zijn in ootmoet door gebeden,
 Kan in een stil vertreck ten vollen wel geschiën;
 En eenigh goet te doen aen Christi waere leden,
 Dat is Godt aengenaem, al wort'et niet gesien.
 Maer 't slimste noch van al dat hier in kon geschieden,
 Was Judas vals beleyt door zijn vermomden sin:

76

Hy sprack, gelijk het scheen, voor naugesette lieden,
 Maer sijn gansch oogemerck dat liep op vuyl gewin.
 Ey let, ghy lieve ziel, uyt dat hier is geschreven
 Hoe weynigh Godes soon van gelt en rijkdom houdt:
 De slimste van den hoop heeft hy de beurs gegeven,
 Die was dien vuylen boef ten vollen toebetrouwt.
 Het zilver en het gout heeft Godt haer plaets gegeven
 In 't onderaertsche rijk, gansch verre van den dagh:
 Maer 't is in onsen tijt soo wonder hoogh verheven,
 Soo dat'et hedendaeghs ten hemel rijcken magh.
 Ach! waerom gaet het volck uyt diepe kuylen halen,
 Dat buyten 's menschen rijk by Godt is neêrgeleyt?
 Mijn ziel vergaep't u niet aen alle dees metalen,
 Waer door man, vrouw, en maeght niet selden wort verleyt.
 Wat sal ick tot besluyt van desen handel schrijven?
 Siet, als ick daer op denck, soo stae ick als verbaest,
 Wat sal een gierigh mensch door geltsucht niet bedrijven?
 Het blijkt dat menigh breyn van dese koortse raest.
 Wie Christum heeft gevolght, hoe ver hy mochte reysen,
 Die hadde noyt gebreck oock van het minste dingh:
 Op voor-raet op den wegh en had hy niet te peysen,
 Hy was van all's voorsien al waer hy hene gingh.
 Wat vingh dan Judas aen sijn meester te verraden,
 Gelijk hy heeft gedaen met voorbedachten zin?
 Gewis een helsche geest die heeft het hem geraden,
 Want wat hy oyt bestont dat was om vuyl gewin.
 En, dat het slimste was, noyt heeft hy voorgenomen
 Te gaen tot zijnen Godt, dat had hem best gepast:
 Maer tot een recht berouw en is hy noyt gekomen,
 Hy nam, vernickert 1) wicht, sijn toevlucht tot de bast. 2)
 O Godt! soo ghy de mensch in zonden laet volherden,
 Wat sal hy, nietigh wicht! wat sal hy niet bestaen!
 Wat sal, almachtigh Godt! wat sal van hem geworden!
 Hy sal naer 't eeuwich vier met groote passen gaen.
 Ick bid u, geeft het gelt niet meer soo groote krachten,
 Gelijk het heeft gehad tot heden op den dagh;
 Maer stort uw milden geest tot binnen ons gedachten,
 Op dat een schamel mensch daer van genieten magh!

HOPE VAN TOEKOMENDE DIENT TOT OPWECKINGE
 VAN MILTHEYT VAN AELMOESSEN.

My dunckt dat ick hier sie den grooten Alexander,
 Die als hy rechten wou sijn zegenrijcke stander,
 Om soo een machtigh heyr te brengen op de baen,
 Dat hem geen koninckrijck sou tegen mogen staen;
 Soo gingh hy even toen sijn hals- en hoofthuweelen,
 En al sijn machtigh goet door al de legers deelen;
 Soo dat'et aen het heyr en oock sijn vrienden scheen,
 Dat door te milde gunst sijn groote macht verdween.
 Hier op quam seecker man van sijn vertrouwdste vrienden,
 Die hem toen in den raet en in het leger dienden,
 Die seyde: "machtigh vorst, uw gunst is al te groot,
 Ey segh, wat houje toch voor ons en uwen noot?
 't Is u genoegh bekent wat groote legers hoeven,
 En als ghy niet en hadt dat sou ons gantsch bedroeven:
 Ghy weet door mild te sijn betaelt'er niemant schult:
 Ey let, wat ghy voor ons en u behouden sult."
 De vorst hier tegen aen: "ey, laet uw vreesse wijcken,
 Ick sie een open deur tot vreemde koninckrijcken:
 Mijn hoop, geminde vrient, is my soo hoogen schat,
 Als of ick in mijn hant de gantsche werelt had.
 Siet, als ick eenigh lant sal hebben ingenomen,
 Dan sie ick even nu hoe duysent menschen komen,
 En brengen aen het heyr een grooten overvloed,
 Al wat men voor de noot of anders hebben moet.

1) vernickert: bedorven. Van nikker, een booze watergeest, ook wel de duiwel.

2) bast; strop. Touw van hennipbast.

Och, of het Christenvolk, met soo bespraecte monden,
 Op soo een vaste hoop, den Heere spreekken konden,
 Als zy voor schamel volck haer beursen open doen,
 En naecte leden kleên en leêge buycken voên!
 Och, ofse dan haer siel, en al haer nagedachten,
 Eens stelden op het heyl dat sy hier namaels wachten!
 Dat is een hooger werck, als dat de Grieksche vorst
 Geduerigh overwoegh in sijn verheven borst.

Prediker 14. v. 14. Vergeet den armen niet als ghy eenen vrolijcken dagh hebt, soo sal u de vreughde toekomen die ghy begerende zijt.

AELMOESSEN VERGELEECKEN BY VERSCHEYDE
 MANIEREN VAN KOREN ZAEYEN GELIJK
 HIER NADER TE SIEN IS.

Spreuc. Sal. Cap. II. v. 26. Wie koren inhout, die vloecken de lieden: daer en tegen zegen komt over die gene die 't verkoopt.

Die voor nootdruffigh volck is broot gewoon te breecken,
 Wort met een ackerman te rechte vergeleecken,
 Meer als op eene wijs. Dunckt u dat vreemt geseyt?
 Soo dient'et, naer my dunckt, wat naerder uytgeleyt.
 Siet, als een vilsen boer, genegen om te sparen,
 Neemt voor en stelt'et vast sijn koren te bewaren,
 Hout al de solders toe, en sluyt het edel graen;
 Ey, let hoe dese mensch het sluyten sal vergaen:
 De bouw-kunst schijnt den man geheel te sijn vergeten,
 Want voor hem sal de muys het beste koren eten;
 En komt'er vocht ontrent, sijn gansche wasdom schiet,
 Dies wort de solder groen en anders blijft'er niet.
 Als dan den ooght genaect, en dat de naeste buren
 Sijn dapper in de weer en vullen gantsche schuren,
 Dan vint de spaerder niet, als slechts een kale gront,
 En niet een eenigh graen ten dienste van den mont.
 O, als den grooten oogst van alle 's werelts volcken
 Sal worden afgemayt, hier boven in de wolcken.
 Is dan uw solder leêgh, uw schuren sonder graen,
 Soo sal 't aen die het raectt voor eeuwich qualick gaen.
 Treedt hier wat dieper in: wilt ghy veel korens maeyen,
 Soo moetje niet alleen en hier en ginder zaeyen:
 Uw saet dient uytgestroyt, en dat aen alle kant,
 Want daer geen saet en valt, daer blijft onvruchtbaer lant.
 Daer kan geen ander kruyt als mos en distels groeyen,
 Dies kan het nimmermeer van koren overvloeyen:
 Een acker wel besaeyt en naer den eysch geploeght,
 Is, die met schoon gewas den lantman vergenoeght.
 Siet, die na 't aertsche dal verwacht een beter leven,
 Moet openhartigh sijn en milde leeren geven:
 't Is vast, dat onse Godt een gunstigh hart bemint,
 Gelijk men in de Schrift op hondert plaetsen vint.
 Onthout dit, lieve ziel, en leert vry milde deelen,
 Dat sal u beter sijn als hant- en hoofthuweelen:
 Daer hoeft geen ciersel meer aen dit bouvalligh lijf,
 Hebt oock geen kost te doen ontrent een prachtigh wijf.
 Men hoeft ontrent mijn lijf geen wapens op te rechten,
 Dat laet ick helden doen die voor de landen vechten:
 Ick wil geen opgepronckt, geen rijk of machtigh graf,
 De kuyt is my genoegh die ick mijn vrouwe gaf.
 Godt lof! ick ben ontlast van diergelijcke lusten,
 Het sal my vreughde sijn by haer te mogen rusten,
 Tot Godt het nietigh stof en gantsch het aertsche dal,
 Door sijn geduchte macht, geheel vernieuwen sal.
 In huys-raet, lieve ziel, wilt geen meer gelt besteden,
 Gebruyckt uw vorigh tuygh en hout u soo te vreden,
 En wort niet ongesint al wort'et bijster out:
 Waer toe nauwkeurigh sijn hier in dit sondigh wout?
 Wat voort uw kinders raectt: laet die naer reden leven,
 En tot een stil versoeck haer sinnen overgeven;
 Maer prent my dese les wel vast in uw gemoet:
 't Is oock de kinders nut wat hier de vader doet.
 En wie en vint'et niet in menigh boeck geschreven,

Dat meest de lust bestaet in middelmatig leven?
 Men siet, dat groote storm en felle donder slaet.
 Al wat'er prachtigh is en hoogh verheven staet.
 Siet; als een schamel mensch van ons iet heeft genoten,
 Soo heeft'et menighmael den gever eerst verdrotten,
 Om dat hy heeft gemeent, dat soo een schamel man
 Hem nu of nimmermeer iet weder geven kan.
 Maer dit en moet geen mensch sijn leven oyt verdrieten,
 Men sal te sijner tijt de vrucht daer van genieten,
 Te weten, als de mensch, na weynigh vreemt geval,
 Ten lesten voor den Heer in vreught verschijnen sal.

DE HEERE CHRISTUS SEYDE TOT DE VROUWE DIE
 SIJNE VOETEN GESALFT HADDE: UWE SONDEN ZIJN
 U VERGEVEN, GAET HENEN IN VREDE.

Ende siet een vrouwe, welcke een sondaresse was, als zy vernomen hadde dat hy in des Phariseën huys aen tafel sat, braght sy een glas met zalve, ende van achter sijne voeten staende, begost weenende sijn voeten nat te maken met haere tranen, ende zij droogdese met den hayre haers hooft, ende kuste sijne voeten, ende zalfdese met de zalve; ende hy seyde tot haer: uwe sonden zijn u vergeven.

Als seecker jonge vrou den Heere quam begroeten,
 En goot welrieckent nat ontrent sijn reyne voeten,
 Doen wierd tot haer geseyt: vriendinne, weest verblijft!
 Godt schelt van heden af uw groote sonde quijt.
 Ick wil oock dit geval hier onder nedersetten,
 Ick bid u, lieve vrient, hier op te willen letten,
 Al is 't dan ouden tijt, des echter niet-te-min,
 Daer steeckt, naer mijn begrijp, een goede leeringh in.
 Maer iemant sal misschien hier over komen vragen,
 Hoe dit te passe komt in dese laetste dagen?
 Dit sal haer vrage zijn, maer 't heeft geen vaste gront,
 Noch naer de oude wet, noch naer het nieuw verbont.
 Siet, Christus is geweest, maer is van hier gescheyden,
 Op dat hy voor sijn volck een plaetse sou bereyden;
 Van hem en is voortaan hier niet een eenigh lit,
 Vermits hy boven ons en in den Hemel zit.
 Dit is de waerheyt selfs, maer op den dagh van heden
 Zijn hier noch in het lant veel Christi swacke leden.
 Ghy seght my wederom: hoe kan men dit verstaen?
 Wel vrient, tot uw bericht, ick wil hier klaerder gaen:
 Een litmaet van den Heer noem ick een rechten armen,
 Die dient by ons verhoort in sijn verdrietigh kermen:
 En wie aen soo een mensch en troost en gunste biedt,
 Dat rekent Christus selfs als waer het hem geschiedt.
 Soo wort het dan geseyt, en dat met goede reden,
 Dat noch zijn onder ons veel Christi swacke leden:
 En siet, de rechte zelf die hier oyt dienen magh,
 Is, als men gunste biedt en troost aen haer geklagh.

DAT WANNEER ONS IETS GOETS NAER LICHAEM OF
 ZIELE OVERKOMT, MEN ALSDAN DEN ARMEN
 BEHOORT GEDACHTIGH TE WEZEN,
 GELIJK ALHIER BY DE JODEN GEDAEN IS.

Esther 9. v. 22. Ende doe de Joden tot ruste gekomen waren van hare vyanden, ende de maent die hen verandert was van droeffnisse in blijtschap, ende van rouwe in eenen vrolijcken dagh, doen seyden zy dat zy dezelve dagen maken souden tot dagen der maeltijden, ende der vreughde, ende der sendinge van deelen aen malkanderen, ende gaven aen den armen.

Wanneer'er eenigh heyl is iemant toegekomen,
 Het dient van onse Godt met ootmoet aengenomen:
 Al wat men goets ontvangt, het komt uyt sijn beleyt,
 Dies dient hem staege lof en danck te zijn geseyt.
 Mijn ziel, als eenigh goet is my of u verkregen,
 Het daelt ons altemael uyt Godes milden zegen:
 Ghy, toont dan wat voor gunst ghy uwen naesten draeght,
 Want 't is een offerwerck dat Gode wel behaeght.

Soo gingh het Joodsche volck den grooten schepper dancken,
 Wanneer het was verlost van Hamans snoode rancken:
 Een wees, een weduwvrou, een onderdruckte man,
 Die hadd'er soete smaeck en recht gevoelen van.
 Uw leven, waarde ziel! is nu gansch hoogh gekomen,
 Des dient by ons bedacht en waer te zijn genomen,
 Hoe wonderbaren gunst dat Godt ons heeft getoont,
 En hoe hy over al ons sonden heeft verschoont.
 Godt heeft u eens gestelt in hoogh verheven staten,
 En ghy hebt ongekreuckt die eere konnen laten;
 Dat menigh ander mensch niet wel en is geluckt,
 Want die sijn uyt haer eer met schande wegh geruckt.
 Ghy kont voortaan den staet geen dienste meer bewijsen;
 Wat kunje beter doen als Godt alleen te prijsen?
 Ghy kunt dan, lieve ziel, ghy kunt niet beter doen,
 Als naeckte leden kleén en leége buycken voén.
 Godt heeft op uw bedrijf sijn zegen laten vloeyen;
 Ey, laet nu uw gemoet van rechte liefde gloeyen:
 Daer toe is nu uw dienst en anders niet bequaem;
 Wel, stelt dan in het werck dat Godt is aengenaem.

OP 'T SELVE.

Het was een blijde tijt en van een lustigh wesen,
 Als door gansch Israël de schepper wiert gepresen:
 Vermits dat Godes arck ter plaetse wierd gebracht,
 Die David even toen bequaem en dienstigh acht.
 De vorst, die aen het volck toen gunste wou bewijsen,
 Liet dat ontallick heyr gelijck een koninck spijsen;
 En op dat yder een moght bly en lustigh zijn,
 Vereert hy al den hoop met dranck van hupschen wijn.
 Die wort toen yder een in volle maet geschonken,
 Oock die in langen tijt geen wijn en had gedroncken;
 Een die te rechter tijt een droevigh mensch verheught,
 Geeft aen sijn eygen selfs en aen sijn naesten vreught.
 Ick segge, tot besluyt, wilt dese leer onthouwen,
 En 't sal u, lieve ziel, uw leven niet berouwen:
 Denckt op nootdruffigh volck en op een schamel mensch,
 Als Godt in eenigh deel verleent uws herten wensch.

Siet 1 Corint. 16. v. 2. 3.

IS GIERIGHHEYT EEN WORTEL VAN GEBREECKEN,
 SOO MOET MILTHEYT EEN WORTEL VAN
 DEUGHDEN ZIJN.

Hagai I. v. 19. Ghy siet omme naer vele, doch ghy bekomt weynigh; ende als ghy het in huys gebracht hebt, soo blase ick daer in; waerom dat? spreekt de Heere der Heyrscharen; om mijns huys wille dat woest is, ende dat ghy loopt elck voor sijn eygen huys; daerom onthouden haer de hemelen dat'er geen dau en is, ende het land onthout zijne vruchten.

De gierigheyt die is, dus hoor ick Paulus spreekken,
 De gierigheyt die is een wortel van gebreecken,
 Een oorspronck van bedrogh en alderhande quaet,
 Dat by het onwijs volck niet selden ommeaet.
 Men siet den meesten hoop, van 's avonts tot den morgen,
 Haer eygen saecke doen, haer eygen huys besorgen,
 En Godes Heyligh werck wort achter rugh gestelt;
 Dies siet men menighmael dat Godt de werelt quelt,
 Dat Godt de werelt straft, zoo dat geen soeten regen,
 Geen dauw, geen noodigh vocht van boven komt gesegen,
 Soo dat het vruchtbaer lant, hoe wel het wort gebout,
 Sijn vruchten niet en geeft, maer als gesloten houdt.
 Wel, wort de gierigheyt soo leelijck ons beschreven,
 Soo dient de mildigheyt het tegendeel gegeven,
 En dient daerom genaemt de wortel aller deught,
 Een oorspronck van geluck en van de waere vreught.
 Wanneer'er tegen een verscheyde dingen strijden,
 Het eene dient geroemt, het ander is te mijden:
 Dit wordt de jonckheyt selfs in scholen oock geleert,
 Soo dient dan by gevolgh een milden geest vereert.

ANDERS.

Een seecker deftigh man 1) die heeft een boek geschreven,
 En in het licht gebracht en aen den tijd gegeven;
 Een boeck, dat ons verfoont met woorden van de kunst,
 Hoe groot dat aen den mensch is Godes milde gunst.
 Hier gaet sijn nette pen veel nutte dingen seggen,
 Hier gaet hy op het lest gewisse gronden leggen,
 Hoe dat een nietigh mensch dit heyl bereycken magh,
 En stelt dit gansch geheym als in een klaeren dagh.
 Ick wil hier, seyt de man, geen menschen overlsten
 Met wonder groot beslagh van bidden, treuren, vasten;
 Onthoudt hier mijnen raet, die wijst een wisse baen,
 Waer door ghy sult tot Godt en in den Hemel gaen,
 Stelt vast in uw gemoet dat ghy u wilt erbermen,
 Als ghy een schamel mensch voor u sult hooren kermen,
 Als ghy een huysgesin sult vinden sonder broot,
 Als u een weduwvrou sal klagen haren noot.
 Vertrouwt een droevigh hert, en wilt de naeckte decken,
 Ghy sult des Heeren gunst tot in de siele trecken.
 Dit is Erasmus les, die hy ons Hollant geeft,
 Waer door ons nietigh lijf en oock de ziele leeft.
 Voeght hier dan vorder by den onbegrepen segen,
 Die ons door Godes gunst ten lesten is verkregen:
 Voorwaer een nutte leer en waerdigh datse leeft,
 Als die ons 't recht verstant, van waere miltheid geeft.
 O Godt! uw grooten naem moet eeuwich zijn gepresen,
 Voor 't onbegrepen heyl dat ghy ons hebt bewesen,
 Door uw geminden Soon; stort danck in ons gemoet,
 En geeft ons rechte smaeck van sijn vergoten bloet!

DAT HET GEVEN VAN AELMOESSEN, ALS AEN
 DEN HEERE CHRISTUS SELFS GEDAEN, IN GODTS
 WOORDT WERT OPGENOMEN.

*Matth. 25. v. 40. Voorwaer, ick segge u, voor zoo veel ghy dit
 een van dese mijne minste broeders gedaen hebt, dat hebt ghy my
 gedaen.*

Hoort, vrienden! sooje wilt veel naeckte lijven decken,
 En soeckt oock tot het werck uw zinnen op te wecken,
 Die hecht in sijn gemoet de gront van dit gedicht,
 Het sal hem dienstigh zijn tot aen het eeuwich licht.
 Siet, alsser eenigh mensch een weldaet heeft ontfangen,
 Die is dan ongerust en krijght een groot verlangen,
 Hoe dat hy wederom aen soo een gunstigh man
 Zijn liefde, zijn behulp, sijn vriendschap toonen kan.
 Nu weet ick niet een mensch, die soo ons heeft verbonden,
 Of soo een maghtigh heyl tot ons heeft afgesonden,
 Als Godt, die milde bron, die alle dingen geeft,
 Waer door ons nietigh lijf en oock de ziele leeft.
 Voeght hier dan vorder by den onbegrepen segen,
 Die ons door Godes gunst ten lesten is verkregen,
 Dat is Godts eygen soon, dat onbevleekte lam,
 Dat ons tot eeuwich heyl hier in de werelt quam.
 Wel, is soo grooten heyl van Godt ons toegekomen,
 Soo spreeckt de reden selfs dat ons dient waergenomen,
 En dat met alle vlijt, ja met geheele kracht,
 Hoe dat een danckbaer hert tot Gode dient gebracht.
 Hoe kan'er eenigh mensch aen Godt sijn liefde toonen?
 Hoe kan die niet en heeft den grooten schepper loonen?
 Waer is soo grooten prins of soo verheven man,
 Die iet ten besten heeft dat Godt bevallen kan?
 Wat segje? lieve ziel! my dunckt ghy staet verslagen,
 Om iet te mogen doen dat Gode sal behaegen:
 Ey, staet een weynigh stil, ick wil u doen verstaen,
 Wat dat in dit geval ons dienstigh is gedaen:

1) Erasmus.

Daer is een seecker volck dat Godt ons heeft bevolen,
 Daer op sijn liefde brant gelijk als heete kolen,
 Dat heeft Godts eygen soon in sijne plaets gestelt,
 Gelijk zijn heyligh Woort ons over al vermeldt.
 Wat seyt doch hier de Schrift, waer uyt dit is gesproten,
 Dat hier een seecker volck het leven heeft genoten?
 Is 't om den grooten lof van haer vermaerde deught,
 Dat haer is toegestaen een onbegrepen vreught?
 Is 't om dat dese schaer voor desen heeft gestreden,
 En voor het vaderlant veel ongemack geleden?
 Is 't om dat onder haer een grooten Rabbi was,
 Die eer hy immer sterf veel duysent boecken las?
 Is 't mits dat dese schaer veel dingen heeft geschreven,
 Die na des schrijvers dood noch lange sullen leven?
 Is 't mits het deftigh volck veel wetten heeft gemaect,
 En dat haer wijs bedrijf aen al de werelt smaect?
 Neen, neen, beminde ziel! de Schrift geeft ander reden:
 't Is om het goet gedaen aen Christi ware leden,
 't Is mits haer gunstigh oogh gedurigh stont gewent,
 Die Christus heeft verlicht en voor de zijne kent.
 Vraeght ghy wie dese zijn? Het sijn bedruckte menschen,
 Die niet tot haren troost als Godes zegen wenschen;
 Die Godes eygen volck, ja huysgenooten zijn,
 En dat in waere daet, en niet in losse schijn.
 Als ghy die lieden siet en haer bedroefde dagen,
 Schoon sy oock haren noot aen u niet komen klagen,
 Siet dan haer droeven staet met medelijden aen,
 Want wat'je dese doet, dat hebje Godt gedaen.
 Doet droeve lieden wel en dat op vaste reden,
 Want Christus houtse selfs als voor sijn eygen leden:
 En wat dit minste lit door uwe gunst geniet,
 Dat neemt ons Heylant aen als waer het hem geschiet.
 Siet, als'er eenigh mensch verreyt in vreemde landen,
 Indien hy vrienden eert gelijk als waarde panden,
 Die spreeckt dan tot sijn volck: doet wel aen desen vriendt,
 Hy heeft in mijn bedrijf my dickmael wel gedient:
 En als ick wederom sal van de reyse keeren,
 Dan sal ick uwe gunst met meerder gunst vereeren;
 Want datje desen man of dienst of vrientschap doet,
 Of dat het my geschiet, ick hou het even goet.
 Indien een machtigh vorst u dit eens quam te seggen,
 Ghy soudt het voor gewis in uwen boesem leggen,
 En staegh indachtigh zijn wat dat'er dient gedaen,
 Om met die groote man in gunst te blijven staen.
 Ghy siet dan, lieve ziel, hoe velderhande saken
 Ons tot een milden geest genegen konnen maken:
 Dies, als mijn sinnen gaen door soo een groot getal,
 Soo vind ick noch een plaets die treft ons boven al.

'T GENERALE HIER OP SLAENDE.

Beginnende Matth. 25. tot het eynde van 't capittel.

Ende als de Zone des menschen komen sal in sijne heerlijkheit, ende alle de heylige engelen met hem, alsdan sal hy sitten op den troon sijner heerlijkheit, ende alle volcken sullen voor hem vergaderen, ende hy salse van malkanderen scheidt, ende de schapen sal hy tot sijn rechterhant setten, maer de bocken tot sijn linckerhant. Dan sal de koningh seggen tot die gene die tot sijn rechterhant zijn sullen: komt, ghy gezegende mijns vaders, besit erfelijck dat koninckrijcke dat u bereydt is van de grontlegginge der werelt. Ick ben hongerrigh geweest, ende ghy hebt mij gespijst, dorstigh ende ghy hebt my te drincken gegeven, een vremdelinck ende ghy hebt my geherberghet, naeckt ende ghy hebt my gekleedt; ick ben kranck geweest ende ghy hebt my besocht, in de gevangnisse ende ghy zijt tot my gekomen. Dan sullen hem de rechtvaardige antwoorden: Hecere, wanneer hebben wy u kranck, ofte alsoo gesien? Ende de Koninck antwoordende sal tot hen seggen: voorwaer segge ick u, soo vele als ghy eencn van desen mijnen minsten broeders gedaen hebt, dat hebt ghy my gedaen. — Siet in tegendeel des onbarmhertigen vervloekinghe.

Siet. Christus, Godes Soon, sal komen in de wolcken,
 En dagen alle vleesch met schrickelijck geluyt;

Want hy sal rechter zijn van ons en alle volcken,
 En spreekken over hen aldus het vonnis uyt:
 Komt hier, gezegent volck! mijn vaders waerdste panden,
 Die my eens deksel gaeft toen ick was sonder kleet,
 Ghy, die my hebt besocht toen ick lagh in de banden,
 En hebt my troost geweest in alderhande leet:
 Komt hier, besit het rijk daer toe ghy zijt gekoren,
 Eer ick den eersten gront des werelts had geleyt;
 Komt hier, besit het rijk daer toe ghy sijt geboren,
 En dat uyt enckel gunst voor u was toebereyt.
 Maer ghy, vervloecten hoop! die my nooit wou erbermen,
 Schoon dat ick koude leet of ander hoogen noot;
 Die nooit en hebt gelet op mijn verdrietigh kermen,
 Al was ick sonder kleet en even sonder broot;
 t' Sa, flux naer t'eeuwigh vier, dat midden in der Hellen
 Voor u ontsteken is, en altijd branden sal:
 Daer sullen u gestaegh de boose geesten quellen,
 En dat sal voor u zijn een eeuwich ongeval.
 Siet, veelderhande deught kan in den mensche wesen,
 En veelderhande goet kan by hem sijn gedaen;
 Maer recht weldadigh zijn wort over al gepresen,
 En daer op mag de ziel tot in den Hemel gaen.
 Veel quaets aen d'ander sy wort by den mensch bedreven,
 En veelderhande goet blijft by hem ongedaen;
 Ach! siet, om een gebreck mist hy het eenwigh leven!
 Mits hy nootdruffigh volck niet by en heeft gestaen.
 Let dan, o lieve ziel! en weeght my dese reden,
 En blijft in dese plicht uw leven niet te kort,
 Maer sent tot uwen Godt gedurigh uw gebeden,
 Dat hy een milden geest in uwen boesem stort.

ANDERS.

Siet hier, geminde ziel, een les voor alle volcken,
 Een vonnis, dat van Godt sal dalen uyt de wolcken.
 Daer in de rechter selfs met klare woorden seyt,
 Dat voor een milde ziel den Hemel is bereydt.
 Godt wil van heden af aen alle menschen toonen,
 Hoe hy te rechter tijt sal milde gevers loonen,
 En dat integendeel een wreck en vilsen aert,
 Tot enckel zielverdriet voor eeuwich wort bewaert.
 Wel, is'er eenigh dingh in Godes woort te lesen,
 Dat altijd dient bedacht en overdacht te wesen,
 Soo is het dese plaets, die ghy hier boven siet:
 Ach! wat ick bidden magh, mijn siel, vergeetse niet!
 Siet, als een rechter selfs sijn reden komt te geven,
 Waer op, na rijp beraet, het vonnis wort geschreven,
 Dat is van groot gevolgh en schier gelijk een wet,
 Daer op, geminde ziel, ten nausten dient gelet.

OP 'T SELVE.

De gront van 't eenwigh heyl en wort hier niet genomen,
 Om dat veel ongemack is iemant overkomen,
 Of dat hy om Gods kerck veel leets heeft uytgestaen,
 Of dat hy aen het lant veel diensten heeft gedaen;
 Of dat hy heeft gewaecht oock wel geheele nachten,
 En niet als heyligh werck en droegh in sijn gedachten;
 Of dat hij heeft gevast en soberlijck geleeft,
 En in sijn gantsche tijt noyt vrouw beslapen heeft:
 Van al dat deftigh werck en wort hier niet geschreven,
 Ja, niet een woort gemelt ontrent het eeuwich leven:
 Een goedertieren hert dat rechte liefde pleeght,
 Dat is het eenigh werck dat in het oordeel weeght.
 Of schoon dit seltsaem luydt, hoe kan dit sijn gebroken?
 De mont der waarheyt selfs die heeft het uytgesproken
 Wat naer het eeuwich heyl en tot den Hemel leyt,
 En wie in tegendeel den Hemel word ontseyt.
 Als ick aen d'ander sy dit vonnis gae bemercken,

Dan sie ick diep geheym in Godes wonderwercken;
 Ick sie met hertenleet en medelijden aen,
 Die aen de lincker hant van Godt den rechter staen.
 Hen wort niet opgeleyt, dat sy, ongure menschen,
 Niet anders sijn geweest als dreck en vuyle pensen,
 Dat sy in quaet te doen, afkeerigh van de deught,
 En hadden geen vermaeck, als in onkuyssche vrought.
 En siet, het eeuwich heyl en wort hun niet geweygert,
 Vermits haer prachtigh hoofd, in hooghmoet opgesteygert,
 Heeft met de waere kerck en met den dienst gespot,
 En met een trotsigh hert verlaten haren Godt.
 Niet om dat haren geest, in lusten wegh gesoncken,
 Te weynig heeft gevast en al te veel gedroncken.
 Niet dat haer weligh hert, gedreven van de jeught,
 Gelurigh besigh was met al te lossen vreught.
 Hen wort niet opgeleyt dat sy de vrome quelden
 En menigh vreedsaem lant gestaegh in roere stelden,
 Dat sy, uyt broosen aert, gedurigh ongerust,
 Alleen in vuyl bejagh genoten boose lust.
 Niet, dat haer eerste tijt en al haer vorig leven
 Niet als ongure lust en ontucht heeft bedreven;
 Niet, dat haer staegh bedrijf met hoeren ommevingh,
 En des onmachtigh was en dat in alle dingh.
 Van al dit vuyl bejagh en alderhande sonden
 En wort'er niet een woord in dit verhael gevonden.
 Het blijckt dat aldermeest in desen handel weeght,
 Omdat haer gierigh hart noyt liefde heeft gepleeght.

ANDERS.

Wel als u zonde quelt, en al uw sinnen schromen,
 Gaet dan tot uwen Godt en stelt dus uw gemoet;
 Leer hier waer uw vertreck en toevlucht dient genomen,
 Wat ghy uyt liefde geeft, is voor uw ziele goet.

NOCH OP 'T SELVE.

Wat Christus heeft verdient is vry meer toe te schrijven,
 Als al het sondigh werck dat iemant sal bedrijven:
 Gaet daer met alle kracht, daer komt ons zegen van,
 Want 't is de beste salf die wanhoop heelen kan.
 Die tot den Heere gaet, alear het is te spade,
 En uyt een recht berouw vertrouwt op sijn genade,
 Hoe seer hy is beswaert, het sal hem beter zijn,
 Want hy wort dan bevrijt van doot en helse pijn.
 Of dan de Duyvel raest en hart begint te bassen,
 Ghy hoeft op dit gespook in 't minste niet te passen:
 Siet, die syn leven recht en dat naer desen voet,
 Voedt heyl door al het lijf en troost in sijn gemoet.

ANDERS.

Siet, in het oordeel selfs daer staet te sijn gewesen,
 Wanneer het groot gebouw des werelds sal vergaen,
 Daer wort een gunstigh hart van Godes zoon gepresen,
 Als of Hem evenselfs de weldaet was gedaen.
 Ey, siet aen d'ander sy, al wie heeft nagelaten
 Sijn naesten goet te doen, die wordt van hem verjaeght:
 Haer onschult diese doen en magh haer geensins baten,
 Want door het eeuwich vier soo worden sy geplaeeght.

Ick segh dan tot besluyt: wilt milde leeren geven,
 Dat sal oock als je sterft u op een nieuw doen leven;
 Dan sal uw schuldenaer, dat's Godes eygen Zoon,
 U brengen by de vreught en in sijns vaders troon.

Almachtigh eeuwich Godt! wat sal ick nu meer seggen?
 En is 't niet tijt en best mijn pen ter neer te leggen?
 Ick weet niet meer te doen, mijn breyn heeft uytgemaelt:
 Is 't nu uw wil, o Heer! my uyt dit leven haelt.

G E B O O R T E - G R O E T

AEN DEN EDEL EN GROOT-ACHTB. HEER

J A C O B C A T S ,

RIDDER, OUT-RAET-PENSIONARIS VAN HOLLANT, ENZ.

OP ZIJN EDEL. ACHT-EN-SEVENTIGHSTE VERJARINGH, DEN 10^{den} NOVEMBER 1655,
IN 'T BYWESEN VAN SIJN KINDEREN, AEN YEDER VAN WELCKE HY AL SIJN
WERCKEN IN EEN BOECK VEREERT, OP SORGH-VLIET.

Ick kon, geleerde Heer; mijn pen soo niet bedwingen,
Of moest iets op den dagh van uw geboorte singen,
Dewijlze sich daar toe oneyndigh voelt verplicht:
Dagh, die het jaertal sluyt, na 't sien van 't eerste licht,
Van acht-en-zeventigh; een hoogh getal van jaren,
Daer in u niet alleen veel wonders is ervaren,
Maer onopspraecklijck zijn in al uw doen besteet;
De vrome treet de wegh der deught in lief en leet.
Soo haest ghy 't wezen kreeght ter stede Brouwers-haven,
Quam liefd' van boven af, om u het hert te laven
Met Goddelijcke melck by 't moederlijcke zogh,
En queeckt' de deughden aen, die al de wereld nogh
Ziet in'er volle bloey, als wonderen vertoonen.
Als ghy te Ziericksee, uw school-plaets, quam te wonen,
Stijght voort der dichtren Godt van zijn Parnassus af,
Die uyt de henghste-bron u volle stralen gaf
Van 't ziel-ontstekend sap, daer uyt geheele stroomen
Van veersen zijn gevloeyt en in het licht gekoomen;
Dat Middelburgh getuyght, en Dordrecht tuygen kan,
Hoe zy, oock gantsch Euroop geeft daer getuygenis van
Door 't tal dier kindren, die haer eere noch vergrooten
Door d'eer, die ghy door hen, en zy door u genooten:
En d'algemeene raedt van Hollandts vrye stant
Heeft achtien jaren langh u in een staet geplant,
Die haer vereeren zal zoo lang'er menschen leven;
En moest met groote danck u vryheyt wedergeven
Die ghy gerustigh op uw Zorgh-vliet nu geniet,
Daer ghy, in uw gesicht, op dees verjaerdagh ziet
Uw waerde kinderen, zoo veel'er noch af leven,
Uw lieve nichten met uw wel-beminde neven.
Nu Anna Cats niet leeft, bekleet Elisabeth
Met haer gemael de plaets, die haer in 't voorrecht zet,
En straelt als een prinses, die met gezielde loncken,
Tot tweemaal, 's minnaers hert, kon metter liefd' ontfoncken.
Heer Jan van Wernhout, nu getogen over zee,
Om meerder kennis, laet sijn broeder oock zijn steê,
De jonge Jacob Cats, door u die naem genooten,
Uyt hope van uw naem en eere te vergrooten,
Godt geef (dat u en hem tot zalighheyt gedy!)
Uw zuivre meningh nooit daer in bedrogen zy,
Maer hy zoo 't voorbeeldt volghet, dat ghy hem hebt gegeven,

Dat yder in hem zie de groote Cats herleven;
En dat Cornelis, die hem volghet, dit oock betracht.
Hy die de deughden eert, vereert oock zijn geslacht.
En Hendrick, die zijn naem door 't Peterschap verkregen
Des grooten Hendriex heeft, die 't vaderlandt den zegen
Der goude vryheydt won, ick wensch hem van diens deught,
Zoo veel, roem-waerde Heer, als ghy hem wenschen meught.
Francois en Adriaen, de jonghste jonckers mede,
Dat elck een baeck verstreck in deught en goede zeden.
De schoone Elizabet, die naem kreegh door die geen,
Die met'er lieve licht voor desen u bescheen,
Uw oudste dochters kint, om welckers aenschijn spelen
De zoete lockjes niet alleen, die minnaers streelen,
En lonckjes die het oogh zoo hemels van'er schiet,
Dat d'allervrijste zich daer door gevangen ziet,
Maer oock de kracht van geest, die geest son konnen geven
Den genen, daer men nooit zagh eenig geest in leven;
Zy leeft in 's Grootvaers dicht, ja zoekt'er leven door,
En leent die wetenschap haer herte, tongh, en oor.
Jannette die ons toont een openhartigh wesen,
En doet in haer gelaet een vroolijck zieltje lezen,
Ja, licht oock in uw self op uw geboorte-dagh,
Indien 't noch met u is, gelijk het eertijts plagh.
Marie die nau toont het eelste van'er jaren,
Gelijck een jonge spruyt haer teder groene blaren,
En Amaranthe die wel jonger, niet te min,
Tot een vercieringh streckt van 't gantsche huysgezin,
En Anna wien m' 'er naem kan voor en achter lezen,
En veel aenvalligheyt in 't minneus waerdigh wezen,
Zit met haer zusteren en broeders in de rij,
Die 'k wensche dat voor noch de lestemael niet zy,
Maer Godt, belijft het hem, vernieuwe menighmalen!
Mary van Waelsdorp die met Pompe hier komt pralen
In haer vereende staet, om meed' als deelgenoot,
Te weten by de vreughd, daer ghy er op ontbood;
'k Wensch haer zoo veel geluks, als twee vereende menschen
In onderlinge liefd, ter werelt is te wenschen:
Zoo oock Elisabeth, die zuivre maeghderoos,
Ofz' oock een egemael tot haer geselschap koos:
En Anna Catharijn, het alderjonghste Muschje,
Aan wien dat Cato zelf zou smeeken om een kusje;

En alle die by dees genoemden d'eer van u
 Genieten, dat se zijn op uw geboortdagh nu,
 In top van uwe tijt, die nog meer tijt verdiende,
 Tot nut des vreemdelings en eere van de vrienden;
 En dat de dierbre gift, bij u van zoo veel jaer
 Met moeyt en lust vergaert voor yder een van haer,
 Een levens-spiegel zy, daer inse klaer beschouwen,
 Al wat verworpen dient, en wat'er dient behouwen.
 Hoe wellust, adel, jeughd, de rijckdom, ja de faem
 Noch met de wereltd moet verliezen haren naem,
 Dewijl de tijt haer slijt, die weder wordt verwonnen
 Van d'alvernielbre dood, en die van d'onbegonnen
 Nooit-eyndend' eeuwigheyt, zien zy in 't eerst gezicht;
 Maer dat'er binnen schuyt, geeft hen een hooger licht:
 Daer vint de geest haer lust, en wat'er kan vermaecken,
 De ziel zich in een gloet van heyligh' yver blaken,
 Zoo dat'er niemant zy, op uw geboorte dagh,
 Op dese feest en gift genood, die zeggen magh,
 U voor zoo dierbren schat genoegh te kunnen loven
 En dancken, midtse ver gaet lof en danck te boven;

Dat al de werelt zich dan stel in dese ry,
 Ick voel my zelven oock van dese schult niet vry;
 O neen! 'k beken dat graegh, die duyzentmael meer eeren,
 En gunst van u genoot, als ick oit moght begeeren,
 Als dat ick dan kan doen, heeleefde heer, is dit,
 Dat hy, die al de maght van hoogh en laegh besit,
 Indien 't u zaligh is, u uyt genae wil geven,
 Dat ghy noch menigh jaer mooght op uw Sorgvliet leven,
 En sonder eenigh pijn, op dat de soete lust,
 Die u soo lang vermaeckt', toch nimmer sy geblust;
 En als 't sijn Godheyt dan niet langer wil gehengen,
 Maer u begeert, van hier, in beter plaets te brengen,
 Daer alles heyligh is, en uw herboorte dagh
 Wel neme haer begin, maer nimmer enden magh,
 Soo wensch ick, dat de schaer, nu rondom u geseten,
 Met u de zaelge spijs der eeuwigheyt magh eeten,
 In 't aensien van het lam, het leven en het licht,
 Dat ons de ziel ontsteect, en suyvert ons gesicht.

J. J. SCHIPPER.

TACHTIGH-JARIGE BEDENKINGEN,

DAER IN AENGEWESEN WORT, HOE ALLE PASSIEN, DRIFTEN, JA GEBREKEN DER MENSCHEN SOO BESTIERT KONNEN WORDEN, DAT DE SELVE AEN ZIEL EN LICHAEM GESONTHEYT KONNEN GEVEN EN OOCK BEWAREN :

VERRIJKT MET VELE GEDENCKWAERDIGE GESCHIEDENISSEN EN LEER-STUCKEN DAER UYT GETOGEN;

MITSGADERS HET

TACHTIGH-JARIGH LEVEN ENDE HUIS-HOUDINGE

DES GEMELDEN HEERS OP

SORGH-VLIET.

KORT BEGRYP

VAN HET GENE IN DIT NAVOLGENDE WERCK WORDT VERHANDELT :

Eerst de Inleydinge, waer in wort aangewesen :

De verdorventheyt des menschen, en waer door hij de sieckten en de doot selve is onderworpen geworden.

De waerdigheyt des menschen na ziel ende lichaem, ende door wat middel de selve lange in gesontheyt by malkanderen zijn te houden.

Waerom de menschen in de eerste tijden veel langer leefden als sy nu doen.

Of het leven door de kunst of eenigh middel verlengt kan worden.

Dat het schrijven van de bewaringe der gesontheyt dienstigh ende nootwendigh is.

Van de gesontheyt en hare waerdigheyt.

Waer in de selve gelegen is

Waer in het leven bestaet, en door wat middel het selven in gesontheyt gehouden wort.

In het eerste deel wort gehandelt van de beweginge des gemoets in 't gemeen, veroorsaect wordende door verscheyden menschelijcke driften, met de middelen tot afschaffinge van de selve dienstigh wesende.

En in 't besonder van de volgende tochten, te weten :

Van de droefheyt.

Van de nijt.

Van de liefde.

Van eergierigheyt.

Van gierigheyt.

Van blijtschap.

Van gramschap.

Van vreesse.

Van jalousie ofte yver-sucht.

Versiert met vele gedenckwaerdige exempelen dienende tot inbinden ende matigen van de selve.

Alles besloten met de Tachtigh-jarige Bedenkingen van den Schrijver, handelende van de hoogste vernoeginge van een Christelijck gemoet, tot welstant beyde van Ziele ende Lichaem.

In het tweede deel worden aangewesen middelen dienende tot bewaringe der gesontheyt, genomen uyt de gront-regels van de Hooge schole van Salerne.

In het derde deel wort gehandelt:

- Van de lucht.
- Van de vier getijden des jaers.
- Van de winden, en wat veranderinge sy in de lucht en ons lichaem maken.
- Van het onderscheyt der plaetsen ende landen, { ende in 't
welcke de gesontste zijn om sijn wooninge te nemen } besonder
- Van de nootsakelijckheit van spijsse en dranck in 't gemeen.
- Van de beweginge ende ruste des lichaems.
- Van slapen ende waken.
- Van af-setten ende behouden, als oock van het by-slapen.

In het vierde deel wort aangewesen:

- Hoe by een iegelijck in 't gemeen de gesontheit moet worden bewaert.
- Waer de ouders op moeten letten in het teelen der kinderen.
- Teel-kunst voor de gene die genegen sijn haer gesin en met eenen de werelt te vermeerderen.
- In hoe veel maenden een kint voldragen wort.
- Van den arbeyt ende het ampt der vroed-vrouwen.
- Dat het eerste sogh van de kraem-vrou de jonge kinderen nut en dienstigh is.
- Dat elcke moeder haer eygen kinderen, soo het mogelijk is, behoort te soogen, of anders wat minne sy sal verkiesen.
- Hoe lange de kinderen moeten suygen, en hoe sy tot haer eerste seven jaren moeten opgevoet worden.
- Van de maniere ende opvoedinge der kinderen in de tweede en derde seven jaren.
- Van de verkiesinge der spijsse.
- Van de mate der spijsse, hoe veel, hoe dickmaels daeghs, ende wanneer meer tot bewaringe der gesontheit dient gegeten te worden.

- Van broot ende alderhande koren-werck.
- Van moes-kruyden, salaet ende toekruyt.
- Van eetbare wortelen.
- Van aert-vruchten.
- Van heester-vruchten.
- Van boom-vruchten met harde schellen.
- Van boom-vruchten met sachte schellen.
- Van suycker ende kruyt.
- Van den oorspronck van het slachten der beesten ende verkiesinge van 't vleesch.
- Van het vleesch der tamme viervoetige dieren.
- Van vogelen.
- Van het gene dat van de dieren komt.
- Van visch.
- Van water.
- Van wijn.
- Van bier.
- Van taback.
- Van sout.

- Van drincken.
- Van de oeffeninge en ruste des lichaems.
- Van slapen en waken.
- Van de lossinge des kamer-ganx, waters, enz.
- Van de maniere des levens van oude luyden.
- Van de maniere des levens der gener die een ongematight en swack lichaem hebben.
- Wat de gene staet te doen die van verscheyden sieckten, ja van de doot selfs gedreyght worden.
- Wat de gene staet te doen, die even uyt een sieckte genesen sijn.

- Volgen noch eenige gront-regels uyt de Aphorismen Hippocratis die van outs als Gods-sprake sijn gehouden geweest.
- Noch verscheyde by-spreucken, de gesontheit ende goede manieren van leven rakende.
- Een beschrijvinge van heusse manieren over tafel te houden ende het tegendeel te vermijden, met byvoeginge van eenige bysondere tafel-wetten.
- Kort besluyt van 't werck.

TACHTIGH-JARIGE BEDENCKINGEN,

DAER IN AENGEWESEN WORT, HOE ALLE PASSIEN, TOCHTEN, DRIFTEN, JA, GEBREKEN DER MENSCHEN SOO KONNEN WORDEN BESTIERT, DAT DE SELVE BEYDE AEN ZIEL ENDE LICHAEM GESONTHEYT KONNEN GEVEN EN OOCK BEWAREN.

VAN DE VERDORVENHEIT DES MENSCHEN, EN WAER DOOR HY DE SIECKTEN, EN DE DOOT SELFS ONDERWORPEN IS GEWORDEN.

De mensch, het edel dier, door Godes hant geschapen,
Was om in stage jeught sijn lust te mogen rapen,
Was in het schoon priëel; en waer hy immer gingh,
Daer was hy aengesien als heer van alle dingh.
Hy vont een schoon gesicht, al waer de boomen groeyden,
Hy vont een soet geluyt, al waer de beecken vloeyden,
Hy vont een soeten reuck, alwaer hy neder sat,
Hy vont een soeten smaeck, alwaer hy fruyten at.
Waer dat hy quam gegaen, de soete vogels songen,
De vissen waren bly, de wilde dieren sprongen,
Het schaepje met de wolf gingh spelen in het groen,
En oock het felste beest dat quam hem hulde doen.
Hy wierd van alle kant getroetelt van de winden,
En geen ongure lucht en was'er oyt te vinden,
Daer quam geen felle vorst, die in de leden sneet,
Daer blies geen noortse buy, die in de wangen beet.
Geen koorts, geen vyerigh seer, geen pest of peper-koren,
Geen gicht, geen leelijck schurft en was'er noch geboren,
Geen damp, geen vuyle mist en vielder op den mensch;
Hy vont aen alle kant sijn vollen herten wensch.
Maer na dat hem de slangh met liegen had bedrogen.
En van sijn hooghste goet door listen afgetogen,
Doe was 't dat hy terstont in alle qualen viel,
Niet met het lijf alleen, maer even met de ziel.
Eylaes, het was verbeurt, al wat hy had verworven,
En hy vol slim bejagh tot in den grondt bedorven!
In hem en is geen deel tot aen het minste lidt,
Daer in geen slim bederf en vuyle kancker sit.
Soo is dan uyt der aert geen dood in ons gevonden,
Maer sy is in den mensch een straffe van de sonden:
Van daer komt ons het quaet, en al het swaer verdriet
Dat yeder menschen kindt hier op der aerden siet.
Wilt ghy daerom een koorts of ander quael genesen,
Of soeckje langen tijt in goeden stant te wesen?
Gaet eerst tot uwen Godt, en klaeght daer uwe pijn,
En wacht dan rechte baet van onsen medecijn.
Waer Adam niet verruckt door ongeregelt mallen,
Den Schepper af-gegaen, den Duyvel toegevallen,
Sijn af-komst, sijn geslacht, sijn bloet en edel zaet,

Dat ware noch gesont, en in een goeden staet.
Maer nu het eerste paer heeft, buyten alle reden,
Veracht den grooten Godt, sijn wetten overtreden:
Soo is de bleecke doot, en allerley gevaer,
Getreden in het werck, gekomen over haer.
De sond', het vuyl gebroet, die heeft het al bedorven,
En om dit ongeval soo is de mensch gestorven,
Van daer komt ons het quaet, van daer gestagen druck
Van daer aen alle vleesch de grondt van ongeluck.
Met dat de mensch begon hem tegen Godt te stellen,
Soo voeght sich alle dingh, om hem te mogen quellen;
Want een die uyt de gunst van sijnen schepper raectt,
Die krijght'et tegens hem, wat dat'er is gemaectt.
De lucht gaf fellen windt, het water stuere vlagen,
Het aerdrijck giftigh kruyt, den hemel donderslagen,
Een yder spout den mensch als in het aengesicht,
En denckt voortaan niet meer aen hem te sijn verplicht:
De sterren zijn vergramt, en laten droeve stralen,
Ja, dickmael slim vergif, hem in de reden dalen:
De maen verkout sijn breyn door vuyl en seltsaem vocht.
En schiet hem in het lijf een ongesonde locht.
Hier rijst een harde storm, en treft verheve wallen;
Daer schiet een blixem uyt, en doet oock ceders vallen;
En ginder blaectt een vyer, dat uyt der aerden koomt.
Daer voor dat yeder landt en al de werelt schroomt.
Ach! hoe was eens de mensch in hoogen staet verheven.
Doen hy mocht over al sijn eygen wetten geven!
Doe kond' hy met een wensch of met een kleyne stem,
Al wat sijn ooge sagh doen buygen onder hem.
Het swijn, den oliphant, de leeuw en felle beeren
Die stilden haer gewoel alleen op sijn begeeren,
En waren staegh bereyt, om hem ten dienst te staen;
Nu komt een kleyne mugh, en doet hem oorlogh aen.
Na dat het grilligh wijf den misslagh had bedreven,
Soo was'et al verdriet in dit ellendigh leven;
Want daer het eerste volck mocht rustigh henen gaen,
Nam gantsch het aertsche dal een ander wesen aen.
Want sieckte, moeyte, sorgh, en duysent ongemacken,
Die quamen uyt de lucht op aerden nedersacken;
Siet daer, eylaas! de mensch in druck en stage noot;
En voor het losse spoock, soo quam de bleecke doot.
Soo haest de mensche leeftt begint hy oock te sterven,
En hy en kan voortaan geen stilstant meer verwerven;

Hy rent in grooten haest tot sijn bescheyden tijt,
 Gelyck een snelle post, die vaerdigh henen rijt.
 Hierom soo isser volck in ouden tijt gevonden,
 Die klaeghden, als de mensch begon sijn eerste stonden:
 En schoonder iemant kreegh een welgemaecte vrucht,
 Men hoorde geen gejuich, maer wel een droef gesucht.
 Want als'er eenigh kindt op aerden was geboren
 Soo scheen by al het volck de vreught te zijn verloren,
 Een yeder was bedroeft, en maecte groot geklagh,
 Om dat men voor het kindt niet als verdriet en sagh.
 Maer als de bleecke doot had yemant wegh genomen,
 Dan sagh men enckel vreucht de menschen overkomen,
 Men nam het voor geluck, men was geheel verblijt,
 Om dat van alle druck de mensch dan was bevrijt. 1)
 Maer siet, niet al het volck is van gelijcke sinnen,
 Men vint'er die voor al het leven hier beminnen;
 Doch by een ander volck, soo wort'et gantsch veracht,
 Gelyck haer tegenstrijt hier onder wert gebracht.

BEDENCKINGEN VAN DEN PHILOSOPH CRANTOR, TOT
 KLEYNACHTINGE VAN 'S MENSCHEN LEVEN.

Wat leven dat de mensch begrijpt in sijn gedachten,
 Daer is maer enckel druck en onlust uyt te wachten;
 Het gaet soo wonder vrent hier in het jammerdal:
 Men vint schier anders niet, als druck en ongeval.
 Is yemant hoogh van geest en deftigh in verstande,
 Soo wordt hy metter daet een slave van den lande;
 Doet hy gelyck een dwaes sijn dingen sonder slot,
 Soo is hy staegh veracht en alder werelt spot;
 Is hy van kloecken aert en van gesonde leden,
 Soo wil hy staegh het vleesch in vuyte lust besteden;
 En is hy veeltijts sieck, hy lijt een stage doot,
 En is een arrem mensch, al is sijn rijckdom groot.
 Leeft hy ontrent een prins of krijght hy groote staten,
 Hy moet van stonden aen sijn oude vrijheyten laten:
 Wie sich in 't hof geneert die stelle desen voet,
 Dat hy geringelt wordt en echter dancken moet.
 Indien hy sich bemoeyt alleen met eygen saken,
 Dat is een slecht bedrijf, hoe kân hem dit vermaken?
 Is hy een acker-man, die korenlanden bout,
 Dat is een staeghe sorgh die nimmer op en hout.
 Soo hy een krijgsman wordt, soo moet hy dickmaels moorden,
 Oock daer hy wordt onthaelt met gunst en soete woorden:
 Maer soo hy niet en vecht, maer hout hem aen de rust,
 Soo is hy maer een roof van die het maer en lust.
 Indien hy over zee verhandelt rijcke waren,
 Soo lijt hy stagen anghst oock van de minste baren;
 Indien hy binnens landts een stillen handel doet,
 Die geeft hem staegh beslagh, maer nimmer machtigh goet.
 Indien hy voorspoet heeft, soo wordt sijn hert verheven,
 Hy wordt door sotte waen en hooghmoet aengedreven;
 En wordt hy heel beswaert met druck en tegenspoet,
 Wat is hy als een worm die in der aerden vroet?
 Indien hy sonder gelt besoeckt de vreemde landen,
 Soo treckt hem niemant aen by feyl van rijcke panden:
 En reyst hy buytens lants en heeft hy machtigh gelt,
 Hy sal met groote vrees gedurigh zijn gequelt.
 Neemt hy een schoone vrou, sy baert hem duysent plagen:
 Hoe licht kan haer gelaet een ydel oogh behagen?
 En dat is stage sorgh. Neemt hy een leelijck wijf.
 Soo heeft hy nimmermeer een eerlijck tijdverdrijf.
 Is 't wijf geweldigh rijck en hy van kleyne renten,
 Het wijf sal staegh verwijt hem in den boesem prenten;
 En isse sonder geldt, sie daer een stage last,
 Want goet van eene zy is veerdigh op gebrast.
 Is sy van snegen aert en leestse wijse boecken,

Soo wil se meester sijn en haren man verkloecken;
 Siet daer een twistigh huys. Indiense niet en weet,
 't Is spijsse sonder sout en niet een soeten beet.
 Ten lesten is men jongh, de jeught is onbedreven,
 En woelt als in een zee van dit ellendigh leven;
 En wordt'er yemant out, soo naeckt sijn hooghste noot:
 Eylaes! sijn kranck gestel dat worstelt met de doot.
 Wat dient'er meer geseyt? Wie kan hem nederstellen,
 Of hem sal eenigh dingh in geest of leden quellen;
 Geen mensch is sonder druck hoe vrolijk dat hy leeft,
 Dewijl oock evenselfs een roosjen prickels heeft.
 Eylaes! het aerts vermaeck dat heeft een droevigh wesen,
 Want van gestage vreught en heeft men noyt gelesen;
 Het is dan alderbest en verr' de minste pijn,
 Of noyt te zijn geteelt of haest een lijck te zijn.

TEGEN-BERICHT VAN METRODOTUS TOT GROOT
 ACHTINGE VAN 'S MENSCHEN LEVEN.

Wat staet kan eenigh mensch op aerden overkomen,
 Daer niet een soet vermaeck kan werden uytgenomen?
 Noyt soo verbosten tijt of soo bedroefden jaer,
 Of een, die leven kan, die wordt'er vreught gewaer.
 Heeft iemant kloeck verstant, soo wordt hy staegh gepresen,
 En voor een lant-juweel met vingers aangewesen;
 En is hy sonder breyn soo is hy sonder last,
 Men siet oock prinssen selfs met gecken wel gepast.
 Is hy geduerigh wel en sonder krancke dagen,
 Soo is hy recht bequaem om lusten na te jagen;
 En is hy swack van aert en dickmaels niet te wel,
 Schoon hem de doot genaeckt, 't en is hem geen gequel.
 Indien hy in het hof met vorsten wil verkeerem,
 Hy kan sijn lagen naem en duyster huys vereeren;
 Indien hy stilheyt soeckt en maer het sijne doet,
 Sijn eygen vooght te zijn dat is geweldigh soet.
 Staen hem de velden aen, en gaet hy landen teelen,
 Dat is een soet bedrijf; wie kan het oyt verveelen?
 Wil hy een koopman zijn, en zeylen van de ree,
 O wat een machtigh goet ontstaet'er uyt de zee,
 Indien hy winste doet, soo kan hy vrolijk leven,
 Hy krijght dan menigh vriend en meer dan honderd neven;
 En lijt hij staegh verlies, hy wordt een deftigh man,
 Die al wat werelt heet, met voeten treden kan.
 Wil hy een krijgs-man zijn, soo kan hy dickmaels maeyen,
 Daer hy noyt ploegh en sont, en noyt en dede zaeyen:
 En soo hy d'oorlogh haet en lieft een stillen geest,
 Soo is hy wel getroost oock als een ander vreest.
 Verreist hy buyten 's landts, en kan hy wel betalen,
 Waer dat hy komen magh, men sal hem wel onthalen;
 Of is sijn beurse licht, hy draeght te minder last,
 Soo dat hy lustigh is en op geen rover past.
 Indien sijn jeughdigh hert genegen is te trouwen,
 Waer vint men soeter vreught als by de jonge vrouwen?
 Of is hy meer geneyght om niet te zijn gepaert,
 Soo is hy sonder sorgh waer dat hy henen vaert.
 Indien het echte bedt hem kinders heeft gegeven,
 Hy siet in hare jeught gelyck een ander leven.
 Indien hem uyt het bedt geen echte vreught en wast,
 Soo heeft hy vrouwen lust en echter geen en last.
 Trout hy een schoone vrou, wat kander soeter wesen,
 Sy kan sijn gulle jeught en heeten brandt genesen:
 Of isse niet te moy, en keurt haer niet te naeu:
 By nachte, lieve vrient, sijn allo katten graeu.
 Krijght hy een geldigh wijf, wat kan hy meer begeeren?
 Op vrouwen maghtigh goet, daer kan men lustigh teeren;
 Heeft sy in tegendeel maer weynigh by gebracht,
 't Is seker dat het wijf hem des te meerder acht.
 Indiense geestigh is of heeftse veel gelesen,
 Sy kan voor al het volck gelyck een raets-heer wesen;
 Of heeftse geen verstant als van haer doecken huyl,

1) Plutarchus.

Een man leeft sonder twist by soo een tortel-duyf.
 Wat meer? Is yemant jonck, dat zijn de beste tijden,
 De jeught is enckel vreught en lust aen alle zijden.
 Indien den ouden dagh tot sijnen haert genaect,
 Siet daer de rechte staet die hem eerwaerdigh maect.
 Het is dan sonder gront dat veel onsoete menschen,
 Of noyt te zijn geweest of korte dagen wenschen;
 Al is hier somtijts druck, des echter niet-te-min
 Het wan-genoegen selfs brengh dickmael voordeel in.

VAN DE WAERDICHEYDT DES MENSCHEN, NA ZIELE
 EN LICHAEM ENDE MET WAT MIDDELEN DE
 SELVE IN GESONTHEYT LANGH BY
 MALKANDEREN GEHOUDEN
 WERDEN.

Maer schoon al is de mensch, door onvoorsichtigh mallen,
 Uyt sijn gedurigh heyl in stagen noot gevallen,
 Noch is, des niet te min, het edel menschen kint
 Het schoonste dat men weet en op der aerden vint;
 Hy gaet des niet te min met opgerechte leden,
 Is deftigh in vernuft en machtigh in de reden;
 Hy siet den hemel aen met opgetogen geest,
 Dat niet en werdt gesien in eenigh ander beest;
 En Godt, de rechte bron van allerley genaden,
 Noch gunstigh aen den mensch en sijn geheele zaden,
 En heeft niet al te mael de krachten wegh-geruckt,
 Die hy in alle dingh te voren had gedruckt;
 Daer is uyt enckel gunst noch zegen in gelaten,
 Die aen het kranck gestel sou namaels mogen baten:
 Ja, waer een nieuwe quael in eenigh landt ontstaet,
 Daer geeft de goede Godt al weder nieuwen raet.
 Maer niet als door verstant, door vlijt en kloecke sinnen,
 En laet de wijse Godt ons eenigh voordeel winnen;
 Tot sweet sijn wy gedoemt, mits Adam qualijk gingh,
 En dat is heden noch de prijs van alle dingh.
 Soo is dan by de mensch met alle vlijt te trachten,
 Hoe dat hy door de kunst sijn qualen magh versachten;
 Hoe dat hy door verstant moght weeren uyt het bloet,
 Al wat hem ongemack en eenigh hinder doet.
 't Is vry een nutter saeck gesont te mogen blijven,
 Als door een machtigh kruyt de sieckten wegh te drijven;
 't Is beter 's vyants heyr te weeren uyt de schans,
 Als binnen aen te gaen een ongewisse kans.
 Men kan een linnen kleedt met looge, seep, en assen,
 Al was'et vuyl begaet, wel net en suyer wassen:
 Maer denckt vry, dat'et werck niet in sijn stant en blijft,
 Nadien men in de wasch al vry wat harde vrijft.
 Is even met den mensch hier in aldus gelegen:
 Want schoon hy door de kunst verlichtingh heeft gekregen,
 Hy wordt'er door verswackt, hy wordt'er door ontset,
 En staegh soo blijft'er yet dat hem van binnen let.

De beesten van het wout die kijcken na der aerden,
 Vry slechter als de mensch en van geringer waerden,
 Maer hy, een edel dier en van een hooger aert,
 Siet na den hemel toe, van waer hy is gebaert.

Het velt dat geeft ons heylsaem groen,
 Oock veel dat hinder plagh te doen,
 En wie doch heeft'er noyt gegaen
 Daer distels by de rosen staen?

WAEROM DE MENSCHEN IN DE EERSTE TIJDEN LAN-
 GER LEEFDEN, DAN SY NU DOEN.

De menschen die wel eer hier op der aerden waren,
 Beleefden menighmael de negen hondert jaren,
 Vol kracht en goede jeught; men vont geen droeve pijn,
 Geen pest, geen heete koorts, geen quastigh flerecijn.
 Maer nu een swacker tijt tot ons is afgekomen,

Soo heeft een rasser doot de werelt ingenomen;
 Gicht, scheurbuyck, kuch, graveel en ander ongeval
 Die vielen uyt de lucht, en vlogen over al.
 Geeft reden mijn vernuft: De werelt eerst geschapen,
 Liet uyt haer gulle schoot een machtigh voetsel rapen;
 Het was of edel zaet, of wonder schoon gewas,
 Al wat men uyt het velt of van de boomen las.
 Geen mensch en wort verswackt door lust of gulsighheden,
 Maer yeder spitt' het lant en oeffend' soo de leden.
 Men at geen leckerny, maer slechts gemeene kost,
 En water uyt de beek dat was hun soete most.
 De sterren, niet vergift met ongesonde qualen,
 Die gaven enckel heyl en geen ongure stralen,
 Maer dat ick hooger acht, de mensch als nieu geplant,
 Quam eerst als uyt den vorm van Godes eygen hant:
 Dat van den schepper komt, hoe kan dat licht bederven?
 Dat uyt het leven rijst, hoe kan dat haestigh sterven?
 O, groote levens-vorst! o, 's menschen hoogste goet!
 Komt woont noch binnen ons, doch meest in ons gemoet.
 Maer mits den langen tijt, soo is dat onse jaren,
 Oock voor den ouden dagh, haer swackheyt openbaren,
 't En gaet de mensche niet gelijk het eertijts gingh,
 Hy is een roock, een damp, een teér en nietigh dingh.
 Dus dient hier op gelet, en noyt te zijn vergeten,
 Want soo spreeckt Godes woord en veelderley poeëten:
 Wat dat men lesen magh, men vint'et over al,
 Dat ons geheel bedrijf is druck en ongeval.
 De ciersels van het wout, de frisse boom-gewassen,
 Zijn op bequamen gront ons leven toe te passen:
 Haer groen, des somers kroon, dat wort des winters roof,
 En siet, een jonger bladt verdrijft het oude loof.
 Wy groenen in der jeught en hebben blijde dagen,
 Maer worden van de doot allenskens weggedragen;
 Al leeft men somtijts langh, des echter niet-te-min,
 Daer komt haest ander volck, dat neemt ons plaetsen in.
 Dit heeft oock heydens volck voor desen wel geweten,
 Dat in een korten tijt de mensche werdt versleten,
 En 't is bedenkens waert dat Xerxes eertijts sprack,
 En dat hem menighmael sijn moedigh herte brack:

Men hout dat Xerxes op den dagh,
 Als hy sijn machtigh leger sagh,
 Als hy sijn ruyters over al
 Sagh draven in het groene dal,
 Stont treurigh midden in het heyr,
 En sloegh sijn hoofd en oogen neer:
 Men sagh genoegh aen sijn gebaer,
 Dat sijn gepeys was wonder swaer.
 Een van den raet, een deftigh man,
 Die vraeghder hem de reden van,
 Die vraeght wat dat'er is gebeurt,
 Dat soo een machtigh prinse treurt,
 Daer hy geen man in 't leger siet,
 Die hem niet lijf en leven biet.
 De koningh sprack: ick sie de maght,
 Die staegh op mijn bevelen wacht;
 Ick sie hier menigh dapper helt
 Blymoedigh treden op het velt;
 Ick sie het noch en even wel,
 Soo baert het my een droef gequel,
 Want segh toch eens: na hondert jaer,
 Waer sal se zijn, dees groote schaar?
 Eylaes! verstoven als een kaf,
 Eylaes! verschoven in het graf.
 Dit sey de vorst, en tot besluyt,
 Soo bersten hem de tranen uyt.

Wel nademael de tijt soo kort ons is besneden;
 Soo dient een yeder mensch te leven na de reden:

Niet gulsigh in de spijs, niet overdadigh zijn,
Ontrent het echte bedt noch in de frisse wijn.

OF HET LEVEN DOOR DE KUNSTE OF EENIGH MIDDEL
VERLENGHT KAN WORDEN.

Het is een hard geschil, en over langh gedreven,
Hoe dat de gronden staen van ons ellendigh leven,
En of Godt aen den mensch als door een stale wet,
Sijn dagen heeft bescheert, zijn palen vast geset,
En of hy met beleyt en door gesette reden,
Een vaster levens-kraft kan brengen in de leden?
Dan of een yeders tijt soo vast versegelt staet,
Dat hem geen kunst en helpt, geen hinder oyt en schaet?
Hy, die van al het stuck de gronden soeckt te kennen,
Die tale na het werck van al de soete pennen,
Die onse Beverwijck te samen heeft gebracht,
Daer wordt het diep geheym getogen ytter nacht.
't Is dan mijn voorstel niet, hier dieper in te treden,
Want tot soo grooten werck behoef een langer reden,
Maer om hier kort te gaen, soo segh ick heden dit,
Een yder neem 'et op tot zijn bescheyden wit:
Het eynde van den mensch is aen den mensch verholen,
De middels even wel zijn yeder een bevolen;
Ghy, doet wat u betaemt, en t'huys en over al,
En weest dan voort getroost hoe Godt het schicken sal.

DAT HET SCHRIJVEN VAN DE BEWARINGE DER GESONT-
HEYT DIENSTIGH EN NOODIGH IS.

Wie pooght gesont te zijn en dat voor lange jaren,
Moet staegh voor vreemt gewoel sijn innigh hert bewaren;
Want als sijn beste deel komt om te zijn geroert,
Soo wort terstont het lijf door tochten wegh gevoert.
En hier uyt wordt de mensch ontstelt door droeve qualen,
Die na een korten stont door al de leden dwalen,
Dies wordt ons wel geleert, als dat een stil gemoet,
Is niet den geest alleen maer al de leden goet.
Maer yemant sal misschien hier tegen komen drijven,
Dat geensints noodigh is van dit beleyt te schrijven:
Vermits dat kruyt en salf en dranck is sonder vrucht,
Ten zy dat yemant queelt of in benautheyt sucht.
Dat noyt de medecijn en dient te zijn gebeden,
Als yemant wacker is en van gesonde leden,
Dat even Godes Soon die gronden heeft geleyt,
En dat het waerhey is al wat de waerhey seyt.

Die groeyt en bloeyt in goeden staet,
En hoeft geen dranck, of meesters raet;
Maer voelt'er yemant droeve pijn,
Die roepe dan een medecijn.

Maer vrienden, hoort een woordt! indien de menschen waren,
Als in den ouden tijt en langh verloope jaren,
Men hoefde geen behulp van eenigh heylsaem gras,
Vermits en spijs en dranck voor yeder heylsaem was.
Vermits oock boven dien meest alle menschen aten,
Alleenlijck voor den noot, en geensins boven maten;
Dies was haer lichaem sterck, haer geesten wonder fijn,
Want al wat voetsel gaf, dat was hun medecijn.
Maer nu meest al het volck genegen is te brassen,
En met een stagen lust op haren mondt te passen,
Zijn alle menschen swack. Ey, seght ny toch een reys:
Wie isser recht gesont of leeft'er na den eysch?
Gantsch weynig, na men siet, want schier van hondert menschen,
Is niemant soo gestelt, gelijk het is te wenschen.
Daer hapert altijt wat aen 't een en 't ander lit,
Vermits een stil bederf in ons verholen sit.
Maer Godt de sone spreeket van recht gesonde lieden,
En raet hun t'haren dienst geen meester oyt t'ontbieden;
Doch vrienden, letter op en vat de sake wel,

Wat by hem is geseyt is even ons bevel.
Maer leeft na desen boeck en laet de medecijnen,
Ghy sult oock even selfs uw siekten doen verdwijnen,
En 't is soo grooten deught dat yemant 't sijne spaert,
Als dat hy over zee om groote winste vaert.
Te leven na den eysch, op spijs en dranck te letten,
Daer toe geeft ons de kunst al vry bequame wetten,
En dat men dit beleyt oock veeltijts wel behoef,
Heeft menigh deftigh man met eygen daet geproeft.
Ja, op dit gantsch beleyt is menigh boeck geschreven,
Dat nut en dienstigh is om langh gesont te leven;
Ghy sult oock even selfs, na vlijtigh ondersoek,
Veel nutte dingen sien oock in dit eygen boeck.

VAN DE GESONTHEYT EN HARE WAERDIGHEYT.

Gesontheyt, hoogste schat, die wy op aerde kennen,
Ghy wordt hier af-gebeelt by twee geleerde pennen,
Op dat een yder mensch moght kennen uwen aert,
En hoeje dient geviert, en hoe te zijn gespaert.
Ghy zijt, o schoon juweel! voor alle dingh te prijzen,
Wie kan, na rechten eysch, u eer genoegh bewijzen?
Ghy zijt een rijck geschenck, dat van den hemel daelt,
En als een gulde son, hier op der aerde straelt.
Schoon yemant van het volck, tot hoogen staet verheven,
Magh boven sijns gelijk in glans en eere leven,
Magh groot zijn by een prins oock na sijn eygen wensch,
Soo ghy hem tegen zijt, het is een arrem mensch.
Schoon yemant maghtigh vee, door Godes milden zegen,
Schoon yemant groot beslagh van landen heeft gekregen,
Schoon yemants rijcke schat vervult een gantsche zael,
Ach! sonder uw behulp, wat isset al te mael?
Schoon yemant voor hem siet een tafel vol gerechten,
Die staegh wert aengedist met hondert hupsche knechten.
Schoon yemant wert getoef met alderhande wijn,
Zit ghy niet aen den disch, wie salder vrolijk zijn?
Schoon yemant hoort den sang van hondert schoone keelen,
En hoort'er geestigh volck op gulde snaren spelen;
Als ghy maer henen gaet en uyt de kamers vliet,
Soo is de gantsche vreught, eylaes! een enckel niet.
Schoon yemant is geplaetst, daer met een aerdigh jocken
Veel geesten besigh zijn om blyschap uyt te locken,
Eylaes! de soete praet bevat de gasten niet,
't En sy ghy aen het volck uw soete gunste biet.
Schoon dat de sonne schijnt en alle kruyden groeyen,
Dat al het boom-gewas staet lustigh om te bloeyen,
En dat de koele Mey ons brengt den soetsten tijt,
't Is winter even wel, soo ghy'er niet en zijt.
Schoon yemant heeft de keur van duysent schoone vrouwen,
En magh op eenen tijt veel juffers onderhouwen,
Princessel sonder u en heeft'et geen val,
Want al wat honigh scheen en is maer enckel gal.
Wat dient'er meer geseyt van alle werelts saken,
Die niet gesont en is, wie kan hem vrolijk maken?
Wel aen dan, wieje zijt, gaet, soeckt dan aldermeest
Gesontheyt voor het lijf, en welstant in den geest.
Nu, mits gesont te sijn is vry een grooten segen,
Soo was den ouden tijt hier wonder toe genegen:
Gesontheyt was geviert en wonder hoogh befaemt,
Soo datse metter tijt Goddinne wiert genaemt.
Hygieja! riep de Grieck, verleent ons frisse leden,
Ghy wert'er over al ootmoedigh om gebeden:
Men heeft tot uwer eer autaren opgerecht,
Ey, maect dat ons noch koorts noch ander quael bevecht.
De gantsche borgery tot aen de grootste lieden,
Die quamen u gestaegh haer offerhande bieden;
Een rustigh jongelingh die bracht u frissen wijn,
En riep dan overluyt: ey, wilt ons gunstigh zijn!
De gantsche maeghden-rey, die bracht u verse rosen,

In Venus schoon priëel van duysent uytgekosen,
 Haer vlechten boven dien, soo geel als enckel gout,
 Op datje langen tijt by haer verkeeren sout.
 Al waer men met een vriend aen tafel was geseten,
 Uw huld' en offer-werck en wiert'er niet vergeten;
 Op uw vermaarden naem moest eerst gedroncken zijn,
 Dies raesd' het dertel volck gelijk een droncken swijn.
 Ey siet, waer toe het volck hier voormaels is gekomen:
 Sy hebben vreemt bejagh voor Goden aen genomen,
 En 's hemels hooghste vorst en had des geenen danck,
 En dat heeft soo geduurt veel hondert jaren lanck.
 Nu, Godt zy eeuwig lof! sijn onbegrepen wesen
 Dient uyt ons gantsche kracht van yder een gepresen.
 Hy heeft ons aengeseyt en openbaer gemaect,
 Al wat het eeuwig heyl van siel en lichaem raect.
 Maer vrienden, naer ick merck, soo isser yet gebleven
 Van dat ontuchtigh volck en van haer vorigh leven,
 Ons gasten roepen noch: op uw gesontheyt, vriend!
 En daer op drinckt het volck oock meer als yemant dient.
 Ey, schaft die rancken af en laet ons matigh drinken,
 En aen dat heydens volck na desen noyt gedincken.
 Neemt Godt tot uw vermaeck, als schepper van den wijn,
 En denckt aen sijnen naem, wilt ghy recht vrolijk zijn.

WAER IN DE GESONTHEYT BESTAET.

En daeraen dient de mensch oock dit vooral te weten,
 Hoe dranck hem hinder doet, oock veel en dickmael eten;
 Al schenckt de wijngaertranck ons most en frissen wijn,
 Soo moet na rechte maet by ons gedroncken zijn.
 Wie wenscht gesont te zijn, die moet hem staegh gewennen
 Sijn wesen in te sien, sijn eygen aert te kennen;
 Voor die een huys bewoont, is nut dat hy verstaet,
 Hoe dat'et met den gront, met dack en kamers gaet.
 Noch dient een handigh mensch met oordeel recht te weten
 Wat kost hem dient gemijt en wat te zijn gegeten.
 De spijs geeft ons het bloet, en isset voetsel quaet,
 't Is seker dat'et lijf in haest te gronde gaet.
 Hier dient noch by gevoeght, hoe dat er aen de leden
 Geen spijs en dient verschaft, als op besette reden;
 Een keers gaet dickmaels uyt door al te gulle roet,
 Het leven van den mensch door grooten overvloed.
 Voorts dient'er oock besorgt, dat ons de quade lusten
 Niet brengen in den staet om niet te kunnen rusten;
 Het vleesch dient alle tijt gehouden in den bant,
 Doch meest wanneer de jeught in onse leden brant.
 Nu vrienden, soo ick kon, ick wou een yeder geven
 De rechte wetenschap om wel te mogen leven;
 Des sal door ons gedicht u werden toegebracht
 Al wat tot uw gebruyck de konste dienstigh acht.

WAER IN HET LEVEN BESTAET, EN DOOR WAT MIDDEL HET SELVE IN GESONTHEYT GEHOUDEN WERT.

Ons welstant wordt bewaert door veelderhande saken,
 Daer op voor yeder mensch een regel is te maken,
 Wel komt dan, wieje zijt, en hoort hoe grooten schat
 Uyt dit eenvoudigh werck kan werden opgevat.
 1. Wat lucht ons dienstigh is, 2. wat kost ons plag te baten.
 3. Hoe wat'er is verteert, dient uyt te zijn gelaten.
 4. Hoe langh men slapen sal. 5. En hoe men waken moet.
 6. Wat oeffeningh de mensch of nut of hinder doet.
 Noch, hoe een sedigh hert sijn tochten moet bestieren,
 Om niet onguur te sijn gelijk de wilde dieren.
 Siet daer, wie hier ontrent sich wel generen kan,
 Is in de levenskunst een sneegh en handigh man.
 Wel, treet dan dieper in, en gaet omstandigh letten,
 Hoe ghy in desen wegh uw voeten hebt te setten,
 Ghy vint hier op een ry het gantsch beslagh van al,
 Dat, sooje 't recht begrijpt, u wel gedyen sal.

De luyster van een lamp die wordt by ons genoten,
 Soo langh als d'olie duurt wel eer daer in gegoten;
 Maer als dat noodigh vocht ten lesten is vergaen,
 Dan heeft haer eerste glans en al haer licht gedaen.
 't Is even metten mensch op desen voet gelegen,
 Sijn edel levens-vat is Godes eygen segen:
 Maer als dat is verteert, soo laet sijn leven af,
 En wat'er overblijft, is voor het duyster graf.
 Wel, om dit edel nat door kunst te mogen sparen,
 Te voeden na den eysch, en dat voor lange jaren,
 Soo leest dit ons gedicht, ick bidde vrienden, leest,
 Hier is dat uw gebreck en swacken aert geneest.

VAN DE BEWEGINGE DES GEMOETS IN 'T GEMEEN.

Het is een seltsaem werck, dat wy en alle menschen,
 Die na gesontheyt staen en frisse leden wenschen,
 Zijn besigh evenstaegh ontrent het lijf alleen,
 En soecken des behulp, en willen anders geen.
 Maer wie doch is soo dom, die noyt en heeft gelesen,
 Dat uyt het lijf en ziel bestaet des menschen wesen?
 Ey siet, dat lief-tal paer, gedommelt onder een,
 Doet staegh en over al sijn saken in 't gemeen:
 Een die recht wil verstaen en uyt de daet bemercken,
 Hoe in ons overhant de ziel en lichaem wercken,
 Die lett' hoe menighmael het gansche lichaem hijght,
 Wanneer men onversiens een vreemde tijdingh krijght.
 En waerom wordt het bloet soo bijster opgetogen?
 't Is mits het innigh deel te voren was bewogen;
 Ghy dan, wie datje zijt, die siecke luyden dient,
 En weest niet slechts haer lijfs, maer oock haer zielenvriend;
 Want sooje maer alleen wilt op het lichaem achten,
 Ghy sult in korten tijt 'uw siecken sien versmachten:
 Wel vrienden, nu het lijf dus heult met onsen geest,
 Let op het aertsche deel, maer op de ziele meest.
 Leert uw verkeerden aert en quade driften temmen,
 Want sooje dat volbrenght, ghy sult in weelde swemmen;
 Doch hoe dit noodigh werck behoort te zijn gedaen,
 Dat wil ick, t'uwen dienst, ten kortsten over gaen:
 Al wie soeckt wel te zijn, die moet voor alle dingen
 Sijn drift, sijn herts-gewoel, sijne binne-krachten dwingen:
 Want als het innigh deel niet uyt den regel gaet,
 Al watje menschen noemt dat wordt'er deur gebaet.
 Wel aen dan, schout verdriet, en nijt, en minne-vlagen,
 Wilt oock te grooten vreught en gramschap van u jagen;
 Drijft eer- en geltsucht uyt, weert anghst uyt uwen geest,
 En maeckt dat ghy alleen den grooten schepper vreest.
 Noch wil ick even wel van niemant oyt begeeren,
 Dat hy uyt sijn gemoet sal alle tochten weeren;
 Een geestigh hovenier besnoeyt het weeligh kruyt,
 Maer roeyt noch even wel geen nutte planten uyt.
 Een boom van wilden aert die kan het enten baten,
 Hy kan door goet beleyt sijn wrangen aert verlaten:
 Een die van tochten wert gedreven in der jeught,
 Wert, als hy die besnoeyt, gebogen tot de deught.
 Soo dient dan hier besorgt, dat geest en buyteleden
 Haer dragen na den eysch, haer voegen na de reden:
 Want als door onbescheyt het lichaem is beroert,
 Soo werdt ons innigh deel al mede wegh gevoert.
 En weder als de ziel wert hier en daer getogen,
 Soo wert met een het lijf van stonden aen bewogen:
 Dit onverscheyden paer is t'samen soo verselt,
 Dat al wat 't eene raect het ander mede quelt.

VAN DROEFHEYT.

Laet ons wat vorder gaen en van de tochten spreken:
 Die ons al menighmael de soete ruste breken,
 Maer 't heyr is al te groot om t'effens op te slaen,
 Wy sullen een voor een en in 't bysonder gaen.

De droefheyf is voor eerst een drift van sware sinnen,
 Die met een diep gepeys de geesten overwinnen,
 Die hier en over al meest alle menschen quelt,
 En menigh teér gemoet in vreemde bochten stelt.
 Hier tegen dient behulp en goede raet gegeven,
 Om sonder eenigh leet, en stil te mogen leven:
 Maer 't kruyt dat aen het volck in dese sieckte dient,
 En komt niet uyt het velt, maer van een trouwen vriend.
 Een woordt, een troostigh woordt, te rechten tijt gesproken,
 Dat heeft al menighmael dit onheyl afgebroken:
 Het is de rechte salf die swacke menschen helpt,
 En droeve sinnen heelt, en heete tranen stelt.
 Siet, als de droefheyf heerst en rilt ons door de leden,
 Soo wordt men wegh geruckt, oock buyten alle reden,
 De ziel, ons beste deel, is uytter maten swaer,
 Het schijnt als of de geest vol loots gegoten waer.
 Dies siet men in den mensch verscheyde tochten rijzen,
 Die wy met kort bescheyt hier meynen aen te wijzen,
 Op dat men even staegh moght houden in den bant
 Al wat ons anghstigh hert gelijk een boge spant.
 Wilt ghy exempel sien, hoe dat de luyden varen,
 Die met te grooten rouw haer treurigh hert beswaren;
 Treet nader in het werck, ghy sult hier konnen sien,
 Wat aen een swack gemoet uyt droefheyf kan geschien:

EERSTE EXEMPEL.

Een helt was op een tijt van Romen afgevaren,
 Als heerscher van de zee en van de zoute baren;
 Tarentum was de plaets, daer hem het Rooms gebied
 Veel dingen had belast, die niet en zijn geschiet.
 Sijn lieve bed-genoot was met hem daer gekomen,
 Maer door een heete koorts geweligh ingenomen;
 En schoon men voor de quael haer nutte dingen gaf,
 De kunst was sonder kracht, sy leyd'et leven af.
 De man was gantsch ontsiet van dit ontijdig sterven,
 Hy weende sonder maet, hy suchte menigh werven;
 Matroos, de borgery, sijn dienaers al gelijk,
 Bereyden alle dingh voor soo een deftigh lijck.
 Men liet een grooten hoop van hout te samen brengen,
 Men liet'er soeten reuck en balsem onder mengen;
 Daer wierd het rif gebracht, op dat het branden sou,
 Want soo was doen 't gebruyck in soo verheven rou:
 Maer eer de doode vrou sou werden wegh-gedragen,
 Begon de Roomsche vorst als op een nieuw te klagen,
 Hy nam haer in den arm, hy kust haer menighmael,
 En steld' het droevigh lijck te midden op de zael;
 Hy trock sijn degen uyt al eer 't de luyden dachten,
 En gaf hem op het swaert met al sijn gantsche krachten,
 En viel doen in den schoot van sijn geminde vrou,
 En dit braght aen het volck een onverwachten rou.
 Sijn vrienden, sijn gevolgh, en alle menschen seyden,
 Dat soo een lief-tal paer niet mochte sijn gescheyden,
 Maer dat oock na de doot haer graf moest zijn gemeen,
 Haer asch oock boven dat gedommelt onder een,
 Al wat een yeder riep dat heeft de vorst verworven,
 Want even in den stant gelijk hy was gestorven,
 Gekleet, geleerst, gespoort, soo wordt sijn lijf verbrant,
 En tot een stof gemaect met sijn verkoren pant.
 Siet, als te grooten druck de menschen komt beroeren,
 Waer hen de sware rou, en swacke sinnen voeren!
 Sy doen dan menighmael, dat oock een deftigh man
 Niet als tot groot verlies en schade strecken kan.
 Voorwaer, had dese vorst de reden plaets gegeven,
 Hy had met grooter eer, en langer konnen leven,
 Ten dienste van sijn huys en van den Roomschen staet;
 Ey, vrienden! hout oock hier de gulde middel-maet.

TWEEDE EXEMPEL.

Eer dat de Grieksche maght van Troye mochte scheyden,
 Een seltsaem offer-werck dat moest den wegh bereyden;
 Des koninghs dochter selfs, tot desen dienst gewijt,
 Moest hier het offer zijn en scheyden uyt de tijt.
 Iphigenia selfs die scheen hier toe geboren,
 Want door het machtigh heyr was sy'er toe gekoren;
 Dies wiertse door het volck den priester toegebracht,
 Om eerst te zijn geciert, en dan te sijn geslacht.
 Ontrent dit seltsaem werck verschenen hondert vrienden,
 Die in dit droef geval haer tot vertroosters dienden;
 Sy waren al gelijk in droefheyf opgevat,
 Met suchten overstolpt, van tranen even nat.
 Het scheen dat al het heyr, ja, gantsch de wereldt treurde,
 Om dat de Grieksche maeght voor Troye dit gebeurde.
 Daer nu de schoone stadt geheel ter neder lagh,
 En dat men in het velt geen vyant meer en sagh.
 Een schilder, in de kunst ten hoogsten eens verheven,
 Wiert van een prins versocht te toonen naer het leven
 Een af-beelt van het werck, door sijn vermaert pinceel,
 Om in het hof te sijn een deftigh tafereel.
 De meester nam het aen, maer gingh met vlijt bemercken,
 Hoe soo een vreemt geval naer eysch was uyt te wercken,
 En naer een rijp gepeys, soo wast dat hy begon,
 En braght als over hoop dat kunst en meester kon.
 Hy schildert al het volck met tranen op de wangen,
 Hy schildert 't naeste bloedt met grooter rou bevangen,
 Niet eene van den hoop of heeft een droef gelaet,
 De schildery vertoont hoe yders wesen staet.
 Maer siet, nu wasset tijt den vader uyt te drucken,
 Maer wat de meester pooght, ten wilde niet gelucken;
 Siet, in het vorigh werck was soo bedroefden stant,
 Dat hy voor dit vertoogh geen kunste meer en vant;
 En schoon ontrent het werck sijn gantsche sinnen speelden,
 Sijn geest was onbequaem den vader uyt te beelden,
 Sijn kunst was uytgeput, dies stont de meester stil,
 Onseker wat hy doen of wat hy laten wil.
 Hy wist sijn geestigh breyn niet verder uyt te reken,
 Dies gingh hy met een damp des vaders aensicht decken.
 Een damp (gelijk het scheen) die van den autaeur quam,
 Om dat sijn swack pinceel soo hooge niet en klam.
 Siet, vriend! dit wort verhaelt om u te doen bemercken,
 Wat druck en swaer verdriet in onse sinnen wercken;
 Ey siet, hoe verr' het leedt een koningh overwon,
 Dat kunste of kunstenaer hem niet vertoonen kon.

DERDE EXEMPEL. 1)

Als koningh Ferdinand had oorlogh aengenomen,
 En dat hy tot de staft van Bude was gekomen,
 Geviel het op een tijt, dat in het open velt
 Het een en 't ander heyr tot vechten was gestelt.
 Daer wiert met volle macht een langen tijt gevochten,
 De legers overhand die deden watse mochten,
 En als de felle slagh ten lesten eynde nam,
 Soo was 't dat al het volck ontrent de doode quam.
 Daer wiert door al het heyr een jongelingh gepresen,
 En voor een dapper helt van yder aangewesen,
 Een hopman, Raysciac, die seyde boven dien,
 Dat hy in dit gevecht den lantsier had gesien;
 En mids hy in de slagh hem deftigh had gequeten,
 Soo was hy na sijn doot begeerigh om te weten,
 Van waer die ridder quam en wie hy wesen mocht,
 Die soo een ruymen tijt en soo manhaftigh vocht.
 De doode wierdt gehaelt, sijn wapens uyt-getogen,

1) Dit is geschiet als Koningh Ferdinandus broeder van Keyser Karel oorlogh voerde tegen de Koninginne van Hongariën.

Men sagh hoe door het hoofd de kogel was gevlogen:
 En siet, strax is 't gebeurt dat Raysciac bevint,
 Als dat de doode was sijn soon en eenigh kint.
 De man stont als versteent, men siet hem niet bewegen,
 Hy star-ooght op het lijk gelijk het was gelegen,
 En hy blijft als verstomt, doch t'wijl hy stille swijght,
 Siet yder dat de man ter aerde neder-sijght;
 En eer tot sijn behulp de meesters iet vermogen,
 Soo is de geest verhuyst, de ziele wegh-gevlogen:
 Siet, daer ley doen gestreckt de vader by het kint,
 Dies is om dit verlies de koningh ongesint.
 Ey siet, hoe kan de druck ons hert en aders stoppen,
 Sy doet een snelle doot aen onse deuren kloppen:
 Ghy daerom, hout gestaegh de droefheyd in den toom,
 Of siet, uw geest verdwijnt gelijk een lossen droom.
 De wijse Salomon die heeft dit wel geweten,
 Sijn les in dit geval en dient ons niet vergeten;
 Hy weet, hoe vrent de mensch en sijn gedachten gaen,
 En voeght'er wijders by wat dienstigh is gedaen.
 Hy seyt 1): een treurigh hert, genegen om te weenen,
 Dat sent een sware sucht tot aen de diepste beenen,
 Die suypt de geesten uyt en al het jeughdigh bloet,
 Soo dat het lichaem dor en mager worden moet.
 Maer een die met bescheyt bestiert sijn droeve sinnen,
 Die kan benauden rou en droefheyd over-winnen;
 Dies isset wel geseyt: een die kan vrolijk zijn,
 Is aen een dof gemoet gelijk een sonne-schijn.
 Wil iemant vorder sien en uyt de daet bemercken,
 Wat droefheyd in den mensch gewoon is uyt te wercken,
 Die lese wat wel eer by schrijvers is verhaelt,
 En hoe een swaer gemoet in droeve tochten maelt:

AF-BEELDINGE VAN DE DROEFHEYT DOOR OVIDIUS.

Daer sit een banngewouwde vrouw 2) by vijftien droeve lijcken,
 Die al daer henen gaen en in het duyster wijcken,
 Oock hy die haer bemint en met haer is gepaert,
 En wat het vruchtbaer wijf voor kinders heeft gebaert.
 Dies wordt haer killigh hert van droefheyd overwonnen,
 Haer lijf is sonder verw, haer bloedt dat is geronnen,
 Haer oogen staen verset, haer koude tongh bevriest,
 Soo dat haer bleecke mont de sprake gantsch verliest.
 Haer pols is sonder slagh, zy kan geen hoofd bewegen,
 Want dat blijft in den stant gelijk het is gelegen,
 Haer voeten werden vast, haer ingewant versteent,
 Dies siet men niet te min dat zy gedurigh weent;
 Ten lesten komt de wint ontrent haer lichaem sweven,
 En heeft het wech geruckt en op een rots gedreven;
 Daer staet het steenen beelt, en wie het oyt besiet,
 Verneemt een siltigh nat dat van haer wangen vliet.

AF-BEELDINGE VAN DE DROEFHEYT, IN DE PERSOON
VAN ANDROMACHE, DOOR VIRGILIUS.

Mits zy ons wapens siet, en wy haer nader komen,
 Soo is haer gantsche siel als van haer wechgenomen;
 Sy is gelijk een steen het schijnt dat zy verstijft,
 Soo datse langen tijt in een gestalte blijft;
 Sy staet en suysebolt, haer woorden bleven steken,
 En naer een ruyme rijt begonse dus te spreken, etc..

AF-BEELDINGE VAN DE DROEFHEYT DOOR HOMERUS.

Hy gaet veel in het eensaem velt,
 Daer hy zijn droeve sinnen quelt,
 En even alle menschen schout,
 En sich met treuren onderhout.

1) Spreuken 17. 22. Een verslagen geest sal het gebeente verdroogen.
 2) Niobe.

AF-BEELDINGE VAN DE DROEFHEYT DOOR SENECA.

Is yemants druck niet te al groot,
 Soo kan hy klagen sijnen noot;
 Maer als het leet hem vinnigh bijt,
 Soo gaet de mond haer sprake quijt.

Maer tegen dit gequel sijn reden uyt te vinden,
 Om aen dit droef gewoel sijn tochten in te binden;
 Wel, slaet dan nader acht op dit nootwendigh stuck,
 Om uw neerslachtigh hert te trecken uyt den druck:
 Een man van groot beleyt, al was het maer een Heyden,
 Die leerd' een billick mensch van droefheyd af te scheyden;
 Hy raet ons even-staegh te peynsen op de doot,
 Op druck, op ballingschap, op alderhande noot:
 En dit, op dat men mocht, oock sonder morren, dragen
 Verdriet en ongemack en alle quade slagen;
 Want die te voren denckt wat hem gebeuren magh,
 Ontset hem niet te seer oock van een harden slagh.
 Al wat ons over-komt, soo moet een mensch bedencken
 Iet, waerom dat de rouw hem niet behoort te krencken;
 Al treft ons ongeluck, des echter niet-te-min,
 Daer steeckt of soeten troost of eenigh voordeel in.
 Men moet ons gants bedrijf gelijk een branhout wenden,
 Grijpt hier 't en schaet u niet, grijpt daer het sal u schenden;
 Die sijn vermeynt misval met reden over-siet,
 Vint dickmaels herten-lust oock midden in verdriet.
 Een swaerhoofd die het breyn staegh heeft vol muysenesten,
 Die klaeght oock menigh-mael als 't gaet ten alderbesten;
 't Is beter met bescheyt te toonen onsen rouw:
 Ghy, perst het ongemack maer in de beste vouw.
 Een die geen ongeluck sijn leven heeft vernomen,
 Die sal te sijnertijt groot onheyl over-komen,
 Dies noemt men al van outs een gantsch ramp-salig man,
 Die van geen ongemack of weet of spreken kan.
 Een sake die den mensch hier dickmaels kan gebeuren
 Is dat meest al het volck om doode vrienden treuren;
 Maer tegen dese drift is veel-der-hande raet,
 Die oock by Heydens self als vast versegelt staet.
 Als yemant (seyt'er een) is uyt het licht getogen,
 Wat sal dan edel bloet, of gelt, of eer vermogen?
 Hoe kan een kloecke tongh een dood-kist open-slaen?
 De doot wordt doof geseyt, daer is geen seggen aen.
 Geen Godtsdienst kan de mensch oyt uyt den grave trecken,
 Geen vriend kan uyt den slaep sijn dooden vriend verwecken.
 Wie eens hier uyt het vleesch sijn leste reyse doet,
 Die is daer hy behoort en daer hy blijven moet.
 Maer Godes heyligh Woord in dit geval te lesen,
 Plach hier en over al de beste raet te wesen;
 Doch boven alle dingh, tot Godt een reyn gebedt,
 Dat is de rechte troost die ons in ruste set.
 Al komt een rasse dood ons vrienden af te scheuren,
 Godts woordt noch evenwel verbiet onmatigh treuren 1);
 Schoon hier een Christen sterft hy sal niet al vergaen,
 Maer sal eens gantsch vernieut voor Godt den schepper staen.
 En daerom is het nut, dat wy ons droeve sinnen,
 Na Godes eygen woord, met reden overwinnen;
 Want die ghy nu beweent, en schier als weder-eyst,
 Is slechts van ons alleen een weinigh wegh gereyst.
 Spreekt hier als David sprack: mijn vriend is weggenomen,
 En hy sal uyt het graf tot my niet wederkomen;
 Maer ick sal henen gaen uyt dit ellendigh dal,
 Daer ick hem gantsch vernieut in vreughde vinden sal.
 Of schoon dan yemant sterft, en toont u niet verbolgen,
 Maer is hy vroom geweest soo pooght hem na te volgen,
 En dat's de rechte baen daer ghy na kort gedult,
 Uw vriendt in beter stant ten lesten vinden sult.
 Waerom sal ick mijn hert om aertsche dingen quellen,

1) 1 Thess. 4: 13.

Een uur kan menigh-mael ons saken haest verstellen:
 Geluck en ongeluck is los en glibber-glat,
 Al wat ons over-komt dient recht te zijn gevat.
 Wie kon'er op het ijs of op het water bouwen,
 Al wie dit onder-neemt die moet het haest berouwen;
 Ontglipt u eenigh dingh dat haest verlopen kan,
 En weest niet als een kindt maer als een deftigh man.
 Wat ghy ter werelt siet, ghy moet u des gewennen,
 Soo ghyse niet en kent ghy moetse leeren kennen.
 Daer is geen ander raet hier in het aertsche dal,
 Want oock een hoogh geluck keert licht in ongeval:

Siet hoe gaen des werelts saken,
 Op en neêr als ebb' en vloet,
 Somtjits is'et al te goet,
 't Schijnt men kan 't niet qualijck maken:
 Maer als 't rat eens omme draeyt,
 Wat men doet 't is al bekaeyt.

Maer schoon dat wy het volck hier raden haer te wachten
 Van droefhey, groot verdriet, en ongewone klachten,
 Soo is 't noch even-wel, dat oock een droef gemoet
 Ontrent ons innigh deel gewenste saken doet.
 Ick heb tot hier-en-toe de droefhey af-geraden,
 Daermet ons ydel hert niet selden werdt beladen.
 Maer die sijn innigh hert om aertse dingen eet,
 Hout vast, dat hy sijn rouw niet wel en heeft besteed.
 Dies soo nu eenigh mensch sijn herte mochte knagen,
 Dat hy of in sijn eer of rijckdom werdt geslagen,
 Die lese wat'er volght, en lette met bescheyt,
 Hoe dat men sijn gemoet in ruste neder-leyt.
 Ghy, hoort een deftigh woordt: ons druk werdt goed gevonden,
 Indiense werdt gebruyckt ontrent ons oude sonden,
 Laet daer een vollen loop aen al wat droefhey hiet,
 Spaert oock in dat geval uw beste tranen niet.
 O tranen! dierbaer nat, wie kon het oyt verdrieten,
 Dat uyt een dorre borst veel soute beken vlieten?
 Een woordt nu tot besluyt: Ontrent oprechten druck,
 Daer woont de ware vreught en even oock geluck.

VAN DE NIJT.

Ick kome tot de nijt, een van de slimste tochten,
 Die oyt in ons gemoet verkeerde sinnen brochten;
 Daer is niet een gebreck of 't heeft ten minste wat,
 Daer op hy die het heeft een schijn van reden vat.
 De lust, al isse vuyl, die kan haer rancken prijsen,
 Om dat'er soet vermaeck is uyt gewoon te rijzen.
 De geltsucht wordt gegront, ten minsten na den schijn,
 Om in den ouden dagh in geen gebreck te zijn.
 Een yder (soo het blijckt) kan eenigh dingh versieren,
 Waer door hy voor het volck sijn feylen kan verciëren.
 Ey siet, hoe noch de mensch (gelijck hy voortijts plagh, 1)
 Weet decksels voor sijn vuyl te brengen aen den dagh.
 Maer voor de swarte nijt, en weet ick niet een reden,
 Waerom dit vuyl gebroet, by yemant dient geleden.
 De nijt is maer gequel: want als een ander licht,
 Soo vint men dat het spoock van enckel leet vermach.
 Ghy, wilje na de kunst dit monster sien beschreven,
 Siet, Naso heeft'et ons geschildert naer het leven:
 Die geest en sijns gelijk en hebben geen pinceel,
 Doch maken sonder dat al menigh tafereel.
 Nijt 2) is van bleecke verruw, en mager aen de leden,
 Haer tanden sijn besmet met duysent vuyligheden,
 Haer borst is groen gepleckt door uytgestorte gal,
 En noyt en scheptse vreught, als uyt een droef geval.

Het spoock is sonder rust, en noyt gewoon te slapen;
 Maer uyt een anders leet soo weet'et vreught te rapen:
 Het is sijn eygen beul, het voelt sijn eygen smert;
 Het eet sijn innigh mergh, en eet sijn eygen hert.
 De nijt en loopt niet wijt, sy doet haer meester sterven,
 Om dat een ander mensch sal eer of rijckdom erven;
 Men leest van seecker man 1), die, buyten alle noot,
 Verviel in groot verdriet, ja, koos een rasse doot.
 By hem was op een tijt een nieuwe kunst gevonden,
 Die prees men over-al met toegenegen monden;
 Maer siet, sijn susters soon die had noch yet bedacht,
 Dat tot een nieuwe vondt was nut te sijn gebracht.
 De snege jongelingh die wierdt hier om gepresen,
 En, als een geestigh quant, met vingers aen-gewesen;
 Het speet de vinder seer, dat hier een ander quam,
 Die (soo hem docht) een deel van sijn verdienste nam.
 Hy klom uyt enckel spijt op een verheven toren,
 Om rasser doot te zijn, oock als hy was geboren;
 Wat gingh de nijder aen! hy sprongh van boven af,
 Om dat men hem alleen geen lof en eere gaf.
 Ja siet, een keyser self en konde niet gedogen,
 Dat sich een ambachts-man door konste zou verhoogen:
 Hy die soo machtigh was, ja gansche landen won,
 Bewees dat hy de nijt niet overwinnen kon.
 De nieuwe konstenaer die konde frisse glazen,
 Door seecker sneêgh beleyt, geheel doorluchtigh blasen:
 Maer dat was niet genoegh, hy maeckte vreemt gelas,
 Dat even als een leêr gedweegh en buyghsaem was.
 Of dan het dienstbaer volck, door spel en dertel mallen,
 Een glas van desen aert misschien mocht laten vallen,
 't En brack niet als het plagh; men blies maer in het vat,
 En 't was van nieus bequaem voor 't edel druyven nat.
 De keyser, soo het scheen, en konde niet verdragen,
 Dat soo een slecht gesel de werelt sou behagen,
 En groot zijn by het volck: ey siet, uyt enckel spijt,
 Soo gaet de Roomsche staet het dienstigh ambacht quijt.
 De vinder raect om hals en dat door hoofse treken,
 Soo dat op heden noch ons teêre glazen breken;
 De nijt, gelijk het bleeck, en konde niet verstaen,
 Dat aen een slecht gesel veel eere wierdt gedaen.
 Wel vrienden, wieje zijt, om dese pest te mijden,
 Weest treurigh daer men treurt, en blijde met de blijden,
 Ghy meught niet een gepeys besteden aen de nijt,
 Soo ghy een billick mensch of wel een Christen zijt.
 Nu, soo ghy wenscht een hert dat niemant sal benijden,
 Maer kan met stillen geest een anders voordeel lijden,
 Soo doet na desen raet: Wat ghy op aerde siet,
 En wat de werelt geeft, hout dat voor enckel niet.
 Acht rijckdom, adel, lust, en oock de grootste staten,
 Voor dingen die in haest een yder moet verlaten;
 Stelt vast dat al het goet daer na meest yder haect,
 Geen mensch in sijn bedrijf of leven beter maeckt.
 Nu wie afgunstigh is, die voedt ongure plagen,
 Maer als men wordt benijt, dat kan men beter dragen;
 Want als ons dat gebeurt, dan gaen ons saken wel,
 Maer een die nijdigh is die heeft niet als gequel.
 Maer schoon ghy wordt benijt, en dat van boose menschen,
 Die u meer ongeval als eenigh voordeel wenschen;
 Quelt daerom noyt uw hert, maer pleeght hier goeden raet,
 Soo konj' uyt dit bedrijf genieten groote baet.
 Hout uwe tochten in, en wilt uw gramschap stillen;
 Men kan oock voordeel doen met die ons qualick willen,
 Neemt dit al voor geluck, en niet voor ongeval,
 En leest wat ons gedicht u vorder seggen sal.
 Wy kennen menigh dier, dat in voorleden tijden
 Schier yder een ontsagh, en was gewoon te mijden;
 Wie oyt die beesten sagh, die was terstont vervaert,

1) Adam en Eva in 't Paradijs. Gen. 3.

2) Beschrijvinge van de Nijt door Ovidius.

1) Dedalus. Dese historie werdt verhaelt by Plinius.

Soo om haer groote kracht, als om haer wreeden aert.
 Doch nu der wijser volck ter wereldt is gekomen,
 Zijn van soo grooten vrees geen menschen in-genomen,
 Maer in het tegendeel: men treckter voordeel uyt,
 Men neemt tot ons gemack oock wel een beeren huyl.
 Het bont, oock even selfs van ongetemde dieren,
 Is dienstigh voor de kou, en kan oock juffers cieren;
 En van een ander beest wordt oock de gal gewilt,
 Een ander geeft ons leër indien het wordt gevilt.
 Pan was op 't vyer verlief, en om sijn brant te blussen,
 Omvingh hy 't in den arm, en wou de vlamme kussen.
 Maer mits hy niet en wist van haren rechten aert,
 Verbrand' hy sijnen arm, sijn hayr en sijnen baert.
 Het vuyl is wonder nut voor die sijn wesen kennen,
 En weten sijn gebruyck, en sich daer aen gewinnen:
 Ja, 't is aen al het volck een noodigh element,
 Vermits het van sijn werck in alle landen sent.
 Wy vinden over al veel diergelijcke saken,
 Die sonder goet verstant niet aen en zijn te raken,
 Maer die met oordeel gaet en haer gebruycken kan,
 Die treckter recht vermaeck en nutte dingen van.
 De zee is wonder bars vermits haer soute baren,
 En die haer drincker wil, wat sal hem wedervaren,
 Als onlust in den mont? Maer eet van hare visch,
 Ghy sult terstont verstaen, dat sy u dienstigh is.
 Dus brengt men t'onser nut veel onbekende dingen,
 Maer hier segh ick alleen: leert uwe tochten dwingen,
 Ghy sult van menigh dingh ten besten zijn gediënt,
 Uw vyant even selfs wordt dus uw beste vriend.
 Ey siet, al schijnt het vreemt, een vyant kan u leeren,
 Indien ghy maer en wilt uw' tochten overheeren;
 Hoe bars u yemant valt, des echter niet te min,
 Daer steeckt voor u gemack en even voordeel in.
 Komt oyt een nijdigh mensch u eenigh dingh verwijten,
 Aenhoort'et met gedult, en wilt niet weder bijten,
 Noch toonen bars gelaet, maer hout uw sinnen stil,
 Al schijnt'et vreemt te zijn en tegen uwen wil.
 Is in u maer een schijn van dat u wordt verweten,
 Al wat na sonde smaect dient haestigh wech gesmeten;
 Ghy daerom, wordt voort aen soo onbesproken man,
 Dat Momus even selfs op u niet vatten kan.
 Komt ghy noch onder dies iet goets in hem bemercken,
 Die tegen u bestaet sijn afgunst uyt te wercken,
 Prijst hem in 't openbaer en waer ghy maer en kont,
 En dan niet als ter loops, maer met een vollen mont.
 Hoort na een dienstigh woordt om u te mogen wreken:
 Verheft die u veracht en betert uw gebreken;
 Dit is de beste leer die iemant geven kan,
 En die wort ons geleert oock van een Heydens man.
 Ick lese van een vorst die wist'et soo te maken,
 Hy gaf oock grooten danck aen die hem quam te laken,
 Want, seyde hy, dese maect dat ick mijn feylen ken,
 En dat ick nu voortaan een beter koningh ben.
 Prometheus was een vorst, die in sijn binne-deelen
 Had seker vuyl geswel, maer niemant kon het heelen,
 Vermits het in sijn borst soo diep gesoncken lagh,
 Dat niemant daer ontrent een plaester brengen magh.
 En mits hy geenen troost van yemant kon verwerven,
 Soo riep men overluyt, hy moest voor-seker sterven;
 Nu siet, daer was een guyt die na sijn leven stont,
 Die hem eens sonder volck en in sijn bedde vont.
 Dit nam de lincker waer, en met een fluxen degen
 Stack in sijn swacke borst oock daer hy was gelegen;
 De siecke, na hem docht, die gaf de leste sucht,
 Dies liep de moorder wegh en gaf hem op de vlucht.
 Maer strax na dit geval, als daer veel meesters quamen,
 Die van de diepe steeck volkomen kennis namen,
 En vond men geen geswel, geen sweer of etter-buyl,
 Maer 't bedde van den vorst was van den etter vuyl.

Men vondt als dat'et swaert soo diep was ingesteken,
 Dat van den harden stoot het vel had moeten breken,
 Het vel waer in de sweer en al het vuyl bejagh,
 Tot op dien eygen stont, wel vast besloten lagh:
 Daer riep het gantsch gesin, 't en kon niet beter wesen,
 Daer is geen twijfel aen, de vorst sal haest genesen;
 Ey siet, die over-langh was eygen aen de doot
 Is by sijn vyandt self getogen uyt den noot.
 Men leest in Godes woordt dat Moysi was verweten,
 Dat hy had tegen recht een mensche dood gesmeten;
 Hy die dit over-luyt voor al de wereldt sprack,
 Bracht Moyses, soo hem docht, in druck en ongemack
 Het was den rechten treck om Moyses te bederven,
 Want had hy niet gevluht hy moest voorseker sterven;
 Maer hy die Amrans soon wou brengen in den druck,
 Die steld' hem buyten noot en in een hoogh geluck;
 Want Moyses is hier door uyt slaverny gekomen,
 En van den haren self voor dienaer aengenomen;
 Ja, werdt in korten tijt een goddelijck gesant,
 En dwangh door sijn bedrijf het groot Egypten-lant.
 Nu vrienden, wie ghy zijt, en wilt geen menschen haten,
 Oock die u qualijck wil die kan u dickmaels baten;
 Doet wat de reden leert en wat de kunste raet,
 Hy sal u vriendschap doen oock die u bijster haet.
 Al wat nu is geseyt dat leert men van de menschen,
 Die yder als haer self veel heyl en zegen wenschen:
 Maer hoort noch ander werck, daer oock een deftigh man
 Van beesten even self zijn voordeel trecken kan:
 Siet, dat hier werdt veracht en schijnt onnut te wesen,
 Werdt elders opgesocht en wonder hoogh gepresen:
 Daer schuyt, naer mijn begriip, in alle dingen wat,
 Dat oock op dit geval is nut te zijn gevat.
 De gragen Oyevaer, als hy venijnde slangen
 Heeft uyt het slijck gehaelt of in het wout gevangen,
 Vlieghe na sijn jongen toe en geeft' hem in het nest;
 Siet, al wat elders walght dat smaect daer alderbest.
 Noch isser menigh dier, dat kan, met harde schelpen
 Of ander zee-gewas, sijn gragen hunger stelpen.
 Siet, dat een ander quetst of hinder geven kan,
 Dat raepet van de strant en maectker spijsse van:
 Maer seght, wie zynse doch die desen handel plegen,
 Geen slecht of kleyn gerut en isser toe genegen;
 Wie dus haer voordeel doen dat moeten dieren zijn,
 Die voordeel konnen doen oock even met venijn.
 Gesellen! letter op, het zijn gesonde magen,
 Die wat een ander schaet met voordeel konnen dragen;
 Ghy al die zijt gesont en vast in uw verstant,
 Al wat een dwaes verwerpt is u een een dienstigh pant.
 Indien ghy sinnen hebt gelijk veel rappe geesten,
 Soo leert oock voordeel doen by middel van de beesten;
 Het zy in 't dorstigh zant of in het jeughdigh groen,
 Wie uyt sijn oogen siet die kander voordeel doen.

O leert my, lieve Godt! uw schepsels recht begriipen,
 En leert haer even selfs mijn plumpe sinnen slijpen;
 Want als my dat gebeurt soo vind ick over al,
 Dat my oock na den geest ten goede dienen sal.

Nu, om de swarte nijt niet staegh te moeten lijden,
 Soo leeft na goeden raet om dit verdriet te mijden.
 Wat hier mijn oordeel raect, hoort wat ick dienstigh acht:
 Voor eerst, siet over al te leven sonder pracht;
 Een die in stilheyt pooght sijn dagen af te leven,
 En tot geen hoogen staet en soeckt te zijn verheven,
 Maer door een sacht gedult verdriet en schande lijft,
 Die wordt schier nimmermeer bevochten van de spijt.
 De blixen en de nijt bestoken hooge wallen,
 Soo dat door haer gewoel oock torens konnen vallen;
 Een kleyn en laegh gebou is van den donder vry,

En waer geen hoogst en is, daer gaet de nijt voorby.
 Maer die sich uyt het stof tot hooghmoet wil verheffen,
 Die sal de swarte nijt met harde klauwen treffen,
 En dit gebeurt hem meest, die sijn beginsel nam
 Of uyt een laegh geslacht, of uyt een slechte stam.
 Zijt ghy een mier geweest, en wilt niet leeren vliegen,
 Wie na de hooghte sweeft die kan hem licht bedriegen;
 Maer blijft ghy laegh geset als ghy te voren waert,
 Soo wordje van het volck met afgunst niet beswaert.
 Men leest van seecker paus 1) die hierin werdt gepresen,
 Hy was laegh in sijn oogh al was hy hoogh geresen;
 Hy seyde, menighmael oock met een vollen mont,
 In wat geringen staet hy sich wel eer bevont.
 Hy seyde dat'et huys daer in hy was geboren,
 Geheel doorluchtigh was (maer siet'et na te sporen)
 Weet, dat de wijze paus den hooghmoet heeft begeekt:
 Sijn vader was een boer, sijn huys meest ongedeckt.
 Dat was het schoon kasteel dat hy doorluchtigh roemde;
 En, soo het schijnen mocht, voor al de wereltd noemde,
 Hy sprack op dese wijs, om soo te doen verstaen,
 Hoe kleyn sijn vader was en wat hy had gedaen.
 Hy deder vorder by, met uytgedruckte reden,
 Dat als hy d'eerste reys te Romem quam getreden,
 Hy niet ter wereltd had als maer een slechte sack,
 Daer in verschimmelt broot en anders niet en stack.
 Dit wisten niet alleen die hem ten dienste stonden,
 Maer oock een groot gesant die aen hem wierd gesonden,
 Die had hy even selfs sijn staet bekent gemaect,
 En hoe hy op den stoel ten lesten was geraect.
 Wie slecht is van geslacht en wil noch echter roemen,
 En met een hoogh gespreck sijn lagen staet verbloemen,
 Die, soo men dickmaels siet, verweckt de swarte nijt,
 Dies gaet hy beter wegh die 't ydel roemen mijt.
 Hier maeckt noch seker vorst 2) mijn doffe sinnen wacker,
 Wiens vader was geweest een slechte pottebacker,
 En schoon hy was verhooght en wierd een machtigh prins,
 Noch had hy lijckewel geen hoofd vol schrale wints;
 Hy kon, al was hy hoogh, sijn scepter nederlaten,
 Want schoon sijn tafel was geciert met goude vaten,
 Hy deeder kley-geback en aerden teylen by,
 Die maeckt hem door het rijck van alle nijders vry.
 Maer siet, in onsen tijt soo vint men weynigh lieden,
 Die op gelijcken voet den afgunst willen vlieden,
 Maer in het tegendeel hoe kleyn de menschen zijn,
 Een yeder maeckt hem groot, ten minsten na den schijn.
 Ey vrienden! niet alsoo: kleyn in sijn oogh te wesen,
 Wort oock in Godes woort ons dickmaels aengepresen;
 En daerom gaet het vast, dat ons een laegh gemoet
 By menschen en by Godt het beste voordeel doet.
 Ick schatte niemant waert om oyt benijt te wesen,
 Al is hy machtigh rijck en hoogh in eer geresen;
 U acht ick maer bequaem en waert te zijn benijt,
 Indien ghy, lieve vrient, een ware Christen zijt.
 Mijn ziel! voet dese nijt en wilt daer in volherden,
 Benijt een Christen mensch, maer pooght oock soo te werden;
 Doet dit in rechten ernst en niet in loosen schijn,
 Siet, wie een mensch benijt, die wenscht oock soo te zijn.

VAN DE LIEFDE.

Maer dat ons verder treckt tot ongeruste sinnen,
 Is liefde, vuyle lust, en ongeregelt minnen:
 Och! waerder eenigh mensch vervalt in dit gebreck,
 Daer worden metter daet de wijste lieden geck:
 Haer krachten, haer verstant, haer wel gesonde leden
 Die worden af-geslonst, die worden afgereden;

'k En weet niet, mijn vernuft, hoe menigh ongeval
 Gedurigh oorspronck neemt uyt dit ellendigh mal.
 Wat raet voor dese plaegh? Soo haest de sinnen hellen
 Om door haer slim bejagh uw geest te mogen quellen,
 Soo dient'er opgepast, om dit vergiftigh kruyt
 Te dempen eer het groeyt en flucks te rucken uyt;
 Men hout de lieden goet en dienstigh in de seden,
 Wanneerse wort gegrondt op wel bedachte reden;
 Of als haer vreemt gewoel, en uytgelaten brandt
 Wort door een wijs beleyt gehouden in den bandt.
 De geesten die het landt vercierem met gedichten,
 Die jonckheyt voordeel doen en al de wereltd stichten,
 Die hebben op dit werck bedocht een nutten vondt,
 Ten eynd' hier niemant sta als op een vasten grondt.
 Sy stellen dit beleyt aen tweederley Goddinnen,
 Op dat met onderscheyt de jonckheyt leerde minnen:
 Een isser onder haer die van den Hemel daelt,
 En met een suyver vuyr in onse sinnen straelt;
 De tweed' is aerts gesint, en plagh ons in te blasen
 Een ongeregelt vyer waervan de sinnen rasen.
 Wie d'eerst in waerden hout en offerhande doet,
 Is wijs in sijn beleyt en hout een stil gemoet;
 Maer wie de tweede laet ontrent sijn herte komen,
 Die wordt van stonden aen sijn wijsheyt afgenomen:
 Hy vreesst, en hoopt, en treurt, en drift, en suysebolt,
 Soo dat sijn gantsch vernuft als los daer henen rolt.

Wat is de liefde, wat de lust,
 Als suchten, duchten, sonder rust?
 Als groot verdriet en kleyne vreught,
 Een rechte dool-hof voor de jeught:
 Een hoop, een waen, een blijden druck,
 Een troost vermenght met ongeluck:
 Een schoon gelaet, een enckel schijn,
 Een droef vermaeck, een soete pijn;
 Een dorst die noyt gelaeft en wert,
 Een voetsel voor een ydel hert,
 Een honigh-raet vol enckel gal,
 Een deerlijck spel, een deftigh mal,
 Een spoock dat niemant seggen kan;
 Maer 't is genoegh, ick scheyder van.

Luyden die minnen
 Hebben geen sinnen.

Het dertel Venus-kint, dat is een menschen plager;
 Het maeckt de wangen bleeck, de gantsche leden mager,
 Beneemt den soeten slaep, verhindert etens lust,
 En maeckt aen alle kant de sinnen ongerust;
 Maer boven dat de geest met veelderhande plagen,
 Gelijck men dickmael siet, door liefde wort geslagen,
 Het lichaem even-selfs en is te geener tijt
 Van moeyte, van gequel, van ongemack bevrijt;
 Geen slaep of kost of dranck en kan hem meer vermaken,
 Hy wort van vasten schrael en mager van te waken.

Het minnen is een seltsaem spel,
 Het brengt de menschen in gequel;
 Het is een los en loose vondt,
 Het is een wesen sonder gront:
 Al wat men aen de vryers raet,
 Dat dunckt de jonckers enckel quaet;
 Doch wat hun af geraden wert,
 Daer henen wil haer grilligh hert:
 En wat men soo een lincker biet,
 Dat wil hy doch sijn leven niet,
 En wat hem niet gebeuren magh,
 Daer haect hy naer den gantschen dagh.
 Roept iemant soo een vijsen quant,

1) Sixtus de vijfde.

2) Agathocles, Konink van Siracusen.

Gewis die wijckt hem van der hant;
 En schoon hem iemant henen sent,
 Hy is stracks weder daer ontrent;
 In 't korte, 't is een vreemde pijn
 In Venus hof verdoot te zijn:
 Wat sieckte dat de mensche quelt,
 Al is hy wonder vreemt gestelt,
 Dat jaeght een dranck, een machtigh kruyt,
 Dat jaeght een konstigh meester uyt;
 Maer brant van liefd' en minne-pijn,
 Die past niet op de medecijn.

Als dit vergiftigh vyer in ons begint te leven,
 't Is raetsaem aen het spook geen vaste plaets te geven,
 Want 't is een vuyle drift, die vuyl is uytter aert
 En die ons anders niet als leet en schande baert;
 Die nu den Hemel acht en soeckt daer in te komen,
 Die moet van eersten aen voor dit gedrochte schromen;
 Is 't niet een seltsaem werck, dat oock een deftigh man.
 Sich onder dit bejagh niet recht bestieren kan?
 De groote werelt-vorst, de vader van de goden,
 Die al wat iemant siet hout onder sijn geboden,
 Op wiens bevel alleen, wanneer hy maer en wilt,
 De lucht in stucken scheurt en al het aertrijck drilt;
 Hy die met blixem slaet geheele koninckrijcken,
 Die loeyt gelijk een os en wil een stier gelijcken;
 Die speelt ontrent het vee en huppelt in het groen,
 Gelijk een weeligh kalf of geyle bocken doen.
 Siet, wat een seltsaem dingh in eer te zijn verheven,
 En aen het minne-spel sijn sinnen over-geven!
 't En wil niet samen gaen, 't en heeft oock geen val,
 Geduchtheyt is te strengh en liefde veel te mal.
 Wy lesen van een vorst, die in de Fransche kusten
 De sinnen over-gaf aen dese vuyle lusten;
 Het was de koningh selfs te vooren hoogh geacht,
 Eer hy, door dese pest, tot schande wiert gebracht:
 Want na hy was verliefd en doen bestont te mallen,
 Is hy van sijnen thron als in het slijck gevallen.
 Een monick was sijn hulp, dat hy een boeve wert,
 Een monick wederom die stack hem in het hert.
 Hoe, acht'et iemant vreemt, dat luyden sonder boecken,
 Die staegh in weelde zijn en niet als wellust soecken,
 Vervallen met den geest in geyle minne-brant,
 Dewijl dit oock gebeurt aen menigh hoogh verstant?
 Een man van diep vernuft was eens soo hoogh geresen,
 Dat hy aen alle kant van yeder wiert gepresen;
 Hy wist (gelijk men sprack) al wat een deftigh man,
 Wie hy oock wesen mocht, of weet of weten kan.
 Al wat de son beschijnt en haer vergulde stralen,
 Al wat deu afgront deekt met haer ongure dalen,
 Dat wist hy na de kunst te brengen aen den dagh,
 Als of men Plutos rijck en oock den Hemel sagh.
 Een yeder hingh hem aen en wou by hem verkeerren,
 Al wie begeerigh was om eenigh goets te leeren,
 Soo dat geheel Parijs en al het Fransche rijck,
 Hem lof en eere gaf, als niemant sijns gelijk.
 Noch zijn hem evenwel veel dingen weder-varen
 Van die om dese tijt geleerde luyden waren;
 De kloosters en haer volck, als met gemeene stem,
 Berispten sijn bedrijf en vielen tegen hem.
 Hy wou dat eensaem volck benauder regels geven,
 Om in een beter tucht voortaan te moeten leven.
 Dat baerd' hem grooten haet. Oock schreef hy seker boeck,
 Dat namaels is verdoemt tot nader ondersoek.
 Maer schoon hy besich was met duysent hooge saken,
 Een dertle minne-brant die quam hem gaende maken;
 Een maeght van soet gelaet en van een hooge stam,
 Die was die hem bevocht en oock gevangen nam.
 Daer lagh sijn hoogh vernuft, en sijn verheve sinnen,

Die laten van het vyer haer willigh overwinnen;
 Sijn drift tot wetenschap schijnt uyt te zijn geblust,
 En in het titsich dier bestont sijn gantsche lust.
 Daer was doen in de stadt een hoop van edellieden,
 Die haer gestage gunst en trouwe quamen bieden;
 Het stont Loïse schoon te treden in de trouw,
 Waer doorse machtigh goet en eer bekomen sou:
 Maer wat de vryers doen sy laet haer niet bewegen,
 En wat haer yemant raet daer isse bijster tegen;
 Sy was aen Abelaert ten vollen nu verpant,
 En selve leet sy meê een ongewonen brant;
 Want door sijn hoogh vernuft kond' hy haer soo bewegen,
 Dat hy tot sijn vermaeck haer maeghdom heeft verkregen.
 Maer 't spel en duert niet lang, want, na een korte stont,
 Soo klaegde dese maeght, dat sy haer swanger vont;
 Haer oom, een moedigh hoofd, die quam het strax te weten,
 Dies was hy totter doot op Abelaert gebeten,
 Dies leyd' hy in beraet hoe hy het wreken sou,
 Dat sijn beminde nicht was swanger buyten trouw.
 Hier op leyt hy en maelt, en spant de gantsche sinnen,
 Hy weet door slim beleyt sijn eygen knecht te winnen;
 En onder dat behulp soo wort hy in der nacht,
 Tot in de kamer selfs van Abelaert gebracht,
 Daer gingh het seltsaem toe: de man die wiert gegrepen;
 Hy liet hem uyt den slaep en van het bedde slepen;
 Hy leyt hem op een banck en flux, met eenen streeck,
 Sneet hy hem van het lijf al wat een man geleek.
 Daer was de man ontmant, en al sijn leden krimpen;
 Maer Folbert wel vernoecht bestont met hem te schimpen,
 Oock met het slimste jock, dat yemant oyt bedacht,
 En dat gingh daer in swangh by naest de gantsche nacht.
 Siet daer die groote man een spot van alle menschen,
 Meest van het kloostervolck die hem niet beters wenschen;
 Hy was door sijn bedrijf in grooten haet gebracht,
 En elders wederom bemint en hoogh geacht.
 Maer hy dus afgericht gingh in een klooster schuylen,
 Gingh buyten sijn beroep en eensaem sitten pruylen;
 Niet dat hy in den geest de kloosters heyligh vondt,
 Maer midts hy niet als eerst wel met den rechter stondt.
 Hy, die voor dit geval was over-al gepresen,
 Wordt nu voor al het volck met vingers aen-gewesen;
 Hy, eens een fluxsen haen, is nu een slecht capoen,
 Dit riep geheel Parijs: wat sal de lubbert doen?
 Hy heeft die korte vreught wel diere moeten koopen:
 Sijn broeck is ongevoert, sijn wambuis sonder knoopen.
 Siet daer ons Abelaert verwonnen van de spijt,
 Die hem al waer hij gaet tot in het herte bijt.
 Het klooster en de kap, dat is by hem verkoren,
 Om dat hy by het volck sijn luyster had verloren;
 Ey, let hoe dat het werck hier in de werelt gaet:
 De wanhoop maeckte veel of monick of soldaet.
 Loïse, naer het werck by haren oom bedreven,
 Gingh treurigh uyt Parijs en in een klooster leven;
 Haer sucht tot Abelaert bleef echter even groot,
 Want zy bleef hem getrouw tot aen de bleecke doot.
 Sy schreven over hant verscheyde minne-brieven,
 En leefden onder een gelijk twee soete lieven;
 Haer liefde (soo het schein) bestont maer in den geest,
 En daerom niet gegront op eenigh bruylofts-feest.
 Groot man! wat gingh u aen, te wijcken van de boecken,
 Om 't innigh vrouw-geheim te mogen onder-soecken?
 Ghy scheent meer als een mensch, maer nu geheel ontmant,
 Siet daer den rechten loon van uwen geyle brant!
 Ey, let op dese mensch, hoe laegh hy is gevallen,
 En waer hy is geruckt door ongeregel mallen,
 Hoe geestigh dat hy was, hoe abel uytter aert,
 De straffe van de lust en heeft hem niet gespaert.
 Maer waerom Abelaert soo grooten schult gegeven,
 Dat hy van dese wint is uyt het spoor gedreven?

Ey, siet (dit 's mijn versoek) het stuck wat nader in,
 En leert oock even hier de krachten van de min:
 Waer is een hoogh verstant, een woonplaats van de reden,
 Die in die kleyne zee geen schip-breuck heeft geleden?
 Waer is'er oyt geweest soo hoogh verheven ziel,
 Die in de laeghte quam en niet ter neder viel?
 De groote Salomoa die is hier door bedorven,
 Hoe hoogh sijn wijsheyt gingh, by hem van Godt verworven;
 Dies segh ick tot besluit: de liefd' is ongesont,
 Die niet en heeft voor wit een wettigh trouwverbont.
 Hoort noch een droef geval uyt heete min geresen,
 Dat even onsen tijd dient aen te zijn gewesen;
 Plutarchus is de man die heeft'et ons vertelt,
 Om aen de raeuwe jeught te worden voor-gesteld.
 Daer was een hupsche maeght begaeft met schoone leden,
 En daerom over-al genoeghsaem aengebeden,
 Sy was een eenigh kint en had een machtigh goet,
 En haer vermaerde stam beroemt van edel bloet.
 Daer waren in de stadt verscheyde jonge lieden,
 Die aen haer stage gunst en trouwe quamen bieden;
 Calistenes was een die zy geheel besat,
 Maer Strato quam'er by, de rijkste van de stadt.
 Daer was een klare beeck, die met haer frisse stroomen
 Omringde seker wout beplant met ceder-boomen;
 Hier was 't dat onse maeght haer leden somtijts wies,
 Wanneer een koele wint een somer-luchje blies.
 Siet, dit nam Strato waer, hy wister op te passen
 Wanneer de jonge maeght hier quam om haer te wassen;
 Hy vont het aerdigh dier soo uytter-maten schoon,
 Dat zy een wonder scheen en aller maeghden kroon.
 Hier door quam in zijn hert soo groote liefde rijsen,
 Dat hy haer hulde deed en eere quam bewijsen:
 Ja, met haer vader sprack en boot haer volle trouw,
 En hielt haer even doen gelijk een echte vrouw.
 Maer siet, daer zijnder veel die met geheele sinnen
 Zijn besich even-staegh om haer te mogen winnen;
 De vader sagh het aen, maer let op alle dingh,
 En vint door sneegh beleyt al wat'er omme-gingh,
 Hy die soo goeden kans doen niet en wou verliesen:
 Gaf aen sijn dochter macht een man te mogen kiezen:
 Haer woort, dat stont te zijn gelijk een stale wet,
 En hier toe wort terstoat en dagh en plaats geset.
 De tijd wort niet versuymt, maer vlijtigh waer-genomen,
 De plaetse was bestemt daer al de vrijers komen,
 En naer een langh gespreck door yeder was gedaen,
 Soo sprack Theophanes aldus sijn dochter aen:
 Komt, Cleopea! siet, hier zijn de jonge lieden,
 Die u haer innigh hert en echte trouwe bieden:
 Ick heb u vry gestelt, dat ghy verkiesen meught
 Een die u best bevalt van dese brave jeught;
 Siet daer een schoonen ringh, wilt die hem over-geven,
 Met wien ghy zijt gesint uw dagen af te leven;
 Ick hou het voor gewis, ghy hebt u wel versint;
 Wel, toont hier metter daet, wie ghy van herten mint.
 De juffer nam de ringh en gingh, met trage schreden,
 Tot driemaal om de zael door al de vrijers treden:
 En na de derdemaal gaf zy haer rechter-hant,
 Ja, gaf Calistenes den schoonen diamant.
 Die viel haer om den hals en kust' haer menigh-werven,
 En scheen in haren arm van vreucht te sullen sterven;
 Maer Strato, die besturf als hy den handel sagh,
 Het scheen aen sijn gelaet het was sijn lesten dagh,
 Doch echter bont hy in sijn omgeroerde tochten,
 Die in sijn stillen geest bedeckte lagen wrochten;
 Want op den naesten dagh sprack hy den vader aen,
 En boude tot verdragh aldus een nieuwe baen:
 Hoewel ick niet en magh uw lieve dochter trouwen,
 Noch wil ick evenwel ons vrientschap onderhouwen,
 Mijn vader is uw neef en oock uw trouwste vriend,

My dunckt dat uw verbont niet af-gebroken dient.
 De man, die niet en docht op list en slimme lagen,
 Vint in dit soet gespreck een wonder groot behagen,
 En was daer op gerust; en, met een blijden geest,
 Noot hy hem tot sijn gunst en op het bruylofts-feest.
 Nu was daer een gebruyck van ouden tijt gebleven,
 Als haer een jonge maeght ten echte quam begeven,
 Sy dan een offer-werck de Goden plagh te doen,
 Een krans van bloem-gewas of ander jeughdigh groen.
 De bruyt gingh tot dit werck verselt met jonge lieden,
 Om soo haer offer-werck de Goden aen te bieden;
 De blijde bruydegom die was daer oock ontrent,
 En doet in dit geval gelijk men was gewent.
 De vryer onder dies stelt vast in sijn gedachten,
 Dat hy den offer-dagh in stilheyt sal verwachten,
 Om dan te mogen doen wat hem de liefde riet,
 Maer dat en wist de bruyt en oock haer vader niet.
 Hy nam tot sijn behulp een hoop geswinde gasten,
 Die scholen daer ontrent en op den handel pasten;
 En als de juffer stont om daer te zijn gotrout,
 Soo quam het happigh volck gevallen uyt het wout.
 Gelijk als van een bergh de beeren neder-komen,
 Soo van een grooten dorst als honger in-genomen,
 En vinden daer een schaep, dat qualijk is gewacht,
 Gaen vechten om de proy met al haer gansche macht;
 Het gaet oock even soo met dese twee gesellen,
 Die om de schoone maeght haer lijf in twijffel stellen,
 Sy vallen tegen een en woelen over-hoop,
 Maer siet, de bange bruyt die geeft haer op de loop,
 Maer dat is sonder vrucht, want zy wort ras gegrepen,
 Calistenes die pooght met hem haer wegh te slepen;
 Een yeder stelt te werck al wat hy immer mocht,
 Soo dat men over-hant in volle leden vocht.
 Maer siet, de jonge bruyt en hare teere leden,
 Van soo een rouwen hoop van alle kanten bestreden,
 Wordt flaeu en gantsch ontstelt tot aen haer zwacke ziel,
 Soo datse gantsch besweeck en doot ter aerden viel.
 Daer is'et al bekaeyt; maer t'wijl de vrienden suchten,
 De vryer gantsch verbaest begeeft hem om te vluchten,
 Sijn mackers van gelijk; en 't is noch onbekent,
 Of hy noch leven magh en waer hy is belent;
 Maer siet als Strato sagh de schoone maget sterven,
 En nu geen sprake meer van haer en kon verwerven,
 Vermits haer soete mont (te voren purper-root)
 Nu was van alle kant bevangen van de doot;
 Soo wist hy niet te doen noch wat hy sou beginnen.
 Hy kon in geenem deel sijn droefheyt overwinnen,
 Hy greep haer in den arm en na de lesten kus,
 Sagh hy den Hemel aen en sey ten lesten dus:
 O! Goden magh ick niet mijn lieve bruyt genieten,
 Ick sal mijn 's herten bloet op hare leden gieten,
 Ick wil oock metter daet my geven aen de doot.
 En treden neffens haer in Charons swarte boot,
 Die sal op mijn versoek ons in een plaetse setten,
 Daer anders niet en wast als thym en violetten,
 Daer niet als heyligh volck en trouwe minnaers zijn
 In stage herten-lust en buyten alle pijn.
 Daer mede liet hy af en kon niet langer spreken,
 Maer heeft een vinnigh swaert hem in de borst gesteken,
 Soo dat hy strax verschiet en oock ter aerden sonck,
 Soo dat sijn laeuwe bloet op 't doode lichaem spronck.
 Wel hier op dient gelet, een anders bruyt t'ontschaken,
 En van een anders wijf sich heer te willen maken,
 Dat is een slim bedrijf, dat Godt de schepper haet,
 En hier oock menighmael met harde roeden slaet.
 Ghy let dan soete jeught, hoe ongeregelt minnen
 Kan baren uw' bederf door omgeroerde sinnen,
 Ghy gaet tot uwen Godt en bid om sijnen geest:
 En viert te rechter tijt een wettigh bruylofts-feest.

Laet op geen anders bruyt u losse sinnen malen,
Maer hout oock heete min in haer besette palen.
Hebt ghy een aenslagh voor die niet te wel en gaet,
Weet dat tot u geries de werelt open staet.
Soo ghy een bloempje mist daer wassen nieuwe rosen,
Die even waerdigh zijn van u te zijn gekosen,
Doch hoe het immer gaet, set dit geduerigh vast,
Dat niemant hebben sal die u is toe-gepast.
Maer laet ons verder gaen tot in de vreemde kusten,
Daer vint men vreemt gespook en even vreemde lusten;
Ick wil een kleyn verhael hier brengen aan den dagh,
Ten eynd' een yeder mensch het nader wegen magh.
Een Indiaenschen Vorst van wonder groot vermogen 1),
Die menigh deftigh rijk had onder hem getogen,
Wiert op een tijt verruckt in ongewoone min,
En niet een mensch en wist haer oorsaeck of begin.
Het vrou-mens dat den Vorst soo wonder seer behaeghde,
En door een soet geweld en met haer liefde plaeghde,
En was niet aengenaem noch schoone boven maet,
Noch geestigh in beleyt, oock niet in hoofse praet;
En echter dese Vorst en kon naeuw weynigh uren
Van haer of haer gespreck of haer geselschap duren;
Want als hy niet gestaegh vrou Nortmal by hem sagh,
Soo scheen het dat sijn hert in druck begraven lagh.
Ten lesten wert gemerckt, dat in een goude keten
Sijn herte, sijn vernuft, sijn liefde was geseten:
Vrou Nortmael op een tijt gebruyckt' een riekend' badt,
Daer zy doen by versuym dit schoon juweel vergat.
En daer is even doen een hoofse maeght gekomen,
Die heeft dit seltsaem stuck in stilheyt wegh-genomen,
En stracx na dit geval, soo was van stonden aen
De liefde van den Prins als uyt haer plaets gegaen;
Want op dien eygen stont begon de Vorst te malen,
Sijn breyn was op de loop; hy laet de vrijster halen,
En brengen in het hof: hy gaet haer in 't gemoet,
Daer hy haer onverwacht en eer en hulde doet.
Hy neemt haer by der hant, hy toont haer moye dingen,
Juwelen, hoofd-cieraet, oor-spansels, schoone ringen,
En wat'er in het hof het oogh behagen magh,
Dat laet de groote Vorst al brengen aen den dagh.
Hy leyt haer in den thuyn en wandelt aen de stroomen,
En neemt by wijlen rust ontrent de schoonste boomen,
En waer hy staende blijft of oock ter nader sit,
Daer siet men, dat sijn hert ten vollen is verhit.
Dit wiert van stonden aen door al het hof geweten,
En 't is vrou Nortmael selfs als in het oor gebeten;
Sy vint haer gantsch ontsiet van soo een vreemt geval,
Het schijnt dat zy van spijt haer sinnen missen sal.
Sy ondersoeckt dit stuck en let op alle saken,
En waerom dese maeght den Prins in min deé blaken;
Sy woelt in haer gemoet, tot sy ten lesten wist,
Dat sy door ongeluck haer lieve keten mist.
Maer om dit schoon juweel weêrom te mogen krijgen,
Soo meyntse best te zijn als noch hier van te swijgen;
Dies houtse met geweld haer gramschap in den bant,
Schoon dat haer innigh hert van spijt en wrake brant.
Sy weet door slim beleyt de vrijster aen te locken,
En 't schijnt sy heeft niet voor als met haer wat te jocken;
Maer siet, haer gansch bedrijf is slim en bijster vals,
Want brengt dien eygen nacht de vrijster om den hals.
Sy neemt haer weder af dat by haer was verloren,
En stracx soo was de Prins gelijk als van te voren:
Hy sent van stonden aen sijn hoofse jonckers uyt,
En sy wort aengesien gelijk een nieuwe bruyt.
Siet, wat een vreemd bedrijf! wat vint men al beschreven,
Dat ons den ouden tijt heeft over willen geven?

Wie kan het recht verstaen, dat Princen vrientschap linck
Of aen een hals cieraet, of aen een gouden rinck?
Voorwaer als ick het stuck ga nader over-leggen,
Dan sta ick als verbaest, onseker wat te seggen,
Maer dat ick hier verhael komt uyt een vreemde kust,
En in een vreemt gewest daer heerst oock vreemde lust.
Maer wil men oversien ons naest gelege landen,
Daer heeft men Princen selfs gesien in dese banden;
Men weet niet of het vyer uyt lust of liefde quam,
Dan of uyt spokery haer gront en voetsel nam.
Siet Charlemagne self, een Prins gantsch hoogh verheven,
Heeft aen een slechte vrou te gullen hert gegeven:
Alwaer zy wesen mocht daer was hy stracx ontrent,
Soo dat s'in sijnen geest scheen vast te zijn geprent;
Alwaer sy haer onthiel daer socht hy stracx te wesen,
En als hy by haer quam soo scheen hy als genesen,
Maer zy wert korts daer na verwonnen van de doot,
En doen was dese Vorst als in den hooghsten noot.
Sijn geest was op de loop, hy wou met haer vertrecken,
En hy kon even-wel sijn liefde niet bedecken,
Hy was ontrent haer bed als sy verscheyden sou,
En hielt haer even doen gelijk sijn echte vrou.
Hy gingh noch hooger aen en streeld' haer koude leden,
En deed' een lijk-geklagh met veel bedroefde reden,
Ja, schoon haer moede ziel verliet het ydel lijf,
Noch bleef hy even-staegh ontrent het doode wijf;
Ja, schoon het nietigh rif een stanck begon te geven,
Sijn liefde lijcke-wel en wert niet wegh-gedreven:
Het scheen als of haer bedt (en 't was een open graf)
Niet anders als een reuck van violetten gaf.
De bisschop van Turpijn begon hier op te letten,
Ja, gingh op dit geval de gantsche sinnen wetten;
Hem docht als hy het werck had dieper in-gesien,
Dat sonder spokery dit niet en kon geschiên.
Hy daerom, als de Vorst sat midden in de Staten,
En voor een kleyne tijt zijn kamer hadt verlaten,
Nam stracx het doode lijf en socht aen alle kant,
Tot hy een gouden rinck ontrent haer tonge vant.
Hy nam het naer juweel en heeft'et wegh-gedragen,
Eer dat'et sijn gevolgh of hoofse jonckers sagen,
En daer op staat hy stil, en let of dit geval
Des Keysers deusigh breyn ten lesten heelen sal.
Soo haest de groote vorst is op de zael gekomen,
Hy gaet niet tot'et lijk, maer schijnt'er af te schromen,
Hy sey tot sijn gevolgh, dat hy gantsch seltsaem vont,
Dat in sijn opper-sael een stinckend' lichaem stont.
't En lijf als geen tijt, hy laet'et henen dragen,
En schoon het wert gedaen men hoord'er niemant klagen.
Maer siet, dien eygen stont, de Bisschop van Turpijn,
Moest staegh ontrent de vorst en aen sijn tafel zijn.
Hy streeld' hem waer hy quam; hy gaf hem nieuwe staten,
En was ten hooghsten bly als sy te samen aten;
Het schijnt dat al sijn geest aen desen bisschop linck,
En dit quam altemael uyt kracht van desen rinck.
Als dit nu werdt gesien begon Turpijn te schromen,
Dat eens dit slim gespook een ander mocht bekomen,
En dat daarom het rijk, door soo een toover-kracht,
Mocht tot een groot verderf en onheyl zijn gebracht.
Hy, om het slim juweel sijn kracht te doen verliesen,
Gingh stracx een modderkuyl in woeste velden kieseren,
Een plaetse daer noch vis of suyver nat en was,
Maer niet als enckel veen of slijck en vuyl moeras;
En op dat dese rinck noyt meer mocht zijn gevonden,
Soo stack hy dit juweel tot in de diepste gronden,
Ja, om hier vast te gaen, soo diep als eenigh man,
Of met een lange pieck of lance reycken kan.
Als dit nu was gedaen; soo gingh den bisschop mercken,
Of oock het slim juweel noch yet sou kunnen wercken,
De keyser voor een tijt tot jagen niet gewent,

1) Dit wordt verhaelt in 't journael van de Oost-Indische Comp. in 't jaar 1623 in de Stadt van Suratt.

Begaf hem tot de jacht en even daer outrent.
 Hy joegh staegh om den poel met hondert snelle winden,
 Schoon dat geen haes of hert daer oyt en was te vinden,
 Soo dat den adel selfs en af het hoofs gewoel
 Gedurigh werdt gesien outrent den vuylen poel.
 En noch en kan de vorst sijn geest niet weder houwen,
 Hy laet daer in het slijck een machtigh klooster bouwen,
 En hier verkeert hy meer als in sijn beste stadt,
 Of daer hy sijn paleys en schoone tuynen hadt.
 Maer wat van dit verhael magh waer of leugen wesen,
 Ick geef u dit bejach als ick het heb gelesen;
 Doch hoe het wesen magh en of het kan geschiën,
 Dat kan hy die het lust in nare boecken sien.
 Doch na mijn oordeel draeght, heeft Naso wel geschreven,
 En aen de domme jeught een goede les gegeven,
 Want schoon hy regels stelt hoe dat men minnen sal,
 Noch schat hy dit bejach voor enckel ongeval.
 Hy roept in 't openbaer: wacht u van minne-drancken,
 Van daer komt raserny en alle boose rancken,
 Ick wil geen spokery vermengen met de kunst,
 De liefde die bestaat alleen uyt pure gunst.
 Seght hier nu, sangh-goddin, of 't yemant is geraden,
 Door wortels, selsaem kruyt, door oubekende saden,
 Of ander vreemt geheym een flauwen minne-brant
 Te brengen tot de kracht van haren eersten stant?
 Doet ons hier op bericht. Na vlijtigh ondersoecken,
 En van den ouden tijt en van de nieuwe boecken,
 En word' ick niet gewaer, dat loof en selsaem gras
 Oyt oorsaek tot begin van rechte liefde was.
 Veel die in waren ernst van desen handel schrijven,
 Verachten dit bejach als klap van oude wijven,
 En seggen dat'et moes, dat spoock en Duyvel berouwt,
 Geen liefde baren kan, geen haet en wederhout.
 Een ander wil het kruyt, dat minne kan verwecken
 Begraven in der nacht en voor de menschen decken,
 Gelijck men voor het volck van geen vergift en schrijft,
 Dat kleyne kinders doot en uyt de moeders drijft.
 Wie heeft sich immermeer voor desen onder-wonden,
 Te trecken soete min uyt dese lose vonden,
 Die na een korten tijt geen klachten heeft gedaen,
 Een sake vol gevaer te hebben onderstaen?
 De visch, die giftig aes heeft in het lijf gesogen,
 Wort na men wil gevoolt, en daer men wil getogen,
 Maer als men desen vangh aen gast of vrienden biet,
 Soo dientse voor den mont of voor de mage niet.
 Als yemant is vergift door lose minne-drancken,
 Hy schijnt gemaect te zijn tot enckel Venus-jancken,
 Maer veeltijts feylt de geest, soo dat hy niet en kan
 Vervullen daar het dient de plichten van de man.
 Al die met open keel hen geven om te drincken
 Wat sotte liefde menght, wat Circe plagh te schincken,
 Zijn dof en sonder geest gelijck een deusigh swijn,
 Soo datse tot den buyck alleen genegen zijn.
 Een van het geestigh volck, die met geleerde dichten
 Gingh cieren sijnen tijt, en in het duyster lichten,
 Verviel in dweepery, soo dat sijn jonge vrouw
 Hem door een minne-dranck tot minnen trecken wou.
 Hier door is (soo men hout) Caligula bedorven:
 Lucullus uyt-geput: Silvanus mal gestorven:
 Hier door heeft menigh wijf, al scheen de liefde groot,
 Door on-bedachte sucht een lieve man gedoot.
 Dies is hier op gevolght, dat alle goede wetten
 Haer tegen dit bedrogh met harde straffen setten,
 Soo dat het jonghste recht, met al den ouden tijt,
 Geen liefde-rancken dult, geen minne drancken lijt.
 Soo stelt dan liever vast, dat onder echte luyden
 Een soet en heusch onthael is boven alle kruyden,
 En dat'er niet een gras in bos of heyden wast
 Dat beter op de trouw als reyne liefde past.

Het recht laet yder toe, door soet en aardigh jocken,
 Door minne, door gedult, malkander aen te locken;
 Maer gunst te wecken op door nare spokery
 En staet geen echte volck, geen jonge luyden vry,
 Wie kan een 's menschen hert door kruyt en drancken buygen,
 Wie kan'er soete min uyt harde wortels suygen?
 Pluckt, stoot, menght onder een, al watje mengen kont,
 De beste minnedranck dat is een heusche mont.
 Philips, de Grieksche vorst was op een tijt bevangen
 Met lust, met minne-druck, met duysent herte-prangen,
 Niet op een groote vrouw voor prinszen op-gevoet,
 Het is een slechte maeght die hem de pijnje doet.
 Hy dicht op haren naem, hy sent haer moye dingen,
 Hy doet meest alle nacht voor hare vensters singen,
 Hy sit op haer en loert by na den gantschen dagh,
 In 't korte mal genoegh, gelijck een vryer plagh.
 Het hof is hem een walgh en al de groote mouwen,
 Hy wil een slechte kap, hy wil een engen bouwen,
 Hy prijst niet als hy plagh een vast en hoofs gelaet,
 Om dat het zedigh oogh de maegden beter staet.
 Dit heeft de koningin geweldigh seer gespeten,
 Te meer om dat het stuck wierdt over-al geweten.
 Geen slaep en komt haer aen, geen honger, geen vermaeck,
 Soo gantsch is haer de borst geswollen van de wraeck.
 En na-de-mael de faem het over-al verluiden,
 Dat hem de liefde quam uyt vreemde tover-kruyden,
 Soo heeftse door beleyt haer saken soo bestelt,
 Dat sy haer vyandin eens kreegh in haer geweld.
 De gramme koningin, met yver aen-gesteken,
 Is uytter-maten graegh van 't onrecht haer te wreken.
 Zy laet haer sinnen gaen door alderhande pijn,
 Die fel en boven al oock leelijck mochten zijn,
 Zij is te mael verwoet en op de maeght gebeten,
 En schijnt oock in gepeys haer op te sullen eten;
 Zy wrockt in haren geest, zy vraeght'et over-al,
 Hoe zy de jonge maeght ten vollen plagen sal.
 Nu wenstse, soo het schijnt, haer oogen uyt te plucken,
 Haer ooren, haren neus, haer wangen af te rucken,
 Haer lippen met geweld te scheuren van den mont,
 En al wat eenighsins haer wel en aardigh stont.
 Dan dochtse 't gantsche vel van 't lichaem af te stroopen,
 En oock gesmolten loot daer op te laten loopen;
 Sy wenst haer wel de dood, maer, uyt een wrede spijt,
 Soo wilse met de dood haer houden in de tijt.
 By wijlen gaetse sacht en, sonder haer te schenden,
 Meynt dat'et beter is haer uyt'et landt te senden,
 Of wel te sluyten op in eenigh diep gebou,
 Daer nimmer gulde son of mane schijnen sou.
 Na menigh wreet gepeys zy laetse voor haer setten,
 En gaet in grooten ernst op haer gedaente letten.
 Zy graeut de juffer toe en vraeght naer alle dingh,
 Van waer, en wiese was en wat'er omme-gingh.
 De maeght bericht mevrou met soo bequame reden,
 Met soo een soet gelaet, en aengename zeden,
 Met soo een sedigh oogh, dat op de staende voet,
 De koningin betoomt haer ongetoomde moet.
 Ick sie nu wat'er zy van dese malle rancken,
 De nare spokery van vise minne-drancken;
 Ick vinde, seyt de vrouw, ick vinde metter daet,
 Dat al de liefdegift is enckel kinder-praet;
 't En is geen slim bedroch, geen kunste van besweeren,
 Dat u, beleefde maeght! van prinszen doet begeeren;
 Hier is geen toover-kracht, geen list of lose vont.
 Al wat de koningh treckt dat is uw' soete mont.
 Hier was'et, dat de loop van hare gramschap stilde,
 De maeght ginck uyt het hof en reysde daerse wilde,
 En niemant doet haer leet; en siet, na dese saeck,
 Soo liet de koningin den koninck sijn vermaeck.
 Laet drancken, jonge vrouw, laet vuyle rancken varen,

En sooje middel soeckt om recht te mogen paren,
 Soo doet na mijnen raet: gaet beter wegen in,
 Koopt gunst om uwe gunst, en mint om rechte min.
 Soo doende sulje best uw' weder-paer belesen,
 De rechte minne-dranck dat is een eerbaer wesen,
 Een onderdanigh hert, een soet en reyn gelaet,
 Geen kruyt dat in de min de min te boven gaet.
 Hoe wel een wijle tijts van liefd' nu is gesproken,
 Zoo dient noch even-wel dat werck niet afgebroken;
 Hier dient noch voor de jeught een weynigh by gedaen,
 Eer wy van dit bedrijf en elders henen gaen,
 Ick wil, eer ick besluyt, de domme jonckheyt leeren,
 Hoe alle spokery van haer is af te keeren,
 En hoe het guchel-spel dat van den Duyvel kooft,
 Dient krachteloos gemaect en niet te zijn geschroomt.
 Den man 1) die Godes geest noch niet en had bewogen,
 Dat hy was uyt den nacht en in het licht getogen,
 Bemind' de tover-kunst en al haer vreemt bejagh,
 Indien men spokery een kunste noemen magh.
 Hy bleef een ruymen tijt aen dese grillen hangen,
 Tot dat hy op het lest van liefde wert bevangen;
 Justina was de maeght waer toe hy was gesint,
 Daer hy noch even-wel geen troost of gunste vint.
 Hy die nu was geleert in nare spokeryen,
 Gingh met te grooter ernst tot sijn uyt-sinnigh vryen,
 Want hy beswoer een geest die haer bewegen sou,
 Om hem vermaeck te doen oock buiten echte trou.
 Justina lijcke-wel en liet haer niet bewegen,
 Want door een staegh gebedt verkreeghe Godes zegen,
 Dies, wat de Toveraer of Duyvel oyt begon,
 Het bleeck dat hy geen plaets in haer gedachten won.
 De duysentkonstenaer kan niet te wege brengen,
 Want Godes hoogh beleyt en wou het niet gehengen;
 Een vast geloof aen Godt, tot Godt een reyn gebedt,
 Dat heeft den vuylen geest in sijn bedrijf belet.
 De man heeft metter daet ten lesten ondervonden,
 Hoe slecht het hels bedrogh en al haer rancken stonden,
 Verfoeyt het guchel-spel, verlaet de swarte kunst,
 En soeckt geen ander troost als Godes eygen gunst.
 Hy gaf hem tot de kerck en liet de Duyvels loopen,
 Beleet des Heeren naem en heeft hem laten doopen;
 Want hy betroude' op Godt, met soo een vast gemoet,
 Dat hy het heeft betuyght oock met sijn eygen bloet.
 Wel aen dan, domme jeught! hier uyt kan yder leeren,
 Hoe dat men hels gespoock in Godt kan over-heeren;
 Ghy, slaet dan in de windt wat Hel of Duyvel biedt,
 Want die op Godt betroude en hoeft de Duyvel niet.
 Daer is nu veel geseyt van vreemde tooveryen,
 Maer niet wat van 't gespoock de menschen kan bevryen,
 Komt, seght nu Sangh-goddin! eer dat wy voordere gaen,
 En opent ons de gront wat hier in dient gedaen.
 Ick lese menigh mael, dat veelderley Poeëten
 Hier in verstandigh zijn of schijnen yet te weten,
 Maer ghy die by dit volck hebt langen tijt verkeert
 Komt, seght ons met bescheyt wat ghy'er hebt geleert:
 Voor eerst heb ick gemerckt, dat veel geleerde luyden
 Hier soecken haren troost in veelderhande kruyden,
 Ja, dat een groen gewas soo hoogh noch is befaemt
 Als dat het 2) Duyvels-vlucht op heden wert genaemt.
 Veel seggen, dat het hayr of vachten van de beesten
 Zijn dienstigh voor gespoock en alle quade geesten,
 Ja, dat een geyten-hoorn, wannerse wordt gebrant,
 Is tegen tover-kunst een machtigh wederstant;
 Een ander prijs hier toe het hout van dadel-boomen,
 Maer al dit vreemt bejagh dat noem ick losse droomen,

Ick kan het niet verstaen, dat oyt een boose geest
 Voor kruyden is verschriekt, van boomen is bevreest.
 Ick vinde datter volck niet selden werdt gevonden,
 Aen wie, gelijk het hiet, de nestel is gebonden,
 En dat werdt dan geseyt, wanneer een echte man
 Sijn bruyt oock in het bedt niet recht genaken kan.
 Noch seyt men dat'er zijn (al schijnt'et tegen reden)
 Berooft in haer geheym van alle manne-leden,
 Soo dat haer onder-lijf niet anders is gestelt,
 Dan als een kale wegh of als een effen velt.
 Hier raet men of de hex of tovenaers te vleyen,
 Of haer soo langh te slaen tot datse tranen schreyen,
 Of dat de jongh-gesel, besmet met dit fenijn,
 Door haer geheym bedrijf gezegent moghte zijn.
 Van beyde dient gemijt. Die yemant doet belesen,
 Heeft door een toveres den Duyvel eer bewesen,
 Ja, geeft den swarten hoop, dat Godt, ons hooghste goet,
 Alleen maer toe-behoort, alleen maer hebben moet.
 Soo ghy een Christen zijt, soo moet ghy liever sterven;
 Als door 'k en weet niet wat van Duyvels heyl verwerven:
 Godt dient alleen versocht, om vry te mogen zijn
 Van siekten, toover-quaet, van alle vreemde pijn.
 Maer soo het Godt belieft ons in den druck te laten,
 En dat ons ootmoet selfs niet schijnt te willen baten;
 Noch staet ons Godes handt te dragen met gedult,
 Al is ons lijden groot, het is ons eygen schult.
 Siet, Godes hoogh beleyt is dickmaels ons verholen,
 Ghy, voor den besten raet soo laet het hem bevolen,
 En draeght het lastigh kruys oock met een stil gemoet,
 Het is doch enckel recht al wat de Schepper doet.
 Siet, die een vrou genaect alleen maer om te spelen,
 En niet als dat behoort om vrucht te mogen telen,
 En doet alleen het werck ten dienste van de lust;
 Die achte geensins vreemt al is hy ongerust.
 Want hy is van het volck daer op de spokers letten,
 En is een rechte proy voor haar ongere netten;
 Want treft hem 't ongeluck daer van nu is geseyt,
 Soo heeft sijn eygen vleesch het stuck hem toe-bereyt;
 Maer die in 't echte bedt niet eer en komt getreden,
 Voor dat hy Godt versoent door vasten en gebeden,
 Oock niet en gaet te werck als om een echte vrucht,
 Die jaeght door goet beleyt de Nickers op de vlucht.
 Nu, die tot sijn verdriet sijn nestel vint gebonden,
 Die stel het ongeval op sijn voorgaende sonden,
 En wie van dit bedrogh oyt wenst te zijn bevrijt,
 Die word' een beter mensch als in sijn lossen tijt;
 Dat sal hem beter zijn als by een hex te loopen,
 Om door een soet gevley het onheyl af te koopen,
 Of oock met slagen self of ander hart bedrijf,
 Te jagen dit verdriet uyt sijn ellendigh lijf.
 Daer hoort wat anders toe om Duyvels wegh te drijven,
 Of in een goeden stant en wel gesont te blijven,
 Godt dient voor al gesocht, die al de swarte macht
 Bedwinght door hoogh gebiedt als schimmen sonder kracht.
 Roept hem tot uw' behulp voor wie de Nickers weken,
 Wanneer hy maer een woort tot hen bestont te spreken;
 Hem, die het maensieck volck van tovery genas,
 Doen hy noch in het vleesch en op der aerden was;
 Die is van Gode selfs den menschen toe-gesonden,
 Op dat het helsch gespoock sou worden in-gebonden;
 Doet hem in rechten ernst met ootmoet uw' beklagh,
 Al waer het duysent-mael en meer op eenen dagh:
 Maer sooder eenigh mensch in sonden wil volherden,
 Die beeld' hem geensins in van oyt verhoort te werden;
 O neen, 't is sonder vrucht, want d'al door-siende Godt
 Wort door geen guchel-spel of loose schijn bespot.
 Ghy moet het dertel vleesch en alle sonden haten,
 Of wat ghy bidden mooght en sal u geensins baten;
 Wie vuyle lusten viert gelijk hy voortijts plagh,

1) Den Out-vader Cyprianus, eer hy Christen was.
 2) St. Jans kruyt wordt bij 't gemeene volck in Brabant, Vlaanderen,
 en elders den naam van Duyvels-vlucht gegeven.

Weet dat hy nimmermeer tot Godt genaken magh.
 Ghy moet in rechten ernst op Godt alleen betrouwen,
 En alle waengeloof en visevasen schouwen;
 Al wie dat spoken viert en Duyvels helse kunst,
 Die mist den Hemel selfs en Godes rechte gunst.
 Indienje niet en wilt des Duyvels kussen wesen,
 En wilt niet ledigh zijn of geyle boecken lesen,
 Vermijt oock vuyle klap en ongesoute praet,
 En alle guychel-werck en dertel ongelaeft;
 Wilt oock niet in den wijn uw' leden oyt verhitten,
 En gaet te geener tijt ontrent de spotters sitten,
 En raect geen teerlinck aen of diergelijcke spel,
 En neemt geen weelde kindt tot uwen met gesel;
 In 't korte maeckt'et soo, dat yder magh bemercken,
 Dat ghy een ander mensch ten goede kont verstercken;
 Ja, quijt u even soo in uw' bescheyden plicht,
 Dat ghy mooght yder zijn gelijk een helder licht.
 Siet daer een vasten gront om Duyvels wech te drijven,
 En om met uwen Godt versoent te mogen blijven,
 Maar soj'et vleesch behaeght en doet uw' eygen lust,
 Soo blijf' in uw' gemoet voor eeuwich ongerust.
 Maer dit is heyligh werck dat ghy nu hebt gelesen,
 Het kan u als een wet en vasten regel wesen;
 Maer leert oock, domme jeught, wat u hier Naso seyt,
 Wiens Roomse minne-konst u als in 't herte leyt.
 Hoewel hy dertel is en grillen heeft geschreven,
 Noch heeft hy menighmael u goeden raet gegeven,
 Bysonder als hy werckt ontrent het grilligh mal,
 En hoe men dwase min aen banden leggen sal.
 Daer heb ick eenigh deel met oordeel uyt-genomen,
 Het sal hem die het leest te nutte mozen komen,
 Want ick heb maer alleen hier in het spel gebrocht;
 Dat my voor u bequaem en dienstigh heeft gedocht.
 Veel dat my dertel scheen dat heb ick na gelaten,
 En stel in tegendeel dat u sou mogen baten,
 Schoon dat u Naso selfs hier van niet heeft geseyt,
 Ick schrijve dat uw geest in hooger wegen leyt.
 Wel, laet noch even-staegh aen uw' gedachten kleven,
 Wat oock een heydens mensch hier over heeft geschreven;
 Het kan een spore zijn voor yder Christen hert,
 Soo dat'et even-selfs tot tucht gedreven wert.
 Wel, leest dan wat'er volghet, het zijn meest Roomse streken,
 Maer ick sal somtijts Zeeuws en somtijts Hollants spreken;
 Neemt my ten besten af, al feylt hier Nasoos geest,
 Hier is van all's het mergh en oock de rechte keest.
 Nu vrienden ick begin. 1. Als uw beroerde sinnen
 Gevoelen eerst den brandt, en hellen om te minnen,
 Soo vindt u metter daet ontrent het weeligh kruyt,
 En eer het vorder gaet, soo roeyt de wortel uyt.
 Gelooft het dien het raect: met langh hier op te wachten,
 Soo dat de liefde sterck en boven uwe krachten.
 Dat eerst een beeckje was dat wort een diepe stroom,
 Dat eerst een tackje was dat wort een grooten boom;
 Een sieckte die wel eer haest stont te zijn genesen,
 Kan heden sonder raet en buyten hope wesen.
 Een die sijn tijt vergeeent als hy wat goets vermagh,
 Sal niet bequamer zijn oock op den naesten dagh.
 Wy zijn onachtsaem volck en sleuren alle saken,
 En willen als het dient niet aen het seer genaken,
 Daer kruypt dan evenstaegh, daer kruypt de kanker voort,
 Om dat het slim vergif niet eer en was gestoort.
 Voelt daerom eenigh mensch van liefde sich bevechten,
 Die zy flux in de weer en laet hem onder-rechten;
 Maer doet het met beleyt, en eer het vinnigh quaet
 De sinnen over-loopt en vast gewortelt staet.
 In qualen van den geest, in siekten van de leden,
 Daer wijst de stage daet, daer leert de vaste reden,
 Dat yder raet behoeft en dat te rechter tijt,
 Al eer het slim bejagh tot in het herte glijt.

Daer zijnder onder u van soo verkeerde sinnen,
 Die sonder voorberaet haer stellen om te minnen,
 En als het slim fenijn is aen het hert gegaen,
 Dan spreekt men om behulp de beste vrienden aen.
 Dit zijn, onwijse jeught, dit zijn verkeerde slagen,
 Ghy dient van eersten aen om raet te komen vragen;
 Het is van outs geseyt: het licht dat vooren gaet,
 Dat geeft oock in der nacht voor al de meeste baet.
 2. Al wie door liefde queelt en wenst te zijn genesen,
 Die moet in staegh bedrijf en nimmer ledigh wesen;
 Door luy te zijn soo wast het weeligh Venus-kint,
 En daerom is het wicht hier wonder toe gesint.
 Vraeght yemant hoe het komt, dat na een dertel mallen
 Veel menschen menigh-mael in vuyle lusten vallen?
 De reden is bekent: om datse ledigh zijn,
 Want dat is aen den geest een wonder boos fenijn.
 Indien het water staet, soo moet'et stracx bederven,
 En jonckheyt sonder werck die sal het licht verkerven.
 Het yser roest terstont, indien het maer en rust,
 En wie daer ledigh is die valt in vuyle lust.
 De spin sal in 't gemeen de slange niet genaken,
 Als sy die besigh siet of neerstigh in het waken,
 Maer soo de luye slangh tot slapen haer begeeft,
 Soo maeckt de rappe spin dat zy niet lange leeft.
 Die schouwen wil de min, of van haer zijn genesen,
 Dient sonder yet te doen te gener tijt te wesen;
 Dat kleyn vergiftigh dier, dat dertel Venus-wicht
 Noemt ledigheyt te zijn het stael van sijne schicht.
 Ægistus wierdt gevraeght, waerom hy was gevallen,
 En met een anders wijf oneerlijck dorste mallen:
 Voor reden wierdt geseyt dat hy een luyaert was,
 En voor sijn meeste werck verkoos een vol gelas.
 De luyheyt is een nest van alle vuyle lusten,
 Ja, 't is een kussen selfs waer op de Duyvels rusten;
 Ghy, kiest dan eenigh werck dat u staegh besigh hout,
 Of soo u dat ontbreekt, soo kiest het groene wout:
 Daer kan men met vermaeck veel nutte dingen plegen,
 En daer is (na my dunckt) des Heeren eygen segen,
 En wilje dit beslagh wat nader over-gaen,
 Soo ghy maer verder leeft, ghy sult'et haest verstaen.
 Een tuyn tot bloem-gewas of ander landt te bouwen,
 Dat kan een eerlijck man geduerigh besigh houwen.
 De Bogaert geeft oock werck, wanneer hy dient gesnoeyt,
 En weder soet vermaeck, wanneer hy lustigh bloeyt.
 't Is oock niet sonder vrucht wanneer men plagh te vissen,
 Want dat doet menighmael Cupidoos pijlen missen.
 De jacht is oock een werck die oeffent ons het lijf,
 En geeft oock aen de jeught een wettigh tijt-verdrijf.
 Sal ick de bijen niet hier onder meugen mengen,
 Die beesjes zijn gewoon ons voordeel aen te brengen,
 En die met recht verstant haer doen beschouwen wil,
 Kan veeltijts besigh zijn en blijven echter stil.
 Wat dient'er veel geseyt? het landt kan alle menschen
 Verschaffen soet vermaeck en watse konnen wenschen,
 Dies werdt men niet alleen sijn druck en swaren tijt,
 Men wort'er even-selfs de malle liefde quijt.
 Hier hoort m' een harders kint ontrent de schapen quelen,
 Of op een dubbel riet een boere-deuntjen spelen;
 Daer siet men hoe de melck uyt onse koeyen vloeyt,
 En hoe een jarigh kalf ontrent de moeder loeyt.
 Daer siet m' een vette seugh ontrent de mestput liggen,
 Belegert als het schijnt met dertien jonghe biggen,
 Die woelen onder een en soecken na de borst,
 Haer dienstigh voor de spijs en even voor den dorst.
 Daer siet men kleynder vee gaen spelen aen der heyden,
 En hoe een flucksen haen sijn hennen kan geleyden;
 Daer siet men in den herfst hoe dat men lijsters vangt,
 En oock hoe daer ontrent een snep verwerret hanght.
 Wat dient'er meer geseyt? ontrent de domme beesten,

Daer siet men menighmael oock wijtberoemde geesten;
 Die scheppen haer vermaeck oock uyt het minder vee,
 En laten ander volck de winste van de zee.
 Maer sal ick vorder gaen en hier van wijder spreken,
 Daer is geen twijffel aen de tijt sal my ontbreken:
 De landt-bouw, tot besluyt, heeft duysent saken in
 Die dienstigh konnen zijn tot af-breuck van de min.
 Noch wil ick even niet, dat ghy ontrent de boomen
 Sult stil en censaem zijn en ledigh sitten droomen,
 Weest liever sooje kunt ontrent een deftigh man,
 Die met een soet gespreck uw koorts versetten kan.
 3. Ghy, die van liefde brandt en wenst te zijn genesen,
 En wilt geen dertel jock of geen poëten lesen,
 Al ben ick even selfs van dat geselschap een,
 Noch segh ick evenwel dat ick van herten meen.
 Wy dichters in 't gemeen beschrijven vreemde saken,
 Die oock een eerbaer hert by wijlen gaende maken;
 Wie leest Tibullus werck die niet en wort gewont,
 Als hy sijn liefste prijst en haren rooden mont?
 En wie Catullus leest, gewis die wort ontsteken,
 Om dat hy van de min soo kunstigh weet te spreken;
 Hier voegh ick Gallus by die mede dient vermijst,
 Indien dat yemant wil van liefde zijn bevrijst.
 Ick noem een dertel boeck een stage kopplaresse,
 Een toevlucht van een boef, een hoeren dienaressse,
 O fy! die weeligh zijt en geyle boecken schrijft,
 't Is beter dat uw' pen in haren koker blijft.
 Ey siet, een vuyl gedicht dat kan men dickmaels lesen,
 En 't moet een wis bederf voor jonge luyden wesen,
 Om dat men 't even staegh in handen nemen kan;
 Mijst dan dat slim bejach, ey lieve! scheyt'er van.
 4. Vermijst doch boven al de geyle kamer-spielen.
 Die met haer dertel jock ons beste sinnen stelen,
 Ick weet hoe dat bedrijf ons tochten gaende maect,
 Om dat het meerendeel verkeerde liefde raect.
 Ghy, schout dan dit bejach en diergelijcke dingen,
 En plaetsen toe-bereyt tot jocken, dansen, springen,
 Of daer een weligh quant of luyt of cyther speelt,
 Of daer een titsigh dier een minne-deuntjen queelt.
 5. Maer onder dit beslach soo dienje noch te weten,
 Wat kost u schade doet of dienstigh is gegeten;
 Ick sie een medecijn die by de siecken gaet,
 Dat hy niet alle spijs de krancken toe en laet:
 Ghy die van minne queelt, en eet geen hane-kammen,
 Geen oesters, bevergeyl of beyers van de rammen;
 Wacht u van heet geback en wat het bloet ontsteect,
 Eet ruyt en kout gewas dat heete tochten breeckt.
 6. Indien een droef geval, of diergelijcke saken,
 U swaer in uw' gemoet en ongerustigh maken,
 Stelt dat u voor het oogh als u de liefde quelt,
 Of als uw weeligh hert na malle grillen helt.
 Al waer men rouwe pleeght en is gewoon te suchten,
 Van daer sal Venus-wicht met alle krachten vluchten;
 Gaet veel daer eenigh mensch, nu tot de dood bereyt,
 Sijn leste woorden spreeckt of uyt de werelt scheyt.
 Daer leert men recht verstaen wat ons sal overkomen,
 En daer heeft Venus wicht sijn plaetse noyt genomen;
 En 't is de rechte school, ja, 't is de medecijn,
 Die ons de ziel vernieuwt en leertse beter zijn.
 7. Voorts geeft hier Naso raet aen uw' verdwaelde sinnen,
 Dat ghy op eenen tijt twee vrijsters siet te minnen;
 Een dieder twee gelijk voor hem verkiesen kan,
 Dat is gelijk hy meent een lups en rustigh man.
 Soo ghy een vliet verspreyt in veelderhande tacken,
 Haer loop, haer snelle loop die sal terstont verswacken;
 Soo ghy een vyer verdeelt, daer is geen twijffel aen,
 De brandt sal minder zijn, de flamme nederslaen.
 Indien der twee gelijk in uw' gedachten spelen,
 Ghy sult te vrijer zijn, ghy sult te minder quelen;

Ghy sult niet treurigh zijn schoon d'eene qualijck wilt
 En siet, in dit gewoel wordt u het hert gestilt.
 8. Voorts sooje wilt den geest van uw gemide keeren,
 Leert wijders hoeje meught uw sinnen over-heeren:
 Siet, datje wel bedenckt en voor uw oogen stelt,
 Hoe datse menighmael u dapper heeft gequelt;
 Hoe datse rancken heeft en wonderslimme grepen,
 En datse met bedrogh u dickmaels heeft benepen;
 In 't korte past'er op, dat ghy veel over gaet
 Al dat aen haer gebreeckt en dat haer qualijck staet.
 Gaet dickmaels, soo je kont, tot in haer kamer treden,
 En let op alle dingh en dat in volle leden,
 Bysonder op een tijt als haer de vrijster kleet,
 En tot een bruylofts-feest haer leden toe-bereet;
 Daer moetj'et ooge slaen op veelderhande saken,
 Dat ghy by naest uw hert sult schijnen uyt te braken,
 Daer sulje slijm en lijm, en stof en poeyers sien,
 Dat niemant dencken kan waer toe het mach geschien.
 Wel, kan soo vuylen bras de grootste juffers cieren,
 Die ick eens heb geviert gelijk als reyne dieren!
 Seght dat in uw' gemoet, en spout op 't vuyl bejagh,
 Op dat s'uw hert voortaan niet meer besitten magh.
 9. Soo dit u niet bevrijt van Venus enge banden,
 Hoort noch een ander raet: verreis na vreemde landen,
 Dat kan u voordeel doen; het neepse Venus-kint
 Mach tegen 't reysen niet en schout oock harden wint;
 Als ghy nu reysen sult, en wilt niet ommekijcken,
 Of ghy sult in 't begin of op den wegh beswijcken,
 En maelt niet op het beelt van dien uw hert besit,
 Want dat heeft menighmael een koelen geest verlit.
 Als ghy vertrecken wilt en gaet haer geensints sprecken,
 Want dat sou wonder licht uw voorstel kunnen breken,
 Misschien sult ghy haer sien ontstelt door uw geklach,
 Gantsch anders in gelaet als sy te voren plach.
 Het oogh in dit geval kan menigh hert ontrusten,
 En brengen uw gemoet tot nieu verweckte lusten;
 Die met een losse waen die vensters open doet,
 Krijght lichter als hy meynt een dief in sijn gemoet.
 Ghy hebt tot heden toe gehoort verscheyde vonden,
 Die aen het Roomsche volck sijn eertijts toe-gesonden,
 Hoort nu een ander les die vry wat hooger gaet,
 En acht die boven al als voor den besten raet:
 10. Leest veel Godts heyligh Woort, dat sal het u betuygen,
 Hoe dat'er Duyvels zijn die niet en willen buygen,
 Noch scheyden uyt den mensch en uyt syn innigh bloet,
 Soo langh het weeligh vleys heeft vollen overvloet.
 Ghy sult noyt zijn verlost van die onkuysche gasten,
 Dan als men 't vleesch gewent tot veel en dickmaels vasten,
 Wie is van brandt bevrijt of van sijn heete vlam,
 Die nimmer hout en turf van sijnen haert en nam?
 De torts van 't dertel kint die wonder schijnt te brouwen,
 Wort door een vette stof alleen maer onderhouden,
 Dies sooje voor het wicht uw rijcke keucken sluyt,
 Soo gaet sijn vuylen brandt en heete fackel uyt:
 Maer wilje voordeel doen en dat in volle leden,
 Sent staegh tot uwen Godt met ootmoet uw gebeden;
 't Is Duyvels burgery die drinckt en veeltijts gast,
 Maer 't is Godts eygen volck dat bidt en dickmaels vast.
 Nu, liefde die het volck hier is gewoon te dragen,
 Die is van alle kant vermenght met losse vlagen;
 Want hoe se meer betoont haer ingeboren aert,
 Hoe datse des te meer haer dwaesheynt openbaert.
 De wijste van den hoop die sijn volmaecte sotten,
 Soo dat de kinders self met hare grillen spotten,
 Ey lieve, siet de jeught en wat'er immer mint,
 't Is al maer guchelspel al wat men daer begint.
 Maer in de liefde Godts en hoeft men niet te vragen,
 Of wy dien hooghsten geest te grooten liefde dragen,
 Al deden wy dat werck oock met de gantsche ziel,

Het waer de beste maet soo niemant maet en hiel.
 Indienje schoonheyt soeckt, wie kander schoonder wesen
 Als Godt, uyt wien aleen de schoonheyt is geresen;
 Hy wasset die wel eer de schoone sonne schiep,
 Het licht te voorschijn braght en uyt den afgront riep.
 Godt is'et die het al is schoon gewoon te maken,
 Die tot sijn hellen troon alleen maar komt genaken;
 De geesten al te mael die Godes boden zijn,
 Sijn even in gelaet gelijk een sonne-schijn.
 Als Moses op den bergh met Godt maer had gesproken,
 Stracks is uyt sijn gesicht een hellen glans gebroken,
 Soo dat'er niet een mensch sijn wesen sien en magh,
 Vermits hij schoonder was als hy te voren plagh.
 Siet alle planten aen, siet alle schoone bloemen,
 Siet alle schoonheyt aen daer van de menschen roemen,
 't Is Godt, 't is Godt alleen die alle schoonheyt geeft,
 't Is Godt, 't is Godt alleen die alle schoonheyt heeft;
 Wat is'er groote stof om Godt te mogen prijsen,
 En Godt een danckbaer hert en liefde te bewijsen!
 Siet, van den aenbegin heeft Godt den mensch geteelt,
 Niet om een beest te zijn, maer na sijn eygen beelt.
 Godt heeft ons uytgemaect niet als een rouwen Heyden,
 Maer als sijn eygen volck en schapen sijner weyden;
 Godt heeft ons boven dien vervat in sijn verbont,
 Oock eer de werelt selfs in haer gedaente stont.
 Godt heeft ons niet te min den Heylant toegesonden,
 Op dat hy dragen mocht het pack van onse sonden.
 Dies is Sijn eygen Soon, met pijn en groot gedult,
 Genagelt aen het kruys, en dat voor onse schult.
 Ey siet, hoe ver de stof sich uyt behoort te strecken,
 Om tot de liefde Godts ons herten op te wecken,
 Laet hier op, lieve ziel, uw sinnen nader gaen,
 Op dat ghy dit geheym ten vollen mooght verstaen.
 Godt heeft in ouden tijt dit wonder-al geschapen,
 Op dat daer uit de mensch sijn lust sou mogen rapen;
 Al wat Godt heeft gebout, gedaen, gemaect, bereyt,
 Is al tot 's menschen nut ten vollen aengeleyt.
 Het aertrijck is voor eerst gescheyden van de baren,
 En die zijn na de zee in haesten wegh gevaren,
 En al wat uyt het droogh en op het water bleef,
 Daer op wast dat de Heer een vollen zegen schreef.
 Het aertrijck is omringht met veelderley rivieren,
 En boven dat versiert met alderhande dieren,
 Met bloemen, boom-gewas, en alderhande kruyt,
 Dat met een aerdigh groen op al de velden spruyt.
 De zee is rijck gemaect met alderhande vissen,
 Op dat de mensch oock daer geen voetsel soude missen;
 Het pluym-gediert verciert de lucht door haer gesanck,
 En maeckt de menschen bly door veelderhande klanck;
 De son is 's wereldts oogh, sy komt op aerden dalen,
 Gelijck een bruydegom uyt sijn vergulde salen,
 Maer schoon het helder licht soo groote stralen schiet,
 Dat Godt haer soo begaeft, is om de sonne niet;
 Men ciert hier menigh kleet met zijd' en goude koorden,
 Soo dat'et achtbaer wort door duysent rijke boorden;
 Maer schoon of dit gewaet was deftigh uytgereet,
 't En wordt niet uytgewrocht ter eeren van het kleet.
 Het wordt alleen gedaen op dat het mocht behagen
 Hem, die het rijck gewaet na desen heeft te dragen.
 Die wort'er door vereert, en 't is de rechte gront,
 Waerom oyt kunstenaer het aerdigh ciersel vont.
 Siet daer den rechten voet, waerom de swacke menschen
 Genieten van den Heer al watse mogen wesen;
 Ey siet, hoe grooten stof men hier op aerden vint,
 Waerom de groote Godt dient boven al bemint.
 Godt heeft'et altemael geschapen voor de menschen,
 En daer uyt komt'et voort al wat wy kunnen wenschen,
 Maer wat de menschen selfs in haer gestalten raect,
 Die heeft de groote Godt voor hem alleen gemaect.

De geesten even selfs die in den Hemel leven 1),
 En wonen by den Heer en in der hooghten sweven,
 Zijn dienstbaer aen den mensch, ja, Godt die heeft getoont,
 Dat hy, gelijck de mensch, haer niet en heeft verschoont,
 Want als het onwijs rot was van sijn plicht geweecken,
 Doen is een machtigh heyr van Godt geheel versteecken;
 Ja, 's hemels opper-vorst was doen op haer soo gram,
 Dat Christus even selfs haer niet te baet en quam.
 Bedenckt dit, lieve ziel, en roept met gantsche krachten;
 Ick wil met alle vlijt na Godes liefde trachten;
 Siet, wat ick ben of heb of wat ick immer doe,
 Dat komt niet eenig mensch, maer Godt den schepper toe:
 Maer dit al onverlet. O Godt! wy moeten klagen,
 Dat wy nu na den eysch geen liefde kunnen dragen,
 Eylaes! 't en is geen kruyt dat in ons hoven wast,
 Ons liefde, lieve Godt! is aen uw liefde vast.
 O Jesu! Godes Soon, verschoont doch ons gebreken,
 En wilt ons killigh hert door uwe liefd' ontsteken,
 't Is noodigh, dat de mensch dat heyl van u versoeckt,
 Want die u niet en lieft die is by Godt vervloeckt 2).
 O, laet doch uwen geest op onse sinnen dalen,
 En reynight ons gemoet door uw gewenste stralen,
 Ghy zijt de rechte bron, ghy zijt de ware gront,
 Ghy zijt het steunsel selfs van 't eeuwigh trou-verbont.
 Ghy zijt de rechte wegh, waer door wy swacke menschen
 Gaen treden naer het heyl dat wy van herten wenschen;
 Ghy zijt de ladder selfs die Jacob heeft gesien,
 Hem tot een seker pant wat namaels sou geschiën.
 De geesten 3) die hy sagh haer na den Hemel wenden,
 Zijn ons gebeden Heer die wy ten Hemel senden,
 Maer die van boven af sich gaven na den gront,
 Zijn gaven van den geest die Godt den mensche jont.
 Dat Jacob met gemack op steenen konde rusten,
 Beduyt een goet gemoet dat leeft in stage lusten,
 Of dan wanneer het Godt in harde plaetsen stelt,
 En dat'et van het vleesch of wereldt wordt gequelt.
 Ghy, Jesu! zijt het dan die Godt heeft afgesonden,
 En aerd' en hemelrijck te samen hebt gebonden;
 Dit wees de ladder aen die Jacob certijts sagh,
 Doen hem de slaep bevingh schoon hy op steenen lagh.
 O wonderbaer bechick, en waert om aen te mercken!
 Dit heeft in onsen Godt de liefde kunnen wercken,
 Een liefde noyt bedocht, daer voor noyt eenigh man
 Aan Godt of Godes Soon yet weder geven kan:
 Godt lieft ons evenstaegh al schijnt hy hart te wesen,
 Het bitter menighmael dat kan ons hert genesen;
 Hebt moet, o Christenmensch, wanneer u dit gebeurt,
 Godt troost ons menighmael oock als de ziele treurt.
 Schoon Godt by wijlen schijnt sijn deur voor ons te sluyten,
 Noch hout hy lijckewel geen vrome zielen buyten,
 Maer roept ons tot gedult en tot een waer berou,
 Op dat men naderhant met yver kloppen sou.
 Wel, vriendt, die uytter aert tot liefde zijt genegen,
 En treet niet buyten spoor noch op verkeerde wegen;
 Lief, lief den goeden Godt met al uw gantsche kracht,
 En weet dat noyt genoegh hier toe en wordt gebracht.
 Soo yeder mensch bestont bysonder t'overwegen,
 Al wat hy oyt bequam door Godes milden segen,
 Oock boven 't hoogh geheym dat uyt den Heylant rijst,
 En dat Godt aen sijn volck uyt rechte gunst bewijst;
 Wat sou hy stoffe sien om Godt alleen te prijsen,
 En liefde boven al met ootmoet aen te wijsen,
 Voorwaer, hy had verdient oock d'alderhooghste straf,
 Indien hy Godt alleen sijn herte niet en gaf.

1) Hebr. 1. 14. 2) i Corn. 16. 22. Indien yemant den Heere
 Christum niet lief en heeft, die zy eene vervloekinghe, Manarata
 3) Gen. 18. 12. Ende hy droomde, en siet een ladder was gestelt op
 de aarde, welker opperste aan den Hemel raecte, ende de Engelen Godts
 klommen daer by op en neder.

VAN EERGIERIGHEYT.

Daer is een ander plaegh, om onlust in te voeren,
 Die komt, wanneer de mensch op eer begint te loeren;
 Want als hy daer in dweept dan vanght hy dingen aen,
 Die hem ondiensstigh zijn en wonder seltsaem gaen.
 Siet, in dit slim gebreck is kovaerdy begrepen,
 Die is van outs gewoon de eersucht meê te slepen;
 Hoe qualijck dit gebreck met Godt den Heere staet,
 Dat kan men over al bewijzen uyt de daet.
 De geesten die by Godt en in den Hemel waren,
 Die zijn om dit gebreck ter Hellen weghghevaren.
 Al die soeckt wel te staen met Godt ons hooghste goet 1),
 Die wijcke van de pracht en hebb' een laegh gemoet.
 Een nederige ziel is eene van de saken,
 Die ons en ons bedrijf by Godt bevalligh maken,
 Dat ons in Godes woordt gestaegh bevolen wert,
 Is ja, een laegh gemoet en niet een moedigh hert.
 Dit hebben als't blijkt, oock selve veel poëten,
 Al was'et heydens volck, voor desen wel geweten;
 Haer fabels even selfs, al schijnt'et malle praet,
 Die geven even ons al dickmaels goeden raet,
 Als Dedalus sijn kindt eens wilde leeren vliegen,
 Hy seyde: lieve Soon, en laet u niet bedriegen,
 Noch door een lagen val, noch door een hooge vlucht,
 Maer hout u, watje doet, te midden in de lucht.
 Soo ghy te lage vliegh, Neptunus sal u deeren,
 En sprengen siltigh nat ontrent uw teere veeren,
 Soo datje datelijck ter neder storten sult,
 En waerom dan geklaeght? het is uw eygen schult.
 Maer wijl' uw loop om hoogh en na den Hemel setten,
 Daer is geen twijffel aen, de son sal u beletten,
 En door haer groote kracht of met een heeten brant,
 U drijven in de zee, of op het dorre strant.
 Dit seyde hy meer als eens, en vry al menigh werven,
 Om dat het weeligh kindt hem niet en sou bederven,
 Het scheen dat Icarus sou na dees lesse doen,
 Maer door sijn overmoet soo was hy al te koen:
 Soo haest de jongelingh een weynigh heeft gevlogen,
 Is hy tot aen de son en hooger op getogen,
 Hy kreegh een moedigh hert en maeckt een snelle vlucht,
 Het docht hem wonder moy te sweven in de lucht.
 Hy liet sijn vader daer, die wou geen sonne raken,
 Maer 't kindt gingh hooger aen en woude beter maken,
 Het siet dat helder licht, en 't stont hem wonder aen,
 Het wou, indien het mocht, tot in den Hemel gaen;
 Maer als de gulde son sijn vleugels quam beschijnen,
 Soo smolt het sachte was, sijn veeren die verdwijnen.
 En hy is sonder hulp, sijn leden waren bloot,
 Siet daer van stonden aen de vlieger in de noot!
 Hy roept tot sijn behulp de vleugels van de winden,
 Maer daer en is geen troost voor sijn verdriet te vinden,
 Ach! 't wijl hy neder viel en om sijn vader riep,
 Soo lagh hy metter daet te midden in het diep.
 Daer liet de jongelingh sijn onvoorsichtigh leven,
 En daer is maer alleen sijn bloote naem gebleven,
 De naem van Icarus die nam het water aen,
 Siet daer een droef besluyt van al te lossen waen!
 Wel, hout den regel vast van alderley poëten,
 En wilt haer nutte les uw leven niet vergeten;
 En wil je meer van sulcks? Soo let op Phaëton,
 Die mend' uyt hooger drift de wagen van de son;
 Maer hoe hem dat vergingh kan yeder nader lesen,
 In Nasoos grootste werck daer wortet aen gewesen;
 Maer dit zijn grillen, vrient; seyt yemant hier misschien:

1) Psalm. 34. 19. en 147. 6. Matth. II 29. Leert van my dat ick saechtmoedigh ben, en nederigh van herten. 1 Petr. 5. 5. Want Godt wederstaet de hoovaerdige, meer de nederige geeft hy genade.

Ey, laet ons op dit werck een vaster stoffe sien!
 Wel, sooje dat begeert? Ick neem het aen te wijzen,
 Wat in den ouden tijt uyt eersucht plagh te rijzen,
 Siet, waer dit monster heerscht, daer gaet het seltsaem toe,
 Daer gaet het al verkeert en ick en weet niet hoe.
 Waer oyt dit slim vergif in yemant komt gesoncken,
 Het maeckt de menschen dol en al de sinnen droncken,
 Soo dat sijn grilligh breyn gantsch vreemde rancken broet,
 't En kent geen vrienden meer, oock niet sijn eygen bloet.
 Wie hoeft op dit bejagh exempels op te soecken
 By wreet en heydens volck en vergesochte boecken?
 Des Heeren eygen woordt dat kan ons doen verstaen,
 Hoe vreemt in dit geval de trotse menschen gaen;
 Een sooni 1) van David selfs doet ons noch heden weten,
 Hoe dat een eygen kind sijn vader kon vergeten,
 Sijn vader onder-kroop, sijn vader henen joegh,
 En in het open velt oock met sijn leger sloegh.
 Heeft niet een wedu-vrou 2) soo vreemden daet bedreven,
 Als oyt van heydens selfs voor desen is geschreven?
 Sy heeft haer eygen bloet, des koninghs hoogh geslacht,
 Uyt eersucht aengetast en om den hals gebracht.
 Wel, een die wel gesont en stil begeert te leven,
 Die moet tot dese pest sijn hert niet overgeven;
 Want siet, dit slim bejagh heeft Gode soo mishaeht,
 Dat hy oock dickmael hier de schennis heeft geplaeght.
 Ons Vader Adam selfs die is hier door gestorven,
 En al wat na hem quam tot in de grondt bedorven,
 En siet, wy waren noch in dien vervloecten staet,
 Had Godt ons niet verlost door sijn geheymen raet.
 Hosias was een vorst en wou oock priester wesen,
 Dies wierdt sijn lijf melaets dat niemant kon genesen,
 Herodes liet het volck hem vieren als een Godt,
 Maer midts de luys hem at, soo wierd hy enckel spot.
 Godt sit in sijnen throon oock boven alle wolcken,
 En toont sijn hooge macht aen alle trotse volcken;
 Hy stiert'et altemael na sijn verheven wil,
 Ghy, buyght voor uwen Godt en houdt u vorder stil.
 Wat Godt ons heeft bescheert, dat moet ons vergenoegen,
 Daer is ter werelt niet dat ons kan beter voegen,
 Geheel ons aerts bedrijf gelijckt een kamerspel,
 Daer moet een yder doen gelijck sijn met-gesel.
 Sijn rol, hoe die oock is, moet daer een yder spelen,
 Doch magh noyt eenigh deel van sijn gesellen stelen;
 Die by sijn vrienden eet, het is een tafel-wet,
 Daer tast een yder aen dat voor hem is geset.
 Dit leer ick over al: Godt heeft een welbehagen
 In die een stillen geest in haren boesem dragen,
 Maer die hooghmoedigh zijn en van een trotsen aert,
 Die sie ick dat van Godt geen zegen wedervaert.
 Al wie dan van den Heer wil heyl en zegen wachten,
 Die moet in sijn gemoet sijn naesten niet verachten;
 Dit siet men in der daet, dit vind ick over al:
 De blixem treft een bergh en spaert een lager dal.
 Weest groot in uw gemoet, en Godt sal u verstooten,
 Weest kleyn in uw gemoet, en Godt sal u vergrooten;
 Wat staet ghy nietigh mensch na eer en grooten lof?
 Ghy zijt maer aerd' alleen, en laest maer enckel stof.
 Godt die in hooghte sit en kan geen hooghmoet lijden,
 En daerom moet de mensch den hooghmoet leeren mijden;
 Een stil en laegh gemoet, een nederslachtigh hert,
 Dat siet men dat gestaegh van Godt gezegent wert.
 Wel om dit grilligh bloet uyt onsen geest te drijven,
 Soo dient een yder mensch in sijnen geest te schrijven,
 Dat Godt van alle tijt verwaende sinnen haet,
 En trotse lieden straft, ja met een donder slaet.
 Wie dan met sijnen Godt in vrede soeckt te wesen,
 Moet als een stage les dit aen sijn herte lesen:

1) Absalon. 2) Atalia.

Ey! waerom dus gepooght tot eer en grooten lof,
 De grootste van den hoop en is maer enkel stof.
 Maer zijt ghy uyt den aert gewent tot groote staten,
 Ick weet u goeden raedt die u sal kunnen baten:
 Den Hemel is soo hoogh dat niemant hooger kent,
 En 't is een hoogh gemoet dat sich hier toe gewent.
 Wie Godt van herten dient en wilder in volherden,
 Die kan een groote vorst, ja kan een koningh werden,
 Een koningh wonder groot, maer echter onbenijt,
 Wiens scepter niet en is besloten in de tijt.
 Wie hier eens koningh wort, die sal het eeuwich blijven,
 En hem en sal geen heyr of ander vorst verdrijven;
 Hier is geen staet soo hoogh of vreest een lagen val,
 Ghy, soeckt een machtigh rijck dat eeuwich dueren sal.

VAN DE GIERIGHHEYT.

De liefde tot'et geldt heeft vry geen minder krachten,
 Om tot een vreemt gewoel te rucken ons gedachten,
 't Is wonder om te sien wat dat'et aertsche goet
 Door al het naeste landt, door al de werelt doet.
 Wat isser menigh mensch, die al zijn levedagen
 Is besigh over al om rijckdom na te jagen?
 En schoon hy 't eens verkrijght, dat hy geduerigh socht,
 Soo is hy maer alleen in meerder anghst gebrocht.
 't Is olie in het vyer, al wat hy heeft bekomen,
 En zijn gelt-gierigh hert is dieper ingenomen;
 Het goet, dat hy besit, is ja, dat hy ontbeert,
 En hoe hy meer verkrijght, hoe dat hy meer begeert.
 Wel heeft u, waerde vriend, de gierighheyt beseten!
 En dat u dese pest uw' plichten doet vergeten?
 Ja, dat uw gantsche ziel als van begeerte brant,
 En woelt gelijk een zee ontrent het dorre strant?
 Weet dat'er boecken zijn, en wel bedachte reden,
 Waer door een winsieck hert gewent tot beter seden:
 Stelt die maer in het werck, ghy sult in korten tijt
 Al vry geruster zijn, als ghy op heden zijt.
 Godt laet het dierbaer gout niet-op der aerden wassen,
 Om even met gemak te vollen uwe kassen,
 Neen, neen; maer als het Godt in oude tijden schiep,
 Soo heeft hy dat geplaetst in kuylen wonder diep.
 Hier uyt kan yeder mensch op vaste gronden leeren,
 Van al dit ros metael de sinnen af te keeren;
 Vermits het noit een mensch uit sijne woonplaets krijght,
 Voor dat hy dickwils sweet en van vermoeytheyt hijght.
 Hier op soo roep ick uyt, wat soeck ick hier beneden?
 Wat soeckt men met gevaer, dat wy met voeten treden?
 En schoon men krijght genoegh, men wert des nimmer sat;
 Ey! soeckt dat boven is, daer is de beste schat.
 Siet, als de gulde tijt ten eynde was gekomen,
 Doen wert meest al het volck met geltsucht ingenomen;
 De deugden eerst bekent, die werden uytgejaeght,
 Het goudt is maer alleen, dat yeder een behaeght.
 Stracks sagh men menigh hert in gierighheyt verhitten,
 Het landt wert omgeroert, men gaf sich om te spitten:
 Al wat verholen was en in het duyster lagh,
 Dat haelt men aen het licht, en aen den hellen dagh.
 Het aert-rijck lijt geweld, men groeffter diepe kuylen,
 Daer in, gelijk het scheen veel moye dingen schuylen,
 Van daer quam 't yser voort, van daer quam oock het gout,
 Dat meer, als 't yser selfs, ons quade rancken brout.
 Hier zijn van stonden aen veel feylen uyt-gekomen,
 Die hebben met geweldt de wereltd in-genomen,
 Soo dat het gantsche landt in vreemde bochten stont;
 Het yser doet het werck, het gout dat leyt den gront.
 Hierom heb ick gemerckt dat veel vermaerde mannen
 Genegen zijn geweest de geldt-sucht uyt te bannen,
 Ja, scheyden van het geldt als van een lastigh pack,

Om dat het niet en werckt als enkel ongemack:
 Een vorst van groot bedrijf die gaf eens duysent kroonen,
 Om zijn getrouwen vriend Anacreon te loonen,
 Die nam het rijck geschenck en sey den koningh danck,
 Hem dacht, het was genoegh voor al zijn leven lanck.
 De man heeft desen schat wel neerstigh opgesloten,
 Op dat by hem het geldt mocht lange zijn genoten,
 Hy nammer kassen toe die waren bijster sterck,
 Versien met swaer beslagh van deftigh yser-werck;
 Doen ginck hy in het bedt zijn leden neder-strecken,
 En liet hem over al met sachte spreken decken,
 Sloot voorts zijn oogen toe en gaf hem tot de rust,
 Maer wat hy ondernam hy kreegh geen slapens lust.
 Hem dacht daer was een dief in zijn vertreck gekomen,
 En dat hem dese schat sou werden af-genomen,
 Of dat een slimmer boef zijn kassen open brack,
 Of dat een wreder schelm hem in de leden stack;
 Soo dat in plaets van lust uyt dit geschenck te rapen,
 Soo werdt hy heel berooft van zijn gerustigh slapen,
 Dies is hy't ongemack van desen handel moe;
 Hy dan flucks uyt'et bedt en na den koningh toe:
 Daer seyt hy: machtigh vorst, ick bidde wilt gehengen,
 Dat ick dit rijck geschenck tot u magh weder brengen,
 Dit geldt en dient my niet, misschien een ander wel,
 Het geeft my anders niet als enkel ziel-gequel;
 Want als ick tot de rust mijn oogen wil begeben,
 Soo voel ick anders niet als dat mijn leden beven,
 My dunckt, of dat een dief mijn koffers open doet,
 Of dat een moordenaer vergiet mijn innghe bloet.
 Of dat mijn huys-knecht selfs is besig om te loeren,
 Om in de stille nacht mijn schatten wegh te voeren,
 En waerom langh verhael? uw' geldt en dient my niet,
 Dat yemant vreughde geeft, is my alleen verdriet.
 Ghy kont, als't u belieft dit elders wel besteden,
 Ick ben, met dat ick heb, ten vollen wel te vreden;
 Schoon ick in 't hof verkeer, ick ben een rustigh man,
 Die, sonder dat behulp, in blyschap leven kan.
 Dus sprack Anacreon, en liet de schatten blijven,
 Daerom dat menighmael de beste vrienden kijven;
 Hy boogh sich voor den prins en gaf hem uyt'et hof,
 En acht het dierbaer goudt niet meer als enkel stof.
 Hoort noch een vreemt geval dat ick hier moet verhalen,
 Daer uyt kan yder sien hoe ver de menschen dwalen,
 Die tot onmatigh goet en geldt-sucht zijn gesint,
 En hoe dat vuyl bejagh het oordeel overwint.
 Als Thebe met een storm wel eer was ingenomen,
 En dat'et machtigh heyr daer binnen was gekomen,
 Doen sagh men niet als moordt en onheyl over al,
 Soo dat de gantsche stadt versmolt in ongeval.
 Een leyder van den hoop van dese stoute benden,
 Quam in een seker hnys daer hy een juffer schenden,
 Sy was van soet gelaet en oock van edel bloet,
 En had een rappen geest en oock een hoogh gemoet:
 Als nu de rauwe gast zijn moetwil had bedreven,
 Soo dreyghd' hy oock de maeght te brengen om het leven,
 't En ware sy terstont en op den staenden voet,
 Hem wees haer lijf-cieraat met al haer beste goet:
 Sy, die (gelijk het scheen) haer leven wou verschoonen,
 Gingh stracks een diepen put aen desen rover toonen,
 En sey, dat sy in haest haer geldt en beste schat,
 Te samen op gepackt, en daer geslingert hadt.
 De vent in zijn gemoet met geldt-sucht aen gedreven,
 Die heeft hem na de put van stonden aen begeben,
 Hy boogh hem op de kant, gantsch krom en bijster laegh,
 Op dat hy met bescheyt de moye dingen saegh.
 Maer t'wijl hy stont en keeck en neder was gebogen,
 Vernam hy (maer te laet) hoe dat hy was bedrogen:
 De geldt-sucht van den boef die was de vrijster nut,
 Sy greep hem bij het been en stiet hem in de put.

Daer lagh hy doen en keeck: Sijn geldt-sucht was genesen,
 Hy socht maer uyt den put oock sonder geldt te wesen,
 De juffer was geschent en is haer maeghdom quijt,
 Maer was in eenigh deel genesen van de spijt:
 Ey, let eens met bescheyt hoe ver de menschen komen,
 Wanneer haer geesten zijn met geldt-sucht ingenomen,
 De rijkdom, dierbaer gout, en 't ongeluckigh geldt,
 Is oorsaeck van de dood aen menigh deftigh heldt.
 Maer leser, noch een woordt, dat hier niet dient vergeten,
 Hoort noch een seldsaem stuck dat dienstigh is geweten,
 Op dat het blijcken magh wat vuyte win-lust doet,
 En wat het slim gebreck voor quade nucken broet:
 Een Griecsche handelaer, die met de gantsche sinnen,
 Was besigh evenstaegh om veel te mogen winnen,
 Sagh naer een langh beraet voor hem de beste kans,
 Indien hy handel dreef ontrent gelubde mans:
 Dies als'er in den krijgh veel menschen zijn gevangen,
 En ruste hy gantsch niet maer stelt daer na sijn gangen,
 Al waer men in het lant oyt marckt van menschen hiel,
 Daer was hy stracks ontrent als met de gantsche ziel.
 Daer kocht hy, die hem docht bequaem te sullen wesen,
 En lubd' het dienstbaer volck; en als het was genesen,
 Soo werdt het opgepronckt en na de marckt gebrocht,
 In 't openbaer geveylt, soo dier hy kon verkocht.
 Hy had eens op een tijt een edelman bekomen,
 Die in een harde slagh gevangen was genomen,
 En mits de jongelingh hem schoon en geestigh docht,
 Heeft hy hem oock ontmant den koningh t'huys gebrocht.
 De vorst, gelijkse veel van dese luyden houwen,
 Vermits sy dienstigh zijn ontrent de jonge vrouwen,
 Kocht den gelubden slaef en vont hem nader hant
 Seer nut tot sijnen dienst, als van een groot verstant;
 Dies werdt hy metter tijt in hoogen staet verheven,
 En hem wert groot bedrijf door al het landt gegeven,
 Soo dat hy machtigh werdt en uytter maten rijk,
 En echter wel gesien door al het koningrijk.
 Het is daer na gebeurt, gelijk hy veeltijts reysde,
 Schoon hy doen maer alleen op sijn beroep en peisde,
 Dat hij belanden quam in seker ander lant,
 Daer hy doen Panion den menschen-lubber vant.
 En als hy desen gast op straete quam gemoeten,
 Nam hy ten eersten voor hem feestelijck te groeten;
 En na hy Panion te voren had vertelt,
 In hoe verheven staet dat hy nu was gestelt,
 Doe heeft hy hem genoot by hem te komen eten,
 En zijn met goet onthael te samen aengeseten;
 Daer weyt doen Hermo breet hoe ver hy was geraeckt,
 En dat hem Panion dus machtigh had gemaect;
 En noot hem voort naer 't hof om hem sijn gunst te toonen,
 En sprack: ick kan u daer naer eysch uw weldaet loonen,
 De groote wereldt-vorst die is my toegedaen,
 En wat ick hem versoeck dat werdt mij toegestaen;
 Uw hant en uw bedrijf die hebben my gegeven,
 Dat ick te deser tijt in hooghheit ben verheven;
 Ick was een slecht gesel, ja, een gevangen slaef,
 En nu houd' ick een staet gelijk een machtigh graef.
 My dunckt het is mijn plicht, als recht en reden melden,
 Dat ick met weder-gunst uw weldaet moet vergelden:
 Wel, breeckt dan heden op met al uw huysgesin,
 Soo ghy oyt winste socht, daer vindt ghy eerst gewin.
 Geeft u maer naer het hof, komt in mijn buerte wonen,
 En brengh oock even daer uw vier geswinde sonen,
 De keyser is beleeft en my een grooten vrient,
 Ick sal haer gunste doen gelijk als ghy verdient.
 Al wie door yemants hulp in hooghheit is geresen,
 Is hy een eerlijck man, die moet oock danckbaer wesen;
 Dit heeft oock van der jeught de reden my geleert,
 Dat wie my gunste doet oock dient te zijn vereert,
 En waerom langh verhael? hy weet soo veel te seggen,

Dat Panion het werck gingh dieper over leggen,
 Dies als hy met sijn wijf dit nader had bedacht,
 Soo heeft hy naer het hof sijn huysgesin gebracht;
 Daer was hy wellemek, als eerstmael heeft geschenen,
 Maer al dat soet gelaet is in der haest verdwenen,
 Want Hermo vol bedroghs nootd Panion te gast,
 Maer had daer wacker volck dat op den handel past;
 Dies, na dit lieve paer aen tafel was geseten;
 En na den vollen eysch te samen had gegeten,
 Soo gingter anders toe; want na het middaghmael
 Rees Hermo van den disch en sprack een ander tael:
 O Godtvergeten schelm! die, om u rijk te maken,
 Geduerigh onderneemt onlijdelijke saken!
 Ghy schent het schepsel Godts, berooft de frisse jeught,
 En neemt haer met gewelt haer aengeboren vreught.
 Ghy pleeght een slim bedrijf dat alle menschen haten,
 Mits sy aen 't vaderlandt geen zaet en konnen laten;
 Ghy hebt het soo gemaect, dat ick ellendigh man
 Aen mijn bouvalligh huys geen steunsel geven kan.
 Siet, hier is nu de tijt dat ick uw boose streken
 Sal straffen na den eysch en na den regel wreken.
 Het is een oudt gebruyck dat yeder lijden moet,
 Al wat hy quaets bedenckt en aen een ander doet.
 Ghy hebt, 't is my bekend, vier sonen opgetogen,
 Die sijn hier in het slot, en staen in mijn vermogen;
 Die sal ick al gelijk hier brengen aen den dagh,
 Ghy, doet hun al te mael gelijk men slaven plagh;
 't Sa! lubt den gantschen hoop oock sonder yet te sparen,
 Want dat my is geschiet dat moet hun wedervaren;
 Dit slot dat is beset tot dat'et is geschiet,
 Of anders ghy en komt uyt dese kamer niet.
 Dit eyst den Hemel selfs, en al de grootste Goden
 Die hebben dese wraeck aen mijnen geest geboden:
 Uw vuyt en slim bedrijf dat moet nu zijn betaelt,
 En u moet soo geschiên, gelijk ick ben onthaelt.
 Ghy moet in dit bedrijf u niet onwilligh toonen,
 Mensch-schender als ghy zijt, ick moet u heden loonen!
 't Sa! tijt terstont te werck, want soo j'et niet en doet,
 Ghy sult hier stroomen sien van uw ontuchtigh bloet.
 Hoort wat'er noch gebeurt: hy laet de sonen halen,
 En wat hy schuldigh was dat wild' hy doen betalen,
 Hier baet geen deerlijck sien; de vader snijt haer af,
 Dat vrou Natura selfs in haer geboorte gaf.
 Schoon Hermo sijnen wil dus ver nu had vercregen,
 Noch wild' hy vorder gaen en liet hem niet bewegen,
 Dies sprack hy gantsch verwoest de jonge gasten aen,
 't Sa! doet den ouden schelm als hy u heeft gedaen:
 Want soo j'et niet en doet, dit moogje vast vertrouwen,
 Ick sal u al te mael in stucken laten houwen,
 't Sa! grijpt den vuyten boef en maeckt hem vaerdig quijt,
 Dat hy soo menighmael van ander menschen snijt.
 Stracks laet hy na het woordt een deel soldaten komen,
 Die hebben dadelijck de kamer ingenomen,
 De deuren wel beset en dat aen alle kant,
 Tot dat oock even selfs de vader is ontmant.
 Na 't al was uytgewracht, gingh Hermo weder spreekken,
 En heeft met schamper jock den vader deur gestreekken:
 „Ghy hebt voor dese tijt mijn frisse jeught geschent,
 Maer hoe dat yemant smaect dat is u nu bekend.
 Ghy woont nu in het hof en dient de jonge vrouwen,
 En leert gelijk als ick den koningh onderhouwen,
 Ghy zijt nu in den staet om groot te zijn gemaect,
 Want op dien eygen voet ben ick er toe geraect.
 Dat ghy aen my bedreeft, om my dus hoogh te setten,
 Heb ick u aengedaen en dat naer onse wetten,
 Ick heb mijn vreught gemist mijn frisse jaren lanck,
 Ghy reyst vry daerje wilt en weet my grooten danck;
 Ick hadde machts genoegh om my te mogen wrecken,
 Om u en uw gesin den kop te laten breecken,

Maer ick pleegh uytter aert soo wreede dingen niet,
 Maer doe u maer alleen gelijk my is geschiet.”
 Daer gaet de koopman heen met vier gelubde sonen,
 En weet niet wat te doen of waer te sullen wonen,
 Hy is een tafel-praet, een kluchjen door het landt,
 Van niemant oyt beklageht hoewel hy is ontmant.
 Ey! siet, hoe Godt oock hier de menschen weet te plagen,
 Als hy haer slim beleyt niet langer wil verdragen:
 Hy leyt het schuldigh volck gelijk een rechter doet
 En brenghet het daer het dient en daer het lijden moet.
 Nu vrienden, wie ghy zijt, wilt dit met oordeel wegen,
 En leert in rechte deught een reynen handel plegen;
 Schout alle vuyl bejagh dat uwen naesten schaet,
 Den Hemel siet'et al, daer is den hoogen raet.
 Maer hier op, na my dunckt, hoor ick de luyden spreken.
 Wat middel is'er doch om gelt-sucht af te breken,
 Vermits die veeltijts wast hoe yemant rijcker wert?
 Wel: hoort eens hoe men krijght een stil en matigh hert,
 Siet, als een medicijn een siecken wil genesen,
 Die na veel drinckens selfs noch dorstigh plagh te wesen:
 Soo geeft hy desen mensch geen wijn of water meer,
 Maer neemt, tot sijn behulp, al vry een ander keer;
 Hy geeft hem machtigh kruyt, dat hem de vochtigheden
 Doet schieten uyt den buyck en al de binneleden,
 En siet, met dit behulp, soo heeft den dorst gedaen,
 Want aftreck van het vocht dat doet den dorst vergaen.
 Dit is een recht behulp voor alderhande menschen.
 Die oock naer machtigh goet sijn staegh gewoon te wenschen,
 Dies roep ick overluyt: ey, weest niet langer geck,
 En soeckt geen meerder geldt, maer mindert uw gebreck.
 Let voort op Tantalus die midden in de beken,
 Pooght sijn verdorden mont daer in te mogen steken,
 Maer 't is om niet gepooght, al wat de man betracht,
 Noch wort hy in het nat van drooghte gantsch versmacht.
 Ey, waerom lachje, vriend, en noemt dit malle grillen?
 Leert doch wat onder dit de dichters seggen willen,
 Ick bidde, magh het zijn, verandert maer den naem,
 De fabel is voor u en uw' bedrijf bequaem.
 Uw' huys is vol getast met alderhande waren,
 Vry meer als eens genoegh om wel te mogen varen:
 Maer seght, waer is de vreught, die ghy hier over raept,
 Ghy light daer op en dut, ghy light daer op en slaept.
 Ghy wengt gedurigh meer en vreesst het aen te raecken,
 Soo dat uw groote schat u niet en kan vermaecken,
 Ghy, soo ghy wilt verstaen uw' grilligh ongeval,
 Soo let eens op het beelt dat ick hier stellen sal;
 Geeft uwen hondt een stuck, hy weet'et op te rapen,
 Hy slockt'et in het lijf, maer sal haest weder gapen,
 Hy proeft niet hoe het smaect: het schiet hem door de keel,
 En eyst een nieuwen brock, al komt'er noch soo veel.
 Wel, onversadight hert! wat goets doen u uw schatten,
 Mits ghy staegh besigh zijt yet nieu te mogen vatten?
 Ey lieve, weest gerust, en wordt geen hont gelijk,
 Een die hem vergenoeght, die is gedurigh rijck.
 Ach, wat doet menigh mensch om rijck te mogen werden!
 Hy leeft in stage sorgh, en wilder in volherden:
 Hy reyst door zee en landt tot aen de laetste kust,
 En leeft om rijck te zijn, gedurigh ongerust.
 Ey, weest doch niet soo graegh om rijckdom na te jagen,
 Let op uw' swacken aert, en op uw' korte dagen:
 Siet, hy krijght machtigh goet, die in sijn leven wint
 Dat hem kan dienstigh zijn, wanneer de dood begint.
 Doch soekje rijck te sijn? Wort rijck in goede werken,
 Dat kan u in de dood en na de dood verstercken.
 Soeckt goet dat nimmermeer verliest sijn eersten stant,
 Noch door een hooge vloed, noch door een heten brant.
 Soeckt goet dat eeuwich duurt, en niet en kan verrotten;
 Oock nimmermeer en wordt bevochten van de motten;
 Het is een deftigh wijf, en gantsch voorsichtigh man,

Die staet na machtigh goet, dat met hem reysen kan.

VAN TE GROOTEN BLIJTSCHAP.

Maer ghy moet niet alleen verdriet en vreesse mijden,
 Ghy mooght, al schijnt'et vreemt, u niet te seer verblijden,
 Want is in uw gemoet de blijtschap al te groot,
 Sy brenghet ons sieckten aen, ja wel de bleecke doot.
 De geesten en het bloedt die komen op gevlogen,
 En worden van het hert door blijdschap afgetogen,
 Soo dat het innigh warm, oock midden in de lust,
 Wordt uyt sijn plaets geruickt en 't leven uytgeblust:
 Maer wat kan doch een mensch op aerden over komen.
 Om met soo grooten vreught te werden ingenomen?
 Eylaes! wat hier vermaeck, geneught of blijdschap schijnt,
 En is maer enckel roock die in der haest verdwijnt,
 't Is niet de pijn waert, om aertse beuselsaken,
 Te roeren sijnen geest en groote vreught te maken,
 Mijn ziel, schoon ghy bequaemt lust, eer en groote schat,
 Besittet al te mael of ghy het niet en hadt!
 Nu, blijdschap, die ons hert by wijlen kan vermaken.
 Ontstaet in onsen geest uyt veelderhande saken:
 Of dat ons eygen bloet, of dat ons goeden vriend
 Van eenigh hoogh geluck ten vollen is gediend,
 Of dat ons vyandt sterft of qualijck is gevaren,
 Of dat ons yemant komt een tijdingh openbaren,
 Die ons gantsch wel bevalt, of dat men onverwacht,
 Om eenigh soet geval geheel onmatigh lacht.
 Van blijdschap opgeweekt uyt dier gelijcke gronden,
 Daer werden over al exempels toe gevonden,
 Ghy, doe je van dit werck een neerstigh ondersoek,
 Ghy sult'et konnen sien in menigh deftigh boeck.

EERSTE EXEMPEL.

Daer is een grooten slagh in ouden tijt geslagen,
 Daer van 't Romeynsche volck het onheyl moeste dragen,
 Vermits dat Hannibal genoeghsaem nedersloegh
 Het bloemtje van de jeught dat Roomsche wapens droegh.
 Een moeder had verstaen, het was haer aen geschreven,
 Hoe dat haer eenigh kindt te Canna was gebleven,
 Te Canna daer het heyr van Romen was gevelt,
 En had die groote stadt in vollen rou gestelt.
 Maer op dien eygen dagh als sy het had vernomen,
 Soo is haar eenigh kindt gesont te huys gekomen;
 Dies rees soo grooten vreught ontrent haer blijde ziel,
 Dat sy terstont verschiet en dood ter aerden viel.

TWEEDE EXEMPEL.

Alfonso, machtigh Vorst en hertogh van Feraren,
 Wat uytter maten bly en kond' hem niet bedaren,
 Vermits de paus Clement 1) die hem gantsch vyant was,
 Wert uyt de tijt geruickt en dat geweligh ras;
 Want als Alfonso wist dat Clement was gestorven,
 En dat sijn beste vriend 2) de sleutels had verworven,
 Soo werd' hy soo verheught dat hy te bedde viel,
 Ja, in het duyster graf den paus geselschap hiel.
 Het wert, 't is waer geseyt, en over al beschreven
 Dat ja, de prins uyt rou verloor sijn dierbaer leven,
 Maer, vrienden! hoort een woort dat ick u seggen derf:
 Het was uyt enckel vreught dat onsen hertogh stierf.

DERDE EXEMPEL.

Een Vader had wel eer drie sonen opgetogen,
 Die hadden edel vocht uyt sijn borst gesogen,
 Sy waren al gelijk in konsten wel geleert,

1) Paus Clemens 7. van die naam.

2) Paus Paulus 3. Dit veers is op dit geval in 't Latijn te Romen gemaect.

En hadden in het hof een langhe wijl verkeert.
 Ey siet, om dese tijt, zijn in de Grieksche steden,
 Veel prijzen opgesteld voor wel gemaecte leden,
 Daer liep een yeder toe en toonde wat hy kon,
 Op dat hy eer verkreegh en groote prijzen won:
 't Geviel, dat dese drie haer kans' daer quamen wagen,
 En hebben alle drie een kroone wegh gedragen.
 Daer wierdt van stonden aen de zegen-rijcke jeught
 Den vader t'huys gebracht met ongemeene vreught.
 Een yeder riep hem toe en quam hem eer bewijzen,
 En boodt hem veel gelucks met drie verscheide prijzen;
 En onder dit gewoel de drie gebroeders gaen,
 En spreken over handt haer ouden vader aen.
 Sy komen al gelijk aen hem de prijzen toonen,
 En cieren hem het hoofd met drie gewonne kroonen;
 Hy sagh de kranssen selfs hem sweven om het hoofd,
 Dies wierdt hy door de vreught van alle vreught berooft.
 De reuck was al te sterck van drie laurieretelgen,
 De blijdschap was te groot, hij konse niet verswelgen;
 De man was eerst verbaest en staet en suysebolt,
 Soo dat hy sonder spraeck en dood daer henen bolt.

VIERDE EXEMPEL.

De groote Sophocles dient hier nu by te wesen,
 Om dat dit eyghen werck oock van hem werdt gelesen,
 Want hy is uytter tijt en in het graf geraeckt,
 Om 't leste treurigh spel dat by hem is gemaect,
 Veel dichters t' sijner tijt die sagh men hem benijden,
 Veel geesten boven dat die quamen hem bestrijden,
 Maer siet, het leste werck dat hy bracht in het licht,
 Dat steld' hem boven al dat yemandt had gedicht;
 En als op dit geval meest al de groote lieden
 Hem quamen veel gelucks, en gunst en eere bieden,
 Soo wierdt de goede man soo gantsch onmatigh bly,
 Dat hy wierdt metter daet van alle nijders vry. —
 Maer schoon dat menigh mensch, door blijdschap opgenomen,
 Is haestigh weghgeruickt en om den hals gekomen,
 Soo vind' men even wel dat ons de soete vreught
 Is als een sonne schijn en als een nieuwe jeught.
 De blijdschap is gesont, en veel geleerde luyden
 Die soecken hier behulp oock boven alle kruyden;
 Maer yeder die het hoort die moet'et soo verstaen,
 Dat alles moet geset en na den regel gaen.
 Al schijnt de blijdschap soet en wordt seer hoogh gepresen,
 Soo moetse lijkewel beset en matigh wesen;
 Want 't sy men droevigh is of anders wel gesint,
 De maet is over al het beste dat men vint.
 Wordt ons de geest beroert of met of tegen reden,
 Haer kracht die streckt haer uyt oock aen de buyteleden.
 On-matigh herten-leet en al te grooten vreught
 Doet hinder menighmael oock aen de frisse jeught.
 Hoe magh ons 't aerts vermaeck soo hups en lustigh schijnen,
 Al wat ons hier verblijt dat moet in haest verdwijnen,
 Daer is noyt rechte vreught, noyt recht volkomen lust,
 Daer is gheduerigh yet, dat ons den geest ontrust.
 Siet, als de blijde vreught op u komt neder dalen,
 En schijnt in uw vertreck als met vergulde stralen,
 En weest des niet te bly, 't is wispel-turigh spel,
 Maer vraeght haer na den rou, dat is haer met-gesel;
 Vraeght, of die niet en volghet en tot u komt genaken,
 Want komt de vreught alleen sy kan 't niet langhe maken,
 Gantsch licht werdt haren lach verandert in getreur,
 Waer blijdschap is in huys, is droefheyte voor de deur.
 Hoort nu een kort beslyt, gegrondt op vaste reden:
 Al wat de wereldt geeft is vol van bitterheden,
 Want die men hier misschien by wijlen is verblijt,
 't Is al maer water-verw en 't duurt als geenen tijt.
 Maer wijle vaster gaen en van een middel lesen,

Waer door dat yemant kan geduerigh vrolijk wesen,
 Prent dit in uw gemoet: De stilheyte van den geest
 Die is ghestaghe vreught, en als een eenwigh feest.
 Maer om den rechten gront van blijdschap hier te weten,
 Soo hoort een kort beslyt dat niet en dient vergeten,
 Maer wel te zijn gevat en dickmaels over leyt,
 Vermits het Christus selfs voor desen heeft geseyt:
 Sijn jongers, op een tijt, die waren uyt gesonden,
 Om van het recht geloof te leggen vaste gronden,
 En hun was toegestaen, tot opbou van de kerck,
 Te stijven haer beroep door menigh wonderwerck.
 Sy deden even soo, gelijk haer was bevolen,
 En maeckten openbaer dat eertijts was verholen,
 En zijn na dit bedrijf tot Godes Soon gekeert,
 En doen een langh verhael wat by haer was geleert;
 Maer sy gaen boven al met blijdschap openbaren,
 Hoe dat de nickers selfs haer onderdanigh waren;
 Dat stont haer wonder aen; maer hen wert aengeseyt,
 Dat by ons als een schat dient op te zijn geleyt:
 Niet dat op uw bevel de Duyvels zijn verdreven,
 Maer dat in Godes boeck uw' namen zijn geschreven;
 Dat is het recht vermaeck, dat is de ware vreught,
 Waerom ghy vrolijk zijn en blijde wesen meught.
 Dit sprack de waerheyte selfs, en daerom staet te letten,
 Waer op dat yeder mensch sijn troost behoort te setten;
 Wat hier dan blijdschap heet daer van de werelt roemt,
 En heeft de waerde niet om vreught te zijn genoemt:
 Wel aen dan, lieve ziel! laet ons geduerigh trachten
 Met hert en met gemoet, ja, met geheele krachten,
 Dat wy met dese vreught van hier eens mogen gaen,
 Want al het ander werck en is maer losse waen.

VAN GRAMSCHAP.

Het spooch, dat gramschap heet, dient mede weghgedreven
 Voor yeder die hem voeght om stil te mogen leven;
 Want die in sijnen geest dit vinnigh monster voet,
 't Is seker dat hy staegh in roere wesen moet.
 Ghy, voor den besten raet om dit gewoel te mijden,
 Weest treurigh daer men treurt en blijde met den blijden;
 Leert onrecht, leert geweld versetten met gedult,
 En om dit wel te doen, soo weeght uw eygen schult.
 Ja, weeght in uw' gemoet den staet van uwe saken,
 En hoe ghy 't by den Heer of elders plagh te maken:
 Peyst, datje menighmael voor desen hebt verdient,
 Met schimp te zijn onthaelt oock van de besten vrient;
 Spout hy dan gramme sucht, gelijk als heete kolen,
 Seght in uw' stil gemoet: Godt heeft het hem bevolen;
 Godt geve my gedult! Dit na den eysch betracht
 Heeft menigh grimmigh hoofd in beter staet gebracht.
 Die trots zijn uytter aert en grooten hoogmoet drijven,
 Zijn om het minste dingh genegen om te kijven;
 Maer die sijn herte proeft en let op eygen schult,
 Al wordt hy schoon geterght, hy draeght'et met gedult.
 Wanneer de gramschap komt dan schijnt het bloed te sieden,
 Men kan sijn eygen hert, sijn geesten niet gebieden,
 Men vier-ooght als een kat, de mont die baert geluyt,
 Dat vreemt dat grousaem is, dat niet met al en sluyt.
 De gramschap dient bemerckt met wel bedachte sinnen,
 Bysonder soo wanneer haer vlagen eerst beginnen,
 Dat kan uw' dienstigh zijn; want is de gramschap groot,
 Soo wordt'et aengesicht aen alle kanten root.
 Maer noch een slimmer tocht die kan het al bederven,
 Als sy haer bleyck betoont en yemant doet besterven.
 Ghy, let op dat gestel, en als ghy dat bemerckt,
 Weet dat het innigh hert dan vreemde rancken werckt.
 Een koorts is wonder fel en qualijck om bedwinghen,
 Als sy een siecken mensch met koude komt bespringhen;
 Want dan is 't hitsigh bloet of om of aen het hert,

Waerdoor geheel het lijf te meer gepijnicht wert.
 Als sich in eenigh mensch die peyl komt openbaren,
 Ghy, staect dan uw geschil of ghy sult qualijck varen,
 Laet dit uw' regel zijn: De roode gramschap krijt,
 Maer vrienden, letter op: de bleecke gramschap bijt.

RESCHRYVINGHE VAN DE SELTSAME MANIEREN VAN
 GRAMME LUYDEN DOOR TERENT. ADELPH. ACT.
 3. SC. 2. DAER HY ALDUS SPREECKT:

Och! of nu desen hoop my tegen mochte komen,
 Terwijl ick sta en briesch met gramschap ingenomen:
 Ick sou van stonden aen het wonder fel gebaer,
 Ick sou mijn vinnigh hert gaen spouwen onder haer.
 Ick sou met groot vermaeck mijn leet ten vollen wreken;
 Ick sou dien ouden boef den kop in stukken breken:
 Ick sou hem metten voet gaen treden op het lijf;
 Om dat hy is de gront van al het slim bedrijf.
 Hoe sou ick Cyrus slaen, hoe sou ick hem verscheuren,
 Hoe sou ick met geweldt hem gints en weder sleuren,
 Hoe sou ick al sijn breyn doen vlieten over straet,
 Om dat het spel begon door sijn doortrapten raet.
 Ick sou hem over al, om mijnen brandt te koelen,
 Ick sou hem voor gewis mijn krachten doen gevoelen,
 Ick brack hem gal en blaes en al met eenen slagh,
 Tot dat ick aen den guyt geen leven meer en sagh.
 Wat noch? den jongen laf trock ick in hondert stukken;
 Ick sou hem uyt den kop sijn oogen komen rucken,
 En goyen in den griel, maer al het vorder rot,
 Dat joegh ick op de vlucht alleen tot enckel spot.
 Ick, soo mijn wrange ziel haer vorder ginck verhitte,
 Ick maeckter banken van om scherlincks op te sitten,
 Of dreef hem in de lucht gelijk een lichten bal,
 Siet daer een kleyne preuf van mijn verwoede gal.
 Ick heb op dit bedrijf een seltsaem stuck gelesen,
 Dat sal na mijn begrijp hier dienstigh kunnen wesen,
 Want daer uyt werdt geleert wat spijt en gramschap doet,
 En hoe een Christenmensch sijn tochten dempen moet 1):
 Een Spaensche jongelincx gevangen in Granaten,
 Was voor een ruyme tijt als slave daer gelaten,
 Hy was daer in den dienst van seker Heer geraeckt,
 Die had hem opper-vooght van sijnen bouw gemaect;
 Hy was een geestigh quant en wist hem soo te dragen,
 Dat hy wan metter tijt des meesters welbehagen,
 Doch siet, in dit gesin daer was een jonghe maeght,
 Aen wien hy buyten hoop een stille gunste draeght,
 Hy dient haer lijckewel als met de gantsche sinnen,
 En wist soo eenigh deel van haer gemoet te winnen,
 Een hout (al is'et groen) ontvonckt noch in het vier,
 Het gaet oock even soo met dit eenvoudigh dier.
 Siet, door een kleyne leck soo komt een schip te sincken,
 Al schijnt'et maer de zee by droppels in te drincken;
 Een boom wordt metter tijt en ongevoeligh groot,
 Een veertje veel gepluckt dat maect de vincke bloot.
 De maeghden (soo men seyt) die krijgen veeltijts stuypen,
 Die ick en weet niet hoe haer in de sinnen kruypen,
 En siet, om dese tijt dan zijne bijster swack,
 En dat baert onder haer al menigh ongemack.
 Hoe dat'et wesen magh? de twee verliefde menschen,
 Die komen tot het werck dat jonge luyden wenschen,
 En dit is naderhandt soo menighmael geschiet,
 Als haer bequamen tijt en plaetse gunste biet.
 Maer Roderigho seyt: dit kan niet langhe dueren,
 Wy sullen met verdriet ons soet vermaeck besueren,
 Hier dient dan op gelet en goeden raet beschaft,
 Of wy staen in gevaer om haest te zijn gestraft.

Maer hoort wat voor besluyt dat sy hier over namen,
 Sy vinden alderbest in haesten op te kramen,
 En vluchten uyt het landt en even na de stadt,
 Daer onse jongheligh de naeste vrienden hadt.
 Sy (alsse tot het werck bequame stonden sagen)
 Sijn wacker in de weer en op de wegh geslagen,
 Maer eer naeu eenigh deel was van de reys gedaen,
 Eylaes! de teere maeght en kon niet langer gaen,
 Daer moest de jongeligh met sijn geminde rusten,
 Schoon dat hy niet en sagh sijn vaderlandsche kusten,
 Nu siet, daer was een rots ontrent het naeste velt,
 Daer heeft het vluchtigh paer haer gangen na gestelt;
 Maer sy als geen tijt op dese plaets gekomen,
 Zijn met een groote schrick geweldigh ingenomen,
 Want siet, haer vader quam die met een snelle loop,
 Bracht daer beneffens hem veel dienaers over hoop.
 Wat raet in dit gevaer voor dese bange lieden,
 Want daer en is geen kans om wegh te kunnen vlieden;
 Te klimmen op de rots dacht haer de beste raet,
 Al sijn de gangen steyl en al de wegen quaet.
 Eylaes! de maeght versterft tot aen haer roode lippen,
 Noch geeft de noot haer kracht te klimmen op de klippen,
 En schoon het jonge dier dat ambacht niet en kan,
 Sy quijt haer niet te min gelijk een wacker man.
 De vader tot de ziel met gramschap ingenomen,
 Toont hun een wreet gebaer en hiet haer af te komen,
 Hy dreyght haer even staegh en toont een fel gelaet;
 Dat aen het jonghe volck tot in het herte gaet.
 Maer 't hout sich op de klip; de vader hiet de vrienden,
 Die hem doen tot behulp en voor geselschap dienden,
 Te klimmen op de rots: die luyden sijn bereyt,
 En doen met alle vlijt al wat de vader seyt.
 Maer wat de klimmers doen of watse mogen pogen,
 Rodrigo met de maeght en willent niet gedogen,
 Sy nemen tot behulp wat haer de plaetse gaf,
 En rollen harden steen en groote keyen af.
 De vrienden sien geen kans om op de klip te raken,
 Sy moeten haer bedrijf en al den handel staken,
 De stoutste van den hoop die is geheel beschroomt,
 Wanneer een groote steen van boven neder koomt;
 De vader des te meer met gramschap ingenomen,
 Doet uyt het naeste dorp een hoop geboorte komen,
 Die vallen aen het werck maer op een beter voet,
 Als kundigh hoe men gaen en waer men klimmen moet.
 Daer slaet het jonghe paer haer oogen na beneden,
 En sien haer alle troost ten vollen afgesneden,
 Daer is geen uytkomst meer, daer is geen vlughten aen,
 Sy waren op de rots ten eynde toe gegaen.
 Een meyt die uyt de stadt met Rachel was geweken,
 Die hoord' op dit geval de jonghe luyden spreken,
 Rodrigo gingh voor eerst ontrent de juffer staen,
 En sprack haer gantsch verbaest in dese woorden aen:
 Mijns s'herten diepste vreught en schoonste van de maeghden,
 Die mijn naeu-keurigh oogh voor desen oyt behaeghden,
 Wy zijn hier (soo je siet) in hoogen noot gestelt,
 Dat my rampsaligh mensch tot in de ziele quelt,
 My dunckt, indienje wout uw vader gaen begroeten,
 En vallen hem gedweeg met tranen aen de voeten,
 Oock seggen dat wy zijn verplicht met echte trou,
 Ick hoope dat hy ons genadigh wesen sou.
 Ey, neemt hier van de preuf. Maer Rachel daer-en-tegen,
 Die nam het anders op, en laet haer niet bewegen,
 Ach! (dit was haer gespreck) Ick ken mijn vader wel,
 Hy is van wreedten aert, en uyttermaten fel.
 Indien ick by hem quam en sprack van dese dingen,
 Hy sou gewis mijn hals met krachten omme wringen,
 Of mist hy yet misschien van sijn ontstuytmigh bloet,
 Soo raect' ick by het volck dat eeuwigh spinnen moet;
 En ghy, mijn waerde vriend, en zout geen troost verwerven,

1) Dit wordt voor een seltsame en waerachtige historie verhaelt by P. Jeremia Drexelius, en soude dese historie oock kunnen gebruyckt werden tot waerschouwinge en afkceeringe van ongeredelde liefde.

Maer door een wreeden beul met schande moeten sterven,
 En dat sou my, eylaes! een droever smerte zijn,
 Dan of mijn ziel versmolt in d'allergrootste pijn.
 t' Sa, laet dees harde rots ons bruylofts bedde wesen,
 Die sal van stonden aen van droefheynt ons genesen,
 't Is maer een kleyne sprongh en maer een korte stont,
 Die ons de moede ziel sal rucken uyt den mont.
 Ick wil op dese tijt mijn dagen liever enden,
 Als leyden naderhant een leven vol ellenden.
 t' Sa, grijpt my in den arm, en neemt den lesten soen,
 Ick wil oock even soo mijn laetste plichten doen.
 Na spraeck en weder-spraeck de jonge luyden grepen
 Malkander in den arm, en vast aen een genepen
 Gaen rollen van de rots, en daer de vader stont
 Daer stort het lieve paer by stucken op den gront;
 Haer leden zijn mismaeckt door hondert diepe wonden,
 Maer zijn noch evenwel te samen vast gebonden:
 Sy twee zijn nu maer een. Siet daer een droef geval,
 Waer van de spitse rots den naem behouden sal.
 Siet, aen de steyle klip is stracks de naem gegeven,
 Van dit ellendigh werck dat by haer is bedreven,
 En tot op heden toe behoutse dese naem,
 Want heeft tot haer behulp de vleugels van de faem.
 Als Icarus wel eer was in de zee gestorven,
 Doen heeft de woeste stroom sijn eygen naem verworven,
 En dat heeft even selfs tot heden toe geduert,
 Om dat de jongelingh de dood daer had besuert.
 Daer wiert een put gemaeckt juist daerse neder vielen,
 En siet, daer is het graf van twee verliefde zielen;
 De vader was te bars, sijn geest te bijster fel,
 Siet daer het droef besluit van dit ellendigh spel.
 Indien hy sijn verdriet en ongetoomde sinnen
 Had aen den brandt geleyt en konnen overwinnen,
 En met een soet gespreck sijn dochter aengegaen,
 Hy had haer altermael een beter dienst gedaen;
 De man had wel gelijk om hart en gram te wesen,
 Maer dat kon evenwel de wonde niet genesen,
 Siet, als'er eenigh dingh in vreemde bochten staet,
 Noch doet hy alderbest die sachte wegen gaet.
 De gramschap is een koorts, sy kan de menschen dwingen
 Tot wreetheyt, felle wraeck, en duysent vremde dingen;
 Een knecht van Pollio die brack eens seecker glas,
 Dat hem gantsch aengenaem en wonder dierbaer was.
 Hier door wiert dese man met gramschap ingenomen,
 Dies liet hy metter daet voor hem den slave komen,
 Daer gingh hy dapper af, en seyde: vuyle siel,
 Breeckt ghy door plomp beleyt dat ick soo waerdig hiel?
 Noch gingh hy felder aen en sey met grooten yer:
 Flucks slingert desen guyt te midden in den vyver,
 Op dat hy voetsel geef aen myn geminde vis,
 Want soo een botten schelm niet anders waerdigh is.
 Augustus was genoot om daer te komen eten,
 En wat'er was gebeurt dat liet hem yemant weten,
 Hy komt by sijnen waert en seyt hem: lieve vrient,
 Het schijnt ghy wilt hier doen dat niet gedaen en dient;
 Uw gramschap, na my dunckt, is vry wat hoogh geresen,
 Een slaef is oock een mensch al schijnt hy kleyn te wesen;
 Sout ghy uyt grammen moet gaen geven aen de vis,
 Die langh u is geweest en noch uw dienaar is,
 En wilt niet met de dood soo kleynen mis-slagh wreken?
 Laet eer dit poppe-goet en al de glasen breken;
 't En zy men 't hevigh bloet heeft onder sijn gebiet,
 Soo dient tot ons gebruyck soo brosen huys-raet niet.
 De vorst, om aen het volck dit recht te mogen leeren,
 Liet op dien eygen voet de kassen omme keeren,
 De kassen daer het puyck van al het edel glas,
 Tot wellust van het oogh by een vergadert was;
 Daer lagh doen al het tuygh daer meê de vrienden proncken,
 Daer uyt in ouden tijt de grootste luyden droncken,

En siet, dus wiert de slaef getogen uyt den noot,
 Die uyt een korsel hoeft was eygen aen de doot.
 O hoogh geduchte prins! ghy haddet wel begrepen,
 Wat onheyl bitse gal gewoon is na te slepen,
 Ghy weest door uw bedrijf den gront en rechten voet,
 Hoe dat een keyser selfs sijn gramschap toomen moet.
 Hoort nu een dienstigh woordt voor alle teere vrouwen,
 Die niet en zijn geleert haer sucht te wederhouwen,
 Die licht en inder haest, om eenigh kleyn geval,
 Gaen stellen in het werck de vlagen van de gal:
 Men siet'et menighmael dat yemant schijnt te rasen,
 Wanneer een plompe meyt ontrent de fijne glasen,
 Of by het porceleyn haer dingen qualijck doet,
 Men siet dat yeder een de straffe lijden moet.
 Ghy, die uw swackheynt kent, verschoont uw eygen feylen,
 En treckt de sinnen af van al de blauwe teylen,
 Van al dat China sent; het broose porceleyn
 En is u geensints nut, al is het wonderreyn.
 Of soo uw waerde man vint eenigh soet vermaken
 In lack of aerde-werck of diergelijcke saken,
 Soo gaet van eersten af en wapent uw gemoet
 Met vrede, met gedult, en met een sedigh bloet!
 Gewent u met verdragh en sonder gramme vlagen,
 Nu eenigh ongeluck, dan ongelijck te dragen;
 't Zy dat een haestigh knecht uw fijnste schotel breeckt,
 Of dat een plompe meyt uw glasen omme steeckt;
 't Zy dat'et eenigh kindt sal over handt verkeren,
 En stroyen uwe vloer met kostelijcke scherven;
 't Zy dat een schuerster selfs uw dingen omme stoot,
 Of somtijts eenigh vriendt, of wel een disch-genoot.
 Set vast in uw gemoet u niet te sullen quellen,
 Wanneerje nu en dan uw' dingen komt te tellen,
 En schoon ghy menighmael uw beste panden mist,
 Onthoudt u niet te min van ongewone twist.
 Hier is gedurigh stof om uyt de daet te leeren,
 Hoe dat men alle spijt moet krachtigh overheeren,
 Hoe dat men alle sucht van korsel onverstant
 Moet houden in den toom en leggen aen den bant.
 Denckt hier tot uwen troost dat teere vaten breecken,
 Dat harde stoffe smelt en natte dingen leecken;
 Al wat van desen aert of is of komen sal,
 Dat heeft alreê gevoelt of wacht gelijcken val.
 Al wat de wereldt siet moet vallen, breecken, sterven,
 Wat siet men even staegh, wat moet'er niet bederven?
 Al wat men hier besiet is ick en weet niet wat,
 Ja, siet, de meester selfs is maer een aerden vat!
 Waerom dan door de spijt soo vinnigh aen gedreven,
 Ey lieve! breeckt'er yet, het stont'er op geschreven;
 Hoe diep oock eenigh dingh u wortel in den sin,
 De dood, de bleecke dood die sit'er midden in;
 Doch soo ghy lijckewel u niet en weet te dwingen,
 Soo keert de sinnen af van alle broose dingen,
 En des al niet-te-min versoeckt aen uwen man,
 Dat hy doch niet en koopt dat haestigh breken kan.
 't Is beter, jonge vrou, 't is beter roggosoppen 1)
 Te nutten sonder twist uyt hier gemaecte koppen,
 Als treurigh, ongesint, en met een vinnigh breyn
 Te nutten hoofsche kost uyt fijne porceleyn.
 Wat China backen kan, Venedigh weet te blasen,
 Van konstigh aerdewerck, van kostelijcke glasen,
 En dient u niet gebruyckt als met een sacht gedult,
 En soo ghy 't anders doet het is uw eygen schult.
 Veel saken van het huys of dienen niet geweten,
 Of door een sachten aert in haest te zijn vergeten;
 Want die niet alle daegh en soeckt te zijn gestoort,
 Moet dickmael feylen sien en spreken niet een woort.

1) roggosoppen; pap van roggebrood.

Nu, wieder is geneyght sijn gramschap af te schaffen,
 Moet over dat gebreck sijn herte leeren straffen,
 Maer hoe dat noodigh werck dient aen te sijn geleyt.
 Dient nader ondersocht en breeder hier geseyt.
 Ick vinde dat wel eer veel luyden van verstande,
 De wijste van het volck, de beste van den lande,
 Doorsochten haer gemoet op 't eynde van den dagh,
 En sagen wat gebreck in haren boesem lagh.
 In eenigh stil vertreck, daer vrou noch kinders quamen,
 Dat sy tot haer gebruyck in desen handel namen,
 Daer stelden sy ter preuf wat by haer was gedaen,
 Van dat de sonne rees tot aen de bleecke maen:
 Was eenigh hevigh woordt uyt haren mond gebroken,
 Of was'er eenigh mensch te vinnigh aengesproken,
 Daer was, die hem doorsocht, dan uytermaten gram,
 Vermits hy vinnigh bloed ontrent sijn borst vernam.
 Noch trad hy vorder uyt tot alderley gebreken,
 Waer door hy was verruckt of uyt de baen geweken,
 Ten lesten tot besluyt wierdt by hem vast geset,
 Dat al wat qualijck voeght voortaan moght sijn belet.
 Annæus was een man by keyzers opgetogen,
 Te Romen hoogh geacht, en van een groot vermogen,
 En noch een heydens mensch, siet hoe hy hier van spreekt,
 En hoe hy evenstaegh sijn quade tochten breeckt,
 En hoe hy alle daegh doorsoeckt sijn eygen leven,
 Eer dat hy tot den slaep sijn oogen wil begeven;
 Voorwaer ick ben ontsset, ick ben geheel beschaemt,
 Dat wy hier niet en doen gelijk het ons betaemt;
 Wy, segh ick, die den naem van Godt den Heylandt dragen,
 En sien noch in de Schrift den loop van sijne dagen,
 Sijn leven, sijn bedrijf, en wat hy heeft gedaen,
 En hoe hy vyandt was van alle trotse waen.
 Hoe dat een laegh gemoet, hoe dat een sedigh wesen,
 Hoe dat by hem gestaegh den ootmoet is gepresen;
 En siet, het schijnt voorwaer dat niemant doen en kan,
 Dat eertijts is gedaen oock by een heydens man.
 Ick wil hier tot bericht van die ons schriften lesen,
 En die na mijn vertreck in Hollandt sullen wesen,
 Hier stellen sijn gespreck en dagelijcks beleyt,
 Gelijk een hovelingh op desen handel seyt.
 Wel, ghy die menighmael door gramschap wordt ontsteken,
 Indien ghy zijt geneyght dit onheyl af te breecken,
 Doorsoeckt u alle daegh en houdt oock desen voet,
 Op datje blijven mooght gerust in uw gemoet.
 Sijn dagelijcks bedrijf met aendacht ondersoeken,
 Kan hier meer voordeel doen als veel geleerde boecken,
 Te weten als men wil in beter wegen gaen,
 Wanneer men iet bevint dat qualijck is gedaen.
 't En is met geenen mont by menschen uyt te spreken,
 Hoe seer een goet besluit kan swacken ons gebreken,
 Hoe licht men vuyl bejach uyt onse sinnen drijft,
 Indien een voorgepeys de swacke sinnen stijft.
 Eyst staet van uw gemoet in alle quade slagen,
 Proeft uw geheele macht en watse kan verdragen,
 Dat goet is treckt het op, dat quaet is druckt het neer,
 Soo wort uw ziele kalm in dit onstuytmigh meer.
 Wat komt u in den sin, oock dickmaels kleyne saken
 Verkeert te nemen op en hatigh uyt te maken?
 Wat schort u, grilligh volck, soo haest te zijn beweeght?
 Ey, weest na desen, weest gesetter als je pleeght!
 Gedenckt, dat wrange twist verhindert uw gebeden;
 Hoe kan een vinnigh hert tot Godt den vader treden?
 Hy is de liefde selfs, hy wil een sachten geest,
 Die alle menschen lieft en sijn geboden vreest.
 Een die tot sijnen Godt in vrede wil genaken,
 Moet by sijn evenmensch al voren vrede maken,
 Weet, dat Godt in den Geest noyt rechten vrede geeft,
 Dan als men in het vleesch in soeten vrede leeft.
 Wie in sijn herte dorst om dit en dat te wreken,

Die maeckt hem onbequaem tot God te mogen spreken,
 En wie dat heyligh werck uyt sijnen huys sluyt,
 Die jaeght'er van gelijk des Heeren segen uyt.
 Godt is een stil gemoet die niet en is te vinden,
 Noch in het felle vyer noch in de snelle winden,
 Maer in de sachte lucht. Wie sijne gunst begeert,
 Die make dat hy twist uyt sijn gedachten weert.
 Of somtijts onder een de losse sinnen woelen,
 Maeckt dat'et evenwel geen mensch en kan gevoelen;
 't En is geen rechte geck die met de sinnen malt,
 Maer die met open mondt in dwase reden valt.
 Indien ghy naerstigh zijt om dit gerecht te plegen,
 En wilt in alle dingh uw feylen overwegen,
 Daer is geen twijfel aen ghy sult in korten stont,
 Zijn beter in de borst, en sachter in de mont.
 Want als het sondigh vleesch sal hebben waer genomen,
 Dat ja, sijn gantsch bedrijf moet voor den rechter komen,
 Moet worden aengetast en lijden harden tucht,
 't Is seecker uw gebreck sal tijden op de vlucht.
 Gedenckt dan alle daegh uw feylen aen te klagen,
 En wat'er qualijck wil voor uwe banck te dagen,
 En als u dan de geest is dwee, gelijk een schaep,
 Soo geeft uw ziel aen Godt, uw oogen tot den slaep.

Maer iemant denckt misschien: Ick ben van heese sinnen,
 Hoe kan ick, schoon ick wil, mijn tochten overwinnen?
 Mijn moeder heeft in my een korsel mensch gebaert,
 En wie verlaet'er oyt sijn ingeboren aert?
 Ey vrienden, wie ghy zijt, leert uwe sinnen kennen;
 Een mensch kan wonder doen, wil hy hem des gewinnen;
 Men leert een boeremeyt met juffers ommegeen,
 Men leert een teere vrouw den vyant tegenstaen;
 Veel leert'er op een tou met vaste gangen treden;
 En Milo droegh een os, hoewel met swacke leden;
 Veel kander sonder slaep geheele nachten zijn,
 Veel hebben haer geleert te leven sonder wijn.
 Veel leert'er metter tijt na Oost en Westen varen,
 Veel leert'er na de kunst te swemmen op de baren,
 Veel oock de woeste zee te houden in den bant,
 Oock met haer eygen kley of met haer eygen zant.
 Ick wil al vorder gaen: men leert de vogels singen;
 Men leert den oliphant oock op de koorde springen;
 Men leert een jongen aep te danssen op de maet;
 Men leert een loggen hondt te wenden het gebræet;
 Men leert dan na sijn sin de groene linden buygen;
 En, dat noch vreemder is, men leert de boomen suygen;
 Men doet een schoone bloem haer toonen aen den dagh,
 Eer dat men in het velt oock slechte groente sagh.
 Wie kan het, weerde vriend, wie kan het al versinnen,
 Wat dat een naerstigh mensch door moeyte kan gewinnen?
 Ick segge tot besluit: Gewoont' heeft wonder kracht,
 Oock boven ons verstant, ja, boven onse macht.
 't Is vry de pijnen waert na sachter aert te trachten,
 Vermits het groot genut dat wy hier uyt verwachten;
 Een die sijn hevigh bloet niet recht betoomen kan,
 Is meest in alle dingh een gantsch ondienstigh man.
 Siet, als de gramschap heerst en rilt u door de sinnen,
 Wilt dan geen deftigh stuck uw leven oyt beginnen,
 Want ghy zijt onbequaem iet goets te kunnen doen,
 Ghy, blijft dan sonder werck of gaet met loode schoen.
 Het is een wijse spreuck en waert te zijn gelesen:
 Men kan op geenen tijt en gram en deughtsaem wesen,
 Dit seyt een deftigh man: men is op eenen stont
 Niet geck en echter wijs, niet sieck en oock gesont.
 Wel, kan de waerde deught geen heete tochten luchten,
 En moet ons beste deel voor gramme sinnen vluchten,
 Soo dient voor al besorght, dat wy uyt ons gemoet
 Verbannen dit gespoock en al het hevigh bloet.
 Ey siet, hoe grooten loon heeft Christus toegeschreven,

Die met een sachten geest ontrent de menschen leven,
Laegh, laegh zijn van gemoet en tot gedult bereyt,
Wort ruste van de ziel ten vollen toe geseyt,
Hoe, ruste van de ziel? dat is een grooten zegen,
Geluckigh is de borst daer in die is gelegen.

O, Godes ware Soon! geeft ons een sachten aert,
En leert ons soo te zijn als ghy op aerden waert.
Ghy siet dan wat hier op de beste geesten schrijven,
En hoe men met verstant de gramschap moet verdrijven.

Nu leser, weest gegroet en, tot een kort beslyt,
Soo jaeght de bitse gal en al haer vlagen uyt
De gramschap wort geseyt, gelijk wy dickmaels lesen,
Een korte raserny, een dulligheyt te wesen:
Ghy die een afkeer hebt voor dul te zijn bekent,
Maeckt datje tot het spooock uw sinnen niet gewent.
Maer eer ick al dit werck kan uyt mijn handen leggen,
Soo heb ick noch een woordt hier over u te seggen,
Geen landt en is soo bars, of 't kan noch voordeel doen
Door eenigh boom-gewas of ander lichter groen.

Gaet in uw eygen hert en wilt uw oogen luycken,
Ghy kont de gramschap self ten goede wel gebruycken;
Ick wil niet dat de mensch sijn naesten deeren sal,
Door onstuygmigh bloet of vlagen van de gal;

Maer wil, dat yeder een sijn herte sal bekijven,
Wanneer het nucken broet en tracht daer in te blijven.
Voelt ghy dat u het vleesch na quade rancken helt,
Siet, dat ghy tegen haer uw gramste sinnen stelt.

Toont dan een fel gebaer, als gramme menschen plegen,
En treckt uyt uw gebreck een onverwachten zegen;
Indien ghy, waerde vriend, niet anders gram en wert,
Soo doe j'uw naesten goet en oock uw eygen hert.

VAN DE VREESE.

Ick come tot den anghst en hare vreemde grillen,
Waer door ons menighmael de gantsche leden drillen,
En dat wel meestendeel om eenigh ongeval,
Dat noyt sijn leven was of nimmer wesen sal.

Wie is 'et niet bekend, dat even stoute lieden
By wijlen sonder grondt en buyten reden vlieden?

Men seyt ons van een prins die noyt gewelt ontsagh,
Maer van een kleyne muys als dood ter aerden lagh.
Hoe dickmaels wordt de slagh oock tegen hoop verloren,
Vermits een rasse schrick het leger quam bekoren.

Wel vrienden, leeft gerust, en stilt uw bangen geest,
De vrees is dickmaels meer als dat'er wordt gevrees.
Het beste, dat de mensch hier over kan bedencken,
Is, dat hem buyten Godt niet machtigh is te krencken:

En waerom doch geschroomt voor druck en sware pijn?
Het quaet oock even selfs moet ons ten goede zijn.

De vrees die gestaegh ons is gewoon te plagen,
Moet yeder, soo hy kan, uyt sijn gedachten jagen,
Want als men recht bemerckt, hoe al de werelt gaet,
Soo streckt de vrees haer uyt ontrent een yeders staet.

Een, die winstgierigh is, die sal geduerigh schromen,
Voor eenigh swaer verlies, dat hem mocht over komen,
Of voor een bancqueroet, of dat sijn beste schip
Mocht raken op een zant, of op een harde klip.

Een die van eersucht swelt, die sal het dickmaels schijnen,
Dat yemant sijnen staet sal komen onder-mijnen:

Of soo hy is gesint om hooger op te gaen,
Soo vreest hy al het volck, die oock de munte slaen.

Als yemant maeckt sijn werck om vrijsters te belesen,
Al wie de juffer groet, sal hem in 't ooge wesen.

Ick heb wel eer gekent een vryer, die verdween
Of om een spijghigh woordt of om een blauwe scheen.

Een die afgunstigh is die sal de vrees bevangen,
Dat hy, die hy benijt, sal krijgen sijn verlangen.

In 't korte, wie het is, staet licht te zijn bevrees,

Wil hy dit bleecke spooock niet jagen uyt den geest.
Ey, wat is van den mensch? Ach! neven ons gebreken,
Die op een vasten grondt en in sijn boesem steken,
Soo komt'er vreesse by die oock haer rolle speelt,
En met haer vorigh leet ons soetste ruste steelt.
Wel, kan een schromigh hert soo vreemde dingen baren,
Soo weest dan niet geneyght uw kinders te vervaren,
Of met een bijtebau of met een bulleback,
Want dat baert aen de jeught al menigh ongemack.
Wat gaet de moeders aen, haer teere pimpel-meesen,
Iet ick en weet niet wat van jonghs te leeren vreesen?

Want soo men aen het kint geen schrick in 't hoofd en bracht,
Het sou' vrymoedigh zijn oock midden in de nacht;
Wel, ghij die zijt gewoon om kinders op te voeden,
Wil u tot aller tijt van dese rancken hoeden,
Prent haer geen bijtebau, geen let of spooocken in,
Ghy sult staegh in haer sien een onbeschroomden sin.

Soo hier nu eenigh mensch genegen mochte wesen
Soo wilt dit kleyn verhael ten kortsten overlesen:

Twee jonghe Cordeliers 1) die waren uyt gegaen,
Om yet door haer beleyt te worden afgedaen.

De tijt gingh onder dies, soo dat de sonnestralen
Nu gingen na de kim en in het water dalen,

Sy namen haer vertreck by seker eerlijck man,
Die slechts met vee te slaen 2) sijn mager kostjen wan.

Hun, na sy haren dorst met dranck en spijsse blusten,
Wordt seker plaets getoont om daer te mogen rusten,

Het was een kleyn vertreck en, na die wijze, net,
En dat niet verre was oock van des slagers bedt.

De kamers evenwel, die waren onderscheyden
Met eenigh hordewerck, gevlochten tusschen beyden,

Soo dat men hier en daer wel lichte kon verstaen,
Wat dat'er wierdt geseyt of wat te zijn gedaen,

De jonge Cordeliers, als niet gewoon te rusten
Soo na by echte liën, die kregen vreemde lusten,

Wat in het stille bedt de slager met de vrou
Te samen onderstaen, of immer spreken sou.

De man al eer hy sliep gingh eerstmael over leggen,
En gaet 'et sijn behulp, dat is sijn vrouwe, seggen,

Wat op den naesten dagh is diensigh af gedaen,
En wat hy voor een beest dan is gesint te slaen.

Naer onderlingh gespreck, soo valt in haer gedachten,
Een paer van Cordeliers, nu dienstigh om te slachten,

Te brengen op den block al eer den dagh genaect,
En eer de gulde son haer paerden vaerdigh maeckt.

Nu dient'er aen gemerckt, hoe dat dees rauwe gasten,
Den naem van Cordelier op hare swijnen pasten,

Om redenen bekent, 3) of dat by haer misschien
Een vette Cordelier voor desen was gesien.

De jonghste van de twee, verstaende dese woorden,
Begreep als dat dit volck haer beyde sou vermoorden,

Het scheen hem als geseyt en hielt 'et voor gewis,
Dat even menschen vleys tot spijsse dienstigh is.

Sy dan, uyt diepe vrees, onseker wat te maken,
Beraden onder een om weg te mogen raken,

Maer daer en was geen plaets daer uyt men vluchten magh,
Als door het kleyn vertreck daer in de slager lagh.

«Ach! daer en is geen kans om wegh te mogen loopen,
Wy sullen zijn betrapt en 't met de dood bekoopen,

Indien wy dit bestaan, sey d' ouder Cordelier,

1) *Cordeliers*; monnikken van de Franciscaner orde, in Frankrijk cordeliers genoemd naar den door hen te dragen gordel, bestaande uit een touw met knopen.

2) *slaen*; slachten.

3) Dr. J. van Vloten veranderde de nitdrukking in, om reden onbekent, omdat om redenen bekent hem onverklaarbaar scheen. 't Schijnt mij dat de onreinheid waartoe de wollen, op het bloote lijf te dragen pij, het verplichte barrevoets gaan enz: genoemde monnikken vaak doen vervallen, eene voor de hand liggende verklaring geeft.

Wat maken, lieve Godt! wy slechte menschen hier?»
 Na dieper ondersoek, hy kreegh een venster open,
 Daer was van stonden aen de jonghste door gekropen,
 Ja, gaf hem buyten 's huys en, met een snelle vlucht,
 Verlaet sijn mede-maet en kiest de ruyme lucht.
 De tweede gantsch verschrickt van soo verboste dingen,
 Kroop mede door het gat en gaf hem om te springen;
 Maer hy, met vet belast en mits den harden gront,
 Werdt aen het lijf verseert en aen het been gewont.
 Dies was hy onbequaem om wegh te mogen vluchten,
 En kon niet anders doen als maer geduerigh suchten;
 Dies lagh hy daer gestreckt, maer des al niet-te-min
 Ontdeekt hy daer een kot, daer lagen swijnen in.
 Hem scheen dat dese plaets was dienstigh ingenomen,
 Tot dat'er eenigh mensch hem mocht te bate komen.
 Hy doet al wat hy magh en kruypt tot aen het kot,
 En opent oock de deur, want die was sonder slot.
 Daer vluchten over hoop de los gelaten swijnen,
 Tot dat se verre zijn en uyt het oogh verdwijnen;
 Dit was een groot gewoel en maeckte vreemt gerucht,
 Soo dat voor dieverye de slager was beducht.
 Hy flucks ten bedde uyt en na het kot gekeken,
 En siet, daer lagh eylaes! de monick in versteken,
 Die kromp gelijk een hieck, 1) als hy de slager sagh,
 En dacht: hier is de stont van mijnen lesten dagh.
 De slager had gevat, om dieven wegh te jagen
 Die sochten soo hem docht sijn rijkdom wegh te dragen,
 Een verckenskeelders mes van d'allergrootste slagh,
 En quam met dit geweer, als moedigh voor den dagh.
 De bange Cordelier, gantsch bleek en buyten rade,
 En wist niet wat te doen als bidden om genade;
 De slager stont en keeck, hy sagh een Cordelier,
 In plaetse van een swijn, voor hem een waerdigh dier.
 Hy docht dat St. François 2) hem dus begon te plagen,
 Om dat hy aen een swijn den naem had opgedragen
 Van sijn gezegent volck; des was hy gantsch begaen,
 Hoe sijn gevreesde vloeck mocht werden af gedaen.
 Hy badt, dat hy voor hem François wou begroeten,
 Ja, vallen hem gestaegh met ootmoet aen de voeten,
 Opdat hem door den Sanct vergeven mochte zijn,
 Dat hy hem had verlaeght tot aen een gortigh swijn.
 Siet, oock de Cordelier met diepen angst bevangen,
 Die badt de slager aen, met tranen op de wangen,
 De slager weder om die badt den monick aen,
 Om dat hy Sint François had on-eer aen gedaen.
 Ey siet, het staegh gewoel en dese vreemde kueren,
 Die sagh men over handt al vry wat lange dueren,
 Eer dat de Cordelier, eer dat de slager sweegh,
 En dat men over hant geruste sinnen kreegh.
 Siet, wat een schromigh hert gewoon is uyt te werken,
 Indien men niet en wil met reden sich verstercken!
 Mijn ziele, weest gerust en maeckt ons niet bevreesst,
 Want daer is vasten troost die woont in onsen geest.
 Maer dit schijnt enckel spot of maer een klucht te wesen,
 Gesellen evenwel, ick heb'et soo gelesen,
 En hoe het wesen magh, het wijst de rechte voet,
 Wat dat een schromigh mensch uyt anghst of vrese doet.
 't Is dwaesheyte bly te zijn of oock te willen schromen
 Van saken, die op ons noch niet en zijn gekomen,
 Wat niet en is geschiet dat is onseker werck,
 Hoe dickmaels mist de mensch sijn wit en oogemerck.
 Hoe dickmaels wacht men yet, en, na wy somtijts gissen,
 Soo sal het, soo het schijnt, ons geensins kunnen missen;
 En als 't al wat men hoopt ten eynde werdt gebracht,
 't En is geen sonne-schijn maer eer een swarte nacht.
 En weder, als een saeck, die ons quam angst verwecken,

1) hieck; gedroogde schol. 2) Franciscus van Assisi, de stichter der orde.

Haer eynd' ons open doet en haren gront ontdecken,
 Dan siet men dat het werck dat ons soo droevigh schijnt,
 Alleen met geckerny en met een lach verdwijnt.
 Ey lieve, siet hier op den loop van uwen wagen,
 Als ghy met uw karos werdt om end' om gedragen,
 Het rat dat eerst om hoogh en gantsch verheven stont,
 Dat leyt van stonden aen gesoncken in de gront.
 En siet, het ander deel dat neder was gedreven,
 Dat sal van stonden aen tot in der hooghten sweven;
 Het gaet oock even soo met al ons aerts bejagh,
 Soo dat men nimmermaer yet sekens stellen magh;
 Wat raet hier? seghje my: Al wat ick heb gelesen,
 Dat roept, als over-lynt: wel doen en vrolijk wesen;
 En wat het eynde raect van dit onseker lot,
 Laet dat aen 't hoogh beleyt van uwen wijzen Godt.
 Dit spreekt sijn heyligh woordt: en weest niet sorrighvuldigh,
 Doch wat u over-komt, soo weest in all's geduldigh;
 Wat voordeel ghy begeert, wat onheyl dat u let,
 Brenght staegh tot uwen Godt met ootmoet uw gebet.
 Stelt u dan voort gerust en laet'et Godt beleyden,
 Hoe dat sich onder ons de dingen sullen scheyden,
 Maer des al niet-te-min en sla ick geensins af,
 Dat Godt tot uw behulp en in uw sinnen gaf.
 De mensch, gelijk een kleet, ten volle uyt te trecken,
 Sijn swackheyt af te gaen en die te kunnen decken,
 Is vry een deftigh werkk; ey! segh, waer is de man,
 Die na den rechten eysch dit onder-nemen kan?
 Maer om noch even-wel uw goeden raet te geven,
 Soo leyt; geminde ziel, een onbesproken leven,
 Ten aensien van het volck: voor Godt een reyn gemoet,
 Dat in sijn innigh deel geen boose rancken broet.
 Indienje dit volbrenght; soo hebje niet te schromen,
 Wat ons hier in het vlees sal mogen over-komen,
 Of schoon de werelt grolt, wat pasj' op haer geschreeuw?
 Een vroom gemoet is stout gelijk een jonge leeuw.
 Het staet gelijk een rots te midden in de baren,
 Die, of de gantsche zee komt over haer gevaren 1),
 Blijft echter vast geset, en op den eygen gront,
 Gelijkse voor de storm ineen vergadert stont.
 Een Godt-vergeten mensch verschrickt van alle dingen,
 En is niet selden droef als vrome luyden singen,
 Sijn hert is altijt bangh, sijn sinnen gantsch versaeght,
 Hy vlucht al menighmael al werdt hy niet gejaeght.
 Een mensch Godt versoent die heeft een ander wesen,
 Die is in sijn gemoet van alle schrick genesen,
 Sijn geest voelt 's Hemels troost dat hem tot vrede dient,
 Voor Godt en schrickt hy niet, het is sijn beste vrient;
 Noch is hy min beschroomt oock voor de booste menschen,
 Al smeden zy bedroch, zy doen niet datse wenschen,
 Godt hout haer in den bant; doch hoe het immer gaet 2),
 Wat van den Heere komt, en doet geen menschen quaet.
 Oock kan geen vrome ziel van koude schrick bevriesen,
 Kan oock door innigh leet haer vrede niet verliesen,
 Want schoon sy somtijts treurt, sy vreest geen ongeval,
 Zy weet dat Godes geest haer weder troosten sal.
 Wat hier de dood belanght, die heeft hy niet te schromen,
 Hy staet door haer behulp in 't vaderlandt te komen,
 In 't ware vaderlandt; hier is hy maer een gast,
 Soo dat hy op geen dood of hare schicht en past.
 Hy is gelijk een visch, die yemant wil verdrincken,
 En doet hem gantsch vergramt in diepe waters sincken,
 Maer siet, de visch verkwickt en is in beter stant,
 Te midden in de zee als op het droge lant.
 Geen Duyvel baert hem anghst, vermits hy weet te dencken;
 Dat al den swarten hoop hem niet vernagh te krencken,

1) Psalm 112. 2) I Petr. 2. 14. Ende en vreest niet uyt vreesse van haer, noch en wordt niet ontmoet.

De geesten al gelijk staen onder Gods gebiet,
 Vreest daerom haer geweld of slimme lagen niet.
 De raet, geminde lief, die ick u heb gegeven,
 En dient u niet alleen voor dit kortwijlich leven,
 Hy sal u voordeel doen en maken onbevreesd,
 Als ghy aen uwen Godt sult geven uwen geest.
 Al wordt de dood genoemt de vorst van alle vreesen,
 Dat wordt alleen geloofd van teere pimpel-meesen;
 Die Godt van herten vreest, is buyten alle noot,
 Ja, vint in sijn gemoet geen vreesen van de doot.
 Ghy sult oock grooten troost van onsen Godt verwerven,
 Want die wel heeft geleefd, hoe kan die qualick sterven?
 En waerom langh verhael? Ick segge, tot besluit:
 De vreesen van den Heer jaeght alle vreesen uyt.

VAN JALOUSIE, OF YVER-SUCHT, SOO VAN
 MANS ALS VROUWEN.

Daer is een slimmer quaet, dat vrou en echte mannen
 Behooren t'aller tijt uyt haer gemoet te bannen:
 Men noemt'et jalousy, ick heet'et yver-sucht;
 Het dient, hoe dat'et hiet, gedreven op de vlucht.
 't Is anghst, dat eenigh mensch een haven mocht bevaren,
 Die hy voor hem alleen ten nausten wil bewaren:
 't Is vrees, dat ghy misschien wel yet verliesen sout,
 Dat ghy voor u alleen geduerigh hebben wout.
 Maer hoe dit yemant noemt of hoe het werdt beschreven,
 Het dient van 't echte volck geduerigh weg-gedreven,
 Want als die felle pest haer sinnen eens besit,
 Soo wordt het lijf ontstelt tot aen het minste lit.
 Wat onheyl menighmael hier uyt is voortgekomen,
 Dient neerstigh aangemerckt en in te zijn genomen,
 En op dat yeder mensch dit recht bedencken magh,
 Wil ick een kort verhael hier brengen aen den dagh
 Leuconis had een man, tot jagen seer genegen,
 Het wiltbraet dat hy vinck scheen hem een grooten zegen,
 Soo dat hy menighmael door woeste velden liep,
 En als hy was vermoeyt oock in de bosschen sliep.
 Sijn vrou uyt dit bedrijf verviel in groot vermoeden,
 Dat hy met vreemde kost sijn lust bestont te voeden,
 Dat ja een hupse maeght, of wel een wout-Goddin,
 Sijn geesten had verruckt tot ongewone min.
 Sy, droef om dit gepeys en in den geest vervolgen,
 Nam voor haer lieven man oock in het bosch te volgen,
 Sy koos een eensaem wout dat niemant sien en kon,
 Al schenen over al de stralen van de son.
 De bracken op het veldt van jagers aen-gedreven,
 Die loopen door het wout waer boom of tacken beven,
 Oock daer het kreupelbosch en ander groente drilt,
 En vallen op de vrou als op een seltsaem wilt:
 Daer wordt Leuconais van alle kant gebeten,
 En door het gras geruckt en in het stof gesmeten,
 En eerder yemant quam soo isse gantsch verscheurt,
 Ja, door een fellen hont en hier en daer gesleurt.
 De droeve Chianip, als hy daer was gekomen,
 Is met een grooten rou ten diepsten in-genomen,
 Hy sagh een lieve vrou, sijn uyt-verkoren pant,
 Gantsch leelijck af-gemaect en liggen in het sant.
 Hem docht dat dese smert geen meester kon genesen,
 En dat geen spoockster self de wonden sou belesen,
 Hy nam een korte pieck, een wapen voor de jacht,
 En gaf hem op de punt als met geheele macht.
 Daer quam sijn jeughdigh bloet met stralen uytgesprongen,
 Gelijck het water doet door buysen opgedrongen,
 En schoon sijn innigh hert nam af-scheyt van de ziel,
 Noch maeckt hy dat sijn lijf ontrent de vouwe viel.
 Daer wordt haer bloet gemenght. Nu roep ick: echte vrouwen,
 Wilt met uw gantsche kracht dit onheyl weder-houwen,
 Ghy tast als metter handt en leert hier uyt de daet,

Hoe verre dese pest in vrouwesinnen gaet.
 Maer wijl' op dit bedrijf gelijcken handel lesen,
 Neemt Naso metter handt, daer wert'et aangewesen,
 Siet, Procris daer gemelt die bracht haer in de noot,
 En werdt oock sonder ergh van haren man gedoot.
 Doch mits oock echte mans hier in by wijlen dwalen,
 Wil ick tot haer bericht een ander stuck verhalen,
 Want dat nu is geseyt, daer was de goede man,
 Noch sijn jaloursen geest noch gront noch oorsaek van.
 Justina boven al een perel van de vrouwen,
 Moet hier een af-beelt zijn van 't ongeluckigh trouwen,
 Sy was van soeten aert en uytermaten schoon,
 Maer voor haer frisse jeught soo kreeghse slechten loon;
 De juffer had geleyt een onbesproken leven,
 Soo dat haer Momus selfs geen lack en wist te geven,
 Daer was geen rauwe jeught die haer te veel besocht,
 Geen lincker uyt het hof die haer geschenken brocht;
 Sy stont eens ongekleet, als vaerdigh om te slapen,
 En Thirfis nam vermaeck op haer te mogen gapen,
 Hy sagh haer witten hals, haer borst gelijk een swaen,
 En bleef een lange wijl in dat gesichte staen.
 Hy liet een grilligh oogh op al haer leden dwalen,
 Ja, liet een deusigh breyn op haer gedaente malen;
 Hy seyde binnens monds: dit over schoone wijf
 En heeft Godt niet gemaect voor mijn onaerdigh lijf.
 Hoe kan ick dit juweel voor my alleen besitten,
 Een yeder die het siet die moet'er op verhitten,
 En wie doch sagh'er oyt soo af-gerichten man,
 Die soo een aerdigh pant voor hem bewaren kan?
 De jonckers die haer werck van slimme rancken maken,
 Die sullen voor gewis, die sullen haer genaken,
 Ja, seggen over luyt en dat tot mijnder spijt:
 Gaet hooren-drager, gaet, ghy zijt uw bloempjen quijt.
 Ick ben een edelman en kan geen schande lijden,
 Ick heb dien witten hals al liever af te snijden.
 Hy nam een vinnigh mes en trat in haesten toe,
 En seyde: ô deftigh werck, dat ick op heden doe!
 Ick meyne metter daet mijn schande voor te komen,
 Dies sal my dit juweel niet worden af genomen,
 Hy dede dat hy sprack. Siet daer een wreede moort!
 Justina lagh gevelt en in haer bloedt gesmoort.
 Veel gingen dit bedrijf ten nausten over leggen,
 Maer wat de reden was en konde niemant seggen;
 Sy hadde van der jeught soo wel en stil geleefd,
 Dat niemant van haer doen een quaet vermoeden heeft.
 Wel, heeft nu eenigh mensch een dochter te besteden,
 Die let op dit bedrijf en dat in volle leden;
 Vriendt, geeft noyt uwe maeght aen eenigh seltsaem hooft,
 Of ghy werdt van uw vreught en van uw vrucht berooft.
 Ey siet, wat dit vergif kan in de menschen wercken,
 't En zy men sijn gemoet met reden wil verstercken;
 Gesellen, hoort een woort: indien ghy mannen zijt,
 Maeckt, dat je dese pest in al haer deelen mijt.
 Nu ghy dit vuyl gebreck met onlust hebt gelesen,
 Hoort van een yver-sucht die kan u dienstigh wesen:
 Ghy, tracht jaloers te zijn oock met een diep gepeys,
 Van 's Duyvels slim bedroch en van uw eygen vleys;
 Voeght hier de wereldt by; sy weten slimme grepen,
 Om oock uw beste pant tot in haer net te slepen;
 Ghy, siet geduerigh toe en hout'et als verdacht,
 Wat by dit oiljck volck te voor-schijn werdt gebracht.
 Let op haer slim gestreel en op haer lieve-kosen,
 Daer zijn in dit geval oock prickels by de roseu,
 Hebt dan hier op het oogh, scoo veel als eenigh man
 Op sijn verdachte vrou de sinnen spannen kan.
 Ghy kont oock voordeel doen met veelderhande saken,
 Die ons na-deeligh zijn en alle menschen laken,
 En, om hier ront te gaen: Ick houd hem voor geleert,
 Die sijn gebreken selfs tot voordeel omme keert.

VERNOEGINGE DES GEMOETS.

Hier voren is geseyt dat alle wijse mannen
 Bevelen aen het volck haer tochten uyt te bannen,
 Op dat men krijgen moght een stil en sacht gemoet,
 Dat vry al hooger gaet, als al het aertsche goet.
 Maer eer wy, lieve ziel, uyt desen handel scheidt,
 Soe vind' ick my geneyght u dieper in te leyden
 Tot ruste van den Geest, die ons magh dienstigh zijn
 In droefheyt, ongeluck, verlies, en sware pijn.
 Ick sal dan; voor het lest, hier by bestaen te voegen,
 Hoe yeder sijnen geest sal dieper vergenoegen.
 Siet daer een nutter leer, als al den wijsen raet,
 Die in het vorigh werck op desen handel slaet.
 Doch eer wy vorder gaen, soo dient'er niet vergeten,
 Wat yeder die het leest voor eerst behoort te weten;
 Dat is, waer op het siet en wat het wesen magh,
 Dat ick hier op een nieu wil brengen aen den dagh.
 Het is een stil gemoet, dat uyt het stof getogen,
 Staegh na den Hemel pooght met alle sijn vermogen 1):
 Het is een buyghsaem hert dat sich in ruste stelt,
 Schoon dat'et door verdriet of siekten is gequelt.
 Siet daer een dienstigh werck, dat alderhande menschen
 Behooren even staegh van haren Godt te wenschen:
 Het is een nut bedrijf, dat yeder dienen magh
 Het gantsche leven deur oock op sijn lesten dagh.
 Het is gelijck de keest van al het Christenwesen,
 Van al dat in de Schrift of elders wert gelesen,
 Het is een diep geheim, een ongemeene staet,
 Ja, 't is een rechte padt die na den Hemel gaet.
 Dit heeft de groote man, die eens soo was verheven,
 Dat hy heeft mogen sien de gronden van het leven;
 Ja, 's Hemels diep geheim, en al het groot beslagh;
 Dat niemant hier en seyt, of immer seggen magh;
 Dit heeft die groote man ons krachtigh aangewesen,
 Gelijck een yeder mach in sijn geschriften lesen;
 Ghy, let op sijn gespreck en weeght het met bescheyt,
 En laet'et als een schat by u sijn wegh geleyt;
 Ja, let hoe verr' hy gaet oock in dit ydel leven,
 En hoe sijn innigh hert ten Hemel werdt gedreven:
 Ick heb, seyt hy, geleert dat ick te vreden ben,
 In allerley bedrijf dat ick op aerden ken 2).
 Ick kan vernedert zijn, ick kan oock zijn verheven,
 Ick weet in overvloed oock in gebreck te leven,
 Siet daer een kort verhael, maer van een groot gewicht,
 Dat ons het innigh hert en al de sinnen sticht.
 Oock in een kleyn bedrijf soo kan men sich geneeren,
 En meer van sijnen Godt en moet men niet begeeren;
 Een Christen kan vernoeght in stilheyt henen gaen,
 Al siet hy dat het vlees dit niet en wil verstaen,
 Heeft hy maer slechte spijs en water om te drincken,
 Als 't Godt alsoo bestiert, Hy wil niet verder dincken,
 Hy is hier in vernoeght dat hy op aerden heeft,
 Terwijl hy in het vleesch en in de wereldt leeft.
 Men vint'er onder dies, die dit en gunt verliesen,
 En beven van den slagh gelijck de swacke biesen,
 Sy smelten in den druck en in gestage pijn,
 Om dat se by het volck in minder eere zijn.
 't Is onrecht, waerde ziel; sy klagen, sonder reden.
 De sinnen dus gestelt en dienen niet geleden,
 Al is men buyten glans, al is men sonder staet,
 Men dient noch even wel des Heeren hoogen raedt.
 Maer met dit schoon juweel en wordt men niet geboren,
 Het is met groote vlijt en yver na te sporen,
 Het dient van Godt versocht; want soo verheven kunst
 En daelt niet in den mensch als uyt des Heeren gunst,

1) Beschrijvinge van 't gene hier na gehandelt werdt.

2) Philipp. 4. 11.

Wie hier toe komen wil, die moet tot Godt genaken,
 Die is alleen de bron van alle goede saken:
 Door Hem soo wordt de ziel in ware rust gebracht,
 Soo datse niet en vreest oock in de swartste nacht.
 Wel aen nu, trouwe pen! en wilt ons niet verswijgen,
 Wat yeder heeft te doen, om dit juweel te krijgen:
 Komt, opent ons den wegh, en wijst de rechte baen,
 Waer door het noodigh is, dat ons gedachten gaen.

I. BEHULP-MIDDEL,

TOT VERNOEGINGE DES GEMOETS.

Sijn lusten tegen staen, sijn eygen aert versaken,
 Dat kan een hert vernoeght en oock geluckigh maken;
 Gelooff'et; lieve ziel, hier toe geneyght te zijn,
 Is aen een doffen geest gelijck een sonne schijn.

II. BEHULP-MIDDEL.

Wie kleyn is by hem selfs en in sijn eygen oogen,
 Die kan groot ongemack oock sonder leet gedoogen,
 Want hy spreeckt tot hem selfs: en pleeght geen ongedult;
 Al wat ons overkomt, dat is ons eygen schult.
 Wat vruchten brenghje voort, die oyt iet goets verdienen,
 Of van ons lieven Godt of van sijn beste vrienden?
 Ghy zijt een dorren halm, een traegh, een nietigh knecht,
 Want oock uw beste doen is uyttermaten slecht.
 Godt heeft van alle tijd geen hooghmoet willen doogen,
 Maer sal een laegh gemoet te sijnertijd verhoogen;
 Een ziel, die na den eysch des Heeren straffe draeght,
 Is recht een offerwerck dat Gode wel behaeght.
 Een nederslachtigh hert beschouwt des Heeren wegen,
 Niet als een lastigh pack, maer als een rechten zegen.
 Hy spreeckt in sijn gemoet: ick ben maer ydel kaf,
 Die niet en heb verdient als Godes harde straf.
 Wat roep ick tot den Heer, om dit en gunt te krijgen,
 Eylaes! mijn schuldigh hert dat leert mijn tonge swijgen;
 Men eyst by wijlen yet van eenigh machtigh vrient,
 Wanneer men sijne gunst te voren heeft verdient;
 En word'tet ons ontseyt, dan is men onverduldhich,
 Om dat men seker hout, hy is ons weldaet schuldigh,
 Maer die geen nutten dienst sijn leven heeft gedaen,
 Al mist hy syn versoeck hy mach wel henen gaen.
 Maer laet ons, lieve ziel, hier in wat verder treden;
 Daer sijn tot ons behulp al meer bequame reden,
 Kom, let op mijn verhael, ick wil u doen verstaen,
 Hoe dat een Christen hert hier in behoort te gaen.

III. BEHULP-MIDDEL.

Wie recht vernoegen soeckt die moet gedurigh peysen,
 Hoe dat'et luyden gaet gewoon om veel te reysen,
 Want, als in Godes boeck een yder lesen kan,
 Een recht vernieuwe ziel gelijck een reysend' man.
 Wie uyt sijn woningh scheidt en komt in vreemde kusten,
 Is dickmaels in den staet om niet te mogen rusten,
 Want in een herbergh of by een vreemden haert,
 Is veeltijts grilligh volck of wel een stuere waert.
 De kamers daer men slaept zijn dickmaels soo gelegen,
 Dat niemant is bevrijt van windt of kouden regen.
 Geen spreyn soo het dient of op of voor het bedt,
 Het deksel schaers genoegh, de lakens niet te net.
 Wat sal de reyser doen? hy moet'et al verswelgen,
 Hy moet te vreden zijn en mach 't hem geensints belgen,
 Al is sijn leger slecht en sonder bedtgordijn,
 Hy denckt: ick ga na huys, daer sal het beter zijn.
 Die hem ter zee geneert en hobbelt op de baren,

Die siet men in 't gemeen al selden beter varen,
 Waer dat hy komen magh, of waer hy sich bevint,
 Hy is een onderdaen en slave van den wint.
 Het onweër roert de zee en doet de zeylen swellen,
 Het doet den hollen balck en al de masten hellen,
 Soo dat een yeder vreest dat ja, het driftigh schip
 Sal stooten op een zant of op een harde klip.
 Hy swiert, hy suysebolt, hem kan geen spijs smaken,
 Ja, schijnt het ingewant met krachten uyt te braken;
 Wat doet hy die het lijdt? hy draeght'et ongeval,
 Op hope dat hy haest te lande komen sal.
 Noch vorder, om verlies en druck te mogen lijden,
 En echter even staegh van morren sich te mijden,
 Daer toe kan meerder hulp noch werden toegebracht,
 Indien men na den eysch op alle dingen acht.

IV. BEHULP-MIDDEL.

Wordt niet een Christen-mensch geleken bij de knechten,
 Aen wien het eygen is om voor het landt te vechten?
 Wat heeft soodanigh volck geduerigh uyt te staen
 Wanneer het naer het veldt of oorlogh heeft te gaen?
 Sy moeten harden vorst en 's winters koude vlagen,
 En in den somertijt het stof en hitte dragen;
 En schoon daer eenigh mensch een schoot of wonde krijght,
 Veel klagens past hem niet, 't is beter dat hy swijght;
 Daer lijft hy groot verdriet, en hitt' en kouden regen,
 En ander ongemack, na dat'et is gelegen,
 Op dat hy zegerijck mag keeren naer het lant,
 Daer aen sijn trouwe ziel met eede was verpant.

V. BEHULP-MIDDEL.

Maer Godes hoogh beleyt, voor alle tijt besloten,
 Oock eer de werelt selfs oyt wesen had genoten,
 Dient hier voor al bemerckt en recht te zijn bedacht,
 Op dat ons grilligh hert in stilte zy gebracht.
 Dit wonder voorbesluyt heeft uytgestreckte palen,
 Het gaet van hooghten af tot aen de laeghste dalen,
 Het treckt hem niet alleen de groote prinsen aen;
 Maer raeckt oock boven dien den minsten onderdaen;
 Door Godes hooge macht soo word'et al bewogen,
 Bestiert en aengeleyt en tot sijn wit getogen,
 Geen vogel sonder hem en sweeft'er in het velt,
 Ons hayren even selfs die zijn by hem getelt.
 Wel, daelt'et dan van Godt al wat ons kan gebeuren,
 Wat voordeel kan het doen dat wy by wijlen treuren?
 Ja. schoon dat yemant smelt in ongemeene pijn,
 Gods raedt is vast gestelt en kan niet anders zijn.
 Wilt ghy dat hoogh beleyt met krachten over-heeren,
 Vf sal om uwent wil den Hemel omme keeren? 1)

O mensch! ghy zijt verdoolt dat ghy uw ziele quelt,
 Het blijft geduerigh vast dat Godt heeft vast gestelt.
 Siet, als een machtigh schip, gedreven van de baren,
 Komt met een voorgety een haven in gevaren,
 Stuyt yemant oyt de kracht van soo geswinden gangh?
 Neen, neen, al duerd' het werck geheele dagen langh.
 Hier tegen aen te gaen oock met de gantsche leden,
 Is enckel dwepery en tegen alle reden;
 't Heeft al een vasten loop dat Godt heeft vast geset,
 En wie hem tegen gaet en doet hem geen belet.
 Als Paulus was geneyght sijn leven niet te sparen,
 Maer na Jerusalem in haesten af te varen,
 En dat hy door den geest ten vollen had verstaen,
 Wat hem door 't Joodsche volck sou werden aengedaen,
 Soo is daer op gevolght dat hem de broeders rieden,
 Te blijven uyt de macht van die verwoede lieden;
 Maer Paulus, wel bewust, wat Godt in dese stadt
 Voor hem nu voorbeschickt en vast besloten hadt,

En staeckt sijn reyse niet, schoon hy des wert gebeden,
 En van dit sijn bedrijf soo gaf hy dese reden:
 Wat my gebeuren sal heeft Godt my laten sien,
 Ghy daerom, weest gerust; sijn wille moet geschiën.
 Terstont na dit gespreck, soo stilden alle klachten,
 Om Godes hoogh beleyt met ootmoet af te wachten;
 Siet, als'er eenigh dingh by Godt is vast gestelt,
 Dan is'et sonder vrucht dat sich een mensche quelt.
 't Is dan den besten raedt dat wy ons vergenoegen,
 En na des Heeren wil ons domme sinnen voegen,
 Ghy, buyght dan onder hem die alle dingh vermagh,
 En toont geen ongedult door hevigh nageklagh.
 Siet, Jonas sagh een boom die voor hem scheen gewassen,
 Om staegh op sijn gerief en sijnen dienst te passen,
 Dies was de man verheught en uytermaten bly,
 Want hy was van de son en heete dampen vry.
 Maer Godt die liet een worm ontrent den wortel komen,
 Ey, siet daer Jonas troost in haesten wegh-genomen;
 Dies was de man gestoort en uytermaten gram,
 Om dat een vuyle pier sijn koele schaduw nam.
 Maer of hy van de gal was dapper ingenomen,
 De wonder-boom was wegh en sal niet weder komen;
 Daer gingh doen Jonas heen ten besten niet gesint,
 Maer wat is 't dat een mensch door gramme sinnen wint?
 Wel, als'er yet vergaet of schijnt te zijn verloren,
 Dat ons gantsch eygen is of schijnt voor ons geboren,
 Wat raedt om na den geest hier in te zijn gestilt?
 Seght: 't is des Heeren werck; Hy heeft'et soo gewilt.
 En of wy dan het leet al soecken af te leggen,
 En weten, soo het schijnt, hier wonder op te seggen,
 't Is al om niet gepooght. Het quelligh ongeval
 Is soo het heden leyt, en soo het blijven sal.
 Maeckt van de noot een deught, ten kan niet anders wesen,
 Dit is de beste raedt die ick oyt heb gelesen;
 Schoon oock een nietigh dingh uw leet of hinder doet,
 Weet, dat j'et even wel ten goede duyden moet.
 Spreeckt dan als David sprack, ten tijd' hy was gevloten:
 Laet Simei begaen, Godt heeft het hem geboden;
 Siet, als het onsen Godt hier na gelieven sal,
 Dan sta ick vry te zijn van druck en ongeval.
 Ja, seght hier even soo als Eli plagh te spreken,
 Als hy van Godes handt nu scheen te zijn verstecken:
 Godt, die het al bestiert en ons te rechte plaeght,
 Doet al wat hem gevalt en soo het hem behaeght.
 Wel vrienden, tot besluyt: Die Gode kan genaken,
 En van des Heeren wil sijn eygen wille maken,
 Die noem ick na den geest een uyterkoren man,
 Die wat hem over komt ten goede dienen kan.
 Ey, wie ghy wesen mooght, gedenckt aen dese reden,
 En spoet u tot'et werck met al de gantsche leden;
 Want soo je dit geluck van Godt verkrijgen meught,
 Soo is de droefheyf selfs u meer als aertsche vreught.
 Men moet dan niet alleen voor Godes aenschijn buygen,
 Men dient'er soet vermaeck, ja honigh uyt te suygen;
 Ghy moet dan vorder gaen soo ghy een Christen zijt,
 Uw geest moet blijde zijn oock als het lichaem lijft.
 Ick sie wat Paulus doet in dier gelijcke saken,
 Hy neemt benantheyt selfs als voor een groot vermaken,
 De wereldt siet'et aen gelijk een wonder werck 1),
 In droefheyf is hy bly, in kranckheydt wonder sterck.
 Godt is de ware son, die duysent helle stralen
 Laet zijgen uyt de lucht en op ons neder dalen:
 Godt is de rechte bron daer uyt de zegen vloeyt,
 Waer door het al bestaet en yeder schepsel groeyt.
 Van hem en kan niet quaets den menschen over komen,
 Dus dient'et al te mael met ootmoet op genomen,
 Het is den mensche nut en alle schepsels goet,

1) Job. 18. 4.

1) II Cor. 12. 10.

Al wat den Hemel sent, al wat de Schepper doet.

O Godt! als ghy my straft soo laet my doch gelooven,
Dat ghy my nimmermeer van heyl en sult berooven;
Maer dat my droeve pijn, verlies, en ongeval,
Ten lesten aen de ziel ten goede dienen sal.

't Is voor ons niet genoegh, dat wy des Heeren slagen
Ontfangen met gedult en sonder morren dragen,
Ghy dan, geminde ziel, staet niet alleenlijck stil,
Maer smelt uw gantsch bedrijf in Godes hoogen wil.
Het is den besten raedt om uw gemoet te stillen,
Niet sonder uwen Godt op aerden oyt te willen,
Maer staegh na sijn beleyt te buygen uw gemoet,
In welstant niet alleen, maer oock in tegenspoet:
Gewis indienje kont na desen regel leven,
Uw' hert sal nimmermeer om aertse dingen beven,
En op dat uw gemoet hier vast mocht zijn geset,
Soo doet op desen grondt ootmoedigh uw gebedt:

O Godt! ick ben een worm uyt enckel stof geresen,
Eylaes! ick kan niet doen dat u kan dienstigh wesen,
Dies of ick schoon verdween en gantsch tot niet vergingh,
Wat mister yemant aen, ick ben een nietigh dingh.
Nu Heer, doet my de gunst dat ick het ydel woelen,
Dat ons het vleesch verweckt, of niet en mach gevoelen,
Of dat ick na den geest mach blijven onbeschroomt,
En dragen met vermaeck wat van u nederkoomt.
Vergunt my boven dien dat ick mijn aertse sinnen,
En al wat swackheynt smaect mach krachtigh overwinnen,
Ja, dat mijn innigh hert mach brengen tot de daet,
Dat in uw heyligh woordt hier van geschreven staet.

Daer kan geen spoockery of geen besweeringh wesen,
Die met een grooter kracht ons herte kan belesen,
Als dat je seggen kont: dit is des Heeren wil,
Want even met dit woordt soo wordt uw herte stil.

TEGEN-WERPINGE.

Maer hier sal nu misschien ons yemant komen vragen:
Moet ick oock blijde sijn om Godes harde slagen?
Na dat mijn oordeel draeght, soo dient te zijn bedacht,
Dat hier op in de schrift te voorschijn werdt gebracht:
Indien men wordt gewaer uyt dees of gene saken,
Dat Godts verheven handt ons schijnt te willen raken,
Soo dient Godt aengesocht gelijk wy zijn geleert,
Dat sijn gedreyghde straf van ons werdt af-gekeert.
Wordt ons gebedt verhoort, soo wilt den Schepper dancken,
En maect uw geest bevrijt van alle snode rancken;
Maer soo Godt even wel ons met sijn roede slaet,
Soo prijst dan sijn beleyt, dat is de beste raet.
Hoe kon je beter doen? De slagh die was verheven,
En op u neêr gedaelt en u alreê gegeven,
Een teycken dat het Godt te voren had bereyt,
En tegen dat beschick en dient'er niet geseyt:
Ick sie, hoe David bad en hijghde met verlangen,
Soo langh sijn jongen soon met koortse was bevangen,
Maer als de teêre ziel van hem was uytgegaen,
Soo stontd hy weder op en liet het treuren staen.
Hiskia was geseyt, hy sou voor seker sterven,
En, soo het schijnen mocht, hy kon geen troost verwerven,
Hy storte lijkewel met tranen sijn gebedt,
En Godt heeft daer op doen sijn onderganck belet:
Sijn tijt werdt boven dat verlenght met vijftien jaren,
Soo langh heeft Godt getoont den vorst te willen sparen,
Noch heeft hy even selfs sijn vyandt wegh gejaeght,
Siet, hoe ootmoedigh zijn den Hemel heeft behaeght.
Als Jonas was van Godt na Ninive gesonden,

Vermits de stadt verviel in veelderhande sonden,
Doen wierdt tot haer geseyt: de stadt die sal vergaen,
Na veertigh dagen tijts dan is 't met haer gedaen;
Maer als het dreygement was overal vernomen,
Soo is 't oock tot den vorst en in het hof gekomen,
Dies leyd' hy dadelijck sijn kroon en çiersel af,
Om vry te mogen zijn van d'ongemeene straf;
Hy liet van stonden aen door al de stadt gebieden,
Dat al de borgery, tot aen de grootste lieden,
Ja, dat'et domme vee, als in een diepen rou,
Een strengen vastendagh te zamen vieren sou.
Noch liet hy boven dat een yeder openbaren,
Het goet voortaan te doen en 't quaet te laten varen,
En siet, 't ootmoedigh volck dat heeft te weegh gebracht,
Dat Godt gelijk het scheen sich anders heeft bedacht.
De stadt die wierdt verlost, de plagen zijn verdwenen,
Hoewelse bijster hart en als voor seecker schenen,
Daer gingh doen Jonas heen en scheen gewedigh gram,
Om dat sijn hart gespreck niet tot de daet en quam.
Rebecca werdt besocht dat sy niet konde baren,
Niet voor een kleynen tijt, maer twintigh gantsche jaren,
Dies hadse groote stof haer voor te laten staen,
Dat haer vruchtbare tijt nu van haer was gegaen;
Maer sy gingh tot den Heer, al was het langh geleden,
Die hoord' haer staegh geklagh en werdt van haer verbeden;
Ey siet, al scheen de vrucht haer buyten hoop geset,
Sy offert lijkewel den Schepper haer gebet.
Als Naboth door bedrog was schendig omgekomen,
Sijn wijngaert boven dien door Achab afgenomen,
Soo quam Elias voort en in het hof gegaen,
Seyd' den verwoeden vorst verscheyde straffen aen.
De koningh gantsch verschrickt door soo verwoede plagen,
Die uyt des Heeren naem hem werden voorgedragen,
Vernedert sich terstont en toont een groot berou,
Als of hy naderhandt hem beter dragen sou.
Hy deekt hem met een sack en doet verscheyde saken,
Soo dat Godt metter daet het onheyl dede staken;
Dies is in Achabs tijt het onheyl niet gebeurt,
Vermits hy voor den Heer in ootmoet heeft getreurt.
Als ick dit recht bemerck, soo wordt mijn hert-bewogen
Te dencken, dat by Godt gebeden yet vermogen;
Te weten, als het werck niet uyt en is gewrocht,
Noch by den grooten Godt tot sijn besluyt gebrocht.
Wy mogen niet alleen ons noot den Schepper klagen,
Het sal oock boven dien den Heere niet mishagen,
Dat wy oock menschen hulp en even eygen raet,
Gebruycken daer het dient en nemen t'onser baet.
Doen Paulus werdt gedreygh met smaet en roedeslagen,
Al was hy wel gewoon soodanigh leet te dragen,
Soo leedt hy doen ter tijt de pijn en schande niet,
Maer sprack: siet watje doet, ick ben van 't Rooms gebiet.
Siet, hoe een kleyn gespreck brengt somtijts groote baten:
Hy wierdt van stonden aen van banden los gelaten,
De Roomsche naem alleen had doe soo grooten kracht,
Dat Paulus op het woordt in vryheynt is gebracht.
En op een ander reys, als hem de Joden sochten
Te brengen om den hals, soo vaerdigh alsse mochten,
Of schoon hem van de doot geen vrees wert aengedaen,
Noch woud' hy elders zijn en na den keyser gaen.
Al ginck hem Festus aen met schijn van soete woorden,
Noch wou hy lijkewel hem geensints laten moorden,
Hy wist dat sijn vertreck alleen maer wierdt versocht,
Om met een loosen schijn te werden omgebracht.
Hy wist dat even doen Godt niet en had besloten,
Dat hier sijn leste bloedt sou werden uytgegoten,
En daerom dreef hy hart daer niet te recht te staen,
Maer na des konings hof en tot diens recht te gaen.
Mijn ziel, als Godt u dreygh met druck en harde slagen,
Soo wilt hem uw gebedt ootmoedigh overdragen,

Op dat de sware straf die Godt van boven sent,
 Van u en uw gesin magh worden afgewent.
 Maer soo Godt even wel sijn roed' u doet gevoelen,
 Wilt met geen ongedult in 't minst hier tegen woelen,
 En schoon ghy lijt verdriet of anders swaren druck,
 Ghy, draeght het wichtigh pack en achtet voor geluck;
 Ja, danckt den goeden Godt en wilt voorseker houwen,
 Ja, met een vast geloof in uw gemoet vertrouwen,
 Dat ghy van Godes volck en van sijn kinders zijt 1),
 En draeghtet met gedult dat ghy op heden lijt.
 In plaetse van verdriet en van uw bitter lijden,
 Sult ghy u na den geest ten hoogsten eens verblijden,
 Want ghy sult inder daet ten vollen dan verstaen,
 Hoe nut het voor u was dat Godt u heeft gedaen.
 Siet daer, vernieuwe siel! een deel van uwe plichten,
 Dat by u recht bemerckt uw pijn sal verlichten,
 Siet, wat een Christen mensch hier op der aerden lijt,
 Daer op verwacht hy troost, maer op een ander tijt.
 Nu tot het vorigh stuck heb ick noch yet te voegen,
 Waer van de naem alleen kan zielen vergenoegen;
 Het is soo grooten werck; soo nut voor alle man,
 Dat ick het schoon geheym niet achter laten kan:
 Wie Godt van herten liefst verwacht het eeuwigh leven,
 Waer van bywijlen Godt een voorsmaeck plagh te geven,
 Ja, wacht een eeuwigh heyl en vreughde sonder ent,
 Die aen het ydel vlees noyt recht en is gekent.
 O, eeuwigh diepe kolck! die niet en is te gronden,
 Noch bij een kloecke pen, noch bij geleerde monden,
 Noch, by een geestigh breyn; o, eeuwigh groot beslagh,
 Dat noyt een wacker oogh ten vollen oversagh!
 Schoon gantsch de wereltkloot bestont in waterbaren,
 En datter eenigh mensch, na hondert duysent jaren,
 Tot soo een ruyme zee eens toegetreden quam,
 En uyt het woeste diep maer eenen druppel nam,
 Het sou noch evenwel, na menigh duysent eeuwen,
 Beletten metter tijt het swemmen aen de meeuwen,
 Het sou noch even wel de gronden van den kolck
 Ontbloten voor het oogh en toonen aen het volck;
 Maer eeuwigh is een vack, een afgront sonder palen,
 Oneyndigh van begrijp, daer in de sinnen dwalen,
 Daer in verloren valt en niet ter werelddt gelt,
 Schoon yemant hondert jaer of hondert duysent telt.
 Een koninck 2) op een tijt begeerigh om te weten,
 Wat Godt en hoe hy is en waer hy is geseten,
 Ontbiet een deftigh man 3) en doet hem dese vraegh;
 Maer die is als verstelt en d'antwoord' wonder traegh:
 Hy eyst een dach of twee om wel te mogen letten,
 Hoe op een wissen grondt het stuck te sullen setten;
 En als de groote vorst hem wederom versocht,
 Hem openingh te doen van dat hy had bedocht,
 Begeert hy meerder tijt, en gingh doen ondersoecken
 Sijn innerlijck verstant en veel geleerde boecken;
 En als hy wederom ontrent den koningh quam,
 Doen was 't dat hy van niens een langer uytstel nam.
 Hy is ten derdemael in 't hof hier op verschenen,
 Maer doen was sijn verstant als in de lucht verdwenen;
 Dies seyde hy tot besluyt: hoe ick hier verder gae,
 Hoe dat ick doffer ben en min hier in verstaen.
 Dit sprack Simonides, en 't isser by gebleven,
 Want hy noyt meerder licht den koningh heeft gegeven.
 Ey, wat is van den mensch? hy wroet hier in het stof,
 Maer wat den Hemel raect, daer weet hy weynigh of,
 Wie 't stuck van eeuwichheit wil nader overleggen,
 Magh met Simonides gelijcke reden seggen:
 Ick soecke wat ick kan; maer wat ick oyt verkies,
 Ick vinde dat ick staegh met soecken yet verlies.

Ick achte dat geen mensch hier van kan grondigh spreken,
 Voor dat hy uyt het vleesch en werelt is goweken,
 Want schoon men met verstant in al sijn handel gaet,
 Veel dingen leert men niet als uyt de volle daet.
 Maer ick wil d'euwichheit, om wat te seggen, noemen
 Een dagh die nimmermeer ten avondt staet te komen,
 Geen tijt of deel des tijts, maer, dit is ons bekent,
 Sy is gelijk een ringh, een rondte sonder ent.
 Ghy, leert mijn ziele, leert geduerigh over leggen,
 Wat eeuwigh wel te zijn, wat eeuwigh is te seggen,
 Wat eeuwigh al begrijpt, wat eeuwigh al bedeckt,
 Wat eeuwigh eeuwigh is, waer eeuwigh henen streckt;
 Bedenckt eens wat'et is by Godt te mogen wesen,
 Van alle blijdschap vol, van alle pijn genesen,
 Met alle goet begaeft, van alle quaet bevrijt,
 Ontslagen van geklap en boven alle nijt.
 Geen sieckte, geen gevaer, geen vreesse, geen gebreken,
 Geen leugen, geen bedrogh, geen slimme tonggesteken,
 Geen dood, geen ongemack, geen honger, geen gequel,
 Maer staegh in alle dingh en sonder eynde wel:
 Volmaecktheit in de ziel, gesontheit aen de leden,
 En schoonheit in het oogh en volheit in de reden,
 En liefde sonder haet en onvermoeyde jeught,
 En Godt te mogen sien, de volheit aller vreught.
 Al wat de rijcke zee, al wat de soete stroomen,
 Al wat het lustigh veldt, al wat de groene boomen,
 Al wat de gantsche lucht eens gaf aen onsen noot,
 Al wat den Hemel selfs oyt goot in onsen schoot,
 Dat sal de milde Godt in onsen geest vervullen,
 Als wy in hem alleen daer boven leven sullen,
 Hy, geest van onsen geest, Hy, onse ware kroon,
 Hy, ziel van onse ziel, Hy onsen grooten loon!
 Bedenckt een schoone stadt, die niet als helle stralen
 Laet uyt het rijck gebou van hare poorten dalen,
 Een stadt, een heerlijck werck, gelijcker noyt en was,
 Een stadt van enckel goudt, gelijck een suyver glas,
 Een stadt, een schoon Juweel, daer klaere beken vloeyen
 Tot heyl van al het volck, daer nutte vruchten groeyen,
 Ten goede van de ziel: Een stadt, een reyne stadt,
 Die in een 's menschen hert noyt recht en is gevat;
 Daer is een helle son die noyt en laet te schijnen,
 Daer is een wonder licht dat noyt en sal verdwijnen,
 Daer is des Heeren Bruyt, daer is de ware min,
 Geen quaet en raect'er aen, geen vuyl en komt'er in.
 O nieuw Jerusalem! Hoe klaer zijn uwe straten,
 Hoe reyn uw borgery, hoe suyver alle vaten,
 Hoe zijn uw gronden selfs met alle glans bekroont,
 Daer Godt in volle daet sijn eygen wesen toont.
 Daer Godt in onsen geest sal eeuwigh blijven leven,
 Daer Godt met onsen geest sal in der hooghten sweven,
 Daer Godt ons spiegel is, ons klare sonne-schijn,
 Daer Godt in ware daet sal al in allen zijn.
 Och! of ick stijgen mocht uyt dese lage poelen,
 Soo dat ick in den geest geduerigh mochte voelen
 Een voorsmaeck van het heyl, dat boven is bereyt,
 Een voorsmaeck die de ziel in ware vreughden leyt.
 Och! of ick alle tijt met yver aengesteken,
 Mocht eeuwigh, lieve Godt! van desen handel spreken,
 Mocht spreken alle tijt, niet als een nietigh mensch,
 Niet soo ick spreken kan, maer als ick heden wensch.
 Och! of ick spreken mocht met hondert duysent tongen,
 Die met geen aertsch bedrijf en worden ingedwongen,
 Och! of ick spreken mocht gelijk het u betaemt,
 Die held, die vrede-vorst en wonder zijt genaemt.
 Och! of ick spreken mocht gelijk de reyne scharen,
 Die met een helle stem en met de gulde snaren,
 Verheffen uwen roem en melden uwen lof,
 En roepen: heyligh Godt! en laten nimmer of.
 Waer ben ick mijn gemoet? mijn hert begint te voucken

1) Siet Hebr. 12. 2) Hieron. Koninck van Siciliën.
 3) De Filosooph Simonides.

Door ongewoonen brant, mijn sinnen worden droncken,
 Mijn geest is op de loop, mijn losse reden holt,
 Mijn breyn dat bobbelt op, mijn ziele suysebolt.
 Wie sal my, lieve Godt! van dese banden slaecken,
 Op dat ick even nu mijn Schepper mocht genaecken?
 Wie sal mijn vluchtigh hert verheffen in de locht,
 Op dat ick heden noch den Hemel raecken mocht?
 Ick scheyde van het vleesch en dese swacke leden;
 Ick klimme tot het huys van alle eeuwicheden,
 Ick reycke naer het licht en na den hellen dagh,
 Daer noyt de bleecke doot haar pijlen schieten magh.
 Ick vliege buyten my, ick vliege van der aerden,
 Ick stijge na de lucht met ongewone paerden,
 Ick sie beneden my wat al de werelt doet,
 Ick sie, hoe dat het volck hier in der aerden wroet.
 Ick sie de nieuwe stadt en hare poorten blincken,
 Ick hoore door de lucht de reyne stemmen klincken,
 Ick sie een klare beeck, een kristalijnen stroom,
 Ick sie hier eeuwich loof, den waren levens-boom.
 Ick hoor een groote schaar des Heeren daden singen;
 Waer henen, mijn vernuft? ô wonder soete dingen!
 Ick sie het reyne lam en sijn geminde staen,
 O mocht ick, lieve Godt! ô mocht ick vorder gaen!
 Mijn ziel is Noachs duyf, die niet en weet te rusten.
 Die noyt en heeft de macht te setten hare lusten,
 Tot datse weder keert van daer se voortijts quam,
 Van daer se was gereyst en haer beginsel nam.
 Van hier dan, werelts vreught, die niet als boose smetten
 En brengt ontrent de ziel, die alle vreught beletten,
 Of is'er iemant bly, en dat in reyne tucht,
 Noch tijt het los vermaeck in haesten op de vlucht.
 Wat hoor ick menigmael de blijde gasten klagen:
 Hoe vaerdigh is de tijt, hoe vliegen onse dagen;
 Het schijnt dat eenigh spoock ons uyt de werelt drijft,
 t' Is al maer water-verw wat niet geduerigh blijft.
 Schoon iemant met een vrient sijn herte wil vermeyden,
 Daer komt in korten stont, daer komt een bitter scheyden,
 En hoe men blijder was en soeter heeft gemalt,
 Hoe dat het droef vertreck de vrienden swaerder valt.
 Assuërus heeft het volck veel gunste toe-gedragen,
 Hy gaf een groote feest van hondert tachtigh dagen,
 De maeltijt evenwel, de blijdschap is gegaen,
 Al wat de wereldt prijst en is maer enckel waen:
 Maer in des Heeren huys, daer soo veel duysent scharen
 Te samen sullen zijn, te samen sullen paren,
 Daer is het bitter woordt, het scheyden niet bekend,
 Daer blijft een eeuwich heyl, een vreugde sonder ent.
 Schoon iemant vrolijk is door spel of lustigh singen,
 Door wijn en rijke spijs, door duysent schoone dingen,
 Indien hy lijkewel sijn innigh herte vraeght,
 Noch is'er eenigh leet dat hem de ziele kwaeght:
 Maer dien in Christi bloedt den Hemel is verworven,
 Die voelt een reyne vreught, die niet en is bedorven,
 Die niet en is gemengt met ick en weet niet wat,
 Maer is in hooge lust ten vollen op-gevat.
 Laet yemant sijn gesicht by wijlen henen dwalen
 Omtrent een schoon gebou, daer hondert gulde salen
 Sijn prachtigh uyt-gerust met alle rijke steen,
 Met alle schoon gewaet dat niet en is gemeen,
 Het sal hem soo het schijnt tot aen de ziele raken,
 Maer dit noch evenwel zijn kleyne beusel-saken,
 Zijn by des Heeren huys gelijck een swaluw-nest,
 Dat, ick en weet niet hoe, is aen den muur gevest.
 Als yemant baggen siet, geciert aen alle kanten
 Met oesters reyn gewas, met fijne diamanten,
 Met alle flicker-spel, het dunckt hem wonder fijn,
 Maer dit noch altemaal en is maer enckel schijn.
 Het wort doch menigmael aen dese toegelaten,
 Die Gode vyandt zijn en goede zeden haten;

Ghy, als 't u wedervaert, soo denckt uyt dit geval,
 Wat Godt sijn eygen volck hier namaels geven sal.
 Als yemant tuynen siet vol alderhande bloemen,
 Vol alle schoon gewas daer op de menschen roemen,
 Vol aerdigh haegwerck 1), en in het koelste deel,
 Een kunstigh boom verwelf of ander hofprieel,
 Sijn herte wort verheught en schijnt als op te springen,
 En dese lijkewel en zijn maer slechte dingen,
 Die aen gevangens selfs, oock midden in de smaet,
 Als tot een kleyn vermaeck de milde Schepper laet.
 Wat sal de goede Godt sijn lieve kinders geven,
 Die na dit jammerdal voor eeuwich sullen leven!
 Wat sal sijn hoogste gunst hun storten in den schoot,
 Die eer de werelt stont tot vreughde sijn genoot!
 Hoe dwaes was eens het volck dat Romen heeft beseten,
 Want daer wierdt overal volmondigh uytgekreten,
 Dat haer vermaerde stadt en al haer rijk gebou,
 Sou blijven als se was en eeuwich dueren sou.
 Dit hebben oock gemeynt verscheyden rijke steden,
 Doch hebben over langh haer ondergangh geleden.
 Waer is Carthago nu? Waer Troy en Babylon?
 Niet eene van den hoop die lange dueren kon:
 Sy zijn haest onderdruckt, en haer verheven wallen
 Zijn naer een korten tijt als in het stof gevallen.
 En siet, den meesten hoop verstond het vinnigh swaert,
 En die de braefste scheen verbrack een houten paert!
 Wat magh een machtigh prins of groote rijcken dencken,
 Dat haer geen ongemack is machtigh oyt te krencken?
 Ey, dat is onverstant, haer treft een rasse val
 Niet dat de werelt heeft dat eeuwich blijven sal.
 De roem van eeuwichheit haer toe te willen schrijven,
 Om sonder ongeval in staet te sullen blijven,
 En wort geen machtigh prins of steden toegestaen;
 Al die het anders meynt, die broet een losse waen.
 De glans van eeuwichheit en sal Godt nimmer geven
 Als die in sijnen boeck by namen zijn geschreven;
 Godt sal te sijner tijt eens brengen tot den val
 Des wereldts groot gebou, en gansch het wonder al.
 Het is dan alderbest dat wy het stof verachten,
 En naer het hoogste goet en naer het eeuwich trachten,
 Een eeuwich daer in woont een onverbroken vreught,
 Maer dat is maer alleen een woonplaets voor de deught.
 Wie nu in sijn gemoet hier tegen komt te stellen
 Het eiselijck torment, de pijn vander Hellen,
 En dat hy overdenckt hoe die oock eeuwich duert,
 En hoe een sondigh mensch die alle tijt besuert;
 Voorwaer, een koude schrick die moet hem overkomen,
 Is hij niet van het vlees of Duyvel ingenomen.
 Het is het hoogste goet, verblijden sonder tijt;
 Maer wee 't ellendigh volck dat sonder eynde lijf!

Almachtigh Hemel-vorst! ô sent ons uwen segen,
 Ja, sent een vierigh hert tot uwen dienst genegen,
 Want sonder dat behulp zijn wy gantsch onbequaem,
 Te lieven uw beleyt, te loven uwen naem.
 O, laet wat eeuwich is in ons gedachten blijven,
 En wilt'et even daer met uwen vinger schrijven,
 Op dat dit soet gepeys in ons versachten magh,
 Wat tijt en sijn gevolgh magh brengen aen den dagh!
 Dunckt yemant al te veel hier op te zijn geschreven,
 Die wil ick tot besluyt wat korter regels geven;
 Ontfanght dit nieuw gedicht, al isset wat verkleent,
 Hier is misschien yet meer als ghy wel hebt gemeent:

1. Soo haest als u de slaep verlaet,
 Of voor of met den dageraet,

1) haegwerck; van heggen geknipte figuren.

Soo offert Godt een danckbaer hert,
 Eer dat'et wegh getogen wert
 Door yet dat aertsche dingen raeckt,
 Of dat na vleesch of werelt smaeckt;
 Quijt u, als 't pluymgedierte doet,
 Dat vroegh met sangh den schepper groet;
 Wy sien dat oock het groene wout,
 Die goede plichten onderhout.
 Al wie met Godt den dagh begint,
 Die is des avondts wel gesint.

2. Nempt staegh een nieuwe sonne-schijn,
 Als die uw leste stont te zijn,
 En weet dat even desen dagh
 Voor u de leste wesen magh;
 Ja, dat de doot nu staet bereyt,
 Die u het leven heeft ontseyt.
 Siet, als geduerigh uw gepeys
 Is besigh met de leste reys,
 Soo sla ick daer geen twijfel aen,
 Uw saken sullen beter gaen.
 Ghy daerom, doet op heden af,
 Dat niet te doen is in het graf.

3. Set wijders vast in uw gemoet,
 Al watje denckt of spreek of doet,
 Dat Godt het soo ten vollen siet,
 Al waer het voor sijn troon geschiet:
 Ja, dat hy in sijn boecken schrijft,
 Al wat uw lijf en ziel bedrijft,
 Waer van hy 't oordeel strijcken sal,
 Ten onderganck van 't aertsche dal.
 Ghy daerom, let op desen dagh
 Die niemant oyt verbly en magh;
 Dies oordeelt hier uw eygen hert,
 Eer dat'et daer geoordeelt wert.
 Staet vorder na het hoogste guet,
 Dat is te seggen Christi bloet.

4. Hebt staegh een geest alsoo gestelt,
 Dat ghy na d'aerde niet en helt,
 Maer met geheele sinnen sweeft,
 Daer niemant aen het stof en kleeft:
 Niet juyst als met een vol gebedt,
 Daer lijf en ziel na dient geset,
 Men kan oock in een groote schaar,
 Soo dat'et niemant wordt gewaar,
 Uytschieten eenigh soet gepeys,
 Aen Godt tot in sijn hoogh paleys.
 Maeckt, datj' aen Hem uw ziel beveelt,
 Terwijl ghy om uw sonden queelt,
 Gaet dan tot Godt en klaeght het hem,
 Men kan oock roepen sonder stem.
 En dit heeft Moses soo gedaen,

En 't is by Godt oock wel verstaen.
 Valt dan in u een soet gepeys,
 Dat niet en komt van 't ydel vleys,
 Maer uyt uw beste sinnen rijst,
 En u als na den Hemel wijst,
 Laet dat niet slechts daer henen gaen,
 Maer voedt dien goeden segen aen;
 Als Godes windt tot ons genaect,
 Ons dient voor al dan zeyl gemaect.

5. Stelt wijders vast, met gantsche kracht,
 Dat ghy sult houden goede wacht,
 Op dat geen sond' of vuyl bejagh,
 Hoedanigh het oock wesen magh,
 Ja, even niet de minste schijn,
 In uw gemoet sal mogen zijn,
 Doch of het echter soo geviel,
 Dat is mischien de swacke ziel
 Oyt door het vleesch wierd aengetast,
 Of door de sonde wierd verrast,
 Soo maeckt terstont, met alle vlijt,
 Den grondt van dese nucken quijt,
 En gunt hem plaetse noch verblijf,
 Noch in uw ziel noch in uw lijf:
 Maer buyght u neder in het stof,
 En bid den schepper om verlof,
 En siet dat ghy 't soo lange doet,
 Tot ghy vindt rust in uw gemoet,
 Met opset dat dit ongeval
 Uw namaels wijser maken sal.

6. Eer dat ghy nadert tot het bedt,
 Siet dat j' op al uw wesen let,
 Wat by u heden is gedaen,
 En hoe by Godt uw saken staen;
 En vind' j' uw tijt te zijn gequist,
 En wat en waer ghy hebt gemist,
 Seght dan: dit moet gebetert zijn,
 Oock voor de naeste sonne-schijn:
 Doch watje denckt of watje doet,
 En slaept noyt met een gram gemoet,
 Voorts draeght Godt op uw stillen geest,
 Soo blijft uw nacht-rust onbevrees.

7. Gelijk als Godt uw saecken voeght,
 Siet datje des u vergenoeght,
 't Is nut, 't is wel, 't is enkel goet,
 Wat Godt aen Christen menschen doet;
 Ja, schoon al schijnt 'et hen verdriet,
 't En schaet hen aen de ziele niet.
 In tegendeel het leert hen meer,
 Als gelt en goet en staet en eer.
 Gewis het is een dapper helt,
 Die Godes wil in sijnen smelt.

MIDDELEN

DIENENDE TOT

BEWARINGE VAN DE GESONTHEYT,

GENOMEN UYT DE GRONT-REGELS DER

HOOGHE SCHOLE VAN SALERNE.

Ick vinde my geneyght voor Hollandt yet te schrijven,
Om recht gesont te zijn en langh gesont te blijven,
En om dat wel te doen en sonder groot beslagh,
Soo geef ick hier een werck soo kort het wesen magh.

GEBEDT TE DOEN ALVORENS MEDECIJNEN TE GEBRUYCKEN.

Almachtigh Hemelsvorst! geeft krachten aen de kruyden,
Die zijn dan eerst bequaem voor alle siecke luyden,
Maer sonder uw behulp en kan geen jeughdigh groen,
Of wat de kunste geeft ons eenigh voordeel doen.
Ghy hebt oock sonder salf of kruyt of medecijnen
De sieckten wegh gejaeght, de qualen doen verdwijnen,
Ghy spraeckt uyt volle macht en met een eenigh woort,
Soo moest de felste koorts en oock de Duyvel voort.
Uw' handt is niet verkort, uw krachten niet verdwenen,
Op uw gebodt alleen gaen alle sieckten henen.
Ghy hebt in uw gewelt de sleutels van het graf,
En stracks op uw bevel soo laet de quellingh af.
Ghy kondt door uw gebodt en bloet en pijn stelpen,
En met een enckel woordt verswackte leden helpen,
Geen mensch heeft door geloof uw kleedingh oyt geraeckt,
Die niet door uwe kracht gesont en is gemaect.
Maer doet ons oock de gunst, dat wij ons frisse leden
Tot onses naesten dienst en t'uwer eer besteden,
Op dat ons gantsch bedrijf, ons levedagen lanck,
Magh geven uwen naem en lof en stagen danck.
Maer soo noch evenwel de tijt is omgekomen,
Dat ick ben in den staet om wegh te zijn genomen,
En heb ick uwen raedt en mijnen loop vervult,
Soo laet my! lieve Godt, verhuysen met gedult.
Ick ben uw schepsel, Heer! 'k en wil u niet ontvlieden,
Hoe dat'et immers gaet uw wille moet geschieden,
Het zy dat ick genees of blijf in dese pijn,
Ja, schoon ick leef of sterf het sal my zegen zijn.

Salerno's hooge school, versien van kloecke luyden,
Heeft niet alleen geleert de krachten van de kruyden,
Maer heeft oock boven dien veel regels uytgebracht,
Wat iemant dient te doen en wat te zijn gewacht.
Soo dat haer dienstigh werck is over al gepresen,
Ja, by veel prinssen selfs met aendacht overlesen,
Wie recht na dese leer sijn levensregel stelt,
Wordt selden van de koorts of ander leet gequelt.
't Heeft my dan goet gedocht het best hier uyt te kiezen,
Op hope dat geen mensch sijn moeyte sal verliesen,
Het is van outs gelooft, het onheyl dat geneest,
Indien men dese leer met oordeel overleest.
Hier komt dees hooge school op heden aengestrecken,
En heeft, voor out Latijn, nu Hollants leeren spreken,
Haer is in langen tijt noyt eer genoegh gedaen,
Om dat ons rauwe jeught haer niet en kon verstaen.
Nu salse met het volck gemeensaem kunnen wesen,
Want oock een jonge maeght die salse kunnen lesen;
Nu sal een slecht gesel gebruycken haren raet,
Vermits hy weten kan waer in de kunst bestaet.
Ja, siet, een keucken-meyt die maer en weet te lesen,
Die sal uw medecijn, uw doctor kunnen wesen,
Die sal op goet bescheyt verschaffen uwen vrient,
Niet dat tot smaeck alleen maer tot gesontheyt dient.
Die sal haer even staegh met desen boeck beraden,
Wat dat'er dient gekoockt of wat te zijn gebraden,
Wat dat voor sausse past voor dees of gene spijs,
Want sy kan heden zijn geleert en keucken-wijs.

Nu let eens, Hollants volck, zijn dit niet nutte saken,
Dat ghy oock binnens huys een doctor weet te maken?
En dat geen ander school hier toe en dient gesocht,
Want met dit boeck alleen soo wort oock dat gekocht.
Ontfanght dan dese schat die lange was begraven,
En scheen alleen te zijn voor wijtberoemde graven,

Nu is dit nut juweel voor al wat lesen kan.
En die eerst niet en wist die wert een deftigh man.

Indienje qualijck vaert en hebt geen medecijnen,
Doet slechts na desen raet, het onheyl sal verdwijnen:
Voor eerst, hoe dat'et gaet, vermijdt een gram gemoet,
En geeft aen Godt de wraeck van die u qualijck doet;
En sooje zijt geneyght om langh gesont te leven,
Soo dient benaende sorgh van u te zijn gedreven,
Want die baert menigh quaet en schent het jeugldigh bloet;
Dus maeckt dat uwe ziel geruste sinnen voet.

Indien ghy wilt uw breyn na rechten eysch verstercken,
Kuyt eerst uw aangesicht eer ghy begint te wercken,
Kemt oock uw vluchtigh hayr en spoelt dan uwen mont,
Dat is eerst voor het hoofd en al het lijf gesont.

Fonteynen, spiegels, aerdigh groen,
Kan voordeel aen 't gesichte doen,
Ghy daerom, als den dagh begint,
Soo weest tot heuvels meest gesint,
Maer als de dagh dan heeft gedaen,
Soo gaet dan aen het water staen.

Gesellen, sooje wilt na rechte reden eten,
Soo moetje dese leer hier nimmermeer vergeten,
Gaet, let eerst of uw maegh naer eysch is uyt geteert,
En ofse nieuwe spijs van stonden aen begeert.
Want neemt'er yemant in veel spijs sonder honger,
Hy queelt of hy verhuyst oock vry al des te jonger.
Want drincken sonder dorst en eten sonder lust,
Dat heeft aen menigh mensch het leven uitgeblust.
Hout vast dat groote chier en veelderley gerechten,
In eene maegh gedout, by naest geduerigh vechten:
Vis onder vleys gemenght en veelderley gebraet,
Hoe wel het is gekoockt, het baert ons menigh quaet.
Het menschelijck vernuft wordt dan sijn kracht benomen,
Dies staet voor overvloed geduerigh ons te schromen;
Daer is geen beter dingh als schaers en matigh zijn,
Soo wat de kost belanght als even in de wijn.
't Is goet in 't middaghmael de spijs te laten sincken,
Ghy, maeckt dan niet te veel, maer menighmael, te drincken;
De mensch van goed vernuft, al isset op de noen,
En moet hier niet bestaen gelijk de beesten doen:
Die treden in het nat en drincken groote togen,
Soo veel sy na haer dorst of hare kracht vermogen,
Dat acht de kunste quaet, maer achtet beter zijn,
Allencxen onsen kost te mengen metten wijn.

Voorts als'er yemant wil gewisse peylen weten
Dat hy niet langer dient te blijven sonder eten,
Siet, als het speecksel dun komt vloeyen in den mont,
Soo weet dat aan de maegh het voedsel is gesont.

Ontrent de lentetijt soo moet men matigh eten,
Oock als de somer komt en dient niet langh geseten,
Des herrefts boom-gewas dient oock te zijn gemijt,
Maer hout uw beste mael ontrent de wintertijt.

't En is u niet gesont in haest te laten varen,
Dat ghy langh hebt gepleeght in uw voorgaende jaren;
Eet, drinckt, slaept, geeft u op en wandelt in het groen,
Als ghy een wijle tijts voor desen plaght te doen,
Wilt noyt in uw bedrijf of diegelyjcke saken,
Als na een goet beraet veranderinge maken,
Want daer van langer hant de mensch is toegewent,
Dat schijnt uyt eyger aert hem in te zijn geprent.

Voorts, kiest met oordeel uyt die aen uw tafel eten,

Die bly zijn uytter aert en nutte dingen weten,
Een soete tafel-praet die maeckt de spijs goet,
Waer uyt daer na ontstaet gesont en jeughdigh bloet.
Die met een vrolijk hert sijn spijs kan genieten,
Die voelt een innigh heyl door al de leden vlieten:
Maer wie daer sit en dubt terwijl hy eten sal,
Veroorsaect sware sucht en niet als ongeval.
Het kan oock voordeel doen een liet te hooren queelen,
Terwijl dat tusschen bey de gulde snaren spelen,
Musijck heeft groote kracht ontrent een dof gemoet,
Mits sy het hert verquickt en geeft ons jeughdigh bloet.
Ghy, stelt u tot vermaeck en laet uw tafel decken,
Met al dat uwen gast tot vreughde kan verwecken,
Verciert uw schotels selfs met kruyt en aerdigh groen,
Dat kan oock groot vermaeck aen droeve sinnen doen.
Die aen een waerden vriend maer geven vette soppen,
Doen even met een gast als die capponen kroppen,
Maer dat is ongerijmt. Ghy daerom, als men eet,
Maeckt dat men tusschen bey geen soete vreught vergeet.
De kost voet niet alleen, maer oock het vrolijk wesen,
En dat heeft onse School al overlant gepresen,
't Is niet het lijf alleen dat by ons dient gevoet,
Maer weet dat oock de geest sijn recht genieten moet.
En laet oock van den dranck uw leden niet verhitten,
Vermijdt de brassery en langh aen tafel sitten,
Maeckt dat uw onderwerck niet al te vast en sluyt,
Maer jaeghter grove stof en oock de winden uyt.

Maeckt uwe maeltijt kort en gaet u wat vertreden,
Want dat brengt menigh heyl aen al de binne-leden;
Vermijdt de middagh slaep, 't is beter voor het lijf
Te plegen eenigh werck of ander tijt verdrijf.
Een machtigh avontmael, waer door de leden swellen,
Dat kan geheel het lijf in vreemde bochten stellen,
Soo ghy dan in de nacht begeert een soete rust,
En geeft dan nimmermeer de maegh haer volle lust.

Noch die wel leven wil behoort hier op te passen,
Om na genomen spijs de handen af te wassen,
Want soo men alle tijt sich stelt na desen voet,
Soo doet'et even selfs aen ons gesichte goet.
Want zijn de vingers net als wy ons oogen raken,
Soo is 't dat wy voor ons een klaer gesichte maken,
Dan oock het frisse nat dat ons de leden wast,
Geeft ons een koelen dauw die op de lever past.

Indien haer van het vocht de blase wil ontlasten,
En hout geen water op oock midden in de gasten,
En soo een grover stof uw maegh na onder sent,
Ontlast u van het pack gelijk ghy zijt gewent.

Laet ons dan vorder gaen: uw winden in te houwen,
Daer is geen twijffel aen, dat sal u namaels rouwen:
Kramp, watersucht, kolijck en drayingen van 't hoofd
Die wordt hier door verweckt gelijk de kunst geloof.
Een windt vast ingekropt kan yemants staet bederven,
Ja, doet oock menighmael de mensch in pijn serven,
Maer soomen dese lucht een vryen uytganck geeft,
Soo werdt een quelligh mensch als een die weder-leeft.
Indien nu dese windt is machtigh ons te geven
Een droeven onderganck of wel een vrolijk leven,
Soo kan die vuyle lucht of slechts een luttel wints,
Ons soo veel hinder doen gelijk een machtigh prins 1).
De wijt beroemde geest, uyt Rotterdam gesproten,

1) Dit is een gedicht van den vermaerden Thomas Morus, certijts cancellier van Engelandt in sijn jouckheyt geschreeven, niet denkende doen ter tijt, dat hem van wegen een machtigh prins noech de kop soude werden afgeslagen, gelijk daer na gebeurt is.

Wiens schriften overlanch de wereltd heeft genoten,
 Ontraet die vuyte lucht te houden in bedwanck,
 Maer aen den binnen-windt te geven vryen ganck;
 Ja, oordeelt nut te zijn een hoest of kuch te maken,
 Om onder dit geluyt van winden vry te raken;
 Siet daer een nutten raedt, die ons Erasmus geeft,
 Mits hy van desen windt soo grooten afkeer heeft.

VAN SPYSE IN 'T GEMEEN.

Hier dient nu wat geseyt van veelderhande saken,
 Die yemant door gebruyck gewoon zijn vet te maken;
 Eet broot van goede tarw gebacken na den eysch,
 Op eenen tijt genut met jeughdigh swijnen vleys;
 Voeght hier by versche melck en kaes niet langh gewrongen,
 En beyers van een haen ontrent sijn eerste sprongen;
 Neemt daer by versche mergh noch in sijn beenen vast,
 En dat is vry genoegh oock voor een waerde gast.
 Maer hoe het wesen magh, de wijn dient niet vergeten,
 Die voor den besten slagh ons hier wordt toe gemeten;
 Oock zijn de druiven nut en vijgen boven dien,
 Dat is bequame kost voor grage jonge liên.

VAN BROOT.

En laet geen heet geback uyt uwen oven komen,
 Om t'wyl het werrem is te werden ingenomen;
 Mijt oock dat al te langh gebacken heeft gestaen,
 Want daer uyt is de kracht ten deele wegh gegaen.
 De kunst heeft over langh en meest van al gepresen,
 Broot open, fris, en nieuw, en luchtigh opgeresen,
 Gedesemt na den eysch, dat duysent oogen heeft,
 Dan siet men dat de geest daer in ten vollen leeft.
 De korste van het broot, soo boven als beneden,
 Dient ons te zijn gemijt of af te zijn gesneden,
 Voor die de galle vreest en wat'er uyt ontstaet,
 Want broot dat korstigh is, is voor de galle quaet.

VAN VERCKENVLEESCH.

Men prijst het swijnenvlees oock boven schapenbouten,
 't En zy men over langh het swijn heeft laten souten;
 Maer soo het is geroockt of in het sout geleyt,
 Soo acht het schapenvleys van meerder nutticheyt.
 Dit moet men onder dies op dese kost bemercken,
 Dat schier een yeder prijst het afval van het vercken;
 De beulingh en de worst van swijnenvleys gemaectt,
 Dat vind' men dat bykans aen alle menschen smaectt.
 Hierom soo laet men staegh de naeste van de magen,
 Een aengenaem present van worst of beulingh dragen,
 Dat niet en wort gedaen van eenigh ander beest,
 Want beulings van het swijn die achtmen aldermeest.
 Ick heb een soeten treck op dit geval gelesen,
 Die sal, na dat my dunckt, hier dienstigh kunnen wesen;
 Ghy, hoort wat op dit werck een Engels edelman 1),
 Aen sijn beminde maeght hier over seggen kan:

Begaefde juffrou, waerde pant,
 Een çiersel van dit gantsche lant,
 Die om uw schoonheyt, om uw deught,
 Die om uw geest en frisse jeught,
 Zijt aengenaem en wel gesien
 Van alle frisse jonge liên;
 Besiet my niet met grammen sin,
 Dat ick tot u quam treden in,

1) Dese was een Engels ridder, een groot edelman, maer van kleine middelen, daer de lord Verulam, Vicomte van St. Albaen, in sijne Engelsche Apophthegma's van gewaeght. 'Ghy kont des ridders kamer-maeght met een present van beulingen by hem in Ambassade gesonden aen seecker rijke vrijster hier in Nederlandts booren spreekken, en de last van haren Jcncker hooren openen.

Ick brengh u hier, met uw verlof,
 Ick brengh u, van mijn jonckers hof,
 Het kleyn geschenck dat ghy hier siet,
 Daer met hy u sijn gunste biet.
 Het is een beulingh drie of vier,
 Gemaectt op onse kocks manier,
 Gemaectt voor eerst van suyer bloet,
 En dan van gort, en kruyt, en roet,
 Al stoffen van seer goede deught,
 Soo dat ghy die wel nutten meught.
 Dan eer ghy van de beulingh eet,
 Soo is'et dienstigh datje weet.
 Als dat'et vry sijn reden heeft,
 Dat hy u dese beulingh geeft.

Indien ghy tot hem waert gesint,
 Gelijck als hy u vyerigh mint,
 Soo meyn ick, dat uw beyder trou
 Sijn gifte wel gelijcken sou:
 Want hy is van een edel bloet,
 En ghy hebt groot en machtigh goet;
 Indien men dit te samen brengh,
 En na de rechte kunste menght,
 Wis dit beslagh sal beter zijn,
 Als yet dat komt van eenigh swijn;
 Wel, neemt dan desen beulingh aen,
 Het is om uwe gunst gedaen.
 De jonckvrou stont een wijl en sagh,
 Verbaest van soo een vreemden slagh;
 Maer als s'een weynigh had verbeyt,
 Heeft sy tot antwoordt dit geseyt:
 Uw joncker is een kluchtigh man,
 Die vry sijn beulingh prijsen kan,
 Oock wort hy niet van my gelaectt,
 Want ick en hebbet noyt gesmaectt;
 Wel, seght hem, dat ick dit geval
 Eens nader overleggen sal.
 Mits gafse drinck-gelt aen de meyt,
 En heeftse goeden dagh geseyt.
 Dan wat den joncker is geschiet,
 Gesollen, dat en segh ick niet,
 Maer ick beware dit geval,
 Tot dat'et beter passen sal.

VAN KALFS VLEESCH.

De bouten van een kalf die zijn van outs gepresen,
 Als die een swacke maegh gantsch dienstigh kunnen wesen;
 Want of men die of koockt of aen den vyere braet,
 Het geeft een jeughdigh sap dat maegh en lever baet.

VAN VOGELN BEQUAEM OM TE ETEN.

Nu dient'er oock geseyt en na de kunst beschreven,
 Wat voetsel aen den mensch de vogels kunnen geven,
 En dit is, na my dunckt, een gantsch wijtloopigh werck,
 Daer toe wel noodigh is een vlijtigh ooge-merck.
 Hier dient dan in 't gemeen van alle man geweten,
 Dat niet soo goet en is van ons te zijn gegeten,
 Als vleys, dat door de lucht met rappe vleugels sweeft,
 Het schijnt dat haer gewier yet van den hemel heeft.
 De vogels die aen strant of in de veenen leven,
 En nimmer in de lucht of in der hooghten sweven,
 Maer in een baggher-sloot verslijten hare jeught,
 Zijn in ons voetsel niet van soo gepresen deught.
 Al wat de lucht bewoont en sweeft op snelle veeren,
 Die sou ick boven al voor onsen disch begeeren;
 Al dat on-aerdigh rot dat bagghert in de sloot,
 Is niet voor leckerny, maer voor den hongersnoot.
 Nu, na de kunste sey, de Hanen met de Hinnen
 Vermits haer goeden aert, die mogen wel beginnen

Te zijn den eersten grondt, dat sap en voetsel geeft,
 Van al den rappen hoop die om den hemel sweeft.
 De Quackels, Tortel-duyf, Fasanten, en Patrijzen,
 Die hoort men voor bequaem door al de werelt prijsen;
 De Lijster in haer tijt dient mede niet versmaet,
 De Leeuwerck en de Vinck staen in gelijcken graet;
 De Snep dient boven al oock hier in acht te komen,
 Haer dreck wordt even selfs voor leckerny genomen;
 Haer kop is aengenaem en staet de menschen aen,
 Schoon dat die in de kaers aen tafel wordt gebraên.
 De Spreen is niet soo goet, gelijk men hoort getuygen,
 Vernits het seltsaem aes dat sy geduerigh suygen,
 Het schijnt dat al het volck geen lust of treck en heeft
 Tot dat van leelijck aes of vuyle dingen leeft.

VAN VISSCHEN.

Maer om voor onsen disch geen voetsel oyt te missen,
 Soo dient te deser plaets gesproken van de vissen,
 Hier op dient dit gemerckt, dat visch van weecke stof
 Bevint ontrent de kunst alleen maer slechten lof.
 Visch die veel jaren heeft wordt vry al meer gepresen,
 Als die maer uyt de grondt nu onlanghs is geresen;
 De Tongen, Cabbeljan, en versche Schellevis,
 Die hout men dat bequaem voor onse tafel is.
 De dorre Pieterman en moet hier niet ontbreken,
 Maer yeder wacht hem wel om niet te zijn gesteken,
 Want soo een visschers gast maer eens en werdt gewont,
 Soo krijght hy meerder leet als hy wel smake vont.

VAN PALING.

De Palingh, die men noemt de nichte van de slangen,
 Die schier van alle kant in Hollandt wordt gevangen,
 Die acht den ouden tijt voor 't beste voetsel niet,
 Gelijk men over al in hare boecken siet.
 Men hout dat die uyt slijm te samen is geronnen,
 Oock eer dat in het veen sijn leven is begonnen,
 En dat daerom die visch als uyt sijn eygen aert,
 Of steen of slim graveel of ander siekten baert.
 Hoe dat het wesen mach, het wordt den mensch geraden,
 Het lijf van desen visch in wijn te laten baden,
 En als dat soo geschiet, is noch den besten raet,
 Dat niemant hem gebruyckt als na de rechte maet.

VAN EYEREN.

Een eytjen versch geleyt, en uyt een hoenders nest,
 Dat acht de rechte kunst tot voetsel alderbest,
 Maer in den ouden tijt soo wort'et ons geboden,
 Als dat een hoender-ey niet hart en dient gesoden,
 Het dient soo weeck te zijn, op dat men 't suypen magh,
 Om dat het luchter is en meer te voeden plagh.
 Maer dat een wilde gans of ander vogels leggen,
 Daer van en weet de kunst niet soo veel deughts te seggen,
 't Is waterachtigh vocht al wat men daer uyt treckt,
 Soo dat het niet soo wel de maegh ten goede streckt.
 Soo dick als gy een ey tot voetsel wilt genieten,
 Laet met een nieuwen dranck een yeder overgieten:
 Na ellick ey soo drinckt een reys,
 Dat maectt een goet en bondigh vleys.

VAN MELCK.

Voor eerst wordt alle melck in ouden tijt gepresen,
 En kan voor menigh quaet den mensche dienstigh wesen;
 Het kan voor al de jeught een dienstigh voetsel zijn,
 Al beter als de most of als de klare wijn.
 Voor al soo wordt de melck van geyten afgekomen,
 Voor menigh ongemack, by menschen ingenomen.
 Den esel even selfs die geeft oock voetsaem vocht,

Dat veeltijts dienstigh is oock voor een quade locht.
 Voor die zijn uyt geteert en van de teringh queelen,
 Die geeft men soete melck getogen van cameelen,
 Oock is het geytesogh hier toe niet onbequaem,
 En heeft by menigh volck daerom een grooten naem,
 En boven alle melck is van een groot vermogen,
 Dat uyt een vrouwen borst met suygen werdt getogen,
 Maer die met dit behulp sich voordeel soeckt te doen,
 Die moet'et altemaal gebruycken voor de noen.
 Maer let oock op de melck, die wy uyt koeyen trecken,
 Die kan geen minder kracht ontrent het hert verwecken,
 En daerom (als de quael niet al te ver en gaet)
 Soo geeft de koeyenmelck oock wel de meeste baet,
 Die is van vetter aert als geyt of kemel geven,
 Daer van dat over al meest al de kinders leven,
 Want dit gesegent vocht, vermengt met witte-broot,
 Dat maectt na d' oude spreuck oock kleyne kinders groot.

VAN BOTER.

Al wat in ouden tijt van boter is geschreven,
 Daer ben ick niet gesint mijn zegel toe te geven;
 Niet eene van den hoop en heeft er oyt gekent,
 Wat boter dese kust door al de werelt sent.
 Dit suyvel, (naer ick sie) wordt dickmaels niet gepresen,
 Maer haer vermaerden lof is nu te hoog geresen:
 De boter die al t' hans in Hollandt werdt gemaectt,
 Is als een honigh daen die al de wereldt smaectt.
 Ick laet op dit geval de Griekse meesters twisten,
 My dunckt dat die niet veel van onse boter wisten;
 Danckt Godt, ô Hollandts volck! voor soo een schoone vont,
 Die soet is in de smaeck en voor het lijf gesont.

VAN KAES.

Ick vinde van gelijk, die van de kasen spreken,
 Dat sy van 't rechte wit geheel zijn afgeweken;
 Veel schrijven menigh dingh tot nadeel van de kaes,
 En voor het meeste deel soo isset maer geraes.
 Daer zijnder veel geweest die alle kaes verachten,
 En dat sich yeder mensch daer voor behoort te wachten,
 Maer als men haer bedrijf tot reden brengen magh,
 Men siet haer onverstant gelijk den lichten dagh.
 Siet, hoe veel kloecke mans daer van op heden leven,
 En weten aen de kaes geen lof genoegh te geven;
 Sy doen gewichtigh werck, want dat is haer bedrijf,
 En hebben evenstaegh een kloeck en wacker lijf.

VAN PEEREN.

Het raeuwe fruyt is quaet, maer wel gekoockte peeren
 En sullen noch de maegh noch aen de lever deeren,
 Maer sooje dese vrucht verset met goeden wijn,
 Soo sals' aen gansch het lijf vermaectt en voetsel zijn.

VAN KERSSSEN.

Dit is een nutte vrucht, want 't eten van de kerssen
 Kan niet alleen de mont, maer oock de maegh ververssen;
 Maer onder dit beslagh soo breeckt oock hare steen,
 En, sijdy wijs, en eet de kerssen niet alleen.

VAN DEN DRANCK.

De wijn is voor den mensch en voor de rappe geesten.
 Maer water uyt de beek ten dienste van de beesten;
 Al wat de wijngaert geeft dat is een schoone vrucht,
 Om al wat droefhey smaectt te drijven op de vlucht.
 Wijn dient van goeden reuck en goeden smaectt te wesen,
 Dan noch een klaren glans die wordt'er in gepresen,
 Oock dient hy niet verschaelt, maer versch getapt te zijn.

En vocht aldus gestelt dat noem ick goeden wijn.
Maer wijn van roode verw dient niet te veel geschoncken,
Want 't maect de buycken hart in overmaet gedroncken.
Ick moet in dit geval de vrienden doen gedincken,
Van al te nieuwe most niet al te veel te drincken,
Want dat en doet de blaes noch oock de mage goet,
Dus gaet niet tot den mos met al te rassen spoet.
't Is beter dat de wijn haer klaerheyt mag bekomen,
Eer datse wat te veel dient in te zijn genomen,
Men heeft van ouden tijt de luyden wijs geschat,
Die droncken klare wijn en uyt het outste vat.

VAN BIER.

Is by uw eenigh bier dat nu begint te sueren,
Siet na een beter slagh dat langer plagh te dueren;
Want bier van suere smaek doet nadeel aen de maegh,
Maer fris en klare dranck dat maect de menschen graegh,

Siet daer een kort begriip van veelderhande saken,
Dat u kan jeughdigh bloet en frisse sinnen maken;
Onthout dit kleyn verhael, dat groote dingen seyt,
En dat u tot de kunst als metter hant geleyt.

I. LUCHT, GETIJDEN DES JAERS, EN GESONTSTE PLAETSEN. II. VAN SPIJSE EN DRANCK. III. VAN DE BEWEGINGE EN RUSTE DES LICHAEMS.

VAN DE NOOTSAECKLIJCKHEYT EN VERSCHEYDENTHEYT DES LUCHTS, EN UYT WAT OORSAECKE DE SELVE VEEL VERANDERINGE ONDERWORPEN IS.

Nadien dat aen de lucht is wonder veel gelegen,
Soo dient van sijne kracht hier mede niet geswegen;
De lucht speelt in den mensch soo langh sijn ader slaet,
Het zy dat hy òf rust of òp of neder gaet.
Wy nemen spijs en dranck alleen by korte stonden,
Na dat de tijt vereyst en dienstigh wort gevonden,
Maer yeder nut de lucht door al den gantschen dagh,
Soo dat hy sijn gebruyck noyt eens ontberen magh.
Het staet dan yeder mensch met alle vlijt te letten,
Waer dat hy na de kunst sijn woningh heeft te setten;
Want soo hy sich begeeft in ongesonde lucht,
Weet, dat sijn korten tijt in haest daer henen vlucht.
Weet, dat uyt vuylen stanck en ongesonde dampen
Niets anders rijsen kan als veelderhande rampen;
Weest dan voor 't element en sijne kracht bevreest,
Want uyt een dicke lucht ontstaet een dommen geest.
De lucht geeft aen het volck en even aen de dieren
Uytwendigh hare verw, inwendigh haer manieren;
Wil iemant dan verstaen haer aengeboren aert,
Die lette met bescheyt waer yeder is gebaert,
Waer yeder is gevoet, waer yeder opgetogen,
Want dat heeft over ons een wonder groot vermogen:
Wat in de soete lucht van 't Oosten is gebaert,
Dat is van sachte stof en van een heussen aert;
Maer uyt het Noorder-rack daer komen harde menschen,
Die spotten met de dood, ja krijgh en oorlogh wenschen;
Maer 't is de beste lucht die alle dieren baet,
Die beyd' in hit en kou behout de middelmaet.
Men sou wel sweeren voor gewis,
Dat onse Fop geboren is
In eenigh rou en selsaem landt,
Daer niet en woont als onverstant,
Daer niet als dicke lucht en sweeft,
En daer geen mensch vernuft en heeft.

Men vint noch evenwel dat oock in koude landen
Zijn wijtberoemde mans, des werelts beste panden,
En soo gy maer het oogh een weynigh ommeslaet,
Gy sult al wat ick segh bevinden met de daet.
Democritus een deftigh man,
Die is 't die ons bewijsen kan,
Dat even uyt een swarte lucht,
Daer onder ziel en lichaem sucht,
Dat even in een rouwe kust,
De geest niet uyt en wort geblust,
Maer dat oock in een seltsaem lant,
By wijlen rijst een groot verstant.
Oock in het beste landt zijn ongesonde luchten,
Al waer men voor de dood niet weg en weet te vluchten;
Men schrijft van seker poel, die vuyle dampen geeft,
Soo dat oock niet een beest daer lange jaren leeft.
Wat vogel oyt bestaet op desen poel te sveven,
Die wort als met geweld van boven afgedreven;
Soo grousaem is de stanck die uit het water kooft,
En daerom dient de mensch hier voor te zijn beschroomt;
Doch waer dat yemant woont, en waer de menschen leven,
Soo wort ons desen raedt tot ons bericht gegeven,
De stonden van den dagh, en even boven dien,
De deelen van het jaer die dienen ingesien.
Onthout my leser desen raet,
En geeft u niet te ras op straet,
Maer vroegh des avondts onder 't dack,
Dat is gesont en groot gemack.

CAP. II.

VAN DE VIER GETIJDEN DES JAERS, EN WAT VERANDE- RINGE SY IN DE LUCHT EN ONS LICHAEM MAKEN.

Het jaer wordt afgedeelt in vierderley getijden,
Die om des werelts kloot met rasse paerden rijden,
Gebruyckt na rechten eysch uw jaren, soete jeught
Geen deel is sonder leet, geen deel is sonder vreught.

Geen deel is sonder vrucht, geen deel is sonder schade,
Ghy, dient u van de tijt eer dat'et is te spade,
Let met hoe rassen spoet uw leven henen glijt,
Ghy sult noyt weder zijn dat gy op heden zijt.

De lente geeft ons rieckent kruyt,
De somer brought het koren uyt,
De herrefst doet de fruyten wassen,
De winter maeckt ons volle plassen.

Het is de beste tijt die wy de Lente noemen,
Die is, gelijk het blijkt, de moeder van de bloemen;
En 't is niet sonder schijn als menigh schrijver hout,
Dat Godt om dese tijt de waereldt heeft gebout.

Men hout'et voor gewis, dat, als de diepste gronden
Des waereldts zijn geleyt en eerst bevestight stonden,
De lente doen begon. Het was de soete tijt,

Die in de kruyden speelt en op de bloemen rijt;
Die met een soeten reuck de menschen kan vermaken,
En noyt door harden vorst het veldt en laet genaken;
Den hagel heeft gedaen, het grilligh onweër swijght,
Soo dat al wat men siet een ander wesen krijght.

Dan komt'er als een jeught in alle dingen zijgen,
Men siet van stonden aen den wijngaert botten krijgen,
Men siet dat alle zaet, dat alle wortel spruyt,

De boomen geven loof, de velden edel kruyt;
De lucht is in vermaeck, de soete vogels singen,
Het vee speelt in het groen, de wilde dieren springen,
De swaluw tijt te werck en bouwt haer leemen nest,
Die sy ontrent een balck of aen de gevel vest.

Maer siet, den natten herfst en wort niet seer gepresen,
Om dat hy baent de wegh om sieck te mogen wesen,
En daerom dient te meer op ons bedrijf gelet,
Om dat hy ons het lijf in vreemde bochten set.

Wanneer den natten herrefst koomt,
Dan is 't dat yeder sieckten schroomt;
Want als de windt het veldt ontbloot,
Dan is 't een oogst-maent voor de doot.

VAN DE TWAELF MAENDEN DES JAERS.

JANUARIUS, LOU-MAENT.

Het jaer is weder nieu, maer met de nieuwe jaren,
Verout ons gantsch gestel, tot wy daer henen varen,
Maer 't is een kleyn verlies al rimpelt ons het vel,
Als maer de geest vernieut, soo gaen de saken wel.

FEBRUARIUS, SPROCKEL-MAENT.

Al komt de gulde son eens kijken door de spleten,
Noch heeft de strenge vorst haer koude niet vergeten;
Ghy, blijft noch inde koy, dat acht ick alderbest,
't Is dwaesheyte al te ras te vliegen uyt den nest.

MARTIUS, LENTE-MAENT.

De Maert, hoewel onwaert, komt in het velt getreden,
De Maert steeckt met den staert en treft de swacke leden,
De Maert brought aen het licht dat in het duyster lagh,
Ghy, maeckt dat u de Maert geen hinder doen en magh.

APRILIS, GRAS-MAENT.

Ick ben der maeghden maeght en moeder van de bloemen,
Wie kan de nieuwe most, wie kan het koren roemen?
Men prijse wat den herfst en wat den somer wint,
Het groen, het eerste groen, is boven al bemint.

MAYUS, BLOEY-MAENT.

Ick ben de soete Mey, een bruyloft van de dieren,
Het sy die in het wout, of op het water swieren,

Wel paert, ô jeughdigh heyr, en geeft u uyt den nest,
Wat out is, magh'et doen, maer 't voeght de jonckheyte best.

JUNIUS, BRAECK-MAENT.

De lent is al te koel, de somer plagh te branden,
De koorts heerst in den herfst, de winters klipper-tanden,
Ick ben de middelmaet, niet heet en niet te kout;
Hy doet een edel dingh, die maet en regel hout.

JULIUS, HOY-MAENT.

Waerom hoor ick voor quaet mijn doen van yemant schelden,
Al maey ick kruyt en bloem, wat schaet'et aen de volden?
Geloof'et; stage jeught, 't en heeft noyt mensch geluckt,
Al wat op aerden wast, dient eens te zijn gepluckt.

AUGUSTUS, OOGST-MAENT.

Al wort het bloem-gewas van alle man gepresen,
Haer bladt valt in het stof, mijn koren wort gelesen;
Een yeder is gepast oock met het dorre graen,
Maer is de roos verlept, soo wilder niemant aen.

SEPTEMBER, FRUYT-MAENT.

Komt snoepers, gragen hoop! ick brengh u nieuwe vruchten,
Maer eet'er niet te veel, of ghy sult namaels suchten;
Dus soo ghy qualijck vaert, het is uw eygen schult:
Al wie geen raedt en volght, die lijde met gedult.

OCTOBER, WIJN-MAENT.

Ick schenck het edel nat, het sap van soete druyven,
Dat druck en sware sorgh doet uyt den geest verschuyven,
Het leven is van 't broot, 't wel-leven van den wijn,
't En dede mijn gewas, wie souder vrolijk zijn?

NOVEMBER, SLACHT-MAENT.

Hoe slacht men al het vee om ons te mogen laven!
De mont verslint het al, ons buycken worden graven;
't Is eerst voor ons gedoot al wat de keucken geeft,
En vraeghje noch, waerom de mensch niet langh en leeft?

DECEMBER, WINTER-MAENT.

Komt, oeffent nu het lijf, de hitt' is wegh geweken,
Gaet, bolt of slaet den bal, geen mugh en sal u steken;
Laet sparen dien het lust, ick teer gelijk een graef:
De winter is een heer, de somer maer een slaef.

CAP. III.

VAN DE WINDEN EN ALLE VERANDERINGEN, DIESE IN DE LUCHT EN ONS LICHAEM MAKEN.

Maer hier dient van den wint al mede wat geschreven,
Nadien hy veel vermagh ontrent des menschen leven;

Die blasers, schoon haer stof is van gelijcken aert,
Als uyt den eygen damp en eenen geest gebaert,

Verkrijgen haren naem en staegh een ander wesen,
Na dat de plaetsen zijn, waer uyt die zijn geresen.

In vier staet haer getal, daer ons door wordt beduyt
Het Oosten en het West, het Noorden en het Zuydt.

Niet datter maer alleen zijn vierderhande winden;

Neen, die ter zee verkeert, die kander dertigh vinden,

En twee noch boven dat; en soo men verder gaet,

Men vindt het vluchtigh rot ontelbaer in de daet.

Al waer dat waessem is, of snelle dampen rijsen,

Daer is een nieuwe windt de menschen aen te wijsen,

Maer vier gelijckewel dat is haer grontgetal,

Hoe veel daer heden is of namaels wesen sal.

Maer let hier nader op, ghy vint'er in beschreven

De stondén van den mensch, de deelen van het leven;
 Neemt acht op yeder windt en watter is ontrent,
 De loop van onsen tijd die staet'er ingeprent.
 Hy die van Oosten komt kan ons de jeught beduyden,
 Die van het Westen rijst den aert van rijpe kruyden;
 Neemt voor den ouderdom die uyt het Zuyden blaest,
 Maer voor de koude dood die uyt het Noorden raest.
 Haer kracht is menighfout: sy konnen regen maken,
 Sy konnen wederom een langen regen staken,
 Sy doen de boomen goet en oock het jeughdigh kruyt,
 Sy jagen slim vergif en quade dampen uyt.
 Sy konnen aen den mensch, als sy daer henen sweven,
 Sy konnen aen het vee een nieuwen adem geven,
 Al watter na verderf of na verrotting helt,
 Dat wordt door haer behulp in beter aert gestelt.
 Maer wilt ghy desen grondt wat nader overleggen,
 Soo leest wat ander volck hier op bestaet te seggen,
 Mijn pen die sluyt haer op, vermits sy is beducht,
 Dat haer den snellen wint mocht blasen in de lucht:

Den Oosten windt die woont daer hem de son ontdeckt
 En met een rosen-kleedt sijn paerden overtreckt;
 Maer daer haer gulde koets in 't water plagh te dalen,
 Daer heeft den Westen windt geset sijn vaste palen,
 De Noortse stoker raest, en heeft sijn plaets gestelt
 Daer 't ijs en dicke snee schier noyt tot water smelt,
 Maer 't rack dat regelrecht hier over is gelegen,
 Gevoelt een dicke mist of schier een stagen regen.

CAP. IV.

VAN HET ONDERSCHEYT DER PLAETSEN EN LANDEN.

Soo ghy misschien een huys voor u begeert te bouwen,
 Soo let wel op de plaets, of 't mocht u wel berouwen,
 Want die een quaet gewest tot sijne woningh kiest,
 't Is seker dat hy veel van sijnen lust verliest.
 Indien ghy nederslaet ontrent onguere poelen,
 Ghy sult, als metter handt, het ongemack gevoelen,
 En soo ghy neemt verblijf ontrent een siltigh strant,
 Het sal u schade doen, soo haest de sonne brant.
 Die in een vochtigh dal sijn woonplaets heeft genomen,
 Hem sullen voor gewis veel sieckten over komen;
 Maer die op hooger stel haer tenten neder slaen,
 Die zijnder in 't gemeen al vry wat beter aen;
 Maer op dit gantsch beleyt is vry al meer te seggen,
 Ghy dient hier met verstant uw saken aen te leggen;
 Doch voor een korte les: siet, datje neder slaet,
 Daer vocht en daer het droogh is in gelijcke maet.

CAP. V.

VAN HET VOETSEL, ALS OOCK DE NOOTSAKELYCKHEYT,
 EN VERSCHEYDENTHEYT VAN HET SELVE.

Daer is nu van de lucht en van de wint geschreven,
 En wat'er aen den mensch door beyde wort gegeven,
 Hier dient nu door de kunst de keucken opgedaen,
 En hoe men met bescheyt aen tafel heeft te gaen.
 Men vint'et in der daet, geen mensch en leert'er eten,
 Om dat'et yeder een en al de menschen weten,
 Maer hoe men evenwel ten besten dient gevoet,
 Dat is'et dat de kunst de menschen leeren moet.
 De mensch is als een dijck daer op de baren woelen,
 En pogen even staegh de soden af te spoelen;
 De mensch is als een pot die aen den vyere staet,
 Daer uyt geduerigh vocht en stagen waessem gaet.
 Indiender niemant pooght ons dijcken aen te vullen,
 't Is seker datse kortse geheel vervallen sullen;
 En soo men in de pot geen ander nat en doet,

't Is seker dat het vat haest ydel worden moet.
 Daer is een edel vocht in onse binne-leden,
 Dat staegh wort afgeteert en van de tijd bestreden,
 En soo het niet gestaegh door voetsel wordt gestijft,
 Eylaes! ons kranck gestel dat is terstont ontlijft.
 Soo dient dan oock de kunst hier regels in te ramen,
 Want dranck en nutte spijs hout ziel en lijf te samen,
 Wel aen dan, wieje zijt, leert hier den rechten voet,
 Wat datmen eten sal en hoe men drincken moet:

De mensch die staegh verslijt, gevoelt sijn swacke leden
 Geduerigh af te gaen en hellen na beneden,
 Verliesen haren stant en missen hare kracht,
 't En zy haer nieuwe jeught door voetsel word' gebracht.
 Verlies van vaste stof dat doet hem kost begeeren,
 Om weder op een nieu daer op te mogen teeren,
 En dorheyt van de maegh die geeft hem grooten lust,
 Op dat door eenigh vocht sijn dorst mocht zijn geblust.

Stelt vast dat u den ader-slagh
 Alleen maer weynigh dueren magh,
 't En zy dat ghy met goede kost
 Van flaeu te worden haer verlost.

De heere du Bartus in den derden dagh van sijn eerste weke:

Wat heeft de goede Godt geschapen nutte kruyden,
 Bysonder voor den mensch en alle siecke luyden,
 Niet een soo schralen wey, niet soo verwoesten velt,
 Daer niet een grooten hoop van planten wort getelt.
 Van planten wonder nut voor yeder aen te mercken,
 Verscheyden in het loof, verscheyden in het wercken,
 Verscheyden in de verw, verscheyden in den aert,
 Siet, wat een aerden klomp de menschen wonders baert!
 Laet iemant aert-gewas uyt thuyn en velden lesen,
 't Sal desen heylsaem zijn, en dien vergiftigh wesen;
 't Sal iemant dienstigh zijn oock in sijn hooghsten noot,
 't Sal iemant hinder doen en geven aen de doot.
 Men vont wel eer een kruyt dat ossen dede sterven,
 En maect' een ezel vet en deed' hem kracht verwerven,
 Daer is een ander kruyt 1), dat spreenwen wonder goet,
 Maer dat in haest den mensch de leste pijn doet.
 Een ander wederom dat sal de muyl vergeven,
 En brengen aen den mensch een nieu en vaster leven,
 Schoon dat hy is vergift. Let op den aconijt,
 Die ruckt als met geweld de menschen uyt der tijt:
 En desen onverlet, soo wort'er niet gevonden,
 Dat iemant nutter is ontrent de boose wonden,
 Die hem een slange steeckt of in de leden bijt,
 Daer van hy door het lijf gestage pijn lijft.
 Let op dit seltsaem kruyt en haer verholen krachten 2),
 Gantsch buyten ons begriip en boven ons gedachten,
 Het doot terstont een mensch, of vrou, of man, of kint,
 Indien het geen fenijn in hare leden vint.
 Maer is'er gif ontrent, het laet de menschen blijven,
 En pooght met alle kracht sijn vyandt uyt te drijven;
 Het vecht met het fenijn en dwinght'et met geweld,
 Tot dat'et op het lest alleen behout het velt.
 En als dit groen gewas den vyandt heeft verslagen,
 En d'eere van 't gevecht ten vollen wegh-gedragen,
 Soo scheyt'et uyt het lijf daer in de krijgh bestont,
 En door haer beyder doot soo wordt de mensch gesont.
 Wat dient'er meer geseyt, waer iemant komt getreden,
 Daer vindt men diep geheym en saken boven reden,

1) Scheerlingh of Dulle-kervel.

2) Wonderbare krachten van de krynden, insonderheyt van den Aconijt.

Daer vindt men hoogh beleyt. En, tot een kort beslyt,
Men vint den grootsten Godt oock in het minste kruyt.

CAP. VI.

VAN BROODT EN ALDERHANDE KOREN-WERCK.

De tijt doet haren ganck en schijnt ons aen te manen,
Te spreken met bescheyt van alderhande granen,
Te schrijven hoe men eerst het edel koren vont,
Ten dienste van de maegh en smake van den mont.
De menschen hebben eens alleen maer kruyt gegeten,
En vry een ruymen tijt geen beter kost geweten;
Oock in het aert-gewas vernam men vollen lust,
Als slechts door haer gebruyck den honger wiert geblust.
Het was een gulden tijt, wanneer de menschen saten
Te midden in het velt en niet als vruchten aten,
Met kleyne kost gedient. Het was een gulden tijt,
Als met een schotel moes een prinsse was verblijt.
Het was een gulden tijt, wanneer een kudde schapen
Gingh onder eenen boom met haren meester slapen,
Of weyden door het wout en voor en nevens hem,
En sprongh of op het spel of op een blijde stem.
Het was een gulden tijt, eer oyt de lieden dachten
Een os of jonge koe of ander vee te slachten,
En dat geen jarigh lam, met sijn onnosel bloet,
Haer monden had besmet, haer magen had gevoet.
't Is nu een ander eeuw, het vee dat wordt verslonden
Ten dienste van den buyck en van de grage monden,
Men wil geen kruyden meer tot spijsse van den noot,
Men wil de soete smaeck van nieu-gebacken broot.
Men wil dat lekker is. Wel, gaet dan vorder treden,
En tast hier in het graen als met de gantsche leden,
Doorgront den rechten aert van rogh en spelt en rijts,
En leyt ons van de lust en tot gesonde spijs.

Virgilius in 't eerste Boeck van sijn Landtbouwinge.

De wereltd leet hier voormaels noot,
Men vont'er graen noch witte-broot.
Men at of kruyden uyt het wout,
Of vruchten van het eycken hout.
Of bramen van een witten struyck,
Slechts voetsel voor een gragen buyck.
Maer doen quam Ceres in het lant,
Die eerst de ploegh en kouter vant;
Die heeft den rauwen hoop geleert,
Hoe dat het landt dient omgekeert,
En hoe men ossen t'samen voeght;
En na de kunst den acker ploeght;
Siet, dus soo wies het edel graen,
Dies had den eeckel stracks gedaen.

CAP. VII.

VAN MOES-KRUYDEN, SALAET, EN TOE-KRUYT.

Treedt nader, Hollandts-volck, hier is het nu geraden
Te cieren uwen dis met allerley saladen,
Dat sal u dienstigh zijn; de grootste van het lant
Die hebben menighmael het edel kruyt geplant.
De vorsten even selfs en wijtberoemde luyden,
Die hebben ondersocht de krachten van de kruyden,
Die hebben nagespoort, tot aen de minste vies.
Al wat'er in den hof of in de bossen wies.
Al wat hier nadeel doet of dienstigh is gegeten,
Is dienstigh over al en nut te zijn geweten,
Want die hier qualijck gaet, en sonder kennis pluckt,
Heeft sich des levens draet niet selden af-geruckt.
Wel leert dan na den eysch de kruyden onderscheyden,
En even aen den haert ten besten toebereyden;

Want soo je dat begrijpt en na de kunste doet,
Het stijft een swacke maegh en koelt onstuymigh bloet.

Daer komt een snelle doot oock op de jonge luyden,
Om dat men voetsel maeckt van alle vreemde kruyden,
En dat men eten derft van alderhande groen,
Dat even in het wout de beesten niet en doen.

Latou, Salaedt, beminde vrient,
Wierd voormaels alderlest gedient,
Maer komt nu eerst op onsen dis;
Seght wat hier van de reden is?

Als ick heb een vriendt of gast,
Soo wordt dus op hem gepast:
Ick wil, dat eerst krop-salae
Voor hem op de tafel stae,
En het dient alsoo gedaen,
Om wel af te mogen gaen;
Maer pareye met raket, 1)
Dienter mede by geset.

Laet malluw' en latou tot uwen dis genaken,
Dat sal u door het lijf een rassen afgangh maken,
Vergeet dit nimmermeer, het is een out gebruyck,
Want, naer uw wesen toont, ghy hebt een harden buyck.

CAP. VIII.

VAN DE EETBARE WORTELEN.

Hier sie ick, na my dunckt, een vorst 2) sijn knollen braden,
Hy eet met grooten lust, hy kan hem niet versaden,
Hy wil geen rijk geschenck, veracht het edel gout,
Vermits hy dit gewas in groote waerde hout.
De wortels, lieve vriendt, die in der aerden groeyen,
En zijn niet voor het swijn, of voor de grove koeyen,
Maer zijn oock even self geschapen voor den mensch.
En menigh billick hert dat vinter sijnen wensch.
Veracht dan geen radijs, en min de soete knollen,
Veracht geen hof-ajuyn met sijn gehayrde bollen,
Veracht geen roode peen, maer leert het recht gebruyck,
Men vintse dickmael nut ten dienste van den buyck.
Veracht geen cychorey, veracht geen pastinaken,
Sy konnen voor uw volck bequame spijsse maken;
Siet, al dit worteltuygh heeft oock sijn voetsel in,
En die het wel gebruyckt, veracht het vuyl gewin.

Hoe, wilje dan geen werck van soete knollen maken,
Sy hebben menigmael oock prinszen konnen smaken;
Men seyt dat noch de vorst die Romen heeft gebout,
Oock in den Hemel selfs hier van sijn maeltijt hout.

Een die sijn vader heeft gedoot,
Die eete Loock uyt hongers noot,
Dat acht ick slimmer kost te zijn,
Als dulle kervel, slim fenijn;
Hoe grof is oock den ackerman,
Die 't hart gewas verdouwen kan.

1) raket; look.

2) Manius Curius.

CAP. IX.

VAN DE AERDT-VRUCHTEN.

Wy komen tot een vrucht gewoon om laegh te wassen,
 Daer voor een yeder mensch is nodigh op te passen,
 Men siet'et in 't gemeen, het is een seltsaem kruyt,
 Wat langs der aerden groeyt en noyt om hoogh en spruyt,
 Pompoenen, die bykans aen niemant oyt en smaken,
 Zijn echter gantsch bequaem om letters op te maken
 Ontrent haer groene jeught; want als de schorsse wast,
 Soo groeyt met een het schrift en staet ten lesten vast;
 Maer wilder eenigh mensch haer laffen aert verschoonen,
 Soo moet de keucken-meyt al vry haer kunste toonen,
 Hier dient een goede saus van peper by te zijn,
 Of anders, laet die kost tot voetsel van het swijn.
 Hem die meloenen pluckt is nut te zijn geweten,
 Dat nau van duysent een is nut te zijn gegeten,
 Comkommers, seyt de kunst is van der maegden aert:
 Sy dienen haest gepluckt, en niet te langh bewaert.
 Een tragen hovenier die kan het hier verkerven,
 Want beyt hy wat te langh, de vrucht die sal bederven;
 Sy dient als van de steel te worden afgeruckt,
 Sy dient en jonck en groen en versch te zijn gepluckt,
 En versch te zijn gebruyckt. Denckt hier op goede luyden,
 Die lust en smake soeckt ontrent de groene kruyden;
 Maer druckt'et boven al wel diep in uw gemoet,
 Indien ghy dochters hebt, of jonge maeghden voet.

CAP. X.

VAN DE HEESTER-VRUCHTEN.

Laet ons nu vorder gaen, en spreken van de vruchten,
 Die voordeel konnen doen aen die in koortsen suchten;
 Vrient, denckt om dit gewas, wanneerje boomen plant,
 Het dient oock menigmael ten goede van het lant.
 Al wast het aerdigh tuygh alleen maer aen de struycken,
 Men kan het na den eysch met grooten nut gebruycken,
 De minste dingen selfs en dienen niet veracht,
 Sy hebben menigh mensch in beter stant gebracht.
 Daer is een tijt geweest, dat tot de wilde bramen
 De jonckheyt niet alleen, maer alle menschen quamen,
 Als tot een rijck bancket; men pluckte met vermaeck,
 Men vont'er heylsaem vocht en even soete smaeck.
 De vrucht, met suyver waes en koelen dau behangen,
 Wierdt by de grootste selfs in grooten danck ontfangen,
 Als hun die yemant schonck; siet, oock een slechte braem,
 Gehandeld na de kunst, was prinssen aengenaem.
 Maer boven dit gewas, soo vindt men nutter dingen,
 Die aen een swack gestel geen minder voordeel bringen:
 De kappers van den brem sijn liefstal aen den mont,
 En wie graveeligh is die achtse voor gesont.
 De suur-boom 1), wel bekend in al de naeste dalen,
 De beyers, in haer verw soo root gelijk coralen,
 De swarte krakekey en ander kleyn gewas,
 Bevindt men menigmael dat heeten brandt genas.

CAP. XI.

VAN DE BOOM-VRUCHTEN MET HARDE SCHELLEN.

Hier is een ander vrucht, hier is dat Amarillis
 Ten hoogsten wel bevat en best na haren wil is,
 Komt hier, ô Coridon! en brengt de lieve maeght
 Een fruyt, dat weynigh kost en efter haer behaeght.
 Het is een herders gift, ghy kont geen beter kiezen,
 Gaet, leght het in den korf gemaect van groene biesen,

1) Berberis.

En ciert dan uw geschenck met woorden van de kunst,
 Soo vind'je voor gewis haer ongeveynsde gunst;
 En soo ghy wenst het stuck ten beste voor te stellen,
 Seght, dattet is een fruyt van bijster harde schellen,
 Maer dattet even wel is binnen wonder soet,
 En dat sy tegen u aldus oock wesen moet;
 Dat sy een lange tijt, met wonder harde streken,
 Uw liefde tot den grondt scheen af te willen breken,
 Dat nu dien stegen aert dient af te zijn geleyt,
 En eens tot uwen troost het soete ja geseyt.
 Komt op een ander tijt en brengt haer Ockernoten,
 En als ghy in haer schoot die vruchten hebt gegoten,
 Soo seght haer dat het fruyt is dienstigh voor fenijn,
 Maer datter by de noot oock ruyte dient te zijn.
 En siet, op dit beleyt is mede wat te seggen,
 Dat ick niet voor en heb hier breeder uyt te leggen,
 Ghy, voeghter weder by de keest van uwen mont,
 En siet, hoe ghy het stuck te passe brengen kont.
 Weest ghy het boom-gewas, laet haer de ruyte wesen,
 En seght dat dit vermengh veel qualen kan genesen;
 Seght vorder, lieve vrient, dat hier te seggen valt,
 Maer siet, dat uwe tongh niet al te los en malt.

Het aertrijck metter ploegh of egge niet gewont,
 Droegh, uyt een gullen schoot en uyt een vetten gront,
 Al wat den mensche spijst: wat kruyt en bomen geven,
 Dat is aen al het volck genoegsaem om te leven;
 De vrucht van 't eycken-hout en van den wilden braem,
 Die waren even selfs de prinssen aengenaem.

CAP. XII.

VAN BOOM-VRUCHTEN MET SACHTE SCHELLEN.

Komt hier, wie immer was genegen om te snoepen,
 Gy wordt hier tot een feest van uwen aert geroepen:
 Hier is bevalligh ooft en ander boom-gewas,
 En wat men immermeer van gulle tacken las,
 Komt, pluckt nu metter hant en eet met volle kaken,
 Maer wiltet niet te grof of niet te gulsigh maken;
 Eet fruyten met bescheyt en na de rechte maet,
 En let wat hinder doet en wat de mage baet.
 Gy dient van al het ooft den rechten aert te weten:
 De perssen zijn vergif door onvoorsichtigh eten,
 De quee, de vijgh, de druyl, de mispel dient gemijt,
 Ten zy men die gebruyckt op haren rechten tijt.
 Den vroegen Abricok, den appel van granaten
 Kan desen hinder doen, en genen weder baten,
 De kunst geldt over al, en, waerom meer geseyt?
 Geen sake dient gedaen als met een goet beleyt.

Galenus in sijn Seste Boeck.

Indiender yemant is begeerigh om te weten,
 Wat peer of ander vrucht is nut te zijn gegeten,
 Die neme dit gemerck: het fruyt dat niet en kraeckt,
 Dat houtmen in 't gemeen dat alle monden smaectt.

Virgilius in 't tweede Boeck van sijn Lant-bouwinge.

Uyt Meden is een vrucht 1) in ouden tijt gesproten,
 Die heeft een egger sap in hare schors besloten,
 Daer kan geen beter dranck of nutter julep 2) zijn
 Voor nare spokery of ander slim fenijn;
 Want schoon aen eenigh mensch door gif de leden swelllen,
 Het sap dat sal het lijf in beter wesen stellen,
 Het kan meer bate doen als eenigh heylsaem kruyt,
 Het is een vinnigh suur, het bijt de swadder uyt.

1) Citroen.

2) julep; koel drank.

Dus als een stief-moer poocht, door fellen haet ontsteken,
 Haer voor-kint quaet te doen en haer verdriet te wreken,
 Of dat een spoockster grolt en vreemde lagen brout.
 Dit sap is, dat de doot met krachten wederhout;
 De stam daeraen het wast is geestigh opgeresen,
 En schijnt aen sijn gewaey een lauwerboom te wesen;
 En soo men uyt den reuck geen onderscheyt en nam,
 Het ware ja den boom die eerst van Daphne quam.
 En schoon al ruyst de lucht met wonder harde vlagen,
 Het blat dat kan een storm en harde buyen dragen,
 Het bloeytsel even selfs dat hout geweldig vast,
 Soo dattet op geen kou of sturen windt en past;
 De Meden achtent hoogh en 't wordt van hen gepresen,
 Vermits het van den stanck den adem kan genesen.

CAP. XIII.

VAN SUYCKER EN KRUYT.

Al wat men Hollandt noemt en zijn maer weynigh steden,
 En Hollandts vrienden selfs en zijn maer weynigh leden,
 En al van kleyn begrip; maer, des al niet-te-min,
 Daer schuylen over al verscheyden wonders in.
 Soo wie maer eens betreet den ringh van onse kusten,
 Die vindt een schoon preeel vol alderhande lusten,
 Al wat den Hemel sent of uyt der aerden groeyt,
 Dat komt ons mette zee ter haven ingevloeyt.
 Godt is gelijk een son, die duysent gulden stralen
 Laet op ons kleynen tuyn gedurigh neder dalen,
 Wat oyt aen boomen linge of op de velden stont,
 Dat komt hier aen het volck gevallen in der mont.
 Wat lijdt het heet Brasil op heden felle slagen,
 Om aen dit verre landt sijn vruchten op te dragen;
 Hier is geen suycker riet, dat in de dalen wast,
 En noch wordt hier de jeught met suycker overlast;
 Het Indisch rijk gewas van peper, foeley, noten,
 Wordt hier gelijk het graen op solders uytgegoten;
 Men pluckt hier geen caneel, geen ander edel kruyt,
 Wy deelen 't evenwel met gantsche schepen uyt.
 Bedenckt dit, Hollants volck, bedenckt den hogen segen,
 Die u door Godes handt soo wonder is vercregen,
 In alle rijk gewas sijn uwe velden schrael,
 Ghy noch, die niet en hebt, die hebtet altemael.

By d'Indianen wast een riet,
 Daer uyt syroop en suycker vliet,
 Een vocht dat seem en honigh-raet
 In soeten geur te boven gaet.

CAP. XIV.

VAN DEN OORSAECK VAN HET SLACHTEN DER BEESTEN,
 EN HET ONDERSCHEYT EN VERKIESINGE VAN
 'T VLEES.

Ten is, gelijk het schijnt, noch heden niet geweten,
 Wanneer dat eerst het vleesch by menschen is gegeten;
 Het kruyt, gelijk men veel in oude boecken leest,
 Dat is in langen tijt de beste kost geweest.
 Nu wordt het vlees gesocht tot nadeel van de beesten,
 En dat is aengenaem in alle blijde feesten,
 En, na de kunste leert, soo voet'et alderbest;
 Maer siet, dat ghy den buyck niet al te seer en mest.
 Want het dient met bescheyt en onderscheyt gegeten,
 En dit is wonder nut voor ons te zijn geweten:
 Hier is een groot verschil waer sich een dier onthout,
 Of op een schralen bergh, of in het groene wout:
 En of het heeft verkeert ontrent de dorre landen,
 Daer yeder voelt de son met heete stralen branden,

Dan of het in de kou gedurigh is gevoet,
 En daer het in de snee sijn woningh hebben moet;
 En of het kruyden eet, of anders harde basten,
 Die maegh en ingewant gedurigh overlasten;
 En of men eenigh beest ontrent den winter slacht,
 Dan of men langer toeft en tot den somer wacht;
 En of het in het bos sijn vryheyt heeft genoten,
 Dan of het in de koy plach op te zijn gesloten;
 Siet, dit loopt op het vlees. Maer leert dit voor het lest:
 Is 't jonck en kort en mals, soo isset alderbest.

Hier voormaels in den gulden tijt,
 Doe was de mensch met kruyt verblijt,
 Of wel met ooft of soet gewas,
 Dat yemant van de boomen las;
 Maer niemant wasser soo verwoet,
 Dat hy vermaeck nam in het bloet.

Daer is een edel gras vol geurs en wonder soet,
 Dat in de Spaensche kust de jonge schapen voet;
 Daer is een soete lucht en wonder klare beecken,
 Die uyt een hoogen bergh of van de rotsen leecken,
 Al dienstigh voor het vee; maer dat ick hooger acht,
 Daer is in dat gewest een onbekende kracht;
 Een stil en vreemt geheym als uyt de lucht gesegen,
 Daer niemant recht en weet waer in het was gelegen;
 Siet, daer uyt heeft het schaep hier vry al beter keest,
 Als elders daer men eet van het onnosel beest.
 Eet d'oogen van een viervoet dier,
 Gebraden aen een luchtigh vier,
 Maer van de vogels eet het breyen,
 Dat is uw dienstigh, soo ick meyn,
 Doch op dat'et gesonder zy,
 Soo doet'er sout en peper by.

CAP. XV.

VAN HET VLEESCH DER TAMME VIER-VOETIGE DIEREN.

Komt, leert hier, Hollants volck, waerom dat aen de Joden
 Het eten van het swijn door Moses is verboden,
 En hoe het dient genut, en hoe, na rechten eysch,
 Men eygent aen den mont het machtigh ossen-vleys.
 Leert wijders dat het kalf is dienstigh om te slachten,
 En dat geen wijsen kock het schaep en moet verachten,
 Geen hockjen van gelijk terwijl het beesjen syght,
 En na de geyte-melck en na den elder buyght.
 Een hamel van een jaer wilt dien oock niet versmaden,
 Sy kan met nutte spijs een holle maegh versaden:
 Maer wat het lam belanght, het dient te zijn gespaert,
 En tot een ander tijt en meerder nut bewaert,
 Maer siet, 't onnosel dier en kan het niet verwerven,
 Het moet oock voor den mensch, gelijk sijn moeder, sterven;
 O wreetheyt van het volck! wat gaet de menschen aen,
 Een dier dat niemant let, een schaepje, dood te slaen!
 My dunckt het heeft bescheyt een swijn te laten dooden,
 En op sijn vetten rugh een gragen mondt te nooden;
 Het is een gulsigh beest en dat niet goets en heeft,
 Terwijl dat het wroet en hier op aerde leeft.
 Maer 't is een seltsaem werck een schaep of lam te slachten,
 Die geven ons de vrucht van hare ruyge vachten,
 Die geven ons haer melck en daer uyt goeden kaes,
 En dat is aen den mensch een nut en voetsaem aes.
 Maer, des al niet-te-min, schoon sy ons schattingh geven,
 Sy mogen even wel by ons niet blijven leven,
 Ons buyck is soo een wolf, ons mont soo grooten vraet,
 Dat hem geen sachten aert, geen dienst te doen en baet.

Als d'eenw van yser nam begin,
Doen kreegh den mensch een harden sin:
Hy smeed' een swaert met fellen geest,
En at den os, het trouwe beest.

Waer heeft doch oyt een os een boose daet bedreven,
Dat hem soo licht de mensch gaet brengen om het leven!

Hy is een neerstigh dier dat onse landen ploeght,
En staegh sijn trouwen hals tot sware lasten voeght.
De mensch die is onwaert te nutten vette granen,
Die beesten moorden derft, die ons den acker banen;
Den os heeft u gediend en vry een lange wijl,
Moet hy voor sijnen loon nu vallen voor de bijl?
Hy heeft een kalen hals in uwen dienst gekregen,
En kan oock even dat uw herte niet bewegen?
Gewis soo trouwen beest en van soo goeden aert,
Was nut te zijn verschoont en waert te zijn gespaert.

't Is Ceres eerst geweest aen wien het gulsigh swijn
Een offer plagh te zijn,
Om dat het vraetigh beest den huysman schade doet,
En in het koren vroet.

Soo wordt de springer van de hin,
Geoffert aen de Nacht-goddin,
Vermits hy uytroept metter daet
Den aenvanck van den dageraet.

Als yemandt sijn geboorte-dagh,
Of ander feest te vieren plagh,
Dan was'et dat hy speck en ham
Uyt sijn beroockte schoorsteen nam,
En set'et voor een lieven vrient,
En die hielt sich dan wel gediend.

Brenght hammen voor den dagh van alderley gewesten,
Die uyt Westphalen komt dien hou ick voor den besten,
En schoon een machtigh swijn een gulsigh mensch vernuyght,
Set my een bigge voor die noch de moeder suyght.

Wat heeft het schaep gedaen! 't en leeft maer voor de menschen,
En 't geeft haer vette melck en wat sy vorders wenschen,
Sijn wol is aen het volck een deksel in der noot,
't Is nutter dat het leeft, als dat'et werdt gedoot.

Al wat'er wolle draeght en moet niet zijn gedoot,
Het geeft aen menigh mensch een deksel voor den noot.

CAP. XVI.

VAN WILT-BRAET.

Het wiltbraet dient bedacht en hier oock plaets gegeven,
Vermits dat hedendaeghs hier van de prinssen leven;
't Ginck eertijts anders toe, want, na men elders leest,
Soo is het tamme vee al mede wildt geweest,
Hier van is ons de jacht in ouden tijt gekomen,
Die heden wel te recht veel menschen is benomen,
't En is niet voor het volck, ten dient een yeder niet,
Dat hy met honden jaeght en wilde dieren schiet.

Laet heeren van het lant en groote prinssen jagen,
Die konnen dat beslagh en groote kosten dragen;
't Is beter dat het volck haer spijs in stilte koopt,
Als dat het na het wildt in woeste velden loopt.

Uyt de Spiegel.

Al heb ick tot het wildt een wonder groot verlangen,
Noch sal ick geenens haes in sijnen leger vangen;
Ick scheppe meerder lust, wanneer hy vaerdigh loopt,
Want 't heeft doch beter geur al wat men diere koopt.
Wel op dan, vluchtigh dier, waerom hier stil geseten?
Ghy dient niet sonder sweet of sonder stof gegeten,
Dat is uw beste saus; uw spier en snaect ons niet,
Als ghy uw sonder loop dus aen den jager biet.

Ghy sent my veel een haes en laet my vorder weten,
Dat hy sal schoone zijn die daer af heeft gegeten,
Tot seven dagen lanck. Maer Griet, dits enckel raes,
Of seker ghy en aet u leven genen haes.

Van al dat om den Hemel sweeft,
Is 't snepje 't beste dat'er leeft,
Maer van het wildt-braet uyt het wout,
Den haes men hoogst in waerden hout.

CAP. XVII.

VAN DE VOGELN.

Wy komen tot het heyr bekleet met dichte veëren,
En sien wat aen de maegh is beter om verteëren,
En wat'er dient genut, en wat'er dient gemijt,
En hoe dat yeder dingh heeft sijn besetten tijt.
Voor eerst laet ick het volck een nutten regel weten,
Dat als een vogel broeyt, hy niet en dient gegeten;
Maeckt spijs van den haen eer hy met hennen speelt,
Maer laet hem in het kot, wanneer hy jongen teelt.
'k En wil niet als in noot, 'k en wil u nimmer raden
Tot vogels die met vleesch haer hollen krop versaden,
't Is beter voor de maegh al wat van koren leeft,
En niet en is gemest, maer in het wilde sweeft.
Maer vraeghje, wat'er magh de beste vogel wesen?
Faisanten, waerde vrient, die worden hoogh gepresen;
Maer des al niet-te-min, soo hout een jongh patrijs
Noch beter voor de maegh en vry in hooger prijs.
Men seyt, hoe wel een mensch, door ongeregelt mallen,
De plage van Sint Job ten deele was gevallen,
Dat hy genesen sou, alwaer hy diep gevat,
Indien hy maer patrijs, en anders niet, en at.
Wat dat de Paeu belanght, die heeft te schoone veëren,
My dunckt dat aen het dier geen vraet behoort te deeren:
Hy is te bijster fel en wonder onbeleeft,
Die aen een wreeden kock soo schoonen vogel geeft.
Maer wat de vogels raect die in het water leven,
En echter in het veldt en om den hemel sweven,
Al maeckt dit gantsche rot een grof en machtigh bloet,
Het is noch even wel gesonde luyden goet.
De stadt van Dorderecht die kan het ons getuygen,
Dat daer meest al het volck weet voetsel uyt te suygen,
Dat nut en dienstigh is; wel, acht dan onsen bout,
Die oock de Fransche kust in grooter waerden hout.

Krijght ghy misschien een spaden gast,
Op wien ghy niet en hadt gepast,
Soo doodt een hin en steect's in most,
Soo wordt haer vleesch noch malsse kost.

Martialis doet de Faisant spreeken als volgt:

Als Jason 't gulde vlies uyt Colchis had genomen,
Doen ben ick met den helt in Grieckenlant gekomen;
Te voren was alleen mijn huys en vaderlant,
Daer hy tot sijn gerief een koninghs dochter vant.

De Ringh-duyf is een spijs die kan de kracht vertragen,
Waer door een eerlijck man sijn vrouwe moet behagen;
Ghy, die het echte bedt wilt schudden na den eysch,
En eet de ringh-duyf niet, sy maect onwilligh vleys.

Hebt ghy een jonge paeuw voor uw en disch gebraden,
En dat ick met een hoen uw mage quam versaden,
Of vet cappoenen vleys in plaetse brengen wou,
Ick weet dat mijn gerecht u niet bevallen sou.
Maer opent doch een reys den grondt van uw begeeren:
Is 't om sijn staert te doen of om sijn gulde veëren?
Of is 't om dat het beest soo dier u komt te staen?
Hoe dat het wesen magh, ten is maer enckel waen.
Al zijn de pluymen schoon, sy doen geen vogel smaken,
Het oogh wordt u verleyt door schijn en beusel-saken;
Het vruchtbaer hoender-kot verdient soo grooten prijs,
Als eenigh paeuwenvleesch of diergelijcke spijs.

Is u een ende toebereyt,
Soo eet'er van met onderscheyt;
De borst en hals is alderbest,
Dus sent de kock al wat'er rest.

Siet, wat een lever heeft de gans!
Sy overtreft het dier bykans,
Dies seyde ick, als ick die besagh:
Ey, segh my waer dit schepsel lagh.

CAP. XVIII.

VAN HET GENE DAT VAN DE DIEREN KOMT.

Ghy moet, ten zy ghy wilt, noyt levend' dier verslinden,
Daer is oock buyten dat wel voetsel uyt te vinden;
Daer is kaes, boter, melck, wey, eyers, honigh-raet,
Waer van oock menigmael een prinsse wordt versaet.
Het nut van dese kost is metter daet te wijsen,
Maer dat het koe-beest geeft is boven al te prijsen.
Wie hier aen twijffel slaet, die sie maer Hollandt aen,
Dat laet aen alle kant sijn edel suyvel gaen;
Dat stort sijn rijck gewas in alle verre landen,
Vermits het dienstigh is voor alle grage tanden;
Dat stort aen alle kant, uyt sijnen vollen schoot,
Een dienstigh onderhout, een voetsel in der noot.
Prijst Spagnien, prijst haer ooft, en wat'er plagh te groeyen,
Ons Hollandt prijst te recht de vruchten van de koeyen,
Van daer komt nutte kost ten goede van den mensch,
Van daer komt mont-vermaeck en vollen herten wensch.
Het ooft dat Spagnien sent en is maer eens te plucken,
Of is maer op een jaer voor eenmael uyt te drucken,
Maer dat een koe-beest schenckt is vry al rijcker schat,
Want tweemaal op een dagh soo geeft'et edel nat.
Benijt dan Spagnien niet, benijt geen verre landen,
Al wast'er enckel gont of ander rijcke panden;
Danckt Godt, ô Hollandts volck! en hout u voorts gerust,
Godt regent enckel heyl op uw vermaerde kust.

Het is de beste melck, wanneer de grage koeyen
Te midden in de Mey de groene kruyden snoeyen,

Want als het dorre stroo de kudde 's winters voet,
Dan is haer voetsaem soch in verre niet soo goet.

CAP. XIX.

VAN VISCH.

't Is nu de rechte stont te komen tot de visschen,
Die eertijts menigh vorst schier noyt en konde missen;
Lucullus hold' een rots tot in de woeste zee,
Om vissen uyt het diep te locken aen de reë.
Een visch heeft meerder prijs by wijlen moeten gelden,
Als schapen uyt de stal, als ossen uyt de velden;
Ja, wat aen eenen visch wel eer is uytgeleyt,
Daer kan een groot banquet nu worden voor bereyt.
Maer wat van desen aert geduerigh plagh te woelen,
Of in den modder-sloot of in vervuyelde poelen,
Bant die van uw en dis. Maer van een klare beeck
Vangt daer een goede soo op 't eynde van de weeck.
De visschen van de zee die werden hoogst gepresen,
En soo die schubben heeft, daer kan geen beter wesen;
De vis van desen aert die hout men wonder goet,
Doch meest die sich onthout ontrent den hollen vloet,
Is 't niet een seltsaem dingh! een visch gewoon te rusten,
En die in stille woont als in gestage lusten,
Is grondigh, sonder keest, en van een vreemde smaeck,
En geen besette mondt en vint'er oyt vermaeck.
Maer die met harden storm gedurigh werdt gedreven,
En door het woeste diep gedwongen is te sweven,
Die heeft een beter vleys en wordt'er om gesocht,
En wordt oock wel te recht om hooger prijs gekocht.
Het is hier met den mensch oock even dus gelegen:
Hem dient geen stille rust, maer eer een staegh bewegen,
Hem dient geen stille zee, maer eer een hollen vloet;
Want sonder voorigh leet en is geen vreugde soet.

Barbeel, die in uw quaetsten tijt,
Vry beter als te voren zijt,
Ghy hebt een gaef in u alleen,
Die geen dier oyt en was gemeen,
Dat is, dat u den ouden dagh
Maeckt beter als te voren plagh,

Oesters, Garnaet, Alykruycken,
Is geen kost voor alle buycken,
Want dat woont in harde schelpen,
Plagh den honger niet te stelpen;
Kreeft, en Steur, en Bosse-krabben,
Schoon sy ons de mage schrabben,
Zijn alleen voor geyle lusten,
Die ons noyt en laten rusten.
Ghy, die na den regel leeft,
Eet dat beter voetsel geeft.

CAP. XX.

VAN DEN DRANCK, EN EERST VAN HET WATER.

Wy komen tot den dranck, de koelte van het leven,
Die kan een dorstigh mensch als weder adem geven,
Die kan een dorre ziel vernieuwen hare kracht,
Schoon dat se leyt en sucht en van den dorst versmacht.
Maer leert hier, Hollandts volck, eer dat wy vorder komen,
Wat vocht tot uw en dranck is dienstigh ingenomen;
Niet alderhande nat en dient tot dranck bereyt,
Dus maect in dit geval een noodigh onderscheyt.
Het water was voor eerst een dranck voor alle menschen,
En niemant van het volck en konde beter wenschen,

Het bier was onbekent dat heden wonder doet,
 En daer en werdt geen druif getreden met den voet.
 Men wist geen honigh-raet met water op te zieden,
 Om voor een soeten dranck de gasten aen te bieden;
 Neen, neen, een suyver nat was dienstigh aen den mont,
 Het was gemeenen dranck en yeder bleef gesont;
 Doch naer het eerste volck van Godt is afgeweken,
 Soo woont'er slim vergif oock in de reyne beken,
 Hier vint men seltsaem vocht dat suur en bitter smaect,
 En elders killigh nat dat dicke kroppen maect.
 Ghy, wilje na de kunst gesonde waters kiezen,
 Waer van haer schoone verw geen maeght en sal verliesen,
 Geen man sijn jeughdigh bloet; soo komt, geminde vrient,
 En leert hier wat gekoockt of rau gedroncken dient.

UIT JUVENALIS.

Wie vont oyt vreemt de dicke kroppen,
 Als hy genaect de koude toppen,
 En onder hem de klippen siet,
 Die al de werelt Alpes hiet?

Het water eerst gekoockt en dan met snee verkoelt,
 Hier uyt is 't dat de Vorst¹⁾ geen kleyne lust gevoelt,
 Te weten als sijn maegh, verhit door dranck en spijs,
 Vereyst tot haer behulp de koude van het ijs.

CAP. XXI.

VAN WIJN.

O wijn, ô machtigh nat! ô wijngaerts soete vruchten!
 Ghy doet de bleecke sorgh en alle droefheyte vluchten,
 Ghy jaeght de vreesse wegh en geeft een blooden man,
 Dat hy oock voor een prins vrymoedigh spreeken kan.
 Hy schijnt hem vet te zijn, schoon dat hy bijster schraelis,
 Hy beeldt hem rijckdom in, al is hy maer een kalis,
 Hy pocht op sijn beleyt, en niemant sijns gelijk;
 Een hoeft vol soete most dat is een koningrijk.
 Indien een jonge vrou uw krachten komt te smaken,
 Ghy sult haer gulle jeught, haer lusten gaende maken,
 En alsse boven maet haer met uw vocht begiet,
 Sy kent haer eygen man, haer echten hoeder niet.
 Ghy kont door uwe hulp een dommen geest verlichten,
 Ghy kont een traegh verstant een vaersjen leeren dichten,
 Ghy maect dat menigh vorst sijn hoogen staet vergeet,
 En, als het hem betaemt, sijn plichten niet en weet.
 Maer ghy noch even wel, gelijk wy kunnen mercken,
 En pleeght niet over al op eene voet te wercken:
 Hier wordt een deftigh man door u gelijk een schaepe,
 En daer een hoogh gemoet gelijk een rechten aep;
 En sooje noch een reys voor hem wilt laten tappen,
 Hy sal in korten stontd gelijk een exte klappen;
 En soo ghy vorder gaet, een mensch die wordt een swijn,
 Siet daer, ô soete jeught! de krachten van den wijn.

OVIDIUS.

Gelijk onmatigh spel ontrent de jonge vrouwen
 Kan menigh ongemack en vreemde plagen brouwen,
 Soo baert ons oock de wijn, gedroncken sonder maet,
 Verswackingh in de kracht en menigh ander quaet.

CAP. XXII.

VAN BIER.

Wie kander van het bier den rechten aert beschrijven,
 En of het dienstigh is voor alderhande lijven,

Dewijl het wordt gekoockt uyt alderhande graen,
 En dat'er seltsaem kruyt oock onder wordt gedaen;
 De waters even selfs zijn niet van eender krachten:
 Het eene wordt geput uyt ongesonde grachten,
 Het ander uyt een boeck of uyt een driftigh zant,
 Het ander uyt een poel of uyt een siltigh lant.
 Ick sal dan, Hollandts volck, in weynigh hier besluyten,
 En op dit gantsch beslagh een korten regel uyten;
 Maeckt, dat sich uwen dranck in dese palen hout:
 Niet al te bijster jonck niet al te lijdigh out.

Schimp-dicht uyt de Grieksche Epigrammata tegen het Bier.

Wat zijt ghy, lieve vrient? sout ghy wel Bacchus wesen,
 Van alle man bemint van yeder een gepresen,
 Van Jupiter geteelt? neen, die en zijt ghy niet,
 Gelijk men aen uw verw en al uw wesen siet;
 Ghy zijt van quaden reuck en uwe dampen stincken;
 O 't is een ander nat waer van de Goden drincken,
 Dat heeft een frissen geur en vry al beter smaect,
 My dunckt ick word' een Godt, als ick het vocht genaect.
 Voorwaer, ghy zijt geteelt daer noyt een wijngaert groeyde,
 En daer noyt Ackerman haer gulle rancken snoeyde;
 Ghy kreeght uw wesen niet uyt soo een edel hout,
 Maer uyt een brouwers kuyp en vunstigh gersten mout.

CAP. XXIII.

VAN TABACK.

DE TABACK-BLASER SPREEKT:

Wat magh'er eenigh volck speck, vlees, of hammen wenschen
 Al dat maect drabbigh bloet en onvermeuge menschen.
 Voor my ick weet een spijs die ick al beter hou,
 Die draegh ick in mijn sack of in mijn wijde mou.
 Kom, let op mijn bedrijf, ten zijn geen slechte saken,
 De kock dien ick gebruyck dat zijn mijn eygen kaken,
 Mijn keucken is een pijp, een doos mijn schapperae,
 Die draegh ick even staegh waer dat ick henen gae;
 Een bladt is mijn gebraet. Van hier, ô grage monden!
 De schoorsteen is mijn neus, is dat niet wel gevonden?
 En roock dat is mijn dranck; wat pas ick op de wijn?
 Ick kan oock sonder hem gerust en vrolijk zijn.
 'k En hoef aen geen servet mijn handen af te veggen,
 Een kleyntjen wel gebruyckt dat is een grooten zegen;
 Wel, laeckt my dien het lust. Het is een rustigh man,
 Die met de minste kost hem vrolijk maken kan.

CAP. XXIV.

VAN ZOUT.

Het zout is wonder nut, het moet'et al bewaren;
 Wie kander sonder dat in verre landen varen?
 Al wat den mensche voet, al wat men suyvel hiet,
 En deught niet sonder sout noch sonder peeckel niet.
 Geen kock en kan bestaen, geen meyt en weet te koken,
 Soo haest als haer het zout en peeckel heeft ontbroken;
 En wie de tafel deekt en zout daer op vergeet,
 Die toont dat hy sijn Ampt in geen deel en weet.
 Zout dient ontrent het vlees, het dient ontrent de vissen,
 Dies kan men beter gout als zout op aerde missen;
 Maer hier en over al soo dient de middel-maet,
 Want als men die vergeet, soo wordt het goede quaet.

CAP. XXV.

VAN DE BEWEGINGE EN RUSTE DES LICHAEMS.

Een die gesontheit wenst die moet hem staegh bewegen,
 Dat is de rechte grondt van soo gewensten zegen;

D) Nero.

Speelt, jonckheyt, met den tol of met den harden bal,
 Of jaeght een vluchtigh wilt in eenigh lustigh dal.
 Of roeyt een schuytjen voort, of rijt op snelle paerden,
 Of opent met de spaë den boesem van der aerden,
 Ter eeren van den hof, op hope van de vrucht,
 Soo tijt het bleeck gespuys, de siekten, op de vlucht;
 Soo wordt het innigh vyver, de gronden van het leven,
 Verwackert, fris gemaect, en uyt den slaep gedreven;
 Soo wordt het lichaem sterck, en al de binne-kracht,
 Indien het somtijts flaeut, in beter stant gebracht.
 Wel, vrienden, reptje dan, want stil en ledigh wesen,
 En werdt noyt door de kunst den menschen aengewesen,
 Het water als het rust dat wordt in korten vuyl,
 En van een klare beeck soo wordt een modder-kuyl.

OVIDIUS.

Met ruste is de geest en oock het lijf gepast,
 En beyde die vergaen door al te stagen last.

Wanneer het water stille staet,
 Wanneer de mensche ledigh gaet,
 Wanneer het yser rusten moet,
 Niet een van drie en blijfter goet.

CAP. XXVI.

VAN SLAPEN EN WAKEN.

Hoe kort is onse vreught en van hoe weynigh uren!
 Al wat men blijdschap heet en kan niet lange duren,
 Te midden in het spel of in het blijde feest,
 Daer siet men menigmael een lichaem sonder geest.
 Gaet, kiest tot uw vermaeck het puyckje van de lusten,
 't En is als geenen tijt, de sinnen willen rusten;
 Geselschap, soete wijn, gesangh en snaren-spel,
 Een nacht-waeck sonder meer verkeert'et in gequel.
 O slaep! ghy zijt een salf voor alle droeve saken,
 Ghy kont de sinnen nieu en weder lustigh maken,
 Ghy zijght dan over ons wanneer het licht vergaet,
 Maer des al niet-te-min, soo doet het in de maet.
 Te veel in ruste zijn en al te langh te waken,

Dat kan ons allebey onnut en deusigh maken;
 Gesellen, met een woordt: de maet geldt over al,
 En waer men die vergeet, daer baert'et ongeval.

TIBULLUS.

De slaep-godt is geweldigh soet,
 Hy doet de krancke sinnen goet.

CAP. XXVII.

VAN AF-SETTEN EN BEHOUDEN, ALS OOCK VAN HET
 BY-SLAPEN.

Hoe kranck is ons gestel! hoe vaerdigh om te sterven!
 Een wint te seer geperst die kan een mensch bederven,
 Het water opgestopt dat brenght hem in de noot,
 En ick en weet niet wat dat brenght hem aen de doot,
 Doet wat natuer vereyst, dat sal u kunnen baten,
 Wat pooght om uyt te zijn dient uyt te zijn gelaten;
 Men geeft noch wat verdraghs schoon dat men honger lijt,
 Maer als'er afganck perst dan schaet de minste tijt.

CELJUS.

Een sacht, een reyn en vrolijk bedt,
 Daer voor men twee paer schoenen set,
 Dat is den mensch een nutte saeck,
 En kan hem dienen tot vermaeck,
 Indien hy na den regel gaet,
 En hout de gulde middel-maet;
 Maer die, met lusten opgevat,
 Spilt al te ruym sijn dierbaer nat,
 Dies rijck en kan niet lange staen,
 Maer sal in korten ondergaen;
 De geest en oock het lichaem queelt,
 Wanneer de lust te dertel speelt;
 En zijt ghy swacker alsje plaeght
 Eer datje by uw vrouwe laeght,
 Soo leght uw saken beter aen,
 Want, vriendt, ghy hebt te veel gedaen;
 Weest daerom, hier en over al,
 Niet al te wijs, niet al te mal.

HOE EN OP WAT MANIEREN DE VERHAELDE MIDDELEN, IN ELCK GEDEELTE DES OUDERDOMS, TOT DE GESONTHEYT MOETEN WORDEN GEBRUYCKT.

CAP. I.

HOE BY EEN YEGELIJK IN 'T GEMEEN DE GESONTHEYT
MOET BEWAERT WORDEN.

Treedt dieper in het werck en leert gemeene gronden,
Die tot uw lijfsbehout de kunst heeft uytgevonden,
Leert, hoe men spijs en dranck en lucht gebruycken moet,
Ten eynd' in u ontstae een fris en jeughdigh bloet.
En om tot uwen dienst een weinigh hier te seggen,
En tot het vorder werck den gront te mogen leggen,
Soo leert van heden aen, als voor den besten raet,
In alle dingh te gaen na rechte middelmaet.
Geen mensch en zy te luy, geen mensch en moet de leden
Tot al te grooten werck en stagen last besteden;
Hebt niet te schralen kost, hebt niet te gullen keel,
En slaept niet al te langh, en waeckt niet al te veel.
Gewent u niet te licht, om op gesette stonden
Te nemen medecijn, en vast te zijn gebonden
Aen regels van de kunst: en neemt geen drancken in,
Om ick en weet niet wat, of uyt een luchten sin;
Door vasten, stil te zijn, of door gerust te leven,
Wordt dickmaels sonder meer een koortse weghgedreven.
Weest matigh, dertel volck, ghy kont oock sonder kost,
Van pijn en ongemack, van siekten zijn verlost.

Al watter uyt den regel gaet,
Dat is voor alle menschen quaet,
En daerom dient, na rechten aert,
De gulde middel-maet bewaert.

Al wat den mensch staegh wedervaert,
Wordt als sijn ingeboren aert.

Pooght ghy een stillen geest en welgestelde sinnen,
Pooght ghy een vasten stant in uw gemoet te winnen,
Siet hier een korte les die wonder veel besluyt:
Jaeght hope, jaeght den angst, jaeght druck en blijdschap uyt.
Daer is geen beter wegh om wel te mogen leven,
Als aen dit grilligh volck geen tijt of plaets te geven;
Want konje dat gewoel niet wijsen van der hant,
Ghy wordt, gelijk een slaef, gehouden aen den bant.

Het is by wijlen nut, met drancken af te drijven
Het slijm dat in de maegh of elders plagh te blijven:
Maer als men dat te veel of sonder reden doet,
Soo wordt na rechten eysch het lichaem niet gevoet.
En daerom wordt de mensch verswackt in al de leden,
Dat leert de ware daet en oock de wijse reden;
En swackheyt is de gront en als een vruchtbaer zaet,
Waer uyt de bleecke koorts en ander quael ontstaet.

Al die haer billen,
Gewennen tot pillen,
Haer oogen tot brillen,
Die moghen wel stillen
Haer malle grillen,
Ten zy sy willen,
Haer leven spillen.

Die 't lijf gesont behouden wil,
En wese niet gedurigh stil,
Maer plege staegh een matigh werck,
Dat maeckt de swacke leden sterck,
En word' oock niet te seer gevoet,
Dat is voor ziel en lichaem goet.

CAP. II.

WAER DE OUDERS OP MOETEN LETTEN IN 'T TEELEN
DER KINDEREN 1).

Een die genegen is na rechten eysch te schrijven,
Hoe dat men langen tijt magh fris en jeughdigh blijven,
Dien is ten eersten nut dat vlijtigh zy gelet,
Wat regel noodigh is omtrent het echte bet.
Al die maer vunsigh saet in haren acker saeyen,
En kunnen anders niet als snode vruchten maeyen,
En wie dat huysen bout en quade gronden leyt,
Heeft sich maer enckel leet en moeyte toebereyt.

1) Is te letten, dat aangaende de voort-teelinge, en hoe het selve he-
hoorlijk, en niet na den vleesche behoort te worden in 't werck gestelt,
in het derde deel van het houwelijk (overlange hy desen schrijver uytge-
geven) in 't breede is verhaudelt, en kan aldaer hy den leser worden na-
gesien, en mach dan daer by voegen 't geene dat hier uyt verscheyden
andere schrijvers nader wordt aengewesen.

Ghy, die eens Naso laest om wel te leeren minnen,
 Leert hier te deser tijt, hoe kinders zijn te winnen;
 De kunst heeft wonder in, schoon ghy veel dingen weet,
 Hier dienen even wel uw sinnen in besteet.
 Komt, leert dan na den eysch een jonge vrou beslapen,
 Om uyt het echte bedt bequame vrucht te rapen;
 Want die hier na de lust en buyten reden gaet,
 Beklaeght sijn door gewoel wanneer het is te laet.

Verkiest bequamen tijt om wel te mogen paren:
 Een man beginne werck ontrent sijn dertigh jaren,
 Een vrijster magh het doen ontrent de seventien,
 En eer om wel te gaen en magh het niet geschiên.
 Genaect geen echte vrou wanneer zijt beschoncken,
 Ghy zijt dan niet bequaem als om te leggen roncken;
 't Is hinder aen het landt als yemant qualijck mint:
 Een ongeregelt bedt, een ongeregelt kint.
 Maer om met goet verstant dit uyt te mogen werken,
 Soo dient op dit bedrijf de leser aen te mercken,
 Dat wel geen droncken hoeft kan nut en dienstigh zijn,
 Dat is een gulsigh mensch, verwonnen van de wijn;
 Maer wie dat edel nat soo matigh heeft genoten,
 Dat slechts een soete vreught is uyt de wijn gesproten,
 En dat het machtigh vocht niet verder is gegaen,
 Soo magh, seyt ons de kunst, het teelen wel bestaen.

Men hout, wanneer de wijn is matigh ingenomen,
 Dat uyt het echte werck dan gauwe kinders komen,
 Maer hier dient wel besorcht te houden rechte maet,
 Ten zy men hinder soeckt ontrent het echte saet.
 Maer hier wordt nu gevraeght, wanneer men sal beginnen
 Te naken tot de vou om vrucht te mogen winnen;
 De kunst heeft ons geleert, dat voor het echte zaet
 Is best te doen het werck ontrent den dageraet;
 Dan heeft de maegh geteert, dan zijn de binne leden,
 Gesuyvert mette nacht van alle rauwicheden,
 Dan zijn de geesten fris, wanneer men heeft gerust;
 Maer wie des avonds teelt die siet meer op de lust.

EEN GEVAL SEKER VERMAERT MEDECIJN VOORGEKOMEN,
 GELIJK DR. BEVERWIJCK 'T SELVE VERHAELT IN
 HET TWEDE DEEL VAN DE SCHAT DER GE-
 SONTHEYDT IN 'T TWEDE CAPITTEL.

Moy Geertruyt eerst getrouwt, die was gesint te weten,
 Wanneer men alderbest den echten acker spit,
 Een geestigh medecijn beneffens haer geseten,
 Bedacht hem op de vraegh en sey ten lesten dit:
 Wanneer de dageraet haer rosen komt ontluycken,
 Dan is het spel gesontst en voor de leden goet;
 Maer die ontrent de nacht haer echte deel gebruycken,
 Genieten meerder lust en vinden meerder soet.
 Wel (sey de jonge vrou), soo wil ick dan besorgen,
 Te plucken in het bedt de vruchten van de jeught,
 Vooreerst, om wel te zijn, ontrent den rooden morgen,
 En, als het avondt werdt, dan om de soete vreught.

DE OUDE HEBBEN GAERNE GESIEN DAT DE KINDEREN
 HAREN VADER GELEECKEN, GELIJK HET BLIJCKT
 BY HET BRUYLOFTS GEDICHT VAN MANLIUS
 TORQUATUS EN JULIA.

CATTULLUS SPREEKT:

Ick wensche dat een aerdigh kint,
 Het schoonste dat men yewers vint,
 Het soetste van de gantsche stadt,
 In uwen schoot gedoocken sat.
 En dat het, met een soeten lagh,

Sijn vader wenste goeden dagh,
 Sijn vader even soo geleeck,
 Dat yemant, die het maer bekeeck,
 Terstont aen 't kroos en wesen sagh,
 Wie dat de vader wesen magh,
 Ter eeren van de rechte trou,
 En u ten goede, waerde vrou!

VERHAEL VAN THOMAS MORUS.

Na dat Jan Albeschick getrouwt was binnen Lonnen,
 Soo hadt hy metter tijt al menigh kint gewonnen,
 Maer als de goede Jan den gantschen hoop bekeeck,
 Soo vondt hy onder hem niet een dat hem geleeck.
 Dit heeft sijn lossen kop te bijster seer gespeten;
 Hy meende dat het wijf hadt achter uyt gesmeten,
 En watter yemant doet en watter werdt geseyt,
 Het stuck by hem gelooft en werdt hem niet ontleyt.
 't Geviel om dese tijt dat Trijn een soontje baerde,
 Dat schiër in alle dingh na sijnen vader aerde;
 Dit heeft het grilligh hoofd in volle daet bemint,
 Hy meynde dat alleen dit was sijn eygen kint.
 Maer siet, een kluchtigh quant die quam met hem te spreken,
 En seyde: lieve maet, ghy seylt verkeerde streken,
 Hebt gy geen vaster grondt ontrent een echte vrou,
 Soo waerje beter noyt gekomen in de trou.
 Siet, als een dertel wijf laet haren acker telen
 Van yemant, wel gewoon met haer te komen spelen,
 En dat sy seker weet haer man is in de stadt,
 Soo isse van den anghst gedurigh opgevat;
 Sy is geheel ontset en al haer sinnen schromen,
 Dat hy sal daer ontrent en by den handel komen:
 Hierom soo wordt sijn beelt soo diep in haer geprent,
 Dat sy het aen de vrucht ten vollen oversent;
 Haer man is daer te sien; siet, dus soo gaen de saken,
 Men kan op dit geheym geen vaste gronden maken:
 Of 't kint sijn vader lijckt of dat het anders gaet,
 Ten maeckt geen vrouwe goet, ten maeckt geen vrouwe quaet.
 Het gaet'er seltsaem toe, als mans en jonge vrouwen
 Ten goede van het landt den soeten acker bouwen,
 Nature doet haer werck, doch waer en hoe en wat,
 Dat heeft tot heden toe geen mensche recht gevat.
 Daer stont doen Jan en keeck, en gaf het spel gewonnen,
 En heeft sijn ouden luym na desen noyt begonnen.
 Wel vrienden, alsje scherst of soete reden drijft,
 Maeckt staegh dat man en vrou in goede vrede blijft.

In 't bedt te weeligh zijn belet het vruchtbaer telen,
 En daerom moet het wijf niet al te dertel spelen;
 Want in een lossen doel, daer in dat yemant schiet,
 En treft men noyt het wit waerop de schutter siet.

CAP. III.

TEEL-KONST VOOR DE GENE DIE GENEGEN ZIJN HAER
 GESIN EN MET EENEN DE WERELT TE VER-
 MEERDEREN.

Indiender yemant is begeerigh om te weten,
 Hoe dat de minneplicht behoort te zijn gequeten,
 Dit let op dit geschrift en op de beddewet,
 Die u hier door de kunst voor oogen wordt geset.
 In 't soetste van de Mey, wanneer de velden bloeyen,
 De kruyden jeugdigh staen, de boomen lustigh groeyen,
 Als ghy dan hebt gerust, de mage wel geteert,
 En dat u geen verdriet of swaer gepeyns en deert,
 Uw leden zijn verquickt, vermoeytheyt weg genomen,
 En dat in hare plaets de geesten zijn gekomen,
 Soo dat uw jeugdigh bloet, als van den slaep verweckt,

Wordt gaende door het lijf en na de vrouwe streckt,
 En dat uw soete duyf heeft wel-gestelde sinnen,
 En leden wel bequaem om zaet te mogen winnen,
 Soo roept tot uw behulp den vader van de trou,
 Begeeft u dan met ernst ontrent een jonge vrou,
 En doet dat u betaemt; en, naer uw reyne lusten,
 Soo wilt noch op het bedt een weynigh blijven rusten,
 Oock sluymert noch een wijl; of soo u slaep ontbreeckt,
 Soo maeckt dat ghy alleen van soete dingen spreeckt.
 Een quelligh bedt-gepraet en dient geen jonge vrouwen,
 En past geen echte mans die haren acker bouwen;
 Ghy dan, jaeght bange sorgh en droefheyd op de vlucht:
 Een acker eerst bezaeyt die wil een sachte lucht.

CAP. IV.

IN HOE VEEL MAENDEN EEN KINDT VOLDRAGEN WORT.

Het is een out verschil en overlanch gedreven,
 Waerom men in het recht niet selden heeft gekeven,
 Hoe langh een echte vrou haer kinders dragen kan,
 Om niet verdacht te zijn van eenigh ander man.
 Daer is een vasten tijt dien alle beesten dragen,
 Een hont en heeft niet meer als hondert twintigh dagen,
 Tien maenden hout een paert sijn veulen in den bant,
 Twee jaren geeft het volck den grooten oliphant.
 De tijt van hare dracht die wordt hun lanck gegeven,
 Naer mate van het beest, of naer het plagh te leven.
 Is 't groot of leeft het lanck, soo heeft et meerder tijt
 Als yet dat kleynder is, of haest ter aerden glijt;
 Doch wat de menschen raect, men kent geen vaste stonden,
 Daer aen een vruchtbaer wijf in desen is gebonden,
 Soo dat haer goeden naem niet eens in twijffel staet,
 Schoon sy een langer tijt als negen maenden gaet;
 Doch wilder eenigh mensch dit naerder ondersoecken,
 Die magh sijn oogen slaen op langh geschreven boecken;
 Voor my, ick schaf het af hier dieper in te gaen,
 Maer wijs op dit bedrijf geleerde schrijvers aen¹⁾.

CAP. V.

VAN DEN ARBEYT, EN HET AMPT DER VROE-VROUWEN.

Het wonderbaer geheym, den inganck van het leven,
 Dient mede voortgebracht en na de kunst beschreven;
 Want als men quaet beleyt ontrent het baren vint,
 Het schaet'er twee gelijk, de moeder en het kint,
 Wel aen! de vrucht is rijp, sy kan niet langer dueren
 In dat versgelt slot; bereyt de kinder-lueren,
 De moeder voelt gewoel, de leden zijn ontstelt,
 Het kint wil meerder lucht en soeckt een open velt.
 Hier dient een handigh wijf in dese kunst ervaren,
 Die schickt voor al het werck om wel te mogen baren;
 Die leert de jonge vrou hoe sy haer voegen moet,
 Als sich de vrucht beweeght en tot de reyse spoet.
 Die weet het teer gewas al sachtjens af te leyden,
 En kan het van de pees en van de moeder scheyden.
 Die weet het tanger lijf, het kiecken-murruw vleys
 Te vatten daer het dient, te keeren na den eysch.
 Ghy, weest dan hier besorght om wel te mogen kiezen,
 Indien ghy niet en wilt uw goeden stant verliesen.
 Het raect u, jonge vrouwe, en u, ô deftigh man!
 Dus roept hier niemant toe als die het ambacht kan²⁾.

1) Van dese Materie hebben geschreeven Joubert, Banchin, Moutagne, Beverwijk, enz.

2) Veel Vroe-vrouwen hebben ondernomen te oordeelen van de eygen teykens der Maeghdom, en of een vrou mensch maeght is of niet. Het welck by de geleertste van de kunst volkomentlijken wordt tegen gesproken, stellende sulecks buyten reyck, niet alleenlijken van de vroe-vrouwen, maer oock van de ervarendste medeijnen.

Veel die in barens-noot ontrent de vrouwen komen,
 Die hebben even hier veel dingen onder-nomen;
 De maeghdom soo het schijnt en wat'er is ontrent,
 Die is, gelijk men roemt, ten vollen haer bekent,
 Sy brengen tot het werck soo wondervreemde streken,
 Het schijnt sy van een hof vol groote kamers spreken,
 Ja, bouwen in een maeght, of in haer teeren schoot,
 Een princelijck paleys by naest een mijle groot.
 Wat pooght dit kluchtigh volck van onbekende saken
 De rechters even selfs by wijle wijs te maken,
 Te weten, als misschien de vrijster is verdacht
 Te zijn of wegh gevoert of oock te zijn verkracht.
 Maer als men dit geheym wil nader ondersoeken,
 Of uyt de ware daet of uyt geleerde boecken,
 Soo blijkt et dat men niet hier van en ondervint,
 Als ick en weet niet wat, of maer een schralen wint.
 Ick sie dat al het werck dat dese vrouwen drijven,
 Alleen maer wordt geacht als klap van oude wijven;
 Ghy, vrient, gebruyckt een maeght gelijkmen voortijts plagh,
 En laet de maeghdom zijn al watse wesen magh.
 O maeghdom, dier juweel! wie kan u recht beschrijven,
 Wie kan u in het gout of in het koper drijven;
 Wie kander schilder zijn van dat men noyt en sagh,
 En dat men nimmermeer met handen raken magh!
 Ghy zijt een diep geheym, daer van de rechte gronden
 By niemandt zijn gesien, by niemandt ondervonden;
 Men lese, men besie, men soecke wat men wil,
 Ghy stelt noch even wel de wereldt in verschil.
 Wat is'er al te doen, wat is'er al te klappen
 Van uw bescheyden aert en wonder eygenscapen,
 Maer 't is al sonder slot: want uw verholen schat
 En wordt door geen vernuft na rechten eysch gevat.
 Ghy, wacht dan, wie ghy zijt, door ver-gesochte reden,
 Of door een diep vernuft in dit paleys te treden,
 De maeghdom heeft te veel dat niet geweten dient,
 Een die haer niet en kent dat is haer beste vrient.
 Els, in haer eerste jeught, die wou geduerigh weten,
 Waer dat de maeghdom lagh of waer sy was geseten,
 Sy seyde menighmael, indien men 't haer versweegh,
 Dat sy wou elders gaen tot sy dees kennis kreegh.
 Haer voedster was beducht om dit naeu-keurigh vragen,
 En vreesde dat het dier dit elders mocht gewagen;
 Dies sloot sy in een doos een ongetemde vinck,
 Daer mede sy in haest tot onse vryster ginck.
 Siet, Elsje! sey de vrou, hier binnen leyt verholen
 Dat u door mijnen raet ten dierste wordt bevolen;
 Ick doe noch, soo ghy siet, ten lesten uwen sin,
 Hier is dat wonder dingh, hier sit de maeghdom in;
 Doch mits ghy dese gunst van my nu hebt genoten,
 Wat ick u bidden magh, soo hout de doos gesloten,
 Want soo dat schoon juweel eens krijght de ruyme lucht,
 Het sal van stonden aen gaen tijden op de vlucht.
 De voedster had geseyt, maer sy was nau vertogen,
 De doos is opgedaen, de vogel wegh gevlogen;
 Daer stont doen Els en keeck, vervult met enckel spijt:
 Een die haer maeghdom vint, die is haer maeghdom quijt.

CAP. VI.

DAT HET EERSTE SOGH VAN DE KRAEM-VROU DE JONGH.
 GEBOREN KINDEREN NUT EN DIENSTIGH IS.

Maer siet, het kint is hier, het kint dat is gescheyden
 Van daer het was geplaeft. Wilt voetsel gaen bereyden,
 De mondt, de teere mondt dient nu te zijn gevoet,
 Maer niet gelijk men plagh of als men heden doet.
 Want schoon men menighmael ten hartsten heeft gedreven,
 Dat hier geen moeder selfs het voetsel dient te geven,
 En dat aen hare borst geen kindt en dient geleyt,
 Vermits haer rauwe melck niet recht en is bereyt;

Wilt efter dit geheym wat naerder over leggen,
 Ghy sult'et anders doen, ghy sult'et anders seggen.
 Natuere, Godes handt, die weet'et watse doet,
 En hoe een swacke vrucht behoort te zijn gevoet.
 Het nieuw en biestigh sogh is nut aen teëre magen,
 Om daer het tacye slijm met krachten uyt te jagen.
 Syroop van rosen selfs, of ander medicijn
 En kan in dit geval niet goed of dienstigh zijn.
 Waerom soeckt yemant baet in kruyt of vremde drancken?
 Gebruyckt des moeders borst ghy sult'et u bedancken.
 Gaet, siet eens ambachts-man, of boer of herders kint,
 Hoe dat'et geen behulp als aen de moeder vint;
 De moeder sooght haer vrucht by naest ter eyger ueren,
 Dat sy met barens-noot haer vreughde moet besueren,
 En des al niet-te-min, het kindt dat is gesont,
 Al sooght het enckel biest oock met een teëren mont.
 Wat vrouw Natuere werckt, dat heeft besette reden,
 Daer komt geen biest om niet in uwe teëre leden;
 Wel aen dan, jonge vrou! die op uw baren gaet,
 Waer toe hier vreemt behulp? Gebruyckt hier eygen raet.

CAP. VII.

DAT ELCKE MOEDER HAER EYGEN KINDEREN, SOO HET
 MOGELJCK IS, BEHOORT TE SOOGEN, OF ANDERS
 WAT MINNE SY SAL VERKIESEN.

Wanneer den milden Godt u kinders heeft gegeven,
 En dat uw beyder jeught in haer begint te leven,
 Siet daer een soete vreught, een wettigh tijt verdrijf,
 Ten goede van de man en van het echte wijf.
 Hier is de rechte stondt, dat alle moeders pogen
 Het nieu-geboren kindt met eygen borst te soogen.
 't Is onrecht dat het wijf ontrent een teëre vrucht
 Niet recht en stelt te werck de waere moeder-sucht.
 Uw tepels zijn gemaectt, niet om uw borst te çieren,
 Maer liever tot gebruyck van uwe teëre dieren,
 Ey, voedt hier met de melck de vrucht van uwen buyck,
 Dat is sijn eygen werck, sijn vreught en reyn gebruyck.
 Siet alle dieren aen, die in de diepe kuylen,
 Die in het woeste bosch, of in de rotsen schuylen.
 Niet een van al den hoop, soo vinnigh of verwoet,
 Dat niet met eygen borst sijn kleyne jongen voet.
 Siet, hoe den bogaert-man versnoeyt de snode tacken,
 Die haer gewassen fruyt ter aerden laten sacken,
 Eer dat'et is gespeent; geen boom en isser goet,
 Die niet sijn jongh gewas ter voller rijpte voet.
 Het was een groote vreught, eens binnen u te dragen
 Yet ick en weet niet wat, dat noyt de menschen sagen;
 Nu dat'et u besiet en op sijn moeder lacht,
 Soo laet uw moeder-sucht vernieuwen hare kracht.
 Wilt uwes eygen vlees en uwer vrucht erbermen,
 Nadien het aerdigh dier tot u begint te kermen,
 Tot u sijn handen reyckt en klopt aen uwe borst,
 Om daer, gelijk het dient, te laven sijnen dorst.
 't Is vry een wijt verschil als eygen moeders soogen,
 En met een open borst een gunstigh herte toogen,
 Als dat een vreemde min uw vrucht als voetster heeft,
 En dickmaels aen het kindt gestoorde borsten geeft.
 Sy, die een teër gewas laet eygen borsten suygen,
 Sal uyt een gunstigh hert haer leden vlijtigh buygen,
 En schoon het doet haer wee, s'en acht de pijn niet,
 Maer voelt een stage vreught, als sy haer maecksel siet.
 Als maer de teëre mondt nu wat begint te quelen,
 Te gapen naer de mem en met de borst te spelen,
 Dat maectt een geestigh sogh, al was het eerst beswaert,
 Gelijk de gulde son een droeven hemel klaert.
 Gebruyckt dan, jonge vrou, gebruyckt uw reyne flessen,
 Om aen de teëre vrucht sijn dorst te mogen lessen:

Een die haer kinders baert is moeder voor een deel,
 Maer die haer kinders sooght is moeder in 't geheel.

Laet yemant eenigh lam een geyten elders suygen,
 Het krijght een geyten aert, de wolle sal 't getuygen;
 Want schoon sijn eerste bont was uytermaten sacht,
 Het krijght door geyten-melck een harde geyten-vacht.
 Men leest van seker kindt, in bossen opgetogen,
 Dat uyt een vuyle seugh sijn voetsel had gesogen,
 Dat als het grooter wert en hooger was bejaert,
 Soo haddet in der daet een rechten seugen aert:
 't En was niet uyt den dreck of modder oyt te keeren,
 Het rolde door het slijck oock met sijn moyste kleeren,
 Het vont sijn besten dranck ontrent een vuyle plas,
 En niet en achtet schoon als datter leelijck was.
 Het is een Frans gebruyck een geytjen uyt te kieser,
 Wanneer de voedster-wijfs haer eerste soch verlieser,
 En dan soo komt het kint, soo dickmaels als het dorst,
 En voeght sijn teëre mondt ontrent de geyten-borst.
 Het wicht aldus gevoet heeft wonder vreemde grillen,
 Heeft ick en weet niet wat, dat niet en is te stillen,
 Het trippelt alle tijt en staegh een nieuwe sprongh,
 En draeght sich over al gelijk een geyten-jongh.

Leert hier, ô jonge vrou, wat onbekende vlekken
 Uw kinders uyt de melck van vreemde borsten trecken;
 Leert hier, ô jonge vrou, gelijk de daet betuyght,
 Dat yemant beestigh wordt, wanneer hy beesten suyght.
 Hoe menigh eerbaer wijf heeft dochters opgetogen,
 Die buyten alle tucht en in het wilde vlogen!
 Men wist niet hoe het quam, maer die het ondersocht,
 Vont dat haer voetster-wijf niet veel en had gedoght.
 Hoe menigh aerdigh kindt, gesont en wel geboren,
 Heeft door een snode min sijn eygen aert verloren;
 Het is een goede leer, het is een oude vont:
 De visch aert na de zee, de plante na den gront.

CAP. VIII.

HOE LANGH DE KINDEREN MOETEN SUYGEN, EN HOE
 SY TOT HAER SEVEN JAREN OPGEVOET MOETEN
 WORDEN.

Wel aen, de tijt verloopt, het kindt begint te wassen,
 Dus moetje des te meer op uwe diensten passen,
 O moeder, zijt getroost, al weent uw teëre vrucht,
 Ghy des al niet-te-min en set geen droeve sucht.
 Ghy kont tot sijnen troost verscheyde dingen plegen,
 Ghy kont het met de wiegh of metter handt bewegen,
 Ghy kont of door geklanck of door een kinderliet
 Verjagen sijnen druck en stillen sijn verdriet.
 De mensch bemint de sangh soo haest hy is geboren,
 Een stem, een soete stem, die kan hem licht bekoren;
 Of als dat niet en helpt, soo leght'et aen de borst,
 Want 't heeft voorseker pijn of anders heeten dorst.
 Alleen een weynigh soghs dat kan het al genesen,
 Een dronck uyt uwe borst die geeft een ander wesen,
 Het lacht sijn moeder toe, en, met het schaepje lacht,
 Soo wordt uw swaer gemoet in beter stant gebracht.
 Wat breeder van den dranck. Wilt voor de late jaren,
 Wilt voor een treurigh hert het sap van druyven sparen.
 Het is een oude spreuck: het kint met wijn gevoet,
 Dat krijght een grilligh breyn of ongestuymigh bloet.
 De blijdschap van de jeught die komt haer van het spelen,
 Geen jonckheydt dient verdriet, geen kint en dient te quelen.
 Het spel ontslyt den mensch en oeffent hem het lijf,
 En dat is al het huys een eerlijck tijt-verdrijf.

Voor meysjens is de pop, den hil-tick 1) met de noten,
 Voor knechtjens rauwer werck, de balle met de koten.
 Ey, laet de jonckheyt doen, benijt haer vreughde niet,
 De school die nadert vast, en dat is haer verdriet.
 Dus gaet'et over-al, dus gaet'et hier beneden:
 Stracks na een weynigh vreughts soo wordt'er druck geleden,
 Waer ons de klare dagh een vrolijk uertjen sent,
 Daer is van stonden aen een stuere vlaegh ontrent.

De moeder dient de jeught niet alle tijt te vleyen,
 Het is de kinders goet indiense matigh schreyen,
 Want, na de kunste leert, als yemant tranen krijt,
 Soo wordt het vochtigh breyn sijn quade dampen quijt,
 De mage wordt verwermt, en al de taeye fluymen,
 Die worden even dan gedwongen om te ruymen,
 De milte doet haer op, al isse schoon verstopt;
 Ghy, maect dan dat het kint geen tranen in en kropt.

Als 't kindt is jonck, sijn leden teër,
 Dan is het nut tot goede leer;
 Ghy vaders, onderwijst het dan,
 Soo wast het tot een eerlyck man.

Met kinders, die men heeft geteelt,
 En dient niet alle dagh gespeelt,
 Want schoon men die ten hoogsten mint,
 En boven maten heeft gesint,
 Noch kan het efter niet bestaan,
 Hen ongetucht te laten gaen;
 Want ouders van te sachten mont,
 Zijn voor de jonckheyt ongesont.

Men hout, dat meest de kinders zijn
 Gelijk een mat en weeligh swijn,
 Dat, soo men 't troetelt in den neck,
 Gaet leggen midden in den dreck;
 Ghy, sooje tracht na deught en eer,
 En streelt uw kinders niet te seer.

CAP. IX.

VAN DE MANIERE VAN OPVOEDINGE IN DE TWEDE
EN DERDE SEVEN JAREN.

Uw kind dat heeft geleefd tot tweemaal seven jaren,
 En siet, hier komt de geest sijn krachten openbaren,
 Wel op nu, Vader, op! geleyt de frisse jeught
 Tot kunst en tot vernuft en tot de ware deught.
 Dit is de rechte bloem van al het vorder leven,
 Ghy kont nu aen den staet bequame steunsels geven:
 Gaet, oeffent haren geest, en eygent haer verstant
 Ten dienste van de kerck en van het vaderlandt;
 Maer wilt uw gantsch bedrijf met reden overwegen,
 En let waertoe het kind van eersten is genegen.
 Doorgrondt sijn innigh hert en waer het henen sweeft,
 En wat het voor een drift in sijnen boesem heeft.
 Wat desen wel bevalt, dat doet den genen suchten,
 Geen grondt en is'er nut tot alderhande vruchten;
 Hier wast het koren best, en ginder soeten wijn,
 De jeught dient aengeleyt na dat haer tochten zijn.
 Geen dwangh en is bequaem ontrent de jonge sinnen,
 Weest soet in uw beleyt al watje wilt beginnen;
 Hoe menigh geestigh kind is van de kunst geruckt,
 Vermits het in de school wordt lijdigh onderdruckt.
 Een hoogh en edel hart en kan geen felle slagen,
 En wil geen harden dwangh of stuere woorden dragen.
 Wanneer een moedigh paert is geestigh uyt den aert,

1) *hil-tick*; koot, hielbeentje dat bij 't bikkelen gebruikt wordt.

Soo dient het vinnigh spoor en sweep te zijn gespaert.
 En, om met goet beleyt hier dieper in te treden,
 Soo proeft het jonck gewas en sijn genegtheden;
 Hebt acht met alle vlijt, en dat van eersten aen,
 Waer op de ziele speelt en hoe de sinnen gaen,
 Het is om niet gepooght, door ongetijdigh kijven,
 Een kind van goeden aert gedurigh aen te drijven,
 Al waer het innigh hert is tegen aen gekant,
 Dat wordt te geener tijt de menschen ingeplant.
 Wie is sijn leven oyt tot hoogen lof gekomen,
 Die tegen sijn vernuft heeft saken aengenomen?
 Wie heeft'er oyt beroep ter eeren uytgestaen,
 Die tegen sijnen aert heeft dingen ondergaen?

CAP. X.

VAN DE VERKIESINGE DER SPIJSE.

Wij komen tot de kost en wat'er dient gegeten,
 Want dat moet yder mensch op vaste gronden weten;
 Oock op dit keuckentuygh behoort te sijn gelet,
 Wel, leert dan van de kunst een nutte tafel-wet:
 En wilt geen slappe beurs, geen swacke maegh, bevechten
 Met dier-gekochte spijs of veelderley gerechten,
 Het een en 't ander schaet; ghy, set op uwen dis
 Dat niet te veel en kost en niet te seltsaem is.
 Men siet'et menigmael, al wat de lieden achten,
 En is niet in de daet, maer slechts in waen-gedachten;
 Wat ons van buyten komt is dickmael niet soo goet,
 Als yet dat even hier geringe lieden voet.
 Men wil Faisanten vleesch en dieren kost gebruycken,
 En 't is een lekker aes voor alle luye buycken,
 Ons bout is al te slecht, een gans en achtmen niet,
 Om dat men het gestaegh op onse tafel siet.
 Wat uyt een verre kust in Hollandt wordt gesonden,
 Dat is gewenste kost voor afgerechte monden,
 Men acht voor al de worst die ons Bolaigne sent,
 Om dat hy seltsaem is en niet te seer bekent.
 Men siet het dertel volck met grage tanden bijten
 In rauwe kaveaer, een vondt der Moscovijten,
 Daer vis uyt onse zee, en vlees uyt onse stal,
 Is beter in de smaeck en verre boven al.
 En wilt geen vreemde kost uyt verre landen halen,
 Al wat ons noodigh is dat wast in onse palen;
 Het is een rechte vraet of dertel weelde-kint,
 Dat wat hem voetsel geeft in Hollandt niet en vint.

Indien ghy langen tijt gesont begeert te leven,
 Ghy moet u nimmermeer tot slempen overgeven;
 Want die te gulsigh drinckt en al te dickmael brast,
 Wordt in der haesten out en van de doot verrast.

Sy streelen haren lust en soecken aller wegen,
 Waer toe dat even staegh haer buycken zijn genegen;
 Het schijnt dat sy alleen tot vreten zijn gemaect,
 En hoe yet dierder is, hoe dat'et beter smaect.

Een jongh faisant, gehaelt uyt ver gelege kusten,
 Dat is een soeten beet voor hare grage lusten,
 Dat is gewenste kost voor joncker Lecker-tandt,
 Om dat hy niet en is te vinden in het landt.

Hebje water, hebje broot,
 Klaeght dan niet van hongers noot;
 Oock slechten dranck en sachten bry
 Versaet den mensch en maect hem bly.

Komt, leert hier uyt de daet en uyt de reden weten,
 Wat voordeel dat'er is in schaers en matigh eten;
 Een mensch die sober leeft die is gedurigh fris,
 En door het gantsche lijf gesont gelijk een vis.
 Maer veelderhande kost in eenen buyck te mengen,
 En kan niet anders doen als leet en hinder brengen;
 Ey, denckt hoe wel het gingh doen ghy een weynigh aet
 En sonder groot beslagh aen uwe tafel saet.
 Maer nu ghy vis en vlees u voor bestaet te setten,
 En eet als sonder maet en buyten alle wetten,
 En nu op eenen tijt gesoden en gebraet,
 Soo doet'et aen het lijf en aen de sinnen quaet.
 Wat soet was keert in gal, en bijster taeye fluymen
 Ontstellen u de maegh, onwilligh om te ruymen;
 Ey, kijck hoe bleeck hy siet, hoe vol van ongeval,
 Die raet slaet over dis wat kost hy eten sal.
 Die gister heeft gebrast, die is door al de leden
 Swaer, logh en onbequaem, oock op den dagh van heden,
 En als het lichaem queelt en na der aerden helt,
 De geest, ons beste deel, is evensoo gestelt.

CAP. XI.

VAN DE MATE DER SPIJSE, HOE VEEL, HOE DICKMAELS
 'S DAEGS EN WANNEER MAER TOT BEWARINGE
 DER GESONTHEYDT DIENT GEGETEN
 TE WORDEN.

Al is de spijs goet en even hier gewassen,
 Noch moet een billick mensch hem geensins overbrassen;
 Want soo men al te veel sijn gulle lusten bjet,
 De maegh wordt over-last en doet haer plichten niet.
 De kost die leyt gepackt, men kanse niet verdouwen,
 Dies isset alderbest sijn lust te weder-houwen,
 De maet is over al en in de spijs goet,
 Dus leert op vasten gront hoe veel men eeten moet.
 Wilt gy geen hinder doen aen lever, maegh, en longer,
 En drinckt niet sonder dorst en eet niet sonder honger,
 En nut oock niet te veel; dat is voor u gesont,
 't Is quaet den vollen eysch te geven aen den mont.
 Doch als ghy zijt beswaert door al te groote lasten,
 Gaet, betert uw gebreck en stelt u om te vasten.
 Is u het lijf ontset of anders als het plach,
 Maeckt dat'et wederom te rechte komen mach.
 Wilt oock geen vreemt beslagh en grage saussen maken,
 Door honger sal u moes en rauwe boonen smaken.
 Onthout dan dat de kunst in onsen raet belast:
 Eet niet dan als het dient en als de mage bast.

Door spijs en haer genut, en dranck van goeden wijn,
 Soo dient het lijf verquickt en niet belast te zijn.

Wilt ghy nu verder gaen en totten handel komen,
 Hoe dickmaels op een dagh dient voetsel ingenomen,
 Weet dat oock dit beleyt na reden moet geschiên,
 En 't is hier alderbest de lieden aen te sien:
 Wie rappe gasten zijn en metten lijve wercken,
 Laet die oock viermael daegs haer jonge leden stercken.
 Een Ambachts-man verteert den kost in sijn bedrijf,
 En van gestage spijs soo wast een jeughdigh lijf.
 Maer een die niet en woelt en heeft nu rijpe jaren,
 Die mocht soo ruymen kost na desen beter sparen;
 Hy eete somtijts laet en dan eens weder vroegh,
 Maer tweemaal op een dagh dat is voor hem genoegh.

Het is een oude vraegh en overlangh gedreven,
 Daer meenigh edel geest heeft deftigh op geschreven,

Te weten of de noen dan of den avondt-stondt,
 Is beter om den eysch te geven aen den mond.
 Voor my ick vinde stof en dat ter wetersijden,
 Om met een ruymen toom op dese baen te rijden.
 Maer als ick op het stuck mijn oordeel vellen moet,
 Ick houw den nacht bequaemst om wel te zijn gevoet.
 Dan staen de geesten stil, dan rusten al de leden,
 Dan magh de binne-kracht sich aen de maegh besteden,
 En dat vry langh genoegh; want, soo een yeder weet,
 Het is een lange wijl eer dat men weder eet.
 Doch wilder eenigh mensch hier in geleerder wesen,
 Die moet een meerder werck en grooter boecken lesen.
 Ick hebbe maer alleen den eersten grondt geleyt,
 Doch na mijn oordeel draegt, daer is genoegh geseyt.

CAP. XII.

VAN DEN DRANCK.

Van eeten al genoegh, laet ons te drincken brengen,
 Wilt nat met drooge spijs, maer na den regel, mengen.
 De maegh bemint de maet, het is een edel vat,
 Het mortel datje maeckt en dient niet al te nat,
 Het mortel datje maeckt dat moet de mueren bouwen,
 Die lichaem ende ziel te samen onderhouden;
 Die vrienden zijn gevoeght, doch met een soeten bant,
 Ghy doet dan even hier uw saken met verstant:
 Wanneer men spijs nut, dan isset best te drincken,
 Soo kan het droogh en nat te samen neder sincken;
 Maer als ghy zijt vermoeyt of uytermaten heet,
 Soo drinckt geen killigh vocht terwijl het lichaem sweet.
 En als ghy naer het mael tot slapen wordt genegen,
 Soo laet u tot den dranck niet op een nieuw bewegen,
 Oock maeckt u niet gewent te drincken in der nacht,
 Want hierom wordt de maegh als uyt de zoo gebracht.
 Maer wacht u t'aller tijt de leden vol te suypen,
 Dat maeckt een grilligh breyn en baert onpure stuypen.
 Hy quetst sijn beste deel al wie onmatigh giet,
 Ghy daerom, Hollandts volck, verdrinckt uw Ziele niet!

DE HEERE VAN BARTAS:

De wijngaert, die geen boom en schijnt te willen wesen,
 Maer om sijn edel vocht ten hoogsten is gepresen;
 De wijngaert, die den olm als sijn vriendin omvangt,
 En even als verliet aen hare tacken hanght;
 Die plante geeft vermaeck, en door haer soete vruchten
 Geneest se menigh hert, dat eertijts plagh te suchten,
 Geeft eetsucht aen de maegh en baert gesuyvert bloet,
 En is soo voor de blaes als voor de lever soet;
 Verweckt bequame verw en maeckt de geesten wacker,
 En is gelijk een dauw ontrent een dorren acker;
 Verquickt het deusigh breyn en maeckt de geesten werm,
 En maeckt een sachten buyck en maeckt een open derm,
 En maeckt de leden fris al schijnt de ziel geweken,
 En leert een stomme mond bequame reden spreken;
 In 't kort, het edel nat dat van den wijngaert koomt,
 Maeckt dat eens s'menschen hert geen noot noch doot
 (en schroomt.

Wanneer een grage mond te gulsigh heeft gedroncken,
 En dat alsoo den mensch ten lesten is beschoncken,
 Soo wordt het lichaem swaer, de beenen wonder swack,
 Oock rijster onverstant en ander ongemack.
 De mond is sonder slot, het oogh begint te swieren,
 Men schreeuter over hoop gelijk als wilde dieren,
 En sooder yemant soeckt de gronden van het quaet,
 Het komt ons van den wijn gedroncken sonder maet.

CAP. XIII.

VAN D'OEFFENINGE EN RUSTE DES LICHAEMS.

Het lichaam, lieve vriend, is niet alleen te spijsen,
 Ick wil u boven dat al nader onder-wijzen;
 Indien een water-put gedurigh stille staet,
 Het vocht dat krijgt een reuck en wordt ten leste quaet.
 Maer sooje wilt den born by wijlen ledigh maken,
 Het nat sal klaerder zijn en des te beter smaken,
 Dus gaet'et metten mensch, hem dient geen stage rust,
 't En is hem niet genoegh dat hy den honger blust;
 Geen lijf dient altijd stil, het dient te zijn bewogen,
 Maer dat oock met bescheyt: Want isset vol gesogen,
 En met den kost belast, soo dient'et niet geroert,
 En geensints door geweldt met horten omgevoert.
 Verwacht een beter tijt, of doet'et voor den eten,
 Wanneer het edel gijl ten lesten is geseten:
 De mage sonder spijs: Gaet dan, en roert het lijf,
 Dat is voor alle man een noodigh tijt-verdrijf.
 Oock is in dit geval en diergelijcke saken,
 Ja, meest in alle dingh een onderscheyt te maken;
 Want een die ledigh gaet, of die gedurigh waect,
 En dienen niet gelijk in desen aengeraect:
 Een wacker ambachts-man die magh de gantsche leden,
 Oock dan wanneer hy sweet, in eenigh spel besteden;
 Maer die niet veel en doet, of by de boecken sit,
 En dient maer na de maet en niet te seer verhit.
 De tijt dient oock bemerckt, want in de winter-vlagen
 Soo dienter meerder kracht te dringen op de magen;
 Maer soo de somer blaectt met heete sonne-schijn,
 Soo moet het lijf geroert maer kort en matigh zijn.
 Een woort noch tot besluyt: al die geduerigh spelen,
 Die moet de weelde selfs in korten tijt vervelen,
 En die geduerigh werkt besuert te grooten last;
 De mensch dient alle dingh met beurten toegepast.

Die altijd woelt en niet en rust,
 Wordt veel in haesten uytgeblust;
 Maer somtijts schoven tusschen bey,
 Is als een regen in de Mey.

CAP. XIV.

VAN SLAPEN EN WAKEN.

De nacht daelt uyt de lucht en noot ons om te slapen,
 Ghy, doet na sijn bevel, by is'er toe geschapen;
 En schoon dat u de geest tot lesen is belust,
 Ghy des al niet-te-min begeeft u tot de rust.
 Doch eer ghy dat bestaet, soo buyght uw swacke leden,
 En gaet tot uwen Godt en offert hem gebeden;
 Wat weet'er eenigh mensch die heden slapen gaet,
 Of hy sal mogen sien den naesten dageraet!
 Ghy, neemt tot uw gerief een slaep van seven ueren,
 Maer laet uw bedde-rust voor al niet langer dueren;
 Wie seven ueren slaept, die heeft sijn volle maet,
 Het zy de jonckheyt rijst of datse neder gaet.
 Het gantsche lichaam sluyt, wanneer de sonne-paerden
 Sich geven na de zee en wijcken van der aerden;
 En hy weckt op een nieu de sinnen uyt den droom,
 Wanneer hy weder komt geresen uyt den stroom.
 Verset uw diep geheym, verdrijft uw sware sorgen,
 Maer laetse weder toe ontrent den rooden morgen;
 Maeckt u dan vaerdigh op, dat is beste tijt,
 Die van der aerden stijght en na den Hemel rijt.
 Is u de snelle pen genegen om te schrijven,
 Of wilje uwen geest tot in den Hemel drijven,
 Of hebje diep gepeys, ten goede van den staet,

II.

Daer is geen nutter tijt als in den dageraet.
 Wanneer ghy nedersijght, soo wilt u matigh decken,
 En pooght noyt al te seer de leden uyt te strecken,
 En leght niet op den rugh als ghy den slaep verwacht,
 Dat maeckt u menighmael een ongeruste nacht;
 Het stopt de geesten op en baert onguere droomen,
 Die, schoon het u verdriet, ghy niet en kont betoomen;
 En laet geen venster op, en, soo het wesen magh,
 En slaept niet in de maen of midden op den dagh.
 En wilt oock, alsje rust, de mont niet open setten,
 Dat sal u in der nacht den schralen dorst beletten;
 Want die in sijnen slaep de lippen niet en sluyt,
 Die jaeght'er onverhoets de beste dampen uyt.
 Oock soo ghy zijt geneyght den acker van de vrouwen,
 En, onder dit geheym, uw eygen huys te bouwen,
 Dit is de nutste tijt, nu dient het landt bezaeyt.
 Het lichaam is gerust, de geest die is verfraeyt.
 Geloof'tet, raeuwe jeught, die echte vruchten telen,
 Gaen tot een deftigh werck en geensints om te spelen;
 En doet het nimmermeer, het is een quaet gebruyck,
 Of met een droncken hoofd of met een vollen buyck.

CAP. XV.

VAN HET LOOSEN DES KAMER-GANCKS, WATERS, ETC.

Het lichaam is gevoet, het moet sijn afganck hebben,
 Alwaer het is gevloeyt daer moet het weder ebben;
 En als dit in den mensch niet overhant en gaet,
 Soo is'et aen de maegh en al de leden quaet.
 Ghy, als het qualijck wil, soo wilt den afgangh wetten,
 Door pruymen, langh-rosijn, of moes van violetten,
 Van beete, van latou, van alderhande kruyt,
 Dat maeckt de wegen glad en jaeght de swadder uyt.
 Wilt vorder t'uw'er baet in alle vlijt besorgen,
 En kemmen daer het dient, en wassen alle morgen,
 Maeckt neus en ooren reyn en spoelt voor al de mont,
 Dat is voor eerst de maegh en al het lijf gesont;
 Noch is het wonder nut om dampen uyt te drijven,
 De leden alle daegh met doecken af te vrijven.
 Al dit is wonder nut en even wonder net,
 Dus siet, dat ghy gestaegh op dese regels let.

CAP. XVI.

VAN DE MANIERE DES LEVENS VAN OUDE LUYDEN.

Maer schoon op ons bedrijf word naerstigh acht genomen,
 Noch laet den ouden dagh niet over ons te komen;
 Al staet de kaerse stil en buyten alle wint,
 Men siet dat eygen vyer ten lesten haer verslint.
 De dood woont binnen ons, en dese swacke leden
 Die snellen naer het graf en hellen naer beneden,
 Al wordt een out gebou by wijlen eens vermaect,
 Noch siet men evenwel dat sijnen val genaect:
 Wel, om dit kranck gestel te mogen onderhouwen,
 Soo moet men na den eysch verscheyden dingen schouwen,
 Verscheyden saken doen: van beyden dient gewaeght,
 Voor u die van den tijt en oude dagen klaeght:
 Voor eerst, wilt uw gemoet en alle tochten keeren,
 En laet u nimmermeer van lusten overheeren;
 Al wat den geest berooft dat is geduerigh quaet,
 Doch meest wanneer de mensch tot hooge jaren gaet.
 Voort, hoet u van de spijs die quaet is om verteeren,
 En laet geen harde kost uw swacke leden deeren;
 Siet oock, dat ghy voortaan uw niet en overbrast,
 Want voor een oude maegh en dient geen sware last.
 Van tafel naer het bedt. Vermijdt u van de vrouwen,
 En laet de frisse jeught den echten acker bouwen;
 Het is een ware spreuck: wie op sijn laersen pist,

84

Dien is'et meer als nut dat hy sijn boeltjen mist.
Of wel een schoone maeght by David was gelegen,
De vorst en dede niet dat oude luyden plegen,
Sy gunt hem jeughdigh bloet, doch bleef gelijkse was,
Soo dat hy noyt een bloem van haren maeghdom las.
De vorst verstont het stuck, hy wist hoe dese saken
De krachten hinder doen en swacke leden maken.

De mensch is kout en droogh ontrent den ouden dagh,
Soo dat hy heet en vocht niet meer ontberen magh.
Wel, oeffent dan het lijf, maer door een sacht bewegen,
En voedt een langer slaep dat is uw besten segen;
Neemt noch tot uw behulp de geesten van den wijn,
Maer die moet evenwel naer eysch gedroncken zijn.
Betracht een open lijf en dat met sachte kryden,
Een vocht dat krachtigh ruymt en dient geen oude luyden.
Dat raet de kunste noyt als in een hoogen noot,
Want aen een cranck gestel en dient geen harden stoot:
Als jonge luyden niet en slaepen,
En oude luyden niet en waken,
Sy konnen 't bey niet lange maken.

Een out soldaet en vecht niet wel,
Hy mocht al beter rusten;
En min noch dient gerimpelt vel
Tot Amoreuse lusten.
Is yemant kael of is hy grijs,
Indien hy vrijt, hy is niet wijs.

Horatius spreeckt van hem selven.

Ick was in mijnen tijt eens liefstal aen de vrouwen,
Ick kon met goeden lof de vrijsters onderhouwen,
Maer dat is nu gedaen, dewijl een grijsen baert
Voortaan my niet en raet om meer te zijn gepaert.
Men vint'er over al, die in haer oude jaren,
Noch even zijn gemoet als sy te vooren waren;
Men siet, dat hun de jeught noch in de leden rijt,
Al is haer cranck gestel verwonnen van de tijt.

*Dit vers is in 't Latijn gemaect op Johannes Menardus in sijnen
tijt een vermaert medicijn van Ferrara:*

Een die hem wel verstont, gelijk het wordt geloofd,
Te seggen yder mensch sijn gantsch toekomstigh leven,
En hoe dat hy daer van eens stont te zijn beroofd,
Die had aen onse Fop hier op bericht gegeven;
Hy seyde hem dat hy sou versmooren in een sloot,
En dat een diepe graft hem sou aflijvigh maken;
Maer Fop, geheel vervaert van soo een vreemde doot,
En wou noyt water-put, of beek, of vliet genaken;
Doch na hy had geleeft tot in de sestigh jaer,
En dat sijn eerste wijf nu lange was gestorven,
Doen wiert men nieuwe jeught aen onse Fop gewaer,
Dies heeft hy metter daet een jonge vrouw verworven.
Hy was schier even staegh ontrent de jonge bruyt,
En 't wijfje socht vermaeck en wou geduerigh spelen,
Eylaes! de goede man die schut sijn beursjen uyt,
Maer 't was als geenen tijt dat hy begost te quelen;
En, waerom sal ick langh op desen handel staen?
Hem mocht geen machtigh kruyt, geen dranck of wortel baten,
Sijn kracht is uytgeput, sijn leven heeft gedaen,
Hy moest de jonge vrou en al sijn vreughde laten.
Hier riep doen al het volck: Fy, linckers, vuylen hoop!
Die sich door al het landt van waer te seggen roemen,
Van hier met uw bedroch, ten heeft geen vasten loop,
Men hoort u al gelijk maer leugenaers te noemen.
Maer seker geestigh quant bewust van dese doot,
Die sprack: de konstenaer en heeft u niet bedrogen,
De graft waervan hy sprack, dat is een vrouwen schoot,
Daer, daer is onse Fop de gantsche ziel ontvlogen.

CAP. XVII.

VAN DE MANIERE DES LEVENS DER GENER DIE EEN
ONGEMATIGHT EN SWACK LICHAEM HEBBEN.

Wanneer de soete slaep van u begint te vluchten,
Dat voor een bly gepeys u quelt een anghstigh suchten,
Dat u geen kost en smaectt gelijkse voortijts plagh,
En dat geen jonge vrouw u meer bewegen magh.
Of dat uw blijde verw nu krijght een ander wesen,
Of dat een witter hair in u komt opgeresen,
Of datje niet en looft dat van u plagh te gaen,
Gelijkje menighmael voor desen hebt gedaen;
Soo stelt'et voor gewis dat uwe saken hellen,
Dat uwe krachten gaen, uw leden haer ontstellen,
Dat uw bou-valligh lijf, en uw geheelen staet,
Niet meer en is geplaeft in haer bescheyden maet.
Om hier in wel te gaen, soo dienter waergenomen,
Hoe dat uw snellen val magh worden voorgekomen:
Hoort, vriendt, indienje zijt gebracht in desen staet,
Soo dienje niet te doen als naer de rechte maet.

CAP. XVIII.

WAT DE GENE STAET TE DOEN, DIE VAN VERSCHEY-
DEN SIECKTEN, JA, VAN DE DOOD SELFS
GEDREYGHT WORDEN.

Wanneer uw tijt verloopt en dat uw laetste jaren,
Ontrent uw cranck gestel, haer swackheyt openbaren,
Soo datter dit en gunt aen maegh of lever schort,
Of datter quelligh vocht van boven neder stort;
En laet u niet terstont een dranck of pillen brengen,
En laet geen bitter sap met vreemde kryden mengen,
Maer oeffent uw gedult en hout de leden stil,
En let hoe dat'et gaet en waer het henen wil:
Gebruyckt maer weynigh spijs en tracht gerust te wesen,
Dat kan oock menighmael een sware quael genesen;
Weet, dat een cranck gestel niet hart en dient gedruckt,
En aen een brakigh tou en dient niet stijf geruckt.
Maer vriendt, indien uw tijt of dat uw swacke leden
Nu buygen naer het graf of hellen naer beneden,
Soo dat de bleecke dood als met den meester spot,
Soo laet de drancken daer en gaet tot uwen Godt:

GEBEDT VOOR EEN MENSCH, DIE SICH BEREYD OM
TE STERVEN.

O Godt! die aen den mensch het wesen hebt gegeven,
En sijn bescheyden tijt een yeder toegeschreven,
Hebt even vast gestelt hoe langh het aertsche dal,
Hoe langh het ydel vleesch ons woonplaets wesen sal.
Ick, die uw schepsel ben, nu moede van te dwalen
Hier in het onderwerck van dese lage dalen,
Ben out en uytgeleeft. Mijn loop die is volbracht,
Soo dat ick t'aller uer mijn laetste stonden wacht;
Maer eer ghy desen romp tot stof sult laten maken,
Soo kom ick, hooghste Godt! in ootmoet u genaken!
Siet, dit is my bekend dat niet een eenigh man,
Daer ghy als Richter sit, voor u bestaen en kan.
Noch weet ick boven al, dat mijn onguere sonden
Staen uytermaten veel en vuyt te zijn gevonden,
Ja, dat haer groot getal is meerder als het sant,
Dat hoogh gestapelt leynt ontrent het dorre strant.
Soo ghy dat grousaem werck my toe sou't willen schrijven,
Waer sou ick, lieve Godt! waer sou ick konnen blijven?
Ach! soo ghy reden eyst oock maer van duysent een,
Ellendigh, als ick ben, eylaes! 'k en weet'er geen.
Dies waer ick sonder hoop en even buyten rade,
Indien ick niet en vondt mijn troost in uw genade,

Indien ick niet en sagh uw Soon, het suyver Lam,
 Die tot ons eeuwich heyl hier in de werelt quam.
 Die heeft, al wie daer zijn met sonden overladen,
 Geroepen, opgeweckt, ja krachtigh aengeraden,
 Tot hem met rechten ernst om troost te willen gaen,
 Ja, seyt tot haer behout gereet te sullen staen.
 Dies roep ick u om hulp: wilt tot my sondaer naken,
 En laet my 't eeuwich heyl oock voor mijn afscheyt smaken;
 Vermeerdert mijn geloof, vermindert dese pijn,
 En laetse niet te groot voor dese swackheit zijn.
 Staet oock geen Duyvel toe my nu te mogen quellen,
 Maer laet uw reyne Geest mijn hert in ruste stellen;
 Verleent my vasten troost die my bevrijden sal
 Voor wanhoop, ongelooft, en 't eeuwich ongeval.
 Leght in uw weeghschael niet den last van mijne sonden,
 De schult is afgelost, ghy waert'er om gebonden;
 Ghy dan, o Vrede-vorst! bevredight mijn gemoet,
 En neemt voor mijne schult uw reyn en heyligh bloet.
 Meer weet ick niet te doen. Hoe kan ick langer spreken?
 Mijn tonge die verstijft, mijn krachten zijn geweken,
 De koude dood genaect; dies roep ick tot besluyt:
 O Godt! besit mijn hert, het leven wilder uyt.

CAP. XIX.

WAT DE GENE STAET TE DOEN, DIE UYT EEN SIECKTE
 OPSTAEN, EN TOT GESONTHEYT KOMEN.

Hoort noch een korte les, hier nut te zijn geweten:
 Waert ghy noch onlanghs sieck, soo wilt met oordeel eten,
 Maeckt datj' het swacke sterckt en sachtjens henen drijft,
 Dat u noch van de quael in maegh of lever blijft.
 Zijt ghy langh sieck geweest en metter tijt genesen,
 Soo moet oock desgelijcks uw voetsel langhsaem wesen;
 Maer was uw sieckte kort en waerje ras gesont,
 Soo geeft, naer vollen eysch, het voetsel aen den mont.
 Ghy hebt nu weynigh bloets en dat moet weder groeyen,
 Dus wilt u niet te ras met sware dingen moeyen;
 Gebruyckt meest sachte kost en sap van gulle jeught,
 Op datje buyten sorgh uw saken redden meught.
 't Is dienstigh even selfs voor alle jonge vrouwen,
 De lust tot haren man met kracht te wederhouden,
 Wanneer sijn broose jeught, na sieck te zijn geweest,
 Vernieude krachten voelt en wederom geneest.
 Hier is'et tegen recht uw vriendt sijn recht te geven,
 Want wie hem dan gelieft, die tast hem aen het leven.
 Hier is de soetheyt wreet, de wrange stuerheyte soet,
 Hier is het geven quaet, hier is ontseggen goet.
 Noyt dient'er eenigh vyer van vyer te zijn genomen;
 Wanneer de gulde vlam eerst uyt begint te komen;
 Geen boom van nieuws geplant en dient te zijn besnoeyt,
 Tot dat het jeughdigh hout in volle tacken groeyt.
 Voorts, zijt ghy sieck geweest, en door de kunst genesen,
 Soo wilt voor alle dingh den schepper danckbaer wesen;

't Is Godt die u genas, geeft hem alleen den prijs,
 En dat op desen voet of diergelijcke wijs:

Wat lof, Almachtigh Godt! wat danck sal ick u geven,
 Die my nu hebt gegunt een nieu gezegent leven?
 Ick heb voor my gesien gelijk een open graf,
 Maer stracks, op uw bevel, soo liet de quellingh af;
 De sieckte die my trof, die was soo hoogh geresen,
 Dat ick scheen buyten hulp ja, sonder hoop te wesen;
 De meesters zijn verstelt, haer drancken sonder kracht,
 Dus wiert'er over my de dootd alleen gewacht.
 Maer ghy die met een woordt uw schepsels kont gebieden,
 Doet pijn, doet verdriet en alle sieckten vlieden;
 Dies ick, die van de koorts ter neder was gedruckt,
 Ben door uw groote kracht als uyt het graf geruckt.
 Mijn sonden waren groot en waerdigh sware plagen,
 Maer uwe tucht bestont alleen in vader-slagen;
 Ghy hebt my niet gestraft gelijk ick had verdient,
 Maer hebt met my gedaen gelijk een waerden vriend.
 Ghy hebt, op mijn gebed en mijn ootmoedigh suchten,
 De sieckt' en haer gevolgh gedwongen om te vluchten;
 Ghy hebt uyt enkel gunst ten spijte van de doot,
 My, uw onwaerdigh knecht, getogen uyt den noot.
 In plaetse van verdriet, hebt ghy my vreught gegeven:
 In plaetse van de doot, een nieu gesegent leven:
 In plaetse van de pijn, die my de ziel bevocht,
 Soo liefelijcken stant, als iemant wenschen mocht.
 Ghy kont, als met een woordt, de sieckte wederhouden;
 En neemt de klachten aen, van die op u betrouwen:
 Ick heb het nu gesien en uyt de daet geleert,
 Dat ghy het quaet belet, en ons ten goede keert.
 Dies wil ick uwen naem voor al de wereltd prijzen,
 En uyt mijn innigh mergh een danckbaer hert bewijzen;
 Ghy, die de wille geeft, geeft oock de volle daet,
 Ghy, weest na desen tijt mijn troost en toeverlaet!
 Geeft, dat ick nu voortaan aen u mijn korte dagen
 Magh, uyt mijn gantsche kracht, ten vollen overdragen;
 En laet uw reynen geest my leyden op de baen,
 Die ick tot mijnen troost na desen heb te gaen.
 Stort yver in mijn hert tot alle reyne zeden,
 Geeft drift tot uwen dienst en vyer in mijn gebeden,
 Geeft lust om wel te doen die mijner oyt behoeft,
 Op dat ick troosten magh al wieder is bedroeft.
 Als ick in welstant ben, soo laet my doch gedencken,
 Dat weder nieu verdriet my haest sal mogen krencken,
 En als my sieckte treft of diergelijcke noot,
 Soo maeckt my doch bequaem oock tot een rasse doot.
 Doch hoe het wesen magh, laet my des wereltds saken
 Niet verder, lieve Godt, als met de lippen raken;
 Maer al dat eeuwich heet, en wat'er is ontrent,
 Laet dat in mijn gemoet ten diepsten zijn geprent.
 Maer wilje na den eysch den grooten Schepper dancken,
 Soo wordt een beter mensch en laet uw slimme rancken;
 Een die met woorden danckt, die pleeght een goede daet,
 Maer hy doet beter werck die sijne sonde laet.

HIER VOLGEN EENIGE MEDICINALE GRONDTREGELS UYT HIPPOCRATES APHORISMEN,
DE WELCKE ALS VOOR GODTS-SPRAKE VAN OUTS ZIJN GEHOUDEN GEWEEST.

Soo ghy, door loop van langen tijt,
Verswackt en gants verhongert zijt,
Soo leert de reden, lieve vrient,
Dat u geen spoedigh voetsel dient:
Maer leedje korts' maer hongersnoot,
Soo bijt dan vaerdigh in het broot.
Uw maegh is best om metter spoet,
En niet met traegheyt zijn gevoet.
Leert hier den aert van alle kost:
Wat haest verteert, wordt haest gelost.

Een die, sijn jonge dagen lanck,
Is hart in sijnen kamer-ganck,
Die wordt ontrent den ouden dagh
Vry weecker als hy voortijts plagh;
En ghy, die jonck hartlijvigh waert,
Krijght out gewis een sachten aert.

Ghy die een onreyn lichaem voet,
Weet, dat het u maer hinder doet.

Vraeght iemant, wat'er voor een man
Den hunger best verdragen kan?
Vooreerst, die na sijn eynde gaet,
Maer dan noch is in goeden staet;
Daer na een die niet meer en wast,
En schaet'et niet, schoon dat hy vast.
Maer iemant in sijn jeughdigh bloet,
Lijt hinder als hy vasten moet;
Doch kinders van een blijden geest
Die schaet'et vasten aldermeest.

Wanneer de slaep een mensch vermoeyt,
Dan schijnt'et dat de sieckte groeyt,
Maer soo de lust hem wel bekoomt,
Soo dient geen vorder leet geschroomt;
Met dranck verquickt veel eer het bloet,
Als het door vaste spijsse doet.

Slaept ghy, of waeckt ghy boven maet,
De kunst die schat het beyde quaet.

Een out mensch tot verdriet gewent,
Die leet en sweet en moeyten kent,
Draeght vry al beter sijnen last,
Als doet een jonck en weeligh gast.

Ons tijt is kort, de kunste langh,
En kans neemt vaerdigh haren gangh;
Oock heeft het proeven sijn gevaer,
Al leeft'er iemant hondert jaer;
En schoon men iet met oordeel doet,
Noch vint men dickmael tegenspoet;

Dies moet niet slechts de medecijn
In all's geset en wacker zijn;
Maer oock de kranck' en sijnen vrient,
En wie hem in de sieckte dient,
Heeft staegh te letten op het stuck,
Of hem genaect groot ongeluck;
Dan noch al wat van buyten koomt
Is hier oock nut te zijn geschroomt.

Gesellen, als het wesen moet,
Dat ghy verswackte leden voet,
Of ledigh maeckt een vollen darm,
Of maeckt verkoude leden warm,
Of iemant na den eysch verkoelt,
Wanneer hy sich te brandigh voelt;
Ghy, doet uw dingen niet te ras,
Want dat noyt iemant goet en was:
Maer wat men met gemoede doet
Dat hout men voor den besten voet.
Een koorts ontsteken in den Herfst,
Maeckt dickmael dat een mensche sterft,
Maer siekten in de Lentetijt,
Die wort men vry al lichter quijt.
Te luttel of te veel gevoet,
En dede noyt het lichaem goet.

In alle sieckte, kort of langh,
Is best een sachte kamer-gangh.

Die spijsse geeft een siecken vrient.
Die maer gesonde lieden dient,
Doet hinder aen den siecken man
Daer hy een kloecken baten kan.

Als aen een vrou die swanger gaet,
De borst in haest ter neder slaet,
Hout vast dat, om dit ongeval,
De vrucht haer niet belachen sal.

Die 's nachts veel nats te losen plagh,
Heeft weynigh afgangh op den dagh.

Noyt prees ick al te vetten bruyt,
Vermits het vet de moeder sluyt;
U dient een schraelder, lieve vrient
Wilt ghy van kinders zijn gedient.

Die van een soontje swanger gaet,
Heeft veel een schoon en bly gelaet;
Maer gaetse van een meysjen swaer,
Soo is haer wesen niet te klaer.

Veel te vreten, langh te vasten,
Is noyt goet voor jonge gasten;

Wilje zijn in goeden staet,
Hout in bey' de middel-maet.

Als iemant eerst heeft bloedt gespout,
Soo hy dat namaels wederhout,
En dat'er daer na etter koomt,
Soo wort'er eenigh quaet geschroomt;
Ontrent het deel daer yemant sweet,
Daer spreeckt de kunst: hier is'et leet.

Een stage koorts ten derden dagh,
Niet sachter als'er voormaels plagh,
Sal naderhant niet stille staen,
Maer vry al harder wegen gaen;
Maer slijtse met dien eygen tijt,
Soo is'et quaet sijn angel quijt.

Dit is van outs een wijs besluit:
Tot felle sieckten vinnigh kruyt.

VOLGEN DOODS-VOORLOOPERS.

Is yemant in het hooft gewont
En dweept hem 't breyn dien eygen stont,
Die wordt in haest sijn hooft-sweer quijt,
Want hy verhuyst in korten tijt.

Als yemant langh den afgangh heeft,
En die ten lesten over-geeft,
Hy make staet uyt dit geval,
Dat hem de loop verlaten sal.

Als eenigh mensch lang heeft gewaeckt,
En dan in dwepery geraeckt,
En voorts met stuypen is gequelt,
Hout dat hy na den grave snelt.

Als yemant swelt door water-sucht,
En dat hy daer na bijster kucht,
Gesellen, maeckt dan vasten staet,
Dat hy te post ten grave gaet.

Als een mensch begint te rasen,
En sijn buyck wordt opgeblasen,
En sijn nagels kout en blaen,
Dan is 't leven wonder flaen.

Wanneer een mensch sijn tijt besluit,
Soo vliegt de ziel allengskens uyt,
En dan is 't lichaem niet met al
Als vleesch en bloet en snot en gal.

BY-SPREUCKEN,

RAKENDE DE ONDERHOUDINGE EN VER- BETERINGE VAN GESONTHEYT.

Wordt yemant sieck, of krijght hy pijn,
Eerst Godt, en dan de medecijn.

Met menschen niet, in tijt van pest,
Met Godt veel spreken acht ick best.

Geeft u nimmer in den droom,
Onder eenen noten-boom.

Uyt lust
Onrust

Wilt ghy der somtijts een glaesjen op setten?
't Is wel, mijn vrient, maer drooght uw netten.

Hebje water, hebje broot,
En klaeght dan niet van hongers noot.

Hebje lust, soo is 't al goet,
Honger maeckt raeu boonen soet.

Wanneer een esel honger heeft,
Hy eet, wat hem sijn meester geeft.

Lange menschen selden wijs,
Groote gecken selden grijs.
Witte luyden selden stout,
Groote dronckaerts selden out;
Maer, het zy men rijt of vaert,
Korte menschen trots van aert.

Hebt ghy geen wilbraet of capoen,
Soo eet dan moes of ander groen;
Dat kan oock leége magen voén.

Eet het muysjen wat te veel,
Wattet proeft 't is bitter meel.

Meer kinders zijn er van vreten bedorven,
Als'er van honger zijn gestorven.

Om langh te leven weynigh kans,
Die niet en doet gelijk de gans.

Al ghy geen R vint in de maent,
Soo weet dat ghy dan wordt vermaent,
Dat u geen vrouwe, maer een glas,
Voor uw gesontheyt komt te pas.

Treet de vrouwen op haer seer,
Sy vergeten 't nimmermeer;
Oock een die haer weldaet doet,
Wordt des nimmer recht vergoet.

De eerste in het rijs,
De tweede op het ijs,
De derde aen den dis,
Dit hout men dat best is.

De rugh aen 't vyer, de buyck aen tafel,
En in de handt een goede wafel,
Vriendt, sooje dat niet lijden meught,
Soo is 't gedaen met uwe jeught.

Neemt uwe slaep-plaets boven;
Ghy sult u des beloven.

Het eerste jaertjen dat men trout,
Soo wordt men koortsigh of verkout.
Dit vont ick lestmael eens geschreven:
Hoe schoonder vrou, hoe korter leven.

Indienje vijftigh jaren telt,
En weest niet gretigh op het velt,
Maer, voor het wout en jeugdigh kruyt,
Siet liever naer een kussen uyt.

Geeft aen uw soon veel in den darm,
Maer geeft hem weynigh aen den arm;
Geeft dochters aen den arm veel,
Maer spaert het liever uyt de keel.

Verkiest noyt minne voor uw kint,
Wanneerse vrijt of wort gemint.

Neemt niet licht tot uwen raet,
Een jongh doctoor of advocaet,
Die geen proces noch oyt verloor;
Beminde vrienden, schroomter voor,
Want die sijn ambacht eerst begint,
Is maer een onbedreven kint.

Hebt ghy een huys onlanghs gebout,
Maect dat je dese les onthout,
Of anders vriendt, ghy lijt gevaer:
Laet uwen vyant 't eerste jaer,
Laet voor het tweed' een beter vrient,
Van dese woningh zijn gedient,
Maer weest ghy voor het huys beschroomt,
Tot dat het derde jaertjen kooft.

Laet voor uw tafel zijn bereyt,
Een ey oock maer een uur geleyt,
En weet dat ick noyt van my steeck,
Brood van een dagh, meel van een week,
Noch bigge die een maent beleeft,
Noch ganse die'er driemael heeft;
Oock wil ick my aen laten biën
Wijn van een jaer, en vis van tien;
Maer geeft een maecht noch eens soo veel,
Grijpt dan haer roosje by de steel;
Doch weet dat ons ten besten dient,
Een out, ja hondertjarigh vrient.

Wat is het vee voor goet gekent?
Een schaepje dat ons Brabant sent,
Een os geweyt in Gelderlant,
Een koeye van de Vriesse kant:
Voeght dan daer by een Vlaems capoen,
Soo konj' goede maeltijt doen.
Het is gesont voor ziel en lijf:
Elck sijn glas en elck sijn wijf.

In het jaer eens bloet gelaten,
In de maent eens in het badt,
En noch sou 't my kunnen baten,
Soo ick maer eens daeghs en at.

Hebt ghy misschien geen medecijn,
Soo laet dit uw genees-dranck zijn:
Eet, drinckt, en teelt noyt sonder lust,
En stelt voor al uw hert gerust.

Wie veel smeert de borst,
En drinckt sonder dorst,
En kust sonder lust,
En eet sonder honger,
Die sterft te jonger.

U kleet zij warm,
Noyt vollen darm,
En slaept met maten,
Dat sal u baten.

Voor den dageraet uyt te gaen,
Magh na de reden wel bestaen;
Maer gaet, eer de nacht begint,
Uyt de lucht en uyt de wint.

Als u de slaep niet by wil zijn,
Na wille van den medecijn,
Soo maect ten minsten datje rust,
Wanneer 't uw siecke leden lust.

's Nachts liggen, 's middaghs staen,
's Morgens sitten, 's avonds gaen.

Na veel spijs en groote droncken,
En gaet terstont niet leggen roncken.

Biet weynigh aen den mont,
Oeffent u t'aller stont,
En loopt niet als een hont,
Soo blijfje langh gesont.

't Zij bitter of zoet,
Wat smaect, dat voet.

Die veel wil weten,
Moet luttel eten.

Die weynigh eet en minder drinckt,
Die is'et die de lusten dwinght.

Spijs wel geknout
Is haest verdout.

Wie nyttten aert heeft sotte kuren,
Die sullens' al sijn leven duren.

Isser yemant sot geboren,
Wat hy meestert, 't is verloren.

De sieckt' is langh ontrent den herft,
Indien men daer niet af en sterft.

Die sich in Mey niet wel en vont,
Is veeltijts al het jaer gesont.

Die op een nieu in sieckte slaet,
Is slimmer als van 't eerste quaet.

Wast uw handen, wast uw tanden
Dickwils, want het is u goet,
Maer wast seldom uwen voet;
Doch wat immer u geschiet,
En wast uw hoofd sijn leven niet.

Zijt ghy verbrant
Aen voet of hant,
Gaet tot de vlam,
Daer 't quaet af quam.

De sieckte komt te post gereden,
Maer gaet te rugh met esels schreden.

Wanneer meest al de lieden zijn
Bevrijt van koorts, en sonder pijn,
Dat 's sieckte voor een medecijn.

Voor verswegen pijn
En is geen medecijn.

Verholen quaet
En vint geen raet.

Een chirurgijn,
Die dient te zijn
Een hups gesel,
Van oogen snel,
Van handen soet,
En vol van moet.

De groote pijn van 't flerecijn
En past niet op den medecijn.

BY-SPREUCKEN,

RAKENDE DE DOOD EN AFSTERVEN VAN
DEN MENSCH.

Toont wieje zijt,
Wanneerje lijst;
Weest als een man;
Men siet eerst dan,
Wat yemant kan.

Op d'aerd', al isse vast gegront,
Noyt eenigh mensch gerustheyt vont;
Maer in den Hemel sal na desen,
Schoon dat se draeyt, gerustheyt wesen.

Eer wy wat weten
Zijn wy vergeten.

Een ziel die haren Schepper vreest,
Geeft aen den mensch een stillen geest,
En hout gelijck een stage feest.

Vrient, wilt ghy leven met gedult,
Denckt wat je waert en wesen sult;
Denckt vry al dickmaels op den dagh,
Die niet een mensch voorby en magh.

Van al dat ick besat en is my niet gebleven,
Als dat om Godes wil daer van is wegh-gegeven.

Waer blijdschap is in huys, is droefheyt voor de deur,
Want na te blyen vreught soo komt'er groot getreur.

De bleecke doodt
Spaert kleyn noch groot,

Wat yemant rooft, of vint, of erft,
Hy laet'et al, wanneer hy sterft.

Laet, als'et Godt belieft, ons lichaem hier bederven,
Een, die wel heeft geleeft, en kan niet qualijck sterven.

Hoe weyt doch menigh mensch soo breet!
Hoe stoft het stof op 't stof van 't kleet!

Is yemandt bleyck of is hy root,
Geen mensch is seker voor de doot.

Doet dat voor uwen sterrefdagh,
Dat na de dood u baten magh.

De dagh van gister is geleden,
Soo let doch op den dagh van heden,
En wilt die immers wel besteden;
En wat belanght den dagh van morgen,
Die is voor 's menschen oogh verborgen;
Wilt daerom voor het eynde sorgē.

Een koets vol gouts, een kar vol steens,
Dat sal hier namaels zijn al eens.

Als haer de ziel verheft tot Godt,
Dan is de werelt enckel spot.

BESLUYT.

O Heere, laet my dit van uwe handt verwerven,
Te leven met gedult en met vermaeck te sterven!

OM GOEDE EN HEUSSE MANIEREN OVER TAFEL TE HOU-
DEN EN HET TEGENDEEL TE VERMYDEN.

1. Hout dit voor d'eerste tafel-wet:
Sit daer de waert u neder-set,
2. Doch of je staet of dat je sit,
Maeckt datje Godt te voren bidt,
Op datje zegen krijgen meught,
En soo genietje rechte vreught.
3. Maer hoe het zy, toont bly gelaet,
En hout oock soete tafel-praet.
4. En alsje na de spijsse tast,
Soo dient hier op te zijn gepast:
En brengt hier toe geen nagel voort,
Die draeght een swart fluweele koort.
5. Eet voorkost of ghy wordt verdacht,
Dat ghy gebraet of taerten wacht.
6. Maeckt datj' in 't eten neerstigh let,
Dat ghy uw wangen niet besmet.
7. En wappert met uw voeten niet.
8. Uw buurman oock geen schouders biet.
9. Zijt ghy noch jongh, soo snoert uw mont,
En spreeckt niet als op vasten gront;
Maeckt datje noyt de reden breeckt,
Voor al wanneer een wijser spreeckt.
10. En leest aen tafel geenēn brief,
Al quam hy van uw soete lief.
11. Voor al schout twist en norts gekijf.
12. Oock hant-spel met een anders wijf.
13. Maeckt datje wijn noch bier en stort,
14. En speelt niet met uw tafel-bort.
15. Verhaelt een anders feylen niet,
Oock van die ghy daer niet en siet.
16. En fymelt niet met uw serviët,
Want dat is tegen d'oude wet;
Het schijnt dat ghy, door vreemt gepeys,
Dan zijt als op een verre reys;
Het dubben als men eten moet,
En vindt geen bly geselschap goet;
Doet dat als ghy alleene zijt,
Aen tafel is geen pruydens tijt.
17. En steeckt geen handt in sack noch schoot,
Maer hout se voor de gasten bloot.
18. Spreeckt noyt van eenigh vuyl bejagh,
Dat yemants walgh verwecken magh.
19. Maeckt geen geluyt, wanneer ghy drinkt.
20. Uw hoest en niesen oock bedwinght.
En soo je dat niet doen en kont,
Toont echter noyt een open mont,
Maer hout'er handt of neusdoeck voor.
21. En set geen glas op uw teljoor.

Maer yemant vraeght ons hier misschien,
Wat dat dan yemant sal geschiēn,
Als hem een windt van binnen quelt,
Soo dat sijn buyck van pijnē swelt;
Wel, hoort hoe dat Erasmus praet,
En wat hy geeft voor goeden raet;
Hy seyt: gaet, maeckt een luyden hoest,
Als of je dien uyt laten moest,
En onder dit gemaect geluyt,
Soo laet de wint van onder uyt;
Als dit behendigh werdt gedaen,
Hy meynt, soo magh het wel bestaen,
Maer heeft de windt dan grooter kracht,
Als die hem voelt wel heeft gedacht;
Soo valt den aenslagh licht bekaeyt,
Om dat het al te vinnigh waeyt.
Doch hoe het is of staet te zijn,

't Beter schaemt als sware pijn,
Maer die het ambacht recht verstaen,
Die sullen 't henen laten gaen.

Nu keer ick weder tot den dis,
En sie wat daer noch noodigh is.

22. Tast met drie vingers na de spijs.
23. En schrappt noyt suycker van de rijs.
24. Tast oock niet haest een schotel aen,
Dat niemant noch en heeft bestaen.
25. En grijpt niet na den besten bout.
26. En slaet geen vingers in het sout,
Maer neemt het liever met een mes.
27. Doch hout dit voor een vaste les,
Dat ghy noyt van de tafel rijst,
Voor datje Godt ten volle prijst;
O, geeft den milden Schepper danck,
Dan gun ick u een vryen ganck.

TAFEL-WETTEN,

VOOR DE WAERT, DE GASTEN, DE VROUW EN VOOR DIE TER TAFEL DIENEN.

Wie feest of maeltijt hout dit moetje niet vergeten,
Roept Godt den Schepper aen eer dat'er wordt gegeten;
Wat ghy de vrienden biet of op uw tafel set,
En heeft geen zegen in als naer een reyn gebedt.

Om vorder wel te gaen, soo moet ick hier belasten
Drie dingen aen den waert, drie dingen aen de gasten,
Drie dingen aen de vrou, drie dingen aen de knecht;
En siet, hier in bestaet het noodigh tafel-recht:

De waert, na onsen raet, die moet ten eersten schouwen,
De gasten aen den dis met kracht te weder-houwen,
De gasten tegen meugh te porren tot den dranck,
De gasten in het huys te sluyten tegen danck.

De gast moet vaerdigh zijn en op sijn uere letten,
Moet daer de waert gebiet hem neder laten setten,
Moet in sijn eygen huys besluyten sijnen hont;
Een gast wordt licht onwaert door soo een gragen mont.

De vrou moet op de spijs en op de keucken passen,
Op schotels wel geschuert en lijnwaet net gewassen,
Moet toonen metter daet en even metten schijn,
Dat haer de gasten lief en waerde vrienden zijn.

De knecht en wieder dient moet heus en matigh schencken,
Moet trachten yemants kleet met storten noyt te krencken;
Oock vont het gast-vry volck in oude tijden goet,
Dat niemant drincken magh wanneer hy schencken moet.

Wat breeder tot den waert: na dat'er is gebeden,
Soo schenckt oock met den wijn bequame tafel-reden,
Toeft niet uw vriend alleen met spijs en goeden dranck,
Een nut en soet gespreck verdient al meerder danck.
En fronst uw voor-hoofte niet en toont geen droevigh wesen,
Een treurigh aengesicht en wordt hier niet gepresen;
Weest droevigh by een lijck en deftigh in den raet,
Maer als je maeltijt hout soo toont een bly gelaet.
Ghy moet van eersten aen met aendacht overleggen,
Al wat'er is te doen, al wat'er is te seggen;
En hoe men door den wijn de geesten onderscheyt,
En hoe men tot vermaeck bedroefde sinnen leyt.
De welstant van een priis, en dat met groote glasen,
Te wenschen, dient alleen om meer te mogen rasen;
't En is geen heyligh werck te drincken sonder dorst,
Maer sooje zegen wenst, soo bidt voor uwen vorst.

Wat is van groote kost? noyt heeft'er vreught ontbroken,
Daer soetê tafel-praet wordt geestigh uytgesproken;
Daer is in dit geval yet beters als de wijn,
De tafel even selfs die kan een schole zijn.
Geen maeltijt heeft'er oyt een billick mensch verdrotten,
Daer van des ander daeghs de smaeck eerst wierdt genoten;
Wat yemant dronck of at dat leyt hem in den buyck,
Maer wat hy goets vernam dat stont tot sijn gebruyck.
Doch wacht u over dis van diep geheym te spreken,
Wilt oock niet besigh zijn met ander luy gebreken;
Geeft reden met bescheyt en woorden sonder gal,
Niet al te deftigh wijs, niet al te lijdigh mal,
Maer wilt doch nimmermeer uw gasten vrolijk maken
Met jock die qualijk luyt of vuyle beusel-saken,
En quetst geen eerbaer oor en maect'et niet te bont,
Een mensch van reynen aert heeft zegen in den mont.

Noch moet ick, lieve gast, u desen regel stellen:
Als ghy ter maeltijt gaet, wilt niet te vinnigh bellen;
Dan voorts, wanneer men wast, soo spoelt uw droefheyd af,
En al wat u wel eer beswaerde sinnen gaf.
Gaet vrolijk uyt te gast als ghy des wordt gebeden:
En wordje niet genoot, blijft t'huys en weest te vreden.
Wordt ghy te laegh geset? he, vriend, wat is het dan?
De man vereert de plaets, de plaetse noyt de man.
Schoon yemant met u jockt, en wilt u geensins belgen,
Een keel die niet en let kan harde kost verswelgen;
Vint ghy yet dat u walght in spijs of daer ontrent,
En maect dat u mishaecht een ander niet bekend.
En dan noch boven dat soo dient u niet geweten,
Leert op de rechte maet en na den regel eten,
En scheyt niet al te ras, en blijft niet al te lanck,
Maer ga je vroegh of laet, soo geeft den Schepper danck.

Ghy vrou, koopt goede spijs, maer niet tot gulsigh brassen,
Ghy dient niet buyten maet op mont en buyck te passen;
Weest suynigh naer den eysch, maer schaft, wanneer het dient,
Wat best bevallen sal uw gast of ander vrient.
Wat hoeffe, jonge vrou, uw teer gemoet te quellen,
Al hebje niet te veel de vrienden voor te stellen?
Indien u spijs ontbreekt, soo neemt tot uwer baet
Schoon lijnwaet, reyn gelas, en dan een bly gelaet.
Als 't al is by gebraght om uwen gast te spijsen,
Ick weet u boven dat noch een gerecht te wijsen:
Ghy die met kleyne kost uw vriend wilt maken bly,
Gaet, set'er op het lest uw eygen tonge by.
Een vriendelijck onthael doet koude spijse smaken,
En 't kan oock sonder kost de lieden vrolijk maken;
Waer rechte geesten zijn, daer leeft men van de kunst,
Waer rechte vrienden zijn, daer leeft men van de gunst.

Noch moet ick hier een woort aen alle knechts gewagen,
Vermits sy menighmael haer niet te wel en dragen:
Ghy, die aen tafel dient, en vult uw sacken niet,
Het is voor u genoegh dat ghy den handel siet.
Wat ghy ter tafel brengt, ten dienste van de gasten,
En neemt de stoutheyt niet voor u daer in te tasten;
Weest heus in uw bedrijf, dit stelt de reden vast,
Wie dient, en moet niet doen gelijk een ander gast.
Aenhoort'et met bescheyt, wat waert of gasten spreken,
Maer wilt door uw gekal geen anders reden breken;
Wat dees of gene seyt, een knecht is beter stil,
Als dat hy sijn geral daer onder mengen wil.
Hoort ghy een geestigh woort, wilt daer op vlijtigh mercken,
En laet'er naderhant uw sinnen over wercken;
Draeght dat met u naer huys, en 't sal u beter zijn,
Als fruyt en suycker-werck of smake van den wijn.

Ten lesten, in 't gemeen, soo wil ick alle gasten
Dit geven voor een raet, ja, als een wet belasten,

Dat een die dickmaels bijt in ander lieden broot,
 Moet weder zijn bedacht dat hy de vrienden noot.
 Maer onder dit verhael van goede tafel-wetten,
 Soo wilt op desen raet met rijpe sinnen letten:
 Of noot of doet behulp aen vrou of schamel man,
 Die om sijn kleyn bedrijf niet weder nooden kan.

BESLUYT VAN 'T WERCK.

Het aengevangen werck, uyt enkel gunst beschreven,
 Dat aen het vaderlandt uyt liefde wordt gegeven,

Ten goede van het volck, dat krijght hier sijn besluyt,
 En komt van nieuws geciert gelijk een jonge bruyt;
 Het brenghet u schatten meê en allerley juweelen,
 En wilt, al waer het komt, de vrienden mede deelen,
 Ghy leser, wie je zijt, ontfanght het edel pant,
 En biet'et over al uw trouwe rechterhant:
 Al zijn de regels veel, en wilt u niet ontsetten,
 't En zijn niet al te mael gelijk als strenge wetten:
 Al wie een kunst beschrijft die geeft een volle maet,
 Maer oordeel met bescheyt dat brenghet se tot de daet.

TACHTIGH-JARIGH LEVEN

EN

HUYS-HOUDINGH,

OF KORT BEGRIJP VAN HET

BUYTEN-LEVEN OP SORGH-VLIET,

GESCHREVEN TEN VERSOECKE VAN SIJN WAERDE EN LIEVE NEEF A. THISIUS, Jctus.,
 PROFESSOR EN RECTOR MAGNIFICUS IN DE UNIVERSITEYT TOT LEYDEN.

Ghy vraeght, nadien ick ben van mijnen staet getreden,
 Hoe dat ick mijnen tijt hier buyten kan besteden?

En mits geen wichtigh ampt mijn sinnen meer belast,
 Hoe my het ledigh zijn en buyten-leven past?
 Wel aen, ick ben bereyt u recht bekent te maken
 Wat hier mijn wesen is, tot aen de minste saken;
 Kom, hoort dan, waerde neef, wat ick op heden doe,
 Tot in mijn kamer selfs, tot in mijn bedde toe:

Ick, door Godts eygen gunst ontlast van groote saken,
 Laet nu tot mijn gemoet geen afgunst meer genaken,
 Ick wensch hun veel gelucks die Godt in hooghheit stelt,
 En daer en is geen nijt die my de sinnen quelt.
 Al wat den staet belanght dat heb ick laten varen,
 Nu besigh maer alleen ontrent mijn oude jaren,
 En schoon mijn kleyn gebou voor yeder open stont,
 Ick vreesse geen geklap oock van een laster-mont.
 Ick leef hier onvermomt en kan oock wel gedogen,
 Dat Argus my beloert, al had hy duysent oogen;
 Want mits ick ben getroost dat Godt mijn wegen siet,
 Soo pas ick op de klap van boose tongen niet,
 Al waer mijn huys gebout, of na de kunst geblasen,
 Van sijn Veneets geback 1) of kristalijne glasen,
 Ick liet een yeder toe te komen hier ontrent,
 Op dat mijn gantsch bedrijf hem mochte zijn bekent.
 Wie slimme rancken broet en kan geen sonne dragen,
 Maer in de swarte nacht daer vint hy sijn behagen;

Doch wat is 't of de mensch de werelt schoon bedrieght,
 Daer is yet binnen ons dat noyt sijn meester lieghet.
 O, sich hier in het wout met Godt te gaen vertreder,
 Hem eeren, hulde doen, en groeten met gebeden,
 Door ootmoet in den geest, en dan noch boven dien,
 Het keestigh boom-gewas, sijn schepsels aen te sien,
 Dat is eerst recht vermaeck; wie kan het vergelijken
 Met al het groot beslagh van aertsche koninckrijcken?
 Voorwaer, het soet gepeys dat uyt de velden rijst,
 Is ons gelijk een handt die na den Hemel wijst:
 Maer als ick na den geest tot Gode kom genaken,
 Dan sal mijn eygen kleet my geensints cierlijck maken,
 Ick spreek de rijcke kas van mijn Verlosser aen,
 Om met sijn reyn gewaet tot Godt te mogen gaen;
 En als ick dus gekleet my Gode kom vertoonen,
 Soo weet ick dat sijn gunst mijn feylen sal verschoonen,
 En even word ick dan in volle daet geleert,
 Dat mijn ootmoedigh hert met zegen wederkeert.
 O, wat een diepe vreught komt in de ziel geresen,
 Als ick maer yet ontfangh uyt dat oneyndigh wesen;
 Als my de minste strael van Godes heyl genaect,
 Dan schijnt'et dat de geest tot aen den Hemel raect.
 Wie wort'er niet verruckt, als Godt hem komt verschijnen?
 My dunckt, dat ick terstont de werelt sie verdwijnen,
 Mijn geest, indiense kon en dat het doenlijck waer,
 Die sou het aertsche deel verheffen nevens haer;
 Maer dat is al te lomp en heeft te grove leden,
 Want schoon ick anders wil, soo helt het na beneden;
 Siet daer ons soet gepeys verdwenen in de lucht,

1) *Veneets geback*; Venetiaansch glaswerk.

Daerom ick menighmael ten hoogsten ben beducht.
 Siet als'er yemant reyst en komt in haest gereden
 Of naer een machtigh slot òf wijt beroemde steden,
 Die siet veel seltsaem werck en menigh vreemt geval,
 Dan op een steylen bergh, dan in een effen dal;
 Sijn wegh is menighmael in hooghten soo geresen,
 Dat hy schijnt by de stadt ja, boven haer te wesen,
 Soo dat hy somtijts denckt, dat al haer schoon gebou,
 Met al het deftigh werck tot hem genaken wou.
 Maer naer een korten stont soo kander dit geschieden,
 Dat al het schoon gesicht schijnt van hem wegh te vlieden,
 Een tackje van een boom, of maer een enckel blad,
 Ontneemt hem het gesicht oock van een groote stadt,
 Ey, lieve ziel, laet af van uw weemoedigh treuren,
 Die na den Hemel reyst kan even dit gebeuren;
 By wijlen stijght de mensch tot soo verheven geest,
 Dat hy geen bleecke dood, geen Hel of Duyvel vreest,
 Dat hy ten vollen smaect de vrucht van sijn gebeden,
 Ja, gantsch den Hemel siet, als in sijn volle leden;
 Maer als dat hemels-vyer daer na in ons vervriest,
 Soo vint men dat de geest sijn eerste kracht verliest.
 Ey, gaet niet, lieve ziel, met soo beswaerde sinnen,
 Ghy sult eens voor gewis uw sonden overwinnen;
 Stelt, stelt in Christi bloet, stelt uw vertrouwen vast,
 Nadien het heylich zaet in u geduerigh wast.
 Een heeft seer wel geseyt: Godt heeft twee groote boecken
 Daer veel te vinden is voor die maer willen soecken,
 En, na mijn oordeel draeght, het is een deftigh man,
 Die dese schriften leest en wel gebruycken kan.
 Het eerst is 't Heyligh Woord, het tweede Godes wercken,
 Daer in dat yeder mensch veel wonders kan bemercken;
 Want soo het bey gelijk met oordeel wordt bedacht,
 Het een leert sijnen wil, het tweede sijne macht.
 Al wat Godt heeft geseyt, al wat hy heeft geschapen
 Daer is van yeder een veel voordeels uyt te rapen,
 Sijn wil is in de Schrift gelaten aen den mensch,
 En die het recht gebruyckt die vint'er herten-wensch.
 De werelt heeft gestaen en vry niet weynigh jaren,
 Dat onder Godes volck geen schrift of boecken waren,
 Het velt dat was haer school, en in het jeughdigh gras,
 Soo vont men dat het volck den grooten Schepper las.
 De bloemen in den tuyn geplant op nette reken,
 De boomen in het wout, en alle kruyden preeken,
 De planten in den hof en al het jeughdigh kruyt,
 Die spreken tot den mensch al slaense geen gelyt.
 Trat Isack niet in 't wout, en gingh daer overleggen
 Wat al het boom gewas, wat al de kruyden seggen?
 Dat is, hoe God sijn macht en hooge wijsheyt toont,
 Als hy het woeste velt met schoone bloemen kroont?
 En dat hem 't soet gepeys niet qualijck is bekomen,
 Dient hier uyt, na my dunckt, te werden afgenomen,
 Dat, 't wijl hy 't velt betreet en op den Schepper dacht,
 Hem is de schoone maeght Rebecca t'huys gebracht.
 Nu wil ick u voor eerst oock dit te kennen geven,
 Dat ick een dagh bemerck gelijk ons gantsche leven;
 Siet, dit kan uyt de daedt geduerigh zijn geleert:
 Ons tijt is als een dagh die dickmael wederkeert.
 Gaet over dit geheym den ouden Jacob vragen,
 Die noemt sijn gantschen tijt alleen maer weynigh dagen 1),
 En Moyses nader handt, die hout dien eygen voet,
 En leert dat yeder mensch oock soo gevoelen moet;
 De beste cijffer-konst die leert ons dagen tellen,
 Om op een vasten grondt sijn voet te mogen stellen 2);
 Een herder die gestaegh sijn schapen overtelt,

En sal niet licht een lam verliesen op het velt.
 Ey, wat is doch de tijt, die ghy en ick beleven,
 Die wordt gelijk een mist in haesten wegh gedreven;
 't Is als een kleyne tick, die, eer de klokke slaet,
 Sich menighmael verheft en dickmael hooren laet.
 En siet, dit kleyn getal van onse korte dagen,
 Dat wordt, gelijk men seyt, by manden uytgedragen;
 Want schoon het is een dingh, het dierste dat men vint,
 Men laet het henen gaen gelijk een schrale wint.
 Ons tijt word't veel gequist met jocken, spelen, praten,
 Daer naeu een uere tijts voor Godt en wordt gelaten;
 Siet, wat verslint de jaght, de kaart en dobbel-steen,
 En al dat tijt-verlies, is schier nu als gemeen.
 Het waer een nutter dingh, ons dagen uyt te kooplen 1),
 Als met een lossen toom ons tijt te laten loopen.
 't Is yeder een bekent, hoe ras ons jaren gaen,
 En 't paert dat vaerdigh loopt en hoeft men niet te slaen.
 Tijtquistingh, lieve ziel, die is voor al te schromen,
 Want dat in haest vergaet dient waer te zijn genomen;
 O! Godt doe my de gunst, dat ick niet eenen dagh,
 Ten dienste van het vlees of werelt, spillen magh.
 Laet my noyt ledigh zijn om hier te liggen woelen,
 Maer geeft dat ick gestaegh uw liefde magh gevoelen;
 Geeft dat mijn oogh, en oor, en tongh, en innigh hert,
 Van uwen reynen geest altijd gedreven wert.
 Al ben ick sonder staet, 'k en wil niet ledigh wesen,
 Dat heeft de wijste vorst en niemant oyt gepresen 2).
 Het water krijght een stanck, wanneer het stille staet;
 En als het yser rust, soo roest'et metter daet,
 Wyl sijn al schuldenaers aan dit kort-wijlich leven
 Aen Godt, die eerst de tijt sijn oorspronck heeft gegeven;
 Wie oyt een dagh misbruyckt, die neemt een quaden voet,
 Maer die'er een verliest, die is een quiste-goet.
 't Is nut, na mijn begrijp, voor die op aerden leven,
 Dat yeder dagh sijn werck by ons wordt toegeschreven;
 En dat men over sla wat yeder staet te doen,
 Of binnen in het huys of buyten in het groen.

MORGEN-STONDT.

Wanneer ontrent den dagh de slaep my gaet begeven,
 Of, dat ick beter acht, van my is wegh gedreven:
 Soo dat ick wederom van nieus een mensche ben,
 En Godes eygen gunst en goeden geest beken:
 Dan is 't dat ick voor eerst in mijn gedachten brenge,
 En niet van aerts bedrijf daer in of onder menge,
 Ick geve grooten danck aen Godt, mijn hoogste goet,
 Van dat hy in den nacht mijn leven heeft behoet;
 Hier by komt mijn gebedt, dat Godt my wil bewaren
 Den dagh die nu begint en noch aenstaende jaren;
 En als ick na den slaep aldus mijn saken doe,
 De dagh die smaect'er na tot op den avondt toe;
 Dies is mijn vast beslyt, dat ick tot aller stonden
 Sal mijden oock den schijn van alle slimme sonden,
 En dat'er niet met al by my sal zijn gewaeght,
 Daer over ick aen Godt geen raet en heb gevraeght.
 Ick leere dese plicht in onse groene klingen,
 Daer hoor ick met den dagh de kleynste vogels singen,
 Tot lof van die haer schiep 3). Ick sie het jeughdigh kruyt,
 Dat voelt den koelen dau en roept den Hemel uyt.
 Ick sie, hoe met de son de bloemen haer ontluycken,
 En gloeyen als korael, te voren dorre struycken,
 O Godt! ick heb berou dat ick niet danckbaer ben,
 Gelijk het minste dingh dat ick op aerden ken.

1) De woorden van den Aerts-Vader Jacob voor Pharao zijn dese: Weynigh en boos zijn mijne dagen. Geues. 47. 9.

2) Psalm 90. 12. Leert ons onse dagen tellen op dat wy een wijs herte bekomen.

1) Ephef. 5. 16. Den tijt uitkoopende dewijle de dagen boos zijn.

2) Spr: 6. 6. Gaet tot de miereu, ghy luydert, en wordt wijs. Hoe lange sult ghy luydert neder-leggen? Wanneer sult ghy van uwen slaep opstaen?

3) Gen. 1. 21.

Men gaf het eerstelingh van alderhande beesten,
U tot een offer-werck, o, vader aller geesten 1)!

Ick wil dat d'eerste vonck die uyt mijn ziele rijst,
U, machtigh Hemels-Vorst, met ootmoet eer bewijst.
Ghy geeft de stille nacht, op dat wy mogen rusten 2),
Ghy sent de gulde son die geeft ons nieuwe lusten,
En wat'er voor een heyl komt sijgen op het lant,
Rijst uyt de milde bron van uwe vaderhant.

Om nu tot eenigh werck de leden uyt te strecken,
Wil ick geen prachtigh kleet om my te mogen decken;
Men hoeft geen rijk gewaet bysonder op het lant,
Geen spel of naeldewerck alwaer men boomen plant.
Ick laet het titsigh volck en alle Venus-dieren
Haer toyen naer de kunst en al de leden cieren,
Maer die een man gelijckt en soo wil zijn genaemt,
En dient geen ander dracht als die een man betaemt:
Een kleedingh sonder pracht, een huys met lage muren
Is dienstigh op het landt en kan oock lange duren,
Men leeft hier voor hem selfs en na sijn eygen sin,
Dat voor-recht heeft voor al het buyten-leven in.

EERSTE MORGEN-WERCK.

Ick ga na dit begin voor eerst met aendacht lesen,
Dat my den gantschen dagh sal dienstigh mogen wesen;
Maer dit en raect den staet of nieuwe tijdingh niet,
Het is een nutter plicht die na den Hemel siet.

OEFFENINGH VOOR 'T GESIN.

Doch ick ben in dit werck niet al te langh geseten,
Want ick wil mijn gesin in desen niet vergeten;
Ick doe een yeders werck ten vollen stille staen,
Tot dat voor al mijn volck den Godts-dienst is gedaen.
Hier wordt dan over luyt des Heeren woord gelesen,
Op dat de rauwe jeught moght werden onderwesen,
En eer tot sijn bedrijf dan yemant weder keert,
Soo vraegh ick op een ry, wat yeder heeft geleert.
En uyt dit ondersoek soo kan ick recht bemercken,
Waer op mijn dienst-baer volck en haer gedachten wercken,
En daer uyt is te sien, als door een klaren bril,
Wie dat de tucht bemint en Godt behagen wil.
Hier uyt besluit ick dan, wie dat ick magh betrouwen,
En wie in mijnen dienst dient aen te zijn gehouwen;
En 't is niet goet alleen voor huys en huys-gesin,
Maer brengt ons boven dat veel nutte dingen in.
Wy zijn voor ons alleen ter werelt niet gekomen,
De minste van het huys dient waer te zijn genomen;
Siet, die my op het landt of in de kamer dient,
Is my geen knecht alleen maer oock een waerde vriend.
Het vrouwtjen dat ick hier mijn saken heb bevolen 3),
Al heeft sy niet verkeert in wijt-beroemde scholen,
Dat quijt haer even staegh, soo wel als menigh man,
Die mits sijn diep verstant veel nutte dingen kan.
Ick hoor haer menigh mael soo wel en deftigh spreken,
Gelijck als in de kerck de Godts-geleerde preëcken;
Gelooff't, lieve vriend, die mijn gedichten leest,
Dat sy in desen plicht soodanigh is geweest.
Geeft haer vry desen lof, soo ghy haer komt genaken,
Dat sy ervaren is in huyselijke saken;
Maer in Godts heyligh woord al verre boven dat,
Dies eer ick haer verstant gelijck een waerden schat.

ONTBIJT.

Terwijl de jeught ontbijt soo ga ick my vertreden,
Dat brengt my voordeel aen tot in de binneleden,
Want ick sie niet alleen wat in de velden groeyt,
Maer neme vorder acht wat in my dient gesnoeyt.
Ick sie hier Godes handt in duysent wonderwercken,
Die voor een leersaem hert zijn waerdigh aen te mercken;
Want al wat sich verthoont ontrent dit jeughdigh kruyt,
Dat sie ick met vermaeck en trecker voordeel uyt.
Doch wat ick hier ontmoet daer soeck ick wat te leeren,
Maer boven alle dingh om Godt te mogen eeren;
Ick vinde, waer ick ga, des Heeren eygen werck,
Soo dat ick dickmaels ben als midden in de kerck.
Mijn geest wordt menighmael tot in de lucht verheven,
Om Godt op dit gesicht en eer en danck te geven;
Dies segh ick menighmael of stil of over luyt,
En berste met den geest in dese woorden uyt:

Hoe soet en aengenaem zijn al des Heeren wercken! 1)
Sijn liefd' en vader-gunst die is'er in te mercken,
En schoon al is de mensch niet danckbaer als het dient,
Hy doet doch aen sijn volck gelijck een ware vriend.
Of Godt ons met verdriet of sieckte komt kastijden,
En sent ons swaer verlies of anders bitter lijden,
Al is 't den vleesse pijn, des echter niet te min,
Ons heyl, beminde ziel! ons voordeel schuylt'er in.
't Is al om onsen geest van stonden af te trecken,
En uyt den doffen slaep ons sinnen op te wecken,
Doch hoe of wat'er is dat Godt den mensche doet,
Hem komt uyt ons bedrijf geen nut of eenigh goet,
Mijn Godt! 'k en dien u niet uyt vrese van der Hellen,
Daer in ghy machtigh zijt voor eeuwich my te quellen;
Oock is in tegendeel mijn Godts-dienst niet gegront,
Om datje dese ziel den Hemel schencken kont;
Ick dien U om U selfs en om uw heyligh wesen,
Dat waerdigh is voor al en staegh te zijn gepresen;
Geeft my daer sinnen toe en Cherubijsche tael,
Niet goets is buyten U, in U is 't al te mael.
Die om U, lieve Godt! of in U sich verblijden,
Die kunnen met den geest tot in den Hemel rijden;
Want in uw naem alleen getroost te mogen zijn,
Is enckel herten-lust oock midden in de pijn.
Al wat ick heb geleert, al wat ick heb gelesen,
Laet dat, ô lieve Godt! tot uwer eere wesen;
Al wat ick heden schrijf, of wat ick anders doe,
Dat schick ick U alleen, ô hooghste Schepper! toe.
Ick wou, dat noyt gepeys in my quam op te rijzen,
Als dat genegen is om U alleen te prijsen,
Ja, dat de leste snick van dit ellendigh stof,
Als my de dood, ontbint, moght roemen uwen lof.

MIDDAGHMAEL.

Het middaghmael genaect, en schoon mijn hooge jaren
Niet meer soo graegh en zijn gelijckse voortijts waren,
Noch eet ick even wel by wijlen met vermaeck,
Maer eygen lant-gewas dat geeft de beste smaeck.
Indien hier gasten zijn, men voert'er goede reden,
Of dienstigh voor de ziel of noodigh voor de zeden;
Maer als mijn eygen volck alleen ter tafel is,
Soo word'er eenigh boeck gelesen over dis:
Of van een vreemde reys in ver-gelegen landen,
Daer mits de felle kou de menschen klapper-tanden,
Of daer een heete son gestage stralen schiet,
Op peper, noten, meys, op rijs en suycker-riet;

1) Levit 2. 12. D'offerhanden der eerstelingen sult ghy den Heere offeren.

2) Psalm 104. 20. Ghy beschickt de duisternisse, ende het wordt nacht.

3) Joffer Havius, huys-besorghster van de Heer Cats op Sorgh-vliet.

1) Psalm. 104. 24.

Of eenigh net verhael van dat, in onse jaren,
Den staet of ander volck is eertijts weder-varen,
Of yet van dese stof of eenigh soet gedicht,
Dat droeve sinnen troost of swacke zielen sticht.
Doch wat'er voor een boeck aen tafel wordt gelesen,
Het kan hem die het hoort vermaeck en voordeel wesen,
En soo wordt niet alleen het lichaem hier gevoet,
Maer 't is oock voor de ziel en binnedeelen goet.
Tot drincken sal men noyt hier yemant hooren dwingen,
Dat is een vaste wet in onse groene klingen;
Wie hier ter maeltijt komt, 't zy gast of ander vrient,
Die eyst wat hy begeert en wordt er van gediend.
Maer of ick eensaem ben of midden in de gasten,
Geen spijs sal my de maegh, geen drincken overlasten,
Al ga ick niet te werck gelijk Cornarus raet 1),
Ick blyve lijkewel ontrent de middel-maet.
Al sie ick op den dis al veel gerechten brengen,
't Is meest van ons gewas, dies kan ick 't oock gehengen.
'k En prijs geen sware kost, maer ooft en jeughdigh kruyt,
Dat brengt hier menighmael verscheyden schotels uyt.
Sy die mijn huys besorgh, kan met geringe sakens
Onthalen wieder komt en veel gerechten maken;
Barleus even selfs en menigh ander geest,
Ontfingh haer net onthael gelijk een groote feest.
't En is niet in de kost, maer in de kunst gelegen,
Met weynigh bly te zijn is Godes eygen zegen;
Wat hier de tafel ciert dat komt meest uyt den hof
En in de minste kost daer is de meeste lof.
Ick schep oock groot vermaeck in versch ontloke roosen,
Die sie ick menighmael op onse tafel blosen;
Hier komt dan bloem-gewas en ander groente by,
En soo wordt menigh gast oock sonder kosten bly.
Wie kan ons slecht bestel van onsen disch verwijten?
Het toont ons schoonder glans als Salomons tapijten,
Ja, als sijn kleedingh selfs; siet, dit heb ick geleert
Van hem, die niet de pracht, maer Godes schepsels eert. 2)

OEFFENINGE NA 'T MIDDAGHMAEL.

Als ick na 't middaghmael van tafel ben geresen,
Dan wil ick niet terstont ontrent de boecken wesen,
Ick ga wat buytens huys en doe een korte reys,
Maer besigh even wel met eenigh soet gepeys.
Ick sie dan op de werf veel grage dieren eten,
En daer oock vind' ick yet my nut te zijn geweten;
Ick sie het met vermaeck en word 'er uyt geleert,
Dat oock het domste beest sijn Heer of voedster eert.
Siet, Godt verwijt sijn volck dat esels haer gewennen,
De krib van haren Heer of sijnen stal te kennen,
Maer dat d'ondanckbaer mensch geen lof en eere geeft
Hem, die het al besorgh wat op der aerden leeft 3).
Als ick mijn kleynste vee haer voetsel plagh te geven,
Al wat hier pluymen droegh dat schijnt van nieus te leven;
Ick sie, dat al het rot my al te voren kent,
Want dat ick spijsse brengh daer is 'et toe gewent.
Als ick den gragen hoop doe gerst of haver stroyen,
Soo komt 'et al te mael gevlogen uyt de koyen,
Het schijnt dat al het heyr dat van my wordt gevoet,
My danckt op hare wijs, en eer en hulde doet.
Hoe zijn wy schuldigh, Heer! uw hoogen naem te prijzen,
Die niet en zijt gewoon ons lijf alleen te spijsen,

1) Ludovicus Cornarus, een Venetiaens Edelman, seyt van niet meer op een maeltijt als 12 oneen spijsse en 24 oneen dranck te gebruycken, om in goede gesontheit te blijven. Siet hier op D. Leonard Lessius, die het selve werck over-geset en uyt-gegeven heeft.

2) Matth. 6. 28, 29. Aenmerckt de leliën des velts, etc.

3) Esai. 1. 3. Een osse kent sijnen besitter, en een ezel den kribbe sijnes Heeren, maer Israël en heeft geen kennisse, mijn volck en verstaet niet.

Maer sent ons voetsel toe tot binnen in den geest,
Dat wel het lijf verkwickt, maer onse zielen meest:
Wel op nu, mijn gemoet! verheft uw gantsche krachten
Maect Godt van nu voortaan den gront van uw gedachten,
Is hier of elders yet waer toe ghy zijt gesint,
Neemt daertoe Godt alleen, die heeft u eerst bemint.
Wordt tot hem in den geest ten vollen opgenomen,
Die met sijn Vader-gunst uw liefd' is voor gekomen,
Ja, die op heden self noch leyt den rechten gront,
Dat ghy hem eere doen en liefde dragen kont.
Kiest hem tot uw troost, oock boven alle vrienden,
Die oyt tot uw vermaeck of soet geselschap dienden,
Hy zal u trouwe zijn in druck en ongeval,
Oock als uw naeste bloedt u gantsch verlaten sal;
Soeckt hem met alle vlijt die u te voren sochte,
En eert hem boven al, die u soo diere kochte;
Wel aen dan, lieve ziel! staet op sijn liefde vast,
Soo blijfje buyten noot, of Hel of Duyvel bast.
Ey, laet ons boven al den schepper eer bewijzen,
En met een innigh hert sijn gunst en liefde prijsen;
Want hy is 't die sijn handt en hemel open doet,
En alle dieren spijsst en alle zielen voet 1).
Wanneer ick somtijts lees, dat in het machtigh Romen
Was eertijts wacker volck genegen tot de boomen,
Genegen haren geest te geven aen het wout,
En hoe op desen tijt een hoeve werd gebout 2);
Te weten dat den hoop van menigh duysent schapen
Gedurigh wordt bedient door meer als hondert knapen,
En dat noch boven dien haer paerd en koeyen stal
Was meerder in beslagh en grooter in getal;
Soo kan ick niet verstaen dat soo veel duysent beesten
Kon, om het groot verslagh, vernoeogen hare geesten;
Maer in het tegendeel soo stel ick heden vast,
Dat soo een woest gebouw is maer een stagen last.
Wy zijn hier op het landt oock buyten alle staten,
Maer die het al besorgh en heeft ons niet verlaten;
Ick vinde meer vermaecks hier in dit mager zant,
Als ick oyt in den Haegh of groote steden vant:
Een straeltjen maer alleen, van Hem op my gezegen,
Dat kan tot meerder vreught mijn innigh hert bewegen,
Oock daer ick sonder volck hier stil en eensaem ben,
Al yet dat ick voor soet hier op der aerden ken.
Nu weder naer het groen: sal ick hier sitten droomen,
Daer 't aertrijck is beset met soo veel duysent boomen?
Als is de winter dor, de lent of somer groen,
Hier is gedurigh stof om yet te mogen doen:
Wil ick eens voor een tijt de boecken laten rusten,
Om yet te mogen doen dat my mocht beter lusten,
Bysonder als het hout des winters niet en groeyt,
Of dat men inten magh of wilde boomen snoeyt;

1) Psalm 145. 16. Ghy doet uw milde hant open, en verzadicht alles wat'er leeft na uw welbehagen.

2) Lipsius, in de beschrijvinge van de grootheyte van Romen, verhaelt in sijn tweede boeck, cap. 15. dat op seeckeren tijt een Romeyns Burger is geweest, met namen C. Cecilius Claudius Jsidorus, de welcke, alhoewel hy by den Inlandschen oorlogh veel verloren hadde, evenwel tot sijnen Landt-bou 4116. Bou-slaven, 3060. jock Ossen, en van Schapen en ander Vee 150000. behouden hadde.

Item, dat op de hoeve van eenen Valerians zijn te vinden geweest 500. Bou-slaven, 2000. Koeyen, 1000. Merriën, 10000. Schapen, en 15000. Geyten.

Den landt-bou van den heyligen man Job wordt in de H. Schrifure in sijn boeck cap. I. aangewesen bestaan te hebben in seven duysent Schapen, drie duysent Kemelen, vijf hondert jock Ossen, en vijf hondert Ezelinneu; het getal van sijn dienst-volek wordt niet uytgedrukt, maer wy lesen Gen. 14. 14. van Abram, dat hy uyt reedde ten krijge drie hondert en achten Mannen, zijnde ingeborene van sijn huys.

Maer hoe de Romeynen ofte andere natiën soo woesten Landt-bou hebben konnen doen met vernoeogen, is (mijns oordeels) qualijk te begrijpen. En ick meyne dat Virgilius dat werck wel begrepen heeft, seggende: Exigium colito Landato ingentia rura. Dat is:

Die met vermaeck den landt-bou plegen wil,
Verkies een kleyn beslagh en houd' hem vorder stil.

Noch ben ick niet gewoon te spelen met de schijven,
 Of met den dobbel steen mijn uren wegh te drijven;
 De kaerte boven al en staet my geensins aen,
 Ick heb in vijftigh jaer dien handel niet gedaen;
 Oock wil ick by den haert niet ledigh sitten klappen,
 Ick gae nae Overbeeck am boomen af te kappen,
 De Heere van Carnis, die nu mijn dochter heeft,
 Een man van soeten aert, en even gantsch beleeft,
 Die heeft my tot het werck gereetschap toegesonden,
 Het beste dat ick oyt voor desen heb gevonden.
 Dat maect my menighmael de koude leden heet,
 Soo dat mijn hemde druypt en dat van enkel sweet.
 Dies legh ick uytter handt de bijl en houten hamer,
 En neme mijn vertreck tot in mijn binne-kamer,
 En mits my door het werck het vocht is uytgeperst,
 Soo wordt my door het vyer het lijnwaet weer ververst.
 Ick woud', indien ick kon, noyt ledigh zijn gevonden,
 Vermits dat menigh hert door luyheyt wordt verslonden;
 Ick wil geen kussen zijn daer op hy rusten magh,
 Die by het ledigh volck gaet soecken sijn begah.
 Maer dat my best bevat ontrent mijn buyten-leven,
 Dat is het soet vermaeck dat my de boecken geven:
 Ick heb een stil vertreck daer vind' ick grooten schat,
 Oock in een kleyn papier, ja, in een eenigh blat.
 Maer hoort een deftigh man met vollen monde drijven,
 Dat Godt is evenselfs de vinder van het schrijven 1);
 Doch hoe het wesen magh het is een schoone kunst,
 Die tot ons neder quam uyt Godes eygen gunst.
 Wat oyt een mensch bedacht, wat hem is wedervaren,
 Voor soo een langen tijt van menigh hondert jaren,
 Dat maect ons heden wijs en leert ons recht verstaen,
 Al wat in sijn bedrijf van yeder dient gedaen.
 Indien men raedt versoeckt van die noch heden leven,
 Die worden menigh mael door tochten omgedreven,
 Soo dat het licht gebeurt dat oock een naeste vriend,
 U raet, dat niet voor u maer hem ten besten dient.
 Doch siet, een deftigh man die langh is over-leden,
 Heeft nu geen driften meer maer spreeckt gesonde reden,
 En daerom is 't van outs, mijns oordeels, wel geseyt:
 Vraeght doode lieden raet, soo krijghje recht bescheyt.
 Doch eer ick oyt begin een heylich boeck te lesen,
 Dan segh ick, hooghste Godt! wilt mijn beginsel wesen,
 Treckt mijn gedachten op, verklaert mijn dom gesicht,
 En stort in dese ziel Uw geest en suyver licht.
 Maer ick wil niet te woest door hondert schrijvers dwalen,
 Ick lese daer ick kan het meeste voordeel halen,
 Ick laet veel ongeroert dat eertijts my beviel,
 En soecke boven al het beste voor de ziel.
 Na Godes heylich Woord soo vind' ick groot behagen,
 In schrijvers die van outs den naem van Vaders dragen,
 Maer schoon al ben ick out, ach leyder! ick beken,
 Dat ick hier anders niet als maer een leerlingh ben.
 Maer soo my Godt vergunt noch langer hier te leven,
 Soo woud' ick meerder tijts aen d'oude Vaders geven,
 En soo ick dat bedrijf magh nemen by der handt,
 Vraeght dan niet wat ick doe in dit verstoven sant.
 Niet, dat ick seggen wil, dat in gedurigh lesen
 De troost van ons gemoet behoort gestelt te wesen;
 Neen, dat is niet gemeynt, ick acht het lesen goet,
 Maer hy kiest beter wegh die Godes wille doet.
 Als Godt ten oordeel komt, Hy sal niet ondersoecken
 Of yemant heeft gesweeft door alderhande boecken,
 Maer of sijn leven was gelijk het hem betaemt,

En gaet het leste vast soo wordt hy noyt beschaemt.
 Te mijden alle quaet, te staen naer goede wercken,
 Om in de liefde Godts sijn geest te mogen stercken,
 Dat staet my beter aen als, met een stage vlijt,
 Ontrent de boecken sijn en lesen alle tijt.
 Doch schoon ick oorlof neem van alle werelts saken,
 En kiese maer alleen die na den Hemel smaken,
 Noch voel ick dat de geest dan oock by wijlen queelt,
 Om dat het ydel vleesch oock hier sijn rolle speelt.
 Ach! 't is maer weynigh tijts, dat ick in volle leden
 Tot recht Godtsaligh werck mijn sinnen kan besteden;
 Eylaes! hoe ick het maeck, hoe ick mijn beste doe,
 Daer schiet wat anders in, daer valt wat anders toe,
 De Geest schijnt wel bereyt en wil ten Hemel stijgen;
 Maer ick kan na den eysch noch niet die hooghte krijgen;
 Het vleesch hanght aen den geest gelijk een lastigh pack.
 En dat baert aen de ziel een droevigh ongemack. 1)
 Hoe ben ick menighmael verstoort op mijn gedachten,
 Ja, brenge tegen haer by wijlen groote klachten,
 Om dat s'op mijn gebot niet stille willen staen,
 Ja, onder mijn gebed by wijlen elders gaen.
 Als Abram besigh was een offer aen te stellen,
 Soo quamen even daer hem vreemde vogels quellen,
 En vielen op het aes; maer siet, de goede man,
 Die joegh de gieren wegh soo vaerdigh als hy kan; 2)
 De grillen die ontrent ons losse sinnen swieren,
 Wanneer wy besigh zijn in ootmoet Godt te vieren,
 Die noem ick dat gespuys die Abram henen dreef,
 Op dat Godts offer-werck bequaem en suyver bleef.
 Ick bid u, lieve ziel, hier op te willen letten,
 Dat soo een vuyl gespuys ons niet en magh beletten,
 Te stijgen met den geest als met een stage vlucht,
 Gantsch buyten aerts bedrijf, tot boven in de lucht.
 Wat is'er, lieve ziel, van onse beste plichten!
 Wie kander oyt een kerck sijn Godt ter eeren stichten,
 Daer niet een boose geest oock sijn capelle bout 3);
 Ach, daer is vuyle schuym oock by het edel gout!
 O Godt! vernieut mijn hert en leert mijn doffe sinnen,
 De wereldt en het vlees ten lesten overwinnen;
 Alleen door uwen geest soo wordt mijn ziele sterck,
 En sonder dat behulp is 't al verloren werck.
 Van lesen is geseyt: nu vind' ick, dat het schrijven
 Geen minder kracht en heeft, om dofhelyt wegh te drijven;
 Want als een goet gepeys ons in de sinnen schiet,
 't Is goet, wanneer men 't leest of by geschrifte siet:
 Ick, die nu ben ontlast van alle sware plichten,
 Vind' oock mijn hert geneyght om somwijl iet te dichten;
 Hiertoeword' ick verweckt wanneer ick eensaem ben,
 En 't is dan groot vermaeck te spelen met de pen.
 Al geeft de stuere lucht by wijlen harde winden,
 Noch weet ick tot dit werck hier plaetsen uyt te vinden,
 Daer niemant van de storm verdriet of hinder lijft,
 Om dat men van de kou door boomen is bevrijft;
 Ick hebbe door het werck geheymen laten maken,
 Daer niemant my en siet, al komt hy my genaken;
 Ick laet de luyden gaen al waer het hen gelust,
 En ick sit in het loof en houde my gerust.
 Waer toe wil ick gewoel of vreemt geselschap soecken?
 Ick schrijve mijn gepeys of spreke met de boecken,
 Al ben ick sonder volck in eenigh eensaem velt,
 Ick wensche menighmael om niet te zijn verselt;
 Kom ick eens in den Haegh om huysselfijcke saken,
 'k En soeck oock even daer geen langh verblijf te maken;

1) De wijtberoemde D. Simon de Majole d'Ast. stelt Godt selfs als vinder van de schrijf-konst: zijnde van gevoelen dat de selve konste niet in de wereldt bekend en is geweest, als van de tijt af dat Moses de twee tafelen op den bergh Sinai van Godt ontfingh, 't welck seer bedenckelijck is.

1) Matth. 26. De geest is wel gewilligh, maer het vleesch is swack.

2) Genes. 15.

3) Job I. 6. Daer was nau een dagh, dat de kinderen Godts quamen, om sich voor den Heere te stellen, dat de Satan oock in 't midden van hen quam.

Ick doe mijn dingen af en maecke korten spoet,
 My dunckt, dat ick aldaer niet lange wesen moet.
 Wie sich naer stilheyt voeght die wort'er toe genegen,
 En allerley gewoel dat is hem bijster tegen,
 Des vint ick geenssins vreemt dat noyt een Eremijt
 Ontrent de steden komt, als maer voor kleyne tijt 1).
 Wel, Haeghje, zijt gegroet! ghy hebt veel schoone saken,
 Maer kont om desen tijt mijn herte niet vermaken;
 't Is my nu als een walgh dat my wel eer beviel,
 Mijn lust speelt nu alleen ontrent mijn waerde ziel.

AVONDTMAEL.

Stracx naer het avondtmael, na datter is gebeden.
 Ga ick in mijn vertreck een wijle my vertreden,
 En ga dan by mijn self met aendacht overslaen,
 Hoe dat ick heden ben en hoe mijn saken staen;
 Wat dat ick heb gedacht of wat ick heb gesproken,
 Wat drift my in den geest of elders quam bestoken:
 Of ick den rechten wegh bywijlen heb gemist,
 Of sonder rechte vrucht mijn uren heb gequist;
 En als ick dan bemerk dat ick my heb vergrepen,
 Of door een vreemt geval my wegh heb laten slepen,
 Dan ben ick ongesint en uytermaten gram,
 Dat ick geen meerder acht op mijn bedrijf en nam.
 Maer heb ick eenigh goet beginnen uyt te wercken,
 Soo bid ick mijnen Godt om my daer in te stercken,
 Oock niet na rechten eysch te straffen dese ziel,
 Vermits se buyten spoor in swackheyt nederviel.
 Oock stel ick wijders vast geduerigh af te wijcken
 Van al dat sondigh is of sonden magh gelijcken;
 Dies roep ick Godt om hulp, met innigh zielgeklagh,
 Dat ick van nu voortaan my beter quijten magh.
 Voorts segh ick: waerde ziel 2), indien wy qualijck leven,
 Godt siet ons, en met een, wat by ons wordt bedreven;
 Maer doen wy deughtsaem werck, Godt siet'et van gelijck,
 En wy sien even Godt en oock sijn eeuwich rijck.
 Schrijft dat in uw gemoet en wilt'et staegh gedencken,
 U sal geen ydel vlees of Duyvel mogen krencken;
 Dit is een korte les, maer wordse wel gevat,
 Soo is 't een nutte leer en vry een rijcke schat.

AVONDT-OEFFENINGH VOOR 'T GESIN.

En als ick dit besluyt ten vollen heb genomen,
 Soo laet ick mijn gesin dan weer te samen komen,
 En doe gelijcken plicht als in den dageraet,
 En dan is 't dat het volck gerust te bedde gaet.
 Want niemant van den hoop vermagh hier op te blijven,
 Al heeft hy eenigh dingh te lesen of te schrijven:
 Sy die mijn huys bestiert en laet aen niemant licht,
 En dat is onder ons een huyselijke plicht.
 Wat yemant heeft te doen of wat hy wil besorgen,
 Al dat wordt uytgesteld tot aen den naesten morgen;
 Dan sijn de sinnen versch, maer als de nacht genaect,
 Dan wordt men wegh geruckt en van den slaep geraect.
 En dat geeft ongemack in veelderhande saken,
 Siet, als men slapen moet, dan heeft men niet te waken;
 't Is best dat alle dingh ter rechter tijt geschiet,
 En dat men in de nacht bequame rust geniet.
 Maer eer ick in het bed mijn swacke leden decke,
 En, tot den slaep geneyght, het lichaem nederstrecke,
 Soo leest mijn oudtste klerck, of wel een ander vrient,
 Dat kort en deftigh is en oock tot ruste dient.
 Als ick dan alle sorgh van my heb wegh gesloten,

En goeden nacht gewent aen al mijn huys-genooten,
 Dan segh ick: lieve Godt! ick geef u desen geest,
 En op dat goet besluyt soo rust ick onbevreesd 1).
 Doch als de soete slaep my 's nachts wordt afgenomen,
 Soo let ick op den droom die my is overkomen,
 En soo ick dan bemerk, dat my de stille nacht
 Yet goets heeft ingestort of in den sin gebracht,
 Dan segh ick Gode danck, dat ick heb stil gelegen,
 En echter ben gesticht door sijn gewensten zegen;
 Maer word' ick dan gewaer, gelijk het dickmaels valt,
 Dat mijn aelwaerdigh vlees ontuchtigh heeft gemalt,
 Dan ben ick ongesint, ja, segge menighwerven:

Mijn Godt! laet dit gewoel doch eens in my versterven!
 O, Vader van het licht! waerom sie ick u niet,
 Gelijck ghy mijn bedrijf en my gedurigh siet.
 Bestiert doch in den slaep mijn bin- en buyten-leden,
 Dat my de nachtrust selfs magh strecken tot gebeden;
 Neemt my de sinnen af die in het wilde staen,
 En stort my driften in die na den Hemel gaen.
 Mijn naem is Jacob, Heer! wilt doch mijn hert betoomen,
 Dat ick niet hebben magh als Goddelijcke droomen;
 Geeft my een nacht-gesicht als Jacob eertijts sagh,
 Doen hy niet op een bedt, maer op een rotse lagh 2).

DAGH DES HEEREN.

Siet, dit is ons bedrijf ontrent gemeene dagen,
 Daer na ons hnysgesin sich is gewent te dragen:
 Maer als des Heeren dagh vertoont haer blijden schijn,
 Dan moet de tijt alleen aen Godt geheyligh zijn 3).
 Hem eeren, hulde doen, sijn heyligh Woord te lesen,
 Of even in de kerck den Godtsdienst by te wesen,
 Is dan het eygen werck dat hier moet zijn gedaen,
 En wat na werelt smaect dat moet bezijden staen.
 Ick wil dan geen beslagh van aertsche dingen weten,
 Ja, wou mijn eygen hert, indien ick kon, vergeten;
 Want ick wensch uyt'et stof dan op te mogen staen,
 Als Godes eygen Soon voor desen heeft gedaen 4).
 Indien wy niet en gaen in d'openbare kercken,
 Wy laten Godes Woord op onse zielen wercken;
 Daer by wordt dan gevoeght een net en klaer bericht,
 Dat, waer het duyster is, ons geeft een helder licht.
 Wy lesen Joseph Hal in sijn geleerde boecken,
 Daer heyl en zielen troost niet ver en is te soecken;
 Wy lesen Westerburgh in dat hy achter liet,
 Hoe wel men in den druck van hem maer weynigh siet.
 Want schoon sijn deftigh werck niet uyt en is gegeven,
 Hy met sijn nette pen die heeft'et af geschreven,
 En dat is onder my, en sal te sijner tijt
 Een reyse mogen doen al waer de fame rijt.
 Wy lesen boven dien oock Teelinghs wijse schriften,
 Die leyden ons gemoet van alle quade driften;
 Ick heb dien waerden man in Zeeland langh gekent,
 En drage noch sijn beelt als in mijn hert geprent.
 Hier komt dan Couper by en sijn geleerde wercken,
 Daer in veel plichten sijn ons dienstigh aen te mercken,
 Schoon of die sijn gemaect in 't vruchtbaer Brittenlant,
 Ick vindse oock bequaem hier in ons dorre sant.
 Na dit is afgedaen, en dat in volle leden,
 Soo wordt ons heyligh werck besloten met gebeden,
 Doch eer dat yemant scheyt, wordt yeder af gevraeght,

1) Psalm. 31. 6. In uwe handen beveel ick mijnen geest.
 2) Gen. 28. 12, 13. Ende hy droomde: ende siet een leeder was gestelt op de aerde, welckers opperste aen den hemel raecte. Ende siet, etc.
 3) Opeub: I. 10. En ick was in den geest op een dagh des Heeren.
 4) Opstandinge Christi, siet hier van Luce 24. en elders by den Euangelisten.

1) Siet hier D. Hieronimus op het leven van Paulus, den eersten Eremijt.
 2) Augustinus.

Wat hy voor hem bewaert, en na sijn kamer draeght 1).
 Hier zijn des niet-te-min oock wel geleerde lieden,
 Die haer getrouwen dienst ons dickmael komen bieden,
 En spreken hier het woord, al is 't geen heyligh dagh,
 Wanneer haer eygen kerck haer dienst ontberen magh.
 En als dat soo gebeurt, laet ick 't de vrienden weten,
 En bid haer even dan met my te komen eten;
 En siet, dus krijgh ick volck ontrent dit heyligh werck,
 En soo wordt ons gesin gelijk een kleyne kerck.
 Maer als het avondtmael ons biet een hooger zegen,
 Rijswijck en Schevelingh zijn dicht by ons gelegen,
 Daer ga ick dan ter feest, maer seldom in den Haegh;
 Als nu door ouderdom en swacke leden traegh.
 By ons is desen voet een wijle waer genomen,
 Maer ons is beter kans ten lesten voor gekomen:
 Godt heeft het so bestiert, twee herders van de kerck 2),
 Die plegen haer beroep, en doen het heyligh werck.
 Siet, op des Heeren dagh komt d'een ons ziele laven,
 En midden in de weeck toont d'ander sijne gaven;
 Maer daer en komt geen dagh oyt nyt den Hemel voort,
 Of wy zijn hier by een en lesen Godes Woort.
 Wel siet, beminde neef, hier geef ick u te lesen,
 Hoe ick op heden ben of wensch te mogen wezen,
 En hoe ick binnens huys en op den velde leef,
 En wat ick aen het wout en aen de boecken geef.

Maer ghy seght, naer ick hoor: dit is een seltsaem leven,
 Wie kan sijn huysgesin soo nauwen regel geven;
 Ghy snijt u soo het schijnt vermaeck en blijdschap af,
 En sweeft staegh met den geest ontrent het duyster graf;
 Maer, neef, 't is sonder gront my dit te komen seggen,
 Ghy moet ons gantsch bedrijf wat naerder over leggen;
 Hoe, is'et metten mensch soo qualijck dan gestelt;
 Als hy met hoofse pracht niet meer en is gequelt?
 Ey lieve, wilt dit stuck wat nader ondersoecken,
 Of uyt de rechte daet of uyt de wijste boecken;
 Voor eerst segh ick u dit: geluckigh is de man,
 Die in geen staet en sit en sich vernoegen kan;
 Te wonen op het landt en buyten alle steden,
 Te strijden mer het vlees, Godt dienen met gebeden,
 En al ons vorder werck en is soo quelligh niet,
 Gelijck het by het volck en in de werelt hiet;
 Wie in een lastigh ambt op menschen heeft te passen,
 En hoort op sijn bedrijf veel nortse monden bassen,
 Die is'er na my dunckt voor al niet beter aen,
 Als die veel eensaem zijn en Godt ten dienste staen.
 Ja, 't is een soeter vreught, als wijse lieden meenen 3),
 Voor Godt ootmoedigh zijn, voor Godt te mogen weenen,
 Als al het aerts vermaeck dat ons de werelt biet;
 Want dit is ydel werck en min als enckel niet.
 En daerom, lieve neef, en wil ick niet benijden,
 Die haer in aerts bedrijf en buyten Godt verblijden;
 Daer is hier in het vleesch, daer is geen rechte vreught,
 Als in Godts eygen werck en in de ware deught.

Maer, desen onverlet, soo dienje noch te weten,
 Dat hier oock is vermaeck voor die'er zijn geseten,
 Vermaeck dat uytter aert het eensaem leven geeft
 Hem, die hier buyten sorgh en onbekommert leeft.
 Ick sou, indien de tijt en ghy het wout gehengen,
 Veel reden voor het wout te voorschijn konnen brengen;

1) Lucae 2. 19. Doch Maria bewaerde alle dese woorden, overleggende in haer herte.

2) Te weten, Doms. Daniel Croese, dienaar des Goddelijcken woordts tot Rijswijck, hebbende te vooren Anno 1652. met den schrijver als predikant geweest ten dienste van de Ambassade in Engelandt. En Dom. Hermannus Tegneus, Sone van den Eerwaerden Godtsaligen, Hooghgeleerden Dom. Tobias Tegneus, bedienaar des Goddelijcken woorts in 's Gravenhage.

3) Augustinus.

Doch ick wil maer een woord hier seggen met de pen,
 Wat hier is voor de jeught daer ick op heden ben.
 Ick heb het eens verhaelt, wat dat het buytleven
 Voor eerlijck tijt-verdrijf kan my en yeder geven,
 Dat hou ick voor geseyt; maer hoort nu boven dien,
 Wat hier bevalligh is oock voor de jonge liën:
 Ick heb een eygen duyn, die paelt aen dese gronden,
 Daer menigh wilt conijn gedurigh wordt gevonden,
 En schoon het gantsche velt aen vreemde wordt verpacht,
 De vrienden even wel die hebben vrye jacht.
 Dies wordt hun toegestaen om na hun wel behagen,
 Oock voor den rechten tijt het wilt te mogen jagen,
 Met net of tuymelaer of met een snellen hont,
 Want niemant heeft gesagh ontrent mijn eygen gront.
 Voorts heb ick in het zant een vyver laten delven,
 En wat daer binnen leeft is voor ons eygen selven;
 Hier is de braessem vet, en alle visschen goet,
 Om dat se van de beeck gedurigh wordt gevoet.
 Daer is een pontjen by om op en af te varen,
 En nemen soet vermaeck ontrent de stille baren;
 Het vangen van de visch laet ick mijn gasten toe,
 Of met een schakelnet of met een hengel-roë.
 Maer hoort van rijcker vangh: wy gaen aen strande vissen
 En treft men 't recht gety, men kan als nimmer missen;
 Een paert treckt daer het net, dat geeft hem van de strant,
 Maer die het water vreest die hout hem op het lant.
 Dus vanght men meulenaer, en bot, en dicke schollen,
 Die als het wel geluckt geheele manden vollen:
 Dus vanght men pieterman, en, is'et water kalm,
 Soo krijght men al te met een wel gevoeden salm.
 Hier uyt komt groote vreught in jonge sinnen rijsen,
 Vermits de rijcke zee ons kan soo milde spijsen;
 Te meer om dat de vangh aen niemant schade doet,
 Hoe wel men visch bekomt in grooten overvloet.
 Noch kan hier onse jeught, in plaetse van te drincken,
 Haer netten open doen en sprepen voor de vincken,
 En soo het weder dient en dat de vangh geluckt,
 Soo werden metter haest haer veëren uytgepluckt,
 En flux dan na de kock; maer al de schoonste dieren,
 Die moeten zijn gespaert en onse grotte çieren;
 Daer speelt dan al het rot en huppelt onder een,
 En buyten rijst gewoel ontrent den hollen steen.
 Veel meesen uyt het wout die komen hier verschijnen,
 En willen soo het schijnt den rotssteen onder mijnen,
 Om by den hoop te zijn; maer al de binnevlucht
 Wil liever buyten zijn en soeckt de vrye lucht;
 Hier leer ick even selfs den aert van alle menschen,
 Die wat se niet en zijn met al de sinnen wenschen:
 Een die geen wijf en heeft die wenst te zijn getrouwt,
 En die'er een beslaept die vint'et hem berout.
 Noch weet mijn hovenier hier plaetsen aen te wijsen,
 Daer seker wordt gestelt het vangen van patrijzen,
 En als de gulde son genaect de winter tijt,
 Dan is van ons bedroch de sneppe niet bevrijt.
 Noch is hier seker vriend 1), die lijsters weet te vangen,
 Die siet men aen den hals of poot of vleugel hangen;
 Hy doet de moeyt alleen, maer des al niet-te-min,
 De vangh is voor een deel hier voor het huysgesin.
 En somwijl komt soo dicht de vogel hier gedreven,
 Dat ons een dagh alleen twee hondert komt te geven;
 Hier koockt men goeden kost en veel gerechten van,
 Soo dat het tot onthael oock vrienden dienen kan.
 De saussen, die de kunst hier over weet te maken,
 Brenght ons gerechten uyt die niet en zijn te laken,
 Want is de kock bequaem en 't meysjen keuckenwijs,
 Al wat op tafel komt dat schijnt ons nieuwe spijs.

1) Dit is Monsr. Cornelis Geesdorp, Soon van den Heer Geesdorp, Officier van den Hove van Hollandt.

Sy die miju huys besorgt, die kan een deuntjen quelen,
 Haer soon, een jongh student, die kan op snaren spelen,
 Haer dochter doet'er by een aardigh Frans gesanek,
 En dit by een gemenght dat maect een soeten klanck.
 Als haer dan uyt den Haegh hier by miju nichten voegen,
 Soo kan haer soet bedrijf miju sinnen vergenoegen,
 Musijck van hooger toon en wensch ick heden niet,
 Een fluyt is my genoegh of wel een herders riet.
 Soo kon oock Coridon, gelijk wy mogen lesen,
 Met Thirsis, sijn genan, by wijlen vrolijk wesen;
 Sy speelden onder een, soo dat van haer gesanck
 Oock Echo gaende wordt en gaf een blyen klanck;
 Die rimphe soo het schijnt die wil oock hier verblijven,
 En wil oock onder ons haer soeten handel drijven;
 Sy spreekt noch sonder tongh gelijkse voortijts plagh,
 Het is een woutgoddin die niemant oyt en sagh.
 Maer als de somer komt, wat is'er niet te snoepen,
 Het schijnt dat over al de boomen luyde roepen:
 Komt, eet van mijn gewas, hier zijn de vruchten goet,
 Hier zijn de peeren geel, en appels wonder soet;
 Hier zijn de pruymen rijp, hier zijn de beste kerssen,
 Hier is een schoon gewas van alderhande perssen,
 En sooje maer en buckt, siet daer een schoon meloen,
 Van binnen rijp genoegh al is de schorsse groen.
 Wat dient'er meer geseyt? voor alle grage monden
 Wordt hier schoon boomgewas in overvloed gevonden;
 Maer als de stuere lucht ons mist of hagel broet,
 Dan is het vyer bequaem, een stille kamer goet.
 Hier toe wordt dan gebracht een hoop verdroogde tacken,
 Die wy in overvloed hier op den vyere smacken;
 't Is eygen boom-gewas en daerom aengenaem,
 Want dat van eygen komt, dat acht men recht bequaem.

De vyver, die ick hier wel eer heb laten delven,
 Is voor geen vis alleen noch voor mijn eygen selven,
 Sy geeft al menighmael vermaeck en soete vreught
 Aen kinders van 't gesin, of haers gelijcke jeught;
 Want als de strenge vorst of oock de koude winden
 Bevriesen dese plas en als te samen binden,
 Dan is 't dat ons gesin hier op het water glijt,
 Of op een rappe sleë of vlugge schaetsen rijt.

Princessen even selfs, des winters hier gekomen 1),
 Die hebben op het ijs oock haer vermaeck genomen,
 Een sleedtjen sonder meer, al was'et niet vergult,
 Dat was haer tijtverdrif, soo groot is haer gedult.
 En mits ons versse meer, en dese kleyne stroomen,
 Hier binnen zijn geplaetst te midden in de boomen,
 Soo is het water kalm, en wie daer over rijt
 Is van de strenge kou en van de windt bevrijt.
 Maer in het tegendeel, wanneer de schoone dagen
 Des somers zijn bevrijt van alle stuere vlagen,
 En dat de gulde son verhitte stralen schiet,
 Soo mist oock hier de jeught haer soet vermaken niet:
 Sy gaen haer in de beeck of in het water baden,
 En siet, dat koele nat en kan haer niet versaden;
 Sy springen in het nat en wassen daer het lijf;
 En siet, dat vochtigh spel dat is haer tijtverdrif.
 De visschen even selfs die in der aerden schuylen,
 Die worden daer verrast oock in haer diepe kuylen,
 De karper is een visch, die uyt haer eygen aert
 Gantsch diepe putten graeft en daer in wordt bewaert.
 Maer dit sijn gauw beleyt en kan hem geensins baten,

1) Anno 1656 heeft haer Hooghheyt de Princesse Douagiere van Orangie den Heere Cats de eere gedaen van hem te komen besoecken: en terwijl haer hooggemelde hooghheyt met den Heere Cats in gesprek was, namen de jonge Princessen en sijn Furstelijke Gen: Prins Willem van Vriesland haer vermaeck met een sleedjen op de vyver in Sorgh-vliet.

Hy moet'er menighmael het lijf en leven laten,
 Hy wordt by onse jeught gegrepen uyt de gront,
 En wordt bequaem gemaect ten dienste van den mont.
 Maer hoort een ander werck, dat niet en dient vergeten,
 Het wordt by al de jeught ten breedtsten uytgemeten:
 Hier is veel bloem-gewas en menigh ander kruyt,
 Dat niet slechts in den hof, maer in het wilde spruyt,
 En wie dit na de kunst te samen weet te voegen,
 Die kan een jeughdigh oogh ten vollen vergenoegen;
 Want siet, de schilder-kunst of eenigh net penseel
 Beryckt die wonders niet tot in het minste deel.
 En wie dit aardigh kruyt by een heeft laten mengen,
 Die laet het-na den Haegh aen vrou of vrijster brengen;
 Het is wel eer gesien, dat oock een slechte maeght
 Om dese kunst alleen een vryer heeft behaeght:
 Maer dat is niet genoegh, hier zijn oock nutte kruyden,
 Of voor een heete koorts of anders siecke luyden,
 Soo dat een handigh man, of oock een medecijn
 Hier vint een goet behulp voor sieckt of droeve pijn.
 Wat voorts de jonckheyt raeckt, dat laet ick heden blijven,
 Oock ben ick niet gesint hier breeder af te schrijven,
 Mijn geest speelt nu alleen ontrent den ouden dagh,
 En wat ons lesten tijt ten goede dienen magh.
 Waerom nu meer geseyt of langer brief geschreven,
 Ick dancke mijnen Godt van dit mijn buyten-leven,
 Want als ick sijnen troost in mijnen geest gevoel,
 Dan pas ick min als niet op al het aerts gewoel.

Nu, werelt, weest gegroet, ick ben van u gescheyden,
 Ick ga tot beter werck mijn ziele nu bereyden;
 Van u en wil ick niet, laet my oock soo ick ben,
 Vermits ick u voortaan voor mijne niet en ken.
 Ick acht een yeder mensch geluckigh boven maten,
 Die Godt de sinnen geeft van eersucht af te laten;
 Geluckigh is de man die Godt de sinnen geeft,
 Dat hy geen staet en soeckt maer wel en eensaem leeft,
 En 't zijne nutten derf. Mijn Godt zy hoogh gepresen,
 Die my op desen wegh ten lesten heeft gewesen;
 Nu bid ick maer alleen, dat ick mijn lesten dagh
 Vrymoedigh en met een blymoedigh sluyten magh.
 Nu, tot een kort besluyt van al mijn vorigh schrijven,
 Soo laet dit, lieve ziel, in u verzegelt blijven;
 Dit segh ick, dat hier volghet, want soo je dat betracht,
 Het sal u dienstigh zijn tot in uw laetste nacht:
 Ontfanght voor eerst een les die u wordt voorgeschreven,
 Siet, dat je die betracht hier in ons buyten leven:
 Besiet'et met vermaeck wat u hier goets ontmoet,
 Maer geeft den Schepper danck die u dees' gunste doet,
 Ontvalt u eenigh dinck of wort'er yet verloren,
 Dat ghy tot uw vermaeck voor desen hebt gekoren,
 Aensiet'et met gedult, edoch en quelt u niet,
 Maer seght: 't is ydel werck wat ons de werelt biet.
 En laet geen ongeval aen u verdrietigh schijnen,
 Al wat het ooge siet, dat moet doch eens verdwijnen;
 Maer wat door ons gesicht hier niet en wordt ontdeckt,
 Dat blijft gedurigh vast, gedurigh onbevelect;
 Siet, als men schade lijt, soo kan geen treuren baten,
 Het moet op sijn beloop by ons dan zijn gelaten;
 Maer als men sonde doet, dan geeft het treuren baet,
 Want daer is droefheyt goet, al komt se na de daet.
 Draeght dit, geminde ziel, gestaegh in uw gedachten,
 Maer al wat ydel is wilt dat maer weynigh achten;
 In al ons aerts bedrijf hout daer in desen voet,
 Vermits al wat men siet hier onder blijven moet.
 Al wat ons tot vermaeck alleen maer sou geschieden,
 Dat wil ick, lieve ziel, ten vollen u verbieden;
 Ick spreke van vermaeck dat vlees en werelt prijst,
 En niet van reyne vreught die ons de ziele spijs.
 Wie rust en vrede soeckt die moet het overleggen,

Al wat hem staet te doen, al wat'er is te seggen;
 Wat voorspoet van ons eyst, wat druck en ongeval,
 En dat alleen te doen dat Godt behagen sal.
 Verwert u nimmermeer in ander lieden saken,
 Die u noch uw beroep noch uwen handel raken;
 Spreeckt oock geen oordeel uyt op dat een ander doet,
 Laet yeder sijn bedrijf en let op uw gemoet.
 Hebt noyt geen ooghe-gemerck om voordeel wegh te dragen,
 Maer stelt uw gantsch beleyt aen Godes welbehagen,
 Hebt staegh het eygen hert in voor-en tegen-spoet,
 Want, hoe het Godt beschickt, het is u beyde goet.
 Hoe ghy u minder acht en lager komt te stellen,
 Hoe spijt en herten-leet u min sal kunnen quellen.
 En hanght geen schepsel aen met al te grooten drift,
 Maer siet, dat ghy gestaegh uw eygen herte sift.
 Gaet sonder aertsche sorgh door veelderhande sorgen,
 En als het qualijck gaet verwacht een beter morgen;
 Wat boven nootd-druft gaet is maer een stage last,
 Het ander dient ver-acht of weynigh op gepast.
 Al kan ons kranck gestel veel dingen niet ontbeeren,
 Wy mogen 't evenwel niet al te seer begeeren;
 Ghy daerom, letter op en maetight haer gebruyck,
 Op dat je niet en wordt een slave van den buyck.
 De liefde tot ons selfs is van de quaetste saecken,
 Die ons kan hinder doen en ongerustigh maecken;
 Kont ghy dat slim gebreck eens leggen aen den bant,
 Ghy sult in koelte zijn oock daer een ander brant.
 Hoort ghy door wrangen haet van yemant u verachten,
 Verdracght het met gedult, het sal uw leet versachten;
 Sijt kleyn in uw gemoet en in uw eygen oogh:
 Ghy sult in vrede zijn, al gaet het selden hoogh.
 Te seggen: ick en wil van desen niet verdragen,
 Ick heb te grooten stof om over hem te klagen,
 Hy schelt my tegen recht en ick ben sonder schult,
 Ick kan het slim verwijt niet dragen met gedult;
 't Is onrecht, lieve ziel, hy magh niet lijdsam hieten,
 En sal oock na den geest geen rechten troost genieten,
 Die niet verdragen kan, oock sonder onderscheyt,
 Wat hem tot sijn verwijt van yemant wordt geseyt.
 Wie dat oyt onderneemt u qualijck aen te spreekken,
 Laet noyt uw sinnen gaen uw leet te willen wreecken;
 Ontfanght'et anders niet en slechts op desen gront,
 Als of het even Godt u van den Hemel sont.

BY-VOEGHSEL.

Ick heb u, waerde ziel, ontrent mijn jonge dagen,
 Vermaent, een stage dood in uw gemoet te dragen;
 Hier doen ick heden by, dat voor den ouden dagh,
 En my en yeder mensch ten goeden dienen magh.
 Denckt dat een machtigh vorst, in hoogen staet geresen,
 Neemt seven dienaers aen om staegh by hem te wesen,
 En dat'er yemant komt die aen hem openbaert,
 Wat dit voor gasten zijn en van hoe wreden aert.
 Ja, seyt: doorluchtigh vorst! siet, een van dese seven,
 Die sal u voor gewis eens brengen om het leven;
 Ghy daerom, zijdy wijs, soo let op haer bedrijf,
 Of ghy staet haest te zijn een ziele sonder lijf.
 Een vorst, aldus bericht van soo verboste saken,
 Sal die niet wacker zijn, ja schier gedurigh waken?
 Sal niet sijn ooge gaen op yeder eens gelaet,
 En wegen even staegh al wat'er omme gaet?
 Voor my, ick segge ja: hy sal gedurigh letten
 Op yeder, die by hem sijn voet sal komen setten,
 Hy sal staegh wacker zijn om niet te zijn verrast,
 Uyt vrees van onversiens te werden aengetast.
 Indien nu yemant vraeght, wat dese dingen seggen,
 En bidt my dat verhael wat klaerder uyt te leggen,

II.

Die kome nader by en sta een weynigh stil,
 Ick sal hem doen verstaen wat ick hier seggen wil:
 De vorst, die wordt gedient van seven rappe knechten,
 Die even vaerdigh staen van wonder uyt te rechten,
 Neemt die voor yeder mensch die hier op aerden leeft,
 En in sijn gansch bedrijf noyt vasten gront en heeft.
 De dienaers van de vorst, daer van wy nu gewagen,
 Neemt die hier voor een weeck, bestaend' in seven dagen,
 En denckt dat onse tijt, gelijk ons wordt geleert,
 Is even als een weeck die dickmaels weder keert.
 Nu gaet het immer vast dat een van dese dagen
 Ons sal en uyt het vlees en uyt de werelt jagen,
 Maer 't is ons niet bekend, wat dagh van dit getal
 Ons lichaem in het graf ter neder leggen sal.
 Siet, Godt heeft ons de stont niet willen openbaren,
 Wanneer wy uyt het vlees ten grave sullen varen,
 Op dat ons gantsche tijt, oock van de groene jeught,
 Mocht blyven in de tucht en hangen aen de deught.
 Want twijl ons alle daegh ons leven kan ontvlieden,
 En dat men niet en weet wanneer het sal geschieden,
 Soo spreeckt de reden selfs wat by ons dient gedaen,
 En dat geen uyre tijts en moet verloren gaen.
 Prent dit in uw gemoet, al wie dit ydel leven
 Op heden noch besit, maer lichte kan begeven;
 En hout het voor gewis, het sal u dienstigh zijn,
 Niet voor de sond' alleen maer even voor de schijn.

Nu, vrienden, 't is genoegh; meer heb ick niet te seggen,
 Ick wil van heden af mijn penne neder-leggen;
 Maer ghy, mijn waerde ziel, onthout ten lesten dit,
 Maeckt datje, watje doet, een stillen geest besit 1):
 Al wat u Godt verleent, laet u dat vergenoegen,
 Daer is geen ander dingh dat u kan beter voegen;
 Maer wat u overkomt, geeft Godt den Schepper danck,
 En hout my desen voet uw levendagen lanck.
 Wanneer ghy eenigh goet van 't uwe siet verliesen,
 Soo wilt tot uwen troost het beste middel kiesien;
 Seght staegh in uw gemoet: al wat het ooge siet
 Dat is, van heden af, of wordt ten lesten niet 2).
 Maer wat voor ons gesicht op heden is verholen,
 Dat staet te geender tijt van ons te zijn gestolen;
 Want 't is gedurigh vry van druck en ongeval,
 Om dat het eeuwigh is en altijd blijven sal.
 Wanneer ghy tijdingh krijght van kleyn of groote saken,
 Laet dat geen hertenleet in uw gedachten maken:
 Al wat de fame ralt is niet gelijk het schijnt,
 Om dat het menighmael van stonden aen verdwijnt.
 Het eeuwigh is 't alleen, daer op u staet te letten,
 Laet ons tot alle tijt dat ons voor oogen setten,
 Het ander is maer waen en enckel kinder-spel;
 Nu, penne, 't is genoegh; ghy, vaert voor eeuwigh wel!

O Godt, mijn eer en heyl! komt, woont in mijn gelachten,
 Op dat ick met gedult uw komste mach verwachten;
 Ghy zijt mijn toeverlaet, mijn heyl en hooghste goet,
 Verleent my dat ick bid of dat ick bidden moet.

BESLUYT.

Ick heb met groot vermaeck by wijlen iet geschreven
 Van dat ick lustigh voort ontrent het buyten leven;
 Maer ick ben, na my dunckt, hier in te ver gegaen,
 Vermits my dese vreught vry dier begint te staen.
 Het schijut, d'alwijse Godt en wil het niet gehengen,

1) Dit besluit is een kort begriip van een stil en Godtzaligh leven,
 daer na eenige bysondere Godtvreesende Mannen haer leven hebben aangestelt.
 2) Dat gesien wordt is verganckelijck, maer dat onsenlijck is, is eeuwigh.
 Gelijk in Godts woordt duydelijck te sien is.

Dat ick hier met vermaeck mijn tijt sal overbrengen;
 Hy tast mijn lichaem aen met ongewone pijn,
 Op dat ick niet te diep hier sou gewortelt zijn;
 Ja, dat ick niet en sou aen vlees en werelt hangen,
 Maer naer het eeuwich heyl te dieper sou verlangen:
 Want als ons kranck gestel met siekten wordt besocht,
 Soo denckt een ydel hert daer op het seldom docht.
 Daer is een vreemde quael, die my geheele nachten
 Verkeert den soeten slaep in droeve nagedachten,
 Dies roep ick menighmael, als uyt een hooge noot:
 O Godt! soo 't u beviel, ick koos een rasse doot.
 Wat maeck ick langer hier in dese lage dalen,
 Ick ben des wereldts sat en moede van te dwalen,
 Mijn Godt! ick wacht uw heyl, ick wacht uw Vader hant,
 Ick wachte maer alleen het ware vaderlandt.
 Ick wacht op mijn vertreck, maer wilt my niet ontbinden,
 Of laet my, eer ick ga, uw rechten trooster vinden:
 Die wacht ick maer alleen; bevredight mijn gemoet,
 En geeft my vasten troost in Ghristi suyer bloet.
 Laet dat van nu voortaan alleen uw vreughde wesen,
 Dat kan na rechten eysch uw treurigh hert genesen;
 O rust niet, lieve ziel, tot ghy dat heyl bekoomt,
 Of ick dan leef of sterf soo blijf ick onbeschroomt.
 Godt brengt u in den staet om dit te mogen seggen,
 Ick sal in korten tijt dit stof ter neder leggen:
 Neemt dat voor uwen troost en tot een vast besluyt,
 Uw pijn moet haest vergaen of 't leven moeter uyt.
 't Is Godes vader-gunst, als hy ons laet verwerven,
 Dat ons indachtigh maeckt wel haest te moeten sterven;
 Gewis een quelligh leet, dat ons dit leeren kan,
 Doet ons soo nutten werck als eenigh heyligh man.

Maer Godt die zy gedanckt, die moet ick eer bewijzen,
 Die moet ick hulde doen, die moet ick eeuwich prijsen;
 Want ick ben weder vry van mijn benaude pijn,
 Alleen door sijn behulp oock sonder medecijn:
 Ick kan nu wederom hier in het groene treden,
 En snoeyen mijn gewas als met gesonde leden;
 Ick ete nu ter tijt en dat met goede smaeck,
 En lees en schrijve wat, en even met vermaeck.
 O Godt! doet uwen geest in my nu krachtigh leven,
 Dat ick kan machtigh zijn U rechten lof te geven,
 Op dat ick uwen lof magh brengen aen den dagh,
 En mijnen lesten stondt in U besluyten magh.

GEBEDT.

Oneyndelijck begin, die, boven uyt de wolcken,
 Doorsiet het woest bedrijf van alderhande volcken,
 Bestiert naer uwen raedt al wat op aerden leeft,
 En haer bescheyden tijt aen alle schepsels geeft;
 Nadien het u behaeght dat wy ons dagen tellen,
 Op dat wy mochten sien hoe wy ter aerden hellen,
 En soo na ware tucht en wijsheyt mochten staen,
 Naerdien wy naer het graf met groote passen gaen,
 Siet, heden 1), lieve Godt! soo tel ick tachtigh jaren,
 Dat ick den hollen stroom des werelts heb bevaren,

1) Te weten op den 10 November, 1657.

Bywijlen voor de windt maer dickmael tegen stroom;
 Doch hoe het is geweest het is maer enckel droom.
 Al wat ons aengenaem of heerlijk heeft geschenen,
 Is al te niet gegaen en in der haest verdwenen,
 Ick sie den hoogsten trap de menschen voorgesteld,
 Gelijk uw heyligh Woordt ons korte dagen telt 1).
 Ick ben dan metter tijt soo verre nu gekomen,
 Dat swackheyt binnen my haer woonplaets heeft genomen,
 Dies word' ick aengemaent door menigh ongeval,
 Dat my de bleecke dood wel haest genaken sal.
 Ick sie den onderganck van dit uytwendigh wesen,
 O, laet mijn innigh deel, als hooger opgeresen,
 Sich scheyden van het vleesch en van het ydel stof,
 En leven nu voortaan alleen tot uwen lof!
 De smaeck van aertsche spijs die gaet my nu verlaten,
 En wat hier kunste geeft, dat kan my weynigh baten,
 Dies bid ick, hoogste Godt! dat ghy mijn ziele spijst.
 Met kost die beter is en na den Hemel rijst.
 Mijn lichaem dat vervalt, mijn oogen worden duyster,
 Verleent my na den geest nu des te meerder luyster;
 En nu ick rimpels krijgh, vermits den ouden dagh,
 Soo geeft dat my de ziel nu gaver worden magh;
 En, mits dit kranck gestel vry laegh begint te neygen,
 En met een swaren val mijn swack gebou te dreygen,
 Soo geeft my, dat de geest mach stijgen in de lucht,
 En trachten na de plaets daer noyt on word gesucht.
 Ghy hebt my van der jeught gestâge gunst bewesen,
 Daer voor uw hoogste naem moet eeuwich zijn gepresen,
 Mijn onbesuysde jeught die is door U verschoont,
 En al mijn levens-tijt door uwe gunst gekroont.
 Door uw genaed' alleen heb ick veel goets genoten,
 Schoon dat'et menighmael mijn nijders heeft verdrotten,
 Verlaet doch nu ter tijt mijn swacke leden niet,
 Daer op de bleecke dood haer swarte pijlen schiet.
 Bindt op in eenen tros al mijn ongure sonden,
 En dempt het vuyl bejach in Christi reyne wonden,
 Daer is een schoone vliet, een diepte sonder gront,
 Waer buyten noyt een mensch vermaeck of rust en vont.
 Laet doch uw vader-gunst mijn swacke leden decken,
 Als ghy sult desen romp in 't sieck-bed neder-strecken;
 Siet, uw genaed alleen is troost aen dese ziel,
 Die sonder dat behulp in onmacht nederviel.
 Laet my door uwe gunst van U, o Godt! verwerven,
 Dat Moyses eens genoot al eer hy quam te sterven,
 En geeft de dood geen macht dat sy my krencken kan,
 Voor dat ick eerstmael sie het eeuwich Canaän.
 Spreekt tot mijn innigh hert: uw sonden zijn vergeven,
 Ja, laet mijn oogen sien tot in het eeuwich leven,
 Vermeerdert mijn geloof op dat geen droef geklagh,
 Ja, dat geen swaer gepeys my dan verschricken magh.
 Wilt even als ick sterf mijn pijn soo versachten,
 Dat ick met recht verstant mijn uytganck mach verwachten,
 Ja, dat ick even dan magh blijven onbevreesst,
 En roepen: hoogste Godt! U geef ick desen geest.
 En als ick op het lest sal uyt de wereldt scheyden,
 Soo laet mijn blijde ziel tot uwen throon geleyden,
 En toont haer uwe gunst gelijk een vader plagh,
 Op dat ick als uw kindt U eeuwich dienen magh!

1) Psalm 90.

E E R - D I C H T E N .

OP DE WERCKEN VAN DEN EDELEN WIJTBEROEMDE
HEERE

CONSTANTIJN HUYGENS,

RIDDER, HEERE VAN ZUYLICHEM ETC. PRESIDENT IN
DEN RAET VAN SIJNE HOOGHHEYT, DEN HEERE
PRINCE VAN ORANGIE.

(1658).

Men vont in ouden tijt twee wonderbare Griecken,
Die vlogen wonder hoogh doch met verscheyden wiecken;
D'een schreyde evenstaegh als hy de werelt sach,
De tweede saghse noyt als met een schetter-lach.
Hy die tot staeghe rouw sijn treurigh oogh gewende,
Die noemd' ons aerts bedrijf een winckel van ellende,
Soo dat hy evenstaegh sijn wesen dus geliet,
Gelijck als yemant doet die droeve dingen siet:
De tweede die sijn lach niet kond' of wilde stillen,
Die nam ons gansch bedrijf alleen voor malle grillen,
Het scheen dat al ons doen by hem wert opgevat
Als gecks-maer, guychel-spel en ick en weet niet wat.
Wil yemant nu by een twee groote luyden voegen,
Siet, in dit deftigh werck daer vint hy sijn vernoegen;
Het licht, het schreyt, het scherst, het kust, het streelt, het bijt,
Het treurt, het juycht, het bidt, en al te sijner tijt:
Ghy siet dan hier den mensch sijn wispeltueringh leven,
Ghy siet de werelt selfs naer rechten eysch beschreven;
De mensch en 's werelts loop verandert alle daegh,
De mensch en 's werelts loop verandert evenstaegh.
Noch leert dit eygen boeck van hof en stof te wijcken,
En waer een vrome ziel het seyl behoort te strijcken;
Ghy, soo ghy dit alleen uyt dese schriften weet,
Soo is uw geldt en tijt, mijns oordeels, wel besteeft.

OP HET BANCKET-WERCK VAN DEN HOOGH-GELEERDEN
GROOT ACHTBAREN HEER

JOHANNES DE BRUNE,

RAET-PENSIONARIS VAN DE ED. MOG. HEEREN STATEN
VAN ZEELANDT.

(1658).

Al die haer grootste vreught en hooghste lusten setten
In tafels aengedist met allerley bancketten:

En achtent voor geluck, ja, als een snegen vont,
Dat yemant wat versint ten dienste van den mont,
U spreek ick heden aen. Hier sijn veel rijke tafels,
Verciert met beter kost als diep-geruyte wafels,
Als quee-vleesch, marcepain, of iet van desen aert,
Dat voor een langen tijt in suycker wordt bewaert.
Hier is gesonde spijs, die niemant sal beladen;
Ja, van soo goeden smaeck, die niemant kan versaden.
Wie hier maer yet gebruikt, sta maer een weinigh stil,
Sal roepen overluyt, dat hy meer eten wil.
Komt hier dan, of genoot of ongenode gasten,
Ghy kont hier vrolijck sijn, oock midden in de vasten:
Al wat hier is gekooct gaet boven 't hofs gebract,
Soo verr' de rappe ziel het lijf te boven gaet.
Wel maeckt u hier ontrent, die veel begeert te weten,
En liever voor den geest, als voor haer buycken eten:
Soo ghy in dit bancket geen smake vinden kont,
Soo hebj' een dommen geest, of smakeloose mont.

OP HET BOECK GENAEMT DE LESTE BASUYNE, BESCHRE-
VEN DOOR DEN WEERDEN, EERWAERDEN, EN
HOOG GELEERDEN

D. GODEFRIDUM UDEMANS,

IN SIJN LEVEN BEDIENAER DES GODDELIJCKEN WOORTS
TOT ZIERICKSEE.

Wanneer een leeuwe brult, wie sal sich niet ontsetten?
Als God de werelt dreyght, wie sal'er niet op letten?
Op, op, die heden noch in alle droesem steeckt,
Hier is een heyligh boeck, dat tot de zielen spreekt.
Hier is een deftigh man, die laet een stemme klincken,
Die ons moet door het oor tot in den boesem sincken.
Hier is een hel trompet, dat van den Hemel blaest,
Ten goede van het volck, dat noch op aerden raest.
Hier worden afgebeeldt de vijf onwijse maeghden,
Die haer verhoopt geluck op losse gronden waeghden.
Hier komt'er vijfve toe, maer sneeger in den geest,
Die krijgen, haer te loon, het eeuwich bruylofts-feest.
Hier werden ingevoert de toevertrouwde ponden,
By desen wel-besteedt, by genen opgebonden.
En in het stof gedout. O wee! die sijn talent,
Niet op den rechten tijt, om voordeel uyt en sent!
Wel hem, in tegendeel, die met gestreckte leden,
Sijn penningh, als het dient, tot winste kan besteden.
Hy sal, wanneer de vorst op trouwe diensten let,

Sich vinden t' sijner eer in hoogen staet geset.
 Hier komt ten lesten by het oordeel aller volcken,
 Dat eenmael staet te zijn hier boven in de wolcken;
 Wanneer het blijcken sal, wat in het duyster lagh,
 En alle diep gepeys sal komen aan den dagh.
 Wanneer Gods mach'igh heyr sal met basynen dagen,
 Al die van over-langh in 't graf versegelt lagen:
 Al die het woeste meyr heeft in het zandt gewelt,
 En die geen bloecke doot als-noch en heeft gevelt.
 Basuyne! bly geluyt, voor die uw' stemme kennen,
 En die haer wacker oor tot uwen klanck gewinnen;
 Basuyne! droef geschrey voor die in weelde leeft,
 En sich naer vollen eysch de werelt overgeeft.
 Wy sien dan, weerde man, hier drierhande saken,
 Die al het jeughdigh volck, die al de wereldt raken;
 Wy sien een deftigh stuck ten lesten uytgewracht,
 Dat voor al wat'er leeft is weert te sijn bedacht.
 Wel aen dan, Zeeusche jeught, en alderhande menschen,
 Die hier een goeden strijt, en namaels vrede wenschen,
 Wilt ghy de sond' ontgaen, en 't eeuwigh ongeval,
 Soo denckt tot aller-tijt dat eens gebeuren sal.

GEDICHT OP HET BOECK, GENAEMT HET GEESTELIJK
 ROER VAN HET KOOPMANS SCHIP, GEMAECKT
 DOOR DEN EERWAERDEN

D. GODEFRIDUM UDEMANS,

Hoe Godt, door hoogh beleyt en op gewisse gronden,
 De werelt onder een door handen heeft gebonden;
 En wat'er voor een nut op alle menschen daelt,
 Wanneer men sijn gerief uyt verre landen haelt;
 En wat een koopman is, en hoe hy dient te wesen,
 En waer uyt overlangh 't vertieren is geresen;
 En wat hem noodigh is, om soo te sijn genaemt,
 En wat hem qualijck voeght, en wat hem wel betaemt:
 Hoe dat hy tegenspoet, verdriet, en harde slagen,
 En hoe hy, met gedult, verlies behoort te dragen,
 En hoe men door gewin van gelt en machtigh goet,
 Sich niet vergeten magh in pracht en overmoet;
 En wat hen dient bedacht, die op de woeste baren,
 Met onvermoeyde vlijt, naer Oost en Westen varen;
 En wat'er dient gemijdt, en wat'er moet geschiën,
 Wanneer men niet en kan, als zee en Hemel sien;
 Wat recht heeft onsen staet om schepen uyt te rusten,
 Of naer den Indiaen en sijn vergulde kusten,
 Of daer men peerels vint, of daer een diamant
 Komt schieten uyt een klip, en rollen in het zant:
 Hoe dat een Christen hert van yver dient te branden,
 Wanneer men ancker werpt ontrent de rijcke stranden,
 Niet om haer schoon gewas van reuck, of sijde-werck,
 Maer om een woesten hoop te brengen tot de kerck;
 En of men met een Turck, en diergelijcke menschen,
 Die niet aen Godes volck als druck en onheyl wenschen,
 Magh vryen handel doen, en treden in verbondt,
 En hooren met gedult een vuylen laster-mondt;
 En of men yemants goet, in oorlogh magh genieten,
 Of met een hol metael een vloot te gronde schieten;
 En of men hedendaeghs, gelijk men eertijts plagh,
 Een hoop lijf-eygen volck als slaven houden magh.
 Al dit uyt rechte gunst, en naer den eysch beschreven,
 Wort aen het vaderlandt door Udemans gegeven.
 Wort aen de zee gegunt, en wie het woeste diep,
 Met kielen oyt door-snijt, met zeylen overliep.
 Wel aen dan, wacker volck, die met inlantsche waren,
 Gerieft een vreemde kust, die noyt en was beveren,
 Ontfanght het deftigh werck, en geeft den schrijver danck,

Het sal u dienstigh zijn uw' levedagen lanck.
 Het sal u dienstigh zijn, in alderhande saken,
 Die Godt, en uw gemoet, of uwen naesten raken.
 Het kan uw' raedtsman zijn, in schaed' en in gewin,
 En, met een woort geseyt, hier schuyt een zegen in.
 Ghy meught staegh over zee in verre landen reysen,
 Ghy meught op uw bedrijf en grooten handel peysen;
 Maer in dit boeck alleen is vry al meerder schat,
 Als eenigh machtigh vorst sijn leven oyt besat.
 Men prijstse wel te recht, die grooten handel drijven,
 Vermits sy desen staet met goet en rijckdom stijven;
 Maer hier dient boven al, met lof te zijn vereert,
 Die aen het winsieck volck den rechten handel leert.

OP DE GELEERDE VERSAMELINGE VAN DE GULDE SPREUCKEN EN DADEN,

BY EEN VERGADERT DOOR DEN WEL-ACHTBAREN EN
 HOOGH-GELEERDEN HEERE

FRANCISCUS HEERMAN.

De by, het neerstigh dier, dat is gewoon te sweven,
 Alwaer een edel veldt gewoon is reuck te geven,
 Waer oyt een roos ontluyckt, of waer een bloemtje gaep,
 Daer is het dat het wasch en soeten honigh raep:
 Maer soo in eenigh kruid misschien yet moghte schuylen,
 Dat met een giftigh vocht het lichaem kan vervuylen;
 Dat scheyt het veerdigh af, daer kruypt het nimmer in,
 Maer laet het voor een padd', of voor een vuyle spin.
 Het groet niet op het velt, als slechts de reyne kruiden,
 Die nut zijn voor de jeught of voor de siecke luyden;
 Alwaer het neder-zijght, alwaer het voetsel leest,
 Daer vint het eenigh sap, dat vee of mensch geneest.
 Wel Heerman, lieve vrient, ghy doet op heden blijcken,
 Dat yeder met de by u dient te vergelijken;
 Waer groeyt'er nu een bloem, waer isser een geweest,
 Daer ghy niet heylsaem was of honigh uyt en leest?
 Ghy vlieght in Griecken-lant en op de Roomsche bergen,
 Die met haer bloem-gewas den schoonen Hemel tergen,
 Ghy sweeft met uw gemoet door alderhande kruid,
 Maer treckt'er anders niet als reyne honigh uyt.
 Dies is uw' boeck een korf van duysent honigh-raten,
 Die niemant hinder doen, maer alle menschen baten,
 Doch hoort, wat ghy verschilt van dit vernuftigh beest:
 De by voedt slechts het vleys, maer ghy den hoogen geest.
 Wel aen, vernuftigh hooft, door-soeckt de beste velden,
 Soo sal men uwen naem in allen landen melden:
 Uw boeck dat overtreft der byen honigh-raet,
 Soo verr' de rappe ziel het lijf te boven gaet.

OP DE VERMAKELIJCKE GEDICHTEN VAN DEN ED. HOOGH-
 GELEERDEN, KONSTRIJCKEN HEER

J. VAN SOMEREN,

RAEDT-PENSIONARIS DER STADT NIEUMEGEN.

Wat hoord'men hedensdaeghs van wonderbare tijden,
 De gansche werelt-kloot die stelt haer om te strijden;
 Waer is'er eenigh vorst of rijck of ander lant,
 Dat niet in vinnigh bloet en wreeden oorlogh brant?
 Wat brieven dat men krijght, van alderhande kusten,
 Niet eene van den hoop en is gesint te rusten,
 En schoon de winter naeckt en harde kon bereyt,
 Geen wapen evenwel en wert'er neêrgeleyt.

De winter en de krijg zijn onbeleeftde gasten,
 Die met veel ongemacks de werelt overlusten;
 Want als dit grilligh paer komt rennen op de baen,
 Dan zijnder over al de menschen qualijck aen.
 Maer, in het tegendeel, de honighsoete pennen,
 Die met een heusse tael tot dichten haer gewennen,
 Zijn als des werelts-vreught, en stillen onsen geest,
 Wanneer men groot verdriet, of harde slagen vreest.
 Al wat ons wel geviel dat schijnt van ons te vluchten;
 Maer, Someren, uw boeck dat brengh ons somervruchten,
 Dat komt uyt Helicon gevloeyt tot onse kust,
 En stilt oock menigh hert al is het ongerust.
 Soeckt ghy dan, wieje zijt, uyt kou en krijg te wesen,
 Soo maect dit aerdigh werck van Someren te lesen;
 Ghy, neemt dat by der handt eer ghy uw deure sluyt,
 Soo blijft'er bars gewoel van krijg en winter uyt.
 Wilt ghy tot uw vermaeck dit boeck alleen verkiesen,
 Ghy sult op eenen tijt twee vyanden verliesen:
 Ghy sult in vrede sijn hier in ons naeste lant,
 Daer elders menigh mensch of beeft of klipptant.

OP HET STERVEN VAN DEN HOOGH-GELEERDEN

JACOBUS LANSBERGEN,

DE, IN DE MEDECIJNEN.

Dit beelt was lest een man, een troost voor siecke luyden,
 Die in sijn boesem droegh de krachten van de kruyden,
 Ja, met sijn hoogh verstant, ginck sweven in de loght
 En leerd' oock even daer, al wat men leeren moght;
 Dies hy, aldus begaeft, heeft menigh mensch genesen,
 Die uyt het duyster graf scheen op te zijn geresen,
 Het speet de bleke dootd, dat haer geduchte maght
 Bevoghten, aengetast, en t'onder werdt gebraght.
 Sy hoort den kloecken helt van alle menschen prijsen,
 En vreest, dat sijn verstant staegh hooger staet te rijzen;
 Dies leyt sy in beraet, wat datter dient gedaen
 Om sijn vermaerde kunst tot niet te doen vergaen.
 Sy geeft haer in het velt, en komt den man bespringen,
 En gaet een schamper liet tot haer triomphe singen;
 De groote konstenaer, die op geen doot en past,
 Is schielick weggeruckt, en van de doot verrast.

GELUCK-WENSINGE AEN DEN HOOGH- ED. GEBOREN
 HEERE, HEER

JACOB VAN WASSENAER,

BAENDER-HEERE VAN WASSENAER, OBDAM, ETC. LT.
 ADMIRAEL VAN HOLLANT, ETC. OP SIJN HOOG
 ED. INHULDINGE OVER DE BARONNYE
 VAN WASSENAER, GEDAEN OP DEN 9 MAY, 1657.

Doorluchtigh Wassenaer! ghy waert eens hoogh verheven,
 Maer in soo goeden stant en zijt ghy niet gebleven;
 Ghy wiert onlanghs gedreyght met seker ongeval,
 Daer van ick geen verhael op heden maken sal;
 De tijt is nu te goet. Dit zijn uw beste dagen,
 Hier komt een deftigh helt u op de schouders dragen;
 Hy die uw Atlas is, en uyt het water nam,
 Dat is uw edel hert, ô heere van Obdam.
 Dit is een wonder heyl, en onverwachte zegen,
 Die is u regelrecht door Godes hant verkregen.
 Dies wensch ick u geluck op desen blijden dagh,
 En dat uw Wassenaer geduerigh wassen magh.

OP HET BOECK VAN DEN WAERDEN EN EERWAERDEN

MR. WILLEM TEELING,

GENAEMT: NOOTWENDIGH VERTOOGH, ENZ.

Na dien het Spaens gewelt, door veelderhande wegen,
 Van nieuwen aen begint zijn ouden aert te plegen,
 Soo is 't dat oock het volck hier al de sinnen spant,
 En soeckt al wat het kan, ten dienste van het lant:
 Wie breyn of oordeel heeft is besigh om te dencken,
 Hoe dat in eenigh deel de vyant is te krencken,
 Hoe dat men dit en gint sal brengen aen den dagh,
 Waer door men in den noot de landen stijven magh;
 Hier is een wacker geest die wil de vorsten leeren,
 Hoe dat men stof en son kan op den vyant keeren;
 Hoe dat men in der haest, en op een nieuwe voet,
 Een leger in het velt ten strijde schicken moet:
 Van elders komt'er een, die wil de jeught gewennen
 Een schans en haer gevolgh te trecken met de pennen;
 Die wijst, of met de kool of met een puntigh krijt,
 Hoe dat een swacke stad met aerde wort bevrijt:
 Daer zijnder wederom die al de sinnen scherpen,
 Om poorten op te doen, en muren om te werpen;
 Om door een krachtigh vuer te jagen in de locht
 Een vinnigh buytenwerck, dat niemant aen en mocht:
 Men siet'er in den Haegh, die kleine stucken gieten,
 En des al niettemin een grooten kogel schieten;
 Men vint'er die een roer soo smeden op de maet,
 Dat daer uyt menigh loot, met eens te laden, gaet;
 Noch is'er ander volck, dat leert de stromen diepen,
 En brenghet een volle zee, daer noyt de beecken liepen;
 Noch is'er ander volck, dat perst den hollen vloet,
 Soo datse van het landt sich elders keeren moet;
 Noch is'er ander volck, dat leert de schepen varen,
 Om met een rasser loop te rijden op de baren;
 Dan weder ander volck, dat wijst een nieuwen vont
 Om schepen metter haest te seylen in den gront.
 Wat dient'er meer geseyt? daer zijn verscheyde grepen,
 Om menschen uytter tijdt en in het graf te slepen,
 Om al wat hier het oogh voor schoone dingen groet,
 Te storten overhoop, te treden onder voet:
 Doch wat men heeft bestaen, of wat'er is begonnen,
 Noch heeft de Spaensche macht ons steden afgewonnen;
 En of schoon ieder een sijn beste vonden biet,
 Noch is het voor het lant het rechte steunsel niet:
 Uw geest, o waerde man! door Godes geest gedreven,
 Die heeft ons boven al een beter vont beschreven,
 Een vaste gront geleyt, waerdoor het vaderlandt
 Kan vinden in den noot gewissen onderstandt.
 Des heeft'er yemant lust het vaderlant te stercken,
 Die leer uyt desen boeck het rechte bollewercken;
 Men vinde wat men wil, geen beter oorlogsman,
 Dan die met zijnen God eerst vrede maken kan.

AENSPRAKE AEN DEN OVERLEDEN HEER

MR. JOHAN DE BRUNE,

VOOR DESEN RAET-PENSIONARIS VAN DE EDEL MOGENDE
 HEEREN STATEN VAN ZEELANDT.

Ghy hadt, eerwaerde vriend! nu menigh boeck geschreven,
 En voor het vaderlandt ten vollen uytgegeven,
 Noch hadt ghy boven dat oock menigh schoon banquet
 Den vreemden toegeschickt, den vrienden voorgeset:

Ghy kunt des niettemin noch niet in ruste wesen,
 Daer quam een nieu bancquet al weder opgeresen;
 Maer, na des werelts loop, de doot, de bleecke doot
 Komt menighmael te gast, al wordt se niet genoot.
 Ghy woudt een nieuw bancket op uwe tafel setten,
 Maer siet, het nijdigh spoock dat quam het u beletten,
 Met dat het u genaecht, uw inckt bevroos terstont;
 Uw lijf sijght in het graf, het stof op uwen mont.
 De ziel, uw beste deel, is hooger opgeresen,
 Om staegh by onsen God in rust te mogen wesen:
 By ons besit uw lof de vleugels van de faem,
 Het beste, na de doot, dat is een goede naem.

(1639.)

AENSPRAKE VAN HOLLANDT AEN

CAREL DEN TWEEDEN,

KONINGH VAN GROOT-BRITTANJE; ALS ZIJNE MAJES-
 TEYT OP DEN 25 MAY 1660, IN 'S GRAVENHAGE
 GELUCKELIJK WAS AENGEKOMEN.

Hoe vrolijk, machtigh vorst! zijn nu mijn Batavieren,
 Die even desen dagh, gelijk als heyligh, vieren,
 Vermits uw Majesteyt zich in den Haegh vertoont,
 Die van den Hemel selfs nu staet te zijn gekroont:
 Ach! hoe kan 't naer den eysch by iemant zijn beschreven,
 Wat in uw Brittenlant door moetwil is bedreven?
 Het was een grouwsaem werck, een deerlyck ongeval,
 Dat, al wat reden heeft, noch langh verfoeyen sal:
 Een hooft, van Godt gesalft, met onrecht afgesmeten!
 Wie kan het immermeer, wie sal het oyt vergeten?
 Noch heeft uw soeten aert op wraecke noyt gedacht,
 Vraeght iemant: waerom niet? het rijk dat was verkracht;
 Daer had een tuymelgeest het gantsche land beseten,
 En eenigh onwijs volck hun plichten doen vergeten;
 Maer Godt heeft in der haest het gantsche stuck verset,
 Wat van den Hemel komt, hoe kan het zijn belet?
 Godt kan een stout gewelt en loose vonden breecken;
 Hy buyght de grootste macht gelijk als waterbeecken;
 Al waer het duyster was, daer stort hy heylsaem licht,
 En brenghet onstuymigh volck tot hun bescheyden plicht.
 Die Godt tot vorst verkiest en doet als koningh kroonen,
 En magh, dus spreekt ghy selfs, geen drift tot wreedheit toonen;
 Wie wraecke plegen magh en doet het echter niet,
 Die vint, tot zijnen troost, in vrenghde noyt verdriet:
 Laet ons, in Godes naem, ons macht te samen voegen,
 Dat sal ons beste volck ten vollen vergenoegen:
 Schoon dickmaels eygen bloet een prins ten goede dient,
 Noch acht men boven al een na-geseten vrient:
 Ey, meet in uw gepeys, hoe na uw Britsche stranden
 Sich strecken over zee tot onse Nederlanden;
 De taele die 'er vloeyt uyt uw bespraecten mont,
 Is Hollands even selfs, of heeft den eygen gront.
 De godtsdienst, die men pleeght in al uw koninckrijcken,
 Die mach men wel te recht met d'onse vergelijcken;
 Dit's recht een Hemels werck, een onverbroken bant,
 Die vast te samen voeght het een en 't ander landt.
 Soo nu de rechte vont by ons wort aengenomen,
 Geen list of buytemacht en is voor ons te schromen;
 Want als uw machtigh rijk met Hollant is gepaert,
 Soo wort de gantsche zee en oock het landt bewaert.
 O Godt! die ons verleent soo onverwachten zegen,
 En die, als 't u bevalt, oock rotsen kunt bewegen,
 U komt ten vollen toe: lof, eer, en stagen danck;
 Kroont Karel en zijn staet, veel hondert jaren lanck!

AEN DEN HEERE

CORNELIS BOEY,

FISCAEL EN PROCUREUR-GENERAEL OVER HOLLANDT,
 ZEELANDT EN VRIESLANDT.

OP HET UYTGEVEN VAN SYNE PSALMEN.

Wat pooght'er eenigh mensch, uyt alderhande boecken,
 Met onvermoeyden vlijt, geduerigh op te soecken,
 Soo dat hem dienen moght, hier in het aertsche dal,
 Als dat hem naderhandt geluckigh maken sal?
 Wat pooght'er eenigh mensch, om iet te mogen schrijven:
 Dat nu moght achtbaer zijn en soo geduerigh blijven?
 Om aen te mogen doen de vleugels van de faem,
 En, waer de zonne rent, doen melden zijnen naem?
 Hoort, hoort, mijn waerde ziel! ick wil u heden wijsen,
 Wat nu in desen tijt en namaels is te prijsen:
 Ick bid u, waerdste pandt! hoort toch mijn goeden raet,
 Dat kan u dienstigh zijn, hoe vrent de werelt gaet.
 Siet hier een deftigh stuck, en waert te zijn gepresen,
 En waert te zijn gesocht, en staegh te zijn gelesen;
 Siet hier een heyligh werck, daer van de ziele gloeyt,
 Dat niet uyt Helicon, maer van den Hemel vloeyt:
 Wilt ghy uyt 't ydel stof tot in den Hemel stijgen?
 Ghy kunt uyt dit geheym geswinde vleugels krijgen;
 Wilt ghy Godtkundigh zijn, en dat op vasten gront?
 Hier is en d'oude wet, en oock het nieuw verbondt:
 Wilt ghy uw laegh gemoedt verheffen door gebeden?
 't Is hier al wat ghy soeckt, en dat in volle leden;
 Wilt ghy door hooger geest uw Salighmaker sien?
 Wie dit met aendacht leest, die sal het wel gediën.
 Wilt ghy tot uwen Godt uyt quade wegen keeren?
 Ghy sult in dese school de rechte gangen leeren:
 Wilt ghy zijn van het volck, dat dood noch hel en vreest?
 Hier is een stil vertreck, een lusthof voor den geest.
 Wilt ghy met vasten troost in uwen geest bemercken,
 Hoe Godt is overal een hoeder zijner kercken?
 Hoe Godt geduerigh sorght voor sijn geminde bruyt?
 Dit druckt ons Davids harp in volle leden uyt:
 Wilt ghy een afbeelt sien van dit rampsaligh leven,
 En hoe het als een roock wort haestigh weghgedreven?
 Leert hier, dat alle vleesch op losse gronden staet,
 En hoe het wordt bestiert door Godes eygen raet:
 Wilt ghy recht zijn bewust, hoe geest en lichaem vechten,
 En hoe een flaeuwe ziel is weder op te rechten?
 Oock hoe in desen strijt de geest verwinnaer blijft;
 Let, wat de groote Vorst van desen handel schrijft;
 Wilt ghy den aert verstaen van Godes uytverkoren,
 En wie zich houden magh van nieuws te zijn geboren,
 Hier leert men hoe de mensch wort klaer en onbevleekt,
 En hoe een doode romp wort krachtigh opgeweekt:
 Wilt ghy de rechte tael van Godt den trooster kennen,
 En tot sijn eygen stijl ten vollen u gewinnen.
 Leert hier, hoe David singht en tot den Heere spreekt,
 En hoe dat sijn gebed tot in den Hemel breeckt.
 Wilt ghy volkomen blijck aen alle menschen toonen,
 Dat Godt de quaden straft, de goede sal beloonen,
 Dat Godt sal Rechter zijn oock van den grootsten man?
 Hier is dat u bericht van alles geven kan;
 Wilt ghy tot uw behulp een vasten troost bekomen,
 En dat een reyn gemoet geen onheil heeft te schromen,
 En dat het met de faem en met de leugens spot,
 Doorleest dit heyligh boeck, soo vraeght ghy 't uwen Godt;
 Wilt ghy geduldigh zijn, oock tegen harde slagen,
 Hier leert men ongelijk en bitter lijden dragen,
 Hier leert men stille sijn, hier leert men recht gedult,
 Al lijdt men tegen recht en buyten alle schult.

Wilt ghy met vast bescheydt aen yeder een bewijsen,
Dat even uyt het stof het lichaem sal verrijzen?

En dat men, na den dood sal leven sonder tijt,

Hier kunt ghy zijn voldoen, soo ghy een Christen zijt.

Wilt ghy een vast bericht en wetenschap bekomen,

Hoe dat oock Heydensch volck by Godt is aengenomen?

Hier is de rechte plaets, daer ghy het leeren sult,

Al sagh hy, die het schreef, den seggen niet vervult.

Wordt ghy van stillen haet of swarte nijt besprongen,

Of door het grilligh volck gegeeselt met de tongen;

Of is uw huys beswaert met druck of ongeval?

Hier is 't, daer uw gemoet verlichtingh vinden sal:

Wenst ghy, dat geen verderf uw geest oyt magh vernielen?

Hier is gewenste salf en balsem voor de zielen;

Zijt ghy geneyght aen God te geven waren danck,

Soo laet uw stemmen gaen naer Davids reyn gesanck.

In 't korte, wat verdriet, wat onverwachte dingen,

Wat onheyl, wat gevaer uw ziel oyt magh bespringen;

Wat hinder, wat verlies, wat druck of ongeval,

't Is hier in een vervat, wat u verlichten sal:

Geen soo verbosten staet kan iemant overkomen,

Of hier wort soeten troost by ieder uytgenomen;

Of 't al te gronde gingh, ja lucht en hemel viel,

Hier is een vasten burgh oock voor een swacke ziel.

O David! Godes Vriend! voor u en uw gedichten,

Moet ja, de Duyvel selfs en alle nickers swichten:

Want al dat hels gespuys was voor uw langh vervaert,

Toen ghy noch maer een kint of herders jongen waart.

Nu klinckt het overal, en door verscheyde tongen,

Wat ghy oyt hebt gespeelt of in den geest gesongen,

Is 't vreemt, dat Davids harp zoo hoogh gepresen wert,

Hij is een man geweest naer Godes eygen hert:

't Is geest al wat hy singht, en daer in is verholen:

Wat iemant leeren kan oock in de beste scholen;

Ja, hier in is vervat al wat de werelt geeft,

Ja, meer dan eenigh mensch en al de werelt heeft.

Maer siet, dit heyligh werck en was ons niet gegeven,

Het was in vreemde tael den Joden voorgeschreven;

Dan 't is, na langen tijt, gebracht in onse spraeck,

Maer 't scheen by menigh mensch by naest als sonder smaeck:

Doch siet, hier komt een man sich heden openbaren,

Die speelt op Davids harp als op vernieuwe snaren;

En dat maect aan het oor een wonder soet geklanck;

En 't is oock voor de ziel een aengename sanck.

Maer, oud man, als ick ben, wat sal ick verder seggen?

Ick wil, en 't is oock best, mijn penne nederleggen;

Een fijne diamant is schoon door eygen glans,

En wijn van rechte deught en hoeft geen groene krans.

Op *Sorgh-Vliet* den 16 Juny. 1659, in het 82e jaer sijns ouderdoms

AEN DEN HEERE

D. D. CORNELIS UDEMANS,

OP SIJN BOECK: "DE VERKEERDE WERELT."

De werelt, lieve vrient! die is door u beschreven,

En wat'er overal by menschen wert bedreven;

Soo wat in ouden tijt hier voormaels is gedaen,

Als hoe tot heden toe des werelts saken gaen;

Nu wilt ghy, dat ick hier iet by sal laten drucken,

Maer dit ter deser tijt en kan niet wel gelucken;

Want dat ick uwen wil op heden niet en doe,

Daer heb ick, naer my dunckt, verscheyden reden toe.

Mijn pen is afgemat, wat kan ick toch bedrijven?

Mijn inckt is uytgedrooght, hoe kan ick langer schrijven?

En siet, dit mager lijf is mat en bijster dor,

En oock mijn sangh-godin is uytermaten schor.

Woudt ghy my wederom tot in de wereldt leyden,

Daer ick gewilligh ben daer uyt te mogen scheyden?

Wat my eens wel beviel, daer scheyd' ick heden af;

Mijn geest sweeft evenstaegh outrent een open graf.

Vaar wel dan, Udemans! met al de Zeeusche Muysen;

Ick make pack en sack gautsch besigh met verluysen;

Ick ben des levens sat, ick ben des werelts moe:

O God! ontfanght mijn ziel, als ick de reyse doe!

Gedieert en getekent uyt mijn bedde.

Sorgh-Vliet, den 17 Mey 1660.

U.E. geheel toegenege

J. CATS.

AEN JONCKVROUWE

ANNA SCHILDERS¹⁾.

Nicht Anna Schilders, jonge maeght!

Schoon u het vryen niet en plaeght,

Vermits uw teere jaren sijn

Beneden alle minnepijn,

Soo heeft my echter goetghedacht,

Dat u dit boeck sy toeghebracht,

Een boeck, dat van het vryen spreekt,

En hoe men minne pijlen breeckt,

Een boeck, dat tot den echten staet,

Ja, tot een volle moeder gaet,

En dat oock aen een weduvrou,

Kan dienstigh sijn in haren rou.

Voorwaer, indien ick maer en sagh,

Wat soo een teere spruyt vermagh,

'k En sond' u niet als kinderspel,

Dat past op uwe jaren wel;

'k En sond' u niet als poppegoet,

Gelijck men aen de kinders doet,

Maer nu ick, als met eyger hant,

Hebb' afgemeten uw verstant,

En dat ghy, met soo teeren mont,

Oock rijm ter snede lesen kont,

Soo send' ick, voor een soete koeck,

Soo send' ick u een deftigh boeck;

God geve, dat uw groene jeught

Magh wassen tot een rijpe deught,

Magh sijn uws vaders soete rust

En uwes moeders hartelust,

En al de vrienden liefghetal,

Waervan ik ééne wesen sal.

In Dordrecht, den 27 November 1627.

BRIEF AEN DE EERBARE, KONSTRIJCKE EN WIJTBE-
ROEMDE JONCK-VROUW

ANNA MARIA SCHUURMANS,

HAER BEHANDIGHT, MET ALLE DE WERCKEN VAN

DEN HEER CATS IN EEN STUCK, DEN 2/12

DECEMBER, 1655.

Jonck-vrouw, ick leef op desen tijt

Een leven als een Eremijt,

Mijn staet leyd' ick vrywilligh af,

Om recht te dencken op het graf:

1) Met een exemplaar der eerste uitgave van het Huwelijck.

Nu woon ick buyten op het lant,
 Ja, segh ick, in het dorre zant:
 'k En heb geen woon-huys in den Haegh,
 Daer ick my geensins van beklaegh:
 Het velt staet my al beter aan,
 Als Haegh en Hof oyt heeft gedaen.
 Die, sonder pracht, in stilte leeft,
 En nu geen ander wit en heeft,
 Als hoe hy Godt behagen sal,
 Die is bevrijt van ongeval,
 Van afgunst, haet, en swarte nijt,
 Die meest op hooge staten bijt.

Maer siet, hier wort u toegebracht,
 Wat ick hier buyten heb bedacht,
 Dies mooghje sien wat dese ziel
 Hier in de duisternis ontviel.
 Ghy sult'er vinden Charons boot,
 Dat is een woon-huys van de doot;
 Een afbeeld van de leste reys,
 En 't eynde van ons ydel vleys:
 Een dingh, waer voor schier yeder beeft,
 Die noch hier in den vleesche leeft.

Maer een, gestelt gelijk ghy zijt,
 Die is van desen anghst bevrijdt,
 Als wel versekert in den geest,
 Dat ons geen doot en dient gevreest,
 Ja, datse, met een bly gemoet,
 Van ons behoort te zijn gegroet,
 Vermits ons uytgangh voor gewis
 Een ingangh tot het leven is.
 Want met de doot wort ons gebracht
 Een heyl, by niemant oyt bedacht.
 Dat ons van druck en ongeval
 Ten lesten eens verlossen sal.

Maer ick en send' u niet alleen
 Een dorren romp, een nietigh been,
 Of iet dat in den ouden dagh
 De menschen overkomen magh,
 Hier is oock stoffe voor de jeught;
 En dan nog uw vermaerde deught,
 Uw naem die wort'er veel gespelt,
 Uw gaven zijnder in gemelt.
 Ontfanght dan van een ouden vrient
 Dat jongh' en oude lieden dient.

AEN DE DOORLUCHTIGE, WYTBEROEMDE EN KUNST-
 RIJCKE PRINCESSE

ELISABETH,

OUDESTE DOCHTER DES KONINGHS VAN BOHEMEN, ENZ.

Dit boeck heeft Roomsche tael voor desen leeren spreken,
 Door geesten, die in kunst geen rappe geesten weken;

En, nimphe, gansch het werck dat was u toegewijt,
 Vermits ghy door de faem soo hoogh verheven sijt.
 En nu dit eygen stuck van nieuws komt opgeresen,
 Soo moet uw waerde naem hier weder sijn gelesen;
 En mits dat oock uw beelt hier nevens is gevoeght,
 Soo wordt in volle daet de werelt vergenoeght.

(1665.)

OPDRACHT AEN DE EDELE GROOT MOGENDE HEEREN,
 MIJN HEEREN

DE STAETEN VAN HOLLANDT EN WEST- VRIESLANDT.

Indien er iemant is genegen om te vragen,
 Waerom ick desen boeck aen u heb opgedragen;
 Die sal haest zijn bericht, indien hy verder leest,
 Wat hier mijn oogemerck en reden is geweest:
 Ick heb een langen tijt in uwen raet geseten,
 En d'eer my daer geschiet en wil ick niet vergeten;
 Mijn dienst, hoewel geringh, die heeft u vergenoeght;
 En my staet oock te doen dat heusche lieden voeght.
 Des kom ick boven al u danck en eere geven,
 Dat my is toegestaen om stil te mogen leven:
 Ick ben door u verlost van swaer en lastigh pack,
 Daer in geen kleyne sorgh en staeghe moeyte stack.
 Nu is het grootste deel van mijn voornaemste saecken,
 Met aerde besigh zijn, met aerde kennis maken;
 Op dat ick leeren mocht de nutte sterrefkunst,
 Dat my verkregen is door uw beleefde gunst.
 Nu, als ick hier niet meer en sal te vinden wesen,
 Dan sal men evenwel uw weldaet kunnen lesen;
 Ghy dan, ontfanght dit werck u tot een eeuwich pant,
 Als vaders van mijn rust en van mijn vaderlandt.

In Sorgh-Vliet, den 30 September 1655.

OPDRACHT AEN DE EDELE, WYSE, VOORSIENIGE, GROOT
 ACHTBARE HEERE

SCHOUT, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN, RADEN, OUTRADEN, EN GOEDE LUY- DEN VAN DEN ACHE DE STADT DORDRECHT.

Indien hier eenigh mensch vereyscht de rechte gronden,
 Waerom ick desen boeck tot u heb afgesonden;
 Die lese wat 'er volghet, en stracks sal hy verstaen,
 Waerom dit kleyn geschenck tot u is afgegaen:
 Dat ick in Hollant quam, in Hollant ben geseten,
 Heb ick den vollen danck aen uwe stadt te weten:
 Want schoon ick eertijts scheen aen Zeelant wonder vast,
 Noch word' ick, des versocht, uw aengename gast.
 Des heb ick langen tijdt in uwen raet geseten,
 En d'eer my daer geschiet en wil ick niet vergeten;
 Nu siet, op desen gront send' ick u dit geschenck,
 Een teycken, dat ick noch uw heuschen aert gedenck.
 En, mits ick niet en wil ondancbbaer sijn bevonden,
 Is dit mijn eygen kint aen uwe stadt gesonden;
 Een kint van weecke stof, geboren uyt de pen,
 Daer ick geen vrouwen hulp of moeder toe en ken:
 Het wil een danckbaer hert aen uwe stadt betuygen,
 En komt voor uwen raet met ootmoet nederbuygen;
 Bereyt, met heusch gelaet te brengen aen den dagh,
 Al wat het in de borst verholen hebben magh:
 Al is het maer papier, gelijk ick moet bekennen,
 Papier van desen aert, dat heeft geswinde penen;
 Het sweeft al menighmael tot in het verste lant,
 Daer hem zijn Vader selfs voor desen noyt en vant.
 En dan nogh is 'er volck, dat pooght ons wijs te maken,
 Dat mijn wanschapen kint tot eere sal geraken,
 Ja, dat het leven sal oock na een langen tijt,
 Als ick sal assche zijn en ghy begraven zijt:

Doch hoe dit wesen sal, dat wil ick laten blijven,
 Ick póogh u maer dit werck eerbiedigh toetschrijven;
 Ontfanght het kleyn geschenck, het is een gunstigh pant,
 Want ick noem uwe stadt mijn tweede Vaderlandt.

In Sorgh-Vliet, den 30 September 1655.

OPDRACHT AEN DE EDELE, WYSE, VOORSIENIGE, GROOT
 ACHTBARE HEEREN,

BALJUW, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN
 EN RAET DER STADT MIDDELBURGH.

Indien 'er iemant is genegen om te vragen,
 Waerom ick desen boeck aen u liet overdragen;
 Die sal haest sijn bericht, indien hy verder leest,
 Wat hier mijn ooghemerck en reden is geweest:
 Ick heb van overlanch in uwen raet geseten,
 En dat en wil ick noyt, ja, sal het niet vergeten;
 De gunst my daer getoont en d'eere my geschiet,
 En gaet tot heden toe uyt mijn gedachten niet:
 En, mits ick niet en wil ondanckbaer zijn bevonden,
 Is dit mijn eygen kint naer uwe stadt gesonden;
 Een kint van weecke stof, geboren uyt de pen,
 Daer ick geen vrouwenhulp of moeder toe en ken:
 Het wil een danckbaer hert aen uwe stadt betuygen,
 En komt voor uwen raet eerbiedigh nederbuygen;
 Bereyt, met heus gelaet te brengen aen den dagh,
 Al wat het in de borst verholen hebben magh:
 Al is het maer papier, gelijk ick moet bekennen,
 Een kint van desen aert dat heeft geswinde pennen;
 Het sweeft al menighmael tot in het verste lant,
 Daer sich de vader self zijn leven noyt en vant,
 En siet, noch is 'er volck, dat ons soeckt wijs te maken,
 Dat dit wanschappen kint tot eere sal geraken;
 Ja, dat het leven sal oock na een langen tijt,
 Als ick sal assche zijn en ghy begraven zijt.
 Doch hoe dit wesen sal, dat wil ick laten blijven,
 Ick soeck u maer dit werck eerbiedigh toetschrijven;
 Ontfanght het kleyn geschenck, het is een gunstigh pant,
 Want ick noem uwe stadt mijn tweede Vaderlandt.

In Sorgh-Vliet, den 30 September 1655.

AEN DE EDELE ERENTFESTE, WYSE, VOORSIENIGE,
 ACHTBARE HEEREN

BALJUW, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN
 EN RAET DER STADT ZIERICKSEE.

Indien hier iemant kooft, en vraeght my naer de gronden,
 Waerom ick desen boeck tot u heb afgesonden,
 Die lese watter volght en stracx sal hy verstaen,
 Waerom dit kleyn geschenck tot u is afgegaen:
 Ick ben in uwe stadt voor desen opgetoghen
 En, even van der jeught, gelijk een rijs, geboghen,
 Oock heb ick daer geleert, hoe dat men versen maeckt,
 En hoe men in de kunst allencxen dieper raeckt.
 Uw stadt heeft toen een school en meesters onderhouwen,
 Soo voor uw eygen jeught als voor het vruchtbaer Schouwen;
 Hier ben ick ingebracht en 't is my wel geluckt,
 Dat ick van uwen boom oock vruchten heb gepluckt.
 Doch, in dit kleyn beghin, zijn my veel tuymeljaren.

In voor- en tegenspoet, in onrust wedervaren;
 Maer Godt heeft my vergunt, dat ick nu stille ben,
 Soodat ick nu voortaan den Haghe niet en ken,
 Den Haghe niet en soeck, de werelt kan verachten,
 Nu besigh bovenal op mijn vertreck te wachten;
 En hoe ick, uyt het vleesch en uyt het aertsche dal,
 En hoe ick wel getroost van hier verluysen sal;
 En als ick van het stof mijn afscheyt heb genomen,
 Hoe dat ick sonder schrick voor Godt sal moghen komen:
 En, mits ick sonden heb, en dat in groot getal,
 Wie in dat hoogh gericht mijn voerspraeck wesen sal.
 Siet, over dit bedrijf en van mijn vorigh leven
 Heb ick, nadat het viel, by wijlen iet geschreven,
 En dit, gelijk het nu te samen is gebracht,
 Is u van overlanch uyt gunste toegedacht.
 Nu, wijl ick niet en wil ondanckbaer sijn bevonden,
 Heb ick u dit papier eerbiedigh toegesonden;
 Al is het slechte stof, ick bidd': veracht het niet;
 Daer schuyt misschien meer in als ghy ten eersten siet.
 Want, als ick hier niet meer en sal te vinden wesen,
 Dan sal men noch uw lof en weldaet moghen lesen;
 Ghy daerom, neemt het aen, het is een gunstigh pant:
 Ick noeme Ziericksee mijn tweede vaderlant,

In Sorgh-Vliet, den 30 September 1655.

AEN DE ERENTFESTE, WYSE, VOORSIENIGE, WEL-
 ACHTBARE HEEREN,

BALJUW, BURGEMEESTERS, SCHEPENEN
 EN RAET DER STADT BROUWERSHAVEN.

Sitt, vaders van mijn vaderlant,
 Ick send' u toe een gunstigh pant,
 In teecken dat ick uwe ben,
 En dat ick my voor uwe ken;
 Want, of my Godt, al menigh jaer,
 Geleit heeft hier en weder daer,
 Uw stadt was toch mijn eerste grondt,
 Daer ick op swacke beenen stont,
 Daer ick mijn eersten adem blies,
 En tot mijn ellef jaren wies.
 De liefde tot het vaderlant
 Heeft Godt als in den mensch geplant,
 Soodat het ieders harte treckt;
 En dit heeft my oock opgeweekt
 Om u te senden dit geschenck,
 Een teecken, dat ick noch gedenck,
 Daer ick weleer ter werelt quam
 En eerst mijn noodigh voetsel nam.
 Maer dat ick heden aen u stier,
 Is maer een gifte van papier,
 Dat is: een dingh van kleynen prijs?
 Ick segge: 't is een vast bewijs,
 Dat ick u toon en eer en gunst,
 En dat door middel van de kunst;
 Want ick brengh' u een gifte toe
 Als ick mijn beste vrienden doe;
 Des bidd' ick: en veracht het niet,
 Dat u de kunst uyt gunste biedt:
 Het sal noch leven in den tijt,
 Als ick en ghy begraven sijt.

In Sorgh-Vliet, den 30 September 1655.

TWEE EN TACHTIGH-JARIGH LEVEN,

VAN ZIJN GEBOORTE AF TOT ZIJN DOOT TOE,

AEN DESSELS

VEERTIEN KINTS-KINDEREN,

DIENENDE TOT NARICHT VAN DE SELVE.

Ghy wenscht, met grooten ernst, van my te sien beschreven
Den gantschen ommeloop van mijn langhwijsigh leven;
Op datje saeght een spoor, in d'ongemeene baen,
Die ick van mijne jeught tot heden heb begaen;
Ghy meynt, na dat ick tel nu meer als tachtigh jaren,
Dat my zijn by gevolgh veel dingen wedervaren,
En dat de lange reys van soe bedaeghden man,
Uw onbedreven hoeft ten goede dienen kan.
Het leven van den mensch, met oordeel overlesen,
Kan aen een jongh gesel gelijk een spiegel wesen,
Bysonder als de man, wiens oordeel dat men leest,
Niet staegh een klusenaer of doeniet is geweest.
Wel kinders, tot dit werck soo vind ick my genegen,
Want als ick u voldoe, soo meld ick Godes zegen,
Om dat my dit verhael indachtigh maken sal,
Hoe Godt my heeft geleyt door menigh ongeval.
Ontfanght dan van mijn pen wat my is overkomen,
Van dat mijn aertsch gewoel beginsel heeft genomen,
Maer hoort oock onder dies de feylen mijner jeught,
Want dat kon evenselfs u leyden tot de deught.
Dit is een nutte spreuck, ick segh het sonder spotten:
De wijse lieden selfs, die leeren van de sotten
Veel meer, als eenigh dwaes van wijse lieden doet;
Want dwaesheynt is alleen voor wijse lieden goet.
Het leven in te sien van hooghbedaeghde lieden,
Daer siet een leersaem hert wat dat'er kan geschieden;
Daer is des werelts loop ten vollen uytgedruckt,
En wat'er qualijck gaet, en wat'er wel geluckt.
Ick scheppe groot vermaeck, wanneer ick iemants leven
Sie met de nette pen en naer den eysch beschreven;
Al is het maer een mensch van middelbare staet,
Ick vind'er eenigh dingh dat my ter herten gaet.
Als ick iets goets bemerck, ick poogh het na te volgen,
Maer vind' ick quaet beleyt, dan ben ick gantsch verbolgen:
Het leyt my in het hoeft in ieder nacht en maelt,
Want 't is de vroomme leet wanneer'er iemant dwaelt.
Ontfanght dan dit gedicht, dat ick begon te baeren,
Doen ick was ingegaen nu d'een en tachtigh jaren.

't Is my te deser tijt gelijk een Benjamijn,
Ick hoop, het sal u lief en niet ondienstigh zijn.
Siet, als den avont komt, en dat de sonnestralen
Nu scheyden uyt de lucht en naer der aerden dalen,
Wy trecken dat gesicht ons vry dan naerder aen,
Mits wy het helder licht dan sien in duyster gaen:
Ghy doet oock even soo met dat ick heb geschreven,
Het kan uw leytsman zijn tot aen uw vorder leven:
En als men iemant siet die in sijn wegen feylt,
Soo dient hem, die het merckt, een ander streeck geseylt.
My is nu toegestaan hier vry te mogen blijven,
Dies heb ick tijts genoegh om iets te mogen schrijven,
Dus soo my Godt bevrijdt van sieckt' en ongeval,
Soo meyn ick iet te doen dat my vernoegen sal.
En wie en sou niet hier tot schrijven sich gewennen?
De gansen hier gebroet die geven hupse pennen.
Ons fruyten geven inckt 1), ons boomen wit papier 2),
En wat ick verder hoof, dat vind ick even hier.
Nu, sonder langh vertreck, ick gae het stuck beginnen,
Maer Godt, mijn eenigh heyl, bestier mijn swacke sinnen,
Dat ick uyt rechte gunst, tot aen mijn lesten dagh,
Met oordeel naer den eysch my hier in quijten magh!
Daer is een Zeusche stadt, men noemtse Brouwershaven 3),
Daer heeft een vrouwen borst my eerst bestaen te laven;
Ick was het vierde kint dat Godt mijn vader gaf,
Maer die ons had gebaert die leyde 't leven af.
Mijn ouders roemden noyt van edel bloet te wesen,
Oock was mijn ydel hart soo hooge noyt geresen;
Mijn vader sat gestaegh daer midden in den raet,
Hy socht geen groot beslagh en oock geen hooger staet.
Sijn broeder was geleert en heeft oock veel geschreven,
Sijn boecken zijn bekent, als die noch heden leven:
Plantijn! 4) uw druckery die heeft'er kennis van,

1) Morellen, Agreotten, en Moerbesien.

2) De schorssen van Bercke boomen op Sorgh-Vliet wassende.

3) Geboorteplaats.

4) Te Antwerpen.

Als die veel is gebruyckt by menigh deftigh man.
 Mijn broeder was geneyght dien eygen wegh te treden,
 Maer siet, de quade tijt die heeft'et niet geleden;
 Douay 1) was toen de plaets om haest te zijn geleert,
 Maer eer hy schier begon, soo is hy t'huis gekeert.
 Mijn vader, noch gesont en van bequame jaeren,
 Bevont sich wederom genegen om te paeren;
 Mijn zusters waeren jonck, soo dat sijn huysbedrijf
 Vereyste, naer hem docht, een kloeck en rijper wijf.
 Daer was een hupse vrouw uyt Walslant toen gekomen,
 Die heeft in echte trou mijn vader aengenomen;
 Sy was een hantsaem wijf en oock van edel bloet,
 Maer door de krijgh berooft van al haer ouders goet.
 Ick hebbe menighmael haer goeden aert gepresen,
 Sy was niet als van outs een stiefmoer plagh te wesen,
 Want schoon dat in het huys een misslagh wierd begaen,
 Sy voer noyt heftigh uyt, maer liet'et hene gaen.
 Een oom, tot ons geneyght, en konde niet gehengen,
 Om by een Walsche vrou ons op te laten brengen:
 Schoon wy vier kinders zijn, hy, des al niet te min:
 Maeckt ons, uyt rechte gunst, een deel van sijn ghesin.
 De vrouw met hem getrouwt, die was ons moeders suster,
 Die vond om dit beleyt haer sinnen vry geruster:
 Sy was een deftigh wijf en van een strenghe gemoet,
 Die heeft ons in de tucht te samen opgevoet.
 De luyden, die van Godt geen kinders sijn gegeven,
 Die zijn oock dickmael nut in dit ellendigh leven;
 Want siet, door haer behulp, een neef of ander vriend

1) Er was aldaer een nieuwe hoogeschool gesticht.

Wordt dickmael onderstut of door haer wel gediend.
 Mijn vader onderdies gewan drie fluckse zonen,
 En noch een schoone maeght, die by hem bleven wonen,
 Terwijl ick elders ben geseten in de school,
 Of dat ick verder ga en in de werelt dool.
 Als nu mijn tijt verliep, en dat mijn teere jaren
 Verhoogden onder dies en nu wat rijper waren,
 Wierd ick ter school geleyt, al scheen het wat te vroegh,
 Waer van mijn goeden oom de kosten willigh droegh.
 Ick konde my voor eerst tot leeren niet begeven,
 De school van Ziericksee scheen my een droevigh leven:
 Soo dat het eerste jaer geheel ten eynde quam,
 Eer dat ick recht begon en iet ter harten nam.
 Ons meester 1) was een man gantsch kluchtig in manieren,
 Hy liet hem al te veel of al te luttel vieren;
 Nu deftigh als een prins in sijn geduchte macht,
 Dan weder als een kint en uytter maten sacht.
 Als iemant tot een ampt of eere wierd verheven,
 Die onder sijn beleyt eens was gewoon te leven,
 Dan was hy gansch vernoeght en hielt hem als vereert,
 En seyde: dat hy weet, dat heb ick hem geleert;
 Hy plagh die menighmael met vingers aen te wijsen:
 Siet, sprack hy, waer de kunst doet slechte luyden rijsen:
 Hy die nu op een koets gelijck een prinse rijdt,
 Was onlangs anders niet als ghy op heden zijt.
 Weest naerstigh, Zeense jeught, en spant de gansche sinnen,
 Soo konje machtigh goet en staet en eer gewinnen,
 En oock een hupse vrouw. Soo gingh hy dickmaels aen,

1) Dirck Kemp.

En dit heeft aen de jeught by wijlen goed gedaen.
 De vrouw die sijn gesin en keucken most bestieren,
 Was geestigh in verstant en deftigh in manieren:
 Maer waer is eenigh mensch in alle dingen wijs,
 Al is hy schoon geleert en ook ten vollen grijs?
 Sy had een meyt gehuurt die kluchtigh wist te spreekken,
 Tot praten wel geneyght en al met sneêge streecken,
 Sy toond' in haer bedrijf veel tekens van verstant,
 Maer sy had buytens tijts misbruyckt haer beste pandt.
 Sy had in 't hof gewoont, maer was daer laes! bedrogen;
 Iet dat men maeghdom hiet was van haer weghgevolgen:
 Dees quam in ons vertreck als vrouw en meester sloop,
 Oock schoon het donker was en dat haer niemant riep.
 Ick was nogh sonder ergh, maer die toen by ons waren,
 Die wisten meer als ick, als sneêger door de jaren,
 Met dese nam de meyt by wijlen haer vermaeck,
 En schoon de nacht verliep men kreeg'er geen en vaeck;
 Niet dat ick iet vernam als datse 'tsamen loegen,
 Alleen in losse praet bestont haer vergenoegen:
 Maer siet, dit hoofse dier dat menghd'er grepen in,
 Die smaecten naer het hof en oock naer geyle min.
 Hoort, wie ooit jeught bestiert: en laet geen jongers ooren
 Of vuyl of dertel jock of slimme treken hooren:
 Het is van outs gemerckt, het sal niet ligt vergaen,
 Als in een vuyte ton wordt vunsigh nat gedaen.
 Ick voele menighmael noch in mijn zinnen komen
 Dat ick van dese stof ter loops heb ingenomen:
 Het kruyt dat niet en deught, indien het veyligh wast,
 Wordt ongevoeligh groot en staet ten lesten vast.
 Schoolvrouwen, wieje zijt, en wilt geen meysjes lueren,
 Die ghy vint uyt den aert geneyght tot vreemde kueren:
 Die eens oneerbaer was wordt even staegh gemijt,
 Een exte, hoe het gaet, die huppelt alle tijt,
 De vrouw was echter sneêgh die jonckheyt kon bestieren:
 En schaft haer goeden raet in wesen en manieren:
 Wat iemant van de jeught aen tafel qualijck stont,
 Dat wiert by haer berispt, doch met een sachte mont.
 Al wat Erasmus leert ten goede van de zeden,
 Die braghtse tot de daet en al met soete reden:
 Soo dat'er wordt geseyt, die by haer was bestiert,
 Dat hy niet plomp en was of kwalick gemaniert.
 Oock was'er toen een gril, die my geduerigh quelde,
 En oock mijn kints gemoet in vreemde bochten stelde:
 En siet, een jonge spruyt, al was het maer een kint,
 Daer was mijn ydel hart ten hoogsten op gesint.
 Ick stont naer haere gunst, en wist haer iet te schencken,
 Op dat-e waer ick was noch mijner sou gedencken:
 't Was al maer kinderwerck, maer des al niet-te-min,
 Het maeckte my gestaêgh een ongeruste zin.
 Ick had haer op een tijt een kleyne gift gesonden,
 Maer siet, mijn snege Moey die had het uytgevonden:
 Sy wist'et altemael wat ick oyt had bestaen,
 Dies namse my alleen en sprack my deftigh aen;
 Sy gingh geweldigh af, en sey my duysent reden,
 Hoe dat een leersaem kint sijn jaeren moet besteden;
 En hoe men wesen moet ontrent sijn eerste jeught,
 Of dat men anders mist de vruchten van de deught.
 En waerom langh verhael? zy wist soo veel te seggen,
 Dat ick genegen wiert mijn grillen af te leggen;
 En toen begon ick eerst te letten op het stuck;
 Een vrient van wijzen raet is vry een groot geluck.
 Ick was oock even toen tot dichten seer genegen,
 En door een buyte-kans heb ick de lust gekregen:
 Ons meester Dirick Kemp en was niet van de kunst,
 En niet een Zangh-godin en bood hem hare gunst.
 Een eerbaer jongelingh, uyt Brabant daer gekomen,
 Had in een ander school de dichtkunst aengenomen,
 Die heeft de gront geleyt van waer ick vorder quam,
 En op Parnassus bergh allencxen hooger klam.

Ick had eens menigh vers in Roomsche tael geschreven,
 En daer toe wiert ick eerst geweldigh aengedreven,
 Maer ick verloor hier van by na de gantsche smaeck,
 En in de Zeesche tael kreegh ick een nieu vermaeck.
 Ick was in dese school tot vier geheele jaren,
 Dies quam haer metter tijt mijn leersucht openbaren:
 Ick wiert van Ziericksee tot Leyden opgebracht,
 En daer was, dat ick eerst mijn saecken overdacht.
 Siet, ick was daer verselt met hupse jonge lieden,
 Die my tot hooger werck door haer exempel rieden:
 Ick leerde Grieksche tael, en schoon ick maer begon,
 Het scheen dat ick terstont oock versen maken kon.
 Gesselius die my veel nutte dingen leerde,
 En die ick naderhant gelijk een vader eerde,
 Droegh my soo goeden hart als iemant van de school,
 Dies gloeyde mijn verstant gelijk een Luyckse kool.
 Heb ick iets goets geleert door Godes milden zegen,
 Dat heb ick meerendeels door sijn beleyt gekregen:
 Had dit wat langh geduert, het had my wel geluckt,
 Maer siet, de goede man is elders heen geruckt:
 De stadt van Amersfoort, daer in hy was geboren,
 Heeft hem tot Opperhoofd van hare School verkoren.
 Siet, daer lagh toen mijn Griex en wat'er is ontrent,
 Schoon ick tot dese tael nu scheen te zijn gewent.
 Daer waren even toen oock vrienden die my rieden,
 Gelijck het veel gebeurt by onbewuste lieden,
 Dat ick noyt met het Griex sou quellen mijn verstant,
 Mits ick het Roomsche recht sou nemen by der hant.
 Ick die het minste werck geneyght was uyt te kiezen,
 Liet al de Grieksche tael in my wel haest vervriesen:
 Maer ick heb naderhant dat menigmael beklaght,
 Vermits my dat verlies ten vollen heeft mishaeght.
 Ick hebbe naderhant mijn woonplaets toen genomen,
 By seecker deftigh Man van Leuven daer gekomen,
 Moulijn benefens hem die lasen bey gelijck,
 Wat Aristoteles schreef in het Grieksche Rijck.
 De Vrouw, een rappe ziel, kon wel en deftigh spreekken,
 En gaf ons groot vermaeck met duysent soete streecken:
 Ick hoorde menigh woord uyt haer bescheyden mont,
 Dat ick met ander volck bequaem en geestigh vont.
 Wy waren veeltijts ses die aen haer tafel saten,
 Al op gelijcken voet geneygt tot geestigh praeten;
 De Vrouwe evenwel, gelijk men namaels sagh,
 Misgreep haer op een tijt en deed een quade slagh.
 Sy nam in haeren dienst een maeght van frisse leden,
 En soet in haer gelaet en geestigh in haer zeden,
 Geleert in Fransse tael; in 't kort een rappe ziel,
 Die met haer gantsch bedrijf de jonckheyt wel beviel.
 Dit meysjen was gewoon ons bedden op te maecken,
 Maer dat braght aen het huys een deel verboste saecken:
 Want als het titsigh dier genaect aen iemants bedt,
 Soo werd van stonden aen de Boeck-kas weggeset:
 Het lesen had gedaen, men hoord'er citer spelen
 Of op de luyte slaen, men hoord'er deuntjes quelen,
 Want daer de vrijster quam ontrent de losse jeught,
 Daer rees van stonden aen een ongewone vreught.
 Wel vrient, indienje zijt genegen op de boecken,
 Soo keert uw oogen af van alle witte doecken:
 Want komt'er immer vier of by of aen het vlas,
 't Is wonder soo het blijft gelijk het eertijts was.
 Maer Hera wiert beducht, hoe dit ontijdigh mallen
 Voor haer en voor haer huys sou komen uyt te vallen:
 Dies liets' een wacker oogh op al den handel gaen,
 En wist door sneêgh beleyt al wat'er was gedaen.
 Sy gaf haer dochter last op ons bedrijf te letten,
 En die gingh evenstaêgh daer op de sinnen wetten:
 Ja, nam gedurigh acht tot aen het minste dingh,
 En bracht haer moeder aen al wat'er ommevingh.
 Sy, die niet goet en vont dit langh te laten dneren,

Gingh sonder langh beraet een ander meysjen huere,
 Een Griet van stueren aert, en leelijck boven dien,
 Soo dat in haer gelaet niet soets en was te sien.
 Dit meysjen, of veel eer een backkes van Meduyse,
 En wierd hier niet gebruyckt ten dienste van den huysse,
 Noch tot het keuckewerck; maer haer wierd opgeleyt,
 Te staen tot onsen dienst gelijck een kamer-meyt.
 Noch was het niet genoegh: Louise most vertrecken,
 En dit wanschappen mensch dat quam ons bedden decken;
 Maer als dit seltsaem hoofd ontrent ons kamers quam,
 Soo was de jeught ontstelt en toond' haer bijster gram.
 Wie schoone katten heeft die moet gedurigh mercken
 Op gasten, afgericht om in het bont te wercken;
 Dit is een oude spreuck: een aerdigh katte-vel
 Verweckt in menigh huys een aerdigh katte-spel.
 En siet, de stuere meyt en mocht ons niet genaecken,
 Want yder een bestont sijn eygen bed te maecken:
 Dit gingh gelijck het moght, en Hera sagh het aen,
 Haer docht het vrent bedrijf en sou niet lange staen.
 Het speet de nieuwe meyt, dat zy dus was versteecken,
 En sy bedacht een vond om haer te mogen wreecken.
 Het ginck haer, soo het bleeck, tot in haer innigh hert,
 Dat zy, gelijck een slons van ons verstooten wert.
 Sy quam eens op een tijt, daer wy aen tafel saten,
 En dat'er was gekoockt met groot vernoegeen aten,
 En stoord' ons soet vermaeck door seker vrent verhael,
 Dat zy te voorschijn braght met ongewone tael:
 Louisa, was haer woord, die hier eens plagh te wonen,
 Quam gister op de marckt haer droefheynt my vertoonen;
 Sy bleef in haer gespreck, schoon sy het wel begon,
 De krop was haer soo vol, dat sy niet spreucken kon.
 Sy heeft, gelijckse seyt, door schoon en listigh praten,
 Hier in dit eerbaer huys haer beste pant gelaten:
 Dies is sy nu ter tijt in gantsch bedroefden staet,
 Sy braeck, en spickt, en spout, vermitse swanger gaet.
 Nu, hy die oorsaek is van dese vreemde kuren,
 Moet dencken om de kraem en om de kinderluren;
 Wie dit nu wesen magh, dat houdse voor het lest,
 Hy die haer heeft bestruyft die weet het alderbest.
 Dit sprack de loose trip, en liet de reste blijven;
 Maer stracks rees onder ons een snar en hevigh kijven,
 Daer bracht een yeder voort, wie aen de jodge meyt
 Had meeste gunst betoont en boven al gevleyt.
 Als Kock en Bottelier bywijlen hevigh kijven,
 Dan wort'et openbaer waer vet en boter blijven:
 Een yeder vecht om strijt, en onder dese twist,
 Soo komt het schennis uyt dat niemant recht en wist.
 Nu schoon ick noyt soo ver mijn plichten had vergeten,
 Dat my van al dit werck iet mochte sijn geweten,
 't Geschiede evenwel, schoon ick onschuldigh was,
 Dat ick als niet en schreef en weynigh boecken las.
 Ick quam eerst uyt de school, in alles onbedreven,
 En had noch niet bemereckt hoe nu de menschen leven:
 Ick sagh de werelt aen gelijck een holle pot,
 En was daerom beducht oock hier te sijn bedot.
 Siet, in dit eygen huys daer waeren slimme gasten,
 Oock wel tot vleesch geneyght te midden in de vasten:
 Het was geslepen volck, dat even buyten 's lants
 Niet selden had geweest aen Venus geylen dans.
 My was oock wel bekend, dat aen de swackste dijcken
 De zee komt in 't gemeen de landen overstrijcken,
 En dat den laeghsten tuyn, oock wel in onsen tijt,
 Den meesten overlant van stoute boeven lijdt.
 Dit woeghme bijster swaer in mijn bedroefde zinnen,
 En vond my buyten raet wat dat ick sou beginnen:
 Het scheen, als ick het stuck met oordeel overdacht,
 Dat my 't onwettigh kint stont t'huys te sijn gebracht.
 Dies most ick, naer my docht, de rechtsgeleerden vragen,
 Hoe dat een jongelingh sich hier behoort te dragen.

Ey let, onwijse jeught, wat dat'er kan geschiën?
 Ick moght naer dese tijt geen witte kappen sien.
 Ick was in volle daet tot vrouwen ongenegen,
 Dit scheen des Hoeren straf, en 't was sijn eygen zegen:
 Siet, uyt het duyster selfs treckt hy een helder licht,
 Soo dat de swarte nacht wort klaer in ons gesicht.
 Ick ben na desen tijt, door onvoorsichtigh malen,
 In soo verbosten staet mijn leven noyt gevallen.
 Het is van outs gemereckt, hoe een verschroeyde kat
 Is schromigh naderhant oock van het killigh nat.
 Ick danck u, lieve Godt! dat ghy my hebt gesonden,
 Daer ick goet onderwijs gedurigh hebt gevonden:
 't Is uw genaed' alleen, dat mijn verdwaelde ziel
 Niet dickmael in verdriet en zonden nederviel.
 Maer siet, na korten tijt het stuck wort uyt gevonden,
 Het schennis wordt ontdeckt tot aen de diepste gronden:
 Het bleeck, dat al het werck ontstont uyt enkel spijt;
 De waarheynt is van outs een dochter van den tijt.
 Ey siet, de loose Griet die had het al gelogen,
 Die had het slim beleyt uyt haren poot gesogen:
 Ey let hier, vrienden, let, wat lust tot wraecke doet,
 Wanneerse plaetse neemt ontrent een wrang gemoet.
 Siet, hoe veel ongelucks dat eertijts is geresen,
 Mits Juno werd gelaeck en Venus hoogh gepresen;
 Het dede niet alleen aen Troyen 't hooghste quaet,
 Maer aen Æneas selfs oock daer hy dolen gaet.
 Ick heb eens overlant een soete spreuck gelesen,
 Bequaem, naer mijn begrijp, om hier gestelt te wesen;
 Het is een dienstigh woord niet voor de jeught alleen,
 Maer nut om goet te doen de menschen in 't gemeen.
 In hoop, in qualijck sijn, in meerder leet te schromen,
 Soo dient by yeder mensch het leven opgenomen.
 Ghy, hoopt noyt sonder vrees, en wees niet al te bly,
 Van druck, na groote vreught, en is hier niemant vry.
 Wat zijuder, lieve Godt! wat hebben wy gebreecken,
 Die ons als beulën sijn, en ons den vrede breecken!
 Die Golt ons aller Heer niet voor sijn Heer en kent,
 Heeft heerschers binnen hem en heeren sonder ent,
 Eerst was een yeder uyt, gelijck wy dickmaels zagen,
 Om sich een titsich dier, een meysjen te bejagen:
 Hier quam dan yversucht en vreemde grillen by,
 En niemant van den hoop en was van tochten vry.
 En schoon dit seltsaem werck eerst lustigh heeft geschenen,
 Ey siet, dit los vermaeck is in der haest verdwenen:
 Want als men van de kraem en kinderluren sprack,
 Toen was dat alle vreught en onse vrientschap brack.
 Als nu die swarte wolck ten vollen was gedoocken,
 Soo ben ick als een roos in haesten weér ontloocken.
 Dies nam ick wederom de boecken by der hant,
 Daer in ick boven al vermaeck en vreughde vant.
 Ick leyde naderhant een stil en rustigh leven,
 En na ick van mijn doen veel preuven had gegeven,
 Scheyd' ick van Leyden af, en reysde uyt het lant,
 Op dat een vreemde kust moght wetten mijn verstant.
 Ick ginck tot Orliëns my eerst ter neder setten,
 Daer ick meest besigh was omtrent de Roomsche wetten.
 Tot dat ick brieven kreegh daer meed' ick wierd vereert 1),
 Als die in 't Keyserrecht nu scheen te sijn volleert.
 Wat my te deser plaets is vorder wedervaren,
 Daer van wil ick oock hier een weynigh openbaren;
 Ick heb veel tijts gespilt by juffers van de stadt,
 Daer ick goet onderhout en vryen toeganck hadt.
 En dit was, soo het scheen, om Frans te mogen leeren,
 Om met een nette tael naer huys te mogen keeren;
 Maer siet, dit onderhout dat wies gedurigh aen,
 En 't is niet wel te sien hoe ver de saecken gaen.
 Dit vriendelijck besoeck was niet van weynigh ueren,

1) Promotie-brief.

Want om het wel te doen soo most'et lange dueren,
 De kennis wies gestaegh, en, mits de soete praet,
 Soo hielt men uenighmael oock niet de rechte maet.
 Sy kosten, soo my docht, soo wel en geestigh spreecken,
 En hadden over al soo veel bequame treecken,
 Soo dat ons Zeeusche tael bynaest in my verdween,
 En ploump in haer bedrijf en sonder luyster scheen.
 Een los en ydel oogh, genegen om te mallen,
 Sal light ick weet niet waer de zinnen laten vallen:
 Maer een die trouwen wil, die moet sijn losse waen,
 Die moet sijn weeligh groen eerst laeten overgaen.
 Dan sald'er ander werck in sijn gedachten komen,
 Dan kan hy eerst verstaen wat vrouw hem dient genomen:
 En wieder voor het huys en voor een deftigh man,
 En wie het gansch gezin tot voordeel dienen kan.
 Siet, als'er iemant trouwt in laegh of hooge scholen,
 Dat is geen rechte trou, dat is maer enkel dolen;
 't Is dwaesheyte als de jeught ontrent haer boecken vrijt,
 Dat is ontijdigh werck, dan is het leerens tijt.
 Al die in haere jeught wel eer te Leuven trouwden,
 En op soo swacken gront haer echte leven bouwden,
 Die hebben in 't gemeen hier in heel misgetast,
 Haer saecken naderhant, die gingen niet te vast.
 't Gevry was aengenaem, maer siet, ten langen lesten,
 Voor 't noodigh huysbedrijf en was'er niet ten besten.
 Den doeck ginck voor den boeck, dus had men niet geleert,
 En daerom wordt den wulp met geenen steen vereert.
 Het trouwen buytens tijts laet dat voor jonge zotten,
 Eens Leuens huwelijck en dient maer om te spotten:
 Gesellen, wieje sijt, betoomt uw weeligh bloet,
 Eer dat men is volleert en is geen trouwen goet.
 Nu weder tot ons werck. Wie sal het recht verhalen
 Hoe seltsaem buyten 's lants de jonge lieden dwalen?
 Voor my, ick heb bemerckt, toen ick vertrecken sou
 Dat ick was overstort met ongemeene rou.
 En mits my dit vertreck tot aen de ziele raeckte,
 Soo was, dat ick hier op oock klaegh-gedichten maeckte;
 Want ick viel om dit werck in wonderbaer gepeys,
 Dies had ick wel gewenst te staken dese reys.
 Maer dat en moght niet zijn, mijn tijt die was gekomen,
 Die diende my voor al wel waer te zijn genomen;
 Vaert wel dan, Orliëns! al is het droeve pijn,
 Daer is geen ander raet, het moet gescheyden zijn.
 Nu, mits ick van mijn doen gestaegh wil reden geven,
 Ick was te langen tijt op eene plaets gebleven,
 En door het staegh verblijf, soo wies de kennis aen,
 Dies was ick ongesint van daer te moeten gaen.
 Want ick kon toen ter tijt oock daer wel iemant vinden,
 Die aen my door de trou haer was gesint te binden:
 Maer my was aengeseyt, toen ick gaen reysen wou,
 Dat ick doch met mijn tweeën niet wederkeeren sou;
 Die uyt haer vaderlant in vreemde landen trouwen,
 Die siet men menighmael den handel haer berouwen;
 Een die recht paren wil en mach niet verder gaen,
 Als daer hy met een kolf en bal vermach te slaen.
 Dit moet ick tot bericht van onse jonckheyt schrijven:
 Wie reyst dient niet te langh op eene plaets te blijven.
 Siet, als een jonge boom te diepe wortels schiet,
 Soo wil hy van den gront of uyt der aerden niet.
 Een groen hout in het vyer en sal niet veerdigh branden,
 Oock niet een jongh gesel die komt in vreemde landen:
 Maer blijft hy lange tijt in eene plaets geset,
 Dat hem eerst niet en trof, is namaels zijn belet.
 Mijn aert was vander jeught genegen om te mallen,
 En 't vrouwelijck geslacht dat heeft my wel bevallen:
 Hier door wiert ick verruckt byna eer ick het wist,
 En heb, eylaes! hier in geen kleynen tijt gequist.
 Tot slooren evenwel van geyl en dertel leven,
 En heb ick mijn gemoet niet kunnen overgeven;

Ick heb in Engelant noch in de Fransche kust,
 Nooit hoerhuys ingegaen, nooit hoerenbrant geblust.
 Een heus en geestigh dier dat gaf my groot vermaken,
 Oock sonder vuyl bejach of diergelijcke saken;
 Als ick de reys begon, toen was mijn lichaem kuys,
 En ick brocht wederom gesonde leden t'huys.
 Dat ick by vrouwen socht, en was maer om te praten
 In eerbaer onderhout, daer by heb ick 't gelaten:
 Noch was 't al ydelheyt. Maer 't is een meerder quaet,
 Dat meest by al de jeught geduerigh ommeget.
 Daer waren toen ter tijt niet weynigh rouwe gasten,
 Die meer op haren lust als op haer boecken pasten.
 Godt sy voor eeuwich danck! het heeft my wel geluckt,
 Dat ick door haer bedrijf niet wegh en ben geruckt.
 Dus heb ick, lieve Godt! ey, wilt het my vergeven,
 Meest al mijn groene jeught tot ydelheyt begeben,
 En dat ick tot uw kerck ten lesten wiert gebrocht,
 Is door mijn weerde vrou eerst krachtigh uytgewrocht.
 U zy, Heer! eeuwich danck, dat sy my heeft bewogen,
 En van het dom gewoel des werelts afgetogen,
 Dat ick ten lesten wiert een litmaet uwer kerck,
 Ghy gaeft den zegen, Heer! voltreckt het heyligh werck!
 O jeught, niet tot de deught, maer tot de vreught genegen,
 Hoe woest is uw bedrijf! hoe seltsaem sijn uw wegen!
 Ach! soo ons Godes hant niet krachtigh wederhiel,
 Hoe qualijck sou het gaen met ons verdwaelde ziel!
 Als ick den loop bemerck van al mijn vorigh leven,
 En wat ick heb bedacht en metter daet bedreven,
 Voel ick een koude schrick door al mijn leden gaen,
 Verbaest tot aen de ziel, wat dat ick heb bestaen.
 Mijn Godt! ick geef u lof uyt al mijn gantsche krachten,
 Dat ick niet heb gevolgt de drift van mijn gedachten:
 't Is uw genaed' alleen, dat ick noch heden ben,
 En dat ick uwen Geest voor mijn Verlosser ken!
 Ghy hebt mijn swacke jeught, ghy hebt mijn losse dagen,
 Ghy hebt mijn rijper tijt als metter hant gedragen.
 Nu is mijn loop gedaen tot aen het open graf,
 Snijt nu mijn levens draet, maer eerst mijn zonden af.
 En als de bleecke dood mijn leden sal ontbinden,
 Soo laet uw vader-troost haer in mijn bedde vinden;
 Vermeerdert mijn geloof, vermindert alle pijn,
 En laet om Christi wil mijn ziel u dierbaer zijn!
 Nu, Godt, op dat geen treck tot al mijn vuyle zonden
 Ontrent mijn innigh hert en mochte zijn gevonden,
 Soo geeft mijn ziel berouw, mijn lippen diep beklagh,
 En tranen aen mijn oogh dat ick staegh weenen magh.
 Wel weent, mijn ogen, weent! dat ambt is u gegeven,
 Ghy hebt my menighmael tot ontucht aangedreven:
 Het weenen voeght u best, u past het treurigh sijn,
 Als oorsaek van de lust en namaels van de pijn.
 Dies is mijn 's herten wensch, als uyt geheele krachten,
 Dat ick tot mijnen troost van Gode sal verwachten,
 Dat soo mijn treurigh oogh gedurigh weenen mocht,
 Gelijck een vroegen dau komt zijgen uyt de locht.
 Dat sal my grooter vreught en meer vernoegeen geven,
 Als al mijn boomgewas en al mijn groene dreven;
 Al dat is maer voor 't oogh en voor het lichaem soet,
 Het ander geeft vermaeck en troost in ons gemoet.
 Hoe kan'er meerder vreught op aerden zijn gevonden,
 Als dat wy treurigh zijn om ons voorleden zonden?
 Mijns oordeels, waerde ziel, het rechte tranenbadt
 Is beter als een kist vol ongemeene schat.
 Van hier dan naer Parijs; daer sagh ick hoofse treecken,
 En onder dat beslagh een winckel vol gebreecken,
 En schoon ick, naer my docht, de beste wegen koos,
 Noch vond ick evenstaegh de distel by de roos.
 Doch ick wou hooger op, en gingh de vrienden vergen,
 Dat ick mocht verder gaen en klimmen op de bergen,
 Daer 't Fransche koningrijk sich van Toskanen scheydt,

Of daer een ruymmer baen naer Romen henen leydt.
 Doch my wierd aengeseyt niet meer te willen peysen,
 Om uyt het Fransche rijck noch hooger op te reysen;
 Al wat Toskanen raecht dat hielt men als verdacht,
 Om dat het menigh mensch in onheyl heeft gebracht.
 Al wat ick seggen mocht, of wat ick wist te schrijven,
 Ick most, tot mijn verdriet, dit voorstel laeten blijven:
 En als ick dat vernam, soo hield ick my gerust,
 En sagh in korten tijt de vaderlantsche kust.
 Toen vaerdigh naer den Haegh; daer gingh ick stracx beginnen,
 Te plegen eenigh werck om eer en goet te winnen.
 Ick was veel op het hof en op den hoogen raet,
 Om wat de schoole leert te brengen tot de daet.
 Ick hoorde menighmael de beste geesten pleyten,
 Daer vond ick meerder werck als Pan ontrent de geyten.
 Voor eerst en kond' ick niet de woorden van de kunst,
 Maer socht daer toe behulp en sneéger luyden gunst.
 Ick koos een deftigh man, hier geestigh in bedreven, 1)
 En ick heb tot sijn huys en tafel my begeven.
 Ick was'er stracx ontrent alwaer een pleytsaek hingh,
 Want die hier voordeel soeckt die let op alle dingh.
 Daer waren in den Haegh vermaerde rechtsgeleerden,
 Die ick om haere kunst en deftigh spreekken eerden.
 Ick hoord' haer kloeck verstant en las haer schoone tael,
 Of in een stil vertreck, of op de ruyme zael.
 Ick hoorde voor een tijt, hoe dese lieden spraken,
 En soogh het beste mergh uyt veelderhande saken:
 Tot dat ick in het werck allencxen verder quam,
 En na een wijle tijts het pleyten ondernam.
 Godt gaf dat my voor eerst bequame stoffe gaven
 De stadt van Ziericksee, en oock mijn Brouwershaven:
 Dies vond ick alle daegh dat mijn practycque wies,
 Soo dat ick metter tijt wat hooger adem blies.
 Daer rees om dese tijt verschil in onse landen,
 Of heks of tovenaer zijn weerdigh om te branden:
 En dit gingh wonder ver tot Goeree en Schiedam,
 En 't scheen dat dit gespoock aldaer zijn woonplaets nam;
 En dit is naderhant soo dapper opgesteecken,
 Dat yeder een begon van dit bedrijf te spreekken.
 Ick wierd juist even toen versocht van seecker vrouw,
 Dat ick tot haer behulp te Goeree komen wou:
 Ick ginck op dit versoek my nader overpeysen,
 En vond ten lesten goet oock daer te willen reysen.
 Maer schoon al dit gespoock al naer en seltsaem scheen,
 Het was maer schrale wint, en al het stuck verdween.
 Oock was'er toen ter tijt een hart gedingh geresen:
 Een vrouwe van Schiedam, de pijnbanck toegewesen,
 Beriep haer op het hof, en, na een hart gedingh,
 Soo was dat sy de banck en alle straf ontgingh.
 Ey siet, na dat het hof dit vonnis had gegeven,
 Scheen alle spookery als uyt het lant gedreven:
 Het wijf, dat voor een tijt van yeder wierd verfoeyt,
 Bleef stil en sonder blaem van niemant oyt gemoeyt.
 Ick kon na desen tijt mijn jeught niet wederhouwen,
 My docht ick was bequaem oock tot een wettigh trouwen:
 En siet, ick vont een maeght die aen mijn domme ziel,
 Om haer bevalligh oogh, ten hooghsten wel beviel.
 En sy had evenselfs my woorts genoegh gegeven,
 Om met en nevens my haer dagen af te leven:
 Soo dat ick niet en dacht als op een vast besluyt,
 En sy docht even selfs, sy was mijn waerde bruyt.
 De mensch neemt dickmael voor veel wonderlijke saecken
 En meyn't'er, soo het schijnt, iet sonders uyt te maecken:
 Maer eer het iemant denckt, de schijven sijn verset,
 Want Godt die blaest'er in en 't voorstel is belet.
 Siet, na een korte tijt mijn aenslagh wordt gebroocken,
 Een onverwachte koorst die quam my daer bestoocken,

Een koorts, een felle plaegh, die na den derden dagh
 My staegh van nieuws bevocht en op het harte lagh.
 Dies riep ick tot behulp een van de gauste luyden,
 Die kende, naer my docht, de krachten van de kruyden 1):
 Die gaf my drancken in wel seven maenden langh,
 Maer siet, het slim gebreck dat hield sijn ouden gangh.
 Al wat de docter wrocht en wat hy mocht beginnen,
 Hy kon op mijn gebreck geen voordeel oyt gewinnen;
 De sieckte, soo my docht, die loegh de meester uyt,
 En spotte, soo het scheen, met al sijn machtigh kruyt.
 De koortse, seyde' hy selfs, die schijnt met ons te gecken,
 Daer is geen ander raet, ghy moet van hier vertrecken;
 Verandert uw verblijf, en kiest een ander lucht
 Daer sult ghy metter tijt vernemen beter vrucht. 2)
 Hier moght geen bange sien, geen druck of klagen baten,
 Ick most de lieve maeght en oock mijn Haeghje laten;
 Ick koos tot mijn verblijf het vruchtbaer Engelant,
 Dat hield ick voor bequaem als wel de naeste strant.
 Daer gingh ick door het rijck den ganschen zomer dolen,
 Maer sagh oock met vermaeck haer twee vermaerde scholen 3);
 Daer heb ick stil geweest en voor een tijt verkeert,
 Daer heb ick hare tael en oock wat goets geleert,
 Siet, Perkins evenselfs was toen noch in het leven,
 Die Godes voorbeschick ten vollen heeft beschreven:
 't Is waer Arminius die ginck'er tegen aen,
 Maer echter was de twist in lange niet gedaen 4);
 Want hier op is gevolght, dat, na verscheyde jaren,
 Dit wijt beroemt geschil quam hooger op-gevaren:
 Tot binnen Dorderecht het stuck wiert opgebracht,
 Alwaer het diep geheym is naerder ondersocht,
 Daer quamen toen ter tijt, uyt veelderhande Landen,
 Veel mannen hoogh geleert en diepe Godtsverstanden,
 De soete doctor Hal die is'er oock geweest,
 Geljck men in sijn werck en sijn geschriften leest.
 Wat daer is afgekeurt, en wat'er is gescreven,
 Is over al bekent en yder kan het lesen;
 Ick wil dan op dit werck niet langer blijven staen:
 Keert weder, trage pen, tot uw bescheyde baen.
 Hier wert om desen tijt een medecijn gevonden 5),
 Ervaren in de kunst en dat op vaste gronden;
 De groote koningin 6), die toont hem staége-gunst,
 Ja, gaf hem machtigh goet ter eere van de kunst.
 Dies hield ick voor gewis dat hy my sou genesen,
 Vermits hy overal ten hooghsten wiert gepresen:
 Ick wiert hem aengebracht door sijn bekenden vrient,
 En ick was van sijn hulp een langen tijt gedient.
 Al wat hy koken liet, of dat de man bereyde,
 Al wat hy my beval, ja, wat hy maer en seyde,
 Dat goot ick in het lijf; maer des al niet-te-min,
 Vernam ick dat de koorts bleef als in haer begin.
 Godt liet het vinnigh spook in my sijn klauwen vesten,
 Om reden hem bekent en my ten alderbesten;
 Dit heb ick naderhant in volle daet gemerckt:
 Hoe dom is oock de mensch, wanneer de Schepper werckt!
 De koorts bleef evenstaégh en hield haer oude stonden,
 Soo dat ick aen dit spook scheen vast te zijn gebonden:
 De meester gaf het op, hoewel tot zijner spijt,
 En seyde: lieve vrient, gaet dient u van den tijt.
 Keert naer uw Vaderlant, daer sult ge beter wesen,
 Een plaester van gedult die sal u best genesen;

1) Wittendael Dr. Medice.

2) Den grontregel van de Medecijnen is; in lousis mobis loci mutatio, d. i. bij langdurige ziekten dient verandering van woonplaat's.

3) Cambrigh en Oxfort, twee vermaerde Universiteyten in Engelandt.

4) D. D. William Perkins was toen ter tijt professor in de Godtheyt; wat tusschen Perkios ende Arminius is voorgevallen, is in 't laoge te sien by ende in 't leven van Mr. Wotton.

5) Doctor Butler, zijnde een man van groote estime.

6) Koninginne Elisabeth.

1) Cornelis van der Pol, Procurer in sijnen tijt, en een gauw Practieijn.

Doch schouwt, waer datje komt den gullen overdaet,
 En houdt in alle dingh de rechte middelmaet.
 Hier over riep ick uyt: O, trotse medecijnen!
 Hoe dickmael moet de mensch uw kunste sien verdwijnen!
 Hoe dickmael schelt een koorts, of ander vrent gequel,
 Uw gantsche wetenschap alleen voor kinderspel!
 Wy zijn van kley gemaect en uyt het stof geschapen,
 Hoe wacker iemant is, sijn gantsche sinnen slapen.
 Hoe, sou een aerden klomp verholen dingen sien?
 't Is wonder, maer my dunckt, indien het kan geschiën.
 De somer onder dies, en al de soete dagen,
 Verkeerden overal in stuere winter-vlagen;
 En waer een koortsig mensch gemaect een vreemden haert,
 Daer is hy anders niet als quellings van den waert.
 Dies leerde my de noot hier op te moeten letten,
 Te meer vermits de pest veel steden quam besetten:
 Soe dat mijn stege koorts wiert dickmael opgevat,
 Als of het haestigh vyer in mijn gewrichten sat.
 Die in een vreemde kust met siecke leden reysen,
 Behoeven voor de kou op haer vertreck te peysen:
 Want of men sich beweegt, en Oost en weder West,
 Gemack van eygen haert is siecke luyden best.
 Ick dan, noch ongetroost, verliet de Britsche stranden,
 En keerde wederom naer onse Nederlanden,
 Op hope dat de zee, of wint, of stuere locht,
 Door 't roeren van de maegh, mijn quael genesen mocht.
 Het wordt van outs geloofd, dat veel en krachtigh braken
 Een ingewortelt quaet is machtigh vry te maken;
 Maer dat is oock gemist, de zee was sonder kracht,
 Dies heb ick nevens my de koortse t'huys gebracht.
 My is om desen tijt een sake voorgekomen,
 Oock waert, naer mijn verstandt, in acht te zijn genomen:
 Een seecker jongelingh die had een man gedoodt,
 En daerom was hy bangh en vry niet buyten noot;
 Want hy was aengetast en op de daet gevangen:
 Dies riep meest al het volck: hy moet voorseecker hangen,
 Of immers dient de beul den kop hem af te slaen,
 Gelijk naer ons gebruyck gemeenlijck wordt gedaen.
 Ick even, door gebreck van ouder Advokaten,
 Wierd stracx om raet gevraeght, wat hier sou mogen baten;
 Doch mits ick niet en wist hoe dese saecke stont,
 Soo wild' ick niets bestaen dan op een vasten gront.
 Men liet van stonden aen verscheyde luyden komen,
 Die wat'er was geschiet wel hadden ingenomen,
 En uyt de stucken bleeck, dat om een out geschil
 De man was aengeranst oock tegen sijnen wil;
 Dat hy was op het ijs bevochten sonder reden,
 Vermits hy sonder argh daer eensaem quam getreden;
 Dat hy stont in een bijt wel haest te sijn gesmoort,
 Had Godt hem niet bevrijt van soo een wreede moort.
 Dat ja, de jongelingh, die nu met harde banden
 Hier binnen werd gepraemt, met kracht van eygen handen
 Sijn Vader had verlost, dat hy niet doen en kon,
 Ten waer hy met geweld sijn vyant overwon;
 Dat onder dit gewoel Gaurijn is dood gebleven,
 Die van het ongeval heeft stof en gront gegeven.
 Ick, die het gantsch bewijs met oordeel overkeeck,
 Vont dat het gantsche stuck by veel getuygen bleeck.
 Ick over dit geval ginck neerstigh ondersoecken,
 Wat hier van wiert geseyt in rechtsgeleerde boecken;
 Daer sagh ick hoe een kint sijn vader dienen moet,
 Op dat hy niet en sy gesmoort in eygen bloet.
 Hier quam my in den zin dat ick eens had gelesen,
 Hoe seecker jongh gesel van stomheyt was genesen,
 Mits hy zijn vader sagh in onverwachten noot,
 Om door een moorders hant terstont te sijn gedoot;
 Hoe hy, die noyt en woort sijn leven had gesproocken,
 Heeft van sijn stomme tough de banden afgebroocken
 Ja, met een helle stem geroepen overluyt:

Onthout u, loose schelm! onthout u, slimme guyt!
 Onthout u, moordenaer, mens-moorder, ô verrader!
 Hy die ghy dooden wilt dat is mijn eygen vader;
 Komt vrienden, komt te hulp, belet de moordenaer,
 Hy die my heeft geteelt die is in doodsgevaar.
 Wel soo eens vaders noot een stomme dede spreekken,
 Laet dese kindersucht ons harde wetten breecken;
 De liefde die een kint sijn vader schuldigh is,
 Verweckt hem hevigh bloet, alwaer hy enkel vis.
 Dit braght ick aen den dagh en diergelijcke saecken,
 Om, wat ick immer moght, dit onheyl goet te maecken,
 En waerom langh verhael? ick dede wat ick kon,
 Tot dat ick dit gedingh in volle leden won.
 Dit wierd van stonden aen van yeder een geweten,
 En door de snelle faem ten luytsten uytgekreten;
 Ick was gelijk het scheen een man van goet beleyt,
 Die veel op dat geval met oordeel had geseyt.
 Maer schoon ick dit gedingh ten vollen had gewonnen,
 Mijn sieckte bleef gestaegh gelijkse was begonnen;
 Ick die verwinner was, des echter niet-te-min,
 Most swichten voor de koorts, en voelde geen gewin.
 Als ick dan had bemerckt, dat al de medecijnen
 Voor my sijn krachteloos en als een roock verdwijnen,
 En dat de grootste kunst en wijtberoemste man
 Geen troost tot mijn verdriet, geen voordeel brengen kan:
 Toen ginck ick even selfs een vreemden handel drijven,
 Ick nam tot mijn behulp oock raet van oude wijven,
 Ja, wat een rouwe gast of boer of schipper riedt;
 Maer wat ick ondernam, noch baet het echter niet.
 Godt schort bywijlen op de wijsheyt van de luyden,
 En vonden van de kunst, en krachten van de kruyden,
 Soo dat men menighmael, wat oock een meester doet,
 Niet anders op en leyt als swart en drabbigh bloet.
 Dies, als de siecke merckt dat hem geen drancken baten,
 En dat hy op de kunst hem niet en magh verlaten,
 Soo wordt hem menighmael een middel toegebracht,
 Daer hy voor desen tijt nooit op en had gedacht
 Dies scheydt hy van de kunst en alle snege luyden,
 En staet voortaan niet meer op krachten van de kruyden,
 Maer gaet tot sijnen Godt en vry met groot beleyt,
 Meer als hy heeft gedaen in al zijn levens tijt.
 Als ick dan recht besagh mijn uytgeputte leden,
 Bracht ick in meerder ernst ten Hemel mijn gebeden,
 Ick sont mijn innigh hart tot boven in de locht,
 Ten eynd' ick op het lest eens beter worden mocht.
 Dit moet een Christen hart uyt lange siekten trecken,
 Hy dient in meerder ernst sijn yver op te wecken,
 O Godt! doet ons de gunst, dat in ons siecken tijt
 De ziel magh beter zijn, oock schoon die pijnelijdt.
 Godt sy voor eeuwich danck. Hem moet ick eer bewijzen,
 Hem moet ick hulde doen en sonder eynde prijzen;
 Hy nam mijn suchten aen en hoorde mijn gebedt,
 En heeft mijn kranck gestel in beter stant geset.
 Maer hier dient by gevoeght, hoe dat ick ben genesen,
 Want dat moet hier geseyt en noyt vergeten wesen:
 Daer was in ons gewest een seecker Alchemist,
 Die, soo het wordt geloofd, verholen dingen wist.
 Hy kon, gelijk het scheen en al de luyden spraecken,
 Oock van het slechte tin veel goude ketens maecken,
 En dit was evenselfs mijn broeder ingeprent,
 Vermits hy desen man te voren had gekent.
 Dees meester was bereyt een proef aen ons te geven,
 Hoe dat hy in de kunst ten vollen was bedreven;
 Dies heb ick op een tijt iet vrents van hem gesien,
 Dat ick niet dencken kon hoe dat het moght geschiën.
 Als ick met desen snaeck dan kennis had gekregen,
 Hoe hy te kennen gaf tot my te zijn genegen,
 Ja, roemde dat hy my wel haest genesen sou,
 Indien ick sijnen raet naer eysch gebruycken wou;

Ick, schoon meest al het volck en veel bekende lieden
 My, uyt genegen ernst, den handel niet en rieden,
 Vermits het over al van yder wordt gemerckt,
 Dat kunst van Alchemy te fel en viinnigh werkt:
 Ick, die ten hooghsten socht om eens te sijn genesen,
 Wou ja, een proeve doen wat hiervan soude wesen;
 Hier toe was ick geneyght, vermits ick ondervont,
 Dat my het leven selfs genoeghsaem tegenstont.
 Ick gingh dan tot het werck en wou de kanse wagen,
 En hoe het vallen moght, ick sou het willigh dragen;
 Al wat hy my geboot dat nam ick aen te doen,
 Al schonck hy my venijn of ander giftigh groen.
 Ey siet, wat doet de mensch, wanneer hy wordt gedreven
 Door lust, om in het vleesch hier langh te mogen leven?
 Hoe walgelijcken kost, wat eet of drinckt hy niet!
 Hy neemt al wat een snaeck of looper hem gebiedt.
 Als ick bywijlen lees, wat groote meesters schrijven
 Van dingen, nut geschat om siekten wegh te drijven;
 Daer sta ick als verbaest van al het vrent bedrijf
 Dat yder onderneemt om dit bouwvalligh lijf:
 Het oorsweet van een mensch, het mishoop van een verken,
 Wordt tot een dranck gekoockt om wonder uyt te werken;
 Den afganck van een wolf gemenght in Spaense wijn,
 Dat schrijft men voor kolijck een nutten raet te sijn.
 Men neemt een pad en muys, ja, vers gevangen luysen
 Om eenigh slim gebreck uyt 't vleesch te doen verhuysen.
 Geen mensch en is'er kies van pis of menschen dreck,
 Wanneer sijn keele swelt van eenigh slim gebreck.
 Een esels verssen dreck en wat de gansen schijten,
 Dat houdt men wonder goet om geelzucht oyt te bijten.
 Men neemt fenijnigh voght en alle vuyl bejagh,
 Indien het eenigsins het lichaem dienen magh.
 Een adder versch gekoockt, ja nieugebraden slangen,
 Daer siet men menigmael een siecken naer verlangen.
 De pisse van een beer, het braecksel van een hont,
 Dat neemt men dickmael in en houdt het voor gesont.
 Men vint'er in het landt die laeten yser gloeyen,
 Om iemant daer het dient een ader toe te schroeyen.
 Men set, aen menigh mensch, been, hant, of borsten af,
 Om noch een kleynen tijt te blyven uyt het graf.
 Men leest, dat Eskulaep, als iemant des behoefde,
 De pis en afganck selfs van siecke luyden proefde,
 Om dat hy uyt de smaeck van dat ongalick vocht
 De gronden van de quael te beter kennen mocht.
 In 't korte, wat'er vuyls op aerden word gevonden,
 Hoe grousaem dat het is voor maegh en kiese monden,
 Hoe leelick dat het smaeckt, des echter niet-te-min,
 Men koopt het dier genoegh en neemt het willigh in.
 En dit geschiet alleen om aen ons nietigh leven
 Misschien wat langer tijt of kleyn gemak te geven.
 Ey siet, wat doet men ooyt, op dat ons waerde ziel
 Niet aen het eeuwigh leet, maer Godt ten deele viel?
 Eylaes, ick ben beschaemt en stae geheel verslagen,
 Ick woud' het evenstaegh en Godt en menschen klagen,
 Dat wy soo weynigh doen om dit hoogweerdigh pant
 Te vryen van bederf en van den helschen brant.
 En 't is nochtans bekend: al waer de gantsche werelt
 Gesmeedt van enckel gout en over al beperelt,
 Dat al haer groot begriip geen dinck in haer en vat
 Dat oyt bereycken kan een deel van desen schat.
 O Godt! vernient mijn hart en geeft ons wijser sinnen!
 Dat wy wat vleesch gelijckt eens mogen overwinnen;
 Doet my eens recht verstaen, als ghy mijn geest verheft,
 Hoe verre dat de ziel het lichaem overtreft.
 Ick vinde binnen my niet weynigh zielgebreecken,
 Die uwen reynen Geest gedurigh tegen spreekken,
 Soo dat ick heden ben, hoewel tot mijner spijt,
 Niet in een stille rust, maer in een fellen strijt.
 De meester nu gemeld, die was van oude dagen,

Gewoon tot aen den riem een grijsen baert te dragen;
 Ick, na een kort gespreck, en op dien eygen stont
 Was veerdigh aen te gaen al wat hy dienstigh vont,
 Hy liet van stonden aen een frissen roemer brengen,
 En ginck met Rynssen wijn een soltsaem poeyer mengen,
 Dies sprack hy: drinckt het uyt wat ghy hier binnen siet,
 Maer drinckt alleen den wijn en 't rosse poeyer niet.
 Wacht dan den naesten dagh, tot dat de roode morgen
 De menschen wederom sal brengen aen de sorgen:
 Blijft dan in uw vertreck en let daer met gedult,
 Wat ghy ontrent den noen in u vernemen sult.
 Ick deed het even soo als my de meester seyde,
 Maer riep den Schepper aen, terwijl ick my bereyde,
 Ick weet, dat sonder Godt geen welbedachten raet,
 Geen balsem, goede salf, of kruyt of wortel baet.
 Al die van sieckte queelt en wenst te sijn genesen,
 Die gae voor alle dingh tot Godt, het eeuwigh wesen,
 En eyssche daer alleen verlsssingh van de pijn,
 Indien het aen de ziel hem dienstigh moghte sijn.
 Ick vond my 's anderdaeghs verfrist in al de leden,
 De koortse was van my te poste wegh gereden:
 Godt sy voor eeuwigh danck, die my soo heeft verlost,
 In soo een korten tijt en met een kleyne kost.
 Ick, van de quael bevrijt, begon terstont te peysen,
 Om uyt mijn broeders huys en naer den Haegh te reysen:
 Op dat ick wederom mocht nemen by der hant
 Daer van ick door de koorts my langh versteken vant.
 Maer siet een seecker vrient 1), die om versheyde reden
 My ried van Holland af, en koos de Zeusche steden;
 Ick vond sijn voorstel goet, en heb sijn raet gedaen,
 En gingh tot Middelburgh mijn woonplaets nederslaen.
 De stadt om dese tijt, als wonder wel gelegen,
 Was toen van alle kant met veelderhande zegen
 Verrijckt, door groot beslagh en neeringh uyt de zee,
 Veel winckels in de stadt en schepen op de ree.
 De krijgh wierd even toen te water hart gedreven,
 Men sagh de Zeusche vlagh met alle winden sweven;
 Matroos gingh wacker aen en nam, met groot vermaeck,
 Of hier een spaensche berck of daer een rijcke kraeck.
 Om dan naer rechten eysch den buyt te mogen deelen,
 Ontstont'er hart geschil en veelderley crackkeelen;
 De rechters van de zee die wierden des gemoeyt,
 Vermits de Zeusche strant van buyten overvloeyt.
 Al wie beschadicht is bedenckt versheyde grepen,
 Om wat hem is ontvrent niet wegh te laten slepen;
 Maer Peckbroeck wederom, die kant'er tegen aen,
 Onwilligh wat hy kreegh van hem te laeten gaen.
 Het teer houdt bijster vast, en peck gewoon te kleven,
 En wil niet van den buyt en kan niet wedergeven:
 Hier wierd dan raet gepleeght van d'een en d'ander sy,
 Maer wat de koopman doet, daer komt'er weynigh vry.
 En mits op dese wijs veel handels wierd gedreven,
 Soo heeft het my beslagh en oeffeningh gegeven.
 Mijn huys wiert veel besocht, oock luyden van den staet,
 En wijser als ick was, versochten mijnen raet.
 Maer siet, het huysgesin daer ick my liet bekoocken,
 Is toenmael onverwacht en haestigh opgebroocken
 En buyten 's lants gereyst: toen was ick sonder weert,
 En sat meest onverselt ontrent een stillen heert.
 Ick wou tot ander werck mijn frisse jeught besteden,
 Want dit vond ick bequaem om veelderhande reden:
 Ick sagh, dat eensaem sijn een jongh en vrolick man
 Noyt in sijn noest bedrijf ten goede dienen kan.
 Hier op liet ick het oogh, oock mijn gedachten dwalen,
 Waer ick een hupse vrouw voor my sou mogen halen:
 Doch wat in dit bejagh my toenmael is geschiet,

1) De Heer Apolonius Schotte, toen ter tijt Pensionaris der stadt Middelburgh, ende naderhant Raetsheer in den Hoogen Raet.

Vermits het jonckheyt raect, en segh ick heden niet.
 Doch my schiet in den zin iet dat ick moet verhalen,
 Daer uyt men leeren kan hoe jonge zinnen dwalen:
 Ick quam te Middelburgh eens in de Fransche kerck,
 En daer ontstont in my een wonder seltsaem werck:
 Ick sagh een jonge maeght, terwijl ick hoorde preken,
 En stracx is in mijn hart een minnebrant ontsteken;
 Sy doecht my wonder schoon en uytermaten soet,
 Dies voeld' ick als een vier tot in mijn innigh bloet.
 Ick was naeu uyt de kerck in mijn vertreck gekomen,
 Waer dat de juffrou woont dat had ick haest vernomen,
 Dies schreef ick metter daet een hupsen minne-brief,
 Die sond ick in der haest mijn nieugekoren lief.
 Ick bad haer door de pen en liet de vrijster weten,
 Om voor haer deur te zijn des avonts na den eten,
 Mits ick begeerigh was haer daer te mogen sien,
 Om mijn genegen dienst haer aen te komen biën.
 De jonckvrouw dede soo gelijk ick had geschreven,
 En heeft te rechter tijt haer voor de deur begeven:
 't Is vrent, als ick haer sagh, wat vreught dat ick ontfingh,
 My docht dat voor mijn ziel den Hemel open gingh.
 Maer braght ick aen den dagh niet als fluweele woorden,
 Geboort aen allen kant met goud en sijde koorden;
 En, met een woort geseyt, ick heb'er toen vereert
 Met al dat my de kunst voor desen had geleert.
 Sy, met een eerbaer root in haer gelaet ontsteecken,
 Sy sagh my gunstigh aen oock sonder iet te sprecken;
 Maer eer ick van haer gingh, vernam ick echter wat
 Dat voor my, naer ick docht, was waerd te zijn gevat.
 Ick quam in meerder ernst haer naderhant begroeten,
 En vond dat sy in all's mijn liefde quam gemoeten,
 Soo dat ick hope kreegh dat ick wel winnen sou,
 Voor eerst een liefdens hart, en dan een vaste trou.
 Maer als ick seecker vriend van desen aanslagh seyde,
 En my tot echte trou in volle daet bereyde,
 Toen was het dat de man my dit geheel ontriedt,
 En seyde: dese trou en dient uw saecken niet.
 Ghy moet in dese stadt uw naem gansch achtbaer maecken,
 En daer toe sult ghy noyt door desen wegh geraecken;
 De vader van het dier dat in uw sinnen speelt,
 Is hier ter beurs veracht en banckqueroet gespeelt.
 Hoe my dit woord beviel, en hoeft men niet te vragen,
 Het scheen my anders niet als felle donderslagen,
 En dat vermits de maeght in mijn verdwaelde ziel
 Ten diepsten was geplaeft, ten hooghsten wel geviel.
 Daer voeld ick groote strijt in mijn bedroefde sinnen,
 Ick stont geheel ontstelt, onseecker wat beginnen:
 Zy was staegh in mijn hert en drongh geweldigh aen,
 Maer siet, haer's vaders val, die sloegh haer uyt de baen.
 Ick was tot dese maeght ten hooghsten wel genegen,
 My docht in haer gelaet lagh my een hoogen zegen:
 Ick had om harent wil, oock sonder grooten noot,
 My met een bly gemoet gegeven aen de doot.
 Maer siet het ongeluck, haer vader overkomen,
 Heeft van my t'eenemael haer liefde wegh genomen,
 Soo dat ick naderhant, hoewel niet sonder strijt,
 Socht van de minnebrandt en haer te zijn bevrijdt.
 Ick viel op dit geval in veelderley gedachten,
 By dagen niet alleen, maer dicknaels gantsche nachten;
 Maer siet, de jonge maeght die trock naer Amsterdam,
 En siet hier vond ick kans dat ick mijn afscheyt nam.
 Ick dorst op haer vertreck niet soo als eertijts spreken,
 Het heetste van de min dat was alreë gewoken.
 Ach, wat is van den mensch, en wat hy hier begint!
 Hoe haest vervalt'er iet dat eertijts was bemint!
 Nu spreek ick tot mijn selfs, doch met bedaeerde zinnen:
 Wat heeft de werelt in dat iemant kan beminnen?
 Wat is, dat aen den mensch, die noch op aerden leeft,
 Wat is dat uyt het vleesch oyt soet vernoegen geeft?

Waer toe sal eenigh mensch sijn gantsche sinnen voegen?
 't Is maer één dinck alleen dat ons kan vergenoegen:
 Al wat hier ons gemoet tot sijn vermaeck verkiest,
 Is als een schrale wind die hy terstont verliest.
 Maer vraeghje, wat'er is de keest van alle vreughden,
 Het grontstuck voor den geest, een ziel van alle deughden
 De lust van ons gemoet en van ons innigh hert,
 Waer door men even hier aen Godt versegelt wert?
 Het is de liefde, vriend, die wy den Schepper dragen,
 Waer in verholen leyf al wat men kan bejagen;
 Want die in zijn gemoet dien zegen recht gevoelt,
 Is stil en wel gerust hoe vleesch en werelt woelt.
 Geen dinck, hoe groot het is, van al des werelts saecken,
 Dat ons kan wel gestelt en recht geluckigh maecken,
 Als Godes liefd' alleen: want sonder dat kleynoot
 Is alle vleesch verstelt, sijn alle lusten doot.
 Wel, dit heb ick gemerckt, of schoon de menschen woelen
 Dat Godt sijn hooge maght laet over al gevoelen:
 Daer ick het niet en socht en niet en had gedacht,
 Wierd my een lieve vrouw van Gode toegebracht.
 Ick was om desen tijt in Zeelant vast geseten,
 En al wat Hollandt raect dat had ick schier vergeten;
 In Hollandt evenselfs, ja binnen Amsterdam,
 Was dat ick my ter hulp een echte vrouwe nam:
 Een vrouw van sneegh vernuft en geestigh in manieren,
 Sy kon een huysgesin naer rechten eysch bestieren;
 In plaetse dat de jeught Romansche grillen leest,
 Soo is Plutarchus selfs haer tijtverdrijf geweeet.
 Maer Godes heylich woort, als meest by haer gepresen,
 Dat was se boven al genegen om te lesen.
 En, waerom meer geseyt? sy was een weerde vrouw,
 Het grontstuck van het huys, een spiegel van de trouw.
 Wy hebben zaet geteelt, maer ach! mijn teëre vruchten
 Die sagh ick hene gaen en in het duyster vluchten;
 Oock menigh jongh gewas en quam niet aen den dagh,
 Soo dat het nooit de zon, en min sijn ouders sagh.
 Dit is een diep geheym en leert de domme menschen,
 Hoe ydel dat het is wat wy oock konnen wenschen:
 Ick weet hoe dat het smaect, wanneer een aerdigh kint
 Sijn korte tijt besluit oock schier eer die begint.
 Drie zonen had my Godt tot mijn vermaeck gegeven,
 Maer geen van dat getal en is my bygebleven:
 Dies sagh ick, wat de doot in haest vernielen kan
 Al, wat een jeughdigh paer in lange jaeren wan.
 Als Godt mijn outste soon liet uyt het leven rucken,
 Toen voeld' ick aldermeest mijn droeve ziel verdrucken,
 Vermits hy toen ter tijt soo ver gekomen was,
 Dat hy oock met verstant geleerde boecken las,
 Twee dochters sonder meer, die sijn my noch gelaten,
 Maer dat heeft mijn verdriet oock weynigh konnen baten;
 Want als tot mijnen troost haer soete tijt began,
 Soo wordt haer niet te langh om eygen aen den man.
 Ick woud' haer niet te langh om iemants wil bewaren,
 Ick nam het voor geluck haer wel te mogen paren.
 Och, wat is van den mensch! mijn harte was verblijt,
 En ick ginck onderdies mijn waerde panden quijt.
 Als nu de tijt verliep tot sestien hondert negen,
 Sond Godt aen desen staet een onverwachten zegen 1),
 Want Mars werd aengeseyt: steek op uw bloedigh mes,
 En hout'et in de scheë tot jaren tweemael ses.
 Hier ginck ick mijn beroep en eerste wesen staecken,
 En poeghd' in grooten ernst van water lant te maecken,
 En siet, aen dit bedrijf, van Godt my toebereydt,
 Word ick van mijn beroep als metter hant geleydt.
 Daer waren in den krijgh veel dijcken doorgesteecken,
 Het lant lagh ongebouwt, de lieden weggewecken,
 Dat eertijts werd beploeght dat was een mosselbanck,

1) Twaeljarig bestand.

De krabben uyt het slijck dat was de beste vanck.
 Daer was geen ploegh gebruyckt in meer als dertigh jaren,
 De regen op de vrucht dat waren soute baren,
 En wat'er was ontrent dat was maer driftigh zant,
 Het velt voor desen groen, dat was een dorre strant.
 Godt heeft om desen tijt my sinnen toegesonden,
 Die schiepen haer vermaeck in dese soute gronden.
 Ick was hier onbewust en hadde noyt geleert,
 Hoe dat men van het landt de soute baren keert.
 Ick heb om goeden raet mijn broeder aengesproocken,
 Hoe dat men landen dijckt door oorloogh ingebroocken;
 Die heeft my niet alleen hier op bericht gedaen,
 Maer vingh benefens my een gantschen handel aen,
 Veel luyden ongesint om wederom te dijcken,
 Uyt vrees dat de peys te lichte sou beswijcken,
 Die hield dat het bestant niet lange sou bestaen,
 En dat Mars wederom sijn trommel soude slaen.
 Hier door soo is 't gebeurt, dat wy veel landen kochten,
 Die ons zijn t'huys gebrocht, schoon wy die niet en sochten;
 Daer viel men aen het werck, dat scheen by wijlen goet,
 Maer dickmael naderhand verdriet en tegenspoet.
 Siet, dus gaen in 't gemeen des werelts beste saecken,
 Wie kan op dat beslagh gewisse peylen maecken?
 't Sy iemant landen bouwt of handelt in de stadt,
 Hoe wel het wordt beleyt, daer hapert altijt wat.
 Wat my hier in belanght, Godt liet het my gelucken,
 En liet ons voor een tijt bequame vruchten plucken;
 Hem zy voor eeuwich danck voor sijn gewenste gunst,
 Het voordeel quam van hem, en niet van onse kunst.
 Ick vond'er groot vermaeck, wanneer het koolsaet bloeide,
 Of dat de wintergarst in volle struycken groeide;
 En 't was een schoon gesicht, wanneer de korentas
 Van alderhande graen om hoogh gestapelt was.
 Het lant nu langh gerust, dat gaf bequame vruchten,
 Soo dat oock van den last de solders dickmaels suchten.
 Een oogst, door goeden bouw, uyt dit beslagh gehaelt,
 Heeft somtijts naer het viel het gantsche lant betaelt.
 Dit sagh een seecker vrient en pooghd'et na te volgen,
 Maer toen het qualick ginck, toen wiert hy gantsch verbolgen:
 Ons doen gaet seltsaem toe, wie kan het recht verstaen,
 Hoe vreemt dat menighmael des werelts saecken gaen?
 Twee menschen gaen te werck en doen gelijcke saecken,
 En 't is gansch ongelijck al wat de menschen maecken;
 Dat genen heeft verblijdt, gaf desen groot verdriet,
 Dat yeder plegen magh en dient een yeder niet.
 Ick leyd' om desen tijt een stil en rustigh leven,
 Dat heeft de goede Godt uyt gunste my gegeven:
 Ick had een buytenhuys niet verre van de stadt 1),
 Daer ick en mijn gesin een wijl in stilte sat.
 Ick was veel op het lant, of in het huys gedoocken.
 Ick liet van enckel moes my veeltijts spijsse koocken;
 Ick schoude stadts gewoel, en koos het ensaem velt,
 Want daer was toen ter tijt mijn wesen na gestelt.
 Ick leefde sonder staet en voor mijn eygen selven,
 Ick schiep een groete lust om lant te doen bedelven;
 Om buyten alle sorggh te sitten in het groen,
 Oock als ick ledigh was, genegen iet te doen.
 Ick las, ick dicht', ick schreef, ick maeckte Zinnebeelden,
 Terwijl mijn kleyne jeught ontrent de boomen speelden:
 Hier uyt quam Dafnis voort, die Els en Galathé
 Gingh raden van de stadt en tot het witte vee;
 Daer na rees Joseph op, en toond' hem ongenegen,
 Om met sijn hoofsche vrou onguere lust te plegen;
 Noch quam hier Vafthi toe, die op geen koningh past,
 Terwijl hy dertel is en met de vorsten brast.
 Ick klom noch hooger op, en gingh oock daer beschrijven
 De plichten toegepast aen Maeghden, Vrijsters, Wijven,

En oock het mangeslacht. Siet daer een soeten tijt,
 Siet, dat ons meest bevalt dat wordt men veerdigh quijt.
 Maer, vrienden, aertsche vreught en kan niet lange dueren,
 Men moet het soet vermaeck met bitter leet besueren;
 Godt oeffent soo de mensch, en 't is de ziele goet,
 Hoewel hy evenwel daer onder suchten moet.

De Stilstant onder dies, gemaect voor twalef jaren 1),
 Was als een driftigh swerck in haesten wegh gevaren:
 De krijgh gingh weder aen, soo veerdigh alsse mocht,
 Soo dat men weder hard van beyde zijden vocht.
 Daer op soo vont men goet ons lant tot zee te maken,
 Op dat de Spaansche macht ons niet en sou genaken;
 Daer gingh het seltsaem toe, het wey- en koren-lant
 Dat werd van stonden aen gelijk een dorre strant.
 De maeyer was gevlught; de ploeger moste roeyen,
 Daer eerst in volle jeught het koren plagh te groeyen.
 Het wier dreef op het lant daer onlanghs koolzaet stont,
 Dat zweefde met de stroom het bloeyssel in den mont.
 Wy hebben even toen gedijckt verscheyde Polders,
 Op hope van gewas en daer na volle solders;
 Het maken van den dijck, dat stont tot onsen last,
 En toen stont al het werck in volle leden vast.
 Maer schoon dat onsen dijck ten vollen was gesloten,
 Wy hebben weynigh vrucht van al den kost genoten:
 Want mits geheel het werck juyst op de grensen lagh,
 Soo was dat onsen staet daer in perijckel sagh:
 De vyant, soo men riep, die stont daer in te breecken,
 Ten ware men verstont de dijcken deur te steecken;
 Daer wiert het vruchtbaer lant geopent aen de zee,
 Daer most den bouwman wegh, en al het liefstal vee.
 Wie kan hier tegen zijn? Soo liepen toen de tijden,
 Wy moesten met gedult het droevigh onheyl lijden;
 Het quam van hooger hant, en niemant wordt vergoet,
 Oock schoon ons eygen staet aen iemant schade doet.
 Waer ick niet overstolpt met soo veel ongemacken,
 Die op mijn nieuwen bouw ter neder quamen sacken;
 Wat vrucht had ick gepluckt van al dat schoone lant,
 Dat in der haest verviel, en was maer dorre stant!
 Vier polders 2) nieuw gedijckt, die hadden kunnen geven,
 Daer op een deftigh man had eerlijck kunnen leven.
 Daer was een groote schat of hope van gewin,
 En, naer mijn oordeel draeght, daer stack een rijckdom in.
 Maer dit gingh soo het mocht, waertoe een droevig klagen?
 Wat van den Hemel komt dat moet men willigh dragen.
 En 't is van outs gesien, dat enckel tegenspoet
 Ons dickmael nutter is als groeten overvloed.
 Kan ooyt de rijckdom doen dat wy meer kunnen eten?
 Of geeft sy ons een lijf dat niet en wordt vesleten?
 Of herten sonder sorggh, of leven sonder nijt?
 Of geesten sonder waen, of zielen sonder spijt?
 Neen, neen, in tegendeel, de rijckdom baert gebreecken,
 Die ons of in het breynd of in den boesem steecken:
 Men houdt het voor gewis, dat overgroot gewin
 Brenght niet als losse waen en zielgebreecken in,
 Ey siet, hoe Godes soon een rijcken heeft beschreven,
 Hoe schrap sijn saken staen ontrent het eeuwich leven:
 Het schijnt dat groote schat, en geld en overvloed,
 Niet als door hoogh geluck ten Hemel klimmen moet.
 Wie sou doch niet verstaen dat hy geweldigh dwaelde,
 Die kemels dringen wou door 't ooge van een naelde?
 En echter dit bedrijf heeft Christus toegepast,
 Aen iemant wiens gemoet is aen den rijckdom vast.
 Hier uyt kan yder mensch hem als voor oogen setten,
 Hoe seer dat rijck te zijn ons welstant kan beletten.
 Beswaerlijck, voor gewis, beswaerlijck is de baen,

1) Uytgangh van den twaelfjarigen Treves.

2) De Passageule, Juffrouwen, Cathalijne, ende Henrieus Polders.

1) Grijskercke, een seecker dorp ontrent Middelburgh gelegen.

Waer door een rijke vreck ten Hemel heeft te gaen.
 Het is dan, lieve Ziel ons menschen niet geraden,
 Met dit gevaerlijk pack de schouders t'overladen.
 O matigh, lieve Godt! o mindert mijn beslagh,
 Op dat het aen de Ziel my geensints deeren magh.
 Het is een deftigh werck en waert te zijn gepresen,
 Godtzaligh en met een oock rijk te mogen wesen;
 Het goud is schoon in glans, maer is gewelddigh swaer:
 Ach, wie besit het oyt als met een groot gevaer!
 Waer toe noch langh verhael? Ick segge voor het leste,
 Het middelmatigh goet dat hou ick voor het beste;
 Siet, al te ruymen kleet doet aen het lichaem quaet,
 En soo doet aen de Ziel de rijckdom sonder maet.
 Siet, rocken wel gemaect, die aen de leden passen,
 Die staen ons aen het lijf, als uyt het lijf gewassen.
 Gelijkigh is de mensch die onbeslommert leeft,
 Want hy is rijk genoeg die niet gebreck en heeft.
 Ey siet, met dit bescheyt of diergelijke reden,
 Dient ons de Ziel getroost daer schade word geleden;
 Geloofft het, wieje zijt, het is een deftigh man,
 Die met een stil gemoet veel onheyl lijden kan.
 Ick hadde wel gewilt dien harden slaghe beletten,
 Maer wat van boven komt dat sijn gestrenge wetten.
 't Is best dat sich de mensch in alle dingen voegt,
 En met des Heeren wil sijn harte vergenoegt.
 My dunckt, ick heb wel eer een kort gebedt gelesen,
 Dat kan op dit geval of elders dienstigh wesen;
 Ick vind het heden goet te brengen aen den dagh,
 Op dat het eenigh mensch ten goede dienen magh:

O Godt! die in der hoogten sweeft,
 Die waert, die zijt, die eeuwich leeft,
 Die aerd en hemel heeft gebouwt,
 En wat het is noch onderhoudt;
 Al bid ick u niet om het goet,
 Dat my ten besten dienen moet,
 Ghy des, ô Vader! niet-te-min,
 Ey, stort het my van boven in;
 En laet het my zijn toegebracht,
 Hoewel dat ick het niet en socht.
 En weder schoon ick nederkniel,
 En bidde met de gansche ziel,
 Om iet dat ick van herten wacht,
 Maer dat ghy, Heer, ondiestigh acht;
 O Godt! verhoort mijn bede niet,
 't Is best dat uwen wil geschiedt;
 Wy sien, eylaes! op vleesch en bloet,
 Maer wat ghy wilt is enkel goet.

Maer siet, het ongeluck, gelijk men plagh te seggen,
 En wil hem niet alleen in stilte nederleggen,
 't En komt niet onverselt; my trof een tweede slaghe,
 Soo bitter als se kan, soo vinnigh als se magh.
 Een die my had gedient, en diergelijke gasten;
 Die rieden aen den staet mijn landen aen te tasten.
 Daer greep de Fisque toe en hield het als verbeurt,
 Dat my noch van de zee niet af en was gescheurt.
 De gront van al dit werck die wiert hier op genomen,
 Vermits van 's vyants zy het lant ons was gekomen.
 En daer toe werd gebruyckt het inhoud van 't verdragh,
 Dat, soo het schijnen mocht, niet al te klaer en lagh.
 Dit was een harden stoot met al mijn Vlaemsche gronden,
 Die wierden by den staet of in de zee gevonden;
 Ick hierop naer den Haegh, en dede mijn beklagh;
 En vorder waer ick mocht daer ick het dienstigh sagh.
 Ick gingh den rechten wegh, en geensins slimme paden,
 Het stuck werd ondersocht by drie verscheyde raden:
 Het duurde jaren langh, en al den middeltijt
 Was ick het vruchtgebruyckt en al de baten quijt.

Maer t'wijl ick in den Haegh was besigh alle morgen
 Met dit verdrietigh werck en veelderhande zorgen,
 Sagh Godt den handel aen, en toonde metter daet
 Dat ja, sijn Vadersorgh het onse gade slaet:
 Ick seylde' eerst in de wind, en al des werelts saecken
 Die gingen tegen my een vollen ansnlaghe maecten,
 Doch midden in den loop van dit verdraeit gevaer,
 Soo werd ick onverwacht een soeter lucht gewaer.
 Godt wil dan aldermeest bedroefde sinnen helpen,
 Wanneer de wonde bloedt en niet en is te stelpen:
 My werd om desen tijt een saecke toegebracht,
 Daer van ick niet en wist en noyt en had gedacht.
 Ick wierd juyst toen versocht, indien het mochte wesen,
 In Leydens hooge School de jonckheyt voor te lesen 1)
 Het een en 't ander Recht. Ick nam het in beraedt,
 Want 't was, naer mijn begriep een ongewone staet.
 Maer dit was nau geschiedt, of my wierd aengeschreven,
 Dat Zeelandts eerste stad my was geneyght te geven 2)
 Een staet in haer bedrijf, die aen mijn tweede ziel
 En al het naeste bloet ten hooghsten wel beviel.
 Ick gingh het gantsche stuck wat naerder overwegen,
 En vont oock mijn gemoet hier toe te zijn genegen:
 En siet, t'wijl mijn gedingh hier noch in twijfel staet,
 Zat ick te Middelburgh te midden in den raet.
 En ick wierd niet alleen geoeffent in de saecken,
 Die zee of koopmanschap of aertsche dingen raecken,
 Ick wierd oock ouderlingh ten dienste van de kerck 3),
 En dat was even toen een gantsch bekommert werck;
 Want mits het nieu geschil toen onlangs opgeresen,
 Dat voor den gantschen staet een plage scheen te wesen,
 Soo was'er veel te doen; maer eer het was verspreyt,
 Soo wierd het daer gestilt door Godes hoogh beleyt.
 Ick heb in dit gewoel een ruymen tijt versleten,
 En broot van luyen aert en heb ick niet gegeten;
 Geheele dagen langh, tot aen den swarten nacht,
 Heb ick in diep gepeys al dickmael doorgebracht.
 Maer schoon ick met beraet was in het ampt getreden,
 En was oock liefgetal aen al de Zeeusche steden,
 En dat het was gemeynt, indien het wesen magh,
 Te blijven daer ick was oock tot mijn lesten dagh,
 Noch is'er evenwel een sake voorgekomen,
 Die my, na korten tijt, van daer heeft weghgenomen,
 My wierd een ander plaets, gansch buyten mijn beleyt,
 Ja, sonder vrienden hulp, in Hollant toegeseyt.
 Ick sat eens op een tijt te midden in de boecken,
 En Hollandts eerste stad die quam my daer versoecken 4),
 Door heeren (des gelast) tot haeren eersten raet 5),
 En drongh my krachtigh aen tot soo een waerden staet.
 Ick was een langen tijt onsecker wat te seggen,
 Des ginck ick 't wichtigh stuck wat naerder overleggen:
 Doch hoe ick 't overwoegh, het stont my qualick aen,
 Te reysen, daer ick zat, en wegh te moeten gaen.
 Ick was toen, naer my docht, in Zeelant vast geseten,
 Oock wou mijn eëgemael van geen vertrecken weten;
 In stad had ick een huys, en buyten op het lant
 Een woningh wel gebout, en boomgaerts net geplant.
 De kennis die ick had nu lange my verkregen,
 Quam meê in dit geval mijn zinnen hier bewegen;
 Ick had'er menigh vriendt en veel naer eygen wensch,
 En daer ick komen sou en kend' ick niet een mensch;
 De kinders die ick had, die waren daer geboren,
 En 't recht daer uyt ontstaen dat scheen haer dan verloren;
 In 't korte, mijn gesin scheen vast daer op te staen,
 Dat ver het beste was uyt Zeelandt niet te gaen.
 Nu was'er deftigh volck en even Godtsgeleerden,

1) My wierd aengeboden Professor in Civile rechten te wesen.

2) Pensionarisschap der stad Middelburgh.

3) Onderlingh.

4) Dordrecht.

5) Bax en Blyenburgh.

Die my op dit geval van haren raet vereerden,
 Die seyden: lieve vriend, siet daer uw eygen lot.
 Dit rijst niet uyt het vleesch, het komt van uwen Godt.
 Voorwaer, indienje meynt hier stil te sitten droomen,
 Ontrent uw wijngaertrack of groene vijgeboomen,
 Ghy seyt te mael verdoolt; Godt sal uw soet vermaeck
 Verkeeren in der haest en dat in gure smaeck.
 Gaet daerje Godt beroept, en daerje wordt getogen:
 En draeght u naer den eysch en even naer vermogen.
 Hy die het wichtigh pack op uwe schouders leyt,
 Sal wis tot uw behulp gedurigh zijn bereydt.
 Hy sal uw kranck gestel, hy sal uw swacke krachten
 Bequaemen tot het werck, oock boven uw gedachten:
 Uw vrientschap is ons lief, maer dat en gelt'er niet,
 Wy raden u te gaen, vermits het Godt gebiedt.
 Ick, in den geest beweeght door soo gestrenge reden,
 Gaf my naer rechten ernst tot vasten en gebeden;
 En siet, al was ick teêr en uyttermaten swack,
 Ick neyghde mijnen hals en droegh het lastigh pack 1).
 My zijn in dit beroep veel dingen overkomen,
 Die nut en weerdigh zijn om waer te zijn genomen;
 Bysonder om te sien hoe dat de wereld gingh,
 Maer 't is te langen tijt te seggen alle dingh.
 Het innerlijck beleyt en staet van hooge scholen,
 Dat wierdt meest over al geleerde mans bevolen:
 Nu, schoon ick niet en droegh den naem van hoogh geleert,
 Noch ben ick by den staet met desen staet vereert.
 Dit ampt heb ick bekleedt en niet voor weynigh jaren,
 En my is groot vermaeck hier over wedervaren.
 Maer my wierd ongeleyt te reysen buyten 't lant,
 Dat ick, mits nu gerust, geheel ondienstigh vant.
 Daer was om desen tijt een oorlogh opgeresen, 2)
 Die ons oock by gevolgh ondienstigh quam te wesen:
 Het Frans en Britsche Rijck die stieten tegens een,
 En siet, dat ongemack dat wierd oock hier gemeen.
 Wanneer de krijgh ontstaet ontrent de naeste kusten,
 Al wat naburigh is en kan niet blijven rusten:
 Want als'er eenigh huys in vier en vlamme staet,
 De voncken evenselfs doen oock de bureu quaet.
 Daer mocht schier niet een schip uyt dese Landen komen,
 Of 't werd van hier of daer den koopman afgenomen:
 En dit was voor ons lant een droevigh ongeval;
 Vermits het onheyl klom tot wonder hoogh getal.
 En mits om dit geschil ons saecken qualick stonden,
 Soo wierd ick van den staet naer Engelant gesonden: 3)
 Op dat men door beleyt een uytkomst vinden mocht,
 Terwijl men overhant ter wedersijden vocht.
 De Koningh, die het werck met wijsheyt wou beleggen,
 Die sont een Edelman om ons te komen seggen,
 Dat Milord Buckingham ten vollen was gelast,
 Op dat op ons versoeck wel mochte sijn gepast.
 Die Vorst was toen ter tijt in gunste van den Koningh,
 En hy gebruyckt'et Hof gelijk sijn eygen woningh.
 Al wat hy ondernam of by den Koninck socht,
 Dat wierd hem met gemack ten vollen t'huys gebrocht.
 Maer hoort een vreemt geval, dat ons is wedervaren,
 Als wy met dit beslaghe te saemen besigh waren;
 My dunckt het is een dinck hier weert te sijn gemelt,
 Dies heb ick dit vermaeck hier mede by gestelt:
 Juyst op St. Joris dagh wiert daer een Feest gehouwen 4),
 Waar toe men gasten nood' bysonder Hoofsche vrouwen,
 Om daer te komen sien het kouincklijcke feest,
 Een schouspel voor het hof en voor een blijden geest.
 Daer komt het Ridderechap toen op de zaelen treden,

En toont haer fier gelaet en welgemaecte leden;
 En dat al op de maet van edel snaren spel,
 Eu dit bevalt voor al de jonge vrouwen wel.
 Ons wiert, uyt 's Koningh naem, een goede plaets gegeven,
 Om daer te mogen sien dat hoofs en prachtigh leven;
 Oock was daer een Gesant die uyt Venedigh quam,
 Die uyt des Koningh last by ons zijn plaetse nam.
 Wy waren even drie die in de vensters lagen,
 En die van boven af den gantschen handel sagen:
 Geheel het Ridderschap dat trat daer op en neêr,
 En Milord Buckingham die ginck staêgh gins en weêr.
 En als dan onse Lord ons vensters quam genaecken,
 Soo sagh men hem terstont een vrolick wesen maecken;
 Hy boogh hem wonder laegh, en gaf een soeten lagh,
 Ja, 't scheen een ander mensch als hy maer op en sagh.
 Wy hielden ons vereert door soo een jonstigh wesen,
 En dat beleeft onthael wierd hoogh by ons gepresen;
 Wy hielden onsen staet in ons te zijn vereert,
 Maer flux wierd dese kans gantsch anders omgekeert:
 Want toen wy op het lest van boven neder quamen,
 Toen was het dat wy strax wat anders daer vernamen:
 Wy vonden ons misleyt van d'eer aen ons geschiedt,
 En 't raect' ons Nederlant en 't rijck Venedigh niet:
 Want boven het vertreck dat aen ons was gegeven,
 Was daer een seecker plaets de Juffers toegeschreven;
 Die sagen 't Hoofse spel, maer sy oock boven dien
 Ontfingen groot vermaeck om daer te zijn gesien.
 Nu, Milord was een helt, die by de jonge vrouwen
 Niet Joris feest alleen, maer Venus plagh te houwen:
 Doch wy, onkundigh volck, ontfingen voor den staet
 Een brief, die niet aen ons, maer elders henen gaet.
 Hier na is toen gevolght, dat wy van grooter saken
 Of in den vollen raet, of in 't bysonder spraken:
 En daer is op het lest soo veel te weegh gebrocht,
 Dat ick ten deele kreegh dat by ons wiert versocht.
 De Koningh was beleeft. Ick wiert van hem beschoncken:
 Een brief, een Ridders brief, daer van de letters bloncken,
 Van gout en schoone verw, hier was een wapen by,
 Oock maect' hy noch een deel van onse schepen vry;
 Daer mede reysd' ick wegh en voer naer onse kusten,
 Op hope voor een tijt aldaer te mogen rusten;
 Maer dat en viel niet uyt gelijk ick had gedacht,
 Want my wiert op een nieuw veel moeyte toegebracht.
 Ick dien hier dan een woort in 't korte by te voegen,
 Dat my veel onrust gaf, en weynigh vergenoegen;
 't Is selden dat een mensch iet soets of goets gebeurt,
 Of daer rijst eenigh leet dat by hem wordt betreut.
 Ick wiert te huys versocht by veel bekende lieden,
 Die met een grooten ernst my desen aenslagh rieden;
 Het oogh te laten gaen ontrent een vetten gront,
 Die in het Brittenlandt als toen te dijcken stont.
 Ick hoord' aen alle kant meest al de sneêgste menschen,
 Als met een vollen lust om desen handel wenschen:
 Maer daer viel seltsaem werck en vreemde slagen in,
 Al was'er soo het scheen vry hope van gewin.
 Dit heeft my ongemack en oeffeningh gegeven,
 En 't is, tot mijn verdriet, my lange by gebleven.
 Ach, vrienden! schijn bedriegt, en dat men voordeel acht,
 Wordt van een helle zon wel licht een droeve nacht.
 Ik hebbe toen geleert, dat lant te willen dijcken,
 Niet in sijn eygen kust, maer in uytheemsche Rijcken,
 Sijn dingen vol gevaers. Men kent de lieden niet,
 Noch wie u tegen is, noch wie u gunste biedt,
 Men siet niet klaer genoegh in veelderhande saken,
 Die veeltijts ongemack en grooten onlust maken;
 Het dijcken is van outs een ongewisse kans,
 Maer verre boven al het dijcken buyten 's lands.
 My zijn op dit geval veel dingen overkomen,
 Die hebben menighmael mijn ruste weggenomen:

1) Aenneminge van 't Pensionarisschap van Dordrecht.

2) Anno 1627. ende daer ontrent.

3) De Heer Albert Joachimi ende ick wierden te samen in die saecke gebruyckt.

4) Aldaer toen ter tijt gebruyckelijck.

Maer Godt sy eeuwigh danck, wanneer ick dertel was,
 Soo quam'er eenigh leet dat my de ziel genas.
 O Godt! als ick verhael den loop van mijne dagen,
 Soo meld ick uwe gunst, en waerom sal ick klagen?
 Al scheen het somtijts hart dat ick van u vernam,
 Ick sagh het was my nut oock eer het eynde quam.
 Mijn trouw had nu gestaen tot vijf en twintigh jaren 1),
 Toen my een droef geval van Godt is wedervaren:
 Want juist op desen tijt soo was dat my ontviel
 Mijn weerde bedgenoot, mijn lust en tweede ziel.
 Sy wierd niet van de dood in haesten wegh-genomen,
 Ick sagh van langer hant haer droevigh afscheyt komen;
 Sy reysde naer het graf, maer met een traghen ganck,
 En stont op haer vertreck wel twintigh maenden langk.
 De kunst wrocht onder dies door veelderhande wegen,
 Maer 't onheyl nu geset dat streef'er dapper tegen.
 Geen sap of machtigh gom, geen dranck of edel groen,
 En kond' haer oyt behulp of eenigh voordeel doen.
 Haer afscheyt was bedroeft: want sy is overleden
 En onder ons geklagh en onder ons gebeden.
 Vaert wel, mijn ander ick! ghy hebt de reys gedaen,
 Het is mijns herten wensch dien eygen wegh te gaen.
 Daer sat ick in den rouw. Als welgevoeghde paeren,
 Die tot gemeenen troost aen een versegelt waeren,
 Het scheyden overkomt, dat is een droeve smert,
 Ja, gaet tot aen het mergh oock van het innigh hert.
 Maer schoon mijn waerde vrouw my toen was afgenomen,
 Ontrent het tweede bedt en ben ick noyt gekomen 2):
 Mijn liefde bleef geset en liet niet van haer af,
 Ick ginck haer evenselfs begroeten in het graf.
 Het was een naer vertreck daer ick haer gingh besoecken,
 En 't gingh my dieper in als veel geleerde boecken;
 Ick sagh 't was enckel stof dat ick eens had bemint:
 Ach, wat ons hier verheught en is maer enckel windt!
 Ick stont een wijl en keeck ontrent haer dorre beenen,
 En vond'er stof genoegh om daer te blijven weenen:
 Ach! of hier iemant is van slecht of edel bloet,
 Hier blijkt het wat een mensch ten lesten worden moet.
 Ick wierd, na dit geval, by wijlen omgedreven,
 Of ick van nu voortaan sou eensaem blijven leven,
 Dan of ick wederom sou treden in de trouw,
 En nemen my ter hulp een nieugekoren vrou.
 Dit nam ick in beraet, en hadde veel gedachten,
 Maer Godes raet bestont en hadde meerder krachten:
 Wat is 't of schoon de mensch op 't een of 't ander set,
 Wat van den Hemel komt dat stelt een vaste wet.
 Ick sagh, hoe weynigh volcks met onderlingh vernoegen
 Haer in het tweede bedt te samen konnen voegen;
 Oock quam my toen ter tijt een veersjen in den zin,
 Dat my in volle daedt ontriedt een tweede min:

Als een van twee nette schelpen
 Komt te breecken of verliest,
 Niemant sal u konnen helpen,
 Schoon men oock met oordeel kiest,
 Aen een die, met effen randen,
 Juyst op d'ander passen sou;
 D'outste zijn de beste panden,
 Niet en gaet voor d'eerste trou.

Een wijf dat rimpels heeft en kon my niet bevallen,
 En ick hield my te rijp om met de jeught te mallen;
 En daerom steld' ick vast, dat d'een en d'ander trou
 Of my of die ick nam sou strecken tot berou.
 Die vijftigh jaren telt, en kinders heeft verworven,
 Al is sijn bedtgenoot om desen tijt gestorven,

Die, seyd' ick, is het best dat hy sijn kamer sluyt
 En voor gerimpelt vel en voor een jonge bruyt.
 Ontrent ons ouden tijt soo moet het lichaem rusten,
 Wat sal een oudt gestel hier soecken nieuwe lusten?
 Waerom noch ingevolght de tochten van het vleys,
 Terwijl men besigh is ontrent de leste reys?
 't Is waer Godt had van my drie zonen afgenomen,
 En my zijn in de plaets twee dochters toegekomen,
 Dies gingh der vrienden raet ontrent een nieuwe trouw,
 Op dat ick wederom een mans oir teelen sou.
 Maer als ick dat beleyt ginck nader overwegen,
 Soo vond ick mijnen geest tot trouwen niet genegen;
 My docht, als ick bedacht mijn eerste bedgenoot,
 Dat my geen meerder heyl sou vallen in den schoot.
 Oock is 't van outs geseyt, dat andermael te trouwen,
 Niet anders voort en brengt als twist en naer berouwen 1);
 En daerom nam ick voor, als vyant van gekijf,
 Te leven voor mijn self, te slapen sonder wijf.
 Schoon my dan menighmael oock wel ervaren lieden
 Vermaenden tot het werck en desen handel rieden,
 Op dat noch voor mijn huys een manshoofd mocht ontstaen,
 Ick nam haer reden in, en liet het ongedaen.
 My docht, schoon ick een soon misschien eens mochte telen,
 Dat my het kint alleen sou dienen om te spelen,
 Want eer het stont te zijn gestijft door mijnen raet,
 Dat ick dan wesen sou daer al de werelt gaet.
 Schoon ick dan jeughdigh scheen en van gesonde leden,
 Ick ben niet wederom in d'echten staet getreden:
 Ick bleef gelijk ick was, en hield een eensaem bedt,
 En siet, daer heeft nooit vrouw haer voeten op geset.
 Ick was alleen bedocht wat my nu stont te maken,
 Dat my te laste viel in huyselijcke saken:
 Doch na een rijp gepeys, maeckt' ick een vast besluyt,
 En vond, tot mijn gemack, bequame wegen uyt.
 Ick had een jongelingh in mijnen dienst genomen 2),
 En die heeft naderhand een soete vrouw bekomen,
 Een vrouw van goeden aert en geestigh in verstant,
 Die ick met haren man my nut en dienstigh vant.
 Het is van heden af een ruymen tijt geleden,
 Dat sy haer trouw behulp in mijnen dienst besteden:
 De man in 't buytewerck, de vrouw in 't huysbedrijf,
 En siet, op desen voet soo bleef ick sonder wijf.
 Ick moet, trouhertigh paer, uyt ons te samen leven,
 Ick moet getuygenis van uwe deughden geven:
 Ghy hebt my wel gedaen te huys en overal,
 Waer van u dit geschrift tot preuve dienen sal.
 Nu weder tot de saeck. Na ses of seven jaren,
 Is my een meerder last en eere wedervaren.
 Ghy weet het, lieve Godt! ick had het niet gesocht,
 En 't is my evenwel in stilheyt toegebracht.
 De staet gaf my de macht om voor te mogen stellen 3),
 En op den lantdagh selfs de stemmen op te tellen,
 En na dat yeder lidt zijn reden had geuyt
 Ten dienste van het lant, te maecken het besluyt.
 Ick had dat ampt bekleet nu jaeren tweemaal zeven 4),
 Als Godt aen desen staet den vrede quam te geven;
 Dat in voorleden tijt geen mensch en had bedacht,
 Daer is de Spaensche vorst op heden toe gebracht.
 Godt buyght der prinssen hart; ey, siet, de Nederlanden
 Zijn los en vry gestelt van alle strenge banden!
 Op, op! nu, geesten, op! hier krijght uw penne stof
 Tot voetsel voor de faem en Godes hoogen lof.
 Laet nu des Hemels vier in uwe zinnen wercken,
 Opdat de tijt die komt dit wonder magh bemercken.

1) Afsterven van mijn weerde Huysvrouw.

2) Dit wordt breeder in den Trouwingh verhaelt.

1) 't Oude spreekwoord is: Nuptiae secundae raro secundae,
 2) Mathias Havius, naderhand getrouwt met Juffr. Cornelia Baers.
 3) Pensionaris van Hollandt.
 4) Vrede van Anno 1648.

Voor my, ick swijge stil om voor mijn borst te slaen,
 En segge: lieve Godt! wat hebje my gedaen?
 My, segh ick, nietigh mensch, dat ick die groote saecken
 Mocht sien van eersten af, en als met handen raecken,
 Tot aen het eynde toe! Nu segh ick, t' uwer eer:
 Ick wil geen hoogen staet of grooter rijkdom meer.
 De zegen is genoegh die ghy my hebt gegeven,
 Neemt eerst mijn sonden af, en dan mijn nietigh leven.
 Daer is niet meer te doen voor my bouvalligh mensch,
 Een stille dood alleen is nu mijn 's herten wensch.
 Maer Heer! wat heeft uw gunst voor my noch uitgevonden?
 Het zegel van het lant dat wierd my toegesonden 1),
 Dat wiert my toebetrouwt, en 't Leenhof 2) boven dien
 Heb ick op eenen tijt in mijn beleyt gesien.
 Hoe vreemt en wonderbaer, o Godt, sijn uwe wegen!
 Waer ghy de mnschen roept, daer toont ghy vollen zegen.
 Uyt Zeelant hebge my naer Hollandt eerst geleydt,
 In Zeelant wederom een plaetse toebereydt;
 Uyt Zeelant op een nieuw naer Hollandt opgenomen,
 Heb ick uw stil beleyt ten vollen eerst bekomen,
 Hier ben ick uytter tijt en wachte met gedult,
 Tot dat ghy aen de ziel wat beters geven sult.
 O, wou nu 's Hemels vier in mijn gewrichten zijgen,
 Dat my mijn leste snick ten Hemel dede stijgen,
 Op dat ick heden mocht ten vollen sijn bequaem,
 Te melden Godes lof, te roemen sijnen naem!
 Maer, laes! ick ben te swack en ben van geender waerden,
 Ick ben een nietigh mensch gesproten uytter aerden:
 Ick ben maer enckel stof, en niet als ydel kaf,
 Heer, neemt mijn zondigh vlees, en dan mijn wesen af!
 Waerom sal ick het pack van groote staten dragen
 Tot aen den lesten stont van mijn verlopen dagen?
 Ick bidde, lieve ziel, waerom aldus geleeft,
 Tot ons de gangh beswijckt en al het lichaem beeft?
 Ey, let op uw bedrijf. Wat hebje nu te wachten,
 Als dagen sonder rust en veel benaude nachten?
 Als swackheyt, sware kugh, en ongewone pijn,
 En datje sult een last voor-u en d'uwe zijn?
 Siet daer een kort verhael van al mijn vorigh leven,
 Siet daer een groot gewoel en kleyne rust beschreven;
 Siet daer van mijn bedrijf een waeren overslagh,
 En wat ick heb geweest tot heden op den dagh.
 Ick had eens vollen tijt, als buyten alle plichten,
 Om boecken op te slaen, om iets te mogen dichten:
 Maer 't soet is altijt kort; eer ick het recht bedacht,
 Soo was ick in de zorgh en onder dienst gebracht.
 Twee steden, die van outs in haer bescheyden staten 3)
 Ontrent het lantbestier als d'eerste leden saten,
 Die hebben my versocht tot haren dienst te staen,
 En na verloop van tijt heb ick het bey gedaen.
 Godt heeft my naderhant een swaerder ampt gegeven:
 Daer vond ick ander werck, doch geen geruster leven.
 't Is wonder, wat hy siet en overkomen moet,
 Die sonder steunsel is en groote saecken doet.
 Een ampt van desen aert is vol gestaêge sorgen,
 Vol aenspraecks, vol gewoels, oock in den vroegen morgen,
 Dit vond ick aldermeest, wanneer men aen den staet
 Al wat tot vrede dient most brengen in beraedt.
 Wat vond ick daer een swier van ongebaende wegen,
 Waer door my stont te gaen, al was het ongelegen!
 Hier was een driftigh zant, en daer een harde klip,
 En dickmael rees'er storm te midden in het schip.
 Siet, als ick in den dienst van Hollant was getreden,
 Had ick geen voorbespreck met iemant van de leden:
 Oock was'er niet een vrient die my in bloet bestont,
 En die my, waer het noot, sou leenen sijnen mont.

Nochtans soo hout men vast, dat wie, in groote staten,
 By prins of hooge macht komt in te zijn gelaten,
 Hoeft schouders tot behulp en meer als eenen man,
 Die hem, wanneer het nijpt, een toevlucht wesen kan.
 Dit heb ick niet gehadt, en 't is nochtans gebleecken,
 Dat Godt my heeft bevrijt van hondert slimme streecken;
 Mijn Godt heeft my behoedt wanneer het qualick gingh,
 En als schier aen een draet mijn staet en wesen hingh.
 Hem zy dan eeuwich danck voor zoo gestaêgen zegen,
 Want sonder dat behulp soo stont ick gantsch verlegen;
 Wie heeft voor mijnen tijt wie heeft'er vast gegaen,
 Op soo een krockigh ijs en soo een gladde baen?
 Ick had al menighmael, oock in voorlede dagen,
 Van soo een wichtigh ampt gewenst te zijn ontslagen:
 Maer staêgh soo was'er yet dat tusschen beyden viel,
 En dat my aen het werck als noch gebonden hiel.
 Een schipper moet de wint, een huysman soeten regen,
 Een maeght een rustigh man, van Godes eygen zegen,
 Verwachten met gedult: die saecken krijght men niet
 Naer dat het ons bevalt, maer als het Godt gebiedt.
 't Is uyt sijn rijke bron dat wy het al verwachten,
 En die geeft menighmael oock boven ons gedachten;
 Soo wy op sijn beleyt ons dingen lieten staen,
 Het sou ons menighmael al vry wat beter gaen.
 Wel, als mijn levan klom tot tienmael zeven jaren,
 En dat'er boven dien noch twee verlopen waren,
 Doe vond ick my geneyght te laten alle dingh,
 Dat noch of aen het vleesch of aen de werelt hingh.
 Als Jacob wierd gevraeght, hoe ver sijn oude jaren
 Gevordert, deurgegaen, en opgeklommen waren,
 Soo vind ick dat de vorst hier op tot antwoordt geeft,
 Hy tot sijn ouders tijt niet toe en had geleeft.
 Ick Jacob, lieve Godt! door uwen hoogen zegen,
 Dat heden dient verhaelt en noyt te zijn verswegen,
 Ick Jacob, lieve Godt! op heden noch gesont,
 Ick segh het overluyt en met een vollen mont:
 Ick segh, dat noyt een mensch, uyt mijnen stam gesproten,
 Heeft soo een ruyme tijt als ick alleen genoten.
 Want niemant roemd'er oyt van ses en sestigh jaer;
 En ick ben heden selfs al verre boven haer.
 Hoe kan ick mijnen Godt genoeghsaem danckbaer wesen,
 Van soo gestreckten gunst aen dese ziel bewesen!
 't Is sijn genaed' alleen dat ick noch heden leef,
 En onder 't wichtigh pack niet overlust en bleef.
 Maer eer wy tot besluyt uyt desen handel daelen,
 Soo rest'er noch een stuck dat ick hier moet verhaelen;
 Het was een seltsaem werck dat my eens overquam,
 En raeckte boven al het maghtigh Amsterdam.
 't Was op een Saturdagh dat, Hollandt, uw Staten 1)
 In haer bescheyden plaets by een vergadert zaten,
 Als ick nu veerdigh was te nemen by der handt
 Iet dat ick voor den staet bequaem en dienstigh vant;
 Doch eer ick eenigh werck noch had ter hand genomen,
 Soo wiert ick by den prins versocht te willen komen:
 Ick dede metter daet gelijk ick was versocht,
 En siet, daer viel iet voor daer op ick niet en docht.
 Ick vond den prins gestelt niet als hy plagh te wesen,
 My docht uyt zijn gelaet yets vreemts te konnen lesen;
 Het leed als geenen tijt, hy quam ontrent my staen,
 En sprack my evenselfs met desen reden aen:
 Ick hebbe, na beraet en om verscheyde reden,
 In seeckerheyt gestelt een deel wat uwe leden;
 Die werden nu bewaert, en dat op mijn bevel,
 Die luyden niet-te-min die sijn in alles wel.
 Ick hebbe, boven dien, een noop geswinde gasten
 Bevolen Amsterdam met wapens aen te tasten;

1) Groot Zegelbewaerder. 2) Stadhouder van de Leenen.
 3) Dordrecht en Middelburgh.

1) Belegeringe van Amsterdam by Prins Willem de II in Augusti 1650.

Ghy, let wat ick u segh, en meught oock henen gaen,
 En seght dit mijn verhael den Staten veerdigh aen.
 Ick stont hier op ver stelt, als van een seltsaem wonder,
 Mijn breyn was omgeroert als van een grooten donder.
 Ick vraeghde niet-te-min, van waer het onheyl quam,
 En waer uyt dat'et rees en sijn beginsel nam?
 Ick vraeghde, boven al, wie dat de luyden waren,
 Dien heden op den dagh het stuck was wedervaren?
 De prins doch evenselfs, al scheen hy ongesint,
 Die haelde my papier en pen en goeden int.
 Hy seyde: schrijft hier op het pit van dese saecken,
 En wilt het altemael uw Heeren kenbaer maecken;
 Doch wat noch vorder raectt den gront van dit beleyt,
 Dat sal, te sijner tijt, eens breeder sijn geseyt.
 Ick, na dit kort gespreck, begaf my naer beneden,
 En bracht dit vrent verhael tot kennis van de leden:
 Daer gingh het seltsaem toe, ick hoorde geen besluyt,
 Maer yder rees terstont en soo ter kamer uyt;
 De Prins naer Amsterdam; hier na is goetgevonden,
 Dat Leden van den staet hem wierden toegesonden,
 En my wiert opgeleyt te brengen aen den dagh,
 Al wat den jongen heldt tot ruste brengen magh.
 Wy veerdigh op de reys; maer eer wy vorder quamen,
 Soo was dat wy het werck gelijk het stont vernamen:
 Het docht ons sonder vrucht hier verder in te gaen,
 De Prins reed na den Haagh, de krijgh die was gedaen.
 Siet, al dat groot beslagh dat was terstont verdwenen,
 Gelijck een dicke wolck die wonder heeft geschenen,
 Of als een snelle beeck die uyt der hooghten vloeyt,
 Of als een open bloem in haesten uytgebloeyt.
 't Geviel ontrent een jaer na d'onverwachte vlagen,
 Die 't machtigh Amsterdam met onlust had gedragen,
 Dat toen de bleecke dood Prins Wilhem overquam,
 En in der haest besprongh en uyt de werelt nam.
 Toen wiert het lant verschriekt; de steden alle zeven 1),
 Die wierden opgemaent en in den Haegh beschreven,
 Ten eynde desen staet uyt soo een vreemde bocht,
 Door onderlingh verdragh, haer weder redden mocht.
 Ick most op desen stroom met grooten aendacht zeylen,
 Want by een harde kust daer moet men dickmael peylen;
 Al wie besijden af gingh treden aen de reë
 Die gaf sijn swacken voet ten besten aen de zee.
 De winden bliesen hart en maeckten groote baren,
 En by my was'er noyt soo hollen zee bevaren:
 Maer noch quam ick'er uyt, doch door mijn wijsheyt niet,
 't Was Godes Vadergunst die my ten besten riedt.
 Hem zy voor eeuwich lof en staegen danck gegeven,
 Sijn Geest heeft my bestiert in dat bekommert leven;
 Hoe licht raectt door een storm een zeeman aen de gront,
 Soo Godt tot sijn behulp niet aan het roer en stont!
 Hier vingh ick weder aen om mijn verlot te trachten,
 Dan 't wiert noch uytgesteld door ons geduchte machten,
 En my wert opgeleyt de saken by te staen,
 Tot 't openstaende werck sou wesen afgedaen.
 Ick bleef dan in het ampt, en heb het pack gedragen,
 Tot wy dien grooten raet van een gescheyden zagen;
 Maer stracx na dit vertreck soo vingh ick weder aen,
 En heb op 't out versoeck met yver blijven staen.
 Ick stont dan vast geset op mijn verlooopen dagen,
 Des ben ick op het lest van mijnen dienst ontslagen 2);
 En my wierd danck geseyt voor mijn getrouwe vlijt,
 En voor den swaren dienst in soo geruymen tijt.
 My docht dien eygen stont, ick kon veel rasser treden,
 En scheen te zijn verlicht in al de gansche leden;
 Ick was gelijk een mensch die van een swaerte scheydt,
 Of die een lastigh pack ter neder heeft geleydt.

Ick, op dien eygen stont, gingh op der aerden knielen,
 En droegh den Schepper op de krachten mijner zielen:
 Ick seyde: lieve Godt! ick segh u grooten danck,
 En wil het doen met ernst, mijn korte dagen lauck.
 Het is een lastigh ampt dat ick nu heb verlaten,
 Het swaerste soo men houdt van onse groote staten:
 Wie heeft dit wichtigh ampt voor desen oyt bekleedt,
 Die niet daer uyt en viel door smaet of hertenleet?
 Van beyde ben ick vry; ick heb geen hoon geleden,
 Want ick ben van den staet vrywilligh afgetreden:
 En mits ick was ontlast, soo was ick gansch verblijdt,
 Vermits ick van de sorgh ten lesten was bevrijdt.
 Mijn Godt: heeft my verlost van duysent sware sorgen,
 Verstoorders van de rust oock voor den vroegen morgen;
 Geeft, dat ick nu alleen bekommert wesen magh.
 Ter eer van uwen naem en van mijn lesten dagh.
 Als ick nu van den staet mijn afscheyt had genomen,
 En dat ick, naer my docht, nu vryheyt had bekomen,
 Wiert my noch evenwel een nieuwen last bereyt,
 En even t'huys gebracht en op den hals geleyt.
 Dit was een wichtigh pack, dat in mijn oude dagen
 Ick, van den staet versocht, met onlust heb gedragen,
 En daerom vind ick goet dat hier oock wert geseyt,
 Hoe dat'et stuck begon en neder is geleyt.
 Men hoord' om desen tijt veel ongehoorde dingen 1),
 Die in het Brittenlandt al vry wat seltsaem gingen:
 De koningh was onthalt, sijn Nazaet wegh gevluht,
 Het rijck van een gedeelt, en yder was beducht.
 Stracx liet het parlement meest al de soute baren,
 Meer als het was gewoon, met alle macht bevaren:
 Het steld' oock wetten in gansch anders als het plagh,
 Soo dat men niet als eerst den handel drijven sagh.
 Dit wonderbaer beleyt ontrent de Britse stranden,
 Verweckt een vrent gewoel in al de naeste landen;
 De koopman is ver stelt, de vorsten plegen raet,
 Doch yder soeckt de gunst van desen nieuwen staet.
 Oock ons vereenight lant, om onheyl af te wenden,
 Vont goet om nieuw verdragh naer Engelant te senden;
 Hier toe wiert ick versocht, en my wiert aengeseyt 2)
 Dat ick most d'eerste zijn in soo een hoogh beleyt.
 Al die in dit geval veel ongemacken sagen,
 Die hadden op het werck een wacker oogh geslagen,
 De werelt stont verbaest, en alle prinssen stil,
 En sien waer dit gewoel ten lesten henen wil.
 Mijn tijt was toen gegaen tot jaren tienmael seven,
 En, 't was maer kleyn verschil, noch viere daer beneven,
 En als men dit begon, soo was het wintertijt,
 Die voor den ouden dagh behoort te zijn gemijdt.
 Dies bad ick onsen staet om my te willen sparen,
 Soo om den harden tijt, als om mijn hooge jaren,
 Oock om de stuere zee, die van mijn jonckheyt aen
 My quellingh had geweest en tegen had gestaen.
 Maer schoon ick hart versocht om t'huys te zijn gelaten,
 Het was om niet gepooght, geen segghen kond'er baten:
 Dies als ick op den hals ontfingh den nieuwen last,
 Soo steld' ick desen troost in mijn gedachten vast:
 Mijn ziele kan soo ras, uyt dit ellendigh leven,
 Haer redden uyt het vleesch en naer den Hemel sweven,
 Ter plaetse daer de Teems met gulle stroomen vloeyt,
 Als daer ons Haegse beeck de klingen hier besproeyt;
 De kust hiet Engelant daer wy naer staen te reysen,
 Laet ons dien goeden naem gedurigh overpeysen,
 Geeft ons hier, lieve Godt! of op een vreemde strant,
 Geeft, waer het wesen magh, het eeuwich Engelant!
 Wy flux dan op de reys, en Godt sont goede winden,

1) Grootc Vergaderinge Anno 1651.

2) Op groot versoeck ontslagen van 't Pensionarisschap van Hollandt.

1) Voorboden van den oorlogh met Engelandt.

2) Ambassade naer Engelandt: daer by waren d'Heeren Schaepe ende Van der Perre.

Die ons in korten tijd het eyland deden vinden ;
 De zee, na langen storm, was toenmaels wonder stil,
 Het schijnt de baren gaen alsoo de stierman wil.
 Juyst op dien eygen dagh, als wy gekomen waren
 Nu midden in de zee, en in haer rouwe baren,
 Toen sagh men in het swerck, of hooger in de locht 1)
 Een Vloote, soo het scheen, die met een ander vocht.
 Daer wierden oock gesien veel ongehoorde dingen,
 Gansch boven ons begrijp die wonder seltsaem gingen.
 Het wierd in klaren druck gesonden over al,
 Maer 't is noch onbekent wat hier uyt komen sal.
 Maer noch een stouter geest, een Engels sterrekijker 2),
 Die maect ons landen arm en sijn geselschap rijcker,
 Uyt sake van een krijgh te rijzen tusschen twee,
 Die twistigh soude zijn en vechten om de zee.
 Die schrijver ondernam oock steden uyt te kiezen,
 En seyde dat Amsterdam het meeste sou verliesen ;
 En waerom meer geseyt? 't is seltsaem dat hy schrijft,
 En 't schijnt, dat Engelant gedurigh boven drijft.
 Maer hier dient aengemerckt, dat al dit was geschreven,
 En even in den druck ten vollen uytgegeven,
 Ten tijde toen het werck noch in 't onsecker stont,
 Ja, eer men ons versocht, of oyt naer Londen sont.
 Of nu een menschen oogh soo verre weet te kijken,
 Dat hem dit uyt de lucht of sterren soude blijcken,
 Dat stel ick aen de kust of aen een deftigh man,
 Die van dat hoogh bedrijf met oordeel spreekken kan ;
 Maer ick ben niet geneyght iet meer hier van te zeggen,
 Ick laet hem die het lust dit naerder overleggen ;
 Mijn pen, hout u gerust en weest na desen stil,
 En wacht in alle dingh op Godes hoogen wil.
 Ick dan, onaengesien mijn hooggeklommen jaren,
 Ben veerdigh voor den staet naer Engelant gevaren,
 Op dat het nieuw geschil, dat naer den oorlogh sagh,
 Mocht blijven buyten leet en komen tot verdragh.
 Ick weet u, lieve Godt! geen vollen danck te geven,
 Al bracht ick tot het werck al wat ick heb te leven ;
 U danck ick niet-te-min, ick swack en sondigh mensch,
 Niet soo ick dancken kan, maer als ick heden wensch.
 Ghy hebt de lucht betoomt oock in de strengste dagen,
 Ghy hebt ons door de zee als met der hant gedragen ;
 Ghy gaefte den winter last, oock midden in den kou,
 Dat ons ontrent de Teens geen ijs ontmoeten sou.
 Ghy gaefte de wint bevel niet hart op ons te blasen,
 De baren bovendien niet fel te mogen rasen :
 Ghy hebt ons, met gemack en uyttermaten sacht,
 In soo een korten tijd, tot Londen opgebracht.
 En schoon een vuyle brandt was in ons schip ontsteken 3),
 Dat tot een volle pest stont uyt te sullen breecken,
 Niet een van ons gevolgh en wiert'er van besmet,
 Het vierigh ongeval dat is door u belet.
 Wy, moedde van de zee, begaven ons te lande,
 En sagen met vermaeck het grintigh 's Gravesande :
 Terstont een deftigh man, gesonden van den staet,
 Die hiet ons wellekome en biet ons soet gelaet.
 Het leed maer eenen dagh, wy quamen binnen Londen,
 Daer wy een machtigh volck en veel karossen vonden.
 Lord Pembroeck was verselt, die heeft ons ingeleyt 4),
 En siet, tot onser eer de maeltijt was bereydt.
 De tafels zijn vervult met alderhande spijs,
 En cierlijck opgerecht op alderhande wijze,
 Soo dat'er niemant kent of oock ter degen weet,
 Wat schotels dat men siet, wat spijs datmen eet.

1) Dit is naerder beschreven.

2) Lilli: een Engels Mathematicus.

3) Op 't schip van de Heeren Ambassadeurs storven onderwegh twee Matroosen van de pest.

4) Sr. Olivier Elemmingh Mr. van de Cermoniën.

Wy brachten gaven meê bewaert in schoone kassen 1),
 Bestaend' uyt enkel gout om in te mogen wassen,
 Het was een schoon geschenck, maer 't heeft geen vrucht gedaen,
 Vermits het wederom naer Hollant moeste gaen ;
 Want schoon wy dit geschenck aen yeder wouden brengen,
 Een wet, toen nieu gemaeckt, en wild' het niet gehengen,
 Want daer was vast gestelt, hoewel men anders plagh,
 Dat niemant nu voortaan geschencken nemen magh.
 Dit hebben wy verstaen en aen den staet geschreven,
 En ons is wederom des nieuwe macht gegeven :
 En schoon wy over dit ontvingen volle macht,
 Wy hebben 't wederom ten lesten t'huys gebracht.
 Al was het suyver gout en netgemaecte vaten,
 Het heeft noch evenwel daer niemant konnen baten :
 Oock wiert ons geen geschenck, wanneer wy souden gaen,
 In Engelant geverght, of aen den staet gedaen.
 De tweede dagh en was als noch niet overstreecken 2),
 Of ons wierd toegestaen ons voorstel uyt te spreekken :
 Wy dan met ons gevolgh getreden op de zael,
 Ontdeckten onsen last en dat in Roomsche tael.
 Het is met vlijt gehoort dat by ons is gesproken,
 Oock met geen tusschenpraet by iemant afgebroken :
 De spreekker van het huys die nam ons schriften aen,
 En wy zijn uyt den raet met eere weghgegaen.
 Daer was gewapent volck gestelt aen alle zijden,
 Soo die te voete gaen, als die te paerde rijden :
 Noch drongh het nieusgier volck op ons soo dapper aen,
 Dat ons schier wiert belet na huys te mogen gaen.
 Het was verhuysens tijd, na dat ons negen maelen
 Was spijsse toebereyt oock sonder ons betalen :
 Want dat was toen ter tijd een wijze van het lant,
 Wanneer men daer onthaelt een vreemden afesant.
 Dies stelt zich ons gesin om veerdigh op te trecken.
 Het moet van nu voortaan zijn eygen tafel decken.
 Siet daer gantsch ander werck, en als een nieuwen staet,
 Die eerst wat rou begint maer namaels beter gaet.
 Ons huys en huysbedrijf, de kamers, mueren, straten,
 Sijn niet als die by ons in Hollant sijn gelaten,
 Hoort vrienden, met een woord: die net wil zij onthaelt,
 Die raed ick dat hy noyt uyt onse steden dwaelt.
 Maer, desen onverlet, ontrent het machtigh Londen
 Wert spijs en suyckerwerck in overvloed gevonden ;
 Daer is van all's genoegh dat tot de tafel dient,
 Maer daer en was voor ons niet een vertrouden vriend.
 Al die in 's lants bedrijf toen waren aengenomen,
 En stont het geensints vry by ons te mogen komen :
 De kamers van den staet zijn al geweldigh dicht,
 Om datse met den eed tot swijgen zijn verplicht.
 Dan noch soo scheen de stad op ons te zijn gebeten,
 Ons dienaers sijn beschimpt en dickmael oock gesmeten ;
 En menigh schamper lied, en menigh slim gedicht,
 Wiert voor ons huys geplackt oock in het helder licht.
 By ons wort onder dies geen moeyte nagelaten,
 Om iet te mogen doen dat ons sou mogen baten :
 Geen vlijt en wordt gespaert, op dat een goet verdragh
 Het eynde van het werck ten lesten kroonen magh.
 De raet scheen des bereyt, en wy, op goet vertrouwen,
 Doen vlijt om alle daegh gespreck te mogen houwen :
 Daer wordt op ons versoeck en plaets en tijt geset,
 En soo het schijnen magh, men vint'er geen belet.
 Want schoon men eerst versocht en scheen oock soo te willen,
 De gronden af te doen van alderley verschillen,
 Te voren niet beslicht, en even onverwacht,
 Soo wordt Ambona selfs hier in het spel gebracht.
 Soo heeft men dit verschil noch echter laten waren,
 Daerom wy seer verblijd en wel te vreden waren :

1) Goude Lampetten tot vereeringe.

2) Audientie verleent: ende onse Oratie gedaen in de Latijnsche tale.

Want dat Oostindisch werck was hatigh boven al,
 En dreyghd' ons anders niet als krijgh en ongeval.
 Ons last was afgedeelt in ses-en-dertigh stucken 1),
 En soo'er wert geloofd het sou ons wel gelucken:
 Maer om een vreemt geval, dat tusschen beyden viel,
 Soo was het dat men flux den handel wederhiel.
 Ons schiprijck Nederlandt, in handel hoogh geresen.
 Was daer al langh benijt om dat geluckigh wesen:
 En daerom wiert'er stof of immers glimp gesocht,
 Op dat ons eenigh leet moght worden aengebrocht,
 De vloot van onsen staet quam 't Britse lant genaken,
 En hier uyt rees de gront dat sy den handel braken:
 Blaeck gaf aen Tromp de schult, maer ons geheele vloot
 Riep dat den Engelsman voor eerst op d'onse schoot.
 Hoe dat het wesen magh, den handel werd gebroken,
 Om dat'er over al veel nijders onder stoken;
 Tot oorlogh, niet tot rust, is haeren staet bequaem,
 En aen den meesten hoop ten vollen aengenaem.
 Wat Godt met dese krijgh nu voor heeft uyt te wercken,
 En kan te deser tijt geen mensche noch bemercken:
 Hem bid ick, die het licht oock uyt het duyster treckt,
 Dat wy in desen twist ons houden onbevleckt.
 Godt sal, te sijner tijt, oock even dese saecken
 Bestieren naer den eysch en ons ten besten maecken.
 Laet ons op sijn behulp vertrouwen met gedult,
 Want seecker, dit gewoel is buyten onse schult.
 Wy vonden onder dies in soo verboste saecken
 Iet, dat ons swaren geest by wijlen kon vermaecken;
 Voor al soo docht ons goet te wijcken uyt de stadt,
 Gelijck een deftigh man ons wel geraden hadt 2).
 Daer is een seecker dorp, niet verre buyten Londen 3),
 Daer wy tot ons gerief een schoone woningh vonden:
 De lord van Buckingham die had'er eens gewoont,
 En in dit schoon gebouw sijn groote macht getoont.
 Een water als kristal quam uyt de hooghte sacken,
 En wordt ontrent het slot gevat in loode backen,
 En door het machtigh huys aen allen kant verspreyt,
 Door konincklijke macht veel mijlen afgeleydt.
 De Teems quam voor het huys met volle stroomen sweven,
 En kon ons versen salm, en snoeck en baersen geven.
 De lucht docht ons gesont, en soo gestreng niet,
 Gelijck men menighmael in onse landen siet.
 Den achtsten van April vond ick hier wijngaertsblaren,
 Daer by een teëre bot en gulle rancken waren:
 Oock gaf de vijgeboom een voorspel van de vrucht,
 Soo om het veste lant, als om de zoete lucht.
 De lantstreeck daer ontrent is cierlijck in gebouwen,
 Getimmert naer den eysch en deftigh onderhouden:
 Schier yeder heeft een perck, dat is een lustigh wout,
 Daer in men menigh wilt en tamme dieren houdt.
 De muren sijn bekleet met hooge rosmarijnen,
 Die oock de wintertijt hier niet en doet verdwijnen:
 Oock groeyt de lauwerboom met soo een weligh groen,
 Gelijck by ons de wilgh of slechte boomen doen.
 Hier was het dat wy meest met ons geselschap reden,
 Wanneer wy by den raet geen groote saecken deden:
 En 't gaf een soet vermaeck aen ons gemeene jeught,
 Die vond, hoe dat het gingh, hier aengenaeme vreught.
 Wanneer wy nu verhuyst en buyten Londen waren,
 Is ons gansch onverwacht een onheyl wedervaren;
 Ons woningh wordt omringht en over al beset 4),
 Soo dat ons huysgesin haer uytgangh wordt belet.

1) D'instructie op de Ambassade gemaect bestont in 36. Artiulen.
 2) De Heer van Majerne gewesen Medecijnmeester van den koning van Vranckrijk.
 3) Chelsi.
 4) Dit wiert tot onsen besten gedaen om redenen dat ons geen ongemaek door eenige moctwilligen sonde worden aengedaen: daer in den staet voorsigtighheyt gebruyekte.

Daer quam een machtigh heyr, een hoop van rouwe gasten,
 Die dreyghden evenstaëgh ons aen te sullen tasten:
 De Tour 1), gelijck het scheen, die was voor ons bereydt,
 Dies stont men in gevaer om wegh te zijn geleydt.
 Maer dit was maer een schrick en is in haest verdwenen,
 Het stuck was niet soo swaer gelijck het heeft geschenen:
 Dit alles was geschiedt door laste van den staet,
 Als siende reeds van ver het aengevangen quaet.
 Want 't wiert ons eerst voorseyt, al eer de rnyters quamen,
 Of datse voor een tijt haer woonplaets by ons namen;
 Doch Godt sy eeuwigh danck, dat wy noch sijn bevrijdt
 Van soo een swarte wolck, en van de Britse nijt.
 De schepen onder dies die in het eylandt quamen,
 Of diese met gewelt ter zee of elders namen,
 Die werden prijs gemaect. Dat was by ons verdacht,
 Dies heeft ons Nederlandt oock schepen uytgebracht.
 Maer eer men onse vloot als vyant heeft vernomen,
 Soo kregen wy bevel om t'huys te mogen komen.
 Wy doen als dat betaemt, verlaeten 't Britsche strant,
 En sien in korten tijt het liefstal vaderlant.
 Nu t'wijl den handel stont, en dat ons hooge machten
 Een onderlingh verbont uyt desen handel wachten,
 Soo kreegh ick grooten lust te wonen op het lant,
 Als ick my wederom ontrent den Haege vant.
 Dies gaf ick vollen last een buytenhuys te bouwen 2),
 Waer in ick mijn gesin sou mogen onderhouden
 Dit wiert oock soo gedaen wanneer ick weder quam,
 Soo dat ick, t'huys gekeert, oock daer mijn woningh nam.
 Wel aen, het Brittenlant dat is by ons verlaten,
 Wy sitten wederom daer wy te voren saten,
 Wy sien ons wijngaertranck en onsen vijgeboom,
 En 't is aen mijn gemoet gelijck een soeten droom.
 Nu stel ick heden vast niet meer te sullen reysen,
 Maer efter evenstaëgh op mijn vertreck te peysen:
 Vertreck van Sorrightvliet en uyt het aertsche dal,
 Daer geen benaude sorgh ons meer vermoeyen sal.
 Mijn Godt, u zy de lof! ick wil my gaen begeven
 Tot afkeer van 't gewoel, en tot een stilder leven;
 Dies heb ick mijn gemoet ten vollen afgewendt
 Van eersucht, hoogh beleyt, en wat'er is ontrent.
 Ick, die voor desen most op hondert dingen achten,
 Op vyse lieden sien, op vreemde sinnen wachten,
 Wil nu een ander werck gaen nemen by der hant,
 Om soo mijn reys te doen naer 't ware vaderlant.

Als nu mijn tijt verliep tot aen de tachtigh jaeren,
 Is my gansch onverwacht een onheyl wedervaeren;
 Het was een hart geval: my ginck een water af,
 Dat my een groot verdriet en bange nepen gaf.
 En als my dat gebreck by wijlen quam bestoocken,
 Soo wierd de soete slaep my dickmaels afgebroocken,
 Soo dat het my gestaëgh, oock wel een gansche nacht,
 Een ongewone pijn in al de leden bracht.
 Twee doctors in den Haegh, die my ten dienste stonden,
 Maer geen verhoopten troost tot mijn gebreck en vonden,
 Die vielen in verschil van waer het onheyl quam,
 En of het sijn begin uyt blaes of hooger nam.
 D'een meynd' het was een steen gewassen in de nieren,
 Die door het ingewant quam gins en weder swieren.
 De tweede seyde neen, maer dat het meeste deel
 Quam uyt een vinnigh sant of eenigh fits graveel.
 Ey siet, om dit verschil soo was ick gansch verlegen,
 Wat dat den een besloot, dat sprack den ander tegen;
 Dies riep ick: lieve Godt! ick lijde sware pijn,
 Maer als het u behaeght, dan sal het beter zijn.

1) Tour; Tower, Staatsgevangenis.
 2) Alwaer ick voor desen sandigh lant gecultiveerd hadde, maer noch geen bequaem huys stont, hebbende den naem van Sorgh-Vliet.

Ey, geeft my recht gedult, of leert my beter strijden,
 Of treckt my naer het graf uyt dit ellendigh lijden:
 Doch wat ick oyt bestae om dit verdriet te vliën
 Uw wille, lieve Godt! die moet alleen geschiën.
 Ick liet in Godes Woort en d'alderbeste boecken,
 Al wat my troosten mocht, ten nausten ondersoecken:
 Ick had een trouwen klerck die schier geduerigh las,
 Dat my geen kleynen troost in die benautheyt was.
 Ick hoorde om dees tijt verscheyde lieden spreecken
 Van veelderley behulp tot veelderley gebreecken.
 Oock werd my toen geseyt van seecker 1) Alchemist,
 Die soo der wert geloofft veel nutte dingen wist.
 Ick heb van stonden aen naer desen man vernomen,
 En die is desversocht in mijn vertreck gekomen,
 En mits hy maer en sagh de stant van mijn gelaet,
 Vernam hy, soo hy sprack, de gronden van het quaet.
 Geen steenen of graveel en schuyt in uw gewrichten,
 Doet slechts naer mijnen raet, de pijn sal verlichten:
 Geloofft het voor gewis, het quelligh ongeval
 En komt niet uyt de blaes, maer uyt een bitse gal.
 Dit sprack hy sonder pols of aders aen te raecken,
 Wou oock geen water zien by my gewoon te maecken:
 Hy gaf my poeyer in, doch met een kleyne maet,
 En wat de keucken schaft dat gingh naer zijnen raet.
 Maer wat of Al-gemist of onse meesters seyden,
 Of wase naer de kunst tot mijnen dienst bereyden,
 De pijn was even bangh die ick geduerigh droegh,
 Tot Godt sijn gunstigh oogh op my ter neder sloegh.
 Ick stelle sijn behulp voor alle medecijnen,
 Want door sijn gunst alleen voeld' ick het leet verdwijnen,
 Soo dat ick uyt de daet in volle leden sach,
 Hoe weynigh dat de kunst tot onsen troost vermach.
 Al wat ick oyt genoot van d'alderbeste kruyden,
 Al wat ick oyt verstont van wijtberoemde luyden,
 Was sonder onderstant; haer voorgeslagen raet
 Scheen wel te zijn gegrondt, maer echter sonder baet.
 Hoe manck is 's menschen hulp! hoe los gaen alle saecken,
 Die wy ellendigh volck hier op der aerden maecken!
 Men seyt ons menighmael: de kunst gaet wonder vast;
 Maer als mën 't recht bemerckt, het isser naer getast.
 De mensch mach wel te recht een kleyne werelt hieten,
 Om dat hem door het lijf verscheyde beecken vlieten,
 Verscheyden plaetsen sijn, die uyt een dorre ree
 Vertoonen ons een beelt van duynen aen de zee.
 Maer is'er iet ontstelt ontrent soo dorre gronden,
 Hoe kan het recht behulp oyt werden uytgevonden?
 Wie siet'er naer den eysch wat hier en ginder schort?
 Voorwaer de kunste sult of blijft, eylaes! te kort.
 Godt heeft het toegestaen aen alle siecke luyden,
 Te nemen tot behulp de krachten van de kruyden,
 En oock der menschen kunst; maer wat'er kan geschiën,
 Laet ons niet op den mensch, maer op den Heere sien.
 Siet, Ascha voelde pijn maer slechts ontrent de beenen,
 Doch echter most het volck sijn haestigh lijck beweenen.
 Hiskias lagh te bed, en sagh als 't open graf,
 En noch soo liet de pest van al sijn leden af.
 Wat hier van d'oorsaek is, dat kan men licht bemercken:
 D'een sagh maer op den mensch, en hoe de kruyden werken,
 De tweede socht alleen by Godt zijn toeverlaet,
 En siet, in dat geval is dat den besten raet.
 O Godt! dat ick als noch op aerden ben gebleven,
 Daer van dient u den lof alleene toegeschreven:
 O, leert my recht verstaen hoe ick u danckën moet,
 In welstant niet alleen, maer oock in tegenspoet!
 Ick ga nu wederom hier binnen my vertreden,
 En snoey het boomgewas. als met vernieuwe leden,

Moer of het duren sal tot my de ziele scheydt,
 Dat stel ick altemaal aen Godes hoogh beleyt.
 Al ben ick heden swack, ick kan niet ledigh wesen,
 Want ick en heb niets goets van luy te sijn gelesen:
 Men prijst noyt eenigh mensch die ledigh blijven wil,
 Al wie de deught bemint en houdt geen zinnen stil.
 De mensch, die certijts was een heer van alle dieren,
 Wordt van den wijsten vorst gesonden tot de mieren;
 Ey siet, een kleyne worm, een slecht en nietigh beest,
 Dat dient nu aen den mensch ten goede van den geest.
 Wel laet, o frisse jeught, geen luyheyt u gelusten;
 Of ghy zult kussens zijn daer op de Duyvels rusten;
 Het is van outs geseyt, dat in een ledigh mensch
 Die vuyle geest bekomt sijn vuylen hartenwensch.
 Ick, tot op heden toe, om ledigheyt te schouwen,
 Gae buyten mijn vertreck, gae boomen nederhouwen,
 Of snoeyen met een bijl een ongeschickten tack,
 Die buyten sijn bevangh al wat te verre stack.
 Godt doet my dese gunst, dat ick mijn swacke leden
 Tot eenigh dienstigh werck noch heden mach besteden:
 Ick in het Sorrihvliet en kan niet ledigh zijn,
 Ten zy my siecke quelt of anders bange pijn.
 De daet die wijst het uyt, dat oude luy gebreecken
 Niet wegh en zijn gejaeght, al zijne wat geweecken.
 Siet, die een out gebouw aen muer of dack genaect,
 Die breecken veeltijts meer als dat'er wordt gemaect.
 't Is dwaesheyt, lieve ziel, voor ons bedaeghde menschen,
 Ontrent ons lesten tijt vermaeck en lust te wenschen.
 Ey siet, den ouden dagh die wil oock zijn gekent,
 En 't is sijn out gebruyck dat hy ons boden sent.
 Die boden sijn graveel of dickmael groote steenen,
 Of sinckigh in het hooft, of onmacht in de beenen,
 By wijlen oock kolijck, of quastigh fleresijn,
 Wie kan den ouden dagh beleven sonder pijn?
 Siet, als'er eenigh vrient ons laet te voren weten,
 Dat hy het middaghmael met ons sal komen eten,
 Die eyst tot sijn gebruyck, of wel tot zijner eer,
 Niet slechts ons daeghse kost, maer wel een schotel meer.
 Wel, nu den ouden dagh ons laet gedurigh seggen,
 Dat hy op onsen dis sijn mes wil nederleggen,
 Soo roept, geminde ziel, tot onse keuckemeyt:
 Past op den gast die komt, ghy, maeckt het al bereydt;
 Dit lijf is soo gemaect, wy moeten 't soo verslijten,
 Hy kauwe sachte kost die niet en weet te bijten:
 Men roeyt op desen stroom met riemen die men heeft,
 Hem dient een staegh gedult die langh op aerden leeft.
 Wy zijn in desen tijt en in den stant gekomen,
 Daer pijn en ongemack haer woonplaets heeft genomen;
 Dat is langh soo geweest en 't is een ongeval,
 Dat by den ouden mensch gedurigh blijven sal.
 Ick laet van heden af nu alle medecijnen,
 Vermits my die onnut en niet seer noodigh schijnen;
 Ick ben nu maenden langh van sware pijnen vrij,
 Soo goet is, lieve Godt! uw zegen over my.
 Of nu die goede stant sal lange blijven duren,
 Of dat ick wederom sal nieuwe pijn besuren,
 Des ben ick nu getroost, hoe dat het wesen magh,
 Ick ben van heden af ontrent mijn lesten dagh.
 Doch mits de bange pijn nu van my is gedreven,
 Schep ick weër nieuwe lust in dit mijn buyten-leven.
 Godt zy voor eeuwich danck! ick ben te deser stont
 Wel niet gelijk ick plagh, maer na den eysch gesont.
 Vraeght iemant: wat's uw werck? ick ga my staegh bereyden,
 Om uyt het vleesch te gaen en wel van hier te scheyden:
 Hier brengh ick mijn gebed en beste sinnen toe,
 En dit is 't meeste werck dat ick op heden doe.
 Wat ick voor boecken weet op dese stof geschreven,
 Daer word ick toe verruckt en krachtigh aangedreven:
 Ja, niet van dat ick lees, dat my ooyt beter smaect,

1) Docter Switsel.

2) Deu selven Doctor Switsel.

Als dat het graf betreft, en dat de baere raecht.
 Ick wou, eer my de dood sal neder komen vellen,
 Dat ick naer rechten eysch mijn dagen leerde tellen:
 Dies roep ick: lieve Godt! geeft my een stillen geest,
 Ja, geeft een vast geloof, dat Hel noch Duyvel vreest.
 Ick ga voorts buyten sorg hier in de groente treden,
 Ick ga nu sonder pijn en met herstellde leden;
 Ick rust of aen een bergh of in een stillen hoeck,
 En dat my meest bevalt, dat is een heyligh boeck.
 Ick eet of eenigh moes of fruyten hier gewassen,
 Daer in ick beter smaek vind als in 't hoofse brassen;
 Van lust tot machtigh goet ben ick op heden vry,
 En ick en vinde selfs geen eersucht binnen my.
 Wat ick wel eer vernam van mijn verruckte zinnen,
 Dat kan ick, Gode lof! met reden overwinnen.
 Een mensch die tachtigh jaer of meer op aerden telt,
 Moet van hem zien te doen wat hem de ziele quelt.
 Uyt Prinssen edel bloet wel eer te zijn gesproten,
 Daer wordt meest over al veel blytschap uyt genoten:
 Maer echter is'er volck, dat gelt en machtigh goet
 Set voor een hoogen stam of boven edel bloet.
 Noch sijnder in het lant, die haer geluckigh houwen,
 Te nemen haer vermaeck ontrent de schoone vrouwen:
 Maer elders wordt gemeent, dat eer en hoogen staet,
 Al wat de werelt geeft, al ver te boven gaet.
 Maer als men met bescheyt het stuck wil overleggen,
 Soo kan ick dit alleen op al den handel seggen:
 Dat adel, rijckdom, lust, ja, eer naer vollen wensch,
 By niemant oyt en was als by een Christen mensch.
 Die heeft het altemael in eenen bant gesloten,
 Die heeft 'et altemael in zijnen geest genoten.
 En waerom langh verhael? Dit is mijn vast besluit:
 Pleeght hierin rechten ernst, dan heeft de werelt uyt.
 Hoe sal ick mijnen Godt ten vollen kommen prijsen!
 Hoe sal ick sijnen naem genoeghsaem eer bewijzen!
 Gansch weynigh is het volck, dat Godt dien zegen geeft,
 Dat stil en met gemack soo langh op aerden leeft.
 Hier moet ick nu een stuck de vrienden openbaren,
 Dat my in dit vertreck is onlanghs wedervaren;
 Het is verhalens weert, soo heeft het my gedocht,
 Vermits het binnen my iet goets heeft uytgewrocht:
 Het is een out gebruyck dat jonge lieden plegen,
 Die tot de Roomsche tael en kunsten sijn genegen,
 Te hebben eenigh boeck dat haer alleenlijck dient 1),
 Om daer te mogen sien den naem van menigh vriend;
 Hier in laet dan de jeught verscheyde luyden schrijven,
 Op dat van haere gunst veel teekens mochten blijven:
 Soo dat'er metter tijt soo veel geschreven staen,
 Tot dat'er niet een naem kan werden bygedaen.
 Ick hebbe soo een boeck, ontrent mijn eerste jaren,
 Op desen voet gebruyckt, en lange doen bewaren.
 Soo dat'er menigh vriend my gaf sijn eygen handt,
 Om my te mogen zijn een gunstigh liefdepant.
 Dit schrift is by geval my nu ter handt gekomen,
 En met een diep gepeys heb ick het ingenomen;
 Ick was belust te sien wat hier geschreven stont,
 En wat ick in het boeck voor oude luyden vont.
 Ick sloegh de bladers op van boven tot beneden,
 En sagh het over al tot in de minste leden;
 En vont'er namen in van alderhande slagh,
 Oock die ick van der jeught in vreemde landen sagh.
 Hier was iet te Parijs of t'Orliëns geschreven,
 Of 't was een liefdepant tot Londen my gegeven;
 Het ander scheen gestelt als ick tot Leyden was,
 Of op een ander plaats mijn eerste boecken las.
 Ick vond in al dit werck een hoop van jonge lieden
 Die my met eygen hant haer gunste quamen bieden;

Ick sag daer, naer my docht, de blom van onse jeught,
 Waer van de naem alleen my gaf een soete vreught.
 Doch my viel vorder in dat my oock dient gelesen,
 Wie dat'er hier ontrent of elders mochte wesen,
 Aen wien ick even nu mijn vrientschap mochte biën,
 Of oock van harent weegb my gunste mocht geschiën.
 Daer op laet ick met ernst mijn gantsche sinnen wercken,
 En ginck oock yeder blad met aendacht over-mercken,
 Wie dat'er wesen moght van soo een groot getal,
 Die my tot heden toe noch gunst bewijzen sal.
 Maer schoon ick overal liet sveven mijn gedachten,
 Noch vond ick anders niet als stof van droeve klachten:
 Siet van die frisse jeught, wel eer mijn's herten wensch,
 En vond ick geen die leeft, oock niet een eenigh mensch.
 Dies sprack mijn innigh hert: ick magh op heden klagen,
 Gelijk'er is wel eer geschiedt in d'oude dagen:
 Magh ick niet heden doen als Xerxes heeft gedaen,
 Om dat sijn machtigh heyr sou haest te niete gaen?
 Sijn klachte was gegrondt op dat'er sou geschieden,
 Maer my is, overmits soo veel geswinde lieden
 Nu hebben al gedaen de langh voorsiene reys,
 En ick ben heden noch in dit ellendigh vleys.
 Wat is hier d'orsaek van? ach! om mijn snoode sonden
 Ben ick by onsen Godt niet goet genoegh gevonden,
 Om uyt het ydel vleesch tot hem te mogen gaen,
 Ach! hier dient inder ernst wat anders toe gedaen.
 Doch ghy, mijn weerde ziel, danckt Godt met alle krachten,
 Die uw boetvaardigheit heeft al bestaen te wachten,
 En uyt genaed' alleen u gunt soo langen tijt,
 Dat ghy ten vollen out, ja tachtigh jaren zijt.
 Wel op dan, wacker op! en laet de werelt varen,
 En gaet een beter wegh als in voorlede jaren:
 Ja, schaft ten vollen af wat ons hier in belet,
 Maer doet het en met ernst en door een staegh gebedt.
 Ick was in goeden stant tot achtiën gansche weken,
 En was genoeghsaem vry van alle felle steecken,
 Soo dat ick toen bynaest den ganschen zomertijt
 Van quellingh was verlost, van pijn was bevrijt;
 Doch mits het jaer verliep als met geswinde wielen,
 En dat ontrent den herfst de bladers nedervielen:
 Verheft hem dit gebreck en viel my weder aen,
 Gelijk het overlangh te voren had gedaen.
 Daer stont ick toen ver stelt, want buyten mijn verwachten
 Soo was ick sonder slaep oock dickmaels gantsche nachten,
 Ick had schier vast gestelt, dat my de groote pijn
 In dit bouvalligh lijf niet meer sou lastigh zijn.
 Ick hield dat my de dood al vorens sou genaken,
 Eer ick in 't ongemack ooyt weder sou geraken:
 Maer dat was misgetast, het gingh'er anders toe,
 De pijn maeckt op een nieu mijn swacke leden moe.
 Ick heb toen met der daet in my, eylaes! bevonden
 Het vorigh ongemack, en nasmaek mijner sonden:
 Maer in het tegendeel oock wederom verstaen,
 Wat Godt, uyt enckel gunst, my sondaer heeft gedaen.
 Ick gingk tot sijnen troon als met geheele krachten,
 En peep gelijk een kraen tot in de diepste nachten.
 Ick suchte wat ick mocht als met een staegh geklagh,
 Ja, kirde menighmael gelijk een swaluw plagh.
 Oock liet ick in de kerck door alle Christen zielen
 Gebeden voor my doen die Gode wel gevielen:
 Soo dat in korten tijt mijn pijn verandert wert,
 Dat my bracht diep vermaeck tot aen mijn innigh hert.
 Wel op nu, logge ziel, wilt Godt den schepper loven,
 Een straeltjen zijner gunst gaet alle kunst te boven,
 Al wat ons goets gebeurt en is niet sonder hem,
 Hy kent ons bange noot oock even sonder stem.
 Ick hebbe nu geleert, dat met ootmoedigh suchten
 Men kan tot onsen Godt en naer den Hemel vluchten:
 Mijn pijn was wonder bangh, en dede my belet

1) Album alsoo genaemt.

Ten Hemel door den mont te senden mijn gebedt.
 Ick wiste menighmael geen woorden uyt te brengen,
 Eylaes! het bangh gequel en wou het niet gehengen:
 Doch my quam in den sin, dat oock een droeve sucht
 Kan rijzen uyt het stof tot boven in de lucht.
 Scheen dat al menighmael ons woorden blijven steecken,
 Een hart dat leynt en kermt kan door den hemel breecken.
 Ons Godt is enckel geest, hy siet ons geesten aen,
 Men kan tot sijnen troon oock sonder spreecken gaen.
 Men deed in Israël niet altijt offeranden,
 Noch most het heylich vier aldaer gedurigh branden:
 Al bidt men niet gestaegh, maer dat men somtijts swijght,
 Men voelt een reyne vlam die naer den Hemel stijght.
 Ghy hoort ons dan, o Godt! schoon dat wy niet en hijgen,
 Ja, dickmaels naer het valt geheelijck stille swijgen;
 De stemme evenwel die is uw eygen werck,
 En daerom klinckt uw lof te midden in de kerck.
 Ey, laet soo bange pijn my nimmer overkomen,
 Dat my de spraecke selfs sou worden afgenomen.
 Geeft liever hel geluyt oock aen mijn flaeuwe mondt,
 Dat ick u spreecken magh tot aen mijn leste stont.
 Dit heb ick metter daet, dit heb ick uytgevonden,
 Als dickmael van de pijn mijn tonge was gebonden.
 Nu ziel, prijst uwen Godt, tot segen soo gewent,
 Dat hy oock sonder spraeck ons heyl en gunste sent.
 Nu kom ick, lieve Godt! voor u ter neder knielen,
 En stort op heden uyt de krachten mijner zielen:
 Vermits ghy dit verdriet in my nu hebt versacht,
 En my een beter stant op heden toegebracht.
 Eylaes! mijn ydel vleesch en veelderley gebreecken,
 Die hadden wel verdient van u te sijn versteecken:
 Maer ghy, uyt enckel gunst, bepaelt uw harde straf,
 Want hebt my wederom getogen uyt het graf.
 Wie had het oyt gedacht, dat in dus hooge jaeren
 My eenigh nieuw gemack sou komen wedervaren,
 En dat de bange pijn, nu dit verswackt gebouw
 Niet ver is van het graf, in vrede laten sou?
 Siet, uyt genaed' alleen komt ghy mijn bed genaken,
 En laet my soeten troost en uwen segen smaecken;
 Wel aen dan, swacke tongh, ghy zijt op heden vry,
 En toont u metter daet om desen segen bly.
 Berst uyt tot uwen Godt, en dat met luyder keelen,
 Ghy zijt nu weér verfrist, en moet u niet verveelen.
 Ick sie nu met der daedt wat Godes troost vermagh,
 Ghy, danckt hem duysentmael en dat op eenen dagh.
 O Godt! wiens hooge maght ons is gewoon te geven,
 Om haest van hier te gaen, of langh te mogen leven;
 Ghy leydt ons nietigh mensch tot aen de bleecke doot,
 Of stelt ons wederom als buyten alle noot.
 Ghy hebt my beter stant en minder pijn gegeven,
 Vernieut oock mijn gemoet en geeft my beter leven,
 Op dat ick nu voortaan u danckbaer wesen magh,
 En roemen uwen naem oock op mijn lesten dagh.
 Hoe wel sou my nu hier die vrouwe mogen passen,
 Die met een tranenbad uw voeten heeft gewassen,
 Als voor een offerwerck en tot een danckbaer hert,
 Dat lief en aengenaem by u gehouden wert?
 Ick ben met alle kracht u schuldigh om te prijsen,
 En u een danckbaer hert gedurigh aen te wijsen;
 Ja, gansch mijn levens-tijt te loven uwen naem,
 Maer om iet goets te doen soo ben ick onbequaem.
 Wat sou mijn ydel hart, wat sou het goets versinnen?
 Wat kan ick, sondigh mensch, wat kan ick oyt beginnen?
 Ach! sonder uw behulp, soo is het enckel quaet,
 Wat my of uyt het hert of uyt den monde gaet.
 Ick bid u, Godes Soon, geeft aen mijn swacke leden
 Meer lust tot uwen dienst, meer yver in gebeden,
 Meer lust om wel te doen aen yeder Christen mensch;
 Want dat is nu het heyl dat ick van herten wensch.

Dies roep ick overluyt: ick soeck alleen te leven,
 Om u volkomen lof en eer te mogen geven;
 En ben ick des onnut, soo snijt mijn leven af;
 U geef ick dese ziel, mijn lichaem aen het graf.
 Het was een gantsche maent alreede nu geleden,
 Dat ick van dese pijn niet hart en was bestreden;
 Maer juyst een nacht daer na soo quam het ongemack,
 Dat my toen op een nieuw de soete ruste brack.
 Ick, die afkerigh was van weder sieck te wesen,
 Nam hem tot mijn behulp die sieckten kan genesen:
 Ick stelde vorder vast, ick wou geduldigh sijn,
 Want dat is rechte troost oock voor de sware pijn.
 Al wat men menschen noemt, die sijn van korte dagen,
 En die sijn overstort met veelderhande plagen,
 En dat is soo geweest tot heden op den dagh,
 Het blijkt dat onse stant niet anders wesen magh.
 't Is dwaesheyt, lieve ziel, voor ons te willen wenschen
 Een staet die Godt noyt gaf oock aen de beste menschen:
 Waer dat men immer komt, daer heerscht het ongeval,
 Ach! waer is doch het lant dat anders wesen sal?
 Dat word, geloof't vry, op aerden niet gegeven,
 Het is noyt altijt wel als in het eeuwigh leven.
 Heeft even Christus selfs sijn jongers niet geseyt,
 Dat voor hem staegh verdriet op aerden was bereydt?
 De troost die voor hem was, en door hem was begonnen,
 Was dat de werelt selfs door hem was overwonnen;
 Daer, daer is al ons heyl, ons troost, ons hoogste goet,
 Maer weet dat yeder mensch op aerden lijden moet.
 Stelt u daer in gerust, het moet alsoo geschieden;
 Daer is geen ander raet oock voor de vroomste lieden,
 Als stil en vreesaem sijn, en lijden met gedult,
 En die hier qualijck gaet dat is sijn eygen schult.
 Ick liet dien eygen stont mijn huysgenooten weten,
 Dat ick niet was gemeynt met haer te komen eten:
 En daer op giuck ick uyt en koos een eensaem velt,
 Daer heb ick dit gebed den Heere voorgesteld:
 Almachtigh Hemels Heer! ghy hadt my toegesonden
 Een droevigh ongemack, een straffe mijner sonden.
 Dat heeft my groot verdriet en pijn toegebracht,
 Maer uyt genaed' alleen heb ghy mijn druck versacht.
 Nu komt my wederom het eygen leet bestoocken,
 En 't heeft my desen nacht mijn goeden slaep gebroocken,
 Dies is nu mijn versoek, indien het mochte sijn,
 Om vry te sijn gestelt van druck en sware pijn.
 Maer soo nu dit versoek my niet en sou geschieden,
 Vermits uw hooge wil dit anders mocht gebieden,
 Voor my, ick ben een worm die voor u neder leynt,
 En heb naer uwen wil mijn harte toebereyt.
 Doet my soo 't u bevalt, en naer uw welbehagen,
 Maer geeft my recht gedult uw hant te mogen dragen.
 Al valt my naer het vleesch de pijn wat te lanck,
 Mijn geest is des getroost en geeft u grooten danck.
 Maer hoe het immers gaet met dese swacke leden,
 Gun my doch, lieve God, een deel van mijn gebeden,
 En laet geen snelle dood my rucken uyt het vleys,
 Eer dat ick voorraet heb voor soo een lange reys.
 En als ick uyt het stof ten lesten sal vertrecken,
 Soo laet uw vadersgunst mijn vuyle sonden decken;
 En vorder, als mijn ziel het lijf verlaten sal,
 Bevrijtse, lieve Godt! van 't eeuwigh ongeval.
 Ey, laetse sonder schrick voor uwen troon verschijnen,
 En leyts tot de vreught die nooyt en sal verdwijnen:
 Dan sal eerst desen geest ten vollen sijn bequaem,
 Om staegh en alle tijt te roemen uwen naem.
 Maer schoon wy menighmael aen u bestaen te klagen,
 Dat wy hier ongemack en pijn moeten dragen,
 Wy trecken evenwel dit voordeel uyt de pijn,
 Dat wy naer 't eeuwigh heyl dan gansch begeerigh sijn.
 Godt is ten vollen wijs, en wat hy komt te wercken,

Daer kan men hoogh beleyt en wijsheyt in bemercken.
 Noch segh ick boven dat: God is ten vollen goet,
 En 't is den mensche nut al wat de schepper doet.
 Wanneer ons ydel vlees geen pijn en komt te voelen,
 Dan wil 't al wederom hier onder blijven woelen;
 Maer als ons sieckte quelt, dan heerst ons beste deel,
 En wenst te mogen sien het eeuwich lantjuweel.
 Ey, let hier, lieve ziel, hoe Godt zich laet bewegen:
 Ick stracx na dit gebedt vernam een nieuwen zegen,
 Want siet, den naesten dagh mijn pijn die verdween,
 Schoon datse wonder hart en gantsch verdrietigh scheen.
 Ick dank u, lieve Godt! met al mijn gansche krachten,
 En geef u grooten lof met alle mijn gedachten;
 Ghy, zuyvert mijn gemoet van alle vuyl bejagh,
 Op dat ick uwen naem voor eeuwich dancken magh.
 Ick heb soo langh geleefd dat ick des werelts sat ben,
 Te meer ick metter daet haer wispelturigh rat ken.
 O Godt! verlost mijn ziel van dit ellendigh vleys,
 En gunt my rechten troost ontrent de leste reys.
 Bevredicht mijn gemoet, en laet mijn harte smaecten,
 Wat in uw koninckrijk de reyne zielen maecten;
 En als dit lichaem sterft, ontfanght dan mijnen geest,
 En leyt hem verder aen tot in het eeuwich feest.
 Ey, laet ons dan met ernst ons gansche wezen siften,
 En voor al besigh sijn met Goddelijcke Schriften;
 Al wie dat heyligh boeck gedurigh overleest,
 Die moet haest beter zijn, al is hy quaet geweest.
 Ghy moet aen allen kant en evenstaegh beletten,
 Wat ons of aen het lijf of ziele kan besmetten;
 Wie hier op neerstigh let, die krijght een stil gemoet,
 En rijst hier uyt den stof tot aen het hoogste goet.
 Ghy moet niet droomigh zijn, maer dient gestaegh te waecken,
 En tot de leste reys uw leden vaerdigh maecten.
 Daer is toch anders niet dat ghy hier onder wacht,
 Als door een snelle dood voor Godt te zijn gebracht.
 Biedt weduwvrouwen aen, biedt vaderloose weesen,
 Die onrecht wiert gedaen, en boose luyden vreesen,
 Biedt waer het noodigh is uw troost en onderstant,
 En al met bly gemoet en met een open hant.
 Wie hongert, geeft hem spijs, wie dorstet dootse laven;
 Al wat de mensch besit sijn Godes eygen gaven:
 't Is niet voor u alleen, wat ons de Hemel sendt,
 Godt, die het al verleent, die moet'er sijn gekent.
 Maer buyght oock uw gemoet ontrent geringer saecken,
 Wilt, is het niet gedaen, uw laetste wille maecken:
 Stelt wat uw meeningh is in soo een klaren dagh;
 Dat al het naeste bloet in ruste blijven magh.
 Of my dan sware pijn of sieckte komt bestormen,
 En of dit lichaem wordt tot spijs voor de wormen,
 Daer is maer kleyn verlies en voor een korten tijt,
 En ghy sult onderdies van onheyl sijn bevrijdt.
 Godt sal eens wederom, tot beyder vergenoegen,
 Het lichaem met de ziel te samen komen voegen,
 En dit ellendigh vleys, een woonplaets van de pijn,
 Sal dan geen slave meer, maer Godt een vrylaet zijn.
 Let op des Heeren dagh, die eenmael staet te komen 1),
 Hy dient voor al bedacht en waer te sijn genomen:
 Want 't is een groote dagh, die noyt de wijste man
 Begrijpen naer den eysch, en oyt beschrijven kan.
 Een dagh van openingh, een dagh van openbaringh,
 Daer was noyt zonneshijn die ooyt soo wonder klaer gingh.
 Te recht heeft Godes woort dien dagh alsoo genaemt,
 Het is de rechte naem die hem alleen betaemt.
 Want soo een openingh sal niemant wedervaeren,
 Al leeft hy duysentmael, ja hondert duysent jaren:
 Siet, in voorleden tijt en is het noyt gesien,
 Dat op den jonghsten dagh ten lesten sal geschiën.

1) Verhael van den jonghsten dagh.

Des Hemels hooge troon en noyt gestreckte paelen,
 Haer wonderbaer verwulf en haer vergulde zaelen,
 Die sullen haeren glans vertoonen over al,
 Alwaer Godts eygen soon oock dan verschijnen sal.
 Niet Godes Soon alleen, maer duysent reyne scharen,
 Die sullen nevens Hem haer komen openbaeren,
 En toonen in de lucht des Hemels groote macht,
 Die noyt naer rechten eysch de werelt heeft bedacht.
 De graven algelijck, daer in de dooden slapen,
 Die sullen over al met open monde gapen,
 Ja, dringen uyt het stof en brengen aen den dagh,
 Dat scheen te zijn verrot en in het duyster lagh.
 De zee zal insgelijcks haer dooden openbaeren,
 Die in haer souten stroom wel eer verdroncken waren;
 Dies sal een machtigh volck hem toonen op de strant,
 Al was't menigh jaer begraven in het zant.
 Noch sullen opengaen de wonderbare boecken,
 Die Godt ten vollen kent oock sonder ondersoecken;
 Want daer in schuyt een worm die boose menschen knaeght,
 En over haer bedrijf en haren handel klaeght.
 De Hel sal open gaen, om op te mogen slocken
 De werelts vuyl en al haer geyle bocken;
 Want op des Heeren woort sal al het vuyl bejach
 Verstuyven in den poel, die noyt geen licht en sagh.
 Haer sullen even dan de Schriften open geven,
 Die eer de werelt stont de Schepper heeft geschreven:
 Een stuck, dat Godes woort het boeck des levens hiet,
 Geluckigh is de mensch die hierin plaets geniet!
 En, met een woort geseyt, hier sal niet zijn verswegen
 Oock dat veel duysent jaer verholen heeft gelegen;
 Al wat'er in 't geheym van iemants harte lagh,
 Dat sal dan zijn gesien als in een klaren dagh.
 Geen rijck of machtigh vorst, en magh hier immer dencken,
 Dat hy des rechtters oogh sal winnen door geschenken:
 Hier wert niet eens gelet op gelt of machtigh goet,
 Maer op een reyne ziel in Christus zuyver bloet.
 Het gaet hier geensins toe als in voorlede tijden,
 Wie hier wert afgekeurt die moet voor eeuwich lijden
 De straf van 't helsche vier; doe Christus eerstmael quam,
 Verkeerde hy by 't volck als Godts onnosel Lam;
 Toen heeft de tijt geweest, toen plaetse van genade,
 Maer als hy wederkomt dan is de boet te spade:
 Want hy sal als een leeuw dan komen aen den dagh,
 Ja, strength en deftigh zijn gelijk een rechter plagh.
 Hier baet dan geen beklagh, geen kunst van listigh vleyen,
 Geen ootmoet, geen berouw, geen druck, geen deerlyck schreyen;
 Al dat komt dan te laet, de pael is vast geset,
 Wat hier de Rechter seyt dat is een stale wet.
 Schoon iemant sich behelpt met veelderley getuygen,
 De Rechter is te strength, en 't recht is niet te buygen.
 Hy spreeckt sijn vonnis uyt niet naer een ander seyt,
 Vermits een yeders hart voor hem als open leyt.
 Godt dient te sijn gesocht terwijl hy is te vinden,
 Ghy, seylt te rechter stont en met bequame winden:
 Siet, hier is nu de tijt die ons dient uytgekocht,
 En wat men namaels doet dat is om niet gesocht.
 Ghy, gaet dan niet te werck gelijk de dwase maeghden,
 Die werden niet gehoort hoewelse deerlijck klaeghden:
 Ghy, spoeyt u tot het feest al eer de deure sluyt,
 Want die hier komt te laet, die blijft'er eeuwich uyt.
 Die zijn gelijk het dient, die sullen zich vertoonen,
 Die sal Godt gunstigh zijn en uyt genade kroonen,
 Met glans die duren sal tot in der eeuwigheyt,
 En dit sal overluyt hen werden aengeseyt.
 Komt, komt, gezegent volck! mijns Vaders uytverkoren,
 Genood tot dese feest al eer ghy waert geboren,
 Besit het koninghrijk dat voor u was bereydt,
 Eer dat het onderwerck des werelts was geleyt.
 O vriendelijck gespreck! o soetheyt boven maten!

Veel soeter aen de ziel als duysent honigraten,
 Wat salder voor een vreught dan rijsen in den mensch,
 Die dan eert hebben sal dien vollen hartenwensch?
 Hoe sulje, lieve ziel, na desen tijd verlangen!
 Hoe sult g'uw ouden vrient het lichaem dan omvangen,
 En grijpen in den arm, als ghy dit nietigh stof
 Sult fris en jeughdigh sien in Godes eeuwich hof!
 O wat is daer een heyl! beminde ziel, men vint'er
 En leven sonder ent en somers sonder winter,
 En blijtschap sonder leet en hooghheit sonder pracht,
 En liefde sonder haet en dagen sonder nacht.
 Daer heerst geen ouderdom, maer staegh geswinde leden,
 Daer is het diep geheym de woonplaets van de reden.
 Gesontheyt sonder pijn en voorspoet sonder nijt,
 En blijdschap sonder leet en vreughde sonder strijt.
 Wat dient'er meer geseyt? wat wy en alle menschen
 Begeeren tot vermaeck of immer kunnen wenschen,
 Sal hier te vinden zijn, en dat voor alle tijt:
 Wel aen dan, staet'er naer, en dat met staeghe vlijt.
 Maer Godt te mogen sien in sijn oneyndigh wesen,
 Waer van den rechten gront noit mensch en heeft gelesen,
 Dat is de grootste vreught, die iemant dencken kan;
 Schoon hier de werelt swijght, den Hemel klinckt'er van.
 Maer seght nu, lieve ziel, wie sal hier toe geraecken?
 Wie sal dit wonder heyl ten lesten mogen smaecten?
 Het is soo wonder groot en buyten alle maet,
 Dat dickmael ons gemoet hier op in twijffel staet.
 Op datje nu ter tijt mooght recht verseeckert wesen,
 Dat Godt uw schuldigh hert van zonden sal genesen,
 Soo schort uw lenden op, en kiest een reyner baen,
 Als uw verdwaelde jeught voor desen heeft begaen.
 Laet ons dan, lieve ziel, ons innigh wesen siften,
 En klaren ons gemoet van alle quade driften;
 Op dat voortaan van ons niet kome voor den dagh,
 Als dat aen onsen Godt bevalligh wesen magh.
 Roept staegh in uw gebedt: wanneer doch sal het wesen,
 Dat ghy, almachtigh Godt! mijn ziele sult genesen?
 Siet, dit uytwendigh deel is uytermaten swack,
 En 't is my nu voortaan gelijk een lastigh pack.
 Wat ick op heden ben, staet wegh te zijn genomen,
 Oock van de minste koorts die my sal overkomen:
 Ick sie een haestigh lijck, ick sie, van heden af,
 Ick sie een swarte baer, ick sie een open graf.
 Ick wacht uw saligheyt, ick wacht uw hooghsten segen,
 Wat staet my, lieve Godt! wat staet my nu te plegen,
 Wat staet my nu te doen, en dat tot uwen lof,
 Eer dat ick henen ga en worde nietigh stof?
 Mijn ziel! ons tijt verloopt, dus wilt u dapper haesten,
 Ootmoedigh zijn voor Godt en weldoen onsen naesten:
 Dat is voortaan een werck dat op uw wesen past,
 Want dat stelt uw beroep en uw verkiesingh vast.
 Laet daer op uw gemoet en al de zinnen werken,
 En hout dat onse Godt uw voorstel sal verstercken.
 O Godt! geeft aen mijn hert de voorsmaeck van de vreught,
 Die na dit ydel vleesch de ziel dan eerst verheught!
 Al wie boetvaerdigh is die moet op Godt betrouwen,
 En op sijn vader-gunst als op een rotse bouwen;
 Het is een laegh gemoet en nederslachtigh hert,
 Dat noyt by hem versmaet of uytesloten wert.
 Hy roept: indienje zijt met sonden overladen,
 Komt tot mijn lieven Zoon, hy sal uw hart versaden,
 Verlichten uw gemoet van soo een swaren last,
 En wat hy eens belooft dat staet gedurigh vast.
 Ghy meught dan, lieve ziel, op uwen Godt betrouwen,
 De gunst u toebereyt en sal hem noyt berouwen;
 En weest dan niet verschrickt, al zijn uw zonden groot.
 Hy sal uw Trooster zijn, oock in uw hooghsten noot.
 Siet, Godt sal nimmermeer van sijne tafel weeren,
 Die in sijn harte voelt een yverigh begeeren,

Van gaven hier bequaem, van ootmoet, van berou,
 En van een vast geloof, het grontstuck van 't gebou.
 Wie hier toe naer den geest ten vollen is genegen,
 Die heeft in sijn gemoet, die heeft alreë verkregen
 Dat wonderbaer juweel dat ons voor Godt vereert:
 De mont der waerheyt selfs die heeft'et my geleert.
 Die recht boetvaerdigh is, die mach tot Godt genaecken,
 Hy sal hem voor gewis sijn gunste laten smaecten:
 Niet die rechtvaerdigh schijnt, en sich daer op verlaet,
 Maer een verslagen hert is Godes verkoren saet.
 Siet, Godes eygen Soon die is tot ons gekomen,
 En heeft te rechter tijt de menscheyt aengenomen;
 Op dat hy met sijn leer, en door sijn heyligh bloet,
 Ons zielen brengen sou tot aen het hooghste goet.
 Hy spreeckt de sondaers aen: komt al die zijt beladen,
 Komt in mijn zuiver bloet uw dorre ziele baden:
 Dit leert hy over al, dit roept hy overluyt,
 En 't is sijn eygen woort, en Godes hoogh besluyt.
 Hy, die de sondaers roept en harer wil ontfermen,
 Die sal hem gunstigh zijn, en sijner oock erbermen
 Die nu boetvaerdigh is en alle sonden haet,
 En met de gantsche kracht tot sijn Verlosser gaet.
 Hy die een herder is, en sijn verdoolde schapen
 Soeckt uyt het woeste bos by een te mogen rapen,
 Sou die wel eenigh vee onthouden sijnen stal,
 Wanneer het evenselfs tot hem genaecken sal?
 Neen, neen, soo doet hy niet, die schapen plach te hoeden;
 Hy sal, in tegendeel, hy salse liever voeden,
 En brengen in de kooy, gelijk een harder plach,
 Op dat geen wreden wolf haer immer deeren mach.
 En laet uw bange ziel met wanhoop niet beladen;
 Maer neemt tot uwen troost het minste van de zaden:
 Weet, dat een kleyn geloof oock Godt behagen kan,
 Niet yder Christen mensch is stracx een deftigh man.
 Siet, wat een swack gemoet wordt dickmael ondervonden
 By die oock met de ziel aen Godt versegelt stonden:
 Ghy daerom, treurigh hert, als ghy in twijffel staet,
 Roept: Jesus, Godes Zoon komt mijn geloof te baet!
 De loose Belsebul die wil ons dickmael siften,
 En brengt ons in het hoofd een deel verboste driften,
 Maer Christus bidt voor ons, soo dat sijn boose list
 Haer wit, haer oogemerck, haer slimme laegen mist.
 Wat oyt de Duyvel brouwt, 't en sal hem niet gelucken,
 Hy kan noyt eenigh schaep uyt Godes handen rucken:
 Al is de kudde kleyn, veel lammers wonder teër,
 Het oogh dat voor haer waeckt, dat sluymert nimmermeer.
 Wie dorst naer Godes heyl en hongert naer de waerheyt,
 Die is van heden af deelachtigh aen de klaerheyt,
 Die Godt sijn kinders sent als tot sijn's hertenwensch;
 Wie hier recht dorstigh is, dat is een zaligh mensch.
 De swackheyt, lieve ziel, die van u dient gedreven,
 Dat ghy, die Godt alleen nu zijt gesint te leven,
 En die sijn goeden wil met staeghen yver doet,
 Noch eenigh wangeloof in uwen boesem voedt;
 Dat ghy noch zijt beducht, dat Godt om uw gebreecken,
 Die ghy noch in u voelt, voor eeuwich magh versteecken:
 Of dat sijn vadergunst, niet hier en over al
 Al wat ons zaligh is ten vollen geven sal;
 Siet, dit is twijffel slaen aen Godes eygen waerheyt,
 Die in sijn heyligh Woort voor ons soo wonder klaer leyt:
 Sijn goetheyt evenselfs wordt hier door als verdacht,
 Van beyde, lieve ziel, dient ons te zijn gewacht.
 Hoe, is 't niet over al in Godes boeck te lesen,
 Dat hy een vrome ziel sal eeuwich gunstigh wesen?
 Ja, Godt spreeckt hier gestaegh soo klaer en open van,
 Dat yder dit geheym met handen voelen kan.
 Hy sweert als met een eedt, van noyt te sijn verbolgen
 Op hem, die sijnen wil genegen is te volgen.
 Ghy, soo uw swack gemoet hier noch in twijffel staet,

Ontfanght dan noch een woort als voor den besten raet:
 En laet, geminde ziel! uw oogen noyt ontwaecken,
 Of wilt als op een nieuw tot uwen Godt genaecken.
 Bidt hierom watje kunt en houdt gedurigh aen,
 En wilt op uwen Godt als op een rotse staen.
 Ghy seyt ons hoeder, Heer! wy uw verdwaelde schapen,
 Die moed' en dorstigh zijn, en naer uw zegen gapen,
 En kloppen aen de stal. Ghy, opent haer het slot,
 Want even wat wy doen dat is op uw gebodt.
 't Is uw gewoonte niet uw ooren toe te stoppen,
 Als iemandt voor de deur in ootmoet komt te kloppen:
 Oock is my wel bekend, dat ghy niet stil en sit,
 Wanneer een droevigh hart om uw genade bidt;
 En die hen naer den eysch het soecken onderwinden,
 Verkrijgen het geluck om u te mogen vinden;
 En waerom meer geseyt? ghy toont ons over al,
 Dat wie tot u genaecht uw troost genieten sal.
 Als ick mijn doen bemerck, dan ben ick buyten rade,
 Mijn gansche troost alleen bestaet in uw genade:
 Dat is mijn eenigh heyl, en soo my dat ontviel,
 Soo wist ick geen behulp voor mijn benaude ziel.
 Maer ghy hebt ons geseyt, en dickmaels oock gesworen,
 Dat wie hier op vertrouwt noyt staet te zijn verloren.
 Het is uw lieve Soon, het is sijn heyligh bloet,
 Dat ons onweerdigh volck den Hemel open doet.
 Hier op wil ick alleen mijn hoop en steunsel setten,
 Laet dat geen swack gemoet of wanhoop my beletten;
 En siet, met desen troost soo reys ick onbevreesd:
 O Godt, als ick vertreck, ontfanght dan mijnen geest!

Nu heb ick noch een woort hier tot besluyt te seggen,
 Ick laet'et yeder een met oordeel overleggen;
 Doch wie het ondersoect, of wie het overleyt,
 't Is even soo gebeurt, gelijk hier is geseyt.
 Ick heb nu achtien jaer een lastigh pack gedragen,
 Maer geen van mijn geslacht of van mijn naeste magen,
 En is op mijn versoeck, oock niet door mijnen raet,
 Gebracht tot eenigh ampt, of eer of hoogen staet.
 De zegen die my Godt in tijdelijcke saecken
 Heeft eertijts toegevoeght, en dickmael laten smaecken,
 Quam niet uyt eenigh ampt dat ick eens had bekleedt,
 De loon daertoe gestelt en was niet al te breed.
 Dat my meest voordeel gaf, dat quam my van het dijcken,
 Als wy den souten stroom bedwongen om te wijcken:
 Hier kocht ick schorren toe, of langh verdroncken lant 1),
 Dat ick dien eygen tijt genoegh te koopen vant.
 Ick vingh oock handel aen met Kloosters en Abdyen,
 Om van den souten gront haer goet te mogen vryen.
 En als, door Godes hulp, de zee was overheert,
 Wiert somtijts onse pacht in eygendom verkeert.
 Daer leyte een kleyn gehucht, dat Biervliet is geheten,
 Hier voortijts hoogh beroemt, maer nu byna vergeten,
 Het tienderecht aldaer quam my ten vollen toe,
 Eerst kleyn, en daer na groot, en niemant weet'er hoe.
 't Was van geringe prijs al wat daer plagh te groeyen,
 't Scheen water altemaer wanneer het quam te vloeyen:
 Al wat'er was ontrent was maer een dorre reë,
 Zoo dat het maer en scheen een mishoop in de zee;
 Maer als de Passageul, met haer verheven randen 2),
 Ten vollen was geslecht en lagh als dorre stranden,
 Toen wies eerst Biervliet aen vermeerderd door den vloet,
 Soo wierde metter tijt de soute Gorsingh soet.
 Siet, aenwas is een dingh, dat sonder ons gevoelen
 Komt sijgen uyt de see en aen den oever spelen,
 Al schijnt het eerst maer sant en niet als enckel blick,
 Het neemt gedurigh toe, en wert ten lesten slick,

En daer na wast'er gras; een stel van hondert schapen
 Die kander naderhant haer noodigh voetsel raepen,
 Tot dat het op het lest verandert sijnen naem,
 En even metter tijt tot dijcken is bequaem.
 Dit heb ick even selfs in Biervliet sien gebeuren,
 Ey, waerom sal de mensch om Godes geessel treuren?
 Siet, dat men misval noemt of wel een swaer verdriet,
 Dat keert haest anders om, wanneer het Godt gebiedt.
 Die van sijn kinders zijn, die moeten alle dingen,
 Tot aen de woeste zee, tot aen de dorre klingen,
 Al schijnt het anders niet als leet of droeve pijn,
 Die moet het op het lest een heyl en zegen zijn.
 De leeuw, het grousaem beest, dat Samson wou verscheuren,
 Daer sagh men metter tijt iet anders van gebeuren;
 Want in den hollen balgh en uytgesperden mont,
 Daer was het dat men wasch en soeten honingh vont.
 Siet, Godt heeft even dit my laeten overkomen,
 En ick was toen het viel van droefheyden ingenomen;
 Maer als ick 't naderhant met oordeel over sagh,
 Toen wrocht Godt even hier gelijk hij eertijts plagh.
 De polders alle vier, die waren doorgesteecken,
 De sloten, eertijts versch, dat waren soute kreecken;
 De landen, eertijts gaaf, die stonden opgespert,
 Soo datse niemant sagh als met een droevigh hert.
 Mijn ziel! wat u ontmoet, wilt staegh op Godt betrouwen,
 En wilt van ongedult uw sinnen wederhouwen:
 Hy, die u heeft bewaert ontrent uw dommen tijt,
 Die sal uw steunsel sijn nu ghy bouvalligh zijt.
 Siet, Biervliet, hier gemeld, sijn in voorlede jaeren,
 Door Godes hoogh beleyt, veel dinger wedervaeren:
 Hier is een wacker volck al over langh geweest,
 Gelijk men heden noch in d'oude boecken leest.
 De stadt van Constantijn 1) die kan het ons betuygen,
 Sy most voor Vlaems gewelt haer trotse torens buygen,
 De keyser Balduyn heeft uyt de naaste kust,
 Doch meest uyt dese stadt, een leger uytgerust.
 Dat heeft die groote stadt gewonnen van de Turcken,
 Hoe seer sy sijn gewoon op hare macht te snurcken.
 Want siet, het Biervliets heyr heeft moet en macht gehadt,
 Tè dwingen met gewelt die wijtberoemde stadt,
 Haer vendels even selfs te rucken van de wallen,
 Te springen van de muur, en in de stadt te vallen,
 Het rot van Mahomet soo vinnigh op te slaen,
 Dat niemant van den hoop en dorste blijven staen.
 Siet, Biervliets burglary dat waren rappe gasten,
 Gewoan oock in de zee te klimmen op de masten,
 Die hebben even hier haer moedigh hart getoont,
 Soo dat haer vroom bedrijf met zegen is gekroont.
 Een schilt, dat weerdigh is om eeuwiglijk te leven,
 Is om soo vromen daet aen Biervliet toen gegeven;
 Ey siet, vier Griexsche Beën 2) ontrent een bloedigh kruys
 Droegh dit manhaftigh volck haer tot een wapen t'huys.
 De groote Balduyn heeft Godt des lof gegeven,
 Mits hy door sijn behulp tot keyser was verheven.
 Wel Biervliet, sooje Godt sijn eere geven wilt,
 Vernieut nu dit geluck, en voert noch desen schilt.
 Noch heeft hier seecker man een dienstigh stuck bevonden,
 Dat in den ouden tijt geen vissers oyt verstonden;
 Het was een noodigh werck en niet voor ons alleen,
 Het baet tot heden toe de werelt in 't gemeen.
 Den haringh die men vingh en kon niet lange duren,
 En scheen maer kost te sijn voor onse nageburen:
 Want soo men desen visch hout weynigh dagen lanck,
 Soo wordt hy gansch onnut en is maer enckel stanck.
 Maer Beuckels heeft voor eerst den haringh leeren kaecken 3),

1) Constantinopelen.

2) Beën; de letter B.

3) Willem Beuckels, Borger tot Biervliet, is geweest de eerste vinder van Haringh kaecken.

1) Dit is gevallen in 't beginsel van den twaelfjarigen Treves.

2) Passageul, Juffr. Catalina: Polders gelegen by Isendijcke.

Dat is van alle slijm de vis gesuyvert maecken:
 En als dat was gedaen, soo nam hy matigh sout,
 Dat alle dingh bewaert en in sijn wesen houdt;
 Dat stroyd' hy in een vat, en daer uyt is begonnen,
 Te packen desen visch in wel gemaecte tonnen;
 Een stuck van groot gebruyck, want daer uyt is geschiet,
 Dat oock het verste lant sijn nutten vond geniet.
 Wel Beuckels, weest gegroet! uw graf dat dient verheven,
 Op dat uw goede naem hier na sou mogen leven:
 Het is een out gebruyck: hy dient te sijn vereert,
 Die aen onkundigh volck bequame dingen leert.
 Nu Biervliet, schept een moet, want ghy begint te groeyen,
 Uw winter is voorby, ghy sult eens weder bloeyen.
 Men siet het menighmael, dat na een lange druck,
 Godt weder zegen geeft, en sendt een groot geluck.
 Maer uyt dit dijckers werck, hoe kan het anders wesen?
 Is menigh swaer proces en hart verschil geresen,
 Waer van ick heden selfs wel achttien tellen kan,
 Die ick of voor het hof of ander rechter wan.
 Maer dit was niet genoegh, want als de soute landen
 Nu waren vers gemaect en dat met vaste banden,
 Soo viel men aen den bouw, en saeyd'er koolsaet in,
 En was't geen harden vorst, soo bracht het goet gewin.
 Maer was de winter scherp, en dat de jonge spruyten
 Bevoren op het velt te midden in de kluyten,
 Dan gingh men met het lant een ander voordeel doen,
 Men saeyd'er winter-garst, of Vlaemsche sucroen,
 Of vlas of roode terw, naer d'onervaren lieden
 Of brachten in het hooft, of oock met oordeel rieden;
 En was dan 't edel graen ter beurse wel gewilt,
 Soo was ons vorigh leet van stonden aen gestilt.
 Geen stadt heeft my verrijckt, geen staet heeft my gegeven,
 Daer op ick nu ter tijt mach stil en matigh leven;
 Geen handel gaf my winst, geen Indisch gulde ree,
 Godt heeft my goet verschaft als midden uyt de zee.
 Hem sy voor eeuwich danck! Ick ben door hem bejegend,
 Als door hem Israël voor desen is geseigent.
 Hy deed eens 't roode meyr als vast gebreydelt staen,
 Op dat'er Abrams volck mocht vry en seker gaen.
 Maer als daer Pharoos heyr, en al haer wapens bloncken,
 Soo is dat moedigh volck tot in den gront gesoncken;
 In voegen dat de vorst, die maer op voordeel dacht,
 Is in den souden stroom ellendigh omgebracht.
 Siet, t'wijl ick heb gedijckt heeft Godt de zee gedwongen,
 Soo datse tegen ons noyt uyt en is gesprongen;
 Ja, dat men noyt een storm op onsen dijck vernam,
 Het water was gedwee gelijk een tanger lam.
 Daer isser veel geweest, die hebben willen dijcken,
 Maer hebben voor de zee met schade moeten wijcken:
 Soo dat haer beste goet, haer gelt, en gansche macht
 Is door een swacken dijck heel in den stroom versmacht.
 De zee en haer gevolgh, een woonplaets van de winden,
 En laet haer niet te licht door menschen handen binden;
 Hier wort niet uytgerecht als met een groot geweld,
 Door kloeck en handigh volck, en dat niet sonder gelt.
 Ick heb my noyt bemoeyt om wel te leeren kuypen,
^k En hebbe niemandts ampt oyt willen onderkruypen.
 Oock heb ick uyt den staet mijn voordeel noyt gesocht,
 Geen schat daer uyt vergaert, geen landen aengekocht.
 Een hoopje sants alleen met groente nu bewassen 1),
 Dat heeft my recht gedocht op mijn beroep te passen,
 Om dat het niet te ver, maer by den Hage lagh,
 Daer yeder met gemack en veerdigh komen magh:
 Dit heb ick aengekocht, dit heb ick laten bouwen,
 Dit heb ick menigh jaer met kosten onderhouden:
 Hier vind ick mijn vermaeck als in het enkel sant,
 En waer sich Hollandt streckt heb ick geen ander lant.

De staet heeft, door versoeck, aen my de macht gegeven
 Dat ick hier buyten sorgh magh onbekommert leven;
 Ja, heeft my toegestaen, vermits mijn ouden dagh,
 Dat ick nu binnens huys een tempel bouwen magh;
 Dit's even soo geschiedt, nu heb ick wijse lieden
 Die mijn en mijn gesin haer dienste komen bieden,
 En spreekken Godes woort met ongehoorde vlijt,
 Hier nood' ick yeder een die hier begerigh sijt.
 Hier rest nu noch een stuck, die ick schier hadt vergeten,
 En 't is nochtans een stuck dat ick behoort te weten:
 Siet, in de kloosterkerck heb ick een graf gekocht,
 En daer is overlangh mijn huysvrouw in gebrocht.
 O Godt! laet even daer voor my een rustplaets wesen,
 Als ghy van 't ydel vleesch mijn ziele sult genesen,
 En om daer haest te sijn, des ben ick nu belust,
 Mits daer mijn wederhelft en haer gebeente rust.
 Doch soeck ick niet alleen om daer te sijn begraven,
 Maer wens benefens haer mijn ziel te mogen laven
 Met konincklijke dranck, die Christus heeft gemenght,
 En die hy nu ter tijt de reyne zielen schenckt;
 Ja, Godt te mogen sien in sijn oneyndigh wesen,
 Dat noyt een eenigh mensch ten vollen heeft gepresen,
 Dat oock de beste ziel noyt recht en heeft bedacht,
 Maer tot op heden toe met groot verlangen wacht.
 Wel aen nu, lieve ziel! wilt u reysvaerdigh maecken,
 Om 's hemels eeuwich heyl met haest te mogen smaecken:
 Leght wat het vleesch gelijckt en alle lompen af;
 En acht de werelt selfs niet meer als enkel kaf.
 Maeckt staegh, wat ghy bedrijft, by Godt te mogen wesen,
 En wilt om soo te doen sijn woort gedurigh lesen:
 Bouwt hier op uw geloof, want 't is een vaste gront,
 Waer door ghy met den geest tot hem genaecken kont.
 Bouwt in uw hart een kerck, en offert uw gebeden,
 En woont in dat vertreck als met de gansche leden:
 Ghy kont des Heeren werck met stille sinnen doen,
 Of op een dorre strant, of in het jeughdigh groen.
 Ghy kont uw beste pant gestaegh aen Godt bevelen,
 Of daer de jonckheyt malt, of daer de kinders spelen.
 Hebt staegh, alwaerje zijt of wat een ander doet,
 Den Hemel voor het oogh, en Godt in uw gemoet.
 Spreekt met hem, draeght hem op bywylen droeve klachten,
 By wylen wederom uw soetste nagedachten,
 Beveelt hem uwe ziel alwaer het wesen magh,
 Al waer het duysentmael, en dat op eenen dagh.
 Seght tot hem: lieve Godt! wanneer doch sal het wesen,
 Dat ghy mijn treurigh hert ten vollen sult genesen?
 O geeft, dat ick voortaan geen werelt meer en ken,
 Mits dat ick maer alleen aen u versegelt ben.
 Och, of ick nu eens mocht geheele dagen weenen,
 Maer niet om bange pijn aen lijf of dorre beenen,
 Want dat, naer mijn begrijp, is maer een slecht bedrijf,
 Dat kinders kunnen doen en oock een treurigh wijf.
 Ick wensch een heyligh nat oock met geheele plassen,
 Dat eertijts Godes Soon de voeten heeft gewassen.
 Ick wensch een tranenvloet, een soet en krachtigh vocht,
 Dat u mijn danckbaer hert eens recht betuygen mocht.
 Mijn ziel in tegendeel, onthoudt u van te weenen,
 Als ghy iet quaets gevoelt aen 't lijf of aen de beenen:
 Neen, neen, om soo een quaet en stort niet eenen traen,
 Maer weent van herten, weent, als ghy hebt quaet gedaen.
 Laet dan, gelijk een beeck, uw tranen nederschieten,
 Al is het droevigh nat, ten sal my niet verdrieten:
 Ons tranen, soo gestort, die geven meerder deught
 Als al wat blijdschap hiet, te midden in de vreught.

Maer ghy, almachtigh Godt! als ghy sult dienstigh vinden
 Dat ghy van desen romp mijn ziele sult ontbinden,
 Maet dan uw soeten troost van my niet verre sijn:
 Vermeedert mijn geloof en mindert alle pijn!

1) Sorgh-Vliet.

En als mijn moeden geest sal uyt de werelt scheidyden,
 Soo laet hem uyt het stof tot uwen thron geleyden,
 En doet ons dan de gunst, om Christi suyver bloet,
 Om staêgh te mogen sijn ontrent het hooghste goedt.
 Maer tot op heden noch is my hier plaets gegeven,
 Om met een stil gemoet mijn dagen af te leven;
 Op, doffe sinnen, op! en klînt tot uwen Godt,
 Al wat de wereld geeft en is maer enckel spot,
 Maer enckel spoockery, die voor ons menschen oogen
 Iet dat vry wonder schijnt by wijlen komt vertoogen:
 Maer, als men 't recht doorsiet, wat is het dat men vint?
 Een schim, een roock, een wolck, een damp en schrale wint.
 Wanneer in Godes woort een stil en rustigh leven
 Voor ons werd afgemaelt, en naer den eysch beschreven,
 Soo wordt de wijngaertranck, ter eeren van het velt,
 Soo wordt de vijgeboom gemeenlijk voorgesteld;
 En onder 't groene loof van dit gewas te rusten,
 Dat hielt men toen ter tijt als voor gewenste lusten:
 Dies hiet gantsch Israël, oock in 't beloofde lant,
 Haer soetst' en beste tijt wanneerer wiert geplant.
 Men sprack van geen tapijt of diergelijke dingen,
 Geen leer met gout bedeckt, die in de kamers hingen,
 Het lant en sijn gevolgh, een vry en open locht
 Was toen het schoonste dingh dat iemant wenschen mocht.
 Ick neem op desen voet het velt en buytenleven,
 Dat my, na langen tijt, ten lesten is gegeven:
 Dies bid ick mijnen Godt, als uyt mijn's herten gront,
 Dat ick het hebben magh tot aen mijn leste stont.
 De wijse Salomon, tot aen sijn oude dagen,
 Eer hy in vrent bejach met vrouwen was beslagen,
 Nam dickmael sijn vermaeck oock in het minste kruyt,
 Dat uyt een schrale gront of uyt de muren spruyt:
 Hy sprack van houtgewas gesproten aen de stroomen,
 Van hagen om den thuyt, van hooge cederboomen;
 Hy sprack van alle dingh, en op soo vasten gront,
 Dat yeder die het las in all's verwondert stont.
 Wel, heeft die groote vorst soo goeden smaeck gevonden
 In kruyden, boompewas, en wel beplante gronden;
 Een vorst, die krijgen kon, en had in sijn gebiedt
 Al wat tot vreughde dient en al dat wellust hiet:
 Soo schijnt in dit bedrijf al vry wat soets te wesen,
 Om dat de wijsten selfs den lantbouw wonder presen;
 Mijn ziel, danckt onsen Godt, dat, in uw dorren tijt,
 Ghy noch in groente woont, en niet te dor en sijt.
 Dies vangh ick heden aen en segh: Oneyndigh wesen!
 Almachtigh eeuwich Godt! naer waerde noyt gepresen,
 In u alleen bestaet de welstandt van den mensch,
 In u alleen bestaet mijn troost en hartenwensch.
 Ghy hebt een wichtigh pack van desen hals genomen,
 Daer ick langh had gewenst eens af te mogen komen,
 Nu, door uw vadergunst, ben ick'er van ontlast,
 En heb oock dese plaets die op mijn wesen past.
 Wat heb ick nu te doen als u alleen te dancken,
 Tot ick bewonen sal een huys van seven plancken?
 Als u met rechten ernst te bidden evenstaêgh
 Van my te willen doen, daer van ick heden klaegh?

BESLUYT.

Siet daer een kort begriyp van al mijn vorigh leven,
 En 't sal misschien iet goets aen iemant konnen geven:
 Maer soo ick desen wegh noch eenmael had te gaen,
 Ick dede menigh dinck dat nu is ongedaen.
 Oock liet ick dit en gunt, dat ick heb ondernomen,
 Om dat het naderhant my qualick is bekomen,
 Eylaes! des menschen breyn is maer een swacke stof,
 Mijn ziele, weest bereyt en scheidt'er willigh of.
 Wel, al dat is geweest en noch veel hondert saecken,
 Daer van ick geen gewagh hier ben gesint te maecken,
 Maer hoe het certijts gingh, en wat ick heb gedaen,

't Sy blijdschap of verdriet, het is voorby gegaen.
 O Godt! geeft my gedult, dat ick uw vaderslagen
 Ontrent mijn ouden dagh, magh bly en willigh dragen:
 Ick segh u grooten danck, uyt al mijn gantsche kracht,
 Dat ghy uyt enckel gunst mijn wedom hebt versacht.
 Ick heb van overlant niet weynigh vaste panden
 Van uwe gunst gevoelt, ja, liefelijke banden
 Die ghy tot mijnen troost hebt menighmael gedaen:
 Daer is, o rijke bron, daer is geen tellen aen.
 Want toen ick vyant was van tucht en goede zeden,
 En rende buyten spoor als met de gantsche leden,
 Ja, toen ick naer de dood de groote passen liep,
 Toen was het dat uw gunst my uyt het duyster riep.
 Dies ben ick vry gestelt van veelderley gevaren,
 Die over mijn bedrijf gantsch hoogh geklommen waren,
 Ja, helden tot verderf, en des al niet-te-min,
 Ick vont'er metter tijt geluck en voordeel in.
 Segh tot mijn innigh hart: en wilt niet langer beven,
 Mijn zoon, hebt goeden moet! uw zonden sijn vergeven:
 Op dat ick van de dood, of van de helsche pijn
 Geen angst meer op en vat, of meer bevreest magh sijn,
 Voor al, laet uwen geest in my soo krachtigh werken,
 Dat ick naer rechten eysch mijn afscheyt magh bemerken,
 Op dat ick wel bereyt magh wesen tot de reys,
 Als ghy my sult ontdoen van dit ellendigh vleys.

DEN 10^{en} NOVEMBER 1658, BEGIN VAN HET 82^e JAER
 LEVENS.

Hier dient nu by gevoeght wat my is wedervaren,
 Tot dat mijn tijt begon de twee en tachtigh jaren;
 Maer eer het jaer verliep, soo had ick yet bedocht
 Dat even metter daet by my is uytgewrocht:
 De herders van de kerck, hier in den Haegh geseten,
 Die bad ick altemaal by my te komen eten;
 Sy deden mijn versoeck, en quamen al gelijk,
 En sagen met vermaeck dit sandigh koninckrijk.
 Na dat een yeder zat, en dat'er was gebeden,
 Soo wierd de kost gesaust met soete tafelreden:
 Al duerde dit gespreck, en oock de maeltijt lanck,
 Noch wert'er niet een mensch gedrongen tot den dranck.
 De tafel wiert geciert met alderhande kruyden,
 Gelijk men plagh te doen aen nieu gehoude luyden;
 Soo dat men in het groen en in het bloempewas
 Niet slechts mijn naem alleen, maer oock mijn jaren las.
 Het boeck, dat voor een tijt by my was uytgegeven,
 Daer nu mijn huysbedrijf is naerder in beschreven,
 Was toen eerst versch gedrukt, en cierlijk toebereyt,
 Dat heb ick voor het lest mijn gasten voorgeleyt.
 Want als de tweede reis de spijs werd wegh-genomen,
 Soo heb ick dit geschenck te voorschijn laten komen;
 En stracx verscheen mijn klerck, die las daer overluyt
 Wat ick een yeder schonck en wat het al beduydt:

GEDICHT:

AEN DE EERWAERDE, HOOGHELEERDE, GODSALIGE,
 D. D. ELIASAR LOTIUS. CORNELIS TRIGLANDT.
 CASPAR STRESO. TOBIAS TEGNEUS.
 HERMANNUS VAN DER LINDEN.
 JACOB STERMONT. GODOFRIDUS LAMOTIUS.
 BARTEL VAN RENTERGEM.

WAER BY WAREN:

D. D. DANIEL CROESER,

PREDIKANT TOT RIJSWIJCK,

ENDE

HERMANUS TEGNEUS,

BLYDE EXTRAORDINARIS BEDIENAERS VAN MIJN ENDE MIJN GESIN OP
 ZORGH-VLIET.

Siet, vaders! hier een kleyn geschenck,
 Dat u, als ick het recht bedenck,

Of in der daet, of naer den schijn,
 Misschien mocht vrent of seltsaem zijn.
 Maer hoort, al eerje dat besluyt,
 Wat dit mijn kleyn geschenck beduyt.
 Doch wat'er is dat siet men hier:
 Den grootsten hoop die is papier,
 Een stoffe van een weecken aert,
 Die gansch beswaerlijck wert bewaert;
 Het tweede deel is enkel glas,
 Dat breeckt gemeenlijck wonder ras.
 Och wat is 't dat ick geven kan?
 De gift is juist gelijk de man;
 't Geschenck gelijckt hem die het geeft,
 Die nu sijn lesten tijt beleeft,
 En is daerom oock wonder swack;
 Dies, schoon hy oock op heden brack,
 En scheidde van het ydel vleys,
 Het ginck hem naer den rechten eysch.
 Maer ghy siet oock hier voor u staen,
 Een tuygh daer sout wert in gedaen;
 Een dingh van wonder groote kracht,
 Daer voor het al de werelt acht,
 Vermits het uyt sijn eygen aert
 Veel nutte dingen langh bewaert.
 Vraecht ghy nu al wat dit beduyt?
 Soo hoort hier op een kort besluyt:
 Het eerste deel van dit present
 Past juist op hem die u het sent;
 Dies is 't geschenck gelijk als hy,
 Want 't glas is noyt van breken vry.
 Maer wat belanght het tweede deel,
 Dat acht ick als een dier juweel;
 Want 't is een woonhuys van het sout,
 Dat alle dingh in wesen houdt.
 Dit wordt u, vaders, toegepast,
 En dat besluyt gaet wonder vast:
 Want Godes Soon, met eygen mont,
 Die leyt dit voor een wissen gront,
 Dat ghy zijt als des werelts sout,
 Dat Godes dienst in wesen hout.
 Want als men mist uw reyne leer,
 Ons reuck die stinckt oock voor den Heer;
 En als het sout is krachteloos,
 Soo wordt de gantsche wereld boos.
 Het gaet dan naer mijn oordeel vast,
 Dat dit geschenck ons beyde past;
 Dies wil ick dat een yder houdt
 My voor het glas, u voor het sout.
 Hoort nu, wat ick van u versoeck,
 Of voor dit nevensgaende boeck,
 Of wel ter eeren van de kunst;
 Geeft my wat tot uw wedergunst,
 Doch niets dat uwen dienst belet:
 Maeckt ons een deel van uw gebedt.

J. CATS.

WEERGALM.

EX TEMPORE.

Mijn heer, 't glas ons vertoont is spiegelglas in schijn,
 Och, of 't in tijt en deught ons mocht een voorbeeld zijn!
 Godt maeck' ons 't ware zout, en zout' uw levenskrachten,
 Om hem en u noch langh gediensstigh op te wachten.

J. STERMONT.

De vaders al gelijk, die hebben aengenomen
 Mijn Christelijck versoeck ten vollen na te komen,
 En my wiert noch een wensch van yeder een gedaen,
 Dat ick met vollen troost ten grave mochte gaen.
 Nu kom ick, hooghste Godt! voor u my nederlegghen,
 Om uyt mijn diepste mergh u danck te mogen segghen,
 Dat ghy my, sondigh mensch, soo dickmael hebt gespaert,
 En oock van ongeval soo menighmael bewaert.
 Dat ghy my, nietigh mensch, soo langh hebt laten leven,
 En aen my menigh heyl voor desen hebt gegeven;
 Want boven dat de tijt my wijser heeft gemaect,
 Soo heb ick over al uw gunste noch gesmaect.
 Ey siet, van al dit volck heb ick de meeste jaren,
 En sta oock wonder schrap, om haest van hier te varen;
 Doet my nu dese gunst, dat ick magh veerdigh staen,
 Om met een stille ziel van hier te mogen gaen.
 Ick heb in rechten ernst nu eerstmael waergenomen:
 Hoe veelderhande goet van u is afgekomen,
 Ja, van uw hoogen troon in dese borst gedaect,
 Dat even nu ter tijt hier dient te zijn verhaelt.
 Ick hebbe metter tijt ten lesten konnen leeren,
 Hoe al dat blijdschap hiet kan veerdigh ommekeeren:
 En hoe, wat aen den mensch of schoon of heerlijck schijnt,
 Gelijck een dunne mist van stonden aen verdwijnt.
 Ick heb'er veel gesien in staet en eer verheven,
 Die van een hoogen troon ter neder sijn gedreven;
 Ick kenne menigh mensch die nu gaen bidden moet,
 Schoon dat hy onlanghs swom in vollen overvloed.
 Wie heeft'er niet gesien die als van liefde brandden,
 En na een soeten tijt van koude klipptandden,
 En riepen overluyt, ook wel het naeste jaer:
 Och, of ick van de trouw en 't wijf ontslagen waer!
 Ick heb soo langh geleeft, dat ick nu kan bemercken,
 Hoe ydel dat het is, wat al de menschen wercken;
 En dat het dwaesheynt smaect oyt vast te blijven staen
 Op dingen, die in haest als wint daer henen gaen.
 Ick kan, Almachtigh Godt! ick leere my gewinnen
 Des werelts los beleyt en haer bedrogh te kennen:
 Dit heeft de lange tijt ten lesten my geleert,
 Dies heb ick van het stof mijn zinnen afgekeert.
 Die naer der aerden gaen en tot den hemel reysen,
 En mogen niet te veel op aertsche dingen peysen;
 Elias, als hy sagh den glans van 't Hemels vier,
 Voer op tot sijnen Godt, maer liet sijn mantel hier.
 Al wat de mensch besit dat moet hier onder blijven,
 Een ander moet na hem den aertschen handel drijven,
 O Godt! doet my de gunst, dat ick mijn lesten dagh
 Met Christelijck gedult ten lesten groeten magh.
 Een recht godsaligh mensch heeft veelderhande saecken,
 Die oock een slecht gesel geluckigh konnen maecken;
 Hy wordt ons voorgesteld gelijk des Heeren vriend,
 Die hem met groot vermaeck van sijn geselschap dient.
 Geluckigh is de mensch, die al sijn vuyle sonden
 By Godt gesuyvert zijn door Christi reyne wonden:
 Want hy is die voortaan geen dood of Hel en vreest,
 Vermits hy wordt getroost door Godes eygen geeet.
 Geluckigh is de mensch, en dat in volle leden,
 Die Godt omtrent hem vint alwaer hy komt getreden;
 Die tot hem in den geest of met den monde spreeckt,
 En roept hem om behulp, wanneer hem iet ontbreeckt;
 Die na een lange reys komt uytter zee gevaren,
 Al wordt hy op het lest geslingert van de baren,
 En van den wint gequelt, soo dat sijn swacke boot
 By wijlen dapper helt of krijght een harde stoot;
 Hy lijdt het met gedult, vermits hy siet de kusten,
 Daer hy na korten tijt sal lange mogen rusten:
 Hy siet het vaderlant, en daer een stille reë,
 Dies doet hy groote vlijt te raecken uyt de zee.
 Een mensch die jaren heeft, dient even soo te wesen,

Men lijt wel bitse zalf om haest te zijn genesen :
 Al brenght den ouden dagh ons dickmael harde pijn,
 Waerom des ongesint? ten kan niet anders zijn.
 Seght, als de leste storm sal over sijn gedreven:
 Stiert recht naer 't vaderlant, daer is een beter leven,
 Daer is het weder kalm en sonder harde wint,
 Daer is het dat men troost en rechte stilte vint.
 Maer siet, den ouden dagh werd menighmael gepresen,
 Om datse van de dood een bode schijnt te wesen:
 Dit heeft wel eer geseyt een wijs, doch heydens man,
 Maer wat ons troosten moet, daer wist hy weynigh van.
 De gront, waer op wel eer des werelts leste dagen
 De menschen met verdriet en met verschricken sagen,
 Was omdat haer de ziel maer scheen een nietigh dinck,
 Dat met een ydel vleesch geheel te niete ginck.
 Maer wy, die Godes woort heeft beter onderwesen,
 En die een vasten troost in sijn beloften lesen,
 Die weten dat de dood alleen het lijf ontbindt,
 Ja, dat ons na de dood het leven eerst begint.
 Daer was een ander school, die had daer tegenreden,
 Die met het eerste volck en haer gevoelen streden;
 Sy meynden dat de dood de menschen deinstigh was,
 Om datse van verdriet een yeder een genas;
 Ja, als'er eenigh mensch was uyt het vleesch gevaren,
 Dat hem dan geen gequel noch leet kon wedervaren;
 Maer dit is als voorheen een quaden gront geleyt,
 Vermits Godts heyligh woort al vrij wat anders seyt:
 Dat leert ons, hoe het volck sal pijn en straffe lijden,
 Die in haer levenstijt de zonden niet en mijden;
 Ja, dat haer swaer verdriet en droevigh ongeval
 Niet voor een tijt alleen, maer eeuwich duren sal.
 Doch hoe of dees of die van desen handel praten,
 Den grijsen ouderdom die kan de menschen baten;
 Vermits hy metter tijt, en na soo langen dagh,
 Door swackheyt van het vleesch, eens beter worden magh.
 Doch wat wy van dit werck in oude boecken lesen,
 Een rijpen ouderdom behoort te sijn gepresen;
 Dies, hoe men al dit werck of wendt of ommekeert,
 Een mensch die lange leeft die wordter door geleert.

Almachtigh Hemels Vorst! hoe dient uw naem gepresen,
 Dat ghy my, zondigh mensch! die weldaet hebt bewesen,
 Dat ick soo wonder hoogh in jaeren ben gegaen,
 Dat van mijn naeste bloet noyt iemant heeft gedaen.
 Ach! soo ick dese gunst niet wel en sou gebruycken,
 Hoe sou ick oyt met troost mijn oogen mogen luyccken?
 Hoe sou ick oyt bestaen voor uwen rechterstoel?
 Waer sou mijn woonplaets sijn, als in den Helschen poel?
 O Godt! wilt dese ziel door uwen geest verstercken,
 En maeckt haer recht bequaem tot tucht en goede wercken,
 Op dat ick na den tijt en na mijn lesten dagh,
 Het ware vaderlant met vreught beseylen magh.
 Geeft my geen ander werck als staegh te mogen dencken,
 Hoe dat ick mijne ziel aen u sal mogen schencken;
 Dat is met alle kracht te doen wat u behaeght,
 Terwijl mijn dorre romp dit aertsche wesen draeght.
 Geeft my oock volle kracht in recht te mogen eeren,
 En van het aertsch bedrijf mijn zinnen af te keeren:
 Of ben ick des onnut in dit ellendingh dal,
 Soo geeft my nu de vreught die eeuwich duren sal.
 Wel aen, kleynhartigh mensch! ick hoor u dickmael klagen
 Van onrust in de nacht en van bedroefde dagen:
 Ey, waerom soo ver stelt om druck of bange pijn?
 Sy, mits ons ouden dagh, en kan niet lange zijn.
 Wout ghy daeghs lustigh zijn en sonder pijn slapen,
 Mits ghy van beter stof u meynt te zijn geschapen,
 Als iemant van het volck? of dat den ouden dagh;
 Op heden beter is als sy voor desen plagh?
 Neen, dat is ongerijmt; 't is nut, dat oude dagen

Niet altijd bly en zijn, maer hare swackheyt dragen:
 Op dat dan onse geest moght seggen tot het vleys:
 Maeckt pack en sack gereet, en stelt u tot de reys.
 Den swacken ouderdom heeft veelderley gebreecken,
 Die in ons kranck gestel of hier of elders steecken;
 Gansch weynigh is het volck dat hier van niet en klaeght,
 En sonder ongemack het lijf ten grave draeght.
 Hoe wilje beter kans of voordeel hier genieten,
 Als groote prinssen selfs en al die menschen hieten?
 Al dat is enckel raes, ey lieve, swijght'er of,
 Wy zijn van eender aert, dat is: van nietigh stof.
 Maer noch kan ons de pijn veel nutte dingen leeren:
 Sy leert ons met geweld ons tochten overheeren,
 Sy leert ons menighmael meer als een deftigh man,
 Of door een heyligh boeck of tongh, ons leeren kan.
 Sy leert ons, boven al, het ydel vleesch versaecken,
 En naer den Hemel gaen, en tot den Schepper naecken.
 Ghy, roept den Schepper aen, en bidt hem om gedult,
 Ick weet dat ghy het leet dan beter dragen sult.
 Wel, komt'er eenigh leet of pijn nu te rijzen,
 En weest niet ongesint, maer wilt den Heere prijzen,
 Vermits u nu ter tijt die bootschap wordt gedaen,
 Dat ghy sult uyt het stof en tot den Schepper gaen.
 En dit is klaer geseyt: wilt op uw saken letten,
 Uw huys en huysgesin in goeden stant te setten,
 Maer, boven alle dingh, wat aen uw ziele schort,
 Nadien Godt dit gepeys in uwe sinnen stort.
 Al wie op rotsen gaet en kijckt dan naer beneden,
 Ontdeckt niet als gevaer alwaer hy komt getreden;
 Want mits hy onder hem een diepen afgront siet,
 Ontdeckt hy niet dan schrick, en vint'er aaders niet.
 Hy most, in tegendeel, sijn oogh niet laten dalen,
 Maer slaen een staegh gesicht ontrent de sonnestralen,
 Ontrent het helder licht, en 's hemels schoon cieraet:
 Dat is in dit geval al ver den besten raet.
 Siet naer den Hemel toe, en prent in uw gedachten,
 Wat ghy, na korte pijn, voor eeuwich hebt te wachten;
 't Is maer een korte pijn die u te lijden staet,
 Wat leet kan hem geschien die naer den Hemel gaet?
 Een handigh medecijn laet wel een yser gloeyen,
 Om eenigh vuyl geswel of wonde toe te schroeyen;
 En schoon hem die het lijdt de pijn dapper quelt,
 De meester wordt bedanckt en krijght oock louter gelt.
 Een mensch die drancken neemt, sal neus en oogen stoppen,
 Om soo een vinnigh nat te beter in te kroppen:
 Of schoon dat hem het kruyd geweldigh tegen staet,
 Noch doet hy 't lijckewel als hem de meester raedt.
 Hy weet, dat hem de gal sal worden afgedreven,
 En dat hy naderhant sal blijder mogen leven;
 En siet, op desen troost neemt hy het bitter in,
 En schoon sijn mage walght, hy drinckt het niet-te-min.
 Siet, soo behoort de doot by ons te sijn gedragen!
 Waerom sal eenigh mensch aen Godt hier over klagen?
 Ey siet, de slange treckt haer oude vellen uyt,
 En komt dan aen den dagh met eene nieuwe huut.
 De dood komt ons te hulp en als uyt Sodom halen,
 En leyt ons metter hant aen Soars koele dalen;
 De dood is als een by, die prick noch angel heeft,
 Soo datse sonder prick alleen maer honingh geeft.
 Wel aen, genadigh Godt! ick geef u dese leden,
 Ick geef u dese ziel, met ootmoet en gebeden,
 Of schoon het dertel vleesch bywijlen bijster klaeght,
 Ghy, doet met desen romp gelijk het u behaeght.
 Ick hoop op uwen troost, al most ick heden sterven,
 Ick weet uw vader-gunst en sal my niet bederven;
 Verhoort doch mijn gebedt, als ghy my straffen zult,
 En siet mijn swackheyt aen, en geeft my recht gedult.
 Al leeft de grijsen tijt veel ongelegentheden,
 Of door een koude maegh of swackheyt in de leden,

Weet, dat ick met gedult nu al verdragen moet,
 Is 't aen het lichaem quaet, het is de ziele goet.
 Siet, wat u overkomt, uw geesten op te wecken,
 En maeckt'er eenigh heyl of voordeel uyt te trecken,
 Het sël in uw verdriet of in uw sware pijn,
 U eenigh voordeel doen, meer als de medecijn.
 Dit dient my tot een spoor om soo te mogen leven,
 Dies wil ick tot het werck mijn gansche krachten geven.
 Wel, hoort dan, lieve ziel! wat oude luyden past,
 En stelt al wat hier volght in uw gedachten vast:
 Hebt staêgh een open hart ontrent den rechten armen,
 En laet een winterkleet haer koude leden warmen;
 Hebt noyt gesloten oor al waerder iemant klaeght,
 Het is een offerwerck dat Gode welbehaeght.
 Men brengh aen onsen Godt voortaan geen offerhanden,
 Men siet geen os of schaep op sijnen outaer branden;
 Ghy, doet veel menschen goet, schoon dat'er niemant klaeght,
 Dat is een offerwerck dat Gode soo behaeght.
 Wel, waer toe dient gewin, waer toe onmatigh sparen,
 Voor een die 't eynde siet van sijn verlopen jaren?
 Wil hy noch swaerder pack op hals of schouder laên?
 Wat teergelt soeckt hy noch? sijn reys is al gedaen.
 Maer soo hy voorraet soeckt die hem kan voordeel geven,
 Dat is een stil gemoet, dat is een beter leven,
 Dat is den ouden mensch te drijven uyt den geest,
 Dit opent aen de ziel het eeuwich bruylofts-feest.
 Hier naer dient uytgesien als met gestaêge sorgen,
 En geensins uytgesteld tot aen den naesten morgen;
 Dat is voor des reys geen onbequame last,
 Want 't is een bruylofts kleet dat aen de ziele past.
 Ick moet, geminde ziel, hier noch verscheyde saecken
 Uytbrengen tot beslyt, en u gedachtigh maecken;
 Het is bequame stof die yder dienen magh,
 Maer dienstigh boven al ontrent den ouden dagh:
 Godt vreesen, boete doen, sijn quade lusten straffen,
 Te strijden met het vleesch, sijn feylen af te schaffen,
 Tot yder eens behulp gedurigh veerdigh staen,
 Noyt met een gram gemoet des avonts slapen gaen:
 In pijn geduldigh zijn, ons driften overheeren,
 Ons afscheyt uyt het vleesch gedurigh beter leeren;
 In 't korte, niet te doen als dat ons wel betaemt,
 Om noyt tot ons bederf voor Godt te zijn beschaemt.
 En wilt van nu voortaan geen aertsche dingen achten,
 Maer let hoe datje staêgh uw afscheyt sult verwachten,
 En hoe met stillen geest van hier te mogen gaen,

En even sonder schrick voor Godt te mogen staen.
 Die is nu recht een werck dat by u dient te wegen,
 En dat uw gantsche kracht voor al behoort te plegen;
 Ghy, stelt dan achter rug al wat u hier belet,
 En roept hier op tot Godt, ja, met een staêgh gebedt.

VERVOLG VAN MIJN LEVEN, BEGONNEN MET DEN
 EERSTEN JANUARY 1659.

Maer siet, hoe ras verloopt de wagen van der zonnen!
 Een nieuw, een ander jaer is wederom begonnen;
 Dat vluchtigh hemels radt en kan niet stille staen,
 Het heeft sijn vollen loop op heden afgedaen.
 Nu laet u, lieve ziel! geen sonne meer beschijnen,
 Of denckt, dat heden selfs uw leven kan verdwijnen,
 Ja, dat het minste deel oock van den kortsten dagh
 U in het duyster graf ter neder leggen magh.
 Laet nu geen ure tijts, geen oogenblik verlopen,
 Of siet den nutten tijt ten nausten uyt te koopen;
 Waer ghy oyt reysen meught of u ter neder set,
 Spreek staêgh tot uwen Godt oock met een stil gebedt.
 Laet naer geen ander dingh uw harte nu verlangen,
 Als om iet goets te doen, of eenigh goet t'ontfangen.
 Hebt tucht in uw gelaet en Godt in uwen geest,
 En weest dan voor de dood of Helle niet bevreest.
 Voelt ghy het zondigh vlees of sijn ongere lasten,
 Gaet, kant'er tegens aen, en geeft u om te vasten;
 Oock voor behoefligh volck uw handen open set,
 En flux tot uwen Godt, en offert uw gebedt.
 Bidt, dat hy in den Soon uw zonden wil vergeven,
 En siet oock wel te gaen in al uw vorder leven,
 En mijdt oock niet alleen dat quaet is in der daet,
 Maer al wat zondigh schijnt en buyten regel gaet.
 En schoon de bleecke dood uw leger komt genaecken,
 Laet u dat vinnigh spooch geen bange sinnen maecken:
 Keert dan uw stil gepeys van alle sonden af,
 En daelt met uwen geest tot in des Heeren graf.
 En als de felle koorts uw leven komt t'ontseggen,
 Sco wilt u voor den Heer in ootmoet nederleggen,
 En bidt, dat sijnen geest u voorsmaeck geven magh
 Van dat noyt menschen oogh hier op der aerden sagh;
 Ja, kruypt dan, lieve ziel! tot in sijn diepe wonden,
 Daer is de rechte troost en schuyelhoek voor de zonden;
 Godt is soo gantsch voldaan met dat gezegent bloet,
 Dat ghy op dat behulp vast staen en steunen moet.

GEBEDT

BY DEN EDELEN HEER JACOB CATS GEMAECKT KORTS VOOR SIJN EDELHEYTS
OVERLIJDEN, ENDE OP SIJN DOODT-BEDDE DOOR ORDRE GELESEN,
ENDE BY HEM WEL VERSTAEN.

Nu, Godt! ick ben geneyght te gaen op Uwe wegen,
En dit is my alleen door Uwe gunst verkregen:
Vltreckt het noodigh werck met soo een volle macht,
Dat mijn alwaerdigh hert geen werelt meer en acht.
Laet my niet treurigh, bangh, of klachtigh zijn bevonden,
Al ben ick nu geraeckt tot aen mijn leste stonden:
Maer geeft, dat my de doodt oock voor den lesten dagh,
Gelijck een vrolijck feest, voor oogen komen magh.
Besit mijn innigh hert, besit mijn gantsche sinnen,
En laet ick anders niet dan U alleen gewinnen:
Drijft uyt mijn dof gemoedt, daer aen ick eertijts hingh,
Want mis ick 't ydel vleesch, soo vind ick alle dingh.
Geeft, dat ick nu ter tijt soo magh op aerden leven,
Dat ick dit stof met lust aen 't stof magh wedergeven,
En dat ick even dan, gerust en onbevreesst,
Magh aen uw vaders-gunst bevelen mijnen geest.
'k En hebbe noch te recht den trooster niet verkregen,
En bidde, lieve Godt! om desen hoogen zegen:
O Heer! ick heb geloofst maer niet in volle maet,
Ach, komt mijn swacke ziel in desen anghst te baet!
Ghy, die 't gekroockte riet niet sijt gewoon te breecken,
Wilt doch mijn flaeuwe vonck met heyligh vyer ontsteken:
Ghy weet het, lieve Godt! gelijk ick oock beken,
Dat ick ellendigh mensch een nietigh sondaer ben:
Maer ghy, van Uwen troon vrywilligh af-gekomen,
Hebt uyt barmhartigheyt den sondaer aengenomen:
Dies weet ick dat hy noyt van U verstooten wert,
Die U met ootmoet soeckt en met een suyver hert.

Waer yemant tot U sucht, met sonden overladen,
Ghy hebt tot hem geseyt, en troostelijck geraeden,
Ja, hebt hem aengesocht tot Uwen troon te gaen,
En dat is voor den mensch des Hemels rechte baen.
Ghy sijt de waerheyt self, Uw mondt en kan niet liegen;
Uw woordt niet ydel zijn, Uw tonge niet bedriegen,
Dies stel ick mijn gemoedt op Uw beloften vast;
Ghy, weest mijn toeverlaet, als Hel en Duyvel bast.
Maer als mijn swacke tongh niet meer sal kunnen spreekken,
En dat my door de pijn de woorden blijven steecken:
Geeft dat ick Uwen naem magh roemen dies te meer,
En met een diep gesucht tot U magh roepen: Heer!
Verlosser! eenigh heyl en trooster onser zielen!
En laet in dit gevaer Uw schepsel niet vernielen!
Ghy hebt in Uw geweldt de prangen van de doot,
Verquickt mijn bange ziel in desen hoogen noot!
Wanneer ick nu mijn mondt niet meer sal kunnen roeren,
Laet mijn gedachten dan door wanhoop niet vervoeren;
En als ick missen sal 't gebreyck van mijn gesicht,
Weest Ghy dan, lieve Godt! mijn troost en eeuwich licht.
Wanneer ick op het lest geen stem sal kunnen hooren,
Soo spreekst door Uwen geest tot mijn inwendigh' ooren;
En als dit lichaem sterft, en my de kracht begeeft,
Maeckt dan dat Uwe geest in my gedurigh leeft.
En als mijn moede ziel sal uyt haer woon-huys scheidten,
Soo laet haer uyt dit rif tot Uwen throon geleyden;
Dit is mijn hooghste wensch, dit eyscht mijn ziele meest:
O Godt, aen Uwe gunst beveel ick mijnen geest!

VOORBERICHT EN INLEYDINGE

OVER

'T GEHEELE WERCK VAN DEN DRUCKER EN UITGEVER VAN DEN VOORGAENDEN DRUCK.

GOETGUNSTIGE LESER,

Veel tijts is'er nu verlopen, dat'er niets uyt de geest en penne van den Heer J. CATS te voorschijn is gekomen, dat oock niet vreemt is, want de selve, gebruyckt als pensionaris in twee steden, Middelburgh en Dordrecht, elck in hare provincie d'eerste, wist hy somtijts, door sijn sonderlinge yver, soo tot de Nederlantsche als Latijnsche Poësy, onderwijlen wat tijts, tot soo soete als geleerde oeffeninge, ten vermaeck en nut sijner lants-lieden, uyt te breecken. Maer zedert de selve heer, by d'Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollant en West-Vrieslant, de tijt van 18 jaren langh, gebruyckt geweest is als Raedtpensionaris deser Provincie, is'er in al dien tijt niet nieuws van hem uytgekomen, wyl dat gewichtigh ampt wel een geheel mensch vereyschte. Dese bedieningh duurde tot den jare 1652, en onderwyl gekomen tot den ouderdom van ontrent 75 jaren, en nu moede van 't voorsz. groot en kommerlijck bedrijf, oock oordeelende dat'er een scheydpael van tijt behoorde te wesen, tusschen 't gewoel der werelt en de stilte van 't graf, versocht aen d'Ed. Groot Mog. Heeren ontslaghing van sijn lastigh ampt, 't welck hy met groote eer en danck verwarf: dan wiert wegens den staet niet-te-min daer na noch gebruyckt in 't bekommerlijck werck van Engelandt, en d'Ambassade daer uyt gevolght. Daer zijnde, liet de voorsz. Heer onderwijlen timmeren, tusschen den Hage en Scheveningen, seeckere woninge, door hem Zorgh-vliet genaemt, daer hy, van sijn besendinge wederkomende, sijn woonplaets nam, en smakende daer d'aengenaemhey van 't buyten-leven, vernieude weer in hem sijn vorige soete oeffeninge, waer uyt dan eenige nieuwe bedenckingen, na gelegenthey van sijn rijpe jaren en hoogen ouderdom geboren zijn.

Ick, eenige jaren voorleden het Huwelijck van den zelfden Heer uytgegeven, en neffens eenige duysenden oock vele van sijn Edheits andere wercken verhandelt hebbende, en eyndelijck de platen van den Trou-ringh in mijn vermogen vallende, verweckte de lust my, om alle de stucken van den gemelden Heer, op verscheyde tijden in 't licht gegeven, in een lichaem te brengen, en 't selfde in sulcker voegen onse landts-lieden met den druck gemeen te maecken. Daer by van vele liefhebbers verstaen hebbende, dat'er noch iet sonderlings by den

welgemeenden Heer berustte, voegde ick my eyndelijck, met dat voornemen, op Zorgh-vliet by sijn Edheit, en maeckte mijn meeningh bekent, met ernstigh versoeck, dat sijn Edheit sijn nieuwe invallen, geboren op Zorgh-vliet, geliefde daer by te voegen. De beleeftheyt en goedertierenhey, in dien edelen Heer, soo groot zijnde, als sijn vermaertheyt in de werelt, door sijn roemwaerde wercken, in sijn schriften, hooge ampten, en doorgaens loffelijck leven is, liet sich eyndelijck bewegen, buyten de meeninge die hy had, van sommige stucken oyt, by levenden lijve, uyt der hant te geven, dat ick mijn sevenjarigh besluyt in 't werck mochte stellen.

By verscheyde insichten, die my daer toe bewogen, zijn onder anderen dese, dat ick bespeurde, dat sijn Edheit in alle sijne schriften naukeurigh is te gebruycken, een effene, suyvere, en gemeene Nederlantsche tale, sonder vermenginge van eenige uytheemsche, daer by een soetvloeyende loop in sijn gedichten, buyten gebruyck van gewronge stop-woorden, ofte daer-eboven sijn leser noyt en is gewoon te paeyen met ongesouten en oorketelende redenen; maer over-al in sijn schriften by de vermakelijckhey staegh eenighe leersaemhey voeght: en daer door ondervinde ick, dat al het gene by den gemelden Heer is uytgegeven, niet alleen in de Vereenigde Nederlanden, maer oock in Brabant, Vlaenderen, en verder gelegen landen, seer welkom en aengenaem is. Ick heb gesien dat de Maeghdeplicht, een van syn Edheits eerste beginselen, met het uyt-komen van deselve, niet alleen terstont elders nagedruckt, maer oock overgeset is, soo in de Fransche als Engelsche tale, en daer door in die landen wijd en zijd verspreyt.

Des selfs Proteus ofte Emblemata, en oock de gemelde Maeghdeplicht, zijn in 't Latijn genoeghsaem in 't geheel overgebracht, in de groote Polianthea, sive Florilegio, van den vermaerden en hoogh-geleerden J. Gruterus, zijnde aldaer by Loci Communes, na gelegenthey van 't voorsz. werck, verdeelt. Noch is de Zelfstrijt in 't Hooghduyts by een geleert persoon overgeset, en wert geloofd dat'et Huwelijck haest volgen sal; en gaet vast, dat in die selfde tael de Spiegel van den Ouden en Nieuwen Tijt, de Proef-steen van den Trou-ringh, en andere stucken by sijn Edheit uytgegeven, by de verstandige in geen minder achtginge zijn, dan de voorgaende, als by de vertieringh der menighvuldige drucken in verscheyde

formaten genoegsaem blijkt. Van 't Huwelijk weet ick by de vijftigh duysent gedrukt te tellen, van d'Emblemata, Maeghde-plicht, Zelf-strijt, en Mannelijke achtbaerheit, weet ick so naeu 't getal niet, maer kan d'een door d'ander weynigh min zijn; de Spiegel van den ouden en nieuwen Tijd, stel ick op 25 duysent vast; de Trou-ringh, hoe wel verscheyde jaeren na d'andere wercken uytgekomen, overtreft dat getal: en is in twee bysondere steden weêr op de pers: en dat noch meer wonder geeft, is dat de Maeghde-klachten, hoewel het voornaemste daer in uyt al de vorige wercken is getrocken, en door eenige liedekens en t'saemvoegende redenen aen een verkocht, met soo veel duysenden verkocht zijn, dat 'et d'onkundige ongelooffelijk scu schijnen: ja, dat yder Histori uyt 'et Huwelijk en den Trou-ringh, gelijk alreede die van Rozette en Galant is, bysonder gedrukt, en soo in gebruyck gebracht, en de rechte beleyders tot 'et werck geweest waren, geen gedachten souden konnen afmeten, tot welck een menigthe de vertieringh deser wercken in alderhande gestalten waer geresen. Door sulcke blijcken vertrouwde ick vast, dat het nieu, van sijn Edheit gekomen, niet onwelkomeer soo wesen dan sijn vorige wercken, als van een rijper en doorkneder oordeel. Een nedergaende zon en late vruchten zijn den menschen aengenaem, soo waren voortijts oock de schriften der gener die naer hun leste dagen gingen. Derhalven besloot ick, ten goede van alle liefhebbers deser oefeninge, dit kostelijk werck by de hant te nemen, daer in te sien is, hoe de geest van den gemelden heer, van tijd tot tijd daer in, tot sijn 77 jaeren, gespeelt heeft, verciert met 400 konstige platen, welck getal noyt in dese landen in een eenigh boeck gesien is, en daeronder dry ongemeene, een Fuyck, daer 't Huwelijk meê verbeelt wordt, vijf graven van wijtvermaerde persoonen, en den doodelijcken uytgangh zijner Hooghheit Fr. Hendrick, met vijf Tytel-platen naer de gestalte van 't werck, waer van de voorste een Parnassus vertoon, omringht met de 9 Zangh-goddinnen, en andere personen, die neffens die bequaem zijn om 't vernuft op te wecken, en te vertoon, dat in dit tegenwoordige werck begrepen zijn stoffen van allerley aert, als: geestelijke, huyselijke, en burgerlijke, de bewaringh der gesontheit, Buyten-leven, Lant-bou en d'invallende Gedachten daer uyt rijsende, in voegen dat ick geen slagh van menschen, jongh of out, groot of kleyn, bedencken kan, die niet uyt dit werck met groot vernoegen, goede leerstukken, yder in het sijne, sal konnen trecken. Ick dan, 't gemelde werck voldrukt, by een vergadert, en een exemplaar laten inbinden hebbende, vertoonde het selfde den Autheur, te weten den Heer Cats, den 12den Augusti 1655, met bygaende verklaringe dat sijn Edheit nu het stuck kon sien, dat ick met groote moeyte, tijd en kosten, als soo veel bladeren en konst-platen genoegsaem uytbeelden, by een gebracht had. Ick merckte, naer my docht, dat de Heer Cats op dit gesichte verstelt en verbaest stont, dat soo grooten beslagh van bladeren, en van soo verscheyden stoffe, eerst uyt sijn herssenen, en daer na uyt sijn penne was voortgekomen, niet tegenstaende soo veel gewichtige staten by hem op verscheyde tijden bedient waren. Ick meyn oock naderhant verstaen te hebben, dat het voorz. verfoegh by my gedaen den gemelden Heer oorsaeck had gegeven, Godt Al-

machtigh voor eerst hooghlijk te dancken voor 't genieten van soo langen tijd, dat soo veel verscheyde groote wercken by hem nytgebracht waren; waer door hy door een inval bewogen wiert, om aen alle plaetsen, daer hy van sijn jeught af verblijf gehad hadde, eenigh gedenckteecken van danckbaerheit toe te senden, te weten een exemplaar van alle zijn wercken by een, eer het selfde over al gemeen gemaect wierde, en dat met eenige veersen op te dragen aen de Heeren Regeerders der stede Brouwers-haven, sijn vaderlandt; noch een aen de Heeren Regeerders der stad Ziericksee, daer d'eerste gront van veersen te maecken in hem geleydt wiert: een ander aen de Heeren Regeerders der stad Middelburgh in Zeelandt, daer hy eerst tot een publijck ampt van Pensionaris der selve stad gevordert is: een ander aen de Heeren Regeerders der stad Dordrecht, daer hy tot eerste Raet-pensionaris is beroepen, in plaets van den Heer Ambassadeur Berck: een ander aen d'Ed. Groot-Mog. Heeren Staten van Holland en West-Vrieslandt, van welcke hy d'eer gehad heeft, den tijd van achttien jaren langh, gebruyckt te worden, als Raet-Pensionaris van Hollandt en West-Vrieslant. Om welcke gedenck-teecken van danckbaerheit des te cierlijcker en aensienlijcker te maken, liet de meergemelde Heer Cats tot dien eynde naukeurighlijk uytwercken twee bysondere silvere sloten, en vier muylers, om 't voorz. werck daer in te besluyn. D'aendachtige leser kan nyt het gesicht der voorseyde sloten en muylers eenige bysondere geheymen, daer in schuyllende, ontdekken: want op deselve wordt vertoon, hoe alle tijdelijcke saecken, te weten: jeught, wellust, adel, rijckdom, faem, al te samen met de werelt vervallen, van den tijd daer heen gesleept worden, hoe de tijd selfs door de dood verheert wordt, en hoe eyndelijck de dood door d'euwighheit wordt vernieticht; invoegen dat genoegsaem 't geheele wijt-vermaert werck van den Italiaenschen poët Francisco Petrarcha (bestaende in ses bysondere triumphen, te weten: de liefde, zuiverheit, dood, faem, tijd, en ewighheit) dat is: Hemel en Aerde, met den gevolge van beyde, in soo een kleyne plaets en beworp duydelijk afgebeelt en aangewesen wordt, zijnde daer by het selfde, dat de voornoemde Heer Cats in dat groote werck verhandelt heeft. En op dat den naeukeurigen leser volkomen voldaan zy, heb ick mede het beeltenis der gemelde sloten en muylers hier nevens doen stellen; en dat alles den liefhebbers wel bevalen is, blijkt hier in, dat de eerste druck der gemelde wercken in groot Foli, te voren stuckswijs in verscheyde mindere formaten soo menighvuldigh verspreyt, de graegheit der liefhebbers noch niet heeft konnen stoppen, maer met een tweede druck, in diergelijck formaet, heeft moeten gevolgt worden, als hier blijkt, op nieuws vermeerdert met het Tachtigh jarigh Leven, Huyshoudingh en bedenckingen, de Historie van Faes en Alette in den Trou-ringh, etc. en noch een groot gedeelte platen, als den leser daer in vinden kan. Tot besluyt dan, goetgunstige leser, geniet op nieuws onse vlijt, beleyt en gedane kosten, en blijft de goede Godt in genade bevolen. In Amsterdam, den 30 Augustus 1658.

U E. Toegenegene,
J. J. SCHIPPER.

Wilt ghy op eenen dagh doorsien ons gantsche leven,
 Wilt ghy, met een gesicht, des werelts loop verstaen,
 Wilt ghy een langen tijt in 't korte sien beschreven,
 Wilt ghy, met eenen stap, het aertrijck omme-gaen,

Wilt ghy met kleyn beslagh veel dingen ondersoecken,
 Wilt ghy der menschen aert haest kennen in 't gemeen:
 Wat hoeft ghy les, of school, of veelderhande boecken?
 Leest maer dit eenigh werck, hier isset al by een.
 I. F.

OP ALLE DE
DICHTKUNSTIGE WERCKEN
VAN DEN ED. GEESTRIJCKEN HEERE
JACOB CATS,

RIDDER, RAETPENSIONARIS, ETC.

Hier heeft de wijze Cats, gekroont met zilvre haeren,
Zijn wijtbefaemde geest begraven in de blaeren.

Hier leeft hy duysent jaer, en meerder, eer hy leeft.

Hier is hy by de daedt, daer Jozef wederstreeft,
En Sephyras versoek en dwangh tot geyle lusten,
In 't gloeyendst van zijn jeught, met reyne kuysheyt blusten.

Hier is hy by de min van 't eerst geschapen paer.

Hier maect hy levendigh, dien, over menigh jaer,
De tijd en felle dood het leven had benomen.

Hier doet hy d'henghstebren door Neerlandt hene stromen,
En maect het steyl Parnas voor Nederlandt bequaem,
Te klimmen op sijn top, daer d'overvlugge faem
Op 't vaerdighst uyt trompet, wie zich daer op vertoonen.
Hier streeft hy wijd en ver, by tullebanden, kroonen,
By harders in het woud; by Jesus heylge Bruyt;
Ja, in den Hemel zelf, en haelt'er Godtheyt uyt.
Komt, land- en stad-genoot, vermoeyt van ydle zaecken,
Komt hier, wanneer 't u lust uw sinnen wat vermaecken.

Hier heeft de geest van Cats, voor sijn onsterflijckheyt,
Een graf, van vleugelen, uyt veel papiers bereyt.

Hier heeft hy zijn verblijf, soo langh de tijd sal duren,
Geeft eeuwich wijsen raed aen zijne bondgeburen,

En blijft een avontlicht in 's werelts laetsten tijd.

Ick zingh hem danck en eer, en zege van den strijdt,

Die hy met hel, en droes, en werelt heeft gestreden,

En met de dood eerlangh zal strijden; daer een vrede,

Die eeuwich duurt, op volght, by elck die overwint.

Zoo leeft zijn geest by Godt, en in papier en int.

J. v. DUISBERG.

AEN DEN EDELE HOOGH-GELEERDEN, EN WEL-ERVAREN HEER,

MYN HEER

JACOB CATS.

RIDDER, STADTHOUDER VAN DE LEENEN, GROOT-ZEGELBEWAERDER DER ED. GR. MOG.
DE HEEREN STATEN VAN HOLLANDT EN WEST-VRIESLANDT, ETC.

OP SIJN EDTS. OUDE EN NIEUWE WERCKEN.

Wat discht uw geest niet al, o hoogh-geleerde Heer,
Den leser tot vermaeck, en u tot eeuwich' eer!
Voor eerst, toen u de jeught noch deelde van'er voncken,
En dat haer stralen uyt uw gulde jaren bloncken,
Schafft' onder aerd en locht, en water-schepsels, en
Al wat men sonder spraek, en ongevoeligh ken,
In sinne-beelden op, een voedtsel, om te stichten,
In spreucken, leeringen, en aengename dichten.
't Hoofschepsel, dat na 't beelt sijns scheppers zweemd'
(door gunst

Zagh nu een eedler swier en luyster in de kunst,
En lekker-tant vermaeck en nut, als voetsaem spijsse,
Voor lichaem, geest en siel, op ongemeene wijze,
En veelderley gestalt, en vol veranderingh,
Gelijck eer Proteus was, in sijn verwisselingh.
Daer op komt Joseph aen, met duysent minne-reden,
En vleyen van een vrou, tot gaille min bestreden,
En hertelijck bestornt, door dreygen sonder tal,
Om sulck een kuysch gemoed te brengen tot den val.
Daer siet de werelt weér, als met herschapen oogen,
Wat dat door yverdrift de geesten al vermogen;
Gelijck hy vleesch en bloet, en jeught, en vreught, de schaeer
Van al 't verderf alleen niet overmeestert; maer
Gevanckelijck voert ten toon in Pharoos lant en steden;

Voor slaef verkocht, zich vrijd'; gemint, niet malt; gebeden,
Zich niet verbidden liet; by 't kleedt gevat, ontvloot;
Vertoont ghy of hy hier verrese van den doot.

En Vasthys weygeringh, die aen verscheyde boden
's Mans achtbaerheyt verkleynt, door het vergeefsche nooden

Op d'allergrootste feest, daer yemant oyt af wist,

Te spade wiert gewaer hoe zy'er had vergist,

Gaf weér een nieuwe lust en smaek in dichten lesen.

De Maeght- en Vrijster-plicht geraeckten in het wesen,

Die ghy, als met een bant, aen 't Houwelijck verknocht;

Dat is, en was, en word van duysenden gezocht.

Wie zou dat waardigh werck, naer eygen waerde roemen?

Het toont zich als een hof vol uytgelesen bloemen,

Daer yeder by zijn slagh in 't cierbed staet en bloeyt,

En yeders schoont', om 't best, in soete vlammen gloeyt;

Het klimt, van trap tot trap, tot op de hooghste trede,

Het daelt, van trap tot trap, van hoogh weér naer beneden;

En tusschen yeder treë toont yeder met bescheyt,

Waer hem de rechte plicht, in dit gedeelte, leyt.

Het Kinderspel krioelt, in tollen, kooten, schieten,

En waerin dit begin sijn driffen kan genieten.

De Maeght gaet hooger op, de Vrijster ruym zoo veer,

Verhandelt met haer kaer de plichten van haer eer.

De Bruyt betreet'er zael, en opent haer gordijnen,

En laet'er kleet, cierraet, en wat'er past verschijnen,
 Tot zy een vrouwe wort, het doel-wit daers' op schiet,
 En altijd dit geslacht, met oogh' en hert, op ziet,
 Hoe wel een trap vol moeyt; daer op de meeste zorgen,
 Van anghst en zwaarighey, en rampen zijn verborgen;
 Dat, met zy Moeder wort, niet mindert maer vermeert;
 't Welck uw geleerde pen, op zulck een wijze, leert,
 Beneffens Weduw-plicht, dat niemant, in zijn leven,
 Die plichten, zoo volmaeckt en deftigh, heeft beschreven.
 En schort'er noch iets aen, dat tot vermaeck gedijt,
 Ghy brengt een Spiegel voort van d'Oud' en Nieuwe tijt,
 Een korf vol leeringen, en spreucken in veel talen,
 Daer uyt zoo menigh ziel kan nutte diensten halen.
 Hoe ver zou 't buyten elck betalinge niet gaen?
 Hoe over ghy voldeë, ghy hadt u niet voldaan,
 En al de hooghste stap uws levens loop betreden.
 De Trou-ringh komt in 't licht met al haer deftigheden,
 Daer alderhande slagh van volck zich in verbindt,
 En 't Huwelijck van Godts Zoon: dies wat men vont of vint,
 Van leeringh, nut, vermaeck: of wat men kon beoogen,
 Scheen met een passer in de kringh uws wercks getogen,
 Ja, wat u zelf betreft, van onder tot in top:

Noch beurt uw geest zich weër uyt zulck een omtreck op,
 En zweeft geleerdelijck door Boomen, Bloemen, Kruyden,
 Om uyt'er eygenschap, wat leersaem is, te duyden;
 En soo op Voogh'len, visch', en beest, en menschendoen,
 En schept'er lessen uyt, die zielen konnen voën.
 Noch hoe men 't huwelijck kan by een fuyck verbeelden,
 Wat rol Aspasia met koningh Cyrus speelden;
 Doch niets of 't steeckt vol nuts. Dan komt de Dood-kist voort,
 In vergelijkingen en spreucken uyt Godts woort,
 En sluyt met Salomon, door vastgegronde reden,
 Dat 's werelts doen, hoe groot, is niets als ydelheden:
 Dies d'Oude man en dood, in hun gespreck, ons raën,
 Van 't aertsche leven uyt en 't Hemelsch in te gaen:
 Voor 't lest, hoe scheidloos ziel en lichaem zijn verbonden,
 Waer 't eene d'ander voert, door weldoen of door zonden.
 Maer hoe veel leeringen ghy in uw wercken sluyt,
 Uw eygen levenbeeld van elck een voorbeeld uyt:
 De schriften tuygen zijn, en zegels d'eygen daden,
 De blijcken van uw deught. Godt danck voor zijn genade,
 Dat hy my heeft verleent te kennen zulck een man,
 Die zoo wel leeren en noch beter leven kan.

J. J. SCHIPPER.

DANCK-OFFER

AEN DEN EDELEN, GROOT-ACHTBAREN, SEER VOORSIENIGEN HEER,

MYN HEER

JACOB CATS.

RIDDER, STADTHOUDER VAN DE LEENEN, EN GROOT-ZEGELBEWAERDER VAN
 HOLLANDT EN WEST-VRIESLANDT, ETC.

OVER 'T UYTGEVEN VAN ALLE SIJN EDTS. OUDE EN NIEUWE WERCKEN.

Groot-achtbre Vader Cats, laet my danckoffer brengen
 Van liefde. 't welck ick met oprechtighey zal mengen,
 Als een geringh bewijs van 't danckbare gemoet,
 Dat ick een langen tijt heb in mijn borst gevoedt.
 Een over-oude schuld. 't Zijn meer dan dertigh jaren
 Dat uwe dichtkunst lust in my tot rijm kon baren,
 Ghy hebt door kunstigh dicht in my de kunst geteelt,
 Welck ick met lust omhelsd', als 't aengenaemste beelt,
 Dat mijn tienjarigh breyn met wellust kon vermaken.
 Ghy zijt mijn vader in de kunst, wie kan 't versaken?
 Ick spaer de redenen my dienstigh tot bewijs.
 Een leerzaam dicht verstreckt de zoetste ziele-spijs.
 Hoe vaeck heb ick mijn geest verlusticht in het strijden
 Des kuischen Josephs in uw Zelf-strijdt, met verblijden
 Beschouwd' ick zijne winst, en hoe by 't listigh net
 Ontquam, dat geilen brandt schoon schijnend' had gezet.
 Een werck dat altijd word van yeder een gepresen.
 Toen pooghd' uw eedlen geest de wonden te genesen
 Van 't huysbestier, als ghy Assuërus toren toont
 Om Vasthys weigerigh, die geestigh wordt verschoont;
 Maer 't strengh verhael verweckt den vorst tot straffer sinnen;

Door liefde kan men 't al, door gramschap niets verwinnen.
 Ghy hebt ons oock gesticht door menigh Zinne-beelt
 In Min, en Burgerplicht, en wat het Geestlijck teelt
 In een vernieude ziel. Zoo kan men deughden leeren.
 Door wijze lessen kan men 't quaet in goet verkeeren.
 Noch stont uw geest niet stil, maer gingh gedurigh voort
 In maeghd- en Vrijster-plicht, met menigh sin-rijck woort.
 Toen quam het Houwelijck, waer aen ick poogh te houwen
 Elck jongh en deughdigh Paer, om 't echte velt te bouwen
 Met wijshey en verstant; op dat het altijd bloey
 In Godsvrucht, Liefd en Vreë, en soo gedurigh groey:
 Een schat van leeringh en vermaeck hebt ghy besloten
 In 't boeck, waer uyt het volck een rijckdom heeft genoten,
 Als ghy hun hart beweeght door siel-ontsteekend dicht.
 Godt geeft de kunst, en leert ons lieflijck yders plicht.
 Men magh de poëzy een hemelochter noemen;
 Zy is de rijckste stof met d'allerschoonste bloemen.
 Mijn David zy getuygh en zijnen wijsten zoon:
 Geen lieflijcker zangh als haren soeten toon.
 Nu komt de Spiegel van den Tijt, om aen te schouwen
 Wat ons tot voetsel dient: op dat wy souden bouwen

Ons harten op de deught, met reden en beleyt.
 Door wijsheyt wordt den mensch de beste staet bereyt.
 Het vaderlant, dacht u, had niet genoegh genoten,
 Dies ghy de wereld in den Trouwingh hebt besloten,
 En toont ons haer begin, het midden, en het end:
 Elck voorbeeld loekt de siel tot deughd, waer sy sich wend.
 Maer 't vroom gemoet kan best van d'aerd ten Hemel varen
 Door 't Geestlijck Houwelijck, dat kan de sinnen paren
 Aen 't hooghste Goet, en aen der sielen Bruidegom.
 Het Vlees en Werelt sterft, de Duyvel word hier stom.
 Koom naerder Christen hart, om by deez' bron te rusten.
 De siele word gesterckt door zuivre liefd' en lusten.
 Dit toont ghy in u zelf, in 't Ouderdoms bedrijf:
 Op Zorghvliet zorgt ghy voor de siel en 't swacke lijf.
 Zoo leeft ghy binnen u voor ons in 't Buyten-leven.
 De deught geeft ons een schat die 't aertrijck niet kan geven
 Ghy leert hoe Godes volck hier leeft, en liefd, en lijdt.
 De droefheit om de zond 't oprechte hart verblijt.
 Dijn geest wiert door dit werck verruckt en opgeheven.
 Door Hof-gedachten wordt men uyt den hof gedreven
 Van vleesch en werlds-lust. Hier wordt het stof tot stof,
 Om onophoudelijck te spreken van Godts lof.
 Uw geest gaet voort, en schrijft d'Invallende Gedachten:
 Op dat het zwack gemoet naer Godes vrees sou trachten,
 Die het beginsel is der wijsheid. Waer ick gae
 Ick vind een soet vermaeck: want uw Aspasia
 Vertoont de kuissche Min. De Huwelijcks-fuyck komt leeren
 Hoe dat den menschen woelt in onrust en begeeren;

En hoe dat yeder staet hem lust en onlust baert.
 Geluckigh is 't gemoet dat met zijn Heylant paert!
 Nu komt de doodkist voor de gene die noch leven,
 Die leert ons stervens-kunt, op dat men niet zou beven
 Voor 't spoock dat yeder vreest. Kom, siele, laet ons gaen.
 Door 't sterven leeft de mensch, door 't vallen zal hy staen.
 De dood, die Koningh der verschrickingh, gaet ghy tegen;
 De dood van 't Leven is ons heyl en grootste segen.
 Het bloet van Godes Zoon geneest de siele-smart;
 De kunst is aengenaem, maer meer 't Godtvruchtigh hart.
 Uw t'Samen-spraecke met de dood toont ons met reden,
 Hoe dat men kan ontgaen, door vurige gebeden,
 Al 't wereltsche gepeys, dat geest en sinnen streelt
 Door hoop van 't leven 't vleesch sijn dwaese rolle speelt.
 't Gespreck van Ziel en Lijf tracht alles te overwinnen
 Dat tegenstreeft, en voedt hun onderlingh beminnen.
 Het blinckt Godtvruchtigheyt, en wijsheyt kunst en deught.
 De siele smaect op aerd 't begin der Hemel-vreught.
 Nu wordt mijn geest verruckt en brandend aengesteecken,
 Om boven mijne maght tot uwer eer te spreekken;
 Maer 'k weet dat ghy verwerpt uw welverdienden lof,
 Als Hollands hoogste staet, en al de glans van 't Hof.
 Dies bidde ick maer alleen, dat Ghy, u laet behagen
 Dit Offer van mijn hart. Zoo kroont Godt uwe dagen
 Met een stantvaste ziel en lichaem steeds gesont,
 Met Liefd', Geloof, en Hoop, en troost in 't Vreêverbont,
 Voor 't laetst, een dood als Godt zijn kinderen zal geven;
 De vrome sterft geen dood, maer leeft door 't eewigh leven.
 J. LESCAILLE.

'S WAERELTS YDELHEIT,

ONVERMOMT GETOONT,

MET D'AENPRICKELINGH TER DEUGHT.

Hoe noestigh siet men 't volck in 's waerelts omkreits draeven!
Elck woelt naer goet, naer staet; men siet het willigh slaeven
Om voor een korten tijt te zien zijns herten lust;
Dit vuur wort in de borst des stervlings noyt geblust,
Maer telkens aengevoedt door sporelooze tochten,
Die den verkrijger nooit tot vergenoegingh brochten.
Want schoon men nu besit al wat de waerelt geeft,
Wie is'er die hier door in stille vrede leeft?
Men soeckt steeds aertsch vermaeck in prachtige gebouwen,
Op 't heerlijkst uyt arduin en marmersteen gehouwen,
Die met haer hooge kruin braveeren 's hemels boogh;
Het binnenste sieraet verblindt het weeligh oogh,
Door 't gloeyende penseel van 't puik der konstenaren,
Of wat begeerlyckheit, een lange reecks van jaren,
Byeen verzamelt heeft van Chinaes ovenwerck;
Het vorstelijck gewaet is oock een zichtbaer merck,
Dat trotse hoovaerdy leght in 't gemoed gezoncken.
Dan volght de wellust met haer tintelende voncken,
Die blaect naer dartle spijs, niet op den eigen grond
Geteelt; dat's al te slecht voor afgerechte mond,
Voor keurelycke smaeck. Het moet uyt verre landen
Met kielen zijn gehaelt, dat leckre tongh en tanden
Zal smaecken; maer dit is noch 't minste dat se teelt:
De schoone vrouwesex het oogh en 't herte streelt
Met kittelender vreught; niet die in huwlijckswetten
Bepaelt is, maer de siel voor 't heyligh oogh besmetten
Van 's Hemels Opperheer, verwoestend' voor 't gemoed'
Dat hier door wordt gescheurt van 't wesentlijcke goed,
Van Godt, die 't eeuwichlijck wil met zijn goed verzaden.
Dan gaet het weeldrigh vleesch, als schromeloos, zich baden
En domplen in de stroom van 't edel druivenat,
Waer door het breidelloos tot alle quaet uytspat.

Voorts ziet men 't koetsgespan doorkruissen stad en straten,
Of jagen naer 't tooneel, alwaer men, uytgelaten
In blijdschap, 't stralend oogh laet weiden heen en weer,
Terwijl men door het spel vergeet den Hemelheer.
Zoo dwaelt de dwaze mensch, zoo holt hy buyten reden,
Zoo ziet men hem zijn tijt onnuttelijck besteden
In 's werelds mommeschijn en flickerende vreught.
Hy doolt, als zinneloos, van 't ware pad der deught
Op goddeloosheits wegh, en vleit zich met de logen;
Hy, door den schijn verblint, wordt deerelyck bedrogen,
Door dien hy losse waen voor 't vaste goed verkiest;
Hy let niet, of hy dus een eeuwich heil verliest,
Een heil van 's menschen brein naer waerde nooit begrepen.
Zoo laet zich Adams kroost, laes! deerlijck heene sleepen
Naer Plutoos jammerpoel, gerust, en wel genoeght;
Ja, 't schijnt als of 't om strijd om zijn verderving zwoeght.
O, doodlijck ongelooft voor 's Hemels woord en waerheit!
O, blinden die het oog sluit voor Godts glans en klaerheit?
Ontwaeckt uyt desen slaep! de Hemel roept u toe,
Op dat ge ontvlieden zoudt zijn felle geesselroé.
Staet op, o dooden! en laet Christus u vertichten,
De Koninck op wiens wenck al 't waereltrond moest zwichten.
Hoort, wat Hy u belooft! een goed dat nimmer endt,
Daerom, o waerelts volck! u naer dien Heiland wendt:
Wilt u sijn hoogh gesagh en rijkstaf niet onttrecken,
Op dat, wanneer Hy u zal uyt het stof opwecken,
Hy u op sijnen troon plaetst aen sijn rechterhant,
En dat sijn zegekroon u worde op 't hooft geplant,
Om eeuwichlijck met Hem als vorsten te regeeren
En in het feestgewaedt vol glans te triomfeeren.

F. H.

LOF- EN DANCK-DICHT

AEN DEN WEL EDELEN HEERE,

MIJN HEER

JACOB CATS,

RIDDER, STADTHOUDER VAN DE LEENEN, GROOT ZEGEL-BEWAERDER VAN DE ED. MOG.
HEEREN STATEN VAN HOLLANDT, ENDE WEST-VRIESLANDT:

OP HET UYTGEVEN VAN SIJN EDELHEYDTS OUDE ENDE NIEUWE WERCKEN, MITSGADERS DE
VERMEERDERINGE IN DEN TWEEDEN DRUCK.

O, hooghgeleerde Cats! uw lof sal door_aens streven,
Soo lang'er boomen staen, soo lang'er vee sal leven;
Soo langh men eenigh Bruyt sal cieren met een kroon,
En dat de vlugge pen oyt geestigh dicht vertoon;
Soo langh den ackerman het koren-saet sal saeyen,
En in den vollen Oest de vruchten daer af maeyen,
Soo langh de rijpe druyf sal geven soeten wijn,
Soo lange salder stof tot uwer eere zijn.
Ghy hebt, eerwaerde Heer! in dese laetste tijden,
Nu men den meesten hoop van 't rechte pad siet glijden,
De baeckens naer den eysch voor yeder soo geset,
Waer naer hy seylen magh gants veyl en onbelet;
De baeckens voor het schip van dit ontstuytmigh leven,
't Welck hier, als in een zee, wert gints en weêr gedreven,
Een zee, waer in bedeckt veel blinde klippen staen
Die ons uw pen vertoon, en wijst het schuwen aen.
Wat is door uwen geest niet aerdighlijk beschreven?
Wat heeft hy menigh boeck aen 't vaderlant gegeven!
Hoe wijst uw suyver dicht gedurigh naer de deught,
Dat geen gemeen alleen, maer wijsen self verheught!
Maer om met vollen lof van yeder boeck te spreecken,
Mijn pen is veel te swack, de kracht sou haer ontbreken;
Dat doet ons anderen volkomener verstaen,
Dies waert maer nage-aept, dat my is voorgedaen.
Al wat de mensch ontmoet, dat wordt er aengewesen,
Sijn feylen nu gelaeckt, sijn weldoen dan gepresen;
De werelt blijft aen u dan eeuwichlijk verplicht,
Dat ghy soo menigh les gegeven hebt in 't licht.
Uyt lust tot wijsheyt quam de groote koninginne
Van Scheba uyt het Zuyd en spand'er gantsche sinnen
Op dat s'er nut uyt trock, en meld' met vollen mont,
Na alles door beschouwt, zy dubbelt waer bevont
Het geen sy had gehoort. Soo moet ick nu oock seggen,
En als een open boeck voor al de werelt leggen,
Dat ick in 't minste deel niet melden kan de eer,
En wel-verdienden lof, van u, o wijsen Heer!
Ghy zijt een yeder nut in alderhande saken;
Die maer de soete kern eens in sijn geest magh smaecken,

Smaeckt dan in sijn gemoet een aengenaem vermaeck,
Ja, vint'er deughden in, in ongemeene spraeck.
Ick sal dan uwen lof voor eerst hier laten steecken,
En tot uw kinders eer nu oock een weynigh spreecken,
Uw kinders, die men nu in alle landen vint,
Geteelt niet by uw Vrou, maer uyt den swarten int:
Wanneerse my in 't eerst voor oogen zijn gekomen,
Ick heb van stonden aen naer haren aert vernomen,
En ick bevont seer dra, als in den klaren dagh,
Wat voor een groot verstant in haer verborgen lagh;
Dies heb ick datelijck haer in mijn huys genomen,
En ben door haren dienst soo ver daer meê gekomen,
Dat my de dicht-kunst heeft soo liefelijck gesmaeckt,
Dat ick heb, nu en dan, een liet of dicht gemaeckt;
Sy kosten my in all's soo wel en aerdigh leeren,
Dat ick oock aen het volck tot lof iets dorst vereeren.
Als haer de nijt beschimpt, of oock een plompert laeckt,
Ick toone even dan, dat 't my aen 't herte raect.
Wie kan dan, waerde Heer! uw lof genoegh vermeeren,
Die ons uyt enckel gunst laet door uw kinders leeren?
Daer ghy ons, door de kunst, doet rondelijck verstaen
Den wegh, die yeder mensch hier moet op aerden gaen.
Noch siet men dichtens lust in 't minst u niet begeben,
Ghy hebt uw boeck vergroot met 't Tachtigh-jarigh leven:
Daer geeft ghy na den eysch seer heerlijck te verstaen,
Wat u, en yeder mensch, om dien tijt dient gedaen:
En van uw huysbedrijf, en van uw Sorgh-Vliets leven,
En wat u Godt daer heeft al in den sin gegeven,
En hoe in 't Vossevel de liefde zich kan kleên,
Dat elck zijn krachten siet, vertoon ghy ongemeen.
Latijnsse Maeghde-plicht te voren uytgelaten,
Is hier meê by gevoeght, en hoe men alle staten
Hier menschen siet vervoert door driften van 't gemoet,
En wat men 't beste laet, en wat men best weêr doet;
Soo dat men dit uw werck seer aerdigh kan toepassen
De crocodil, die groeyt en nimmer is volwassen,
Die noyt haer wassen staeckt, maer wordt van grooter groot:
Ja, selfs wanneer het beest schier worstelt met de doot.

Ik Kan u, doorluchtigh heer! na rechten eysch niet loven
 Mijn pen beswijckt, waer door mijn geest weer stijgt na boven,
 Om onsen grooten Godt te geven lof en danck,
 Dat hy ons vaderlant met sulck een man beschanck.
 Ick dancke mijnen Godt, dat hy my bracht in 't leven,
 Ter tijt dat hy aen ons had sulck een man gegeven;
 Ick dancke mijnen Godt, dat ick, tot deser stont 1),
 Dees hoogh begaefden Heer noch kloeck sagh en gesont.
 Voort bidt ick u, o Godt! dat ghy gelieft te geven,
 De dagen, die dees heer noch sal op aerden leven,
 Steets mogen sijn bevrijt van quelling, smart en pijn,
 Tot dat hy door de doot van all's bevrijt sal zijn;
 En als men 't lichaem in de swarte aerdt laet sincken,
 Dat dan sijn eed'le ziel mach in den Hemel blincken,
 En, als des Hemels licht verscheyden is in schijn,
 Hy in den hoogsten graet daer magh verheerlijckt zijn!

I. I. GROENENBERGH,
 SECRETARIS TOT UYTWIJCK EN RIJSWIJCK,
 IN 'T LANDT ALTHENA.

OP DE WERCKEN VAN MIJNHEER

JACOB CATS.

De Seeusche rondigheyt, o Cats! die ghy verheffet,
 Die hebby in u werck op 't cierlijkste getreffet:
 Het ronde effen is en sonder hoeck of cant,
 U versen glad en gaef u vliegen van de hant;
 Het ronde 't ruymste is van alle ommetrecken,
 U versen in begryp op 't wijtste haer wtstrecken;
 Het rond' is sonder eynd' gesloten overal,
 Den roem van uwen geest geen eynde nemen sal;
 Soo langh het aertsche rond' sal blyven onberoeret,
 Soo langh het hemelrond' sijn lichten ommevoeret,
 Sal u end' u gedicht ter eeren sijn geseyt:
 O Cats, ghy hebt getreft de Seeusche rondigheyt.

1630.

JAC. REVIUS.

OP DE WERCKEN VAN DEN HEERE

JACOB CATS.

Wat kroont verdient niet zulken man,
 Die rijmen en die raden kan,
 En loflijk onderwijzen,
 Bij jeugdigen en grijzen;
 Die zijnen int, dat edel nat,
 Nooit heeft aen vorsten lof verklad,
 Nooit met hunn' malle daden
 Besmeurt zijn wijze bladen:
 Maer die gebruikt heeft om de jeugd
 Op 't spoor te helpen van de deugd,
 Of om de huisgebreken
 De lendenen te breken;
 Of somtijts ook tot hooger stof,
 Te weten, om des Scheppers lof,
 Te doen op zijn papieren
 Tot aen de sterren zwieren;
 Waer vind men een zoo braven geest?
 Dus denkt gij mooglijk, die dat leest,
 Maer laet dat denken varen:
 Want, zoo gij maar de blaren
 Van desen boek eens openslaat,
 En 't oor eens steekt in Hollands raad,
 Straks zult gij kunnen merken,
 Aan duizend schoone werken,
 Dat Cats die geest is en die man,
 Die raad en rijm verschaffen kan;
 Dat Cats alleen door zijn gedicht
 Meer blinde zielen bragt tot licht,
 Meer dertelen tot schamen,
 Als all' ons dichters t'zamen.

JEREMIAS DE DECKER.

1) Den 17en July 1658.

CATS.

O dichter, al te vaak miskend
Van hen, die slechts den schijn vereeren:
Wier oog aen 't ruissschend klatergoud
Van ijde woordenpraël blijft hangen,
Gij zijt een dichter der natuur:
De wijsheid heeft u opgetogen!
Gij strooit geen bloempjens slechts: uw hand
Schenkt vruchten, die het land verkwikken!
O, lieve dichter van mijn jeugd!
Gij zult mijn ouderdom nog leeren;
Uw bloempjens waren voor mijn jeugd,
Voor rijper leeftijd uwe vruchten.
BELLAMY.

De dichter uit behoefte en zedelijk zelfgevoel,
Te needrig voor gezwets, voor dartlen tocht te koel,
Voor driftgevele te streng, te zacht van hart voor 't gispen;
In wien geen rechter iets dan deugden kan berispen;
Wiens vers den zachten stroom van 't steeds bezadigd bloed
In elken vormklank toont, door overmaat van zoet,
Wiens lessen vruchten zijn van onmiskende wijsheid,
Erkend, betracht, beproefd, in levenskracht en grijsheid;
Van kennis van den mensch, de wereld, en het lot,
Bij diepe erkentnis van een schuldverzoenend God;
Wien niemand las dan meer aen God en plicht gebonden,
Dan teerder van gewisse in 't schuwen van de zonden; —
Dit Neerland was uw Cats. —

BILDERDIJK.

Als een grijsaart, die in de vrolijke spelen der jeugd deel neemt, maar haar tevens in 't midden dier spelen op een hooger doelwit wijst, voerde Cats zijn Vrijster, als Bruid, Moeder, en Weduwe, door de rozen en doornen des levens naer het graf en de onsterfelijkheid; en wie heeft ooit met hem dien weg afgeleid, zonder zich aan het einde daarvan beter en godsdienstiger te gevoelen? —

Ontzagwekkend is de geleerdheid, die in zijne schriften doorstraalt. Zijne werken krielen van aanhalingen uit de meeste toen alhier bekende talen. Als ware volksdichten, schijnen zijn schriften door de vereeniging van bijna alle mogelijke spreekwoorden, een tempel, aen den volksgeest van bijna alle eeuwen gewijd, doch niettegenstaande de navolging der vreemden in bijna al zijne verhalen, is misschien niemand oorspronkelijker geweest in het voorstellen van het echt Nederland:ch karakter, waarvan hij den afdruk geeft.

Een zekere langdradigheid zal ons in zijne werken stuiten, doch wanneer wij die veroordeelen, moeten wij tevens erkennen, dat dit een gebrek van zijn leeftijd was. Zekerlijk was het een gebrek van smaak, dat Cats het gezegde van Joseph:

zou ik zulk een kwaad doen, en zondigen tegen God? in zoo veel duizenden verzen in zijn *Selfstrijt* uitbreidde; doch het was toen in het algemeen de gewoonte, om, wanneer men eens een denkbeeld opgevat had, het niet weder te verlaten, zonder het van alle mogelijke zijden beschouwd te hebben: dit was nog een gevolg van de Scholastieke wijsheid der middeleeuwen.

Een tweede bijzonderheid, die de werken van Cats ontsiert, is het overdreven gebruik van het allegorische of zinnebeeldige. Dieper dan men gewoonlijk denkt, is het gevoel hiervoor in den boezem van den mensch besloten. De grond van dit gevoel ligt in het godsdienstige en wijsgeerige denkbeeld, dat de zinnelijke wereld het beeld der geestelijke is. — Overal bij het einde der middeleeuwen heerschte die geest der Allegorie sterk, en juist niet op de meest gekuischte wijze. Meer dan eenig land waren Frankrijk en Brabant er de zetels van, en hij plantte zich van daar vooral in Holland over. Bijna geen dichter van dezen tijd kon er de verleiding van ontgaan.

W. DE CLERCQ.

